XLVI
II
33
NAPOLI

XLVI
II
33.

BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLVI
II
33

Digitized by Google

Digitized by Google

DIONYSII
PETAVII
AURELIANENSIS
E SOCIETATE JESU

DE
DOCTRINA
TEMPORUM
TOMUS TERTIUS
IN QUO

URANOLOGIUM,
ET ALIA IPSIUS PETAVII, ALIORUMQUE VARIA OPUSCULA;

Ac denique ejuſdem Auctoris Epiſtolarum Libri tres continentur.

JUXTA EDITIONEM ANTUERPIENSEM ANNI MDCCIII.

VERONÆ ANNO MDCCXXXVI.

Apud Petrum Antonium Bernum, & Venetiis apud Joannem Baptiſtam Recurti.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO D.
ARMANDO JOANNI
S. R. E.
CARDINALI
DE RICHELIEU.

CÆLESTES in hominibus eſſe ſatus animorum (CARDINALIS ILLUSTRISSIME) res hæc una perſuadere poteſt; quod incredibiliter eos cæli, ſiderumque vel contuitus ipſe delectat. Quis eſt enim, qui cum ſe paullulum erexerit, & ad pictos illos mirabili varietate, ac ſplendentes orbes ora converterit, non ſe affici ſubita voluptate ſentiat; & hoc velut tacitum teſtimonium ortus inde ſui, & originis agnoſcat? Hinc neſcio quis ex illa vetuſtate ſapientum, cum a quopiam interrogatus eſſet, quam ob cauſſam veniſſe putaret in mundum, Solis contemplandi gratia reſpondiſſe fertur. Quam id ſapienter, nihil ad præſens negotium attinet: eo certa quidem valet, ut naturalem ineſſe cum cælo neceſſitudinem animis noſtris, arcana conſenſio, & cupiditas iſta teſtetur. Sed ſunt plerique ita valti, & agreſtes homines, & in corporum curam adeo intemperanter effuſi; ut illius inſitæ dignitatis nulla, vel obſcura veſtigia, & quaſi lineamenta retineant. Sunt autem e contrario quidam rara mentis indole prædit, qui communium, ut ita dicam, natalium ſplendorem excellentis naturæ bonitate ſuſtinent. Quod quidem duarum rerum conſequuntur aliqua. Nam aut ad veri perſpicientiam, & ad res abſtruſas acutiſſime pervidendas celeres habent ingenii motus, ac prope divinos: quo in genere ſapientia cernitur. aut ad uſum vitæ, ac cum ſui, tum ceterorum gubernationem ſolertia valent: quod eſt prudentiæ proprium. Ad illos priores annumerandi ſunt ii, qui ſuo ſtudio aut inventas artes, ac diſciplinas poſteris tradiderunt; aut ab aliis elaboratas, ut minore quam iſti gloria, ſic interdum pari ſunt ingenii laude complexi. Ex his porro artibus ad illam, quam quærimus, informandam divinitatis animorum notam, ac ſpecimen, eæ potiſſimum ſpectant, quarum in cæli, ſtellarumque perveſtigandis motibus occupata cognitio eſt. Quis enim non aut humana perfectum hoc induſtria jure miretur; aut ſine altioris communione naturæ potuiſſe fieri putet; ut tam infinitis remota ſpatiis poſiti in terra mortales animadverterent: eaque non minus exploratam, quam ſubtilem in rationem viamque cogerent? Aſpice tot ortus ſiderum, & occaſus: Solis item, ac Lunæ, & errantium quinque reliquorum varios curſus, cum per ſe difficiles ſingulos, tum mutua complexione magis inextricabiles, & obſcuros. adde horum omnium, ſed duorum præſertim, qui mundi principatum tenent, conjunctiones invicem, & regreſſus ab ſeſe. tum ſuppreſſiones luminis, ac defectus. hæc omnia conſtantibus, neque fallentibus regulis ita comprehendi, ut tanto ante ſciri futura poſſent, non incluſorum corporibus, & in ſolo repentium, ſed in cælo ipſo degentium eſſe opus animorum videtur. Merito itaque Plinius tantam in homine vim miratus ingenii, principem Plin. lib.
doctrinæ, inventique hujus Hipparchum prædicat iis verbis, quibus eamdem fere, quam poſui, ſententiam II. cap.
expreſſit. *Hipparchus*, inquit, *nunquam ſatis laudatus; ut quo nemo magis approbaverit cognitionem cum homine* XXVI.
ſiderum, animaſque noſtras partem eſſe cæli. Immo vero non cæli partem animas eſſe noſtras; ſed eo ſublimius aliquid, & divinius; præſtantiorum cælo rerum iis ſubjecta ſcientia demonſtrat.

Jam in altero genere, quod in ordinandis, & conſilio, ac prudentia gubernandis rebus exiſtit, ineſt etiam ſummi illius imago numinis expreſſior. Dei eſt enim moderari inferioribus omnibus & eorum aptas ex ſeſe continere cauſſas; ac per ſingula diffuſum, & impulſu ſuo cuncta vegetantem, vim iis, actionem, modum, ordinemque tribuere. eaſdem denique, quas in ſpirantium corporibus exercet anima, partes ſibi in hac mundi univerſitate depoſcere. Quod adeo peculiare Deo eſt, ut qui cetera ipſius propter mentis cæcitatem non viderant, hoc de eo tamen ſenſerint veteres Philoſophi, ac mundi animam Deum eſſe, minore, quam in reliquis, contentione ſtatuerint. Hanc prudenter adminiſtrantis univerſa, & ut blande, ſic potenter inſinuantis per ſingula ſe Dei ſpeciem qui quantum hominibus licet perfecte poſſent aſſequi, nonnullos majorum noſtrorum extitiſſe memoria fatendum eſt, & hac ætate pauciores eſſe. qui autem ex hac poſteriore, civilis prudentiæ; & illa priore, doctrinæ, & ſapientiæ laude confectam, & abſolutam cum Deo germanitatem exprimerent, longe pauciſſimos invenies & majorum noſtrorum temporibus, & noſtris. ac ne nullos eſſe conqueramur hodie; neve ſolis ex hiſtoriis illius nobis capienda putemus exempla; facis tu quidem (CARDINALIS ILLUSTRISSIME) inſigniter ex omnibus. Nam neque te ſcientia eſt majore quiſquam iſtius loci, & or-

dinis hominum: & rerum gerendarum induſtria, navitate, conſilio, felicitate longe præter ceteros excellis. Sapientia primum quanta in te ſit, qui tui uſum habebit aliquem, teſtem nullum requiret. qui non noverit, poteſt ex editis a te libris conjecturam capere: quos partim inſtituendis Catholicis: partim confutandis hæreticis erudite, ornateque ſcripſiſti. His aliarum quoque diſciplinarum adjungis ſtudia. ſic ut nulla polito ſit ars homine digna, cujus non vel peritiam tibi: vel, ſi minus neceſſaria ſit, amorem certe, ac patrocinium aſciſcas. Sed hoc fortaſſe domeſticum decus nos Franci populares tui coram cernere, & admirari poſſumus: exteri vero minus propter longinquitatem ſentiunt. Illud alterum invictæ, excelſæque mentis, & quamlibet multis, magniſque rebus fortiter capiendis, & ſolerter explicandis idoneæ, nulla eſt hodie neque tam remota gens, quæ non intelligat; neque tam inimica, quæ non fateatur, ac prædicet. Etenim illa paucis annis te hortatore, conſiliario, & adjutore geſta ſunt, quæ vix animo concipere quiſquam ob magnitudinem; ignorare propter claritatem, & ſplendorem nemo poſſit; obſcurare vero detrahendo, ne invidia quidem ipſa, malevolentiaque audeat. Ac ſi pacis ea tantummodo eſſent, ac togæ, quamvis glorioſa, & magnifica, minus tamen incredibilia de eo viro putarentur, qui ad Eccleſiaſticum adſcriptus ordinem pacis artibus ſe ab ineunte ætate dedidiſſet. Verum ita bellica etiam in re, ac militari verſatus es, quaſi nihil in vita egiſſes aliud: ac cum præſtantiſſimorum Imperatorum gloria non ſolum adæquaſti, ſed ſupra illos etiam extuliſti tuam. Quod enim plerique nec uſu plurimorum annorum, ac diſciplina, nec aſſiduitate bellandi conſequi potuerunt, id ſola ingenii, & naturæ felicitate es adeptus: veriſſimumque illud eſſe probaſti quod dixit Pindarus, σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ. hoc eſt præſtantes homines natura magis, quam inſtitutione uti ad ſapientiam. Habent enim divinos impetus animorum excellentes viri; quales in Heroibus extitiſſe ſcribit Ariſtoteles; quibus ad res magnas, atque arduas excitantur, maximeque communi hominum generi ſalutares. Ejuſmodi in te motus, & inſtinctus eſſe qui neget, non is tam iniquus gloriæ tuæ, quam infeſtus divinæ, & in ambos ingratus habeatur. Deus eſt profecto, Deus, qui tibi (Cardinalis Illustrissime) parem tot rebus providendis, obeundis, perficiendis animum dedit, quibus vix tentandis vis, aut ætas humana ſufficeret. Hunc habes auctorem capiendorum conſiliorum; hunc exequendorum ducem, ac præſidem; hic in dubiis, & impeditis lucem objicit menti tuæ: ut non tam de incertis exiſtimare ſapienter, quam proſpicere futura videaris. Idem denique, ut quæ priora ſunt omnibus attingam, Ludovicum regem impulit, te ut adhiberet in regno gubernando curarum omnium, conſiliorumque participem; ac tuæ fidei, & prudentiæ graviſſima quæque committeret. Cujus de te principis judicium, non ſolum ut juſti; non ut ſapientis ſolum: ſed ut innocentis, ac Deo cari, propeque familiaris; ſic tamquam ab juſtitia ipſa, a ſapientia, ab innocentia; poſtremo ab ipſo Deo profectum debet videri.

Mirabamur antea, cum id, quod ſæpe dici meminimus, de rege hoc audiebamus, nihil illum prius aggredi, quam cum Deo prolixe, diligenterque communicaſſet, atque in quoddam ſe divini numinis ſacrarium recipiens, occultas inde ſignificationes, afflatuſque ſumpſiſſet. Hanc non temere de illo ſparſam eſſe famam, ſi non ei ſuffragatrix vitæ reliqua integritas accederet, ſatis ipſe delectus oſtenderet eorum hominum, quos pacis, bellique muneribus adminiſtros, & curatores præficit. Te vero cum præ cunctis optavit unum, cujus in fide ac prudentia de omnibus acquieſceret, communem de ſe opinionem vehementius hoc ſuo facto comprobavit. Eſt quidem minime hoc ſapientis hominis, ex eventu probare conſilia: propterea quod temere ſuſceptis interdum temeritatis comes fortuna reſpondet: eadem prudenter cauteque proviſa medio in curſu plerumque deſtituit. Sed ſunt extraordinarii quidem ac miraculi ſimiles exitus rerum; in quibus auctorem Deum admirabilitas ipſa commendat; cum inuſitatum aliquid, ac voto majus accidit; quod nec humana providere ratio potuit; nec ſibi tam facile, ac repente polliceri. Ejuſmodi illa fuere primum, quæ in Santonibus, & ad Rupellam, atque in finitimis provinciis a te ſunt geſta nuper; quibus non præſentium modo temporum viciſti ſpem, ſed etiam memoriam ſuperiorum. Urbs non Galliæ ſolum, ſed orbis terrarum munitiſſima; quæ in medio regni ſinu, & gremio novum ſibi regnum ſtatuerat: quam nemo non obſideri, ac vallari poſſe diffideret; nedum capi, expugnarique crederet: paucis obſeſſa menſibus, ac terra, marique vallata, capta, expugnata, Ludovici regis auſpiciis ac virtute, conſiliis tuis, in illius poteſtatem venit. Hoc in uno facto quam multa & ad ſtuporem ingentia, & ad gloriam illuſtria, & ad præſentis numinis indicium expreſſa continentur! Sed ea non ſolum epiſtolæ modum, ſed ſcribentis etiam captum ſuperant. quæ qui longius diducta, & majori, quam eſt in me, orationis illuſtrata copia legerit, non unius anni, ſed ſæculi eſſe res arbitretur. Quid illa, quæ deinceps geſta ſunt? Hac enim perfidiæ, & ſeditionis arce de prædonum manibus extorta; everſis oppidis aliquot, & ſuccenſis; fuſis ac disjectis perduellium copiis; curſibus deinceps ad libertatem, & ſalutem, imperii cum religione fortuna contendit. Tum demum civitates, & provinciæ, peſtifera ſocietate diſſuta, certatim ad obſequium fidemque redierunt. Ex quo, ſublatis factionibus, regno ſimul, Eccleſiæque parta in ſempiternum pax, & ſecuritas. Nam quod hactenus, velut portentum de fabula, biceps erat, & bicorpor, & vix eodem trunco ac radice adhuc hærebat, paullatim in unum corpus, formamque coaluit. Hic ille optatus magis a nobis, quam ſperatus victoriæ fructus oſtendit quorſum conſilia tua pertinerent, ac quid in iſtis laboribus, vigiliiſque propoſitum haberes. Intelleximus eo te ſpectaſſe pridem, quod & nondum perfecta re, ac ne ſuſcepta, aut deliberata quidem præ te tuleras, ut civilibus pariter, & Eccleſiaſticis rebus Galliæ compoſitis, liber ubique Catholicæ fidei campus aperiretur. ut eſſet in ea non magis Chriſtianiſſimo regi, quam religioni, pietati, juſtitiæ, Chriſto denique conſtitutum ſine ullo competitore regnum. Hæc tibi quanta contentione corporis, animique; curis, ac vigiliis quantis conſtiterint; dum eodem tempore intenta in omnes partes imperii, publicæque rei tua mens eſſet, etſi eſt conjectura difficilis, utcumque tamen de ſe quiſque cognoſcet, ac divinum robur animi tui facilius æſtimabit, qui ſuas in una ſæpe domo gubernanda moleſtias recordari voluerit. Habes vero graviſſimum eorum teſtem, & arbitrum, cujus, ſecundum Deum, iſta omnia cauſſa ſuſcepiſti, Chriſtianiſſimum regem: qui non ſemel publicis litteris immortali te præconio commendavit; dum ſe in conficiendis iis rebus, conſortem glorioſiſſimi laboris habuiſſe te dixit; valdeque tuam in cunctis operam, aſſiduitatem, induſtriam probatam ſibi, ac neceſſariam fuiſſe. Idem poſtea conflato in Italia difficillimo bello, in quo Franciſci nominis dignitas, & ſociorum ſalus agebatur, ac de noſtra fide regnorum omnium, & populorum exiſtimatio, parem te moli tantæ ſuſtinendæ putavit eſſe; & eo te ſumma cum rei militaris poteſtate, atque ampliſſimo imperio proficiſci voluit. Nec illius exſpectationem res ibi geſtæ a te feſellerunt. Idem, qui ſuperioris belli, ſucceſſus expeditionis hujus fuit. Patefactæ noſtris exercitibus Alpes, quarum aditum natura primum; tum hoſtis armis, ac præſidiis intercluſerat. Capta primo impetu noſtrorum Italiæ clauſtra; confirmati ſociorum animi; hoſtilis ab eorum mœnibus repreſſus furor. ſive priſtinæ in Italia recuperandæ

poſſeſſio-

poſſeſſionis ſpes facta noſtris: ſive, quod Ludovico regi, ac tibi omnibus victoriæ præmiis antiquius eſt, redintegrandæ pacis, & concordiæ. quam ſi, ut ſperamus, & communi omnes voto petimus, per te nobis Deus aliquando conceſſerit; ejus tibi, poſt Regem, adeptæ gloria cum multo erit ad immortalitatem nominis illuſtrior; tum propenſiore Chriſtiani orbis ſtudio, ac voluntate tribuetur. In his curis, ac cogitationibus defixus, ſi nihil tractares, nihil animo verſares aliud, ac ſi rerum ceterarum, etiam doctrinarum, quas habes cariſſimas, memoriam ſeponeres, nihil non uſitatum faceres, nec abhorrens ab uſu, vitaque communi. Sed non eſt ita. Non enim quantalibet negociorum aut magnitudine ſuperatur invicta vis animi tui; aut varietate, ac multitudine in immenſum diffuſa capacitas expletur. Itaque tum, cum plurimæ te, graviſſimæque rerum maximarum curæ diſtinent, liberam, ac vacuæ ſimilem ad alia mentem accommodas; præſertim quæ ad honeſtas artes, vel æquitatis, & virtutis officia referuntur. Quod ego ſum admirabiliter expertus, cum ſub primos armorum ſtrepitus, & in ortu ipſo civilium turbinum, ac ſollicitudinum tuarum, Opus meum de Doctrina Temporum nomini tuo inſcripſi, ac coram obtuli. Nam non ſolum interpellari te paſſus es; quod ægre in tantis occupationibus permitti ſolet: ſed etiam benigne, ac peramanter a me munus illud accepiſti; & eum poſtea librum, velut in ſummo otio, identidem legiſti. Quo majore fiducia modo eum reliquis Operis ejuſdem, & Auctario doctrinæ illius ad te revertor (Illustrissime Cardinalis) & hoc metu, ac verecundia minore, quam tunc, facio: quod adhuc nova, & integra re, excuſari fortaſſe nonnulla noſtra vel temeritas, vel importunitas debuit. inchoata ſemel, & impulſa, nulla jam a me, cur hoc recens tibi patrocinium deferam, requirenda ratio eſt. cum ſi cuivis, præter te, deferre inſtituiſſem, afferendæ ob hoc ipſum cauſſæ fuerint, cur alteri potius, quam tibi.

Atque ut, unde mihi hujus ad te ſermonis ingreſſum ceperam, ad illam cum cælo propinquitatem animorum revertar, quam in tui ſimilibus elucere potiſſimum docui; magnam inducor in ſpem, &, ut opinor, veriſimilem, plus hoc novum apud te gratiæ munus, quam illud prius habiturum. paulloquidem majorem meretur argumenti vel dignitas, vel affinitas illa, quam dixi. Eſt enim pars ejus maxima de cælo, & iis ſideribus, quæ in cælo fixa volvuntur. de quibus certa Græcorum veterum Opuſcula ſelegi: ut Hipparchi, qui antiſtes illius artis, cognationem cum cælo animorum noſtrorum in primis aſſeruit; ut ex Plinio ſupra demonſtravimus. Ut Gemini præſtantiſſimi, ac politiſſimi Scriptoris; ut Ptolemæi; ut Achillis Tatii, ceterorumque, quos vel nondum editos, vel Græce nunc primum, Latineque diſputantes huic libro mandavimus. His accedunt variarum Diſſertationum commentarii: in quibus partim de eadem cæleſti ſcientia quædam ſcitu digna promuntur: partim ſuperiorum doctrina librorum illuſtratur, ac defenditur. Nam fuit uno tempore tibi contra Eccleſiæ, ac regni hujus hoſtes; mihi contra veritatis oppugnatores impetitos homines propoſita dimicatio. In qua non ſolum arbitrum te, ſed fautorem etiam, ac patronum confido fore. Siquidem ut ex eo, quod prius nomini conſecratum eſt tuo, obligatum tibi, velut pignore quodam hoc illius conſectarium Opus tenetur. ſic eo ipſo, quod libenter, benigneque prius admiſiſti; poſteriori huic oppigneratam humanitatem tuam jure mihi quodam meo polliceor.

ILLUSTRISS. AMPLIT. T.

Dedititiſſimus,

DIONYSIUS PETAVIUS

Societ. Jesu Presbyter.

AD

Digitized by Google

A D
CANDIDUM LECTOREM.

Consilium meum fuerat, cum Operis de Doctrina Temporum editionem inſtituerem, Scriptores aliquot Græcos in illius calcem conferre; qui in commentationibus iſtis magno mihi uſui, & adjumento fuiſſent. Sed cum major opinione mea libri moles extitiſſet, rem in aliud tempus differre placuit; ac ſeparatum ei volumen conficere. quod tibi nunc (erudite Lector) ſub Auctarii nomine, ac titulo repræſentamus.

In quo non ii tantum, quos initio deſponderam, auctores prodeunt; ſed alii præterea longe utiliſſimi, ac præſtantiſſimi. in primis autem Hipparchus, & Achilles Tatius: de quibus edendis non antea mihi venit in mentem, quam Geminus typis mandari cœpiſſet. Ex quo factum eſt, ut qui ceteris & ætate, & dignitate anteiret Hipparchus, non, uti par erat, primum in hac editione ſortitus ſit locum; ſed poſt Geminum, alioſque collatus fuerit. De quibus, uti & de ceteris, quæ una publicantur, aliorum opuſculis, præfari & admonere nonnulla neceſſarium videtur.

Primus eſt Geminus, qui ante annos amplius quadraginta prodiit, Græce Latineque ab Edone Hilderico; Scriptor eruditus, & antiquus. Vixit enim Sullæ, ac Ciceronis ſæculo, ut ex iis conſtat, quæ ad pag. 19 in Notis obſervamus. Patria Rhodium fuiſſe inter omnes convenit. Sed Romæ, & in Italia vixiſſe, non levis eſt conjectura, ibique commentarium hunc ſcripſiſſe; ut in iiſdem Scholiis adnotavimus. Ac vel nomine ipſo *Gemini* ſatis hoc evincitur, Latinorum uſu, & commercio implicatum eſſe hominem; ac libertum fortean, aut clientem alicujus fuiſſe familiæ, cui peculiare cognomen id erat; nempe Serviliorum. Proclus in Commentariis ad priores Euclidis libros non ſemel Geminum laudat; quem & Γεμῖνον perpetuo nominat, circumflexa penultima: indidemque colligitur, quædam illum de Geometria ſcripſiſſe. cujus fidem facit catalogus librorum, qui ex Barocciana bibliotheca nuper in Angliam avecti ſunt. quos inter Gemini liber exſtat nondum editus. Sed & Procli Sphæra nihil aliud eſt, præter Iſagoges Gemini capita quædam quod ſuo loco declaravimus.

Hujus nos teſtimonio Scriptoris ſæpe, ac libenter uſi ſumus in his, quæ ad annum Græciæ veteris, & Ægyptiacum ſpectant. Nam de priore illo nemo eſt, qui diligentius, expreſſiuſque verba fecerit; cujuſque propter antiquitatem, & eruditionem ratio major haberi debeat. quem ſi in conſilium adhibuiſſet Scaliger, aut ſi eum attentius legiſſet; neque præjudicatam illam ſuam de anno Græco τριακονθήμερον ad illius tractationem attuliſſet; non illa nobis anni Græci, & Attici commenta periſſet, quæ & abſurdiſſima ſunt; & unius præter ceteros; Gemini auctoritate refelluntur. Hunc igitur cum Latina interpretatione veteri primo loco poſuimus; qua profecto meliorem, elegantioremque merebatur. & erat animus novam aggredi, niſi in Hipparchum, & alios, qui nullam habebant omnino, id operæ conferre ſatius eſſe judicaſſem. Græca vero ad veterum manuſcriptorum fidem exacte caſtigavimus. e quibus unum penes nos habebamus haud adeo veterem; ſed accuratum, ac ſcriptum in primis eleganter. alter in Oxonienſi bibliotheca reperitur. quo cum editionem Hilderici diligenter contulit Henricus Briggius Oxonienſis Mathematicus; a quo id meo nomine poſtularat Lucas Holſteinius Hamburgenſis, vir eruditiſſimus; qui in Illuſtr. Cardin. Barberini comitatu Romæ hodie vivit. Utriuſque ope, ac beneficio variarum lectionum Indiculum accepimus; quas paucis exceptis totidem in noſtro codice deprehendimus. Quamobrem quicquid in nova hac editione Gemini aliter atque in priore, ſtudioſe Lector, offenderis; id ex amborum auctoritate, & conſenſu immutatum eſſe ſcias. Nec pauca vero illa ſunt; neque levia. ut, qui ambas legerit, agnoſcet.

Poſt Geminum Ptolemæi liber ſequitur, qui φάσεις ἀπλανῶν ἐπισημασιῶν in antiquo codice inſcriptus legitur; nisi nos edidimus. Hujus nobis copiam amicus quidam fecit; qui ex antiquo codice eum deſcripſerat. Eumdemque poſt invenimus in Regia bibliotheca; & a Cl. V. D. Nicolao Rigaltio utendum accepimus, ex quo etiam non pauca caſtigavimus. De hujus auctore quid dicam nihil habeo, præter ea quæ in Notis expoſui. Cui quidem Calendaria ejuſdem argumenti ſubjecta ſunt tria. Primum eſt ſub falſo nomine Ptolemæi editum a Leonico, e Græcoque tranſlatum; quam miſcellam eſſe tumultuariam ex variis parapegmatibus confectam, non ſemel in Diſſertationibus oſtendimus. in quo ridiculus eſt Solinianus Exercitator, qui hunc libellum aureolum in ſua farragine Plinianarum Exercitationum nominat; ex quo nihil certi, bonique, propter confuſionem, & auctorum, locorumque tacita vocabula, harum rerum ſtudioſus colligat. ſed habent ſimiles labra lactucas. Alteros Faſtos ex Ovidii, Columellæ, Pliniique libris concinnavimus ipſi, qui Julianorum inſtar eſſe queant. Ex Soſigenis enim, vel Julii Cæſaris parapegmate, nec uniuſmodi fortaſſe, uti libro II. Variarum docuimus; auctores illi phænomena ſua perſcripſerunt. Qui noſter labor non parum eos adjuvabit, qui Poetas, alioſque Scriptores in manus ſumpſerint; ubi orientium, vel occidentium ſtellarum fit nonnulla mentio. præſertim ſi ad uſum Calendarii iſtius, libri primi Variarum Diſſertationum noſtrarum doctrinam adjunxerint. Tertium eſt Calendarium Conſtantini M. a Joanne Hervarto olim editum; cujus enarrationem ὁ μακαρίτης Hieronymus Alexander ſcribere inſtituerat.

Exinde Achillis Tatii, & Hipparchi libros addidimus, quos Græce primus e Medicea bibliotheca vulgavit Petrus Victorius. nos Latinos fecimus. ac principio quidem ſolum Tatium conferre in Auctarium hoc noſtrum voluimus. poſt de Hipparcho quoque remiſimus doctorum quorumdam amicorum precibus. unde etiam accidiſſe noris, ut poſt Achillem Tatium tanto & antiquior, & præſtantior poneretur Hipparchus; quod in eo Latine vertendo paullulum ſpatii interponendum fuit; & ne operæ vacarent interim, in aliis excudendis occupare eas oportuit.

In Achillis commentariis nonnulla ſunt περίεργα, ac minime neceſſaria. plura tamen ſcitu non indigna. in quibus quæ erant menda corrigi non potuerunt, quod nullum vetus exemplar, quo niteremur, ad manum fuit.

Hipparchi vero libri multis in locis emendati ſunt, non ex conjectura ſolum, quæ, ubi opus fuit, ad marginem adſcripta eſt, quemadmodum & in ceteris fecimus; ſed etiam ex antiquo Bibliothecæ regiæ libro, pulcherrime ſcripto, quem nobis Cl. V. D. Rigaltius commodavit. Eo præeunte libro, quicquid ſecus, atque in Florentina editione, in hac noſtra leges, conformatum eſſe memineris. Aſteriſmos autem, quos ſub Hipparchi nomine eadem Florentina editio continet, conſulto prætermiſimus. Non enim Hipparchi ſunt, ſed Ptolemæi. a cujus tabula paucis interdum minutis diſcrepant. Itaque ſupervacaneum erat illos recudere.

Succedit his Gazæ liber de Menſibus Atticis, cum Latina verſione Joannis Perrelli ante centum ferre annos edita.

Tum S. Maximi Martyris Computus, quem e Vaticana Bibliotheca deſcribendum curavi. Hujus excerpta quædam Joſephus Scaliger Operi de Emendatione

Temporum

Digitized by Google

Temporum inſeruerat; & uberibus Notis Græci computi doctrinam explicarat. quæ res, uti cetera illius Operis, ei infelicter ſucceſſit; ut ex octavo Variarum Diſſertationum noſtrarum eruditus Lector intelliget. Adjecimus & Iſaaci Argyri computum duplicem: quorum prior a Jacobo Chriſtmanno primum Græce vulgatus eſt; nos Latine vertimus, & poſteriorem ejuſdem computum ex Chriſtianiſſimi Regis bibliotheca ſubjecimus beneficio Cl. V. Nicolai Rigaltii. Acceſſit perbrevis Andreæ Cretenſis computus olim ad nos a P. Andrea Schotto miſſus, quem ex Vaticana ſe accepiſſe ſcriptum reliquit: nec non Anonymi cujuſdam Diatriba de Paſchate noviſſimo Chriſti; cui perperam inſcriptum nomen erat S. Petri Alexandri Epiſcopi, & Martyris. quod inter Patres aliquot; quorum teſtimonia producuntur, primo ille loco nominatur. Ac duplex Fragmenti eſſe illius argumentum videtur. Primum enim Chriſtum demonſtrat ultima in Cœna legale Paſcha non celebraſſe; quod pridie ejus diei, quo a Judæis peractum eſt, myſticum ſuum, ac novi Teſtamenti proprium Paſcha Chriſtus obierit. Cujus opinionis Veteres nonnullos teſtes citat. Sed ea videlicet, quod illorum pace dixerim, falſa, & Evangeliorum auctoritati contraria eſt. Nec illud nos argumentum movet, quod ut ita ſentirent eos impulit. de quo in XII de Doctrina Temporum plene diſputavimus. Altera pars Fragmenti, præfatio eſt in Πασχάλιον, ſive computum Paſchalem, quem illius auctor in tabulas redegerat, ad quas cyclum Victorianum annorum DXXXII accommodarat. quam methodum ne ne multum deſideremus, Maximi & Iſaaci computi faciunt; qui inſtar ſunt ceterorum omnium. Tum nihil vero de hac re quæri poſſe confido, quod non in octavo Variarum noſtrarum Diſſertationum explicatum habeas. Quas quidem Diſſertationes ſic elucubrare ſtuduimus, ut ad illos ipſos Auctarii Scriptores declarandos, & illuſtrandos vice commentariorum eſſent. Nam nullus in his fere locus eſt quæſtione, diſputationeque dignus, quem non iis in libris attigerim. Quam in rem perbreves Notas adjeci, præſertim ad Hipparchum, & Geminum; quæ ſingulis propemodum in locis ea capita Diſſertationum indicant, ubi illa copioſius explicantur. nec pauca tamen nova interim adducuntur; quæ ibi prætermiſſa fuerant. Sed de Diſſertationum propoſito, ac ſcopo peculiari te præfatione docebimus. Vale candide Lector, & ad hujus noſtræ operæ fructum colligendum fac eum viciſſim animum afferas, quo tibi devotam illam, addictamque confidas velim.

PETRI VICTORII

AD LECTOREM

PRÆFATIO.

QUIA fidem meam omnibus probatam eſſe cupio, totam rem tibi accurate narrabo: ac quibus auxiliis in hoc munere obeundo uſus ſim, aperiam. Exſtat antiquus liber Hipparchi in Medicea bibliotheca, quem olim cum primum legiſſem, impulit me ſubtilitas hujus Scriptoris, ut ipſum cum iis, qui cognitione ſtellarum cælique delectantur, communicarem. Antequam tamen impreſſori darem, quia audiveram in Vaticana bibliotheca alterum cuſtodiri, curavi meum e Mediceo expreſſum, cum eo diligenter conferendum. ſunt autem in illo tres tantum libri, quos ſcripſit in Eudoxi, & Arati phænomena. hujus igitur, qui ſequitur in excuſo, inſcribiturque ἀστερισμοί, unicum tantum exemplar habui. Achillis itidem duo exemplaria nactus ſum, non parum inter ſe multis locis diſcrepantia. quod facit tamen ad verba potius, & ipſorum ſeriem, quam ad ſententiam auctoris magnopere variandam. Miſſa quoque ſunt ad me Roma una cum Achille, ſcripta quædam mutilata veterum quorumdam doctorum hominum, qui ſtudio ac labore ſuo aut Arati poema, aut ſcientiam hanc ſiderum illuſtrare voluerant: & illa ipſa præterea plena macularum, quæ tamen cum haud penitus inutilia judicaſſem, multis locis correcta ſedulitate mea, non indigna putavi, quæ foras exirent. Quod vero in extremo, ſive Eratoſthenis, ſive Hipparchi nomine additum eſt, falſo prorſus indice, nullam in partem redolet acumen, eruditionemque nobiliſſimorum eorum vetuſtiſſimorumque auctorum: multiſque modis intelligitur ab inferioris ætatis aliquo notatum fuiſſe. Leges etiam illic, quod cognitu dignum judicavi, magnum numerum doctorum virorum, & in variis artibus laudatorum, Arati opus vigiliis ſuis ornaſſe. quod multum facit ad gloriam ipſius celebrandam, ſignificandumque quanto in honore olim fuerit hæc rerum cæleſtium cognitio, quæ hodie, quod dolendum eſt, pene jacet ignavia noſtra, atque omni dignitate ſpoliata eſt. nam additis illis ipſis Latinis, inſignibus clariſque in primis auctoribus, Theoneque Alexandrino, magno mathematico, cujus eruditiſſimus, copioſiſſimuſque commentarius in Aratum exſtat, ad quinquaginta illi pervenerunt. Magnis autem ego occupationibus impeditus, & quia ſatisfacere cupidis hujus gravis auctoris non poteram, niſi ipſum ſua lingua loquentem cito divulgaſſem, non edidi nunc, ut optabam, Hipparchum a me in Latinum ſermonem converſum, ac pene perpolitum, ſed brevi (ut ſpero) ille quoque meus labos edetur. Hæc volebam tibi non ignota eſſe. Vale.

ΠΕΡΙ ΙΠΠΑΡΧΟΥ

ἐκ τῦ Σuίδα.

Ἵππαρχος Νικαεὺς φιλόσοφος, γεγονὼς ἐπὶ τῶν ὑπάτων, ἔγραψε περὶ τῶν Ἀράτου Φαινομένων, περὶ δὲ τῶν ἀπλανῶν συντάξεως, καὶ τοῦ καταστηριγμοῦ· περὶ δὲ τῆς πλάτους μηνιαίας τῆς σελήνης κινήσεως· καὶ εἰς τοὺς ἀστερισμούς.

HIPPARCHI ELOGIUM E SUIDA.

Hipparchus Nicænus Philoſophus, qui fuit ſub Conſulibus. Scripſit de Arati Phænomenis. de ſtellarum inerrantium conſtitutione; & immota ſtatione. de menſtruo Lunæ motu ſecundum latitudinem; & in aſteriſmos.

ΠΕΡΙ ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΣΤΑΤΙΟΥ

ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀχιλλεὺς Στάτιος Ἀλεξανδρεὺς, ὁ γράψας τὰ κατὰ Λευκίππην, καὶ Κλειτοφῶντα, καὶ ἄλλα ἐρωτικὰ ἐν βιβλίοις η΄, γέγονεν ὕστατον Χριστιανὸς, καὶ Ἐπίσκοπος· ἔγραψε δὲ περὶ σφαίρας, καὶ ἐτυμολογίαν, καὶ ἱστορίαν σύμμικτον, πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν μνημονεύουσαν. ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ κατὰ πάντα ὅμοιος τοῖς ἐρωτικοῖς.

DE ACHILLE STATIO EX EODEM.

Achilles Statius, Alexandrinus; qui de Leucippe, & Clitophonte ſcripſit, & alia amatoria libris octo; tandem factus eſt Chriſtianus, & Epiſcopus. Scripſit de ſphæra, & etymologia, & hiſtoriam miſcellaneam; quæ multorum, & magnorum, & admirabilium virorum mentionem facit. Ipſius vero oratio in omnibus prorſus eſt amatoriis orationibus ſimilis.

Meminit & Achillis Tatii Photius Cod LXXXVII. ubi non Στάτιον vocat, ſed Τάτιον, quemadmodum & Palatinus codex habebat, unde Clitophontis & Leucippes amores Commelinus edidit. Nam altera ex errore profecta lectio videtur, repetita perperam littera Σ ex priori nomine Ἀχιλλεύς.

INDEX AUCTORUM,

qui in Uranologio continentur.

Gemini Iſagoge	Pag. 1	*Interprete Edone Hilderico.*
Ptolemæi de Apparentiis inerrantium.	42	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Ptolemæi inerrantium ſignificationes.	52	*Latine per Nicolaum Leonicum.*
Calendarium vetus Romanum cum ortu occaſuque ſtellarum ex Ovidio, Columella, Plinio.	60	*A Dionyſio Petavio confectum.*
Calendarium Romanum ab Joanne Georgio Hervvart editum.	67	
Achillis Tatii Iſagoge ad Arati Phænomena.	73	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Ejuſdem Tatii Fragmenta Græca.	94	
Hipparchi Bithyni ad Arati, & Eudoxi Phænomena libri tres.	97	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Achillis Tatii ad Arati Phænomena, qui liber falſo Eratoſtheni tribuitur.	142	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Arati genus, & vita.	148	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Theodorus Gaza de menſibus.	153	*Interprete Joanne Perrello.*
S. Maximi Computus.	170	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Iſaaci Argyri Computus.	194	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Ejuſdem Computus alter.	207	*Interprete Dionyſio Petavio.*
S. Andreæ Computus.	212	*Interprete Dionyſio Petavio.*
Fragmentum Græcum de Paſchate.	215	
Notæ Dionyſii Petavii ad Geminum, Ptolemæum, & Hipparchum in locis poſita. pag. 1. & ſeqq.		
Fragmentum Aetii de Significationibus ſtellarum.	216	*Interprete Cornario.*
Index rerum memorabilium.	218	
Subjecti ſunt variarum Diſſertationum libri VIII, auctore Dionyſio Petavio.		

ΓΕΜΙΝΟΥ

Digitized by Google

ΓΕΜΙΝΟΥ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

GEMINI
ELEMENTA
ASTRONOMIÆ.

INTERPRETE EDONE HILDERICO D.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'.

Ὁ ΤΩΝ ζῳδίων κύκλος διαιρεῖται εἰς μέρη δώδεκα, καὶ καλεῖται κοινῶς μὲν ἕκαστον τῶν τμημάτων δωδεκατημόριον· ἰδίως δὲ ἀπὸ τῶν ἐμπεριεχομένων ἀστέρων, ὑφ' ὧν καὶ διατυποῦται ἕκαστον αὐτῶν ζῴδιον. Ἔστι δὲ τὰ δώδεκα ζῴδια τάδε· κριός, ταῦρος, δίδυμοι, καρκίνος, λέων, παρθένος, ζυγός, σκορπίος, τοξότης, αἰγόκερως, ὑδροχόος, ἰχθύες.

¹ Διχῶς δὲ λέγεται ζῴδιον· καθ' ἕνα μὲν τρόπον τὸ ιβ' μέρος τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου· ὅ ἐστι διάστημά τι τοπικόν, ἢ ἀστράσιν, ἢ σημείοις ἀφωρισμένον· καθ' ἕτερον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀστέρων εἰδωλοποιούμενον κατά τε τὴν ὁμοιότητα, καὶ τὴν θέσιν τῶν ἀστέρων.

Τὰ μὲν οὖν δωδεκατημόρια ἴσα ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος. * διῄρηται δὲ ὁ τῶν ζῳδίων κύκλος εἰς ιβ' μέρη ἴσα. τὰ δὲ * κατηστερισμένα ζῴδια, οὔτε ἴσα ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος· οὔτε ἐξ ἴσων ἀστέρων συνέστηκεν· ² οὔτε πάντα ἐκπληροῖ τοὺς ἰδίους τόπους τῶν δωδεκατημορίων. ἀλλ' ἃ μὲν ἐλλείπει· καθάπερ ὁ καρκίνος· μικρὸν δὲ τόπον ἐπέχει τοῦ ἰδίου τόπου· ἃ δὲ ὑπερπίπτει, καὶ μέρη τινὰ τῶν προηγουμένων, καὶ τῶν ἑπομένων ζῳδίων * ἐπιλαμβάνει· καθάπερ ὁ λέων.

* γρ. διῄρηται γάρ. * γρ. κατεστηριγμένα. * γρ. ἐπιλαμβάνομενα.

CAPUT I.

ZODIACUS circulus in duodecim dividitur partes, atque horum ſegmentorum unumquodque generaliter quidem vocatur dodecatemorion, id eſt pars duodecima; ſpecialiter vero ſignum: idque a ſtellis, quas continet, & a quibus etiam certam effigiem ſortitur. Sunt autem hæc duodecim ſigna: Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, & Piſces.

Dicitur ſignum duobus modis: uno, ſecundum quem eſt duodecima pars zodiaci: quæ eſt intervallum quoddam locale, quod vel ſtellis, vel punctis determinatur: altero, ſecundum quem eſt conſtellatio quædam, ex pluribus ſtellis compoſita, ſecundum ſimilitudinem, & ſitum ſtellarum.

Dodecatemoria igitur, quoad magnitudinem inter ſe ſunt æqualia, eo quod zodiacus in duodecim partes æquales eſt diviſus: at ſigna, quæ ex ſuis ſtellis ſunt compoſita, neque inter ſe ſunt æqualia quoad magnitudinem; neque ex æqualibus ſtellis ſunt compoſita; neque ea plent propria ſpatia dodecatemoriorum. ſed quædam ab hujuſmodi expletione deficiunt; ut cancer: parvum enim ſpatium ſui proprii loci occupat. quædam vero ultra ſua propria loca extenduntur, & partes quaſdam præcedentium, & ſequentium ſignorum occupant; ut leo.

1 Διχῶς δὲ λέγεται) Zodiacus duplex eſt, quod ad inſtitutum noſtrum pertinet: alter in primo mobili, qui ſitum ſuo nunquam mutat, hoc eſt interſectiones eaſdem perpetuo ejus ecliptica cum æquinoctiali retinet: & eſt imaginum expers. alter in orbe ſtellato, qui εἰς τὰ ἑπόμενα progreſſum faciens, in aliis, & aliis punctis continue interſectiones cum æquinoctiali facit. Hujus propria ſunt ζῴδια, ſive aſteriſmi dodecatemoriorum. Primus Hipparchus, collatis inter ſe veterum ac ſuis obſervationibus, ſuſpicatus eſt moveri in conſequentia Signorum octavam ſphæram; adeoque duplicem eſſe zodiacum. Sed quod ἀκριβεῖς priorum obſervationes ſuerant; neque ſatis longum eſſet interjectum ſpatium; non penitus affirmavit. Ptolemæus vero rem plane definiit. Vide caput I libri VII μεγάλ. συντ. Hæc dicenda fuerunt, ne quis id a Gemino omiſſum eſſe præteritum, qui, ut in pleriſque aliis, Eudoxum potius, quam Hipparchum ſequitur; neque ei ἀκριβεῖς conſectatur, quod nec fuit neceſſe εἰσαγωγῇ, ac prima hujus artis elementa ſcribenti. Quocirca de zodiaco ſic loquitur, quaſi unius rationis eſſet, et numquam ſitum mutaret. Dodecatemoria veri zodiaci, qui eſt in primo mobili, de ζῴδιον, & aſteriſmis vocabula inde acceperunt, cum ea continerent. puta Aries dictus eſt primum dodecatemorion, quod in eo tunc eſſet aſteriſmus octavæ ſphæræ, cui hoc vocabulum inditum eſt. quod Metonis, Eudoxi, ac Ptolemæi ſæculis accurate contigit. Noſtro vero longius in poſteriora progreſſi ſunt aſteriſmi, ut toti fere extra ὁμώνυμα ſegmenta conſiſtant. Ex quo in pleriſque ſtellis latitudines a vera ecliptica, & declinationes immutatæ ſunt, ut auſtrales fierent, quæ olim boreales; & contra.

2 Οὔτε πάντα ἐκπληροῖ) Vide Hipparchum lib II ſub initium.

Præterea ex duodecim ſignis quædam ne tota quidem poſita ſunt in zodiaco, ſed alia eo ſunt borealiora, ut leo: alia auſtraliora, ut ſcorpius.

Diviſio ſigni uniuſcujuſque in partes.

Rurſus unumquodque dodecatemoriorum dividitur in partes triginta, & vocatur unum ſegmentum pars, ſeu gradus. Itaque zodiacus continet ſigna quidem duodecim, partes vero 360.

Quid annus & quot dies habeat annus.

Sol autem uno anno percurrit zodiacum. eſt enim tempus annuum illud, in quo Sol peragrat zodiacum, & ab eodem puncto ad idem punctum redit. hoc tempus eſt dierum $365\frac{1}{4}$. In tot enim diebus illas 360 partes zodiaci Sol conficit. fere itaque in uno die unum gradum Sol abſolvit.

Diſcrimen inter partem ſeu gradum & diem.

Veruntamen aliud eſt pars, aliud dies. pars enim eſt intervallum quoddam, cum ſit 30 pars ſigni. dies vero eſt tempus, quod fere 30 pars eſt menſtrui temporis. deinde pars quidem eſt 360 pars zodiaci: dies autem eſt pars $365\frac{1}{4}$ fere annui temporis, ac ſemper quidem ſigna ſunt 30 partium, non ſemper autem 30 dierum.

Anni partes earumque metæ.

Dividitur autem annuum tempus in partes quatuor, ver, æſtatem, autumnum, & hiemem. Vernum igitur æquinoctium fit circa florum vigorem ſummum, in prima parte Arietis. Solſtitium æſtivum contingit circa æſtuum intentionem in prima parte Cancri, ubi Sol borealiſſimum circulum deſcribit, & longiſſimum omnium, qui ſunt in anno, diem efficit; noctem vero breviſſimam. Atqui dies longiſſimus æqualis eſt nocti longiſſimæ, & dies breviſſimus æqualis eſt nocti breviſſimæ. dies vero longiſſimus in climate Rhodi eſt horarum æquinoctialium $14\frac{1}{2}$. Æquinoctium autumnale eſt, cum Sol a boreali plaga ad auſtralem plagam tendens, iterum ad æquinoctialem circulum pervenerit, & diem nocti æqualem effecerit. Solſtitium autem hybernum eſt, cum Sol longiſſime a puncto noſtro verticali diſceſſerit, & humillimus, quoad horizontem, factus fuerit, idemque circulum maxime auſtralem deſcripſerit, & noctem longiſſimam omnium, quæ ſunt in anno, effecerit; diem vero breviſſimum. eſt autem longiſſima nox in climate Rhodi horarum æquinoctialium $14\frac{1}{2}$.

Quatuor anni partium magnitudo.

Tempora vero, quæ ſunt inter ſolſtitia, & æquinoctia, hoc modo dividuntur. Ab æquinoctio verno, uſque ad ſolſtitium æſtivum dies ſunt $94\frac{1}{2}$. nam in tot diebus tranſit Sol, arietem, taurum, geminos, & ad primam partem cancri accedens ſolſtitium æſtivum efficit. Ab æſtivo ſolſtitio uſque ad æquinoctium autumnale dies ſunt $92\frac{1}{2}$. nam in tot diebus tranſit Sol, cancrum, leonem, virginem, & ad primam partem libræ accedens efficit æquinoctium autumnale. Ab æquinoctio autumnali uſque ad ſolſtitium hybernum dies ſunt $88\frac{1}{8}$. nam in tot diebus tranſit Sol libram, ſcorpium, ſagittarium, & ad primam partem capricorni perveniens efficit ſolſtitium hybernum. A ſolſtitio hyberno uſque ad æquinoctium vernum dies ſunt $90\frac{1}{8}$. in tot enim diebus tranſit Sol reliqua tria ſigna, capricornum, aquarium, piſces. omnes igitur dies horum quatuor temporum ſimul ſumpti efficiunt dies $365\frac{1}{4}$ quot etiam in uno ſunt anno.

Cur Sol in zodiaco moveatur inæqualiter.

Quæritur igitur in his, cur, cum quatuor dicti quadrantes zodiaci inter ſe ſint æquales, & Sol ſemper æqualiter moveatur: ipſe in temporibus inæqualibus æquales horum quadrantum arcus peragret. nam per totam Aſtronomiam præſupponitur, & Solem, & Lunam, & quinque planetas æqualiter, circulariter, & contra mundi motum moveri. Pythagorei enim, cum primi has quæſtiones aggrederentur, præſuppoſuerunt circulares, atque æquales Solis, Lunæ, & erraticarum ſtellarum motus. nam hujuſmodi irregularitatem non admiſerunt in his divinis, atque æternis corporibus; ut interdum velocius moverentur, interdum tardius, interdum ſtarent, ut ſane etiam ſtationes vocant in quinque erraticis ſtellis. Neque enim in homine bene

Ἔτι δέ τινα τῶν ιβ' ζῳδίων, οὐδὲ ὅλα κεῖται ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ· ἀλλ' ἃ μέν ἐστι βορειότερα αὐτοῦ· καθάπερ ὁ λέων· ἃ δὲ νοτιώτερα· καθάπερ ὁ σκορπίος.

[3] Πάλιν ἕκαστον τῶν δωδεκατημορίων διαιρεῖται εἰς μοίρας λ', καὶ καλεῖται τὸ ἓν τμῆμα μοῖρα. ὥστε τὸν ὅλον κύκλον τῶν ζῳδίων περιέχειν ζῴδια μὲν ιβ', μοίρας δὲ τξ'.

[4] Ὁ δὲ ἥλιος *ἐνιαυτῷ διαπορεύεται τὸν ζῳδιακὸν κύκλον. ἔστι γὰρ ἐνιαύσιος χρόνος, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος περιπορεύεται τὸν ζῳδιακὸν κύκλον, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀποκαθίσταται. ὁ δὲ χρόνος οὗτός ἐστιν ἡμερῶν τξε', δ''. ἐν τοσαύταις γὰρ ἡμέραις τὰς τξ' μοίρας παροδεύει ὁ ἥλιος, ὥστε σύνεγγυς μίαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μοῖραν κινεῖσθαι τὸν ἥλιον. — a γρ. ἐν αὐτῷ.

Ἄλλο μέντοι γέ ἐστι μοῖρα, καὶ ἄλλο ἡμέρα. μοῖρα μὲν γάρ ἐστι διάστημά τι λ' μέρος ὑπάρχον τοῦ ζῳδίου· ἡμέρα δέ ἐστι χρόνος, τριακοστὸν μέρος, ὡς ἔγγιστα, τοῦ μηνιαίου χρόνου. καὶ ἡ μὲν μοῖρα τξ' μέρος ἐστὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου· ἡ δὲ ἡμέρα τξε', καὶ δ' μέρος, ὡς ἔγγιστα, τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου. καὶ * πάντα μὲν τὰ ζῴδια τριακονταμοιριαῖά ἐστιν, οὐ πάντα δὲ τριακονθήμερα. — b γρ. τριακονθήμερα.

Διαιρεῖται δὲ ὁ ἐνιαύσιος χρόνος εἰς μέρη δ', ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον, καὶ χειμῶνα. [5] Ἐαρινὴ μὲν οὖν ἰσημερία γίνεται περὶ τὴν τῶν ἀνθέων ἀκμὴν, ἐν κριοῦ μιᾷ μοίρᾳ. τροπὴ δὲ θερινὴ γίνεται περὶ τὴν τῶν καυμάτων ἐπίτασιν, ἐν καρκίνου μιᾷ μοίρᾳ· ὅτε ὁ ἥλιος τὸν βορειότατον κύκλον γράφει, καὶ μεγίστην πασῶν τῶν ἐν ἐνιαυτῷ ἡμερῶν ἐπιτελεῖ, ἐλαχίστην δὲ τὴν νύκτα. ἡ μέντοι γε μεγίστη ἡμέρα ἴση ἀεὶ τῇ μεγίστῃ νυκτὶ, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἡμέρα ἴση ἀεὶ τῇ ἐλαχίστῃ νυκτί. ἔστι δὲ ἡ μεγίστη ἡμέρα κατὰ τὸ ἐν Ῥόδῳ κλίμα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδS''. ἰσημερία δέ ἐστι φθινοπωρινὴ, ὅταν ὁ ἥλιος ἀπ' ἄρκτων πρὸς μεσημβρίαν παροδεύων, πάλιν ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ γένηται κύκλου, καὶ ἴσην τὴν ἡμέραν τῇ νυκτὶ ποιήσηται. τροπὴ δέ ἐστι χειμερινὴ, ὅταν ὁ ἥλιος * πορρωτάτω ἡμῶν τῆς οἰκήσεως γένηται, [6] καὶ ταπεινότατος, ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, καὶ νοτιώτατον κύκλον γράφῃ, καὶ μεγίστην πασῶν τῶν ἐν αὐτῷ νύκτα ποιήσηται, ἐλαχίστην δὲ ἡμέραν. ἔστι δὲ ἡ μεγίστη νὺξ κατὰ τὸ ἐν Ῥόδῳ κλίμα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδS''. — c γρ. πορρώτατος.

[7] Οἱ δὲ μεταξὺ χρόνοι τῶν τροπῶν καὶ τῶν ἰσημεριῶν, οὕτω διαιροῦνται τῶν τροπῶν· ἀπὸ μὲν ἰσημερίας ἐαρινῆς μέχρι τροπῆς θερινῆς ἡμέραι εἰσὶν ϟδS''. ἐν γὰρ τοσαύταις ἡμέραις διαπορεύεται ὁ ἥλιος κριὸν, ταῦρον, διδύμους, καὶ ἐπὶ τὴν πρώτην μοῖραν τοῦ καρκίνου παραγινόμενος τὴν θερινὴν τροπὴν ποιεῖται. ἀπὸ δὲ θερινῆς τροπῆς μέχρι ἰσημερίας φθινοπωρινῆς ἡμέραι εἰσὶν ϟβS''. ἐν γὰρ τοσαύταις ἡμέραις διαπορεύεται ὁ ἥλιος καρκίνον, λέοντα, παρθένον, καὶ ἐπὶ τὴν πρώτην μοῖραν τῶν χηλῶν παραγινόμενος τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ποιεῖται. ἀπὸ δὲ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς μέχρι τροπῆς χειμερινῆς ἡμέραι εἰσὶν πη' η''. ἐν γὰρ τοσαύταις ἡμέραις διαπορεύεται ὁ ἥλιος χηλὰς, σκορπίον, τοξότην, καὶ ἐπὶ τὴν πρώτην μοῖραν παραγενόμενος ὁ ἥλιος τοῦ αἰγόκερω, τὴν χειμερινὴν τροπὴν ποιεῖται. ἀπὸ δὲ τροπῆς χειμερινῆς μέχρι ἰσημερίας ἐαρινῆς ἡμέραι εἰσὶν ϟ'. η''. ἐν γὰρ τοσαύταις ἡμέραις διαπορεύεται ὁ ἥλιος τὰ ἀπολειπόμενα τρία ζῴδια, αἰγόκερων, ὑδροχόον, ἰχθύας. αἱ πᾶσαι δὲ ἡμέραι αὗται τῶν τεσσάρων χρόνων συντιθέμεναι ποιοῦσι τξε' $\frac{a}{\delta}$ ὅσαιπερ ἦσαν αἱ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Ἐπιζητεῖται οὖν ἐν τούτοις, πῶς, ἴσων ὄντων τῶν τεσσάρων μορίων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ὁ ἥλιος ἰσοταχῶς κινούμενος διὰ παντὸς, ἐν ἀνίσοις χρόνοις διαπορεύεται τὰς ἴσας περιφερείας. ὑπόκειται γὰρ πρὸς ὅλην τὴν * ἀστρολογίαν, ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς πέντε πλανήτας ἰσοταχῶς, καὶ ἐγκυκλίως, καὶ ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ κινεῖσθαι. οἱ γὰρ Πυθαγόρειοι πρῶτοι προσελθόντες ταῖς τοιαύταις ζητήσεσιν, ὑπέθεντο ἐγκυκλίους, καὶ ὁμαλὰς ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ τῶν ε' πλανητῶν ἀστέρων τὰς κινήσεις. τὴν γὰρ τοιαύτην ἀταξίαν οὐ προσεδέξαντο πρὸς τὰ θεῖα, καὶ αἰώνια· ὡς ποτὲ μὲν τάχιον κινεῖσθαι· ποτὲ δὲ βράδιον· ποτὲ δὲ ἑστηκέναι· ἃς δὴ καὶ καλοῦσι στηριγμοὺς ἐπὶ τῶν ε' πλανητῶν ἀστέρων. οὐδὲ γὰρ περὶ ἄνθρωπον κόσμιον, καὶ τεταγμένον — d γρ. ἀστρονομίαν.

ἐν

3 *Πάλιν ἕκαστον.*) Vide librum II, ubi de inſtituta circulorum diſtributione aliis alia temporibus.

4 *Ὁ δὲ ἥλιος ἐνιαυτῷ.*) Nondum *προήγησις ἰσημεριῶν* liquido comperta erat, ut alibi diximus. & intelligetur iterum capite VI. de menſibus.

5 *Ἐαρινὴ μὲν ἡ ἰσημερία.*) Annuarum tempeſtatum exordia aliter ab aſtronomis, & ratione conſtituuntur, quam ſenſu, populique judicio. Nam aſtronomi per quadrantes tributo zodiaco, cuilibet tempeſtati quadrantem ſuum aſſignant. quem *τροπὴν* appellat Paulus Alexandrinus. Initium fit ab arietis ingreſſu; ac ſic deinceps. Popularis uſus ex cæli mutatione tempeſtatum intervalla metitur: cui & ſcriptores illi ſerviunt, qui rem ruſticam & hujus generis alia pertractant; Vide caput IV. libri II.

6 *Καὶ ταπεινότατος ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα.*) Ἰδιωτικῶς, & ad oculum ita Geminus loquitur. quia tunc Sol maxime dejectus, & horizonti vicinus apparet. Recte autem addidit, *ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα*, eo ſenſu, quem diximus. Nam revera terris vicinior non erat Sol ætate Gemini in hiberno tropico: ſed in Sagittarii gradu quinto circiter; ubi tum Solis erat perigeum. et apogeum in quinto Geminorum. quod & pag. 4. Geminus indicat.

7 *Οἱ δὲ μεταξὺ χρόνοι.*) Eodem modo annus ab Hipparcho diſtributus eſt. Vide lib. IV. de Doctrina Temporum capite XXX. ubi de ſumma Solis apſide, ceteriſque quæ hic a Gemino tradita ſunt, copioſe diſputatur.

8 Τοῦ

Digitized by Google

[a] γρ. προσδέξοντας.

ἐν τῷ κόσμῳ τοιαύτην ἀνωμαλίαν τῆς κινήσεως [a] προσδέξασθαί τινα. αἱ γὰρ τοῦ βίου χρεῖαι τοῖς ἀνθρώποις πολλάκις αἰτίαι γίνονται βραδυτῆτος, καὶ ταχυτῆτος· περὶ δὲ τὴν ἄφθαρτον φύσιν τῶν ἀστέρων οὐδεμίαν δυνατὸν αἰτίαν προσαχθῆναι ταχυτῆτος, καὶ βραδυτῆτος. δι᾽ ἥντινα αἰτίαν προτείνουσιν οὕτω, πῶς ἂν δι᾽ ἐγκυκλίων, καὶ ὁμαλῶν κινήσεων ἀποδοθείη τὰ φαινόμενα.

Περὶ μὲν οὖν τῶν λοιπῶν ἀστέρων ἐν ἑτέροις ἀποδώσομεν τὴν αἰτίαν. νυνὶ δὲ περὶ ἡλίου ὑποδείξομεν, δι᾽ ἣν αἰτίαν ἰσοταχῶς κινούμενος, ἐν ἀνίσοις χρόνοις τὰς ἴσας περιφερείας [a] διαπορεύεται. ἀνωτάτω γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ λεγομένη τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαῖρα, ἡ περιέχουσα πάντων τῶν κατηστερισμένων ζωδίων τὰς εἰδωλοποιΐας. οὐ πάντας δὲ τοὺς ἀστέρας ὑποληπτέον ὑπὸ μίαν ἐπιφάνειαν κεῖσθαι· ἀλλ᾽ οἱ μὲν μετεωρότεροι ὑπάρχουσι· οἱ δὲ ταπεινότεροι· διὰ δὲ τὸ τὴν ὅρασιν ἐπὶ ἴσον ἐξικνεῖσθαι μῆκος, ἀνεπαίσθητος γίνεται ἡ τοῦ ὕψους διαφορά.

[a] γρ. περιοδεύονται.

[g] Ὑπὸ δὲ τὴν τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαῖραν κεῖται φαίνων, ὁ τοῦ Κρόνου προσαγορευόμενος ἀστήρ. οὗτος τὸν μὲν ζωδιακὸν κύκλον ἐν ἔτεσι λ´ ὡς ἔγγιστα διαπορεύεται· τὸ δὲ ἓν ζώδιον ἐν δυσὶν ἔτεσι, καὶ ἓξ μησίν. ὑπὸ δὲ τὸν φαίνοντα κατώτερον αὐτοῦ φέρεται φαέθων, ὁ τοῦ Διὸς προσαγορευόμενος ἀστήρ. οὗτος δὲ τὸν ζωδιακὸν κύκλον διαπορεύεται ἐν ιβ´ ἔτεσι· τὸ δὲ ἓν ζώδιον ἐν ἐνιαυτῷ. ὑπὸ δὲ τοῦτον τέτακται πυρόεις, ὁ τοῦ Ἄρεος. οὗτος δὲ τὸν μὲν ζωδιακὸν κύκλον διέρχεται ἐν δυσὶν ἔτεσι, καὶ ἑξαμήνῳ· τὸ δὲ ζώδιον ἐν δυσὶ μησί, καὶ ἡμίσει. τὴν δὲ ἐχομένην χώραν κατέχει ὁ ἥλιος, ἐνιαυτῷ διαπορευόμενος τὸν ζωδιακὸν κύκλον· τὸ δὲ ζώδιον, ὡς ἔγγιστα ἐνὶ μηνί. κατώτερον δὲ τούτου κεῖται φωσφόρος, ὁ τῆς Ἀφροδίτης ἀστήρ. οὗτος δέ, ὡς ἔγγιστα, ἰσοταχῶς κινεῖται τῷ ἡλίῳ. [*] ὑπὸ τοῦτον δὲ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ ἀστὴρ κεῖται, καὶ αὐτός τε ἰσοταχῶς κινεῖται τῷ ἡλίῳ. κατώτερον δὲ πάντων φέρεται ἡ σελήνη ἐν ἡμέραις κ´ καὶ ζ´ καὶ τρίτῳ διαπορευομένη τὸν ζωδιακὸν κύκλον· τὸ δὲ ζώδιον ἐν ἡμέραις β´, καὶ τετάρτῳ μέρει τῆς μιᾶς ἡμέρας, ὡς ἔγγιστα.

[*] Abſunt hæc de Mercurio ab Aeglic. & noſtro.

Εἰ μὲν οὖν ὁ ἥλιος ἐκινεῖτο ἐπὶ τῶν κατηστερισμένων ζωδίων, πάντως ἂν ἐγίνοντο οἱ μεταξὺ τῶν τροπῶν, καὶ τῶν ἰσημεριῶν χρόνοι ἴσοι ἀλλήλοις. τὰς γὰρ ἴσας περιφερείας ἰσοταχῶς κινούμενος, ὤφειλεν ἐν ἴσοις διανύειν χρόνοις. ὁμοίως δὲ εἰ καὶ κατώτερον τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου φερόμενος ὁ ἥλιος περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον ἐκινεῖτο τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ, καὶ οὕτως ἂν ἐγίνοντο οἱ μεταξὺ τῶν τροπῶν, καὶ τῶν ἰσημεριῶν χρόνοι ἴσοι. πάντες γὰρ οἱ περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον [*] γραφόμενοι κύκλοι, ὁμοίως [*] ὑπὸ τῶν διαμέτρων διαιροῦνται. ὥστε ἐπεὶ ὁ ζωδιακὸς κύκλος εἰς δ´ μέρη ἴσα διαιρεῖται ὑπὸ τῶν διαμέτρων, τῶν τὰ τροπικά, καὶ ἰσημερινὰ σημεῖα ἐπιζευγνυουσῶν· ἀνάγκη καὶ τὸν ἡλιακὸν κύκλον εἰς δ´ μέρη διαιρεῖσθαι ἴσα ὑπὸ τῶν αὐτῶν διαμέτρων. ἰσοταχῶς ἂν κινούμενος ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰς ἰδίας περιφερείας, ἴσοις ἂν ἐτέλει τὰς τῶν τεταρτημορίων χρόνοις. νυνὶ δὲ κατώτερον φέρεται ὁ ἥλιος, καὶ ἐπὶ ἐκκέντρου κύκλου κινεῖται, καθάπερ ὑπογέγραπται. οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ κέντρον ἐστὶ τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, καὶ τοῦ ζωδιακοῦ· ἀλλ᾽ [*] ἐφ᾽ ἓν μέρος παρῶσται ἡ τοῦ ἡλίου σφαῖρα. διὰ δὲ τὴν τοιαύτην θέσιν εἰς τέσσαρα μέρη ἄνισα διαιρεῖται ὁ ἡλιακὸς δρόμος. καὶ γίνεται μεγίστη μὲν περιφέρεια, ἡ ὑποπίπτουσα ὑπὸ τὸ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου τεταρτημόριον, τὸ ἀπὸ τοῦ κριοῦ α´ μοίρας μέχρι διδύμων λ´. ἐλαχίστη δὲ περιφέρεια ἡ κειμένη ὑπὸ τὸ τεταρτημόριον τὸ ἀπὸ ζυγοῦ, α´ μοίρας μέχρι τοξότου μοίρας λ´.

[*] γρ. φερόμενοι.
[*] γρ. ἐπί.
[*] γρ. ἐφ᾽ ἕν.

Ὅθεν εὐλόγως ὁ ἥλιος ἰσοταχῶς κινούμενος ἐπὶ τοῦ ἰδίου κύκλου, τὰς ἀνίσους περιφερείας ἐν ἀνίσοις χρόνοις διέρχεται· καὶ τὴν μὲν μεγίστην ἐν μεγίστῳ· τὴν δὲ ἐλαχίστην ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ διαπορεύεται. ἀλλ᾽ ὅταν μὲν τὴν μεγίστην περιφέρειαν ἐπὶ τοῦ ἰδίου κύκλου διανύῃ, τότε παροδεύει τὸ τοῦ ζωδιακοῦ τεταρτημόριον τὸ ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς μέχρι τροπῆς θερινῆς. ὅταν δὲ τὴν ἐλαχίστην περιφέρειαν ἐπὶ τοῦ ἰδίου κύκλου κινῆται, τότε παροδεύει τοῦ ζωδιακοῦ τὸ τεταρτημόριον, τὸ ἀπὸ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς μέχρι τροπῆς χειμερινῆς. ἐπεὶ οὖν ἄνισοι περιφέρειαι τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου ὑπὸ ἴσας περιφερείας τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου ὑποπεπτώκασιν, ἀνάγκη ἀνίσους γίνεσθαι τοὺς ἀπὸ τῶν τροπῶν μέχρι τῶν ἰσημεριῶν χρόνους· καὶ μέγιστον μὲν τὸν ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς μέχρι τροπῆς θερινῆς· ἐλάχιστον δὲ τὸν ἀπὸ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς μέχρι τροπῆς χειμερινῆς. ὁ μὲν οὖν ἥλιος διὰ παντὸς ἰσο-

compoſito, & ordinato talem motus irregularitatem in greſſibus aliquis admitteret. Nam vitæ neceſſitates ſæpe fiunt hominibus cauſſæ tarditatis, & velocitatis. at in ipſa incorruptibili natura ſtellarum non poteſt ulla cauſſa celeritatis, & tarditatis adduci. quam ob cauſſam Pythagorei hanc propoſuerunt quæſtionem, quomodo per circulares, & æquales motus poſſent apparentiæ ſalvari.

De reliquis igitur planetis in aliis ſcriptis cauſſam exponemus. nunc vero de Sole cauſſam oſtendemus, cur, cum æqualiter moveatur, in temporibus inæqualibus æquales arcus zodiaci conficiat. Suprema igitur eſt omnium ea ſphæra, quæ ſtellarum fixarum dicitur, quæ in ſe continet omnium fixarum conſtellationum, ſive ſignorum effigiem. non eſt autem cogitandum, omnes ſtellas ſub eadem eſſe poſitas ſuperficie, ſed alias eſſe ſubllimiores, alias humiliores. Cum enim viſus noſter ad æqualem longitudinem a terra in cælum ſeſe extendat, redditur inſenſibilis altitudinis differentia.

Stellæ fixæ, & ordo ſphærarum cæleſtium.

Sub ſphæra ſtellarum fixarum ponitur ſtella Saturni, Græcis *φαίνων*, id eſt lucens dicta. hæc ſtella zodiacum circulum in triginta annis fere peragrat, unum vero ſignum duobus annis, & ſex menſibus. Sub Saturno, eoque inferius fertur Jovis ſtella, quæ Græcis *φαέθων* vocatur. peragrat autem Juppiter zodiacum in duodecim annis: unum vero ſignum in anno uno. Sub Jove ſita eſt ſtella Martis, Græcis *πυρόεις* vocata. hæc ſtella zodiacum conficit annis duobus, & ſex menſibus: unum vero ſignum duobus menſibus, & dimidio. Proximum locum obtinet Sol, uno anno zodiacum peragrans: unum autem ſignum uno fere menſe. Inferior Sole eſt Lucifer, id eſt ſtella Veneris. hæc fere æquali velocitate cum Sole movetur. Sub Venere collocatur Mercurii ſtella, quæ & ipſa Soli eſt æqualis in motu. Infima omnium eſt Luna, quæ diebus 27⅓ zodiacum percurrit, unum vero ſignum diebus duobus, & una fere quarta parte unius diei.

Saturnus.
Juppiter.
Mars.
Sol.
Venus.
Mercurius.
Luna.

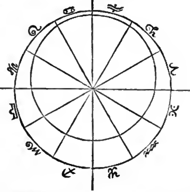
Si igitur Sol moveretur ſuper conſtellatis ſignis, omnino tempora, quæ ſunt inter ſolſtitia, & æquinoctia, eſſent inter ſe æqualia. æquales enim arcus, cum æqualiter moveretur, in temporibus æqualibus conficeret. ſimiliter ſi Sol infra zodiacum ferretur, & moveretur circa idem centrum zodiaci: tamen etiam ſic tempora, quæ ſunt inter ſolſtitia, & æquinoctia, eſſent inter ſe æqualia. omnes enim circuli, qui circa idem centrum moventur, ſimiliter a diametris dividuntur. itaque cum zodiacus in quattuor partes æquales dividatur a diametris, quæ puncta ſolſtitialia, & æquinoctialia connectunt: neceſſario etiam ſolaris circulus ab iiſdem diametris in quattuor partes æquales dividetur. Cum igitur Sol ſuper propria circumferentia æqualiter moventur, tempora quadrantum zodiaci inter ſe æqualia efficeret. At nunc inferius fertur Sol, & ſuper eccentrico circulo movetur: ſicut figura ſubſcripta oſtendit. non enim idem eſt centrum ſolaris circuli, & zodiaci: ſed verſus unam partem adducta eſt Solis ſphæra. Propter talem poſitum in quattuor partes inæquales dividitur ſolaris curſus: & ſic maximus arcus, qui cadit ſub quadrantem zodiaci eum, qui eſt ab arietis primo gradu uſque ad geminorum gradum triceſimum: minimus vero arcus, qui poſitus eſt ſub eo zodiaci quadrante, qui eſt a primo gradu libræ, uſque ad triceſimum gradum ſagittarii.

Unde cum Sol ſuper proprio circulo æqualiter moveatur, idem convenienter inæquales arcus ſui circuli inæqualibus temporibus conficit, ac maximum quidem arcum maximo, minimum vero minimo tempore tranſit. at cum maximum arcum ſui proprii circuli peragrat, tunc eum zodiaci quadrantem conficit, qui eſt inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium æſtivum. cum vero per minimum arcum ſui proprii circuli movetur, tunc eum zodiaci quadrantem percurrit, qui eſt inter æquinoctium autumnale, & ſolſtitium hybernum. Cum igitur inæquales arcus ſolaris circuli ſub æquales arcus zodiaci cadunt: neceſſe eſt inæqualia fieri tempora inter ſe, quæ ſunt inter ſolſtitialia, & æquinoctialia puncta: & maximum quidem id, quod eſt ab æquinoctiali puncto verno uſque ad ſolſtitiale punctum æſtivum: minimum vero id, quod eſt ab æquinoctiali puncto autumnali uſque ad ſolſtitiale punctum hybernum. Sol igitur perpetuo

[g] *Ὑπὸ δὲ τὴν τῶν ἀπλανῶν.*) Hæc Planetarum vocabula ab Ægyptiis manaſſe ſcribit Firmicus lib. II, cap. II. Mercurii nomen omiſſum hic a Gemino, vel librario potius. Eſt autem *ϛίλβων*. De Planetarum motibus, ſive ſphærarum, in quibus volvuntur, eadem habet Philo in Libro de Cherubim, ſive Cain. cujus verba corrigenda ſunt pag. 75. edit. Græc. vet. *ἐν ᾗ μὲν ἐν ζώναις τῶν λεγομένων ἀπλανῶν μία τῆς ἡ τὴν ἀπὸ τῆς ἔξω ἐπὶ τὰ ἔσω ἀνέστραπται σφαῖραν.* Nam vulgo legitur *μία, ἡ τὴν*, &c. Octo quippe ſphæras ſtatuit, quarum una eſt, quæ fixas continet; reliquæ ſunt ſeptem.

petuo movetur æqualiter: ſed propter eccentricitatem ſolaris ſphæræ temporibus inæqualibus æquales zodiaci quadrantes conficit. Propter eamdem cauſſam etiam æqualia ſigna in temporibus inæqualibus Sol peragrat: ſi enim ab extremitatibus dodecatemoriorum ad centrum zodiaci connectamus lineas rectas: quemadmodum figura ſubſcripta oſtendit, erit quidem zodiacus in duodecim partes æquales diviſus: Solis vero circulus propter eccentricitatem in duodecim partes inæquales diviſus. ac maximus quidem arcus in ſolari circulo erit ille, qui eſt ſub Geminis: minimus vero, qui eſt ſub Sagittario.

ὁμαλῶς κινεῖται· διὰ δὲ τὴν ἐκκεντρότητα τῆς ἡλιακῆς σφαίρας ἐν ἀνίσοις χρόνοις διαπορεύεται τὰ τοῦ ζῳδιακοῦ τεταρτημόρια. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καὶ τὰ ἴσα ζῴδια ἐν ἀνίσοις χρόνοις διαπορεύεται ὁ ἥλιος. ἐὰν γὰρ ἀπὸ τῶν περάτων τῶν δωδεκατημορίων ἐπὶ τὸ κέντρον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἐπιζεύξωμεν εὐθείας, καθάπερ ὑπογέγραπται, ἔσται ὁ μὲν τῶν ζῳδίων κύκλος εἰς ιβ' μέρη ἴσα διῃρημένος· ὁ δὲ τοῦ ἡλίου κύκλος διὰ τὴν ἐκκεντρότητα εἰς ιβ' μέρη ἄνισα διῃρημένος· καὶ μεγίστη μὲν περιφέρεια ἡ ὑποτεταγμένη ὑπὸ τοὺς διδύμους· ἐλαχίστη δὲ ἡ ὑποτεταγμένη ὑπὸ τὸν τοξότην.

Propter quam cauſſam maximo tempore percurrit Sol Geminos: minimo vero tempore Sagittarium, cum ipſe Sol ſemper æqualiter moveatur. ſed cum propter eccentricitatem in partes inæquales ſolaris circulus ſecetur, contingit tempora ſignorum zodiaci inæqualia eſſe.

Ordo & ſitus ſignorum, ſeu aſpectus eorum.

Quoad ordinem autem, & ſitum, quem inter ſe duodecim ſigna habent, ſunt eorum quattuor differentiæ. eorum enim quædam diametraliter opponuntur, quædam ſecundum triangulum diſtant, quædam ſecundum quadratum, quædam ſecundum combinationem, quam aliqui etiam oppoſitam combinationem vocant.

Diametralis aſpectus ſignorum.

Ea igitur ſigna diametraliter oppoſita dicuntur, quæ ſecundum eamdem diametrum ſunt poſita. ſunt autem hæc, Aries, Libra, Taurus, Scorpius, Gemini, Sagittarius, Cancer, Capricornus, Leo, Aquarius, Virgo, Piſces. his autem contingit, cum alterutrum eorum oritur, occidere id, quod eſt diametraliter oppoſitum, & contra. hæc a nobis dicuntur de dodecatemoriis, non de ſtelliferis ſignis. Ariete enim oriente, occidit libra. Tauro vero oriente, occidit ſcorpius. eadem ratio eſt reliquorum diametraliter oppoſitorum ſignorum. accipiuntur autem diametraliter oppoſita ſigna a Chaldæis etiam ad mutuas compaſſiones in nativitatibus. videntur enim illi, qui in oppoſitis ſignis ſunt nati, ſibi invicem compati, & ut dixerit aliquis, ſibi invicem adverſari. & ſtellarum epochæ in ſignis diametraliter oppoſitis ſecundū idem tempus & una juvant, & una lædunt nativitates ſecundum traditas vires ſtellarum.

Trigonus aſpectus ſignorum.

Secundum triangulum autem poſita ſigna ſunt, Aries, Leo, Sagittarius: Taurus, Virgo, Capricornus: Gemini, Libra, Aquarius: Cancer, Scorpius, Piſces. omnia trian-

Δι' ἣν αἰτίαν ἐν πλείστῳ μὲν χρόνῳ διαπορεύεται ὁ ἥλιος τοὺς διδύμους· ἐν ἐλαχίστῳ δὲ χρόνῳ τὸν τοξότην, αὐτὸς μὲν διὰ παντὸς ἰσοταχῶς κινούμενος, διὰ δὲ τὴν ἐκκεντρότητα εἰς ἄνισα μέρη διῃρημένου τοῦ ἡλιακοῦ κύκλου, συμβαίνει καὶ τοὺς χρόνους ἀνίσους εἶναι τῶν ζῳδίων.

9 Τῆς δὲ πρὸς ἄλληλα τάξεως, καὶ θέσεως τῶν ιβ' ζῳδίων διαφοραί εἰσι τέσσαρες. ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν λέγεται κατὰ διάμετρον· ἃ δὲ κατὰ τρίγωνον· ἃ δὲ κατὰ τετράγωνον· ἃ δὲ κατὰ συζυγίαν, ὑπό τινων δὲ ἀντισυζυγίαν.

Κατὰ διάμετρον μὲν οὖν ἐστι ζῴδια τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν διάμετρον κείμενα. ἔστι δὲ τάδε, κριός, ζυγός, ταῦρος, σκορπίος, δίδυμοι, τοξότης, καρκίνος, αἰγόκερως, λέων, ὑδροχόος, παρθένος, ἰχθύες. συμβέβηκε δὲ τούτοις, ὅταν τὸ ἕτερον αὐτῶν ἀνατέλλῃ, τὸ κατὰ διάμετρον δύνειν, καὶ τοὐναντίον. ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῶν δωδεκατημορίων, καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν κατηστερισμένων ζῳδίων. κριοῦ μὲν γὰρ ἀνατέλλοντος, δύνει ζυγός· ταύρου δὲ ἀνατέλλοντος δύνει σκορπίος. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν κατὰ διάμετρον ζῳδίων. λαμβάνεται δὲ τὰ κατὰ διάμετρον ὑπὸ τῶν Χαλδαίων, καὶ πρὸς τὰς ἐν ταῖς γενέσεσι συμπαθείας. δοκοῦσι γὰρ οἱ κατὰ διάμετρον γενόμενοι συμπάσχειν ἀλλήλοις, καί, ὡς ἂν εἴποι τις, ἀντικεῖσθαι ἀλλήλοις. καὶ τῶν ἀστέρων ἐποχαὶ ἐν τοῖς κατὰ διάμετρον ζῳδίοις κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ συνωφελοῦσι, καὶ συμβλάπτουσι τὰς γενέσεις, κατὰ τὰς παραδεδομένας δυνάμεις τῶν ἀστέρων.

Κατὰ τρίγωνον δέ ἐστι, κριός, λέων, τοξότης· ταῦρος, παρθένος, αἰγόκερως· δίδυμοι, ζυγός, ὑδροχόος· καρκίνος, σκορπίος, ἰχθύες. τὰ πάντα τρίγωνα ἰσό-

πλευρα

9 *Τῆς δὲ πρὸς ἄλληλα τάξεως.*) Quattuor habitudines, ſive conſpectus Signorum explicat, qui vim aliquam in *μετακοσμήσει* genethliacorum ſententia putantur. Primus eſt κατὰ διάμετρον, quo ſex ſigna ſubtendit. ut Aries, & libra. II. κατὰ τρίγωνον; cujus latus quattuor ſigna ſubtendit. ut Aries, Leo, Sagittarius trigonum efficiunt. Tertius eſt κατὰ τετράγωνον, quadrangulis; cujus latus gradibus 90, ſignis tribus ſubtenditur. Sic Aries, Cancer, Libra, Capricornus quadrangulum faciunt. Quartus eſt κατὰ συζυγίαν, atque hic duorum Signorum eſt, quæ a punctis tropicis ex æquo removentur. ut Cancer, & Gemini: Capricornus, Sagittarius: quæ ſunt *βλέποντα* Ptolemæi, & antiſcia Iulii Firmici: de quibus habes lib. II. ad Auctarium cap. VII. Hoc genus ſeparatim a primis quattuor ab illis ponitur. Nam is proprie *σχηματισμὸς* non eſt, hoc eſt figuram in circulo integram non facit; cum uno tantummodo latere conſtet, quod uni ſigno, vel tribus, vel quinque ſubtenditur. Habent tamen *λόγον*, nec ſunt ἀσύνδετα ſigna, quæ ſe hoc modo reſpiciunt. ut auctor eſt Ptolem. lib. I Tetrab. ſed ſchematiſmus non eſt. Pro eo Mathematici τὸ καθ' ἑξάγωνον σχῆμα ſubſtituunt, cujus latus ſignis duobus, & gradibus ſexaginta ſubtenditur. Vide præter citatos auctores, Manilium, & Paullum Alexandrinum. Κατὰ συζυγίαν ſigna ſunt, quæ ex eodem loco oriuntur, & in eodem occidunt: ita tamen ut ἐναλλὰξ initia eorum, ac termini procedant. Vide caput V lib. II.

Porro ſchema illud, quod e manuſcripto codice repræſentavimus, ſolos e diametro, & κατὰ τρίγωνον aſpectus exhibet: quadrangulares, & hexagonos non continet. Ideo nos alterum hoc loco ſubjecimus, in quo ſchematiſmi quattuor apparent.

10 Oi

Digitized by Google

πλευρὰ τέτταρα. ὑποτείνει δὲ ἡ τοῦ τριγώνου πλευρὰ ὑπὸ ζῴδια μὲν τέτταρα, μοίρας δὲ ρκ'.

Καλεῖται δὲ τὸ μὲν πρῶτον τρίγωνον τὸ ἀπὸ κριοῦ βόρειον. ἐὰν γὰρ τῆς σελήνης ἔν τινι τῶν τριῶν ζῳδίων ὑπαρχούσης, βορέας πνεύσῃ, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ αὐτὴ ἐπιμένει στάσις. ὅθεν ἀπὸ ταύτης τῆς παρατηρήσεως ὁρμηθέντες οἱ ἀστρολόγοι προλέγουσι τὰς βορείας στάσεις. ἐὰν μὲν γὰρ ἐν ἄλλῳ ζῳδίῳ τῆς σελήνης ὑπαρχούσης, βορεία γένηται στάσις, εὐδιάλυτος γίνεται ὁ βορέας· ἐὰν δὲ ἔν τινι τῶν ἀφωρισμένων ζῳδίων ἐν τῷ βορείῳ τριγώνῳ βορέας συμπνεύσῃ, προλέγουσιν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπιμένειν τὴν αὐτὴν στάσιν. τὸ δὲ ἑξῆς τρίγωνον τὸ ἀπὸ τοῦ ταύρου, καλεῖται νότιον. πάλιν γὰρ ἐάν, τῆς σελήνης ἔν τινι τῶν τριῶν ζῳδίων ὑπαρχούσης, νότος πνεύσῃ, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ αὐτὴ ἐπιμένει στάσις. τὸ δὲ ἑξῆς τρίγωνον τὸ ἀπὸ τῶν διδύμων, καλεῖται ζεφυρικὸν διὰ τὴν ὁμοίαν αἰτίαν. τὸ δὲ ἐπὶ πᾶσι τρίγωνον τὸ ἀπὸ καρκίνου, ἀφηλιωτικόν, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Λαμβάνεται δὲ τὰ τρίγωνα καὶ πρὸς τὰς ἐν ταῖς γενέσεσι συμπαθείας. δοκοῦσι γὰρ οἱ κατὰ τρίγωνον γεννώμενοι συμπαθεῖν ἀλλήλοις, καὶ αἱ τῶν ἀστέρων στάσεις αἱ ἐν τοῖς αὐτοῖς τριγώνοις, καὶ συνωφελεῖν, καὶ συμβλάπτειν ἅμα τὰς γενέσεις. κατὰ γὰρ τρεῖς τρόπους αἱ συμπάθειαι γίνονται, κατὰ διάμετρον, κατὰ τρίγωνον, κατὰ τετράγωνον. κατὰ ἄλλην δὲ διάστασιν οὐδεμία συμπάθεια γίνεται. καίτοι εὔλογον ἦν, ἐκ τῶν μάλιστα σύνεγγυς συγκειμένων ζῳδίων συμπάθειαν γίνεσθαι. ἡ γὰρ ἀποφορὰ καὶ ἀπόρροια ἡ φερομένη ἀπὸ τῆς ἰδίας δυνάμεως ἑκάστου τῶν ἀστέρων, ὤφειλε μάλιστα συναναχρωτίζεσθαι, καὶ συνανακιρνᾶσθαι τοῖς πλησιάζουσι ζῳδίοις. ὥσπερ γὰρ τὰ τρίγωνα, καὶ τετράγωνα ἐγγράφεται εἰς τὸν κύκλον· οὕτω καὶ ἑξάγωνον, καὶ ὀκτάγωνον, καὶ δωδεκάγωνον. ἀλλὰ κατὰ μὲν τὰς τούτων ἐγγραφὰς οὐδεμία γίνεται συμπάθεια· κατὰ δὲ τοὺς προειρημένους τρόπους μόνους, φυσικῆς τινος ὑπαρχούσης ἐν ταῖς τοιαύταις ἀποστάσεσι συμπαθείας.

Κατὰ τετράγωνον δέ ἐστι, κριός, καρκίνος, ζυγός, αἰγόκερως· ταῦρος, λέων, σκορπίος, ὑδροχόος· δίδυμοι, παρθένος, τοξότης, ἰχθύες. τὰ πάντα τετράγωνα τρία. ὑποτείνει δὲ ἡ τοῦ τετραγώνου πλευρὰ ὑπὸ ζῴδια μὲν τρία, μοίρας δὲ ϟ. Καλεῖται μὲν τὸ πρῶτον τετράγωνον τὸ ἀπὸ τοῦ κριοῦ, ἐν ᾧ αἱ ὧραι ἄρχονται, ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον, χειμών. τὸ δεύτερον τετράγωνον τὸ ἀπὸ τοῦ ταύρου, ἐν ᾧ αἱ ὧραι τὸν μέσον ἔχουσι χρόνον, ἔαρος, θέρους, φθινοπώρου, χειμῶνος. τὸ δὲ τρίτον τετράγωνον τὸ ἀπὸ τῶν διδύμων, ἐν ᾧ αἱ ὧραι λήγουσι κατὰ τοὺς χρόνους. λαμβάνεται δὲ τὸ * τετράγωνον ἕν, καθάπερ εἴρηται, καὶ πρὸς τὰς ἐν ταῖς γενέσεσι συμπαθείας.

* γρ. δὲ τὰ τετράγωνα καθάπερ.

gula æquilatera ſunt quattuor: ſubtendit autem trianguli latus ſigna quattuor, gradus 120.

Vocatur autem primum triangulum boreale. ſi enim Luna in uno trium ſignorum primi trianguli poſita, ventus boreas ſpiraverit: per dies multos eadem permanet conſtitutio. unde Aſtrnlngi, cum ab hac obſervatione initium habeant, boreæ conſtitutiones prædicunt. nam ſi in alio quodam ſigno Luna conſtituta, exſtiterit conſtitutio borealis, facile boreas diſſolvitur. at ſi una ſpiraverit boreas in uno eorum ſignorum, quæ in boreali triangulo continentur: prædicunt per dies multos eamdem permanere conſtitutionem. Proximum triangulum, quod a Tauro incipit, nominatur auſtrale. contra enim ſi in uno horum trium ſignorum Luna conſtituta auſter flaverit: per dies multos eadem permanet conſtitutio. Proximum triangulum, quod a Geminis inchoatur, vocatur zephyricum ſimilem ob cauſſam. Poſtremum triangulum, quod a Cancro initium habet, dicitur ſubſolanum propter eamdem cauſſam.

Triangulum boreale.

Triangulum auſtrale.

Triangulum zephyricum.

Uſurpantur autem etiam hæc triangula ad inveniendas compaſſiones, quæ in nativitatibus ſpectantur. Videntur enim, qui ſecundum idem triangulum naſcantur, ſibi invicem compati: & ſtellarum conſtitutiones, quæ ſunt in iiſdem triangulis, ſimul & adjuvare & lædere nativitates. nam compaſſiones fiunt tribus modis, ſecundum diametrum, ſecundum triangulum, ſecundum quadratum. ſed ſecundum aliam diſtantiam nulla fit compaſſio. atqui conſentaneum erat, ut ex ſignis maxime vicinis compaſſio fieret. delatio enim, & defluxus, qui fertur a propria vi ſingularum ſtellarum, debebat maxime concorporari, & commiſceri cum vicinis ſignis. Ut enim triangula, & quadrata inſcribuntur circulo: ſic etiam hexagonum, & octagonum, & dodecagonum. at ſecundum horum inſcriptiones nulla fit compaſſio. tantum ea fit ſecundum prædictos modos, cum in hujuſmodi diſtantiis naturalis quædam fit compaſſio.

Triangulum ſubſolanum, ſeu aphelioticum.

Uſus triangulorum in nativitatibus.

Secundum quadratum poſita ſigna ſunt hæc: Aries, Cancer, Libra, Capricornus: Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius: Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces. omnia quadrata ſunt tria: ſubtendit autem latus quadrati ſigna tria, gradus 90. Vocatur primum quadratum, quadratum ab Ariete inceptum, in quo horæ ſeu quattuor partes anni incipiant, ver, æſtas, autumnus, hiems. Secundum quadratum nominatur quadratum a Tauro inchoatum, in quo horæ habent medium tempus veris, æſtatis, autumni, hiemis. Tertium quadratum dicitur quadratum a Geminis inceptum, in quo horæ ſecundum tempora deſinunt. Uſurpatur autem unum idemque quadratum, ut dictum eſt, etiam ad inveniendas compaſſiones, quæ in nativitatibus ſpectantur.

Quadratus aſpectus ſignorum.

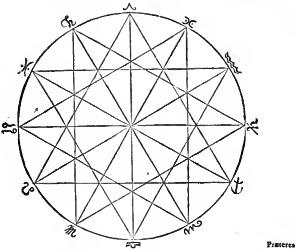
Numerus quadratorũ.

Quadratum ab Ariete inceptum.

Quadratum a Tauro inceptum.

Quadratum a Gemino inceptum.

Uſus quadratorum.

Præterea

Præterea quadratorum doctrina etiam ad alium quemdam uſum a quibuſdam accipitur. nam uno eorumdem ſignorum, quæ ſunt in eodem quadrato, occidente, proximum putabant tenere medium cæli in ſuperiore hemiſphærio. ut capricorno occidente, tenere medium cæli arietem, oriri cancrum, tenere imum cæli libram. eadem eſt ratio in reliquis quadratis. Hoc præceptum cum integre dicitur, tantum in uno quadrato, quod in ſe continet puncta ſolſtitialia, & æquinoctialia, congruet cum eo quod apparet; at diſſentit ſi totum hoc quadratum ſubtiliter conſideretur. Capricorni enim primo gradu occidente, arietis primus gradus medium cæli tenebit: cancer ſuo primo gradu orietur: libra vero ſuo primo gradu imum cæli occupabit. tunc enim ecliptica in quattuor partes æquales dividitur a coluris circulis: ut intervallum zodiaci, quod eſt a medio cæli ad ortum, ſit æquale intervallo zodiaci, quod eſt a medio cæli ad occaſum. utrumque enim horum intervallorum tria continet ſigna. at in reliquis ſtatibus hujus quadrati, & aliorum quadratorum non contingit in quattuor partes æquales zodiacum circulum dividi. ac propterea intervallum a medio cæli ad ortum non ſemper eſt æquale intervallo a medio cæli ad occaſum, cum hæc intervalla, ſeu arcus, in zodiaco ſumuntur. at ſi hæc intervalla in parallelo aliquo circulo ſumuntur, ſemper id quod eſt a medio cæli ad ortum eſt æquale ei, quod eſt a medio cæli ad occaſum: unde fit, ut cum Sol quotidie in parallelis circulis feratur, habeat curſum, qui eſt ab ortu ad medium cæli, æqualem ei curſui, qui eſt a medio cæli uſque ad occaſum. Cum vero in zodiaco hæc intervalla ſumuntur, contingit ut id intervallum, quod eſt a medio cæli ad ortum, ſit inæquale ei intervallo, quod eſt a medio cæli ad occaſum, idque propter obliquitatem zodiaci, ac interdum ex illis ſex ſignis, quæ ſemper ſunt ſupra horizontem, tria, & dimidium a medio cæli verſus ortum intercipiuntur: duo & dimidium verſus occaſum.

Jam propter climatum differentias etiam in partes magis inæquales dividitur zodiacus a meridiano, & interdum de 180. gradibus, qui ſemper ſunt ſupra horizontem, 120. gradus a medio cæli verſus ortum intercipiuntur: 60. vero gradus verſus occaſum, & contra. Cum igitur in diviſione zodiaci talis ſit varietas: omnino manifeſtum fit erratum. cum enim aquarius oritur, non tenet medium cæli taurus, ſed toto ſigno a medio cæli aberit interdum etiam longius. neque imum cæli habebit ſcorpius: ſed idem a meridiano integro ſigno diſtabit, interdum etiam longius. itaque hæc ſecundum quoſdam quadratorum doctrina omnino eſt falſa.

Combinatio ſignorum, quæ eſt quarta differentia in ordine, & ſitu.

Secundum combinationem poſita ſigna ea dicuntur, quæ ex eodem loco oriuntur, & in eumdem locum occidunt. hæc autem ſunt, quæ inter eoſdem ſita ſunt parallelos circulos. Veteres quidem combinationes ſignorum ſic exponebant: cancrum docuerant nullam habere combinationem cum alio ſigno: ſed & oriri maxime borealem, & occidere maxime borealem, cum in tali aliquo argumento probabili acquieſcerent. Cum enim æſtiva ſolſtitia fiant in cancro, & in æſtivis ſolſtitiis Sol maxime borealis fiat: ob hoc putarunt maxime borealem oriri cancrum, ſimiliter & occidere. eadem autem ratio eſt etiam in capricorno. Etenim hunc putabant maxime auſtralem oriri, & cum nullo alio ſigno combinationem habere. Cum enim hyberna ſolſtitia fiant in capricorno, in ſolſtitiis vero hybernis maxime auſtralis Sol fiat: ob hoc putabant maxime auſtralem oriri capricornum, & nullum aliud ſignum ex eodem loco oriri, & in eumdem locum occidere cum capricorno. Reliquas combinationes ſic exponebant, attribuentes geminis leonem; tauro virginem; arieti libram; piſcibus ſcorpium; aquario ſagittarium. at talem expoſitionem omnino eſſe erroneam contingit. neque enim in toto cancro ſolſtitia fiunt: ſed eſt unum quoddam ſignum ratione percipiendum, in quo Sol poſitus ſolſtitium efficit. In momento enim temporis converſiones, ſive ſolſtitia fiunt. at totum ſignum cancri poſitione ſimile eſt geminis, & utrumque eorum æqualiter diſtat ab æſtivo puncto ſolſtitiali: ob quam cauſſam etiam magnitudines dierum, & noctium æquales ſunt in geminis, & in cancro: & in inſtrumentis horariis lineæ a gnomonibus deſcriptæ æqualiter diſtant ab æſtivo puncto ſolſtitiali, cum in cancro, tum in geminis. nam ad æſtivum hoc punctum æqualem ſitum habent hæc duo ſigna. unde etiam inter eoſdem

Ἔτι δὲ ἡ τῶν τετραγώνων ἔκθεσις, καὶ πρός τινα ἄλλην χρείαν λαμβάνεται ὑπό τινων. τοῦ γὰρ ἑνὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τετραγώνου δύνοντος, τὸ ἑξῆς ὑπελάμβανον μεσουρανεῖν ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ. οἷον αἰγόκερω δύνοντος, μεσουρανεῖν κριὸν, ἀνατέλλειν δὲ καρκίνον, καὶ μεσουρανεῖν δὲ ὑπὸ γῆν ζυγόν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τετραγώνων ἐστί. τὸ δὲ τοιοῦτο παράγγελμα ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς τετραγώνου, τοῦ τὰ τροπικὰ καὶ τὰ ἰσημερινὰ περιέχοντος, καὶ τὸ ὁλοσχερὲς λογιζόμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ φαινόμενον· πρὸς δὲ τὴν ἐν τῷ ὅλῳ ἀκρίβειαν διαφωνεῖ. αἰγόκερω γὰρ τῆς πρώτης μοίρας δυνούσης, κριοῦ πρώτη μοῖρα μεσουρανήσει· καρκίνου δὲ πρώτη μοῖρα ἀνατελεῖ· ζυγοῦ δὲ πρώτη μοῖρα ὑπὸ γῆν μεσουρανήσει. τότε γὰρ ὁ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων κύκλος εἰς τέσσαρα μέρη ἴσα διαιρεῖται ὑπὸ τῶν κολούρων κύκλων· ὥστε ἴσον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως πρὸς ἀνατολὴν καὶ δύσιν, τὸ ζῳδιακὸν διάστημα· ἑκάτερον γὰρ αὐτῶν γίνεται ζῳδίων τριῶν. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς στάσεσι τοῦ τετραγώνου τούτου, καὶ τῶν λοιπῶν, οὐ συμβαίνει εἰς δʹ μέρη ἴσα διαιρεῖσθαι τὸν ζῳδιακὸν κύκλον. διὰ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστι διὰ παντὸς ἴσον τὸ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως πρὸς ἀνατολὴν καὶ δύσιν διάστημα, ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου λαμβανομένων τῶν διαστημάτων. κατὰ μὲν γὰρ παράλληλον κύκλον ἴσον ἐστὶ διὰ παντὸς τὸ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως πρὸς ἀνατολὴν, καὶ πρὸς τὴν δύσιν διάστημα. ὅθεν καὶ τῷ ἡλίῳ φερομένῳ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ κύκλων παραλλήλων, ἴσον εἶναι συμβαίνει τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς μεσουρανήσεως δρόμον τῷ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως μέχρι δύσεως. ἐπὶ δὲ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου λαμβανομένων τῶν διαστημάτων, ἄνισον εἶναι συμβέβηκε τὸ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως μέχρι τῆς ἀνατολῆς διάστημα τῷ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως μέχρι τῆς δύσεως, διὰ τὴν λοξότητα τοῦ ζῳδιακοῦ. καὶ ἔστιν ὅτε τῶν ἓξ ζῳδίων τῶν διὰ παντὸς ὑπὲρ γῆν ὄντων, τρία μὲν, καὶ ἥμισυ ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως πρὸς ἀνατολὴν ἀπολαμβάνεται· δύο δὲ καὶ ἥμισυ πρὸς δύσιν.

Ἤδη δὲ παρὰ τὰς τῶν κλιμάτων διαφορὰς, καὶ εἰς ἀνισώτερα μέρη διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου καὶ ἔστιν ὅτε τῶν ρπʹ μοιρῶν τῶν διὰ παντὸς ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ὑπαρχουσῶν, ρʹ μὲν καὶ κʹ μοῖραι ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως πρὸς ἀνατολὴν ἀπολαμβάνονται, ξʹ δὲ πρὸς δύσιν, καὶ ἀνάπαλιν. τηλικαύτης οὖν οὔσης τῆς παραλλαγῆς ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ἔκδηλον ὁλοσχερὲς γίνεται τὸ ἁμάρτημα. ὑδροχόου γὰρ ἀνατέλλοντος, οὐ μεσουρανεῖ ταῦρος, ἀλλ᾽ ἀφέξει ζῴδιον ὅλον ἀπὸ τῆς μεσουρανήσεως· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πλεῖον. οὐδὲ ὑπὸ γῆν μεσουρανήσει σκορπίος, ἀλλὰ ζῴδιον ὅλον ἀφέξει ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πλεῖον. ὥστε καθόλου τὴν τῶν τετραγώνων ἔκθεσιν διημαρτῆσθαι.

Κατὰ συζυγίαν δὲ λέγεται ζῴδια, τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλοντα, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνοντα. ταῦτα δέ ἐστι τὰ ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων [a] παραλαμβανόμενα κύκλων. [10] οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τὰς συζυγίας ἀπεφαίνοντο οὕτως· καρκίνον μὲν ἐξετίθεντο μηδεμίαν ἔχειν συζυγίαν πρὸς ἄλλο ζῴδιον· ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλειν βορειότατον, καὶ δύνειν βορειότατον, τοιούτῳ τινὶ πιθανῷ προσαναπαυόμενοι. ἐπεὶ γὰρ αἱ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται ἐν καρκίνῳ· ἐν δὲ ταῖς θεριναῖς τροπαῖς βορειότατος γίνεται ὁ ἥλιος, διὰ τοῦτο ὑπέλαβον βορειότατον ἀνατέλλειν τὸν καρκίνον, ὁμοίως δὲ καὶ δύνειν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ αἰγόκερω· καὶ γὰρ τοῦτον ὑπελάμβανον νοτιώτατον ἀνατέλλειν, καὶ πρὸς μηδὲν ἕτερον ζῴδιον συζυγίαν ἔχειν. ἐπεὶ γὰρ αἱ τροπαὶ χειμεριναὶ γίνονται ἐν αἰγόκερῳ· ἐν δὲ ταῖς χειμεριναῖς τροπαῖς νοτιώτατος γίνεται ὁ ἥλιος, διὰ τοῦτο ὑπελάμβανον νοτιώτατον ἀνατέλλειν τὸν αἰγόκερων, καὶ μηδὲν ἄλλο ζῴδιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλειν, καὶ δύνειν αἰγόκερῳ. τὰς δὲ λοιπὰς συζυγίας ἐξετίθεντο οὕτως. διδύμοις λέοντα· ταύρῳ παρθένον· κριῷ ζυγόν· ἰχθύσι σκορπίον· ὑδροχόῳ τοξότην. τὴν δὲ τοιαύτην ἔκθεσιν παντελῶς διημαρτημένην εἶναι συμβέβηκεν. οὔτε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ καρκίνῳ τροπαὶ γίνονται· ἀλλ᾽ ἔστιν ἕν τι σημεῖον λόγῳ θεωρητὸν, ἐφ᾽ ὃ γενόμενος ὁ ἥλιος τὰς τροπὰς ποιεῖται. ἐν γὰρ στιγμιαίῳ χρόνῳ αἱ τροπαὶ γίνονται. τὸ δὲ ὅλον δωδεκατημόριον τοῦ καρκίνου ὁμοίως κεῖται τοῖς διδύμοις, καὶ ἑκάτερον αὐτῶν ἴσον ἀπέχει ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ σημείου. δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ νυκτῶν ἴσα ἐστὶν ἐν διδύμοις, καὶ ἐν καρκίνῳ. καὶ ἐν τοῖς ὡροσκοπείοις αἱ ὑπὸ τῶν γνωμόνων γραφόμεναι γραμμαὶ ἴσον ἀπέχουσι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ [b] σημείου καὶ ἐν καρκίνῳ καὶ ἐν διδύμοις. ἐξ ἴσου γὰρ κεῖνται πρὸς τὸ θερινὸν σημεῖον τὰ δύο δωδεκατημόρια. ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων ἐμπεριλαμβάνεται κύκλων,

a f. περιλαμβ.

b Abest vox σημείου a veteribus.

10 Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι.) Hanc totam Gemini diſputationem illuſtramus lib. II, cap. VII, ubi veterum rationem adverſus Geminum defendimus.

11 Βίμα

κύκλων, διόπερ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλουσι, δίδυμοι, καρκίνος, ὁμοίως τε δύνουσιν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον.

Ὁ δ᾽ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ αἰγόκερω. οὔτε γὰρ οὗτός ἐστι νοτιώτατος, ἀλλ᾽ ἕν τι σημεῖον λόγῳ θεωρητόν· ὃ κοινόν ἐστι τοῦ τε τοῦ τοξότου τέλους, καὶ τῆς τοῦ αἰγόκερω ἀρχῆς. διὸ καὶ ἴσον κεῖται τῷ τοξότῃ, καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἔχει ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ σημείου. ὅθεν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν τὰ αὐτά ἐστιν ἐν τῷ τοξότῃ, καὶ ἐν τῷ αἰγόκερῳ· καὶ τὸ ἄκρον τοῦ γνώμονος ἐν τοῖς ὡρολογίοις τὰς αὐτὰς γράφει γραμμάς, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων ἐμπεριλαμβάνεται κύκλων τὰ δύο δωδεκατημόρια, τὸ τοξότου, καὶ αἰγόκερω. καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλει, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνει τοξότης, καὶ αἰγόκερως.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς λοιπὰς συζυγίας διημαρτημένας εἶναι συμβέβηκεν. ἐκδηλότατον δὲ γίνεται ἁμάρτημα περὶ τὴν συζυγίαν τοῦ κριοῦ. ἀποφαίνονται γὰρ κατὰ συζυγίαν κριόν, ζυγόν· ὡς τούτων τῶν ζῳδίων ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατελλόντων, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δυνόντων. ἀλλ᾽ ὁ μὲν κριὸς βόρειος ἀνατέλλει, καὶ δύνει· ἐκ τε γὰρ ἰσημερινοῦ κύκλου πρὸς ἄρκτους κεῖται. ὁ δὲ ζυγὸς νότιος ἀνατέλλει· ἐκ γὰρ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου πρὸς μεσημβρίαν κεῖται. πῶς οὖν δύναται κριὸς ζυγῷ κατὰ συζυγίαν εἶναι; ἐκ διαφόρων γὰρ τόπων ἀνατέλλουσιν, ὁμοίως δὲ καὶ δύνουσιν. οὐ δύναται δὲ τοῦτο τὰ ζῴδια ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων περιέχεσθαι κύκλων. ὁμοίως δὲ οὐδὲ αἱ λοιπαὶ συζυγίαι συμφωνοῦσιν. ἠγνοήκασιν οὖν οἱ τὰ περὶ τὰς πρώτας μοίρας συμβεβηκότα τοῖς κατὰ συζυγίαν ζῳδίοις περὶ ὅλα τὰ ζῴδια ἐκθέμενοι. πολὺ γὰρ μᾶλλον ἔδει τὰ * ὅλοις τοῖς δωδεκατημορίοις συμβεβηκότα εἰς ἀναγραφὴν, καὶ παραγγέλματα ἀγαγεῖν.

* γρ. ὅλα.

Εἰσὶν οὖν κατ᾽ ἀλήθειαν συζυγίαι ἕξ, δίδυμοι καρκίνῳ· ταῦρος λέοντι· κριὸς παρθένῳ· ἰχθύες ζυγῷ· ὑδροχόος σκορπίῳ· αἰγόκερως τοξότῃ. αὗται γὰρ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλει, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνει, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐμπεριλαμβάνεται παραλλήλων κύκλων, καὶ ἐξ ἴσου κεῖται πρὸς τὰ τροπικὰ σημεῖα. ἐν τούτοις γὰρ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν ἴσα, καὶ τὰ ἄκρα τῶν γνωμόνων ἐν τοῖς ὡρολογίοις τὰς αὐτὰς γράφει γραμμάς.

circulos parallelos ſunt ſita: & ob hoc ex eodem loco oriuntur gemini, cancer, ſimiliter & occidunt in eumdem locum.

Eadem eſt ratio etiam in capricorno. neque enim hic eſt maxime auſtralis, ſed unum aliquod punctum ratione percipiendum, quod commune eſt & fini ſagittarii, & principio capricorni: quam ob cauſſam ſimilem ſitum habet cum ſagittario, & eamdem habet diſtantiam ab hyberno puncto ſolſtitiali. unde etiam magnitudines dierum, & noctium eædem ſunt in ſagittario, & capricorno: & extremitas gnomonis in inſtrumentis horariis eaſdem deſcribit lineas, & inter eoſdem parallelos circulos ſita ſunt hæc duo dodecatemoria tum ſagittarii, tum capricorni: atque ob hoc ex eodem loco oriuntur, & in eumdem locum occidunt ſagittarius, & capricornus.

Similiter vero & reliquas combinationes erroneas eſſe contingit. manifeſtiſſimus enim fit error in combinatione arietis. Affirmant enim combinationem inter ſe habere arietem, & libram, quaſi hæc ſigna ex eodem loco oriantur, & in eumdem locum occidant. Atqui aries quidem borealis oritur, & occidit: nam ab æquinoctiali verſus boream ſitus eſt. libra vero auſtralis oritur, & occidit: ab æquinoctiali enim verſus meridiem eſt ſita. quomodo igitur aries cum libra poteſt habere combinationem? hæc enim ſigna ex diverſis locis oriuntur, & ſimiliter in diverſa loca occidunt. nec poſſunt hæc ſigna ab iiſdem parallelis comprehendi. Similiter neque reliquæ combinationes bene ſe habent. non enim animadverterunt veteres, ſe ea, quæ tantum circa primas partes eorum ſignis combinatoriis contigerunt, totis ſignis tribuere. multo enim magis oportuiſſet ea, quæ totis ſignis acciderunt, ad doctrinam, & præcepta referre.

Sunt igitur ſecundum veritatem ſex combinationes: gemini, cancro: taurus, leoni: aries, virgini: piſces, libræ: aquarius, ſcorpio: capricornus, ſagittario. hæc enim & ex eodem loco oriuntur, & in eumdem locum occidunt, & ab iiſdem parallelis comprehenduntur: & ſimilem ſitum habent ad ſolſtitialia puncta. in his enim & magnitudines dierum, & noctium æquales ſunt, & extremitates gnomonum in inſtrumentis horariis eaſdem lineas deſcribunt.

Veræ combinationes ſignorum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ β.

Περὶ τῶν * κατηστερισμένων ζῳδίων.

* γρ. κατηστερισμένων.

Τὰ κατηστερισμένα ἄστρα διῄρηται εἰς μέρη τρία. ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κεῖται· ἃ δὲ λέγεται βόρεια· ἃ δὲ προσαγορεύεται νότια.

Τὰ μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κείμενα ἐστὶ τὰ δώδεκα ζῴδια, ὧν τὰς ὀνομασίας προειρήκαμεν. καὶ ἐν τοῖς δώδεκα ζῳδίοις τινὲς ἀστέρες, διὰ τὰς ἐπ᾽ αὐτοῖς γινομένας ἐπισημασίας, ἰδίας προσηγορίας ἠξιωμένοι εἰσίν· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ταύρου ἐπὶ τοῦ νώτου ἄνω κείμενοι ἀστέρες τὸν ἀριθμὸν ἕξ, καλοῦνται πλειάδες.

Οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ βρέγματος τοῦ ταύρου κείμενοι ἀστέρες, τὸν ἀριθμὸν πέντε, καλοῦνται ὑάδες. ὁ δὲ προηγούμενος τῶν ποδῶν τῶν διδύμων ἀστὴρ, προσαγορεύεται πρόπους. οἱ δὲ ἐν τῷ καρκίνῳ νεφελοειδεῖ συστροφῇ ἐοικότες, καλοῦνται φάτνη. οἱ δὲ πλησίον αὐτῆς δύο ἀστέρες κείμενοι, ὄνοι προσαγορεύονται. ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λέοντος κείμενος ἀστὴρ λαμπρὸς, ὁμωνύμως τῷ τόπῳ, ἐφ᾽ ᾧ κεῖται, καρδία λέοντος προσαγορεύεται, ὑπὸ δέ τινων βασιλίσκος καλεῖται· διὰ τὸ δοκεῖν οἱ περὶ τὸν τόπον τοῦτον γεννώμενοι βασιλικὸν ἔχειν τὸ γενέθλιον.

Ὁ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῆς παρθένου κείμενος λαμπρὸς ἀστὴρ, στάχυς προσαγορεύεται. ὁ δὲ κατὰ τὴν δεξιὰν τῆς παρθένου πτέρυγα κείμενος ἀστερίσκος, προτρυγητὴρ ὀνομάζεται. οἱ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ χειρὶ κείμενοι τοῦ ὑδροχόου τέσσαρες ἀστέρες, κάλπις καλοῦνται.

Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἄκρων μερῶν τῶν ἰχθύων κατὰ τὸ ἑξῆς κείμενοι ἀστέρες, λίνοι προσαγορεύονται. εἰσὶ δὲ ἐν μὲν τῷ νοτίῳ λίνῳ ἀστέρες ἐννέα· ἐν δὲ τῷ βορείῳ λίνῳ ἀστέρες πέντε. ὁ δὲ ἐν ἄκρῳ τῷ λίνῳ κείμενος λαμπρὸς ἀστὴρ, σύνδεσμος προσαγορεύεται.

[11] Βόρεια δέ ἐστιν, ὅσα τοῦ τῶν ζῳδίων κύκλου πρὸς ἄρκτους κεῖται. ἔστι δὲ τάδε· ἡ μεγάλη ἄρκτος· ἡ μικρά· δράκων ὁ διὰ τῶν ἄρκτων· ἀρκτοφύλαξ· στέφανος· ἐν γόνασιν· ὀφιοῦχος· ὄφις· λύρα· ὄρνις· οἰστός· ἀετός·

CAPUT II.

De ſignis, quæ ſtellis ſunt inſignita, ſeu de conſtellationibus.

Conſtellata aſtra in tres partes dividuntur. eorum enim quædam in zodiaco circulo ſunt ſita: quædam dicuntur borealia: quædam vocantur auſtralia.

Quæ igitur in zodiaco ponuntur, ea ſunt duodecim ſigna, quorum appellationes antea diximus. In duodecim autem ſignis quædam ſtellæ dignæ habitæ ſunt propriis appellationibus, idque propter ſignificationes, quas habent. nam in dorſo tauri poſitæ ſtellæ numero ſex vocantur pleiades.

Inſigniores ſtellæ in ſignis zodiaci. Pleiades.

In fronte tauri poſitæ ſtellæ numero quinque, nominantur hyades. quæ ſtella præcedit pedes geminorum, vocatur propus. quæ vero in cancro nebuloſæ ſtellarum congregationi ſimiles ſunt, vocantur præſepe. duæ ſtellæ præſepi vicinæ, vocantur aſini. ſtella lucida, quæ eſt in corde leonis ſita, cognominis illi loco, in quo poſita eſt, cor leonis appellatur; ab aliquibus baſiliſcus, ſeu regulus nominatur, eo quod hi, qui circa hunc locum naſcuntur, regiam videantur habere nativitatem.

Hyades. Propus. Præſepe. Aſini. Cor leonis.

At ſtella ſplendida, quæ in ſiniſtra manu virginis ponitur, ſpica vocatur. at ea ſtellula, quæ apud dextram virginis alam ponitur, vindemiator appellatur. quatuor ſtellæ, quæ in extrema dextra manu aquarii ſunt ſitæ, nominantur urna.

Spica virginis. Vindemiator. Urna.

Stellæ quæ ab extremis partibus piſcium continuo ſunt poſitæ, appellantur lineæ. ſunt autem in auſtrali linea ſtellæ novem: in borea linea ſtellæ quinque. ſtella vero ſplendida, quæ in extrema linea ponitur, nodus appellatur.

Lineæ. Nodus.

Borealia vero ſigna ſunt, quæ extra zodiacum circulum verſus urſas ſita ſunt: ut ſunt hæc, urſa major, urſa minor, draco per urſas extenſus, arctophylax, corona, in genibus, ſerpentarius, ſerpens, lyra, avis, ſagitta, aquila,

Conſtellationes boreales, ſeu ſigna borealia.

11 Βόρεια δέ ἐστι) Aſteriſmos, ſtellaſve boreales, vel auſtrales percenſet ratione zodiaci circuli, non æquinoctialis, ex qua confirmari poteſt, quod contra Scaligerum docuimus libro III, ante Ptolemæi tempora aſtronomos in ſtellarum latitudinibus deſignandis non ſolum æquinoctialis circuli, ſed etiam zodiaci rationem duxiſſe.

Δελφὶν

la, delphinus, præſectio equi, vel ſecundum Hipparchum, equus, Cepheus, Caſſiopeia, Andromeda, Perſeus, Auriga, Deltoton, & quæ poſtea a Callimacho inter ſtellas eſt relata coma Berenices.

Inſigniores ſtellæ boreales. Rurſus autem etiam in his borealibus ſignis ſtellæ quædam proprias habent appellationes, propter eas quas habent utcumque ſignificationes. Nam inſignis ſtella, quæ in medio crurum arctophylacis ſita eſt, arcturus nominatur. (Arcturus.) ſplendida ſtella, quæ juxta lyram poſita eſt, nomine torius ſui aſteriſmi etiam lyra appellatur. (Lyra.) quæ vero in extrema manu ſiniſtra Perſei ſitæ ſunt ſtellæ, vocantur ſtellæ Gorgonum. (Stella Gorgonum.) quæ vero in ſumma manu dextra Perſei ſtellulæ crebræ & parvæ collocantur, hæ efficiunt conſtellationem falcis. (Falcis conſtellatio.) Quæ in ſiniſtro humero aurigæ ponitur ſplendida ſtella, hæc appellatur capra. at duæ ſtellulæ, quæ ſitæ ſunt in ejuſdem ſumma manu, hœdi vocantur. (Capra: hœdi.)

Conſtellationes, ſeu ſigna auſtralia. Auſtralia ſigna ſunt, quæ a zodiaco circulo verſus meridiem declinant. ſunt autem hæc: Orion, canis major, procyon, lepus, argo, hydra, crater, corvus, centaurus, fera, haſta quam tenet centaurus, ſecundum Hipparchum ara, piſcis auſtralis, cetus, aqua ab aquario veniens, fluvius ab orione veniens, corona auſtralis, quæ a nonnullis uranifcos, id eſt, parvum cœlum vocatur, ſecundum Hipparchum vero caduceus.

Inſigniores ſtellæ auſtrales. Rurſus etiam in his auſtralibus ſignis quædam ſtellæ proprias habent appellationes. nam ſtella ſplendida, quæ eſt in cane minore, procyon, id eſt, præcedens canis vocatur. (Canis minor.) ſtella vero ſplendida, quæ eſt in ore canis majoris, quæque videtur incrementum æſtuum efficere, eodem nomine cum toto ſigno canis appellatur. (Canis major.) ſed inſignis ſtella, quæ ſita eſt in ſummo gubernaculo navis Argus, Canobus dicitur. (Canobus.) atque hæc Canobi ſtella in Rhodo difficulter videri poteſt, aut in locis plane excelſis apparet. at Alexandriæ prorſus hæc videri poteſt. nam fere quarta parte ſigni Canobus ab horizonte elevatus apparet.

δελφίν· προτομὴ ἵππου, καθ' Ἵππαρχον ἵππος· Κηφεύς· Κασσιέπεια· Ἀνδρομέδα, Περσεύς, ἡνίοχος· Δελτωτόν· καὶ ὁ ὕστερον κατηστερισμένος ὑπὸ Καλλιμάχου Βερενίκης πλόκαμος.

Πάλιν δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀστέρες τινὲς ἰδίας ἔχουσι προσηγορίας διὰ τὰς ἀλλοχρόους ἐπ' αὐτοῖς γινομένας ἐπισημασίας. ὁ μὲν γὰρ ἀνὰ μέσον τῶν σκελῶν τοῦ ἀρκτοφύλακος κείμενος ἀστὴρ ἐπίσημος, ἀρκτοῦρος ὀνομάζεται. ὁ δὲ παρὰ τὴν λύραν κείμενος λαμπρὸς ἀστήρ, ὁμωνύμως ὅλῳ τῷ ζῳδίῳ λύρα προσαγορεύεται. οἱ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τοῦ Περσέως κείμενοι ἀστέρες, γοργόνιον καλοῦνται. οἱ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ χειρὶ τοῦ Περσέως κείμενοι ἀστέρες πυκνοί, καὶ μικροί, εἰς τὴν ἅρπην κατηστερίζονται. ὁ δὲ ἐν τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου κείμενος λαμπρὸς ἀστήρ, αἲξ προσαγορεύεται. οἱ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ αὐτῇ χειρὶ κείμενοι ἀστερίσκοι δύο, ἔριφοι καλοῦνται.

Νότια δέ ἐστιν, ὅσα τοῦ τῶν ζῳδίων κύκλου πρὸς μεσημβρίαν κεῖται. ἔστι δὲ τάδε· ὠρίων, κύων, καὶ προκύων· λαγωός· ἀργώ· ὕδρος· κρατήρ· κόραξ· κένταυρος· θηρίον, ὃ κρατεῖ ὁ κένταυρος· καὶ θυρσολόγχος, ὃν κρατεῖ ὁ κένταυρος, καθ' Ἵππαρχον θυμιατήριον· νότιος ἰχθύς· κῆτος· ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου· ποταμὸς ὁ ἀπὸ τοῦ ὠρίωνος· νότιος στέφανος, ὑπὸ δέ τινων οὐρανίσκος προσαγορευόμενος, κηρύκιον καθ' Ἵππαρχον.

Πάλιν δὲ ἐν τούτοις τινὲς ἀστέρες ἰδίας ἔχουσι προσηγορίας. ὁ μὲν γὰρ ἐν τῷ προκύονι ὢν λαμπρὸς ἀστήρ, προκύων καλεῖται· ὁ δὲ ἐν τῷ στόματι τοῦ κυνὸς λαμπρὸς ἀστήρ, ὃς δοκεῖ τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων ποιεῖν, ὁμωνύμως ὅλῳ τῷ ζῳδίῳ κύων προσαγορεύεται. ὁ δὲ ἐν ἄκρῳ τῷ πηδαλίῳ τῆς Ἀργοῦς κείμενος λαμπρὸς ἀστήρ, Κάνωβος ὀνομάζεται. οὗτος μὲν ἐν Ῥόδῳ δυσθεώρητός ἐστιν, ἢ παντελῶς ἀφ' ὑψηλῶν τόπων ὁρατός· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δέ ἐστι παντελῶς ἐμφανής. [11] σχεδὸν γὰρ τέταρτον μέρος τοῦ ζῳδίου ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος μετεωρισμένος φαίνεται.

CAPUT III.

De Axe, & Polis.

CUm mundus ſphæricam habeat figuram, axis vocatur ejus diameter, circa quam mundus convertitur. extremitates vero axis dicuntur poli mundi. polorum autem alter vocatur boreus, id eſt, arcticus; alter notius, id eſt, antarcticus. Boreus quidem ſemper apparet, quoad noſtram habitationem: auſtralis vero ſemper eſt inviſibilis, quoad noſtrum horizontem. verumtamen ſunt in terra loca quædam, ubi contingit polum, qui apud nos ſemper eſt apparens, illis eſſe inviſibilem, & contra eum polum, qui apud nos eſt inviſibilis, illis conſpicuum eſſe. & rurſus eſt locus quidam in terra, ubi duo hi poli ſimiliter in horizonte jacent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ′.

Περὶ Ἄξονος, καὶ Πόλων.

[12] ΤΟΥ δὲ κόσμου σφαιροειδοῦς ὑπάρχοντος, ἄξων καλεῖται ἡ διάμετρος τοῦ κόσμου, περὶ ἣν στρέφεται ὁ κόσμος. τὰ δὲ πέρατα τοῦ ἄξονος, πόλοι λέγονται τοῦ κόσμου. τῶν δὲ πόλων ὁ μὲν λέγεται βόρειος, ὁ δὲ νότιος. βόρειος μὲν, ὁ διὰ παντὸς φαινόμενος, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν οἴκησιν· νότιος δὲ ὁ διὰ παντὸς ἀόρατος, ὡς πρὸς τὸν ἡμέτερον ὁρίζοντα. εἰσὶ μέντοι τόποι τινὲς ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν οἷς συμβαίνει, τὸν μὲν παρ' ἡμῖν πόλον τὸν ἀεὶ φανερὸν, ἐκείνοις ἀόρατον εἶναι· τὸν δὲ παρ' ἡμῖν ἀόρατον ἐκείνοις φανερὸν εἶναι. καὶ πάλιν ἐστί τις τόπος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου οἱ δύο πόλοι ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος κεῖνται.

CAPUT IV.

De circulis Sphæræ.

CIrculorum ſphæræ alii ſunt paralleli, alii obliqui, alii per polos ducti. paralleli ſunt, qui eoſdem habent polos cum mundo. ſunt autem quinque paralleli circuli: arcticus, æſtivus tropicus, æquinoctialis, hybernus tropicus, & antarcticus. (Circuli paralleli.)

Arcticus circulus alius apud Græcos, quam Latinos. Arcticus circulus igitur eſt, qui inter circulos ſemper apparentes eſt maximus, & horizontem attingit in uno puncto, totuſque ſupra terram deſumitur, in quo aſtra poſita neque occidunt, neque oriuntur, ſed per totam noctem circa polum moveri cernuntur. hic circulus in noſtro orbe habitabili ab anteriore pede urſæ majoris deſcribitur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ δ′.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Σφαίρᾳ κύκλων.

ΤΩΝ δὲ ἐν τῇ σφαίρᾳ κύκλων οἱ μέν εἰσι παράλληλοι, οἱ δὲ λοξοί· οἱ δὲ διὰ τῶν πόλων. παράλληλοι μὲν οἱ τοὺς αὐτοὺς πόλους ἔχοντες τῷ κόσμῳ. εἰσὶ δὲ παράλληλοι κύκλοι πέντε· ἀρκτικός, θερινὸς τροπικός, ἰσημερινός, χειμερινὸς τροπικός, ἀνταρκτικός.

[14] Ἀρκτικὸς μὲν οὖν ἐστι κύκλος ὁ μέγιστος τῶν ἀεὶ θεωρουμένων κύκλων, ὁ ἐφαπτόμενος τοῦ ὁρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβανόμενος· ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῶν ἄστρων οὔτε δύσιν, οὔτε ἀνατολὴν ποιεῖται· ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περὶ τὸν πόλον στρεφόμενα θεωρεῖται. [15] οὗτος δὲ ὁ κύκλος ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ ὑπὸ τοῦ ἐμπροσθίου ποδὸς τῆς μεγάλης ἄρκτου γράφεται.

Θερινὸς

11 *Σχεδὸν γὰρ τέταρτον μέρος.*) Immo quadrante ſolido, ut Hipparchus docet lib. I, Num. XXVI. Nam diſtabat a polo gradibus 38, 30′ quod & tabularum noſtrarum epilogiſmus ad amuſſim exhibet. Alexandriæ polus elatus erat grad. 31 fere. Igitur gradibus 7, 30′; hoc eſt exacto quadrante, Canobus ſuperabat horizontem.

12 *Τοῦ δὲ κόσμου*) Proclus ſphæram ſuam edidit, quæ nihil aliud eſt quam hoc Gemini caput tertium, & quartum: quibus ejuſdem XII, & poſtremum II adnexuit.

14 *Ἀρκτικὸς μὲν.*) Circulus arcticus, quo veteres uſi ſunt, longe ab noſtro, & uſitato diverſus eſt. Nam illi τὸν ἀειφανῶν maximum vocant arcticum: cujus ſemidiameter eſt altitudo poli; centrum polus mundi. Itaque pro regionum ſitu varius eſt, ac major, minorve. Vide Ptolemæum lib. II, c. IV, Cleomedem lib. I, c. II.

15 *Οὗτος δ' ὁ κύκλος.*) Scribit Geminus circulum Arcticum ibi, ubi habitabat, delineatum fuiſſe anteriori pede majoris Urſæ. Igitur XXXVII, vel XXXVIII circiter gradibus polus ibi ſupra horizontem emergebat; qui eſt Græciæ tractus. Verum infra longe alium ſitum indicat. Nam ait circulum tropicum illic ab horizonte ita dividi, ut ille in octo partes diviſo, quinque ſupra, tres infra contineantur.

Geminus p. 9.

Digitized by Google

Θερινὸς δὲ τροπικὸς κύκλος ἐστὶν ὁ βορειότατος τῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου γραφομένων κύκλων κατὰ τὴν τοῦ κόσμου γινομένην περιστροφὴν, ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ ἥλιος τὴν θερινὴν τροπὴν ποιεῖται· ἐν ᾗ μεγίστη μὲν πασῶν τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμέρα, ἐλαχίστη δὲ ἡ νὺξ γίνεται. μετὰ μέντοι γε τὴν θερινὴν τροπὴν οὐκέτι πρὸς τὰς ἄρκτους παροδεύων ὁ ἥλιος θεωρεῖται, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη τρέπεται τοῦ κόσμου· διὸ καὶ καλεῖται τροπικός.

Ἰσημερινὸς δέ ἐστι κύκλος ὁ μέγιστος τῶν πέντε παραλλήλων κύκλων, ὁ διχοτομούμενος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος· ὥστε ἡμικύκλιον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμικύκλιον δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα· ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ ἥλιος τὰς ἰσημερίας ποιεῖται, τήν τε ἐαρινὴν, καὶ τὴν φθινοπωρινήν.

Χειμερινὸς δὲ τροπικὸς κύκλος ἐστὶν ὁ νοτιώτατος τῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου γραφομένων κύκλων κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κόσμου γενομένην περιστροφὴν, ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ ἥλιος τὴν χειμερινὴν τροπὴν ποιεῖται· ἐν ᾗ ἡ μεγίστη μὲν πασῶν τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ νὺξ ἐπιτελεῖται, ἐλαχίστη δὲ ἡμέρα. μετὰ μέντοι γε τὴν χειμερινὴν τροπὴν οὐκέτι πρὸς μεσημβρίαν παροδεύων ὁ ἥλιος θεωρεῖται, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη τρέπεται τοῦ κόσμου· διὸ καλεῖται καὶ οὗτος τροπικός.

Ἀνταρκτικὸς δέ ἐστι κύκλος ἴσος, καὶ παράλληλος τῷ ἀρκτικῷ, καὶ ἐφαπτόμενος τοῦ ὁρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὸ γῆν ἀπολαμβανόμενος· ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῶν ἄστρων διὰ παντὸς ἡμῖν ἐστιν ἀόρατα.

16 Τῶν δὲ προειρημένων πέντε κύκλων μέγιστος μὲν ὁ ἰσημερινός· ἑξῆς δὲ τοῖς μεγέθεσιν οἱ τροπικοί· ἐλάχιστοι δὲ ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν οἴκησιν οἱ ἀρκτικοί.

Τούτους δὲ τοὺς κύκλους δεῖ νοεῖν ἀπλατεῖς, λόγῳ θεωρητοὺς, ἐκ τῆς τῶν ἄστρων θέσεως, καὶ ἐκ τῆς τῶν διόπτρων θεωρίας, καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπινοίας ἀφωρισμένους. μόνος γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ κύκλος ἐστὶ θεωρητὸς ὁ τοῦ γάλακτος· οἱ δὲ λοιποὶ λόγῳ εἰσὶ θεωρητοί.

Πέντε δὲ παράλληλοι μόνον καταγράφονται κύκλοι εἰς τὴν σφαῖραν, οὐ διὰ τὸ μόνους τούτους ἐν τῷ κόσμῳ παραλλήλους εἶναι. ὁ γὰρ ἥλιος καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς πρὸς αἴσθησιν κύκλον παράλληλον περιγράφεται τῷ ἰσημερινῷ, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου γενομένην περιστροφήν· ὥστε μεταξὺ τῶν τροπικῶν κύκλων ρπ΄ δὶς κύκλους παραλλήλους γράφεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τοσαῦται γὰρ ἡμέραι εἰσὶν αἱ μεταξὺ τῶν τροπῶν.

Φέρονται δὲ καὶ πάντες οἱ ἀστέρες ἐπὶ παραλλήλων κύκλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν. συγκαταγράφονται δὲ οὐ πάντες εἰς τὴν σφαῖραν, διὰ τὸ πρὸς μὲν ἄλλας πραγματείας τῶν ἐν τῇ ἀστρολογίᾳ πολλὰ συμβάλλεσθαι. οὐδὲ γὰρ κατασκευασθῆναι δυνατὸν καλῶς τὴν σφαῖραν ἄνευ πάντων τῶν παραλλήλων κύκλων· οὐδὲ τὰ μεγέθη τῆς νυκτὸς, καὶ τῆς ἡμέρας ἀκριβῶς εὑρεθῆναι ἄνευ τῶν προειρημένων κύκλων. πρὸς μέντοι γε τὴν πρώτην εἰσαγωγὴν τῆς ἀστρολογίας οὐδὲν ἀποτέλεσμα προσφερόμενοι, οὐ καταγράφονται ἐν τῇ σφαίρᾳ. οἱ δὲ πέντε παράλληλοι κύκλοι διὰ τὸ ἀποτελέσματά τινα προσφέρεσθαι διωρισμένα εἰς τὴν πρώτην εἰσαγωγὴν τῆς ἀστρολογίας, καταγράφονται εἰς τὴν σφαῖραν. ὁ μὲν γὰρ ἀρκτικὸς κύκλος ἀφορίζει τὰ ἀεὶ θεωρούμενα τῶν ἄστρων· ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς κύκλος τὴν τροπὴν περιέχει, καὶ πέρας ἐστὶ τῆς τοῦ ἡλίου πρὸς ἄρκτον μεταβάσεως· ὁ δὲ ἰσημερινὸς κύκλος τὰς ἰσημερίας περιέχει· ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς κύκλος πέρας ἐστὶ τῆς πρὸς μεσημβρίαν προόδου τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν χειμερινὴν τροπὴν περιέχει· ὁ δὲ ἀνταρκτικὸς κύκλος τὰ μὴ θεωρούμενα τῶν ἄστρων ἀφορίζει. ἔχοντες οὖν κεφάλαια καὶ ἀποτελέσματα ὡρισμένα πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἀστρολογίας, εὐλόγως καταγράφονται εἰς τὴν σφαῖραν.

Τῶν δὲ προειρημένων πέντε παραλλήλων κύκλων ὁ μὲν ἀρκτικὸς κύκλος ὅλος ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεται· ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς κύκλος εἰς δύο μέρη ἄνισα τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος· καὶ τὸ μὲν μεῖζον τμῆμα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεται, τὸ δὲ * ἔλαττον ὑπὸ τὴν γῆν. οὐ κατὰ πάσας δὲ χώρας, καὶ πόλεις ὁμοίως ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος, ἀλλὰ παρὰ τὰς τῶν κλιμάτων παραλλαγὰς διάφορον τὴν τῶν τμημά-

*γρ. ἐλάχιστον.

Æſtivus tropicus circulus eſt, qui inter eos circulos, qui a Sole ſecundum mundi converſionem deſcribuntur, eſt maxime borealis: ſuper quo Sol conſtitutus efficit æſtivam converſionem, in qua longiſſima fit dies omnium, quæ ſunt in anno, nox vero breviſſima. ſed poſt æſtivam converſionem non amplius ad urſas Sol accedere ſpectatur, ſed ad alteras mundi partes vertitur: quam ob rem circulus vocatur tropicus, id eſt, converſivus.

Tropicus æſtivus ſeu tropicus cancri.

Æquinoctialis eſt circulus maximus inter quinque parallelos, qui ab horizonte æqualiter ſecatur; ut de eo ſemicirculus ſupra terram ſumatur, alter vero ſemicirculus ſub horizonte: ſuper quo Sol conſtitutus æquinoctia efficit, cum vernum, tum autumnale.

Æquinoctialis.

Hibernus tropicus circulus eſt is, qui eſt maxime auſtralis eorum circulorum, qui a Sole ſecundum quotidianam mundi converſionem deſcribuntur: ad quem cum Sol pervenit, hibernam efficit converſionem, in qua longiſſima fit nox omnium, quæ ſunt in anno; dies vero breviſſima. veruntamen poſt hibernam converſionem non amplius cernitur Sol verſus meridiem accedere, ſed rurſus ad oppoſitas mundi partes convertitur; ideoque dictus eſt hic circulus tropicus.

Tropicus hibernus, ſeu tropicus capricorni.

Antarcticus circulus eſt æqualis, & parallelus circulo arctico, & attingens horizontem in puncto, totuſque infra terram deſumptus; in quo poſita aſtra ſemper nobis ſunt inviſibilia.

Antarcticus circulus alius apud Græcos, quã Latinus.

Inter circulos prædictos maximus eſt æquinoctialis: proximi quoad magnitudinem ſunt tropici: minimi vero, quoad noſtram habitationem, arctici.

Circulorum parallelorum comparatis magnitudine.

Hos autem circulos, cum ſint latitudinis expertes, & ratione ſpectabiles, mente oportet cogitare, qui ex aſtrorum poſitu, & dioptrorum ſpeculatione, & noſtra cogitatione deſcribuntur. ſolus enim in mundo viſibilis eſt circulus via lactea: reliqui ratione ſunt ſpectabiles.

Circuli vero paralleli tantum quinque in ſphæra deſcribuntur: quod non propterea fit, quaſi in mundo tantum hi eſſent paralleli. nam Sol quotidie, quoad ſenſum, deſcribit circulum parallelum æquinoctiali ſecundum mundi revolutionem. Itaque inter tropicos circulos paralleli circuli bis 180 a Sole deſcribuntur: tot enim dies ſunt inter converſiones.

Numerus parallelorum circulorum in ſphæra.

Feruntur etiam omnes ſtellæ in circulis parallelis quotidie: veruntamen non omnes circuli paralleli in ſphæra deſcribuntur, idque propterea, quod ad alios quidem tractatus Aſtronomicos multum conducant: non enim poſſibile eſſet, ſtellas recte in globum materialem referre ſine omnibus circulis parallelis; neque magnitudines dierum & noctium accurate inveniri ſine prædictis circulis parallelis. ſed cum ad primam Aſtronomiæ inſtitutionem nullum emolumentum afferant, non deſcribuntur in ſphæra. at quinque paralleli circuli, eo quod certa quædam emolumenta ad primam Aſtronomiæ inſtitutionem afferant, in ſphæra ſunt deſcripti. Arcticus enim circulus aſtra ſemper apparentia determinat. Æſtivus tropicus circulus æſtivam converſionem continet, & limes eſt tranſitus Solis verſus ſeptentrionem. Æquinoctialis circulus puncta æquinoctialia continet. Hibernus tropicus circulus terminus eſt progreſſus Solis verſus meridiem, & hibernam converſionem continet. Antarcticus circulus aſtra non apparentia determinat. Cum igitur habeant certa capita, & emolumenta ad inſtitutionem Aſtronomiæ, non ſine ratione deſcripti ſunt in ſphæra.

Quinque circulorum parallelorum ceſſu uſus in ſphæra.

Inter quinque prædictos parallelos circulos, arcticus circulus totus ſupra horizontem deſumitur. Æſtivus tropicus circulus in duas partes inæquales ſecatur ab horizonte, & ſegmentum majus ſupra terram deſumitur, minus vero infra terram. At non per omnes regiones, & urbes eodem modo æſtivus tropicus circulus ſecatur ab horizonte, ſed juxta climatum diverſitates diverſum ſegmentorum exceſſum contingit evenire: atque iis quidem, qui magis,

Quinque circulorum parallelorum ad horizontem habitudo.

In aliis atque aliis regionibus aliter ab horizonte ſecatur tropicus cancri.

quam

neantur. Ex quo conſequens fit maximam diem horarum eſſe circiter XV, & elevari polum gradibus XLI. Vide omnino cap. V. libri tertii hujus operis, ubi de hac Gemini, & aliorum hallucinatione diximus. Aratus ad poſteriorum cæli poſitum, qui eſt Macedoniæ, & Helleſponti, phænomena ſua comparavit. cujus auctoritate ducti prope omnes, qui de ſphæra poſtea ſcripſerunt, eamdem poli elevationem adhibuerunt: cujuſmodi ſphæræ Arateæ dici merentur; cum Eudoxeæ non minus appellari potuerint. Si quidem Eudoxum in omnibus Aratus expreſſit. Legendus præterea Leontius Mechanicus, & Achilles Tatius Iſagoges c. XXV.

16 Τῶν δὲ προειρημένων) Parallelorum in ſphæra maximus eſt æquinoctialis. ceterorum quo quiſque longius ab illo receſſit, eo eſt minor. Ratio vero, quam habent minores ad maximum, inveſtigatur ea methodo, quam attigimus libro VII. Nam ut eſt radius ad ſinum complementi diſtantiæ paralleli cujuslibet, ita æquinoctialis ad parallelum. Eſto tropicus æſtivus gradibus 24. diſtans ab æquatore; complementum diſtantiæ eſt grad. 66. cujus ſinus 91355. Igitur ea proportio æquinoctialis ad tropicum, quæ eſt 100000. ad 91355: hoc eſt 10. ad 9 circiter. Ita circulus arcticus Arati diſtat ab æquatore gradibus 49. a polo, 41. Sinus graduum 49 eſt 75471. Proinde ita ſe habet æquinoctialis ad circulum hunc arcticum, uti 100000. ad 75471. quæ proportio fere eſt ſeſquitertia, ut 4, ad 3

quam nos, verſus ſeptentrionem habitant, in ſegmenta magis inæqualia ab horizonte ſecari tropicum æſtivum contigit. & tandem eſt regio quædam, in qua totus æſtivus tropicus circulus fit ſupra terram. iis vero, qui magis, quam nos, verſus meridiem habitant, in ſegmenta minus inæqualia æſtivus tropicus circulus ab horizonte ſectus eſt. & tandem eſt regio quædam verſus meridiem nobis ſita, in qua æqualiter dividitur æſtivus tropicus circulus ab horizonte. In hoc autem climate ſecatur ita, ut cum totus circulus in octo partes æquales diviſus eſt, de his quinque partes ſupra horizontem deſumantur, tres vero infra horizontem. Ad hoc clima videtur etiam Aratus apparentiarum tractatum compoſuiſſe. nam de æſtivo tropico circulo diſſerens, ſic inquit,

Hoc maxime in octo æquales partes diviſo,
Earum quinque meridiana volvantur per ſupremas partes terræ,
Tres vero in hemiſphærio ſub terra: æſtatis huic ſunt converſiones.

Ex hac diviſione ſequitur, longiſſimum diem horarum æquinoctialium fieri 15. noctem vero horarum æquinoctialium 9. in horizonte Rhodi æſtivus tropicus circulus ab horizonte ſic eſt diviſus, ut cum totus circulus in 48 partes dividatur, earum 29 ſupra horizontem deſumantur, reliquæ vero 19 infra terram. ex hac diviſione ſequitur, longiſſimum diem in Rhodo fieri horarum æquinoctialium $14\frac{1}{2}$, noctem vero horarum æquinoctialium $9\frac{1}{2}$.

Æquinoctialis quomodo ab horizonte ſecetur.

Æquinoctialis circulus per totam terram habitabilem æqualiter ſecatur ab horizonte, ut ſemicirculus ſupra terram deſumatur, ſemicirculus vero infra terram. ob quam cauſſam ab hoc circulo æquinoctia fiunt.

Tropices capricorni quomodo ob horizonte ſecetur.

Hibernus tropicus circulus ab horizonte ſic ſecatur, ut minus ſegmentum ſit ſupra terram: majus vero infra terram. inæqualitas ſegmentorum eamdem habet diverſitatem in omnibus climatibus, quæ fiebat etiam in æſtivo tropico circulo. ſemper enim alterna ſegmenta tropicorum circulorum inter ſe ſunt æqualia. ob quam cauſſam longiſſimus dies æqualis eſt longiſſimæ nocti. Antarcticus circulus totus infra horizontem occultatur.

Ex quinque prædictis parallelis circulis, alii ſuas magnitudines per totam terram retinent eaſdem, alii eaſdem magnitudines mutant juxta climata, & aliis locis majores, aliis minores hi circuli ſiunt. tropici enim, & æquinoctialis per totam terram magnitudinibus manent iidem. at arctici circuli mutantur magnitudinibus: & aliis locis majores, aliis minores ſiunt. iis enim, qui verſus Septentrionem habitant, majores ſiunt arctici circuli. cum enim polus altius elevatus apparet, neceſſe eſt etiam arcticum circulum, qui horizontem attingit, ſemper majorem fieri. alicubi vero iis, qui verſus Septentrionem habitant, is circulus, qui eſt æſtivus tropicus, fit etiam arcticus, ita ut duo circuli ſibi invicem congruant, nempe æſtivus tropicus circulus, & arcticus, unumque accipiant ſitum. at verſus loca magis Septentrionalia æſtivo tropico circulo, etiam majores ſiunt circuli arctici.

Tandem eſt locus quidam verſus Septentrionem ſitus, in quo polus fit verticalis: arcticus vero circulus horizontis locum occupat, eique congruit ſecundum mundi converſionem, & eamdem accipit magnitudinem cum æquinoctiali: ita ut tres circuli, arcticus, æquinoctialis, & horizon eumdem ſitum, & poſitum accipiant.

Rurſus iis, qui a nobis verſus meridiem habitant, poli ſiunt humiliores, arctici vero circuli minores: & tandem regio eſt quædam a nobis verſus meridiem ſita: ea eſt, quæ dicitur eſſe ſub æquinoctiali, in qua poli in horizonte conſtituuntur, arctici vero circuli prorſus ſunt ſublati: ita ut pro quinque circulis parallelis tantum tres fiant paralleli, nempe duo tropici, & æquinoctialis. non enim exiſtimandum eſt, propter ea, quæ prædicta ſunt, univerſaliter quinque eſſe parallelos circulos, ſed reſpectu noſtræ habitationis multitudinem eorum eſſe expoſitam. ſunt enim quidam horizontes, in quibus tantum tres ſunt circuli paralleli.

Tres habitationes in terra, in quibus numerus parallelorum circulorum mutatur.

Sunt autem in terra habitationes, quarum prima eſt, in

τοῦ ὑπεροχὴν συμβαίνει γίνεσθαι· καὶ τοῖς μὲν πρὸς ἄρκτον μᾶλλον ἡμῶν οἰκοῦσιν εἰς ἀνισαίτερα μέρη συμβαίνει τέμνεσθαι τὸν θερινὸν ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος· καὶ πέρας ἐστὶ χώρα τις, ἐν ᾗ ὅλος ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὲρ γῆν γίνεται. τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν μᾶλλον οἰκοῦσιν ἡμῶν, εἰς * ἀνισαίτερα μέρη ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος τέτμηται· καὶ πέρας ἐστὶ χώρα τις πρὸς μεσημβρίαν ἡμῶν κειμένη, ἐν ᾗ διχοτομεῖται ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. ἐνταῦθα δὲ τέμνεται οὕτως, ὥστε τοῦ ὅλου κύκλου διῃρημένου εἰς η΄ μέρη, πέντε μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, τρία δὲ ὑπὸ γῆν. πρὸς δὲ τοῦτο τὸ κλίμα δοκεῖ καὶ ὁ Ἄρατος συντεταχέναι τὴν τῶν φαινομένων πραγματείαν. περὶ γὰρ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου διαλεγόμενός φησιν οὕτως·

* f. ἰσαίτ.

Τοῦ μὲν ὅσον τε μάλιστα δι᾽ ὀκτὼ μετρηθέντος,
Πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθ᾽ ὑπέρτερα γαίης·
Τὰ τρία δ᾽ ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσιν.

Ἐκ δὲ ταύτης τῆς διαιρέσεως ἀκολουθεῖ, τὴν μεγίστην ἡμέραν ὡρῶν ἰσημερινῶν γίνεσθαι ιε΄. τὴν δὲ νύκτα ὡρῶν ἰσημερινῶν θ΄. [57] ἐν δὲ τῷ κατὰ Ῥόδον ὁρίζοντι ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος τέτμηται οὕτως, ὥστε τοῦ ὅλου κύκλου διῃρημένου εἰς μέρη μη΄, τὰ μὲν κθ΄ τμήματα ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβάνεσθαι· τὰ δὲ ιθ΄ ὑπὸ γῆν. ἐκ δὲ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἀκολουθεῖ, τὴν μεγίστην ἡμέραν ἐν Ῥόδῳ γίνεσθαι ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδS΄΄, τὴν δὲ νύκτα ὡρῶν ἰσημερινῶν θS΄΄.

Ὁ δὲ ἰσημερινὸς κύκλος καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην διχοτομεῖται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος, ὥστε ἡμικύκλιον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμικύκλιον δὲ ὑπὸ γῆν· δι᾽ ἣν αἰτίαν ὑπὸ τοῦ κύκλου τούτου αἱ * ἰσημερίαι γίνονται.

* γρ. ἰσημεριναί.

Ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος τέμνεται οὕτως, ὥστε τὸ μὲν ἔλασσον τμῆμα ὑπὲρ γῆν γίνεσθαι, τὸ δὲ μεῖζον ὑπὸ γῆν. ἡ δὲ ἀνισότης τῶν τμημάτων τὴν αὐτὴν παραλλαγὴν ἔχει ἐπὶ πάντων τῶν κλιμάτων, ἣν καὶ ἐγίνετο καὶ ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου. πάντοτε γὰρ τὰ ἐναλλὰξ τμήματα τῶν τροπικῶν κύκλων ἴσα ἀλλήλοις ἐστί. δι᾽ ἣν αἰτίαν ἡ μεγίστη ἡμέρα ἴση ἐστὶ τῇ μεγίστῃ νυκτί. ὁ δὲ ἀνταρκτικὸς κύκλος ὅλος ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα κρύπτεται.

Τῶν δὲ προειρημένων πέντε παραλλήλων κύκλων, τινὲς μὲν τὰ μεγέθη καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην ἔχουσι τὰ αὐτά, τινῶν δὲ τὰ αὐτὰ μεγέθη μεταπίπτει παρὰ τὰ κλίματα. καὶ οἷς μὲν μείζονες, οἷς δὲ ἐλάσσονες οἱ κύκλοι γίνονται. οἱ μὲν γὰρ τροπικοί, καὶ ὁ ἰσημερινὸς καθ᾽ ὅλην τὴν οἰκουμένην ἴσοι εἰσὶ τοῖς μεγέθεσιν· οἱ δὲ ἀρκτικοὶ κύκλοι μεταπίπτουσι κατὰ τὰ μεγέθη, καὶ οἷς μὲν μείζονες, οἷς δὲ ἐλάττονες γίνονται. τοῖς μὲν γὰρ πρὸς ἄρκτον οἰκοῦσι μείζονες οἱ ἀρκτικοὶ κύκλοι γίνονται. τοῦ γὰρ πόλου μετεωροτέρου φαινομένου, ἀνάγκη καὶ τὸν ἀρκτικὸν κύκλον ἐφαπτόμενον τοῦ ὁρίζοντος, μείζονα ἀεὶ μᾶλλον γίνεσθαι. τοῖς δέ τε πρὸς * ἄρκτον οἰκοῦσι γίνεταί ποτε ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ἀρκτικός· ὥστε τοὺς δύο κύκλους ἐφαρμόσαι ἀλλήλοις, τόν τε θερινὸν τροπικὸν κύκλον, καὶ τὸν ἀρκτικόν, καὶ μίαν λαβεῖν τάξιν· πρὸς δὲ τοῖς ἀρκτικωτέροις τόποις, καὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου μείζονες οἱ ἀρκτικοὶ γίνονται.

* γρ. μεσημβρίαν.

Πέρας δέ ἐστί τις χώρα πρὸς ἄρκτον κειμένη, ἐν ᾗ ὁ μὲν πόλος κατὰ κορυφὴν γίνεται· ὁ δὲ ἀρκτικὸς κύκλος τὴν τοῦ ὁρίζοντος ἐπέχει τάξιν, καὶ ἐφαρμόζει αὐτῷ κατὰ τὴν συστροφὴν τοῦ κόσμου, καὶ τὸ αὐτὸ μέγεθος λαμβάνει τῷ ἰσημερινῷ· ὥστε τοὺς τρεῖς κύκλους, τὸν ἀρκτικόν, καὶ τὸν ἰσημερινόν, καὶ τὸν ὁρίζοντα τὴν αὐτὴν τάξιν, καὶ θέσιν λαμβάνειν.

Πάλιν δὲ τοῖς πρὸς μεσημβρίαν ἡμῶν οἰκοῦσιν οἱ μὲν πόλοι ταπεινότεροι γίνονται· οἱ δὲ ἀρκτικοὶ κύκλοι ἐλάσσονες. καὶ πέρας ἐστὶ χώρα τις πρὸς μεσημβρίαν ἡμῶν κειμένη· αὕτη δέ ἐστιν ἡ λεγομένη ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν· ἐν ᾗ οἱ μὲν πόλοι ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος γίνονται· οἱ δὲ ἀρκτικοὶ κύκλοι καθόλου ἀναιροῦνται· ὥστε ἀντὶ τῶν πέντε παραλλήλων κύκλων τρεῖς παραλλήλους γίνεσθαι, τούς τε τροπικούς, καὶ τὸν ἰσημερινόν. διὰ γὰρ τὰ προειρημένα οὐχ ὑποληπτέον καθολικῶς γίνεσθαι τοὺς πέντε παραλλήλους κύκλους, ἀλλ᾽ ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν οἰκουμένην τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐκτίθεσθαι. εἰσὶ γάρ τινες ὁρίζοντες, ἐν οἷς τρεῖς μόνον παράλληλοι γίνονται.

[58] Εἰσὶ δὲ οἰκήσεις ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν πρώτη μὲν οἴκησις,

ἐφ᾽

57 Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ῥόδον.) Cum ſit maxima dies ſub parallelo Rhodio horarum $14\frac{1}{2}$, & nox minima horarum $9\frac{1}{2}$. maxima dies ſemihoras totidem habet 29, quot minima nox conſtat 19.

58 Εἰσὶ δὲ οἰκήσεις.) Triplex habitatio eſt, in qua parallelorum numerus minuitur. Prima eſt, in qua polus attollitur gradibus totidem, quot a polo tropicus diſtat, unde arctici inſtar eſt tropicus. &

vertex

ἐφ' ἧς ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ἐφάπτεται τοῦ ὁρίζοντος, καὶ τὴν τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου τάξιν λαμβάνει. δευτέρα δὲ οἴκησις, ἡ λεγομένη ὑπὸ τὸν πόλον. τρίτη δέ ἐστιν οἴκησις, ὑπὲρ ἧς μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ἡ προσαγορευομένη ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν.

Ὅθεν οὐδ' ἡ τάξις τῶν πέντε παραλλήλων κύκλων ἡ αὐτὴ ὑπάρχει πᾶσιν. ἀλλ' ἐν μὲν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, πρῶτος μὲν ὀνομάζεται ὁ ἀρκτικός· δεύτερος δὲ ὁ θερινὸς τροπικός· τρίτος δὲ ὁ ἰσημερινός· τέταρτος δὲ ὁ χειμερινὸς τροπικός· πέμπτος δὲ ὁ ἀνταρκτικός.

Τοῖς δὲ πρὸς ἄρκτον μᾶλλον ἡμῶν οἰκοῦσι, γίνεταί ποτε πρῶτος μὲν ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος· δεύτερος δὲ ὁ ἀρκτικός· τρίτος δὲ ὁ ἰσημερινός· τέταρτος δὲ ὁ ἀνταρκτικός· πέμπτος δὲ ὁ χειμερινὸς τροπικός. παρ' οἷς γὰρ ὁ ἀρκτικὸς κύκλος μείζων γίνεται τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, ἀνάγκη τὴν προειρημένην τάξιν ὑπάρχειν.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ δυνάμει τῶν πέντε παραλλήλων κύκλων παρὰ πᾶσι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἰκοῦσιν οἱ αὐτοί εἰσιν. ὁ γὰρ παρ' ἡμῖν θερινὸς τροπικὸς κύκλος τοῖς ἀντίποσι χειμερινὸς τροπικὸς γίνεται κύκλος· ὁ δὲ παρ' ἐκείνοις θερινὸς τροπικός, παρ' ἡμῖν γίνεται χειμερινὸς τροπικός.

Τοῖς δὲ ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν οἰκοῦσι τῇ μὲν δυνάμει οἱ τρεῖς κύκλοι θερινοί εἰσι τροπικοί. ὑπ' αὐτὴν γὰρ τὴν πάροδον τοῦ ἡλίου κεῖνται. τῇ δὲ πρὸς ἀλλήλους παραλλαγῇ γένοιτ' ἂν θερινὸς μὲν τροπικὸς κύκλος ὁ παρ' ἡμῖν ἰσημερινός· χειμερινοὶ δὲ οἱ δύο τροπικοί. φύσει γὰρ λέγοιτ' ἄν, καὶ καθολικῶς πρὸς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὑπάρχειν ὁ ἔγγιστα τῆς οἰκήσεως ὑπάρχων. δι' ἣν αἰτίαν τοῖς ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν οἰκοῦσιν ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος γίνεται ὁ ἰσημερινός. τότε γὰρ αὐτοῖς κατὰ κορυφὴν γίνεται ὁ ἥλιος. ἰσημερινοὶ δὲ κύκλοι γίνονται παρ' αὐτοῖς πάντες οἱ παράλληλοι. ἰσημερία γὰρ διὰ παντός ἐστι παρ' αὐτοῖς. πάντες γὰρ οἱ παράλληλοι κύκλοι διχοτομοῦνται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος.

[59] Οὐδὲ αἱ διαστάσεις δὲ αἱ ἀπ' ἀλλήλων τοῖς κύκλοις αἱ αὐταὶ διαμένουσι καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ἀλλὰ πρὸς τὴν καταγραφὴν τῶν * σφαιρῶν ὁ μεσημβρινὸς διαιρεῖται οὕτως. τοῦ κατὰ πλάτος παντὸς μεσημβρινοῦ κύκλου διῃρημένου εἰς μέρη ξ, ὁ ἀρκτικὸς ἀπὸ τοῦ πόλου καταγράφεται ἀπέχων ἑξηκοστὰ ς'. ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ γράφεται ἀπέχων ἑξηκοστὰ ε'. ὁ δὲ ἰσημερινὸς ἀφ' ἑκατέρου τῶν τροπικῶν ἑξηκοστὰ δ'. ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς κύκλος ἀπὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ἀπέχων ἑξηκοστὰ ε'. ὁ δὲ ἀνταρκτικὸς ἀπὸ τοῦ πόλου ἀπέχων ἑξηκοστὰ ς'.

* γρ. περιφερειῶν.

Οὐ κατὰ πᾶσαν δὲ χώραν καὶ πόλιν τὰς αὐτὰς διαστάσεις ἔχουσιν ἀπ' ἀλλήλων οἱ κύκλοι. ἀλλ' οἱ μὲν τροπικοὶ κύκλοι ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ κατὰ πᾶν ἔγκλιμα τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἔχουσιν· οἱ δὲ τροπικοὶ κύκλοι ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν οὐ τὴν αὐτὴν ἔχουσι διάστασιν κατὰ πάντας τοὺς ὁρίζοντας· ἀλλ' οἱ μὲν ἔλασσον, οἱ δὲ πλεῖον διεστήκασιν.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ οἱ ἀρκτικοὶ ἀπὸ τῶν πόλων τὴν ἴσην ἀπόστασιν ἔχουσι κατὰ πᾶν ἔγκλιμα. ἀλλ' οἱ μὲν ἐλάσσονα, οἱ δὲ πλείονα. καταγράφονται μέντοι γε πᾶσαι αἱ περιφέρειαι πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁρίζοντα.

Διὰ τῶν πόλων δέ εἰσι κύκλοι, οἱ ὑπό τινων κόλουροι προσαγορευόμενοι. οἷς συμβέβηκεν ἐπὶ τῶν ἰδίων * περιφερειῶν τοὺς τοῦ κόσμου πόλους ἔχειν. κόλουροι δὲ καλοῦνται, διὰ τὸ μέρη τινὰ αὐτῶν ἀθεώρητα γίνεσθαι. οἱ μὲν γὰρ λοιποὶ κύκλοι κατὰ τὴν περιστροφὴν τοῦ κόσμου ὅλοι θεωροῦνται· τῶν δὲ κολούρων κύκλων μέρη τινά ἐστιν ἀθεώρητα, τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβανόμενα. γράφονται δὲ οὗτοι οἱ διὰ τῶν πόλων διὰ τῶν τροπικῶν, καὶ ἰσημερινῶν σημείων· καὶ εἰς δ' μέρη ἴσα διαιροῦσι τὸν διὰ μέσων τῶν ζῳδίων κύκλον.

* γρ. ἡμικυκλίων.

qua æſtivus tropicus circulus attingit horizontem, & ſitum arctici circuli accipit. ſecunda eſt habitatio, quæ dicitur eſſe ſub polo. tertia eſt habitatio, de qua paullo ante diximus, quæ dicitur eſſe ſub æquinoctiali.

Unde ne ordo quidem quinque parallelorum idem eſt apud omnes, ſed in noſtra habitatione primus nominatur circulus arcticus, ſecundus æſtivus tropicus, tertius æquinoctialis, quartus hybernus tropicus, quintus antarcticus.

Iis vero, qui magis habitant verſus Septentrionem, quam nos, fit aliquando primus æſtivus tropicus circulus, ſecundus arcticus, tertius æquinoctialis, quartus antarcticus, quintus hibernus tropicus. apud quos enim arcticus circulus fit major æſtivo tropico, neceſſe eſt apud eos prædictum eſſe ordinem circulorum.

Similiter neque vires quinque parallelorum circulorum apud omnes eos, qui in terra habitant, ſunt eædem. nam qui apud nos eſt æſtivus tropicus circulus, is antipodibus fit hybernus tropicus circulus. qui vero apud illos eſt æſtivus tropicus, is apud nos fit hybernus tropicus. Vires parallelorum circulorum diverſæ in diverſis locis terræ.

Iis vero, qui ſub æquinoctiali habitant, quoad potentiam, tres circuli ſunt æſtivi tropici; ſunt enim collocati ſub ipſo tranſitu Solis: ſed quoad circulorum inter ſe diverſitatem, fit illis æſtivus tropicus circulus is, qui nobis eſt æquinoctialis: hyberni vero ii, qui nobis ſunt duo tropici. ſecundum naturam enim, & univerſaliter in omni habitatione æſtivus tropicus dicendus erat is, qui proximus eſt habitationi. quam ob cauſſam iis, qui ſub æquinoctiali habitant, æſtivus tropicus circulus fit is, qui nobis eſt æquinoctialis. tunc enim illis Sol fit verticalis: æquinoctiales vero circuli apud eos fiunt omnes paralleli. æquinoctium enim ſemper eſt apud illos. omnes enim paralleli circuli æqualiter ab horizonte ſecantur.

Neque his circulis a ſe invicem eædem permanent diſtantiæ per totam terram habitabilem. ſed ad deſcriptionem ſphærarum meridianus ſic dividitur. toto enim meridiano ſecundum latitudinem diviſo in partes 60, arcticus a polo deſcribitur diſtans hujuſmodi partibus 6, æſtivus tropicus ab arctico deſcribitur diſtans 5, æquinoctialis ab utroque tropico, 4, hybernus tropicus circulus ab antarctico deſcribitur diſtans 5, antarcticus vero a polo diſtans hujuſmodi partibus 6. Parallelorum diſtantiæ diverſæ.

At non per omnes regiones, & urbes hi circuli has habent a ſe invicem diſtantias: tropici vero circuli ab æquinoctiali in omni climate eamdem habent diſtantiam: ſed tropici circuli ab arcticis non eamdem habent diſtantiam in omnibus horizontibus, ſed alii minus, alii plus diſtant.

Similiter neque arctici a polis æqualem habent diſtantiam in omni climate, ſed alii minorem, alii majorem. deſcribuntur tamen omnes circumferentiæ ad horizontem Græciæ.

Per polos ducti circuli ſunt ii, qui a quibuſdam vocantur coluri, quibus contingit in propriis circumferentiis mundi polos habere. vocantur autem coluri, eo quod eorum partes aliquæ ſint inviſibiles. reliqui enim circuli toti ſpectantur ſecundum mundi converſionem: at colurorum circulorum partes aliquæ ſunt inviſibiles, eæ videlicet, quæ ab antarctico ſub horizonte deſumuntur. ſcribuntur autem hi, qui per polos ſunt ducti, per puncta ſolſtitialia, & æquinoctialia, & in quattuor partes æquales dividunt eclipticam.

Obliquus

vertex loci polo zodiaci ſubeſt, ac zodiacus ſemel in die horizonti inſtar habet. Secunda habitatio eſt ubi vertex eſt mundi polus. Nam ibi nullus eſt circulus arcticus, uti nec in terra, quæ ſubjacet æquatori.

59 Οὐδὲ αἱ διαστάσεις δέ.) Mira & Scriptoris hujus, & aliorum multorum inconſtantia in cæli poſitu, & οἰκήσει certo finiendo. Sæpius enim Macedonicum, ſive Arateum clima cum Rhodio permiſcent: & cum utroque Græcum, ſive Atticum. Noſter paullo ante ſignificaverat pag. 10, ibi, ubi tum degebat, attolli polum gradibus 41, hoc eſt diem eſſe maximam horarum 15. Idem tamen pag. 8 circulum arcticum talem ei regioni tribuit, qui Atticæ, Græciæque congruat, ut ſupra demonſtravimus. Hoc vero loco item imprudens ad Rhodiacum parallelum tranſtulit. Circulum antiqui in ſexaginta partes tribuere ſolebant, qua ratione ſemicirculo triginta competebant. Ad hunc modum Eratoſthenes, aliique intervalla parallelorum dimenſi ſunt, ſive ea per partes ſexagenas; ſive per ſtadiaſmos conciperent. Hoc e Strabone lib. II, Achille Tatio Iſag. capite XXXIX, aliiſque conſtat. Ex intervallo, quod hic Geminus aſſignat, colligitur ἔξαρμα poli graduum 36. Eſt enim numerus 6 decima pars ſexagenarii; ſicut 36 decima pars 360 Quare cum circulus arcticus, cujus ſemidiameter eſt altitudo poli, partibus 6. a polo diſtet, cujuſmodi totus circulus 60. continet; eadem altitudo partium 36. erit, qualium circulus eſt 360. Sic duodecima pars 60 ſunt 5: ut pars duodecima numeri 360 ſunt 30, quam ab arctico paralleli Rhodii ad ſolſtitialem tropicum gradus 30, partes ſexagenariæ 5. & ſic in ceteris. Eadem diſtributio apud Achillem Tatium exſtat citato loco. ubi numeri mendoſi ſunt: & ex hac ratione corrigi debent. Hyginus quoque lib. I, Aſtronom. Poet. eamdem adhibet. Apparet aſtronomos ἔξαρμα Rhodiacum libenter ad exemplum, ac ſpecimen aſſumpſiſſe, propter commoditatem partitionum, & ἀναλογιῶν, quæ in duodenario numero reperiuntur. Eſt enim numerus 36 duodenarius. Sane Ptolemæus libro II. eo parallelo potiſſimum utitur. Ea res fecit, ut alii per imprudentiam, quæ illius proprium ſunt, ceteris omnibus accommodarent. Ac Geminus paullo infra ponet circulos omnes in vulgatis ſphæris exigi ad horizontem Græciæ. quod ne ipſe quidem accurate tenuit. Nam ἔξαρμα Græciæ, hoc eſt Atticæ graduum eſt circiter 37. ut Hipparchus docet lib. I. Verum quia Rhodos Græca civitas eſt, & pars aliqua Græciæ; ut Peloponneſi pleraque, ſub eodem ſita eſt parallelo: ideo hunc ipſum toti imputavit Græciæ. Fruſtra Procli, immo vero Gemini inconſtantiam iſtam ex refractionibus conciliare ſtudent eruditi Mathematici. Vera eſt illius origo, quam attigi.

Zodiacus. Ecliptica. Obliquus autem eſt circulus is, qui duodecim eſt ſignorum. hic vero ex tribus circulis parallelis compoſitus eſt, quorum hi quidem latitudinem zodiaci circuli determinare dicuntur; iſte vero dicitur circulus per media ſigna. hic attingit duos circulos cum æquales, tum parallelos: nempe æſtivum tropicum per cancri primam partem: hibernum vero tropicum per capricorni primam partem: æquinoctialem autem æqualiter dividit per arietis primam partem, & per libræ primam partem. latitudo zodiaci eſt partium 12. dicitur zodiacus circulus obliquus, eo quod oblique ſecat circulos parallelos.

Horizon. Horizon eſt circulus, qui nobis diſtinguit & apparentem & non apparentem partem mundi, & æqualiter dividit totam ſphæram mundi, itaut hemiſphærium ſupra terram deſumatur, hemiſphærium vero infra terram. Sunt autem horizontes duo, unus qui eſt ſenſibilis, alter qui ratione percipitur. ſenſibilis horizon eſt qui a noſtro viſu deſcribitur ſecundum determinationem viſus, qui non habet majorem diametrum ſtadiis 2000. at horizon, qui ratione percipitur, pervenit ad ſphæram ſtellarum fixarum, & totum mundum æqualiter dividit.

Senſibilis diametri magnitudo 2000 ſtadiorum.

Non eſt autem idem horizon per omnes urbes & regiones, ſed quoad ſenſum fere in ſtadiis 400 idem horizon permanet; itaut & magnitudines dierum, & clima, & omnes apparentiæ eædem permaneant.

Cum vero plura fuerint ſtadia juxta diverſitatem habitationis, alius fit horizon, climate differens, & omnes apparentiæ mutantur. veruntamen oportet diverſitatem habitationis, quæ 400 ſtadia ſuperat, accipi ſecundum acceſſum ad ſeptentrionem, & meridiem. nam iis, qui habitant ſub eodem parallelo, & decem millibus ſtadiorum a ſe invicem diſtant, diverſus quidem eſt horizon, ſed clima eſt idem, omneſque apparentiæ ſunt ſimiles. at principia, & fines dierum non ſimul omnibus erunt, qui in eodem parallelo habitant. ſecundum rationis autem exactam judicium, ſtatim cum fit vel minimus acceſſus verſus quamcumque mundi partem, mutatur & horizon, & clima, omneſque apparentiæ ſunt diverſæ.

Non deſcribitur autem horizon in ſphæris propter talem cauſſam, quod reliqui circuli omnes, cum mundus ab ortu in occaſum fertur, una convertuntur & ipſi cum motu mundi. at horizon natura eſt immobilis, ſemperque eumdem ſervat ſitum. ſi igitur horizontes deſcriberentur in ſphæris, ſphæris motis, contingeret & horizontem moveri, & fieri verticalem: quod non eſt cogitandum, eſtque alienum a doctrina ſphærica: ſitus tamen horizontis ex receptaculo ſphæræ intelligitur.

Meridianus. Meridianus eſt circulus, qui per mundi polos & per punctum verticale deſcribitur, ad quem ubi Sol pervenit, medietates dierum, & medietates noctium efficit. eſt & hic circulus immobilis in mundo, & eumdem locum retinet in tota mundi converſione. neque hic circulus deſcribitur in ſphæris ſtelliferis, eo quod & immobilis ſit, nec aliam admittat mutationem.

Non eſt autem per omnes regiones & urbes idem meridianus: ſed quoad ſenſum, fere ad ſtadia 300. idem permanet meridianus: quoad rationis judicium, ſtatim cum fit quantuluſcumque progreſſus vel verſus orientem, vel verſus occaſum, alius fit meridianus. nam ſecundum progreſſum verſus ſeptentrionem, & verſus meridiem, etiamſi intercedant ſtadiorum decem millia, tamen idem manet meridianus: ſecundum progreſſum vero ab ortu verſus occaſum differentiæ exiſtunt meridianorum.

Viæ lacteæ circulus. Obliquus etiam eſt circulus viæ lacteæ. hic enim circulus majori latitudine obliquatus eſt, quam qui inter tropicos continetur, & compoſitus eſt ex tenuitate nebuloſa. ſolus etiam hic in mundo eſt conſpicuus. ejus latitudo non eſt diſtincta, ſed ſecundum alias partes hic circulus eſt latior, ſecundum alias anguſtior. ob quam cauſſam in plurimis ſphæris ne deſcribitur quidem viæ lacteæ circulus. eſt & hic unus maximorum circulorum. maximi enim in ſphæris dicuntur circuli illi, qui idem cum ſphæra habent centrum. ſunt autem maximi circuli ſeptem; æquinoctialis; zodiacus; & circulus per medietates ſignorum; circuli per polos; circulus qui in

Λοξὸς δέ ἐστι κύκλος ὁ τῶν ιβ΄ ζῳδίων, αὐτὸς δὲ ἐκ γ΄ κύκλων παραλλήλων συνέστηκε· ὧν οἱ μὲν τὸ πλάτος ἀφορίζειν λέγονται τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου· ὁ δὲ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων καλεῖται. οὗτος δὲ ἐφάπτεται δύο κύκλων ἴσων τε καὶ παραλλήλων· τοῦ μὲν θερινοῦ τροπικοῦ κατὰ τὴν τοῦ καρκίνου πρώτην μοῖραν· τοῦ δὲ χειμερινοῦ τροπικοῦ κατὰ τὴν τοῦ αἰγόκερω πρώτην μοῖραν· τὸν δὲ ἰσημερινὸν δίχα τέμνει κατὰ τὴν τοῦ κριοῦ πρώτην μοῖραν, καὶ κατὰ τὴν τοῦ ζυγοῦ πρώτην μοῖραν. τὸ δὲ πλάτος ἐστὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου μοιρῶν ιβ΄. λοξὸς δὲ κέκληται ὁ ζῳδιακὸς κύκλος, διὰ τὸ λοξῶς τέμνειν τοὺς παραλλήλους κύκλους.

20 Ὁρίζων δέ ἐστι κύκλος ὁ διορίζων ἡμῖν τό τε φανερὸν, καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου, καὶ διχοτομῶν τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου· ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δὲ ὑπὸ γῆν. εἰσὶ δὲ οἱ ὁρίζοντες δύο, εἷς μὲν ὁ αἰσθητός· ἕτερος δὲ ὁ λόγῳ θεωρητός. αἰσθητὸς μὲν οὖν ἐστιν ὁρίζων ὁ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως περιγραφόμενος κατὰ τὸν ἀποτερματισμὸν τῆς ὁράσεως, ὃς οὐ μείζονα τὴν διάμετρον ἔχει σταδίων ͵β. ὁ δὲ λόγῳ θεωρητὸς ὁρίζων ἐστὶν, ὁ μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας διήκων, καὶ διχοτομῶν τὸν ὅλον κόσμον.

Οὐ κατὰ πᾶσαν δὲ πόλιν, καὶ χώραν ὁ αὐτός ἐστιν ὁρίζων· ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν σχεδὸν ἐπὶ σταδίοις υ΄ ὁ αὐτὸς ὁρίζων διαμένει, ὥστε καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τὸ κλίμα, καὶ τὰ πάντα φαινόμενα τὰ αὐτὰ διαμένειν.

Πλειόνων δὲ σταδίων γινομένων κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῆς οἰκήσεως, 21 ἕτερος ὁρίζων γίνεται, καὶ τὸ κλίμα διαφέρον, καὶ πάντα τὰ φαινόμενα μεταπίπτει. δεῖ μέντοι γε τὴν παραλλαγὴν τῆς οἰκήσεως τὴν ὑπὲρ υ΄ στάδια λαμβάνεσθαι κατὰ τὴν πρὸς ἄρκτον, καὶ πρὸς μεσημβρίαν πάροδον. τοῖς μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου οἰκοῦσι, καὶ ἀπὸ μυρίων σταδίων ὑπάρχουσιν, ὁ μὲν ὁρίζων ἐστὶ διάφορος· τὸ δὲ κλίμα τὸ αὐτὸ, καὶ πάντα τὰ φαινόμενα παραπλήσια. αἱ μέντοι γε ἀρχαὶ, καὶ τελευταὶ τῶν ἡμερῶν οὐχ ἅμα πᾶσιν ἔσονται τοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου οἰκοῦσι· κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν λόγον ἀκρίβειαν ἅμα τῷ στιγμιαίαν πάροδον γενέσθαι καθ᾽ ὁποιονοῦν μέρος τοῦ κόσμου, μεταπίπτει καὶ ὁ ὁρίζων, καὶ τὰ ἐγκλίματα, καὶ πάντα τὰ φαινόμενα διάφορα.

Οὐ καταγράφεται δὲ ὁ ὁρίζων ἐν ταῖς σφαίραις δι᾽ αἰτίαν τοιαύτην, ὅτι οἱ μὲν λοιποὶ κύκλοι πάντες φερομένου τοῦ κόσμου ἀπ᾽ ἀνατολῶν ἐπὶ τὴν δύσιν, συμπεριστρέφονται καὶ αὐτοὶ ἅμα τῇ τοῦ κόσμου κινήσει· ὁ δὲ ὁρίζων ἐστὶ φύσει ἀκίνητος, τὴν αὐτὴν τάξιν διαφυλάττων διὰ παντός. εἰ δὲ κατεγράφοντο οἱ ὁρίζοντες ἐν ταῖς σφαίραις, στρεφομένων αὐτῶν, συνέβαινεν ἂν τοὺς ὁρίζοντας κινεῖσθαι, καὶ κατὰ κορυφὴν γίνεσθαι· ὅπερ ἐστὶν ἀδιανόητον, καὶ ἀλλότριον τοῦ σφαιρικοῦ λόγου. 22 ὑπὸ μέν γε τοῦ σφαιροθηκίου ἡ τοῦ ὁρίζοντος θέσις κατανοεῖται.

Μεσημβρινὸς δέ ἐστι κύκλος ὁ διὰ τῶν τοῦ κόσμου πόλων, καὶ τοῦ κατὰ κορυφὴν σημείου γραφόμενος (κύκλος) ἐφ᾽ ὃν γενόμενος ὁ ἥλιος τὰ μέσα τῶν ἡμερῶν, καὶ τὰ μέσα τῶν νυκτῶν ποιεῖται. καὶ ἔστι δὲ οὗτος ὁ κύκλος ἀκίνητος ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν διαφυλάττων ἐν ὅλῃ τῇ τοῦ κόσμου περιφορᾷ· οὐ καταγράφεται δὲ οὐδ᾽ οὗτος ὁ κύκλος ἐν ταῖς κατηστερισμέναις σφαίραις, διὰ τὸ καὶ ἀκίνητος εἶναι, καὶ μηδεμίαν ἐπιδέχεσθαι μετάπτωσιν.

Οὐ κατὰ πᾶσαν δὲ χώραν, καὶ πόλιν ὁ αὐτός ἐστι μεσημβρινός· ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν σχεδὸν ἐπὶ σταδίοις τ΄ ὁ αὐτὸς μεσημβρινὸς διαμένει· πρὸς δὲ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀκρίβειαν, ἅμα τῷ τὴν τυχοῦσαν γίνεσθαι πάροδον ἢ πρὸς ἀνατολὰς, ἢ πρὸς δύσιν, ἕτερος γίνεται μεσημβρινός. κατὰ μὲν γὰρ τὴν πρὸς ἄρκτον, καὶ πρὸς μεσημβρίαν πάροδον, κἂν ἐν μέσῳ μύρια στάδια ὑπάρχωσι, ὁ αὐτὸς μένει μεσημβρινός· κατὰ δὲ τὴν ἀπ᾽ ἀνατολῆς πρὸς δύσιν πάροδον διαφοραὶ μεσημβρινῶν.

Λοξὸς δέ ἐστι κύκλος καὶ ὁ τοῦ γάλακτος. οὗτος μὲν μείζονι πλάτει λελόξωται τοῦ τροπικοῦ κύκλου· συνέστηκε δὲ ἐκ λεπτομερείας νεφελοειδοῦς· καὶ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ μόνος θεωρητός. * οὐχ ὥρισται δὲ αὐτοῦ τὸ πλάτος, ἀλλὰ κατὰ μέν τινα μέρη πλατύτερός ἐστι, κατὰ δέ τινα στενότερος. δι᾽ ἣν αἰτίαν ἐν ταῖς πλείσταις σφαίραις οὐδὲ καταγράφεται ὁ τοῦ γάλακτος κύκλος. ἔστι δὲ καὶ οὗτος τῶν μεγίστων κύκλων. μέγιστοι γὰρ ἐν σφαίραις λέγονται κύκλοι οἱ τὸ αὐτὸ κέντρον ἔχοντες τῇ σφαίρᾳ. εἰσὶ δὲ μέγιστοι κύκλοι ἑπτά· ἰσημερινός· ζῳδιακός· καὶ ὁ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων· οἱ διὰ τῶν πόλων· ὁ κατ

* γρ. ὁ κεχώρισται.

20 Ὁρίζων δέ ἐστι κύκλος.) Totus hic locus pleniſſime a nobis expoſitus eſt lib VII.

Salmaſ. Plin. 21 Ἕτερος ὁρίζων γίνεται.) Ita in editis, & Anglicano codice; ac noſtro. Perperam itaque Salmaſius emendat, καὶ τὸ κλίμα διαφέρον. quod etſi eodem recurrit; tamen & vulgatæ lectioni ſententia conſtat; & temere ſollicitari non debet. Exerc. pag. 686. D.

22 Ὑπὸ μέν γε τοῦ σφαιροθηκίου.) Leg. ἀπό.

23 Ἐν

καθ' ἑκάστην οἴκησιν ὁρίζων· ὁ μεσημβρινός· ὁ τοῦ γάλακτος.

omni habitatione viſam mundi partem a non viſa ſeparat ♀ meridianus; & circulus viæ lacteæ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς΄.

Περὶ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Ἡμέρα λέγεται διχῶς· καθ' ἕνα μὲν τρόπον χρόνος ὁ ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου μέχρι δύσεως· καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἡμέρα λέγεται χρόνος ὁ ἀφ' ἡλίου ἀνατολῆς μέχρις ἡλίου ἄλλης ἀνατολῆς. ἔστι δὲ ἡμέρα κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον τοῦ κόσμου περιστροφή, καὶ τῆς περιφερείας (ἀνατολῆς) ἣν ὁ ἥλιος μεταβαίνει ὑπεναντίως κινούμενος τῷ κόσμῳ ἐν τῇ περιστροφῇ τοῦ κόσμου. δι' ἣν αἰτίαν οὐδ' ἐστὶ τὸ συναμφότερον, νὺξ καὶ ἡμέρα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἴσον πάσῃ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ· ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν ἴσα τὰ μεγέθη ἐστί· πρὸς δὲ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀκρίβειαν μικρά τις, καὶ ἀνεπαίσθητος ἡ παραλλαγή. αἱ μὲν γὰρ τοῦ κόσμου περιστροφαὶ ἰσόχρονοί εἰσιν· αἱ δὲ τῶν περιφερειῶν ἀνατολαί, ἃς ὁ ἥλιος μεταβαίνει ἐν τῇ τοῦ κόσμου περιστροφῇ, οὐκ εἰσὶν ἰσόχρονοι. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἔστι συναμφότερον πᾶσα νὺξ καὶ ἡμέρα συναμφοτέρῳ, πάσῃ νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἴσον.

Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον τρόπον τῆς διαιρέσεως τῶν ἡμερῶν, τὸν μὲν μῆνα λέγομεν εἶναι ἡμερῶν λ΄, τὸν δὲ ἐνιαυτὸν ἡμερῶν τξε΄ α/δ. ἔστι δὲ τὸ συναμφότερον νὺξ καὶ ἡμέρα χρόνος ὡρῶν ἰσημερινῶν κδ΄. ἰσημερινὴ δὲ ὥρα τὸ α/κδ μέρος τοῦ χρόνου τοῦ συνεστηκότος ἐκ νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

Οὐ κατὰ πᾶσαν δὲ χώραν, καὶ πόλιν τὰ αὐτὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν ἐστίν· ἀλλὰ τοῖς μὲν πρὸς ἄρκτον οἰκοῦσι μείζονες καὶ ἡμέραι γίνονται· τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἐλάσσονες.

Ἔστι δὲ ἐν Ῥόδῳ μὲν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ΄ α/β. περὶ δὲ Ῥώμην ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιε΄. τοῖς δ' ἔτι βορειοτέροις οἰκοῦσι τῆς Προποντίδος μεγίστη ἡμέρα γίνεται ὡρῶν ἰσημερινῶν ις΄· καὶ ἔτι τοῖς βορειοτέροις ιζ΄, καὶ ιη΄ ὡρῶν ἡ μεγίστη ἡμέρα γίνεται.

[23] Ἐπὶ δὲ τοὺς τόπους τούτους δοκεῖ καὶ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης παρεῖναι. φησὶ γοῦν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ πεπραγματευμένοις αὐτῷ, ὅτι ἐδείκνυον ἡμῖν οἱ βάρβαροι, ὅπου ὁ ἥλιος κοιμᾶται. συνέβαινε γὰρ περὶ τούτους τοὺς τόπους τὴν μὲν νύκτα παντελῶς μικρὰν γίνεσθαι ὡρῶν οἷς μὲν β΄, οἷς δὲ γ΄· ὥστε μετὰ τὴν δύσιν μικροῦ διαλείμματος γενομένου, ἐπανατέλλειν εὐθέως τὸν ἥλιον. [24] Κράτης δὲ ὁ Γραμματικός φησὶ τοὺς τόπους τούτους καὶ Ὅμηρον μνημονεῦσαι, ἐν οἷς φησὶν Ὀδυσσεύς·

Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν
Ἠπύει εἰσελάων· ὁ δέ τ' ἐξελάων ὑπακούει.
Ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς·
Τὸν μὲν βουκολέων· τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων.
Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε, καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

*γρ. κγ΄. Περὶ γὰρ τοὺς τόπους τούτους γινομένης μεγίστης ἡμέρας ὡρῶν * κα΄ ἰσημερινῶν, ἡ νὺξ μικρὰ παντάπασιν εἶναι ἀπολείπεται * ὡρῶν γ΄· ὥστε πλησιάζειν τὴν δύσιν τῇ ἀνατολῇ, μικρᾶς παντάπασι τῆς περιφερείας ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβανομένης ὑπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ. εἰ τις ἄν, φησί, δύναιτο διαγρυπνεῖν τὰς τηλικαύτας ἡμέρας, διπλοῦς ἐξοίσεται μισθούς· τὸν μὲν βουκολέων· τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων. εἶτα ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν μαθηματικὴν οὖσαν, καὶ σύμφωνον τῷ σφαιρικῷ λόγῳ·

*γρ. ὥρας μιᾶς.

Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε, καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

τοῦτο δ' ἔστιν ὅτι ἡ δύσις παράκειται τῇ ἀνατολῇ.

Ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον ἡμῶν προελθόντων, γίνεται ὁ θερινὸς τροπικὸς κύκλος ὅλος ὑπὲρ γῆν· ὥστε ἐν ταῖς θεριναῖς τροπαῖς τὴν παρ' ἐκείνοις ἡμέραν γίνεσθαι ὡρῶν ἰσημερινῶν κδ΄. τοῖς δὲ ἔτι πρὸς ἄρκτον οἰκοῦσι, γίνεται μέρος τι

CAPUT V.

De die & nocte.

Dies dicitur dupliciter: uno modo tempus illud, quod eſt ab ortu Solis uſque ad occaſum: altero modo, dies dicitur tempus, quod eſt ab ortu Solis uſque ad proximum ortum Solis. eſt autem dies juxta ſecundum modum converſio mundi, & ortus ejus arcus, quem Sol peragrat, dum in converſione mundi movetur contra mundum. quam ob cauſſam neque compoſitum illud tempus ex nocte, & die ſimul ſumptis, æquale eſt omni nocti, & diei: ſed quoad ſenſum magnitudines ſunt æquales, quoad rationis judicium parva quædam eſt, atque inſenſibilis diverſitas. mundi enim converſiones inter ſe temporibus ſunt æquales: ſed arcuum aſcenſiones, quos Sol conficit in mundi converſione, non ſunt temporibus æquales. quam ob cauſſam non eſt compoſitum illud tempus, nempe omnis nox, & dies, compoſito illi tempori, ſcilicet omni nocti, & diei æquale.

Dies artificialis

Dies naturalis.

Secundum alterum modum diviſionis dierum, menſem dicimus eſſe dierum 30. annum vero dierum 365¼. eſt autem tempus ex nocte, & die compoſitum horarum æquinoctialium 24 æquinoctialis autem hora eſt $\frac{1}{24}$ pars temporis compoſiti ex nocte, & die.

Non ſunt autem per omnes regiones, & urbes eædem magnitudines dierum, ſed iis, qui verſus ſeptentrionem habitant, majores fiunt & dies, minores vero iis, qui verſus meridiem habitant.

Eſt autem in Rhodo longiſſima dies horarum æquinoctialium 14½. circa Romam longiſſima dies horarum æquinoctialium 15. iis vero qui habitant aliquantulum ultra Propontida verſus boream, longiſſima dies fit horarum æquinoctialium 16. & adhuc magis borealibus 17. & 18. horarum longiſſima fit dies.

Ad loca hæc videtur etiam Pytheas Maſſilienſis acceſſiſſe. Inquit igitur in libris ſuis de Oceano ſcriptis, ſic: *Monſtrabant nobis barbari, ubi Sol cubaret. Eveniebat enim circa hæc loca noctem quidem valde parvam fieri, his quidem horarum 2. illis vero 3. ut poſt occaſum, parvo intervallo interpoſito, ſtatim Sol poſtea orietur.* Crates Grammaticus inquit horum locorum etiam Homerum meminiſſe in his, quæ Ulyſſes dicit:

Altiportam Læſtrygoniam, ubi paſtorem paſtor
Vocat adducens: ille vero educens exaudit.
Ubi etiam inſomnis vir duplices excipit mercedes:
Unam boves paſcens, alteram argenteas oves paſcens.
Prope enim & noctis, & diei ſunt viæ.

Cum enim circa hæc loca maxima dies ſit horarum æquinoctialium 21. nox omnino parva relinquitur eſſe horarum 3. ita ut occaſus propinquus ſit ortui, cum prorſus parvus arcus de æſtivo tropico infra horizontem deſumatur. ſi quis igitur, inquit, poſſet pervigilare per tantos dies, duplicem mercedem ferret; unam quod boves; alteram, quod argenteas oves paſceret. deinde adjicit rationem, quæ eſt mathematica, & congruens cum ſphærica doctrina:

Prope enim & noctis, & diei ſunt viæ.

Id autem eſt quod occaſus apponitur ortui.

Cum vero adhuc magis verſus ſeptentrionem progredimur, fit æſtivus tropicus circulus totus ſupra terram: ut in æſtivis converſionibus dies apud illos fiat horarum æquinoctialium 24. iis vero qui adhuc magis verſus ſeptentrio-

nem

23 Ἐπὶ δὲ τοὺς τόπους) Non ea praeciſe loca, ubi maxima dies fit horarum 17, vel 18. ſed ulteriora ea quoque, ubi eſt horarum 21, & 22, ut ex ſequentibus apparet. quod in elevatione graduum 65, 66, ac deinceps evenit.

24 Κράτης δὲ ὁ Γραμματικός.) Euſtathius ad Odyſſ. K verſus illos exponens qui a Gemino citantur, ait Cratetem alius interpretationis auctorem extitiſſe, quæ Homericos verſus ad exquiſitiorem, & Mathematicam rationem exigit. Nam ſimplicior illorum ſententia traditur, noctu, & interdiu pariter operam dediſſe peſſimi Læſtrygones; ac noctu quidem boves, ob aſilorum, & ejuſmodi peſtium metum; de die vero, villis munita pecora paviſſe. Porro κελεύθους ἤματος, καὶ νυκτός, diurna, & nocturna paſcua vocat. Ita Euſtathius. quæ quidem expoſitio detorta, & violenta mihi videtur. Altera itaque melior, quam ex eodem Cratete etiam Euſtathius attulit. Qui hoc inſuper addit, Cratetem ſub Draconis capite tractum illum collocaſſe. Verum cum Draconis caput ex Eudoxi, & Hipparchi ratiocinatis, a polo diſtaret gradibus 37, ἔξαρμα poli non niſi graduum eſſet 53 ac dies longiſſima horarum fere 17. quod non convenit. Nox enim horarum erit circiter 7. Sed neque ſatis recte ad idem inſtitutum Arateum illum verſum accommodat Euſtathius:

——— ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

De quo poſtea.

25 Καὶ

nem habitent, fit circus aliquis zodiaci circuli ſemper ſupra terram: & apud quos ſigni magnitudo ſupra horizontem deſumitur, apud eos menſtrua fit dies. apud quos duo ſigna ſupra terram deſumuntur, bimeſtrem contingit longiſſimam dierum diem fieri. tandem eſt locus aliquis extremus ad ſeptentrionem ſitus, in quo polus mundi fit verticalis. zodiaci ſex ſigna ſupra horizontem deſumuntur: dies vero longiſſima apud eos fit ſemeſtris: ſimiliter & nox. & horum locorum videtur etiam Homerus meminiſſe, ut inquit Crates Grammaticus, cum de Cimmeriorum habitatione dicit:

Hic vero Cimmeriorum virorum populique urbeſque
Aere, & nebula tecti. neque unquam eos
Sol ſplendens aſpicit radiis;
Neque cum aſcendit ad cælum ſtelliferum;
Neque cum rurſus cælitus ad terram convertitur.
Sed nox triſtis extenſa eſt ſuper miſeros homines.

Cum enim polus mundi eſt verticalis, contingit diem fieri ſemeſtrem, ſimiliter & noctem. trimeſtris enim fit, in quanto tempore Sol ab æquinoctiali circulo, qui horizontis locum obtinet, ad æſtivum tropicum circulum accedit. altera vero trimeſtris dies, in qua ab æſtivo tropico ad horizontem deſcendit. atque omni hoc tempore per circulos parallelos, qui ſunt ſupra terram, fertur. cum vero contingat hanc habitationem in media frigida, atque inhabitabili zona eſſe, neceſſe eſt ſemper nebulis occupari locum, & in magna aëris profunditate nebulas conſtitutas eſſe, nec poſſe Solis radios nebulas illas diſſipare. itaque conſentaneum eſt ſemper apud ipſos eſſe noctis tenebras. cum enim ſupra terram fuerit Sol, tenebræ ſunt apud ipſos propter craſſitiem nebularum. cum vero infra horizontem Sol fuerit, propter naturalem neceſſitatem nox eſt apud eos: ita ut ſemper eorum habitatio lumine careat. hoc igitur, inquit eſt illud quod a poeta dicitur,

— neque unquam eos
Sol ſplendens aſpicit radiis.

An igitur hæc cogitat Homerus, alia eſto oratio. quod autem ſint loca quædam, cum terra ſit globoſa, quæ prædictas magnitudines dierum inter ſe habeant, manifeſtum eſt ex ipſa ſphæræ figura. loca certe hæc inhabitabilia eſſe contingit propter frigoris exceſſum. ſunt enim ſita in media zona frigida.

Contra vero iis, qui verſus meridiem habitant, minores ſemper, & adhuc minores fiunt dies: apud alios quidem longiſſima dies eſt horarum æquinoctialium 14. apud alios 13.

Tandem eſt regio quædam magis nobis verſus meridiem ſita, quæ dicitur eſſe ſub æquinoctiali, in qua poli mundi in horizonte ponuntur, ſphæra autem mundi recta conſtituitur. æqualiter autem ſecantur omnes paralleli circuli, qui deſcribuntur a Sole ſecundum quotidianam mundi converſionem. quam ob cauſſam apud eos ſemper eſt æquinoctium. non enim propter aliam quamdam cauſſam exiſtit dierum inæqualitas, niſi propter poli exaltationem, quæ mundi vocatur inclinatio. evenit enim propter poli exaltationem, eorum circulorum, qui ab æquinoctiali uſque ad æſtivum tropicum deſcribuntur, majora quidem ſupra terram eſſe ſegmenta, minora autem infra terram. eorum vero, qui ab æquinoctiali ad hybernum tropicum deſcribuntur, minora ſegmenta infra terram fieri, majora vero ſupra terram. ubi vero poli mundi in horizonte jacent, cauſſa inæqualitatis dierum ſublata, quæ eſt inclinatio mundi, evenit ut æquinoctium apud eos fit ſemper. omnes enim circulos parallelos Sol æqualibus temporibus peragit, cum majores, tum minores, propterea quod circa fixa puncta, nempe polos mundi, fiat converſio mundi. Itaque non propter magnitudines circulorum, ſed propter inæqualitatem ſegmentorum, in quibus Sol fertur infra terram, & ſupra terram, fit inæqualitas dierum. Incrementa vero dierum, & noctium non ſunt in omnibus ſignis æqualia, ſed circa tropica puncta omnino ſunt parva, atque inſenſibilia:

Mundi inclinatio.

τὸ ζῳδιακοῦ κύκλου ὑπὲρ γῆν διὰ παντός. καὶ παρ' οἷς μὲν ζωδίου μέγεθος ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβάνεται, μηνιαία ἡμέρα παρ' αὐτοῖς γίνεται· παρ' οἷς δὲ δύο ζῴδια ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεται, διμηνιαῖον (τῶν ἡμερῶν) τὴν μεγίστην ἡμέραν συμβαίνει γίνεσθαι. πέρας δέ ἐστί τις χώρα ἐσχάτη πρὸς ἄρκτον κειμένη, ἐν ᾗ ὁ μὲν πόλος κατὰ κορυφὴν γίνεται· τοῦ δὲ ζωδιακοῦ κύκλου τὰ ϛ΄ ζῴδια ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀπολαμβάνεται, ἓξ δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ὑποπίπτουσιν. ἡ μεγίστη δὲ ἡμέρα παρ' αὐτοῖς ἑξαμηνιαία γίνεται, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ νύξ. καὶ τούτου μὲν τοῦ τόπου δοκεῖ μεμνῆσθαι καὶ ὁ Ὅμηρος, ὥς φησι Κράτης ὁ Γραμματικός, ὅταν περὶ τῆς Κιμμερίων οἰκήσεως λέγῃ·

Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμοί τε, πόλεις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι. οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν·
Οὐδ' ὁπόταν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὐδ' ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται·
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Τοῦ γὰρ πόλου κατὰ κορυφὴν ὑπάρχοντος, ἑξαμηνιαίαν τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν νύκτα γενέσθαι συμβαίνει. τρίμηνος μὲν γὰρ γίνεται, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος χωρεῖ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου, ὃς δὴ τὴν τοῦ ὁρίζοντος ἐπέχει τάξιν, ἐπὶ τὸν θερινὸν τροπικὸν κύκλον παραγίνεται· ἑτέρα δὲ τρίμηνος, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα καταντᾷ· καὶ πάντα τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ὑπὲρ γῆν κύκλους παραλλήλους ἐνεχθήσεται. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει τὴν οἴκησιν ταύτην ἐν μέσῃ τῇ κατεψυγμένῃ, καὶ ἀοικήτῳ ζώνῃ ὑπάρχειν, ἀνάγκη διὰ παντὸς νέφεσι κατέχεσθαι τὸν τόπον, καὶ ἐπὶ πολὺ βάθος ἀέρος συνεστάναι τὸ νέφος, καὶ μὴ δύνασθαι τὰς τοῦ ἡλίου αὐγὰς διαχέειν τὸ νέφος· ὥστε εὐλόγως * νύκτα διὰ παντὸς εἶναι παρ' αὐτοῖς σκοτεινήν. ὅταν μὲν γὰρ ὑπὲρ γῆν ὑπάρχῃ ὁ ἥλιος, σκότος ἐστὶ παρ' αὐτοῖς διὰ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν· ὅταν δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα ὁ ἥλιος ᾖ, διὰ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην νὺξ ἐστὶ παρ' αὐτοῖς· ὥστε διὰ παντὸς ἀφώτιστον αὐτῶν εἶναι τὴν οἴκησιν. τοῦτο οὖν, φησί, τὸ λεγόμενόν ἐστιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ,

* γρ. σκοτεινῶς.

— οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν.

Εἰ μὲν οὖν ταῦτα ἐνθυμεῖται ὁ Ὅμηρος, ἕτερος ἔστω λόγος. ὅτι δέ εἰσι τόποι τινές, τῆς γῆς σφαιροειδοῦς ὑπαρχούσης, ἔχοντες τὰ προειρημένα μεγέθη τῶν ἡμερῶν πρὸς ἀλλήλας, δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ σχήματος τῆς σφαίρας. τούς μέντοι γε τόπους τούτους ἀοικήτους εἶναι συμβαίνει, διὰ τὴν τοῦ ψύχους ὑπερβολήν· ἐν μέσῃ γὰρ κεῖνται τῇ κατεψυγμένῃ ζώνῃ.

Ἀνάπαλιν δὲ τοῖς πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦσιν ἐλάσσονες ἀεὶ μᾶλλον, καὶ ἐλάσσονες αἱ ἡμέραι γίνονται· παρ' οἷς μὲν ιδ΄ ὡρῶν ἰσημερινῶν ἡ μεγίστη ἡμέρα γίνεται· παρ' οἷς δὲ * ιγ΄.

* γρ. ιε΄.

Πέρας δέ ἐστι χώρα τις πρὸς μεσημβρίαν μᾶλλον ἡμῶν κειμένη, λεγομένη ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν· ἐν ᾗ οἱ μὲν πόλοι ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος πίπτουσιν· ὀρθὴ δὲ καθίσταται ἡ τοῦ κόσμου σφαῖρα. διχοτομοῦνται δὲ πάντες οἱ παράλληλοι κύκλοι οἱ γραφόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου * κατὰ τὴν τοῦ κόσμου γενομένην περιστροφήν. δι' ἣν αἰτίαν ἰσημερία διὰ παντός ἐστι παρ' αὐτοῖς. οὐ γὰρ παρ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἡ ἀνισότης γίνεται τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ παρὰ τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου· ὃ δὴ καλεῖται ἔγκλιμα τοῦ κόσμου. συμβαίνει γὰρ διὰ τὸν μετεωρισμὸν τοῦ πόλου τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ μέχρι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ γραφομένων κύκλων μείζονα μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν γίνεσθαι, ἐλάττονα δὲ ὑπὸ γῆν· τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ μέχρι τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ γραφομένων κύκλων ἐλάττονα μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν γίνεσθαι, μείζονα δὲ ὑπὸ γῆν. ὅταν δὲ οἱ πόλοι ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος πίπτωσιν, ἀναιρουμένου τοῦ αἰτίου τῆς ἀνισότητος τῶν ἡμερῶν· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἔγκλιμα· εὐλόγως συμβαίνει ἰσημερίαν εἶναι διὰ παντὸς παρ' αὐτοῖς. πάντας μὲν γὰρ τοὺς κύκλους ὁ ἥλιος ἰσοχρόνως περιφέρεται, καὶ τοὺς μείζονας, καὶ τοὺς ἐλάσσονας, διὰ τὸ περί τινα μένοντα σημεῖα, τοὺς πόλους, γίνεσθαι τὴν περιστροφὴν τοῦ κόσμου· ὥστε μὴ παρὰ τὰ μεγέθη τῶν κύκλων, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀνισότητα τῶν τμημάτων, ἐν οἷς φέρεται ὁ ἥλιος ὑπὸ γῆν, καὶ ὑπὲρ γῆν, τὴν ἀνισότητα τῶν ἡμερῶν γίνεσθαι. αἱ μέντοι γε παραυξήσεις τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν, οὐκ εἰσὶν ἐν πᾶσι τοῖς ζωδίοις ἴσαι· ἀλλὰ περὶ μὲν τὰ τροπικὰ σημεῖα μικραὶ παντελῶς,

* γρ. περί.

καὶ

25 Καὶ παρ' οἷς μὲν ζωδίου μέγεθος.) Manilius lib. III.

— Si longius inde
Procedas; totis condentur ſingula membris,
Tricenaſque trahent connexo tempore noctes,
Et totidem luces adiment.

De his enim Poeta loquitur, quibus integrum dodecatemorion non oritur, aut occidit. non de iis, quibus ſingulis diebus in Cancro ſaltem exigua noctis intercipiuntur; ut voluit Scaliger. quod ad altitudinem poli graduum 66, 30'. accidit.

26 Ὥστε

Digitized by Google

καὶ ἀνεπαίσθητοι γίνονται. [26] ὥστε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ΄ τὸ αὐτὸ μέγεθος τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν διαμένειν. προσπορευόμενος γὰρ, καὶ πάλιν ἀποχωρῶν ἀπὸ τῶν τροπικῶν σημείων, ἀδήλους ποιεῖται τὰς κατὰ πλάτος παρόδους· ὥστε ἀλόγως ἐπὶ τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν ἡμερῶν ἐπιμονὴν ὡς πρὸς αἴσθησιν περὶ τὸν τόπον γίνεσθαι τῷ ἡλίῳ. δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὰ μέγιστα καύματα, καὶ τὰ μέγιστα* ψύχη [27] κατὰ τὰς τροπὰς γίνεται. δὶς γὰρ ἐπὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιπορευόμενος τόπον, καὶ τὰς προσόδους, καὶ τὰς ἀποχωρήσεις ἀδήλους ποιούμενος, ἀλόγως ἐκ τῆς πρὸς ἕνα τόπον ἐπιμονῆς ἐπίτασιν ποιεῖ τῶν καυμάτων, ὁτὲ δὲ τῶν ψυχῶν ἐπίτασιν ποιεῖται. πρόδηλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ὡρολογίων. τὸ γὰρ ἄκρον τοῦ γνώμονος σκιᾶς σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ΄ ἐπιμένει τῇ τροπικῇ γραμμῇ. περὶ δὲ τὰς ἰσημερίας ἑκατέρας μεγάλαι αἱ παραυξήσεις τῶν ἡμερῶν γίνονται, ὥστε τῆς ἐχομένης ἡμέρας τὴν προηγουμένην αἰσθητῶς παραλλάσσειν. δι' ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς ὡρολογίοις τὸ ἄκρον τῆς τοῦ γνώμονος σκιᾶς ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου, αἰσθητὰς καθ' ἡμέραν τὰς ἀποστάσεις ποιεῖται. αἰτία δ' ἐστὶ τῆς ἀνισότητος, καὶ τῆς τῶν ἡμερῶν παραυξήσεως ἡ λόξωσις τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. τῶν μὲν γὰρ τροπικῶν κύκλων ἐφάπτεται, [28] καὶ ἐπὶ πολὺ μῆκος ὑπεραπτόμενος συνάπτει· ὥστε ἐν πολλῷ τόπῳ μικρὰν ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ τὴν ἀπόστασιν γίνεσθαι. ἀκολουθεῖ δὲ τούτῳ καὶ τὴν παραλλαγὴν τῶν τμημάτων, ἐν οἷς ὑπὲρ γῆν φέρεται ὁ ἥλιος, μικρὰν καὶ ἀνεπαίσθητον γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου τομὴ γίνεται τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου πρὸς τὸν ἰσημερινόν· ἀπὸ δὲ τῆς τομῆς ἔγκλισιν ἐφ' ἑκάτερα μεγάλην *λαμβάνει διάστασιν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. ἀκολουθεῖ δὲ τούτῳ, καὶ παραλλαγὴν τῶν ἡμερῶν μεγάλην γίνεσθαι διὰ τὴν τῶν τμημάτων ὑπεροχήν, ἐν οἷς φέρεται ὁ ἥλιος ὑπὲρ γῆν. διὰ δὲ τὴν αἰτίαν ταύτην περὶ μὲν τοὺς τροπικοὺς κύκλους, μικραὶ καὶ ἀνεπαίσθητοι αἱ παραυξήσεις τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν ἐπιτελοῦνται, καὶ σχεδὸν τὴν αὐτὴν παραλλαγὴν ἔχουσιν αἱ παραυξήσεις· ὥστε τὴν ἡμερησίαν περὶ τὴν ἰσημερίαν παραύξησιν σχεδὸν ἐνενηκονταπλασίονα εἶναι τῆς ἡμερησίας περὶ τροπὰς παραυξήσεως. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς ἡμερησίας, καὶ ἐπὶ τῆς *μειώσεως· ὅσον γὰρ ἡ ἡμέρα παραύξει, τοσοῦτον καὶ ἡ νὺξ μειοῦται. γίνονται γὰρ μείζονες αἱ ἡμέραι τῶν νυκτῶν ἐν ἓξ ζῳδίοις, κριῷ, ταύρῳ, διδύμοις, καρκίνῳ, λέοντι, παρθένῳ· ὅπερ ἡμικύκλιον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἀπὸ πρώτης μοίρας κριοῦ μέχρι παρθένου μοίρας λ΄ βόρειόν ἐστι. πάλιν αἱ νύκτες τῶν ἡμερῶν μείζονες ἐπὶ τοῖς ἀπολειπομένοις ζῳδίοις, ζυγῷ, σκορπίῳ, τοξότῃ, αἰγόκερῳ, ὑδροχόῳ, ἰχθύσιν· ὅπερ πάλιν ἡμικύκλιον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἀπὸ ζυγοῦ πρώτης μοίρας μέχρι ἰχθύων μοίρας λ΄ νότιόν ἐστιν. ἡ παραύξησις δὲ ἡμερῶν γίνεται ἀπὸ πρώτης μοίρας αἰγόκερω, μέχρι διδύμων μοίρας τριακοστῆς· ὅπερ ἐστὶν ἡμικύκλιον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου.

* γρ. μονή.

* γρ. λαμβάνουσαν.

* f. νυκτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς τροπῆς χειμερινῆς μέχρι τροπῆς θερινῆς παραύξησις ἡμερῶν γίνεται. παραύξησις δὲ νυκτῶν γίνεται ἀπὸ καρκίνου πρώτης μοίρας μέχρι τοξότου μοίρας λ΄· ὅπερ ἐστὶν ἡμικύκλιον πάλιν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἀπὸ τροπῆς θερινῆς μέχρι τροπῆς χειμερινῆς.

Τινὲς μὲν οὖν διελάμβανον μεγίστας ἡμέρας γίνεσθαι ἐν καρκίνῳ, ἐπείπερ αἱ θεριναὶ τροπαὶ ἐν τῷ προειρημένῳ ζῳδίῳ γίνονται· μεγίστας δὲ νύκτας εἶναι ἐν αἰγόκερῳ, ὅτι αἱ χειμεριναὶ τροπαὶ ἐν αἰγόκερῳ γίνονται· παραπλήσιόν τι ποιοῦντες ἁμάρτημα τῷ ἐπὶ τῶν συζυγιῶν. εἰ μὲν γὰρ ἐν ὅλοις τοῖς ζῳδίοις ἐγίνοντο τροπαί, ἦν ἂν ἀληθὲς τὸ προειρημένον· νῦν δὲ τὰ μὲν τροπικὰ σημεῖα λόγῳ θεωρητά ἐστι· τὸ δὲ ὅλον ζῴδιον τὸ τοῦ καρκίνου τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἔχει ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ σημείου τοῖς διδύμοις, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων ἐμπεριλαμβάνεται κύκλων, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου τὴν ἀνατολὴν ποιεῖται, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τὰς δύσεις. εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοις κατὰ συζυγίαν. διὸ δὴ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν ἴσα ἐστὶν ἐν διδύμοις, καὶ καρκίνῳ. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ὡρολογίοις τὸ ἄκρον τῆς τοῦ γνώμονος σκιᾶς τὰς αὐτὰς γράφει γραμμὰς ἐν τοῖς προειρημένοις ζῳδίοις. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν χειμερινῶν τροπῶν. οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὑποληπτέον ἐν ὅλῳ τῷ αἰγόκερῳ μεγίστας νύκτας γίνεσθαι· ἀλλ' ἕν τι σημεῖον λόγῳ θεωρητὸν, ὃ κοινόν ἐστιν αἰγόκερῳ καὶ τῷ τοξότῃ, τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἔχει ἀπὸ τοῦ τροπικοῦ χειμερινοῦ σημείου, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν παραλλήλων ἐμπεριλαμβάνεται κύκλων, καὶ ἔστιν ἀλλήλοις

ita ut fere uſque ad dies 40. eadem magnitudo dierum, & noctium permaneat. nam & accedens, & rurſus diſcedens Sol a tropicis punctis, efficit inſenſibiles ſecundum latitudinem acceſſus, ut convenienter uſque ad prædictam dierum multitudinem, quoad ſenſum, Solis mora fiat. quam ob cauſſam & maximi æſtus, & maxima frigora poſt converſiones fiunt. cum enim bis ad eumdem locum accedat continue, & inſenſibiles faciat acceſſus, & receſſus convenienter propter moram in uno loco nunc æſtuum, nunc frigoris efficit intenſionem. hoc autem etiam ex gnomonibus eſt manifeſtum. nam extremitas umbræ in gnomone fere ad dies 40. permanet in tropicis lineis. ſed circa utrumque æquinoctium magna incrementa dierum fiunt, ut ſequens dies a præcedente ſenſibiliter varie t. quam ob cauſſam in horologiis extremitas umbræ in gnomone ab æquinoctiali circulo quotidie ſenſibiles efficit diſtantias. Eſt autem cauſſa inæqualitatis, & incrementi dierum obliquitas zodiaci circuli. attingit enim tropicos circulos, & ad multam longitudinem contactus ſeſe extendit: ut in multis locis parva ſit diſtantia a circulo tropico. Ex hoc etiam ſequitur, ut mutatio ſegmentorum ſupra terram, in quibus Sol fertur, parva, atque inſenſibilis fiat. in circulo autem æquinoctiali fit ſectio zodiaci circuli, & æquinoctialis: a ſectione inclinatio verſus utramque partem magnam accipit ab æquinoctiali diſtantiam: ex hoc ſequitur, ut etiam magna dierum ſint mutatio, propter ſegmentorum exceſſum, in quibus Sol fertur ſupra horizontem. propter hanc autem cauſſam circa tropicos circulos parva, atque inſenſibilia incrementa dierum, & noctium perficiuntur, & fere eamdem mutationem habent incrementa: ut diurnum circa æquinoctium incrementum fere nonagies ſit majus diurno circa converſiones incremento. eadem eſt ratio & in diurnis, & in menſtruis. Semper enim quantum dies augetur, tantum etiam nox minuitur. fiunt enim dies noctibus majores in ſex ſignis, ariete, tauro, geminis, cancro, leone, & virgine, qui ſemicirculus zodiaci a prima parte arietis uſque ad triceſimam partem virginis eſt borealis. rurſus noctes diebus ſunt majores in reliquis ſignis, libra, ſcorpio, ſagittario, capricorno, aquario & piſcibus, qui rurſus ſemicirculus zodiaci a prima parte libræ uſque ad piſcium triceſimam partem auſtralis eſt. incrementum vero dierum fit a prima parte capricorni ad geminorum triceſimam partem. quod dimidium eſt zodiaci circuli.

Ab hiberna converſione uſque ad æſtivam fit dierum incrementum: ſed noctium incrementum fit a cancri prima parte uſque ad ſagittarii triceſimam partem, qui rurſus ſemicirculus eſt zodiaci ab æſtiva converſione uſque ad hibernam.

Nonnulli igitur putaverunt, longiſſimos dies fieri in cancro: ſiquidem æſtivæ converſiones in dicto ſigno fiunt: noctes vero maximas fieri in capricorno, cum hibernæ converſiones fiant in capricorno. qua in re ſimile committunt erratum ei, quod committunt in ſyzygiis. ſi enim in totis ſignis fierent converſiones, eſſet verum quod modo dictum eſt: at nunc puncta tropica ratione ſunt contemplabilia: totum vero ſignum cancri eamdem diſtantiam habet ab æſtivo tropico puncto, quam gemini, & ab iiſdem parallelis circulis comprehenditur, & ex eodem loco ortum facit, & in eumdem locum facit occaſum. ſunt enim hæc ſigna ſibi invicem ſecundum ſyzygiam, ſeu combinationem. quam ob rem etiam magnitudines dierum, & noctium æquales ſunt in geminis & cancro. etenim in horologiis extremitas umbræ in gnomone eaſdem lineas deſcribit in dictis ſignis. eadem eſt ratio etiam in hibernis converſionibus. neque enim in illis putandum eſt in toto capricorno longiſſimas fieri noctes: ſed unum aliquod punctum ratione intelligendum commune eſt capricorno, & ſagittario. totum vero ſignum capricorni, & ſignum ſagittarii eamdem habent diſtantiam ab hiberno tropico puncto, & ab iiſdem parallelis circulis comprehenduntur, ſibique invicem ſunt ſecundum

26 Ὥστε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ΄.) Scaliger in Notis ad librum III. Manilii, verba illa Poetæ,

Statque uno natura loco, paulumque quieſcit;

ad ea refert, quæ hoc loco Geminus de ſolſtitiis proximis menſibus narrat, nimirum XL. circiter dies pene immotum in tropico circulo conſiſtere Solem ὡς πρὸς αἴσθησιν. Sed alienum id eſt a mente Manilii; qui de hiberno tempore loquitur, per quod maria clauduntur; nec non terra ipſa annonæ ultro citroque commeantibus patet. Certe propter hiemis inclementiam tectis ſeſe continent homines, & a bellis abſtinent; ac ſub pellibus hiemant: ideo velut generale quoddam naturæ juſtitium indicitur.

Tunc riget omnis ager, clauſum mare, condita caſtra.
Nec tolerant mediæ hiemes horrentia ſaxa.
Statque uno natura loco, paulumque quieſcit.

27 Κατὰ τὰς τροπὰς γίνεται.) Legendum, ut eſt in margine, μονή.

28 Καὶ ἐπὶ πολὺ μῆκος.) Nempe ὡς πρὸς αἴσθησιν, ut paullo ante dixit. Alioqui in uno tantum puncto fit contactus ille. Vide Hipparchum lib. I. Num. XXI.

29 Ἥλιον

Digitized by Google

dum ſyzygiam, ſeu combinationem. unde etiam magnitudines dierum, & noctium æquales inter in ſagittario, & capricorno. univerſaliter autem, quæ ſigna inter ſe ſunt ſecundum ſyzygiam, ea ſigna æquales habent dies, & noctes. erunt igitur æquales dies in geminis & cancro, in tauro & leone, in ariete & virgine, in piſcibus & libra, in aquario & ſcorpio, in capricorno & ſagittario.

Cum autem mundus ſit ſphæricus, & moveatur motu circulari ab ortu ad occaſum, evenit ut omnia puncta in ſphæra in parallelis circulis ferantur. ex quo manifeſtum, quod etiam omnes ſtellæ in parallelis circulis motum faciant. quam ob cauſſam etiam eodem ex loco omnes ſtellæ fixæ oriuntur, & in eumdem locum occidunt. ſimiliter autem & paralleli circuli ex eodem loco oriuntur, & in eumdem locum occidunt.

At zodiacus, cum ſit obliquus ſitu ad parallelos, non habet omnes partes ex eodem loco orientes, nec in eumdem locum occidentes. quam ob rem neque duodecim ſigna ex eodem loco oriuntur, neque in eumdem locum occidunt. nam in latitudine zodiacus circulus ortus & occaſus efficit. eſt autem latitudo ortus ejus ſemicirculus a prima parte cancri oriente, uſque ad primam capricorni partem aſcendentem. quanta enim eſt in horizonte zodiaci circulatio, quæ eſt inter hos dies, tantus eſt ſecundum latitudinem progreſſus zodiaco in horizonte. Hic congrua etiam Aratus oſtendit, cum ſic inquit:

Latitudo in qua zodiacus oritur.

At hic tantum aquam Oceani tranſit,
Quantum a capricorno oriente maxime
Ad cancrum orientem volvitur: quantam undique
Ortus continet, tantum certe quidem alibi occidens.

In his enim determinat progreſſum zodiaci circuli, quem facit ſecundum latitudinem in ortu, & in occaſu: idque congruenter Mathematicis, & apparentiæ. Talis cum ſit inclinatio zodiaci, contingit etiam dodecatemoria, etſi magnitudine æqualia ſunt, tamen inæqualibus temporibus ortus, & occaſus facere. Quæ enim, cum zodiacus ſit rectus, ortum faciunt, illa ſigna in maximo tempore ortum & occaſum faciunt. recta enim ad horizontem cadunt, ut ſecundum unumquodque punctum fiat ortus ſigni: atque ideo magnum tempus ortus, & occaſus conſumatur. quæ vero cum zodiacus ad horizontem ſit obliquus, ortum faciunt, illa minore tempore oriuntur. nam etiam ſigna obliqua incidunt in horizontem, ut ſecundum multas alias partes ſimul ortum faciant, atque ideo velocem ortum contingat fieri. unde etiam illud, quod apud Aratum dicitur, quæritur, quomodo & in longiſſimis noctibus, & in breviſſimis, ſex ſigna oriantur, & ſex occidant, cum noctium diverſitas ſit magna. dicit autem ſic Aratus:

—— —— —— omni in nocte
Sex ſemper occidunt duodecimæ partes circuli,
Totidem oriuntur: in tantam longitudinem quævis
Nox ſemper eſt extenſa, quantam medietas circuli
A nocte incipiente attollitur ſupra terram.

Cauſſa cur in quavis nocte, ſive ea ſit longa, ſive brevis, ſex ſigna oriantur & ſex occidant.

Dubitatur jam, quomodo etiam in longiſſimis & in breviſſimis noctibus ſemicirculus zodiaci & oriatur & occidat. Fit autem hoc propter inclinationem zodiaci. nam propter obliquitatem, in temporibus inæqualibus oriuntur, & occidunt zodiaci ſemicirculi. nam eum zodia-

κατὰ συζυγίαν· ὅθεν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν ἴσα ἐστὶν ἐν τοξότῃ, καὶ αἰγόκερῳ. καθόλου δὲ ὅσα τῶν ζῳδίων κατὰ συζυγίαν ἀλλήλοις ὑπάρχει, ταῦτα τὰ ζῴδια ἴσας ἡμέρας καὶ νύκτας περιέχει. ἔσονται δὲ ἴσαι ἡμέραι ἐν διδύμοις, καὶ καρκίνῳ· ταύρῳ, καὶ λέοντι· κριῷ, καὶ παρθένῳ· ἰχθύσι, καὶ ζυγῷ· ὑδροχόῳ, καὶ σκορπίῳ· αἰγόκερῳ, καὶ τοξότῃ.

Τοῦ δὲ κόσμου σφαιροειδοῦς ὑπάρχοντος, καὶ κινουμένου φορὰν ἐγκύκλιον ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν, συμβαίνει ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς σφαίρας σημεῖα ἐπὶ παραλλήλων κύκλων φέρεσθαι. ἐξ οὗ φανερὸν ὅτι καὶ πάντες οἱ ἀστέρες ἐπὶ παραλλήλων κύκλων τὴν κίνησιν ποιοῦνται. διὸ δὴ καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου πάντοτε οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες ἀνατέλλουσι, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνουσιν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλουσι, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνουσιν.

Ὁ δὲ τῶν ζῳδίων κύκλος λοξὸς ὢν τῇ πρὸς τοὺς παραλλήλους θέσει, οὐ πάντα ἔχει τὰ μέρη ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλοντα, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνοντα· δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ τὰ ιβ´ ζῴδια ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλει, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνει. ἐν πλάτει γὰρ ὁ ζῳδιακὸς κύκλος τὰς ἀνατολὰς, καὶ τὰς δύσεις ποιεῖται. ἔστι δὲ τὸ πλάτος αὐτοῦ τῆς ἀνατολῆς τὸ ἀπὸ τοῦ καρκίνου πρώτης μοίρας ἀνατελλούσης, μέχρι αἰγόκερω πρώτης μοίρας ἀναφερομένης. [29] ἡλίκη γάρ ἐστιν ἡ μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τούτων περιφορὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, τηλικοῦτόν ἐστι τὸ κατὰ πλάτος πάροδος ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ. σύμφωνα δὲ συμφώνως καὶ ὁ Ἄρατος ἀποφαίνεται λέγων οὕτως·

Αὐτὰρ ὅγ' Ὠκεανοῖο τόσον παραμείβεται ὕδωρ,
Ὅσσον ἀπ' αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνον ἐς ἀνιόντα κυλίνδεται· ὅσσον ἁπάντῃ
Ἀντέλλων ἐπέχει, τόσσον γε μὲν ἄλλοθι δύνων.

Ἐν γὰρ τούτοις τὴν πάροδον ἀφορίζει τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ἣν ποιεῖται κατὰ πλάτος ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῆς δύσεως συμφώνως τοῖς Μαθηματικοῖς, καὶ τῷ φαινομένῳ. τοιαύτης δὲ τῆς ἐγκλίσεως ὑπαρχούσης τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, συμβαίνει καὶ τὰ δωδεκατημόρια ἴσα ὄντα κατὰ τὰ μεγέθη, ἀνίσοις χρόνοις τὰς ἀνατολὰς, καὶ τὰς δύσεις ποιεῖσθαι. ὅσα μὲν γὰρ ὀρθοῦ γινομένου τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, τὴν ἀνατολὴν ποιεῖται, ἐκεῖνα τὰ ζῴδια ἐν τῷ πλείστῳ χρόνῳ τὴν ἀνατολὴν, καὶ τὴν δύσιν ποιεῖται. ὀρθὰ γὰρ παρὰ τὸν ὁρίζοντα παραπίπτει*, ὥστε καθ' ἓν ἕκαστον σημεῖον τοῦ ζῳδίου τὴν ἀνατολὴν γίνεσθαι· διὸ δὴ τὸν πολὺν χρόνον ἀναλίσκεσθαι τῆς ἀνατολῆς καὶ τῆς δύσεως. ὅσα δὲ πλαγίου γινομένου τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου πρὸς τὸν ὁρίζοντα τὴν ἀνατολὴν ποιεῖται, ἐκεῖνα ἐν ἐλάττονι χρόνῳ ἐπαναφέρεται. πλάγια γὰρ παραπίπτει καὶ τὰ ζῴδια πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ὥστε κατ' ἄλλα πολλὰ μέρη ἅμα τὴν ἀνατολὴν ποιεῖσθαι· διὸ δὴ τοῦτο καὶ ταχεῖαν τὴν ἀνατολὴν συμβαίνει γίνεσθαι. ὅθεν καὶ τὸ παρ' Ἀράτῳ λεγόμενον ζητεῖται, πῶς καὶ ἐν ταῖς μακροτάταις νυξὶ, καὶ ἐν ταῖς βραχυτάταις, ἓξ δωδεκατημόρια ἀνατέλλει, καὶ ἓξ δύνει, τῆς παραλλαγῆς τῶν νυκτῶν μεγάλης ὑπαρχούσης. ἡ γὰρ μεγίστη νὺξ τῆς ἐλαχίστης ὑπερέχει ὥραις ἰσημεριναῖς ζ´. λέγει δὲ Ἄρατος οὕτω·

* γρ. πλάγιοι.

—— —— —— [30] πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτὶ
Ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο,
Τόσσαι δ' ἀντέλλουσι· τόσον δ' ἐπὶ μῆκος ἑκάστη
Νὺξ αἰεὶ τανύεται, ὅσον τε περ ἥμισυ κύκλου
Ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς ἀείρεται ὑψόθι γαίης.

Ἀπορεῖται δὲ, πῶς καὶ ἐν ταῖς μακροτάταις, καὶ ἐν ταῖς βραχυτάταις νυξὶν ἡμικύκλιον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου καὶ ἀνατέλλει, καὶ δύνει. γίνεται δὲ τοῦτο διὰ τὴν ἔγκλισιν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. διὰ γὰρ τὴν λόξωσιν ἐν ἀνίσοις χρόνοις ἀνατέλλει, καὶ δύνει τὰ τοῦ ζῳδιακοῦ (κύκλου) ἡμικύκλια. συμβαί-

νει

29 Ἡλίκη γάρ ἐστιν) Horizontis arcum deſcribit, qui inter punctum ortivum Capricorni, ac Cancri interceptus eſt. itaque περιφορὰ idem eſt quod περιφέρεια. Sed vox τοῦ expungenda eſſe videtur pro qua in codice veteri ἀπὸ legitur nihilo ſincerius. Sed Arati verſus, qui ab Gemino declarantur, obſcuriſſimi ſunt; ut minus miremur ab Theone, ſive Scholiorum miſcella, & ab Avieno haud ſatis intellectos fuiſſe. Sic enim explicant, quaſi hoc Aratus ſibi velit; tantumdem ex illo circulo ſupra terram ab oriente Capricorno ad orientem patere Cancrum, quantum ſub terra eſt a Cancro ad Capricornum. Ita Theod. Feſtus autem Avienus:

Ille autem Oceani tantum deſcendit in æquor,
Quantum ab cæruleo diſtat Cancro Capricornus.

Quæ ſententia nugatoria eſt, neque ad rem pertinet. Hoc enim circulis omnibus maximis convenit, qui æqualiter ab horizonte dividuntur. Immo in ſphæra recta commune id eſt parallelis omnibus. Aratus autem peculiare aliquid zodiaco circulo verſibus iſtis complexus eſt. Ne multa, ὕδωρ, & τόσον ſecundum latitudinem, ut vocant, orticam, ſive κατὰ πλάτος, non κατὰ μῆκος intelligendum eſt, ut docet Geminus. Quantum enim intervallum eſt inter punctum horizontis, a quo Capricornus oritur, & illud unde Cancer exortum facit; tantam oriendi occidendique latitudinem habet zodiacus; ac tantum ſpatium, ab Oceano, id eſt horizonte attollens ſeſe, complectitur, ſimiliterque occidens.

30 Πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτὶ.) Si Solinianum Exercitatorem auſcultes, vapulabit Aratus, qui δυωδεκάδα dixit pro duodecima parte; cum ſit duodenarius ipſe totus. Nam Caſaubonum redarguit, quod apud Strabonem lib. II. ἑξηκοντάδας pro alia voce depravata reſtitui jubens, ſexageſimas partes interpretatus ſit. Hoc enim Salmaſius idem reprehendit, quod eo nomine ſcribendum ἑξηκοστῶν. ſiquidem ἑξηκοντὰς, inquit, eſt ſexagenarius, non pars ſexageſima: ſicut δεκὰς non decima pars, ſed decuria. Secundum hoc Grammaticum interdictum vadimonium Arato dicemus; nec recuſare poterit, quin ad tribunal Salmaſii ſene citetur, quod δωδεκάδας ſcripſerit pro δωδεκατημορίων. Ut enim ab eo, quod eſt ἑξηκοστὸς, deflecti vult τὸ ἑξηκοστάδα, ſic ab δέκατος, vel δωδέκατος formare oportebit δεκατάδας, aut δωδεκατάδας. Apage has ineptias: τῶν σοφιζομένων ἐστὶ τοῖς ὀνόμασιν ἐναθλεῖν; ut cum Nazianzeno loquar. Poſtremo vel Strabo ipſe correctoris licentiam refrenat; apud quem paucis poſt illa verſibus, τὸ ἑξηκοντάδων vocabulum legitur.

Salmaſius pag. 664

13 Mihi

οὕτω μὲν ὄντος γὰρ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου πρὸς τὸν ὁρίζοντι· ὅπερ γίνεται αἰγόκερω πρώτης μοίρας μεσουρανούσης· ταχείας ποιεῖται τὰς ἀνατολὰς τὸ ἡμικύκλιον τὸ ἀπὸ τοῦ κριοῦ πρώτης μοίρας μέχρι παρθένου μοίρας λ΄. πλάγιον γὰρ καταπίπτει παρὰ τὸν ὁρίζοντι, καὶ πολλαῖς μοίραις ἅμα τὰς ἀνατολὰς ποιεῖται. ὀρθότατος δὲ ὄντος τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου· ὅπερ γίνεται καρκίνου πρώτης μοίρας μεσουρανούσης· ταχείας ποιεῖται τὰς ἀνατολὰς τὸ ἡμικύκλιον τὸ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ πρώτης μοίρας μέχρι ἰχθύων μοίρας λ΄. ὅθεν ἐν πολλῷ χρόνῳ τὰς ἀναφορὰς ποιοῦνται. εὐλόγως ἄρα καὶ ἐν ταῖς χειμεριναῖς νυξὶ, καὶ ἐν ταῖς θεριναῖς ἓξ ζώδια ἀνατέλλει, καὶ ἓξ ζώδια δύνει. οἱ γὰρ ἀνατολικοὶ χρόνοι τῶν ζωδίων ἴσων ὄντων κατὰ τὸ μέγεθος ἄνισοι γίνονται κατὰ τοὺς χρόνους. καὶ ἐν μὲν ταῖς χειμεριναῖς νυξὶ τὰ πολυχρόνιον ποιούμενα τὰς ἀνατολὰς ἀναφέρονται· ἐν δὲ ταῖς θεριναῖς νυξὶ τὰ ταχεῖαν ποιούμενα τὰς ἀνατολὰς ἀνατέλλει.

Οἱ μὲν ἐν ἀρχαῖοι καθάπερ ἐπὶ τῆς κατὰ συζυγίαν ζωδίων ἠγνόησαν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς χρόνοις τῶν ζωδίων διήμαρτον. ὑποτιθέμενοι γὰρ ὀρθότατον εἶναι τὸν ζωδιακὸν κύκλον, καρκίνου πρώτης μοίρας μεσουρανούσης· ἐπεὶ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀνατέλλει μὲν ζυγὸς, δύνει δὲ κριὸς· ἀπεφήναντο ἐν πλείστῳ μὲν χρόνῳ ἀνατέλλειν ζυγὸν, ἐν πλείστῳ δὲ χρόνῳ δύνειν κριόν. πάλιν ἐπεὶ ταπεινότατος γίνεται ὁ τῶν ζωδίων κύκλος, αἰγόκερω πρώτης μοίρας μεσουρανούσης, κατὰ τοῦτον δὲ τὸν καιρὸν ἀνατέλλει μὲν κριὸς, δύνει δὲ ζυγός· ἀπεφήναντο μὲν τάχιστα ἀνατέλλειν κριὸν, ἐλαχίστῳ δὲ χρόνῳ δύνειν ζυγόν. πάλιν ἐπεὶ μέσην ἔγκλισιν λαμβάνει ὁ τῶν ζωδίων κύκλος πρὸς τὸν ὁρίζοντα, κριοῦ πρώτης μοίρας μεσουρανούσης, καὶ ζυγοῦ πρώτης μοίρας μεσουρανούσης, ἀνατέλλει μὲν καρκίνος, δύνει δὲ αἰγόκερως· ἔφη μέσον χρόνον τῆς ἀνατολῆς ἔχειν καρκίνον, καὶ μέσον χρόνον τῆς δύσεως αἰγόκερων. πάλιν δὲ χηλῶν μεσουρανουσῶν, μέσον χρόνον τῆς ἀνατολῆς ἕξει αἰγόκερως, καὶ μέσον τῆς δύσεως χρόνον καρκίνος. ἡ δὲ τοιαύτη ἔκθεσις τῶν ἀνατολικῶν χρόνων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐστὶ διημαρτημένη. ἐπεὶ γὰρ δίδυμοι καὶ καρκίνος τὴν αὐτὴν ἔγκλισιν ἔχουσιν ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ πρὸς τὸν ὁρίζοντα, καὶ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ σημείου, καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν ἴσα· καὶ διδύμων μὲν μεσουρανούντων ἀνατέλλει παρθένος, καρκίνου δὲ μεσουρανοῦντος, ἀνατέλλει ζυγός· ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἀνατέλλουσι παρθένος, καὶ ζυγός.

Καὶ ἐπεὶ ὀρθότατος γίνεται ὁ τῶν ζωδίων κύκλος διδύμων καὶ καρκίνου μεσουρανούντων, ἐν πλείστῳ χρόνῳ ἀνατέλλουσι παρθένος καὶ ζυγός· καὶ οὐ μόνον αἱ χηλαὶ, καθάπερ οἱ ἀρχαῖοι διελάμβανον.

Πάλιν δὲ ἐπεὶ τοξότης καὶ αἰγόκερως τὴν αὐτὴν ἔγκλισιν ἔχουσι πρὸς τὸν ὁρίζοντα, καὶ τοξότου μεσουρανοῦντος, ἀνατέλλουσιν ἰχθύες, δύνει δὲ παρθένος· αἰγόκερω δὲ μεσουρανοῦντος, ἀνατέλλει μὲν κριὸς, δύνει δὲ ζυγὸς, καὶ γίνεται ταπεινότατος ὁ τῶν ζωδίων κύκλος, τοξότου, καὶ αἰγόκερω μεσουρανούντων· ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ δύνουσι παρθένος, καὶ ζυγός.

Πάλιν δὲ ἐπεὶ ἰχθύων μεσουρανούντων ἀνατέλλουσι δίδυμοι, κριοῦ μεσουρανοῦντος ἀνατέλλει καρκίνος, ἰχθύων δὲ καὶ κριοῦ μεσουρανούντων, μέσην ἔγκλισιν ἔχει ὁ ζωδιακὸς κύκλος· μέσον ἄρα χρόνον τῆς ἀνατολῆς περιέχουσι δίδυμοι καὶ καρκίνος· δύσεως δὲ τοξότης, καὶ αἰγόκερως.

Ὁμοίως δὲ ἐπεὶ παρθένου, καὶ χηλῶν μεσουρανουσῶν, μέσην ἔγκλισιν ἔχειν λέγεται ὁ ζωδιακὸς κύκλος, καὶ παρθένου μεσουρανούσης, ἀνατέλλει μὲν τοξότης, δύνουσι δὲ δίδυμοι· χηλῶν δὲ μεσουρανουσῶν, ἀνατέλλει αἰγόκερως, δύνει δὲ καρκίνος, μέσον χρόνον περιέξουσι τῆς ἀνατολῆς τοξότης καὶ αἰγόκερως· τῆς δὲ δύσεως δίδυμοι, καὶ καρκίνος.

Ἐκ δὲ τούτων φανερὸν, ὅτι τὰ ἴσον ἀπέχοντα τῶν τροπικῶν, καὶ τῶν ἰσημερινῶν σημείων ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἀνατέλλει, καὶ δύνει· καὶ ἐπεὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ ἓξ ζώδια ἀνατέλλει ἐν ὥραις ιβ΄, φανερὸν ὅτι καὶ ἐν ἡμέρᾳ. καὶ νυκτὶ ιβ΄ ζώδια ἀνατέλλει ἐν ὥραις κδ΄, τὸ δὲ ἓν ζώδιον ἀνατέλλει ἐν δυσὶν ὥραις κατὰ τὸν μέσον τῆς ἀνατολῆς χρόνον. καὶ πάλιν ἐπεὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ ἓξ ζώδια δύνει ἐν ὥραις ιβ΄, φανερὸν ἐκ τῶν αὐτῶν ὅτι τὸ ἓν ζώδιον ἐν δυσὶν ὥραις δύνει, καὶ ιβ΄ ζώδια ἀνατέλλει καὶ δύνει ἐν ὥραις ἰσημεριναῖς κδ΄, καὶ πάντων τῶν ζωδίων ὁ συναμφότερος χρόνος τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῆς δύσεως, ἔστιν ἴσος ὡρῶν ἰσημερινῶν κδ΄· καὶ ὅσα μὲν τῶν ζωδίων ἐν πλείστῳ χρόνῳ ἀνατέλλει, ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ δύνει· ὅσα δὲ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ἀναφέρεται, ἐν πλείστῳ χρόνῳ δύνει.

cus circulus eſt humillimus ad horizontem, quod fit, cum capricorni prima pars medium cæli tenet, velocem facit ortum ſemicirculus, qui eſt ab arietis prima parte uſque ad virginis partem tricesimam. nam oblique cadit ad horizontem, & in multis partibus ſimul ortum facit. cum vero zodiacus eſt rectiſſimus, quod fit, cum prima pars cancri medium cæli tenet, velocem facit ortum & ſemicirculus, qui eſt a libræ prima parte uſque ad piſcium partem tricesimam: unde in longo tempore ortum facit. convenienter igitur & in hybernis noctibus, & in æſtivis ſex ſigna oriuntur, & ſex ſigna occidunt. nam ortiva tempora etſi ſignis quoad magnitudinem ſunt æqualia, ſiunt inæqualia ſecundum tempora. & quidem in hybernis noctibus ea ſigna oriuntur, quæ tardum faciunt ortum, in æſtivis noctibus ea oriuntur ſigna quæ velocem faciunt ortum.

Veteres igitur, quemadmodum non recte intellexerunt ſigna commutatoria: ſic etiam in ortivis temporibus ſignorum erraverunt. cum enim præſuppoſuiſſent, zodiacum circulum eſſe rectiſſimum eſſe, cum cancri prima pars medium cæli teneret; cumque hoc tempore oriatur libra, occidat aries: inde ſtatuerunt, longiſſimo tempore oriri libram, & longiſſimo tempore occidere arietem. rurſus cum humillimus fiat zodiacus, prima parte capricorni tenente medium cæli, & hoc tempore oriatur aries, libra occidat: ſtatuerunt celerrime oriri arietem, & celerrimo tempore occidere libram. rurſus cum mediam inclinationem zodiacus ſuam ad horizontem accipiat, cum prima pars arietis medium cæli occupat, & libræ pars prima medium cæli tenet, oriatur autem cancer, & occidat capricornus: ſtatuerunt igitur, medium tempus ortus habere cancrum, & medium tempus occaſus capricornum: rurſus chelis medium cæli tenentibus, medium tempus ortus habebit capricornus, & medium tempus occaſus cancer. talis expoſitio ortivorum temporum apud veteres falſa eſt. cum enim gemini, & cancer eamdem habeant inclinationem in zodiaco ad horizontem, eamdemque diſtantiam ab æſtivo tropico ſigno, & dierum magnitudines æquales, & cancro mediante in cælo, oriatur libra: in temporibus æqualibus oriuntur virgo, & libra.

Cumque rectiſſimus fiat zodiacus, geminis & cancro medium cæli tenentibus, longiſſimo tempore oriuntur virgo, & libra, & non tantum chelæ, ut veteres opinabantur.

Rurſus cum ſagittarius, & capricornus eamdem habeant ad horizontem inclinationem, & ſagittario medium cæli tenente oriantur piſces, occidat virgo: capricorno medium cæli occupante, oriatur aries, occidat libra, fiatque humillimus zodiacus, cum ſagittarius, & capricornus in cælo mediant: in breviſſimo tempore occidunt virgo, libra.

Rurſus vero cum piſcibus medium cæli tenentibus oriantur gemini, ariete medium cæli occupante oriatur cancer: piſcibus vero, & ariete in cælo mediantibus, mediam inclinationem habeat zodiacus: medium igitur tempus ortus continent gemini, & cancer, ſagittarius vero, & capricornus occaſus.

Similiter cum, virgine, & chelis medium cæli tenentibus, mediam inclinationem zodiacus habere dicatur, & virgine medium cæli tenente, oriatur ſagittarius, occidant gemini, chelis vero cæli medium occupantibus oriatur capricornus, occidat cancer, medium tempus habebunt ortus ſagittarius, & capricornus, occaſus vero gemini, & cancer.

Ex his manifeſtum eſt, quod ea ſigna, quæ æqualiter a punctis tropicis, & æquinoctialibus diſtant, æqualibus temporibus oriantur & occidant; & cum omni nocte ſex ſigna oriantur in horis 12, & omni die ſex ſigna oriantur in horis 12, manifeſtum eſt quod & in die, & in nocte 12 ſigna oriantur in horis 24, & unum ſignum in 2 horis ſecundum medium ortuum tempus. & rurſus cum omni nocte ſex ſigna oriantur in horis 12, manifeſtum eſt ex iiſdem, quod unum ſignum in duabus horis occidat, & 12 ſigna oriantur, & occidant in horis æquinoctialibus 24, & omnium ſignorum tempus ortus & occaſus, ſimul ſumptum, ſit æquale tempori horarum æquinoctialium 24, & quod quæcumque ſigna longiſſimo tempore oriuntur, ea breviſſimo tempore occidant: quæ vero breviſſimo tempore oriuntur, ea longiſſimo tempore occidant.

CAPUT VI.

De menſibus.

Menſis eſt tempus a conjunctione ad conjunctionem, aut a plenilunio ad plenilunium. Eſt autem conjunctio, cum in eadem parte fuerint Sol, & Luna: quod fit circa triceſimam diem Lunæ. Plenilunium dicitur, cum Luna ſecundum diametrum opponitur Soli. Hoc fit circa medium menſem. Eſt autem menſtruum tempus dierum 29 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{33}$. In menſtruo autem tempore Luna peragrat & circuit zodiacum, & præterea eum arcum, quem Sol in menſtruo tempore in conſequentia ſigna tranſit. hic arcus autem fere eſt unius ſigni. Itaque in menſtruo tempore Luna fere 13 ſigna percurrit. eſt autem exactum menſtruum tempus, ſicut dictum eſt, dierum 29 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{33}$. quæ vero menſtrua tempora ad civilem uſum minus accurate ſumantur, ea ſunt dierum 29 $\frac{1}{2}$ ita ut bimenſtre tempus fiat dierum 59. unde propter hanc cauſſam civiles menſes alternatim agantur pleni, & cavi: propterea quod Lunæ bimeſtris ſit dierum 59.

Menſis magnitudo.

Menſis civilis.

Ex his autem colligitur lunaris annus dierum 354. ſi enim unius menſis dies 29 $\frac{1}{2}$. duodecies multiplicaverimus, efficiuntur lunaris anni dies 354 alius enim eſt annus ſolaris, & alius annus lunaris. ſolaris enim annus hic eſt circuitum Solis per 12 ſigna, qui habet dies 365 $\frac{1}{4}$. at lunaris annus continet tempus 12 menſium lunarium, quod eſt dierum 354. ſiquidem nec menſis ex integris conſtat diebus, nec annus ſolaris. quærebatur igitur tempus ab aſtrologis, quod integros dies, & integros menſes, & integros annos contineret.

Anni lunaris magnitudo Solaris anni magnitudo.

Aſtrologos vocat eos, quos nunc dicimus aſtronomos.

Propoſitum enim fuit veteribus, menſes quidem agere ſecundum Lunam, annos vero ſecundum Solem. quod enim a legibus, & oraculis præcipiebatur, ut ſacrificarent ſecundum tria, videlicet patria, menſes, dies, annos; hoc ita diſtincte faciebant univerſi Græci, ut annos agerent congruenter cum Sole; dies vero, & menſes cum Luna. Porro ſecundum Solem annos agere eſt circa eaſdem tempeſtates anni eadem ſacrificia diis perfici; & vernum ſacrificium ſemper in vere conſummari, æſtivum autem in æſtate: ſimiliter & in reliquis anni temporibus eadem ſacrificia cadere. hoc enim putabant acceptum & gratum eſſe diis. Hoc autem aliter fieri non poſſet, niſi converſiones ſolſtitiales & æquinoctia in iiſdem zodiaci locis fierent. Secundum Lunam vero dies agere eſt tale, ut congruant cum Lunæ illuminationibus appellationes dierum. Nam a Lunæ illuminationibus appellationes dierum ſunt denominatæ.

In qua enim die Luna apparet nova, ea per ſynalœphen, ſeu compoſitionem νουμηνία, id eſt, novilunium appellatur in qua vero die ſecundam facit apparitionem, eam ſecundam Lunam vocarunt. Appellationem Lunæ, quæ circa medium menſis fit, ab ipſo eventu, διχομηνίαν id eſt, medietatem menſis nominarunt. Ac ſummatim omnes dies a Lunæ illuminationibus denominarunt. Unde etiam triceſimam menſis diem, cum ultima ſit, ab ipſo eventu triacada vocarunt. His conſentanea etiam Aratus in appellationibus dierum demonſtrat, cum ſic inquit.

Novilunium

Secunda apparitio.

Medietas menſis.

Triecas

Nonne vides, cum parva cornibus Luna
Veſperi appareat, creſcentis docet
Menſis (ſignum) unde cum primus ſplendor diffunditur,
Ut umbram faciat, tendit ad quartum diem:
Octo dies in medio orbe luminis: medietatem menſis tota facie,
(id eſt in ejro noe lucens)
Semper autem alio tempore aliaa frontes inclinans
Dixerit, quota menſis aurora circumvolvatur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ΄.

Περὶ μηνῶν.

31 Μήν ἐστι χρόνος ἀπὸ συνόδου ἐπὶ σύνοδον, ἢ ἀπὸ πανσελήνου ἐπὶ πανσέληνον. ἐστὶ δὲ σύνοδος μὲν ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ γένηται ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη· τοῦτο δ' ἐστὶ περὶ τὴν τριακάδα σελήνην. πανσέληνος δὲ λέγεται, ὅταν ἡ σελήνη κατὰ διάμετρον γένηται τῷ ἡλίῳ· τοῦτο δέ ἐστι περὶ τὴν διχομηνίαν. 32 ἔστι δὲ μηνιαῖος χρόνος ἡμερῶν κθ´ $\frac{α}{β}$ $\frac{α}{λγ}$. ἐν δὲ τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ ἡ σελήνη [illegible] τὸν τῶν ζωδίων κύκλον, καὶ ἔτι τὴν περιφέρειαν, ἣν ὁ ἥλιος ἐν τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ εἰς τὰ ἑπόμενα τῶν ζωδίων μεταβαίνει. [illegible] ἔγγιστα ζωδίου· ὥστε ἐν τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ ιγ´ ζώδια ἔγγιστα [illegible] σελήνη. ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀκριβὴς μηνιαῖος χρόνος, καθάπερ εἴρηται, ἡμερῶν κθ´ $\frac{α}{β}$ $\frac{α}{λγ}$. οἱ δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν [illegible] λαμβανόμενοι μηνιαῖοι χρόνοι εἰσὶν ἡμερῶν κθ´ $\frac{α}{β}$, ὥστε τὸν διμηνιαῖον χρόνον γενέσθαι ἡμερῶν νθ´. διὸ δὴ ταύτην τὴν αἰτίαν οἱ κατὰ πόλιν μῆνες ἐναλλὰξ ἄγονται πλήρεις καὶ κοῖλοι· διὰ τὸ τὴν σεληνιακὴν διμηνίαν ἡμερῶν εἶναι νθ´.

Ἐκ δὲ τούτων συνάγεται ὁ κατὰ σελήνην ἐνιαυτὸς ἡμερῶν τνδ´. ἐὰν γὰρ τὰς τοῦ μηνὸς ἡμέρας τὰς κθ´ $\frac{α}{β}$ δωδεκάκις πολλαπλασιάσωμεν, ἀποτελοῦνται ἡμέραι αἱ τοῦ κατὰ σελήνην ἐνιαυτοῦ τνδ´. ἄλλος γάρ ἐστι καθ' ἥλιον ἐνιαυτὸς, καὶ ἄλλος κατὰ σελήνην. ὁ μὲν γὰρ τοῦ ἡλίου, ιβ´ ζωδίων ἔχει περιδρομὴν τοῦ ἡλίου, ὅπερ [illegible] ἡμέρας τξε´ $\frac{α}{δ}$. ὁ δὲ τῆς σελήνης [illegible] μηνῶν [illegible] χρόνον τῆς σελήνης, ὅπερ ἐστὶν ἡμέραι τνδ´. ἐπεὶ οὔτε ὁ μὴν ἐξ ὅλων ἡμερῶν συνέστηκεν, οὔτε ὁ καθ' ἥλιον ἐνιαυτός. ἐζητεῖτο δὲ χρόνος ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων, ὃς περιέχει ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους μῆνας, καὶ ὅλους ἐνιαυτούς.

33 Πρόθεσις γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις, τοὺς μὲν μῆνας ἄγειν κατὰ σελήνην, τοὺς δὲ ἐνιαυτοὺς καθ' ἥλιον. [illegible] χρησμῶν παραγγελλόμενον, τὸ θύειν κατὰ γ´. ἄγειν τὰ πάτρια, μῆνας, ἡμέρας, ἐνιαυτούς· [illegible] Ἕλληνες [illegible] ἐνιαυτοὺς συμφώνως ἄγειν τῷ ἡλίῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, καὶ τοὺς μῆνας τῇ σελήνῃ. [illegible] καθ' ἥλιον ἄγειν τοὺς ἐνιαυτούς [illegible] θυσίας τοῖς θεοῖς ἐπιτελεῖσθαι, [illegible] θυσίαν [illegible] κατὰ τὸ ἔαρ συντελεῖσθαι· τὴν δὲ θερινὴν, κατὰ τὸ θέρος· [illegible] κατὰ τὰς λοιπὰς καιροὺς [illegible] θυσίας πίπτειν. [illegible] καὶ κεχαρισμένον εἶναι τοῖς θεοῖς. [illegible] ἐν [illegible] γενέσθαι [illegible] τροπαὶ, [illegible] ἰσημερίαι [illegible] γίγνοιντο. [illegible] κατὰ σελήνην ἄγειν τὰς ἡμέρας, [illegible] σελήνης φωτισμοῖς [illegible] προσηγορίας τῶν ἡμερῶν γίνεσθαι. ἀπὸ γὰρ τῶν τῆς σελήνης φωτισμῶν αἱ προσηγορίαι τῶν ἡμερῶν [illegible].

Ἐν ᾗ μὲν γὰρ ἡμέρᾳ νέα ἡ σελήνη φαίνεται, κατὰ συναλοιφὴν νουμηνία προσηγορεύθη. ἐν ᾗ δὲ ἡμέρᾳ τὴν δευτέραν φάσιν ποιεῖται, δευτέραν προσηγόρευσαν· τὴν δὲ κατὰ μέσον τὸν μῆνα γινομένην φάσιν τῆς σελήνης, ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ συμβαίνοντος διχομηνίαν ἐκάλεσαν. καὶ καθόλου δὲ πάσας τὰς ἡμέρας ἀπὸ τῶν τῆς σελήνης φωτισμῶν προσωνόμασαν. ὅθεν καὶ τὴν τριακοστὴν τοῦ μηνὸς ἡμέραν ἐσχάτην οὖσαν ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ συμβαίνοντος τριακάδα ἐκάλεσαν. ἀκόλουθα καὶ ὁ Ἄρατος ἐπὶ τῶν προσηγοριῶν τῶν ἡμερῶν ἀποφαίνεται, λέγων οὕτως·

* [illegible] μηνίας.

Οὐχ ὁράᾳς, ὀλίγη μὲν ὅταν κεράεσσι σελήνη
Ἑσπερόθεν φαίνηται, ἀεξομένοιο διδάσκει
Μηνὸς, ὅτε πρῶτον ἀποκίδναται αὐτόθεν αὐγή,
Ὅσσον ἐπισκιάειν ἐπὶ τέτρατον ἦμαρ ἰοῦσα·
Ὀκτὼ δ' ἐν διχόωσα διχαίομῶν δὲ πανεῖ προσώπῳ.
Αἰεὶ δ' ἄλλοθεν ἄλλα παραλλάσσουσα μέτωπα
Εἴρει, ὁποσταίη μηνὸς περιτέλλεται ἠώς.

31 Μήν ἐστι χρόνος) Sextum hoc caput Gemini longe utiliſſimum eſt, ac pulcherrimum ad anni Græci, & Attici veteris formam explicandam. Eo nos uſi ſumus paſſim lib. I. & II. de D. & Temp. tum in libro hujus operis IV. ubi pleraque hujus expoſuimus.

32 Ἔστι δὲ μηνιαῖος χρόνος) Non exactus hic lunaris ſyzygiæ modus eſt; ut in pag. 2.. conſtabit. Vide cap. VI. libri VI. hujus operis.

33 Πρόθεσις γὰρ ἦν τοῖς ἀρχαίοις.) Hunc locum fuſe declaravimus eodem illo libro IV. cap. II. & ſequentibus. ubi ridiculum Iphonſi Caranzæ commentum refellimus; qui ſic menſes ad Lunam; annos ad Solem compoſitos fuiſſe putat, ut ex ſingulis lunaribus menſibus anni ſinguli ſolares exiſterent. quod anni portentum abſurdum eſt. Ad nimirum annum uſurpat Geminus pro majori, & ex pluribus conflato: cujuſmodi erat octaeteris, enneadecaeteris; qui annus ſeculiſ vel Hippali, vel cionis, aut aliqui nominari conſueverat. Hæc nos paſſis ignoranti non licet.

ἐν γὰρ τούτοις σαφῶς φησιν ἐκ τῶν φωτισμῶν τῆς σελήνης τὰς προσηγορίας τῶν ἡμερῶν κατωνομάσθαι. τὸ δὲ κατὰ σελήνην ἄγειν ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας παράδειγμά ἐστι τὸ τὰς μὲν τοῦ ἡλίου ἐκλείψεις γίνεσθαι τῇ τριακάδι· τότε γὰρ συνοδεύει ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ, καὶ κατὰ τῆς αὐτῆς μοίρας γίνεται· τὰς δὲ τῆς σελήνης ἐκλείψεις γίνεσθαι κατὰ τὴν φερομένην εἰς τὴν διχομηνίαν· τότε γὰρ κατὰ διάμετρον γίνεται ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ, καὶ ἐμπίπτει εἰς τὸ τῆς γῆς σκίασμα. ὅταν οὖν καὶ οἱ ἐνιαυτοὶ ἀκριβῶς ἄγωνται καθ' ἥλιον, καὶ οἱ μῆνες, καὶ αἱ ἡμέραι κατὰ σελήνην, τότε νομίζουσιν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὰ πάτρια θύειν· τοῦτο δ' ἐστὶ κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς αὐτὰς θυσίας τοῖς θεοῖς συντελεῖσθαι. [34] οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι τὴν ἐναντίαν διάληψιν καὶ πρόθεσιν ἐσχήκασι τοῖς Ἕλλησιν. οὔτε γὰρ τοὺς ἐνιαυτοὺς ἄγουσι καθ' ἥλιον, οὔτε τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ τὴν σελήνην, ἀλλ' ἰδίᾳ τινὶ ὑποθέσει κεχρημένοι εἰσί. βούλονται γὰρ τὰς θυσίας τοῖς θεοῖς μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ γίνεσθαι, ἀλλὰ διὰ πασῶν τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὡρῶν διελθεῖν· καὶ γίνεσθαι τὴν θερινὴν ἑορτὴν, καὶ χειμερινὴν, καὶ φθινοπωρινὴν, καὶ ἐαρινήν. ἄγουσι γὰρ τὸν ἐνιαυτὸν ἡμερῶν τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε. δώδεκα γὰρ μῆνας ἄγουσι τριακονθημέρους, καὶ πέντε ἡμέρας ἐπάγουσι· τὸ δὲ δ' οὐκ ἐπάγουσι διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, ἵνα αὐτοῖς ἀναποδίζωνται αἱ ἑορταί. ἐν γὰρ τοῖς δ' ἔτεσι μιᾷ ἡμέρᾳ ὑστεροῦσι πρὸς τὸν ἥλιον· ἐν δὲ τοῖς μ' ἔτεσι, ι' ἡμέραις ὑστεροῦσι τοῦ ἡλιακοῦ ἐνιαυτοῦ· ὥστε καὶ τοσαύταις ἡμέραις ἀναποδίζουσιν αἱ ἑορταί, πρὸς τὸ μὴ γίνεσθαι κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. ἐν δὲ τοῖς * ρκ' ἔτεσι μηνιαῖον ἔσται τὸ παράλλαγμα καὶ πρὸς τὸν τοῦ ἡλίου ἐνιαυτὸν, καὶ πρὸς τὰς κατὰ τὸ ἔτος ὥρας. δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὸ περιφερόμενον ἁμάρτημα παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἐκ πολλῶν χρόνων παραδοχῆς ἀξιούμενον μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πιστεύεται. [35] ὑπολαμβάνουσι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἅμα τὰ Ἴσια κατ' Αἰγυπτίους, καὶ κατ' Εὔδοξον εἶναι χειμερινὰς τροπάς· ὅπερ ἐστὶ παντάπασι ψεῦδος. μηνὶ γὰρ ὅλῳ πεπλάνηται τὰ Ἴσια πρὸς τὰς χειμερινὰς τροπάς. ἔρρευσε δὲ τὸ ἁμάρτημα ἀπὸ τῆς προειρημένης αἰτίας. πρὸ γὰρ ρκ' ἐτῶν συνέπεσε κατ' αὐτὰς τὰς χειμερινὰς τροπὰς ἄγεσθαι τὰ Ἴσια. ἐν ἔτεσι δὲ τέσσαρσι μιᾶς ἡμέρας ἐγένετο παράλλαγμα. τοῦτο δ' οὐκ αἰσθητὴν ἔχει παραλλαγὴν πρὸς τὰς κατ' ἔτος ὥρας. ἐν ἔτεσι δὲ μ' ἡμερῶν ι' ἐγένετο παράλλαγμα. οὐδ' οὕτως αἰσθητὴν εἶναι συμβαίνει τὴν παραλλαγήν. νυνὶ μέντοι μηνιαίου γινομένου παραλλάγματος ἐν ρκ' ἔτεσιν, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείπουσιν ἀγνοίας οἱ ὑπολαμβάνοντες, ἐν τοῖς Ἰσίοις κατ' Αἰγυπτίους, καὶ κατ' Εὔδοξον τὰς χειμερινὰς τροπὰς εἶναι. μιᾷ μὲν γὰρ ἡμέρᾳ, ἢ δυσὶ διενεχθῆναί τινας ἐνδεχόμενόν ἐστι· μηνιαῖον δὲ παράλλαγμα ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. καὶ γὰρ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν ἐλέγχειν δύναται, μεγάλην ἔχοντα παραλλαγὴν πρὸς τὰς χειμερινὰς τροπάς. καὶ αἱ τῶν ὡρολογίων καταγραφαὶ ἐκδήλους ποιοῦσι τὰς κατ' ἀλήθειαν γινομένας τροπὰς, καὶ μάλιστα παρ' Αἰγυπτίοις ἐν παρατηρήσει γενομένας. ὅθεν τὰ Ἴσια πρότερον μὲν * ἤγετο κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς, καὶ πρότερον δ' ἔτι κατὰ θερινὰς τροπάς· [36] ὡς καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ περὶ τῆς ὀκταετηρίδος ὑπομνήματι μνημονεύει· καὶ ἀχθήσεται πάλιν κατὰ τὸ φθινόπωρον, καὶ αὖθις κατὰ θερινὰς τροπὰς, καὶ κατὰ τὸ ἔαρ, καὶ κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπάς. ἐν ἔτεσι γὰρ χιλίοις τετρακοσίοις ἑξήκοντα ἅπασαν ἑορτὴν διελθεῖν δεῖ διὰ πασῶν τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὡρῶν, καὶ πάλιν ἀποκατασταθῆναι ἐπὶ τὸν

*γρ. ρκα'.

*γρ. ἐγίνετο.

In his enim perſpicue, inquit, ab illuminationibus Lunæ appellationes dierum denominatas eſſe. Hujus quod ſecundum Lunam accurate dies Græci agant, argumentum eſt hoc, quod Solis eclipſes fiant in triacade, hoc eſt die triceſima; tunc enim Luna conjungitur cum Sole, & in eodem gradu conſtituitur: Lunæ vero eclipſes contingant ea nocte, quæ tendit ad medietatem menſis; tunc enim ſecundum diametrum Luna Soli opponitur, & incidit in umbram terræ. Cum igitur & anni accurate aguntur ſecundum Solem; & menſes, & dies ſecundum Lunam; tunc putant Græci ſe ſecundum patria ſacrificare; hoc autem eſt, iiſdem temporibus anni eadem ſacrificia diis conſummata. Atque Ægyptii quidam contrariam Græcis & ſententiam & propoſitum habuerunt. Neque enim annos agunt ſecundum Solem; neque menſes, & dies ſecundum Lunam: ſed propria quadam ratione ſunt uſi. Volunt enim ſacrificia diis fieri non ſecundum idem tempus anni; ſed ea per omnes anni quadrantes ire, & fieri ex æſtivo feſto & hibernum, & autumnale, & vernum. Agunt enim annum dierum 365. duodecim enim menſes agunt 30 dierum, & quinque dies epactas addunt: ſed quadrantem illum diei non intercalant propter prædictam cauſſam; ut videlicet illis feſta anticipent. Nam in quattuor annis uno die Ægyptii deficiunt a Sole. in 40 annis decem diebus deficient propter annum Solis. Itaque etiam totidem diebus anticipant feſta, ut ne contingant ſecundum eoſdem quadrantes anni. In annis vero 120 menſtrua erit varietas, reſpiciendo cum ad annum Solis, tum ad anni quadrantes. Quamobrem erratum illud, quod apud Græcos circumfertur, cum propter temporis longitudinem approbatione dignum ſit habitum; etiam ad noſtra uſque tempora pro vero creditum fuit. Putant enim plurimi Græcorum in feſtum Iſidis ſecundum Ægyptios, & ſecundum Eudoxum hibernas converſiones incidere. quod falſum eſt omnino. Menſe enim toto feſtum Iſidis diſtat ab hibernis converſionibus. Fluxit autem erratum illud ex cauſſa prædicta. Nam ante 120 annos contigit, ut feſtum Iſidis in ipſis hibernis converſionibus ageretur: in annis autem quattuor unius diei fiebat variatio. Hoc igitur non habuit ſenſibilem varietatem ad anni tempeſtates. in annis autem 40 facta eſt decem dierum variatio: nec ſic quidem evenit, ſenſibilem fieri mutationem. At nunc cum in annis 120 fiat menſtrua varietas, exceſſum ignorantiæ non relinquunt ii, qui putant in feſto Iſidis ſecundum Ægyptios, & ſecundum Eudoxum hibernas fieri converſiones. Uno enim die, aut duobus diſſentire aliquos hac de re poſſibile eſt. at menſtruam varietatem latere, impoſſibile eſt. etenim magnitudines dierum, cum habeant magnam mutationem in hibernis converſionibus, eos arguere poſſunt: & horologiorum deſcriptiones manifeſtas faciunt veras converſiones; & maxime apud Ægyptios, qui eas obſervant. Unde feſtum Iſidis prius quidem fiebat in hibernis converſionibus: & adhuc prius in æſtivis converſionibus: ſicut & Eratoſthenes in commentario de octaeteride meminit: & agetur iterum in autumno, & in æſtivis converſionibus, & in vere, & in hibernis converſionibus. In annis enim 1460 omne feſtum tranſire oportet per omnes anni quadrantes; & rurſus reſtitui ad idem tempus anni.

Quoto die menſis lunaris, eclipſes Solis, & Lunæ fiant.

Ægyptiorum ſuperſtitio, & conſuetudo in ſervandis temporibus ſacrificiorum.

Ægyptiis anni magnitudo.

Refutatur erratum Græcorum de die brumalis ſolſtitii, & feſto Iſidis.

34 Οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι.) Hic locus Soliniani commentationis caſtigat errorem, qui annum Ægyptiacum ita contexuit, ut præter dies CCCLXV horæ ſex quotannis infererentur. Vide lib. V. hujus operis, cap. III.

35 Ὑπολαμβάνουσι γὰρ οἱ πλεῖστοι.) Mirum eſt, Achillem Tatium in eodem errore verſari cap. XXIII. Iſagog. ſub finem. Igitur quod Iſia olim in τροπὰς incidiſſent, id eſſe perpetuum arbitrabantur imperiti. Quanquam vero fefellit Geminum, quod ante annos CXX, quam ſcribebat, illud accidiſſet: ac proinde tempore ſuo ſolidum jam menſem feſtum idem τροπὰς antevetterat. Scalig. lib II de Emend. Temp. capite de Octaeter. Eudoxi, ex hoc Gemini loco colligebat Eudoxum octaeteridem ſuam ab Iſiis auſpicatum eſſe; quaſi hoc Geminus diceret; nam anno illo, unde octaeteridem ſuam inchoavit Eudoxus, ad ætatem ſuam annos elapſos eſſe centum, & viginti. Porro cum Eudoxum anno tertio Olympiadis CIII octaeteridem ſuam cœpiſſe putet, Nabonaſſari CCCLXXXIII; ſi ad hunc annos adjicias CXX, conflat annus Nabonaſſari DIV, quo ſcribebat Geminus Ita æris Hipparchi vetuſtior. Ad hanc dubitationem nihil ſe quod reſpondeat habere fatetur. Sed nullus hic erat hæſitandi locus Non enim Iſia in ipſiuſmet Eudoxi anni primi τροπὰς incurriſſe vult Geminus ante CXX annos quam ſcriberet, verum in illum ipſum diem, in quem τροπὰς Eudoxus conjecerat: cuique affixas eaſdem eſſe poſteritas deinceps omnis exiſtimabat, ſolaris anni ſpationis ignara. Nam Eudoxum circa Olympiadem XCVIII condidiſſe octaeteridem ſuam oſtendimus lib II de Doct. Temp. cap. VI. quo tempore ſolſtitium hibernum verum cadebat in Decembris XXV, medium in XXVI. Jam Iſia, de quibus Geminus loquitur, ea eſſe videntur, quæ ab XVII die Athyr ad XX fiebant, ut teſtatur Plutarchus Tract. de Iſide, & Oſiride. Nam ea σκυθρωπὰ, & lugubria fuiſſe ſcribit; & inter illorum cauſſas, hanc recenſet, quod contractis diebus noctes fiant longiores. At Achilles Tatius capite XXIII. docet ob hanc eandem cauſſam Iſia, quæ in τροπὰς incidant, ab Ægyptiis celebrari ſolita. Quare nullum jam dubium eſt, de quibus Iſiis intelligendus ſit Geminus. Hunc enim certum eſt de iis agere, quæ XVII. Athyr inibant. Athyr, inquam, vagi, non Juliani, & fixi. Quo poſito facile eſt inveſtigare, quod a Gemino tempus hoc loco deſignetur. Nam ut XVII dies Athyr in Decembris XXVI incidat, neceſſe eſt neomeniam Thoth cadere in Octobris XI. id accidit primum anno Nabonaſſari DLII, quarto Olympiadis CXLV. Periodi Julianæ 4517 Adde igitur annos 120 exſtat annus periodi Julianæ 4637, quartus Olympiadis CLXXV, Urbis conditæ DCLXXVII. Sub ea itaque tempora floruit Geminus noſter. In lib. II. de Doctrina temporum cap. VI non multum abluſimus ab hoc calculo. Sed τροπὰς Eudoxi ex communi, & Scaligerana ſententia conſtituimus quarto die poſt ſolſtitium, in XXX Decembris: ut ex hypotheſi, & conceſſis illo rectius argumentatio noſtra procederet

36 Ὡς καὶ Ἐρατοσθένης.) Hujus libri Eratoſth. meminit & Tatius.

Plutar. pag. 366. edit. Græcolat.

Achilles Tatius pag. 146.

ni. Ægyptii igitur ſecundum propriam hypotheſin propoſiti finis: Græci vero, cum contrariam ſententiam habeant, annos agunt ſecundum Solem, dies vero, & menſes ſecundum Lunam.

Veteres igitur agebant menſes 30 dierum; menſes autem intercalares propter annum Solis. cum autem per apparentiam ſtatim veritas deprehenderetur, eo quod dies, & menſes non reſponderent Lunæ; anni vero non congruerent cum Sole, hinc quærebant periodum, quæ in annis reſponderet Soli, in menſibus vero & diebus Lunæ. Continet autem hujus periodi tempus integros menſes, & integros dies, & integros annos. Primam autem conſtituerunt periodum octaeteridis, quæ continet menſes quidem 99, in quibus intercalares menſes ſunt tres, dies vero 2922. & annos octo. Conſtituerunt autem octaeterida hoc modo. Cum enim annus ſolaris ſit dierum 365¼, annus vero lunaris ſit dierum 354, acceperunt exceſſum, quo excedit annus ſolaris annum lunarem. exceſſus autem hic eſt dierum 11¼. Si igitur ſecundum Lunam agamus menſes, in anno deficiemus ab anno Solis diebus 11¼. Quæſiverunt igitur, quoties hi dies multiplicati efficiant integros dies, & integros menſes. Octies ergo multiplicati efficiunt integros dies, & integros menſes; dies quidem 90, menſes vero tres. ſi igitur in anno juxta Solem deficimus diebus 11¼. manifeſtum eſt, quod in octo annis deficiemus juxta Solem diebus 90, qui ſunt menſes tres. Quam ob cauſſam in quavis octaeteride tres aguntur menſes intercalares, ut defectus, qui fit ſingulis annis a Sole, repleatur, & rurſus a principio, cum octo anni fuerint elapſi, feſta congruant ad eaſdem anni tempeſtates. Hoc enim cum fit, ſacrificia diis ſemper perficientur in iiſdem anni tempeſtatibus.

Periodus a veteribus quæſita, quæ reſpondeat annis Solis & menſibus Lunæ.

Octaeteris, id eſt periodus octo annorum.

Jam vero eam menſes intercalares, quantum fieri poterat, ex æquo collocarent (neque enim exſpectandum erat, donec menſtrua fieret variatio ad apparentiam, neque juxta ſolarem curſum integer menſis erat antevertendus) ob eam cauſſam intercalares menſes conſtituerunt agi in tertio anno, & quinto, & octavo; duos quidem menſes, interjectis duobus annis: unum vero menſem uno dumtaxat anno interpoſito. Nihil autem refert, etiamſi in aliis annis eamdem diſpoſitionem intercalarium menſium aliquis faceret. Agitur autem lunaris annus dierum 354. quam ob cauſſam putaverunt menſem lunarem eſſe dierum 29½, tempus autem bimeſtre dierum 59. unde cavum & plenum menſem per vices agunt, eo quod Luna bimeſtris dierum eſt 59. fiunt igitur in anno ſex pleni, & ſex cavi menſes. colliguntur autem dies 354: ac propterea menſem poſt menſem, plenum & cavum agunt.

In quibus annis octaeteridis menſes intercalares ſint collocati.

Si igitur oporteret nos tantum annis ſolaribus congruere, ſufficeret, eam prædicta periodo uteremur, eam congruere ad apparentias. Cum vero non tantum ſecun-

αὐτῶν χωρὶς τὸ ἔτος. οἱ μὲν οὖν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν τὸ προκείμενον τέλος· οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔχοντες, τοὺς μὲν ἐνιαυτοὺς καθ' ἥλιον ἄγουσι, τοὺς δὲ μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνην.

[37] Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τοὺς μῆνας τριακονθημέρους ἦγον· τοὺς δὲ ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτόν. ταχέως δὲ ὑπὸ τῶν φαινομένων ἐλεγχομένης τῆς ἀληθείας διὰ τὸ τὰς ἡμέρας, καὶ τοὺς μῆνας μὴ συμφωνεῖν τῇ σελήνῃ, τοὺς δὲ ἐνιαυτοὺς μὴ συντρέχειν τῷ ἡλίῳ· [a] ὅθεν ἐζήτουν περίοδον, ἥτις κατὰ μὲν τοὺς ἐνιαυτοὺς τῷ ἡλίῳ συμφωνήσει, κατὰ δὲ τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας τῇ σελήνῃ. περιέχει δὲ ἡ περίοδος χρόνον ὅλους μῆνας, καὶ ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους ἐνιαυτούς. πρώτη δὲ συνεστάθη περίοδος ἡ ὀκταετηρίς, ἥτις περιέχει μὲν μῆνας ϟθ', ἐν οἷς ἐμβόλιμοι γ', ἡμέρας δὲ ͵βϡκβ', ἔτη δὲ η'. συνεστήσαντο δὲ τὴν ὀκταετηρίδα τὸν τρόπον τοῦτον. ἐπεὶ γὰρ ὁ καθ' ἥλιον ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἐστι τξε α/δ, ὁ δὲ κατὰ σελήνην ἐνιαυτὸς ἡμερῶν τνδ', ἔλαβον τὴν ὑπεροχὴν ἣν ὑπερέχει ὁ καθ' ἥλιον ἐνιαυτὸς τοῦ κατὰ σελήνην. ἐστὶ δὲ ἡμέραι ια α/δ. ἐὰν ἄρα κατὰ σελήνην ἄγωμεν τοὺς μῆνας ἐν τῷ ἐνιαυτῷ, ὑστερήσομεν ἡμέρας ια α/δ τοῦ καθ' ἥλιον ἐνιαυτοῦ. ἐζήτουν οὖν ποσάκις αὗται αἱ ἡμέραι πολλαπλασιασθεῖσαι ἀποτελέσουσιν ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους μῆνας. ὀκτάκις οὖν πολλαπλασιασθεῖσαι ἀποτελοῦσιν ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους μῆνας· ἡμέρας μὲν ϙ', μῆνας δὲ τρεῖς. ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ παρὰ τὸν ἥλιον ὑστεροῦμεν ἡμέρας ια α/δ, φανερὸν ὅτι ἐν τοῖς η' ἔτεσιν ὑστερήσομεν παρὰ τὸν ἥλιον ἡμέρας ϙ', ἅπερ εἰσὶ μῆνες γ'. δι' ἣν αἰτίαν καθ' ἑκάστην ὀκταετηρίδα τρεῖς ἄγονται μῆνες ἐμβόλιμοι, ἵνα τὸ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν γινόμενον ὑστέρημα πρὸς τὸν ἥλιον ἀναπληρωθῇ, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς διελθόντων τῶν η' ἐτῶν, συμφωνῶσιν αἱ ἑορταὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ὥρας. γινομένου δὲ τούτου, αἱ θυσίαι τοῖς θεοῖς διὰ παντὸς ἐπιτελεσθήσονται κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ.

[a] f. ἐντεῦθεν.

Ἤδη μέντοι γε τοὺς ἐμβολίμους διέταξαν, ὡς ἐν ἐνδεχομένῳ μάλιστα δι' ἴσου· οὔτε γὰρ περιμένειν δεῖ, ἕως ὁ μηνιαῖος γένηται παράλλαγμα πρὸς τὰ φαινόμενον, οὔτε προλαμβάνειν παρὰ τὸν ἡλιακὸν δρόμον μῆνα ὅλον· δι' ἣν αἰτίαν τοὺς ἐμβολίμους μῆνας ἔταξαν ἄγεσθαι ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει, καὶ πέμπτῳ, καὶ ὀγδόῳ· δύο μὲν μῆνας, μεταξὺ δύο ἐτῶν κειμένων· ἕνα δὲ μεταξὺ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἀγομένου. οὐδὲν δὲ διαφέρει ἐὰν καὶ ἐν ἄλλοις ἔτεσι τὴν αὐτὴν διάταξιν τῶν ἐμβολίμων μηνῶν ποιῶνταί τινες. ἄγεται δὲ ὁ κατὰ σελήνην ἐνιαυτὸς ἡμερῶν τνδ'. [38] δι' ἣν αἰτίαν ὑπέλαβον εἶναι τὸν κατὰ σελήνην μῆνα ἡμερῶν κθ α/β, τὸν δὲ διμηνιαῖον χρόνον ἡμερῶν νθ'. ὅθεν κοῖλον, καὶ πλήρη μῆνα παρὰ μέρος ἄγουσιν, ὅτι ὁ διμηνιαῖος ὁ κατὰ σελήνην ἡμερῶν ἐστι νθ'. γίνονται δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἓξ πλήρεις, καὶ ἓξ κοῖλοι. συνάγονται δὲ ἡμέραι τνδ'. διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν μῆνα παρὰ μῆνα πλήρη καὶ κοῖλον ἄγουσιν.

Εἰ μὲν οὖν ἔδει τοῖς καθ' ἥλιον ἐνιαυτοῖς μόνον ἡμᾶς συμφωνεῖν, ἱκανὸν ἂν τῇ προειρημένῃ περιόδῳ χρωμένοις συμφωνεῖν πρὸς τὰ φαινόμενα. [39] ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον δεῖ τοὺς ἐνιαυ-

37 *Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι*) De hoc loco conſule quæ libro IV. cap. II & IV. diſſeruimus.

38 *Δι' ἣν αἰτίαν.*) Animadvertendus hic eſt embolimorum menſium ſitus in Octaeteride quos anno tertio, quinto, & octavo intercalatos eſſe docet. Falſo ergo Macrobius, & ante hunc Solinus in fine octaeteridis tres ſolidos menſes extra ordinem inculcatos a Græcis aſſerunt: ita ut nonus annus quadringentis & quattuor diebus explicaretur; hoc eſt nonaginta ad ordinarios CCCLIV adjunctos caperet. Numquam iis Græci annum ſuum ordinarunt. Itaque *παρόραμα* iſtud eſt Solini; quem temere aſſectatus eſt Macrobius. Cum enim legiſſet ille, in octaeteride Græca menſes eſſe intercalares tres, ſive ita, vertente octaeteride totidem extra ordinem imputatos eſſe menſes *ἐμβολίμους*, putavit *ἀθρόως*, & in eumdem annum eſſe congeſtos. Verum qui ita ſcribebant, non utique ſimul, & eodem in anno; ſed paullatim diſpenſatos eſſe *τοὺς ἐμβολίμους* aſſerebant; quemadmodum Geminus egregie demonſtrat. qui quidem Scriptor propter non vetuſtatem modo; ſed uſum etiam doctrinæ hujus, ac ſcientiam, ſexcentis Solinis, ac Macrobiis antecellit.

Credit doctiſſimus commentator in deſcriptione illa Græcanicæ intercalationis non convenire Macrobium inter, & Solinum; quod Solinus anno nono intercalatos eſſe ſcripſerit menſes tres, ſive dies nonaginta: *qui anno nono reſtituti efficiebant dies quadringentos quadraginta quattuor* et Macrobius *octavo quoque anno* id dicat eſſe perfectam. Nulla intereſt diſcordia; neque Solinus principio anni noni intercalatum eſſe docet, cum id octavo exeunti Macrobius aſſignet; ut idem Solinianos exiſtimat. Non idem ſolum uterque, ſed eodem etiam modo factum intelligit. Annus quilibet octavus, & ultimus octaeteridis idem & octavus eſt periodi, & ab ultimo antecedentis eſt nonus. Quare intercalatio quovis nono anno fiebat ab anteriori intercalatione; & octavo nihilominus periodi ſuæ. Sic Olympicus agon omnis & anno quinto fiebat ab antecedente, & quarto tetraeteridis ſuæ, ſi tetraeteridem ab eo, qui ab Indorum commiſſione proximus eſt, auſpicemur. Hinc Scriptores alii quarto quoque anno celebratos illos eſſe ludos; alii quinto quoque dixerunt. neque propterea diſſentiunt invicem. Idem & in biſſexto Romano evenit. Hoc animadvertere Critici homines oportuit, non tam joculariter hallucinari in re nihili.

Salmaſii error in Plin. Exercit. p. 19. B & C.

Quod autem Glaucippum auctorem citat Macrobius; rara putes veterem hunc Scriptorem tale quid prodidiſſe memoriæ, quale de anno Græco iſti fabulantur; nimirum in fine octaeteridis nonaginta dies, treſve ſolidos menſes ad annum acceſſiſſe. Nihil enim ille ſcripſit aliud, quam ſuperfluos dies ultimo anni ſui menſi interſeruiſſe Græcos. quod de paucis diebus, non de menſibus integris uſurpavit. Nam heccædecaeteridi dies tres accreſcebant, ut auctor eſt Geminus.

Macrob. I. Sat. 6. XIII.

Poſtremo notetur illa quoque Gemini ratio, quam affert, cur anno tertio, quinto, & octavo intercalatum fuerit; videlicet quod exſpectandum minime fuerit, dum menſe ſolido annus anteverteret. quam *πρόληψιν* embolimi menſis noſtri quoque Computi artifices olim adhibuerunt. Vide lib. VI. de Doctrina Temporum cap. VI.

Geminus pag. 25.

39 *Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον δεῖ.*) Obſervent ſtudioſi quo ſenſu in anni Græci ratione deſcribenda Geminus affirmet, ſtuduiſſe Græcos, ut annos ſuos cum Sole pares facerent, menſes cum Luna. quod non ſemel monere ſatis habemus propter Hiſpanici Juriſconſulti *ἀμαθίαν*, qui perſtricte aſſerit, ea mente Gemini Græcos ſic annos ſuos ordinaſſe, ut & ſinguli menſes lunares eſſent, & anni ſinguli ſolares. Hoc non docet Geminus: ſed menſem quidem cum Lunæ curſu quemlibet exæquatum fuiſſe; cum Sole vero, ſyſtema ipſum annorum plurium, puta octaeteridem, & enneadecaeteridem.

40 Ἐπεὶ

Digitized by Google

τὰ ἔτη ἄγειν καθ' ἥλιον, τοὺς δὲ μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνην, ἐσκέψαντο πῶς ἂν καὶ τοῦτο τὸ τέλος τύχοιτο. [40] ἐπεὶ τοίνυν ὁ κατὰ σελήνην μὴν ἀκριβῶς εἰλημμένος ἐστὶν ἡμερῶν κθ' $\frac{\alpha}{\beta}$, τριακοστοτρίτου· εἰσὶ δὲ ἐν τῇ ὀκταετηρίδι σὺν τοῖς ἐμβολίμοις μῆνες ϟθ', ἐπολυπλασίασαν τὰς τοῦ μηνὸς ἡμέρας κθ' $\frac{\alpha}{\beta}$ $\frac{\alpha}{\lambda\gamma}$ ἐπὶ τοὺς ϟθ' μῆνας. γίνονται αἱ ἡμέραι βϡκγ' $\frac{\alpha}{\beta}$. ἐν ἄρα τοῖς η' ἔτεσι τοῖς καθ' ὅλον δεῖ ἄγεσθαι κατὰ σελήνην ἡμέρας βϡκγ' $\frac{\alpha}{\beta}$. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ καθ' ὅλον ἐνιαυτὸς ἔχει ἡμερῶν τξε' $\frac{\alpha}{\delta}$, τὰ δὲ η' ἔτη καθ' ὅλον περιέχει ἡμέρας βϡκβ'. ἐκπολλαπλασιασθεῖσαι γὰρ αἱ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραι τοσοῦτον ἀποτελοῦσι πλῆθος. ἐπεὶ δὲ αἱ κατὰ σελήνην ἡμέραι ἄγεσθαι ἐν τοῖς η' ἔτεσι βϡκγ' $\frac{\alpha}{\beta}$, ὑστεροῦμεν καθ' ἑκάστην ὀκταετηρίδα πρὸς τὴν σελήνην καὶ ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ἡμίσει. ἐν ἄρα τοῖς ις' ἔτεσιν ὑστεροῦμεν πρὸς τὴν σελήνην ἡμέρας γ'. δι' ἣν αἰτίαν καθ' ἑκάστην ἑκκαιδεκαετηρίδα πρὸς τὸν τῆς σελήνης δρόμον γ' ἐπάγονται ἡμέραι· ἵνα κατὰ μὲν ἥλιον τοὺς ἐνιαυτοὺς ἄγωμεν· κατὰ δὲ σελήνην τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας.

Γενομένης δὲ τῆς τοιαύτης διορθώσεως, ἕτερον ἁμάρτημα ἐπηκολούθει. αἱ γὰρ κατὰ τὴν σελήνην ἡμέραι ἐπαγόμεναι γ', ἐν τοῖς ις' ἔτεσι πλεονάζουσι πρὸς τὸν ἥλιον ἐν ταῖς ι' ἑκκαιδεκαετηρίσι, λ' ἡμέραις πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου ὥρας· ὅπερ ἐστὶ μήν. δι' ἣν αἰτίαν δι' ἐτῶν ρξ' εἷς μὴν τῶν ἐμβολίμων ἐκ τῆς ὀκταετηρίδος ὑφαιρεῖται· ἀντὶ γὰρ τῶν τριῶν μηνῶν τῶν ὀφειλόντων ἐν τοῖς η' ἔτεσιν ἄγεσθαι, β' μόνοι ἐμβάλλονται. ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς, τοῦ μηνὸς ὑπεξαιρεθέντος, κατὰ μὲν τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας τῇ σελήνῃ συμφωνεῖν, κατὰ δὲ τοὺς ἐνιαυτοὺς τῷ ἡλίῳ.

Τοιαύτης δὲ γενομένης διορθώσεως, οὐδ' οὕτως συμβαίνει συμφωνεῖν πρὸς τὰ φαινόμενα· ὅλην γὰρ τὴν ὀκταετηρίδα διαμαρτάνειν συμβέβηκε καὶ κατὰ τοὺς μῆνας, καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας, καὶ κατὰ τοὺς ἐμβολίμους. ὁ γὰρ μηνιαῖος χρόνος οὐκ ἀκριβῶς εἴληπται. [41] ἔστι γὰρ ὁ μηνιαῖος χρόνος ἀκριβῶς λαμβανόμενος ἡμερῶν κθ', καὶ πρώτων ἑξηκοστῶν λα', καὶ δευτέρων ν', καὶ * τρίτων ο', καὶ τετάρτων κ'. διὰ δὲ τοῦτο δεήσει ποτὲ ἐν τοῖς ις' ἔτεσιν, ἀντὶ τῶν ἐμβολίμων ἡμερῶν δ' ἐπάγεσθαι. ὅθεν οὐ δεῖ ἐν οὐδεμιᾷ περιόδῳ ἴσους τοὺς κοίλους τοῖς πλήρεσιν ἄγειν, ἀλλὰ πλεονάζειν τοὺς πλήρεις τῶν κοίλων. εἰ μὲν γὰρ ὁ μηνιαῖος χρόνος μόνον ἦν ἡμερῶν κθ' $\frac{\alpha}{\beta}$, ἴσους ἔδει τοὺς πλήρεις, καὶ τοὺς κοίλους μῆνας ἄγεσθαι. νυνὶ δέ ἐστι μείζων

* γρ. καὶ τρίτων ν', καὶ τετάρτων κ'.

dum Solem oporteat annos agere, ſed etiam menſes, & dies ſecundum Lunam; conſideraverunt qua ratione & hoc finem ſuum aſſequeretur. Cum igitur lunaris menſis præciſe ſumptus ſit dierum $29\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{33}$. ſint autem in octaetetide una cum intercalaribus menſes 99, multiplicaverunt menſis dies $29\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{33}$ in 99 menſes. fiunt igitur dies $2923\frac{1}{2}$. ergo in annis ſolaribus octo, Lunæ dies aguntur $2923\frac{1}{2}$. Atqui cum annus ſolaris ſit dierum $365\frac{1}{4}$, & octo anni ſolares contineant dies 2922, octies multiplicati dies anni hunc efficiunt numerum. Cum igitur lunares dies ſint in octo annis $2923\frac{1}{2}$, deficiemus a Luna in quavis octaeteride die 1, & inſuper dimidio. quare in 16 annis deficiemus a Luna diebus 3. Quam ob cauſſam in quavis heccædecaeteride ad Lunæ curſum tres adjiciuntur dies, ut ſecundum Solem annos agamus, ſecundum Lunam autem menſes, & dies.

Heccædecaeteris Lunæ.

Cum talis emendatio facta eſſet, ſequitur aliud erratum. Nam lunares dies 3 intercalati in 16 annis abundant ſupra Solem in 16 decaeteridibus, diebus 30; hoc eſt integro menſe. Ob quam cauſſam per annos 160 unus menſis intercalarium ex octaeteridibus aufertur. Nam pro tribus menſibus, qui debebant in 8 annis agi, duo tantum intercalantur; ut rurſus menſe ſubtracto, in menſibus & diebus congruant ad Lunam, in annis vero ad Solem.

Talis cum facta eſſet correctio, ne ſic quidem contingit eam congruere ad apparentiam. totam enim octaeteſida contingit aberrare, & ſecundum menſes, & ſecundum dies, & ſecundum intercalares menſes. Nam menſtruum tempus non præciſe ſumptum eſt. Eſt enim tempus menſtruum præciſe ſumptum dierum 29, minutorum primorum 31', ſecundorum 50'', & tertiorum 50''', & quartorum 20''''. Propter hoc autem oportebit aliquando in 16 annis pro intercalaribus diebus dies 4 intercalari. Unde non oportet in ulla periodo menſes cavos pares plenis agere; ſed plures eſſe plenos cavis. ſi enim menſtruum tempus tantum eſſet dierum $29\frac{1}{2}$, oporteret pares menſes plenos, & cavos agi. nunc autem eſt

Multiplex erratum in octaeteride.

Vera quantitas menſis lunaris.

40 Ἐπεὶ τοίνυν ὁ κατὰ σελήνην.) Prima octaeteris dierum extitit 2922, menſes habens 99, e quibus ordinarii erant 96, reliqui tres embolimi. Illi ἐναλλὰξ pleni, & cavi, hi pleni omnes, ac triceenarii. Poſterior octaeteris ex diebus componitur $2923\frac{1}{2}$. Ita menſes ſinguli diebus conſtant $29\frac{1}{2}\frac{1}{33}$, hoc eſt ſupra dies 29 horas habent 12, & $\frac{8}{11}$ unius horæ, vel $\frac{8}{11}$. Nam in priori octaeteridis modo, ſingulæ ſyzygiæ colligunt dies 29, horas 12 & $\frac{3}{4}\frac{3}{11}$ ſive $\frac{8}{11}$ unius horæ. Ducantur enim 99 in 29, $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{33}$ unius diei, conficiet numerus dierum $2923\frac{1}{2}$. Perperam itaque Scaliger lib. II de Emend. cap quod inſcribitur Elenchus octaeteridis; errorem eſſe putat in Gemino $\frac{\alpha}{\lambda\gamma}$ pro $\frac{\beta}{\lambda\gamma}$ quaſi menſis ſupra dies $29\frac{1}{2}$ exigat $\frac{2}{33}$. Id ſi eſſet verum, ſyzygia dierum eſſet 29, horarum $13\frac{10}{11}$ ſive 13, 27', 16'' $\frac{4}{11}$. Octaeteris vero dierum $2924\frac{1}{2}$.

41 Ἔστι γὰρ ὁ μηνιαῖος χρόνος) Mendoſus hic locus eſt in curſis ſcribendum, ut eſt in veteri, καὶ πρώτων ἑξηκοστῶν λα', καὶ δευτέρων ν'', καὶ τρίτων η''', καὶ τετάρτων κ''''. qui eſt menſis Hipparchous apud Ptolemæum lib IV cap II, dierum ſcilicet 29, 31, 50', 8'', 20'''. Quoniam autem aſtronomi veteres in ſubducendis rationibus ſuis ſexageſimis dierum ſæpius utuntur, quam horis, horarumque ſcrupulis; contra quam hodie fieri vulgo ſolet, juvat in tironum gratiam tabellas hic duas adſcribere, quibus tam horæ, quam horaria ſcrupula in dierum ſcrupula redigantur; ac viciſſim diurna ſcrupula in horaria vertantur.

Tabula I. converſionis ſcrupulorum diurnorum in horaria.

Sexageſimæ diurnæ.	Horæ.	Scrupula horaria.	Sexageſimæ diurnæ	Horæ.	Scrupula horaria	Sexageſimæ diurnæ.	Horæ.	Scrupula horaria
1	0	24	21	8	24	41	16	24
2	0	48	22	8	48	42	16	48
3	1	12	23	9	12	43	17	12
4	1	36	24	9	36	44	17	36
5	2	0	25	10	0	45	18	0
6	2	24	26	10	24	46	18	24
7	2	48	27	10	48	47	18	48
8	3	12	28	11	12	48	19	12
9	3	36	29	11	36	49	19	36
10	4	0	30	12	0	50	20	0
11	4	24	31	12	24	51	20	24
12	4	48	32	12	48	52	20	48
13	5	12	33	13	12	53	21	12
14	5	36	34	13	36	54	21	36
15	6	0	35	14	0	55	22	0
16	6	24	36	14	24	56	22	24
17	6	48	37	14	48	57	22	48
18	7	12	38	15	12	58	23	12
19	7	36	39	15	36	59	23	36
20	8	0	40	16	0	60	24	0

Tabula

Differentia inter $365\frac{1}{4}$, & $354\frac{1}{3}$, eſt $10\frac{11}{12}$ quæ multiplicata per 8 dat productum $87\frac{1}{3}$ ut textus habet.

eſt particula ſenſibilis in menſtruo tempore, quæ complet diurnam magnitudinem. quam ob cauſſam oportet plenos menſes plures eſſe cavis menſibus. Neque vero in octo annis tres jam ſolum menſes intercalares. ſi enim annus lunaris eſſet dierum 354, ſolaris annus haberet exceſſum dierum $11\frac{1}{4}$. hi octies multiplicati complerent tres menſes intercalares. Nunc vero lunaris annus præciſe eſt dierum $354\frac{1}{3}$ fere. Si igitur $354\frac{1}{3}$ auferamus a $365\frac{1}{4}$, relinquentur dies $10\frac{11}{12}$: qui per 8 multiplicati efficiunt dies $87\frac{1}{3}$ fere. hi autem dies non complent tres menſes. Quam ob cauſſam non eſt ignorandum in octo annis tres menſes intercalares non poſſe eſſe. hoc autem etiam per enneakædecaeterida, id eſt periodum 19 annorum, fit manifeſtum. In annis enim 19 aguntur 7 menſes intercalares, & ex majoribus temporibus congruet enneakædecaeteris in menſium uſu. igitur in octo periodis 19 annorum intercalares menſes agentur 56. in octaeteride menſes intercalares aguntur tres. igitur in 19 octaeteridibus, quæ faciunt annos 152, intercalares aguntur 57. In eodem tempore in periodo decemnovennali, quæ apparentiis congruit, intercalares menſes aguntur 56. Itaque octaeteris uno menſe intercalari ſuperat periodum decemnovennalem. Non igitur octaeteris poteſt tres menſes intercalares habere: ſed & hæc periodus in hoc fefellit.

αἰσθητὸν ἐν τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ, ὃ συμπληροῖ ἡμερήσιον μέγεθος. δι' ἣν αἰτίαν δεῖ πλεονάζειν τοὺς πλήρεις τῶν κοίλων μηνῶν. οὐδὲ μὴν ἐν τοῖς ηʹ ἔτεσι τρεῖς ἂν ὦσι μόνοι ἐμβόλιμοι. εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ ἐνιαυτὸς ὁ κατὰ σελήνην ἡμερῶν τνδʹ, ἦν ἂν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἡλιακοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμερῶν ια $\frac{α}{δ}$. αὗται δὲ ὀκτάκις πολυπλασιασθεῖσαι συνεπλήρουν ἂν τοὺς γʹ μῆνας τοὺς ἐμβολίμους. νυνὶ δὲ ὁ κατὰ σελήνην ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἐστι τνδʹ ὡς ἔγγιστα. ἐὰν δὲ ἀφέλωμεν τὰς τνδ $\frac{α}{γ}$ ἀπὸ τῶν τξε $\frac{α}{δ}$, καταλειφθήσονται ἡμέραι ιʹ, ιαʹ δωδεκάδες. αὗται δὲ ὀκταπλασιασθεῖσαι ἀποτελοῦσιν ἡμέρας πζ $\frac{α}{γ}$ ὡς ἔγγιστα. αὗται δὲ ἡμέραι οὐ συμπληροῦσι γʹ μῆνας. δι' ἣν αἰτίαν οὐ δεῖ ἀγνοεῖν ἐν τοῖς ηʹ ἔτεσι γʹ μῆνας ἐμβολίμους μὴ δύνασθαι εἶναι. τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος φανερὸν γίνεται. ἐν γὰρ τοῖς ιθʹ ἔτεσι ζʹ μῆνες ἐμβόλιμοι ἄγονται, ἐκ πλειόνων χρόνων συμφωνήσασα ἡ ἐννεακαιδεκαετηρὶς κατὰ τὴν τῶν μηνῶν ἀγωγήν. ἐν ἄρα ταῖς ηʹ ἐννεακαιδεκαετηρίσιν ἐμβόλιμοι μῆνες ἀχθήσονται νϛʹ. ἐν δὲ τῇ ὀκταετηρίδι μῆνες ἐμβόλιμοι ἄγονται γʹ. ἐν ἄρα ταῖς ιθʹ ὀκταετηρίσιν, ἅπερ ἐστὶν ἔτη ρνβʹ, ἐμβόλιμοι ἄγονται νζʹ. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ κατὰ τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα τὴν συμφωνοῦσαν τοῖς φαινομένοις ἐμβόλιμοι μῆνες ἄγονται νϛʹ. ὥστε πλεονάζειν τὴν ὀκταετηρίδα ἑνὶ μηνὶ ἐμβολίμῳ. οὐκ ἄρα ἡ ὀκταετηρὶς τρεῖς μῆνας ἔχει ἐμβολίμους· ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο διημάρτηται ἡ περίοδος.

Διότι

Tabula II. converſionis horarum & ſcrupulorum horariorum in diurna ſcrupula.

Horæ vel ſcrupula horaria.	Sexagena diurna. '	''	Horaria ſcrup.	Sexagena dierum. '	''	'''	Horaria ſcrup.	Sexagena dierum. '	''	'''
1	2	30	25	1	2	30	49	2	2	30
2	5	0	26	1	5	0	50	2	5	0
3	7	30	27	1	7	30	51	2	7	30
4	10	0	28	1	10	0	52	2	10	0
5	12	30	29	1	12	30	53	2	12	30
6	15	0	30	1	15	0	54	2	15	0
7	17	30	31	1	17	30	55	2	17	30
8	20	0	32	1	20	0	56	2	20	0
9	22	30	33	1	22	30	57	2	22	30
10	25	0	34	1	25	0	58	2	25	0
11	27	30	35	1	27	30	59	2	27	30
12	30	0	36	1	30	0	60	2	30	0
13	32	30	37	1	32	30				
14	35	0	38	1	35	0				
15	37	30	39	1	37	30				
16	40	0	40	1	40	0				
17	42	30	41	1	42	30				
18	45	0	42	1	45	0				
19	47	30	43	1	47	30				
20	50	0	44	1	50	0				
21	52	30	45	1	52	30				
22	55	0	46	1	55	0				
23	57	30	47	1	57	30				
24	60	0	48	2	0	0				

Methodus utriuſque tabulæ eſt ejuſmodi. Propoſitæ diurnæ ſexageſimæ, & in horas earumque ſcrupula redigendæ quærantur in primo verſu prioris tabulæ, eique reſpondentes horæ, horarumque ſexagena notentur. Ut ſi libet inquirere quot ſint ſcrupula dierum 31', 50'', 8''', 20'''' in horas reſoluta, quærantur ea ſingillatim in primo verſu, & quæ reſpondent e directo horarum ſectione capiantur: ita ut ſi ſcrupula diurna prima ſint, quæ hic reſpondent, pro horis, & horarum ſcrupulis primis habeantur. Si ſcrupula diurna ſecunda propoſita ſint, horæ ſint primorum ſcrupulorum inſtar, & ſcrupula prima ſecundorum; atque ita deinceps uno gradu ſcrupula deſcendant. Ad hunc ergo modum iſta computabimus.

		Horæ	'	''	'''
31'	Scrupula diurna	12	24	0	0
50''	Secunda	0	20	0	0
8'''	Tertia	0	0	3	12
20''''	Quarta	0	0	0	8
	Summa horarum	12	44'	3''	20'''

Rurſus ex ſecunda tabula inveſtigemus quot in ſexagena diurna commutentur horæ 12, 44', 3'', 20'''. eadem cautione ſervata, ut ſi horæ propoſitæ ſint, quæ ibi reſpondent ſexageſimæ primæ ſecundæ, &c ut in tabula notata ſunt, habeantur. Sin pro horis ſcrupula proponentur; tum horæ in ſexageſima prima horaria convertendæ; ſexageſima prima in ſecunda. Hoc modo itaque ratio conſtabit.

		'	''	'''	''''
Horæ	12	30	0	0	0
Scrupula	44'	1	50	0	0
Scrupula	3''	0	0	7	30
Scrupula	20'''	0	0	0	50
Summa		31'	50''	8'''	20''''

Διόπερ ἐπειδὴ διημαρτημένην εἶναι συνέβαινε τὴν ὀκταετηρίδα κατὰ πάντα, ἑτέραν περίοδον συνεστήσαντο τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα [42] οἱ περὶ Εὐκτήμονα, καὶ Φίλιππον, καὶ Κάλλιππον ἀστρολόγοι. παρετήρησαν γὰρ ἐν τοῖς ιθ' ἔτεσι περιεχομένας ἡμέρας ϛϠμ', μῆνας δὲ σλε' σὺν τοῖς ἐμβολίμοις. ἄγονται δὲ ἐν τοῖς ιθ' ἔτεσι μῆνες ἐμβόλιμοι ἑπτά. γίνεται δὲ ὁ ἐνιαυτὸς κατ' αὐτοὺς ἡμερῶν τξε', καὶ ε' ἐννεακαιδεκάτων. ἐν δὲ τοῖς σλε' μησὶ κοίλους ἔταξαν ρι', πλήρεις δὲ ρκε'. ὥστε μὴ ἄγεσθαι ἕνα καὶ ἕνα κοῖλον καὶ πλήρη· ἀλλὰ καὶ β' ποτὲ κατὰ τὸ ἑξῆς πλήρεις. τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεται περὶ τὸν τῆς σελήνης λόγον, ὅπερ ἐν τῇ ὀκταετηρίδι οὐκ ἐνῆν. ἐν δὲ τοῖς σλε' μησὶ κοίλους ἔταξαν ρι' δι' αἰτίαν τοιαύτην. ἐπεὶ μῆνες ἄγονται σλε' ἐν τοῖς ιθ' ἔτεσιν, ὑπεστήσαντο πάντας ἄγεσθαι τριακονθημέρους· καὶ συνάγονται ἡμέραι ζν'. ἔδει δὲ λέγεσθαι ρι' κοίλους, δι' ἣν αἰτίαν τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἡμέραι γίνονται κατὰ σελήνην ϛϠμ'. πλεονάζουσιν οὖν, τριακονθημέρων ἀγομένων πάντων τῶν μηνῶν, αἱ ζν' ἡμέραι τῶν ϛϠμ' ἡμερῶν ἡμέραις ρι'. διὸ ρι' μῆνας συνάγουσι κοίλους, ἵνα ἐν τοῖς σλε' μησὶ συμπληρωθῶσιν αἱ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἡμέραι ϛϠμ' ἵνα,* ὡς ἐνδέχεται, μάλιστα δὲ ἴσου ἡ τῶν ἐξαιρεσίμων ἡμερῶν γένηται πραγματεία, ἐμέρισαν τὰς ϛϠμ' ἡμέρας εἰς ρι'. γίνονται δὲ ἡμέραι ξγ'. [43] δι' ἡμερῶν ἄρα ξγ' ἐξαιρέσιμον τὴν ἡμέραν ἄγειν δεῖ ἐν αὐτῇ τῇ περιόδῳ. οὐδὲ γίνεται ἐξαιρέσιμος ἡ τριακὰς διὰ παντός, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ξγ' ἡμερῶν πίπτουσα ἐξαιρέσιμος λέγεται. ἐν δὲ τῇ περιόδῳ ταύτῃ δοκοῦσιν οἱ μὲν μῆνες καλῶς εἰλῆφθαι, καὶ οἱ ἐμβόλιμοι συμφώνως τοῖς φαινομένοις διατετάχθαι. ὁ δὲ ἐνιαύσιος χρόνος * συμφώνως εἰλῆφθαι τοῖς φαινομένοις. ὁ γὰρ ἐνιαύσιος χρόνος ἐκ πλειόνων ἐτῶν παρατετηρημένος συμπεφώνηκεν, ὅτι ἐστὶν ἡμερῶν τξε $\frac{α}{δ}$. ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος συναγόμενος ἐνιαυτός ἐστιν ἡμερῶν τξε', ἐννεακαιδεκάτων ε'. πλεονάζουσιν οὖν αὗται τῶν τξε $\frac{α}{δ}$ ἡμέρας ἑβδομηκοστὸν ἕκτον. δι' ἣν αἰτίαν οἱ περὶ Κάλλιππον γενόμενοι ἀστρολόγοι διωρθώσαντο τὸ πλεονάζον τῆς ἡμέρας, καὶ συνεστήσαντο τὴν ἑξκαιεβδομηκονταετηρίδα συνεστῶσαν ἐκ τεσσάρων ἐννεακαιδεκαετηρίδων, αἵτινες περιέχουσι μῆνας μὲν ϡμ', ὧν ἐμβόλιμοι κη', ἡμερῶν δὲ δισμυρίων ζψνθ'. τῇ δὲ τάξει τῶν ἐμβολίμων ὁμοίως ἐχρήσαντο. καὶ δοκεῖ μάλιστα πάντων ἡ αὐτὴ περίοδος τοῖς φαινομένοις συμφωνεῖν.

* f. ἵνα δὲ.

* Leg. οὐ σύμ.

Quamobrem cum contingeret octaeteridem per omnia aberrare, aliam conſtituerunt periodum, nempe decemnovennalem, Euctemon, Philippus, Callippus Aſtrologi. Obſervarunt enim in 19 annis contineri dies 6940, menſes vero 235 cum intercalaribus menſibus. aguntur autem in 19 annis menſes intercalares ſeptem. Annus igitur ſecundum eos fit dierum $365\frac{5}{19}$ in menſibus autem 235 cavos poſuerunt 110, plenos vero 125. Itaque non agitur unus poſt alterum cavus & plenus, ſed interdum quoque duo pleni continuantur. hoc enim natura in apparentiis admittit ad Lunæ rationem, quod in octaeterida non inerat. In 235 autem menſibus cavos poſuerunt 110 propter hanc cauſſam. Cum menſes agantur 235 in annis, finxerunt hos omnes 30 dierum: & colliguntur dies 7050. Oportebat autem dici 110 cavos, quam ob cauſſam in periodo decemnovennali dies fiunt ſecundum Lunam 6940. Cum igitur omnes menſes 30 dierum agantur, dies 7050 ſuperant dies 6940, diebus 110. quare 110 menſes colligunt cavos, ut in 235 menſibus compleantur dies periodi decemnovennalis 6940; ut, quantum licebat, maxime ex æquo dierum exemptilium adminiſtratio fieret, diviſerunt 6940 dies in 110. fiunt igitur dies 63. Per dies igitur 63 oportet unum exemptilem facere diem in eadem periodo. neque ſemper fit exemptilis dies triceſimus, ſed is, qui poſt 63 dies cadit, exemptilis dicitur. In hac periodo videntur menſes pulchre ſumpti, & intercalares ſic ordinati, ut ad apparentias congruant. tempus vero annuum apparentiis congruum ſumptum eſt. Nam tempus annuum ex pluribus annis obſervatum congruit, quod ſit dierum $365\frac{1}{4}$ at annus ex enneadecaeteride collectus conſtat diebus $365\frac{5}{19}$. qui numerus numerum $365\frac{1}{4}$. ſuperat $\frac{1}{76}$. quam ob cauſſam Calippus cum ſuis correxerunt exceſſum diei, & conſtituerunt periodum 76 annorum, conſtantem ex quatuor decemnovennalibus, quæ continent menſes quidem 940, a quibus intercalares 28, dies vero 27759. Ordine autem menſium intercalarium ſimili ſunt uſi. Ac videtur omnium maxime eadem periodus ad apparentias congruere.

Periodus decemnovennalis.

Periodus Calippica.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζ.

Περὶ σελήνης φωτισμῶν.

Ἡ Σελήνη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. ἀεὶ γὰρ τὸ λαμπρὸν πρὸς ἥλιον * ἐστραμμένον ἔχει. καὶ ὅταν προανατέλλῃ τοῦ ἡλίου, τὸ λαμπρὸν αὐτῆς πρὸς ἀνατολὰς βλέπει· καὶ ὅταν προδύνῃ τοῦ ἡλίου, καὶ ὅταν ἐπικαταδύνῃ τῷ ἡλίῳ, ἐστραμμένον ἔχει τὸ λαμπρὸν πρὸς τὸν ἥλιον. ἐν δέ τισι τῶν ἡμερῶν παρατηρεῖται ἡ σελήνη κατὰ τὸ σπάνιον ἐπικαταδύνουσα τῷ ἡλίῳ, καὶ τὸ λαμπρὸν ἔχουσα βλέπον πρὸς τὴν δύσιν. παραλλάξασα δὲ τῇ νυκτὶ πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ προανατείλασα τοῦ ἡλίου, τὸ λαμπρὸν ἔχουσα θεωρεῖται πρὸς ἀνατολάς. ἐξ ὧν φανερὸν ὅτι ἡ σελήνη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. παρατηρεῖται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα. ὅτε μὲν γὰρ κατὰ χειμερινὰς τροπὰς ὑπάρχων ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ, τότε τὸ μεσαίτατον τοῦ πεφωτισμένου βλέπει πρὸς τὸν ἥλιον· ὥστε τὴν τὰς κεραίας ἐπιζευγνύουσαν τῆς σελήνης εὐθεῖαν δίχα, καὶ πρὸς ὀρθὰς τέμνεσθαι ὑπὸ τῆς εὐθείας τῆς ἀγομένης ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὴν διχοτομίαν τῆς σελήνης. ὅταν δὲ κατὰ θερινὰς τροπὰς ὑπάρχων ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος, πάλιν ἐστραμμένον τὸ μέσον τοῦ πεφωτισμένου πρὸς τὸ μέσον τοῦ ἡλίου. ὥστε ὁμοίως διχοτομεῖσθαι, καὶ πρὸς ὀρθὰς τέμνεσθαι τὴν προειρημένην εὐθεῖαν. τὸ δὲ αὐτὸ γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν δύσεων· ὥστε καὶ διὰ τούτου τοῦ σημείου συνάγεσθαι, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται ἡ σελήνη. πεφωτισμένον μέντοι γε διὰ παντὸς αὐτῆς τὸ ἴσον ἀεὶ τὸ ἡμισφαίριον· οὐ φαίνεται δὲ διὰ παντὸς αὐτῆς τὸ ἴσον πεφωτισμένον ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ὅρασιν, διὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον ἀπόστασιν. ὅταν μὲν γὰρ ἐν τῇ τριακάδι ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ γένηται ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, τότε τὸ ἡμισφαίριον ἐπεστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον, ἀπεστραμμένον δὲ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως φωτίζεται. ὑποκάτω γὰρ ἡ σελήνη φέρεται τοῦ ἡλίου. ὅταν δὲ παραλλάξῃ ἡ σελήνη πρὸς τὸν ἥλιον περὶ τὴν νουμηνίαν, τότε μηνοειδὴς ἡ σελήνη θεωρεῖται. τὸ γὰρ ἡμισφαι-

* γρ. ἀπεστραμμένον.

CAPUT VII.

De Lunæ illuminationibus.

Luna a Sole illuminatur, ſemper enim ſplendentem partem habet converſam ad Solem: & cum oritur ante Solem, pars ejus ſplendens ad ortum reſpicit: & cum occidit ante Solem; & cum occidit poſt Solem, pars ſplendens ad Solem converſa eſt. In quibuſdam autem diebus obſervata eſt Luna raro occidens poſt Solem, & habere partem ſplendidam reſpicientem occaſum. cum vero nocturno tempore alternis variat ad Solem, & ante Solem oritur; videtur ſplendentem partem habere ad ortum. Unde manifeſtum eſt Lunam a Sole illuminari. Obſervata ſunt & talia. Cum enim Sol in hybernis converſionibus exiſtens oritur, tunc medium illuminatæ partis Lunæ reſpicit ad Solem: ita ut recta linea, quæ cornua Lunæ conjungit, æqualiter, & ad angulos rectos ſecetur a recta earum linearum, quæ ducuntur a centro Solis ad æqualem ſectionem Lunæ. cum vero Sol in æſtivis exiſtens converſionibus oritur, rurſus medietas illuminatæ partis Lunæ converſa eſt ad medium Solis; ita ut ſimiliter æqualiter, & ad angulos rectos ſecetur prædicta recta. Idem fit & in occaſibus; ut per hoc etiam ſignum colligatur, a Sole Lunam illuminari. Veruntamen pars Lunæ media tamquam hemiſphærium ſemper illuminatur. non tamen ſemper apparet ejus pars media illuminata, quoad noſtram aſpectum, propter ejus a Sole diſtantiam. Cum enim die triceſimo in eodem gradu fuerint Sol & Luna, tum hemiſphærium converſum quidem ad Solem, averſum vero a viſione noſtra illuminatur. fertur enim Luna infra Solem. cum vero alternis vicibus Luna variat ad Solem circa novilunium, tunc Luna falcata apparet. nam hemiſphæ-

Lunæ pars illuminata quo reſpiciat.

Quantum de luna a Sole illuminetur

rii

42 Οἱ περὶ Εὐκτήμονα.) Mirum de Metone tacuiſſe Geminum, cui tamen præcipue inventum illud decemnovennalis Cycli tribuitur. De Philippo autem conſule quæ dicta ſunt lib. VI. hujus operis cap. IX.

43 Δι' ἡμερῶν ἄρα.) Hunc locum expendimus lib. II. de Doctrina Temporum cap. IX. Tam de Metonica, & Calippica periodo plene ibidem egimus.

44 Καὶ

rii illuminati parva pars declinat ad noſtram viſionem. cum vero abeſt Luna a Sole in diebus ſequentibus, plus ſemper de illuminata parte a nobis conſpicitur. cum autem per quadrantem zodiaci circuli abfuerit Luna, dimidiata apparet. tunc enim hemiſphærii illuminati a Sole medietas ad nos converſa eſt. cum major ſit Lunæ a Sole diſtantia, etiam major eſt pars illuminata. cum autem oppoſita fuerit Soli, illuminatum hemiſphærium noſtro conſpectui offertur. Et ut univerſe dicam, ſecundum rationem diſtantiarum magnitudines illuminationum ſpectantur. Poſtremo, cum Luna ſubierit Solem, expers luminis apparet. hemiſphærium enim ejus illuminatum ſurſum ad Solem converſum eſt. unde jure pars Lunæ illuminata non ſpectatur. ex quibus manifeſtum eſt, Lunam a Sole illuminari. Accipit autem omnes configurationes Luna quatuor in menſtruo tempore, bis eas efficiens. Sunt autem configurationes (Lunæ configurationes.) hæ, falcata, dimidiata, gibboſa, & plena. falcata efficitur circa principia menſium: dimidiata circa diem octavum menſis: gibboſa circa duodecimam: & plena circa medietatem menſis: ac rurſus gibboſa poſt medietatem menſis: dimidiata circa viceſimam tertiam: & falcata circa extremos menſes.

Non ſemper autem in diebus ejuſdem nominis eaſdem configurationes Luna efficit, ſed in diverſis diebus ſecundum inæqualitatem motus. cum enim celerrima eſt, apparet Luna falcata ipſo die novilunii; cum tardiſſima, die tertio: & manet falcata interdum uſque ad diem quintum; interdum cum tardiſſima eſt, uſque ad ſeptimum diem dimidiata efficitur, cum eſt velociſſima, circa ſextum; cum tardiſſima, circa octavum. gibboſa efficitur, cum eſt celerrima, circa decimum; cum eſt tardiſſima, circa 13. plena redditur cum eſt celerrima, circa 13. cum tardiſſima, circa 17. gibboſa ſecundo, cum eſt celerrima, fit circa 18; cum tardiſſima, circa 22. dimidiata ſecundo, cum eſt celerrima, circa 21; cum tardiſſima, circa 23. falcata ſecundo fit, cum eſt celerrima, circa 25. cum eſt tardiſſima, circa 26. Totum autem tempus menſtruum eſt dierum 29$\frac{1}{2}$. $\frac{1}{3}$. Eſt enim menſis tempus a conjunctione ad conjunctionem; a plenilunio ad plenilunium. conjunctio autem eſt tempus, in quo Sol & Luna in eodem gradu conſtituuntur; quod contingit die 30 menſis.

ἐπὶ τὸ πεφωτισμένον μικρὸν μέρος παρεγκλίνεται πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. ὅταν δὲ ἀπέχῃ ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐν ταῖς ἐφεξῆς ἡμέραις, πλεῖον ἀεὶ καὶ πλεῖον τὸ πεφωτισμένον ὑφ' ἡμῶν θεωρεῖται. ὅταν δὲ τὸ $\frac{α}{δ}$ μέρος τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἀπέχῃ σελήνη, διχότομος θεωρεῖται. τότε γὰρ ἡμισφαιρίου τοῦ πεφωτισμένου ὑπὸ τοῦ ἡλίου τὸ ἥμισυ ἐφ' ἡμᾶς ἐπέστραπται. μείζονος δὲ γενομένου τοῦ διαστήματος τῆς σελήνης ἀπὸ τοῦ ἡλίου, μεῖζον καὶ τὸ πεφωτισμένον. ὅταν δὲ κατὰ διάμετρον γένηται τῷ ἡλίῳ, τὸ πεφωτισμένον ἡμισφαίριον ἐναντίον γίνεται πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. καὶ καθόλου δὲ πρὸς λόγον τῶν διαστάσεων τὰ μεγέθη τῶν φωτισμῶν θεωρεῖται. τὸ δὲ τελευταῖον, ὅταν ὑποτρέχῃ τῷ ἡλίῳ ἡ σελήνη, ἀφώτιστος βλέπεται. τὸ γὰρ ἡμισφαίριον αὐτῆς τὸ πεφωτισμένον ἄνω πρὸς τὸν ἥλιον ἐπέστραπται· ὅθεν εὐλόγως ἡμῖν ἀθεώρητον γίνεται τὸ πεφωτισμένον μέρος τῆς σελήνης. ἐξ ὧν φανερὸν ὅτι ἡ σελήνη ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεται. λαμβάνει δὲ τοὺς πάντας σχηματισμοὺς ἡ σελήνη ἐν τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ τέσσαρας, δὶς αὐτοὺς ἀποτελοῦσα. εἰσὶ δὲ οἱ σχηματισμοὶ οἵδε, μηνοειδής, διχότομος, ἀμφίκυρτος, πανσέληνος. μηνοειδὴς μὲν οὖν γίνεται περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν μηνῶν· διχότομος δὲ περὶ τὴν ὀγδόην τοῦ μηνός· ἀμφίκυρτος δὲ περὶ τὴν δωδεκάτην· πανσέληνος δὲ περὶ τὴν διχομηνίαν. καὶ πάλιν ἀμφίκυρτος μετὰ τὴν διχομηνίαν· διχότομος δὲ περὶ τὴν εἰκοστὴν τρίτην· μηνοειδὴς δὲ περὶ τὰ ἔσχατα τῶν μηνῶν.

Οὐ διὰ παντὸς δὲ ἐν ταῖς ὁμωνύμοις ἡμέραις τοὺς αὐτοὺς σχηματισμοὺς ἡ σελήνη ἀποτελεῖ, ἀλλ' ἐν διαφόροις ἡμέραις κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κινήσεως. τάχιστα μὲν γὰρ φαίνεται ἡ σελήνη μηνοειδὴς τῇ νουμηνίᾳ· βραδύτατα δὲ τῇ τρίτῃ. καὶ μένει μηνοειδής, ὁτὲ μὲν * ἕως τῆς πέμπτης, ὅτε δὲ βραδύτατα, ἕως τῆς ἑβδόμης. διχότομος δὲ γίνεται τάχιστα μὲν περὶ τὴν ἕκτην, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν ὀγδόην. ἀμφίκυρτος δὲ γίνεται περὶ τὴν δεκάτην τάχιστα, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν ιγ΄. πανσέληνος δὲ γίνεται τάχιστα μὲν περὶ τὴν ιγ΄, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν ιζ΄. ἀμφίκυρτος δὲ τὸ δεύτερον, τάχιστα μὲν ἀποτελεῖ περὶ τὴν ιη΄, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν κβ΄. διχότομος δὲ γίνεται τὸ δεύτερον τάχιστα μὲν περὶ τὴν εἰκάδα καὶ μίαν, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν εἰκάδα καὶ τρίτην. μηνοειδὴς δὲ γίνεται τὸ δεύτερον τάχιστα μὲν περὶ τὴν εἰκάδα καὶ πέμπτην, βραδύτατα δὲ περὶ τὴν εἰκάδα καὶ ἕκτην. ὁ δὲ τοῦ μηνιαίου χρόνου ἡμερῶν ἐστι κθ $\frac{α}{β}$ $\frac{α}{γ}$. ἔστι γὰρ μὴν χρόνος ἀπὸ συνόδου εἰς σύνοδον, ἀπὸ τῆς πανσελήνου ἐπὶ τὴν πανσέληνον. σύνοδος δέ ἐστι χρόνος, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη ἐν τῇ αὐτῇ μοίρᾳ γίνονται· ὅπερ συμβαίνει τῇ τριακάδι.

* f. ἕως μὲν ταχίστη. & ὅτε βραδυτάτη.

CAPUT VIII.

De Eclipſi Solis.

SOlis eclipſes fiunt ex interpoſitu Lunæ. Cum enim Sol ſuperius feratur, Luna inferius, cum in eodem gradu fuerint Sol & Luna, ſub Solem ſubiens iſta officit radiis Solis, qui ad nos feruntur. Quamobrem nec dicendum quidem eſt, eas proprie eſſe eclipſes, ſed interpoſitiones. nam Solis quidem nulla pars umquam deficit: nobis vero ipſe redditur inviſibilis propter incurſionem Lunæ. Quam ob cauſſam ne æquales quidem rurſus eclipſes fiunt; ſed ſecundum climatum differentias magnæ diverſitates fiunt circa magnitudines eclipſium. Eodem enim tempore aliis totus deficit Sol; aliis medietas Solis; aliis minor pars medietate; aliis nulla pars omnino Solis deficere videtur. Nam qui habitant in perpendiculo interpoſitionis Lunæ, his totus Sol abſconditur. qui vero extra perpendiculum partem aliquam interpoſitionis habent, iis pars aliqua Solis deficere videtur. qui vero omnino extra interpoſitionem habitant, his nulla pars Solis deficit. quod autem ſecundum interjectum Lunæ Sol deficiat, maximum eſt argumentum, non fieri in alio die eclipſes, niſi tantum in triceſimo, cum Luna conjungitur cum Sole; & hinc idem cognoſcitur, quod pro ratione locorum magnitudines eclipſium fiant.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ί.

Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.

ΑἹ τοῦ ἡλίου ἐκλείψεις γίνονται κατὰ ἐπιπρόσθησιν σελήνης. μετεωροτέρου γὰρ φερομένου τοῦ ἡλίου, ταπεινοτέρας δὲ τῆς σελήνης, ὅταν κατὰ τὴν αὐτὴν μοῖραν γένηται ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, ὑποδραμοῦσα ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ ἀντιφράττει τὰς ἀπὸ τοῦ ἡλίου φερομένας αὐγὰς πρὸς ἡμᾶς. διόπερ οὐδέ ἐστιν αὕτη κυρίως ἔκλειψις, ἀλλ' ἐπιπρόσθησις. τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου οὐδὲ ἓν μέρος οὐδέ ποτε ἐκλείπει· ἡμῖν δὲ ἀθεώρητος γίνεται διὰ τὴν ἐπιπρόσθησιν τῆς σελήνης. δι' ἣν αἰτίαν οὐδ' ἴσαι πάλιν αἱ ἐκλείψεις γίνονται· ἀλλὰ κατὰ τὰς τῶν κλιμάτων διαφορὰς μεγάλαι παραλλαγαὶ γίνονται περὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων. [44] κατὰ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον τισὶ μὲν ὅλος ὁ ἥλιος ἐκλείπει· οἷς δὲ τὸ ἥμισυ· οἷς δὲ τὸ ἔλαττον τοῦ ἡμίσεος· οἷς δὲ τὴν ἀρχὴν οὐδὲν μέρος τοῦ ἡλίου ἐκλελοιπὸς θεωρεῖται. ὅσοι μὲν γὰρ κατὰ κάθετον οἰκοῦσι τῆς ἐπιπροσθήσεως, τούτοις ὅλος ἀθεώρητος γίνεται ὁ ἥλιος· τοῖς δὲ ἔξω μέρος τι τῆς ἐπιπροσθήσεως ἔχουσι, μέρος τι τοῦ ἡλίου ἐκλελοιπὸς βλέπεται· τοῖς δὲ ἔξω ὁλοσχερῶς τῆς ἐπιπροσθήσεως οἰκοῦσιν, οὐδὲν μέρος τοῦ ἡλίου ἐκλελοιπὸς θεωρεῖται. ὅτι δὲ κατὰ τὴν ἐπιπρόσθησιν τῆς σελήνης ὁ ἥλιος ἐκλείπει, μέγιστον τεκμήριον, τὸ μὴ γίνεσθαι ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ τὰς ἐκλείψεις, ἀλλ' ἐν τῇ τριακάδι μόνον, ὅτε συνοδεύει ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ, καὶ ἐκ τοῦ πρὸς λόγον τῶν οἰκήσεων τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων γίνεσθαι.

ΚΕΦΑ-

44 *Κατὰ γὰρ τὸν αὐτὸν χρόνον.*) Totuſne Sol aliquando deficiat; an pars ejus aliqua ſemper emergat, obducique nequeat, non inter principes aſtrologos convenit. Nam ætate noſtra Tycho Braheus negavit ab Luna, quantumlibet dejecta, totum obſcurari poſſe Solis orbem; ac diametros aſpectabiles Lunæ minores in ſyzygiis, quam ſolares, conſtituit. Pugnat autem ex adverſo veterum auctoritas; tum experimenta ipſa magnorum artificum. Vide Keplerum capite VIII. Opticæ aſtronomiæ; ubi pluribus exemplis approbat Solem aliquando totum poſſe deficere quod hic Geminus noſter affirmat.

45 Περὶ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ θ.

Περὶ ἐκλείψεως τῆς σελήνης.

Αἱ τῆς σελήνης ἐκλείψεις γίνονται κατὰ τὴν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἔμπτωσιν τῆς σελήνης. καθάπερ γὰρ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν σωμάτων φωτιζόμενα ὑπὸ τοῦ ἡλίου σκιὰς ἀποβάλλει· οὕτω καὶ ἡ γῆ φωτιζομένη ὑπὸ τοῦ ἡλίου σκιὰν ἀποβάλλει. καὶ ἤδη μέντοι διὰ τὸ μέγεθος τῆς γῆς ἀξιόλογον συμβαίνει τὴν σκιὰν εἶναι, καὶ βαθεῖαν. ὅταν δὲ κατὰ διάμετρον γένηται ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ, τότε καὶ τὸ σκίασμα τῆς γῆς κατὰ διάμετρον γίνεται τῷ ἡλίῳ. ὅθεν ἡ σελήνη ταπεινοτέρα φερομένη τοῦ σκιάσματος, ἀνάγκη ἐμπίπτειν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς. τὸ δὲ ἐμπῖπτον αὐτῆς μέρος εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς, ἀφώτιστον γίνεται τοῦ ἡλίου, διὰ τὴν ἐπιπρόσθεσιν τῆς γῆς. τότε γὰρ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας γίνονται ὁ ἥλιος καὶ ἡ γῆ, καὶ τὸ σκίασμα τῆς γῆς, καὶ ἡ σελήνη. δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ γίνονται ἐκλείψεις τῆς σελήνης ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ διχομηνίᾳ· τότε γὰρ κατὰ διάμετρον γίνεται ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ. γίνονται μέντοιγε πᾶσαι αἱ τῆς σελήνης ἐκλείψεις ἴσαι. αἱ μὲν γὰρ ἐπιπροσθήσεις αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεσι διὰ τὰς οἰκήσεις διάφοροι γίνονται· δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων διάφορα γίνεται· αἱ δὲ ἐμπτώσεις τῆς σελήνης εἰς τὸ σκίασμα ἴσαι πᾶσαι γίνονται κατὰ τὴν αὐτὴν ἔκλειψιν. οὐ μέντοιγε ἡ [illegible] ἀεὶ ἴσον [illegible] τῆς σελήνης. ὅταν γὰρ διὰ μέσου τοῦ ἐκλειπτικοῦ ἡ σελήνη τὴν πάροδον ποιῆται, ὅλη ἐμπίπτει εἰς τὸ σκίασμα· ὥστε ἀναγκαῖον καὶ ὅλην αὐτὴν ἐκλείπειν. ὅταν δὲ παραψαύῃ τοῦ σκιάσματος, μέρος τι τῆς σελήνης ἐκλείπει. ἔστι δὲ τὸ ἐκλειπτικὸν αὐτοῦ μοιρῶν δύο. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ τόπῳ πάσας τὰς ἐκλείψεις συμβαίνει τῆς σελήνης γίνεσθαι. ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι αἱ τῆς σελήνης ἐκλείψεις γίνονται κατὰ τὴν εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἔμπτωσιν. πρὸς λόγον γὰρ τῆς κατὰ πλάτος κινήσεως τῆς ἡμερησίας τῆς σελήνης, τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων σύμφωνα γίνεται. καὶ ἐν ἄλλαις ἡμέραις οὐ γίνονται αἱ τῆς σελήνης ἐκλείψεις, πλὴν ἐν τῇ διχομηνίᾳ.

CAPUT IX.

De Eclipſibus Lunæ.

LUnæ eclipſes fiunt ſecundum incidentiam Lunæ in umbram terræ. Quemadmodum enim & reliqua corpora, cum a Sole illuminantur, umbras projiciunt; ſic etiam terra, cum a Sole illuminatur, projicit umbram: & certe jam propter magnitudinem terræ contingit, umbram ejus manifeſtam, & profundam eſſe. Cum igitur Luna ſoli diametraliter opponitur, tunc quoque terræ umbra diametraliter opponitur ſoli. unde Luna, cum inferius feratur, quam umbra, neceſſario incidit in umbram terræ; ſemper autem pars ejus, qua in umbram terræ incidit, non illuminatur a Sole propter intercurſionem terræ. Tunc enim in eadem linea recta conſtituuntur Sol, terra, umbra terræ, & Luna; quam ob cauſſam ne fiunt quidem eclipſes Lunæ in alio die, niſi in plenilunio; tunc enim e diametro Luna opponitur Soli. Veruntamen omnes Lunæ eclipſes fiunt æquales. Nam incurſiones, quæ in ſolis eclipſibus fiunt, propter loca habitationum diverſæ efficiuntur; ob id etiam magnitudines eclipſium ſolarium diverſæ redduntur: at Lunæ incidentiæ in umbram fiunt omnes æquales in eadem eclipſi. Jam vero non ſemper æqualis pars Lunæ deficit. Cum enim per medium circulum eclipticum Luna tranſitum facit, tota incidit in umbram terræ: itaque neceſſarium eſt, ut ipſa tota deficiat. Cum vero attingit umbram, pars aliqua Lunæ deficit: pars autem circuli, quæ Lunam deficere facit, eſt duorum graduum. In hoc enim loco omnes eclipſes Lunæ contingit fieri. Ex his manifeſtum eſt, quod Lunæ eclipſes fiant ſecundum incidentiam in umbram terræ. Nam ratione diurni motus Lunæ ſecundum latitudinem fiunt congruæ eclipſium magnitudines; & in aliis diebus non fiunt lunares eclipſes, niſi in plenilunio.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ι.

Ὅτι τὴν ἐναντίαν τῷ κόσμῳ κίνησιν οἱ πλάνητες ποιοῦνται.

Ὁ Κόσμος κινεῖται φορὰν ἐγκύκλιον ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν. ὅσοι γὰρ ἂν τῶν ἀστέρων μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν πρὸς τῇ ἀνατολῇ θεωρηθῶσι, προβαινούσης τῆς νυκτὸς, μετεωρότεροι μᾶλλον ἀεὶ καὶ μᾶλλον θεωροῦνται· εἶτα βλέπονται ἐπὶ τὸ μεσουρανῆσαι. προβαινούσης δὲ τῆς νυκτὸς, ἀποκλίνοντες πρὸς τὴν δύσιν οἱ αὐτοὶ ἀστέρες θεωροῦνται· καὶ τέλος δύνοντες ὁρῶνται· καὶ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ πάντων τῶν ἀστέρων γίνεται. ὥστε φανερὸν, ὅτι ὅλος ὁ κόσμος σὺν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι κινεῖται, καὶ ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν. ὅτι δὲ ἐγκύκλιον ποιεῖται τὴν φορὰν, φανερὸν ἐκ τοῦ πάντας τοὺς ἀστέρας ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου ἀνατέλλειν, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον δύνειν. ἔτι καὶ διὰ τῶν διόπτρων θεωρούμενοι πάντες οἱ ἀστέρες φαίνονται ἐγκύκλιον ποιούμενοι τὴν κίνησιν ὅλῃ τῇ περιαγωγῇ τῶν διόπτρων.

Ὁ μέντοιγε ἥλιος ἀπὸ δύσεως ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν φέρεται ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἐστι φανερὸν ἐκ τῶν προανατελλόντων ἀστέρων τοῦ ἡλίου. ὅσοι γὰρ ἂν πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς θεωρηθῶσιν ἀστέρες προανατεταλκότες τοῦ ἡλίου, ἐν ταῖς ἐχομέναις νυξὶν ἐναργέστερον προανατεταλκότες θεωροῦνται. καὶ τοῦτο γίνεται κατὰ τὸ ἑξῆς ἐπὶ πασῶν τῶν νυκτῶν. ὥστε φανερὸν, ὅτι εἰς τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων ὁ ἥλιος μεταβαίνει, ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν κινούμενος ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ. εἰ δέ γε ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐπὶ τὴν δύσιν ἐφέρετο ὁ ἥλιος, ἀεὶ τοὺς προανατέλλοντας ἀστέρας ἀθεωρήτους ἂν συνέβαινεν· εἰς γὰρ τὰ προηγούμενα μεταβαίνων μέρη ἀποκρύπτειν αὐτοὺς ταῖς ἰδίαις αὐγαῖς. ἀεὶ γὰρ οἱ κατὰ τὴν [illegible] ἀστέρες ἀθεώρητοι ὑπάρχουσι, προηγούμενοι τοῦ ἡλίου. νῦν δὲ οὐ γίνεται τοῦτο· ἀλλ' οἱ προανατέλλοντες ἀστέρες, ἐν ταῖς ἐχομέναις νυξὶ πλεῖον ἀεὶ, καὶ πλεῖον ἀπὸ ἀνατολῆς ἀπέχοντες διάστημα θεωροῦνται· ὥστε μηνιαίῳ χρόνῳ ζῴδιον ὅλον προανατέλλειν τοῦ ἡλίου τὸ πρότερον [illegible] ἐν ταῖς αὐγαῖς τοῦ ἡλίου. ἀεὶ γὰρ τὸ μὲν ἑπόμενον ζῴδιον ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀθεώρητόν ἐστι διὰ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου· τὸ δὲ προηγούμενον αὐτοῦ θεωρεῖται. ἐν δὲ τῷ μηνιαίῳ χρόνῳ τὸ μὲν ἑπόμενον ζῴδιον ἀθεώρητον γίνεται, μεταβαίνοντος εἰς αὐτὸ τοῦ ἡλίου· τὸ δὲ προηγούμενον ζῴδιον δύο [illegible] διάστημα ἀφεστηκὸς βλέπεται· καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ιβ΄ ζῳδίων πάντων γίνεται. ἐξ ὧν φανερὸν, ὅτι ὁ

CAPUT X.

Quod contrarium mundo motum Planetæ faciant.

MUndus movetur motu circulari ab ortu ad occaſum. Nam quæcumque ſtellæ poſt ſolis occaſum ad ortum conſpiciuntur, hæ procedente nocte, magis magiſque ſemper elevari ſpectantur; deinde videntur in medio cæli: progrediente autem nocte, declinare ad occaſum eædem ſtellæ videntur, & tandem occidere ſpectantur; atque hoc quotidie in omnibus fit ſtellis. Itaque manifeſtum eſt, quod totus mundus cum omnibus ſuis partibus moveatur, & quidem ab ortu verſus occaſum. Quod vero circularem faciat motum, ex eo manifeſtum eſt, quod omnes ſtellæ ex eodem loco oriantur, & in eumdem locum occidant. præterea etiam per dioptra omnes ſtellæ ſpectatæ videntur circularem motum facere in tota circumductione dioptrorum.

At ſol ab occaſu verſus ortum fertur motu contrario mundo. Hoc manifeſtum eſt ex ſtellis, quæ ante ſolem oriuntur. Nam quæcumque ſtellæ ante ortum ſolis ſpectatæ fuerint oriri ante ſolem, hæ ſequentibus noctibus tempeſtivius conſpiciuntur oriri ante ſolem: atque hoc fit continuo in omnibus noctibus. unde manifeſtum eſt, quod in conſequentia ſigna ſol procedat, cum ab occaſu verſus ortum moveatur contra mundi motum: ſi vero ab ortu verſus occaſum ferretur ſol, ſemper contingeret eas ſtellas, quæ prius oriremur, minime apparere. Nam in antecedentia tranſiens ſigna, debebat eas ſuis radiis obſcurare; ſtellæ enim, cum prope ſolem fuerint, non videntur, utpote a ſole obſcuratæ. At hoc non fit: ſed ſtellæ, quæ prius oriuntur, ſequentibus noctibus ſemper magis, magiſque ab ortu diſtantiam habere ſpectantur: ita ut menſtruo tempore totum ſignum conſtellationis ante ſolem oriatur, quod prius radiis ſolis occultabatur. ſemper enim illud ſignum, quod ſolem ſequitur, a ſole fit inviſibile, propter radios ſolis; illud vero, quod præcedit ſolem, conſpicitur: in menſtruo autem tempore ſignum ſequens ſemper eſt inviſibile, cum ſol ad id tranſeat; præcedens vero ſignum, cum diſtat duorum ſignorum ſpatio, conſpicitur; atque hoc in duodecim ſignis ſemper fit. E quibus manifeſtum eſt,

Digitized by Google

quod Sol, cum contra mundi motum fetatur, in conſequentia, & non in antecedentia ſigna tranſitum faciat.

Manifeſtius antem ia Luna conſpicitur motus. Nam & ipſa contra motum mundi ab occaſu verſus ortum videtur moveri. hoc autem in una nocte poteſt deprehendi per viſionem, cum apparentia teſtimoniam præbeat. Cum enim apud aliquam ſtellarum fixarum conſpecta fuerit Luna, nocte procedente diſtat ab illa obſervata ſtella ad ortum, & ſtella illa a Luna ad occaſam. ae ſæpe in tota nocte Lana grada ab illa obſervata ſtella diſtat ad ortum: ita ur in una nocte ſpectetur motus contrarius mundo; non enim ad antecedentes ſtellas procedit, ſed ad conſequentes.

Opinio quorumdam de motu Solis, & Lunæ. Dicunt autem quidam, ſolem ad conſequeatia ſigna traaſitum facete, & Lunam ſimilitet; verumtamen eos noa moveri contra mundum, ſed propter magnitudines ſuperari eos a ſphæra ſtellarum inerrantium; videti autem nobis in conſequentia ſigna tranſitum illum fieri juxta motum contrarium: ſed hoc non eſſe verum; & ferri Solem, & Lunam ab ortu verius occaſum; ſed cum ſuperentur a mundo, antequam circulum peragrent, in conſequentibus ſignis ſpectari. Utuntur autem quidam & hac ſimilitudine; ſi enim aliquis (inquiunt) coaſtitueret curiores duodecim eadem celeritate utentes, & facientes in circulo motum, deinde veto alium quemdam intet ipſos tardius ſe moventem, & tamen iis ſimilem motum ia circulo facientem: videbitur quidem is, cum aatevertiatur, in conſequentia tranſire, vetum ex rei vetitate hoc noa erit; ſed cum ſimiliter atque ipſi moveatat, tamen propter tarditatem videbitur in contraria moveri. Atque hoc idem & in Sole, & Luna contingere. Cum enim verſus eaſdem partes cum mundo moveantur, propter tarditatem in conſequentia inferius feruntur; quemadmodam aavigia, quæ in fluviis deferuntur, cum a fluxu ſuperantur, videatur retro ferri; hoc autem inqaiunt & in Sole, & in Luna contingere.

Refutatur opinio. At hæc opinio, etſi a multis philoſophis eſt dicta, tamen non congruit cum apparentiis; ſi eaim juxta hajuſmodi relictionem moverentur, cum corpora illa inferius moveantur, propter magnitudines oportebat in parallelis circulis hanc relictionem fieri, quemadmodum & ſtellæ inerrantes omnes in parallelis circulis feruntur; eo quod & mundi motus eſt circularis ab ortu verſus occaſum. At non relinquuntur in parallelis circulis; ſed Sol cum in circulo per media ſigna tranſeunte moveatur, ſimul etiam ſecundum latitudinem facit motum a ſolſtitio ad ſolſtitium: quod ut opinor proprius ei ſit motus hic ab orta verius occaſum; ille ab occaſu verſus ortum: Luna vero in tota latitudine zodiaci circuli motum facit. Nihil vero eorum, quæ ſecundum relictionem feruntur, ſimal poteſt ſecundum latitudinem moveri; ſed debet ſecundum mundi motum relictionem illam

Aliter quoque refellitur. facere. Convincit autem hanc opinionem, quod falſa ſit, maxime omnium motus quinque planetarum. Illi enim interdam relinquuntur ab inerrantibus ſtellis, interdum præcedunt eas; interdam apud eaſdem ſtellas manent: quæ etiam ſtationes vocantur. Talis cum motus ſit planetarum, manifeſtum eſt, quod tranſitus in conſequentia non fiat ſecandum relictionem; ſemper enim quaſi a tergo relinqueretur: at nunc cujuſque eſt propria quædam ſphæra, ſecundum quam nunc in conſequentia teadunt, nunc in antecedentia, nunc vero ſunt ſtationales; ſic igitur & Solis, & Lunæ proprius eſt aliquis, & electivus, & naturalis ſecundum latitudinem motus; ſecandum quem cum ab occaſu verſus ortum moventur, ſimal illum latitudinis motum faciunt. Quod vero noa poſſint ſecundum relictionem in conſequentia ſigna progreſſum facere, etiam hinc eſt manifeſtum, quod non congruenter cum magnitudinibus, neque cum diſtantiis hi progreſſus fiant. ſi enim propter magnitudines corporum inferius moverentur, cum habeant tardiorem motum, quam ſtellæ inerrantes, oportebat congruenter cum magnitudinibus, & cum diſtantiis relictiones fieri; hoc cum non fiat, neceſſe eſt dicere, ſecundum naturam eſſe errantibus ſtellis contrarium illum motum. Jam certe propter propriam cujuſque ſphæram contingit diverſos fieri progreſſus.

ἥλιος ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ κινούμενος εἰς τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων, καὶ οὐκ εἰς τὰ προηγούμενα ποιεῖται τὴν μετάβασιν.

Ἐκδηλότερον δέ ἐστι ἡ τῆς σελήνης θεωρεῖται ἡ κίνησις· καὶ γὰρ αὕτη ὑπεναντίως τῷ κόσμῳ θεωρεῖται ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν κινουμένη. τοῦτο δὲ ἐν μιᾷ νυκτὶ δύναται καταλαμβάνεσθαι διὰ τῆς ὁράσεως, ἐπιμαρτυρούντων τῶν φαινομένων. ὅταν γὰρ παρά τινα τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων θεωρηθῇ ἡ σελήνη, προβαινούσης τῆς νυκτὸς ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ παρατετηρημένου ἀστέρος πρὸς ἀνατολὴν, καὶ ὁ ἀστὴρ ἀπὸ τῆς σελήνης πρὸς δύσιν. καὶ πολλάκις ἐν ὅλῃ τῇ νυκτὶ * ἡ σελήνη μοίρας ἀπὸ τοῦ παρατετηρημένου ἀστέρος διΐσταται πρὸς ἀνατολήν· ὥστε ἐν μιᾷ νυκτὶ θεωρεῖσθαι τὴν ὑπεναντίαν κίνησιν τῷ κόσμῳ. οὐ γὰρ εἰς τοὺς προηγουμένους ἀστέρας προβαίνει, ἀλλ' εἰς τοὺς ἑπομένους. * V. C. τῇ νυκτὶ ἡ μοίρα.

Λέγουσι δέ τινες εἰς μὲν τὰ ἑπόμενα ζῴδια τὴν μετάβασιν γίνεσθαι τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ· μὴ μέντοιγε ὑπεναντίως αὐτοὺς κινεῖσθαι τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ διὰ τὰ μεγέθη ὑπολείπεσθαι αὐτοὺς ὑπὸ τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας· δοκεῖν δὲ ἡμῖν εἰς τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων τὴν μετάβασιν γίνεσθαι κατὰ τὴν ἐναντίαν κίνησιν· τοῦτο δὲ μὴ εἶναι ἀληθὲς, ἀλλὰ φέρεσθαι μὲν ἥλιον καὶ σελήνην ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν, καταταχυμένους δὲ ὑπὸ τοῦ κόσμου, πρὶν τὸν κύκλον περιδραμεῖν, ἐν τοῖς ἑπομένοις ζῳδίοις θεωρεῖσθαι. χρῶνται δέ τινες καὶ τῷ ὁμοιώματι τούτῳ· εἰ γάρ τις, φασὶν, ὑποστήσαιτο δρομεῖς ιβ´ ἴσῳ τάχει χρωμένους, καὶ ποιουμένους ἐπὶ κύκλου τὴν κίνησιν, εἶτα μέντοιγε ἄλλον τινὰ ἕνα βραδύτερον ἐν αὐτοῖς κινούμενον, ὁμοίαν δὲ τὴν κίνησιν αὐτοῖς ποιούμενον ἐπὶ κύκλου· δόξει μὲν * περικαταλαμβανόμενος, εἰς τὰ ἑπόμενα μεταβαίνειν, οὐκ ἔσται δὲ τοῦτο ἐπὶ τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὁμοίως αὐτοῖς κινούμενος διὰ τὴν βραδύτητα δόξει εἰς τὰναντία κινεῖσθαι, τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης συμβεβηκέναι. ἐπὶ γὰρ τὰ αὐτὰ μέρη κινούμενοι τῷ κόσμῳ, διὰ τὴν βραδύτητα εἰς τὰ ἑπόμενα ὑποφέρονται. καθάπερ τὰ ἐπὶ τῶν ποταμῶν καταφερόμενα πλοῖα προκαταταχύμενα ὑπὸ τοῦ ῥεύματος δοκεῖ εἰς τὰ ὀπίσω κινεῖσθαι· τοῦτο δέ φασι καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης συμβαίνειν. * f. προκαταλαμβάνων.

Αὕτη δὲ ἡ δόξα ὑπὸ πολλῶν φιλοσόφων εἰρημένη ἀσύμφωνός ἐστι τοῖς φαινομένοις· εἰ γὰρ καθ' ὑπόλειψιν ἐκινοῦντο, ὑποφερομένων τῶν σωμάτων διὰ τὰ μεγέθη, ἔδει κατὰ παραλλήλους κύκλους τὴν ὑπόλειψιν γίνεσθαι. καθάπερ καὶ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες πάντες ἐπὶ παραλλήλων κύκλων φέρονται, διὰ τὸ καὶ τὴν τοῦ κόσμου φορὰν ἐγκύκλιον εἶναι ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν. νυνὶ δὲ οὐχ ὑπολείπονται κατὰ παραλλήλους κύκλους. ἀλλ' ὁ μὲν ἥλιος ἐπὶ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων κύκλου κινούμενος, ἅμα καὶ τὴν κατὰ πλάτος πάροδον ποιεῖται ἀπὸ τροπῶν ἐπὶ τροπάς· ὡς ἂν, οἶμαι, ἰδίας ὑπαρχούσης αὐτῷ τῆς κινήσεως, τῆς μὲν ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν, τῆς δὲ ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολήν· ἡ δὲ σελήνη ἐν ὅλῳ τῷ πλάτει τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου τὴν πάροδον ποιεῖται. οὐδὲν δὲ τῶν καθ' ὑπόλειψιν ὑποφερομένων ἅμα δύναται κατὰ πλάτος κινεῖσθαι· ἀλλ' ὀφείλει κατὰ τὴν τοῦ κόσμου φορὰν τὴν ὑπόλειψιν ποιεῖσθαι. ἐλέγχει δὲ τὴν δόξαν ψευδῆ ὑπάρχουσαν μάλιστα πάντων ἡ περὶ τοὺς πέντε πλανήτας ἀστέρας κίνησις. ἐκεῖνοι γὰρ ὁτὲ μὲν ὑπολείπονται τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, ὁτὲ δὲ προηγοῦνται· ὁτὲ δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀστέρας μένουσιν, οἳ δὴ καὶ καλοῦνται στηριγμοί. τοιαύτης δὲ ὑπαρχούσης περὶ αὐτοὺς τῆς κινήσεως, φανερὸν ὅτι ἡ ἐπὶ τὰ ἑπόμενα μετάβασις οὐ γίνεται καθ' ὑπόλειψιν· διὰ παντὸς γὰρ ἂν ὑπελείποντο· νυνὶ δὲ ἰδία τίς ἐστιν ἡ περὶ ἕκαστον σφαιροποιΐα, καθ' ἣν ποτὲ μὲν εἰς τὰ ἑπόμενα μεταβαίνουσι, ποτὲ δὲ εἰς τὰ προηγούμενα, ποτὲ δὲ στηρίζουσιν. οὕτω δὴ καὶ περὶ τὸν ἥλιον, καὶ περὶ τὴν σελήνην ἰδία τίς ἐστι καὶ προαιρετικὴ, καὶ κατὰ φύσιν ἡ περὶ πλάτος κίνησις, καθ' ἣν ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν κινούμενοι τὴν κατὰ πλάτος πάροδον ποιοῦνται. ὅτι δὲ οὐ δύνανται καθ' ὑπόλειψιν εἰς τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων τὴν μετάβασιν ποιεῖσθαι, φανερὸν καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀνάλογον τοῖς μεγέθεσι, μηδὲ τοῖς ἀποστήμασι τὰς μεταβάσεις γίνεσθαι. εἰ γὰρ διὰ τὰ μεγέθη τῶν σωμάτων ὑπεφέροντο, βραδυτέραν ἔχοντες τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων κίνησιν, ἔδει ἀνάλογον τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς ἀποστήμασι τὰς ὑπολείψεις γίνεσθαι· μὴ γινομένου δὲ τούτου, ἀνάγκη λέγειν κατὰ φύσιν εἶναι τοῖς πλανωμένοις ἀστράσι τὴν ὑπεναντίαν κίνησιν. ἤδη μέντοι διὰ τὴν ἰδίαν ἑκάστου σφαιροποιΐαν διαφόρους συμβέβηκε τὰς μεταβάσεις γίνεσθαι.

ΚΕΦΑ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιά.

[45] Περὶ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν.

Ο Κόσμος κινούμενος ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν, ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ ἀποκαθίσταται ἀπ' ἀνατολῆς ἐπ' ἀνατολήν. ἐν δὲ τῇ τοῦ κόσμου περιστροφῇ πάντες οἱ ἀστέρες καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ἀνατέλλουσι καὶ δύνουσι. καὶ ἔστιν ἀνατολὴ μὲν ἡ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένη * πρὸς τὸν ὁρίζοντα φάσις· δύσις δὲ ἡ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένη ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα κρύψις. ἄλλως δὲ λέγονται ἐπιτολαὶ καὶ κρύψεις, ἃς ἔνιοι ἀγνοοῦντες κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὑπολαμβάνουσι λέγεσθαι. μεγάλη δέ ἐστι διαφορὰ ἀνατολῆς καὶ ἐπιτολῆς. ἀνατολὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ προειρημένη· ἐπιτολὴ δὲ ἡ γινομένη πρὸς τὸν ὁρίζοντα φάσις μετὰ τῆς πρὸς τὸν ἥλιον ἀποστάσεως λαμβανομένη. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς κρύψεως. ἄλλως μὲν γὰρ λέγεται δύσις ἡ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένη ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα κρύψις· ἄλλως δὲ ἡ γινομένη κρύψις πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἅμα καὶ τὸν ἥλιον.

* γρ. ἡ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα φαίνεσις.

Εἰσὶ δὲ περὶ ἕκαστον τῶν ἀστέρων ἐπιτολαὶ δύο. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν λέγονται ἑῷαι· αἱ δὲ ἑσπέριαι. καὶ ἔστιν ἑῴα μὲν ἐπιτολή, ὅταν ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνατέλλοντι συνανατέλλῃ τις ἀστήρ, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γινόμενος ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος· ἑσπερία δ' ἐστὶν ἐπιτολή, ὅταν τοῦ ἡλίου δύνοντος ἐπιτέλλῃ τις ἀστὴρ ἅμα κατὰ τὸν ὁρίζοντα γενόμενος.

Τῶν δὲ ἑῴων καὶ τῶν ἑσπερίων ἐπιτολῶν διαφοραί εἰσι δύο. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀληθιναὶ λέγονται· αἱ δὲ φαινόμεναι. ἀληθιναὶ μέν, ὅταν ἅμα κατ' ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος γενόμενος ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου συνανατέλλῃ τις ἀστήρ· αὕτη δὲ ἡ ἐπιτολὴ ἀθεώρητος γίνεται διὰ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου. ἐν δὲ ταῖς ἐχομέναις ἡμέραις ὁ μὲν ἥλιος ὑπεναντίως κινούμενος εἰς τὰ ἑπόμενα μεταβαίνει· ὁ δὲ ἀστὴρ τοσοῦτον προανατέλλει τοῦ ἡλίου, ὅσον ὁ ἥλιος εἰς τὰ ἑπόμενα μεταβῇ ἐν τῷ ἡμερησίῳ χρόνῳ. οὔπω μέντοι δύναται θεωρηθῆναι ἡ τοῦ ἄστρου ἐπιτολή, ἔτι δὲ καταυγάζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. πάλιν δὲ ἐν μὲν τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ ὁ μὲν ἥλιος εἰς τὰ ἑπόμενα μετέβη· ὁ δὲ ἀστὴρ τοσοῦτον προανατέλλει τοῦ ἡλίου, ὅσον ὁ ἥλιος ἐν ταῖς δυσὶν ἡμέραις μεταβέβηκεν. ἐν δὲ ταῖς ἐχομέναις ἡμέραις ἀεὶ τοῦ ἀστέρος ἑωθινώτερον μᾶλλον καὶ ἑωθινώτερον προανατέλλοντος, ὅταν τοσοῦτον προανατέλλῃ, ὥστε θεωρηθῆναι τὴν τοῦ ἄστρου ἐπιτολήν, ἐκφυγόντος αὐτοῦ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου, τότε λέγεται ὁ ἀστὴρ ἑῴαν φαινομένην ἐπιτολὴν πεποιῆσθαι. διὸ καὶ αἰτίαν καὶ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν αἱ φαινόμεναι τῶν ἄστρων ἐπιτολαὶ προλέγονται, καὶ παρατηροῦνται. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἑσπερίων ἐπιτολῶν πάλιν. καὶ γὰρ τούτων διαφοραί εἰσι δύο. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀληθιναὶ λέγονται, αἱ δὲ φαινόμεναι. ἀληθιναὶ μέν, ὅταν ἅμα κατ' ἀλήθειαν τοῦ ἡλίου δύνοντος, ἐπιτέλλῃ τις ἀστήρ, ἅμα γινόμενος ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος πρὸς τὴν κατὰ τὸν λόγον ἀκρίβειαν. καὶ αὗται δὲ αἱ ἐπιτολαὶ ἀθεώρητοι γίνονται διὰ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου. ἐν δὲ ταῖς ἑξῆς ἡμέραις διὰ τὴν τοῦ ἡλίου μετάβασιν, συναιρουμένου τοῦ πρὸς τὸν ἀστέρα διαστήματος, προανατέλλει μὲν πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου δύσεως, ἔτι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταυγαζόμενος ἀθεώρητός ἐστιν. ὅταν δὲ μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν πρῶτος ἐκπεφευγὼς τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου θεωρηθῇ, τότε λέγεται φαινομένην ἑσπερίαν ἐπιτολὴν πεποιῆσθαι. ἐν δὲ ταῖς ἐχομέναις νυξὶ μετεωρότερος ἀεὶ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον φαίνεται.

Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν δύσεων διαφοραὶ λέγονται δύο. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἑῷαί εἰσιν, αἱ δὲ ἑσπέριαι. ἑῷαι μὲν οὖν λέγονται δύσεις, ὅταν τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος δύνῃ τις ἀστήρ· ἑσπερία δὲ δύσις λέγεται, ὅταν τοῦ ἡλίου δύνοντος συγκαταφέρηταί τις ἀστὴρ ἅμα γινόμενος ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα. εἰσὶ δὲ τῶν ἑῴων δύσεων διαφοραὶ δύο. αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἀληθιναί, αἱ δὲ φαινόμεναι. ἀληθιναὶ μέν, ὅταν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος γένωνται ὅ τε ἥλιος, καὶ ὁ ἀστὴρ δύνων. αὗται δὲ αἱ δύσεις ἀθεώρητοι γίνονται διὰ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου. φαινομένη δέ ἐστιν ἑῴα δύσις, ὅταν πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς, τὸ ἔσχατον δύνων ὁ ἀστὴρ θεωρηθῇ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἑσπερίων δύσεων αἱ διαφοραί εἰσι δύο. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσιν ἀληθιναί, αἱ δὲ φαινόμεναι. ἀληθιναὶ μὲν ὅταν ἀκριβῶς ἅμα ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος γένωνται ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀστὴρ ἀμφότεροι δύνοντες· ἀθεώρητοι δὲ καὶ αὗται αἱ δύσεις γίνονται διὰ τὰς αὐγὰς τοῦ ἡλίου· φαινόμεναι δέ εἰσιν ἑσπέριαι δύσεις, ὅταν μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν ἐπικαταδύνῃ τις ἀστὴρ

CAPUT XI.

De ortibus & occaſibus.

MUndus cum movetur ab ortu verſus occaſum, die & nocte reſtituitur ab ortu verſus ortum: in converſione autem mundi omnes ſtellæ quotidie & oriuntur, & occidunt. Et ortus quidem eſt apparitio ſupra horizontem: occaſus vero eſt occultatio, quæ quotidie fit infra horizontem. Aliter autem dicuntur ἐπιτολή, & κρύψις, id eſt apparitio, & occultatio; quæ nonnulli ex ignorantia ſecundum eumdem ſenſum putant dici. Eſt autem magna differentia inter ἀνατολὴν & ἐπιτολήν. ἀνατολή eſt ortus ille, de quo jam dictum eſt. at ἐπιτολή, eſt illa ad horizontem apparitio, quæ deſumitur cum diſtantia a Sole. Eadem differentia eſt inter δύσιν, id eſt occaſum, & κρύψιν, id eſt occultationem. Aliter enim dicitur δύσις, occaſus, qui eſt quotidiana infra horizontem occultatio: aliter vero κρύψις, id eſt, occultatio, quæ fit ſimul & ad horizontem, & ad Solem.

Differunt ἀνατολὴ & ἐπιτολὴ item δύσις & κρύψις

Sunt autem cujuſque ſtellæ ortus duo; alii enim dicuntur matutini, alii veſpertini. Matutinus ortus eſt, cum ſimul cum Sole oriente ſtella aliqua oritur, eſtque eodem tempore in horizonte. Veſpertinus ortus eſt, cum Sole occidente oritur ſtella aliqua ſimul in horizonte conſtituta.

Matutinorum & veſpertinorum ortuum duæ ſunt differentiæ. alii enim eorum veri dicuntur; alii apparentes. Veri cum ſimul revera ſtella aliqua in horizonte conſtituta oritur, Sole oriente. atque hic ortus, non videtur propter radios Solis. in diebus autem proxime ſequentibus Sol, cum contra mundi motum moveatur, tranſit in conſequentia; ſtella vero tantum oritur ante Solem, quantum Sol in conſequentia tranſierit in diurno tempore: nondum tamen poteſt ſpectari ortus aſtri; adhuc enim a Sole obſcuratur. rurſus vero in die proxime ſequenti Sol in conſequentia tranſiit; ſtella vero tantum oritur ante Solem, quantum Sol in duobus diebus progreſſus fuit. in diebus deinde continuo ſequentibus ſtella ſemper magis magiſque tempeſtive ante Solem oriens, cum tantum præorta fuerit, ut aſtri ortus ſpectetur, cum ipſum radios Solis effugerit, tunc dicitur ſtella hæc matutinum apparentem ortum facere. quam ob cauſam etiam in tabulis apparentes aſtrorum ortus prædicuntur: nam veri ortus ſunt inviſibiles, atque inobſervabiles; at apparentes ortus, & prædicuntur, & obſervantur. Eadem rurſus etiam eſt ratio in veſpertinis ortibus. Etenim horum duæ ſunt differentiæ. horum enim alii dicuntur veri, alii apparentes. Veri quidem, cum ſimul vere, ſecundum præciſionem rationis, ſtella aliqua in horizonte conſtituta oritur, Sole occidente. atque hi ortus ſunt inviſibiles propter radios Solis. in diebus vero ſequentibus, cum propter Solis progreſſum diſtantia ejus a ſtella minuatur, ſtella quidem oritur ante Solis occaſum, adhuc tamen a Sole obſcurata inviſibilis eſt. cum vero poſt Solis occaſum primum conſpecta fuerit effugiſſe radios Solis, tunc dicitur apparentem veſpertinum ortum facere. in ſequentibus vero noctibus ſemper magis magiſque ſublimis apparet.

Ortus matutini ratio,

Veſpertinus ortus explicatur

Similiter etiam occaſuum duæ dicuntur differentiæ. horum enim alii ſunt matutini, alii veſpertini. Matutini occaſus dicuntur, cum Sole oriente occidit ſtella aliqua: dicitur veſpertinus occaſus, cum Sole occidente ſimul aliqua ſtella defertur infra horizontem. Sunt autem matutinorum occaſuum differentiæ duæ. alii enim ſunt veri, alii apparentes. Veri quidem, cum ſimul in horizonte conſtituti fuerint & Sol & ſtella; Sol quidem oriens, ſtella vero occidens. hi autem occaſus inviſibiles ſunt propter radios Solis. Apparens vero matutinus occaſus eſt, cum ante Solis ortum poſtremo ſtella ſpectatur occidere. Similiter etiam in veſpertinis occaſibus duæ ſunt differentiæ. alii enim eorum ſunt veri, alii apparentes. Veri quidem, cum ambo penitus in horizonte conſtituti fuerint, & Sol, & ſtella, ambo occidentes. Inviſibiles ſunt & hi occaſus propter radios Solis. Apparentes autem occaſus veſpertini ſunt, cum poſt Solis

Occaſus matutini.

Ortus veſpertinus.

45 Περὶ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν.) De hoc toto capite accurate diſputatum eſt libro I. hujus operis.

Solis occaſum inſuper occidit aliqua ſtella conſpecta a nobis. Ex matutinis igitur ortibus, & occaſibus, ii qui ſunt veri, prius fiunt; qui apparentes, poſterius. Ex veſpertinis vero ortibus, & occaſibus ii, qui ſunt apparentes, prius fiunt; qui veri, poſterius. Matutinus quidem ortus poſt matutinum, & veſpertinus ortus poſt veſpertinum ortum: & in ſumma omnis ſimilis ſpecies a ſimili ſpecie omnibus aſtris per annum contingit; ſol enim annuo tempore zodiacum circulum peragrans, rurſus ad eaſdem ſtellas accedit.

Ratio ortuum & occaſuum pro ſitu ſtellarum. Matutinus ortus a veſpertino ortu iis aſtris, quæ in zodiaco ſunt ſita, per ſemeſtre tempus contingit; item matutinus occaſus a veſpertino occaſu. At iis aſtris, quæ extra zodiacum verſus boream ſunt ſita, matutinus ortus a veſpertino ortu per majus tempus quam ſemeſtre contingit. Aſtris vero his, quæ extra zodiacum verſus meridiem poſita ſunt, matutinus ortus a veſpertino ortu per brevius tempus, quam ſemeſtre, contingit. Tempus vero majus ſemeſtri non eſt omnibus aſtris definitum; ſed aliis longius, aliis brevius. Nam iis aſtris, quæ ſemper magis magiſque verſus ſeptentrionem ſunt ſita, ſemper quoque majus majuſque tempus contingit: eo quod ſemper majora ſegmenta ſupra terram ferantur iis, quæ ſemper magis verſus ſeptentrionem ſunt poſita. At iis aſtris, quæ verſus meridiem magis declinant, ſemper magis magiſque brevius evenit tempus; ſtellæ enim verſus meridiem poſitæ feruntur in minoribus ſegmentis ſupra terram.

Contra iis ſtellis, quæ extra zodiacum verſus boream ſunt ſitæ, tempus illud minus eſt ſemeſtri, quod eſt a matutino occaſu uſque ad veſpertinum ortum. Iis vero ſtellis, quæ verſus meridiem ſunt poſitæ, majus ſemeſtri eſt tempus illud, quod eſt a matutino occaſu uſque ad veſpertinum ortum. Varietas autem temporum reſpondet diſtantiis ſtellarum a zodiaco circulo, ſecundum ſegmentorum varietatem, quæ ſupra terram ab horizonte intercipiuntur.

Stellis iis, quæ in zodiaco circulo ſunt ſitæ, ſimul contingit matutinus ortus, & veſpertinus occaſus, & rurſus ſimul matutinus occaſus, & veſpertinus ortus: reliquis aſtris non ſimul prædictæ ſpecies perficiuntur; ſed hæ variant ſecundum tempora, cum ſtellæ habeant circularem motum ab ortu verſus occaſum. Quæ enim eorum aſtrorum ſita ſunt in circulo æquinoctiali, æqualem habent curſum ſupra terram, & infra terram; æqualiter enim ſecatur æquinoctialis circulus ab horizonte: quæ vero aſtra extra æquinoctialem verſus boream ſunt ſita, hæc majori tempore feruntur ſupra horizontem, minore tempore infra horizontem. Omnium enim circulorum, in quibus moventur inerrantes ſtellæ, majora ſegmenta ſupra terram intercipiuntur ab horizonte, minora vero infra terram, propter elevationem poli: quæ vero aſtra extra æquinoctialem verſus meridiem ſunt poſita, ea minorem habent motum ſupra terram, majorem infra terram. Rurſus enim auſtrales circuli, in quibus inerrantes ſtellæ feruntur, minora ſegmenta habent ſupra terram, majora infra terram. Talis cum ſit motus inerrantibus aſtris, evenit, ut non omnia, quæ ſimul oriuntur, ſimul etiam occidant, ſed ex iis, quæ ſimul oriuntur, ea, quæ magis ſunt auſtralia, ſemper prius occidant, eo quod minora ſegmenta habeant ſupra terram. ſimiliter neque ea, quæ ſimul occidunt, ſimul etiam oriuntur, ſed ex iis ea, quæ ſunt magis borealia, prius oriuntur; eo quod infra horizontem minora habeant ſegmenta. Rurſus neque ea, quæ prius oriuntur, etiam prius occidunt; ſed quædam eorum, quæ prius oriuntur, ſimul etiam occidunt; quædam vero poſterius. ſimiliter eorum, quæ prius occidunt, quædam non oriuntur prius, ſed ſimul oriuntur, & occidunt alia prius; alia poſterius. Mentionem facit & horum ex parte Aratus, cum ſic inquit,

Sed ſemper taurus velocior auriga
In alteram partem deſcendere, licet ſimul aſcendat.

In his enim inquit, taurum ſimul cum auriga ortum, prius tamen occidere. Fit autem hoc propter ſegmentorum exceſſum, in quibus ſupra terram, & infra terram inerrantes ſtellæ feruntur; propter hanc autem ſphæram non omnia aſtra oriuntur omni nocte: ſed quædam oriuntur & occidunt; quædam vero oriuntur quidem, non tamen occidunt: quædam vero neque oriuntur, neque occidunt. ſed ea, quæ magis ſunt borealia, cum ſint ſublimia poſt Solis occaſum, ante ſolis ortum adhuc ſublimiora apparent; quæ vero ſunt magis

τῷ ἡλίῳ, θεωρούμενος ὑφ' ἡμῶν. τῶν μὲν οὖν ἑῴων ἐπιτολῶν καὶ δύσεων πρότεραι γίνονται αἱ ἀληθιναὶ, ὕστεραι δὲ αἱ φαινόμεναι· τῶν δὲ ἑσπερίων ἐπιτολῶν τε καὶ δύσεων πρότεραι γίνονται αἱ φαινόμεναι, ὕστεραι δὲ αἱ ἀληθιναί. ἑῴα μὲν ἐπιτολὴ ἀπὸ ἑῴας, καὶ ἑσπερία ἐπιτολὴ ἀπὸ ἑσπερίας ἐπιτολῆς, καὶ καθόλου πᾶν τὸ ὅμοιον εἶδος ἀπὸ τοῦ ὁμοίου εἴδους, πᾶσι τοῖς ἄστροις δι' ἐνιαυτοῦ γίνεται. ὁ γὰρ ἥλιος ἐνιαυτῷ διελθὼν τὸν ζῳδιακὸν κύκλον, πάλιν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἀστέρας γίνεται.

Ἑῴα δὲ ἐπιτολὴ ἀπὸ ἑσπερίας ἐπιτολῆς τοῖς μὲν ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κειμένοις ἄστροις δι' ἑξαμήνου γίνεται, καὶ ἑῴα δύσις ἀπὸ ἑσπερίας δύσεως· τοῖς δὲ βορειοτέροις τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κειμένοις ἄστροις ἑῴα μὲν ἐπιτολὴ ἀπὸ ἑσπερίας ἐπιτολῆς διὰ πλείονος χρόνου, ἢ ἑξαμηνιαίου γίνεται· τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν κειμένοις τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἑῴα ἐπιτολὴ ἀπὸ ἑσπερίας ἐπιτολῆς δι' ἐλάττονος ἢ ἑξαμηνιαίου χρόνου γίνεται. ὁ δὲ πλεονάζων χρόνος τοῦ ἑξαμήνου οὐκ ἔστι πᾶσι τοῖς ἄστροις ὡρισμένος· ἀλλ' οἷς μὲν πλείων· οἷς δὲ ἐλάττων. τοῖσδε γὰρ πρὸς ἄρκτον ἀεὶ μᾶλλον κειμένοις πλείων ἀεὶ καὶ πλείων ὁ χρόνος γίνεται, διὰ τὸ μείζονα τμήματα ὑπὲρ γῆν φέρεσθαι * τοῖς ἀεὶ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον κειμένοις. τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν μᾶλλον κειμένοις ἀεὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐλάττων ὁ χρόνος γίνεται. ἐλάττονα γὰρ τὰ τμήματα ὑπὲρ γῆν φέρονται οἱ πρὸς μεσημβρίαν ἀστέρες κείμενοι. * f. τοὺς, & κειμένους.

Ἀνάπαλιν δὲ τοῖς πρὸς ἄρκτον κειμένοις τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ἐλάττων ἐστὶ χρόνος ἑξαμήνου ὁ ἀπὸ ἑῴας δύσεως μέχρι ἑσπερίας ἐπιτολῆς· τοῖς δὲ πρὸς μεσημβρίαν πλείων ὁ χρόνος ἑξαμήνου ἀπὸ ἑῴας δύσεως μέχρι ἑσπερίας ἐπιτολῆς. ἡ δὲ παραλλαγὴ τῶν χρόνων ἀκολούθως γίνεται τῇ ἀποστάσει τῶν ἀπὸ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κατὰ τὴν τῶν τμημάτων παραλλαγὴν τῶν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβανομένων ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. Hæc deſunt in veteribus.

Τοῖς δ' ἐπὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κειμένοις ἅμα γίνεται ἑῴα ἐπιτολή, καὶ ἑσπερία δύσις, καὶ πάλιν ἅμα ἑῴα δύσις, καὶ ἑσπερία ἐπιτολή. τοῖς δὲ λοιποῖς ἄστροις οὐχ ἅμα τὰ προειρημένα εἴδη ἐπιτελεῖται· ἀλλὰ διαλλάσσει κατὰ τοὺς χρόνους, τῶν ἀστέρων κινουμένων ἐγκύκλιον φορὰν ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δύσιν. ὅσα μὲν οὖν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου κεῖται, τὸν ἴσον δρόμον ὑπὲρ γῆν φέρεται, καὶ ὑπὸ γῆν· διχοτομεῖται γὰρ ὁ ἰσημερινὸς κύκλος ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος· ὅσα δὲ τῶν ἄστρων πρὸς ἄρκτον κεῖται τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου, ταῦτα πλείονα μὲν χρόνον ὑπὲρ γῆν φέρεται, ἐλάττονα δὲ ὑπὸ γῆν. πάντων γὰρ κύκλων, καθ' ὧν φέρονται οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, μείζονα μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος, ἐλάττονα δὲ ὑπὸ γῆν, διὰ τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου. ὅσα δὲ τῶν ἄστρων πρὸς μεσημβρίαν κεῖται τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου, ἐλάττονα μὲν φορὰν ὑπὲρ γῆν φέρεται, πλείονα δὲ ὑπὸ γῆν. πάλιν γὰρ τῶν κύκλων, καθ' ὧν φέρονται οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες οἱ ἐπὶ μεσημβρίαν κείμενοι, ἐλάττονα μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἔχουσι, μείζονα δὲ ὑπὸ γῆν. τοιαύτης δὲ φορᾶς τοῖς ἀπλανέσιν ἄστροις ὑπαρχούσης, συμβαίνει μὴ πάντα τὰ ἅμα ἀνατέλλοντα καὶ ἅμα δύνειν, ἀλλὰ τῶν ἅμα ἀνατειλάντων ἀεὶ τὰ πρὸς μεσημβρίαν μᾶλλον αὐτῶν κείμενα πρότερον δύνειν, διὰ τὸ ἐλάττονα τμήματα ὑπὲρ γῆν φέρεσθαι. ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὰ ἅμα δύνοντα ἅμα καὶ ἀνατέλλει· ἀλλὰ τὰ πρὸς ἄρκτον αὐτῶν μᾶλλον κείμενα πρότερον ἀνατέλλει, διὰ τὸ ἐλάττονα τμήματα ὑπὸ γῆν φέρεσθαι. πάλιν δὲ οὐδὲ τὰ πρότερον ἀνατέλλοντα καὶ πρότερον δύνει· ἀλλὰ τινὰ μὲν τῶν πρότερον ἀνατειλάντων ἅμα καὶ δύνει, τινὰ δὲ ὕστερον. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν πρότερον δυνόντων τινὰ μὲν οὐ προανατέλλει, ἀλλ' ἅμα μὲν ἀνατέλλει, καὶ δύνει, τὰ μὲν πρότερον, τὰ δὲ ὕστερον. μνημονεύει δὲ καὶ τούτων ἐπὶ ποσὸν Ἄρατος λέγων οὕτως,

Ἀλλ' αἰεὶ ταῦρος προφερέστερος ἡνιόχοιο
Εἰς ἑτέρην καταβῆναι, ὁμηλυσίῃ περ ἀνελθών.

Ἐν γὰρ τούτοις φησὶν ἅμα τὸν ταῦρον τῷ ἡνιόχῳ ἀνατείλαντα πρότερον δύνειν. γίνεται δὲ τοῦτο παρὰ τὴν τῶν τμημάτων ὑπεροχὴν, ὧν ὑπὲρ γῆν φέρονται, ἢ ὑπὸ γῆν οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες. διὰ δὲ τὴν τοιαύτην σφαιροποιΐαν οὐ πάντα τὰ ἄστρα ἀνατέλλει καθ' ἑκάστην νύκτα· ἀλλὰ τινὰ μὲν ἀνατέλλει, καὶ δύνει, τινὰ δὲ ἀνατέλλει μὲν, οὐ δύνει δέ· ἃ δὲ οὔτ' ἀνατέλλει, οὔτε δύνει. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀρκτικώτερα κείμενα, μετέωρα ὑπάρχοντα μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν, πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς ἔτι μετεωρότερα φαίνεται· τὰ δὲ μεσημβρινώτερα κείμενα ἔτ' ἀνατέλλοντα, ἔτι δύνοντα

θεωρεῖται

δυομένων· ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς νυκτὸς χρόνον ὑπὸ γῆν φέρονται. ὅθεν καί τινα τῶν ἄστρων ἀμφιφανῆ καλεῖται, καθάπερ καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος. μετὰ γὰρ τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν πλεονάκις θεωρεῖται, δύνων ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί, καὶ προανατέλλων τοῦ ἡλίου * φαίνεται. δι' ἣν αἰτίαν καλεῖται ἀμφιφανής, ὅτι καὶ ἀφ' ἑσπέρας δύνων, καὶ ἀνατέλλων ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ θεωρεῖται. τὰ δὲ ἐναντίαν ἔχει τάξιν, ὅσα προδύνει μὲν τῆς τοῦ ἡλίου δύσεως, ἐπανατέλλει δὲ μετὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολήν· ὥστε καθ' ὅλην τὴν νύκτα μὴ θεωρεῖσθαι μήτ' ἀνατέλλοντα, μήτε δύνοντα, ἃ καλοῦσί τινες νυκτιδιέξοδα. οὐ κατὰ πάντα δὲ χρόνον ταῦτα τὰ ἰδιώματα περὶ τοὺς αὐτοὺς ἀστέρας ὑπάρχει· ἀλλὰ περὶ τὰς τοῦ ἡλίου μεταβάσεις ἀλλοιοῦται καὶ τὰ περὶ τὰς ἀνατολάς, καὶ τὰ περὶ τὰς δύσεις.

* γρ. φαίνεται

auſtralia, ea neque oriri, neque occidere videntur: ſed per omne noctis tempus ſub horizonte feruntur; unde quædam aſtrorum vocantur bis apparentia: ſicut & Arcturus; poſt Solis enim occaſum ſæpe videtur & occidere eadem nocte, & ante ſolem oriri; quamobcauſſam vocatur bis apparens, quod & a veſpera occidere, & oriri in eadem nocte ſpectetur. Alia vero ordinem habent contrarium, quæ occidunt ante Solis occaſum, oriuntur vero poſt Solis ortum: ita ut per totam noctem non videantur neque oriri, neque occidere; quæ nonnulli vocant νυκτιδιέξοδα, id eſt noctu late expatiantia. Non omni autem tempore omnes hæ proprietates circa eaſdem ſtellas eveniunt, ſed circa Solis tranſitus variantur ea quæ ad ortus, & quæ ad occaſus ſpectant.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϛ'.

Περὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ζωνῶν.

Τῆς συμπάσης γῆς ἐπιφανείας σφαιροειδοῦς ὑπαρχούσης διῄρηται εἰς ζώνας πέντε· ὧν δύο μὲν αἱ περὶ τοὺς πόλους, πορρωτάτω δὲ κείμεναι τῆς τοῦ ἡλίου παρόδου, κατεψυγμέναι λέγονται, καὶ ἀοίκητοι διὰ τὸ ψῦχος· ἀφορίζονται δὲ ὑπὸ τῶν ἀρκτικῶν πρὸς τοὺς πόλους. αἱ δὲ τούτων ἑξῆς, συμμέτρως δὲ κείμεναι πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου πάροδον, εὔκρατοι καλοῦνται· ἀφορίζονται δὲ αὗται ὑπὸ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀρκτικῶν, καὶ τροπικῶν κύκλων, μεταξὺ κείμεναι αὐτῶν. ἡ δὲ λοιπὴ μέση τῶν προειρημένων, κειμένη δὲ ὑπ' αὐτὴν τὴν τοῦ ἡλίου πάροδον, διακεκαυμένη καλεῖται. διχοτομεῖται δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ γῇ ἰσημερινοῦ κύκλου, ὃς κεῖται ὑπὸ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἰσημερινὸν κύκλον. τῶν δὲ εὐκράτων δύο ζωνῶν τὴν βόρειον ὑπὸ τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ οἰκεῖσθαι συμβέβηκεν, ἐπὶ μὲν τὸ μῆκος ὅσον ὡς ἔγγιστα περὶ δέκα μυριάδας σταδίων, ἐπὶ δὲ τὸ πλάτος ὡς ἔγγιστα τὸ ἥμισυ.

CAPUT XII.

De zonis in terra.

Totius terræ ſuperficies, cum ſit globoſa, dividitur in quinque zonas: quarum duæ, quæ ſunt circa polos, & longiſſime ſitæ a Solis itinere, frigidæ dicuntur, atque inhabitabiles propter frigus: determinantur autem a circulis arcticis verſus polos. Zonæ vero, quæ his ſunt proximæ, & mediocriter poſitæ ad Solis acceſſum, temperatæ vocantur; determinantur autem hæ a circulis in mundo arcticis, & tropicis, cum inter eos ſint ſitæ. Reliqua, quæ eſt media prædictarum, & ſita ſub ipſo Solis acceſſu, torrida vocantur; atque hæc a terreſtri æquinoctiali æqualiter ſecatur, qui ſitus eſt ſub mundano æquinoctiali circulo. Ex temperatis zonis duabus eam, quæ eſt borea, quæque a nobis habitatur, contingit habitari, cum in longitudinem ſit fere 100000. ſtadiorum, in latitudinem fere dimidio conſtet.

Duæ frigidæ zonæ.

Duæ temperatæ zonæ.

Torrida zona.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιγ'.

Περὶ οἰκήσεων.

Τῶν δὲ ἐπὶ γῆς κατοικούντων οἱ μὲν λέγονται σύνοικοι, οἱ δὲ περίοικοι, οἱ δὲ ἄντοικοι, οἱ δὲ ἀντίποδες. σύνοικοι μὲν οὖν εἰσιν οἱ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον τῆς αὐτῆς ζώνης κατοικοῦντες· περίοικοι δὲ οἱ ἐν τῇ αὐτῇ ζώνῃ κύκλῳ περιοικοῦντες· ἄντοικοι δὲ οἱ ἐν τῇ αὐτῇ νοτίῳ ζώνῃ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον κατοικοῦντες· ἀντίποδες δὲ οἱ ἐν τῇ νοτίῳ ζώνῃ ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡμισφαιρίῳ κατοικοῦντες κατὰ τὴν αὐτὴν διάμετρον κείμενοι τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ. διὸ καλοῦνται ἀντίποδες. πάντων γὰρ τῶν βαρέων ἐπὶ τὸ κέντρον φερομένων, διὰ τὸ ἐπὶ μέσον εἶναι τὴν φορὰν τῶν σωμάτων, ἐὰν ἀπό τινος οἰκήσεως τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ ἐπὶ κέντρον τῆς γῆς ἐπιζευχθῇ τις εὐθεῖα, καὶ ἐκβληθῇ, οἱ κατὰ τὸ πέρας κείμενοι τῆς διαμέτρου ἐν τῇ νοτίῳ ζώνῃ, ἀντίποδες γίνονται τῶν ἐν τῇ βορείῳ ζώνῃ κατοικούντων.

Διαιρεῖται δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη εἰς μέρη τρία, Ἀσίαν, Εὐρώπην, Λιβύην. διπλάσιον δέ ἐστιν ὡς ἔγγιστα τὸ μῆκος τῆς οἰκουμένης τοῦ πλάτους. δι' ἣν αἰτίαν οἱ κατὰ λόγον γράφοντες τὰς γεωγραφίας, ἐν πίναξι γράφουσι παραμήκεσιν, ὡς διπλάσιον εἶναι τὸ μῆκος τοῦ πλάτους. οἱ δὲ στρογγύλας γράφοντες τὰς γεωγραφίας, πολὺ τῆς ἀληθείας εἰσὶ πεπλανημένοι· ἴσον γὰρ γίνεται τὸ μῆκος τῷ πλάτει, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ φύσει. ἀνάγκη τοίνυν παραλύεσθαι τὰς ἐπὶ διεστημάτων συμμετρίας τὰς ἐν ταῖς στρογγύλαις γεωγραφίαις· ἔκτμημά τι γάρ ἐστι σφαίρας τὸ οἰκούμενον μέρος τῆς γῆς, διπλάσιον ἔχον τὸ μῆκος τοῦ πλάτους, ὅπερ οὐ δύναται ὑποπεριγράφεσθαι κύκλῳ. 46 ἀναμεμετρημένου δὲ τοῦ μεγίστου κύκλου τῶν ἐν τῇ γῇ κατὰ

CAPUT XIII.

De habitationibus.

Eorum, qui in terra habitant, alii dicuntur ſynœci, alii periœci, alii antœci, alii antipodes. Synœci igitur ſunt, qui circa eumdem locum ejuſdem zonæ habitant. periœci vero, qui in eadem zona in circuitu circumhabitant. antœci vero, qui in eadem auſtrali zona ſub eodem hemiſphærio habitant. antipodes vero, qui in auſtrali zona in altero hemiſphærio habitant, ſecundum eamdem diametrum poſiti cum habitabili noſtra terra; quamobrem vocati ſunt antipodes. Cum enim omnia gravia verſus centrum vergant, eo quod verſus medium ſit motus corporum; ſi ab aliqua habitatione earum, quæ ſunt in noſtro orbe habitabili, ad centrum terræ adiungatur aliqua recta, & producatur, tum hi, qui ſunt poſiti ſecundum extremitatem diametri in auſtrali zona, ſiunt antipodes eorum, qui in boreali zona habitant.

Synœci.

Periœci.

Antœci.

Antipodes.

Dividitur autem noſtra terra habitabilis in tres partes; Aſiam, Europam, Libyam. Duplo autem major eſt fere longitudo habitabilis terræ latitudine; quam ob cauſſam qui conſentaneas rationi terræ deſcriptiones inſtituunt, oblongas tabulas adhibent; quod longitudo duplo ſit major latitudine: qui vero terræ deſcriptiones rotunda figura faciunt, multum aberrant a vero; æqualis enim ſit longitudo latitudini, quod natura non patitur. Neceſſe igitur eſt, ut non ſerventur diſtantiarum menſurationes in rotundis deſcriptionibus; ſegmentum enim quoddam eſt ſphæræ pars terræ habitata, quæ longitudinem duplo habet majorem latitudine, quod ſegmentum non poteſt abſcindi circulariter. Dimenſo autem maximo circulo eorum,

Terræ habitabilis diviſio.

46 Ἀναμεμετρημένου δὲ τοῦ μεγίστου.) Eratoſthenea eſt hæc dimenſio maximi circuli ut auctor eſt Strabo lib II, & Plinius lib II, cap CVIII quem ſtadiorum 252000 menſuram Romana computatione dicit efficere trecenties, & quindecies centena millia paſſuum; quod & verum eſt. Nam ſtadium CXXV paſſibus conſtat. Proinde ſi 252000 per 125 multiplices, fient 31500000 paſſuum; quæ ſunt milliariorum 31500. At Cleomedes lib I, cap X refert ab Eratoſthene definitum eſſe terræ ambitum 250000 ſtadiorum; & qua methodo deprehenſus ſit modus ille, deſcribit; nimirum ex eo quod angulus, qui gnomone, & radio Solis includitur Alexandriæ, Sole in Cancri tropico meridiano tempore ſito, pars eſt quinquageſima quatuor rectorum, ut & peripheria circuli in hemiſphærio deſcripti, cui ille angulus inſiſtit, pars eſt quinquageſima circuli totius. Quare cum Syenen inter, & Alexandriam, quæ ſub eodem meridiano ſunt, intervallum ſit quinque millium ſtadiorum: quæ eſt quinquageſima pars ambitus terræ: totus ambitus 250000 ſtadiorum colligetur. Verum cum tot antiquis teſtibus conſtet ab Eratoſthene menſuram illam, quam diximus, terreni ambitus eſſe perſcriptum; videtur paullo plus quinquageſima parte eum angulum, quem gnomon cum radio continet, quem circumferentia circuli maximi in Sciotherico tributum auctore illo fuiſſe.

Sta.

eorum, qui ſunt in terra ſecundum meridianum mundi, & invento myriadum 25, & ſtadiorum 2000: diametro vero myriadum 8, & ſtadiorum 415: diviſo autem meridiano circulo in partes 60, vocatur unum ſegmentum ſexageſimum, quod eſt 4200. ſi enim dividuntur 25 myriades, & 2000 ſtadia in partes 60, fit ſexageſimum 4200. Diſtantiæ igitur inter zonas hoc modo ſunt definitæ. frigidarum quidem zonarum duarum latitudo utriuſque earum eſt ſexageſimorum 6, quæ ſunt ſtadia 25200. temperatarum vero zonarum latitudo utriuſque earum eſt ſexageſimorum 5, quæ faciunt ſtadia 21000. torridæ zonæ latitudo eſt ſexageſimorum 8. Itaque ab æquinoctiali verſus utramque partem uſque ad tropicos ſunt ſexageſima 4, quæ faciunt ſtadia 16800. ſunt igitur a polo, qui eſt in terra, qui ſitus eſt ſub polo mundi, uſque ad circulum arcticum, qui eſt in terra, ſtadia 25200. Rurſus ab arctico, qui eſt in terra, & ſub cæli arctico, uſque ad tropicum terrenum, qui ponitur ſub cæleſti tropico æſtivo, ſtadia 21000. Rurſus ab æſtivo tropico uſque ad terreſtrem æquinoctialem, qui ſitus eſt ſub æquinoctiali mundano, ſunt ſtadia 16800. Rurſus ab æquinoctiali uſque ad alterum tropicum ſtadia ſunt 16800. Deinde a tropico uſque ad arcticum ſunt ſtadia 21000. poſtremo ab arctico uſque ad alterum polum 25200. ut diſtantia inter polos colligatur eſſe 12 myriadum, & præterea 6000 ſtadiorum, quod eſt dimidium circumferentiæ terræ. Nam diſtantia, quæ eſt a polo uſque ad polum, eſt ſemicirculus. Diviſio autem horum ſexageſimorum etiam in armillaribus ſphæris eadem eſt. Parantur enim armillares ſphæræ ſic. A polo arcticus diſtat partibus 36, quæ ſunt ſexageſima 6. ſexies enim ſex ſunt 36. arcticus ab æſtivo tropico diſtat gradibus 30, qui faciunt ſexageſima 5. æſtivus tropicus diſtat ab æquinoctiali gradibus 24, qui ſunt ſexageſima 4. æquinoctialis diſtat ab hyberno tropico totidem gradibus 24. Rurſus hybernus tropicus ab antarctico diſtat gradibus 30. antarcticus ab auſtrali polo diſtat gradibus 36. ut rurſus a polo uſque ad polum colligantur gradus 180, ſexageſima vero 30. ad hoc enim unum clima, & ſphæræ armillares, & ſolidæ parantur, cum ſoli arctici in quibuſdam habitationibus ſecundum diſtantias mutentur. At zonæ terreſtres ad dictum unum clima accipiunt diviſionem eorum, qui in terra habitant. Igitur qui eodem in parallelo habitant, his eædem ſunt apparentiæ ſecundum habitationes; & magnitudines dierum æquales; & magnitudines eclipſium ſimiles; & deſcriptiones horologicorum inſtrumentorum eædem; & ſummatim omnia, quæ contingunt circa habitationes in eodem parallelo poſitas, ſunt eadem. Nam inclinatio mundi manet eadem. Propter inclinationem enim mundi diverſæ ſunt apparentiæ. Atqui initia dierum, & fines non ſimul ſiunt omnibus, ſed aliis prius, aliis poſterius: eſtque apud omnes prima hora, cum ea apud alios ſit medium diei; apud alios occaſus. Jam vero quoad ſenſum, fere ad ſtadia 400 ab ortu verſus occaſum idem manet horizon. Itaque quoad ſenſum ſimul ipſis evenit ortus, & occaſus. At ubi diſtantia fuerit major 400 ſtadiis, ibi antegreſſiones ortuum, & occaſuum fiunt. Iis vero, qui in eodem meridiano habitant, uſque ad ſtadia 400 inſenſibilis fit climatum varietas ſimul. Veruntamen ob eam diſtantiam, quæ magis tranſcendit verſus ſeptentrionem, aut meridiem, alia fit inclinatio. Itaque omnes apparentiæ ſunt diverſæ. Etenim magnitudines dierum, & magnitudines eclipſium, & horologiorum deſcriptiones diverſæ propter habitationes ſiunt iis, qui in eodem meridiano habitant. Nam inclinatio mutatur, cum vel ad boream, vel ad meridiem fit tranſitus. Atqui medietates dierum, & medietates noctium ſimul eveniunt omnibus iis, qui in eodem habitant meridiano.

τῶν ἐν τῷ κόσμῳ μεσημβρινῶν, καὶ εὑρεθείσης μυριάδων κε', καὶ σταδίων β, τῆς δὲ διαμέτρου μυριάδων η' καὶ σταδίων υιε'. [47] διῃρημένου δὲ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου εἰς μέρη ξ', καλεῖται τὸ ἓν τμῆμα ἑξηκοστόν· ὃ γίνεται ,δσ' σταδίων. ἐὰν γὰρ μερισθῶσιν αἱ κε' μυριάδες, καὶ τὰ ,β σταδίων εἰς μέρη ξ', γίνεται τὸ ἑξηκοστὸν σταδίων ,δσ'. ἔστιν οὖν τὰ μεταξὺ τῶν ζωνῶν διαστήματα τοῦτον ἀφωρισμένα τὸν τρόπον. τῶν μὲν κατεψυγμένων ζωνῶν δύο τὸ πλάτος ἑκατέρας αὐτῶν, ἑξηκοστῶν ϛ', ἅπερ εἰσὶ στάδιοι μυρ. ,εσ'· τῶν δὲ εὐκράτων δύο ζωνῶν τὸ πλάτος ἑκατέρας αὐτῶν, ἑξηκοστῶν ε', ἃ γίνεται στάδιοι μυρ. ,α· τῆς δὲ διακεκαυμένης ζώνης τὸ πλάτος ἑξηκοστῶν η'· ὥστε ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἐφ' ἑκάτερα πρὸς τοὺς τροπικοὺς ἑξηκοστὰ εἶναι δ', ἃ γίνεται στάδιοι μυρ. ,ϛω'. γίνονται οὖν ἀπὸ μὲν τοῦ πόλου τοῦ ἐν τῇ γῇ, ὃς κεῖται κατὰ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ πόλον, μέχρι τοῦ ἐν τῇ γῇ ἀρκτικοῦ στάδιοι μυρ. ,εσ'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν τῇ γῇ ἀρκτικοῦ, ὃς κεῖται κατὰ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἀρκτικόν, πρὸς τὸν ἐν τῇ γῇ τροπικόν, ὃς κεῖται κατὰ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ θερινὸν τροπικόν, στάδιοι μυρ. ,α. ἀπὸ δὲ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ μέχρι τοῦ ἐν τῇ γῇ ἰσημερινοῦ, ὃς κεῖται κατὰ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ ἰσημερινόν, στάδιοι ,ϛω. πάλιν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ πρὸς τὸν ἕτερον τροπικὸν ,ϛω'. ἀπὸ δὲ τοῦ τροπικοῦ πρὸς τὸν ἀρκτικὸν στάδια μυρ. ,α. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀρκτικοῦ πρὸς τὸν ἕτερον πόλον μυρ. ,εσ'. ὥστε συνάγεσθαι τὸ μεταξὺ τῶν πόλων διάστημα μυριάδων ιβ', καὶ σταδίων ,ϛ· ὅπερ ἐστὶν ἥμισυ τῆς περιμέτρου τῆς γῆς. τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ πόλου ἐπὶ τὸν πόλον ἐστὶν ἡμικύκλιον. ἡ δὲ διαίρεσις τῶν ἑξηκοστῶν τούτων καὶ ἐν ταῖς κρικωταῖς σφαίραις ἡ αὐτὴ ὑπάρχει. κατασκευάζονται γὰρ αἱ κρικωταὶ σφαῖραι οὕτως. ἀπὸ τοῦ πόλου ὁ ἀρκτικὸς διέστηκε μοίρας λϛ', ἅπερ ἐστὶν ἑξηκοστὰ ϛ'. ἑξάκις γὰρ ἓξ γίνονται λϛ'. ὁ δὲ ἀρκτικὸς ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ διέστηκε μοίρας λ'· ἅπερ ἐστὶν ἑξηκοστὰ ε'. ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ διέστηκε μοίρας κδ'· ἅπερ ἐστὶν ἑξηκοστὰ δ'. ὁ ἰσημερινὸς ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ διέστηκε τὰς ἴσας μοίρας κδ'. ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς τοῦ ἀνταρκτικοῦ διέστηκε μοίρας λ'. ὁ δὲ ἀνταρκτικὸς ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου διέστηκε μοίρας λϛ'· ὥστε πάλιν ἀπὸ τοῦ πόλου ἐπὶ τὸν πόλον συνάγεσθαι μὲν μοίρας ρπ', ἑξηκοστὰ δὲ λ'. πρὸς γὰρ τοῦτο τὸ ἓν κλίμα καὶ αἱ κρικωταὶ σφαῖραι κατασκευάζονται, καὶ αἱ στερεαί, τῶν ἀρκτικῶν μόνων μεταπιπτόντων ἐν ταῖς οἰκήσεσι κατὰ τὰς διαστάσεις. αἱ μέντοιγε ἐν τῇ γῇ ζῶναι πρὸς τὸ εἰρημένον ἓν κλίμα λαμβάνουσι τὴν διαίρεσιν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς κατοικούντων. ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου κατοικοῦσι, τούτοις τὰ αὐτὰ φαινόμενα κατὰ τὰς οἰκήσεις γίνονται, καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν ἴσα, [48] καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων ὅμοια, καὶ τῶν ὡροσκοπείων καταγραφαὶ αἱ αὐταί. καὶ καθόλου πάντα τὰ περὶ τὰς οἰκήσεις τὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου κειμένας, τὰ αὐτὰ ὑπάρχει. τὸ γὰρ ἔγκλιμα τοῦ κόσμου μένει τὸ αὐτό. παρὰ γὰρ τὸ ἔγκλιμα τοῦ κόσμου διάφορα γίνεται τὰ φαινόμενα. αἱ μέντοιγε ἀρχαὶ τῶν ἡμερῶν, καὶ αἱ τελευταὶ οὐχ ἅμα πᾶσι γίνονται, ἀλλ' οἷς μὲν πρότερον, οἷς δὲ ὕστερον· καὶ ἔστιν ἡ παρὰ * πᾶσιν α' ὥρα, παρ' ἄλλοις μέσον ἡμέρας ἤδη, παρ' οἷς δὲ δύσις ἤδη. [49] ἤδη μέντοιγε πρὸς τὴν αἴσθησιν σχεδὸν ἐπὶ σταδίους υ' ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν ὁ αὐτὸς ὁρίζων ὑπάρχει· ὥστε πρὸς αἴσθησιν ἅμα τὰς ἀνατολὰς αὐτοῖς γίνεσθαι, καὶ τὰς δύσεις. ὅταν δὲ πλεῖον γένηται τὸ διάστημα τῶν υ' σταδίων, προανατολαὶ καὶ προδύσεις γίνονται. τοῖς δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κατοικοῦσι μέχρι μὲν σταδίων υ' ἀνεπαίσθητος γίνεται ἡ τῶν κλιμάτων παραλλαγὴ ἅμα. * τὸ μέντοιγε πλεῖον διάστημα * ὑπερβᾶσιν πρὸς ἄρκτον, ἢ πρὸς μεσημβρίαν, ἄλλο γίνεται ἔγκλιμα· ὥστε πάντα τὰ φαινόμενα διάφορα γίνεσθαι. καὶ γὰρ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων, καὶ αἱ τῶν ὡρολογίων καταγραφαὶ διάφοροι παρὰ τὰς οἰκήσεις γίνονται τοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κατοικοῦσι. τὸ γὰρ ἔγκλιμα μεταπίπτει ἢ πρὸς ἄρκτον, ἢ πρὸς μεσημβρίαν τῆς μεταβάσεως γενομένης. τὰ μέντοιγε μέσα τῶν ἡμερῶν, καὶ τὰ μέσα τῶν νυκτῶν ἅμα πᾶσι γίνεται τοῖς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κατοικοῦσι.

* f. πηλίκον

* f. τῷ

* γρ.

Ὅσω

Strabo loco citato Hipparchum ait eundem cum Eratoſthene terræ circuitum ſumpſiſſe, ſtad. 252000. Plinius vero adjeciſſe illum aſſerit ad Eratoſthenis menſuram paullo minus ſtadiorum 25000. Qua ratione tota terræ circulatio erit ſtadiorum 277000.

Ut ad Geminum noſtrum redeam; cum is terræ ambitum ex Eratoſthenis ſententia circumſcribat ſtadiorum 252000, falſum eſt quod ex conſequenti facit, diametrum conſtare ſtad. 80415 Nam cum ea ratio ſit diametri ad ambitum, quæ eſt 7 ad 22, oportet diametrum terræ colligere ſtad. 80182 fere.

47 Διῃρημένου δὲ τοῦ μεσημβρινοῦ.) Circulum veteres Aſtronomi in partes ſexaginta diſtribuerunt, ut ſupra diximus. Ita ſexageſimæ cuique parti competunt ſtadia 4200 Quod ſi in 360 partes dividatur circulus, pars quælibet ſtadia poſtulat 700 Vide Achillem Tatium Iſag. cap XXIX. Jam hoc admonuimus, dimenſionem iſtam ad Rhodiacum ἔγκλιμα referri, in quo ſemidiameter arctici circuli graduum eſt 35. Hinc etiam frigidam zonam definit arctico circulo illius loci proprium: quibus polus gradibus 54, ac deinceps pluribus attollitur, frigida in zona eſſe cenſeantur: quod eſt abſurdum.

48 Καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἐκλείψεων.) Falſum. Nam neque de lunaribus, neque de ſolaribus id recte dicitur. Lunares quippe non in iiſdem ſolummodo parallelis æquales apparent; ſed ubicumque Luna proſpicitur. ſolares autem etiam ſub eodem parallelo inæquales videntur; aut etiam alibi nullæ videntur. Quare aliud agenti hoc Gemino excidit.

49 Ἤδη μέντοιγε πρὸς τὴν αἴσθησιν.) Hunc locum expoſuimus lib. VII, cap. XI.

50 Oi

Ὅταν δὲ περὶ τῆς νοτίου ζώνης λέγωμεν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων· πρὸς δὲ τούτοις περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀντιπόδων τῶν λεγομένων, οὕτως ἀκούειν προσήκει, ὡς μηδεμίαν ἱστορίαν παρειληφότων περὶ τῆς νοτίου ζώνης, μηδὲ εἴ τινες ἐν αὐτῇ κατοικοῦσιν· ἀλλ' ὅτι ἕνεκεν τῆς ὅλης σφαιροποιΐας, καὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς, καὶ τῆς παρόδου τοῦ ἡλίου τῆς μεταξὺ τῶν τροπικῶν γινομένης, ἐστί τις ἑτέρα ζώνη πρὸς νότον κειμένη, τὴν αὐτὴν κρᾶσιν ἔχουσα τῇ βορείῳ ζώνῃ, ἐν ᾗ κατοικοῦμεν ἡμεῖς· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἀντιπόδων λέγομεν, οὐχ ὡς κατοικούντων τινῶν κατὰ τὴν αὐτὴν διάμετρον ἡμῖν, ἀλλ' ὄντος τινὸς τόπου οἰκησίμου ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ διάμετρον ἡμῖν.

Ὑπὸ δὲ τὴν διακεκαυμένην ζώνην τινὲς τῶν ἀρχαίων ἀπεφήναντο, ὧν ἐστι καὶ Κλεάνθης ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος, ὑποκεχύσθαι μεταξὺ τῶν τροπικῶν τὸν Ὠκεανόν. οἷς ἀκολούθως καὶ Κράτης ὁ Γραμματικὸς τὴν πλάνην τοῦ Ὀδυσσέως διατάσσων, καὶ τὴν ὅλην σφαῖραν τῆς γῆς καταγράφων τοῖς ὁριζομένοις κύκλοις, καθὼς προειρήκαμεν· τὸν μεταξὺ τῶν τροπικῶν τὸν Ὠκεανὸν κείμενον, λέγων ἀκολούθως τοῖς μαθηματικοῖς τὴν ὅλην γῆς διάταξιν ποιεῖσθαι.

Ἡ δὲ τοιαύτη διάταξις ἀλλοτρία ἐστὶ καὶ τοῦ μαθηματικοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων μαθηματικῶν κατακεχωρισμένη, ὡς ἀποφαίνεται Κράτης, μεταξὺ τῶν τροπικῶν. ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἤδη καὶ κατώπτευται, καὶ εὕρηται τὰ πλεῖστα οἰκήσιμα, καὶ οὐ πανταχόθεν περικεχυμένα· καὶ τοῦ μεταξὺ διαστήματος ὑπάρχοντος ἀπὸ θερινοῦ τροπικοῦ μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ * ϛω, καὶ ὡς σχεδὸν ἐπὶ σταδίους * ηω, ὡς ἀπόρεται, καὶ ἡ περὶ τούτων ἱστορία ἀναγέγραπται διὰ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων ἐξητασμένη. ὅθεν ψευδοδοξοῦσιν οἱ νομίζοντες τὸν Ὠκεανὸν ὑποκεχύσθαι μεταξὺ τῶν τροπικῶν. ἐκ δὲ τούτων φανερὸν ὅτι καὶ τὸ δοξαζόμενον, ὅτι ἀοίκητός ἐστιν ἡ μεταξὺ τῶν τροπικῶν κειμένη χώρα διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν, καὶ μάλιστα ἡ περὶ μέσην τὴν διακεκαυμένην ζώνην, ψευδές ἐστιν. οἱ μὲν γὰρ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης ζώνης οἰκοῦντες Αἰθίοπές εἰσι κατὰ κορυφὴν ἔχοντες ἐν ταῖς τροπαῖς τὸν ἥλιον. δύο γὰρ Αἰθιοπίας τῇ φύσει ὑποληπτέον ὑπάρχειν, περί τε τὸν θερινὸν τροπικὸν τὸν παρ' ἡμῖν κύκλον * τεταγμένων Αἰθιόπων, καὶ περὶ τὸν ἡμῖν μὲν χειμερινὸν τροπικὸν, τοῖς δ' ἀντίποσι θερινόν. τοῦτο δέ φησι Κράτης καὶ τὸν Ὅμηρον λέγειν, ἐν οἷς φησιν·

* γρ. μυρίων.
* γρ. β. al. δω.
* γρ. ὑπομενόντων.

> Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν·
> Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

Κράτης μὲν ἐν τῷ παραδοξολογεῖν τὰ ὑφ' Ὁμήρου ἀρχαϊκῶς, καὶ ἰδίως εἰρημένα μετάγει πρὸς τὴν κατ' ἀλήθειαν σφαιροποιΐαν. Ὅμηρος μὲν γὰρ, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, πάντες ἐπίπεδον ὑφίστανται τὴν γῆν, καὶ συνάπτουσι τῷ κόσμῳ καὶ κύκλῳ τὸν Ὠκεανὸν περικείμενον, καὶ τὴν τοῦ ὁρίζοντος ἐπέχοντα τάξιν, καὶ τὰς ἀνατολὰς ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ τὰς δύσεις εἰς τὸν Ὠκεανόν· ὥστε τοὺς πλησιάζοντας τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ δύσει Αἰθίοπας ὑπολαμβάνειν γίνεσθαι κατακαιομένους ὑπὸ τοῦ ἡλίου. αὕτη δὲ ἡ πρόληψις τῇ μὲν προκειμένῃ τάξει ἀκόλουθός ἐστι, τῆς δὲ κατὰ φύσιν σφαιροποιΐας ἀλλοτρία. ἡ γὰρ γῆ μέση κεῖται τοῦ σύμπαντος κόσμου, σημείου τάξιν ἐπέχουσα· αἱ δὲ ἀνατολαὶ τοῦ ἡλίου γίνονται, καὶ αἱ δύσεις ἐκ τοῦ αἰθέρος, καὶ εἰς τὸν αἰθέρα, διὰ παντὸς τοῦ ἡλίου ἴσον ἀπέχοντος τῆς γῆς. ὅθεν οἱ μὲν προειρημένοι Αἰθίοπες ἀδιανόητοί εἰσιν· οἱ δὲ ὑπὸ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ τροπὰς κείμενοι, οἵ τινες ὑπάρχουσιν ἐπὶ τὰ πέρατα τῶν διακεκαυμένων ζωνῶν, κατὰ φύσιν ἔχουσιν. οὐ μέντοι γε ὑποληπτέον ἀοίκητον εἶναι τὴν διακεκαυμένην ζώνην. ἤδη γὰρ ἐπὶ πολλοὺς τόπους τῆς ζώνης τῆς διακεκαυμένης ἐληλύθασί τινες, καὶ τὰ πλεῖστα οἰκήσιμα εὑρέθη.

Ὅθεν καὶ ζητεῖται παρ' ἐνίοις, εἰ τὰ περὶ μέσην τὴν διακεκαυμένην ζώνην οἰκησιμώτερα μᾶλλον ἐστι τῶν περὶ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης ζώνης ὑπαρχουσῶν οἰκήσεων. Πολύβιος ὁ ἱστοριογράφος πεπραγμάτευται βιβλίον, ὃ ἐπιγραφὴν ἔχει, περὶ τῆς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεως. αὕτη δέ ἐστιν ἐν μέσῃ τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, καί φησιν, οἰκεῖσθαι τοὺς τόπους, καὶ εὐκρατοτέραν ἔχειν τὴν οἴκησιν τῶν περὶ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης ζώνης οἰκούντων· καὶ ἅμα ἱστορίας φέρει τῶν κατωπτευκότων τὰς οἰκήσεις, καὶ ἐπιμαρτυρούντων τοῖς φαινομένοις· ἃ δὲ ἐπιλογίζεται ἐκ τῆς φυσικῆς περὶ τὸν ἥλιον ὑπαρχούσης κινήσεως. ὁ γὰρ ἥλιος περὶ μὲν τοὺς τροπικοὺς κύκλους πολὺν ἐπιμένει χρόνον κατὰ τὴν * πάροδον τὴν πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὴν ἀποχώ-

* γρ. ἔφοδον.

Cum autem de auſtrali zona dicimus, & de iis, qui in ea habitant, ad hæc de antipodibus qui in eadem ſunt; convenit ea, quæ dicuntur ſic intelligere, ut nos de auſtrali quidem zona nullam hiſtoriam acceperimus, neque an ulli in ea habitent; ſed quod ratione totius ſphæræ, & figuræ terræ, & progreſſus Solis, qui fit inter tropicos, ſit aliqua etiam altera zona, ſeu plaga verſus auſtrum ſita, quæ habeat idem temperamentum cum borea zona, in qua nos habitamus; ſimiliter etiam dicimus de antipodibus, non quaſi omnino habitent aliqui in eadem diametro nobiſcum: ſed quod ſit aliquis locus habitabilis in terra ſecundum eamdem diametrum nobiſcum.

Sub torridam autem zonam nonnulli veterum, inter quos eſt & Cleanthes Stoicus philoſophus, prodiderunt fuſum eſſe inter tropicos Oceanum; quibus congruenter & Crates Grammaticus errorem Ulyſſis diſponens, & totam ſphæram terræ deſcribens certis circulis, quemadmodum prædiximus, fingit inter tropicos Oceanum eſſe poſitum; dicens congruenter Mathematicis totius ſe terræ diſpoſitionem inſtituere.

At talis diſpoſitio aliena eſt & a Mathematica, & a phyſica doctrina, & apud nullum veterum Mathematicorum inter tropicos, ut Crates docet, collocata. Nam noſtris temporibus jam & perſpecta, & inventa ſunt plurima loca habitabilia, & non mari ubique comprehenſa: & cum illius intermedii intervalli, quod eſt ab æſtivo tropico uſque ad æquinoctialem, ſpatium ſit ſtadiorum 16800, fere ad 8800 ſtadia, quatenus inveſtigandi copia fuit, harum rerum hiſtoria conſcripta eſt, cum ea per reges Alexandrinos ſit explorata. Unde falſi ſunt qui opinantur Oceanum fuſum eſſe inter tropicos. Eſt autem & ex his manifeſtum, quod & illa opinio, quod inhabitabilis ſit regio inter tropicos poſita propter æſtus exceſſum, & maxime ea regio, quæ eſt in medio torridæ zonæ, ſit falſa. Nam Æthiopes, qui in extremitatibus torridæ zonæ habitant, in converſionibus, ſeu ſolſtitiis habent in vertice ſolem. Exiſtimandum eſt enim duas eſſe natura Æthiopias, eam & circa æſtivum tropicum circulum, qui apud nos eſt, habitent Æthiopes; & circa eum tropicum, qui nobis quidem eſt hibernus, antipodibus vero æſtivus. Hoc autem Crates inquit etiam Homerum dicere in his, ubi ait:

Numerum ,a800 vide ſupra.

> *Æthiopes, qui bifariam diviſi ſunt, extremi virorum,*
> *Alii quidem ad occidentem ſolem, alii vero ad orientem.*

Crates igitur, cum abſurda loquatur, ea quæ ab Homero veteri, & proprio more ſunt dicta, transfert ad veram ſphæræ formationem. Homerus enim, & veteres poetæ fere, ut ſummatim dicam, omnes, planam conſtituunt terram, & eam convertunt mundo. Quinetiam fingunt in circuitu Oceanum circumfuſum, & habentem rationem horizontis: ad hæc ortus ex Oceano, & occaſus in Oceanum fieri. Itaque Æthiopas, qui erant propinqui ortui, & occaſui, putabant comburi a Sole. Hæc autem opinio propoſitæ quidem diſpoſitioni congrua eſt; ſed a vera naturalique ſphæræ formatione eſt aliena. Terra enim in medio ponitur univerſi mundi, habetque puncti rationem. Ortus vero Solis, & occaſus fiunt ex æthere, & in æthera, cum Sol ſemper æqualiter diſtet a terra. Unde prædictæ Æthiopiæ non ſunt cogitandæ: quæ vero poſitæ ſunt ſub tropicis mundi, quæque ſunt in extremitatibus torridarum zonarum, ſunt ſecundum naturam. Verumtamen non eſt cogitandum inhabitabilem eſſe zonam torridam. Jam enim ad multa loca zonæ torridæ venerunt aliqui, & plurima loca inventa ſunt habitabilia.

Unde etiam quæritur a multis, an loca circa mediam torridam zonam ſint magis habitabilia, quam habitationes, quæ exiſtunt circa extremitates torridæ zonæ. Polybius igitur hiſtoricus conſcripſit librum, qui inſcribitur, *De habitatione circa æquinoctialem*; hæc autem eſt in media torrida zona; atque inquit habitari hæc loca, & habere magis temperatam habitationem, quam habent ii, qui circa extremitates torridæ zonæ habitant; ac partim hiſtorias affert eorum, qui viderant has habitationes; & inſuper teſtimonium præbebant apparentiis; partim ratiocinatur ex naturali Solis motu. Sol enim circa tropicos circulos longo commoratur tempora, ſecundum acceſſum ad eos, & diſceſſum: ut fere ad dies quadraginta

Erudita diſputatio.

ta maneat, quoad ſenſum, in tropicis circulis; quam ob cauſſam magnitudines dierum fere ad dies 40. manent eædem. Unde cum mora fiat ad illas habitationes, quæ ſitæ ſunt ſub tropicis, neceſſe eſt, ut ardore torreatur hæc habitatio, atque inhabitabilis fiat propter æſtus exceſſum. At ab æquinoctiali circulo contingit veloces fieri diſceſſus; unde etiam magnitudines dierum circa æquinoctia magna capiunt incrementa. Conſentaneum eſt igitur esse etiam habitationes, quæ ſunt ſitæ ſub æquinoctiali, magis eſſe temperatas; cum aſcenſio quidem fiat ſuper puncto verticali, velociter tamen ſol recedat. Omnes enim, qui inter tropicos circulos habitant, ad acceſſum ſolis ſimiliter ſunt collocati: is tamen longioribus temporibus apud eos commoratur, qui circa tropicos habitant; quam ob cauſſam temperatiores eſſe contingit eas habitationes, quæ ſunt circa æquinoctialem, quæque ſitæ ſunt in media zona torrida, quam ſunt iis, qui circa extremitates zonæ torridæ habitant, quique ſunt poſiti ſub tropicis.

μονεῖν· ὥστε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ' μένειν τοὺς αὐτοὺς ἀπὸ τροπικῶν κύκλων. δι' ἣν αἰτίαν τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ' ἀπαράλλακτα διαμένει· ὅθεν ἐπιμονῆς γινομένης πρὸς τὰς οἰκήσεις τὰς κειμένας ὑπὸ τοὺς τροπικούς, ἀνάγκη ἐκπυροῦσθαι τὴν οἴκησιν, καὶ ἀοίκητον γίνεσθαι διὰ τὴν τοῦ καύματος ὑπερβολήν. ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου ταχείας συμβαίνει τὰς ἀποχωρήσεις γίνεσθαι· ὅθεν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν περὶ τὰς ἰσημερίας μεγάλας λαμβάνουσι τὰς παραυξήσεις. εὔλογον δὲ καὶ τὰς ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν κειμένας οἰκήσεις εὐκρατοτέρας ὑπάρχειν, ἐπιτολῆς μὲν γινομένης ἐπὶ τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον, ταχείας δὲ ἀποχωρήσεως τοῦ ἡλίου. πάντες γὰρ μεταξὺ τῶν τροπικῶν κύκλων οἰκοῦντες παρὰ τὴν πάροδον ὁμοίως κεῖνται τοῦ ἡλίου· πλείονα δὲ χρόνον ἐπιμένει τοῖς περὶ τοὺς τροπικοὺς οἰκοῦσι. δι' ἣν αἰτίαν εὐκρατοτέρας εἶναι συμβέβηκε τὰς περὶ τὸν ἰσημερινὸν οἰκήσεις, αἵτινες κεῖνται ἐν μέσῳ τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, τῶν περὶ τὰ πέρατα τῆς διακεκαυμένης οἰκούντων, οἵτινες ὑπὸ τοὺς τροπικοὺς κύκλους κεῖνται.

CAPUT XIV.

De ſignificationibus aſtrorum.

SErmo de ſignificationibus apud idiotas diverſam parit opinionem, quaſi propter aſtrorum ortus, & occaſus fiant aeris mutationes. Mathematicus vero & Phyſicus aliam habet opinionem. Ac primo quidem ſtatuendum eſt, quod hæ ſignificationes imbrium, & ventorum, quæ fiunt, circa terram fiant, & ad majorem altitudinem non tendant. Exhalationes enim ſunt e terra variæ, & expertes ordinis: ut ſit impoſſibile eas uſque ad inerrantium ſtellarum ſphæram tendere: ſed neque ſingulæ nubes propter altitudinem eo tendunt. Qui igitur aſcendunt Cyllenen, altiſſimum in Peloponneſo montem, & Mercurio in vertice montis dicato ſacrificant, hi, eam rurſus poſt annum aſcendentes ſacrificia perficiunt, inveniant & femora, & cinerem ab igne relictam in eodem loco manentia, in quo reliquerant, & neque a ventis, neque ab imbribus immutata; eo quod omnes nubes, & ventorum conſtitutiones infra verticem montis conſtituantur. Sæpe etiam illi, qui in Satabyrium aſcendant, per nubes faciunt aſcenſum, & infra verticem montis ſpectant nubium collectiones. Et Cyllenes quidem altitudo eſt minor ſtadiis 15, ut Dicæarchus geometrice demonſtrat: Satabyrii vero perpendiculum minus eſt ſtadiis 14. Omnes enim nubes, ut diximus, cum ea terra habeant exhalationem, circa terram fiunt. Prædictiones autem ſignificationum, quæ in parapegmatibus fiunt, non conſtant quibuſdam certis præceptis, neque arte quadam traduntur, ut habeant neceſſarium effectum; ſed qui ex eo, quod plerumque fit, per quotidianam obſervationem congruentiam capiunt, hi in tabulas conferunt. Facta eſt autem iſta collectio, & obſervatio hoc modo. Capientes enim principium anni, & obſervantes in quo ſigno ſit ſol in principio anni, & gradum aſcribentes, per ſingulos dies, & per ſingulos menſes factas integras mutationes aeris, ventorum, imbrium, & grandinis, adſcripſerunt ad ſolis loca per ſignum quodlibet, & gradum. Quod per plures annos obſervantes, eas mutationes, quæ maxime circa eadem zodiaci loca contingunt, in tabulis conſcripſerunt, non ex arte aliqua, neque ex certa methodo ſumentes deſcriptionem, ſed ab experientia id, quod fere congruit, ſumentes. Cum vero non poſſent ſingulos dies, neque menſes, neque annos certos inſcribere, in quibus horum aliquid perficiebatur; eo quod initia annorum apud omnes non ſint eadem, neque menſes ſint apud omnes iiſdem appellationibus, neque dies ſimiliter agantur: immotis quibuſdam ſignis voluerunt determinare mutationes aeris. Unde aſtrorum ortibus, cum hi in temporibus ſint determinati, mutationes aeris fiunt; non quod aſtra vim habeant ad mutationem ventorum, & imbrium, ſed quod ſigni gratia aſſumpta ſint ad hoc, ut præcognoſcamus aeris affectiones. Et ut lampas, ſeu fax, non ipſa eſt cauſſa bellici motus, ſed ſignum eſt bellici tem-

Cyllene mons.

Satabyrium mons.

Modus obſervandi mutationes aeris.

Obſervatione digna narratio.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιδ'.

Περὶ ἐπισημασιῶν * τῶν ἄστρων.

* γρ. τῶν χρόνων.

Ὁ Περὶ ἐπισημασιῶν λόγος παρὰ μὲν τοῖς ἰδιώταις ἀλλοίαν ἔχει διάληψιν, ὡς ἐπὶ τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς καὶ δύσεσι τῶν περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῶν γινομένων· ὁ δὲ μαθηματικὸς, καὶ φυσικὸς ἑτέραν ἔχει δόξαν. καὶ πρῶτον μὲν διαληπτέον, ὅτι αἱ γινόμεναι ἐπισημασίαι ὄμβρων, καὶ πνευμάτων, περὶ τὴν γῆν γίνονται, εἰς δὲ πλεῖον ὕψος οὐ διατείνουσιν. ἀναθυμιάσεις γάρ εἰσιν ἐκ γῆς παντοδαπαὶ, καὶ ἄτακτοι· ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μέχρι τῆς τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων σφαίρας διατείνειν· ἀλλὰ μηδ᾽ ἕκαστα διὰ τὸ ὕψος ἀνατείνειν τὰ νέφη. [50] οἱ γοῦν ἐπὶ τὴν Κυλλήνην ἀναβαίνοντες, ὄρος ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὑψηλότατον, καὶ θύοντες τῷ καθιδρυμένῳ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἑρμῇ, ὅταν πάλιν δι᾽ ἐνιαυτοῦ ἀναβαίνοντες τὰς θυσίας ἐπιτελῶσιν, εὑρίσκουσι καὶ τὰ μηρία, καὶ τὴν τέφραν τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἐν τῇ αὐτῇ τάξει μένουσαν, ἐν ᾗ καὶ κατέλιπον, καὶ μήθ᾽ ὑπὸ πνευμάτων, μήθ᾽ ὑπὸ ὄμβρων ἠλλοιωμένα· διὰ τὸ πάντα τὰ νέφη καὶ τὰς τῶν πνευμάτων συστάσεις ὑποκάτω τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς συνίστασθαι. πολλάκις δὲ καὶ οἱ [51] εἰς τὸ Σαταβύριον ἀναβαίνοντες, διὰ τῶν νεφῶν ποιοῦνται τὴν ἀνάβασιν, καὶ ὑποκάτω τῆς τοῦ ὄρους κορυφῆς θεωροῦσι τὰς τῶν νεφῶν συστάσεις. καὶ ἔστι μὲν τῆς Κυλλήνης τὸ ὕψος ἔλαττον σταδίων ιε', ὡς Δικαίαρχος * ἀναμετρηκὼς ἀποφαίνεται· τὸ δὲ Σαταβύριον ἔλαττόν ἐστι τὴν κάθετον * σταδίων ιδ'. πάντα γὰρ τὰ νέφη, καθάπερ εἴπομεν, ἐκ γῆς ἔχοντα τὴν ἀναθυμίασιν, περὶ τὴν γῆν γίνονται. αἱ δὲ γινόμεναι προρρήσεις τῶν ἐπισημασιῶν ἐν τοῖς παραπήγμασιν, οὐκ ἀπὸ τινῶν παραγγελμάτων ὡρισμένων γίνονται, οὐδὲ τέχνῃ τινὶ μεθοδεύονται κατηναγκασμένον ἔχουσαι τὸ ἀποτέλεσμα· ἀλλ᾽ οἱ ἐκ τοῦ ὡς ἐπίπαν γινομένου διὰ τῆς καθ᾽ ἡμέραν παρατηρήσεως τὸ σύμφωνον λαμβάνοντες, εἰς τὰ παραπήγματα κατεχώρισαν. [52] ἐγένετο δὲ ἡ σύνταξις καὶ ἡ παρατήρησις τὸν τρόπον τοῦτον. λαμβάνοντες γὰρ ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ, καὶ παρατηρήσαντες, ἐν τίνι ζῳδίῳ ὁ ἥλιος ὑπάρχει κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ, καὶ πρὸς τὴν μοῖραν ἀναγράφοντες καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μῆνα, τὰς γενομένας ὁλοσχερεῖς μεταβολὰς τοῦ ἀέρος, πνευμάτων, ὄμβρων, χαλάζης, παρετίθεσαν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐποχαῖς κατὰ ζῴδιον, καὶ κατὰ μοῖραν. τοῦτο ἐπὶ πλείονα ἔτη παρατηρήσαντες, τὰς μάλιστα περὶ τοὺς αὐτοὺς τόπους τοῦ ζῳδιακοῦ γινομένας μεταβολὰς ἐν τοῖς παραπήγμασιν ἀνεγράψαντο, οὐκ ἀπό τινος τέχνης, οὐδὲ μεθόδου ὡρισμένης λαβόντες τὴν ἀναγραφὴν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς πείρας τὸ σύμφωνον, ὡς ἔγγιστα, λαβόντες. * ἐπειδὴ οὐκ ἐδύναντο οὔθ᾽ ἡμέρας, οὔτε μῆνα, οὔτε ἐνιαυτὸν ὡρισμένον ἀναγράψαι, ἐν ᾧ τι τούτων ἐπιτελεῖται, διὰ τὸ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐνιαυτῶν μὴ παρὰ πᾶσιν εἶναι τὰς αὐτὰς, μηδὲ τοὺς μῆνας τοὺς αὐτοὺς εἶναι παρὰ πᾶσι τῇ ὀνομασίᾳ, μηδὲ τὰς ἡμέρας ὁμοίως ἄγεσθαι· ἑστηκόσι τισὶ σημείοις ἠθέλησαν ἀφορίσαι τὰς μεταβολὰς τοῦ ἀέρος. ὅθεν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς κατὰ τοὺς καιροὺς ἀφωρισμένας αἱ μεταβολαὶ τοῦ ἀέρος γίνονται, οὐχ ὡς τῶν ἄστρων δύναμιν ἐχόντων πρὸς τὴν μεταβολὴν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν ὄμβρων, ἀλλ᾽ ὡς σημείου χάριν παρειλημμένων πρὸς τὸ προγινώσκειν ἡμᾶς τὰς περὶ τὸν ἀέρα περιστάσεις. καὶ ὥσπερ ὁ πυρσὸς οὐκ αὐτὸς ἐστι παραίτιος τῆς πολεμικῆς περιστάσεως, ἀλλὰ σημεῖόν ἐστι πολεμικοῦ καιροῦ· τὸν

αὐτὸν

* f. ἀναμεμετρηκώς.

* γρ. σταδίων δ'.

* f. ἐπεὶ δέ.

50 Οἱ γοῦν ἐπὶ τὴν Κυλλήνην.) Cujus altitudinem alii XX, alii XV ſtadiis definiunt. Strabo libro VIII.

51 Εἰς τὸ Σαταβύριον.) Leg. Ἀταβύριον. de quo Strabo lib. XIV & Stephanus. Mons eſt in Rhodo inſula. Totus hic locus de montium altitudine, uberrime declaratus eſt à VII Diſſert. c. X.

52 Ἐγένετο δὲ ἡ σύνταξις.) Vide lib. II. Diſſertat. cap. X.

53 T`

ὃν τρόπον καὶ αἱ τῶν ἄστρων ἐπιτολαὶ οὐκ αὐταὶ παραίτιαι εἰσὶ τῶν περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῶν, ἀλλὰ σημεῖα ἔκκειται τῶν μελλόντων γίγνεσθαι. οἱ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς παρατηρήσαντες, καὶ συνταξάμενοι τὰ παραπήγματα, ἐξετάσαντες τοὺς τόπους τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ἐν οἷς αἱ πλεῖσται αἱ μεταβολαὶ τοῦ ἀέρος γίνονται, ἐπεσκέψαντο κατὰ τοὺς χρόνους τίνα τῶν ἄστρων ἀνατέλλει, ἢ συγκαταδύνει, καὶ ταῖς τούτων ἐπιτολαῖς, καὶ δύσεσι σημείοις ἐχρήσαντο εἰς τὴν πρόγνωσιν τῶν προειρημένων. τὰς μὲν γὰρ ἀληθινὰς τὰς ἀληθινὰς καὶ δύσεις ἀθεωρήτους εἶναι συμβέβηκε· τὰς δὲ φαινομένας εἰδότες ὁρᾷν, καὶ περὶ τοὺς ῥηθέντας χρόνους διαλαμβάνοντες, ὅτι αἱ Πλειάδες δύνουσαι ἔχουσί τινα τοιαύτην δύναμιν, ὥστε ὑγρασίαν τινὰ περὶ τὸν ἀέρα ἀπογεννᾶν, ἢ πάλιν ἐπιτέλλουσαι θέρους ἀρχὴν ἐπισημαίνουσι· ὅθεν καὶ Ἡσίοδός φησι·

Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων,
Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

Οὐ διὰ τὴν τοῦ ἄστρου δύναμιν· παντελῶς γάρ ἐστιν ἀνόητον. εἴτε γὰρ πυρινά ἐστι τὰ ἄστρα, εἴτε αἰθέρια, ὡς ἀρέσκει τισί· πάντα τῆς αὐτῆς οὐσίας, καὶ δυνάμεως κεκοινώνηκε, καὶ οὐδεμίαν συμπάθειαν ἔχει πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς γινόμενα. ἡ γὰρ σύμπασα γῆ κέντρου λόγον ἔχει πρὸς τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν, καὶ οὐδεμία ἀποφορά, οὐδὲ ἀπόρροια διικνεῖται ἀπὸ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἐπὶ τὴν γῆν. πῶς ὑποληπτέον, αἴτια ὄμβρων καὶ πνευμάτων καὶ χαλαζῶν παρουσίας γίνεσθαι, ἀφ' ὧν οὐδεμία δύναμις πίπτει πρὸς ἡμᾶς; ἀπὸ μὲν γὰρ ἡλίου καὶ σελήνης διικνεῖται ἡ δύναμις ἐπὶ τὴν γῆν κατὰ τὰς μεταβάσεις αὐτῶν καὶ μείζονας καὶ ἐλάττονας· ὅθεν εὔλογον πρὸς αὐτοὺς συμπάθειαν εἶναι κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν αὐτῶν. αἱ δὲ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις σημείου τάξιν ἐπέχουσι, καθάπερ προείπομεν· ὅθεν οὐδὲ προληπτέον, τὰς αὐτὰς ἐπισημασίας ἀποτελεῖσθαι ἐκ τῶν αὐτῶν ἄστρων, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῶν κλιμάτων παραλλαγὰς διαφόρους καὶ τὰς ἐπιτολάς, καὶ τὰς δύσεις τῶν ἄστρων γίνεσθαι· καὶ δὴ καθ' ἕκαστον ὁρίζοντα ἴδια σημεῖα ἔχειν τῆς περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῆς. τὸ γὰρ αὐτὸ παράπηγμα οὐ δύναται συμφωνεῖν ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· ἀλλ' ἀνάγκη διαφόρους τὰς παρατηρήσεις εἶναι ἐν διαφόροις ὁρίζουσι, καὶ καθ' ἑκάστην πόλιν ἕτερα λαμβάνεσθαι ἄστρα τὰς ἐπισημασίας ἐπιτελοῦντα.

Ἐξ οὗ φανερόν, ὅτι οὐ φυσικῶς αἱ τῶν ἄστρων ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις τὰ περὶ τὸν ἀέρα πάθη ἀπογεννῶσιν· ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ὁρίζοντα διάφοροι παρατηρήσεις γεγόνασι, καὶ τῶν ἀέρων μεταβολαί. διόπερ οὐδὲ πᾶσαι ἐπισημασίαι ἐν τοῖς παραπήγμασιν ἀγόμεναι ἀεὶ συμφωνοῦσιν. ἀλλ' ἔστι μὲν ὅτε καθόλου οὐ γίνονται, ἀλλὰ τὰς μεγίστας περιέχουσαι χειμώνας ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις, εὐδίας ἀποτελοῦσιν· ἔστι δ' ὅτε κατὰ μὲν τὴν πόλιν εὐδία ἐγένετο, ἐπὶ χώρας δὲ ὄμβρος. πολλάκις δέ τε μεθ' ἡμέρας τρεῖς, ἢ τέσσαρας ἐσήμηνε τῇ ἐπιτολῇ, ἢ τῇ δύσει τοῦ ἄστρου· ἔστι δὲ ὅτε προέλαβε τὴν ἐπισημασίαν πρὸ ἡμερῶν τεσσάρων. ὅθεν καὶ οἱ ἀποτυγχάνοντες ἐν ταῖς προρρήσεσι τῶν ἐπισημασιῶν, ἔχουσιν ἀπολογίαν ὅτι προέλαβον τὴν ἐπισημασίαν, ὅτι ὕστερα ἐγένετο.

Ἐξ ὧν πάντων φανερὸν ὅτι τὰ κατὰ τὰς ἐπισημασίας ἐν τοῖς παραπήγμασιν ὁλοσχερέστερον ἀναγέγραπται, οὐ τέχνῃ τινί, οὐδὲ ἀνάγκῃ μεθοδευόμενα, ἀλλ' ἐκ τῆς συνεχοῦς παρατηρήσεως ἀναγεγραμμένα· διὸ πολλάκις διαψεύδεται. ὅθεν οὐδὲ κατηγορητέον ἐστὶ τῶν ἀστρολόγων, ἐὰν ἀποτυγχάνωσιν ἐν ταῖς ἐπισημασίαις. ἐὰν δ' ἔκλειψιν προειπών τις, ἢ ἐπιτολὴν ἄστρου διαμάρτῃ, δικαίως καὶ τὸ ἐπιτήδευμα, καὶ ὁ μεταχειριζόμενος κατηγορίας ἀξιωθήσεται. πάντα γὰρ τέχνῃ μεθοδευόμενα ἀδιαμάρτητον ἔχειν ὀφείλει τὴν ἀπόφασιν. τὰ δὲ περὶ τὰς ἐπισημασίας, οὔτ' ἐπιτυγχανόμενα ὁλοσχερῆ τὸν ἔπαινον ἔχει, οὔτ' ἀποτυγχανόμενα κατηγορίαν. ἄτεχνον γάρ τι μέρος ἐστὶ τοῦτο τῆς ἀστρολογίας, καὶ οὐκ ἄξιον προφορᾶς. τὸ δὲ αὐτὸ ὑποληπτέον καὶ περὶ τὴν κυνὸς ἐπιτολὴν γίνεσθαι. πάντες γὰρ ὑπολαμβάνουσιν ἰδίαν δύναμιν ἔχειν τὸν ἀστέρα, καὶ παραίτιον γίνεσθαι τῆς τῶν καυμάτων ἐπιτάσεως ἅμα συνανατέλλοντα τῷ ἡλίῳ. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον. ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ τὸν πυρωδέστατον καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ ὅτε ὁ ἀστὴρ ἐπιτέλλει, τῇ τούτου φάσει ἐσημειώσαντο τὴν πρὸς τὸ καῦμα μεταβολὴν τοῦ ἀέρος. ἔστι δὲ ὁ ἥλιος παραίτιος τῆς ἐπιτάσεως τῶν καυμάτων. πρῶτον μὲν γὰρ ἐκ τοῦ χειμῶνος κατεψυγμένους ἡμᾶς, κατὰ τὸν συνεγγισμὸν τὸν πρὸς ἡμᾶς ἄρχεται ἡμᾶς θερμαίνειν, οὔπω δὲ ἔκδηλον ποιεῖ τὴν θερμασίαν, ἔτι τῆς καταψύξεως ἀπὸ τοῦ χειμῶνος διαμενούσης· ἐγχρονίζων δὲ γινομένης, καὶ μᾶλλον ἀεὶ καὶ μᾶλλον

poris: ita & aſtrorum ortus non ipſi ſunt cauſſa mutationum aeris, ſed propoſita ſunt ſigna talium affectionum. Nam qui a principio obſervaverunt, & compoſuerunt tabulas illas, exploratis locis zodiaci circuli, in quibus et plurimam mutationes aeris fiunt, conſideraverunt quæ aſtra temporibus illis oriantur, aut ſimul occidant; atque horum ortibus, & occaſibus pro ſignis ſunt uſi ad præcognitionem prædictorum. Ortus enim veros, & occaſus contingit eſſe inviſibiles. eos vero, qui apparebant, ortus & occaſus, poterant videre, & circa tempora dicta diſcernere, eo quod Pleiades occidentes habeant talem vim, ut humiditatem quamdam circa aerem generent; aut rurſus orientes æſtatis initium ſignificent. unde & Heſiodus loquit:

Pleiadibus Atlantis filiabus orientibus
Incipe meſſem; arationem vero occidentibus.

Non propter aſtri vim. Omnino enim id eſt ſtupidum. Sive enim ignea ſunt aſtra; ſive ætherea; ut placet aliquibus; omnia eamdem eſſentiam, & vim ſortita ſunt, & nullam habent mutuam compaſſionem erga ea, quæ in terra fiunt. Univerſa enim terra centri rationem habet ad inerrantium ſphæram. nec ulla vis emanans, aut profluvium pervenit ab inerrantibus ſtellis ad terram. Quomodo putandum eſt, has imbrium, & ventorum, & grandinum cauſſas eſſe, a quibus nulla vis cadit ad nos? Nam a Sole quidem, & Luna pervenit vis ad terram ſecundum tranſitus eorum & majorum, & minorum. Unde conſentaneum eſt, terræ cum his eſſe mutuam condolentiam ſecundum vim cujuſque eorum. inerrantium vero ſtellarum ortus, & occaſus ſigni rationem obtinent, ſicut prædiximus. Unde ne ſtatuendum quidem eſt, eaſdem ſignificationes perfici ex iiſdem aſtris; ſed ſecundum eorumdem climatum varietates, diverſos & ortus, & occaſus aſtrorum fieri: & quidem in quolibet horizonte propria ſigna habere mutationis aeris. Idem enim parapegma non poteſt congruere in urbe Roma, & in Ponto, & in Rhodo, & in urbe Alexandriæ: ſed neceſſe eſt, ut diverſæ ſint obſervationes in diverſis horizontibus, & in qualibet urbe alia ſumantur aſtra ſignificationes efficientia.

Sol eſt major terra, Luna eſt minor quam terra.

Unde manifeſtum eſt, quod non naturaliter aſtrorum ortus & occaſus affectiones aeris generent; ſed quod in quolibet horizonte diverſæ fiant obſervationes, & aerum mutationes. Quamobrem neque omnes ſignificationes in tabulas relatæ ſemper congruunt, ſed interdum univerſaliter non fiunt. ſed qui maximas tempeſtates comprehendunt ortus & occaſus, hi efficiunt ſerenitates: interdum in urbe ſerenitas contingit, in agris imber. ſæpe poſt dies tres, aut quatuor aliquis ſignificavit per ortum, aut occaſum aſtri mutationem aeris. interdum antevertit ſignificationem diebus quatuor. Unde qui aberrant in prædictionibus ſignificationum, habent excuſationem, quod anticiparunt ſignificationem, eo quod poſterius eſt facta.

Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, quod quæ ad ſignificationes ſpectant, ea in tabulis rudi Minerva ſint inſcripta, cum non arte quadam, neque neceſſitate ſint tradita; ſed ex continua obſervatione inſcripta. eam ob cauſſam ſæpe hæc fallant. unde Aſtrologi non ſunt accuſandi, ſi aberraverint in ſignificationibus. ſi vero eclipſin prædicens aliquis, aut ortum aſtri, aberraverit, merito & ſtudium, & qui illud tractat, accuſantur. Omnia enim, quæ arte traduntur, debent infallibilem habere prædictionem, ſeu enuntiationem. At ea, quæ ad ſignificationes ſpectant, neque cum ea aſſequimur, perfectam laudem; neque cum ab iis aberramus, accuſationem merentur. Aſtrologiæ enim hæc eſt quædam pars expers artis, & indigna quæ proferatur in medium. Idem opinandum eſt fieri etiam circa Canis ortum. Omnes enim putant, hanc ſtellam propriam vim habere, & cauſſam eſſe intenſionis æſtuum, cum ſimul oritur cum Sole. At hoc non ita ſe habet. ſed quoniam juxta calidiſſimum tempus anni hæc ſtella ortum faciebat, hujus apparitione aeris in æſtum mutationem notarunt. Eſt autem Sol cauſſa intenſionis æſtuum. Primum enim cum ex hieme ſimus frigefacti, ſecundum appropinquationem, quæ fit ad nos, incipit nos Sol calefacere: nondum tamen manifeſtam efficit calefactionem, cum adhuc frigefactio, quæ eſt ab hieme, permaneat. cum vero fit commoratio, & ſemper magis

Canicula non eſt propria cauſſa caloris.

magisque appropinquat Sol, contingit fieri ſenſum calefactionis. deinde contingit bis ad eamdem habitationem continuo Solem accedere. Etenim in progreſſu ad æſtivum tropicum circulum, & in receſſu, per eaſdem habitationes tranſit Sol. Unde evenit propter cauſſam hanc intenſiones æſtuum fieri. Præterea acceſſus ad æſtivum tropicum, & receſſus omnino & parvos, & inſenſibiles eſſe contingit. fere enim ad dies 40 in æſtivo tropico circulo moram facit. Unde & magnitudines dierum circa ſolſtitia inſenſibile habent incrementum. Cum vero circa hoc tempus ortum faceret canis, hujus apparitione ſignificaverunt tempus intenſionis æſtuum; non quod ipſum aſtrum ſit cauſa; ſed quod Sol hanc cauſſam habeat.

Si igitur aliquis pro ſigno temporis accipiat canis ortum, recta accipit; ſicut Homerus inquit de cane ſic;

Malum autem ſignum factum eſt.

Non enim cogitandum eſt, quaſi propriam vim habeat canis ad intenſionem æſtuum, ſed quod ſigni gratia aſſumtus ſit canis.

Verumtamen qui ex poetis, & philoſophis vim intenſionis æſtuum cani aſcribant, hi multum a veritate, & naturali doctrina aberraverunt. hæc enim ſtella camdem naturam ſortita eſt cum omnibus aſtris. ſive enim ignea ſunt, ſive ætherea aſtra, eamdem omnia habent vim, & debet vinci a multitudine aſtrorum defluxus a cane. Nam magnitudine etiam ſtellam canis ſuperant aliæ ſtellæ, & multitudine ſunt infinitæ. ſi igitur ex omnibus ipſis vis non pervenit uſque ad terram, neque ad Solis vim quicquam confert; quomodo credibile eſt defluxum ab uno aſtro tantam æſtuum intentionem facere? Quod ſi non adjuvant quicquam omnes inerrantes ſtellæ, cum eamdem vim ſint ſortitæ, non poſſibile eſt calefactionem ab una ſtella progredientem efficere ſenſibilem varietatem in coortibus cum Sole.

Eſt autem ipſe Sol cauſſa æſtuum, continuo ad eumdem locum habitationis accedens. Cum autem non poſſent omnibus hominibus communem diem determinare, in qua hæ intenſiones æſtuum fiunt, cumque circa hoc tempus hæc ſtella oriretur, hujus apparitione hoc tempus ſignificaverunt.

Quod autem hæc ſtella non ſit cauſſa intenſionis æſtuum, ex iis, quæ dicentur, erit manifeſtum. Primum enim ſæpe cooriuntur cum Sole & plures, & majores ſtellæ, & nullam ſenſibilem efficiunt varietatem, ſed interdum e contrario in ortibus, & occaſibus earum tempeſtates fiunt, & venti frigidi ſpirant, tamquam hi ortus, & occaſus nihil conferant ad intenſionem æſtuum. ſæpe etiam in eodem ſigno cum Sole ſunt e quinque planetis ſtellæ maximæ, Jupiter, Lucifer, & Mars; a quibus & vires in terram cadunt, & tamen propter horum cauſſam nihil circa aerem magis ſit diverſum. Ex quo manifeſtum eſt, quod nihil conferant ad intenſionem æſtuum neque inerrantes, neque errantes ſtellæ. ſi enim vim quamdam afferret canis, oporteoat in vero ortu intenſionem æſtuum fieri. tunc enim ſimul una oritur cum Sole. non ſit autem hoc, ſed in apparenti ortu maximi fiunt æſtus. Circa hoc enim tempus Sol propter dictas cauſſas efficit intenſionem æſtuum. In Rhodo enim poſt 30 dies a ſolſtitio oritur hæc ſtella: in aliis locis poſt 40 dies æſtivi ſolſtitii: aliis poſt 50: ita ut ejus ortus non amplius faciat intenſionem æſtuum: quod nemini non manifeſtum eſt, quod cum unum ſit illud tempus, quod intenſionem æſtuum comprehendit, quod eſt poſt dies 30 ſolſtitii æſtivi; in hoc ipſo tempore apud alios canis oritur, & tempus indicat, apud alios vero aliud quoddam ex aſtris conſtellationum. non enim ſimul omnibus aſtris ortus, & occaſus contingit fieri.

Quod vero a plurimis dicitur, quod circa tempus hoc

συνεγγίζοντος τοῦ ἡλίου, ἐπαισθητὴν συμβαίνει τὴν θερμασίαν γίνεσθαι. ἔπειτα συμβαίνει δὶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν οἴκησιν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιβάλλειν τὸν ἥλιον. καὶ γὰρ ἐν τῇ προσόδῳ τῇ πρὸς τὸν θερινὸν τροπικὸν κύκλον, καὶ ἐν τῇ ἀποχωρήσει τὰς αὐτὰς οἰκήσεις παροδεύει ὁ ἥλιος· ὅθεν συμβαίνει διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ταύτας τὰς ἐπιτάσεις τῶν καυμάτων γίνεσθαι. ἔτι δὲ καὶ τὰς προσόδους τὰς πρὸς τὸν θερινὸν τροπικόν, καὶ τὰς ἀποχωρήσεις μικράς τε παντελῶς, καὶ ἀνεπαισθήτους εἶναι συμβέβηκε· σχεδὸν γὰρ ἐφ' ἡμέρας μ' ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου τὴν διαμονὴν ποιεῖται· ὅθεν καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν περὶ τὰς τροπὰς ἀνεπαίσθητον ἔχει τὴν παραύξησιν. ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν * ἐπιτέλλει ὁ κύων, τῇ τούτου φάσει τὸν καιρὸν ἐσημαίνοντο τῆς τῶν καυμάτων ἐπιτάσεως, οὐχ ὡς αἰτίου τοῦ ἄστρου τῆς θερμότητος γινομένης, ἀλλ' ὡς τοῦ ἡλίου τὴν αἰτίαν ἔχοντος. * γρ. ἐσημαίνοντο.

Εἰ μὲν οὖν ὡς σημεῖόν τις λαμβάνει τὸν καιρὸν τῆς τοῦ κυνὸς ἐπιτολῆς, ὀρθῶς λαμβάνει, καθάπερ Ὅμηρος φησὶν ἐπὶ τοῦ κυνὸς οὕτω·

Κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται.

οὐ γὰρ ὡς ἰδίαν δύναμιν ἔχοντος αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων, ἀλλ' ὡς σημείου χάριν προσειλημμένου.

Ὅσοι μέντοι γε τῶν ποιητῶν, καὶ φιλοσόφων τὴν δύναμιν τῆς ἐπιτάσεως τῶν καυμάτων τῷ κυνὶ προσάπτουσι, πολὺ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου πεπλανημένοι εἰσίν. ὁ γὰρ ἀστὴρ οὗτος τῆς αὐτῆς οὐσίας κεκοινώνηκε πᾶσι τοῖς ἄστροις. εἴτε γὰρ πυρινά ἐστιν, εἴτε καὶ αἰθέρια τὰ ἄστρα, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν πάντα, καὶ ὀφείλει κατακρατεῖσθαι ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἄστρων ἡ ἀπὸ τοῦ κυνὸς ἀπόρροια. καὶ γὰρ τῷ μεγέθει μείζονες αὐτοῦ εἰσιν ἀστέρες, καὶ τῷ πλήθει ἄπειροι. εἰ δὲ ἐξ ἁπάντων αὐτῶν ἡ δύναμις οὐ διικνεῖται μέχρι τῆς γῆς, οὐδὲ εἰς τὴν τοῦ ἡλίου δύναμιν οὐδὲν συμβάλλεται, πῶς πιθανὸν τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄστρου ἀπόρροιαν τηλικαύτην ἐπίτασιν τῶν καυμάτων ποιεῖν; εἰ δὲ μὴ συνεργοῦσί τε πάντες οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, τῆς αὐτῆς δυνάμεως κεκοινωνηκότες, οὐκ ἐνδέχεται τὸν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄστρου θερμασίαν αἰσθητὴν διαφορὰν ἀποφαίνειν ἐν τῇ συνανατολῇ τοῦ ἡλίου.

Ἔστι δ' αἴτιος ὁ ἥλιος τῶν καυμάτων, κατὰ τὸ συνεχὲς τὸν αὐτὸν τόπον τῆς οἰκήσεως ἐπιπορευόμενος. ὁ δυνάμενοι δὲ κοινὴν ἡμέραν ἅπασιν ὁρίσαι, ἐν ᾗ γίνονται αἱ ἐπιτάσεις τῶν καυμάτων· ἐπεὶ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἐπιτέλλει οὗτος ὁ ἀστήρ· τῇ τούτου φάσει τὸν καιρὸν ἐσημαίνοντο.

Ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ὁ ἀστὴρ παραίτιος τῆς ἐπιτάσεως τῶν καυμάτων, ἐκ τῶν λέγεσθαι μελλόντων φανερόν. πρῶτον μὲν γὰρ πολλάκις συνανατέλλουσι τῷ ἡλίῳ καὶ πλείονες, καὶ μείζονες ἀστέρες, καὶ οὐδεμίαν αἰσθητὴν ποιοῦσι παραλλαγήν. ἀλλ' ἔστιν ὅτε ἐκ τῶν ἐναντίων ἐν ταῖς ἐπιτολαῖς αὐτῶν καὶ δύσεσι χειμῶνες γίνονται, καὶ ἄνεμοι ψυχροὶ πνέουσιν, ὡς μηδὲν αὐτῶν συμβαλλομένων πρὸς τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων· πολλάκις δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ζῳδίῳ τῷ ἡλίῳ γίνονται ἀστέρες τῶν ε' πλανητῶν οἱ μέγιστοι, φαέθων, φωσφόρος, πυρόεις· ἀφ' ὧν καὶ δυνάμεις ἐπὶ τὴν γῆν πίπτουσι, καὶ οὐδὲν παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν διαφορώτερον περὶ τὸν ἀέρα γίνεται. ἐξ οὗ φανερόν, ὅτι οὐδὲν συμβάλλονται πρὸς τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων οὔθ' οἱ ἀπλανεῖς, οὔθ' οἱ πλανώμενοι ἀστέρες. εἰ γὰρ δύναμίν τινα προσεφέρετο ὁ κύων, ἔδει κατὰ τὴν ἀληθινὴν ἐπιτολὴν τῶν καυμάτων γίνεσθαι ἐπίτασιν· τότε γὰρ ἅμα συνανατέλλει τῷ ἡλίῳ. οὐ γίνεται δὲ τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ τὴν φαινομένην ἐπιτολὴν τὰ μέγιστα καύματα γίνεται· περὶ γὰρ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ ἥλιος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας παραίτιός ἐστι τῆς ἐπιτάσεως τῶν καυμάτων. ἐν Ῥόδῳ μὲν γὰρ μετὰ λ' ἡμέρας τῶν τροπῶν ἐπιτέλλει ὁ ἀστήρ· ἐν ἄλλοις δὲ τόποις μετὰ μ' ἡμέρας τῆς θερινῆς τροπῆς· εἰς δὲ μετὰ ν'· ὥστε μηκέτι τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων τὴν ἐπιτολὴν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ὅπερ ἐστὶ φανερόν. ὅτι ὁ μὲν τὴν ἐπίτασιν τῶν καυμάτων περιέχων καιρὸς εἷς ἐστιν ὁ μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς ἡμέραι λ'· ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ παρ' οἷς μὲν ὁ κύων ἐπιτέλλει, καὶ τὸν καιρὸν σημαίνει· παρ' οἷς δὲ ἄλλο τι τῶν κατηστερισμένων ἄστρων. οὐ γὰρ ἅμα πᾶσι τοῖς ἄστροις τὰς ἐπιτολάς, καὶ τὰς δύσεις συμβαίνει γίνεσθαι.

53 Τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τῶν πλείστων, ὅτι περὶ τὸν καιρὸν

τοῦτον

53. Τὸ δὲ λεγόμενον.) Mirum inſignem Mathematicum adeo pueriliter hallucinatum eſſe. Nam cujuſmodi eſt, obſecro, illius ratio? Caniculam cum Sole conjunctam nihil ad æſtivos calores augendos conferre, quo tempore exortum facere vulgo dicitur, ex eo demonſtrat, quod tum ab ea Sol abeſt longius. Hoc vero inde concludit, quod tunc Sol æſtivum tropicum tenet: Canicula vero in hiberno tropico ſita eſt: Quare ſi quam vim incendendis æſtibus haberet illius cum Sole conjunctio, ea potiſſimum appareret quando Sol in hiberno tropico verſatur. hoc eſt in eodem cum canicula circulo. Nihil hac argumentatione falſius. quantum procederet, ſi hiemo æſtivo eſſet jam in ipſo Capricorno ſita eſſet Canicula. Hæc enim Gemini tempore in gradu Geminorum circiter XV collocabatur. Diſtabat ab æquinoctiali gradibus fere XVI, a tropico, & a Sole, prope XL. Cum autem Sol in Capricorni tropico ſtabat, intervallum inter hunc, & Caniculam amplius erat ſemicirculo. Quid igitur cogitabat Geminus, cum propinquiorem Soli Caniculam eſſe ſcriberet, quando hibernum ille tropicum occupat, quam cum in æſtivo moratur?

54 Περὶ

τότε ἀνατέλλει σὺν τῷ ἡλίῳ, παντελῶς ἐστιν ἰδιωτικόν. ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ἡλίου διέστηκεν ὁ ἀστήρ. ὁ μὲν γὰρ ἥλιος πάντως ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κύκλου τὴν πάροδον ποιεῖται· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ κύκλου κεῖται, ὥστε πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων διάστημα ἀπέχειν αὐτούς. πῶς ἂν δύναιτο παραίτιος γίνεσθαι τῆς ἐπιτάσεως τοῦ καύματος; ἐποίει δ' ἂν ἐπίτασιν, εἴ τινα δύναμιν εἶχεν ὁ ἀστήρ, ὅταν γενόμενος τῷ ἡλίῳ κατὰ χειμερινὰς τροπὰς, ὑπὸ τῷ αὐτῷ κύκλῳ φέρηται ὁ ἀστὴρ τῷ ἡλίῳ. τότε γὰρ ἔδει γενέσθαι τινὰ παρὰ τὸ φαινόμενον αἰσθητὴν περὶ τὸν ἀέρα παραλλαγήν. οὐ γίνεται δὲ αὕτη, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου χειμών. ὅθεν αἱ ἐπιτολαὶ τοῖς παραπήγμασι παράκεινται σημείων. ὥστε εἶναι φανερὸν ἐκ πάντων, ὅτι οὔθ' οὗτος ὁ ἀστήρ, οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς τηλικαύτην τινὰ δύναμιν ἔχει, ὥστε μεταβολὰς περὶ τὸν ἀέρα κατασκευάζειν· ἀλλ' ἔστι τὸ ἡγεμονικὸν αἴτιον περὶ τὸν ἥλιον· αἱ δὲ τούτων ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις ἐπὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς περὶ τὸν ἀέρα μεταβολῆς παράκεινται. δι' ἣν αἰτίαν οὐδὲ διὰ παντὸς συμφωνοῦσιν. ὅθεν βελτίοσιν ἄν τις σημείοις χρήσαιτο τοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως ἡμῖν διδομένοις· οἷς καὶ Ἄρατος κέχρηται. τὰς μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτολῶν καὶ δύσεων τῶν ἄστρων γινομένας μεταβολὰς τοῦ ἀέρος ψευδεῖς εἶναι διειλήφεν· τὰς δὲ φυσικῶς γινομένας, καὶ μετά τινος αἰτίας, κατεχώρισεν ἐν τῇ τῶν φαινομένων πραγματείᾳ, ἐπὶ πᾶσι τῆς ὅλης συντάξεως. λαμβάνει γὰρ τὰς προγνώσεις ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς, καὶ δύσεως· καὶ ἀπὸ τῆς σελήνης ἀνατολῶν, καὶ δύσεων· καὶ ἀπὸ τῆς ἅλω τῆς γινομένης περὶ τὴν σελήνην· καὶ ἀπὸ τῶν διαϊσσόντων ἀστέρων· καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων. αἱ γὰρ ἀπὸ τούτων προγνώσεις μετά τινος φυσικῆς αἰτίας γινόμεναι κατηναγκασμένον ἔχουσι τὸ ἀποτέλεσμα. ὅθεν καὶ Βοηθὸς ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τῆς Ἀράτου ἐξηγήσεως, φυσικὰς τὰς αἰτίας ἀποδίδωσι τῶν τε ἀνέμων, καὶ ὄμβρων, ἐκ τῶν προειρημένων εἰδῶν τὰς προγνώσεις ἀποφαινόμενος. τούτοις δὲ τοῖς σημείοις καὶ Ἀριστοτέλης κέχρηται ὁ φιλόσοφος, καὶ Εὔδοξος, καὶ ἕτεροι πλείονες τῶν ἀστρολόγων.

canis oriatur cum Sole, omnino eſt imperitum. In hoc enim tempore plurimum a Sole diſtat hæc ſtella. Sol enim omnino in æſtivo tropico circulo iter facit: canis vero in hiberno tropico circulo ſitus eſt; ita ut hi maximam a ſe invicem diſtantiam habeant. quomodo igitur poſſet canis cauſſa eſſe intenſionis æſtuum? faceret autem intenſionem, ſi quam vim haberet hæc ſtella, tum cum eſſet conjuncta Soli ſecundum hibernas converſiones; cumque ferretur in eodem circulo hæc ſtella cum Sole. tunc enim oporteret aliquam fieri, contra id, quod apparet, ſenſibilem aeris mutationem. non fit autem hoc, ſed e contrario potius hyems. Unde tabulis pro ſigno aſcribitur ortus canis. Itaque manifeſtum eſt ex omnibus, neque hanc ſtellam, neque aliam ullam tantam habere vim, ut circa aerem mutationes efficiat; ſed principalem eſſe cauſſam Solem: harum vero ortus, & occaſus in cognitionem mutationum aeris apponi. Quam ob cauſſam neque ſemper congruunt. Unde melioribus aliquis uteretur iis ſignis, quæ a natura nobis dantur, quibus & Aratus eſt uſus. Nam eas aeris mutationes, quæ fiunt ex ortibus, & occaſibus aſtrorum, putavit eſſe falſas: eas vero, quæ fiunt naturaliter, & quadam ea cauſſa, ſeorſim poſuit in apparentiarum tractatu, in extrema libri totius parte. Sumit enim præſcientias a Solis ortu, & occaſu, & a Lunæ ortibus, & occaſibus; ab area, ſive corona, quæ fit circa Lunam: a ſtellis cadentibus, & a brutis animalibus. Nam quæ præſcientiæ cum quadam naturali cauſſa ex his fiunt, neceſſaria habent effecta. Unde & Boethus philoſophus in quarto libro expoſitionis Arati, phyſicas cauſſas cum ventorum, tum imbrium expoſuit, ex prædictis generibus præcognitiones oſtendens. His ſignis & Ariſtoteles philoſophus uſus eſt; & Eudoxus, & plures alii Aſtrologi.

Aratus.

Boethus.

Ariſtoteles. Eudoxus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιε.

54 Περὶ ἐξελιγμοῦ.

Ἐξελιγμός ἐστι χρόνος ἐλάχιστος περιέχων ὅλους μῆνας, καὶ ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλας ἀποκαταστάσεις τῆς σελήνης. ἐπεὶ γὰρ ὁ μηνιαῖος χρόνος παρατηρεῖται ὑπάρχων ἡμερῶν εἴκοσι ἐννέα 𐅵 ὡς ἔγγιστα, καὶ τριακοστοτρίτου· ἡ δὲ ἀποκατάστασις τῆς σελήνης ἡμερῶν κζ, καὶ ἐννεακαιδεκάτων, ὡς ἔγγιστα, ἐζητεῖτο χρόνος ὁ ἐλάχιστος, ὅστις περιέχει ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους μῆνας, καὶ ὅλας ἀποκαταστάσεις. ἔστι δὲ τοιαύτη ἡ εὕρεσις. ἡ σελήνη ἀνωμάλως φαίνεται διαπορευομένη τὸν ζωδιακὸν κύκλον, καὶ περιφέρειάν τινα κινηθεῖσα, ἐν τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ μείζονα ταύτης κινεῖται, καὶ ἀεὶ μείζονα ταῖς ἑξῆς ἡμέραις, ἕως ἂν μεγίστην περιφέρειαν κινηθῇ. ἔπειτα αὖθις τὴν ἐλάττονα τῆς προηγουμένης, ἕως ἂν ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐλαχίστην περιφέρειαν ἀποκατασταθῇ. ὁ δὲ χρόνος ὁ ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἐπὶ τὴν ἐλαχίστην κίνησιν ἀποκατάστασις καλεῖται. παρατετήρηται δὲ ὁ ἐξελιγμὸς περιέχων ὅλους μῆνας χξθ, ἡμέρας δὲ ͵ιθψνϛʹ. ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ ποιεῖται τὰς κατὰ μῆκος ἀνωμαλίας ἡ σελήνη ἀποκαταστάσεις ψιζ, κύκλους δὲ ζωδιακοὺς διαπορευομένη ἐν τῷ προειρημένῳ χρόνῳ ψκγʹ, καὶ προσεπιλαμβάνουσα μοίρας λβ. ἔχοντες δὲ ταῦτα τὰ φαινόμενα ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐζητημένα, δέον συστήσασθαι τὴν κατὰ μέρος ἀνωμαλίαν ἡμερησίαν τῆς σελήνης, τίς ἐστιν ἐλαχίστη κίνησις αὐτῆς, καὶ τίς ἡ μεγίστη, καὶ τίς ἡ μέση, καὶ τίς ἡ καθ' ἡμέραν παραύξησις καὶ μείωσις αὐτῆς, συλλαμβάνονται ἐκ τοῦ φαινομένου καὶ τοῦτο, ὅτι ὅταν μὲν τὰς ἐλαχίστας κινῆται, πλείονα μὲν τῶν ιαʹ μοιρῶν κινεῖται, ἐλάττονα δὲ τῶν ιβʹ· ὅταν δὲ τὰς μεγίστας κινῆται, πλείονα μὲν τῶν ιεʹ μοιρῶν κινεῖται, ἐλάττονα δὲ τῶν ιϛʹ. ἐπεὶ τοίνυν παρατετήρηται ἡ σελήνη ἐν ἡμέραις ͵ιθψνϛʹ διαπορευομένη ζωδιακοὺς κύκλους ψκγʹ, καὶ ἔτι μοίρας λβʹ. ἕκαστος δὲ τῶν κύκλων ἔχει μοίρας τξʹ· ἀναλύσομεν τῶν κύκλων πλῆθος εἰς μοίρας, καὶ προσθήσομεν τὰς λβʹ. γίνεται ὁ πᾶς ἀριθμὸς μοιρῶν ͵σξτιβʹ. ἐν ἄρα ἡμέραις μάλιστα ͵ιθψνϛʹ, διαπορεύεται ἡ σελήνη τὸ προειρημένον πλῆθος τῶν μοιρῶν. ὃ δὴ πλῆθος εἰς τὸ τῶν ἡμερῶν πλῆθος μερίσαντες, εὑρήσομεν τὴν μέσην ἡμερησίαν κίνησιν τῆς σελήνης. ὅταν γὰρ μήτε τὴν ἐπίτασιν τῆς κινήσεως, μήτε τὴν ἄνεσιν ὑπολογισάμενοι, ἐξ ὁμαλοῦ με-

CAPUT XV.

De evolutione.

EVolutio eſt tempus minimum, continens integros menſes, & integros dies, & integras reſtitutiones Lunæ. Cum enim menſtruum tempus obſervatum ſit eſſe dierum $29\ \frac{1}{2}\ \frac{1}{33}$, fere: reſtitutio vero Lunæ dierum $27\ \frac{5}{9}$. fere, quæſitum eſt tempus minimum, quod contineat integros dies, & integros menſes, & integras reſtitutiones. inventio autem eſt talis. Luna irregulariter peragrare zodiacum circulum, & ferri per arcum quempiam conſpicitur. Die ſequenti hoc arcu majorem conficit: & ſemper majorem diebus continuo ſequentibus; donec per maximum arcum mota fuerit. Deinde rurſus in arcum minorem præcedenti die; donec in minimum, qui fuit ab initio, arcum reſtituta fuerit. Tempus vero, quod eſt a minimo motu ad minimum motum, reſtitutio vocatur. Obſervata autem eſt evolutio continens integros menſes 669, dies vero 19756. In hoc autem tempore Luna anomaliæ ſecundum longitudinem facit reſtitutiones 717, circulos zodiacos peragrans in jam dicto tempore 723; & inſuper aſſumens gradus 32. Habentes autem has apparentias ex veteribus temporibus quæſitas, quando conſtituere oportet eam diurnam Lunæ anomaliam, quæ eſt ſecundum longitudinem, quis ſit minimus motus ejus, & quis maximus, quis medius, & quod quotidianum incrementum, & decrementum ejus: accipimus inſuper ex apparentia, & hoc, cum Luna motus minimos facit, plus eam moveri undecim gradibus; minus duodecim: cum vero maximos conficit motus, amplius eam moveri 15 gradibus, minus vero 16 gradibus: cum igitur obſervatum ſit, Lunam in diebus 19756 peragrare zodiacos circulos 723, & præterea adhuc gradus 32: unuſquiſque autem circulorum habeat gradus 360, refundit Luna circulorum multitudinem in gradus; & addit gradus 32. Fit igitur totus numerus graduum 260312. in diebus igitur maxime 19756 percurrit Luna prædictum numerum graduum. quam multitudinem in dierum multitudinem dividentes inveniemus medium diurnum motum Lunæ. Cum enim neque intentionem motus, neque remiſſionem reputantes, ex æquali diviſerimus graduum multitudinem, tunc [illegible] motus

vocatur

Vide caput de menſibus.

Evolutionis inventio.

Evolutionis menſes integri quot.

Termini minimorum, & maximorum motuum lunæ.

Medius motus diurnus quomodo quæratur.

54 Περὶ ἐξελιγμοῦ.) Vide Ptolemæum lib IV, cap. II. *Pars III.*

Medius motus diurnus Lunæ quantus. vocatur medior. Invenitur autem hic medius motas graduum 13. primorum ſeaageſimorum 10'. & ſecundorum 35" Vocatur amem uoius gradus ſexageſimum, primum ſexageſimum; & unius primi ſexageſimi ſexageſimum vocatur ſecundum ſeaageſimum. ſimiliter etiam auam ſecaadum ſeaogeſimum, cum diviſum eſt in partes 60, uocatur una particula terrium ſeaageſimum. Eadem eſt tatio etiam in reliquis ſexageſimie.

Cum numetorum hic ſit ordo, a Chaldæis iovenrue eſt medius motus Lunæ gradum 13, 10', 35". cumque in diebus 19756 Luna faciat reſtitutiones 717, ſi volucrimus cognoſcere, unam reſtitutionem iu quot diebus faciat Luna, dividemus dierum multitudinem in reſtitutionum multitudinem; & fiunt dies reſtitutionis 27, & unius diei ſenageſima prima 33, & ſecunda 20. In Reſtitutionis dies 27, 33', 20". tot igitur diebus Luna a minimo motu ad minimum motam proficiſcitat.

Et cum in omni reſtitutione 4 ſint tempora æqualia, acceperunt quartam partem dierum 27, 33', & 20", & fiunt dies 6, 53', & 20". In tot igitur diebus Luna a minimo motu ad medium proficiſcitur, & a medio ad maximum: & rurſus ſimiliter a maximo ad medium, & a medio ad minimum. Nam hæc quatuor tempora inter ſe ſunt æqualia.

Et cum, ſi fuerint tres numeri ex æquo ſe ſuperantes, extremi ſimul ſumpti ſint duplo majores medio, in motu autem Lunæ tres ſint numeri ex æquo ſe invicem ſuperantes, nempe motus minimus, & medius, & maximus: ſi igitur motum maximum, & minimum componamus, erunt hi compoſiti duplo majores medio. Erat autem medius motus graduum 13, 10', 35". multiplicaverunt hæc bis, & proveniunt ex multiplicatione gradus 26, 21', 10". Maximus igitur motus Lunæ, & minimus præciſe compoſiti ſunt dies 26, 21', 10". Atqui gradus ex obſervatione ſumpti non exacte maximi & minimi motus ſunt gradus 26. reliqua igitur ſunt ex ſexageſima, quæ effugerant obſervationem per apparentias, & organa ſactam; videlicet unius gradus prima ſexageſima 21', & ſecunda 10". Hæc igitur oportet inſuper attribuere & minimo, & maximo motui; at duo hi motus compoſiti efficiant gradus 26. 21', 10". Addere autem oportet ſic hanc neceſſariam appendicem, ut neque minimus motus agatur major gradibus 12; neque maximus major gradibus 16. ſic autem attribuemus: Cum Luna in diebus 6, 53', 20" proficiſcatur a minimo motu ad medium, & a medio ad maximum, & ſemper æquali incremento, & decremento ætatat; inveniendus eſt numerus, qui multiplicans quartam partem reſtitutivi temporis efficiat numerum, qui additus medio motui colligat quemdam numerum majorem quidem 15 gradibus, minorem vero 16. ſublatus autem a medio motu relinquat numerum quemdam majorem quidem 11 gradibus, minorem vero 12. At quæ adduntur gradibus 15, & gradibus 11, ea erunt quoque prima ſexageſima 21', & ſecunda 10". Invenitur autem hoc facere numerus 18 ſexageſimorum primorum. ſi enim hæc multiplicata fuerint in quartam partem reſtitutionis, nempe in dies 6, 13', & 20", producuntur gradus 2 & 4'. hæc addidi medio motui, nempe gradibus 13, 10', 35", & fiant gradus 15, 14', 35". ſubtraxi a medio motu hos gradus 2 & 4', & reliqui ſunt gradus 11, 6', 35". Inventus eſt igitur minimus motus Lunæ graduum 11, 6', 11", 35"'. medius motus graduum 13, 10', 35". maximus motus graduum 15, 21', & 35". diurnum autem incrementum primorum ſexageſimorum 18'.

Diurnum incrementum motus lunæ.

Si enim extremi numeri ſimul ſumpti ſunt duplo majores media: erunt æquales media bis ſumpta.

ἐζητοῦμεν οὐ τῶν μοιρῶν πλῆθος· ὥστε ἡ ἀκολουθία κίνησις μέση καλεῖται. εὑρίσκεται δὲ αὕτη γινομένη μοιρῶν ιγ', πρώτων ἑξηκοστῶν ι', καὶ δευτέρων λε'. καλεῖται δὲ ἡ τῆς μιᾶς μοίρας ἑξηκοστόν, πρῶτον ἑξηκοστόν· τὸ δὲ τοῦ πρώτου ἑξηκοστοῦ ἑξηκοστόν, δεύτερον ἑξηκοστόν. ὁμοίως δὲ τὸ δεύτερον ἑξηκοστὸν διαιρεθὲν εἰς μέρη ξ, καλεῖται τὸ ἓν μέρος τρίτον ἑξηκοστόν. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἑξηκοστῶν.

Τοιαύτης δὲ τῆς τάξεως ὑπαρχούσης τῶν ἀριθμῶν ὑπὸ τῶν Χαλδαίων εὕρηται ἡ μέση κίνησις τῆς σελήνης μοιρῶν ιγ', ι', λε'. καὶ ἐπεὶ ἐν ἡμέραις ,αϡνϛ' ἀποκαταστάσεις ποιεῖται ἡ σελήνη ψιζ', ἐὰν βουλώμεθα συνιδεῖν τὴν μίαν ἀποκατάστασιν, ἐν πόσαις ἡμέραις ποιεῖται ἡ σελήνη, μερίζομεν τὸ τῶν ἡμερῶν πλῆθος εἰς τὸ τῶν ἀποκαταστάσεων πλῆθος. γίνονται δὲ ἡμέραι τῆς ἀποκαταστάσεως εἴκοσι ἑπτά, καὶ μιᾶς ἡμέρας ἑξηκοστὰ πρῶτα λγ', καὶ δεύτερα κ'. ἐν ἄρα ἡμέραις τοσαύταις ἡ σελήνη ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἐπὶ τὴν ἐλαχίστην παραγίνεται.

Καὶ ἐπεὶ ἐν πάσῃ ἀποκαταστάσει δ' εἰσὶ χρόνοι ἴσοι, ἐλάβοσαν τὸ τέταρτον μέρος τῶν κζ' ἡμερῶν, λγ' λεπτῶν πρώτων, καὶ κ' δευτέρων λεπτῶν, καὶ γίνονται ἡμέραι ϛ', νγ', καὶ κ'. ἐν ἄρα τοσαύταις ἡ σελήνη ἡμέραις ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἐπὶ τὴν μέσην παραγίνεται, καὶ ἀπὸ τῆς μέσης ἐπὶ τὴν μεγίστην, καὶ πάλιν ὁμοίως ἀπὸ τῆς μεγίστης ἐπὶ τὴν μέσην, καὶ ἀπὸ τῆς μέσης ἐπὶ τὴν ἐλαχίστην. οἱ γὰρ δ' οὗτοι χρόνοι εἰσὶν ἀλλήλοις ἴσοι.

Καὶ ἐπεὶ ἐὰν ὦσι τρεῖς ἀριθμοὶ ἴσῳ ἀλλήλων ὑπερέχοντες, γίνονται οἱ ἄκροι τοῦ μέσου διπλασίονες. ἐν δὲ τῇ κινήσει τῆς σελήνης τρεῖς εἰσιν ἀριθμοὶ τῷ ἴσῳ ἀλλήλων ὑπερέχοντες, ἥ τε ἐλαχίστη κίνησις, καὶ ἡ μέση, καὶ ἡ μεγίστη. ἐὰν ἄρα τὴν μεγίστην, καὶ τὴν ἐλαχίστην συνθῶμεν, ἔσονται διπλασίονες τῆς μέσης κινήσεως. ἦν δὲ ἡ μέση κίνησις μοιρ. ιγ', λεπτῶν ι', λε'. ἐπολλαπλασίασαν ταῦτα δίς· καὶ γίνονται μοῖραι κϛ', κα', ι'. ἡ ἄρα μεγίστη κίνησις τῆς σελήνης, καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐπ' ἀκριβὲς συντεθεῖσαι γίνονται * ἡμέραι κϛ', κα', ι'. ἀλλ' αἱ κατὰ τὰς ἐλαχίστας ἐκ τηρήσεως λαμβανόμεναι ἥ τε μεγίστη, καὶ ἐλαχίστη, μοῖραι κϛ'. λοιπὰ ἄρα ἐστὶ τὰ ἐκφυγόντα τὴν διὰ τῶν φαινομένων καὶ τὴν τῶν ὀργάνων παρατήρησιν, μιᾶς μοίρας πρῶτα ἑξηκοστὰ κα', καὶ δεύτερα ι'. ταῦτα ἄρα δεῖ προστιμερίσαι τῇ τε ἐλαχίστῃ καὶ τῇ μεγίστῃ, ὅπως αἱ δύο συντεθεῖσαι κινήσεις ἀποτελῶσι μοίρας κϛ', κα', ι'. προσθεῖναι δὲ τὴν ἐπαύξησιν οὕτως, ὥστε μήτε τὴν ἐλαχίστην μείζονα ἄγεσθαι τῶν ιβ' μοιρῶν, μήτε τὴν μεγίστην μείζονα μοιρῶν ιϛ'. ἐπιμερίζομεν δὲ οὕτω· ἐπεὶ ἡ σελήνη ἐν ἡμέραις ϛ' τε, καὶ νγ' πρώτοις, καὶ δευτέροις κ' παραγίνεται ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης κινήσεως ἐπὶ τὴν μέσην, καὶ ἀπὸ τῆς μέσης ἐπὶ τὴν μεγίστην, καὶ διὰ παντὸς τῇ ἴσῃ παραυξήσει καὶ μειώσει χρῆται, δεῖ εὑρεῖν ἀριθμόν, ὃς πολλαπλασιάσας τὸ τέταρτον μέρος τοῦ ἀποκαταστατικοῦ χρόνου, ἀποτελέσει τινὰ ἀριθμόν, ὃν προσθεὶς μὲν τῇ μέσῃ κινήσει * συνάξει τινὰ ἀριθμὸν μείζονα μὲν τῶν ιε' μοιρῶν, ἐλάττονα δὲ τῶν ιϛ'· ἀφαιρεθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς μέσης κινήσεως ἀπολείψει τινὰ ἀριθμόν, μείζονα μὲν τῶν ια' μοιρῶν, ἐλάττονα δὲ τῶν ιβ'. τὰ δὲ προστιθέμενα ταῖς ιε' μοίραις, καὶ ταῖς ια', ἔσται ἐπὶ τὸ αὐτὸ πρῶτα ἑξηκοστὰ κα', καὶ δεύτερα ι'. εὑρίσκεται δὲ τοῦτο ποιῶν ὁ τῶν ιη' ἑξηκοστῶν πρώτων. ἐὰν γὰρ ταῦτα πολλαπλασιασθῇ ἐπὶ τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐπὶ τὰς ἡμέρας ϛ', νγ' πρῶτα λεπτά, καὶ κ' δεύτερα, ἀποτελοῦνται μοῖραι β', καὶ πρῶτα ἑξηκοστὰ δ'. ταῦτα προστίθημι τῇ μέσῃ κινήσει ιγ', ι', λε', καὶ γίνονται μοῖραι ιε', ιδ', λε'. καὶ ἀφεῖλον ἀπὸ τῆς μέσης κινήσεως τὰς β' μοίρας, καὶ τὰ πρῶτα ἑξηκοστὰ δ', καὶ τὰ * λοιπά εἰσι, μοῖραι ια', ϛ', λε'. εὕρηται ἄρα ἡ μὲν ἐλαχίστη κίνησις τῆς σελήνης μοιρ. ια', πρώτων ἑξηκοστῶν ϛ', δευτέρων δὲ ια', τρίτων λε'· ἡ δὲ μέση κίνησις μοιρ. ιγ', ι', λε'· ἡ μεγίστη κίνησις μοιρ. ιε', κα', λε'· ἡ δὲ ἡμερησία παραύξησις πρώτων ἑξηκοστῶν ιη'.

* f. μοῖραι.

* γρ. ποιήσει.

* γρ. καταλειφθέντα.

CAPUT XVI.

Tempora ſignorum, in quibus unumquodque eorum Sol peragrat: & ſignificationes ſingulorum ſignorum ſunt ejuſmodi.

Incipiemus autem ab æſtiva converſione.

Cancer. Cancrum peragrat Sol in diebus 31.

Primo die Calippo cancer incipit oriri. converſiones æſtivæ. & ſignificat.

Die 9 Eudoxo flat auſter.

Die 11 Eudoxo Orion mane oritur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ις'.

Χρόνοι τῶν ζωδίων, ἐν οἷς ἕκαστον αὐτῶν ὁ ἥλιος διαπορεύεται, καὶ αἱ καθ' ἕκαστον ζώδιον γινόμεναι ἐπισημασίαι αἱ ὑπογεγραμμέναι εἰσίν.

Ἀρξόμεθα δὲ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς.

Καρκίνον διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λα'.

Ἐν δὲ τῇ α' ἡμέρᾳ Καλλίππῳ καρκίνος ἄρχεται ἀνατέλλειν, τροπαὶ θεριναί, καὶ ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ θ' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ νότος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ ια' ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ Ὠρίων ἑῷος ἐπιτέλλει.

Ἐν

Ἐν δὲ τῇ ιγ΄ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι Ὠρίων ὅλος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ιϛ΄ Δοσιθέῳ στέφανος ἑῷος ἄρχεται δύνειν.

Ἐν δὲ τῇ κγ΄ Δοσιθέῳ ἐν Αἰγύπτῳ κύων ἐκφανὴς γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ κε΄ Μέτωνι κύων ἐπιτέλλει ἑῷος.

Ἐν δὲ τῇ κζ΄ Εὐκτήμονι κύων ἐπιτέλλει· Εὐδόξῳ κύων ἑῷος
* γρ. νε΄. ἐπιτέλλει, καὶ τὰς ἑπομένας ἡμέρας * ε΄ ἐτησίαι πνέουσιν. αἱ δὲ πέντε αἱ πρῶται πρόδρομοι καλοῦνται. Καλίππῳ καρκίνος δύων ἀνατέλλων πνευματώδης.

Ἐν δὲ τῇ κη΄ Εὐκτήμονι ἀετὸς ἑῷος δύνει, χειμὼν κατὰ θάλασσαν ἐπιγίνεται.

Ἐν δὲ τῇ λ΄ Καλίππῳ λέων ἄρχεται ἀνατέλλειν· νότος πνεῖ· καὶ κύων ἀνατέλλων φανερὸς γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ λα΄ Εὐδόξῳ νότος πνεῖ.

Ὁ ἥλιος τὸν λέοντα διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λα΄.

Ἐν μὲν οὖν τῇ α΄ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι κύων μὲν ἐκφανής, πνῖγος δὲ ἐπιγίνεται, ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ ε΄ Εὐδόξῳ ἀετὸς ἑῷος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ ι΄ ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ στέφανος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ ιβ΄ Καλίππῳ λέων μέσος ἀνατέλλων πνῖγος μάλιστα ποιεῖ.

Ἐν δὲ τῇ ιδ΄ Εὐκτήμονι πνῖγος μάλιστα γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ ιϛ΄ ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ ιζ΄ Εὐκτήμονι λύρα δύνουσα, καὶ ὕει, καὶ ἐτησίαι παύονται, καὶ ἵππος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ιη΄ Εὐδόξῳ δελφὶς ἑῷος δύνει. Δοσιθέῳ προτρυγητὴρ ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ κβ΄ Εὐδόξῳ λύρα ἑῷος δύνει, καὶ ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ κθ΄ Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει. Καλίππῳ παρθένος ἐπιτέλλει, ἐπισημαίνει.

Τὴν δὲ παρθένον διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ΄.

Ἐν μὲν οὖν τῇ ε΄ ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ ἄνεμος μέγας πνεῖ, καὶ ἐπιβροντᾷ. Καλίππῳ δὲ οἱ ὦμοι τῆς παρθένου ἐπιτέλλουσι, καὶ
* γρ. λή- ἐτησίαι * πνέουσι.
γουσι. Ἐν δὲ τῇ ι΄ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι προτρυγητὴρ φαίνεται· ἐπιτέλλει δὲ καὶ ἀρκτοῦρος. καὶ οἰστὸς δύεται ὄρθριος. χειμὼν κατὰ θάλασσαν. Εὐδόξῳ ὑετός, * βρονταί, ἄνεμος μέγας πνεῖ.
* γρ. βροντᾷ.

Ἐν δὲ τῇ ιζ΄ Καλίππῳ παρθένος μέση ἐπιτέλλουσα ἐπισημαίνει. καὶ ἀρκτοῦρος ἀνατέλλων φανερός.

Ἐν δὲ τῇ ιθ΄ Εὐδόξῳ ἀρκτοῦρος ἑῷος ἐπιτέλλει, καὶ τὰς ἑπομένας ἡμέρας ζ΄ ἄνεμοι πνέουσιν. εὐδία ὡς τὰ πολλά. λήγοντος δὲ τοῦ χρόνου, ἀπ' ἕω πνεῦμα γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ κ΄ ἀρκτοῦρος Εὐκτήμονι ἐκφανής. μετοπώρου ἀρχή, καὶ αἲξ ἐπιτέλλει, ἀστὴρ μέγας ἐπὶ τοῦ ἡνιόχου, κἄπειτα ἐπισημαίνει. χειμὼν κατὰ θάλασσαν.

Ἐν δὲ τῇ κδ΄ ἡμέρᾳ Καλίππῳ στάχυς ἐπιτέλλει τῆς παρθένου.

Τὸν δὲ ζυγὸν διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ΄.

Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι ἰσημερία μετοπωρινή, καὶ ἐπισημαίνει. Καλίππῳ ὁ κριὸς ἄρχεται δύνειν, ἰσημερία μετοπωρινή.

Ἐν δὲ τῇ γ΄ Εὐκτήμονι ἔριφοι ἐπιτέλλουσιν ἑσπέριοι. χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ δ΄ Εὐδόξῳ αἲξ ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ε΄ Εὐκτήμονι πλειάδες ἑσπέριαι φαίνονται ἐκ τοῦ πρὸς ἕω. Καλίππῳ παρθένος λήγει ἀνατέλλουσα.

Ἐν δὲ τῇ ζ΄ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι στέφανος ἀνατέλλει· χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ η΄ Εὐδόξῳ πλειάδες ἐπιτέλλουσιν.

Ἐν δὲ τῇ ι΄ Εὐδόξῳ * * * ἑῷος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ιβ΄ ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ σκορπίος ἀκρόνυχος ἄρχεται δύνειν, καὶ χειμὼν ἐπιγίνεται, καὶ ἄνεμος μέγας πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ ιζ΄ Εὐδόξῳ σκορπίος ὅλος ἀκρόνυχος· αἲξ ὅλη δύνει. Καλίππῳ χηλαὶ ἄρχονται ἀνατέλλειν· ἐπισημαίνουσιν.

Ἐν δὲ τῇ ιθ΄ Εὐδόξῳ βορέαι, καὶ νότοι πνέουσιν.

Ἐν δὲ τῇ κβ΄ Εὐδόξῳ ὑάδες ἀκρόνυχοι ἐπιτέλλουσιν.

Ἐν δὲ τῇ κη΄ Καλίππῳ τοῦ ταύρου κέρκος δύνει, ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ κθ΄ Εὐδόξῳ βορέας, καὶ νότος πνέουσιν.

Ἐν δὲ τῇ λ΄ Εὐκτήμονι χειμὼν κατὰ θάλασσαν πολύς.

Τὸν δὲ σκορπίον ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λ΄.

Ἐν μὲν οὖν τῇ τρίτῃ Δοσιθέῳ χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ δ΄ ἡμέρᾳ Δημοκρίτῳ πλειάδες δύνουσιν ἅμα ἠοῖ· ἄνεμοι χειμέριοι ὡς τὰ πολλά, καὶ ψῦχος, ἤδη καὶ πάχνη. ἐπιπνεῖν φιλεῖ. φυλλοβολεῖν ἄρχεται τὰ δένδρα μάλιστα. Καλίπ-
* γρ. πνευ- πῳ τοῦ σκορπίου τὸ μέτωπον ἐπιτέλλει, * πνευματώδης.
ματῶδες. Ἐν δὲ τῇ ε΄ Εὐκτήμονι ἀρκτοῦρος ἑσπέριος δύνει, καὶ ἄνεμοι μεγάλοι πνέουσιν.

Ἐν δὲ τῇ η΄ Εὐδόξῳ ἀρκτοῦρος ἀκρόνυχος ἑῷος δύνει, καὶ ἐπισημαίνει, καὶ ἄνεμος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ θ΄ Καλίππῳ τοῦ ταύρου δύνει κεφαλή * ἑῷος ὕει.
* γρ. ὑετο- Ἐν δὲ τῇ ι΄ Εὐκτήμονι λύρα ἑῷος ἐπιτέλλει, καὶ ἐπιχειμά-
σία. ζεται ὑετῷ.

Ἐν δὲ τῇ ιβ΄ Εὐδόξῳ Ὠρίων ἀκρόνυχος ἄρχεται ἐπιτέλλειν.

Ἐν δὲ τῇ ιγ΄ Δημοκρίτῳ λύρα ἐπιβάλλει ἅμα ἡλίῳ

Die 13 Euctemoni Orion totus oritur.

Die 16 Doſitheo corona mane incipit occidere.

Die 23 Doſitheo in Ægypto canis apparet.

Die 25 Metoni canis oritur mane.

Die 27 Euctemoni canis oritur. Eudoxo canis mane oritur, & per dies ſequentes quinque eteſiæ ſpirant. e quibus diebus primi quinque vocantur præcurſores. Calippo cancer occidit, oriens flatuoſus.

Die 28 Euctemoni aquila mane occidit, tempeſtas per mare poſt excitatur.

Die 30 Calippo leo incipit oriri. auſter ſpirat; & canis oriens fit conſpicuus.

Die 31 Eudoxo auſter ſpirat.

Leonem Sol peragrat diebus 31. L.

Primo igitur die Euctemoni canis quidem eſt conſpicuus: poſt autem fit æſtus, ſignificat.

Die 5 Eudoxo aquila mane occidit.

Die 10 Eudoxo corona occidit.

Die 12 Calippo leo medius oriens æſtus maxime facit.

Die 14 Euctemoni æſtus maxime fiunt.

Die 16 Eudoxo ſignificat.

Die 17 Euctemoni lyra occidit, & inſuper pluit, & eteſiæ ceſſant. Equus oritur.

Die 18 Eudoxo delphinus mane occidit. Doſitheo vindemiator veſperi oritur.

Die 22 Eudoxo lyra mane occidit, & ſignificat.

Die 29 Eudoxo ſignificationem habet. Calippo virgo oritur, ſignificat.

Virginem percurrit Sol diebus 30. Virgo.

Die 5 Eudoxo ventus ſpirat magnus, & inſuper tonat. Calippo humeri virginis oriuntur, & eteſiæ ſpirant.

Die 10 Euctemoni vindemiator apparet. oritur & arcturus, & ſagitta occidit mane: tempeſtas fit per mare. Eudoxo pluvia; tonitrua: ventus magnus ſpirat.

Die 17 Calippo virgo media oriens ſignificat, & arcturus oriens eſt conſpicuus.

Die 19 Eudoxo arcturus mane oritur, & per ſequentes dies 7 ſpirant venti, ſerenitas eſt pleramque. Ceſſante hoc tempore, ventus ab aurora exiſtit.

Die 20 arcturus Euctemoni conſpicuus. autumni initium. & capra oritur, ſtella magna in auriga, & deinde ſignificat. tempeſtas per mare.

Die 24 Calippo ſpica virginis oritur.

Libram Sol peragrat diebus 30. Libra.

Die 1 Euctemoni æquinoctium autumnale, & ſignificat. Calippo aries incipit occidere. æquinoctium autumnale.

Die 3 Euctemoni hœdi veſpertini oriuntur. tempeſtas exiſtit.

Die 4 Eudoxo capra veſperi oritur.

Die 5 Euctemoni veſpertinæ apparent pleiades ab ortu. Calippo virgo ceſſat oriri.

Die 7 Euctemoni corona oritur. tempeſtas eſt.

Die 8 Eudoxo pleiades oriuntur.

Die 10 Eudoxo * * * * mane oritur.

Die 12 Eudoxo Scorpius veſperi incipit occidere, & tempeſtas inſuper oritur, & ventus flat magnus.

Die 17 Eudoxo totus ſcorpius veſperi; capra penitus occidit. Calippo chelæ incipiunt oriri, ſignificant.

Die 19 Eudoxo boreæ, & auſtri ſpirant.

Die 22 Eudoxo hyades veſperi oriuntur.

Die 28 Calippo tauri cauda occidit, ſignificat.

Die 29 Eudoxo boreas, & auſter ſpirant.

Die 30 Euctemoni magna per mare tempeſtas.

Scorpium Sol permeat diebus 30. Scorpius

Die 3 Doſitheo tempeſtas eſt.

Die 4 Democrito pleiades occidunt ſummo mane. venti hyberni plerumque, & frigora, & pruina. ſolet oriri flatus. folia abjicere maxime incipiunt arbores. Calippo Scorpii frons oritur cum flatu.

Die 5 Euctemoni arcturus veſperi occidit, magnique ſpirant venti.

Die 8 Eudoxo arcturus in extremitate noctis mane occidit, & ſignificat. ventus ſpirat.

Die 9 Calippo tauri caput occidit mane. pluviæ.

Die 10 Euctemoni lyra mane oritur, atque inſuper hyems eſt cum pluvia.

Die 12 Eudoxo Orion veſperi incipit oriri.

Die 13 Democrito lyra aſcendit una cum Sole oriente;

oriente, & aer fit tempeſtuoſus plerumque.

Die 14 Eudoxo eſt pluvia.

Die 15 Euctemoni pleiades occidunt, & ſignificant. Orion incipit cum medio menſe, tum deſinente, tempeſtatem excitare.

Die 16 Calippo ſplendida in Scorpio ſtella oritur, ſignificat. & pleiades occidunt apparenter.

Die 18 Eudoxo Scorpius incipit oriri mane.

Die 19 Eudoxo pleiades mane occidunt; & Orion incipit occidere, & tempeſtatem excitat.

Die 21 Eudoxo lyra mane oritur.

Die 27 Euctemoni hyades occidunt, atque inſuper pluit.

Die 28 Calippo tauri cornua occidunt: & fit pluvia.

Die 29 Eudoxo hyades occidunt; & magna eſt tempeſtas.

Sagittarius. Sagittarium Sol percurrit diebus 29.

Die 7 Euctemoni canis occidit, atque inſuper fit tempeſtas. Calippo ſagittarius incipit oriri, & Orion occidere apparenter. oritur tempeſtas.

Die 8 Eudoxo Orion mane occidit.

Die 10 Euctemoni ſcorpii aculeus oritur.

Die 12 Eudoxo canis mane occidit, fit tempeſtas.

Die 14 Eudoxo eſt pluvia.

Die 15 Euctemoni aquila oritur, flat auſter.

Die 16 Democrito aquila oritur ſimul cum Sole, & inſuper ſignificare ſolet tonitru, & fulgur, cum aqua, aut vento, aut utraque plerumque. Eudoxo canis veſperi oritur, eo quod Calippo Gemini tranſeunt occidentes, fit pluvia.

Die 19 Euctemoni, & Eudoxo occidit.

Die 21 Eudoxo ſcorpius mane oritur, eſtque tempeſtas.

Die 23 Eudoxo capra mane occidit.

Die 26 Eudoxo aquila mane oritur.

Capricornus. Capricornum Sol peragrat diebus 29.

Die 1 Euctemoni ſolſtitium hybernum ſignificat. Calippo ſagittarius deſinit oriri. converſiones contingunt hybernæ. fit tempeſtas.

Die 2 Euctemoni delphinus oritur exiſtit tempeſtas.

Die 4 Eudoxo fiunt hybernæ converſiones, exiſtit tempeſtas.

Die 7 Euctemoni aquila veſperi occidit, fitque tempeſtas.

Die 9 Eudoxo corona veſperi oritur.

Die 12 Democrito auſter ſpirat * * * * oritur.

Die 14 Euctemoni media hyems, auſter multus flat hybernus per mare.

Die 15 Calippo capricornus incipit oriri, flat auſter.

Die 16 Euctemoni auſter hybernus per mare.

Die 18 veſperi poſt ſolem occidit Perſeus, & ſpirat auſter.

Die 27 Euctemoni delphinus veſpertinus occidit. Calippo cancer deſinit occidere, eſt tempeſtas.

Aquarius. Aquarium permeat Sol diebus 30.

Die 2 leo incipit occidere, fit pluvia. Democrito hyems exiſtit.

Die 4 Eudoxo delphinus veſperi occidit.

Die 11 Eudoxo lyra veſperi occidit: exiſtit pluvia.

Die 14 Eudoxo ſerenitas, interdum etiam flat zephyrus.

Die 16 Democrito zephyrus incipit flare, & manet per dies 43 a converſionibus.

Die 17 Euctemoni tempus eſt, ut ſpiret zephyrus. Calippo aquarius medius oriens eſt, flat zephyrus.

Die 25 Euctemoni veſperi occidit, & inſuper magna eſt tempeſtas.

Piſces. Piſces Sol percurrit diebus 30.

Die 2 tempus eſt hirundinem apparere. & ſpirant ornithiæ, ſeu venti aviarii. Calippo leo deſinit occidere, & hirundo apparet, ſignificat.

Die 4 Democrito varii ſunt dies, qui vocantur dies halcyonum. Eudoxo arcturus veſperi oritur, & exiſtit pluvia, hirundo apparet, & per ſequentes dies 30 boreæ ſpirant, & maxime illi, qui dicuntur proornithiæ, ſeu venti anteaviarii.

Die 12 Euctemoni arcturus veſperi oritur, & vindemiator fit apparens: inſuper flat frigidus boreas

Die 14 Democrito frigidi flant venti, qui ornithiæ vocantur, per dies maxime novem. Euctemoni equus mane occidit: inſuper frigidus flat boreas.

Die 17 Eudoxo exiſtit tempeſtas, & milvus apparet. Calippo piſcium auſtralis oritur, deſinit boreas.

ἀνίσχοντι· καὶ ὁ ἀὴρ χειμέριος γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Ἐν δὲ τῇ ιδ´ Εὐδόξῳ ὑετία.

Ἐν δὲ τῇ ιε´ Εὐκτήμονι πλειάδες δύνουσι, καὶ ἐπισημαίνει, καὶ Ὠρίων ἄρχεται καὶ μεσοῦντι, καὶ λήγοντι ἐπιχειμάζειν.

Ἐν δὲ τῇ ις´ Καλίππῳ ὁ ἐν τῷ σκορπίῳ λαμπρὸς ἀστὴρ ἀνατέλλει, ἐπισημαίνει· καὶ πλειάδες δύνουσι φανεραί.

Ἐν δὲ τῇ ιη´ Εὐδόξῳ σκορπίος ἄρχεται ἐπιτέλλειν ἑῷος.

Ἐν δὲ τῇ ιθ´ Εὐδόξῳ πλειάδες ἑῷαι δύνουσι, καὶ Ὠρίων ἄρχεται δύνειν, καὶ χειμάζει.

Ἐν δὲ τῇ κα´ Εὐδόξῳ λύρα ἑῴα ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ κζ´ Εὐκτήμονι ὑάδες δύνουσι καὶ ἐπιύει.

Ἐν δὲ τῇ κη´ Καλίππῳ αἱ ταύρου αἱ κέρατα δύνονται. ὑετία.

Ἐν δὲ τῇ κθ´ Εὐδόξῳ ὑάδες δύνουσι, καὶ χειμαίνει σφόδρα.

Τὸν δὲ τοξότην ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις κθ´.

Ἐν μὲν οὖν τῇ ἑβδόμῃ Εὐκτήμονι κύων δύνει, καὶ ἐπιχειμάζει. Καλίππῳ ὁ τοξότης ἄρχεται ἀνατέλλειν, καὶ Ὠρίων δύνων φανερός. χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ η´ Εὐδόξῳ Ὠρίων ἑῷος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ ι´ Εὐκτήμονι τὸ σκορπίου τὸ κέντρον ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ιβ´ Εὐδόξῳ κύων ἑῷος δύνει, χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ ιδ´ Εὐδόξῳ ὑετός.

Ἐν δὲ τῇ ιε´ Εὐκτήμονι ἀετὸς ἐπιτέλλει. νότος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ ις´ Δημοκρίτῳ ἀετὸς ἐπιτέλλει ἅμα ἡλίῳ, καὶ ἐπισημαίνειν φιλεῖ βρονταῖς, καὶ ἀστραπαῖς, καὶ ὕδατι ἢ ἀνέμῳ, ἢ ἀμφότερα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Εὐδόξῳ κύων * ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, καὶ ὅτι Καλίππῳ οἱ δίδυμοι μεταπίπτουσι δυόμενοι, * ὑετία. * γρ. ἀκρόνυξ. * γρ. ὕεται.

Ἐν δὲ τῇ ιθ´ Εὐκτήμονι Εὐδόξῳ δύνει.

Ἐν δὲ τῇ κα´ Εὐδόξῳ σκορπίος ἑῷος ἐπιτέλλει, καὶ χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ κγ´ Εὐδόξῳ αἲξ ἑῴα δύνει.

Ἐν δὲ τῇ κς´ Εὐδόξῳ ἀετὸς ἑῷος ἐπιτέλλει.

Τὸν δὲ αἰγόκερων ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις κθ´.

Ἐν μὲν οὖν τῇ α´ ἡμέρᾳ Εὐκτήμονι τροπαὶ χειμεριναὶ ἐπισημαίνουσι. Καλίππῳ τοξότης λήγει ἀνατέλλων. τροπαὶ χειμεριναί, χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ β´ Εὐκτήμονι δελφὶς ἐπιτέλλει, χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ δ´ Εὐδόξῳ τροπαὶ χειμεριναί, χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ ζ´ Εὐκτήμονι ἀετὸς ἑσπέριος δύνει, καὶ χειμαίνει.

Ἐν δὲ τῇ θ´ Εὐδόξῳ στέφανος ἀκρόνυχος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ ιβ´ Δημοκρίτῳ νότος πνεῖ, * * * ὡς ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ιδ´ Εὐκτήμονι μέσος χειμών. νότος πολὺς πνεῖ χειμερινὸς κατὰ θάλασσαν.

Ἐν δὲ τῇ ιε´ Καλίππῳ αἰγόκερως ἄρχεται ἀνατέλλειν, νότος.

Ἐν δὲ τῇ ις´ Εὐκτήμονι νότος χειμέριος κατὰ θάλασσαν.

Ἐν δὲ τῇ ιη´ ἀκρόνυχος ἐπιδύνει ὁ Περσεύς, καὶ νότος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ κζ´ Εὐκτήμονι δελφὶς ἑσπέριος δύνει. Καλίππῳ καρκίνος λήγει δύνων. χειμαίνει.

Τὸν δὲ ὑδροχόον διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λ´.

Ἐν μὲν οὖν τῇ β´ Καλίππῳ λέων ἄρχεται δύνειν, ὑετία. Δημοκρίτῳ (ὕλοχος) χειμών.

Ἐν δὲ τῇ δ´ ἑσπέρας Εὐδόξῳ δελφὶς * ἀκρόνυχος δύνει. * γρ. ἀκρονυξ abique.

Ἐν δὲ τῇ ια´ Εὐδόξῳ λύρα ἀκρόνυχος δύνει. ὑετός.

Ἐν δὲ τῇ ιδ´ Εὐδόξῳ εὐδία. ἐνίοτε καὶ ζέφυρος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ ις´ Δημοκρίτῳ ζέφυρος πνεῖν ἄρχεται, καὶ παραμένει ἡμέρας γ´, καὶ μ´ ἀπὸ τροπῶν.

Ἐν δὲ τῇ ιζ´ Εὐκτήμονι ζέφυρος πνεῖ. Καλίππῳ ὑδροχόος μέσος ἀνατέλλων, ζέφυρος πνεῖ.

Ἐν δὲ τῇ κε´ Εὐκτήμονι ἑσπέριος δύνει. καὶ σφόδρα ἐπιχειμάζει.

Τοὺς δὲ ἰχθύας ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λ´.

Ἐν μὲν οὖν τῇ β´ χελιδόνα ὥρα φαίνεσθαι, καὶ ὀρνιθίαι πνέουσιν. Καλίππῳ δὲ λέων δύνων λήγει, καὶ χελιδὼν φαίνεται, ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ δ´ Δημοκρίτῳ ποικίλαι ἡμέραι γίνονται ἀλκυονίδες καλούμεναι. Εὐδόξῳ δὲ ἀρκτοῦρος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, καὶ ὑετὸς γίνεται, καὶ χελιδὼν φαίνεται· καὶ ταῖς ἑπομέναις ἡμέραις λ´ βορέαι πνέουσι, καὶ μάλιστα οἱ προορνιθίαι καλούμενοι.

Ἐν δὲ τῇ ιβ´ Εὐκτήμονι ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ προτρυγητὴρ ἐκφανής. ἐπιπνεῖ βορέας ψυχρός.

Ἐν δὲ τῇ ιδ´ Δημοκρίτῳ ἄνεμοι πνέουσι ψυχροί, οἱ ὀρνιθίαι καλούμενοι, ἡμέρας μάλιστα θ´. Εὐκτήμονι δὲ ἵππος ἑῷος δύνει. ἐπιπνεῖ βορέας ψυχρός.

Ἐν δὲ τῇ ιζ´ Εὐδόξῳ χειμαίνει, καὶ ἰκτῖνος φαίνεται. Καλίππῳ τῶν ἰχθύων ὁ * νότιος ἐπιτέλλει. λήγει βορέας. * ſ. νότειος al. ἀλαπος.

Ἐν

Google

Ἐν δὲ τῇ κα´ Εὐδόξῳ στέφανος ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει, ἄρχονται ὀρνιθίαι πνέοντες.

Ἐν δὲ τῇ κβ´ Εὐκτήμονι ἰκτῖνος φαίνεται, ὀρνιθίαι πνέουσι μέχρις ἰσημερίας.

Ἐν δὲ τῇ κθ´ Εὐκτήμονι τοῦ σκορπίου οἱ πρῶτοι ἀστέρες δύνουσι, ἐπιπνεῖ βορέας ψυχρός.

Ἐν δὲ τῇ λ´ Καλίππῳ τῶν ἰχθύων ὁ βόρειος ἐπιτέλλων λήγει. ἰκτῖνος φαίνεται, βορέας πνεῖ.

Τὸν δὲ κριὸν διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λα´.

Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ Καλίππῳ σύνδεσμος τῶν ἰχθύων ἀνατέλλει. ἰσημερία ἐαρινή, καὶ ψεκὰς λεπτή· χειμαίνει σφόδρα, ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ γ´ Καλίππῳ κριὸς ἄρχεται ἐπιτέλλειν· ὑετὸς, ἢ νιφετός.

Ἐν δὲ τῇ ς´ Εὐδόξῳ ἰσημερία, ὑετὸς γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ ι´ Εὐκτήμονι πλειάδες ἑσπέριαι κρύπτονται.

Ἐν δὲ τῇ ιγ´ Εὐδόξῳ πλειάδες ἀκρόνυχοι δύνουσι, καὶ Ὠρίων ἄρχεται δύνειν ἀκρόνυχος· ὑετὸς γίνεται. Δημοκρίτῳ πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, καὶ ἀφανεῖς γίνονται νύκτας μ´.

Ἐν δὲ τῇ κα´ Εὐδόξῳ ὑάδες ἀκρόνυχοι δύνουσιν.

Ἐν δὲ τῇ κγ´ Εὐκτήμονι ὑάδες κρύπτονται, καὶ χάλαζα ἐπιγίνεται, καὶ ζέφυρος πνεῖ. Καλίππῳ ζυγὸς ἄρχεται δύνειν, πολλαχῇ δὲ καὶ χάλαζα.

Ἐν δὲ τῇ κζ´ Εὐδόξῳ λύρα ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει.

Τὸν δὲ ταῦρον διαπορεύεται ὁ ἥλιος ἐν ἡμέραις λβ´.

Ἐν μὲν δὲ τῇ α´ ἡμέρᾳ Εὐδόξῳ Ὠρίων ἀκρόνυχος δύνει· ὑετία. Καλίππῳ ὁ κριὸς λήγει ἐπιτέλλων· ὑετία, πολλαχῇ δὲ καὶ χάλαζα.

* γρ. καὶ αὐτὸ λύρα.

Ἐν δὲ τῇ β´ Εὐκτήμονι κύων κρύπτεται, καὶ χάλαζα γίνεται. * τῇ δ᾽ αὐτῇ λύρα ἐπιτέλλει Εὐδόξῳ, κύων ἀκρόνυχος δύνει, καὶ ὑετὸς γίνεται. Καλίππῳ ἡ τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει· ὑετία.

Ἐν δὲ τῇ ζ´ Εὐδόξῳ ὑετὸς γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ η´ Εὐκτήμονι αἲξ ἑῴα ἐπιτέλλει· αἰθρία· ὕει νότῳ ὕδατι.

Ἐν δὲ τῇ θ´ Εὐδόξῳ αἲξ ἑῴα ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ια´ Εὐδόξῳ σκορπίος ἑῷος δύνειν ἄρχεται, καὶ ὑετὸς γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ ιγ´ Εὐκτήμονι πλειὰς ἐπιτέλλει, θέρους ἀρχὴ, καὶ ἐπισημαίνει. Καλίππῳ ἡ τοῦ ταύρου κεφαλὴ ἐπιτέλλει, ἐπισημαίνει.

Ἐν δὲ τῇ μιᾷ καὶ εἰκάδι Εὐδόξῳ σκορπίος ἑῷος ὅλος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ κβ´ Εὐδόξῳ πλειάδες ἐπιτέλλουσι, καὶ ἐπισημαίνουσι.

Ἐν δὲ τῇ κε´ Εὐκτήμονι ἀετὸς ἑσπέριος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ λ´ Εὐκτήμονι ἑσπέριος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ λα´ Εὐκτήμονι ἀετὸς ἑσπέριος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ λβ´ Εὐκτήμονι ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει, ἐπισημαίνει. Καλίππῳ ὁ ταῦρος λήγει ἀνατέλλων. Εὐκτήμονι ὑάδες ἑσπέριαι ἐπιτέλλουσιν, ἐπισημαίνουσι.

Τοὺς δὲ διδύμους ὁ ἥλιος διαπορεύεται ἐν ἡμέραις λβ´.

Ἐν μὲν δὲ τῇ β´ Καλίππῳ οἱ δίδυμοι ἄρχονται ἐπιτέλλειν· ὑετία.

Ἐν δὲ τῇ ε´ Εὐδόξῳ ὑάδες ἑῷαι ἐπιτέλλουσιν.

Ἐν δὲ τῇ ζ´ Εὐδόξῳ ἀετὸς ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ ι´ Δημοκρίτῳ ὕδωρ γίνεται.

Ἐν δὲ τῇ ιγ´ Εὐδόξῳ ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει.

Ἐν δὲ τῇ ιη´ Εὐδόξῳ δελφὶς ἀκρόνυχος ἐπιτέλλει.

Ἐν δὲ τῇ κδ´ Εὐκτήμονι Ὠρίωνος ὦμος ἐπιτέλλει, Εὐδόξῳ Ὠρίων ἄρχεται ἐπιτέλλειν.

Ἐν δὲ τῇ κθ´ Δημοκρίτῳ ἄρχεται Ὠρίων ἐπιτέλλειν, καὶ φιλεῖ ἐπισημαίνειν ἐπ᾽ αὐτῷ.

Die 21 Eudoxo corona veſperi oritur, incipiunt ornithiæ ſpirare.

Die 22 Euctemoni milvus apparet, ornithiæ ſpirant uſque ad æquinoctium.

Die 29 Euctemoni ſcorpii primæ ſtellæ occidunt. flat frigidus boreas.

Die 30 Calippo piſcium borealis deſinit occidere: apparet milvus: flat boreas:

Arietem pertranſit Sol diebus 31. Aries.

Die 1 Calippo vinculum piſcium oritur. fit æquinoctium vernum, & pluvia minutula, magna fit tempeſtas, ſignificat.

Die 3 Calippo aries incipit oriri. exiſtit pluvia, aut nix.

Die 6 Eudoxo eſt æquinoctium, fit pluvia.

Die 10 Euctemoni pleiades veſperi occultantur.

Die 13 Eudoxo pleiades veſperi occidunt, & Orion incipit occidere veſpertino occaſu. pluvia exiſtit. Democrito pleiades occultantur ſimul cum Sole aſcendente, & non apparent per noctes 40.

Die 21 Eudoxo hyades veſperi occidunt.

Die 24 Euctemoni hyades occultantur, & grando poſt exiſtit, & flat zephyrus. Calippo libra incipit occidere. paſſim exiſtit & grando.

Die 27 Eudoxo lyra veſperi oritur.

Taurum Sol peragrat diebus 32. Taurus.

Die 1 Eudoxo Orion veſperi occidit: fit pluvia: Calippo aries deſinit oriri. fit pluvia, & paſſim grando.

Die 2 Euctemoni canis occultatur, & grando exiſtit. eodem die lyra oritur Eudoxo, canis veſperi occidit, & fit pluvia. Calippo tauri cauda oritur. exiſtit humiditar.

Die 7 Eudoxo exiſtit pluvia.

Die 8 Euctemoni capra mane oritur. ſerenitas. pluit auſtro.

Die 9 Eudoxo capra mane oritur.

Die 11 Scorpius matutinum occaſum facere incipit, & pluvia exiſtit.

Die 13 Euctemoni pleias oritur. æſtatis eſt initium, & ſignificat. Calippo tauri caput oritur, ſignificat.

Die 21 Eudoxo ſcorpius totus mane occidit.

Die 22 Eudoxo pleiades oriuntur, & ſignificant.

Die 25 Euctemoni aquila veſperi occidit.

Die 30 Euctemoni veſperi oritur.

Die 31 Euctemoni aquila veſperi oritur.

Die 32 Euctemoni Arcturus mane occidit, ſignificat. Calippo taurus deſinit oriri. Euctemoni hyades veſperi oriuntur, ſignificant.

Geminos Sol permeat diebus 32. Gemini

Die 2 Calippo Gemini incipiunt oriri. exiſtit humiditas.

Die 5 Eudoxo hyades mane oriuntur.

Die 7 Eudoxo Aquila veſperi oritur.

Die 10 Democrito aqua exiſtit.

Die 13 Eudoxo arcturus mane occidit.

Die 18 Eudoxo delphinus veſperi oritur.

Die 24 Euctemoni Orionis humerus oritur, Eudoxo Orion incipit oriri.

Die 29 Democrito Orion incipit oriri, & ſolet poſt ipſum ſignificare.

DIO-

Digitized by Google

DIONYSII PETAVII JUDICIUM

De ſequente PTOLEMÆI libello.

SIC in MS. conceptus erat titulus, ut edidimus. Leg. tamen videtur φάσεις ἀπλανῶν, καὶ ἐπισημασιῶν: ſive, ut eſt apud Suidam, περὶ φάσεων καὶ ἐπισημασιῶν ἀστέρων ἀπλανῶν. In eum librum quædam univerſe notata eſſe debent. Primum eſt, de hujus auctore quæri poſſe; ſitne Ptolemæus; an ei falſo tributus, perinde ut alter a Leonico Latine tantum editus. Nam de hoc, quin ψευδεπίγραφος ſit, ambigi non oportet. At de noſtro duo ſunt, quæ falſi ſuſpicionem movent. Alterum quod æquinoctium autumnale cum Ptolemæi obſervatione non convenit. Nam Thoth Actiaci XXVIII, id eſt Septembris XXV, adſcribit æquinoctium. Ptolemæus autem anno Chriſti CXXXIX obſervavit idem æquinoctium Septembris XXVI, hora fere VII matutina; tardius uno die. Congruit Parapegma noſtrum cum vero ingreſſu Solis in Libram anno primo Juliano. Sed huic opponi poteſt conſenſus utriuſque in æquinoctio verno. Nam Ptolemæus anno Chriſti CXL obſervavit æquinoctium Martii XXII, hora 1 poſt meridiem: qui eſt Phamenoth Actiaci XXIII. quem in diem noſtrum quoque parapegma contulit. in quo a Juliano cardine ambo diſcrepant. Æſtivum ſolſtitium in noſtro librariorum fortaſſe culpa excidit. quod Ptolemæus obſervavit anno eodem Chriſti CXL, Junii XXV. Hibernum porro ſolſtitium Choiac XXVI, ſive Decembris XXII, aſſigitur in parapegmate. quod a Juliano ſolſtitio diſtat. Itaque prior iſta ratio non ſatis idonea eſt, ob quam a Ptolemæo librum hunc abjudicemus.

Alterum argumentum ſumere ex eo poſſumus, quod cum menſibus Ægyptiis Auguſteis, & Actiacis, ſive fixis, Julianos haud ſatis exacte comparet: quaſi ambo idem initium, ac finem eumdem habeant. Ut, exempli cauſa, menſem Thoth, Septembrem; Paophi, Octobrem inſcribit; cum tamen particulam Auguſti Thoth, Paophi partem Septembris occupet. Sed nec inde conjectura ſatis firma contra libelli hujus ἐπιγραφὴν ducitur. Non enim ab ipſo Ptolemæo neceſſe eſt Romanos menſes additos fuiſſe: ſed ab alio, qui quibus menſibus majori ſui parte reſpondebant Ægyptiaci, eos adnotavit. quod & ab aliis paſſim fieri cernimus. ac vel ab ipſo Ptolemæo ſic deſcriptos eſſe nihil prohibet: qui ad uſum civium ſuorum Calendarium hoc, velut parapegma conficere potuit.

Refert Suidas Claudium Ptolemæum ſcripſiſſe libros duos, *de apparentiis, & ſignificationibus ſtellarum fixarum.* Horum alter is ipſe eſt, qui primum hic a nobis in lucem editur. alter vero vel non exſtat; vel qui a Leonico Latine vulgatus eſt eum exhibet non tamen ſincerum; ſed interpolatum, & ex variis pannis centonis more conſarcinatum. vel denique, cum ſub nomine Ptolemæi ante aliquot ſæcula legi cœpiſſet, Suidas pro germano illius habuit. Utcumque res habet, longe illi anteponendus eſt noſter. Non enim miſcella tumultuaria eſt, & incondita; ut iſte alter: ſed ratione, atque ordine digeſtus. nec in eo cardines anticipantur; aut in diverſis diebus locantur. quemadmodum neque ſtellarum ortus, & occaſus. quos Leonici Ptolemæus varios ad dies adſcribit. Quinetiam Scriptorum nomina, quorum e parapegmatibus φάσεις ſingulæ, vel ἐπισημασίαι deſcriptæ ſunt, in noſtro commemorantur: quæ in altero prætermiſſa ſunt. Atque ſine auctorum, &, quod inde ſequitur, locorum, temporumque, quibus illi floruerunt, notitia, nullus iſtorum parapegmatum, notationumque fructus eſt. qui ob idipſum eximius capitur e noſtro. Accedit in fine Scholion non valde longum: ſed quod nonnulla nos docet, quæ ad hanc ſcientiam noſſe in primis expedit; quæ haud ſcio an alibi legantur. Hoc vero Scholion non alterius eſſe, quam Ptolemæi, vel ex ſtylo ipſo, & loquendi genere mihi videor animadvertiſſe. quod ei par & affine eſt, quod in Opere τῆς μεγάλης συντάξεως cernitur. Atqui in Scholii inſcriptione, quam præfiximus, contrarium dici videtur. Sed negandi particula excidit. Legendum enim: *Quæ ſequuntur utiliter haud ab alio, quam Hemerologii Scriptore, notata ſunt.*

Ex hoc Scholio didicimus, non omnes eas ſtellas, quæ apud auctores celebrantur, in Hemerologium eſſe relatas; ſed ſolas primæ, ac ſecundæ magnitudinis. Ideo nulla Pleiadum in illo mentio; nec Hœdorum; neque Vindemiatoris; aliarumve; quæ ὀλίγαι μέν, καὶ ἀφεγγέες, ἀλλ' ὀνομασταὶ ut de Vergiliis Aratus cecinit. Triginta univerſe deſcriptas eſſe notat Scholion; quindecim primæ magnitudinis; totidem ſecundæ. quas & ſingillatim percenſet. Verum librarii, ut apparet, vitio, primæ magnitudinis tantum ſtellæ XIV; ſecundæ vero, XIII. exprimuntur, quas hic alphabetico ordine ſubjiciemus.

Stellæ Hemerologii Ptolemaici.

	Primæ magnitudinis.		*Secundæ Magnitudinis.*
1	Arcturus.	1	Antares, ſive cor Scorpii.
2	Canis.	2	Aquilæ lucida.
3	Canobus.	3	Aurigæ ſuccedent humerus.
4	Capella.	4	Chelæ borealis lucida.
5	Centauri ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ ἀστραγάλῳ.	5	Chelæ auſtralis lucida.
6	Fluvii poſtrema.	6	Coronæ borealis lucida.
7	Hyadum lucida.	7	Equi & Adromedæ communis.
8	Leonis cauda.	8	Gemini præcedentis caput.
9	Lyræ lucida.	9	Hydri lucida.
10	Orionis humerus ſuccedens.	10	Orionis antecedens humerus.
11	Orionis, & fluvii communis.	11	Orionis baltei media.
12	Piſcis notius.	12	Perſei lucida.
13	Procyon.	13	Sagittarii genu.
14	Spica Virginis.		

Deeſt

Deeſt una primæ magnitudinis; quæ eſt ὁ λαμπρὸς τοῦ ὕδατος ſive *extrema aquæ*, *quæ eſt in ore piſcis notii*, primæ apud Ptolemæum magnitudinis. Duæ quoque magnitudinis ſecundæ. nimirum *lucida Cygni*, & *Geminorum ſequentis caput*, quæ ſtellæ tres in Hemerologio commemorantur. Fit & *Piſcis borei mentio* Phamenoth XX; & ejus, quæ eſt in genu, Payni XVIII. ſed mendoſe forſitan. Nam triginta ſolas enumerat Scholion.

In hoc catalogo quædam ſunt omiſſæ, quæ apud auctores celebrantur: aliæ in primam claſſem referuntur, quas recentiores in ſecundam relegant: & viciſſim ſecundæ ponuntur, quæ a Tychone inter primas numerantur. Procyon ſtella ſecundæ magnitudinis eſt in albo Tychonico. Ptolemæus vero tam in Aſteriſmis, quam hic, primæ magnitudinis facit. Antares vero ſecundæ magnitudinis apud Ptolemæum utrobique; a Tychone primæ conſtituitur. Sic lucida Hydri, quam vocant Cor Hydræ, prima eſt Tychoni; Ptolemæo ſecunda.

Jam cum ſtellarum φάσεις ſint quatuor, Ortus heliacus, ortus acronychus, occaſus heliacus, occaſus matutinus. (Nam duo reliqui, ortus coſmicus, & occaſus acronychus, non ſunt φάσεις. nec enim ſtellæ videntur) ſi quater triginta ſumantur, fient CXX φάσεις in uno aliquo parallelo. Verum Ptolemæus admonet, ſe ex iis auctoribus, & parapegmatibus Hemerologium ſuum condidiſſe, qui ſub parallelis quinque obſervarunt ortus, & occaſus ſiderum. quos parallelos deſignat ab eo, qui diem horarum exhibet præciſe XIV, ad eum, qui horarum diem maximum dat XV. Quare paralleli iſti ſunt; Primus qui per inferiorem tranſit Ægyptum, & a Ptolemæo lib. II. μεγάλ. συντάξ. cap. VI. nonus ordine percenſetur. Secundus eſt decimus, qui mediam Phœnicem permeat, ubi dies eſt horarum $14\frac{1}{4}$. Tertius eſt XI, per Rhodum tranſiens: ubi dies longiſſima eſt horarum $14\frac{1}{2}$. Quartus eſt VII per Smyrnam, diem extendens ad horas $14\frac{3}{4}$. Quintus eſt parallelus XIII per Helleſpontum, horarum 15. Primum parallelum attribuit popularibus ſuis Ægyptiis. Tertium Doſitheo, & Philippo. Quintum Democrito, Cæſari, & Hipparcho. Secundum nominatim excipit nemini. Quartus item diſerte nullis adſcribitur. ſed quicquid eſt ab hora $14\frac{1}{2}$. ad 15, Calippo, Eudoxo, Metoni, Euctemoni, Metrodoro, & Cononi tribuit. Vide omnino caput V libri tertii Operis hujus; & caput IX libri VI. ubi de Philippo præſertim egimus adverſus Solinianum Exercitatorem, qui inſigniter in eo lapſus eſt.

Ceterum ſi in ſingulis parallelis ſtellæ triginta quattuor ſuas φάσεις explicent, fient, ductis quinque in 120, φάσεις 600. Sed Ptolemæus notat, Canobum, & τὸν ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου, in ſolis tribus primis parallelis orientes, & occidentes conſpici. quare demendæ ſunt φάσεις ſedecim; quas in duobus reliquis parallelis facerent. Ad hæc poſtrema fluminis in quinto parallelo non cernitur. Ideo quattuor φάσεις eximendæ. hoc eſt in totum viginti. Unde nonniſi 480 φάσεις hoc in libro continentur. Ita Scholion.

Unum eſt, quod in Hemerologio iſto nulla conjectura potuimus aſſequi. nimirum quid ſibi velint, undeque putandæ ſint horæ illæ, quas ſingulis propemodum diebus adnotat. Sunt autem fere XIV, vel $XIII\frac{1}{2}$; XIV, & XV, tam in ortu, quam in occaſu ſiderum. De quo libenter doceri me cupiam.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΦΑΣΕΙΣ ΑΠΛΑΝΩΝ
ΕΠΙΣΗΜΑΣΙΩΝ.

PTOLEMÆI
DE APPARENTIIS
INERRANTIUM,
ET SIGNIFICATIONIBUS.
DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

Menſis Thoth, ſive September.

I. HORA XIV, quæ eſt in cauda Leonis oritur Hipparcho. Eteſiæ deſinunt. Eudoxo pluviæ, tonitrua.

II. Hora XIV, quæ eſt in caudá Leonis, & ſpica occultatur. Hipparcho ſignificat.

III. Quæ eſt in cauda Leonis oritur hora XIII. Capella veſpertina oritur Ægyptiis. Eteſiæ deſinunt. Eudoxo ventus, pluvia, tonitrua. Hipparcho ſubſolanus flat.

IV. Hora XV poſtrema fluvii matutina occidit. Calippo ſignificat. Eteſiæ ceſſant.

V. Hora XIII ſpica conditur. Hora XV lucida lyræ mane occidit. Metrodoro aeris intemperies. Cononi eteſiæ deſinunt.

VI. Hora XV lucida auſtralis chelæ abſconditur Ægyptiis. nebula, & æſtus: pluvia, tonitru. Eudoxo ventus, tonitru, aeris intemperies. Hipparcho cælum humidum.

VII. Metrodoro aeris intemperies, & inconſtantia. Eudoxo pluvia, tonitrua, ventus mutabilis.

VIII. Ægyptiis pluvia; tempeſtas in mari, vel auſter.

IX. Hora IX lucida cygni mane occidit. Ægyptiis zephyrus vel corus.

X. Hora XIV lucida Perſei veſpertina oritur. Philippo aeris intemperies. Doſitheo hiemat.

XI. Ægyptiis tempeſtas fit.

XII. Hora XV, ſplendida auſtralis chelæ abſconditur

XIII. Doſitheo aeris intemperies.

XIV. Hora XIV quem vocant Canobum, oritur. Cæſari boreæ ſpirare deſinunt.

XV. Eudoxo auſtrales ***

XVI. *** Calippo & Canobus oritur.

XVII. Hora XIV, ſplendida cygni matutine occidit: & ſplendida auſtralis chelæ conditur. ultima fluvii matutino occidit Metrodoro. ſignificat Democrito.

XVIII. Hora XV, quæ ad genu ſagittarii eſt, occultatur, Ægyptiis ſignificat autumni initium. Doſitheo humidum cælum.

XIX. Hora XV, lucida auſtralis piſcis veſpertina oritur: Hipparcho pluvia.

XX. Imber in mari Metrodoro.

XXI. Splendida auſtralis chelæ conditur: & quæ in ſuccedente humero Aurigæ veſpertina oritur. Ægyptiis zephyrus, aut Africus.

XXII. Hora XIV qui vocatur Antares occultatus: Ægyptiis zephyrus vel caurus. Eudoxo humidum cælum, & roſulentus imber.

Μὴν Θώθ, ἤτοι Σεπτέμβριος.

α'. ὩΡΑι ιδ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἐπιτέλλει Ἱππάρχῳ· ἐτησίαι παύονται. Εὐδόξῳ ὑετία, βρονταί.

β'. Ὥραις ιδ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος, καὶ στάχυς κρύπτεται. Ἱππάρχῳ ἐπισημαίνει.

γ'. Ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἐπιτέλλει ὥραις ιγ'. ὁ καλούμενος αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἐτησίαι παύονται. Εὐδόξῳ ἄνεμος, ὑετός, βρονταί. Ἱππάρχῳ ἀπηλιώτης πνεῖ.

δ'. Ὥραις ιε' ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑῷος δύνει. Καλλίππῳ ἐπισημαίνει. καὶ ἐτησίαι παύονται.

ε'. Ὥραις ιγ' στάχυς κρύπτεται· ὥραις ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος δύνει. Μητροδώρῳ δυσαερία. Κόνωνι ἐτησίαι λήγουσιν.

ς'. Ὥραις ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίας χηλῆς κρύπτεται Αἰγυπτίοις. ὁμίχλη, καὶ καῦμα· ὑετός, βρονταί. Εὐδόξῳ ἄνεμοι, βρονταί, δυσαερία. Ἱππάρχῳ νοτία.

ζ'. Μητροδώρῳ δυσαερία, καὶ ἀταξία ἀέρος. Εὐδόξῳ ὑετός, βρονταί, ἄνεμοι μεταπίπτοντες.

η'. Αἰγυπτίοις ὑετία, χειμὼν κατὰ θάλασσαν, ἢ νότος.

θ'. Ὥραις ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ ἀργέστης.

ι'. Ὥραις ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει. Φιλίππῳ δυσαερία. Δοσιθέῳ χειμαίνει.

ια'. Αἰγυπτίοις χειμάζει.

ιβ'. Ὥραις ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς κρύπτεται.

ιγ'. Δοσιθέῳ δυσαερία ἀέρων.

ιδ'. Ὥραις ιδ' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἀνατέλλει. Καίσαρι βορέαι παύονται πνέοντες.

ιε'. Εὐδόξῳ νότιαι ***

ις'. *** Καλλίππῳ ἐ Κάνωβος ἐπισημαίνει.

ιζ'. Ὥραις ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος δύνει, καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς κρύπτεται. ἐ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑῷος δύνει Μητροδώρῳ. ἐπισημαίνει Δημοκρίτῳ.

ιη'. Ὥραις ιε' ὁ κατὰ γόνυ τοῦ τοξότου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει φθινοπώρου ἀρχή. Δοσιθέῳ νοτία.

ιθ'. Ὥραις ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ ὑετία.

κ'. Ὑετία κατὰ θάλασσαν Μητροδώρῳ.

κα'. Ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίας χηλῆς κρύπτεται, καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος ἢ λίψ.

κβ'. Ὥραις ιδ' ὁ καλούμενος ἀντάρης κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ζέφυρος ἢ ἀργέστης. Εὐδόξῳ ὑετία καὶ ψακάς.

κγ'. Ὥραι

by Google

κγ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ καλούμενος αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ἀρκτοῦρος ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ψακὰς, καὶ ἄνεμοι. Καλίππῳ, καὶ Μητροδώρῳ ὑετία.

κδ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος δύνει.

κε'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίας χηλῆς κρύπτεται. ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς ὄρνιθος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος ἢ νότος, καὶ δι' ἡμέρας ὄμβρος.

κϛ'. Ὥρᾳ ιε' ἀρκτοῦρος ἑῷος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ ὑετός. Ἱππάρχῳ ζέφυρος ἢ νότος.

κζ'. Ὥρᾳ ιδ' κοινὸς ἵππου καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος δύνει, καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑῷος δύνει.

κη'. Μετοπωρινὴ ἰσημερία. καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.

κθ'. Ὥρᾳ ιδ' καλούμενος ἀντάρης κρύπτεται. ἀρκτοῦρος ἑῷος ἀνατέλλει. Εὐκτήμονι ἐπισημαίνει. Δημοκρίτῳ ὑετός.

λ'. Ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος δύνει. Εὐκτήμονι, Φιλίππῳ, καὶ Κόνωνι ἐπισημαίνει.

Παωφὶ, ὥστε Ὀκτώβριος.

α'. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος. Ἱππάρχῳ ἐπισημαίνει.

β'. Ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείας χηλῆς κρύπτεται. Εὐδόξῳ, καὶ Εὐκτήμονι ἐπισημαίνει. Ἱππάρχῳ νότος, ἢ ζέφυρος.

γ'. Ἀρκτοῦρος ἑῷος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος δύνει.

δ'. Ὁ λαμπρὸς τῆς βορείας χηλῆς κρύπτεται, χειμάζει. Εὐκτήμονι, καὶ Φιλίππῳ ὑετός.

ε'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος δύνει. Εὐδόξῳ ὑετός. Εὐκτήμονι σημαίνει. Μητροδώρῳ ὑετός.

ϛ'. Ὥρᾳ ιγ' ἀρκτοῦρος ἑῷος ἀνατέλλει, καὶ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑῷος δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς βορείας χηλῆς κρύπτεται. ὁ ἀντάρης κρύπτεται. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, καὶ Καίσαρι ὄμβρος.

ζ'. Στάχυς ἀνατέλλει. καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς βορείας χηλῆς κρύπτεται. ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος ἀνατέλλει.

η'. Στάχυς ἀνατέλλων Δημοκρίτῳ χειμάζει. σπόρου ὥρα.

θ'. Στάχυς ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις βορρᾶς πνεῖ.

ι'. Ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ νότος.

ια'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κατὰ τὸ γόνυ ἑῷος κρύπτεται.

ιβ'. Ὁ καλούμενος ἀντάρης κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ λίψ. Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει. Ἱππάρχῳ ἀπηλιώτης.

* * * *

* * * *

* * * *

* * * *

ιζ'. Ὥρᾳ ιε' ἀντάρης κρύπτεται Αἰγυπτίοις. βορρᾶς, καὶ λίψ.

ιη'. Ἀρκτοῦρος ἑσπέριος δύνει. Εὐδόξῳ, ἀνέμων μεταβασις, καὶ βρονταί.

* * * *

* * * *

κα'. Ὁ καλούμενος αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει, καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος δι' ἡμέρας ὑετός. Δοσιθέῳ ἐπισημαίνει.

κβ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ καλούμενος αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει.

κγ'. Ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος δι' ἡμέρας ὑετός. Δοσιθέῳ ἐπισημαίνει.

κδ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἑῷος δύνει.

κε'. Αἰγυπτίοις πνεύματα ἄστατα.

κϛ'. Ὥρᾳ ιδ' ἀρκτοῦρος ἑσπέριος δύνει. Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.

κζ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιδ' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις καὶ Καλίππῳ ἐπισημαίνει.

κη'. * * * Μητροδώρῳ ἐπισημαίνει. Εὐκτήμονι, καὶ Καλίππῳ ἀέρος μίξις, καὶ κατὰ θάλασσαν χειμάζει.

* * * *

λ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις χειμάζει σφόδρα.

Μὴν Νοέμβριος, Ἀθύρ.

α'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἀνατέλλει.

β'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἀνατέλλει.

xxiii. Hora xiv Capella veſpertina oritur. Hora xv Arcturus matutino oritur. Ægyptiis roſcidum cælum, & ventus Calippo, Metrodoro pluvia.

xxiv. Hora xiv communis equo & Andromedæ veſpertina occidit.

xxv. Hora xiii ſplendida auſtralis chelæ conditur. Hora xv ſplendida cygni matutino occidit. Ægyptiis zephyrus, vel auſter: & interdiu imber.

xxvi. Hora xv Arcturus matutinus oritur. Eudoxo pluvia, Hipparcho favonius, vel auſter.

xxvii. Hora xiv communis equo & Andromedæ mane occidit: ultima fluvii matutina occidit.

xxviii. Æquinoctium autumnale. & Ægyptiis, atque Eudoxo ſignificationem habet.

xxix. Hora xiv Antares occultatur. Arcturus matutino oritur: Euctemoni ſignificat. Democrito pluvia.

xxx. Communis equi & Andromedæ matutina occidit Euctemoni, Philippo, & Cononi ſignificat.

Paophi, ſive October.

i. Ægyptiis zephyrus, vel auſter. Hipparcho ſignificat.

ii. Hora xv ſplendida borealis chelæ conditur. Eudoxo, & Euctemoni ſignificat. Hipparcho auſter, vel zephyrus.

iii. Arcturus matutino oritur. Hora xv$\frac{1}{2}$ ſplendida cygni matutino occidit.

iv. Splendida borealis chelæ occultatur. hiemat Euctemoni; & Philippo pluvia.

v Hora xv communis equi & Andromedæ mane occidit. Eudoxo pluvia. Euctemoni ſignificat. Metrodoro pluvia.

vi. Hora xiii Arcturus matutinus oritur; & poſtrema fluvii mane occidit. lucida borealis chelæ abſconditur. Antares occultatur: ſplendida borealis coronæ matutino oritur Ægyptiis, & Cæſari imber.

vii. Spica oritur; & lucida borealis chelæ conditur. Quæ in ſuccedente humero veſpere oritur.

viii. Spica oriens Democrito tempeſtatem excitat. ſementis tempus.

ix. Spica oritur. Ægyptiis aquilo flat.

x. Lucida borealis coronæ matutino oritur. Hipparcho auſter.

xi. Hora xv quæ ſecundum genu eſt mane abſconditur.

xii. Antares abſconditur. Ægyptiis zephyrus, vel africus. Eudoxo ſignificat. Hipparcho ſubſolanus.

* * *

* * *

* * *

* * *

xvii. Hora xv Antares abſconditur Ægyptiis. aquilo, & africus.

xviii. Arcturus veſpertinus occidit. Eudoxo ventorum tranſitus & tonitrua.

* * *

* * *

xxi. Capra veſpere oritur. Lucida borealis coronæ mane oritur. Ægyptiis zephyrus, vel auſter per diem pluvia. Doſitheo ſignificat.

xxii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ Capra veſpere oritur.

xxiii. Splendida borealis coronæ mane oritur. Ægyptiis zephyrus, vel auſter per diem pluvia. Doſitheo ſignificat.

xxiv. Hora xiv Canobus matutinus occidit.

xxv. Ægyptiis venti inconſtantes.

xxvi. Hora xiv Arcturus veſpertinus occidit. Eudoxo ſignificat.

xxvii. Hora xiii ſplendida borealis coronæ mane oritur. Hora xiv quæ ad genu eſt ſagittarii abſconditur. Ægyptiis, & Calippo ſignificat.

xxviii. * * * Metrodoro ſignificat. Euctemoni, & Calippo aeris permiſtio, & in mari hiemat.

* * *

xxx Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ in ſuccedente humero Heniochi veſpere oritur. Ægyptiis tempeſtates horridæ.

Menſis November, Athyr.

i. Hora xiii lucida auſtralis chelæ oritur.

ii. Hora xiv lucida auſtralis chelæ oritur.

Ægyptiis ſignificat. Doſitheo hibernat. Democrito frigora vel pruina. Hipparcho pluvius aer.

III. Hora XIV½ ſplendida borealis chelæ oritur. Hora XV lucida lyræ Euctemoni: Philippo ventus intermedius flat.

IV. Hora XIV lucida borealis chelæ oritur: & Arcturus matutinur occidit. Ægyptiis auſter, vel africus. Calippo, Euctemoni venti vehementiores. Cæſati, aut Metrodoro ventus procelloſus.

V. Hora XIV lucida borealis chelæ oritur. quæ ad genu eſt ſagittarii occultatur. Cononi, & Eudoxo intemperies ventorum.

VI. Intemperies aeris. aquilo, vel auſter frigidus.

VII. Hora XIV lucida ſucularom veſpertina oritur. Ægyptiis auſter vehemens. Metoni zephyrus, intemperies aerir, & plavia.

VIII. Hora XIII lucida ſucularum veſpere oritur. Calippo pluvia ſignificat.

IX. Hora XV, communis fluvio, & pedi Orionis oritur. Ægyptiis pluvia.

X. Hora XIV Canobus matutinus occidit. Ægyptiis auſter, aut favonius. Doſitheo hiemat.

XI. Hora XV lucida lyræ mane oritur. Metoni plavia, procellæ. Hipparcho caurus.

XII. Hora XV arcturus veſpertinus occidit. communis fluvio & Orionis pedi matutina occidit.

XIII. Hora XIII quæ ad genu eſt ſagittarii, occultatur. Ægyptiis auſter, vel eurus per diem ſtillat imbrem. Metrodoro hiems, procellæ.

XIV. Hora XI communis flavio & Orionis pedi mane occidit. Philippo, & Euctemoni pluvia, hiemat.

XV. Hora XIII lucida Perſei occidit. lucida quoque borealis coronæ veſpertina occidit; & lucida ſucularum mane occidit. Ægyptiis, & Hipparcho hiemis initium. Cononi ſignificat.

XVI. Hora XVI lucida ſucularum matutino occidit. hiberoat.

XVII. Hiemis initium, & ſignificat Eodoxo.

XVIII. Quæ in capite eſt præcedentis geminorum, veſpertina oritur. Eudoxo hiemis initium, & ſignificat. Democrito tempeſtas terra, marique.

XIX. Hora XIV lucida lyræ matutina oritur. Ægyptiis noſter, vel eurus. Cæſari hiemat.

XX. Hora XIII, communis fluvii, & pedir Orionis mane occidit. lucida Perſei matutina occidit. quæ in præcedente Orionis humero eſt, occidit. media baltei Orionis occidit matutino. Cæſari hiemat.

XXI. Hora XV, quæ in præcedenti humero eſt Orionis, mane occidit. ejuſdem baltei media matutina occidit. Ægyptiis boreas tota die, ac nocte. Eudoxo pluvia.

XXII. Hora XIV quæ in præcedente humero Orionis eſt, matutino occidit.

XXIII. Hora XIII, Canobus mane occidit. Lucida borealis coronæ veſpertina occidit. & quæ in antecedente homero Orionis. quæ in capite præcedentis geminorum eſt, veſpere oritur. Eudoxo hibernus cæli ſtatus.

XXIV. Hora XIII, quæ in anteriori dextro brachio Centauri eſt, oritur. media zonæ Orionis mane occidit. Cononi mane occidit. Ægyptiis hiberna cæli conſtitutio. Eudoxo boreas frigidus.

XXV. Quæ in præcedente Orionis humero eſt, mane occidit. Antares oritur. lucida Perſei mane occidit Euctemoni. Doſitheo hiemat, cum pluvia.

XXVI. Quæ in præcedente humero Orionis, veſpere oritur. lucida lyræ mane oritur. Antares oritur. Eudoxo vehementer ſignificat.

XXVII. Antares oritur. canis oritur mane. lucida cygni mane oritur. quæ in ſuccedente humero eſt Orionis, mane occidit. Ægyptiis, & Hipparcho creber auſter. Eudoxo, & Cononi hiemat.

XXVIII. Quæ in antecedente Orionis humero eſt, veſpere oritur. quæ in capite eſt antecedentis geminorum, veſpere oritur. Hora XV½ media zonæ Orionis mane occidit. Antares oritur. Ægyptiis ſtillatim pluit.

XXIX. Hora XIII½ media zonæ Orionis mane occidit. Hora XV Antares oritur.

XXX. Media zonæ Orionis mane occidit hora XIV. quæ in antecedente humero Orionis, veſpere oritur. Hora XV½ & quæ in capite ſubſequentis geminorum eſt, veſpere oritur.

Αἰγυπτίοις σημαίνει. Δοσιθέῳ χειμάζει. Δημοκρίτῳ ψῦχος, ἢ πάχνη. Ἱππάρχῳ νοτία.

γ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἐπιτέλλει. καὶ ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας Εὐκτήμονι· Φιλίππῳ ἄνεμος μέσος πνεῖ.

δ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἐπιτέλλει, καὶ ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ λίψ. Καλίππῳ, Εὐκτήμονι πνεύματα σφοδρά. Καίσαρι ἢ Μητροδώρῳ ἄνεμος χειμάζει.

ε'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἐπιτέλλει. καὶ ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου κρύπτεται. Κόνωνι καὶ Εὐδόξῳ ἀκρασία πνευμάτων.

ς'. Ἀκρασία ἀέρος. βορρᾶς, ἢ νότος ψυχρός.

ζ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις νότος λαμπρός. Μέτωνι ζέφυρος, ἀκρασίαι ἀέρων, ὑετός.

η'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Καλίππῳ ὑετία ἐπισημαίνει.

θ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ὑετός.

ι'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ ζέφυρος. Δοσιθέῳ χειμάζει.

ια'. Ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος ἀνατέλλει. Μέτωνι ὑετός, θύελλαι. Ἱππάρχῳ ἀργέστης.

ιβ'. Ὥρᾳ ιε' ἀρκτοῦρος ἑσπέριος δύνει, καὶ ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑῷος δύνει.

ιγ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ εὖρος δι' ἡμέρας ψακάζει. Μητροδώρῳ χειμών, θύελλαι.

ιδ'. Ὥρᾳ ια' ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. Φιλίππῳ, καὶ Εὐκτήμονι ὑετός. χειμάζει.

ιε'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις καὶ Ἱππάρχῳ χειμῶνος ἀρχή. Κόνωνι ἐπισημαίνει.

ις'. Ὥρᾳ ις' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑῷος δύνει. χειμάζει.

ιζ'. Χειμῶνος ἀρχή, καὶ σημαίνει Εὐδόξῳ.

ιη'. Ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ χειμῶνος ἀρχή, καὶ ἐπισημαίνει. Δημοκρίτῳ χειμὼν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

ιθ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ εὖρος. Καίσαρι χειμάζει.

κ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος δύνει. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος δύνει ἑῷος. Καίσαρι χειμάζει.

κα'. Ὥρᾳ ιε' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει, καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης αὐτοῦ ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις βορέας δι' ἡμέρας καὶ νυκτός. Εὐδόξῳ ὑετός.

κβ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει.

κγ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος δύνει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος. καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου *ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ χειμέριος περίστασις. *f. ἑσπέριος.

κδ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βραχίονι τοῦ Κενταύρου ἐπιτέλλει. ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. Κόνωνι ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις χειμέριος περίστασις. Εὐδόξῳ βορέας ψυχρός.

κε'. Ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. καὶ ὁ καλούμενος ἀντάρης ἐπιτέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος δύνει Εὐκτήμονι. Δοσιθέῳ χειμαίνει, καὶ ὕει.

κς'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος ἀνατέλλει. ὁ ἀντάρης ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ σημαίνει σφόδρα.

κζ'. Ὁ ἀντάρης ἐπιτέλλει. κύων ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις καὶ Ἱππάρχῳ νότος πυκνός. Εὐδόξῳ, Κόνωνι χειμάζει.

κη'. Ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου τῶν διδύμων ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' S'' ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. ὁ καλούμενος ἀντάρης ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ψακάζει.

κθ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. ὥρᾳ ιε' ὁ καλούμενος ἀντάρης ἀνατέλλει.

λ'. Ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει ὥρᾳ ιδ', καὶ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' S'' καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει.

Μεσ

Μὴν Χοιὰκ. Δεκέμβριος.

α΄. ὯΡᾳ ιδ΄ κύων δύνει. ὥρᾳ ιε΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις νότος, καὶ ὑετός. Εὐδόξῳ ἀκρασία ἀέρος. Δοσιθέῳ ἐπισημαίνει. Δημοκρίτῳ ὁ οὐρανὸς ταραχώδης, καὶ ἡ θάλασσα ὡς τὰ πολλά.

β΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιγ΄ S″ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἀνατέλλει ἑσπέριος. ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιγ΄ S″ καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑῷος δύνει. ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος δύνει.

γ΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἐπὶ τοῦ ἡγουμένου ὤμου τῶν διδύμων ἑῷος δύνει.

δ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος δι' ἡμέρας. Κόνωνι χειμαίνει.

ε΄. Ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. κύων ἑῷος δύνει. ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Καίσαρι, Εὐκτήμονι, Καλλίππῳ χειμαίνει.

ς΄. Ὥρᾳ ιδ΄ S″ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου ἐπιτέλλει. ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἀνατέλλει. Μητροδώρῳ χειμερία περίστασις. Εὐκτήμονι, Καλλίππῳ ἀνέμων ἀταξία.

ζ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ S″ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ψακάζει καὶ χειμαίνει.

η΄. Ὥρᾳ ιδ΄ S″ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ψακάζει. Εὐδόξῳ χειμαίνει.

θ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ S″ κύων ἑῷος δύνει. ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, καὶ Δοσιθέῳ, καὶ Δημοκρίτῳ σημαίνει.

ι΄. Ὥρᾳ ιε΄ S″ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος δύνει. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις λὶψ, ἢ νότος. Εὐδόξῳ χειμέριος ἀήρ.

ια΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ βορέας πολύς. Εὐδόξῳ ὑετός.

ιβ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ κοινὸς τοῦ ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει.

ιγ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος δύνει, ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Καίσαρι χειμέριος ἀήρ, ὑετός.

ιδ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος δύνει. Μητροδώρῳ χειμέριος περίστασις. Δημοκρίτῳ βρονταί, ἀστραπαί, ὕδωρ, ἄνεμος.

* Γ. ἀργέστης. ιε΄. Αἰγυπτίοις * ἀργέστης ψυχρός, ἢ νότος, καὶ ὄμβρος. Καλλίππῳ νότος, καὶ ἐπισημαίνει χειμέριος ἀήρ.

ις΄. Ὥρᾳ ιδ΄ S″ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος ἀνατέλλει. ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις χειμαίνει.

ιζ΄. Ἱππάρχῳ νότος, καὶ πολὺς ὄμβρος.

ιη΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ὑετία μετὰ πνευμάτων, χειμών.

ιθ΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις βορέας ψυχρός, ἢ νότος· ὑετία.

κ΄. Ὥρᾳ ιε΄ προκύων ἑῷος δύνει. Καίσαρι χειμάζει.

κα΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ κοινὸς τοῦ ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει.

κβ΄. Ὥρᾳ ιε΄ προκύων ἑῷος δύνει. Ἱππάρχῳ νότος.

κγ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βραχίονι τοῦ κενταύρου ἐπιτέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑῷος ἀνατέλλει Αἰγυπτίοις. Δοσιθέῳ λὶψ ἢ νότος.

κδ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ προκύων ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ χειμαίνει.

κε΄. Ὥρᾳ ιγ΄ προκύων ἑσπέριος ἀνατέλλει, καὶ προκύων ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει.

κς΄. Χειμερινὴ τροπή. ὥρᾳ ιγ΄ προκύων ἑῷος δύνει, κύων ἑσπέριος ἀνατέλλει, αἲξ ἑῷος δύνει.

κζ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ κρύπτεται. προκύων ἑσπέριος ἀνατέλλει.

κη΄. Ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος δύνει. ὁ

Menſis Chœac, qui eſt December.

I. HOra XIV canis matutinus occidit. Hora XV. lucida Perſei matutina occidit. Ægyptiis auſter, & pluvia. Eudoxo aeris intemperies. Doſitheo ſignificat. Democrito cælum turbulentum, ut & mare ſæpius.

II. Hora XIII, quæ eſt in ſuccedente Orionis humero veſpertina oritur. Hora XIII½ communis fluvio & Orionis pedi oritur veſpere. Hora XIV quæ in capite præcedentis eſt geminorum, veſpere oritur. Hora XIII½ quæ eſt in ſuccedente Orionis humero, matutino occidit. Hora XIV lucida borealis coronæ veſpere occidit.

III. Hora XV quæ eſt in præcedente humero geminorum, mane occidit.

IV. Hora XIV lucida lyræ mane oritur. & quæ in ſuccedente ineſt Orionis humero, veſpere oritur. Media zonæ Orionis veſpere oritur. Quæ eſt in capite ſuccedentis geminorum, veſpertina oritur. Ægyptiis zephyrus, vel auſter tota die. Cononi hiemat.

V. Capra mane occidit. quæ eſt in capite præcedentis geminorum, veſpere oritur. canis matutinus occidit. quæ eſt in capite præcedentis geminorum, veſpere oritur. Cæſari, Euctemoni, Calippo hiemat.

VI. Hora XIV½ quæ eſt in anteriori muſculo Centauri, oritur. quæ eſt in ſuccedente Orionis humero, oritur. Metrodoro hibernà cæli temperies. Euctemoni, Calippo ventorum inconſtantia.

VII. Hora XIV½ communis fluvii, & pedis Orionis veſpere oritur. quæ eſt in capite præcedentis geminorum, veſpere oritur. media baltei Orionis oritur. Ægyptiis ſtillat imber, & hiemat.

VIII. Quæ eſt in ſuccedente Orionis humero, veſpere oritur. Ægyptiis ſtillat pluvia. Eudoxo hiemat.

IX. Hora XIII½ canis matutinus occidit. Capella matutina occidit. Poſtrema fluvii veſpere oritur. Ægyptiis, & Doſitheo, ac Democrito ſignificat.

X. Hora XV½ lucida borealis coronæ veſpere occidit. Media baltei Orionis veſpere oritur. Ægyptiis aſricus, vel auſter. Eudoxo hibernus aer.

XI. Hora XV, quæ in capite eſt ſuccedentis geminorum veſpertina occidit. Hipparcho vehemens aquilo. Eudoxo pluvia.

XII. Hora XIV communis fluvii, & pedis Orionis oritur veſpere.

XIII. Hora XIV quæ eſt in ſuccedente humero Aurigæ mane occidit. Media zonæ Orionis veſpere oritur. Cæſari hibernus aer. pluvia.

XIV. Hora XIV capella oritur mane. Metrodoro hibernus cæli ſtatus. Democrito tonitrua, fulgura, aqua, ventus.

XV. Ægyptiis corus frigidus, vel auſter, & pluvia. Calippo auſter, & ſignificat hibernus aer.

XVI. Hora XIV½ lucida cygni mane oritur. Communis fluvii, & pedis Orionis veſpere oritur. Ægyptiis hiemat.

XVII. Hipparcho auſter, & largus imber.

XVIII. Hora XIV quæ in ſuccedente humero eſt aurigæ mane occidit. Ægyptiis pluvia cum ventis. hiems.

XIX. Hora XV Capella mane occidit. lucida borealis coronæ veſpere occidit. Ægyptiis boreas frigidus, vel auſter. pluvia.

XX. Hora XV Procyon matutinus occidit. Cæſari hiemat.

XXI. Hora XV communis fluvii & pedis Orionis veſpere oritur.

XXII. Hora XV Procyon matutinus occidit. Hipparcho auſter.

XXIII. Hora XIV quæ eſt in ſuccedente humero aurigæ, mane occidit. quæ eſt ſub anteriori dextro muſculo Centauri, oritur. lucida Aquilæ mane oritur Ægyptiis. Doſitheo Aſricus, vel auſter.

XXIV. Hora XIV, Procyon matutinus occidit. poſtrema fluvii veſpertina oritur. Eudoxo hiemat.

XXV. Hora XIII Procyon veſpertinus oritur, & Procyon matutinus occidit. lucida aquilæ mane oritur. Ægyptiis ſignificat.

XXVI. Hibernum ſolſtitium. Hora XIII Procyon matutinus occidit. canis veſpertinus oritur. Capella mane occidit.

XXVII. Hora XIII lucida aquilæ occultatur. Procyon veſpertinus oritur.

XXVIII. Quæ eſt in ſuccedente aurigæ humero, matuti-

na

na occidit. ſplendida Piſcis auſtralis occultatur. Ægyptiis hiemat. Metoni ſignificat. imber.

xxix. Procyon veſpertinus orirur. Ægyptiis & Metoni ſignificat. intemperies.

xxx. Hora xiv, ſplendida aquilæ veſpertina occidit. Ægyptiis africus, & aeris intemperies.

Januarius, vel Tybi.

I. HOra xiv canis veſpertinus oritur. Procyon veſpertinus oritur. Democrito tempeſtas ſignificat.

II. Quæ eſt in capite præcedentis geminorum matutino occidit. Doſitheo hiemat.

III. Lucida aquilæ oritur. Procyon veſpertinus oritur. Philemoni ſignificat.

IV. Hora xiii lucida cygni matutino oritur. quæ eſt in capite ſuccedentis geminorum matutino occidit. lucida aquilæ veſpere occidit. lucida auſtralis piſcis occultatur. Ægyptiis tempeſtas fit in mari. Euctemoni tempeſtas ſub tempus ſtatutum oritur.

V. Hora xiv quæ in capite eſt præcedentis geminorum, matutina oritur.

VI. Hora xiii, quæ ad genu ſagittarii eſt oritur. canis veſpertinus occidit.

VII. Hora xv, lucida aquilæ veſpere occidit. ſignificationem habet Doſitheo.

VIII. Hora xiv, quæ in capite eſt antecedentis geminorum mane occidit, lucida notii piſcis occultatur. Ægyptiis denſatur aer.

IX. Hora xiv, lucida lyræ veſpere occidit. lucida aquilæ veſpere occidit. Ægyptiis ſignificat. Democrito auſter ut plurimum.

X. Canis veſpere oritur hora x.

XI. Hora xv quæ eſt in capite ſuccedentis gemini mane occidit.

XII. Hora xiv, quæ eſt in genu ſagittarii oritur. Hipparcho & Eudoxo hiemat.

XIII. Hora xiv, ſplendida piſcis auſtralis abſconditur. Hora xv poſtrema fluvii veſpere oritur. Ægyptiis auſter, vel zephyrus. tempeſtas accidit terra marique.

XIV. Hora xv, quæ eſt in capite ſuccedentis geminorum occidit. lucida Aquarii mane occidit. canis veſpertinus oritur. Ægyptiis vehemens auſter cum pluvia.

XV. Auſter ingens, & ſignificatio in mari tonitru, & ſtillant pluvia.

XVI. Hora xv, lucida Aquarii mane occidit. Quæ in capite præcedentis eſt geminorum, mane occidit. Eudoxo auſter ſignificat. ventorum inconſtantia.

XVII. Hora xiv, lucida notii piſcis abſconditur.

XVIII. Hora xiv lucida lyræ veſpere occidit. Quæ in genu ſagittarii eſt, veſpere occidit.

XIX. Lucida Aquarii mane occidit. Hipparcho auſter, vel boreas tempeſtatem facit.

XX. Ægyptiis hibernus aer.

XXI. Lucida Aquarii mane occidit. hora xv quæ in corde leonis eſt, veſpere oritur. Hipparcho ſubſolanus flat.

XXII. Quæ in corde leonis eſt, veſpere oritur. Cæſari vehemens ventus.

XXIII. Hora xiii lucida Aquarii ****** Metrodoro inconſtans pluvia.

XXIV. Hora xiv lucida Aquarii veſpere oritur. Ægyptiis ſignificat.

XXV. Hoca xiv lucida lyræ veſpere occidit. Ægyptiis ſignificat.

XXVI. Lucida Aquarii veſpere oritur. Ægyptiis hiems media.

XXVII. Ægyptiis eurus vel auſter ſignificat.

XXVIII. Lucida Aquarii veſpere oritur. Ægyptiis pluvia.

XXIX. Democrito tempeſtas.

XXX. Hippareho ſubſolanus.

Februarius, Mechir.

I. QUæ ad genu eſt ſagittarii oritur. Eudoxo pluvia.

II. Ægyptiis tempeſtas magna.

III. Africus, vel auſter tempeſtuoſus.

IV. Hora xiv½ ſplendida cygni veſpertino occidit.

V. Hora xv. ſplendida lyræ veſpere occidit. Hipparcho auſter, vel corus.

λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις χειμαίνει. Μέτωνι ἐπισημαίνει. ὄμβρος.

κθ΄. Προκύων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις καὶ Μέτωνι ἐπισημαίνει. ἀκρασία.

λ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις λὶψ, καὶ ἀκρασία ἀέρος.

Μὴν Ἰανουάριος, ἢ Τυβί.

α΄. ὩΡᾳ ιδ΄ κύων ἑσπέριος ἀνατέλλει. προκύων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Δημοκρίτῳ χειμὼν ἐπισημαίνει.

β΄. Ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑῷος δύνει. Δοσιθέῳ χειμαίνει.

γ΄. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἐπιτέλλει. προκύων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Φιλήμονι ἐπισημαίνει.

δ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος ἀνατέλλει. ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις χειμάζει κατὰ θάλασσαν. Εὐκτήμονι ἐπιχειμάζει.

ε΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑῷος δύνει.

ϛ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἐπιτέλλει. κύων ἑσπέριος δύνει.

ζ΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος δύνει. ἐπισημαίνει τῷ Δοσιθέῳ.

η΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις πυκνὸς καθίσταται.

θ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει. Δημοκρίτῳ νότος ὡς τὰ πολλά.

ι΄. Κύων ἑσπέριος ἀνατέλλει ὥρᾳ ι΄.

ια΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἑῷος δύνει.

ιβ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἐπιτέλλει. Ἱππάρχῳ, Εὐδόξῳ χειμαίνει.

ιγ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος κρύπτεται. ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις νότος ἢ ζέφυρος, χειμαίνει καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

ιδ΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑῷος δύνει. κύων ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις νότος σφοδρὰ καὶ ὑετός.

ιε΄. Νότος πολύς, καὶ ἐπισημαίνει κατὰ θάλασσαν βροντῇ, καὶ ψακάς.

ιϛ΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑῷος δύνει. Εὐδόξῳ νότος ἐπισημαίνει. ἀνέμων ἀταξία.

ιζ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος κρύπτεται.

ιη΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος δύνει. ὁ ἐν τῷ γόνατι τοῦ τοξότου ἑσπέριος δύνει.

ιθ΄. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑῷος δύνει. Ἱππάρχῳ νότος ἢ βορέας χειμάζει.

κ΄. Αἰγυπτίοις χειμέριος ἀήρ.

κα΄. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑῷος δύνει. ὥρᾳ ιε΄ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ ἀπηλιώτης πνεῖ.

κβ΄. Ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ Καίσαρι ἄνεμοι σφοδροί.

κγ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου *** Μητροδώρῳ ἀκατάστατος ὄμβρος.

κδ΄. Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει.

κε΄ Ὥρᾳ ιδ΄ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει.

κϛ΄. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις χειμὼν μέσος.

κζ΄. Αἰγυπτίοις εὖρος ἢ νότος σημαίνει.

κη΄. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ὑετία.

κθ΄. Δημοκρίτῳ χειμών.

λ΄. Ἱππάρχῳ ἀπηλιώτης.

Μὴν Φεβρουάριος, Μεχίρ.

α΄. Ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ ὑετίαι.

β΄. Αἰγυπτίοις χειμὼν μέγας.

γ΄. Λὶψ ἢ νότος χειμαινόμενος.

δ΄. Ὥρᾳ ιγ΄ S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος δύνει.

ε΄. Ὥρᾳ ιε΄ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος δύνει. Ἱππάρχῳ νότος ἢ ἀργέστης.

ϛ΄. Ὥρᾳ

ϛ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει.
ζ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἑσπέριος ἀνατέλλει.
η'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει.
θ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ ὑετία. ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. ὥρᾳ ιε' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος ἢ νότος, μεταξὺ χάλαζα.
ι'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. Εὐδόξῳ εὐδία, ἐνίοτε καὶ ζέφυρος.
ια'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις περίστασις χειμέριος, καὶ ἀνέμων ἀκρασία ἔπομβρος. Δοσιθέῳ εὐδία καὶ ζέφυρος.
ιβ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος δύνει.
ιγ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδης στάσις. Καίσαρι ὑετία. Δημοκρίτῳ ζέφυρος ἄρχεται πνεῖν.
ιδ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, καὶ Εὐδόξῳ ἔαρος ἀρχή. ἐνίοτε χειμάζει.
ιε'. Αἰγυπτίοις, καὶ Εὐδόξῳ ὑετία. Ἱππάρχῳ, Καλλίππῳ, Δημοκρίτῳ, ζέφυρος πνεῖ.
ιϛ'. Καίσαρι, καὶ Μητροδώρῳ ἔαρος ἀρχή. ζέφυρος ἄρχεται πνεῖν.
ιζ'. Αἰγυπτίοις, Εὐδόξῳ ζέφυρος. Καλλίππῳ, Μητροδώρῳ χειμαίνει.
ιη'. Αἰγυπτίοις ἀπηλιώτης· Ἱππάρχῳ βορέας.
ιθ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βραχίονι τοῦ Κενταύρου ἑῷος δύνει.
κ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος ἀνατέλλει.
κα'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις ἄνεμοι μεσουρανοῦσι. Ἱππάρχῳ νότος πνεῖ. Εὐκτήμονι, Φιλίππῳ, Δοσιθέῳ χειμαίνει.
κβ'. Αἰγυπτίοις ἀνέμων ἀκαταστασία, καὶ ὄμβροι.
κγ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἑσπέριος ἀνατέλλει.
κδ'. Αἰγυπτίοις ὁ νότος, ἢ ζέφυρος χειμάζει. ὑετός.
κε'. Ὥρᾳ ιδ' S''. ὁ ἔσχατος ποταμοῦ κρύπτεται. ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ βορέας ψυχρὸς πνεῖ.
κϛ'. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδης ἀκαταστασία.
κ κ κ κ

κη'. Ἱππάρχῳ, Εὐκτήμονι ὀρνιθίαι ἄρχονται πνεῖν ψυχροί. χελιδόνι ὥρα φαίνεσθαι.
κθ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ κοινὸς τοῦ ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας κρύπτεται. καὶ Καλλίππῳ ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις καὶ Φιλίππῳ, καὶ Καλλίππῳ χελιδὼν φαίνεται, καὶ ἀνεμώδης κατάστασις. βορέαι ἄρχονται πνεῖν ψυχροί. Εὐδόξῳ ὑετός, * χελιδόνι, καὶ βορέαι πνέουσιν οἱ καλούμενοι ὀρνιθίαι.

*ſ. χελιδόνιοι.

λ'. Αἰγυπτίοις ὀρνιθίαι βορέαι μεταξὺ ἀργέστου. Ἱππάρχῳ βορέαι ψυχροί. Μητροδώρῳ χελιδὼν φαίνεται. ἐπισημαίνει Δημοκρίτῳ. ποικίλαι ἡμέραι καλούμεναι ἀλκυονίδες.

Μὴν Μάρτιος, Φαμενώθ.

α'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Καίσαρι καὶ Δοσιθέῳ χειμάζει.
β'. Ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας κρύπτεται.
γ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἀνατέλλει.
δ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος δύνει.
ε'. Ὥρᾳ ιβ' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἀνατέλλει. βορέας, ἢ νότος ψυχρός.
ϛ'. Ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ κρύπτεται. Αἰγυπτίοις λὶψ, ἢ νότος, ἢ χάλαζα. Ἱππάρχῳ βορέας ψυχρός.
ζ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος δύνει.
η'. Ὥρᾳ ιδ' ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐκτήμονι βορέας ψυχρὸς πνεῖ.
θ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος δύνει. Αἰγυπτίοις χειμάζει. Καίσαρι χελιδόνιαι πνέουσιν ἐπὶ ἡμέρας δέκα.
ι'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἐπιτέλλει.

vi. Hora xiii ſ, quæ in corde leonis eſt matutino occidit.
vii. Hora xiii ſ Canobus veſpertinus oritur.
viii. Hora xv ſ quæ eſt in cauda leonis veſpera oritur.
ix. Hora xv quæ ad genu ſagittarii eſt, oritur. Eudoxo pluvia. Cor leonis mane occidit hora xv. quæ eſt in cauda leonis veſpera oritur. Ægyptiis zephyrus vel auſter, interjecta grandine.
x. Hora xiv, cor leonis mane occidit. Eudoxo ſerenitas, interdum & favonius.
xi. Hora xiv quæ in cauda leonis eſt, veſpera oritur. Hora xv cor leonis mane occidit. Ægyptiis tempeſtuoſum cælum, & ventorum pluvioſa intemperies. Doſitheo ſerenitas, & favonius.
xii. Hora xiv ſplendida cygni veſpertina occidit.
xiii. Hora xv poſtrema fluvii abſconditur. ſplendida Perſei oritur matutino. ſplendida lyræ veſpertina occidit. Ægyptiis ventoſus cæli ſtatus. Cæſari pluvia. Democrito favonius flare incipit.
xiv. Hora xiii, quæ eſt in cauda leonis veſpera oritur. Ægyptiis, Eudoxo initium veris. Interdum hiemat.
xv. Ægyptiis & Eudoxo pluvia. Hipparcho, Calippo, Democrito favonius ſpirat.
xvi. Cæſari, & Metrodoro veris initium. favonius flare incipit.
xvii. Ægyptiis, Eudoxo favonius. Calippo, Metrodoro hiemat.
xviii. Ægyptiis ſubſolanus. Hipparcho boreas.
xix. Hora xiv, quæ ad anteriorem dextrum muſculum Centauri mane occidit.
xx. Hora xv communis equi, & Andromedæ mane oritur.
xxi. Hora xiv ſplendida cygni veſpere occidit. Ægyptiis venti intercidentes. Hipparcho auſter ſpirat. Euctemoni, Philippo, Doſitheo hiemat.
xxii. Ægyptiis ventorum inconſtantia, & imber.
xxiii. Canobus veſpera oritur.
xxiv. Ægyptiis auſter, aut zephyrus cum tempeſtate, pluvia.
xxv. Hora xiv ſ poſtrema fluvii abſconditur. communis equi & Andromedæ mane oritur. Hipparcho frigidus aquilo ſpirat.
xxvi. Ægyptiis ventorum inconſtantia.
x x x

xxviii. Hipparcho, & Euctemoni Ornithiæ, id eſt aviarii venti ſpirare incipiunt frigidi. Hirundini advenire tempus eſt.
xxix. Hora xiii ſ communis equi & Andromedæ conditur. & Calippo hora xv ſplendida cygni veſpere occidit. Ægyptiis, Philippo, & Calippo apparet hirundo, & ventis infeſtus eſt aer. Aquilones frigidi ſpirare incipiunt. Eudoxo pluvia, hirundo, aquilones ſpirant, qui ornithiæ dicuntur.
xxx. Ægyptiis aquilones ornithiæ inter caurum. Hipparcho aquilones frigidi. Metrodoro hirundo conſpicitur. ſignificat Democrito. Varii dies, qui Alcyonii dicuntur.

Martius, ſive Phamenoth.

i. Hora xiv communis equi, & Andromedæ oritur. Hora xv Arcturus prima nocte oritur. Cæſari & Doſitheo hiemat.
ii. Communis equi, & Andromedæ occultatur.
iii. Hora xv ſplendida Perſei exoritur.
iv. Hora xiv communis equi, & Andromedæ prima nocte occidit.
v. Hora xii communis equi & Andromedæ oritur. Hora xv Arcturus veſpere oritur. aquilo vel auſter frigidus.
vi. Ultima fluvii celatur. Ægyptiis caurus, vel auſter, aut grando. Hipparcho aquilo frigidus.
vii. Hora xv communis equi, & Andromedæ veſpere occidit. Clara ſtella cygni ſub veſperam celatur.
viii. Hora xiv Arcturus veſpera oritur. Euctemoni frigidus aquilo ſpirat.
ix. Hora xv clara boreæ coronæ veſpertina oritur. communis equi, & Andromedæ veſpere occidit. Ægyptiis hiemat. Cæſari venti chelidoniæ flant ad dies decem.
x. Hora xiii ſ communis equi & Andromedæ oritur.

xi. Hora

xi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ lucida auſtralis piſcis oritur. & quæ in anteriore dextro muſculo Centauri eſt mane oritur. Ægyptiis turbulentum cælum. Democrito venti frigidi ornithiæ ad dies quinque.

xii. Hora xiv Arcturus veſpere oritur. Eudoxo hirundo, & milvius apparet, & ſignificat. Metrodoro, & Philippo aquilo frigidus ſpirat. Hipparcho veris initium.

xiii. Hora xiii Quæ in cauda leonis. *** Ægyptiis ſtillat imber. Metrodoro, Euctemoni aquilo flat. Doſitheo milvius cerni incipit. Hipparcho auſter vehemens.

xiv. Hora xv$\frac{1}{2}$ clara boreæ coronæ veſpere oritur. Ægyptiis, & Calippo ſpirat aquilo.

xv. Arcturus veſpere oritur. Ægyptiis, & Calippo frigidus aquilo flat.

xvi. Hora xiii$\frac{1}{4}$ Arcturus veſpere oritur. ultima flavii celatur. Calippo ſpirat aquilo.

xvii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ ſpica veſpere oritur. Ægyptiis venti ingruunt. Euctemoni, & Philippo ornithiæ flare incipiunt. milviis apparendi tempus eſt.

xviii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ eſt in cauda leonis prima luce occidit. Ægyptiis favonius, vel auſter flant. Euctemoni aquilo frigidus. Hipparcho aquilo, vel corus.

xix. Ægyptiis, & Euctemoni aquilo frigidus.

xx. Hora xiv clara borei piſcis oritur. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara ſtella boreæ coronæ prima nocte oritur.

xxi. Hora xiv clara ſtellæ Perſei oritur. Philippo boreas flat, & milvius apparet.

xxii. Ægyptiis, & Democrito ſignificat. ventus frigidus.

xxiii. Ægyptiis frigidus ventus ad dies x.

xxiv. Cæſari milvius apparet. aquilo flat.

xxv. Hora xiv, quæ eſt in cauda leonis prima luce occidit. Eudoxo milvius apparet, & boreas flat.

xxvi. Æquinoctium vernum, & clara ſtella boreæ coronæ ſub veſperam oritur.

xxvii. Cæſari flat aquilo. Hipparcho pluvia.

xxviii. Ægyptiis tonitru ſignificat, & pluvia.

xxix. Hora xv$\frac{1}{2}$ Capra matutino oritur. Ægyptiis, & Cononi, ac Metoni ſignificat. Eudoxo boreas.

xxx. Hora xiii$\frac{1}{2}$ ſpica mane occidit. Ægyptiis auſter flat. Calippo pluvia, vel nix.

Aprilis, ſive Pharmuthi.

i. Hora xiv ſpica mane occidit. Metoni pluvia. Euctemoni ac Democrito ſignificat.

ii. Hora xiii clara boreæ coronæ veſpere oritur. Hora xiv ſpica mane occidit. Canobus occultatur. Hora xv quæ eſt in cauda leonis mane occidit. Doſitheo, & Calippo pluvia.

iii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara Perſei prima luce oritur.

iv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara notii piſcis oritur.

v. Hora xv$\frac{1}{2}$ ſpica mane occidit.

vi. Hora xv$\frac{1}{2}$ lucida auſtralis chelæ veſpere oritur. Eudoxo pluvia ſignificat.

vii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ lucida auſtralis chelæ veſpere oritur.

viii. Clara borealis chelæ veſpere oritur. Ægyptiis & Cononi ſignificat. Eudoxo pluvia.

ix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara borealis chelæ veſpertina oritur. Ægyptiis & Cononi zephyrus, vel auſter, aut grando.

x. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara borealis chelæ veſpere oritur. Hipparcho auſter, & ventorum turbines.

xi. Hora xiv lucida boreæ chelæ veſpere oritur. Hipparcho, & Doſitheo ſignificat.

xii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in cauda leonis eſt mane occidit.

xiii. Ægyptiis auſter, vel africus. Eudoxo pluvia.

xiv. Hora xiii$\frac{1}{2}$ ſplendida Perſei mane oritur. Ægyptiis ventorum perturbatio. Hipparcho pluvia.

xv. Ægyptiis inconſtans aer, & pluvia.

xvi. Eudoxo aeris intemperies, & pluvia.

xvii. Hora xiv communis equi & pedis Orionis occultatur.

xviii. Hora xv capra matutino oritur. clara notii piſcis oritur. Doſitheo, & Cæſari pluvia.

xix. Hora xv$\frac{1}{2}$ clara ſtella lyræ veſpere oritur. Ægyptiis leuconotus, tonitrua, ſtillans imber.

xx. Hora xiv$\frac{1}{2}$ Canobus occultatur. Ægyptiis ventorum intemperies. Eudoxo pluviæ, grandines.

xxi. Hora xv$\frac{1}{2}$ communis fluvii & pedis Orionis occultatur: lucida ſucularum abſconditur. Metrodoro grando. Euctemoni, & Philippo favonius.

ια'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἐπιτέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ μασχάλῃ τοῦ Κενταύρου ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ταραχώδης κατάστασις. Δημοκρίτῳ ἄνεμοι ψυχροὶ ὀρνιθίαι ἐπὶ ἡμέρας πέντε.

ιβ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ Ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ χελιδὼν καὶ ἰκτῖνος φαίνεται, καὶ ἐπισημαίνει. Μητροδώρῳ καὶ Φιλίππῳ βορέαι ψυχροὶ πνεῖ. Ἱππάρχῳ ἔαρος ἀρχή.

ιγ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος **** Αἰγυπτίοις ψακάζει. Μητροδώρῳ, Εὐκτήμονι βορέαι πνεῖ. Δοσιθέῳ ἰκτῖνος ἄρχεται φαίνεσθαι. Ἱππάρχῳ νότος πολύς.

ιδ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, Καλίππῳ βορέαι πνεῖ.

ιε'. Ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις, Καλίππῳ βορέαι ψυχροὶ πνεῖ.

ις'. Ὥρᾳ ιγ' S'' Ἀρκτοῦρος ἑσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ κρύπτεται. Καλίππῳ βορέαι πνεῖ.

ιζ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ στάχυς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδης κατάστασις. Εὐκτήμονι, καὶ Φιλίππῳ ὀρνιθίαι ἄρχονται πνεῖν. καὶ ἰκτῖνος ὥρα φαίνεσθαι.

ιη'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος πνεῖ. Εὐκτήμονι βορέαι ψυχροί. Ἱππάρχῳ, βορέαι ἢ ἀργέστης.

ιθ'. Αἰγυπτίοις, καὶ Εὐκτήμονι βορέαι ψυχροί.

κ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου ἰχθύος ἐπιτέλλει. ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος ἀνατέλλει.

κα'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἀνατέλλει. Φιλίππῳ βορέαι πνεῖ, καὶ ἰκτῖνοι φαίνεται.

κβ'. Αἰγυπτίοις, καὶ Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει. ἄνεμος ψυχρός.

κγ'. Αἰγυπτίοις πνεῦμα ψυχρὸν ἐπὶ ἡμέρας δέκα.

κδ'. Καίσαρι ἰκτῖνος φαίνεται. βορέαι πνεῖ.

κε'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. Εὐδόξῳ ἰκτῖνος φαίνεται, καὶ βορέαι πνεῖ.

κς'. Ἐαρινὴ ἰσημερία, καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος ἀνατέλλει.

κζ'. Καίσαρι βορέαι πνεῖ. Ἱππάρχῳ ὑετία.

κη'. Αἰγυπτίοις βροντὴ ἐπισημαίνει, καὶ ὑετός.

κθ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις καὶ Κόνωνι, καὶ Μέτωνι ἐπισημαίνει. Εὐδόξῳ βορέας.

λ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' στάχυς ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις νότος πνεῖ. Καλίππῳ ὑετός, ἢ νιφετός.

Μὴν Ἀπρίλιος, ἢ Φαρμουθί.

α'. Ὥρᾳ ιδ' στάχυς ἑῷος δύνει. Μέτωνι ὑετός. Εὐκτήμονι, Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει.

β'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιδ' στάχυς δύνει ἑῷος, καὶ ὁ καλούμενος Κάνωβος κρύπτεται. ὥρᾳ ιε' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει. Δοσιθέῳ, Καλίππῳ ὑετία.

γ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος ἀνατέλλει.

δ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἐπιτέλλει.

ε'. Ὥρᾳ ιε' S'' στάχυς ἑῷος δύνει.

ς'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐδόξῳ ὑετὸς ἐπισημαίνει.

ζ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει.

η'. Ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, Κόνωνι ἐπισημαίνει. Εὐδόξῳ ὑετός.

θ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, Κόνωνι ζέφυρος ἢ νότος, καὶ χάλαζα.

ι'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ νότος, καὶ ἀνέμων συστροφαί.

ια'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ, καὶ Δοσιθέῳ ἐπισημαίνει.

ιβ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἑῷος δύνει.

ιγ'. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ λίψ. Εὐδόξῳ ὑετία.

ιδ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἀκρασία πνευμάτων. Ἱππάρχῳ ὑετία.

ιε'. Αἰγυπτίοις ἀκαταστασία, καὶ ὑετία.

ις'. Εὐδόξῳ ἀκρασία ἀέρος, καὶ ὑετία.

ιζ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος κρύπτεται.

ιη'. Ὥρᾳ ιε' ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει, καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἐπιτέλλει. Δοσιθέῳ, Καίσαρι ὑετία.

ιθ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις λευκόνοτος, βρονταί, ψακάς.

κ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ καλούμενος Κάνωβος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀνέμων ἀκρασία. Εὐδόξῳ ὑετίαι, χάλαζαι.

κα'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος κρύπτεται, καὶ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων κρύπτεται. Μητροδώρῳ χάλαζα. Εὐκτήμονι, καὶ Φιλίππῳ ζέφυρος.

κβ'. Ὁ

κϚ'. Ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος δύει. Αἰγυπτίοις, Κόνωνι χάλαζαι, ϗ ζέφυρος. Καίσαρι, Εὐδόξῳ ὑετία.

κγ'. Ὥρᾳ α' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδεις ψακάς.

κδ'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων κρύπτεται. καὶ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, ϗ ποδὸς Ὠρίωνος κρύπτεται. ὥρᾳ ιε' S″ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται.

κε'. Αἰγυπτίοις λίψ, ἢ νότος, ἀκρασία ἀέρος.

κϚ'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος δύει. ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων κρύπτεται. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος. νότος, ἢ ἀπαρκτίας ψυχρός.

κζ'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑῷος δύει. ὥρᾳ ιε' ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις, Καίσαρι χειμαίνει.

κη'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις λίψ, ὁ νότος, ὑετία.

κθ'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑῷος δύει. ὥρᾳ α' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις λίψ, ὁ νότος, ὑετία. Μητροδώρῳ χάλαζα.

λ'. Αἰγυπτίοις, Εὐδόξῳ ψακάς.

Μὴν Μάϊος, Παχών.

α'. ΩΡᾳ ιδ' S″ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' S″ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ἢ ζέφυρος. ὑετία. Εὐκτήμονι χάλαζα.

β'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ καλούμενος αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδεις κατέχουσι. Καλλίππῳ νοτίαι.

γ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ κοινὸς ποταμοῦ, ϗ ποδὸς Ὠρίωνος κρύπτεται. ὁ καλούμενος ἀντάρης ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' κύων κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἄνεμος. Εὐδόξῳ ὑετός.

δ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος, καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης κρύπτονται. καὶ ὁ ἀντάρης ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' Αἰγυπτίοις νηνεμία, νότος. Καίσαρι χειμαίνει.

ε'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ὁ καλούμενος Κάνωβος κρύπτεται. ὥρᾳ α' S″ ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις σημαίνει. Φιλίππῳ νηνεμία, ἢ νότος. ψακάζει.

Ϛ'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βραχίονι τοῦ Κενταύρου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος δύει. ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ψακάς.

ζ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης κρύπτεται. καὶ κύων κρύπτεται.

η'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ϗ ψακάς.

θ'. Ὥρᾳ ιδ' αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ψακάς.

ι'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς ἑῷος δύει. Δοσιθέῳ ὑετία.

ια'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδεις κατέχουσι.

ιβ'. Ὥρᾳ ιγ' αἲξ ἑῷος ἀνατέλλει. κύων κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως δύει. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδεις κατέχουσι.

ιγ'. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ ἀργέστης, ὑετία.

ιδ'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις ὄμβρος.

ιε'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ἀρκτοῦρος ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις ὑετός. θέρους ἀρχή. Εὐκτήμονι ἄνεμος.

ιϚ'. Ὥρᾳ ιγ' ἀρκτοῦρος ἑῷος δύει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος κρύπτεται. Δοσιθέῳ σημαίνει.

ιζ'. Ὥρᾳ ιγ' S″ αἲξ ἑσπέριος δύει. καὶ ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιδ' S″ κύων κρύπτεται. ϗ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ἐμπροσθίῳ ποδὶ τοῦ Κενταύρου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ ἀργέστης. Καίσαρι ὑετία. Μητροδώρῳ, Ἱππάρχῳ, Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.

ιη'. Ὥρᾳ ιγ' S″ ἀντάρης ἑῷος δύει. ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ λίψ ἐπισημαίνει. Κόνωνι ὑετία.

ιθ'. Ὥρᾳ ιδ' S″ ἀντάρης ἑῷος δύει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει.

κ'. Αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ἀντάρης ἑῷος δύει. Καίσαρι ἐπισημαίνει. ὑετία.

xxii. Clara Perſei veſpere occidit. Ægyptiis, Cononi grandines & favonius. Cæſari, & Eudoxo pluviæ.

xxiii. Hora xv clara ſucularum abſconditur. Ægyptiis venti cum imbre tenui.

xxiv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara ſucularum conditur. communis fluvii, & pedis Orionis abſconditur. Hora xv$\frac{1}{2}$ quæ cum zona eſt Orionis abſconditur.

xxv. Ægyptiis africus, vel auſter. Intemperies aeris.

xxvi. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara Perſei veſpere occidit. Hora xiv$\frac{1}{2}$ lucida ſucularum abſconditur. Lucida cygni veſpere oritur: nec non ea quæ in antecedente eſt Orionis humero. auſter, vel ſeptentrio frigidus.

xxvii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ clara ſucularum mane occidit. Hora xv quæ cum zona Orionis eſt abſconditur. Ægyptiis & Cæſari tempeſtas.

xxviii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ communis fluvii, & pedis Orionis conditur. lucida lyræ ſub veſperam oritur. Ægyptiis africus, vel auſter. pluvia.

xxix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara auſtralis chelæ mane occidit. Hora xv quæ in præcedente humero Orionis eſt abſconditus. Ægyptiis africus, vel auſter. pluvia. Metrodoro grando.

xxx. Ægyptiis, & Eudoxo ſtillans imber.

Maius, ſive Pachon.

i. HORA xiv$\frac{1}{2}$ clara ſtella Perſei veſpere oritur. Hora xv$\frac{1}{2}$ quæ in zona eſt Orionis occultatur. Clara item auſtralis chelæ matutino occidit. Ægyptiis corus, vel zephyros, pluvia. Euctemoni grando.

ii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ Capra mane oritur. quæ in ſuccedente eſt Orionis humero celatur. Ægyptiis venti dominantur. Calippo humidus eſt dies.

iii. Hora xiii communis fluvii & pedis Orionis abſconditur. Antares veſpere oritur. Hora xv canis abſconditur. Ægyptiis ventus. Eudoxo pluvia.

iv. Hora xiv quæ in præcedente humero eſt Orionis, & quæ ad zonam ejuſdem, occultantur. Antares veſpere oritur. Hora xv Ægyptiis tranquillitas. Cæſari hiemat.

v. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Canobus abſconditur. Hora xv$\frac{1}{2}$ ſplendida chelæ auſtralis matutina occidit. Ægyptiis ſignificat. Philippo tranquillitas; aut ſtillat auſter.

vi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ ad dextrum eſt anteriorem muſculum Centauri veſpere oritur. Hora xv lucida Perſei veſpere occidit. quæ eſt in ſuccedente humero Heniochi mane oritur. quæ eſt in ſuccedente Orionis humero conditur. Ægyptiis ſtillans imber.

vii. Hora xiii quæ eſt in ſubſequenti Orionis humero; & quæ in zona, nec non canis abſcondantur.

viii. Hora xiv clara ſtella lyræ veſpere oritur: Item clara Cygni veſpere oritur. quæ in ſubſequente eſt Orionis humero celatur. Clara in auſtrali chela mane occidit. Ægyptiis corus, & imber tenuis.

ix. Hora xiv Capra mane oritur. Clara ſtella Piſcis auſtralis oritur. Ægyptiis ſtillans imber.

x. Hora xiii$\frac{1}{2}$ lucida chelæ auſtralis matutino occidit. Doſitheo pluvia.

xi. Hora xiii quæ in ſubſequente Orionis humero, conditur. Ægyptiis ventis infeſtus aer.

xii. Hora xiii capra mane oritur. Canis abſconditus: lucida Perſei occidit. Ægyptiis ventoſus dies.

xiii. Ægyptiis favonius, aut corus. pluvia.

xiv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ eſt in ſuccedente Orionis humero, celatur. Clara in boreali chela mane occidit. Ægyptiis imber.

xv. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Arcturus matutinus occidit. Ægyptiis pluvia. Initium æſtatis. Euctemoni ventus.

xvi. Arcturus prima luce occidit. quæ eſt in ſuccedente Orionis humero celatur. Doſitheo ſignificat.

xvii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Capra veſpertino occidit. ſplendida lyræ veſpere oritur. Hora xiv$\frac{1}{2}$ canis abſconditur. Et quæ in dextro anteriori pede Centauri ſita eſt veſpertina oritur. Ægyptiis favonius vel corus. Cæſari *pluvia*. Metrodoro, Hipparcho, Eudoxo portendit.

xviii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Antares mane occidit. Hora xiv lucida Cygni veſpere oritur. quæ eſt in ſuccedente aurigæ humero mane oritur. Ægyptiis favonius, vel africus ſignificat. Cononi pluvia.

xix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ Antares matutinus occidit. Ægyptiis ſignificat.

xx. Capra veſpere oritur. Antares prima luce occidit. Cæſari ſignificat. pluvia.

xxi. Hora xv Antares matutinus occidit. Cæſari ſignificat.

xxii. Ægyptiis ſubſolanus, vel auſter, pluvia.

xxiii. Hora xv quæ eſt in Heniochi ſuccedente humero, celatur. Ægyptiis imber, & tonitru, Eudoxo æſtatis initium. pluvia.

xxiv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ capra veſpere occidit. quæ eſt in ſequente Heniochi humero, oritur. clara ſtella aquilæ. * * * Ægyptiis, & Hipparcho ſtillans imber. ſignificat.

xxv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ in ſuccedente humero Heniochi, celatur. lucida boreæ chelæ matutina occidit.

xxvi. Hora xiii Arcturus matutinus occidit. Ægyptiis corus, aut favonius. Eudoxo auſter.

xxvii. Hora xv ſplendida in aquila veſpere oritur. Procyon abſconditur.

xxviii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in ſuccedente humero eſt Heniochi, veſpere occidit. Hora xv capra veſpere occidit.

xxix. Hora xv quæ eſt in genu ſagittarii, matutina occidit. Ægyptiis ventus ingruit.

xxx. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara cygni veſpere oritur. Euctemoni, & Hipparcho ſignificat.

Junius, Payni.

i. HOra * * * quæ eſt in ſuccedente Heniochi humero oritur. Hora xv. quæ eſt in ſubſequente * * * * veſpere occidit. Procyon occultatur. Clara boreæ chelæ matutino occidit. Ægyptiis aquilo frigidus.

ii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ ſplendida aquilæ veſpere oritur. Ægyptiis ſignificat. Calippo auſter.

iii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ lucidæ ſucularum veſpere oritur. Hora xiv. Procyon celatur. Ægyptiis, ac Metrodoro pluvia.

iv. Hipparcho auſter, aut favonius.

v. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ ad ſuccedentem muſculum Centauri eſt, veſpere oritur. Hora xv capra veſpere occidit. quæ in ſuccedente eſt Heniochi humero, veſpere occidit.

vi. Hora xiv Procyon occultatur. lucida aquilæ veſpere oritur. quæ ad genu ſagittarii eſt, matutino occidit.

vii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ lucida ſucularum oritur. Arcturus matutinus occidit. Ægyptiis favonius. Eudoxo humidum cælum.

viii. Hora x Ægyptiis favonius ſpirat, aut corus.

ix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ ad genu ſagittarii eſt, mane occidit. Hora xv. lucida Aquarii occultatur. Ægyptiis corus, & ſtillans imber. Democrito pluvium cælum.

x. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in capite antecedentis geminorum, abſconditur. Cæſari tonitrua cum pluvia.

xi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in capite præcedentis geminorum, abſconditur.

xii. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ ad genu ſagittarii eſt, mane occidit. & quæ in capite eſt præcedentis geminorum, mane occultatur. & lucida ſucularum oritur.

xiii. Hora xv$\frac{1}{2}$ quæ in capite eſt antecedentis geminorum, abſconditur.

xiv. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in genu eſt ſagittarii, veſpere oritur. clara ſtella Aquarii abſconditur.

xv. Hora xiii$\frac{1}{2}$ lucida boreæ coronæ occidit.

xvi. Lucida ſucularum matutino oritur. Ægyptiis per diem ſtillat imber.

xvii. Hora xiv quæ in genu eſt ſagittarii, oritur veſpere. Arcturus mane occidit.

xviii. Hora xiv clara ſagittarii conditur. quæ in genu, veſpere oritur.

xix. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in præcedente Orionis humero veſpertina oritur. ultima fluvii oritur. Ægyptiis imber ſtillans.

xx. Hora xv$\frac{1}{2}$ lucida ſucularum oritur.

xxi. Capra mane oritur.

* * *

xxiii. Hora xv quæ eſt in genu ſagittarii, veſpere oritur. Ægyptiis favonius, vel auſter.

xxiv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ in antecedente Orionis humero eſt, oritur. & lucida Aquarii abſconditur. Ægyptiis pluvia.

xxv. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in antecedente eſt Orionis humero, oritur.

xxvi. Hora xiv lucida boreæ coronæ mane occidit. quæ in ſubſequente muſculo Centauri. * * * *

κα'. Ὥρᾳ ιε' ἀντάρης ἑῷος δύνει. Καίσαρι ἐπισημαίνει.

κβ'. Αἰγυπτίοις ἀπηλιώτης, ἢ νότος, ὑετία.

κγ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου κρύπτεται. καὶ Αἰγυπτίοις ὄμβρος καὶ βρονταί. Εὐδόξῳ θέρους ἀρχή. ὑετία.

κδ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' αἲξ ἑσπέριος δύνει. καὶ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ. * * * * Αἰγυπτίοις καὶ Ἱππάρχῳ ψακάζει, καὶ ἐπισημαίνει.

κε'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑῷος δύνει.

κς'. Ὥρᾳ ιγ' ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ἢ ζέφυρος. Εὐδόξῳ νότος.

κζ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. προκύων κρύπτεται.

κη'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος δύνει. ὥρᾳ ιε' αἲξ ἑσπέριος δύνει.

κθ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδη καύματα.

λ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Εὐκτήμονι, Ἱππάρχῳ ἐπισημαίνει.

Μὴν Ἰούνιος, Παυνί.

α'. ΩΡᾳ * * * ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἐπιτέλλει. ὥρᾳ ιε' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ τοῦ * * * * ἑσπέριος δύνει. προκύων κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις βορέας ψυχρός.

β'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει. Καλλίππῳ νότος.

γ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιδ' προκύων κρύπτεται. Αἰγυπτίοις, Μητροδώρῳ ὑετία.

δ'. Ἱππάρχῳ νότος, ἢ ζέφυρος.

ε'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιε' ὁ καλούμενος αἲξ ἑσπέριος δύνει. ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος δύνει.

ς'. Ὥρᾳ ιδ' προκύων κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοξότου ἑῷος δύνει.

ζ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἐπιτέλλει. ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος. Εὐδόξῳ ὑετία.

η'. Ὥρᾳ ι' Αἰγυπτίοις ζέφυρος πνεῖ, ἢ ἀργέστης.

θ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἑῷος δύνει. ὥρᾳ ιε' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, καὶ ψακάς. Δημοκρίτῳ ὕδωρ ἐπὶ γῆς.

ι'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου κρύπτεται. Καίσαρι βρονταί, ἢ ὑετός.

ια'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου κρύπτεται.

ιβ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ κατὰ γόνυ τοῦ τοξότου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἑῷος κρύπτεται. καὶ ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἀνατέλλει.

ιγ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου κρύπτεται.

ιδ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου κρύπτεται.

ιε'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου δύνει.

ις'. Ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἑῷος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις δι' ἡμέρας ψακάζει.

ιζ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἑσπέριος ἀνατέλλει. ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει.

ιη'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ τοξότου κρύπτεται. ὁ κατὰ τὸ γόνυ ἑσπέριος ἀνατέλλει.

ιθ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ψακάς.

κ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων ἐπιτέλλει.

κα'. Αἲξ ἑῷος ἐπιτέλλει.

* * *

κγ'. Ὥρᾳ ιε' ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος.

κδ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ὑετός.

κε'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει.

κς'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος δύνει, ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου. * * * *

κζ'. Ὥρᾳ

κζ´. Ὥρα ιγ´ S´´ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει.

κη´. Ὥρα ιε´ S´´ ὁ κατὰ γόνυ τοῦ τοξότου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Ἱππάρχῳ ζέφυρος, ἢ νότος πνεῖ.

κθ´. Ὥρα * * * ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου κρύπτεται. καὶ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει.

Μὴν Γόλιος, Ἐπιφί.

α´. Ὥρα ιδ´ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, καὶ καῦμα.

β´. Ὥρα ιε´ S´´ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει.

γ´. Αἰγυπτίοις ζέφυρος πνεῖ.

δ´. Δοσιθέῳ ἐπισημαίνει. Δημοκρίτῳ ζέφυρος, καὶ ὕδωρ ὄρθρου. εἶτα βορέαι ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά.

ε´. Ὥρα ιδ´ S´´ ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἡγουμένου ὤμου τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.

ϛ´. Ὥρα ιγ´ S´´ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου, καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει, καὶ ὁ ἔσχατος ποταμοῦ ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ἀνεμώδης, καὶ ἀέρος ἀκρασία.

ζ´. Ὥρα ιδ´ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἐπιτέλλει. καὶ ὁ κοινὸς τοῦ ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος ἀνατέλλει.

η´. θ´. Ὥρα ιδ´ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις, Καίσαρι νότος, καὶ καῦμα.

ι´. Ὥρα ιδ´ S´´ ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, καὶ ὑετία.

ια´. Ὥρα ιδ´ S´´ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. ὥρα ιε´ ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἀργέστης, καὶ βρονταί. Μητροδώρῳ, καὶ Καλλίππῳ νότος.

ιβ´. Ὥρα ιε´ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἐπισημαίνει. Ἱππάρχῳ πρόδρομος καιρός.

ιγ´. Ὥρα ιε´ ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑπομένου διδύμου ἐπιτέλλει. Μέτωνι ὑετία.

ιδ´. Ὥρα ιδ´ ὁ ἐπὶ τοῦ ἑπομένου ὤμου τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης. Εὐκτήμονι, καὶ Φιλίππῳ ὑετία.

ιε´. Ὥρα ιε´ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος κρύπτεται. Αἰγυπτίοις δυσκρασία.

ιϛ´. Ὥρα ιδ´ ὁ κοινὸς τοῦ ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος ἀνατέλλει. καὶ ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει.

ιζ´. Ὥρα ιε´ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου ἑῷος δύνει. καὶ ὁ κοινὸς ποταμοῦ καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις πρόδρομοι. Μητροδώρῳ ζέφυρος.

ιη´. Ὥρα ιδ´ προκύων ἐπιτέλλει. Ἱππάρχῳ ἀνέμων ἀκρασία.

ιθ´. Αἰγυπτίοις καῦμα. Καίσαρι ἄνεμος πολὺς πνεῖ. Ἱππάρχῳ βορέαι ἄρχονται.

κ´. Ὥρα ιγ´ S´´ ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος κρύπτεται.

κα´. Ὥρα ιγ´ S´´ κύων, καὶ προκύων ἐπιτέλλει. καὶ ὁ ἔσχατος ποταμοῦ ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ἄνεμοι, καὶ ὑετία.

κβ´. Ὥρα ιε´ ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις, καὶ Δοσιθέῳ νότος, καὶ καῦμα.

κγ´. Ὥρα ιδ´ προκύων ἐπιτέλλει. κοινὸς ἵππου, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος ἐπιτέλλει. Ἱππάρχῳ ἐτησίαι ἄρχονται πνεῖν.

κδ´. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ ἀργέστης, καὶ καῦμα.

κε´ Ὥρα ιδ´ ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρα ιε´ προκύων ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ἢ ζέφυρος.

κϛ´. Ὥρα ιγ´ S´´ ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑῷος δύνει. Μητροδώρῳ, Εὐκτήμονι ἐτησίαι πνέουσιν.

κζ´. Ὥρα ιδ´ κύων ἐπιτέλλει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου, καὶ προκύων ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις δι' ἡμέρας ζέφυρος, καὶ καῦμα. Εὐκτήμονι δυσαερία.

κη´. Ὥρα ιδ´ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ δεξιῷ βραχίονι τοῦ Κενταύρου κρύπτεται. Αἰγυπτίοις ἐτησίαι ἄρχονται. Εὐκτήμονι χειμὼν κατὰ θάλασσαν.

κθ´. Εὐδόξῳ ἐτησίαι πνέουσιν.

Μὴν Αὔγουστος, Μεσορί.

α´. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἢ νότος.

β´. Ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑῷος δύνει. ὥρα ιε´ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑῷος δύνει. Μητροδώρῳ, Κόνωνι, Ἱππάρχῳ νότος.

Part III.

xxvii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ communis equi & pedis Orionis oritur. Democrito ſignificat.

xxviii. Hora xv$\frac{1}{2}$ quæ in genu ſagittarii eſt veſpere oritur. Hipparcho favonius, vel auſter flat.

xxix. Hora * * * lucida aquarii conditur. & quæ in præcedente Orionis humero oritur. Arcturus matutinus occidit.

Julius, Epiphi.

i. Hora xiv media zona Orionis oritur. Ægyptiis favonius & æſtus.

ii. Hora xv$\frac{1}{2}$ clara Perſei ſtella veſpere oritur.

iii. Ægyptiis favonius ſpirat.

iv. Doſitheo ſignificat. Democrito favoniat, & pluvia matutina. tum aquilones ad dies vii.

v. Hora xiv$\frac{1}{2}$ communis fluvii ac pedis Orionis oritur. quæ in antecedente humero eſt Orionis oritur. Eudoxo ſignificationem habet.

vi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in capite eſt præcedentis geminorum: nec non media cinguli Orionis oritur. ultima fluvii oritur. Ægyptiis venti, & aeris intemperies.

vii. Hora xiv clara boreæ coronæ matutino occidit. quæ in capite antecedentis eſt geminorum oritur. communis equi, & Andromedæ veſpere oritur.

viii. ix. Hora xiv quæ eſt in capite præcedentis geminorum oritur. Ægyptiis ac Cæſari auſter cum æſtu.

x. Hora xiv$\frac{1}{2}$ quæ in ſubſequente Orionis humero eſt oritur. Cor leonis occultatur. Ægyptiis corus, & pluvia.

xi. Hora xiv$\frac{1}{2}$ media zonæ Orionis oritur. Hora xv quæ in præcedente humero Orionis eſt, oritur. Ægyptiis favonius, & corus cum tonitruis. Metrodoro, & Calippo auſter.

xii. Hora xv cor leonis occultatur. Ægyptiis ſignificat. Hipparcho prodromus caois.

xiii. Hora xv, quæ in capite ſubſequentis geminorum oritur. Metoni pluviæ.

xiv. Hora xiv quæ in ſuccedente Orionis humero eſt, oritur. Ægyptiis corus. Euctemoni & Philippo pluvia.

xv. Hora xv Cor leonis abſconditur. Ægyptiis intemperies.

xvi. Hora xiv communis equi, & Andromedæ veſpere oritur. media zonæ Orionis oritur.

xvii. Hora xv Cor leonis abſconditur. lucida boreæ coronæ mane occidit. communis fluvii, & pedis Orionis oritur. Ægyptiis prodromi. Metrodoro zephyrus.

xviii. Hora xiv Procyon oritur, Hipparcho ventorum intemperies.

xix. Ægyptiis æſtus. Cæſari ventus vehementior flat. Hipparcho aquilones incipiunt.

xx. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Cor leonis abſconditur.

xxi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ Canis, & Antecanis oriuntur. ultima fluvii oritur. Ægyptiis ventus & pluvia.

xxii. Hora xv lucida Perſei veſpere oritur. media zonæ Orionis oritur. Ægyptiis & Doſitheo auſter cum æſtu.

xxiii. Hora xiv Procyon oritur. communis equi & pedis Orionis oritur. Hipparcho eteſiæ flare incipiunt.

xxiv. Ægyptiis favonius, vel corus, & æſtus.

xxv. Hora xiv communis equi & Andromedæ veſpere oritur. Hora xv Procyon oritur. Ægyptiis corus, vel favonius.

xxvi. Hora xiii$\frac{1}{2}$ clara ſtella in aquila prima luce occidit. Metrodoro, & Euctemoni eteſiæ incipiunt.

xxvii. Hora xiv Canis oritur. lucida borealis coronæ, & Procyon oritur. Ægyptiis per hunc diem favonius & æſtus. Euctemoni aeris intemperies.

xxviii. Hora xiv quæ ad dextrum muſculum Centauri ſita eſt, abſconditur. Ægyptiis incipiunt eteſiæ. Euctemoni tempeſtas fit in mari.

xxix. Eteſiæ flant.

Auguſtus. Meſori.

i. Ægyptiis favonius, vel auſter.

ii. Clara ſtella aquilæ matutina occidit. Hora xv clara Piſcis auſtralis mane occidit: Metrodoro, Cononi, & Hipparcho auſter.

iii. Euctemoni, & Eudoxo ſpirat auſter.
iv. Hora xiv lucida lyræ matutina occidit. Communi equi, & Andromedæ veſpere oritur. canis oritur.
v. Ægyptiis æſtus. Eudoxo initium autumni.
vi. Hora xiv clara ſtella aquilæ matutino occidit. Item clara piſcis auſtralis matutina occidit. Ægyptiis corus, vel zephyrus cum æſtu.
vii. Cæſari flat auſter.
viii. Hipparcho fit æſtus.
ix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara notii piſcis * * * * canis oritur.
x. Hora xv$\frac{1}{2}$ clara ſtella aquilæ matutina occidit. Capra veſpere oritur. Cæſari ſignificat. Eudoxo auſter.
xi. Hora xiv clara Perſei veſpertina oritur. Ultima fluvii oritur. Eudoxo ingens æſtus.
xii. Hora xiii clara Piſcis auſtralis mane occidit. Ægyptiis aeris fervor. Doſitheo æſtus. poſt eteſiæ.
xiii. Hora xiii$\frac{2}{3}$ communis equi, & Andromedæ veſpertina oritur. Hora xiv$\frac{1}{2}$ lucida lyræ mane occidit.
xiv. Canis oritur.
xv. Ægyptiis cotas, ardor ingens, & æſtus.
xvi. Ægyptiis corus, vel auſter nebuloſus.
xvii. Ægyptiis fervidus aer, & æſtuoſus.
xviii. Hora xiii Cor leonis oritur. Ægyptiis tonitrua. Eudoxo ventus maximus. Hipparcho ventorum perturbatio.
xix. Initium autumni: Clara piſcis auſtralis veſpere oritur: item Cor leonis. Ægyptiis æſtus.
xx. Cor leonis oritur. Cæſari ſignificat.
xxi. Cæſari æſtus ſignificatio.
xxii. Hora xiii$\frac{1}{2}$ quæ in cauda leonis eſt abſconditur. lucida Aquarii oritur.
xxiii. Hora xiii$\frac{1}{3}$ quæ ad dextrum anteriorem muſculum Centauri conditur. quæ in cauda leonis eſt occultatur. Cæſari aeris affectio.
xxiv. Hora xiv$\frac{1}{2}$ clara ſtella Aquarii oritur. Eudoxo ſignificat.
xxv. Hora xv$\frac{1}{3}$ quæ in cauda leonis eſt occultatur.
xxvi. Hora xiii$\frac{1}{4}$ lucida piſcis auſtralis veſpere oritur. Ægyptiis auſter, vel favonias. Democrito ſignificat pluviis, & ventis.
xxvii. Hora xiv lucida aquarii oritur. Ægyptiis æſtus, & nebula.
xxviii. * * * *
xxix. Hora xiv$\frac{1}{2}$ lucida Perſei veſpere oritur. Lucida aquarii oritur. Ægyptiis & Cæſari ſignificat. aeris intemperies Eudoxo. tonitrua matutino tempore.
xxx. Hora xv$\frac{1}{2}$ quæ in ſuccedente humero eſt Heniochi veſpere oritur. Ægyptiis favonius, & corus.

γ'. Εὐκτήμονι, Εὐδόξῳ νότος πνεῖ.
δ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος δύνει. ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος ἀνατέλλει. κύων ἐπιτέλλει.
ε'. Αἰγυπτίοις καῦμα. Εὐδόξῳ ὀπώρας ἀρχή.
ς'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ ἑῷος δύνει. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ἢ ζέφυρος, καὶ καῦμα.
ζ'. Καίσαρι νότος πνεῖ.
η'. Ἱππάρχῳ καῦμα.
θ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος * * * κύων ἐπιτέλλει.
ι'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ δύνει. αἲξ ἑσπέριος ἀνατέλλει. Καίσαρι ἐπισημαίνει. Εὐδόξῳ νότος.
ια'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ ἔσχατος ποταμοῦ ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ καῦμα μέγα.
ιβ'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις καῦμα. Δοσιθέῳ πνῖγος, καὶ μετὰ ταῦτα ἐτησίαι.
ιγ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας ἑῷος δύνει.
ιδ'. Κύων ἀνατέλλει.
ιε'. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, καῦμα μέγα, καὶ πνιγηρόν.
ις'. Αἰγυπτίοις ἀργέστης, ἢ νότος ἀερομιχλώδης.
ιζ'. Αἰγυπτίοις καῦμα μέγα, καὶ πνιγηρόν.
ιη'. Ὥρᾳ ιγ' ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις βρονταί. Εὐδόξῳ ἄνεμοι μέγιστοι. Ἱππάρχῳ ἀνέμων ταραχή.
ιθ'. Φθινοπώρου ἀρχή. καὶ ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑσπέριος ἀνατέλλει, καὶ ὁ ἐπὶ καρδίας τοῦ λέοντος. Αἰγυπτίοις καῦμα.
κ'. Ὁ ἐπὶ τῆς καρδίας τοῦ λέοντος ἀνατέλλει. Καίσαρι ἐπισημαίνει.
κα'. Καίσαρι ἐπισημαίνει πνιγηρόν.
κβ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος κρύπτεται. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἐπιτέλλει.
κγ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ ἐπὶ τῷ δεξιῷ ἐμπροσθίῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου κρύπτεται. καὶ ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος κρύπτεται. Καίσαρι τροπαί.
κδ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ ἐπισημαίνει.
κε'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος κρύπτεται.
κς'. Ὥρᾳ ιγ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις νότος, ἢ ζέφυρος. Δημοκρίτῳ ἐπισημαίνει ὕδασι, καὶ ἀνέμοις.
κζ'. Ὥρᾳ ιδ' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἐπιτέλλει. Αἰγυπτίοις καῦμα, καὶ ὁμίχλη.
κη'. * * * *
κθ'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως ἑσπέριος ἀνατέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὑδροχόου ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις, Καίσαρι ἐπισημαίνει. δυσκρασία Εὐδόξῳ. βρονταί * ἕωθεν. * f. ἕωθεν.
λ'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἀργέστης.

Epagomenæ.

i. **H**Ora xv$\frac{1}{4}$ quæ in lyra mane occidit. lucida hydri oritur. Eudoxo, & Metrodoro ſignificat.
ii. Hora xiv $\frac{2}{3}$ Canobus oritur. lucida piſcis auſtralis veſpertina oritur. Ægyptiis æſtus. Eudoxo, Cæſari ſignificat. Hipparcho auſter, & eteſiæ ceſſant.
iii. Hora xiii$\frac{1}{3}$ ſpica celatur. Hora xv$\frac{1}{4}$ quæ in capite eſt leonis oritur. Hipparcho ventorum turbines.
iv. Hora * * * * quæ in cauda leonis eſt oritur. Calippo ſignificat.
v. Hora xv$\frac{1}{2}$ lucida cygni mane occidit. Ægyptiis favonius, corus.

Ἐπαγομένων.

α'. **Ω**Ρᾳ ιε' S'' ὁ ἐπὶ τῆς λύρας ἑῷος δύνει. ὁ λαμπρὸς τοῦ ὕδρου ἐπιτέλλει. Εὐδόξῳ, καὶ Μητροδώρῳ ἐπισημαίνει.
β'. Ὥρᾳ ιδ' S'' ὁ καλούμενος Κάνωβος ἐπιτέλλει. ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος ἑσπέριος ἀνατέλλει. Αἰγυπτίοις καῦμα. Εὐδόξῳ, Καίσαρι ἐπισημαίνει. Ἱππάρχῳ νότος, καὶ ἐτησίαι παύονται.
γ'. Ὥρᾳ ιγ' S'' στάχυς κρύπτεται. ὥρᾳ ιε' S'' ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ λέοντος ἐπιτέλλει. Ἱππάρχῳ ἀνέμων συστροφή.
δ'. Ὥρᾳ * * * * ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος ἐπιτέλλει. Καλλίππῳ ἐπισημαίνει.
ε'. Ὥρᾳ ιε' S'' ὁ λαμπρὸς τοῦ ὄρνιθος ἑῷος δύνει. Αἰγυπτίοις ζέφυρος, ἀργέστης.

Quæ ſequuntur utiliter ab alio, quam Hemerologii ſcriptore notata ſunt.

HOc igitur exponendi ordine, ut in promptu eſſent, ſuis quæque locis reddita ſint. Nec abſurdum videtur ſummam colligere tum ſtellarum inerrantium, quæ percenſitæ ſunt; tum apparentiarum, quæ cum iiſdem memoratæ. ut ſi quid librariorum culpa prætermiſſum ſit, poſſit agnoſci: ad hæc auctorum etiam nomina, qui illas temporum notationes obſervarunt; tum quibus in locis explorarunt ſingula: ut ad eas obſervationes, quæ eidem parallelo congruunt, accommodare ſimiles melius aptiuſque poſſimus.

Sunt igitur ſtellæ primæ magnitudinis xv.

Capella; lucida lyræ; Arcturus; quæ in cauda leonis eſt; lucida ſucularum; procyon; quæ in ſuccedente eſt Orionis humero; ſpica; communis fluvii, & pedis Orionis; canis; lucida notii piſcis;

Η' μὲν δὴ ἀναγραφὴ τοῦ προχείρου χάριν τοιαύτως ἔτυχε τῆς κατὰ τὴν ἔκθεσιν τάξεως. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως, καὶ συγκεφαλαιώσασθαι τῶν κατειλεγμένων ἀπλανῶν ἀστέρων * μετὰ τῶν συνηγμένων φάσεων πρὸς ἔλεγχον τῶν ἐν ταῖς γραφικαῖς ἁμαρτίαις παραλειφθησομένων· καὶ * ἔτι τῶν τὰς τοιαύτας ἐπισημασίας νενομικότων ἀνδρῶν· ἐν οἷς τε χώραις ἕκαστα τυγχάνουσι τετηρηκότες· ἵνα ταῖς περὶ τὸν αὐτὸν παράλληλον τὰς ὁμοίας τῶν * ἀφορισμῶν οἰκειότερόν πως ἐφαρμόζωμεν.

* Mendoſa iſta ſunt. deeſt, ἀριθμός.
* f. ἔτι.
* f. ἀφωρισμένων.

Εἰσὶ δὲ τῶν ἀστέρων α' μεγέθους ιε'.

Ὁ καλούμενος αἲξ· ὁ λαμπρὸς τῆς λύρας· Ἀρκτοῦρος· ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ λέοντος· ὁ λαμπρὸς τῶν ὑάδων· προκύων· ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος· ὁ στάχυς· ὁ κοινὸς ποταμοῦ, καὶ ποδὸς Ὠρίωνος· κύων· ὁ λαμπρὸς τοῦ νοτίου ἰχθύος· ὁ

ἔσχατος

ἔσχατος ποταμοῦ· ὁ καλούμενος Κάνωβος· ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ βαβραχίῳ τοῦ Κενταύρου.

β΄. μεγέθους ἄλλοι ιε΄.

Ὁ λαμπρὸς τοῦ Περσέως· ὁ ἐν τῷ ἑπομένῳ ὤμῳ τοῦ ἡνιόχου· ὁ λαμπρὸς τοῦ βορείου στεφάνου· ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγουμένου διδύμου· ὁ κοινὸς ἵππου καὶ Ἀνδρομέδας· ὁ λαμπρὸς τοῦ ἀετοῦ· ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ ὤμῳ τοῦ Ὠρίωνος· ὁ λαμπρὸς τοῦ ὕδρου· ὁ λαμπρὸς τῆς βορείου χηλῆς· ὁ μέσος τῆς ζώνης τοῦ Ὠρίωνος· ὁ λαμπρὸς τῆς νοτίου χηλῆς· ἀντάρης· ὁ κατὰ τὸ γόνυ τοῦ τοξότου.

* f. ἑκάστου. Τούτων δὲ * ἕκαστος καθ' ἕνα τῶν παραλλήλων, ἐν οἷς ἀνατέλλουσι καὶ δύνουσι, τέσσαρας φάσεις τὰς ὅλας ποιουμένου· ὁ μὲν καλούμενος Κάνωβος, καὶ ὁ ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ βραχίονι τοῦ Κενταύρου συμβέβηκεν ἐν μόνοις γ΄ τοῖς πρώτοις ἀπὸ $\overset{\Delta''}{M}$ τῶν ἐκκειμένων ε΄ παραλλήλων ἑκάτερον ποιεῖσθαι δύσεις τε, καὶ ἀνατολάς· ὁ δὲ ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ λαμπρὸς ἐν τέσσαρσι μόνοις τοῖς πρώτοις * κζ΄ τοὺς ἐν τοῖς ε΄ παραλλήλοις· ὡς συνάγεσθαι πλῆθος φάσεων φπ΄. καὶ τούτων ἀνέγραψα τὰς ἐπισημασίας, καὶ κατέταξα κατά τε Αἰγυπτίους, καὶ Δοσίθεον, Φίλιππον, Κάλλιππον, Εὐκτήμονα, Μέτωνα, Κόνωνα, Μητρόδωρον, Εὔδοξον, Καίσαρα, Δημόκριτον, Ἵππαρχον. τούτων δὲ Αἰγύπτιοι ἐτήρησαν παρ' ἡμῖν· Δοσίθεος δὲ ἐν Κολωνίᾳ· Φίλιππος ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ Λοκρίδι· Κάλλιππος ἐν Ἑλλησπόντῳ· Μέτων Ἀθήνῃσι, καὶ ταῖς Κυκλάσι, καὶ Μακεδονίᾳ, καὶ Θρᾴκῃ· Κόνων δὲ, καὶ Μητρόδωρος ἐν Ἰταλίᾳ· Εὔδοξος ἐν Ἀσίᾳ, καὶ Σικελίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ· Ἵππαρχος ἐν Βιθυνίᾳ· Μητρόδωρος ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ Θρᾴκῃ. διὸ * δεῖ μάλιστα ἐφαρμόζειν τὰς μὲν τῶν Αἰγυπτίων ἐπισημασίας ταῖς περὶ τοῦτον τὸν παράλληλον χώραις, τουτέστι καθ' ἃς ἡ μεγίστη τῶν ἡμερῶν ὡρῶν ἐστι ιδ΄ ἰσημερινῶν· τὰς δὲ Δοσιθέου, καὶ Φιλίππου, καθ' ἃς ἐστιν ἡ μεγίστη τῶν ἡμερῶν ὡρῶν ιδ΄ S''· τὰς δὲ Δημοκρίτου καὶ Καίσαρος, καὶ Ἱππάρχου, καθ' ἃς καὶ ἡ μεγίστη τῶν ἡμερῶν ὡρῶν ἐστιν ἰσημερινῶν ιε΄· τὰς δὲ Καλλίππου, καὶ Εὐδόξου, καὶ Μέτωνος, καὶ Εὐκτήμονος, καὶ Μητροδώρου, καὶ Κόνωνος κοινῶς, καθ' ἃς ἀπὸ ιδ΄ S'' ἰσημερινῶν ἕως ιε΄ ἀφεστᾶσι τὸ μέγεθος τῶν μεγίστων ἡμερῶν.

* f. τοῖς δὲ κζ΄ ἐν τοῖς.

* f. διὸ, δεῖ ἐφαρμόζειν.

extrema fluvii; Canobus; quæ ſub præcedente muſculo Centauri.

Secundæ magnitudinis xv.

Lucida Perſei; quæ in ſuccedente humero eſt aurigæ; lucida borealis coronæ; quæ in capite eſt præcedentis gemini; communis equi, & Andromedæ; lucida aquilæ; quæ in præcedente humero eſt Orionis; lucida hydri; lucida borealis chelæ; media baltei Orionis; lucida auſtralis chelæ; antares; quæ eſt ad genu ſagittarii.

Cum harum quælibet in unoquoque parallelorum, in quibus oriuntur, & occidunt, quatuor quotannis apparentias obeat; accidit tamen, ut Canobi ſtella, nec non quæ ſub præcedente eſt Centauri muſculo, in ſolis tribus ex quinque propoſitis parallelis, ortus, occaſuſque faciat: ut quæ ultima eſt fluvii lucida quattuor damtaxat in primis tribus. ceteræ xxxvii. ſtellæ in quinque parallelis faciant. Ita colliguntur in totum apparentiæ 580. Quarum ſignificationes deſcripſit, ac mandavit huic libello, ſecundum Ægyptios, & Doſitheum, Philippum, Calippum, Euctemonem, Metonem, Cononem, Metrodorum, Eudoxum, Cæſarem, Democritum, Hipparchum. Ex quibus Ægyptii hic apud nos obſervarunt. Doſitheus Coloniæ. Philippus in Peloponneſo, & Locride. Calippus in Helleſponto. Meton Athenis, & per Cycladas, in Macedonia, & Thracia. Conon, & Metrodorus in Italia. Eudoxus in Aſia, Sicilia, & Italia. Hipparchus in Bithynia. Metrodorus in Macedonia, & Thracia. Ideo potiſſimum accommodare oportet Ægyptiorum ſignificationes ad eos tractus, qui huic parallelo congruunt: hoc eſt ubi longiſſimus dies eſt horarum æquinoctialium xiv. Doſithei vero & Philippi ad eas regiones, quarum dies maximus eſt horarum xiv$\frac{1}{2}$. Illas vero Democriti, Cæſaris, Hipparchi, ad ea loca, ubi maximus dies eſt horarum æquinoctialium xv. Calippi autem, Eudoxi, Metonis, Euctemonis, Metrodori, Cononis, communiter iis regionibus, quarum dies longiſſimus inter horas æquinoctiales xiv$\frac{1}{2}$ & xv continetur.

CL. PTO-

CL. PTOLEMÆI
INERRANTIUM STELLARUM SIGNIFICATIONES
PER NICOLAUM LEONICUM
e Græco tranſlatæ.

J A N U A R I U S.

K. SOL elevati incipit: longiuſculi fiunt dies: Aquila & Corona occidunt: tempeſtatemque efficiunt.
IV. Sol magis aſcendit: Cancri medium occidit: ventique ponunt.
III. Reliquum Cancri occidit, & varius aeris fit flatus.
PR. Hiems dimidiata: Aquilones continui: Delphinus cum Cane oritur matutino.
NON. Fidicula exoritur: Aquila occidit: Delphinus totus emergit: ventorumque fit concurſus.
VIII. Aquila veſperi occidit: flat Auſter.
VII. Septentriones & Aquilo vehementer flantes concurrunt.
VI. Martis domicilium: Auſter & Favonius ſimul flant: Capricornus emergere incipit: pluvia ſimul & caligo veſpertino.
V. Auſter flat cum pluvia.
IV. Pluvius flat Auſter violentior.
III. Septentrio multo imbre & aſpera tempeſtate flat.
PR. Auſter ſpirat.
ID. Aſtrum obſcurum: prima mali pars occidit: noćte etiam pluit.
XIX. Aſtrum obſcurum: varia Aquilonis & Septentrionis inconſtantia; Leo occultari incipit: pluviæ fiunt.
XVIII. Septentrio & Aquilo vehementes flant.
XVII. Sol in Aquario: Vulturnus cum pluvia.
XVI. Fidicula occidere incipit matutino: ventorum concurſus fiunt.
XV. Leo & Delphinus matutino occidunt: Aquilo, Septentrio, & Auſter concurrunt, pluviæque fiunt.
XIV. Converſio, & hiemis medium.
XIII. Aquilo flat & Auſter: medium Cancri occidit: Aquarius emergere incipit.
XII. Aquarius totus emergit: Africus ſpirat, & pluit.
XI. Fidicula cum Cancro occidit, & veſperi pluit.
X. Aquilo flat cum pluvia.
IX. Hiemat dies. vehementius flant Aquilo & Vulturnus.
VIII. Tempeſtas turbidior, iidem flant venti.
VII. Hiemat dies. Iidem flant venti: Fidicula occidere incipit.
VI. Aſtrum clarum in pećtore Leonis occidere incipit: Fidicula veſperi occidit: flat Aquilo, & interdum pluit.
V. Ventorum concurſus cum nivibus.
IV. Delphinus occidere incipit.
III. Fidicula circa primam faciem parte ſui occidere incipit: vehemens flat Aquilo cum imbre.
PR. Imbres cum nivibus permiſti cadunt.

XXXI.

F E B R U A R I U S.

K. OBſcurum aſtrum apparet: Auſter & Vulturnus flant. Fidicula occidere incipit.
IV. Aer craſſus eſt: Favonius flare incipit.
III. Medium Leonis cum Fidicula occidit: Septentriones & Aquilo flant.
PR. Delphinus occidit: Auſter veſperi violentior fit, & pluit.
NON. Zona Orionis emergit: turbidus eſt aer Favonii flatu.
VIII. Fidicula occidit, & Favonius ab occaſu flat.
VII. Veris initium: Favonius ſpirat.
VI. Favonius & Aquilo ſpirant.
V. Obſcurum aſtrum: emergit Aquarius.
IV. Septentrio cum Favonio flat, interdum etiam pluit.
III. Subſolanus ſpirat, & Arćturus oritur.
PR. Ventorum concurſus & pugna.
ID. Sagittarius veſperi occidit: tempeſtas aſpera.
XVI. Crater veſperi oritur: & commutatis ventis ſuperat Auſter.
XV. Sol in piſcibus: hiemat aer.
XIV. Septentrio flat cum Auſtro. Sol novus.
XIII. Virgo occidit juxta Geminos. Auſter flat cum Favonio & Aquilone.

XII. Malus

XII. Malus veſperi occidit. Favonius ſpirat, & Virgo occidere incipit.
XI. Septentrio & Auſter flant: Malus occultatur.
X. Aquilo pluvioſus ſpirat. Leo occidit. Aquilones Chelidonii appellati incipiunt, & per quatriduum flant. Hirundines apparent.
IX. Arcturus circa primam vigiliam occidere incipit: Favonius ſpirat: noxque nubila exiſtit.
VIII. Halcyonii appellati dies.
VII. Corus & Aquilo ſimul flant.
VI. Aquarius oriri incipit, & pluit.
V. Arcturus emergit & pluit.
IV. Arcturus oritur matutino.
III. Malus veſperi occidit.
PR. Favonius late ſpirat. Vernus eſt dies.

XXVIII.

M A R T I U S.

K. AUſter & Africus ſimul ſpirant.
VI. Vindemiator apparere incipit. Aquilo gelidus flat. Arcturus occidit matutino.
V. Aer nimboſus, & pluit. Arcturus emergit elevato Sole, & flat Aquilo.
IV. Arcturus ſimiliter emergit.
III. Arcturus interdiu emergit.
PR. Aquilo flat, nubiloſum cælum.
NON. Equus occidit matutino, & flat Aquilo. Corona matutino occultatur, aquarum de cælo pluvies.
VIII. Marinæ aves apparere incipiunt. Aquilo & Septentriones flant. Principium Veris eſt. Sol Piſcium dimidium obtinet. Equus occidit.
VII. Milvus apparere incipit, flat Auſter, Piſciſque in tergore matutino occultari incipit.
VI. Equus occidit matutino. Milvus a ſublimi deorſum vergit. Vindemiator occidit. Arcturus autem emergit, & gelidus flat Aquilo.
V. Hiemis abſceſſio, & Aquilonis ad Septentriones commutatio.
IV. Deſinit piſcis a tergore elevari. Septentrio vel Auſter flat.
III. Argo navis emergit veſperi. Favonius & Auſter flant, & in Leonis cauda hiemat dies.
PR. Aquilo per totum flat diem.
ID. Equus occidit, & Aquilo flat gelidus.
XVII. Sol in Ariete. Favonius late ſpirat. Ciconia apparet, & mare tranſmittit.
XVI. Inconſtantes venti. Aquilo ſpirat.
XV. Auſter flat. Milvus diluculo apparet.
XIV. Aquilo ſerenus ſpirat.
XIII. Equus occidit matutino. Aquilo vel Septentrio flat.
XII. Aries in latus emergit. pluit aut ningit.
XI. Cancer tergore oritur. Auſter flat.
X. Æquinoctium, pluit; interdum tonat.
IX. Septentriones & Aquilo flant. Equus occidit matutino.
VIII. Piſces tergore emergunt, nix imbre miſta cadit. Aries matutino emergit cum mari, turbatio aeris.
VII. Æquinoctium vernum, pluit, interdum & tonat.
VI. Nox & dies æquales exiſtunt.
V. Scorpius occidit. vehemens flat ventus, pluviaſque cum tonitribus commiſcet.
IV. Scorpius occidit: Septentrio flat pluvius.
III. Auſter flat, & pluit.
PR. Ventorum procellæ; & ſæpe pluit.

XXXI.

A P R I L I S.

K. SCorpius occidit: Sol diei partem unam addit. Aquilonis flatu nebuloſum eſt cælum: Vergiliæ oriri & præſignificari incipiunt.
IV. Nebuloſus aer per omnes terras.
III. Vergiliæ occidunt veſpertino.
PR. Flat Africus.
NON. Favonius ſpirat.
VIII. Suculæ emergunt: pluviæque ab Auſtro devolvuntur.
VII. Auſter flat, & Vergiliarum reliquum occidit.
VI. Favonius flare incipit matutino: Vergiliæ occidunt.
V. Auſtrales procellæ.
IV. Aquilo vehemens flat, veſper eſt pluvioſus.
III. Frigidi flant venti, & pluit.
PR. Suculæ occultantur.
ID. Aquilo flat, parvum præſepe exoritur.
XVIII. Obſcurum aſtrum, & venti, & imbres.
XVII. Suculæ occidunt: frigidi ſpirant venti: Perſeus oritur.
XVI. Suculæ occidunt: ſpirat Favonius.
XV. Sol in Tauro: Suculæ occultantur.
XIV. Africus flat.
XIII. Suculæ penitus occidunt. Africus flat veſperi.
XII. Favonius ſpirat.
XI. Tauri caput occidit, & pluit.
X. Vergiliæ exoriuntur: Favonius ſpirat.
IX. Fidicula circa primam facem apparet.
VIII. Fidicula cernitur, & pluit.
VII. Præſepe emergit: deſinit Ver.
VI. Suculæ penitus occidunt, & Veris converſio.

v. Auſter

V. Auſter flat.
IV. Auſtrina dies, & pluvia.
III. Hœdi oriuntur: Auſter flat matutino.
PR. Canis occultatur veſperi: aer conturbatur ab Auſtro, & Aquilo ſe ſimul permiſcet.
X X X.

M A I U S.

K. CAnis occultatur, rores deſcendunt.
VI. Suculæ cum Sole oriuntur.
V. Centaurus apparet totus: Favonius ſpirat.
IV. Scorpius ſurſum emergit. Aquilo flat, & rores cadunt.
III. Fidicula oritur matutino.
PR. Dimidium Scorpionis occidit.
NON. Vergiliæ oriantur matutino, & ſpirat Favonius.
VIII. Principium æſtatis: Favonius prævalet.
VII. Eodem flat modo Favonius.
VI. Fidicula oritur. Suculæ occidunt. Tauri caput apparet.
V. Vergiliæ apparent.
IV. Vergiliæ oriuntur. Auſter flat.
III. Suculæ occidunt. Auſtrini ſunt flatus.
PR. Scorpius occidit. & Fidicula oritur matutino.
ID. Cancer exoritur: & flat Auſter.
XVII. Initium æſtatis.
XVI. Procyon, quam quidam caniculam vocant, occidit.
XV. Sol in Geminis.
XIV. Auſter flat veſperi.
XIII. Suculæ oriantur, & flat Aquilo.
XII. Arcturus occidit: aerque conturbatur.
XI. Sagittarius occidit, & flat Auſter.
X. Gemini exoriuntur, & Aquila.
IX. Suculæ oriri incipiunt, & pluit.
VIII. Capella oritur matutino, & flat Aquilo.
VII. Taurus occidit. Auſter & Aquilo flant.
VI. Auſter ſpirat.
V. Fidicula oritur matutino, & Auſter flat.
IV. Auſter vehemens flat.
III. Vergiliæ exoriuntur, imbres cum tonitribus fiunt.
PR. Tempeſtas aſpera, hiemat aer: ingentia veſperi tonitrua commoventur.
X X X I.

J U N I U S.

K. SUculæ totæ emergunt: Auſter flat.
IV. Aquilo exoritur: aeris tempeſtas, & flat Favonius.
III. Auſtrales procellæ cum tonitruis.
PR. Auſter flat, & pluit.
NON. Aquilo exoritur: flat auſter, & pluit.
VIII. Aquilo flat, & pluit.
VII. Arcturus occidit matutino: Favonius ſpirat.
VI. Delphinus emergere incipit: Arcturus occidit.
V. Aquilo flat, & modice pluit.
IV. Pluvinius aer cum tonitruis, & Auſtralis dies.
III. Turbulentum cælum cum tonitruis.
PR. Favonius vel Corus flat, & tonat.
ID. Delphinus emergit: Auſter flat.
XVIII. Orionis humeri elevantur, & principia æſtatis.
XVII. Obſcurum aſtrum. Favonius & Auſter flant.
XVI. Aeris tempeſtas, & Aquilonis flatus.
XV. Favonius cum Auſtro ſpirat. Orionis humeri apparent.
XIV. Sol in Cancro. Orion exoritur matutino.
XIII. Auſter & Favonius flant, pluit & tonat.
XII. Serpentenarius occidit matutino.
XI. Auſter cum Aquilone ſpirat.
X. Exortus Orionis.
IX. Obſcuri aſtri exortus, & calorum intenſio.
VIII. Æſtivus cardo, & momentanea aeris perturbatio.
VII. Africus & Favonius ſimul ſpirant.
VI. Breviſſima nox. Orion exoritur.
V. Pluit veſperi. Canis apparere incipit.
IV. Ventorum conflictus.
III. Canis exoritur matutino. Zona Orionis apparet.
PR. Arcturus occidit matutino, & aeris intemperies.
X X X.

JULIUS.

Digitized by Google

JULIUS.

K. AEr ab Aquilone conturbatur.
VI. Obſcurum aſtrum: Auſter flat, vel Favonius.
V. Auſtrina dies, & conturbatio aeris.
IV. Orion exoritur. Ciconia occidit, & Favonius ſpirat.
III. Medium Cancri exoritur.
PR. Eteſiæ flant, & cum Auſtro Aquilones.
NON. Corona occidit matutino: flat Auſter.
VIII. Cepheus exoritur, & Auſtrina aeris perturbatio.
VII. Orion totus emergit. Auſter flat.
VI. Eteſiarum prodromi flatus ſpirant.
V. Imbres cum tonitribus, flat Aquilo.
IV. Orion totus oritur matutino, & prodromi invaleſcunt flatus.
III. Africus flat turbulentus.
PR. Aquilo flat.
ID. Canicula exoritur. Eteſiæ invaleſcunt.
XVII. Orion exoritur, & violentus flat Aquilo.
XVI. Æſtatis dimidium, & dies Aquilonis flatu algentior.
XV. Favonius & interdum Auſter ſpirant. Canis oritur matutino, & eteſiæ amplius invaleſcunt.
XIV. Orion exoritur. Corus flat, totaſque apparet Orion.
XIII. Sol in Leone. Corus ſpirat, & Canis exoritur.
XII. Eteſiæ cum aliis ventis per anum & viginti flant dies.
XI. Prodromi flatus late ſpirant.
X. Cancer totus cum Leone exoritur, & Aquila occidit.
IX. Leo cum Sole exoritur & Cane. Cancer deſcendit.
VIII. Gemini occidere incipiunt. Canis emergit, & Auſtrini ſunt flatus.
VII. Caligo arenoſa. Aquila occidit. Leo exoritur, flat Auſter.
VI. Canicularis æſtus.
V. Vehementes calores. Eteſiæ valenter ſpirant.
IV. Lucida ſtella in Leonis pectore exoritur. Aquilo gelidus propter æſtum.
III. Autumnales fructus apparere incipiunt. Aquila occidit matutino, aerque turbidus fit.
PR. Auſter cum Africo ſimul ſpirant.

XXXI.

AUGUSTUS.

K. AQuila occidit matutino, flat Africus, arentes ſunt æſtus.
IV. Aquila occidit, aer Auſtrinus.
III. Auſtrina dies.
PR. Leonis medium exoritur. Arbor in hoc biduo apparet. Auſter nimboſus vehementer flat.
NON. Corona occidit. Leonis medium exoritur. vehemens flat Auſter, & Grues apparent.
VIII. Fidicula contrahitur. Auſtrina dies æſtuoſa.
VII. Orionis medium occultatur, & dies ab Auſtro caliginoſus, & æſtuoſus.
VI. Leo exoritur. æſtus intolerabilis. nebuloſus aer: Orionis exoritur medium.
V. Obſcurum aſtrum. Septentrio lenis ſpirat. æſtus mediocris.
IV. Lunaris defectus in hanc diem incurrere ſolet. Auſter & Aquilo ſpirant, & calores ſunt ingentes.
III. Fidicula occidit matutino. Autumnus inchoat. Ventorum concurſus fit.
PR. Ventorum conflictus & pugna.
ID. Delphinus cum Lepore occidit.
XIX. Æſtuoſi & ſqualentes calores.
XVIII. Obſcurum aſtrum, & Favonius cum auſtro ſpirat.
XVII. Delphinus occidit matutino.
XVI. Autumni initium.
XV. Fidicula occidit. & flat Aquilo.
XIV. Delphinus occultatur, mediocris æſtus.
XIII. Fidicula occidit matutino. Sol in virgine. Auſter flat, pluit, & tonat.
XII. Sol in tota virgine.
XI. Virgo exoritur.
X. Septentrio lenis ſpirat, tota exoritur Virgo, aeris eſt ſerenitas.
IX. Virgo exoritur. Aquilo flat.
VIII. Eteſiæ ponunt. Aquilo frigidior flare incipit.
VII. Delphinus exoritur. & Auſter flat.
VI. Vindemiator emergit. Auſter & Favonius ſimul flant.
V. Virgo apparere incipit.
IV. Favonius lenis ſpirat.
III. Virgo exoritur. Favonius molliter flat.
PR. Andromeda exoritur.

XXXI.

SEPTEMBER.

K. ANdromeda exoritur, imbres cum tonitruis fiunt, flat Vulturnus: inconſtantes ſunt venti.
VI. Auſtralis piſcis non amplius occultatur.
V. Tonat & pluit.
IV. Arcturus cum Vindemiatore exoritur: Malus occultatur.
III. Mercurii domicilium. Favonius ſpirat: & ex ventorum inconſtantia imbres cadunt.
PR. Equus exoritur.

NON. Capella emergit: Africus flat veſperi, & pluit.
VIII. Arcturus apparet: flat Aquilo, & interdum tonat.
VII. Virginis medium exoritur. Favonius ſpirat cum Africo.
VI. Idem aeris flatus.
V. Idem aeris flatus.
IV. Arcturus exoritur.
III. Arcturo exoriente imbres cadunt.
PR. Vergiliæ cum Equo exoriuntur.
ID. Hirundines non videntur. Capella exoritur, & pluit.
XVI. Duodecatemorion, id eſt, XII portio autumni incipit.
XV. Favonius late ſpirat cum Africo.
XIV. Piſcis exoritur, & Septentrio ponit.
XIII. Sol in libra: Crater apparet: Arcturi medium cernitur matutino.
XII. Arcturo exoriente imbres copioſi cadunt.
XI. Æquinoctium autumnale, & piſces occidunt.
X. Argo deſcendit: pluvioſa aeris conturbatio.
IX. Piſces occidunt: Auſtrinæ fiunt pluviæ, aeris ventorumque conturbationes & maris tempeſtates.
VIII. Lunaris defectus in hanc incurrit diem. Centaurus exoritur.
VII. Nebuloſus aer & turbulentus exiſtit.
VI. Hœdi exoriuntur: & Auſter vehemens flat.
V. Virgo deſiſtit emergere. Vergiliæ matutino & veſperi apparent: Hœdi cum Sole exoriuntur: ventorum & maris procellæ validæ fiunt.
IV. Auſter vehemens flat: tempeſtates horridæ.
III. Vergiliæ matutino cernuntur: & pluvius flat Auſter.
PR. Capella emergit uſque ad veſpertinum Vergiliarum occaſum.

XXX.

OCTOBER.

K. Vergiliæ in oriente apparere incipiunt: Auſter flat matutino.
IV. Iidem Auſtrini flatus: & Vergiliarum exortus.
III. Heniochus, id eſt, Auriga occidit, & ab Aquilone tonat.
PR. Hœdi exoriuntur, & pluit.
NON. Corona emergit: & converſio eſt æſtatis.
VIII. Arietis medium occidit cum Scorpione.
VII. Eadem, quæ prius, ſignificatio.
VI. Corona cum Hœdis exoritur: aer conturbatur.
V. Hœdi cum Vergiliis emergunt, & flat Africus.
IV. Libra oriri incipit, Favonius ſpirat.
III. Corona exoritur matutino, venti commutantur, aſperaque in mari fit hiems.
PR. Vergiliæ exoriuntur, & flat Auſter.
ID. Corona emergit: aeris commutatio, & tumultus fit.
XIX. Aquilo immenſus flat.
XVIII. Autumni medium & Auſter flat.
XVII. Orion emergit, & roruleutus eſt aer.
XVI. Eadem, quæ prius, ſignificatio.
XV. Triſtis & nubilus dies.
XIV. Sol in Scorpione, & Favonius ſpirat.
XIII. Vergiliæ occidunt: aeriſque eſt conturbatio.
XII. Eadem, quæ prior, ſignificatio, ſed etiam pluit.
XI. Tauri cauda occidit, & Auſter flat pluvius.
X. Scorpius occidit: Aquilo flat: in mari tempeſtas horrida.
IX. Vergiliæ occidunt.
VIII. Centaurus occidit matutino.
VII. Scorpii dimidia cauda occidit.
VI. Suculæ occidunt: gelidus flat Aquilo, & aſpera in mari hiems.
V. Vergiliæ & Orion penitus occidunt.
IV. Arcturus occultatur: & vehementes flant venti.
III. Caſſiopea incipit occultari.
PR. Orion & Aquila penitus occidunt veſperi, & Fidicula exoritur.

XXXI.

NOVEMBER.

K. Vergiliæ occidunt: pruina decidit matutino: Arcturus occultatur: aeriſque ad frigora fit converſio.
IV. Venti ſpirant frigidi, & pluit.
III. Fidicula exoritur matutino: & aquilo flat.
PR. Auſter & Favonius flant: fiuntque imbres.
NON. Fidicula Sole exoriente apparet. Aquilo flat.
VIII. Arcturus occidit matutino, & nebuloſus eſt aer.
VII. Vergiliæ & Orion occultantur. Aquilo flat.
VI. Turbidus & moleſtus eſt aer.
V. Clarum Scorpionis aſtrum, & hiemalis cardo.
IV. Hiemis initium.
III. Vergiliæ occultantur.
PR. Media Scorpionis ſtella emergit.
ID. Vergiliæ & Orion occidunt matutino.
XVIII. Scorpius matutino occidit.
XVII. Fidicula oritur matutino: Vulturnus, Auſter, & Boreas ſimul flant.
XVI. Eadem, quæ prius, ſignificatio.

XV. Tem-

XV. Tempeſtuoſa dies: Auſterque ſupervenit.
XIV. Sol in Sagittario: Orion cum fidicula exoritur: aeriſque tempeſtas exiſtit.
XIII. Tauri coron cum Sole occidit: & flat Aquilo.
XII. Horrida tempeſtas.
XI. Suculæ cum Lepore occidunt matutino.
X. Gelida cadit pluvia.
IX. Tauri cornua occidunt.
VIII. Initium hiemis: frigora incipiunt: gelidique cadunt rores.
VII. Sol in prima Sagittarii portione.
VI. Eadem, quæ prior, ſignificatio.
V. Canis occidit: Auſtrina dies, & pluit.
IV. Canis occultari incipit: & nebuloſus eſt aer.
III. Canis occidit matutino, & Africo flante pluit.
PR. Orion occidit. Favonius ſpirat, & Auſtro flante pluit.

X X X.

DECEMBER.

K. PErturbatio aeris: flat Septentrio: & totus Orion occidit matutino.
IV. Canis occidit. Veſperi ſeptentrio flat.
III. Tempeſtuoſa cum nubibus dies.
PR. Sagittarius occidit, & Aquilo flat.
NON. Per totam diem pluit, & flat Aquilo.
VIII. Medium Scorpii emergit.
VII. Aquilo exoritur, & Africus flat.
VI. Scorpius totus emergit.
V. Canis exoritur matutino, & Auſter flat.
IV. Vehemens Aquilo flat, caliginoſum tempeſtatibus cælum exiſtit.
III. Obſcurum aſtrum. Septentrio & Cæcias perflant.
PR. Aquilo flat prior; gravis & pluvius ſubſequitur Auſter.
ID. Totus Scorpius exoritur. Auſter & Aquilo flant, & pluit.
XIX. Capella occidit.
XVIII. Auſter & Aquilo perflant, & aeris perturbatio exiſtit.
XVII. Eadem, quæ prior, ſignificatio.
XVI. Sol in Capricorno.
XV. Obſcurum aſtrum, & ventorum concurſus & pugna.
XIV. Capella exoritur.
XIII. Aquilo cum Capricorno exoritur.
XII. Incipit flare Aquilo. ſuperveniens Auſter totum obtinet diem.
XI. Aquila exoritur veſperi.
X. Capella matutino emergit.

Reliquum deficit.

CALENDARIUM
VETUS ROMANUM,
CUM ORTU,
OCCASUQUE STELLARUM,

Ex Ovidii Faſtis, Columella lib. XI, cap. II, Plinio lib. XVIII, cap. XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, & XXX.

Littera O. Ovidium ſignificat: C. Columellam; P. Plinium.

JANUARIUS.

A	Kal. Jan. F.		I
B	IV. F.		II
C	III. C.	CAncer occidit. O. Atticæ & finitimis regionibus aquila veſperi occidit.	III
D	Prid. C.	Cæſari Delphinus matutino exoritur, Pl.	IV
E	Non. F.	Lyra oritur. O. & P. tempeſtatem ſignificat, O.	V
F	VIII. F.		VI
G	VII. C.		VII
H	VI. C.	Delphini veſpertino occaſu continui dies hiemant Italiæ, P.	VIII
A	V. AGON.	Delphinus oritur, O.	IX
B	IV. EN.	Media hiems, O.	X
C	III. CAR. NP.		XI
D	Prid. C.		XII
E	Eid. NP.		XIII
F	XIX. N.	DIES VITIOS. EX S. C.	XIV
G	XVIII. CAR.	Tempeſtas incerta, C.	XV
H	XVII. C.	Sol in Aquarium tranſit, Leo mane incipit occidere, africus. interdũ auſter cum pluvia, C.	XVI
A	XVI. C.	Sol in Aquarium, O. & P. Cancer deſinit occidere. hiemat, C.	XVII
B	XV. C.	Aquarius incipit oriri. ventus africus tempeſtatem ſignificat. C.	XVIII
C	XIV. C.		XIX
D	XIII. C.		XX
E	XII. C.		XXI
F	XI. C.	Fidicula veſperi occidit, dies pluvius, C.	XXII
G	X. C.	Lyra occidit, O.	XXIII
H	IX. C.	Leonis quæ eſt in pectore clara ſtella occidit, O. Ex occaſu priſtini ſideris ſignificat tempeſtatem. interdum etiam tempeſtas, C.	XXIV
A	VIII. C.	Stella regia appellata Taberoni in pectore leonis occidit matutino, P.	XXV
B	VII. C.		XXVI
C	VI. C.	Leonis, quæ eſt in pectore clara ſtella occidit. nonnumquã ſignificatur hiems bipartita, C.	XXVII
D	V. C.	Auſter, aut africus hiemat, pluvius dies, C.	XXVIII
E	IV. F.		XXIX
F	III. N.	Delphinus incipit occidere. item fidicula occidit, C.	XXX
G	Prid. C.	Eorum, quæ ſupra ſunt, ſiderum occaſus tempeſtatem facit. interdum tantummodo ſignificat, C.	XXXI

FEBRUARIUS.

H	K. Feb. N.	Fidis incipit occidere. ventus Eurinus: & interdum auſter cum grandine eſt, C.	I
A	IV. N.	Lyra, & medius leo occidunt, O.	II
B	III. N.	Delphinus occidit, O. fidis tota, & leo medius occidit. corus, aut ſeptentrio. nonnumquam favonius, C.	III
C	Prid. N.	Fidicula veſperi occidit, P.	IV
D	Non.	Aquarius oritur. zephyrus flare incipit, O. Mediæ partes aquarii oriuntur. ventoſa tempeſtas, C.	V
E	VIII. N.		VI
F	VII. N.	Calliſto ſidus occidit. favonii ſpirare incipiant, C.	VII
G	VI. N.	Ventoſa tempeſtas, C.	VIII
H	V. N.	Veris initium, O.	IX
A	IV. N.		X
B	III. N.	Arctophylax oritur, O.	XI
C	Pr. N.		XII
D	Id. NP.		XIII
E	XVI. N.	Corvus, crater, & anguis oriuntur, O. Veſpere crater oritur. venti mutatio, C.	XIV

F XV. LU-

F	xv. LUPER. NP.	Sol in Piſces tranſitum facit. nonnumquam ventoſa tempeſtas.	xv
G	xiv. EN.	Venti per ſex dies vehementior flant. Sol in Piſcibus, O.	xvi
H	xiii. QUIR. NP.	Favonius, vel auſter cum grandine, & nimbis. ut & ſequenti die, C.	xvii
A	xii. C.		xviii
B	xi. C.		xix
C	x. C.	Leo deſinit occidere. venti ſeptentrionales, qui dicuntur ornithiæ, per dies triginta eſſe ſolent. tum & hirundo advenit, C.	xx
D	ix. FERAL. F.	Arcturus prima nocte oritur. frigidus dies aquilone, vel coro: interdum pluvia, C.	xxi
E	vii. C.	Sagitta crepuſculo incipit oriri. variæ tempeſtates. halcyonei dies vocantur, C.	xxii
F	vii. TER. NP.	Hirundinum adventus. O. ventoſa tempeſtas. hirundo conſpicitur, C. Arcturi exortus veſpertinus, P.	xxiii
G	vi. REGIF. N.		xxiv
H	v. C.		xxv
A	iv. EN.		xxvi
B	iii. EQ. NP.		xxvii
C	Pr. C.		xxviii

MARTIUS.

D	K. MAR. NP.		i
E	vi. F.		ii
F	v. C.	Alter a Piſcibus occidit, O.	iii
G	iv. C.		iv
H	iii. C.	Arctophylax occidit. Vindemiator oritur, O. Cancer oritur Cæſari, P.	v
A	Pr. NP.	HOC DIE CÆSAR PONTIF. MAX. FACT. EST.	vi
B	Non. F.	Pegaſus oritur, O.	vii
C	viii. F.	Corona oritur, O. Piſcis aquilonius oritur, P.	viii
D	vii. C.	Orion exoritur. In Attica milvius apparere ſervatur, P.	ix
E	vi. C.		x
F	v. C.		xi
G	iv. C.		xii
H	iii. EN.		xiii
A	Pr. EQ. NP.		xiv
B	Eid. NP.	Nepa incipit occidere; ſignificat tempeſtatem, C. Scorpius occidit Cæſari, P.	xv
C	xvii. F.	Scorpius medius occidit, O. Nepa occidit. hiemat, C.	xvi
D	xvi. LIB. NP.	Milvius oritur, O. Sol in arietem tranſitum facit. favonius vel corus, C.	xvii
E	xv. N.	Sol in Ariete, O. Italiæ milvius oſtenditur, P.	xviii
F	xiv. QUIN. N.		xix
G	xiii. C.		xx
H	xii. C.	Equus occidit mane, C. P. ſeptentrionales venti, C.	xxi
A	xi. N.		xxii
B	x. TUBIL. NP.	Aries incipit exoriri. pluvius dies; interdum ningit, C.	xxiii
C	ix. Q. REX C. F.	Hoc & ſequenti die æquinoctium vernum tempeſtatem ſignificat, C.	xxiv
D	viii. C.	Æquinoctium vernum, O. P.	xxv
E	vii. C.		xxvi
F	vi. NP.	HOC DIE CÆSAR ALEXANDRIAM RECEPIT.	xxvii
G	v. C.		xxviii
H	iv. C.		xxix
A	iii. C.		xxx
B	Pr. C.		xxxi

APRILIS.

C	Kal. APR. N.	Scorpius occidit, O. Nepa occidit mane. tempeſtatem ſignificat, C.	i
D	iv. C.	Pleiades occidunt, C.	ii
E	iii C.	In Attica Vergiliæ veſperi occultantur. P.	iii
F	Pr. C. LUDI	MATR. MAG. Vergiliæ in Bœotia occultantur veſperi. P.	iv
G	Non. LUDI	Favonius, aut auſter cum grandine, C. Cæſari, & Chaldæis Vergiliæ occultantur veſperi. Ægypto Orion, & gladius ejus incipiunt abſcondi, P.	v
H	viii. NP. LUDI	Vergiliæ veſperi celantur. interdum hiemat, C.	vi
A	vii. N. LUDI	Hoc die, & duobus ſequentibus auſtri, & africi. tempeſtatem ſignificat, C.	vii
B	vi. N. LUDI	Significatur imber libræ occaſu, P.	viii
C	v. N. LUDI		ix
D	iv. N. LUDI	IN CIR.	x
E	iii. N. LUDI		xi
F	Pr. N. LUDI	CERERI. Suculæ celantur. hiemat, C.	xii
G	Eid. NP.	LUDI. Libra occidit. hiemat, C.	xiii
H	xviii. N.	LUDI. Ventoſa tempeſtas, & imbres: nec hoc conſtanter, C.	xiv
A	xvii. FORD.	NP. LUD.	xv
B	xvi. N. LUDI	Suculæ occidunt veſperi Atticæ, P.	xvi
C	xv. N. LUDI	Sol in Taurum tranſitum facit. pluviam ſignificat. C. Suculæ occidunt veſpere Cæſari. hoc eſt palilicium ſidus, P.	xvii
D	xiv. N. LUDI	Suculæ ſe veſper. celant. pluviam ſignificat. C. Ægypto ſuculæ occidunt veſperi. P.	xviii
E	xiii. CER. N.	LUDI IN CIR. Sol in tauro. O.	xix
F	xii. N.	Aſſyriæ ſuculæ occidunt veſperi. P.	xx
G	xi. PAR. NP.	Ver bipartitur. pluvia, & nonnumquam grando. C.	xxi
H	x. N.	Vergiliæ cum Sole oriuntur. africus, vel auſter. dies humidus. C.	xxii
A	ix. VIN. NP.	Prima nocte fidicula apparet. tempeſtatem ſignificat. C.	xxiii
B	viii. C.	Palilicium ſidus oritur Cæſari. P.	xxiv
C	vii. ROB. NP.	Medium ver. aries occidit. tempeſtatem ſignificat. canis oritur. O. Hœdi exoriuntur. P.	xxv

D vi. F.

D	vi. F.	Bæotiæ, & Atticæ canis veſperi occultatur. fidicula mane oritur. P.	xxvi
E	v. C.	Aſſyriæ Orion totus abſconditur. P.	xxvii
F	iv. NP. LUDI FLOR.	Auſter fere cum pluvia. C.	xxviii
G	iii. C. LUDI	Mane capra exoritur. auſtrinus dies, interdum pluviæ. C. Aſſyriæ totus canis abſconditur. P.	xxix
H	Pr. C. LUDI	Canis ſe veſpere celat, tempeſtatem ſignificat.	xxx

MAIUS.

A	Kal. Mai. N.	Capella oritur. C.	i
B	vi. F. COMP.	Argeſtes flare incipit. Hyades oriuntur. O. Sucula cum Sole exoritur. ſeptentrionales venti. C. Suculæ matutino exoriuntur. P.	ii
C	v. C.	Centaurus oritur. O. Centaurus totus apparet, tempeſtatem ſignificat. C.	iii
D	iv. C.		iv
E	iii. C.	Lyra oritur. O. Centaurus pluviam ſignificat. C.	v
F	Prid. C.	Scorpius medius occidit. O. Nepa medius occidit, tempeſtatem ſignificat. C.	vi
G	Non. N.	Vergiliæ exoriuntur mane, favonius. C.	vii
H	viii. F.	Capella pluvialis oritur Cæſari. Ægypto vero eodem die canis veſperi occultatur. P.	viii
A	vii. LEM. N.	Æſtatis initium, favonius, aut corus, interdum etiam pluvia. C.	ix
B	vi. C.	Vergiliæ totæ apparent; favonius, aut corus: interdum & pluviæ. C. Vergiliarum exortus. P.	x
C	v. LEM. N.	Orion occidit. O. Arcturi occaſus matutinus Cæſari ſignificat. P.	xi
D	iv. NP. LUDI MART. IN CIRC.		xii
E	iii. LEM. N.	Pleiades oriuntur. Æſtatis initium. O. fidis mane oritur. ſignificat tempeſtatem. C. fidiculæ exortus. P.	xiii
F	Prid. C.	Taurus oritur. O.	xiv
G	Eid. NP.	Fidis mane exoritur. auſter, aut euronotus, interdum dies humidus. C.	xv
H	xvii. F.		xvi
A	xvi. C.	Hoc & ſequenti die euronotus, vel auſter cum pluvia. C.	xvii
B	xv. C.		xviii
C	xiv. C.	Sol in Geminis. O. & C.	xix
D	xiii. C.		xx
E	xii. AGON. NP.	Canis oritur. O. Suculæ exoriuntur. ſeptentrionales venti: nonnumquam auſter cum pluvia. C. Capella veſpere occidit, & in Attica canis. P.	xxi
F	xi. N.	Hoc & ſequenti die Arcturus mane occidit; tempeſtatem ſignificat. C. Orionis gladius occidere incipit. P.	xxii
G	x. TUB. NP.		xxiii
H	ix. Q. REX. C. F.		xxiv
A	viii. C.	Aquila oritur. O. Hoc die, & biduo ſequenti capra mane exoritur; ſeptentrionales venti. C.	xxv
B	vii. C.	Arctophylax occidit. O.	xxvi
C	vi. C.	Hyades oriuntur.	xxvii
D	v. C.		xxviii
E	iv. C.		xxix
F	iii. C.		xxx
G	Prid. C.		xxxi

JUNIUS.

H	K. JUN. N.	Aquila oritur. O. Hoc & ſequenti Aquila exoritur: tempeſtas ventoſa, & interdum pluvia. C.	i
A	iv. F. MART. CAR. MONET.	Hyades oriuntur. dies pluvius. O. Aquila oritur veſperi. P.	ii
B	iii. C.	Cæſari, & Aſſyriæ aquila veſperi oritur. P.	iii
C	Prid. C.		iv
D	Non.		v
E	viii. N.	Arcturus matutino occidit. P.	vi
F	vii. N.	Arctophylax occidit. O. Arcturus occidit. favonius, aut corus. C.	vii
G	vi. N. MENTI IN CAPIT.	Delphinus veſperi exoritur. P.	viii
H	v. VEST. N. FER.		ix
A	iv. N.	Delphin veſperi oritur. O. & C. & P. Favonius interdum rotat. C.	x
B	iii. MATR. N.		xi
C	Pr. N.		xii
D	Eid. N.	Calor incipit. C.	xiii
E	xviii. N.		xiv
F	xvii. Q. ST. DP.	Hyades oriuntur. O. gladius Orionis exoritur. P.	xv
G	xvi. C.	Zephyrus flat. Orion oritur. O.	xvi
H	xv. C.	Delphinus totus apparet. O.	xvii
A	xiv. C.		xviii
B	xiii. C. MINERVÆ IN AVENTINO.	Sol in Cancro. O. & C. in Ægypto gladius Orionis oritur.	xix
C	xii. C. SUMMANO AD CIR. MAX.	Ophiuchus oritur. O.	xx
D	xi. C.	Anguifer, qui a Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit, tempeſtatem ſignificat. C.	xxi
E	x. C.		xxii
F	ix. C.		xxiii
G	viii. C.	Hoc, & biduo ſequenti ſolſtitium, favonius, & calor. C. longiſſima dies totius anni, & nox breviſſima ſolſtitium conficiunt. P.	xxiv
H	vii. C.		xxv
A	vi. C.	Orionis zona oritur. ſolſtitium. O. Orion exoritur Cæſari. P.	xxvi
B	v. C.		xxvii
C	iv. C.		xxviii
D	iii. C.	Ventoſa tempeſtas. C.	xxix
E	Pr. F.		xxx

JULIUS

JULIUS.

F Kal. N. Favonius, vel auſter, & calor. C. i
G vi. N. ii
H v. N. iii
A iv. NP. Corona occidit mane. C. Zona Orionis Aſſyriæ oritur. P. Ægypto Procyon matutino oritur. P. iv
B iii. POPL. N. Chaldæis corona occidit matutino. Atticæ Orion totus eo die exoritur. v
C Pr. N. LUDI APOLLIN. Cancer medius occidit; calor. C. vi
D Non. N. LUDI. vii
E viii. N. LUDI. Capricornus medius occidit. C. viii
F vii. N. LUDI. Cepheus veſpere exoritur, tempeſtatem ſignificat. C. ix
G vi. C. LUDI. Prodromi flare incipiunt. C. x
H v. C. LUDI. xi
A iv. NP. LUDI. xii
B iii. C. LUDI IN CIR. xiii
C Prid. C. MERK. Ægyptiis Orion deſinit exoriri. P. xiv
D Eid. NP. MERK. Procyon exoritur mane, tempeſtatem ſignificat. C. xv
E xvii. F. MERK. Plinius lib. xviii, cap. xxviii, ait xviii Cal. Aug. Aquilam in Ægypto occidere matutino. quod eſt depravatum. Nam xviii Cal. Aug. nullus dies eſt. xvi
F xvi. C. Aſſyriæ Procyon exoritur. P. xvii
G xv. C. MERK. xviii
H xiv. LUCAR. NP. MERK. xix
A xiii. C. LUDI VICT. CÆSAR. Sol in Leonem tranſitum facit, favonius. C. Aquila occidit. P. xx
B xii. LUCAR. LUDI. xxi
C xi. C. LUDI. xxii
D x. NEPT. LUDI. Prodromi in Italia ſentiuntur. P. xxiii
E ix. N. LUDI. Leonis in pectore clara ſtella exoritur, interdum tempeſtatem ſignificat. C. xxiv
F viii. FUR. NP. LUDI. Aquarius incipit occidere clare, favonius, vel auſter. C. xxv
G vii. C. LUDI. Canicula apparet; caligo æſtuoſa. C. xxvi
H vi. C. IN CIRC. Aquila exoritur. C. xxvii
A v. C. IN CIRC. xxviii
B iv. C. IN CIRC. Leonis in pectore claræ ſtellæ exoriuntur, interdum tempeſtatem ſignificat. C. Regia in pectore leonis ſtella matutino Cæſari immergitur. P. xxix
C iii. C. IN CIRC. Aquila occidit, ſignificat tempeſtatem. C. xxx
D Prid. C. xxxi

AUGUSTUS.

E Kal. Aug. N. Eteſiæ. C. i
F iv. C. FER. ii
G iii. C. iii
H Prid. C. Leo medius exoritur; tempeſtatem ſignificat. C. iv
A Non. F. v
B viii. F. Arcturus medius occidit. P. vi
C vii. C. Aquarius occidit medius, nebuloſus æſtus. C. vii
D vi. C. Vera ratione autumni initium fidiculæ occaſu. P. viii
E v. NP. ix
F iv. C. x
G iii. C. Fidicula occaſu ſuo autumnum inchoat Cæſari. P. xi
H Prid. C. Fidis occidit mane, & autumnus incipit. C. Atticæ equus oriens ſignificat. & veſpere Ægypto, & Cæſari Delphinus occidens. P. xii
A Eid. NP. Delphini occaſus tempeſtatem ſignificat. C. xiii
B xix. F. Delphini matutinus occaſus tempeſtatem ſignificat. C. xiv
C xviii. C. xv
D xvii. C. xvi
E xvi. PORT. NP. xvii
F xv. C. MERK. xviii
G xiv. VIN. F. P. xix
H xiii. C. Sol in Virginem tranſitum facit. hoc & ſequenti die tempeſtatem ſignificat. interdum & tonat. Eodem die fidis occidit. C. xx
A xii. CONS. NP. xxi
B xi. EN. Cæſari, & Aſſyriæ Vindemiator oriri mane incipit. P. xxii
C x. VOLC. NP. Fidis occaſu tempeſtas plerumque oritur, & Pluvia. C. xxiii
D ix. C. xxiv
E viii. OPIC. NP. xxv
F vii. C. Vindemiator exoritur mane; & Arcturus incipit occidere, interdum pluvia. C. xxvi
G vi. VOLT. NP. xxvii
H v. NP. H. D. ARA VICTORIÆ IN CURIA DEDICATA EST. Sagitta occidit. eteſiæ deſinunt. P. xxviii
A iv. F. xxix
B iii. F. Humeri Virginis exoriuntur. Eteſiæ deſinunt flare, & interdum hiemat. C. xxx
C Prid. C. Andromeda veſperi oritur. interdum hiemat. C. xxxi

SEPTEMBER.

D Kal. Sept. N. i
E iv. N. HOC DIE FER. NEP. Piſcis auſtrinus deſinit occidere. calor. C. ii
F iii. NP. iii

G	Pr. C. LUDI ROMANI.		iv
H	Non. F. LUDI.	Vindemiator exoritur. Atticæ Arcturus matutino exoritur, & ſagitta occidit mane. P.	v
A	viii. F. LUDI.		vi
B	vii. C. LUDI.	Piſcis aquilonius deſinit occidere; & capra exoritur, tempeſtatem ſignificat. C.	vii
C	vi. C. LUDI.		viii
D	v. C. LUDI.	Cæſari Capella oritur veſperi. P.	ix
E	iv. C. LUDI.		x
F	iii. C. LUDI.	Favonius, aut africus. Virgo media exoritur. C.	xi
G	Pr. N. LUDI.	Arcturus oritur medius vehementiſſimo ſignificatu terra marique per dies quinque. P.	xii
H	Eid. NP.	Ex priſtino ſidere nonnumquam tempeſtatem ſignificat. C.	xiii
A	xviii. F.	EQUOR. PROB.	xiv
B	xvii. N.	LUDI ROM. IN CIR.	xv
C	xvi. C.	IN CIRC. Ægypto ſpica, quam tenet Virgo, exoritur matutino, eteſiæque deſinunt. P.	xvi
D	xv. C.	IN CIRC. Arcturus exoritur. favonius, aut africus: interdum eurus C.	xvii
E	xiv. C.	IN CIRC. Spica Virginis exoritur. favonius, aut corus. C. Spica Cæſari oritur. P.	xviii
F	xiii. C.	IN CIRC. Sol in Libram tranſitum facit. Crater matutino tempore apparet. C.	xix
G	xii. C.	MERK.	xx
H	xi. C.	MERK. Piſces occidunt mane. Item Aries occidere incipit, favonius, aut corus interdum auſter cum imbribus. C. Cæſari commiſſura Piſcium occidit. P.	xxi
A	x. C.	MERK. Argo navis occidit, tempeſtatem ſignificat: interdum etiam pluviam. C.	xxii
B	ix. NP.	MERK. H. D. AUGUSTI NATALIS. LUDI CIR. Centaurus incipit, mane oriri tempeſtatem ſignificat; interdum & pluviam. C.	xxiii
C	viii. C.	Æquinoctium autumnale hoc die, & biduo ſequente notat Columella. Plinius hoc die.	xxiv
D	vii. C.		xxv
E	vi. C.		xxvi
F	v. C.	Hœdi exoriuntur: favonius: nonnumquam auſter cum pluvia. C.	xxvii
G	iv. C.	Virgo deſinit oriri; tempeſtatem ſignificat. C. Capella matutina exoritur conſentientibus, quod eſt rarum, Philippo, Calippo, Doſitheo, Parmeniſco, Conone, Critone, Democrito, Eudoxo, Ione. P.	xxviii
H	iii. F.	Hœdi oriuntur iiſdem conſentientibus. P.	xxix
A	Prid. C.		xxx

OCTOBER.

B	K. Octob. N.	Tempeſtatem ſignificat. C.	i
C	vi. F.		ii
D	v. C.		iii
E	iv. C.	Auriga occidit mane. Virgo deſinit occidere. ſignificat nonnumquam tempeſtatem. C.	iv
F	iii. C.	Corona incipit exoriri, ſignificat tempeſtatem. C.	v
G	Prid. C.	Hœdi oriuntur veſpere. Aries medius occidit. aquilo. C.	vi
H	Non. F.		vii
A	viii. F.	Coronæ clara ſtella exoritur. C. Cæſari fulgens in Corona ſtella oritur. P.	viii
B	vii. F.		ix
C	vi. C.	Vergiliæ exoriuntur veſpere. favonius, & interdum africus cum pluvia. C.	x
D	v. MEDITR.		xi
E	iv. AUG. NP.		xii
F	iii. PONT. NP.	Hoc & ſequenti die Corona tota mane exoritur. auſter hibernus, & nonnumquam pluvia. C. Vergiliæ veſperi oriuntur. P.	xiii
G	Prid. EN.		xiv
H	Eid. NP.	Hoc die, & ſequenti biduo interdum tempeſtas, nonnumquam rorat. C. Corona tota oritur. P.	xv
A	xvii. F.		xvi
B	xvi. C.		xvii
C	xv. C.		xviii
D	xiv. ARM. NP.	Sol in Scorpionem tranſitum facit. C.	xix
E	xiii. C.	Hoc, & ſequenti die Solis exortu Vergiliæ incipiunt occidere, tempeſtatem ſignificat. C.	xx
F	xii. C.		xxi
G	xi. C.		xxii
H	x. C.		xxiii
A	ix. C.		xxiv
B	viii. C.		xxv
C	vii. C.	Nepæ frons exoritur. tempeſtatem ſignificat. C.	xxvi
D	vi. C.	Suculæ veſperi exoriuntur. P.	xxvii
E	v. C.	Vergiliæ occidunt: hiemat cum frigore, & gelicidiis. C.	xxviii
F	iv. C.	Arcturus veſpere occidit: ventoſus dies. C.	xxix
G	iii. C.	Hoc, & ſequenti Caſſiope incipit occidere, tempeſtatem ſignificat. C.	xxx
H	Prid. C.	Cæſari Arcturus occidit: & ſuculæ exoriuntur cum Sole. P.	xxxi

NOVEMBER.

A	K. Nov. N.	Hoc die, & poſtero caput Tauri occidit. pluviam ſignificat. C.	i
B	iv.......	Arcturus occidit veſperi. P.	ii
C	iii.......	Fidicula mane exoritur. hiemat, & pluit. C.	iii
D	Pr.		iv
E	Non. F.		v
F	viii. F. LUDI.	Fidiculæ ſidus totum exoritur. auſter, vel favonius, hiemat. C.	vi
G	vii. C. LUDI.		vii
H	vi. C. LUDI.	Stella clara Scorpionis exoritur. ſignificat tempeſtatem, hiemat. C.	viii
A	v. C. LUDI.	Hiemis initium. auſter, aut eurus, interdum rorat. C. Gladius Orionis occidere incipit. P.	ix
B	iv. C. LUDI.		x

C	iii. C. LUDI.	Vergiliæ occidunt. P.	xi
D	Pr. C. LUDI.		xii
E	Eid. NP. EPUL.	INDICT. Dies incertus, ſæpius tamen placidus C.	xiii
F	xviii. F.		xiv
G	xvii. C. LUDI	PLEB. IN CIRC.	xv
H	xvi. C. IN	CIRC. Fidis exoritur mane. auſter, interdum aquilo magnus C.	xvi
A	xv. C. IN	CIRC. Aquilo, interdum auſter cum pluvia C.	xvii
B	xiv. C. MERK.	Sol in Sagittarium tranſitum facit. Suculæ mane oriuntur. tempeſtatem ſignificat. C.	xviii
C	xiii. C	MERK.	xix
D	xii. C. MERK.	Tauri cornua veſperi occidunt. aquilo frigidus, & pluvia. C.	xx
E	xi. C.	Sucula mane occidit. hiemat. C.	xxi
F	x. C.	Lepus occidit mane, tempeſtatem ſignificat. C.	xxii
G	ix. C.		xxiii
H	viii. C.		xxiv
A	vii. C.	Canicula occidit Solis ortu; hiemat. C.	xxv
B	vi. C.		xxvi
C	v. C.		xxvii
D	iv. C.		xxviii
E	iii F.		xxix
F	Prid C.	Totæ Suculæ occidunt. favònius, aut auſter, interdum pluvia. C.	xxx

DECEMBER.

G	K. Decemb.	N. Dies incertus: ſæpius tamen placidus. C.	i
H	iv......		ii
A	iii......		iii
B	Prid......		iv
C	Non. F.		v
D	viii......	Sagittarius medius occidit; tempeſtatem ſignificat. C.	vi
E	vii. C.	Aquila mane oritur. africus, interdum auſter, irrorat. C.	vii
F	vi. C.		viii
G	v. C.		ix
H	iv. C.		x
A	iii. AGON. NP.	Corus, vel ſeptentrio. interd. auſter cum pluvia C.	xi
B	Prid EN.		xii
C	Eid. NP.	Scorpio totus mane exoritur. hiemat. C.	xiii
D	xix. F.		xiv
E	xviii. CONS.	NP.	xv
F	xvii. C.		xvi
G	xvi. SAT. NP.	FERIÆ SATURNI. Sol in Capricornum tranſitum facit. brumale ſolſtitium, ut Hipparcho placet. C.	xvii
H	xv. C.	Ventorum commutatio. C.	xviii
A	xiv. OPAL. NP.		xix
B	xiii. C.		xx
C	xii. DIV. NP.		xxi
D	xi. C.		xxii
E	x. LAR. NP.	Capra occidit mane. tempeſtatem ſignificat. C.	xxiii
F	ix. C.	Brumale ſolſtitium, ſicut Chaldæi obſervant, ſignificat. C.	xxiv
G	viii. C.		xxv
H	vii. C.		xxvi
A	vi. C.	Delphinus incipit oriri mane. tempeſtatem ſignificat. C.	xxvii
B	v. C.		xxviii
C	iv. F.	Aquila veſpere occidit. hiemat. C.	xxix
D	iii. F.	Canicula occidit veſpere. tempeſtatem ſignificat. C.	xxx
E	Prid. C.	Tempeſtas ventoſa. C.	xxxi

Digitized by Google

CALENDARII ROMANI
EXPLANATIO.

F Fauſtus dies N. Neſaſtus NP. Neſaſtus primo FP. Faſtus primo NON. Nonæ AGON. Agonalia. Ovidius. EN. Endorercisſus, pro Intercisſus. CAR. Carmentalia: quod ſacra rom, & feriæ Carmentis. Varr. EID. Idus. LUPER. Lupercalia: quod in Lupercali Luperci ſacra faciunt. Vasso. QUIR. Quirinalia a Quirino, quod huic deo feriæ. FERAL. Feralia: ab inferis, & ferendo, quod ferunt tum epulas ad ſepulchrum, quibus jus ribi parentare. TER. Terminalia: quod is dies anni extremus conſtitutus. duodecimus enim menſis fuit Februarius. REGIF Regiſugium. Ovidius: quamquam eſt inter Ovidium & Kalendarium de die Regiſugii controverſia. ille enim aſſignat Februarii diem 23. in Kalendario autem video ad 24 eſſe appoſitum. nec ſane, ſi modo Regiſugii dies N. fuit, videtur eſſe potuiſſe die 23, hoc eſt, Terminalibus, qui NP. dies fuit, alioqui dies idem & NP. & N. fuiſſet. EQ. Equiria. Varro. Feſtus. Ovidius. LIB. Liberalia. Varro. QUIN. Quinquatrus. Varro. TUBIL. Tubilaſtrum, quod eo die in atrio ſutorio ſacrorum tubæ luſtrantur. Varr. Ovidius. Feſtus. Q. REX. C. F. quando rex comitiavit, fas. Varro. Feſtus. CIRC. Circenſes. FORD. Fordicidia: a fordis bubus. bos forda, quæ fert in ventre, quod ea die publice immolantur boves prægnantes in curiis. complures a fordis cædendis fordicidia dicta. Varro. CER. Cerealia, Varro. PAR. Parilia: a pariendo, ut ait Victorinus Afer. Alii, Palilia, a Pale, quod eo die Feriæ ei deæ fiunt Varro, Ovidius lib. 4. Faſt. Feſtus in verbo, Pales, & Parilibus. VIN. Vinalia a vino. Varro ROB Robigalia: dicta ab Robigo, ſecundum ſegetes. Varro. FLOR. Floralia, Ovidius. Plin. COMP. Compitalia. LEM. Lemuria. Varro, Ovidius. LUD. MART. IN CIRC. Ludi Martii in Circo, Ovidius. MART. CAR. MONET. Marti, Carnæ Deæ, Monetæ Junoni. Macrobius. Ovidius IN CAPIT. In Capitolio. VEST. N. F. PR. Veſtæ, nefas Prætori. MAT. Matri Matutæ. Ovidius. Q. ST. D. Quando ſtercus defertur. Varro, Feſtus, Ovidius, POPLIF. Poplifugium, pro populifugium. APOLLIN. Apollinares. MERK. Merkatus VICT. CÆSAR. Victoria Cæſaris. NEPT. Neptunalia FER. Feralia. HISP. Hiſpaniam. vicit. PORT. Portunalia. VIN. F. P. Vinalia, fas Prætori. Varro, Plinius CONS. Conſualia. Plutarch. VOLC. Volcanalia. Varro. OPIC. Opiconſiva. Varr. VOLT. Volturnalia. Varro. H. D. ARA VICTORIÆ IN CURIA DEDIC. EST hoc die ara victoriæ dedicata eſt. FER. NEPT. Feriæ Neptuno. F. EQUOR. PROB. Feriæ equorum probandorum. Valerius Max. Lib. 2. LUD. CIRC. Ludi Circenſes, in Auguſti die natali. Suetonius, Dio. MEDIT. Meditrinalia, a Meditrina dea. Varro. AUGUST. Auguſtanalia. FONT. Fontanalia. Varro. ARM. Armiloſtrum. Varro. EPUL. INDICT. Epulum indictum. LUD. PLEB. IN CIRC. Ludi plebis in Circo, Suetonius. AGO. Agonalia. SATUR. Saturnalia. Macrob. OPAL. Opalia. Varro. Macrobius. DIV. Divalia, Divi Julii dies feſtus. LAR. Larentinalia Varro, Ovidius, Plutarchus.

CALEN.

CALENDARIUM ROMANUM

CONSTANTINI MAGNI

TEMPORIBUS, IPSO ANNO CHRISTI CCCXXV, QUO Synodus prima Nicæna celebrata, confectum.

E MUSEO JOANNIS GEORGII HERWART ab Hocbenbourg.

JANUARIUS.

A	Aa	Kal.		SENATUS LEGITIMUS.
	Bb	IV	No. Januar. Idus Januar.	dies Ægyptiacus.
	Cc	III		Ludi. Votorum ouncupatio.
B	Dd	Prid.		Ludi.
	Ee	Non.		Ludi.
	Ff	VIII		dies Ægyptiacus.
C	Gg	VII		Jano patri CMXXIV.
	Ah	VI		
	Ba	V		Senatus legitimus.
D	Cb	IV		dies Camentariorum.
	Dc	III		
	Ed	Prid.		
E	Fe	Idib.		JOVI STATORI CMXXIV.
	Gf	XIX		
	Ag	XVIII	Kalendis Februarii.	Carmentaia.
F	Bh	XVII		dies Ægyptiacus.
	Ca	XVI		Ludi Palatioi.
	Db	XV		Ludi.
G	Ec	XIV		Ludi.
	Fd	XIII		N. Gordiani CMXXIV.
	Ge	XII		Ludi.
H	Af	XI		Ludi.
	Bg	X		Senatus legitimus. Sol in Aquario.
	Ch	IX		N. B. Hadriani CMXXIV.
I	Da	VIII		N. Charitis.
	Eb	VII		
	Fc	VI		
K	Gd	V		
	Ae	IV		
	Bf	III		
A	Cg	Prid.		

FEBRUARIUS.

	Dh	Kal.		N. HERCULIS CMXXIV.
	Ea	IV	No. Febru. Idus Februarii.	
B	Fb	III		Senatus legitimus.
	Gc	Prid.		Ludi Gothici.
	Ad	Non.		Ludi.
C	Ba	VIII		Ludi.
	Cf	VII		Ludi. dies Ægyptiacus.
	Dg	VI		Ludi.
D	Eh	V		Gothici CMXXIV.
	Fa	IV		
	Gb	III		Genialici CMXXIV.
E	Ac	Prid.		Ludi Genialici.
	Bd	Ibid.		Virgo Vesta parene. Senatus legitimus.
F	Ce	XVI		

	Df	xv	Kalendæ Martii.	Lupercalia.
	Eg	xiv		
a	Fh	xiii		Quirinalia.
	Ga	xii		
	Ab	xi		
H	Bc	x		Sol in Piſcibus.
	Cd	ix		Feralia.
	De	viii		Cariſtia.
I	Ef	vii		Terminalia.
	Fg	vi		Regifugium.
	Gh	v		Lotio CMXXIV die Ægyptiacus.
K	Aa	iv		
	Bb	iii		N. D. Conſtantini CMXXIV.
	Cc	Prid.		Ludi Votibi.

MARTIUS.

A	Dd	Kal.	Nonæ Martii.	N. MARTIS. CMXXIV.
	Ee	vi		
	Ff	v		Senatus legitimus. dies Ægyptiacus.
B	Gg	iv		
	Ah	iii		Iſidis navigium.
	Ba	Prid.		
C	Cb	Non.	Idus Martii.	Juvenalia.
	Dc	viii		
	Ed	vii		Arma ancilia movent.
D	Fe	vi		
	Gf	v		
	Ag	iv		
E	Bh	iii		Jovi cultori CMXXIV.
	Ca	Prid.		Mamuraia. Senatus legitimus.
	Db	Idib.	Kalendæ Aprilis.	CANNA INTRAT.
F	Ec	xvii		
	Fd	xvi		Liberalici CMMIV. Sol in Ariete.
	Ge	xv		
G	Af	xiv		Cinquatria.
	Bg	xiii		Peloſia.
	Ch	xii		N. Minervæ.
H	Da	xi		Arbor intrat.
	Eb	x		Tubiluſtrium.
	Fc	ix		Sanguen. dies Ægyptiacus.
I	Gd	viii		Hilaria.
	Ae	vii		Requetio.
	Bf	vi		Lavatio.
K	Cg	v		Initium Caiani.
	Dh	iv		
	Ea	iii		
A	Fb	Prid.		D. Divi Conſtant. CMXXIV.

APRILIS.

	Ge	Kal.		VENERALIA. LUDI. SENATUS LEGITIMUS.
	Ad	iv	No. April. Idus Aprilis.	N. Dei Quirin. CMXXIV. dies Ægyptiacus.
B	Be	iii		
	Cf	Prid.		Ludi Magaleſiaci.
	Dg	Non.		Ludi Magaleſiaci.
C	Eh	viii		Ludi
	Fa	vii		
	Gb	vi		Ludi N. Caſtoris & Pollucis CMXXIV.
D	Ac	v		Ludi
	Bd	iv		Magaleſiaci CMXXIV.
	Ce	iii		N. Divi Severi CMXXIV.
E	Df	Prid.		Ludi Cerealici CMXXIV.
	Eg	Idib.		LUDI. SENATUS LEGITIMUS.
	Fh	xviii	Kalendæ Maii.	Ludi Cerealici.
F	Ga	xvii		Ludi
	Ab	xvi		Ludi
	Bc	xv		Ludi
G	Cd	xiv		Ludi Sol in Tauro.
	Da	xiii		Cerealici CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	Ef	xii		
H	Fg	xi		N. Urbis CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	Gh	x		
	Aa	ix		
I	Bb	viii		
	Cc	vii		Serapiæ.
	Dd	vi		N. Antonini CMXXIV.
K	Ea	v		

	Ff	IV		
	Gg	III		
A	Ab	Prid.		Ludi Floreales

MAIUS.

	Ba	Kal.		SENATUS LEGITIMUS.
B	Cb	VI	Nonæ Maii.	Ludi.
	Dc	V		Floralici CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	Ed	IV		Ludi Maximati.
C	Fe	III		Ludi Maximati
	Gf	Prid.		Ludi
	Ag	Non.		Ludi
D	Bh	VIII		Ludi
	Ca	VII	Idus Maii.	Maximati CMXXIV.
	Db	VI		N. Claudi CMXXIV.
E	Ec	V		
	Fd	IV		Martialici CMXXIV.
	Ge	III		Ludi Perſici
F	Af	Prid.		Ludi Perſici.
	Bg	Idib.		Ludi N. Mercurii. SENATUS LEGITIMUS.
	Ch	XVII		Ludi
G	Da	XVI		Perſici CMXXIV.
	Eb	XV		N. Annonis.
	Fc	XIV	Kalendæ Junii.	Zenziatius.
H	Gd	XIII		Sol in Geminis.
	Ae	XII		dies Ægypriacus.
	Bf	XI		Marcellus roſaſamut.
I	Cg	X		
	Dh	IX		
	Ea	VIII		
K	Fb	VII		
	Gc	VI		
	Ad	V		
A	Be	IV		Ludi Honor. & virtus Zinza.
	Cf	III		Ludi
	Dg	Prid.		Ludi

JUNIUS.

B	Eh	Kal.		FABRICI CMXXIV.
	Fa	IV	No. Junii.	
	Gb	III		Senatus legitimus
C	Ac	Prid.		Ludi in Numitia.
	Bd	Non.		
	Ce	VIII	Idus Junii.	Coloſus Coronatur.
D	Df	VII		Veſta aperit. dies Ægyptiacus.
	Eg	VI		
	Fh	V		Veſtalia.
E	Ga	IV		
	Ab	III		Matralia.
F	Bc	Prid.		
	Cd	Idib.		N. MUSARUM. Senatus legitimus.
	De	XVIII		
G	Ef	XVII	Kalendæ Julii.	Veſta cluditur. Sol in Cancro.
	Fg	XVI		
	Gh	XV		
H	Aa	XIV		Annæ ſacrum.
	Bb	XIII		
	Cc	XII		dies Ægyptiacus.
I	Dd	XI		
	Ee	X		
	Ff	IX		
K	Gg	VIII		
	Ah	VII		Fortis fortuna Solſtitium.
	Ba	VI		
A	Cb	V		
	Dc	IV		
	Ed	III		
B	Fe	Prid.		

JULIUS.

	Gf	Kal.		SENATUS LEGITIMUS.
	Ag	VI	Nonæ Julii.	
C	Bh	V		Fucato Licinio CMXXIV.
	Ca	IV		
D	Db	III		Ludi Apollinares.
	Ec	Prid.		Ludi. dies Ægyptiacus.

Fd Non.

	Fd	Non.		Ludi (Apollinares.)
x	Ge	VIII	Idus Iulii.	Ludi
	Af	VII		Ludi
	Bg	VI		Ludi
F	Ch	V		Ludi
	Da	IV		Ludi
	Eb	III		Apollinares CMXXIV.
G	Fc	Prid.		
	Gd	Idib.		Ludi FRAN. Æquic.or.pro.
	Ae	XVII	Kalendæ Augusti.	Ludi (Francici.)
H	Bf	XVI		Ludi Sol in Leone. Senatus legitimus.
	Cg	XV		Ludi . Advent. D. CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	Dh	XIV		Ludi
I	Ea	XIII		Francici CMXXIV.
	Fb	XII		Advent. D. CMXXIV.
	Gc	XI		Ludi.
x	Ad	X		Neptunalici.
	Be	IX		N. D. Coſtantini CMXXIV.
	Cf	VIII		
A	Dg	VII		Ludi Votibi.
	Eb	VI		Vict. Sarmatice CMXXIV.
	Fa	V		
B	Gb	IV		
	Ac	III		Vict. Marcoman. CMXXIV.
	Bd	Prid.		

AUGUSTUS.

	Ce	Kal.		DIVI PERTINACIS CMXXIV.
C	Df	IV	No. Auguſt. Idus Auguſti.	
	Eg	III		Senatus legitimus.
	Fh	Prid.		Vict. Senati CMXXIV.
D	Ga	Non.		N. Salutis CMXXIV.
	Ab	VIII		dies Ægyptiacus.
	Bc	VII		N. Coſtantini CMXXIV.
E	Cd	VI		Ludi Votibi.
	De	V		
F	Ef	IV		
	Fg	III		
	Gh	Prid.		Lignapſia.
G	Aa	Idib.		N. CIANXS.
	Bb	XIX		
	Cc	XVIII	Kalendæ Septembris.	Senatus legitimus.
H	Dd	XVII		
	Ee	XVI		Tiberinalia. Sol in Virgine.
	Ff	XV		
I	Gg	XIV		N. Probi CMXXIV.
	Ah	XIII		
	Ba	XII		dies Ægypriacus.
x	Cb	XI		
	Dc	X		Vulcanalia CMXXIV.
	Ed	IX		
A	Fe	VIII		
	Gf	VII		
	Ag	VI		
B	Bh	V		Solis & Lunæ. CMXXIV.
	Ca	IV		
	Db	III		
C	Ec	Prid.		

SEPTEMBER.

	Fd	Kal.		SENATUS LEGITIMUS.
	Ge	IV	No. Septemb. Idus Septemb.	dies Ægyptiacus.
D	Af	III		
	Bg	Prid.		
	Ch	Non.		Mammes Vindemia.
E	Da	VIII		
	Eb	VII		
	Fc	VI		
F	Gd	V		N. Aureliani CMXXIV.
	Ae	IV		
	Bf	III		N. Aſclepi.
G	Cg	Prid.		Ludi Romanorum.
	Dh	Idib.		Ludi
	Ea	XVIII		Ludi Senatus legitimus.
H	Fb	XVII		Romaniani CMXXIV.
	Ge	XVI		

Ad xv

	Ad	xv	Kalendæ Octobris.	
I	Be	xiv		N. Trajani Triumpha. CMXXIV.
	Cf	xiii		Pii Antonini CMXXIV. dies Ægyptiacus.
	Dg	xii		Ludi Triumpha Sol in Libra.
K	Eb	xi		Ludi.
	Fa	x		Ludi.
	Gb	ix		Divi Augusti. CMXXIV.
A	Ac	viii		
	Bd	vii		
	Ce	vi		
B	Df	v		Profectio Divi CMXXIV.
	Eg	iv		
	Fh	iii		Ludi. Fatales.
C	Ga	Prid.		Ludi.

OCTOBER.

	Ab	Kal.		N. ALEXAND. CMXXIV.
	Bc	vi	No. Octob.	
D	Cd	v		Senatus legitimus. dies Ægyptiacus.
	De	iv		
	Ef	iii		Ludi Alamannici.
E	Fg	Prid.		Ludi Alamanici.
	Gh	Non.		Ludi
F	Aa	viii	Idus Octobris.	Ludi
	Bb	vii		Ludi
	Gc	vi		Alamaonici CMXXIV.
G	Dd	v		
	Ee	iv		Augustales CMXXIV.
	Ff	iii		Ludi Jovi liberatori.
H	Gg	Prid.		Ludi Jovi liber.
	Ah	Idib.		Ludi
	Ba	xvii	Kalendæ Novembris.	Ludi EQUUS adnixus fit Senatus legitimus.
I	Cb	xvi		Ludi
	Dc	xv		Jovi liberatori CMXXIV.
	Ed	xiv		Ludi Solis. Sol in Scorpio.
K	Fe	xiii		Ludi Solis dies Ægyptiacus.
	Gf	xii		Ludi
	Ag	xi		Solis CMXXIV.
A	Bh	x		
	Ca	ix		
	Db	viii		
B	Ec	vii		
	Fd	vi		
	Ge	v		Evictio Tyranni Isia.
C	Af	iv		Advent. divi CMXXIV. Isia.
	Bg	iii		Ludi Votibi Isia.
	Ch	Prid.		Ludi. Isia.

NOVEMBER.

D	Da	Kal.		ISIA ex. seu. CMXXIV. Senatus legitimus.
	Eb	iv	No. Novem.	Ternovena. dies Ægyptiacus.
	Fc	iii		Hilaria.
E	Gd	Prid.		
	Ae	Non.		
	Bf	viii	Idus Novemb.	
F	Cg	vii		
	Dh	vi		N. Nervæ & Constantii CMXXIV.
	Ea	v		Ludi Votibi.
G	Fb	iv		
	Gc	iii		
	Ad	Prid.		Ludi Plebei. Senatus legitimus.
H	Be	Idib.		Ludi Plebei. Jovis Epu. CMXXIV.
	Cf	xviii		Ludi
	Dg	xvii		Ludi
I	Eh	xvi		Plebei CMXXIV.
	Fa	xv	Kalendæ Decembris.	N. Vespasiani CMXXIV.
	Gb	xiv		
K	Ac	xiii		Sol in Sagittario.
	Bd	xii		
	Ce	xi		
A	Df	x		
	Eg	ix		
	Fh	viii		Bruma. dies Ægyptiacus.
B	Ga	vii		Ludi Sarmatici.
	Ab	vi		Ludi Sarmatici.
	Bc	v		Ludi
	Cd	iv		Ludi
C	De	iii		Ludi
	Ef	Prid.		Ludi

DECEM-

DECEMBER.

D	Fg	Kal.		SARMATICI CMXXIV.
	Gh	iv	No. Decemb. Idus Decembris.	Initium muneris.
	Aa	iii		Senatus legitimus.
E	Bb	Prid.		Munus arca. dies Ægyptiacus.
	Ce	Non.		Munus arca.
F	Dd	viii		Munus arca.
	Ee	vii		
	Ff	vi		Munus. Kandida.
G	Gg	v		
	Ah	iv		
	Ba	iii		Septimonis.
H	Cb	Prid.		Ludi Lancionici.
	Dc	Idib.		Ludi SENATUS LEGITIMUS.
	Ed	xix		Ludi Lancion. dies Ægyptiacus.
I	Fe	xviii		N. Divi Veri CMXXIV.
	Gf	xvii		Ludi
	Ag	xvi	Kalendæ Januarii.	Ludi Saturnalia.
K	Bh	xv		Lancionici CMXXIV. Sol in Capricorno.
	Ca	xiv		Munus arca.
	Db	xiii		Munus. Kandida.
A	Ec	xii		Munus arca.
	Fd	xi		
	Ge	x		Munus arca.
B	Af	ix		Munus. Consumas.
	Bg	viii		N. Invicti CMXXIV.
	Ch	vii		
C	Da	vi		
	Eb	v		
	Fc	iv		
D	Gd	iii		N. Divi Titi CMXXIV.
	Ae	Prid.		Magiſtrati jurant.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΧΙΛΛΕΩΣ,

ΠΡΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ

ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΑΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

EX

ACHILLE TATIO

ISAGOGE

AD ARATI PHÆNOMENA.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

Περὶ τοῦ παντός.

α'. ΜΙΣΩ μὲν ὅστις οὐρανοῦ περισκοπεῖ, φησὶν ὁ Σοφοκλῆς. καὶ ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης· ὃς τὰ ἀφανῆ μεριμνᾷ, καὶ τὰ χαμόθεν ἐσθίει, φησίν. ἀλλ' οἱ μὲν ἀφανῆ· ἡμεῖς δὲ φαινόμενα, ἀλλ' οὐκ ἀφανῆ ζητοῦμεν.

Αἰγυπτίους λόγος ἔχει πρώτους τόν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καταμετρῆσαι, καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῖς ἑξῆς ἐν στήλαις ἀναγράψαι. Χαλδαῖοι δὲ εἰς ἑαυτοὺς μετάγουσι, Βήλῳ τὴν εὕρεσιν ἀνατιθέντες. οἱ δὲ Ἑλλήνων σοφοί, ὁτὲ μὲν θεοῖς· ὁτὲ δὲ Ἥρωσιν· ὁτὲ δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα σοφοῖς ἀνατιθέασιν. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν Προμηθεῖ τὸν θεὸν εἰσάγει λέγοντα·

> Οὐκ ἦν γὰρ αὐτοῖς, οὔτε χείματος τέκμαρ,
> Οὔτ' ἀνθεμώδους ἦρος, οὔτε καρπίμου
> Θέρους βέβαιον· ἀλλ' ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
> Ἔπρασσον, ἔστε δή σφιν ἀντολὰς ἐγὼ
> Ἄστρων ἔδειξα, τάς τε δυσκρίτους δύσεις.
> Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
> Ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις.

Σοφοκλῆς δὲ Παλαμήδει ἀνατίθησιν· λέγοντα γὰρ Ναύπλιον εἰσάγει·

> Οὗτος δ' ἐφηῦρε τεῖχος Ἀργείων στρατῷ,
> * Σταθμῶν δ' ἀριθμῶν ἐξ μέτρων εὑρήματα,
> Τάξεις τε ταύτας, οὐράνιά τε σήματα·
> Κἀκεῖν' ἐδίδαξε πρῶτος ἐξ ἑνὸς δέκα·
> Κἀκ τῶνδε πάλιν ηὗρε πεντηκοντάδας·
> Οἳ χίλι' εὐθύς· ὃς στρατοῦ φρυκτωρίαν
> Ἔδειξε, κἀνέφηνεν οὐ δεδειγμένα.
> Ἐφηῦρε δ' ἄστρων μέτρα, καὶ περιστροφάς,
> Ὕπνου φύλαξιν πιστὰ σημαντήρια·
> Νεῶν τε * ποιμαντῆρσιν ἐνθαλασσίοις,
> Ἄρκτου στροφάς τε, καὶ κυνὸς ψυχρὰν δύσιν.

* f. σταθμοί.

* f. σημαντῆρσιν.

Πάλιν δ' Αἰσχύλος ἐν Ἀγαμέμνονι, τῷ κατασκόπῳ τὴν ἐμπειρίαν περιτίθησι, τοιάδε λέγοντι·

> Ἄστρων κάτοιδα νυκτέρων ὁμήγυριν,
> Καὶ τοὺς φέροντας χεῖμα καὶ θέρος βροτοῖς,
> Λαμπροὺς δυνάστας, ἐμπρέποντας αἰθέρι.

Σοφοκλῆς δὲ εἰς Ἀτρέα τὴν εὕρεσιν ἀναφέρει, λέγων·

> Πᾶς προσκυνεῖ δὲ τὸν τρέφοντα κύκλον ἡλίου.

De Universo.

I. QUI illam, ait Sophocles, *qui occulta rimatur.* Ariſtophanes item eum, *qui occulta ſolicite quærit, & infima veſcitur.* Sed ut iſti occulta; ſic nos apparentia, quæ occulta non ſunt, inquirimus.

Ægyptios ferunt primos omnium tam cælum, quam terram eſſe dimenſos, ejuſque rei ſcientiam columnis inciſam ad poſteros propagaſſe. Chaldæi tamen hujus inventi decus ad ſeſe transferunt, idque Belo tribuunt. At Græci ſapientes partim Diis, partim Heroibus, partim ſapientibus iis, qui poſtea ſecuti ſunt, adſcribere conantur. Nam Æſchylus in Prometheo Deum ita loquentem facit.

> *Nondum enim erat ipſis, neque hiemis terminus,*
> *Neque floridi veris, neque frugiferæ*
> *Æſtatis certus; ſed temere omnia*
> *Faciebant: donec eis ortus ego*
> *Aſtrorum oſtendi, & exploratu difficiles occaſus.*
> *Porro numerum, inventorum omnium exquiſitiſſimum*
> *Excogitavi ipſis, litterarumque compoſitiones.*

Sophocles autem Palamedi iſtud ipſum imputat. Sic enim loquentem inducit Nauplium;

> *Hic autem invenit murum Argivorum exercitui;*
> *Rationes conſtantia numerorum, & menſurarum inventa;*
> *Ordineſque iſtos, & cæleſtia ſigna.*
> *Atque illa fecit primum ex uno decem:*
> *Tum ex his porro reperit quinquagenarios;*
> *Ac ſtatim millenarios. qui exercitus excubias per faces*
> *Monſtravit, & docuit, quæ hactenus non extiterant.*
> *Invenit præterea ſiderum menſuras, & circuitus.*
> *Somni cuſtodias *****
> *Naviumque gubernatoribus marinis,*
> *Urſæ flexus, & Caniculæ frigidum occaſum.*

Rurſus Æſchylus in Agamemnone exploratori hujus rei peritiam aſſignat, quem ſic loquentem facit:

> *Aſtrorum novi nocturnorum cœtum:*
> *Et ferentes hiemem, æſtatemve mortalibus,*
> *Splendidos principes, qui aerem decorant.*

Sophocles vero Atreum inventi hujus auctorem ſtatuit his verbis:

> *Unuſquiſque autem adorat vertentem Solis orbem.*

Euri-

Euripides autem:

Monſtrata quippe ſiderum contraria progreſſa,
Populos ſervavi, & tyrannus conſedi.

Ubi Planetarum itinera reliquorum contraria progreſſionibus eidem adſcribit Atreo. At Aratus ut univerſorum diſpoſitum in Jovem conferre videtur; ſic generationem, & inventionem in Aſtræum. Etenim de Jove loquens iſta ſubjicit:

Ipſe enim & ſigna in cælo collocavit,
Sidera diſtinguens: providit autem in annum
Stellas; quæ maxime eventa ſignificarent.

De Aſtræo vero ita canit:

Sive igitur Aſtræi illa ſoboles, quem utique ferunt
Aſtrorum antiquum patrem eſſe.

Niſi forte Aſtræum ſtellatum conditorem; Jovem vero moderatorem fuiſſe narret. Quidam aliud inventum ab alio putant. unde illa ſuper inventoribus illorum eſt nata diſſenſio. Nam quod ab aliis aliud inventum fuerit, ex eo manifeſtum eſt, quod Thales minus plauſtrum reperit. Unde Callimachus ita prodidit:

Navigavit Miletum. Erat enim victoria
Thaletis. qui alioqui eleganti ingenio præditus
Etiam plauſtri dicitur metatus eſſe
Stellulas. quo navigationem dirigunt Phœnices.

Enimvero magnum Poetam magnis de rebus dicere conſentaneum erat, Homerum. Sed quoniam ad Iliacarum rerum ſcriptionem cauſſa illum gravior urgebat, ac Græcis conſuleret, qui domeſticis tumultibus aſſidue jactabantur; ad hoc argumenti genus adjecit animum. quamquam nonnulla ſparſim de hac rerum univerſitate, deque ſideribus identidem injecit. de univerſo quidem, cum ita cecinit;

Homerus Iliad. ξ'. *Oceanumque Deorum genus, & matrem Tethyn.*
Iliad. σ'. *Ibi terram finxit, & cælum: ibi mare.*

Et rurſus,

Iliad. η'. *At vos omnes aqua, & terra ſitis.*

De aſtris quoque,

Odyſſ. ε'. *Pleiadas intuenti, & tarde occidentem Booten:*
Urſamque, quam & plauſtrum cognomine appellant:
Solemque indefeſſum, Lunamque plenam.
Ibidem & aſtra omnia, quibus cælum coronæ inſtar cinctum eſt;
Pleiadaſque, hyadaſque, & robur Orionis.
Iliad. κ'. *Aſtra vero jam proceſſerant: ac de nocte amplius confectum eſt*
Duabus partibus; tertia vero pars ſupereſt.

Hinc enim occaſionem nacti ſunt qui his de rebus poſtea commentati ſunt. Atque ut ille Tragicis poetis hiſtoriarum argumenta ſuppeditavit: ſic iiſdem verſibus iis ipſis ſcriptoribus copiam præbuit, qui de aſtrologia ſcripſerunt. Nam teſtes ſunt Crates, & Apio Pliſtonicæ filius Homerum aſtronomum fuiſſe. Neque vero incredibile dictu eſt ab humanis ingeniis tantam vim contemplationis ortum habuiſſe. Etenim cum eſt anima omnis immortalis, e cæloque delapſa; tum ad cognatum ſibi cælum aſpirans eadem, omnia ſibi familiaria proſpicit; & ad illud allicitur, ad quod effecti natura ſua feſtinat.

Quid interſit inter Mathematicam & Phyſiologiam.

a. EUdorus Philoſophus refert a Diodoro Alexandrino Mathematico Mathematicam inter & Phyſiologiam hoc conſtitutum eſſe diſcrimen, quod Mathematica, ea quæ naturam conſequuntur, inquirit; unde, & quomodo fiant eclipſes. Phyſiologia vero de natura ipſa diſputat: quæ ſit natura Solis: utrum maſſa ſit, ut cenſuit Anaxagoras: an ignis, ut Stoicis placet. an, ut Ariſtoteli, quinta ſubſtantia, nihil habens commune cum elementis quatuor; ingenita, incorruptibilis, & immutabilis. Cum igitur a ſe invicem diſcrepent, miſceri tamen inter diſputandum, eo quod alterius opem altera deſideret.

Ὁ δ᾽ Εὐριπίδης φησί·

Δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδὸν,
Δήμους τ᾽ ἔσωσα, καὶ τύραννος ἑζόμην.

Τὰς τῶν πλανήτων ὁδοὺς ἐναντίας τοῖς λοιποῖς φερομένας αὐτῷ πάλιν Ἀτρεῖ περιτιθείς. ὁ δὲ Ἄρατος τὴν μὲν θέσιν τῶν ὅλων εἰς Δία ἔοικεν ἀναφέρειν· τὴν δὲ γένεσιν, καὶ εὕρεσιν, εἰς Ἀστραῖον. περὶ μὲν γὰρ τοῦ Διὸς λέγων ἐπιφέρει·

Αὐτὸς γὰρ τά γε σήματ᾽ ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν,
Ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ᾽ εἰς ἐνιαυτὸν
Ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν.

Περὶ δὲ τοῦ Ἀστραίου φησίν·

Εἴ τ᾽ οὖν Ἀστραίου κείνη γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
Ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ᾽ ἔμμεναι.

Εἰ μὴ ἄρα τὸν μὲν Ἀστραῖον ποιητὴν τῶν ἀστέρων ὑποβάλλει· τὸν δὲ Δία κοσμητὴν γεγενῆσθαι ἱστορεῖ. τινὲς δὲ ἄλλον ἄλλο τι εὑρηκέναι. διὸ καὶ συμβέβηκεν εἶναι διαφωνίαν περὶ τῶν εὑρόντων αὐτά. ὅτι δὲ ἄλλος ἄλλο εὗρεν ἐκ τοῦ καὶ Θάλητα τὴν μικρὰν ἅμαξαν εὑρηκέναι, δῆλον. ὁ γοῦν Καλλίμαχός φησιν·

Ἔπλευσεν εἰς Μίλητον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητος, ὅς τ᾽ ἄλλα δεξιὸς γνώμην,
Καὶ τῆς ἁμάξης λέγεται σταθμήσασθαι
Τοὺς ἀστερίσκους, ᾗ πλέουσι Φοίνικες.

Ἥρμοττε δὲ μεγάλῳ ποιητῇ περὶ μεγάλων εἰπεῖν, Ὁμήρῳ. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ κατήπειγε τὰ Ἰλιακὰ γράψαι εἰς ἐπιστροφὴν τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὰς συνεχεῖς ἐπαναστάσεις, ἐπ᾽ ἐκείνην ὥρμησε τὴν ὑπόθεσιν. παρέσπειρε δέ τι καὶ περὶ τῶν ὅλων, καὶ περὶ τῶν ἀστέρων τινά, λέγων. περὶ μὲν τῶν ὅλων, ὡς ὅταν λέγῃ·

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.
Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανὸν, ἐν δὲ θάλασσαν.

Καὶ πάλιν·

Ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Περὶ δὲ ἄστρων,

Πληϊάδας τ᾽ ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην·
Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν·
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα, σελήνην τε πλήθουσαν.
Ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ᾽ οὐρανὸς ἐστεφάνωται·
Πληϊάδας θ᾽ ὑάδας τε, τό τε σθένος Ὠρίωνος.
Ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε· παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ
Τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ᾽ ἔτι μοῖρα λέλειπται.

Ἐκ γὰρ τούτων τὰς ἀφορμὰς ἔλαβον οἱ ὕστερον περὶ τούτων πραγματευσάμενοι. ὡς γὰρ τοῖς τραγικοῖς παρέχει ἱστοριῶν ἀφορμάς· οὕτω καὶ διὰ τούτων ὑποθέσεις τοῖς περὶ ἀστρολογίας γράψασι. μαρτυροῦσι δὲ Κράτης, καὶ Ἀπίων ὁ [a] Πλειστονίκου, ὅτι ἀστρονόμος Ὅμηρος. οὐδὲν δὲ παράδοξον ὑπ᾽ ἀνθρώπων τοσαύτην εὑρῆσθαι θεωρίαν· ψυχὴ γὰρ πᾶσα ἀθάνατος κατελθοῦσα ἐξ οὐρανοῦ ἀνατείνουσα εἰς συγγενῆ τὸν οὐρανὸν, πάντα τὰ αὐτῆς θεωρεῖ· καὶ ἐπείγεται πρὸς ὃν καὶ ἐνεχθῆναι σπεύδεται.

[a] f. Πλειστονίκου.

Τίνι διαφέρει Μαθηματικὴ Φυσιολογίας.

ΕΥδωρος ὁ Φιλόσοφός φησι Διόδωρον τὸν Ἀλεξανδρέα μαθηματικὸν οὕτω διαφέρειν εἰπεῖν τὴν μαθηματικὴν τῆς φυσιολογίας, ὅτι ἡ μὲν μαθηματικὴ τὰ παρεπόμενα τῇ οὐσίᾳ ζητεῖ, πόθεν, καὶ πῶς ἐκλείψεις γίνονται· ἡ δὲ φυσιολογία περὶ τῆς οὐσίας· τίς ἡλίου φύσις· πότερον μύδρος ἐστὶ κατὰ Ἀναξαγόραν· ἢ πῦρ κατὰ τοὺς Στωϊκούς· ἢ κατὰ Ἀριστοτέλην, πέμπτη οὐσία, μηδενὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐπικοινωνοῦσα· ἀγέννητός τε, καὶ ἄφθαρτος, καὶ ἀμετάβολος. διαφέρουσαι γοῦν ὅμως ἐν ταῖς ζητήσεσιν ἐπιπλέκονται, τῆς ἑτέρας δεομένης τῆς ἑτέρας. β'.

Περὶ

Digitized by Google

Περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς.

γ'. ΖΗ'νων ὁ Κιτιεὺς ἀρχὴν εἶναι λέγει τῶν ὅλων, θεὸν καὶ ὕλην. θεὸν μὲν, τὸ ποιοῦν· ὕλην δὲ, τὸ ποιούμενον·. ἀφ' ὧν τὰ τέσσαρα στοιχεῖα γεγονέναι. Ἐπίκουρος δὲ ὁ Ἀθηναῖος ἐκ σωμάτων τούτων σμικροτάτων τὰς ἀρχὰς τῶν ὅλων εἶναί φησι. καλεῖ δὲ αὐτὰς ἀτόμους, ἢ διὰ σμικρότητα, ἀνεπινοήτους τινὰς οὔσας· ἢ διὰ τὸ ἀφθάρτους αὐτὰς εἶναι, καὶ μὴ τέμνεσθαι. Ἀριστοτέλης δὲ ὁ Σταγειρίτης ἀρχὰς λέγει τῶν ὅλων, εἶδος, καὶ ὕλην, καὶ στέρησιν. ἐκ δὲ τούτων τὰ τέσσαρα στοιχεῖα· καὶ πέμπτον σῶμα ἀδιάφθαρτον, καὶ καθαρόν· ὃ δὴ αἰθέρα λέγουσι. Σωκράτης δὲ, καὶ Πλάτων ἀρχὰς τῶν ὅλων καλοῦσι θεὸν, καὶ ὕλην· καὶ τρίτον τὸ ὑποκείμενον γενέσει καὶ φθορᾷ· ἐκ δὲ τούτων τὰ τέσσαρα στοιχεῖα γενέσθαι. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἀρχάς φησι τῶν ὅλων τὰ τέσσαρα στοιχεῖα. καὶ τὸ μὲν πῦρ καλεῖ Δία καὶ αἰθέρα· τὴν δὲ γῆν Ἥραν· τὸν δὲ ἀέρα, Ἀϊδωνέα· τὸ δὲ ὕδωρ, Νῆστιν· τὰς δὲ αὐτῶν δυνάμεις, νεῖκος καὶ φιλίαν· νεῖκος μὲν, τὴν διάλυσιν· φιλίαν δὲ, τὴν σύνοδον. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Ῥόδιος ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἀργοναυτικῶν εἰσάγει τὸν Ὀρφέα οὕτω λέγοντα·

Ἤειδεν δ' ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς ἠδὲ ὕπερθε
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ,
Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διέκριθεν ἀμφὶς ἕκαστα.

Πάλαι γάρ ποτε ἀναμὶξ φερομένων τῶν στοιχείων, ὑπὸ τοῦ νείκους ὕστερον διακριθῆναι αὐτά· ταῦτα μὲν τὰ γεώδη συστρέψαντα εἰς ἕν· ὅλη δὲ τὰ πυρώδη συνελασθέντα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ τὰ ὑδατώδη συῤῥέοντα εἰς τὸ ὅμοιον, καὶ τοῦ ἀέρος περιχυθέντος πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Θαλῆς δὲ ὁ Μιλήσιος, καὶ Φερεκύδης ὁ Σύρος ἀρχὴν τῶν ὅλων τὸ ὕδωρ ὑφιστᾶσιν· ὃ δὴ καὶ Χάος καλεῖ ὁ Φερεκύδης, ὡς εἰκὸς, τοῦτο ἐκλεξάμενος παρὰ τοῦ Ἡσιόδου οὕτω λέγοντος·

Ἤτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ'.

Παρὰ γὰρ τὸ χεῖσθαι ὑπολαμβάνει τὸ ὕδωρ χάος ὠνομάσθαι. Ἡράκλειτος δὲ τὸ πῦρ πρῶτόν φησι γεγονέναι. εἰσὶ δ' οἳ τὴν γῆν πρῶτον λέγουσι γεγονέναι, θλιβομένην τε καὶ σφιγγομένην, ὅπως ἐνάψαι μὲν τὸ πῦρ· ἀναπέμψαι δὲ τὸ ὕδωρ· διαδοῦναι δὲ τὸν ἀέρα.

De rerum principio.

ZEno Cytienſie principium rerum omnium dicit eſſa Deum, & mataiam: Deum quidem id quod agir; materiam id eirea quod verſarur actio. unde quatuor elementa producta ſunt. Epicurus autem Atheolenſis minima quædam, & intelligibilia corpora principia rerum omnium eſſe ſtatuit quae ille aromos vocat, ſive ob parvitatem, quod puncta quædam ſint; ſive quod corrumpi, ſecarique nequeant. Ariſtoteles Stagirites principia rerum facit tria, formam, materiam, & privationem: ex quibus elementa quatuor oriuntur. addit his corpus quintum incorruptum, ac purum; quem æthera nominant. Socrates & Plato principia rerum vocant Deum ac materiam, quibus tertiam adjungunt, quod generationi corruptionique ſubjicitur. ex his elementa quatuor exiſtere. Empedocles hæc ipſa quatuor elementa rerum principia conſtituit. quorum ignem Jovem, vel ætherem appellat: terram, Junonem: aerem, Plutonem: aquam Neſtin. horum vires, diſcordiam & amicitiam. diſcordiam quidem, diſſolutionem; amicitiam vero, concurſum. Apollonius Rhodius primo Argonauticon Orpheum facit iſta dicentem: 3.

Canebat autem uti tellus, ac cœlum ſuperne
Primum invicem una coaleſcentia ſpecie,
Diſcordia ex perniciosa disjuncta ſint ſeorſim quælibet.

Vult enim promiſcue quondam inter ſe miſtis elementis, ea poſtmodum, interveniente diſcordia, a ſe mutuo eſſe disjuncta: adeo ut quicquid erat terrenum in unum ſeſe conglobarit. ſimiliter & quod igneum erat in idem coactum fuerit. ut & aquæ quicquid erat, ad ſibi ſimile; & ad id, quod ſibi cognatum eſt, aereum omne confluxit. Thales Mileſius, & Pherecydes Syrus principium rerum omnium aquam eſſe defendunt. quod etiam Chaos fuiſſe Pherecydes exiſtimat. idque, ut apparet, ex Heſiodo ſumpſit, qui ſic loquitur:

Igitur primum omnium chaos extitit.

Nam ab eo quod eſt χεῖσθαι, *fundi*, χάος dictum putat. At Heraclito placet ante omnia ignem extitiſſe. Sunt qui terram priorem omnibus faciant. quæ compreſſa, arctataque accendit ignem; aquam emiſit; aerem abique diffudit.

Περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ὅλου.

δ'. ΚΑλῶς ἂν ἔχοι πείθεσθαι τῷ Χρυσίππῳ φάσκοντι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων τὴν σύστασιν τῶν ὅλων γεγονέναι. αἴτιον δὲ τῆς μονῆς αὐτῶν, τὸ ἰσοβαρές. δύο γὰρ ὑποκειμένων βαρέων, γῆς καὶ ὕδατος, δύο δὲ κούφων, πυρὸς καὶ ἀέρος· τὴν τούτων σύγκρασιν αἴτιον εἶναι τῆς τοῦ παντὸς τάξεως. ὥσπερ γὰρ εἰ ἦν ὁ κόσμος βαρὺς, κάτω ἂν ἐφέρετο· ὥσπερ εἰ καὶ κοῦφος, ἄνω. μένει δὲ τῷ ἴσον ἔχειν τὸ βαρὺ τῷ κούφῳ. τὸν δὲ αἰθέρα καὶ οὐρανόν· εἴτε ὁ αὐτὸς, εἴτε διάφορος· ἔξωθεν εἶναι, σφαιρικὸν σχῆμα ἔχοντα. μετὰ δὲ τοῦτον ἐντὸς αὐτοῦ τὸν ἀέρα εἶναι, καὶ αὐτὸν σφαιρικῶς περικείμενον ἔξωθεν τῇ γῇ· ἐνδοτέρω δὲ αὐτοῦ τρίτην εἶναι σφαῖραν τὴν τοῦ ὕδατος περὶ αὐτὴν τὴν γῆν μεταξὺ τοῦ ἀέρος, καὶ τῆς γῆς. ἐν δὲ τῷ μεσαιτάτῳ τὴν γῆν εἶναι, κέντρου τάξιν καὶ μέγεθος ἐπέχουσαν, ὡς ἐν σφαίραις. καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἔξω σφαίρας, τὰς τέσσαρας, περιδινεῖσθαι· τὴν δὲ τῆς γῆς μόνην ἑστάναι. ἔξωθεν δὲ τὴν τοῦ πυρὸς σφαῖραν, καὶ ἐνδοτέρω μετὰ ταύτην τὴν τοῦ ἀέρος διδάσκουσιν οἱ Ἀρχιμήδειοι περιδινεῖσθαι. ἐν μέσῳ δ' εἶναι τὴν τοῦ ὕδατος καὶ τὴν τῆς γῆς διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. εἴ τις, γάρ, φασι, λάβοι τῶν σωμάτων τὰ βαρύτατα, οἷον μόλιβδον, καὶ πάλιν αὖ τὰ κουφότατα, οἷον φελλὸν, καὶ ἴσα ἀλλήλοις ποιήσας, καὶ ἰσοστάθμια ποιήσειε, καὶ συνδήσειε, συμβήσεται μηδέτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἕλκεσθαι. οἷον εἴ τις βάλοι ταῦτα εἰς θάλασσαν, συμβήσεται μήτε κάτω εἰς τὸν βυθὸν καθέλκεσθαι τὸν φελλὸν ὑπὸ τοῦ μολίβδου, μήτε τὸν μόλιβδον ὑπὸ τοῦ φελλοῦ ἀνέλκεσθαι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος· ἀλλ' ἐπίσης ὑπ' ἀλλήλων ἀνθελκόμενα μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ βυθοῦ εἶναι τὸν μόλιβδον, καὶ τὸν φελλόν. τεσσάρων δὲ ὄντων τῶν στοιχείων συμβέβηκε τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἀέρα, κουφότατα ὄντα, ἐπὶ τὴν ἄνω φορὰν ἔχειν τὴν ὁρμὴν, καὶ περιδινεῖσθαι. ὅτι δὲ πῦρ καὶ ἀὴρ κουφότατα, καὶ ἀναφερῆ, δῆλον μὲν καὶ ἐκ τῆς ὄψεως· δῆλα μὴν καὶ ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἰατροῖς σικυῶν, ἐν αἷς ὁρῶμεν ἀπολαμβανόμενον τὸ πῦρ ἅμα τῷ ἀέρι, τὰ κατὰ

De conſtitutione rerum omnium.

AUdiendus omnino Chryſippus eſt, cum ait ex quatuor elementis univerſa conſtare: cauſſam vero perpetuitatis eſſe quoddam gravitatis æquilibrium. Nam cum gravia ſint corpora duo, terra & aqua, levia totidem, ignis & aer; horum temperatione foveri, ac conſervari univerſitatis ordinem. Ut enim ſi gravis mundus eſſet, deorſum ſideret; ita ſi levitate præditus eſſet, ſurſum tolleretur. Manet igitur ideo, quod paribus examinata ponderibus ſit in eo gravitas & levitas. porro æthera, cælumque, ſive idem ſit, ſive differat; extra eſſe rotunda figura. intra hunc proxime aerem eſſe; qui in orbem circulo ſecus terræ & ipſe circumfuſus eſt. Intra quem tertia continetur aquæ ſphæra terram ambiens, & inter, hanc, atque aerem interjecta. Mediam omnium eſſe terram, quæ centri, ut in ſphæris, ſitum, & magnitudinem obtinet. Ad hæc reliquas tres, quatuorve ſphæras circumvolvi; ſolam immobilem hærere terram. ac ſphæram quidem ignis extrinſecus; interius autem aeria circumagi ſumunt Archimedis diſcipuli. at in medio aquæ, terræque globos ideo conſiſtere, quod ſi quis omnium graviſſima corpora, puta plumbum, nec non alia leviſſima, velut ſuber, ad pondus æquale capiat, & invicem alliget; illud accidet, neutrum ut ab altero trahi poſſit. ut ſi quis in mare illa projiciat, neque ſuber in profundum deprimatur a plumbo, neque plumbum ad ſummam aquam a ſubere poſſit attolli: ſed ex æquo utrinque tracta ſuber & plumbum ſummam inter aquam fundumque ſuſpenſa teneantur. Quamobrem cum ſint elementa quatuor, accidit ut ignis & aer, quæ ſunt leviſſima; ſurſum ſuapte ſponte, naturæque impetu ferantur, & in orbem agitantur. Nam quod ignis & aer leviſſima corpora ſint, & ſurſum tendentia, cum oculorum ſenſu diſcernimus; tum medicorum cucurbitæ demonſtrant; quibus incluſa videmus ambo ex 4.

alto ſanguinem extrahere. Idem & lucernarum ignis oſtendit: qui ſurſum enitens oleum ad ſe trahit, quod lucernæ alveolo continetur. Quinetiam torrem accenſum ſi quis invertat, numquam deorſum omnino tendet ignis: quippe quem in altum nativa quædam vis impellit. Ruſus ſi quis vento diſtentum utrem, & obligatum in aquam projiciat, nihilominus innatabit. Quod autem terra & aqua gravia ſint, ac deorſum ferantur; ratione nulla probari neceſſe eſt, cum id ſatis experientia teſtetur. Ceterum ordo ille, quem in mundi ſphæra conſtituimus, ovorum ſimilis eſt, ut Orphei ſectatores docent. Quam enim rationem habet in ovo putamen, eamdem in toto univerſo cælum obtinet. atque ut in orbem e cælo ſuſpenſus eſt æther, ſic e putamine pellicula. Vel, quod aliis placet, quoniam æther idem eſt ac cælum; a quo proximus eſt aer, erit in ovo membrana inſtar aeris: caro autem albida, quæ in eodem eſt, ſi quidem aeri reſpondet, aquæ locum vitellus habere poteſt. tum quod interius eſt in medio vitello, terram exprimet. Sin eſt ut membranam ovi ad æthera transferre malimus, pro aere gallinarum lac habebimus; & vitelli externus ambitus aquam exhibebit. quod interius eſt, & in medio; terræ inſtar erit. Ad ſummam, ſi cum Ariſtotele quinque ſphæras eſſe dixerimus, quod intimum eſt in vitello; terræ loco ſumetur. Sin quatuor putemus eſſe; quod alii cenſent; pro terra vitellum integrum, non magnitudinis, ſed ſitus ratione capiemus.

Jam quod immobilis terra conſiſtat, hoc exemplo colligunt. Etenim ſi quis, ajunt, in folliculum milii, ſeu lenticulæ granum injiciat; & inflando deinceps aere compleat, elatum in ſublime granum in veſicæ medio manebit. Ad eumdem modum terra undecumque ab aere pulſa, & in medio librata ſuſpenditur. Aut quemadmodum ſi quis corpus aliquod undique funibus alligatum æqualiter ab omni parte jubeat attrahi, cum andique paribus momentis impellatur, ſtabit, & quieſcet. At Xenophanes negat in vacuo ſuſpenſam teneri terram; ſed in immenſum infra pertinere. ſic enim cecinit:

Terræ quidem hic terminus ſupra ante pedes cernitur.
Et fluit oberrans: infimum autem immenſum pertingit.

Ariſtophanes autem in Nubibus ſuſpenſam illam facit, his verbis:

O *domine rex immenſe aer, qui obtines terram ſuſpenſam:*

ſed ſtantem nihilominus & immotam. Hinc Aratus,

——*habet*, inquit, *libratam undique*
In medio terram.

quæ neutram vergat in partem. Verum Empedocles certa elementis loca non attribuit; ſed illa cedere invicem aſſerit; adeo ut tam ſublimis terra, quam depreſſum cælum rapiatur.

Quæ ſit natura cæli.

5. CÆlum alii igneum, & ſolidum eſſe dicunt: intra quod proxima ſit ignis ſphæra, lampadi ſimilis: niſi quod in lampade ſurſum tendit ignis: æther vero deorſum. tum divinum quiddem putum, & illibatum eſt æther: ignis vero corrumpi poteſt. Empedocles cryſtalli ſimile facit, velut ex glacie compactum. Anaximander volvere ignis particeps. Ariſtoteles corpus ex frigido conſtans, & calido. Nec dubitant, quin ſit animal cælum. Quippe cum & per ſeſe moveatur, & eodem modo ſemper in orbem circat; atque ab iiſdem punctis ad eadem viciſſitudine perpetua revocetur; hoc ipſum mente præditi eſſe confirmat Plato. Quinetiam Solis curſum, ac Lunæ circuitus intuemur, & errantium ceterorum circumvolutiones & progreſſus. Eſt autem animantis hoc proprium, a ſe ipſo moveri. Nam & in terra, & in aere, & in aqua degunt animalia: unde conſentaneum eſt etiam cælo, atque æthere contineri. Ac neſcio an non Homerus ipſe de illo, ſic tamquam animante iſta dixerit:

Et Sol, qui omniaque proſpicit, & audit omnia.

Muſici porro harmonicam cæli eſſe circuitionem aſſerunt.

Ceterum alii ipſum ex ſeſe quidam exiſtimant: alii ex-

βδέλλαι ἀφαιροῦσι τὴν ἀναγωγὴν * ποιούμεναι. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐν τοῖς λύχνοις πυρὸς· ὅπερ ἄνω φερόμενον τὸ ἐν τῷ κοιλώματι τοῦ λύχνου ἔλαιον ἀνιμᾶται. ἀλλὰ μὴν καὶ δαλὸν εἴ τις ἐξάψας τρέψαι, κάτω φέρεσθαι τὸ πῦρ οὐκ ἂν δυνηθείη· ἀναφορὰν γὰρ ἔχει τὴν ὁρμήν. πάλιν δὲ εἴ τις ἀσκὸν πλήσας πνεύματος καὶ ἀποσφίγξας, ῥίψει δὲ εἰς ὕδωρ, οὐδὲν ἧττον ἐπιπολάζει ὁ ἀσκός. ὅτι δὲ ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ βαρέα καὶ κατωφερῆ, οὐ δεῖ λόγου, τῆς πείρας διδασκούσης. τὴν δὲ τάξιν, ἣν δεδώκαμεν τῷ σφαιρώματι, οἱ Ὀρφικοὶ λέγουσι παραπλησίαν εἶναι τοῖς ᾠοῖς. ὃν γὰρ ἔχει λόγον τὸ λέπυρον ἐν τῷ ᾠῷ, τοῦτον ἔχειν ἐν τῷ παντὶ τὸν οὐρανόν. καὶ ὡς ἐξήρτηται τοῦ οὐρανοῦ κυκλοτερὴς ὁ αἰθήρ· οὕτω τοῦ λεπύρου ὁ ὑμήν. κατὰ δέ τινας ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ αἰθὴρ ὡς ἕν· μετὰ δὲ τοῦτον ὁ ἀήρ· ἔσται ἐν τοῖς ᾠοῖς ὁ ὑμὴν τοῦ ἀέρος τάξιν ἐπέχων· ἡ δὲ λευκὴ σὰρξ ἡ ἐν τῷ ᾠῷ, εἰ τὴν τοῦ ἀέρος τάξιν ἐπέχει, ἔσται ἡ λέκιθος τοῦ αὐτοῦ τὴν τοῦ ὕδατος τάξιν ἐπέχουσα· τὸ δὲ ἐνδότατον καὶ μεσαίτατον τῆς λεκίθου, τὴν τάξιν ἔχον τῆς γῆς. εἰ δὲ ὑμένα τὸν ἐν τῷ ᾠῷ ἀντὶ τοῦ αἰθέρος λάβωμεν, τὸ τῶν ὀρνίθων γάλα ἀντ' ἀέρος ἔσται, καὶ ἡ ἔξωθεν περιφορὰ τῆς λεκίθου ἀντὶ ὕδατος· τὸ δὲ ἐνδότατον καὶ μεσαίτατον ἀντὶ τῆς γῆς. καθόλου δὲ ἐὰν πέντε σφαίρας εἴπωμεν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, τὸ ἐνδότατον τῆς λεκίθου ἀντὶ τῆς γῆς παραληφθήσεται· ἐὰν δὲ τέσσαρας κατὰ τοὺς ἄλλους, ὅλη ἡ λέκιθος ἀντὶ τῆς γῆς ἔσται, οὐ κατὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ κατὰ τὴν τάξιν.

Ὅτι δὲ καὶ ἕστηκεν ἡ γῆ, παραδείγματι χρῶνται τοιούτῳ. εἴ τις (φασὶν) εἰς φῦσαν κέγχρον βάλοι, ἢ κόκκον φακοῦ, καὶ φυσήσειε, καὶ ἐμπλήσειεν αὐτὴν ἀέρος, συμβήσεται μετεωρισθέντα τὸν κόκκον ἐν μέσῳ τῆς κύστεως στῆναι. καὶ τὴν γῆν δὲ πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ ἀέρος ὠθουμένην, ἰσορροποῦσαν ἐν τῷ μέσῳ εἶναι καὶ ἑστάναι. ἢ πάλιν ὥσπερ εἴ τις λαβὼν σῶμα δήσειε πανταχόθεν χορδαῖς, καὶ δοίη τισὶν ἰσορρόπως ἕλκειν ἐπ' ἀκριβείας· συμβήσεται γὰρ πανταχόθεν ἐπίσης περιελκόμενον τοῦτο ἠρεμῆσαι. Ξενοφάνης δὲ οὐ δίδωσι μετέωρον εἶναι τὴν γῆν, ἀλλὰ κάτω εἰς ἄπειρον καθήκειν· φησὶ γάρ·

Γαίης μὲν τόδε πεῖρας ἄνω παρὰ ποσσὶν ὁρᾶται,
Καὶ ῥεῖ προσπλάζον. τὸ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἱκνεῖται.

Ἀριστοφάνης δ' ἐν Νεφέλαις μετέωρον αὐτὴν οἶδε. λέγει γάρ·

Ὦ δέσποτ' ἄναξ ἀμέτρητ' ἀήρ, ὃς ἔχεις τὴν γῆν μετέωρον.

ἑστῶσαν μέντοι καὶ ἀκίνητον. ὅθεν καὶ Ἄρατός φησιν·

—— ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντῃ
Μεσσηγὺς γαῖαν· ——

μηδαμῇ ταλαντευομένην. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς οὐ δίδωσι τοῖς στοιχείοις ὡρισμένους τόπους, ἀλλ' ἀντιπαραχωρεῖν ἀλλήλοις φησίν. ὥστε καὶ τὴν γῆν μετέωρον φέρεσθαι, καὶ τὸ πῦρ ταπεινότερον.

Τίς οὐσία οὐρανοῦ.

Τὸν δὲ οὐρανόν, οἱ μὲν πυροειδῆ εἶναι καὶ στερέμνιον· ἐντὸς δὲ αὐτοῦ τὴν τοῦ αἰθέρος σφαῖραν ἐχομένην ὥσπερ δαλόν· διαφέρειν δὲ τούτων, ᾗ ὁ μὲν δαλὸς ἀναφερὲς ἔχει τὸ πῦρ· ὁ δὲ αἰθὴρ κατωφερές· καὶ τὸ μὲν θεῖον εἶναι, καὶ καθαρόν, καὶ ἀμετάπτωτον, τὸ τοῦ αἰθέρος· τὸ δὲ φθαρτόν. Ἐμπεδοκλῆς δὲ κρυσταλλώδη αὐτὸν εἶναί φησιν, ἐκ τοῦ παγετώδους συλλεγέντα. Ἀναξίμανδρος δὲ πυρὸς μετέχοντα. Ἀριστοτέλης δὲ σῶμα ἐκ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ. ζῷον δέ φασιν εἶναι τὸν κόσμον. τῷ γὰρ αὐτοκίνητον εἶναι αὐτόν, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τὴν περιφορὰν ἀεὶ ποιεῖσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν σημείων ἐπὶ τὰ αὐτὰ περιδινεῖσθαι, νοῦν ἔχοντας εἶναι, φησὶν ὁ Πλάτων. ἀλλὰ καὶ ὡς ζῷον ζωογονοῦντας δὲ ἀστέρας γεννήματα αὐτοῦ εἶναί φασιν. καὶ ἡλίου δὲ δρόμον ὁρῶμεν, καὶ σελήνης περιφοράς, καὶ τῶν ἄλλων πλανήτων περιόδους, καὶ κινήσεις. ἴδιον δὲ ζῴου τὸ ὑφ' αὑτοῦ κινεῖσθαι. καὶ γὰρ ἐν γῇ, καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι ζῷά ἐστι· διὸ ἀκόλουθον καὶ ἐν οὐρανῷ, καὶ αἰθέρι εἶναι. μή ποτε μέντοι καὶ Ὅμηρος ὡς περὶ ζῴου φησίν· ε.

Ἠέλιός θ', ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

οἱ δὲ Μουσικοὶ ἁρμονικὴν τοῦ οὐρανοῦ αὐτὴν τὴν περιφορὰν λέγουσιν εἶναι.

Τροφῇ δὲ χρῆται, ὡς μέν τινες παρ' ἑαυτοῦ· ἄλλοι δὲ ἀναθυ-

* f. ποιούμεναι.

Digitized by Google

ἀναθυμιάσει τῇ περὶ αὐτόν· τινὲς δὲ τῇ τοῦ ὕδατος σφαίρᾳ. Ἀριστοτέλης δὲ μὴ δεῖσθαι τροφῆς αὐτὸν λέγει· τὸ γὰρ δεόμενον, φθαρτόν· ὁ δὲ ἀΐδιός ἐστι κατ' αὐτόν. ὁ δὲ Πλάτων τὸν μὲν νοητὸν κόσμον ἀΐδιον, καὶ ἄφθαρτον λέγει· τὸν δὲ αἰσθητὸν φθαρτόν. εἰ γὰρ αἰσθητός ἐστι, καὶ γενητὸς δηλονότι καὶ φθαρτός ἐστι, φησὶ * τῷ Πολιτικῷ, εἴ τε μυθικῶς, εἴ τε φυσικῶς, κίνησιν ἔχειν διττήν· τὴν μὲν, ὑφ' ἑαυτοῦ· τὴν δὲ, ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε μὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κινεῖται, εὐτάκτως, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ φέρεται· ὅτε δὲ ὑφ' ἑαυτοῦ, τὴν ἐναντίαν φορὰν κινεῖται, καὶ διαφθείρεται, ἕως ἂν ἐπιστῇ πάλιν ὁ θεὸς, καὶ ἡνιοχήσας ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν κίνησιν, ἀνακύκλησιν ποιησάμενος. ὠνόμασται δὲ κόσμος διὰ τὴν τῶν πάντων διακόσμησιν.

* f. ἐν

Διόδωρος δὲ ἑξαχῶς τὸν κόσμον φησὶ νοεῖσθαι, ἐφ' ἑκάστου ἔννοιαν διδοὺς οὕτως. κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων. πάλιν, κόσμος ἐστὶν οἰκητήριον θεῶν. νῦν δὲ τὸ πλήρωμα λέγει ὅπερ τῶν ἐν αὐτῷ. τρίτον, ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν, καὶ ἀνθρώπων * * * * * * αὐτῷ μόνον τῷ βίῳ, ὡς εἴ τις λέγοι· πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. τέταρτον, κόσμος ἐστὶν αἰθήρ. οὗτος δὲ πῦρ εἰλικρινὲς ὢν * κατώτερός ἐστι τοῦ φυσικοῦ κόσμου. πέμπτον, κόσμος ἐστὶν ἡ τῶν ἀπλανῶν σφαῖρα. οὗ καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μέμνηται. ἕκτον, κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήσας τὰ πάντα. ἔοικε δὲ νῦν τὴν πρόνοιαν λέγειν. τὸ δὲ πᾶν κόσμον Πυθαγόρας ἐκάλεσεν ἐκ τῆς διακοσμήσεως. οὐδεὶς δὲ πρὸ αὐτοῦ. τὸ δὲ πᾶν τοῦ ὅλου καθ' τοὺς Στωϊκοὺς διαφέρει. ὅλον μὲν γὰρ λέγουσι τὸν κόσμον· πᾶν δὲ μετὰ τοῦ κενοῦ. οὐρανὸν * ὅτι οὐδαμοῦ δὲ ὅλο κόσμος οὕτως ὠνόμασται. οὐρανὸς δὲ ἐτυμολογεῖται, οἷον ἐστὶν ὅρος παλαιός ἐστιν· ἢ ἐπεὶ σφαιροειδὴς ὤν, ἔνδοθεν αὐτοῦ ἡμᾶς ὁρεῖ, ὅ ἐστι φυλάσσει· ἢ ἐπεὶ ἀνώτατός ἐστι. τὸ δὲ ὅρα τὸ ἄνω δηλοῖ Φρυγῶν ἰδίῳ, ὡς Νεοπτόλεμος ἐν ταῖς Φρυγίαις φωναῖς. ἢ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι· ἢ ἀπὸ τοῦ ὁρίζειν· κινεῖται γάρ. ἢ ἀπὸ τοῦ ὅρος εἶναι, καὶ ἔσχατον ὅρον. λέγεται δὲ πολλαχῶς οὐρανὸς ἡ τῶν ἀπλανῶν σφαῖρα. Ζήνων γὰρ ὁ Κιτιεὺς οὕτως αὐτὸν ὁρίζεται· οὐρανός ἐστιν αἰθέρος τὸ ἔσχατον, ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ ἐστι πάντα ἐμφανῶς. περιέχει γὰρ πάντα πλὴν αὑτοῦ. οὐδὲν γὰρ ἑαυτὸ περιέχει· ἀλλ' ἑτέρου ἐστὶ περιεκτικόν. τοῦ δὲ οὕτως ἀφωρισμένου οὐρανοῦ μέμνηται καὶ Πλάτων, καὶ Ἀριστοτέλης ἐν δευτέρῳ περὶ οὐρανοῦ. λέγεται δὲ οὐρανὸς καὶ ἡ ἑκάστου τῶν πλανήτων σφαῖρα· καθ' ὃν λόγον ἐν οὐρανῷ φαμὲν εἶναι. καὶ ἔτι οὐρανὸς πᾶς ὁ μετὰ τὸν ἀέρα τόπος, ὃς εἰλικρινής ἐστιν αἰθήρ. καὶ ἔτι οὐρανός ἐστι πᾶν τὸ ὑπαρχὸν βλεπόμενον τῇ ὄψει, καθὸ ὁρατόν ἐστι, καὶ ὅπως ἂν ἕκαστος ὀξύτητος ἔχοι βλέπειν. καὶ ἔτι οὐρανὸς λέγεται ὁ κόσμος, οὗ ὁ Πλάτων μέμνηται ἐπὶ τὸ ἄλλο· ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, εἰπών. Ἐπίκουρος δὲ πολλοὺς κόσμους ὑποτίθεται, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Μητρόδωρος.

* Immo ἀνώτερος.

* Deeſt δὲ.

halatione paſci, quæ circa ipſum eſt, nonnulli aquæ ſphæram pabuli eſſe loco ſentiunt. Ariſtoteles alimento negat opus habere. Nam quod eo indiget, corruptibile eſt. cælum autem ſempiternum ab eodem ponitur. Verum Plato mundum intelligibilem æternum, & incorruptum eſſe ſtatuit: ſenſibilem vero poſſe corrumpi. quoniam ſi ſenſibilis eſt, factus ſit oportet, corruptionisque capax. Præterea ſcribit in Politico, ſeu fabuloſe, ſeu revera, duplici motu illum eſſe præditum; quorum alter natura illi ſua, alter a Deo impreſſus accidit. Ac cum movetur a Deo, ordinate cietur, inquit, & conſtanter: cum a ſeipſo vero, contrario motu rapitur, & corrumpitur; donec rurſus accedat Deus, & aurigæ inſtar moderatus priſtinum in curriculum reſtituat, ac revolvat. Κόσμος idem ob diſpoſitionem omnium in eo rerum dicitur.

Diodorus ſex modis intelligi poſſe mundum aſſerit, & ſingulis ſuum ſenſum ſic attribuit. Mundus eſt collectum quiddam a cælo, atque terra, & naturis utroque comprehenſis. Rurſus, mundus eſt Deorum domicilium. ubi ſupplementum illius aufert extra id quod in illo continetur. Tertio, Mundus eſt ſyſtema Deorum & hominum, **** Velut ſi quis dicat: Civitas ex magiſtratibus & civibus componitur. Quarto, Mundus eſt æther. hic vero cum ſit purus, ac ſincerus ignis, naturali mundo inferior eſt. Quinto Mundus eſt fixarum ſphæra. Hujus deſcriptionis meminit in Timæo Plato. Sexto, Mundus eſt, qui ordinavit omnia. quibus verbis indicari providentia videtur. Pythagoras κόσμον appellavit univerſum, propter diſpoſitum. quod nemo ante ipſum dixerat. Differt autem ſecundum Stoicos univerſum a toto. Nam totum vocant illi mundum: univerſum vero cum vacuo **** quod numquam ſic Mundus appellatus eſt. Jam οὐρανὸς ab eo dicitur, quod ſit velut ὅρος, id eſt terminus antiquus. vel quia, cum ſit ſphæricus, intra ſe nos ὁρεῖ, hoc eſt cuſtodit. ſive quia ἀνώτατος, id eſt, ſupremus eſt. Nam ὅρα apud Phrygas eſſe ἄνω, ſupra, docet Neoptolemus in Phrygum vocabulis. Poteſt & ab ὁρᾶσθαι, quod eſt videri; vel ab ὁρίζειν dedoci. quoniam cietur. Vel quia ὅρος eſt, extremusque terminus. Sæpe item pro fixarum ſphæra uſurpari ſolet. Sane Zeno Cittienſis ſic illum deſcripſit: Cælum eſt ætheris extremum, ex quo, & in quo ſunt omnia manifeſte. quippe omnia præter ſe complectitur. Nam nihil ſeipſum continet: ſed alterum ambit. Cæli hoc modo deſcripti meminerunt Plato, & Ariſtoteles libro ſecundo de cælo. Quin & planetarum ſphæræ ſingulæ cæli appellatione cenſentur: cum eos in cælo eſſe dicimus. Item cælum id omne ſpatium vocatur, quod ſupra aerem eſt: qui eſt limpidiſſimus æther. Item cælum vocatur quicquid ſurſum cernitur, quatenus aſpectabile eſt, & ut quiſque acri eſt oculorum acie præditus ad videndum. Ad hæc cælum mundus dicitur. quod uſurpat in ſole Plato ſic ſcribens *Magnus igitur in cælo ille Jupiter*. Epicurus cum præceptore ſuo Metrodoro plures eſſe mundos arbitratus eſt.

Περὶ σχήματος κόσμου.

ε'. ΣΧῆμα δὲ κόσμου οἱ μὲν, κωνοειδὲς εἶπον· οἱ δὲ σφαιροειδές· οἱ δὲ ᾠοειδές· ἧς δόξης ἔχονται οἱ τὰ Ὀρφικὰ μυστήρια τελοῦντες. συμβαίνει δὲ ὅπως τιθέναι παραλῆφθαι τὸ εὖ ἢ εἰκός. ἄμεινον δὲ σφαίρας ἐκδέχεσθαι σχῆμα ἔχειν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα· ὅς φησιν οὕτως·

Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μονίῃ περιηγέϊ χαίρων.

Δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ εἶναι ἓξ ζῴδια ὑπὸ γῆν· ἓξ δὲ ὑπὲρ γῆν. ἐπ' οὐδενὸς δὲ ἄλλου σχήματος ἡ τοιαύτη διάταξις, καὶ περιφορὰ γίνεται, ἢ ἐπὶ τοῦ σφαιρικοῦ. τὸ δὲ σφαιροειδὲς σχῆμα διδόασι τῷ κόσμῳ. σφαῖρα μὲν γὰρ ὁ οὐρανός· σφαιροειδὴς δὲ ἡ γῆ. διαφέρει δὲ ἑκάτερα * ὅτι τὸ μὲν σφαιροειδὲς σχῆμα καὶ ἐξοχὰς ἔχει, καὶ κοιλότητας· τὸ δὲ τῆς σφαίρας πανταχόθεν ἴσον, καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου κέντρου ἐκβαλλομένας εὐθείας ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἴσας ἔχον. ἔστιν οὖν ὁ οὐρανὸς σφαῖρα· ὅθεν καὶ τὴν κύκλῳ φορὰν ποιεῖται· περὶ ὃν καὶ ἥλιος τὴν περιφορὰν ποιεῖται·

* f. ᾗ.

Ἠέλιος θοοῖς ἵπποισιν ἑλίσσων φλόγα.

Καὶ γὰρ ἐξ Ὠκεανοῦ ἀνατέλλοντα αὐτὸν ὁρῶμεν·

Ἠέλιος δ' ἀνόρουσε, λιπὼν περικαλλέα λίμνην.

De figura mundi.

6\. MUndi figuram alii conicam; alii ſphæricæ ſimilem; ovalem alii eſſe ſentiunt; quod poſtremum tuentur ii, qui Orphicis ſacris initiant. ac videtur ovi iſta ſimilitudo facilitatis cauſſa, & perſpicuitatis aſſumpta. Præſtat tamen ſphæricam figuram accommodare cælo, & iis quæ in eo ſunt; ut Empedocles putavit his verbis:

Sphærus rotundus, ſola circulari gaudens.

Quod ex eo liquet, quoniam ſex ſupra terram ſigna; totidem infra perpetuo ſunt. cujuſmodi nulli alteri, quam ſphæricæ figuræ, diſpoſitio, ac circuitio congruit. Porro ſphæræ ſimilem mundo ſpeciem aſſignant. Sphæra quippe cælum eſt: ſphæræ ſimilis terra. Eſt autem utriuſque diſcrimen. Nam ſphæricæ ſimilis figura partes quaſdam eminentes habet, alias concavas. ſphæra undequaque eſt æquabilis; & ſunt ab ejus centro ad extremum ambitum ductæ æquales inter ſe lineæ. Cælum eſt itaque ſphæra. unde & in orbem movetur. quam circum ſol circuitum facit:

Sol pernicibus equis verſans flammam.

Etenim ab Oceano ſurgentem illum proſpicimus:

Sol autem exiliit relinquens præclarum lacum. Odyſſ. γ.

ac

ac rurſus in Oceanum cadentem;

Incidit autem in Oceanum ſplendida lux Solis.

quod non fieret, niſi in orbem cieretur. Pythagorici tamen, qui ex numeris, ac figuris conſtare cenſent omnia, terræ cubicam figuram tribuunt: igni pyramidis ſimilem: aeri octaedrum: aquæ icoſaedrum. toti univerſitati, dodecaedrum.

De circumvolutione.

7. STOicis placet e terra primum extimam fieri circumvolutionem. Cum enim centrum illa ſit; velut a centro circulus, ſic a terra ſis, ut conſentaneum eſt, ille ambiſus exterior. Alii ſurſum natura ſua ferri ignem aſſerunt, & in circulum eſſe volubilem: indeque totius univerſi circuitionem exiſtere.

An ſit aliquid extra mundum.

8. NOnnulli extra mundum eſſe aliquid putant, ut Epicurus. qui in infinito vacuo infinitos mundos collocat. Stoici, qui certis intervallis temporum deflagrationem mundi evenire ſentiunt, vacuum quoddam ſpatium conſtituunt, non tamen infinitum; ſed tantum, ut diſſolutum hoc univerſum capere poſſit. Sed qui nihil extra mundum eſſe volunt, ita ratiocinantur: Cum cælum moveatur in circulum, ſi quid extra illud vacui eſt, ſphæra ipſa declinationes quaſdam faciet, in hanc vel illam ſublapſa partem hoc vero nequaquam accidit. vacuum ergo nullum eſt. Nam eodem modo, & ab iiſdem partibus ortus, & occaſus fieri cernimus.

An ſtet mundus.

9. STоicorum decretum illud eſt, manere mundum. quod ex eo probant. Etenim ſi mundus in immenſo illo vacuo conſiſtens deorſum tenderet, terram imbres attingere minime poſſent. atqui eam attingunt. non igitur movetur, ſed hæret immobilis mundus. Ad hæc, ventorum alii de terra in aerem aſſurgunt: alii in terram deſcendunt. quod ſi non ** Non ergo mundus movetur. Aiunt autem in infinito vacuo manere mundum propter motum illum ad centrum. Siquidem partes illius omnes ad centrum vergunt. quæ ſunt terra, aqua, aer, ignis. quæ omnes ad centrum propenſæ ſunt. Ob id nuſquam mundus inclinat. At Epicurei, immobilem eſſe mundum idcirco putant, quod ab aere, qui in intermundiis eſt, inhibeatur. Intermundia vocant ſpatia inter mundos interjecta.

De ſtella.

10. DIodorus ſtellam definit corpus divinum, cœleſte, ejuſdemque cum eo, in quo eſt loco, naturæ particeps: ſplendidum corpus, neque conſiſtens nunquam; ſed in orbem ſe perpetuo verſans. Sic etiam Poſidonius Stoicus ante Diodorum definiit. Quod autem in definitione poſitum eſt, *neque conſiſtens unquam*, videtur ad ſolos errantes referri. verum de fixis quoque ſtellis eodem ſenſu debet accipi, contra, quam illi fortaſſe judicant, qui dictum illud temere reprehendunt. Siquidem inerrantes ſtellæ numquam omnino quieſcunt; cum aſſidua mundi agitatione rapiantur; etſi in eo permaneant. Etenim ſtellarum aliæ in cælo defixæ inerrantes vocantur. aliæ e contrario moventes ſe planetæ nominantur. Hi ſunt numero ſeptem. qui infra cælum, atque æthera circumacti contrariam mundi circumvolutioni iter inſiſtunt. Quemadmodum ſi navi ad aquilonem citata, vector auſtrum verſus in eadem ſeſe moveat. Habent autem planetæ motus duplices, mundanum, & proprium. Ideo cum fixis comparatæ ſtellæ iſtæ planetæ, hoc eſt errantes appellatæ ſunt. vel quod errorem oculis noſtris objiciunt. Nam & obliquæ feruntur; & retro aguntur interdum. alias progrediuntur ulterius. Vel ab eo quod errent ipſæ, nec eumdem cum fixis curſum teneant. Hinc Aratus iter ſolis, per quod meat, errorem, & vagationem nominat.

Per boream, & Solis evagationem.

At Pythagorei non ſolum planetis motum proprium adſcribunt; ſed etiam inerrantibus. quas ita cieri volunt, & circum orbem ſuum agitari; ut ne

Καὶ πάλιν εἰς Ὠκεανὸν καταδυόμενον·

Ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

Οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ τὴν κύκλῳ περιφορὰν ὑπέμεινε. οἱ δὲ Πυθαγόρειοι ὑπὸ πάντα ἐξ ἀριθμῶν, καὶ γραμμῶν συνεστάναι θέλοντες, τὴν μὲν γῆν φασὶν ἔχειν σχῆμα κυβικόν· τὸ δὲ πῦρ, πυραμοειδές· τὸν δ' ἀέρα, ὀκτάεδρον· τὸ δὲ ὕδωρ, εἰκοσάεδρον· τὴν δὲ τῶν ὅλων σύστασιν, δωδεκάεδρον.

Περὶ περιφορᾶς.

ΟἹ Στωϊκοί φασιν ἐκ τῆς γῆς τὴν ἔξωθεν γίνεσθαι πρώτην περιφοράν. ἐπεὶ γὰρ ἡ γῆ κέντρου τάξιν ἐπέχει, ὥσπερ ἀπὸ κέντρου κύκλος γίνεται, οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰκὸς ἔξω περιφέρειαν γεγονέναι. οἱ δέ φασι τὸ πῦρ * ἀναφερὲς εἶναι, καὶ τὴν κύκλῳ φορὰν εὐθὺς ποιῆσαι τὴν σύστασιν τῆς τῶν ὅλων περιφορᾶς ποιοῦν. ζ. * f. ἀφ-τό.

Εἰ ἔστι τι ἐκτός.

ΟἹ μὲν εἶναί τι ἐκτός φασιν, ὥσπερ καὶ Ἐπίκουρος· ὃς καὶ ἀπείρους κόσμους ὑποτίθεται ἐν ἀπείρῳ τῷ κενῷ. οἱ δὲ Στωϊκοὶ ἐκπύρωσιν λέγοντες κόσμου κατά τινας ὡρισμένους χρόνους εἶναι, κενὸν μὲν, οὐ μὴν ἄπειρόν φασιν· ἀλλὰ τοσοῦτον ὅσον χωρῆσαι λυθὲν τὸ πᾶν. οἱ δὲ μηδὲν εἶναι λέγοντες, χρῶνται λόγῳ τοιούτῳ. τοῦ οὐρανοῦ σφαιρικῶς κινουμένου, εἰ ἔστι τι ἐκτὸς κενὸν, συμβήσεται τὴν σφαῖραν παρεγκλίσεις τινὰς ποιουμένην ἐξολισθαίνουσαν τῇδε κἀκεῖσε. τοῦτο δὲ οὐ γίνεται. οὐκ ἄρα ἐστὶ κενόν. καὶ γὰρ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὁρῶμεν τὰς ἀνατολὰς, καὶ τὰς δύσεις. η.

Εἰ ἕστηκεν ὁ κόσμος.

ΔΟ'γμα ἐστὶ τῶν Στωϊκῶν καὶ μαθηματικῶν, μένειν τὸν κόσμον. τὸ μέντοι δόγμα τῶν τοιούτων κατασκευάζεται. εἰ ὁ κόσμος κενῷ ἐν ἀπείρῳ ὑπάρχων κάτω ἐφέρετο, οὐκ ἂν ὄμβροι κατελάμβανον τὴν γῆν. καταλαμβάνουσι δέ· οὐκ ἄρα φέρεται ὁ κόσμος, ἀλλὰ ἕστηκε. καὶ πάλιν οἱ ἄνεμοι ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς ἀέρα· ἄλλοι δὲ ἄνωθεν κάτω εἰσὶ καταβαλλόμενοι. εἰ δὲ οὐ, οὐκ ἄρα φέρεται ὁ κόσμος. φασὶ δὲ μένειν τὸν κόσμον ἐν ἀπείρῳ κενῷ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φοράν· ἐπεὶ πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη ἐπὶ τὸ μέσον νένευκε. μέρη δέ ἐστιν αὐτοῦ, γῆ, ὕδωρ, ἀὴρ, πῦρ· ἃ πάντα νεύει ἐπὶ τὸ μέσον. διὰ τοῦτο οὐδαμοῦ ῥέπει ὁ κόσμος. οἱ δὲ Ἐπικούρειοί φασι μένειν τὸν κόσμον ἀνακοπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, τοῦ ἐν τοῖς μετακοσμίοις. μετακόσμια δέ ἐστι, τὰ μεταξὺ τῶν κόσμων διαστήματα. θ.

Περὶ ἀστέρος.

ΑΣτήρ ἐστι κατὰ Διόδωρον σῶμα θεῖον οὐράνιον, τῆς αὐτῆς μετειληφὸς οὐσίας τῷ ἐν ᾧ ἐστι τόπῳ, σῶμα λαμπρὸν, καὶ οὐδέ ποτε στάσιν ἔχον, ἀλλ' ἀεὶ φερόμενον κυκλικῶς. ὁμοίως δὲ ὡρίσατο καὶ Ποσειδώνιος πρὸ αὐτοῦ ὁ Στωϊκός. τὸ δὲ οὐδέ ποτε στάσιν ἔχον, ἐπὶ μὲν τῶν πλανητῶν ὑγιῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ. πλὴν καὶ τῶν ἀπλανῶν δὲ, πρὸς οὓς ἂν ἐντύχοι αἰτιωμένους οὐ καλῶς ἔχειν, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχονται. οὐδέποτε γὰρ στάσιν ἔχουσι, τῷ ὑπὸ τοῦ κόσμου περιάγεσθαι, κἂν ἐν * αὐτῷ μένωσι. τῶν γὰρ ἀστέρων οἱ μὲν ἐμπεπηγότες τῷ οὐρανῷ ἀπλανεῖς λέγονται· οἱ δὲ τὴν ἐναντίαν φερόμενοι, πλάνητες. αὐτοὶ δὲ ἑπτὰ ὄντες κατωτέρω τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ αἰθέρος περιδινούμενοι, τὸν ἐναντίον τῇ τοῦ κόσμου στροφῇ δρόμον τρέχουσιν. ὥσπερ εἰ νεὼς εἰς βόρειον ἄνεμον φερομένης, ἐπιβάτης εἰς νότον παρ' αὐτὴν τὴν ναῦν τρέχοι. εἰσὶ δὲ αὐτῶν αἱ κινήσεις διτταί· ἥ τε κοσμικὴ, καὶ ἡ ἰδία. διὸ καὶ πρὸς σύγκρισιν τῶν ἀπλανῶν οὗτοι πλάνητες ἐκλήθησαν. ἢ ὅτι ἀπὸ τοῦ πλανᾶν ἡμῶν τὰς ὄψεις· καὶ γὰρ πλάγιοι φέρονται, καὶ ἀποποδίζουσιν ἐνίοτε, ὅτε δὲ καὶ προσωτέρω χωροῦσιν· ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτοὺς πλανᾶσθαι, καὶ μὴ τὴν αὐτὴν πορείαν ποιεῖσθαι τοῖς ἀπλανέσιν. ὅθεν καὶ Ἄρατος τὴν πορείαν, δι' ἧς φέρεται ὁ ἥλιος, πλάνην εἶπεν αὐτὴν καὶ ἄλησιν· ι. * f. ἐπ' αὐτῷ.

Κατὰ μὲν βορέω, καὶ ἀλήσιος ἠελίοιο.

Οἱ δὲ Πυθαγόρειοι οὐ μόνον τοὺς πλανήτας ἀστέρας βούλονται ἰδίαν κίνησιν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπλανεῖς. ὅτι μέντοι κινεῖσθαι, καὶ περὶ τὸν ἴδιον κυλινδεῖσθαι κύκλον· ὥσπερ οἱ παν-

τός

Digitized by Google

τοῦ μὴ μεταβαίνοντος ἑτέρωσε, ἀλλὰ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον εἰλεῖται.

alio mundus recedat, ſed circum idem ſpatium aſſidue moveatur.

Τίς οὐσία ἀστέρων.

ια'. ΘΑλῆς μὲν δὴ γεώδη ἔμπυρον εἶναι τὴν τῶν ἀστέρων οὐσίαν. Ἐμπεδοκλῆς δὲ πυρίνας αὐτοὺς εἶναι. τινὲς δὲ γεώδεις αὐτοὺς αὐτοὺς ὑπελάμβανον· ὧν ἐστι καὶ Ἀναξαγόρας. μετὰ γὰρ τὴν πρώτην, φησί, διάκρισιν τῶν στοιχείων τὸ πῦρ χωριζόμενον ἐπὶ τὴν ἰδίαν φύσιν ἀνασπάσαι, καὶ διάπυρα ποιῆσαι καὶ τῆς γῆς μέρη τινά. ὅθεν καὶ τὸν ἥλιον ἔλεγεν εἶναι μύδρον, ὡς ἑξῆς ἐροῦμεν. ἕτεροι δὲ κίσσηριν πλαγίαν οὖσαν, ὑπὸ τῆς διαχύσεως τοῦ αἰθέρος ἀναπτομένην· καὶ ὑπὸ τῶν τρυπημάτων τοὺς ἀστέρας φαίνειν. Πλάτων δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, πλεῖστα δὲ πυρός. Ξενοφάνης δὲ λέγει τοὺς ἀστέρας ἐκ νεφῶν συνεστάναι ἐμπύρων, καὶ σβέννυσθαι, καὶ ἀνάπτεσθαι ὡσπερεὶ ἄνθρακας. καὶ ὅτε μὲν ἅπτονται, φαντασίαν ἡμᾶς ἔχειν ἀνατολῆς· ὅτε δὲ σβέννυνται, δύσεως. οἱ Στωϊκοὶ δὲ ἐκ πυρὸς λέγουσιν αὐτούς· πυρὸς δὲ τοῦ θείου, καὶ ἀϊδίου, καὶ οὐ παραπλησίου τῷ παρ' ἡμῖν. τοῦτο γὰρ φθαρτικόν, καὶ οὐ παμφαές.

Quæ ſit natura ſtellarum.

THaletis opinio eſt naturam ſtellarum eſſe terreſtrem & igneam. Empedocles eaſdem igneas eſſe dixit. Quidam terrenas illas auſi ſunt facere; ut Anaxagoras. Hic enim ait, poſt primam elementorum ſecretionem, ignem ſeparantem ſe, nonnullas terræ partes ad ſuam traxiſſe naturam, & igneas reddidiſſe. Unde & Solem maſſam veluti ferri eſſe volebat, ut paullo poſt dicetur. Alii pumicem obliquam eſſe docuerunt, quam ætheris ardor accendat: ac per illius foramina traſpici ſtellas. Platoea elementis conſtare quatuor; ſed majore tamen ignis parte. Xenophanes ex nubibus ignitis fieri ſtellas, eaſque carbonum inſtar extingui, accendique judicat. Cum autem accendantur, ortus quamdam præbere ſpeciem: cum extinguuntur, occaſum. Stoici ex igne componi putant, ſed eo divino, & æterno, neque hujus noſtri ſimili. Hunc enim corrumpi, neque lucere penitus. 11.

Περὶ σχήματος ἀστέρων.

ιβ'. ΚΛεάνθης αὐτοὺς κωνοειδὲς ἔχειν σχῆμά φησι. τινὲς δὲ πετάλοις ἐοικέναι ἐκ πυρός, βάθος οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ὥσπερ γραπτοὺς εἶναι. τινὲς δὲ πυραμίδας. οἱ δὲ Στωϊκοὶ σφαιροειδὲς ἔχειν σχῆμα λέγουσι, καθάπερ τὸν ἥλιον, καὶ τὸν περιέχοντα οὐρανόν.

De ſtellarum figura.

CLeanthes conicam iis figuram tribuit. alii bractearum ſimiles faciunt ex igni: ſic ut profunditate carentes ſint, inſtarque pictaræ. Quidam pyramidas eſſe volunt. Stoici ſphærica figura præditas, ut & Solem, & ambiens cælum. 12.

Εἰ ζῷα οἱ ἀστέρες.

ιγ'. ΖΩ͂όν ἐστιν, ὡς Εὔδωρός φησιν, ἔμψυχος οὐσία. τοὺς ἀστέρας δὲ ζῷα εἶναι, οὔτε Ἀναξαγόρᾳ, οὔτε Δημοκρίτῳ δοκεῖ, οὔτε Ἐπικούρῳ ἐν τῇ πρὸς Ἡρόδοτον ἐπιτομῇ. Πλάτωνι δὲ δοκεῖ ἐν Τιμαίῳ, καὶ Ἀριστοτέλει ἐν δευτέρῳ περὶ οὐρανοῦ, καὶ Χρυσίππῳ ἐν τῷ περὶ προνοίας, καὶ θεῶν. οἱ δὲ Ἐπικούρειοί φασι μὴ εἶναι ζῷα, ἐπεὶ ὑπὸ σωμάτων συνέχονται. οἱ δὲ Στωϊκοὶ τὸ ἐναντίον. Ποσειδώνιος δὲ ἀγνοεῖν τοὺς Ἐπικουρείους ἔφη· ὡς οὐ τὰ σώματα τὰς ψυχὰς συνέχει, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ τὰ σώματα· ὥσπερ καὶ ἡ κόλλα καὶ ἑαυτήν, καὶ τὰ ἐκτὸς κρατεῖ. ὅτι δὲ οἱ ἀστέρες ζῷα, χρῶνται πρὸς ἀπόδειξιν οἱ Στωϊκοὶ τούτῳ. πάντα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ πυρώδη, καὶ κατὰ φύσιν, καὶ πολυχρονίως κινοῦνται, καὶ κυκλικῶς. ἐκεῖνα καὶ κρίσιν ἔχει. εἰ δὲ κρίσιν ἔχει, καὶ ζῷά ἐστι, καὶ ποικίλας ἔχουσι κινήσεις. τοῦτο δὲ τοῖς ζῴοις ἕπεται. καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα ζῷα ἔχει. ἄτοπον δὲ τὸ κρεῖττον πάντων τῶν στοιχείων ζῴων ἄμοιρον εἰπεῖν.

An ſunt animantes ſtellæ.

ANimal eſt, ut Eudorus definit, anima prædita natura. Stellas vero animantes eſſe neque Democrito videtur, neque Epicuro in Breviario ad Herodotum. at Platoni videtur in Timæo, & Ariſtoteli in ſecundo de Cælo: & Chryſippo libro de Providentia, & Diis. Epicurei porro eſſe negant animalia, quod corporibus contineantur. Stoici e contrario diſputant. Poſidonius ignorantiæ arguit Epicureos: quod animas corpora minime contineant: ſed animæ corpora. ut gluten tam ſe, quam extrinſecus applicata continet. Nam quod ſtellæ ſint animalia, ex eo Stoici demonſtrant; quoniam omnia, quæ ſunt in cælo, ignea ſunt, &, ut naturæ ſuæ congruit, ac diu, & in orbem moventur. Judicio itaque prædita ſunt. quod ſi verum eſt, etiam animalia ſunt; & varietatem habent in motu. Hoc autem animalibus conſentanee accidit. Præterea ſua ſunt elementis omnibus animantia. Abſurdum eſt autem, quod elementis antecellit omnibus id animantium expers eſſe dicere. 13.

Τί μὲν ἀστήρ· τί δὲ ἄστρον.

ιδ'. ἈΣτὴρ μέν ἐστιν ὡς ἂν ὁ τοῦ Κρόνου, ἢ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ, ὁ ἐν ἀριθμῷ. ἄστρον δὲ τὸ ἐκ πολλῶν ἀστέρων σύστημα, ὡς ἡ Ἀνδρομέδα, ἢ ὁ Κένταυρος. οἶδε δὲ τὴν διαφορὰν καὶ Ἄρατος,

> Ἄστρα διακρίνας· ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
> Ἀστέρας,

λέγων. Διόδωρος δὲ, καὶ οἱ ἄλλοι μαθηματικοὶ ἰδίως, καὶ κοινῶς τὰ ζῴδια ἄστρα καλοῦσι καὶ ἀστέρας, παρατιθέμενοι Πλάτωνα μάρτυρα, ἄστρα τοὺς ἑπτὰ πλάνητας ἐν τῷ Τιμαίῳ καλοῦντα. τὸν κύνα μόνον ἀστέρα ὄντα, ἐν τῷ βίῳ ἄστρον λέγομεν. ἀλλ' ὁ μὲν ἀστὴρ καὶ ἄστρον· οὐκέτι δὲ τὸ ἀνάπαλιν. ὅπου μέντοι ὁ Καλλίμαχος,

> Πρὶν ἀστὴρ τῷ Βερενίκης,

ἐπὶ τοῦ πλοκάμου φησίν, ὃς ἐξ ἑπτὰ λαμπρῶν σύγκειται. οὗτος δὲ τὸν πλόκαμον οὐκ οἶδεν Ἄρατος· παρετήρησε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικός. σώματα * λέγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατοῦνται· οἷον λίθος, ξύλον. ἔστι δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. συνημμένα δὲ ὅσα οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως δέδεται· ὡς πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πολλῶν σανίδων· ἡ δὲ ἐκ πολλῶν λίθων σύγκειται. διεστῶτα δὲ, ὡς χορός. τούτων δὲ οἰκεῖαι, δύο αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὡρισμένων σωμάτων, καὶ ἀριθμῷ λειπόντων, ὡς χορός· τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. οὕτως ἂν ὁ μὲν ἀστὴρ σῶμα ἡνωμένον· τὸ δὲ ἄστρον ἐκ διεστώτων, καὶ ὡρισμένων· ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστου δείκνυται. Πίνδαρος δὲ τὸν ἀστέρα ἄστρον ὀνομάζει, λέγων.

* ἢ λέγονται.

Quid ab aſtro ſtella diſcrepet.

STella eſt ejuſmodi, ut Saturni, & Mercurii, una numero. aſtrum vero ſyſtema ſtellarum plurium, ut Andromeda, Centaurus. quod diſcrimen non ignoravit Aratus, cum ſic loquitur: 14.

> *Aſtra diſcernens: providit vero in annum*
> *Stellas*

Diodorus, & alii Mathematici tam proprie, quam communiter aſteriſmos & ſtellas aſtra nominant, Platonis teſtimonio freti: qui planetas in Timæo vocat aſtra. canis vero ſtellam præcipue aſtrum conſuetudo popularis appellat. Ceterum ſtella omnis aſtrum eſt; non contra aſtrum eſt ſtella. Quamquam Callimachus ita ſcribit;

> —— *Prius ſtella Berenices.*

De coma loquens, quæ ex ſeptem lucidis conſtat. Hujus aſteriſmi non meminit Aratus: quem primus obſervavit Conon. Corpora vocantur ea, quæ uno habitu juncta continentur, ut lapis, & lignum. habitum voco ſpiritum, qui corporis continendi vim habet. Coagmentata dicuntur, quæ non uno habitu colligata ſunt, ut navis, & domus. quarum illa pluribus ex tabulis; hæc multis ex lapidibus componitur. Disjuncta ſunt, ut chorus. Horum duplex eſt differentia. Quædam enim ex definitis corporibus conſtant, ac certo numero comprehenſis, ut eſt chorus. alia nullo numero circumſcripta, ut turba. Quamobrem ſtella corpus eſt unum. aſtrum ex disjunctis ac definitis componitur. Nam certus in unoquoque numerus oſtenditur. Pindarus aſtrum pro ſidere uſurpat:

Non

Digitized by Google

Non jam Sole conſidera
Aliud calidius
Interdiu ſplendens ſidus.

In quo conſuetudini ſervit.

De Planetis.

15. ARatus vulgi opinioni ſerviens inerrantes ſtellas cœlo infixas eſſe dicit:

Ipſe enim hæc ſigna in cælo fixit.

a vocabulo ἐστήριξεν, nominatos ἀστέρας obiter indicans. De planetis autem ſcribere noluit Aratus, ubi ita cecinit:

Promiſcue vero aliæ quinque ſtellæ, nihil ſimiles,
Contra quam ſimulacra duodecim verſantur.
Neque vero confidens illorum ego ſum idoneus,
Inerrantiumque orbes, quæque in æthere cientur exequi.

Atque hoc pluribus de cauſſis recuſat. primum quod apparentes ſtellas, de quibus inter omnes convenit, deſcribere erat aggreſſus. at iſtæ magno in opinionum ambitu ſunt, nec omnibus apparent. In libro vero quem Canonem inſcripſit, de iis agens, concento quodam, & harmonia temperatos eſſe motus illarum aſſerit. Nobis vero de iis ipſis nonnulla dicenda ſunt.

De ordine ſphærarum ſeptem.

16. CÆleſtium rerum peritis placet zonas quaſdam eſſe ſeptem, per quas totidem planetæ feruntur. In ſuprema porro Saturni ſtellam rapi: in ſecunda, Jovis: in tertia Martis: in quarta Mercurii: in quinta Veneris: in ſexta Solis: in ſeptima Lunæ. Quidam in quarta Venerem locant: in quinta Mercurium: in ſexta Solem. alii quartum Mercurium: ſextam Venerem: medium vero Solem conſtituunt. ſunt qui primum eſſe Solem aſſerant; ſecundam Lunam; tertium Saturnum. Plures Lunam primam faciunt. quandoquidem pars quædam, ut ajunt, avulſa eſt a Sole Luna. quod Empedocli viſum eſt:

Circulare circum terram volvitur alienum lumen.

De harmonico vero motu illorum agit in Canone, uti dictum eſt, Aratus; & Eratoſthenes in Mercurio: itemque Hypſicles, Thraſyllus, & Adraſtus Aphrodiſienſis. cujus dogmatis auctores fuere Pythagorei. qui univerſa concinne, atque ordine moveri putant. ut medici pulſus, quos tam ſanos eſſe dictitant, cum ordinem ſervant: male habere, cum inconſtanter moventur.

De Planetarum nominibus.

17. TAm de planetarum vocabulis, quam de ſingulorum temporibus ſumma eſt opinionum varietas. Ægyptii, & Græci Saturni ſtellam, quamvis hebetiſſima ſit, φαίνοντα id eſt lucidam vocant. Græci quidem ita boni ominis cauſſa nuncupant: Ægyptii vero Nemeſis ſtellam. Secunda Jovis Phaeton a Græcis; ab Ægyptiis Oſiridis ſtella nominatur. Tertia eſt Martis, quæ Græcis eſt πυρόεις; Ægyptiis Herculi ſtella. Quarta Mercurii. Concedatur enim hoc in præſens, eam eſſe quartam. Nam de ſideribus iſtis, Mercurio, Venere, ac Sole non levem eſſe controverſiam oſtendimus. Igitur Mercurii ſtella Græcis Στίλβων, Ægyptiis Apollinis ſtella dicitur. Quinta eſt Veneſis, Græcis Lucifer. Primus Ibycus in unum appellationem contraxit. Quartus eſt Sol Ægyptiis, quem Græci ſextum numerant. Septima eſt Luna. Muſici vero zodiacum circulum, ut in harmonia, ſingulos rationem habere phthongi Chromatici generis disjuncti: Saturni ſtellam rationem obtinere harmonicæ disjunctam. Jovi ordinem tribuunt in Muſicis phthongi, quem diatonum disjunctum vocant. Marti vero ajus, quem parameſon nominant. Sic Mercurius in eadem Muſica phthongum ſibi vendicat qui meſes vocatur. Nam Veneris ſtella mediam diatonum tenet. Sol niſi quartus eſt, ſed ſextus; medii lichani inſtar erit. Luna, quæ ſeptima eſt, phthongi illius ordinem tenet, qui eſt hypates mediæ. Intervallum, quod ad uſque Lunam pertinet, quidam attribuunt ei phthongo quem in muſicis hypaton diatonum appellant.

Μηκέθ' ἡλίῳ σκόπει
Ἄλλο θαλπνότερον
Ἐν ἡμέρᾳ φαεννὸν ἄστρον.

κατὰ τὴν συνήθειαν.

Περὶ πλανητῶν.

ΑΡατος τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ κατακολουθήσας, τοὺς ἀπλανεῖς ἐνεστηρίχθαι φησὶ τῷ οὐρανῷ· ιε'.

Αὐτὸς γὰρ τάδε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν.

παρὰ τὸ ἐστήριξεν ἀστέρας αὐτοὺς παρετυμολογῶν. τὸν δὲ τῶν πλανήτων λόγον παρῃτήσατο ὁ Ἄρατος, ὅταν λέγῃ·

Οἱ δ' ἐπιμὶξ ἄλλοι πέντ' ἀστέρες οὐδὲν ὁμοῖοι,
Ἔμπαλιν * εἰδώλων δυοκαίδεκα δινεύονται.
Οὐδ' ἔτι θαρσαλέος κείνων ἐγὼ ἄρμενος εἴην
Ἀπλανέων τά τε κύκλα, τά τ' αἰθέρι * δινεῦσι.

* γρ. πάντοθεν
* γρ. σώματ' ἐνειδών.

Παραιτεῖται δὲ διὰ πολλὰς αἰτίας. πρῶτον ὅτι φαινόμενα ἐθέλησε, καὶ πᾶσι σύμφωνα δεῖξαι ἄστρα· οὗτοι δὲ πολλὴν διαφωνίαν ἔχουσι, καὶ οὐδὲ πᾶσίν εἰσι φανεροί. ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ αὐτοῦ Κανόνι, τὸν περὶ αὐτῶν ποιούμενος λόγον, ἁρμονίᾳ τινὶ, καὶ συμφωνίᾳ Μουσικῇ τὰς κινήσεις αὐτῶν λέγει γεγονέναι. λεκτέον δὲ περὶ αὐτῶν.

Τάξις τῶν ζ' σφαιρῶν.

ΟΙ περὶ τὰ μετέωρα δεινοί φασι ζώνας τινὰς εἶναι ἑπτὰ, δι' ὧν φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀστέρες. καὶ ἐν μὲν τῇ ὑψηλοτάτῃ, φέρεσθαι τὸν τοῦ Κρόνου· ἐν δὲ τῇ μετ' αὐτὴν, τὸν τοῦ Διός· καὶ ἐν τῇ τρίτῃ, τὸν τοῦ Ἄρεως· ἐν τῇ τετάρτῃ, τὸν τοῦ Ἑρμοῦ· ἐν τῇ πέμπτῃ, τὸν τῆς Ἀφροδίτης· ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ, τὸν ἥλιον· ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ, τὴν σελήνην. τινὲς δὲ ἐν τῇ τετάρτῃ τὴν Ἀφροδίτην λέγουσιν· ἐν τῇ πέμπτῃ δὲ τὸν Ἑρμῆν· ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ τὸν ἥλιον. ἄλλοι δὲ τέταρτον τὸν Ἑρμῆν· ἕκτην δὲ τὴν Ἀφροδίτην· μέσον δὲ τὸν ἥλιον. εἰσὶ δὲ οἳ πρῶτον τὸν ἥλιον λέγουσι· δευτέραν δὲ τὴν σελήνην· τρίτον δὲ τὸν Κρόνον. ἡ δὲ πλείων δόξα πρώτην τὴν σελήνην λέγει· ἐπεὶ καὶ ἀπόσπασμα τοῦ ἡλίου λέγουσιν αὐτήν· ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς· ις'.

Κυκλοτερὲς περὶ γαῖαν ἑλίσσεται ἀλλότριον φῶς.

Περὶ δὲ τῆς ἐναρμονίου κινήσεως αὐτῶν εἶπεν, ὡς ἔφην, Ἄρατος ἐν τῷ Κανόνι, καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Ἑρμῇ, καὶ Ὑψικλῆς, καὶ Θράσυλλος, καὶ Ἄδραστος Ἀφροδισιεύς. ἦρξαντο δὲ τοῦ λόγου τούτου οἱ Πυθαγόρειοι. πάντα γὰρ ἁρμονίᾳ, καὶ τάξει λέγουσι κινεῖσθαι· καθὰ καὶ ἰατροὶ τοὺς σφυγμούς. καὶ ὑγιαίνειν μὲν, ὅταν ἀκολουθῶσι· νοσεῖν δὲ, ὅτε ἀτάκτως κινοῦνται.

Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν πλανήτων.

ΤΑ ὀνόματα τῶν πλανήτων διαφόρως ἐκλήθησαν, καὶ περὶ τοὺς χρόνους ἑκάστου διαφωνία πολλὴ γέγονε παλαιοῖς. Αἰγυπτίοις γὰρ, καὶ Ἕλλησιν ὁ Κρόνου ἀστὴρ, καίτοι ἀμαυρότατος ὢν, φαίνων λέγεται. ἀλλὰ παρ' Ἕλλησι μὲν κατὰ τὸ εὔφημον λέγεται οὕτω· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις Νεμέσεως ἀστήρ. δεύτερος ὁ Διὸς καθ' Ἕλληνας Φαέθων· κατὰ δὲ Αἰγυπτίους Ὀσίριδος ἀστήρ. τρίτος ὁ τοῦ Ἄρεως παρὰ μὲν Ἕλλησι Πυρόεις· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις Ἡρακλέους ἀστήρ. τέταρτος ὁ τοῦ Ἑρμοῦ. δεδόσθω γὰρ νῦν τέταρτον αὐτὸν εἶναι· ἐδείχθη γὰρ ὅτι διαφωνία πολλὴ περὶ τῶν ἀστέρων τούτων ἐστὶν, Ἑρμοῦ, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ ἡλίου. ὁ τοίνυν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστὴρ καλεῖται παρὰ μὲν Ἕλλησι Στίλβων· παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις Ἀπόλλωνος ἀστήρ. πέμπτος ὁ τῆς Ἀφροδίτης, παρὰ μὲν Ἕλλησιν Ἑωσφόρος. πρῶτος δὲ Ἴβυκος εἰς ἓν συνέστειλε τὰς προσηγορίας. τέταρτος δὲ ὁ ἥλιος κατ' Αἰγυπτίους· ἕκτος δὲ καθ' Ἕλληνας. ἑβδόμη δὲ ἡ τῆς σελήνης. οἱ δὲ Μουσικοὶ ὑποτίθενται τὸν ζωδιακὸν κύκλον ὡς ἐν ἁρμονίᾳ τάξιν ἔχειν φθόγγου τοῦ τῆς χρωματικῆς διεζευγμένου. τὸν δὲ τοῦ Κρόνου ἐπέχειν λόγον τῆς ἐναρμονίου τῆς διεζευγμένης. ὁ δὲ τοῦ Διὸς τάξιν * ἔχειν ἐν Μουσικῇ φθόγγου τοῦ καλουμένου διατόνου διεζευγμένου. ὁ δὲ τοῦ Ἄρεως τάξιν ἔχει φθόγγου τοῦ καλουμένου παραμέσου. ὁ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ τάξιν ἐπέχει φθόγγου παρὰ Μουσικοῖς τῆς μέσης. ὁ δὲ τῆς Ἀφροδίτης τάξιν ἔχει φθόγγου λεγομένου μέσου διατόνου. ὁ δὲ ἥλιος, ἐὰν μὴ τέταρτος, ἀλλ' ἕκτος δοθῇ, εἶναι τάξιν ἐπέχων μέσου λιχανοῦ. ἡ δὲ σελήνη, ἑβδόμη οὖσα, τάξιν ἐπέχει φθόγγου τοῦ λεγομένου ὑπάτης μέσων. τὸ δὲ ἀπὸ γῆς διάστημα μέχρι τῆς σελήνης, δίδωσιν εἶναί τινες ἀπὸ φθόγγου τοῦ παρὰ τοῖς Μουσικοῖς ὑπάτων διατόνου. ιζ'.

* ἔχει.

Τίς

Τίς ὁ καλούμενος μέγας ἐνιαυτός, καὶ ἐν πόσοις χρόνοις ἕκαστος τῶν πλανήτων ἀποκαθίσταται.

ιη'. ΠΆλιν ὁ πρῶτος, ὁ τοῦ Κρόνου ἀστήρ, παραγίνεται ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον, παχυμερῶς μέν, καὶ πλατικῶς, ἔτεσι τριάκοντα· ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀποκαθίσταται ἐν ἐτῶν μυριάσι τριακονταπέντε, καὶ ἔτεσιν ἑξακοσίοις τριακονταπέντε· ὅπερ δὴ ἐστὶν ὁ καλούμενος μέγας ἐνιαυτός. ὁ δὲ τοῦ Διὸς ἀστὴρ ὁ δεύτερος παραγίνεται ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον πλατικῶς, καὶ παχυμερῶς ἔτεσι ιβ'· ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀποκαθίσταται ἐν μυριάσιν ἐτῶν ιζ', καὶ ἔτεσι χν'. ὁ δὲ τοῦ Ἄρεος περιέρχεται ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον δι' ἐτῶν δύο· καὶ ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἐν μυριάσιν ἐτῶν ιβ'. ἡ δὲ τῆς * Ἀφροδίτης περιέρχεται ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον κατὰ μῆνα ἕκαστον. ὁ δὲ ἥλιος ἐν τξε' ἡμέραις καὶ λεπτῷ· ὃς δὴ χρόνος καλεῖται ἐνιαυτὸς ἡλιακός. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ σὺν τῷ ἡλίῳ δι' ἐνιαυτοῦ ἀπὸ ζωδίου ἐπὶ ζώδιον παραγίνονται. σχεδὸν γὰρ ἰσοταχεῖς εἰσι· διὸ καὶ διάφωνος αὐτῶν ἡ τάξις. τούτων δὲ τῶν διαστημάτων τῶν φθόγγων ἀπὸ τῶν κατωτάτω τόπων μέχρι τοῦ ζωδιακοῦ, γίνεται διάστημα συμφωνίας τῆς παρὰ τοῖς Μουσικοῖς λεγομένης διὰ πασῶν.

* f. σελήνης.

Χαλδαῖοι δέ, περιεργότατοι γενόμενοι, ἐτόλμησαν τὸν ἡλίου δρόμον, καὶ τὰς ὥρας διορίσασθαι. τὴν γὰρ ἐν ταῖς ἰσημερίαις ὥραν αὐτοί, καθ' ἣν ἴσως διίσταται τὸν πόλον, εἰς λ' ὅρους μερίζουσιν· ὥστε τὸ λ' μέρος τῆς ὥρας, τῆς ἐν τῇ ἰσημερινῇ ἡμέρᾳ, ὅρον λέγεσθαι τοῦ δρόμου τοῦ ἡλίου. λέγουσι δὲ πάλιν ἀνδρὸς πορείαν, μήτε τρέχοντος, μήτε ὀκνηρῶς βαδίζοντος, μήτε γέροντος, μήτε παιδός, τὴν πορείαν εἶναι τοῦ ἡλίου, καὶ λ' σταδίων καθαρῶν εἶναι.

Ἐπειδὴ δὲ ἔφαμεν καθυποβεβηκέναι τοὺς ἀστέρας τοὺς πλάνητας τῶν ἐπάνω· καὶ τὴν ἀνωτάτω ζώνην ἔχειν τὸν τοῦ Κρόνου· τὴν δὲ μετὰ ταύτην τὸν τοῦ Διός· τὴν δὲ τρίτην τὸν τοῦ Ἄρεος· καὶ ἐφεξῆς τῶν ἄλλων· ἴσως ἂν ζητήσειέ τις πῶς φαμέν, εἰ οὕτω τύχῃ, Κρόνον, καὶ ἥλιον ἐν κριῷ εἶναι· ἢ σελήνην, καὶ Δία ἐν ταύρῳ· ἢ ἄλλους τινὰς ἀστέρας * σύνοδον, ὁπότε μὴ οἷόν τε ἐν τῷ αὐτῷ ὕψει φερομένους. λεκτέον δὲ ὅτι ὑπ' ἀλλήλους ὄντες ὥστε συνόδους ποιεῖν, ὅταν κατὰ κάθετον ἀλλήλων γένωνται. εἰδέναι δὲ χρὴ ὡς οἱ ἀστρονόμοι διδόασι ζώνας τῶν πλανωμένων ἀστέρων. ὁ δὲ Πλάτων σφαίρας εἶναι λέγει, μίαν ὑπὸ μίαν ἑκάστην. ὁ δὲ Ἄρατος περὶ τῶν πέντε λόγον παραιτησάμενος, μετὰ τὴν τῶν φαινομένων δεῖξιν, περὶ ἡλίου καὶ σελήνης λέγει.

* f. σύνοδον ποιεῖν

Τῶν δὲ ἀστέρων οἱ μὲν ἀπλανεῖς ἐνηρμόσθαι τῷ οὐρανῷ, καὶ εἰσὶν ἀκίνητοι κατὰ τὸν ἴδιον λόγον· συμπεριφέρονται δὲ τῇ ῥύμῃ τοῦ οὐρανοῦ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτά, καὶ ὡσαύτως δύνοντες, καὶ ἀνατέλλοντες· διὸ καὶ ἀπλανεῖς ἐκλήθησαν. ἄλλοι δέ εἰσιν ἑπτὰ ἀστέρες κατωτέρω τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῷ * αἴθρᾳ, καὶ ἰδίως, καὶ μετὰ τοῦ οὐρανοῦ κινούμενοι. οἵτινες τὴν ἰδίαν κίνησιν ἔχειν, καὶ μὴ ἐμπεπῆχθαι τῷ οὐρανῷ, ἀλλ' ἐν τῷ αἰθέρι φέρεσθαι, οὔτε κατὰ τὰ αὐτά, οὔτε ὡσαύτως ἀνατέλλουσι· διό, πρὸς σύγκρισιν τῶν ἀπλανῶν, πλάνητες λέγονται. οἱ δὲ Πυθαγόρειοι οὐ μόνον τοὺς πλάνητας ἰδίαν κίνησιν ἔχειν φασίν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπλανεῖς· ὥσπερ μέντοι κινεῖσθαι τὸ τρύπανον περιδινούμενον περὶ τὸν αὐτὸν τόπον. ἐκλείπειν δὲ ἕκαστον τῶν ἀστέρων δοκεῖ, ὅτε προσγειότερος αὐτοῦ κατὰ κάθετον γενόμενος, ὑπεισέλθῃ τὴν αὐγὴν τοῦ ἡλίου.

* f. αἰθέρι.

Περὶ ἡλίου.

ιθ'. ΠΟλλοὶ τῶν ἐπιφανεστέρων περὶ * ἡλίου, καὶ σελήνης ἐπραγματεύσαντο· ἰδίᾳ δὲ καὶ περὶ τῶν πέντε. διὸ καὶ Ἄρατος ἰδίως μὲν περὶ ἡλίου, καὶ σελήνης πρὸς τῷ τέλει τῶν ποιημάτων εἶπεν· ἰδίᾳ δὲ περὶ τῶν πέντε ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ κανόνι. τὴν δὲ οὐσίαν τοῦ ἡλίου Πλάτων περιέργως ἐκ πυρὸς εἶναί φησι· τινὲς δὲ τῶν φυσικῶν ἐξ ἀναθυμιάσεως γῆς, καὶ νεφῶν αὐτὸν εἶναι. Ἀναξαγόρας μύδρον αὐτὸν εἶπε. Φιλόλαος δὲ τὸ πυρῶδες, καὶ διαυγὲς λαμβάνοντα ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ αἰθερίου πυρός, πρὸς ἡμᾶς πέμπειν τὴν αὐγὴν διά τινων ἀραιωμάτων. ὥστε κατ' αὐτὸν τριπλοῦν εἶναι τὸν ἥλιον· τὸ μέν, ἀπὸ τοῦ αἰθερίου πυρός· τὸ δὲ ἀπ' ἐκείνου πεμπόμενον ἐπὶ τὸν ὑαλοειδῆ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον ἥλιον· τὸ δέ, ἀπὸ τοῦ τοιούτου ἡλίου πρὸς ἡμᾶς πεμπόμενον. Ἐπίκουρος δὲ κισσηροειδῆ αὐτὸν ἔφη ἐκ πυρὸς διά τινων τρημάτων τὸ φῶς ἐκπέμποντα. τινὲς δέ, ὧν ἐστι καὶ Ἀναξίμανδρος, φασὶ πέμπειν αὐτὸν τὸ φῶς, σχῆμα ἔχοντα τροχοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ τροχῷ κοίλη ἐστὶν ἡ πλήμνη· ἔχει δὲ ἀπ' αὐτῆς ἀνατεταμένας τὰς κνημίδας πρὸς τὴν ἔξωθεν τῆς ἀψῖδος περιφοράν· οὕτω καὶ αὐτὸν ἀπὸ κοίλου τὸ φῶς ἐκπέμποντα, τὴν ἔκλαμψιν τῶν ἀκτίνων ποιεῖσθαι,

* f. ἡλίου.

De eo anno, qui magnus dicitur; & quot annis cujuſlibet planetarum revolutio conſtet.

Rurſus prima omnium Saturni ſtella ab uno ſigno ad idem, ut minus accurate dicam, & platice, in annis triginta revertitur: ab eodem vero puncto ad idem punctum, in annis 350635. Atque is eſt, qui magnus annus appellatur. Jovis ſtella ſecunda ſitu ad idem ſignum platice in annis 12 regreditur: ad idem punctum in annis 170650. Martis ſtella circuitum abſolvit a ſigno ad ſignum rediens annis duobus: ad idem vero punctum, annis 120000. Luna quolibet menſe a ſigno ad idem ſignum revertitur. Sol vero diebus 365, & minuto: quod tempus ſolaris appellatur annus. ſimiliter & Veneris, ac Mercurii ſtellæ, iiſdem ac ſol, ad id ſignum, unde profectæ ſunt, annuo intervallo referuntur: nam pæne eadem celeritate rapiuntur. Ob id de illarum ſitu controverſia naſcitur. Horum ſpatiorum, velut phthongorum ab infimis locis ad zodiacum uſque, intervallum ejuſmodi eſt, quod a Muſicis vocatur diapaſon. 18.

At Chaldæi mortalium omnium longe curioſiſſimi auſi ſunt curſum ſolis atque horas deſcribere. Etenim horam illam, qua in æquinoctiis conſtitutus polum ex æquo ſecundo dividit, in triceenos terminos dividunt: adeo ut triceſimam partem horæ, quæ in æquinoctiali die fit, terminum ſolaris curſus nominent. Aſſerunt præterea iter viri, qui neque curſu feratur, neque lente gradiatur; neque ſenex ſit, aut puer; ſolis iter eſſe; ac tricena eſſe mera ſtadia.

Cum autem planetas dixerimus ſuperioribus ſtellis ſubjectos eſſe: ac ſupremam zonam obtinere Saturnum: proximam ab eo, Jovem: tertiam eſſe Martis; ac deinceps ceteros: quæret aliquis fortaſſe, quomodo dici ſoleat, Saturnum, exempli gratia, vel ſolem in ariete verſari: aut Lunam, vel Jovem in tauro: vel alias ſtellas ibi in ſynodo eſſe; cum in eadem altitudine eſſe nequeant. Huic ita reſpondemus, cum ſibi invicem ſubjecta ſint ea ſidera, ſynodum facere: cum videlicet directe unum alteri ſubjicitur. Sciendum tamen eſt aſtronomos planetis circulos aſſignare: Platonem vero ſphæras eſſe putare, quarum ulteri alteri ſuppoſita ſit. Aratus porro cum de quinque planetis ſcribere renuiſſet, poſtquam de apparentibus carmen abſolvit; de Sole agit, ac Luna.

Igitur ſtellarum, quæ inerrantes dicuntur, infixæ ſunt cælo, & peculiari ratione ſunt immobiles: tamen cæli circumvolutione rapiuntur, iiſdem locis, ac ſimiliter occaſus ortuſque facientes: ob id inerrantes dictæ ſunt. Præter has aliæ ſunt ſeptem numero ſtellæ infra cælum quæ in æthere tam proprio motu, quam impreſſo iis ab cælo moventur. quæ cum proprios, ut dixi, motus habeant, neque in cælo defixæ ſint, ſed in æthere ferantur; neque locis iiſdem, nec eodem modo oriuntur, & occidunt: propterea cum fixis comparatæ planetæ vocantur. At vero Pythagorei non ſolam planetis, ſed etiam fixis peculiarem motum attribuunt: quem quidem ejuſmodi eſſe volunt, qualis eſt terebræ, quæ circum eumdem locum volvitur. Denique tunc unaquæque ſtellarum deficere videtur, cum citima terris, ac ſoli ex directo poſita ſub ejus ſplendorem ſubit.

De Sole.

De principatum tenentibus ſideribus Sole, ac Luna complures egerunt; ac privatim etiam de quinque. Hinc Aratus de Sole ac Luna operis in fine ſcripſit; de quinque vero in eo qui inſcriptus eſt Canon. Quod ad ſolis naturam pertinet, curioſius Plato ex igne conſtare docet: quidam phyſici e terræ ac nubium exhalationibus. Anaxagoras maſſam ignitam. Philolaus eumdem quicquid habet igneum, ac tranſparens, ex ætherio igne, quod ſupra ipſum eſt, exprimere putat, ac per quædam rimarum interſtitia ſplendorem ad nos tranſmittere. adeo ut triplex ſit ex ejus opinione ſol. Nam partim ex ætherio igne conflatus eſt: partim ab eo ad ſolem illum, quem vitri ſimilem vocat, nonnihil emittitur: partim ab hoc ipſo ad nos uſque permanat. Epicurus pumicis ſpeciem habere cenſet, atque ex igne per quædam foramina ſplendorem ejaculari. Nonnulli, ut Anaximander, lucem ab eo, qui ſit rotæ ſimilis, emitti ſentiunt. Nam ut in rota cavus eſt modiolus, cui inſiti radii ad ſummæ curvaturæ ambitum extenti ſunt: ita ſolem aiunt ex cavo lumen effundentem radios ſpargere, 19.

quibus circumquaque colluſtrat. Sunt qui cavo ea loco, & anguſto, tubæ inſtar, illius manare lucem exiſtiment, velut igneas faces. Jam figura ſolis ab aliis cum diſco comparatur. Heraclitus ſcaphæ ſimilem putat: Stoici ſphæræ. Ceterum de ſole plerique commentarios ediderunt: at Thraſyllus, & Adraſtus Peripateticus, & Aphrodiſienſis. Deficit autem, eo quod Luna, ut quidam aſſerunt, directe ſe inter ipſum & nos medium interponit; quod at probabilius oporret amplecti. Eſt enim Luna terræ vicinior ſole, atque depreſſior; quod Aratus ita teſtatur:

Stans inter terram, ſolemque directe.

Neque vero defectum patitur ſol: etſi ita nobis videtur. Nam cum ad perpendiculum ei ſubjecta Luna fuerit; illius radiis obſtat, ne ad nos, qui in terra ſumus, uſque pertingant. Itaque nobis multo inferioribus Luna deficere videtur. Sed nec totius ſolis; verum partis ejus dumtaxat defectio accidit. Non enim poteſt longe minor ipſo Luna totum abſcondere. Quam ob cauſſam non ab omnibus ſimul hominibus deficiens cernitur; ſed alias ab aliis; velut in tractu Syenes, Alexandriæ, & Elephantines eodem tempore deficiens videtur. Hæc enim omnia loca ad idem clima pertinere videntur. De eclipſibus ſolis ſecundum climata ſeptem ſcripſera complures: ut Orion, Apollinaris, Ptolemæus, Hipparchus. Climata dicuntur ideo, quod terra minime plana ſit; ſed nonnullas devexitates habeat: quoniam partes ejus eminentiores aliæ ſunt, aliæ dejectiores: ac gentes aliæ aliis in locis habitant. Annus ſolis ἐνιαυτὸς vocatur, quod ἐν αὐτῷ, in ſeipſo tempeſtates omnes quatuor complectitur, ut Euripides indicat:

Quoniam in ſe cuncta complectens habet.

Appellatur annus ſolis ab eodem ſigno ad idem redeuntis converſio in CCCLXV. diebus, & exigua inſuper parte. ad idem vero punctum octodecim annis vertentibus redit: ſi eſt germanum opus Eratoſthenis. ** Hic enim ſcripſit, oſtenditque non eſſe auctorem Eudoxum. At, ut cenſent alii, fit illa reverſio in annis ſex & ſeptuaginta. quæ eſt Calippi ſententia. Meto vero novemdecim annis fieri putat; quem Aratus his verſibus ſecutus eſt:

——— celebrantur jam
Novemdecim circuli ſplendidi ſolis.
Tum quos a balteo ad extremum Orionem
Nox circumvolvitur; & ad canem audacem Orionis.

De Solis magnitudine.

20. SOL, ut aiunt, terram magnitudine ſuperat. Quidam vero pedalem, alii octuplo, alii undevicies majorem faciunt; eumdem contrario ſtellis inerrantibus ac proprio motu ab occaſu in ortum ferri volunt; interim dum ab inerrantium ſphæra ab ortivis partibus in occiduas rapitur; ut his verſibus teſtatur Euripides:

Oſtenſo enim aſtrorum contrario motu,
Populos ſervavi, & tyrannus conſedi.

Nam Atreus contrarium motum planetarum reperit, ut & ſolis ab ortu tendentis ad occaſum. Etenim quemadmodum ſi formica in exteriore rotæ ambitu contraria atque illa progreſſione ab occaſu moveatur in orientem, accidet id quidem, uti rotæ circuitione ab oriente rapiatur occaſum verſus: ſuopte vero motu ab occaſu in ortum. at nos propriam illius motum, quod lentiſſimus ſit, ægre diſcernimus. Ob id oculos noſtros effugit formicæ progreſſio, quod ſit converſio illa rotæ citatior. Eodem modo & de ſole cogitandum eſt, at ir formicæ inſtar ſit, cælum rotæ. Quod adeo in ſphæra ipſa demonſtrari poteſt. Nam ſi concipiamus animo primum arietem exoriri, in eoque verſari ſolem, poſt xxx. dies ab ariete tranſitum ab illo factum invenimus ad taurum, qui ab ariete proximus eſt. Igitur ab occiduis partibus ad orientales; non contra ab orientalibus ad occiduas, illum cieri deprehendimus. Quocirca dubium non eſt, moveri ipſum, ferrique proprio motu ab occiduis partibus in orientales.

καὶ ἔξωθεν αὐτοὺς κύκλῳ φωτίζων. τινὲς δὲ ὡς ἀπὸ σάλπιγγος ἐκ κοίλου τόπου, καὶ στενοῦ ἐκπέμπειν αὐτὸν τὸ φῶς ὥσπερ πρηστῆρας. σχῆμα δὲ αὐτοῦ, οἱ μὲν, δισκοειδές· Ἡράκλειτος δὲ, σκαφοειδῆ· Στωϊκοὶ δὲ, σφαιροειδῆ εἶναι λέγουσι. πολλοῖς δὲ περὶ αὐτοῦ πραγματεῖαι γεγόνασιν, ὥσπερ Θρασύλλῳ, καὶ Ἀδράστῳ τῷ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου, καὶ Ἀφροδισιεῖ. ἐκλείπει δὲ, ὡς μέν τινές φασιν, ἐμφραττούσης αὐτὸν τῆς σελήνης κατὰ κάθετον αὐτῷ γενομένης, ὃ καὶ μᾶλλον, ὡς πιθανὸν, πιστέον. προσγειοτέρα γὰρ αὐτοῦ ἐστιν ἡ σελήνη, καὶ ταπεινοτέρα τοῦ ἡλίου. ὅπερ γὰρ καὶ ὁ Ἄρατος λέγει·

Σταμένη γαίης τε, καὶ ἠελίου κατ' ἰθύ.

Οὐκ ἐκλείπει δὲ ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡμῖν δοκεῖ. κατὰ κάθετον γὰρ ἡ σελήνη γενομένη τοῦ ἡλίου, ἀνείργει τὰς ἀκτῖνας ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς αὐγὰς αὐτοῦ. καὶ ἡμῖν οὕτω φαίνεται ταπεινοτέρας τῆς σελήνης οὔσης. οὐχ ὅλου δὲ, ἀλλὰ μέρους ἔκλειψις γίνεται. οὐ γὰρ δυνατὸν ἐλάττονα οὖσαν τὴν σελήνην πολὺ, ὅλον ἀποκρύπτειν τὸν ἥλιον. διὸ οὐ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἅμα ἐκλείπειν * δοκῶν, ἀλλὰ παρ' ἑτέροις ἄλλοτε. οἷον ἐν Συήνῃ, καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ Ἐλεφαντίνῃ ἅμα ἐκλείπει. τῷ γὰρ αὐτῷ κλίματι δοκεῖ ταῦτα τὰ χωρία εἶναι. ἐπραγματεύσαντο δὲ πολλοὶ περὶ ἐκλείψεων ἡλίου κατὰ τὰ ἑπτὰ κλίματα· ὥσπερ Ὠρίων, ὁ Ἀπολλινάριος, Πτολεμαῖος, Ἵππαρχος. κλίματα δὲ εἴρηται, διὰ τὸ τὴν γῆν μὴ εἶναι ὁμαλὴν, ἀλλὰ ἔχειν οἷον ἐγκλίματά τινα, ὑψηλοτέρων ὄντων, καὶ ταπεινοτέρων τῶν μερῶν αὐτῆς· καὶ τὰς οἰκήσεις τῶν ἐθνῶν ἄλλας ἀλλαχοῦ εἶναι. ἐνιαυτὸς δὲ ἥλιος εἴρηται, ἐπεὶ ἔχει τὰς πάσας ὥρας ἐν ἑαυτῷ τέσσαρας κατὰ τὸν Εὐριπίδην· * f. δοκεῖ.

Οὕνεκ' ἐν αὐτῷ πάντα συλλαβὼν ἔχει.

Λέγεται δὲ ἐνιαυτὸς ὁ ἀπὸ τοῦ ζωδίου ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀποκατάστασις ἀνὰ ἐν ἡμέραις τξε', καὶ ἐλαχίστῳ μορίῳ. ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον ἀποκαθίσταται ἐν ὀκτωκαιδεκαετηρίδι, εἴγε γνήσιόν ἐστι τὸ σύγγραμμα Ἐρατοσθένους. οὗτος γὰρ ἀπογράφει δεικνὺς, ὡς οὐκ ἔστιν Εὐδόξου. κατὰ δέ τινας ἐν * ἑβδομήκοντα ἔτεσιν· ὡς δόξα ἐστὶ καὶ Καλλίππου. κατὰ δὲ Μέτωνα δι' ἐννεακαιδεκαετηρίδος. τούτῳ κατηκολούθησεν Ἄρατος· φησὶ γάρ Mendoſa iſta ſunt. * f. ἑξ καὶ ἑβδ.

——— συναείδεται ἤδη
Ἐννεακαιδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο·
Ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης ἐς ἔσχατον Ὠρίωνα
Νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

Περὶ μεγέθους ἡλίου.

ΜΕγέθει ἡλίου μείζω γῆς φασι. καὶ οἱ μὲν, ποδιαῖον· οἱ δὲ ὀκταπλάσιον· οἱ δὲ ἐννεακαιδεκαπλάσιον. φέρεσθαι δὲ αὐτὸν τὴν ἐναντίαν τοῖς ἀπλανέσι φορὰν κατὰ τὴν ἰδίαν κίνησιν ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολάς. ἄγεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς ἀπλανοῦς ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν ἐπὶ τὰ δυτικὰ, κατὰ τὸν Εὐριπίδην λέγοντα· κ'.

Δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδὸν,
Δόμους τ' ἔσωσα, καὶ τύραννος ἵζομαι.

Ἀτρεὺς γὰρ εὗρε τῶν πλανήτων τὴν ἐναντίαν φορὰν, ὥσπερ καὶ ἡλίου ἀπὸ ἀνατολῶν κινουμένου, καὶ φερομένου εἰς δυσμάς. ὥσπερ γὰρ εἰ τύχοι μύρμηξ ἕρπων ἔξωθεν περιφερείας τινὸς ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς τὴν ἐναντίαν τῷ τροχῷ ποιούμενος πορείαν, συμβήσεται αὐτὸν ὑπὸ μὲν τῆς τοῦ τροχοῦ περιδινήσεως ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς ἄγεσθαι· ὑπὸ δὲ τῆς ἰδίας κινήσεως ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολάς. ἡμῖν δὲ δυσκατάληπτον εἶναι συμβαίνει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κίνησιν, ἅτε δὴ μικρὰν οὖσαν. διὸ καὶ παρατρέχει ἡμῶν τὴν ὄψιν ἡ τοῦ μύρμηκος κίνησις, ὀξυτέρας οὔσης τῆς τροχοῦ. τὸν αὐτὸν τρόπον νόει καὶ ἐπὶ ἡλίου. ἔστι γὰρ τροχὸς ὁ οὐρανὸς, ὁ δὲ ἥλιος ἀντὶ μύρμηκος. τὸ δὲ δεῖξαι ταύτην ἐπ' αὐτῆς τῆς σφαίρας ἐστὶν ἰδεῖν. ἐὰν γὰρ ὑποθώμεθα πρῶτον ἀνατέλλειν κριὸν, καὶ τὸν ἥλιον ἐν αὐτῷ εἶναι, ἐπὶ ἡμέρας λ' τὴν μετάβασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κριοῦ εὑρίσκομεν εἰς τὸν ταῦρον γενομένην. ὁ δ' ἐστι μετὰ τὸν κριόν. ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἄρα μερῶν ἐπὶ τὰ ἀνατολικὰ, ἀλλ' οὐχὶ ἀνάπαλιν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐπὶ τὰ δυτικὰ εὑρίσκομεν φερόμενον αὐτόν. δῆλον ἂν ὡς κινεῖται, καὶ φέρεται κατὰ τὴν ἰδίαν κίνησιν ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἐπὶ τὰ ἀνατολικά.

Περὶ

Digitized by Google

Περὶ σελήνης.

κα'. Τινὲς οὐδὲ ὅλως βούλονται εἶναι σελήνην· ἄλλοι δὲ αὐτὴν ἐξ ἀναθυμιάσεως γῆς εἶναι λέγουσιν· ἕτεροι δὲ ἐκ πυρός· ἄλλοι ἐξ ἀέρος· ἄλλοι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· ἕτεροι δὲ γῆν πεπυρωμένην στερέμνιον, ἔχουσαν πῦρ. εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῆς οἰκήσεις ἄλλας, ποταμούς τε, καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς· καὶ τὸν λέοντα τὸν Νεμεαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἀπόσπασμα αὐτὴν φησὶν ἡλίου. σχῆμα δὲ αὐτῆς οἱ μὲν σφαιροειδές· οἱ δὲ δισκοειδές. κατὰ μῆνα δὲ ἐκλείπει· ὡς μὲν Ἡράκλειτός φησιν· ὁμοίως τῷ ἡλίῳ τοῦ βοθυνοειδοῦς σχήματος ἀναστρεφομένου. ἄλλοι δὲ τοῦ στομίου τοῦ βροχοειδοῦς, δι' οὗ ἐκπέμπεται τὸ φῶς, ἀποφραχθέντος. οἱ δὲ ἄλλοι, ὅταν περὶ τὸ κωνοειδὲς τῆς γῆς γένηται δύνουσα. οἱ δὲ οἱ πολλοί, κατὰ διάμετρον γενομένην ἡλίῳ. γίνεται δὲ κατὰ μῆνα ἕκαστον. γένεσις δὲ σελήνης, καὶ ἀνατολὴ διαφέρει. μετὰ γὰρ τρεῖς, ἢ τέσσαρας τοῦ γεννηθῆναι ἡμέρας φαίνεται, καὶ οὐχ ἅμα τῷ γεννηθῆναι. ἀνατέλλει δὲ οὐχ ὅλον τὸ φῶς ἔχουσα περιφερές, ἀλλὰ μηνοειδής. μέχρι δὲ τοῦ ἡμίσεος αὐξηθεῖσα γίνεται διχότομος. ἐὰν δὲ τὸ δίμοιρον περιφωτισθῇ, καλεῖται ἀμφίκυρτος. πληρωθεῖσα δὲ γίνεται πλησισέληνος, καὶ πανσέληνος, καὶ διχομηνία. πεντεκαιδεκαταία γάρ ἐστι πληρωθεῖσα· ὅ ἐστιν ἥμισυ μηνός, διχαζομένων τῶν λ' ἡμερῶν. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πανσελήνου ἄρχεται μειοῦσθαι, καὶ γίνεται πρῶτον ἀμφίκυρτος, εἶτα διχότομος, εἶτα μηνοειδής. ἄξιον δὲ ζητῆσαι τί δή ποτε ἐπὶ τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης ταῦτα τὰ σχήματα γίνεται. φασὶ δὴ οὖν οἱ μὲν λέγουσι περὶ τὸν κῶνον αὐτὴν γενομένην τῆς γῆς ταῦτα πάσχειν. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐν ὄρει ἀναβαίη, καὶ ἐπὶ ἄκρου αὐτοῦ σταίη, ὅλος φαίνεται τοῖς ἀπόθεν οὖσι· κατιὼν δὲ ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος, τοῖς κατόπιν αὐτοῦ οὐκ ἔτι ὅλος φαίνεται,
* ſ. περί. ἀλλὰ * περὶ τοὺς πόδας ἀφανὴς ἐστί, ὅ ἐστι μᾶλλον κατιὼν κατὰ βραχύ, ἕως ὁ ὅλος ἀφανὴς γένηται· οὕτω φασὶ καὶ τὴν σελήνην, ποτὲ μὲν πλήρη φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει, περὶ τὸν κῶνον γενομένην τῆς γῆς, οὐχὶ μειουμένην αὐτήν, ἀλλ' ἡμῖν οὕτω φαινομένην. οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν κατόπτρῳ παραπλησίαν εἶναι, ἐκλείψεις λέγουσι γίνεσθαι αὐτῆς, ὡς τὸ ποτὲ μὲν πλήρη φαίνεσθαι αὐτὴν αἴτιον γίνεσθαι, ποτὲ δὲ ἐνδεᾶ φωτὸς εἶναι. ὥσπερ γὰρ εἰ κάτοπτρον λαβών τις ἐθέλοι τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἀντανάκλασιν τοῦ εἰδώλου θεάσασθαι, ἐξ ἐναντίας τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν θέσιν τοῦ κατόπτρου ποιεῖται· οὕτω γὰρ ποιήσας, ὅλον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεάσεται ἐν τῷ κατόπτρῳ. εἰ δὲ πλαγιάσειε τὸ κάτοπτρον, πρὸς τὸν πλαγιασμὸν καὶ τὴν ἔγκλισιν τοῦ κατόπτρου, ἢ τὸ δίμοιρον, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ βραχύ τι μέρος αὐτοῦ θεάσεται ἀνακεκλασμένον τοῦ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ κατόπτρου ἐκκλινομένου. οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης. ταύτῃ τῇ δόξῃ ἔοικεν Ἄρατος ἀκολουθεῖν· φησὶ γάρ·

Αἰεὶ δ' ἄλλοθεν ἄλλα παρακλίνουσα πρόσωπα,

ὡς τὸ τοῦ κατόπτρου παράδειγμα αἰνιττόμενος. προείρηται δὲ ὁ κόσμος σφαίρας ἔχειν σχῆμα. ἔξωθεν μὲν κυκλοτερῶς περιειλημμένον ἔχων τὸν οὐρανόν· μεσαιτάτην δὲ τὴν γῆν, κέντρου καὶ σημείου τάξιν ἐπέχουσαν· μεταξὺ δὲ αὐτῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ αἰθέρα τε αὐτὸν εἶναι, καὶ ἀέρα, καὶ ὕδωρ σφαιρικῶς ὑπ' ἀλλήλων ἐχόμενα. κόσμον δὲ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τὴν διακόσμησιν, καὶ εὐταξίαν ἐκάλεσαν οἱ παλαιοί. ὡς καὶ Ὅμηρος·

Κοσμῆσαι ἵππους τε, καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

καὶ πάλιν,

Αὐτὰρ ἐπεὶ κόσμηθεν ἅμ' ἡγεμόνεσσιν ἕκαστοι.

Τὴν ἐντάξιν λέγων. αἰθὴρ δὲ λέγεται, ἀπὸ τοῦ αἴθειν· πυρώδης γάρ ἐστιν. ἢ ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν καὶ ὁρμᾶν· ἐπειδὴ ἀεὶ περιφέρεται. ἀὴρ δέ, ἀπὸ τοῦ ἄειν· ἄειν γὰρ τὸ πνεῖν. οὐρανὸς δὲ ὅθεν ἐκλήθη προείρηται.

Ζητοῦσι δέ τινες εἰ πυρώδεις εἰσὶν οἱ ἀστέρες, πῶς οὐ καίουσιν ἡμᾶς φαινόμενοι. λέγομεν ἂν ὡς εἰσὶ μὲν ὑπὲρ γῆς· καταμαυροῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ ἀμαυροῦνται. ἐν γοῦν ἐκλείψεσι τοῦ ἡλίου πολλάκις ἀστέρες ὤφθησαν ἐν ἡμέρᾳ. καὶ πάλιν ζητοῦνται εἰ ἐμπεπήγασι τῷ οὐρανῷ οἱ ἀστέρες, πῶς ὁρῶμεν ἐνίοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας καταφερομένους ἀστέρας. φαμὲν δὲ ὅτι οὐκ αὐτοὶ καταπίπτουσιν, ἀλλὰ φῶς τι ἐξ αὐτῶν ἀπορρεῖ· καὶ ὥσπερ οἱ ἄνθρακες ῥιπιζόμενοι, ἢ κινούμενοι λαμπρότεροι γίνονται, καὶ σπινθῆρας ἀποπέμπουσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀστέρες ποτὲ μὲν ἀμυδροί, ποτὲ δὲ φαιδροὶ γίνονται· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ φῶς ἐξ αὐτῶν ἐκπέμπουσι.

De Luna.

Sunt qui Lunam eſſe funditus negent; alii terrenis exhalationibus conſtare putant; quidam ex igne; alii ex aere: nonnulli ex elementis quattuor exiſtere; aliqui terram ignitam, ſolidam, & igne circumfuſam eſſe ſentiunt. Ad hæc aliam in ea regionem ad habitandum ineſſe, cum fluviis & ceteris, quæ in terra videntur. indeque Nemeæ illum leonem delapſum eſſe fabulati ſunt. Empedocles avulſam hanc a Sole partem eſſe docuit. Figuram habet, ut quidem rati ſunt, ſphæræ: ut alii, diſci ſimilem. Deficit menſe quolibet; quod Heraclitus, ſimiliter atque in Sole, fieri putat inverſa ſplendente forma. alii cavo illo circinatoque ore, per quod lumen emittitur, obſtructo. quidam tunc accidere cenſent, quum circa terræ conum verſatur occidens. Communis eſt opinio, id tum fieri, cum ex diametro Soli eſt obverſa. Hoc vero ſingulis menſibus evenit. Differt autem ab ortu Lunæ nativitas. Quippe poſt tres quatuorve, quam eſt nata, dies apparet, non ſimul atque nata eſt. Cum oritur, non completam habet lucis orbem, ſed falcatum. exinde ad dimidium aucta, ſemiplena fit; ubi beſſe colluſtrata eſt, ἀμφίκυρτος, id eſt gibboſa nominatur. abſoluto jam orbe plena Luna dicitur, & plenilunium, quod decimo quinto die accidit, hoc eſt dimidio menſe, tricenis diebus bifariam partitis. Poſt id tempus minui incipit: ac primum dimidiato orbe major; tum dimidia fit: inde falcata. Hic non abſurde quæritur qua de cauſa tot in Luna ſpecies accidant. Reſpondent aliqui; cum circa terræ conum exiſtit, id ei contingere. Velut ſi quis montem conſcendens in ejus vertice conſiſtat, totus e longinquo proſpici poterit. Idem ſi ad partem alteram deſcenderit, iis, qui pone ipſum erunt, non jam totus apparebit; ſed præter pedes primo reliquum corpus; tum paullatim magis magiſque demittens ſeſe videri totus deſinet. Non ſecus in Luna fieri cenſent; plena ut alias cernatur, alias parte ſui lucida, cum eſt in cono terræ: non quod minuatur ipſa, ſed quod nobis ita videatur. Verum qui ſpeculi ſimilem eam eſſe dicunt, defectiones ipſam experiri ſentiunt; quibus efficitur ut interdum plena cernatur, alias lucis indiga. quemadmodum qui ſumpto ſpeculo imaginis refractæ ſpeciem in eo contueri velit, illud ſibi ex adverſo collocat. Ita quippe totam in eo vultum ſuum aſpiciet; ſin ſpeculum ex obliquo reſpexerit, prout erit obliquatio, declinatioque ſpeculi, beſſem, aut ſemiſſem, aut exiguam aliquam vultus ſui partem refractam videbit, prout quod ſpeculum declinet. Eadem & Lunæ ratio eſt. Huic opinioni ſubſcripſiſſe putes Aratum, cum ita loquitur; 21.

Semper aliunde alias declinans facies,

alludens ad ſpeculi ſimilitudinem. Sphæricæ figuræ eſſe mundum jam diximus, quem in orbem extrinſecus amplectitur cælum. terra autem in medio ſita, centri, atque puncti rationem obtinet. Inter hanc cæłumque interjecta ſunt æther, aer, & aqua, ſphærarum more inter ſe conferta. Mundum porro κόσμον ab ordine, ac diſpoſitione veteres appellarunt. ſic Homerus,

Ordinare equos, & viros clipeatos.

Item.

Ceterum ubi ordinati ſunt cum ducibus ſinguli.

Inſtructionem hoc verbo ſignificans. Nam æther ἀπὸ τοῦ αἴθειν, quod eſt *ardere*, dicitur. eſt enim igneus. ſive a verbo θεῖν *currere*, & incitate ferri. quoniam aſſidue circumagitur. Aer ab eo quod eſt ἄειν, hoc eſt flare, nomen accipit. Cælum unde vocatum ſit, paullo ante meminimus.

Hic a nonnullis quæritur, cur cum ignitæ ſint ſtellæ, nequaquam nos ſuis ardoribus exurant. Reſpondemus, ſupra terram illas eſſe quidem; ſed obſcurari Solis radiis, & hebetari. Quocirca ſæpenumero de die, cum Sol deficit, ſtellas intuemur. Rurſus quæritur, ſi infixæ ſunt cælo ſtellæ, cur noctu, & interdiu labi eas a cælo videamus. Cui ſic occurrimus; non ipſas cadere ſtellas, ſed ſplendorem quemdam ex illis profluere. atque ut ventilati, aut agitati carbones coruſcant magis, ac ſcintillas evibrant. ita ſtellæ obſcuræ ſunt interdum: alias ſplendent: nonnumquam lumen ex ſeſe jaculantur.

Jam vero, quoniam mundus ſphærica figura præditus eſt, & in ejus medio centri locum occupat terra; axis in ea vocatur linea, quæ a ſphæræ ambitu trajecta per centrum ad ambitum pertinet; quem circum ſphæra volvitur, ſive per ſeſe, ſive alterius impulſu. Nam utraque ſententia extat apud Platonem in Politico.

De circulis ſphæræ, qui ſunt numero XI.

22. UNdecim ſunt circuli. quorum maximi duo ſunt extra ſphæram; horizon, & meridianus. obliqui ſunt duo maximi, ſuperioribus æquales, zodiacus, & lacteus. Coluri duo ſunt maximi & ipſi, paralleli quinque: quorum medius æqualis eſt omnibus iis, quos recenſuimus. Horizon ergo & meridianus æquales ſunt, quoniam per centrum dividunt ſphæram. Atque ut de ſingulis agatur.

Horizon inde dictus eſt, quod hemiſphærium ſupra terram ab eo, quod ſubter eſt, ſeparat. Nam cum extrinſecus ſphæræ circumpoſitus ſit, velut Oceanus eſt circumquaque terram alluens, e quo ſtellæ nobis oriri, & in eum occidere videntur. Hinc Neoptolemus Parianus in Trichthonia:

—— cui tota circumflua illigatur terra.

Unde Aratus etiam Oceanum appellat hunc circulum cum in aliis, tum in iſtis verſibus:

Porro iſte Oceani tantum ſupereminet undam,
Quantum intereſt a capricorno aſcendente maxime
Cancrum ad aſſurgentem.

quod ex Homero expreſſiſſe videtur: cujus hæc verba ſunt:

Incidit Oceano fax lucida ſolis,
Trahens noctem nigram ſuper almam terram.

Item,

Sol exortus eſt relinquens præclaram lacum.

At philoſophi & geometræ horizontem illum vocant, quem Aratus hemiſphæria duo partiri memorat, cum ait,

—— ubi extremi
Miſcentur occaſus, & ortus invicem.

Præterea cogitandum eſt horizontem, ac meridianum intra ſphæram eſſe. Nam nulla res extra ipſam eſt. Sed ut animo capere poſſimus, extra eſſe finguntur, & interiorem ſphæram circumſcribere.

Meridianus ad hoc aſſumitur, ut orientalem mundi partem ab occidua ſecernat. tum ut intelligamus ſolem, ac reliqua ſidera, cum ad illum pervenerunt, medium ſupra terram obtinere cælum. quod tempus μεσημβρίαν appellamus, id eſt meridiem, quaſi μεσημερίαν. Obliquos circulos quidam aſpectabiles omnes eſſe volunt. alii ſoli hoc lacteo tribuunt: ceteros aiunt intelligentia ſola conſtare.

De zodiaci latitudine.

23. ZOdiacus circulus obliquus maximum habet ambitum, iſque a ſphæræ centro deſcribitur. Hujus latitudo intervallo definitur, quod a capricorno ad cancrum pertinet. Hoc ſpatium exprimere voluit Aratus his verſibus:

Ceterum hic Oceani tantum ſupereminet undam,
Quantum eſt a capricorno aſcendente maxime
Ad aſſurgentem cancrum.

Per hunc circulum commeare videntur planetæ ſeptem ſub tribus lineis. Qui quidem exprimitur in ſphæra, ut itineris planetarum latitudinem agnoſcamus. Nam planetæ quinque non una in linea circumferuntur. Quid igitur cauſſæ eſt cur non duo circuli circuitus illius; ſed tres, in zodiaco deſcripti ſunt? Nimirum quod quinque illi, quos diximus, planetæ latum id omne ſpatium, quod circulis duobus includitur, obeundo peragrant: ſol autem non tantum ad dextram aut lævam deflectit, quantum illi quinque. ſed inter duos iſtos limitaneos circulos medius movetur. Ob id heliacus ab hujus doctrinæ peritis appellatur; aut eclipticus, quod in eo ſolis eclipſes accidant. Latum hunc circulum zodiacum

Σχήματος οὖν σφαιρικοῦ περὶ τὸν κόσμον ὄντος, καὶ τῆς γῆς ἐν μέσῳ κέντρου τάξιν ἐπεχούσης, ὁ ἀπὸ τῆς περιφερείας τῆς σφαίρας διὰ τοῦ κέντρου αὐτῆς διήκων ἐπὶ τὴν περιφέρειαν ἄξων καλεῖται, περὶ ὃν τρέπεται ἡ σφαῖρα, εἴτε ἀφ' ἑαυτῆς, εἴτε ὑφ' ἑτέρου κινουμένη. ἀμφοτέραις γὰρ ταῖς δόξαις ὁ Πλάτων ἐν τῷ Πολιτικῷ κέχρηται.

Περὶ κύκλων, καὶ ὅτι ια'.

ΚΥκλοι δέ εἰσιν ια'. ἔξωθεν μὲν τῆς σφαίρας δύο μέγιστοι, ὅ τε ὁρίζων, καὶ ὁ μεσημβρινός· λοξοὶ δὲ δύο μέγιστοι, καὶ τοῖς προτέροις ἴσοι, ὁ ζωδιακὸς, καὶ ὁ γαλαξίας. κόλουροι δὲ δύο καὶ αὐτοὶ μέγιστοι. παράλληλοι δὲ πέντε, ὧν ὁ μέσος κατὰ μέγεθος ἴσος τοῖς προειρημένοις. ὅ τε ὁρίζων καὶ ὁ μεσημβρινὸς ἴσοι εἰσὶ, διότι διὰ τοῦ κέντρου τέμνουσι τὴν σφαῖραν. ῥητέον δὲ περὶ ἑκάστου. κβ'.

Λέγεται δὲ ὁρίζων, διότι ὁρίζει τὸ ὑπὸ γῆν, καὶ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριον. περὶ γὰρ τὴν σφαῖραν ἔξωθεν ὢν, τάξιν ἔχει τοῦ Ὠκεανοῦ, ὃς ἔξωθεν περικλύζει τὴν γῆν· ἀφ' οὗ ἀνατέλλειν, καὶ εἰς ὃν δύνειν δοκεῖ τὰ ἄστρα. ὅθεν καὶ Νεοπτόλεμος ὁ Παριανὸς ἐν τῇ Τριχθονίᾳ φησί·

—— τῷ πᾶσα περίῤῥυτος ἐνδέδεται χθών.

Ὅθεν καὶ Ἄρατος Ὠκεανὸν αὐτὸν καλεῖ διά τε τούτων, καὶ ἄλλων.

Αὐτὰρ ὅγ' Ὠκεανοῦ τόσσον παραμείβεται ὕδωρ,
Ὅσσον ἀπ' αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνου εἰς ἀνιόντα.

ἀλλὰ δὲ αὐτὸν ἐξ Ὁμήρου τὴν ἀφορμὴν ἔχειν, λέγοντος,

Ἐν δ' ἔπεσ' Ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο,
Ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Καὶ,

Ἠέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην.

Φιλόσοφοι δὲ, καὶ γεωμέτραι ὁρίζοντα αὐτὸν καλοῦσι. οἶδε δὲ καὶ Ἄρατος αὐτὸν ὁρίζοντα τὰ δύο ἡμισφαίρια· φησὶ γὰρ,

—— ἧχί περ ἄκραι,
Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν.

Τὸν δὲ ὁρίζοντα, καὶ μεσημβρινὸν ἐντὸς εἶναι τῆς σφαίρας τὸν ὅλον νοητέον. οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτῆς ἐστιν ἐκτός. ὑπὲρ δὲ τοῦ καταλαμβάνειν ἡμᾶς, ἐκτὸς εἶναι λέγονται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς σφαίρας πέρας.

Ὁ δὲ μεσημβρινὸς παρελήφθη ἵνα τὰ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως δεικνύῃ· καὶ ἵνα μάθωμεν ὅτι κατὰ τοῦτον γενόμενος ὁ ἥλιος, καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, ὑπὲρ γῆς μεσουρανεῖ, καὶ ὁ χρόνος οὗτος ἐστὶ μεσημβρία, μεσημερία τις οὖσα. τοὺς δὲ λοξοὺς οἱ μὲν, ὁρατούς· οἱ δὲ πλείους τὸν γαλαξίαν μόνον εἶναι βούλονται· τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας νοητούς.

Πόσον τὸ πλάτος τοῦ ζωδιακοῦ.

ΟΔὲ ζωδιακὸς λοξὸς ὢν περιφέρειαν ἔχει μεγίστην, διὰ τὸ κέντρον τῆς σφαίρας τὴν περιγραφὴν ἔχων. πλάτος δὲ ἔχει τῆς θέσεως τὸ ἀπὸ αἰγοκέρωτος μέχρι καρκίνου διάστημα. ὅπερ τὸ πλάτος δηλῶσαι βουλόμενος Ἄρατός φησιν·

Αὐτὰρ ὅγ' Ὠκεανοῦ τόσσον παραμείβεται ὕδωρ,
Ὅσσον ἀπ' αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα
Καρκίνου εἰς ἀνιόντα.

Δοκοῦσι δὲ δι' αὐτοῦ φέρεσθαι οἱ ἑπτὰ πλάνητες ἐπὶ τριῶν γραμμῶν. δείκνυνται δὲ ἐπὶ τῆς σφαίρας, ἵνα νοῶμεν τὸ πλάτος τῆς πορείας τῶν πλανητῶν, καὶ ἡλίου, καὶ σελήνης· ἐπειδὴ οἱ πέντε μὴ ἐπὶ μιᾶς γραμμῆς ποιοῦνται τὴν περιφοράν. τί ἂν δή ποτε οὐ δύο κύκλοι, ἀλλὰ τρεῖς σεσημειωμένοι ἐπὶ τῆς περιφορᾶς τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου; διότι οἱ προειρημένοι πέντε ἀστέρες τὸ μεταξὺ τῶν δύο κύκλων πλάτος περιφέρονται· ὁ δὲ ἥλιος οὐ τοσοῦτον παραβαίνει ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ εὐώνυμα, ὅσον οἱ πέντε· ἀλλὰ τῶν τριῶν τούτων κύκλων, τῶν τὸ πλάτος τοῦ ζωδιακοῦ δεικνύντων ἡμῖν, κατὰ τὸ μέσον ὁ ἥλιος φέρεται. διὸ καὶ ἡλιακὸς ὑπὸ τῶν τούτων δεινῶν προσαγορεύεται, καὶ ἐκλειπτικός· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ αἱ ἡλιακαὶ ἐκλείψεις γίνονται. τὸν δὲ προειρημένον πλατὺν κύκλον ζωδιακὸν καλοῦμεν ἀπὸ τῶν ἐν κγ'.

Digitized by Google

τῶν ἐν αὐτῷ ιβ΄ ζωδίων. ἅ ἐστι κριός, ταῦρος, δίδυμοι, καρκίνος, λέων, παρθένος, ζυγός, σκορπίος, τοξότης, αἰγόκερως, ὑδροχόος, ἰχθύες. καλεῖται δὲ καὶ εἴδωλα, ὡς καὶ Ἄρατος·

Ἔμπαλιν εἰδώλοις δυοκαίδεκα δινεῦνται.

Ἄξιον δὲ ζητῆσαι, τί δή ποτε τῆς Κασσιεπείας, καὶ Ἀνδρομέδας, καὶ τῶν ἄλλων εἰδώλων ἐξ ἀστέρων συγκειμένων, τὰ ιβ΄ μόνον, ζώδια· τὰ δὲ λοιπά, ἄστρα καλεῖται. μή ποτε ἂν ἀπὸ τῶν πλεοναζόντων ἐν τῷ κύκλῳ ζώων * ζῶα λέγεται; ἔστι γὰρ ἐν τοῖς λοιποῖς ἄστροις, ἃ μή ἐστι ζώδια, ποιεῖ ζώων εἴδωλα. ἢ μᾶλλον ὅτι οἱ γενεθλιαλόγοι τὰς γενέσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, πρὸς ταῦτα σκοποῦσι, καὶ τοὺς περὶ αὐτὰ διερχομένους πλανήτας. ἢ ὅτι περὶ τὸν κύκλον, καὶ περὶ αὐτὰ οἱ ἑπτὰ πλάνητες περιφέρονται, καὶ οὐχ ὑπερβάλλουσι τὸν ζωδιακὸν κύκλον. ζῶα δέ εἰσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἑπτὰ πλάνητες, τῷ αὐτοκινήτους εἶναι. πλάνητες δὲ καλοῦνται παρὰ τὴν ἄλην τὴν καὶ πλάνην. ἔτι δ᾽ ὅτι αὐτὸν τὸν κύκλον καὶ ἄλωσιν ὀνομάζουσιν ἡλίου, ὡς καὶ Ἄρατος·

*f. ζώδια

Καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ, καὶ ἀλώσιος ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται. ——

Ἔχει δὲ οὗτος ὁ κύκλος μέγεθος μέγιστον. ἀεὶ δὲ τὸ ἥμισυ ὑπὸ γῆν ἔχει. διὸ καὶ ἓξ ὑπὲρ γῆν ἀεὶ ἐν ἡμέρᾳ ἐστὶ ζώδια, καὶ ἓξ ὑπὸ γῆν ἐν νυκτί. ἐπισημαίνεται δὲ αὐτὸ καὶ Ἄρατος λέγων·

Ἓξ αἰεὶ δύουσι δυωδεκάδες κύκλοιο.

Δυωδεκάδας γὰρ εἶπε τὰ δωδεκατημόρια τῶν ζωδίων. μηδεὶς δὲ νῦν ὑποκρουέτω λέγων, εἰ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ γῆν, καὶ ὑπὸ γῆν ἴσα γίνεται ζώδια, πῶς οὐκ ἴσαι εἰσὶ αἱ ἡμέραι ἀλλήλαις ἀεί. ἐροῦμεν γὰρ περὶ τούτου, ὅταν περὶ ἀνατολῆς ἑκάστου ζωδίου λέγωμεν.

Τοῦ τοῦ κύκλου τοῦ ζωδιακοῦ τὸ μὲν βορειότερον μέρος ἐφάπτεται τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κατὰ τὸν καρκίνον· τὸ δὲ νοτιώτερον, τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ κατὰ τὸν αἰγόκερων· τὸν δὲ μεσαίτατον τὸν ἰσημερινὸν κατὰ δύο μέρη, καὶ δύο ζώδια, κατά τε κριόν, καὶ τὰς χηλάς. καὶ δὴ τέμνει τὸν ἰσημερινόν, καὶ τέμνεται ὑπ᾽ αὐτοῦ. ὅτε τοίνυν ἐπὶ τὰ βορειότερα ἀπὸ τῶν νοτιωτέρων ὑψοῦται ὁ ἥλιος, μέχρι καρκίνου γίνεται· διὸ καὶ θερμὸς ἡμῖν ὑφίσταται, ἅτε πλησίον ἡμῶν ὤν. ἐπέκεινα δὲ καρκίνου οὐχ ὑψοῦται· ἀλλὰ προσιὼν ἐντεῦθεν τρέπεται ἐπὶ τὰ νότια, καὶ καλεῖται θερινὴ τροπὴ τὸ ἐν τῷ καρκίνῳ ὕψος τοῦ ἡλίου. βούλονται δὲ τροπὴν αὐτὴν ποιεῖσθαι οἱ μέν, περὶ τὰς ἀρχάς· οἱ δέ, περὶ ὀγδόην μοῖραν· οἱ δέ, περὶ ιβ΄· οἱ δέ, περὶ ιε΄ τοῦ καρκίνου. κατιὼν δὲ ἐπὶ τὰ νότια ὁ ἥλιος, ὅταν κατὰ τοῦ ἰσημερινοῦ γίνεται, τότε ἰσημερίαν ποιεῖ. ποιεῖ δὲ τοῦτο δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐπειδὴ καὶ δὶς ἐφάπτεται τοῦ ἰσημερινοῦ. καὶ ὁ μὲν καλεῖται ἐαρινή· ὁ δὲ μετοπωρινὴ ἰσημερία. ἐαρινὴ μέν, ἐν κριῷ, ὅτε ἐφάπτεται τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου· μετοπωρινὴ δέ, ὅτε γίνεται ἐν χηλαῖς, πάλιν ἐφαπτόμενος τοῦ ἰσημερινοῦ. ἀπὸ δὲ χηλῶν κάτεισι νοτιώτερος ἕως αἰγοκέρωτος· ὅτε δὲ ἐφάπτεται ὁ ζωδιακὸς τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ, καὶ ὁ ἥλιος πάλιν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα τρέπεται, καὶ καλεῖται τροπὴ ἡλίου ὁ ἀπὸ ταπεινοτέρου ἐπὶ τὸ ὑψηλότερον πορεία. ποτὲ δὲ Αἰγύπτιοι ἀπὸ καρκίνου ἐπὶ αἰγόκερων τὸν ἥλιον κατιόντα ὁρῶντες, καὶ ἐκ μακροτέρων σμικρυνούσας τὰς ἡμέρας, ἐπένθουν, εὐλαβούμενοι μὴ κατὰ βραχὺ καταλείπῃ αὐτοὺς ὁ ἥλιος. καὶ ἔστιν ὁ καιρὸς οὗτος ὁ παρ᾽ αὐτοῖς τῶν καλουμένων Ἰσίων. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἀναβαίνειν ἤρξατο, καὶ μακροτέρας ποιεῖν τὰς ἡμέρας, τηνικαῦτα λευχειμονήσαντες ἐστεφανηφόρησαν. οὗτος ὁ κύκλος εἰ διαιρεθείη εἰς ὀκτὼ μέρη, τέσσαρα μὲν ἕξει ὑπὲρ γῆν· τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ὑπὸ γῆν. ὥστε ἴσον ἔχει ὑπὸ γῆν, καὶ ἴσον ὑπὲρ γῆν. τέμνει δὲ τὸν ἰσημερινόν, καὶ τέμνεται ὑπ᾽ αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ γαλαξίου.

κδ΄. Ὁ δὲ γαλαξίας εἴρηται μὲν ὡς ἐστὶν ὁρατός, καὶ μόνος ἐπὶ τῆς σφαίρας αἰσθητός, τῶν ἄλλων ὄντων νοητῶν. περὶ δὲ τούτου φησὶν Ἐρατοσθένης ἐν τῷ καταστερισμῷ μυθικώτερον τὸν γαλαξίαν κύκλον γεγονέναι ἐκ τοῦ τῆς Ἥρας γάλακτος. τοῦ γὰρ Ἡρακλέους ἔτι βρέφους ὄντος, καὶ τὸν μαστὸν τῆς Ἥρας ἐπισπωμένου σφοδρότερον, ἐκείνην ἀντισπάσαι, καὶ οὕτως περιχυθέντος τοῦ γάλακτος, κύκλον

ab duodecim ſignis nominant: quæ ſunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces. quæ & idola vocantur; at ab Arato,

Contra atque idola duodecim volvuntur.

Sed quæri non immerito poteſt; cur cum Caſſiepea, & Andromeda, & alia ſimulacra compoſita ſint e ſtellis, ſola duodecim ζώδια nuncupentur; aſtra vero cetera. An quod plura in illo circulo, quam alibi, ſunt animalia, ideo zodia dicuntur? Sunt enim in ſideribus reliquis, quæ non ſunt ζώδια, hoc eſt animalium ſimulacra. An quia genethliaci hominum geneſea, ac vitæ mortiſque fatales exitus ex iis, & diſcurrentibus per ea planetis inquirunt? an quia per eumdem circulum, eaque ſigna planetæ circuitus ſuos obeunt, nec a zodiaco digrediuntur? Sunt autem planetæ omnes animalia quædam, quod ſuapte ſponte moveantur. Planetæ autem ab errore, & vagatione dicuntur. Interdum etiam circulum iſtum ἄλωσιν id eſt *evagationem ſolis* appellant: ut Aratus,

Partim vero borea & evagationis ſolis
In medio ſpargantur.

Hujus circuli ſumma eſt magnitudo. cujus dimidia pars ſub terra latet: idemque ſex perpetuo ſupra terram interdiu eminent ſigna; totidemque nocte ſub terram condita ſunt. quod Aratus his verbis aperit:

Sex perpetuo occidunt duodecimæ partes circuli.

Sic enim dodecatemoria ſignorum nominat. Nolo hic me quiſpiam interpellet, objiciatque; ſi diebus ſingulis ſupra infraque terram par ſignorum numerus exiſtat, cur non æquales ſint invicem dies. Nam hac de re tum agemus, cum de ortu cujuslibet ſigni verba faciemus.

Zodiaci circuli pars illa, quæ maxime vergit ad aquilonem, tropicum æſtivum contingit in cancro. quæ vero maxime eſt auſtralis, hibernum tropicum tangit in capricorno. medium amborum circulum æquinoctialem in duabus partibus, ac ſignis duobus, ariete, ac libra; quem eumdem circulum biſariam ſecat, & viciſſim ab eo ſecatur. Igitur quando ſol ab auſtralibus partibus recedens boreales ſcandit, ad cancrum uſque pervenit. propterea tunc nobis ardentior accidit, utpote propinquior. Ultra cancrum non attollitur. ſed eo cum acceſſit, ad auſtrum reflectitur; appellaturque converſio altitudo illa ſolis in cancro. Hanc porro converſionem, ſive ſolſtitium alii initio cancri fieri volunt; alii in octava parte: alii circa duodecimam: alii circa decimamquintam. Inde ſol in auſtrum delapſus, cum æquinoctialem attigit, æquinoctium facit; idque bis quotannis, toties enim æquinoctialem attingit. Horum alterum æquinoctium vernum; alterum autumnale dicitur. vernum fit in ariete, ubi circulum æquinoctialem tangit. autumnale in libra; ubi rurſus eumdem circulum attingit. a libra deinceps in auſtrum magis ac magis recedit, adusque capricornum: ubi zodiacus tropicum hibernum contingit: ac ſol rurſus a dejectioribus mundi partibus ad altiores convertitur. quæ quidem ab inferioribus ad ardua migratio, ſolis converſio dici ſolet. Ægyptii quondam ſolem videntes a cancro ad capricornum deſcendere, ac longiores contrahentem dies, lugere conſueverant, veriti ne paullatim ſol eos relinqueret. quod tempus incidebat in Iſiorum feſtum. Simulatque vero conſcendere cœperat, ac dierum ſpatia producere; tunc albati, coronatique prodibant. Poſtremo circulus iſte ſi in octo partes tribuatur, harum ſupra terram quattuor emergent; reliquæ infra terram quattuor erunt occultæ. Ita ex æquo ſupra, infraque terram ſeſe continet. Æquinoctialem autem ſecat, & ab eo viciſſim ſecatur.

De lacteo circulo.

LActeum circulum ſolum ex omnibus, qui in ſphæra ſunt, aſpectabilem eſſe, ac ſenſu percipi jam diximus; 24.
cum ceteri ſola intelligentia conſtent. De hoc fabulatur Eratoſthenes in eo libro, qui καταστερισμὸς id eſt *partitio* inſcriptus eſt; ex Junonis lacte ortum habuiſſe. Nam cum infans adhuc Hercules Junonis papillam vehementius exſugeret; eamque contra illa retraxiſſet, effuſum eſſe lac, &

eo concreſcente circulum eſſe factum. quod ipſum & Mercurio contigiſſe memoriæ prodit Eratoſthenes, ut Junonia mammam traheret. Alii ex hemiſphæriorum duorum commiſſura fieri cenſent. Alii, ut Oenopides Chius, aſſeverant, Solem antea iter illac feciſſe, donec propter Thyeſteas epulas averſus, contrariam viam cœpit inſiſtere, quam zodiacus modo deſcribit. Sed hæc fabuloſa ſunt. Nam quid dicent qui ita ſentiunt de Luna, & quinque reliquis? Non enim ob Thyeſteas dapes etiam iſti ſeſe reflexerunt. Sunt qui perexiguis, ac crebris e ſtellis, quæ ob cæli a terra diſtantiam coaleſcere videntur, confectum illum exiſtimant, velut ſi quis minutis, crebriſque ſalis micis aliquid inſpergat. Sed neſcio an non ſit probabilius dictu, ex nubibus eum conflari, ſive condenſationem aeris eſſe pellucentem, quæ circuli ſpeciem habet. Hujus ſane meminit Aratus his verbis:

Illud inſigne, rotundum, lac ipſum nominant.

Lac enim ideo vocant, quod γαλαξίου id eſt *lactei* nomen verſus ratio non admitteret. Ceterum a candore lactis ita nuncupatur. Eſt enim candidus, & tranſparens. qui ſphæram, & zodiacum circulum, & æquinoctialem bifariam dividit, ab iiſque mutuo dividitur, cum ſit æqualis.

De quinque parallelis circulis.

25. Quinque ſunt paralleli circuli: Arcticus, qui ad aquilonem propius accedit, urſas intra ſe, & draconem continens; & ei oppoſitus auſtralis, quem antarcticum vocant. Tropicus æſtivus poſt arcticum: hibernus tropicus poſt antarcticum. quintus horum omnium medius eſt æquinoctialis, pari intervallo diſtans ab æſtivo, hibernoque tropico. Eſt autem arcticus minimorum unus, qui circa polum deſcripti ſunt, medium ipſum, velut centrum, complectens, qui arcticus propter urſas, quas comprehendit; & borealis, quod ad eam mundi partem vergit, appellatur: idem apparens dicitur, quod ſemper eminet, nec occidit umquam. Huic oppoſitus auſtralis æqualem cum eo ſitum habet, atque auſtralem continet polum: antarcticus autem ex eo nominatur, quod contra atque arcticus poſitus ſit. Nam arcticus ad boream, iſte ad auſtrum, ſitus eſt. ille altiſſimus eſt in ſphæra: hic maxime depreſſus. Ob id arcticus ſemper apparens eſt: alter apparet numquam. Poteſt & antarctici nomen inde derivari, quod arctico ex æquo reſpondeat. Nam præpoſitio ἀντὶ, *æquale* ſignificat; ut ἀντίθεος, id eſt *æqualis Deo* famulus. Idem & auſtralis vocatur, eſtque ſemper occultus.

Tropicus æſtivus inter arcticum, & æquinoctialem ſitus eſt, ac ſolſtitium æſtivum in ſe continet. Nam cum Sol in cancro verſatur, ubi illum attigit, æſtivum ſolſtitium facit. Ideo ſolſtitialis æſtivus dicitur. Eſt autem ut arctico major, ſic æquinoctiali minor. Ac ſi quis ipſum in octo partes ſecundum Aratum dividat; erunt quinque ſupra terram; tres infra. Verba Arati:

Quinque in cælo verſantur ſupra terram.
Tres in imo: æſtatis autem in eo ſunt converſiones.

Quibus verbis ex octo partibus quinque illum habere ſupra terram, tres ſub terra, ſignificat. In hoc ſphæræ ſitu, qui Helleſponti, Macedoniæ, & Græciæ climati reſpondet, quando Sol æſtivum tropicum tenet, maximus dies horarum eſt xv; minima nox, ix; cum ubique noctis ac diei ſpatia ſimul ſumpta horas quattuor & viginti colligant. Igitur ſi in æſtivo ſolſtitio ſumatur, uti dictum eſt, longiſſimus dies horarum xv; conſequens eſt breviſſimam eſſe tunc noctem. Atque hoc cum aliunde manifeſtum eſt, tum ex iis, quæ Aratus explicat. Nam ſi diei & noctis intervallum horarum eſt viginti quattuor: ac tropicum circulum in partes octo dividere oportet; quarum quælibet trium eſt horarum: cum ter octo ſiat viginti quattuor; quoniam ex octo partibus quinque ſupra terram eminent, & unaquæque tribus horis volvitur: ſunt autem quinquies ter quindecim: neceſſe eſt quindecim horarum diurnum Solis eſſe motum. Quod ſi tunc quinque ſunt partes infra terram; quarum quælibet trium horarum ſpatio efficitur: cum ſint ter tria novem; perſpicuum eſt noctem horis conſtare novem, quæ eſt in illo tractu breviſſima.

Hibernus tropicus inter antarcticum circulum & æquinoctialem poſitus eſt, contra atque tropicus æſtivus, cui

γενέσθαι τὸν κύκλον. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ λέγει γεγονέναι Ἐρατοσθένης, ὃν ὥρα ὁ Ἑρμῆς τὸν μαστὸν τῆς Ἥρας ἐπεσπάσατο. ἄλλοι δὲ ἐκ τῆς συμβολῆς τῶν δύο ἡμισφαιρίων λέγουσιν αὐτὸν γεγονέναι. ἕτεροι δέ φασιν, ὧν ἐστι καὶ Οἰνοπίδης ὁ Χῖος, ὅτι πρότερον κατὰ ταύτην ἐφέρετο ὁ ἥλιος, διὰ δὲ τὰ Θυέστεια δεῖπνα ἀπεστράφη, καὶ τὴν ἐναντίαν αὐτῷ πεποίηται περιφοράν, ἣν νῦν περιγράφει ὁ ζῳδιακός. ἔστι δὲ μυθῶδες τοῦτο, καὶ ψεῦδος. τί γὰρ ἐροῦσιν οἱ ταῦτα λέγοντες περὶ τῆς σελήνης, καὶ τῶν πέντε ἀστέρων; οὐ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι διὰ τὰ Θυέστεια δεῖπνα ἀπεστράφησαν. ἄλλοι δὲ ἐκ μικρῶν πάνυ, καὶ πεπυκνωμένων, καὶ ἡμῖν δοκούντων ἡνῶσθαι, διὰ τὸ διεστάναι τὸ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, ἀστέρων αὐτὸν εἶναί φασιν· ὡς εἴ τις ἁλσὶ λεπτοῖς τε, καὶ πολλοῖς καταπάσαι τι. μὴ ποτε μὲν τοι ἄμεινον αὐτὸν λέγειν ἐκ νεφῶν, ἢ πίλημά τι ἀέρος διαυγὲς εἶναι, κύκλου σχῆμα ἔχον. μέμνηται δὲ αὐτοῦ καὶ Ἄρατος δι' ὧν φησιν·

Κεῖνο περίγληνον, τροχαλόν, γάλα μιν καλέουσι.

Γάλα γὰρ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὸ ἐνστῆναι ἐν ἔπει τὸ γαλαξίου ὄνομα. λέγεται δὲ ἀπὸ τῆς χροιᾶς τοῦ γάλακτος οὕτω· λευκὸς γὰρ καὶ διαυγὴς φαίνεται. τέμνει δὲ δίχα τὴν σφαῖραν, καὶ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον, καὶ ἰσημερινόν· καὶ τέμνεται ὑπ' αὐτῶν, ἴσος αὐτοῖς ὤν.

Περὶ τῶν πέντε παραλλήλων.

Οἱ δὲ παράλληλοί εἰσι πέντε, ἀρκτικὸς, ὅς ἐστι βορειότερος, ἐντὸς ἔχων τὰς ἄρκτους, καὶ τὸν δράκοντα· καὶ κε'.
ὁ τούτῳ ἀντικείμενος νότιος, ὁ ἀνταρκτικὸς καλούμενος· ὁ (καὶ) θερινὸς τροπικὸς μετὰ τὸν ἀρκτικόν· καὶ ὁ χειμερινὸς τροπικὸς μετὰ τὸν ἀνταρκτικόν· μέσος δὲ τούτων πέμπτος ὁ ἰσημερινὸς, τοσοῦτον ἀπέχων τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, ὅσον τοῦ χειμερινοῦ. ἔστι δὲ ὁ ἀρκτικὸς τῶν ἐλαχίστων, καὶ περὶ τὸν βόρειον πόλον, ἐντὸς ἔχων μεσαίτατον τὸν πόλον, ὡσπερεὶ κέντρον αὐτοῦ. καλεῖται δὲ ἀρκτικὸς, ἀπὸ τοῦ ἐντὸς ἔχειν τὰς ἄρκτους, καὶ βόρειος, διὰ τὸ πρὸς βορέαν εἶναι αἰεί. φανερὸς δὲ * ἐστι διὰ τὸ αἰεὶ φαίνεσθαι, καὶ μὴ δύνειν. ὁ δὲ τούτῳ * f. ἔνι.
ἀντικείμενος νότιος κατὰ τὴν θέσιν ἴσος μέν ἐστιν αὐτῷ, περιέχει δὲ τὸν νότιον πόλον. λέγεται δὲ ἀνταρκτικὸς ἀπὸ τοῦ ἐναντίως κεῖσθαι τῷ ἀρκτικῷ. ὁ μὲν γὰρ ἀρκτικὸς κατὰ βορέαν· οὗτος δὲ κατὰ νότον ἐστί. καὶ ὁ μὲν ἀρκτικὸς κατὰ τὴν σφαῖραν ὑψηλότατός ἐστιν· ὁ δὲ ταπεινότατος. διὸ ὁ μὲν ἀρκτικὸς ἀειφανής ἐστιν· οὗτος δὲ οὐ φαίνεται ἡμῖν. ἢ ὅτι ἴσος ἐστὶ τῷ ἀρκτικῷ, τῆς ἀντὶ προθέσεως τὸ ἴσον σημαινούσης, ὡς ἐν τῷ ἀντίθεος θεράπων. καλεῖται δὲ ἀνταρκτικὸς, καὶ νότιος. ἔστι δὲ αἰεὶ ἀφανής.

Ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ, καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ. ἔχει δὲ ἐν ἑαυτῷ τὰς θερινὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου. ὅτε γὰρ ὁ ἥλιος ἐν τῷ καρκίνῳ γένηται, ἐφαψάμενος αὐτοῦ, τὴν θερινὴν ποιεῖ τροπήν. διὸ καὶ θερινὸς τροπικὸς καλεῖται. ἔστι δὲ τοῦ μὲν ἀρκτικοῦ μείζων· τοῦ δὲ ἰσημερινοῦ βραχύτερος. εἰ δέ τις αὐτὸν διέλοι εἰς ὀκτὼ μέρη κατὰ τὸν Ἄρατον, ἔσται μὲν αὐτοῦ πέντε μὲν ὑπὲρ γῆν· τρία δὲ ὑπὸ γῆν. φησὶ δὲ περὶ αὐτοῦ οὕτως Ἄρατος.

Πέντε μὲν ἐκ τῶν στρέφεται καθ' ὑπέρτερα γαίης.
Τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσιν.

Ἀπὸ τῶν ὀκτὼ μερῶν δηλῶν τὰ πέντε ὑπὲρ γῆν ἔχειν· τὰ δὲ τρία ὑπὸ γῆν. κατὰ ταύτην τὴν θέσιν τῆς σφαίρας, ἥ τις κατὰ τὸ κλίμα τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τῆς Μακεδονίας ἐστί, καὶ τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἡλίου γενομένου ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, ἡ μεγίστη ἡμέρα ἐστὶν ὡρῶν ιε', ἡ δὲ ἐλαχίστη, ὡρῶν θ', πανταχοῦ τοῦ ἡμερονυκτίου κδ' ὡρῶν ὄντος. εἰ ὑποθησόμεθα οὖν ἐν ταῖς θεριναῖς τροπαῖς, ὥσπερ εἴπομεν, ιε' ὡρῶν τὴν μεγίστην ἡμέραν εἶναι, ἀκόλουθόν ἐστι βραχυτάτην τότε νομίζειν εἶναι τὴν νύκτα. τοῦτο δὲ δῆλον ἔκ τε ἄλλων, καὶ ἐξ ὧν Ἄρατός φησιν. εἰ γὰρ τὸ ἡμερονύκτιον ἐστιν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, εἰς η' δὲ μέρη τὸν θερινὸν τροπικὸν τέμνεσθαι δεῖ· ἕκαστον δὲ τμῆμα ὡρῶν γ'· τρὶς δὲ τὰ η', κδ'. ἐπείπερ οὖν ἀπὸ τῶν ὀκτὼ μερῶν πέντε ἐστὶν ὑπὲρ γῆν· ἕκαστον δὲ τρισὶν ὥραις περιδινεῖται· τρὶς * τὰ πέντε γίνεται ιε', πεντεκαί- * f. τρεῖς δέ.
δεκα ὡρῶν γίνεται περιφορά. εἰ δὲ ὑπὸ γῆν τρία μέρη ἐστὶ τότε· ἕκαστον δὲ τῶν τριῶν τρισὶν ὥραις περιδινεῖται· τρὶς δὲ τὰ τρία ἐννέα ἐστι, δῆλον ὅτι ἔσται ἡ νὺξ ὡρῶν θ', ἥ τις ἐλαχίστη ἐστὶν ἐν τούτῳ τῷ κλίματι.

Ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς κεῖται μεταξὺ τοῦ ἀνταρκτικοῦ, καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, ἐναντίος τῷ θερινῷ τροπικῷ, ἐπὶ αὐτοῦ

ὑπέρ-

Google

ὑπάρχων. ἐφάπτεται δὲ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς κύκλος κατὰ τὸν αἰγοκέρωτα, καθ' ὃν γενόμενος ὁ ἥλιος ποιεῖται χειμερινὰς τροπάς. ἐκεῖ γὰρ γενόμενος, παυσάμενος τῆς καθόδου, πάλιν ἀναστρέφει ἄνωσι. διὸ καὶ τροπὴ αὐτοῦ λέγεται ἡ ἀπὸ αἰγοκέρωτος ἐπὶ καρκίνον ἄνοδος. χειμερινὸς δὲ ἐκλήθη, ὅτι ἐν αὐτῷ γενόμενος ὁ ἥλιος ἐν αἰγοκέρωτι χειμῶνα ποιεῖ ἀκρότατον. ἴσος δὲ ὢν οὗτος ὁ χειμερινὸς τροπικὸς τῷ θερινῷ τροπικῷ, ἐτμήθη εἰς μέρη η', καθάπερ ἐκεῖνος. ἀνάπαλιν ἐν ἐκείνῳ ἔχει ἀπὸ τῶν η' μερῶν πέντε μὲν ὑπὸ γῆν, τρία δὲ ὑπὲρ γῆν. ὡς γίνεσθαι τὴν ἡμέραν τότε ἐλαχίστην ὅτε ἐν αἰγοκέρωτι γενόμενος ὁ ἥλιος ἐφάπτεται τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ· ὡρῶν θ'. τῆς δὲ νυκτὸς ὡρῶν ιε', κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ θερινῷ τροπικῷ.

Ὁ δὲ ἰσημερινὸς, μεταξὺ τῶν πέντε παραλλήλων κείμενος, μείζων ἐστὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ κέντρου τὴν περιφέρειαν ἔχει. ποιεῖ δὲ ἐν αὐτῷ ὁ ἥλιος τὰς προειρημένας δύο ἰσημερίας· ἐαρινὴν μὲν, ἐν κριῷ γενόμενος· μετοπωρινὴν δὲ, ἐν χηλαῖς. ἰσημερινὸς δὲ λέγεται, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ τὰς ἰσημερίας ποιεῖ ὁ ἥλιος. τμηθεὶς δὲ εἰς η', τέσσαρα μὲν ὑπὲρ γῆν, τέσσαρα δὲ ὑπὸ γῆν ἕξει μέρη. καὶ ἔστιν ἴσος τῷ ζῳδιακῷ, καὶ τῷ γαλαξίᾳ.

Γένοιτ' δ' ἄν τις ζητήσειε, πῶς ἔφαμεν ἐν μὲν θεριναῖς τροπαῖς γενόμενον τὸν ἥλιον ιε' ὡρῶν τὴν ἡμέραν ποιεῖν· ἐν δὲ χειμεριναῖς θ', ὁπότε ἐν τοῖς μηχανικοῖς ὡρολογίοις, καὶ ὑδρολογίοις ἀεὶ ἡ ἡμέρα ιβ' ὡρῶν φαίνεται. λέγομεν οὖν ὅτι ὥσπερ πᾶς ἄνθρωπος πέντε δακτύλους ἔχει τὴν χεῖρα, παῖς τε καὶ ἀνήρ· οὐ μὴν ἴσους· ἀναλόγως καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν πρὸς τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ταχυτῆτα ἔχειν φαμὲν τὰς ὥρας, καὶ μεγάλων μὲν μεγάλας· σμικρῶν δὲ, σμικράς. πρὸς οὖν τὰς χειμερινὰς ἡμέρας αἱ θεριναὶ μεγάλαι οὖσαι αἱ ὧραι ἰσημερινὰς ἡμέρας διάστημα ἔχουσαι, εἰς ιβ' ἀναλόγως * διῃρέθη· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ νυκτῶν μεγάλων, καὶ μικρῶν, καὶ ἡμερῶν * μακρῶν σκόπει.

* f. Διῃρέθησαν.

* Deeſt μεγάλων, ἢ

Παράλληλοι δὲ ἐκλήθησαν οἱ ε' κύκλοι ἀπὸ τῶν παρὰ τοῖς γεωμέτραις παραλλήλων γραμμῶν. παράλληλοι δὲ γραμμαὶ λέγονται παρ' αὐτοῖς αἱ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ οὖσαι, καὶ μὴ συμπίπτουσαι ἐπὶ μηδέτερα μέρη. σαφηνείας δὲ ἕνεκα ἐκ τοῦ παρακολουθοῦντος εἴπωμεν. φαμὲν οὖν ὅτι παράλληλοί εἰσιν οἱ κύκλοι μεταξὺ ἀλλήλων ἀπὸ περιφερείας ἐπὶ περιφέρειαν τὸ ἴσον μὲν πλάτος ἔχοντες πανταχόθεν, οὐ μέντοι ἴσον καὶ τὸ πλάτος τὸ μεταξὺ αὐτῶν.

Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας τῶν ζωνῶν διαστάσεως.

κς'. Ἵνα δὲ καὶ τὰ μεταξὺ τούτων διαστήματα μάθωμεν, ἔστω τεμνομένη ἡ σφαῖρα διὰ τοῦ κέντρου αὐτῆς, ὥστε δίχα τέμνεσθαι τοὺς παραλλήλους, καθάπερ ὑπὸ τῶν κολούρων τέμνονται. καὶ ἔστω ὁ κύκλος οὗτος μοιρῶν ξ'. ἕκαστον οὖν ἡμισφαίριον ἀνὰ λ' μοιρῶν ἕξει. ἀπὸ τοίνυν τοῦ ὁρίζοντος ἐπὶ τὸν βόρειον πόλον ἓξ μοιρῶν ἔσται διάστημα τοῦ ὑπὲρ γῆν τοῦ ἡμισφαιρίου λ' μοιρῶν. τοσοῦτον γὰρ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ἐπὶ τὸν βόρειον πόλον ἐστὶ τὸ ἔξαρμα. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ βορείου πόλου ἐπὶ τὴν ἄνω περιφέρειαν τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου, κέντρου τάξιν ἔχει ὁ βόρειος πόλος. ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου κέντρου παντὸς τοῦ κύκλου αἱ ἐκβαλλόμεναι εὐθεῖαι ἐπὶ τὴν περιφέρειαν πᾶσαι ἴσαι ἀλλήλαις εἰσί. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου διάστημα ἐπὶ τὸν θερινὸν τροπικὸν ἔσται μοιρῶν ε'. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ ἐπὶ τὸν ἰσημερινὸν ἔσται μοιρῶν δ'. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ μέχρι τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ, ἔσται τὸ ἴσον τεσσάρων. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ μέχρι τοῦ ὁρίζοντος, μοιρῶν ε'. ἀπὸ δὲ τοῦ ὁρίζοντος ἐπὶ τὸν νότιον πόλον, καὶ ἀεὶ ἀφανῆ, μοῖραί εἰσι ς'. ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ νοτίου πόλου ἐπὶ τὴν κάτω περιφέρειαν τοῦ ἀνταρκτικοῦ αἱ λοιπαὶ * ἓξ εἰσι μοῖραι. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ἐν τῷ κάτω ἡμισφαιρίῳ μέχρι τοῦ ὁρίζοντος, καθὸ ἐφάπτονται ὁ ἀρκτικὸς κύκλος αὐτοῦ, ἀναλόγως τοῖς προειρημένοις ὑπὲρ γῆς * ἀριθμήσονται. τινὲς δὲ τέμνοντες τὴν σφαῖραν διὰ τῶν πόλων, ὥσπερ διὰ τῶν κολούρων, τὰ μεταξὺ τῶν παραλλήλων διαστήματα κατὰ πλάτος οὐκ εἰς ξ' μοίρας τέμνουσιν, ἀλλ' εἰς τξ'. ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐνιαυτὸς τξε' ἐστιν ἡμερῶν. καί φασιν ρπ' εἶναι μοίρας τὸ ἥμισυ, ἤτοι τὸ ὑπὲρ γῆς ἡμισφαίριον· καὶ πάλιν ρπ' τὸ ὑπὸ γῆν. ἐξ ὧν ἀπὸ μὲν τοῦ ὁρίζοντος μέχρι βορείου πόλου, καὶ τῆς περιφερείας τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου τῆς ὑψηλοτέρας, εἰσὶ μοῖραι λη'. ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου ἐπὶ τὸν ἀρκτικὸν, μοῖραι ἄλλαι λη'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀρκτικοῦ μέχρι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, μοῖραί εἰσι κδ'. ἀπὸ δὲ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ μοῖραι κδ'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ ἕως τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ μοῖραι κδ'. ἀπὸ δὲ τοῦ χειμερινοῦ ἕως τοῦ ἀνταρκτικοῦ, τοῦ ἐφαπτομένου τοῦ ὁρίζοντος, ἄλλαι εἰσὶ μοῖραι λβ'. αὗται δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενόμεναι, ὡς εἴπομεν, ρπ' γίνονται. ὁμοίως δὲ καὶ ὑπὸ γῆν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἴσαι ἄλλαι ρπ' μοῖραι. δύνανται δὲ οἱ παράλληλοι οὗτοι, καὶ ὀρθοὶ καλεῖσθαι. παρελήφθησαν δὲ ὑπὲρ τοῦ

* Leg. ἀνταρκτικοῦ μοῖραί εἰσιν ἕξ. ἀπὸ δὲ &c.

* Leg. ὑπὲρ γῆς αἱ λοιπαὶ κ' μοῖραι ἀριθμήσονται.

eſt æqualis. Hunc zodiacus in capricorno contingit. In quo ſol hibernum ſolſtitium efficit. Illuc enim ubi pervenit, non ultra deſcendit; ſed aſcendere rurſus incipit; propterea converſio illius dicitur a capricorno ad cancrum aſcenſio. Jam hibernus ideo nominatur, quod cum ibi Sol in capricorno verſatur, ſummam hiemem facit. Cum autem tropicus hibernus æſtivo ſit æqualis, ſimiliter atque hic in partes octo dividitur. Sed contrario, quam ille, modo de partibus octo quinque infra terram, tres ſupra terram habet; ut tunc breviſſima dies ſit, cum Sol capricornum tranſiens hibernum tropicum attingit; horarum videlicet novem: nox autem horarum quindecim: perinde ac tropico æſtivo accidit.

Æquinoctialis circulus medius inter parallelos quinque quatuor reliquis major eſt; quod a centro ducatur ejus ambitus. In eo ſol duo facit æquinoctia, quæ ſupra memoravi: vernum cum eſt in ariete: autumnale autem, in libra. Æquinoctialis ei nomen eſt, quoniam in ipſo æquinoctia fiunt a ſole. Hic ſi in partes octo tribuatur, quatuor ſupra terram erunt; infra totidem; eſtque zodiaco æqualis, & lacteo circulo.

Roget aliquis cur dixerimus, ſolem in æſtivo ſolſtitio conſtitutum horarum quindecim facere diem: in hiberno, novem: cum tamen in mechanicis horologiis, & hydrologiis dies perpetuo horis duodecim conſtare videatur. Huic ita reſpondemus: quemadmodum homo quilibet tam puer, quam vir, quinos in manu digitos habet; non tamen æquales: eamdem plane in diebus, ac noctibus magnitudinis, ac celeritatis rationem horas habere: adeo ut magnarum magnæ ſint; parvarum itidem parvæ. Igitur æſtivi dies hibernis majores intervallo conſtant horarum xv æquinoctialium, quæ in duodecim proportione dividuntur. Idem ergo majoribus, ac minoribus de noctibus, & majoribus, ac minoribus diebus eſt judicium.

Paralleli quinque circuli vocantur tranſlata a lineis appellatione, quas geometræ parallelas vocant. Ejuſmodi nominantur ab iis lineæ, quæ in eodem plano poſitæ nulla parte in ſe invicem inclinant. Sed nos facilitatis gratia ab eo quod conſequens eſt eos explicemus. Parallelos itaque circulos eſſe dicimus eos, qui a circumferentia ad circumferentiam eamdem undequaque latitudinem habent; etſi non æqualis inter omnes interjecta latitudo ſit.

De zonarum a ſe invicem diſtantia.

Atque ut horum intervalla cognoſcamus, dividatur ſphæra per centrum, ſic ut paralleli bifariam ſecentur, velut eos coluri dividunt; ſitque circulus ille partium 26.
LX. hemiſphæria ergo ſingula triginta partium erunt. Igitur ab horizonte ad borealem polum ſex erit partium intervallum, totidem, quot triginta ſunt in hemiſphærio ſuperiore; tanta eſt enim eminentis poli ab horizonte diſtantia. ſiquidem centri inſtar eſt borealis polus ad ambitum arctici circuli. In omni autem circulo rectæ omnes a centro ductæ ad ambitum æquales ſunt invicem. Intervallum ab arctico circulo ad tropicum æſtivum partium erit quinque ab æſtivo tropico ad æquinoctialem partium quattuor. ab æquinoctiali ad hibernum tropicum, itidem quatuor; ab hiberno tropico ad horizontem, partium quinque; ab horizonte ad polum auſtralem, & ſemper occultum, partes erunt ſex; ab eodem auſtrali polo ad inferiorem ambitum circuli antarctici, ſex partes; ab antarctico circulo in hemiſphærio inferiore ad horizontem, & contactum ejus atque arctici circuli, eadem, qua in ſuperiori, proportione, reliquæ ſunt partes octodecim. Nonnulli ſphæram per polos dividentes, velut per coluros, intervalla parallelorum in latum non in partes LX. ſed in CCCLX. diſtribuunt; quandoquidem annus CCCLXV. diebus conſtat; aiunt ergo dimidium ejus, ſive ſuperius hemiſphærium, partes obtinere CLXXX; totidem inferius. Ex quibus ab horizonte ad boreum polum, & altiorem ambitum circuli arctici, partes ſunt XXXVIII. a boreo polo ad arcticum circulum partes aliæ XXXVIII. ab arctico ad æſtivum tropicum, partes XXIV. a tropico æſtivo ad æquinoctialem, partes XXIV. ab æquinoctiali ad hibernum tropicum, partes XXIV. hinc ad antarcticum, qui horizontem contingit, aliæ partes XXXII. Hæ omnes ſimul collectæ fiunt CLXXX. Sic infra terram eodem modo partes totidem CLXXX. numerantur. Poſſumus & parallelos iſtos rectos nominare; qui ob id aſſumuntur, ut boreales, auſtraleſque partes per eas

eas facilius agnoſcamus: tum etiam converſiones hibernas, & æſtivas; nec non æquinoctiales vernas, & autumnales.

De coluris.

27. DUo ſunt coluri a ſeptentrione ad auſtrum per polos ſphæræ, ejuſque circulos omnes partientes. Iidem maximi ſunt, ut qui per centrum ſphæræ tranſeunt. Secant autem idcirco, ut anni tempeſtates quattuor facile diſcernamus. Nam cum ſeſe mutuo dividant, ſphæram ipſam quoque dividi neceſſe eſt in partes quattuor: adeo ut quodlibet e ſegmentis quattuor ſuam anni tempeſtatem obtineat. E coluris iſtis alterius ambitus per cancrum, & capricornum ducitur: ac per ſemicirculum unum æſtatem indicat in cancro: per alterum hiemem in capricorno. Alterius ambitus tranſit per arietem, & libram: ac duas alias æquinoctiorum tempeſtates exhibet, vernam in ariete; autumnalem, in libra. Qui coluri propterea vocantur, quia nobis velut cauda mutilati videntur; eo quod partes illorum ad polum antarcticum occultantur: quibus & mutilati videntur. Nam quæ ſemper apparente circulo, id eſt arctico, continentur, illorum conſpicuæ ſunt partes: quæ vero antarctico includuntur, ſemper occultæ.

De axe.

28. AB arctici circuli centro per ſphæræ centrum, ad centrum illud antarctici tranſit axis; qui ob id aſſumptus eſt, ut intelligamus circum hunc & ejus extrema circumvolvi cœlum; perinde atque circum currus axem rotæ volvuntur. De hujus materia nihil nos Aratus docuit; ſed poetica licentia fabuloſius loquens veruti inſtar eſſe dixit. Itaque ſive quis illum ex igne, ceu materia, conſtare velit, cum per aquæ ſphæram tranſeat, ibi reſtinguetur; aut ab ignis ſphæra conſumetur: ſive ex aliorum elementorum materia, puta aeris, aut aquæ; miſceri cum aliis non poterit, & a contrariis delebitur. Proinde geometræ lineam eſſe dicunt exilem ab arctici centro ad centrum antarctici pertinentem, uti diximus. At Phyſici ſpiritum, qui per interjectum ſpatium tranſit, axem putant eſſe; cujus in Mercurio meminit Eratoſthenes:

Ipſam quidem ſecuit mediam prorſus Olympi,
Centro ab ſphæræ; per axem vero fulciebatur.

Aratus quoque:

Porro hic ne minimum quidem declinat, ſed plane immobiliter
Axis ſemper firmatus eſt: habetque libratam omnino
In medio terram: circum autem hanc cœlum ſe verſat.

Axis vocabulum ideo meruit, quod circum ipſum agatur, volvaturque cœlum. Hujus extrema ſunt in centris arctici, & antarctici circulorum: quos polos nominant; eo quod circum illa cœlum aſſidua vertigine torqueatur. Ex iis alter boreus dicitur, ſemper apparens: alter auſtralis, ſemper occultus. Horum meminit Aratus:

Et hunc, inquit, *trajiciunt poli duo utrimque poſiti.*
Quorum alter videri non poteſt: alter oppoſitus a ſeptentrionibus
Supra Oceanum; duæ porro utrimque ipſum obtinent
Urſæ, ſimul meantes.

Obſervandum eſt autem maſculino genere polos iſtos efferri. At Pythagorici boreales mundi partes dextras: auſtrales, ſiniſtras nominant. Homerus autem dextra vocat quæ ſunt ad orientem: ſiniſtra quæ ad occidentem, his verſibus:

Sive dextrorſum eant ad auroram, & ſolem,
Sive ſiniſtrorſum iſtæ ad occaſum caliginoſum.

Sed in lignea ſphæra extremitates axis illæ ultra ſphæræ ambitum projectæ ſunt; quas tamen cogitandum eſt extima cœli ſuperficie terminari, nec excedere.

De zonis quæ ſunt quinque.

29. DE zonis mentionem in Phænomenis Aratus non facit; alii, ut Eratoſthenes, meminerunt. Igitur zonæ dicuntur interſtitia parallelorum. Quæ quidem in cœlo pariter, ac terra collocatæ ſunt; quarum poſteriores cœleſtibus directe ſubjiciuntur. Quinque porro numerantur:

ἀναπαραλάβωσιν ἡμῖν τὴν δόξαν γενέσθαι τὴν βραχυτέραν, καὶ σαφεστέραν· καὶ ἀπὸ γνώσεως ἡμᾶς τὰς χειμερινὰς, καὶ τὰς θερινὰς, καὶ τὰς ἰσημερινὰς, καὶ ἐαρινὰς, καὶ μετοπωρινὰς τροπάς.

Περὶ κολούρων.

ΟἹ δὲ κόλουροί εἰσι μὲν δύο ἀπὸ βορρᾶ ἐπὶ νότον, διὰ τῶν πόλων τέμνοντες τὴν σφαῖραν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας ἄλλους κύκλους. εἰσὶ δὲ μέγιστοι καὶ αὐτοί, ὥσπερ διὰ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας ἠγμένοι. τέμνουσι δὲ, ἵνα τὰς δ' ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ῥᾳδίως καταλαμβάνωμεν. τεμνόντων γὰρ αὐτῶν ἀλλήλους, καὶ τὴν σφαῖραν, συμβέβηκεν εἰς τέσσαρα τετμῆσθαι· ὥστε ἕκαστον τῶν τεσσάρων τμημάτων, μίαν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔχειν. καὶ ὁ μὲν αὐτῶν κατὰ καρκίνον, καὶ αἰγόκερων ἔχει τὴν περιφέρειαν· διὰ μὲν τοῦ ἑνὸς ἡμικυκλίου δεικνύων ἐν καρκίνῳ θέρος· διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου ἐν αἰγοκέρωτι χειμῶνα. ὁ δὲ κατὰ κριὸν, καὶ χηλὰς τὴν περιφέρειαν ἔχει· καὶ δεικνύει τὰς ἄλλας δύο ὥρας τὰς ἰσημερινάς· τὴν μὲν ἐαρινὴν, ἐν κριῷ· τὴν δὲ μετοπωρινὴν, ἐν χηλαῖς. κόλουροι δὲ κέκληνται, διότι δοκοῦσιν ἡμῖν κολοῦσθαι ὥσπερ τὰς οὐράς, διὰ τὸ ἡμῖν μὴ φαίνεσθαι αὐτῶν τὰ ἐπὶ τοῦ ἀνταρκτικοῦ μέρη, καὶ δοκεῖν κολοῦσθαι αὐτοὺς κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. συμβέβηκε γὰρ τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ἀειφανοῦς κύκλου, τουτέστι τοῦ ἀρκτικοῦ, μέρη φαίνεσθαι· ταῦτα δὲ τὰ μέρη τῶν κολούρων κύκλων τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ἀεὶ ἀφανῆ εἶναι. κζ'.

Περὶ τοῦ ἄξονος.

ΔΙήκει δὲ ὁ ἄξων ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου διὰ τοῦ κέντρου τῆς σφαίρας ἕως τοῦ κέντρου τοῦ ἀνταρκτικοῦ. παρείληπται δὲ ἵνα γνῶμεν ὅτι περὶ αὐτὸν, καὶ τὰ ἄκρα αὐτοῦ δινεῖται ὁ οὐρανὸς, ὥσπερ περὶ ἁρμάτειον ἄξονα δινοῦνται οἱ τροχοί. τὴν δὲ ὕλην αὐτοῦ οὐκ ἐδίδαξεν ἡμᾶς Ἄρατος· ἀλλ' ὡς ἐν ποιήσει μυθικώτερον, ὥσπερ ὀβελίσκον αὐτὸν εἶπεν. εἰ μὲν γὰρ λέγοι τις αὐτὸν τὴν ὕλην ἐκ πυρός, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν τοῦ ὕδατος σφαῖραν σβεσθήσεται, ἢ ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας καταφλεχθήσεται. εἰ δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν, ἀέρος, ἢ ὕδατος· ἀμιγὴς ἔσται τοῖς ἄλλοις, καὶ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀφανισθήσεται. γεωμέτραι δὲ αὐτὸν ὑποτίθενται γραμμήν τινα λεπτὴν, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου μέχρι τοῦ ἀνταρκτικοῦ, καθάπερ εἴρηται. οἱ δὲ φυσικοὶ φιλόσοφοι τὸ μεταξὺ διῆκον πνεῦμα λέγουσιν ἄξονα. μέμνηται δὲ αὐτοῦ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Ἑρμῇ λέγων· κη'.

Αὐτὴν μέν μιν ἔτετμε μεσήρεα παντὸς Ὀλύμπου,
Κέντρῳ ἀπὸ σφαίρας· διὰ δ' ἄξονος ἠρήρειστο.

καὶ ὁ Ἄρατος λέγων·

Αὐτὰρ ὅγ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται, ἀλλὰ μάλ' αὔτως
Ἄξων αἰὲν ἄρηρεν· ἔχει δ' ἀτάλαντον ἁπάντη
Μεσσηγὺς γαῖαν· περὶ δ' οὐρανὸν αὐτὸν ἀγινεῖ.

Ὠνόμασται δ' ἄξων διὰ τὸ περὶ αὐτὸν ἄγεσθαι, καὶ περιδινεῖσθαι τὸν οὐρανόν. τὰ δὲ πέρατα αὐτοῦ πρὸς τοῖς κέντροις τοῦ τε ἀρκτικοῦ, καὶ τοῦ ἀνταρκτικοῦ ἐστι. καλοῦσι δ' αὐτὰ πόλους ἀπὸ τοῦ περιπολεῖσθαι, καὶ στρέφεσθαι περὶ αὐτὰ τὸν οὐρανόν. τούτων δὲ ὁ μὲν, καλεῖται βόρειος, ἀεὶ φανερὸς ὤν· ὁ δὲ νότιος, ἀεὶ ἀφανής. μέμνηται αὐτῶν καὶ Ἄρατος·

Καί μιν πειραίνουσι δύο πόλοι ἀμφὶς ἐόντες.
Ἀλλ' ὁ μὲν, οὐκ ἐπίοπτος· ὁ δ' ἀντίος ἐκ βορέαο
Ὑψόθεν Ὠκεανοῖο. δύω δέ μιν ἀμφὶς ἔχουσιν
Ἄρκτοι, ἅμα τροχόωσαι.

Τοῦτο δὲ ὅτι ἀρσενικῶς λέγονται οὗτοι οἱ πόλοι. οἱ δὲ Πυθαγόρειοι δεξιὰ μὲν τὰ βόρεια, ἀριστερὰ δὲ τὰ νότια καλοῦσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος δεξιὰ μὲν καλεῖ τὰ ἀνατολικά, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά, διὰ τούτων·

Εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε, Il. μ'.
Εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

Ἐπὶ τῆς σφαίρας δὲ τῆς ξυλίνης τούτου τὰ ἄκρα τοῦ ἄξονος φαίνεται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας ἐξέχοντα. χρὴ δὲ νοεῖν συναπαρτίζεσθαι αὐτὰ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ μὴ ἐξέχειν.

Περὶ ζωνῶν, καὶ ὅτι πέντε.

ΠΕρὶ δὲ τῶν ζωνῶν Ἄρατος ἐν τοῖς φαινομένοις οὐκ ἐμνήσθη. ἄλλοι δὲ, ὧν καὶ Ἐρατοσθένης, ἐμνημόνευσαν. ζῶναι τοίνυν λέγονται, τὰ μεταξὺ τῶν παραλλήλων κύκλων διαστήματα. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς, αἱ κατὰ κάθετον οὖσαι τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ. πέντε δέ εἰσι πᾶσαι. ὧν δύο κθ'.
εἰσὶν

ὧν ἀοίκητοι διὰ τὸ πάνυ κατεψῦχθαι. καὶ ἡ μὲν λέγεται νοτία· ἡ δὲ βόρειος. τῶν δὲ μεταξὺ τούτων τριῶν, δύο μὲν εἰσὶν εὔκρατοι· μία δὲ διακεκαυμένη. τῶν δὲ εὐκράτων, ἡ μέν ἐστι βορειοτέρα· ἡ δὲ νοτιωτέρα. καὶ ἔστιν ἡ βορειοτέρα ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου μέχρι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ· ἡ δὲ ἑτέρα ἀπὸ ἀνταρκτικοῦ μέχρι χειμερινοῦ τροπικοῦ. εἰσὶ δὲ εὔκρατοι τῷ μήτε ὑπὸ ἀκράτου ψύχους, μήτε ὑπὸ καύματος ἐνοχλεῖσθαι· καὶ τῷ εἶναι αὐτὰς μεταξὺ τῆς τοῦ ἡλίου πορείας, καὶ τῶν κατεψυγμένων ζωνῶν. ἡ δὲ τούτων μέση πασῶν ἐστιν ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, μέχρι τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ. τοσοῦτο γὰρ πλάτος ἔχει, ὅσον καὶ ὁ ἥλιος περιέρχεται. καλεῖται δὲ διακεκαυμένη, διὰ τὸ πυρώδης εἶναι, τὸν ἥλιον δὲ αὐτῆς τὴν πορείαν ἀεὶ ποιούμενον. ταύτην δὲ, οἱ μὲν ἀοίκητον· οἱ δὲ οἰκεῖσθαι λέγουσι. μέμνηται δὲ τῶν ζωνῶν τούτων καὶ Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Ἑρμῇ λέγων·

Πέντε δέ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο.
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο·
Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε, καὶ ἐκ πυρὸς οἷον ἐρυθρή.
Ἡ μὲν ἔην μεσάτη· ἐκέκαυτο δὲ πᾶσα * πυρὶ * *
Τυπτομένη φλογμοῖσιν. ἐπεί ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτὴν
Κεκλιμέναι ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν.
Αἱ δὲ δύο ἑκάτερθε πόλοις περιπεπτηυῖαι.
Αἰεὶ φρικαλέαι, αἰεὶ ὕδατι μογέουσαι.
Οὐ μὴν ὕδωρ, ἀλλ' αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κρύσταλλος
Κεῖται ἀνὰ πτύχας. περίψυκτος δὲ τέτυκται.
Ἀλλὰ τὰ μὲν χερσαῖα, καὶ ἄμβατα ἀνθρώποισι·
Δοιαὶ δ' ἄλλαι ἔασιν ἐναντίαι ἀλλήλαισι,
Μεσσηγὺς θέρεός τε, καὶ ὑετίου κρυστάλλου,
Ἄμφω ἐΰκρητοί τε, καὶ * ἀλδήσκουσαι
Καρπὸν Ἐλευσίνης Δημήτερος. ἐν δέ μιν ἄνδρες
Ἀντίποδες ναίουσι.

* f. πυρὶ ἀρῇ.

* f. ἀλδήσκουσαι.

Ταῦτα μὲν Ἐρατοσθένης. ζητήσωμεν δὲ τῶν δύο εὐκράτων, ὁποτέραν ἡμεῖς οἰκοῦμεν. ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ὅταν μὲν ὁ ἥλιος ἐν αἰγοκέρωτι γένηται, πόῤῥω ἡμῶν ἀφίσταται, καὶ χειμών ἐστι παρ' ἡμῖν· ὅταν δὲ ἐν καρκίνῳ γένηται, ὅ ἐστι κατὰ διάμετρον τῷ αἰγοκέρωτι, τότε πλησίον ἡμῶν ἐστι, καὶ καῦμα πολὺ παρ' ἡμῖν. ὁ δὲ καρκίνος τῶν ιβ΄ ζῳδίων βορειότατός ἐστι. δῆλον ἂν ὅτι τὴν βόρειον οἰκοῦμεν ζώνην. ἐν γὰρ καρκίνῳ γενόμενος ὁ ἥλιος ἀριστερὸς ἡμῶν ἀνατέλλει, τὴν σκιὰν ἡμῶν εἰς τὰ δεξιὰ μέρη κλίνων· ὅ ἐστι σημεῖον ἐναργὲς τὸ ἡμᾶς δεξιοὺς εἶναι τοῦ ἡλίου. εἰ γάρ τις λύχνον ἅψας ἐν μέσῳ οἰκήματος θείη, ἐν δεξιῷ δὲ αὐτοῦ στάς, τὸ σκίασμα οὐ τρέψει, ὁ πρὸς τὸν λύχνον, ἀλλ' ἐν δεξιῷ τοῦ ἀνθρώπου ῥίψεται. εἰ τοίνυν καὶ ἡμῶν αἱ σκιαὶ ἐν δεξιῷ ἡμῶν γίνονται, δῆλον ὅτι ἀριστερὸς ἡμῶν ἐστιν ὁ ἥλιος. ἀνάπαλιν δὲ τοῖς ἐν τῇ νοτίῳ ζώνῃ οἰκοῦσιν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστιν ὁ ἥλιος· ἐν ἀριστερᾷ δὲ αὐτῶν ἡ σκιὰ πρὸς νότον ἐμπίπτουσα. ὥστε ἀποδείκνυται ἡμᾶς τὴν βόρειον ζώνην τὴν εὔκρατον οἰκεῖν. τινὲς δὲ καὶ ταῦτα περὶ τῶν ζωνῶν εἰρήκασι. ζῶναί εἰσι τῆς γῆς ὑπὸ τοὺς παραλλήλους ὁμοίως πέντε. βόρειος, ὅλη μετέωρος, ἀοίκητος, κατεψυγμένη, Κρόνου· ἑξηκοστῶν μοιρῶν ϛ΄, σταδίων δὲ δισμυρίων ,εσ΄. τὸ γὰρ ἑξηκοστὸν σταδίων ἐστὶ ,δσ΄. θερινὴ, πλείονα ἔχουσα τὰ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. εὔκρατος, ἐν ᾗ ἐστιν ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη, Διός· ἑξηκοστῶν ε΄, σταδίων δὲ δισμυρίων καὶ ,α΄. ἰσημερινὴ, ἴσον ἔχουσα τὸ ὑπὲρ γῆς ὁρίζοντα τῷ ὑπ' αὐτόν· ἀοίκητος, διακεκαυμένη, Ἄρεος· ἑξηκοστῶν μοιρῶν η΄, ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ ἰσημερινοῦ τεσσάρων. ὅτι γὰρ αὐτὴν ὅλην τὴν σφαῖραν τέμνει μέσην· σταδίων δὲ τρισμυρίων καὶ ,γχ΄. χειμερινὴ, ἀνάπαλιν τῇ θερινῇ, πλείονα ἔχουσα τὸ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα· οἰκουμένη, εὔκρατος, Ἀφροδίτης, ἑξηκοστῶν ε΄, σταδίων δὲ δισμυρίων καὶ ,α΄. νότιος, ὅλη ἀφανὴς, ἀοίκητος, κατεψυγμένη, Ἑρμοῦ· ἑξηκοστῶν μοιρῶν ϛ΄, σταδίων δὲ δισμυρίων ,εσ΄. ὡς εἶναι τὸ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα περίμετρον τῆς γῆς, ἑξηκοστῶν μοιρῶν τριάκοντα, σταδίων δὲ μυριάδων ιβ΄ καὶ ,ϛ΄. καλοῦνται δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡμισφαιρίου βόρειοί τε, καὶ νότιοι κατοικοῦντες, * ἀντόχθονες· οἱ δ' ἐφ' ἑκάτερα τῶν ἡμισφαιρίων ὑπὲρ γῆς τε, καὶ ὑπὸ γῆν, ἀντίποδες.

* Leg. ἀντίχθονες.

Περὶ τῶν ἐν ταῖς εὐκράτοις ζώναις οἰκούντων.

λ΄. ΤΩν δὲ ἐν ταῖς δυσὶν εὐκράτοις ζώναις οἰκούντων, ἵνα σαφέστερον διέλωμεν, οἱ μέν εἰσι περίοικοι· οἱ δὲ ἄντοικοι· οἱ δὲ ἀντίχθονες· οἱ δὲ ἀντίποδες. περίοικοι μὲν, ὅσοι τὴν αὐτὴν οἴκησιν οἰκοῦσιν· οἷον οἱ τὴν βόρειον οἰκοῦντες περίοικοί εἰσιν ἀλλήλοις, καὶ πάλιν οἱ τὴν νότιον περίοικοί εἰσιν ἀλλήλοις. ἄντοικοι δὲ, οἱ τὴν νότιον οἰκοῦντες τοῖς τὴν βόρειον οἰκοῦσι ζώνην. καὶ ἀντικειμένη ἐστὶν

e quibus duæ ſunt propter ſummum frigus inhabitabiles: atque harum auſtralis altera eſt; altera borealis. De tribus inter ambas iſtas poſitis, duæ ſunt temperatæ: una torrida. Temperatarum una borealis eſt; auſtralis altera. Borealis inter arcticum circulum, & æſtivum tropicum porrigitur: altera vero ab antarctico circulo, ad hibernum tropicum. Quæ ideo temperatæ ſunt, quod nec intolerandum frigus, nec nimius illas calor infeſtet. quodque mediæ ſint inter Solis iter, algentesque zonas. Inter has omnes interjecta, ab æſtivo tropico ad hibernum extenditur. Nam tantumdem patet in latum, quantum Sol circuitu ſuo complectitur. Quæ propterea torrida dicitur, quod ardore igneo flagret; quatenus Sol per eam aſſidue decurrit. Hanc alii negant habitari. affirmant alii. Meminit earum in Mercurio ſic Eratoſthenes.

Quinque porro zonæ in orbem circumdatæ flectuntur.
Quarum duæ glauco nigriores cyano.
Una eſt ſqualida, & igne velut rubens.
Eaque in media ſita, aduſta penitus igne,
*Ardoribus contacta * * * ſub ipſam*
Incumbentes radii fervidi ſemper urunt.
Aliæ duæ utrimque ad polos accedentes,
*Semper alſioſæ, * * * **
Neque tamen aqua; ſed ipſa de cælo glacies
*Jacet * * * * eſt autem perfrigida.*
Sed hæc deſerta ſunt, & hominibus inacceſſa loca:
Duæ ſunt autem aliæ oppoſitæ invicem
In medio æſtus, & pluviæ glaciei.
Ambæ temperatæ, & almam augentes
Fruges Eleuſinæ Cereris. Utramque vero homines
Contrariis nixi veſtigiis incolunt.

Hæc ille. Quæratur nunc utram nos ex temperatis duabus habitemus. Atqui videmus Sole in capricorno verſante longius a nobis eſſe diſſitum: & apud nos hiemem fieri. cum vero pervenit ad cancrum, qui a capricorno tota diametro diſtat, appropinquare nobis, ac ſummum apud nos æſtum exiſtere. At Cancer duodecim ſignorum maxime borealis eſt. perſpicuum eſt ergo borealem a nobis zonam incoli. Nam Sol cum eſt in cancro ſiniſter nobis oritur, umbram ſuam flectens ad dexteram. quod argumento eſt nos ad dextram obverſos eſſe Soli. Etenim ſi quis lucernam accendens media in domo collocet, & ad dextram ejus ſtet, ſtantis ipſius umbra non ad lucernam, ſed ad dextram hominis tendet. Quocirca cum umbræ corporum noſtrorum dextræ ſint nobis, manifeſtum eſt ſiniſtrum quoque nobis eſſe Solem. e contrario vero iis, qui in auſtrali zona degunt, Sol dexter eſt: ad ſiniſtram vero illorum umbra jacitur meridiem verſus. Hac ratione demonſtratur nos in temperata zona degere. Quidam etiam de zonis iſta ſcripſerunt. Zonæ ſunt in terra ſub parallelis ſimiliter quinque: Borea: tota ſublimis, inhabitabilis, frigida, Saturnia, ſexageſima ſcrupula ſex patens, quæ ſunt ſtadia 25200. Nam ſcrupulum unum ſtadiis conſtat 4200. Æſtiva; cujus parallelorum ſupra horizontem minora ſegmenta ſunt. Temperata, in qua ſitus eſt orbis noſter, ad Jovem pertinens quæ in ſexageſima quinque porrigitur; ſtadia 21000, æquinoctialis, cujus horizon æqualem facit infra, ſupraque portionem: inhabitabilis, torrida: dicata Marti. quæ ſcrupula octo tenet, hoc eſt utrimque ab æquinoctiali quattuor. Hic enim ſphæram totam in medio partitur. Eſt autem ſtadiorum 33600. Hiemalis, contra quam æſtiva majorem ſuo horizonte portionem relinquens: habitata temperata; attributa Veneri: in ſexageſima quinque diffuſa: quæ ſunt ſtadia 21000. Auſtralis non apparens omnino inhabitabilis, frigore rigens; Mercurii peculiaris; ſexageſima ſex obtinens: quæ ſtadia faciunt 25200. Ita dimidius ſupra horizontem ambitus terræ ſcrupula colligit triginta: ſtadia 126000. Porro qui in eodem hemiſphærio hinc ad ſeptentriones, inde ad meridiem habitant, antichthones vocantur. qui autem in diverſis hemiſphæriis ſupra, infraque terram, antipodes.

De his, qui temperatas zonas incolunt.

QUi in temperatis duabus habitant, horum, ut diſtinctius explicemus, alii periœci vocantur; alii antœci; alii antichthones; alii antipodes. Periœci ſunt qui eamdem habitationem incolunt. Exempli cauſſa qui borealem zonam occupant, periœci ſunt invicem. 30.
Antœci ſunt zonæ auſtralis incolæ borealibus: atque auſtrali oppoſita borealis habitatio; & auſtralis bo-

reali. Antichthones ſunt qui ex diametro ſimilibus in zonis * habitant. velut qui in boreali ſuperioris hemiſphærii degunt: & qui in auſtrali. Antipodes ſunt qui in zonis oppoſitis ex diametro ſiti ſunt. Ita qui ſub capricorno verſantur eorum ſunt antipodes, qui cancro ſubjacent. Igitur periœci noctes ac dies, & annuas tempeſtates habent eaſdem. Antœci eamdem invicem noctem habent, & diem: ſed diverſa ſolſtitia. Nam Sol in cancro poſitus ut æſtatem nobis, qui ad ſeptentriones accedimus; ſic illis, qui ad auſtrum vergunt, affert hiemem. Viciſſim autem ad capricornum delatus nobis hiemem ſeptentrioni propinquioribus: ad auſtrum vero poſitis æſtatem efficit. Rurſus, cum ſint æquinoctia duo, quando Sol arietem attigit, borealibus nobis vernum æquinoctium facit: antœcis autumnale. In libra contra nobis autumnale: antœcis vernum æquinoctium parit. Poſt æquinoctium, quod fit nobis in ariete vernum, Sol aſcendens, in cancro nobis æſtatem efficit, augetque dierum ſpatia; nocturna contrahit. ab autumnali æquinoctio libræ ad capricornum delabens, apud nos dies imminuit, noctes producit; hiemem afferens. apud illos ut auget dierum intervalla, ſic de nocturnis detrahit; æſtatemque reddit. Atque ut uno verbo dicam, quicquid cancer nobis efficit; hoc illis capricornus. & quod nobis capricornus; hoc illis cancer. quod nobis aries; hoc illis libra: & e contrario. Antichthonibus alternant noctes, & dies. Nam ſuperioribus eorum ortu ſuo diem Sol infundit: inferioribus noctem. Rurſus nobis Sol occaſu ſuo noctem; ſub terra conditis, diem oriendo reſtituit. Solſtitia tamen, & æquinoctia utrobique ſunt eadem borealibus infra, ſupraque poſitis. Ejuſmodi ſunt antichthones. Antipodes contraria, & oppoſita vident omnia. Nam & cum dies eſt nobis, nox illis eſt; & cum apud illos æſtas eſt, in orbe noſtro fit hiems. Ad ſummam cum auſtralis zonæ contrariæ incolis hiems, aut dies accidit, tunc iis, qui borealem incolunt, æſtas, & nox ſupervenit. Ita tam noctes & dies; quam ſolſtitia, æquinoctia, habitationeſque e contrario antœci obtinent.

De umbrarum differentia, quæ in habitationibus variis incidunt, & quibuſnam degant in locis.

31. IN habitationum diſcrimine quidam dicantur aſcii: alii brachyſcii: alii macroſcii: quidam heteroſcii: alii antiſcii: alii amphiſcii. Aſcii ſunt, quorum verticem Sol incubat hora diei ſexta. Ut enim ſi quis accenſum torrem rectum ſtatuat, ejus nulla reddetur umbra: ſic nullam habent ii, quorum vertici mediam cælum tenens Sol imminet. Tales ſunt qui ſub æquinoctiali degunt, qui Sole arietem vel libram obtinente Solem ſupra caput aſpiciunt. Ferunt apud Syenen, & Elephantinen umbram eſſe nullam hora diei ſexta, cum in cancro Sol reſidet. Brachyſcii, id eſt *breves umbræ* ſunt, a quibus parum Sol diſtat. Macroſcii, *longioris umbræ* ſunt, qui a Sole longius diſtant. Heteroſcii, id eſt *uno latere umbram jacientes* ii ſunt, qui in noſtro orbe verſantur. Nam ad alterum latus umbra noſtra projicitur: videlicet dextrum, & boreum. Sic antœci heteroſcii ſunt. quippe illorum umbra ſiniſtrum ad latus & auſtrale dirigitur. Antiſcii borealibus ſunt auſtrales: quia contrarias habent umbras: illi dextrum ad latus: hi ad ſiniſtrum. quoniam medius Sol ambobus interjectus eſt. Amphiſcii, id eſt *ad utrumque latus umbram habentes*, ſunt æquinoctiali circulo ſubjecti. Iidem & aſcii, id eſt *umbra prorſus expertes*. Nam cum ſupra verticem illorum Sol eſt, fiunt, ut diximus, aſcii. cum ab iis receſſerit: puta ab ariete ad taurum, & conſequentia ſigna; eamdem nobiſcum habent umbram ad ſiniſtrum latus. Sed cum ab æquinoctio, quod in libra fit, Sol ad ſcorpium, & alia ſigna tranſitum facit: tunc dextrorſum illorum umbra mittitur. Ita fit, ut illius regionis incolæ interdum aſcii ſint, cum in libra vel ariete Sol vertici illorum inſidet. alias ſiniſtra iis umbra fiat, quando Sol ſcorpium, & conſequentia ſigna peragrat. Sunt qui periſcios illos eſſe dicant, quorum in orbem circumquaque umbra jacitur.

Primus de zonis Parmenides dicere inſtituit. De quarum numero magna diſſenſio eſt. Nam alii ſex numerant: ut Polybius, & Poſidonius, qui torridam in duas dividunt. quinque malunt alii. e quibus eſt Eratoſthenes: & nos iiſdem ſubſcripſimus. Sic de habitationibus, & earum incolis, eorumque nominibus haud levis conflictus eſt: ut & de antichthonibus, & antipodibus.

ἡ βόρειος τῇ νοτίῳ· καὶ ἡ νότιος τῇ βορείῳ. ἀντίχθονες δὲ, οἱ κατὰ διάμετρον ἐν ταῖς ὁμοίαις ζώναις οἰκοῦντες. οἷον ἐν τῷ βορείῳ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆς ἡμισφαιρίῳ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ νοτίῳ. ἀντίποδες δὲ οἱ κατὰ διάμετρον ἐν ταῖς ἐναντίαις ζώναις οἰκοῦντες. οἷον τῶν πρὸς τῷ καρκίνῳ οἰκούντων ἀντίποδές εἰσιν οἱ πρὸς τῷ αἰγοκέρωτι. οἱ μὲν οὖν περίοικοι τὰς αὐτὰς ἔχουσιν ἀεὶ νύκτας, καὶ ἡμέρας, καὶ τὰς ἐτησίας ὥρας· οἱ δὲ ἄντοικοι, τὰς μὲν αὐτὰς ἔχουσιν ἀλλήλοις ἡμέρας καὶ νύκτας, οὐ τὰς αὐτὰς δὲ τροπάς. ἐν καρκίνῳ γὰρ γενόμενος ὁ ἥλιος ἡμῖν μὲν θέρος, βορειοτέροις οὖσι, ποιεῖ· τοῖς δὲ νοτιωτέροις, χειμῶνα. ὅταν δὲ ἐν αἰγοκέρωτι γένηται, ἡμῖν μὲν χειμῶνα βορειοτέροις οὖσι· τοῖς δὲ τὴν νότιον οἰκοῦσι ζώνην, θέρος ποιεῖ. καὶ πάλιν τῶν ἰσημεριῶν δύο οὐσῶν, ἐν μὲν κριῷ ὁ ἥλιος γενόμενος ἡμῖν μὲν ἐαρινὴν, τοῖς τῷ βορείῳ· τοῖς δὲ ἀντοίκοις μετοπωρινὴν ἰσημερίαν ποιεῖ. ἐὰν δὲ ἐν χηλαῖς γένηται, ἡμῖν μὲν μετοπωρινὴν· τοῖς δὲ ἀντοίκοις, ἐαρινὴν ἰσημερίαν ποιεῖ. ἀπὸ δὲ τῆς ἐν κριῷ ἰσημερίας τῆς παρ' ἡμῖν ἐαρινῆς ὁ ἥλιος ἀναβαίνων ἐν καρκίνῳ θέρος μὲν ἡμῖν ποιεῖ, καὶ αὔξει τὰς ἡμέρας· τὰς δὲ νύκτας ἐλάττους ποιεῖ. * ἀπὸ δὲ τῆς ἐν χηλαῖς ἰσημερίας ἐπὶ τὸν αἰγοκέρωτα καταβαίνων, παρ' ἡμῖν μὲν, μειοῖ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς νύκτας αὔξει, χειμῶνα ἀπεργαζόμενος· παρ' ἐκείνοις δὲ αὔξει τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς νύκτας * μειοῖ, θέρος ποιῶν. καθόλου δὲ εἰπεῖν, ὃ ἡμῖν ποιεῖ καρκίνος, τοῦτ' ἐκείνοις αἰγόκερως· ὃ δ' ἡμῖν αἰγόκερως, τοῦτ' ἐκείνοις καρκίνος· ὃ δ' ἡμῖν κριὸς, τοῦτ' ἐκείνοις χηλαί. καὶ τὸ ἀνάπαλιν. οἱ δὲ ἀντίχθονες τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας παρηλλαγμένας ἔχουσι. τοῖς γὰρ ὑπὲρ γῆς ἀντίχθοσιν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος, ἡμέραν ποιεῖ· τοῖς δὲ ὑπὸ γῆν, νύκτα. καὶ πάλιν παρ' ἡμῖν δύνων ὁ ἥλιος νύκτα ποιεῖ· παρὰ δὲ τοῖς κάτω ἀνατέλλων ἡμέραν ποιῶν. τροπὰς μέντοι, καὶ ἰσημερίας τὰς αὐτὰς ἔχουσιν οἱ ἄνω βόρειοι τοῖς κάτω βορείοις, τουτέστιν οἱ ἀντίχθονες. οἱ δὲ ἀντίποδες πάντα ἐναντία καὶ μαχόμενα ἔχουσιν. ὅτε μὲν γὰρ πρὸς ἡμᾶς νύξ ἐστι, παρ' ἐκείνοις ἡμέρα· καὶ ὅτε παρ' ἐκείνοις θέρος, ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ χειμών. καὶ καθόλου ὅτε ἐν τῇ νοτίῳ ζώνῃ οἰκοῦσι χειμών ἐστι καὶ ἡμέρα, τότε τοῖς ἐν τῷ βορείῳ οἰκοῦσι θέρος ἐστὶ καὶ νύξ. οὕτω καὶ νύκτας δὲ, καὶ ἡμέρας, καὶ τροπὰς, καὶ ἰσημερίας, καὶ οἰκήσεις ἐναντίας οἱ ἄντοικοι ἔχουσι.

* Deeſt oppoſita pars diviſionis
* Leg. μειοῖ.

Περὶ διαφορᾶς τῶν ἐν ταῖς οἰκήσεσι σκιῶν, καὶ κατὰ ποίους τόπους οἰκοῦσιν.

ΤΩν δὲ ἐν τῇ οἰκήσει, οἱ μὲν εἰσιν ἄσκιοι· οἱ δὲ βραχύσκιοι· οἱ δὲ μακρόσκιοι· οἱ δὲ ἑτερόσκιοι· οἱ δὲ * ἀλλόσκιοι· οἱ δὲ ἀμφίσκιοι. ἄσκιοι μὲν, οἱ κατὰ κορυφὴν ὥρᾳ ἕκτῃ τὸν ἥλιον ἔχοντες. ὥσπερ γὰρ εἴ τις δαλὸν ἀνάψας ὀρθὸν στήσει, οὐκ ἂν γένοιτο σκιά· οὕτως τῶν ὑπὲρ κορυφῆς ἐχόντων τὸν ἥλιον μεσουρανοῦντα γένοιτο ἄν. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ τὸν ἰσημερινὸν οἰκοῦντες. ὅτε ἡλίου γενομένου ἐν κριῷ, ἢ ἐν χηλαῖς, τότε κατὰ κορυφῆς ἔχουσι τὸν ἥλιον. φασὶ δὲ ἐν Συήνῃ, καὶ Ἐλεφαντίνῃ ἄσκια γίνεσθαι, ὅτε ὁ ἥλιος γίνεται ἐν καρκίνῳ περὶ ὥραν ἕκτην. βραχύσκιοι δὲ, οἱ τὸν ἥλιον ὀλίγον ἀφεστῶτα ἔχοντες. μακρόσκιοι δὲ, οἱ πόρρω αὐτὸν ἔχοντες. ἑτερόσκιοι δὲ, οἱ ἐν ταύτῃ τῇ οἰκουμένῃ οἰκοῦντες· ἐπειδὴ ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος ἡ σκιὰ ἡμῶν τρέπεται, λέγω δὲ ἐν δεξιᾷ ἐπὶ τὸ βόρειον. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄντοικοι, ἑτερόσκιοί εἰσιν· ἐπειδὴ ἡ τούτων ἡ σκιὰ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν μέρος τὸ νοτιώτερον τρέπεται. ἀντίσκιοι δὲ, * οἱ ἐν τῷ βορείῳ· ἐπειδὴ ἐναντίας τὰς σκιὰς ἔχουσιν· οἱ μὲν εἰς τὰ δεξιὰ μέρη αὐτῶν, οἱ δὲ εἰς τὰ ἀριστερὰ, διὰ τὸ μέσον εἶναι αὐτῶν τὸν ἥλιον. ἀμφίσκιοι δὲ γίνονται, οἱ μὲν τὸν ἰσημερινὸν κύκλον οἰκοῦντες. οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ ἄσκιοι. ὅτε μὲν γὰρ ὑπὲρ κορυφῆς αὐτῶν ἐστιν ὁ ἥλιος, ὡς εἴπομεν, ἄσκιοι γίνονται. ὅτε δὲ ἀφίσταται αὐτῶν ἀπὸ κριοῦ εἰς ταῦρον, καὶ τὰ ἑξῆς ζῴδια, τὴν αὐτὴν σκιὰν ἔχουσιν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ μέρη. ὅτε δὲ ἀπὸ ἰσημερίας τῆς ἐν χηλαῖς ὁ ἥλιος γένηται ἐν σκορπίῳ, καὶ τοῖς ἑξῆς ζῳδίοις, τότε ἡ σκιὰ αὐτῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ μέρη ἐκπέμπεται. ὥστε συμβαίνειν τοῖς τῇδε οἰκοῦσι ποτὲ μὲν ἀσκίοις γίνεσθαι, ὅταν ἐν χηλαῖς, ἢ κριῷ ὁ ἥλιος ὢν, κατὰ κορυφῆς αὐτῶν ᾖ· ποτὲ δὲ ἐν ἀριστερᾷ ἔχειν τὴν σκιὰν, ὅτε ἐν σκορπίῳ, καὶ τοῖς ἑξῆς ὁ ἥλιος γίνεται. τινὲς δὲ καὶ περισκίους τοὺς περὶ αὐτοὺς κύκλῳ ἔχοντας τὴν σκιὰν εἶναι βούλονται.

* Cor. ἀντίσκιοι.
* Deeſt aliquid, puta τοῖς ἐν τῷ νοτίῳ.

Πρῶτος δὲ Παρμενίδης περὶ τῶν ζωνῶν ἐποίησε λόγον. περὶ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν πολλὴ διαφωνία τοῖς μετ' αὐτὸν γέγονεν. οἱ μὲν γὰρ ἓξ αὐτὰς εἶναι, ὡς Πολύβιος, καὶ Ποσειδώνιος, τὴν διακεκαυμένην εἰς δύο διαιροῦντες· οἱ δὲ πέντε παρέλαβον, ὥσπερ Ἐρατοσθένης, καὶ ἄλλοι πολλοί, οἷς καὶ ἡμεῖς κατακολουθήσαμεν. περὶ δὲ οἰκήσεων πάλιν, καὶ τῶν ἐνοικούντων, καὶ ὀνομάτων, γέγονε πολλὴ ταραχὴ, καὶ περὶ ἀντιχθόνων, καὶ ἀντιπόδων.

Περὶ

Google

Περὶ μεταρσίων καὶ μετεώρων.

λβ΄. ΔΙαφέρει μεταρσίων μετέωρα· ἃ γὰρ μετέωρα ἐν οὐρανῷ καὶ αἰθέρι ἐστίν· ὡς ἥλιος, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ οὐρανὸς, καὶ αἰθήρ. μετάρσια δὲ, τὰ μεταξὺ τοῦ ἀέρος, καὶ τῆς γῆς· οἷον ἄνεμοι, νεφέλαι, ὄμβροι, ἀστραπαὶ, βρονταὶ, κομῆται, δοκίδες, πωγωνίαι, λαμπάδες, ἴριδες, ἅλωες, διάττοντες, ῥαβδοὶ, ῥύακες. λεκτέον δὲ περὶ μεταρσίων. περὶ γὰρ μετεώρων προείρηται. πρῶτον δὲ περὶ ἀνέμων εἴπωμεν.

Περὶ ἀνέμων, καὶ ὅτι διαφέρει αὔρα ἀναθυμιάσεως.

λγ΄. ΑΝαξίμανδρος φησὶν ῥύσιν ἀέρος τὸν ἄνεμον εἶναι· τινὲς δὲ ἀναθυμίασιν ἀέρος. ἄλλοι δὲ διαφέρειν ἄνεμον λέγουσιν αὔρας. ἄνεμον γὰρ εἶναι ῥύσιν ἀέρος· αὔραν δὲ, ἀναθυμίασιν γῆς. καὶ τοὺς μὲν ἐκ νεφῶν λέγουσιν εἶναι ἀνέμους, καὶ καλοῦσιν ἐκνεφίας· τοὺς δὲ ἀπὸ γῆς φερομένους, ἀπογείους· τοὺς δὲ ἀπὸ ποταμῶν, ἐνυδρίας· τοὺς δὲ ἀπὸ κόλπων, κολπίας· ἀπὸ δὲ ὀρῶν, ὀρείους, ἢ ὀρεστίας· καὶ γὰρ παρὰ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ περὶ ἀνέμων, καὶ παρὰ Καλλιμάχῳ οὕτως ὀνομάζονται. εἰσὶ καὶ ἀπὸ τόπων τινῶν φασὶ τινὰς λέγεσθαι· οἷον Καικίαν τὸν ἀπὸ * Καΐου ποταμοῦ πνέοντα· καὶ σκίρωνα τὸν ἀπὸ Σκιρωνίδων πετρῶν. τινὰς δὲ ἀπὸ ὁρμῆς ὀνομάζεσθαι, ὡς σφοδρῶς ῥέοντας· καὶ οἱ μετὰ παλμοῦ τινος, καὶ πνεύματος, θύελλαι. οἱ δὲ ἀπὸ σχήματος λέγονται· ὥσπερ οἱ μετὰ δινήσεως, στρόβιλοι· καὶ οἱ κάτωθεν εἰς ὕψος φερόμενοι, πρηστῆρες. ἐπραγματεύσατο δὲ περὶ ἀνέμων καὶ Ἐρατοσθένης. οἱ δὲ γενικώτατοι ἄνεμοι τέσσαρές εἰσι· καὶ ὁ μὲν ἀπὸ ἀνατολῶν πνέων καλεῖται ἀπηλιώτης· ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου, βορέας· ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ, νότος· ὁ δὲ ἀπὸ δύσεως, ζέφυρος· ζόφος γὰρ ἡ δύσις κατὰ τοὺς ποιητάς.

*ſ. Καΐστου.

Περὶ κομητῶν.

λδ΄. ΠΕρὶ δὲ κομητῶν, καὶ δοκίδων ἐπραγματεύσαντο πολλοί· ὥσπερ καὶ Δημήτριος. εἰσὶ δὲ οὐκ ἐν οὐρανῷ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ ἀέρι. οἱ μὲν οὖν κάτω τὸ φῶς ἔχοντες, καὶ τὰς μαρμαρυγὰς κάτω νευούσας, καλοῦνται κομῆται· οἱ δὲ ἄνω τὸ φῶς πυρσώδες ἔχοντες καλοῦνται λαμπάδες. ὅταν δὲ ἐπιμήκες ἔχωσι τὸ φῶς, καλοῦνται δοκίδες. ὅταν δὲ ἰκμαλῶδες φῶς ὁρᾶται, καλεῖται ἶρις. ὅταν δὲ περὶ τὸν ἥλιον ᾖ κύκλος· ἔνιοτε * καὶ δύο, καὶ τρεῖς γίνονται· ὅθεν καὶ Ἄρατος εἶπε, τριπλάκτου ἅλωος· ἅλως καλεῖται. ἐὰν δὲ ἀπὸ ἀστέρων ὥσπερ τὸ φωτὸς γένηται ἐπὶ τὰ κάτω, καλοῦνται ῥαβδοὶ, καὶ ῥύακες. οἱ δὲ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταπηδῶντες, καλοῦνται ἄττοντες, καὶ διάττοντες. γίνεται δὲ τοῦτο, τῶν ἀστέρων ὑπὸ πνεύματος τινασσομένων, καὶ οἱονεὶ σπινθῆρας ἀφιέντων. διὸ καὶ σημεῖον ἀνέμων εἶπεν Ἄρατος τοῦτο. καὶ φάτνην δὲ νέφος τι συνεστραμμένον περὶ τὸν καρκίνον φασίν· ὡς καὶ Ἄρατος. ἀκόλουθον δὲ τούτῳ, καὶ ὄνους λέγεσθαι περὶ τὸν καρκίνον ἀστέρας εἶναι. τοὺς δὲ κομήτας καὶ τὰ τοιαῦτα, οἱ μὲν λέγουσιν ἐξ ἀστέρων συνερχομένων γίνεσθαι, καὶ ἐμφωτιζομένων· οἱ δὲ ἐκ νεφῶν περιπεφωτισμένων· ἄλλοι δὲ ἐκ παρατρίψεως αὐτοὺς φωτίζεσθαι λέγουσιν. οὐ φαίνονται δὲ ἀεὶ, ἀλλὰ γίνονται κατὰ περιόδους χρόνων. ὅταν μὲν οὖν συγκρούωνται αἱ νεφέλαι πρὸς ἀλλήλας, βροντὰς ποιοῦσι· ῥηγνύμεναι δὲ, καὶ πνεῦμα μετὰ ῥύμης καὶ σφοδρᾶς ὁρμῆς ἀφιεῖσαι, κεραυνοὺς ποιοῦσι, ἐκ τῆς ῥύμης ἀναπτομένου τοῦ πνεύματος. ἀστραπαὶ δὲ γίνονται, ἤτοι ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν νεφῶν, φωτὸς ἀναπτομένου, καὶ σβεννυμένου· ἢ ἐκ πυρὸς μαρμαρυγαί εἰσιν ἐκπεμπόμεναι. ὄμβροι δὲ, ἐξ ὑγρᾶς ἀναδόσεως, καὶ νεφελῶν ὑγρῶν γίνονται. ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν ὀλίγῳ περὶ μεταρσίων.

* ſ. ἐνίοτε δὲ.

Περὶ θέσεως.

λε΄. ΕΙδέναι χρὴ περὶ τῆς θέσεως τῆς σφαίρας ὡς οὐκ ἔστι μία, ἀλλὰ πρὸς τὰ κλίματα τῆς γῆς καὶ αἱ θέσεις τῆς σφαίρας γίνονται. λεκτέον δὲ περὶ ὀλίγων· καὶ οὕτω τῆς κατὰ τὸν Ἄρατον ἁψόμεθα. θέσις τίς ἐστι κατὰ τὸ Ἑλλησποντιακὸν, καὶ τὸ Μακεδονίας κλίμα. ἐκεῖ γὰρ Ἀντιγόνῳ διέτριβεν Ἄρατος, τῷ τῆς Μακεδονίας βασιλεῖ, πρὸς τὸ ἐκεῖ κλίμα καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν φαινομένων ποιεῖται. ἐὰν μὲν οὖν οἱ πόλοι πρὸς τῷ ὁρίζοντι τὴν θέσιν ἔχωσιν, ὥστε ἐφάπτεσθαι τοῦ ὁρίζοντος, συμβαίνεται μήτε τὸν ἀρκτικὸν, μήτε τὸν ἀνταρκτικὸν φανερὸν εἶναι, ἀλλ᾽ ἑκάτερον τῶν ἡμικυκλίων ἀνατέλλειν αἰεὶ καὶ δύνειν. ἐὰν δὲ τὸν βόρειον πόλον ὑψηλότερον ποιήσωμεν τοῦ ὁρίζοντος, πρὸς τὸ γινόμενον ἔξαρμα, καὶ ὕψος αὐτοῦ, καὶ τὰ κλίματα τῆς γῆς ἕξει τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν, καὶ τῶν νυκτῶν διάφορα. θῶμεν καὶ μοιρῶν κύκλον τέμνοντα τὴν σφαῖραν διὰ

De iis, quæ μετάρσια, & μετέωρα dicuntur.

DIfferunt a meteoris quæ μετάρσια nominantur. Nam 32.
meteora in cælo ſunt, & æthere. velut Sol, & id genus cetera, cælum, & æther. Metarſia, quæ aerem inter, & terram accidunt. ut venti, nubes, imbres, fulgura, tonitrua, cometæ, trabes, barbatæ ſtellæ, faces, irides, areæ, tranſvolantes ſtellæ, temones, profluvia. De iis, quæ μετάρσια vocantur, agendum nobis eſt. Nam de meteoris jam diximus. ac prius de ventis.

De ventis, deque auræ, & exhalationis diſcrimine.

ANaximander fluentem aerem dixit eſſe ventum. alii 33.
exhalationem aeris. alii ventum ab aura diſcrepare volunt. quippe ventum aiunt eſſe fluentem aerem: auram vero terrenam exhalationem. Ventorum porro alios e nubibus prodire putant, & vocari *ecnephias*. alios e terra excitatos ἀπογείους. qui e fluminibus oriuntur, aquatiles. qui a maritimis finibus, κολπίας. a montibus ὀρείους, vel ὀρεστίας: quomodo ab Ariſtotele in libro de Ventis, & Callimacho nominantur. Sic a locis quidam nomen accipiunt: ut Cæcias a Caico fluvio ſpirans; & Sciron a Scironicis ſcopulis. Nonnullis ab impetu nomen inditum: ut qui vehementius ingruunt. & qui quadam cum vibratione ac ſubſultu feruntur, procellæ. Alii a ſpecie dicuntur. velut qui quadam vertigine volvuntur, appellanturque turbines. Item qui ab imo ſurſum attolluntur, preſteres. Scripſit de ventis etiam Eratoſthenes. At cardinales venti ſunt quatuor. e quibus ille, qui ab ortu flat, ſubſolanus dicitur. qui ab arctico polo, boreas. qui ab antarctico, auſter. ab occaſu, zephyrus. Nam ζόφος poetice occaſum ſignificat.

De cometis.

DE cometis, & trabibus ſcripſere complures: velut 34.
Demetrius. Locus eorum eſt in aere, non in cælo. Ex iis quorum lumen deorſum reſpicit; ut verſus eam partem coruſcare videantur; *cometæ* nominantur. quarum ſplendor ſurſum vergit, *faces*. cum lux tractim producitur, *trabes*. quando roſcidum lumen apparet, *iris* dicitur. quando Solem ambit circulus: cujuſmodi nonnumquam duo, treſve fiunt: unde & Aratus dixit *triplicatam aream*, vocatur ἅλως, id eſt *area*. ſi ab aſtris ignis ad inferiora propellatur, *temones*, & *profluvia* nuncupantur. qui ſubſultim huc & illuc agitantur, *ſalientes*, & *tranſilientes*. quod fit ſtellis vento concuſſis, & quaſi ſcintillas emittentibus. hinc illud ventorum præſagium facere docet Aratus. Ad hæc *præſepe* vocant nubem quamdam circa cancrum conglobatam, & ſplendidam. ut Aratus ſignificat. cui conſentaneum eſt, quod in eadem parte ſtellæ quædam circa cancrum, *aſini* dicuntur. Porro cometas & id genus alia, quidam e ſtellis denſatis, & illuminatis oriri ſentiunt. alii ex nubibus undique colluſtratis. nonnulli ea affrictu ſuccendi volunt. Neque vero ſemper apparent. ſed certis intervallis temporum. Ceterum nubes inter ſe colliſæ tonitrua faciunt. fiſſæ vero, & cum impetu, ac vehementia flatum emittentes, fulmina: cum agitatione flatus accenditur. fulgura vel e nubibus ipſis oriuntur, accenſo igne, ac reſtincto: vel ſplendor eſt ex igne coruſcans. Imbres ex madido vapore, & humidis nubibus exiſtunt. Hæc ſummatim de aeris affectionibus, quæ μετάρσια nominant.

De poſitu ſphæræ.

SPhæræ ſitus, quod ignorare non oportet, haud unius 35.
generis eſt: ſed pro terræ inclinationibus varii ſunt ſphæræ ſitus. e quibus paucos perſtringemus: & ad Arateæ ſphæræ poſitum poſtea veniemus. Eſt igitur ſitus inprimis Helleſponti, ac Macedoniæ climati congruens. Cum enim apud Antigonum Macedoniæ regem eſſet Aratus, ad illius loci clima apparentium doctrinam exegit omnem. Porro quoties poli horizontem contingunt, accidit ut nec arcticus circulus, nec antarcticus ſemper appareant; ſed hemiſphærium utrumque oriatur, & occidat. Sin borealem polum ſupra horizontem attollimus; pro altitudinis ratione, varia terræ climatibus dierum & noctium magnitudo conſtabit. Fingamus partium ſexaginta circulum eſſe, qui ſphæram per polos tranſiens divi-

dit: ut coluri faciunt. Igitur hemiſphærii ſingula tricenis gradibus conſtabunt. adeoque quod ſupra terram eminet, gradus tricenos habebit ab horizonte ad polum. Quare ſi ad partes ſex polum extulero; in Helleſponti climate longiſſimus dies horarum fiet xv; breviſſima nox horarum ix. Quod ſi non tantum ſex gradibus, ſed novem ſupra horizontem polum borealem erexero, longior, quam in Helleſponto, fiet dies, illius tractus incolis. Rurſus vero ſi altiorem magis, ac ſupra horizontem eminentem polum ſtruxero; horæ longiores exiſtent; donec borealis polus culminet. ac tunc ſemeſtris dies erit, ſemeſtriſque nox. Nam ſi borealis polus in vertice ſit, zodiacus ab horizonte bipertito ſecabitur; ejuſque pars dimidia perpetuo ſupra terram exſtabit: altera ſub terram condetur. Hoc vero poſito, perſpicuum eſt ſex fore ſigna ſupra terram: in quibus ſcilicet poſitus Sol, & in unoquoque triginta dies commorans, ſemeſtrem efficiet diem. reliqua ſex ſigna ſemper occulta erunt, & ſub terra condita: quæ cum Sol peragrabit, ſex menſium noctem faciet, eo quod in illis ſitus numquam oritur. Hæc ad dierum, & noctium inæqualitatem explicandam aſſumpſimus. De quibus ſic habendum eſt; ratione, ac conſideratione, conſequenterque iis, quæ apparent, hæc a nobis eſſe collecta; cum ſint occulta prorſus. Non enim ulla nobis experientia ſemeſtrem diem noctemque patefecit. Sunt qui alicubi dierum octo eſſe lucem; alii octoginta referunt. quod iis accidit, qui ſupra Thulen Inſulam habitant, Ad eum itaque modum dierum noctiumque pro climatum ratione diſcrimen a nobis explicatum eſt. Verum ſitus ille ſphæræ, qui ad Arati phænomena convenit, ejuſmodi eſſe debet, ut in eo circulus arcticus contingat horizontem, eumque circulum tangat draconis caput; ſic ut arcticus ille attingat, ac quodammodo radat horizontem. Hinc Aratus,

Illud caput eo pervenit, ubi extremi
Miſcentur occaſus, & ortus invicem.

Nam horizon inter hemiſphærium utrumque, ſuperius, & inferius, interjectus eſt. Non deſunt tamen, qui Arati verba illa non ad horizontem, ſed ad meridianum referunt. quoniam cum ſuperius hemiſphærium a meridiano circulo dividitur, ejus altera pars ad ortum, altera ad occaſum pertinet. Mihi vero non hoc velle ſibi videtur Aratus. niſi quis fortaſſe dixerit draconis caput eo ferri,

—— —— ubi extremi
Miſcentur occaſus, & ortus invicem.

ubi contingit horizontem draconis caput ad meridianum circulum, qua parte cum horizonte ille committitur, ac ſe ipſi ſecant invicem. Propterea de Cepheo loquens Aratus, eumdem nobis indicavit. Nam hujus pars illa tota, quæ a cingulo ad pedes pertinet, intra circulum arcticum eſt. Quoniam vero circulus arcticus occidit numquam; balteus vero Cephei in ambitu eſt ejuſdem arctici; hinc horizontem per ejus balteum ſignificat,

—— —— Cepheus antem cingulo
Terram radit: quæ ſunt in capite quidem, prorſus omnia
Tingens Oceano; illa vero non licet. ſed ea ipſæ
Urſæ prohibent, pedes, & genu, & lumbos,

Hæc ſunt quæ de ſphæræ poſitu dicenda videbantur. Quam qui explicare velit, hunc ad dextram borealem habere polum oportet: auſtralem ad ſiniſtram. Nam urſæ in oriente dextræ ſunt. auſter vero ſiniſter. Quidam tamen cum illam explicant, malunt ante ſe urſas habere; pone auſtrum: ut dexter ſit ipſis oriens; ſiniſter occidens. quod ex Homericis verſibus fortaſſe didicerunt,

Sive dextrorſum eant ad auroram, & Solem;
Sive ſiniſtrorſum ad occaſum tenebroſum:

neſcientes Poetam accommodate ad illorum ſitum dextras appellaſſe partes orientales; occidentales, ſiniſtras. At in mundi poſitu dextræ ſunt urſæ, & eo modo ſphæram conſtituere debet qui illius rationem docere velit.

De motu.

36. QUi ſphæram explicat, in contraria ſphæram torqueat. Nam qui contra ſphæram verſus ſe ipſum

τὸν πόλον, ὥσπερ οἱ κόλουροι. δῆλον ἂν ὅτι ἕκαστον τῶν ἡμισφαιρίων ἕξει ἀνὰ λʹ· * τὸ δὲ ὑπὲρ γῆς μοίρας λʹ ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος μέχρι τοῦ πόλου. ἐὰν δὲ μετεωρίσω τὸν βόρειον πόλον μοίρας ϛʹ· ἔσται τὸ Ἑλλησπόντου τὸ κλίμα ἔχον τὴν μὲν ἡμέραν τὴν μεγίστην ὡρῶν ιεʹ, τὴν δὲ νύκτα τὴν ἐλαχίστην ὡρῶν θʹ. ἐὰν δὲ μὴ μόνον ἕξ, ἀλλ᾽ ἐννέα ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος μετεωρίσω τὸν βόρειον πόλον, μακροτέρα ἔσται ἡ μεγίστη ἡμέρα παρὰ τοῖς ἐκεῖ οἰκοῦσιν, ἢ τοῖς προσοικοῦσιν ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ. καὶ πάλιν ἐὰν ὑψηλότερον αὐτὸν ποιήσω, καὶ πολὺ αὐτὸν τοῦ ὁρίζοντος ἀπέχοντα, μακρότεραι γενήσονται αἱ * ὧραι, ἕως ἂν ὁ βόρειος μεσουρανήσῃ πόλος, καὶ οὕτως ὅπως κειμένης τῆς σφαίρας, συμβήσεται ἑξαμηνιαίαν εἶναι τὴν ἡμέραν, καὶ ἑξαμηνιαίαν τὴν νύκτα. μεσουρανοῦντος γὰρ τοῦ βορείου πόλου, διαιρεθήσεται ὁ ζῳδιακὸς ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος εἰς δύο τεμνόμενος· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ὑπὲρ γῆς, τὸ δὲ λοιπὸν ἥμισυ ὑπὸ γῆν ἀεὶ ἔχων. τούτου δὲ οὕτως ὄντος, δῆλον ὡς καὶ ἓξ ζῴδια ὑπὲρ γῆς ἔσται, τούτων δοκοῦντων, ἐν οἷς ὁ ἥλιος γενόμενος, καὶ καθ᾽ ἕκαστον λʹ ἡμέρας ποιῶν, ποιήσει τὴν ἡμέραν μηνῶν ϛʹ· τὰ δὲ ἄλλα ϛʹ ζῴδια ἀεὶ ἀφανῆ, καὶ ὑπὸ γῆν ἔσται, ἐν οἷς ὁ ἥλιος γενόμενος ποιήσει τὴν νύκτα μηνῶν ϛʹ, διὰ τὸ μὴ ἀνατέλλειν ἐν τοῖς τόποις γενόμενον αὐτόν. ταῦτα δὲ ἡμῖν εἴληπται τῆς ἀνωμαλίας τῶν ἡμερῶν τε καὶ νυκτῶν χάριν. χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι λόγῳ καὶ θεωρίᾳ ταῦτα κατ᾽ ἀκολουθίαν ἐκ τῶν φανερῶν ἐδείχθη, ἀφανῆ ὄντα. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀπὸ ἐμπειρίας ἑξαμηνιαίαν τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν νύκτα τοσαύτην δεῖξαι. τινὲς δὲ ἱστορήσαν ηʹ ἡμερῶν ἐκτείνειν μίαν ἡμέραν· ἄλλοι δὲ πʹ ἡμερῶν. εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ ὑπὲρ Θούλην τὴν νῆσον λεγόμενοι εἶναι. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὰ κλίματα διαφορὰ τῶν ἡμερῶν τε, καὶ νυκτῶν παραδείγματος χάριν οὗτος ὁ τρόπος ἡμῖν εἴρηται. ἡ δὲ κατὰ τὰ φαινόμενα Ἀράτου τῆς σφαίρας θέσις, ὀφείλει ἔχειν τὸν ἀρκτικὸν κύκλον τοῦ ὁρίζοντος ἐφαπτόμενον, τήν τε τοῦ δράκοντος κεφαλὴν ἐφαπτομένην τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου, αὐτὸν δὲ τὸν ἀρκτικὸν ἐφαπτόμενον τοῦ ὁρίζοντος, καὶ ὥσπερ ξύειν αὐτόν. διὸ καὶ Ἄρατός φησι·

Κείνη που κεφαλὴ τῇ * νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι. * γρ. νί-χεται.

Τὸν γὰρ ὁρίζοντα μεταξὺ τοῦ ὑπὲρ γῆν, καὶ ὑπὸ γῆν ἡμισφαιρίου εἶναι συμβέβηκε. τινὲς δὲ οὐκ ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος ἀκούουσιν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου λεχθέν· διότι τοῦ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου τεμνομένου ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ, τὸ μὲν ἐστι πρὸς τῇ ἀνατολῇ· τὸ δὲ πρὸς τῇ δύσει. ἐμοὶ δὲ οὐ πάνυ τι δοκεῖ τοῦτο λέγειν Ἄρατος. εἰ μὴ ἄρα τις οὕτω λέγοι, τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος φέρεσθαι,

—— —— ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

καθὸ τοῦ ὁρίζοντος ἐφαπτομένη ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ δράκοντος, καὶ πρὸς τῷ μεσημβρινῷ, καθὸ συμβολὴ γίνεται τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ τοῦ ὁρίζοντος, καὶ τέμνουσιν ἀλλήλους. καὶ διὰ τοῦτο περὶ Κηφέως λέγων, τὸ αὐτὸ ἐνέφηνεν ἡμῖν ὁ Ἄρατος. ὅσον γὰρ ἀπὸ τῆς ζώνης ἕως τῶν ποδῶν ἐντός ἐστι τοῦ ἀρκτικοῦ. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀρκτικὸς κύκλος οὐδέποτε καταδύεται, ἡ δὲ ζώνη τοῦ Κηφέως ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐστὶ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου, τὸν ὁρίζοντα διὰ τῆς ζώνης αὐτοῦ ἐμφαίνει·

—— —— ὁ δὲ ζώνῃ οἱ Κηφεὺς
Γαῖαν ἐπιξύει· τὰ μὲν ἐν κεφαλῇ, μάλα πάντα
Βάπτεται Ὠκεανοῖο· τὰ δ᾽ οὐ θέμις. ἀλλὰ τά γ᾽ αὐταὶ
Ἄρκτοι κωλύουσι πόδας, καὶ γοῦνα, καὶ ἰξύν.

Τὰ μὲν οὖν τῆς θέσεως, ταῦτα. τὸν δὲ ἐξηγούμενον ἐν δεξιᾷ χρὴ τὸν βόρειον πόλον ἔχειν, καὶ ἐν ἀριστερᾷ τὸν νότιον. ἐπειδὴ αἱ ἄρκτοι ἐπὶ ἀνατολῶν ἐν δεξιᾷ κεῖνται· ἐν ἀριστερᾷ δὲ, ὁ νότος. τινὲς δὲ τῶν ἐξηγουμένων βούλονται ἔμπροσθεν μὲν τὰς ἄρκτους· ὄπισθεν δὲ τὸν νότον· δεξιὰ δὲ τὰς ἀνατολάς· ἀριστερὰ δὲ τὴν δύσιν ἔχειν· ἴσως ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν μαθόντες·

* Εἴτ᾽ ἐπὶ δεξί᾽ ἴωσι πρὸς ἠῶ τ᾽ ἠέλιόν τε, * Il. μ.
Εἴτ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοίγε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

οὐκ εἰδότες ὡς ὁ ποιητὴς πρὸς τὴν τῶν τόπων ἐκείνων θέσιν, δεξιὰ μὲν τὰ ἀνατολικά· ἀριστερὰ δὲ, τὰ δυτικὰ εἶπεν. ἡ δὲ τοῦ κόσμου θέσις, καθὰ προεῖπον, δεξιὰς ἔχει τὰς ἄρκτους. καὶ οὕτως τιθέναι χρὴ τὴν σφαῖραν τὸν ἐξηγούμενον.

Περὶ κινήσεως.

Χρὴ τὸν ἐξηγούμενον ἐπὶ τὰ ἐναντία περιδινεῖν τὴν σφαῖραν. εἰ γάρ τις ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐφ᾽ ἑαυτὸν περιδινήσει τὴν σφαῖραν, λʹ.

Marginal notes: * ἴσ. ὑπὸ δὲ. — * ἴσ. ἡμέραι.

σφαῖραν, αἱ ἄρκτοι ἀριστεραὶ ἔσονται τῆς ἀνατολῆς· ὁ δὲ νότος ἐν δεξιᾷ· ὅπερ ἀδύνατον. ὅτι δὲ ὡς εἴπομεν χρὴ τὴν σφαῖραν κινεῖν, διδάξει ἡμᾶς αὐτὸς Ἄρατος, ποτὲ μὲν περὶ τῶν ἄρκτων λέγων·

—— Αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται,
Ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι.

ποτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ὀφιούχου λέγων·

Τὸν δὲ ἐξ ὤμων κατάγει μογερὸν ὀφιοῦχον
Καρκίνος ἐκ γονάτων· κατάγει δ' ὄφιν αὐχένος ἐγγύς.

Καὶ πάλιν·

Ἀντέλλει δ' ὕδρης κεφαλή, χαροπός τε λαγωός·
Καὶ προκύων, πρότεροί τε κυνὸς πόδες αἰθομένοιο.

Καὶ πάλιν·

Ἥμισυ δὲ στεφάνοιο, καὶ αὐτὴν ἔσχατον οὐρὴν
Κενταύρου φορέουσιν ἀνερχόμεναι ἔτι χηλαί.

Καὶ περὶ τοῦ κήτους·

Καὶ τὸ μὲν ἐς λοφιὴν τετραμμένον ἄχρι παρ' αὐτὴν
Δύνει· αὐτὰρ Κηφεὺς κεφαλῇ, καὶ χειρί, καὶ ὤμῳ.

Καὶ πάλιν·

Ἵππος δ' ὑδροχόοιο νέον περιτελλομένοιο,
Ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται· ἀντία δ' ἵππου
Ἐξ οὐρῆς Κένταυρον ὑφέλκεται ἑσπερίη νύξ.

Ταῦτα μὲν ὡς ἐν βραχεῖ περὶ κινήσεως.

Περὶ ἄστρων δύσεώς τε, καὶ ἀνατολῆς.

λζ. Τῶν ἄστρων τὰ μέν ἐστιν ἀειφανῆ· τὰ δέ, ποτὲ μὲν φαινόμενα· ποτὲ δὲ ἀφανῆ γινόμενα. ἀειφανῆ μὲν ἐστι, τὰ ἐντὸς τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου. οὐδέποτε γὰρ καταδύεται αὐτῶν· ἐπειδὴ μηδὲ ὁ περιέχων αὐτὰ κύκλος, ἀλλ' ἔστιν ἀεὶ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆς ἡμισφαιρίῳ ἀεὶ φανερὸς μετὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἄστρων. ἀφανῆ δὲ τὰ ἐντὸς τοῦ ἀνταρκτικοῦ κύκλου· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἀεὶ ἀφανής ἐστι. τῶν δὲ λοιπῶν ἄστρων, τὰ μὲν ποτὲ μὲν ἀνατέλλει, ποτὲ δὲ δύνει· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς καὶ ἀνατέλλει καὶ δύνει. οἷον ἔστω ὁ ἥλιος ἐν κριῷ· τούτου ἀνατέλλοντος, προανατέλλει ἵππος· ἐν χηλαῖς δὲ ὄντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἀνατέλλοντος, δέδυκεν ἤδη ἵππος. ὥστε ποτὲ μὲν φαίνεται ἀνατέλλων ὁ ἵππος, ποτὲ δὲ δύνων. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα ἀπὸ θερινοῦ τροπικοῦ, μέχρι τοῦ χειμερινοῦ. τὰ γὰρ ἐν τῷ ἀνταρκτικῷ τῷ πρὸς νότῳ ὄντα, βράδιον ἀνατέλλοντα δύνει ταχέως, διὰ τὸ πλεῖον εἶναι μέρος τῆς σφαίρας ὑπὸ γῆν πρὸς τῷ νότῳ. ἀνάπαλιν δὲ τὰ βορειότερα, καὶ μεταξὺ ἀρκτικοῦ κύκλου καὶ ἰσημερινοῦ, ταχέως ἀνατέλλοντα, βραδέως δύνει, διὰ τὸ πλεῖον ἔχειν μέρος ὑπὲρ γῆν τῆς σφαίρας πρὸς τῷ βορρᾷ. συμβαίνουσι δὲ τινὰ τῶν ἐνταῦθα κειμένων ἄστρων ὑπὸ τῆς αὐτῆς νυκτὸς ἀνατέλλειν καὶ δύνειν, ἃ καλοῦνται ἀμφιφανῆ. παραδείγματος δὲ χάριν παραλήφθω ὁ ἐν γόνασι, καὶ ἔστω ὁ ἥλιος ἐν τοξότῃ καὶ * ἀνατέλλει ἐν αὐτῷ. πάλιν δυέτω δύνοντος ἡλίου· ἑσπέρα ἐστὶ καὶ νύξ. ὁ δὲ ἐν γόνασιν οὐδέπω δέδυκεν· ἀλλ' ἐπιμείνας ἐν τῷ ὑπὲρ γῆς ἡμισφαιρίῳ, πρὸς τῇ δύσει δύνων, ὕστερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς νυκτὸς προλαμβάνει τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολὴν, καὶ τοῦ τοξότου, προανατέλλων αὐτῶν, καὶ ὕστερον αὐτῶν δύνων. δηλοῖ γὰρ τοῦτο Ἄρατος λέγων·

* f. ἀνατέλλῃ.

Ὅν τινα θηήσαιο ἐν' οὐρανίοισιν εἰδώλοις
Ἀμφότερον δύνοντα, καὶ ἐξ ἑτέρης ἀνιόντα
Πολλάκι αὐτονυχὶ δοκέομεν.

Ὅτι δύσεις δισσαί, καὶ ἀνατολαί.

λη. Δισσαὶ δὲ ἄστρων εἰσὶ δύσεις, καὶ ἀνατολαί. ἡ μὲν, ἑῴα λέγεται· ἡ δὲ ἑσπερία. ἑῴα μὲν ἀνατολή, ὅταν συνανατέλλῃ τῷ ἡλίῳ (τὰ) ἄστρα, καὶ μὴ μετ' * αὐτόν. ἑσπερία δὲ, ὅταν δύνοντος ἡλίου, ἀνατέλλῃ τινὰ τῶν ἄστρων. δύσις δὲ ἑῴα ἐστίν, ὅταν ἡλίου ἀνατέλλοντος, δύνῃ τὰ ἄστρα τάδε ἢ τάδε. ἑσπερία δὲ, ὅταν συγκαταδύῃ αὐτῷ.

* f. αὐτόν.

Ὅτι διαφέρει ἀνατολὴ ἐπιτολῆς.

λθ. Διαφέρει δὲ ἀνατολὴ ἐπιτολῆς. ἀνατολὴ μὲν γάρ ἐστιν, ἡ ἅμα τῷ ἡλίῳ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἀναφορά. ἐπιτολὴ δέ, ὅταν πρὸ ἡλίου ὑπὸ τὸν ὄρθρον ἀνατέλλῃ ἄστρον. ὅταν

clebit; urſæ ſiniſtræ erunt orienti: auſter ad dextram. quod fieri nequit. Quod autem ita, ut diximus, movenda ſphæra ſit, docebit nos Aratus: qui de urſis alias loquens,

—— Semper vero in humerum feruntur.
Præpoſtere in humeros converſa.

alias de Ophiucho;

In humeros demittit ærumnoſum Ophiuchum
Cancer e genibus demittit vero ſerpentem propius cervicem.

Item:

Oritur hydræ caput, & caſius lepus:
Ac procyon, anterioreſque canis pedes ardentis.

Rurſus:

Dimidium coronæ, & ipſam poſtremam caudam
Centauri ferunt aſcendentes adhuc chelæ.

De ceto vero:

Ac quod ad cervicem uſque converſum eſt
Occidit. porro Cepheus capite, & manu, & humero.

Item:

Equus autem Aquario commodum oriente
Pedibus, & capite revolvitur. ex adverſo autem equi
A cauda Centaurum attrahit occidua nox.

Hæc de motu paucis dicta ſunt.

De ſiderum occaſu, & ortu.

Siderum alia ſemper apparent; alia videntur interdum: alia occulta ſunt. Apparent perpetuo, quæ comprehenduntur arctico circulo. nunquam enim occidunt: uti neque complectens illa circulus. qui in ſuperiore manet hemiſphærio ſemper cum ſtellis ſuis apparens. 37.
Numquam apparent ea, quæ antarctico circulo continentur: quoniam & ipſe ſemper occultus eſt. Reliquorum ſiderum alia interdum oriuntur: interdum occidunt. quædam eadem in nocte oriuntur & occidunt. Sit exempli cauſſa Sol in ariete. ante hunc oritur equus. Idem Sole in libra conſtituto ante hunc occidet. Hinc aliquando cernitur equus oriens, alias occidens. ſic aſtra reliqua ab æſtivo tropico ad hibernum. Nam quæ in antarctico ſunt ad auſtrum, tardius orientia citius occidunt: quod majori ex parte ſphæra infra terram condita ſit ad meridiem. contra quæ borealia ſunt inter arcticum circulum, & æquinoctialem poſita, citius ortum faciunt, tardius occaſum: propterea quod majori parte ſui ſphæra ſupra terram emergit ad ſeptentrionem. Accidet ergo quædam ut ibi collocata ſidera eadem nocte oriantur, & occidant: quæ ἀμφιφανῆ vocant. Exempli gratia ſit Ingeniculus, ſitque Sol in ſagittario. in eo ſidus illud orietur. Rurſus occidat ſub occaſum Solis, veſpera erit & nox: nec dum Ingeniculus occiderit: ſed in hemiſphærio ſuperiore conſiſtens adhuc, ac ſub occaſum occidens, poſtea per eamdem noctem Solis & ſagittarii prævertet ortum, ante ipſos oriens, & poſt eos occidens. quod Aratus his verbis exprimit:

Quem quidem ignotum inter cæleſtes imagines
Pariter occidentem, & aliunde orientem
Sæpe eadem nocte cernimus.

Duos occaſus eſſe, ortuſque totidem.

Siderum occaſus, ortuſque duplex eſt: alter matutinus, 38.
veſpertinus alter dicitur. Matutinus ortus fit, cum oriente Sole oriuntur cum eo ſidera, non poſt ipſum. Veſpertinus, cum occidente Sole ſidera quædam oriuntur. Matutinus occaſus eſt cum oriente Sole occidunt hæc, vel illa ſidera. veſpertinus cum una cum Sole conditur.

Quid ἀνατολὴ, & ἐπιτολὴ differant.

Differt autem ἀνατολὴ, & ἐπιτολή. Nam ἀνατολὴ eſt
conſcenſio cum Sole ſupra horizontem. ἐπιτολὴ cum an- 39.
te Solem primo mane oritur ſtella; quam Solis ortus ſequetur.

Digitized by Google

tur. Nec illud ignorandum eſt; hora qualibet, circumacta, & volvente ſe ſphæra, ſidera ipſa neceſſario per omne tempus nocte ac die cum cælo circumferri; non tamen interdiu videri, vehementiori ſplendore Solis offuſa. Ceterum ortus ſtellæ vocari non debet, quando ſecunda, tertiave poſt hora conſcendit horizontem. ſed tunc ſolum, cum una cum Sole oritur. Sic & occaſus tunc eſt, quando cum Sole occidit, Præter hæc omnia ſciendum eſt, neque Cepheum, neque Caſſiepeiam, neque Andromedam in cælo eſſe revera. Eſt enim ridiculum arbitrari ante iſta cælum aſteriſmis caruiſſe. Nam ſtellæ perpetuo, etiam ante Perſeum, & Orionem, extiterunt. Ob id penes varias nationes diverſa quoque reperiuntur nomina ſtellarum. In Ægyptiaca ſphæra neque draco in cenſum nominaque ſiderum venit: neque urſæ; neque Cepheus. ſed aliæ ſunt ſimulacrorum formæ, nominaque illis indita. Ita neque in Chaldæorum aſtrologia. Græci porro vocabula iſta de inſignibus heroibus tranſtulerunt; ut comprehendi, & agnoſci facilius poſſent. Etenim ſi certis appellationibus carerent, magnam ſtudioſis earum rerum perturbationem afferrent. Olim vero iſtorum ſcientia magni fiebat ab iis, qui agriculturam, vel rem nauticam exercerent. Nam ex ortibus & occaſibus illorum navigandi, ac vindemiæ colligendæ tempus obſervabant.

Habetis Arati Phænomena ad rudem inſtitutionem, ex Achillis opere de univerſo.

ἐπ' αὐτῷ ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ. δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι πάσης ὥρας περιφερομένης, καὶ περιδινουμένης τῆς σφαίρας ἀνάγκη ἐστὶ, καὶ τὰ ἄστρα παντὶ καιρῷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ εἶναι ἐν οὐρανῷ συμπεριφερόμενα· μὴ φαίνεσθαι δὲ ἐν ἡμέρᾳ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ λαμπρότατος τοῦ ἡλίου καλυπτόμενα. ἀνατολὴ δὲ οὐ λέγεται ἄστρου, ἐὰν δευτέρᾳ ὥρᾳ, ἢ τρίτῃ ἀναφέρηται ὑπὲρ γῆς· ἀλλὰ τότε μόνον, ὅτε ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλει. ὁμοίως δὲ καὶ δύσιν, ὅτε σὺν αὐτῷ δύνει. ἔτι δὲ πάνυ χρὴ εἰδέναι, ὅτι οὔτε Κηφεὺς, οὔτε Κασσιέπεια, οὔτε Ἀνδρομέδα ἐστὶν ἐν οὐρανῷ. γελοῖον γὰρ ὑπονοεῖν πρὸ τούτων ἀκαταστέριστον τὸν οὐρανόν· οἱ γὰρ ἦσαν ἀστέρες, καὶ πρὸ Περσέως καὶ Ὠρίωνος. διὸ καὶ ἐν διαφόροις ἔθνεσι διάφορα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἄστρων ἐστὶν εὑρεῖν. ἐν γοῦν τῇ τῶν Αἰγυπτίων σφαίρᾳ, οὔτε ὁ δράκων ἐστὶν νομιζόμενος ὁ ὀνομαζόμενος, οὔτε ἄρκτοι, οὔτε Κηφεύς· ἀλλ' ἕτερα σχήματα εἰδώλων, καὶ ὀνόματα τιθέμενα. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν Χαλδαίων. Ἕλληνες δὲ ταῦτα τὰ ὀνόματα ἔθεντο τοῖς ἄστροις ἀπὸ ἐπισήμων ἡρώων, πρὸς τὸ εὐκατάληπτα εἶναι καὶ γνωστά. ἀνώνυμα γὰρ ὄντα πολλὴν παρεῖχε ταραχὴν τοῖς περὶ ταῦτα σπουδάζουσι. περὶ πολλοῦ δὲ μάλιστα ταύτην τὴν γνῶσιν ἐποιοῦντο εἰδέναι οἱ περὶ γεωργίαν, καὶ ναυτιλίαν τὸν βίον ἔχοντες. ἐκ γὰρ τῶν ἀνατολῶν, καὶ τῶν δύσεων αὐτῶν, τὸν καιρὸν τοῦ πλεῖν, καὶ τοῦ τρυγᾶν ἐσημειοῦντο.

Τέλος τῶν Ἀράτου φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως περὶ τοῦ παντός.

HÆC EJUSDEM ACHILLIS TATII

fragmenta a Victorio edita prætermittere noluimus. quæ quia cum ſuperioribus eadem fere continent, Latine vertere nihil neceſſe fuit.

ΤΩΝ

ΑΡΑΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΑΧΙΛΛΕΩΣ.

Ἐξ ἑτέρου σχολίου εἰσαγωγῆς προοίμιον.

α. ΚΑΛΟ'Ν μὲν τὸν Κυρηναῖον ἀμείψασθαι τῷ λόγῳ τὸν Ἀράτου πόνον, ὃν ἐποίησεν

Ἥμενος, οὐδὲ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν,
Πληϊάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι.

ὑπὲρ τοῦ Ἰθάκης τοῦ κυβερνήτου. τῷ μὲν γὰρ Ἀλεξανδρεῖ ὄντι ἀμυδρότερα ὀφθαλμῶν τυγχάνει· Ἄρατος δὲ τὴν μάθησιν ἅμα τοῖς αὐτοῖς ἐπιδείκνυσι τοῖς ὄμμασιν. ὁ περὶ ἀστρολογίας δὲ, ἀλλὰ περὶ ἀστρονομίας τὸν λόγον ποιούμεθα, μαθήματος ἀρχαίου τῷ βίῳ. διὸ καὶ ὁ Μίνωος γεωμετρία, καὶ ἡ Πυθαγόρου φιλοσοφία. τοῦτο τὸ μάθημα κυβερνητικὸν μετὰ ἐν καιρῷ ποιοῦσιν· Ἀξία δὲ βασιλεία. Δεῖξας γὰρ Ἀτρεὺς τὴν ἐναντίαν ὁδὸν, καὶ τὴν ἄρνα ἔλαβε τὴν χρυσῆν, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπείληφε πολυχρύσου Μυκήνης. οὐδὲ μὴν οὐδὲ Ὅμηρος τοῦ μαθήματος ἀμύητος· ἀλλ' οἶδε μεθ' Ἡφαίστου τὰ κατ' οὐρανὸν ἄστρα τῇ τοῦ Ἀχιλλέως ἀσπίδι ἐγγράφων. παρ' αὐτῷ δὲ καὶ στρατιώτης νυκτομαχῶν τοῖς ἄστροις τὴν νύκτα μετρεῖ·

Ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε· παρῴχηκεν δὲ πλέων νὺξ
Τῶν δύο μοιράων· τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

οἱ δὲ τὴν φίλην καὶ τὰς παρ' Ὁμήρου ἀλληγορίας ἐξετάσαι, ῥᾴδιόν ἐστιν ἰδεῖν καὶ τὸ πόλον, καὶ τὴν ἀΐδιον κίνησιν· καὶ τὸ ἡμισφαίριον, καὶ τὸ εἰς φῶς αὐτῶν ἀμοιβαῖον. οὔποτε δ' ἂν τεθνάσι. μὴ * βλασφημήσῃς, ἄνθρωπε· οὐκ ἀποθνήσκει θεός. τὸ ἀφανὲς τότε θάνατος ἦν. διὰ τοῦτο καὶ ζωγράφοι τέμνουσι τῶν θεῶν τὴν κεφαλὴν εἰς ἴσον ἑκατέρῳ τὸ πόλῳ * τὴν ἰσομοιρίαν. ἀρκτέον δὲ λέγειν περὶ τῶν τῆς τοῦ παντὸς ἀρχῆς.

* ſ. βλαςφημήσαις.
* Deeſt νέμοντες, aut aliquid ſimile.

Περὶ ἀρχῆς.

β. Ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς τῶν πάντων στοιχείων ἀτάκτως ἐν ἀλλήλοις πλανωμένων, καὶ στρεφομένων, καὶ περὶ ἄλληλα κυλινδουμένων, καὶ φερομένων ὑψόσε, πνεῦμα θεῖον * ἐμβαλών. ὅπερ οἱ ποιηταὶ καλοῦσι νοῦν. ἐν γὰρ τὸ πᾶν εἰς ἑαυτὸ συνεσφιγμένον ἀπὸ βάθους, ὡς ἐν τῇ θλίψει συμβέβηκε. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ θεῖον ἐμπεσὸν διοικίζει τὸ πᾶν, ἀφεῖσαν, καὶ ἀνέμιξαν ἐπ' ἀλλήλων τὰ στοιχεῖα. τοῦτο τὸ γενόμενον, χάος οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, ἀπὸ τοῦ κεχυνέναι ἐκ τοῦ πνεύματος * ἀπλόθεν γίνεται. ὃ τὸ ἄνω χάσμα, ὑγρὸν ἐστιν· ὃ μὲν, ἄνω αἰωρούμενον· ὃ δὲ, κάτω κυλινδούμενος. τὴν γῆν ἐν ὥσπερ βαρυτάτην μέσην αὐτόθι συναχθεῖσαν· ἐρμηνεύουσι γὰρ τῶν βαρυτάτων δίναι κάτω, τὸ πνεῦμα συνεχόθεν περιέλασαν αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶναι τῷ παντὶ φυσήματι στοιχεῖον. ὅμως ἐν τούτῳ ἡ γῆ τῶν μὲν ἄνωθεν ἐκκρεμαμένη· τοῖς κάτωθεν δὲ ὑποστηριζομένη. καὶ τὸ ἔτι τὸ φανὸ, καὶ τὰς φύσεις παράδειγμα. καὶ γὰρ σφονδύλιος ἐστι ἡ γῆ· ἐκ μὲν ἑκατέρων τῶν μερῶν τὸ ἄνω, καὶ κάτω πρὸς ἄξονα οἰκουμένη· πρὸς δὲ τὰ ἀρκτῷα εἰς λεπτότητα συγχωρουμένη. ὡς ἐν ὑποστάθμῃ ὅσα τῶν τὸ βαρὺ, πρῶτα μετὰ τὸ χάος πέπηγε. διὸ καὶ τοῦτο καὶ Ἡσίοδος τοῦτ' εἰδώς, φησίν.

* ſ. ἐμβάλλει.
* Hæc ſunt depravata.

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ'· αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.

πι

Google

ὅτι δὲ καὶ μέση ἡ γῆ, μαρτυρεῖ Ἄρατος, λέγων·

> Ἄξονα αἰὲν ἄρηρεν, ἔχει δ᾽ ἀτάλαντον ἁπάντῃ,
> Μεσσηγὺς γαῖαν. —— ——

τὸ γὰρ ἀτάλαντον, ἀντὶ τοῦ ἰσόῤῥοπον. περὶ δὲ τὴν γῆν κυκλικῶς ἄλλη ἐστὶν ὑπερκειμένη σφαῖρα ἡ τοῦ ὕδατος, μείζων τῆς γῆς. τὸ γὰρ περιέχον τοῦ περιεχομένου μεῖζον εἶναι δεῖ. μετὰ δὲ τὴν τοῦ ὕδατος, ἄλλη ἡ τοῦ ἀέρος, καὶ αὐτὴ κύκλῳ τὸ ὕδωρ περιέχουσα. μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀέρος, ἡ τοῦ αἰθέρος. διὸ καὶ Ὅμηρός τι λέγει·

> Εἰς ἐλάτην ἀναβὰς περιμήκετον, ἣ τότ᾽ ἐν Ἴδῃ
> Μακροτάτη πεφυυῖα, δι᾽ ἠέρος αἰθέρ᾽ ἵκανεν.

εἰσὶν δὲ τέσσαρες σφαῖραι· ἃ στοιχεῖα καλοῦσιν οἱ παλαιοί, διὰ τὸ στοιχηδὸν καὶ τάξει ἕκαστον αὐτῶν ὑποκεῖσθαι· ὡς τὸ καὶ Ἀλκμαίων ὁμο- [illegible] τάξει χορδαῖς παρθένοις, καὶ ἐν γραμματικῇ στοιχεῖα μὲν * καλεῖ τὰ γράμματα, διὰ τὸ στοιχηδὸν, καὶ τάξει [illegible]. μέσα ἂν ἐστι τὰ βαρέα στοιχεῖα. θαυμαστῶς γὰρ πάντα κατέστησεν ὁ δημιουργός. ὁ γὰρ αἰθὴρ καὶ [illegible] ἐστιν * * * καὶ ἀπὸ τῷ αἰθέρι πλείονα συγχωρεῖ, ὥστε τῷ ὕδατι χεῖσθαι· ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μόνιμον [illegible] τὰ λύχνα ὑπόδειγμα, καὶ τὰς σικύας τοῖς ἰατροῖς σκευὰς, ἃ τῷ πυρὶ πρὸς ἑαυτὴν ἄγχει τὰς φλέβας. [illegible] ἐστι· τὸ δὲ πῦρ μετὰ τὸ σῶμα τὰ πάντα. διὰ τοῦτο, ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε, οὐχ ὥς τινες κατήρτε [illegible] ὅσον εἰδὼς ἐκ τῶν βαρυτάτων ὄντα στοιχείων, τῆς βαρύτητος αὐτοῖς αἰτίδιον, εἰπών·

> Ἀλλ᾽ ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ, καὶ γαῖα γένοισθε.

Εἰ ἕστηκεν ἡ γῆ ἢ κινεῖται.

Τρεῖς δὲ αὐτὴν συμπεριφέρεσθαι τῷ παντί φασιν· ἀποδεδώκασι δὲ ἡμῖν τὰς ἐναντίας ἔχειν, διὰ τὸ ἐν μικρῷ ὄγκῳ τῆς γῆς κατα- [illegible] ἀκίνητον ἔχειν, πανταχόθεν ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὴν στοιχείων περιλαμβανομένην. * δοκεῖ δὲ καὶ ὑπόδειγμα. ἡ γῆ ἐν βαρυτέρῳ οὖσα * [illegible] ἀντιπεριστατικῇ δείκνυ, διὰ τὸ αἰθέρος, καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων κινουμένων. ἡ γῆ ἐν βαρυτάτῳ οὖσα [illegible] ὑπὸ τοῦ ἄξονος, ὡς μὴ δύνασθαι κινεῖσθαι· τὰ δὲ ἄλλα χαυνότερα ὄντα οὕτω ἔχοντα [illegible] ξύλον ἐκινεῖτο ἐμπεπορπημένην, ἐμπορπηθεῖσα τῷ ξύλῳ τροχὸς κυκλοτερής. συμβαίνει γὰρ τὰς μὲν [illegible] κινεῖσθαι ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος συγχωρούμενον. φασὶ δὲ Διόδωρος, καὶ Κοδράτος, καὶ ὁ διδάσκαλός μου [illegible] τὸ σφαιροειδὲς αὐτῆς, ἢ ἡ μὲν σφαῖρα κυκλοτερὴς πανταχόθεν εἰς λεπτότητα ἀπήρτισται· τὸ σφαιροειδὲς [illegible] εἰσοχὰς καὶ ἐξοχάς. ἔστιν ἂν ἡ γῆ σφαιροειδὴς ἐν κοιλώμασι τε [illegible], καὶ ἐν ἀναστήμασιν ὑψωμένη. [illegible] ὥσπερ, καὶ κουφοτέρας. καθάπερ καὶ αἱ νῆσοι ἐν μέσῳ τῷ πελάγει [illegible] τοῦ ὕδα- [illegible] * γινομένων ῥόπος ἐπέχει τῷ ξηρῷ τὸ ἀπεστραμμένον ἐπικινεῖσθαι. συμβαίνει γὰρ τὸ ὕδωρ [illegible] ποτὲ μὲν πλεονάζειν· ποτὲ δὲ λείπειν ὅπως, ὥστε ἐπικεχυμένην εἶναι τὴν γῆν. καὶ τὸ πάθος ἡ [illegible] βαστάζων. καθάπερ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ γίνεται· τὸ ὕδωρ ὑπὸ τῶν ἀνέμων κινούμενον ἀνώμαλον δίδωσι τῆς [illegible] κυμάτων διὰ τοῦ πνεύματος σφοδρότητα· οὐδ᾽ ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀνάγκης εἰς λεπτότητα διεχομένην. [illegible] νεῶν, ἐπανέχει μὲν αὐτὴν εἰς ὕψος· διαχυθὲν δὲ συγκατάγει καὶ τὴν ναῦν. καὶ ὁ νόστος [illegible] δεῖ δὲ εἰδέναι ὅτι τῶν στοιχείων ἕκαστον ἡ τὴν ἐναντίαν ἔχει φύσιν, ἀλλ᾽ ἐκείνων τῶν λοιπῶν, καὶ [illegible]. ἐπεὶ πᾶσι στοιχείοις ἔξωθεν ἐστι πάντα περιέχουσα ἡ οὐρανία σφαῖρα πέμπτη· ὅτι βαρὺς, ὅτι [illegible] ἔχει τὴν κρᾶσιν. διὸ καὶ τὴν σύστασιν ἐκ τῆς κράσεως βεβαίαν ἔχει. καὶ ὀνομάζεται οὐδαμῶς τὸ ὄρειν, [illegible] οὐρανὸς τῶν ἄλλων στοιχείων. οἱ δὲ ἐστί τι κενὸν ἔξωθεν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ τοιαῦτά ἡμῖν ὁ ζήτησις. πλὴν [illegible] αὐτὴ γὰρ διαφέρειν τε ὅλον τὸ παντός· ἀλλ᾽ ὡς ἄπειρον, ὡς Ἐπίκουρος, καὶ οἱ λοιποί. ἐπεὶ δὲ συμμε- [illegible] γὰρ φαμὲν * τυχὼν ἀμφοτέρων ποίημα ὢν ὁ ἄνθρωπος, Ἡσίοδος·

> Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ᾽ ἀνθρώπου θέμεν αὐδήν.

καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ μῦθος ὁ Προμηθέως.

Εἰ ζῶα τρέφει ὁ αἰθήρ.

Οἱ μὲν τοιοῦτόν τι λέγει, δι᾽ αἰθέρος ἀτρυγέτοιο· ἄγονον, καὶ ἄκαρπον ὡς τινες αὐτὸν * [illegible]. ὅτι γονίμως καὶ [illegible] ὁ Πίνδαρος εἶναι, λέγων· ἐρήμας δὲ αἰθέρος. ἀξιοῦμεν δὲ αὐτὸν ζωογονοῦντα, καὶ ζῶα ἔχοντα, μάλιστα τοὺς πλάνητας, [illegible] καὶ Ὅμηρος·

> Ἠέλιος, ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

ζῶον, [illegible] τὸν ἥλιον. τί ἂν λέγομεν ἄζυγον; ἢ τὸ ἄκαρπον. καὶ γὰρ γῆν * * * ἔοικε δὲ καὶ διὰ τῆς τάξιν τοῦ παντὸς καὶ τῆς φύσιν. Ὅμηρος [illegible] μυθώδει τῷ φυσικῷ. ὁ γὰρ Ζεὺς, ὃν φαμὲν εἶναι τοῦ παντὸς δημιουργὸν, πρὸς τὸν ἀέρα τὴν Ἥραν λέγει·

> Ἦ οὐ μέμνῃ, ὅτε τ᾽ ἐκρέμω ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖιν
> Ἄκμονας ἧκα δύω, περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλα;

[illegible] ἀὴρ Ἥρα· οἱ δὲ ἄκμονες τῶν στοιχείων τὰ βαρύτατα, τοῦ ἀέρος ἠρτημένα. ὁ δὲ * χρυσοῦς δεσμὸς τῶν χε- [illegible] δέδεται γὰρ τῷ αἰθέρι τὸ πᾶν. ζῶα δὲ τὰ ἄστρα, τὰ ἐν τῷ αἰθέρι φερόμενα αὐτομολήσαντα πρὸς τὸ φυσικόν·

Περὶ κύκλων.

Κύκλοι δέ εἰσι τὸν ἀριθμὸν ια᾽· ἀρκτικός· ἀνταρκτικός· τροπικοὶ δύο· ἰσημερινός· ὁρίζων· μεσημβρινός· ζωδιακὸς· γαλα- ξίας· κόλουροι δύο. μνημονεύει δὲ αὐτῶν Ἄρατος, ὑποτίθησι αὐτοὺς καλῶν·

> —— —— —— ἀριθμὸς ἰδὼν
> Ἀπλανέας τε κύκλους, τά τ᾽ αἰθέρι σήματ᾽ ἐόντων.

[illegible] τῆς δημιουργίας,

> Οἷα ἂν Ἀθηναίης (φησί) χερσὶ δεδασμένος ἀνὴρ
> Ἄλλος κοσμήσαιτο. —— —— —— ——

εἰσὶ δὲ οὗτοι. ἀρκτικός· θερινὸς τροπικός· ἰσημερινός· χειμερινὸς τροπικός· ἀνταρκτικός· οὗτοι οἱ πέντε παράλληλοι καλοῦνται, διὰ τὸ [illegible] κεῖνται γὰρ παραλλήλως ἐφεξῆς. ὁ μὲν οὖν ἀρκτικὸς, ὁ ἄνω πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ ἄξονος τῷ ὑψηλῷ καλεῖται κατά τι- [illegible] τὸ δ᾽ ἀληθὲς, ὅτι ἐν αὐτῷ τὰς καλουμένας ἄρκτους ἔχει. ἐντεῦθεν μανθάνομεν τὸ παρὰ τῷ ποιητῇ.

Ἄρκτον

Ἄρκτον θ᾽, ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν·
Ἥ τ᾽ αὐτοῦ στρέφεται, καί τ᾽ Ὠρίωνα δοκεύει·
Οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο.

ὅσα γὰρ ἐν τῷ ἀρκτικῷ, ὡς ὁρῶμεν, οὐ καταδύνται· ὡς δὲ ὁ χρῆμα φασὶν οἱ ποιηταί, ἐν Ὠκεανῷ οὐ λούεται. ζητοῦμεν δὲ πῶς μόνην αὐτὴν εἶπε μὴ λοῦσθαι, τουτέστι καταδύεσθαι, καὶ τοῦ δράκοντος, καὶ μέρους τοῦ Κηφέως μὴ καταδυομένου. λυθήσεται δὲ τὰ ζητούμενα ἐν τῷ περὶ ἀρκτικοῦ λόγῳ. εὐθὺς μετὰ τοῦτον καταβαίνοντι ἐστὶν ὁ καλούμενος θερινὸς τροπικός, ὅτι γενόμενος ἥλιος ἐν καρκίνῳ, ὃς κεῖται ἐν αὐτῷ, θερινὰς τροπὰς ποιεῖται· κατὰ Μακεδόνας μὲν, Πανέμου εἰκάδι τετάρτῃ· κατὰ δὲ Ἀλεξανδρεῖς Ἐπιφὶ τετάρτῃ εἰκάδι. περὶ τούτου φησὶν Ἄρατος·

—— —— τὰ μέν τε δι᾽ ὀκτὼ μετρηθέντος
Πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται καθυπέρτερα γαίης·
Τὰ τρία δ᾽ ἐν περάτῃ· θέρεος δέ οἱ ἐν τροπαί εἰσι.

μετὰ τοῦτον ὑποκαταβάντι ἐστὶν ὁ καλούμενος ἰσημερινός, ὅτι ὁ ἥλιος ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ φερόμενος, ὅταν κατὰ κριὸν γένηται, ἢ κατὰ χηλάς, τὰς καλουμένας ὑπ᾽ Αἰγυπτίων ζυγόν, ἰσημερίαν ποιεῖ· ἅπαξ μὲν Φαμενὼθ εἰκάδι τετάρτῃ, τουτέστι Γορπιαίου. καὶ ἐν κριῷ μὲν ἐαρινὰς ποιεῖ τροπάς· ἐν δὲ χηλαῖς, ὅ ἐστι ζυγῷ, φθινοπωρινάς. μετὰ τοῦτον κατ᾽ ἐναντίον ἐστὶν ὁ καλούμενος ἀνταρκτικὸς χειμερινὸς τροπικός, ἐπειδὴ ἥλιος ἐν αἰγόκερῳ γενόμενος, ὃς κεῖται ἐν αὐτῷ, χειμερινὰς ποιεῖ τροπάς. μετὰ τοῦτον ἐστὶν ὁ καλούμενος ἀνταρκτικός, ὃ ἐστιν ἀντίκειται, ὃ ἐστιν ἴσος ἐστὶ τῷ ἀρκτικῷ. ἔστι δὲ ἴσος ὁ ἀρκτικὸς τῷ ἀνταρκτικῷ· ὁ χειμερινὸς τροπικὸς τῷ θερινῷ τροπικῷ· ὁ δὲ πάντων μείζων ὁ ἰσημερινός ἐστι μέσος ὤν, ἰσομεγέθης ὢν τῷ ζωδιακῷ, καὶ τῷ γαλαξίᾳ. ἐστὶ δὲ ζωδιακοῦ τὰ κατὰ κάθετον ἀλλήλων κείμενα· καρκίνος αἰγόκερῳ· χηλαὶ κριῷ. ὁ δὲ ὁρίζων λέγεται μέν, ἐπειδὴ διορίζει κατὰ πλεῖστον τὰ δύο ἡμισφαίρια, διαζώσμα ὢν τοῦ οὐρανοῦ· κεῖται δὲ ἔξω τῆς σφαίρας, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν· τῷ δ᾽ ἀληθεῖ τῷ ἐν αὐτῷ ἔσω δεῖ παραλαβεῖν κείμενον. οἱ δὲ ποιηταὶ Ὠκεανὸν αὐτὸν καλοῦσιν. ὁ γοῦν Εὐφορίων φησίν·

Ὠκεανῷ τῷ πᾶσα περίῤῥυτος ἐνδέδεται χθών.

ὁ δὲ μεσημβρινὸς καλεῖται μὲν οὕτως, ὅτι ἥλιος ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ φερόμενος, ὅταν γένηται κατὰ μεσημβρίαν, αὐτῷ ἐπι[illegible]ται.
* f. [illegible]
τοσοῦτον γὰρ ἀπέχει τῆς ἀναβάσεως, ὅσον τῆς καταβάσεως. ἔστι δὲ ὁ χαλκοῦς * ὁ κύκλος ἐν τῇ σφαίρᾳ περιειλημμένος διὰ τῶν ἀξόνων ἐμπεπηγμένος. ὁ δὲ ζωδιακὸς καλεῖται μέν, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ τὰ ιβ´ ζώδια ἔχει. ἔχει δὲ ἐγχαράξεις τρεῖς, ἃς οἱ μαθηματικοὶ ταινίας καλοῦσι. πλατὺς δέ ἐστιν· ἐν αὐτῷ γὰρ φέρεται ὁ ἥλιος πλατύς. ὡς φασὶ δὲ οἱ ἀστρολόγοι, ἡ ποτὲ ἐκκεκλιμένη τις τῶν ταινιῶν ἡ τοῦ ἡλίου φορά, πέρας εἶναι ποτὲ τὸ γεινάμενον. ἔστι δὲ ὁ κατακεχρισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ. ὁ δὲ γαλαξίας καλεῖται μέν, ὡς οἱ μῦθοί φασιν· οἱ μὲν Ἡρακλέα· οἱ δὲ Ἑρμῆν, ὅτε προσετίθει τῷ μαζῷ τῆς Ἥρας ὑπὸ τοῦ Διός, ἵνα κλέψαιεν ὁ θεὸς τῆς πίνουσι ἀθανασίας τροφήν. ἡ δὲ ἐπεὶ ἐξανέστη, ἀγανακτήσασα πρὸς τὴν κλοπήν, καὶ τὴν θηλὴν τοῦ στόματος ἀπέσπασε βίᾳ, ἐκμυζῶντος ἔτι τοῦ παιδίου· ὡς οὖν τῇ θηλῇ ῥέον τῷ οὐρανῷ κύκλῳ περιχυθὲν ἐκτυπῶσαι τὸ χρῶμα τῆς ἐκροῆς. τὸ δὲ ἀληθές, διὰ τὴν λευκότητα φερωνύμου προσηγορίας ἔτυχεν. ἔστι δὲ ὁ κατακεχρωσμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ λευκῷ. οἱ δὲ κόλουροι λέγονται μέν, ὅτι τὸ καταδῦσαν αὐτῶν ὡς τὸν ἀνταρκτικόν, ἀφανὲς ὂν ὁλόκληρον ἡμῖν γενέσθαι κωλύει τὴν θέαν. ὡς δὲ ἕτεροι σίσυροι, ὥς φασί τινες, μέχρι τοῦ βλεπομένου ἀπαρτιζόμενοι, οὐκ ὂν ὅσον κολούει. ὡς δέ τις λέγει· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων κύκλων τὰ ὑπὸ γῆν οὐ φαίνονται, ὅτι κεκλίνται κέκλονται· ἴδιον, ὅτι τῶν μὲν τὸ πλεῖον τρεπόμενα ἢ τὰ ὑπὸ γῆν ὁρίζονται· τῶν δὲ κολούρων καὶ ἐν ταῖς τὸ πλεῖον στροφαῖς τὸ ἐν τῷ ἀφανεῖ πάντη καταδέδυκε. οὗτοι τῶν ιά δίχα τέμνουσι τὴν σφαῖραν οἵδε· ὁρίζων· μεσημβρινός· ζωδιακός· γαλαξίας· ἰσημερινός· οἱ δύο κόλουροι. οἱ μὲν ὂν κόλουροι, καὶ ὁ ἰσημερινός, καὶ ὁ ὁρίζων, καὶ μεσημβρινὸς κύκλος φέρονται, καὶ ἴσον τῇ μεσοφορᾷ τὸν κύκλον ἔχουσιν· ἀλλ᾽ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς σφαίρας εἰσὶ λοξοί. ὁ γοῦν ζωδιακὸς καὶ λοξίας ὑπὸ τινων καλεῖται, ἐπειδὴ ἥλιος τὰς ὁδοὺς ἐν αὐτῷ ποιεῖται λοξάς. ὁ δὲ τῷ ἡλίῳ ὁ Ἀπόλλων, ὃς καλεῖται λοξίας ὑπὸ τῶν ποιητῶν, εἶναι πιστεύεται. ἄρχεται δὲ ὁ ζωδιακὸς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, ἔνθα συνέχει τὸν καρκίνον ὁ κύκλος· καταβαίνει δὲ λοξευόμενος, ὡς πρὸς τὸ κάτω, μέχρι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, ὅπου τὸν κύκλον συνέχει αἰγόκερων. οὕτως οὖν τρέπει ὁ ἥλιος, ὡς ἔφημεν, βαδίζων ὄντα λοξόν, τὰς μὲν ὑπερπετεῖς, καὶ πλατεῖς ὁδοὺς βαδίζει τὰς ἄνω, ὅταν ᾖ ἐν καρκίνῳ, ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον κλίμα ἐν ὑψηλῷ * κειμένου· τὰς δὲ στενάς, καὶ χθαμαλάς, τὰς κάτω, ὅταν ἐν αἰγοκέρῳ· τὰς δὲ μέσας, καὶ ἴσας ἀμφοῖν, ὅταν ἐν * κριῷ, ἢ ζυγῷ.

* f. κειμένου.
* f. ἢ ἐν κριῷ.

Περὶ ζωνῶν.

ϛ´. Ζῶναι δέ εἰσιν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς πέντε. ὧν δύο μόναι οἰκοῦνται· μία μὲν ἡ μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ, καὶ θερινοῦ τροπικοῦ· ἑτέρα δὲ ἡ μεταξὺ χειμερινοῦ τροπικοῦ μέχρι ἀνταρκτικοῦ. αἱ δὲ λοιπαί, ἀοίκητοι· δύο μέν, διὰ ψυχρότητα, αἱ ὑπὸ ἀρκτικὸν, καὶ ἀνταρκτικόν· μία δὲ διὰ θερμότητα ἡ ὑπὸ τὸν ἰσημερινόν, καλεῖται διακεκαυμένη. οἰκοῦμεν δὲ ἡμεῖς τὴν μετὰ θερινὸν τροπικόν, συμφερόμενοι, ὅτι ἡμεῖς αὐτὴν ἔχοντες τὴν οἰκουμένην * δεξιᾷ μὲν ἔχομεν τὴν διὰ ψυχρότητα ἀοίκητον κατὰ βορρᾶν ζώνην· ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν διακεκαυμένην. οἱ γὰρ τὴν ὑπὸ χειμερινὸν τροπικὸν * οἰκοῦμεν, δεξιᾷ μὲν ἂν ἂν ὑμῖν ἡ διακεκαυμένη· ἀριστερᾷ δὲ ἡ πρὸς τὸν νότον κατεψυγμένη. τινὲς δέ, ὧν ἐστι Παναίτιος ὁ Στωϊκός, καὶ Εὔδωρος ὁ Ἀκαδημαϊκός, οἰκεῖσθαί φασι τὴν διακεκαυμένην, τῇ κρίσει τοῦ ἀέρος γινομένῃ ὄντι τοῦ σφοδροτέρους εἶναι ἐνίοτε τὰς ὑπερβολάς, καὶ ἐκ τοῦ τῆς ἀνατολῆς τοῖς ὑπὸ μεγάλας θαλάσσης μιγνυμένης τῆς ἀναθυμιάσεως τῷ ψυχροτέρῳ πρὸς τὴν τῆς θερμότητος κρᾶσιν. καλοῦνται δὲ οἱ τούτοις οἰκοῦντες τὰς ζώνας περίοικοι· ἄντοικοι· ἀντίχθονες· ἀντίποδες. περίοικοι μέν, οἱ τὴν αὐτὴν οἰκοῦντες ζώνην, διὰ τὸ περὶ τὴν αὐτὴν οἰκεῖν τόπον· ἄντοικοι δὲ ἀλλήλοις οἱ τὴν ὑπ᾽ αἰγόκερων ζώνην καὶ τὴν ὑπὸ τὸν καρκίνον οἰκοῦσιν· ἀντίχθονες δὲ, οἱ ἐν τῷ θερινῷ, ἢ χειμερινῷ τροπικῷ οἰκοῦσιν. ἄνω δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀντίχθονες λέγονται· ἀντίχθονες μέν, διὰ τὸ ἄνω εἶναι, καὶ κάτω· ἀντίποδες δὲ, διὰ τὸ κατὰ κάθετον ἀλλήλων τόποις. συμπίπτει δὲ αὐτοῖς, οἱ περίοικοι τὰ αὐτὰ δὲ εὐκρασίαν ἀλλήλοις ἔχειν, τάς τε τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας, καὶ τὰς νύκτας, καὶ τὰς ἡμέρας τὰς αὐτάς. οἱ ἄντοικοι μὲν τὰς ἡμερῶν ἔχουσιν· τὰς δὲ τῶν χειμώνων οὐκ ἔχουσιν. οἱ ἀντίχθονες τὰ μὲν τῶν χειμώνων ἔχουσι· τὰ δὲ τῶν ἡμερῶν οὔ. οἱ ἀντίποδες ἔστι * τῶν ἡμερῶν, ὅτε τὰ τῶν ὡρῶν. πλὴν καὶ ταύτῃ οἱ ἀντίχθονες ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὅσῳ τῶν ἄνω ἀγόντων μακρὰς ἡμέρας, οἱ κάτω κολοβωτέρας ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ἡμέρας. τὸ δὲ αἴτιον ἡ τῶν κύκλων ἀνισότης. στρέφεται δὲ τὸ πᾶν αὐτὸ περὶ αὑτὸ ἀεὶ ἡμέρας, καὶ ὥρας· καθὸ καὶ ὁ Ἀσκραῖός φησι·

* Leg. ἐν δεξ.
* f. οἰκοῦμεν, ἐν.
* f. τὰ τ.

Σφαίρας κυκλοτερῆ * μανίῃ περιηγέι χεῖρον.

* f. μονιῇ.

σφαῖραν μὲν καλοῦσι τὴν σφαῖραν, ὡς καὶ Ὅμηρος σφαῖραν τὴν σπεῖραν· καὶ κυκλοτερῆ δὲ, διὰ τὸ σφαιροειδές· μανίαν δὲ περιηγέα, τὴν στροφὴν τὴν μονήν. φέρεται δὲ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐπὶ τὰς δυσμάς. ὁ δὲ ἥλιος, καὶ οἱ λοιποὶ πλάνητες, τὴν ἐναντίαν ἀπὸ τῶν δυσμῶν ἐπὶ τὰς ἀνατολάς· ὡς εἶναι διπλῆν κίνησιν * αὐτῷ γε, τὴν μὲν ἐρχομένων· τὴν δὲ φερομένων. καθὰ ἐπὶ τοῦ ἔξω, καὶ μύρμηκος, ἢ τῆς νεώς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ἐναντίαν αὐτοῖς φορὰν ἔχοντα παράδειγμα. τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ὁ δημιουργὸς ἵνα μὲν * μεσημβρινοῦ φερόμενον τὸ πᾶν ὑπερβαλλόντως τὴν κίνησιν ἔχειν σφοδράν· ἀνθελκόμενον δέ, καὶ τῆς ἐναντίας φορᾶς μονομαχοῦν τῇ τῶν πλανήτων πρὸς ἐναντίαν ὁλκῇ, ἀσθενεστέραν τῆς κινήσεως τὴν ὁρμὴν λαμβάνει. ὡς δὲ οἱ μῦθοι παίζουσιν, ἐπιστρέφειν τοῦτον τὸν ἀέρα τὰ Θυέστεια δεῖπνα, καὶ ἔμπαλιν τῇ φορᾷ πλανώμενα. διὰ δὲ τὸ τὴν σφαῖραν ἐξωθουμένην ἀπ᾽ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς αὐτὴν κινεῖν, ἀνατολὰς λαμβάνουσι τὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς τοῦ κινοῦντος φοράν.

* f. αὐτῶν γε.
* f. Cur μετὰ [illegible]

ΙΠΠΑΡΧΟΥ

Digitized by Google

ΙΠΠΑΡΧΟΥ
ΒΙΘΥΝΟΥ ΤΩΝ ΑΡΑΤΟΥ
ΚΑΙ ΕΥΔΟΞΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ,
ΒΙΒΛΙΑ ΤΡΙΑ.

HIPPARCHI
BITHYNI AD ARATI,
ET EUDOXI PHÆNOMENA
ENARRATIONUM,
LIBRI TRES.
DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

Βιβλίον πρῶτον.

Abeſt hæc ſalutatio a Regio cod.[1]

ΙΠΠΑΡΧΟΣ Αἰσχρίωνι χαίρειν. ἡδέως ἐπέγνων διὰ τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἐπίμονόν σου τῆς πρὸς φιλομαθίαν οἰκειώσεως. τά τε γὰρ φυσικὰ τῶν ἐπιζητηθέντων ὑπὸ σοῦ, καὶ τὰ περὶ τῶν ὑπ᾽ Ἀράτου λεγομένων ἐν τοῖς συντάγμασιν, ἱκανωτέραν ἐνέφαινέ μοι φιλοτεχνίαν· καὶ πολλῷ γε μᾶλλον, ὅσῳ περισπώμενος ἐν ταῖς βιωτικαῖς ὀχλήσεσι, διὰ τὴν τῶν ἀξιολογωτάτων ἀδελφῶν ἡμῶν τελευτήν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων μετὰ ταῦτά σοι τὴν ἰδίαν κρίσιν ἀποφανοῦμαι· περὶ δὲ τῶν ὑπὸ Ἀράτου λεγομένων ἐν τοῖς φαινομένοις νῦν προτέθειμαί σοι γράψαι, τὸ καθόλου τό τε καλῶς ἢ κακῶς λεγόμενον αὐτοῖς ὑποδεικνύων. ἐξ ὧν ἔσται σοι φανερὰ πάντα, καὶ τὰ παρὰ σοῦ διαπορηθέντα.

* f. ἐξήγησιν. * Ἐξήγησιν μὲν οὖν τῶν Ἀράτου φαινομένων καὶ ἄλλοι πλείονες συντετάχασιν· ἐπιμελέστατα δὲ δοκεῖ πάντων * Ἄτταλος ὁ καθ᾽ ἡμᾶς μαθηματικὸς τὸν περὶ αὐτῶν πεποιῆσθαι λόγον. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξηγεῖσθαι τὴν ἐν τοῖς ποιήμασι διάνοιαν, οὐ μεγάλης ἐπιστροφῆς προσδεῖσθαι νομίζω· ἁπλοῦς τε γάρ, καὶ σύντομός ἐστι ποιητής, ἔτι δὲ σαφὴς τοῖς καὶ μετρίως παρηκολουθηκόσι· τὸ δὲ συνιέναι τὰ λεγόμενα περὶ τῶν οὐρανίων ὑπ᾽ αὐτοῦ, τίνα τε συμφώνως τοῖς φαινομένοις ἀναγέγραπται, καὶ τίνα διημαρτημένως, τοῦτ᾽ ὠφελιμώτατον ἡγήσαιτ᾽ ἄν τις, καὶ μαθηματικῆς ἴδιον ἐμπειρίας. θεωρῶν δ᾽ ἐν τοῖς πλείστοις, καὶ χρησιμωτάτοις διαφωνοῦντα τὸν Ἄρατον πρός τε τὰ φαινόμενα, καὶ γινόμενα κατ᾽ ἀλήθειαν, τούτῳ δὲ ἅπαντι σχεδόν, οὐ μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἄτταλον συγκαταγραφόμενον· ἔκρινα τῆς σῆς ἕνεκα φιλομαθίας, καὶ τῆς κοινῆς ὠφελείας, ἀναγράψαι τὰ δοκοῦντά μοι διημαρτῆσθαι. τοῦτο δὲ ποιῆσαι προείλομην οὐκ ἐκ τοῦ τοὺς ἄλλους ἐλέγχειν φαντασίαν ἀπο-

* f. Ἄτταλος.

Liber primus.

HIPPARCHUS Æſchrioni ſalutem. Magnam cepi voluptatem ex litteris tuis, cum ex iis intellexi ſtudio te erga diſciplinas, ac voluntate eſſe conſtanti. Etenim quæ de naturalibus rebus, deque iis quæ ab Arato ſcripta ſunt in corticibus, a me ſciſcitaris; propenſum in bonas artes animum tuum ſignificant. Atque hoc tanto majori a me fit, quanto ex clariſſimorum fratrum noſtrorum obitu, frequentioribus vitæ hujus negotiis implicatus teneris. Ac de ceteris quidem quid ſentiam poſtea declarabo. nunc de iis, quæ in Phænomenis prodita ſunt ab Arato, inſtitui ad te ſcribere, ut univerſe quid recte aut ſecus in illis ſcriptum ſit aperiam: ex quibus cum perſpicua tibi erunt omnia, tum ea maxime, quæ in tua percontatione poſuiſti. 1

Atque Arati quidem Phænomena cum alii complures interpretati ſunt: tum ille ipſe, qui ætate noſtra vixit, Mathematicus omnium videtur accuratiſſime, diligentiſſimeque ſcripſiſſe. Verum carminum iſtius poetæ ſententias explicare, res eſt non magna, meo quidem judicio, cura, & attentione digna. Eſt enim ſimplex, & conciſus hic Poeta; tum vel mediocri rerum intelligentia præditis cognitu facilis. quæ autem cæleſtibus de rebus ab illo ſcripta ſunt, animo capere, ac quid apparentium rerum experimentis conſentaneum, quid contrarie dictum ſit, agnoſcere; hoc & longe omnium utiliſſimum, & in primis Mathematica ſcientia dignum videtur. Quamobrem cum in pleriſque, & præcipuis Aratum centerem ab apparentibus, cujuſmodi reipſa contingunt, aberrare, & in iiſdem pene omnibus erroribus non ſolum reliquos, ſed etiam Attalum ipſum eſſe verſatum: viſum mihi eſt, ut & ſtudio erga litteras tuo, & communi utilitati conſulerem, ea mandare huic libro, in quibus erratum ab illis eſſe perſpexi. Quod non

Aratum intelligere videtur.

Aratus in pleriſque lapſus.

[1] PRopoſitum hoc in Opere eſt Hipparcho τῶν ἀπλανῶν doctrinam ab erroribus repurgare, qui ex Eudoxi & Arati libris, & auctoritate in illam irrepſerant. quorum ille princeps ad hunc diem aſtronomiæ totam eam partem duobus libris comprehenderat: Aratus vero poetico lepore conditam cum iiſdem vitiis periculoſius etiam ad poſteros tranſmiſerat. Acceſſit & tertius Aratei poematis interpres, qui Hipparchi, ut opinor, ſæculo, paullo ante ipſum, commentarios ad illum auctorem ſcripſerat, Attalus Grammaticus. Contra hos tres opus illud elucubravit Hipparchus; ac totum diſtribuit in libros tres. Primo initio teſtimoniis aliquot oſtendit, Aratum ab Eudoxo mutuo omnia ſumpſiſſe; ſic ut in multis tantummodo paraphraſten egerit. Poſt amborum errata notat in ſtellis per ſeſe, & earum ſitu, vel deſcriptione; nec non Attali, qui utroſque veſtigia perſecutus eſt: maxime autem in delineandis parallelis, aliiſque circulis aberraſſe convincit omnes.

Secundus liber bifariam factus eſt. Prima pars ipſium illorum peccata caſtigat in aſtrorum συνανατολαῖς, & συγκαταδύσεσι, quos coortus & concaſus appellare licet: poſterior de iiſdem agit ex rei veritate, & opinione ſua conſtitutis in borealibus aſteriſmis.

Tertius auſtralium aſteriſmorum ortus, & occaſus explicat. deinde duodecim imaginum ortus ſidem & occaſus. poſtremo de intervallis aſteriſmorum diſſerit, quibus horarum quatuor & viginti ſpatia complentur.

non eo ſuſcipio, ut ex aliorum reprehenſione inanis cujuſdam opinionis fructum colligam. Id enim vanum, & illiberale eſſe judico. Immo vero iis omnibus e contrario gratias habendas cenſeo, qui communis utilitatis gratia privatim elaborare voluerunt. ſed ut neque tu, neque ſtudioſi ceteri in cæleſtium contemplatione rerum a veritate longius abhorreatis: quod merito plerique accidit. Nam poeticus lepor iis, quæ dicuntur, neſcio quam fidem, & auctoritatem conciliat. ac propemodum omnes, qui poetam hunc commentariis ſuis illuſtrarunt, iis quæ ab eo ſunt dicta conſentiunt. Eudoxus autem ad eamdem, in quam Arates incubuit, apparentium tractationem multo majorem uſum, ac peritiam contulit. Habet igitur eo rot, tantorumque Mathematicorum ſuffragio veritatis opinionem opus illud poeticum. Sed non eſt fortaſſe, quod Aratum accuſemus, ſi quid ei erroris oblatum ſit, quippe qui Eudoxi commentarium ſecutus, non obſervatione propria fretus, phænomena conſcripſit. Sed illi potius caſtigatione digni ſunt, qui Mathematico dignam de iis judicandi peritiam profeſſi, in iiſdem tamen aberrant.

Vera eſt Lectio vulgata, ſi ἤπερ ἢ ſcribas.

Libri argumentum

Ego vero præter Eudoxi, & Arati, & ejus, qui amborum apparentiis adſtipulator venit, in phænomenis errata, fixarum quoque ſtellarum omnium veros cum duodecim ſtellatis ſignis ortus occaſuſque perſcripſi tibi; ut accurate perceptis ſingulis, ceterorum in iſtis decreta cujuſmodi ſint probare poſſis. Neque vero tantum illos ſtellarum cum ſignis ortus, occaſuſque perſequar: ſed etiam quæ ſingulorum aſteriſmorum ſtellæ primæ, quæ noviſſimæ oriantur, aut occidant, quæve aliarum culmen teneant. tum unaquæque ſtellarum inerrantium quot æquinoctialibus horis cum duodecim ipſis ſignis ortum, occaſumque faciat. Poſtremo & illud exponam, quibuſnam ſtellis ſingula viginti quattuor horaria ſpatia terminentur. Nam horum quodlibet ad multas & præcipuas partes Mathematicarum artium opportunitatem afferre ſummam, facile tibi perſpectum eſſe confido.

II.

Aratus in omnibus ſecutus eſt Eudoxum.

Aratum igitur Eudoxi de phænomenis commentarium eſſe ſecutum, cum ex pluribus conſtare poteſt, ſi quis cum illius opere poetico per capita ſingula, verba Eudoxi conferre voluerit: tum hoc loco commemorare breviter, haud inutile videtur; quod ea res a nonnullis vocetur in dubium. Duo ſunt de phænomenis libri, qui Eudoxo tribuntur; pæne in omnibus conſentientes invicem, præter pauciſſima quædam. Horum alter inſcriptus eſt *Speculum*. alter, *Phænomena*. Ad hunc poſteriorem opus ſuum Aratus exegit. In hoc vero de dracone ita ſcribit Eudoxus: *Inter urſas vero ſerpentis eſt cauda: quæ illam exiguam ſtellam ſupra caput attollit majoris urſæ. flexum autem ad minoris urſæ caput habet; & ſub pedes porrigitur. ibi alterum faciens flexum; ac rurſus erigens ſeſe, in anteriora caput extendit.* Aratus porro velut iſta deſcribens, ſic loquitur;

Eudoxi libri duo de ſtellis.

De urſa Eudoxi, & Arati verba.

Sed hic alteram quidem extrema emetitur cauda:
Alteram vero ſpira circumſcribit. et quidem ſumma
Cauda ad caput Helices quieſcit urſæ.
In ſpira vero Cynoſura caput habet. hæc autem circa ipſum
Gyratur caput, eique ad pedem pervenit uſque.
Rurſus vero retrocedens recurrit.

De Boote.

de Boote ſcribit Eudoxus: *poſt majorem urſam eſt Arctophylax.* Aratus,

At poſt Helicen circumfertur aurigandi ſimilis
Arctophylax.

rurſus Eudoxus idem: *ſub pedibus*, inquit, *eſt virgo.* Aratus;

Verum ambobus ſub pedibus obſervato Bootæ
Virginem.

De Ingeniculo.

De eo, qui *Ingeniculus* dicitur Eudoxus: *Ad caput ſerpentis*, inquit, *eſt Ingeniculus, ſupra caput habens dextrum pedem.* At Aratus;

—— Medium vero ſupra caput
Dextri pedis extremum habet tortuoſi draconis.

νέγκασθαι προαιρούμενος· κενὸν γὰρ καὶ μικρόψυχον παντελῶς· ἐναντίως δὲ δεῖν οἰόμενος πᾶσιν ἡμᾶς εὐχαριστεῖν, ὅσοι τῆς κοινῆς ἕνεκεν ὠφελείας * ἰδίῳ πόνους ἀναδεχόμενοι τυγχάνουσιν· ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ μήτε σε, μήτε τοὺς λοιποὺς τῶν φιλομαθούντων ἀποπλανᾶσθαι τῆς περὶ τὰ φαινόμενα κατὰ τὸν κόσμον θεωρίας. ὅπερ εὐλόγως πολλοὶ πεπόνθασιν. ἡ γὰρ τῶν ποιημάτων χάρις ἀξιοπιστίαν τινὰ τοῖς λεγομένοις περιτίθησι· καὶ πάντες σχεδὸν οἱ τὸν ποιητὴν τοῦτον ἐξηγούμενοι προστίθενται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. ἐμπειρότερον δὲ Εὔδοξος τὴν αὐτὴν τῷ Ἀράτῳ περὶ τῶν φαινομένων σύνταξιν ἀναγέγραφεν. εὐλόγως ἂν καὶ ἐκ τῆς τῶν τοσούτων, καὶ τηλικούτων μαθηματικῶν συμφωνίας ἀξιόπιστος ἡ ποίησις αὐτοῦ διαλαμβάνεται. καίτοιγε τοῦ Ἀράτου μὲν ἴσως οὐκ ἄξιον καθάπτεσθαι, καὶ ἐὰν ἔν τισι διαπίπτων τυγχάνῃ. τῇ γὰρ Εὐδόξου συντάξει κατακολουθήσας τὰ φαινόμενα γέγραφεν· ἀλλ' οὐ κατ' ἰδίαν παρατηρήσας, * ἢ μαθηματικὴν κρίσιν ἐπαγγελλομένων ἐν τοῖς οὐρανίοις προσφέρεσθαι, καὶ διαμαρτανόντων τῶν ἐν αὐτοῖς.

* f. ἰδίᾳ.

* Reg. ἐπαγγελλόμενος ἐν τοῖς οὐρ. προσ. καὶ διαμαρτάνων τῶν ἐν αὐτοῖς.

Χωρὶς δὲ τῶν ἠγνοημένων ἐν τοῖς φαινομένοις ὑπό τε Εὐδόξου, καὶ τοῦ Ἀράτου, καὶ τῶν συναπογραφομένων τὴν φάσιν αὐτῶν, ἀναγέγραφά σοι καὶ τὰς κατ' ἀλήθειαν γινομένας ἑκάστου τῶν ἀπλανῶν ἄστρων σὺν αὐτοῖς τοῖς κατηστερισμένοις ιβ΄ ζῳδίοις συνανατολάς, καὶ συγκαταδύσεις, ἵνα παρακολουθῶν ἑκάστης ἀκριβῶς, καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἐκείνων ἀποφάσεις ἐν αὐτοῖς δοκιμάζῃς. καὶ διαγράφω μετὰ οὐ μόνον τὰς συνανατολάς, ἢ συγκαταδύσεις· ὅτι δὲ καὶ τίνες ἀστέρες ἑκάστου τῶν ἄστρων πρῶτοί τε, καὶ ἔσχατοι ἀνατέλλουσιν, ἢ δύνουσιν· καὶ τίνες τῶν ἄλλων ἀστέρων μεσουρανοῦσιν· ἕκαστόν τε τῶν ἀπλανῶν ἄστρων σὺν αὐτοῖς τοῖς ιβ΄ ζῳδίοις ἐν πόσαις ἰσημεριναῖς ὥραις ἀνατέλλει ἢ δύνει· ἐπὶ πᾶσι δὲ διαγράφω καὶ τίνες ἀστέρες ἀφορίζουσι πάντας τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὡριαῖα διαστήματα. διότι γὰρ ἕκαστον τούτων συντείνει πρὸς πολλά, καὶ χρήσιμα τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι θεωρημάτων, εὐκατανόητον εἶναί σοι νομίζω.

Ὅτι μὲν οὖν τῇ Εὐδόξου περὶ τῶν φαινομένων ἀναγραφῇ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος, μάθοι μὲν ἄν τις ἐκ πλειόνων, παρατιθεὶς τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ περὶ ἑκάστου τῶν λεγομένων τὰς τοῦ Εὐδόξου λέξεις· οὐκ ἄχαρι δὲ καὶ νῦν δι' ὀλίγων ὑπομνῆσαι, διὰ τὸ διστάζεσθαι τοῦτο παρὰ τοῖς πολλοῖς. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸν Εὔδοξον β΄ βιβλία περὶ τῶν φαινομένων, σύμφωνα κατὰ πάντα σχεδὸν ἀλλήλοις, πλὴν ὀλίγων σφόδρα. τὸ μὲν οὖν ἓν αὐτῶν ἐπιγράφεται Ἔνοπτρον· τὸ δὲ ἕτερον, Φαινόμενα. πρὸς τὰ φαινόμενα δὲ τὴν ποίησιν συντέταχεν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ συντάγματι Εὔδοξος περὶ μὲν τοῦ δράκοντος οὕτως γράφει· μεταξὺ δὲ τῶν ἄρκτων ἐστὶν ἡ τοῦ ὄφεως οὐρά, τὸν μικρὸν ἀστέρα ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα τῆς μεγάλης ἄρκτου· καμπὴν δὲ ἔχει παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς μικρᾶς ἄρκτου, καὶ παρατέταται ὑπὸ τοὺς πόδας· ἑτέραν δὲ καμπὴν ἐνταῦθα ποιησάμενος, πάλιν ἀνανεύων ἔμπροσθεν ἔχει τὴν κεφαλήν. ὁ δὲ Ἄρατος, ὡς ἂν παραγράφων ταῦτα, φησίν·

Αὐτὰρ ὅγ' ἄλλην μὲν νεάτῃ ἀποτείνεται οὐρῇ·
Ἄλλην δὲ σπείρῃ περιτέμνεται. ἡ μέν οἱ ἄκρη
Οὐρὴ πὰρ κεφαλὴν Ἑλίκης ἀποπαύεται ἄρκτου·
Σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει. ἡ δὲ κατ' αὐτὴν
Εἰλεῖται κεφαλήν, καί οἱ ποδὸς ἔρχεται ἄχρι·
Ἐκ δ' αὖτις παλίνορσος ἀνατρέχει.

περὶ δὲ τοῦ Βοώτου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν· ὄπισθεν δὲ τῆς μεγάλης ἐστὶν ἄρκτου ὁ ἀρκτοφύλαξ· ὁ δὲ Ἄρατος·

Ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ. ——

καὶ πάλιν ὁ μὲν Εὔδοξος· ὑπὸ δὲ τοὺς πόδας ἡ παρθένος ἐστίν· ὁ δὲ Ἄρατος·

Ἀμφοτέροισι δὲ ποσσὶν ὑποσκέπτοιο Βοώτεω
Παρθένον. ——

ἐπὶ δὲ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ μὲν Εὔδοξός φησι· παρὰ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως ὁ ἐν γόνασίν ἐστιν, ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τὸν δεξιὸν πόδα ἔχων· ὁ δὲ Ἄρατος·

——[a] μέσσῳ δ' ἐφύπερθε καρήνῳ
Δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο δράκοντος.

ἐξ

a Μέσσῳ δ' ἐφύπερθε.) Ingeniculi dextrum pedem inſidere Draconi, non ſiniſtrum fuit Arati mens; ut eum, præter Hipparchum, interpretati ſunt Germanici Scholiaſtes, & Feſtus Avienus. quorum hic eleganter;

—— dextraque dehinc impreſſa planta
Tempora deculcat maculoſi prona draconis,

Germanici vero Scholiaſtes, *dextro pede contra draconem porrecto pingitur*. quod in verſibus obſcure ſic expreſſum fuerat:

Dextro

ἐξ οὗ καὶ μάλιστα φανερὸν γίνεται τὸ προκείμενον. παρ' ἑκατέρῳ γὰρ ἀγνοεῖται. τὸν γὰρ ἀριστερὸν ἔχει πόδα ὁ ἐν γόνασιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δράκοντος, καὶ οὐ τὸν δεξιόν. τὸν δὲ στέφανον ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν ὑπὸ τὸν νῶτον τοῦ ἐν γόνασι κεῖσθαι· ὁ δὲ Ἄρατος·

Νώτῳ μὲν στέφανος πελάει· κεφαλῇ γε μὲν ἄκρῃ
Σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν Ὀφιούχου.

περὶ ὧν καὶ ὁ Εὔδοξός φησι· πλησίον δ' ἐστὶ τῆς τούτου κεφαλῆς ἡ τοῦ Ὀφιούχου κεφαλή.

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τῆς μεγάλης ἄρκτου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν· ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς μεγάλης ἄρκτου οἱ δίδυμοι κεῖνται. ὑπὸ δὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας ὁ λέων. πρὸ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς ἄρκτου ἀστήρ ἐστι. λαμπρότερος δὲ ὑπὸ τὰ ὀπίσθια γόνατα. καὶ ἄλλος ὑπὸ τοὺς ὀπισθίους πόδας. ὁ δὲ Ἄρατος·

Κρατὶ δέ οἱ δίδυμοι, μέσσῃ δ' ὕπο καρκίνος ἐστί·
Ποσσὶ δ' ὀπισθοτέροισι λέων ὕπο καλὰ φαείνει.

ἐπὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀστέρων·

* Vulg. ulos. * Τοῖος οἱ πρὸ ποδῶν φέρεται καλός τε μέγας τε
Εἷς μὲν ὑπ' ὠμαίων· εἷς δ' ἰξυόθεν κατιόντων·
Ἄλλος δ' ὑραίοις ὑπὸ γόνασιν.

ἐπὶ δὲ τοῦ Ἡνιόχου ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν· κατέναντι δὲ τῆς κεφαλῆς τῆς μεγάλης ἄρκτου ὁ Ἡνίοχος ἔχει τοὺς ὤμους, λοξὸς ὢν ὑπὲρ τοὺς πόδας τῶν διδύμων ἔχων τὸν δεξιὸν πόδα, κοινὸν τῷ ἐν ἄκρῳ τῷ ἀριστερῷ κέρατι τοῦ ταύρου. ὁ δὲ Ἄρατος ἐπ' αὐτοῦ φησιν οὕτως·

—— ἑλίκης δέ οἱ ἄκρα κάρηνα
Ἀντία δινεῖται.

Καὶ πάλιν·

—— λαιοῦ δὲ κεράατος ἄκρον,
Καὶ πόδα δεξιτερὸν παρακείμενον Ἡνιόχοιο
Εἷς ἀστὴρ ἐπέχει. ——

ἐπὶ δὲ τοῦ Κηφέως ὁ μὲν Εὔδοξός φησι· ὑπὸ δὲ τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς ἄρκτου τοὺς πόδας ὁ Κηφεὺς ἔχει πρὸς ἄκραν τὴν οὐράν, τρίγωνον ἰσόπλευρον ποιοῦντας· τὸ δὲ μέσον αὐτοῦ πρὸς τῇ καμπῇ τοῦ διὰ τῶν ἄρκτων ὄφεως. ὁ δὲ Ἄρατός φησιν·

Ἴση οἱ σταθμὴ νεάτης ἀποτείνεται οὐρῆς
Εἰς πόδας ἀμφοτέρους, ὅση ποδὸς ἐς πόδα τείνει.
Αὐτὰρ ἀπὸ ζώνης ὀλίγον κε μεταβλέψειας,
Πρώτης δ' ἱμείρων καμπῆς σκολιοῖο δράκοντος.

παρ' ἑκατέρῳ δ' αὐτῶν τὸ πλεῖστόν ἐστι ψεῦδος. τὸ γὰρ μεταξὺ ποδῶν τῶν τοῦ Κηφέως διάστημα ἔλασσόν ἐστιν ἑκατέρου τοῦ πρὸς τὴν οὐρὰν διαστήματος.

Πάλιν ἐπὶ τῆς Κασσιεπείας ὁ μὲν Εὔδοξος· τοῦ μὲν Κηφέως ἔμπροσθέν ἐστιν ἡ Κασσιέπεια· ταύτης δὲ ἔμπροσθεν ἡ Ἀνδρομέδα, τὸν μὲν ἀριστερὸν ὦμον ἔχουσα τῶν ἰχθύων ὑπὲρ τοῦ πρὸς βορρᾶν· τὴν δὲ ζώνην ὑπὲρ τοῦ κριοῦ· πλὴν καὶ τρίγωνον ὅ ἐστι μεταξύ· τὸν δ' ἐν τῇ κεφαλῇ ἀστέρα κοινὸν ἔχει τῷ τῆς κοιλίας τοῦ ἵππου. ὁ δὲ Ἄρατος·

Τῇ δ' ἄρα δαιμονίη προκυλίνδεται, οὐ μάλα πολλὴ
Νυκτὶ φαινομένη, παμμήνιδι Κασσιέπεια.

Καὶ μετ' ὀλίγον·

Αὐτοῦ γὰρ κἀκεῖνο κυλίνδεται αἰνὸν ἄγαλμα
Ἀνδρομέδης, ὑπὸ μητρὶ κεκασμένον. ——

Καὶ πάλιν·

—— ξυνὸς δ' ἐπιλάμπεται ἀστὴρ
Τῆς μὲν ἐπ' ὀμφαλίῳ· τοῦ δ' ἐσχατόωντι καρήνῳ.

Καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ κριοῦ·

—— ζώνῃ δ' ἂν ὅμως ἐπιτεκμήραιο
Ἀνδρομέδης· ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστήρικται.

Ex quo maxime quod volumus efficitur. Nam uterque in eo lapſus eſt; ſiquidem *Ingeniculus* ſiniſtrum pedem, non dextrum habet ſupra draconis caput. Coronam ait Eudoxus ſub dorſo *Ingeniculi* ſitum eſſe. ſic Aratus:

Dorſo quidem Corona vicina eſt: caput vero ſummum
Obſerva juxta caput Serpentarii.

de quibus & Eudoxus ait: *Prope hujus caput eſt Ophiuchi caput.* De Helice.

De ſitu majoris urſæ Eudoxus ita ſcribit: *Porro ſub urſæ majoris capite poſiti ſunt Gemini. ſub pedibus vero poſterioribus, Leo. ante pedes anteriores urſæ, ſtella eſt. ſplendidior tamen alia ſub poſterioribus genibus. item alia ſub poſterioribus pedibus.* Aratus quoque:

Capiti vero ipſius Gemini: mediæ vero Cancer ſubeſt:
At pedibus ſub ambobus leo clare fulget.

de ſtellis autem, quas diximus:

Talis ei ante pedes fertur claraque magnaque;
Una ſub humeris: una item a lumbo deſcendentibus:
Alia poſterioribus ſub genibus.

De Auriga ſcribit Eudoxus: *Ex adverſo capitis majoris urſæ Heniochi ſunt humeri: qui quidem oblique ſitus eſt, dextrum pedem porrigens ſupra pedes Geminorum, communem ei, quæ eſt in extremo ſiniſtro cornu Tauri.* Aratus quoque, Heniocha.

—— *Helices vero ei ſummum caput*
Ex adverſo volvitur.

Item:

—— *Siniſtri autem cornu ſummitatem,*
Et pedem dextrum adjacentem Aurigæ
Unica ſtella occupat.

De Cepheo ait Eudoxus: *Sub cauda minoris urſæ pedes ſunt Cephei, ad extremam caudam triangulum æquilaterum facientes. medium ipſius ad flexum eſt ſerpentis, qui per urſas tranſit.* Aratus vero: Cephea.

Tanta ei menſura ab extrema tenditur cauda
In pedes ambos, quanta a pede in pedem tendit.
Ceterum a cingulo reſpicere poteris,
Primum petens flexum magni draconis.

Uterque majori ex parte fallitur. Nam intervallum inter pedes Cephei minus eſt alterutro ad caudam intervallo.

Rurſus de Caſſiepea ſic Eudoxus; *Ante Cepheum ſita eſt Caſſiepea. ante hanc Andromeda: cujus ſiniſter humerus ſupra borealem piſcem poſitus eſt: cingulum ſupra Arietem: niſi quod triangulum interjacet. ſtella autem, quam habet in capite, communis ei eſt cum ea, quæ eſt in ventre equi.* At Aratus: Caſſiepea.

Huic autem infelix advolvitur, non admodum multum
Nocte lucens pleniluniari Caſſiepea.

Et paullo poſt:

Ibi namque & illud volvitur triſte ſimulacrum
Andromedæ, ſub matre conſtellatum.

Item:

—— *communis autem fulget ſtella,*
Hujus quidem in umbilico: illius vero in extremo capite.

Ac rurſus de Ariete:

—— *Verumtamen per cingulum deprehendere poteris*
Andromedam. haud longe enim ſub ipſum ſitus eſt.

Item;

Dextro namque genu nixus, diverſaque tendens
Brachia.

immo verſum ad δεξιὸν accomodari poterat, ut dextro nixus genu, ſiniſtrum ejus ad caput Draconis porrigeret. Arati Scholiaſtes Græcus hoc errore animadverſo perperam accuſare conatus eſt Poetam. Nam δεξιτερῷ retulit non ad ποδός, ſed ad Draconem; qui dexterior, id eſt Borealior appelletur; quoniam ſi ad occidentem vertamus aſpectum; polus arcticus ad dextram nobis erit. Sed nugæ ſunt. Vera quippe ſententia claret ex Eudoxo: quam Hyginus ab Hipparcho monitus emendavit lib. II cap. de Engonaſin. Tametſi non tam error, quam παρόραμα fuit hoc Eudoxi: uti Num. VII docet Hipparchus.

Item:

Porro Andromedæ humerus ſiniſter Piſcis eſſe
Index borealioris. admodum namque ei vicinus eſt.

Καὶ ἔτι.

Ἀνδρομέδης δέ τοι ὦμος ἀριστερὸς ἰχθύος ἔστω
Σῆμα βορειοτέρου· μάλα γάρ οἱ ἐγγύθεν ἐστίν.

Perſeo. De Perſeo vero ita quidem Eudoxus: *Secundum pedes Andromedæ Perſei ſunt humeri, qui dextram ad Caſſiepeam porrigit; ſiniſtrum vero genu ad Vergilias.* Aratus autem de Andromeda:

ἐπὶ δὲ τοῦ Περσέως ὁ μὲν Εὔδοξος οὕτω λέγει· παρὰ δὲ τοὺς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχει τοὺς ὤμους, τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὴν Κασσιέπειαν ἀποτείνων· τὸ δὲ ἀριστερὸν γόνυ πρὸς τὰς πλειάδας. ὁ δὲ Ἄρατος περὶ τῆς Ἀνδρομέδας φησίν.

* vl. indicare poterunt.

*Ambo vero pedes in ſponſo * volvuntur*
Perſeo: qui quidem ei ſemper in humeris feruntur.

Ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ * ἐπιδινεῦνται
Περσέος· οἵ ῥά οἱ αἰὲν ἐπωμάδιοι φορέονται.

* Vulgo ἐπισημαίνοιεν, ut & in Regio.

Rurſus:

Atque ei dextera quidem ad lecticam pretenſa eſt.
Soceri ſellæ.

Καὶ πάλιν·

Καὶ οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνυσται
Πενθερίου δίφροιο.

Ac paucis interjectis,

At ei prope ſiniſtrum genu acervatim omnes
Pleiades feruntur; nec valde magnus omnes
Locus continet.

Καὶ μετ' ὀλίγον.

Ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληϊάδες φορέονται· ὁ δ' οὐ μάλα πολλὸς ἁπάσας. *

* Addendum videtur, χῶρος ἔχει.

Cygno. De Avi ſic Eudoxus: *Ad dextram Cephei ſita eſt Avis ala dextra: ad ſiniſtram alam pedes Equi ſunt.* Aratus quoque de Avi ſic cecinit:

ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρνιθος ὁ μὲν Εὔδοξος. παρὰ δὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Κηφέως ἡ δεξιὰ πτέρυξ ἐστὶ τοῦ ὄρνιθος· παρὰ δὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα οἱ πόδες τοῦ ἵππου. ὁ δὲ Ἄρατος φησὶν ἐπὶ τοῦ ὄρνιθος·

———— Ad dextram manum
Cephei, pennæ dextras extremitates porrigens:
Siniſtræ vero alæ ungula acclinata eſt Equi.

—— κατὰ δεξιὰ χειρὸς
Κηφείης ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων·
Λαιῇ δὲ πτέρυγι σκαρθμοὶ παρακέκλινται ἵππου.

Sed cum & alia non pauca ſint, quæ ab Arato velut exſcripta videntur, nobis, ne ſimus longiores, hæc pauca ſufficient.

καὶ ἄλλων δὲ πλειόνων ὄντων, ἅπερ ἂν δόξειεν αὐτοῦ παραγεγράφθαι, ἀρκέσει καὶ ταῦτα, χάριν τοῦ μὴ μηκύνειν.

III. Eudoxus ſtellarum diſputationem orſus eſt a borealibus.

Præterea vel aſtrorum ipſa diſtributio ſatis id quod volumus oſtendit. Nam Eudoxus, quemadmodum & Aratus, primum illa, quæ zodiaco ſunt ad ſeptentriones poſita, memoravit. quibus ad auſtrum ſita ſubjecit. Sic ortus, occaſuſque ceterorum aſteriſmorum cum duodecim imaginibus zodiaci, eodem, quo Eudoxus, modo percenſuit Aratus. De ſtellis autem, quæ in æſtivo, & hiberno tropico, nec non quæ in æquinoctiali feruntur, Eudoxus quidem ita ſcribit: *In eo vero Cancri media ſunt: & , quæ medium Leonem ſecundum longitudinem permeant. Paullo vero ſupra Virginem & cervix adhærentis ſerpentis: ac dextra manus Ingenicnli; & caput Ophiuchi; cervix Cygni; & ala ſiniſtra; Equi pedes: tum dextra manus Andromedæ, & quod inter pedes eſt Perſei; humerus ejus ſiniſter; crus ſiniſtrum. item Aurigæ genua; & capita Geminorum. deinde concurrit cum mediis Cancri.* Aratus autem ab extremis initio ducto, ita loquitur:

Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἄστρων φανερὸν ποιεῖ τὸ προκείμενον. καὶ γὰρ Εὔδοξος, ὡς καὶ ὁ Ἄρατος, πρῶτον ἀναγράφει τὰ βορειότερα ἄστρα τοῦ ζῳδιακοῦ· ἔπειτα οὕτως τὰ νοτιώτερα. καὶ τὰς συνανατολὰς δὲ, καὶ συγκαταδύσεις τῶν ιβ΄ ζῳδίων τῶν ἄλλων ἄστρων ὁμοίως συνεχῶς ὁ Ἄρατος τῷ Εὐδόξῳ. περὶ δὲ τῶν ἀστέρων τῶν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ, καὶ χειμερινοῦ τροπικοῦ φερομένων· ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ· ὁ μὲν Εὔδοξός φησιν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ οὕτως· ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου, καὶ τὰ διὰ τοῦ σώματος κατὰ μῆκος τοῦ λέοντος. τῆς δὲ παρθένου μικρὸν ἐπάνωθεν, καὶ ὁ αὐχὴν τοῦ ἐχομένου ὄφεως, καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἐν γόνασι, καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὀφιούχου, καὶ ὁ αὐχὴν τοῦ ὄρνιθος, καὶ ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ, καὶ οἱ τοῦ ἵππου πόδες· ἔτι δὲ καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τῆς Ἀνδρομέδας, καὶ τὸ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ Περσέως, καὶ ὁ ἀριστερὸς ὦμος, καὶ ἡ ἀριστερὰ κνήμη· ἔστι δὲ τὰ γόνατα τὰ τοῦ Ἡνιόχου, καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν διδύμων· εἶτα συμπίπτει πρὸς τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. ὁ δὲ Ἄρατος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀρξάμενος, φησίν·

In eo autem ambo capita Geminorum feruntur,
In eo etiam genua ſita ſunt apſani Aurigæ.
Læva item tibia, & ſiniſter humerus in eo
Perſei: Andromedæ autem mediam, ſupra cubitum,
Dexteram continet. ei quidem vola ſuperne poſita eſt
Propius aquilonem; ad auſtrum vero inclinatus eſt cubitus.
Ungulæ vero equinæ, & collum Cygninum,
Summo cum capite clarique Anguiferi humeri.

Ἐν δέ οἱ ἀμφότεραι κεφαλαὶ διδύμων φορέονται.
Ἐν δὲ τὰ γούνατα κεῖται ἀρηρότος Ἡνιόχοιο.
Λαιὴ δὲ κνήμη, καὶ ἀριστερὸς ὦμος ἐπ' αὐτῷ
Περσέος· Ἀνδρομέδης δὲ μέσην ἀγκῶνος ὕπερθεν
Δεξιτερὴν ἐπέχει· τὸ μέν οἱ θέναρ ὑψόθι κεῖται
Ἀσσότερον βορέαο· νότῳ δ' ἐπικέκλιται ἀγκών.
Ὁπλαὶ δ' ἵππειοι, καὶ ὑπαύχενον ὀρνίθειον,
Ἄκρῃ σὺν κεφαλῇ, καλοί τ' Ὀφιούχεοι ὦμοι.

& cetera. De hiberno quoque tropico ſic Eudoxus. *Eſt autem in ipſo medium Capricorni, & Aquarii pedes, ac Ceti cauda; flexus Amnis; Lepus, Canis pedes, & cauda; puppis Argus, & malus; Centauri tergum, atque pectus; fera; ſcorpii aculeus. Deinde per ſagittarium cum Capricorni mediis committitur.* At Aratus:

καὶ τὰ ἑξῆς. ἐπὶ δὲ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ ὁ μὲν Εὔδοξος φησὶν οὕτως. ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω, καὶ οἱ πόδες τοῦ ὑδροχόου, καὶ τοῦ κήτους ἡ οὐρά, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἡ καμπή, καὶ ὁ λαγωός, καὶ τοῦ κυνὸς οἱ πόδες, καὶ ἡ οὐρά, καὶ τῆς Ἀργοῦς ἡ πρύμνα, καὶ ὁ ἱστός, καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ νῶτος, καὶ τὸ στῆθος, καὶ τὸ θηρίον, καὶ τὸ σκορπίου τὸ κέντρον· εἶτα διὰ τοῦ τοξότου πρὸς τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω συμπίπτει. ὁ δὲ Ἄρατός φησιν οὕτως.

Alius autem in oppoſito auſtro medium Capricornum
Secat, & pedes Aquarii, & Ceti caudam.
Ineſt quoque ei Lepus. ceterum Canis non valde magnam partem
Aufert; ſed quantum occupat pedibus. Ineſt item ei Argo,
Et magnum Centauri interſcapilium. ineſt etiam aculeus
Scorpii, & arcus lucidi Sagittarii.

Ἄλλος δ' ἀντιόωντι νότῳ μέσον αἰγοκερῆα
Τέμνει, καὶ πόδας ὑδροχόου, καὶ κήτεος οὐρήν.
Ἐν δέ οἱ ἐστι λαγωός· ἀτὰρ κυνὸς οὐ μάλα πολλήν
Αἴνυται, ἀλλ' ὁπόσην ἐπέχει ποσίν. ἐν δέ οἱ Ἀργώ,
Καὶ μέγα Κενταύροιο μετάφρενον. ἐν δὲ τὸ κέντρον
Σκορπίου· ἐν καὶ τόξον ἀγλαοῦ τοξευτῆρος.

Eodem modo & illa imitando tranſtulit Aratus, quæ ſunt in æquinoctiali ſita circulo.

ὁμοίως δὲ τούτοις παραγέγραφεν ὁ Ἄρατος καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου κείμενα.

Præter hæc vero, mundi ſitum eumdem cum Eudoxo conſtituit Aratus. Nam Eudoxus in eo libro, quem ἔνοπτρον inſcripſit, tropicum ita ſecari docet, ut ea ſit ratio ſegmentorum inter ſe, quæ eſt 5 ad 3.

Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ τὸ κλίμα τοῦ κόσμου * τῷ Εὐδόξῳ ὑποτίθεται ὁ Ἄρατος. καὶ γὰρ ὁ Εὔδοξος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ἐνόπτρῳ τὸν τροπικὸν τέμνεσθαί φησιν οὕτως, ὥστε λόγον ἔχειν τὰ τμήματα πρὸς ἄλληλα τὸν αὐτόν, ὃν ἔχει τὰ ε΄ πρὸς τὰ γ΄.

* In Reg. αὐτῷ Εὐδόξῳ, non τὸ αὐτὸ τῷ;

Ὅτι

Ὅτι μὲν οὖν Εὐδόξῳ κατηκολουθηκὼς ὁ Ἄρατος συντέταχε τὰ φαινόμενα, ἱκανῶς οἶμαι δεδηλῶσθαι διὰ τῶν προειρημένων. ἐν οἷς δὲ διαφωνοῦσιν αὐτοί τε, καὶ οἱ συνεπιγραφόμενοι αὐτοῖς, ὧν ἐστι καὶ ὁ Ἄτταλος, νῦν ὑποδείξομεν. ἐπιθησόμεθα δὲ ἑξῆς καὶ ἐν οἷς ἰδίᾳ ἕκαστος αὐτῶν διαμαρτάνουσι. προληπτέον δὲ διότι Ἄτταλος πᾶσι σχεδὸν τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀράτου λεγομένοις περὶ τῶν οὐρανίων συγκατατίθεται, ὡς συμφώνοις τοῖς φαινομένοις ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις, πλὴν ἑνὸς καὶ δευτέρου· ἃ δὴ καὶ ὑποδείξομεν ἐν τοῖς ἑξῆς. λέγει γοῦν ἐν τῷ προοιμίῳ τὸν τρόπον τοῦτον. διὸ δὴ τό τε τοῦ Ἀράτου βιβλίον ἐξαπεστάλκαμέν σοι διωρθωμένον ὑφ' ἡμῶν, καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ, τοῖς τε φαινομένοις ἕκαστα σύμφωνα ποιήσαντες, καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ γεγραμμένοις ἀκόλουθα. καὶ πάλιν ἑξῆς φησιν. τάχα δέ τινες ἐπιζητήσουσι τίνι λόγῳ πεισθέντες φαμὲν ἀκολούθως τῇ τοῦ ποιητοῦ προαιρέσει τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιῆσθαι. ἡμεῖς δὲ ἀναγκαιοτάτην αἰτίαν ἀποδίδομεν τὴν τοῦ ποιητοῦ συμφωνίαν. τοιαύτην οὖν ἔχοντος τοῦ Ἀττάλου τὴν διάληψιν, ὅσα ἂν ἀποδεικνύωμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀράτου καὶ Εὐδόξου κοινῶς λεγομένων διαφωνοῦντα πρὸς τὰ φαινόμενα, δεῖ διαλαμβάνειν καὶ τὸν Ἄτταλον περὶ τῶν αὐτῶν διημαρτημένως συναποφαινόμενον.

3 Πρῶτον μὲν οὖν ὁ Ἄρατος ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ τὸ ἔγκλιμα τοῦ κόσμου, νομίζων ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις τοιοῦτον εἶναι, ὥστε τὴν μεγίστην ἡμέραν λόγον ἔχειν πρὸς τὴν ἐλαχίστην τὸν αὐτόν, ὃν ἔχει τὰ ε΄ πρὸς τὰ γ΄. λέγει γὰρ ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ·

Τοῦ μὲν ὅσον τε μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος,
Πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται, καὶ ὑπέρτερα γαίης·
Τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ.

συμφωνεῖται δὲ διότι ἐν μὲν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις ὁ γνώμων λόγον ἔχει πρὸς τὴν ἰσημερινὴν σκιάν, ὃν ἔχει τὰ τέσσαρα πρὸς τὰ τρία. ἐκεῖ δὲ τοίνυν ἡ μεγίστη ἡμέρα ἐστὶν ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ΄, καὶ γ΄ ἔγγιστα πεμπτημορίων· τὸ δὲ ἔξαρμα τοῦ πόλου μοιρῶν λζ΄, ὡς ἔγγιστα. ὅπου δὲ ἡ μεγίστη ἡμέρα λόγον ἔχει πρὸς τὴν ἐλαχίστην, ὃν ἔχει τὰ ε΄ πρὸς τὰ γ΄, ἐκεῖ ἡ μὲν μεγίστη ἡμέρα ἐστὶν ὡρῶν ιε΄· τὸ δὲ ἔξαρμα τοῦ πόλου μοιρῶν μα΄ ὡς ἔγγιστα. δῆλον τοίνυν ὅτι οὐ δύναται ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν προειρημένον εἶναι λόγον τῆς μεγίστης ἡμέρας πρὸς τὴν ἐλαχίστην, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ τὸν Ἑλλήσποντον τόποις. καίτοιγε ὁ μὲν Ἄρατος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κρίσιν περὶ τῶν τοιούτων προφερόμενος, γέγραφεν, ἀλλὰ τῷ Εὐδόξῳ καὶ περὶ τούτων κατηκολουθηκώς. εἰ δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ γέγραφεν, οὐ διαφωνήσας ἐν ποίοις ἐστὶν τὸ προειρημένον ἔγκλιμα τοῦ κόσμου, τάχα ἂν κατά γε τοῦτο διαφεύγοι τὸ ἔγκλημα. ὁ μέντοιγε Ἄτταλος ὁμολογουμένως ἀγνοεῖ, λέγων ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις τὴν μεγίστην ἡμέραν πρὸς τὴν ἐλαχίστην λόγον ἔχειν, ὃν τὰ ε΄ πρὸς τὰ γ΄. προεκθέμενος γὰρ τὰ ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ ποιήματα, ἐπιφέρεται ταυτί· φησὶ δὲ αὐτὸ φανερὸν ποιεῖ, διότι τὴν ὅλην πραγματείαν ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις πεποίηται. παρ' ἐκείνοις γάρ ἐστιν ἡ μακροτάτη ἡμέρα πρὸς τὴν μακροτάτην νύκτα, ὡς τὰ ε πρὸς τὰ γ΄.

Ἔτι δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις πῶς ποτε ἐκ ἑτέρου τοῦ Εὐδόξου ἐν τῷ ἑτέρῳ συντάγματι διαφόρως ἐκθεμένου, καὶ γράφοντος, ὅτι τὸ ὑπὲρ γῆν τοῦ τροπικοῦ τμῆμα πρὸς τὸ ὑπὸ γῆν λόγον ἔχει, ὃν τὰ ιβ΄ πρὸς τὰ ζ. ὁμοίως δὲ αὐτῷ καὶ τῶν περὶ Φίλιππον ἀναγραψάντων, καὶ ἄλλων πλειόνων. πλὴν ἐπισυντετευχότων μὲν τὰς συνανατολάς τε, καὶ συγκαταδύσεις τῶν ἄστρων, ὡς ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις συντηρημένων· κατὰ δὲ τὸ ἔγκλιμα τῶν τόπων τούτων διημαρτηκότων, * παραπεμψάντες οὖν τὸ ἀγνόημα, τὴν ὅλην αὐτῶν σύνταξιν ἐπισκεψόμεθα πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὁρίζοντα. οὐ γὰρ φιλαλήθους, ἀλλὰ κενοσπούδου, τὸ κατὰ πάντα μαχόμενον τῇ διεψευσμένῃ ὑποθέσει ἐπιλαμβάνεσθαι αὐτῶν, κἂν τύχῃ σύμφωνα λεγόμενα τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι φαινομένοις. ὑποκείσθω δὲ ἡμῖν ὁρίζων πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν ὁ ἐν Ἀθήναις· οὗ ἐστιν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ΄ καὶ γ΄ πεμπτημορίων· τὸ δὲ ἔξαρμα τοῦ πόλου μοιρῶν λζ΄.

* Deeſt aliquot, puta ἠγνόηκασιν.

4 Περὶ μὲν οὖν τοῦ βορείου πόλου Εὔδοξος ἀγνοεῖ λέγων οὕτως· ἔστι δέ τις ἀστὴρ μένων ἀεὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον. οὗτος δὲ ὁ ἀστὴρ πόλος ἐστὶ τοῦ κόσμου. ἐπὶ γὰρ τοῦ πόλου οὐδὲ εἷς ἀστὴρ κεῖται, ἀλλὰ κενός ἐστι τόπος, ᾧ παράκεινται τρεῖς ἀστέρες, μεθ' ὧν τὸ σημεῖον τὸ κατὰ τὸν πόλον τετράγωνον ἔγγιστα σχῆμα περιέχει· καθάπερ καὶ Πυθέας φησὶν ὁ Μασσαλιώτης.

IV. Attalus Arati interpres notatur.

Aratum igitur Eudoxum in omnibus aſſentientem phænomena ſua conſcripſiſſe, ſatis me arbitror hactenus oſtendiſſe. Nunc ea demonſtrabimus, in quibus tam aberrarunt iidem ambo, quam qui illis ſubſcripſerunt: e quibus eſt Attalus. quibus ea deinceps adjiciemus, quæ privatim ab unoquoque peccata ſunt. ſed illud antea cogitandum eſt; Attalum omnibus fere, quæ ab Arato cæleſtibus de rebus prodita ſunt, aſſentiri, tamquam recte, & congruenter iis, quæ apparent, explicata fuerint; ſi unum, vel alterum excipias, de quibus poſtea dicetur. Sic igitur in proœmio loquitur Attalus: *Propterea nos Arati librum ad te miſimus emendatum a nobis, una cum illius interpretatione, adeo ut & apparentiis conſentanea; & cum Poetæ narratione congruentia ſingula faceremus.* Idem deinceps ad eum modum ſcribit: *Quæreat aliqui fortaſſe qua ratione freti dicerimus, conſentanee Poetæ propoſito libri nos illius emendationem inſtituiſſe. Hujus vero cauſſam nos præcipuam addacimus, Poetæ conſenſionem.* Cum hæc Attali ſententia ſit, quæcumque ab Arato, vel Eudoxo communiter dicta minime cum apparentiis convenire demonſtrabimus, eadem ab Attalo quoque putandum ſcripta eſſe mendoſe.

V. Aratus in Græciæ ſitu aberravit, ut & alii.

Primum igitur Aratus in mundi ſitu aberraſſe videtur: qui ejuſmodi illum eſſe putat in Græcia, ut maxima dies eam ad minimam rationem habeat, quam quinque habent ad tria. Nam de æſtivo tropico ſic loquitur:

Hoc ſane, quantus quantus eſt, in octo partes diviſi,
Quinque quidem volvuntur ſupra terram;
Tres autem infra.

Eſt autem apud omnes in confeſſo, in Græciæ tractu, gnomonem hanc ad æquinoctialem umbram proportionem habere, quæ eſt quatuor ad tria. Quare ibidem maxima dies horarum eſt æquinoctialium 14, & 36' circiter. Poli autem altitudo partium eſt fere 37. At ubi maximæ diei ratio ad breviſſimam ejuſmodi eſt, qualis eſt 5 ad 3, ibi & dies maxima horarum eſt 15, & polus gradibus 41 circiter attollitur. Apparet ergo fieri non poſſe, ut in Græcia ratio illa ſit maximæ diei ad minimam: ſed potius id in Helleſponti tractu contingere. Quamquam non ex ſuopte judicio de rebus pronuntians iſta ſcripſit Aratus; ſed in illis etiam imitatus Eudoxum. Quod ſi judicium ipſe ſuum interpoſuerit; tamen cum id non expreſſerit, quibuſnam regionibus talem cæli poſitum attribuerit, hac ratione culpam a ſe deprecari videtur. Attalus vero citra controverſiam caſtigatione dignus eſt, qui diſerte ſcribit in Græcia ejuſmodi eſſe maximæ diei rationem ad minimam, quam habent 5 ad 3. Poſtquam enim Arati carmina de æſtivo tropico adduxit in medium; ſtatim iſta ſubjecit: *In hoc vero perſpicue declarat ſe totum id opus in Græciæ regionibus elucubraſſe. Nam apud illos ea ratio eſt longiſſimæ diei ad breviſſimam noctem, quæ eſt 5 ad 3.*

Attali error in eadem re.

Quin illud auget admirationem, quod Eudoxum alio in libro longe aliter ſcripſiſſe non animadverterit, aſſerentem ſegmentum illud tropici, quod ſupra terram eſt, ad alterum, quod ſub terra conditur, eam rationem habere quæ eſt 12 ad 7. Cui conſentanea Philippus, & complures alii ſcripſerunt, & nihilominus exortus, & occaſus ſiderum ita perſcripſerunt, tamquam ipſos in Græciæ provinciis obſervaſſent. Ita in loci hujus inclinatione fugit illos ratio. Nos autem hoc illorum errore prætermiſſo, totam eorum lucubrationem ad Græciæ horizontem exegimus. Non enim veritatis amantem, ſed inaniter curioſum decet in falſa illorum hypotheſi convincenda, & iis ipſis reprehendendis totum immorari: ſed ſi ad obſervationes factas in Græcia accommodari queant **** Adhibeatur igitur ad eam conſiderationem horizon Athenarum; ubi maxima dies eſt horarum 14, 36': altitudo vero poli graduum 37.

Eudoxi, Philippi, & aliorum in re ſimili lapſus.

Ac de boreali polo falſus eſt Eudoxus, dum ſic ſcribit: *Eſt vero ſtella quædam, in eodem ſemper conſiſtens loco; quæ quidem polus eſt mundi.* Nam in polo ipſo ſtella nulla ſita eſt: ſed vacuus eſt locus, cui ſtellæ tres adjacent: quibuſcum punctum ipſum poli quadrangulam circiter figuram efficit: ut & Pytheas Maſſilienſis ait.

Secun-

3 Πρῶτον μὲν οὖν.) De hoc loco conſule caput V libri tertii. ubi veteres illos Aſtronomos, quos Hipparchus redarguit, ab errore vindicamus. Apud Theonem in Scholiis ad illos Arati verſus mendoſa verba ſic corriges, ubi de diei magnitudine, ac poli elevatione loquitur. καὶ ὁ πόλος ἐξῆρται μοι. λζ΄, pro eo quod legitur μόνος.

4 Περὶ μὲν οὖν τοῦ βορείου πόλου.) Adi eundem librum V.

5 Περὶ

VI. Secundum hæc par omnium error in Draconis conſtituendo ſitu: cujus ſlexum exiſtimant circa minoris Urſæ caput fieri. Etenim lucidiſſimæ, antecedenteſque ſtellarum, quæ ſunt in illius laterculo, quarum altera borealior ſecundum illos ſupra caput ipſius eſt; altera auſtralior in anterioribus pedibus; parallelæ ſunt circiter caudæ Draconis. Falſo igitur hæc ſcripta ſunt:

*In ſpira autem Cynoſura caput habet. hæc vero circa ipſam
Volvitur caput.*

Arati error in Dracone. quibus ſimilia ſcripſit Eudoxus. Sed peculiaris Arati de Dracone eſt inſcitiæ lapſus. primum quod ab utraque ſpiræ parte collocavit Urſas. ſunt enim utrimque, non ſpira interjecta, ſed cauda. Nam cum obverſæ ſint, ac velut parallelæ, Draconis cauda ambas inter in longum porrigitur. at ſpira minorem Urſam amplexatur: a majore ſejungitur. Ob camdem quoque cauſſam etiam iſtud, *circumque fractus*, perperam dicitur. Tum id enim verum eſſet, ſi ab utraque ſpiræ parte collocarentur Urſæ. Præterea de Dracone falſo & illud ab Arato ſcribitur:

*Obliquo vero eſt capite: inclinanti vero ſe prorſus ſimile eſt
Extremam ad Helices caudam. admodum vero in directo eſt
Et os, & temporis dextra pars extremæ caudæ.*

Non enim dextrum tempus, ſed ſiniſtrum majoris Urſæ in directo eſt ad linguam ſerpentis extremam. Nam quod Attalus aſſerit, in contraria verſum a Poeta fingi caput Draconis, nec ad mundi interiora converſum, nullo modo probabile eſt. Etenim ſidera omnia ad aſpectum noſtrum conformata, & ad nos converſa ſunt; quæcumque illic figura certa delineantur. quod Aratus ipſe non uno loco ſignificat. Nam ubicumque dextram, aut ſiniſtram partem imaginis exprimit, cum eo ipſo, quod poſuimus, conſentit. præterquam quod commentitia, & ad rem de induſtria confecta iſta ratio videtur. Quin ad eumdem etiam errorem convincendum pertinet quod de ſiniſtro pede Ingeniculi ſcripſit: de quo in ſequentibus agetur.

Jam quod ad ſitum capitis Draconis ſpectat, Eudoxus, & Aratus in eo conſtituendo belle cum apparentiis congruunt: ſolus diſſentit Attalus. Aratus enim Eudoxi veſtigia ſecutus in apparente ſemper circulo cerni illud aſſe-

Attali error in ſitu capitis Draconis. verat his verbis:

*Illud fere caput huc nutat, ubi extremi
Miſcentur occaſuſque, & ortus invicem.*

Attalus vero paullo ait auſtralius id eſſe ſemper apparente circulo: adeo ut modico tempore ſub horizonte delitescat. In quo falli Attalum hæc ratio perſuadet. Nam ſtella, quæ in extremo eſt ore Draconis, abeſt a polo partibus 34, 36'. auſtralis autem ejuſdem oculus partibus 35. auſtrale tempus partibus 37. at circulus ſemper apparens Athenis, & gnomon ſeſquitertius eſt æquinoctialis umbræ, & a polo partibus abeſt 37. Conſtat igitur ſemper in apparente cæli regione ferri Draconis caput, ejuſque ſiniſtrum tempus dumtaxat in illa ſitum eſſe: neque, ut Attalo placet, auſtralius eſſe, ac brevi tempore occidere ſimul, & oriri.

VII. De Ingeniculo error Eudoxi, & Arati. Porro Eudoxus, & Aratus de Ingeniculo non ignoraſſe mihi, ſed inſuper habuiſſe videntur, cum dicunt dextrum illius pedem in medio capite Draconis eſſe poſitum. Attalus vero, præter mentem Poetæ mihi videtur hemiſtichium hoc modo tranſpoſuiſſe:

—— medium vero ſupra caput;

& caput Draconis extra mundum verti fingere: ut dextra ipſa pars capitis ad pedem ſita ſit. Quippe conſtellationes omnes in interiora mundi converſæ ponuntur ab omnibus, adeoque ab Arato: cujus in libris omnibus ita legitur:

*—— Medio vero ſuper capite
Dextri pedis extremam habet tortuoſi Draconis.*

Præterea cum Ingeniculi figuram, ac ſitum explicare nobis Aratus cuperet, merito ſignificare debuit, uter pes ejus capiti Draconis incumberet. Non enim alia de cauſſa capitis Draconis mentionem injicit; niſi ut eo modo In-

Ἐχομένως δὲ καὶ ἐξαμαρτάνουσι πάντες ἐν τῇ τοῦ δράκοντος θέσει, ὑπολαμβάνοντες τὴν καμπὴν αὐτοῦ γίνεσθαι περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς μικρᾶς ἄρκτου. οἱ γὰρ λαμπρότατοι, καὶ ἡγούμενοι τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ τεσσάρων ἀστέρων, ὧν ὁ μὲν βορειότερός ἐστι * κατ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· ὁ δὲ νοτιώτερος ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν· παράλληλοι ἔγγιστα κεῖνται τῇ οὐρᾷ τοῦ δράκοντος· ψευδὲς ἄρα ἐστὶ τό, * Cor. κατ' αὐτούς.

Σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει· ἡ δὲ κατ' αὐτὴν
Εἰλεῖται κεφαλήν.

ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Εὔδοξος γράφει. ἰδίᾳ δὲ ὁ Ἄρατος ἐπὶ τοῦ δράκοντος ἀγνοεῖ. πρῶτον μὲν τὸ φάσκειν σπείρης ἑκάτερθε φέρεσθαι τὰς ἄρκτους. οὐ γὰρ ὁρᾶν ἑκατέρωθεν εἰσιν, καὶ οὐ τῆς σπείρης. ἀντεστραμμένων γὰρ αὐτῶν, καὶ ὡσανεὶ παραλλήλως κειμένων, ἡ οὐρὰ τοῦ δράκοντος μεταξὺ αὐτῶν κατὰ μῆκος παρατέταται· ἡ δὲ σπεῖρα τὴν μὲν μικρὰν ἄρκτον περιλαμβάνει, τῆς δὲ μεγάλης πολὺ κεχώρισται. διὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτίαν καὶ τὸ ἀμφί τ' ἐαγὼς, ἡμαρτημένως λέγεται. συνέβαινε γὰρ ἂν τοῦτο, εἰ ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς σπείρης ἀμφότεραι ἔκειντο αἱ ἄρκτοι. ἔτι δὲ ἀγνοεῖ περὶ τοῦ δράκοντος λέγων οὕτως·

Λοξὸν δ' ἐστὶ κάρη· νεύοντι δὲ πάμπαν ἔοικεν
Ἄκρην εἰς Ἑλίκης οὐρήν. μάλα δ' ἐστὶ κατ' ἰθὺ,
Καὶ στόμα, καὶ κροτάφοιο τὸ δεξιὸν ἐσχάτῃ οὐρῇ.

οὐ γὰρ ὁ δεξιὸς κρόταφος, ἀλλ' ὁ ἀριστερὸς ἐπ' εὐθείας ἐστὶ τῇ γλώσσῃ τοῦ ὄφεως καὶ τῷ ἄκρῳ τῆς μεγάλης ἄρκτου. τὸ μὲν γὰρ λέγειν ὅτι ἀντεστραμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος ὑποτίθεται, καὶ οὐχὶ εἰς τὰ ἐντὸς τοῦ κόσμου ἐπεστραμμένην, καθάπερ φησὶν ὁ Ἄτταλος· τελέως ἐστὶν ἀπίθανον. ἅπαντα γὰρ τὰ ἄστρα ἐσχηματίσθαι πρὸς τὴν ἡμετέραν θεωρίαν, καὶ ὡς ἂν πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένα, * εἰ μή τι * κατάγραφον αὐτῶν ἐστι. φανερὸν δὲ τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ Ἄρατος διὰ πλειόνων. ἐφ' ὧν γὰρ δεξιὸν, ἢ ἀριστερὸν μέρος ἄστρου διασαφεῖ, ἐπὶ πάντων συμφωνεῖ τῇ προειρημένῃ ὑποθέσει. καὶ ἄλλως δὲ πλασματώδης ἐστὶν ἡ ὑπόθεσις, καὶ ἡρμοσμένη. πρὸς τοῦτο τε τῷ ἀγνοήματι βοηθήσειεν ἂν τὸ περὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα τοῦ ἐν γόνασιν, περὶ οὗ προελθόντες ἐροῦμεν. * f. εἴ τι. * Reg. κατηγράφον.

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τῆς τοῦ δράκοντος κεφαλῆς, οἱ μὲν περὶ Εὔδοξον, καὶ Ἄρατον συμφώνως ἀποφαίνονται τοῖς φαινομένοις· ὁ δὲ Ἄτταλος διαφωνεῖ. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος ἀκολουθῶν τῷ Εὐδόξῳ, ἐπὶ τοῦ φανεροῦ κύκλου φησὶν αὐτὴν φέρεσθαι, λέγων οὕτως·

* Κείνη παρ' κεφαλῇ τῇ νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

* Scr. Κείνη πη κεφαλὴ τῇ νίσσεται.

ὁ δὲ Ἄτταλος μικρῷ νοτιωτέραν αὐτὴν εἶναί φησι τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου· ὥστε αὐτὴν ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα βραχὺν γίνεσθαι χρόνον. ὅτι δὲ διαφωνεῖ πρὸς τὰ φαινόμενα ὁ Ἄτταλος, οὕτως ἂν ἐπιλογισθείη· ὁ μὲν γὰρ ἐν ἄκρῳ τῷ στόματι τοῦ δράκοντος ἀπέχει τοῦ πόλου μοίρας λδ', καὶ γ' πεμπτημόρια· ὁ δὲ νότιος αὐτοῦ ὀφθαλμὸς μοίρας λε'. ὁ δὲ νότιος κρόταφος μοίρας λζ'. ὁ δὲ ἀεὶ φανερὸς κύκλος ἐν τοῖς περὶ Ἀθήνας τόποις, καὶ ὁ γνώμων ἐπίτριτός ἐστι τῆς ἰσημερινῆς σκιᾶς, καὶ αὐτὸς τοῦ πόλου ἀπέχει περὶ μοίρας λζ'. δῆλον οὖν ὅτι ἀεὶ ἐν τῷ φανερῷ τόπῳ φέρεται ἡ κεφαλὴ τοῦ δράκοντος, τὸν ἀριστερὸν κρόταφον μόνον ἔχουσα ἐπ' αὐτοῦ· καὶ οὐχ, ὡς ὁ Ἄτταλός φησι, νοτιωτέρα ἐστὶ, δύνει βραχὺν χρόνον καὶ ἀνατέλλει.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐν γόνασι παρακεκρατηκέναι μοι δοκοῦσιν ὅ τε Εὔδοξος, καὶ ὁ Ἄρατος· ἀλλ' οὐ διημαρτηκέναι εἰπόντες, τὸν δεξιὸν πόδα ἐπὶ μέσης τῆς κεφαλῆς τοῦ δράκοντος κεῖσθαι. ὁ μέντοι γε Ἄτταλος παρὰ τὸ βούλημα τοῦ ποιητοῦ δοκεῖ μοι τὸ ἡμιστίχιον μετατιθέναι, γράφων οὕτως·

—— μέσου δ' ἐφύπερθε καρήνου·

καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος ἔξω τοῦ κόσμου τρέφων· ἵνα γίνηται αὐτῷ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν πόδα. τά τε γὰρ ἄστρα πάντα εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ κόσμου μέρος ἐπεστραμμένα, ὡς ἔφην, ἀστροθετεῖται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀράτου, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις γράφεται.

—— μέσσῃ δ' ἐφύπερθε καρήνῃ
Δεξιτεροῦ ποδὸς ἄκρον ἔχει σκολιοῖο. *

* Deest δράκοντος.

Πρὸς δὲ * τοῦτο καὶ τὸν σχηματισμὸν ἡμῖν τοῦ ἐν γόνασιν, καὶ τὴν θέσιν διασαφῆσαι βουλόμενος ὁ Ἄρατος, εὐλόγως ἂν σημαίνει, καὶ ποῖος αὐτοῦ ποὺς κεῖται ἐπὶ τῆς τοῦ δράκοντος κεφαλῆς. οὐ γὰρ ἄλλως παρατίθησι τὴν τοῦ δράκοντος κεφαλὴν, * f. τούτῳ.

Digitized by Google

μὲν, ἀλλ' ἵνα τῇ θέσει τὸ ἐν γόνασι συμπαραλαμβάνωμεν. ὅπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλειόνων ποιεῖ. καθάπερ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐν γόνασι τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη φησίν·

> Νώτῳ μὲν Στέφανος πελάει· κεφαλῇ γε μὲν ἄκρῃ
> Σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν * Ὀφιούχεον.

*Scr. Ὀφιούχου.

καὶ ἐπὶ τῆς λύρης φησί.

> Γούνατί οἱ σκαιῷ πελάει.

καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ Περσέως·

> Ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
> Πληϊάδες φορέονται.

Καὶ πάλιν·

> Καί οἱ δεξιτερὴ μὲν ἐπὶ κλισμὸν τετάνυσται
> Πενθερίου δίφροιο.

καὶ αὖ ἐπὶ τοῦ ὄρνιθός φησιν·

> —— κατὰ δεξιὰ χειρὸς
> * Κηφεῖος, ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνων.

*Scr. Κηφῆος.

καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ πλειόνων τὰς συνθέσεις τῶν ἄστρων διασαφῶν, σημαίνει πότερον τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερὰ παράκειται.

Ὅτι δὲ παρόραμά ἐστι τοῦ Εὐδόξου, καὶ τοῦ Ἀράτου τὸ περὶ τὸν πόδα, καὶ οὐχ ἁμάρτημα, δῆλον γίνεται ἐκ τῶν λοιπῶν τῶν λεγομένων ὑφ' ἑκατέρου περὶ τοῦ ἐν γόνασι. περὶ μὲν γὰρ τῆς λύρας·

> Κὰδ δ' ἔθετο, φησὶν, αὐτὴν προπάροιθεν ἀϊδήλοιο εἰδώλοιο
> Οὐρανὸν εἰσαγαγών· τὸ δ' ἐπὶ σκελέεσσι πέτηλον
> Γούνατι οἱ σκαιῷ πελάει.

τὸ δὲ πρὸς τῇ λύρῃ σκέλος ἐστὶ κείμενον ἐπὶ τῆς τοῦ δράκοντος κεφαλῆς. Πάλιν δὲ περὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἐν γόνασι λέγων, φησί·

> —— μούνην δ' ἐπὶ χηλαὶ ἄγουσιν
> Δεξιτερὴν κνήμην αὐτοῦ ἐπιγουνίδος ἄχρι,
> Αἰὲν γνὺξ, αἰεὶ δὲ λύρῃ παραπεπτηῶτος.

ἄλλο πρὸς τῇ δύσει κνήμη ἐστὶν ἡ προανατέλλουσα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δράκοντος. δῆλον ἄρα ὅτι ἐκείνην ἀριστερὰν λέγει. συμφωνεῖ δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς τοῦ λέοντός φησιν·

> —— αὐτὰρ ὅγε γνὺξ
> Ἥμενος, ἄλλα μὲν ἤδη, ἀτὰρ γόνυ, καὶ πόδα λαιὸν
> Οὔπω κυμαίνοντος ὑποστρέφει Ὠκεανοῖο.

φανερὸς ἂν ἐκ πάντων γίνεται, διότι τὸ ἀριστερὸν σκέλος φησὶν κεῖσθαι ἐπὶ τῆς τοῦ δράκοντος κεφαλῆς.

Ἑξῆς δὲ περὶ τοῦ Ὀφιούχου λέγων ἰδίως ὁ Ἄρατος, ὀρθὸν φησιν κεῖσθαι αὐτὸν τῇ θέσει, βεβηκότα ἔν τε τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ σκορπίου, καὶ τῷ στήθει. τῇ δὲ ἀριστερᾷ μόνον κνήμῃ βεβηκέναι ἀποτεταμένῃ, μεταξὺ κειμένῃ τοῦ τε μετώπου, καὶ τοῦ στήθους τοῦ σκορπίου. τὸ δὲ δεξιὸν σκέλος ἔχει συνεσταλμένον. οὐδὲ ὁ Εὔδοξος δὲ διασαφεῖ, ὅτι ἐστὶν ὀρθός. τὸν γὰρ δεξιὸν πόδα αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ σῶμα κεῖσθαί φησι τοῦ σκορπίου, ὡς καὶ ἔχει τῇ ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῦ στήθους.

Δοκεῖ δέ μοι καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ὀφιούχου ἀστέρων κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἀγνοεῖν. τοὺς γὰρ ἐν τοῖς ὤμοις τοῦ Ὀφιούχου φήσας λαμπροὺς εἶναι, ὥστε καὶ ἐν πανσελήνῳ θεωρεῖσθαι, ἐπιφέρει·

> —— ἀτὰρ χέρες οὐ μάλ' ἶσαι·
> Λεπτὴ γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

ἀλλ' οἱ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ὀφιούχου ἀστέρες κοινοί εἰσιν, καὶ τοῦ ὄφεως· καθάπερ καὶ ὁ αὐτὸς Ἄρατος λέγει·

> Ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονέαται.

οἱ δ' ἐν ἄρα ἀστέρες, οὓς ἔχουσιν ὁ Ὀφιοῦχος, * ὁ λειπόμενοί εἰσι τῇ λαμπρότητι τῶν ἐν τοῖς ὤμοις. [5] πολλῷ δὲ λαμπρότεροι οἱ ἐν τοῖς ὤμοις. διὸ καὶ ἐπισφίσειεν ἄν τις πῶς καὶ ὁ Ἄτταλος φησὶν αὐτοὺς ἱκανῶς λαμπροὺς εἶναι.

*Videatur hæc minus integra.

geniculi ſitum aſſequi poſſimus, quod in aliis plerisque facere ſolet. velut de Ingeniculo ſcribens, ceteras ejus partes ita commemorat;

> *Dorſo quidem Corona propinquat: caput vero ſummum*
> *Obſerva juxta caput Anguiferi.*

Item de lyra:

> *Ad genu illi lævum accedit.*

Nec non de Perſeo,

> *Prope vero ipſi lævum genu admodum omnes*
> *Pleiades feruntur.*

Item,

> *Atque huic dextra quidem ſupra lecticam extenditur.*
> *Soceralis ſellæ.*

Sic de Cygno:

> —— *ad dextram manum*
> *Cepheam plantæ dextras extremitates porrigens.*

Ita in aliis plerisque propinqua ſidera deſcribens, indicat dextraene adjaceant, an ſiniſtra.

Quod autem neglectu, non errore ſit illud ab Eudoxo, & Arato de pede commiſſum, ex reliquis apparet, quæ uterque de Ingeniculo prodidit. Nam de Lyra hæc Aratus:

> *Collocavit autem* (ait, ipſam) *ante ignotum ſimulacrum.*
> *In cælum transferens: atque in cruribus volatile*
> *Genu ei ſiniſtro appropinquat.*

Porro crus lyræ vicinum in Draconis capite poſitum eſt. Rurſus de ortu Ingeniculi ſic loquitur:

> —— *ſolum vero chelæ agunt,*
> *Dextrum crus ad ipſum uſque genu,*
> *Semper geniculatim; ſemper ad Lyram accidentis.*

Aliud eſt crus ad occaſum, quod prius oritur, neque id capiti Draconis incumbit. Perſpicuum eſt igitur illam ab eo ſiniſtram intelligi. His conſentanea de ortu Leonis cecinit:

> —— *Ceterum hic geniculatim*
> *Sedens cum jam alias partes, tum genu, & pedem ſiniſtrum*
> *Nondum fluctuante reducit Oceano.*

Ex his omnibus apparet, ſiniſtrum crus illum dicere ad Draconis caput pertingere.

Poſt hoc Aratus privatim de Ophiucho ſcribens talem ei ſitum tribuit, ut oculis ſcorpii, ac pectori rectus inſiſtat. Verum crure ſiniſtro duntaxat inſiſtit, eodemque mutilo; quod inter frontem ſcorpii ac pectus incumbit. dextrum porro crus contractum habet. ſed nec Eudoxus id eſſe rectum aperte ſignificat. Nam dextrum pedem ipſius ſupra ſcorpii corpus ſitum eſſe refert, quod & verum eſt. non autem ſupra pectus. VIII. Error Arati de Ophiucho.

Præterea videtur idem Poeta in Ophiuchi ſtellarum magnitudine definienda errore lapſus. Cum enim ſtellas, quæ in Anguiferi ſunt humero, lucidas eſſe dixiſſet, adeo ut in plenilunio quoque diſcerni queant, mox ſubjicit:

> —— *Sed manus non multum æquales.*
> *Tenuis enim hac & hac exiſtit ſplendor.*

Sed quæ in Ophiuchi ſunt manibus ſtellæ, communes ſunt & ſerpenti: quemadmodum & Aratus ipſe teſtatur.

> *Ambæ autem ſerpente fatigantur.*

Verum quæ in ſerpente ſunt ſtellæ, quibus adhæret Ophiuchus, ſplendore non cedunt iis, quæ ſunt in humeris, verum haud multo ſunt ſplendidiores. Ex quo dubitare poſſit aliquis quinam eas Attalus admodum ſplendidas eſſe dixerit.

Deinceps

5 Πολλῷ δὲ λαμπρότεροι.) Corrige, ὑ πολλῷ δὲ ... ſtellas, quæ in manibus ſunt Serpentarii, haud adeo ſplendidiores eſſe vult iis, quæ ſunt in humeris, ut putavit & Attalus, nec tamen diffitetur paullo minus illuſtres fuiſſe.

6 Ἐν

IX. De Chelis error Arati.

Deinceps Aratus de Chelis:

Sed hæ luce indigentes (alias culpandæ) *nequaquam inſignes.*

Hic Attalus, non quod parvæ iſtæ ſint in chelis ſtellæ, ab Arato *luminibus culpandas* vocari putat: ſed quod numero ſint non amplius quattuor; neque ſimilitudinem ſuam implent. dici vero, *nequaquam inſignes*, quod neque ſint ſimiles ipſæ. Ego vero nominari propterea *luminibus culpandas*, & *nequaquam illuſtres*, non arbitror: ſed quod minime ſint ſplendidæ. Etenim cum de coortibus agit, ita de illis loquitur:

Neque ſubeuntes Chelæ, ac tenuiter lucentes
Obſcuræ prætereant.

Itaque ſtatim ſubjicit:

—— quandoquidem magnum ſignum Bootes
Conſertim oritur diſtinctus Arcturo.

Quod Chelas per Arcturum diſcernere poſſimus: per ſeſe vero nequaquam, ut ejus opinio fert, qui obſcuras conſtellationes ut plurimum vocare ſolet *tenues*, & *minime illuſtres*.

X. De Urſa Eudoxi & Arati lapſus.

Ad hæc de Urſa penitus aberraſſe videntur. In primis Eudoxus hunc in modum ſcribens: *Sub capite majoris Urſæ ſiti ſunt Gemini; in medio vero Cancer; ſub poſterioribus pedibus Leo*: Aratus autem:

Sub capite vero illius, Gemini: ſub medio Cancer eſt:
At pedibus ſub ambobus leo clare fulget.

quibus Attalus, ceterique ſubſcribunt omnes. In hoc vero falli, ex eo manifeſtum eſt. Nam majoris Urſæ caput ex illorum, quos dixi, ſententia, ſtella eſt borealior duarum antecedentium in laterculo: at in pedibus anterioribus ſita eſt earumdem ſtellarum auſtralior. Quod enim ſtellam iſtam in capite collocent, ſatis eo demonſtrant, quod ſtellam in extrema Draconis cauda poſitam, in Urſæ capite conſtitutam eſſe dicant. Atqui nulla eſt alia ſtella juxta eam, quæ eſt in extrema cauda Draconis, præterquam borealior antecedentium in laterculo. Siquidem ſtella iſta, quæ eſt in extremitate caudæ Draconis, obtinet in parallelo circulo leonis partem tertiam: ſtella vero, de qua diximus, in laterculo ſita, paullo minus tertia parte ejus occupat. Nam quod in anterioribus pedibus auſtralior antecedentium in laterculo ſita ſit, docet Eudoxus his verbis: *Ante pedes anteriores Urſæ ſtella eſt lucida*; tum Aratus:

Qualis ei ante pedes fertur claraque magnaque, (bus.
Una quidem ſub humeris, una vero lumbo tenus deſcendenti-

Nam auſtraliorem antecedentium in laterculo præcedit una tantummodo lucida ſtella, quæ in anterioribus cruribus hodieque monſtratur.

Veteres Helices conſtellationem qua ratione deſignarunt.

Atque, ut univerſe dixerim; veteres omnes ſeptem ſolis ſtellis Urſam configurare ſolebant. ſit autem, quod a nobis dictum eſt, in minore Urſa manifeſtius. Conſtat enim caput ejus, ac pedes in iis quattuor collocari ſtellis, quæ laterculum ambiunt. quippe nullæ ipſis adjacent aliæ ſplendidæ, velut majori laterculo; ut illius caput ac pedes deformeot, quæ Draconis ſpira circumdat: ut idem aſſerit:

In ſpira vero Cyneſura caput habet. hæc autem circum ipſum
Volvitur caput; atque ad pedem uſque pervenit.

Quæ cum ita ſe habeant, qui fieri poteſt, ut ſub Urſa Gemini, ac Cancer jaceant, ſiquidem caput, anterioreſque pedes in leonis parte tertia collocentur? Quocirca ſolus ſub Urſa leo conſtituendus eſt. Nam quæ in poſterioribus ineſt Urſæ pedibus, in quibus auſtralior ſuccedentium in laterculo ſita eſt, leonis minus obtinet parte 25. Omnino vero, ſi propoſitum hoc eſſet, per totam Urſam aſteriſmos ullos deſignare; ſub ea Virginem maxime ponere oportuit: immo Chelarum profecto partem. Etenim quæ eſt in extrema Urſæ cauda, de ſeptem, quæ ſunt ad orientem, ultima, ſecundum parallelum æquinoctiali circulum partem Chela-

Ἑξῆς δὲ περὶ τῶν χηλῶν ὁ Ἄρατος λέγει·

Ἀλλ' αἱ μὲν φαέων ἐπιδευέες (ἢ ἐπιμεμφέες) οὐδὲν ἀγαυαί.

φησὶ δὲ ὁ Ἄτταλος μὴ διὰ τὸ μικροὺς εἶναι τοὺς ἐν ταῖς χηλαῖς ἀστέρας λέγειν τὸν Ἄρατον φαέων ἐπιμεμφέας αὐτὰς εἶναι, ἀλλὰ διὰ τὸ δ' μόνους εἶναι τοὺς πάντας· ὅθεν μὴ συμπληροῦν τὴν ὁμοίωσιν αὐτῶν. τὸ δὲ μηδὲν ἀγαυὰς λέγειν αὐτὰς, διὰ τὸ μηδ' ὁμοίας αὐτοῖς ὑπάρχειν. οὐ δοκεῖ δέ μοι διὰ τοῦτο λέγειν αὐτὰς φαέων ἐπιμεμφέας, καὶ μηδὲν ἀγαυάς· ἀλλ' ὡς ἂν μὴ λαμπράς. καὶ γὰρ ἐν ταῖς συνανατολαῖς οὕτως λέγει περὶ αὐτῶν·

Οὐδ' ἂν ἐπερχόμεναι χηλαὶ, καὶ λεπτὰ φάουσαι
Ἄφραστοι παρίοιεν.

ἐπιφέρει γ' εὐθέως·

—— ἐπεὶ μέγα σῆμα Βοώτου
Ἀθρόος ἀντέλλει βεβλημένος Ἀρκτούροιο.

ὡς ἂν ἐκ τοῦ Ἀρκτούρου ἡμῶν δυναμένων σημειοῦσθαι τὰς χηλάς· καθ' αὑτὰς δὲ μὴ ῥᾳδίως, διὰ τὴν μικρότητα αὐτῶν· ὡς ὑπολαμβάνει [c] τὰ ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχοντα τῶν ἄστρων εἴθισται καλεῖν ὡς ἐπὶ πολὺ, λεπτὰ, καὶ οὐδὲν ἀγαυά.

[c] Leviter corruptus locus. forte ὑπολαμβάνων τὰ, & εἴθιζε.

[6] Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τὴν ἄρκτον παντελῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν· ὁ μὲν Εὔδοξος οὕτω λέγων· ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς μεγάλης ἄρκτου οἱ δίδυμοι κεῖνται, κατὰ μέσον δὲ ὁ καρκίνος, ὑπὸ δὲ τοὺς ὀπισθίους πόδας ὁ λέων· ὁ δὲ Ἄρατος·

Κρατὶ δέ οἱ δίδυμοι· μέσσῃ δ' ὑπὸ καρκίνος ἐστίν·
*Ποσσὶ δ' * ὀπισθοτέροισι λέων ὑπὸ καλὰ φαείνει.*

* γρ. ὑπ' ἀμφοτέροισι.

οἷς ὅ τε Ἄτταλος, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες συνεπιγράφονται. ὅτι δὲ ἀγνοοῦσιν, ἐκ τούτων ἐστὶ φανερόν. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου κατὰ τοὺς προειρημένους ἄνδρας ἐστὶν ὁ βορειότερος ἀστὴρ τῶν β' τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ πλινθίῳ· ἐπὶ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν κεῖται ὁ νοτιώτερος τῶν αὐτῶν ἀστέρων. ὅτι μὲν γὰρ ὁ προειρημένος ἀστὴρ κατ' αὐτοὺς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κεῖται, φανερὸν τοῦτο ποιοῦσιν ἐν τῷ λέγειν, τὸν ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ δράκοντος ἀστέρα κεῖσθαι κατὰ τὴν κεφαλὴν τῆς ἄρκτου. οὐκ ἄλλος γὰρ κεῖται ἀστὴρ κατὰ τὸν ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ δράκοντος, ἀλλ' ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ πλινθίῳ. ὁ μὲν γὰρ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ δράκοντος ἐπέχει, ὡς κατὰ παράλληλον κύκλον, τοῦ λέοντος μοῖρας γ'· ὁ δὲ εἰρημένος ἀστὴρ ἐν τῷ πλινθίῳ ἐπέχει τοῦ λέοντος μικρῷ ἔλασσον τῶν γ' μοιρῶν. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν κεῖται ὁ νοτιώτερος τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ πλινθίῳ, φανερὸν ποιεῖ ὁ μὲν Εὔδοξος λέγων οὕτως· πρὸ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς ἄρκτου ἀστήρ ἐστι λαμπρός· ὁ δὲ Ἄρατος·

Οἷος οἱ πρὸ ποδῶν φέρεται καλός τε, μέγας τε,
Εἷς μὲν ὑπ' ὠμαίων· εἷς δ' ἰξυόθεν κατιόντων.

τοῦ γὰρ νοτιωτέρου τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ πλινθίῳ, εἷς μόνος προηγεῖται λαμπρὸς ἀστὴρ, ὁ νῦν ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις σκέλεσι δεικνύμενος.

Καθόλου τε οἱ ἀρχαῖοι πάντες τὴν ἄρκτον ἐκ τῶν ζ' μόνων ἀστέρων διετύπουν. φανερὸν δὲ μᾶλλον γίνεται τὸ λεγόμενον ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς μικρᾶς ἄρκτου. ὁμολογουμένως γὰρ ἐπ' ἐκείνης ἥ τε κεφαλὴ, καὶ οἱ πόδες ἐν τοῖς τέσσαρσιν ὑπ' αὐτῶν τίθενται, τοῖς τὸ πλινθίον περιέχουσι. ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς ἐκφανεῖς οὐ παράκεινται καθάπερ τῷ μεγάλῳ πλινθίῳ· ὥστε συσχηματίσαι τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ τοὺς πόδας περιλαμβανομένους ὑπὸ τῆς σπείρας τοῦ δράκοντος, ὥς φησι·

Σπείρῃ δ' ἐν Κυνόσουρα κάρη ἔχει· ἡ δὲ κατ' αὐτὴν
Εἱλεῖται κεφαλὴν, καί οἱ ποδὸς ἔρχεται ἄχρις.

Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, πῶς ἐστι δυνατὸν ὑπὸ τὴν ἄρκτον κεῖσθαί τε διδύμους, καὶ τὸν καρκίνον κοῖλον, εἴπερ ἥ τε κεφαλὴ, καὶ οἱ ἐμπρόσθιοι πόδες κατὰ τὴν γ' τοῦ λέοντος κεῖνται μοῖραν; ἔδει δὲ ὑπὸ μὲν τὴν ἄρκτον τὸν λέοντα μόνον τετάχθαι. * οἱ γὰρ ἐν τοῖς ὀπισθίοις αὐτῆς ποσὶν, ἐφ' ὧν ἐστιν ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων ἐν τῷ πλινθίῳ, τοῦ λέοντος ἐπέχει ἔλασσον τῶν κε' μοιρῶν. τοῖς δ' ὅλως, εἴπερ προσῆκεν σημειῶσαί τινα ζώδια καθ' ὅλην τὴν ἄρκτον, ἔδει τὴν παρθένον ὑπ' αὐτὴν τάξαι, καὶ τὸ δὲ μέρος τῶν χηλῶν. ὁ γὰρ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τῆς ἄρκτου, ὅς ἐστιν ἔσχατος τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῶν ζ', κατὰ παράλληλον τῷ ἰσημερινῷ κύκλῳ, ἐπέχει χηλῶν μοίρας δ'. λέγω δὲ ὡς τῶν

* f. ὁ γάρ.

[6] Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς.) Libro III Diſſertat. cap. III contra Hipparchum defendimus Eudoxum.

ζῳδι-

7 Ἐ

τροπικῶν, καὶ ἰσημερινῶν σημείων ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν ζῳδίων ὑπαρχόντων. [7] εἰ μέντοιγε τὰ εἰρημένα κατὰ μέσα τὰ ζῴδια κεῖται, ὡς Εὔδοξός φησιν, ὑπὸ μὲν τοὺς ὀπισθίους πόδας τῆς ἄρκτου οὐ τὸν λέοντα ἔδει τιθέναι, ἀλλὰ τὴν παρθένον. ὁ μὲν γὰρ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων ἐν τῷ πλινθίῳ ἐπέχει κατὰ τὴν προειρημένην διαίρεσιν τοῦ ζῳδιακοῦ, τῆς παρθένου μοίρας ι. ὁ δὲ βορειότερος τῆς παρθένου περὶ μοίρας ις. κατὰ δὲ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔδει τεθεικέναι * τὸν καρκίνον. οἱ γὰρ ἡγούμενοι τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ ἀφέξουσι κατὰ τὴν προειρημένην διαίρεσιν καρκίνου μοίρας ιη. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ὑφ' ὅλην τὴν ἄρκτον κατὰ τὸν Εὔδοξον, δεῖ κεῖσθαι τὸν καρκίνον, καὶ τὸν λέοντα, καὶ τὴν παρθένον, καὶ τὰς χηλάς. ὁ γὰρ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ τῆς ἄρκτου ἐπέχει, κατὰ τὴν αὐτὴν διαίρεσιν τοῦ ζῳδιακοῦ, χηλῶν περὶ μοίρας ιθ.

* Puto leg. παρθένον. Vide Notas.

Πάλιν δ' ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Ἡνιόχου λέγων, ἐπιφέρει ταυτί·

[8] Ἀλλ' αἰεὶ ταῦρος προφερέστερος Ἡνιόχοιο
Εἰς ἑτέρην καταβῆναι, ὁμηλυσίῃ περ ἀνελθών.

Διαφωνεῖν ἄν μοι δοκεῖ πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ἐν τούτοις. τοῦ γὰρ Ἡνιόχου οἱ πόδες μόνον ἅμα τῷ ταύρῳ συνανατέλλουσι· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα τοῖς ἰχθύσι, καὶ τῷ κριῷ συνανατέλλει. καὶ αὐτὸς δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς φησιν·

Ἀλλ' ἔριφοι, λαιοῦ τε θέναρ ποδὸς, αἰγὶ σὺν αὐτῇ
Ταύρῳ συμφορέονται.

ἀλλ' ὅσα λέγει ταύρῳ συμφέρεσθαι, ταῦτα κατ' αὐτὸν ἅμα τῷ κριῷ ἀνατέλλει. ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν ἄστρων τὰς συνανατολὰς ἅπας σημαίνει· οἷον τῆς ἀρχῆς τοῦ ζῳδίου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ὄντος, τίνα ἀνατεταλκότα ἐγγὺς τοῦ ὁρίζοντος φαίνεται. τοῦ μὲν ἀριστεροῦ ποδὸς πολὺ προανατέλλει ὁ δεξιὸς ὦμος, καὶ ἡ δεξιὰ χείρ. φανερὸν ἂν ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Ἄρατον τὰ πρὸς τοῖς ποσὶ μόνον τῷ ταύρῳ συνανατέλλει· τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα, καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστερὸς πούς τῷ κριῷ. καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτό ἐστιν ἐπιλαβεῖν αὐτῷ, διότι οὐ περὶ ὅλα λέγει, ἀλλ' ὅτι τῶν ἅμα αὐτῷ συνανατελλόντων μερῶν τοῦ Ἡνιόχου πρότερος καταδύνει ὁ ταῦρος. ψεῦδος γάρ ἐστι καὶ τοῦτο. τὰ γὰρ πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ μέρη οὐχ οἷον ὑστερεῖ τοῦ ταύρου, ἀλλὰ καὶ προκαταδύνει. [9] ἐγγίω γάρ τι ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ τοῦ Ἡνιόχου τῇ κζ μοίρᾳ τοῦ ταύρου συγκαταδύνει. εἴπερ ἂν ἀκολούθως τοῖς φαινομένοις ἔγραφεν, ὡς ὁ Ἄτταλος ὑπολαμβάνει, πολὺ βέλτιον ἦν, καὶ παραδοξότερον λέγειν, τὸν πόδα ἄκρον τοῦ Ἡνιόχου ὕστερον ἀνατείλαντος πρότερον καταδύνειν, ἢ μὴ ἅμα ἀνατείλαντα ὕστερον δύνειν.

Ἑξῆς ἀγνοοῦσι πάντες περὶ τοῦ Κηφέως, ὅτι οἱ πόδες αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ τῆς ἄρκτου τρίγωνον ἰσόπλευρον περιέχουσιν· ὡς καὶ ὁ Ἄρατός φησιν.

rum obtinet quartam. quod ſic intelligi volo, ut tropica, & æquinoctialia puncta in ſignorum principiis locentur. ſin ea cum Eudoxo mediis ſignis inſcribamus, ſub Urſæ poſterioribus pedibus non Leonem, ſed Virginem ſtatuere conveniſt. Nam auſtralior ſuccedentium in laterculo, ex ea, quam dixi, partitione zodiaci, decimam partem Virginis tenet: borealior autem, Virginis circiter 16. Porro circa caput, & anteriores pedes collocandus erat Cancer. Quippe præcedentes earum, quæ ſunt in laterculo, ex illa zodiaci diviſione partem Cancri 18 obtinebunt. Ex dictis autem evidens eſt, ſub Urſa tota, ſecundum Eudoxum, Cancrum, Leonem, Virginem, & Chelas collocari debere. Nam quæ eſt in extrema Urſæ cauda, ex eadem illa diviſione zodiaci, Chelarum partem obtinet fere 19.

Rurſus Aratus de Auriga loquens iſta ſubjicit: XI. De Auriga eorum errore.

Sed ſemper Taurus pronior Auriga
In occaſum deſcendendo, par aſcenſu alioquin exortus.

In quibus ab apparentiis ipſis diſſidere mihi videtur. Etenim Aurigæ dumtaxat pedes, cum Tauro ſimul emergunt: reliquum corpus cum Piſcibus, & Ariete conſcendit. Quin idem ipſe deinceps ita ſcribit:

Sed hœdi, ſiniſtrique vola pedis Capra cum ipſa
Cum Tauro feruntur.

At quæcumque ferri cum Tauro aſſerit, ea cum Ariete quoque, ut idem ſentit, exortum faciant. quoniam in conſtellationibus omnibus coortus hoc modo ſignificat: velut initio ſigni in horizonte conſtituto, quænam exorta proxime horizontem appareant. Porro longe ante ſiniſtrum pedem dexter humerus, dextraque manus oritur. Ex quo liquido conſtat, ſecundum Aratum ipſum, ea ſolum, quæ ad pedes ſunt, oriri cum Tauro: reliquum corpus, ipſumque adeo ſiniſtrum pedem, cum Ariete. Neque vero Poetam ſublevat, quod non de toto aſteriſmo loqui voluerit; ſed hoc tantum dixerit, ante partes omnes Aurigæ, quæ cum ipſo ſunt ortæ, Taurum occidere. Nam & hoc ipſum eſt falſum. Quippe partes illius ad pedes ſitæ tantum abeſt ut occaſum Tauri ſubſequantur; ut eo prius occidant. Propemodum itaque cum Tauri parte 27. deſcendunt ea, quæ ſunt ad pedes Heniochi. Quamobrem ſi apparentiis contentanea ſcriberet, ut opinatur Attalus; multo & ſentire melius erat, & admirabilius dicere, extremum pedem Aurigæ poſtmodum exorti prius occaſum facere, quam hoc aſſeverare, prius cum ortum feciſſet, poſterius occidere.

Secundum hæc in Cepheo communi omnes errore lapſi ſunt; affirmantes pedes ipſius cum ea ſtella, quæ in extrema eſt Urſæ cauda, triangulum æquilaterum efficere; quod Aratus his verbis explicat: XII. In Cepheo.

Æqualis

7 Εἰ μέντοιγε τὰ εἰρημένα.) Libro II, cap. III de Eudoxi ſententia, & mira Hipparchi hallucinatione plura diſputavimus. Conſule præterea caput II libri ejuſdem. Depravata porro ſunt quæ ſequuntur, ut & nota marginalis indicat; in quaperam παρθένον vox pro λέοντα irrepſit. Legendum enim aſſero non inde verſu? λέοντα pro τὸν καρκίνον & mox λέοντος μοι. ιϛ, pro καρκίνου. Aſteriſmum Urſæ majoris antiqui, ut refert Hipparchus, ſeptem non amplius circumſcripſere ſtellis, quæ componunt τὴν ἅμαξαν. Ex his antecedentes duæ in laterculo, quarum ſuperior capitis loco cenſebatur; inferior, pedum anteriorum; in gradu Leonis ſexto collocantur, ſecundum eam zodiaci partitionem, quæ cardinalia ſigna τῶν ζῳδίων initiis adſcribit. at poſteriores pedes; quæ ſunt laterculi poſteriores duæ, in gradu Leonis quinto & viceſimo ponuntur. Jam ſi æquinoctialia, & ſolſtitialia puncta mediis in ſignis conſtituas; hoc eſt ſi quindecim gradibus, vel dimidio dodecatemorio ante vertas ſingulorum initia, neceſſe eſt uti auſtraliorem ſuccedentium in laterculo, cui poſteriores pedes affinguntur, ad Virginis gradum decimum a XXV Leonis: ſic anteriores pedes a tertio Leonis, ad decimum-octavum utique deſcendere. Proinde liquido conſtat emendendum ſic eſſe, ut Leo pro Cancro utrobique reponatur. Niſi forte παρόραμα id Scriptoris, non ἁμάρτημα fuit. Hipparchus, & antiqui longitudines ſtellarum in æquinoctiali, vel ei parallelo circulo computabant. quem etiam zodiacum, ujuſque partes ζῴδια nominabant. quod valde miror. Sic & in calce libri hujus ζῴδιον appellat δωδεκατημόριον. Id a nobis animadverſum eſt capite II libri II.

8 Ἀλλ' αἰεὶ ταῦρος.) Hic equidem φιλονεικίαν Hipparchi laudare non poſſum; qui præter jus Aratum redarguit. Non enim totum Aurigam cum Tauro ait exortum facere; ſed eum pedes ille ſuos ad Taurum habeat, de his ipſis loqui putandus eſt. ut hic ſenſus ſit, interprete Theone; quæcumque partes Heniochi cum Tauro conſcendunt, eas ſimul non occidere. Nam ea iis, quæ ſimul oriuntur, borealiora, quod majorem arcum paralleli ſui circuli ſupra finitorem habeant, lentius in occaſum præcipitant: auſtraliora vero citius occidunt. Atenim contra hanc expoſitionem objicit Hipparchus etiam quæ ad pedes ſunt Heniochi reſpondentibus ſibi Tauri partibus & poſterius oriri, & prius occidere. ſed non id verum eſt in omnibus. Quædam enim utrobique ſimul exoriuntur. Et profecto falſus eſt Hipparchus; cujus hoc oratio ſignificat, nullam Tauri partem cum parte pedum Heniochi ſimul aſcendere. Non minus falſum eſt quod ait pedes Heniochi totos prius occidere, quam Taurum. Hoc vel Hipparchi ipſius auctoritate convincitur. qui lib. III, Num. XV Taurum ait occidere cum zodiaci parte, quæ eſt a gradu Arietis XX, ad Tauri XXVI ultimam autem occidere, quæ eſt in extremitate ſiniſtri cornu. at idem hoc libro primo, & Numero XI ait dextrum pedem Heniochi cum gradu Tauri XXVII deſcendere. Igitur prius totus Taurus occidit, quam pedes Heniochi.

9 Ἐγγίω γάρ.) Fort. ἐγγὺς γοῦν. Ut probet Hipparchus Heniochi pedes eam Tauri partem occaſu ſuo prævertere, qua cum exorti fuerant, ea eo docet argumento, quod quæ ſtella in Aurigæ aſteriſmo poſtrema pedum occidit, nempe ea, quæ dextrum pedem obtinet; cum XXVII parte Tauri deprimatur. Hujus argumenti nulla vis eſt, niſi id aſſignificetur; reſtare proinde gradus Tauri tres, qui nondum occiderint, cum jam occidendi finem pedes Heniochi fecerint; qui cum XXVII parte Tauri occaſum conſummant. Eſt in Aurigæ pede dextro, & auſtrali, ſtella quædam, ſuper extremam cuſpidem borealis cornu Tauri directe poſita. de qua Hipparchus loquitur. Hujus ea ſæculo ſita erat in parte amplius XXII dodecatemorii Tauri: oriebatur cum ejus parte $8\frac{1}{2}$ circiter: occidebat cum ejuſdem parte XXVII, ut ex tabulis noſtris deprehendimus, prorſus ad mentem Hipparchi. Proinde ratio illa non aliter procedit, quam ut ſit ea, quam dixi. Atqui manifeſtus eſt in eo paralogiſmus Hipparchi aſteriſmum Tauri cum ejus dodecatemorio confundentis. Taurum, inquam, cujus cum parte XXVII dexter pes Heniochi occidit; quod eſt dodecatemorium in zodiaco

Æqualis ei linea ab extrema tenditur cauda
Ad pedes ambos, quæ a pede ad pedem porrigitur.

Ἴσον οἱ σταθμὴ πάντῃ ἰσοτείνεται ἄρισται,
Εἰς πόδας ἀμφοτέρους, ὅσον ποδὸς ἐκ πόδα τείνει·

Nam latus intervallum pedum metiens minus eſt alterutro reliquorum; adeo ut æqualibus cruribus, non lateribus omnibus, conſtans triangulus exiſtat.

ἡ γὰρ μεταξὺ τῶν ποδῶν ἐλάσσων ἐστὶν ἑκατέρας τῶν λοιπῶν· ὥστε ἰσοσκελὲς τρίγωνον γίνεσθαι, καὶ μὴ ἰσόπλευρον.

Ad hæc Aratus de lyra ſic loquitur.

Καὶ ἐπὶ τῆς λύρας δὲ ὁμοίως λέγει ὁ Ἄρατος·

Lyra. *Collocavit autem* (ait ipſam Mercurius) *ante ignotum ſimulacrum.*

Κάδδ' ἔθηκε (φησὶν αὐτὴν ὁ Ἑρμῆς) προπάροιθεν ἀπευθέος εἰδώλοιο.

ſita eſt autem ad ortum Ingeniculi. Nec eſt quod aliquis hoc loco reſpondeat, Aratum ea, quæ ad ortum ſita ſunt, maſculino genere prius appellaſſe. Nam e contrario paſſim ad occaſum poſita *priora* nominat. Hinc ubi de Ariete verba fecit; de Piſcibus ſtatim ſubjicit, ac dicit: qui & illum antecedunt.

κεῖται δὲ πρὸς ἀνατολαῖς τοῦ ἐν γόνασι. καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τὰ πρὸς ἀνατολαῖς κείμενα ἀρρενικῶς πρότερον καλεῖ ὁ Ἄρατος. τοὐναντίον γὰρ ἐν πολλοῖς τὰ πρὸς δύσιν μέρη πρότερα καλεῖ. εἰπὼν γοῦν τὰ περὶ τὸν κριὸν αὐτῷ, ἐπιφέρει τὰ περὶ τοὺς ἰχθύας, καὶ φησιν· οἱ καὶ προηγοῦνται αὐτοῦ.

Caſſiepea. Non minus de Caſſiepea falſa iſta ſunt ab Arato ſcripta.

Ψευδῶς δὲ καὶ ὁ Ἄρατος περὶ τῆς Κασσιεπείας λέγει· ὅτι ἐστὶν

— — — — *non valde multa*
Nocta apparens plenilunii Caſſiepea.
Non enim ipſam multæ crebræque illuſtrant ſtellæ.

— — — οὐ μάλα πολλὴ
Νυκτὶ φαινομένη παμμήνιδι Κασσιέπεια.
Οὐ γάρ μιν πολλοί, καὶ ἐπημοιβοὶ γανόωσι.

Cum pleræque ſtellæ, quæ in illa monſtrantur, ſplendore vincant eas, quæ ſunt in humeris Ophiuchi: quas idem tamen plena quoque Luna conſpicuas eſſe memorat his verſibus:

οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἐν αὐτῇ δεικνυμένων λαμπρότεροί εἰσιν τῶν ἐν τοῖς ὤμοις τοῦ Ὀφιούχου· οὕς φησι καὶ ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐκφανεῖς εἶναι, λέγων οὕτως·

Tales ei capiti ſubjacentes clari humeri
Apparent: illi quidem etiam plena Luna
Conſpicui eſſent.

Τοῖοι οἱ κεφαλῇ ὑποκείμενοι ἀγλαοὶ ὦμοι
Εἴδονται. κεῖνοί γε καὶ ἂν διχόμηνι σελήνῃ
Εἰσωποὶ τελέθοιεν.

Immo vero propemodum etiam iis, quæ in Andromeda ſunt, ſplendidiores videntur, exceptis his, quæ in capite ſunt, & ſuccedente earum, quæ ſunt in zona: de qua idem:

σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνδρομέδᾳ λαμπρότεροί εἰσιν, πλὴν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τῶν ἑπομένων τῶν ἐν τῇ ζώνῃ, περὶ ἧς φησιν·

— — — — *Haud te multum reor*
Noctem diſquirere: ut ſubinde magis intueare.
Tam clarum ei caput eſt: tam clari item ei utrimque
Humeri, & pedes extremi, & cingula omnia.

— — — ὅ σε μάλ' οἴω
Νύκτα περισκέψεσθαι· ἵν' αὐτίκα μᾶλλον ἴδηαι.
Τοίη οἱ κεφαλή· τοῖοι δέ οἱ ἀμφοτέρωθεν
Ὦμοι, καὶ πόδες ἀκρότατοι, καὶ ζώματα πάντα.

Capite Helices. Præterea apud Eudoxum perperam caput Urſæ majoris explicatur. Nam in opere illo, quod inſcriptum eſt, Phænomena hoc modo loquitur: *Sub Perſeo, & Caſſiepea non valde diſtans eſt majoris Urſæ caput. Interjectæ vero ſtellæ ſunt obſcuræ.* At in altero, quod ἔνοπτρον, id eſt *ſpeculum*, inſcribitur: *Pone vero Perſeum, & ad Caſſiepeæ coxas, haud longe interjecto ſpatio ſitum eſt majoris Urſæ caput. ſtellæ autem interpoſitæ ſunt obſcuræ.* Verum nec ad Caſſiepeam, ac Perſeum ſitum eſt majoris Urſæ caput: nec ab illis exiguo intervallo removetur. Eſt enim Caſſiepea circa partem Piſcium 12. Perſeus circa Arietem. at majoris Urſæ caput ab Eudoxo leonis dodecatemorio tribuitur. Propius igitur ad veritatem accedet, qui Perſeum, & Caſſiepeam ad extremam caudam locarit minoris Urſæ. Nam poſtrema hujus, & lucidiſſima ſtella ſita eſt ad Piſcium partem 18. ut autem Eudoxus zodiacum circulum dividit, circa partem Arietis tertiam.

Πάλιν δὲ καὶ τῷ Εὐδόξῳ ἀναγράφεται διημαρτημένως περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μεγάλης ἄρκτου· ἐν μὲν τῷ ἑνὶ συντάγματι, ὃ ἐπιγράφεται Φαινόμενα, τὸν τρόπον τοῦτον· ὑπὸ δὲ τὸν Περσέα, καὶ τὴν Κασσιέπειαν οὐ πολὺ διεχοῦσά ἐστιν ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου· οἱ δὲ μεταξὺ τούτων ἀστέρες εἰσὶν ἀμαυροί. ἐν δὲ τῷ ἐπιγραφομένῳ ἐνόπτρῳ οὕτως· ὄπισθεν δὲ τοῦ Περσέως, καὶ παρὰ τὰ ἰσχία τῆς Κασσιεπείας, οὐ πολὺ ἀπολείπουσα ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου κεῖται· οἱ δὲ μεταξὺ ἀστέρες εἰσὶν ἀμαυροί. οὔτε γὰρ κατὰ τὴν Κασσιέπειαν, καὶ τὸν Περσέα κεῖται ἡ κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου οὔτε μικρὸν αὐτῶν ἀπέχει. ἡ μὲν γὰρ Κασσιέπεια ἐστὶ κατὰ τὴν τῶν ἰχθύων μοῖραν ιβ΄· ὁ δὲ Περσεὺς κατὰ τὸν κριόν. [10] ἡ δὲ κατὰ τὸν Εὔδοξον κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου κατὰ * τὴν ιβ΄ μοῖραν τοῦ λέοντος. ἐγγυτέρω δ' ἂν εἰπεῖν τὸν Περσέα, καὶ τὴν Κασσιέπειαν κεῖσθαι κατὰ ἄκραν τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς ἄρκτου. οὗτος γὰρ ὁ ἔσχατος, καὶ λαμπρότατος ἀστὴρ κεῖται κατὰ τὴν ιη΄ μοῖραν τῶν ἰχθύων. * ὡς δὲ Εὔδοξος διαιρεῖ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον κατὰ τὴν γ΄ μοῖραν τοῦ κριοῦ.

* ſ. τῷ ιγ΄ μόριον.
* ſ. ὡς δὲ Εὔδοξος.

XIII. In Ariete error Arati. In ariete quoque mihi videtur inſcitia lapſus Aratus, dum aſſerit ipſum, per pleniluniam, ob ſtellarum parvitatem non poſſe conſpici. quare ſitum illius partim ex iis ſtellis, quæ ſunt in Andromedæ zona; partim ex adjacente ipſi a ſeptentrione triangulo deſignandum eſſe. Nam hæc illius verba ſunt.

Ἐπὶ δὲ τοῦ κριοῦ ὁ Ἄρατος ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ, λέγων αὐτὸν ἀφανῆ γίνεσθαι ἐν τῇ πανσελήνῳ διὰ τὴν μικρότητα τῶν ἀστέρων· δεῖν δὲ σημειοῦσθαι τὴν θέσιν αὐτοῦ ἔκ τε τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἀνδρομέδας ἀστέρων, καὶ ἐκ τοῦ παρακειμένου αὐτῷ ἀπ' ἄρκτου τριγώνου. λέγει γὰρ οὕτως περὶ αὐτοῦ·

Ibidem & Arietis celerrimæ ſunt viæ.

Αὐτοῦ καὶ κριοῖο θοώταταί εἰσι κέλευθοι.

Ac paullo poſt.

Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπιφέρει.

Ipſe quidem languidus, & obſcurus: utpote per Lunam
Obſervantibus. verumtamen per cingula deprehendere poteris
Andromedæ: haud longe enim ſub ipſum ſitus eſt.

Αὐτὸς μὲν νωθής, καὶ ἀνάστερος, οἷα σελήνῃ
Σκέψασθαι· ζώνῃ δ' ἂν ὅμως ἐπιτεκμήραιο
Ἀνδρομέδης· ὀλίγον γὰρ ὑπ' αὐτὴν ἐστήρικται.

Item:

Καὶ πάλιν·

Eſt vero & aliud diſpoſitum prope ſignum
Deltoton, lateribus æqualibus ſimile
Ambobus. tertium vero non tantum. tamen admodum facile eſt
Inventu; præ multis enim fulgidum eſt.
Quibus paullulum Arietis auſtraliores ſtellæ ſunt.

Ἔστι δέ τοι καὶ ἔτ' ἄλλο τετυγμένον ἐγγύθι σῆμα
Δελτωτόν, πλευρῇσιν ἰσαιομένῃσιν ἐοικὸς
Ἀμφοτέραις· ἡ δ' οὔτι τόση, μάλα δ' ἐστὶν ἑτοίμη
Εὑρέσθαι· περὶ γὰρ πολέων εὐάστερός ἐστι.
Τοῦ ὀλίγον καὶ νοτιώτεροι ἀστέρες εἰσίν.

duco Tauri, cum ſtellata effigie Tauri, de qua ſcripſit Aratus, Hipparchus imprudenter permiſcuit. Nam ſi de aſteriſmo ſolo loqueretur, non ſolum abſurde faceret, qui aſteriſmum in gradus XXX divideret; ſed etiam ſecum ipſe pugnaret; ut qui totam effigiem Tauri ante illum ipſum pedem Heniochi occidere libro tertio, Num. XV. docuerit. Sed vide de hoc errore ſummi viri quæ cap II libri II diſputata ſunt.

[10] Ἡ δὲ κατὰ τὸν Εὔδοξον.) Recte caſtigavimus in nota marginali. Nam Eudoxus ex Hipparchi interpretatione caput Urſæ collocabat in Leonis paullo minus parte tertia. Vide libri hujus Num. X. & lib II Diſſert, cap. II, & V.

ἀλλ' ὁ χρεῖν σημειοῦσθαι τὸν κριὸν ἐκ τούτων. οἱ γὰρ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ κείμενοι ἀστέρες γ' λαμπρότεροί εἰσι τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἀνδρομέδας. ἔγγιστα δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ τριγώνῳ, οὐ πολὺ λειπόμενοι αὐτῶν. καλῶς δέ ἐστιν ἐκφανὴς καὶ ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτοῦ ποσὶν κείμενος. ψευδῶς δὲ λέγεται, καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἀράτου·

Οἱ δ' ἄρ' ἔτι προτέρω. ἔτι δ' ἐν προβολῇσι νότοιο
Ἰχθύες. ——

οὐ γὰρ ἀμφότεροι νοτιώτεροί εἰσι τοῦ κριοῦ, ἀλλ' ὁ εἷς αὐτῶν. τοῦ γὰρ βορειοτέρου ἰχθύος οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ ῥύγχους, μικρῷ νοτιώτεροι ὄντες τῶν ἑπομένων τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ἀνδρομέδας, ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου ἀπέχουσι μοίρας ο'. ὁ δὲ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ ἀπέχει τοῦ βορείου πόλου μοίρας οη'. τῶν δὲ ἐν τῷ κριῷ ἀστέρων ὁ μὲν βορειότερος, καὶ ἐπὶ τοῦ ῥύγχους κείμενος, ἀπέχει μοίρας μικρῷ λειπούσας τῶν οη'. ὁμοίως δὲ τούτῳ καὶ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. οἱ δὲ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι κείμενοι τοῦ κριοῦ πάντες εἰσὶ νοτιώτεροι τούτων. δῆλον οὖν ὅτι βορειότερός ἐστιν ὁ εἷς τῶν ἰχθύων τοῦ κριοῦ.

Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν κριὸν, καὶ ὁ Ἄτταλος ἀγνοεῖ, λέγων οὕτως· κατανοῶν δὲ τὸν κριὸν οὔτε ἀκριβῶς ἐσχηματισμένον, οὔτε λαμπροὺς ἀστέρας ἔχοντα, δυναμένους δὲ καὶ ἐν σελήνῃ λαμπρᾷ θεωρεῖσθαι, διά τε τῶν συνεγγιζομένων ἀστέρων πειρᾶται τὴν θέσιν αὐτοῦ διασαφεῖν, καὶ διὰ τῶν τὸν αὐτὸν αὐτῷ κύκλον φερομένων. χωρὶς γὰρ τοῦ λαμπροὺς αὐτὸν ἔχειν ἀστέρας, τοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ, ὡς ἔφαμεν, καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις ποσί· καὶ ἀποδέχεσθαί μοι δοκεῖ, ὑπολαμβάνων διασαφεῖν αὐτὸν τὴν θέσιν τοῦ κριοῦ φανερὰν ἔσεσθαι διὰ τῶν τὸν αὐτὸν κύκλον τῷ κριῷ φερομένων, καὶ τούτου χάριν ἐπισημαίνεται. ἀλλὰ τὸ παρεπόμενον τῷ κριῷ διασαφῶν, ἐπιλέγει οὕτως·

Μεσσόθι δὲ τρίβει μέγαν οὐρανὸν, ἧχί περ ἄκραι
Χηλαὶ, καὶ ζώνη περιτέλλεται Ὠρίωνος.

ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἀγνοεῖ ὁ Ἄρατος, λέγων περὶ τοῦ Περσέως·

Ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληϊάδες φορέονται.

πολὺ γὰρ ἀπέχει τὸ ἀριστερὸν γόνυ τοῦ Περσέως ἀπὸ τῆς Πλειάδος. ὁ δὲ Ἄτταλός φησι μηδὲ ἐνδέχεσθαι τὸ ἄγχι εἶναι τοῦ ἐγγὺς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐγγυτάτω. βούλεται γὰρ λέγειν, φησὶν, ἐγγυτάτω τῆς Πλειάδος κεῖσθαι τὸ ἀριστερὸν γόνυ παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας. οὐκ εὖ δὲ λέγει τοῦτο. οἱ γὰρ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ τοῦ Περσέως β' λαμπροὶ, καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀριστερᾷ κνήμῃ, πολλῷ ἐγγιόνες εἰσὶ τῆς Πλειάδος, ἤπερ τὸ ἀριστερὸν γόνυ.

Ψευδῶς δὲ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀράτου, καὶ τὸ, τὰς Πλειάδας ἓξ μόνον ἀστέρας περιέχειν·

—— ἑπτὰ γὰρ, φασὶν, ἐκεῖναι ἐπιῤῥήδην καλέονται,
Ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι. ——

λανθάνει δὲ αὐτόν. τῷ γὰρ ἀτενίσαντι ἐν αἰθρίᾳ, καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ, φαίνονται ἀστέρες ζ' ἐν αὐτῇ περιεχόμενοι. ὅθεν καὶ διαπορήσειεν ἄν τις πῶς ὁ Ἄτταλος ἐξηγούμενος τὰ περὶ τὰς Πλειάδας, παρέπεμψε καὶ τοῦτο διάπτωμα, ὡς ἂν εἰρημένον εὖ.

Πάλιν τε ὁ Ἄρατος ἐν τοῖς ἑξῆς ἀγνοεῖ ἐπὶ τοῦ ὄρνιθος λέγων·

Ἀλλ' ὁ μὲν ἠερίοις· τὰ δέ οἱ ἐπιτετρέχωνται
Ἀστέρες, οὔ τι λίην μεγάλοι, ἀτὰρ οὐ μὲν ἀφαυροί.

καὶ γὰρ πολλοὺς, καὶ λαμπροὺς ἀστέρας ἔχει ὁ ὄρνις. τὸν δὲ ἐν τῇ οὐρᾷ, καὶ σφόδρα λαμπρὸν, ἔγγιστά τε ἴσον τῷ ἐν τῇ λύρᾳ λαμπρῷ.

Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ὁ Ἄρατος εἰπὼν περὶ τοῦ μηκέτι δεῖν πυκνοπλοεῖν, ὅταν τὸν τοξότην ὁ ἥλιος ἄρξηται διαπορεύεσθαι, σημεῖα βουλόμενος ὑποδεῖξαι τοῦ καιροῦ τούτου, φησίν·

[12] Σῆμα δέ τοι κείνης ὥρης, καὶ μηνὸς ἐκείνου
Σκορπίος ἀντέλλων εἴη πυμάτης ἐπὶ νυκτός.

Atque nihil Arietem ex illis notari neceſſe eſt. Nam quæ ſunt in ejus capite tres, ſplendidiores ſunt iis, quæ ſunt in Andromedæ cingulo: ac proxime ad eas accedunt, quæ in triangulo ſunt: ut ab ais non multum ſuperentur. ſed & illa præ ceteris conſpicua eſt, quæ in anterioribus illius pedibus eſt poſita. Falſo inſuper & illud ab Arato dictum eſt:

Illæ vero adhuc anterius. præterea autem in procurſibus auſtri
Piſces.

Nam nequaquam ambo ſunt Piſces auſtraliores Ariete: ſed unus dumtaxat illorum. Etenim quæ ſunt in roſtro borealioris Piſcium, paullo cum ſint auſtraliores ſuccedente earum, quæ in Andromedæ cingulo, a ſeptentrionali polo diſtant partibus 70. antecedens vero earum, quæ ſunt in cauda, diſtat a polo boreali partibus 78. Stellarum porro, quæ ſunt in Ariete borealior in roſtro ſita abeſt e polo partibus paullo minus 78. ſic etiam ſe habet earum, quæ ſunt in cauda, borealior. At quæ per totum corpus Arietis inſunt ſtellæ, omnes illis auſtraliores ſunt. Quare non dubium eſt, quin Piſcium alter ſit Ariete borealior.

Verum quod ad Arietem ſpectat, in his Attali verbis altera inſuper inſcitia eſt. *Cum enim animadverteret Arietem neque ſatis expreſſe delineatum; neque lucidis ſtellis eſſe præditum, quæ lucente Luna plenam videndi ſui copiam faciant; cum propinquioribus e ſtellis ſitum illarum explicare nititur, tum ex iis, quæ in eodem cum Ariete circulo moventur.* Sed ut omittam lucidas in Ariete ſtellas eſſe, quæ ſunt, ut diximus, in capite; nec non in anterioribus pedibus: illud etiam perperam accepiſſe videtur, exiſtimans ſitum Arietis declaraſſe Poetam perſpicuum fore iis e ſtellis, quæ in eodem cum ipſo circulo feruntur: cujus rei gratia illud obſervat. Verum quod Arietem conſequitur exponens, iſta ſubjicit: — *Attali error in eodem.*

In medio vero terit ingens cælum: ubi extrema
Chelæ, & cingulum citur Orionis.

In ſequentibus vero alius error eſt Arati, cum de Perſeo ſic loquitur. — *XIV. In Perſeo & Vergiliis.*

Proxime vero ſiniſtrum genu admodum omnes
Vergiliæ feruntur.

Nam longe abeſt e Vergiliis ſiniſtrum Perſei genu: Attalus vero etiam particulam ἄγχι negat uſurpari pro eo quod eſt *prope*; ſed idem eſſe ac *proxime*. Putat enim Vergiliis propinquiſſimum omnium ſtellarum eſſe genu ſiniſtrum. falſo id quidem. Etenim lucidæ, quæ ſunt in ſiniſtro Perſei pede, tum quæ in ſiniſtra tibia, propiores ſunt Vergiliis, quam genu ſiniſtrum.

Eſt id etiam Arati falſum, Vergilias ſex tantummodo conſtare ſtellis, quippe — *Vergilias eſſe ſeptem.*

—— ſeptem, loquit, *illæ aperte vocantur,*
Sex ſolæ quamvis exiſtant conſpicuæ oculis.

Sed hoc illum fugit. Nam ſi quis ſerena, & illuni nocte intendat oculos, ſeptem in illa conſtellatione ſtellæ contineri videntur. Unde ſubit illud mirari, quemadmodum Attalus ea, quæ de Vergiliis dicta ſunt, enarrans, hoc erratum præterit: quaſi in eo recte ille ſenſiſſet.

Aliud Arati in ſequentibus erroris caput, ubi de Cygno diſſerit: — *In Cygno error Arati.*

Verum is quidem, ait, obſcurus: alæ autem ei aſperatæ ſunt.
Stellis haud adeo magnis: neque tamen imbecillis.

Habet enim Cygnus cum plures, lucidaſque ſtellas: tum eam, quæ in cauda eſt, ſplendidam in primis, & ei propemodum æqualem, quæ lucida eſt in Fidicula.

Deinceps etiam poſtquam docuit Aratus frequentioribus navigationibus uti non oportere, cum Sol tranſire ſagittarium incipit, hoc ipſum tempus certis indiciis notat his verſibus: — *XV. Attali error.*

Indicium autem tibi illius temporis, & menſis illius
Scorpius exoriens eſto extrema ſub nocte.

Quan-

12 Σῆμα δέ τοι κείνης.) Ortum Solis in Sagittario poſiti hæc verba reſpiciunt, quando Scorpius ante lucem oritur. Ridicule proinde Solinianus Exercitator de occaſu Solis explicat. propterea quod ἀκρόνυχος de ineunte nocte dicatur; quo nihil ineptius dici potuit. Huic ergo ſilentium indicet Hipparchus, qui ἀκρόνυχος de extrema nocte, uti neceſſe erat, interpretatus eſt.

Digitized by Google

Quandoquidem magnum arcum attrahit prope aculeum
Sagittarius: ſed aliquanto anterior conſiſtit ipſe
Scorpius exoriens. hic autem aſcendit confeſtim admodum.
Tum quoque caput Cynoſuræ extrema nocte
Excelſe valde fertur. occidit autem mane
Confertim Orion: Cepheus vero a manu ad lumbum.

Ἦτοι γὰρ μέγα τόξον ἀνέλκεται ἐγγύθι κέντρου
Τοξευτής· ὀλίγον δὲ παροίτερος ἵσταται αὐτοῦ
Σκορπίος ἀντέλλων· ὁ δ' ἀνέρχεται αὐτίκα μᾶλλον.
Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
Ὕψι μάλα τροχάει· ὁ δὲ δύεται αὖθι πρό
Ἀθρόος Ὠρίων· Κηφεὺς δ' ἀπὸ χειρὸς ἐπ' ἰξύν.

Quibus prolatis Attalus, ita ſcribit: *Igitur cetera quidem Poetæ tolerabilia ſunt. In Cepheo vero manifeſti erroris tenetur, cum hunc ait circa illud tempus occidere. Non enim occaſum tunc facit, ſed potius exortum: utque hoc ex ipſiſmet Poetæ verſibus apparet. Per id enim tempus occaſum ipſum ait incipere, quo ad orientem poſitæ Chelæ jamjam emerſuræ ſunt. omnibus vero ſuis occidiſſe partibus, quæ quidem occidere poſſunt, quando ſcorpius in oriente ſitus eſt.* Longe ergo falſus opinione mihi videtur Attalus aſſerens, de capite minoris Urſæ, deque Orione, non male ab Arato pronuntiatum eſſe: de Cepheo vero perperam. Nam e contrario de Cepheo ille quidem apparentium fidei conſentanee ſcripſit: in ceteris abhorret.

XVI Error Attali. Verum præ his omnibus peccare inſuper in eo videtur, quod Aratum cenſeat ſigna illa, quæ dicta ſunt, ſagittarii ortui attribuiſſe. Quod enim ea ſit illius ſententia, cum ex antecedentibus ejus verbis ſatis apparet: tum eam diſerte poſtea ſignificat. *Cum igitur*, ait, *citra dubitationem ullam per id tempus partes illius omnes, quæ ſunt extra circulum arcticum, occaſum fecerint, evidens eſt, non tunc initium occidendi facere, cum ſagittarius orientem tenet. Verum ut eo manifeſtius conſtet, per ortum ſagittarii non illius exortum, ſed occaſum incidere, ſumamus id, quod circa idem tempus evenire ille ſcribit.* Hæc ille: quæ ab eo falſiſſime ſunt accepta. Quod autem ſigna illa non ad exortum ſagittarii accommodata ſint ab Arato; ſed ad ortum ſcorpii ipſemet Poeta demonſtrat. Quandoquidem enim Sole in ſagittario poſito, hic ipſe videri ſagittarius non poterat; & hujus temporis explicare ſigna cupiebat: quæ utique ſenſibus percipi debent, ut ſigna ſint: ante Solis exortum, nocturno adhuc tempore, cum aſtra cernuntur; ſignum, inquit, eſto ſcorpius exoriens ſub noctis exitum. Itaque conſentaneum eſt, reliqua etiam indicia durante adhuc nocte nobis illum proponere, ſi quidem indicia ſint. Quod ex eo præterea licet cognoſcere. Nam Aratus de Urſa ſic loquitur;

Tunc & caput Cynoſuræ extrema nocte.

ut ad extremam noctem iſta pertineant. De Orione vero;

——hic autem occidit diluculo.

Quod eſt ante auroram, non utique ante Solem jam orientem, & exortus initio. Sed Attalo fraudi id fuit, quod cum verbis illis de Sagittario dictis

——hic vero conſcendit ſubinde magis:

iſta copulavit, *tunc*, & *caput Cynoſuræ*, & deinceps reliqua. Ac tametſi hoc illi conceſſum fuerit; ne ſic quidem tolerabiliter ab Arato dictum eſt, ut putat Attalus; hoc oriente, *valde ſublime currere* minoris Urſæ caput. Nam cum admodum hoc ſublime fertur, & culminat, tantum abeſt ut Sagittarius oriatur; ut id Aquarius faciat. Etenim minoris Urſæ caput, ſecundum parallelum æquinoctiali circulum, ſcorpii poſtremam partem obtinet. Hac vero culminante, in zodiaco culminat tertia pars ſagittarii. qua rurſus culminante, in Græciæ tractu, & ubicumque longiſſima dies eſt horarum æquinoctialium $14\frac{1}{2}$, oritur Aquarii pars 17. Culminante ergo minoris Urſæ capite: quod iſta ſignificant; *ſublime valde currit*; tunc nequaquam Scorpius oriri incipit: ſed Aquarii amplius parte dimidia eſt exortum, una cum integro ſcorpio. Ex his apparet non illud Arati tolerabile eſſe, ut Attalus exiſtimat: ſed tribus amplius ſignis ab apparentium fide diſſidere. Nam quod nequaquam totus Orion occidat, ſcorpio commodum oriente; ut tam Aratus affirmat, quam Attalus eidem aſſentiens; ſed oriente potius ſagittario; fit ex eo manifeſtum. Nam in Græciæ tractu, ubi longiſſima dies eſt horarum $14\frac{1}{2}$, occidere pes illius ſini-

περὶ δὲ τούτων ὁ Ἄτταλος προσεπισημαινόμενος, αὐτίκα γράφει οὕτως· τὰ μὲν οὖν λοιπὰ μετρίως εἴρηκεν ὁ ποιητής· τὰ δὲ περὶ τὸν Κηφέα ὁμολογουμένως ἠγνόηκε, φήσας αὐτὸν δύνειν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον. ὁ γὰρ δύσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀνατολὴν αὐτὸς ποιεῖται. καὶ τοῦτο δὲ αὐτῶν τῶν ποιημάτων φανερὸν γίνεται. ὃν μὲν γὰρ δύνειν φησὶν αὐτὸν ἄρχεσθαι, καθ' ὃν καιρὸν αἱ χηλαὶ πρὸς τῇ ἀνατολῇ οὖσαι, μέλλουσιν ἀναφαίνεσθαι· πάντα δ' αὐτοῦ δεδυκέναι τὰ μέρη, τὰ δυνάμενα δύνειν, ὅταν ὁ σκορπίος πρὸς τῇ ἀνατολῇ γένηται. δοκεῖ οὖν μοι ἀγνοεῖν ὁ Ἄτταλος, φάσκων τὰ μὲν περὶ τῆς κεφαλῆς τῆς μικρᾶς ἄρκτου, καὶ περὶ τοῦ Ὠρίωνος ὀρθῶς εἰρῆσθαι τῷ Ἀράτῳ· περὶ δὲ τοῦ Κηφέως διημαρτημένως. τοὐναντίον γὰρ περὶ μὲν τοῦ Κηφέως εἴρηκε συμφώνως τοῖς φαινομένοις· περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἀσυμφώνως.

Τούτων δ' ἔτι πρότερον διημαρτηκέναι μοι δοκεῖ, ὑπολαμβάνων τὸν Ἄρατον τὰ εἰρημένα σημεῖα ὑπογράφειν ἡμῖν τῆς τοῦ τοξότου ἀνατολῆς. ὅτι μὲν γὰρ οὕτως ἐκδέχεται, φανερὸν μὲν οὖν καὶ ἐκ τῶν προγεγραμμένων αὐτοῦ λέξεων. χωρὶς δὲ τούτων καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἑξῆς φησιν οὕτως· ὁμολογουμένως δὲ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν πάντων αὐτοῦ τῶν ἐκτὸς τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου κειμένων μερῶν δεδυκότων, ἤδη μὲν φανερόν ἐστιν ὅτι τοῦ τοξότου πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος, οὐ ποιεῖται τὴν ἀρχὴν τῆς δύσεως. πλὴν ἵνα σαφέστερον γένηται, διότι κατὰ τὴν τοῦ τοξότου ἀνατολήν, οὐ δύσιν, ἀλλ' ἀνατολὴν αὐτοῦ συμβαίνει γενέσθαι, λαμβάνομεν τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον. ὁ δὲ ἀποδέχεται οὕτω ψιλῶς. ὅτι δὲ Ἄρατος τὰ εἰρημένα σημεῖα οὐ πρὸς τὴν τοῦ τοξότου ἀνατολὴν τίθησιν, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ σκορπίου ἀνατολήν, φανερὸν ποιεῖ αὐτὸς ὁ ποιητής. ἐπεὶ γὰρ τοῦ ἡλίου ὄντος ἐν τῷ τοξότῃ, οὐ δυνατὸν ἦν θεωρεῖσθαι τὸν τοξότην, τὰ δὲ καιροῦ ἐκείνου σημεῖα ἡμῖν ἐπιζητεῖται, ἃ δεῖ πάντως αἰσθητὰ εἶναι, εἰ μέλλει σημεῖα ἔσεσθαι· πρὸ τῆς ἀνατολῆς ἐν τοῦ ἡλίου, ἔτι τῆς νυκτὸς ἐνεστηκυίας, καὶ βλεπομένων τῶν ἄστρων, σημεῖον, φησίν, ἔστω σκορπίον ἀνατέλλοντα λήγουσης τῆς νυκτός. ἀκόλουθον οὖν καὶ τὰ λοιπὰ σημεῖα ἔτι νυκτὸς οὔσης ὑπογράφειν αὐτὸν ἡμῖν, εἴ γε μέλλει σημεῖα εἶναι. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ αὐτὸν τὸν Ἄρατον ἐπὶ μὲν τῆς ἄρκτου λέγειν·

Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτός·

ὡς ἂν περὶ τὰ ἔσχατα τῆς νυκτός· ἐπὶ δὲ τοῦ Ὠρίωνος·

——ὁ δὲ δύεται αὖθι πρό.

ὅπερ ἐστὶ πρὸ τῆς ἕω, καὶ οὐ μὴν δὴ πρὸ τοῦ ἡλίου ἤδη ἀνατέλλοντος ἐν τῇ ἀρχῇ ὄντος. ἐσφάλη δὲ ὁ Ἄτταλος διὰ τὸ τῷ ἐπὶ τοῦ τοξότου εἰρημένῳ,

——ὁ δ' ἀνέρχεται αὐτίκα μᾶλλον,

συνάπτειν τὸ τῆμος, καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος, καὶ τὰ ἑξῆς. πλὴν εἰ τις καὶ τοῦτο συγχωρήσειεν αὐτῷ, οὐδ' οὕτως δύναται ὁ Ἄρατος μετρίως λέγειν, ὥς φησιν ὁ Ἄτταλος, τότε ἀνατέλλοντος ὕψι μάλα τροχάειν τὴν κεφαλὴν τῆς μικρᾶς ἄρκτου. ταύτης γὰρ ὕψι μάλα φερομένης, καὶ μεσουρανούσης, οὐχ ὁ τοξότης ἀνατέλλει, ἀλλ' ὁ ὑδροχόος. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ τῆς μικρᾶς ἄρκτου ἐπέχει, κατὰ τὸν παράλληλον τῷ ἰσημερινῷ κύκλῳ, [12] τὴν τελευτὴν τοῦ σκορπίου. ταύτης δὲ μεσουρανούσης ἐν τῷ ζῳδιακῷ, μεσουρανεῖ ὁ τρίτος μοῖρ. τοῦ τοξότου. ὡς μεσουρανούσης ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις, καὶ οὗ ἐστιν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν * ιδ΄, ἀνατέλλει τοῦ ὑδροχόου μοῖρ. ιζ. ὅταν ἄρα ἡ κεφαλὴ τῆς μικρᾶς ἄρκτου μεσουρανῇ· ὅπερ ἐστὶ ποιεῖν, ὕψι μάλα τροχάειν· τότε οὐχ ὁ σκορπίος ἄρχεται ἀνατέλλειν, ἀλλὰ τοῦ ὑδροχόου πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ ἀνατέταλκε μέρος· ὁ δὲ σκορπίος ἤδη ὅλος. ὡς μὲν οὖν οὐ μετρίως εἴρηται τοῦτο τῷ Ἀράτῳ, ὡς ὁ Ἄτταλός φησιν, ἀλλὰ πλείοσιν ἢ τρισὶ ζῳδίοις διαφωνεῖ πρὸς τὰ φαινόμενα, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. ὅτι δὲ οὐχ ὁ Ὠρίων ὅλος δύνει τοῦ σκορπίου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, ὡς ὅ τε Ἄρατος λέγει, καὶ ὁ Ἄτταλος αὐτῷ συναποφαίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ τοξότου· φανερὸν ἂν γένοιτο διὰ τούτων. ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις, ὅπου ἐστὶν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ιδ΄ S′′, ἄρχεται μὲν δύειν κατὰ τὴν ἀρχο-

* f. ιδ΄. S′′.

12 Τὴν τελευτὴν τοῦ σκορπίου.) Vera eſt, ſi ad æquinoctialem exigatur, iſta finitio loci. Nam aſcenſio recta ſuperioris in minore laterculo eſt Sig. 8, 2, 26′. quibus reſpondet gradus Sagittarii circiter tertius.

13 Τὰ

ἀριστερὸν ὦμον, δύνει ἅμα ταύρου μοίρᾳ ζ'. ἔσχατον δὲ δύνει κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον, δύνοντος τῆς κδ' μοί. τοῦ ταύρου. εἰ δὲ καὶ τὸ κολλόροβον, ὃ ἔχει ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί, προσλαβεῖν δεῖ, τῇ ἐσχάτῃ μοίρᾳ τοῦ ταύρου συγκαταδύνει. δῆλον οὖν ὅτι εἰ ταύρῳ συγκαταδύνει, οὐ σκορπίου ἀνατέλλειν ἀρχομένου, ἀλλὰ τοῦ τοξότου, ὅλος ὁ Ὠρίων καταδύνει.

[53] Τὰ δὲ λοιπὰ περὶ τοῦ Κηφέως λεγόμενα, ὅτι συμφώνως τοῖς φαινομένοις Ἄρατος λέγει, καὶ οὐ διαφώνως ὡς ὁ Ἄτταλος ὑπολαμβάνει, δῆλον ἂν γένοιτο ἐκ τούτων. ἄρχεται μὲν δύνειν τὰ νοτιώτερα αὐτοῦ μέρη τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου, ἀνατελλούσης τῆς ε' μοι. τῶν χηλῶν * λήγει δύνων τῆς ιγ' μοι. τῶν χηλῶν.

* Hæc ſunt corrupta.

Φανερὸν τοίνυν ὅτι τοῦ σκορπίου ἀνατέλλοντος δεδυκέναι δεῖ τὰ β' μέρη τοῦ Κηφέως. ἐπλανήθη δὲ ὁ Ἄτταλος, λέγων μὴ δύνειν τὸν Κηφέα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων ἀνατέλλειν, * ἀποδεξάμενος τὸ ποιητοῦ τὸ βούλημα, ὡς προείρηται· καὶ ὑπολαβὼν τὸν Ἄρατον λέγειν, τοῦ τοξότου ἀνατέλλοντος, τόν τε Ὠρίωνα, καὶ τὸν Κηφέα δύνειν.

* f. ἀποδεξάμενος, ut ante.

Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων ἀμφότεροι ἀγνοοῦσιν, ὅ τε Ἄρατος, καὶ ὁ Ἄτταλος συγκατατιθέμενος αὐτῷ, διότι δύνει ὁ Κηφεὺς τῇ ζώνῃ

> Γαῖαν ἐπιξύων· τὰ μὲν ἐς κεφαλὴν μάλα πάντα
> Βάπτει Ὠκεανοῖο· τὰ δ' οὐ θέμις· ἀλλὰ τὰ γ' αὐταὶ
> Ἄρκτοι κωλύουσι πόδας, καὶ γοῦνα, καὶ ἰξύν.

ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις οὐχ ἕως τῆς ζώνης δύνει ὁ Κηφεύς· ἀλλ' οὐδὲ ἕως τῶν ὤμων. οἱ γὰρ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ κείμενοι ἀστέρες μόνον δύνουσιν· οἱ δὲ ὦμοι ἐν τῷ ἀεὶ φανερῷ τμήματι φέρονται, οὔτε δύνοντες, οὔτε ἀνατέλλοντες. ὁ μὲν γὰρ ἐν τῷ δεξιῷ ὤμῳ λαμπρὸς ἀστὴρ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου μοι. λε' S''. ὁ δὲ ἐν τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ λαμπρὸς ἀπέχει μοι. λδ' δ'. ὅπου δέ ἐστιν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ιδ' S'', ἐκεῖ ὁ ἀεὶ φανερὸς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου μοι. λς'· ἐν Ἀθήναις δὲ μοι. λζ'. δῆλον οὖν ὅτι βορειότεροι ἀεὶ φέρονται τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου οἱ ἐν τοῖς ὤμοις κείμενοι τοῦ Κηφέως λαμπροὶ ἀστέρες· ἢ ὥς τινες, ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Κηφέως· ὡς ἂν διωργυιωμένου αὐτοῦ, τῶν σωμάτων ἀναστερίστων ὄντων. πολλῷ δὲ μεῖζον γίνεται ἀγνόημα, κἂν ὑποθώμεθα τὸ καθ' αὑτοὺς ἔγκλιμα τοῦ κόσμου. ὅπου γὰρ ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἐστι ιε', ἐκεῖ ὅλος ὁ Κηφεὺς ἐν τῷ ἀρκτικῷ φέρεται.

Ἀγνοεῖ δὲ ὁ Ἄρατος καὶ ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῆς Ἀργοῦς. φησὶν γὰρ αὐτῆς τὸ ἀπὸ τῆς πρώρας μέρος ἕως τοῦ ἱστοῦ ἀναστέριστον εἶναι, λέγων οὕτως·

> Καὶ τὰ μὲν ἠερίη, καὶ ἀνάστερος ἄχρι παρ' αὐτὸν
> Ἱστὸν ἀπὸ πρώρης φέρεται· τὰ δὲ πᾶσα φαεινή.

οἱ γὰρ ἐκ τῆς ἀποτομῆς τοῦ πλοίου κείμενοι λαμπροὶ ἀστέρες, ὧν ὁ μὲν βορειότερος ἐν τῷ καταστρώματί ἐστιν· ὁ δὲ νοτιώτερος ἐν τῇ τρόπιδι· πολὺ πρὸς ἀνατολὴν παραλλάσσουσιν.

Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ὁ Ἄρατος ἐπελθὼν τὰ λοιπὰ τῶν νοτιωτέρων ἄστρων τοῦ ζῳδιακοῦ, ἐπιφέρει οὕτως·

> Οἳ δ' ὀλίγῳ μέτρῳ, ὀλίγῃ δ' ἐγκείμενοι αἴγλῃ
> Μεσσόθι πηδαλίου, καὶ κήτεος εἰλίσσονται,
> Γλαυκοῦ πεπτηῶτες ὑπὸ πλευρῇσι λαγωοῦ.

ἐν δὲ τούτοις παρεωραμένως μοι δοκεῖ (οὕτως γὰρ δεῖ λέγειν) ὑπολαβὼν μεταξὺ τοῦ πηδαλίου, καὶ τοῦ κήτους κεῖσθαι τοὺς ἀνωνύμους ἀστέρας. δεῖ γὰρ αὐτοὺς μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοῦ πηδαλίου κεῖσθαι. πρὸς μεσημβρίαν μὲν γὰρ τοῦ Ὠρίωνος ὁ λαγωός κεῖται· τούτου δὲ ἔτι πρὸς μεσημβρίαν οἱ ἀνώνυμοι λεγόμενοι· τούτων δὲ πρὸς ἀνατολὰς τὸ πηδάλιον τῆς Ἀργοῦς. ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ Ὠρίωνος ὁ ποταμὸς ἕως μὲν τοῦ κήτους πρὸς δύσιν καθήκει· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιστρέψας πρὸς ἀνατολάς, πάλιν ἐπιστρέφει πρὸς μεσημβρίαν, καὶ δύσιν. αὐτὸς δὲ ὁ Ἄρατος τὸ κῆτός φησι κεῖσθαι·

fter incipit occidente Tauri parte 7. poſtremo vero dexter illius humerus occidit, occidente Tauri parte 24. Quod ſi collorobum, quod gerit dextra manu, adjungere oportet, cum ultima Tauri parte deſcendit. Quocirca perſpicuum eſt, ſi cum Tauro occidat, non oriri incipiente ſcorpio, ſed ſagittario, Orionem totum occidere.

Cetera, quæ de Cepheo dicuntur ab Arato, apparentium experimentis eſſe conſentanea, non vero diſſona; quod Attalo perſuaſum eſt; ex his conſtare poteſt. Etenim partes illius, quæ ſunt auſtraliores ſemper apparente circulo, occidere incipiunt oriente parte Libræ 8.
* * * *

Apparet igitur oriente ſcorpio jam in occaſum præcipitaſſe partes Cephei duas. Verum Attalus, cum diceret non occidere Cepheum, ſed ex contrariis partibus oriri, ideo hallucinatus eſt, quod Poetæ verba perperam interpretatus ſit; ut dixi: & Aratum velle putaverit, oriente ſagittario tam Orionem occaſum facere, quam Cepheum.

XVII. Error Arati, & Attali de Cepheo.

Ad hæc Aratus non minus quam Attalus Arato ſubſcribens falſi ſunt, arbitrantes Cepheum zona tenus deſcendere

> *Terram radentem. quæ quidem ad caput ſunt, plane omnia*
> *Tingentem Oceano: reliqua non licere. ſed hæc quidem ipſas*
> *Urſas prohibere, pedes, & genua, & lumbum.*

ſi quidem in Græciæ regione nequaquam zona tenus, ſed neque humeris, Cepheus exoritur. Nam ſolæ capitis illius occidunt ſtellæ. humeri in apparente ſemper circuli ſegmento, neque ortum, neque occaſum facientes, moventur. ac quæ in dextro eſt humero lucida diſtat a polo partibus 35½. quæ autem ineſt humero ſiniſtro lucida, partibus ab eodem polo removetur 34, 15'. Ubi eſt autem maxima dies horarum 14½, ibi ſemper apparens circulus diſtat a polo partibus 36. Athenis vero partibus 37. Perſpicuum eſt itaque ſemper apparente circulo borealiores ferri perpetuo lucidas ſtellas, quæ Cephei humeros obtinent; ſive, ut aliis placet, manus ejuſdem: tamquam nullis ſtellis inſignito corpore, extentas alas habeat. Erit autem inſignior hæc hallucinatio, ſi ipſam per ſeſe, quam illi conſtituunt, inclinationem mundi capiamus. Nam ubi dies maxima conſtat horis 15; ibi Cepheus integer in Arctico circulo defertur.

Præter hæc in Argus conſtellatione lapſus eſt Aratus, cum ſcribit quicquid illius eſt a prora ad malum uſque, ſtellis carere, quod his verſibus exprimit.

> *Ac partim obſcura, & ſtellis carens uſque ad ipſum*
> *Malum a prora fertur. in ceteris tota ſplendent.*

Etenim quæ a præciſione navis ſitæ ſunt ſtellæ, quarum altera borealior eſt in foris: altera auſtralior in carina; multum declinant ad orientem.

Secundum hæc Aratus reliquas auſtraliores zodiaco perſequens ſtellas, iſta ſubjicit: XVIII.

> *Hæ vero exiguo ſpatio, exiguo vero in ſplendore poſitæ*
> *Inter temonem, & Cetum volvuntur,*
> *Caſi cadentes ſub lateribus leporis.*

In his oſcitantia lapſus videtur (ſic enim loquendum eſt) cum putat clavum inter, & Cetum ſitas eſſe ſtellas nominis expertes. Has enim inter fluvium, & clavum collocari convenit. Quippe lepori ad meridiem obverſus eſt Orion. Huic autem ad meridiem adhuc poſitæ ſunt anonymæ ſtellæ: quas ad orientem clavus Navis excipit. Porro ab ſiniſtro pede Orionis fluvius ad Cetum quidem uſque ad occaſum pertinet. poſt ad orientem converſus, rurſus ad meridiem & occaſum reflectitur. Aratus vero ipſemet Cetum ait eſſe ſitum.

Error Arati.

Paullu-

53 Τὰ δὲ λοιπὰ περὶ τοῦ Κηφέως) De Cepheo conſentanee ſcribit iis, quæ in libro ſecundo de ejuſdem occaſu prodidit Num. XXIV. Ibi enim ait Cephei tantummodo caput occidere; cum eoque deſcendere zodiacum ab octava parte Arietis ad XIV. Ita hoc loco ſcribit, occidente Cepheo attolli ab oriente zodiacum ab VIII parte Chelarum. Quocirca paullo poſt legendum videtur: λήγει δὲ ἀνατελλούσης τῆς ιγ'. μοι τῶν χηλῶν, vel potius τῆς ιδ'. Sic lib. II, Num. XVIII de Lepore, λήγει δ' ἀνατέλλων, &c. Occidere incipit oriente VIII parte Libræ deſinit occaſum facere oriente XIV. Item poſtea leg. φανερὸν τοίνυν ὅτι τοῦ σκορπίου ἀνατέλλοντος δεδυκέναι δεῖ τὰ νοτιώτερα μέρη τοῦ Κηφέως. Nam ſi ab VIII parte libræ ad XIV aſcendit zodiacus occidente Cepheo, quanta parte poteſt occidere; profecto cum Scorpius oritur, non illius duæ partes, ſed totum id omne, quod occidere poteſt, jam demerſum ſit oportet. In aſteriſmo Cephei apud Ptolemæum tres in tiara percenſentur; quarum auſtraliſſima Hipparchi tempore ſita erat in gradu Piſcium 12, 18'. Latitudo 64, 0' Borea. Aſcenſio recta 310, 43'. obliqua in Attica, 245, 30'. oriebaturque cum gradu Scorpii circiter 23, 27'. Occidebat vero, cum gradu libræ fere 25. At borealior trium ſita erat in Piſcium 15, 15' Latit. 61, 20'. Aſcenſio recta 304, 31'. obliqua 255, 13'. ut cum Sagittarii gradu fere primo conſcenderet horizontem: occideret cum libræ 23 Quare quam ſtellam Hipparchus intelligat, in Laterculo Ptolemæi non reperio.

Paullulum ſupra fluvium jacentem ſtellatum.

Patet igitur ſtellas lepori ſubjectas fluvium inter ac temonem eſſe collocandas. In quo nobiſcum etiam ſentit Eudoxus. Nam in altero libro ſic loquitur: *Sub Ceto fluvius poſitus eſt, qui incipit a ſiniſtro pede Orionis. Inter fluvium & temonem Argus, ſub lepore, locus eſt exiguus, obſcuras habens ſtellas.* In altero libro iſta ſcribit. *Inter Argus temonem, ſub lepore, obſcuris ſtellis præditus eſt orbis exiguus.* Attalus vero oſcitantiæ illius Arateæ non meminit, ratus ab Arato id vere eſſe proditum: eumdem vero reprehendit, quaſi non recte ac ſcienter in deſcribendis iiſce verſetur:

At modico ſpatio, modico item inſitæ fulgori,
In medio gubernaculi, & Ceti volvuntur,
Glauci jacentes ſub lateribus leporis
Nomine carentes. Non enim illa confecti ſimulacri
Sparſæ ſunt membris ſimiles: qualia multa
Ex ordine incedentia perambulant eaſdem ſemitas (ſitū
Vertentibus annis. quæ quiſpiam hominū non amplius ſuper-
Obſervavit, & cogitavit omnia nominatim appellare,
Confertim figurans. Non enim potuit omnium
Singillatim diſtinctarum nomen edere, neque diſcere.
Multæ namque paſſim; multarum inſuper æquales ſunt
Magnitudineſque, & color. omnes utique circumvolubiles.
Quare & ſimul collectas viſum eſt ei facere
Stellas, ut ordinatim alii adjacens alia
Imagines effigiarent, mox que appellabilia fierent (ſtella.
Sidera. atque haud amplius cum admiratione nunc lucet
Sed hæ quidem conſpicuis inſignitæ imaginibus
Apparent. aliæ ſubter fugientem leporem
Omnes plane obſcuræ, & ſine nomine feruntur.

Attali falſum de Arato judicium. His in medium allatis, Attalus infert: *In his paullo infelicius Poeta conflictatur, in eamdem ſententiam incurrens ſæpius; neque plane, ac citra ambages orationem explicans. Hoc enim ſignificare vult; ſtellas inter Cetum, & gubernaculum ſitas, ac Lepori ſubjectas nulla conſtellatione cenſeri; ſed appellatione carere. Cum enim ſtellæ complures eſſent, & ex iis aliquæ magnitudine, ac colore ſimiles; qui primus ſidera digeſſit, & per conſtellationes diſtributis ſingulis appellationes indidit, non potuiſſet ſparſim eas collocatas dignoſcere, niſi prius eas e turba ſelegiſſet, quæ in unum collectæ certam configurare poſſent effigiem; atque ita ſuis vocabulis afficeret.* Atqui contrarium prorſus exiſtimo: neque Attalum Poetæ mentem aſſecutum fuiſſe; & quam verſuum illorum ſententiam explicare cupiebat, obſcure, imperiteque declaraſſe: Aratum denique id quod res eſt perfecte ſignificaſſe. Hoc enim voluit, inter gubernaculum, & Cetum ſub Lepore, ſitas eſſe carentes nominibus ſtellas, numero, & magnitudine pariter exiguas. Non enim ita collocatas eſſe ut ex earum ſitu perinde conformari queant animalia, vel conſtellationis aliquid; cujuſmodi ſunt aſtra reliqua, quæ veterum aliquis in formas redegit: ita tamen ut non omnibus figuram auderet affingere. Nam cum plures eſſent ſtellæ, ſingillatimque diſperſæ; numquam eas potuiſſet una quapiam effigie complecti, *Confertim effigians*. quam ob cauſam viſum eſt illi vicinas invicem ſtellas, & in unum collectas certis comprehendere, ac conformare vocabulis.

Poſt hæc Aratus de Ara ita ſcribit:

At ſub flagrante aculeo monſtri ingentis
Scorpii, prope auſtrum, Ara pendet:
Quam certe modicum quidem ad tempus ſurſum exiſtentem
Senties: e regione enim attollitur Arcturi.
At hujus quidem admodum multum ſublimes ſunt viæ
Arcturi: illa vero citius ſub occiduum mare redit.

In his hallucinatus mihi videtur Aratus, exiſtimans quantum ab apparente ſemper circulo diſtat Arcturus, tantum ab auſtrali polo Aram eſſe remotam. tum etiam Attalus eidem aſſenſus erravit. Nam eorum verſuum, quos attulimus, ſententiam his verbis explicat: *De Ara ſermonem inſtituens, ait ipſam ad numquam apparentem circulum ſitam eſſe, & eodem habere ſe modo, quo Arcturus circa apparentem perpetuo polum collocatus eſt. Ob id Aræ ſupra terram perbrevem ait eſſe motum; Arcturi vero longiorem.* Sed hæc illorum falſa ratio eſt, tantumdem Arcturum a boreali polo diſtare, quantum ab auſtrali Ara diſtat. Im-

Βαιὸν ὑπὲρ ποταμοῦ βεβλημένον ἀστερόεντος.

Δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ὑπὸ τῷ λαγωῷ ἀστέρας δεῖ κεῖσθαι μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοῦ πηδαλίου. καὶ Εὔδοξος δὲ, ὡς ἡμεῖς φαμεν, οὕτω λέγει. ἐν μὲν τῷ ἑνὶ συντάγματι τὸν τρόπον τοῦτον· ὑπὸ δὲ τὸ κῆτος ὁ ποταμὸς κεῖται, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς τοῦ Ὠρίωνος· μεταξὺ δὲ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοῦ πηδαλίου τῆς Ἀργοῦς, ὑπὸ τὸν λαγωὸν, τόπος ἐστὶν οὐ πολὺς, ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχων. ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ συντάγματί φησιν οὕτως· μεταξὺ δὲ τοῦ τῆς Ἀργοῦς πηδαλίου, ὑπὸ τὸν λαγωὸν, ἀμαυροὺς ἀστέρας ἔχων ἐστὶν ὁ[illegible] ὁ μέγας. ὁ δ' Ἄτταλος οὐ μεμνημένος τοῦ παροράματος ἐν ἐκείνοις, δεόντως εἰρῆσθαι νομίζων τῷ Ἀράτῳ· ἐπιλαμβάνεται δὲ αὐτοῦ, διότι ἀδιανοήτως ἀνέστραπται ἐν τούτοις·

Οἱ δ' ὀλίγῳ μέτρῳ, ὀλίγῃ δ' ἐγκείμενοι αἴγλῃ
Μεσσόθι πηδαλίου, καὶ κήτεος εἱλίσσονται
Γλαυκοῦ πεπτηῶτες ὑπὸ πλευρῇσι λαγωοῦ
Νώνυμοι. οὐ γὰρ τοίγε τετυγμένου εἰδώλοιο
Βεβλέαται μελέεσσιν ἐοικότες, οἷά τε πολλὰ
Ἑξείης στιχόωντα παρέρχεται αὐτὰ κέλευθα
Αὐομένων ἐτέων. τά τις ἀνδρῶν οὐκ ἔτ' ἐόντων
Ἐφράσατ', ἠδ' ἐνόησεν ἅπαντ' ὀνομαστὶ καλέσσαι
Ἤλιθα μορφώσας· οὐ γάρ κ' ἐδυνήσατο πάντων
Οἰόθι κεκριμένων ὄνομ' εἰπεῖν, οὐδὲ δαῆναι.
Πολλοὶ γὰρ πάντῃ, πολέων δ' ἐπὶ ἶσα πέλονται
Μέτρα τε, καὶ χροιή· πάντες γε μὲν ἀμφιέλικτοι.
Τῷ καὶ ὁμηγερέας οἱ ἐείσατο ποιήσασθαι
Ἀστέρας, ὄφρ' ἐπιτὰξ, ἄλλῳ παρακείμενος ἄλλος
Εἴδεα σημαίνοιεν, ἄφαρ δ' ὀνομαστὰ γένοιτο
Ἄστρα· καὶ οὐκ ἔτι νῦν ἐν θαύματι λάμπεται ἀστήρ.
Ἀλλ' οἱ μὲν καθαροῖς ἐναρηρότες εἰδώλοισι
Φαίνονται· τὰ δ' ἔνερθε διωκομένοιο λαγωοῦ
Πάντα μάλ' ἠερόεντα, καὶ οὐκ ὀνομαστὰ φέρονται.

ταῦτα δὲ προενεγκάμενος ὁ Ἄτταλος, ἐπιφέρει· ἐν δὲ τούτοις ἀδιανοητότερον ὁ ποιητὴς ἀνέστραπται, πολλάκις ἐπὶ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἐπιφερόμενος, καὶ οὐ δυνάμενος τὸν λόγον ἀπεριγράφως ἐξενεγκεῖν. βούλεται γὰρ δηλῶσαι διότι οἱ μεταξὺ τοῦ κήτους καὶ τοῦ πηδαλίου τεταγμένοι ὑποκάτω τοῦ λαγωοῦ ἐν οὐδενὶ ἄστρῳ κατηριθμημένοι, ἀλλ' εἰσὶν ἀνώνυμοι. πολλῶν γὰρ ὑπαρχόντων ἀστέρων, καὶ ἐνίων τὰ μεγέθη, καὶ τὰ χρώματα ὅμοια ἐχόντων, ὁ πρῶτος διατάξας τὰ ἄστρα, καὶ τῶν συστάσεων ἑκάστῃ ὄνομα τεθεὶς, οὐκ ἂν ἐδυνήθη σποράδην αὐτῶν κειμένων τὴν ἐπίγνωσιν αὐτῶν λαμβάνειν, εἰ μὴ λαβὼν ἐξ αὐτῶν τοὺς δυναμένους μετ' ἀλλήλων διατυποῦν τι τῶν ἄστρων, οὕτως κατωνόμασεν αὐτά. δοκεῖ δέ μοι τοὐναντίον ὁ μὲν Ἄτταλος μὴ κεκρατηκέναι τῆς τοῦ ποιητοῦ διανοίας· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἣν προέθετο διάνοιαν τῶν στίχων ἀποδοῦναι, μηδὲ ταύτην σαφῶς, ἀλλ' ἀσυνέτως ἐξενηνοχέναι· ὁ μέντοι γε Ἄρατος κεκρατημένως ἀποδεδειχέναι. βούλεται γὰρ λέγειν, ὅτι μεταξὺ τοῦ πηδαλίου, καὶ τοῦ κήτους ὑπὸ τὸν λαγωὸν κεῖνται ἀστέρες ἀνώνυμοι, ὀλίγοι τῷ πλήθει, καὶ τῷ μεγέθει. οὐ γὰρ οὕτω κεῖνται, ὥστε ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ὁμοίωμα διαμορφοῦσθαι ζῴου, ἢ κατασκεύασμά τι, οἷά ἐστι τὰ λοιπὰ ἄστρα, ἃ διετύπωσέ τις τῶν ἀρχαίων· οὐχ οὕτω δὲ ὑπεβάλετο πάντα διαμορφῶσαι. πολλῶν γὰρ ὄντων ἀστέρων τῶν κατ' ἰδίαν διερριμμένων, οὐκ ἂν ἐδυνήθη ἑνὶ σχήματι *μεταλαβὼν αὐτοὺς ἤλιθα μορφῶσαι. δι' ἣν αἰτίαν ἔδοξεν αὐτῷ τοὺς σύνεγγυς κειμένους πρὸς ἀλλήλους ἀστέρας, καὶ ὁμηγερεῖς τῷ ὀνόματι διαπλάσαι, καὶ ὀνοματοποιῆσαι. * Reg. μεταβαλών.

Ἑξῆς δέ φησιν ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ θυμιατηρίου·

Αὐτὰρ ὑπ' αἰθομένῳ κέντρῳ τέραος μεγάλοιο
Σκορπίου, ἄγχι νότοιο θυτήριον αἰωρεῖται.
Τὸ δέ τοι ὀλίγον μὲν ἐπὶ χρόνον ὑψόθ' ἐόντος
Πεύσεαι· ἀντιπέρην γὰρ ἀείρεται Ἀρκτούροιο.
Καὶ τῷ μὲν μάλα πάγχυ μετήοροί εἰσι κέλευθοι
Ἀρκτούρῳ· τὸ δὲ θᾶσσον ὑφ' ἑσπερίην ἅλα νεῖται.

Ἐν δὲ τούτοις δοκεῖ μοι ἀγνοεῖν ὁ Ἄρατος, ὑπολαμβάνων ὅσον ἀπέχει ὁ Ἀρκτοῦρος ἀπὸ τοῦ ἀεὶ φανεροῦ πόλου, τοσοῦτον ἀπέχειν καὶ τὸ θυμιατήριον ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἄτταλος, ὡς ἂν συγκαταφερόμενος αὐτῷ, ἀγνοεῖ. ἐξηγούμενος γὰρ τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημένων στίχων, λέγει οὕτως· περὶ δὲ τοῦ θυμιατηρίου ποιούμενος τὸν λόγον, φησὶν αὐτὸ κεῖσθαι πρὸς τὸν ἀφανῆ πόλον, ὥσπερ ἔχει, ὡς ἀστὴρ ὁ καλούμενος Ἀρκτοῦρος, πρὸς τὸν φανερὸν κεῖται πόλον. διό φησι τοῦ θυμιατηρίου τὴν ὑπὲρ γῆς φορὰν βραχεῖαν εἶναι· τοῦ δὲ Ἀρκτούρου πολλήν. ψευδῶς δὲ ὑπολαμβάνουσι τὸν Ἀρκτοῦρον ἴσον ἀπέχειν ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου, καὶ τὸ θυμιατήριον

ἀπὸ

ἀπὸ τοῦ νοτίου. πρῶτον μὲν γὰρ οἱ ἐν τῷ Θυμιατηρίῳ ἀστέρες οὐκ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου κεῖνται· ἀλλὰ πολὺ εἰσὶν ἀλλήλων οἱ μὲν νοτιώτεροι, οἱ δὲ βορειότεροι. ἔπειτα εἰ καὶ τοῦτο παρεῖμεν, ποιώμεθα τὴν σύγκρισιν πρὸς τὸ μέσον μάλιστα τῶν ἐν τῷ Θυμιατηρίῳ, οὐδ' οὕτως ἐστὶν ὑγιὲς τὸ λεγόμενον. ὁ μὲν γὰρ Ἀρκτοῦρος ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου ἀπέχει μοι. νθ΄. [14] ὁ δὲ ἐν μέσῳ τῷ Θυμιατηρίῳ λαμπρὸς ἀστὴρ ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου ἀπέχει μοι. μϛ΄. πολὺ ἂν πλεῖον ἀπέχει ὁ Ἀρκτοῦρος τοῦ Θυμιατηρίου· καὶ οὐ μόνον γε τοῦ Θυμιατηρίου πλεῖον ἀπέχει, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ σκορπίου, ἐφ' ᾧ κεῖται τὸ Θυμιατήριον· χωρὶς τῶν ἐν τῷ στήθει, καὶ τῷ μετώπῳ αὐτοῦ κειμένων ἀστέρων, καὶ ἔτι ἑνὸς τοῦ πρώτου μετὰ τὸ στῆθος σπονδύλου. ὁ μὲν γὰρ δεύτερος μετὰ τὸ στῆθος σπόνδυλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νοτίου πόλου μοι. νθ΄, ὅσας καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου· οἱ δὲ λοιποὶ ἔλασσον αὐτοῦ ἀπέχουσι· καὶ ὁ νοτιώτατος αὐτῶν ἀπέχει μοι. νβ΄ γ΄.

Εἰπὼν δὲ ὁ Ἄρατος περὶ τοῦ Θυμιατηρίου, διότι ἐὰν συμφανὲς γένηται ἀπ' ἄρκτου νεφέλῃ πεπυκασμένον, νότον δεῖ προσδέχεσθαι, ἐπιφέρει ἑξῆς περὶ τοῦ Κενταύρου τὸν τρόπον τοῦτον·

Εἰ δέ κεν ἑσπερίης μὲν ἁλὸς Κενταύροιο αὐτὸν
Ὦμος, ὅσον προτέρω· ὀλίγη δέ μιν ἀμφὶς ἀχλὺς
Αὐτόν· ἀτὰρ μετόπισθεν ἐοικότα σήματα τεύχοι
Νὺξ ἐπὶ παμφαίνοντι θυτηρίῳ, οὔ σε μάλα χρὴ
Εἰς νότον, ἀλλ' Εὔροιο περισκοπέειν ἀνέμοιο.
Δήεις δ' ἄστρον ἐκεῖνο δύω ὑποκείμενον ἄλλοις.
Τοῦ δ' ἤτοι τὰ μὲν ἀνδρὶ ἐοικότα νειόθι κεῖται
Σκορπίου, ἱππουραῖα δ' ὑπὸ σφίσι χηλαὶ ἄγουσιν.

ἐν δὲ τούτοις πρῶτον μὲν ποῖον ὦμον τοῦ Κενταύρου σημειοῦται, * οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς οὐδαμῶς χωρὶς τοῦ ἑτέρου ὁ ἕτερος αὐτῶν * ὑπέρκειται, ἀλλ' ἀμφότεροι ἅμα μεσουρανοῦσιν. ὥστε ἀδιάφορον ἢ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς εἰπεῖν, ἢ ἐπ' ἀμφοτέρων ὤμων. ἐὰν δὲ ὁ ὦμος τοῦ Κενταύρου ἴσον ἀπ' ἀνατολῆς, καὶ δύσεως ἀπέχῃ· ὅπερ ἐστὶ τὸ σημαινόμενον τῷ ἀπὸ ἑσπερίης· ὁ δὲ γίνεται μεσουρανοῦντος αὐτοῦ· πρὸς ἐπιγίνεται τὰ ὅμοια σημεῖα τοῖς ἐπὶ τοῦ θυτηρίου, οὐ τὰ νότον, ἀλλ' εὖρον δεῖ προσδέχεσθαι. ἱκανὸν γὰρ διεστήκασιν οἱ ὦμοι τοῦ Κενταύρου ἀπ' ἀλλήλων, ὡς ἀπ' ἀνατολῆς πρὸς δύσιν.

f. αὐτόν.
Reg. ὑπέρκειται.

[15] Χωρὶς δὲ τούτων ὁλοσχερῶς ἀγνοεῖ, λέγων τὸν Κένταυρον ὑπὸ τῷ σκορπίῳ, καὶ τὰς χηλὰς κεῖσθαι. ὅλος γὰρ σχεδὸν ὑπὸ τῇ παρθένῳ κεῖται· πλὴν ὅσον ὁ δεξιὸς ὦμος, καὶ ἡ δεξιὰ χείρ, καὶ τὰ ἐμπρόσθια σκέλη τοῦ ἵππου ὑπὸ τὰς χηλὰς ἐκτείνεται. ὁ γὰρ ἑπόμενος μάλιστα τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἀστὴρ ἐπέχει παρθένου μοι. κθ΄. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἐπέχει χηλῶν μοι. ζ΄. ὁ δὲ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσιν, * ἀπέχει παρθένου περὶ μοι. ιγ΄. πῶς ἂν δύναιτο τὰ μὲν ὅμοια τῷ ἀνθρώπῳ μέρη τοῦ Κενταύρου ὑπὸ τῷ σκορπίῳ κεῖσθαι· τὰ δὲ ἱππουραῖα ὑπὸ ταῖς χηλαῖς; παρεῖται δὲ καὶ τοῦτο ὁ Ἄτταλος, ὡς ἂν ὑγιῶς εἰρηκότος αὐτοῦ.

f. ἐπέχει.

Ἀκολούθως δὲ οὕτως ἠγνόηται καὶ τὸ ἐπιφερόμενον παρ' αὐτῷ·

Αὐτὰρ ὁ δεξιτερὴν αἰεὶ τανύοντι ἔοικεν,
Ἀντία δινωτοῖο θυτηρίου.

Μεταξὺ γὰρ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, καὶ τοῦ θυτηρίου, οὐ, τὸ θηρίον ὅλον κεῖται, καὶ τοῦ σκορπίου τὰ πλεῖστα μέρη. ἡ μὲν γὰρ δεξιὰ χεὶρ περὶ τὰ μέρη τῶν χηλῶν κεῖται· τὸ δὲ Θυμιατήριον ὑπὸ τοῖς ἐσχάτοις μέρεσιν τοῦ σκορπίου· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ἄρατος λέγει·

Αὐτὰρ ὑπ' αἰθομένῳ κέντρῳ τέραος μεγάλοιο
Σκορπίου, ἄγχι νότοιο θυτήριον αἰωρεῖται.

Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τῶν τροπικῶν, καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου λέγων φησίν·

[16] Αὐτοὶ δ' ἀπλατέες, καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι
Πάντες· ἀτὰρ μέτρῳ γε δύω δυσὶν ἀντιφέρονται.

primis enim ſtellæ, quæ in Ara ſunt, nequaquam in iſto æquidiſtante circulo ſunt: ſed longe aliæ auſtraliores aliis; borealiores aliæ ſunt. Deinde, ut his omiſſis, cum media ſtellarum, quæ ſunt in Ara, potiſſimum comparatio fiat, ne ſic quidem illorum dictum cum veritate conſentiet. Etenim Arcturus abeſt a boreali polo partibus 59. lucida vero, quæ eſt in Ara media, diſtat ab auſtrali polo partibus 46. Multo itaque longius quam Ara, diſtat Arcturus: nec Ara longius tantum; ſed etiam Scorpio ipſo, cui eſt Ara ſubjecta; exceptis iis ſtellis, quæ in illius pectore, ac fronte poſitæ ſunt: tum uno ſpondylo, qui poſt pectus primus eſt. Quippe ſecundus a pectore ſpondylus ab auſtrali polo abeſt partibus 59, quot a boreali diſtat Arcturus. reliquæ ſtellæ minus ab illo remotæ ſunt; quarum auſtraliſſima partibus abeſt 52, 20.

Porro cum Aratus de Ara ſcripſiſſet, quoties obducta nube a ſeptentrionibus ea conſpecta fuerit, tunc auſtrum exſpectandum eſſe; de Centauro ſtatim iſta ſubjicit. XX.

Si vero ab heſperio quidem mari Centauri abfuerit
Humerus, quantum a priori: modica autem eum occultaverit
Ipſum: inſuper autem eadem ſigna faciat (nebula
Non cum ſplendidiſſima Ara; minime te oportet
Ad auſtrum, ſed circa eurum ſpeculari ventum.
Invenies autem ſidus hoc duobus ſuppoſitum aliis:
Hujus enim partes homini aſſimilatæ infra jacent
Scorpium; poſteriores vero equinas ſub ſe Chelæ agunt.

In his primum utrum humerum obſervari jubeat, aſſeverari non poteſt. Non enim ſeparatim alter præ altero conſtellatione diſtinguitur; ſed ambo ſimul culminant. Unde Poetæ verba tam ad unum e duobus, quam ad ambos accomodari queunt. Quod ſi humerus Centauri ab ortu, & occaſu diſtet ex æquo; quem occaſum *heſperii* vox indicat: id autem culminante ipſo contingit: tunc Eurus, non Auſter exſpectandus eſt. Nam non parum humeri Centauri invicem diſtant ab ortu verſus occaſum. De Centauro error Arati.

Sed ut miſſa iſta faciam, in eo quoque penitus aberravit, quod Centaurum ſcorpio, ac libræ ſubjicit. Etenim totus hic fere ſub virgine collocatus eſt, niſi quod dexter humerus, & dextra manus, atque anteriora equi crura ſub libra porriguntur. Quippe ſuccedens potiſſimum earum, quæ ſunt in capite, virginis partem obtinet 29. quæ in dextro humero, libræ partem occupat 7. auſtralior earum, quæ in poſterioribus cruribus, abeſt a virgine partibus 13. Quinam ergo fieri poteſt, ſimiles ut homini in Centauro partes, ſcorpio, equinæ vero libræ ſubjaceant? Verum hæc omnia, tamquam ab illo recte dicta, prætermiſit Attalus. Item in Centauro.

Secundum hæc erratum etiam in eo eſt, quod apud eundem Poetam ſequitur:

Ceterum hic dexteram ſemper tendenti ſimilis eſt
E regione rotundæ Aræ.

Nam inter dexteram, & Aram non ſolum Fera integra; ſed etiam Scorpii pleræque partes interjacent; ſiquidem dextra manus circa Chelarum partes poſita eſt: Ara ſub poſtremis Scorpii; quod Aratus ipſe docuit:

Ceterum ſub ardenti ſtimulo monſtri ingentis
Scorpii, prope auſtrum Ara ſuſpenſa eſt.

Deinceps Aratus idem de Tropicis, & Æquinoctiali ac zodiaco circulo ſic loquitur: XXI. Error Attali.

Ipſi vero latitudine carentes, & congruentes invicem:
Omnes porro menſura duo duobus reſpondent.

Cum

14 Ὁ δὲ ἐν μέσῳ τῷ Θυμιατηρίῳ.) Ita in tabulis noſtris inventa eſt a nobis declinatio grad 44. auſtralis; adeoque diſtantia a polo grad. 46.

15 Χωρὶς δὲ τούτων.) Quod Aratus ſcripſerat, Centauri ſuperiora, id eſt humanas corporis partes ſubeſſe Scorpio: equinas vero chelis; id ex ſitu ejuſdem aſteriſmi refellit; ſed ita ut dodecatemoria rurſus cum ſignis ſtellatis permiſceat. Etenim poſtrema omnium in capite ſita eſt, inquit, in XXIX Virginis; quæ in dextro humero in libra VII; auſtralior poſteriorum pedum in gradu Virginis XIII. Non poſſunt igitur humanæ partes ſubeſſe Scorpio: equinæ vero Chelis. Verum ſitus iſti omnes ad æquinoctialem, vel parallelum referuntur; ac proinde Virgo, Chelæ, Scorpius, dodecatemoria ſunt æquinoctialis, non ſtellatæ formæ, de quibus ſolis loquitur Aratus; cui tamen ne ſic quidem ratio conſtat.

16 Αὐτοὶ δ' ἀπλατέες.) Hodie neutrum legitur; ſed ἀπλανέες. quam lectionem agnoſcit, & interpretatur Theo ἀπλανεῖς, inquit, καὶ ὁμοιομερῶς ἀλλήλοις κατὰ τὸ μέγεθος. Feſtus Avienus:

Ipſa inconcuſſa eminentur ſede per annos:
Mutuaque implexæ ſormes conſortia mordent.

Nec aliter Cicero ipſe legit; qui hæc, ἀπλανέες, καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι, vertit,

Vincti inter ſe, & nodis cæleſtibus apti.

Longe ergo præferenda eſt vulgata lectio utrique illi, quam vel Hipparchus, vel etiam Attalus agnoverant priori quidem; non tam quia zodiacus non eſt ἀπλατής, (Nam Hipparchus de ſolo τῷ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων κύκλῳ Aratum interpretatur,) quam quod minus cohæret cum ſequentibus. noſtra vero eximie convenit. Secundum quam nominis ἀπλανέες vis, & caussa declaratur

Cum hic varia ſit lectio: & alii codices habeant: *Ipſi vero ἀπλατεῖς, latitudinis expertes*, alii: *Ipſi vero δὲ πλατεῖς lati*, poſterius hoc antepoſuit Attalus: *Aſtrologi enim*, ait, *latos conſtituunt tropicos cum æquinoctiali, ac zodiaco circulo*; aſſeruntque ſolem non in eodem perpetuo circulo converſiones facere; ſed alias auſtraliorem; alias borealiorem. Hoc vero confirmat & Eudoxus his verbis, quæ in Enoptro leguntur: *Videtur autem diverſis in locis ſol converſiones facere; ſed obſcuriore, ac perexiguo diſcrimine*. Verum hac in re inſcitiam ſuam prodidiſſe mihi videtur Attalus, cum exiſtimat, ſolem interdum auſtraliores; interdum borealiores habere converſiones: ideoque latos fingi circulos oportere. Etenim ſi non per medium ſignorum circulum ſol movetur, ſed ab eo declinat in ſeptentrionem, vel meridiem, quemadmodum Luna: conſequens eſt umbram, quæ a terra provenit, eodem modo variari. Quo poſito, Lunæ deliquia plurimum ab aſtrologorum prædictionibus diſcrepare neceſſe ſit: cum hoc illi ſumant in omni operatione ſua; medium umbræ in tranſeunte per media ſigna circulo moveri. Atqui non plus digitis duobus interdum; idque perraro; ab exquiſitiſſimis ratiociniis differunt. Dicere vero tantum circulis iſtis ineſſe latitudinem, perinde eſt ac latitudinis expertes facere; ut illud omittam, non ſatis conſtare, utrum ex Solis, an ex Lunæ motu contingat, ut in lunaribus deliquiis tantum varietatis incidat. Ad hæc Tropicos dumtaxat circulos ea de cauſa latitudinem habere tum Aratus, quam Mathematici finxerunt; æquinoctialem vero nequaquam. Sed ut univerſe loquar, Mathematicos iſtos omnes, quos dixi, arbitror nullam Tropicis circulis, aut æquinoctiali; aut ſemper apparenti, vel ſemper occulto, latitudinem tribuiſſe. Nam ne cogitando quidem fingi poteſt, ullam ipſos latitudinem habere. Ita quippe ſingulos inſpicere contemplando ſolemus, ut cogitatione conſtantem ſolam lineam, nec latitudine præditam habeant. Præterea cum aſſerunt, æquinoctialem, & zodiacum e maximis in ſphæra circulis eſſe: & ab utroque bipertiri ſphæram: tum zodiaci, æquatoris, horizontis, & meridiani idem eſſe centrum: zodiacum inſuper in uno puncto tropicos contingere: nec non ejuſmodi alia plerague: ſatis omnibus iſce demonſtrant, circulos illos latitudinis eſſe prorſus expertes. Nihil enim ex iis omnibus recte poſſet uſurpari, ſi lati eſſent iidem circuli; nec in una tantum die, ſed pluribus æquinoctium fieret. Quippe ſol plurium in æquinoctiali circulo dierum moram faceret, ſi is latitudine conſtaret. Tam in gnomonicis omnibus conficiendis rationibus hoc fundamenti inſtar adhibetur; latum iſtorum circulorum eſſe nullum; cum partim ab ipſo centro ſolis, partim ab oculo deſcribantur. Aratum vero, perinde ac Mathematicos, citra latitudinem ullam circulos iſtos concipere, ex eo quivis intelliget, quod de æquatore ſcripſit:

Circuli latitudine carent.

In eo vero dies noctibus æquales ſunt utriſque
Deſinente æſtate, vel ineunte vere.

Nam alioqui non in unum dumtaxat diem vere, autumnoque, ſed in plures æquinoctium redderet, ſi latitudinem haberet. Conſtat item ex iis, quæ de Tropico canit:

Hoc quidem in totum per octo partes dimenſo
Quinque de his in ſuperiori parte volvuntur, ac ſupra terram:
Tres autem in infima.

Quod ſi latitudo illius eſſet ulla, & in partes octo tribueretur; fieri poſſet, ut tota ſegmenta forent ſuperne inferneque, inclinante mundo. Quinetiam de zodiaco loquens, cum interdum hæc ſcribit:

Quantum autem ocularis viſus extenditur radius,
Sexies tantumdem ſubter ipſam meaverit. porro quævis portio
Ex æqua dimenſa duo abſcindit aſtra.

γεγραμμένα δὲ διχῶς, καὶ ἐν οἷς μέν· αὐτοὶ δ' ἀπλατεῖς· ἐν οἷς δέ· αὐτοὶ δὲ πλατεῖς· ὁ Ἄτταλός φησι βέλτιον εἶναι αὐτοὶ δὲ πλατεῖς. καὶ γὰρ οἱ ἀστρολόγοι (φησὶν) πλατεῖς ὑποτίθενται τούς τε τροπικούς, καὶ τὸν ἰσημερινόν, καὶ τὸν ζωδιακόν· καὶ τὸν ἥλιον τὰς τροπὰς μὴ ἀεὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κύκλου ποιεῖσθαι· ἀλλὰ ποτὲ μὲν νοτιώτερον, ποτὲ δὲ βορειότερον. καὶ ὅτι γίνεται οὕτω, καὶ Εὔδοξός φησιν· λέγει γὰρ ἐν τῷ Ἐνόπτρῳ οὕτως· φαίνεται δὲ διαφορὰν τῶν κατὰ τροπὰς τόπων καὶ ὁ ἥλιος ποιούμενος, ἀδηλοτέραν δὲ πολλῷ, καὶ παντελῶς ὀλίγην. δοκεῖ δή μοι καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἄτταλος ἀγνοεῖν, ὑπολαμβάνων τὸν ἥλιον ποτὲ μὲν νοτιωτέρας, ποτὲ δὲ βορειοτέρας ποιεῖσθαι τὰς τροπάς, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν τοὺς κύκλους πλατεῖς ὑποτίθεσθαι. εἰ γὰρ μὴ τὸν διὰ μέσων τῶν ζωδίων φέρεται κύκλον ὁ ἥλιος, ἀλλὰ παραλλάσσει τοῦτον πρός τε ἄρκτον, καὶ πρὸς μεσημβρίαν, ὡς καὶ ἡ σελήνη, δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἀπὸ τῆς γῆς σκιὰ ὁμοίως αὐτῷ παραλλάσσει. τούτου δὲ γινομένου, ἔδει τὰς τῆς σελήνης ἐκλείψεις πολὺ διαφωνεῖν πρὸς τὰς συντασσομένας ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων προρρήσεις· ὑποτιθεμένων δὲ αὐτῶν ἐν πάσῃ πραγματείᾳ τὸ μέσον τῆς σκιᾶς φέρεσθαι ἐπὶ τοῦ διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλου. οὐ διαφωνοῦσι δὲ πλέον ἢ δακτύλοις δυσί· σπανίως δὲ σφόδρα ποτέ· πρὸς τὰς χαριέστατα συντεταγμένας πραγματείας. τό γε μὴν λέγειν ἡλικονοῦν πλάτος ἔχειν καὶ τοὺς κύκλους, ἴσον ἐστὶ τῷ ἀπλατεῖς αὐτοὺς ὑποτίθεσθαι· χωρὶς τοῦ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἄδηλον εἶναι, πότερον παρὰ τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν, ἢ παρὰ τὴν τῆς σελήνης, τὰ μεγέθη τῶν τῆς σελήνης ἐκλείψεων ἐπὶ τοσοῦτον διαφωνεῖ. ἔπειτα τοῖς τροπικοῖς μόνον τῶν τοῦτο πλάτος ὅ τε Ἄρατος ἔλεγεν, καὶ οἱ μαθηματικοὶ ὑπετίθεντο· τὸν δὲ ἰσημερινὸν οὐκ ἔτι. καθόλου τε οἶμαι τοὺς μαθηματικοὺς ἅπαντας τοὺς εἰρημένους ἀπλατεῖς ὑποτίθεσθαι τοὺς τροπικούς, καὶ τὸν ἰσημερινόν, καὶ τὸν ἀεὶ φανερόν, καὶ τὸν ἀεὶ ἀφανῆ. οὐδὲ γὰρ ἐπινοῆσαι δυνατόν ἐστι τούτους πλάτος ἔχοντας. τὸ γὰρ ἴδιον ἕκαστον * τεθεωρητικὴν, καὶ ἀπλατῆ γραμμὴν ἔχειν θεωρεῖσθαι συμβέβηκεν. ἔτι δὲ καὶ ὅταν λέγωσι τὸν ἰσημερινόν, καὶ τὸν ζωδιακὸν τῶν μεγίστων εἶναι ἐν τῇ σφαίρᾳ κύκλων· καὶ διχοτομεῖσθαι τὴν σφαῖραν ὑφ' ἑκατέρου αὐτῶν· καὶ τὸ αὐτὸ κέντρον τοῦ ζωδιακοῦ, καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ τοῦ ὁρίζοντος, καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τὸν ζωδιακὸν ἐφάπτεσθαι τῶν τροπικῶν καθ' ἓν σημεῖον· καὶ ἄλλα πλείονα τοιοῦτα· ἀπλατεῖς αὐτοὺς καὶ διὰ τούτων σημαίνουσιν. οὐδὲν γὰρ τῶν προειρημένων ὑγιῶς ἂν λέγοιτο, πλάτος αὐτῶν ἐχόντων· ἰσημερίαν τε οὐκ ἂν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἦγεν, ἀλλ' ἐν πλείοσιν. καὶ γὰρ ὁ ἥλιος πλείονας ἂν τῆς μιᾶς ἡμέρας ἐν τῷ ἰσημερινῷ ἐποιεῖτο, πλάτος γε δὴ ἔχοντι αὐτῷ. τά τε γνωμονικὰ θεωρήματα πάντες γράφουσιν, ἀπλατεῖς πάντας τοὺς κύκλους ὑποτιθέμενοι, ὧν ἂν τῶν μὲν ὑπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡλίου γραφομένων· τῶν δὲ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ὄψεως. ὅτι δὲ καὶ Ἄρατος τοῖς μαθηματικοῖς ἀκολούθως ἀπλατεῖς αὐτοὺς νοεῖ ὑπάρχοντας, μάθοι ἄν τις ἔκ τε τοῦ περὶ τοῦ ἰσημερινοῦ λέγειν· * Reg. τεθεωρητικήν.

Ἐν δέ οἱ ἤματα νυξὶν ἰσαίνεται ἀμφοτέρῃσιν
Φθίνοντος θέρεος, * ὥρης δ' εἴαρος ἱσταμένοιο. * γρ. ὥρ.

εἰ γὰρ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν ἰσημερίαν ἄγειν ἔν τε τῷ ἔαρι, καὶ τῷ φθινοπώρῳ, ἀλλὰ πλείονας, εἰ πλάτος εἶχεν. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ λέγειν·

Τὰ μὲν ὅσον τε μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος
Πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται, καὶ ὑπέρτερα γαίης·
Τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ.

πλάτος γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, καὶ μετρηθέντος εἰς ὀκτώ, δυνατὸν εἶναι ὅλα τμήματα ἄνω τε, καὶ κάτω ἐγκεκλιμένου τοῦ κόσμου. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ ζωδιακοῦ λέγων, ὅτι μὲν οὕτως·

Ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς * ἀποτείνεται αὐγή,
Ἑξάκις ἂν τόσση μιν ὑποδράμοι. αὐτὰρ ἑκάστη
Ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα· * γρ. ἀποτείνετ.

ὅτι

rur in iis, quæ proxime ſubjiciuntur. Ideo enim circuli immoti, inconcuſſique ſunt; quod invicem nexi & adſtricti continentur: quippe zodiacus tres reliquos obit, ac permeat, & quodam modo inter ſe colligat, ac devincit, ut luxari, ac fluctuare nequeant. Proinde ἀπλανεῖς idcirco ſunt, quia ſunt ἀραρότες ἀλλήλοις, compacti & cohærentes invicem. Scio Theonem aliter hæc poſteriora ſumpſiſſe, ut ſint ἡρμοσμένοι ἀλλήλοις, hoc eſt magnitudine ſibi reſpondeant, æquinoctiali zodiacus; tropicus alter alteri tropico. Verum prius illud Cicero, & Avienus exprimunt; eſtque haud paullo conſentaneum magis. Attali vero lectio prorſus eſt inepta. Non enim lati illi quatuor circuli ſunt. Eadem tamen pulcherrimam ἔννοιαν habet, & obſervationis antiquæ veſtigium in primis illuſtre: ex quo appareat anomaliam obliquitatis eclipticæ odoratos eſſe veteres illos, qui tam diverſa ſolſtitia non in eodem perpetuo puncto fieri putarunt; ſed alias auſtraliora; alias eſſe borealiora viderunt: ut Eudoxus, ut Attalus; qui etiam propterea circulis latitudinem affinxit, quam utique, pari jure ac zodiaco, ſolis tropicis imputare poterat; & ab Hipparchi reprehenſione eſſe ſecurus. Ut enim propter planetarum aliquot excurſiones, certi limites utrimque ab ecliptica poſiti ſunt; ac circulus quidam baltei inſtar, aut faſciæ deſignatur in cælo; ita propter Solis fluctuationes in ſolſtitiis, & longinquiores appulſus ad boream, vel ad auſtrum receſſus, lati aliqui itidem formari circuli poteſt. Itaque mirificus ille locus eſt Hipparchi, & conſideratione dignus.

ἔτι δὲ οὕτως·

Τῶν δ' ὅσσον κοίλοιο κατ' Ὠκεανοῖο δύηται,
Τόσσον ὑπὲρ γαίης φέρεται· πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτὶ
Ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδες κύκλοιο,
Τόσσαι δ' ἀντέλλουσι· τόσον δ' ἐπὶ μῆκος ἑκάστη
Νὺξ αἰεὶ τανύεται, ὅσον τέ περ ἥμισυ κύκλου
Ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς ἀείρεται ὑψόθι γαίης·

ὡς πλάτος ἔχοντα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπλατῆ διαλαμβάνει μοι δοκεῖ. εἴ τε γὰρ βολὴ τῶν ὀφθαλμῶν ἀληθής ἐστι, καὶ αὐτὸν ἐξάκις καταμετρεῖ τὸν μέγιστον, καὶ ἀπλατῆ κύκλον, οὐκ ἔχει τὸν πλάτος ἔχοντα. τό τε ζῳδιακοῦ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ νύκτα ἡμικύκλιον ἀνατέλλει, καὶ δύνει, τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ ἀπλατοῦς, καὶ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων φερομένου. ἐπὶ γὰρ τοῦ πλάτος ἔχοντος οὐ δυνατὸν τοῦτο συμβαίνειν. καὶ ἐξ ἄλλων δὲ πλειόνων φανερός ἐστιν ὁ Ἄρατος ἀπλατεῖς τοὺς κύκλους ὑποτιθέμενος, ἀκολούθως τοῖς μαθηματικοῖς.

Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς περὶ τοῦ γαλαξίου κύκλου εἰπὼν, ἐπιφέρει ὅτι τῶν δ' κύκλων δύο μὲν ἴσοι εἰσὶν αὐτῷ· οἱ δὲ δύο πολὺ ἐλάσσονες, λέγων οὕτως·

Τῷ δ' οὔ τοι χροιὴ μὲν ἀλίγκιος ἐν ἔτι κύκλος
Δινεῖται· οἱ δ' αὖ μέγεθος, τεσσάρων περ ἐόντων,
Οἱ δύο· τοὶ δέ σφεων μέγα μείονες εἰλίσσονται.

Οὐκ εὖ δέ μοι δοκεῖ λέγεσθαι οὐδὲ τοῦτο. ὅτι πολὺ ἐλάσσονές εἰσιν οἱ τροπικοὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ. [17] ἔλασσον γάρ ἢ τῷ ια' μέρει λείπονται αὐτῶν.

[18] Περὶ δὲ τῶν ἀστέρων, οἳ κεῖνται ἐφ' ἑκατέρου τῶν τροπικῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, γράφει ὁ Ἄρατος οὕτω τὸν τρόπον·

Τῶν ὁ μὲν ἐγγύθεν ἐστὶ κατερχομένοιο βορέαο·
Ἐν δέ οἱ ἀμφότεραι κεφαλαὶ Διδύμων φορέονται.
Ἐν δὲ τὰ γούνατα κεῖται ἀρηρότος Ἡνιόχοιο.

αἱ μὲν ἐν κεφαλαὶ τῶν Διδύμων οὐ κεῖνται ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ. ὁ μὲν γὰρ θερινὸς τροπικὸς τοῦ ἰσημερινοῦ βορειότερός ἐστι μοι. ὡς ἔγγιστα κδ'. τῶν δὲ Διδύμων ἡ μὲν ἑπομένη κεφαλὴ βορειοτέρα ἐστὶ τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. λ' ἡ δὲ ἡγουμένη μοι. λγ' S''. ὥστε τὴν μὲν ε' μέρει ἑνὸς ζῳδίου βορειοτέραν εἶναι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ· τὴν δὲ γ' ἔγγιστα μέρει.

Ὅτι μὲν Ἡνίοχος οὐδὲ ἔχει ἐπὶ τῶν γονάτων ἀστέρας. οἱ δὲ τῶν μικρῶν τινας ἀμαυροὺς τιθέασιν, ἀγνοοῦ. ἔγγιστα γὰρ ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ οἱ πόδες αὐτοῦ κεῖνται. [19] ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ, βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. κζ'. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μοι. ***. οὐ δὲ μὴν αὐτὸ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τοὺς ὑφ' ἡμῶν λεγομένους ἀστέρας ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν γονάτων τίθησιν. ὃ γὰρ ἡμεῖς φαμεν εἶναι ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, κἀκεῖνος λέγει ἐν τούτοις·

—— λαιὸν δὲ κεράατος ἄκρον,
Καὶ πόδα δεξιτερὸν παρακείμενον Ἡνιόχοιο
Εἷς ἀστὴρ ἐπέχει.

ἑξῆς δέ φησιν·

Λαιὴ δὲ κνήμη, καὶ ἀριστερὸς ὦμος ἐπ' αὐτῷ
Περσέος.

[20] πολὺ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἀποπεπλάνηται τῆς ἀληθείας. ὁ γὰρ ἐν μέσῳ τῷ σώματι τοῦ Περσέως λαμπρὸς ἀστὴρ βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. μ'. τοῦ τροπικοῦ ἄρα βορειότερός ἐστι μοι. ις'. ὅ ἐστι πλεῖον ἡμίσεως μέρους ζῳδίου. πολὺ ἄρα μᾶλλον ὁ ἀριστερὸς ὦμος βορειότερός ἐστι τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ. κεῖται γὰρ ὁ Περσεὺς τῇ θέσει, ὥστε τὰ μὲν πρὸς τῇ κεφαλῇ μέρη αὐτοῦ εἶναι πρὸς ταῖς ἄρκτοις· τοὺς δὲ πόδας πρὸς μεσημβρίαν· μικρὸν πρὸς ἀνατολὰς τῆς κεφαλῆς ἀπονενευκυίας.

Περὶ δὲ τῆς Ἀνδρομέδας φησί·

—— Ἀνδρομέδης δὲ μέσης ἀγκῶνος ὕπερθε
Δεξιτερὸν ἐπέχει·

& alias ita loquitur:

Hujus autem quantum concavum ſub Oceanum occiderit,
Tantum ſupra terram fertur: per omnem vero noctem
Sex ſemper occidunt duodecimæ circuli:
Totidem oriuntur. tantam autem ad longitudinem quævis
Nox ſemper extenditur, quantum dimidium circuli
Ineunte ab nocte attollitur ſupra terram.

In his, inquam, omnibus nullam conſtantem latitudinem, ſed ejus contra penitus expertem delineare circulum mihi quidem videtur. ſiquidem conjectus oculi rectus eſt: idemque ſexies maximum, & latitudine carentem, non ea præditum circulum metitur. zodiaci quoque ſingulis diebus, ac noctibus ſemicirculus oritur & occidit, cum Sol in circulo neque lato & media ſigna permeante fertur: quod fieri non poſſet, ſi latitudinis ei circulo aliquid ineſſet. Poteſt & aliis complurius argumentis oſtendi; non aliter ac Mathematici faciunt latitudine carentes circulos ab Arato conſtitui.

De lacteo vero circulo deinceps agens ſcribit, e circulis quatuor duos æquales eſſe; reliquos duos haud paullo minores, his verſibus: De lacteo circulo error Arati.

Huic porro colore quidem ſimilis nullus præterea circulus
Verſatur: ſed magnitudine tanti quatuor exiſtentium
Duo; duo vero ipſis longe minores volvuntur.

Quod ipſum ne carere quidem reprehenſione mihi videtur ab eo dictum, multo minores eſſe tropicos æquinoctiali, ac zodiaco. minus enim undecima parte ab his illi ſuperantur.

De ſtellis, quæ in utroque tropico, & æquinoctiali ſitæ ſunt, hunc in modum ſcribit Aratus:

Horum alter quidem prope eſt deſcendentem boream.
In eo vero utrumque caput Geminorum fertur:
Ibidemque genua ſunt aptati Heniochi.

Atqui geminorum capita non ſunt in æſtivo tropico: ſiquidem tropicus æſtivus æquinoctiali circulo borealior eſt partibus circiter 24. Geminorum vero ſuccedens caput borealius eſt æquinoctiali partibus 30. antecedens partibus 33½. Ita alterum parte quinta unius ſigni borealius eſt æſtivo tropico: alterum fere tertia. De Geminis error ejuſdem.

Ceterum Heniochus nullas in genibus ſtellas habet. Quod ſi quis ex iguarum obſcuras aliquot ibidem collocat, imperite facit. Nam proxime tropicum circulum illius ſunt pedes. Qui enim eſt in ſiniſtro, borealior eſt æquinoctiali partibus 27. qui in dextro, partibus *** Neque vero dici illud poteſt, quas in pedibus ſtellas ponimus, eas in genibus ab illo conſtitutas eſſe. Etenim quod in dextro pede nos eſſe dicimus, ibidem quoque illud eſſe docet his verſibus: De Heniocho.

—— Siniſtri vero cornu ſummitatem
Et pedem dextrum propinqui Aurigæ
Una ſtella obtinet.

Tum in ſequentibus:

Lævum vero crus, & ſiniſter humerus in ipſo
Perſei.

In quibus etiam plurimum diſſidet a vero. Nam lucida medio in Perſei corpore borealior eſt æquinoctiali partibus 40. Tropico itaque borealior erit partibus 16. quod dimidia ſigni parte amplius eſt. Quamobrem eodem tropico multo borealior eſt humerus ſiniſter. Etenim Perſei ſitus eſt ejuſmodi, ut partes illius ad caput poſitæ ad ſeptentriones pertineant: pedes autem ad meridiem, ad orientem paullulum declinante capite.

XXIII.

De Andromeda ſcribit Aratus:

—— Andromedæ mediam ſupra cubitum
Dextrum continet.

In

17 Ἔλασσον γὰρ ἢ τῷ ια'.) Manifeſta ratio eſt, quam attigimus ſupra. Eſt enim eadem proportio maximi circuli ad tropicum, gradibus quatuor & viginti ab eo recedentem, quæ eſt 10000,000 ſinus totius, ad 91355 ſinum grad. 66, complementi diſtantiæ tropici. hoc eſt ut 11 ad 10, [illegible]

18 Περὶ δὲ τῶν ἀστέρων.) De his circulis actum eſt lib. III. c. IV.

19 Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ.) Pene ut æquo diſtabant. Nam dextri pedis, & ſiniſtræ ſtella declinationem habebat ab æquatore boream verſus, grad. 27, 47', Hipparchi tempore. Siniſter per grad. 27, 3'.

20 Πολὺ δὲ καὶ ἐν τούτοις.) Nimis confuſe, & infinite refellis. Nam ambo falſa ſunt, quæ Aratus ſcripſit de ſiniſtra tibia, & humero ſiniſtro. ſed hoc alio falſius; ut ex tropici Eudoxei deſcriptione conſtat, quam lib. III, cap. V. propoſuimus. itaque argumentatio, quam Hipparchus effert, neque de ſiniſtro humero rem conficit: neque de tibia, ut ibidem adnotamus. Stella, quæ eſt in ſiniſtro Perſei humero, declinabat ab æquatore Eudoxi tempore, gradibus 37, 17; a tropico gradibus 13, 17. Hipparchi vero ætate ab æquinoctiali, gradibus 38, 14', a tropico 14, 34'. utrobique minus quam lucida quæ eſt in latere.

De Andromeda error Arati. In quo fugit illam ratio. Quæ enim in deatro ſunt illius humero, borealiores ſunt tropico. Nam cum ſint ſtellæ tres, quæ ea bis auſtralior eſt, ab æquinoctiali declinas io boream partibus amplius 30. Trium vero, quæ ſuns io dextra manu, auſtralior æquinoctiali borealior eſt partibus 32. Ea iia evidens eſt, flexum cubiti borealiorem admodum eſſe tropico, non, ut Aratus putat, auſtraliorem.

Pergit idem:

Ungalæ vero equinæ, & collam Cygninam
Extremo cum capite.

Cujuſmodi ſtellas ungulia affigat Equi non ſatia conſtat. vetam ex iis, quæ de Cygno ait,

—— ad dextram manus
Cephei, penna dextres limites oſtentans,
Siniſtra autem ala ungula acclinata eſt Equi;

haud longe a veritate eſſe videatur. Nam quæ eſt in extremitate alæ, borealior eſt æquinoctiali partibus 23. at Cygni roſtram borealius eſt æquinoctiali partibus 25, & 23. Huic citima, & in guttore quodammodo poſita, borealior eſt æquinoctiali partibus 31. Quare perſpicuum eſt neque caput Cygni, neque collum in tropico æſtivo circulo poſſe conſtitui.

Eaiode ſcribit Aratus:

—— præclarique Ophiuchi humeri
Ipſum volvantur agitati circa orbem.

In Ophiuchi error Arati. In quibus plena eſt illius inſcitia. Nam dexter humerus Ophiuchi longe propinquior eſt æquinoctiali, quam tropico. ſiniſter autem unius ſigni triente auſtralior eſt tropico. Quippe dexter humerus borealior eſt æquinoctiali partibus circiter 7. ſiniſter partibus quam proxime 15.

Rurſus Aratus:

Paullo autem fertur auſtralior, neque attingit
Virgo: ſed Leo, & Cancer. hi quidem ambo
Ex ordine jacent inſerti. ſed circulus
Leonem quidem ſub pectore, & ventre, uſque ad inguina
Secat: continuo vero ſub teſta
Cancrum: ubi maxime biſariam ſectum videas
Recte; ut oculi a circulo eant utrimque.

Hæc apparentium fidei videntur ab illo conſentanee dicta. Nam earum, quæ in pectore Leonis, auſtraliſſima quam nonnulli in corde collocant, paullo eſt auſtralior tropico. quæ vero poſt ipſam ad ſeptentrionem poſita eſt paullo eſt auſtralior tropico æſtivo. tum ex iis, quæ ad femora, quæque in Leonis cruribus ſunt quatuor lucidæ, ſecunda quidem a ſeptentrione in femoribus poſita borealior eſt tropico: tertia vero, quæ eſt in cruribus, eodem tropico eſt auſtralior. Hinc evidens eſt leonem ſecundum longitudinem ab illo circulo ſub pectore, ilibuſque dividi. Ceterum de quatuor iis ſtellis, quæ ſunt in Cancro circa nubeculam; alia eſt auſtralior tropico non minus parte 1. quæ autem borealior eſt earumdem, tropico circulo borealior eſt minus parte 1. ambarum vero, quæ ab oriente circa nubeculam ſitæ ſunt, auſtralior in ipſo prope tropico collocata eſt: borealior autem, & ad ſeptentriones vergens abeſt ab eodem partibus fere 2½. Liquet ergo quæ de Cancro a Poeta prodita ſunt, quam proxime ad apparentium experimenta congruere.

Sic eſt autem exiſtimandum de Cancro, Leone, Virgine, Equi pedibus: nec non de Perſeo, genibus Heniochi, Geminorum capitibus, prius Eudoxum Arato ſcripſiſſe. adeo ut hic illum, mea quidem ſententia, ſit ſecutus. Verum Ophiuchi caput, non humeros in tropico eſſe ſitos Eudoxus aſſerit. quod & ipſum eſt quidem falſum: ſed tamen tropico vicinus eſt humeris caput. eſt enim æſtivo tropico ſeptem fere partibus auſtralius. Porro Cygni collum, & ſiniſtram alam in tropico circulo collocavit Eudoxus: nec non dextram Andromedæ manum. Quamobrem ex iis intelligimus, quantum in iſtis alter altero ab apparentiis magis abſcedat. at Eudoxus privatim ſerpentis collum, quem Ophiuchus tenet, ac dextram Ingeniculi manum in tropico ſtatuit. quod apparentium fidei conſonat.

XXIV. Tropicus. Jam quæ in hiberno tropico ſunt, Aratus ita deſcribit,

ἀγνοεῖ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο. οἱ γὰρ ἐν τῷ δεξιῷ αὐτῆς ὤμῳ βορειότεροί εἰσι τοῦ τροπικοῦ. τριῶν γὰρ ὄντων ἀστέρων ὁ νοτιώτερος αὐτῶν βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ πλεῖον μοι. λ'. τῶν δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ γ' ὁ πρὸς μεσημβρίαν βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. λβ'. δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι ὁ ἀγκὼν βορειότερός ἐστιν ἱκανῶς τοῦ τροπικοῦ, καὶ οὐ νοτιώτερος, ὡς Ἄρατός φησιν.

Ἑξῆς δὲ λέγει·

Ὁπλαὶ δ' ἵππειοι, καὶ ὑπαύχενοι ὀρνίθειοι
Ἄκρῃ σὺν κεφαλῇ.

Τίνας μὲν οὖν ἀστέρας ἐπιθεὶς ἐπὶ ταῖς ὁπλαῖς τοῦ ἵππου ἄδηλον. ἐκ μέντοι τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρνιθος λεγομένων ὅπως,

——— κατὰ δεξιὰ χειρὸς
Κηφείης ταρσοῖο τὰ δεξιὰ πείρατα φαίνει·
Λαιῇ δὲ πτέρυγι σκαρθμὸς παρακέκλιται ἵππου·

* δόξει ἂν συνεγγίζειν τῇ ἀληθείᾳ. ὁ γὰρ ἐν ἄκρᾳ τῇ πτέρυγι βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. κγ'. τὸ δὲ ὄρνιθος τὸ μὲν ῥύγχος βορειότερόν ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. κε'. καὶ * κγ'. ὁ δὲ ἐχόμενος αὐτοῦ, καὶ ὡς ἂν ὁ ἐν τῷ λάρυγγι κείμενος, βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. λα'. δῆλον οὖν ὅτι οὔτε ἡ κεφαλὴ τοῦ ὄρνιθος, οὔτε ὁ τράχηλος, δύναται ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ κεῖσθαι κύκλου. *f. δόξει * Reg. καὶ κ.

Ἑξῆς δέ φησιν·

——— καλοί τ' Ὀφιούχου ὦμοι
Αὐτὸν δινεῦνται ἐληλαμένοι περὶ κύκλον.

ἐν δὲ τούτοις πλεῖον ἀγνοεῖ. τῶν γὰρ τοῦ Ὀφιούχου ὤμων ὁ μὲν δεξιὸς πολὺ ἔγγιον κεῖται τοῦ ἰσημερινοῦ, ἤπερ τοῦ τροπικοῦ· ὁ δὲ ἀριστερὸς τρίτῳ μέρει ἑνὸς ζῳδίου νοτιώτερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ. ὁ μὲν γὰρ δεξιὸς ὦμος βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ μοι. ἔγγιστα ζ'· ὁ δὲ ἀριστερὸς ὡς ἔγγιστα μοι. ιε'.

Ἑξῆς δέ φησιν·

Ἡ δ' ὀλίγον φέρεται νοτιωτέρη, οὐδ' ἐπιβάλλει
Παρθένος, ἀλλὰ λέων, καὶ καρκίνος. οἱ μὲν ἄρ' ἄμφω
Ἑξείης κέαται βεβλημένοι· αὐτὰρ ὁ κύκλος
Τὸν μὲν ὑπὸ στῆθος, καὶ γαστέρα μέχρι παρ' αἰδῶ
Τέμνει· τὸν δὲ διαμπερέως ὑπένερθε χελείου
Καρκίνον· ᾗχι μάλιστα διχαιόμενόν κε νοήσαις
Ὀρθὸν, ἵν' ὀφθαλμοὶ κύκλου ἑκάτερθεν ἴοιεν.

Ταῦτά μοι δοκεῖ συμφώνως τοῖς φαινομένοις εἰρῆσθαι. τῶν τε γὰρ ἐν τῷ στήθει τοῦ λέοντος ὁ μὲν νοτιώτατος καὶ λαμπρότατος, ὃν δή τινες ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέασι, μικρῷ νοτιώτερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ· ὁ δὲ μετὰ τοῦτον πρὸς ταῖς ἄρκτοις αὐτοῦ κείμενος, μικρῷ βορειότερος τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ. καὶ τῶν ἐν τοῖς μηροῖς, καὶ σκέλεσι τοῦ λέοντος δ' λαμπρῶν, ὁ μὲν δεύτερος ἀπ' ἄρκτων ἐν τοῖς μηροῖς κείμενος, βορειότερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ· ὁ δὲ τρίτος, καὶ ἐν τοῖς σκέλεσι κείμενος, νοτιώτερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ. δῆλον οὖν ὅτι διὰ μήκους ὑπ' αὐτοῦ ὁ λέων τέμνεται ὑπὸ τὸ στῆθος, καὶ τὰς λαγόνας. τῶν δ' ἐν τῷ καρκίνῳ ἀστέρων, τῶν περὶ τὸ νεφέλιον κειμένων τεσσάρων, ὁ μὲν νοτιώτερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ, οὐκ ἔλασσον ἢ μοι. α'· ὁ δὲ βορειότερος αὐτῶν βορειότερός ἐστι τοῦ τροπικοῦ θερινοῦ ἔλασσον ἢ μοι. * α'. τῶν δ' ἀπ' ἀνατολῶν τοῦ νεφελίου κειμένων β' ἀστέρων ὁ μὲν νοτιώτερος ἐπ' αὐτοῦ σχεδὸν κεῖται τοῦ τροπικοῦ· ὁ δὲ βορειότερος, καὶ πρὸς ταῖς ἄρκτοις αὐτοῦ ἀπέχει μοι. ὡς ἔγγιστα β' S''. δῆλον οὖν ὅτι καὶ τὰ περὶ τὸν καρκίνον συμφώνως ἔγγιστα ἀποδέδωκε τοῖς φαινομένοις. *γρ. α' ι'.

Διαληπτέον μέντοι γε ὅτι τὰ περὶ τοῦ καρκίνου, καὶ τοῦ λέοντος, καὶ παρθένου, καὶ τοὺς τοῦ ἵππου πόδας· ἔτι δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Περσέως, καὶ τὰ γόνατα τοῦ Ἡνιόχου, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν διδύμων, ἔτι πρότερον Ἀράτου Εὔδοξος ἀναγέγραφεν· ᾧ καὶ νομίζομεν κατηκολουθηκέναι τὸν Ἄρατον. τὴν μέντοι γε Ὀφιούχου τὴν κεφαλὴν, καὶ οὐχὶ τοὺς ὤμους φησὶν Εὔδοξος ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ κεῖσθαι· ὅπερ ἐστὶ μὲν καὶ αὐτὸ ψεῦδος· συνεγγίζει μέντοι τῷ τροπικῷ ἡ κεφαλὴ μᾶλλον ἢ ὦμοι. νοτιωτέρα γάρ ἐστι τοῦ θερινοῦ τοῦ τροπικοῦ μοι. ὡς ἔγγιστα ζ'. τοῦ δὲ ὄρνιθός φησιν ὁ Εὔδοξος τὸν αὐχένα, καὶ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα κεῖσθαι ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ· ἔτι δὲ Ἀνδρομέδας τὴν δεξιὰν χεῖρα. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐφ' ὅσον, καὶ ἐν τούτοις μᾶλλον ὁ ἕτερος αὐτῶν παρὰ τὸν ἕτερον ἐσφάλλετο. ἰδίᾳ δὲ Εὔδοξος τὸν αὐχένα τοῦ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ ἐν γόνασί φησιν ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ κεῖσθαι· ὅπερ ἐγγίζει τοῖς φαινομένοις.

Περὶ δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ, ὁ μὲν Ἄρατός φησιν οὕτως·

Ἄλλ

Ἄλλος δ' ἀντιόωντι νότῳ μέσον αἰγοκερῆα
Τέμνει, καὶ πόδας ὑδροχόου, καὶ κήτεος οὐρήν.
Ἐν δέ οἵ ἐστι λαγωός· ἀτὰρ κυνὸς οὐ μάλα πολλήν
Αἴνυται, ἀλλ' ὁπόσην ἐπέχει ποσίν. ἐν δέ οἱ Ἀργώ.
Καὶ μέγα Κενταύροιο μετάφρενον. ἐν δὲ τὸ κέντρον
Σκορπίου. ἐν καὶ τόξον ἀγαυοῦ τοξευτῆρος.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα πάντα συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις. οἱ μέντοιγε ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σκορπίου νοτιώτεροί εἰσι τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ πλεῖον ἢ μοι. η'. μᾶλλον οὖν τὰ μέσα τοῦ σκορπίου ἐπὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ κεῖται κύκλου. ὁ δὲ Εὔδοξος τὰ μὲν ἄλλα ὁμοίως αὐτῷ ἀποφαίνεται· τὸ δὲ ποταμοῦ τὴν καμπὴν φησὶ κεῖσθαι ἐπὶ τοῦ τροπικοῦ, καὶ τοῦ Κυνὸς τοὺς πόδας ἐπὶ τῆς οὐρᾶς. κεῖσθαι δ' ἐπ' αὐτοῦ φησιν καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἔχει ὁ Κένταυρος. ἀγνοεῖ δὲ καὶ τοῦτο. πολλῷ γὰρ νοτιώτερόν ἐστιν τὸ θηρίον τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ.

Περὶ δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ ὁ μὲν Ἄρατος οὕτω λέγει·

Σῆμα δέ οἱ κριὸς, ταύροιό τε γούνατα κεῖται.
Κριὸς μὲν κατὰ μῆκος ἐληλαμένος διὰ κύκλου·
Ταύρου δὲ σκελέων ὅσση περιφαίνεται ὀκλάξ.

ἐν δὲ πάνυ ἠγνόηται τὰ περὶ τὸν κριόν. ὅλος γὰρ βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ· μόνος δὲ ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν αὐτοῦ κείμενος ἀστὴρ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰσημερινοῦ φέρεται.

Ἑξῆς δέ φησιν·

Ἐν δέ τε οἱ ζώνη εὐφεγγέος Ὠρίωνος,
Καμπή τ' αἰθομένοιο ὕδρου· ἔνι οἱ καὶ ἐλαφρός
Κρητήρ· ἐν δὲ κόραξ.

ἡ μὲν οὖν τοῦ Ὠρίωνος ζώνη κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ· ἡ δὲ σπεῖρα τοῦ δράκοντος, καὶ ὁ κρατὴρ, καὶ ὁ κόραξ πολλῷ νοτιώτεροί εἰσι τοῦ ἰσημερινοῦ· πλὴν οἱ ἄκρα τὰ πρὸς τῇ οὐρᾷ τοῦ κόρακος συνεγγίζει τῷ ἰσημερινῷ·

—— Ἔνι δὲ (φησὶν) ἀστέρες οὐ μάλα πολλοί
Χηλάων· ἐν τῷ δ' Ὀφιούχου γούνατα κεῖται.

τῶν μὲν οὖν χηλῶν ὁ ἐν τῇ βορείᾳ χηλῇ λαμπρὸς ἀστὴρ μόνος συνεγγίζει τῷ ἰσημερινῷ· οἱ δὲ λοιποὶ πολλῷ νοτιώτεροί εἰσιν αὐτοῦ. τὰ δὲ γόνατα τοῦ Ὀφιούχου νοτιώτερά ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ· τὸ μὲν ἀριστερὸν μοι. γ' S'' τὸ δὲ δεξιὸν πλεῖον ἢ μοι. ι'.

Ἑξῆς δέ φησιν·

Οὐ μὰν αἰετὸς ἀπαμείρεται, ἀλλὰ μάλ' ἐγγύς
Ζηνὸς ἀητεῖται μέγας ἄγγελος· οἱ δὲ κατ' αὐτούς
Ἵππου κεφαλὴ, καὶ ὑπαυχένιον εἱλίσσονται.

συνεγγίζει δὲ καὶ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ. ὁ δὲ Εὔδοξος τὰ μὲν ἄλλα ὁμοίως εἴρηκεν· τῶν δὲ χηλῶν τὰ μέσα φησὶν ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ κεῖσθαι, καὶ τὴν τοῦ αἰετοῦ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα· καὶ δὲ ἵππου καὶ τὴν ὀσφὺν, καὶ ἔτι τῶν ἰχθύων τὸν βορειότερον αὐτῶν. οὔτε δὲ ὁ αἰετὸς ἐπιβάλλει τῷ ἰσημερινῷ, ὅ τε ἐπὶ τῆς ὀσφύος τοῦ ἵππου βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ πλεῖον ἢ μοι. γ' S''. ὅ γε μὴν βορειότερος τῶν ἰχθύων βορειότερός ἐστι τοῦ ἰσημερινοῦ ἔγγιστα μοι. ι'. ὁ δὲ Ἄτταλος περὶ τῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις κύκλοις ἀστέρων, τὸν μὲν κατὰ μέρος λόγον παραπέμπει, γράφει δὲ οὕτως· ἐν οἷς δὲ διασαφεῖ διὰ τίνων ἀστέρων ἕκαστος τῶν γ' παραλλήλων διήκει δ' ὃ παρέστημεν ὁλοσχερῶς, οὐ δυναμένων διέρχεσθαι τῶν κύκλων δι' ὧν φησιν ἀστέρων αὐτὸς διήκειν, διὰ τὸ παρηκολουθηκέναι σε τῶν τε διόπτρας ἐπισκεμμένον αὐτά, παρίημι τὴν διασάφησιν. ἐχρῆν μὲν οὖν ἰδίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν χάριν τῶν φιλομαθούντων, εἴπερ παρηκολούθει, ὑποδεῖξαι τίνες τε αὐτῶν νοτιώτεροι, καὶ βορειότεροι φαίνονται τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ, καὶ πόσῳ· ἔπειτα πρὸς τὸ αὐτὸ τοῦτο μόνον κατανοῆσαι, διότι οὐ φέρονται κύκλοι διὰ τῶν εἰρημένων ἀστέρων, οὐ χρεία διόπτρας. πολλῷ γὰρ τῶν μὲν νοτιωτέρων ὑπαρχόντων, τῶν δὲ βορειοτέρων, αὐτόθεν ἀναβλέψαντι φανερὸν γίνεται διότι οὐ δυνατὸν διὰ τῶν λεγομένων ἀστέρων γράφεσθαι οὔτε τὸν ἰσημερινὸν, οὔτε παράλληλόν τινα αὐτῷ κύκλον.

Hæc ſunt depravata.

Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων γ' κύκλων ὁ Εὔδοξος καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου κειμένους ἀστέρας διασαφεῖ, καὶ φησιν ἐπ' αὐτοῦ κεῖσθαι τόν τε ἀριστερὸν ὦμον τοῦ Ἀρκτοφύλακος, καὶ τὰ ἄνωθεν τοῦ στεφάνου, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ διὰ τῶν ἄρκτων ὄφεως· τῆς δὲ λύρας, καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ὄρνιθος τὰ ἄνωθεν· τοῦ δὲ Κηφέως τὸ στῆθος· τῆς δὲ Κασσιεπείας τὰ

Alius autem in oppoſitu auſtro medium Capricornum
Secat, & pedes Aquarii, & Ceti caudam.
Ineſt item ei Lepus; ceterũ Canis non valde magnam partem
Aufert: ſed quantam occupat pedibus. ineſt & Argo:
Et magnum Centauri dorſum. ineſt & aculeus
Scorpii. ineſt & arcus incluti Sagittarii.

hibernus Arati.

In his cetera quidem cum apparentibus conveniunt. verum quæ ſunt in aculeo ſcorpii ſtellæ, auſtraliores ſunt hiberno tropico partibus amplius 8. Verius itaque ſit medium ſcorpii in ipſo hiberno tropico ponere. At Eudoxus, cum in aliis ſimiliter atque ille ſentiat, flexum tamen fluminis in tropico ſitum eſſe dicit, & Canis pedes ad caudam. In eodem quoque Feram conſtituit, quam tenet Centaurus. In quo quidem & ipſe fallitur. Eſt enim Fera multo, quam hibernus tropicus, auſtralior.

Eudoxi tropicus idem.

De æquinoctiali circulo Arati verba ſunt:

XXV. Æquinoctialis circulus Arati.

Signum autem ei Aries, Taurique genua poſita ſunt.
Aries quidem in longitudinem ductus per circulum:
Tauri vero crurum quanta apparet geniculatio.

Hæc vero de Ariete imperite dicuntur. Totus enim æquinoctiali circulo borealior eſt, ſola excepta ſtella, quæ eſt in poſterioribus pedibus. hæc enim in circulo æquinoctiali vehitur.

Pergit Aratus:

Ibidem eſt & zona ſplendidi Orionis,
Et flexus ardentis hydræ. ineſt ei & levis
Crater. ineſt & Corvus.

Atqui Orionis eſt quidem in æquinoctiali zona poſita: Draconis vero ſpira, & Crater, atque Corvus longe ſunt auſtraliores æquatore. niſi quod partes illæ, quæ ſunt Corvi caudæ propiores, ad æquinoctialem accedunt.

—— *Inſunt autem,* ait, *ſtellæ non valde multæ*
Chelarum. inſunt & Ophiuchi genua.

Verum Chelarum lucida tantummodo ſtella, quæ eſt in borea chela, ad æquinoctialem accedit. ceteræ longe ſunt auſtraliores ipſo. Ophiuchi vero genua auſtraliora ſunt æquinoctiali; ſiniſtrum quidem partibus $3\frac{1}{2}$; dextrum vero amplius 10.

Secundum hæc Aratus,

Non tamen ab Aquila (inquit) *disjungitur: ſed valde prope*
Jovis volitat magnus nuntius. etiam juxta ipſum
Equinum caput, & cervix volvuntur.

Quæ ſunt veritati proxima. Eudoxus autem, cum in reliquis non diſſentiat, Chelarum medium ait in æquinoctiali ſitum eſſe; una cum ala ſiniſtra Aquilæ: nec non Equi lumbum, & Piſcium borealiorem. Verum nec Aquila contingit æquinoctialem, & quæ in lumbo eſt Equi, borealior eſt amplius partibus $3\frac{1}{2}$. borealior vero Piſcium æquinoctiali borealior eſt partibus circiter 10. Attalus autem omiſſa particulari diſputatione de his ſtellis, quæ in circulis inſunt, quos ſupra memoravimus, ita ſcribit: *Ea vero, in quibus explicat, per quaſnam ſtellas tranſeat quilibet trium parallelorum * * * * * * * * * cum ii circuli per eas tranſire ſtellas nequeant, quas ille deſcribit, enarrare idcirco nolui; quod eorum tu ſcientiam ex uſu, tractationeque dioptræ ſis aſſecutus.* Verum id in primis oportebat, vel ceterorum ejus doctrinæ ſtudioſorum gratia, ſiquidem intelligebat, exponere, quæ quantove ex iis ſtellis auſtraliores, vel borealiores eſſe viderentur æſtivo tropico. Deinde, ut id comprehendatur unum, per eas ſtellas, quæ percenſitæ ſunt, non duci circulos, nihil opus eſt dioptra. Cum enim aliæ haud paullo ſint auſtraliores; aliæ borealiores, ſtatim aſpectu ipſo perſpicuum eſt; neque circulum æquinoctialem, neque alterum æquidiſtantium per illas ipſas ſtellas poſſe perduci.

Item Eudoxi.

Præter ſuperiores illos circulos tres Eudoxus eas ſtellas deſcribit, quæ ſunt in arctico circulo: in eoque ſitum ait eſſe ſiniſtrum Arctophylacis humerum, & ſuperiora Coronæ, cum capite ſerpentis per Urſas tranſeuntis: item fidiculæ, ac dextræ alæ Cygni ſuperiores partes: Cephei quoque pectus; & ſuperiora Caſſiepeæ. Deinde ſub ante-

XXVI. Arcticus circulus Eudoxi, & Antarcticus.

terioribus majoris Urſæ pedibus, ac Leonis, uſque ad Arctophylacis humerum, auſtralior eſt ſemper apparente circulo Græciæ partibus amplius 4. Nam a boreali polo diſtat partibus 44, 15'. circulus vero ſemper apparens abeſt partibus 37. Porro ſuperiora Coronæ, ac Fidiculæ minus accurate deſignata ſunt. Non enim ſemper apparenti circulo vicina iſta ſunt; ſed utrumque longe eſt auſtralius. Nam borealior earum, quæ ſunt in Fidicula, diſtat a polo boreali partibus 49. caput vero ſerpentis Urſis interjecti auſtralius quidem eſt, ſed ſemper apparenti tamen circulo citimum eſt. Quippe auſtralior illarum, & in ſiniſtro ſita tempore abeſt a polo partibus 37, quot ſemper apparens circulus conſtat. Pectus autem Cephei apparente ſemper circulo eſt auſtralius, ut ſupra demonſtravimus. Dextræ alæ Cygni ſuperiores partes, & pes Caſſiepeæ in apparente circulo non feruntur. Etenim borealior earum, quæ in extrema ſunt ala dextra, diſtat a boreali polo partibus 40. borealior earum, quæ ſunt in Caſſiepea, & in pedibus ſita, abeſt ab eodem polo gradibus 38. Quin & majoris Urſæ pedes boreaiores feruntur ſemper apparente circulo; ſi quidem antecedens illorum a boreali polo removetur partibus fere 24. ſuccedens, partibus fere 25. Vere itaque pronuntiavit apparentem ſemper circulum tranſire inter Urſam, ac Leonem.

Antarcticus circulus Eudoxi. Jam in eo circulo, qui numquam apparet, quæ inſunt aſtra, non videntur omnino. Proxime autem abſunt, inquit, ab eo extremæ partes aquæ fluminis; & fundum Navis, ac gubernaculum. tum Fera; nec non Ara; item Sagittarii crus dextrum. quæ autem videtur ex Ægypto ſtella, in eodem continetur. Ex his quæcumque ſunt veritati proxima, extra controverſiam ſeponenda ſunt. De ea vero ſtella, quæ Canopus dicitur, non recte aſſerit, ipſam in apparente numquam circulo ferri. Eſt enim hæc auſtralior earum, quæ ſunt in gubernaculo, atque lucida, quæ a polo diſtat partibus 38½. At ſemper apparens Athenis circulus abeſt a polo partibus 37. in Rhodo vero, partibus 36. Conſtat igitur eamdem ſtellam borealiorem eſſe numquam apparente Græciæ circulo, ac ſupra terram videri poſſe; ut etiam circa Rhodum proſpicitur.

XXVII. Colurus tropicorum Eudoxi. Pergit Eudoxus eas explicare ſtellas, quæ in coluris inſunt, ac docet in horum altero ſitum eſſe medium Urſæ majoris, & Cancri; nec non Hydri collum, & de Navi quod puppem inter & malum intercedit. Deinde poſt ſemper latentem polum, caudam auſtralis Piſcis, & medium Capricorni pariter ac Sagittæ. eumdem præterea per Cygni collum, alamque dextram, ac per ſiniſtram Cephei manum deſcribi; tum per flexum Serpentis, ac ſecundum minoris Urſæ caudam.

De Urſa error ejuſdem. Enimvero de Urſa penitus aberrat. Hujus enim præcedentes in capite, & quæ in anterioribus pedibus, in Leonis dodecatemorio ſunt ſitæ. Quinam ergo fieri poſſit, ut mediam Urſæ in Cancri principio collocetur? At præcedentes in Hydri capite Cancri obtinent partes amplius decem. Planum eſt igitur, collum Hydri longiori adhuc ab eo circulo ſpatio diſtare.

XXVIII. Error item in Argo. Nam de Argo falſa ſunt quæ idem ille ſcripſit. In auſtralis vero Piſcis cauda præcedens maxime diſtat a primo partibus amplius 23. Tantumdem ergo abeſt ab eo, quem dixi, circulo, nec in eo movetur. At Sagitta quanta quanta eſt diſtat ab eodem circulo, nec ab eo media ſecatur. Nam præcedens in ipſa ſtella diſtat parte una. Quare bifariam ab illo circulo dividi non poteſt. Similiter & Cygnus totus ad orientem obverſus eſt ei circulo. Hujus enim præcedens, & in extremo roſtro ſita, diſtat parte 1½. Ea-

ἄνωθεν· ὥστε ὑπὸ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τῆς μεγάλης ἄρκτου, καὶ τοῦ λέοντος ἄχρι πρὸς τὸν ὦμον τοῦ Ἀρκτοφύλακος, * νοτιώτερός ἐστι τοῦ ἀεὶ φανεροῦ τοῦ ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις, πλεῖον ἢ μοι. δ΄. ἀπὸ γὰρ τοῦ βορείου πόλου [21] ἀπέχει μοι. * μδ΄, δ΄· ὁ δὲ ἀεὶ φανερὸς κύκλος ἀπέχει μοι. λζ΄. τὰ δὲ ἄνωθεν τοῦ στεφάνου, καὶ τῆς λύρας ἀλογιστότερον εἴρηται. οὐ γὰρ συνεγγίζει ταῦτα τῷ ἀεὶ φανερῷ κύκλῳ, ἀλλ' ἑκάτερον αὐτῶν πολλῷ νοτιώτερόν ἐστιν. ὁ μὲν γὰρ βορειότερος τῶν ἐν τῇ λύρᾳ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου μοι. μθ΄. [22] ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ μεταξὺ τῶν ἄρκτων ὄφεως νοτιωτέρα μὲν, ἐγγὺς δὲ τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου φέρεται. ὁ γὰρ νοτιώτερος αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου κείμενος, ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου μοι. λζ΄, ὅσας ὁ ἀεὶ φανερὸς κύκλος. τὸ δὲ Κηφέως τὸ στῆθος νοτιώτερόν ἐστι τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου, ὡς ἔμπροσθεν ὑποδεδείχαμεν. τὰ δὲ δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ὄρνιθος τὰ ἄνωθεν, καὶ ὁ τῆς Κασσιεπείας ὁ ποῦς, ἐπὶ τοῦ φανεροῦ κύκλου φέρεται. ὁ μὲν γὰρ βορειότερος τῶν ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι ἀπέχει ἀπὸ τοῦ βορείου κύκλου μοι. μ΄· ὁ δὲ βορειότερος τῶν ἐν τῇ Κασσιεπείᾳ, ὅς ἐστιν ἐν τοῖς ποσὶν, ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου μοι. λη΄. [23] Καὶ οἱ πόδες δὲ τῆς μεγάλης ἄρκτου βορειότεροι φέρονται τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου. ὁ μὲν γὰρ ἡγούμενος αὐτῶν ἀπέχει ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου περὶ μοι. κδ΄· ὁ δὲ ἑπόμενος περὶ μοι. κε΄. ἀληθῶς ἂν φαίη τὸν ἀεὶ φανερὸν φέρεσθαι μεταξὺ τῆς ἄρκτου, καὶ τοῦ λέοντος.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀεὶ ἀφανοῦς κύκλου τὰ μὲν ὑπ' αὐτοῦ φερόμενα ἄστρα οὐχ ὁρᾶται. ἔγγιστα δὲ, φησὶν, αὐτοῦ ἐστι τό τε ὕδατος τοῦ ποταμοῦ τὰ ἄκρα, καὶ τῆς Ἀργοῦς τὸ ἔδαφος, καὶ τὸ πηδάλιον· εἶτα τὸ θηρίον, καὶ τὸ θυμιατήριον· ἔτι δὲ τοῦ τοξότου τὸ δεξιὸν σκέλος· ὁ δὲ ἐξ Αἰγύπτου ὁρώμενος ἀστήρ ἐστιν ἐν αὐτῷ. τούτων δὲ τὰ μὲν ἄλλα, ἐπεὶ κατὰ συνεγγισμὸν εἴρηται, οὐκ ἂν διενέγκοιτο· ὁ δὲ καλούμενος Κάνωβος οὐκ ὀρθῶς λέγεται ἐν αὐτῷ τῷ ἀφανεῖ κύκλῳ φέρεσθαι. ἔστι γὰρ οὗτος ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ πηδαλίῳ, καὶ λαμπρός. [24] ἀπέχει δὲ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοι. λη΄ S΄΄. ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις ἀφανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοι. λζ΄. ὁ δὲ ἐν Ῥόδῳ περὶ μοι. λς΄. δῆλον οὖν ὅτι ὁ ἀστὴρ οὗτος βορειότερός ἐστι τοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀφανοῦς κύκλου, καὶ δύναται ὑπὲρ γῆς φερόμενος βλέπεσθαι· καὶ δὴ καὶ θεωρεῖται ἐν τοῖς περὶ τὴν Ῥόδον τόποις.

Πάλιν δὲ ὁ Εὔδοξος ἀναγράφει καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν κολούρων λεγομένων κύκλων κειμένους ἀστέρας, καί φησιν ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς αὐτῶν κεῖσθαι τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἄρκτου, καὶ τοῦ καρκίνου τὸ μέσον, καὶ τὸν αὐχένα τοῦ ὕδρου, καὶ τῆς Ἀργοῦς τὸ μεταξὺ τῆς τε πρύμνης καὶ τοῦ ἱστοῦ. εἶτα μετὰ τὸν ἀφανῆ πόλον τὴν οὐρὰν τοῦ νοτίου ἰχθύος, καὶ τὸ μέσον τοῦ αἰγοκέρω, καὶ τὸ μέσον τοῦ οἰστοῦ. ἔτι δὲ ὄρνιθος διὰ τοῦ αὐχένος, καὶ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Κηφέως γράφεσθαι αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς καμπῆς τοῦ ὄφεως, καὶ παρὰ τὴν οὐρὰν τῆς μικρᾶς ἄρκτου.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἄρκτου ὁλοσχερῶς ἀγνοεῖ. οἱ γὰρ προηγούμενοι αὐτῆς, οἵ ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ οἱ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις ποσὶν, ἀμφότεροι ἐν τῷ τοῦ λέοντος δωδεκατημορίῳ κεῖνται. πῶς οὖν δυνατὸν τὸ μέσον τῆς ἄρκτου ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ καρκίνου κεῖσθαι; οἱ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ὕδρου ἡγούμενοι ἐπέχουσι καρκίνου πλεῖον ἢ μοι. ι΄. δῆλον οὖν ὅτι πολλῷ πλέον ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου ὁ αὐχὴν τοῦ ὕδρου.

Περὶ δὲ τῆς Ἀργοῦς οὐχ ὑγιῶς εἴρηται. τῶν δ' ἐν τῇ οὐρᾷ τοῦ νοτίου ἰχθύος μάλιστα ὁ ἡγούμενος ἀπέχει τοῦ α΄ πλεῖον ἢ μοι. κγ΄. τοσοῦτον ἄρα ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου, καὶ οὐκ ἐπ' αὐτοῦ φέρεται. ὁ δὲ οἰστὸς ὅλος ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου, καὶ οὐ μέσος τέμνεται ὑπ' αὐτοῦ. ὁ γὰρ ἡγούμενος ἐν αὐτῷ ἀστὴρ ἀπέχει ἀπὸ μοι. * α΄. οὐκ ἄρα δυνατὸν διχοτομεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ προειρημένου κύκλου. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὄρνις ὅλος πρὸς ἀνατολὰς κεῖται τοῦ εἰρημένου κύκλου. ὁ γὰρ ἡγούμενος ἐν αὐτῷ, καὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ ῥύγχους ἀπέχει μοι. α΄ S΄΄.

* Deeſt, opinor, aliquid.

* γρ. μοι. δ΄.

* γρ. ἀπὸ τοῦ α΄.

21 Ἀπέχει μοι. μδ΄.) Scribe, ut eſt in margine, μοι. δ΄. Nam altera corrupta eſt, ut Hipparchus ipſe demonſtrat.

22 Ἡ δὲ κεφαλὴ.) Non ſolum mendoſus, ſed mutilus etiam hic locus eſt. Primum pugnare ſecum Hipparchus, ut ſe habet modo, videtur. Nam caput Draconis auſtralius facit Arctico Græciæ circulo; & idem tamen præciſe in eo circulo reponit. ſiquidem utrumque gradibus ſeptem & triginta diſtat a polo. Præterea cum duo ſidera propoſuiſſet, quæ ab Arctico circulo, ubi ea collocarat Eudoxus, longius erant ad auſtrum remota; ſuperiora coronæ pariter, ac lyræ, ubi de ambobus ſingillatim probare cœpit; unius lyræ meminit: de corona ne litteram quidem fecit. Deſunt igitur illa, quibus quot partibus a polo corona diſtaret, aperuit. Finge Hipparchum ita ſcripſiſſe: poſt illa ἀπὸ τοῦ βορείου πόλου μοι. μθ΄. ὁ δὲ βορειότερος τῶν ἐν τῷ στεφάνῳ, μοι. νγ΄. ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ διὰ τῶν ἄρκτων ὄφεως ἐπὶ τοῦ ἀεὶ φανεροῦ κύκλου φέρεται. Borealior coronæ Hipparchi tempore diſtabat a polo gradibus amplius 53, ex noſtris tabulis. ſic & lyræ borealius partibus ab eodem polo aberat 51.

23 Καὶ οἱ πόδες δέ.) Falſo. Vide cap. III, libri III.

24 Ἀπέχει δὲ αὐτός.) Canobus Eudoxi ſæculo, ut & Hipparchi præciſe diſtabat a polo auſtrali partibus 38, 10', ex noſtris tabulis.

Quæ deinceps in duobus libris traduntur ab Hipparcho de συνανατολαῖς, & συγκαταδύσεσι, ea plus otii, operæque poſtulant, ut ad noſtrarum tabularum fidem exigantur. cujus rei cum in multis jam periculum feciſſemus, plura nos elaborare infiniti, ac moleſti operis magnitudo deterruit. Nam & in ipſis in ſtellis, quas deſignat Hipparchus, inveſtigandis, atque e Ptolemæi, aut Tychonis laterculo ſeligendis non parum negotii eſt & , ubi certi aliquid extricaveris, innumerabilis ortuum, & occaſuum expedienda varietas; quæ vel acerrimum quemlibet cupidiſſimumque frangere, ac delaſſare poſſit. Hac igitur commentationis iſtiuſmodi facta, cetera Hipparcheæ doctrinæ, quæ quidem ſcire pluſimum ex omnibus interſit, fere in noſtris Diſſertationibus explicata reperies.

Priuſquam vero manum de tabula tollemus, libet hic ex Aetio breve parapegma deſcribere, in quo ortus, occaſuſque ſtellarum aliquot expreſſit, ea Juliano, ut videtur, Kalendario ſumptos. Nam ea res ad noſtras Diſſertationes non inutilis erit & cum hoc Aetii Hemerologio comparari poterit noſtrum illud, quod ex Ovidio, Columella, & Plinio ſupra pag. 60 confecimus.

Digitized by Google

ᾱ S''. τῶν δὲ ἐν ἄκρῳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι ὁ μάλιστα πρὸς δύσιν κείμενος ἀπέχει τοῦ α´ οὐ πλεῖον ἢ μοι. ϛ´ S''. οὐκ ἄρα δύναται οὐδὲ ὁ αὐχὴν τοῦ Ὄρνιθος, οὔτε ἡ δεξιὰ πτέρυξ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κύκλου κεῖσθαι.

Τοῦ γε μὴν Κηφέως ἡ ἀριστερὰ χεὶρ πολὺ ὅλως παραλλάσσει τὸν εἰρημένον κύκλον πρὸς ἀνατολάς. οἱ γὰρ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, οἱ ἡγούμενοι μάλιστα, τοῦ Ὑδροχόου ἐπέχουσι πλεῖον ἢ μοι. ι´. ὁ δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ λαμπρὸς ἀστήρ, ὁ ἐν τῷ ὤμῳ, ὅν τινες τιθέασι, τοῦ Ὑδροχόου, ἐπέχει μοι. κε´. παρὰ μικρὸν ἄρα β´ ζῳδίοις παραλλάσσει. περὶ μέντοι τῆς καμπῆς τοῦ Ὄφεως, καὶ τῆς οὐρᾶς τῆς μικρᾶς ἄρκτου ὀρθῶς ἀποφαίνεται.

Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ κολούρῳ φησὶ κεῖσθαι ὁ μὲν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ Ἀρκτοφύλακος, * καὶ μέσον αὐτὸν κατὰ μῆκος. ἔπειτα μέσας τὰς χηλὰς κατὰ πλάτος· καὶ τοῦ Κενταύρου τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ τὰ ἐμπρόσθια γόνατα. μετὰ δὲ τὸν ἀφανῆ πόλον, παρελιγμὸν τοῦ ποταμοῦ, καὶ κήτους τὴν κεφαλήν, καὶ τὰ κατὰ τὰ νῶτα κατὰ πλάτος, καὶ τοῦ Περσέως τὴν κεφαλήν, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα.

* ἴσ. τὸ.

Ἡ μὲν οὖν ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου ὡς ἥμισυ μέρος ζῳδίου· καὶ οὐκ ἐπ' αὐτοῦ φέρεται τοῦ διὰ τῶν ἰσημερινῶν σημείων κύκλου, ὡς Εὔδοξός φησιν. ὁ γὰρ ἡγούμενος τῶν ἐν αὐτῇ ἐπέχει χηλῶν πλεῖον ἢ μοι. ιγ´. ἀγνοεῖ δὲ καὶ μέσον αὐτοῦ τὸ σῶμα κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ εἰρημένου κύκλου τέμνεσθαι λέγων. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπέχει χηλῶν περὶ μοι. ιϛ´ καὶ δίμοιρον· ὁ δὲ ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ ἐπέχει χηλῶν περὶ μοι. κδ´ S'' δ´. ὁ δὲ ἐν τῇ ζώνῃ λαμπρός, ἐπέχει χηλῶν περὶ μοι. ιδ´ καὶ γ´. ὁ δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τοῦ Κενταύρου, ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου περὶ δ´ μέρος ζῳδίου· ἐπέχει γὰρ χηλῶν μοι. η´. ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ κήτους ὑπολείπεται μὲν τοῦ προειρημένου κύκλου, οὐ πολὺ δέ. ὁ γὰρ σύνδεσμος τῶν ἰχθύων, ὁ κείμενος μετὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ κήτους ἐπὶ τοῦ λοφίου αὐτοῦ, ἐπέχει κριοῦ μοι. γ´, δ´. καὶ μὴν οὐδὲ τὰ τοῦ κριοῦ τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ εἰρημένου κύκλου κεῖται, ἀλλὰ ὑπολείπεται πλεῖον ἢ τρίτον μέρος ζῳδίου. ὁ γὰρ ἐν μέσῳ τῷ νώτῳ αὐτοῦ κείμενος ἀστὴρ ἐπέχει κριοῦ μοι. ια´ S''. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ Περσέως ἥ τε δεξιὰ χείρ, καὶ κεφαλὴ ὑπολείπεται τοῦ εἰρημένου κύκλου περὶ τρίτον μέρος ζῳδίου.

rum vero, quæ in extremitate ſunt alæ dextræ, quæ ad occidentem maxime ſpectat, abeſt a priori parte non amplius $6\frac{2}{3}$. Non poteſt igitur ne collum quidem Cygni, neque dextra ejus ala in illo circulo collocari.

Jam ſiniſtra Cephei manus longe ab eodem circulo declinat ad orientem. Nam quæ ſunt in illius capite, præſertim antecedentes, Aquarii partem obtinent amplius decimam. Lucida vero, quæ eſt in ſiniſtra manu, quam humero quidam attribuunt, Aquarii obtinet partem 25. Propemodum ergo ſignorum duorum intervallo declinat. De flexu Serpentis, & cauda minoris Urſæ recte ille ſtatuit.

In altero coluro ſitam eſſe ſcribit ſiniſtram Arctophylacis manum, ac per mediam ipſam tranſire ſecundum longitudinem. deinde Chelarum mediam ſecundum latitudinem. Centauri præterea dextram manum, & anteriora genua. poſt numquam apparentem polum, flexum fluminis, & Ceti caput, & Arietis terga ſecundum latitudinem: Perſei caput cum dextra manu. XXIX. Colurus æquinoctiorum Eudoxi.

Atqui læva manus Arctophylacis abeſt ab iſto circulo intervallo fere dimidii ſigni: nec in ipſo circulo ſita eſt, qui per æquinoctialia puncta tranſit; ut Eudoxus affirmat. Etenim antecedens earum, quæ in illa ſunt, Chelarum obtinet partem amplius 13. Præterea in eo quoque hallucinatus eſt, quod medium corpus illius, ſecundum longitudinem, ab eo, quem diximus, ſecari circulo putat. Etenim quæ eſt in ejus capite ſtella, Chelarum partem obtinet circiter $16\frac{2}{3}$. quæ in dextro pede, Chelarum circiter 24, 45′. quæ in zona eſt lucida, Chelarum fere partem 14, 20′. quæ in dextra Centauri manu, abeſt ab illo circulo quadrante circiter ſigni. Nam Chelarum partem obtinet 8. Caput porro Ceti diſtat quidem ab eodem circulo; ſed non magno ſpatio. Quippe nodus Piſcium, qui poſt caput Ceti poſitus eſt, in ejuſque cervice, obtinet Arietis partem 3, 15′. Sed nec Arietis terga in illo eodem circulo collocanda ſunt; a quo amplius ſigni triente diſtant. Nam quæ ſtella ineſt in medio illius tergo, Arietis obtinet partem amplius $11\frac{2}{3}$. Sic & Perſei tam dextra manus, quam caput abſunt ab eodem circulo unius ſigni circiter triente.

Ι Π Π Α Ρ Χ Ο Υ

ΤΩΝ ΑΡΑΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΥΔΟΞΟΥ

ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ Β.

H I P P A R C H I

E N A R R A T I O N U M

A D A R A T I, E T E U D O X I

P H Æ N O M E N A

L I B E R S E C U N D U S.

I. NUNC ad ea, quæ de Arati, & Eudoxi phænomenis diſputata ſunt hactenus, tractationem adjungemus orientium, occidentiumve cum ſideribus zodiaci partium; ut tum illa demonſtremus, in quibus ambo veritatem aſſecuti ſunt; tum quæ ab experientiam alienæ fide prodiderunt.

In primis Aratus explicare volens, quemadmodum ex ortu occaſuque ſiderum certa noctis hora colligi poſſit, his verſibus expreſſit:

Nec ſane contemnendam obſervanti diem fuerit,
Partium conſiderare quando oriantur ſingulæ.
Semper enim cum illarum una oritur ipſe
Sol. has vero deprehenderis maxime
In ipſas intuens. Verum ſi nubibus obſcuræ
Sint: vel monte occultatæ oriantur;
Indicia orientibus idonea facito.
*Ipſe autem maxime ab * extremis utrimque ſuppeditaverit*
Oceanus; qui multa circumvolvit ſibi ipſi
Ab infimo, quum illarum volvat unamquamque.

* Id eſt ab ortu & occaſu.

Arati opinio. Hic igitur affirmat, ſic a nobis potiſſimum horam inveſtigari poſſe, ſi duodecim ipſorum zodiaci ſignorum quodlibet exoriri videamus. Etenim qui quo in zodiaci ſigno, & quanam ejus parte Sol verſetur intelligat, nec ignoret ſex per omnem noctem aſcendere ſigna; eum vero nullo negotio putabat ex ortu ſigni de noctis hora conjecturam poſſe facere. Sin autem vel montibus, vel nubibus interpoſitis, oriens ſignum proſpici nequeat, reliquis e ſtellis, quæ extra zodiacum ſitæ, horizonti citimæ ſunt, oriens ſignum deprehendi poſſe; ſi hoc animadverterimus, cujuſmodi ſidera cum unoquoque ſigno ortum, occaſumque faciant.

II. Refellitur hoc loco Arati ſententia. Sed in eo primum hallucinatur, quod exiſtimet ad inveſtigandam noctis horam ſatis eſſe ratiocinando colligere, quot ad ortum Solis adhuc ſigna ſuperſint. Tum id enim verum foret, ſi æquali tempore ſignum quodvis oriretur. Quoniam vero latum diſcrimen eſt in duodecim ſignorum ortibus: qui ratione ille uti velit, horam noctis aſſequi nullo modo poterit. Sed illud mirari ſubit, quomodo huic etiam doctrinæ ſubſcriptor Attalus accedat. Ita quippe loquitur: *In ſequentibus porro demonſtrare conatur qua ratione quiſpiam e ſideribus noctarnam horam conjectari poterit. Nam cum ſit noctis initium Solis occaſus: Sol autem duodecim ſignorum ſemper in aliquo verſetur; perſpicuum eſt, qui id cognoverit, in quo ſigno Sol poſitus ſit, & qua ejus ſigni parte, facile animadverſurum eſſe, quod ſignum, & qua*

ΤΟῖς προειρημένοις, ὦ Αἰσχρίων, περὶ τῶν ὑπὸ Ἀράτου καὶ Εὐδόξου κατηγορουμένων ἐν τοῖς φαινομένοις, συνάψομεν νῦν τὸν περὶ συνανατολῶν, καὶ συγκαταδύσεων τῶν ἄστρων λόγον, ὑποδεικνύντες ὅσα τε δεόντως ὑπ' αὐτῶν εἴρηται, καὶ ἐν οἷς διαφωνοῦντες ὁ πρὸς τὰ φαινόμενα τὰς ἀποφάσεις πεποίηνται.

Πρῶτον μὲν οὖν ὁ Ἄρατος ὑποδεῖξαι βουλόμενος πῶς ἐκ τῆς ἀνατολῆς, καὶ τῆς δύσεως τῶν ἄστρων ἐπιγνωσόμεθα τὴν ὥραν τῆς νυκτός, λέγει οὕτω·

Οὔ κεν ἀτέκμαρτος δεδοκημένῳ ἤματος εἴη
Μοιράων σκέπτεσθαι, ὅτ' * ἀντέλλωσιν ἑκάστη.
Αἰεὶ γὰρ ταῖσιν γε μιῇ συνανέρχεται αὐτὸς
Ἠέλιος· τὰς δ' ἄν κε περισκέψαιο μάλιστα
Εἰς αὐτὰς ὁρόων. ἀτὰρ ἂν νεφέεσσι μελαινοῖς
Γίνοιτ', ἢ ὄρεος κεκρυμμέναι ἀντέλλοιεν·
Σήματ' ἐπερχομένῃσιν ἀρηρότα ποιήσασθαι.
Αὐτὸς δ' ἂν μάλα τοι κεράων ἑκάτερθε διδοίη
Ὠκεανός, τά τε πολλὰ περιστρέφεται οἷ αὐτῷ
Νειόθεν, ὁππόταν κείνων φορέῃσιν ἑκάστην.

* γρ. ἀντέλλῃσιν ἑκάστη.

φησὶν ἂν ἐν τούτοις μάλιστα μὲν ἡμᾶς ἐπιγνώσεσθαι τὴν ὥραν, ἐὰν αὐτῶν τι τῶν ιβ´ ζῳδίων θεωρῶμεν ἀνατέλλον. τὸ γὰρ γινώσκοντα ἐν ᾧ ἐστι ζῳδίῳ ὁ ἥλιος, καὶ καθ' ὃ μέρος αὐτοῦ, καὶ διότι ἐν πάσῃ νυκτὶ ἓξ ζῴδια ἀνατέλλει, ῥᾳδίως ὑπολαμβάνει συνιδεῖν ἐκ τοῦ ἀνατέλλοντος ζῳδίου τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν. εἰ μέντοι γε ὑπὸ ὄρη, ἢ ὑπὸ νέφη, μὴ ᾖ φανερὸν τὸ ἀνατέλλον ζῴδιον, ἐκ τῶν λοιπῶν ἀστέρων, τῶν ἐκτὸς τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, κειμένων δ' ἐγγὺς τοῦ ὁρίζοντος, ἐπιγνώσεσθαι ἡμᾶς τὸ ἀνατέλλον ζῴδιον, ἐὰν ἴδωμεν ποῖα τῶν ἄστρων ἑκάστῳ ζῳδίῳ συνανατέλλει, ἢ συγκαταδύνει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἀγνοεῖ ὑπολαμβάνων ἀρκεῖν πρὸς τὸ τὴν ὥραν ἐπιγνῶναι τῆς νυκτὸς τὸ συλλογίσασθαι πόσα ἔτι ζῴδια καταλείπεται ἕως τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς. τοῦτο γὰρ ἐγίνετο εἰ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἓν ἕκαστον τῶν ζῳδίων ἀνέτελλεν. ἐπεὶ δὲ μεγάλην εἶναι συμβαίνει διαφορὰν ἐν ταῖς ἀνατολαῖς τῶν ιβ´ ζῳδίων, ἀγνοήσει τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν ὁ τῷ προειρημένῳ συλλογισμῷ χρώμενος. μάλιστα δ' ἄν τις θαυμάσειε πῶς καὶ ὁ Ἄτταλος συγκατατίθεται αὐτῷ· λέγει γὰρ τὸν τρόπον τοῦτον· ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις πειρᾶται ὑποδεικνύειν, πῶς ἄν τις ἐκ τῶν ἄστρων δύναιτο τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἐπιγινώσκειν. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίου δύσις· ὁ δὲ ἥλιος αἰεὶ ἔν τινι τῶν ιβ´ ζῳδίων ἐστί, δῆλον ὅτι τῷ γινώσκοντι ἐν τίνι τε ζῳδίῳ ὁ ἥλιός ἐστι, καὶ ἐν πόσῃ μοίρᾳ τοῦ ζῳδίου, ῥᾴδιόν ἐστιν ἐπιγνῶναι, τί

ποῖον

ἴδιον ζῴδιον ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλει, καὶ ποίᾳ μοίρᾳ. τῇ γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατεχομένῃ μοίρᾳ ἡ κατὰ διάμετρον κειμένη τὴν ἀνατολὴν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς ποιεῖται. τοῦτο δὲ προεγνωκώς, καὶ ἐπεγνωκώς, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ ς´ ζῴδια πρὸς τῇ ἀνατολῇ ἀνέρχεται, γνώσεται καὶ πόσον τῆς νυκτὸς παρεληλυθός ἐστι, καὶ πόσον τὸ λοιπόν ἐστι τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς.

Μίαν δὲ τοιαύτην λέληθεν ἀμφοτέρους αὐτούς, ὅτι οὐδ' ἂν αὐτὸ τὸ ζῴδιον βλέπῃ τις ἀνατέλλον, δυνατός ἐστιν ἀκριβῶς τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς συλλογίσασθαι κατὰ τὸν προειρημένον τρόπον. εἰ μὲν γὰρ ἕκαστον τῶν ἠστερισμένων, καὶ βλεπομένων ζῳδίων συνεπληροῦτο καθ' ἓν δωδεκατημόριον τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, παρ' αὐτὴν μόνην τὴν ἐν τῇ ἀνατολῇ τῶν χρόνων ἀνισότητα διεπίπτομεν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τοῖς δωδεκατημορίοις ἴσα ἐστὶ τὰ φαινόμενα ζῴδια· οὐδ' ἐν τοῖς ἰδίοις κεῖται τόποις ἅπαντα· ἀλλὰ τινὰ μὲν αὐτῶν ἐλάσσονά ἐστι τοῦ δωδεκατημορίου, τινὰ δὲ πολλῷ μείζονα· καθάπερ εὐθέως ὁ μὲν καρκίνος οὐδὲ τὸ τρίτον μέρος ἐπέχει τοῦ δωδεκατημορίου· ἡ δὲ παρθένος καὶ τοῦ λέοντος, καὶ τῶν χηλῶν ἐπιλαμβάνει· ὁ δὲ ἰχθὺς ὁ νοτιώτερος ὅλος σχεδὸν ἐν τῷ τοῦ ὑδροχόου κεῖται δωδεκατημορίῳ· πῶς ἂν ἔτι δύναιτο ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν δώδεκα ζῳδίων ἀνατολῆς, τὴν νυκτὸς ὥραν συλλογίσασθαι; ὅπου δέ τινα αὐτῶν μηδὲ ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ τυγχάνῃ ὅλα κείμενα, ἀλλὰ πολὺ βορειότερα· καθάπερ ἔχει ὅ τε λέων, καὶ ὁ βορειότερος τῶν ἰχθύων· δῆλον ὅτι πολὺ μᾶλλον ἀγνοήσει τὴν ὥραν ὁ ἐκ τῆς ἀνατολῆς τῶν φαινομένων ζῳδίων συλλογιζόμενος αὐτήν.

* ſ. ὄντι τοῦ. Εὐθέως ἂν * τοῦ ἠστερισμένου καρκίνου ἀνατεταλκότος, ἡ τοῦ λέοντος κεφαλὴ ἀναφέρεται ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὁρίζοντι, συνανατελλούσης αὐτῇ τῆς η´ μοίρας τοῦ καρκίνου· ὁ Ἄρατος οὖν ἑωρακὼς τὴν κεφαλὴν τοῦ λέοντος ἀνατέλλουσαν, καὶ ὑπολαμβάνων τὸ κατὰ τὸν λέοντα δωδεκατημόριον ἀναφέρεσθαι, τρισὶν ὅλοις ἡμιωρίοις ἀγνοήσει. πάλιν ὁ μὲν σκορπίος ἄρχεται μὲν δύνειν ἀνατέλλοντος κριοῦ μοίρας τρισκαιδεκάτης μέσης· ὅλος δὲ ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα γίνεται ἀνατέλλοντος τῆς ς´ μοίρας τοῦ ταύρου· ἀποδεδείχαμεν γὰρ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν τοῖς περὶ τῶν συνανατολῶν. δῆλον οὖν ὅτι χωρὶς τοῦ ἐν ἀνίσοις χρόνοις τὰ ιβ´ ζῴδια ἀναφέρεσθαι, ἔτι τε καὶ ἀνισομεγέθη εἶναι τὰ ζῴδια, καὶ ἀτάκτως κεῖσθαι, πολὺ διαμαρτάνεται τῆς ὥρας ὁ πρὸς τὴν τῶν φαινομένων ἀναφορὰν τῶν ιβ´ ζῳδίων τὸν συλλογισμὸν ποιούμενος. ὅτι μὲν οὖν οὐδὲ ἀκριβῶς, οὐδὲ ἐγγύς, τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν ἐπιγνώσονται οἱ εἰς τὰ πρὸς τῇ ἀνατολῇ ζῴδια ἀναβλέψαντες, ἐκ τῶν εἰρημένων ἐστὶ φανερόν.

Ἑπόμενοι δὲ ἰσοθέμενοι τὰς συνανατολὰς αὐτῷ, καὶ τὰς ἀντικαταδύσεις τῶν ἄστρων πρὸς τὰ δωδεκατημόρια τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου πραγματεύεσθαι, καὶ μὴ πρὸς τὰ ἠστερισμένα, ἐπισκεψόμεθα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σύμφωνα, ἢ διάφωνα λεγόμενα πρὸς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα. προδιειλήφθω δὲ πρῶτον ὅτι τὴν διαίρεσιν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ὁ μὲν Ἄρατος ποιεῖται ἀπὸ τῶν τροπικῶν τε, καὶ ἰσημερινῶν σημείων ἀρχόμενος· ὥστε ταῦτα τὰ σημεῖα ἀρχὰς εἶναι ζῳδίων· ὁ δὲ Εὔδοξος οὕτω διῄρηται, ὥστε τὰ εἰρημένα σημεῖα μέσα εἶναι τὰ μὲν τοῦ καρκίνου, καὶ τοῦ αἰγόκερω· τὰ δὲ τοῦ κριοῦ, καὶ τῶν χηλῶν. ὁ μὲν οὖν Ἄρατος ὅτι τίθησι μάλιστα φανερὸς γίνεται τὰ εἰρημένα σημεῖα ἐν ταῖς ἀρχαῖς τιθεὶς τῶν κατ' αὐτὸν δωδεκατημορίων. περὶ γὰρ τῶν δ´ κύκλων λέγων, δύο τῶν τροπικῶν, καὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ τοῦ ζῳδιακοῦ, τοὺς μὲν γ´ φησὶν ἀνατέλλειν τε, καὶ δύνειν παραλλήλους ἑαυτοῖς· καὶ ἕκαστον αὐτῶν καθ' ἓν, καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀνατέλλειν, καὶ πάλιν δύνειν· τὸν δὲ ζῳδιακὸν ἐν τῇ τοσαύτῃ περιφερείᾳ τοῦ ὁρίζοντος τὰς ἀνατολάς, καὶ δύσεις ποιεῖσθαι, ἐφ' ὅσην παραχωρεῖ ἐν αὐτῷ ἀπὸ τῆς τοῦ αἰγόκερω ἀνατολῆς, ἕως τῆς τοῦ καρκίνου ἀνατολῆς. λέγει δὲ οὕτως·

Καὶ τοὶ μὲν ἀντέλλουσί τε, καὶ ἀντία νειόθι δύνει,
Πάντες παραβλήδην· μία δέ σφισιν ἐστὶν ἑκάστῳ
Ἑξείης ἑκάτερθε καταδυσίς, ἀντολίη τε.
Αὐτὰρ ὅγ' Ὠκεανοῖο τόσον παραμείβεται ὕδωρ,
Ὅσσον ἀπ' αἰγοκερῆος ἀνερχομένοιο μάλιστα,
Καρκίνον εἰς ἀνιόντα κυλίνδεται. ——

Δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι τὰ τροπικὰ σημεῖα ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑποτίθεται. τὸ μὲν, ἐν τῇ τοῦ καρκίνου· τὸ δ', ἐν τῇ τοῦ αἰγόκερω. τὴν γὰρ ὑπὸ τούτων τῶν σημείων ἐν ταῖς ἀνατολαῖς αὐτῶν ἀποτεμνομένην τοῦ ὁρίζοντος περιφέρειαν ὁ ζῳδιακὸς ἀνατέλλων ἐπιπορεύεται. δόξαι δ' ἂν ἐμφαίνειν τοῦτο καὶ ἐξ ὧν περὶ τοῦ λέοντος λέγων, φησίν·

Ἔνθα μὲν ἠελίοιο θερειόταται εἰσὶ κέλευθοι·
Αἱ δέ που ἀσταχύων κεναὶ φαίνονται ἄρουραι,
Ἠελίου τὰ πρῶτα συνερχομένοιο λέοντι.

περὶ γὰρ τὴν τοῦ Κυνὸς ἀνατολὴν τὰ καύματα μάλιστα γίνεται. αὕτη δὲ γίνεται μετὰ λ´ ἔγγιστα ἡμέρας ἀπὸ τῆς θερινῆς τροπῆς. μετὰ τοσαύτας ἄρα ἡμέρας ἔγγιστα κατ' αὐτὸν ὁ ἥλιος

ſui parte ſub initium noctis oriatur. Quippe pars ei, quam Sol obtinet, ex diametro reſpondens, ineunte nocte conſcendet. Hoc quiſquis ante didicerit, & cognorit, in omni nocte ſex ab oriente ſigna conſurgere, non ignorabit quanta pars noctis tranſacta fuerit, & quantum ex ea ad ortum uſque Solis ſuperſit.

Præterea hoc ambo illi nequaquam animadverterunt, tametſi illud ipſum ſignum exortum jam eſſe viderit quiſpiam, non poſſe tamen ratione iſta, quam diximus, certam noctis horam cognoſcere. Etenim ſi conſtellatarum, & aſpectabilium imaginum quælibet parte una duodecima zodiaci definiretur, ſola temporum in ortibus inæqualitas errorem nobis offerret. Sed quoniam neque cum ſegmentis ipſis adæquantur quæ a nobis cernuntur imagines, neque propriis in locis ſitæ ſunt omnes: ſed quædam dodecatemorio ſuo minores; quædam majores multo ſunt: ut exempli cauſſa, Cancer ne tertiam quidem ſegmenti ſui partem occupat; contra Virgo de Leone, ac Chelis decerpit aliquid; Piſcium auſtralior totus fere in Aquarii dodecatemorio poſitus eſt: qui fieri poteſt, ut ex ejuſmodi ſignorum duodecim exortu noctis hora colligatur? Cum autem ex illis etiam aliqua zodiaco circulo non tota contineantur, ſed multo borealiora ſint, velut Leo & Piſcium borealior; evidens eſt, illorum rationem ab ortu apparentium imaginum aberraturam eſſe longius.

Primum enim ſtellata Cancri imagine jam exorta, Leonis caput in eo, quem ſtatuimus, horizontem conſcendit una cum octava parte Cancri. Igitur Aratus Leonis caput oriri proſpiciens, ac Leonis dodecatemorium putans aſcendere, ſeſquihora integra falletur. Item Scorpius occidere incipit oriente parte 13 media Arietis: totus vero ſub horizontem conditur oriente ſexta Tauri parte. quæ nos omnia in noſtra de coortibus diſputatione demonſtravimus. Apparet ergo, non ſolum quod duodecim imagines inæqualibus temporibus aſcendunt; ſed etiam quod aliis aliæ majus ſpatium occupant, & ſine ordine collocatæ ſunt; plurimum in æſtimanda hora deceptum iri, qui ex apparentibus ſimulacris ſignorum duodecim conjectari voluerit. Horam itaque noctis nec exacte poſſe, neque proxime deprehendi, ſi ortivum ſignum intueamur, ex iis, quæ ſunt dicta, liquido conſtat. III.

Deinceps igitur, ut hoc ſumamus, coortus ab illo ſiderum, oppoſitoſque deſcenſus ad zodiaci circuli ſegmenta, non ad ſtellatas imagines eſſe deſcriptos; videamus quidnam in iſtis conſentanee iis, quæ videntur in mundo, vel diſſentanee ſit dictum. In quo primum illud intelligendum eſt, zodiaci circuli partitionem ab Arato ſic inſtitui, ut a Tropicis, & æquinoctialibus punctis incipiat, eaque ſint initia ſignorum. Eudoxus autem ita dividit, ut illa puncta media ſint, illa Cancri, & Capricorni; hæc Arietis, & Chelarum. Quod ad Aratum ſpectat, ſatis ex iis oſtendit ſe illa puncta in ſignorum ſuorum initiis ponere; quod de circulis quatuor diſſerens, tropicis videlicet duobus, æquinoctiali, & zodiaco; tres quidem illorum oriri, & occidere parallelos invicem ſcribit; & horum ſingulos in uno, eodemque puncto oriri ait aut occidere: zodiacum autem in tanto horizontis arcu ortus, occaſuſque facere, quantus ab ortu Capricorni, ad ortum Cancri pertinet. quod his verſis explicat.

Zodiaci partitio Arati initiis ſignorum, contra quam Eudoxus inſtituit.

Atque ii quidem oriunturque, & ex adverſo inferne occidunt
Omnes æquidiſtanter: unus autem eſt ipſorum cujuſvis
Ordinatim utrimque deſcenſus, aſcenſuſque.
Verum iſte Oceani tantum certranſit aquam,
Quantum a Capricorno aſcendente maxime,
Cancrum ad aſcendentem volvitur.

Ex his liquet tropica puncta in ſignorum initiis ab illo conſtitui; alterum in Cancri; alterum in Capricorni principio. Quippe zodiacus exoriens horizontis arcum ab iis punctis in illorum ſignorum ortibus definitum permeat. Idem etiam declarare videtur his verſibus, quos de Leone cecinit:

Ibi quidem Solis ardentiſſimi ſunt curſus.
At tum ſpicis vacua cernuntur arva,
Sole primum ad Leonem accedente.

Etenim ſub exortum Canis æſtus incenditur. Oritur vero poſt xxx circiter dies ab æſtivo ſolſtitio. Quare poſt totidem dies, ex illius opinione, Sol Leonis ini-

tium

Digitized by Google

tium obtinet. In eodem ergo ſolſtitio Cancri principium tenet. Atque hac ratione zodiacum circulum Mathematici veteres propemodum omnes, aut pleriique partiti ſunt.

Eudoxus in mediis ſignis cardines locat.

Eudoxus vero tropica puncta ſe in mediis collocare ſignis in hæc verba teſtatur: *Secundus eſt circulus, in quo converſiones æſtivæ ſunt. In eo ſitum eſt medium Cancri.* Item; *tertius, ait, eſt circulus, in quo ſunt æquinoctia. In eo poſitum eſt Arietis & Chelarum medium. Quartus, in quo converſiones hibernæ accidunt. In eo Capricorni medium eſt.* Hoc ipſum manifeſtius illic etiam ſignificat, ubi de coluris circulis agens, qui per polos & tropica, æquinoctialiaque puncta ducuntur, ita ſcribit: *Alii ſunt circuli duo bifariam invicem ad rectos angulos ſecantes per polos mundi. In quibus hæc aſtra ſunt primum. ſemper apparens mundi polus. deinde medium Urſæ ſecundum latitudinem. medium Cancri*; &c. Paullo poſt addit: *nec non cauda Piſcis auſtralis; & medium Capricorni.* Deinceps vero ſcribit, in altero per polos tranſeunte circulo ſitum eſſe, præter alia, quæ recenſet, medium chelarum ſecundum latitudinem, & ſecundum eamdem latitudinem Arietis terga.

IV. Aratus ſigno uni initium in oriente collocat.

Obſervandum præterea illud eſt, Aratum principia cujuſlibet e duodecim ſignis in oriente collocantem, exprimere quænam extra zodiacum poſita ſidera cum illo ipſo ſigno pariter ortum, aut occaſum ex adverſo fecerint. quod eo magnopere pertinet, ut ex aliis conſtellationibus proxime oriturum ſignum zodiaci colligatur. Iſtud etiam in exortu Piſcium declarat his verbis. Cum enim de hydro dixiſſet; quæ ab ejus capite ad primum ſpiram pertinent, aſcendente Aquario in ſublimi eſſe; reliquum illius corpus cum Piſcibus aſcendere; mox ſubjicit:

Sic etiam laſſæ manus, & genua, & humeri
Andromedæ, dimidiata omnia; hæc quidem ante, alia poſt
Pertinguntur ex Oceano, recens quando prodeunt
Piſces ambo. dextram quidem ei manum
Piſces attrahunt: at ſiniſtram ab imo trahit
Aries aſcendens.

Nam hæc verba, *recens quando prodeunt Piſces* nihil aliud, quam initium ortus Piſcium exprimunt.

Idipſum & in Argo clariſſime demonſtrat. Nam oriente Virgine totam illius exoriri puppim aſſerit; cetera ipſius uſque ad malum emergere cum integra Virgo conſcenderit: Cum enim dixiſſet,

Nec certe pauca ſidera terræ ſub infima mittit
Virgo exoriens:

paullo poſt ait:

—— præveniens vero Canis pedes arripit alios
Trahens a tergo puppim ſtellatæ Argus.
Hæc autem currit ſupra terram, malū dimidiata ſecundum ipſum,
Virgo quando tota ab inferioribus jam emerſerit.

Ibidem & Eudoxus conſentit.

Quin & Eudoxus, quem auctorem ſecutus eſt Aratus, eodem modo ſignorum initia in coortibus ad orientem ſtatuit: ut vel inde planiſſime nobis de Poetæ propoſito conſtet. His vero declaratis inquiramus modo in coortus, oppoſitarumque partium occaſus, cujuſmodi ab illis traditi fuerunt.

V. De Cancri ortu.

Conſtituto igitur ad orientem initio Cancri, refert Aratus mediam Coronæ partem occidiſſe: auſtralis item Piſcis uſque ad ſpinam dorſi: Ingeniculi quicquid eſt ſupra ventrem; Ophiuchum humeris tenus: ſerpentem, quem Ophiuchos tenet, ad uſque collum: Arctophylacis amplius parte dimidia. Ad hæc zonam Orionis ſecundum humeros ait exoriri. Quocirca conſtellationes iſtæ omnes, ut ille cenſet, cum Geminis partim oriuntur, partim ex adverſo occidunt. At Eudoxus omnes illas recenſens, quæ ſub initium occidentis Cancri ſupra terram eminent, ait totum Ingeniculum eſſe conſpicuum: Coronam quoque dimidiam: Arctophylacis, & Ophiuchi capita; una cum cauda ſerpentis, qui manu geſtatur. Tum ad auſtrum Orionem integrum: & de auſtrali Piſce quod eſt ſecundum caput.

Ac de Corona quidem conſentanea veritati eſt Arati ſententia. ſiquidem in Græciæ tractu occidere incipit oriente 23 parte Geminorum. tota vero deſcendit oriente quarta Cancri parte. ſed Eudoxi ratio perſpicue diſ-

ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λέοντος γίνεται. ἐν ταύτῃ τῇ τροπῇ τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἐπέχει τοῦ καρκίνου. καὶ οὕτω τὴν ἀρχαίων δὲ μαθηματικῶν πάντων σχεδὸν, ἢ τῶν πλείστων, οὕτω τὸν τρόπον ὁ ζωδιακὸς κύκλος διῄρηται.

Ὅτι δὲ Εὔδοξος τὰ τροπικὰ σημεῖα κατὰ μέσα τῶν ζωδίων τίθησι, δῆλον ποιεῖ διὰ τούτων· δεύτερος δέ ἐστι κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. καὶ πάλιν φησί· τρίτος δ' ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ ὅ τε τοῦ κριοῦ μέσος, καὶ τὰ τῶν χηλῶν. τέταρτος δέ, ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ' ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω. ἐμφανέστερον δ' ἔτι διὰ τούτων ἀποδίδωσι. περὶ γὰρ τῶν κολούρων λεγομένων κύκλων· οἱ γράφονται διὰ τῶν πόλων, καὶ διὰ τῶν τροπικῶν, καὶ ἰσημερινῶν σημείων· φησὶν οὕτως· ἕτεροι δ' εἰσὶ β´ κύκλοι, συμπίπτοντες ἀλλήλοις δίχα, καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου. ἔστι δ' ἐν τούτοις ἄστρα τάδε· ὅ τε πόλος ὁ ἀεὶ φανερὸς τοῦ κόσμου· εἶτα τὸ μέσον τῆς ἄρκτου κατὰ πλάτος· καὶ τοῦ καρκίνου τὸ μέσον. καὶ μετ' ὀλίγον φησίν· ἥ τε οὐρὰ τοῦ νοτίου ἰχθύος, καὶ τὸ μέσον τοῦ αἰγόκερω. ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς φησιν, ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν πόλων κύκλων κεῖσθαι σὺν τοῖς ἄλλοις, οἷς ἐξηρίθμηται, καὶ τὰ μέσα τῶν χηλῶν κατὰ πλάτος, καὶ τοῦ κριοῦ τὰ νῶτα κατὰ πλάτος.

Προσεπιστατέον δὲ τούτῳ, ὅτι τὰς ἀρχὰς ἑκάστου τῶν ιβ´ ζωδίων ὑποτιθέμενος ὁ Ἄρατος ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, ἀποφαίνεται ὅσα τῷ ἀνατέλλοντι αὐτῷ ζωδίῳ συνανατέλλει ἢ ἀντικαταδύνει τῶν ἐκτὸς τοῦ ζωδιακοῦ ἄστρων. ὃ καὶ συντείνει μάλιστα πρὸς τὸ ἐκ τῶν ἄλλων ἄστρων συλλογίζεσθαι τὸ μέλλον ἀνατέλλειν δωδεκατημόριον τοῦ ζωδιακοῦ. δῆλον δὲ τοῦτο ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἰχθύων ἀνατολῆς, λέγων οὕτως. εἰπὼν γὰρ περὶ τοῦ ὕδρου, ὅτι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τῆς πρώτης σπείρας τοῦ ὑδροχόου ἀναφερομένου μετέωρά ἐστι· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα οἱ ἰχθύες ἀνάγουσιν, ἐπιφέρει·

Οὕτω καὶ μογεραὶ χεῖρες, καὶ γοῦνα, καὶ ὦμοι
Ἀνδρομέδης δίχα πάντα, τὰ μὲν πάρος, ἄλλα δ' ὀπίσσω
Τείνεται, Ὠκεανοῖο νέον δ' ὁπότε προχέωνται
Ἰχθύες ἀμφότεροι· τὰ μὲν οἱ κατὰ δεξιὰ χειρὸς
Αὐτοὶ ἐφέλκονται· τὰ δ' ἀριστερὰ νειόθεν ἕλκει
Κριὸς ἀνερχόμενος. —— —— —— ——

διὰ γὰρ τοῦ, νέον ὁπότε προχέωνται ἰχθύες, δηλοῖ οὐκ ἄλλο τι, ἢ ὅταν ἄρχωνται οἱ ἰχθύες ἀνατέλλειν.

Ἔστι δὲ αὐτὸ τοῦτο φανερὸν ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς. τῆς γὰρ παρθένου ἀνατελλούσης, φησὶ τὴν πρύμναν αὐτῆς ἀνατέλλειν ὅλην· τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῆς ἕως τοῦ ἱστοῦ ἀνατέλλειν ἐπ' ἂν ὅλη ἡ παρθένος ἀνατείλῃ. φησὶν γάρ·

Οὐ μὲν θὴν ὀλίγας γαίης ὑπὸ νείατα βάλλει
Παρθένος ἀντέλλουσα· —— —— ——

μετ' ὀλίγον φησίν·

—— φθάμενος δὲ κύων πόδας αἴνυτ' ἄλλους,
Ἕλκων ἐξόπιθεν πρυμνὴν πολυτειρέος Ἀργοῦς·
Ἡ δὲ θέει γαίης ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτόν,
Παρθένος ἦμος ἅπασα περαιόθεν ἄρτι γένηται.

καὶ ὁ Εὔδοξος δὲ, ᾧ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος, τὸν αὐτὸν τρόπον ὑποτίθεται ἐν τοῖς συνανατολαῖς τὰς ἀρχὰς τῶν ζωδίων ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς. ὥστε καὶ ἐκ τούτου φανερὸν γίνεσθαι τὸ προκείμενον. τούτων δὲ προϋποδεδειγμένων νῦν ἐπισκεψώμεθα τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀποδιδομένας συνανατολάς τε, καὶ ἀντικαταδύσεις.

Ὑποθέμενος τοίνυν ὁ Ἄρατος ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς τὴν ἀρχὴν τοῦ καρκίνου, φησὶν τοῦ μὲν στεφάνου δεδυκέναι τὸ ἥμισυ· τοῦ δὲ νοτίου ἰχθύος τὸ ἕως τῆς ῥάχεως. τοῦ δὲ ἐν γόνασι τὸ ὑπὲρ τὴν γαστέρα. τὸν δὲ Ὀφιοῦχον ἕως τῶν ὤμων. τὸν δὲ ὄφιν, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ἕως τοῦ αὐχένος. τοῦ δὲ ἀρκτοφύλακος πλέον μέρος ἢ τὸ ἥμισυ. ἀνατέλλειν δέ φησιν τοῦ Ὠρίωνος τὴν ζώνην κατὰ τοὺς ὤμους. τὰ εἰρημένα τοίνυν ἄστρα τοῖς διδύμοις κατ' αὐτόν, ἃ μὲν συνανατέλλει· ἃ δὲ ἀντικαταδύνει. ὁ δὲ Εὔδοξος ἐξηριθμημένος ὅσα ἐστὶν ὑπὲρ γῆς, τοῦ καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, φησὶ τὸν ἐν γόνασιν ὅλον εἶναι φανερόν· τοῦ δὲ στεφάνου τὸ ἥμισυ· καὶ τὴν τοῦ ἀρκτοφύλακος κεφαλήν· καὶ τὴν τοῦ Ὀφιούχου κεφαλήν· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ἐχομένου ὄφεως· τῶν δὲ πρὸς νότον Ὠρίωνα ὅλον· καὶ τοῦ νοτίου ἰχθύος τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ.

Ὁ μὲν οὖν στέφανος κατὰ τὸν Ἄρατον ἔγγιστα συμφωνεῖ. ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις ἄρχεται μὲν δύνειν ἀνατελλούσης γ´, καὶ κ´ μοι. τῶν διδύμων· ὅλος δὲ δύνει ἀνατελλούσης τῆς δ´ μοι. τοῦ καρκίνου. κατὰ μόνον γε τὸν

Εὔδοξον

Εὔδοξον δῆλον ὅτι ἁμαρτάνει· ἐπείπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ καρκίνου κατ' αὐτὸν κατὰ μέσον ἐστὶν τὸ τῶν διδύμων δωδεκατημόριον. ἵνα δὲ μὴ ἀδιαλείπτως ἐπισημαινώμεθα τοῦτο, ἀξιωτέον καθόλου, διότι μὴ ὁμοίως ἀναγράφοντας ἀμφοτέρους οὐ δυνατὸν ἑκατέρῳ αὐτῶν συμφωνεῖν τὰ φαινόμενα. δεῖ δὲ κἀκεῖνο διαλαμβάνειν, διότι πάντα μὲν, πλὴν ὀλίγων τινῶν, ὁμοίως ἀμφότεροι ἀναγράφουσι τὰ περὶ τὰς ἀνατολάς. ὁ γὰρ Ἄρατος τοῖς ὑπὸ τοῦ Εὐδόξου λεγομένοις ἠκολούθηκεν. συμφωνοῦσι μέντοιγε αἱ ὑπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμέναι συνανατολαὶ τῷ
*f. ὅπερ. κατὰ τὸν Ἄρατον μᾶλλον τοῦ ζωδιακοῦ ἀφορισμῷ, * ἤπερ κατὰ τὸν Εὔδοξον. ἔσται δὲ τοῦτο φανερὸν ἐκ τῶν κατὰ μέρος περὶ αὐτῶν ῥηθησομένων.

Τὸν δὲ νότιον ἰχθὺν τὸ πλεῖστον μέρος δεῖ ὑπὲρ γῆν εἶναι, καὶ οὐχὶ τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ μόνον, ὡς φασιν. ἄρχεται μὲν γὰρ δύνειν, ἀνατελλούσης δ' μοι. διδύμων· ἔσχατος δὲ δύνει, ἀνατελλούσης τῆς ιη' μοι. τοῦ καρκίνου.

Τοῦ δ' ἐν γόνασιν ἡ κεφαλὴ μόνον δέδυκεν, καὶ ὁ δεξιὸς ὦμος, σὺν τῇ χειρί· ὁ δ' ἀριστερὸς ὦμος, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἔτι ἐστὶν ὑπὲρ γῆν. τοῦ μὲν γὰρ δεξιοῦ ὤμου δύνοντος, ἀνατέλλει ἡ ζ, καὶ κ' μοι. τῶν διδύμων· τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ὤμου δύνοντος, ἀνατέλλει ἡ η' μοι. τοῦ καρκίνου. τοῦ δὲ δεξιοῦ ὤμου ἔτι ὕστερον δύνουσιν αἱ ἐν ταῖς πλευραῖς. οὐκ ἄρα τὸ ἀπὸ τῆς γαστρὸς μέρος ἄχρι τῆς κεφαλῆς δέδυκεν, ὡς Ἄρατός φησι.

Τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀφιοῦχον συμφώνως ἀποδιδόασι τοῖς φαινομένοις ὅ τε Ἄρατος, καὶ ὁ Εὔδοξος. οἱ μὲν γὰρ ὦμοι τοῖς διδύμοις ἀντικαταδύουσιν· ὁ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ δύνει, ἀνατελλούσης τῆς ια' μοι. τοῦ καρκίνου.

Τοῦ δὲ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ἡ οὐρὰ μόνον ὑπὲρ γῆς ἐστιν, ὡς ὁ Εὔδοξός φησιν, καὶ οὐχ ἡ κεφαλὴ, ὡς ὁ Ἄρατος. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ αὐτοῦ δύνει, ἀνατελλόντων μέσων μάλιστα τῶν διδύμων· ὁ δὲ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ δύνει, ἀνατελλούσης τῆς θ' μοι. τοῦ καρκίνου.

Περὶ δὲ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁλοσχερῶς δοκοῦσί μοι ἀγνοεῖν. φασὶ γὰρ αὐτὸν δ' ζωδίοις ἀντικαταδύνειν, κριῷ τε, καὶ ταύρῳ, καὶ διδύμοις, καὶ καρκίνῳ. ὁ μὲν γὰρ Ἄρατος τοῦ κριοῦ πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος, φησί·

*γρ. ὑπὸ. Δύνει δ' Ἀρκτοφύλαξ ἤδη * πρώτῃ ἐπὶ μοίρῃ,
Τάων αἳ πίσυρές μιν ἄτερ χειρὸς κατάγουσι.

ὡς τῷ κριῷ ἀνατέλλοντι ἄρχεσθαι αὐτὸν ἀντικαταδύνειν. ἀκολούθως δὲ ταύτῃ τῇ ὑποθέσει, καὶ τοῦ καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, λέγει οὕτω·

Οὐδ' ἂν ἔτ' Ἀρκτοφύλαξ εἴη πολὺς ἀμφοτέρωθεν.
Μείων ἠμάτιος· τὸ δ' ἐπὶ πλέον ἐννύχιος ἤδη.
*γρ. ἤδη. Τέτρασι γὰρ μοίραις. * ἄμυδις κατιόντα Βοώτην
Ὠκεανὸς δέχεται,

ὁ δὲ Εὔδοξος γράφει οὕτως· ὅτ' ἂν ὁ κριὸς δύνῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτον τοῦ Ἀρκτοφύλακος οἱ πόδες δύνουσιν· τῶν δὲ πρὸς νότον τὸ θηρίον τὸ λοιπόν. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ περὶ τῶν ἀνατολῶν λόγου, διελθὼν ὅσα ἐπὶ δύσεως, καὶ ἀνατολῆς ἐστιν, ἀρχομένου τοῦ καρκίνου ἀνατέλλειν, ἑξῆς φησιν· ὅτ' ἂν δ' ὁ καρκίνος ἀνατέλλῃ, τῶν μὲν πρὸς ἄρκτον οὐδὲν ἀνίσχει· τῶν δὲ πρὸς νότον ὁ λαγωὸς, καὶ τοῦ κυνὸς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ὁ προκύων, καὶ τῆς ὕδρας ἡ κεφαλή. δύνει δὲ τῶν μὲν πρὸς ἄρκτον ἡ τοῦ Ἀρκτοφύλακος κεφαλή. δῆλον ἂν ὅτι κατὰ τὸν Εὔδοξον τὰ μὲν πρῶτα μέρη τοῦ Ἀρκτοφύλακος ἀντικαταδύνει τῷ κριῷ· τὰ δὲ ἔσχατα τῷ καρκίνῳ. οὔτε δὲ τέσσαρσι ζωδίοις ὁ Ἀρκτοφύλαξ ἀντικαταδύνει, ὡς αὐτοί φασιν, ἀλλὰ δυσὶ μόνον ἔλασσον ἢ ἡμίσει· οὔτε κριῷ ἄρχεται ἀντικαταδύνειν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἀρχὴν ποιεῖται τῆς δύσεως, ἀνατελλούσης ς' μοι. τοῦ ταύρου· ὅλος δὲ δύνει, πλὴν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, καὶ τοῦ ἀγκῶνος, ἀνατελλούσης τῆς ιθ' μοι. τοῦ καρκίνου.

Διαληπτέον δὲ ὅτι περὶ τοῦ Ἀρκτοφύλακος ὁ Ἄρατος συμφώνως λέγει τοῖς φαινομένοις, εἰ καὶ ὅλως ἠγνόηται τὸ τέσσαρσι ζωδίοις αὐτὸν ἀντικαταδύνειν, τῷ κριῷ ἀνατέλλοντι, καὶ τῷ ταύρῳ, καὶ τῶν διδύμων· τοῦ δὲ καρκίνου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, ὅ ἐστι λοιπὸν τῶν δ' ζωδίων, οἷς ἀντικαταδύνει κατ' αὐτὸν ὁ Ἀρκτοφύλαξ, εὐλόγως αὐτός φησιν, μηκέτι πολὺ αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ γῆν, καὶ ὑπὸ γῆν ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος ἀπολαμβάνεσθαι, καθάπερ ἐγίνετο τῶν διδύμων ἀνατελλόντων, ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖον, ὑπὸ γῆν· τὸ δὲ ἔλασσον, ὑπὲρ γῆν φαίνεσθαι. τὸ μὲν γὰρ, ἠμάτιον, σημαίνει τὸ ὑπὲρ γῆν τοῦ κόσμου· τὸ δὲ, ἐννύχιον, τὸ ὑπὸ γῆν. φανερὸν δὲ τοῦτο διὰ πλειόνων αὐτοῦ ποιεῖ· καθάπερ ἄλλως ἐπὶ τοῦ ἐν γόνασι, λέγων οὕτως·

crepat: quandoquidem initium ab eo Cancri in medio Geminorum ſigno ponitur. Quod ut aſſidue nobis commemorare neceſſe non ſit; illud univerſe tenendum eſt, cum non eodem uterque modo ſigna deſcribat, non poſſe, cum ambobus apparentium experimenta congruere. Illud inſuper habendum eſt, quæ ad ortus pertinent, paucis exceptis, eodem ab utroque modo perſcribi. Aratus enim Eudoxi veſtigiis inhæret. Verum ad Arateam zodiaci partitionem magis, quam ad Eudoxeam, coortuum ab illis traditorum ratio convenit. quod ex iis fiet apertius, quæ de iſtis ſingillatim explicabimus.

Auſtralem porro Piſcem majore ſui parte ſupra terram oportet exſtare, non ea tantummodo, quæ ſunt vicina capiti, ut illis placuit. Etenim occidere incipit ille Geminorum oriente 4. parte. poſtremo idem occidit oriente Cancri 18.

Ingeniculi vero ſolum jam caput occidit, & dexter humerus cum manu. ſiniſter humerus, reliquumque corpus ſupra terram adhuc exiſtit. Nam occidente dextro humero, 27. pars Geminorum oritur. ſiniſtro vero deſcendente, oritur octava pars Cancri. & quæ ſunt in lateribus poſt dextrum humerum adhuc oriuntur. Falſo itaque dixit Aratus, jam illius partem a ventre capite tenus occidiſſe.

De Ophiucho recte ſentiunt Aratus, & Eudoxus. quippe humeri ex adverſo Geminorum occidunt. quæ vero eſt in capite, occidit, oriente undecima Cancri parte.

Serpentis, quem tenet Ophiuchus, ſola ſupra terram cauda, ut ſentit Eudoxus; non, ut Aratus, caput exiſtit. Etenim caput ipſius occidit mediis fere Geminis orientibus: quæ autem eſt in extrema cauda, occidit oriente parte Cancri 9.

De Arctophylace prorſus hallucinantur. Aſſerunt enim ex adverſo ſignorum quattuor occidere, Arietis, Tauri, Geminorum, & Cancri. Nam Aratus Sole in oriente poſito ait, VI. De Arctophylace error Arati, & Eudoxi.

Occidit vero Arctophylax jam primo cum ſigno,
Quorum quattuor ipſum, præter manum, deducunt.

tamquam orientis Arietis ex adverſo ille conſcendat. His conſentanea ſunt quæ de Cancro ortum ineunte ſcribit:

Neque vero amplius Arctophylax fuerit multus utrimque
Minor diurnus: et amplius jam nocturnus;
Quattuor enim partibus ſimul deſcendentem Booten
Oceanus recipit.

Eudoxi porro verba ſunt: *Occidente Ariete, e borealibus deſcendunt pedes Arctophylacis; auſtralium vero, reliquum fera.* Tum initio diſputationis de ortibus, cum ea percenſuiſſet, quæ in ortu ſunt, occaſuque, quando Cancer oriri incipit, deinceps ita loquitur: *Cum autem Cancer oritur, borealium quidem conſtellationum oritur nulla: auſtralium vero Lepus, & anteriora Canis; Procyon, cum Hydri capite: occidit e borealibus Arctophylacis caput.* Manifeſtum eſt igitur ex Eudoxi ſententia, priores Arctophylacis partes occidere, cum Aries oritur: poſteriores vero oriente Cancro. Verum neque quattuor ſignis Arctophylax oppoſitum habet occaſum, ut illi ſentiunt; ſed duobus tantum, minus dimidio circiter. neque ex adverſo Arietis occidere incipit: ſed initium occidendi facit oriente 6 Tauri parte: totus autem, excepta ſiniſtra manu, flexuque cubiti, oriente 19 parte Cancri.

Sic autem habendum eſt, quæ de Arctophylace prodit Aratus, hæc apparentium experimentis eſſe conſentanea, tametſi in eo prorſus aberrat, quod cum ortu ſignorum quattuor adæquari illius occaſum putet: abſoluto nimirum exortu Arietis, Tauri, Geminorum. Cancro vero oriri incipiente, quod reliquum eſt e ſignis quattuor. quorum ortibus exæquari deſcenſum Arctophylacis affirmant: merito ſcribit Aratus, non jam ſupra terram, infraque, ab horizonte magnam illius partem intercipi: quemadmodum fiebat orientibus Geminis. ſed majorem exſtare ſupra terram; minorem ſub terra. Hoc enim vocabulum, *diurnus*, partem mundi ſupra terram eminentem; *nocturnus*, infra latentem exprimit. quod cum in aliis plerique locis; tum vero cum de Ingeniculo agit, perſpicue ita teſtatur:

Sed hic retro verſus ſecundum alias quidem partes nondum
Ventre extremo; ſecundum ſuperiores vero nocte fertur.

Quæ autem ſubjicit, non jam ad ipſum illius occaſum ſpectantia; ſed tamquam ex accidenti congruentia refert:

——— at hic cum luce ſatiatus fuerit,
Veſpere item continet plus dimidio noctis labentis.

Cum enim occidere cum chelis incipit, Sole ibi verſante, quo tempore facit occaſum, noctes in Arcturo dicuntur: quando & ſupra terram tota die fertur; quoniam oritur cum Virgine; & occidendo plus dimidia nocte conſumit: quandoquidem cum ſignis quattuor occidit. Quod autem una cum Virgine conſcendat ex Arati ſententia, hæc ipſius verba declarant.

Nec exorientes Chelæ, ac tenuiter lucentes
Ignotæ prætererint. quoniam ingens ſidus Bootes
Confertus oritur, interſtinctus Arcturo.

VII. De eodem Arctophylace communis error in primis Attali.

Ac non Aratus dumtaxat, & Eudoxus; ſed etiam reliqui omnes fere Mathematici, quicumque de Boote diſputarunt, in eodem ſunt cum illis errore verſati, arbitrantes quattuor illum cum ſignis occidere. Attalus vero occaſus ſui principium, non cum Scorpio, ut oſtendebamus, ſed cum Chelis facere conſtanter aſſeverat his verbis: *Quidam enim neque apparentium ſcientia præditi, neque Poetæ mentem aſſecuti, varie de illo pronuntiarunt. Ac ſunt nonnulli, qui cum Virgine primum occidere illum ſentiunt: deinde cum tribus inſequentibus ſignis. alii initium occidendi ab Scorpio facere, & in Aquarium deſinere. qua imbuti opinione aliqui coram te convicti a nobis, ac edocti de ſententia diſceſſerunt. Atque ut uno verbo dicam, cum & ex apparentibus id conſtet, & Poeta liquido teſtetur; totum occidiſſe, cum in oriente ſitus eſt Leo: occaſum autem incipere, cum Tauri inſtat exortus, quando & oppoſitus illi ex adverſo Scorpius in occaſu poſitus eſt; & Chelæ recens occiderunt, quibus cum deſcendere incipit Arctophylax; manifeſtum eſſe arbitror eos omnes, qui de hac re diſſentiunt a nobis, apparentium eſſe funditus ignaros.*

Atqui beaſſet nos, ſi non ſolum, citra demonſtrationem, ſententiam dicere contentus aſſereret, convictos a ſe, qui contra ſentirent, opinione ceſſiſſe: ſed dicti quoque ſui probationem mandaſſet litteris: ut & ceteris ab eo diſſidentibus perſuaderi poſſet, cum Chelis, non cum Scorpio illum occidendi primordium habere. Quoniam igitur hoc ab eo prætermiſſum eſt, non inutile futurum arbitror paucis admonere, quibus inducti rationibus arbitremur, cum Scorpio primum occidere Bootem. Nam copioſiorem hac de re ſermonem noſtræ illi de coortibus diſputationi ſepoſuimus. Fingamus itaque modo in horizonte occidua auſtraliſſimam ſtellam earum, quæ ſunt in ſiniſtro pede Arctophylacis. Eſt ea borealior æquinoctiali circulo partibus 27, ac triente; cujuſmodi circulus per polos tranſiens conſtat 360. Ob id æquidiſtans æquinoctiali circulus per illam ſtellam tranſiens arcum ſupra terram habet totidem partium 15, minus parte viceſima circiter, quot per polos deſcriptus circulus habet 24. Quare dimidium circumferentiæ illius, quod a meridiano ad occaſum pertinet, earumdem fere partium eſt $7\frac{1}{2}$. Atqui eadem illa ſtella, ſecundum æquidiſtantem circulum, ſita eſt in parte Chelarum circiter prima. Ea igitur occidente, culminare oportet in parallelo circulo 28, 53′ partem Capricorni. quo rurſus culminante, neceſſe eſt in zodiaco culminare 22 Capricorni. Porro cum in zodiaco viceſima ſecunda pars Capricorni culminat; in eo, quem ſtatuimus, horizonte ſexta fere pars Tauri debet aſſurgere. Hæc enim omnia ſingillatim per lineas demonſtrantur in opere illo, quo generalem de iſtis rebus tractationem inſtituimus. Quamobrem Bootæ pes ſiniſter occidit oriente ſexta parte Tauri. Nam ſiniſtrum Bootæ pedem primum occidere, demonſtratum eſt inſuper in peculiari de illo diſputatione. quod & ex ipſo illius poſitu intelligi nullo negotio poteſt. Cum enim rectus conſiſtat Bootes, ita tamen eſt paullulum inclinato ſitu; pes ut ejus ſiniſter longe auſtralior capite, circulum per polos, & ipſius caput deſcriptum amplius dodrante ſigni unius antecedat. Jam de Orione cum apparentibus Arato convenit, quatenus totum illum cum Geminis oriri aſſerit.

VIII. De ortu Leonis.

At Leone primum exoriente, Aratus ait quæ ſunt cum Cancro, jam occidiſſe; Ingeniculi vero ſiniſtrum adhuc

Αὐτὰρ ὅγ' ἐξόπιθεν τετραμμένος ἄλλα μὲν οὔπω
Γαστέρι νειαίρῃ· τὰ δ' ὑπέρτερα νυκτοφορεῖται.

Τὰ μέντοι γε ἐπιφερόμενα, οὐδὲ ἔτι πρὸς αὐτὴν τὴν δύσιν αὐτοῦ τείνοντα λέγει, ἀλλ' ὡς συμβεβηκὸς αὐτῷ·

——— ὁ δ' ἐπὴν φάεος κορέσηται,
Βουλυτῷ ἐπέχει πλεῖον δίχα νυκτὸς ἰούσης.

Ὅταν γὰρ ταῖς χηλαῖς ἄρχηται συγκαταδύνειν, τοῦ ἡλίου ἐν αὐταῖς ὄντος, ἐν ᾧ καταδύνει χρόνῳ, αἱ νύκτες ἐπ' Ἀρκτούρῳ λέγονται· ὅτε ὅλην τε τὴν ἡμέραν ὑπὲρ γῆς φέρεται, διὰ τὸ τῇ παρθένῳ αὐτὸν συνανατέλλειν· καὶ δύνων πλείονα χρόνον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς νυκτός, * ἐπὶ τοῖς τέσσαρσι ζῳδίοις συγκαταδύνει. ὅτι δὲ τῇ παρθένῳ κατ' αὐτὸν συνανατέλλει, φανερὸν ποιεῖ ἐν τούτοις· * f. ἐπεί.

Οὐδ' ἂν ἐπερχόμεναι χηλαί, καὶ λεπτὰ φάουσαι,
Ἄφραστοι παρίοιεν· ἐπεὶ μέγα σῆμα Βοώτης
Ἀθρόος ἀντέλλει βεβολημένος Ἀρκτούροιο.

Οὐ μόνον δὲ ὁ Ἄρατος, καὶ ὁ Εὔδοξος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ μαθηματικοὶ πάντες σχεδόν, ὅσοι περὶ τοῦ Βοώτου λόγον πεποίηνται, ὁμοίως αὐτοῖς ἀποπεπλάνηνται, νομίζοντες τέσσαρσι ζῳδίοις αὐτὸν συγκαταδύνειν. Ἄτταλος δὲ καὶ περὶ τὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δύσεως αὐτὸν ποιεῖσθαι, μὴ τῷ σκορπίῳ συγκαταφερόμενον, ὡς ἡμεῖς ἐδείκνυμεν, ἀλλὰ ταῖς χηλαῖς, ἱκανῶς διαβεβαιοῦται, λέγων τὸν τρόπον τοῦτον· ἔνιοι γὰρ οὔτε τοῖς φαινομένοις παρηκολουθηκότες, οὔτε τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ λεγόμενα δυνάμενοι συνιδεῖν, διαφόρους ἀποφάσεις πεποίηνται περὶ αὐτοῦ. καί τινές φασι μὲν αὐτὸν τῇ παρθένῳ πρῶτον ἄρχεσθαι συγκαταδύνειν· εἶτα ἐν τοῖς ἑξῆς τρισὶ ζῳδίοις. ἔνιοι δὲ ἄρχεσθαι μὲν ἀπὸ τοῦ σκορπίου· λήγειν δὲ ἐπὶ τὸν ὑδροχόον. ὧν τινὲς καὶ σοῦ παρόντος ἐλεγχόμενοι ὑφ' ἡμῶν, καὶ μετατιθέμενοι. καθόλου δὲ καὶ τῶν φαινομένων οὕτω συμφωνούντων, καὶ τοῦ ποιητοῦ σαφῶς λέγοντος, ὅτι ὅλος μὲν δεδυκὼς γίνεται, λέοντος πρὸς ἀνατολαῖς ὄντος· ἄρχεται δὲ δύεσθαι, ὅτ' ἂν ὁ ταῦρος μέλλῃ ἀνατέλλειν· τοῦ δὲ κατὰ διάμετρον αὐτοῦ κειμένου ζῳδίου ὁ σκορπίος πρὸς τῇ δύσει ὑπάρχων· αἱ δὲ χηλαὶ ἀρτίως καταδεδυκυῖαι ὦσιν, αἷς ἅμα συγκαταφέρεσθαι ἄρχεται ὁ Ἀρκτοφύλαξ, φανερὸν εἶναι νομίζω διότι οἱ ἀντιδοξοῦντες ἡμῖν περὶ τούτου παντελῶς ἄπειροί εἰσι τῶν φαινομένων συμβεβηκότων.

Καλῶς μὲν οὖν εἶχεν, εἰ μὴ μόνον ἀναποδείκτῳ φάσει χρώμενος, ἔλεγε τοὺς ἀντιδοξοῦντας ἐλεγχομένους ὑπ' αὐτοῦ μετατίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγγραπτον ἐτίθει τὴν ἀπόδειξιν, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀντιδοξούντων πεισθῶσιν, ὅτι ταῖς χηλαῖς ἄρχεται συγκαταδύνειν, καὶ οὐ τῷ σκορπίῳ. τούτου δὲ ὑπ' αὐτοῦ παραλελειμμένου, οὐκ ἄχρηστον ἂν εἴη διὰ βραχέων ὑπομνῆσαι, δι' ὧν πειθόμεθα τῷ σκορπίῳ πρῶτον αὐτὸν συγκαταδύνειν. τὸν μὲν γὰρ ἐπὶ πλεῖον περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν τῇ τῶν συνανατολῶν πραγματείᾳ κατακεχωρίκαμεν. νοείσθω δὲ νῦν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος πρὸς τῇ δύσει κείμενος ὁ νοτιώτατος ἀστὴρ τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ τοῦ Ἀρκτοφύλακος. ἀλλ' ἔστιν οὗτος ὁ ἀστὴρ βορειότερος τοῦ ἰσημερινοῦ κύκλου μοι. κζ, καὶ γ' μέρει μοίρας, οἵων ἐστὶν ὁ διὰ τῶν πόλων κύκλος μοι. τξ'. διὰ δὴ τοῦτο ὁ γραφόμενος παράλληλος τῷ ἰσημερινῷ κύκλος διὰ τοῦ προειρημένου ἀστέρος τὴν ὑπὲρ γῆς περιφέρειαν ἔχει τοιούτων τμημάτων ιε' λείπουσαν κ' μέρει, ὡς ἔγγιστα, οἵων ἐστὶν ὁ διὰ τῶν πόλων κύκλος τμημάτων κδ'. τὸ ἥμισυ ἄρα τῆς εἰρημένης περιφερείας, τὸ ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ ἕως δύσεως, τῶν αὐτῶν τμημάτων ἐστὶν ζ, καὶ ὡς ἔγγιστα ἥμισυ. ἀλλ' ὁ εἰρημένος ἀστὴρ κεῖται, ὡς κατὰ παράλληλον κύκλον, περὶ α' μοι. τῶν χηλῶν. δύνοντος ἄρα αὐτοῦ δεῖ μεσουρανεῖν, ὡς κατὰ παράλληλον κύκλον, τῆς κη' δ'. μοι. τοῦ αἰγόκερω. ταύτης δὲ ἐπὶ τοῦ παραλλήλου μεσουρανούσης, δεῖ ἐν τῷ ζῳδιακῷ μεσουρανεῖν τὴν δευτέραν καὶ εἰκοστὴν μοῖραν τοῦ αἰγόκερω. ἀλλ' ἐν τῷ ζῳδιακῷ τῆς β', καὶ εἰκοστῆς τοῦ αἰγόκερω μοίρας μεσουρανούσης, ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ὁρίζοντι δεῖ ἀνατέλλειν τὴν ς' μάλιστα μοι. τοῦ ταύρου. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἀποδείκνυται διὰ τῶν γραμμῶν ἐν τῇ καθόλου περὶ τούτων ἡμῖν συντεταγμένῃ πραγματείᾳ. ὁ ἄρα ἀριστερὸς ποὺς τοῦ Βοώτου ἀνταποκαταδύνει τῇ ς' μοι. τοῦ ταύρου. ὅτι δὲ καὶ πρῶτος ὁ ἀριστερὸς ποὺς τοῦ Βοώτου δύνει, χωρὶς τούτου ἀποδέδεικται ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ λόγῳ. φανερὸν δ' ἂν εἴη καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς θέσεως τοῦ Βοώτου. ὀρθὸς γὰρ βεβηκὼς ὁ Βοώτης, ἐγκλίνει τῇ θέσει οὕτως, ὥστε τὸν ἀριστερὸν πόδα πολὺ νοτιώτερον ὄντα τῆς κεφαλῆς, προηγεῖσθαι τοῦ διὰ τῶν πόλων, καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ γραφομένου κύκλου πλεῖον ἥμισυ, καὶ τέταρτον μέρος ζῳδίου. περὶ δὲ τοῦ Ὠρίωνος συμφωνεῖ ὁ Ἄρατος, ὑπολαμβάνων αὐτὸν ὅλον τοῖς διδύμοις συνανατέλλειν.

Τοῦ δὲ λέοντος ἀρχομένου ἀνατέλλειν, ὁ μὲν Ἄρατός φησιν τά τε ὑπὸ τῷ καρκίνῳ δεδυκέναι· τοῦ δ' ἐν γόνασιν ἔτι τὸν ἀριστερὸν

Digitized by Google

πόδα, καὶ γόνυ ἀπολείπεσθαι· τὰ δὲ λοιπὰ δεδυκέναι· ἀνατέλλειν δὲ τήν τε κεφαλὴν τῆς ὕδρας, καὶ τὸν λαγωὸν, καὶ τὸν προκύνα, καὶ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας τοῦ κυνός. τῷ δὲ Ἀράτῳ ὁμοίως καὶ ὁ Εὔδοξος ἀποφαίνεται. τὰ ἐν εἰρημένα ἄστρα δῆλον ὅτι τῷ καρκίνῳ κατ' αὐτοὺς ἅμα συνανατέλλει· τὰ δὲ ἀντικαταδύει. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζωδίων τὸ αὐτὸ ἀξιῶ προσέχειν. ἐν μὲν δὴ τοῖς λοιποῖς συμφωνοῦσι τοῖς φαινομένοις· οὐ δὲ γίνεται οὐ μόνον τὸ ἀριστερὸν γόνυ, καὶ ὁ πούς ὑπὲρ γῆς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ δεξιὸν γόνυ. δύνει γὰρ τοῦτο ἀνατέλλοντος τοῦ τοῦ λέοντος μοι. ις'. ὁ δὲ λαγωὸς οὐ μόνον τῷ καρκίνῳ συνανατέλλει, ὡς Ἄρατος ὑπολαμβάνει, ἀλλὰ καὶ τοῖς διδύμοις. ἄρχεται μὲν γὰρ ἀνατέλλειν τῆς ζ, καὶ κ' μοι. τῶν διδύμων ἀναφερομένων. λήγει δὲ ἀνατέλλων, συνανατελλούσης αὐτῷ καρκίνου μοι. ιβ' S''. ὁ δὲ κύων ὅλος τῷ καρκίνῳ συνανατέλλει, πλὴν τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. καὶ οὐχ, ὡς Ἄρατος, οἱ ἐμπρόσθιοι μόνον αὐτοῦ πόδες συνανατέλλουσι τῷ καρκίνῳ·

Τῆς δὲ παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν

——— λύρη τότε (φησὶ) Κυλληναίη·
Καὶ Δελφὶς δύνουσι, καὶ εὐποίητος ὀϊστός.
Σὺν τοῖς ὄρνιθος πρῶτα πτερὰ μέσφα παρ' αὐτὴν
Οὐρὴν, καὶ ποταμοῖο παρηορίαι σκιόωνται.
Δύνει δ' ἱππείη κεφαλὴ, δύνει δὲ καὶ αὐχήν.
Ἀντέλλει δ' ὕδρη μὲν ἐπὶ πλέον ἄχρι παρ' αὐτὸν
Κρητῆρα. φθάμενος δὲ κύων πόδας ἀντέλλει ἄλλους,
Ἕλκων ἐξόπιθεν πρύμνην πολυτειρέος Ἀργοῦς.
Ἡ δὲ θέει γαίης ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτὸν,
Παρθένος ὅμως ἅπασα περαιόθεν ἄρτι γένηται.

Τῷ δὲ Ἀράτῳ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Εὔδοξος λέγει. καὶ μάλιστά γε ἐκ τούτων φανερός ἐστιν ὁ Ἄρατος αὐτοῖς μεταγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ Εὐδόξου εἰρημένα. ἐν μὲν δὴ τοῖς ἄλλοις συμφωνοῦσι τοῖς φαινομένοις· ὁ δὲ ὀϊστὸς οὐ τῷ λέοντι ἀντικαταδύνει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ καρκίνῳ. ἄρχεται μὲν γὰρ δύνειν ἀνατέλλοντος μέσου τῆς ζ, καὶ κ' μοι. τοῦ καρκίνου· λήγει δὲ δύνων ἀνατελλούσης τῆς β' μοι. τοῦ λέοντος. ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος ποταμὸς οὐ τῷ λέοντι ἄρχεται ἀντικαταδύνειν, ὡς οἱ περὶ τὸν Εὔδοξόν φασιν, ἀλλὰ τῇ παρθένῳ· ὁ γὰρ ἡγούμενος μάλιστα, καὶ νοτιώτατος τῶν ἐν αὐτῷ· ὃς δὴ καὶ λαμπρότατός ἐστιν· δύνει ἀνατελλούσης τῆς ζ' μοι. τῆς παρθένου. τῆς δὲ Ἀργοῦς φησὶ τὴν πρύμναν μόνον συνανατέλλειν τῷ λέοντι, καὶ αὐτὴν, διχοτομουμένην κατὰ τὸν ἱστὸν, ἀναφέρεσθαι ἕως ἂν ὅλη ἡ παρθένος ἀνατείλῃ.

Ὁ μέν τοί γε Ἄτταλος οὐ δυνάμενος κρατῆσαι τῆς διανοίας τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὑπολαβὼν λέγειν αὐτὸν τῆς παρθένου ἀνατελλούσης, ὅτι ἡ πρύμνα ἀνατέταλκεν ἕως μέσου τοῦ ἱστοῦ, φησὶν τό, ἅπασα, τῷ ἐσχάτῳ στίχῳ κενῶς προσκεῖσθαι. ἐκθέμενος γὰρ τῶν προειρημένων στίχων τὰς ἐξηγήσεις, ἐπιφέρει αὐτοῖς· ἐν δὲ τούτοις τό, ἅπασα, προσαναπληρώματος ἔχει τάξιν. εἴτε γὰρ ἐπὶ τὴν Ἀργὼ μεταβιβάσειέ τις αὐτό, καὶ τάσσοι τὸν λόγον τοιοῦτον· ἡ δὲ πᾶσα θέει γαίης ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτὸν, παρθένος ὅμως περαιόθεν ἄρτι γένηται· ὁμολογουμένως ἀναπληρώματος ἔχει τάξιν. εἴτ' ἐπὶ τὴν παρθένον, τὸ αὐτὸ συμβήσεται, ἐὰν μή τις δέξηται ὅτι ὅλην φησὶ τὴν παρθένον ἀνατεταλκέναι· ὅπερ βούλεται λέγειν. εἰ γὰρ ἡ παρθένος ὅλη ἀνατέταλκεν, δῆλον ὅτι αἱ χηλαὶ πρὸς τῷ ἀνατέλλειν εἰσί. κατὰ δὲ τοῦτον τὸν καιρὸν ὅλην φησὶ τὴν Ἀργὼ ἀνατεταλκέναι, λέγων οὕτως·

Οὐδ' ἂν ἐπερχόμεναι χηλαὶ, καὶ λεπτὰ φάουσαι,
Ἄφραστοι παρίοιεν· ἐπεὶ μέγα σῆμα Βοώτης
Ἀθρόος ἀντέλλει βεβολημένος Ἀρκτούροιο.
Ἀργὼ δ' ἂν μάλα πᾶσα μετήορος ἵσταται ἤδη.

Δοκεῖ οὖν μοι πεπλανῆσθαι ὁ Ἄτταλος, οὐ συνιεὶς ὅτι παρέλκον λέγεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τό, ἱστὸν διχόωσα κατ' αὐτὸν· καὶ οὐχ ὅτι ἀνατέλλει ἕως μέσου τοῦ ἱστοῦ· ὁ δὲ ἐξῆς λόγος ἐστὶ τοιοῦτος· τῆς παρθένου ἀρχομένης ἀνατέλλειν, ὅ τε κύων ἀνατέταλκε, καὶ ἡ πρύμνα τῆς Ἀργοῦς. αὐτὴ μέντοι ἡμίσεια μέχρι τοῦ ἱστοῦ ἀναφέρεται, ἕως ἂν ὅλη ἡ παρθένος ἀνατείλῃ.

Κέχρηται δὲ τῷ αὐτῷ σχήματι τῆς ἐκφορᾶς ὁ Ἄρατος, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν γόνασι, λέγων οὕτως·

——— τοῦ μὲν ἄρ' οἶον
Κνήμη σὺν χηλῇσι φαείνεται ἀμφοτέρῃσιν·
Αὐτὸς δ' εἰς κεφαλὴν ἔτι που τετραμμένος ἄλλη
Σκορπίον ἀντέλλοντα μένει, καὶ ῥύτορα τόξου.
Οἱ γάρ μιν φορέουσι.

Τῶν γὰρ χηλῶν ἀρχομένων ἀνατέλλειν τὸν Βοώτην φησίν

pedem, ac genu ſupereſſe; ceteris jam in occaſum depreſſis: oriri præterea caput Hydræ, Leporem, Procyonem, & antecedentes Canis pedes. Eadem cum Arato ſcribit Eudoxus. Quocirca ſidera hæc omnia planum eſt cum Cancro ex illorum opinione partim oriri, partim ex oppoſito deſcendere. Idem de ceteris quoque ſignis judicium eſſe volo. Atqui ut in reliquis ab apparentium experimentis minime diſcrepant; ſic Ingeniculi non ſiniſtrum modo genu, peſque ſupra terram adhuc eminet, ſed etiam dextrum genu. Hoc enim occidit oriente Leonis parte 16. At lepus non ſolum cum Cancro oritur, uti viſum eſt Arato, ſed etiam cum Geminis. Oriri quippe incipit cum parte Geminorum ſeptima & viceſima: deſinit autem aſcendente cum ipſo Cancri parte 12½. Canis vero cum Cancro totus oritur, iis quæ in cauda ſunt exceptis, neque, ut Arato placet, anteriores cum Cancro pedes dumtaxat oriuntur.

Porro exoriente Virgine

IX De ortu Virginis.

——— *Lyra tunc*, ait, *Cyllenea*,
Et Delphin occidunt, & ſubrefacta ſagitta.
Cum quibus Cygni primores pennæ uſque ad ipſam
Caudam, & fluvii extremitates occultantur.
Occidit autem Equi caput; occidit & cervix.
Oritur vero Hydra amplius uſque ad ipſum
Craterem. præveniens vero Canis pedes arripit alios,
Trahens a tergo puppim ſtellatæ Argus.
Hæc autem currit ſupra terram malum ad ipſum dimidiatu,
Virgo quando tota ab infima jam evaſerit.

Eadem cum Arato docet Eudoxus. Indeque potiſſimum apparet Aratum quæ ab Eudoxo dicta ſunt mutatis tantummodo verbis exprimere. Ceterum cum ambo in aliis ab apparentibus haud abhorreant, de Malo non recte ſentiunt. Hic enim occidere incipit, oriente parte Cancri media viceſima ſeptima: occidere autem deſinit oriente media Leonis ſecunda. At fluvius ab Orione manans non Leoni, ut Eudoxus ait, ſed Virgini occidere adverſus incipit. Etenim antecedens maxime, & auſtraliſſima ſtellarum, quæ in illo ſunt, quæ & ſplendidiſſima, occidit oriente Virginis parte ſeptima. Argus autem nonniſi puppim cum Leone ait occidere, & eamdem ſecundum malum ſectam bifariam aſcendere, donec tota Virgo conſcenderit.

Attali hallucinatio.

Attalus vero Poetæ mentem haud aſſecutus; ſed eum exiſtimans velle, inſtante Virginis exortu, puppem ad medium uſque malum aſcendere, ait nomen, *tota*, in poſtremo carmine ſuperfluum eſſe. Nam cum illorum verſuum extremos explicaſſet, iſta ſubjecit: *In his vox, tota, ſuperflue poſita eſt. Sive enim ad Argo illam referas, & orationem ita conſtruas: Hæc autem tota currit ſupra terram malum ad ipſum dimidiatu, Virgo quando ab infimo jam evaſerit; citra controverſiam completivum illud vocabulum eſt. ſive ad Virginem revocare malis; eadem erit ratio; niſi ita quis accipiat, ut totam Virginem aſcendiſſe velit: quæ eſt Poetæ ſententia. Etenim ſi Virgo tota jam exortum fecit, manifeſtum eſt Chelarum ortum inſtare. at ſub id temporis totam Argo conſcendiſſe memorat, his verſibus:*

Neque vero ſubeuntes Chelæ, ut tenuiter lucentes
Ignotæ tranſierint, quandoquidem ingens ſignum Bootes
Confertus oritur, interſtinctus Arcturo.
Argo vero non admodum tota ſublimis conſiſtit adhuc.

Itaque mihi falſus opinione ſua videtur Attalus, non intelligens adjectitia illa eſſe verba; *malum ad ipſum dimidiata*: neque ſignificare, oriri ipſam ad malum uſque. Ejuſmodi eſt itaque contextus orationis: Cum oriri Virgo incipit, jam exortus eſt Canis, & puppis Argus. Hæc vero cum dimidiata ſit, uſque ad malum oritur, donec tota Virgo conſcenderit.

X. De Chelarum ortu.

Eodem loquendi genere uſus eſt & Aratus cum de Ingeniculo ſcribit, hoc modo:

——— *Hujus porro ſolum*
Crus cum Chelis apparet ambabus:
Ipſe in caput adhuc converſus alio
Scorpium exorientem expectat, & ſagittarium.
Hi enim ipſum ferunt.

Commodum enim orientibus Chelis, totum ait ortum

eſſe Bootem, cum Argo: Hydri vero tantum ea, quæ ſunt ad caudam, ſub terram eſſe depreſſa: Ingeniculi dextrum crus ad uſque ſolum genu conſcendiſſe: reliquum corpus ipſius, præter ſiniſtram manum, adhuc eſſe ſub terra, quando ſcorpius in oriente verſatur. ſiniſtram porro manum cum capite ſublimem videri, oriente ſagittario. Ceterum una cum Chelis oriri Coronam dimidiam aſſerit, ac Centauri caudam, eodemque tempore ex oppoſito deſcendere integrum corpus Equi, & caudam Cygni; caput Andromedæ, Cetum a cauda cervice tenus: Cephei caput, & manum cum humeris, ac fluvii maximam partem. In quibus ſimiliter Aratus Eudoxi locum, commutatis verbis, in librum ſuum tranſtulit.

In Centauro et ſer Arati, &c. Ac cetera quidem ab ambobus ſunt dicta veriſſime. In Centauro plane decepti ſunt. Nam neque cauda ipſius, neque poſteriores omnes partes, ut univerſe loquar, exortum faciant; ſed ſiniſter humerus, qui multo borealior eſt: neque cum Virgine, ut ille dicit, ſed cum Chelis oriri incipit. Nam ſiniſter humerus ipſius oritur cum parte Chelarum undecima. At Andromedæ non ſolum caput occaſum jam fecit, quando Chelæ ſunt in oriente; ſed etiam manus utraque. Cetus quoque non, ut illi arbitrantur, oriente Virgine, ex adverſo deſcendere incipit; ſed Leone. Nam e lucidis duabus, quas habet in cauda, auſtralior mediæ Leonis 27 parti adverſa occidit. reliquum Ceti corpus non integrum deſcendit, exoriente Virgine, ſed cervice tenus, ut Aratus ſcribit. At Cephei ſolum caput occidit. humeri ipſius in ſemper apparente ſegmento poſiti ſunt, ut jam diximus. Neque vero tantum in hoc hallucinati ſunt; ſed in eo quoque, quod illius caput ex adverſo Virginis aiant deſcendere. Non enim Virgini, ſed Chelis oppoſitum facere occaſum incipit. Quippe ſtellarum, quæ in ipſius capite ſunt, auſtralior occidit, oriente media octava parte Chelarum.

XI. De ortu Scorpii. Cum oriri ſcorpius incipit, amborum Scriptorum placet alteri, reliquas fluvii partes occidere, nec non Andromedæ, ac Ceti; & Cephei quicquid eſt ab humeris ad cingulum: item Caſſiepeam integram, præterquam ea, quæ a pedibus ad genua pertinent. Addit his, oriri Coronæ reliquum, & Hydri caudam, ac Centauri reliquum corpus, anterioribus pedibus exceptis. ad hæc Ophiuchi caput, & manus; & ſerpentis, quem geſtat Ophiuchus, caput ad priorem uſque ſpiram: reliqua inſuper Ingeniculi, excepto capite, ac ſiniſtra manu. At Eudoxus cum in ceteris conſentiat; Ophiuchi caput, ac ſiniſtram dumtaxat manum exoriri aſſerit; alteram manum, at & feram, non oriente ſcorpio, ſed ſagittario, ſupra terram exſtare. Atque in aliorum quidem deſcriptione cum apparentibus ambo conveniunt. ſed quod ad feram attinet * * * * * * * *

* * * * * * * * * * * * * * * *

Apparet ergo eam Chelis partem ipſius aliquam oportere, quod & Eudoxo placet, aſcendere.

Verum in Ophiucho præterea fallitur Aratus. Quippe ſiniſtra tantum ipſius manus cum Chelis oritur: caput, & manus dextra cum Scorpio.

XII. De ortu Sagittarii. Aſcendente Sagittario, putat Aratus Ingeniculi caput, ac ſiniſtram manum exortam fuiſſe: nec non Ophiuchi corpus, caudamque ſerpentis, quem tenet Ophiuchus; fidiculam quoque; nec non Cephei quæ a capite ad pectus pertinent. Occidere porro Canem integrum, Orionem, leporem: Heniochum a pedibus ad zonam uſque. Capram vero, cum Hœdis; e quibus illa in humero eſt Heniochi ſiniſtro: hi in manu ſiniſtra; tum caput, ac dextram manum, oriente ſagittario deſcendere. quæ ad pedes ſunt, oriente ſcorpio. Addit occidere quoque Perſeum, excepto genu dextro, ac pede: poſtremoque puppim Argus. In his cetera quidem cum apparentibus concordant. Verum ſiniſtra manus Ingeniculi cum Chelis oritur; non cum Scorpio. Etenim ſiniſter ipſe illius humerus, longe anterior manu, tamquam ulnas exporrectas habeat; quod Aratus etiam ſcribit; cum tertia parte Scorpii oritur. Non ergo cum Scorpio ſolum caput aſcendit.

Propterea de ortu Scorpii in antecedentibus hallucinatur ita ſcribens:

> ——————Capita, & altera manus
> *Cum ſagittario conſcendunt.*

In quo ſequitur Eudoxum.

ὅλον συνανατέλλοντα, καὶ τὴν Ἀργώ· τῆς δὲ ὕδρας τὰ πρὸς τῇ οὐρᾷ μόνον ὑπὸ γῆς εἶναι. συνανατέλλειν δὲ τοῦ ἐν γόνασι τὴν δεξιὰν κνήμην μόνον ἕως τοῦ γόνατος· τὸ δὲ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα, πλὴν τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἔτι ὑπὸ γῆν εἶναι, τοῦ σκορπίου πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος· τὴν δὲ ἀριστερὰν χεῖρα, καὶ τὴν κεφαλὴν μετέωρον φαίνεσθαι, τοῦ τοξότου ἀνατέλλοντος. ἀνατέλλειν δέ φησιν ἅμα ταῖς χηλαῖς, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ στεφάνου, καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ Κενταύρου. δύνειν δὲ τότε ἐκ τοῦ ἀντικειμένου τό τε σῶμα τοῦ ἵππου ὅλον, καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ὄρνιθος, καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀνδρομέδας, καὶ τοῦ κήτους τὰ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἕως τῆς λοφιᾶς· τοῦ δὲ Κηφέως κεφαλήν τε, καὶ χεῖρα, καὶ ὤμους, καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ποταμοῦ. ὁμοίως δὲ ἐν τούτοις καὶ ὁ Ἄρατος ξύντομα ταῦτα παραγέγραφεν τῷ Εὐδόξῳ.

Τὰ μὲν οὖν λοιπὰ ὑπ' αὐτῶν ὑγιῶς εἴρηται· περὶ δὲ τοῦ Κενταύρου ὁλοσχερῶς ἠγνοήκασιν. οὔτε γὰρ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ, οὔτε καθόλου τὰ ὀπίσθια πάντα ἀνατέλλει, ἀλλ' ὁ ἀριστερὸς ὦμος· πολὺ γάρ ἐστι βορειότερος· οὔτε τῇ παρθένῳ ἄρχεται συνανατέλλειν, ὥς φησιν, ἀλλὰ ταῖς χηλαῖς· ὁ γὰρ ἀριστερὸς ὦμος αὐτοῦ συνανατέλλει τῇ ια' μοίρᾳ τῶν χηλῶν. τῆς δὲ Ἀνδρομέδας οὐ μόνον ἡ κεφαλὴ δέδυκε, τῶν χηλῶν πρὸς τῇ ἀνατολῇ οὐσῶν, ἀλλὰ καὶ αἱ χεῖρες ἀμφότεραι. τὸ δὲ κῆτος οὐ τῇ παρθένῳ ἄρχεται ἀντικαταδύνειν, ὡς οὗτοί φασιν, ἀλλὰ τῷ λέοντι. τῶν γὰρ ἐν τῇ οὐρᾷ αὐτοῦ β' λαμπρῶν ὁ μὲν νοτιώτερος ἀντικαταδύνει μέσῃ τῇ ζ' καὶ κ' μοίρᾳ τοῦ λέοντος· τὸ μέντοι γε λοιπὸν σῶμα τοῦ κήτους οὐχ ὅλον τῇ παρθένῳ ἀντικαταδύνει, ἀλλ' ἕως τῆς λοφιᾶς, ὡς ὁ Ἄρατός φησιν. τοῦ δὲ Κηφέως ἡ κεφαλὴ μόνον δύνει· οἱ δὲ ὦμοι αὐτοῦ ἐν τῷ ἀειφανεῖ τμήματι κεῖνται, καθάπερ προειρήκαμεν. οὐ μόνον δὲ κατ' αὐτὸ ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ καθ' ὅ φασιν τῇ παρθένῳ ἀντικαταδύνειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. οὐ γὰρ τῇ παρθένῳ, ἀλλὰ ταῖς χηλαῖς ἄρχεται ἀντικαταδύνειν. ὁ γὰρ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ δύνει, ἀνατελλούσης τῶν χηλῶν ὀγδόης μοίρας μέσης.

Τοῦ δὲ σκορπίου ἀρχομένου ἀνατέλλειν, θάτερός φησι δύνειν μὲν τά τε λοιπὰ μέρη τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἀνδρομέδας, καὶ τοῦ κήτους, καὶ τοῦ Κηφέως τὰ ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῆς ζώνης καὶ τὴν Κασσιέπειαν ὅλην, πλὴν τὰ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως τῶν γονάτων. ἀνατέλλειν δέ φησιν τό τε λοιπὸν τοῦ στεφάνου, καὶ τὴν οὐρὰν τῆς ὕδρας, καὶ τοῦ Κενταύρου τὸ λοιπὸν σῶμα, πλὴν τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν. ἀνατέλλειν δέ φησι καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἔχει ὁ Κένταυρος· καὶ τοῦ Ὀφιούχου τὴν κεφαλήν, καὶ τὰς χεῖρας· καὶ τὸν ὄφιν, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, τὴν κεφαλὴν ἕως τῆς πρώτης σπείρας· καὶ τοῦ ἐν γόνασι τὰ λοιπά, πλὴν τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. ὁ δὲ Εὔδοξος τὰ μὲν λοιπὰ ὁμοίως ἀναγράφει· τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Ὀφιούχου γράφει ἀνατέλλουσαν, καὶ τὴν ἀριστερὰν μόνον χεῖρα· τὴν δὲ ἄλλην, καὶ τὸ θηρίον, οὐ τοῦ σκορπίου, ἀλλὰ τοῦ τοξότου ἀνατέλλοντος, ὑπὲρ γῆν καὶ φαίνεσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα συμφώνως παραγράφουσι τοῖς φαινομένοις. * τὸ δὲ θηρίον, ὑπὸ ταῖς χηλαῖς. τὸ δὲ λοιπὸν τῷ σκορπίου σώματι τῆς χηλαῖς συναναφέρεται, ὡς καὶ Εὔδοξός φησι· δῆλον ὅτι καὶ ταῖς χηλαῖς μέρος τι αὐτοῦ δεῖ κατὰ τὸν Εὔδοξον συνανατέλλειν. * Hæc mendoſa ſunt.

Ὁ δὲ Ἄρατος ἀγνοεῖ ἐν τοῖς περὶ τὸν Ὀφιοῦχον. ἡ γὰρ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτοῦ μόνον ταῖς χηλαῖς συνανατέλλει· ἡ δὲ κεφαλή, καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ τῷ σκορπίῳ.

Τοῦ δὲ τοξότου μέλλοντος ἀνατέλλειν ὁ Ἄρατός φησι τήν κεφαλὴν τοῦ ἐν γόνασι, καὶ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα συνανατελλούσας, καὶ τὸ σῶμα τοῦ Ὀφιούχου, καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, καὶ τὴν λύραν, καὶ τοῦ Κηφέως τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τοῦ στήθους. δύνειν δέ φησι τόν τε κύνα ὅλον, καὶ τὸν Ὠρίωνα, καὶ τὸν λαγωόν, καὶ τοῦ Ἡνιόχου τὰ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἕως τῆς ζώνης μέρη. τὴν δὲ αἶγα, φησί, καὶ τοὺς ἐρίφους· ὧν ἡ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, οἱ δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί· ἔτι δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τῷ τοξότῃ ἀντικαταδύνειν· τὰ δὲ πρὸς τοὺς πόδας τῷ σκορπίῳ. δύνειν δέ φησι καὶ τὸν Περσέα χωρὶς τοῦ δεξιοῦ γόνατος, καὶ τοῦ ποδός· καὶ τῆς Ἀργοῦς τὴν πρύμναν. ἐν δὲ τούτοις τὰ μὲν ἄλλα συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις· ἡ δὲ ἀριστερὰ χεὶρ τοῦ ἐν γόνασι ταῖς χηλαῖς συνανατέλλει, καὶ οὐ τῷ σκορπίῳ. καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ ἀριστερὸς ὦμος αὐτοῦ πολὺ προηγούμενος τῆς χειρός, ὡσανεὶ διωρεγμένου αὐτοῦ, καθάπερ καὶ ὁ αὐτὸς Ἄρατός φησιν, τῇ γ' μοίρᾳ τοῦ σκορπίου συνανατέλλει. οὐχ ἡ κεφαλὴ ἂν μόνον τῷ σκορπίῳ συναναφέρεται.

Διὸ καὶ ἐν τοῖς πρότερον περὶ τὴν τοῦ σκορπίου ἀνατολὴν ἀγνοεῖ λέγων·

> ——————κάρη δ' ἑτέρης μετὰ χειρὸς
> Τόξῳ ἀνέρχονται.

κατακολουθεῖ δὲ καὶ κατὰ τοῦτο τῷ Εὐδόξῳ.

Δυομ-

Διαφωνοῦσι δὲ πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Κηφέως. ἥ, τε γὰρ κεφαλὴ αὐτοῦ μόνον δύνει, καὶ ἀνατέλλει· οἱ δὲ ὦμοι, καὶ τὸ στῆθος ἐν τῷ αἰεὶ φανερῷ τμήματι φέρονται. χωρίς τε τούτων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἀστέρων ὁ μὲν προηγούμενος τῇ κ΄, καὶ η΄ μοι. τοῦ σκορπίου συνανατέλλει· ὁ δὲ ἔσχατος ἀναφερόμενος, καὶ νοτιώτερος ὢν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, συνανατέλλει τῷ τοξότῃ ς΄ μοι. μέσῃ. ὥστε μὴ μόνον τῷ σκορπίῳ τὴν κεφαλὴν τοῦ Κηφέως συνανατέλλειν, ἀλλὰ καὶ τῷ τοξότῃ. ὁ δὲ Περσεὺς ὅλος τῷ σκορπίῳ συναντικαταδύνει. καὶ οὐχ, ὡς οὗτοί φασιν, ὁ δεξιὸς ποῦς, καὶ τὸ δεξιὸν γόνυ τοῦ τοξότου ἀντιπαραφέρεται.

Ἠγνοήκασι δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀργώ. ἄρχεται γὰρ ἀντικαταδύνειν οὐ τῷ σκορπίῳ, ἀλλὰ μέσαις ταῖς χηλαῖς. ἔδει ἂν ἀρχομένου τοῦ σκορπίου ἀνατέλλειν λέγειν τὴν τῆς Ἀργοῦς πρύμναν δεδυκέναι, καὶ μὴ τοῦ τοξότου ἀναφερομένου.

Πάλιν δὲ τοῦ αἰγόκερω πρὸς τῇ ἀνατολῇ ὄντος, τῷ τοξότῃ φασὶν ἀντικαταδύνειν τήν τε Ἀργὼ ὅλην, καὶ τὸν προκύονα· συνανατέλλειν δὲ τόν τε ὄρνιθα, καὶ τὸν ἀετὸν, καὶ τὸν οἰστὸν, καὶ τὸ θυμιατήριον. τὰ μὲν οὖν ἄλλα συμφώνως ὑπ' αὐτῶν λέγεται τοῖς φαινομένοις· τὰ δὲ κατὰ τὸν ὄρνιθα ἀγνοεῖται μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀράτου. ὁ μὲν γὰρ Εὔδοξος τῷ σκορπίῳ φησὶν συνανατέλλειν τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ ὄρνιθος· τῷ δὲ τοξότῃ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ σῶμα. ἐξ οὗ δῆλον ὅτι τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ ὄρνιθος κατὰ τὸν Εὔδοξον δεῖ τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τοῦ σκορπίου συναναφέρεσθαι. ὁ δὲ Ἄρατός φησιν τῷ τοξότῃ μόνον συνανατέλλειν αὐτόν. τῇ δὲ ἀληθείᾳ οἱ μὲν ἐν ἄκρῳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι τοῦ ὄρνιθος τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῶν χηλῶν συνανατέλλουσιν· ὁ δὲ ἐν ἄκρῳ τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι, ὃς δὴ καὶ ἔσχατος ἀνατέλλει, τῇ β΄ καὶ κ΄ μοι. τοῦ τοξότου συναναφέρεται.

Τοῦ δὲ ὑδροχόου ἀρχομένου ἀνατέλλειν φασὶν συνανατεταλκέναι τῷ αἰγόκερῳ τοῦ ἵππου τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς πόδας· δεδυκέναι δὲ τὰ ὀπίσθια τοῦ Κενταύρου, καὶ τοῦ ὕδρου τὰ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τῆς πρώτης σπείρας. ὁ δὲ Εὔδοξός φησι καὶ τὴν Κασσιέπειαν ἀνατέλλειν, καὶ τὸν Δελφῖνα. ἃ μὲν οὖν κοινῇ εἰρήκασι, σχεδὸν συμφωνεῖ τοῖς φαινομένοις· πλὴν ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὕδρου τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τοῦ τοξότου ἄρχεται ἀντικαταδύνειν, καὶ οὐ τῷ αἰγόκερῳ. τοῦ δὲ ἵππου οὐ μόνον ἡ κεφαλὴ, καὶ οἱ πόδες ἀνατετάλκασιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ὦμοι, καὶ τὸ στῆθος.

Παρέχει δέ τισιν ἐπίστασιν πῶς ἐπὶ τῶν ἄλλων ζῳδίων ὁ Ἄρατος τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὑποτιθέμενος, καὶ οὕτως τὰς τῶν ἄλλων ἄστρων ἀνατολὰς, καὶ δύσεις ἐξετάζων, τὸν ὑδροχόον μέσον ἀνατέλλειν ὑποτίθεται, λέγων οὕτως·

Ἵππος δ' ὑδροχόοιο μέσου περιτελλομένοιο,
Ποσσί τε καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται.

ταῦτα δ' ἀπορῶν ὁ Ἄτταλος, φησὶν ἁμάρτημα εἶναι· δεῖν δὲ γράφειν οὕτως·

Ἵππος δ' ὑδροχόοιο νέον περιτελλομένοιο.

λελήθασι δὲ τόν τε Ἄτταλον, καὶ τοὺς ἄλλους τὸ βούλημα τοῦ ποιητοῦ· ἔτι δὲ καὶ τὰ φαινόμενα. ὁ γὰρ ὑδροχόος τῇ θέσει κείμενος ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον, τὰ μὲν κατὰ τὸ στῆθος, καὶ τὴν κεφαλὴν μέρη πολὺ ἐκπίπτοντα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ὡς τὸ πρὸς ἄρκτον μέρος ἔχει· τὰ δὲ κατὰ τοὺς πόδας, νοτιώτερα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. ἐν δὲ τῷ ζῳδιακῷ τὰ μέσα αὐτοῦ κεῖται. ἐπεὶ οὖν τὰ δωδεκατημόρια τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου ὑποτίθεται ἀναφερόμενα, διὰ τοῦτο ὁ Ἄρατος λέγει· τοῦ ὑδροχόου κατὰ μέσον τὸ σῶμα ἀνατέλλοντος, ὁ ἵππος ποσί τε, καὶ κεφαλῇ ἀνελίσσεται· καὶ οὐχὶ τὸ μέσον τοῦ ἐν τῷ δωδεκατημορίῳ μήκους, ὡς οἵ τε παλαιοὶ, καὶ ὁ Ἄτταλος ἐκδέχονται. ἀναγκαῖον ἂν εἶναι δοκεῖ μοι, μὴ μετατιθέναι τὸν στίχον, ὡς ὁ Ἄτταλος ὑποδεικνύει, ἐν πᾶσί γε δὴ τοῖς ἀντιγράφοις οὕτως αὐτοῦ γραφομένου.

Ὁ δὲ Εὔδοξος ἀγνοεῖ περί τε τῆς Κασσιεπείας, καὶ τοῦ Δελφῖνος. οὐ γὰρ τῷ αἰγόκερῳ συνανατέλλει· ἀλλ' ἡ μὲν Κασσιέπεια τοῖς δυσὶ, τῷ τε τοξότῃ, καὶ τῷ αἰγόκερῳ. ἄρχεται μὲν γὰρ συνανατέλλειν τῇ α΄ καὶ κ΄ μοι. τοῦ τοξότου· ἔσχατον δὲ συνανατέλλει τῇ ιβ΄ μοι. τοῦ αἰγόκερω. ὁ δὲ Δελφὶς ὅλος τῷ τοξότῃ συνανατέλλει ἀπὸ τῆς κ΄ αὐτοῦ μοι. ἕως τῆς κδ΄.

Τῆς δὲ ἀρχῆς τῶν ἰχθύων ἀνατελλούσης, ὁ μὲν Ἄρατός φησιν δεδυκέναι τά τε λοιπὰ τοῦ ὕδρου, καὶ τὸν Κένταυρον· ἀνατεταλκέναι δὲ τὸν νότιον ἰχθὺν, οὐχ ὅλον, ἀλλὰ πλὴν μικροῦ· καὶ τῆς Ἀνδρομέδας τὰ δεξιὰ μέρη κατὰ μῆκος· ὁ δὲ Εὔδοξος ἐν μὲν τῷ α΄ συντάγματι, ᾧ δὴ καὶ ὁ Ἄρατος κατηκολούθει, καὶ τὴν τοῦ Περσέως τὴν δεξιὰν χεῖρά φησιν

De Cepheo error Arati, &c.

Non minus ab apparentiis in Cepheo diſcrepant. Nam ſolum caput ipſius occidit, & oritur: humeri ac pectus in ſemper apparente ſegmento feruntur. Præterea ſtellarum, quæ in ejus capite ſunt, præcedens cum ſcorpii parte viceſima octava oritur; quæ autem poſtrema oritur, & in capite ſitarum auſtralior eſt, cum ſagittarii ſexta parte media oritur; ut non ſolum cum ſcorpio, ſed etiam cum ſagittario Cephei manus oriatur. At Perſeus cum ſcorpio totus ex adverſo deſcendit: non, ut illis videtur, dexter pes dextrumque genu oriente ſagittario conditur.

Et in Argo.

Præter hæc in Argo fugit illos ratio. Hæc enim ex oppoſita parte cadere incipit, orientibus Chelis mediis, non Scorpio. Oportebat ergo commodum oriente Scorpio, jam Argus puppim occidiſſe dicere, non aſcendente Sagittario.

XIII. De ortu Capricorni.

Rurſus Capricorno in oriente poſito, adverſam occidere Sagittario dicunt Argo integram, & Procynem; oriri autem pariter Cygnum, & Aquilam, Sagittam, ac Thuribulum. Ex his cetera quidem apparentibus conſentanea dicuntur: de Cygno cum uterque hallucinatus eſt; tum multo gravius Aratus. Nam Eudoxus dextram alam Cygni orientem facit cum Scorpio; cum Sagittario reliquum corpus ipſius: unde liquet alam Cygni dextram ſecundum Eudoxum oportere cum poſtremis Scorpii partibus aſcendere. Aratus vero cum Sagittario dumtaxat occidere ipſum aſſerit. Res porro ita ſe habet: quæ in extrema ſunt ala dextra Cygni, cum extremis Chelarum partibus oriuntur; quæ in extremitate alæ ſiniſtræ eſt, & poſtrema oritur, cum viceſima ſecunda Sagittarii parte conſcendit.

XIV. De ortu Aquarii.

Sub initium exortus Aquarii, exortum ait eſſe cum Capricorno Equi caput ac pedes: occidere vero poſteriora Centauri, ac de Hydro quicquid a capite eſt ad primam ſpiram. At Eudoxus Caſſiepeam inſuper oriri, ac Delphinum aſſerit. In his vero quæ ab ambobus communiter dicuntur, propemodum apparentium fidei reſpondent: niſi quod Hydri caput orientibus extremis Sagittarii partibus, non Capricorno, deſcendere incipit ex adverſo. Equi autem non ſolum caput, ac pedes exorti ſunt; ſed humeri etiam ac pectus.

Aratus explicatur.

Ac nonnullis conſideratione digna res videtur; cur cum Aratus ceterorum initia ſignorum in oriente ſtatuerit; atque ita conſtellationum aliarum ortus, & occaſus explicarit; medium dumtaxat Aquarium exorientem fecerit, his verſibus;

Equus vero Aquario medio oriente
Pedibus & capite revolvitur.

Hæc cum quæſiſſet Attalus, errorem eſſe reſpondit; itaque ſcribendum videri.

Equus vero Aquario recens oriente.

Sed neque Attalus, neque ceteri Poetæ mentem animadverterunt: immo ne ipſam quidem, ut opinor, apparentiam. Etenim Aquarius eo ſitu collocatus, ut a meridie ad ſeptentriones vergat; iis partibus, quæ ſunt ad pectus, caputque, multum a zodiaco declinat ad aquilonem: quæ ad pedes, auſtraliores ſunt zodiaco circulo. Media ipſius in zodiaco collocantur. Quamobrem cum Aratus zodiaci dodecatemoria in ipſo contempletur aſcenſu; ideo, cum Aquarius medio corpore oritur, *Equus*, ait, *pedibuſque & capite revolvitur*: non autem cum longitudinis in zodiaco medium oritur; quemadmodum tum Attalus, quam veteres intellexerunt. Nullo itaque modo commutandum eſſe verſum illum arbitror, ut Attalo placet; cum non aliter in exemplaribus omnibus legatur.

Error Eudoxi.

Jam in Caſſiepea, & Delphino falſus eſt Eudoxus. Non enim cum Capricorno conſcendunt: ſed Caſſiepea cum duobus; ſagittario videlicet, & Capricorno. Etenim oriri incipit cum viceſima prima parte ſagittarii: poſtremo vero cum Capricorni duodecima oritur. At Delphinus cum Sagittario totus exoritur a parte ipſius viceſima, ad quartam & viceſimam.

XV. De ortu Piſcium.

Oriente Piſcium initio: Aratus quidem ait occidiſſe jam reliqua Hydri, atque Centaurum: ortum eſſe vero Piſcem auſtralem non penitus, ſed exigua relicta parte: item Andromedæ dextras in longitudinem partes. Eudoxus in priore commentario, quem ſecutus eſt Aratus, etiam Perſei dextram manum oriri putat. In Enoptro vero, to-

tum

tum ait exortam eſſe, præter exiguam partem: Hydri autem quicquid ad Corvum uſque eſt, occidere. Hic Eudoxus eatenus ab apparentibus diſcrepare tantummodo mihi videtur, quod ſolam dextram manum Perſei cum Aquario dicat aſcendere. Nam dimidia fere pars ipſius oritur cum Aquario. Sane luculentiſſima, quæ eſt in illius corpore, cum Aquarii parte ſeptima, ac viceſima conſurgit. At Aratus fallitur, Hydrum exiſtimans totum Aquario oriente deſcendere. Etenim quæ in extremitate caudæ ſupra Centaurum ſita eſt ſtella, occidit oriente undecima parte Piſcium. Melius igitur Eudoxus aſſerit Hydri caudam adhuc eſſe reſiduam. In Centauro idem error utriuſque. Non enim totus occaſum fecit commodum orientibus Piſcibus; ſed anteriora illius adhuc ſupra horizontem eminent. Quippe caput, ac dexter ipſius humerus orientibus Piſcibus occultantur. In auſtrali quoque Piſce ambo pariter contra fidem apparentiam peccant, dum eum arbitrantur integrum fere cum Aquario conſcendere. Nam e contrario maxima pars ejus cum Piſcibus oritur. Etenim auſtralior earum, quæ ſunt in cauda, cum parte tertia Piſcium exoritur: lucida vero, quæ eſt in roſtro, cum Piſcium altera & viceſima.

In Andromeda prorſus ambo decepti ſunt; ſiquidem non oritur cum Aquario, & Piſcibus, ut illi volunt; ſed cum Capricorno & Aquario. Nam prior ſiniſtra manus illius oritur cum medio fere Capricorno: poſtrema vero dextra cum Aquarii parte viceſima quarta oritur.

XVI. De Arietis ortu error Arati. De Arietis ortu falſo ita ſcribit Aratus; *Andromedæ dextra Piſces*

Ipſi attrahunt. ſiniſtra vero ab imo trahit
Aries exoriens; quo etiam oriente
Ab occaſu proſpexeris Aram; ceterum in altera parte
Perſei orientis tantum caput & humeros.
Ipſum autem cingulum etiam ambiguum fuerit
An Ariete deſinente appareat, an ſub Tauro.

Hunc in modum poſtremus verſus concipitur. Credibile eſt porro per errorem poſitum eſſe vocabulum, *deſinente.* Nam ab ipſo operis initio ſignorum omnium principia in oriente collocat, non autem media, vel deſinentia. In ceteris enim aſteriſmis partes aliæ ſignis dimidiis exortis, aliæ incipientibus, aut deſinentibus, ortus, occaſuſve faciunt. Hinc Attalus recte hoc quidem animadvertit erratum. Et omnino vel, ut illi placet, ita conformandus eſt ille verſus:

An ſub Ariete aſcendente appareat, vel ſub Tauro.

vel in hunc certe modum:

An ſub Ariete deſinens appareat.

Ut participium *deſinens* ad cingulum pertineat. Nihilominus tamen a Poetæ ſententia etiam in his aberrat. Ita quippe ſcribit: *Nos autem in eo conſentanee cum Poeta, & apparentium fide credimus ita verſus illos eſſe ſcribendos:*

Ipſum autem cingulum etiam ambiguum fuerit
An ſub Ariete aſcendente appareat, an ſub Tauro,
Cum quo cumulatim revolvitur.

Cum enim inſtante Arietis ortu, Perſeus citra controverſiam humeris tenus appareat; ſimulatque vero cœpit Aries aſcendere, ſtatim conſpicua ſit zona Perſei, pro eo quod perpuſillum ab Arietis initio diſtet illius apparitio; ambigit Poeta, num ſub Arietis ortum appropinquantis initium apparere jam illam aſſerat; an id uſurpet potius, quod in confeſſo eſt maxime: inſtante Tauri exortu, apparere Perſei cingulum una cum reliquo corpore. Atque hoc modo conceptis carminibus, cum iis integritas ſua conſtabit; tum de cingulo Poeta non ſolum ſcienter, ſed etiam exacte ſcripſiſſe videbitur.

XVII. Caſtigatur Attalus. Sed in primis Attali hæſitatio illa ex eo proficiſcitur, quod tam exactum in phænomenis perſcribendis Aratum fuiſſe cenſet; ut de ſtellis, quæ ſunt in Perſei balteo, dubitet, utrum Arietis initio in oriente conſtituto, conſpicuus ille ſit cum humeris, & capite; an paullo poſt

Aratus, & Eudoxus rudi Minerva. appareat. Verum ut hæc omittam, non Aratum ſolum, ſed Eudoxum etiam ipſum, in apparentium explicanda ratione pingui, quod aiunt, Minerva uſos eſſe; non in

ἀνατέλλειν. ἐν δὲ τῷ ὑδροχόῳ ὅλον αὐτὸν ἀνατεταλκέναι πλὴν μικροῦ τινος· τῆς δὲ ὕδρας τὸ μέχρι πρὸς τὸν κόρακα δύνειν. δοκεῖ δέ μοι ὁ Εὔδοξος περὶ τοῦ Περσέως κατὰ τοῦτο μόνον διαφωνεῖν πρὸς τὰ φαινόμενα, καθ' ὅσον φησὶν αὐτοῦ μόνον τὴν δεξιὰν χεῖρα συνανατέλλειν τῷ ὑδροχόῳ. τὸ γὰρ ἥμισυ σχεδὸν αὐτοῦ μέρος τῷ ὑδροχόῳ συνανατέλλει. ὁ γὰρ ἐν μέσῳ τῷ σώματι λαμπρὸς ἱκανῶς ἀστὴρ ζ΄ καὶ κ΄ μοίρᾳ τοῦ ὑδροχόου συναναφέρεται. ὁ δὲ Ἄρατος ἀγνοεῖ, τὴν ὕδραν ὅλην τῷ ὑδροχόῳ ὑπολαμβάνων ἀντικαταδύνειν· ὁ γὰρ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ Κενταύρου κείμενος, δύνει ἀνατελλούσης τῆς ια΄ μοίρας τῶν ἰχθύων. βέλτιον οὖν ὁ Εὔδοξος ἀποφαίνεται, λέγων τῆς ὕδρας τὴν οὐρὰν ἔτι ὑπολείπεσθαι. περὶ δὲ τὸν Κένταυρον ἀμφότεροι ἀγνοοῦσιν. οὐ γὰρ ὅλος * ἂν δεδύκει τῶν ἰχθύων ἀρχομένων ἀναφέρεσθαι, ἀλλ' ἔτι αὐτοῦ τὰ ἐμπρόσθια ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντά ἐστιν. ἥ τε γὰρ κεφαλὴ καὶ ὁ δεξιὸς ὦμος αὐτοῦ τοῖς ἰχθύσιν ἀντικαταδύνει. διαφωνοῦσι δὲ ἀμφότεροι πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ περὶ τὸν νότιον ἰχθύν, ὅλον αὐτὸν ἔγγιστα τῷ ὑδροχόῳ ὑπολαμβάνοντες συνανατέλλειν. τοὐναντίον γὰρ τὸ πλεῖον αὐτοῦ μέρος τοῖς ἰχθύσι συναναφέρεται. ὁ μὲν γὰρ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ τῇ γ΄ μοίρᾳ τῶν ἰχθύων συνανατέλλει· ὁ δὲ ἐν τῷ ῥύγχει λαμπρὸς τῇ α΄ καὶ κ΄ μοίρᾳ τῶν ἰχθύων. * f. ἀντιδέδυκεν.

Περὶ δὲ τὴν Ἀνδρομέδαν ὁλοσχερῶς ἠγνοήκασιν ἀμφότεροι. οὐ γὰρ τῷ ὑδροχόῳ, καὶ τοῖς ἰχθύσι συνανατέλλει, ὡς οὗτοί φασιν, ἀλλὰ τῷ αἰγόκερῳ, καὶ τῷ ὑδροχόῳ. πρώτη μὲν γὰρ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ αὐτῆς συνανατέλλει μέσῳ μάλιστα τῷ αἰγόκερῳ· ἐσχάτη δὲ ἡ δεξιὰ συναναφέρεται τῇ δ΄ καὶ κ΄ μοίρᾳ τοῦ ὑδροχόου.

Περὶ δὲ τὴν τοῦ κριοῦ ἀνατολὴν ὁ Ἄρατος λέγων, αἱ μὲν δεξιαί, φησίν, * τῆς Ἀνδρομέδας οἱ ἰχθύες

* Apud Aratum αἱ δεξιῇ χειρός·

Αὐτοὶ ἐφέλκονται· τὰ δ' ἀριστερὰ νειόθεν ἕλκει
Κριὸς ἀνερχόμενος· τῷ καὶ περιτελλομένοιο
Ἑσπερόθεν κεν ἴδοιο θυηπόλον. αὐτὰρ ἐν ἠοῖ
Περσέος ἀντέλλοντος ὅσον κεφαλήν τε καὶ ὤμους.
Αὐτὴ δὲ ζώνη, καί κ' ἀμφήριστα πέλοιτο,
Ἢ κριῷ λήγοντι φαείνεται, ἢ ἐπὶ ταύρῳ.

γράφεται μὲν οὕτως ὁ ἔσχατος στίχος. εἰκὸς μέντοι γε ἠγνοῆσθαι τό, λήγοντι. ἐξ ἀρχῆς γὰρ πάντων τῶν ζῳδίων τὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ὑποτίθεται, καὶ οὐχὶ μεσοῦντα, ἢ λήγοντα. ἐπὶ γὰρ τῶν ἄλλων ἄστρων τινὰ μὲν μέρη μεσούντων τῶν ζῳδίων· τινὰ δ' ἀρχομένων ἢ ληγόντων δύνει, ἢ ἀνατέλλει. ὅθεν καὶ ὁ Ἄτταλος κατὰ μὲν τοῦτο ὀρθῶς συνεώρακε τὸ ἀγνόημα· καὶ δεῖ τοι ἢ ὡς ἐκεῖνός φησι γράφεσθαι.

Ἢ κριῷ ἀνιόντι φαείνεται, ἢ ἐπὶ ταύρῳ.

ἢ νὴ Δία οὕτως·

Ἢ κριῷ λήγουσα φαείνεται.

ὥστε τό, λήγουσα, ἐπὶ τὴν ζώνην ἀναφέρεσθαι. λέληθε μέντοι γε αὐτὸν τὸ βούλημα τοῦ ποιητοῦ, καὶ ἐν τούτοις. λέγει γὰρ οὕτως· ἡμεῖς μέντοι καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ ποιητῇ συμφώνως, καὶ τοῖς φαινομένοις ἀκολούθως οἰόμεθα δεῖν γράφεσθαι τὸ ποίημα τὸν τρόπον τοῦτον·

Αὐτὴ δὲ ζώνη, καί κ' ἀμφήριστα πέλοιτο,
Ἢ κριῷ ἀνιόντι φαείνεται, ἢ ἐπὶ ταύρῳ.
Σὺν τῷ πανσυδίῃ ἀνελίσσεται.

ἐπεὶ γάρ, μέλλοντος τοῦ κριοῦ ἀνατέλλειν ὁ Περσεὺς ὁμολογουμένως μέχρι τῶν ὤμων ἐκφανὴς γίνεται· ἅμα δὲ τῷ ἄρξασθαι ἀναφέρεσθαι τὸν κριόν, εὐθέως ἔνδηλος ἡ τοῦ Περσέως ζώνη γίνεται, διὰ τὸ βραχὺ παντελῶς παραλλάσσειν τὴν τοῦ κριοῦ ἀρχὴν τῆς φάσεως αὐτῆς· διστάζει πότερον κατὰ τὴν τοῦ κριοῦ μέλλοντος ἀνατέλλειν ἀρχὴν ὑποθετέον * φανερὰν ἤδη γενέσθαι, ἢ ἐπὶ τὸ μᾶλλον ὁμολογούμενον ἔλθῃ· διότι τοῦ ταύρου μέλλοντος ἀναφέρεσθαι, ἐκφανής ἐστι τοῦ Περσέως ἡ ζώνη μετὰ τοῦ λοιποῦ σώματος· καὶ οὕτω τὸν τρόπον γραφομένων τῶν ποιημάτων, τά τε γεγραμμένα σωθήσεται καὶ τὰ περὶ τῆς ζώνης ὁ ποιητὴς οὐ μόνον ἐμπείρως, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς ἐξηγούμενος ἂν φανείη. * φανεράν.

Πρῶτον μὲν οὖν διὰ τοῦτο ὁ Ἄτταλος * ἀγνοεῖ νομίζων ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἀκρίβειαν ἐν τοῖς φαινομένοις ὑπὸ Ἀράτου διειλῆφθαι, ὥστε περὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ Περσέως ἀστέρων διστάζειν, πότερον τῆς ἀρχῆς τοῦ κριοῦ ἐπ' ἀνατολῆς οὔσης, καὶ αὐτοὶ ἤδη φανεροί εἰσι σὺν τοῖς ὤμοις, καὶ τῇ κεφαλῇ, ἢ μετ' ὀλίγον. χωρὶς γὰρ τοῦ ὁλοσχερῶς μὴ μόνον τὸν Ἄρατον, ἀλλὰ καὶ τὸν Εὔδοξον ἐν τοῖς φαινομένοις ἀναστρέφεσθαι· καθάπερ ἐπιδεδείχαμεν· ἔτι καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς τοῦ * f. ἀγνοεῖ

Περσέως

Περσέως ζώνης τοῦτ' ἂν οὐδαμῇ τῷ Ἀράτῳ διστάζοιτο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων σχεδὸν, ἃ καὶ πλείοσι ζῳδίοις συνανατέλλοντα. * τούτων δ' ἀγνοεῖν δόξειεν ὁ Ἄτταλος καὶ τὰ φαινόμενα, ὑπολαμβάνων κατὰ ἀλήθειαν ἔστιν εἶναι διϊσταζόμενα περὶ τὴν ζώνην τοῦ Περσέως, καθάπερ προείρηκεν. ὁ γὰρ μόνον ἡ ζώνη τοῦ Περσέως φαίνεται ὑπὲρ γῆν, τοῦ κριοῦ ἀρχομένου ἀνατέλλειν· ἀλλὰ καὶ ὅλος σχεδὸν ὁ Περσεὺς, πλὴν τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς, καὶ τοῦ γόνατος. ὁ μὲν γὰρ δεξιὸς αὐτοῦ ποὺς συνανατέλλει τῇ η' μοίρᾳ τῶν ἰχθύων· ὁ δὲ ἐν τῷ δεξιῷ γόνατι τῇ ζ' μοίρᾳ. ὁ δὲ ἐν τῷ Γοργονίῳ, καὶ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ κείμενος λαμπρὸς ἀστὴρ, ὃς μικρὸν προηγεῖται τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, τῇ ιγ' μοίρᾳ τῶν ἰχθύων συναναφέρεται. μόνη δὲ αὐτοῦ ἡ ἀριστερὰ κνήμη τῷ κριῷ συνανατέλλει. δῆλον οὖν ὅτι ἀγνοεῖ λέγων τά τε φαινόμενα συνθέσθαι· καὶ τὸν Ἄρατον ἐμπείρως, καὶ ἀκριβῶς τὰ περὶ τῆς τοῦ Περσέως ζώνης φάναι ἐξηγούμενον.

* γρ. τίλαι δέ.

Δοκεῖ δέ μοι διηπορῆσθαι ὁ Ἄρατος οὐδὲ μίαν ἄλλην αἰτίαν, παρ' ἣν καὶ ὁ Εὔδοξος, ᾧ κατηκολούθηκεν ὁ Ἄρατος. ἐν μὲν γὰρ τῷ συντάγματι τῷ περὶ τῶν φαινομένων γράφει ὅτι τοῖς ἰχθύσι συνανατέλλει τὰ δεξιὰ τοῦ Περσέως. ὥστε τῆς ἀρχῆς τοῦ κριοῦ πρὸς τῇ ἀνατολῇ οὔσης, τὰ δεξιὰ μόνον μέρη τοῦ Περσέως κατ' αὐτὸν ὑπὲρ γῆν φαίνεσθαι. ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ συντάγματι, ὃ ἐπιγράφεται ἔνοπτρον, τοῖς ἰχθύσι φησὶν αὐτὸν ὅλον, πλὴν ὀλίγου, συνανατέλλειν. ἐν πᾶσιν οὖν σχεδὸν τοῖς περὶ τὰς ἀνατολὰς τῶν ἄστρων συμφωνούντων ἀλλήλοις τῶν δύο συνταγμάτων, περὶ δὲ τοῦ Περσέως διαφόρως ἀναγραφέντος ὄντος· εὐλόγως ὁ Ἄρατος διαπορῶν ποίᾳ τις κατακολουθήσει ἀποφάσει, ἀμφήριστόν φησιν εἶναι, καὶ διϊσταζόμενον, πότερον καὶ ἡ ζώνη τοῦ Περσέως μετὰ τῶν ὤμων, καὶ τῆς κεφαλῆς, τοῦ κριοῦ ἀνατέλλοντος, μετέωρος φαίνεται, ἢ τοῦ ταύρου ἀναφερομένου, ὡς τὸ ἕτερον τῶν τοῦ Εὐδόξου συνταγμάτων περιέχει. οὐ διὰ τὸ τῇ αἰσθήσει ἂν δυσκρίτους εἶναι διὰ μικρότητα τὰς διαφορὰς, ὡς ὁ Ἄτταλος ὑπέλαβεν, ἀμφήριστόν φησιν εἶναι, πότερον ἡ ζώνη τοῦ Περσέως ὑπὲρ γῆν ἤδη φαίνεται, τῆς ἀρχῆς τοῦ κριοῦ πρὸς τῷ ὁρίζοντι οὔσης, ἢ ἀρχομένου ἤδη ἀνατέλλειν τοῦ ταύρου τότε καὶ αὐτὴ ἀναφέρεται· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν εἰπεῖν, διὰ τὸ ἑκατέρως παραδεδόσθαι.

Διχῶς δὲ γραφομένου· ἐν μὲν τισὶν ἀντιγράφοις, καὶ * καμφήριστο· ἐν δέ τισι, καὶ κ' ἀμφήριστα πέλονται· δεῖ γράφειν πέλοντο, καὶ οὐχ, ὡς ὁ Ἄτταλος, πέλονται. τῷ γὰρ συνδέσμῳ τὸ πέλοντο καταλλήλως λέγεται. οὐδὲ γὰρ παρακολουθεῖσθαι δεῖ, διὰ τὸ πληθυντικῶς ἐκφέρεσθαι τὸ ἀμφήριστα. συνήθης γάρ ἐστι ἡ χρῆσις αὕτη τῆς ἐκφορᾶς.

* Cor. ἢ κ' ἀμφήριστα πέλοντο.

Τῆς δὲ ἀρχῆς τοῦ ταύρου ἀνατελλούσης φησὶν ὁ Ἄρατός τε, καὶ Εὔδοξος τὸν Περσέα ὅλον φαίνεσθαι ὑπὲρ γῆν· καὶ τοῦ Ἡνιόχου τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἐν ᾗ οἱ ἔριφοι κεῖνται· καὶ τὸν ἀριστερὸν πόδα· καὶ τοῦ κήτους τὸ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ἕως τῆς λοφιᾶς· δεδυκέναι δέ φησι τοῦ Βοώτου τι μέρος. ἀγνοοῦσιν δὲ, τὰ ἀριστερὰ μόνον ὑπολαμβάνοντες τοῦ Ἡνιόχου τῷ κριῷ συνανατέλλειν. ὁ μὲν γὰρ δεξιὸς ὦμος αὐτοῦ τῇ β' καὶ κ' μοίρᾳ τοῦ κριοῦ συναναφέρεται· ὁ δὲ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔτι πρότερον τοῖς ἰχθύσι συνανατέλλει. ὥστε καὶ τοῦτο ἀγνοεῖν αὐτούς· λέγω δὲ καθ' ὅσον ὑπολαμβάνουσι πρῶτον τῷ κριῷ τὸν Ἡνίοχον συναναφέρεσθαι. ὁμοίως δὲ κατὰ δύο τρόπους καὶ τὰ περὶ τοῦ Ἡνιόχου ἠγνοήκασιν. οὔτε γὰρ τῷ κριῷ ἄρχεται συνανατέλλειν, ὥς φασιν, ἀλλὰ τοῖς ἰχθύσι· οὔτε ἕως τῆς λοφιᾶς μόνον ἀναφέρεται σὺν τῷ κριῷ, ἀλλ' * ὅλος σχεδὸν, πλὴν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ ἐν ἄκρῳ τῷ * χελωνίῳ λαμπροί. ὅτι γε μὴν οὐ ὁ Βοώτης τῷ κριῷ ἄρχεται συγκαταφέρεσθαι, ὥς φασιν, ἀλλὰ τῷ ταύρῳ, προειρήκαμεν ἀνωτέρω.

*γρ. ὅλον.
* γρ. χε-λωνίῳ.

Τῶν δὲ διδύμων ἀρχομένων ἀνατέλλειν ὁ Ἄρατος δύνειν μέν φησι τοὺς πόδας τοῦ Ὀφιούχου * μέσφι αὐτῶν γουνάτων· ἀνατέλλειν δὲ τὸ κῆτος, καὶ τὸ ποταμοῦ τὸ πρῶτον. ταῦτα δὲ συμφώνως τοῖς φαινομένοις ὑπ' αὐτῶν εἴρηται.

* γρ. μέχρι τῶν.

Ἃ μὲν οὖν ἐδόκει μοι χρήσιμα εἶναι τῶν ὑπὸ Ἀράτου, καὶ Εὐδόξου λεγομένων ἐν τοῖς φαινομένοις ἐπισκέψασθαί τε, καὶ ὑπογράψαι, ταῦτά ἐστιν. ἑξῆς δὲ ὑποτάξω περὶ ἑκάστου τῶν ἀπλανῶν ἄστρων ἐπὶ κεφαλαίου, τίνι τε τῶν ιβ' ζῳδίων συνανατέλλει, καὶ συγκαταδύνει· καὶ ἀπὸ πόσης μοίρας τοῦ ζῳδίου ἀρξάμενον, ἕως πόσης ἔσχατον ἀνατέλλει, ἢ συγκαταδύνει ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις. καὶ καθόλου ὅπου ἐστὶν ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιδ' καὶ ἡμίσους. τὰς δὲ κατὰ μέρος αὐτῶν ἀποδείξεις ἐν ἄλλοις συντετάχαμεν οὕτως, ὥστε ἐν παντὶ τόπῳ σχεδὸν τῆς οἰκουμένης δύνασθαι παρακολουθεῖν τὰς διαφορὰς τῶν συνανατολῶν, καὶ συγκαταδύσεων.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκθησόμεθα τὰς τῶν βορειοτέρων ἄστρων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου συνανατολάς τε καὶ συγκαταδύσεις· ἔπειτα δὲ τὰς τῶν νοτιωτέρων· ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰς τῶν ιβ' ζῳδίων.

Perſei tantum balteo, apud Aratum iſto modo dubitabitur; ſed in iis omnibus imaginibus, quæ cum duobus, pluribuſve ſignis oriuntur. Demum vero cæleſtium rerum funditus expers haberi poſſit Attalus; qui re ipſa credat ad eum, quem diximus, modum ambiguam eſſe rationem orientis cinguli Perſei. Non enim ſolus ille Perſei balteus ſupra terram exiſtit, quando Aries oriri incipit, ſed totus ipſe propemodum Perſeus, excepto pede ſiniſtro, ac genu. Quippe dexter illius pes cum octava oritur Piſcium parte. quæ autem ineſt in dextro genu ſtella, cum ſeptima. lucida porro quæ eſt in Gorgonio, & ſiniſtra manu, quæ ſiniſtram femur paululum præcedit; cum parte decima tertia conſcendit. ſolum crus ſiniſtrum oritur cum Ariete. Falſus eſt itaque, cum & apparentibus ſuam illo modo conſtare fidem; & Aratum perite, exacteque quæ ad cingulum attinent Perſei traditurum eſſe defendit.

Phænomena tradiderunt.

Ego vero non alia ex cauſſa dubitationem illic injectam Arato fuiſſe ſuſpicor, quam unde prius Eudoxo erat oborta; quem auctorem Aratus adhibuit. Eudoxus enim in commentario de Apparentibus ſcribit dextras Perſei partes cum Piſcibus oriri. Ex quo conſequens eſt, Arietis principio in oriente poſito, dexteras tantammodo Perſei partes ſupra terram exiſtere. At in altero libro, qui inſcribitur *ſpeculum*, cum Piſcibus totum aſſerit paullo minus oriri Perſeum. Quamobrem cum in omnibus fere, quæ ad ortus ſiderum ſpectant, duo illi commentarii invicem concordent; in Perſei deſcriptione diſſideant; jure in ambiguo poſitus Aratus, neque utram partem ſequeretur expediens; anceps, & incertum eſſe dicit, an & Perſei balteus cum humeris & capite, Ariete conſcendente ſublimis appareat; an aſcendente potius Tauro: quod in altero Eudoxi Opere continetur. Non igitur ex eo, quod propter diſcriminis exiguitatem difficile id ſenſu poſſit æſtimari; ut putat Attalus; dubium ait eſſe, num Perſei tum balteus appareat, cum Arietis initium horizontem tenet: an tunc potius emergat, cum Tauri caput oriri incipit. ſed ideo quod neutram in partem ſtatuere poſſit, cum ex æquo tradi utrumque cerneret.

Eudoxi libri duo ejuſdem argumenti.

Ceterum cum duplex habeatur loci illius lectio: ſiquidem in aliis codicibus ἤ κ' ἀμφήριστα πέλοντο: in aliis κ' ἀμφήριστα πέλονται, legitur: ſcribendum eſt πέλοντο, non ut putat Attalus, πέλονται. Nam cum particula copulativa recte πέλοντο, conjungitur. Non enim deduci propterea neceſſe eſt, quod nomen ἀμφήριστα plurali numero ponitur. cum tralatitia ſit hæc loquendi ratio.

Oriente Tauri principio ſcribunt Aratus, & Eudoxus totum ſupra terram eminere Perſeum: & Aurigæ ſiniſtram manum, in qua ſiti ſunt Hœdi; nec non ſiniſtrum ejuſdem pedem. ad hæc Ceti quicquid eſt a cauda cervice tenus. ex parte vero Bootem occidere. In quo lapſi ſunt errore, cum putant ſiniſtras tantum Heniochi partes cum illo pariter exortum facere. Etenim dexter ipſius humerus aſcendit cum Arietis parte ſecunda, & viceſima. auſtralior autem earum, quæ ſunt in capite, prius etiam cum Piſcibus exoritur. adeout in eo quoque peccent, quatenus, inquam, exiſtimant oriri cum Ariete primum Heniochum. ſimiliter in Heniocho duplex ab iiſdem commiſſus error eſt. Nam neque cum Ariete oriri incipit; ut illis videtur: ſed cum Piſcibus. neque cervice duntaxat tenus aſcendit cum Ariete; ſed totus propemodum, exceptis iis, quæ in capite * * * qua in extrema ſcapula lucidæ. Nam quod ne Bootes quidem cum Ariete incipiat exoriri; quod illi volunt, ſed cum Tauro; ſuperius diximus.

XVIII. De ortu Tauri.

Geminis oriri incipientibus, Aratus ait occidere pedes Ophiuchi uſque ad genua: Cetum autem exoriri; primamque fluminis partem. quæ quidem cum apparentibus congruenter ab illis dicta ſunt.

Ortus Geminorum.

Igitur quæ ex Arati Eudoxique decretis ſuper apparentium ratione digna mihi conſideratione, obſervationeque viſa ſunt, hæc propemodum fuerunt. Deinceps vero de unaquaque ſtellarum inerrantium ſummatim diſſeram; quo cum ſigno de duodecim oriatur aut occidat. quota ab zodiaci parte incipiens, in quota oriri vel occidere deſinat circa Græciæ tractum; aut ubicumque maxima dies eſt horarum æquinoctialium quattuordecim cum dimidia. Quorum omnium ſingillatim demonſtrationem ita in aliis commentariis expoſuimus; ut in omni fere terrarum orbis loco exortuum, & occaſuum diſcrimina certa poſſis ratione conſequi.

Hipparchi liber apodicticus.

Primum igitur borealium ſiderum ortus & occaſus explicabimus, quos cum zodiaco circulo faciunt: tum auſtralium: poſtremo ſignorum ipſorum duodecim. De ſtellatis autem

XIX. De ortu borealium aſteriſmorum.

Digitized by Google

aatem loquimur. quoniam nonnulla ſunt, quæ ampliorem duodecima parte locum occupunt. quædam minurem. Deinde ulia longe magis ud ſeptentriones, uuſtrumve, quam zodiacus, vergentia, lougo itidem ſpario dodecatemoriu ſua prævertunt, aut ſequuntur. Præterea in ſingulis exponemus quod ſignum in zodiuco eirculo medium cæli teneat, & quænam pars illius. Item quænam fixarum ſtellarum culminent in ortuum & occaſuum initiis, uc finibus ſideris cujuslibet, tum quot hurarum æquabilium ſpurio uuumquodque ſidus oriatur, aat occidat. Quorum omnium rariones, quam proxime fieri poterit, inibimus, nulla ur differentia poſſit agnoſci. Hanc vero tractationem cum omnibus iis, quæ ub untiquis elaboruta ſunt hactenus, ad uſum faciliorem eſſe, tum ad quam-plurima in uſtrologiu theoremara pertinere, facile ubs te unimadverti judico.

Bootæ ortus. Itaque Bootes oritur cum zodiuci parte illu, quæ ab initio Virginis incipit, uſque ud ejus partem xxvii. culminat autem oriente illo zodiaci ſegmentum, quod eſt a Tauri viceſima ſeptima parte media, uſque ud Geminorum xxvii. Primu ſtella Bootæ oritur eu, quæ eſt in capite; ultima quæ eſt in dextero pede. Aliorum ſiderum, ortum ineunte Boote culminat ſiniſter humerus Orionis, & ſiniſter pes, qui ſemicubitali intervallo meridianam antecedit. ſub ortus finem culminat lucida, quæ eſt in femore canis. Totus oritur Bootes horis fere duabus æqualibus.

Corona. Corona oriente, zodiaci urcus oritur a gradu Virginis xxvii, uſque ud medium v Chelurum. culminat u medio xxvii Geminorum, uſque ad Cancri medium v. Primu Coronæ ſtella oritur eu, quæ u ſplendidiſſimam præcedit, ultimu vero, borealior earum, qua a ſplendidiſſima orientem verſus, & Urſus recedunt. Sub ortus initium culminat eu, quæ eſt in femore Cunis. poſtrema vero, lucida, quæ Hydri caput præcedit: quæ quidem Cancri & Urſæ borealior eſt duarum ſtellarum, quæ in unterioribus pedibus ſitæ ſunt. proxime deinde ſtellarum, quæ circa nebulam Cuncri ſunt, ud occidentem poſitæ. Oritur Corona partibus duabus unius horæ.

Engonaſin. Oriente Ingeniculo oritur cum eo zodiaci ſegmentum, quod eſt a parte xii Virginis ad mediam viii Scorpii. culminat autem u mediu viii Geminorum uſque ad Leonis gr. xiv. primæ oriantur aſteriſmi hujus ambæ, quurum alteru eſt in dextro pede: ultera in dextro genu. ultima, quæ in extrema manu ſiniſtra. Culminat ex aliis ſtellis oriente Ingeniculo, ea primum, quæ ex quattuor ad pedes Geminorum ſitis ſecunda eſt ab occidente. noviſſima uuſtralior umbarum in Leone, quæ circu lumborum ſplendidam poſitæ ſunt. Oritur Ingeniculo ſpatio horarum 4, 36' fere.

XX. Ophiuchus. Cum Ophiuchus oritur, zodiuci arcus ille ſimul aſcendit, qui eſt a 29 Chelarum ad 23 Scorpii. culminat a Leonis 3 gradu ad Virginis 3. primæ oriuntur illius ſtellæ, quæ in ſiniſtra manu ſunt. cum quæ in Serpente. poſtrema oritur ſecunda verſus occaſum ex quattuor, quæ ſunt in ipſius dextro pede. culminat prior lucida eurum, quæ ſunt in collo, & pectore Leonis, quæ eſt ad ſeptentrionem ſecunda. noviſſima vero, quæ in capite eſt Corvi. Oritur Ophiuchus horis duabus.

Serpens. Cum ſerpente, quem Ophiuchus tenet, oritur urcus zodiaci ab 8 parte Chelarum uſque ud partem 1 mediam Sagittarii. culminat ab 8 mediu Cancri, ad Virginis 14. Prima conſurgit ſtellu præcedentium borealior, quæ in ipſius capite ſunt. ultima, quæ eſt in extrema cauda. culminat prior ſtella lucida, quæ eſt in extremitate Argus, ſemicubitali ſpatio circiter diſtuns a meridiano. poſtremus culminat Vindemiator; & borealior humerus Virginis. utraque ſtella ſemicubiti fere intervullo diſtat a meridiano. Oritur ſerpens horis $4\frac{1}{2}$.

Lyra. Oriente Lyru, cum ea zodiuci urcus aſcendit u gradu nono medio Scorpii, uſque ad 18. culminat u medio 13 Leonis, uſque ad 26. prima oritur Lyræ ſtellu, quæ u ſeptentrione adjacet lucidiſſimæ. ultima vero, de duabus lucidis, quæ in ejus jugo ſunt, quæ eſt ad orientem. Prior culminut auſtralis ſplendidarum duarum in lumbo Leonis. ultima, quæ in cuuda Leonis eſt lucida: & quæ in extrema ſiniſtra Virginis alu ſemicubitale interſtitium habens a meridiano. Oritur Lyra ſpatio horæ 0, 48'.

Cygnus. Cum Cygno zodiacus oritur a parte Chelarum 27 media, uſque ud Sagitturii us. culminat ub initio Leonis, ad mediam 10 Chelarum. Oritur primu, borea-

λέγω δὲ τῶν ἀστερισμῶν. ἐπειδήπερ ἃ μὲν μείζονα τόπον ἐπέχει τοῦ δωδεκατημορίου· ἃ δὲ ἐλάσσονα. ἔτι δὲ καὶ πολὺ τινὰ μὲν βορειότερα· τινὰ δὲ νοτιώτερα ὄντα τοῦ ζῳδιακοῦ, πολὺ πρότερα καὶ ὕστερα ἐν ταῖς ἀνατολαῖς, καὶ δύσεσι τῶν κατ' αὐτὰ δωδεκατημορίων. προσαναγράψομεν δὲ ἐφ' ἑκάστου καὶ τό τε μεσουρανοῦν ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ ζῴδιον, καὶ τὴν μοῖραν αὐτοῦ. ἔτι δὲ τίνες μεσουρανοῦσι τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἐν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ τοῖς πέρασι τῶν ἀνατολῶν ἢ δύσεων οἷον δή ποτε ἄστρου. καὶ ἔτι ἐν πόσαις ὥραις ἰσημεριναῖς ἕκαστον τῶν ἄστρων ἢ δύνει, ἢ ἀνατέλλει. ἅπαντα δὲ ταῦτα ἀναγράψομεν κατὰ συνεγγισμὸν ἕως ὀλίγης παραλλαγῆς. διότι γὰρ ἡ τοιαύτη πραγματεία πολλῷ τε τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συντεταγμένων ἐστὶν ἀκριβεστέρα, καὶ πρὸς πολλὰ συντείνει τῶν κατ' ἀστρολογίαν θεωρημάτων, εὐκατανόητον εἶναί σοι νομίζω.

Ὁ μὲν οὖν Βοώτης συνανατέλλει τῷ ζῳδιακῷ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς παρθένου ἕως ζ καὶ κ μοι. τῆς παρθένου. μεσουρανεῖ δ' ἀνατέλλοντος αὐτοῦ τὸ ζῳδιακοῦ τμῆμα ἀπὸ ταύρου ζ καὶ κ μοι. μέσης, ἕως διδύμων κζ μοι. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ τοῦ Βοώτου ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἄστρων, ἀρχομένου μὲν ἀνατέλλειν τοῦ Βοώτου, ὅ τε ἀριστερὸς ὦμος τοῦ Ὠρίωνος, καὶ ὁ ἀριστερὸς πούς, ὡς ἡμιπηχίῳ προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· λήγοντος δὲ αὐτοῦ μεσουρανεῖ τοῦ κυνὸς ὁ ἐπὶ τῆς ἰσχίου λαμπρός. ἀνατέλλει δὲ ὅλος ὁ Βοώτης ἐν ὥραις ἰσημεριναῖς δυσίν, ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ στεφάνου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ τὸ ζῳδιακοῦ τμῆμα ἀπὸ παρθένου ζ καὶ κ μοι. ἕως χηλῶν ε μοι. μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων ς καὶ κ μοι. μέσης, ἕως καρκίνου μοι. ε μέσης. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει τοῦ στεφάνου ὁ προηγούμενος τοῦ λαμπροτάτου· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ὡς πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἄρκτους κειμένων τοῦ λαμπροτάτου. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνατολῆς, τοῦ κυνὸς ὁ ἐπὶ τῆς ἰσχίου· ἔσχατος δὲ ὁ προηγούμενος τῆς τοῦ ὕδρου κεφαλῆς, ὁ ἐκφανής, ὅς ἐστι τοῦ καρκίνου, καὶ τῆς ἄρκτου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τοῖς * ἐμπροδίοις ποσὶ δύο ἀστέρων. ἔγγιστα δὲ καὶ τῶν περὶ τὸ νεφέλιον τοῦ καρκίνου κειμένων οἱ πρὸς δύσιν. ἀνατέλλει δὲ ὁ στέφανος ἐν δυσὶ μέρεσι α ὥρας.

* γρ. ἐμπροσθίοις δυσὶν ἄστρασιν.

Τοῦ δὲ ἐν γόνασιν ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ παρθένου μοι. ιβ, ἕως σκορπίου μοι. η μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων η μέσης, ἕως λέοντος ιδ μοι. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες τοῦ ἐν γόνασιν ἀνατέλλουσιν, ὅ τε ἐν τῷ δεξιῷ ποδί, καὶ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ γόνατι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ χειρί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἀνατέλλοντος τοῦ ἐν γόνασιν πρῶτος μὲν τῶν ἐν τοῖς ποσὶ τῶν διδύμων δ ὁ δεύτερος ἀπὸ δύσεως· ἔσχατος δὲ τοῦ λέοντος ὁ νοτιώτερος τῶν β τῶν περὶ τὸν λαμπρὸν τὸν ἐπὶ τῆς ὀσφύος κειμένων. ἀνατέλλει δὲ ὁ ἐν γόνασιν ὥραις δ, καὶ τρισὶ πεμπτημορίοις ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ Ὀφιούχου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν θ καὶ κ μοι. ἕως σκορπίου μοι. κγ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ λέοντος γ μοι. ἕως παρθένου γ. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες ἀνατέλλουσι τοῦ Ὀφιούχου οἱ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί. ἄλλοι μὲν καὶ οἱ ἐν τῷ ὄφει κείμενοι· ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ αὐτοῦ δ ὁ β ἀπὸ δύσεως. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α μὲν ὁ τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ, καὶ στήθει τοῦ λέοντος λαμπρὸς ὁ β ἀπ' ἄρκτου· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ κόρακος. ἀνατέλλει δὲ ὁ Ὀφιοῦχος ἐν ὥραις δυσί.

Τοῦ δὲ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν μοι. η, ἕως τοξότου μοι. α μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ὁ ἀπὸ καρκίνου η μέσης, ἕως παρθένου ιδ. καὶ α μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α μὲν ἐν τῷ ἀκροστολίῳ τῆς Ἀργοῦς λαμπρός, ὡς ἡμιπηχίῳ ἀπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ ὅ τε προτρυγητήρ, καὶ ὁ βορειότερος ὦμος τῆς παρθένου, ὡς πηχυαῖον διάστημα τοῦ μεσημβρινοῦ ὑπολελειμμένος ἑκάτερος αὐτῶν. ἀνατέλλει δὲ ὁ ὄφις ἐν ὥραις δ καὶ ἡμιωρίῳ.

Τῆς δὲ λύρας ἀνατελλούσης, συνανατέλλει μὲν αὐτῇ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. θ μέσης, ἕως σκορπίου ιη· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ λέοντος μοι. ιγ μέσης, ἕως λέοντος μοι. ς καὶ κ. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει τῆς λύρας ὁ ἀπ' ἄρκτων παρακείμενος τῷ λαμπροτάτῳ· ἔσχατος δὲ ὁ πρὸς ἀνατολὰς τῶν ἐν τῷ ζυγώματι αὐτῆς β λαμπρῶν. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α μὲν τοῦ λέοντος ὁ νοτιώτερος τῶν β τῶν ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ λέοντος λαμπρός· καὶ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι τῆς παρθένου, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ἡ λύρα ἐν δ πεμπτημορίοις α ὥρας.

Τοῦ δὲ ὄρνιθος ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν ζ καὶ κ μοι. μέσης, ἕως τοῦ τοξότου β καὶ κ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λέοντος, ἕως χηλῶν ι μοι. μέσης. καὶ α μὲν

ἀστὴρ

* Deeſt ultimus oriens

ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι. * μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λέοντος λαμπρός· ἔσχατος δὲ τοῦ κενταύρου ὁ νοτιώτερος τῶν ὑπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον, καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ἐν ὥραις δ´, καὶ δυσὶ πεμπτημορίοις.

Τοῦ δὲ Κηφέως μόνα τὰ πρὸς τῇ κεφαλῇ μέρη ἀνατέλλει. συνανατέλλει δὲ αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. ζ´ καὶ κ´ μέσης, ἕως τοῦ τοξότου ϛ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου μοι. θ´ μέσης, ἕως παρθένου κε´. α´ δὲ ἀστὴρ μεσουρανεῖ τοῦ κόρακος ὁ ἐν τῇ οὐρᾷ λαμπρός, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ ὁ ἀριστερὸς ἀγκὼν τῆς παρθένου, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ Κηφεὺς ἐν γ´ ἔγγιστα πεμπτημορίοις ὥρας α´.

Τῆς δὲ Κασσιεπείας ἀνατελλούσης, συνανατέλλει μὲν ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ τοῦ τοξότου β´ καὶ κ´ μοι. ἕως αἰγόκερω κβ´· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν μοι. κα´, ἕως σκορπίου γ´ μέσης. καὶ α´ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐν τῷ θρόνῳ αὐτῆς λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν τοῦ Κενταύρου ὁ νοτιώτερος τῶν ὑπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον, καὶ ὁ Ἀρκτοῦρος· ἔσχατος δὲ ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ σκορπίου, καὶ τοῦ στεφάνου ὁ ἡγούμενος τοῦ λαμπροῦ. ἀνατέλλει δὲ ἡ Κασσιέπεια ἐν ὥρᾳ α´ καὶ γ´ μέρει.

Τῆς δὲ Ἀνδρομέδας ἀνατελλούσης, συνανατέλλει μὲν αὐτῇ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω ιε´ μοι. ἕως ὑδροχόου μοι. δ´ καὶ κ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ σκορπίου ϛ´ μέσης, ἕως τοξότου η´ μέσης. καὶ α´ μὲν ὁ ἀστὴρ ἀνατέλλει αὐτῆς ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ χειρί. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν τοῦ στεφάνου ὁ ἑχόμενος τοῦ λαμπροῦ· ἔσχατος δὲ ὁ ἀριστερὸς ἀγκὼν τοῦ ἐν γόνασιν. ἀνατέλλει δὲ ἡ Ἀνδρομέδα ἐν ὥραις β´ καὶ ϛ´ μέρει.

Τοῦ δὲ ἵππου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰγόκερω, ἕως ὑδροχόου μοι. α´ καὶ κ´· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν α´ καὶ κ´ μέσης, ἕως τοξότου ϛ´ μέσης. καὶ α´ μὲν αὐτοῦ ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν ὁ ἐν μέσῃ τῇ νοτίᾳ χηλῇ· ἔσχατοι δὲ τοῦ Ὀφιούχου οἱ πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον γ´ ἐπ᾽ εὐθείας κείμενοι, ἐκτὸς ὄντες αὐτοῦ· καὶ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ λαμπρός, μικρὸν προηγούμενος αὐτῶν. ἀνατέλλει δὲ ὁ ἵππος ἐν ὥραις γ´.

Τοῦ δὲ οἰστοῦ ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ τοῦ τοξότου μοι. ε´, ἕως τοξότου ι´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου ιθ´, ἕως παρθένου ε´ καὶ κ´. καὶ πρῶτοι μὲν ἀνατέλλουσιν οἱ ἐν τῇ γλυφίδι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ ἀκίδι. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἀγκῶνι τῆς παρθένου, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ ὁ στάχυς, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ ὁ ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν ὦμον τοῦ Κενταύρου. ἀνατέλλει δὲ ὁ οἰστὸς ἐν γ´ μέρει ὥρας.

Τοῦ δὲ ἀετοῦ ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ τοξότου μοι. θ´, ἕως τοξότου ιδ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου δ´ καὶ κ´, ἕως παρθένου λ´ μέσης. καὶ α´ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει τοῦ ἀετοῦ ὁ βορειότερος τῶν ἐν ταῖς πτέρυξι β´ μικρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ σώματι γ´ λαμπρῶν. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν ὁ στάχυς· ἔσχατος δὲ τοῦ κενταύρου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ἀετὸς ἐν β´ πεμπτημορίοις τῆς ὥρας.

Τοῦ δὲ Δελφῖνος ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ τοῦ τοξότου μοι. κ´ μέσης, ἕως τοξότου δ´ καὶ κ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν η´ μέσης, ἕως χηλῶν ιγ´. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες ἀνατέλλουσιν οἱ ἡγούμενοι τῶν ἐν τῷ ῥόμβῳ δ´· ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ ὁ νοτιώτερος. μεσουρανεῖ δὲ α´ μὲν ὁ ἀριστερὸς ποὺς τῆς Ἀνδρομέδας· ἔσχατος δὲ τοῦ Κενταύρου ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῷ θύρσῳ, καὶ τῆς παρθένου ὁ ἐπ᾽ ἄρκτον κείμενος τοῦ δεξιοῦ γόνατος, καὶ τοῦ ποδός· ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ Δελφὶς ἐν δ´ μέρει α´ ὥρας.

Τοῦ δὲ Περσέως ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω ε´ καὶ κ´ μοι. ἕως κριοῦ ιδ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ σκορπίου ιϛ´ μέσης, ἕως αἰγόκερω η´ μέσης. καὶ α´ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἅρπῃ νεφελοειδής· ἔσχατος δὲ ὁ ὑπὲρ τὴν πλειάδα ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ κείμενος. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ α´ μὲν ὁ ἐν μέσῳ τῷ θυμιατηρίῳ λαμπρός, καὶ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ προηγούμενος τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἐν τῷ βραχίονι· ἔσχατος δὲ τοῦ αἰγόκερω ὁ βορειότερος τῶν ἐν τοῖς γονατίοις· καὶ τῆς ὄρνιθος ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ Περσεὺς ἐν ὥραις γ´ καὶ ἡμισείᾳ, καὶ γ´ μέρει ὥρας.

Τοῦ δὲ Ἡνιόχου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων μοι. ιε´ μέσης, ἕως τοῦ ταύρου ιϛ´ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου κ´ μοι. ἕως αἰγόκερω θ´ καὶ κ´. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες ἀνατέλλουσιν οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. μεσουρανεῖ δὲ α´ μὲν ἀστὴρ τοῦ τοξότου ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ ἐφαπτίδι, καὶ ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ νώτῳ, καὶ τοῦ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ὁ β´ ἀπ᾽ ἄκρας τῆς οὐρᾶς ἀριθμούμενος· ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ ὁ ἐν τῷ ῥύγχει τοῦ ἵππου λαμπρός· καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ ἑπόμενος ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· καὶ τοῦ Κηφέως ὁ νοτιώτερος

lior earum, quæ ſunt in ala dextra. Culminat prior clara in corde Leonis: poſtrema vero auſtralior earum, quæ ſub dextro ſunt humero Centauri; nec non Arcturus ſemicubito diſtans a meridiano. Oritur Cygnus horis 4, 24′.

XXI. Cepheus

Cephei partes oriuntur eæ ſolum, quæ ſunt ad caput. Cooritur zodiacus a 27 media parte Scorpii ad mediam 6 Sagittarii: culminat a media 9 Virginis ad ejuſdem 25. prior autem culminat quæ in cauda eſt Corvi lucida, quaſi ſemicubito diſtans a meridiano: ultima, Virginis cubitus, tantumdem meridianum antecedens. Oritur Cepheus hora propemodum 0, 36′.

Caſſiepea.

Aſcendente Caſſiepea zodiacus oritur a gradu 22 Sagittarii ad Capricorni 22. culminat a parte Chelarum 21, ad 3 mediam Scorpii. Prior oritur lucida in illius throno: ultima, quæ eſt in capite. prima culminat auſtralior earum, quæ ſunt ſub dextro humero Centauri; cum Arcturo: ultima, earum media, quæ ſunt in fronte ſcorpii; & præcedens lucidam Coronæ. Oritur Caſſiepea hora 1, 20′.

Andromeda.

Cum Andromeda oritur arcus zodiaci a Capricorni parte 15, ad Aquarii 24 mediam: culminat a media 6 Scorpii, ad mediam 8 Sagittarii. prima oritur auſtralior earum, quæ ſunt in dextra manu: ultima, quæ in extremitate ſiniſtræ manus. culminat prima, quæ lucidæ Coronæ proxima eſt: poſtremus vero cubitus ſiniſter Ingeniculi. Oritur Andromeda horis $2\frac{1}{6}$.

Equus.

Cum Equus oritur, aſcendit cum eo zodiacus ab initio Capricorni ad Aquarii partem 21. culminat a Chelarum parte 21 media, ad Sagittarii mediam 6. prima ejus oritur ſtella, quæ eſt auſtralior anteriorum pedum: ultima, quæ eſt in ilibus lucida. culminat prior media in auſtrali chela: ultimæ quæ ad dextrum humerum Ophiuchi tres in directum poſitæ, extraque ipſum ſitæ, una cum lucida, quæ eſt in ſiniſtro femore Engonaſin, paullo ipſum antecedens. Oritur Equus horis 3.

Sagitta.

Cum ſagitta zodiaci arcus oritur a parte 5 Sagittarii ad ejuſdem 10 mediam: culminat a parte 19 Virginis, ad 25. primæ oriuntur quæ ſunt in glyphide, id eſt *crena*: ultima, quæ eſt in cuſpide. culminat prior quæ eſt in ſiniſtro cubito Virginis, pauliſper citra meridianum ſita: ultima, ſpica paullulum meridianum antecedens: & quæ ſub humero dextro Centauri. Oritur Sagitta hora 0, 20′.

XXII. Aquila.

Oritur Aquila cum arcu zodiaci a Sagittarii gradu 9, ad medium 14. culminat a Virginis 24 ad medium 30. Prima conſurgit Aquilæ ſtella, borealior parvarum, quæ ſunt in duabus alis: ultima, quæ eſt auſtralior trium in corpore lucidarum. culminat prior ſpica: ultima, borealior earum quæ in Centauri capite. Oritur Aquila hora 0, 24′.

Delphin.

Oritur cum Delphine zodiacus a Sagittarii gradu 20 medio ad medium 24. culminat ab octavo medio Chelæ, ad 13. Primæ oriuntur antecedentes quatuor in rhombo: poſtrema quæ in cauda eſt auſtralior. culminat primum ſiniſter pes Andromedæ: poſtremo Centauri maxime borealis in thyrſo: tum ad genu Virginis dextrum a ſeptentrione ſita. Oritur Delphin hora 0, 15′.

Perſeus

Perſeo cooritur arcus zodiaci a Capricorni 25 ad Arietis 14 medium: culminat a Scorpii 16 medio, ad 8 mediam Capricorni. Princeps oritur ſtella quæ eſt in harpe nebuloſa: ultima, quæ ſupra Pleiadem in ſiniſtro pede. Culminat primo lucida quæ eſt in Ara media, & Engonaſin antecedens humeri dextri, quæ eſt in brachio: ultima, Capricorni borealior earum, quæ ſunt in geniculis. item e Cygno borealior earum, quæ in ala dextra, ſemicubitali fere interſtitio meridianum antecedens. Oritur Perſeus horis 3, 50′.

Auriga.

Cum Auriga zodiacus oritur a Piſcium parte 15 media: atque ad Tauri 16 mediam, culminat a Sagittarii 20 gradu ad Capricorni 29. Primæ ortum faciunt ſtellæ, quæ ſunt in capite: ultima, quæ eſt in dextro pede. Culminat prima, Sagittarii præcedens earum, quæ ſunt in ſago: & earum, quæ ſunt in dorſo, media. item anguis, quem Ophiuchus tenet, ſecunda ab extrema cauda. ultima culminat lucida in rictu equi: & Cygni ſubſequens in ſiniſtro pede: nec non in Cepheo auſtralior antecedentium

tium humeri dextri ſplendidarum duarum. Oritur Heniochus horis 3.

XXIII. Occaſus conſtellationum borealium. Hæc in cæli inclinatione illa, quam diximus, accidunt circa ortus ſiderum, quæ ad ſeptentriones ſunt zodiaci circuli. Occaſus autem ita ſe habent.

Bootes. Boote occidente zodiacus cum eo deſcendit a ſcorpii parte 6 ad Capricorni 19 mediam: culminat, a Capricorni 22 ad Arietis 4. Prior occidit, quæ auſtralis eſt maxime earum, quæ in ſiniſtro pede: ultima, quæ eſt maxime borealis in collorobo. Culminat ex aliis inerrantibus prima quidem lucida Cygni, quæ eſt in cauda, & in Capricorno antecedens earum, quæ ab auſtro adjacent iis, quæ ſunt in cauda: ultima vero, ſtella Perſei, quæ in harpe, nebuloſa; & Arietis ſuccedens trium in capite; tum nodus linorum. Occidit Bootes horis æquabilibus 4, & duabus partibus.

Corona. Occidente corona ſimul occidit zodiacus a Sagittarii parte 23 ad Capricorni 4 mediam: culminat ab initio Piſcium, ad eorumdem 14 mediam partem. Prima occidit ſplendidiſſima Coronæ: ultima quæ eſt obſcurior, & poſtrema ſuccedentis circuli. Culminat ex aliis ſtellis prior lucida in extremitate Piſcis auſtralioris; & præcedentes in parallelogrammo, quod ipſi ad meridiem ſitum eſt: poſtremæ culminant, quæ in medio corpore Caſſiepeæ, & quæ in ſiniſtra manu Andromedæ. Occidit Corona propemodum hora una.

Engonaſi. Cum Ingeniculo occidit zodiacus a grado ſagittarii 14 ad Aquarii 16. culminat ab Aquarii 23, ad medium 8 Tauri. Prior occidit quæ eſt in extremitate dextræ manus: ultima quæ in ſiniſtro pede. Culminat ex aliis ſtellis primum quæ in Aquarii aqua adjacet iis, quæ ſunt in 4 conglobatione: tum in Equo borealior earum, quæ in corpore continuæ ſunt. item ſiniſter humerus Cephei qui citra meridiem eſt ſemicubitali fere ſpatio. Poſtrema culminat ex quadrilatero Ceti quæ auſtralior eſt ſuccedentium lucidarum; & quæ ad meridiem ſita eſt lucida carens nomine. Occidit Ingeniculus horis 4, 36′ circiter.

XXIV Ophiuchus. Anguifero occidente, deſcendit una zodiaci arcus a ſcorpii 11 gradu ad Capricorni 2. culminat a Capricorni 25 ad Piſcium 11 medium. Prima occidit ſtella, quæ eſt in ſiniſtro pede: ultima, quæ eſt in capite. Culminat ex aliis ſtellis prior, Capricorni ſuccedens in cauda: & Cygni borealiſſima ex iis, quæ ſunt in ala dextra: ultima vero, quæ eſt in capite Caſſiepeæ, & parva quæ in ejus eſt ſolio: tum borealis maxime ex his, quæ ſunt in pectore Andromedæ: & auſtraliſſima earum, quæ ſunt in cauda Ceti, pauliſſum citra meridianum poſita. Occidit Ophiuchus horis fere 3.

Serpens. Cum ſerpente, quem tenet Ophiuchus, occidit arcus zodiaci a Scorpii parte 26 media, ad partem 9. Capricorni: culminat ab Aquarii 8, ad mediam 20 Piſcium. Primæ ſtellæ deſcendunt quæ ſunt in corpore, communes ſiniſtræ manui Anguiferi: ultima, quæ eſt in extrema cauda. Culminat ex aliis ſtellis prior, quæ eſt in dextro pede Cephei, & quæ in media urna Aquarii: ultima, earum auſtralior: quæ ſunt in cauda Piſcis auſtralis; & quæ eſt in genu Caſſiepeæ. Occidit ſerpens horis fere 3.

Lyra. Cum Lyra deſcendit pars zodiaci, quæ eſt ab Aquarii parte 4 ad 12. culminat ab Arietis 23 media ad Tauri 3. Prima occidit ſtella, præcedens lucidarum quæ ſunt in jugo: ultima, quæ a ſeptentrionibus adjacet lucidæ. Culminat ex aliis prima, media illarum quæ in Arietis cauda: ultima, earum ſtellarum quæ inter ſummam cuſpidem Pleiadis, & Sucularum quæ ſunt in dextra fronte, ſitæ ſunt; borealior, & ſplendidior, beſſe cubiti fere diſtans a meridiano: item in majore ambitu fluvii Orionis ſecunda ad ſeptentrionem, & lucida, a meridiano diſtans ſemiſſe cubiti: item quæ inter præciſionem Tauri, & eam, quæ eſt in ſcapula, beſſe cubiti præcedens meridianam. Occidit lyra duabus unius horæ partibus.

Cygnus. Cygno deſcendente zodiacus occidit ab Aquarii parte media 5. ad Piſcium 14. culminat ab Arietis 24. media ad Geminorum 12. Prima occidit ſtella, quæ eſt in ricta equi: ultima, borealior ex iis, quæ ſunt in extremitate alæ dextræ. Ex aliis ſtellis culminat prior lucida in dextro femore Perſei; & ſuccedens earum, quæ in cauda ſunt Arietis: ultima vero, cum tertia ab occaſu earum, quæ ſunt in pedibus Geminorum: tum antecedens trium in genibus; ultra meridiem ſita

τῶν προηγουμένων τοῦ δεξιοῦ ὤμου β′ λαμπρῶν. ἀνατέλλει δὲ ὁ Ἡνίοχος ἐν ὥραις γ′.

Παρὰ μὲν οὖν τὰς ἀνατολὰς τῶν βορειοτέρων ἄστρων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου οὕτω συμβαίνει ἐν τῇ προκειμένῃ τοῦ κόσμου ἐγκλίσει. περὶ δὲ τὰς καταδύσεις οὕτως.

Τοῦ Βοώτου δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. ϛ′, ἕως αἰγοκέρωτος μοι. ιθ′ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγοκέρωτος μοι. β′ καὶ κ′, ἕως κριοῦ δ′. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῷ καλαύροπι. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀπλανῶν α′ μὲν ὁ τοῦ ὄρνιθος, ὁ ἐν μέσῳ τῇ οὐρᾷ λαμπρός, καὶ τοῦ αἰγοκέρω ὁ ἡγούμενος τῶν ἀπὸ νότου παρακειμένων τοῖς ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατος δὲ τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῇ ἅρπῃ νεφελοειδὴς, καὶ τοῦ κριοῦ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γ′, καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν λίνων. δύνει δὲ ὁ Βοώτης ἐν ὥραις ἰσημεριναῖς δ′, καὶ δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Τοῦ δὲ στεφάνου δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ τοξότου μοι. γ′ καὶ κ′, ἕως αἰγοκέρω δ′ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἰχθύων, ἕως ἰχθύων μοι. ιδ′ μέσης. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ λαμπρότατος τῶν ἐν τῷ στεφάνῳ· ἔσχατος δὲ ὁ ἀμαυρότερος, καὶ ἔσχατος ὢν τῆς ἑπομένης περιφερείας. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α′ μὲν τοῦ ἰχθύος τοῦ νοτιωτέρου ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ οὐραίῳ λαμπρὸς, καὶ τοῦ πρὸς νότον αὐτοῦ κειμένου παραλληλογράμμου οἱ ἡγούμενοι· ἔσχατοι δὲ οἵ τε ἐν μέσῳ τῷ σώματι τῆς Κασσιεπείας, καὶ ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῆς Ἀνδρομέδας. δύνει δὲ ὁ στέφανος ἐν ὥρᾳ α′, ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ ἐν γόνασι δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ τοξότου μοι. ιδ′, ἕως ὑδροχόου ις′· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου μοι. γ′ καὶ κ′, ἕως ταύρου μοι. η′ μέσης. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ χειρί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων πρῶτος μὲν ἐν τῷ ὑδροχόῳ ὕδατι ὁ ἐχόμενος τῶν ἐν τῇ δ′ συστροφῇ· τοῦ δὲ ἵππου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ σώματι συνεχῶν· τοῦ δὲ Κηφέως ὁ ἀριστερὸς ὦμος ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τῶν ἐν τῷ κήτει τετραπλεύρων ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων λαμπρῶν, καὶ ὁ πρὸς μεσημβρίαν κείμενος ἀνωνόμαστος λαμπρός. δύνει δὲ ὁ ἐν γόνασιν ἐν ὥραις δ′ καὶ τρισὶ πεμπτημορίοις, ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ Ὀφιούχου δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. ια′, ἕως αἰγοκέρω μοι. β′· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγοκέρω ε′ καὶ κ′ ἕως ἰχθύων ια′ μέσης. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α′ μὲν τοῦ αἰγόκερω ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι· ἔσχατος δὲ τῆς Κασσιεπείας ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ ὁ ἐν τῷ δίφρῳ μικρός· καὶ τῆς Ἀνδρομέδας ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῷ στήθει· καὶ τοῦ κήτους ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ Ὀφιοῦχος ἐν ὥραις γ′, ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ ὄφεως δύνοντος, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου ϛ′, καὶ κ′ μέσης μοι. ἕως αἰγόκερω μοι. θ′· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ὑδροχόου μοι. η′, ἕως ἰχθύων κ′ μέσης. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες δύνουσιν οἱ ἐν τῷ σώματι, κοινοὶ ὄντες καὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Ὀφιούχου· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α′ μὲν ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ τοῦ Κηφέως, καὶ ὁ ἐν μέσῃ τῇ καλπίδι τοῦ ὑδροχόου· ἔσχατος δὲ τοῦ τε νοτίου ἰχθύος ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ, καὶ τῆς Κασσιεπείας ὁ ἐν τῷ γόνατι. δύνει δὲ ὁ ὄφις ἐν ὥραις γ′, ὡς ἔγγιστα.

Τῆς δὲ λύρας δυνούσης, συγκαταδύνει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου μοι. δ′, ἕως ὑδροχόου μοι. ιβ′· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ γ′ καὶ κ′ μέσης, ἕως ταύρου γ′. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ ζυγώματι λαμπρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἀπ' ἄρκτων παρακείμενος τῷ λαμπρῷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α′ μὲν ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ τοῦ κριοῦ· ἔσχατος δὲ τῶν μεταξὺ τῆς τε ὀξυτάτης τῆς πλειάδος, καὶ τῶν ὑάδων, τῶν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μετώπου, ὁ βορειότερος αὐτῶν, καὶ λαμπρότερος, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς β′ μέρη πήχεως· καὶ τῆς μεγάλης περιφερείας τοῦ ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος ποταμοῦ ὁ β′ τῶν ἀπ' ἄρκτων καὶ λαμπρὸς, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον· καὶ ὁ μεταξὺ τῆς τε ἀποτομῆς τοῦ ταύρου, καὶ τοῦ ἐν τῇ ὠμοπλάτῃ, προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς β′ μέρη πήχεως. δύνει δὲ ἡ λύρα ἐν δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Τοῦ δὲ ὄρνιθος δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου μοι. ε′ μέσης, ἕως ἰχθύων μοι. ιδ′· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ κριοῦ μοι. δ′ καὶ κ′ μέσης, ἕως διδύμων ιβ′. καὶ α′ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῷ ῥύγχει· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων πρῶτοι μὲν τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῷ δεξιῷ μηρῷ λαμπρὸς, καὶ τοῦ κριοῦ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατοι δὲ, τῶν διδύμων ὅ τε τρίτος ἀπὸ δύσεως τῶν ἐν τοῖς ποσὶ, καὶ ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τοῖς γόνασι γ′, προηγούμενος τοῦ μεσημ-

μεσουρανοῦ, ὡς ἡμιπήχιον. δύνει δὲ ὁ ὄρνις ἐν ὥραις γ' καὶ ς' μέρει.

Τὰ δὲ Κηφέως δύνει τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν μέρη μόνον. καὶ συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ κριοῦ μοι. η' μέσης, ἕως κριοῦ ιδ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου μοι. θ', ἕως καρκίνου μοι. * ις'. καὶ α' μὲν ἀστὴρ δύνει· μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α' μὲν τοῦ καρκίνου ὁ νοτιώτερος τῶν ἐπ' ἀνατολὰς περὶ τὸ νεφέλιον κειμένων, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ ἐν τῷ ἀκροστολίῳ λαμπρός· ἔσχατοι δὲ ὅ τε ἄρκτου ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις γόνασι λαμπρός, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ καρκίνου ὁ μέσος τῶν γ' τῶν περὶ τὴν νότιον χηλήν, καὶ τοῦ ὕδρου ὁ ἐπὶ τῆς ἐκφύσεως τοῦ τραχήλου, καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ ἐν μέσῳ τῷ τοίχῳ λαμπρός, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ.

* Reg. 5.

Τῆς δὲ Κασσιεπείας δυνούσης, συγκαταδύνει μετ' αὐτῇ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ κριοῦ μοι. α' καὶ κ', ἕως ταύρου δ' καὶ ι' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου μοι. δ' καὶ κ', ἕως παρθένου ε'. καὶ α' μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τοῖς ποσί. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α' μὲν τοῦ λέοντος ὁ ἐμπρόσθιος ποὺς, καὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ὁ λαμπρότατος, καὶ τοῦ ὕδρου ὁ λαμπρότατος· ἔσχατοι δὲ ὅ τε τοῦ δράκοντος ὁ β' τῶν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαμπρῶν, καὶ τοῦ κόρακος ὁ ἐν τῷ ῥύγχει, καὶ ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ. δύνει δὲ ἡ Κασσιέπεια ἐν ὥραις β' καὶ δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Τῆς δὲ Ἀνδρομέδας δυνούσης, συγκαταδύνει μετ' αὐτῇ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων β' καὶ κ' μοι. μέσης ἕως κριοῦ η' καὶ ι' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων α' καὶ κ' μέσης, ἕως λέοντος β'. καὶ α' μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν ὅ τε ἐν τῷ ῥύγχει τῆς μεγάλης ἄρκτου, καὶ ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἡγουμένου διδύμου, καὶ τοῦ κυνὸς ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε δράκοντος ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ, καὶ ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ γ' ἐπ' εὐθείας, καὶ τοῦ ταύρου ὁ γ' τῶν μετὰ τὸν λαμπρὸν πρὸς ἀνατολὰς δ'. δύνει δὲ ἡ Ἀνδρομέδα ἐν ὥραις γ', ὡς ἔγγιστα.

Τοῦ δὲ ἵππου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ὑδροχόου μοι. ιγ' μέσης, ἕως ἰχθύων μοι. ιγ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ταύρου δ' μέσης, ἕως διδύμων ια' μέσης. καὶ α' μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α' μὲν ὅ τε βορειότερος τῶν μεταξὺ τοῦ ὀξέος τῆς πλειάδος, καὶ τῶν ὑάδων τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ μετώπῳ, καὶ τοῦ ταύρου ὁ ἐν τῇ ὠμοπλάτῃ μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τῶν διδύμων ὅ τε τρίτος ἀπὸ δυσμῶν ποὺς, καὶ ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τοῖς γόνασι γ'. δύνει δὲ ὁ ἵππος ἐν ὥραις δυσὶ καὶ ἡμισείᾳ.

Τοῦ δὲ οἰστοῦ δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω μοι. ζ' καὶ κ' μέσης, ἕως ὑδροχόου μοι. β' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ μοι. ιδ', ἕως κριοῦ μοι. κα'. καὶ α' μὲν ἀστέρες δύνουσιν οἱ ἐν τῇ γλυφίδι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ ἀκίδι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α' μὲν τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ὤμῳ, καὶ τοῦ κριοῦ ὁ βορειότερος τῶν ὑπὲρ τὴν οὐρὰν γ' ἐπ' εὐθείας ἀκατονομάστων, καὶ ὁ ἐν τῷ νώτῳ αὐτοῦ, προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον, καὶ τοῦ κήτους ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ νοτίῳ σιαγόνι γ' λαμπρῶν· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σώματος λαμπρός, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ κήτους ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ νοτίῳ σιαγόνι, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ οἰστὸς ἐν γ' μέρει ὥρας.

Τοῦ δὲ ἀετοῦ δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω μοι. ιζ' μέσης, ἕως αἰγόκερω γ' καὶ κ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ μοι. β', ἕως κριοῦ μοι. η'. καὶ πρῶτοι μὲν ἀστέρες δύνουσιν οἱ ἐν ταῖς πτέρυξιν β' μικροί· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ σώματι β' λαμπρῶν. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α' μὲν τῆς Ἀνδρομέδας ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί, καὶ τοῦ κριοῦ ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τοῦ κήτους ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων ἐν τῷ παραλληλογράμμῳ· ἔσχατοι δὲ τοῦ τριγώνου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ βάσει, προηγούμενος τῶν ἐν τῇ βορείῳ σιαγόνι. δύνει δὲ ὁ αὐτὸς ἐν γ' μέρει ὥρας.

Τοῦ δὲ Δελφῖνος δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ ὑδροχόου μοι. β' ἕως ὑδροχόου μοι. η' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ ι' μέσης, ἕως κριοῦ θ' καὶ κ'. καὶ α' μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ ἑπομένῃ πλευρᾷ τοῦ ῥόμβου. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν λοιπῶν ἀστέρων πρῶτοι μὲν ὅ τε ἐν μέσῳ τῷ σώματι τοῦ Περσέως λαμπρός, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ νοτίῳ σιαγόνι τοῦ κήτους, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατοι δὲ οἱ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδὶ τοῦ Περσέως, καὶ τῆς πλειάδος ὁ βορειότερος μέρος τῆς ἡγουμένης πλευρᾶς. δύνει δὲ ὁ Δελφὶς ἐν ἡμιωρίῳ.

Τοῦ δὲ Περσέως δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοῦ ταύρου μοι. β', ἕως ταύρου μοι. θ' καὶ κ'· με-

ſemicubitali fere ſpatio. Occidit Cygnus horis circiter 3, 10'.

Cephei partes eæ ſolum occidunt, quæ ſunt ad caput. Cum eo deſcendit zodiacus ab Arietis 8. parte media, ad 14. Culminat a Cancri 9 ad 16. prima ſtella occidit * * * Culminat ex aliis ſtellis prima, auſtralior Cancri ex his, quæ ab orto circa nubeculam ſitæ ſunt, paullulum citra meridiem poſita: tum lucida, quæ in extremitate Argus. ultimæ culminant, lucida in anterioribus Urſæ genibus; paullulum citra meridianum ſita: & in Cancro media trium, quæ ſunt circa auſtralem chelen. nec non hydri, quæ in radice colli. tum lucida in Navis latere, paullulum citra meridianum. XXV. Cepheus

Occidente Caſſiepea zodiacus una occidit ab Arietis 21 ad Tauri mediam partem 14. Culminat ab Cancri 24 ad Virginis 5. Prima occidit ſtella capitis; ultima, quæ eſt in pedibus. Culminant primo leonis anterior pes; & earum quæ ſunt in capite, lucidiſſima: nec non hydri ſplendidiſſima. ultimo, Draconis ſecunda earum, quæ ab cauda ſunt lucidæ. & quæ in roſtro Corvi; nec non quæ in ejus capite. Occidit Caſſiepea horis 2, & duabus horæ partibus. Caſſiepea.

Cum Andromeda deſcendit arcus zodiaci a Piſcium parte 22 media uſque ad Arietis 18 mediam. Culminat a Geminorum 21 media ad Leonis 2. Prima occidit quæ eſt in capite. ultima, earum, quæ ſunt in dextro pede, borealior. Culminant ex aliis ſtellis, initio quidem, quæ eſt in roſtro majoris Urſæ: & quæ in capite præcedentis Gemini. tum maxime borealis earum, quæ ſunt in capite Canis. Poſtremo culminant, ea quæ eſt in extrema cauda Draconis: & media trium, quæ in ejus collo in directum ſitæ ſunt. item in Tauro tertia de quattuor, quæ ad orientem ſunt poſt lucidam. Occidit Andromeda horis proxime tribus. Andromeda.

Equo deſcendente occidit zodiacus ab Aquarii parte 13 media ad Piſcium 13. Culminat a Tauri 4 media ad Geminorum 11 mediam. Prior occidit ſtella, quæ in ejus eſt ore lucida. ultima quæ eſt in lumbo lucida. medium cæli tenet ex aliis primo borealior earum, quæ ſunt inter acumen Pleiadis, & Sucularum, quæ in ſiniſtra fronte. item Tauri, quæ eſt in ſcapula paullulum citra meridianum. poſtremo culminant, tertius ab occidente pes; & præcedens trium in genibus. Occidit Equus horis $2\frac{1}{2}$. Equus.

Sagitta cum occidit, deſcendit una zodiacus a media parte 27 Capricorni ad 2 mediam Aquarii. Culminat ab Arietis parte 14 ad 21. Primæ occidunt ſtellæ, quæ ſunt in crena: ultima, quæ eſt in cuſpide. Culminant ex aliis ſtellis prima dextri humeri Perſei: & borealior trium appellatione carentium, quæ ſupra caudam Arietis in directum poſitæ ſunt. tum quæ in illius dorſo, meridianum ſemicubito circiter antecedens. item præcedens lucidarum trium, quæ in auſtrali mandibula Ceti. poſtremæ culminant, lucida quæ eſt in medio Perſei, paullulum antecedens meridianum: & ſubſequens earum, quæ in auſtrali mandibula Ceti, paullo citra meridianum. Occidit ſagitta horæ triente. Sagitta.

Cum Aquila deſcendit arcus zodiaci a media parte 17 Capricorni ad 23. Culminat ab Arietis 2 ad 8. Primæ occidunt ſtellæ duæ parvæ, quæ in alis. poſtrema, borealior lucidarum duarum, quæ ſunt in corpore. Ex aliis ſtellis culminant primo quæ eſt in Andromedæ ſiniſtro pede: & media earum, quæ in Arietis capite. item auſtralior ſuccedentium Ceti in quadrilatero. ultima ſubſequens earum quæ ſunt in baſi Trianguli, præcedens illas quæ ſunt in boreali mandibula. Occidit Aquila horæ triente: XXVI Aquila.

Occidente Delphino cum eo deſcendit zodiacus ab Aquarii parte 2, ad mediam 8. culminat ab Arietis 10 media ad 29. Prior occidit, antecedens earum quæ ſunt in cauda. poſtrema, borealior earum, quæ in ſuccedente latere Rhombi. Ex aliis ſtellis prius culminant, lucida medii corporis Perſei, paullulum antecedens meridianum: & ſuccedens earum, quæ ſunt in auſtrali mandibula ceti, paullo citra meridianum ſita. poſtremo culminant, quæ in pede ſiniſtro Perſei. & borealior pars præcedentis lateris Pleiadis. Occidit Delphinus hora dimidia. Delphinus.

Cum Perſeo deſcendit zodiacus a parte Tauri 2 ad 29. Culminat a Leonis media 6 ad mediam Virgi- Perſeus.

nis 20. Prior occidit, borealior antecedentium in Gorgonio; ultima vero earum quæ ſunt in dextro genu. Culminant ex aliis ſtellis initio quidem ea quæ eſt in ventre Leonis, ſive propemodum ſemicubito citra meridianum ſita: item quarta earum, quæ ſunt poſt lucidam Hydri, ſemicubito fere citra meridianum poſita: item ultima earum, quæ in carina ſunt Navis. Poſtremæ culminant, ea quæ eſt in cauda Corvi, & quæ in ipſius pedibus. Occidit Perſeus horis 2, 20′.

Auriga. Cum Auriga deſcendit zodiacus a Tauri parte 23 ad Cancri mediam 2. Culminat a Virginis 2 ad Chelarum 22. Prior occidit quæ eſt in pede ſiniſtro: poſtremæ, quæ in capite. Culminant e ceteris ſtellis, initio quæ eſt in extremitate caudæ Draconis; & borealiſſima Coronæ: poſtrema, quæ in media eſt auſtrali chela. Occidit Auriga paullo plus horis 3.

Hactenus de omnibus zodiaci borealioribus imaginibus: ceteras libro ſequente reddemus; id obſervantes, ut ne juſtam modum iſte liber excedat.

Finis Libri ſecundi Enarrationum Hipparchi ad Arati, & Eudoxi Phænomena.

ουρανοῦ δὲ ἀπὸ λέοντος ϛ′ μέσης, ἕως παρθένου ι′ μέσης. ϗ ὁ μὲν ἀστὴρ δύνει τῶν ἐν τῷ Γοργονίῳ ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων· ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τῷ δεξιῷ γόνατι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν ὅ τε ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ λέοντος, (ὁ) ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τῆς ὕδρας ὁ τέταρτος τῶν μετὰ τὸν λαμπρόν, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ ἔσχατος τῶν ἐν τῇ τρόπει· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσιν ὅ τε ἐν τῷ ὤμῳ τοῦ κόρακος, καὶ ὁ ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. δύνει δὲ ὁ Περσεὺς ἐν ὥραις β ϗ γ′ μέρει.

Τοῦ δὲ Ἡνιόχου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζωδιακὸς ἀπὸ ταύρου μοι. γ′ ϗ κ′, ἕως καρκίνου β′ μέσης. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου β′, ἕως χηλῶν β′ ϗ κ′. ϗ ὁ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· ἔσχατοι δὲ οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν, τοῦ δράκοντος ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ, ϗ τοῦ στεφάνου ὁ βορειότατος· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν μέσῃ τῇ νοτίῳ χηλῇ. δύνει δὲ ὁ Ἡνίοχος μικρῷ πλεῖον ἢ ὥραις γ′.

Εἰρηκότες δὲ περὶ πάντων τῶν βορειοτέρων τοῦ ζωδιακοῦ ἄστρων, περὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ ἑχομένῳ ἀποδώσομεν, στοχαζόμενοι τῆς συμμετρίας τοῦ συντάγματος.

Τέλος Ἱππάρχου τῶν Ἀράτου, ϗ Εὐδόξου φαινομένων ἐξηγήσεως τὸ β′.

ΙΠΠΑΡΧΟΥ

Digitized by Google

ΙΠΠΑΡΧΟΥ
ΤΩΝ ΑΡΑΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΥΔΟΞΟΥ
ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

HIPPARCHI
ENARRATIONUM AD ARATI, ET EUDOXI PHÆNOMENA
LIBER TERTIUS.

ΠΡΟΕΙΡΗΚΟΤΕΣ, ὦ Αἰσχρίων, ἐν τῷ πρὸ τούτου συντάγματι περὶ τῶν βορειοτέρων ἄστρων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, τίνι τε ζῳδίῳ τῶν ιβʹ ἕκαστον αὐτῶν συνανατέλλει καὶ συγκαταδύνει, καὶ τί ζῴδιον ἀνατέλλοντος αὐτοῦ ἢ δύνοντος, μεσουρανεῖ· καὶ τίνες τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἐπὶ τὸ μεσημβρινὸν γίνονται, ἀρχομένου τε αὐτοῦ ἀνατέλλειν ἢ δύνειν, καὶ πάλιν δύνοντος· ἔτι δ᾽ ἐν πόσαις ἰσημεριναῖς ὥραις ἕκαστον ἀνατέλλει, ἢ δύνει· νῦν ὑπογράφομεν τὰ αὐτὰ περὶ ἑκάστου τῶν νοτιωτέρων τοῦ ζῳδιακοῦ ἄστρων, καὶ αὐτῶν τῶν ιβʹ ζῳδίων.

Τῶν μὲν οὖν νοτιωτέρων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, ὅταν μὲν ὁ ὕδρος ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοιρῶν ιθʹ μέσων, ἕως χηλῶν ιςʹ μέσων· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ μοιρῶν γʹ μέσων ἕως καρκίνου ιηʹ. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ χάσματι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ ἀστὴρ πρῶτος μὲν ὅ τε Περσέως ὁ ἐν τῇ ἅρπῃ νεφελοειδής, καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν ἰχθύων, ὡς ἡμιπηχίου ὑπολειπόμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ καρκίνου λαμπρῶν γʹ, ὡς ἡμιπηχίου ἀπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τῶν τε λέοντος ὁ νοτιώτερος τῶν ἡγουμένων ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν μέσῳ τῷ ἱστῷ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ὕδρος ἐν ὥραις ζʹ καὶ ιεʹ μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ κρατὴρ ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος μοιρῶν ζʹ καὶ κʹ μέσης, ἕως παρθένου μοιρῶν ιαʹ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ταύρου αʹ καὶ κʹ μέσης, ἕως διδύμων μέσης. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ βάσει δʹ· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῷ κήτει ςʹ ἀστέρων. μεσουρανοῦσι δὲ πρῶτοι μὲν ἀστέρες οἱ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Ἡνιόχου κατὰ μέσον *αὐτόν· ἔσχατος δὲ τῶν τε διδύμων ὁ δʹ ἀπὸ δύσεως τῶν ἐν τοῖς ποσὶ δʹ, καὶ ὁ ὑπὸ τὸν λαγωὸν λαμπρὸς ἀστὴρ ἀκατονόμαστος. ἀνατέλλει δὲ ὁ κρατὴρ ἐν ὥρᾳ αʹ καὶ δʹ μέρει.

* Reg. αὐτοί. f. αὐτοῦ.

Ὅταν δὲ ὁ κόραξ ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ παρθένου μοιρῶν ιςʹ, ἕως παρθένου μοιρῶν γʹ καὶ κʹ. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων μοιρῶν ιδʹ, ἕως διδύμων μοιρῶν βʹ καὶ κʹ. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τοῖς ποσί. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος μὲν ὅ τε ἐν τῇ ἡγουμένῃ χειρὶ τοῦ ἡγουμένου διδύμου, καὶ ὁ δεξιὸς ποὺς τοῦ ἑπομένου διδύμου· ἔσχατος δὲ τῶν τε διδύμων ὁ γʹ ἀπὸ δύσεως τῶν ἐν τοῖς ὤμοις, καὶ τοῦ κυνὸς ὁ ἐν τῇ ἐκφύσει τῶν ἐμπροσθίων μερῶν, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ κόραξ ἐν τρισὶ πεμπτημορίοις αʹ ὥρας.

Ὅταν δὲ ὁ Κένταυρος ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν μοιρῶν ιʹ, ἕως τοξότου μοιρῶν δʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου ιβʹ, ἕως παρθένου ιζʹ μέσης. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ἀνατέλλει ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος μὲν ἀστὴρ ὅ τε ἐν τῇ Ἀργοῖ ὁ ἀπὸ δύσεως τῶν ἐν τῷ καταστρώματι λαμπρῶν, καὶ τοῦ ὕδρου τῆς νοτίας σιαγόνος ὁ ἑπόμενος· ἔσχατος δὲ ὁ προτρυγητὴρ ὡς ἡμιπηχίου προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ Κένταυρος ἐν ὥραις δʹ καὶ γʹ μέρει ὥρας.

I. Auſtrales cæli aſteriſmi.

SUPERIORE libro, Æſchrio, de borealioribus zodiaco circulo imaginibus diximus; quonam cum ſigno de duodecim oriantur, & occidant; tum quod ſignum oriente qualibet, vel deſcendente, culminet. quænam ipſo ortus, vel occaſus initio, aut rurſus occidente, inerrantibus e ſtellis medium cælum occupet. ad hæc quot æquinoctialium horarum ſpatio ſingulæ ortus ſuos, occaſuſque faciant. Idem nunc de auſtralioribus zodiaco cæli conſtellationibus, ac de ipſis duodecim ſignis ſcribere inſtituemus.

Hydrus.

Ex iis igitur aſteriſmis, qui auſtraliores ſunt zodiaco circulo; Hydro ſurgente, zodiacus aſcendit a Cancri 19 media parte, ad mediam 16 Chelarum: culminat ab arietis media 3, ad Cancri 18. Prima oritur ſtella borealior earum quæ in rictu ſunt: ultima, quæ in extremitate caudæ. Culminat prior quæ in Perſei eſt harpe nebulæ ſimilis, & Nodus Piſcium, ſemicubito circiter diſtans a lucidis tribus capitis Cancri; ſemicubito quoque citra meridianum poſita: ultima culminat, auſtralior præcedentium in capite Leonis: auſtralior item earum quæ in malo medio ſunt Navis. Oritur Hydrus horis ſeptem, & parte horæ 15.

Crater.

Oriente Cratere zodiacus aſſurgit a Leonis media parte 27 uſque ad Virginis mediam 11. Culminat a parte Tauri media 21 ad mediam *** Geminorum. Prior oritur borealior de quatuor in baſi: ultima, quæ eſt auſtralis maxime ſex in Ceto ſtellarum. Culminant priores eæ ſtellæ, quæ ſunt in capite Aurigæ, circa medium ipſum: noviſſimæ, quarta ab occaſu de quatuor quæ ſunt in pedibus Geminorum, & lucida carens nomine, Lepori ſubjecta. Oritur Crater hora 1, 15'

II. Corvus.

Oriente Corvo, zodiaci arcus attollitur a Virginis 16, ad 23. Culminat a Geminorum 14, ad 22. Prior oritur ſtella, quæ eſt in lumbis: ultima, quæ eſt in pedibus. Culminat prima quæ eſt in præcedente manu præcedentis Gemini; & pes dexter ſuccedentis: poſtremæ, tertia ab occaſu ex iis quæ ſunt in Geminorum humeris; & quæ in radice anteriorum partium Canis, paullulum citra meridianum poſita. Oritur Corvus hora 0, 36'.

Centaurus.

Cum Centauro zodiacus oritur a parte Chelarum 10 ad Sagittarii 4. Culminat a parte Cancri 12 ad mediam Virginis 17. Prima oritur ſtella ſiniſtri humeri: ultima vero, ſuccedens anteriorum pedum. Culminat prima ſtella quæ ab occaſu lucidarum eſt in foris Argus, & ſuccedens auſtralis mandibulæ Ceti: poſtremo Vindemiator ſemicubito præcedens meridianum. Oritur Centaurus horis 4, & 20'.

Fera,

Fera, ſeu Lupus. Fera, quam Centaurus tenet, oriente, zodiacus emergit a parte Scorpii 23 ad Sagittarii 21. Culminat a Virginis 3 ad Libræ 10. Prior oritur ea, quæ eſt in antecedente pedum anteriorum, quæ eſt borealior ſitarum ſub dextro humero Centauri. ultima vero, omnium auſtralior, & in extremitate, quæ in lumbis eſt, ſubjecta. Prima culminat ſtella, ſuccedentium ea iis, quæ ſunt in Leonis capite, borealior, & quæ in anterioribus ipſius pedibus. ultima vero lucida, quæ in lumbis eſt majoris Urſæ: & quæ in recto eſt trianguli orthogonii, qui eſt ſub Cratere. Oritur fera ſpatio horarum 4, 15'.

Ara. Ara cum oritur, cum ea zodiacus aſcendit a Sagittarii parte 15, ad 23. Culminat a Chelarum parte 2 ad 10. Prior oritur ſtella, quæ eſt in foco. poſtrema auſtralior earum, quæ in baſi. Prima culminat ſtella, auſtralior earum, quæ ſunt in ſiniſtro pede Bootæ. & lucida in poſterioribus Centauri pedibus. poſtrema quæ a ſeptentrione dextri genu, ac pedis dextri Virginis altima eſt, ſemicubito fere citra meridianum. Oritur Ara ſemihoræ ſpatio.

III. Piſcis Notius. Auſtrali Piſce oriente, ſurgit una zodiacus a parte 17 media Aquarii, ad Virginis mediam 21. Culminat a parte Sagittarii 4, ad 25 mediam. Prima omnium oritur ſtella, borealior earum, quæ ſunt in cauda. poſtrema, quæ in extremitate roſtri lucida. Culminat prior quæ eſt in arcu medio; & auſtralior earum, quæ in dextro Anguiferi ſitæ ſunt humero, ſemicubito fere citra meridianum poſita. ultima vero, lucida pedum poſteriorum; & quæ in extremitate caudæ ſerpentis, quem tenet Ophiuchus: item præcedens duarum lucidarum, quæ ſunt in jugo fidiculæ, ſemicubitali fere intervallo meridianum antecedens. Oritur Piſcis hora 0, 48'.

Cetus. Cum Cetus oritur, emergit cum eo zodiacus a 20 parte Piſcium, ad Tauri 7. Culminat a Sagittarii media 24, ad Capricorni 22 mediam. Prima omnium oritur ſtella, borealior earum, quæ ſunt in cauda. ultima, ſuccedentium lucidarum, quæ in laterculo ſunt, auſtralior. Culminat ante alias, præcedens earum, quæ ſunt in jugo fidis. poſtrema quæ eſt in cauda Cygni lucida. Oritur Cetus horis 2.

Orion. Orione aſcendente, cum eo zodiacus emergit a Tauri 28 media, ad Cancri 3. Culminat ab Aquarii parte 9 ad Piſcium 13. Prima conſurgit ſtella, quæ eſt in ſiniſtra mano. ultima, quæ eſt in dextro pede. Culminat ex aliis primum Cephei pes dexter: & earum, quæ in Aquarii urna ſunt, media. Ultimo vero, parva ſtella quæ in ſella eſt Caſſiepeæ; & earum maxime borealis, quæ in Andromedæ pectore. Orion ſpatio ſurgit horarum 2, 10'.

Fluvius Orionis Cum fluvio, qui eſt ab Orione, zodiacus oritur a parte 13 Tauri, ad Cancri 10. Culminat a Capricorni 27, ad Piſcium 22. Prior oritur, antecedens borealiorum in parallelogrammo, quod in magno flexu prope Cetum poſitum eſt. poſtrema, lucidiſſima, & antecedens, & maxime auſtralis omnium. Culminat reliquarum ſtellarum prior * * * * * * * * * * * * * * * quæ a ſeptentrione adjacent iis, quæ ſunt in cauda. item auſtralior earum, quæ in ſiniſtro pede Cygni. ultima, quæ eſt in genibus Caſſiepeæ, & quæ in extremitate caudæ auſtralioris Piſcium. Oritur fluvius in horis 3, & 36'

Lepus. Oriente Lepore zodiacus aſcendit a Geminorum parte 27 ad Cancri mediam 12. Culminat a Piſcium 4, ad 25. Prima ſurgit antecedens borealiorum, quæ ſunt in auribus. ultima poſteriorum pedum auſtralior. Culminat e ſtellis reliquis prior, lucida quæ in lumbis Equi; & pes Cephei ſiniſter. Ultima, borealior ſuccedentium in laterculo Ceti. Oritur Lepus hora 1, 12'.

Canis. Cum Cane zodiacus emergit a Cancri 15 ad Leonis mediam 5. Culminat a 28 Piſcium, ad Arietis 24 mediam. Prior oritur ſtella, quæ in extremitate præcedentis, borealiorisque pedis. ultima, quæ in extrema cauda. Ex aliis culminat ea, quæ in pedibus Caſſiepeæ; & borealiorum earum, quæ in dextro Andromedæ pede paullulum meridianum antecedit. ultima vero, lucida in dextro femore Perſei; & ſuccedens earum, quæ ſunt in cauda Cancri. Oritur Canis hora una, ejuſque partibus duabus.

Procyon Cum ſe Procyon attollit, oritur una zodiaci arcus a

Τοῦ δὲ θηρίου ἀνατέλλοντος, ὃ ἔχει ὁ Κένταυρος, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ γ' καὶ κ' μοι. τοῦ σκορπίου, ἕως τοξότου κα'. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου γ', ἕως ζυγοῦ ι'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν τῷ ἡγουμένῳ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν· ἔστιν δὲ οὗτος ὁ βορειότερος τῶν ὑπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ Κενταύρου· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτερος πάντων, καὶ ἐν ἄκρῳ τῷ ἐπὶ τῆς ὀσφύος ὑποκειμένων. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος, ὁ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Λέοντος βορειότερος τῶν ἑπομένων, καὶ ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτοῦ ποσίν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος τῆς μεγάλης ἄρκτου λαμπρός, καὶ ὁ ὑπὸ τὸν κρατῆρα τριγώνου ὀρθογωνίου ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κείμενος. ἀνατέλλει δὲ τὸ θηρίον ἐν ὥραις β' καὶ δ' μέρει.

Ὅταν δὲ τὸ θυμιατήριον ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοξότου μοι. α', ἕως τοξότου μοι. γ' καὶ κ'. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν μοι. β', ἕως χηλῶν μοι. ι'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐπὶ τοῦ ἐσχαρίου· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ βάσει. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος μὲν αὐτῶν τοῦ τε Βοώτου ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί, καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶ λαμπρός· ἔσχατος δὲ τῆς παρθένου ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ δεξιῷ γόνατι, καὶ τῷ δεξιῷ ποδί, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ τὸ θυμιατήριον ἐν ἡμιωρίῳ.

Ὅταν δὲ ὁ νότιος ἰχθὺς ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ὑδροχόου μοι. ιζ' μέσης, ἕως παρθένου α' καὶ κ' μέσης· μεσουρανεῖ ἀπὸ τοξότου δ', ἕως τοξότου ε' καὶ κ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ ῥύγχει λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος μὲν ὁ ἐν μέσῳ τῷ τόξῳ, καὶ τοῦ Ὀφιούχου ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ὤμῳ, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενοι τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ ὅ, τε ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶ λαμπρός, καὶ τοῦ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ, καὶ τῆς λύρας ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ ζυγώματι β' λαμπρῶν, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ἰχθὺς ἐν δ' πεμπτημορίοις α' ὥρας.

Ὅταν δὲ τὸ κῆτος ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων μοι. κ', ἕως ταύρου ζ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου δ' καὶ κ' μέσης, ἕως αἰγοκέρω β' καὶ κ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ λαμπρῶν ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων. μεσουρανεῖ δὲ πρῶτος μὲν ὁ τῆς λύρας ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ ζυγώματι· ἔσχατος δὲ τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν τῇ οὐρᾷ λαμπρός. ἀνατέλλει δὲ τὸ κῆτος ἐν ὥραις β'.

Ὅταν δὲ ὁ Ὠρίων ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ταύρου η' καὶ κ' μέσης, ἕως καρκίνου μοι. γ'. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ὑδροχόου μοι. θ', ἕως ἰχθύων ιγ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων πρῶτος μὲν ὁ δεξιὸς ποὺς τοῦ Κηφέως, καὶ τῶν ἐν τῇ κάλπιδι τοῦ ὑδροχόου ὁ μέσος· ἔσχατος δὲ τῆς τε Κασσιεπείας ὁ ἐν τῷ δίφρῳ μικρός, καὶ τῆς Ἀνδρομέδας ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῷ στήθει. ἀνατέλλει δὲ ὁ Ὠρίων ἐν ὥραις β' καὶ ς' μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος ποταμὸς ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ταύρου μοι. ιγ', ἕως καρκίνου μοι. ι'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγοκέρωτος μοι. ζ' καὶ κ', ἕως ἰχθύων β' καὶ κ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει τῶν ἐν τῷ μεγάλῳ περιφερεῖ παραλληλογράμμῳ, καὶ ἐγγὺς τοῦ κήτους κειμένου ὁ ἡγούμενος τῶν βορειοτέρων· ἔσχατος δὲ ὁ λαμπρότατος, καὶ ὁ ἡγούμενος, καὶ ὁ νοτιώτερος πάντων. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων πρῶτος μὲν [illegible] ὁ ἑπόμενος τῶν ἐκ ἄρκτου παρακειμένων τοῖς ἐν τῇ οὐρᾷ, καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· ἔσχατος δὲ τῆς τε Κασσιεπείας ὁ ἐν τοῖς γόνασι, καὶ τῶν ἰχθύων τοῦ νοτιωτέρου ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ποταμὸς ἐν ὥραις γ' καὶ γ' πεμπτημορίοις.

Τοῦ δὲ λαγωοῦ ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων μοι. ζ' καὶ κ', ἕως καρκίνου ιβ' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων μοι. δ', ἕως ἰχθύων μοι. ε' καὶ κ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει τῶν ἐν τοῖς ὠσὶ δ', ὁ ἡγούμενος τῶν βορειοτέρων· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων πρῶτος μὲν τοῦ τε ἵππου ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρός, καὶ τοῦ Κηφέως ὁ ἀριστερὸς ποὺς· ἔσχατος δὲ τοῦ κήτους τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ ὁ βορειότερος τῶν ἑπομένων. ἀνατέλλει δὲ ὁ λαγωὸς ἐν ὥρᾳ α' καὶ ε' μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ κύων ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοι. ιε', ἕως λέοντος μοι. ε' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων μοι. η' καὶ κ', ἕως κριοῦ δ' καὶ κ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ ἡγουμένῳ καὶ βορειοτέρῳ ποδί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων πρῶτος μὲν ὁ ἐν τοῖς ποσὶ τῆς Κασσιεπείας, καὶ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ τῆς Ἀνδρομέδας, μικρὸν προηγούμενοι τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῷ δεξιῷ μηρῷ λαμπρός, καὶ τοῦ καρκίνου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. ἀνατέλλει δὲ ὁ κύων ἐν ὥρᾳ μιᾷ, καὶ δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Τοῦ δὲ προκύονος ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ

ὁ ζῳδια-

ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου δ' μοι. μέσης, ἕως καρκίνου μοι. θ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων μοι. ιε', ἕως ἰχθύων μοι. κ' μέσης. ἡ δ' μετ' αὐτὴν ἀνατέλλει ὁ ἡγούμενος τῶν διπλῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος καὶ λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ὁ Κασσιεπείας ὁ ἐν μέσῳ τῷ σώματι, καὶ οἱ κατὰ τὸν ἐν τῇ οὐρᾷ δ' οἱ ἑπόμενοι· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσιν οἱ τῆς Ἀνδρομέδας οἱ ἐχόμενοι τῇ ζώνῃ, καὶ τοῦ κήτους ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ πτερυγίῳ. ἀνατέλλει δὲ ὁ προκύων ἐν γ' μέρει ὥρας.

Τῆς δὲ Ἀργοῦς ἀνατελλούσης, συνανατέλλει μετ' αὐτῆς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος μοι. ς', ἕως χηλῶν μοι. δ' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ ς' καὶ κ' μέσης, ἕως καρκίνου δ' μέσης. καὶ α' μετ' αὐτὴν ἀνατέλλει ὁ ὑπὸ τῶν ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ τοῦ κυνὸς ὡς τριπλοῦς· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῇ ἀποτομῇ τοῦ πλοίου καὶ λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α' μὲν ὁ τοῦ Περσέως ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ, καὶ ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῇ ἀποτομῇ τοῦ ταύρου· ἔσχατος δὲ ὁ προηγούμενος τῶν τοῦ ὕδρου κεφαλῆς λαμπρός, ὅς ἐστιν ἐν τοῖς νοτίοις ποσὶ τοῦ κυνός.

Ἑξῆς δὲ ἐροῦμεν περὶ τῆς καταδύσεως τῶν νοτιωτέρων τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου.

Ὅταν μὲν οὖν δύνῃ ὁ ὕδρος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων θ' καὶ κ' μοι. ἕως παρθένου κα'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν ιθ' μέσης, ἕως τοξότου ιθ' μέσης. καὶ α' μετ' αὐτὴν δύνει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ χάσματι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν, ὁ τοῦ δράκοντος ὁ γ' ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαμπρός, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ ὁ Βοώτου ὁ ἐν τῇ ζώνῃ λαμπρός· καὶ ὁ προηγούμενος τοῦ ἐν ἄκρῳ τῇ βορείῳ χηλῇ λαμπροῦ· καὶ ὁ τοῦ ὕδρου ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε δράκοντος ὁ νοτιώτερος κρόταφος, καὶ τοῦ ὄφεως, ὃν ἔχει ὁ Ὀφιοῦχος, ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ, καὶ τοῦ τοξότου ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ ἐφαπτίδι. δύνει δὲ ὁ ὕδρος ἐν ὥραις δ'.

Τοῦ δὲ κρατῆρος δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοι. α' καὶ κ', ἕως λέοντος ιγ' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοῦ σκορπίου ιβ' μέσης, ἕως τοξότου ἀρχῆς. καὶ α' μετ' αὐτὴν δύνει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ βάσει· ἔσχατοι δὲ ὁ νοτιώτερος, καὶ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ κύτει. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ σκορπίου ὁ γ', καὶ ὁ ε' σφόνδυλος τῶν μετὰ τὸ στῆθος, καὶ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ γ' ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ἐν τῷ βραχίονι κείμενος, προηγούμενος δὲ τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον· ἔσχατοι δὲ τοῦ τε ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῇ ῥίζῃ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, καὶ τοῦ τόξου ἡ ἀκίς. δύνει δὲ ὁ κρατὴρ ἐν ὥρᾳ α' καὶ γ' μέρει.

Τοῦ δὲ κόρακος δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος κθ' μοι. μέσης, ἕως χηλῶν κα'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου ε', ἕως αἰγόκερω ς' μέσης. καὶ α' μετ' αὐτὴν δύνει ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις μηροῖς· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ δράκοντος ὁ ἐν τῷ χάσματι προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον, καὶ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ ἀριστερὸς ἀγκών, προηγούμενος ὡς ἡμιπήχιον τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατοι δὲ τοῦ δράκοντος τῶν ἐν τῇ α' σπείρᾳ τριῶν λαμπρῶν ὁ ἡγούμενος καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ τόξου ὁ ἐπὶ τῆς ἀκίδος· καὶ τοῦ αἰγόκερω ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ προσώπῳ. δύνει δὲ ὁ κόραξ ἐν ὥραις δυσί.

Τοῦ δὲ θυμιατηρίου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος ιθ' μοι. μέσης, ἕως χηλῶν θ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου ε', ἕως αἰγόκερω θ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν δύνει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῷ χείλει καὶ διπλοῦς· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ βάσει. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅ τε ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ λαμπρός, καὶ τοῦ τοξότου ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ τόξῳ· ἔσχατος δὲ τοῦ αἰγόκερω ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς γόνασι λαμπρῶν. δύνει δὲ τὸ θυμιατήριον ἐν ὥραις β' καὶ ν' μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ νότιος ἰχθὺς δύνῃ, συγκαταδύνει μετ' αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοξότου μοι. δ' καὶ κ', ἕως αἰγόκερω ιη' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων μοι. γ', ἕως κριοῦ μοι. β'. καὶ α' μετ' αὐτὴν δύνει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ λαμπρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ ῥύγχει λαμπρὸς σφόδρα. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν ἀρχῇ μὲν τῶν ἰχθύων τοῦ νοτιωτέρου ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ οὐρᾷ· ἔσχατοι δὲ ὅ τε τῆς Ἀνδρομέδας ὁ ἀριστερὸς ποῦς, καὶ ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ τοῦ ἐν τῷ κήτει πλινθίου ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων. δύνει δὲ ὁ ἰχθὺς ἐν ὥρᾳ α' καὶ δ' τεσσαρακοστοῖς.

Τοῦ δὲ κήτους δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ὑδροχόου μοι. η' καὶ κ' μέσης, ἕως κριοῦ ιδ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ταύρου μοι. β' καὶ κ', ἕως καρκίνου μοι. α' μέσης. καὶ α' μὲν αὐτὸ δύνειν ἄρχεται ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπό-

Cancri 4 parte media, ad 9. culminat a Piſcium 15 ad 20 mediam. Prior oritur antecedens, & dupla. ultima, ſuccedens, & lucida. Prima ex aliis culminat, quæ in medio corpore Caſſiepeæ: & ſuccedentes earum quatuor, quæ in cauda ſunt. noviſſimæ culminant proxima earum, quæ in Andromedæ zona: & borealior ex iis, quæ in laterculo Ceti. Oritur Procyon hora 1, 20'.

Argo. Argo navi oriente, cum ea zodiacus aſſurgit a Leonis parte 6, ad Chelarum 4 mediam: culminat ab Arietis 26 media, ad Cancri mediam 4. Prima oritur quæ a Stellis in cauda Canis fit velut triplex: ultima, quæ in abſciſſione navis ſitarum auſtraliſſima eſt, & lucida. Prima culminat de ſtellis reliquis ea, quæ eſt in ſiniſtro ſemore Perſei: & auſtraliſſima earum, quæ ſunt in ſectione Tauri. ultima, præcedens capitis Hydri ſplendida, quæ eſt in auſtralibus pedibus Canis.

V. Occaſus earundem auſtralium imaginum, Hydrus. Secundum hæc agemus de occaſu auſtraliorum zodiaco cæleſtium imaginum.

In primis cum Hydrus occidit, deſcendit cum eo zodiacus a parte Geminorum 29, ad Virginis 21. culminat a 19 media Chelarum, ad Sagittarii 19 mediam. Prior occidit, auſtralior earum, quæ ſunt in rictu: ultima, quæ in extremitate caudæ. Culminant ex aliis ſtellis, initio quidem, lucida, quæ eſt a cauda Draconis tertia, ſemicubito circiter antecedens meridianum: item lucida cinguli Bootæ: nec non præcedens lucidam in extremitate borea Chelæ: & quæ Hydri eſt in extrema cauda, velut ſemicubito meridianum antecedens. Poſtremo culminant Draconis auſtralius tempus: & ſerpentis, quem tenet Anguifer, in extrema cauda ſita: tum antecedens earum, quæ in ſago Sagittarii. Occidit Hydrus horis 4.

Crater. Cratere occidente, cum eo deſcendit zodiacus a Cancri parte 21 ad Leonis mediam 13. culminat a media 13 Scorpii ad initium Sagittarii: Prima occidit, earum quæ ſunt in baſi, borealior: ultima vero auſtralior, & borealior earum, quæ ſunt in alveo. Culminant aliarum ſtellarum, initio, Scorpii tertius, & quintus ſpondylus eorum qui ſunt poſt pectus: & tertia poſt dextrum humerum Ingeniculi, in brachio ſita, velut ſemicubito meridianum præcedens. ultima vero, quæ in radice ſiniſtri femoris eſt Ingeniculi: nec non cuſpis Arcus. Occidit Crater hora 1, 20'.

Corvus. Corvo deſcendente ſimul zodiacus occidit a Leonis 29 media ad Chelarum 21. culminat a Sagittarii 5 ad mediam Capricorni 6. Prior occidit ſtella, quæ in poſterioribus ſemoribus: noviſſima, ſuccedens earum, quæ ſunt in capite. Culminant aliarum ſtellarum, principio quidem, Draconis, quæ eſt in rictu, præcedens meridianum ſemicubito fere: item Ingeniculi cubiti ſiniſtri flexus, ſemicubito circiter antecedens meridianum. poſtrema, præcedens lucidarum trium, quæ ſunt in prima ſpira Draconis: nec non ea, quæ eſt in ala dextra Cygni, paullulum citra meridianum poſita: & quæ in cuſpide Sagittæ: item auſtralior in vultu Capricorni. Cecidit fera horis 2.

Deſunt hic aſteriſmi Centauri & feræ.

* * * * * * *

* * * * * *

VI. Ara. Ara occidente zodiacus a Leonis media 19 ad Chelarum 9 abſconditur: culminat a Sagittarii 5 ad Capricorni mediam 9. Prima occidit auſtralior earum, quæ in margine, eademque dupla: ultima borealior earum, quæ in baſi. Culminat aliarum ſtellarum initio quidem lucida, quæ eſt in ſiniſtro Ingeniculi ſemore: & media earum, quæ ſunt in arcu Sagittarii. ultima, lucidarum, quæ in genibus, auſtralior. Occidit ara duabus horis, & 20'.

Piſcis auſtralis. Quando Piſcis auſtralis occidit, cum eo deſcendit zodiacus a Sagittarii parte 24 ad Capricorni 18 mediam: culminat a Piſcium 3 ad Arietis 2. Prior occidit Stella, lucidarum, quæ in cauda ſunt, auſtralior: ultima vero, lucidiſſima roſtri. Ex aliis ſtellis culminant initio, quæ eſt in extrema cauda auſtralioris Piſcium: poſtrema, Andromedæ pes ſiniſter; & media earum, quæ in capite ſunt Andromedæ: & laterculi, quod eſt in Ceto, ſuccedentium auſtralior. Occidit Piſcis hora 1, 48'.

Cetus. Occidente Ceto, cum eo deſcendit zodiacus ab Aquarii parte 28 media ad Arietis 14. culminat a Tauri 22, ad Cancri 15 mediam. Occidere incipit auſtralior earum, quæ ſunt in cauda: ultima ſuccedens in boreali convexo tergi.

tergi. Culminat ex aliis ſtellis, initio quidem, auſtralior earum, quæ ſunt in Aurigæ capite, & dextro pede: ultima vero, lucida quæ eſt in anterioribus cruribus Urſæ. & lucida medii lateris Argus, quæ ſemicubito circiter antecedit meridianum. Occidit Cetus horis 4, minus octava parte.

Orion. Orione cadente, cum eo deſcendit zodiacus a Tauri parte 7 ad 30. culminat a Leonis 12 ad Virginis 13. Prior occidit ea quæ eſt in pede ſiniſtro: ultimæ vero, earum, quæ ſunt in Colluroho, maxime auſtrales. Ex aliis ſtellis culminant initio, ea quæ eſt in poſterioribus genibus Urſæ majoris: & quæ ab auſtro lucidæ adjacet, quæ eſt in lumbis. poſtremo, borealior Virginis humerus. Occidit Orion horis circiter 2.

Orionis fluvius. Cum Orionis fluvio zodiacus occidit a Piſcium parte 7 ad Tauri 5 mediam: culminat a Geminorum 4 ad Leonis mediam 10. Prior occidit antecedens, & lucidiſſima omnium: ultima vero, quæ prima eſt, & a meridie adjacet Orionis pedi. E reliquis ſtellis, occaſus initio culminant Propus Geminorum, paullulum citra meridianum poſitus: & Leporis in medio duæ. poſtremo culminant, ſuccedens in tergo Leonis: & quæ in poſterioribus Urſæ genibus, parum citra meridianum ſita. Occidit fluvius horis 4, 42′.

VII. Lepus. Occidente Lepore, deſcendit cum eo zodiacus ab Arietis 27 media ad Tauri 14. culminat a parte Cancri 30, ad Leonis 21. Prima occidit ſtella, quæ eſt in anterioribus pedibus: ultima quæ in extremitate caudæ. E ſtellis reliquis culminant initio, in Urſæ laterculo quæ in humeris illius eſt: & quæ in extrema cauda Draconis. item Cor Leonis: & earum, quæ in Navis abſciſione, borealior, paullum antecedens meridianum. poſtremo culminant, Leonis pes poſterior, & quæ in poſterioribus cruribus. item auſtraliſſima earum quæ ſunt in baſi Crateris. Occidit Lepus hora 1, 20′.

Canis. Occidente Cane, cum eo deſcendit zodiacus a parte Tauri 11, ad 29. Culminat a Leonis 17, ad Virginis 11. Prior occidit lucida pedum poſteriorum: ultima vero, ſplendidarum, quæ ſunt in capite, auſtraliſſima. Stellarum ceterarum culminant initio, antecedens earum, quæ in poſterioribus Urſæ pedibus: & quæ in lumbis Leonis. ultimæ culminent, ea quæ in pedibus Corvi: & auſtralior humerus Virginis, citra meridianum ſitus duabus fere cubiti partibus. Occidit Canis ſeſquihore.

Procyon. Cum Procyne deſcendit zodiacus a Geminorum parte 15 ad 28. culminat ab initio Libræ ad 4. Prior occidit ſtella, antecedens, & duplex: ultima ſuccedens, & lucida. Ex aliis ſtellis culminat initio, earum, quæ ſunt in dextro Bootæ pede, media, paullo citra meridianum ſita: & borealior earum, quæ ſunt in capite Centauri, ſemicubito circiter antecedens meridianum. noviſſime culminant, quæ in extrema eſt Urſæ cauda, paullulum citra meridianum poſita: & borealior earum, quæ ſunt in ſiniſtro pede Bootæ. item quæ in extrema Hydri cauda; Centauri quoque dexter humerus. Occidit Procyon hora 0, 12′.

Argo. Cum Argo deſcendente zodiacus occidit ab Arietis parte 26, ad Geminorum 28. culminat ab Cancri 27 ad Libræ 5. Prima occidit lucidiſſima, & auſtraliſſima earum, quæ ſunt in temone: quam nonnulli Canobum nominant. ultima, borealior earum, quæ ſunt in malo. Culminant ex aliis ſtellis, initio quidem auſtralior antecedentium earum, quæ ſunt in Leonis capite, ſemicubito fere citra meridianum poſita: & quæ in colli Hydri radice, parva. ultimæ culminant quæ in extrema cauda ſunt majoris Urſæ: & borealior earum, quæ ſunt in ſiniſtro pede Bootæ, ſemicubito circiter antecedens meridianum. nec non quæ in extrema Hydri cauda: tum Centauri dexter humerus paullulum antecedens meridianum. Occidit Argo circiter horis 5.

μενος τῆς ἐν τῷ βορείῳ * χηλωνίῳ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ τε Ἡνιόχου ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί· ἔσχατος δὲ τῆς ἄρκτου ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις σκέλεσι λαμπρός, καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ ἐν μέσῳ τῷ τοίχῳ λαμπρός, προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον. δύνει δὲ ὁ κῆτος ἐν ὥραις δ΄ λειπούσαις η΄ μέρει.

* γρ. χελωνίῳ.

Τοῦ δὲ Ὠρίωνος δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ταύρου μοι. ζ΄, ἕως ταύρου μοι. λ΄. μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ λέοντος μοι. ιβ΄, ἕως παρθένου μοι. ιγ΄. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· ἔσχατοι δὲ οἱ βορειότατοι τῶν ἐν τῷ κολορόβῳ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τῆς μεγάλης ἄρκτου ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις γόνασι, καὶ τοῦ λέοντος ὁ ἀπὸ νότου τῷ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρῷ παρακείμενος· ἔσχατος δὲ τῆς παρθένου ὁ βορειότερος ὦμος. δύνει δὲ ὁ Ὠρίων ἐν ὥραις δυσίν, ὡς ἔγγιστα.

Ὅταν δὲ ὁ ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος ποταμὸς δύνῃ, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων μοι. ζ΄, ἕως ταύρου μοι. ε΄ μέσου· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων δ΄, ἕως λέοντος ι΄ μέσου. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἡγούμενος καὶ λαμπρότατος πάντων· ἔσχατος δὲ ὁ α΄, καὶ ἀπὸ μεσημβρίας παρακείμενος τῷ ποδὶ τοῦ Ὠρίωνος. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς δύσεως ὁ τῶν διδύμων ὁ πρόπους, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ λαγωοῦ οἱ ἐν μέσῳ τῷ σώματι β΄, ἔσχατον δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε λέοντος ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῷ νώτῳ· καὶ τῆς ἄρκτου ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις γόνασιν, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενοι τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ ποταμὸς ἐν ὥραις δ΄, καὶ ἡμίσει, καὶ ε΄ μέρει ὥρας.

Τοῦ δὲ λαγωοῦ δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ κριοῦ μοι. ζ΄ καὶ κ΄ μέσου, ἕως ταύρου ιδ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου μοι. λ΄, ἕως λέοντος μοι. α΄ καὶ κ΄. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις ποσίν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τῆς τε ἄρκτου τῆς πλινθίου ὁ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς, καὶ τοῦ δράκοντος ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ· καὶ τοῦ λέοντος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ ἀποτομῷ, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἔσχατον δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε λέοντος ὁ ὀπίσθιος πούς, καὶ οἱ ἐν τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσι, καὶ τοῦ κρατῆρος ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῇ βάσει. δύνει δὲ ὁ λαγωὸς ἐν ὥρᾳ καὶ γ΄ μέρει.

Τοῦ δὲ κυνὸς δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ταύρου μοι. ια΄, ἕως ταύρου μοι. θ΄ καὶ κ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ λέοντος μοι. ιζ΄, ἕως παρθένου ια΄. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶ λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἐκφανῶν. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τῆς τε ἄρκτου ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσί, καὶ τοῦ λέοντος ὁ ἐπὶ τῆς ὀσφύος· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι, τοῦ τε κόρακος ὁ ἐν τοῖς ποσί, καὶ τῆς παρθένου ὁ νοτιώτερος ὦμος, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς β΄ μέρη πήχεως. δύνει δὲ ὁ κύων ἐν γ΄ ἡμιωρίοις.

Τοῦ δὲ προκύονος δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων μοι. ιε΄, ἕως διδύμων μοι. κη΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν χηλῶν, ἕως χηλῶν μοι. δ΄. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ ἡγούμενος καὶ διπλοῦς· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος καὶ λαμπρός. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τοῦ Βοώτου ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ποδί, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ μεσουρανοῦσι τῆς τε ἄρκτου ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ, ὑπολειπόμενος μικρὸν τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ Βοώτου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί· καὶ τοῦ ὕδρου ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ· καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ δεξιὸς ὦμος. δύνει δὲ ὁ προκύων ἐν ε΄ μέρει ὥρας.

Τῆς δὲ Ἀργοῦς δυνούσης, συγκαταδύνει μετ' αὐτῆς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ κριοῦ μοι. κϛ΄, ἕως διδύμων μοι. κη΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου μοι. κζ΄, ἕως χηλῶν μοι. ε΄. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ λαμπρότατος καὶ νοτιώτατος τῶν ἐν τῷ πηδαλίῳ, ὃν τινες Κάνωβον προσαγορεύουσιν· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ ἱστῷ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τοῦ λέοντος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ὁ νοτιώτερος τῶν ἡγουμένων, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ ὕδρου ὁ ἐκ τῆς ἐκφύσεως τοῦ τραχήλου μικρός. ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τῆς τε μεγάλης ἄρκτου οἱ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ· καὶ τοῦ Βοώτου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ ὕδρου ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ· καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ δεξιὸς ὦμος, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ἡ Ἀργὼ ἐν ὥραις ε΄, ὡς ἔγγιστα.

De ortu & occaſu ſignorum zodiaci.

VIII. EXpoſitis hactenus iis, quæ in uniuſcujuſque ſideris extra zodiacum poſiti ortu, occaſuque accidunt; deinceps duodecim zodiaci ſignorum coortus, & occaſus explicabimus.

Cancer. Igitur oriente Cancro, cum eo zodiacus oritur a Geminorum parte 23 ad Cancri 18. culminat a Piſcium 5, ad Arietis 5 medium. Prior oritur ſtella,

ΕΠεὶ δὲ τῶν ἐκτὸς τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου κειμένων ἀστέρων ἀποδεδώκαμεν τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰς ἑκάστου αὐτῶν ἀνατολάς τε καὶ δύσεις, ἑξῆς ἀποδώσομεν τὰς αὐτῶν τῶν ιβ΄ ζῳδίων συνανατολάς τε καὶ συγκαταδύσεις.

Τοῦ μὲν οὖν καρκίνου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων γ΄ καὶ κ΄ μοι. ἕως καρκίνου ιη΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων ε΄, ἕως κριοῦ ε΄ μέσου. καὶ α΄ μὲν ἀστὴρ ἀνατέλ-

λει

λαι ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ βορείῳ χηλῇ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ νοτίῳ χηλῇ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων αʹ μὲν ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ τῆς Ἀνδρομέδης λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὅ τε πρὸ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γʹ λαμπρῶν ὁ ἡγούμενος, καὶ ὁ ὡς πρὸς μεσημβρίαν κείμενος τοῦ κήτους, κατὰ μέσον πως τὸ σῶμα, ἀνωνόμαστος ἅμα λαμπρός· καὶ τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ τοῦ κήτους ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων· καὶ ὁ τῆς Ἀνδρομέδης ὁ ἀριστερὸς πούς, μικρὸν ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ καρκίνος ἐν ὥρᾳ αʹ καὶ κʹ, καὶ δʹ μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ λέων ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοι. ηʹ μέσης, ἕως λέοντος ιθʹ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων κʹ, ἕως ταύρου ιβʹ μέσης. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει τῶν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων· ἔσχατος δὲ τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων αʹ μὲν τῆς Ἀνδρομέδης ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ ζώνῃ, καὶ τῶν ἐν τῷ κήτους πλινθίῳ ὁ βορειότερος τῶν ἑπομένων· ἔσχατος δὲ τῶν τε ὑάδων ὁ λαμπρότατος, καὶ τοῦ Ἡνιόχου ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἀγκῶνι, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ λέων ἐν ὥραις γʹ καὶ δʹ μέρει.

Τῆς δὲ παρθένου ἀνατελλούσης, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτῆς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος μοι. βʹ καὶ κʹ, ἕως χηλῶν ηʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ταύρου μοι. ιεʹ μέσης, ἕως καρκίνου θʹ. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδί. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων αʹ μὲν τοῦ Ἡνιόχου ὁ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὅ τε τῆς Ἀργοῦς ὁ ἐν τῷ ἀκροστολίῳ λαμπρός, καὶ τοῦ ὕδρου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ χάσματι, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον. ἀνατέλλει δὲ ἡ παρθένος ἐν ὥραις γʹ καὶ τέσσαρσι πεμπτημορίοις.

Ὅταν δὲ αἱ χηλαὶ ἀνατέλλωσιν, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτῶν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν μοι. κϛʹ, ἕως σκορπίου μοι. κϛʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου ιηʹ, ἕως λέοντος καʹ. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν ἄκραις ταῖς χηλαῖς λαμπρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ σκορπίου. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων αʹ μὲν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ λέοντος ὁ νοτιώτερος τῶν ἡγουμένων, καὶ τῆς Ἀργοῦς ὁ βορειότερος τῶν ἐν μέσῳ τῷ ἱστῷ· ἔσχατος δὲ τοῦ λέοντος ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῷ νώτῳ βʹ ἀστέρων. ἀνατέλλουσι δὲ αἱ χηλαὶ ἐν ὥρᾳ αʹ καὶ γʹ πεμπτημορίοις.

Τοῦ δὲ σκορπίου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. γʹ, ἕως τοξότου θʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ λέοντος μοι. ηʹ μέσης, ἕως παρθένου κγʹ μέσης. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῷ μετώπῳ· ἔσχατος δὲ ὁ γʹ σφόνδυλος ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Κενταύρῳ ἀριθμούμενος, ϛʹ δὲ ἀπὸ τῶν μετὰ τοὺς ἐν τῷ στήθει. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων πρῶτος μὲν τῆς μεγάλης ἄρκτου ὁ ἐν τῷ στήθει λαμπρός, καὶ τοῦ ὕδρου τῶν μετὰ τὸν λαμπρότατον δʹ τῶν πρὸ τοῦ κρατῆρος ὁ γʹ ἀπὸ δύσεως· ἔσχατος δὲ ὅ τε στάχυς, καὶ τοῦ Κενταύρου ὁ ἀριστερὸς ὦμος, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ σκορπίος ἐν ὥραις γʹ, λειπούσαις ιʹ μέρει.

Τοῦ δὲ τοξότου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοξότου μοι. ϛʹ μέσης, ἕως αἰγόκερω ιηʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου κʹ μέσης, ἕως σκορπίου θʹ μέσης. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἀκίδι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶ λαμπρός. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων αʹ μὲν τῆς παρθένου, ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἀγκῶνι, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ ὅ τε τοῦ σκορπίου ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ στήθει λαμπρότατος, καὶ ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τοῦ Ὀφιούχου· καὶ τοῦ στεφάνου ὁ γʹ ἀπὸ τοῦ λαμπροῦ ἐπὶ τὰ ἑπόμενα, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ τοξότης ἐν ὥραις γʹ.

Ὅταν δὲ ὁ αἰγόκερως ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ τοξότου μοι. θʹ καὶ κʹ μέσης, ἕως αἰγοκέρωτος ζʹ καὶ κʹ· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν ιθʹ μέσης, ἕως σκορπίου ιηʹ. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ βορειότερος τῶν ἐν τοῖς γόνασι λαμπρῶν· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ λαμπρῶν. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων αʹ μὲν τοῦ τε Βοώτου ὁ ἐν τῇ ζώνῃ ὁ λαμπρότατος· καὶ τῶν χηλῶν ὁ προηγούμενος τῶν ἐν ἄκραις τῆς βορείας χηλῆς· καὶ τοῦ διὰ τῶν ἄρκτων ὄφεως ὁ γʹ ἀπ᾽ ἄκρας τῆς οὐρᾶς ἀριθμούμενος λαμπρός, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τοῦ ἐν γόνασιν ὅ τε δεξιὸς ὦμος, καὶ ὁ ἀπὸ ἄρκτων παρακείμενος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ κνήμῃ. ἀνατέλλει δὲ ὁ αἰγόκερως ἐν ὥρᾳ αʹ καὶ ἡμισείᾳ, καὶ γʹ μέρει.

Ὅταν δὲ ὁ ὑδροχόος ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ᾽ αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω μοι. ϛʹ, ἕως ὑδροχόου αʹ καὶ κʹ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν μοι. ζʹ καὶ κʹ, ἕως τοξότου ζʹ. καὶ αʹ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ λαμπρός. μεσο-

Pars III.

quæ in extrema borea Chela. ultima vero, quæ in extremitate auſtralis Chelæ. culminat vero reliquis e ſtellis prior lucida, quæ eſt in Andromedæ capite. noviſſima vero præcedens lucidarum trium, quæ ſunt in Arietis capite, & a meridie Ceto adjacens, circa medium corpus ipſius, expers nominis, & lucida. item auſtralior ſuccedentium, quæ in laterculo Ceti. nec non pes ſiniſter Andromedæ paullulum citra meridianum ſitus. Oritur Cancer hora 1, & 24 parte.

Cum Leone conſcendit zodiacus a Cancri parte 8 media, ad Leonis 19 mediam. culminat a Piſcium 20 ad Tauri 12 mediam. Prior ſtella conſurgit, antecedentium, quæ ſunt in capite, borealior. poſtrema vero earum quæ ſunt in poſterioribus pedibus ****. Ex aliis ſtellis culminat prima, ſuccedens earum, quæ ſunt in Andromedæ zona: & borealior ſuccedentium in Ceti laterculo. ultima vero, lucidiſſima Suculatum. & quæ in Aurigæ ſiniſtri cubiti flexu, quaſi ſemicubito citra meridianum poſita. Oritur Leo horis 3, 15′. Leo.

Cum Virgine zodiaci pars oritur, quæ eſt a Leonis 22 ad Libræ 8. Culminat a media parte 15 Tauri ad 9 Cancri. Prima oritur earum, quæ in capite ſunt, antecedente borealior. poſtrema, quæ eſt in dextro pede. Culminat ceterarum prior, lucida, quæ in ſiniſtro humero eſt Aurigæ. poſtrema vero, lucida, quæ eſt in extremitate Navis: & borealior earum, quæ in rictu ſunt Hydri, quaſi ſemicubito citra meridianum ſita. Oritur Virgo horis 3, 48′. Virgo.

Quando Chelæ oriuntur, cum his aſcendit zodiacus a Chelarum parte 26 ad Scorpii 26. culminat a Cancri 18, ad Leonis 21. Prior emergit auſtralior & lucida earum, quæ in extremis ſunt chelis. ultima vero earum, quæ in fronte Scorpii ſunt, auſtralior. Ceterarum prima culminat, auſtralior antecedentium earum, quæ ſunt in Leonis capite; & borealior earum, quæ ſunt in Argus medio malo. poſtrema, quæ in Leonis dorſo ſunt, duarum ſtellarum ſubſequens. Oriuntur Chelæ hora 1, 36′. IX. Chelæ,

Cum Scorpio zodiacus a parte 3 Scorpii ad Sagittarii 9 aſcendit. Culminat a Leonis 8 media ad mediam 23 Virginis. Oritur prima borealior maxime in fronte poſitarum. noviſſime vero tertia vertebra ab ea, quæ eſt in Centauro, numerata: ſexta porro ab iis, quæ ſunt in pectore. culminat ceterarum prior, lucida quæ eſt in pectore majoris Urſæ: & in Hydro quatuor a lucidiſſima ante Craterem ſitarum ab occidente tertia. noviſſime Spica; & Centauri ſiniſter humerus, quaſi ſemicubitali ſpatio meridianum præcedens. Oritur Scorpius horis 3, demptis 6′ ſcrupulis. Scorpius

Cum Sagittarius oritur, aſcendit cum eo zodiacus a parte 6 Sagittarii media ad Capricorni 18. culminat a parte media Virginis 20, ad Scorpii mediam 9. Prior oritur ſtella quæ eſt in cuſpide. ultima vero lucida, quæ eſt in pedibus poſterioribus. Ceterarum ſtellarum culminat prima, quæ eſt in ſiniſtro Virginis cubiti flexu, paullulum meridianum antecedens. ultima vero, media & lucidiſſima ſtellarum, quæ in pectore Scorpii. & quæ in ſiniſtra manu eſt Anguiferi. item tertia ſecundum conſequentia ſignorum ab lucida Coronæ, quaſi ſemicubiti intervallo meridianum præcedens. Oritur Sagittarius horis 3. Sagittarius.

Capricorno aſcendente zodiacus oritur cum eo a Sagittarii parte 29 media, ad Capricorni 27. Culminat a Libræ parte 19 media ad 18 Scorpii. Prior oritur ſtella borealior lucidarum, quæ ſunt in genibus. ultima, ſuccedens lucidarum, quæ ſunt in cauda. Aliarum ſtellarum medium cæli verticem tenet prior, lucidiſſima earum, quæ ſunt in Bootæ cingulo: & in Chelis antecedens extremæ chelæ borealis. item lucida, quæ in Serpente per Urſas meante ab extremitate caudæ tertia numeratur, ſemicubitali ſpatio meridianum præcedens. ultimo culminat dexter humerus Ingeniculi; & quæ a ſeptentrione adjacet ex iis quæ in dextro crure ſunt ejuſdem. Oritur Capricornus hora 1, 50′. X. Capricornus.

Cum Aquario zodiacus emergit a Capricorni parte 6 ad Aquarii 21 mediam. Culminat a Libræ 27 ad Sagittarii 7. Prima ſtellarum oritur antecedens eam quæ eſt in manu ſiniſtra. ultima vero, lucida pedis dextri. Culminat e ceteris prior, quæ eſt in capite Bootæ. ultima, bo- Aquarius.

realior earum, quæ ſunt in arcu Sagittarii. & tres in directum poſitæ, ac nomine carentes, quæ ſecundum dextrum humerum Ophiuchi. nec non lucida, quæ eſt in ſiniſtro femore Ingeniculi, quaſi ſemicubito meridianum præcedens. Oritur Aquarius horis 2, & partibus duabus.

Piſces. Piſcibus orientibus aſcendit cum illis zodiacus ab Aquarii parte 7 ad Arietis 26. Culminat a 26 Scorpii, ad Capricorni 9. Prior emergit quæ in extremo roſtro Piſcis auſtralis: noviſſima, quæ in nodo linearum. Ceterarum prima culminat quæ in proceſſu dextri femoris Ingeniculi. & quæ a ſeptentrionibus adjacent iis, quæ ſunt in aculeo Scorpii. quæ autem in capite eſt Ingeniculi: duabus circiter cubiti partibus eſt citra meridianum. Poſtremo culminat auſtralior earum, quæ in genibus Capricorni: & quæ in gutture eſt Avis, atque in flexu alæ dexteræ. Oriuntur Piſces horis 3, 6'.

XI. Aries. Cum Ariete zodiacus oritur a media parte 19 Piſcium ad Arietis 24. culminat a Sagittarii 24 media ad Capricorni 14. Prima oritur ea, quæ eſt in anteriori pede: ultima, ſuccedens earum, quæ ſunt in cauda. Ceterarum culminat, antecedens earum, quæ ſunt in jugo fidiculæ. item ſuccedens earum, quæ ſunt in tergo Sagittarii, duabus cubiti partibus antecedens meridianum. poſtrema culminat Aquarii ſuccedens earum, quæ ſunt in manu ſiniſtra: & quæ in pectore Capricorni. antecedens item earum, quæ ſunt in cauda Delphini. Oritur Aries hora 1, 24.

Taurus. Tauro emergente, zodiacus oritur, a parte Tauri 7 ad 29. culminat a Capricorni 22 media ad Aquarii 9. Prior oritur auſtraliſſima de quattuor, quæ ſunt in abciſſione: ultima, quæ eſt in extremitate dextri cornu. Ceterarum ſtellarum culminat prima lucida, quæ eſt in cauda media Cygni: poſtrema, trium, quæ in capite Cephei ſunt, antecedens, una cum dextro illius pede, ſemicubito circiter meridianum præcedens. nec non in Aquarii urna media; ſemicubito fere meridianum antecedens. Oritur Taurus hora 1, & $\frac{1}{3}$.

Gemini. Geminis orientibus cum iis zodiacus aſſurgit a Geminorum parte 2 media ad 30. Culminat ab Aquarii 11 media ad mediam Piſcium 9. Prima oritur ea, quæ eſt in ſiniſtra manu præcedentis Gemini: ultima, quæ eſt in dextra ſuccedentis Gemini. Culminat prior ceterarum ſtellarum, lucida in corpore Cephei. & lucida, quæ in dextro pede eſt Aquarii. item lucida in roſtro Piſcis auſtralis. ultima culminat Andromedæ media trium, quæ ſunt in dextro humero. Oriuntur Gemini hora 1, 50'.

De duodecim imaginum cæli deſcenſione.

XII. Cancer. RUrſus occidente Cancro deſcendit cum eo zodiacus a gradu Geminorum 27 ad Cancri mediam 20. Culminat a Chelarum 17 ad Scorpii 12. Prima ſtella occidit lucida, quæ eſt in pedibus Cancri, in directum poſita, ad occaſum auſtraliores reſpiciens, quæ circa nubeculam in Cancro ſunt: ultima, quæ eſt in extremitate borealis forcipis Cancri. Ceterarum ſtellarum culminant, Bootæ pes dexter; & Chelarum lucida, quæ eſt in extremitate auſtralis chelæ. poſtremo culminant, quæ eſt in brachio dextro Ingeniculi, & eſt ab humero dextro tertia: item Scorpii tertia, quarta, & quinta vertebra earum, quæ ſunt poſt pectus. Occidit Cancer hora 1, 36'.

Leo. Cum Leone occidit zodiacus a Cancri parte 21 media ad 14 Virginis. Culminat a Scorpii 13 ad Sagittarii 21 mediam. Prima occidit Leonis quæ eſt in anterioribus pedibus: ultima, quæ eſt in extremitate caudæ. Culminat aliarum ſtellarum initio quidem occaſus, Gemini pes dexter; & Anguiferi ſiniſtrum genu, quaſi ſemicubito citra meridianum poſitum: & Scorpii ſpondylus 1. Poſtremo culminant Draconis borealius tempus; & quæ in medio tergo Sagittarii, quaſi ſemicubito meridianum antecedens. Occidit Leo horis 2, & duabus horæ partibus.

Virgo. Virgine occidente, zodiacus deſcendit a Leonis 27 parte ad Libræ 7. Culminat a Sagittarii 11, ad Capricorni 4. Prima occidit ea quæ eſt in ala ſiniſtra. ultima, quæ eſt in boreo pede. Culminant aliarum ſtellarum, initio quidem, Ophiuchi ſecunda ab extremi-

ρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α΄ μὲν ὁ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Βοώτου· ἔσχατος δὲ τοῦ τοξότου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ τόξῳ· καὶ τοῦ Ὀφιούχου οἱ ὑπὸ τὸν δεξιὸν ὦμον γ΄ ἐπ' εὐθείας ἀνώνυμοι· καὶ τοῦ ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ λαμπρός, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ὑδροχόος ἐν ὥραις β΄, καὶ δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Ὅταν δὲ οἱ ἰχθύες ἀνατέλλωσι, συνανατέλλει μὲν αὐτοῖς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ὑδροχόου μοι. ζ΄, ἕως κριοῦ κϛ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ σκορπίου μοι. ϛ΄ καὶ κ΄, ἕως αἰγόκερω μοι. θ΄. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ ῥύγχει τοῦ νοτίου ἰχθύος· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῶν λίνων. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α΄ μὲν τοῦ τε ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῇ ἐκφύσει τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, καὶ τοῦ σκορπίου οἱ ἀπ' ἄρκτων παρακείμενοι τοῖς ἐν τῷ κέντρῳ· ὁ δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐν γόνασιν ὑπολείπεται τοῦ μεσημβρινοῦ, ὡς β΄ μέρη πήχεως. ἔσχατον δὲ μεσουρανεῖ τοῦ τε αἰγόκερω ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς γόνασιν αὐτοῦ, καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν τῷ λάρυγγι, καὶ τοῦ ἐν τῷ ἀγκῶνι τῆς δεξιᾶς πτέρυγος. ἀνατέλλουσι δὲ οἱ ἰχθύες ἐν ὥραις γ΄ καὶ ι΄ μέρει.

Τῷ δὲ κριῷ συνανατέλλει μὲν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων μοι. ιθ΄ μέσης, ἕως κριοῦ δ΄ καὶ κ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου δ΄ καὶ κ΄ μέσης, ἕως αἰγόκερω ιδ΄. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου ποδός· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων τῆς τε λύρας ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ ζυγώματι, καὶ τοῦ τοξότου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῷ νώτῳ, ὡς β΄ μέρη πήχεως προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τοῦ τε ὑδροχόου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί, καὶ τοῦ αἰγόκερω ὁ ἐν τῷ στήθει, καὶ τοῦ δελφῖνος ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. ἀνατέλλει δὲ ὁ κριὸς ἐν ὥρᾳ α΄ καὶ δυσὶ πεμπτημορίοις.

Τοῦ δὲ ταύρου ἀνατέλλοντος, συνανατέλλει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ταύρου μοι. ζ΄, ἕως ταύρου μοι. θ΄ καὶ κ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγοκέρωτος μοι. β΄ καὶ κ΄ μέσης, ἕως ὑδροχόου θ΄. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῇ ἀποτομῇ δ΄· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ δεξιῷ κέρατι. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων α΄ μὲν τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν μέσῃ τῇ οὐρᾷ λαμπρός· ἔσχατος δὲ τοῦ Κηφέως ὁ προηγούμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γ΄· καὶ ὁ δεξιὸς αὐτοῦ πούς, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ κάλπιδι τοῦ ὑδροχόου, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἀνατέλλει δὲ ὁ ταῦρος ἐν ὥρᾳ α΄ καὶ γ΄ μέρει.

Τῶν δὲ διδύμων ἀνατελλόντων, συνανατέλλει μὲν αὐτοῖς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων μοι. β΄ μέσης ἕως διδύμων λ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ὑδροχόου μοι. ια΄ μέσης, ἕως ἰχθύων θ΄ μέσης. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν ἀνατέλλει ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τοῦ ἡγουμένου διδύμου· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τοῦ ἑπομένου διδύμου. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων α΄ μὲν τοῦ Κηφέως ὁ ἐν τῷ σώματι λαμπρός, καὶ τοῦ ὑδροχόου ὁ ἐν τῷ δεξιῷ ποδὶ λαμπρός, καὶ τοῦ νοτίου ἰχθύος ὁ ἐν τῷ ῥύγχει λαμπρός· ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τῆς Ἀνδρομέδας ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ δεξιῷ ὤμῳ γ΄. ἀνατέλλουσι δὲ οἱ δίδυμοι ἐν ὥρᾳ α΄ καὶ ϛ΄΄ καὶ γ΄ μέρει.

Περὶ τῆς συγκαταδύσεως τῶν ιβ΄ ζῳδίων.

ΠΑλιν δὲ τοῦ μὲν καρκίνου δύνοντος συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων μοι. ζ΄ καὶ κ΄ μέσης, ἕως καρκίνου κ΄ μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ χηλῶν ιζ΄, ἕως σκορπίου ιβ΄. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἐν τοῖς ποσὶ τοῦ καρκίνου λαμπρός, καὶ ἐπ' εὐθείας κείμενος, ὡς πρὸς δύσιν, τοῖς νοτιωτέροις τοῖς περὶ τὸ νεφέλιον τὸ ἐν τῷ καρκίνῳ· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ βορείᾳ χηλῇ τοῦ καρκίνου. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων τοῦ τε Βοώτου ὁ δεξιὸς πούς, καὶ τῶν χηλῶν ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ νοτίᾳ χηλῇ λαμπρός· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῷ δεξιῷ βραχίονι, γ΄ ὢν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου· καὶ τοῦ σκορπίου ὁ γ΄, καὶ ὁ δ΄, καὶ ὁ ε΄ σφόνδυλος τῶν μετὰ τὸ στῆθος. δύνει δὲ ὁ καρκίνος ἐν ὥρᾳ α΄ καὶ γ΄ πεμπτημορίοις.

Τοῦ δὲ λέοντος δύνοντος, συγκαταδύνει μὲν αὐτῷ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοι. α΄ καὶ κ΄ μέσης, ἕως παρθένου μοι. ιδ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ σκορπίου μοι. ιγ΄, ἕως τοξότου α΄ καὶ κ΄ μέσης. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν δύνει τοῦ λέοντος ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις ποσίν· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς δύσεως τοῦ τε ἐν γόνασιν ὁ δεξιὸς πούς, καὶ τοῦ Ὀφιούχου τὸ ἀριστερὸν γόνυ, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενον τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ σκορπίου ὁ α΄ σφόνδυλος· ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι τοῦ τε δράκοντος ὁ βορειότερος κρόταφος, καὶ τοῦ τοξότου ὁ ἐν μέσῳ τῷ νώτῳ, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ λέων ἐν ὥραις β΄ καὶ δυσὶ μέρεσιν ὥρας.

Τῆς δὲ παρθένου δυούσης συγκαταδύνει μὲν αὐτῇ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ λέοντος ζ΄ καὶ κ΄ μοι. ἕως χηλῶν ζ΄· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ τοξότου ια΄, ἕως αἰγοκέρωτος δ΄. καὶ α΄ μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ βορείῳ ποδί. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ τε Ὀφιούχου

ὁ β΄

ὁ ἕ ἐν οὐραῖς τῆς οὐρᾶς· καὶ ὁ τοῦ τοξότου ἐν τῷ παραπλευρίῳ ὁ ἡγούμενος τῶν ἀμαυροτέρων ἀντιγωνίων· ἔσχατος δὲ μεσουρανοῦσιν ὅ τε ἐν μέσῳ τῷ σώματι λαμπρός· καὶ τοῦ δελφῖνος τῶν ἐν τῷ ῥόμβῳ ὁ νοτιώτερος τῶν ἑπομένων. δύνει δὲ ἡ παρθένος ἐν ὥραις β' καὶ πέμπτῳ μέρει.

Ὅταν δὲ αἱ χηλαὶ δύνωσι, συγκαταδύνει μετ' αὐτῶν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν μοι. ιζ' μέσης, ἕως σκορπίου μοι. ιε'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγόκερω μοι. ι', ἕως αἰγόκερω μοι. η' καὶ κ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἐν ἄκρῳ τῇ νοτίῳ χηλῇ λαμπρός· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν μέσῃ τῇ βορείῳ χηλῇ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τοῦ ὄρνιθος ὁ βορειότατος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῷ στόματι τοῦ ἵππου λαμπρός. δύνουσι δὲ αἱ χηλαὶ ἐν ὥρᾳ α' καὶ δ' μέρει.

Τοῦ δὲ σκορπίου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ χηλῶν μοι. ιγ' μέσης, ἕως σκορπίου μοι. ϛ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ αἰγόκερω ζ' μέσης, ἕως αἰγόκερω β' καὶ κ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει, ὁ ἐπὶ τοῦ γ' σφονδύλου κείμενος· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ μετώπῳ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τοῦ ὄρνιθος ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, ὑπολειπόμενος ὡς ἡμιπήχιον τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ αἰγόκερω ὁ βορειότερος τῶν ἐν τοῖς γόνασιν. ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσιν ὅ τε τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν μέσῃ τῇ οὐρᾷ λαμπρός· καὶ τοῦ αἰγόκερω ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ λαμπρῶν, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς β' μέρη πήχεως. δύνει δὲ σκορπίος ἐν ὥρᾳ α'.

Τοῦ δὲ τοξότου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ σκορπίου μοι. γ', ἕως τοξότου ζ' καὶ κ' μέσης· μεσουρανεῖ ἀπὸ αἰγόκερω μοι. κ', ἕως ἰχθύων ε' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ λαμπρὸς ὁ ἐν τῷ ὀπισθίῳ ποδί· ἔσχατος δὲ ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ ἐφεστρίδι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅ τε Κηφέως ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ δεξιᾷ χειρί· καὶ τοῦ ὄρνιθος ὁ ἐν τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι· καὶ τοῦ αἰγόκερω ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῷ νώτῳ, προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς ἡμιπήχιον. ἔσχατοι δὲ μεσουρανοῦσι, ὅ τε Κηφέως ὁ ἀριστερὸς πούς, καὶ ὁ τοῦ ἵππου ὁ ἐν τῷ ὀμφαλῷ. δύνει δὲ ὁ τοξότης ἐν ὥραις γ'.

Τοῦ δὲ αἰγόκερω δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω μοι. β', ἕως αἰγόκερω μοι. δ' καὶ κ' μέσης· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ἰχθύων μοι. ιε' μέσης, ἕως κριοῦ θ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τοῖς γόνασιν· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ ὅ τε Κασσιεπείας ὁ ἀμαυρότερος τῶν ἐν τῷ θρόνῳ· καὶ τῆς Ἀνδρομέδας ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῷ στήθει. ἔσχατος δὲ μεσουρανοῦσι ὅ τε Περσέως ὁ ἀριστερὸς ὦμος, ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ ὡς β' μέρη πήχεως. δύνει δὲ ὁ αἰγόκερως ἐν ὥρᾳ α' καὶ β' μέρεσιν ὥρας.

Τοῦ δὲ ὑδροχόου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ αἰγόκερω μοι. ιη' μέσης, ἕως ὑδροχόου ιε'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ κριοῦ μοι. γ', ἕως ταύρου ζ' μέσης. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ καλπίδι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅ τε Περσέως ὁ ἐν τῇ ἅρπῃ νεφελοειδής· καὶ τῆς Ἀνδρομέδας ὁ ἀριστερὸς πούς, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ κριοῦ ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ. ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ ὠμοπλάτῃ τοῦ ταύρου, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τῶν ὑάδων ὁ ἐν τῷ ῥύγχει, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ ὑδροχόος ἐν ὥραις β' καὶ ε' μέρει.

Τῶν δὲ ἰχθύων δυνόντων, συγκαταδύνει μετ' αὐτῶν ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ὑδροχόου μοι. γ' καὶ κ', ἕως κριοῦ μοι. ε'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ ταύρου μοι. ιζ', ἕως καρκίνου ϛ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἐν τῷ ῥύγχει τοῦ βορειοτέρου ἰχθύος· μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, ὅ τε ταύρου ὁ ἐν τῇ ἐκφύσει τοῦ δεξιοῦ κέρατος· καὶ τοῦ Ἡνιόχου ὁ ἀριστερὸς ὦμος, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. ἔσχατος δὲ μεσουρανοῦσιν ὁ βορειότερος τῶν ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις σκέλεσι· καὶ οἱ περὶ τὸ νεφέλιον τῶν ἐν αὐτῷ καρκίνῳ δ', β' οἱ πρὸς δύσιν· καὶ τοῦ κυνὸς ὁ νοτιώτερος τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν. δύνουσι δὲ οἱ ἰχθύες ἐν ὥραις γ' καὶ ἡμισείᾳ.

Τοῦ δὲ κριοῦ δύνοντος συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ ἰχθύων μοι. θ' καὶ κ', ἕως κριοῦ μοι. ϛ' καὶ κ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ διδύμων μοι. θ' καὶ κ', ἕως καρκίνου θ' καὶ κ'. καὶ πρῶτος μὲν αὐτῶν δύνει ὁ ἐν τοῖς ἐμπροσθίοις ποσίν· ἔσχατος δὲ ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ οὐρᾷ. μεσουρανεῖ δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τοῦ κυνὸς ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ τοῦ πηδαλίου ὁ ἐν μέσῃ τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ· ἔσχατοι δὲ ὅ τε ἄρκτου ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶν ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ λέοντος τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ, καὶ στήθει λαμπρῶν ὁ γ' ἀπ' ἄρκτου, ὡς β' πήχεις ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνει δὲ ὁ κριὸς ἐν ὥραις β'.

Τοῦ δὲ ταύρου δύνοντος, συγκαταδύνει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳ-

---

tate caudæ. Item in Sagittarii lareculo antecedens obſcuriorum, quæ in oppoſitis ſunt angulis. Poſtremo culminant, lucida, quæ eſt in medio corpore Cygni. & auſtralior ſuccedentium in rhombo Delphini. Occidit Virgo horis 2, $\frac{1}{5}$.

Chelæ cum occidant, deſcendit una zodiacus a Chelarum parte 17 media ad Scorpii 15. Culminat a Capricorni parte 10 ad 28 mediam. Prior occidit ſtella, lucida quæ eſt in extremitate auſtralis chelæ. ultima, quæ eſt in boreali chela. Ceterarum ſtellarum culminant, initio, maxime borealis ex iis, quæ ſunt in ala dextra. noviſſime quæ in ore Equi lucida. Occidunt Chelæ hora 1, $\frac{1}{4}$. XIII Libra.

Cum Scorpio cadente occidit una zodiacus a parte 13 media Chelarum ad Scorpii 6. Culminat a Capricorni media 7 ad Capricorni 22. Prior occidit ſtella, quæ eſt in 3 ſpondylo. poſtrema borealior earum, quæ ſunt in fronte. Reliquarum ſtellarum culminant, initio quidem earum, quæ in ala dextra Cygni, media, quaſi ſemicubito citra meridianum poſitæ. & borealior earum, quæ ſunt in Capricorni genibus. noviſſime culminant, lucida in cauda Cygni media. & Capricorni præcedens lucidarum, quæ in cauda, a meridiano deficiens beſſe fere cubiti. Occidit Scorpius hora 1. Scorpius

Occidente Sagittario deſcendit una zodiacus a parte Scorpii 3 ad Sagittarii 27 mediam. Culminat a Capricorni 20 ad Piſcium 5 mediam. Prima occidit lucida poſterioris pedis. ultima borealior earum, quæ ſunt in ſago. Ceterarum ſtellarum initio culminant quæ eſt in dextra manu Cephei: & quæ in flexu alæ ſiniſtræ Cygni. nec non ſuccedens earum, quæ ſunt in tergo Capricorni, meridianum circiter antecedens. noviſſime culminant, ſiniſter pes Cephei: & quæ in umbilico eſt Equi. Occidit Sagittarius horis 3. Sagittarius.

Cum Capricorno deſcendit zodiacus a parte a Capricorni ad 24 mediam. culminat a media Piſcium 15 ad Arietis 9. Prima occidit auſtralior earum, quæ in geniculis. ultima ſuccedens earum, quæ ſunt in cauda. Reliquarum ſtellarum culminant, initio quidem obſcurior earum, quæ ſunt in ſolio Caſſiepeæ: & earum, quæ ſunt in Andromedæ pectore, borealior. noviſſime culminant, ſiniſter humerus Perſei, citra meridiem duabus circiter partibus cubiti ſitus. Occidit Capricornus hora 1, & duabus horæ partibus. XIV. Capricornus.

Cum Aquario zodiacus occidit a Capricorni 18. media ad Aquarii 15. culminat ab Arietis 3, ad Tauri mediam 7. Prior occidit ſtella, antecedens earum, quæ ſunt in ſiniſtra manu. ultima, ſuccedens earum, quæ in urna. Reliquarum culminant, initio quidem, ea quæ eſt in harpe Perſei nebuloſa: & Andromedæ pes ſiniſter, paullulum antecedens meridianum. Item Arietis earum, quæ ſunt in capite, media. ultima vero, quæ eſt in Tauri ſcapula media, quaſi ſemicubito meridianum antecedens. & ſucularum quæ eſt in roſtro, ſemicubito fere collocata citra meridianum. Occidit Aquarius horis 2 $\frac{1}{5}$. Aquarius.

Piſcibus occidentibus deſcendit zodiacus ab Aquarii parte 23, ad Arietis 5. Culminat a Tauri 17, ad Cancri 6. Prior occidit quæ eſt in roſtro borealioris piſcis. culminat aliarum ſtellarum, initio, quæ eſt in proceſſu cornu dextri Tauri; & ſiniſter humerus Heniochi, ſemicubito fere meridianum præcedens. noviſſime vero culminant borealior earum, quæ in anterioribus Urſæ cruribus. item e quatuor circa nubeculam in Cancro ſitarum occidentales duæ: nec non auſtralior anteriorum Canis pedum. Occidunt Piſces horis tribus & ſemiſſe. Piſces.

Cum Ariete zodiacus occidit a Piſcium parte 29 ad Arietis 26. Culminat a Geminorum 29 ad Cancri 29. Prior occidit ſtella, quæ eſt in anterioribus pedibus. ultima vero, ſuccedens earum, quæ ſunt in cauda. Ceterarum culminat initio, Canis in extremitate caudæ poſita, ſemicubito fere citra meridianum. & quæ in medio auſtrali latere temonis. noviſſime, antecedens earum, quæ in poſterioribus Urſæ pedibus, ſemicubito circiter antecedens meridianum. & lucidarum in collo, ac pectore Leonis a ſeptentrionibus tertia, partibus cubiti duabus fere citra meridianum. Occidit Aries horis duabus. XV. Aries.

Cum Tauro zodiacus occidit ab Arietis parte 20 Taurus.

ad Tauri 26. Culminat a Cancri 2a, ad Virginis 7. Prior occidit ſtella, quæ eſt auſtralior ſitarum in præciſione quatuor. ultima, quæ eſt in extremitate ſiniſtri cornu. Reliquarum culminant, initio quidem, auſtraliſſima earum, quæ ſunt in collo, trium, quæ proximæ ſunt iis, quæ ad ſeptentriones objacent lucidæ; ſemicubito fere citra meridianum poſita. noviſſime culminant, quæ in media ſiniſtra ala Virginis, paullulum meridianum præcedens. item parva in Corvi medio corpore. Occidit Taurus horis 4.

Gemini. Geminis occidentibus zodiacus deſcendit a parte 4 Geminorum ad 2 mediam Cancri. Culminat a parte Virginis 17 ad Chelarum 2a mediam. Prior occidit ſtella, quæ vocatur Propus. ultima, quæ eſt in dextra manu ſuccedentis Gemini. Reliquarum culminat initio quidem, Vindemiator, & dexter humerus Virginis, ſemicubito fere meridianum præcedens. noviſſime culminat lucida, quæ eſt in extremitate boreæ Chelæ, duabus cubiti fere partibus citra meridianum. Occidunt Gemini horis 2, 10'.

ζῳδιακὸς ἀπὸ κριοῦ μοι. α', ἕως ταύρου μοι. κϛ'· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ καρκίνου μοι. β' καὶ α', ἕως παρθένου ζ'. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν τῇ ἀποτομῇ δ'· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν ἄκρῳ τῷ ἀριστερῷ κέρατι. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ, τῆς ὕδρας ὁ νοτιώτατος τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ γ', ἔγγιστα τῶν ἐπ' ἄρκτον κειμένου τοῦ λαμπροῦ, ὡς ἡμιπήχιον ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατος δὲ μεσουρανεῖ τῆς παρθένου ὁ ἐν μέσῃ τῇ ἀριστερᾷ πτέρυγι, μικρὸν προηγούμενος τοῦ μεσημβρινοῦ· καὶ τοῦ κόρακος ὁ ἐν μέσῳ τῷ σώματι μικρός. δύνει δὲ ὁ ταῦρος ἐν ὥραις γ'.

Τῶν δὲ διδύμων δυνόντων, συγκαταδύνει μὲν αὐτοῖς ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ διδύμων μοι. δ', ἕως καρκίνου β' μέσου· μεσουρανεῖ δὲ ἀπὸ παρθένου μοι. ιζ', ἕως χηλῶν β' καὶ κ' μέσου. καὶ πρῶτος μὲν ἀστὴρ δύνει ὁ καλούμενος πρόπους· ἔσχατος δὲ ὁ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ τοῦ ἑπομένου διδύμου. μεσουρανοῦσι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ ὅ τε προτρυγητὴρ, καὶ τῆς παρθένου ὁ δεξιὸς ὦμος, ὡς ἡμιπήχιον προηγούμενοι τοῦ μεσημβρινοῦ· ἔσχατον δὲ μεσουρανεῖ τῶν χηλῶν ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ βορείᾳ χηλῇ λαμπρός, ὡς β' μέρη πήχεως ὑπολειπόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ. δύνουσι δὲ οἱ δίδυμοι ἐν ὥραις β' καὶ ϛ' μέρει.

De diſtantia ſtellarum invicem per intervalla temporum.

XVI. PRæter orientium, & occidentium cum ſideribus zodiaci partium doctrinam, aliam inſuper egregiam habere mihi videtur; ſcire nos, quænam ſtellarum inerrantium horarum æquinoctialium intervallis deinceps invicem diſtent. Utilis enim ea res eſt ad horam exacte nocturno tempore colligendam: tum ad ecliptica Lunæ ſpatia, & id genus cognoſcenda reliqua, quæ ad ſiderum contemplationem pertinent.

Quamobrem in eo circulo, qui per polos, tropicoſque deſcribitur, ſtella eſt in extremitate caudæ Canis, atque in eo ſemicirculo, qui æſtivum tropicum continet. Ab hac ſtella horario diſtat intervallo, quæ in proceſſu colli Hydri poſita eſt. Proxima etiam lucida in anterioribus genibus Urſæ.

Secundum horarium intervallum terminat ſtellula paullo plus cubitali ſpatio Cor Leonis antecedens. Eadem ſtellula ſpondylum præcedit circulo, qui per polos ducitur, ſecundum horarium definiente ſpatium.

Tertium horæ ſpatium circumſcribit auſtralior ambarum, quæ ex utraque parte adjacent lucidæ, quæ eſt in lumbis Leonis.

Quartam definit horam in Virgine ſtella, quæ eſt in angulo recto orthogonii trianguli, qui ſub Cratere ſitus eſt, atque in lumbis eſt majoris Urſæ, lucida; minus viceſima horæ parte citra horæ quartæ limitaneum circulum.

Quintæ horæ terminus eſt in media Virgine, ſi exacta loqui velimus, ſtella nulla. verum plus decima horæ parte deficit ab illo termino Vindemiator, & lucida in dextro humero Virginis.

Sextæ horæ limes eſt in æquinoctiali circulo quam proxime quidem in Centauro lucida ſuccedens earum, quæ ſunt in auſtraliſſima parte thyrſi, quæque ſemicubito fere diſtant, ac medium fere Centauri pectus occupant. Item media earum, quæ ſunt in pede ſiniſtro Bootæ, viceſima fere parte diſtans a ſextæ horæ limitaneo circulo.

XVII. Inter punctum æquinoctii autumnalis, & hiberni tropici ſex horariorum intervallorum primum terminat in circulo, qui medias chelas pertranſit, proxime quidem ſiniſter humerus Bootæ; & lucida in extremitate auſtralis chelæ. e quibus humerus haud multo amplius citra: chela vero triceſima parte ultra eſt circulum illum, quem per polos tranſire diximus.

Secundum horarium interſtitium determinat, circa initium Scorpii, borealior lucidarum duarum, quæ in dextra ſunt Ophiuchi. quæque in ſerpentis corpore poſt Ophiuchi dextrum genu ſitæ ſunt. At præcedens lucidam Coronæ triceſima fere horæ parte citra circulum eſt per polos tranſeuntem. Similiter etiam media lucidarum trium, quæ ſunt in fronte Scorpii.

Tertiam definit horam circa medium Scorpium ſtella, quæ in dextro humero eſt Ingeniculi: & quæ eſt in ejuſdem crure dextro, triceſima circiter horæ parte ad orientem declinans.

Quartæ horæ limes eſt circa initium Sagittarii lucida in femore ſiniſtro Ingeniculi: & lucidiſſimæ, antecedentes

Χωρὶς δὲ τῶν ἐν ταῖς συνανατολαῖς καὶ δύσεσι θεωριῶν, εὔχρηστον εἶναι νομίζω καὶ τὸ ὑφηγήσασθαι ἡμῖν τίνες τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀπέχουσι ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ ἑξῆς ὡριαῖα ἰσημερινὰ διαστήματα. ἔστι γὰρ ἡμῖν εὔχρηστόν ἐστιν πρός τε τὸ τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἀκριβῶς συλλογίζεσθαι, καὶ πρὸς τὸ τοὺς ἐκλειπτικοὺς τῆς σελήνης χρόνους, καὶ ἕτερα πλεῖστα κατανοεῖν τῶν ἐν ἀστρολογίᾳ θεωρημάτων.

Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ διὰ τῶν τροπικῶν σημείων, καὶ διὰ τῶν πόλων γραφομένου κύκλου κεῖται ἀστὴρ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ κυνός, ἐν τῷ τὸ θερινὸν τροπικὸν σημεῖον ἔχοντι ἡμικυκλίῳ κείμενος. ἀπὸ τούτου τοῦ ἀστέρος ἀπέχει ὡριαῖον διάστημα ὅ τε ὕδρας ὁ ἐν τῇ ἐκφύσει τοῦ τραχήλου κείμενος· ἔγγιστα δὲ καὶ τῆς ἄρκτου ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις γόνασι λαμπρός.

Τὸ δὲ δεύτερον ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει τῶν ἐν τῷ λέοντι ὁ προηγούμενος μικρῷ μείζον ἢ πήχει τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ λαμπροῦ μικρὸς ἀστερίσκος. οὗ τε σφονδύλου προηγεῖται αὐτὸς ὁ ἀστερίσκος τοῦ διὰ τῶν πόλων κύκλου τοῦ β' ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζοντος.

Τὸ δὲ τρίτον ὡριαῖον διάστημα περὶ μέσον τὸν λέοντα ἀφορίζει τοῦ λέοντος ὁ νοτιώτερος τῶν β' τῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους παρακειμένων τῷ ἐπὶ τῆς ὀσφύος λαμπρῷ.

Τὸ δὲ τέταρτον ὡριαῖον διάστημα περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς παρθένου ἀφορίζει τοῦ ὑπὸ τὸν κρατῆρα ὀρθογωνίου τριγώνου ὁ ἐπὶ τῆς ὀρθῆς γωνίας κείμενος ἀστήρ· ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ὀσφύος τῆς μεγάλης ἄρκτου λαμπρός, ἔλαττον ἢ κ' μέρος ὥρας ὑπολείπεται τοῦ τὴν δ' ὥραν ἀφορίζοντος κύκλου.

Τὴν δὲ πεμπτὴν ὥραν ἀφορίζει περὶ μέσην τὴν παρθένον ἀκριβῶς μὲν οὐδεὶς ἀστήρ· τῷ δὲ ι' μέρει ὥρας πλεῖον ὑπολειπόμενοι ὅ τε προτρυγητὴρ, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τῆς παρθένου κείμενος λαμπρὸς ἀστήρ.

Τὴν δὲ ἕκτην ὥραν ἀφορίζει ἐπὶ τοῦ διὰ τῶν ἰσημερινῶν σημείων κύκλου, ἔγγιστα μὲν τοῦ Κενταύρου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῷ νοτιωτάτῳ μέρει τοῦ θύρσου λαμπρῶν, καὶ ὡς ἡμιπήχιον διεστώτων· οἳ κεῖνται κατὰ μέσον πως τὸ στῆθος τοῦ Κενταύρου. τοῦ δὲ Βοώτου ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ποδί, * ὡς εἰκοστὸν * f. ἐκ.
μέρος ὡριαίου διαστήματος ὑπολείπεται τοῦ τὴν ϛ' ὥραν ἀφορίζοντος κύκλου.

Τῶν δὲ μεταξὺ τοῦ φθινοπωρινοῦ ἰσημερινοῦ σημείου, καὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ ϛ' ὡριαίων διαστημάτων τὸ μὲν α' ὡριαῖον ἐπὶ τοῦ περὶ μέσας τὰς χηλὰς κύκλου ἀφορίζει, ὡς ἔγγιστα, ὅ τε Βοώτου ὁ ἀριστερὸς ὦμος, καὶ ὁ ἐν ἄκρᾳ τῇ νοτίῳ χηλῇ λαμπρὸς ἀστήρ. ὁ μὲν ὦμος ἀδιαφόρως πλεῖον ὑπολειπόμενος· ἡ δὲ χηλή, ὡς τριακοστὸν μέρος προηγουμένη τοῦ εἰρημένου διὰ τῶν πόλων κύκλου.

Τὸ δὲ β' ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ σκορπίου, τοῦ τε Ὀφιούχου ὁ βορειότερος τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ β' ἀστέρων λαμπρῶν, οἳ κεῖνται ἐν τῷ σώματι τοῦ ὄφεως μετὰ δεξιὸν γόνυ τοῦ Ὀφιούχου. τοῦ δὲ στεφάνου ὁ προηγούμενος τοῦ λαμπροῦ, ὡς λ' μέρει ὥρας ὑπολείπεται τοῦ διὰ τῶν πόλων κύκλου. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μέσος τῶν ἐν τῷ μετώπῳ τοῦ σκορπίου γ' λαμπρῶν ἀστέρων.

Τὴν δὲ γ' ὥραν ἀφορίζει περὶ τὸ μέσον τοῦ σκορπίου, τοῦ ἐν γόνασιν ὁ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου κείμενος ἀστήρ· καὶ ὁ ἐν μέσῃ τῇ δεξιᾷ κνήμῃ αὐτοῦ, ὡς λ' μέρει ὥρας πρὸς ἀνατολὰς παρακλίνων.

Τὴν δὲ δ' ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ τοξότου τοῦ τε ἐν γόνασιν ὁ ἐν τῷ ἀριστερῷ μηρῷ λαμπρός, καὶ τῆς μακρᾶς ἄρκτου

οἱ

οἱ λαμπρότατοι, καὶ ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ πλινθίῳ δ΄. καὶ τοῦ Ὀφιούχου ἐν τῷ δεξιῷ ὤμῳ ὁ βορειότερος.

Τὴν δὲ ε΄ ὥραν ἀφορίζει περὶ μέσον τὸν τοξότην, τοῦ τοξότου ὁ ἑπόμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γ΄, ὡς λ΄ μέρος ὥρας πρὸς ἀνατολὰς παραλλάσσων.

Τὴν δὲ ϛ΄ ὥραν ἀφορίζει ἐπὶ τοῦ διὰ τῶν τροπικῶν σημείων κύκλου, ὡς ἔγγιστα τῶν ἐν τῷ * * * γ΄ λαμπρῶν ὁ βορειότερος, ὡς κ΄ μέρος μιᾶς ὥρας ὑπολειπόμενος τοῦ κύκλου.

Τῶν δὲ μεταξὺ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ σημείου, καὶ τοῦ ἐαρινοῦ ϛ΄ ὡριαίων διαστημάτων τὸ μὲν α΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει τοῦ δελφῖνος ὁ βορειότερος τῶν ἡγουμένων ἐν τῷ ῥόμβῳ· καὶ τοῦ αἰγοκέρωτος ὁ ἡγούμενος τῶν ἐν τῷ νώτῳ.

Τὸ δὲ β΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑδροχόου ὁ ἐν τῷ στόματι τοῦ ἵππου λαμπρὸς ἀστήρ· καὶ τοῦ Κηφέως ὁ νοτιώτερος τῶν προηγουμένων τοῦ δεξιοῦ ὤμου.

Τὸ δὲ γ΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ μέσον τὸν ὑδροχόον ὁ μέσος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Κηφέως γ΄ ἀστέρων ἐπ᾽ εὐθείας κειμένων· καὶ τοῦ ἵππου τῶν ἐν τῷ τραχήλῳ β΄ ἀστέρων ὁ βορειότερος, ὡς τριακοστὸν μέρος ὥρας προηγούμενος τοῦ διὰ τῶν πόλων κύκλου.

Τὸ δὲ δ΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν ἰχθύων τῆς Ἀνδρομέδας τῶν ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἀστέρων ὁ νοτιώτατος, ὡς κ΄ μέρος ὥρας ὑπολειπόμενος τοῦ διὰ τῶν πόλων κύκλου.

Τὸ δὲ ε΄ ὡριαῖον διάστημα περὶ μέσους τοὺς ἰχθύας ἀφορίζει τῆς Κασσιεπείας ὁ ἐν μέσῳ τῷ σώματι, ὁ τρίτος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀριθμούμενος.

Τὸ δὲ ϛ΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει ἐπ᾽ αὐτοῦ ἔγγιστα τοῦ διὰ τῶν ἰσημερινῶν σημείων, καὶ τῶν πόλων γραφομένου κύκλου, *ὡς ὄντι τῆς κορυφῆς κειμένου τοῦ ὑπὲρ τὸν κριὸν κειμένου. *ὁ δὲ ἡγούμενος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ κριοῦ γ΄ λαμπρῶν, ὡς εἰκοστὸν μέρος ὑπολείπεται τοῦ κύκλου.

* Cor. ὃ ἐπί. * f. ὅσπ.

Τῶν δὲ μεταξὺ τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ τοῦ θερινοῦ σημείου ϛ΄ ὡριαίων διαστημάτων, τὸ μὲν α΄ διάστημα ἀφορίζει ὁ λαμπρότατος τῶν ἐν τῷ * γοναττίῳ, ὃ ἔχει ὁ Περσεὺς ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί.

* f. γοργονίῳ.

Τὸ δὲ β΄ διάστημα ὡριαῖον ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ταύρου τοῦ Περσέως τῶν περὶ τὸ δεξιὸν γόνυ ε΄ ἀστέρων ὁ ἑπόμενος τῶν ἐπ᾽ εὐθείας τριῶν.

Τὸ δὲ γ΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ μέσον τὸν ταῦρον τῶν ἐν τῇ δορᾷ, ἣν ἔχει ὁ Ὠρίων ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί, ὁ δ΄, καὶ ὁ ζ΄. καὶ τοῦ ταύρου ὁ ἐν μέσοις τοῖς κέρασιν ἐκφανής, ἰσόπλευρον ἔγγιστα τρίγωνον ποιῶν μετὰ τῶν ἐν ἄκροις τοῖς κέρασι λαμπρῶν.

Τὸ δὲ δ΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ τὴν ἀρχὴν τῶν διδύμων, τοῦ ταύρου τῶν ἐπ᾽ εὐθείας ἄκρῳ τῷ δεξιῷ κέρατι πρὸς ἀνατολὰς κειμένων β΄ μικρῶν, καὶ ἐκφανῶν ὄντων ἀστέρων ὁ ἑπόμενος αὐτῶν. οὗτοι δὲ εἰσι καὶ ἐν τῷ * κολλαβίρῳ τοῦ Ὠρίωνος ἐπὶ τοῦ βορειοτέρου πέρατος. ἔγγιστα δὲ τὴν δ΄ ἀφορίζει καὶ τοῦ λαγωοῦ ὁ νοτιώτερος τῶν ἐν μέσῳ τῷ σώματι β΄ λαμπρῶν.

* f. κολλορόβῳ.

Τὸ δὲ ε΄ ὡριαῖον διάστημα ἀφορίζει περὶ μέσους τοὺς διδύμους τῶν διδύμων ὁ μέσος τῶν ἐν τοῖς γόνασι γ΄ λαμπρῶν, ὡς λ΄ μέρος ὥρας προηγούμενος τοῦ διὰ τῶν πόλων κύκλου· καὶ τοῦ κυνὸς ὁ ἐν τοῖς ὀπισθίοις ποσὶ λαμπρός.

que de qaatuor ia latercalo minoris Urſæ. tum borealior earam, quæ ſunr in Ophiuchi dextro hamero.

Quintam horam determinat circa medium Sagittarium, ſuccedeos trium io capite Sagittarii, triceſima circiter horæ parte ad orientem declinans.

Sextæ horæ terminus eſt in circulo, qui per ſolſtitialia pancta tranſit, quam proxime borealior e lucidis tribus, viceſima circiter horæ parte citra circulum poſita.

Io eo quadraote, qui ab hiberni tropici pancto ad æquinoctium vernum pertinet, e ſex horariis intervallis primum terminat in Delphino borealior antecedentium in rhombo. & antecedens earum, quæ ſant in dorſo Capricorni. XVIII.

Secundum borarium intervallam definit circa initium Aquarii, lacida quæ in ore eſt Equi. & auſtralior antecedentiam dextri humeri Cephei.

Tertiæ horæ limes eſt circa medium Aquarium, media trium ſtellarum, quæ ſunt in capite Cephei io directum poſitæ. nec non borealior duarum, quæ ſunt in Equi collo, triceſima circiter horæ particula circulum, qui per polos tranſit, antecedens.

Quartam horam definit circa Piſcium initium auſtraliſſima earum, quæ ſunt io dextera manu Andromedæ, viceſima parte fere citra eam circulum poſita, qui per polos tranſit.

Quintum horariam intervallum circa medios Piſces definit ea, quæ eſt in medio corpore Caſſiepeæ, quæ a capite tertia nameratur.

Sextam horam terminat proxime ab circulo iſto, qui per æquinoctialia puncta, poloſque deſcribitur, quæ ſummitati ejus, quæ ſupra Arietem ſita eſt, imminet, & antecedens lucidarum triam, quæ ſunt io capite Arietis; quæ viceſima circiter horæ parte citra circulum locatur.

In eo quadrante, qui ab æquinoctii verni puncto ad æſtivi tropici punctum porrigitur, primum intervallam horarium terminat lucidiſſima earum, quæ ſunt io Gorgonio, quod ſiniſtra gerit Perſeus.

Secundam intervallam terminat circa initium Tauri ſuccedens trium directa ſerie poſitarum e quinque ſtellis, quæ circa dextrum Perſei genu.

Tertii intervalli limes eſt circa medium Taurum, earum quæ ſunt in pelle, quam Orion ſiniſtra tenet, quarta, & ſeptima. item ſplendida in mediis Tauri cornibus, quæ cum lacidis extremorum cornuum triangulum propemodum æquilateram facit.

Quartam horam definit circa Geminorum initium ſuccedens parvarum, & lucidarum duarum, quæ recto cornu ad orientem in directum poſitæ ſunt: quæ & in Orionis coilorobo, ac borealiori termino ſunt. proxime vero quartam horam terminat auſtralior lucidarum duarum, quæ ſunt in Leporis medio corpore.

Quintum horarium ſpatium terminat circa medios Geminos lacidarum trium, quæ io genibus ſunt Geminorum, media, quæ triceſima circiter horæ parte præcedit circulum per polos tranſeuntem. nec non lucida poſteriorum Canis pedum.

Hactenus Hipparchus.

ΕΡΑΤΟΣΘ.

Digitized by Google

ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΟΥΣ, ΕΝ ΑΛΛΩ ΙΠΠΑΡΧΟΥ

ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΑΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ.

Pſeudepigraphus hic libellus. nam neutrius eſt.

ERATOSTHENIS, ALIAS HIPPARCHI,

AD ARATI PHÆNOMENA.

I. APPARENTIUM enarrationem inſtituere ſic oportet, ut ad meridiem obverſa ſphæra, oppoſitæ habeantur Urſæ; ortus ad dextram ſit; occaſus ad ſiniſtram. Naturalis porro ſphæræ mundi poſitus eſt ejuſmodi; ut in tropico æſtivo culminet Cancer: Chelæ in æquinoctiali horoſcopum teneant: Aries in occidente verſetur: Draconis caput incumbat horizonti. hoc enim ab horizonte circumſcribitur. Verum hic in exponendis Arati phænomenis ſphæræ poſitus obſervatur, ut in hiberno tropico culminet Capricornus: in æquinoctiali ad ortum ſit Aries; ad occaſum Chelæ: Draconis caput ſupra horizontem reſpiciat; ubi

Miſceatur occaſus, & ortus invicem.

Habet & polos duos; Arcticum, qui totus ſublimis eſt, ac boreus etiam appellatur: Antarcticum, qui numquam apparente circulo continetur; & auſtralis dicitur. Habet vero circulos majores quatuor præter horizontem. quos jam diximus eſſe, meridianum, æquinoctialem, zodiacum, lacteum. Minores item quatuor: arcticum, qui totus apparet: in eoque quatuor inſunt aſteriſmi, Urſæ duæ, Cepheus pectore tenus, & Draco. æſtivum tropicum: cujus pars ſupra terram major exiſtit; minor ſub terra. Atque is ſigna octo complectitur; Booten, Coronam, Ingeniculum, Fidiculam, Caſſiepeam, Aurigam, Cygnum, Perſeum. Hibernus tropicus majori ex parte ſub terram deprimitur: minorem ſupra terra attollit. In eo ſunt conſtellationes ſex: Eridanus, Argo, Centaurus, in quo Fera; Ara, Piſcis magnus auſtralis non apparens.

Æquinoctialis circulus ex æquo ſupra, infraque terram ſitus eſt. in eo ſigna ſunt duodecim: Equus, Ophiuchus, in quo Serpens eſt: Hydrus, in quo continetur & Crater: Corvus, Procyon, Aquila, Delphin, Orion, Sagitta, Deltoton, Andromeda, Lepus, Cetus, Canis. Ita colliguntur univerſe ſigna tria & viginti, præter inſignes ſtellas octo, quæ in illis collocatæ ſunt. velut in Boote, Arcturus. in Auriga Capella, & Hœdi. in Tauro Pleiades, & Hyades. in Virgine Spica, Vindemiator. in Cane Sirius; & ſi quæ ſunt ejuſmodi aliæ.

Zodiacus ſignis duodecim diſtinguitur, quæ ſunt, Cancer, Leo, Virgo, Chelæ, ſive Libra; Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces, Aries, Taurus, Gemini. Colliguntur ſigna in totum tria & viginti.

Planetæ præterea ſtellæ ſunt præter Lunam, ac Solem, quinque, Saturnus, Juppiter, Mars, Venus, Mercurius.

Apparentium expoſitionem eo ordine tradidit Aratus, ut a ſeptentrionibus exorſus, borealia circum omnia comprehenderet, uſque ad zodiacum: hinc ab Orione rurſus auſpicatus, quod ea lucida ſit ſtella, reliqua pertexeret. Porro quæ a zodiaco ſunt deinceps ad Antarcticum, auſtralia omnia dicuntur. Exinde ad alia tranſit Aratus.

His animadverſis nunc ad eos circulos veniemus, qui ſphæram ſecant; & ſigna, quæ ab illis ſecantur. Item de illorum coortibus, & cooccaſibus dicemus: nihil ut, quod qui-

α'. ΤΗΝ μὲν δεῖξιν τῶν φαινομένων δεῖ ποιεῖσθαι πρὸς τὸν νότον, ὥστε ἔχοντα τὰς ἄρκτους· δεξιὰ τὰς ἀνατολάς· ἀριστερὰ δὲ τὰς δύσεις. ἡ δὲ φυσικὴ θέσις τῆς σφαίρας τοῦ κόσμου ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε ἔχειν μεσουρανοῦντα καρκίνον ἐπὶ τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ· ἀνατολικὰς χηλὰς ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ· δυτικὸν κριόν· δράκοντος κεφαλὴν πρὸς τῷ ὁρίζοντι. περιέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. ἡ δὲ κατὰ τὴν ἐξήγησιν θέσις τῶν Ἀράτου φαινομένων ἐστὶ τοιαύτη, ὥστ' ἔχειν μεσουρανοῦντα αἰγόκερων ἐπὶ τοῦ χειμερινοῦ τροπικοῦ· ἀνατολικὸν κριὸν ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ· δυτικὰς χηλάς· δράκοντος κεφαλὴν ἄνω πρὸς τῷ ὁρίζοντι, ὅπου

Μίσγονται δύσιές τε, καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν.

ἔχει δὲ καὶ πόλους δύο· ἀρκτικὸν, ὅλον παντὸς μετέωρον, ὃ καὶ βόρειον λεγόμενον· ἀνταρκτικὸν δὲ, ἐν τῷ ἀφανεῖ, ὃ καὶ νότιον λεγόμενον. ἔχει δὲ κύκλους μεγάλους τέσσαρας, χωρὶς τοῦ ὁρίζοντος. οὓς προείρηται μὲν ἔχειν, μεσημβρινὸν, ἰσημερινὸν, ζωδιακὸν, γαλαξίαν. ἐλαχίστους δὲ τέσσαρας· ἀρκτικὸν, ὅλον μετέωρον· ἐφ' ᾧ κατηστέρισται ζώδια τέσσαρα· ἄρκτοι δύο· Κηφεὺς ἄχρι τῶν στηθῶν· δράκων. θερινὸν τροπικὸν, πλεῖον ἔχοντα τὸ ὑπὲρ γῆν, ἔλασσον δὲ τὸ ὑπὸ γῆν· ἐφ' ᾧ κατηστέρισται ζώδια η'· Βοώτης· στέφανος· ἐνγόνασιν· λύρα· Κασσιέπεια· Ἡνίοχος· ὄρνις· Περσεύς. ὁ δὲ χειμερινὸς τροπικὸς πλεῖον ἔχει τὸ ὑπὸ γῆν, ἔλασσον δὲ τὸ ὑπὲρ γῆν· ἐφ' ᾧ κατηστέρισται ζώδια ς'· Ἠριδανός· Ἀργώ· Κένταυρος, ἐφ' ᾧ θηρίον· θυτήριον· ἰχθὺς μέγας νότιος ἀφανής.

Ὁ δὲ ἰσημερινὸς κύκλος ἴσον ἔχει τὸ ὑπὲρ γῆν, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν· ἐφ' ᾧ κατηστέρισται ζώδια ιβ'· ἵππος· Ὀφιοῦχος, ἐφ' ᾧ ὄφις· ὕδρος, ἐφ' ᾧ κατηστέρισται κρατήρ· κόραξ· προκύων· αἰετός· δελφίς· Ὠρίων· οἰστός· δελτωτόν· Ἀνδρομέδα· λαγωός· κῆτος· κύων. ὥστε εἶναι τὰ πάντα ζώδια * εἰκοσιτρία, χωρὶς τῶν ἐπισήμων ἐν αὐτοῖς ἀστέρων κατηστερισμένων η'. οἷον ἐπὶ τοῦ Βοώτου, ἀρκτοῦρος. ἐπὶ τοῦ Ἡνιόχου, αἶξ τε, καὶ ἔριφοι. ἐπὶ τοῦ ταύρου, πλειάδες, ὑάδες. ἐπὶ τῆς παρθένου, στάχυς, προτρυγητήρ. ἐπὶ τοῦ κυνὸς, σείριος, καὶ εἴ τινα αὐτοῖς ὅμοια. * Immo εἴκοσι

Ὁ δὲ ζωδιακὸς κύκλος ἔχει ζώδια ιβ'· καρκίνον· λέοντα· παρθένον· χηλὰς, ὅ ἐστι ζυγόν· σκορπίον· τοξότην· αἰγόκερων· ὑδροχόον· ἰχθύας· κριόν· ταῦρον· διδύμους. ὥστε εἶναι τὰ πάντα ζώδια * κγ'. * Immo μβ'.

Εἰσὶ δὲ καὶ πλανῆται ἀστέρες χωρὶς ἡλίου τε, καὶ σελήνης ε'· Κρόνος, Ζεὺς, Ἄρης, Ἀφροδίτη, Ἑρμῆς.

Τὴν δὲ τῶν φαινομένων ἐξήγησιν ποιεῖται Ἄρατος, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἄρκτων, καὶ περιλαβὼν πάντα τὰ βόρεια κυκλόθεν μέχρι τοῦ ζωδιακοῦ· εἶτα μεταβὰς, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Ὠρίωνος, ἐπεὶ λαμπρός ἐστι. τὰ δ' ἀπὸ τοῦ ζωδιακοῦ, νότια πάντα καλεῖται μέχρι τοῦ ἀνταρκτικοῦ. εἶθ' οὕτως μεταβαίνει ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, λοιπὸν μεταβατέον ἐπὶ τοὺς τέμνοντας κύκλους, καὶ τὰ τεμνόμενα ὑπ' αὐτῶν ζώδια. ὁμοίως δὲ ἐπί τε τὰς συνανατολὰς, καὶ τὰς συγκαταδύσεις αὐτῶν, ὅπως

Digitized by Google

ὅπως μηδὲν ὑπολίπωμεν τῶν πρὸς τὸν κατηστερισμόν. τοῦτο μέντοι οὐκ ὅτι κατὰ πλεῖστον ὁ Ἄρατος τὸν περὶ αὐτῶν λόγον πεποίηται διὰ τοῦ ποιήματος, καὶ πάντως ἀκριβῶς κατειλεγμένος, ἀλλά τινα παραλέλοιπεν, ἅπερ ἐπὶ τῆς σφαίρας θεωρεῖται. ἐγὼ δὲ τὰ παραλελειμμένα ὑπ᾽ αὐτοῦ προσαποδώσω, ὅπως μηδὲν ἐλλείπῃ τῶν πρὸς τὴν θεωρίαν.

* f. συνανατολῶν. Ἐγένοντο δὲ τρισσαὶ δόξαι περὶ * ἀνατολῶν, καὶ συγκαταδύσεων. οἱ μὲν γὰρ φασιν τὴν πραγματείαν εἶναι τῷ Ἀράτῳ, ἀρχομένου ἀνατέλλειν τοῦ ζωδίου· οἱ δὲ μεσοῦντος· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀνατολῆς. τοῦτο δὲ οὐχ ἕστηκεν. ἀπὸ γὰρ ἀρχῆς ἕως τέλους ὁ ζωδιακὸς κύκλος ἔρχεται ἐπὶ τὰς ἀνατολάς τε, καὶ συγκαταδύσεις, ὃν τρόπον ἔστιν * ὑπὸ τῆς σφαίρας θεάσασθαι. ἔστιν δὲ τὰ τεμνόμενα ζῷα λζ.

* f. ἐπί.

Ὁ μὲν δὲ ἀρκτικὸς κύκλος τέμνει ζῴδια δύο· Βοώτου μέσον ἀγκῶνα· καὶ Κηφέως στῆθος. οὐκ εἴρηκε δὲ περὶ τούτου Ἄρατος.

Ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς τέμνει ζῴδια ι΄. Ἡνιόχου γόνατα· Ὀφιούχου ὤμους· ὄφεως τράχηλον· ὄρνιθος κεφαλήν, καὶ αὐχένα· ἵππου ὁπλάς· Περσέως ὦμον ἀριστερόν, καὶ κνήμην ἀριστεράν· Ἀνδρομέδας χεῖρα δεξιάν· διδύμων κεφαλήν· καρκίνον μέσον· λέοντα κατὰ μέσον * τερέοντα· Ὀφιούχου ὤμους· τράχηλον ὄφεως.

* Mendosus locus.

Ὁ δὲ ἰσημερινὸς κύκλος τέμνει ζῴδια ιε΄. ἵππου κεφαλήν, καὶ τράχηλον· Ὀφιούχου γόνατα· ὕδρου τράχηλον· κρατῆρα· κόρακα· Ὠρίωνα μέσον ἀριστερόν· ἰχθύος οὐράν· κριὸν μέσον· ταύρου γόνατα· παρθένου πόδα· χηλὰς μέσας· σκορπίου μέρος. παρεῖται προκύων.

Ὁ δὲ χειμερινὸς κύκλος τέμνει ζῴδια ι΄. Ἠριδανὸν ποταμόν· Ἀργοῦς νεὼς πρύμναν· Κενταύρου μετάφρενον· κυνὸς μεγάλου ὀπισθίους πόδας· κήτους οὐράν· λαγωοῦ μέσον· σκορπίου κέντρον· τόξον τοξότου· αἰγόκερω μέσον· ὑδροχόου πόδας. ὥστε εἶναι αὐτοὺς τέμνοντας κύκλους δ΄· τὰ δὲ τεμνόμενα ὑπ᾽ αὐτῶν ζῴδια τριάκοντα καὶ δύο.

Ποῖα τῶν ζῳδίων συνανατέλλουσι, καὶ συγκαταδύουσι τοῖς ἐν τῷ ζωδιακῷ ιβ΄ ζῳδίοις.

β΄. Συνανατέλλουσι δὲ καὶ συγκαταδύουσι τοῖς ἐν τῷ ζωδιακῷ ιβ΄ ζῳδίοις τὰ φαινόμενα οὕτως.

Καρκίνου ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει ὅλος Ὠρίων. Ὠρίων ἐστὶ τὸ λεγόμενον παρ᾽ ἰδιώταις ἀλετροπόδιον. πρῶτος δὲ ἀνατέλλει κατὰ τὴν κβ΄ τοῦ Ἰουλίου. ὁ δὲ κύων κατὰ τὴν ζ΄ τοῦ Αὐγούστου. ἔστι δὲ ὁ λαμπρὸς * τοῦ θέναρος μείζων τῶν ἀπλανῶν πάντων ἀστέρων. καὶ ποταμὸς Ἠριδανός. δύνει δὲ στέφανος· ἰχθὺς ὁ ἥμισυς, ἕως ἐπὶ ῥάχιν· Ὀφιοῦχος ἕως ὤμων· ὄφεως τράχηλος· Ἀρκτοφύλαξ παρ᾽ ὀλίγον.

* f. τῷ γένυος.

Λέοντος ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει προκύων ὅλος· λαγωός· ὕδρου κεφαλή· κυνὸς ἐμπρόσθιοι πόδες. δύνει δὲ τὰ λοιπὰ τῶν σὺν καρκίνῳ προκαταδεδυκότων· Βοώτου τὸ λοιπόν· στέφανος· Ὀφιοῦχος, καὶ ὄφις αὐτοῦ· ἰχθύες· κῆτος· ὁ ἐν γόνασιν ὅλος, πλὴν κνήμης ἀριστερᾶς.

Παρθένου ἀνατελλούσης, ἀνατέλλει ὕδρος ἕως τοῦ κρατῆρος· κυνὸς μεγάλου ὀπίσθιοι πόδες· Ἀργοῦς πρύμνα. δύνει δὲ λύρα· δελφίς· οἰστός· ὄρνις ἕως οὐρᾶς· ποταμοῦ Ἠριδανοῦ πρῶτα μέρη· ἵππου κεφαλή, καὶ αὐχήν.

Χηλῶν ἀνατελλουσῶν, ἀνατέλλει Βοώτης ὅλος· Ἀργὼ ναῦς ὅλη· ὕδρος· κρατήρ· κόραξ· δεξιὰ κνήμη τοῦ ἐν γόνασιν ἕως γόνατος· ἥμισυ στεφάνου· ἄκρον τῆς οὐρᾶς τοῦ Κενταύρου. παρεῖται κρατήρ· κόραξ. δύνει δὲ ἵππος τὸ λοιπόν· ὄρνιθος μεγάλου οὐρά· Ἀνδρομέδας κεφαλή· καὶ κῆτος ἕως λοφιᾶς· Κηφέως κεφαλή, καὶ ὦμοι, καὶ χεῖρες.

Σκορπίου ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει στεφάνου τὸ λοιπὸν ἥμισυ· ὕδρου οὐρά· Κενταύρου σῶμα, καὶ κεφαλή· καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἔχει ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί· Ὀφιούχου κεφαλή τε, καὶ χείρ, καὶ πρώτη καμπή· ὁ ἐν γόνασιν ὅλος, πλὴν κεφαλῆς, καὶ ἀριστερᾶς χειρός. δύνει δὲ ὅλος ποταμός· Ὠρίων παρ᾽ ὀλίγον· κήτους λοφιά· Ἀνδρομέδα· δελτωτόν· Κασσιέπεια· Κηφεὺς ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ἰσχύος. παρεῖται δελτωτόν.

Τοξότου ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει Ὀφιούχου σῶμα· ὄφεως τὸ λοιπόν· τοῦ ἐν γόνασι κεφαλή, καὶ ἀριστερὰ χείρ· λύρα· Κηφεύς. δύνει δὲ κύων ὅλος· Ὠρίων· λαγωός· Ἡνίοχος, πλὴν κνήμης ἀριστερᾶς, καὶ τῆς χειρός· ἐφ᾽ ἧς εἰσιν αἴξ, ἔριφοι· Περσεύς, πλὴν τοῦ δεξιοῦ ποδός· Ἀργοῦς πρύμνα· προκύων.

Αἰγόκερω ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει αἰετὸς ὅλος· οἰστός· θυτήριον· δελφίς· ὄρνις. δύνει δὲ Ἡνιόχου τὰ λοιπά,

dem ad conſtellationes attinet, in præteritis relioquatur. Sed illud ante non ignorandum eſt, Aratum iſtorum omnium explicationem pingui, ut aiunt, Minerva hoc in poemate inſtituiſſe; nec in omnibus ſatis accurate eſſe verſatum: quædam omiſiſſe, quæ in ſphæra conſiderantur. Ego vero quæ ab illo prætermiſſa ſunt reponam; ne quid ad hujus integritatem argumenti deſideretur.

Trifariam porro diviſæ ſunt ſententiæ de coortibus, & coocaſibus. Quidam enim eorum tractationem accommodaſſe putant Aratum ad ſigni orientis initium. quidam ad ortum medii ſigni. alii ad abſolutum totius exortum. Hoc vero conſiſtere non poteſt. Nam a principio ad finem zodiaci circuli ortus ſignorum occaſuſque peragrat. quemadmodum in ſphæra licet intueri. ſunt igitur quæ ſecantur imagines 37.

Arcticus itaque circulus ſecat imagines duas: Bootæ medium cubiti flexum: & Cephei pectus. Hunc vero circulum omiſit Aratus. — Circulus Arcticus.

Æſtivus tropicus ſecat imagines decem; Heniochi genua: Ophiuchi humeros: ſerpentis collum: caput Avis, & cervicem: ungulas Equi: Perſei ſiniſtrum humerum, cum ſiniſtra tibia: dextram Andromedæ manum: capita Geminorum: Cancrum medium: Leonem per mediam ** humeros Ophiuchi: collum ſerpentis. — Tropicus æſtivus.

Æquinoctialis circulus tranſit per imagines quindecim. Equi caput, & cervicem: Ophiuchi genua: Hydri collum: Craterem: Corvum: Orionem medium ſiniſtrum: Piſcis caudam: medium Arietem: Tauri genua: Virginis pedem: Chelas medias: Scorpii partem. Omiſſus eſt Procyon. — Æquinoctialis.

Tropicus hibernus decem ſigna dividit: Eridanum fluvium: Argus navis puppem: Centauri interſcapilium: Canis majoris poſteriores pedes: Ceti caudam: Leporis medium: Scorpii aculeum: Sagittarii arcum: Capricornum medium: pedes Aquarii. Ita quattuor ſunt ſecantes circuli: ſigna vero, quæ ab illis ſecantur, duo & triginta. — Tropicus hibernus.

Quænam cœleſtes imagines una cum duodecim Zodiaci ſignis ortus occaſuſque faciant.

II. Cum duodecim zodiaci ſignis cœleſtes aſteriſmi in hunc modum oriuntur, & occidunt.

Oriente Cancro, Orion totus exoritur. Orionem appello, quem vulgus ἀλετροπόδιον nominat. qui primum oritur menſe Julio. Canis vero circiter Auguſti ſeptimo. Hæc eſt ſplendida ſtella, quæ in maxilla Canis cernitur, ac fixas omnes magnitudine ſuperat. Item fluvius Eridanus. Occidit autem Corona: & Piſcis dorſo tenus: Ophiuchus ad humeros uſque: ſerpentis collum: Arctophylax totus fere. — Cancer.

Leone oriente, totus emergit Procyon: Lepus: Hydri caput: Canis anteriores pedes. Occidunt reliquæ partes eorum, quæ cum Cancro cœperunt occaſum facere: Corona: Ophiuchus; ejuſque ſerpens: Piſces: Cetus: Ingeniculus totus, excepta ſiniſtra tibia. — Leo.

Oriente Virgine Hydrus oritur uſque ad Craterem: majoris Canis poſteriores pedes: Argus carinæ puppis. Occidit fidicula: Delphin: Sagitta: Cygnus cauda tenus: Eridani fluvii anteriores partes: Equi caput, & cervix. — Virgo.

Orientibus Chelis Bootes totus exoritur: Argo navis integra: Hydrus: Crater: Corvus: Ingeniculi tibia dextra uſque ad genu: dimidia Corona: extremitas caudæ Centauri. Omiſſus eſt Crater, & Corvus. Occidunt, Equi reliquum: Avis majoris cauda: Andromedæ caput: Cetus cervice tenus: Cephei caput, humeri, ac manus. — Chelæ.

Cum Scorpio dimidia pars altera Coronæ oritur: Hydri cauda: Centauri corpus, & caput: nec non fera, quam dextra manu prehendit: Ophiuchi caput, manus, primuſque flexus: Ingeniculus totus, præter caput, & ſiniſtram manum. Occidunt vero, fluvius totus: Orion totus fere: Ceti cervix: Andromeda: Deltoton: Caſſiepea: Cepheus a capite ad lumbos. Omiſſum eſt Deltoton. — Scorpius.

Oriente Sagittario oritur Ophiuchi corpus: reliquum ſerpentis: Ingeniculi caput, cum ſiniſtra manu: fidicula: Cepheus. Occidunt Canis totus: Orion: Lepus: Heniochus, excepta ſiniſtra tibia, & manu, in qua ſunt Capella, & Hœdi: Perſeus, excepto pede ſiniſtro: puppis Argus: & Procyon. — Sagittarius.

Cum Capricorno oritur Aquila tota: Sagitta: Ara: Delphin: Cygnus. Occidunt Heniochi reliqua; caput — Capricornus.

ſcilicet,

ſcilicet, & ſiniſtra manus, in qua Capra ſunt, & Hœdi: Argo tota: Hydrus Cratere tenus: Centauri poſteriores pedes.

Aquarius. Oriente Aquario oritur Equi caput, cum anterioribus pedibus: & Caſſiepea prætermiſſa. Occidunt poſteriora Centauri: nec non Hydrus, & Crater uſque ad Corvum. Omiſſus eſt Crater.

Piſces. Piſcibus orientibus, auſtralis Piſcis non totus exoritur: & Andromedæ pars dextra. Totus Centaurus occidit: Hydrus: Corvus: Crater.

Aries. Cum Aries oritur, caput Perſei cum humeris oritur: Andromedæ ſiniſtra pars: Deltoton omiſſum eſt. Occidit Ara, & Arctophylax.

Taurus. Cum Taurus oritur, Perſeus totus exortum facit: item Aurigæ ſiniſtri pedis extremitas; & ſiniſtra manus, in qua Capra ſunt, & Hœdi: Ceti cervix, & cauda. Occidit Arctophylax cum Arietis parte prima.

Gemini. Cum Geminis oritur fluvius Eridanus: Cetus: Orion: occidit Ophiuchus genibus tenus.

Hæc fere ſunt quæ ad rudem informationem de ſphæra dicenda fuerunt. Illud conſequens eſt; terram rotunda conſtare forma. quam medius pertranſit axis. & eam immobilem coercet. cujus extrema per utrumque polum, borealem, auſtralemque trajecta ſunt.

Zonæ quinque. Zonæ ſunt in ea quinque. Septentrionalis, quæ tota ſublimis eſt; inhabitabilis, frigoribus infeſta, Saturnique propria. Æſtiva; cujus pars ſupra terram major eminat; minor ſub terra deprimitur. Ea eſt habitabilis undiquaque: temperata: Jovi dicata. Æquinoctialis: cujus pars æqualis infra ſupraque terram extat: exuſta; Marti peculiaris. Hiberna; cujus major ſub terra pars; ſupra terram minor exiſtit; in orbem habitata: temperata; ſacra Veneri. Auſtralis, non apparens, alſioſa, inhoſpita; Mercurio dicata.

Arctica zona conſtat ſcrupulis ſexageſimis vi. æquinoctialis viii. habet ab utraque parte æquinoctialis circuli. Hic enim mediam ipſam dividit per totam ſphæram. Æſtiva ſcrupula v. obtinet: Antarctica vi. Itaque ſuperior ambitus terræ ſcrupula colligit tricena: totidem inferior. Totus ergo ambitus ſexaginta ſcrupulis conſtat. Sexageſimo cuique ſcrupulo ſtadiorum 4200 competunt. Colliguntur ſtadiorum in tota terra * 250000.

* Immo 252000.

De iis, quæ in ſublimi cernuntur.

III. EX aquis, quæ in terra ſunt, exhalationes oriri dicuntur: quarum altera eſt humida, & vapida: altera ſicca, & fumida. Prior abundans, & coacta nubes: mutata, pluvias, & imbres efficit, ac ventos, qui natura ſua indidem oriuntur. Eſt autem nebula nubes aquarum ſterilis: ſive vapida exhalatio. Caligo, atra nubes, & plena. Serenitas aer innubis, & liquidus. Obſcuritas, aeris denſitas incompoſita. *[illegible]* eſt nubes tenuiſſima, humore vacua. Ros eſt humor purior: allapſus ex æthere, ex tenui materia conſiſtens. Stilla aqua eſt minutatim in terras irrorans. Pluvia eſt ſtilla denſior, & jugis. Imber, exiguæ collectiones aquarum e nube mutatione factæ. Glacies eſt aqua concreta. Pruina ros non penitus compactus. Nix pluviatum ſtilla in nube concreta. *νιφὰς* eſt nix tenuiter cadens. Grando imber eſt concretus.

Sicca autem exhalatio cum a frigore propellitur, ventos efficit. Incidens eadem, & inflammata fulmina gignit. quando confertim erumpit, nondum accenſa penitus, turbines igneos: at nullo modo ſuccenſa, typhones. Cum eſt ſolutior, *πρηστῆρας* facit. Ceterum fulmen, preſter, & typhon incumbens *σκηπτὸς* dicitur. Hæc paucis, ac compendio perſtrinxiſſe ſufficiat. Nunc ad ſequentia pergemus.

De Mundo.

IV. MUndus eſt compages e cælo, terraque, & iis naturis coagmentata, quæ utroque continentur. Cælum eſt id quod omnia, quæ ſunt, præter ſe ipſum complectitur. Æther eſt tenuiſſima ſubſtantiæ diffuſio, ſuapte natura calida, & ſplendida: ac primigenia lux, neque ab altera participata. Aer eſt ſubſtantia levis, & caliginoſa. quæ communicatum aliunde calorem; ac lumen * * * * * * ex æthere compactum: qui cum ſplendidus, igneuſque ſit, nullo tempore conquieſcit, ſed in orbem perpetuo movetur. Polos appellant loca quædam in ſphæræ vertice. Axem vero ſpiritum, qui ſphæram mediam pervadit, hoc eſt lineam.

κεφαλή, καὶ χεὶρ ἀριστερά, ἐφ' ᾗ αἴξ, ἔριφοι· Ἀργὼ ὅλη· ὕδρος ἕως κρατῆρος· Κενταύρου ὀπίσθιοι πόδες.

Ὑδροχόου ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει ἵππου κεφαλή, καὶ πόδες ἐμπρόσθιοι· καὶ Κασσιέπεια παρεῖται. δύνει δὲ Κενταύρου ὀπίσθια· ὕδρος τε, καὶ κρατὴρ ἕως κόρακος. παρεῖται κρατήρ.

Ἰχθύων ἀνατελλόντων, ἀνατέλλει νότιος ἰχθύς, οὐχ ὅλος· Ἀνδρομέδας δεξιὸν μέρος. δύνει δὲ ὅλος Κένταυρος· ὕδρος· κόραξ· κρατήρ.

Κριοῦ ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει κεφαλή, καὶ ὦμοι Περσέως· Ἀνδρομέδας ἀριστερὸν μέρος. δελτωτὸν παρεῖται. δύνει δὲ θυτήριον· Ἀρκτοφύλαξ.

Ταύρου ἀνατέλλοντος, ἀνατέλλει Περσεὺς ὅλος· Ἡνιόχου ποδὸς ἀριστεροῦ ἄκρον, καὶ ἀριστερὰ χείρ, ἐφ' ᾗ εἰσιν αἴξ, ἔριφοι· κήτους λοφία, καὶ οὐρά. δύνει δὲ Ἀρκτοφύλαξ σὺν τῇ α' μοίρᾳ τοῦ κριοῦ.

Διδύμων ἀνατελλόντων, ἀνατέλλει ποταμὸς Ἠριδανός· κῆτος· Ὠρίων. δύνει δὲ Ὀφιοῦχος ἕως γονάτων.

Ἃ μὲν οὖν ἔχειν περὶ τῆς σφαίρας εἰπεῖν, ὡς πρὸς εἰσαγωγήν, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ἡ γῆ ὅτι σφαιροειδής, ἔχουσα μέσον ἄξονα διήκοντα, ὃς κρατεῖ αὐτὴν ἀκίνητον, ἔχων τὰ πέρατα ἐνηρεισμένα ἔν τε τῷ βορείῳ πόλῳ, καὶ τῷ νοτίῳ.

Ἔχει δὲ ζώνας ε'. βορείαν τε ὅλην μετέωρον, ἀοίκητον, κατεψυγμένην, Κρόνου. θερινὴν πλεῖον ἔχουσαν τὸ ὑπὲρ γῆν, ἔλαττον δὲ τὸ ὑπὸ γῆν· πανταχόθεν οἰκησίμην, εὔκρατον, Διός. ἰσημερινὴν ἴσον ἔχουσαν τὸ ὑπὸ γῆν, ἴσον δὲ τὸ ὑπὲρ γῆν· ἐκκεκαυμένην, Ἄρεως. χειμερινήν, πλεῖον ἔχουσαν τὸ ὑπὸ γῆν, ἔλαττον δὲ τὸ ὑπὲρ γῆν· πανταχόθεν οἰκουμένην, εὔκρατον, Ἀφροδίτης. νοτίαν, ἀφανῆ, κατεψυγμένην, ἀοίκητον, Ἑρμοῦ.

Ἡ μὲν οὖν ἀρκτικὴ ζώνη ἔχει ἑξηκοστὰ ϛ'. ὁ δὲ ἰσημερινὸς η', ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ ἰσημερινοῦ μέρους τιθέμενος. οὗτος γὰρ μέσην αὐτὴν τέμνει κατὰ τὴν ὅλην σφαῖραν. ὁ δὲ θερινὸς ἑξηκοστὰ ε'· ὁ ἀνταρκτικὸς ἑξηκοστὰ ϛ'. ὥστε εἶναι τὰς γῆς τὴν * περιοχὴν ἑξηκοστῶν λ'. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ἑξηκοστῶν λ'. γίνεσθαι οὖν ὅλην τὴν γῆν, ἑξηκοστῶν ξ'. δώσεται δὲ ἕκαστον τὸ ἑξηκοστὸν σταδίους δσ'. συνάγεσθαι οὖν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ τῆς ὅλης σταδίων * μυ. κ' ξ ϛ'.

* f. ὑπὲρ γῆν.

* f. μυριάδες.

Περὶ μετεώρων.

γ'. ΓΙνονται δέ, φησί, ἀναθυμιάσεις ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς γῆς. ἡ μέν, ὑγρὰ καὶ ἀτμώδης· ἡ δέ, ξηρὰ καὶ καπνώδης. καὶ ἡ πλεονάζουσα ὑγρά, καὶ συνισταμένη νέφη ποιεῖ· καὶ κατὰ μεταβολὴν ὑετούς, καὶ ὄμβρους, καὶ πνεύματα, ὅσα ἐκ τούτων γίνεται. ἔστι δὲ ὁμίχλη νέφος ἄγονον ὕδατος· ἢ ἀτμώδης ἀναθυμίασις. ζόφος δὲ νέφος μέλαν τε, καὶ πεπληρωμένον. αἰθρία δὲ ἀὴρ ἀνέφελος, καὶ ἀνόμιχλος. ἀχλὺς δὲ πάχος ἀέρος ἀσύστατον. νεφέλη δὲ νέφος λεπτότατον, κενὸν ὕδατος. δρόσος δὲ ὑγρὸν ἐξ αἰθέρος αἰθρίου, κατὰ σύστασιν λεπτήν. ψακὰς δὲ ὕδωρ λεπτὸν διεσπασμένον ἐπὶ τῆς γῆς. ὑετὸς δὲ ψακὰς ἀδρά, καὶ συνεχής. ὄμβροι δὲ μικρὰ συστήματα ὑδάτων ἐκ νέφους κατὰ μεταβολήν. πάγος δέ ἐστιν ὕδωρ πεπηγός. πάχνη δὲ ἡμιπαγὴς δρόσος. χιὼν δὲ ὑετοῦ ψακὰς ἐν νέφει πεπηγότι. νιφὰς δέ ἐστι χιὼν πίπτουσα λεπτή. χάλαζα δέ ἐστιν ὄμβρος πεπηγώς.

Ἡ δὲ ξηρὰ ἀναθυμίασις ἐκ τοῦ ὑπὸ ψύχους * μεσαύλου ἀνέμους ἐργάζεται· ἐμπίπτουσα δέ, καὶ διάπυρος γινομένη κεραυνούς. ἀθρόα δὲ φερομένη, ἡμίπυρος οὖσα, πρηστῆρας. μὴ πυρουμένη δέ πως τυφῶνας. ἀνειμένη δὲ ἡ αὐτὴ ἐκνεφίας ποιεῖ. κεραυνὸς δὲ καὶ πρηστήρ, καὶ τυφὼς κατασκήψας ὁ σκηπτὸς λέγεται. τοσαῦτα μὲν ἀρκέσει ὡς ἐν ἐπιτομῇ περὶ τούτων εἰρῆσθαι. ἑξῆς δὲ τὰ ἀκόλουθα ὁρῶμεν.

* f. πιεσθεῖσα.

Περὶ κόσμου.

δ'. ΚΟσμός ἐστι σύστημα οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις φύσεων. οὐρανὸς δὲ τὸ περιέχον πάντα τὰ ὄντα, πλὴν αὐτοῦ. αἰθὴρ δὲ οὐσίας χύμα τὸ λεπτότατον, θερμὸν φύσει, καὶ λαμπρόν· τὸ πρῶτον φῶς καὶ μὴ κατὰ μετοχὴν ἑτέρου γινόμενον. ἀὴρ δὲ οὐσία κούφη ζοφερά, κατὰ μετοχὴν δὲ * γινόμενον. ὁ δὲ θερμὸς καὶ φωτεινὸς θεῖον ἐξ αἰθέρος συνεστώς. ὃς ὢν λαμπρός, καὶ πυροειδὴς οὐδέποτε στάσιν ἔχει, ἀλλ' ἀεὶ φερόμενος κύκλῳ. * πόλοι δὲ καλοῦνται τὰ κατὰ στροφὴν τῆς σφαίρας. ἄξονα δὲ τὸ διὰ μέσου τῆς σφαίρας διῆκον πνεῦμα· ὅπερ ἐστὶν ἀόρατόν τι. κύκλοι δὲ λέγονται ἐν

* Hic locus depravatus, & mutilus.

* f. πόλοι.

τῷ

τῷ οὐρανῷ. ζῶναι δὲ ἐπὶ τῆς γῆς. κύκλοι δὲ εἰσιν ς'.

* f. αἱ. Οὗτοι δὲ οἱ ἀναγκαῖοι. ὁ μεσημβρινὸς, καὶ ὁ * τὸ μέσον τέμνων. νοητοὶ μὲν οὖν οὗτοι. αἰσθητὸς δὲ ὁ γαλαξίας. ὁ τέμνων καὶ ὁρίζων ἐστίν. ὁρίζων δὲ λέγεται ὁ διακρίνων τὰ ὁρώμενα καὶ μὴ ὁρώμενα τῆς σφαίρας· καὶ ἔστι τῶν μεγίστων. τέμνει δὲ τὸν ζωδιακὸν, καὶ τέμνεται ὑπ' αὐτοῦ. ὅλοι δ' εἰσὶ κύκλοι ἕξ, οἱ * τρέποντες καὶ διορίζοντες τὰ δωδεκατημόρια. δωδεκατημόριον δὲ ἐστιν ἕκαστον τμῆμα τῶν ἐν τῷ ζωδιακῷ. (* f. διακρίνοντες.)

Τί διαφέρει ἄστρον ἀστέρος.

ε'. ΔΙαφέρει δὲ ἄστρον ἀστέρος. τὸ μὲν γάρ ἐστιν εἴδωλον ἐκ πολλῶν ἀστέρων μεμορφωμένον· ὁ δὲ κατὰ μίαν γραφὴν περιεχόμενος. φέρεται δὲ ὁ ἥλιος τὴν ἐναντίαν φορὰν τῷ οὐρανῷ· ὥστε διπλῆν αὐτοῦ κίνησιν εἶναι· τὴν μὲν, σὺν τῷ κόσμῳ· τὴν δὲ, κατ' ἰδίαν. * ἔχει δὲ τοῦ μὲν θέρους ἡ ἡμέρα, ὅτε ἐστὶν ὁ ἥλιος ἐν καρκίνῳ, κατὰ τὴν Ἑλλάδα. ἡ δὲ νὺξ, ἐκ δύο * πέμπτων μόνα. ἐπὶ δὲ χειμῶνος, τὸ ἀνάπαλιν. ἄστρα ἀμφιφανῆ δὶς * γὰρ τῆς αὐτῆς ὁρᾶται νυκτός. ἐν τῷ νοτίῳ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τι τοιοῦτο.

* Hæc mēdoſa. * f. ημιπεμπτημόρια. * f. κατὰ τῶν.

Πόσοι οἱ πάντες ἀστέρες.

ϛ'. ΤΟὺς πάντας ἀστέρας εἶναι Ἵππαρχός φησι ͵απ'. ὅσοι ἐν πληρώσει τὰ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁρώμενα. ἀντίζυγα δέ ἐστι ζῴδια ταῦτα. κριός, χηλαί· ταῦρος, σκορπίος· δίδυμοι, τοξότης· καὶ αἰγόκερως καρκίνῳ· λέοντι ὑδροχόος· παρθένῳ ἰχθύες.

Περὶ τῶν τῆς σελήνης σχημάτων.

ζ. ΤΩΝ δὲ σχημάτων τῆς σελήνης φωτισμῶν εἰσιν εἴδη (μέν.) μηνοειδὲς μὲν ἕν ἐστιν ὅταν ὑπὸ γραμμῶν περιφερῶν περιέχηται. διχότομος δὲ ὅταν ἡμικύκλιον * * * * * * * *

Διαφορὰς τέμνεσθαι τῆς σφαίρας. τὸν δὲ παράλληλον, καὶ τὸν λεγόμενον λοξὸν· ἔτι δὲ τὴν ὀρθήν. παραλλήλους μὲν ἐν τῷ κόσμῳ συμβέβηκε λέγειν, ὅσοι τὸν αὐτὸν ἔχουσι πόλον τῇ αὐτῇ σφαίρᾳ. ὀρθοὺς δὲ κύκλους τοὺς ἀπὸ τῶν πόλων. λοξοὺς δὲ ὧν τὰ * ἐπίπεδα κέκλιται πρὸς τοὺς λεγομένους ὀρθοὺς, καὶ τοὺς παραλλήλους. ἀπείρων δὲ ἐπινοεῖσθαι δυναμένων ἐν τρισὶ διαφοραῖς κύκλων, νοητέον ὑπὸ τῶν μαθηματικῶν τοὺς εἰς τὴν χρείαν τῆς θεωρίας ἔχοντας παρειλῆφθαι. παραλλήλους δὲ τόν τε ἀρκτικόν, καὶ τὸν θερινὸν τροπικόν, καὶ τὸν ἀνταρκτικόν. * ἀρκτικὸν δὲ αὐτὸν, καὶ ἀεὶ φανερὸς διὰ τὸ πάντοτε φαίνεσθαι, καὶ μηδέποτε δύνειν. * * * συμπίπτουσι κατὰ τὰς διαφόρους κλίσεις τὰ κατὰ κορυφὴν σημεῖα νοτιώτερα, ἢ βορειότερα γινομένων.

* f. ἐπίπεδα κέκλιται. * f. ἀρκτικὸς ὁ αὐτὸς [illegible] πάντοτε.

Νοείσθω δ' ὁ μὲν θερινὸς τροπικὸς τοῦ ἡλίου ἐπὶ θερινῶν τροπῶν γενομένου, καὶ πρὸς αἴσθησιν τοῦτον παράλληλον γράφοντος. ὁ δὲ ἰσημερινός, διὰ τὸ τὰς ἡμέρας ταῖς νυξὶν ἐξισοῦσθαι, τοῦ ἡλίου κατὰ τοῦτον γινομένου τὸν κύκλον πρὸς αἴσθησιν. ὁ δὲ χειμερινὸς διὰ τὸ τὸν ἥλιον κατὰ τοῦτον γινόμενον τὸν κύκλον χειμερινὰς τροπὰς ποιεῖσθαι. ἀνταρκτικὸς δ' οὗτος, καὶ ἀεὶ ἀφανὴς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἔχει, τὸ οὐδέποτε φαίνεσθαι. τῶν δὲ λοξῶν δύο μὲν * ὄντων πρὸς αἴσθησιν, ὅ τε ζωδιακός, καὶ ὁ γαλαξίας. οἱ δὲ ὁρίζοντες, ἐπινοίᾳ μόνον λαμβάνονται. τῶν δὲ ὀρθῶν οἱ μὲν κόλουροι τὴν ὀνομασίαν ἔχουσιν ἀπὸ τοῦ κολοβοὶ, καὶ μὴ ὁλοτελεῖς φαίνεσθαι κατὰ τὰς στροφὰς τῆς σφαίρας. ὁ δὲ ἰσημερινός, ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτὸν γίνεσθαι τὰς * μεσημβρινάς. λέγονται δὲ πάντες ὄντες πρὸς τοὺς ὀρθοὺς παραλλήλους. οἱ δὲ λοξοὶ ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἔχουσι τὴν ὀνομασίαν.

* f. ὄντες. * f. ἰσημερίας.

* Τοῦ κόσμου σφαιροειδοῦς ὑποκειμένου, καὶ τῆς γῆς πρὸς αὐτὸν κέντρου λόγον ἐπεχούσης, ἡ διὰ μέσου αὐτῶν ἀγομένη εὐθεῖα νοητὴ, περὶ ἣν μένουσαν ὁ κόσμος στρέφεται, ἄξων καλεῖται, καὶ τὰ τούτου πέρατα πόλοι· ἅπερ τινὲς μὲν ἀστέρας εἶναι μικροὺς ἔφασαν· ἄλλοι δὲ σημεῖα νοητά, καθὰ καὶ Ἄρατος. τούτων δὲ ὁ μέν ἐστι μετέωρος, καὶ φανερώτερος ἡμῖν· ὁ δὲ οὐχ ὁρᾶται ὑφ' ἡμῶν. καὶ καλεῖται ὁ μὲν ἀεὶ φανερός, καὶ βόρειος· ὁ δὲ, ἀεὶ ἀφανής, καὶ νότιος.

* f. τῷ ᾗ.

Κύκλοι δὲ ἐν τῷ κόσμῳ (καὶ μὲν) νοούμενοι ἄπειροι, οἱ μὲν παράλληλοι ὀνομάζονται· οἱ δὲ διὰ τῶν πόλων· οἱ δὲ ὁρίζοντες· οἱ δὲ λοξοί. καὶ οἱ τέσσαρες παράλληλοι μέν εἰσιν οἱ τοὺς αὐτοὺς πόλους ἔχοντες τῷ κόσμῳ. λοξοὶ δὲ οἱ μὴ τοὺς αὐτοὺς * * * διὰ τῶν

rectam. Circulos nominamus in cælo: zonas in terra. Coluri ſunt ſex.

Sed hi ſunt maxime neceſſarii: Maridianus; & qui mediam ſecat. Atque hi quidem intelligentia ſola, non re ipſa conſiſtunt. at lacteus circulus ſenſu quoque percipitur. Porro quem circulum ſecare mediam diximus, idem & horizon dicitur. Horizontem vocamus, qui ſphæræ partes eas, quæ videntur, ſeparat ab iis, quæ minime videntur, iſque inter maximos annumeratur: ſecans zodiacum, & viciſſim ab eo ſectus. Sunt autem univerſe circuli ſex, qui dodecatemoria diſtingunt, ac determinant. Dodecatemorium eſt ſegmentum quodlibet eorum, quæ ſunt in zodiaco. Circuli in ſphæra.

Quid interſit aſtrum inter, & ſtellam.

DIffert aſtrum a ſtella. Eſt enim illud imago ex multis ſtellis effigiata: hæc vero ſimplex, & unica deſcriptiona conſtans. Ceterum Sol contra atque cælum agitatur: adeo ut duplicem motum habeat: alterum communem cum mundo: peculiarem alterum. Habet autem æſtivus dies, quando Sol obtinet, in Græcia, * * * Nox vero duas quintas. at hieme contra ſeſe res habet. ſidera ἀμφιφανῆ vocantur, quæ bis eadem nocte cernuntur. In auſtrali nihil apparet ejuſmodi. V.

Quot ſint ſtellæ.

STellas omnes Hipparchus aſſerit eſſe 1080. quæ nimirum conſtellationes apparentes efficiunt. Oppoſita ſigna ſunt; Aries, Chelæ: Taurus, Scorpius: Gemini, Sagittarius: item Capricornus Cancro: Leoni Aquarius: Virgini Piſces. VI.

De figuris lunaribus.

ILluminatæ Lunæ effigies iſtæ ſunt. Corniculata dicitur, quando illilas ambitas lineis continetur. Dimidiata vero, cum * * * * VII.

* * * *

Æquidiſtantes appellantur in mundo, qui eumdem habent cum ſphæra ipſa polum. qui quidem cum polis comparati recti nominantur. Obliqui ſunt, quorum plana inclinantur ad rectos, & æquidiſtantes. Cum autem infinitis modis excogitari poſſint in triplici differentia circuli, intelligendum eſt, eos dumtaxat a Mathematicis adhibitos fuiſſe, qui ad illarum rerum contemplationem utilitatis aliquid afferrent. Paralleli ſunt, arcticus, æſtivus tropicus, & antarcticus. Arcticus alias ſemper apparens vocatur. quod perpetuo videatur, nec umquam occidat * * * * concurrunt pro regionum varietate: verticali puncto ad auſtrum, vel aquilonem longius abſcedente. Circuli ſphæræ.

Tropicus circulus ſic informandus animo eſt, tamquam Sol in æſtivo ſolſtitio poſitus parallelum iſtum a ſe deſcriptum ſenſibus objiciat. Æquinoctialis ideo dicitur, quod noctibus dies exæquentur, cum ad eum circulum ſecundum ſenſum Sol acceſſerit. Hibernus tropicus vocatur, quod eum circulum Sol attingens hibernum ſolſtitium facit. Antarcticus alio nomine *numquam apparens* dicitur ex eo, quod re ipſa contingit, ut nullo modo videatur. Obliquorum duo ſunt, qui in ſenſus incurrunt, zodiacus, & lacteus. at horizontes ſola mentis cogitatione conſtant. E rectis Coluri nomen ex eo ſortiti ſunt, quod mutili ſint, nec integri cernantur in converſione ſphæræ. Æquinoctialis inde dicitur, quod in eo æquinoctia contingant. Omnes iſti recta & æquidiſtantes incumbunt. obliqui vero ab re ipſa vocabulum adepti ſunt.

Cum autem ſphæræ ſimilis figura ſit mundi, & ad eum comparata terra centri rationem habeat; quæ per ipſorum medium trajecta cogitatur recta linea, quam circum manentem, & immobilem mundus vertitur; axis appellatur, cujus extrema poli nominantur. quæ quidem extrema nonnulli parvas eſſe ſtellas dixerunt: alii puncta cogitatione conſtantia. quæ eſt Arati ſententia. Horum polorum alter ſublimis eſt, nobiſque conſpicuus: alter minime a nobis cernitur. prior cum *ſemper apparens*; tum *boreus* appellatur. poſterior *ſemper occultus, & auſtralis*.

Jam circuli cum innumerabiles cogitentur in mundo, alii ſunt, quos parallelos vocant. alii per polos tranſeunt. alii finitores. obliqui alii ſunt. Paralleli quattuor ſunt, qui eoſdem cum mundo polos habent. Obliqui, qui non eoſdem

eoſdem habent **** per polos circuli vocantur. Quidam in circumferentia ſua mundi polos continent. iidemque coluri, & meridiani præterea vocantur. finitores ſunt, qui apparentem mundi partem ſeparant: hoc eſt eam, quæ ſupra terram eſt, ab ea quæ infra terram conditur. Hi porro mutantur, pro eo ac verticale punctum aliud aſt. qui eſt polus horizontis.

Arati circuli. Aratus vero, qui ad inclinationem Græciæ phænomena ſua comparavit, novem tantummodo circulorum meminit e quibus octo ſola cogitatione conſiſtunt: unus majori parte ſenſibus objicitur, qui *lacteus* dicitur. Nam & in ipſo ſuus ineſt cogitationi locus. Ex iis circulis paralleli ſunt quinque; arcticus; æſtivus tropicus; æquinoctialis; hibernus tropicus; antarcticus. obliqui ſunt duo, zodiacus, & lacteus, qui contrario invicem ſito per tropicos oblique ſinuantur. per polos trajiciuntur duo: meridianus, & horizon. Horum omnium maximi ſunt, æquinoctialis, & obliqui, nec non per polos producti. Dicuntur autem maximi, quorum diametri cum invicem, tum mundi diametro ſunt æquales: & quorum idem eſt, mundique centrum. Rurſus ille, qui per media tranſiens ſigna dicitur, in zodiaco medio poſitus, *heliacus*; & *eclipticus* appellatur. *heliacus*, quod ipſum ſol itinere ſuo peragrat: *eclipticus*, quod in eo Sol, ac Luna defectus patiuntur. Ad hæc inter parallelos arcticus ita nominatus eſt, quod ad arctoas mundi partes accedat. Æſtivus tropicus, quoniam cum Sol in eo verſatur, initio Cancri, quando vertici noſtro potiſſimum imminet, æſtivas converſiones efficit. Æquinoctialis ideo vocatur, quia ſol in ipſo facit æquinoctia duo: vernum, circa Arietis initium: autumnale, circa Chelarum initium. Hibernus tropicus eſt, in quo, circa initium Capricorni, Sol ab vertice noſtro longius abſcedens hibernas converſiones facit. Antarcticus æqualis Arctico ad auſtralem polum collocatur. Qui autem per polos ducti, vel obliqui dicuntur, ab ſitu nomen acceperunt. Zodiacus ideo vocatur, quod in eo duodecim zodia, hoc eſt *conſtellationes animalium* effigiatæ ſunt. cujus in medio qui collocatus eſt circulus tropicos in uno puncto contingit. Nam in æſtivo tropico Cancri eſt initium: in hiberno, Capricorni. Lacteus circulus a colore ſic dicitur: quippe candidus apparet, ac per tropicos obliquo & ipſe tractu ducitur. quamvis paullulum citra flectitur. Meridianus eſt, in quo finitorem ad polos ſecante, & in duos ſemicirculos dividente; quorum unus *ortivus*, alter *occiduus* dicitur; meridiana momenta contingunt. Hujus pars dimidia ſupra terram eſt; ſub terra dimidia pars altera. Idem & per polos bifariam ab horizonte dividitur: quemadmodum a parallelis horizontem ipſum ſecari diximus. Nam Arcticus, minimus cum ſit, totus ſupra terram eminet *** ob inclinationem mundi ſecundum Græciæ clima, attingente ipſum inferiore ambitu ***** vice verſa totus ſub terra deliteſcit.

Æquinoctialis circulus maximus, ac parallelorum medius, dimidia ſui parte ſupra terram attollitur, bifariam ab horizonte diviſus: altera dimidia parte ſub terra deprimitur. In has vero partes duas duobus in punctis ſecatur. quorum in uno Arietis eſt initium; in altero, Chelarum. Tropici æſtivi amplius dimidio ab horizonte interciſum ſupra terram aſſurgit: reliquum ſub terram abſconditur. Contra ſe habet hibernus tropicus. Ambo iſti ut minores maximis ſunt, ſic minimis majores. Poſt maximos æquales ſunt invicem, tropicus æſtivus hiberno; & arcticus antarctico. Quippe ab æquinoctiali diſtant æqualiter; qui centrum continent. Qui autem circuli ex æquo remoti ſunt a centro, ſunt æquales invicem. Etenim ſi meridianum circulum in 360 partes diſtribuas, erunt a polo mundi ad arcticum circulum, partes 36. Hinc ad æſtivum tropicum, 30. Ab hoc ad æquinoctialem, 24. Inde ad antarcticum, 30. a quo ad polum auſtralem, 36. Hæ ſunt 180 partes ſupra terram emergentis hemiſphærii: reliquæ alterius ſunt ſub terra conditi.

De aſtris.

VIII. ASTrorum alia fixa, alia errantia vocantur. fixa dicuntur, quæ in mundi ſuperficie non moventur: ſed eumdem ordinem inter ſe perpetuo ſervant. Errantia ſunt Sol, & Luna, ac ceteri planetæ quinque. Ex his enim Sol ** in uno zodiaci circuli loco moventur, ſtationem faciunt. ** repedantes ad permeantem media ſigna circulum: & ad Septentriones, aut

πόλων κύκλοι καλοῦνται. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῶν περιφερείας τοὺς τοῦ κόσμου πόλους ἔχοντες· οἱ δὲ αὐτοὶ ὄντες ὀρθοί τε, καὶ κόλουροι, καὶ μεσημβρινοὶ προσονομάζονται. ὁρίζοντες δὲ οἱ διορίζοντες ἡμῖν τό τε φανερὸν τοῦ κόσμου * * * τουτέστι τό τε ὑπὲρ γῆν, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν. οὗτοι δὲ μεταβάλλονται, ὅταν τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον ἕτερον γίνηται. οὗτοι γάρ εἰσι πόλοι ὁριζόντων.

Ἄρατος μὲν πρὸς τὸ τῆς Ἑλλάδος κλίμα τὰ φαινόμενα σχηματισάμενος, ἐννέα μόνων ὑπεμνήσθη κύκλων. ὧν ὀκτὼ μὲν νοητῶν· αἰσθητοῦ δὲ, καὶ κατὰ τὸ πλεῖον ἰδεῖν, τοῦ καλουμένου γαλαξίου. * καὶ ἐν τούτῳ γὰρ νοεῖται διὰ τούτου τοῦ κύκλου. τούτων δ' εἰσὶ παράλληλοι ε'· ἀρκτικός· θερινὸς τροπικός· ἰσημερινός· χειμερινὸς ἀνταρκτικός. λοξοὶ δύο, ὅ τε ζωδιακὸς, καὶ ὁ γαλαξίας, ἐναντίως ἀλλήλοις κατὰ τὴν θέσιν διὰ τῶν τροπικῶν λελοξωμένοι. καὶ δύο διὰ τῶν πόλων· μεσημβρινός τε εἷς, καὶ ὁ ὁρίζων ἕτερος. τούτων δὲ οἱ μέγιστοι, ὅ τε ἰσημερινὸς, καὶ οἱ λοξοὶ, καὶ οἱ διὰ τῶν πόλων. μέγιστοι δὲ καλοῦνται, ὧν αἵ τε διάμετροι ἴσαι εἰσὶν ἀλλήλαις, καὶ τῇ τοῦ κόσμου διαμέτρῳ· καὶ ὅσοι τὸ αὐτὸ κέντρον ἔχουσι τῷ κόσμῳ. ἔτι δὲ καὶ ἄλλος ὁ διὰ μέσων τῶν ζωδίων λεγόμενος, μεσαίτατος ὑπάρχων τοῦ ζωδιακοῦ, ἡλιακός τε, καὶ ἐκλειπτικὸς ἐπικαλούμενος. ἡλιακὸς μὲν, ὅτι ὁ ἥλιος τὴν πορείαν δι' αὐτοῦ ποιεῖται· ἐκλειπτικὸς δὲ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκλείπουσιν ὅ τε ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη. καὶ τῶν παραλλήλων δὲ ὁ μὲν ἀρκτικὸς * ἐκ ὠνομάσθη, ὅτι πρὸς ταῖς ἄρκτοις ὑπάρχει. ὁ δὲ θερινὸς τροπικὸς ὅτι ἐπὶ τούτῳ γενόμενος ὁ ἥλιος κατὰ τὴν τοῦ καρκίνου ἀρχὴν, καὶ τότε μάλιστα ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν, θερινὰς τροπὰς ποιεῖται. ἰσημερινὸς δὲ, ὅτι ἐν τούτῳ ἰσημερίας δύο ποιεῖ· ἐαρινὴν μὲν, κατὰ τὴν τοῦ κριοῦ ἀρχήν· μετοπωρινὴν δὲ, κατὰ τὴν τῶν χηλῶν. χειμερινὸς δὲ τροπικὸς, ἐφ' ᾧ κατὰ τὴν τοῦ αἰγόκερω ἀρχὴν ὁ ἥλιος τοῦ κατὰ κορυφὴν ἡμῶν πόῤῥω ἀφεστὼς, χειμερινὰς τροπὰς ποιεῖται. ἀνταρκτικὸς δὲ, ὁ τῷ ἀρκτικῷ ἴσος ὑπάρχων πρὸς τῷ νοτίῳ τιθέμενος πόλῳ. οἱ δὲ διὰ τῶν πόλων, καὶ λοξοὶ παρὰ τὴν θέσιν ὠνομάσθησαν. καὶ ὅτι ὁ μὲν ζωδιακὸς ὅτι ἐν αὐτῷ τὰ ιβ' ζώδια κατηστέρισται· ὁ διὰ μέσου αὐτοῦ κύκλου ἐφαπτόμενος τῶν τροπικῶν κατά τι μόνον σημεῖον. κατὰ μὲν γὰρ τὸν θερινὸν τροπικὸν, ἡ τοῦ καρκίνου ἐστὶν ἀρχή· κατὰ δὲ τὸν χειμερινὸν, τοῦ αἰγόκερω. ὁ δὲ γαλαξίας καὶ παρὰ τὴν χροιὰν ὠνόμασται. λευκὸς γὰρ φαίνεται, καὶ αὐτὸς διὰ τῶν τροπικῶν λελοξωμένος· μικρὸν μέν τι ὑποπίπτων. μεσημβρινὸς τε ἐφ' ᾧ τέμνοντος τὸν ὁρίζοντα * πρὸ τῶν πόλων, καὶ εἰς δύο τινὰ ἡμικύκλια διαιροῦντος· ὧν τὸ μὲν, ἀνατολικόν· τὸ δὲ δυτικὸν, ὀνομάζεται· συμβαίνει τὰς μεσημβρινὰς ἀποτελεῖσθαι. ἔχει δὲ τὸ μὲν ἥμισυ ὑπὲρ γῆν· τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ, ὑπὸ γῆν· καὶ αὐτὸς διὰ τῶν πόλων ἀποτεμνόμενος δίχα ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος. ὁρίζων δὲ, καθὰ προείρηται, * ἐπὶ τῶν παραλλήλων. ὁ μὲν γὰρ ἀρκτικὸς, ἐλάχιστος ὢν, ὅλος ὑπὲρ γῆν ἐστι * * *, διὰ τὴν ὡς πρὸς τὸ τῆς Ἑλλάδος κλίμα τοῦ κόσμου ἔγκλισιν, ἀπτομένου αὐτοῦ τῆς κάτω περιφερείας * * * ὁ ἀνταρκτικὸς ὑπὸ γῆν ὅλος ὑπάρχει.

Ὁ δὲ ἰσημερινὸς, μέγιστος ὢν, μέσος τῶν παραλλήλων, τὸ μὲν ἥμισυ ἔχει ὑπὲρ γῆν * τεμνόμενον ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος δίχα· τὸ δὲ λοιπὸν ἥμισυ ὑπὸ γῆν. * τέμνεται διὰ μέσων δίχα κατὰ δύο σημεῖα. ὧν κατὰ μὲν τὸ ἓν, ἡ τοῦ κριοῦ ἐστιν ἀρχή· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον, ἡ τῶν χηλῶν. τοῦ μὲν τοῦ θερινοῦ τροπικοῦ πλέον ἢ τὸ ἥμισυ ὑπὲρ γῆν ὑπὸ τοῦ ὁρίζοντος τέμνεται· τὸ δὲ λοιπὸν ἥμισυ ὑπὸ γῆν ἐστι. καὶ τοῦ χειμερινοῦ δὲ τροπικοῦ ἀνάπαλιν. εἰσί τε ἐλάσσονες μὲν τῶν μεγίστων· μείζονες δὲ τῶν ἐλαχίστων. * οἱ δὲ ἀλλήλων μετὰ τοὺς μεγίστους ὅ τε θερινὸς τῷ χειμερινῷ· καὶ ὁ ἀρκτικὸς τῷ ἀνταρκτικῷ. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἰσημερινοῦ ἴσον ἀπέχουσιν, ὃς διὰ τοῦ κέντρου ἐστὶν * * * * ἐν ἀποφορᾷ. ἴσον ἀπέχοντες ἀπὸ τοῦ κέντρου ἴσοι εἰσί. τεμνομένου γὰρ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου εἰς τξ' μοίρας, ἀπὸ * μεσημβρινοῦ κύκλου ἐπὶ τὸν ἀρκτικὸν κύκλον μοιρῶν * τς'. ἀπὸ δὲ τοῦ ἐπὶ τὸν θερινὸν τροπικὸν λ'. ἀφ' οὗ ἐπὶ τὸν ἰσημερινὸν κδ'. ἀφ' οὗ ἐπὶ τὸν ἀρκτικὸν λ'. ὅθεν ἐπὶ τὸν ἀφανῆ πόλον λς'. καὶ εἰσὶν αὗται αἱ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίου μοιρῶν ρπ'. αἱ δὲ λοιπαὶ τοῦ ὑπὸ γῆν.

Περὶ ἄστρων.

ΤΩΝ δὲ ἄστρων τὰ μὲν, ἀπλανῆ καλοῦνται, τὰ δὲ, πλανώμενα. ἀπλανῆ μὲν τὰ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κόσμου μὴ κινούμενα· ἀλλ' ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντα τάξιν πρὸς ἄλληλα. πλανώμενα δέ ἐστιν ὅ τε ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη, καὶ οἱ ε' πλανῆται ἀστέρες. τούτων γὰρ ὁ μὲν ἥλιος * * * * ἐφ' ἑνὸς τόπου ζωδιακοῦ κύκλου κινοῦνται στηρίζονται * * * * ἀναποδίζοντες ἐπὶ τὸν διὰ μέσου τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου παριόντες

* Hæc mendoſa ſunt.
* f. οὕτω.
* f. διὰ.
* f. ὑπὸ.
* f. τεμνόμενος.
* f. τέμνεται δὲ.
* f. ἴσοι.
* Videtur πόλου legenda
* Leg. λς'. mox ἀπὸ δὲ τούτου.
* Cor. ἀνταρκτικόν.

πεφυκότες πρός τε τὰ ἀρκτικὰ, καὶ πρὸς μεσημβρίαν, τὸ ἴσον ἐφ' ἑκάτερα. τῶν δὲ * πλανητῶν τὰ μὲν, πρὸς βορρᾶν κεῖται τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου· τὰ δὲ πρὸς νότον. καλοῦνται δὲ τὰ μὲν βόρεια μέρη δεξιά τε, καὶ ἄνω, ἐν ὕψει μᾶλλον ὑπάρχοντα· τὰ δὲ νότια ἀριστερά τε, καὶ κάτω. τοῦ μέντοι κόσμου τὴν ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν φορὰν φερομένου, τὴν ἐναντίαν αὐτῷ οἱ πλανῆται ποιοῦνται κίνησιν οὐδὲν ἧττον, (ὃ) διὰ τὸ τάχος τῆς τοῦ κόσμου περιστροφῆς, συμπεριστρεφόμενοι ὁμοίως δὲ τοῖς ἀπλανέσιν ἄστροις.

* Immo ἀπλανῶν.

meridiem, æqualiter ad utrumque deflectentes. Inerrantium ſtellarum aliæ ad aquilonem a zodiaco circulo recedunt; ad auſtrum aliæ. Dicuntur autem boreales partes, dextræ, ſuperioreſque; ut quæ ſublimiores exiſtant: auſtrales, ſiniſtræ, & inferiores. Jam vero cum mundus ab ortu moveatur in occaſum, contrario motu planetæ nihilominus agitantur: ac propter converſionis mundi celeritatem, itidem ut inerrantes in orbem cientur.

Περὶ τῶν ἐν γῇ ζωνῶν.

θ'. Ζῶναι δέ εἰσι τῆς γῆς ὑπὸ τοὺς παραλλήλους κύκλους ὁμοίως ε'. βόρειος, ὅλη μετέωρος, ἀοίκητος, κατεψυγμένη, Κρόνου· ἑξηκοστῶν μὲν ς', σταδίων δὲ δισμυρίων ‚εσ'. τὸ γὰρ ἑξηκοστὸν σταδίων ἐστὶ, * ‚ασ'. θερινὴ πλείονα ἔχουσα τὰ ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα. εὔκρατος, ἐν ᾗ ἐστιν ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη, Διός· ἑξηκοστῶν ε', σταδίων δὲ δισμυρίων καὶ ‚α. ἰσημερινὴ ἴσον ἔχουσα τὸ ὑπὲρ γῆν ὁρίζοντι τῷ ὑπ' αὐτόν· ἀοίκητος, διακεκαυμένη, Ἄρεως· ἑξηκοστῶν μὲν η', ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ ἰσημερινοῦ τεσσάρων. οὗτος γὰρ αὐτὴν, καὶ τὴν ὅλην σφαῖραν τέμνει μέσην, σταδίων δὲ τρισμυρίων καὶ ‚γχ'. χειμερινὴ ἀνάπαλιν τῇ θερινῇ πλεῖον ἔχουσα τὸ * ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα· οἰκουμένη, εὔκρατος, Ἀφροδίτης· ἑξηκοστῶν ε', σταδίων δὲ δισμυρίων καὶ ‚α. νότιος, ὅλη ἀφανὴς, ἀοίκητος, κατεψυγμένη, Ἑρμοῦ· ἑξηκοστῶν μὲν ς', σταδίων δὲ δισμυρίων ‚εσ'. ὡς εἶναι ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα περίμετρον τῆς γῆς, ἑξηκοστὰ μὲν λ, σταδίων μυριάδων δὲ ιβ' καὶ ‚ς'.

Καλοῦνται δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡμισφαιρίου βόρειοί τε, καὶ νότιοι κατοικοῦντες, * ἀντόχθονες· οἱ δὲ ἐφ' ἑκατέρου τῶν ἡμισφαιρίων ὑπὲρ γῆν τε, καὶ ὑπὸ γῆν, ἀντίποδες.

* Poſtulat ratio ‚δσ'.

* Immo ὑπό.

* Cor. ἀντίχθονες.

De zonis.

Parallelis circulis zonæ quinque ſubjectæ ſunt: Borealis, quæ tota ſupra terram eminens eſt, inhabitabilis, alſioſa, Saturno dicata; ſexageſima ſcrupula ſex patens; ac ſtadiorum 25200. Nam ſcrupulo cuique ſtadia competunt *1200. Æſtiva, cujus major pars ſupra finitorem extollitur. Temperata, in qua regio noſtra ſita eſt; attributa Jovi, ſcrupulorum quinque, ſtadiorum 21000. Æquinoctialis æqualem ſupra, infraque horizontem obtinens partem; inhabitabilis eſt, exuſta, Martis propria, amplitudine ſcrupulorum octo, hoc eſt ab utraque æquinoctialis parte quattuor. hic enim tam ipſam, quam totam ſphæram mediam dividit. Habet ſtadiorum 33600. Hiemalis contra atque æſtiva majori ſui parte ſub horizonte latet; habitabilis, temperata; dicata Veneri: ſcrupulorum quinque, ſtadiorum 21000. Auſtralis, quæ tota deliteſcit, inhabitabilis, frigida, ad Mercurium pertinens: ſcrupulorum ſex, ſtadiorum 25200. Colliguntur ambitus terræ ſupra finitorem, ſcrupula 30; ſtadiorum vero 126000. IX.

Ceterum qui in eodem degunt hemiſphærio boreales, auſtraleſque, dicuntur antichthones: qui in duobus hemiſphæriis ſupra, infraque terram, antipodes.

* Immo 4200.

Οἱ περὶ τοῦ ποιητοῦ συνταξάμενοι.

Ἄτταλος Ῥόδιος.
Ἀρίσταρχος Σάμιος.
Ἀπολλώνιος γεωμέτρης.
Ἀντίγονος γραμματικός.
Ἀγησιάναξ.
Ἀρίστυλλοι δύο γεωμέτραι.
Βοηθός.
Γεμῖνος.
Διόδωρος.
Δίδυμος Κνίδιος.
Ἐρατοσθένης.
Ἕρμιππος.
Εὐαίνετος.
Ζήνων.
Ἡλιόδωρος Στωϊκός.
Θάλης.
Ἵππαρχος Βιθυνός.
Κράτης.
Πύρρος Μάγνης.
Παρμενίσκος γραμματικός.
Σμίνθης.
Τιμόθεος.
Εὐαίνετος ἕτερος.
Ἕρμιππος περιπατητικός.
Καλλίμαχος Κυρηναῖος.
Καλλίστρατος Τενέδιος.
Νουμήνιος γραμματικός.
Παρμενίδης.
Ἀπολλώνιος γραμματικός.
Ἀρίστυλλος μέγας.
Ἀρίστυλλος μικρός.
Ἀρίσταρχος γραμματικός.
Ἀριστοφάνης.
Ἀλέξανδρος Αἰτωλός.
Ἀλέξανδρος Ἐφέσιος.
Δίδυμος [illegible].

Catalogus ſcriptorum, qui Aratum commentariis ſuis illuſtrarunt.

Attalus Rhodius.
Ariſtarchus Samius.
Apollonius Geometra.
Antigonus Grammaticus.
Agesianax.
Ariſtylli duo geometræ.
Boethus.
Geminus.
Diodorus.
Didymus Gnidius.
Eratoſthenes.
Hermippus.
Euænetus.
Zeno.
Heliodorus Stoicus.
Thales.
Hipparchus Bithynus.
Crates.
Pyrrhus Magneſius.
Parmeniſcus grammaticus.
Sminthes.
Timotheus.
Euænetus alter.
Hermippus Peripateticus.
Callimachus Cyrenæus.
Calliſtratus Tenedius.
Numenius grammaticus.
Parmenides.
Apollonius grammaticus.
Ariſtyllus magnus.
Ariſtyllus parvus.
Ariſtarchus grammaticus.
Ariſtophanes.
Alexander Ætolus.
Alexander Epheſius.
Didymus laborioſus.

ΓΕΝΟΣ ΑΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΣ.

ARATI GENUS ET VITA.

ARATUS Poeta patre natus eſt Athenodoro, matre Letophila, fratres habuit tres, Myrin, Caliondam, & Athenodorum patri cognominem. Meminit fratrum ſuorum in epiſtolis, quæ nomine ipſius inſcriptæ feruntur. Aſclepiades Myrleanus libro XI. de Grammaticis, Tarſenſem ait patria fuiſſe, non Solenſem: cum tamen Callimachus vir in hiſtoria apprime verſatus, & idoneus auctor, Solenſem fuiſſe dicat his verſibus:

— ſed vereor ne quod præcipuum eſt
Carminum Solenſis expreſſerit.

Patria Arati. Quod idem & alii fere omnes aſſeverant. Urbs eſt autem Soli Ciliciæ cum primis nobilis: e qua multi viri præſtantes ortum acceperunt. Ea vocatur hodie Pompeiopolis. Habet & Solorum nomine aliud oppidum Cyprus inſula. Verum qui in Cypro ſunt, Solii: qui in Cilicia, Solenſes appellari ſolent. ut ex eo, quod attulimus, exemplo Callimachi liquet. Neque vero mirum eſt ab eodem vocabulo diverſas civium appellationes eſſe deflexas. Nam & Sais urbs eſt in Thracia ei, quæ eſt in Ægypto, cognominis. Sed ab Ægyptia, *Saitæ*: ab Threcenſi, *Saii* cives nominantur. ut teſtatur Archilochus:

Clypeo quidem Saiorum aliquis gloriatur: quem ad frutetum
Intus inculpatum reliqui ingratus.

Rurſus Athenæ aliæ ſunt in Attica: aliæ in Eubœa; quarum meminit in Glauco maritimo Æſchylus:

Exinde Athenas Daidas e Perſis.

Verum ab Athenis Atticis, Athenienſes: ab Eubœenſibus Athenetæ cognominatur. ut in primo Geographiæ libro auctor eſt Eratoſthenes. Sic igitur ab Solis, qui ſunt in Cilicia, Solenſes: ab iis qui ſunt in Cypro, Solii nominantur. Horum mentio fit a Solone in Elegis, quas ad Cypranorem Regem ſcripſit. qui de Solonis conſilio cum urbem condidiſſet, eam in hujus gratiam Solos appellavit: ut pro dato conſilio id ei honoris tribueret. Verba Solonis ejuſmodi ſunt:

Nunc vero tu quidem apud Solios diu iſtic regnans,
Hanc urbem incolas, genuſque tuum.
Me vero cum navi celeri inclyta ab inſula
Incolumem deducat Cypris viola redimita.

Arati ætas. Vixit Aratus ſub Antigono Macedoniæ Rege, qui Gonatas eſt dictus, Demetrii Poliorcetæ filio, qui uxorem habuit Philam Seleuco, & Stratonica genitam. Qui cum litterarum ſtudioſus eſſet, præſertimque poeticæ deditus: dedit operam, ut cum alios complures apud ſe eruditos haberet homines; tum in primis Aratum. Hic igitur ad Regem cum veniſſet, atque & in alio genere doctrinæ, & in poetica maxime ſeſe illi probaſſet, ipſiuſmet hortatu Regis ad ſcribenda phænomena animum adjecit: cum ab eodem Eudoxi librum accepiſſet, quod *enoptrum* inſcribitur; rogante uti quæ in eo libro proſa oratione ſcripta eſſent, verſibus redderentur: ac ſimul dicente: *Ἐνδοξότερον*, id eſt

ἌΡΑΤΟΣ ὁ ποιητὴς, πατρὸς μὲν ἦν Ἀθηνοδώρου· μητρὸς δὲ Λητοφίλας. ἀδελφοὺς δὲ ἔσχε τρεῖς· Μύρων, καὶ Καλλιόνδαν, καὶ Ἀθηνόδωρον, ὁμώνυμον τῷ πατρί. μέμνηται δὲ αὐτὸς τῶν ἀδελφῶν ἐν ταῖς εἰς αὐτὸν ἀναφερομέναις ἐπιστολαῖς. Ἀσκληπιάδης δὲ ὁ Μυρλεανὸς ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ περὶ γραμματικῶν, Ταρσέα φησὶν αὐτὸν γεγονέναι, ἀλλ' οὐ Σολέα· Καλλίμαχος, πολυΐστωρ ἀνὴρ, καὶ ἀξιόπιστος, Σολέα λέγοντος αὐτὸν γεγονέναι διὰ τούτων·

— ἀλλ' ὀκνέω μὴ * τὸ μελικρότατον
Τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο.

* Inf. τὸ μελιχρότατον legitur.

καὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν πάντων. οἱ δὲ Σόλοι, πόλις ἐπιφανεστάτη τῆς Κιλικίας, ἀφ' ἧς πολλοὶ κἀγαθοὶ γεγόνασιν ἄνδρες. καλεῖται δὲ νῦν Πομπηϊούπολις. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι Σόλαι τῆς Κύπρου. ἀλλ' οἱ μὲν Κύπριοι, Σόλιοι καλοῦνται· οἱ δὲ Κιλίκιοι, Σολεῖς· ὡς καὶ ἐκ τοῦ προκειμένου Καλλιμαχείου παραδείγματος δῆλον. οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος διάφορα τῶν πολιτῶν τὰ ὀνόματα. καὶ γὰρ Σαῒς πόλις ἐστὶν ἐν Θρᾴκῃ, καὶ ἑτέρα ταύτῃ ὁμώνυμος ἐν Αἰγύπτῳ. ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ οἱ πολῖται Σαΐται καλοῦνται· οἱ δὲ τῆς Θρᾴκης, Σάϊοι· ὡς καὶ Ἀρχίλοχός φησιν·

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τις ἀγάλλεται, ἣν παρὰ θάμνῳ
Ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων.

καὶ πάλιν Ἀθῆναι μέν εἰσι τῆς Ἀττικῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῆς * Εὐβοίας Ἀθηναῖον Διάδας μέμνηται ἐν Γλαύκῳ ποντίῳ Αἰσχύλος·

* Leg. Ἀθῆναι, ὧν μέμνηται.

Κἄπειτ' Ἀθήνας Διάδας παρ' ἐκ Περσῶν.

ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ, Ἀθηνῖται λέγονται, ὥσπερ Ἐρατοσθένης φησὶν ἐν τῷ πρώτῳ γεωγραφουμένων. οὕτως οὖν καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Κιλικίᾳ Σόλων οἱ πολῖται Σολεῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν Κύπρῳ Σόλιοι. μέμνηται δὲ τούτων Σόλων ἐν ταῖς ἐλεγείαις ταῖς πρὸς Κυπράνορα τὸν βασιλέα· ὃς συμβουλευθεὶς ὑπὸ Σόλωνος κτίσαι τὴν πόλιν, χάριν τοῦ ἀνδρὸς Σόλους ὠνόμασεν· ἀμοιβὴν ταύτην εἶναι τῆς συμβουλῆς αὐτῷ. λέγει δὲ ὁ Σόλων οὕτως·

Νῦν δὲ σὺ μὲν Σολίοισι πολὺν χρόνον ἐνθάδ' ἀνάσσων,
Τήνδε πόλιν ναίοις, καὶ γένος ὑμέτερον·
Αὐτὰρ ἐμὲ ξὺν νηῒ θοῇ κλεινῆς ἀπὸ νήσου
Ἀσκηθῆ πέμποι Κύπρις ἰοστέφανος.

γέγονε δὲ ὁ Ἄρατος κατὰ Ἀντίγονον τὸν τῆς Μακεδονίας βασιλέα, ὃς ἐπεκαλεῖτο Γονατᾶς. ἦν δὲ υἱὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. καὶ γυναῖκα εἶχε Φίλαν τὴν Σελεύκου, καὶ Στρατονίκης θυγατέρα. ὃς δὲ φιλολόγος γενόμενος, καὶ περὶ ποιητικὴν ἐσπουδακὼς, περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο πολλοὺς μὲν καὶ ἄλλους τῶν πεπαιδευμένων ἔχειν παρ' αὐτῷ, καὶ δὴ καὶ τὸν Ἄρατον. ὃς παρὰ τῷ βασιλεῖ γενόμενος, καὶ εὐδοκιμήσας ἔν τε τῇ ἄλλῃ πολυμαθείᾳ, καὶ ποιητικῇ, προετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὰ φαινόμενα γράψαι τοῦ βασιλέως, Εὐδόξου ἐπιγραφόμενον βιβλίον κάτοπτρον δόντος αὐτῷ, καὶ ἀξιώσαντος τὰ ἐν αὐτῷ καταλογάδην λεχθέντα περὶ τῶν φαινομένων * μέτρῳ εἶναι· καὶ ἅμα εἰπόντος, ὡς ἐνδοξότερον

* f. ἐμμετρα.

ποιεῖς

Digitized by Google

ποιῶν τὸν Εὔδοξον, ἐντείνας τὰ παρ' αὐτῷ κείμενα μέτρῳ. γέγονε δὲ Ἀντίγονος κατὰ τὴν ρκε' Ὀλυμπιάδα· καθ' ὃν χρόνον ἤκμασεν ὁ Ἄρατος, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Αἰτωλός. μέμνηται δὲ τοῦ κατόπτρου Εὐδόξου, καὶ Ἀντιγόνου * Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ ὡς ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως γράψαι, ἐν ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς Ἄρατος. λέγεται δὲ ἐσχολακέναι Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλεώτῃ. καὶ τὴν Ὀδύσσειαν δὲ διωρθῶσθαι. καὶ καλεῖταί τις διόρθωσις οὕτως Ἀράτειος, ὡς Ἀριστάρχειος, καὶ Ἀριστοφάνειος. τινὲς δὲ αὐτὸν εἰς Συρίαν ἐληλυθέναι φασί, καὶ γεγονέναι παρ' Ἀντιόχῳ, καὶ ἀξιωθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τὴν Ἰλιάδα διορθώσασθαι, διὰ τὸ ὑπὸ πολλῶν λελυμάνθαι. οἱ δὲ λέγοντες Νίκανδρον τὸν Κολοφώνιον μετὰ Ἀράτου Ἀντιγόνῳ συγκεχρονικέναι, καὶ Ἄρατον μὲν εἶναι ἐπιστήμονα τῶν οὐρανίων, μήτε Νίκανδρον τῶν ἰατρικῶν· λέγουσι γὰρ ὡς ἄρα ὁ Ἀντίγονος Ἀράτῳ μὲν ὄντι ἰατρῷ, ἐπέταξε τὰ φαινόμενα γράψαι· Νικάνδρῳ δὲ ἀστρολόγῳ ὑπάρχοντι, τὰ θηριακὰ, καὶ τὰ ἀλεξιφάρμακα· ὅθεν καὶ ἑκάτερον αὐτῶν σφάλλεσθαι κατολισθαίνοντα ἐπὶ τὰ ἴδια τῆς τέχνης· ψεύδονται. ἀγνοοῦσι γὰρ ὡς οὐ συνήκμασε τῷ Ἀράτῳ Νίκανδρος· ἀλλ' ἔστιν αὐτοῦ πολὺ νεώτερος. Ἀντίγονος γὰρ, ᾧ συνεγένετο Ἄρατος, κατὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον γέγονε Πτολεμαῖον· Νίκανδρος δὲ κατὰ τὸν πέμπτον. μέμνηται γοῦν αὐτοῦ καὶ Καλλίμαχος ὡς πρεσβυτέρου, οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐπιγράμμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πρὸς Πραξιφάνην, πάνυ ἐπαινῶν αὐτὸν, ὡς πολυμαθῆ, καὶ ἄριστον ποιητήν. γέγονε δὲ ὁ Ἄρατος ζηλωτὴς Ἡσιόδου· ὡς καὶ Καλλίμαχος παρασημειοῦται ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐπιγράμματι οὕτω·

* f. ἀείδ. mox, ἀοιδῶν.

Ἡσιόδου * δ' ἄεισμα, καὶ ὁ τρόπος, οὐ τὸν ἀοιδῶν
 Ἔσχατον, ἀλλ' ὀκνέω μὴ τὸ μελιχρότατον
Τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο. χαίρετε λεπταὶ
 Ῥήσιες * ἀρότου σύγγονος ἀγρυπνίης.

* f. ἀῤῥό-ου, & σύγγονοι.

ἔγραψε δὲ καὶ ἄλλα ποιήματα περί τε Ὁμήρου, καὶ Ἰλιάδος, οὐ μόνον τὰ φαινόμενα· καὶ ὀστολογίαν· καὶ ἰατρικὰς δυνάμεις· καὶ εἰς Πᾶνα ὕμνον· καὶ εἰς Μυρὶν τὸν ἀδελφὸν ἐπικήδειον· καὶ διοσημείας· καὶ Σκυθικόν· καὶ κατὰ λεπτὸν ἄλλα. ἐπιτετευγμένως δὲ αὐτῷ ἐγράφη τὰ φαινόμενα· ὡς παρευδοκιμηθῆναι πάντας ὑπ' Ἀράτου. καὶ γὰρ Εὔδοξος ὁ Κνίδιος ἔγραψε φαινόμενα· καὶ Λᾶσος ὁ Μάγνης, οὐχ ὁ Ἑρμιονεὺς, ἀλλ' ὁμώνυμος ἄλλος Λάσῳ τῷ Ἑρμιονεῖ· καὶ Ἕρμιππος· καὶ Ἡγησιάναξ· καὶ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος· καὶ ἄλλοι πολλοί. ὧν καὶ Πτολεμαῖος μέμνηται ὁ βασιλεὺς * ἰδιοποιῶν οὕτω·

* An ἰδίᾳ, ὥς φησιν.

Πάνθ' Ἡγησιάναξ τε, καὶ Ἕρμιππος * κατ' αἰθέρα
 Τείρεα, καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα
Βίβλοις ἐγκατέθεντο· * ἀπὸ σκοποῦ δ' ἀφάμαρτον.
 Ἀλλὰ * τόγε λεπτολόγου σκῆπτρον Ἄρατος ἔχει.

* Scr. τὰ κατ'.
* Scr. ἀποσκόπιοι.
* Scr. τό, & σκῆπτρον.

καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ γεγόνασιν Ἄρατοι, ἄνδρες ἐλλόγιμοι, ἱστοριογράφοι. ὥσπερ ὁ Κνίδιος, οὗ φέρονται Αἰγυπτιακαὶ ἱστορίαι συγγεγραμμέναι. καὶ τρίτος ἐπισημότατος Σικυώνιος, οὗ ἐστιν ἡ πολύβιβλος ἱστορία, ὑπὲρ τὰ λ' βιβλία ἔχουσα. τὰς δὲ Ἀράτου ἐπιστολὰς, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, πάντων σχεδὸν συμφωνούντων τὰς εἰς αὐτὸν ἀναφερομένας αὐτοῦ εἶναι, καὶ ὁμολογούντων γνησίας αὐτοῦ, μόνος Ἀπολλωνίδης ὁ Κηφεὺς ἐν τῷ ὀγδόῳ περὶ κατεψευσμένης ἱστορίας, οὐκ εἶναι αὐτάς Ἀράτου φησίν, ἀλλὰ Σαβιρίου Πόλλωνος. τοῦ δὲ αὐτοῦ εἶναι φησιν καὶ τὰς ἐπιγεγραμμένας Εὐριπίδου ἐπιστολάς.

Περὶ ἐξηγήσεως.

ΤΗν δὲ τῶν φαινομένων ἐξήγησιν πρῶτον μὲν ἑστῶσαν τὴν σφαῖραν, μετὰ δὲ ταῦτα κινουμένην ἐποιήσατο Ἄρατος. διὸ συμβέβηκε πάσας τὰς σφαίρας ἐν ἁμαρτίᾳ ὑπὸ τῶν ζωγράφων γράφεσθαι. ἑστῶτα γὰρ, καὶ ἀκίνητα γράφοντες αὐτὰ, σφάλματα πολλὰ ἐν τῇ κινήσει ἐν ταῖς ἀνατολαῖς, καὶ ἀντιδύσεσιν ἄστρων. * ποιεῖται δὲ τὴν ἀρχὴν ἑστώσης τῆς σφαίρας περὶ ἄξονος, καὶ πόλων, καὶ τῶν ἐντὸς τοῦ ἀρκτικοῦ κύκλου ἄστρων τὸν λόγον ποιεῖται, λέγω δὲ ἄρκτων, καὶ δράκοντος, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ζώνης μέχρι ποδῶν τοῦ Κηφέως· εἶτα περὶ τῶν μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ, καὶ ζῳδιακοῦ εἶναι νομιζομένων. λέγει δὲ περὶ τῶν μεταξὺ τοῦ ἀρκτικοῦ, καὶ ζῳδιακοῦ, καὶ ἀνταρκτικοῦ οὕτω·

* Hæc omni- nihil men- doſa.

Καὶ τὰ μὲν ἐν Βορέῃ, καὶ ἐλίσσεος ἠελίοιο
Μεσσηγὺς κέχυται· τὰ δὲ νειόθεν ἄρχεται ἄλλα.

κινουμένης δὲ τῆς σφαίρας, * τῶν ἀνατολῶν, καὶ συνανατολ-

* Deeſt nomen ἀρχῶν.

glorioſorem, eo facto reddideris Eudoxum, ſi ab eo tradita carminibus exprimas. Vixit autem Antigonus Olympiade cxxv: quo tempore floruit Aratus; & Alexander Ætolus. Meminit *ſperulæ* illius Eudoxi; & Antigoni, atque Alexandri Ætoli in epiſtolis Aratus: utqueRex ad ſcribendum eum hortatus ſit. Fertur & Dionyſio Heracleotæ operam dediſſe. Idem Odyſſeam correxit. & emendatio quædam illius nomine Aratea dicitur: velut Ariſtarchea, & Ariſtophanea. Aſſerunt aliqui illum in Syriam profectum apud Antiochum degiſſe; ab eoque rogatum eſſe, ut Iliadem corrigeret, quod depravata eſſet a multis. Nicandrum vero Colophonium cum Arato apud Antigonum vixiſſe qui dicunt: ac tam Aratum rerum cæleſtium, quam Nicandrum medicinæ imperitos fuiſſe. (Aiunt enim Antigonum Arato, qui profeſſione medicus erat, mandaſſe ut phænomena conſcriberet: Nicandro vero Aſtrologo, Theriaca, & Alexipharmaca: ob idque ambos aberraſſe, ad ea, quæ erant artis ſuæ propria, delapſos.) hæc qui dicunt, falli eos neceſſe eſt. Non enim ſciunt cum Arato non floruiſſe Nicandrum; ſed eo multo juniorem extitiſſe. Nam Antigonus, quo cum fuit Aratus, primo ac ſecundo Ptolemæo regnante vixit. Nicander ſub quinto. Itaque Callimachus Arati tamquam anterioris mentionem facit, non ſolum in Epigrammatibus; ſed etiam in iis quæ ad Praxiphanem ſcripſit. ubi & illum impenſe collaudat, tamquam eruditum, & optimum poetam. Ceterum Heſiodum æmolatus eſt Aratus. quod Callimachus epigrammate quodam in eum ſcripto teſtatus eſt his verbis:

Nicandro fuit anti quior.

Heſiodi hoc carmen, & modus. non Poetarum
 Poſtremum * * * *
Carminum Solenſis expreſſit. Salvete ſubtilia
 Dicta inexplicabilis germana vigiliæ.

Præter phænomena ſcripſit & alia poemata, de Homero, & Iliade; de oſſibus; ac medicis facultatibus; hymnum in Pana; epicedium in Myrio fratrem; de oſtentis, Scythicum; & alia quædam minuta. In phænomenis vero ſcribendis potiſſimum excelluit: adeo ut ceteros longe ſuperaret. Nam Eudoxus quoque Cnidius de phænomenis ſcripſit, & Laſus Magnes, non Hermionenſis; ſed ei qui Hermionenſis erat, cognominis; nec non Hermippos; Hegeſianax; Ariſtophanes Byzantius; aliique complures: de quibus meminit Ptolemæus, ita ſcribens:

Scripta illius.

Omnia Hegeſianax, & Hermippus ætherea
 Aſtra: & plures hæc phænomena
Libris commiſerant. ſed a ſcopo aberrarant.
 Verum ſubtilis ſcriptoris principatum Aratus obtinet.

Præter hunc extiterunt alii complures Arati, celebres hiſtorici. velut Cnidius: cujus extant Ægyptiacarum hiſtoriarum libri. tertius item nominis ejuſdem Sicyonius, longe clariſſimus; a quo multis libris edita eſt hiſtoria. Sunt enim amplius triginta. Quod ad epiſtolas Arati ſpectat, quarum ſupra meminimus; cum in hoc conſentiant omnes, illius eas eſſe germanas, quæ ipſi tribuuntur: ſolus Apollonius Cepheus in octavo de falſa hiſtoria, negat eas Arati eſſe; ſed Sabirii Pollonis, a quo & illas eſſe ſcriptas epiſtolas aſſerit, quæ Euripidis nomine circumferuntur.

De enarratione apparentium Arati.

APparentium rationem ſic Aratus expoſuit ut immotam primo ſphæram, poſt eamdem ſeſe convertentem aſpiceret. Hinc apparet ſphæras omnes a pictoribus non ſine errore pingi. Cum enim eodem loca conſiſtentia, & immobilia deſcribant; plures ex eo neceſſe eſt in orientibus ſimul & occidentibus ſideribus errores incidere. Initio itaque ab ſphæra conſiſtente facto, de axe, polo, & iis ſideribus, quæ arctici circuli ambitu clauduntur, ſermonem inſtituit. cujuſmodi ſunt, Urſæ, Draco, & quæ ab cingulo ad pedes Cephei pertinent. tum de iis, quæ arcticum inter, & zodiacum collocata videntur. Ac de iis quidem, quæ inter arcticum, & zodiacum, atque antarcticum ſita ſunt, ita ſcribit:

Atque alia quidem inter aquilonem, & iter Solis
In medio fuſa ſunt. alia ab inferiori parte incipiunt.

Verum converſam poſtea contemplatus eamdem ſphæram,

ram, ortuum, ac ſimul orientium, & occidentium enarrationem inſit ab oriente Cancro, culminante Ariete, & occidente Capricorno. Orſus autem ab exortu Cancri, cum eoque ſimul orientia, & occidentia ex adverſo ſidera perſecutus; deinceps eumdem ordinem non tenuit, ſed variis modis uſus eſt: ut e regione interdum occidentia primum; poſt ſimul orientia deſcriberet: in aliis vice verſa, a coorientibus inciperet, iiſque contrariam occaſum facientia ſubjiceret.

Arati opus a plerisque depravatum.

Sed poeticum hoc opus plerique depravarunt, pictores, aſtronomi, grammatici, geometræ, cum ad ſuam quiſque mentem, ac voluntatem privatas picturas, & interpretationes exigeret.

Proferuntur a nonnullis phænomena ſine ullo procemio in hunc modum:

Hæ quidem ambitumiaus multæ, & alibi aliæ poſitæ.

Quidam diverſa procemia referunt, velut

De Sole, & inſigni Luna.
Dicite mihi muſæ.

In aliis caemplaribus:

Aaclide boſpitum ſacrum germen: age tu mibi
Cæleſtem attingas ad ſemitam.

Alia,

Antigone boſpitam ſacram germen.

Verum omni prorſus carere procemio opus iſtud, indecorum eſt; ac cum hujus poetæ præſtanti facultate, tum vero tanti argomenti majeſtate minus dignum. ſic enim initii, ac velut capitis expers eſſet hoc poema. Ab iis autem exordiis inchoari; *Anclide*, & id genus ceteris, non eo ſolum videtur abſurdum, quod propter cacozeliam ab Arati ſtylo iſti verſus abhorreant; ſed ineſt id in eo quoque pugnans; quod annis ſeptuaginta ad idem punctum revocari Solis curricula credantur. Tale eſt enim commentitium illud exordium;

Septies cum decenniis converſis annis.

Cum tamen Aratus novemdecim annorum ſpatio reſtitui Solem in idem principium noverit, ita ſcribens;

— — — jam enim celebrati ſunt
Novemdecim circuli ſplendidi Solis.
Tum quotcumque ab cingulo ad extremum Orionem
Nox evolvit; & ad canem audacem Orionis.

Unde ſi procemium illud admiſerimus; loco ſeptuaginta annorum orbem Poeta conſtituerit: in ſequentibus, annorum novemdecim: ac ſecum ipſe pugnabit. quod eſt abſurdum. Satius eſt igitur initium illud adſciſcere, quod in exemplaribus pleriſque cernitur: nimirum;

Ab Jove auſpicemur: quem nunquam viri ſinimus.

Eſt enim conſentaneum inde illum auſpicari, qui de cæleſtibus rebus explicare inſtituit. Quin etiam poetis maxime convenit hoc exordium. Nam in conviviis tres miſcebant crateras: primum Jovis Olympii: ſecundum Caſtorum, & Heroum: tertium Jovis ſoſpitatoris. Unde Theocritus,

Ab Jove, inquit, *incipiamus, & in Jovem deſinite Muſæ.*

Orpheus vero tempus omne Jovi tribuit his verbis;

Jupiter initium: Jupiter medium. ab Jove omnia facta ſunt.

Quamobrem, ut & veteris conſuetudo ferebat, & propoſito argumento congruebat, ab Jove cœpit exordium.

Sunt qui reprehendant Poetam, quod præpoſitionem, *ex*, potius, quam, *ab*, uſurpaverit. Dicendum enim fuerat, inquiunt, *ab Jove*, non, *ex Jove*. Sed neſciunt nimirum eodem more loquendi uſum eſſe Pindarum ita ſcribentem: *Unde & Homeridæ conſutorum carminum poetæ ſæpius incipiunt, Jovis ex procemio*. Item Alcman; *Ego vero ſemper tibi me ex Jove incipiens*. Ac videtur præterea illa vox, *ab*, neſcio quid male ominatum habere: quaſi dicas; *procul ab*.

Pindarus Nem. 2.

Ceterum Jovem alii cælum interpretantur: alii æthera: alii Solem: alii ad fabuloſum illum Jovem referunt. Qui cælum eſſe defendunt, pro ſe Poetam citant ita loquentem:

λόντων, καὶ ἀντιδυνόντων ἄρχεται ἀπὸ καρκίνου ἀνατέλλοντος, καὶ μεσουρανοῦντος κριοῦ, καὶ αἰγόκερω δύνοντος. ἀρξάμενος μὲν οὖν ἀπὸ καρκίνου ἀνατέλλοντος, καὶ * προσθεὶς τὰ συνανατέλλοντα αὐτῷ ἄστρα, καὶ τὰ ἀντιδύνοντα, οὐ τὴν ἑξῆς ἐτήρησε ταύτην τὴν τάξιν· ἀλλὰ διέφθειρε, ποτὲ μὲν τὰ ἀντιδύνοντα πρῶτα λέγει· ὕστερον δὲ τὰ συνανατέλλοντα· ἐπὶ δέ τινων, ἀνάπαλιν· πρῶτα μὲν, τὰ συνανατέλλοντα· ὕστερον δὲ, τὰ ἀντιδύνοντα.

* Deeſt aliquid.

Ἐλυμήναντο δὲ πολλοὶ τοῦτο τὸ ποίημα ζωγράφοι, καὶ ἀστρονόμοι, καὶ γραμματικοὶ, καὶ γεωμέτραι· ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὸ βούλημα τὸ ἴδιον γραφὰς καὶ ἐξηγήσεις ἰδίας ποιούμενοι.

Φέρεται δὲ τὰ φαινόμενα ὑπὸ μὲν τινων ἀπροοιμίαστα·

Οἱ μὲν ὁμῶς πολέες τε, καὶ ἄλλυδις ἄλλοι ἐόντες.

ὑπὸ δέ τινων διάφορα προοίμια, ἀρχὴν ἔχοντα·

Ἀμφί μοι ἠελίοιο, περικλειτοῖό τε μήνης
Ἔσπετε μοι μοῦσαι. — —

τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων·

Ἀγκλαΐδο ξεῖνον ἱερὸν θάλος, εἰ δ' ἄγε σύ μοι
Οὐρανίην ψαύσαις ἐπὶ βίβον. — —

ἔνια δὲ,

Ἀντιγόνη ξεῖνον ἱερὸν θάλος. — —

τὸ μὲν οὖν ἀπροοιμίαστον φέρεσθαι τὸ ποίημα, παντελῶς ἐστιν ἀπρεπὲς, καὶ ἀνάξιον τῆς τοῦ ποιητοῦ ἀρετῆς, καὶ τῆς μεγάλης ὑποθέσεως. ἄναρχον γὰρ, καὶ ἀκέφαλον ἔσται τὸ ποίημα. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ, Ἀγκλαΐδη, καὶ τῶν ἑξῆς ἄρχεσθαι, πρὸς τῷ διὰ κακοζηλίαν ἐκφυγεῖν αὐτὰ τὸν τοῦ Ἀράτου χαρακτῆρα, ἔτι καὶ ἐναντίωμα ἔχει τὸ εἰδέναι ἑβδομηκονταετηρίδα εἶναι ἐν ᾗ ἀποκαθίσταται ὁ ἥλιος ἀπὸ σημείου ἐπὶ σημεῖον. ἔχει γὰρ τὸ κατεψευσμένον προοίμιον οὕτως·

Ἕπταχι σὺν δεκάδεσσι περιπλομένων ἐνιαυτῶν

τοῦ Ἀράτου ἐννεακαιδεκαετηρίδα εἰδότος ἀποκαθισταμένου τοῦ ἡλίου διὰ τούτων·

— — — τὰ γὰρ * συναγείρεται ἤδη
Ἐννεακαιδεκάκυκλα φαεινοῦ ἠελίοιο·
Ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
Νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος.

* f. συναείδεται.

ὥστε εἰ προσδεξόμεθα τὸ προοίμιον, ἐν αὐτῷ μὲν ἑβδομηκονταετηρίδα ἔσται λέγων ὁ ποιητής· ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδα· καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιούμενος· ὅπερ ἄτοπον. ἄμεινον οὖν τὸ ἐν τοῖς πλείοσι τῶν ἀντιγράφων φερόμενον προσίεσθαι, ὅ ἐστιν ἀρχή·

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα· τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν.

ἁρμόττον γὰρ ἂν εἴη ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι τὸν περὶ τῶν οὐρανίων ἐξηγούμενον. πρέπει δὲ καὶ ποιηταῖς μάλιστα αὕτη ἡ ἀρχή· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις τρεῖς κρατῆρας ἐκίρνων. καὶ τὸν μὲν πρῶτον, Διὸς Ὀλυμπίου· τὸν δὲ δεύτερον, Διοσκούρων, καὶ ἡρώων· τὸν δὲ τρίτον, Διὸς σωτῆρος. διὸ καὶ ὁ Θεόκριτος·

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα (φησὶ) καὶ ἐς Δία λήγετε μοῦσαι.

ὁ δὲ Ὀρφεὺς πάντα χρόνον ἀνατίθησι Διῒ, λέγων·

Ζεὺς ἀρχή· Ζεὺς μέσσα· Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.

ὅθεν ἀκολούθως καὶ τῷ ἔθει τῷ παλαιῷ, καὶ τῇ ὑποκειμένῃ ὑποθέσει, ἀπὸ Διὸς ποιεῖται τὴν ἀρχήν.

Ἐπιμέμφονται δὲ αὐτῷ τινὲς, ἐκ, πρόθεσιν ἀντὶ τῆς, ἀπὸ, παραλαβόντι. ἔδει γὰρ, φασὶν, εἰπεῖν ἀπὸ Διός. ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι καὶ Πίνδαρος κατακέχρηται τῷ ἔθει τούτῳ, λέγων· ὅθεν περ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' ἀοιδοὶ ἄρχονται, Διὸς ἐκ προοιμίου. καὶ Ἀλκμάν· ἐγὼ δὲ σοὶ καί με ἐκ Διὸς ἀρχομένα. ἄλλως δὲ καὶ τὸ, ἀπὸ, δύσφημόν ἐστιν· ὡς εἴ τις λέγοι ἄποθεν.

Δία δὲ οἱ μὲν, τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ τὸν ἥλιον· οἱ δὲ τὸν μυθικὸν ἐξεδέξαντο. οἱ μὲν οὖν τὸν οὐρανὸν λέγοντες, παρατίθενται τὸν ποιητὴν λέγοντα·

Ὧν

Digitized by Google

Ὡς δ᾽ ὅτε ταρφειαὶ νιφάδες Διὸς ἐκποτέονται.

ἀντὶ τοῦ ἐξ οὐρανοῦ. καὶ Ἄρατος αὐτὸς ἐν τοῖς ἑξῆς λέγων περὶ τοῦ ἵππου. ἐν Διὸς εἰλεῖται· ὅ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ. οἱ δὲ Δία τὸν αἰθέρα παραλαβόντες, παρατίθενται Εὐριπίδην λέγοντα.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τόνδ᾽ ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ᾽ ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις·
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα· τόνδ᾽ ἡγοῦ θεόν.

καὶ ἴσως Ζῆνα τις αὐτὸν καλοίη, διὰ τὸ πυρώδη εἶναι τὸν αἰθέρα· ἀπὸ μὲν τοῦ αἴθεσθαι, αἰθέρα· ἀπὸ δὲ τοῦ * ζῆν, καὶ παρὰ τὸν * ζέσειν, Ζῆνα. οἱ δὲ Δία τὸν ἥλιον νοήσαντες, λέγουσιν, ὅτι καὶ Σοφοκλῆς Δία τὸν ἥλιον καλεῖ λέγων·

* ſ. ζεῖν, & mox ζέσιν.

——— * ἡλίου οἰκτείρει ἐμέ.
Οἱ σοφοὶ λέγουσι γεννητὴν θεῶν,
Πατέρα πάντων.

* ſ. ἥλιος οἰκτείρειέ μι· ὃν οἱ σοφοὶ, & c. mox καὶ πατέρα.

καὶ ἔννοιαν τῆς δόξης ταύτης φασὶν ἔχειν τὸν ποιητὴν, ὅταν λέγῃ·

Ἠχὼ δ᾽ ἀμφοτέρων ἵκετ᾽ αἰθέρα, καὶ Διὸς αὐγάς.

καὶ τὸ,

Ἠέλιός θ᾽, ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷς, καὶ πάντ᾽ ἐπακούεις.

παρὰ τὸ πάντα εἰδέναι ὁ τοῦ Διὸς ὀφθαλμὸς, καὶ πάντα νοεῖν. οἱ δὲ Δία τὸν ἀέρα νοήσαντες. φέρουσι μάρτυρα Φιλήμονα τὸν Κωμικόν. φησὶ γάρ· ὃν οὐδὲ εἷς λέληθεν οὔτε * κακὸν, οὔτε ἀγαθόν. οὗτος εἰμὶ ἐγὼ ἀήρ· ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καὶ Δία. διὸ καὶ τὸν Ἄρατον ἐπάγειν·

* Deeſt participium δράσας, aut ſimile aliud. Videntur autem ſenarii.

——— μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ,
Πᾶσαι δ᾽ ἀνθρώπων ἀγοραί· ———

πάντῃ γὰρ Διὸς κεχρήμεθα. πάντες γὰρ τὸν ἀέρα ἀναπνέομεν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ βίῳ φαμὲν τὸν Δία ὕειν. καὶ διοσημίας καλοῦμεν, καὶ νεφεληγερέτην παρὰ τοῖς ποιηταῖς εὑρίσκομεν. ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐν τῷ ἀέρι. οἱ δὲ Δία τὸν μυθικὸν, τὸν Κρόνου παῖδα νοοῦσιν. ἡμεῖς δὲ δοκοῦ τριχῶς ὑπὸ τοῦ Ἀράτου τὸν Δία προφέρεσθαι· μυθικῶς μὲν, ὡς ὅταν λέγῃ·

——— εἰ ἐτεὸν δὴ
Κρήτηθεν κεῖνοί γε Διὸς μεγάλου ἰότητι.

ἔστι γὰρ καὶ φυσικῶς, καὶ μυθικῶς ἐξηγήσασθαι τὸ προοίμιον· τὸ δὲ,

Ὡς δ᾽ ὅτε ταρφειαὶ νιφάδες Διὸς ἐκποτέονται·

ἐξ οὐρανοῦ νοῆσαι, ὅλον ἐστὶ πλάσμα. Ὅμηρος γὰρ οἶδε τὸν Δία ὄμβρων παραίτιον. καὶ πάλιν τὸ ἐν Διὸς εἰλεῖται, ἀπαιτοῦντας ἀναλαβεῖν, ἀνόητον. οὐ γὰρ εἶπεν ἐν Διΐ, ἀλλ᾽ ἐν τῷ τοῦ Διὸς κλίματι· ἢ οἰκητηρίῳ, οὐρανῷ κατὰ παράλειψιν· ὡς ἐν παιδοτρίβου, ἢ κιθαριστοῦ.

Οἰκειότατα δὲ ἀπὸ Διὸς ἤρξατο, ὡς ποιητοῦ, καὶ τῶν ὅλων δεσπότου. ὅτε τὰ λοιπὰ προοίμια παραιτητέον. καὶ γὰρ Ἡσίοδος· ὃ μάλιστα ζηλωτὴν τὸν Ἄρατόν φαμεν γεγονέναι· ἀπὸ Διὸς ἤρξατο.

Ἠτιάσαντο δέ τινες ὅτι ἔγκειται τὸ σ τῷ ἀρχώμεσθα. ὅμοιον δέ ἐστι τῷ παρὰ τῷ ποιητῇ χαζόμεσθα. καὶ,

Σοὶ πάντες μαχόμεσθα,

δὲ εἶπεν, ὡς κοινὰ πᾶσι γράφων. οὐχ ὡς Ἀπολλώνιος ἐξ ἰδίου μόνου προσώπου·

Ἀρχόμενος σέο Φοῖβε.

τὸν οὐδέποτε, ἄρθρον προτακτικὸν ἀντὶ ὑποτακτικοῦ, ὃν, διὰ τὸν συγκρουσμόν. ἀνδρὸς δὲ ἰδικὸν ἀντὶ γενικοῦ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ὅμοιον τῷ·

Ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταί.

μεσταὶ δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί. ὅτι καὶ οἱ ποιηταὶ παντέπο

Ac veluti cum crebræ nives ab Jove volitant.

Id eſt *e cælo*. Nec non ipſommet Aratum: qui in ſequentibus de Equo ſic ſcribit; *in Jove volvitur*. ſed qui de æthere Jovem accipiunt, teſtem Euripidem educunt. cujus hæc verba ſunt:

Vides hunc in ſublimi immenſum æthera,
Qui terram circum continet humidis in ulnis:
Hunc tu puta Jovem: hunc arbitrare Deum.

Ac neſcio an non ζῆνα propterea quis illum dixerit, quod igneus ſit æther. Quippe ab eo quod eſt αἴθεσθαι, id eſt *ardere*, nominatus eſt *æther*: ab eo vero, quod eſt ζεῖν, ac propter fervorem, ζῆνα dixerunt. Jam qui Jovem malunt eſſe Solem, aiunt Sophoclem eodem vocabulo Solem appellaſſe, cum ſcripſit:

——— *Sol miſereſcat mei;*
Quem ſapientes aiant genitorem Deum,
Patremque omnium.

Cujus opinionis in mentem veniſſe Poetæ volunt; cum ita loquitur;

Sonus amborum pervenit in æthera, Joviſque ſplendorem.

Item,

Solque, qui cuncta vides, audiſque cuncta.

Propterea quod omnia conſpicit Jovis oculus, & omnia cognoſcit. Qui Jovem aerem interpretantur, teſtimonio Comici Philemonis utuntur. cujus hæc verba ſunt: *Quem nemo latet, neque bonum, neque malum ** hic ſum aer, quem merito quis appellaverit & Jovem*. Hinc Aratum addidiſſe volunt:

——— *Pleni autem Jovis ſunt omnes vici,*
Omniaque hominum fora.

Nam in omnibus Jove opus habemus. Quippe haurientes aerem reſpiremus. Quin communi inter homines uſu loquendi dicimus, *pluere Jovem*. Item διοσημίας, quaſi *Jovis oſtenta*, nominamus, & *nubicogum* apud poetas invenimus. Quæ omnia, & horum ſimilia in aere contingunt. Alii Jovem illum e fabulis Saturno genitum intelligunt. Nos trifariam ab Arato proferri Jovem arbitramur. primum fabuloſe: ut cum ait,

——— *ſi revera certe*
E Creta illa utique Jovis magni conſilio.

Licet enim & ex rerum natura, & ex fabularum commentis enarrare procemium. Jam illud:

Ut autem cum crebræ nives ex Jove volitant:

ſic accipere, quaſi idem ſit atque *e cælo*; penitus eſt confictum. Siquidem Homerus imbrium auctorem facit Jovem. Sic illud quoque: *In Jovis volvitur*: eodem interpretari ſenſu, ſtolidum eſt. Non enim ſcripſit: *In Jove*: ſed in Jovis tractu: vel domicilio: nimirum in cælo, per ſubauditionem, quemadmodum dicimus: *apud pædotribæ*, vel *fidicinis*.

Aptiſſime porro ab Jove orſus eſt, velut opifice, ac rerum omnium domino. Quocirca cetera procemia repudianda ſunt. Etenim Heſiodus, quem unum ex omnibus æmulatum maxime eſſe dicimus Aratum, ab Jove cœpit.

Fuere qui poetam caſtigarent, quod litteram σ inſeruerit vocabulo ἀρχώμεσθα. Sed huic ſimile eſt apud Poetam χαζόμεσθα. Tum vero,

Tecum omnes certamus,

dixit, tamquam communia omnibus dicens. non, ut Apollonio viſum eſt, ex propriæ tantummodo perſona;

Orſus a te Phœbe.

quem numquam. Articulus præpoſitivus pro ſubjunctivo ὃν, ad vitandam colliſionem. Ἀνδρὸς vocabulo, id eſt *viri*, quod particulare eſt, pro generali, *hominis*, uti voluit. cui ſimile iſtud eſt:

Alii quidem Dii, & viri ex equis pugnantes.

Plena autem Jove ſunt omnes quidem viæ. Poetæ omnitnentem

tuentem ubique Jovem nominant. ut: *O Jupiter omnituens.* Item, *Sol qui omnia luſtras.* ἀγυιαί, ſunt *vici*, per quæ γυῖα *membra* movemus. *at fora* ſunt *conciones*. Nam & *bulæus*, id eſt *conſiliorius*, appellatur Jupiter; ſicut *hoſpitalis*, *ſocialis*, *amicus*, *ſerius*, *frugifer*.

Plenum eſt mare, & portus. Dicitur enim *portumnus*. & *lucrio* negotiatoribus. *Hic vero mitis hominibus.* quoniam *pater eſt virumque, Deumque*; ob id & *mitis* dicitur.

—— *pater vero ceu mitis erat.*

Admonet autem quandonam gleba optima eſt. Alias ἀροτή, id eſt *arabilis*. Sed non congruit. Nam ſubjicit; *bobus, & ligonibus*. At ligonibus arat nemo. *Circumvallare* eſt *circumfodere*. Quippe rotundum omne γυρὸν appellatur. ut, *rotundus in humeris*. Sequitur: *Ipſe enim hæc ſigna in cælo firmavit*, nempe ſtellas, & imagines. Itaque ab eo quod eſt ἐστηρίχθαι, ἀστέρας, id eſt ſtellas vocavit. Alii ab Aſtræo dictas volunt. Atque hoc firmandi verbo, ad fixarum immobilitatem alluſit. *facta.* præterito uſus eſt pro futuro, ut apud Poetam;

Si quidem poſſum perficere; & ſi perfectum eſt.

Hoc eſt, *ſi poteſt perfici*. Pergit ut *ſata omnia naſcantur*. hoc eſt, *ut tuto conſerant*. paſſivum pro activo. aut ut videatur, tamquam *funes diſſoluti ſunt*. *Veris tempeſtatum*, pro ὡρῶν. *Salve pater magnum miraculum; magna hominibus auxilium*. Non dicit, *& magna*. *Salve tu ipſe, & prior generatio*. O Jupiter, tu, & progenies tua: nempe Titanes. Velut apud Antimachum:

Terrigenaſque Deos, antiquioreſque origine Titanas.

ſic Homerus,

Oceanumque Deum originem, & matrem Tethyn.

Quod ſi ad homines vox illa, *prior*, referenda ſit; de quarta ab aureo genere ſemideorum progenie loquetur.* Nam nos in quinta progenie cenſemur. Ac propterea Titanas ſalvere jubet, quoniam in ſequentibus Aſtræum unum de Titanibus prædicat his verbis.

Sive igitur Aſtræi illius proles: quem aiunt
Aſtrorum antiquum patrem eſſe.

Hoc ipſum verum tam cum præcedentibus, quam cum ſequentibus copulari poteſt. quemadmodum illud: *Salvete Muſæ*, per ſe ipſum: deinde, *admodum omnes*, conjunctim:

—— *mihi quidem ad ſtellas dicendas*
Si fas eſt, precanti promite omnem cantum.

Vox illa, *fas*, ambigua eſt. Nam aut antecedentibus, aut ſequentibus annectenda eſt. Videlicet ut ita conſtruatur; *ad ſtellas dicendas, ut decet promite*. vel *precanti ut decentia date mihi dicere o Muſæ*. *Eſt autem* τεκμήρατε, *ad finem uſque ducite*. τέκμαρ enim *finem* ſignificat.

καλοῦσι πανταχοῦ· ὦ Ζεῦ πανόπτα. καὶ ἥλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷς. ἀγυιαὶ δὲ τὰ ἄμφοδα, δι' ὧν τὰ γυῖα φέρομεν. ἀγοραὶ δὲ αἱ ἐκκλησίαι, καὶ αἱ σύνοδοι. λέγεται γὰρ καὶ βουλαῖος Ζεὺς, ὡς ξένιος, καὶ ἑταιρεῖος, φίλιος, φυτάλμιος, ὀπωρινός.

Μεστὴ δὲ θάλασσα, καὶ λιμένες. * ἐμπόριος, ἢ λιμένιος, καὶ κερδῷος τοῖς ἐμπόροις. ὁ δ' ἤπιος ἀνθρώποισιν. ἐπεὶ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, διὰ τοῦτο καὶ ἤπιος. * f. ἐμπόριος.

—— Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.

Λέγει δ' ὅτε βῶλος ἀρίστη. γράφεται καὶ ἀροτὴ ὁ ἀρόσιμος. * ὑπολέγει γὰρ βουσί τε, καὶ μακέλῃσι. μακέλαις δὲ οὐκ ἀροτριᾷ τις. γυρῶσαι, αὔλακα περισκάψαι. πᾶν γὰρ τὸ κυκλοτερὲς γυρόν· γυρὸς ἐν ὤμοισιν. αὐτὸς γὰρ τάδε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξε. τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰ εἴδωλα. ὅθεν δὲ τὸ ἐστηρίχθαι ἐτυμολογοῦσι τῶν ἀστέρων τὸ ὄνομα. ἄλλοι δέ φασιν ἀπὸ Ἀστραίου. διὰ δὲ τὸ ἐστήριξε, τὸ ἀκίνητον τῶν ἀπλανῶν ἐδήλωσε. κεχρημάτικε· παρῳχημένῳ χρόνῳ ἀντὶ μέλλοντος, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ· * Deeſt aliquid.

Εἰ δύναμαι τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστίν.

ἀντὶ τοῦ τελεσθησόμενον. ἔμπεδα πάντα φύονται. ἀσφαλῶς φυτεύωσι. παθητικῷ ἀντὶ ἐνεργητικοῦ. ἢ ἵνα φαίνηται ὡς, σπάρτα λέλυνται. ἀνδράσιν ὡραίων. ἀντὶ τοῦ ὡρῶν. χαῖρε πάτερ μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ. οὐ λέγει καὶ μέγα. χαῖρε αὐτὸς, καὶ προτέρη γενεή. ὦ Ζεῦ σὺ καὶ ἡ σὴ γενεά· ἤτοι οἱ Τιτᾶνες. ὡς καὶ παρὰ Ἀντιμάχῳ.

Γηγενέας τε θεοὺς, προτερηγενέας τε Τιτῆνας.

Καὶ Ὅμηρος·

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

εἰ δὲ ὡς πρὸς ἀνθρώπους προτέρην ταύτην, λέγοι ἂν τὴν τετάρτην ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ γένους τὴν τῶν ἡμιθέων. ἡμεῖς γὰρ τῆς πέμπτης γενεᾶς. Τιτᾶνας δὲ διὰ τοῦτο λέγει χαίρειν, ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς Ἀστραῖον ἕνα τῶν Τιτάνων ὄντα ὑμνεῖ, λέγων·

Εἴτ' ἂν Ἀστραίου κείνου γένος, ὅν ῥά τέ φασιν
Ἄστρων ἀρχαῖον πατέρ' ἔμμεναι. ——

δύναται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τοῖς προκειμένοις, καὶ τοῖς ὑποφερομένοις συνάπτεσθαι. ὥσπερ καὶ, χαίροιτε δὲ Μοῦσαι, καθ' ἑαυτό· εἶτα, μείλιχαι μάλα πᾶσαι, ἐφ' ἕν.

—— ἐμοίγε ἀστέρας εἰπεῖν
Εἰ θέμις, εὐχομένῳ τεκμήρατε πᾶσαν ἀοιδήν.

τὸ θέμις ἀμφίβολον. ἔστι γὰρ τῷ προτέρῳ συνάπτειν, ἢ τῷ ἑξῆς. ἐμοὶ ἀστέρας εἰπεῖν, ὡς προσῆκον, τεκμήρατε· ἢ εὐχομένῳ ὡς προσῆκόν ἐστι παράσχετε εἰπεῖν ὦ Μοῦσαι. τεκμήρατε, μέχρι τέλους ὁδηγήσατε. τέκμαρ γὰρ τὸ τέλος.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΗΝΩΝ.

THEODORI GAZÆ
LIBER DE MENSIBUS.
JOANNE PERRELLO INTERPRETE.

α. ΠΡΟ' ἔργου μὲν καὶ τὸ τὰς ὀνομασίας εἰδέναι τῶν μηνῶν, καὶ τάξει χρῆσθαι ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον. οὐ ῥᾴδιον δὲ αὐτὸ λαβεῖν. τῶν τε γὰρ πρότερον, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς δὴ λογίμων, οἱ μὲν οὐδὲν περὶ τάξεως καὶ χρήσεως ἔφρασαν αὐτῶν· οἱ δὲ τάξιν μέν τινα ἀποδεδώκασι, τὴν ὀρθὴν οἰόμενοι λέγειν· πόρρω δ' ἀποπλανώμενοι τοῦ ὀρθοῦ ἐλέγχονται φανερῶς. ἔνιοι δ' ἑρμηνεύοντες, ὅς τις μὲν Ἑκατομβαιὼν τῶν μηνῶν· ὅς τις δὲ Ποσειδεὼν, καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος ὡς ἐφαρμόττων πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καθάπερ ἄγουσι Ῥωμαῖοι τοὺς χρόνους, οὐδὲν ὅ τι καὶ ὑγιὲς εἰπεῖν ἀποδεδώκασιν· οὐδὲ δὴ σύμφωνά γε ἀλλήλοις φασίν. ἀλλ' ὁ μὲν Μάρτιον λέγει τὸν Ἑκατομβαιῶνα· ὁ δὲ Ἰούλιον. ὁμοίως δὲ κἀπὶ τῶν ἄλλων διαφωνοῦσιν ἀλλήλοις, ἅμα καὶ διαμαρτάνοντες ἕκαστοι τἀληθοῦς. καὶ Πλήθων δ' ἐφ' ἡμῶν ἀνὴρ τῶν ἐπιφανῶν, χαλεπὸν ἡγούμενος εὑρεῖν τὸ ἀνάλογον ταύταις, εἶτα ἐπιζητεῖν· ἐν τοῖς περὶ νομοθεσίας δὴ λόγοις περὶ ἡμερῶν, καὶ μηνῶν, καὶ ἐνιαυτοῦ ὑφηγούμενος, οὐκ ὀνομάζει ὡς Ἀττικοὶ ἦγον τοὺς μῆνας· καί τοι τἆλλα τὰ περὶ τὴν φωνὴν δοκῶν ἀποζηλούμενος Ἀττικοὺς, καὶ σφόδρα περὶ τοῦτο σπουδάζων. ἀλλ' ὅπερ ἂν ὁ τυχὼν εἴποι, ἁπλῶς οὕτως ἐκ τοῦ συμβεβηκότος καλεῖ, τὸν μὲν πρῶτον, τὸν δὲ δεύτερον, καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως, ὡς ἕκαστος ἔχει τάξεως πρὸς τὸν πρῶτον. καθάπερ εἴ τις τοὺς τῆς χειρὸς δακτύλους ὀνομάσαι ἐθέλων, μὴ τὸν μὲν καλοῖ μέγαν, ἢ ἀντίχειρα, τὸν δὲ λιχανὸν, τὸν δὲ μέσον, καὶ τοὺς λοιποὺς ὡσαύτως· ἀλλ' ἐπ' ἀριθμοῦ τῶν ἑκάστοις κειμένων γε ὀνομάτων, πρῶτον, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον προσαγορεύοι. ἔοικε δὲ μηδὲ τοῖς πολὺ πρόσθεν ῥᾴδιον εἶναι, ὅτι δὴ ἐξ Πολυδεύκης ἐν ὀνομαστικῷ Καίσαρι Κομμόδῳ συγγεγραφὼς, τὰς μὲν ἡμέρας τοῦ μηνὸς ὅπως ἀριθμητέον τε, καὶ ὀνομαστέον λέγει, εἰ καὶ μὴ καλῶς· τοὺς μῆνας δ' αὐτοὺς Ἀττικοὺς ἀπολείπει. χρῆν δὲ καταριθμήσαντα καὶ τούτους ὀνομάζειν, καὶ διασαφοῦντα, εἴπερ ᾔδει· ἄλλως τε καὶ Κόμμοδον τῶν ἑτερογλώττων τινὰ ἀττικίζειν διδάσκοντα τὴν φωνήν. ἔστι μὲν οὖν οὐ ῥᾴδιον, ἀποδοῦναι τοῖς Ῥωμαίων ὀνόμασι τὰ τῶν Ἀθηναίων περὶ τοὺς μῆνας, καὶ τὴν προσήκουσαν τάξιν εὑρεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ ζητητέον, καὶ τῶν ἐπὶ πραγματείαις διαφόροις μνημονευσάντων μηνός του, τὰ λεγόμενα ἐπισκεπτέον, καὶ ἐκ πλειόνων συλλογισμῶν διεξιτέον, ἐφ' ὅσον διακριβώσασθαι καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἂν εἴη· ὅπως ἂν Ἑλληνικοῖς ὀνόμασι τῶν μηνῶν ἔχοιμεν χρῆσθαι, Ἑλληνικῶς φράζοντες, ἀλλὰ μὴ ὀθνεῖα συμμιγνύντες, ξενίζοιμεν περὶ τὴν πάτριον φωνὴν, καὶ ἐμμελῆ τὸν λόγον ποιοῖμεν. φιλοσόφου δὲ ἐστὶ τὸ περὶ τούτων ἐσκέφθαι. τῆς αὐτῆς γὰρ ἐπιστήμης ἐστὶν, ὀρθῶς τε τοῖς κειμένοις χρῆσθαι ὀνόμασι, καὶ μηδὲν ἀλλοδαπὸν ἐπιπολάζειν τοῖς οἰκείοις ἐᾶν· ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὰ μὲν μὴ ὑπάρχοντα νομοθετεῖν, τὰ δὲ μοχθηρῶς ὠνομασμένα τοῖς πολλοῖς διορθοῦσθαι. οὕτω γὰρ ἂν ἑκάστη τῶν ἐπιστημῶν βέλτιον τὸ αὑτῆς ἔργον ἀποτελοῦσα, συμβάλλοιτο εἰς τὴν πολιτικὴν κατασκευήν· μάλιστα δὲ, αἱ περὶ τοὺς λόγους.

I. OPERÆ quidem pretium eſt, & menſium appellationes pernoſſe, & in iis utendis Atticum ordinem ſequi: quamquam id aſſequi non eſt facile. Siquidem virorum priſca noſtraque ætate litterarum doctrina inſignium, partim de ordine eorum, & uſu nullam mentionem fecerunt; partim neſcio quid ordinis tradiderunt. Verum dum ſe putant perpetuam ſeriem colligere, procul a ſecta aberrare palam arguuntur. Nonnulli vero interpretantes quisnam ſit menſis Hecatombæon, quisve Poſideon, & quo pacto reliquorum cuique cum menſium nominibus convenit, ut a Romanis tempora numerantur; nihil enarrant ſani, neque certe conſona inter ſe commemorant: ſed hic Martium Hecatombæonem vocat; ille Julium, itidemque in aliis inter ſe diſcordant; omneſque ſimul a veritate ipſa diſcedunt. Et vero Plethon hoc ſæculo vir clarus, operoſum reputans invenire, qua ratione hi mutuo reſpondeant, inquirere deſtitit: in commentariiſque de legum inſtitutione, quum de diebus, menſibus, & anno præcipiat; qua tamen ratione Athenienſes menſes ſuos agerent, ne verbum quidem facit. Tametſi in ceteris rebus, quæ ad vocem ſpectant, eos æmulari magnis votis capetit, in eoque ſeduio, & quaſi affectate operam navat: ſed quod faciat quivis e vulgo, ſimpliciter hic ex accidente nominat, primum hunc, illum ſecundum; pariterque alios, ut cujuſque ad primum ordo ſeſe habet: non ſecus ac ſi quis manus digitos nominaturus, hunc pollicem non vocet, illum indicem, alium medium, & reliquos ſimiliter: at præ conſtitutorum ſingulis nominum penuria, primum, ſecundum, & tertium dicat. Neque vero iis, qui multo ante floruerunt, minus difficile fuiſſe videtur. quandoquidem Pollux ſcripto de rerum vocabulis libro ad Commodum Cæſarem, menſis quidem dies ut numerandi ſunt, nominandique dicit: & ſi id non ſatis recte; ipſos vero menſes Atticos prætermittit. Atqui par erat cum præſertim, qui Commodum alienæ linguæ virum Attice loqui doceret, enumeratos nuncupare, &, ſi modo ſciret, ad plenum explicare. Non facile igitur Atticos menſes Romanis reddere nominibus, convenientemque ordinem his accommodare. Huic nihilominus inquiſitioni opera danda eſt, & eorum, qui diverſis in rebus menſis cujuſpiam meminerunt, dicta inſpectanda; tum ex pluribus diſtincta explicatione ratiocinandum, quatenus fieri poterit de talibus exacta inveſtigatio: ut Græce dicentes Græcis menſium nominibus utamur; & ne externa permiſcentes, atque inculcantes, in noſtrate lingua quaſi hoſpites peregrinum quiddam ſonemus, & ineptum inconcinnumque ſermonem faciamus. Porro philoſophi eſt etiam hujuſmodi commentatio: quum ejuſdem peritiæ ſit rite impoſitis nominibus uti, & nihil peregrinum pati in propriis vernaculiſque ſuperfluere: quemadmodum certe, nomina ſi deſint, & nova formare, & perperam a rudibus indita corrigere. Sic enim unaquæque diſciplina melius, magiſque ſuo munere fungens univerſæ reipublicæ conducat; in primis autem eæ artes quæ conſiſtunt in recti ſermonis ratione.

Plethon. (margin note beside "diſcedunt. Et vero Plethon …")

Commodus Cæſar. (margin note beside "cum præſertim, qui Commodum …")

Philoſophi de ratione recti ſermonis officium. (margin note beside "Porro philoſophi eſt …")

Menſes Athenienſium.

II. Eſt igitur hæc Atticorum menſium nomina, duodecim numero, omnibus in confeſſo eſt. Sunt autem hæc:

Munychion.
Thargelion.
Scirophorion.
Hecatombæon.
Metagitnion.
Boedromion.
Mæmacterion.
Pyanepſion.
Antheſterion.
Poſideon.
Gamelion.
Elaphebolion.

Ceterum quis ordo, & quæ ſeries, atque etiam quomodo, & quibus verbis in Latinam linguam transferentes appellare oporteat, hic diſcrimen, & controverſia. Primum igitur de ordine, & ſerie; poſt de interpretatione conſiderandum. Nimirum ordo ipſe velut interpretationis elementum eſt: quum & multa forte eorum, quæ ad interpretationem tendunt, ex conſtructionis, ordiniſque proprietate elicientem oporteat oſtendere. Mox de uſu dicendum: cujus gratia ordinem ſcire in primis ſtatuimus. Adhæc, ſi quid aliud huic commentationi proprium, nobis eſt numerandum eſt, compendiariam viam amplexantibus, ut ne operis diverticulum fiat opere inſtituto majus.

Operis diviſio.

De ordine Menſium.

III. Sumetur itaque primus quiſque menſis ſeſe ut dicendo obtulerit. ſitque, ſi placet, Poſideon: poſt hunc continuo Gamelion. cujus rei teſtes Ariſtoteles, & Theophraſtus, priſcæ memoriæ viri, atque Atticæ linguæ periti. Neque enim hic non productis teſtimoniis agere licet, ut qui antehac falſas, teſtibuſque egentes poſitiones tradiderunt, hanc de menſibus quæſtionem tractantes: verum in ſingulis teſtes excitare, viros locupletes, & fide dignos opus eſt, non ſecus atque in judicio. Quicquid enim in his probabile, non ex ſignis neceſſariis, hujuſmodique rationibus ſequi oportet: ſed ex iis ſumere, quæ dixere clari, celebreſque viri. Horum igitur alter in hiſtoria animalium ſic ait: *Thunna etiam ſemel parit: ſed quam alios fœtus præmaturos, alios ſerotinos producat, bis videtur parere: editque priorem partum circiter Poſideonem ante brumam, poſteriorem vere.* Porro Theophraſtus in hiſtoria de plantis, principium ſementis ſecundæ poſt brumale ſolſtitium eſſe dicit, menſe Gamelione: cujus quidem auctoris hæc ſunt verba. *Ita appellant,* inquit, *non ſatus quidem rationem habentes, ſed ortus & uſus cujuſque. Quandoquidem ſatus fit contrariis fere temporibus. Principium enim hyberni, quem primam ſementem appellant, poſt æſtivum ſolſtitium eſt, menſe Metagitnione: at rurſum ſecundi, menſe Gamelione, poſt ſolſtitium hybernum.* Si ergo dictum eſt a claris illis viris, circiter Poſideonem ante brumam, & menſe Gamelione poſt brumam: Gamelionem poſt Poſideonem inde eſſe neceſſe eſt. Quod autem mox etiam ſequatur, evidens eſt ex præcedentibus, & ex elocutione id intelligere convenit. Qui namque dicit circiter Poſideonem ante brumam, & Gamelione poſt brumam; vel circa eum menſem, quem nominat, id ſolſtitium eſſe vult, vel certe circa proximum oſtendere. Nam quod hybernus ſit Poſideon, ex iis in promptu eſt, quæ Ariſtoteles in eadem hiſtoria, de mugilibus piſcibus commodiſſime diſcernit. Quum enim prius dixiſſet, hyeme mugilem parere, poſtea ſubdit menſem, circa quem parit, nempe Poſideonem. Hæc vero utraque in quinto hiſtoriæ his verbis ſcribit: *Sunt autem quæ vel per hyemem, æſtatemve ſuos partus edant. per hyemem, lupus, mugilis, acus: per æſtatem circa Hecatombæonem, thunnæ.* Et paullo poſt: *Parere vero incipiunt ex mugilibus, labeones quidem menſe Poſideone, & muxones, & capitones, geruntque diebus triceni.* Hoc idem rurſum libro ſeptimo dicit. Simul vero conſtat ſolſtitialem eſſe Poſideonem. Nam ſi ante ſolſtitium circa Poſideonem, hybernuſque Poſideon: manifeſtum eſt circiter Poſideonem ſolſtitium eſſe. Circa enim primum hybernum menſem ſolſtitium peragitur. Et illa quidem locutio, *circa Poſideonem ante brumam,* quo menſe fiet circumſcribit; at dicendi quoque formulæ, qua quid poſt brumam fieri perhibetur, id eſſe deſi-

Poſideon menſis hybernus.

Μῆνες Ἀθηναίων.

Δώδεκα μὲν τοίνυν τὸν ἀριθμὸν εἶναι ὀνόματα μηνῶν τούτους, ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον, πάντες ὁμολογοῦσι.

Μουνυχιῶνα.
Θαργηλιῶνα.
Σκιροφοριῶνα.
Ἑκατομβαιῶνα.
Μεταγειτνιῶνα.
Βοηδρομιῶνα.
Μαιμακτηριῶνα.
Πυανεψιῶνα.
Ἀνθεστηριῶνα.
Ποσειδεῶνα.
Γαμηλιῶνα.
Ἐλαφηβολιῶνα.

Περὶ δὲ τάξεως, καὶ τοῦ ἐφεξῆς ἡ διαφορά τε, καὶ ἀμφισβήτησίς ἐστι· πρὸς δὲ καὶ περὶ τοῦ, πῶς δεῖ μεταφέροντας εἰς τὴν Λατίνων φωνὴν ὀνομάζειν. πρῶτον δὲ περὶ τάξεως καὶ τοῦ ἐφεξῆς ῥητέον· ἔπειτα περὶ ἑρμηνείας θεωρητέον. δοκεῖ γὰρ ὥσπερ στοιχεῖον ἑρμηνείας εἶναι αὕτη ἡ τάξις· καὶ τὰ πολλὰ ἴσως τῶν πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τεινόντων δέοι ἂν λαμβάνοντας ἐκ τῆς τῆς συντάξεως οἰκειότητος, δεικνύειν. μετὰ δὲ ταῦτα περὶ χρείας ῥητέον· ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τὴν τάξιν εἰδέναι μάλιστα προαιρούμεθα. καὶ πρὸς τούτοις εἴ τι ἄλλο οἰκεῖον τῇ σκέψει τῇδε ἐστι, φροντιστέον, βραχύ τι συμπεριλαμβάνοντας, ἵνα μὴ τοῦ ἔργου μεῖζον τὸ πάρεργον γένηται.

Περὶ τάξεως τῶν μηνῶν.

Ἐγκλήθω τοιγαροῦν μὴν ὁ τυχὼν πρῶτος τῷ λόγῳ. ἔστω δὲ, εἰ δοκεῖ, Ποσειδεών· μετὰ Ποσειδεῶνα δὲ αὖθις Γαμηλιών. μάρτυρες δὲ τούτου, Ἀριστοτέλης, καὶ Θεόφραστος, ἄνδρες παλαιᾶς μνήμης, καὶ ἐμπείρως ἔχοντες τῆς Ἀθηναίων φωνῆς. δεῖ γὰρ μὴ ἀμαρτύρους φάσεις, ὡς οἱ πρὸ τοῦ θέσεις πρὸς τῷ ψευδεῖ καὶ ἀδιαπτώτως ἀποδεδώκασι, λέγοντας περὶ τούτων· ἀλλ' ἐφ' ἑκάστοις μάρτυρας παρέχεσθαι ἄνδρας ἀξιοπίστους, ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ. πᾶν γὰρ τὸ ἐν τούτοις πιθανὸν οὐκ ἐκ τεκμηρίων, καὶ λόγων τοιούτων, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰρήκασι τῶν ἐνδόξων εἶναι, δεῖ. τούτων δὲ ὁ μὲν ἐν τῇ περὶ τὰ ζῶα ἱστορίᾳ ὧδε λέγει· ἡ δὲ θυννὶς ἅπαξ τίκτει· ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ μὲν πρωΐα, τὰ δὲ ὄψια προΐεσθαι, δὶς δοκεῖ τίκτειν. ἔστι δὲ ὁ μὲν πρότερος τόκος περὶ τὸν Ποσειδεῶνα πρὸ τῶν τροπῶν· ὁ δ' ὕστερος, τοῦ ἔαρος. Θεόφραστος δὲ ἐν τῇ περὶ τὰ φυτὰ ἱστορίᾳ, ἀρχὴν εἶναί φησι τοῦ δευτέρου τῶν ἀρότων μεθ' ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς, τοῦ Γαμηλιῶνος μηνός. ἔχει δὲ ἡ λέξις αὐτῷ ὧδε· καλοῦσι δὲ οὕτως, οὐ πρὸς τὴν σπορὰν βλέποντες, ἀλλὰ πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ τὴν χρείαν ἑκάστου· ἐπεὶ ἥ γε σπορὰ σχεδὸν ἐν τοῖς ἐναντίοις γίνεται. χειμερινοῦ γὰρ ἀρχὴ μετὰ τροπὰς θερινὰς, τοῦ Μεταγειτνιῶνος μηνός. καλοῦσι δὲ τοῦτον πρῶτον τῶν ἀρότων. τοῦ δευτέρου πάλιν, μεθ' ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς, τοῦ Γαμηλιῶνος μηνός. εἰ δὴ περὶ Ποσειδεῶνα πρὸ τῶν τροπῶν, καὶ Γαμηλιῶνος μετὰ τροπάς· Γαμηλιῶνα μετὰ Ποσειδεῶνα εἶναι ἀνάγκη. ὡς δὲ καὶ ἐφεξῆς, συμφανὲς ἐκ τοῦ προειρημένου, καὶ τὴν φράσιν τοῦτ' ἀκούειν χρεών. ὁ γὰρ περὶ Ποσειδεῶνα πρὸ τῶν τροπῶν λέγων, καὶ Γαμηλιῶνος μετὰ τροπάς, ἢ περὶ τὸν ὀνομαζόμενον μῆνα τὰς τροπὰς εἶναι βούλεται, ἢ περὶ τὸν ἐγγύτατά γε δηλοῦν. ὅτι δὲ καὶ χειμερινὸς ἦν ὁ Ποσειδεών, δῆλον ἐξ ὧν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτῇ ἱστορίᾳ διακρίνει περὶ ἰχθύων τῶν καλουμένων κεστρέων. αὐτὸς γὰρ προειπὼν, ὅτι χειμῶνος ὁ κεστρεὺς τίκτει, μετὰ ταῦτα καὶ τὸν μῆνα, περὶ ὃν τίκτει, ὀνομάζει λέγων, ὅτι Ποσειδεῶνος. ἄμφω δὲ ταῦτα ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς ἱστορίας, ὑπὸ τῇδε τῇ λέξει· τίκτει δ' ἔνια ἐν χειμῶνι, καὶ θέρους. χειμῶνος μὲν λάβραξ, κεστρεὺς, βελόνη· θέρους δὲ, περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα, θυννίδες. εἶτα, ἄρχονται δὲ τίκτειν τῶν κεστρέων οἱ μὲν χελλῶνες τοῦ Ποσειδεῶνος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος. κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας. ταὐτὸ δ' αὖθις πάλιν ἐν τῷ ἑβδόμῳ φησίν. ἅμα δὲ δῆλον ὅτι καὶ τροπικὸς ὁ Ποσειδεών. εἰ γὰρ περὶ Ποσειδεῶνα πρὸ τῶν τροπῶν, χειμερινὸς δ' ὁ Ποσειδεών· φανερὸν ὅτι περὶ Ποσειδεῶνα αἱ τροπαί. περὶ γὰρ πρῶτον μῆνα τὸν χειμερινὸν γίνονται αἱ τροπαί. καὶ ἡ περὶ Ποσειδεῶνα πρὸ τῶν τροπῶν φάσις, ἄρα τὸ πέρας τοῦ μηνὸς διορίζε- γ'.

ται

αἱ μετὰ τροπὰς γινομένω τῷ περὶ τὸ αὐτὸν μῆνα, περὶ ὃν αἱ τροπαί. ἡ μὲν ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρνίθων ἀλκυὼν τίκτει περὶ τὰς τροπὰς χειμερινάς. δι᾽ ὃ καὶ καλοῦνται, ὅταν εὐδιειναὶ γίνωνται αἱ τροπαί, Ἀλκυονίδες ἡμέραι, ἑπτὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἑπτὰ δὲ μετὰ τροπάς· καθάπερ καὶ Ἀριστοτέλης φησί. καλεῖται δὲ Ποσειδεωνὶς τοῖς πολλοῖς ἡ ὄρνις, παρά του ἀστείου, ὡς ἔοικε, τοὔνομα εἰληφυῖα, οὐδ᾽ ἦν τὸ τίκτειν Ποσειδεῶνος μηνί. ὥστε σημεῖον ἐξ τοῦτ᾽ ἂν εἴη, τροπικὸν εἶναι τὸν Ποσειδεῶνα, καὶ τῶν χειμερινῶν πρῶτον. νῦν μὲν οὖν ἐκ τούτων εἰλήφθω χειμερινόν τε, καὶ τροπικὸν εἶναι τὸν Ποσειδεῶνα. ὕστερον δὲ καὶ δι᾽ ἀκριβείας ἀποδειχθήσεται. τὴν δ᾽ ἀκρίβειαν οὐχ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν δεῖ, ἀλλ᾽ ἐν ἑκάστοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ᾽ ὅσον οἰκεῖα τῇ μεθόδῳ.

Μετὰ δὲ Γαμηλιῶνα, εὐθὺς Ἐλαφηβολιών· τελευταίου γὰρ μηνὸς τῶν χειμερινῶν δεῖ. οὗτος δὲ τελευταῖος. σημεῖον δέ· Θουκυδίδης γὰρ ἐν τετάρτῳ τῆς ἱστορίας τὴν ἐνιαύσιον ἐκεχειρίαν, τὴν γενομένην Λακεδαιμονίοις, καὶ Ἀθηναίοις, τελευτῶντος ὀγδόου ἔτους τῷ πολέμῳ, τετράδι ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ὁμολογηθῆναί φησι. τὴν δ᾽ αὐτὴν ἐκεχειρίαν καὶ διελθόντος τοῦ χειμῶνος, ἅμα ἦρι τοῦ ἐπιγιγνομένου θέρους γεγονέναι. καὶ ἐν τῇ πέμπτῃ δ᾽ αὖ τῆς αὐτῆς ἱστορίας σπονδὰς γενέσθαι φησὶν ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀλκαίου, Ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ἕκτῃ φθίνοντος. καὶ δ᾽ αὐτὰς τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἅμα ἦρι γενέσθαι φησίν. ἔτι δ᾽ Ἀριστοτέλης τῇ ὀχείαν τὴν ἄρκτον ἱστορεῖ τὴν ποιεῖσθαι τοῦ μηνὸς τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος, κύειν δὲ ἡμέρας τριάκοντα, καὶ τίκτειν περὶ τὸν καιρὸν, ὃν φωλεῖ· ὅταν δὲ ἐκθρέψῃ τρίτῳ μηνὶ, ἐκβαίνειν ἤδη τοῦ ἔαρος. ταῦτα δ᾽ εἰπὼν ἐν ἑβδόμῳ, πάλιν ἐν ὀγδόῳ φησὶ τὴν ἄρκτον τίκτειν περὶ τοῦτον τὸν καιρὸν, ἐξ φωλεύειν ἕως ἂν ὥρα ᾖ ἐξάγειν τὰ σκύμνα· τοῦτο δὲ ποιεῖν τοῦ ἔαρος περὶ τρίτον ἀπὸ τῶν τροπῶν. ὥστ᾽ ἐάν τε τίκτειν ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν περὶ τρίτον μῆνα, ἐάν τε ἐξάγειν ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς περὶ τρίτον, ἀκούῃ δέῃ, κατ᾽ ἄμφω δὲ τὸν Ἐλαφηβολιῶνα γε μῆνα τελευταῖον εἶναι τῶν χειμερινῶν ἢ τρίτον συμβαίνει. τίκτειν γε φησὶ περὶ ὃν καιρὸν φωλεῖ· φωλεῖ δὲ τὰ χερσαῖα πάντα τοῦ χειμῶνος, ὡς εἴρηται ἐν τῷ ὀγδόῳ. χειμερινὸς ἄρα ὁ Ἐλαφηβολιών, περὶ ὃν κύει. ὁ πρῶτος δὲ, οὐδὲ δεύτερος. τρίτος ἄρα, εἴ γε τρεῖς περὶ ἑκάστην τῶν ὡρῶν μῆνές εἰσιν.

Ἐφεξῆς δ᾽ Ἐλαφηβολιῶνι, Μουνυχιών. τέταρτος μετὰ γὰρ τὸν Ἐλαφηβολιῶνα Σκιροφοριών· τρίτος δὲ ἀπὸ Μουνυχιῶνος. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτῇ περὶ ζώων ἱστορίᾳ, ἐν καταριθμούμενος στοιχεῖ· τίκτουσι δ᾽ οἱ πλεῖστοι τῶν ἰχθύων ἐν μησὶ τρισί, Μουνυχιῶνι, καὶ Θαργηλιῶνι, καὶ Σκιροφοριῶνι. Δημοσθένης δὲ ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας λόγῳ· ἡ μὲν εἰρήνη ἐγένετο, φησίν, Ἐλαφηβολιῶνος ἕκτῃ ἐπὶ δέκα. ἀπεδημήσαμεν δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τοὺς ὅρκους τρεῖς ὅλους μῆνας· καὶ τοῦτον ἅπαντα τὸν χρόνον ἦσαν οἱ Φωκεῖς σῷοι. ἥκομεν δὲ ἀπὸ τῆς πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὅρκους τρίτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Σκιροφοριῶνος. καὶ Αἰσχίνης δὲ ἐν τῇ περὶ παραπρεσβείας ἀπολογίᾳ, εἰπὼν ὅτι δὴ τὴν ἐπιστολὴν γράψειε Χάρης Ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ἔτι φθίνοντος, ἐπήνεγκε τάδε· ἀκούετε ὅτι Μουνυχιῶνος ἡ ἐκκλησία τρίτῃ ἱσταμένου· ὁ δὲ Κερσοβλέπτης πρότερον ἡμέραις ἀπώλεσε τὴν Θρᾴκην, πρὶν ἐμὲ ἀποδημῆσαι, ὥς φησι Χάρης στρατηγὸς, καὶ ἐπιστολὴ τοῦ προτέρου μηνός· ὥστε Ἐλαφηβολιών ἐστι Μουνυχιῶνος πρότερος.

Ὅτι περὶ Μουνυχιῶνα ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία.

3. Δῆλον δὲ τοῦτ᾽ αὐτὸ καὶ ἐκ τοῦ δεῖν μῆνα συνεχῆ εἶναι, περὶ ὃν ἰσημερία ἐαρινή. περὶ Μουνυχιῶνα δὲ αὕτη. Θεόφραστος γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς περὶ σπόρου, ὥσπερ ἀπὸ τροπῶν εἶναί φησι τὴν ἀρχὴν τοῦ σπόρου, καὶ δευτέρου τοῦ σπόρου, ὡς καὶ τὴν τοῦ τρίτου ἀπὸ ἰσημερίας ἐαρινῆς εἶναι ἐνδεικνύμενος· ἀρχὴ τοῦ τρίτου, φησίν, ὃν καλοῦσι θερινὸν, Μουνυχιών· ἐν ᾧ σπείρεται σίκυος, κολοκύντη, βλίτον. ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰχθύων τοὺς πλείστους τίκτειν περὶ ἐαρινὴν ἰσημερίαν Ἀριστοτέλης φησί· τοὺς δὲ πλείστους καὶ ἐν τρισὶ μησὶ, Μουνυχιῶνι, Θαργηλιῶνι, Σκιροφοριῶνι, ὡς εἴρηται. εἰκὸς περὶ Μουνυχιῶνα ἡ ἐαρινὴ ἰσημερία. καὶ ἐφεξῆς Ἐλαφηβολιῶνι Μουνυχιών. μετὰ δὲ Μουνυχιῶνα εὐθὺς εἶναι Θαργηλιῶνα, εἶτα Σκιροφοριῶνα, ὑπόδηλον οὐκ ἐκ τῶν νῦν δὴ εἰρημένων Ἀριστοτέλους μόνον, ἀλλὰ ἐξ ἐκ τῶν λεχθέντων αὐτῷ περὶ βοῶν, ἐξ ἐλάφων, ἐν τοῖς αὐτοῖς περὶ ζώων ἱστορημένοις. ἄρχονται τῆς ὀχείας (φησὶν) αἱ

gruat circiter eumdem menſem, quo ſolſtitium confectum ſit. Quin etiam Alcyon avis circa brumam parit. Quamobrem quoties bruma ſerena eſt, dies Alcyonii appellantur ſeptem ante brumam, & ſeptem a bruma; ut etiam Ariſtoteles ait: vocaturque a multis ipſa avis Poſideonis, id eſt Decembria, ab lepido quopiam & urbano auctore (ut videtur) appellationem mutuatis, quod pariat menſe Poſideone: adeo ut illud abunde magnum argumentum ſit, ſolſtitialem eſſe Poſſideonem, & hiemalium menſium primum. Nunc igitur ea his ſumptum ſit, hybernum & ſolſtitialem eſſe Poſſideonem. quamquam etiam diligentius poſthac demonſtrabitur. Sed nec hanc pariter in omnibus diligentiam requirere oportet; verum in ſingulis ſecundum ſubjectam materiam, atque hactenus, quatenus peculiaris eſt docendi rationi.

Alcyonis partus. Alcyonii dies. Poſideon hiemalis, & menſium hybernorum primus.

Gamelionem porro ſtatim ſequitur Elaphebolion: noviſſimo enim menſe brumali opus eſt: atqui hic certe poſtremus. Cujus rei ſignum eſt, quod Thucydides hiſtoriæ libro quarto inducias annuas inter Athenienſes, Lacedæmonioſque factas, anno belli octavo excedente, menſis Elaphebolionis quartodecimo die pactas eſſe dicit, & eaſdem exacta quidem hieme, ineunte ſimul vere æſtatis ſubſequentis confectas. Et etiam in quinto ejuſdem hiſtoriæ, Præfecturam gerente Athenis Alcæo fœdera percuſſa eſſe dicit, menſis Elaphebolionis ſexto ante finem die, idque ſub hiemis extremum, & veris initium. Præterea vero ſcribit Ariſtoteles, urſam coire menſe Elaphebolione, ferreque uterum dies triginta, & parere eo tempore, quo latet: cum vero prolem enutrierit, exire menſe jam veris tertio. hæcque habet in ſeptimo. Rurſum in octavo inquit, eo tempore urſam eniti, tamdiuque latere, quoad tempus ſit, ut ſuos catulos in apertum producat: idque verno tempore, menſe a bruma tertio fieri. Quocirca ſive audiendus cum dicit, parere tertio a bruma menſe: ſive cum producere ſuos fœtus ab æquinoctio verno tertio menſe; utroque ſane modo Elaphebolionem hybernorum menſium ultimum, & tertium eſſe contingit. Parere enim ait per id tempus quo latet: latent vero terreſtria cuncta hyeme, ut ab eo dictum eſt in octavo. Hybernus eſt igitur Elaphebolion, quo menſe urſa ventrem geſtat. Atqui non primus, non ſecundus, ergo tertius. Siquidem anni tempeſtatibus terni menſes adſcribuntur.

Gamelioni Elaphebolion continens. Elaphebolion hybernorum noviſſimus.

Urſæ coitus & partus.

Continens eſt vero Elaphebolioni Munychion: quartus enim ab Elaphebolione Scirophorion, tertius autem a Munychione. Ariſtoteles in eadem hiſtoria de animalibus hos ſic ordine enumerat: *Pariunt certe piſces plurimi tribus his menſibus, Munychione, Thargelione, Scirophorione.* Demoſthenes vero in oratione de ementita legatione: *Pax (inquit) Elaphebolionis decimoſexto die facta eſt. porro tres integros menſes ad jusjurandum recipiendum peregre abfuimus, idque totum tempus ſalvi fuere Phocenſes: rediimuſque ab ea legatione de jurejurando, decimo tertio die Scirophorionis.* Et Æſchines vero in defenſione falſæ legationis, cum ante dixiſſet, epiſtolam per Charetem ſcriptam eſſe ſexto ſub finem Elaphebolionis die, hæc ſubinde intulit: *Auditis (inquit) rogationem in populo factam fuiſſe tertio Munychionis die: verum quot prius diebus Cerſobleptes Thraciam amiſit, quam ipſe abirem, ut teſtatur Chares imperator, & epiſtola, ſuperiori menſe epiſtola.* nam certe Elaphebolion Munychione prior.

Thargelion. Scirophorion.

Quod circa Munychionem ſit vernum æquinoctium.

IV. Jam vero id ipſum conſtat, ex eo quod Elapheboliοni eum menſem continuum eſſe oporteat, circa quem ſit æquinoctium vernum. At ipſum circa Munychionem eſt. Nam Theophraſtus eodem, quo ſupra, de ſemente loco, quemadmodum principium ſementis primæ & ſecundæ ab utroque ſolſtitio eſſe dicit, ita & tertiæ poſt vernum æquinoctium, his verbis oſtendit: *Principium tertii ſatus (inquit) quem æſtivum vocant, eſt Munychione: quo tempore ſeritur cucumis, cucurbita, blitum.* Quin etiam piſces plurimos juxta æquinoctium vernum parere ait Ariſtoteles: & plurima ea parte tribus his menſibus (ut dictum eſt) Munychione, Thargelione, Scirophorione. Eo fit, ut circa Munychionem ſit vernum æquinoctium, & Elaphebolionem ſtatim Munychion conſequatur. Ceterum poſt Munychionem continuo Thargelionem eſſe, deinde Scirophorionem, non modo ea iis manifeſtum, quæ nunc ex Ariſtotele retulimus; ſed ex iis etiam, quæ ab ipſo dicta ſunt

Æquinoctium vernum Munychione.

Thargelion. Scirophorion.

ſunt de bobus, & cervis, in iiſdem libris de animalibus. *Bobus* (inquit) *initium coitus eſt menſe Thargelione, & Sciropborione plurimis. ſed nonnullæ etiam uſque ad autumnum coeundi tempus deducunt*. Et cervos prætereà cornua amittere dicit menſe Thargelione. id vero menſe veris ſecundo accidere conſpicimus. Eodem porro pertinet etiam illud, quod in eo opere, quod πεϱὶ φωνῶν inſcripſit, *navigationem* ſcribit *fieri ab æquinoctio, & ex Dionyſiis Thargelia feſta*: quod hæc certe poſt Dionyſia. Conſtat enim ſolitum celebrari Libero patri feſtum menſe Munychione, circiter æquinoctium vernum. Scirophorionem vero mox eſſe poſt Thargelionem teſtatur Theophraſtus in iiſdem libris de plantis dicens: *Pinum, abietem, robur intermittere incrementum, ternaque edere germina: primam, ſummo vere ſtatim, Thargelionis initio: ſecundum intermiſſis diebus circiter triginta, vel pauxillo pluribus circa Scirophorionem deſinentem: tertium denique, interjectio ſive quindecim dierum ſpatio emittere, nec diutius ſenis aut ſeptenis diebus Hecatombæonis*. Teſtimonii autem loco eſt illud quoque plebiſcitum, quod producit Æſchines in oratione adverſus Cteſiphontem. Dicit enim decretum eſſe die Thargelionis penultimo, ut comitia haberentur ineuntis Scirophorionis ſecundo die vel tertio. Poſt Scirophorionem vero Hecatombæonem eſſe, cum in ſupradictis declarat Theophraſtus; tum in iis, quæ de amputatione tibialis calami memoriæ prodit. Ait enim, cædi ſolitum tempeſtive uſque ad Antigenidem, cum adhuc ſimplici muſica uterentur, ſuo arcturo, menſe Boedromione. Poſtquam vero acceſſit fictio, & cantus lunaties, mutatam cæſuram, cædique cœptum Scirophorione & Hecatombæone, velut paullo ante ſolſtitium, vel ſub ipſo ſolſtitio. Et Ariſtoteles etiam hos tres menſes continenter atque ordine conſtituit, cum dixit: *Locuſtæ, inter ea quæ tenui cruſta integuntur, ova, quæ poſt coitum conceperunt, tribus utero gerunt menſibus, Scirophorione, Hecatombæone, Metagitnione*. Inſuper autem id ex aliis quoque multis certum eſt & exploratum. Menſem enim continuum ordinare neceſſe eſt, in quo fit ſolſtitium æſtivum, quartum quidem a Munychione, ut a vernorum menſium primo. At circa Hecatombæonem ſolſtitium eſt, ut etiam Ariſtoteles in eadem manifeſtat hiſtoria. *Quædam* (inquit) *pariunt hieme, alia æſtate: hieme, lupus, mugilis; æſtate, atque adeo Hecatombæone menſe, circiter ſolſtitium, thunnæ*. Item: *Coeunt thunni & ſcombri* (inquit) *ſub finem Elaphebolionis, pariuntque Hecatombæonis principio*. Quod namque circiter æſtivum ſolſtitium prius dixit, id poſtea dicit initio Hecatombæonis, tamquam ſcilicet æſtivo ſolſtitio exiſtente circa ineuntem Hecatombæonem. Jam ab iis non alienum, quod de amputatione tibialis calami Theophraſtus retulit: *Cæduntur* (inquit) *hac tempeſtate menſibus bis, Scirophorione, & Hecatombæone: paullo videlicet ante ſolſtitium, vel ſub ipſo*. Nec non id ipſum, quod ante ex eodem auctore de ſemente citavimus, puta menſe Metagitnione poſt æſtivum ſolſtitium, primam ſementem fieri. Siquidem poſt Hecatombæonem proxime eſt Metagitnion.

Dionyſia & Thargelia feſta.

Antigenides tibicen.

Hecatombæon æſtivus ſolſtitialis.

βοῶν, περὶ τὸν Θαργηλιῶνα μῆνα, καὶ τὸν Σκιροφοριῶνα, αἱ πλεῖσται· αἱ μὲν ἀλλ' ἔνιαι καὶ μέχρι τοῦ μετοπώρου κυΐσκονται. καὶ τοὺς ἐλάφους δὲ ἀποβάλλειν περὶ Θαργηλιῶνα τὰ κέρατα λέγει. τοῦτο δὲ δευτέρῳ μηνὶ τῶν ἐαρινῶν συμβαῖνον ὁρῶμεν. ἐκ ταυτοῦ δέ τινι ἐξ ὧν ἐν τοῖς περὶ τὰ φυσικὰ ῥοδῶν· ὅτι ἐξ ἰσημερίας ἐγένετο ὁ πλοῦς. καὶ ἐκ Διονυσίων Θαργήλια· ὥστε μετὰ τὰ Διονύσια. δῆλον γὰρ ὅτι Μουνυχιῶνος, καὶ περὶ ἰσημερίαν ἐαρινὴν ἤγετο Διονύσῳ ἡ ἑορτή. Σκιροφοριῶνα δ' ἑξῆς εἶναι Θαργηλιῶνι, μαρτυρεῖ καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς αὐτοῖς περὶ φυτῶν, λέγων πεύκην, καὶ ἐλάτην, καὶ δρῦν διαλείπειν περὶ τὴν αὔξησιν, καὶ τρία ἀφιέναι βλαστούς· τὸν μὲν πρῶτον ἄκρου ἦρος, εὐθὺς ἱσταμένου τοῦ Θαργηλιῶνος· τὸν δὲ δεύτερον, διαλιπόντα περὶ τριάκοντα, ἢ μικρῷ πλείους ἡμέρας ἐπιβάλλοντα περὶ τὸν Σκιροφοριῶνα μῆνα λήγοντα· τὸν δὲ τρίτον διαλιπόντα περὶ πεντεκαίδεκα ἡμέρας, ἐπιβάλλοντα ἕξ, ἢ ἑπτὰ ἡμέρας Ἑκατομβαιῶνος. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ψήφισμα, ὅπερ Αἰσχίνης προφέρεται ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ. φησὶ γάρ, γεγράφθαι Θαργηλιῶνος μηνὸς δευτέρᾳ φθίνοντος ἀγορὰς ποιῆσαι τὰς φυλάς, Σκιροφοριῶνος δευτέρᾳ ἱσταμένου καὶ τρίτῃ. ἐπὶ δὲ Σκιροφοριῶνι Ἑκατομβαιῶνα εἶναι, δηλοῖ μὲν καὶ ἐκ τῶν νῦν εἰρημένων Θεόφραστος. οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐξ ὧν ἱστορεῖ περὶ τῆς τομῆς τοῦ αὐλητικοῦ καλάμου. λέγει γὰρ πρὸ Ἀντιγενίδου μέν, ἡνίκα ηὔλουν ἀπλάστως, ὡραίαν τὴν τομὴν εἶναι ὑπ' ἀρκτοῦρον Βοηδρομιῶνος μηνός· ὕστερον δέ, ἐπειδὴ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, μετακινηθῆναι. τέμνειν γὰρ τοῦ Σκιροφοριῶνος, καὶ Ἑκατομβαιῶνος· ὥσπερεὶ πρὸ τροπῶν μικρόν, ἢ ὑπὸ τροπάς. καὶ Ἀριστοτέλης δὲ τρεῖς ἐφεξῆς οὕτω τούτους μῆνας, εἰπών· τῶν δὲ μαλακοστράκων αἱ κάραβοι μετὰ τὴν ὀχείαν κυοῦσι, καὶ ἔχουσι τὰ ᾠὰ περὶ τρεῖς μῆνας, Σκιροφοριῶνα, καὶ Ἑκατομβαιῶνα, καὶ Μεταγειτνιῶνα. ἔστι δὲ βέβαιον καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων. μῆνα γὰρ τάξαι δεῖ προσεχῶς, περὶ ὃν αἱ θεριναὶ τροπαί· τέταρτον γὰρ ἀπὸ Μουνυχιῶνος, ὡς δὴ πρῶτος ἦν τῶν ἐαρινῶν. περὶ Ἑκατομβαιῶνα δὲ αἱ τροπαὶ αἱ θεριναί, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης διασαφεῖ, λέγων ἐν τοῖς αὐτοῦ περὶ ζώων. τίκτειν δὲ ἔνια χειμῶνος, καὶ θέρους. χειμῶνος μὲν λάβραξ, καὶ κεστρεύς· θέρους δὲ περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα θυννίδες, περὶ τροπὰς θερινάς. καὶ πάλιν· ὀχεύονται θύννοι, καὶ σκόμβροι, φησί, περὶ τὸν Ἐλαφηβολιῶνα φθίνοντα, τίκτουσι δὲ περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα ἀρχόμενον. ὃ γὰρ πρότερον περὶ τροπὰς θερινὰς εἶπε, τοῦτ' αὐτὸ ὕστερον περὶ Ἑκατομβαιῶνα ἀρχόμενον λέγει· ὡς ἄρα περὶ Ἑκατομβαιῶνα ἀρχόμενον τῶν θερινῶν γινομένων τροπῶν. ὁμολογούμενα δὲ τούτοις καὶ τὰ περὶ τομῆς τοῦ αὐλητικοῦ καλάμου Θεοφράστῳ λεχθέν· τέμνεσθαι γὰρ δὴ νῦν, φασί, τοῦ Σκιροφοριῶνος, καὶ Ἑκατομβαιῶνος· ὥσπερεὶ πρὸ τροπῶν μικρόν, ἢ ὑπὸ τροπάς· καὶ τὸ πρότερον δὲ λεχθέν, ὅτι τροπὰς θερινάς, τοῦ Μεταγειτνιῶνος μηνός. ὅ γε μετὰ Ἑκατομβαιῶνα Μεταγειτνιὼν ἐφεξῆς.

Quod principium anni Attici ſit Hecatombæon.

V. ET annum quidem Athenienſes ab Hecatombæone incipiebant, quod eo menſe perageretur ſolſtitium. Ab æſtivo enim ſolſtitio iis erat anni principium, quemadmodum Romanis poſterius ab hyberno. Principium itaque anni eſſe Hecatombæonem, ex Demoſthene in tertia Olynthiacarum compertum habemus: *Deinde vero* (inquit) *hoc anno exacto labitur Hecatombæon, Metagitnion, Boedromion. hoc menſe vix tandem poſt myſteria decem naves miſiſtis*. Demonſtrat enim Athenienſium ſocordiam in tertium uſque menſem ineuntis anni protractam fuiſſe. Nam quod ab æſtivo ſolſtitio ſit anni principium, Simplicius exponens quintum Phyſicæ auſcultationis Ariſtotelis, ita de eo, quod eſt natura prius & poſterius ediſſerens, his verbis fidem facit: *Quæ* (inquit) *facimus initia, anni quidem, vel ad æſtivum ſolſtitium, ut Attici; vel ad autumnale æquinoctium, ut terræ (quæ nunc Aſia dicitur) incolæ, vel circa brumam, ut Romani; vel circa æquinoctium vernum, ut Arabes & Damaſceni: menſis vero, ut quidam volunt, plenilunium aut novilunium: hæc erunt poſitione*. Rurſum ſi Athenienſibus anni principium eſt, ut refert Simplicius, ab æſtiva Solis reciprocatione, & æſtate circa eamdem thunnæ pariunt, menſe Hecatombæone, ut vult Ariſtoteles: inde fit, ut Hecatombæon ſit anni initium; æſtivus cum ſit, & ſolſtitialis. At vero ferias etiam tum agebant publicas Athenienſes, & ſplendide ſacrificabant Soli: ut qui in ſolſtitio eſſet: unde & menſi Heca-

Varia anni principia apud varios.

Menſium principia diverſa.

Solis feriæ apud

Heca-

Ὅτι ἀρχὴ ἐνιαυτοῦ Ἀθηναίοις ὁ Ἑκατομβαιών.

ΚΑΙ Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἤρχοντο ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος, διὰ τὸ τὰς τροπὰς γίνεσθαι περὶ αὐτόν. ἀπὸ γὰρ θερινῶν τροπῶν ἡ ἀρχὴ ἦν ἐκείνοις τοῦ ἔτους· ὥσπερ Ῥωμαίοις ὕστερον ἀπὸ τῶν χειμερινῶν. ἀρχὴν μὲν οὖν εἶναι τοῦ ἔτους τὸν Ἑκατομβαιῶνα, δῆλον Δημοσθένης ποιεῖ ἐν τρίτῳ τῶν Ὀλυνθιακῶν λέγων· μετὰ δὲ ταῦτα διελθόντος τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτου, Ἑκατομβαιών, Μεταγειτνιών, Βοηδρομιών. τούτου τοῦ μηνὸς μόγις μετὰ Μυστήρια, δέκα ναῦς ἀπεστείλατε. ἐπιδείκνυσι γὰρ τὴν Ἀθηναίων ἀμέλειαν καὶ εἰς τρίτον ἤδη μῆνα τοῦ ἐπιόντος ἐνιαυτοῦ προσπαρατεταμένην. ὡς δ' ἀπὸ θερινῶν τροπῶν εἶναι τὴν ἀρχήν, Σιμπλίκιος ἐξηγούμενος Ἀριστοτέλους τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως τὸ πέμπτον, ὧδε περὶ τοῦ φύσει προτέρου καὶ ὑστέρου λέγων, πιστοῦται· ὡς δὲ ἡμεῖς ποιούμεθα ἀρχάς, ἐνιαυτοῦ μὲν περὶ θερινὰς τροπάς, ὡς Ἀθηναῖοι· ἢ περὶ μετοπωρινάς, ὡς οἱ περὶ τὴν νῦν καλουμένην Ἀσίαν· ἢ περὶ χειμερινάς, ὡς Ῥωμαῖοι· ἢ περὶ ἐαρινάς, ὡς Ἄραβες, καὶ Δαμασκηνοί. μηνὸς δέ, ὡς τινες ἀρχὴν τὴν πανσέληνον λέγουσιν, ἢ τὴν νέαν, ἔσονται θέσει αὗται. πάλιν εἰ ἀρχὴ μὲν τοῦ ἔτους ἀπὸ τροπῶν θερινῶν Ἀθηναίοις, ὡς Σιμπλίκιος λέγει· θέρους δὲ περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα περὶ τροπὰς τίκτουσι θυννίδες, ὡς Ἀριστοτέλης· συμπέρασμα ὅτι ἀρχὴ τοῦ ἔτους ὁ Ἑκατομβαιών, τροπικὸς ὢν θερινός. εἶχε μὲν καὶ ἑορτὴν Ἀθηναίοις τότε ἄγειν δημοτελῆ, καὶ θύειν μεγαλοπρεπῶς τῷ ἡλίῳ, ὡς περὶ τροπὰς ὄντι. ὅθεν καὶ τοὔνομα τῷ μηνί,

Ἑκατομ-

Ἑκατομβαιών, Κρονίῳ πρότερον (ὡς Πλούταρχός φησι) καλουμένῳ.

Κἀκεῖνος δὲ Πρόκλῳ χλευάζων, γελοίως τὰς Ἡσιόδου ἐξηγούμενος ἡμέρας, ἕτερον εἶναι μῆνα Ἑκατομβαιῶνος τὸν Κρόνιον ὑπολαμβάνων, καὶ τρίτον συντιθεὶς ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος, καὶ Θαργηλιῶνα μὲν, καὶ Μεταγειτνιῶνα μηδαμῶς ὀνομάζων ὑπ᾽ ἀμαθείας, Ληναιῶνα δὲ, ὃν καὶ αὐτὸς ᾔδει Ἰανουάριον ὄντα, καταλέγων ἐν τοῖς τῶν Ἀθηναίων μησὶ, καὶ δεύτερον τιθεὶς ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος. Ἑκατομβαιῶνα μὲν οὖν εἶναι μετὰ Σκιροφοριῶνα εὐθὺς, καὶ περὶ Ἑκατομβαιῶνα τὰς θερινὰς εἶναι τροπὰς, φανερὸν δὲ ἐνθένδε. Μεταγειτνιῶνα δ᾽ ἑξῆς εἶναι, εἶτα Βοηδρομιῶνα, δηλοῦσι μὲν καὶ τὰ Δημοσθένους ἄρτι εἰρημένα. ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ Θεοφράστου περὶ σπόρου λεχθὲν πρότερον, Μεταγειτνιῶνα ἐφεξῆς εἶναι Ἑκατομβαιῶνι. τὸ γὰρ χειμερινὸν ἄρχεσθαι μετὰ τροπὰς θερινὰς τῷ Μεταγειτνιῶνι μηνὶ εἶναί φησιν· αἱ δὲ θεριναὶ τροπαὶ περὶ Ἑκατομβαιῶνα εἰσίν. καὶ ἔτι τὸ Ἀριστοτέλους περὶ κυήσεως τῶν ἀκρίδων. μετὰ γὰρ Ἑκατομβαιῶνα Μεταγειτνιῶνα καταριθμεῖ ἐφεξῆς. Βοηδρομιῶνα δὲ ἐπὶ Μεταγειτνιῶνι εἶναι, συλλογίζεσθαι δεῖ, καὶ ἐκ τοῦ ῥηθέντος Ἀριστοτέλει περὶ τόκου τῶν ἀκρίδων ἔτι. ὑπὸ ἀρκτοῦρον γάρ φησι τὰς ἀκρίδας ἐκτίκτειν. κυΐσκειν δὲ περὶ μῆνας τρεῖς, Σκιροφοριῶνα, Ἑκατομβαιῶνα, Μεταγειτνιῶνα· ἀρκτοῦρός τε περὶ Βοηδρομιῶνα ἐπιτέλλει. ὀχεύεσθαι γὰρ τὰς ἐλάφους φησὶ μετ᾽ ἀρκτοῦρον περὶ Βοηδρομιῶνα. καὶ Θεόφραστος ὡραῖον εἶναι τὴν τοῦ καλάμου τομὴν ὑπ᾽ ἀρκτοῦρον, Βοηδρομιῶνος. καὶ Σουίδας δὲ ὁ λεξικὸς, ὑγιῶς εἴρηκε τοῦτό γε, δεύτερον εἶναι Ἀθηναίοις μῆνα τὸν Μεταγειτνιῶνα εἰπών. μετὰ δὲ Βοηδρομιῶνα ἐφεξῆς Μαιμακτηριών· δῆλον δέ. Ἀριστοτέλης γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς περὶ ἐλάφων, τοῦτον ἑξῆς τέταχεν, εἰπών· ἡ δ᾽ ὀχεία γίνεται μετ᾽ ἀρκτοῦρον, περὶ τὸν Βοηδρομιῶνα, καὶ Μαιμακτηριῶνα. καὶ τῶν ζώων δὲ τὰ ἀσθενέστερα πρότερον ποιεῖσθαι τὴν μετάστασιν πρὸς τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρῶν, ὑποδεικνὺς, ὄρτυγας μὲν Βοηδρομιῶνος, γεράνους δὲ Μαιμακτηριῶνι μεταβάλλειν φησί· καθάπερ φαίνεται δὲ καὶ ὁρῶμεν τὰς γεράνους τοῦ ἐπιόντος μηνὸς μετὰ τοὺς ὄρτυγας ἀπαίρειν ἐκ τῶν ψυχρῶν τόπων εἰς τοὺς ἀλεεινούς. ἅμα δὲ δῆλον καὶ ἐκ τοῦ μῆνα δεῖν τάξαι, περὶ ὃν ἡ φθινοπωρινὴ ἰσημερία. τέταρτον γὰρ ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος, περὶ ὃν αἱ θεριναὶ ἦσαν τροπαί. Μαιμακτηριὼν δὲ, περὶ ὃν ἡ ἰσημερία. περὶ ἀρκτοῦρον γὰρ ἡ ἰσημερία. περὶ Μαιμακτηριῶνα δὲ ὁ ἀρκτοῦρος. τῶν δὲ θέσεων, τὰ μὲν αὐθέντης Θεόφραστος, ἀνθεῖν ἱστορῶν τὴν κερωνίαν περὶ ἀρκτοῦρόν τε, καὶ ἰσημερίαν. καὶ προσέτι Γαληνὸς ὁ ἰατρὸς, γράφων ἐν τοῖς περὶ ὑγιεινῶν λόγοις ὧδε· ἔστι μὲν ὡραιότατον τὸ ἐλάτης σπέρμα περὶ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ ἀρκτούρου· ὅς τις χρόνος ἐν Ῥώμῃ, ὁ καλούμενος μὲν Σεπτέμβριός ἐστι. τὰ δ᾽ αὐθέντης Ἀριστοτέλης· μετ᾽ ἀρκτοῦρον γὰρ, φησὶ, περὶ Βοηδρομιῶνα, καὶ Μαιμακτηριῶνα, ὡς εἴρηται. ἢ οὐ τὸ πλησίον τῶν σημαίνοι ὁ οὕτω φράζων. τοῦτο δὲ ἄτοπον. ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις πρὸς τὰς ὥρας ποιεῖται τὰς ὀχείας, καὶ τοὺς τόκους τῶν ζώων· καὶ ὅτε ὅλῃ χρῆται τῇ ὥρᾳ, ἢ τῷ μέσῳ γε μάλιστα τῆς αὐτῆς, ἄλλως τε καὶ εἰ τῇ ἀρχῇ χρώμενον ἤδη τυγχάνοι. σημεῖον δ᾽ οὐ μικρὸν τοῦ προσεχοῦς καὶ τὸ περὶ βοῶν ὧδε ῥηθέν· ἄρχονται τῆς ὀχείας αἱ βόες περὶ τὸν Θαργηλιῶνα μῆνα, καὶ τὸν Σκιροφοριῶνα. εἰ μὴν ἀλλ᾽ ἔνιαι καὶ μέχρι τοῦ μετοπώρου κυΐσκονται. τὸν γὰρ τῶν πλείστων χρόνον ἐνώσας περὶ τοὺς δύο μῆνας, Θαργηλιῶνα, καὶ Σκιροφοριῶνα, διεστείλατο πρὸς τὸν τῶν ἐνίων. ὅλως τε ὅπου ποτ᾽ ἂν ὅπως ἐφεξῆς συντάξῃ, μηδὲν παραδιορίζων, τὸ ἐφεξῆς τοῦ χρόνου λαμβάνει. δῆλον δὲ τῷ καθ᾽ ἕκαστα μετιόντι. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν γαλεῶν ἀστερίαν ἄρχεσθαι μὲν ὀχεύεσθαι μηνὸς Μαιμακτηριῶνός φησι, δὶς δὲ τοῦ μηνὸς ἀποτίκτειν. τοῦτο δὲ συμβαίνειν εὐθὺς ἀπὸ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς, οἱ περὶ Τάραντα ἁλιεῖς λέγουσιν. εἰκὸς δὲ καὶ τῷ λόγῳ. τῶν γὰρ ἰχθύων ὀλίγοι τίκτουσι μετοπώρου, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ· οἷον σάλπη, σαργὸς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ νάρκη, καὶ ῥίνη, μικρὸν πρὸ ἰσημερίας τῆς φθινοπωρινῆς. εἰ δὲ ἀστερίας Μαιμακτηριῶνι τίκτει, εἰκὸς τὸν μῆνα τοῦτον μὴ εἶναι δεύτερον ἀπὸ τῆς ἰσημερίας, ἀλλὰ πρῶτον· καὶ περὶ ἰσημερίαν δὲ τίκτειν καὶ ἀστερίαν τῶν σελαχωδῶν ὄντα, καὶ ὁμογενῆ τῇ νάρκῃ, καὶ ῥίνῃ. ἰσημερία μὲν οὖν τῷ τοῦτο περὶ Μαιμακτηριῶνα· καὶ ἑξῆς οὗτος Βοηδρομιῶνί ἐστι. Πυανεψιὼν δὲ, μετὰ Μαιμακτηριῶνα εὐθύς. τὸ δὲ πιστὸν καὶ τὰ Πλουτάρχου λυσιτελῆ, λέγοντος ἐν τῷ Θησέως βίῳ, ἄγειν Ἀθηναίους τὴν τῶν Ὠσχοφορίων ἑορτὴν Πυανεψιῶνος, Θησέως κατασχόντος· φέρειν τε τοὺς ὄσχους, ὅτι συγκομιζο-

tombæoni nomen, Cronio prius, ut Plutarchus inquit, nuncupato. Athenienſes.

Porro Cecus Proclum irridens, dies Heſiodi ridicule interpretatur, alium menſem ab Hecatombæone Cronion eſſe exiſtimans, & tertium ab illo conſtituens: & Thargelionem quidem, ac Metagitnionem, præ imperitia, nullo modo nominans; Lenæonem vero (quem idem Januarium eſſe ſciebat) inter Atticos menſes recenſens, & propinqua ſede Hecatombæoni collocans. Hecatombæonem igitur eſſe ſtatim a Scirophorione, & circa Hecatombæonem æſtivum ſolſtitium confici, hinc conſtat dilucide. Ceterum Metagitnionem eſſe deinceps, poſtea Boedromionem, declarant quidem ea, quæ nuper ex Demoſthene protulimus: Metagitnionem autem eſſe proximum Hecatombæoni, etiam illud Theophraſti de ſatu antedictum ſuffragatur. Hyberni enim ſatus initium eſſe dicit, poſt æſtivum ſolſtitium, menſe Metagitnione: ſolſtitium vero æſtivum erat circa Hecatombæonem. & illud quoque Ariſtotelis de locuſtarum graviditate. Nam poſt Hecatombæonem ſtatim Metagitnionem numerat. Boedromionem autem eſſe poſt Metagitnionem, ex eo, quod dixit Ariſtoteles de locuſtarum partu, colligere eſt. Sub arcturum enim ait locuſtas excludere; tribus vero menſibus, quæ conceperunt ova, in utero ferre, Scirophorione, Hecatombæone, Metagitnione. Arcturique circa Boedromionem oritur. Nam cervas ſaliri ab arcturo, menſe Boedromione refert. Et Theophraſtus tempeſtivam eſſe calami ceſuram ſub arcturo. Porro Suidas ille dictionarii ſcriptor, recte hoc quidem dixit, Metagitnionem ſecundum eſſe menſem Athenienſibus. At poſt Boedromionem deinceps eſt Mæmacterion: idque in promptu eſt. Nam Ariſtoteles eodem (quo de cervis) loco, hanc proximum illi ordine conſtituit, cum dixit: *Coitus vero fit poſt arcturum, circa Boedromionem & Mæmacterionem.* Animalia quoque imbecilliora prius migrare ad temporum mutationes docet, coturnices quidem Boedromione, grues autem Mæmacterione: ut ſcilicet videmus grues ſequente menſe poſt coturnices ex frigidis locis ad apricos, & tepidos diſcedere. Simul autem hoc quoque compertum eſt, quod operæ pretium ſit ſtatuere menſem, in quo ſit autumni æquinoctium, quartum quidem ab Hecatombæone, circa quem æſtivum ſolſtitium agebatur. Mæmacterion vero eſt, in quo ſit æquinoctium. Nam circa arcturum æquinoctium eſt. porro Mæmacterione eſt arcturi ortus. Harum autem poſitionum partim auctor Theophraſtus, florere ſiliquam ceroniam circa arcturum, æquinoctiumque memoriæ prodens. & præterea Galenus medicus ita ſcribens in libris de ſalubribus: *Eſt maturrimum* (inquit) *tempeſtiviſſimumque abietis ſemen circiter arcturi ortum, quod tempus Romæ Septembrem vocant.* partim etiam auctor eſt Ariſtoteles: *Poſt arcturum*, inquit, *Boedromione, & Mæmacterione*, ut ante explicatum eſt. Alioquin menſium propinquitatem nequaquam ſignificaret, qui hoc modo ſcribit. Id vero abſurdum. quandoquidem certis anni tempeſtatibus ad coitus partuſque animantia natura incitat, & vel toto utitur tempore, vel maxime ejuſdem medio, præſertim ſi jam principium occuparit. Argumentum vero hujus cohærentiæ non parvum illud quoque, quod de bubus ſic dictum eſt: *Incipiunt coire boves Thargelione & Scirophorione plurimæ. At vero etiam aliquæ tempus coeundi uſque ad autumnum deducunt.* Tempus enim plurimarum contrahens ad duos illos menſes Thargelionem, & Scirophorionem, a nonnullarum tempore diſtinxit. In ſumma, ubi ubi eo ordine interpretatur, nihil præcidens, definiensve, temporis ſeriem intelligit: id quod ſingula perſequenti eſt perſpicuum. Varam enimvero e muſtellorum quoque genere Stellarum coitum inire Mæmacterione, & bis menſe partum abſolvere dicit. Id autem contingere ab autumnali æquinoctio, piſcatores Tarentini aſſeverant. Quod & rationi conſentaneum, cum piſcium pauci autumno pariant, ut idem auctor eſt Ariſtoteles: ut Salpa, Sargus, & id genus alia, & Torpedo, & Squatina paullulum ante autumnale æquinoctium. Quod ſi Stellaris Mæmacterione parit, conſentaneum eſt hunc menſem non eſſe alterum ab æquinoctio, ſed certe primum: & Stellarum quoque circa æquinoctium parere, generis cum ſit cartilaginei, & ejuſdem, cujus Teſtudo & Squatina. Ex his itaque circa Mæmacterionem æquinoctium eſt, & continuus Boedromioni Mæmacterion. Pyanepſion autem protinus a Mæmacterione eſt. fidemque faciant Plutarchi verba; in Theſeo dicentis: Athenienſes Pyanepſione Ramorum diem feſtum agere in memoriam Theſei

Cecus ridiculus Procli ſubſannator.

Lenæon menſis Januarius.

Hecatombæon Scirophorioni proximus.

Metagitnion Boedromion.

Arcturi ortus.

Metagitnion ſecundus menſis Athenienſibus.

Poſt Boedromionem Mæmacterion.

Mæmacterion.

Theſei tum e Creta cum juvenibus redacis facti; & ramos geſtare, quod tum redierit, quum fructus legerentur die octavo Pyanepſionis. Conſtat enim fuiſſe vindemiæ tempus: quæ in Attica nequaquam fiat ſerior ab arcturo, quam tertio menſe. Tertius vero nobis eſt a Boedromione, & ab arcturo Pyanepſion. Atqui etiam Theophraſtus in iiſdem libris de plantis, Pyanepſione arbutum florere ſcribit: quod in Attica conſpicitur, & ſimilis temperiei regionibus, menſe ab autumnali æquinoctio ſecundo: tertio vero deflorere, & jam creſcentia arbuta habere. Pyanepſione quoque in Ægypto prunum florere dicit: verum id fieri ſecundo menſe ab æquinoctio Ægyptii aſſeverant. At cuiquam fortaſſe de his ambigenti videri poſſit Pyanepſion Boedromioni omnium proximus, ſi eo menſe fiebat autumni fructuum comportatio, ut Plutarchus inquit. At non ita eſt, cum Mæmacterionem continuo eſſe demonſtratum ſit. Mæmacterioni igitur Pyanepſion contiguus. Ultimus nobis hac enumeratione eſt Antheſterion: reliquo enim ſedem eam, quæ ſupereſt adſcribi oportet. Et hæc quidem interim probatio ſufficiat. Simul vero conſtat, circa Poſideonem brumam eſſe, idque ratione exactiore, quod a principio rejecimus ad poſteriora. Septimus namque eſt ab Hecatombæone, æſtivoque ſolſtitio. Sed Philoſtratus longe in alia ſtetit ſententia, dicens Athenienſibus morem fuiſſe pueros trimos floribus coronari, menſe Antheſterione. Is enim, ut apparet, hunc menſem aperte inter vernos enumerat. Si igitur Philoſtrati æquales, Athenienſes dico, menſibus aliter utebantur, ac ipſorum majores, eorum ſcilicet ordine turbato, verum aliquid diceret. Tametſi nobis curæ non eſt, cognoſcere quid Philoſtrati tempore agerent Athenienſes; ſed quid Ariſtotelis & Theophraſti. Quid vero ſi hoc quoque de pueris comminiſcitur, ut pleraque alia, ex iis unus, quos Sophiſtas dixere: cumque menſem vernum eſſe credit a floribus ducta nominis ratione? Nempe ſic quæ dixit ſunt contemptiora. Neque enim fide dignior videri queat notatio a florum copia, quam ab eorum inopia. Nam quod id temporis contingit floribus orbari, Antheſterionem dixerimus poſtremum autumnalium menſium: ſi quo forte modo in nominibus rationem ſequi oporteat.

Anthe-ſterionis etymologia.

μήνων ὀπώρας ἐπανιόντα Θησέα μετὰ τῶν ἠϊθέων ἐκ Κρήτης, Πυανεψιῶνος ὀγδόῃ ἱσταμένου. δῆλον γὰρ ὅτι ἀμπελικῆς ὀπώρας ἡ κομιδὴ ἦν. ἣ δὲ ὀψιαιτέρα μετ᾽ ἀρκτοῦρον, ἢ ἐν τρίτου μηνὸς οὐκ ἂν γένοιτο περὶ Ἀττικήν. τρίτος δ᾽ ἡμῖν Πυανεψιὼν ἀπὸ Βοηδρομιῶνος, καὶ μετ᾽ ἀρκτοῦρον. ἀλλὰ μὴν καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς αὐτοῖς περὶ φυτῶν ἱστορεῖ, κόμαρον ἀνθεῖν Πυανεψιῶνι· ὁρᾶται δὲ τοῦτο γινόμενον περὶ Ἀττικήν, καὶ τὰς ὁμοίας τῇ κράσει χώρας δευτέρῳ μηνὶ ἀπ᾽ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς· τρίτῳ δ᾽ ἀπανθεῖν, καὶ τὸ μεμαίκυλον ἤδη ἁδρυνόμενον ἔχειν. Πυανεψιῶνος δὲ καὶ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ κοκκυμηλέαν ἀνθεῖν φησι. τοῦτο δὲ περὶ δεύτερον γίνεσθαι μῆνα ἀπὸ ἰσημερίας Αἰγύπτιοι λέγουσι. καὶ ἄλλως δὲ δόξειεν ἂν ἀμφισβητοῦντι μάλιστα τῶν ἄλλων ἁπάντων μηνῶν ὁ Πυανεψιὼν ἐφεξῆς εἶναι μετὰ Βοηδρομιῶνα, εἴ γε περὶ αὐτὸν ἡ κομιδὴ τῆς ὀπώρας, ὡς Πλούταρχος ἔφη. οὐκ ἔστι δέ. Μαιμακτηριῶνα γὰρ εἶναι ἀποδέδεικται δή. ὁ ἄρα μετ᾽ ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἐστίν. ὕστατος δὲ τῷ καταλόγῳ τῷδε ἡμῖν Ἀνθεστηριών. τῷ γὰρ ὑπολειπομένῳ τὴν λοιπὴν ἀπονέμειν χώραν δεῖ ἀναγκαῖον. καὶ πίστις ἱκανὴ, οἵας γε τοῦτο ἂν εἴη. ἅμα δὲ δῆλον, καὶ ὅτι περὶ Ποσειδεῶνα αἱ χειμεριναὶ τροπαὶ, ἀκριβέστερον· ὅπερ κατ᾽ ἀρχὰς ἀπελίπομεν τοῖς ὕστερον. ἕβδομος γάρ ἐστιν ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος, καὶ τροπῶν θερινῶν. Φιλόστρατος δὲ πάμπολυ διέστηκε, φάμενος Ἀθηναίοις νόμιμον εἶναι, τοὺς παῖδας τριετεῖς γενομένους στεφανοῦσθαι τῶν ἀνθέων, μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος. δῆλος γάρ ἐστιν ἐαρινὸν τόνδε μῆνα καταριθμῶν. εἰ μὲν οὖν οἱ ἐπ᾽ αὐτοῦ Ἀθηναῖοι τὴν τῶν προγόνων περὶ τοὺς μῆνας σύνταξιν ὑπαλλάξαντες, ἄλλως ἐχρῶντο, ἀληθὲς ἂν λέγοι. πλὴν ἡμῖν, οὐχ ὅτι οἱ ἐπὶ Φιλοστράτου Ἀθηναῖοι ἦγον, ἐπιμελὲς εἰδέναι τε καὶ λυθεῖν· ἀλλ᾽ ὅτι οἱ ἐπ᾽ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου. εἰ δὲ δὴ τὸ μὲν περὶ τοὺς παῖδας αὐτὸς λογοποιεῖ τε, καὶ πλάττεται, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ, σοφιστὴς ὤν· τὸν δὲ μῆνα ἀπὸ τῶν ἀνθέων ἐτυμολογῶν ὑπείληφεν ἐαρινὸν εἶναι· ὅρα δὲ καὶ πολὺ μᾶλλον ἀκαταφρονητότερα τὰ κατ᾽ αὐτὸν γίνεται. οὐδὲ γὰρ δὴ τὸ τῆς ἐτυμολογίας πιθανώτερον ἀπὸ τῆς ἕξεως τῶν ἀνθέων, ἢ ἀπὸ τῆς στερήσεως φανεῖτ᾽ ἄν. ὅτε γὰρ στέρεσθαι τῶν ἀνθέων συμβαίνει τὴν ὥραν, Ἀνθεστηριῶνα τὸν τελευταῖον τῶν φθινοπωρινῶν μῆνα ὀνομάζεσθαι φαίημεν ἂν ἡμεῖς· εἴ τι δέοι καὶ τοῖς ὀνόμασι κατακολουθεῖν.

Ordo & ſeries Atticorum menſium.

VI. SEries igitur Atticorum menſium a nobis hoc pacto ex ſupradictis cauſſis ducenda eſt.

Hecatombæon.
Metagitnion.
Boedromion.
Mæmacterion.
Pyanepſion.
Antheſterion.
Poſideon.
Gamelion.
Elaphebolion.
Munychion.
Thargelion.
Scirophorion.

Τὸ ἐφεξῆς τῶν Ἀττικῶν μηνῶν.

ΤΟ μὲν οὖν ἐφεξῆς τῶν Ἀττικῶν μηνῶν ὧδε ἡμῖν ἐκ τῆς εἰρημένης αἰτίας ὑφηγείσθω. ϛ'.

Ἑκατομβαιών.
Μεταγειτνιών.
Βοηδρομιών.
Μαιμακτηριών.
Πυανεψιών.
Ἀνθεστηριών.
Ποσειδεών.
Γαμηλιών.
Ἐλαφηβολιών.
Μουνυχιών.
Θαργηλιών.
Σκιροφοριών.

Cauſſa menſium ignorationis.

VII. HArum autem rerum ignorationis, quæ majorum noſtrorum ingenia antehac occæcavit, cauſſa hæc eſt: quod Romani & annum emendarint, & ut aliis populis, ita Græcæ genti imperarint. Ad imperium enim externum, puritate elegantiaque ſermonis amiſſa, Græci (ut fere fit) ad imperitantium linguam tranſierunt, & Latina nomina cum in aliis multis, tum in menſium propriis vocabulis permiſcentes, in uſum ſuum verterunt: acceptiſque Romanorum coloniis, ſe etiamnum Romanos, non Hellenas vocant, & nominibus menſium Romanis tamquam ſuis utuntur.

Cur Græci puritatē ſermonis in menſibus omiſerunt.

Hellenes Romani.

Αἴτιον τῆς περὶ τοὺς μῆνας ἀγνοίας.

ΤΗΣ δὲ περὶ ταῦτα ἀγνοίας τοῖς πρὸ ἡμῶν, αἴτιον τὸ Ῥωμαίους ἅμα καὶ διορθῶσαι τὰ περὶ τὸν ἐνιαυτὸν, καὶ ἄρξαι ὥσπερ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ· πρὸς γὰρ τὴν ἀρχὴν ὕστερον, καὶ τὸ τῆς φωνῆς δὴ καθαρὸν καὶ κομψὸν Ἑλληνικῶς ἀπολωλεκότες, πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων φωνὴν, ὃ φιλεῖ γίνεσθαι, ἐξέκλιναν, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ταῖς τῶν μηνῶν προσηγορίαις ταῖς σφετέραις ἀναμεμιγμένοις ἐχρῶντο· δεξάμενοί τε ἀποικίας Ῥωμαίων, σφᾶς τε ἄχρι καὶ νῦν Ῥωμαίους ἀντὶ Ἑλλήνων καλοῦσι, καὶ ὥσπερ οἰκείαις, ταῖς τῶν Ῥωμαίων ἀμφὶ τοὺς μῆνας χρῶνται ὀνομασίαις. ζ'.

De menſium interpretatione.

VIII. UT vero interpretemur ad rationem Romanorum menſium, ſi ſumpto certo indubitatoque principio unum aliquem menſium rite deſignaverimus juxta Atticum morem, & eumdem etiam, ut Romani appellare conſueverint: ſic utique non inepte fuerit traditum, ut vertendi ſinguli, quove modo eorumdem nominibus quolibet anni tempore ſit utendum. Nam de Romanorum ordine a ne-

Περὶ ἑρμηνείας τῶν μηνῶν.

ἙΡμηνείας δ᾽ ἕνεκα πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων μῆνας· εἰ λάβοιμεν ἀρχὴν ὁμολογουμένην ἕνα τινὰ τῶν μηνῶν ὀνομάσαντες ὀρθῶς, ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον, καὶ ὡς Ῥωμαῖοι τὸν αὐτὸν προσαγορεύειν εἰώθασιν· εἴη δὲ οὕτω καλῶς ἀποδεδομένον, ὡς ἑκάστους γε μεθερμηνευτέον, καὶ ὡς περὶ ἑκάστην δέ που τῶν ὡρῶν χρηστέον τοῖς Ἀθηναίων ὀνόμασι τούτων. περὶ γὰρ τάξεως τῶν Ῥωμαϊκῶν η'.

γε ἀμφισβητεῖ οὐδείς, ὁ πρῶτος Ἰαννουάριος, εἶτα Φεβρουάριος, εἶτα Μάρτιος, καὶ οἱ λοιποί, καθάπερ καὶ λέγονται ἐφεξῆς. ληπτέον δὲ ἕν τι τῶν τροπικῶν, ἔστω δέ, εἰ δοκεῖ, Ἑκατομβαιών. εἰ τοίνυν περὶ Ἑκατομβαιῶνα αἱ θερειναὶ τροπαὶ Ἀθηναίοις, δῆλον ὅτι περὶ ὃν ἂν ποτε ὄντι Ῥωμαίων τῶν μηνῶν αἱ αὐταὶ τροπαί, οὗτός ἐστιν Ἑκατομβαιών. λέγω δὲ κατ' ἀναλογίαν, ὥσπερ σηπίαν, καὶ ἄκανθαν, καὶ ὀστοῦν. ἀνάλογον γάρ, καὶ τἄλλα ἁπλῶς ἑρμηνευτέον δεῖ, μὴ ὅτι τοὺς μῆνας, εἰ μέλλοι τι ὄφελος εἶναι τῆς ἑρμηνείας. περὶ Ἰούνιον δὲ Ῥωμαίοις ἀεὶ αἱ θεριναὶ τροπαί, ὡς ἴσασι πάντες. ὁ ἄρα Ἰούνιος ἐστιν Ἑκατομβαιών. θεμένοις δὲ δὴ Ἰούνιον εἶναι τὸν Ἑκατομβαιῶνα, ἔργον οὐδὲν τῶν ἄλλων ἕκαστον ἑρμηνεῦσαι. ὁ γὰρ ἀεὶ ἑπόμενος τῶν Ἀττικῶν κατὰ τὴν ὑποτεθεῖσαν τάξιν, τῷ ἀεὶ ἑπομένῳ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐφαρμόσει, καὶ πρὸς τὰς ὥρας τὰ ἴσα συμφωνοῦντα ὑπάρξει. ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἴ γε τὸν χρόνον Ἀθηναῖοι ἄγουσι κατὰ τὴν σελήνης φοράν, Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τὴν ἡλίου λογίζονται, πῶς ἂν οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐφαρμόζοιεν τοῖς μετὰ Ῥωμαίων μησίν, ὥστε ἐξαρτίζειν ἀεί· καὶ Ἰούνιον μὲν τὸν Ἑκατομβαιῶνα, Ἰούλιον δὲ τὸν Μεταγειτνιῶνα ἑρμηνεύειν ὀρθῶς, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐ γὰρ ἰσοταχὴς ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ· οὐδ' ἅμα τελευτῶσι καὶ ἄρχονται, ὡς εἰπεῖν, περὶ τὸν τοῦ ζῳδιακοῦ μερισμόν. ἀνάγκη δὴ ὑπαμφοτερίζειν τοὺς τῶν Ἀθηναίων μῆνας. εἰ δὲ δὴ ἕκαστος ὑπαμφοτερίζει ἀμφοῖν, ἐπιλέξεται τῷ τε προτέρῳ, ὡς Ῥωμαῖοι ἄγουσι, καὶ τῷ ὑστέρῳ μηνί, τί μᾶλλον ἀπὸ τοῦ προτέρου μεθερμηνευόμενος ὀνομάζοιτο ἂν καλῶς, ἢ ἀπὸ τοῦ ὑστέρου. ὃν δὲ τρόπον καὶ Γαληνὸς περὶ τοῦ τῆς ἐλάτης σπέρματος γράφων, ὅς τις καιρός, φησίν, ἐν Ῥώμῃ μὲν ὁ καλούμενος μὴν Σεπτέμβριός ἐστιν· ἐν Περγάμῳ δὲ παρ' ἡμῖν Ὑπερβερεταῖος· Ἀθήνησι δὲ Μυστήρια. τὰ γάρ τοι Μυστήρια Βοηδρομιῶνος ἦν· περὶ εἰκάδα γὰρ τοῦ Βοηδρομιῶνος ὁ μυστικὸς Ἴακχος ἐξήγετο, ὡς ὁ Πλούταρχος ἱστορεῖ. ἔοικε δὲ καὶ ὁ Ῥωμαῖος Πλίνιος παντοδαπῆς ἱστορίας συγγραφεύς, οὕτω μεταφράζειν Ἀριστοτέλους τὸ περὶ τόκου τῶν ἰχθύων, ὡς οἱ πλεῖστοι τίκτουσιν ἐν τρισὶ μησί, Μουνυχιῶνι, Θαργηλιῶνι, Σκιροφοριῶνι· φάσκων ἐν τρισίν, Ἀπρίλῃ, Μαΐῳ, Ἰουνίῳ, τίκτειν τοὺς πλείστους. ἔτι τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς μὲν Ῥωμαῖοι ἄγουσι, τριακόσιαι, καὶ ἑξήκοντα, καὶ πέντε ἡμέραι εἰσίν· ἀκριβολογεῖσθαι δ' εἰς τὸ παρὸν οὐ δεῖ· ὡς δὲ Ἀθηναῖοι, κατὰ μὲν Ἀριστοτέλη, τριακόσιαι, καὶ ἑξήκοντα. ἔστι δέ, φησί, κύησις τῶν κυνῶν πέμπτον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ· τοῦτο δέ ἐστιν, ἡμέραι ἑβδομήκοντα καὶ δύο. καθ' Ἡρόδοτον δέ, καὶ ἄλλους, τριακόσιαι πεντηκοντατέσσαρες. ὡς τοιούτων δὴ γενομένων, εἰ τῶν μηνῶν οἱ μὲν πλήρεις τε, καὶ τριακονθήμεροι, οἱ δὲ κοῖλοί τε, καὶ μιᾷ τῶν ἑτέρων ἡμέρᾳ λειπόμενοι ἐναλλὰξ εἶεν παρ' ὅσα· ὁποτέρως δ' ἂν ἔχῃ, τὸ ἑπόμενον δὴ ἔτος ἀεὶ προτερήσει, καὶ ἐκ προσαγωγῆς εἰς ἐναντίας ὥρας ἐμπεσοῦνται οἱ μῆνες ὑποφερόμενοι. πάλιν εἰ ὁ Γέλων ἥλω τελευτῶντος τοῦ ἔαρος, ὀγδόῃ φθίνοντος Θαργηλιῶνος μηνός, ἑπτακαίδεκα πρότερον ἡμέραις τῶν θερινῶν τροπῶν, ὡς ὁ Ἁλικαρνασσεὺς Διονύσιος ἀρχαιολογῶν τὰ Ῥωμαϊκά φησι, πῶς τροπικὸς θερινὸς ὁ Ἑκατομβαιών; ὧδε γὰρ ὁ λόγος ἀποφαίνει, Σκιροφοριῶνα εἶναι τροπικὸν θερινόν. ἀνομολογεῖ δὲ καὶ τὸ Θεοφράστου, ὅτι ἄκρου ἔαρος ἤδη, ἱσταμένου τοῦ Θαργηλιῶνος· εἰ γὰρ ἄκρον ἔαρος ὁ Θαργηλιών, οὐκ ἂν τροπικὸς ὁ Ἑκατομβαιὼν εἴη· πολὺ δ' ἧττον ὁ Μουνυχιὼν ἐαρινός τε, καὶ ἰσημερινός. ἔοικε δ' ἀπεμφαῖνον καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου, συγκομιζομένης ὀπώρας Πυανεψιῶνος ὀγδόῃ ἱσταμένου. δοκεῖ γὰρ ὁ Πυανεψιὼν μᾶλλον εἶναι ἰσημερινὸς φθινοπωρινός, ἢ ὁ Μαιμακτηριών, εἴ γε ἀμπελικῆς ὀπώρας ἡ κομιδὴ ἦν.

Λῦσαι δὴ δεῖ τὰ ἀπορούμενα ταῦτα, ἵν' ἥ τε σκέψις γίνηται κατὰ τρόπον, καὶ τὸ πιστὸν μᾶλλον ἔχῃ τὰ εἰρημένα. τοὺς μὲν δὴ πάνυ ἀρχαίους ἀλογίστως τε καὶ ἀτάκτως κεχρῆσθαι τοῖς μησί, καὶ ἄλλους ἄλλως τὸν ἐνιαυτὸν ἀριθμεῖν, παρά τε ἄλλων, καὶ Πλουτάρχου ἀνδρὸς πολυμαθεστάτου πυθέσθαι ἐστίν. ἔνιοι γοῦν τῶν βαρβάρων τρισὶν ἤγοντο μησὶν εἰς τὸν ἐνιαυτόν. καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἀρκάδες μὲν τέτταρσιν· Ἀκαρνᾶνες δὲ ἕξ. Αἰγυπτίοις δὲ μηνιαῖος ἦν ὁ ἐνιαυτός, εἶτα τετράμηνος, ὥς φασι. δι' ὃ καὶ ἀρχαιότατοι εἶναι δοκοῦσι, πλῆθος ἐτῶν καταριθμοῦντες σφίσιν ἀμήχανον, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας τιθέμενοι εἰς ἐτῶν ἀριθμόν. καὶ Ῥωμαῖοι δὲ πρότερον δεκάμηνον ἦγον τὸν ἐνιαυτόν, καὶ τῶν μηνῶν τοὺς μὲν οὐδὲ εἴκοσιν ἡμερῶν, τοὺς δὲ πέντε καὶ τριάκοντα, τοὺς δὲ καὶ πλειόνων· ἐκεῖνό τε μόνον σκοποῦντες, ὅπως ἑξήκοντα, καὶ τριακοσίων ἡμερῶν ὁ ἐνιαυτὸς εἴη· ἔννοιαν δὲ τῆς γινομένης περὶ τὴν σελήνην, καὶ τὸν ἥλιον ἀνωμαλίας οὐκ εἶχον. ὕστερον

mine ambigitur, primum eſſe Januarium, deinde Februarium, poſtea Martium, & ita alios deinceps, ut nominantur. Capiendus itaque e tropicis unus. Eſtoque, ſi videtur, Hecatombæon. Si igitur Athenienſibus menſe Hecatombæona ſolſtitium eſt, certum eſt circa quemcumque Romanum menſem fuerit idem ſolſtitium, hunc eſſe Atheniis Hecatombæonem. Dico autem juxta proportionem, ut ſepiam, os, ſpinam. Non ſolum enim menſes, ut proportione inter ſe reſpondeant; ſed cetera quoque omnia ſimpliciter interpretanda ſunt, ſi quid ex interpretatione fructus ad nos ſperemus perventurum. Jam vero menſe Junio æſtivum ſolſtitium eſt, ut omnibus compertum eſt. ergo Junius eſt Hecatombæon. Ceterum ponentibus Junium eſſe Hecatombæonem, jam nullus eſt labor reliquos interpretandi. Semper enim ſequenti Attico juxta ſuppoſitum ordinem cum ſubinde ſequenti Romano conveniet, & eadem ad anni partes erit conſonantia. Sed forte quis dubitaverit, cum Athenienſes ad Lunæ; ad Solis vero curſum Romani calculum temporum ſubducerent: qua ratione fieri poſſit, ut utriuſque gentis menſes alteri cum alteris ſic competant, ut invicem dierum ſumma ſemper quadrans ſit, & nihil in alterutris excurrat: utque Hecatombæon recte transfertur Junius, & Metagitnion Julius, ita quoque de aliis. Neque enim Soli eadem, quæ Lunæ, eſt celeritas: neque una deſinunt incipiuntve ad ſigniferi, quod prope dixerim, partitionem. Ergo neceſſe eſt Atticos menſes variare, & ambiguo plerumque eſſe inter priorem Latinum, & poſteriorem loco. Quod ſi ambiguus quiſque amborum fiat particeps, cur potius a priore vertendo, quam a poſteriore nominetur? Quo ſane modo Galenus fecit, de abietis ſemine: *Quod tempus*, inquit, *Romæ eſt September, Pergami apud nos menſis Hyperberetæus, Atheniis vero Myſteria*. Ea namque erant Boedromione. Nam circa Boedromionis vigeſimum diem myſticus Bacchus ab urbe transferebatur; ut etiam Plutarchus ſcribit. Videtur quoque Plinius omnifariæ ſcriptor hiſtoriæ, ſic interpretari illud Ariſtotelis de piſcium partu, nimirum piſces plurima ſui parte tribus bis menſibus fœtificare, Munychione, Thargelione, Scirapborione: ut dicat his tribus, Aprili, Maio, Junio. Inſuper trecenti ſexagintaquinque dies ſunt anni Romani. ſubtilius enim in præſens ſupputare minime oportet. Athenienſis vero anni, ex Ariſtotelis quidem ſententia, trecenti ſexaginta ſunt: *Pars*, inquit, *canum fert ventrem quintam partem anni, id eſt dies duos & ſeptuaginta*. at ſecundum Herodotum aliosque, trecenti quatuor & quinquaginta. Tot igitur cum ſint, ſi menſes alii pleni & tricenarii, alii mutili, cavi, & uno die ceteris impares in numero alternant: quocumque modo res ſe habeat, ſequens annus ſemper prævertet, & paullatim ex acceſſione in contrarias tempeſtates menſes incident, loco diebuſque ſtatis emoti. Item ſi Illiam captum eſt abeunte vere, octavo die, ſub finem Thargelionis, ſeptemdecim diebus ante æſtivum ſolſtitium, ut Dionyſius Halicarnaſſeus ait, res priſcas Romanorum hiſtoriæ mandans: quo pacto Hecatombæon ſolſtitialis æſtivus ſit? Nempe hic ſermo oſtendit, Scirophorione eſſe ſolſtitium. Diſſentaneum etiam eſt illud Theophraſti, cum dicit ſummo, ineunteque vere, Thargelionis principio. Si enim eſt ſummum ver Thargelion, nequaquam eſſe queat ſolſtitialis Hecatombæon, & multo minus vernus & æquinoctialis Munychion. Illud quoque Plutarchi diſſentire videtur, dicentis: *Dum fructus leguntur, & vindemia comportatur, octavo die Pyanepſionis incipientis*. His enim verbis videtur Pyanepſion in ſe continere autumni æquinoctium potius, quam Mæmacterion, ſiquidem erat vindemiæ collectio.

Menſis Hyperberetæus apud Pergamenos.

Menſes pleni & anni.

Tempus expugnationis Ilii.

Solvendi igitur ſunt hi dubiorum nodi, ut rite fiat hæc noſtra commentatio, & majorem fidem dicta noſtra accipiant. Quocirca vetuſtiſſimos illos homines nulla ratione, nulloque ordine menſibus uſos, atque aliter alios annum ipſum partitos eſſe, cum ab aliis, tum vel maxime a Plutarcho, viro undecumque doctiſſimo licet intelligere. Nam barbarorum nonnulli trimeſtrem annum habebant; & ex Græcis Arcades quadrimeſtrem, Acarnanes ſemeſtrem. Ægyptiis autem menſtruus erat annus, deinde quadrimeſtris, ut aiunt. Idcirco antiquiſſimi videntur, immenſam annorum multitudinem ſibi adnumerantes; ut qui certa annum menſe definirent. Romani vero prius decem menſium annum agebant, & menſes alios neque vicenum dierum, alios tricenum quinum, alios etiam plurium: illudque ſolum conſiderabant, ut trecentorum & ſexaginta dierum ſuus eſſet annus, nec quæ eſſet Solis & Lunæ inæqualitas quicquam penſi habebant. Sed poſtea

Rea

Annus emendatus per Numam Pompilium.

Rex Numa Pompilius duos menſes adjeciſſe fertur, & diſcrimen hujus inæqualitatis undecim dierum eſſe reputans: utpote anno lunari trecentos quinquagintaquatuor dies; ſolari autem trecentos ſexagintaquinque habente: undecim hos dies duplicatos alternis annis intercalatione facta, quæ duorum & viginti dierum eſſet, in Februarium induxiſſe: verique ſimile eſt, hæc illum ex imitatione quadam Græcorum feciſſe. Primum enim Solonem aiunt, Athenis hanc menſium vagam, & adhuc incertam inconſtantiam deprehendiſſe: & diem, quo Luna Solem adſequitur & tranſmittit, ἕνην καὶ νέαν, id eſt, antiquam & novam Lunam, ſive extremam & primam, hoc eſt, Interlunium vocari inſtituiſſe: & ſequentem νουμηνίαν, id eſt, novilunium, ſive Calendas appellaviſſe, menſemque triginta dierum conſtituiſſe: & in genere annum ipſum in concinniorem ordinem digeſſiſſe.

Menſis intercalaris Græcorum.

Intercalaris vero menſis uſum antiquitus fuiſſe Græcis, declarat Herodotus: *Græci*, inquit, *tertio quoque anno intercalationem interſerunt, temporum gratia: Ægyptii vero tricenis diebus, quibus duodecim menſes annumerant, auctario facto ad eum numerum, dies quinque quotannis ſuperaddunt: & iis ratio circuli temporum conſtat eodem redeuntis.* Quod ſi Numa quidem intercalationem duorum & viginti dierum ordinavit; Herodotus vero triginta dierum recenſet, nihil hoc ad diſceptationem præſentem. Verum ex his datur illud intelligi, Athenienſes menſe intercalario utentes anni ſui defectum ſuppleviſſe, ut temporum ratio facilius Solis itineri congrueret.

De anno.

IX

Anni duplex conſideratio.

Bifariam ergo annum conſiderabant, ut qui partim a Sole trecentis ſexaginta diebus definiretur, propter ſectionem obliqui ſigniferi in totidem gradus. & hujus certe quintam partem Ariſtoteles dicit eſſe duos & ſeptuaginta dies: partim a Luna diebus quatuor & quinquaginta ſupra trecentos eadem etiam ratione menſibus partim ad Solem, partim ad Lunam deductis. aliiſque annis dies triginta adjiciebant; aliis quinque: & ſi quid amplius opus erat, quarto quoque anno. Hæcque erant ſubſidia, quæ non latius quidem paterent, ſufficientia tamen reſtituere menſes ſibi, & iiſdem fere finibus eos coercere. eaque inæqualitatis ea ratio, ut majoribus olim remediis indigeret, futurum erat: quemadmodum refert Plutarchus. Cæſar itaque is, qui primus imperium invaſit, & ad cujus unius arbitrium res Romana devoluta eſt, quæſtione hac de re optimis Mathematicis propoſita ex ſubſtratis jam viis, rationibuſque, propriam quamdam, & accuratiore cura excogitatam emendationem confecit.

Primi omnium Ægyptii annum ad Solem deduxerunt.

Primi autem omnium Ægyptii ad ſolem duodecim menſibus uſi videntur, & iis quidem tricenariis, & quinque dies quotannis adjeciſſe, particulamque diei excurrentem ad ſupplementum totius anni, ex multis annorum circuitibus acervatam, in unum diem integrum conjeciſſe. Græci vero ab illis, cum alia permulta rerum cæleſtium, tum hæc præcipue mutuo acceperunt; partim traductis in linguam Græcam commentariis; partim cum eorum ſacerdotibus verſati, egregie divinarum cæleſtiumque ſcientiarum peritis. Ferunt itaque Platonem, & Eudoxum peregre in Ægyptum profectos, annis tredecim apud Ægyptios ſacerdotes manſiſſe. tanta enim conſuetudine, tamque diutino obſequio erant exorandi, & quaſi eblandiendi, ut qui rerum arcanarum tenaces, avarique elargitores eſſent diſciplinarum ſuarum; quo aliquid cæleſtium contemplationum impertirent. Hæc vero ita diſtinguere, ut opinor, non improbabile eſt. tum quod ineſt dubii, quæ poſtea emerſit intercalatio ſolvit. Atque etiam ſiquid longiore temporis intervallo adhuc variaret, credibile eſt vel antiquos ipſos perſpicientes, id quoque quodammodo correxiſſe; modo longiorem, modo breviorem intercalationem facientes.

Antiquorum intercalatio varia.

Neque vero exactam in his diligentiam, & ab omni errore vel leviſſimo tutam exigere oportet: quandoquidem hoc quoque ſæculo, quo Aſtrologia tantum incrementi, præſtantiæque adepta eſt; tamen motus diſparilitas Mathematicorum rationes fugit: quippe quæ ſuperior ſit eorum peritia. Sed tamen menſium curſus, ut cum anni temporibus ſemper congruant, facit poſt tertium quemque annum introducta intercalatio. Ceterum confuſio illa, & menſium inconſtantia vaga, quæ fuit prius inventa intercalatione, atque etiam poſt inventam, adhuc explicatione indiget, quonam pacto transferri commode poſſit. Conſtat enim ipſam intercalationem alternos fere menſes cum temporibus anni non competentes ſæpe habituram. Ex quo etiam Theophraſtus inquit, *vere ſtatim Thargelionis initio*: quaſi Munychion hybernus fuerit: Intercalaris vero æſtivus tropicus, vel certe in inſtantiam

ὁ Νομᾶς Πομπίλιος βασιλεὺς λέγεται δύο τε προσθεῖναι μῆνας, καὶ τὸ περίλειμμα τῆς ἀνωμαλίας ἡμερῶν ἕνδεκα γίνεσθαι λογιζόμενος· ὡς τοῦ μὲν σεληνιακοῦ ἔτους τριακοσίας πεντηκοντατέσσαρας ἔχοντος ἡμέρας, τοῦ δὲ ἡλιακοῦ τριακοσίας ἑξηκονταπέντε· τὰς ἕνδεκα ταύτας διπλασιάσας, ἐπαγαγὼν παρ' ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τὸν ἐμβόλιμον, εἴκοσι καὶ δυοῖν ἡμερῶν ὄντα. εἰκὸς δ' ἐκεῖνον ταῦτα πρὸς μίμησίν τινα Ἀθηναίων χρῆσιν πεποιηκέναι. Σόλωνα γὰρ πρῶτον Ἀθήνησι τὴν περὶ τοὺς μῆνας ἀνωμαλίαν συνιδεῖν φασι. καὶ τὴν μὲν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ σελήνη καταλαμβάνει τε, καὶ παρέρχεται τὸν ἥλιον, ἕνην καὶ νέαν καλέσαι· τὴν δ' ἐφεξῆς, νουμηνίαν προσαγορεῦσαι· ἄρξαι τε τριακάδος τὸν μῆνα ἀριθμεῖσθαι, καὶ ὅλως ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀχθῆναι τὰ περὶ τὸν ἐνιαυτόν. χρῆσιν δ' ἐμβολίμου μηνὸς καὶ Ἕλλησιν ἀνέκαθεν εἶναι δηλοῖ καὶ Ἡρόδοτος λέγων· Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὡρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας, πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ· καί σφιν ὁ κύκλος τῶν ὡρέων ἐς τὠυτὸ περιϊὼν παραγίνεται. εἰ δὲ Νομᾶς μὲν εἴκοσι καὶ δυοῖν ἡμερῶν τὸν ἐμβόλιμον ἔταξεν, Ἡρόδοτος δὲ τριακονθήμερον καταριθμεῖ, οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὸν νῦν λόγον. ἀλλ' ἐκεῖνο δῆλον ἐκ τούτων, ὡς Ἀθηναῖοι χρώμενοι ἐμβολίμῳ προσανεπλήρουν τὸ ἔλλειπον πρὸς τὴν ὅλην περίοδον τοῦ ἡλίου, τῶν ὡρῶν ἕνεκα.

Περὶ ἐνιαυτοῦ.

ΔΙχῶς οὖν ἐθεώρουν τὸν ἐνιαυτόν, οἷον τὸν μὲν ἑξήκοντα καὶ τριακοσίαις ἡμέραις ὁριζόμενον τῷ ἡλίῳ, διὰ τὴν εἰς τοσαύτας μοίρας κατατομὴν τοῦ λοξοῦ· καὶ τούτου δὴ μέρος πέμπτον Ἀριστοτέλης εἶναί φησιν ἡμέρας ἑβδομήκοντα καὶ δύο· τὸν δὲ τέτταρσι καὶ πεντήκοντα, καὶ τριακοσίαις, τῇ σελήνῃ. ἀνάλογον δὲ καὶ τοὺς μῆνας ἦγον, τοὺς μὲν κατὰ τὸν ἥλιον, τοὺς δὲ κατὰ τὴν σελήνην. ἐπέβαλλόν τε τοῖς μὲν τριάκοντα ἡμέρας, τοῖς δὲ πέντε, καὶ εἴ του πλείονος δέοι διὰ τετάρτου ἐνιαυτοῦ. τὰ δ' ἦν βοηθήματα ἄν, διατείνοντα μὲν οὐ πόρρω, ἱκανὰ μέντοι εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἴργειν ἐν τοῖς αὐτοῖς που ὅροις τοὺς μῆνας. ἔμελλέ τε τῆς ἀνωμαλίας ἐπιτυγχάνειν ὄν, ὡς καὶ Πλούταρχος λέγει, μειζόνων ἰαμάτων δεήσεσθαι μέλλον. Καῖσαρ οὖν ὁ πρῶτος μοναρχήσας Ῥωμαίων, τοῖς ἀρίστοις τῶν Μαθηματικῶν πρόβλημα περὶ τούτου προθείς, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ὁδῶν μεθόδων ἰδίαν τινά, καὶ διηκριβωμένην μᾶλλον ἐπανόρθωσιν ἔπραξε. δοκοῦσι δ' Αἰγύπτιοι πρῶτοι μησὶ χρήσασθαι καθ' ἥλιον τριακονθημέροις δώδεκα, καὶ πέντε ἡμέρας προσαγαγεῖν κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον· τό τε ὑπερέχον μόριον τῆς ἡμέρας εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ἐκ περιόδων πλειόνων ἐτῶν ἀπολαβόντες, συνθεῖναι μίαν ἡμέραν. Ἕλληνες δὲ παρ' ἐκείνων ἄλλα τε πλεῖστα τῶν οὐρανίων θεωρημάτων, καὶ ταῦτα παρέλαβον, τὰ μὲν μεθερμηνευθέντων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τῶν ὑπομνημάτων· τὰ δὲ καὶ συνδιατρίψαντες τοῖς ἐκεῖ ἱερεῦσι, τεχνίταις οὖσι τῆς τῶν οὐρανίων ἐπιστήμης. Πλάτωνα γοῦν φασί τινες, καὶ Εὔδοξον ἀποδημήσαντας εἰς Αἴγυπτον, ὁμιλῆσαι τοῖς ἱερεῦσι τρισκαίδεκα ἔτη. μυστικοὺς γὰρ ὄντας, καὶ δυσμεταδότους, ἰδίᾳ τῷ χρόνῳ, καὶ ταῖς θεραπείαις ἐκλιπαρῆσαι, ὅπως τινὰ τῶν θεωρημάτων ἱστορῆσαι. ταῦτα μὲν οὕτω διῃρῆσθαι ἴσως οὐ χεῖρον· τό τε διαπορούμενον φαίνεται ὁ ἐμβόλιμος λύειν. καὶ εἴ τι τῶν πλειόνων ἔτι χρόνων παρηλλάττετο, εἰκὸς καὶ τοὺς παλαιοὺς συνιδόντας καὶ τοῦτο δήπου ἐπανορθοῦσθαι, ὁτὲ μὲν μακρότερον, ὁτὲ δὲ βραχύτερον τὸν ἐμβόλιμον ποιουμένους. τὸ δ' ἀκριβέστατον, καὶ μηδὲ παρ' ὀλίγον τι πλημμελοῦν, οὐκ ἀπαιτητέον δεῖ· ὁπότε καὶ νῦν ἐπίδοσιν τοσαύτην τῆς Ἀστρολογίας λαβούσης, ὅμως ἡ τῆς κινήσεως ἀνωμαλία διαφεύγει τὸν λόγον, κρείττων γινομένη τῆς τῶν Μαθηματικῶν ἐμπειρίας. ἀλλ' ἵνα μὲν τὰ τῶν μηνῶν περιόδοις ὁμολογῶσι ταῖς ὥραις ἀεί, ποιεῖ ὁ ἐμβόλιμος τῷ τρίτῳ ἀεὶ ἐπαγόμενος τῶν ἐτῶν. τὸ δὲ πρὶν ἐμβολίσαι, καὶ περὶ τὸ ἐμβολίζειν αὐτὸ ὅπως ὑπενεχθέν τι, καὶ ἐπαλλάξαν τῶν μηνῶν, ἔτι δεῖται λόγου, πῶς ἂν ἐμμελῶς ἔχον τυγχάνοι τοῦ ἱκανοῦ. δῆλον γὰρ ὅτι τὸ ἐμβολίζειν συχνὰ παρ' ἔτος ἕξει τοὺς μῆνας ἀνομολογοῦντας ταῖς ὥραις. δι' ὃ καὶ Θεόφραστος, ἔαρι ἤδη ἱσταμένου τοῦ Θαργηλιῶνος φησίν, ὡς τοῦ Μουνυχιῶνος χειμερινοῦ δὴ γενομένου. τοῦ δ' ἐμβολίμου, θερινοῦ τροπαῖ· ἢ καὶ παρατείναντος τὴν f.

τροπὴν

τροπὴν ἐν ἱσταμένῳ τε τῷ Ἑκατομβαιῶνι· τοῦτο μὲν ἂν μὴ συμβαίνον, οὐχ οἷόν τε ἐστί. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἐμβόλιμος ἐπάγεται, ἀναπληρῶν τὸ ἐνδεὲς καὶ εἰς Ἑκατομβαιῶνα τὰς τροπὰς ἀποκαθιστάς. τὴν δ' ἑρμηνείαν ποιητέον ἐστὶ τῶν οὕτω χρονολογούντων, ταχθὲν χρωμένους τῷ παρόντι ἀεὶ τροπικῷ μηνί, καὶ τῷ ἑξῆς τῶν μηνῶν κατὰ τὰ ὑποτεθέντα. οἷον ἐπειδὴ Θεόφραστος ἄκρου ἔαρος εὐθὺς ἱσταμένου τοῦ Θαργηλιῶνος, φησί, μεθερμηνευτέον Μαρτίου, καὶ μὴ Ἀπρίλιος. πάλιν ἐπειδὴ Θουκυδίδης Ἐλαφηβολιῶνα τελευταῖον μῆνα τῶν χειμερινῶν εἶναί φησι, τοῦτον μὲν Φεβρουάριον ἑρμηνευτέον· τὸν δ' ἐπιόντα Μουνυχιῶνα, θετέον ἔαρος εἶναι ἀρχήν, καὶ Μάρτιον μεταφραστέον Λατίνοις. ὥστε δὴ καὶ συμβαίνει δύο ἰσημερινοὺς εἶναι ἐαρινούς, Μουνυχιῶνά τε, καὶ Θαργηλιῶνα. καὶ φθινοπωρινοὺς δύο, Μαιμακτηριῶνα, καὶ Βοηδρομιῶνα. ὡς δ' αὕτως καὶ τροπικοὺς δύο θερινούς, Ἑκατομβαιῶνα, καὶ τὸν ἐμβόλιμον. καὶ χειμερινούς, Ποσειδεῶνα, καὶ Γαμηλιῶνα. δι' ὅπερ Ἀριστοτέλης, ἡ ἀλεκτορίς, φησί, τίκτει ὅλον τὸν ἐνιαυτόν, ἔξω δύο μηνῶν τῶν ἐν τῷ χειμῶνι τροπικῶν. καὶ τὸ ἐν τοῖς Μετεωρολογικοῖς, ὅτι ἐγένετο κομήτης ἀστὴρ πρὸς ἄρκτον, μηνὸς Γαμηλιῶνος, περὶ τροπὰς ὄντος τοῦ ἡλίου χειμερινάς. καὶ Ἀνθεστηριῶνος δὲ ἅψαιτ' ἄν ποτε ἡ τροπή, λήγοντος. ἀλλ' οἵ γε ὀνομαζόμενοι τροπικοὶ χειμερινοί, δύο οἱ εἰρημένοι εἰσίν. ἁπλῶς μέντοι θέρους ἀρχὴν ὑποληπτέον εἶναι τὸν Ἑκατομβαιῶνα, καὶ τροπικὸν θερινόν. ἀνάλογον δὲ καὶ τοὺς ἄλλους. δεῖ γὰρ μὴ τὸ συμβαῖνον, ἀλλὰ τὸ συνηθιζόμενον λαμβάνειν τῷ λόγῳ. εἴρηται γὰρ καὶ ἐν τοῖς Φυσικοῖς τῶν λόγων, ὅτι δεῖ ἕκαστον λέγειν τοῦτο εἶναι, ὃ φύσει βούλεται εἶναι, καὶ ὃ ὑπάρχει· ἀλλὰ μὴ ὃ βίᾳ, καὶ παρὰ φύσιν.

Διονύσιος δὲ παρ' Ἐφόρου εἰληφὼς λέγει, Θαργηλιῶνος ἁλῶναι τὸ Ἴλιον. Πλούταρχος γοῦν ἐν τῷ Φουρίου Καμίλλου βίῳ, Ἔφορον ἀναγεγραφέναι τοῦτό φησιν. οὐ μὴν δὲ καὶ πρότερον ἑπτακαίδεκα ἡμέραις τῶν θερινῶν τροπῶν λέγει. ἀλλ' ἂν Θαργηλιῶνος κἀκεῖνός φησιν. εἰ μὲν ἂν Ἔφορος Σκιροφοριῶνος φάναι βουλόμενος, εἶτα (μὴ ὄντος ἂν αὐτοῦ) Θαργηλιῶνος, ὥσπερ ἐν ἄλλοις ἂν αὐτὴν Ἰβηρίαν τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην μεγίστης χώρας, πόλιν εἶναί τινα τὴν Ἰβηρίαν φησίν, ἀγαπάτω μηδὲν ἐπιτιμώμενος, αὐτόθεν ἐπιτιμήσεως, καὶ ταῦτ' οὐ μικρὰς δεδωκώς. εἰ δ' ἄρα τις τῶν φαύλων γραφέων διήμαρτεν, ἀντὶ Σκιροφοριῶνος, Θαργηλιῶνος μεταβαλών· καθάπερ καὶ ἐπ' ἄλλων συμβαίνει, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν εἰς πρᾶσιν γραφομένων τοῖς βιβλιοπώλαις (χρῶνται γὰρ φαύλοις καὶ τοῖς τυχοῦσι γραφεῦσιν) Ἔφορος μὲν ἀναίτιος ὡς ἂν εἴη· αἰτιάσαιτο δ' ἄν τις τοὺς μὴ ἐπανορθωσαμένους τὴν γραφήν, ἀλλ' ἀνεπισκέπτως εἰρηκότας, Θαργηλιῶνος ἑπτακαίδεκα ἡμέραις πρὸ τῶν θερινῶν τροπῶν. φησὶ δέ, καὶ ὡς αἱ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ἐκπληρῶσαι περιτταὶ ἡμέραι εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν μετὰ τὰς θερινὰς τροπάς. τὸ δ' ἀσύνθετον παντελῶς, καὶ μαχόμενον, εἰ ὡς Ἀθηναίοις ἔθος, ποιεῖται τὸν λόγον. εἰ γὰρ περιτταὶ εἴκοσι μετὰ τὰς τροπάς, δῆλον ὅτι ἡ τροπὴ ἐν τῷ οἰχομένῳ ἔτει, ἔνῃ καὶ νέᾳ Θαργηλιῶνος μέν, ὡς ἐκεῖνος λέγει· Σκιροφοριῶνος δέ, ὡς ἡμεῖς. διαφέρει δὲ μηδὲν πρός γε τὸ νῦν. ἀλλ' ἔστω Θαργηλιῶνος αὐτῷ· οὐκοῦν τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ ἡ τροπὴ ἔσται, Σκιροφοριῶνος νουμηνίᾳ. ἦν δ' αὐτῷ ἐνάτῃ ἱσταμένου. εἰ γὰρ ὀγδόῃ φθίνοντος τοῦ Θαργηλιῶνος ἑάλω τὸ Ἴλιον, ἑπτακαίδεκα πρότερον ἡμέραις τῶν θερινῶν τροπῶν, δῆλον ὅτι ἐνάτῃ ἱσταμένου τοῦ ἐπιόντος μηνὸς ἦν ἡ τροπή. εἰ δὲ ἡ τροπὴ ἐνάτῃ ἱσταμένου, τρεῖς εἶναι τὰς περιττὰς ἀναγκαῖον. φανερὸν δὲ μᾶλλον τοῦθ' ὕστερον ἔσται, ἐπειδὰν περὶ χρήσεως ἐμβολίμου μηνὸς λέγωμεν. εἴτ' ἂν Ἐφόρου ἁμάρτημα τοῦτ' ἐστίν, εἴτε γραφέως καὶ τοῦτο, εἰς κοινὸν ἐκκείσθω σκοπεῖν. ἀπαρτίζειν δ' ἀεὶ τοὺς τῶν Ἀθηναίων μῆνας τοῖς τῶν Ῥωμαίων δυνατὸν οὐκ ἂν εἴη. ἐπαμφοτερίζειν οὖν τι συμβαίνει. οἷον, φέρε εἰπεῖν, Ἑκατομβαιὼν τὸ μὲν Ἰουνίου ἐπιλαμβάνει, τὸ δὲ Ἰουλίου· καὶ Μεταγειτνιὼν τὸ μὲν Ἰουλίου, τὸ δ' Αὐγούστου· καὶ Βοηδρομιὼν τὸ μὲν Αὐγούστου, τὸ δὲ Σεπτεμβρίου. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἀμφιλαφεῖς εἰσι τὰ πολλά· ἔστι ἐνίοτε γε καὶ ἰσάζειν συμβαίνει· οἷον καὶ πέρυσι συμβέβηκε, νουμηνίαν ἅμα Ἀπριλίου μηνὸς ἡλιακοῦ, καὶ σελήνης ἄγειν. ἑρμηνεύειν μέντοι ἁπλῶς χρεὼν ἀπὸ τοῦ προτέρου· οἷον, Αὔγουστον τὸν Βοηδρομιῶνα, ἀλλὰ μὴ Σεπτέμβριον, ἵνα θερινὸς ᾖ. τρίτος γὰρ ἀπὸ Ἑκατομβαιῶνος· τροπικὸς δὲ θερινὸς ὁ Ἑκατομβαιών, ὡς δεδειγμένον ἐστί. Γαληνῷ δὲ διέφερεν οὐδέν, πρός γε τὸ τῆς ἐλάτης σπέρμα, καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀκόπου, εἴτ' ἀπὸ τοῦ ἑπομένου Σεπτεμβρίου, εἴτ' ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου Αὐγούστου ἑρμηνεύοιτο ὁ τῶν Μυστηρίων μήν. ἄλλως τε καὶ τῶν ἰσημεριῶν τε, καὶ τροπῶν περί που εἰκοστὴν

Pars III.

Hecatombæonem ſolſtitium circumagens. quod interdum non contingere non poteſt. Nam propterea intercalatio inducta eſt, ut defectum dierum ſuppleat, & in Hecatombæonem ſolſtitia reſtituat. Porro in his, qui ſic indicem temporum notationem ſcribunt, interpretatio hoc pacto facienda eſt, ut præſenti ſemper tropico pro fundamento utamur, & menſium ſerie illa quam ſupra poſuimus. Verbi gratia: quando Theophraſtus *ſummo vere, ſtatim inſtante Thargelione dicit:* menſe Martio, & non Aprili interpretandum eſt. Rurſum quando Thucydides Elaphebolionem eſſe dicit ultimum hyemalium menſium, hunc quidem Februarium oportet interpretari: ſecundum quem veris initium Munychion conſtituendus, & Latinis Martius eſt transferendus. Ea quo ſane contingit, duos eſſe vernos æquinoctiales, Munychionem & Thargelionem: & duos autumnales, Boedromionem & Mæmacterionem: ſimiliterque ſolſtitiales duos æſtivos, Hecatombæonem, & intercalarem: brumaleſque, Poſidæonem, & Gamelionem. Quam ob rem Ariſtoteles inquit: *Gallina quidem parit omnibus anni temporibus, exceptis duobus menſibus in hyeme tropicis.* Et in Meteorologicis ſcribit crinitam ſtellam ad urſam apparuiſſe menſe Gamelione, ſole circa brumam exiſtente. Atque etiam Antheſterionis poſtremam partem aliquando ſolſtitium hybernum poteſt attingere. Sed quos tropicos hyemales nominant, ſunt hi quidem duo ante explicati. Sumendum eſt tamen ſimpliciter, Hecatombæonem eſſe æſtatis principium, & ſolſtitialem æſtivum, & reliquos ſimili deinceps ratione. De rebus enim contingentibus nulla ratio ineunda eſt, ſed de ſpectatis, & ſolitis. Nam in Phyſicis dictum eſt, quemque oportere dicere id eſſe, quod natura eſſe expetit, & eſt: non quod vi, & præter naturam.

Dionyſius vero ab Ephoro mutuatus, dicit Thargelione expugnatum Ilium. Quin & Plutarchus in Furii Camilli vita, Ephorum hæc ſcripſiſſe refert. nec vero *ſeptemdecim diebus ante æſtivum ſolſtitium* dicit: & tamen Thargelione etiam ille dicit. Si Ephorus igitur, cum apud ſe non eſſet, alioqui dicturus Scirophorione, ſcripſit Thargelione; quemadmodum item in aliis prolixam non pœnitenda regione Europæ, civitatem quamdam Iberiam eſſe dicit: boni conſulat, quod non reprehendatur, qui ſui reprehendendi anſam dederit, eamque ampliſſimam. Quod ſi forte neſcio quis ineptus ſcriptor mendoſe ſcripſerit, *Thargelione*, pro *Scirophorione*, ut fere fit in aliis, & præſertim in iis quæ quæſtus gratia ſcribuntur a bibliopolis: (Nam qui hujuſmodi operas conducunt, imperitis oblatitiiſque, & trivialibus ſcriptoribus utuntur) ſic inſons quidem fuerit Ephorus: & jure culpandi, qui exemplaria non emendarint, ſed inconſiderate dixerint, *Thargelione ſeptemdecim diebus ante æſtivum ſolſtitium.* Sed idem etiam dicit, dies (qui annum illum explerent) superabundantes fuiſſe poſt ſolſtitium numero viginti: quod prorſus incompoſitum, & pugnans, ſi pro inſtituta Athenienſium ratione ſermonem facit. Nam ſi ſuperant viginti poſt ſolſtitium, certum eſt ſolſtitium fuiſſe abeunte anno, Thargelionis ultimo die, ut ille quidem vult: ut nos vero, Scirophorionis. Impræſentia autem nihil intereſt. Sed eſto ex ejus ſententia Thargelionis; profecto ſequenta anno ſolſtitium erit novilunio Scirophorionis: quod erat ipſi nono die incipientis. Nam ſi octavo ſub finem die Thargelionis captum eſt Ilium, ſeptemdecim diebus æſtivo prius ſolſtitio; manifeſtum eſt nono menſis ſequentis die æſtivum ſolſtitium fuiſſe. Si itaque ſolſtitium nono ineuntis, treis eſſe dies abundantes eſt neceſſe. Hæc autem planius poſtea elucidabuntur, ubi de uſu menſis intercalarii diſſeremus. An igitur Ephori ſit iſta error, an amanuenſis potius, in medio conſiderandum relinquo. Jam certum eſt, Atticos menſes æquali dierum numero, ſimulque ſiuente, Romanos ſemper æquiparare non poſſe. Ergo fit, ut ſinguli menſes Græcorum inter binos ſemper Romanorum ambigant. Exempli gratia; Hecatombæon partem Junii, & partem Julii attingit: Metagitnion Julii & Auguſti: Boedromion Auguſti & Septembris. Similiter vero reliqui omnes non raro ſeſe præbent ancipites, quandoque etiam æquales, ut vel ſuperiore anno Lunam novam cum Aprilis Calendis ſolaribus contigit emergere. Operæ tamen pretium eſt, ſimpliciter a priore menſe interpretari. Verbi gratia: Boedromionem Auguſtum potius quam Septembrem, ut æſtivus ſit. tertius enim eſt ab Hecatombæone: in quo, ut demonſtratum eſt, æſtivum ſolſtitium conficitur. Nihil porro Galeni intererat, ad abietis ſemen, & compoſitionem acopi, ſive a ſequente September, ſive a præcedente Auguſtus verteretur ille Myſteriorum menſis; præſertim cum ſolſtitia & æquinoctia circiter quartum, & vigeſimum

Dionyſius Ephorum ſecutus.

Plutarchus in Camillo.

Ephori error.

Menſes Lunæ & Solis interdum ſimul incipere.

mum diem menſis Romani ab illius ſæculi hominibus ſignarentur: & præterea æquinoctialis interdum foret Boedromion, cum plures ſupererant dies poſt ſolſtitium. Unde etiam Ariſtoteles dicit, *poſt arcturum circiter Boedromionem*, quemadmodum contra peracto circa deſinentem Hecatombæonem ſolſtitio evenit vindemias fieri, circa incipientem Pyanepſionem: ut Plutarchus accidiſſe ſignificat, quando Theſeus e Creta rediit. Æquinoctium enim fuerat ſub finem Mæmacterionis. Pliniuſque æſtimandus eſt ſic loqui, non qui verba Ariſtotelis interpretetur; ſed qui ſuam de piſcium partu exprimat ſententiam. Nihilque mirum eſt, ſi etiam in generationibus a regionum diverſitate oritur differentia. Verum illud conſtat, multam, ut plantarum, ita quoque animalium, non in magnitudine ſolum habituque vegetiore, ſed & in partu ipſa loca efficere differentiam, ut alia ſerius, alia gignant maturius. Sic igitur ſimpliciter & quadantenus vertentes, nequaquam ab idonea explicatione aberraverimus.

εσπέρτην τοῦ μηνὸς ἡμέραν, ὡς Ῥωμαῖοι ἄγουσι, λαμβανομένου τοῖς τότε ἔτι ἀνθρώποις. καὶ προσέτι ἰσημερινοῦ γινομένου ποτὲ, ἔτι τοῦ Βοηδρομιῶνος, ἐπειδὰν πλείους ὦσιν αἱ μετὰ τὴν τροπὴν τεσσαράκοντα ἡμέραι. ὅθεν δὴ καὶ Ἀριστοτέλης μετ' ἀρκτοῦρον περὶ Βοηδρομιῶνα, φησίν, ὥσπερ ἂν ἀνάπαλιν περὶ λήγοντά που τὸν Ἑκατομβαιῶνα τῆς τροπῆς γενομένης, συμβαίνει τρυγᾶν τὰς ἀμπέλους περὶ ἱστάμενον τὸν Πυανεψιῶνα· καθὰ Πλούταρχος ἐπισημαίνει συμβῆναι, ὅτε Θησεὺς ἐπανήκεν ἐκ Κρήτης. ἡ ἰσημερία μέντοι περὶ λήγοντά που τὸν Μαιμακτηριῶνα ὑπῆρξε. Πλίνιον δὲ οἴεσθαι μὲν ὡς Ἀριστοτέλους λέξιν μεταφέροντα, οὐδὲ ταυτὶ λέγειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν περὶ τόκου τῶν ἰχθύων ἀποφαινόμενον· θαυμαστόν τε οὐδὲν, εἰ καὶ τοῖς χώραις διαφορὰ περὶ τὰς γενέσεις ἐστίν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ τῶν ζώων, ὥσπερ τῶν φυτῶν, πολλὴν ποιοῦσι διαφορὰν οἱ τόποι· οὐ μόνον κατὰ μέγεθος, καὶ εὐτροφίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς τόκους, τὰ μὲν ὀψιαίτερον γεννᾶν, τὰ δὲ πρωϊαίτερον. οὕτω μὲν οὖν ἁπλῶς τε, καὶ ἐπὶ ἑρμηνεύοντες, οὐκ ἂν διαμαρτάνοιμεν τοῦ ἱκανοῦ.

De menſium uſu.

X. SED quoniam menſibus uti poſſumus vel ad Solis motum, ut Romani: vel ad Lunæ, ut Athenienſes: utrum Atticum uſum, an Romanum ſequemur, more quidem Athenienſium denominantes, anni vero in menſes eamdem cum Romanis conſtituentes diviſionem. Plethon quidem refert natura eſſe comparatum, ut ad Solem deducatur annus, menſis vero ad Lunam: ſed quamobrem, non dicit. Verum alii hujus quoque dicti rationem adferentes, aſſeverant, quæ hic in terris ſunt, omnia a cæleſtibus illis corporibus ordinari, magnoſque eſſe Lunæ effectus. Nam mutari aiunt manifeſte ab illa terreſtria cuncta, idque recte. Signum tamen nullum eſt, menſes ad Lunam, non ad Solem agere oportere. Hæc enim inferiora ſuperioribus illis motibus eſſe continua, non inficias imus, & omnem eorum vim, & potentiam illinc gubernari, ipſumque decorum (quodcumque apud nos decorum) & rerum ordinem a ſuperna illa natura conſiſtere. quod vero indigeſtum, & ſuo errore indecens, id eſſe ab ea, quæ eſt hic, materia. Detur vero, multa quædam a Luna alterari variarique, cum plena, cum dimidio orbe cæſa, cum gibboſa, & utrimque convexa; cum in cornua flexa; atque etiam de cælo ipſo, & ambiente aere judicium fieri; hæcque terreſtria immutari per ſemiſſes, & quadrantes, & certas quaſdam ipſius ſtationes: non tamen idcirco convenit, ut ſuperſedentes Solis annum in menſes diſtinguere, eaque diviſione uti, & ad Lunam divertentes, ultro ſponteque diffidamus. Nec enim ſecundam naturam eſt, totum Soli quadrare: partes autem alteri, quam Soli magis convenire. Nam partes ſunt totius anni, qui menſes nominantur, vel quomodocumque libeat illam in duodecim ſpatia ſolaris revolutionis partitionem appellare. Quod enim cauſſa eſt efficiens totius, id certe partium neceſſario efficiens eſt; cum ex partibus totum conſurgat, & ipſo toto partes ſint generatione priores. Eſt autem etiam inæqualius, inordinatiuſque, annum ad Lunæ curriculum ducere: quod qui ita agunt, menſem frequenter inſerunt; nec parum habent negotii, dum alios annos menſium duodecim, alios tredecim efficiunt. Itaque præter naturam quidem id potius. Nam ordo quidam natura eſt, & præter naturam quicquid inconditum, & incompoſitum, & quod ordinem ſuum non ſervat. Ceterum ut Solem damnemus inutilitatis propter Lunæ vim, & ea, quæ vulgo apparent, poſtulatio nimis magna eſt, & quæ videatur eſſe ejus, qui ſe magis ſenſui, quam rationi applicet. Effectus enim Lunæ, & opera a Sole quidem (quod prope dixerim) omnia ſunt: & hæc inferiora idem Sol in primis deſcribit, modulatur, & in numerum ordinemque digerit. Et aliorum quidem ſiderum temperationis Solem eſſe cauſſam, cum multis aliis præclaris viris, tum vel maxime Straboni geographo videtur. Evidentiora tamen ſeſe nobis offerunt, quæ contingunt circa Lunam, propter differentes ejus ſpecies, ex variis Solis intercapedinibus proficiſcentes. Quapropter obſervanda ſunt hæc, ſive per ſeptimanas, ſive per alterum menſem lunarem videtur. Neque vero his ſolis utendo ſolares deſerere oportet, qui ſint longe æquabiliores, & partes temporum divinitus conſtitutorum, totiuſque anni propriæ & nativæ. Secundum naturam enim id ſimpliciter eſt. quandoquidem a cauſſa, & priore, & magis neceſſaria. Quod vero eſt a Luna, notius nobis cum ſit & apertius, viam ad ea, quæ ſunt notiora natura, & perfectiora, munit. Quamobrem Cæſar cognomento apud Romanos Divus, ingreſſus hanc viam ad id, quod erat certius, exactiuſque de anni menſiumque diſpo-

Plethon notatur.

Lunæ annus inordinatus, & præter naturam.

Περὶ χρήσεως τῶν μηνῶν.

ι. ΕΠεὶ δ' ἔστι μὲν χρῆσθαι μησὶ καὶ κατὰ τὴν ἡλίου περιφοράν, ὡς Ῥωμαῖοι ἄγουσιν· ἔστι δὲ καὶ τὴν τῆς σελήνης, ὡς Ἀθηναῖοι ἄγον· πότερον Ἀθηναίοις ἑπόμενοι χρησόμεθα, ἢ Ῥωμαίοις, κατονομάζοντες μὲν ὡς Ἀθηναῖοι, τὴν δέ γε τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς μῆνας διαίρεσιν κατὰ ταὐτὰ Ῥωμαίοις τιθέντες; Πλήθων μὲν φησιν, ὅτι κατὰ φύσιν δὴ ἄγοιτ' ἂν ἔτος μὲν κατὰ τὸν ἥλιον, μῆνα δὲ κατὰ τὴν σελήνην. διὰ τί δέ, οὐ λέγει. ἄλλοι δέ τινες καὶ αἰτίαν ἀποδιδόντες, πάντα πρὸς τῶν οὐρανίων κοσμεῖσθαι τὰ τῇδε φασι, καὶ μεγάλα εἶναι τὰ τῆς σελήνης ἔργα. ἀλλοιοῦσθαι γὰρ σαφῶς τὰ ἐπίγεια πάνθ' ὑπ' ἐκείνης. τοῦτο μὲν οὖν εὖ λέγεται. σημεῖον δ' οὐδέν ἐστι τοῦ χρῆναι ἄγειν κατὰ σελήνην, καὶ μὴ καθ' ἥλιόν γε τοὺς μῆνας. συνεχῆ μὲν γὰρ πως τὰ τῇδε ταῖς ἄνω φοραῖς εἶναι, φαμὲν καὶ ἡμεῖς, καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν δύναμιν κυβερνᾶσθαι ἐκεῖθεν· καὶ τὸ μὲν καλὸν ἅπαν, ὅσον ἂν ᾖ ἐνθάδε καλόν, καὶ τὸ τεταγμένον, ἄνωθεν ἐγγίνεσθαι φύσει· τὸ δ' ἄτακτον καὶ πλημμελούμενον, ὑπάρχειν ἐκ τῆς ἐνθάδε ὕλης. ἔστω δὲ καὶ πόλλ' ἄττα ἀλλοιοῦν τὴν σελήνην πλήρη τε οὖσαν, καὶ διχότομον, καὶ ἀμφίκυρτον, καὶ μηνοειδῆ, κρίνεσθαί τε τὸ περιέχον, καὶ μεταβάλλειν τὰ τῇδε κατὰ διμοίρους, καὶ τετραγώνους, καὶ ὅλως ποιάς τινας στάσεις αὐτῆς. οὐ μὴν δὲ καὶ εὔλογον διὰ ταῦτα ἐῶντας διαιρεῖν τὸν τοῦ ἡλίου ἐνιαυτὸν εἰς μῆνας, καὶ χρῆσθαι, ἀποτρεπομένους ἐπὶ τὴν σελήνην, καὶ ἑκόντας αὐτοὺς διΐστασθαι. οὐδὲ δὴ κατὰ φύσιν, τὸ μὲν ὅλον προσήκειν τῷ ἡλίῳ, τὰ δὲ μέρη ἑτέρῳ τῳ μᾶλλον ἐπιβάλλειν, ἢ τῷ ἡλίῳ. μέρη γὰρ τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ οἱ καλούμενοι μῆνες, ἢ ὅ τι δή ποτε καλεῖν φίλον τὸν εἰς δώδεκα μερισμὸν τῆς τοῦ ἡλίου περιφορᾶς. τὸ δὲ τοῦ ὅλου ποιητικόν, καὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ ποιητικὸν ἐξ ἀνάγκης ἐστίν. ἐκ τῶν μερῶν γὰρ τὸ ὅλον, καὶ τῇ γενέσει πρότερα τοῦ ὅλου τὰ μέρη. ἔστι δὲ καὶ ἀνωμαλώτερόν τε, καὶ ἀτακτότερον, τὸ πρὸς τὴν φορὰν τῆς σελήνης ἄγειν. δι' ὃ καὶ συχνὰ ἐπιβάλλουσι μῆνα οἱ οὕτως ἄγοντες, καὶ πράγματα ἔχουσι, τὰ μὲν δωδεκαμήνους, τὰ δὲ τρισκαιδεκαμήνους ποιούμενοι τῶν ἐτῶν. οὐκοῦν παρὰ φύσιν γε μᾶλλον. τάξις γάρ τις ἡ φύσις, καὶ παρὰ φύσιν πᾶν τό τε πλημμελές τε, καὶ ἄτακτον. τὸ δ' ἀχρεῖον τοῦ ἡλίου καταγινώσκειν, διὰ τὴν τῆς σελήνης δύναμιν, καὶ τὰ φαινόμενα, αἴτημα λίαν μέγα ἐστί, καὶ προσέχοντος αἰσθήσει μᾶλλον ἔοικεν εἶναι, ἢ λογισμῷ. τά τε γὰρ τῆς σελήνης ἔργα διὰ τὸν ἥλιον, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντ' ἐστί· τό τε μάλιστα κοσμοῦν τὰ τῇδε, καὶ ῥυθμίζον, καὶ διατάττον, ὁ ἥλιός ἐστι. καὶ μὴν καὶ τῆς περὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας κράσεως αἴτιον εἶναι τὸν ἥλιον, ἄλλοις τε τῶν ἐνδόξων, καὶ Στράβωνι τῷ γεωγράφῳ δοκεῖ. ἐναργέστερα μέντοι τὰ περὶ τὴν σελήνην συμβαίνοντα κατὰ διαφόρους φάσεις, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἥλιον ἀποστάσεων ἡμῖν ἀπαντᾷ. ὅτ' ἐπιτηρητέα μέντοι καὶ ταῦτ' ἐστίν, ἤ τε καθ' ἑβδομάδας, ἤ τε καθ' ἕτερον μῆνα δοκεῖ σεληνιακόν. οὐ μὴν δὲ καὶ μόνοις τούτοις χρωμένους ἐατέον τοὺς καθ' ἥλιον μῆνας ὁμαλωτέρους ὄντας παρὰ πολύ, καὶ μέρη τῶν ἐκ θεοῦ ὡρῶν, καὶ τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ οἰκεῖά τε, καὶ αὐτοφυῆ. κατὰ φύσιν γὰρ οὗθ' ἁπλῶς· ὅπερ καὶ ἐξ αἰτίου, καὶ προτέρου, καὶ ἀναγκαιοτέρου. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς σελήνης, γνωριμώτερον ὂν ἡμῖν, καὶ σαφέστερον, ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὰ τῇ φύσει γνωριμώτερά τε καὶ τελειότερα. δι' ὃ καὶ οἱ περὶ Καίσαρα τὸν ἐπονομασμένον παρὰ Ῥωμαίοις Θεόν, ταύτην ἰόντες, ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον ἐκπληρῶσαι μηνῶν τε, καὶ ἐνιαυτοῦ διατάξεως πέρι.

πεσῆ. οἱ δ' ἄρα τοῖς ἐν ποσί, καὶ ἡμῖν σαφεστέροις ἐπιμένοντες διὰ τέλους, ἐοίκασιν οὐ καλῶς κρίνειν, τί τὸ δι' αὑτό, καὶ τί τὸ δι' ἕτερον αἱρετέον. ὅλως τε δεῖ νομίζειν, τὰ ὕστερον χρόνῳ μακρῷ διακριβωμένα περὶ Ἀστρολογίαν, πολύ τι τῶν ἀρχαίων διαφέρειν· ἀλλὰ μὴ ὑπ' αὐθαδείας πρὸ τῶν τελειοτέρων τὰ ἀτελέστερα ἐπαινεῖν, ὥσπερ ἐν γήρᾳ τὰ τῶν νέων φρονεῖν ἔτι προαιρουμένους. ἐπεὶ καὶ Γαληνὸς ἐν τοῖς περὶ κρισίμων ἡμερῶν λόγοις τὸν ἐνιαυτὸν ἐπὶ ταῖς πέντε, καὶ ἑξήκοντα, καὶ τριακοσίαις ἡμέραις, ἐπαιρόμενον ἔχειν τι μόριον ἡμέρας μεῖζον ἢ ὡς τέταρτον λέγει. τὸ δ' οὐ μεῖζον, ἀλλ' ἔλαττον εἶναι, ταῖς ὕστερον ἐπιτηρήσεσιν εὕρηται. εἰ δ' ἄρα τὸ μηδὲ τὰ περὶ τὴν ἡλίου κίνησιν ἀκριβῶς κατείληπται ἡμῖν· ἀλλ' ἄν γε πολὺ τῶν περὶ τὴν σελήνην ἀκριβέστερόν ἐστι, καὶ τὸ πλημμελούμενον εὐδιορθωτότερον· εἴ γε μίαν μὲν διὰ τετραετηρίδος ἡμέραν ἐμβάλλομεν, μίαν δὲ σχεδὸν διὰ διακοσιοετηρίδος ἐκβάλλομεν ποιοῦντες, ἀποχρῶν ἂν ἔχοι, ἢ ὁπόσον ἂν διὰ πλείστου οἱ ἐπιγιγνόμενοι ἀεὶ τῷ χρόνῳ ἀστρονομίας ἐμπειρότεροι κρίνωσιν. οὐδὲν γὰρ τῷ παρόντι προσήκει τῷ λόγῳ, εἴ τινες ἀμφισβητοῦσι περὶ τὸ τῶν ἐτῶν πλῆθος. ἀναμφισβητήτως γὰρ ἡ ἐπανόρθωσις ἔσται διὰ πλείστου, ὅπως ἂν ἔχῃ.

ſitione, propius acceſſit. Qui ergo in medio poſitis, & nobis manifeſtioribus aſſidue inſiſtunt, non videntur recte dignoſcere quid per ſe, & quid propter aliud ſumendum ſit. Semelque exiſtimare oportet Aſtrologiæ commentationes, quæ multo poſt tempore diligentiore cura abſolutæ ſunt, non parum ab antiquis illis præſtare: non autem præ pervicacia decens eſt imperfectiora perfectioribus anteponere, quaſi volentes in ſenectute adhuc retinere pueritiæ ineptias. Quando vel ipſe Galenus in libris de diebus decretoriis dicit, anno ſupra trecentos & ſexaginta quinque dies, particulam quamdam accedere diei quadrante majorem. Atqui non majorem eſſe, ſed minorem, poſteris obſervationibus annotatum eſt. Quod ſi forte ne Solis quidem motus ratio ſatis nobis conſtet; at quam Lunæ certe multo certior eſt, ejuſque error levior, & minus errori propinquus. Siquidem ſatis eſt unum diem quarto quoque anno intercalari; poſt vero ducentos ferme annos unum exemptilem fieri, vel quam longo temporis intervallo judicabunt, qui aſſidue ſuccedente experientia excellentes aſtronomi. Neque enim præſentis eſt inſtituti, ſi quibus controverſia eſt in hac re annorum multitudo. Haud dubie enim pluſrimo temporis interſtitio emendabitur, utcumque ſe habeat.

Dies intercalaris. *Dies exemptilis.*

Ὅτι καὶ τοῖς σοφοῖς δοκεῖ βέλτιον, τὸ κατὰ ἥλιον ἄγειν.

ια'. ΕΠαινεῖ δὲ διαφερόντως καὶ Πλούταρχος τὴν Καίσαρος ἐπανόρθωσιν, δεινὸς ὢν κρίνειν, ὧδε λέγων· ἡ δὲ τοῦ ἡμερολογίου διάταξις, καὶ διόρθωσις τῆς περὶ τὸν χρόνον ἀνωμαλίας φιλοσοφηθεῖσα χαριέντως ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος λαβοῦσα, γλαφυρωτάτην παρέσχε χρείαν. Ἡρόδοτος δὲ καὶ σοφωτέρους οἴεται εἶναι Αἰγυπτίους Ἑλλήνων, παρ' ὅσον οἱ μὲν διὰ τρίτου ἔτους ἐπεμβάλλουσι μῆνα· οἱ δὲ τριακονθημέρους ἄγοντες τοὺς μῆνας πέντε ἡμέρας ἐπάγουσιν ἀνὰ ἕκαστον ἔτος. οὐ χεῖρον δὲ καὶ πάλιν τὴν λέξιν αὐτοῦ παραθεῖναι· ἄγουσι δὲ τοσῷδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὡρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας παρὲξ τοῦ ἀριθμοῦ. Τριακονθημέρους ἄγειν τοὺς μῆνας, κατὰ ἥλιον ἄγειν εἶναι, δηλοῖ Στράβων οὑτωσὶ λέγων· Αἰγυπτίων δ' ἐστὶ καὶ τὸ τὰς ἡμέρας μὴ κατὰ σελήνην ἄγειν, ἀλλὰ κατὰ ἥλιον, τοῖς τριακονθημέροις δώδεκα μησὶν ἐπαγόντων πέντε ἡμέρας κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον. Πλήθων μὲν δὴ πολὺ τούτων ἀπᾴδει λέγων, κατὰ φύσιν εἶναι μᾶλλον τὸ κατὰ σελήνην ἄγειν τοὺς μῆνας, καὶ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν τῷ ἡλίῳ, τοὺς δὲ μῆνας διδοὺς τῇ σελήνῃ.

Quod viris prudentibus commodius videtur annum ad ſolem agere.

IMpenſe vero laudat Cæſaris emendationem Plutarchus, præſtanti vir judicio, ſic dicens: *Faſtorum autem diſpoſitio, & inconſtantiæ illius vagæ, & incertæ correctio, eleganter ab ipſo philoſophica ratione explicata, finemque ſortita, jucundiſſimum uſum præbuit.* Herodotus autem ſapientiores Græcis exiſtimat Ægyptios, quatenus Græci tertio quoque anno unum menſem intercalant: Ægyptii vero menſibus tricenariis quinque dies quotannis adjiciunt. Sed nec ab re fuerit auctoris ipſius verba reponere: *Agunt*, inquit, *eo prudentius Græcis, ut mihi quidem videtur, quod Græci tertio quoque anno menſem intercalarem faciunt, idque temporum gratia: verum Ægyptii duodecim menſibus (quibus tricenos dies adnumerant) ſingulis annis quinque dies adſciſcunt.* Tricenis autem diebus menſes taxare, quod ſit ad Solis curſum agere, oſtendit Strabo ita inquiens: *Ægyptiorum vero eſt & illud, dies non ad Lunam, ſed ad Solem agere, tricenariis menſibus duodecim quinque dies quotannis adjicientium.* Plethon igitur multum ab iis diſcrepat, dicens ſecundum naturam magis eſſe menſes ad Lunam agere: annum quidem Soli pro arbitrio attribuens, menſes vero Lunæ. XI.

Πῶς χρηστέον μησὶ καὶ ἐνιαυτῷ.

ιβ'. ΗΜεῖς δὲ ὀνόμασι μὲν τοῖς εἰρημένοις, καὶ τάξει χρησόμεθα τῶν μηνῶν, πράγμασι δὲ κατὰ τὴν Καίσαρος ἐπανόρθωσιν, ᾗ χρώμενοι Ῥωμαῖοι ἄχρι καὶ νῦν, ἧττον ἑτέρων σφάλλεσθαι περὶ τὴν ἀνωμαλίαν δοκοῦσι χιλιοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ὀλίγου δέον τόδε ἔτος. λαμβάνειν τε ἀξιοῦμεν, εἴ τινες χρήσιμόν τι εὕροιεν τῷ βίῳ, ἐάν τε Λατῖνοι ὦσιν οἱ εὑρόντες, ἐάν τε βάρβαροι· οἰκείους τε πάντας νομίζειν, ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ μετειληφότας τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως· καὶ χάριν ὁμολογεῖν τοῖς εὑροῦσιν, ἀλλὰ μὴ φθονοῦντας ἐρίζειν, καὶ ἐθελοκακεῖν. ἡμέραις τοίνυν τριακοσίαις, καὶ ἑξήκοντα καὶ πέντε ὁριζόμενος ἡμῖν ὁ ἐνιαυτὸς ἔσται, κατὰ τὴν ἡλίου περίοδον, προστιθεμένου τι καὶ μορίου ἡμέρας ἐπ' ἔλαττον, ἢ ὡς τεταρτημόριον τῷ ἀριθμῷ τῷδε. καὶ μῆνες συμπληροῦντες τὸν τῶν ἡμερῶν ἀριθμόν, οἱ μὲν τριακονθήμεροι, οἱ δὲ μιᾷ ὑπερβάλλοντες τοὺς ἑτέρους ἡμέρᾳ. εἷς δὲ καὶ δυοῖν μὲν ἐλλείπων τῶν τριακονθημέρων, ἑξῆς τριῶν ἐτῶν, μιᾷ δὲ τῷ τετάρτῳ. ἑπτὰ γὰρ οἵδε, Ποσειδεών, Γαμηλιών, Μουνυχιών, Σκιροφοριών, Μεταγειτνιών, Βοηδρομιών, Πυανεψιών, μιᾷ ὑπερβαλοῦσι τοὺς τριακονθημέρους· οἱ δὲ λοιποὶ τριακονθήμεροι, πλὴν Ἐλαφηβολιῶνος. ὅδε γὰρ ἡμέρας ἕξει εἴκοσι μὲν καὶ ὀκτὼ ἑξῆς τριῶν ἐτῶν, εἴκοσι δὲ καὶ ἐννέα τῷ τετάρτῳ, διὰ τὴν παρεμβαλλομένην ἡμέραν. διότι δὲ τοῖς περὶ Καίσαρα οὕτω αἱ περὶ τὰς ἡμέρας διῄρηνται, ὡς τόνδε μὲν τριακονθήμερον εἶναι, ἀλλὰ μὴ τόνδε· τόνδε δ' ὑπερβάλλειν, τόνδε δ' ἐλλείπειν, ἑτέρας ἐστὶ θεωρίας.

Quomodo utendum menſibus & anno.

NOs autem & ordine menſium, & nominibus utemur explicatis: rebus vero juxta Cæſaris emendationem, qua hactenus utentes Romani minus reliquis in hac confuſione falli videntur: milleſimus & prope quingenteſimus jam hic annus eſt. Neque vero ſiquid a quibuſdam excogitatum, & in communem vitæ utilitatem collatum eſt, ſive Latini, ſive barbari ſint hujuſmodi inventores, dedignamur ab iis id inventum utendum accipere, omneſque domeſticos & familiares exiſtimare, homines qui ſint, & ejuſdem nobiſcum naturæ participes, iiſque inventionis gratiam habere, non autem præ invidia contentioſe rixari, & ſponte deteriora capeſſere. Diebus itaque trecentis ſexagintaquinque ad Solis curſum nobis diſtribuetur annus, addita quoque huic numero particula quapiam diei quarta parte minore. Et menſes quidem complentes dierum numerum, alii triginta erunt dierum, alii uno die abundabunt: unus vero continuo quidem triennio duobus deficiet de triginta: quarto autem anno, uno die tantum. Quandoquidem hi ſeptem, Poſideon, Gamelion, Munychion, Scirophorion, Metagitnion, Boedromion, Pyanepſion, uno die excedent tricenarios: reliqui vero tricenis conſtabunt, præterquam Elaphebolion. Hic enim per tres annos diebus octo & viginti taxabitur, ſed quarto anno undetriginta, propter diem intercalarem. Porro cur a Cæſare menſes ita diſtributi ſint, ut hic eſſet triginta dierum, ille non: huic exceſſus, illi defectus: alterius eſt conſiderationis. XII.

Qua tempore Gaza hæc ſcribebat.

Περὶ τῆς ἐμβολίμου ἡμέρας.

ιγ'. ΜΗνα μὲν δὴ οὐδένα ἐπεμβαλοῦμεν οὐδέποτε· μίαν δὲ διὰ τετραετηρίδος ἡμέραν τῷ Ἐλαφηβολιῶνι, καθάπερ τῷ Φεβρουαρίῳ Ῥωμαῖοι δίσεκτον· οὕτω καλοῦντες, ἐκ τοῦ δὶς τὴν αὐτὴν ἡμέραν προσγράφειν ἕκτην πρὸ

De intercalari die.

MEnſem quidem nullum unquam, ſed unum diem per ſingulos annorum quaterniones menſe Elaphebolione intercalabimus, quemadmodum Romani Februario biſſextum, ſic vocantes, quod bis ipſum diem inſcribant ſextum XIII. *Biſſextus.*

ſextum Calendas Martias. Ita enim Cæſari Auguſto viſum eſt. Nos vero tali vocabulo nequimus uti. nam intercalarem ſolum & ſextum rite appellare poſſumus. Ceterum de exemptili die conſideratio ſuſcipienda eſt, & quod viſum fuerit, Latini admonendi ſunt, ut eam amplexantes, annum ſibi corrigant. Sic enim inter nos conveniet. Exemptilis enim diei jam longo tempore nulla ratione inita, ſolſtitia, noſtra ætate, multo antevertunt diem menſis ab initio ſolſtitialem conſtitutum. Sic itaque menſes agantur nobis, atentibus nominibus traditis.

Exemptilis diei conſideratio.

Καλενδῶν Μαρτίων, δόξαν οὕτω Καίσαρι Σεβαστῷ. ἡμεῖς δ' ὀνόματι χρῆσθαι τῷ δ' οὐ δυνάμεθά γε τούτῳ. ἐμβόλιμον γὰρ μόνον καὶ ἕκτην προσαγορεύειν, καλῶς ἔχει ἡμῖν. περὶ δὲ τῆς ἐκβολίμου σκεπτέον. καὶ ὅ τι ἂν δοκῇ, ὑπομνηστέον δέον καὶ Λατίνους αὐτὸν δεχομένους ἐπανορθῶσαί σφισι τὸν ἐνιαυτόν, ἵνα συμφωνῶμεν. ἐκβολίμου γὰρ τῆς ἡμέρας χρόνῳ ἤδη μακρῷ διαλιπόντος μὴ γενομένης, πολύ τι δὴ προτερεῦσιν αἱ τροπαὶ ἐφ' ἡμῶν τῆς ἐξ ἀρχῆς τροπικῆς ἡμέρας γε τοῦ μηνός. οὕτω μὲν δὴ ἄγοιντο ἂν οἱ μῆνες, χρωμένοις ὀνόμασι τοῖς ἀποδοθεῖσιν.

De anni principio.

XIV. PОrro anni principium Athenienſes Hecatombæonem conſtituebant, ab æſtivo ſolſtitio incipientes, ſicut eſt prius demonſtratum: Romani vero Januarium, inchoantes ab hiberno. Et certe magis proprium videtur eſſe principium, jureque hoc Plethon laudat. Nam lege & inſtituto aliis aliud anni principium agentibus, natura quodammodo idem ut ſit principium, ſuadere videtur: quando Sol generationis auctor ultra progredi deſinens, reflecti ad nos incipit, & lucis auget tempus, tenebrarum vero minuit. Recte igitur & Numa principium hujuſmodi Romanis ordinavit, cum prius Martium menſem Romulus anni feciſſet initium. Nobis igitur idem eſto anni principium, & novus anni menſis Gamelion: ut conſonemus cum Romanis ſicut in menſibus, ita etiam in anni exordio, qui eſt Januarius. Nunc vero Græcis principium anni, indictioniſque agentibus ab autumnali æquinoctio, indictionis quidem ratione (ſignificat autem edictum hæc dictio) cum Romanis concordia eſt, anni vero non. Quamquam & de his ſane inter illos convenire oportebat, præſertim Chriſti legibus communiter utentes. Neque enim puto Romanos hujus ſæculi magis propter ſolſtitium, quam quod tunc Chriſtus natus ſit ita agere. ſed tum ſolſtitium eſſe forte contigiſſe: ipſos vero natali Chriſtiano primum honorem tribuentes, ut fas eſt, prædictum initium facere. Anni quidem idem initium faciendum eſt.

Περὶ ἀρχῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Ἀρχὴν δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸν Ἑκατομβαιῶνα ἦγον μῆνα, ὡς δέδεικται πρότερον, οἱ ἀπὸ τροπῶν θερινῶν· Ῥωμαῖοι δὲ τὸν Ἰαννουάριον, οἱ ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν, ὃ δὴ καὶ οἰκειοτέρα δοκεῖ εἶναι ἀρχή· καὶ ὃν τρόπον ἐπαινεῖ Πλήθων. νόμῳ γὰρ ἄλλων ἄλλην τοῦ ἔτους ἀγόντων ἀρχήν, φύσει πως ἔοικεν αὕτη εἶναι ἀρχή, ἡνίκα δὴ ἥλιος, ὁ τῆς γενέσεως κύριος, τοῦ πρόσω ἰέναι λήγων ἀνακάμπτειν ἄρχεται ὡς ἡμᾶς, καὶ τὸν μὲν τοῦ φωτὸς αὔξει χρόνον, τὸν δὲ τοῦ σκότους μειοῖ. ὀρθῶς ἂν καὶ Νουμᾶς ἀρχὴν τοιαύτην Ῥωμαίοις τάξαι, Ῥωμύλου πρότερον τὸν Μάρτιον προστάξαντος μῆνα. καὶ ἡμῖν δὴ ἀρχὴ αὕτη ἔστω, καὶ νέος τοῦ ἐνιαυτοῦ μὴν, Γαμηλιών· ἵνα καὶ συμφωνῶμεν Ῥωμαίοις, ὥσπερ καὶ τὰ περὶ τοὺς μῆνας, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ· ὅδε γὰρ Ἰαννουάριος ἦν. νῦν δ' Ἕλληνες ἀρχὴν ἐνιαυτοῦ τε, καὶ Ἰνδικτιῶνος ποιούμενοι ἀπὸ ἰσημερίας φθινοπωρινῆς, τὰ μὲν περὶ Ἰνδικτιῶνα (δηλοῖ δὲ διάταγμα ἡ λέξις) συμφέρουσι Ῥωμαίοις· τὰ δὲ περὶ τὸν ἐνιαυτόν, οὐ. καίτοι συμφέρεσθαι ἔδει καὶ ταῦτα, ἄλλως τε καὶ Χριστοῦ νόμοις χρωμένους. οὐ γὰρ οἶμαι Ῥωμαίους τούς γε νῦν ὄντας, διὰ τὴν ἡλίου τροπὴν μᾶλλον, ἢ τὸ τότε γεννηθῆναι Χριστόν, οὕτως ἄγειν. ἀλλὰ τὴν μὲν τροπὴν συμβεβηκέναι· αὐτοὺς δὲ τὴν γένεσιν πρεσβεύοντας τοῦ θεοῦ, ᾗ θέμις, ἀρχὴν ποιεῖσθαι τὴν εἰρημένην. ἐνιαυτοῦ μὲν ταύτην θετέον ἀρχήν.

Quomodo menſis dies ſunt numerandi.

XV. NUmerare vero cujuſque menſis dies Plethoni ſic placet, ut quadripertito menſem dividat, in principium, medium, præcipitium, & receſſum. Idque partim a Polluce videtur mutuari; partim per ſe quodammodo comminiſci. Ita enim (puto) facilius illi erat ſuas ferias diſponere, nova quædam ſacra conſtituenti. At nos nihil impediat, quominus ſupputemus, ut Athenienſes, menſe trifariam partito, partem unam *ἱστάμενον*, id eſt, inſtantem, ſive ineuntem vocantes: *ἐπὶ δέκα*, id eſt, ſupra decem alteram: ultimam *φθῖνον*, id eſt, præcipitem, vel deſinentem. Quandoquidem hæc quoque diviſio noſtra ſic neſcio quomodo fiet cum Romana conſonantior. Hi namque treis etiam in parteis menſem tribuentes, Calendas, Nonas, & Idus appellant. Sic itaque numerandum eſt, ut neomenia (quod novilunium ſignificat) menſis primus dies ſit: deinde ſecundus inſtantis, tertius inſtantis, & ita deinceps uſque ad decimum: poſt quem primus ſupra decem, ſecundus ſupra decem, & ſic per ordinem uſque ad vigeſimum, qui & eicas dicitur, quaſi vicenionem auſis appellare. Poſt quem undecimus præcipitis, vel decimus, vel nonus, vel octavus, pro menſis cujuſvis ſuperante dierum numero: & deinceps ordine præpoſtero ſubducendum, numeri quidem ſeriem retexendo uſque ad ſecundum præcipitis. Ita enim Athenienſes numerabant, non addentes, ſed auferentes, reſolventeſque uſque ad trigeſimum diem: & id quidem Solonis inſtituto, ratione Lunæ ita ſeoſim lumen ſuum minuentis. Et hoc certe modo Ariſtophanes Comicus ſupputat:

Menſis Plethonis diviſio.

Ariſtophanes Comicus in Nubibus.

Quintus, deinde quartus, hincque tertius:
Poſt quem ſecundus, omnium, & quem maxime
Metuo, ſequens eſt continuo vetus & novus.

Itaque poſt ſecundum præcipitis, nobis collocandus eſt vetus. Nam veteris & novi, id eſt, extremi & primi, ſeu intermenſtrui, nobis uſus exolevit: quod non ad Lunam tempora deducamus. Sed diem menſis ultimum appellare veterem quid nos vetat, cum primus quoque novus ſit? Jam vero præcipitis dies interdum plures habemus, nonnunquam pauciores diebus Atticis. Quandoquidem menſes alii tricenum dierum, alii tricenum ſingulorum, unus modo duodetricenum, modo undetricenum, nimirum quarto quoque anno uno die addito, quod prius eſt dictum. Quapropter menſes alii ab undecim dierum reliquo ſupra viginti numero Heodecaphthini vocentur, alii Decaphthini, quibus decem dies ſuperſunt: unus vero Octaphthinus, & Enaphthinus, cui nunc octo, nunc novem ſuperant ultra viginti. Hi

Πῶς ἀριθμητέον τὰς τοῦ μηνὸς ἡμέρας.

Ἀριθμεῖν δὲ τὰς μηνὸς ἑκάστου ἡμέρας, Πλήθωνι μὲν δοκεῖ εἰς τέτταρα διαιροῦντι τὸν μῆνα, τὸ μὲν ἱστάμενον, τὸ δὲ μέσον, τὸ δὲ φθῖνον, τὸ δὲ ἀπιόν· λαμβάνοντι ὡς ἔοικε τὸ μὲν παρὰ Πολυδεύκους, τὸ δέ τι καὶ αὐτῷ καινοτομοῦντι. ἐνεχώρει γὰρ οἶμαι ἐπιτίθεσθαι τὰ περὶ τὰς ἱερομηνίας ὅπῃ συνέβαινε, καινὰ ἄττα καθισταμένῳ ἱερά. ἡμῖν δὲ ἐξέσται μηδὲν ἐμποδὼν, ὡς Ἀθηναῖοι τριχῆ διαιροῦντες, τὸ μὲν ἱστάμενον λέγειν, τὸ δὲ ἐπὶ δέκα, τὸ δὲ φθῖνον. ἐπειδὴ καὶ συνῳδά πως ἔστι μᾶλλον Ῥωμαίοις ἴσως τὰ περὶ τὴν διαίρεσιν ἡμῖν. τριχῆ γὰρ καὶ οὗτοι διαιροῦντες, τὸ μὲν Καλένδας προσαγορεύουσι· τὸ δὲ Νώνας· τὸ δὲ Εἰδούς. ἀριθμητέον ἂν ὧδε. νουμηνίαν μὲν τὴν πρώτην, εἶτα δευτέραν ἱσταμένου, καὶ τρίτην, καὶ ἑξῆς ὡς τὸ πρόσω ἰόντι ἄχρι δεκάτης. μεθ' ἣν πρώτην ἐπὶ δέκα· εἶτα δευτέραν ἐπὶ δέκα, καὶ ἑξῆς ἄχρι εἰκοστῆς· ἣ εἰκὰς δὲ καλεῖται. μεθ' ἣν ἑνδεκάτην φθίνοντος, ἢ δεκάτην ἢ ἐνάτην, ἢ ὀγδόην, ὡς ἔτυχεν ἔχων ὁ μὴν, καὶ ἑξῆς ἀναλύοντι ἄχρι δευτέρας. οὕτω γὰρ Ἀθηναῖοι ἠρίθμουν, οὐ προστιθέντες, ἀλλ' ἀφαιροῦντες, καὶ ἀναλύοντες μέχρι τριακάδος, Σόλωνος ἡγησαμένου πρὸς τὰ τῆς σελήνης φῶτα οὕτω μειούμενα. καὶ Ἀριστοφάνης δὲ ὁ κωμικὸς οὕτως ἀριθμεῖ.

Πέμπτη, τετράς, τρίτη· μετὰ ταύτην δευτέρα.
Εἶθ' ἣν ἐγὼ μάλιστα πασῶν ἡμερῶν
Δέδοικα, εὐθὺς ἔσθ' ἔνη τε καὶ νέα.

μετὰ δὲ δευτέραν, ἀπιόντος ἔνην. χρεία δ' ἔνης καὶ νέας οὐκ ἔστιν ἡμῖν, διότι μὴ κατὰ σελήνην ἄγομεν. ἔνην δὲ τὴν τελευταίαν τοῦ μηνὸς ἡμέραν καλεῖν καὶ ἡμᾶς κωλύει οὐδέν, ὅτι καὶ νέα ἡ πρώτη. πλείους τε αἱ φθίνουσαι γίνονται ἡμέραι καὶ ἐλάττους ἔστιν ὅτε τῶν Ἀττικῶν, διότι οἱ μὲν τριακονθημέρους τῶν μηνῶν ἡμῖν εἶναι, τοὺς δὲ μιᾷ ὑπερβάλλειν τῆς ἑτέρας ἡμέρας, ἔστι δὲ καὶ δυοῖν μὲν ἐλάττω τῶν τριακονθημέρων ἑξῆς τριῶν ὄντων, μιᾷ δὲ τῷ τετάρτῳ, ὡς εἴρηται πρότερον, οἱ μὲν ἂν ἑνδεκάφθινοι, οἱ δὲ δεκάφθινοι, οἱ δὲ καὶ ὀκτάφθινοι, καὶ ἐννεάφθινοι· ἐπεὶ μὲν γὰρ ὧδε, Ποσειδεών,

Digitized by Google

ποσιδεὼν, Γαμηλιὼν, Μουνυχιὼν, Σκιροφοριὼν, Μεταγειτνιὼν, Βοηδρομιὼν, Πυανεψιὼν, ἕνδεκα ἕξουσι φθίνοντος ἡμέρας· δέκα δὲ οἱ λοιποὶ, πλὴν Ἐλαφηβολιῶνος· ὅντινα γὰρ ὀκτὼ μὲν ἕξει τριῶν ἐτῶν, ἐννέα δὲ τῷ τετάρτῳ. καὶ μὴν εἴ τις τὸ φθίνειν, καὶ ἵστασθαι ἴδια ἴσως λέγοι σελήνης, ἐνθυμηθήτω, διότι καὶ ἐπ' ἄλλων πολλῶν χρῆσις ἀπ' ἄλλων μεταληφθεῖσα κεκράτηκεν ἀκυρολογος· οἷον καὶ τὸ χαλκεύειν, καὶ χορηγεῖν, καὶ δημιουργεῖν. ὠνομάζοντο δέ ποτε καὶ βυβλία μόνον τὰ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ἐν Αἰγύπτῳ φυομένης παπύρου γινόμενα· νῦν δὲ καὶ τὰ ἐκ λίνου ῥάκων κατεργασθέντα τιλμάτια διφθέρια, ἐν αἷς γράφομεν, τοὔνομα ἔχει τοῦτο. καὶ σχοινίον πρότερον τὸ ἐκ σχοίνου τῆς ἑλείου φυτοῦ· νῦν δὲ καὶ τὸ ἐκ λίνου καὶ ἐρίων πρὸς τὴν αὐτὴν χρείαν πλεκόμενον, σχοινίον προσαγορεύεται. καὶ αὐθέντης δὲ ὁ αὐτόχειρ μόνον ἐλέγετο πάλαι· νῦν δὲ καὶ ὁστισοῦν αἴτιος, καὶ δημιουργὸς, ἀντ' οὖν ἀπουργὸς, καὶ ἐπιστάτης πράγματος ὁτουοῦν, αὐθέντης καλεῖται· ὑπὲρ τὰ χίλια δὲ ἔτη κεκρατηκότος τοῦ τοιοῦδε σημαινομένου. ἐπειδὴ Ῥωμαίοις θαμὰ δὲ ὁμιλοῦντες Ἕλληνες, συνίδεσαν τὴν σφετέραν αὐτῶν φωνὴν ἔτι δεομένην τοῦ γε ἀνάλογον ὂν τῷ αὔκτωρ ὀνόματι τῶν Ῥωμαίων ἀκριβέστερον προσοικειουμένην ταῖς χρείαις. ἔτι γὰρ βιαζόμενοι, ὡς εἰκὸς, πράγματι συχνῷ ἤδη ὄντι εἰς χρείαν ὄνομα ἰδιαίτερον θέσθαι, τὸ αὐθέντης δὴ ὡς τοῦτο ἀλλοτριωσάμενοι μετενηνόχασι. Βασίλειος οὖν τῶν ἡμετέρων ἱεροφαντῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ αὐτοκράτορος γενόμενος ἀνὴρ, καὶ τὴν φωνὴν οὐχ ἧττον ἢ τὴν διάνοιαν κεκοσμημένος, τὰ τοῦ θείου πνεύματος χαρίσματα οὐ λειτουργικῶς, ἀλλ' αὐθεντικῶς γίνεσθαι λέγει. καὶ Συνέσιος φιλόσοφος τῶν λογιωτάτων μικρὸν ὕστερον ἐπὶ Θεοδοσίου, πυνθανόμενος πατριάρχου Θεοφίλου, εἰ χρὴ νομίζειν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρόν τινα, χειροτονηθέντα ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ μετὰ ταῦτα νομισθέντος ἁγίου, καὶ ἐπονομασθέντος Χρυσοστόμου, τότε δὲ διά τινα συμβᾶσαν διαφορὰν καὶ στάσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀφωρισμένου γνώμῃ συνοδικῇ, ἀλλ' ἐπιφέρει· πρὸς ὃ δεῖ τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἀποφαίνεσθαι ἁπλῶς καὶ σαφῶς. οἱ μὲν ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι, ὡς Πλούταρχος ἱστορεῖ, τὴν εἰς τρία διαίρεσιν τοῦ μηνὸς πρὸς τὰς μεγίστας τῶν διαφορὰς ὧν σελήνης τυγχάνουσι πρότερον πεποιηκότες· Καλένδας μὲν τὴν νουμηνίαν καλέσαντες, ὅτι περὶ τὴν σύνοδον ἐστὶ τότ' ἡ σελήνη, ὥσπερ λέληθεν, ἐπιλελοιπότος δὲ παντελῶς τοῦ φωτός· τὸ γὰρ κλὰμ Ῥωμαίοις τὸ λάθρα διασημαίνει, ὅθεν τὰς Καλένδας ὀνομάσθαι φασί. Νώνας δὲ, ὅταν καταφανὴς πρῶτον ἐπὶ δυσμῶν γίνηται νέα. Εἰδοὺς δὲ, ὅταν πανσέληνος ἐστι, εὐειδεστέρα τὴν ὄψιν οὖσα. ἀλλ' ὅμως ὕστερον, καίτοι καθ' ἥλιον ἄγοντες τοὺς μῆνας, ὁμοίως ἁρμόζοντες τὸν χρόνον, Καλένδας, καὶ Νώνας, καὶ Εἰδοὺς ἔτι καλοῦσιν, ὀνόμασι καταχρώμενοι οἷς πρότερον ἄγοντες κατὰ σελήνην ἐχρῶντο κυρίως. οὐδὲν δὴ ἄτοπον οὐδ' ἡμῖν, εἰ ἱστάμενον λέγοιμεν, καὶ φθίνοντα, μὴ κατὰ σελήνην ἔτι, ἀλλὰ κατὰ ἥλιον ἄγοντες. ἀνάλογον τοίνυν ἡμῖν ἕξει νουμηνία μὲν ταῖς Καλένδαις· τὸ δὲ ἱστάμενον τῷ πρὸ Νωνῶν· τὸ δὲ ἐπὶ δέκα τῷ πρὸ Εἰδῶν· τὸ δὲ φθίνον τῷ πρὸ Καλενδῶν. ὡς δ' ἡμῖν οὐκέτι χρήσιμος ἔνη καὶ νέα, οὕτως οὐδὲ Ῥωμαίοις τὸ Ἰντερλούνιον. τὴν γὰρ ἡμέραν ἧς τὸ μὲν τῷ λήγοντι μηνὶ, τὸ δὲ τῷ ἀρχομένῳ προσήκει κατὰ σελήνην, Ῥωμαῖοι οὕτω καλοῦσι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λαμβανόμενα εὖ ἂν ἔχοι. οὐκ ἂν ἀφαιροῖτο δ' ὁ λόγος οὐδὲ ἰδιώτας τὴν τῶν ἡμερῶν τῆς σελήνης γνῶσιν, ὁπόσαι ἑκάστοτε. πολὺ γάρ τι συμβάλλεται εἰς τόδ' ἡ τῶν ἡμερῶν τοῦ καθ' ἥλιον μηνὸς εἴδησις· καὶ ῥᾴδιον προστιθέντι ταῖς ἐπακταῖς εὑρίσκειν τὸν ἀριθμόν. τὸ δ' ἀκριβὲς οὐκ ἀπαιτητέον ἐν τούτοις. ἐπακταὶ ἐφ' ᾧ α. ἀριθμὸς ἡμερῶν ἐπαγομένων ἡλιακοῦ μηνὸς, ἐφ' ᾧ β. ἀριθμὸς μηνῶν ἐπαγομένων ἐνιαυτοῦ, ἀπὸ Μουνυχιῶνος ἀρχομένου, ἐφ' ᾧ γ. γενόμενος ἀριθμὸς ἐκ τῶν α, β, γ ὁμοῦ ληφθέντων, ἐφ' ᾧ δ. ὑπερέχων τῶν τριάκοντα ἐφ' ᾧ ε. ὑπεροχὴ ἐφ' ᾧ ζ. σελήνης ἡμερῶν ἀριθμὸς ἐπαγομένων, ἐφ' ᾧ η. τὸ δὲ δ, ἔσται ἴσον τῷ η. ἐὰν μὴ τὸ ε ὑπάρχῃ τῷ δ. ἐὰν δ' ὑπάρχῃ, τὸ ζ ἔσται ἴσον τῷ δ. τὸ δὲ α, ληπτέον ὅτι ἐστίν. ἱκανὸν γὰρ ὡς πρὸς τοὺς πολλοὺς τὸ ὅτι. εἰσὶ δ' ἄρα εἴκοσι καὶ ὀκτὼ, τοῦ νῦν παρόντος ἐαρινοῦ ἔτους. ἐπαυξέσθω δὲ καθ' ἕκαστον ἔτος ἐαρινὸν, προσθέσει τῶν ἕνδεκα. καὶ ἐπειδὰν τῶν τριάκοντα ὑπερέχῃ, λαμβανέσθω ἡ ὑπεροχὴ α. καὶ οὕτω δὲ ἐπαυξοντι ἀεὶ καὶ λαμβάνοντι, ληπτέον τὸ α. πρόσθεσις ἐφ' ᾧ θ. ἑτέρα ὑπεροχὴ ἐφ' ᾧ ι. προσληφθέντος δὲ τοῦ θ τῷ α, ἔσται τὸ α, ὡς ἐννέα τοῦ ἐπιόντος ἐαρινοῦ

enim ſeptem, Poſideon, Gamelion, Munychion, Scirophorion, Metagitnion, Boedromion, Pyanepſion, undecim dies præcipitis habebunt: at reliqui decem tantum, præter Elaphebolionem, qui continuo triennio octo habebit, novem autem anno quarto. At ſi quis φθίνειν, id eſt, præcipitare, ſeu deſinere, & ἵστασθαι, id eſt, inſtare ſive inire, propria Lunæ eſſe dicat, mente animoque complectatur, quod in aliis etiam compluribus aliunde tralatus improprii ſermonis uſus evicit, ut in his quoque verbis χαλκεύειν, & χορηγεῖν, & δημιουργεῖν, id eſt, cudere, ſuppeditare, procreare. Quondam etiam βυβλία ſolum dicebantur, quæ fierent ex junco papyro, quæ in Ægypto producitur. Nunc vero ea lini panniculis, & linteolorum ramentis verſis in opificium, conſtipatæ chartæ quædam, & conglutinatæ (in quibus ſcribimus) id nominis ſortitæ ſunt. Et σχοινίον olim funis erat, ex ſchœno junco (quæ ea paluſtribus planta eſt) confectus, ſed nunc ex lino & lanis in eundem uſum convolutus contortuſque funis, ſchœnion appellatur. Et præterea αὐθέντης ab antiquis *cædis patrator* tantum vocabatur: nunc vero quiſquis auctor eſt, artifex, opifex, curator rei cujusvis, authentes nuncupatur. Et nimirum vicit invaluitque ſupra mille annos hujuſmodi ſignificatio, poſteaquam Græci cum Romanis verſantes perceperunt ſuam linguam adhuc indigere nomine huic nomini Latino *auctor* reſpondente, quod majorem haberet uſus proprietatem. Ita enim coacti, ut veriſimile eſt, rei crebro in uſum venientis magis proprium nomen imponere, hoc certe nomen authentes in illud tranſmutarunt, imitantes alienam legem. Baſilius itaque unus e noſtris Pontificibus, tempore Imperatoris Juliani, vir non minus eloquio, quam acri cogitatione præditus, dona Spiritus Sancti dicit non fieri per miniſteriam, ſed *authentice*: id eſt, non a miniſtro dari, ſed ab auctore. Et Syneſius philoſophus eruditiſſimus qui fuit paullo poſt Theodoſio imperante, interrogans Patriarcham Theophilum, an oporteat Alexandrum quemdam exiſtimare Epiſcopum, in Epiſcoporum ordinem adoptatum ab Joanne, qui poſtea inter divos relatus, & Chryſoſtomus cognominatus eſt: ſed tunc propter quamdam contentionem, & ſeditionem ab Eccleſiis de Concilii ſententia excluſus erat: ſic infert, *Ad quod opus eſt authentiam*, id eſt, *auctoritatem ſucceſſionis Apoſtolicæ ſimpliciter, & aperte ſententiam ferre.* Enimvero etiam Romani, ut ſcribit Plutarchus, illam menſis diviſionem tripartitam ad treis maximas Lunæ differentias fecerunt, Calendas novilunium appellantes, quod tum Luna in coitu exiſtens, quaſi occulta ſit penitus defecta lumine. *clam* enim Romanis latenter ſignificat, unde Calendas dicit appellatas. Nonas autem, quando primum ad occaſum conſpicua nova ſit. Idus, quando jam pleno orbe facies formoſior conſpicitur. Sed tamen poſtea etiam, quamvis menſes ad Solem deducant, tempus ſimiliter dividentes, Calendas, Nonas, Idus, etiamnum vocant, nominibus abutentes: quibus antea ad Lunæ curſum proprie utebantur. Non igitur abſurdum fuerit, ſi nos quoque Inſtantem & Præcipitem dixerimus: non ad Lunæ amplius, ſed ad Solis curriculum tempora digerentes. Proportione itaque apud nos reſpondebit neomenia Calendis Romanis: Inſtans vero, & ſupra decem, & Præceps, ſeu Deſinens, illis dicendi modis Latinis, ante Nonas, ante Idus, ante Calendas. Ut vero nobis non amplius uſus extremi, & primi, ſic ne Romanis quidem interlunii: diem enim (cujus pars deſinenti menſi, pars incipienti competit ſecundum Lunam) Romani ita vocant. Hæc igitur ſic accepta bene quidem habeant. Neque vero hic ſermo privat rudes, & idiotas dierum Lunæ cognitione, quotnam ſcilicet quotidie ſiat. Multum enim ad id conducit dierum ſolaris menſis peritia: faciliuſque eſt, eos dies Epactis adjicienti hujuſmodi lunarem numerum invenire. Atque hic non requirenda ſubtilis exactaque diligentia. Epactæ ſint A. Numerus dierum ſolaris menſis ſeriatim continuatorum ſit B. Numerus menſium anni conſequentium a Martio quidem incipientis C. Conflatus ex A, B, C numerus, ſit D. Numerus excedens triginta ſit E. Exceſſus ille vocetur F. Numerus dierum Lunæ conſequentium ſit G. Ceterum D erit qualis G, niſi E ſit D. Quod ſi ſit, F erit qualis D. A vero, id eſt, Epactarum ſumma, quæcumque ſit, ſumenda eſt. Sufficit enim vulgo illa quæcumque ſit. Sunt itaque viginti octo Epactæ præſentis anni a vere incipientis. Verum augeantur per ſingulos annos ſimiliter a vere inchoantes, additione undecim. Et quando hic numerus triginta exceſſerit, ſumatur ille exceſſus A. Et ſic ſemper augenti & accipienti ſumendum eſt A. Fiat additio H. Alter exceſſus ſit I. additione H. ſimul ſumpta cum A, id eſt, cum vigintiocto Epactis præſentis anni A, excreſcens ſumma erit dierum novem ſequentis anni a vere inchoati: & ſurſus facta additione, erunt viginti

Calendæ unde dictæ.

Clam. Nonæ. Idus.

Reductio dierum Atticorum ad dies Romanos.

Epactæ.

Epactæ

Epactæ ſequentis anni. deinde una Epacta anni qui ſuccedet. I enim exceſſus ſecundus una dumtaxat Epacta eſt. Et ita aſſidue fiat. peritius vero ſic.

Inventio Epactarum.

XVI. Dividantur anni a natali Chriſtiano per novemdecim, his uno altero anno etiam addito. Sumantur vero dies, qui ex ea diviſione (quæ fit per novemdecim) ſupererunt: & multiplicentur per undecim, deinde dividantur per triginta. Qui certe ſupra trigeſimus illas dies remanebunt, ſunt AEpactæ. Verbi gratia, nunc a natali Chriſtiano ſunt mille quadringenti ſeptuaginta anni. Adjiciatur his unus. His ergo per novemdecim diſtributis, certum eſt octo ſuperare. Sumptis vero his octo, & per undecim multiplicatis, qui conficitur inde numerus, continet octoginta octo. Hoc rurſum diviſo per triginta: excurrens ſumma capit duodetrigiota. id autem eſt A Epacta præſentis anni. ſimilique ratione in poſterum erit Epactarum inventio. Sic igitur iterum ſumptis Epactis, A ſcilicet, adjiciatur & B, & C, tum D: ſumma ex iis conflata dicenda eſt G, niſi exceſſerit triginta. Nam ſi exceſſerit, hic exceſſus erit dicendus. Neque vero horum quicquam feſtis diebus impedimento eſt. Anno enim toto in duas & quinquaginta ſeptimanas diſtributo, ex quattuor ſeptimanis ſinguli menſes a nobis conſtituerentur, & præter id numeri quattuor dies habebunt ſanctiſſimos, ſingulos per ſeptimanam: niſi ſi forte antevertenter aliqui a Dominico die incipiant, vel tardius incedentes intra mediam ſeptimanam. At menſis Plethonis ſex feſtos dies continens, aufert plus juſto neceſſariurum civitati operum. Ignavos enim atque inertes eſſe neceſſe eſt eos, qui feſta agitant. Et ſimul tres dies feſtos eſſe deinceps ex Plethonis inſtitutione uſuvenit: menſis quidem ultimum (quem veterem vocat) Plutoni: veterem & novum, id eſt, intermenſtruum ſui cujuſque recognitioni: noviluniam autem Jovi. Verum id ita evenire faſtidioſum ſit. Itaque per intermiſſionem agere (Eorum enim quæ intervallo fiunt, ſi jucunda quidem ſunt, jucundior eſt ſenſus: ſin autem moleſta, tolerabilior) & quam pauciſſimas ferias celebrare melius ſit. Unum enim hoc civile inſtitutum pernicioſum, multas ſcilicet agere: ac ſignum eſt non pietatis, ſed voluptatis. Ceterum qui dies forens celebres feriatique, Plethoni quidem non erat indecens recenſere, ut qui alios dies feſtos, quam qui a nobis recepti ſint, conſtituat. Nobis vero id minime opus eſt: cum de his impræſentia ſermo ſuſceptus non ſit. Nam certum eſt, Chriſto reſurgenti ritualer, & legitimos quattuor dies menſem quemlibet habiturum. Commodius enim, quam poſſumus minimo res divinas contrahere. At diem feſtum nobis ipſis ſpectandis ſingulis menſibus præſcribendum, & rerum a nobis patratarum inſpectionem ſemel in menſe faciendam, ut cenſet Plethon, nos quidem negamus. Verum plum ſanctumque ſit id quotidie, nedum feriis, actitare, nocte ſcilicet a ſomno ſufficienti, & cibi concoctione prima, nobiſcum reputantet, quidnam piacali pridie admiſſum ſit, quod explatum iri oporteat poſtridie: tum hoc ſtatim ab aurora correcto, purifica piaculariaque oracula auſcultare, factoſque ſanctiſſimorum ſacrorum ſpectatores, & bonis interdam avibus illo ſacrificio, ſanctificaque hoſtia delibata, a tali principio ad operas noſtras abire. Sed de his alias.

Epactæ quæ eſſent Gaza hæc ſcribente.

Feſti dies Plethonis.

Feſti dies Chriſto reſurgenti.

Quomodo ſeptimanæ dies ſunt numerandi.

XVII. Licet vero ſeptimanæ dies numerare, vel ut Græci hujus ætatis, primum diem Dominicam vocantes: ſecundum vero, id quod revera eſt, ſecundum: deinde tertium, quartum, quintum, ſextum, ſeptimum: vel ut hodie Romani ſecundum ſtellas erraticas, poſt Dominicum Lunæ diem ſtatuentes, deinde Martia, ad hæc Mercurii, præterea Jovis, poſtea Veneris, demum Saturni. Paraſceven enim diem ſextum appellare, & ſeptimum ſabbatum, id apud nos (ut videtur) nullam rationem habet. ſed apud Judæos fortaſſe. nimirum ante ſabbatum illos apparatum facere oportet: ut qui ſuperſtitioſa quadam religione obſtricti, nihil negotii obeant poſtridie. Verum id noſtra nihil intereſt. Neque enim ſeptimo die ab omni opere feriamur inertes, qui dies a Judæis ſabbatum a quiete nuncupatur: ſed ipſo die primo, qui nobis eſt dominicus, ſacerque Deo reſurgenti. Neque tamen ſic ociamur, ut vel elixare, vel menſam ſternere religio ſit: operæque ſit pretium omnia pridie præparata habere. Ergo nec utile, nec alioqui honeſtum, hæc Judæorum nomina in noſtræ ſeptimanæ calculum aſſumere. Nec enim ſic ſe habet ſabbatum, ut

Dominicus dies.

ἔτους. καὶ πάλιν προσληφθέντος, ἔσται αἱ εἴκοσι τοῦ ἐφεξῆς ἔτους. ὥστε ὡς μία τὸ μετὰ ταῦτα. τὸ γὰρ ι' δίς, ὡς μία. καὶ οὕτως ἀεί. ἐπιστημονικώτερον δὲ ὧδε.

Εὕρεσις τῶν ἐπακτῶν.

Διῃρήσθω παρὰ ἐννεακαιδέκα τὰ ἀπὸ γενέσεως τοῦ Θεοῦ ἀναγόμενα ἔτη, προστεθειμένου τούτοις καὶ ἑνὸς ἔτι ἑτέρου ἔτους. εἰλήφθωσαν δὲ αἱ ὑπὲρ τὰς ἐννεακαιδεκάδας περιττεύουσαι ἡμέραι, καὶ πολλαπλασιασθήτωσαν ἐπὶ τὸν ἕνδεκα· εἶτα διῃρήσθωσαν παρὰ τριάκοντα. αἱ γὰρ ὑπὲρ τὰς τριακοντάδας πλεονάζουσαι τὸ α', αἱ ἐπακταί εἰσιν. οἷον, χίλια μὲν καὶ τετρακόσια καὶ ἑβδομήκοντα νῦν τὰ ἀπὸ Θεογονίας ἔτη· προσκείσθω δὲ τούτοις καὶ ἕν. διῃρημένων δὴ τούτων παρὰ ἐννεακαίδεκα, δῆλον ὅτι ὀκτὼ αἱ πλεονάζουσαι. ληφθεισῶν δὲ τῶν ὀκτὼ ἐπὶ τὸν ἕνδεκα, ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτὼ γίνεται τὸ ἐκ τούτων. διῃρημένης δ' αὖ τούτου εἰς τριακοντάδας, τὸ πλεονάζον ἔσται εἴκοσι καὶ ὀκτώ. τοῦτο δ' ἂν εἴη α', τοῦ νῦν παρόντος ἐνιαυτοῦ. ἀνάλογον δὲ καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ ἡ εὕρεσις ἔσται τῶν α'. πάλιν δὲ καὶ οὕτω λαβόντα τὸ α', προσθετέον αὐτῷ τὸ β' καί, γ'. τό τε σύνολον τὸ δ' ῥητέον εἶναι τὸ η', ἐὰν μὴ ὑπερέχῃ τῶν τριάκοντα. ἐὰν δ' ὑπερέχῃ, τὴν ὑπεροχὴν εἶναι λεκτέον. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ταῖς ἱερομηνίαις ἐμποδὼν καθίσταται τούτων οὐθέν. τοῦ γὰρ ὅλου ἐνιαυτοῦ διῃρημένου εἰς πεντήκοντα καὶ δύο ἑπτάδας, ἐκ τεττάρων δὲ καὶ ἡμῖν τῶν μηνῶν ἕκαστος ἔσται ἑπτάδων· ἔξω τῶν ὑπερβαλλομένων γε ἡμερῶν· καὶ τέτταρας ἕξει τὰς ἁγιωτάτας τῶν ἱερομηνιῶν δι' ἑβδομάδος μίαν· πλὴν εἰ ἄρα ἀπὸ κυριακῆς ἄρχοιτο προτερῶν, ἢ μεταξὺ τῆς ἑπτάδος τι ὑστερῶν. ἓξ δὲ ὁ τοῦ Πλήθωνος ἔχων, πλεῖόν τι τοῦ δέοντος ἀφαιρεῖται τῶν ἀναγκαίων ἔργων τῇ πόλει. ἀργοὺς γὰρ ἀνάγκη τοὺς ἄγοντας ἱερομηνίας. καὶ ἅμα τρεῖς ἐφεξῆς ἱερομηνίας συμβαίνει ποιεῖσθαι· ἕνην μὲν Πλούτωνι· ἕνην δὲ καὶ νέαν ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐπισκέψει· νουμηνίαν δὲ τῷ Διΐ. τοῦτο δὲ προσκορὲς ἂν εἴη οὕτω συμβαῖνον. βέλτιον ἂν διαλείποντας ἄγειν (τῶν γὰρ ἐκ διαλειμμάτων, ἡδίων μὲν ὄντων, ἡδίων ἡ αἴσθησις· λυπηρῶν δέ, φορητοτέρα.) ὀλίγας τε ὡς ἔνι μάλιστα ἄγειν ἑορτάς· τὸ γὰρ τῶν φαύλων πολιτευμάτων ἐστὶ καὶ τὸ πολλὰς ἄγειν· καὶ σημεῖον οὐ θεοσεβείας, ἀλλὰ τρυφῆς ἐστι. τίνας δ' ἂν ὅσας ἱερομηνίας, Πλήθωνι μὲν ἥρμοττε φάναι, ὡς δὴ τινὰς ἑτέρας τῶν ὑμῖν νομιζομένων νομοθετοῦντι· ἡμῖν δὲ οὐκ ἔστι δεῖ, ἄλλως τε καὶ μὴ περὶ τούτου νῦν ὄντος τοῦ λόγου. δῆλον γάρ, ὅτι τὰς νομιζομένας τέτταρας ἕξει τῶν μηνῶν ἕκαστος διὰ τῷ αὐτῷ ἀναστάντι. ἄμεινον γὰρ ὡς ἐλάττω ὡς ἂν μάλιστα ἢ συστορεῖν τὰ περὶ τὸ θεῖον. τῷ δ' ἡμῶν αὐτῶν ἐπισκέψει ἱερομηνίαν ὁρίζειν ἀνὰ ἕκαστον μῆνα, καὶ ἅπαξ τοῦ μηνὸς ἐπίσκεψιν ποιεῖσθαι τῶν πεπραγμένων ἡμῖν, ὡς ἀξιοῖ Πλήθων, οὐχ ἡμεῖς γε φαμέν. ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἑκάστην τοῦτο ποιεῖσθαι ἀνὰ ἱερομηνίας, νύκτωρ ἀπὸ ὕπνου ἱκανοῦ, καὶ τροφῆς πέψει τῇ πρώτῃ ἀναλογιζομένους τί δὴ ποτε πεπλημμεληκότες τῇ προτεραίᾳ ἐσμέν. καί τι πεπλημμελημένον, ἕωθεν εὐθύς, ὅ ἐστιν, ἐπανορθουμένους, λογίων ἀκροᾶσθαι καθαρτικῶν, καὶ ἐπόπτας τῶν ἁγιωτάτων ἱερῶν γενομένους. ἐνίοτε δὲ μοίρᾳ ἀγαθῇ καὶ τοῦ θύματος γευσαμένους, ἐπ' ἔργον τραπέσθαι ἀπὸ τοιαύτης ἀρχῆς. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἐν ἄλλοις. ις'.

Πῶς ἀριθμητέον τὰς τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας.

ὙΠάρχει δὲ καὶ τὰς τῆς ἑπτάδος ἡμέρας ἀριθμεῖν ὥσπερ οἱ νῦν Ἕλληνες, τὴν μὲν πρώτην, κυριακὴν καλοῦντες· τὴν δὲ δευτέραν, τοῦτ' αὐτὸ δευτέραν· εἶτα τρίτην, τετάρτην, πέμπτην, ἕκτην, ἑβδόμην. ἢ ὡς οἱ νῦν Ῥωμαῖοι κατὰ τοὺς πλάνητας τῶν ἀστέρων, μετὰ τὴν κυριακήν, σελήνης ἡμέραν, εἶτα Ἄρεος, εἶτα Ἑρμοῦ, εἶτα Διός, εἶτα Ἀφροδίτης, εἶτα Κρόνου. τὸ δὲ παρασκευὴν μὲν τὴν ἕκτην, σάββατον δὲ ὀνομάζειν τὴν ἑβδόμην, οὐκ ἔχει, ὡς ἔοικε, λόγον ἡμῖν, ἀλλὰ Ἰουδαίοις ἴσως. παρασκευάζεσθαι γὰρ ἐκείνοις πρὸ τοῦ σαββάτου δεῖ, ὡς δὴ μηδενὸς ἔργου ἁπτομένοις ὑπὸ δεισιδαιμονίας τῇ ὑστεραίᾳ. ἡμῖν δὲ οὐδὲν δεῖ. οὔτε γὰρ τῇ ἑβδόμῃ ἀργοῦμεν ἡμεῖς, τῇ καλουμένῃ σάββατον Ἰουδαίοις, ἀλλὰ τῇ πρώτῃ, κυριακῇ ἡμῖν οὔσῃ καὶ ἱερομηνίᾳ Χριστῷ ἀναστάντι· οὔθ' οὕτως ἀργοῦμεν ἄγοντες ἑορτήν, ὡς μηδὲ ἑψῆσαί τι, καὶ τράπεζαν παραθεῖναι θεμιτὸν εἶναι, ἀλλὰ δεῖν παρασκευάσασθαι πάντα τῇ προτεραίᾳ. οὐκοῦν ἔστι τι χρήσιμον, οὔτ' ἄλλως εὔσχημον ἡμῖν τὰ Ἰουδαίων ταῦτα ὀνόματα εἰς καταρίθμησίν γε ἑβδομάδος τῆς ἡμετέρας λαμβάνειν. οὐδὲ δὴ καὶ τὸ σάββατον ἂν ὁμοίως ἔχοι τῷ Ὡσαννά, καὶ ιζ'.

τῷ

τῷ Σαβαώθ. ὅπερ ἔκφυλα μὲν ἐξ αὐτά. ἐπιφωνεῖται δ' ὅμως ἐν ταῖς ἱεροποιΐαις ἐκείνων παρὰ τῶν ζακόρων ἐπάναγκες. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀπορρήτων δή τινων καθωσιωμένα, καὶ μεγίστων τῶν ἱερῶν ὄντα κατά τι ἀπόρρητον, μὴ ὅτι θεμιτὸν ἢ παραλλάττειν· τὸ δὲ περιεργάζεσθαι καὶ μηδεμίαν ἔχον ἀνάγκην, Ἰουδαΐζειν. ἡμεῖς μὲν τοίνυν περὶ μηνῶν τε, καὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτῶν, οὕτως χρῆσθαι μάλιστα ἀξιοῦμεν.

Πῶς δεῖ ἄγειν τοὺς χρόνους κατ' Ἀθηναίους.

Εἰ δέ τῳ ἐθέλοι ἄγειν ὡς Ἀθηναῖοι, τῇ μὲν τάξει χρήσεται δὴ τῇ ἐπιδειχθείσῃ, εἴ τι ὁ λόγος ἔδει ἐξηνυσμένῳ· ἀρχὴν δὲ τάξας τοῦ ἔτους τὰς θερινὰς τροπάς, ὁρεῖ τῶν μηνῶν τοὺς μὲν τριακονθημέρους, ἢ πλήρεις, τοὺς δὲ μιᾷ τῶν ἑτέρων λειπομένους ἡμέρᾳ ἐναλλὰξ παρ' ἕνα, ὡς ἡμίσεός τι ἐνδέοντος μάλιστα, πρὸς τὸ τριακονθήμερον εἶναι τὸν τῆς σελήνης μηνιαῖον χρόνον. ἀριθμήσονται δὲ τὰς ἡμέρας ἄχρι τῆς εἰκοστῆς, ὃν εἴρηται τρόπον. μετὰ δὲ ταύτην, δεκάτην φθίνοντος, εἰ πλήρης ὁ μήν. εἶτα ἐνάτην, καὶ ἑξῆς ἀναστρέφων ἄχρι δευτέρας. μεθ' ἣν, ἕνην καὶ νέαν. εἰ κοῖλος ὁ μήν, ἐνάτην φθίνοντος, καὶ ἑξῆς τὸ ἀνάλογον· ὡς καὶ Πολυδεύκης ἀριθμεῖ. οὐχ ἱκανῶς δέ, διότι κοίλου μόνου καταλέγει ἡμέρας. Πλήθων δὲ ἕνην μὲν τὴν εἰκοστὴν ἐνάτην, ἕνην δὲ καὶ νέαν τὴν τριακοστὴν λέγων, οὐδὲν αὐτόθεν ἡμῖν φησι, πρός γε τοῦτο τὸ πρᾶγμα. ἣν γὰρ δευτέραν φθίνοντος ἡμεῖς ἀριθμοῦμεν, ἕνην καλεῖ, ἐπ' ἔσται αὐτῷ ἱερομηνία οἷα τῷ Πλούτωνι, αὐτόθεν δὲ κἀκ τῆς προσηγορίας τὸ σεμνὸν ἔχει καὶ τραγικόν. δεῖ γὰρ καὶ τινος τοιούτου τοῖς περὶ τὰ ὅσια πραγματευομένοις. Πειρατέον δὲ κατὰ σελήνην ἀριθμεῖν τὰς ἡμέρας. ἐπεὶ καὶ τὸ τῶν μηνῶν τοὺς μὲν πλήρεις, τοὺς δὲ κοίλους λαμβάνειν, τοῦτο βούλεται, οὐχ ἱκανὸν δέ. ἀλλὰ δεῖ τι καὶ ἄλλ' ἄττα πραγματεύεσθαι συχνά, εἰ μέλλοι σώζεσθαι τὸ ὁμόλογον· χαλεπὸν δὲ διὰ τὴν πολλὴν τῆς σελήνης ἀταξίαν. δι' ὅπερ οὐδ' Ἀθηναῖοι φαίνονται κατορθοῦντες· ὡς ἔστι τεκμήρασθαι καὶ ἐξ ὧν δὴ ὁ Κωμικὸς ποιεῖ τὴν σελήνην θυμουμένην, ὅτι οὐδὲν κατὰ σελήνην ἄγοιεν τὰς ἡμέρας Ἀθηναῖοι ὀρθῶς, ἀλλ' ἄνω τε καὶ κάτω κυδοιδοπῶσιν. οὕτω γὰρ κέχρηται τῇ λέξει. πειρατέον μέντοι κατὰ τὸ δυνατὸν διορθοῦσθαι, χρωμένους τοῖς ἐμπειροτάτοις ἀεὶ τῶν ἀστρολογικῶν θεωρημάτων συμβούλοις.

Περὶ ἐμβολίμου μηνός.

ιθ΄. Καὶ μὲν δὴ καὶ μηνὸς ἐμβολίμου δεήσει τοῖς Ἀττικοῖς ἔτεσι, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἵν' οἱ μῆνες συμβαίνοντες ἐξικνῶνται ταῖς ὥραις. ἐπεμβλητέον δ' ἄρα ἐπὶ Σκιροφοριῶνι μηνὶ τριάκοντα ἡμέρας. μάρτυρες δὲ τούτων Μακρόβιός τε Ῥωμαῖος συγγραφεύς, καὶ Ἡρόδοτος· ὁ μὲν λέγων ἐν τοῖς Κρονίοις τῶν συγγραμμάτων, μεθερμηνευόμενος Γλαύκιππον ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἀθήνῃσιν ἱερῶν, καὶ ὅσιον ὑπομνήμασι, φάναι Ἀθηναίους τὰς περιττὰς ἡμέρας τῷ τελευταίῳ ἐπεμβάλλειν μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. τελευταῖος δὲ Σκιροφοριὼν ἦν. ὁ δὲ αὖ ἐπὶ τούτων δηλῶν τριακονθημέρων τὸν ἐμβόλιμον εἶναι· εἰ δὲ δὴ ἐθελήσεις τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὲ αἱ ὧραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριάκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλιαι καὶ πεντήκοντα.

Δι' ὅσου δὲ χρόνου ἐπεμβλητέον εἴ τις Ἡροδότῳ πείθεσθαι ἀξιοῖ, αὐτόθεν ἐκ τῶν νῦν δὴ παρατεθέντων ἔχει λαβεῖν τὸ ζητούμενον. ἐναλλὰξ γάρ τι παρ' ἕνα γίνεσθαι τὸν ἐμβολισμὸν δηλοῖ τῷ τ' ἕτερον τῶν ἐτῶν λέγειν, καὶ τριακονταπέντε μῆνας ἐμβολίμους τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμεῖν. ὃ τοῦτο μὲν ἴσως δεῖται σκέψεως, πῶς ἂν θατέρῳ ἀεὶ τῶν ἐτῶν ἐπεμβαλλομένων τριάκοντα ἡμερῶν, συμβαίνοιεν οἱ μῆνες ὁμολογεῖν ταῖς ὥραις ἀεί. ἐπεὶ δὲ μάτην ἂν γένοιτο διὰ πλειόνων τὸ δι' ἐλαττόνων δυνάμενον γίνεσθαι· γένοιτο δ' ἂν δι' ἐλαττόνων, εἰ διὰ τετάρτου τοῦτο γενόμενον εὖ ἂν ἔχοι. ληφθέντων μὲν τῶν μηνῶν καθ' ἃ εἴρηται, ἐπεμβαλλομένων δὲ τριάκοντα ἡμερῶν τῷ τρίτῳ ἔτει ἀεί, τοῦτ' ἔστι παρὰ δύο γίνεσθαι τὸν ἐμβολισμόν· πλὴν εἰ ἄρα ἀπό τινος τῶν ἀρχικῶν τροπικῶν ἡμερῶν ἄρχοιτο ὁ ἐνιαυτός. αὗται δ' εἰσὶ πρώτη, δευτέρα, τρίτη, τῆς ὅλης καὶ αὐτοτελοῦς περιόδου. πρώτη μὲν τῆς πρώτης ἑνδεκάδος καὶ ἀτελοῦς περιόδου· δευτέρα δὲ τῆς δευτέρας ἑνδεκάδος, καὶ ἀτελοῦς περιόδου· τρίτη δὲ τῆς ἑξῆς ὀκ-

Hoſana & Sabaoth : quæ aliena quidem cum,& ipſa ſint, tamen in hunc uſque diem in ſacrificiis acclamatione communi ab ipſis ſacrorum miniſtris neceſſario ututpantur. Quæ enim a maximis pontificibus alicujus arcani gratia ſancita ſunt, nefas ſit immutare. Superſtitioſe vero & anxie agere, quod nullum uſum, cogentemque neceſſitatem habet; id redolet Judaiſmom. Nos igitur menſibus, diebus, & anno ſic uti maxime dignum putamus. Hoſana. Sabaoth.

Quomodo ſecundum Athenienſes agenda ſunt tempora.

Quod ſi cujus intereſſet ſecundum Athenienſes agere, ordine quidem utetur demonſtrato : ſiquid ordinis præſenti ſermone conſecuti ſumus. Verum poſtquam ab æſtivo ſolſtitio anni principium ordinaverit, menſium deſcribet alios tricenarios & plenos, alios vero uno die minus aliis alternis vicibus cenios : quaſi deficiente diei certe dimidio, ut menſtruum Lunæ tempus ſit tricenum dierum. Supputabitur autem dierum ratio, quo ſupradictum eſt modo, uſque ad vigeſimum: ſecundum quem, ſi menſis eſt plenus, dices decimum præcipitis, deinde nonum, & ita deinceps ordine præpoſtero uſque ad ſecundum : poſt quem extremum primum, ſeu veterem & novum. At ſi menſis cavus ſit, nonum deſinentis poſt vigeſimum dices, & ſimili deinceps ratione, ut etiam Pollux enumerat, ſed non ſufficienter quidem, ut qui ſolius cavi dies recenſeat. Plethon vero vigeſimum nonum veterem appellans,& trigeſimum veterem & novum,nihil nobis, quantum ad hanc rem, diſſonum adfert. Diem enim, quem ſecundum præcipitis dicimus, ille veterem appellat, ut forte ſacrum ipſi Plutoni exiſtentem. Nam ex hujuſmodi appellatione neſcio quid grave, ſuperciliosum, & tragicum præ ſe fert : quæ res apprime opus eſt iis, qui tractandis ſacris vehementius occupantur. Enim vero periclitandum eſt ad Lunam dies numerare. Quando etiam id ſibi vult ea menſium conſtitutio, cum pleni alii, alii cavi ſumuntur. Sed non ſufficit tamen. Siquidem & alia quædam crebro commentari oportet, ſi conſonantiam æqualitatemque ſervare velimus : id quod propter non parvam Lunæ confuſionem eſt difficile. Quo fit, ut neque Athenienſes videantur recte atque ordine procedere : ut ex eo conjectari eſt, quod Comicus Lunam facit iis ſuccenſere, quod non recte ad ſuum ipſius curriculum tempora dirigerent, ſed infra ſupra confunderent. ſic enim ille loquitur. Experiendum tamen eſt emendare pro virili, utendo aſſidue peritiſſimis Aſtrologiæ ſpeculationum præceptorumque conſiliatiis. XVIII. Menſis plenus. Menſis cavus.

De menſe intercalario.

Et menſe quidem intercalario Atticis annis etiam opus eſt, uti prius explicavimus, ut menſes perſeverent temporibus concordes. Inſerendum itaque Scirophorioni menſi, qui reſpondet Maio, dies triginta. Teſteſque hujus rei Macrobius ſcriptor Romanus, & Herodotus. Nam ille in Saturnalibus, dum Glaucippum in commentariis de ſacris Athenienſium interpretatur, dicit Athenienſes ultimo menſi anni ſuperfluos dies injicere. atqui ultimus eſt Scirophorion. Rurſum Herodotus intercalationem eſſe dierum tricenum abunde manifeſtat his verbis. *Quod ſi velet*, inquit, *alterum annum eſſe quam alterum, uno menſe majorem*, ut *tempora eodem opportune recurrant, menſes quidem intercalaris triginta quinque fiant per annos ſeptuaginta, dies vero ex his menſibus mille & quinquaginta*. XIX.

Quoto autem quoque anno intercalandum ſit, ſi quis Herodoto fidem habendam putat, ex nuper appoſitis quod quærit ſumere poteſt. Alternis enim intercalationem fieri declarat, dum dicit alterum ex duobus annis fieri altero longiorem, & dum quinque & triginta menſes intercalarios per ſeptuaginta annos enumerat. Id quod fortan adhuc indiget conſideratione, quonam pacto per alternos annos intercalatis diebus triginta contingat menſes tempeſtatibus competere. Quando ſane temere per plura fiat, quod fieri poſſit per pauciora. atqui per pauciora fiat, ſi quarto quoque anno factum æque recte habeat. Sumptis quidem menſibus, ut retulimus, & intercalatis diebus triginta poſt tertium quemque annum, hoc eſt intervallo duorum annorum intercalationem fieri : niſi ſi ab hoc inchoativo quopiam die ſolſtitiali annus incipiat. Sunt autem inchoativi ſolſtitiales, primus, ſecundus, tertius, univerſæ perfectæque periodi. Primus quidem primi annorum undenarii, & imperfectæ periodi. ſecundus vero ſecundi undenarii,& imperfectæ periodi. tertius autem ſequentis octonarii juſtum numerum univerſæ perfectæque periodi Quotocumque anno intercaladum ſecundum Atticos.

periodi implentis. Nam hoc genus currienti, ut plena in his fiat annorum revolutio, ternarium illum annorum gradum expetit. Porro accidit, nihil ultimo anno ſuperfluere: ſed vel deficere, ut in primo & ſecundo undenario: vel æquare, ut in ſequente quidem octonario. Quapropter neceſſe eſt continuo illi anno, qui initialem excipit, dies abundantes adjicere. Altera tamen additione etiam opus eſt, propter excurrentem particulam: ſiquidem quarto quoque anno dies unus deeſt. Repleatur itaque per vices hoc modo.

Fac eſſe Hecatombæonis neomenia ſolſtitium primo anno: ſequente profecto erit duodecimo die Hecatombæonis; atque addito intercalario, ipſique ſupplementum confectum eſt, & ſequenti anno, puta tertio, ſolſtitium exiſtit vigeſimo ſecundo die menſis intercalarii, & ſuperflui ſunt dies octo. atqui undecim oportebat. Itaque in quartam inſtantis Hecatombæonis ſolſtitium quarto anno redit. deinde in decimum quintum anno conſequenti, in quo intercalatione facta quinto & vigeſimo die menſis intercalaris ſequenti anno, ſcilicet ſexto, ſolſtitium collocatur, & ſuperfluunt quinque. Quapropter annus ſeptimus ſequens ſeptimo ineuntis Hecatombæonis ſolſtitium peraget, & decimooctavo annus octavus. Hoc rurſum intercalari facto, ſolſtitium erit vigeſimo nono die menſis intercalarii anno ſequente, & dies abundantes duo. Anno vero decimo, in decimum Hecatombæonis ſolſtitium circumagitur: & proximo in vigeſimum primum, qui factus intercalaris ultimus quidem primi undenarii, in ſecundum Hecatombæonis ſolſtitium reſtituit, nullum ſuperfluum relinquens, ſed adhuc die uno indigens. Ipſe igitur primus undenarius, & particularis periodus, & imperfecta, incipiens quidem a novilunio Hecatombæonis, die vero ſecundo ejuſdem finiens, per ſeptem ſcilicet annos naturales, opitulante intercalarium annorum quaternione. Secundus præterea undenarius ſimiliter in diem tertium Hecatombæonis ſolſtitium rejicit. at tertio loco octonarius poſitus pariter decurſus, perficit illam univerſæ perfectæque periodi plenam inſtaurationem, ſolſtitium in neomeniam Hecatombæonis reſtituens. Et ſic ſemper circumacta ſolſtitia cum menſibus congruent; additis etiam particulis excurrentibus quam commodiſſima addi poſſe videbuntur. Porro conſideranda hæc ſunt etiam in expoſita deſcriptaque tabella, ſi cui id curæ eſt. Quod ſi cui placet ſecundum Plethonem diſtribuere, & numerare, nihil illum impediat, quo minus & ordine utatur, & nominum ratione ante explicata. Atque etiam Plethon hac denominatione uſus eſſet, cum de menſibus ſcriberet, ſi recte ab alio mutuari hanc mutuam menſium ſeriem potuiſſet. Neque enim ipſi ſuas ferias, dierumque enumerationem labefactaſſet Atticorum menſium nomenclatura: ut interim taceam, quantum dignitatis & ſplendoris attuliſſet, librum ipſum ſcripturamque abunde exornans, Nunc vero ille abſurdam nobis Romanorum menſium enunciationem refugiens, nec Januarium, nec Februarium, nec reliquos nominat: deque Græcorum menſium ordine dubitabundus, & laboris inveſtigandi fugitans, ad numeri facilitatem divertitur.

De principio diei.

XX. Principium diei Athenienſis

Principium vero diei (quandoquidem præſenti de menſibus ſermoni id quoque germanum eſt) Athenienſes a ſolis occaſu obſervabant, noctem diei ſequenti adſcribentes, & omne id medium tempus ad alterum occidentem unum diem conſtituentes, ut Aulus Gellius Latinus auctor non ineptus Marcum Varronem ſcriptis mandaſſe tradit. At Romani priſcis temporibus a media quidem nocte inchoabant: quos Plethon imitans idem principium facit. Nunc vero ab oriente Sole inceptant, itidemque Græci. Quamquam contra oportebat Chriſtianos omneis facere, id obſequii ſuo Principi exhibentes. Sic enim ſolum conſtabit illum mortuum tertio die revixiſſe, ſi vel a ſumma nocte, ut ſolebant Athenienſes: vel a media, ut Romani, principium diei ſumatur. Utrum vero potius, dictu non eſt facile. Nam Theologi, qui accolant Athon montem, ſatis viriliter contendunt, circiter noctis medium reſurrectionem factam eſſe: & ſacra illa antelucana in ejus rei memoriam a media nocte incipiunt. Quorum ratio hoc habet; quod contigeris mulieres profundo quidem diluculo ad monumentum profectas, ut aromatum juſta de more peragerent, defunctum non inveniſſe, ut Lucas in ſuo Evangelio perſcripſit. Illud enim profundum diluculum proximum tempus mediæ nocti ſignificare exiſtimant. Simul vero ſic quoque plus aliquanto tertii diei contineatur. Iſtudque plus

Principium diei apud Romanos.

Tempus reſurrectionis Dominicæ ſecundum incolas Atho

αὐτὸς συμπληροῦσαι τὴν ὅλην τε καὶ αὐτοτελῆ περίοδον· βούλεται μὲν γὰρ ἡ ἔφοδος κατὰ τοῦτον τὴν τριάδα συμβαίνειν. συμβαίνει δὲ περιττεύειν μηδὲν τῷ τελευταίῳ ἔτει, ἀλλ' ἢ ἐλλείπειν ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης ἑνδεκάδος, καὶ τῆς δευτέρας, ἢ ἰσάζειν ὡς ἐπὶ τῆς ἑξῆς γε ὀκτάδος. διὸ ὅπερ ἀνάγκη τῷ μετὰ τὸν ἀρχικὸν ἀεὶ ὄντι ἐπάγειν τὰς περιττάς. δεῖ μέντοι καὶ ἑτέρας προσθήκης, διὰ τὸ ὑπερέχοντα μόρια, εἰ γε ἡμέραν ἐλλείπει μίαν τῷ διὰ τετραετηρίδος. ἀναπληρούτω δὲ κατὰ μέρος ὧδε.

Τετυχέτω Ἑκατομβαιῶνος νουμηνίᾳ τὴν τροπὴν ὄντι τῷ πρώτῳ ἔτει. ἐκοῦν τῷ δευτέρῳ, δωδεκάτῃ ἐπὶ δέκα. ἐπεὶ δ' ἐπαχθέντος τοῦ ἐμβολίμου, αὐτῷ τε συμπεπλήρωται, καὶ ἡ τροπὴ ὀγδόῃ τοῦ ἐμβολίμου φθίνοντος ὑπάρχει τῷ ἰόντι, καὶ περιττεῖ ὀκτώ. δεῖ δὲ ἕνδεκα. ἐκοῦν εἰς τετάρτην ἱσταμένου τοῦ Ἑκατομβαιῶνος ἐπανήκει τῷ ἑξῆς ἡ τροπή. εἰς πέμπτην ἐπὶ δέκα τῷ ἐχομένῳ πρόσω. ὃ δὲ ἂν ἐμβολίζον εἰς πέμπτην τοῦ ἐμβολίμου φθίνοντος καθίστησι τὴν τροπὴν τῷ ἰόντι, καὶ περιττεῖ πέντε. ὅσα τῷ ἐφεξῆς δὴ, ἑβδόμῃ ἱσταμένου τοῦ Ἑκατομβαιῶνος τροπὴν, καὶ ὀγδόῃ ἐπὶ δέκα τῷ μετ' αὐτό. οὗ δὲ πάλιν ἐμβολίζοντι, ἡ τροπὴ δευτέρᾳ τοῦ ἐμβολίμου φθίνοντος ἔσται τῷ ἰόντι, καὶ περιττεῖ δύο. τῷ ἄρα ἑξῆς εἰς δεκάτην τοῦ Ἑκατομβαιῶνος περιΐσταται ἡ τροπή· καὶ τῷ ἐπὶ τῇ δεκάτῃ δὲ φθίνοντος. ἀντὶ δ' ἐμβολίμου τελευταίου τῆς πρώτης ἑνδεκάδος, εἰς δευτέραν ἱσταμένου τοῦ Ἑκατομβαιῶνος ἀποκαθίστησι τὴν τροπὴν, περιττὸν μὲν μηδὲν ὑπολείπον, μιᾶς δὲ ἔτι δέον. ἄτε μὲν οὖν πρώτη ἑνδεκάς, καὶ περίοδος ἐν μέρει καὶ ἀτελής, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ νουμηνίας τοῦ Ἑκατομβαιῶνος, τελευτῶσα δὲ εἰς δευτέραν ἱσταμένου, δι' ἑπτὰ ἐτῶν γενῶν δηλαδὴ βοηθήματι τετράδος ἐμβολιμαίων ἐτῶν. δευτέρα δὲ ὁμοίως εἰς τρίτην ἱσταμένου ἀποκαθίστησι τὴν τροπήν. τρίτην δ' ἔχουσα τάξιν ὀκτὰς, ὁμοίως ἐπεξελθοῦσα, πληροῖ τὴν τῆς ὅλης, καὶ αὐτοτελοῦς περιόδου ἀποκατάστασιν, εἰς νουμηνίαν ἀποκαθιστῶσα τοῦ Ἑκατομβαιῶνος. καὶ οὕτως ἀεὶ περιϊστάμεναι αἱ τροπαὶ, ὁμολόγως τοῖς μησὶν ἕξουσι, προστιθεμένων καὶ τῶν ὑπερτρεχόντων μορίων, ὅπως ἂν ἄμεινον δοκῇ προστιθέναι. θεωρείσθω δὲ ταῦτα κατὰ τὸν ἐκτεθέντα διάγραφον. ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείσθω, εἰ δέ τῳ φίλον καὶ κατὰ Πλήθωνα διανέμειν τε, καὶ ἀριθμεῖν, οὐδ' αὐτῷ τι κωλύει χρῆσθαι τῇ τάξει τε, καὶ ὀνομασίᾳ τῶν μηνῶν τῇ ἀποδοθείσῃ. κἂν Πλήθων οὕτω διωνομάζων περὶ μηνῶν ἔγραφεν, εἰ παρ' ἄλλου λαβεῖν τὴν πρὸς ἀλλήλους σύνταξιν τῶν μηνῶν εἶχεν ὀρθῶς. οὔτε γὰρ αὐτῷ οὔτε τὰς ἱερομηνίας, οὔτε τῶν ἡμερῶν τὴν καταρίθμησιν ἐλυμαίνετ' ἂν ἥ γε τῶν μηνῶν ὀνομασία, ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον· ἐῶ λέγειν, ὡς καὶ ὑπέρμεγα ἂν ἀξίωμα δῆ ἐπικοσμοῦσα τὸ γράμμα. νῦν δ' ὅδε ἀπεχθῆ μὲν ἄτοπον ἡμῖν τὴν ἐκφορὰν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων φεύγων, Ἰανουάριον, καὶ Φεβρουάριον, καὶ τὰ τοιαῦτα οὐκ ὀνομάζει· ἀπορῶν δὲ τὴν σύνταξιν τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ τὸν περὶ τὴν ζήτησιν ταλαιπωρίαν εὐλαβούμενος, ἐπὶ τὸ ῥᾷστον τρέπεται τὸ ἀριθμοῦ.

Περὶ ἀρχῆς τῆς ἡμέρας.

Ἡμέρας δ' ἀρχὴν (συγγενὲς γὰρ τῷ περὶ μηνῶν λόγῳ καὶ τοῦτο) Ἀθηναῖοι μὲν ἀφ' ἡλίου δυσμῶν ἦγον, τὴν νύκτα τῇ μετ' αὐτὴν ἡμέρᾳ λογιζόμενοι, καὶ τὸν μεταξὺ χρόνον μέχρι τῆς ἑτέρας δυσμῶν, μίαν τιθέμενοι ἡμέραν, ὡς Αὖλος Ῥωμαίων λόγιος Μάρκον Βάρρωνα ἀναγεγραφέναι φησί. Ῥωμαῖοι δὲ οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἀπὸ μέσων νυκτῶν ἤρχοντο, οἷς καὶ Πλήθων ἑπόμενος ἀρχὴν ταύτην ποιεῖται· οἱ νῦν δὲ ἀφ' ἡλίου ἀνίσχοντος ἄγουσι. παραπλησίως δὲ καὶ οἱ νῦν Ἕλληνες. καίτοι τοὐναντίον ἐχρῆν σύμπαντας τούς γε ἀπὸ Χριστοῦ ποιεῖσθαι, χαριζομένους τῷ ἀρχηγέτῃ. οὕτω γὰρ μόνως ἔσται τριταῖον ἀναβιῶναι αὐτὸν τεθνεῶτα, ἐὰν ἡ τῆς ἡμέρας ἀρχὴ λαμβάνηται ἤτοι ἀπ' ἄκρας νυκτὸς, ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον· ἢ ἀπὸ μέσης, ὡς Ῥωμαῖοι. πότερον δὲ, οὐ ῥᾴδιον ἀποφήνασθαι. οἱ μὲν γὰρ περὶ τὸν Ἄθων θεολόγοι, κατὰ μέσην ἀκριβῶς νύκτα γενέσθαι τὴν ἀνάβιωσιν ἰσχυρίζονται, καὶ τῆς ἀναστατικῶν ἄρχονται ὀρθρῶν ἀπὸ μέσων νυκτῶν. λόγος δ' αὐτῶν, ὅτι ὡς τὸ μνῆμα ἀρωματίσουσαι γυναῖκας ἐπαρεσκευάσθαι τὰ νομιζόμενα, ὄρθρου μὲν ἔτι βαθέος παραγενέσθαι, μὴ εὑρεῖν δὲ τὸν νεκρὸν, οἱ περὶ Λουκᾶν τῆς Εὐαγγελικῶν γεγράφασιν ἱστοροῦντες. τὸ γὰρ τοῦ ὄρθρου βαθὺ, τὸ ἐγγύς τι τῆς νυκτὸς μέσου ὑπολαμβάνουσιν, ἅμα δὲ καί τι πλέον ὑπολαμβάνουσ' ἂν ὅτι τῆς τρίτης ἡμέρας. τὸ δὲ πλέον,

Digitized by Google

ἡ πλέον, σημεῖον δὲ τῆς τριάδος ἐστὶν ἐναργέστερον. Οἱ δ' Ἰταλιῶται οἱ περὶ τὴν Ῥώμην, μετὰ μέσην τὴν νύκτα φασὶ ἐξ τὸ βαθὺ, ἀφιστάντες ἱκανῶς τοῦ μέσου, ἀκούουσι. μηδενὸς δ' ἄρα τῶν συγγραφέων ἀποσαφήσαντος, ὁπότε τῆς νυκτὸς ὁ Θεὸς ἀνεβίω, ὅσοις μετὰ ἀσφαλεστέρας ἂν ἔχοι, εἴ τις ἀπ' ἄκρας νυκτὸς τίθεται τὴν τῆς ἡμέρας ἀρχήν. συμβαίνει γὰρ αὐτῷ ἐξ ἐπιμέτρου τὸ μετὰ τὴν μέσην. οἷς δ' ἐπὶ τούτῳ μόνον ὁ λόγος βέβαιος, ὁ μᾶλλόν τι θάρρος ἐπιτυγχάνειν, ἢ κίνδυνον ἀποτυχεῖν. ἄτοπον μέν τοι γε ἕτερον ἂν ἀπολαύσειε θέμενος ἀκρόνυχον τὴν ἀρχὴν, ὡς τῇ ὑστεραίᾳ νόμιμον ὂν ἐσθίειν κρεῶν, ἐξεῖναι κρεωφαγεῖν ἀπ' ἄκρας τῆς ὑγιαινούσης νυκτός· καὶ πάλιν ἀπαγορευμένου ἂν, μὴ ἐξεῖναι δεῖπνον ἐκ κρέατος τῆς αὐτῆς ἑσπέρας νυκτός γε ὀλίσθαι. περὶ τούτου μετὰ ἂν ἐπιμελῶς ἐπισκεπτέον ἐστὶ βέλτιον, καὶ τοὺς περὶ ταῦτα δεινοὺς παρακαλέσαντας συμβουλεύσασθαι, καλῶς ἔχει. δεῖ γὰρ τὴν σκέψιν οὕτω ποιεῖσθαι, ὡς μή τι συμβαίνειν ἐκ τοῦ λόγου ἐναντίον τοῖς ὁσίοις μαθεῖν, ἁγνῶς τε τὴν ἡμέρας κατάρχειν, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι.

Ὅθεν ἀριθμητέον τοὺς χρόνους.

κα'. ΟΥΣαν ἡ καὶ τοὺς χρόνους ἀριθμεῖν ἀπὸ γενέσεως τοῦ κατὰ Θεόν· οὐχὶ μὴ, ὡς οἱ νῦν Ἕλληνες, ἀπὸ κόσμου γενέσεως, ἑξακισχιλιοστὸν ἐνακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν ὄγδοον τόδε ἔτος καταριθμοῦντες. προφήταις μὲν γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο. ἄμεινον δὲ τιμῶντας Χριστὸν ἀπ' αὐτοῦ ἄρχεσθαι· καθάπερ οἱ νῦν ὄντες Ῥωμαῖοι ἄγουσι, χιλιοστὸν τετρακοσιοστὸν ἑβδομηκοστὸν τόδε ἐξαριθμούμενοι ἔτος, καὶ οἱ τῶν πάλαι Ῥωμαίων ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἀριθμοῦντες· ὥσπερ Ἀθηναῖοι μετὰ ἀπὸ Ὀλυμπιάδος πρώτης· ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῶν Τρωϊκῶν.

Περὶ μετὰ ἂν τῶν μηνῶν ταῦτα διωρίσθω, τῶν λογίων χάριν ἀνδρῶν· εἴ τις ἄρα ἐλπὶς, διαλεκτον τοῖς ἐπιγινομένοις ἔσεσθαι Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ μὴ, ὡς ἄλλων πάλαι ἐθνῶν, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ σὺν παντὶ καὶ γένους καὶ λόγου, ἀπλανὲς ἄμαρτον εἶναι.

Μάρτυρες τῷ λόγῳ.

Βασίλειος.
Πλήθων.
Αὖλος Ῥωμαῖος.
Ἀριστοτέλης.
Γαληνός.
Μακρόβιος Ῥωμαῖος.
Θεόφραστος.
Δημοσθένης.
Πλίνιος Ῥωμαῖος.
Στράβων.
Αἰσχίνης.
Ἀριστοφάνης.
Πλούταρχος.
Θουκυδίδης.
Πολυδεύκης.
Σιμπλίκιος.
Ἡρόδοτος.
Σουίδας.
Συνέσιος.
Καῖσαρ ὁ θεῖος.

ſignum evidentius eſt ipſius dierum ternionis. Sed ex Italis Romani poſt mediam noctem id fuiſſe aiunt: & profundum illud ſic intelligunt, ut a noctis medio ſufficienter dirimant. Cum ergo nullus Evangelii ſcriptor doceat, qua parte noctis Chriſtus ſurrexerit: tutius quidem videtur, ſi quis conſtituat a ſumma nocte diei principium. Nam quod mediam noctem ſubſequitur, accedit illi pro auctario. Quibus vero in hoc ſolam ratio ſita eſt: non major eſt fiducia quod volunt aſſequendi, quam periculum ab eo aberrandi. Hos enim viceverſa hoc inconveniens ſequetur, dum primam noctem diei principium ponunt; quod cum permiſſum ſit carnibus veſci poſtridie, id quidem licebit a ſumma præcedente nocte: contra vero cum ſit vetitum eadem die cœnam de carnibus ſumere, non concedetur eadem nocte. Hac igitur de re melius, diligentiuſque denuo eſt conſiderandum; commodumque fuerit harum rerum peritos rogare & conſulere. Hæc namque ita conſiderari obſervarique oportet, ut ex ſermone nihil quicquam ſacris contrarium eveniat: diemque pia ac ſancte in Dei gratiam auſpicemur.

Unde numeranda ſunt tempora.

ENimvero etiam fas eſt a Natali Chriſtiana tempora ſupputare; non ut Græci a mundi origine, hunc annum noningenteſimum, octavum & ſeptuageſimum numerantes ſupra ſexies milleſimum. Prophetis quidem ſic fortaſſe licebat: verum melius eſt Chriſti cultores ab illo incipere. Quod etiam agunt Romani, hujus ævi milleſimum quadringenteſimum & ſeptuageſimum præſentem annum computantes. quamquam priſci illi ab urbe condita numerabant: quemadmodum Athenienſes a prima Olympiade: alii vero a bello Trojano. XXI.

De menſibus igitur hæc deſcripta ſunto, ad emerendam antiquariorum diſertorumque virorum hoc obſequiolo gratiam: ſi quid fortaſſe ſpei eſt Græcam linguam, ejuſque ſtudium aduſque poſteritatem fore; non autem, ut aliarum quondam gentium, Græci quoque nunc totius & generis, & ſermonis finem eſſe in fatis eſt.

Temporū ſupputatio priſcorum Romanorum & Athenienſium. Olympias.

Teſtes in hoc libro citati.

Baſilius.
Pletho.
Aulus Romanus.
Ariſtoteles.
Galenus.
Macrobius Romanus.
Theophraſtus.
Demoſthenes.
Plinius Romanus.
Strabo.
Æſchines.
Ariſtophanes.
Plutarchus.
Thucydides.
Pollux.
Simplicius.
Herodotus.
Suidas.
Syneſius.
Divus Caſar.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ,

ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΗΜΩΝ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑΣΧΑ, ΤΟ ΔΙΑΓΡΑΦΕΝ ΚΑΝΟΝΙΟΝ ΕΡΜΗΝΕΥΟΥΣΑ.

SANCTI MAXIMI MONACHI

ET MARTYRIS

BREVIS ENARRATIO CHRISTIANI PASCHATIS,

qua deſcripti laterculi ratio declaratur.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

Illuſtri, ac laudum genere omni celebrando Patricio Petro, Maximus humilis Monachus.

I. CUM te cœleſti, ac divinæ ſapientiæ innutritum in omni eſſe vita meminerim, præclare, & a Deo conſervande Domine: ac divinitus communicata illa facultate præditum, quæ cœleſti prudentia, & virtute fœcunda, ad honeſta quæque cogitanda, faciendaque perducit. quorum fundamentum religioſa fides eſt, recteque ſentiens: quæ ſolam eorum quæ aſpectabilia non ſunt, velut divina quodammodo gratia jam aſpectabilium, etiam antequam patefacta ſint, oſtenſionem per ſpem exhibet iis, qui, quod tu facis, adventum Verbi continua ad ipſum, nec interrupta progreſſione præſtolantur, ac inſtinent: ſtatui apud me, cum aliis veſtris; tum hoc ſingulari demiſſionis ad me veſtræ facto, ac merito confiſus, laterculam quemdam auguſta religione plenum deſcribere; & ad vos laude ac prædicatione omni ſuperiores mittere. In quo primum jejuniorum continetur ingreſſus. tum ſollemne Reſurrectionis Dominicæ. item aliud feſtum, quod olim celebre; nunc obſcurum apud nos, & ignobile; at qui nihil ex eo ad celebrandum aſſumimus; neque curamus omnino; decimam intelligo ſeptimi menſis Judaici: per quam ſemel quotannis, ex præſcripto legis, in Sancta Sanctorum introibat Pontifex. qua die præterea Zachariæ de Joanne magno præcurſore, ac præcone veritatis editum eſt oraculum. qua de cauſſa, ut hoc genus eruditionis harum rerum ſtudioſis aſpergerem, non dubitavi hoc etiam ſollemna laterculo complecti meo: immo feci hoc eo libentius, quod ex eo cognovi facilius inveniri illa poſſe, quæ ad inquirendum Jejuniorum caput; ac Reſurrectionis feſtum; ipſamque adeo menſis ſeptimi decimam diem pertinere videntur. Ad hujus porro laterculi deſcriptionem perbrevem ejus expoſitionem adjeci, quæ ſic habet.

Τῷ πανευφήμῳ Πατρικίῳ κυρίῳ Πέτρῳ Μάξιμος ταπεινὸς μονάζων.

α΄. ἘΠΕΙΔΗ' σε, πανεύφημε καὶ θεοφρούρητε δέσποτα, βίῳ ξυνόν, καὶ συμβιώσει τῆς ἄνωθεν πεποιημένης σοφίας ἐπίσταμαι, * καθ᾽ ἣν ἐν πᾶσι φρονεῖν δεῖ, καὶ ἀρετῇ γόνιμον τῆς τε περὶ τὸ νοεῖν τὰ καλὰ καὶ πράττειν διεξόδου ἕξιν, καὶ δύναμιν, ἧς βάσιν ὁ ἄσυλος, καὶ ὀρθόδοξος πίστις καθέστηκε, μόνη ὑποφαίνουσα δι᾽ ἐλπίδος τὴν τῶν ἀοράτων, ὡς ὁρατῶν ἤδη τινὰ κατὰ τὴν χάριν γεγενημένων, καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως ἀνακάλυψιν, τοῖς κατά σε τὴν τοῦ λόγου παρουσίαν διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀδιακρίτου τρόπον ἐκδεχομένοις ἀεί, καὶ προσμένουσι· συνιδὼν τοῖς τε ἄλλοις ὑμῶν, καὶ μάλα δὴ τῷ ὑπὲρ τὰ ὅλα μεγίστῳ τῆς συγκαταβάσεως κατορθώματι θαρρήσας τε ἅμα, καὶ προθυμηθεὶς, κανόνιόν τι διαγράψαι σεπτὸν, καὶ ἀποστεῖλαι τοῖς πανευφήμοις, καὶ ὑπερευφήμοις ὑμῖν, τήν τε τῆς ἁγίας νηστειῶν εἴσοδον ἐκπεριλαβὼν, καὶ τὴν τῆς ἱερᾶς ἀναστάσεως ἑορτήν· καὶ πρὸς ταύταις τὴν τὸ παλαιὸν ἐπίσημον, νῦν δὲ καθ᾽ ἡμᾶς ἄσημον οὖσαν, ὡς οὐδὲν οὐδαμῶς ἐν αὐτῇ τελοῦσιν ἡμῖν, ἢ τελουμένου τὸ σύνολον, δεκάτην τοῦ καθ᾽ Ἑβραίους ἑβδόμου μηνός· καθ᾽ ἣν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ νόμον ἐποιεῖτο τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἴσοδον ὁ ἀρχιερεύς· ἐν ᾗ καὶ τῷ Ζαχαρίᾳ γέγονεν ὁ χρηματισμὸς περὶ Ἰωάννου τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας προδρόμου, καὶ κήρυκος. Διὸ μάλιστα καὶ τούτων ἐπισημήνασθαι, φιλομαθείας χάριν τῶν φιλολόγων, οὐκ ἀπώκνησα· μᾶλλον δὲ προεθυμήθην, ἥδιον ἐντεῦθεν εἰδὼς * εὑρισκομένην τὴν περὶ ἑκάστου τῶν ἔν τε τῇ * ἀναβάσει, καὶ ἀναστασίμῳ, καὶ αὐτῇ τῇ δεκάτῃ τοῦ ἑβδόμου μηνὸς * ζητουμένων ἡμῖν τὴν κατάληψιν. πεποίηκα δὲ μετὰ τὴν τοῦ λεχθέντος κανονίου διαγραφὴν καὶ σύντομον αὐτοῦ τὴν ἐξήγησιν, ἔχουσαν οὕτως.

* f. κ᾽ ᾧ ὧν, niſi verbi quippiam deſit.

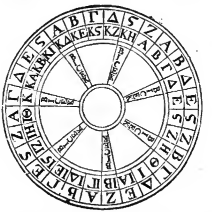
* f. εὑρομένην.

* f. παρεμβάσει.

* f. ζητουμένων.

Ἡμῖν

Digitized by Google

Α	Β	Γ	Δ	Ε	ϛ		Ζ	ϛ	Ε	Δ	Γ	Β	Α
Ἡμέραι ἐμβόλ.	Σελήνης ἔτη	Ἐπακταί	Μῆνες Ῥωμαίων	Πο-σιάμαι	Προ-θεταί		Προ-θεταί	Πο-σιάμαι	Μῆνες Ῥωμαίων	Προ-θεταί	Πο-σιάμαι	Μῆνες Ῥωμαίων	Σελήνης ἔτη
Ἐμβόλ.	ΙΘ	ΚΖ	Φεβρ.	Η	Δ			Ε	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΕ	Σεπτ.	Α
	Α	Θ	Γαννυαρ.	ΚΗ	Α		Δ	ΚΕ	Μαρτ.	ϛ	ΙΔ	Σεπτ.	Β
	Β	Κ	Φεβρ.	Ιϛ	Δ			ΙΓ	Ἀπρίλ.	Α	Γ	Ὀκτω.	Γ
Ἐμβόλ.	Γ	Α	Φεβρ.	Ε	Δ			Β	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΒ	Σεπτ.	Δ
	Δ	ΙΒ	Γαννυ.	ΚΕ	Α		Δ	ΚΒ	Μαρτ.	ϛ	ΙΑ	Σεπτ.	Ε
	Ε	ΚΓ	Φεβρ.	Γ	Δ			Ι	Ἀπρίλ.	ϛ	Λ	Σεπτ.	ϛ
Ἐμβόλ.	ϛ	Δ	Φεβρ.	Β	Δ		Δ	Λ	Μαρτ.	ϛ	ΙΘ	Σεπτ.	Ζ
	Ζ	ΙΕ	Φεβρ.	ΚΑ	Δ			ΙΗ	Ἀπρίλ.	Α	Η	Ὀκτω.	Η
Ἐμβόλ.	Η	Κϛ	Φεβρ.	Ι	Δ			Ζ	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΖ	Σεπτ.	Θ
	Θ	Ζ	Γαννυ.	Λ	Α		Δ	ΚΖ	Μαρτ.	ϛ	Ιϛ	Σεπτ.	Ι
	Ι	ΙΗ	Φεβρ.	ΙΗ	Δ			ΙΕ	Ἀπρίλ.	Α	Ε	Ὀκτω.	ΙΑ
Ἐμβόλ.	ΙΑ	ΚΘ	Φεβρ.	Ζ	Δ			Δ	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΔ	Σεπτ.	ΙΒ
	ΙΒ	Ι	Γαννυ.	ΚΖ	Α		Δ	ΚΔ	Μαρτ.	ϛ	ΙΓ	Σεπτ.	ΙΓ
	ΙΓ	ΚΑ	Φεβρ.	ΙΕ	Δ			ΙΒ	Ἀπρίλ.	Α	Β	Ὀκτω.	ΙΔ
Ἐμβόλ.	ΙΔ	Β	Φεβρ.	Δ	Δ			Α	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΑ	Σεπτ.	ΙΕ
	ΙΕ	ΙΓ	Γαννυ.	ΚΔ	Α		Δ	ΚΑ	Μαρτ.	ϛ	Ι	Σεπτ.	Ιϛ
	Ιϛ	ΚΔ	Φεβρ.	ΙΒ	Δ			Θ	Ἀπρίλ.	ϛ	ΚΘ	Σεπτ.	ΙΖ
Ἐμβόλ.	ΙΖ	Ε	Φεβρ.	Λ	Δ		Δ	ΚΘ	Μαρτ.	ϛ	ΙΗ	Σεπτ.	ΙΗ
	ΙΗ	Ιϛ	Φεβρ.	Κ	Δ			ΙΖ	Ἀπρίλ.	Α	Ζ	Ὀκτω.	ΙΘ

Cujuſmodi ſit laterculum, & quæ vis ſit illius.

II. PRopoſiti Canonis expoſitio ad hunc modum ſe habet. Eſt ille diviſus trifariam. Continet enim introitum ſacrorum jejuniorum; quartamdecimam primi menſis ſecundum Hebræos; hoc eſt Niſan: in quam Paſcha illorum incidit: nec non decimam ſeptimi menſis; videlicet Tiſri: qua ſummus Sacerdos olim Sancta Sanctorum adibat. Porro Introitus ſacrorum jejuniorum notatio ad ſiniſtram partem Canonis deſcripta eſt. Quartadecima vero primi menſis Judaici ad dextram, prope inſcriptam in medio rotam. Poſt hanc ſtatim ad dextram magis accedit illa, quam diximus, decima dies ſeptimi menſis: adeo ut nihil a ſiniſtra præter jejuniorum introitum deſcriptum habeatur: a dextra vero parte utrumque ſit, quartadecima nimirum primi menſis, & decima ſeptimi. Totius autem deſcriptionis illius vis eſt ejuſmodi.

Quid ſibi velit tabella ad ſiniſtram inſcripta.

III. IN ſiniſtro laterculo, ejuſque primo verſu in directum deſcendente ſeptem ſunt embolimi menſes. In ſecundo verſu, XIX lunares anni; initio a nonodecimo facto, unde ad primum, ſecundum, ac ceteros ordine progreſſus deſinit in octavumdecimum. Tertio verſu lunarium annorum Epactæ continentur. Quarto, Romani menſes duo, Januarius, & Februarius. Quintus menſium quotas exhibet, in quas Carniſprivii feſtum incidit. Sextus verſus additios dies, ſive regulares continet ſerico ſcriptas. Hæc ad ſiniſtram habentur.

Quid ad dextram rotæ partem ſita tabula ſignificet.

IV. DExtræ tabulæ primus verſus novemdecim, ut dixi, annos Lunæ complectitur, qui a primo per ſecundum, tertium, ac reliquos ordine procedunt, atque in decimumnonum deſinunt. Secundus verſus Romanos menſes habet Septembrem, & Octobrem. In tertio dies ſunt menſium, in quas Hebraici menſis ſeptimi decima quotannis incurrit. In quarto regulares ſerico ſcripti. In quinto Romani menſes Martius, & Aprilis. In ſexto eorumdem menſium dies, quibus primi menſis Hebraici quartadecima quotannis tribuitur. Septimus denique verſus additios dies, ſive regulares rurſus oſtendit ſerico deſcriptos. Hæc ad dextram inſcripta tabula complectitur.

Quid in medio deſcripta rota contineat.

VI. MEdia tabellarum rota Soli tribuitur. Hujus in interiore area ſeptem biſextiles ſunt, quinto quoque anno poſiti. Poſt biſextiles in primo verſu, ſive circulo, anni Solis XXVIII, primus, ſecundus, & ita deinceps uſque ad viceſimum octavum explicantur. Secundus verſus, ſive circulus octo & viginti annorum epactas præbet, prout anno cuique congruunt. Hæc de media rota.

Cur ab anno Lunæ XIX, non a primo tabella ſiniſtra ducat initium.

VI. CUr autem non a primo initium habeant anni lunares ad ſiniſtram inſcripti, ſed a nonodecimo; ac deinde primus, ſecundus, & reliqui ſubjiciantur, cauſſa eſt ejuſmodi. Caput jejuniorum in penultimo menſe, hoc eſt undecimo labentis anni perpetuo contingit: uti Paſchale feſtum in primo ſuccedentis. Quare cum duos annos occupent ſacri jejuniorum dies; vel potius a duobus ipſi comprehendantur; ita ut initium illorum ab anno currente Lunæ pendeat; finis autem ab eo, qui proxime ſequitur: neceſſe eſt ut jejuniorum initium ex anno decimonono metiamur, quando ſalutare Paſcha anno Lunæ primo celebratur. Sic ex anno primo jejuniorum caput dirigitur, quoties feſtum Reſurrectionis in ſecundum incidit. & ex ſecundo, cum in tertium cadit. & ab hoc rurſus, quando in quartum incurrit. atque ita porro. Ad hunc modum ſe habet lunarium ad ſiniſtram annorum deſcriptio.

Τί τὸ κανόνιον, καὶ τί περιέχει ἡ τούτου δύναμις.

Ἡ Τοῦδε τοῦ προκειμένου ὑφήγησις τοῦ κανονίου, οὕτως ἔχει τὸν τρόπον. τριπλοῦν τοῦτο καθέστηκεν, ὡς περιέχειν ἐν ἑαυτῷ τήν τε τῶν ἁγίων παρείσβασιν νηστειῶν, καὶ τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνὸς, λέγω δὲ τοῦ Νισὰν, εἰς ὃν τὸ κατ' αὐτοὺς Πάσχα ἐπιτελεῖται· καὶ τὴν δεκάτην τοῦ ἑβδόμου μηνὸς, ἤγουν τοῦ Θεσρὶ, καθ' ἣν ὁ ἀρχιερεὺς τὸ παλαιὸν τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἴσοδον ἐποιεῖτο. καὶ ἔστι τὸ μὲν παρεισβάσεως τῶν ἁγίων νηστειῶν ἡ σημείωσις, ἐξ εὐωνύμων τοῦ αὐτοῦ κανονίου ἐπιγεγραμμένη· ἡ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνὸς, τὰ δεξιὰ συνεγγίζει τῷ κατὰ μέσον ἐγγεγραμμένῳ τροχῷ· μετὰ δὲ ταύτην εὐθὺς δεξιώτερον ἡ λεχθεῖσα δεκάτη τοῦ ἑβδόμου μηνός. ὡς εἶναι μόνην ἐξ ἀριστερῶν τὴν τῆς παρεισβάσεως ἐπιγραφήν· ἐκ δεξιῶν δὲ ἀμφοτέρας, τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην φημὶ τοῦ πρώτου μηνὸς, καὶ τὴν δεκάτην τοῦ ἑβδόμου μηνός. τῆς δὲ ἐπιγεγραμμένης ἐν ὅλοις ἡ δύναμις οὕτω καθέστηκεν. β'.

Τίς ἡ ἐξ εὐωνύμων ἐπιγραφή.

ἘΝ μὲν τῷ εὐωνύμῳ κανονίῳ, ἐν πρώτῳ στίχῳ αὐτοῦ, ὀρθῶς καθιέμενοι οἱ ἑπτὰ ἐμβόλιμοι μῆνές εἰσιν. ἐν δὲ τῷ β' στίχῳ τὰ ιθ' τῆς σελήνης ἔτη, ἀπὸ ιθ' τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ ὕστερον ἐπὶ πρῶτον, καὶ δεύτερον, καὶ τὰ καθ' ἑξῆς, εἰς τὸ ὀκτωκαιδέκατον λήγοντα. ἐν τρίτῳ στίχῳ, αἱ τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν ἐπακταί. ἐν τετάρτῳ στίχῳ, οἱ Ῥωμαϊκοὶ μῆνες, Ἰαννουάριος, καὶ Φεβρουάριος. ἐν πέμπτῳ στίχῳ, αἱ ποσότητες τῶν μηνῶν, εἰς ἃς συμβαίνει γενέσθαι τὴν ἀποκρεώσιμον ἑορτήν. ἐν ἕκτῳ στίχῳ, αἱ προσθεταὶ ἡμέραι, διὰ σηρικοῦ γεγραμμέναι. καὶ ταῦτα μὲν ἐξ εὐωνύμων. γ'.

Τίς ἡ ἐκ δεξιῶν ἐπιγραφή.

ἘΚ δεξιῶν δὲ ἐν πρώτῳ στίχῳ, τὰ ἐννεακαίδεκα τῆς σελήνης ἔτη, ἀπὸ πρώτου καθ' εἱρμὸν ἀρχόμενα, καὶ διὰ τοῦ δευτέρου, καὶ τρίτου, καὶ τῶν καθ' ἑξῆς, εἰς τὸ ιθ' λήγοντα. ἐν δευτέρῳ στίχῳ, οἱ Ῥωμαϊκοὶ μῆνες, Σεπτέμβριος, καὶ Ὀκτώβριος. ἐν τρίτῳ στίχῳ, αἱ ποσότητες τῶν μηνῶν ποσότητες, εἰς ἃς πίπτει ἡ τοῦ ἑβδόμου καθ' Ἑβραίους μηνὸς ἡ δεκάτη κατ' ἔτος ἕκαστον. ἐν τετάρτῳ στίχῳ, αἱ προσθεταὶ ἡμέραι, διὰ σηρικοῦ γεγραμμέναι. ἐν πέμπτῳ στίχῳ, οἱ Ῥωμαϊκοὶ μῆνες, Μάρτιος, καὶ Ἀπρίλιος. ἐν ἕκτῳ στίχῳ, αἱ αὐτῶν ποσότητες, καθ' ἃς γίνεται ἡ τοῦ πρώτου καθ' Ἑβραίους μηνὸς ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη κατ' ἔτος ἕκαστον. ἐν ἑβδόμῳ στίχῳ, αἱ προσθεταὶ πάλιν ἡμέραι, ἐπιγεγραμμέναι διὰ σηρικοῦ. ταῦτα καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς. δ'.

Τίς ἡ τοῦ μέσου τροχοῦ ἐπιγραφή.

ὉΔὲ κατὰ μέσον τροχὸς τῷ ἡλίῳ καθέστηκεν, ἔνδον μὲν ἑαυτοῦ τὰ ἑπτὰ βίσεξτα κατὰ ἐφεξῆς ἀπὸ τεσσάρων εἰς τέσσαρα ἔτη κείμενα. μετὰ δὲ τὰ βίσεξτα, εὐθὺς κατὰ τὸν πρῶτον στίχον, ἤγουν κύκλον, τὰ κη' τοῦ ἡλίου ἔτη, ἀπὸ πρώτου καθ' εἱρμὸν, καὶ δευτέρου, μέχρι τοῦ κη' ἐπιγεγραμμένα. κατὰ τὸν δεύτερον στίχον καὶ κύκλον, τὰς ἐπακτὰς τῶν κη' ἐτῶν ἐπακτὰς, ἐφ' ἑκάστῳ ἔτει τὰς προσφόρους ἀναλόγως ἐπιγεγραμμένας. ταῦτα καὶ περὶ τοῦ μέσου τροχοῦ. ε'.

Τίς * ἡ ἀπὸ ιθ' τῆς σελήνης ἔτους, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ πρώτου ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἐπιγράμματι. * Deeſt αἰτία.

ἩΔὲ αἰτία, καθ' ἣν οὐκ ἀπὸ πρώτου ἔτους ἡ ἐγγραφὴ τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν ἐξ εὐωνύμων ἔσχεν, ἀλλὰ ἀπὸ ιθ', καὶ οὕτως πρώτου, καὶ δευτέρου, καὶ τῶν καθ' ἑξῆς, αὕτη ἐστίν. ἡ παρείσβασις ἐν τῷ προτελευταίῳ μηνὶ, τουτέστιν ἐνδεκάτῳ τοῦ ἐνιστάμενου γίνεται ὅπως ἀεί· καθώσπερ καὶ ἡ Πασχάλιος ἑορτὴ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ ἐπιόντος μέλλοντος. ἐπειδὴ οὖν εἰς δύο μεσολαβοῦσιν ἔτη αἱ ἅγιαι τῶν νηστειῶν ἡμέραι, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτῶν αὗται συλλαμβάνονται, * καὶ τὸ μὲν τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἠρτημένην τοῦ ἐνεστῶτος τῆς σελήνης ἔτους· κατὰ δὲ τὸ τέλος ἀλλὰ τοῦ ἐπιόντος μέλλοντος· ἀνάγκη τοίνυν, ἀπὸ ἐννεακαιδεκάτου κανονίζεσθαι ἔτους τὴν ἀρχὴν τῶν νηστειῶν, ὅτε τὸ σωτήριον Πάσχα ἐν πρώτῳ τῆς σελήνης ἔτει ἐπιτελεῖται. ὅτε δὲ καὶ ἀπὸ πρώτου τὴν παρείσβασιν πάλιν, ὅτε ἡ ἀναστάσιμος ἑορτὴ ἐν β' γίνεται· καὶ ἀπὸ β', ὅτε ἐν τῷ τρίτῳ· καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτε ἐν τετάρτῳ. καὶ ἁπλῶς μέχρι τέλους. οὗτος ἂν ὁ τῆς ἐπιγραφῆς λόγος τῶν τῆς σελήνης ἐξ εὐωνύμων ἐτῶν. ς'. * ſ κατὰ.

Τίνες

Τίνες οἱ ἐμβόλιμοι, καὶ τίνες αἱ ἐπακταὶ τῆς σελήνης.

ζ. ΟΙ δὲ ἑπτὰ ἐμβόλιμοι μῆνες ἐκ τῶν λεγομένων ἐπακτῶν τῆς σελήνης ἀθροίζονται κατὰ διετίαν, ἢ τριετίαν ἀριθμὸν λ' ἡμερῶν ἀναπληροῦντες. αἱ δὲ ἐπακταὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως δίδονται τοῦ τῆς σελήνης ἔτους πρὸς τὸ ἡλιακὸν ἔτος. ἐπειδὴ τὸ μὲν ἡλιακὸν, τξε' καθέστηκεν ἡμερῶν· τὸ δὲ τῆς σελήνης, τνδ'. ὅθεν καὶ τὸν οἰκεῖον μῆνα κθ' ἡμίσεος ἡμερῶν κέκτηται. τῶν δὲ σεληνιακῶν ἔτος δεχόμενον ἕνα τῶν ἐμβολίμων μηνῶν, δεκατριῶν γίνεται τούτων, πρὸς τῷ δυοκαίδεκα τοῦτον φερωνύμως ἐμβαλλόμενον ἔχειν. ὡς ἀθροίζεσθαι λοιπὸν μὴ μόνον τνδ' ἡμερῶν κατὰ τὰ λοιπὰ τῆς σελήνης ἔτη, ἀλλὰ τπδ', τῇ προσθήκῃ τοῦ ἐμβολίμου μηνὸς λ' ἡμερῶν.

Περὶ τῶν ἐξ ἀριστεροῦ τοῦ κανόνος τεταγμένων Ἑβραϊκῶν μηνῶν, καὶ τῆς αὐτῶν ποσότητος· τίνες οἱ αὐτοὶ, καὶ διὰ τί διάφοροι.

η'. ΕΝτεῦθεν οὖν καὶ προτελευταῖον μῆνα τὸν πρὸ τοῦ τέλους, οὐ τὸν ἑνδέκατον, ἀλλὰ τὸν δυοκαιδέκατον τοῦ αὐτοῦ τῆς σελήνης κέκτηται ἔτους. ἐξ οὗ προσηκόντως ἡμῖν ἡ παρεμβολὴ τῶν ἁγίων νηστειῶν κανονίζεται, δι' αὐτὴν τοῦ μηνὸς τὴν περισσείαν, κωλύοντος τὸ ἀπὸ ἑνδεκάτου γενέσθαι μηνὸς παρατήρησιν· ὡς μὴ πλείους, ἢ ὧν ὑπάρχουσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, τὰς αὐτῶν ἡμέρας ψηφίζεσθαι, καὶ οὕτως ἁμαρτεῖν τοὺς ψηφίζοντας. τεταγμένας δὲ καθ' ἑκάτερον μῆνα, τὸν ἑνδέκατον λέγω, καὶ τὸν δυοκαιδέκατον, ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ κανόνος, οὐχ ἡ αὐτὴ ποσότης κατὰ τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπιγραφήν· ὥσπερ ἐπὶ μηνὶ * καὶ ὅλοις τοῖς ἔτεσιν ἐν τῷ δεξιῷ τὴν ιδ' σεσημειωμένην ὁρῶμεν ὑπάρχουσαν· ἀλλ' ἄλλη, καὶ ἄλλη. οἷον εἰς μὲν τὸν ια' παρ' Ἑβραίοις Σαβὰτ λεγόμενον, ἡ ἑπτακαιδεκάτη, ἐν ἐκείνοις μὲν τοῖς ἔτεσι τοῖς μὴ ἔχουσι τὸν ἐμβόλιμον· εἰς δὲ τὸν δυοκαιδέκατον, Ἀδὰρ προσαγορευόμενον, ἡ ὀκτωκαιδεκάτη, ἐν οἷς δηλονότι τοῖς τὸν ἐμβόλιμον ἔχουσι. καὶ τοῦτό γε κατὰ λόγον. ἐπειδὴ γὰρ κθ' καὶ λ' ἡμερῶν παρ' ἑκάτερον μῆνα τοὺς δυοκαίδεκα τῆς σελήνης ψηφίζομεν, πρὸς τὸ μὴ τεμεῖν ἡμέρας διὰ τὸ ἀνὰ κθ' ἡμίσεος αὐτοὺς ψηφίζειν. συμβαίνει γὰρ οὕτως τὰς τνδ' ἡμέρας ὁλοκλήρως ἀριθμεῖσθαι κατὰ πᾶν ἔτος τῆς σελήνης, καὶ μηδὲ μιᾶς συμβαίνειν ἡμέρας διαίρεσιν· ὡς ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀκολουθεῖν, διὰ τὴν τάξιν ἐκ πρώτου μηνὸς ἀκολουθίαν καὶ τάξιν, τὸν μὲν ια', ἡμερῶν κθ'· τὸν δὲ δυοκαιδέκατον, λ' ἡμερῶν. προστάξαντες οὖν ἐν μὲν τοῖς μὴ ἔχουσι τὸν ἐμβόλιμον, τὸν ια', καὶ τὴν αὐτοῦ ιζ' ἐπεσημειωσάμεθα. ἀπὸ γὰρ ταύτης μέχρι τῆς τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνὸς ιδ' τοῦ ἐσομένου μέλλοντος ἔτους, ἰσάριθμοι τῶν ἁγίων νηστειῶν αἱ ἡμέραι τυγχάνουσι, τουτέστι νζ'. τοσαῦται γὰρ αἱ τῶν η' ἑβδομάδων προσήκουσιν. οἷον αἱ ὑπόλοιποι ιγ' αὐτοῦ τοῦ ια' μηνός· εἴπερ κθ', καθὼς ἔφην, οὗτος ψηφίζεται. καὶ αἱ τοῦ δυοκαιδεκάτου λ', καὶ αἱ τοῦ πρώτου μηνὸς ιδ'. ὁμοῦ δὲ αἱ ιγ', καὶ λ', καὶ ιδ', ἡμέρας νζ' ποιοῦσιν. ἐν δὲ τοῖς ἔχουσι τὸν ἐμβόλιμον ἔτεσι, τὸν δυοκαιδέκατον ἐπεσημειωσάμεθα, καὶ τὴν αὐτοῦ ὀκτωκαιδεκάτην. ἐκ ταύτης γὰρ μέχρι τῆς τοῦ πρώτου μηνὸς ιδ' αἱ νζ' πάλιν ἀθροίζονται. οἷον αἱ αὐτοῦ τοῦ ιβ' ὑπόλοιποι ιγ', διὰ τὸ λ' ἡμερῶν τοῦτον ψηφίζεσθαι. καὶ αἱ τοῦ ἐμβολίμου, ἤγουν τρισκαιδεκάτου, λ'. τοσαύτας γὰρ οἱ ἐμβόλιμοι κέκτηνται. καὶ αἱ τοῦ πρώτου μηνὸς ιδ'. ὅθεν ἐπὶ τῷ τελευταίῳ, ἤγουν τῷ ιθ' ἔτει, τὴν ις' τοῦ κατ' αὐτὸν ια' μηνὸς ὑπεσημειωσάμεθα. διὰ τὸ τὸν δυοκαιδέκατον αὐτοῦ μῆνα, κθ' μόνον ψηφίζομεν ἡμερῶν, ὥσπερ ἐν σχήματι τὸν ια'. τὴν δὲ αἰτίαν προϊόντες δηλώσομεν. ἀκολούθως οὖν διὰ ταῦτα, καὶ τὴν μετάβασιν ἴσην ἐποιησάμεθα ἐπὶ τούτων τῶν δεδηλωμένων μηνῶν, ἤγουν τῶν αὐτῶν ποσοτήτων, τῆς παρεμβάσεως χάριν, ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ κανόνος, τῆς ἐπὶ τῆς ιδ' τοῦ πρώτου μηνὸς γενομένης ἡμῖν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ αὐτοῦ κανόνος, τῆς ἀναστάσεως ἕνεκεν· ἀπὸ τῆς Κυριακῆς καὶ δευτέρας, καὶ τῶν καθ' ἑξῆς ἡμερῶν, εἰς τὴν ἑπομένην ἁγίαν κυριακὴν μεταβαίνοντες. ταῦτα καὶ περὶ τούτων εἰπόντες, τρεπτέον ἡμῖν τὸν λόγον εἰς τὴν τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν ἀπακρίβωσιν.

* F. ἐν ὅλαις.

Περὶ διαστολῆς τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν, καὶ ὁμάδος τῶν ἡμερῶν.

θ. ΕΙσὶν οὖν τὰ ὅλα τῆς σελήνης ἔτη, καθὼς ἐρρέθη, ιθ'. ζ' μὲν τὰ τοὺς ἰσαρίθμους ἐμβολίμους ἔχοντα μῆνας, ἤγουν τὰ ἀπὸ τπδ' ἡμερῶν· ιβ' δὲ τὰ λεγόμενα κοινὰ, ἅτινα τὰ ἀπὸ τνδ'. αἱ δὲ πᾶσαι τῶν ἐτῶν ιθ' τῆς σελήνης

Quinam ſint embolimi, & quæ lunares epactæ.

SEptem menſes intercalares ex iis, quas epactas Lunæ dicimus, colliguntur poſt duos annos, vel tres, quando ad tricenarium dierum numerum perveniunt. Epactæ porro ex defectu lunaris anni ad Solarem oriuntur. Nam Solaris diebus conſtat CCCLXV. lunaris CCCLIV. Unde proprium menſem habet dierum XXIX, ac ſemiſſis. At annus Lunæ quilibet uno aliquo de intercalaribus ſeptenis præditus, tredecim omnino menſes habet. adeo ut ad duodenos ultimus iſte pro eo, ac nominatur, intercalaris accedat. propterea non ſolum dies colligit CCCLIV, uti ceteri lunares anni: ſed CCCLXXXIV, tricenum dierum menſe inſuper addito. VII.

De Hebræis menſibus, qui ad ſiniſtram Canonis partem obſervati ſunt, & ipſorum quoto die, cujuſmodi ſint, & quare diverſi.

HInc igitur penultimus lunaris illius anni menſis non undecimus eſt, ſed duodecimus: a quo ſanctorum jejuniorum introitum jure metimur, ob exceſſum menſis unius, qui ab undecimo illorum obſervationem progredi vetat: ut ne plures numero, quam revera ſint, dies illis imputentur: unde calculum ſubducentibus error obrepat. Ceterum in utroque menſe, undecimo, inquam, & duodecimo, ad ſiniſtrum latus canonis non eadem quota dies adſcribitur e regione Romanorum menſium: quemadmodum in dextra parte uni menſi per annos omnes decimamquartam attributam cernimus: ſed alia, atque alia. Velut in undecimo menſe, quem Hebræi Sabat nominant, decimaſeptima dies adnotatur iis annis, qui embolimo carent. In duodecimo vero, qui ab illis vocatur Adar, octavadecima in annis embolimo præditis. Quod quidem rationi conſentaneum eſt. Cum enim duodenos Lunæ menſes alternis viginti novem, & triginta dierum putemus, ne dies partiri neceſſe ſit, ſi viginti novem, ac dimidium ſingulis imputemus. (Sic enim accidit, ut in quolibet anno lunari trecentos, & quinquaginta quatuor dies integre numeremus, ſine ulla diei fractione. quo fit ut, ex inſtituto menſium ordine, ac ſucceſſione, poſt primum deinceps undecimus dies habeat novem & viginti, duodecimus vero triginta.) cum hæc, inquam, ſic habeant; merito in annis ſimplicibus undecimum menſem, ejuſque XVII diem ad canonem adnotavimus. Nam ab hoc die uſque ad decimumquartum primi menſis Judaici in anno conſequenti, totidem, quot ſanctis jejuniis attributi ſunt, intercedunt dies; nempe LVII. Tot enim ex hebdomadibus octo conſiunt. Sunt autem hi dies XIII ex undecimo menſe reſidui; qui, ut dictum eſt, novem & viginti colligit. tum duodecimi menſis XXX; ac primi denique, XIV. Colliguntur ex XIII, & XXX, & XIV, perſpicue dies LVII. At in annis embolimæis duodecimum menſem, ejuſque diem octavumdecimum adhibuimus. Ab hoc enim uſque ad decimumquartum menſis primi, colliguntur iidem LVII dies. nimirum ex duodecimi menſis reſiduis XIII, quoniam ille triginta dies habet: & ex embolimi, ſive tertiidecimi, XXX totidem enim embolimus quivis obtinet. ac demum ex menſis primi diebus XIV. Ob hanc cauſſam in anno poſtremo, qui eſt decimuſnonus, menſis undecimi XVI diem adſcripſimus. quoniam duodecimum illius menſem dierum non amplius novem ac viginti conſtituimus, ut & undecimum. cujus rei in conſequentibus ratio reddetur. Quocirca jure in iis, quos dixi, menſibus, ac quotis eorum diebus, propter introitum jejuniorum, eamdem alternationem in ſiniſtro latere canonis obſervamus, quam in dextro ad decimamquartam primi menſis adhibemus, propter feſtum Reſurrectionis; ubi a Dominica, & ſecunda feria, ceteriſque deinceps ad ſanctam Dominicam ſequentem tranſitum facimus. Sed de iis hactenus. nunc ad annorum lunarium rationem accuratius explicandam convertenda eſt oratio. VIII.

Explicantur anni Lunares, & ſumma dierum.

ANni lunares univerſe ſunt novemdecim, ut dictum eſt. Quorum ſeptem, intercalares menſes accipiunt, iidemque diebus conſtant CCCLXXXIV. duodecim vero communes appellantur, qui ſcilicet dies habent CCCLIV. Porro IX.

Digitized by Google

ro dies omnes ex XIX annis lunaribus collecti; adhibitis nimirum intercalaribus menſibus; dierum numerum exæquant, qui ex XIX annis ſolaribus exiſtit, quorum ſinguli CCCLXV diebus conſtant. Nam propterea ſeptem embolimi menſes annis lunaribus accedunt, ut hi numero dierum cum ſolaribus annis paria faciant: ac non 6726 ſolos dies habeant, ſed 6935. Totidem enim novemdecim annis ſolaribus imputantur. adeo ut ne unus quidem in toto decemnovennali cyclo dies redundet.

Qua ratione ſuperſtuus in embolimis menſibus dies, & quoto anno eximatur.

X. NAm tametſi ſeptem Lunæ menſes adjiciantur, hoc eſt CCX dies; ob ſingulorum illius annorum a ſolaribus defectum, cum undecim iſti dies nonniſi CCIX conficiant: decimus nonus annus uno die mutilatur; ac CCCLIII conſtat: at ſuperfluum ex embolimis menſibus conſumat diem. Quippe annus iſte a IV die Aprilis incipiens in XXII Martii deſinit. Quo fit ut & menſes embolimi plenum dierum numerum retineant; & totius enneadecaeteridis Cyclus ne uno quidem die ſolares annos novemdecim excedat.

Quid etiam illi, qui lunares annos quinquies, & ſexies multiplicant, ſuperfluum diem eximant, etſi id alio in anno faciant.

XI. UNde illi quoque, qui annos Lunæ quinquies, ſexieſque multiplicant, cum eamdem diem & ipſi computent; iidem tamen in anno, qui eorum calculo undecimus eſt, quem nos quartumdecimum putamus; ſuperfluum ex embolimis menſibus diem exemptilem habent. Etenim CCCLIII duntaxat dierum undecimus ille ſtatuitur annus. Qui a tricesimo primo die Decembris iniens, ejuſdem menſis decimooctavo terminatur. Id autem ex eo conſtat, quod annus illorum duodecimus quartamdecimam in Calendas Januarii habeat ex eorum calculo. unde conſequens eſt neomeniam in XIX Decembris incidere.

Qua de cauſſa lunares annos quinquies multiplicent; & quomodo in eodem calculo aberreat. tum cur annalis eorum computus a noſtro diſcrepet.

XII. EXemptilem porro diem iſtam ad hunc modum inculcare ſtudent. Cum enim tricenorum dierum lunarem conſtituant menſem; ac pro unoquoque die ſexageſimam unam particulam ſumant, & colligant; viſum eſt ipſis & pro illo die, qui undecimo quoque anno minuitur, quinque per annos ſingulos ſexageſimas conflare: ut duodecimo demum anno collecto uno die, in hujus primum illius anni poſtremum diem trajiciant; quem XIX Decembris eſſe jam diximus; qui idem unius anni finis eſt, & principium alterius, ex amentia illa computatione, ac methodo, non tamen ex rei veritate. Qui enim dies una facere duas, aut duorum inſtar habere poſſit? Hoc ſane non ſolum impoſſibile eſt, ſed etiam ſtolidum. Hinc igitur lunaris illorum calculus aberrat, quem ob imperfectam quinque ſexageſimarum acceſſionem accurate conſequi nequeunt. Nam quod tricenarios Lunæ menſes inſtituunt, quatenus pro quolibet die unam, ut dictum eſt, ſexageſimam colligunt; ideo nullam redundantiam affert, neque totidem dierum menſem illius efficit; quoniam dierum ſumma per tricenarium numerum diviſa, dimidiatus ille dies e ſexageſimis adveniens exhauritur; neque plures quam XXIX½ ſingulis menſibus relinquit. At vero quolibet anno ſexageſima ſcrupula quinque colligere ad eum ſupplendum diem, qui undecimo anno ſupprimitur, plane ad rationes conturbandas pertinet. Atque hoc ex eo convincitur, quod poſt unicum illum diem, triginta quinque ſexageſimas, quæ ex annis ſeptem Lunæ reſiduis conflantur, avolante demum enneadecaeteride tamquam ſuperfluas expungunt. Quicquid autem ex aliqua parte velut ſupervacaneum in ſubducendo ſtolide rejicitur, id & cycli totius labem hac in methodo, & eorum, qui utuntur, errorem coarguit. Nam id unum intuentur, ut dictum eſt, ſolum ut illam diem detrahant: quam idipſum vero exacta faciant, penſi nihil habent. Quinetiam annalis illorum computus ab eo diſcrepat, quem nos ex traditione Eccleſiaſtica retinemus. Quippe ad annos Adami ſedecim adjiciunt. Verum hæc de illis quaſi obiter attigimus. nunc ad propoſitum redeamus; cauſſamque reddamus, cur embolimi menſes lunaribus annis inſerantur.

ἐτῶν ἡμέραι, τῇ συμπληρώσει δηλαδὴ τῶν ἐμβολίμων μηνῶν ἰσάζουσαι τυγχάνουσιν· ἡμέραις τῶν ἡλιακῶν ιθ΄, τουτέστι, ταῖς ἀπὸ τξε΄. διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ἑπτὰ ἐμβόλιμοι μῆνες προστίθενται τοῖς τῆς σελήνης ἔτεσιν, ἵνα ταῦτα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ἀναλογίαν ἔχειν ποιήσωσι πρὸς τὰ τοῦ ἡλίου ἔτη· καὶ εἶναι μὴ μόνον ͵ϛψκϛ΄ ἡμερῶν, ἀλλὰ ͵ϛϡλε΄. τοσαῦται γὰρ αἱ τῶν ιθ΄ ἡλιακῶν ἐτῶν ἡμέραι τυγχάνουσιν, οὐδὲ μιᾶς περιττευούσης ἡμέρας ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ὅλης ἐννεακαιδεκαετηρίδος. * ſ. ἡμέραις τξε.

Πῶς ἡ ἐν τοῖς ἐμβολίμοις μησὶν περιττεύουσα μία ἡμέρα ὑποτέμνεται, καὶ ἐν ποίῳ ἔτει.

ι. ΕΙ γὰρ καὶ ζ΄ μῆνας ἐμβάλλομεν, τουτέστι σι΄ ἡμέρας, αὐτῇ, διὰ τὴν καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτῆς χάριν* συλλείψουσι ἕνδεκα ἡμερῶν εἰς σθ΄ μόνας ἀθροιζομένων· ἀλλά γε τὸ τελευταῖον ἔτος, λέγω τὸ ιθ΄, ὑφαιρεῖ μίαν ἡμέραν διὰ τοῦτο γίνεται, τνγ΄ ὑπάρχον, ἵνα ὑποτέμνῃ τὴν ἐν τοῖς ἐμβολίμοις μησὶ περιττεύουσαν μίαν ἡμέραν. ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς δ΄ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, εἰς δὲ τὴν κβ΄ τοῦ Μαρτίου περατοῦται. ὅθεν (τὸ καὶ) τῶν ἐμβολίμων ὁ ἀριθμὸς τὸ ἰσάριθμον τῶν ἡμερῶν διασώζεται, καὶ ὁ τῆς ὅλης ἐννεακαιδεκαετηρίδος κύκλος ἐν οὐδὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλεονάζων ἀρτίζεται πρὸς δεκαεννέα τοῦ ἡλίου ἔτη τὸν κύκλον. * ſ. ἐλλείψουσι.

Ὅτι καὶ οἱ πενταπλοῦσι, καὶ ἑξαπλοῦσι τὰ τῆς σελήνης ἔτη, ἡ περιττὴ ὑποτέμνεται, κἂν ἐν ἄλλῳ ἔτει.

ια. ΟΘεν οἱ τὴν πενταπλασίω, καὶ ἑξαπλασίω ποιούμενοι τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν, καὶ * ὅπως τὴν αὐτὴν ἡμέραν ψηφίζοντες, ἐν ἑνδεκάτῳ κύκλου ἔτει, τῶν * αὐτῶν ψηφιζομένων ἐτῶν· ὅπερ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος ὑμῖν ἀριθμούμενον· τὴν ἐν τοῖς ἐμβολίμοις περιττεύουσαν μίαν ἡμέραν, λείπουσαν * κέκτηνται. τ΄ γὰρ νγ΄ ἡμερῶν ὑπάρχει τὸ αὐτὸ ια΄ ἔτος. ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς τριακάδος πρώτης τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, εἰς δὲ τὴν ιη΄ τοῦ αὐτοῦ καταλῆγον. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ τὸ δωδέκατον εἰς τὴν πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου τεσσαρεσκαιδεκάτην ἔχειν, κατὰ τὴν ἐκείνων ψῆφον· ὡς ὑπάρχειν αὐτοῦ τὴν νεομηνίαν κατὰ τὴν ιθ΄ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. * ſ. ὅπως τ' αὐτόν. * ſ. αὐτοῖς. * ſ. κεκίνηνται.

Τίνος χάριν πενταπλοῦσι τὰ τῆς σελήνης ἔτη, καὶ πῶς περὶ τὴν αὐτῶν σφάλλονται ψῆφον. καὶ διὰ τί πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ψηφιζόμενον ἔτος, τὸ παρ' αὐτοῖς διαλλάττει.

ιβ. ΔΙισχυρίζονται δὲ οὕτω τὴν τῆς λειπούσης παραδόσεως ποιεῖσθαι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοῖς λ΄ ἡμερῶν ὁ τῆς σελήνης ψηφίζεται μήν, διὰ τὸ μίαν ἑξηκοστὴν ὑπὲρ ἑκάστης ἡμέρας τιθέναι, καὶ συλλαμβάνειν, ἔδοξε καὶ ὑπὲρ ταύτης, λέγω δὴ τῆς κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἔτος λειπούσης ἡμέρας, ε΄ καθ' ἕκαστον ἔτος συνάγειν ἑξηκοστά· ὡς ἂν διὰ τοῦ δωδεκάτου ταύτην ἀθροίζοντες, ἐπὶ τὴν τούτου πρώτην τὴν ἐκείνου τελευταίαν ἀγάγωσιν, ἥ τις ἐστὶν ἡ λεχθεῖσα τοῦ Δεκεμβρίου ιθ΄. καὶ ἔστι μὲν ἡ αὐτὴ τοῦ μὲν τέλος· τοῦ δὲ, ἀρχὴ κατὰ τὴν ἐπινοηθεῖσαν ψῆφον, καὶ μέθοδον, οὐ μὴν ἀληθείᾳ καὶ πράγματι. πῶς γὰρ ἡ μία τὰς δύο, ἢ ἀντὶ τῶν δύο ποιήσει ποτ' ἄν; τοῦτο γὰρ πρὸς τῷ ἀμηχάνῳ καὶ ἠλίθιον πάντως καθέστηκεν. ἐντεῦθεν ἄρα ἡ περὶ τὴν τῆς σελήνης σφάλλονται ψῆφον, ἀναριθμοῦντες τὰς ἀκριβῶς κατακλείσεως ἐκ τῶν ε΄ ἑξηκοστῶν ἀναπληρώσεις * ὑπεκλείσεως. ἐπεὶ τοὺς μὲν ἀπὸ λ΄ τῆς σελήνης μῆνας ποιοῦσι, * τὸ συνάγειν ἐκ ἑκάστης μίαν ἑξηκοστὴν ὑπὲρ ἑκάστης ἡμέρας, οὐκ ἔχει πλεονασμόν, οὐδὲ τοσούτων ἡμερῶν τὸν αὐτὸν μῆνα παρίστησιν· ὁ γὰρ εἰς λ΄ τέλος, ἀλλ' ἔχει κθ΄ καὶ ἥμισυ τῶν ἀθροιζομένων ἀνάλωσις, τὸ προστεθὲν διὰ τῶν ἑξηκοστῶν ἡμερονύκτιον ὑποτέμνουσα, πλείους ἔχειν οὐ συγχωροῦσα τῶν κθ΄ ἡμίσεως. τὰ δὲ τὰ ε΄ κατὰ πᾶν ἔτος συνάγειν ἑξηκοστά, τὴν κατὰ τὸ ἑνδέκατον ὑποτεμνομένην χάριν ἀναπληρώσεως, διαμαρτεῖν πάντως ποιεῖ τοὺς ψηφίζοντας. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ καὶ μετὰ ταύτην τὴν μίαν ἡμέραν, τὰ τῶν λοιπῶν ζ΄ τῆς σελήνης ἐτῶν συναγόμενα λε΄ ἑξηκοστά, κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος ὡς περιττὰ διαρρίπτεσθαι. τοῦ δὲ κατά τι παρὰ τῶν ψηφιζόντων ἀπορρίπτεσθαι, τὴν τε τοῦ ὅλου κύκλου κατὰ ταύτην τὴν μέθοδον * ἀνατασίαν δηλοῖ, καὶ τῶν αὐτῇ κεχρημένων διελέγχει τὸ σφάλμα. λόγος γὰρ αὐτοῖς, ὡς εἶπον, ἐστὶ συναγαγεῖν μόνην τὴν μίαν ταύτην· οὐδεὶς δὲ περὶ ἀκριβείας τοῦ σύμπαντος. διαλλάττει δὲ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ψηφιζόμενον ἔτος πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἀριθμούμενον· ἐπειδὴ τοῖς ἀπὸ Ἀδὰμ ἔτεσι ιϛ΄ προστιθέασιν. ἀλλὰ ταῦτα κατ' ἐπιδρομὴν περὶ ἐκείνων εἰπόντες, εἰς τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, τὴν αἰτίαν διδάσκοντες τοῦ τῶν ἐμβολίμων ἐν τοῖς ἔτεσι τῆς σελήνης προσθήκης μηνῶν. * ſ. ὑποχρίσεως. * ſ. τῷ. * ſ. ἀταξίαν.

Τίν,

Digitized by Google

Τίς, καὶ διὰ τί ἡ τῶν ἐμβολίμων μηνῶν ἐν τοῖς ἔτεσι τῆς σελήνης προσθήκη· καὶ πόθεν αἰεὶ τὸ πρῶτον ἄρχεται, καὶ ποῦ τὸ τελευταῖον λήγει.

ιγ'. Λέγομεν οὖν, ὡς διὰ ταύτην αὐτοῖς ἐνεβλήθησαν, ἵνα ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς αὐτοῖς ψηφίζεσθαι κανονίζωνται, μὴ ἄλλως, ὃ ὅτι τυχὸν τούτου δυνάμενα, διὰ τὴν ὑφ' ἕκαστα τῶν ἕνδεκα ἐνιαυσίων ἡμερῶν· ὡς τὸ ἡλιακὸν ἔτος οὐκ ἔχον τὴν ἔλλειψιν, ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀρχόμενον ἀεὶ κανονίζεται, λέγω δὲ τοῦ ἐαρινοῦ, καὶ τὴν ἰσημερίαν ἔχοντος· ὅς ἐστι κατὰ μὲν Ῥωμαίους, Ἀπρίλιος· κατὰ δὲ Μακεδόνας, Ξανθικός· κατὰ δὲ Αἰγυπτίους, Φαρμουθί· κατὰ δὲ Ἑβραίους, Νισάν· καὶ κατὰ τὸ ζῳδιακὸν (ὅλον,) ὁ λεγόμενος τῶν ζῳδίων κριός. ἐπειδὴ γὰρ καθ' ἕκαστον ἔτος αὐτοῖς ἡ σελήνη τῷ τῶν ἰσημερινῶν ια' ἡμερῶν ἔλλειψιν ποιεῖται ὑποκαταβαίνουσα τὴν ὑφ' ἧς ἤρξατο ἡμέραν, * οὐχ ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν κέκτηται * ἀρχὴν μῆνα δῆλον ὄντα οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοίως, ἐκ τοῦ διὰ τοῦτον καθ' εἱρμὸν ἀναποδίζειν, ὡς ἀσημείωτον τοσῶσδε ὑπάρχειν λοιπὸν τὴν * τῶν αὐτῆς νεομηνιῶν· ὁ τεχνικὸς ψῆφος οὗτος καὶ μέθοδος γέγονεν ἐπ' αὐτῆς, κατὰ τὴν τῶν ἑπτὰ ἐμβολίμων προσθήκην· ὡς ἂν ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ὥσπερ ὁ ἥλιος, οὕτω δὴ καὶ αὕτη κανονίζηται, καὶ ψηφίζηται. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ ὡς εἷς ἐνιαυτὸς ἡλίου, πάντοθεν * ἑαυτῷ τυγχάνων ἴσος καὶ ὅμοιος ὁ πᾶς τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος κύκλος δειχθῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀρχόμενός τε, καὶ περατούμενος. οἷον κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοῦ, λαμβάνων ἀεὶ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς εἰκάδι τρίτῃ· κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον, ἤγουν τὸ ἐννεακαιδέκατον, τὸ πέρας δεχόμενος κατὰ τὴν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰκάδα δευτέραν. ταῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ ἐπακτῶν σελήνης, καὶ τῶν ἐμβολίμων.

* f. ἢ καθ' ἕνα.
* f. τὴν ἀν.
* f. τῶν ἀρχῶν.
* f. ἑαυτῷ.

Quænam ſit, & qua de cauſſa fiat in annis Lunæ menſium embolismorum adjectio. Item unde perpetuo primus annus incipiat, & ubi poſtremus deſinat.

Sic igitur ſtatuimus, ob eam cauſſam inſerti menſes illos, ut ab uno eodemque menſe perpetuo calculus procedat. quod aliter in annis iſtis obtineri non poteſt, quoniam ſinguli diebus undecim deficiant. quo defectu cum ſolaris annus vacet, ex eodem ſemper initio, nimirum verno, & æquinoctiali menſe, proficiſcitur. quem quidem Romani Aprilem vocant; Macedones Xanthicum; Ægyptii Phamuthi; Hebræi Niſan. cui Arietis ſignum in Zodiaco reſpondet. Etenim quoniam Luna quotannis undecim diebus, ut diximus, a Solis anno deficiens, totidem eum, unde progreſſa eſt, antevertit diem; ideo non certum habet, ac fixum in uno aliquo, & inter ceteros manifeſto menſe principium; ſed ab omnibus æqualiter incipit; quod omnes retrogrediendo ſingillatim peragret. adeo ut obſcurum ſit, nec ulla certa nota definitum initium, a quo neomeniæ illius oriantur. Hinc artificioſus iſte computus, ac methodus adhibetur ejuſmodi, in qua ſeptem adduntur embolimi menſes. uti quemadmodum Sol, ſic illa ab uno eodemque menſe certam proficiſcendi regulam, ac dinumerationem habeat. Accedit & alia cauſſa; nimirum ut decemnovennalis circulus totus, unius anni ſolaris inſtar, undique par ſibi, ac ſimilis exiſtat; utpote ab eodem puncto progrediens, & in idem perpetuo deſinens. Ut, exempli cauſſa, primo anno ſemper a die Martii XXIII incipit: ultimo item anno, qui eſt nonus decimus, in ejuſdem Martii XXII die finitur. Ac de epactis Lunæ, & embolimis hactenus. XIII.

Περὶ τοῦ Πασχαλίου μηνός.

ιδ'. Δεῖ δὲ κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπισημήνασθαι καὶ αὐτὸν τὸν μῆνα τὸν ἔσω ἑαυτοῦ τὰς τῶν ἄλλων τῆς σελήνης ἐτῶν νεομηνίας κεκτημένον, ὃν διὰ τοῦτο καί τινες Πασχάλιον ὀνομάζουσι, πόθεν ἄρα τὴν ἀρχὴν ἔχει, καὶ ποῦ τὸ τέλος. φαμὲν οὖν, ὡς τὴν μὲν ἀρχὴν ἔχει κατὰ τὴν τοῦ Μαρτίου μηνὸς η'· τὸ δὲ τέλος, κατὰ τὴν τοῦ Ἀπριλίου ε'. ἐξ ἐκείνης γὰρ μέχρι ταύτης μὴν ὑπάρχει σελήνης ὁλόκληρος, τουτέστιν κθ' ἡμερῶν. διὰ τοσούτων γὰρ ἄνεισι καὶ κάτεισι τὰ ταύτης ἔτη κατὰ τὴν αὐτῶν νεομηνίαν, ἐκ μὲν τῶν ια' ἡμερῶν ἐκλείψεως, ἐκ δὲ τῶν λ' πάλιν ἐμβολίμου προσθήκης. ὅθεν δὴ καὶ αἱ ιδ' τῶν νεομηνιῶν αὖθις προαγόμεναι τεσσαρεσκαιδεκάται, καθ' ἃς Ἑβραίοις τὸ Πάσχα τελεῖται, κατὰ τὸν ἴσον ἀναπεμπόμεναι καὶ καθιέμεναι τρόπον, τὴν μὲν ἀρχὴν ἔχουσι κατὰ τὴν εἰκάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου· τὸ δὲ τέλος κατὰ τὴν Ἀπριλίου ιη'· ἀπ' ἐκείνης γὰρ ἕως ταύτης, κθ' πάλιν ἡμέραι τυγχάνουσιν. ἔστι δὲ τὸ τὴν κατωτάτω τάξιν τῶν νεομηνιῶν κεκτημένον * τεσσαρεσκαιδεκάτην ποιουμένων ἔτος σελήνης, τὸ ις' καὶ δέκατον· τὸ δὲ τὴν ἀνωτάτω τὸ η'.

* Leg. καὶ τεσσαρ.

De menſe Paſchalis.

Deinceps vero & ille notandus eſt menſis, qui omnium annorum Lunæ neomenias in ſeſe continet: quem propterea quidam Paſchalem nominant: unde & initium ducat; & ubi deſinat. Dicimus itaque hujus initium eſſe Martii VIII; finem Aprilis V. Nam ab illa die ad hunc, ſolidus Lunæ menſis intercedit dierum XXIX. Per totidem enim ultro citroque commeant illius annorum neomeniæ, propter undecim dies, quibus iidem deficiunt anni, & tricenos, qui per intercalationem adduntur. Sic & quartæ decimæ, quæ a neomeniis deinde procedunt, in quas Paſcha Judæorum incidit, eodem modo ſurſum, deorſumque promotæ a XXI die Martii capientes exordium, Aprilis octavadecima terminantur. Etenim ad hanc ab illa novem & viginti numerantur dies. Annus Lunæ, qui remotiſſimam omnium neomeniam, & quartamdecimam habet, eſt decimus-ſextus. qui citimam, octavus. XIV.

Περὶ τῆς κατὰ τὸ νομικὸν Πάσχα ὑπερβάσεως, καὶ τῆς κατὰ Χριστὸν τελετῆς. ἐκ ποίας ἄρα, καὶ μέχρι ποίας ἡμέρας κανονίζεται.

ιε'. Διόπερ ἡμεῖς οἱ κατὰ χάριν ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας τὸ κατὰ Χριστὸν τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀξιούμενοι Πάσχα τελεῖν, ὡς μίαν μόνην ὑπερβαίνοντες ἡμέραν, ὅτε σαββάτῳ φθάνουσαν ἴδοιμεν τὴν εἰκάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνὸς, καθ' ἣν συμπίπτει καὶ ἡ ιδ' τοῦ φέγγους· καὶ ὡς πάλιν ζ' ἡμέρας, ὁπηνίκα κυριακῆς γενομένην εὕρωμεν τὴν τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ιη'. εἰς ἣν ὁμοίως καὶ ἡ καθ' Ἑβραίους ιδ' τελεῖται πρώτου μηνὸς, ἐν λ' καὶ ε' ταῖς πάσαις ἡμέραις· τοσαῦται γὰρ αἱ ἀπὸ εἰκάδος δευτέρας Μαρτίου, μέχρι εἰκάδος πέμπτης Ἀπριλίου τυγχάνουσι· κανονίζομεν τὸ σωτήριον Πάσχα τελεῖν, ὡς ἐκείνην ὑπερκαταβαίνοντες, οὔτε μὴν ταύτην ὑπερβαίνοντες, διά τε ἐν ταύταις, καὶ ἀπὸ ταύτης δεδομένην ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τε, καὶ παράδοσιν. ἡμεῖς μὲν ἄρα τάς τε νεομηνίας, καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτας τῶν τῆς σελήνης ἐτῶν, ἐντεῦθεν καὶ οὕτω ψηφίζοντες.

De tranſcenſione legalis Paſchatis, ac de ſollemni Chriſtiano, a qua die in quam produci ſecundum canonem liceat.

Quocirca nos, quibus ſecundum gratiam in *azymis ſinceritatis* Chriſti Dei noſtri Paſcha celebrare conceditur, unam tantummodo diem tranſcendimus, quoties in Sabbatum incidentem cernimus Martii XXI diem, in quam Lunæ decimaquarta competit. Septenos vero dies tranſmittimus, quoties XVIII Aprilis die Dominica incidit, & in eamdem quartadecima primi Judæorum menſis inciderit. Ita quinque & triginta totos dies: (totidem enim a XXII Martii ad XXV Aprilis interjecti ſunt) ſalutari Paſchati celebrando præſtituimus. adeo ut neque citra illam, nec ultra iſtum obeamus, ob Eccleſiaſticum canonem, & traditionem, quæ intra hos dies Paſcha retinet. Ad eum itaque modum tam neomenias, quam terminos Paſchales in annis Lunæ computamus. XV.

* Ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ μηνὸς τὸ Πασχάλιον κανονίζουσι, καὶ πάντα τὰ τῆς σελήνης ἔτη, οἱ πεντάκις ταῦτα, καὶ ἑξαπλοῦντες· καὶ πόθεν, καὶ πῶς, καὶ ἐν ποίοις ἔτεσι πεντεκαιδεκάτῳ, καὶ ιϛ' καὶ διὰ τὴν ιδ' ψηφίζουσι τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνός.

* Leg. videtur κατὰ ποῖον vel ἐκ ποίου Ῥωμαϊκοῦ μηνός.

ιϛ'. Τοῖς δὲ πεντάκις ταῦτα καὶ ἑξαπλοῦσιν ἐξ ἄλλου Ῥωμαϊκοῦ μηνὸς, λέγω δὲ τοῦ Δεκεμβρίου. ἀπὸ γὰρ τοῦ

Quoniam ea Romano menſe methodi Paſchalis ordinationem, ac lunarium annorum putationem repetunt, qui hos quinquies, ſexieſque multiplicant. Et unde, ac quomodo, & quibus in annis decimamquintam, ac ſextamdecimam numerent eam diem, quæ in Judaico menſe revera eſt decimaquarta.

Qui annos Lunæ per quinque, ac ſex multiplicant, ab altero menſe methodum ducunt, videlicet a Decembri. XVI.

bri. Nam a quarto hujus inſpicientes, menſem illum, qui neomenias in ſe omnes complectitur, Calendis Januariis terminant. Sunt enim ab illo ad hunc novem & viginti dies. Quocirca prima Januarii dies regula eſt ſecunda omnium Lunæ. Ab eadem vero quot ad ultimam Martii dies numerantur, qui ſunt nonaginta; totidem ob Paſchalem computum ſexageſima ſcrupula colligunt. tum diviſione facta, & tricenis diebus in menſes ſingulos imputatis, reliquus eſt dimidiatus dies, quæ ſunt ſcrupula triginta. Ad hæc igitur ſcrupula partes illas inſuper adjiciunt, quæ ex quinque ſexageſimis, de quibus ſupra meminimus, exiſtunt. Ita dies integra conficitur, eoque amplius interdum, ſi, quod eſt conſentaneum, ad dies aliquot de Aprilis menſe calculus provehatur; ut tum accidit, cum Paſcha diffunditur. Tunc enim illa quoque ſexageſima neceſſe eſt aſſumere. Ita fit, ut uno, alterove ſuperfuſo die, quartamdecimam Judaici menſis computent XV, vel XVI. Decimamquintam porro his in annis numerant, quinto, ſexto, ſeptimo, octavo, nono, decimo, undecimo, decimotertio, decimoquarto, decimoquinto, decimoſexto, ac decimonono. Sextamdecimam autem in anno decimoſexto. In quartadecima putanda nobiſcum in annis tantum quinque conſentiunt; videlicet in primo ipſorum, qui nobis eſt quartus, ſecundo, tertio, quarto, decimooctavo. His animadverſis, quoties in Dominicam quartadecima primi Judaici menſis incidit; neceſſe eſt perperam apud illos Chriſtianum Paſcha ad ſecundam & vigeſimam, aut viceſimamtertiam diem lunaris menſis extendi. cujus cauſſam ante reddidimus. Hactenus de Paſchali menſe, deque errore, quem in quartædecimæ putatione committunt, qui ita computant.

De annis Adami, quotnam putetur; & quomodo per eos Solis, Lunæ, ac biſſexti præſens annus inveniri queat.

XVII. PRæterea neceſſe eſt ſcire numerum annorum, qui ab Adamo reperiuntur. Igitur ex Eccleſiaſtico calculo, ac traditione ad præſentem decimamquartam Indictionem anni XXXI imperii Heraclii piiſſimi noſtri Imperatoris, anni ſunt VI MCXXXIII. Quibus diviſis ac reſolutis, præſens annus Solis, Lunæ, ac biſſexti reperitur. Etenim Solis annus obtinebitur, ſi ſummam per XXVIII partiare. Totidem enim ſunt, nimirum XXVIII cycli ſolaris anni. Annus habebitur Lunæ, ſi per XIX diviſeris. Nam totidem, uti dictum eſt, illius anni ſunt. Sic annus biſſexti diviſa ſumma per quatuor exiſtet. Ad hunc modum annorum Adami partitio unumquodque illorum indicat, quod tantum eſt, quantus eſt reſiduorum annorum numerus. Ut ſi ex illa diviſione per XXVIII, vel XIX, vel IV, ſuperſit unum, primus eſſe dicetur Solis annus, aut Lunæ, vel biſſexti tali Indictione. Sin duo reſtent, ſecundus erit annus. Ita tertius, ſi tria. ac deinceps uſque ad annos XXVIII, aut XIX, aut IV. Sic congruus, & inſtans in ſingulis annus inveſtigabitur.

Altera ratio, qua annus Solis, Lunæ, aut biſſexti numeratur.

XVIII. POteſt & alio modo iſtud inveniri. Nam ſi quis ſummam illam annorum 6133 per 532 dividat, habebit integras periodos undecim annorum 532, & ex duodecima annos 281. Hos ſi per XXVIII ſimili ratione ad conſequendos annos Solis diſtribuat: vel per XIX, ob lunarem annum: vel quattuor, ob biſſextum; horum ſingillatim labentem deprehendet annum. Ceterum numerus iſte 532 annorum fit ductis in ſe mutuo Lunæ ac Solis annis. Nam ſive XIX annos per XXVIII multiplices; ſive hos per illos, numerum eundem efficies 532. Sic igitur patefacta ratione, qua in annis ab Adamo, qui ſunt 6133; & in duodecima periodo, hoc eſt in annis ejus 281, currentem annum Solis, Lunæ, ac biſſexti cognoſcere poſſumus; exponenda deinceps methodus eſt, per quam, quod caput eſt, Introitus jejuniorum diem, ac Reſurrectionis in eodem Canone deprehendemus.

Demonſtratur qua ratione Paſcha quotannis computari ex illo Canone poſſit.

XIX. UBi per illam, quam ſupra dilucide propoſuimus, computandi methodum, tam inſtantem annum Lunæ repereris; (ut, exempli cauſſa, decimumquintum

αὐτοὶ ποιοῦνται ποιούμενοι τὴν ἀρχὴν, τὸν τὰς ὅλας νεομηνίας εἰς ἑαυτὸν κεκτημένον μῆνα, τῇ αὐτῇ εἰς τὴν τοῦ Ἰανουαρίου τιθέντες πρώτην. κθ´ γάρ εἰσιν ἐκεῖνος μέχρι ταύτης αἱ τοῦ Ἰανουαρίου. διόπερ ἐκ ταύτης δὲ, φησὶ, τῆς τοῦ Ἰανουαρίου πρώτης, πάσης σελήνης κανονίζοντες ὅτῳ, ὅτι [illegible] τὸ Πάσχα ψῆφον τὰς ἀπὸ ταύτης μέχρι συμπληρώσεως τοῦ Μαρτίου, τῶν ϟ´ ἡμερῶν, ἰσάριθμα συνάγοντες ἑξηκοστὰ, μετὰ τὴν ἐκ λ´ λύσιν τούτων δὲ τῶν τριῶν μηνῶν, ἡμισυ ἡμέρας αὐτοῖς καταλιμπάνονται, τουτέστι λ´ ἑξηκοστά. τούτοις ἐν τοῖς λ´ ἑξηκοστοῖς συμβάλλοντες καὶ τὰ κατ᾽ ἔτος ἕκαστον ἐκ τῶν ε´ ἑξηκοστῶν συναγόμενα μέρη, καὶ ποιοῦντες ἡμέραν μίαν· τυχὸν δὲ καὶ πρὸς, ἐὰν παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ μέχρι τινῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀπριλίου τὴν ψῆφον ἐκτείνωσι, [illegible] τὸ Πάσχα παρεκβῆναι· ἀνάγκη γὰρ καὶ ταῦτα συλλαμβάνειν τὰ ἑξηκοστά· συμβαίνει ταύτας αὐτοὺς, τῇ τῆς μιᾶς ἡμέρας, ἢ καὶ δύο προσθήκῃ, * τὴν τοῦ πρώτου καθ᾽ Ἑβραίους μηνὸς ιδ´, καὶ ιε´, ἢ καὶ ις´. καὶ ιε´ μὲν, ἐν τούτοις τοῖς ἔτεσιν, οἷον τῷ πέμπτῳ, καὶ ἕκτῳ, καὶ ζ´, καὶ η´, καὶ θ´, καὶ ι´, καὶ ια´, καὶ ιβ´, καὶ ιγ´, καὶ ιδ´, καὶ ιε´, * καὶ ις´, καὶ ιθ´. ις´ καὶ δεκάτην δὲ ἐν τῷ ἰσαρίθμῳ ἔτει, εἴτ᾽ οὖν τῷ ις´ καὶ δεκάτῳ. συμφωνοῦσι δὲ μόνον τεσσαρεσκαιδεκάτην καὶ αὐτοὶ τὴν δ´, καὶ ι´ ψηφίζοντες ἐν μόνοις αὐτῶν τοῖς ε´ ἔτεσι, τῷ τε πρώτῳ παρ᾽ αὐτοῖς δηλαδὴ ψηφιζομένῳ, τετάρτῳ δὲ παρ᾽ ἡμῖν τυγχάνοντι, καὶ τῷ δευτέρῳ, καὶ τῷ γ´, καὶ τῷ δ´, καὶ τῷ ιη´. τούτων ἐν οὕτως ἐχόντων, ἐπειδὰν * ὁ κυριακὴ ἡ ιδ´, καὶ ι´ τοῦ πρώτου καθ᾽ Ἑβραίους συμπίπτοι μηνὸς, πρὸς ἀνάγκην λοιπὸν εἰκάδα δευτέραν τοῦ φέγγους, καὶ εἰκάδα τρίτην γίνεσθαι τὸ κατὰ Χριστὸν Πάσχα· τοῦτο ἀδιαλόγως ψηφίζεται, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Πασχαλίου μηνὸς, καὶ τῆς περὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης πλάνης τῶν οὕτω ψηφιζόντων εἰρήσθω τὰ νῦν.

Περὶ τῶν Ἀδὰμ ἐτῶν, πόσα τε τυγχάνει, καὶ πῶς δι᾽ αὐτῶν ὁ τε ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ τοῦ βισέξτου, ὁ ἐνιστάμενος ἔτος εὑρίσκεται.

ζ'. ΑΝαγκαῖον δὲ πρὸς τούτοις εἰδέναι καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐτῶν. ὡς ἐν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ψῆφόν τε, καὶ παράδοσιν, μέχρι τῆς ἐνεστώσης ιδ´ ἰνδικτιῶνος ἔτους λα´ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως, ἔτη ‚ϛρλγ´. τῷ γὰρ ταῦτα μερίζειν καὶ ἀναλύειν, γινώσκεται ὅ τε ἡλίου, καὶ ὁ σελήνης, καὶ ὁ βισέξτου ὁ ἐνιστάμενος ἔτος. οἷον ὁ μὲν τοῦ ἡλίου ἔτος, διὰ τὸ εἰς κη´ μερίζειν· τοσαῦτα γὰρ, ὡς τεσσαράκοντα, τὰ τοῦ ἡλίου [illegible]. ὁ δὲ τῆς σελήνης ἔτος, διὰ τὸ εἰς ιθ´ πάλιν· ἐπειδὴ καὶ τὰ ταύτης τοσαῦτα, καθὼς ἔφημεν. ὅτε δὲ καὶ ὁ τοῦ βισέξτου, διὰ τὸ εἰς τετράδα· διὰ γὰρ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐτῶν, γινώσκεται τούτων ἕκαστον ἐκεῖνο σαφῶς ὑπάρχον τὸ ἰσάριθμον τῶν ὑπολειπομένων ἐτῶν. οἷον, εἰ μὲν ἐν ὑπομένοι διὰ τὸ εἰς κη´, ἢ ιθ´, ἢ εἰς τετράδα ἀναλύσεως· ὅτι πρῶτόν ἐστι τὸ ἐνιστάμενον τοῦ ἡλίου, ἢ τῆς σελήνης, ἢ τοῦ βισέξτου κατὰ ταύτην τὴν ἐπινέμησιν ἔτος. εἰ δὲ δύο, ὅτι δεύτερον. ὅτε δὲ καὶ γ´, ὅτι γ´· καὶ καθ᾽ ἑξῆς μέχρι τῶν κη´, ἢ ιθ´, ἢ τῶν δ´ ἐτῶν. καὶ οὕτως τὸ πρόσφορον καὶ ἐνιστάμενον ἔτος ἑκάστῳ τούτων διαγινώσκεται.

Πῶς ἄλλως ὁ ἔτος τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης, καὶ τοῦ βισέξτου ψηφίζεται.

η'. ΕΣτι δὲ πάλιν ταῦτα ψηφίζειν καὶ καθ᾽ ἕτερον τρόπον. εἰ γάρ τις τὰ ἐν τῷ ‚ϛρλγ´ ἔτη μερίσει εἰς φλβ´ ἔτη, εὑρήσει ια´ μὲν περιόδους ἀπὸ φλβ´ ἐτῶν συμπληρουμένας· τῆς δὲ δωδεκάτης, ἔχουσαν ἔτη σπα´. ταῦτα ἐν τὰ σπα´ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον εἰς κη´ διὰ τὸν ἥλιον, ἢ εἰς ιθ´ διὰ τὴν σελήνην, εἰς τέσσαρα διὰ τὸν βίσεξτον μερισάμενος, οὕτως ἑκάστου τὸ ἐνιστάμενον ἔτος ποιεῖ πάντως γινώσκεσθαι. τὰ δὲ φλβ´ ἔτη κατὰ συμπλοκὴν γίνονται τῶν τε τῆς σελήνης ἐτῶν πρὸς τὰ τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν αὐτῶν πρὸς τὰ ἐκείνου. ὅ τε γὰρ τὰ ιθ´ τοῖς κη´ συμπλέκων, ὅ τε τὰ κη´ τοῖς ιθ´ συμπλέκων, τὸν ἀριθμὸν τῶν φλβ´ ἐτῶν ἀναπληροῦσιν. ὅπως ἂν δειχθέντος διά τε τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐτῶν, ἤγουν τῶν ‚ϛρλγ´, διά τε τῆς ἐνεστώσης δωδεκάτης περιόδου, τουτέστι τῶν σπα´, τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν τὸ ἐνιστάμενον τό τε ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης, καὶ τοῦ βισέξτου ἔτος γινώσκεται· προστίθημι λοιπὸν ὑποδεῖξαι τὴν μέθοδον, ἐξ ἧς τὴν κυριωτάτην ἡμέραν τῆς παρεισβάσεως, καὶ τῆς ἀναστάσεως, ἐν τῷδε τῷ κανόνι σύντομος καταλαβεῖν. *

Ἀπόδειξις τοῦ τρόπου, καθ᾽ ὃν τις τὸ Πάσχα καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ψηφίζειν ἐν τῷδε τῷ κανόνι δυνήσεται.

θ'. ΕΥρισκομένου τοίνυν διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἀνωτέρω μεθόδου ψήφου τοῦ τε ἐνεστῶτος τῆς σελήνης ἔτους· φέρε εἰπεῖν εἰς ἐπὶ τοῦ ἑστῶτος μέλλοντος πεντεκαιδεκάτου. οὕτω γὰρ ὑπάρχει

τὸ

* Deeſt verbum.

* Delendum videtur ἢ ιε´.

* f. ἐκ κυρ.

* Deeſt [illegible]

τὸ ἔτ᾽ ᾧ μέλλει τὸ σωτήριον Πάσχα τελεῖσθαι τοῖς πνευματικῶς ἑορτάζουσιν· ὅπερ πάλιν καὶ τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος ἔτους * τῆς σελήνης γινωσκομένου, τουτέστι τὸ πρῶτον· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰσερχόμενον· δεῖ κατὰ τοῦτο ἐπιδεῖν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ κανονίου τὸ σελίδιον, ἐν ᾧ κατατέτακται τὸ αὐτὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος. καὶ εἰ μὲν αὐτὴν τὴν ἀναστάσιμον ἑορτὴν εἰδέναι θέλομεν, τὸν κατ᾽ ἀντικρὺ τοῦ πεντεκαιδεκάτου τῆς σελήνης κείμενον ἔτους Ῥωμαϊκὸν μῆνα ζητοῦμεν ἐν τῷ πλησιάζοντι τοῦ ἔγγιστα κανονίῳ. καὶ τοῦτον εὑρίσκοντες Ἀπρίλιον ὄντα, τὴν παρακειμένην αὐτῷ ποσότητα, ἤγουν τὴν πρώτην κρατοῦμεν. ἐπειδὴ κατὰ ταύτην τὴν πρώτην τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἡ ιδ´ γίνεται τὸ φέγγος, ἤγουν τὸ πρῶτον καθ᾽ Ἑβραίους μηνός, λέγω δὴ τοῦ Νισάν, κατὰ τὸ αὐτὸ ιε´ ἔτος τῆς σελήνης. καὶ ἐμβάλλομεν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ Ἀπριλίου τὰς ἐπακτὰς τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος ἡλιακοῦ ἔτους, ἤγουν τοῦ πρώτου, τὸν ἀριθμὸν ὄντας ζ´, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ ἔτει τοῦ ἡλίου καταγεγραμμένας. ὅπως ἂν τὰς η´ μερίζομεν εἰς ζ´. καὶ ἐκ τῆς ὑπολειπομένης μιᾶς ἡμέρας γινώσκομεν τὴν ἑβδοματικήν, ὡς πρώτην καθίστασθαι ἡ πρώτη τοῦ Ἀπριλίου μηνός, τουτέστιν ἁγίαν κυριακήν. καὶ εἰς τὴν ἑξῆς λοιπὸν ὡς τὴν ἐπιοῦσαν ἁγίαν ὑπερτιθέμεθα κυριακὴν τὴν τῆς ἀναστάσεως ἑορτήν· ἥ τις η´ τοῦ Ἀπριλίου προδήλως ἐστίν. ἐπειδὴ τὸ Ἑβραϊκὸν Πάσχα, λέγω δὴ, τὴν δ´ καὶ ι´ τοῦ φέγγους, ἤγουν τὸν πρῶτον καθ᾽ Ἑβραίους μηνὸς ὑπερβαίνειν προσήκει πάντως· ἡμᾶς εἴτε κυριακῇ φθάσει, πρὸς τὴν ἄλλην ἁγίαν κυριακὴν μεταβαίνοντας· εἴτε δευτέρας, εἴτε τρίτης, εἰς τὴν αὐτὴν ὁμοίως κυριακήν. εἰ δὲ σαββάτῳ· τῇ ἐπαύριον, πεντεκαιδεκαταίας οὔσης τῆς σελήνης. ὥσπερ ἂν ὁπηνίκα πάλιν ἀπὸ κυριακῆς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἁγίαν κυριακὴν ποιούμεθα τὴν ὑπέρθεσιν, εἰκάδα πρώτην ἐχούσης. ὡς γὰρ ἤδη λέλεκται, μέχρι μόνων ζ´ ἡμερῶν ποιούμεθα τὴν ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα μετάβασιν, ἤγουν τῆς δ´ καὶ ι´ τοῦ φέγγους· περαιτέρω δὲ οὐδαμῶς. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Πάσχα.

* Cor. ἡλίου.

proxima futurum: hic eſt enim, in quo ſalutare Paſcha peragetur ab iis, qui ſpirituali ritu feſta celebrant:) quam Solis ſimiliter ſequentem, ut puta primum, quem proxime ſumus ingreſſuri: quære in dextro Canonis latere verſum, in quo idem ille annus decimus quintus adſcriptus eſt. Ac ſi diem ipſum Reſurrectionis noſſe libeat, quærendus eſt Romanus menſis, qui ex adverſo decimiquinti anni lunaris in proximo rotæ canone ſitus eſt; quem Aprilem eſſe reperies. Mox ad eumdem adhærentem diem, videlicet Calendas colliges: quoniam quidem in Calendas Apriles Luna XIV Judaici Niſan incidet anno Lunæ XV. Ad hunc primum Aprilis diem addendæ ſunt epactæ proxime ſequentis anni Solis, quem proximum eſſe diximus. Eæ ſunt VII, ad primum annum Solis adnotatæ. Ita diviſis VIII per VII, relinquitur I, ex qua feriam cognoſcimus Calendarum Aprilium, nempe Dominicam. a qua in ſequentem Dominicam Reſurrectionis ſolemne diffunditur, quam manifeſtum eſt octavam Aprilis eſſe diem. Nos enim Paſcha Judæorum, id eſt XIV Lunæ, ſive menſis illorum primi, neceſſe eſt tranſcendere: ac ſi in Dominicam incurrat, alteram in Dominicam tranſitum facere; ſive in feriam ſecundam, aut tertiam, in eamdem transferre Dominicam. Quod ſi Sabbato XIV contingat, poſtridie Paſcha fiet, Luna XV. quemadmodum cum a Dominica alteram in Dominicam diffunditur, Luna XXI accidit. Nam, ut jam diximus, non ultra ſeptenos dies a Judaico Paſchate fit translatio, hoc eſt a XIV Luna.

Περὶ τῆς ι´ τοῦ ἑβδόμου μηνός, πῶς καὶ αὕτη καταλαμβάνεται.

κ´. Εἰ δὲ τὴν ι´ τοῦ καθ᾽ Ἑβραίους ἑβδόμου μηνὸς γνῶναι θελήσειέ τις, ἐν τῷ δεξιωτέρῳ, τουτέστι τῷ μετὰ τὸ Πάσχα ἀφηγουμένῳ κανονίῳ, τὸν πλησιάζοντα τῷ αὐτῷ τῆς σελήνης ιε´ ἔτει Ῥωμαϊκὸν μῆνα σκοπείτω, λέγω δὴ τὸν Σεπτέμβριον, καὶ τὴν παρακειμένην αὐτῷ ποσότητα κα´ ὑπάρχουσαν, γνώσεται μετὰ τῶν κατ᾽ αὐτὴν ἔτους ἀεὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ιε´ τῆς σελήνης ἔτος, ἡ ι´ τοῦ αὐτοῦ καθ᾽ Ἑβραίους μηνός. εἰ δὲ καὶ τὴν ἑβδοματικὴν βούλοιτο μαθεῖν ἡμέραν, τῇ αὐτῇ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ποσότητι, λέγω δὴ τῇ εἰκάδι πρώτῃ, τὰς παρακειμένας ἀπὸ στοιχείου προσθέσεις ἡμέρας ἐπιβάλλει, μετὰ καὶ τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἐνεστῶτος ἡλίου ἔτους· εἶτα ὡς ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τὰς ζ´ ἡμέρας καὶ ὅλας τὰς ὅλας, ἤγουν τὰς λδ´, εἰς τὰς ζ´ μερίσει, καὶ ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ϛ´, εἰσόμεθα αὐτὴν ταύτην οὖσαν τὴν ἑβδοματικήν, τουτέστι παρασκευήν. κατὰ τοῦτο δὲ χρήσεται σὺ καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ ἔτει τῶν ἐκ δεξιῶν τεταγμένων τοῦ κανονίου, βουλόμενος μαθεῖν εἴτε τὴν δ´ καὶ ι´ τοῦ καθ᾽ Ἑβραίους πρώτου μηνός, εἴτε τὴν τοῦ ἑβδόμου δεκάτην ι´ τοῦ ἑβδόμου μηνός. ταύτην δὲ οὐ τελετὴν μᾶλλον ὡς αὐτὴν γινομένην ἡμῖν· οὐδὲ γὰρ τελεῖται τὸ σύνολον· διεγράψαμεν, ἢ τὴν οὐδὲν ἀγνοεῖν θελόντων χάριν φιλομαθείας. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἐκ δεξιῶν τοῦ κανονίου κειμένων.

De ſeptimi menſis die X, quemodo etiam ipſa reperiatur.

SI ſeptimi menſis Judaici decimum diem noſſe ſtudeat aliquis, in dexteriore Canonis parte, quæ Paſchatis verſibus proxima eſt; inquiratur menſis Romanus anno Lunæ quintodecimo reſpondens (Is eſt September) una cum quota die, quæ eſt XXI. Noverit ergo perpetuo anno Lunæ XV in eamdem diem incidere decimam diem Judaici menſis. Quod ſi feriam præterea requirit; ad XXI Septembris regulares addantur, qui ferico ad illum diem adſcribuntur, una cum epactis anni Solaris quæ ſunt ſeptem. Summam dierum XXXIV dividat per VII. relinquentur VI, quæ indicant feriam eſſe VI, ſive Paraſceven. Eadem methodus adhibenda annis omnibus, quæ in dextra parte Canonis occurrunt: ſive quis XIV primi menſis Judaici noſſe velit: ſive X menſis ſeptimi. Hanc porro ſeptimi menſis X diem non tam, quod in ea ſolenne peragamus ullum (non enim ullo modo celebratur a nobis) quam ut eorum ſtudio ſatisfaceremus, qui nihil ignorare volunt, deſcribendam putavimus. Hactenus de dextra Canonis parte. XX.

Περὶ τῆς τῶν ἁγίων νηστειῶν παρεισβάσεως, πῶς καὶ ταύτην κατὰ πᾶν ἔτος γινώσκομεν.

κα´. Εἰ δὲ καὶ τὴν παρείσβασιν τῶν ἁγίων νηστειῶν εἰδέναι θελήσειέ τις, εἰς τὴν ἐξ εὐωνύμων ἀφηγουμένην, τὸ κατὰ διάμετρον τῷ ιε´ τῆς σελήνης ἔτει τῷ ὄντι ἐκ δεξιῶν σκοπείτω δι᾽ ἀκριβείας ἐξ ἀριστερῶν τὸ δι´ τῆς σελήνης ἔτος ἀφηγημένον. εἴπομεν γὰρ * ὡς τέλει τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ἡ παρείσβασις τελεῖται τῶν ἁγίων νηστειῶν. εὑρίσκων δὲ τὸ αὐτὸ δ´ καὶ ι´ τῆς σελήνης ἔτος, τὸν παρακείμενον Ῥωμαϊκὸν μῆνα σκοπείτω, τουτέστι τὸν Φεβρουάριον. καὶ τούτου τὴν ποσότητα λαμβανέτω πλησίον αὐτοῦ τεταγμένην, ἤγουν τὴν δ´, καὶ ἐμβαλλέτω αὐτῇ τὰς παρακειμένας ἀπὸ στοιχείου προσθετὰς δ´ ἡμέρας, καὶ τὰς τοῦ εἰσιέναι μέλλοντος ἡλιακοῦ ἔτους· φημὶ δὲ τοῦ πρώτου τὰς ζ´ ἡμέρας, ἤγουν ἐπακτάς· ἀναλύσει τὰς ὅλας ιε´ καὶ ι´ τὸν ἀριθμὸν ὄντας εἰς τὰ ζ´. καὶ ἐκ τῆς ἀπομενούσης μιᾶς ἡμέρας, πρώτην εἴσεται τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν ὑπάρχουσαν· ἤγουν ἁγίαν κυριακήν, τὴν δ´ τυγχάνουσαν τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τετάρτην. ἐξ ἧς ἐπὶ τὴν ἄλλην ὑπερτιθέμενος ἁγίαν κυριακήν, καθ᾽ ἣν ἑνδεκάτην τοῦ αὐτοῦ Φεβρουαρίου τυγχάνουσαν, εὑρήσει τελουμένην ταύτην κατὰ τὸ παρὸν δ´ καὶ ι´ τῆς σελήνης ἔτος, τὴν ἀποκρεώσιμον ἑορτήν. προσήκει γὰρ τὴν ἴσην μετάθεσιν ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῆς παρεισβάσεως ἐν τῷ εὐωνύμῳ κανονίῳ, τῆς ἐν τῷ δεξιῷ γινομένης ἡμῖν, κατὰ τὴν δ´ καὶ ι´ τοῦ καθ᾽ Ἑβραίους πρώτου μηνός, ἔκ τε κυριακῆς, καὶ δευτέρας, καὶ τρίτης, καὶ ἁπλῶς σαββάτου ἐπὶ τὴν ἑξῆς ἁγίαν κυριακὴν μεταβαίνοντας. ὅπως ἂν καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου σελήνης ἔτους, τὴν παρείσβα-

* ſ. ἐν τέλει.

De introitu ſanctorum jejuniorum, qua ratione quotannis inveſtigandus ſit.

QUI ſanctorum jejuniorum Introitum explorare voluerit, quærat ſiniſtram Canonis tabellam, in eaque ex adverſo lunaris anni XV, qui in dextra parte repertus eſt, accurate veſtiget annum Lunæ XIV. Jam enim admonuimus in finem præſentis anni ſanctorum jejuniorum Introitum cadere. Invento anno XIV Lunæ, adjacentem ei Romanum menſem obſervet, nempe Februarium; cujus quotum diem adſcriptum notet, IV. Ad hunc regulares addat IV ferico ſcriptos cum inſequentis anni primi Solis epactis VII. Summam inde conflatam XV in VII partiatur. reliqua dies I oſtendit primam eſſe feriam hebdomadis, hoc eſt Dominicam, quæ eſt quarta menſis Februarii; a qua in ſequentem Dominicam diffundens, in hac ipſa, quæ dies eſt undecima Februarii, celebrandum reperiet hoc anno Lunæ XIV ineuntis jejunii feſtum diem. Etenim par, eademque translatio in Introitu jejunii in ſiniſtro Canone ſervanda eſt, quam in dextro, ad quartamdecimam primi Judaici menſis adhibemus; ut a Dominica, feria ſecunda, & tertia, adeoque Sabbato, ad ſequentem Dominicam tranſitum faciamus. Sic igitur in alio quovis anno Lunæ computanda eſt XXI.

Introitus dies : ut, quod iterum explicandi cauſſa referemus, primum annus habeatur : tum Romanus menſis, ejuſque dies, ad quem regulares addendi ſunt, qui ſerico ad eum diem adſcribuntur ; poſtremo præſentis anni Solis epactæ capiendæ ſunt. Has enim per unum, & eumdem Solis annum, utpute præſentem, in omnibus Canonis iſtius menſibus adhibemus : ſic ut horum quotis diebus accedant, una cum regularibus rubro notatis. Summa deinde per ſeptem diviſa, quod reliquum erit, feriam hebdomadis dabit ; a qua demum ad inſequentem Dominicam tranſibimus.

ου δέον ψηφίζειν· οἷον ἵν' ἐπιτόμως καὶ αὖθις σαφηνισθῇ, ὁ ἔτος πρῶτον· εἶτα τὸν Ῥωμαϊκὸν μῆνα, καὶ αὐτὴν τὴν ποσότητα, καὶ ἐμβάλλειν αὐτῇ τὰς ἀπὸ συρικοῦ σημειουμένας προσθήκας. καὶ μὴν καὶ τὰς ἐπακτὰς τοῦ ἐνεστῶτος ἡλιακοῦ ἔτους· ταῖς γὰρ αὐταῖς ἐπακταῖς, ἐπὶ καὶ τὸ αὐτὸ ἡλιακὸν ἔτος, οἷον τὸ ἐνεστὼς, ἐφ' ὅλων τῶν ἐν τῷδε τῷ κανονίῳ σεσημειωμένων κεχρῆσθαι προσήκει μηνῶν, ταῖς αὐτῶν ποσότησι ταύτας ἐμβάλλοντες, μετὰ τῶν ἀπὸ συρικοῦ προσθετῶν. καὶ ὅτε μερίζειν εἰς τὸν ζ. καὶ ἐκ τῶν ἀπομενόντων τὴν ἑβδοματικὴν ἡμέραν γινώσκειν. ἐκ ταύτης δὲ λοιπὸν μεταβαίνειν ἐπὶ τὴν ἑξῆς ἁγίαν κυριακήν.

Quid in ſiniſtro canone obſervandum ſit in unoquoque biſſexto.

Τίς ἡ ὀφειλομένη γενέσθαι παρατήρησις ἐν τῷ λαιῷ τῷ κανονίῳ κατὰ τῶν βισέξτων.

XXII. HOc unum dumtaxat in ſiniſtro canone tenendum eſt, ut quoties biſſextus incurrit, regulares rubros, qui ad menſium dies adnotati ſunt, uno minuamus. Ut ſi regularis ſit I, nihil addatur, ſed ſola Romani menſis quota die contenti, eam epactis Solis, ſummam in VII. partiamur. Sin IV ſunt regulares rubricati, III tantummodo ponantur, non IV. Quod eo fit, ut ex ipſo biſſexto redundans dies eximatur, ne ſit ea fraudi, dum feriam hebdomadicam in duobus Romanis menſibus, Januario, & Februario quærimus. Hoc enim deſinente biſſextilis putatur dies : antea vero non item. Ac ſi quis in ſiniſtro illo Canone accurate feriam inveſtiget, quoties annus biſſextilis non erit, eadem occurret feria in Canone, qui Introitum exhibet a ſiniſtro latere, & in eo, qui Paſcha continet. Nam utrobique Dominicam, vel ſecundam feriam, aut alias deinceps habebimus. At in anno biſſextili non eadem exiſtet, ſed una amplius quam in ſiniſtro. Ut ſi Dominicam ſiniſter offerat ; in dextro feriam ſecundam aſſequemur. Si ſecunda illic incidat ; hic tertiam offendemus. Sic ubi Sabbatum in ſiniſtro prodierit ; in dextro Dominica continget. Nam acceſſio biſſextilis diei facit, ut ſiniſter uno die minorem præbeat. Igitur quandocumque propter biſſextum Januarii, vel Februarii dies in Sabbatum incurrit in canone ſiniſtro ; Martii vero vel Aprilis in Dominicam in dextro canone ; hic VII tranſgredi dies oportet, nimirum a ſecunda feria in Dominicam ; illic VIII, a Dominica in alteram Dominicam ; ut poſt octo dies Introitus feſtum exacta ratione Dominicam attingat. Hoc enim modo diſtat ſiniſtri Canonis tranſlatio ab illa dextri : quod prior ad octavum uſque diem propter biſſextilem diem extenditur : dextri vero Canonis VII non excedit, ſed eo numero circumſcribitur. Hæc de cautione biſſextilis anni.

ΕΚεῖνο δὲ μόνον ἐν τῷ λαιῷ προσήκει τηρεῖν κανονίῳ· ἵν' ὅτε βίσεξτον συμβαίνῃ, τὰς παρακειμένας τῇ ποσότητι τῶν μηνῶν προσθήκας ἀπὸ συρικοῦ ἡμέρας ποιήσωμεν παρὰ τὴν μίαν ἐπ' αὐτὰς ψηφιζομένας ἔσω. οἷον εἰ μὲν μία ἐστὶν ἡ προσθετὴ, ὡς τὸ μηδ' ὅλως βάλλειν αὐτήν, ἀλλὰ μόνην τὴν ποσότητα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ μηνὸς, καὶ τὰς ἐπακτὰς τοῦ ἡλίου. καὶ οὕτως μερίζειν εἰς τὸν ζ'· εἰ δὲ δ'. εἰσὶν αἱ ἀπὸ συρικοῦ προσθεταὶ, γ'ας ἀντὶ δ', βάλλειν, ἀλλὰ μηδαμῶς τὰς δ'. γίνεται δὲ τοῦτο δι' ἀφαίρεσιν τῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ βισέξτου πλεοναζομένης μιᾶς ἡμέρας· ὡς ἂν μὴ δι' αὐτὴν σφαλῶμεν περὶ τὴν τῆς ἑβδοματικῆς ἡμέρας ζήτησιν, ἐν τοῖς δυσὶ Ῥωμαϊκοῖς μησὶ, τῷ τε Ἰανουαρίῳ, καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ. μετὰ γὰρ τὸ τοῦτον περαιοῦσθαι, τὸ βίσεξτον ψηφίζεται, ἀλλ' οὐδαμῶς πρὸ τούτου. ἔστω δὲ τις τὴν ἑβδοματικὴν ἀκριβῶς ἐκ τοῦδε τοῦ κανονίου διερευνῶσαν ἡμέραν, ὅτε μὲν οὐκ ἔστι βίσεξτον, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καταλήψεται, ἔν τε τῷ τὴν παρεισβάσιν κανονίῳ, λέγω δὲ τῷ ἐξ εὐωνύμων κειμένῳ, καὶ τῷ τὸ Πάσχα, ἤτοι κυριακὴν, καὶ κυριακήν· ἢ δευτέραν, καὶ δευτέραν· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἡμερῶν. ὅτε δὲ βίσεξτόν ἐστιν, οὐ τὴν αὐτὴν καὶ μίαν, ἀλλὰ τὴν μετὰ τὴν μίαν ἐν τῷ λαιῷ ψηφιζομένην. οἷον κυριακῆς ἐν τῷ λαιῷ, φέρε εἰπεῖν· ἐν τῷ δεξιῷ, δευτέρα πάντως εὑρίσκεται. δευτέρας δὲ πάλιν ἐκεῖ, τρίτην ἐνταῦθα. ὅταν δὲ καὶ σάββατον ἐκεῖ συμβαίη, κυριακὴ προδήλως ἐν τῷ δεξιῷ κανονίῳ ψηφίζεται. ἡ γὰρ προσθήκη τῆς τοῦ βισέξτου ἡμέρας, τὸ τῇ μιᾷ ὑποβαίνειν ἐν τῷ λαιῷ ποιεῖ. διὸ ὁπηνίκα διὰ τὸ βίσεξτον σαββάτῳ πίπτουσαν ἴδωμεν τὴν τε τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ Φεβρουαρίου μηνὸς ποσότητα, ἐν αὐτῷ τῷ λαιῷ κανονίῳ· κυριακῇ δὲ τὴν τοῦ Μαρτίου, καὶ Ἀπριλίου μηνὸς ἐν τῷ δεξιῷ κανονίῳ· ἐν αὐτῷ μὲν τὰς ζ' μεταβαίνειν ἡμέρας, ὡς ἀπὸ δευτέρας εἰς κυριακὴν φερομένη· ἐν ἐκείνῳ δὲ τὰς η' μεταβαίνειν πάντως, ὡς ἀπὸ κυριακῆς εἰς κυριακὴν ἀγομένη, ἵνα μετὰ τὰς η' ἡμέρας ἀκριβῶς κατ' ἐκείνην τὴν κυριακὴν ἁρμοζομένην εὕρωσι τὴν τῆς παρεισβάσεως ἑορτήν. κατὰ τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον ἡ ἐν τῷ λαιῷ κανονίῳ μετάθεσις παραλλάττει τῆς ἐν τῷ δεξιῷ γινομένης μεταθέσεως· ὅτι καὶ μέχρις ὀγδόης ἡμέρας ἐκτείνεται διὰ τὸ βίσεξτον, ἡ ἐν τῷ δεξιῷ μηδαμῶς τὰς ζ' διερχομένη, ἀλλ' ἐντὸς αὐτῶν καὶ μόνον ὁριζομένη. ταῦτα καὶ περὶ τῆς κατὰ τὸ βίσεξτον ὀφειλούσης γενέσθαι παρατηρήσεως. κβ'.

De Epactis Solis ; quæ ſint, & quis earum uſus.

Περὶ τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἡλίου. τίνες αὗται τυγχάνουσι, καὶ διὰ τί ταύταις προσχρώμεθα.

XXIII. ATque utne Solis quidem epactæ a nobis inexploratæ relinquantur, epactas annorum Solis definimus reſiduas hebdomadis ferias poſt eam, quæ ſolarem annum auſpicatur ; quæ retro in eadem hebdomada ad primam, ſive Dominicam uſque numerantur. Exemplum : Hic annus qui eſt Solis XXVIII, cœpit a Calend. April. feria VII, ſive Sabbato. Proinde epactas habet præteritos omnes dies, qui eadem hebdomade ad Dominicam pertinent, hoc eſt feriam V, IV, III, II, & Dominicam. Quare VI epactæ ſunt anni XXVIII. Cum ergo ſequens annus, qui primus erit Solis, a feria prima, ſive Dominica ineat, VII habet epactas, quæ a Sabbato uſque ad præcedentem Dominicam numerantur. Ita ſecundus annus, quoniam a feria ſecunda hebdomadica incipit, epactas habet I, hoc eſt ſanctam Dominicam ; cum nullam alteram, præter Dominicam, in eadem hebdomada antecedentem habeat. Ceterum has ipſas dies retinemus, ut hebdomadice, id eſt ab initio hebdomadis annum omnem Solis ordinemus, ad inveſtigandam feriam, quandocumque eam in qualibet die menſis obtinere volumus. Nam niſi hoc modo, a prima die hebdomadis, ſeu Dominica, annus quilibet Solis ſeriem capiat ; non poteſt ab iis, qui calculos ſubducere voluerint, hebdomadis dies in ullo menſe deprehendi. Sit, exempli cauſſa, præſens annus Solis, ut an-

ΩΣ ἂν δὲ μηδὲ ὁ περὶ τῶν τοῦ ἡλίου λόγος ἡμῖν ἀνεξέταστος ἀπομείνῃ, λέγομεν ἐπακτὰς εἶναι τῶν τοῦ ἡλίου ἐτῶν, τὰς ἀπὸ τῆς ἑβδοματικῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς τὸ ἡλιακὸν ἔτος ἀπάρχεται, κατὰ ἀναποδισμὸν λειπούσας ἐν τῇ αὐτῇ ἑβδομάδι μέχρι τῆς πρώτης, ἤγουν τῆς ἁγίας κυριακῆς· οἷον φέρε εἰπεῖν ὡς ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος κη' ἔτους· ἤρξατο γὰρ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς, ἀπὸ ἑβδόμης, ἤγουν σαββάτου ἡμέρας. τὰς οὖν διελθούσας ἡμέρας τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος ἕως τῆς κυριακῆς, ἐπακτὰς κέκτηται, τουτέστι τὴν παρασκευὴν, τὴν ε', τὴν δ', τὴν γ', τὴν β', καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν κυριακὴν· ὡς ἐντεῦθεν ἐξ ὑπάρχειν τὰς αὐτὰς τοῦ κη' ἔτους ἐπακτάς. ὅθεν ἐπειδὴ τὸ εἰσιέναι μέλλον, φημὶ δὲ τὸ πρῶτον, ἀπὸ πρώτης ἄρχεται, τουτέστιν ἁγίας κυριακῆς, ζ' ἡμέρας, ἤγουν τὰς ἀπὸ σαββάτου μέχρι τῆς διελθούσης ἁγίας κυριακῆς ἀριθμουμένας ἐπακτὰς κέκτηται. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ δεύτερον ἔτος, ὅτι περ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἑβδομάδα δευτέρας ἡμέρας ἄρχεται, μόνην τὴν μίαν, τουτέστι τὴν ἁγίαν κυριακὴν, ἐπακτὴν κέκτηται, ὡς οὐκ ἄλλην ἡμέραν, ἢ μόνην αὐτὴν τὴν κυριακὴν, κατὰ τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα προηγησαμένην ἔχον. ταύτας δὲ τὰς ἡμέρας τηροῦμεν, ἵν' ἑβδοματικῶς, τουτέστιν ἀπὸ ἀρχῆς ἑβδομάδος πᾶν ἡλιακὸν ἔτος κανονίσωμεν, εἰς εὕρεσιν τῆς ἑβδοματικῆς ἡμέρας, ὁπηνίκα ταύτην ἔν τινι ἡμέρᾳ μηνὸς τοιαύτην βουληθῶμεν μαθεῖν. εἰ μὴ γὰρ οὕτως εἴη, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἑβδομάδα πρώτης ἡμέρας, ἤγουν ἁγίας κυριακῆς, τῶν ἡλιακῶν ἔτος κανονισθῇ, ἀμήχανον τὴν ἑβδοματικὴν ἡμέραν ἐν οἱῳδήποτε καταλαμβάνειν μηνὶ τοῖς ψηφίζειν ἐθέλουσιν. οἷον τί λέγω; κγ'.

τὸ πρῶτον, ὡς ἔφην, τοῦ ἔτους, σαββάτῳ λαβὸν τὴν ἀρχήν, εἰ μὴ τὰς πρὸ τοῦ σαββάτου ἓξ ἡμέρας, τῇ πρώτῃ τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς προσεβάλομεν, οὐκ ἂν ἐμβάλλεσθαι ταύτας εἰς σάββατον ἐγινώσκομεν. ἐπειδὴ γὰρ εἰς παρασκευὴν τὴν κατάληξιν ἄχρι τοῦ διελθὸν κζʹ ἔτος, αἱ ἰσάριθμοι τῆς παρασκευῆς ἡμέραι λειπταὶ μετ᾽ ἐκεῖνο τυγχάνουσιν, ὡς αὐτὴν παρελθόντος· ταῦτα δὲ ἐπακταὶ δῆθεν τῷ ἐπάγεσθαι τῇ πρώτῃ τοῦ Ἀπριλίου, καὶ ταύτῃ ἐξευρισκομένην τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν, ἀφ᾽ ἧς τὸ αὐτὸ κηʹ ἔτος ἀπήρξατο. οὕτω γὰρ ἡ κατὰ τὴν ἑβδομαδικὴν ἁρμονίαν φυλάττεται πάντως συνέχεια, καὶ οἱ τῆς ἡλιακῆς ἔτους ἀπὸ ἀρχῆς ἑβδομάδος, ἤγουν πρώτης ἡμέρας, κανονιζόμενοι κινοῦσι. ὅθεν οὐδὲ μία τοῖς ψηφίζειν ἐθέλουσι γίνεται πλάνη πρὸς τὸ ἐν οἱῳδήποτε μηνὶ ποσοστὴν τῆς ἑβδομαδικῆς ἡμέρας καταλαμβάνειν.

te dictum eſt, XXVIII, qui a Sabbato cœptus eſt. Igitur niſi ad Calendas Apriles ſex ante Sabbatum dies addidiſſemus, nequaquam illas in Sabbatum incidiſſe noſſemus. Cum enim præcedens annus, qui erat Solis XXVII, in Paraſceven deſierit, huic æqualis dierum numerus, qui annum illum terminavit, cujus Paraſceve clauſula fuit, præſentis anni ſunt epactæ, quaſi addititias dicas, quod Calendis Aprilis addantur, eoque modo feriam indiceat, a qua annus idem XXVIII exorſus eſt. Ita quippe in hebdomadica ſerie perpetuitas quædam ſucceſſionis tenetur, & anni ſolares ab hebdomadis initio, hoc eſt Dominica, tamquam regula pendentes curſus ſuos inſtituunt. Unde cujuſcumque menſis dies congruenti feriæ citra calculi errorem poteſt aſcribi.

Πῶς τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν ἐν ἑκάστου μηνὸς ποσοστῇ ἐστιν εὑρεῖν.

Qua ratione feria quocumque die menſis inveſtigari poteſt.

κδʹ. Τῷ αὐτῷ γὰρ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῆς ἑκάστου μηνὸς ποσοστῆς ψηφίσασθαι προσήκει τὴν ἑβδομαδικὴν ἐρευνῶντας, ᾧπερ κεχρήμεθα καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀπριλίου πρώτης. οἷον τὰς ἐπακτὰς ἐπιβάλλειν τοῦ ἐνεστῶτος ἡλιακοῦ ἔτους ταῖς ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς πρώτης τοῦ Ἀπριλίου, μέχρι τῆς ἐν οἱῳδήποτε μηνὶ ζητουμένης ἡμῖν ποσοστῆς· καὶ τὰς ὅλας εἰς τὸν ἑπτὰ μερίζειν, καὶ ἐκ τοῦ ἀπομένοντος ἰσαρίθμου ἄρα γινώσκομεν τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν. ἢ πάλιν καὶ κατ᾽ ἄλλον τρόπον, αὐτὰς τὰς ἐπακτὰς μόνας, καὶ τὰς μετὰ τὰς κηʹ τῶν μηνῶν περιττάς, οἷον τοῦ Ἀπριλίου τὰς δύο, καὶ Μαΐου τὰς γʹ, καὶ τῶν καθεξῆς ὁμοίως, ἄχρις οὗ ἐὰν θέλομεν ψηφίζειν μηνός· εἶτα τὴν ζητουμένην ἡμῖν ἐν αὐτῷ ποσοστὴν ἑκάστοτε ἐμβάλλοντες, εἰς τὸν ζʹ πάλιν μερίζομεν, καὶ ἐκ τῆς ἀπομενούσης τὴν ἑβδομαδικὴν πάντως ἀναγινώσκομεν. τούτου ἂν ἕνεκεν τῆς αἰτίας ἐπακτὰς ἔχειν λέγονται τοῦ ἡλίου ἔτη, καὶ διὰ ταύτην αὐταῖς προσηκόντως κεχρήμεθα.

XXIV. Eadem quippe methodus eſt inquirendæ cujuſcumque diei menſis feriæ, quam ad Calendas Apriles adhibuimus. Nimirum ut labentis anni Solis epactas adjiciamus ad dierum numerum, qui a Calendis April. ad eum, qui quæritur, cujuslibet menſis diem fluxerunt: tum collectam ex omnibus ſummam per VII partiamur. Quod enim reliquum eſt feriam hebdomadicam ejuſdem numeri præbebit. Poteſt & alio modo reperiri. Epactas ſolas cum diebus menſium ſupra XXVIII dies excurrentibus, ad quotcumque menſes propagare calculum libebit, componito. velut ſumptis ex Aprili II, e Maio III, & ſic deinceps ad propoſitum uſque menſem; cujus dies omnes ad eum, quo de quærimus, adjicientes, ſummam per VII dividimus; quod reliquum eſt, dat feriam quæſitam. Ob hanc igitur cauſſam anni Solis epactas habere dicuntur; & eaſdem nos, uti conſentaneum eſt, adhibemus.

Ποῖα τῶν τοῦ ἡλίου ἐτῶν ἀνέπακτα τυγχάνει.

Quinam Solis anni epactis carere dicantur.

κεʹ. Ὅθεν τὰ ἀπὸ κυριακῆς ἀρχόμενα ἔτη, οἷον τὸ πρῶτον, τὸ ἕβδομον, τὸ δωδέκατον, τὸ ιηʹ, ἀνέπακτα λέγομεν, διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἡμέραν προηγουμένην ἔχειν. οὐκ ἔστι γὰρ πρὸ τῆς πρώτης ἄλλην εὑρεῖν. οὐκ ἐπακτὰς τὸ ἡλιακὸν ἔτος κατὰ τὸ τῆς σελήνης ἔτος οὐ κέκτηται. οὐδὲ γὰρ ὑστερεῖν ὑπάρχει πρὸς τὰς τξεʹ, καθάπερ ἐκεῖνο τὰς ιαʹ. διὸ οὐ καὶ τῶν ἑπτὰ ἐμβολίμων δέχεται προσθήκην μηνῶν ὁ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος κύκλος· ἀλλὰ μόνον τὸ τὴν ἑβδομαδικὴν ἐν τοῖς δώδεκα μησὶν ἡμέραν ψηφίζεσθαι, κατὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τῶν ἡλιακῶν ἐτῶν τῆς ἑβδομαδικῆς ἁρμονίας συνέχειάν τε, καὶ παρατήρησιν. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἡλίου.

XXV. Ex quo anni omnes, qui a Dominica incipiunt; velut primus, ſeptimus, duodecimus, decimus octavus: ſine epactis eſſe dicuntur; quod nullam præcedentem diem habeant. Nam prior eſſe prima nulla poteſt. Etenim non ſic epactas obtinere Solis annus, quomodo Lunæ, dicitur. Quippe nihil illi deeſt ad explendos CCCLXV dies, uti Luna undenis deficit: ideoque ſeptem intercalaribus menſibus augetur decemnovennalis cyclus; ſed ob id unum, ut in menſibus duodecim feriam aſſequamur; prout ab exordio ſolarium annorum hebdomadici orbis revoluta ſeries a majoribus accepta poſtulat. Hactenus de ſolaribus epactis.

Περὶ τῶν προσθετῶν· τίνες τε, καὶ πόθεν αὗται τυγχάνουσιν.

De addititiis, ſive regularibus: unde originem habeant.

κϛʹ. Αἱ δὲ προσθεταὶ ἡμέραι, αἵ τινες ἀπὸ σηρικοῦ γεγραμμέναι εἰσίν, ἃς καὶ συνεμβάλλειν ταῖς ἐπακταῖς τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους εἰρήκαμεν, τῇ ποσοστῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν μηνῶν, καὶ ὅπως ποιεῖσθαι τὸν εἰς τὸν ζʹ μερισμόν, τοῦτον ἔχουσι τὸν λόγον. δυσὶ τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν, ὡς εἰρήκαμεν, ψηφιζομένοις· κατά τε τὴν τῶν ὅλων ἄθροισιν ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Ἀπριλίου, μέχρις αὐτῆς τοῦ ζητουμένου μηνὸς ποσοστῆς· κατά τε τὴν τῶν μετὰ τὰς κηʹ περιττῶν ἡμερῶν ἀφαίρεσιν· ταύτας δὲ τὰς περιττὰς μέχρι μὲν Σεπτεμβρίου μηνὸς ιγʹ ἀθροιζομένας, μέχρι δὲ Ὀκτωβρίου ιεʹ, τῶν ιγʹ ἀφελόντες τὰς ζ. * τὰς καὶ ἐν τῷ Σεπτεμβρίῳ διὰ σηρικοῦ κατεστίξαμεν. ὥσπερ ἂν καὶ τῶν ιεʹ τὰς δύο ὑφελόντες ἑβδομάδας, ἤγουν τὰς ιδʹ ἡμέρας, τὴν μίαν ἀπὸ σηρικοῦ διεχαράξαμεν ἐν τῷ Ὀκτωβρίῳ· ἴσον γάρ ἐστι τάς τε ιγʹ, καὶ τὰς ιεʹ τηρῆσαι, καὶ μόνας τὰς ϛʹ, καὶ τὴν αʹ, ἐν τοῖς αὐτοῖς δύο κατατάξαι μησί, τῆς ἑβδομαδικῆς ἡμέρας χάριν εὑρέσεως, μετὰ τοῦ συμπαραλαμβάνειν δηλονότι τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἐνεστῶτος ἡλιακοῦ ἔτους, ὁποῖον δ᾽ ἂν εἴη τὸ ψηφιζόμενον, εἴτε πρῶτον, εἴτε δεύτερον, μέχρις ἁπλῶς τοῦ κηʹ ἔτους· ὁ δ᾽ αὐτὸς καὶ περὶ τῶν δʹ, καὶ μιᾶς ἀπὸ σηρικοῦ προσθετῶν ἡμερῶν λόγος ἐστὶν ἔν τε Μαρτίῳ, καὶ Φεβρουαρίῳ, καὶ Ἰανουαρίῳ κατεστιγμένων. εἰ καὶ τῶν προσθετῶν ἡμερῶν, ὁ * σχηματικὸς αὐτῶν λόγος καὶ κανὼν γέγονεν ἐναντίως τοῖς ἐξ ἀφαιρέσεως κανονιζομένοις μησίν, οἷον τῷ Σεπτεμβρίῳ καὶ Ὀκτωβρίῳ· καθότι τοῦ ἐλθόντος ἡλιακοῦ ἔτους ἐκεῖνοι λογίζονται καὶ εἰσίν. οὐ γὰρ ἄλλως ἢ ὅπως ἔμελλον ἂν ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος, ἤγουν τῶν αὐτοῦ ἐπακτῶν ψηφίζεσθαι, καὶ τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν δηλῶν ἐθέλουσι παρέχειν. λυσιτελεῖ γὰρ πάντως ὡς τὸ τὴν μετάθεσιν ἀπὸ κυριακῆς, καὶ βʹ, καὶ τρίτης, καὶ τῆς καθ᾽

* Leg. τὰς ϛʹ.

* Γ. ἑβδοματικός.

XXVI. Regulares dies rubro colore notati, quos Romanorum menſium quotis diebus cum epactis ſolaribus addendos eſſe decrevimus; ut ſummæ per VII partitio fieret; hanc habent rationem. Cum duobus modis hebdomadicam feriam, ut dictum eſt, computemus; primo collectis diebus omnibus a Calend. Aprilis uſque ad propoſitam diem: ſecundo, Solis ſupra XXVIII ſuperfluis retentis: de his ipſis ſuperfluis, quæ ad Septembris finem, XIII conſiunt; ad Octobrem vero XV, ſeptem, quoad licet, detrahimus: fiunt ex XIII quidem reliquis ſex, quas ad Septembrem rubricatas appinximus; de XV vero deductis hebdomadis duabus, hoc eſt diebus XIV, reſiduam unam rubro colore ad Octobrem appinximus. Nam ſive XIII dies, aut XV retineamus, ſive ſex ſolas, vel unam ad eoſdem duos menſes applicemus, nihil ad feriam indagandam refert; quando præſentis anni Solis epactæ ſimul aſſumuntur: quicumque demum computetur annus, primus, aut ſecundus, uſque ad XXVIII. Eadem ratio eſt IV, & I rubricatorum regularium, quos ad Martiam, Februarium, & Januarium adſcripſimus: etſi per dierum additionem hebdomadica ipſorum ratio, & regula conſtat, contra quam evenit iis menſibus, qui detractionem admittunt: veluti Septembri, & Octobri: quoniam ſequenti anno Solis tribuuntur, & ad eum pertinent. Haud enim aliter ex præſenti anno, & ejus epactis calculus iniri potuit, ut hebdomadicam feriam inquirentibus exhiberet. Quippe prorſus ad id expedit, ut tranſlatio fieri poſſit a Dominica, & ſecunda, tertiave, ac ſequen-

ſequentibus ferlis in alteram Dominicam, in dextro, ac ſiniſtro canonio: quorum alterum ad Ingreſſum ſanctorum jejuniorum, ſive Carniſprivii feſtum: alterum ad ſalutare Paſcha refertur. Hactenus de rubricatis regularibus; ut omnibus, quæ canone iſto continentur expoſitis, eorum ſit ſtudioſis lectoribus comprehenſio facilis.

De Epactis Lunæ, quemadmodum computentur.

XXVII. His animadverſis, de epactis Lunæ, quæ in ſiniſtro canone ſunt, ſermo rurſus inſtituendus eſt, ac demonſtrandum quomodo computari & ipſæ debeant. Igitur currentem annum Lunæ per undecim multiplicare oportet: ut, exempli cauſſa, hunc, qui agitur modo XIV. Summam inde collectam dierum CLIV, duobus minuere: quod primus annus Lunæ IX tantummodo epactas habeat. Poſtea in XXX partiti CLII illos dies propter embolimos menſes. Reliquum eſt biduum, quæ anni iſtius epactæ ſunt, & ad eumdem annum Lunæ XIV in canone deſcriptæ. Idem in ceteris omnibus annis Lunæ facere convenit. Porro epactæ iſtæ dies ſunt, quos annum Lunæ prorſus habere cognoſcimus in die Martii XXXI. quos quidem ſcire intereſt, ut quotum Lunæ diem in quolibet menſium duodecim computare, & inveſtigare poſſimus.

Quomodo in unoquoque menſe Lunæ quotam diem reperimus.

XXVIII. Dies omnes, qui a Calendis Aprilis ad diem menſis cujuslibet Romani fluxerunt, colligimus. His epactas Lunæ, de quibus dictum eſt, adjicimus, quaſcumque die Martii XXXI ſortita fuerit. Summam per XXIX$\frac{1}{2}$ partimur; reliquum eſt ætas Lunæ. Hæc de Lunæ epactarum methodo, & inventione dicta ſint.

De Epactis Solis, quomodo & ipſæ computentur.

XXIX. Explicandæ ſunt deinceps epactæ Solares, ac quemadmodum inveſtigare eas oporteat. Itaque propoſito anno Solis quolibet, ut hoc ipſo XXVIII; totidem, una dempta, numerandæ ſunt dies, hoc eſt XXVII. quadrantes autem, nullo detracto, quot ſummæ toti competunt, aſſumendi; puta XXVIII quadrifariam diviſis, fiunt utique dies VII. quibus additis, ſummam XXXIV dierum per VII divide propter hebdomadas. Reſiduum, hoc eſt VI dies, pro epactis obtinebit hic annus XXVIII, quas ad eumdem annum poſuimus in canone: at ad ceteros quæ cuique competebant. Idem fac in alio quovis anno, ut ejus epactas aſſequare.

Quomodo æquales, aut excedentes invicem epactas habeant anni Solares.

XXX. Annus omnis Solaris diem cum quadrante pro epactis relinquit; quæ nihil aliud ſunt omnino præter diem illum cum quadrante, qui poſt hebdomadas LII integras de CCCLXV$\frac{1}{4}$ ſupereſt. Sed duos, vel tres, vel quattuor, & ad ſeptem uſque habere dicitur, quod diem illum & $\frac{1}{4}$ ad ſe mutuo tranſmittant, & augeantur. Nam ad integram hebdomadam, ſeptenoſque dies ordine fit progreſſio, unde rurſus ad initium reditur. Cum autem biſextilis annus eſt, atque ex quadriennii quadrantibus dies una colligitur, ea accedente, ſequentis incrementum anni uno die fit majus. Nam pro uno biduum accipit; quod in anno ipſo XXVIII cernere licet. Quippe antecedens ipſum annus, hoc eſt XXVII. quattuor dumtaxat habet; at ille propter diei unius acceſſionem ſex ſibi vendicat. Unde neque in eamdem feriam annus ille XXVII deſiit, a qua initium habuit. Nam ſi dies tantum haberet CCCLXV, in eamdem deſineret, a qua cœperat: velut a Dominica in Dominicam: aut a ſecunda feria in ſecundam. Sed quoniam diebus conſtat CCCLXVI, ideo in poſteriorem ea, unde cœpit, feriam deſinit: hoc eſt a Dominica in feriam ſecundam: vel ab hac in tertiam, & ita deinceps. Ob hanc cauſſam tenendæ ſunt Solis epactæ, & hoc, quo dictum eſt, modo putandæ. Nimirum, ut denuo repetamus idem, totidem dies, quotus numeratur annus quilibet Solis, una minus aſſumendæ ſunt. dein-

ἑξῆς εἰς τὴν ἄλλην ἁγίαν κυριακὴν ποιήσαντες ἐν τῷ δεξιῷ καὶ ἀριστερῷ κανονίῳ· τὸ μὲν, ὡς ὥρισται διὰ τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων νηστειῶν, ἤγουν τὴν ἀποκρεώσιμον ἑορτήν· τὸ δὲ, διὰ τὸ σωτήριον Πάσχα. ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀπὸ συνοδικῶν προθεσμιῶν ἡμερῶν, ὡς ἂν διὰ πάντων τῶν κατὰ τόδε τὸ κανόνιον ἐξηγούμενοι σαφηνίσωμεν, ἡ τῶν ἐν αὐτῷ κειμένων κατάληψις ῥᾳδία γένηται τοῖς φιλοπόνοις.

Περὶ τῶν ἐπακτῶν τῆς σελήνης, πῶς αὗται ψηφίζονται. κζ΄.

Τούτων δὲ οὕτως εἰρημένων, δεῖ περὶ τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ κανονίῳ τεταγμένων ἐπακτῶν τῆς σελήνης ἐξ ἄλλης ἐπαναλαβεῖν, καὶ δεῖξαι πῶς αὗται ψηφίζονται. χρὴ τοίνυν τὸ ἐνιστάμενον τῆς σελήνης ἔτος ἑνδεκαπλασιάσαι· οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ παρόντος δ΄ καὶ ι΄. καὶ τὰς ἐκ τοῦ πολυπλασιασμοῦ συναγομένας ἡμέρας ρνδ΄ ποιῆσαι παρὰ δύο ἡμέρας, διὰ τὸ πρῶτον τῆς σελήνης ἔτος θ΄ μόνον ἐπακτὰς ἔχειν. καὶ οὕτως εἰς τὸν λ΄, διὰ τοὺς ἐμβολίμους μῆνας ταύτας μερίσαι, λέγω δὲ τὰς ρνβ΄. καὶ τὰς ὑπολειπομένας, τουτέστι τὰς δύο ἡμέρας, ἐπακτὰς ἔχον τὸ τῆς σελήνης ἔτος γινώσκεται· ἃς καὶ διαγεγραμμένας ἔχει τὸ αὐτὸ δ΄ καὶ ι΄ ἔτος ἐν τῷδε τῷ κανονίῳ. οὕτως δὲ καὶ ἐπ' ἄλλου παντὸς ἔτους σελήνης προσήκει ποιεῖν. αὗται δὲ ἐπακταὶ ἡμέραι τυγχάνουσιν, ἃς τὸ ἔτος τῆς σελήνης πάντως τε καὶ πάσας ἔχον εὑρίσκεται κατὰ τὴν τριακάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνός. ἐπειδὴ ταύτας ἀεὶ δέον ἡμῖν εἰδέναι πόσαι τυγχάνουσι· λυσιτελοῦσι γὰρ εἰς τὸ τὴν ποσαίαν τῆς σελήνης ἐν ἑκάστῳ τῶν δυοκαίδεκα μηνῶν ψηφίζεσθαι καὶ εὑρίσκεσθαι.

Πῶς ἐν ἑκάστῳ μηνὶ τῆς σελήνης ποσαίαν εὑρίσκομεν. κη΄.

Ὅσας τὰς ἀπὸ τῆς πρώτης Ἀπριλίου μέχρι τῆς ζητουμένης ἐν οἵῳ δή ποτε μηνὶ Ῥωμαϊκῷ ποσαίας ἡμέρας ἀθροίζομεν. καὶ ταύταις ἐπιβάλλομεν τὰς εἰρημένας τῆς σελήνης ἐπακτάς, ἃς ἔχουσα, καθὼς ἔφην, εὑρίσκεται κατὰ τὴν εἰρημένην τριακάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνός. καὶ εἰς τὰς κθ΄ ἥμισυ τὰς ὅλας μερίζομεν· καὶ τὰς ἀπομενούσας ἔχουσαν τὴν σελήνην γινώσκομεν. ταῦτα καὶ περὶ τῆς τῶν ἐπακτῶν τῆς σελήνης μεθόδου τε καὶ εὑρέσεως.

Περὶ τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἡλίου, πῶς καὶ αὗται ψηφίζονται. κθ΄.

Δεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν ἡλιακῶν ἐπακτῶν γνωρίσαι, πῶς καὶ ταύτας ἔστι καταλαβεῖν. χρὴ τοίνυν τῷ ἐνισταμένῳ ἡλιακῷ ἔτει, φέρε εἰπεῖν ὡς ἐπὶ τοῦ παρόντος κη΄ ἔτους, ἰσαρίθμους αὐτῷ κρατεῖν ἡμέρας, παρὰ μίαν μόνην ἡμέραν, τουτέστιν κζ΄ ἡμέρας. ἰσάριθμα δὲ τέταρτα, παρ' οὐδὲν ἂν τέταρτον αὖθις συμπαραλαμβάνειν, τουτέστιν κη΄, δδ΄, ἅπερ ποιοῦσιν ἡμέρας ἀριδήλους ἑπτά. καὶ οὕτως τὰς ὅλας, ἤγουν τὰς λδ΄, μερίζειν εἰς τὰ ζ διὰ τὰς ἑβδομάδας. καὶ τὰς ὑπολοίπους, τουτέστι τὰς ϛ΄ ἡμέρας, ἐπακτὰς ἔχον γινώσκεται τὸ αὐτὸ κη΄ ἔτος· ἃς ἐν αὐτῷ καὶ διεγράψαμεν ἐν τῷδε τῷ κανονίῳ, καθὰ καὶ τοῖς λοιποῖς τὰς προσφόρους. οὕτως δὲ καὶ ἐπ' ἄλλου παντὸς ἔτους ποίει, εἰς εὕρεσιν τῶν αὐτοῦ ἐπακτῶν.

Πῶς καὶ ἴσας, καὶ περιττὰς ἀλλήλων ἐπακτὰς ἔχουσι τὰ τοῦ ἡλίου ἔτη. λ΄.

Ἕκαστον μὲν γὰρ ἔτος ἡλίου, * μίαν τέταρτον κέκτηται ἐπακτήν, οὐκ ἄλλην οὖσαν ἢ τὴν μετὰ τὰς νβ΄ ἑβδομάδας περιττεύουσαν ἐκ τῶν τξε΄ δ΄ ἡμερῶν. δύο δὲ, καὶ γ΄, καὶ δ΄, καὶ μέχρι ἁπλῶς τῶν ζ΄ λέγεται ἔχειν, διὰ τὴν ἐξ ἀλλήλων εἰς ἄλληλα γινομένην ταύτης δὴ τῆς μιᾶς τέταρτον παραπομπήν τε καὶ αὔξησιν. ἕως γὰρ τῆς ἑβδοματικῆς συμπληρώσεως, ἤγουν τῶν ζ ἡμερῶν, κατ' εἱρμὸν ἐν τοῖς ἔτεσιν αὐξανομένη πάλιν ἀνέρχεται. καθότι δὲ βίσεξτόν ἐστι, καὶ ἐκ τῶν τεταρτῶν τῆς τετραετηρίδος ἀθροισθεῖσα μία ἡμέρα, κατ' * ἐπίκλυσιν ταύτης περιττὸν ποιεῖ τῶν ἐπακτῶν τὸ διαδεχόμενον ἔτος ἐπαύξησιν γίνεσθαι, δύο ἡμέρας, ἀντὶ μιᾶς προσλαμβάνοντος, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προκειμένου κη΄. τέσσαρας γὰρ ἔχοντος τοῦ πρὸ αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ κζ, ἓξ οὗτος διὰ τὴν ἐκ τῶν τεταρτῶν ἀθροισθεῖσαν ἡμέραν ἐκτήσατο. ὅθεν οὐδὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐξ ἧς ἀνῆρξεν, καὶ κατέληξε τὸ λαχθὲν κζ΄ ἔτος. ἐπειδὴ διὰ μὲν τῶν τξε΄, εἰς τὴν ἐξ ἧς ἀνῆρξεν, κατέληγε πάντως, οἷον ἀπὸ κυριακῆς εἰς κυριακήν, ἢ δευτέρας εἰς δευτέραν· διὰ δὲ τῶν τξϛ΄, εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀφ' ἧς ἡμέραν ἀνῆρξεν, τουτέστιν ἀπὸ κυριακῆς εἰς δευτέραν, ἢ ἀπὸ ταύτης εἰς τρίτην, καὶ ἑξῆς ὁμοίως. διὰ ταῦτά τοι προσέχειν ποιεῖσθαι τῶν ἡλίου ἐπακτῶν τὴν παρατήρησιν, καὶ ταύτας ψηφίζειν κατὰ τὸν ἀποδειχθέντα τρόπον. οἷον, ἵνα καὶ πάλιν εἴπωμεν, τοὺς ἰσαρίθμους αὐτοῦ τοῦ ἐνισταμένου ἡλιακοῦ ἔτους, οἷον δ' ἂν ᾖ τὸ ψηφιζόμενον, λαμβάνειν ἡμέρας, παρὰ

μίαν

* Id eſt 1$\frac{1}{4}$.

* f. ἐπίκλησιν.

μόνην μίαν ἡμέραν. καὶ τὰ ἐπισυναχθέντα τέταρτα παρ' οὐδὲν ἐν τέτταρσιν, καὶ μερίζειν εἰς τὸν ζ. καὶ τὰς ὑπολειπομένας ἐπακτὰς ἔχον ὁρίζεται πάντως αὐτὸ τὸ εἰς τὴν ζήτησιν ἡμῖν προκείμενον ἔτος. τὰς ἐπισυναχθείσας δὲ τοῦ ἔτους ἡμέρας ἀφαιρεῖν μίαν ἡμέραν
* f. οὐδε- μίαν ἐπακ. τούτων εἰώθαμεν, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἔτος * οὐδεμίαν εἰς ἐπακτὴν ἔχον καταγέγραπται, διὰ τὸ αὐτὸ πρώτης, ἤγουν ἁγίας κυριακῆς ἀπὸ κανονίζεσθαι. πᾶν γὰρ ἔτος ἀπὸ κυριακῆς ἀρχόμενον, ὡς ἀνωτέρω λέλεκται, οὐδὲ μίαν ἐπακτὴν τὸ σύνολον κέκτηται, πλὴν ἴσως τεμαχίων τινῶν, οἷον τετάρτου, ἢ ἡμίσεος, ἢ ἡμίσεος τετάρτου· ἅπερ οὐδαμῶς συντελοῦσιν εἰς ἑβδοματικὰς ἡμέρας ζητεῖν, ἕως ἂν διὰ τῆς τετραετηρίδος ἡμέραν μίαν ποιήσωσιν.

Πῶς ἄλλως καί τι τὰ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐπινοεῖσθαι δυνατόν ἐστιν ἐπακτάς.

λα'. ΚΑὶ ἵνα συντόμως εἴπω περί τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐπακτῶν, καὶ τῆς τούτων ῥᾳδίας καταλήψεως, ὡς μὲν ὅσον πρὸς τὴν σελήνην, ἤγουν τὸ κατ' αὐτὴν ἐπιτρέχον ἔτος, τοσαύτας ἐπακτὰς ἔχει πάντως ἀεί, ὅσας ἡμέρας ὁρίζεται κεκτημένη κατὰ τὴν τριακάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνός· ὁ δὲ ἥλιος, ἤγουν τὸ ἐνιστάμενον αὐτοῦ ἔτος, ἰσαρίθμους κέκτηται πάντως ἀεὶ τὰς ἐπακτὰς τῇ ἑβδοματικῇ ἡμέρᾳ, εἰς ἣν κατήντησε τὸ πρὸ αὐτοῦ ἔτος ἐπιστρέψαν κατὰ τὴν λεχθεῖσαν τριακάδα πρώτην τοῦ αὐτοῦ Μαρτίου μηνός. ταῦτα καὶ περὶ ἐπακτῶν ἡλίου, καὶ τῆς τούτων ἀρκέσει.

Περὶ τῆς κατὰ σάρκα τοῦ σωτῆρος γεννήσεως, τοῦ τε βαπτίσματος, καὶ τοῦ πάθους, ποίῳ γεγόνασιν ἡλίου καὶ σελήνης ἔτει, καὶ ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος.

λβ'. ΤΟύτων οὕτως εἰρημένων, τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶν ἐπισημαίνεσθαι καὶ τὸ τῆς κοσμογονίας ἔτος, ἐν ᾧ τὴν ὑπερκόσμιον ἐν κόσμῳ πεποίηται σάρκωσιν ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστός. ἦν δὲ τὸ πεντακισχιλιοστὸν ,φα' ἔτος, κατὰ τὴν ἐν βίβλοις ἱεραῖς ἀπογραφὴν, τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἀριθμουμένων ἐτῶν. ἐν αὐτῷ γὰρ ὅ τε Εὐαγγελισμὸς γέγονε τῆς παρθένου, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς αὐτοῦ ἄφθορος καὶ πανάγαθος γέννησις. ἔτος δὲ ἦν ἡλίου, τὸ ιγ'. σελήνης τὸ ι'. ἡμέρα δὲ τῆς ἑβδομάδος, τοῦ μὲν Εὐαγγελισμοῦ β'. τῆς δὲ γεννήσεως, δ'. ἔτει δὲ ᾧ τὸ πάμφωτον αὐτοῦ καὶ ὑπέρφωτον βάπτισμα τῷ ,φλ' γέγονεν. ἔτος δὲ ἦν ἡλίου μὲν, ιδ'. σελήνης δὲ, τὸ α'. ἡμέρα δὲ τῆς ἑβδομάδος γ'. πάλιν δὲ τὸ σωτήριον αὐτοῦ πάθος, ἤγουν ὁ
* f. τῷ. σταυρὸς * τῶν ,φλδ'. ἔτος δὲ ἦν ἡλίου μὲν ιη'. σελήνης δὲ, ε'. ἡμέρα δὲ προδήλως παρασκευή· οἱ δέ εἰσι τὰ ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς νῦν ἐνισταμένης ἰνδικτιῶνος, ἔτους λα' τῆς βασιλείας Ἡρακλείου τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως, ἔτη χλγ'. τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος καὶ τοῦ πάθους, δῆλα πάλιν ἐκ τούτων καθέστηκεν, ὡς τὰ μὲν εἰσιν χδ'. τὰ δὲ χα'.

Διὰ τί διάφορος τῆς ἰνδικτιῶνος ἔτει τὸ τῆς γεννήσεως τοῦ κυρίου κανονίζεται ἔτος. καὶ πῶς ἡ ἰνδικτιὼν, καὶ πόθεν ψηφίζεται.

λγ'. ΕΦ' ἑκάστῳ δὲ τούτων τὴν ἐπινέμησιν, ἣν ἰνδικτιῶνα οἱ Ῥωμαῖοι προσηγόρευσαν, διάφορον ὅταν ὁριζομένην ὡς διαφόρως τοίνυν ψηφιζομένην, ἔκ τε τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐτῶν, καὶ τοῦ ἀφ' οὗ γέγονεν ἔτους. γέγονε δὲ κατὰ τοὺς ἱστοριογραφήσαντας, ἀπὸ Αὐγούστου Καίσαρος, τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ. ὅπερ δὲ ἦν τῆς κοσμογενείας τὸ ,φξ'. ἅπερ εἰς τὸν ιε' λυόμενα, τὸ τέλος τῆς ἰνδικτιῶνος παρίστησιν, ἤγουν αὐτὸ τὸ ιε' ἔτος· ἐν ᾧ ἐκεῖνος ἐκείνης κατὰ τὸ δόξαν θέμενος τὴν ἀρχὴν, πρῶτον τὸ τελευταῖον πεποίηκεν. ὡς ἐντεῦθεν ἑνὶ ἔτει προτρέχειν λοιπὸν τὴν ἀπὸ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας Αὐγούστου ψηφιζομένην ἰνδικτιῶνα, τῆς ἀπὸ κτίσεως κόσμου ψηφιζομένης, κατὰ τὴν τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐτῶν εἰς τὸν ιε' γενομένην ἀνάλυσιν. ὅθεν κατὰ ταύτην μὲν τὴν ψῆφον, ἔτος ἰνδικτιῶνος ια' ἦν, ἐν ᾧ γέγονεν ἡ κατὰ σάρκα τοῦ σωτῆρος γέννησις· κατ' ἐκείνην δὲ ιβ', διὰ τὸ ἓν προλαμβάνειν ἔτος. ἔτι δὲ καὶ τὸ πανίερον βάπτισμα ι' καὶ ια'· καὶ τὸ σωτήριον πάθος, ιδ', καὶ ιε'. τῷ γὰρ μγ' τῆς βασιλείας Αὐγούστου, τὴν καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος πεποίηται γέννησιν ὁ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ πατρὸς γεννηθεὶς ὡς θεός. τὰ δὲ μβ' μεριζόμενα παρὰ τὸν ιε', ιβ' τῆς ἰνδικτιῶνος ἔτει γεγονέναι, καθὼς ἔφην, παρέχει τοῦ κυρίου τὴν γέννησιν· ὥσπερ ἂν καὶ ἐν ια' πάλιν τὰ ,φα' μεριζόμενα εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμόν. ἔτι δὲ διὰ ἀμφοτέρων τῶν ψήφων καὶ τὸ νῦν ἐνιστάμενον τῆς ἰνδικτιῶνος ἔτος κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ὁρίζεται. εἰ γὰρ τὰ μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν κατὰ πρόσθεσιν ἑνὸς ἔτους γενομένους ,ϛρλδ', καὶ εἰς τὸν ιε' λυομένους· τοῖς δὲ ἀπὸ β' ἔτους τῆς βασιλείας Αὐγούστου μόνας, ὅσι τὸν ἀριθμὸν

de quadrantes integro numero ſine detractione congruenter. Summa per VII dividenda; quod reliquum eſt, dabit epactas anni illius quem quærimus. Porro numerum dierum annis parem una die minuendum præcipimus, quoniam primus annus nullas habet adſcriptas epactas, quod a prima feria hoc eſt Dominica definiatur. Siquidem annus omnis a Dominica incipiens, ut ſupra dictum eſt, nullam penitus epactam habet; niſi ſi quæ ſunt fragmenta; velut quadrans, aut dimidium, aut dimidii quadrans. quæ ad hebdomadicam feriam inveſtigandam nihil plane conferunt, donec poſt annos quattuor diem unum conſumment.

Quemadmodum Solis & Lunæ epactas aliter invenire liceat.

UT de Solis epactis, & Lunæ, deque harum facili inventione dicam breviter; quod ad Lunam attinet, hujus annus quilibet datus tot ſemper epactas habet, quot dierum ætas illius eſt Martii die XXXI. XXXI.
Sol autem, ſive annus ejus currens, totidem utique habet epactas, quota feria eſt, in quam antecedens annus deſiit pridie Calend. Apriles. Hæc de epactis Solis, & earum methodo dicta ſufficiant.

De Nativitate Christi ſecundum carnem, deque Baptiſmate, & Paſſione, quoto anno Solis, ac Lunæ contigerint, & quanam hebdomadis die.

HIs ita conſtitutis, in primis neceſſarium eſt annum orbis conditi notatum habere, in quo Jeſus Chriſtus Deus, ac Dominus noſter illam mundo ſublimiorem Incarnationem e Sancta Deipara, ſemperque Virgine Maria ſuſcepit in mundo. Erat tunc igitur annus mundi 5501, ut ex ſacris litteris conſtat, earumque computatione annorum ab Adamo. Hoc enim anno annuntiatio Virgini facta eſt, & incorrupta, benigniſſimaque de ipſa Nativitas accidit. Annus erat Solis XIII, Lunæ vero X. dies hebdomadæ tempore Evangeliſmi feria II. Nativitatis IV. Sic ſplendidiſſimus, immo ſplendore major omni baptiſmus ejuſdem contigit anno 5530, anno Solis XIV, Lunæ I, feria III. Rurſus ſalutaris illius Paſſio, ſive Crucifixio, anno 5534, anno Solis XVIII, Lunæ V, ipſo utique Paraſceves die. Colliguntur ab Incarnatione ipſius uſque ad præſentem Indictionem anni XXXI imperii Heraclii piiſſimi noſtri Imperatoris, anni 633. A ſalutari vero baptiſmo, & Paſſione quot anni lapſi ſint ex iis manifeſtum eſt omnibus: nimirum ab illo annos fluxiſſe 604. ab hac 601. XXXII

Cur diverſo Indictionis anno Nativitatis Dominicæ notetur annus; & quomodo Indictio, & unde putetur.

IN his ſingulis diverſa reperitur Indictio. (Sic enim a Romanis vocatur) tamquam non uno modo numeretur ab annis Adami, & ex quo primum inſtituta eſt. XXXIII
Orta eſt autem, ut hiſtorici prodiderunt, anno primo Auguſti Cæſaris, ejus imperii ſecundo, qui fuit annus mundi 5460. Hi per 15 diviſi, ultimum Indictionis annum, id eſt annum quintumdecimum exhibent: in quo hujus initium ille ſtatuens ultimum eſſe primum voluit. Ita fit ut uno anno præcurrat Indictio, quæ ab anno Auguſti ſecundo numeratur, eam, quæ ab orbis exordio ducitur, quando anni Adami per XV dividuntur. Proinde fuit Indictio XI ſecundum calculum iſtum, anno quo ſecundum carnem Salvator eſt ortus: at ex illo calculo fuit XII; quoniam uno antevertit anno. Sic ſacratiſſimus baptiſmus Indictionem habet X, & XI. & ſalutaris Paſſio XIV, & XV. Quippe anno Auguſti XLIII noſtri inſtar, ut homo, ortus is eſt, qui ante ſæcula tamquam Deus ex Patre natus fuerat. Proinde ſi XLII per XV dividis, annus prodibit Indictionis XII, quo, ut diximus, Chriſti natalis incidit. quemadmodum rurſus 5601 per XV diviſa dant XI. Poteſt autem utroque computandi modo præſens Indictionis annus eadem ratione deprehendi. Ut ſi annos Adami propter eam cauſſam, quam diximus, uno amplius numeratos 6134, per 15 dividas; aut ſi annos a ſecundo Imperatoris Auguſti 674 per eumdem partiare

tiate numerum : utrobique præſentis anni efficies Indictionem XIV. Eadem in annis reliquis methodus adhibeatur, ut cujuslibet Indictionis numerum obtineas.

χαὶ, ἢ εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν μεριζομένους. ἐξ ἑκατέρων γὰρ ιδʹ γινώσκεται τὸ νῦν ἐπιζητούμενον. οὕτω δὲ ἐπ᾽ ἄλλων πάντως τούτων προσήκει τοὺς τὸν ἑκάστου τῆς ἰνδικτιῶνος ἔτους ἐξευρεῖν ἐθέλοντας ἀριθμόν.

De reſponſo dato Zachariæ, & Joannis ac Salvatoris annis.

Περὶ τοῦ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν χρηματισμοῦ, καὶ τῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ σωτῆρος ἐτῶν.

XXXIV. DE oraculo quoque, quod de Joanne Baptiſta editum eſt Zachariæ, cujus ante meminimus, nunc, ut ordo poſtulat, accuratius dici convenit, quoto anno Solis ac Lunæ contigerit. Ac ſi quis attendere velit, facile intelliget, utrumque eum eſſe, qui Chriſti Natalem proxime anteceſſit. Itaque Solis XII, Lunæ IX fuit. menſis Romanis September, ejuſque dies XXVII : feria V. Nam quod ad natalem Joannis attinet, eoſdem hic annos Solis & Lunæ, quos Salvatoris Nativitas, habuit. Sed menſis diverſus fuit, videlicet Junius, ejuſque XXIV dies, feria II. Annus, quo martyrium obiit, ac decollatus eſt, Solis annus fuit XVII, Lunæ IV. menſis Auguſtus, ejuſque dies XXIX, feria III. Colliguntur anni Chriſti in carne XXXIII, dies LXXXIX. Joannis vero Baptiſtæ anni XXXIII, dies LXVII. Deſunt ad explendos Salvatoris dies, XXII.

Tu vero, a Deo conſervande Domine, horum omnium compendio tibi traditam habens ſcientiam, religioſorum Salvatoris noſtri feſtorum ſollemnitates obſerva: ut perpetua te cum Angelis in cælo chorea, & celebritas excipiat, precibus, & interceſſionibus glorioſiſſimæ, & immaculatæ dominæ noſtræ ac Deiparæ, ſemperque Virginis Mariæ, & omnium ſanctorum. Amen.

Πρέπον δὲ καὶ τὸν περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ γενόμενον χρηματισμὸν τῷ Ζαχαρίᾳ, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, ἐν τάξει δι᾽ ἀκριβείας ὑπομνηματίσαι, κατὰ ποῖον ἔτος ἡλίου καὶ σελήνης γέγονεν ἴσως. καὶ τοῖς μὲν ἐπιστῆσαι δῆλον τοῦτο καθέστηκεν, ὡς ἑκάτερον τὸ πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ὑπάρχει γεννήσεως. ἦν ἡλίου μὲν, τὸ ιβʹ· σελήνης δὲ, τὸ θʹ· μὴν δὲ κατὰ Ῥωμαίους Σεπτέμβριος ὤν, εἰκάδα ζʹ ἔχων· ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος εʹ. τὸ γὰρ τῆς αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου γεννήσεως τὸ αὐτὸ ἦν ἡλίου τε καὶ σελήνης ἔτος, ἐν ᾧ γέγονεν ἡ τοῦ σωτῆρος γέννησις· ὁ δὲ μὴν προδήλως ἕτερος, Ἰούνιος ὤν, καὶ εἰκάδα δʹ ἔχων· ἡμέρα δὲ τῆς ἑβδομάδος βʹ. πάλιν δὲ τὸ τῆς αὐτοῦ τελειώσεως, ἤγουν ἀποτομῆς, ἡλίου μὲν τὸ ιζʹ· σελήνης δὲ τὸ δʹ· μὴν δὲ Αὔγουστος, εἰκάδα θʹ ἔχων· ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος γʹ. ὡς εἶναι τὰ μὲν κατὰ σάρκα τοῦ σωτῆρος ἔτη, λγʹ, ἡμέρας πθʹ· τὰ δὲ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἔτη, λγʹ, ἡμέρας ξζʹ, ἐλάττω κβʹ τυγχάνοντα πρὸς τὰς τοῦ σωτῆρος ἡμέρας. λδʹ.

Ἀλλ᾽ ἔχων, θεοφύλακτε δέσποτα, τούτων ἐπιτομῆς ὑποδειχθεῖσαν τὴν εἴδησιν, ἀντέχου τῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τελετῶν ἱερῶν πανηγύρεων· ἵνα ἐξῆς ἀδιαδόχως σε διαδεχομένην τὴν ἐν οὐρανοῖς μετ᾽ Ἀγγέλων σε χορείαν, καὶ πανήγυριν, εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς πανενδόξου, καὶ ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

S. MAXIMI COMPUTI

PARS SECUNDA.

Explicatur ſecundus Canon.

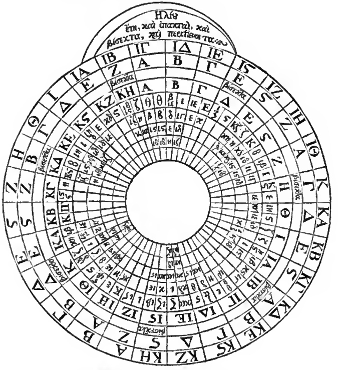
Ἐξήγησις τοῦ δευτέρου κανόνος.

I. CUM, ut ordo poſtulabat, in ſuperiori expoſitione declaratum fuerit, quibus, & quot in annis, Lunæ quintamdecimam, vel decimamſextam computent, qui hos ipſos annos Lunæ per quinque, & ita multiplicant : ſed hoc minime ſignificatum ſit, cujuſmodi, & quot ex illis annis iſtam decimamquintam, ac decimamſextam in Dominicam incurrentem habeant : (Ex quo fit, ut XXII, vel XXIII Luna Chriſtianum Paſcha celebrent ; cui contrarium obſervatur a nobis: non enim XXI tranſgredi nobis licet ; uti nec infra XV deſcendere) ſtatui apud me propoſita quadam tabula id exponere : quæ quidem tabula accurate omnia comprehendat, non ſolum unius cycli decemnovennalis annos ; ſed XXVIII enneadecaeteridon, quibus tota annorum 532 periodus continetur.

ΕΠΕΙΔΗ' προεπελάμεθα κατὰ τάξιν, εἰς τὴν ἤδη γενομένην ἐξήγησιν ἐν τίσι, καὶ πόσοις ἔτεσι τῆς σελήνης, πεντεκαιδεκάτην, ἢ ἑξκαιδεκάτην τινὲς οἱ ἀριθμοῦντες καθ᾽ Ἑβραίους μῆνας πεντεκαιδεκάτην ψηφίζουσιν οἱ αὐτοί, λέγω δὲ τὰ τῆς σελήνης ἔτη πεντεπλασιάζοντες, καὶ ἐξαπλοῦντες, ἐν ἐπιτομῇ ποιησάμεθα δὲ ποῖα κατ᾽ αὐτῶν, καὶ πόσα * κυριακὴν ἔχει, τὴν πεντεκαιδεκάτην καὶ ἑκκαιδεκάτην· ἐξ οὗ λοιπὸν εἰκάδι βʹ, καὶ εἰκάδι γʹ τῇ σελήνῃ, οἱ κατὰ Χριστὸν κανονίζουσι Πάσχα, μηδαμῶς ὑφ᾽ ἡμῶν τοῦτο τηρούμενον· οὐ γὰρ θέμις ἡμᾶς τὴν εἰκάδα αʹ ὑπερβαίνειν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ιεʹ ὑποκαταβαίνειν· ἐπιδεῖν κανόνα τινὰ καὶ αὐτὸν ἐξεθέμην, περιέχοντα ταῦτα δι᾽ ἀκριβείας, οὐχ ἕνα μόνον μιᾶς ἐννεακαιδεκαετηρίδος μόνον ὄντα, ἀλλὰ τῶν κηʹ ἐννεακαιδεκαετηρίδων, ἐξ ὧν ἡ πᾶσα τῶν φλβʹ ἐτῶν πληροῦται περίοδος. αʹ.

* f. κυριακήν, vel τὴν κυριακήν.

Digitized by Google

* f. δ'.

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ε	Δ	Γ	Β	Α
Ἐμβόλιμοι.		Σελή-νης ἔτη	Ἐπα-κταί	Πιεριτ-ταί	Προ-θεταί	Πο-σχίας	Μῆνες Ῥω-μαίων.	Ἐπα-κταί	Σελή-νης ἔτη
	Δ	Α	ΙΒ	ΙΑ		Β	Ἀπρίλ.	ΙΒ	Δ
	Ε	Β	ΚΓ	ΙΔ	Δ	ΚΒ	Μαρτ.	ΚΓ	Ε
Ἐμβόλ.	ϛ	Γ	Δ	ΙΔ		Ι	Ἀπρίλ.	Δ	ϛ
	Ζ	Δ	ΙΕ	ΙΔ	Δ	Α	Μαρτ.	ΙΕ	Ζ
Ἐμβόλ.	Η	Ε	Κϛ	ΙΕ		ΙΗ	Ἀπρίλ.	Κϛ	Η
.	Θ	ϛ	Ζ	ΙΕ		Ζ	Ἀπρίλ.	Ζ	Θ
	Ι	Ζ	ΙΗ	ΙΕ	Δ	ΚΖ	Μαρτ.	ΙΗ	Ι
Ἐμβόλ.	ΙΑ	Η	ΚΘ	ΙΕ		ΙΕ	Ἀπρίλ.	ΚΘ	ΙΑ
	ΙΒ	Θ	Ι	ΙΕ		Δ	Ἀπρίλ.	Ι	ΙΒ
	ΙΓ	Ι	ΚΑ	ΙΕ	Δ	ΚΑ	Μαρτ.	ΚΑ	ΙΓ
Ἐμβόλ.	ΙΔ	ΙΑ	Β	ΙΕ		ΙΒ	Ἀπρίλ.	Β	ΙΔ
	ΙΕ	ΙΒ .	ΙΔ	ΙΕ		Α	Ἀπρίλ.	ΙΓ	ΙΕ
	Ιϛ	ΙΓ	ΚΕ	ΙΕ	Δ	ΚΑ	Μαρτ.	ΚΔ	Ιϛ
Ἐμβόλ.	ΙΖ	ΙΔ	ϛ	ΙΕ		Ε	Ἀπρίλ.	Ε	ΙΖ
	ΙΗ	ΙΕ	ΙΖ	ΙΕ	Δ	ΚΘ	Μαρτ.	Ιϛ	ΙΗ
Ἐμβόλ.	ΙΘ	Ιϛ	ΚΗ	Ιϛ		ΙΖ	Ἀπρίλ.	ΙΖ	ΙΘ
	Α	ΙΖ	Θ	ΙΕ		ϛ	Ἀπρίλ.	Θ	Α
	Β	ΙΗ	Κ	ΙΔ	Δ	Κϛ	Μαρτ.	Κ	Β
Ἐμβόλ.	Γ	ΙΘ	Α	ΙΕ		ΙΓ	Ἀπρίλ.	Α	Γ

Est

II. EST igitur ejuſmodi tabulæ deſcriptio. In medio ſita eſt ingens rota, utrimque ſingulis canonibus ſtipata. In rota zonæ ſunt, vel circuli IX, qui hoc modo ſe habent. Primus circulus, qui extimus eſt, annos XXVIII Solis exhibet, initio non a primo ducto, ſed a XIII, XIV, & ita deinceps. Secundus annorum epactas. Tertius Juliani quadriennii biſſextiles. Quartus annos Solis XXVIII iterum inchoatos a primo. Ob id vero in primo circulo a XIII, in ſecundo a primo anni XXVIII Solis incipiunt; ut ſtudioſus lector facilius intelligeret, quem illi computant primum Solis annum, apud nos eſſe XIII, & ſecundum, XIV. & ita porro, eadem omnino ratione. In ſuperiori vero parte annos poſuimus, qui revera ex traditione Eccleſiaſtica ita numerantur. Hæc ſunt in quattuor rotæ circulis. At interiores V circuli annos Lunæ continent octo & viginti enneadecaeteridum, in quibus XIV primi menſis Judaici in Dominicam incidens ab illis XV, vel XVI computatur. Ceterum ordine quælibet enneadecaeteris indicatur, prima quidem per primum Solis annum, qui quarto circulo inſcriptus eſt; poſt quem, ut dixi, Lunares anni deſcribuntur; ſecunda enneadecaeteria per ſequentem; & ita ſingulæ per ſupraſcriptos annos Solis. His enim ad ejuſdem numeri ſignificandas enneadecaeteridas uſi ſumus, ne propter eas alio circulo opus eſſet. Hac circulis tantummodo V cujaslibet enneadecaeteridis annos attribuimus; quoniam in nulla prorſus ultra annos quinque in Dominicam cadere animadvertimus XV, vel XVI illorum, quam nos XIV computamus: quod nonniſi in uno, vel duobus, vel tribus, vel quattuor, quinqueve annis fit, in pluribus non accidit. Etenim per quamvis enneadecaeteridem in annis XIII, decimamquintam: in uno, XVI putant, ut dictum eſt, eam quæ XIV revera eſt. Sed in Dominicam eæ non incidunt. Unde licet in die ipſo Lunæ fugiat illos ratio; non tamen in Chriſtiano Paſchate error obrepit * * * * celebrari uſque ad XXI Lunæ; quam non traſcendunt, cum ſecunda feria XV computant; quemadmodum nec tertia XVI numerant. Nam ſi hanc ipſam XVI feria II numerent, utique tranſgrediuntur. Quippe XVI & VI faciunt XXII. Ob hanc cauſſam annos Lunæ eorum calculo ita putatos duplici puncto notavimus. Similiter annos eos, quibus Dominica die XVI illa, quam diximus, obſervatur, puncto triplici diſtinximus. Hoc eſt punctorum illorum negotium, quæ quibuſdam annis Lunæ ſunt adſcripta, & ad diſcrimen eorum pertinent, quibus in XXII, aut XXIII Lunæ diem Paſcha illis incidit: tum etiam quibus ante Judaicum Paſcha, Chriſtianum ab iiſdem, contra quam oportet, indicitur. Hæc enim iis annis faciunt, qui duobus punctis præditi ſunt; ut Dominica die, quam nos XIII Lunam putamus, eam ipſi XV numerent. Tum enim, quantum ad XV attinet, celebrare Paſcha debuerant, cum hoc fieri per canonem liceat; quatenus autem XIV ſequenti die, hoc eſt feria ſecunda hebdomadis, incurrit, ante Judaicum Paſcha Chriſtianum illos ſtatuere, & ab veris calculis aberrare, ratio ipſa convincit. Nam ſi vel ipſe Paſchatis noſtri cum Judaico concurſus in culpa eſt; quid dicendum eſt, ſi hoc etiam ſit illud anterius? Contingit autem rurſus illos eodem celebrare modo, his annis, * * * * * * * * *
In his enim decimamquintam * * * * * quam in Dominica die computatur. * * * * legalis Paſchatis. Ut igitur * * * manifeſta hæc lectoribus * * * ſingulari puncto notavimus. Sunt igitur quæ puncto omni carent * *
* * * * * * * * * * *

Paſcha ad ſuas rationes accommodant; quæ XXI Eccleſiaſtica methodo computatur. At qui unico puncto, duplicive ſunt affecti, ii ſunt, in quibus non ſolum XXII die, ſed etiam ante legale Paſcha Chriſtianum ab iis indicitur; adeo ut qui unum habent punctum, his propter biſſextum illud accidat; qui duplici præditi ſunt, propter dies illos, qui ex collectis ſexageſimis accedunt; qui tribus denique notati ſunt, in iis ad XXIII uſque diem cum excurrentibus aliquod ſcrupulis Paſcha diffunditur; quod eſt abſurdum. Ceterum in illis quinque zonis, circuliſve, ad annos Lunæ ſolares ad ſiniſtram adſcripſimus, una cum XIX cyclis ipſorum, qui annis ſinguli conſtant octo & viginti. e quibus enneadecaeterides rubrica depictæ ſunt: ut ſingularum anni illi, in quibus decimamquartam, iſti deci-

ἜΣΤΙΝ οὖν ἡ τοῦ κανονίου ὑπογραφὴ τοιαύτη. κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ τροχὸν ἔχει μέγαν· ἑκατέρωθεν δὲ δύο κανόνια. καὶ ὁ μὲν τροχὸς κέκτηται ζώνας ἐννέα, ἤτοι κύκλους. οἱ δὲ κύκλοι, οὕτω κατ' εἱρμὸν περιέχουσιν. οἷον ὁ μὲν πρῶτος, ἤγουν ὁ ἐξώτερος, τὰ κη' τοῦ ἡλίου ἔτη, οὐκ ἀπὸ πρώτου ἔτους ἔχοντα τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ τρισκαιδεκάτου, καὶ τεσσαρεσκαιδεκάτου, καὶ τῶν καθεξῆς. ὁ β', τὰς τῶν ἐτῶν ἐπακτάς. ὁ γ', τὰ κατὰ τὴν τετραετηρίδα βίσεξτα. ὁ δ', τὰ κη' τοῦ ἡλίου ἔτη πάλιν, ἀπὸ πρώτου ἔτους ἔχοντα τὴν ἀρχήν. διὰ τοῦτο δὲ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον κύκλον ἀπὸ γ' καὶ ι', κατὰ τὸν δ' δὲ ἀπὸ πρώτου τὰ κη' τοῦ ἡλίου κατετάξαμεν ἔτη, ἵνα εὐσημείωτον γένηται τοῖς φιλομαθέσιν, ὡς τὸ παρ' ἐκείνοις ψηφιζόμενον α' τοῦ ἡλίου ἔτος, παρ' ἡμῖν ἐστι γ' καὶ ι', καὶ τὸ β', δ' καὶ ι', καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τῆς ἀναλογίας. ἀνωτέρω δὲ τὰ ἔτη ὡς ἀληθῶς τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ψηφιζόμενα κατετάξαμεν. ταῦτα μὲν ἐν τοῖς τέσσαρσι τοῦ τροχοῦ κύκλοις. οἱ δὲ ἔσωθεν ὄντες ὑπογεγραμμένοι ε' κύκλοι, τὰ τῶν εἰρημένων κη' ἐννεακαιδεκαετηρίδων τῆς σελήνης περιέχουσιν ἔτη· ἐν οἷς τοῦ πρώτου μηνὸς, ἤγουν ἁγίαν κυριακὴν, ὁ ιε', ἢ ις', ἐκείνην τὴν δ' καὶ ι' ψηφίζουσι τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνός. δηλοῦται δὲ κατὰ τάξιν, ὁ μὲν πρῶτος τῆς σελήνης ἐννεακαιδεκαετηρίδος, διὰ τοῦ πρώτου κατὰ τὸν ἥλιον ἔτους τοῦ ἐν τῷ τετάρτῳ ἐγγεγραμμένου κύκλῳ, μεθ' ὃν, ὡς ἔφην, τὰ αὐτὰ τῆς σελήνης διαγράφονται ἔτη· ὁ δὲ β', διὰ τοῦ β'· καὶ ἁπλῶς αἱ πᾶσαι διὰ τῶν ὑποκειμένων τοῦ ἡλίου ἐτῶν. τούτοις γὰρ εἰς τὴν τῶν ἰσαρίθμων ἐννεακαιδεκαετηρίδων συνεχρησάμεθα σημασίαν, ἵνα μὴ διὰ ταύτας ἄλλον ὑπογράψωμεν κύκλον. πέντε δὲ μόνον κύκλους τοῖς ἑκάστης ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἀπενείμαμεν ἔτη, ἐπειδὴ οὐδὲ μιᾷ περαιτέρω τῶν ε' ἐτῶν εἰς κυριακὴν ἡμέραν συμπίπτουσαν εὑρήκαμεν τὴν παρ' ἐκείνοις ψηφιζομένην ιε', ἢ ις', εἰς ἣν καθ' ἡμᾶς ἡ δ' καὶ ι' ψηφίζεται, ἀλλ' ἢ ἐν ἑνὶ, ἢ δυσὶν, ἢ τρισὶν, ἢ τέσσαρσιν, ἢ ε'· πλείοσι δὲ οὐδαμῶς. κατὰ πᾶσαν μὲν γὰρ ἐννεακαιδεκαετηρίδα, ἐν τοῖς τρισκαίδεκα ἔτεσιν, ε' καὶ ι'· καὶ τῷ ἑνὶ ἓξ καὶ ι', τὴν δ' καὶ ι', ὡς ἔφην, ψηφίζουσιν. οὐκ ἔστι δὲ εἰς κυριακὴν ἡμέραν. ἐξ οὗ κἂν εἰ περὶ τὴν τῆς σελήνης σφάλλονται ἡμέραν, ἀλλά γε περὶ τὸ κατὰ Χριστὸν οὐ διαμαρτάνουσι Πάσχα. δ * * * τῆς σελήνης μέχρι τῆς τοῦ φέγγους εἰκάδος α' οὐκ ὑπερβαίνουσιν, ἀνὰ δευτέραν τὴν ε' καὶ ι' ψηφίζοντες· ὥσπερ οὐδὲ ἀπὸ γ', τὴν ς' καὶ ι'. ἐπεὶ ταύτην, λέγω δὲ τὴν ς' καὶ ι', ἐὰν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἑβδομάδα δευτέρας ψηφίσωσιν, ὑπερβαίνουσι πάντως. ις' γὰρ καὶ ς', κβ' ποιοῦσιν. διὸ καὶ τὰ οὕτω παρ' αὐτοῖς ψηφιζόμενα τῆς σελήνης ἔτη, ἐσημειωσάμεθα διὰ β' στιγμῶν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐν οἷς εἰς κυριακὴν τὴν εἰρημένην ς' καὶ ι' τηροῦσι, διὰ τριῶν στιγμῶν. καὶ ἔστιν ὁ περὶ τῶν στιγμῶν λόγος τῶν ἐνίοις τισὶν ἔτεσι τῆς σελήνης, ἐξ ὧν ἡ διαφορὰ γίνεται τοῦ ἐν οἷς εἰκάδι β', καὶ ἐν οἷς εἰκάδι γ', καὶ ἐν οἷς πρὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα, τὸ κατὰ Χριστὸν αὐτοῖς εἰκότως κανονίζεσθαι. ἐν γὰρ τοῖς τὰς δύο στιγμὰς ἔχουσι, τοῦτο ποιοῦσιν, εἰς κυριακὴν ἡμέραν τὴν παρ' ἡμῖν * γ' καὶ ι', ε' καὶ ι' αὐτοὶ τοῦ φέγγους ψηφίζοντες. ὡς ἂν δέον μὲν δι' αὐτὴν, τὴν ε' καὶ ι' ἑορτάζειν ὤφειλον, ὅσον γε τῷ κανόνι ἐγχωρεῖν τοιοῦτον· ὅσον δὲ διὰ τὴν δ' καὶ ι', τῇ ἑξῆς, ἤγουν τῇ β' τῆς ἑβδομάδος ὑπαρχούσῃ, πρὸ τοῦ καθ' Ἑβραίους Πάσχα τὸ κατὰ Χριστὸν ἐλέγχονται κανονίζοντες, καὶ περὶ τὴν ἀληθῆ ψῆφον διαμαρτάνοντες. εἰ γὰρ καὶ ἡ συνεμπτῶσις τοῦ κατὰ Χριστὸν πρὸς τὸ Ἑβραϊκὸν διαβάλλεται Πάσχα, τί δ' ἄν τις εἴποι περὶ τῆς προεμπτώσεως; συμβαίνει δὲ αὖθις ἑορτάζειν τὸ ἴσον τελοῦν, κἂν τοῖς τοῦ * * * * ἔτεσιν. ἐν τούτοις γὰρ τεσσαρεσκαιδεκάτην * * * * τὴν τῆς εἰς κυριακὴν ἡμέραν ψηφί * * * * * * ζουσι τὸ νομικὸν Πάσχα. ὡς ἂν τοίνυν * * * δῆλα καὶ ταῦτα τοῖς ἐντυγχάνουσι * * * * μιᾷ στιγμῇ διεσημηνάμεθα. εἰσὶν ἂν τὰ μηδεμίαν στιγμὴν
* * * * * * * * *

κατὰ τὴν οἰκείαν ἐξάγουσι ψῆφον τὸ Πάσχα· πρώτην καὶ εἰκάδα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπάρχουσαν μέθοδον. τὰ δὲ μίαν, ἢ δύο κεκτημένα στιγμὰς, ἐν οἷς οὐκ εἰκάδα β' μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ Χριστὸν * πρὸ νομικοῦ * ἢ λέλεκται κανονίζουσιν. τὰ μὲν τοίνυν μίαν, οἷον τοῖς μίαν ἔχουσι τὴν στιγμὴν διὰ τὸ βίσεξτον· τοῖς δὲ τὰς δύο στιγμὰς, διὰ τὰς ἐκ τῶν ἑξηκοστῶν ἀθροιζομένας αὐτοῖς ἡμέρας· τὰ δὲ τρισὶν ἐσημειωθέντα στιγμαῖς, ἐν τοῖς εἰς εἰκάδα γ', πρὸς καί τισιν ἑτέροις λεπτοῖς ἐκτείνουσιν· ὅπερ ἄτοπον. ἐν ταύταις δὲ ταῖς εἰρημέναις ε' ζώναις, ἤγουν τοῖς κύκλοις, συνετάξαμεν τοῖς ἔτεσι τῆς σελήνης ἐξ εὐωνύμων τὰ τοῦ ἡλίου ἔτη, μετὰ καὶ τῶν ιθ' κύκλων αὐτῶν, ἤγουν εἰκοσιοκταετηρίδων· ἀπὸ ἐρυθροῦ γεγραμμένων αὐτῶν δὲ τῶν ἐννεακαιδεκαετηρίδων· ἵνα γνωσθῇ πάσης ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἔτος, ὡς ὁ δ' καὶ ι', ἢ ἓξ καὶ ι', ἑκάστου τὸν

β.

* f. δ'.

Exeſæ in exemplari literæ non potuerunt hic legi, nec deſcribi.

* f. πρὸ τοῦ.

* f. ἢ.

τῶν δ' καὶ ι' ψηφίζουσι, πόστον ἐστὶ ἡλίου, καὶ ποίας εἰκοσιοκταετηρίδος καθέστηκε, κἀκ τῶν αὐτοῦ προσφόρων ἐπακτῶν, τῶν ἐγγεγραμμένων κατὰ τὸν β' κύκλον τοῦ αὐτοῦ τροχοῦ, ἡ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἐξευρεθῇ αὐτίκα τε τῶν συμπλακέντων τῶν τοῦ ἡλίου ἐτῶν ἐπακτῶν, καὶ τῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ μηνὸς ποσοτήτων, καὶ τῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ ἀριθμῶν, καὶ τὸ εἰς ζ' τῶν ἀθροιζομένων ἀναλύσεως. τούτου γὰρ ἕνεκεν τῆς αἰτίας τοῖς τῆς σελήνης ἔτεσι τὰ τοῦ ἡλίου συνετάξαμεν ἐπὶ τῶν εὐωνύμων. ταῦτα περὶ τῆς ἐν τῷ μέσῳ τροχῷ διαγραφῆς.

mamquintam, vel ſextamdecimam computant, quoti ſint in cyclo Solis, & cujus cycli, poſſit agnoſci: atque ex congruentibus epactis, quæ ſecundo circulo ejuſdem rotæ ſunt inſcriptæ, feria conficiatur, compoſitis invicem anni Solis epactis, & Romani menſis diebus, una cum rubricatis regularibus: ac ſumma per VII deinde diviſa. Ob hanc enim cauſſam annis Lunæ ſolares ad lævam adjunximus. Hactenus de rotæ medianæ deſcriptione.

Περὶ τοῦ ἐξ εὐωνύμων κανόνος.

γ'. ΤΑ δὲ ἑκατέρωθεν δύο κανόνια, τὸ μὲν ἐξ εὐωνύμων ἄνωθεν ἐπὶ τὰ κάτω φερόμενον, κεῖνται ὧδε. ἐν τῷ α' στίχῳ, οἱ ζ' ἐμβόλιμοι μῆνες ἐν τοῖς προσήκουσι τῆς σελήνης ἔτεσι κατατεταγμένοι. ἐν τῷ β' στίχῳ, τὰ ιθ' τῆς σελήνης ἔτη, οὐκ ἀπὸ πρώτου ἔτους, ἀλλ' ἀπὸ δ' τὴν ἀρχὴν λαχόντα. ἐν τῷ γ' στίχῳ, τὰ ιθ' τῆς σελήνης ἔτη, ἀπὸ πρώτου ἐφεξῆς κατ' εἱρμὸν συντεταγμένα. τοῦτο δὲ κἀνταῦθα γέγονεν, ἵνα τὸ παρ' ἐκείνοις ψηφιζόμενον πρῶτον τῆς σελήνης ἔτος δηλωθῇ δ' ὂν παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ β', ε', καὶ οὕτως ἐν τοῖς καθ' ἑξῆς ἄχρι τοῦ ιθ' ἔτους. προετάχθησαν δὲ πάλιν τὰ ἔτη ἐκείνοις ἀριθμούμενα τὰ παρ' ἡμῖν, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξαρίθμησιν ψηφιζόμενα, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς ἀληθεύειν. ἐν τῷ δ' στίχῳ, τὰς τῶν ἐτῶν ἐπακτάς, ἤγουν ἡμέρας, ἃς ἔχουσι τῶν ἔτος σελήνης ψηφίζουσι, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. ἐν τῷ ε' στίχῳ, τὰς κατὰ τῶν τεσσαρεσκαιδεκατῶν τοῦ πρώτου μηνὸς περιττάς, ἢ καὶ ἴσας, αὐτὰς λέγω τὰς ιδ'. ταῦτα μὲν τὰ ἐξ εὐωνύμων.

De tabula ſiniſtra.

EX duabus tabellis, quibus utrimque rota ſtipatur, quæ ad ſiniſtram deorſum tendit a ſummo, iſta continet. In primo verſu ſeptem ſunt embolimi menſes ad ſuos quique Lunæ annos adſcripti. In ſecundo, anni Lunæ XIX, qui non a primo, ſed a quarto incipiunt anno. In tertio, anni Lunæ XIX a primo deinceps ordine progredientes. Id autem hoc etiam loco propterea factum eſt, ut quem illi primum annum Lunæ computant, hic apud nos eſſe quartus oſtendatur: & ſecundus quintus, atque ita deinceps uſque ad annum XIX. Sed primo loco annos poſuimus, quemadmodum a nobis Eccleſiaſtica ratione computantur: quibus illorum calculo numeratos ſubjecimus. quod noſtri illi veri, ac legitimi ſint. In IV verſu epactas annorum conjecimus, hoc eſt ætatem Lunæ, quæ anno ejus quolibet Januariis Calendis competit. In V verſu, quartædecimæ primi menſis redundantes dies, aut æquales, quæ ſunt ipſæ decimæquartæ. Hæc in ſiniſtra tabula continentur. III.

Περὶ τοῦ ἐκ δεξιῶν κανόνος.

δ'. ΤΟ δὲ ἐκ δεξιῶν ἐν τῷ α' στίχῳ, τὰ ιθ' κεῖνται τῆς σελήνης ἔτη, ἀπὸ δ' ἔτους τὴν ἀρχὴν λαβόντα, πρὸς τὴν αὐτὴν καὶ ἴσην ἐγγραφὴν τῶν ἐξ εὐωνύμων τεταγμένων ἐν τῷ β' στίχῳ, καὶ καθ' ἡμᾶς ψηφιζομένων ἐτῶν. ἐν τῷ β' στίχῳ τὰς αὐτῶν ἐπακτάς, ἤγουν ἡμέρας, ἃς ἔχουσι τῶν ἔτος ἀφίστανται κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ψῆφον, εἰς τὴν πρὸ μιᾶς α' τοῦ Μαρτίου μηνός. ἐν τῷ γ' στίχῳ, τοὺς δύο Ῥωμαϊκοὺς μῆνας Μάρτιον, καὶ Ἀπρίλιον. ἐν τῷ δ' στίχῳ, τὰς αὐτῶν τῶν μηνῶν ἡμέρας, ἐν αἷς συμπίπτει ταύτης ἡ δ' καὶ ι' τοῦ πρώτου καθ' Ἑβραίους μηνός, ἤγουν τὸ κατ' αὐτοὺς Πάσχα, καθ' ἕκαστον ἔτος. ἐν τῷ ε' στίχῳ, τοὺς ἀπὸ ἐρυθροῦ ἀριθμούς. ταῦτα ἔχει τῷ δεξιῷ. διαγράφη δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Πάσχα κανόνιον, περὶ οὗ τὴν ἐξήγησιν ἀρτίως πεποιήκαμεν, ἵν' εἴ τι ὃν ἔτος σελήνης ὑπ' ἐκείνων μὲν ψηφιζόμενον, ἐπιτηδὲ δὲ νῦν ὑφ' ἡμῶν ἔν τε τῷ εὐωνύμῳ κανονίῳ, καὶ τῷ μέσῳ τροχῷ, κατὰ τὰς πέντε ζώνας, εἰς ὃ ιε' καὶ ι', ἢ ις' καὶ ι' τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην δ' καὶ ι' ψηφίζουσιν· εὕρῃ ὁ βουλόμενος, καὶ δοκιμάσῃ αὐτὸ δι' ἀκριβείας ψηφίζων, εἰ οὕτως ἔχει καθὰ τῷ λόγῳ διεσαφήσαμεν.

De tabella, quæ ad dextram ſita eſt.

QUæ ad dextrum latus eſt tabella, in verſu I annos Lunæ XIX exhibet ineuntes a quarto, eodem plane modo, quo in ſiniſtra deſcripti ſunt in ſecundo verſu, ut a nobis computari ſolent. In II verſu illorum epactæ ſunt, ſive dies, quot Eccleſiaſtico calculo prid. Calend. April. ætati Lunæ quolibet anno tribuuntur. In III duo menſes Romani ſunt, Martius, & Aprilis. In IV verſu menſium eorumdem dies, in quos decimaquarta primi Judaici menſis incurrit, ſive Paſcha, quod illi quotannis celebrant. In V regulares rubro colore picti. Hæc in altera tabella reperiuntur. Eſt autem in hac dextra tabella Paſchalis inſcriptus Canon, cujus a nobis eſt proxime declarata ratio: ut hujus ope annum quemlibet Lunæ, prout ab illis putatur, atque in ſecunda tabula propoſitus a nobis, nec non in interjecta rota, ejuſque circulis quinque; ut hunc, inquam, annum, quo XIV Paſchalis illorum calculo eſt XV, vel XVI, qui volet, invenire poſſit, & exacte ſubductis calculis probare utrum ita ſe res habeat, uti diſputatione noſtra docuimus. IV.

Ὑπόδειξις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τις κεχρημένος ἔσται τῷ ἐν τῷδε τῷ κανονίῳ διαγεγραμμένῳ.

ε'. ΚΑι πρό γε τῶν ἄλλων ἡμεῖς αὐτὸ ποιήσωμεν εἰς ὑπόδειξιν τῶν ἐντυγχανόντων, τὸ παρ' ἐκείνοις ις' καὶ ι' τῆς σελήνης ἔτος, ἡμῖν δὲ ψηφιζόμενον δ' καὶ ι', εἰς μέσον προθέντες. ἐν τούτῳ γὰρ τῷ ἔτει τεσσαρεσκαιδεκάτη τῇ κατὰ Ῥωμαίους Ἀπριλίου μηνὸς ἐν ιζ' πίπτει τοῦ καθ' Ἑβραίους πρώτου μηνός. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ δεξιῷ κανονίῳ ταύτην τὴν ιζ' ἐν αὐτῷ κατετάξαμεν τοῦ Ἀπριλίου. ἐκ δὲ τῆς ἀπὸ πρώτης τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, ἄχρι τῆς τοῦ Ἀπριλίου ιζ' ἀθροίζοντες, ποιοῦμεν ἡμέρας ρζ'. εἶτα λοιπὸν διὰ μὲν τῶν τῶν ις' ἐτῶν πενταπλασιασμῶν, π'· διὰ δὲ τῶν τῶν κατ' αὐτὰ ἑξηκοστῶν ἀναλύσεως, γ'· διὰ δὲ πάλιν τοῦ αὐτοῦ τῶν ις' ἐτῶν ἑξαπλασιασμοῦ, ϟϛ'· ὡς εἶναι τὰς πάσας σπϛ'. ἃς εἰς τὸν λ' μερίζοντες, ις' καὶ ι' τὴν τοῦ πρώτου μηνὸς δ' καὶ ι' εὑρίσκομεν. ταύτην δὲ μαθεῖν οἱ βουλόμενοι εἰς ποίαν ἐμπίπτει τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐννεακαιδεκαετηρίδα, προσέχειν τὸ τῆς πρώτης εἰκοσιοκταετηρίδος ἰσάριθμον τοῦ ἡλίου ἔτος, λέγω δὲ τὸ ις' καὶ ι', ἐξ εὐωνύμων, ὡς ἔφην, πλησίον τεταγμένον τοῦ αὐτοῦ τῆς σελήνης ἔτους διεστήσαμεν· καὶ τὰς αὐτοῦ λαμβάνοντες ἐπακτάς, ἐν τῷ β' τοῦ τροχοῦ κύκλῳ διαγεγραμμένας, οὔσας τὸν ἀριθμὸν ϛ', προστίθεμεν ταῖς ιζ' τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ἡμέραις, ἃς εἰς τὸν ζ' μερίζομεν· κἀκ τῶν ἀπομενουσῶν δύο, τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν γινώσκομεν, ἐν ᾗ Ἑβραῖοι τὸ Πάσχα τελοῦσι. διὸ τῇ πρὸ ταύτης, ἤγουν τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ, ιε' καὶ ι' ἐκεῖνοι τοῦ φέγγους ψηφίζοντες, πρὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ τὸ κατὰ Χριστὸν, ὅπερ οὐ θέμις, κανονίζουσι Πάσχα. τούτου δὴ ἕνεκεν τῆς αἰτίας, ὡς ἤδη λέλεκται, διπλοῖν ἐσημειωσάμεθα στιγμαῖς τὸ αὐτὸ ις' καὶ ι' ἔτος. καὶ οὕτως μὲν προσήκει ψη-

Demonſtratur exemplo, quis ſit uſus Canonis.

AGe vero ante omnia hoc ipſum faciamus, & cæteros exemplo doceamus, propoſito anno eo, qui ab illis Lunæ XVI, a nobis XIX numeratur. Hoc enim anno XIV primi Judaici menſis perpetuo cadit in Aprilis XVII. Nam propterea in tabella dextra ad menſem Aprilem diem XVII poſuimus. Igitur dies a Calendis Januariis ad Aprilis decimumſeptimum interjectos colligimus numero CVII. tum annis XVI quinquies multiplicatis, LXXX dies. Accedunt tres alii, quos ſexageſima ſcrupula de diebus decerpta conficiunt. Rurſus iidem anni XVI ſexies multiplicati XCVI dies accumulant. Ut ea omnibus redacta ſumma, dies exiſtunt CCLXXXVI. quibus per XXX diviſis, decimamſextam invenimus eam eſſe, quæ revera ſit primi menſis quartadecima. Quæ quidem in quam hebdomadæ feriam incidat noſſe ſi lubeat, conſentaneum eſt obſervare annum Solis in primo ejus cyclo, numeri ejuſdem cum lunari, hoc eſt XVI, quem ad dexteram anni iſtius Lunæ, ac prope ipſum poſitum eſſe docuimus. Hujus epactas in ſecundo rotæ circulo deſcriptas, quæ ſunt VI, addimus XVII Aprilis diebus. ac totum in VII partimur. qui reliquus eſt binarius feriam exhibet, in qua Judæi Paſcha celebrant. Ob id antecedente illi die, nimirum Dominica, XV Lunæ computantes, ante Judaicum Paſcha, quod nefas eſt, Chriſtianum ſtatuunt. Propterea nos hunc ipſum annum XVI, ut jam dictum eſt, duplici puncto notavimus. Ad hunc modum numerare convenit in primo cy- V.

clo decemnovennali annum iſtum Lunæ XVI. Jam vero ſi in cyclo decemnovennali VI ſcire velimus, quanam hebdomadis feria decimamſextam illi numerent in anno eodem XVI; anni Solis, qui ad ejus ſiniſtram poſitus eſt, & eſt XXVII cycli ſolaris IV, ſumendæ ſunt epactæ V, & ad XVII Aprilis adjiciendæ· Inde ſummam dierum XXII per VII dividentes, reliquam faciemus Dominicam, quæ eſt illius diei feria. Ex hac igitur XVI, quam illi in ſexto decemnovennali cyclo computant, Chriſtianum ab iis Paſcha in XXIII Lunæ diem conſertur. quoniam in inſequentem Dominicam Eccleſiaſtica id regula transferri præcipit: Ea ea vero, quam in prima enneadecacteride numerant, quod ea ſecundam in feriam incidat, Paſcha in XXII Lunæ diem comperit. Hoc igitur pacto ſi quis annis Lunæ, qui in V circulis rotæ inſcripti ſunt, uti velit, in quolibet inveſtigabit feriam I, aut II. quod ad eos vero pertinet, qui ad ſiniſtram poſiti ſunt, ſi inquirat eam, quæ primam, ſecundamve ſequitur, III, vel IV feriam, ac ceteras deinceps, prout erit cycli decemnovennalis annus, qui proponitur, congruentem cycli ſolaris indagabit annum. cujus epactas adjunget ad diem Romani menſis, in quem XIV primi menſis incidit anno illo Lunæ, de quo quæritur. Deinde partitione facta per VII, ex eo feriam obtinebit.

His in tranſcurſu exempli gratia declaratis, reliqua ſtudioſis lectoribus relinquimus: qui eodem modo iſta perſcrutari, & exactam cum veritate rationem in omnibus inquirere, ac reperire ſtudent.

φίζειν κατὰ τὴν πρώτην ἐννεακαιδεκαετηρίδα τὸ αὐτὸ ιϛʹ καὶ εʹ τῆς σελήνης ἔτος. κατὰ δὲ τὴν ϛʹ ἐννεακαιδεκαετηρίδα, εἰ τοίνυν θελήσομεν εἰδέναι ποία τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα τὴν ιϛʹ καὶ ἐκεῖνοι ψηφίζουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἤγουν τὸ ιϛʹ καὶ ιʹ· τοῦ συνόντος αὐτῷ ἐξ εὐωνύμων ἡλιακοῦ ἔτους, λέγω δὲ τὸ κζʹ τῆς δʹ εἰκοσιοκταετηρίδος ὑπάρχοντος, τὰς ἐπακτὰς λαμβάνοντες, ἤτοι τὸν ἀριθμὸν εʹ. τῇ αὐτῇ τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς ιζʹ καὶ εʹ συμπλέκομεν, καὶ ἐκ τῶν ζʹ τὰς κβʹ μερίζοντες, ἐκ τῶν ἀπομενόντων, κυριακὴν τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν εὑρίσκομεν. ἐκ ταύτης μὲν οὖν τῆς κατὰ τὴν ϛʹ ἐννεακαιδεκαετηρίδα ψηφιζομένης αὐτοῖς ιϛʹ καὶ ιʹ, εἰκάδι γʹ τὸ κατὰ Χριστιανοὺς πασχάζουσι Πάσχα· εἰς τὴν ἑξῆς ἁγίαν κυριακὴν αὐτὸ ἀπαρτίζειν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν. ἐκ δὲ τῆς κατὰ τὴν αʹ ἐννεακαιδεκαετηρίδα διὰ τὸ συμβαίνειν εἰς βʹ ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, εἰκάδι βʹ τὸ φέγγει. ὅπως μὲν οὖν χρήσαιτό τις περὶ τῶν ἐν τροχῷ κατὰ τοὺς ζʹ κύκλους ἐνόντων τῆς σελήνης ἐτῶν, διερευνήσει ἐν ἑκάστῳ τῆς ἑβδομάδος αʹ ἡμέραν, ἢ τὴν βʹ. περὶ δὲ τῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ ἐγγεγραμμένων. ζητῶν καὶ * εὑρήσει τὴν μετὰ τὸν πρῶτον καὶ βʹ ἑβδοματικὴν ἡμέραν, οἷον τὴν γʹ, καὶ τὴν δʹ, καὶ τὰς ἑξῆς, πρὸς τὸ τῆς ψηφιζομένης ἐννεακαιδεκαετηρίδος ἔτος, ἐξακριβώσει τὸ πρόσφορον τῆς εἰκοσιοκταετηρίδος. καὶ οὕτω τὰς ἐπακτὰς προσπλέξει τῷ ποσῷ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ μηνός, εἰς ὃν πίπτει τὸ ζητούμενον αὐτῷ τῆς σελήνης ἔτος ἡ κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ιʹ καὶ δʹ, καὶ ἐκ τῶν ζʹ μερίσῃ, ἀπαρτισθὲν εὑρήσει τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν. *f. ἐν τούτοις.

Ταῦτα κατ' ἐπιδρομὴν σαφηνίσαντες ἐν ὑποδείξει, τὰ λοιπὰ τοῖς φιλοπόνοις ἐντυγχάνουσι καταλιμπάνομεν, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον διερευνῶσι, καὶ τὸ ἀκριβὲς ἐπὶ πάντων μετὰ τοῦ ἀληθοῦς ὑποδεχομένοις τε καὶ εὑρίσκουσιν.

SANCTI MAXIMI COMPUTI

PARS TERTIA.

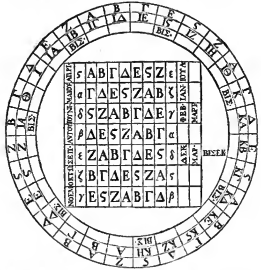
Explicatur rota, quæ ſubjicitur.

1. QUEMADMODUM hebdomadia feria inveniri poſſit a ſtudioſis, & cognoſci, in ſuperioribus tabulis, ac methodis, quoad in nobis ſitum fuit, expoſuimus. Nunc ejuſdem rei propriam ac peculiarem rotam viſum eſt deſcribere; cujus beneficio feciam omnem in quovis e duodecim Romanis menſibus propoſitam inveſtigare, & conſentanee facileque diſcernere poſſimus quocumque cycli ſolaris anno: idque non uno modo, ſed alterna: nimirum ſive calculum recto ordine promoveamus ab Aprili ad Maium, Junium, ac ceteros: ſive retro progredi libeat a Martio ad Februarium, Januarium, & antecedentes reliquos.

Ἐξήγησις τοῦ ὑποκειμένου τροχοῦ.

ΤΗΝ ἑβδοματικὴν ἡμέραν ὅπως εὑρίσκηται, καὶ γινώσκηται παρὰ τῶν φιλοπόνων ἐν τε τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσι κανονίοις, καὶ τὴν ὑποδειχθεῖσαν μέθοδον, ὡς οἷόν τε ἐσαφηνίσαμεν, εὔλογον ἡγούμεθα καὶ περὶ ταύτης ἴδιόν τινα καὶ καθ' ἑαυτὸν διαγράψαι τροχόν, ἐφ' ᾧ δι' αὐτοῦ πάντων ἐν ἑκάστῳ τῶν δυοκαίδεκα Ῥωμαϊκῶν μηνῶν ἐπιζητουμένην ἡμέραν ἀκόλουθόν τε, καὶ ἀπόνως διαγνωσθῆναι κατὰ πᾶν ἔτος ἡλίου· καὶ οὐ μόνον διττῶς, καὶ ἐναλλάξ, εἴτε κατ' εἱρμὸν τὴν ψῆφον μεταχειριζομένων, καὶ ἰόντων ἀπὸ Ἀπριλίου, καὶ Μαΐου, καὶ Ἰουνίου μηνὸς ἐπὶ τοὺς ἑξῆς· καὶ αὖθις κατὰ ἀναποδισμόν, ἐκ Μαρτίου, καὶ Φεβρουαρίου, καὶ Ἰανουαρίου μηνὸς ἐπὶ τοὺς ἑξῆς πρὸ αὐτῶν φερομένων. α.

Digitized by Google

Περὶ τῆς διαγραφῆς τοῦ τροχοῦ.

β'. ΕΣΤΙΝ οὖν ἡ διαγραφὴ τοῦ τροχοῦ τοιαύτη. τρεῖς ἔχει κύκλους ζώνας, καὶ ἔνδον αὐτῶν κανόνιον ἰσοτετράγωνον. ἡ μὲν οὖν πρώτη ζώνη περιέχει τὰς τῆς κη' τοῦ ἡλίου ἐτῶν ἐπακτάς. ἡ δὲ δευτέρα, αὐτὰ τὰ κη' τοῦ ἡλίου ἔτη, ἀπὸ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, κατὰ τάξιν διαγεγραμμένα. ἡ δὲ τρίτη, τὰ κατὰ τὴν τετραετηρίδα βίσεξτα. καὶ ταῦτα μὲν αἱ τρεῖς ζῶναι.

De rotæ deſcriptione.

HÆc igitur rota iſta complectitur. Tres in ea zonæ ſunt, & in medio quadrata tabula æquilatera. Prima zona annorum viginti octo Solis epactas continet. Secunda annos ipſos XXVIII ſolares a primo ad ultimum uſque progreſſos. Tertia biſſextiles, qui quadriennio cuique competunt. Hæc in tribus zonis. II.

Περὶ τῆς διαγραφῆς τοῦ κανονίου.

γ'. ΤΟ δὲ κανόνιον ἑπτὰ στίχους ἔχει. ἐν οἷς αἱ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι συντεταγμέναι τυγχάνουσιν. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ κατὰ τάξιν, οἷον ἐκ α', καὶ β', καὶ τρίτης, μέχρι τῆς ζ'. ἐν δὲ τοῖς μετὰ τὸν πρῶτον στίχον, ὡς ἡ ψῆφος ἀπῄτησεν. ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ, διὰ σημείου γεγραμμέναι [illegible] ὀρθῶς καθιέμεναι αἱ αὐταὶ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι· μεθ' ἃς καὶ οἱ δυοκαίδεκα Ῥωμαϊκοὶ μῆνες διαγεγραμμένοι τυγχάνουσιν. ἐν διττῷ δὲ διαγεγραμμένος ὑπάρχει μόνος ὁ Μάρτιος, διὰ τὸ βίσεξτον. αὕτη καὶ περὶ τῆς τοῦ κανονίου διαγραφῆς.

De medianæ tabulæ deſcriptione.

TAbula ſeptem verſibus conſtat, in quibus ſeptem hebdomadis dies exhibentur. In primo verſu ordine procedunt ab 1, 2, 3 uſque ad 7. In ſequentibus prout calculus tulit. Utrimque rubro pictæ ſunt eædem hebdomadis feriæ deorſum a ſummo deſcendentes, quibus adjuncti ſunt Romani menſes. in gemino verſu ſolus inſcriptus eſt Martius, propter biſſextum. Ejuſmodi eſt tabellæ deſcriptio. III.

Ὑπόδειξις τῆς κατ' ὀρθὸν ψήφου.

δ'. ΗΝίκα τοίνυν ἐκ τοῦδε τοῦ τροχοῦ τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν, ἐν οἱᾳδήποτε Ῥωμαϊκοῦ μηνὸς ποσότητι βουλόμεθα μαθεῖν, σκοπῶμεν πρῶτον διὰ τῆς ὑποδειχθείσης μεθόδου τὸν ἐνιστάμενον τοῦ ἡλίου ὅρον· ὡς ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος φέρε εἰπεῖν, ἄγει τὸν κη'. εἶτα τὰς αὐτοῦ λαμβάνοντες ἐπακτάς, οὔσας τὸν ἀριθμὸν ς', εἰ μὲν ἐν τοῖς εἰς τὸν πρῶτον στίχον συντεταγμένοις Ῥωμαϊκοῖς δυσὶ μησί, τῷ τε Ἀπριλίῳ, φημί, καὶ τῷ Ἰουλίῳ· οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ εἰς τὸν στίχον διαγεγραμμένοι· ταύτας ἐμβάλλομεν τῇ ζητουμένῃ ἡμῖν ἐν αὐτοῖς ποσότητι, καὶ εἰς τὸ ζ μερίζομεν· τὸ δὲ τῶν ἀπομενουσῶν τὴν ἑβδομαδικὴν [illegible] ἰσάριθμον οὖσαν αὐταῖς τῶν ὑπολειπομένων. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς εἰς τὸν α' στίχον συντεταγμένοις, ποιοῦμεν μησίν· εἰ δὲ ἐν τοῖς εἰς τὸν β' στίχον δυσὶν ἑτέροις μησίν, τῷ Μαΐῳ λέγω, καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ, κατ' αὐτὸ τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος τὴν ἑβδομαδικὴν ἐρευνῶμεν· τὰς εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα γεγραμμένας ἐν τῷ β' στίχῳ, καὶ ὑποκειμένας τοῖς εὑρεθεῖσιν ἓξ ἐπακταῖς λαμβάνομεν ἡμέρας, τουτέστι τὴν μίαν· καὶ ταύτην ὁμοίως ἐμβάλλομεν τῇ ζητουμένῃ ἡμῖν εἰς αὐτοὺς ποσότητι, καὶ εἰς τὸ ζ τὰς ὅλας μερίζομεν. τὴν αὐτὴν δὲ σελίδα· λέγω δὲ τοὺς κατ' αὐτὴν ἐγγεγραμμένους· καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν στίχων τηροῦμεν, εἰς τὸ τὴν ἑβδομαδικὴν ἡμέραν εὑρεῖν, ἐν τοῖς ἑκατέρωθεν διαγεγραμμένοις αὐτοῖς Ῥωμαϊκοῖς

Quanam ratione calculus ordine directo ſit inſtituendus.

UT ex hac rota feriam quocumque die Romani menſis obtineamus, primum cycli ſolaris annus, in quo verſamur, conſiderandus ea methodo, quam ſupra demonſtravimus. ut, exempli gratia, hoc anno cyclo XXVIII. Tum hujus epactæ capiendæ ſunt, quæ ſunt VI. Jam duobus illis in menſibus, qui primum verſum obtinent, Aprili, & Julio (nam hi primum ad verſum adſcribuntur) epactas iſtas ad propoſitum illorum diem adjungimus. Summam per VII partimur. reliquus eſt numerus feriæ, quam aſſequi ſtudemus. Hæc ratio tenenda eſt in duobus primi verſus menſibus. Sin duobus aliis in menſibus, qui ſecundum verſum obſident, Maio, & Januario, feriam cyclo eodem XXVIII quærimus, ſecundi verſus dies inventis epactis VI ſubjectas excerpimus, videlicet I: qua inſuper ad propoſitum diem menſis addita, totum in VII tribuimus. Eumdem itaque verſum, & huic inſcriptos numeros ceteris in verſibus retinentes, in deſcriptis utrimque Romanorum menſibus IV.

has anno ipſo XXVIII feriam inveſtigamus. Quod idem & in aliis cyclis Solis facimus: at in primis ejus epactæ conſtituantur: deinde ſubjectæ, & in eodem verſu comprehenſæ capiantur: ſic ut ad nullam alteram dextra, vel ſiniſtra deflectamus; ſed ad eumdem illo anno verſum conſtanter adhæreamus. ita ut epactæ duobus in primo verſu inſcriptis menſibus reſpondeant; dies autem in eadem tabella poſitæ reliquis ſex verſuum menſibus ſerviant.

Quid in biſſexto ſervare oporteat.

V. OBſervandum hoc erit in Martio, ut in anno communi calculus ejus ſint Februarii dies: in biſſextili vero, Decembris. quem ad menſem biſſextum adnotavimus. Nam propterea duobus illis menſibus Martium adjunximus. Sic igitur ea illa rota feriam inveſtigabimus, quando calculus recta ſerie promovetur, ab Aprili uti dictum eſt, ad Maium, Junium, & ceteros.

Quomodo calculus retrogrado ordine dirigatur.

VI. SEd cum retro ſubducto calculo per Martium, Februarium, & Januarium, antecedenteſque menſes per epactas præſentis anni, qui eſt XXVIII, feriam explorare volumus, neque præteriti anni XXVII epactas aſſumimus: ſiquidem in duobus verſus primi menſibus id agatur, epactas 6, quas jam reperimus, ad datam diem Aprilis, aut Julii, una cum epactis ad Aprilem rubro colore pictis, quæ ſunt 6, adjungimus in anno communi, ac ſummam partimur in 7. In biſſextili vero epactas illas capimus, quæ ad Julium rubricatæ ſunt, nempe 5, cum 6 aliis, & per eumdem numerum 7 ſummam dividimus. Nam dies illi rubricati, qui in ſiniſtro latere poſiti ſunt, adhibentur in anno biſſextili, quando retrogrado ordine computamus. at in biſſextili dextri lateris ſimul rubricatis utimur. Hæc de duobus verſus primi menſibus præſcribimus. In his porro, qui ſecundum verſum occupant, Maio, & Januario, in anno XXVIII, epactas 6 ad quæſitum illorum diem addimus una cum numero ad Januarium rubro colore picto, qui eſt 7. Summam per eumdem numerum partimur. Dixi numerum ad Januarium appictum, quod præteritus annus XXVII biſſextilem habuerit. pertinent autem rubricati, uti diximus, numeri ad annos biſſextiles.

De obſervatione biſſextilis anni.

VII. IN hac retro computandi methodo Martii habenda ratio eſt; ut ſive poſt biſſextum, ſive abſque biſſexto, regulares ei Decembris imputentur, qui ſunt 4 rubricati. adeo ut neque Septembri, nec Februario adſcripti ſumantur umquam, ut in recta putatione ac methodo fieri oportere monſtravimus: ſed perpetuo regulares illi 4 rubri capiantur, qui Decembri reſpondent. Et ut uno verbo utrumque calculum abſolvam, in ſeptenis tabulæ verſibus, ad duodecim Romanos menſes utrimque poſitos rectus calculus aſſumitur. in duobus vero rubro colore inſcriptis verſibus, qui a ſummo deorſum pertinent, retrograda methodus locum habet, additis epactis currentis anni ſolaris, ex quibus ſeptem tabellæ verſus ordinati ſunt. His de rota illius explicatione dictis, facilem lectoribus, quantum fieri potuit, viam aperuimus, qua feriam hebdomadis cujuſvis inveſtigare poterunt.

Quomodo computanda ſit ætas Lunæ.

VIII. PRimum Lunæ epactas accipimus una cum propoſito die labentis Ægyptiaci menſis. ad hæc dimidium menſium numerum, qui a Thoth elapſi ſunt, cum uno regulari. Si ſumma triginta conficiat, aut minus triginta, totidem dies Lunam habere cognoſcimus. Sin triceno dies excedat, demptis triginta quot ſupererunt, totidem ætati Lunæ tribuemus.

Alia ratio. Annos a Diocletiano uno minus capimus eoſque partimur in XIX. ſi reſiduum annus unicus ſit, ad eum adjicimus X. ſi duo reſtent, XX. ſi tres, nihil. Cum novem, aut duodecim, aut omnino quilibet tertius annus exiſtit; perinde nihil additur. At pro quatuor annis X.

μηνί, κατὰ τόδε τὸ κη' ἔτος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡλίου κύκλοις ποιοῦμεν· ἐν πρώτοις τὰς προκειμένας αὐτοῦ ἐπακτάς, εἶτα καὶ τὰς ὑποκειμένας αὐταῖς, καὶ ἐγγεγραμμένας εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα, μηδαμῶς πρὸς ἑτέραν τῶν ἀριστερῶν, ἢ δεξιῶν πλαγιάζοντες, τῇ αὐτῇ δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σελίδι προσμένοντες. ἀλλὰ τὰς μὲν ἐπακτάς, ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ κατατεταγμένοις β' μησί· τὰς δὲ εἰς τὴν αὐτὴν σελίδα γεγραμμένας ἡμέρας, ἐπὶ τοῖς ἐν τοῖς ἄλλοις ς' στίχοις ὑπάρχουσι μησί.

Περὶ τῆς τοῦ βισέξτου παρατηρήσεως.

Χρὴ δὲ σημειοῦσθαι τὸν Μάρτιον, ἵν' ὅτε βίσεξτον οὐκ ἔστι, ἐπὶ τῶν τοῦ Φεβρουαρίου ψηφίζηται ἡμερῶν· ὅτε βίσεξτόν ἐστι, ἐπὶ τῶν τοῦ Δεκεμβρίου, ἔνθα καὶ τὸ βίσεξτον ἐπεγράψαμεν. τούτου γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις μησὶ τὸν Μάρτιον κατετάξαμεν. οὕτως μὲν οὖν ἐκ τοῦδε τοῦ τροχοῦ τὴν ἑβδοματικὴν εὑρίσκομεν, ὅτε τὴν ψῆφον κατ' ὀρθὸν ἐξαριθμοῦμεν, ἐπί τε τὸν Ἀπρίλιον, καθὼς ἔφην, καὶ Μάϊον, καὶ Ἰούνιον, καὶ τῶν καθ' ἑξῆς. ε'.

Περὶ τῆς ἀναποδιζούσης ψήφου.

Ὁπηνίκα δὲ κατὰ ἀναποδισμόν, οἷον ἐπὶ Μαρτίου, καὶ Φεβρουαρίου, καὶ Ἰανουαρίου, καὶ τῶν προτεταγμένων, ἐκ τῶν ἐπακτῶν τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, ἤγουν τοῦ κη', τὴν ἑβδοματικὴν βουλοίμεθα μαθεῖν, οὐ προσχρώμεθα τῶν τοῦ διελθόντος κζ' ἔτους ἐπακταῖς, ἀλλὰ τούτους καταλαμβάνω· εἰ μὲν ἐν τοῖς ἐκ τοῦ πρώτου στίχου τεταγμένοις μησὶ τοῦτο ζητοῖμεν, τὰς δηλαδὴ ἓξ ἐπακτὰς τῇ τοῦ Ἀπριλίου, καὶ Ἰουλίου μηνὸς ποσότητι, μετὰ τῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ παρακειμένων τῷ Ἀπριλίῳ, ἅπερ εἰσὶ τῶν ς' ἡμερῶν, ὅτε βίσεξτον οὐκ ἔστι, συμψηφίζομεν, καὶ εἰς τὸν ζ' τὰς ὅλας μερίζομεν· ὅτε δὲ βίσεξτόν ἐστι, τὰς ἀπὸ ἐρυθροῦ παρακειμένας τῷ Ἰουλίῳ, ἤγουν τὰς ε' ἡμέρας, μετ' αὐτῶν τῶν ἓξ ἐπακτῶν, καὶ εἰς τὸν δηλαδὴ μερίζομεν ἀριθμόν. τὰς γὰρ ἐξ ἀριστερῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ τεταγμένας ἡμέρας παραλαμβάνομεν, βισέξτου χωρίς, κατὰ τήνδε τὴν ἀναποδίζουσαν ψῆφον. ὅτε δὲ βίσεξτόν ἐστι, τὰς ἐν δεξιῶν ἅμα ἀπὸ ἐρυθροῦ γεγραμμένας. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ δυσὶ μησί. ἐν δὲ τοῖς εἰς τὸν β' στίχον, τῷ τε Μαΐῳ λέγω, καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ, κατὰ τόδε τὸ κη' ἔτος, αὐτὰς τὰς ἓξ ἐπακτὰς συμψηφίζομεν αὐτῶν τῇ ζητουμένῃ ἡμερῶν ποσότητι, μετὰ τοῦ ἀπὸ ἐρυθροῦ παρακειμένου τῷ Ἰανουαρίῳ, ὅπερ ἐστὶ τὸν ζ' ἀριθμόν· καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ταῦτα μερίζομεν. ἔφην δὲ τὸν παρακείμενον τῷ Ἰανουαρίῳ, ἐπειδὴ τὸ διελθὸν ἔτος, ἤγουν τὸ κζ', βίσεξτον εἶχε, καὶ εἰσίν, ὡς ἔφην, οἱ ἐκ δεξιῶν τῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ καταγραφέντες, ἐπὶ τὸ βίσεξτον. ς'.

Περὶ τῆς τοῦ βισέξτου παρατηρήσεως.

Κατὰ ταύτην δὲ πάλιν τὴν ἀναποδίζουσαν μέθοδον, τὸν Μάρτιον ἐπισημήνασθαι χρή, πρὸς τὸ πάντως αὐτὸν καὶ μετὰ βισέξτου, καὶ δίχα βισέξτου, ἐπὶ τῶν τοῦ Δεκεμβρίου ψηφίζεσθαι ἡμερῶν· λέγω δὲ τῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ τεσσάρων· καὶ μήτε ἐπὶ τῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, μήτε ἐπὶ τῶν τοῦ Φεβρουαρίου, καθάπερ εἴπομεν ποιεῖν ἐν τῇ κατ' ὀρθὸν ψήφῳ τε, καὶ μεθόδῳ· ἀλλὰ μόνον δι' αὐτῶν τῶν ἀπὸ ἐρυθροῦ τεσσάρων ἡμερῶν, τῶν παρακειμένων τῷ Δεκεμβρίῳ μηνί. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἵν' ἑνὶ λόγῳ περὶ ἀμφοτέρων διαλάβωμεν τῶν ψήφων· ἐν μὲν τοῖς ζ' τοῦ κανόνος στίχοις, τοῖς ἑκατέρωθεν τεταγμένοις δωδεκάδι Ῥωμαϊκῶν μηνῶν, τῇ κατ' ὀρθὸν ψήφῳ χρησόμεθα κατὰ πᾶν ἔτος· ἐν δὲ τοῖς ὀρθῶς καθημένοις δυσὶν ἀπὸ ἐρυθροῦ στίχοις, τῇ κατ' ἀναποδισμὸν μεθόδῳ προσχρώμεθα, μετὰ συμπλοκῆς, ὡς ἔφην, τῶν ἐπακτῶν αὐτοῦ τοῦ ἐνισταμένου ἡλιακοῦ ἔτους. δι' ὧν καὶ οἱ λεχθέντες ζ' κανονίζονται στίχοι. τούτοις καὶ περὶ τοῦδε τοῦ τροχοῦ σαφηνισθεῖσι, ἀρχὴν τοῖς ἐντυγχάνουσι τῆς πάσης δι' αὐτοῦ καταλήψεως ἑβδοματικῆς ἡμέρας κατὰ τὸ δυνατὸν πεποιήκαμεν. ζ'.

Πῶς δεῖ τὴν ἡμέραν τῆς σελήνης ψηφίζειν.

Κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης, καὶ τὴν τοῦ ἐνεστῶτος Αἰγυπτιακοῦ μηνὸς ποσότητα, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν μηνῶν τῶν ἀπὸ Θωθ, καὶ μίαν καθολικήν. καὶ εἰ μὲν λ' ταύτας ἀπαρτίσωμεν, ἢ ἧττον τῶν λ', τοσούτων ἡμερῶν ἔχουσαν τὴν σελήνην γινώσκομεν. εἰ δὲ ὑπὲρ τὰς λ', ἐκείνας πάλιν, μετὰ τὴν ὑφαίρεσιν αὐτῶν τῶν τριάκοντα. α'.

Ἄλλως. τὰ ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἔτη παρὰ ἓν ἔτος ποιοῦντες, μερίζομεν εἰς τὸν ιθ', καὶ τὰ λοιπὰ κρατοῦμεν· καὶ οὕτως ἐπιβάλλομεν ὑπὲρ ἑνὸς μὲν ἔτους, ἐὰν τοῦτο μόνον τύχῃ καταλειφθῆναι μετὰ τὸν μερισμόν, ἡμέρας ι'· ὑπὲρ β' δὲ εἴκοσι, κ'· ὑπὲρ δὲ γ', οὐδὲ μίαν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς θ', οὐδὲ μίαν, ἢ τῶν ιβ', β'.

ἢ τ

Digitized by Google

ὑπὲρ τοῦ ιβ', ἁπλῶς τῆς οἱασοῦν τριετηρίδος. ὑπὲρ δὲ τοῦ δ' ὁμοίως, ὑπὲρ τοῦ ε', κ'· καὶ οὕτως καθ' ἑξῆς ὑπὲρ τοῦ ζ', καὶ
* f. η'. τοῦ ι', καὶ τοῦ * ιε', καὶ τῶν μετὰ τὴν τριετηρίδα ψηφιζομένων. προστίθεμεν τούτων, ὡς ἔφην, τὰ ἀπομένοντα ἔτη, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἡμέρας, κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τρόπον, καὶ τὴν ποσαίαν τοῦ οἱουδήποτε Αἰγυπτιακοῦ μηνός, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν μηνῶν τῶν ἀπὸ Θώθ, καὶ μίαν καθολικήν· καὶ εἰς τὸν λ' τὰς ὅλας μερίζομεν.

γ'. Ἄλλως. κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης, καὶ ὑπὲρ ἑκάστου Ῥωμαϊκοῦ μηνός, ἀπὸ Σεπτεμβρίου ἀρχόμενοι μέχρι τοῦ ψηφιζομένου, μίαν ἡμέραν, καὶ τὴν ποσαίαν αὐτὴν τοῦ οἱουδήποτε Ῥωμαϊκοῦ μηνός, καὶ δύο καθολικάς· καὶ εἰς τὸν λ' τὰς ὅλας μερίζομεν.

δ'. Ἄλλως. κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης παρὰ μίαν, καὶ τὰς ἀπὸ Ἰανουαρίου ἡμέρας μέχρι τῆς ζητουμένης ἡμέρας, καὶ τὸ
* f. ξζ'. ut ſup. αὐτῶν * ξζ'· καὶ εἰς τὸν λ' τὰς ὅλας μερίζομεν.

ε'. Ἄλλως. κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν μηνῶν τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μέχρι τοῦ ψηφιζομένου, καὶ τὰς τριακάδας πρώτας, καὶ τὴν ποσαίαν τοῦ οἱουδήποτε μηνός· καὶ εἰς τὸν λ' τὰς ὅλας μερίζομεν.

ς'. Ἄλλως. ἐνδεκαπλασιάζομεν τὸ τῆς σελήνης ἔτος, καὶ κρατοῦμεν τὰς ἀπὸ πρώτης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς ζητουμένης ἡμέρας, καὶ τὸ αὐτῶν ξζ'· τρεῖς τὰς καθολικὰς ἀφαιροῦντες, οὕτω τὰς ὅλας μερίζομεν εἰς τὸν λ'.

ζ'. Ἄλλως. κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης, καὶ ταύτας ἐν τῷ Ἰανουαρίῳ, καὶ Φεβρουαρίῳ, πλήρεις κρατοῦμεν· παρὰ μίαν δὲ μόνην, ἐν τῷ Μαρτίῳ· ἐν δὲ τῷ Ἀπριλίῳ, καὶ τοῖς μετ' αὐτόν, πλήρεις συλλαμβάνοντες, καὶ μίαν ὑπὲρ ἑκάστου μηνὸς ἄχρι τοῦ ψηφιζομένου· δύο δὲ μόνον ὑπὲρ τοῦ Αὐγούστου· καὶ τὴν ποσαίαν τοῦ μηνός, καὶ εἰς τὸν λ' τὰς ὅλας μερίζομεν.

η'. Ἄλλως. κρατοῦμεν τὰς ἐπακτὰς τῆς σελήνης, καὶ τὰς ἀπὸ πρώτης Ἀπριλίου μέχρι τῆς ζητουμένης, καὶ τὴν ποσαίαν τοῦ μηνός, καὶ εἰς τὸν κθ' ἥμισυ τὰς ὅλας μερίζομεν.

Περὶ τῶν ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἐτῶν· πῶς ψηφίζονται, καὶ πῶς δι' αὐτῶν τὸ τῆς σελήνης εὑρίσκεται ἔτος.

θ'. ΤΑ ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἔτη, μέχρι τῆς παρούσης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος, ἥτις λα' τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Ἡρακλείου βασιλέως, εἰσὶ τνζ'. ψηφίζονται δὲ οὕτω τὸν τρόπον. εἰς κβ' τὰ ιε' τῆς ἰνδικτιῶνος πολυπλασιάζομεν ἔτη· καὶ τούτοις ἐμβάλλομεν καθολικὰ ιγ', καὶ τὰ ἔτη τῆς ἐνισταμένης ἰνδικτιῶνος. εἰ δὲ ἡ ἐνεστῶσα πληρωθῇ πεντεκαιδεκαετηρίς, ἐν εἴκοσι καὶ τρισὶ τὸν πολυπλασιασμὸν δεῖ ποιεῖν. ὅτε δὲ ἐν πεντεκαίδεκα τὰ μετ' ἐκείνην συμπληρωθείη· καὶ ἁπλῶς καθ' ἑκάστην πεντεκαιδεκαετηρίδος περίοδον, τὸ περὶ αὐτὴν
* f. συμπεπληρωκότες. ἐν πεπληρωμένοις ἤδη * συγκαταβαλοῦσι ἔτος, καὶ οὕτως τὸν πολυπλασιασμόν, ἐν τέλει δηλαδὴ αὐξάνοντες καὶ τὰ ιγ' καθολικά. δι' ὧν ὁ μέχρι καὶ νῦν ἀπὸ Διοκλητιανοῦ τῶν ἐτῶν ἐξαριθμούμενος εὐδιάγνωστος ἔσται τοῖς ἐντυγχάνουσιν. αὐτὰ γὰρ τὰ τνζ' ἔτη μερίζοντες εἰς τὸν ιθ', τὸ ἐνιστάμενον τῆς σελήνης ἐκ τῶν ὑπολειπομένων γινώσκομεν.

Περὶ τῶν ἐπακτῶν τῆς σελήνης, καὶ τίνι τρόπῳ δεῖ ταύτας μεταχειρίζεσθαι.

ι'. ΑΙ ἐπακταὶ τῆς σελήνης διττῶς κανονίζονται· πρὸς τὴν τριακάδα πρώτην τοῦ Μαρτίου μηνός, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Αὐγούστου εἰκοστὴν ὀγδόην. εἰ δὲ κατὰ τὴν εἰκάδα ὀγδόην ἐπιζητοῦμεν, ἀφαιροῦντες τὸ ἓν ἔτος τῶν ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἐτῶν ποιοῦμεν, καὶ ἅπαξ εἰς τὸν ιθ' ταῦτα μερίζομεν· καὶ τὰ ἀπομένοντα ἐνδεκαπλασιάζοντες, ἀναλύομεν εἰς τὸν λ', καὶ ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἐκείνας γινώσκομεν. εἰ δὲ τὰς ἐπὶ τριακάδος πρώτης τοῦ Μαρτίου δοκιμάζομεν ἐπακτὰς τῆς σελήνης, τὸ ἐνιστάμενον αὐτῆς ἔτος ἐνδεκαπλασιάζομεν· καὶ τούτων ἀφαιροῦντες δύο ἡμέρας, τὰς ὑπολοίπους μερίζομεν εἰς τὸν λ'. διττῆς οὔσης τῆς περὶ τὰς ἐπακτὰς μεθόδου, ἀμφοτέρας ἀναγκαῖον προσλαμβάνεσθαι ταύτας ἐν τῇ ἀνωτέρω δειχθείσῃ ψήφῳ περὶ τῆς κατὰ τὴν σελήνην ἡμέρας. καὶ ἔνθα μὲν τὴν τοῦ Μαρτίου κατασημαίνομεν τριακάδα πρώτην, τὰς ἐκεῖ ἁρμοζούσας ἐπακτὰς μεταχειρίζεσθαι· ἔνθα δὲ τὴν κη', αὐτὰς τὰς ἴσας ταύταις. οὕτω γὰρ οὐδαμῶς τοῖς ψηφίζουσι πλάνη προσέσται.

Περὶ τοῦ πρώτου κατ' Αἰγυπτίους μηνός, ποῖος κατὰ Ῥωμαίους ἐστί, καὶ πόθεν ἄρχεται.

ια'. ΣΗμειωτέον δέ, ὡς ὁ κατ' Αἰγυπτίους Θώθ, Σεπτέμβριος κατὰ Ῥωμαίους ἐστί, τὴν νουμηνίαν ἀεὶ ποιούμενος ἀρχήν, ἤγουν νεομηνίαν, κατὰ τὴν κθ' τοῦ Αὐγούστου μηνός.

pro quinque addendi ſunt XX. Atque ita deinceps pro VII, ac X, dies X adjiciuntur; uti & pro XIII, ac reliquis, qui ſupra triennium quodlibet excurrunt. Reſiduos igitur annos, ac ſingulos pro illis dies hoc modo ſumimus cum propoſito die menſis Ægyptiaci: quibus dimidium accedit numeri menſium, qui a Thoth elapſi ſunt, cum uno regulari. Summam per XXX. dividimus.

Aliter. Accipimus epactas Lunæ, & pro quolibet Romanorum menſe, initio ab Aprili facto, uſque ad propoſitum, ſingulos dies colligimus, ac regulares duos. Summam per XXX partimur.

Aliter. Epactas Lunæ unitate minus cum diebus a Cal. Jan. ad diem qui quæritur elapſis componimus. addimus ac horum ſexageſimam quamque partem. Totum deinde per XXX dividimus.

Aliter. Epactas Lunæ cum dimidio menſium ab Aprili uſque ad quæſitum menſem; tum tricesimos primos quotquot dies una cum propoſita menſis die in unum componimus. quod deinde partimur in XXX.

Aliter. Annum Lunæ in XI ducimus, ac dies omnes, qui a Cal. Jan. ad propoſitum diem fluxerunt, cum horum ſexageſima quaque parte. Inde tribus regularibus abjectis, ſummam per XXX tribuimus.

Aliter. Epactas Lunæ in Januario & Februario integras: in Martio unitate minus accipimus. in Aprili, ac reliquis, integras. Item pro ſingulis menſibus uſque ad propoſitum, ſingulos dies annumeramus. pro Auguſto vero duos, quibus addita quæſiti menſis die, ſumma per XXX dividitur.

Aliter. Epactas Lunæ cum diebus a Calend. Aprilibus ad quæſitum evolutis cum propoſita die componimus. Summam per XXIX½ partimur.

De annis a Diocletiano: quomodo putentur; & qua ratione ætas Lunæ in illis invenienda ſit.

ANni a Diocletiano ad præſentem Indictionem XIV, quæ cadit in annum XXXI religioſiſſimi noſtri Imperatoris Heraclii, numerantur CCCLVII. atque hoc modo computantur. Annos Indictionis XV ducimus in XXII, quibus addimus regulares XIII cum annis inchoatæ jam Indictionis. Quod ſi hæc ipſa quindecim annorum expleta ſit periodus, multiplicatio per XXIII fieri debet. ac rurſus per XXIV, quando etiam iſta quindecim annos explicavit. Et, ut univerſe dicam, poſt expletum quemlibet orbem annorum XV, pro hoc, tamquam abſoluto, unum imputamus annum, atque ita multiplicamus: additis interim in fine regularibus XIII. Ex quibus annorum ad hoc tempus a Diocletiano numerus facile ab lectoribus intelligetur. Eos annos CCCLVII per XIX dividimus; atque ex reſiduis incuntem Lunæ colligimus annum. IX.

De Epactis Lunæ, & qua ratione iis utendum ſit.

EPactas Lunæ dupliciter metimur; nempe ad XXXI uſque menſis Martii, & Auguſti XXVIII. Si poſteriore hac methodo procedamus, annos Diocletiani uno minus per XIX partimur: reliquos per XI multiplicatos in XXX tribuimus. quod reliquum eſt epactas dabit. Quod ſi ex XXXI Martii lunares epactæ conſtituantur, labentem annum Lunæ in XI ducimus. e ſumma demptis duobus, reliquum partimur in XXX. Ceterum cum hoc modo duplex ſit epactarum inquirendarum methodus, ambæ in allatis ſupra componendorum Lunæ dierum rationibus adhibendæ ſunt: ita ut ubi Martii XXXI notata eſt dies, epactis iis utamur, quæ ad illam uſque pertinent. ubi autem XXVIII ponitur, quæ eadem terminatæ ſunt aſſumantur. Ita citra errorem ratiocinia conſtabunt. X.

De primo menſe ſecundum Ægyptios, quotus ſit apud Romanos, & unde incipiat.

OBſervandum eſt Thoth Ægyptiacum Romanorum eſſe Septembrem, cujus initium, ſive neomenia perpetuo in Auguſti XXIX competit. XI.

TEM-

TEMPORUM PUTATIO, ET SUMMA. — ΧΡΟΝΩΝ ΑΡΙΘΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΜΑΣ.

Adam annos natus erat	230		Ἀδὰμ ὢν	σλʹ	
Seth	205	435	Σὴθ	σεʹ	υλε
Enos	190	625	Ἐνὼς	ρϟʹ	χκε
Cainan	170	795	Καϊνὰν	ροʹ	ψϟε
Malaleel	165	960	Μαλελεὴλ	ρξεʹ	ϡξ
Jared	162	1122	Ἰαρὲδ	ρξβʹ	͵αρκβ
Enoch	165	1287	Ἐνὼχ	ρξεʹ	͵ασπζ
Mathuſala	167	1454	Μαθουσάλα	ρξζʹ	͵αυνδ
Lamech	188	1642	Λάμεχ	ρπηʹ	͵αχμβ
Noe	500	2142	Νῶε	φʹ	͵βρμβ
Sem	100		Σὴμ	ρʹ	
Arphaxad	135		Ἀρφαξὰδ	ρλεʹ	
Cainan	130		Καϊνὰν	ρλʹ	
Sala	130		Σάλα	ρλʹ	
Heber	132		Ἔβερ	ρλβʹ	
Phaleg	130		Φαλὲγ	ρλʹ	
Ragau	132		Ῥαγαῦ	ρλβʹ	
Serach	130		Σερούχ	ρλʹ	
Nachor	270		Ναχὼρ	σοʹ	
Tharrha	70		Θάῤῥα	οʹ	
Abraam	100		Ἀβραάμ	ρʹ	
Iſaac	60		Ἰσαὰκ	ξʹ	
Jacob	85		Ἰακὼβ	πεʹ	
Levi	47		Λευὶ	μζʹ	
Caath	62		Καὰθ	ξβʹ	
Aram	75		Ἀράμ	οεʹ	
Moyſes	80		Μωϋσῆς	πʹ	
In deſerto	40		Ἐν τῇ ἐρήμῳ	μʹ	
Jeſus	32		Ἰησοῦς	λβʹ	
Seniores	50		Οἱ πρεσβύτεροι	νʹ	
Chuſarathem anni	50	3909	Χουσαρσαθαίμ	νʹ	* ͵γϡθ
Othoniel	50	3959	Γοθονιὴλ	νʹ	͵γϡνθ
Aeglon	18	3977	Αἰγλὼμ	ιηʹ	͵γϡοζ
Aoth	50	4027	Ἀὼθ	νʹ	͵δκζ
Semegar	20	4047	Σαμεγὰρ	κʹ	͵δμζ
Jebuſai	20	4067	Ἰεβουσαῖοι	κʹ	͵δξζ
Debbora	40	4107	Δεββώρα	μʹ	͵δρζ
Oriph, & Ziph	7	4114	Ὠρὴφ καὶ Ζὴφ	ζʹ	͵δριδ
Gedeon	40	4154	Γεδεὼν	μʹ	͵δρνδ
Abimelech	3	4157	Ἀβιμέλεχ	γʹ	͵δρνζ
Thola	22	4179	Θωλὰ	κβʹ	͵δροθ
Jaer	22	4201	Ἰαεὶρ	κβʹ	͵δσα
Ammanitae	18	4219	Ἀμμανῖται	ιηʹ	͵δσιθ
Jephte	6	4225	Ἰεφθαέ	ϛʹ	͵δσκε
Eſſebon	7	4232	Ἐσεβὼν	ζʹ	͵δσλβ
Aelon	10	4242	Αἰλὼν	ιʹ	͵δσμβ
Abdon	8	4250	Ἀβδὼν	ηʹ	͵δσν
Philiſtai	40	4290	Φυλιστιεὶμ	μʹ	͵δσϟ
Sampſon	20	4310	Σαμψὼν	κʹ	͵δτι
Interregni & pacis	40	4350	Ἀναρχίας καὶ εἰρήνης	μʹ	͵δτν
Heli ſacerdos	20	4370	Ἠλὶ ἱερεὺς	κʹ	͵δτο
Samuel ſacerdos	20	4390	Σαμουὴλ ἱερεὺς	κʹ	͵δτϟ
Saul	40	4430	Σαοὺλ	μʹ	͵δυλ
David	40	4470	Δαυὶδ	μʹ	͵δυο
Salomon	40	4510	Σολομὼν	μʹ	͵δφι
Roboam	17	4527	Ῥοβοὰμ	ιζʹ	͵δφκζ
Abia	3	4530	Ἀβιὰ	γʹ	͵δφλ
Aſa	41	4571	Ἀσὰ	μαʹ	͵δφοα
Joſaphat	39	4610	Ἰωσαφὰτ	λθʹ	͵δχι
Joram	8	4618	Ἰωράμ	ηʹ	͵δχιη
Ochozias	1	4619	Ὀχοζίας	αʹ	͵δχιθ
Gotholia	7	4626	Γοθολία	ζʹ	͵δχκϛ
Joas	40	4666	Ἰωὰς	μʹ	͵δχξϛ
Amaſias	29	4695	Ἀμασίας	κθʹ	͵δχϟε
Ozias	52	4747	Ὀζίας	νβʹ	͵δψμζ
Joatham	16	4763	Ἰωαθὰμ	ιϛʹ	͵δψξγ
Achas	16	4779	Ἀχὰζ	ιϛʹ	͵δψοθ
Ezechias	29	4808	Ἐζεκίας	κθʹ	͵δωη
Manaſſes	55	4863	Μανασσῆς	νεʹ	͵δωξγ
Amos	2	4865	Ἀμὼς	βʹ	͵δωξε
Joſias	31	4896	Ἰωσίας	λαʹ	͵δωϟϛ
Joachaz	1	4897	Ἰωαχὰς	αʹ	͵δωϟζ
Joacim	11	4908	Ἰωακεὶμ	ιαʹ	͵δϡη
Jechonias	1	4909	Ἰεχονίας	αʹ	͵δϡθ
Sedecias	11	4920	Σεδεκίας	ιαʹ	͵δϡκ
Nabuchodonoſor	24	4944	Ναβουχοδονόσορ	κδʹ	͵δϡμδ

* γρ. χ

Οὐαλα-

Οὐαλαμαδαράχ	ε'	,δϡμθ	*Valamadarach*	5	4949
Βαλτάσαρ	γ'	,δϡνβ	*Baltaſar*	3	4952
Δαρεῖος ὁ Ἀστυάγης	ιζ'	,δϡξθ	*Darius, & Aſtyages*	17	4969
Κῦρος ὁ Πέρσης	λβ'	,εα	*Cyrus Perſa*	32	5001
Καμβύσης	η'	,εθ	*Cambyſes*	8	5009
Δαρεῖος ὁ Μῆδος	κη'	,ελζ	*Darius Medus*	28	5037
Ξέρξης	κα'	,ενη	*Xerxes*	21	5058
Ἀρταξέρξης	λγ'	,εϟα	*Artaxerxes*	33	5091
Δαρεῖος	ιθ'	,ερι	*Darius*	19	5110
Ἀρταξέρξης	λδ'	,ερμδ	*Artaxerxes*	34	5144
Ὦχος	κα'	,ερξε	*Ochus*	21	5165
Ἀρσῆς Ὦχος	β'	,ερξζ	*Arſes Ochus*	2	5167
Δαρεῖος	ς'	,ερογ	*Darius*	6	5173
Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών	ιβ'	,ερπε	*Alexander Macedo*	12	5185
Πτολεμαῖος ὁ Αἰγύπτου	κδ'	,εσθ	*Ptolemæus Ægypti*	24	5209
Πτολεμαῖος Φιλάδελφος	λ'	,εσλθ	*Ptolemæus Philadelphus*	30	5239
Πτολεμαῖος Εὐεργέτης	κε'	,εσξδ	*Ptolemæus Evergetes*	25	5264
Πτολεμαῖος Φιλοπάτωρ	ιζ'	,εσπα	*Ptolemæus Philopator*	17	5281
Πτολεμαῖος Ἐπιφανής	κγ'	,ετδ	*Ptolemæus Epiphanes*	23	5304
Πτολεμαῖος Φιλομήτωρ	λε'	,ετλθ	*Ptolemæus Philometor*	35	5339
Πτολεμαῖος Εὐεργέτης	κθ'	,ετξη	*Ptolemæus Evergetes*	29	5368
Πτολεμαῖος Φύσκωνος	ις'	,ετπδ	*Ptolemæus Phyſconis*	16	5384
Πτολεμαῖος Σιδηρίτης	θ'	,ετϟγ	*Ptolemæus Siderites*	9	5393
Πτολεμαῖος ὁ καὶ Ἀλέξανδρος	γ'	,ετϟς	*Ptolemæus, qui & Alexander*	3	5396
Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ	η'	,ευδ	*Ptolemæus Soter*	8	5404
Διόνυσος ὁ νέος	κη'	,ευλβ	*Bacchus novus*	28	5432
Κλεοπάτρα	κβ'	,ευνδ	*Cleopatra*	22	5454
Γάϊος Ἰούλιος Ῥωμαίων	δ'	,ευνη	*C. Julius Romanorum*	4	5458
Καῖσαρ Αὔγουστος	νζ'	,εφιε	*Cæſar Auguſtus*	57	5515
Τιβέριος	κβ'	,εφλζ	*Tiberius*	22	5537
Γάϊος	δ'	,εφμα	*Caius*	4	5541
Κλαύδιος	ιδ'	,εφνε	*Claudius*	14	5555
Νέρων	ιδ'	,εφξθ	*Nero*	14	5569
Οὐεσπασιανός	ι'	,εφοθ	*Veſpaſianus*	10	5579
Τίτος	γ'	,εφπβ	*Titus*	3	5582
Δομετιανός	ιε'	,εφϟζ	*Domitianus*	15	5597
Νέρβας	α'	,εφϟη	*Nerva*	1	5598
Τραϊανός	ιη'	,εχις	*Traianus*	18	5616
Ἀδριανός	κα'	,εχλζ	*Adrianus*	21	5637
Αἴλιος Ἀντωνῖνος	κ'	,εχνζ	*Ælius Antoninus*	20	5657
Μάρκος Ἀντωνῖνος	ις'	,εχογ	*Marcus Antoninus*	16	5673
Κόμοδος	ιβ'	,εχπε	*Commodus*	12	5685
* Σευῆρος (* γρ. Σεβῆρος.)	ιη'	,εψγ	*Severus*	18	5703
Ἀντωνῖνος Καρακάλλα	ζ'	,εψι	*Antonius Caracallæ*	7	5710
Ἀντωνῖνος ἄλλος	δ'	,εψιδ	*Antonius alter*	4	5714
Ἀλέξανδρος Μαμαίας	ιδ'	,εψκζ	*Alexander Mameæ*	14	5727
Μαξιμῖνος	γ'	,εψλ	*Maximinus*	3	5730
Γορδιανός	ς'	,εψλς	*Gordianus*	6	5736
Φίλιππος	ς'	,εψμβ	*Philippus*	6	5742
Δέκιος	α'	,εψμγ	*Decius*	1	5743
Γάλλος καὶ Βολουσιανός	β'	,εψμε	*Gallus & Voluſianus*	2	5745
Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλιῆνος	ιε'	,εψξ	*Valerianus, & Galienus*	15	5760
Κλαύδιος	α'	,εψξα	*Claudius*	1	5761
Αὐρηλιανός	ς'	,εψξζ	*Aurelianus*	6	5767
Πρόβος	ζ'	,εψοδ	*Probus*	7	5774
Κάρος καὶ Καρῖνος	β'	,εψος	*Carus, & Carinus*	2	5776
Διοκλητιανός	κ'	,εψϟς	*Diocletianus*	20	5796
Κωνσταντῖνος	λβ'	,εωκη	*Conſtantinus*	32	5828
Κωνστάντιος	κβ'	,εωνβ	*Conſtantius*	22	5852
Ἰουλιανός	γ'	,εωνε	*Julianus*	3	5855
Ἰοβιανός	α'	,εωνς	*Jovianus*	1	5856
Οὐαλεντινιανός	ι'	,εωξς	*Valentinianus*	10	5866
Οὐάλης	δ'	,εωο	*Valens*	4	5870
Θεοδόσιος	ις'	,εωπς	*Theodoſius*	16	5886
Ἀρκάδιος	ιδ'	,εϡ	*Arcadius*	14	5900
Θεοδόσιος ὁ νέος	μβ'	,εϡμβ	*Theodoſius junior*	42	5942
Μαρκιανός	ς'	,εϡμη	*Marcianus*	6	5948
Λέων	ιη'	,εϡξς	*Leo*	18	5966
Ζήνων	ιζ'	,εϡπγ	*Zeno*	17	5983
Ἀναστάσιος	κζ'	,ςι	*Anaſtaſius*	27	6010
Ἰουστῖνος	θ'	,ςιθ	*Juſtinus*	9	6019
Ἰουστινιανός	λη'	,ςνζ	*Juſtinianus*	38	6057
Ἰουστῖνος νέος	ιγ'	,ςο	*Juſtinus junior*	13	6070
Τιβέριος	δ'	,ςοδ	*Tiberius*	4	6074
Μαυρίκιος	κ'	,ςϟδ	*Mauricius*	20	6094
Φωκᾶς	η'	,ςρβ	*Phocas*	8	6102
Ἡράκλειος	λα'	,ςρλγ	*Heraclius*	31	6133
Κωνσταντῖνος	α'	,ςρλδ	*Conſtantinus*	1	6134
Κωνσταντῖνος	κζ'	,ςρξα	*Conſtantinus*	27	6161
Κωνσταντῖνος	ιζ'	,ςροη	*Conſtantinus*	17	6178
Ἰουστινιανός	ι'	,ςρπη	*Juſtinianus*	10	6188
Λέων	γ'	,ςρϟα	*Leo*	3	6191

Tiberius, qui & Apſimarus	7	6198	Τιβέριος, ὁ ϗ Ἀψίμαρος	ζʹ	,ϛρϞη
Juſtinianus iterum	6	6204	Ἰουστινιανὸς πάλιν	ϛʹ	,ϛσδ
Philippus, qui & Bardanes	2	6206	Φιλιππικός, ὁ ϗ Βαρδάνης	βʹ	,ϛσϛ
Artemius, qui & Anaſtaſius	3	6209	Ἀρτέμιος, ὁ ϗ Ἀναστάσιος	γʹ	,ϛσθ
Theodoſius Atramytenus	1	6210	Θεοδόσιος ὁ Ἀδραμυττηνός	αʹ	,ϛσι
Leo, qui & Cono	25	6235	Λέων ὁ καὶ Κόνων	κεʹ	,ϛσλε
Artavaſdus	3	6238	Ἀρταύασδος	γʹ	,ϛσλη
Conſtantinus Leonis F.	31	6269	Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος	λαʹ	,ϛσξθ
Leo Conſtantini F.	5	6274	Λέων υἱὸς Κωνσταντίνου	εʹ	,ϛσοδ
Conſtantinus Leonis F. cum matre Irene	10, M. 2	6284	Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος σὺν τῇ μητρὶ Εἰρήνῃ	ιʹ μβʹ	,ϛσπδ
Conſtantinus ſolus	6, M. 9	6290	Κωνσταντῖνος μόνος	ϛʹ μθʹ	,ϛσϞ
Irene rurſus	2, M. 6	6292	Εἰρήνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ πάλιν	βʹ μϛʹ	,ϛσϞβ
Nicephorus	8, M. 9	6301	Νικηφόρος	ηʹ μθʹ	,ϛτα
Stauracius Nicephori F.	2	6303	Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ	βʹ	,ϛτγ
Michael & Theophylactus	2	6305	Μιχαὴλ ϗ Θεοφύλακτος	βʹ	,ϛτε
Leo Armenius	7	6312	Λέων ὁ Ἀρμένιος	ζʹ	,ϛτιβ
Michael	9	6321	Μιχαὴλ	θʹ	,ϛτκα
Theophilus Michaelis F.	12	6333	Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ	ιβʹ	,ϛτλγ
Michael Theophili F. cum matre Theodora	14		Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν τῇ μητρὶ Θεοδώρᾳ	ιδʹ	
Michael ſolus	11		Μιχαὴλ μόνος	ιαʹ	
Michael, & Baſilius	1		Μιχαὴλ καὶ Βασίλειος	αʹ	
Baſilius Thrax	19		Βασίλειος ὁ Θρᾷξ	ιθʹ	
Leo, & Alexander Baſilii filii	26		Λέων ϗ Ἀλέξανδρος υἱοὶ αὐτοῦ	κϛʹ	
Alexander, & Conſtantinus	1		Ἀλέξανδρος ϗ Κωνσταντῖνος	αʹ	
Conſtantinus ſolus	7		Κωνσταντῖνος μόνος	ζʹ	
Conſtantinus, & Romanus			Κωνσταντῖνος ϗ Ῥωμανός		
De ſex millenariis: quando ſinguli, & in quo deſinant.			Περὶ τῶν ἓξ χιλιονταετηρίδων· πότε αὗται ἑκάστη, καὶ ἐπὶ τίνος πεπλήρωται.		
I *in anno Jared*	40		Ἡ αʹ ἐν τῷ τοῦ Ἰαρὲδ ἔτει	μʹ	
II *in anno Noe*	308		Ἡ βʹ ἐν τῷ τοῦ Νῶε ἔτει	τηʹ	
III *in anno Ragau*	99		Ἡ γʹ ἐν τῷ τοῦ Ῥαγαῦ ἔτει	ϞΘʹ	
IV *in anno Aod*	23		Ἡ δʹ ἐν τῷ τοῦ Ἀὼδ ἔτει	κγʹ	
V *in anno Cyri Perſæ*	31		Ἡ εʹ ἐν τῷ τοῦ Κύρου τοῦ Πέρσου ἔτει	λαʹ	
VI *in anno Anaſtaſii*	17		Ἡ ϛʹ ἐν τῷ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου ἔτει	ιζʹ	
De periodis XI, quarum ſingulæ annis conſtant IↃXXXII: quando & ubi unaquæque deſinat.			Περὶ τῶν ιαʹ περιόδων τῶν ἀπὸ φλβʹ ἐτῶν· πότε ϗ ἐπὶ τίνος ἑκάστη αὐτῶν πεπλήρωται.		
I *in anno Enos*	97	532	Ἡ αʹ ἐν τῷ τοῦ Ἐνὼς ἔτει	ϞΖʹ	,φλβ
II *in anno Jared*	130	1064	Ἡ βʹ ἐν τῷ τοῦ Ἰαρὲδ ἔτει	ρλʹ	,αξδ
III *in anno Lamech*	142	1596	Ἡ γʹ ἐν τῷ τοῦ Λαμὲχ ἔτει	ρμβʹ	,αφϞϛ
IV *in anno Noe*	486	2128	Ἡ δʹ ἐν τῷ τοῦ Νῶε ἔτει	υπϛʹ	,βρκη
V *in anno Heber*	23	2660	Ἡ εʹ ἐν τῷ τοῦ Ἔβερ ἔτει	κγʹ	,βχξ
VI *in anno Nachor*	29	3192	Ἡ ϛʹ ἐν τῷ τοῦ Ναχὼρ ἔτει	κθʹ	,γρϞβ
VII *in anno Aram*	58	3724	Ἡ ζʹ ἐν τῷ τοῦ Ἀρὰμ ἔτει	νηʹ	,γψκδ
VIII *in anno Philiſtæorum*	6	4256	Ἡ ηʹ ἐν τῷ τῶν Φιλισταίων ἔτει	ϛʹ	,δσνϛ
IX *in anno Ezechiæ*	70	4788	Ἡ θʹ ἐν τῷ τοῦ Ἐζεκίου ἔτει	οʹ	,δψπη
X *in anno Philometoris*	16	5320	Ἡ ιʹ ἐν τῷ τοῦ Φιλομήτορος ἔτει	ιϛʹ	,ετκ
XI *in anno imperii Conſtantini*	24	5852	Ἡ ιαʹ ἐν τῷ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου ἔτει	κδʹ	,εωνβ

Δήλωσις τῶν ὑποκειμένων κεφαλαίων πότε καὶ ἐπὶ τίνος αὐτῶν ἕκαστον ἐπληρώθη.

ΕΝ ἔτει πα΄ Μωσέως ἡ τῶν ἀπὸ Αἰγύπτου γέγονεν ἔξοδος, καὶ τὸ πρῶτον Πάσχα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν παρ' αὐτοῖς πρῶτον μῆνα, λέγω δὲ τὸν Νισάν. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ * ͵γωκζ΄. * γρ. ͵γωκβ΄.

Ἐν ἔτει ιβ΄ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ εἰσῆλθεν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν ι΄ τοῦ ζ΄ μηνὸς, ἤγουν τοῦ Θισρί. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵γωξγ΄.

Ἐν ἔτει κε΄ τοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ ὁ Ἰωβηλαῖος ἤρξατο καθ' Ἑβραίους ψηφίζεσθαι, τοῦτ' ἔστιν ὁ πεντηκονταετηρικός. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ * ͵γωπϛ΄. * γρ. ͵γωπβ΄.

Ἐν ἔτει δ΄ τῆς βασιλείας Σολομῶντος ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἤρξατο οἰκοδομεῖσθαι ναός. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵δυοδ΄.

Ἐν ἔτει γ΄ τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ τὸ πρῶτον ἔτος ψηφίζεται τῆς εἰς Βαβυλῶνα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀποικίας. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵δϡ΄.

Ἐν ἔτει ια΄ Κύρου τοῦ Πέρσου τὰ τῆς * αἰχμαλωσίας πεπλήρωται ἔτη συμπληρωθέντα, ἤγουν τὸ ο΄. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵δϡο΄. * γρ. αἰχμαλωσίου.

Ἐν ἔτει γ΄ τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Μήδου, ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ καὶ Ζοροβάβελ τοῦ Σαλαθιὴλ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις αὖθις ᾠκοδομήθη ναός. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εια΄.

Ἐν ἔτει β΄ τῆς βασιλείας * Αὐγούστου Καίσαρος αἱ Ἰνδικτιῶνες ἤρξαντο ψηφίζεσθαι, καὶ οἱ τῶν Ῥωμαίων μῆνες οἱ πρότερον οὐ κατ' ἐκεῖνο χρηστοὶ πρὸς αὐτῶν ἐπινοηθέντες. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵ευξ΄. * γρ. αὐτοῦ τοῦ.

Ἐν ἔτει μγ΄ αὐτοῦ γεννᾶται καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ ἡμᾶς μονογενὴς τοῦ πατρὸς υἱὸς, Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ φύσει γίνεται δι' ἡμᾶς τέλειος ἄνθρωπος, φύσει τέλειος δι' ἑαυτὸν ὑπάρχων Θεός. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εφα΄.

Ἐν ἔτει ιε΄ τῆς βασιλείας Τιβερίου ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτίζεται, καὶ τὴν ἐν πνεύματι ἁγίῳ τοῖς πιστεύουσιν υἱοθεσίαν χαρίζεται. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εφλ΄.

Ἐν ἔτει ιθ΄ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ σωτήριον ἔρχεται πάθος, ἀπάθειαν ἐντεῦθεν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει δωρούμενος. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εφλδ΄.

Ἐν ἔτει κ΄ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου ἡ ἐν Νικαίᾳ γέγονε σύνοδος. ἦν δὲ τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εωιϛ΄· τῶν ἀπὸ Χριστοῦ δὲ τὸ τιϛ΄.

Ἐν ἔτει β΄ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγονε σύνοδος. ἦν δὲ τῶν μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εωοβ΄· τῶν δὲ ἀπὸ Χριστοῦ τὸ τοβ΄.

Ἐν ἔτει ιγ΄ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἡ προτέρα γέγονε σύνοδος. ἦν δὲ τῶν μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εϡιγ΄· τῶν δὲ ἀπὸ Χριστοῦ τὸ υιγ΄.

Ἐν ἔτει α΄ τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ ἡ ἐν Καλχηδόνι γέγονε σύνοδος. ἦν δὲ τῶν μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵εϡμγ΄· τῶν δὲ ἀπὸ Χριστοῦ υμγ΄.

Ἐν ἔτει κϛ΄ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἡ ε΄ γέγονε σύνοδος. ἦν δὲ τῶν μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ τὸ ͵ϛμε΄· τῶν δὲ ἀπὸ Χριστοῦ φμε΄.

Explicatio ſubjectorum capitum, quando, & ſub quo unumquodque contigit.

ANNO Moyſis octogeſimo primo incidit migratio Iſraelitarum ex Ægypto; nec non eorum Paſcha primum in primo eorumdem menſe, hoc eſt Niſao. anno ab Adamo 3827.

Anno duodecimo Jeſu filii Nave ingreſſus eſt in terra promiſſa in ſancta ſanctorum ſummus Pontifex decima die menſis ſeptimi, qui eſt Tiſri. Erat autem annus Adami 3863.

Anno XXV ejuſdem Jeſu Jobelæus ab Hebræis putari cœptus eſt, hoc eſt quinquagenarius orbis annorum. Erat annus Adami 3886.

Anno IV regni Salomonis cœptum eſt ædificari templum Hieroſolymitanum, anno Adami 4474.

Anno tertio regni Joacim primus numerari incipit deportationis Iſraelitarum in Ægyptum. Erat ab Adamo 4900.

Anno Cyri Perſæ undecimo ultimus captivitatis annus deſiit, videlicet ſeptuageſimus. qui eſt ab Adamo 4970.

Anno tertio regni Darii Medi, ab Jeſu filio Joſedec, & Zorobabele filio Salathielis Hieroſolymitanum templum inſtauratur, anno Adami 5011.

Anno ſecundo imperii Auguſti Cæſaris numerari cœperunt Indictiones, Romanique menſes tum primum ab illis excogitati, anno Adami 5460.

Anno Auguſti XLIII naſcitur ſecundum nos qui ſupra nos eſt unigena patris filius Jeſus Chriſtus; ac natura propter nos perfectus fit homo, qui natura per ſeſe perfectus erat Deus, anno Adami 5501.

Anno XV Tiberii in Jordane baptizatur, & adoptionem Spiritus ſancti credentibus largitur, anno Adami 5530.

Anno XIX Tiberii ejuſdem ad ſalutiferam paſſionem venit, impaſſibilitatem ex ea naturæ noſtræ conferens, anno Adami 5534.

Anno Conſtantini XX Nicææ Synodus habita eſt, anno Adami 5816, Chriſti 316.

Anno ſecundo Theodoſii Conſtantinopoli celebrata Synodus, anno Adami 5872, Chriſti 372.

Anno XIII Theodoſii junioris Epheſina prima Synodus habita eſt, anno 5913, Chriſti 413.

Anno primo imperii Marciani Calchedonenſe Concilium celebratur, anno ab Adamo 5943, a Chriſto 443.

Anno XXVI imperii Juſtiniani Quinta Synodus habita eſt, ab Adamo anno 6045, a Chriſto 545.

Digitized by Google

ΙΣΑΑΚ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ

ΑΡΓΥΡΟΥ ΤΩ ΣΟΦΩΤΑΤΩ

ΟΙΝΑΙΩΤΗ ΚΥΡΙΩ ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ,

Μέθοδοι αἰτήσαντι λογικὰς ἐκδοθῆναι ἡλιακῶν, καὶ σεληνιακῶν κύκλων, καὶ τῶν αὐτοῖς ἑπομένων.

ISAACI MONACHI

ARGYRI AD ŒNÆOTEN

D. ANDRONICUM,

Qui ratione traditas methodos poſtularat Solis ac Lunæ Cyclorum, & eorum quæ ex his conſequuntur.

DIONYSIO PETAVIO INTERPRETE.

PROOEMIUM.

QUONIAM ceteris, qui vivunt hodie, prætermiſſis peritis, virorum præſtantiſſime, nos idoneos eſſe judicaſti, qui eorum, de quibus dictari ſumus, vias ac rationes tibi traderemus; tum earumdem inſuper viarum rationumque cauſſas. (Non enim tali facultate deſtitutos nos eſſe neſciens, id nobis operis audacter impoſuiſti: verum amicitiæ tribuendam hoc putaſti: quæ tyrannidem quamdam in eos exercere ſolet, qui ſe totos illi permittunt, eorumque ſuffragia, ac judicia corrumpit.) ideo nos, pro eo ac juſſiſti, manum ecce admovemus operi, tuum de nobis judicium reveriti: &, quod conſentaneum eſt, nullam imbecillitatis noſtræ ad id, quod propoſitum eſt, efficiendum rationem ducentes. Utcumque vero ſucceſſum nobis fuerit, debitorem me tibi gratiæ fatebor. quod, ſive rem ea animi ſententia perfecero, tu mihi ejus bene gerendæ occaſionem dediſti: ſive aſſequi non potuero; tu me quamlibet imparem, idoneum ei rei judicaſti.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ἘΠΕΙΔΗ' σε ἄλλοι τῶν νῦν σοφῶν παρεδραμόν, ὦ θαυμάσιε ἀνδρῶν, ἡμᾶς ἱκανοὺς ἔχειν κέκρικας τὰς τῶν ζητουμένων ἀποδοῦναί σοι μεθόδους, πρὸς δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις τῶν λόγων αἰτίας· οὐ γὰρ ἀγνοῶν μὴ οὕτως ἡμᾶς ἔχοντας, τὸ τοιοῦτον ἡμῖν συνθαρρύνας σπούδασμα προσέταξας· ἀλλ' ὅμως ἡγήσω τῇ φιλίᾳ χαρίσασθαι, φύσει τυραννίδα τινὰ τοῖς αὐτῇ κεκρατημένοις χρωμένῃ, καὶ τὰς ψήφους ἐντεῦθεν διακόζειν παρασκευαζούσῃ· καὶ ἡμεῖς ὡς ἐπέταξας κινοῦμεν ἤδη τὴν χεῖρα πρὸς ἔργον, τὴν σὴν περὶ ἡμῶν ψῆφον δυσωπηθέντες, καὶ κατὰ τὸ ἀκόλουθον μηδ' ὅλως ὁντινοῦν τῆς ἑαυτῶν περὶ τὸ προκείμενον ἀδυναμίας ποιησάμενοι λόγον. ὅπως δ' ἂν ἀπαντήσοι τὸ πέρας ἡμῖν, ἀλλὰ γοῦν εἰδέναι σοι παρ' ἐμοὶ τὴν χάριν ὁμολογήσω· τὸ μὲν κατορθῶσαι, ὅτι σὺ πάντως ἔσῃ δοὺς τὰς ἀφορμάς· τὸ δ' ἀποτυχεῖν, ὅτι μὴ ἀξίους ὄντας ἀξίους τοῦ πράγματος κέκρικας.

De Cyclis ſolaribus.

1\. PRIMA nobis omnium, Cyclorum (ut vocant) ſolarium propoſita conſideratio eſt; cur & cycli vocentur, & ad XXVIII progreſſi rurſus ad primum redeant. Item quæ ſit methodus, qua cyclum quemlibet dato anno quotus ſit exacte perveſtigemus.

De quo illud aſſerimus, cyclos quidem propterea nominari, quod unuſquiſque annuum habet intervallum. Nam quia Solis curſu metimur annum; Solis vero motus in orbem evolutus, & ab uno puncto ad idem reverſus definit annum; temporis illud intervallum, quod ſolarium circuitnum ſpatia circumſcribunt, circulus vocari meruit: quo cum anni quoque appellatione juncta, annuus circulus nominatur.

Porro annales iſti circuli Solis ab I ad XXVIII progreſſionem faciunt; indeque ab uno rurſus inchoantur. quod ob hanc cauſſam accidit.

Περὶ τῶν ἡλιακῶν κύκλων.

ἘΣΤΙ δὲ πρῶτον ἡμῖν τῶν προκειμένων εἰς σκέψιν τὸ περὶ τῶν καλουμένων ἡλιακῶν κύκλων, ὅπως τε κύκλοι καλοῦνται, καὶ διὰ τί μέχρι τῶν κη' προϊόντες, πάλιν ἀρχὴν λαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ πρώτου· ἔτι δὲ καὶ τίνι μεθόδῳ ζητοῦντες τὸν δέ τινα κατὰ τὸ ἐνιστάμενον ἔτος ποσταῖός ἐστι, ἀκριβῶς ἂν δυναίμεθα λαμβάνειν.

Ἐφ' ᾧ καὶ λέγομεν, ὅτι κύκλοι μὲν καλοῦνται, διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ἐνιαυσιαῖον περιέχειν διάστημα. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς τῇ τοῦ ἡλίου κινήσει παραμετρεῖται· ἡ δὲ τοῦ ἡλίου κίνησις κυκλικῶς ἐνεργουμένη, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου εἰς τὸ αὐτὸ ἀποκαθισταμένη, τὸν ἐνιαυτὸν ὁρίζει· εἰκότως καὶ τὸ ὁριζόμενον χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου κυκλικῆς κινήσεως, ὃ καὶ ἐνιαυτὸν καλοῦμεν, κύκλος ἐκλήθη· συνεπινοουμένης καὶ τῆς τοῦ ἐνιαυτοῦ κλήσεως, ἐνιαύσιος κύκλος ἐνιαυσίως ἂν ὀνομασθείη.

Προΐασι δ' οἱ ἐνιαύσιοι οὗτοι κύκλοι τοῦ ἡλίου ἀφ' ἑνὸς ἄχρι τῶν κη', καὶ πάλιν ἀρχὴν λαμβάνουσιν ἀφ' ἑνός, δι' αἰτίαν τοιαύτην.

Διὰ

Digitized by Google

Διὰ τί μέχρι τῶν κη' περιίασιν οἱ τοῦ ἡλίου κύκλοι.

β. ΤΟῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τήνδε τὴν ὁρωμένην πᾶσαν κτίσιν ἐν ἡμέραις ἓξ εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντος, τῇ δ' ἑβδόμῃ καταπαυσαμένου, ὡς ἡ τῆς Γενέσεως ἱστορεῖ βίβλος· ὁ μετ' ἐκείνην τὴν ἑβδομάδα συμπεραινόμενος ἅπας χρόνος τοῖς ἔσω ἑβδοματικῶς κατ' ἐκείνην μετρεῖται. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ ἥλιος τὴν ἰδίαν ποιούμενος κίνησιν, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον δι' ἡμερῶν τξε' καὶ δ' ἔγγιστα ἀποκαθίσταται, καὶ ποιεῖ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἐντεῦθεν τοσαύτας περιέχειν· αἱ δὲ τοσαῦται ἡμέραι παρὰ τὸν τῆς ἑβδομάδος κύκλον μεριζόμεναι νβ' ποιοῦσιν ἑβδομάδας, καὶ ἡμέραν μίαν, καὶ δ'· φανερὸν ὅτι οὐ πᾶσαι τῶν ἐτῶν αἱ ἀρχαὶ κατὰ τὴν αὐτὴν, ἢ μίαν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν ἄρχονται· ἀλλὰ μεταβαίνουσιν ἀπὸ μὲν πρώτης εἰς δευτέραν· ἀπὸ δὲ δευτέρας εἰς τρίτην, καὶ καθεξῆς.

Σαφέστερον δὲ τοῦτο δι' ὑποδείγματος ποιησόμεθα, δύο ἢ καὶ πλείω προχειρισάμενοι τῶν μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς κοσμογενείας ἐτῶν. τὸ γὰρ πρῶτον ἔτος ἀπὸ ἡμέρας πρώτης ἀρξάμενον, καὶ τξε' ἡμέρας καὶ δ' περιενεχθὲν, τὸ μετ' αὐτὸ β' ἔτος ἀπὸ ἡμέρας δευτέρας ἤρξατο πάντως, καὶ τὸ τρίτον ὁμοίως ἀπὸ τρίτης, καὶ ἐφεξῆς. τὸ γὰρ τέταρτον μέρος τῆς ἡμέρας τὸ προστιθέμενον ταῖς τοσαύταις τξε' ἡμέραις εἰς τὸ τὸν ἐνιαύσιον χρόνον ἀπαρτίσαι, οὐ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀριθμεῖται, ἀλλὰ μετὰ δ' ἔτη, μιᾶς ἡμέρας συναγομένης. τετράκις γὰρ τὸ δ' ἕν. αὕτη ἡ πλείων ἡμέρα προστίθεται ταῖς τξε' ἡμέραις, καὶ γίνεται τὸ ἔτος ἐκεῖνο τξϛ' ἡμερῶν· ὃ καὶ καλεῖται παρ' ἡμῖν Ῥωμαϊκῶς βίσεξτον. τὸ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας ἄρα πέμπτον ἔτος οὐκ ἤρξατο ἀφ' ἡμέρας πέμπτης, ἀκολούθως τοῖς πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἕκτης, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν δ' τεταρτημορίων συναχθεῖσαν μίαν ἡμέραν γενομένην προσθήκην τῷ παρελθόντι δ' ἔτει. καὶ ἐφεξῆς τὸ μὲν ἕκτον, καὶ ἕβδομον, καὶ η' ἔτη ἀπαραλείπτως κατὰ τάξιν τὰς τῆς ἑβδομάδος παρῆλθον ἡμέρας, τουτέστι τὴν ζ', καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην, καὶ τὴν δευτέραν· τὸ δὲ ἔνατον οὐ τὴν τρίτην, ἀλλὰ τὴν δ', καὶ τοῖς ἐφεξῆς ὁμοίως.

Φανερὸν ἂν εἴη τοίνυν, ὡς εἰ μὲν περιεῖχε τὸ ἔτος τξε' μόνον ἡμέρας, μὴ προστιθεμένου τοῦ δ' μέρους, δι' ἑπτὰ ἂν ἐτῶν μόνων αἱ τούτων ἀρχαὶ πρὸς τὰς τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας ἀπεκαθίσταντο. ἐπεὶ δὲ πρόσεστι τούτοις καὶ τὸ δ', καὶ διὰ τοῦτο κατὰ δ' ἔτη παραλείπεται ἡμέρα α', ἡ ἀπὸ τῶν τοσούτων συναγομένη δ'· διὰ κη' ἐτῶν συνάγεται ἀποκατάστασις τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς πρὸς τὰς τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας. πολλαπλασιαζομένων γὰρ τῶν ζ', ὅσαι τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν εἰσὶ, ἐπὶ τὰ δ', τουτέστι κατὰ τὰς τετραετηρίδας, ὡς ἐδηλώσαμεν, μεταβαίνουσι τῶν ἀρχῶν τῶν ἐτῶν γίνονται κη'. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ μήτε πλειόνων, μήτ' ἐλαττόνων τῶν κη' τοὺς ἐνιαυσίους τοῦ ἡλίου συγκροτεῖσθαι κύκλους.

Λοιπὸν δ' ἂν εἴη καὶ τὴν μέθοδον ἐκθεῖναι, δι' ἧς ἂν καθ' ὁποῖον ἔτος ζητοῦντες λαμβάνειν τὸν ἐνεστῶτα κύκλον τοῦ ἡλίου, εὐκόλως λαμβάνοιμεν. καὶ ἔστιν οὕτω.

Μέθοδος δι' ἧς εὑρίσκεται ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος ποσός.

γ. ΤΑ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας ἔτη μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνισταμένου ἔτους λαμβάνοντες, καὶ ταῦτα παρὰ τὰ κη' μερίζοντες, τὰ λειπόμενα τῶν κη' κύκλον ἔχομεν ἡλιακόν. οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι, τὰ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας ἔτη μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος, εἰσὶ ,ϛωπα'. ἐκ τούτων ἀφαιρουμένων τῶν κη' ὁσάκις ἐγχωρεῖ, καταλείπονται κα'. καὶ ἔστιν ὁ κατὰ τὸ ἐνιστάμενον ,ϛωπα' ἔτος κύκλος ἡλίου κα'.

Ἐπεὶ δὲ ταύτης μεθόδου τὴν προχειροτέραν ἐγχειροῦμεν, καὶ ταύτην εἰς τὸ προχειρότερον [illegible].

Καθ' ἑκάστην συμπλήρωσιν ἑκατονταετηρίδος σκοποῦντες τὸν ἐνεστῶτα κύκλον, καὶ τοῦτον ὡς θεμέλιον ἔχοντες, προστίθεμεν τοῖς κατὰ τὴν ἑξῆς ἑκατονταετηρίδα ἔτεσι, καὶ τὰ συναγόμενα μερίζοντες παρὰ τὰ κη', κατὰ τὸν δηλωθέντα τρόπον, ἔχομεν τὸ ζητούμενον. οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι κατὰ τὸ προκείμενον ἔτος, ἐπεὶ συμπεπληρωμένης τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἤγουν τοῦ ,ϛω' ἔτους, κδ' ἦν ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος, τοῦτον κρατοῦμεν ὡς θεμέλιον παρ' ὅλην τὴν ἐνισταμένην ἑκατονταετηρίδα· καὶ τούτῳ προστιθέντες τὰ μέχρι τοῦ νῦν καὶ αὐτοῦ ἔτη πα', τὰ γενόμενα ρε' μερίζομεν παρὰ τὸν κη', καὶ τὰ καταλειπόμενα, καὶ ἔστι κα' φαμὲν εἶναι τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου.

Εὔλογον δ' ἂν εἴη καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀνακύπτουσαν προβαλλομένους ἀπορίαν, ὁποίαν λύσιν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. ἔστι δὲ αὕτη. τὸ πρῶτον ἔτος τῶν ἡλιακῶν κύκλων ἀπὸ ἡμέρας πρώτης, τουτέστι κυριακῆς, ἔφαμεν ἄρχεσθαι, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸ τῆς κοσμογενείας πρῶτον. ἀλλὰ νῦν ὅτε ἂν ὁ πρῶτος ἡλιακὸς ἐνστῇ κύκλος, ἀπὸ ἡμέρας β'

Pars III.

Quare ad XXVIII usque procedunt ſolares circuli.

CUm artifex rerum omnium Deus totam hanc creaturarum rerum univerſitatem molitus ſit diebus omnino ſex; ſeptima requieverit: ut eſt in hiſtoria Geneſis: tempus deinceps omne, quod ſecundum illam hebdomadam, cum rerum ſucceſſione continuo propagatur, ad primæ illius modum per ſeptenarium numerum exigitur. Et quoniam Sol proprium explens orbem, ab uno puncto ad idem CCCLXV diebus, & diei propemodum quadrante revolvitur; atque annuum circuitum totidem diebus conſtantem efficit: quæ quidem dies per ſeptenarium circulum diſtributæ præter hebdomadas LII unam diem efficiunt cum quadrante; manifeſtum eſt non omnium annorum initia ab una, eademque die hebdomadis incipere; ſed a prima tranſitum ad ſecundam facere: ab hac ad tertiam, deincepſque ceteras. II.

Clarius hoc fiet exemplo, prolatis duobus, aut etiam pluribus annis, qui poſt mundi conditum proxime fuerunt. Poſtquam enim primus annus cœpit feria prima, ac trecentos ſexaginta quinque cum quadrante dies explicuit; inſequens annus ſecundus a ſecunda utique feria nactus eſt initium: tertius a tertia, & ſic deinceps. Quippe quadrans ille diei, qui ad CCCLXV dies accedens vertentem explet annum, nequaquam ſingulis annis imputatur; ſed poſt annos quatuor, integro jam collecto die. Nam quater repetitus quadrans unum efficit. Atque hic ille dies abſolutus ad CCCLXV dies additur: quo fit ut annus iſte dierum ſit CCCLXVI, quem nos Romana lingua *biſſextum* nominamus. Quocirca quintus annus mundi, non ut priores alii, a feria quinta cœpit exordium: ſed a ſexta; propter unius acceſſionem diei, qui ex quadrantibus collectus ad annum quartum præteritum adjectus eſt. Tum deinde ſextus, ſeptimus, & octavus rite, uti ſeries pullulabat, hebdomadæ dies obierunt, hoc eſt VII, I, & II. Nonus autem non tertiam, ſed quartam habuit: quod in ſequentibus eadem ratione contigit.

Ex iis apparet, ſi quidem annus diebus duntaxat conſtet CCCLXV, ſine ulla quadrantis acceſſione; ſeptem non amplius evolutis annis, ſingulorum initia ad eamdem feriam eſſe reditura. Sed cum quadrans inſuper accedat, cujus gratia quarto quoque anno ſit unus dies reliquus, qui ex quadrantibus quatuor efficitur: ideo per annos octo & viginti ad eaſdem hebdomadæ ferias annorum primordia revocantur. Nam ſi VII duxeris in IV, hoc eſt initiorum anni mutationes, quæ ut diximus, quadriennio quoque incidunt, conſient octo & viginti. Quæ cauſſa eſt cur neque pluribus, neque paucioribus annis, quam XXVIII, annui circuli Solis explicantur.

Supereſt ut certa ratio tradatur, per quam anno quovis oblato ineuntem cyclum Solis capere poſſimus. Ea vero eſt ejuſmodi.

Methodus inveniendi quotus ſit Cyclus Solis.

ANnos ab initio mundi ad ineuntem uſque per XXVIII partimur, & quicquid eſt infra XXVIII, cyclus eſt Solis, qui quæritur. Exempli gratia, anni ab orbe condito ad hunc annum numerantur 6881. de quibus demptis, quoad licet, 28, reſidui ſunt 21. Unde cyclus eſt 21 anno mundi 6881. III.

Cum autem ex omni methodo expeditior quæque præferatur, illam ipſam in faciliorem commutantes ita tractabimus.

Poſt completum centenarium quemlibet, ultimi cyclum pro radice ſumentes, ad centenarii ſequentis annos addimus: ac ſumma per 28 diviſa, eodem, quo ſupra, modo quod quæritur obtinemus. Exempli cauſſa in anno propoſito, quoniam præterito centenario vertente, hoc eſt ſexies milleſimo, & octingenteſimo, cyclus erat Solis XXIV, hunc numerum, velut radicem, toto ſequente centenario retinemus. ad quem reſiduos ad hunc annos adjicientes 81, ſummam inde confectam 105 per 28 dividimus. quod reliquum eſt, nempe 21, cyclum Solis eſſe dicimus.

Sed non abs re fuerit quæſtionem quamdam, quæ ex iis, quæ dicta ſunt, oritur, hic, quoad in nobis ſitum eſt, diſſolvere. Eſt autem ejuſmodi. Primum annum cyclorum ſolarium a prima feria, ſive Dominica, inchoari diximus, item ut annus mundi primus indidem cœpit. Atqui hodie, quoties primus init Solis circulus,

lus, incipit feria ſecunda, non prima. Unde nam ergo primæ illius diei diſcrimen accidit? Eſt hæc fere dubitandi ratio: cui non conſentanee ſic occurrimus.

Verum anni primordium, hoc eſt dies illa, qua rerum omnium molitionem earum artifex Deus inſtituit, incertum eſt quam in anni diem inciderit, cum alii alia ſumant annorum exordia. Quippe ineunte Septembri noſtro, qui annum apud nos ordiatur, ſeptima eſt feria. cum autem October incipit, ſecunda. Ideo ad anni principium aptiorem duximus Septembri ineuntem Octobrem. Quod in ſubjecta methodo inveſtigandæ feriæ evidentius apparebit. quæ ad hunc modum ſe habet.

Methodus inveſtigandæ feriæ.

IV. MEnſis cujuslibet labentis diem inquirentes, quam in hebdomadis feriam incidet, numerum in primis tranſactorum Solis cyclorum accipimus, eo excepto, qui inchoatus eſt. tum ad hunc numerum dies menſis ad eum uſque, qui quæritur, cum epactis ejuſdem menſis adjicimus. Ea in Octobri eſt I. Nam a vero anni primordio, quod in feriam primam competere debet, trajectione in Calend. Octobres facta, quæ cadunt in ſecundam feriam, & anni principium a nobis inſtituuntur, fit unius diei mutatio.

October	xxxi	1
November	xxx	4
December	xxxi	6
Januarius	xxxi	2
Februarius	xxviii	5
Martius	xxxi	5
Aprilis	xxx	1
Maius	xxxi	3
Junius	xxx	6
Julius	xxxi	1
Auguſtus	xxxi	4
September	xxx	7

Atque hoc ipſum eſt, quod ſuperius dicebamus, cum emergenti quæſtioni reſpondimus. Deinceps Novembri dies IV congruunt. Quippe XXXI dies habet October: unde ſupra hebdomadas IV reliqui ſunt dies tres. quibus addito I, qui Octobrem antecedit, fiunt IV. December VI præbet: quoniam præter hebdomadas IV November biduum relinquit, quod cum prioribus quatuor ſex efficit. Januarius vero II obtinet. Quippe VI antecedenter cum ſuperfluis III, quas ſupra IV hebdomadas December habet, IX conficiunt. de quibus hebdomada ſubtracta, reſiduum eſt biduum. atque ita deinceps, Februarius V, Martius V, quoniam Februarius diebus conſtans octo duntaxat & viginti nullas menſi ſequenti relinquit epactas. Aprilis I, Maius III, Junius VI, Julius I, Auguſtus IV, September VII.

His igitur invicem additis, nimirum menſis inchoati diebus ad propoſitum uſque, & menſis epactis, nec non præteritis cyclis ſolaribus, ut dictum eſt, cum eorum quadrantibus, omiſſo minore quam IV numero; ſumma denique per VII diviſa, reſiduum, quod minus eſt ſeptem, docet quam in feriam quæſitus dies menſis illius incurrat.

Exempli gratia: Propoſitum ſit inquirere præſentis menſis Octobris diem XXVI, quam in hebdomadis feriam cadat. Accipe dies primum XXVI, qui ab ejus Calendis elapſi ſunt; his adde tum epactam I menſis illius, tum XX, ob totidem cyclos præteritos: nec non quadrantes eorum, qui ſunt V. Nam I uſque ad IV relinquimus, ut ſupra dixi. Summa collecta LII per VII diviſa, III reliquos habemus: ita ut propoſitus dies Octobris XXVI feria tertia ſit futurus.

Eodem modo cum initium menſis cujuſque requiritur, ejus Calendas ſumimus, cum epactis ejuſdem, & cyclis Solis, eorumque quadrantibus; quibus ex omnibus coaleſcentem ſummam in VII partimur, ut quod quæſitum eſt habeamus. Et quoniam ut expeditior ſit methodus, tabellam ſubjecturi ſumus, de hac quæ in rem fuerint explicabimus.

Sed illud neceſſario tenendum eſt, quoties biſſextilem annum habens cyclus occurrit, uti IV, vel VIII, & ce-

ἄρχεται, καὶ ὁ πρῶτος. καὶ τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον τῆς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν ταύτην διαφορᾶς. καὶ αὕτη μὲν ἡ ἀπορία. λύσιν δ' ἂν ἔχοι κατὰ τὸν λόγον.

Τὴν κυρίαν ἀρχὴν τοῦ ἔτους, ἥτις ἐστὶ καθ' ἣν ἡμέραν ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων Θεὸς τῆς αὐτῶν γενέσεως ἦρξατο, ἀγνοουμένης ἐν ποίᾳ τῶν τοῦ ἔτους ἐστὶν ἡμερῶν, ἄλλων ἄλλας ἀρχὰς ὑποτιθεμένων τοῦ ἔτους· ἐπειδὴ ὅταν ἐνιστῇ ὁ παρ' ἡμῖν Σεπτέμβριος, ὃν ἀρχὴν ποιούμεθα τοῦ ἔτους, ζ΄ ἐστὶν ἡμέρα· ὅταν δὲ ὁ Ὀκτώβριος, β΄· εἰκότερον ἀρχὴν ποιούμεθα τῆς ἀλλαγῆς τῶν κύκλων τὴν τοῦ Ὀκτωβρίου ἀρχήν, ἀλλ' οὐ τοῦ Σεπτεμβρίου. τοῦτο δὲ σαφέστερον ποιήσομεν ὑπὸ τῇ μεθόδῳ τῆς ἡμερευρεσίας· ἥτις ἔχει οὕτως.

Μέθοδος τῆς ἡμερευρεσίας.

ΟΤαν τὴν δέ τινα τοῦ ἐνισταμένου μηνὸς ἡμέραν ζητοῦμεν εὑρεῖν, ἐν τίνι τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν δ΄.
συμβαίνει, λαμβάνομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν παρελθόντων κύκλων τοῦ ἡλίου, πλὴν τοῦ ἐνεστῶτος, καὶ αὐτῷ προστίθεμεν τάς τε ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνὸς ἐκείνου ἡμέρας ἕως καὶ αὐτῆς τῆς ζητουμένης, ἔτι τε τὴν ἐπακτὴν τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἥτις ἐστὶν Ὀκτωβρίου μὲν ἡμέρα α΄. ἀπὸ γὰρ τῆς κυρίας ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ἥτις ἐστὶν ἡμέρα α΄, ἡ κατὰ τὴν α΄ μὲν τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐν ἡμέρᾳ β΄ γενομένη, μιᾶς ἡμέρας ποιεῖ μετάθεσιν.

Ὀκτώβ.	λα	α
Νοέμβριος	λ	δ
Δεκέμβ.	λα	ς
Ἰανουάρ.	λα	β
Φεβρουάρ.	κη	ε
Μάρτιος	λα	ε
Ἀπρίλιος	λ	α
Μάϊος	λα	γ
Ἰούνιος	λ	ς
Ἰούλιος	λα	α
Αὔγουστος	λα	δ
Σεπτέμβ.	λ	ζ

Καὶ τοῦτ' ἔστιν ὅπερ καὶ ἀνωτέρω ἐλέγομεν, λύοντες τὴν ἀναφανομένην ἀπορίαν. καὶ ἐφεξῆς Νοεμβρίου ἡμέραι δ΄. ὅτι λα΄ ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου ἔχοντος, ἡμέραι γ΄ μετὰ τὰς δ΄ περιττεύουσιν ἑβδομάδας· αὗται δὲ μετὰ καὶ τῆς πρὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μιᾶς, δ΄ ποιοῦσι. Δεκεμβρίου δὲ ς΄. ὅτι μετὰ τὰς δ΄ ἑβδομάδας, ὁ Νοέμβριος β΄ ἡμέρας ἔχει περιττευούσας· αὗται δὲ μετὰ τῶν προτέρων δ΄, ς΄ ποιοῦσι. καὶ ὁμοίως Ἰανουαρίου β΄. αἱ γὰρ πρότεραι ἕξ, καὶ αἱ περιττεύουσαι τὰς ἑβδομάδας κατὰ τὸν Δεκέμβριον γ΄, θ΄ ποιοῦσι· ὧν ἑβδομάδος ἀφαιρουμένης, β΄ λείπονται ἡμέραι. καὶ ἐφεξῆς ἀκολούθως Φεβρουαρίου ε΄, Μαρτίου πάλιν ε΄, διὰ τὸ κη΄ ἡμερῶν ὄντα τὸν Φεβρουάριον μηδεμίαν ποιεῖν τῷ ἐφεξῆς μηνὶ ἐπακτήν. Ἀπριλίου α΄, Μαΐου γ΄, Ἰουνίου ς΄, Ἰουλίου α΄, Αὐγούστου δ΄, καὶ Σεπτεμβρίου ζ΄.

Ταῦτα τοίνυν συντιθέντες ἀλλήλοις, τάς τε δηλονότι τοῦ ἐνισταμένου μηνὸς ἡμέρας, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ζητουμένης, καὶ τὰς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπακτάς· καὶ πρὸς τούτοις τούς τε παρελθόντας ἡλιακοὺς κύκλους, ὡς εἴρηται, καὶ τὰ τούτων δ΄, παρατρέχοντες τὰ ἐλάττονα τῶν δ΄, καὶ τὸν γενόμενον ὁμοῦ πάλιν ἀριθμὸν μερίζοντες παρὰ τὸν ζ΄, τὰ καταλειπόμενα ἐλάττονα τῶν ζ΄, ἔχομεν ἐν ποίᾳ τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν συμβαίνει ἡ ζητουμένη ἡμέρα τοῦ μηνὸς ἐκείνου.

Οἷον ἐπὶ ὑποδείγματος ἔστω ζητεῖν ἡμᾶς τὴν τοῦ παρόντος Ὀκτωβρίου κς΄ εὑρεῖν, ἐν ποίᾳ τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν συμβαίνει. λαμβάνομεν τὰς ἀπὸ τῆς νουμηνίας αὐτοῦ μέχρι τῆς κς΄ καὶ αὐτῆς, ἡμέρας κς΄, καὶ ταύταις προστίθεμεν τήν τε αὐτοῦ τοῦ μηνὸς ἐπακτὴν α΄, καὶ ἔτι τοὺς παρελθόντας κ΄ τοῦ ἡλίου κύκλους, καὶ τὰ τούτων δ΄, ἅ εἰσι ε΄. τὰ γὰρ α΄ ἄχρι τῶν δ΄ καταλιμπάνομεν, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν. καὶ τὰ γενόμενα ὁμοῦ νβ΄ μερίσαντες παρὰ τὸν ζ΄, τὰ καταλειφθέντα γ΄ ἔχομεν τὴν κς΄ τοῦ παρόντος Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐν ἡμέρᾳ γ΄ γενησομένην.

Καὶ ὁμοίως δὲ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου μηνὸς ζητοῦντες, τήν τε α΄ τοῦ μηνὸς λαμβάνοντες, καὶ σὺν τῇ ἐπακτῇ αὐτοῦ, τούς τε κύκλους τοῦ ἡλίου, καὶ τὰ τούτων δ΄ προστιθέντες, καὶ τὸ ἐκ τούτων συντεθὲν παρὰ τὸν ζ΄ μερίζοντες, ἕξομεν τὸ ζητούμενον. ἐπεὶ δὲ καὶ κανόνιον ἐκθησόμεθα προχειροτέρας ἕνεκεν ἀφορμῆς τῆς μεθόδου, ἐροῦμεν καὶ περὶ τούτου ὅσα εἰκός.

Καὶ τοῦτο δ' ἀναγκαῖον ἡμᾶς εἰδέναι, ὡς ὁπηνίκα ἐπὶ τῷ κύκλῳ ἡλίου βίσεκτον ἔτος τύχῃ, εἴτ' δ΄, ὁ η΄, καὶ

οἱ ἐφεξῆς κατὰ ἀκολουθίαν, ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ κατ' ἐκεῖνο τὸν κύκλον ἔτους λαμβάνομεν τὰ δ' τῶν κύκλων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κθ' τοῦ Φεβρουαρίου, κθ' πληρωθείσης ἡμέρας ἔχοντος. ἐπειδὴ καὶ τούτου χάριν τὰ δ' τῶν ἡλιακῶν κύκλων ζητοῦμεν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ ἡμεροδρομίου παραλαμβάνομεν.

teri, nos non ab ineunte cycli illius anno quadrantes cyclorum accipere, ſed a XXIX die Februarii, qui tunc XXIX conſtat diebus. quandoquidem hujus rei gratia ſolarium cyclorum quadrantes ad computandæ feriæ methodum aſſumimus

KANONION TOT HMEPOETPEZIOT.

Laterculum ad inveſtigandam feriam.

Romani Menſes								
		1	2	3	9	10	5	6
		7	7	13	14	15	21	11
		18	19	25	26	27	22	23
		12	24	8	20	4	16	28
Martius	31	VI	VII	I	II	III	IV	V
Aprilis	30	II	III	IV	V	VI	VII	I
Maius	31	IV	V	VI	VII	I	II	III
Junius	30	VII	I	II	III	IV	V	VI
Julius	31	II	III	IV	V	VI	VII	I
Auguſtus	31	V	VI	VII	I	II	III	IV
September	30	I	II	III	IV	V	VI	VII
October	31	III	IV	V	VI	VII	I	II
November	30	VI	VII	I	II	III	IV	V
December	31	I	II	III	IV	V	VI	VII
Januarius	31	IV	V	VI	VII	I	II	III
Februarius	[illegible]	VII	I	II	III	IV	V	VI

Περὶ τοῦ κανονίου τοῦ ἡμεροδρομίου.

Hæc in vetere altero deſunt.

Αἱ μὲν οὖν νεομηνίαι αὐτόθεν ἐκ τοῦ κανονίου λαμβάνονται. τὸν γὰρ ἐνιστάμενον κύκλον τοῦ ἡλίου λαμβάνοντες ἐκ τοῦ πρώτου σελιδίου, ὃ κατὰ βάθος πάντας τοὺς κύκλους αὐτοῦ περιέχει, καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτάτου, καὶ πρωτίστου στίχου τοῦ περιέχοντος τοὺς μῆνας, τὸν ἐνιστάμενον μῆνα, οὗ τὴν νεομηνίαν ζητοῦμεν, τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κανονίου παρακειμένην τῷ ἐνεστῶτι ἡλιακῷ κύκλῳ, καὶ ὑπὸ τὸν ληφθέντα μῆνα κατὰ βάθος, ταύτην φήσομεν εἶναι νεομηνίαν τοῦ μηνὸς οὗ ζητοῦμεν. ταύτης δὲ λαμβανομένης καὶ ἣν ἂν βουλοίμεθα τῶν ἐφεξῆς ἡμερῶν αὐτοῦ ληψόμεθα. τὰς γὰρ ἀπὸ α' ἄχρι τῆς κατὰ τὴν νεομηνίαν ἀριθμοῦ τὰς ἡμέρας παρεξ αὐτὴν λαβόντες, καὶ ταύταις προσθέντες τὰς ἀπὸ τῆς νεομηνίας ἄχρι καὶ αὐτῆς ἣν ζητοῦμεν ἡμέρας, καὶ τὰς συναχθείσας ὁμοῦ πάσας μερίσαντες παρὰ τὸν ζ, ἕξομεν τὸ ζητούμενον.

Ὑπόδειγμα.

Καὶ ἔστω δι' ὑποδείγματος ζητεῖν ἡμᾶς τὴν τοῦ νεομηνίαν * * * * * * *

* * * * * * * *

Τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν ἡλιακῶν κύκλων, καὶ τῶν ἑπομένων ἀναγκαίως ὁμιλούμενα διαφορῆσαι, ταῦτ' ἂν εἴη, καθόσον ἐνεχώρει, τὸν περὶ αὐτῶν λόγον ἀποδεδωκότων ἡμῶν. μεταβατέον δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὸν περὶ σελήνης, κατὰ τὸν ὅμοιον τοῖς περὶ τοῦ ἡλίου λόγον τρόπον τῆς σκέψεως ἐσομένης.

Περὶ εὑρέσεως σεληνιακῶν κύκλων, καὶ τῶν τούτοις ἑπομένων.

ε. Τῆς σελήνης κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς κοσμογενείας παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων θεοῦ εἰς γένεσιν παραχθείσης ἐν πανσελήνῳ, καὶ τελείῳ τῷ σχήματι. (οὕτω γὰρ ἡ τῆς Γενέσεως βίβλος αἰνίττεται, λέγουσα· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωστῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωστῆρα τὸν ἐλάττω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός.) οὐδέποτε γὰρ τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος δύναιτ' ἂν καὶ ἡ σελήνη κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός, ἢ ὡς ἐμπρόσθεν τοῖς ἀνατεῖλαι, μὴ διάμετρος οὖσα τῷ ἡλίῳ, καὶ πανσέληνος ἐντεῦθεν γενομένη· ὥσπερ ὑποθέμενοι ἀπὸ προγεγονυίας συνόδου ταύτην γεγενημένην, ἐπεὶ κατὰ τὴν δ' ἡμέραν τῆς κοσμογονίας πεντεκαιδεκαταία ἦν ἄν, φανερὸν μὲν ὡς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς κοσμογονίας δωδεκαταία ἦν· ια' δὲ τὰ ταύτης ἐπακ-

De Laterculo feriæ inveſtigandæ.

Calendæ menſium ex tabella ſumuntur. Nam cyclum Solis ineuntem ex priore laterculi parte capientes, quæ cyclos omnes illius continet: tum in ſummo primoque verſu, qui menſes exhibet: menſem cujus Calendæ poſtulantur inquirentes, quæcumque feria medio in laterculo ad ineuntem cyclum poſita eſt, & menſi jam reperto in directum ſubjacet, has Calendas eſſe menſis illius dicemus, de quo quæritur. Hac inventa, quamlibet ſequentium ejuſdem menſis obtinebimus. Quippe ferias omnes a I ad eam, quæ Calendis convenit, præter hanc ipſam, putantes, additis diebus omnibus a Calendis ad propoſitam diem, ſummam per VII partimur. atque ita feriam habebimus.

Exemplum: Quærantur Calendæ * *

* * * * *

* * * * *

* * * * *

Hæc ſunt, quæ de cyclis ſolaribus, & iis, quæ inde conſequentia ſunt, neceſſariam habere conſiderationem putavi: quorum abſoluta, quoad fieri potuit, aſt a nobis allata ratio. Nunc ad lunarem tranſitum faciemus, quem eadem, ac ſolarem, via & methodo tractabimus.

De inveſtigandis cyclis lunaribus, & quæ iis conſentanea ſunt.

Cum ab urbis conditu quarto die Luna plena, & abſoluto orbe conſtans ab omnium rerum artifice Deo procreata ſit. (Hoc enim liber Geneſis indicat his verbis: *Et fecit Deus luminaria duo magna: luminare majus ad * initium diei, & luminare minus ad initium noctis.*) Quippe numquam oriente Sole eadem die Luna poſſet ad initium noctis, ſive ſub noctem primam exoriri, niſi ex diametro ei eſſet oppoſita, ideoque plena fieret: ſi ab antecedente jugo ad plenilunium perveniſſe fingamus; quoniam quarto mundi conditi die quintadecima fuit; manifeſtum eſt, in ipſo mundi primordio duodecimam fuiſſe. Undecim ergo erant ejus epactæ. Quæ quidem XI circiter dies admirabili, V.

* Sic illam vocem ἀρχὰς accepit, ut quidam veteres

mirabili, & immenſa prorſus providentiæ divinæ ſolertia, ſingulis annis, poſt XII lunares menſes abſolutos, qui dies colligunt CCCLIV, & paullo plus tertia diei parte, deſunt ad exæquandum Solis annum: qui diebus conſtat CCCLXV, & quadrante ſere. Hinc in annis duobus duplicatæ dies eædem epactas faciunt XXII. in annis tribus, XXXIII. De qua ſumma deductis XXX, quæ menſem lunarem circiter efficiunt, reliquæ ſunt III. Unde tertius annus epactas habet III. ac ſic deinceps uſque ad XIX. Etenim anno XIX menſium Lunæ revolutio fit: adeo ut anno viceſimo epactas habeat Luna ruſus XI.

Accidit autem iſta revolutio ductis in ſe mutuo XIX annis atque XI. Hæc enim multiplicata invicem dies conficiunt CCIX, qui ſunt lunares menſes circiter ſeptem. Hæc eſt cauſſa, cur cyclos Lunæ dicamus eſſe neque plures, neque pauciores XIX. Quod tamen ſciendum eſt facilitatis, & compendii gratia ita dici ſolere; ut & cetera, quæ de Luna deinceps explicabimus. Nam ſi accurate loqui velimus, aliter res habet, ut poſtea demonſtrabitur, cum de Paſchate dicemus.

ταί· καὶ αὗται αἱ ια΄ ἔγγιστα ἡμέραι θαυμαστῶς, καὶ ἀνυπερβλήτῳ τῇ θεϊκῇ σοφίᾳ καθ' ἕκαστον ἔτος μετὰ τὰς δώδεκα σεληνιακῶν μηνῶν συμπληρώσεις, τνδ΄ καὶ μεῖζον ἢ γ΄ μέρος ἡμέρας ἀπαρτιζόντων, λείπονται εἰς τὴν τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου συμπλήρωσιν, τξε΄ ἡμερῶν ὄντος καὶ δ΄ ἔγγιστα. ὅθεν ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσιν διπλασιαζόμεναι αὗται αἱ ια΄ ἡμέραι ποιοῦσι τὰς ἐπακτὰς κβ΄. ἐν δὲ τοῖς τρισὶ λγ΄. ὧν συναχθεισῶν, ἀφαιρουμένων τῶν λ΄, ἐπεὶ μῆνα ἔγγιστα σεληνιακὸν ἀπαρτίζουσι, καταλιμπάνονται γ΄. καὶ εἰσὶν ἐντεῦθεν τῷ τρίτῳ ἔτει ἐπακταὶ γ΄. καὶ ἐφεξῆς ἀκολούθως, ἄχρι ἐτῶν ιθ΄. κατὰ γὰρ τὸ ιθ΄ ἔτος ἀποκαταστάσεις γίνονται τῶν σεληνιακῶν μηνῶν· ὅθεν κατὰ τὸ κ΄ ἔτος πάλιν ια΄ εἶναι τὰς τῆς σελήνης ἐπακτάς.

Γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη ἀποκατάστασις πολυπλασιαζομένων ἐπάλληλα, τουτέστι τῶν ἐτῶν ἐπὶ τὰς εἰρημένας ια΄. ταῦτα γὰρ ἐπάλληλα πολυπλασιαζόμενα ποιοῦσιν ἡμέρας σθ΄· αὗται δ' ἀπαρτίζουσι σεληνιακοὺς ἔγγιστα μῆνας ζ΄. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν κύκλους τῆς σελήνης ιθ΄ κύκλους ταύτης εἶναί φαμεν, καὶ οὔτε πλείους, οὔτε ἐλάττους. ἰστέον μέντοι κατὰ τὸ πρόχειρον οὕτω λέγεσθαι ταῦτα, καὶ τὰ ἑξῆς ῥηθησόμενα περὶ τῆς σελήνης, ἐπεὶ κατὰ τὸ ἀκριβὲς οὐχ οὕτως ἔχει· ὡς προϊοῦσιν ἡμῖν δῆλον ἔσται, ὁπόταν τὸν περὶ τοῦ Πάσχα ποιώμεθα λόγον.

Tabula propagationis Epactarum Lunarium.

Epactæ annorum	Anni Cycli	Epactæ collectæ
XI	I	11
XXII	II	22
III	III	33
XIV	IV	44
XXV	V	55
VI	VI	66
XVII	VII	77
XXVIII	VIII	88
IX	IX	99
XX	X	110
I	XI	121
XII	XII	132
XXIII	XIII	143
IV	XIV	154
XV	XV	165
XXVI	XVI	176
VII	XVII	187
XVIII	XVIII	198
XXIX	XIX	209

Methodus inveniendi cycli lunaris.

VI. Methodus inveniendi currentis Lunæ cycli, cum ejus epactis eſt ejuſmodi. Annos ab orbe condito ad propoſitum uſque, per XIX partimur: & reſiduum, quod minus eſt XIX, dicimus eſſe Lunæ cyclum. cujus initium non a Septembri, neque ab Octobri, ut in ſolari; ſed ab ineunte Januario ſumitur ob eam, quam dicemus, rationem.

Sit autem exempli loco propoſitus annus. Ab orbe condito ad ineuntem Januarium, qui proxime ſequitur, anni ſunt 6880. Hi per XIX diviſi relinquunt II. Proinde cyclum Lunæ II eſſe pronuntiamus.

Altera methodus expeditior.

Hanc porro methodum paullo faciliorem ita reddemus. Cum enim anno adveniente 6800, cyclus eſſet Lunæ XVII. hunc ipſum numerum centenarii ſequentis anni addentes, uti nunc 80, confectam ſummam 97 per 19 partientes, reliqua II Lunæ cyclum eſſe dicemus. Idem & quovis expleto centenario facientes, cyclum ipſius majore compendio reperiemus.

Quomodo lunares epactæ pervestigandæ ſint.

VII. Epactas ineuntis Lunæ cycli hoc modo conficiemus. Cyclum Lunæ jam repertum per XI multiplicabimus,

Μέθοδος ὅπως εὑρίσκομεν τὸν τῆς σελήνης κύκλον.

Μέθοδος δὲ τοῦ τὸν ἐνεστῶτα κύκλον εἰδέναι τῆς σελήνης, ϛ΄.
καὶ τὰς κατ' αὐτὸν ἐπακτάς, ἐστὶν αὕτη. λαμβάνοντες τὰ ἀπὸ τῆς κοσμογενείας ἔτη μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνεστῶτος, καὶ ταῦτα παρὰ τὸν ιθ΄ μερίζοντες, τὰ καταλειπόμενα κάτωθεν τῶν ιθ΄, τὸν ἐνεστῶτα λέγομεν εἶναι κύκλον τῆς σελήνης· τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐτῶν οὐκ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου ποιούμενοι, οὐδ' ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰαννουαρίου, δι' ἣν ἐροῦμεν αἰτίαν.

Ἔστω δὲ χάριν ὑποδείγματος τὸ λεγόμενον. ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐρχομένου Ἰαννουαρίου, ἔτη εἰσὶ ͵ϛωπ΄· ταῦτα μεριζόμενα παρὰ τὸν ιθ΄, λείπουσι β΄, καὶ λέγομεν β΄ εἶναι κύκλον τῆς σελήνης.

Μέθοδος ἑτέρα προχειροτέρα.

Καὶ ταύτην δὲ τὴν μέθοδον πρὸς τὸ προχειρότερον μεταχειριζόμενοι, ἐπεὶ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ͵ϛω΄ ἐτῶν ιζ΄ ἦν ὁ κύκλος τῆς σελήνης, αὐτὰ τὰ ιζ΄ προστιθέντες τοῖς τῆς ἐφεξῆς ἑκατονταετηρίδος ἔτεσιν, ὡς νῦν τοῖς π΄, τὰ γενόμενα ϟζ΄ μερίσαντες παρὰ τὸν ιθ΄, τὰ καταλειπόμενα β΄, δεύτερον ἕξομεν κύκλον σελήνης. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ καθ' ἑκάστην συμπλήρωσιν ἑκατονταετηρίδος ποιοῦντες, προχειροτέρως ληψόμεθα τὸν ζητούμενον κύκλον αὐτῆς.

Πῶς εὑρίσκομεν τὰς τῆς σελήνης ἐπακτάς.

Τὰς δ' ἐπακτὰς τοῦ ἐνεστῶτος σεληνιακοῦ κύκλου τοῦδε τὸν ζ΄.
τρόπον ληψόμεθα. ἔχοντες γὰρ τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ἑνδεκα-

ἐνδεκαπλασιάσομεν αὐτὸν, καὶ προσθήσομεν αὐτῷ καὶ ἡμέρας τρεῖς, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν· καὶ τοῦ γενομένου ἀριθμοῦ παρεμπιπτούσας τριακοντάδας πάσας ἀφελοῦμεν, αἳ ἑκάστου μῆνα σεληνιακὸν ἀπαρτίζουσιν· ἃ δὲ κάτωθεν τῶν λ΄, ἐπακτὰς ἐκεῖνα τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου εἶναι φήσομεν.

Ὑπόδειγμα, οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι, ἐπεὶ ὁ ἐνεστὼς τῆς σελήνης κύκλος β΄ εἶναι δέδεικται, τοῦτον ἐνδεκαπλασιάσαντες, καὶ τοῖς γενομένοις κβ΄, γ΄ προσθέντες, τὰ γενόμενα κε΄, τοῦ ἐνεστῶτος σεληνιακοῦ κύκλου ἔχομεν ἐπακτὰς κε΄.

Ἡ δὲ τῶν γ΄ ἡμερῶν πρόσθεσις δι' αἰτίαν γίνεται ταύτην. δοκεῖ γὰρ ἀπορίαν ἐμποιεῖν ἡ τοιαύτη πρόσθεσις. ἔστι δ' αἴτιον κἀνταῦθα ἡ τῆς ἀκριβοῦς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἄγνοια. ταύτην γὰρ ἀκριβῶς οὐκ εἰδότες, ὅσοι ὕστερον οἱ κατ' ἀρχὰς τὴν τοιαύτην μέθοδον ἐκδεδώκασι, τὴν σελήνην ἐν * α΄ κύκλῳ αὐτῆς κατὰ τὴν α΄ τοῦ Ἰανουαρίου πανσέληνον γενομένην, τουτέστι πεντεκαιδεκαταίαν οὖσαν· ἐν ᾗ δὲ καὶ ὅτε δεδημιούργηται πεντεκαιδεκαταίαν· καὶ τῶν τρεῖς μετὰ ἐκείνας αἱ πρὸ τῆς δημιουργίας αὐτῆς ἡμέραι, ια΄ δὲ αἱ ἀπὸ τῆς πρωτοτεθείσης συνόδου, ὑπέθεντο μὲν τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ τῶν σεληνιακῶν κύκλων ἀρχήν, προσέθηκαν δὲ καὶ τὰς γ΄ ἡμέρας, ἵνα κατὰ πάντα συμφωνῇ ἡ πρὸς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν δεδημιούργηται.

* γρ. ἰατρῷ, & mox κατὰ τὴν α΄.

Πῶς ἄν τις καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως κατανοήσῃ τὴν σελήνην ὅτι ἀπὸ συνόδου, ἢ ὅτι ἀπὸ πανσελήνου ἐστίν.

ϛ΄. ἘΠειδὴ ἐκ τοῦ ἡλίου δέχεται τὸ φῶς ἡ σελήνη, ἀεὶ τὸ πεφωτισμένον αὐτῆς μέρος πρὸς τὸν ἥλιον ὁρᾷ. ὅθεν αὐξομένη μετὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἡλίου, τουτέστι συνοδεύσασα τῷ ἡλίῳ, καὶ ἐπὶ πανσέληνον ἐρχομένη, τὸ μὲν πεφωτισμένον αὐτῆς μέρος ὁρᾷ πρὸς δυσμάς, δυτικωτέρου ὄντος τηνικαῦτα τοῦ ἡλίου· τὸ δὲ σεληνοειδὲς αὐτῆς, καὶ ἀφώτιστον ὁρᾷ πρὸς ἀνατολάς. ὅταν δὲ γένηται ἀντιπρόσωπος ὅλη τῷ ἡλίῳ, καὶ κατὰ διάμετρον αὐτοῦ ἀποστῇ, τότε πᾶσα φωτίζεται, ὅλη ὅλῳ τῷ ἡλίῳ προσβάλλουσα. ὅλην δὲ λέγω κατὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς νενευκὸς μέρος. ἐπειδὰν δὲ μετὰ πανσέληνον ἄρξηται μειοῦσθαι, καὶ πρὸς σύνοδον ἔρχεσθαι τῷ ἡλίῳ, τότε πάλιν τὸ μὲν πεφωτισμένον αὐτῆς μέρος ὁρᾷ πρὸς ἀνατολάς, τοῦ ἡλίου ἀνατολικωτέρου ὄντος· τὸ δὲ ἀφώτιστον, καὶ κερατοειδές, πρὸς δυσμάς. ὅταν ἄρα τὸ πεφωτισμένον τῆς σελήνης μέρος ὁρᾷ πρὸς δυσμάς, ἀπὸ συνόδου ἐστὶν ἡ σελήνη, καὶ ἐπὶ πανσέληνον ἔρχεται· ὅταν δὲ πάλιν τὸ πεφωτισμένον αὐτῆς μέρος ὁρᾷ πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ πανσελήνου ἐστὶν ἡ σελήνη, καὶ ἐπὶ σύνοδον ἔρχεται.

Πῶς ἂν εὕροιμεν πόσων ἐστὶν ἡμερῶν ἡ σελήνη ἀπὸ συνόδου, καθ' ἣν ἂν ἡμέραν τοῦ μηνὸς τοῦτο ζητοίημεν.

ζ΄. ἘΠεὶ δ' ἔχομεν καὶ τὸν περὶ τούτων λόγον, ἑπόμενον ἂν εἴη προσθεῖναι, καὶ ὅπως δεῖ λαμβάνειν τὴν σελήνην πόσων ἡμερῶν ἐστιν ἀπὸ συνόδου, καθ' ἣν ἂν ἡμέραν οἱουδέ τινος μηνὸς ζητοίημεν τοῦτο λαβεῖν. ἔχοντες γὰρ τὰς τοῦ ἐνεστῶτος σεληνιακοῦ κύκλου ἐπακτάς, καὶ προσθέντες ταύταις τὴν ἡμέραν τοῦ μηνός, καθ' ἣν ζητοῦμεν λαβεῖν τὴν σελήνην πόσων ἐστὶν ἡμερῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, καὶ τῶν ἑξῆς μηνῶν, πλὴν αὐτοῦ τοῦ ἐφ' οὗ ἡ ζήτησις γίνεται, λαμβάνοντες τῶν μὲν ἐχόντων ἡμέρας λα΄, ἡμέραν α΄ S″· τῶν δ' ἐχόντων ἡμέρας λ΄, S″ ἡμέρας, καὶ τῶν συναχθέντων τριακοντάδα ἀφελόντες, εἰ ὑπερβαίνουσι δηλονότι, τὰς λοιπὰς ἕξομεν ὁλοσχερῶς ὅσων ἡμερῶν ἐστιν ἡ σελήνη, καθ' ἣν τοῦτο ζητοῦμεν.

Οἷον, ὡς ἐν ὑποδείγματι, ἔστω κϛ΄ τοῦ παρόντος Ὀκτωβρίου μηνός. ταύτῃ προσθέντες τὰς ἀποδειχθείσας τοῦ ἐνεστῶτος σεληνιακοῦ κύκλου ἐπακτὰς κε΄, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι καὶ ὅλου τοῦ Σεπτεμβρίου συναγομένας ἡμέρας ζ΄· καὶ τῶν γενομένων νη΄ τὴν τριακοντάδα ἀφελόντες, ἕξομεν τὴν σελήνην κατὰ τὴν προχειρισθεῖσαν ἡμῖν ἡμέραν, τουτέστι τὴν κϛ΄ τοῦ παρόντος Ὀκτωβρίου ἡμερῶν οὖσαν κη΄.

Καὶ τοῦτο δ' οὐκ εὔκολον παραδραμεῖν, τίνος χάριν τὰς τῶν ἡμερῶν λείψεις τὰς α΄ S″, καὶ τὰς S″ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου ἀρχόμενοι λαμβάνομεν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, καθ' ὃν τήν τε ἀρχὴν τῶν σεληνιακῶν ποιούμεθα κύκλων, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐπακτῶν λῆψιν. δοκεῖ γὰρ ἐναντίαν ἐμποιεῖν καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις. ἔτι τε καὶ δι' ἣν αἰτίαν τὰς τῶν ἡμερῶν τούτων ποιούμεθα λῆψιν.

Ἔτι μὲν ἂν δῆλον, ὡς ἐπεὶ ὁ σεληνιακὸς μὴν ἡμέρας κθ΄ S″ ἔγγιστα περιέχει, τῶν μὲν ἐχόντων λα΄ ἡμέρας μηνῶν, μιᾷ καὶ S″ ἡμέρᾳ λείπεται· τῶν δὲ λ΄, S″. καὶ διὰ τοῦτο τὴν λειπομένην ταύτην α΄ S″, ἢ S″ ἡμέραν ταῖς τοῦ ἐφεξῆς μηνὸς ἡμέραις ἃς ἔχει καὶ ταῖς ζητουμέναις συντίθεμεν. καὶ τοῦτο δ' ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Φεβρουαρίῳ ποιοῦμεν, τὴν λειπομένην ἐν τῷ Ἰανουαρίῳ α΄ S″ ἡμέραν ταῖς τοῦ Φεβρουαρίου προστιθέντες. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φεβρουάριος κη΄

ad eumque tres dies adjiciamus, de quibus paullo poſt agetur. Ex hac ſumma tricenarios omnes, quoad fieri poteſt, auferemus; qui ſingulos Lunæ menſes efficiant. Reſiduum, quod minus eſt XXX, pro Lunæ epactis habebimus.

Exempli cauſſa: quoniam præſentis anni lunaris cyclus eſt II, ut oſtendimus: hunc per XI multiplicantes, & ad XXII, qui inde fiunt, additis III, qui inde conſurgit numerus XXV, hujus cycli lunaris epactus illam eſſe dicimus.

Cetarum tridaum iſtud ob hanc cauſſam adjicitur. Hæc enim acceſſio dubitationis nonnihil afferra videtur. Sed ejus quoque ratio ea veri principii, a quo annus incipit, ignoratione petitur. Quod cum accurata non tenerent primi illius methodi conditores, ac primo Lunæ cyclo animadverterent Calendis Januarii plenam eſſe Lunam, hoc eſt quintamdecimam: ac tantam fuiſſe, cum primum eſt procreata, conſtaret: ut tres omnino dies conditam illius anteceſſerint, undecim vero a primo coitu, quem fingimus, effluxerint: ob id Calendis Januarii a cyclorum Lunæ principium attribuerunt; ac tres illos adjecerant dies, ut cum ea, qua primam condita eſt, die per omnia congrueret.

Qua ratione quiſpiam viſu ipſe diſcernat utrum Luna proxime in jugo, an plena fuerit.

Cum ab Sole lucem Luna fœneretur, pars ejus illuminata Solem perpetuo reſpicit. Ideo cum ab Sole paullatim remota creſcit, hoc eſt poſt ipſius cum Sole congreſſum, ac tendit ad plenilunium, qua parte lucem accipit, vergit in occaſum, Solem tunc habens ab occidente; qua vero cornuta eſt, & expers luminis in orientem. Porro cum ea adverſo Soli penitus objacet, intervallo diametri ab eodem diſtans; tunc videlicet pleno orbe reſplendet, totum tota Solem reſpiciens. Totum cum dico, partem ejus intelligo, quæ nobis obverſa eſt. At cum poſt oppoſitionem decreſcere incipit, & ad Solis properata congreſſum; tunc iterum pars illius lucida ſpectat orientem: tum enim Sol ad orientem magis accedit: pars autem quæ lumine careus eſt, & cornuta, occidentem aſpicit. Ad ſummam, quando pars Lunæ ſplendida in occidentem vergit, a congreſſu recedens tendit ad oppoſitionem: cum autem denuo pars lucida ſpectat orientem, ab oppoſitione redit ad ſynodum. VIII.

Quomodo inveſtiganda ſit ætas Lunæ, hoc eſt ejus intervallum a ſynodo, quacumque menſis die.

His ita conſtitutis, conſequens eſt, ut quemadmodum ætas Lunæ quacumque propoſiti menſis die colligenda ſit, explicemus. Igitur ineuntis cycli lunaris epactis ad diem menſis, in quo ætas Lunæ quæritur, adjunctis, a Martio, ceteriſque deinceps menſibus, excepto illo, qui proponitur, ſi quidem diebus conſtent XXXI, ſeſquidiem capimus: ſin dies habeant XXX, dimidiatum diem. Mox de ſumma, ſi major ſit triginta, totidem auferimus. reſiduum plus minus ætatem Lunæ, quam inquirimus, oſtendet. IX.

Exempli gratia: propoſita ſit XXVI dies Octobris in quo verſamur. Ad hanc epactas præſentis Cycli, quas XXV jam reperimus, addentes; nec non dies omnes, qui a Martio ad finem Septembris collecti ſunt, numero ſeptem; de ſumma, quæ eſt LVIII, ſublatis XXX, ætatem Lunæ habemus in Octobris die XXVI, quæ eſt XXVIII dierum.

Neque vero facile prætermittendum iſtud eſt, qua de cauſſa ſeſquidies illos, vel dimidiatos dies auferre de menſibus incipiamus a Martio, non a Januario; cum ab hoc lunarium cyclorum, & congruentium iis epactarum initia ducantur: hoc enim contra illa, quæ dicta ſunt dubitationem parere videtur. tum illud quæri poteſt, cur dies illos aſſumamus.

Manifeſtum eſt itaque, quoniam lunaris menſis diebus circiter conſtet XXIX S″, ſeſquidie minorem iis eſſe, quibus dies XXXI competunt: dimidiato vero minus illis habere, qui tricenarii ſunt. ac propterea diem illam cum dimidio, vel dimidiam ſolum, inſequentis menſis diebus, atque ad propoſitum, adjungimus. Quod idem in Februario quoque fit; cujus diebus ſeſquidiem addimus eum, qui de Januario relinquitur. Verum quia Februarius

rius octo & viginti dies habens, ſeſquidiem potius ab lunari menſe deficit; ideo cum ſuperfluus de Januario dies cum dimidio quod deeſt Februario compenſet, nihil ad Martii dies accedit: & iis contenti epactas ſolas ad id inveniendam, quod quæritur, accommodamus. poſt Martium deinceps fit illud, quod antea præſcripſimus. Hoc ergo conſiderari debet, ſuperfluos iſtos a Martio ad finem Decembris ex unoquoque menſe corrogatos dies per XI collectos epactas eaſdem facere cum iis, quæ ducuntur a Januario. quæ cum antecedentis cycli lunaris epactis additæ ineuntis epactas anni conficiunt.

ἡμερῶν ὑπάρχων λείπεται μᾶλλον ὅσον τοῦ σεληνιακοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ α´ S´´, διὰ τοῦτο τῆς τοῦ Ἰανουαρίου περιττευούσης α´ καὶ S´´ ἀναπληρούσης τὴν τοῦ Φεβρουαρίου λείπουσαν, ταῖς τοῦ Μαρτίου ἡμέραις οὐδέν τι προστίθεμεν, ἀρκούμενοι αὐταῖς σὺν τῇ προσθήκῃ τῶν ἐπακτῶν, εἰς εὕρεσιν τοῦ ζητουμένου. μετὰ δὲ τὸν Μάρτιον καὶ ἐφεξῆς, ποιοῦμεν ὡς ἀνωτέρω ὑφηγήσαμεν. σκεπτέον δὲ, ὅτι καὶ αὗται αἱ περιττεύουσαι καθ᾽ ἕκαστον μῆνα ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι καὶ ὅλου τοῦ Δεκεμβρίου, ὡς τοῖς ια´ συναποτιθέμεναι, τὰς ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου ποιοῦσιν ἐπακτάς. αἳ τισι ταῖς τοῦ παρελθόντος σεληνιακοῦ κύκλου προστιθέμεναι, τὰς τοῦ ἐνεστῶτος ποιοῦσι.

De Paſchate.

Περὶ τοῦ Πάσχα.

X. His animadverſis, quæ ad Solis, Lunæque ratiocinia pertinent, & quomodo poſſimus explicatis, de Paſchate deinceps ſermonem inſtituemus. Hujus enim elementa iſta ſunt. quoniam propoſitum laterculum, cujus ope Paſcha in promptu habetur, ex Solis & Lunæ cyclis conficitur. Iiſdem quoque methodus utraque nititur, tam quæ ante nos extitit, quam quæ a nobis excogitata fuit.

Τούτων δὴ οὖν, τῶν κατὰ τὸν ἥλιον δηλαδὴ, καὶ τὴν σελήνην, ὡς εἰπεῖν, ἡμῖν προτεθεωρημένων, ἑξῆς περὶ τοῦ Πάσχα τὸν λόγον ποιησόμεθα. δι᾽ ἐκείνων γὰρ ὅσα περαίνεται. ἔστι γὰρ ἐκκείμενον κανόνιον, δι᾽ οὗ προχείρως τὸ ἅγιον Πάσχα λαμβάνομεν, διὰ τῶν ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν κύκλων συμπραγματεύεται. πρόσεστι δὲ καὶ αἱ περὶ τούτου μέθοδοι, ἥ τε πρὸ ἡμῶν εὑρημένη, καὶ ἡ νῦν ὑφ᾽ ἡμῶν. 1.

Κανόνιον εἰς τὸ σεβάσμιον, καὶ μεγάλου Πάσχα εὕρεσιν συντεθὲν παρὰ τοῦ ὁσίου, καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Laterculum venerandi, ac magni Paſchatis inveniendi a S. Joanne Damaſceno conditum

Cycli	Legale Paſcha	1 / 7 / 12 / 18	2 / 13 / 19 / 24	3 / 8 / 14 / 25	9 / 15 / 20 / 26	4 / 10 / 21 / 27	5 / 11 / 16 / 22	6 / 17 / 23 / 28	Fundamentum Lunæ.
1	Ap. 2	A 7	A 6	A 5	A 4	A 3	A 9	A 8	14
2	M 22	M 24	M 23	M 29	M 28	M 27	M 26	M 25	25
3	A 10	A 14	A 13	A 12	A 11	A 17	A 16	A 15	6
4	M 30	M 31	A 6	A 5	A 4	A 3	A 2	A 1	17
5	A 18	A 21	A 20	A 19	A 25	A 24	A 23	A 22	28
6	A 7	A 14	A 13	A 12	A 11	A 10	A 9	A 8	9
7	M 27	M 31	M 30	M 29	M 28	A 3	A 2	A 1	20
8	A 15	A 21	A 20	A 19	A 18	A 17	A 16	A 22	1
9	A 4	A 7	A 6	A 5	A 11	A 10	A 9	A 8	12
10	M 24	M 31	M 30	M 29	M 28	M 27	M 26	M 25	23
11	A 12	A 14	A 13	A 19	A 18	A 17	A 16	A 15	4
12	A 1	A 7	A 6	A 5	A 4	A 3	A 2	A 8	15
13	M 21	M 24	M 23	M 22	M 28	M 27	M 26	M 25	26
14	A 9	A 14	A 13	A 12	A 11	A 10	A 16	A 15	7
15	M 29	M 31	M 30	A 5	A 4	A 3	A 2	A 1	18
16	A 17	A 21	A 20	A 19	A 18	A 24	A 23	A 22	29
17	A 5	A 7	A 6	A 12	A 11	A 10	A 9	A 8	10
18	M 25	M 31	M 30	M 19	M 28	M 27	M 26	A 1	21
19	A 13	A 14	A 20	A 19	A 18	A 17	A 16	A 15	2

Laterculum igitur ad hunc modum componitur. In primo verſu cycli Lunæ XIX poſiti ſunt. proximus ab eo Paſcha Judaicum exhibet, quod in unoquoque cyclo plenilunii diem oſtendit, quo Judæi ſuum Paſcha celebrant ex legis Moſaicæ præſcripto, quod ita peragi imperat. Porro ante Chriſtianorum Paſcha Judaicum ideo collocatum eſt, quod in ſancta, & œcumenica prima Synodo ſancti Patres ita conſtituerunt; ut obſervaretur quem in hebdomadis diem Judæorum caderet Paſcha; ac ſequente Dominica Chriſtiani ſuo Paſchate fungerentur: in eoque ſaluberrimæ Chriſti Paſſionis, & vivificæ Reſurrectionis tempus obtineat. Etenim ipſo die Judaici Paſchatis Dominus noſter Jeſus Chriſtus ad Paſſionem ductus eſt. ſecundum quam

Συνίσταται τοίνυν τὸ εἰρημένον κανόνιον, οὕτω τὸν τρόπον. ἐν μὲν τῷ πρώτῳ σελιδίῳ οἱ σεληνιακοὶ ιθ´ κεῖνται κύκλοι, καὶ ἐφεξῆς ὄντα καθ᾽ ἕτερον σελίδιον τὸ τῶν Ἰουδαίων Πάσχα, τὴν καθ᾽ ἕκαστον κύκλον τῆς σελήνης πανσεληνιακὴν ἡμέραν ἐμφαῖνον. κατὰ ταύτην γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ἑαυτῶν τελοῦσι Πάσχα, τῷ παρ᾽ αὐτοῖς Μωσαϊκῷ νόμῳ οὐθ᾽ ὅπως τελεῖν προστάττοντι. προτάττεται δὲ τοῦ τῶν Χριστιανῶν Πάσχα τὸ Ἰουδαϊκὸν, ἐπειδὴ οἱ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν πρώτην σύνοδον θεοφόροι πατέρες οὕτω κεκανονίκασι, σκοπεῖν τὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ἡμέραν, ἐν ποίᾳ τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν συμβαίνει γίνεσθαι, καὶ τῇ ἐφεξῆς κυριακῇ τελεῖν τοὺς Χριστιανοὺς τὸ κατ᾽ αὐτοὺς ἅγιον Πάσχα, ἀκολουθοῦντας τῷ καιρῷ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ τῆς ζωοφόρου ἐγέρσεως. κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἤχθη πρὸς τὸ πάθος ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Digitized by Google

Χριστὸς, μεθ' ἣ ἔθυε, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη· καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἑορτάζοντες Πάσχα καινὸν ὀνομάζομεν. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον σελίδιον τὸ περιέχον τὸ Ἰουδαϊκὸν, ὡς εἴρηται, Πάσχα, ἔκκειται τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα ἐν ζ σελιδίοις, ἐν ἄλλῃ μὲν καὶ ἄλλῃ τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα συμβαίνοντος, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ τοῦ μηνὸς ἡμέραν τὴν τῷ σεληνιακῷ κύκλῳ παρακειμένην, ἀντιστρόφως τὸ τῶν Χριστιανῶν Πάσχα τῇ αὐτῇ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ τελεῖται, τουτέστι κυριακῇ, ἐν ἄλλῃ δὲ καὶ ἄλλῃ τῶν τοῦ μηνός. ἄνωθεν δὲ τῶν ἑπτὰ τούτων σελιδίων ἐν στίχοις μὲν τέσσαρσι, χώραις δὲ καθ' ἕκαστον ζ, οἱ τοῦ ἡλίου κη' ἔκκεινται κύκλοι.

Καὶ περὶ τούτου δὲ εἴ τις ἀπορεῖν, διὰ τί μὴ κατὰ τάξιν κεῖνται οἱ ἀριθμοὶ τῶν κύκλων· ἡμεῖς ἐν ταύτην λύοντες τὴν ἀπορίαν, δείξομεν καὶ δι' ἐκθέσεως τάξιν ἐχούσης μηδὲν διαφέρειν ἐκείνης τῆς συγκεχυμένης. ἐκκείσθω γὰρ ἐνταυθοῖ ἐν καταγραφαῖς πρῶτον μὲν ἡ ἐν τῷ εἰρημένῳ κανονίῳ συγκεχυμένως ἐκκειμένη· ἔπειτα δὲ ἡ ἀσύγχυτος· καὶ ἔστωσαν αὗται.

ſtatim a mortuis ſurrexit: ac nos Chriſtiani reſurrectionis illius feſtum celebrantes, novum Paſcha nominamus. Poſt ſecundam verſum, qui Judaicum, ut diximus, Paſcha præbet, ſanctum Chriſtianorum Paſcha VII verſibus deſcriptum eſt. Quippe Judaicum in aliam, atque aliam feriam incidit, ſed eadem perpetuo menſis die, quæ ad lunarem cyclum adſcribitur. Chriſtianum contra eadem ſemper hebdomadis feria celebratur, nempe Dominica; ſed alio, atque alio menſis die. Supra verſus ſeptem quadruplici ſerie in areis ſeptem cycli Solis octo & viginti collocati ſunt.

Quod ſi quis fortaſſe quærat, cur non cyclorum numeros ordine deſcripſerimus, huic nos ita quæſtioni reſpondebimus, ut propoſita recti numerorum ordinis tabella conſtet, nihil hanc ab altera differre, quæ perturbatos eoſdem continet. Deſcribantur enim hoc loco duplici in tabella, primum ordine, ut in ſuperiore laterculo, confuſo: tum recto: ac ſint ejuſmodi.

A Καταγραφή.

α	β	γ	θ	ι	ε	ς
ζ	ιγ	κε	ιε	κα	κβ	ιζ
ιη	ιθ	ιδ	κς	κζ	ια	κγ
ιβ	κδ	η	κ	δ	ις	κη

B Καταγραφή.

α	β	γ		δ	ε	ς
ζ		η	θ	ι	ια	
ιβ	ιγ	ιδ	ιε		ις	ιζ
ιη	ιθ		κ	κα	κβ	κγ
	κδ	κε	κς	κζ		κη

Σκοπεῖν τοίνυν, ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ καταγραφῇ, ἥ τινα καὶ κατὰ τάξιν ἔχει τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κύκλων ἐκκειμένους, κατὰ δ' μὲν χώρας καταλείπεται ἡ χώρα, μὴ δεχομένη ἀριθμὸν εἰς ἔνδειξιν τοῦ κατὰ δ' ἔτη τὸν ἐνιαυτὸν ἡμέρᾳ μιᾷ τὴν προτέραν τάξιν ὑπερβαίνειν· ἡ θέσις δὲ τῶν ἀριθμῶν ἐν ἑκάστῳ σελιδίῳ ἡ αὐτή ἐστι, καὶ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς καταγραφαῖς, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς πρώτοις σελιδίοις τοὺς αὐτοὺς τῶν κύκλων ἐκκειμένους ἀριθμούς. κἂν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ καταγραφῇ ὁ ιη' ἄνωθεν τοῦ ιβ' κεῖται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αὐτῷ σελιδίῳ καὶ ἀμφοῖν σημειουμένων, οὐ γίνεταί τις διαφορὰ, διὰ τὴν αὐτὴν ἐναλλαγμένην θέσιν. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν σελιδίων ἐμφαίνεται, ὅπως μὲν δοκεῖν, τὴν τάξιν δὲ οὐχ ὑπερβαίνειν. γέγονε δὲ ἡ τοιαύτη θέσις τῶν κύκλων τῷ κανονογραφήσαντι ἐξ ἀρχῆς, ἀναπληρώσεως χάριν τῶν χωρῶν, ἃ κενὰ καταλείπει ἡ δευτέρα καταγραφὴ διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν.

Ἵνα δὲ ἐν τῇ ἐν τοῖς δ' στίχοις καταγραφῇ ἀκριβεστέραν ποιήσωμεν, τὸ μὲν πρῶτον σελίδιον ἐχέτω ἀριθμοὺς, α', ζ', ιβ', ιη'· τὸ δὲ δεύτερον ἐχέτω ὡς ἔχει. τὸ δὲ τρίτον, γ', η', ιδ', κε'. τὸ δὲ τέταρτον θ', ιε', κ', κς'. τὸ δὲ πέμπτον δ', ι', κα', κζ'. τὸ δὲ ἕκτον ε', ια', ις', κβ'. τὸ δὲ ἕβδομον πάλιν ὡς ἔχει.

Τίθενται δὲ ἄνωθεν τοῦ κανονίου οἱ τοῦ ἡλίου κύκλοι ὡς εἴρηται, ἵνα δηλῶσιν τὸ ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα κατὰ τὸν οἰκεῖον τῆς σελήνης κύκλον τελεῖται. οὐ μόνον γὰρ τὸ τῶν Χριστιανῶν Πάσχα καθ' ἕκαστον κύκλον σελήνης ἐν σελιδίοις ἔκκειται ζ, ἀλλὰ σὺν τῷ ἀριθμῷ τοῦ δὲ τινος μηνὸς ἢ τοῦ Μαρτίου, ἢ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ δηλοῦντος τὸ Πάσχα, κεῖται καὶ ἡ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα, καθ' ἣν τὸ Ἰουδαϊκὸν τελεῖται.

Animadvertere igitur oportet, quemadmodum in ſecunda tabula, quæ ordinatos habet cyclorum numeros, quarta quæque areola numeris vacua relicta ſit: quæ res indicat, poſt annos quattuor annum uno die priorem ordinem tranſcendere. Situs porro numerorum in quolibet verſu idem eſt utrobique. ac videri licet in primis verſibus eoſdem cyclorum numeros collocatus. Etſi enim in priore tabella XVIII ſupra XII poſitus ſit; tamen cum eodem uterque verſu contineatur, nullum ea perturbata illa diſpoſitione diſcrimen oritur. Idem & in reliquis verſibus apparet, ut quamvis tumultuarium videatur eſſe, non tamen excedat ordinem. Ceterum iſtiuſmodi cyclorum ordinatio ab eo, qui primus laterculum condidit, in eum eſt excogitata finem, ut ea intervalla repleantur, quæ in ſecunda deſcriptione ob eam, quam diximus, cauſſam ſunt inania relicta.

Quamobrem ut in quattuor verſibus ordinatior fiat a nobis deſcriptio, in primo ponantur iſti I, VII, XII, XVIII. In ſecundo iidem remaneant: tertius iſtos habeat III, VIII, XIV, XXV. quartus IX, XV, XX, XXVI. quintus IV, X, XXI, XXVII. ſextus V, XI, XVI, XXII. in ſeptimo nihil mutetur.

In ſummo laterculo cycli Solis, ut dictum eſt, ideo ponuntur, ut oſtendatur, quam in diem hebdomadis Judaicum Paſcha ſuo quoque Lunæ cyclo contingat. Non enim Chriſtianorum Paſcha dumtaxat per unumquemque Lunæ cyclum ſeptem verſibus deſcriptum eſt; verum una cum illius menſis, puta Martii, vel Aprilis numero, qui eſt index Paſchatis, dies etiam hebdomadis adſcribitur, quo die Judaicum Paſcha celebratur.

Μέθοδος δι' ἧς εὑρίσκομεν τὸ Πάσχα.

ια'. Ὅταν τοίνυν προαιρώμεθα γνῶναι ἐν τίνι τῶν δύο μηνῶν Μαρτίου ἢ Ἀπριλίου, καὶ ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τινὸς αὐτῶν τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα τελεῖται, προχείρως μὲν λαμβάνομεν τὸν ἐνεστῶτα τοῦ ἡλίου κύκλον, ἄνωθεν κείμενον τοῦ κανονίου, καὶ κατατρέχομεν τὸ δι' αὐτοῦ σελίδιον, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν στίχον, ἐφ' ὃ ἐν ἀρχῇ ὁ τῆς σελήνης γράφεται κύκλος. καὶ τὸ

Methodus inveniendi Paſchatis.

Igitur ſcite cum volumus quem in menſem de duobus, Martio, & Aprili, Chriſtianorum Paſcha ſanctum incidat, præſentem in promptu cyclum Solis habemus in ſummo laterculo: cui ſubjectam tabulam tamdiu percurrimus, dum ad eum verſum perveniamus, cujus initio Lunæ cyclus adſcribitur, & qui in proſelide numerus occurrit XI.

git cyclo Solis in directum, Lunæ in tranſverſum attributes, eum Chriſtianorum indicare Paſcha dicemus: huic vero ſubjectam diem, feriam eſſe, qua Judaicum Paſcha contigerit.

Exempli cauſſa: quæratur hoc anno, qui eſt ab orbe condito 6881, quoto die Martii, vel Aprilis incidit Paſcha. Quoniam ergo ſupra demonſtravimus, cyclum eo anno Solis eſſe XXI, Lunæ III, utrumque in laterculo quærimus, Solis in fronte tabulæ, Lunæ autem ad latus. & quia media in area communis angulus XVII diem Aprilis exhibet, eo die Paſcha noſtrum ſore pronuntiamus. quæ autem numero eſt eidem ſubjecta feria prima, diem hebdomadis eſſe dicemus, quæ Paſcha Chriſtianam antecedit, & in quam Judaicum incurret. Cum enim ad tertium cyclum appoſita X dies Aprilis Paſcha Judæorum indicet, idque primam in feriam incidat, perſpicuum eſt, ſi ad diem Aprilis X ſeptem dies accedant, quæ ad proxime ſequentem hebdomadam pertingunt, XVII Aprilis diem confici, quo Chriſtianum Paſcha peragetur. Ita ex laterculo facile, quod quæſitum eſt, extricatur. quod etiam ex methodo ſic habetur.

Methodus altera Paſchatis inveniendi.

CUm in unoquoque cyclo lunari plenilunia nobis omnia conſtent, quæ in Martio, & ad XVII Aprilis uſque continentur, & Judaicum Paſcha demonſtrant, per laterculum ſeptizonii, ut ante diximus, indaganda eſt feria legalis Paſchatis, quod ad præſentem Lunæ cyclum adnotatur. cui reliquas ad Dominicam hebdomadis ferias addentes, habemus Martii, vel Aprilis diem, in quem noſtrum Paſcha committitur. Verbi gratia repetatur ſuperius illud exemplum. Quoniam enim ad ineuntem cyclum Lunæ tertium X dies Aprilis adjungitur, oſtendens in eum diem cadere Paſcha Judaicum: ſi eidem menſis illius addamus epactam, quæ eſt I: nec non præteritos Solis XX cyclos, & eorum quadrantes, dies V: ſumma conflata dierum XXXVI ſi per VII dividatur, reliquam faciet diem I, hoc eſt Dominicam, in quam Aprilis X conveniet. Ad hanc rurſus totam addentibus inſequentem hebdomadem uſque ad proxime ſequentem Dominicam, quæ ſunt dies VII, Chriſtianum Paſcha nobis occurret, quod Aprilis XVII. continget.

De introitu ſacri Jejunii, & abſtinentiæ a carnibus.

XII. INventa die menſis, in quam Paſcha ſanctum incidit, tres ad illam dies addimus: biſſextili vero anno, IV. Ita Januarii, vel Februarii diem reperimus, quo anno illo Dominica prima introitus jejuniorum accidet. Nam ſi Paſcha in Aprilem cadit, Carniſprivium Februario continget. Sin Martium obtineat, uſque ad XXVIII in biſſextili anno, vel XXIX diem, in communi, Carniſprivium in Januarium competet. Nam ſi Martii XXVIII, aut XXIX, aut XXX, aut XXXI Paſcha fiat, Carniſprivium erit in Februario. Ut in exemplo anni proxime ſequentis perſpicuum erit. Cum enim Aprilis XVII, uti dictum eſt, Paſcha ſit futurum; ſi triduum ad id accedat, (non enim biſſextilis hic annus eſt) dies ille, qui reſiduus erit, Februarii viceſimus, Carniſprivium exhibebit.

Methodus alia Paſchatis, & Carniſprivii.

XIII. EXpoſita eſt hactenus methodus illa, quæ a majoribus accepta, ad nos uſque propagata eſt. Altera vero, quam excogitavimus ipſi, ratione, ac demonſtratione conſtantem, quamque nos explicaturos oſtendimus, eſt ejuſmodi. Quoniam a lunari coitu, qui Januarium anteceſſit, ad hujus anni Judaicum Paſcha, quod in plenilunium incidit, lunares menſes intercedunt tres cum dimidio, qui dies colligunt CIII; in laterculo vero Paſchali Judaica Paſchata biduo redundare videntur ſupra exactum plenilunium: quemadmodum poſtea demonſtrabitur: biduum iſtud diebus illis CIII addentes, de ſumma dierum CV deductis quadrageſimæ diebus XLVIII, cum diebus ſeptem Tyrophagi, id eſt, *hebdomadis, in qua eſus caſei conceditur*, ſi reliquos L dies a lunari ſynodo, quæ proxime Januarium præceſſit, computemus, planum eſt calculum noſtrum ad hebdomadam Carniſprivii perductum iri, hoc eſt a Dominica *Prodigi*, ad Sabbatum ante Carniſprivii Dominicam. Ad-

ὅπου κείμενον ἀντικρὺ, κατὰ βάθος μὲν τοῦ ἐνεστῶτος ἡλιακοῦ κύκλου, κατὰ πλάτος δὲ τοῦ σεληνιακοῦ, φήσομεν εἶναι τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα. τὴν δ' ὑπ' αὐτὸ ἡμέραν, τὴν τῆς ἑβδομάδος ἡμέραν, καθ' ἣν γέγονε τὸ τότε Ἰουδαϊκόν.

Οἷον ὡς ἐν ὑποδείγματι, ἔστω ζητεῖν ἡμᾶς κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος τὸ ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ͵ϛωπα΄ ἔτος, ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Μαρτίου, ἢ τοῦ Ἀπριλίου τὸ τῶν Χριστιανῶν ἔσται Πάσχα. καὶ ἐπεὶ ἐδείχθη κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος, ἡλίου μὲν ὢν κύκλος κα΄, σελήνης δὲ τρίτος, λαμβάνομεν αὐτοὺς ἐν τῷ κανονίῳ, ἄνωθεν μὲν τὸν τοῦ ἡλίου, ἐκ πλαγίου δὲ τὸν τῆς σελήνης. κἀπειδὴ συντρεχομένων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κανονίου κατὰ τὴν ἀναλογίαν ιζ΄ τοῦ Ἀπριλίου καταγράφεται, φήσομεν γενήσεσθαι τὸ ἡμέτερον Πάσχα κατὰ τὴν τοῦ Ἀπριλίου ιζ΄, τὴν δὲ ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν α΄ ἡμέραν, ἤγουν τὴν πρώτην, φήσομεν εἶναι ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος α΄ τὴν πρὸ τοῦ Χριστιανικοῦ τούτου Πάσχα, καθ' ἣν ἔσται τὸ Ἰουδαϊκόν. δῆλον γάρ, ὡς ἐπεὶ ἡ παρακειμένη τῷ τρίτῳ κύκλῳ τῆς σελήνης ι΄ τοῦ Ἀπριλίου, τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα δηλοῖ· γενήσεται δὲ κατὰ ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος α΄· ἐὰν τῇ ι΄ τοῦ Ἀπριλίου, ἡμέρας ζ΄ προσθῶμεν τὰς ἄχρι τῆς ἐρχομένης κυριακῆς, τὰς ιζ΄ τοῦ Ἀπριλίου ποιήσομεν, καθ' ἣν τὸ Πάσχα ἔσται Χριστιανικόν. καὶ οὕτως μὲν ἐκ τοῦ κανονίου προχείρως λαμβάνεται τὸ ζητούμενον. καὶ διὰ μεθόδου δὲ ἐξ οὕτως.

Ἑτέρα μέθοδος τοῦ τὸ Πάσχα εὑρίσκειν.

ΕΠεὶ ἔχομεν καθ' ἕκαστον τῶν σεληνιακῶν κύκλων τὰ ἐπὶ τοῦ Μαρτίου ἄχρι καὶ τῆς ιζ΄ τοῦ Ἀπριλίου γινομένας πανσελήνους, ὅτε τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα μέλλει, διὰ τοῦ ἡμεροδεικτίου, ὡς προειλήφαμεν, εὑρίσκομεν ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος ἔσται τὸ νομικὸν Πάσχα τὸ παρακείμενον τῷ ἐνεστῶτι σεληνιακῷ κύκλῳ· ᾧ προστιθέντες τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς κυριακῆς, ἔχομεν καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἅγιον Πάσχα, ἐν τίνι τοῦ Μαρτίου, ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἡμερῶν γίνεται. καὶ ἔστω ἐπὶ ὑποδείγματος τὸ προειρημένον. ἐπεὶ τῷ ἐνεστῶτι τούτῳ κύκλῳ τῆς σελήνης τρίτῳ ὄντι, ἡ ι΄ τοῦ Ἀπριλίου παράκειται, δηλοῦσα κατ' αὐτὴν εἶναι τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, προσθέντες αὐτῇ τὴν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπακτὴν α΄ οὖσαν, ἔτι τε τοὺς παρελθόντας κ΄ ἡλιακοὺς κύκλους, καὶ τὸ τούτων δ΄ ἡμέρας ε΄· τὰς γινομένας ὁμοῦ ἡμέρας λϛ΄ μερίσαντες παρὰ τὸν ζ΄, τὴν ὑπολειφθεῖσαν α΄ φήσομεν ἡμέραν εἶναι κυριακήν, καθ' ἣν ἡ δεκάτη τοῦ Ἀπριλίου συμπίπτει. καὶ ταύτῃ προσθέντες τὰς τῆς ἐφεξῆς ἑβδομάδος, ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐρχομένης κυριακῆς ἡμέρας ζ΄, ἕξομεν καὶ οὕτως τὸ καθ' ἡμᾶς ἅγιον Πάσχα τῇ ιζ΄ τοῦ Ἀπριλίου ἐσόμενον.

Περὶ τῆς εὑρέσεως τῆς ἀπόκρεω.

ΜΕτὰ δὲ τὸ λαβεῖν τὴν τοῦ μηνὸς ἡμέραν, ἐν ᾗ τὸ ἅγιον Πάσχα συμπίπτει, προστιθέντες αὐτῇ ἡμέρας τρεῖς, βισέξτου δὲ ὄντος δ΄, εὑρίσκομεν καὶ τὴν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἀπόκρεω, ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ ἔσται τοῦ Ἰανουαρίου, ἢ τοῦ Φεβρουαρίου. ἐν μὲν γὰρ Ἀπριλίῳ τοῦ Πάσχα ὄντος, ἡ ἀπόκρεως ἔσται ἐν Φεβρουαρίῳ· ἐν δὲ Μαρτίῳ ἄχρι τῆς κη΄, ἐν βισέξτῳ, ἢ τῆς κθ΄ ἐν μὴ βισέξτῳ, ἡ ἀπόκρεως ἐν Ἰανουαρίῳ ἔσται. ἐν γὰρ τῇ κη΄ τοῦ Μαρτίου, ἢ τῇ κθ΄, ἢ τῇ λ΄, ἢ τῇ λα΄ συμπίπτοντος τοῦ Πάσχα, ἡ ἀπόκρεως ἐν Φεβρουαρίῳ ἔσται. ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος τοῦ ἐρχομένου [illegible] Πάσχα ἔσται φανερόν. ἐπεὶ γὰρ τῇ ιζ΄ ἔσται τοῦ Ἀπριλίου· ὡς ἄνωθεν εἴρηται· ταύτῃ προσθέντες γ΄ (οὐ γὰρ ἐστι τὸ παρὸν ἔτος βίσεξτον) τὰς γινομένας κ΄ τοῦ Φεβρουαρίου, τὴν ἀπόκρεω ἕξομεν. ιβ΄.

Ἑτέρα μέθοδος περὶ τῆς ἀπόκρεω, καὶ τοῦ Πάσχα.

ΚΑὶ αὕτη μὲν ἡ μέχρι ἡμῶν φθάσασα μέθοδος ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ὑποτεθεῖσα. ἣν δ' ἡμεῖς εὕρομεν μετὰ καὶ λογικῆς ἀποδείξεως, καὶ ταύτην ἐντεῦθεν ἐκθέσθαι ἐπαγγελλόμεθα, ἔστιν ἂν αὕτη. ἐπεὶ ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου γινομένης σεληνιακῆς συζυγίας τῶν φώτων ἄχρι τοῦ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἐν ᾧ πανσεληνιακὴ συζυγία ἐστί, γ΄ S'' σεληνιακοὶ μῆνές εἰσι, καὶ περιέχουσιν ἡμέρας ργ΄ ἔγγιστα, εὑρίσκονται δ' ἐν τῷ κανονίῳ τοῦ Πασχαλίου τὰ ἀναλαμβανόμενα Ἰουδαϊκὰ Πασχάλια δυσὶν ἡμέραις πλεονάζοντα τοῦ ἀκριβοῦς πανσελήνου, ὡς προϊόντες δι' ἀποδείξεως τὸν περὶ τούτου ποιησόμεθα λόγον· ταύτας τὰς δύο ἡμέρας προσθέντες ταῖς εἰρημέναις ργ΄, τῶν γινομένων ρε΄ ἀφελόντες τὰς τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας μη΄, πρὸς δὲ καὶ τὰς τῆς Τυροφάγου ζ΄, ἐὰν τὰς λοιπὰς ν΄ προσεκβάλλωμεν ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου συνόδου, φανερὸν ὡς εἰς τὴν ἑβδομάδα τῆς ἀπόκρεω καταντήσομεν ἀπὸ τῆς κυριακῆς τοῦ Ἀσώτου, ἄχρι καὶ τοῦ πρὸ τῆς ἀπόκρεω σαββάτου. εἰ προσθέντες τὰς ἐφεξῆς ἡμέρας ιγ΄.

ἄχρι

ἄχρι τῆς κυριακῆς τῆς ἀπόκρεω ἕξομεν, καὶ ἐφεξῆς τὸ Πάσχα δῆλον ἔσται. ἔστω δὲ καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος τῆς ἐρχομένης ἀπόκρεω. ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐρχομένου Ἰανουαρίου, κύκλου σεληνιακοῦ τρίτου ἀρχομένου, ἐπακταί εἰσιν ἕξ, φανερὸν ὡς πρὸ ϛ´ ἡμερῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἰανουαρίου ἔσται ἡ πρὸ αὐτοῦ σύνοδος. προσεκβάλλοντες ἐν αὐτῷ τῆς τοιαύτης συνόδου τὰς ἡμέρας ν´, αἵτινες περιέχουσι τάς τε πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου ϛ´, καὶ τὰς αὐτοῦ τοῦ Ἰανουαρίου λα´, καὶ τοῦ Φεβρουαρίου ιγ´· αὗται γὰρ συμποσούμεναι ν´ ἀπαρτίζουσι· τὴν ν´ ἡμέραν λήγουσαν ἕξομεν τῇ τοῦ Φεβρουαρίου ιγ´· τὴν δὲ ιγ´ τοῦ Φεβρουαρίου ἐν ἡμέρᾳ εὑρήσομεν συμπίπτουσαν κυριακῇ, δηλονότι τῇ τοῦ Ἀσώτου. τὰς ιγ´ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου ἡμέρας, αἵτινες συμποσοῦνται ἐν κυριακῇ, ὡς εἴρηται, προσθέντες τὰς τῆς Τυροφάγου ἑβδομάδος ἡμέρας ζ´, τὰς γενομένας κ´ τοῦ Φεβρουαρίου, ἕξομεν τὴν κυριακὴν τῆς ἀπόκρεω· καὶ ἐφεξῆς τὸ Πάσχα εἰλημμένον ἔσται.

jectis deinde reliquis ad Dominicam diebus, Carniſprivii Dominicam aſſequemur: unde & Paſcha conſtabit. Experiamur in exemplo proxime futuræ Dominicæ Carniſprivii. Cyclo Lunæ VI ineunte Calendis Januariis epactæ ſunt VI. Ergo ſex diebus ante Calendas Januarias lunaris ſyzygia commiſſa eſt. Ab hac ſi L dies explicemus, quæ conflatæ ſunt ex Januarium antecedentibus VI, & XXXI Januarii, & Februarii XIII. (nam omnes iſtæ in unum collectæ quinquaginta faciunt) quinquageſima dies in XIII Februarii deſinet; quam in Dominicam cadere deprehendemus; videlicet in eam, quæ Prodigi nominatur. Ad Februarii XIII dies; quæ in Dominicam deſinant, uti dictum eſt; adjectis ſeptem hebdomadis Tyrophagi diebus; conſiet viceſima Februarii, quæ erit Dominica Carniſprivii; ac deinceps Paſcha conſequemur.

Ἑτέρα μέθοδος περὶ τοῦ Πάσχα.

ιδ´. Ἐπεὶ ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου γενομένης συνοδικῆς συζυγίας τῶν φώτων, ἄχρι καὶ τοῦ κατ᾽ αὐτὸ τὸ ἔτος Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἐν ᾧ πανσέληνος συζυγία ἐστὶ, γ´ S´´ σεληνιακοὶ μῆνές εἰσι, καὶ περιέχουσιν ἡμέρας ρδ´ ἔγγιστα· εὑρίσκονται δὲ ἐν τῷ κανονίῳ τοῦ Πάσχα τὰ διαλαμβανόμενα Ἰουδαϊκὰ Πασχάλια δυσὶν ἡμέραις πλεονάζοντα τῆς ἀκριβοῦς πανσελήνου, ὡς προϊόντες δι᾽ ἀποδείξεως τὸν περὶ τούτου ποιησόμεθα λόγον· ἐὰν τὰς γενομένας ταύτας ἡμέρας ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων τῆς σελήνης κύκλων ρϛ´ ἡμέρας, ἢ καὶ ρζ´, ἐπὶ δὲ τοῦ ιζ´, καὶ ιη´, καὶ ιθ´ κύκλου ρε´ μόνον ἡμέρας προσεκβάλλωμεν ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου γενομένης συνοδικῆς συζυγίας, διδόντες ἑκάστῳ μηνὶ τὰς οἰκείας ἡμέρας· ἕξομεν τὴν τελευταίαν ἡμέραν καταλήγουσαν εἰς τὴν πανσέληνον συζυγίαν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα· ἣν καὶ διὰ τοῦ ἡμερολογίου εὑρόντες ὁποία τίς ἐστι τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν, τὰς λοιπὰς προσθέντες ἄχρι τῆς κυριακῆς, ἕξομεν καὶ τὸ ἡμέτερον ἅγιον Πάσχα ἐν ποίᾳ ἐστὶ τῶν τοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἡμερῶν.

Χρὴ μέντοι καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς ἐπὶ τοῦ ε´, καὶ ιϛ´ κύκλου τῆς σελήνης οὐχ ὁ προρρηθεὶς ἀριθμὸς τῶν ρϛ´ ἡμερῶν, ἢ καὶ ρζ´ συνάγεται διὰ τῆς τῶν ἐπακτῶν ἐπισυνθέσεως μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τοὺς ἑπομένους μηνῶν· ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τοῦ ε´ κύκλου, ρλϛ´· ἐπὶ δὲ τοῦ ιϛ´, ρλζ´ διὰ τὸν βίσεκτον ἀριθμὸν συνάγεται· ὧν ἀνθυφαιρουμένων τριακονθημέρων, ὁ λοιπὸς ἀριθμὸς εἰς τὸν αὐτὸν ποσὸν ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς κύκλοις τῆς σελήνης περαίνεται.

Ἵνα δὲ καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος φανερὰ γένηται τὰ εἰρημένα· ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐν τῷ ἐνεστῶτι χρόνῳ Ἰανουαρίου, τρίτου κύκλου σελήνης ἀρχομένου, ἐπακταί εἰσιν ϛ´· φανερὸν ὡς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ Ἰανουαρίου γέγονεν ἡ συζυγία συνοδική· ἀφ᾽ ἧς ἀριθμήσαντες ἡμέρας ρϛ´, καὶ προσεκβάλλοντες ταύτας ἀπὸ τῆς τοιαύτης συνόδου, αἵτινες περιέχουσι τάς τε πρὸ τοῦ Ἰανουαρίου ϛ´, καὶ τὰς αὐτοῦ τοῦ Ἰανουαρίου λα´, ἔτι τε Φεβρουαρίου κη´, καὶ Μαρτίου λα´, καὶ Ἀπριλίου ι´, εὑρίσκομεν τὴν τελευταίαν ἡμέραν εἰς τὴν ι´ τοῦ Ἀπριλίου ἐμπίπτουσαν, καὶ πανσέληνον οὖσαν ἡμέραν Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα· ἣν καὶ διὰ τοῦ ἡμερολογίου εὑρόντες ἡμέραν οὖσαν παρασκευὴν, ἕξομεν καὶ τὸ καθ᾽ ἡμᾶς ἅγιον Πάσχα τῇ ἐφεξῆς κυριακῇ τελούμενον· ἤγουν τῇ ιβ´ τοῦ Ἀπριλίου μηνός.

Methodus alia Paſchatis.

Cum a ſynodo lunari, quæ proxime Januarium præceſſit, ad ejuſdem anni Judaicum Paſcha, ſive plenilunium, tres cum dimidio lunares menſes intercedant, qui ſunt dies CIV circiter: porro in laterculo Paſchatis Judaica Paſchalia biduo excedunt accurata plenilunia: quemadmodum poſtea certa ratione demonſtrabimus: ſi collectus illos dies numero CVI in ceteris lunaribus cyclis: aut CVII cum biſſextilis annus incidit. in cyclis vero XVII, XVIII, & XIX, tantummodo CV, a ſynodo lunari Januarium antecedente producamus, & unicuique menſi competentes attribuamus dies, poſtrema nobis in plenilunium incurret, quod eſt Paſcha Judaicum. quam in laterculo feriarum, quam in hebdomadis cadat diem, inveſtigantes, reliquis ad Dominicam uſque additis, ſacroſanctum Paſcha noſtrum, quo Martii, vel Aprilis die contingat extricabimus. XIV.

Sciendum tamen eſt, in V, vel XVI cyclo Lunæ, numerum illum CVI, ſive CVII dierum minime colligi ex epactarum, ac reliquorum ordine menſium additione: ſed in V cyclo, CXXXVI; in cyclo XVI, propter biſſextum, CXXXVII dies conflari: de quibus ſubductis XXX, reſiduus numerus ad eamdem, atque in ceteris Lunæ cyclis, ſummam redigitur.

Quæ ut exemplo clariora fiant: quoniam hoc anno, ineunte Januario pariter ac cyclo Lunæ tertio, epactæ ſunt VI, evidens eſt lunarem ſynodum Calendas Januarias ſex diebus anteceſſiſſe. Ab ea ſynodo computatis diebus CVI, & indidem explicatis, quæ quidem conflantur ex diebus VI ante Januarium, & XXXI Januarii, ac Februarii XXVIII, Martii XXXI, & Aprilis X: ultimam dierum iſtarum cadere deprehendemus in X Aprilis, quæ & plenilunium erit, ac Judaicum Paſcha. Hujus ex laterculo inventa feria, quæ eſt Paraſceve, ſequente Dominica ſacroſanctam Paſcha noſtrum obtinebimus, nempe Aprilis XII.

Περὶ τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

ιε´. Ἐπεὶ τούτοις καὶ περὶ τῆς πρὸ τῆς μνήμης τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τελουμένης νηστείας μέθοδον ἐκθήσομεν διὰ λογικωτέρας ἀποδείξεως, ἔχουσαν οὕτως. ἐπεὶ ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ἁγίας καὶ λαμπρᾶς κυριακῆς τοῦ Πάσχα, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κυριακῆς, ἐν ᾗ καὶ ἀπόκρεω ποιοῦμεν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νηστείαν, ὅσαι ἡμέραι εἰσὶν, (εἰσὶ δὲ νζ´.) τοσαῦταί εἰσι καὶ ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου ἄχρι τῆς κη´ τοῦ Ἰουνίου, καθ᾽ ἣν ἡ τοιαύτη συμπληροῦται νηστεία· ἐὰν αὐτὰς ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου ἄχρι τῆς κυριακῆς τῶν ἁγίων πάντων κοινὰς οὔσας ἀφέλωμεν, τὰς καταλειφθείσας, τάς τε δηλονότι ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς λαμπρᾶς κυριακῆς μέχρι καὶ τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου, καὶ τὰς ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς τοιαύτης νηστείας ἄχρι τῆς κθ´ τοῦ Ἰουνίου, ἴσας ἕξομεν.

ἀπὸ λαμπρᾶς | ἀπὸ τῆς γ´ τοῦ Μαΐου | ἀπὸ τῆς κυριακῆς
Α κυριακῆς ἕως Β ἕως τῆς κυριακῆς Γ τῶν ἁγίων πάντων Δ
Μαΐου γ´ | τῶν ἁγίων πάντων | ἕως τῆς κη´ τοῦ Ἰουνίου

Ἔστω γὰρ αὐτὴ μὲν τῶν νζ´ ἡμερῶν τῶν ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς κυριακῆς ἄχρι καὶ τῆς ἁγίων Ἀποστόλων καὶ πάντων κυριακῆς, ἡ αβ´ εὐθεῖα· ἀντὶ δὲ τῶν νζ´ ἡμερῶν ὡσαύτως τῶν ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου ἄχρι καὶ τῆς κη´ τοῦ Ἰουνίου ἡ γδ´. καὶ ἐπεὶ ἡ ἀπὸ τῆς τρίτης τοῦ Μαΐου ἄχρι καὶ τῆς κυριακῆς τῶν ἁγίων πάντων κοινή ἐστιν· ἀφαιρεθείσης ταύτης τῶν ἄκρων, λείπεται ἡ αγ´, τουτέστιν ἡ ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς κυριακῆς, ἄχρι καὶ τῆς γ´ τοῦ Μαΐου, ἴση οὖσα τῇ βδ´, τουτέστι τῇ ἀπὸ τῆς κυριακῆς τῶν ἁγίων πάντων,

De Jejunio ſanctorum Apoſtolorum.

Poſt hæc jejunii quoque, quod ante ſanctorum Apoſtolorum memoriam agitur, methodum exponemus rationi ac demonſtrationi certius innixam. Cum enim a ſancta, & auguſta Paſchatis Dominica, ad ſanctorum Apoſtolorum Dominicam, in qua propter illorum jejunium etiam a carnibus abſtinemus, quot ſunt dies, (ſunt autem LVII.) totidem a tertio Maii ad XXVIII Junii putantur, quo die jejunium iſtud terminari ſolet: ſi communem numerum dierum a III Maii, ad Dominicam ſanctorum omnium abſtulerimus, utramque dierum reliquorum ſummam, tam qui ab auguſta illa Dominica ad III Maii pertinent, quam qui ab initio jejuniorum ad XXIX Junii, parem & æqualem habebimus. XV.

A Dominica Paſchæ ad 3 Maii | B a 3 Maii ad Dominicam omnium ſanctorum | C a Dominica ſanctorum omnium ad 28 Junii | D

Sit enim in hoc diagrammate recta AB inſtar LVII dierum illorum, qui a Paſchali Dominica ad Dominicam SS. Apoſtolorum, & omnium ſanctorum interjecti ſunt. pro LVII vero aliis, a III Maii ad XXVIII Junii, ſit recta BD. Quoniam ergo quæ intervallo a Maii III, ad Dominicam ſanctorum omnium reſpondet, BC, communis eſt; ſi ab extremis auferatur, conſequens eſt rectam AB, hoc eſt intervallum a Dominica Paſchæ ad

ad III Maii, æqualem eſſe rectæ CD, ſive intervallo a Dominica ſanctorum omnium ad XXVIII Junii, in qua jejunii terminus eſt: inventa die menſis, in quam incidet Paſcha, ſi dies computemus ab eadem Dominica ad III Maii, totidem habebimus ſanctorum Apoſtolorum jejunio præfinitas.

De correctione Paſchatis: alias, de laterculi defecta.

XVI. Hujus capitis Latinam verſionem a Scaligero editam poſuimus.

ET hæc quidem ſatis. Ab his autem proxime neceſſarium eſt, oſtendere cauſſam, cur Canon ille Paſchalis non tuto editus eſt: & utrum ita a principio editus fuerit, necne: item, cum ita ſit, quando contingat Paſcha a nobis rite celebrari, & quando ab exacta regula deficit. Horum, quæ diximus, nulla alia cauſſa eſt, præter quam quod Lunæ ad eumdem locum per decem, & novem annos Romanos reditus non exacte a nobis aſſumptus eſt, quemadmodum in proceſſu per aliam temporum converſionem oſtendemus, quæ per annos viginti quinque Ægyptiacos fit, & qua mirabilis Ptolemæus in opere Conſtructionis uſus eſt, facta utriuſque converſionis inter ſe comparatione. Comparamus autem ſic. Decemnovennalem Lunæ converſionem quadruplamus, quod per quadriennium annus Romanus ex quadrantum diurnorum acceſſione reſtituatur. Ita fiunt anni Romani LXXVI. Triplamus etiam eodem modo viginti quinque annorum Ægyptiacorum luſtrum; & facit annos LXXV. Hos LXXV Ægyptiacos annos exacta Lunæ reſtitutio antevenit ſcrupulis diurnis ſexagenariis 8′, 21″. Quia vero LXXVI anni Romani LXXV annos Ægyptiacos ſuperant diebus CCCLXXXIV, illis ſi adjecerimus portionem diurnam de exacta Lunæ converſione, ſcrupula 8′, 21″, & de conflatis diebus 384, 8′, 21″, deduxerimus menſium tredecim lunarium dies appendices 383, 53′, 52″: habebimus exactam Lunæ reſtitutionem, qua decemnovennales quattuor orbes Romanos antevenit ſcrupulis diurnis 14′, 29″, quæ quidem eſt portio diei minor quadrante. Sed interea eſto quadrans fere. In quattuor ergo luſtris ſeptuaginta ſex annorum, hoc eſt in trecentis quattuor annis Romanis, quæ per denos novenos annus fit reſtitutio non exacta, ſuperat exactiſſimam die uno integro. Atque idcirco facile deprehendi poteſt, Canonem deficientem hodie duabus diebus a plenilunio Paſcha Judaici ante bis trecentos quattuor annos Romanos conſtructum fuiſſe. Quod ſi Paſchalium pleniluniorum dies exactiſſimum oſtenderet oppoſitionum tempus, poſſemus accuratius ratiocinari ante quot annos talis Canon compoſitus fuerit. Interea tamen ne cognoſcamus poſt quot annos a præſenti integræ dies duæ, quæ deficiant ab examine, conſummandæ ſint, plenilunii Paſcha Judaici præſenti cyclo appoſiti, quod decimam Aprilis diem adſcriptam habet, rationem inivimus. Deprehendimus autem, propter non accuratam, ut dictum eſt, converſionis lunaris rationem, qua Canon utitur, deſciſcere in octavam Aprilis poſt horas tres æquinoctiales ab ortu Solis, qui in eadem die contigit. Quia vero tres horæ æquinoctiales ſunt octava pars temporis nocturni & diurni, ſi annorum CCCIV Romanorum, in quibus integram noctem & diem exacta converſio non exactam, quæ fit in XIX annis, anticipat, octavam partem aſſumpſerimus, id eſt, annos Romanos XXXVIII: habebimus poſt quot annos a præſenti integræ erunt dies duæ ab examine deficientes. Poſt illam autem converſionem, rurſum aliis diei ſcrupulis incipiet exacta reſtitutio non exactam anticipare. Poſt annos autem triginta octo a præſenti erit annus 6919. (Ac ſi, ut vulgaris eſt opinio, ſeptimo milleſimo vertente totius mundi futura conſummatio eſt; fruſtra in caſtiganda lunari methodo labor adhibebitur; cum anni tantummodo de ſumma reliqui ſint LXXXI, per quos emendata illa methodus in uſu erit: cum in iſtis LXXXI annis non multum interſit, ſi ii, qui tum ſuperſtites erunt; veterem, nec emendatam aſſumpſerint. Sin, ut pleriſque viſum eſt aliis, quibus & aſſentior, ultimi occaſus mundi tempus incertum eſt; congruum fuerit Lunæ caſtigare methodum, & ad epactas addere, quas vulgata ratio præſcribit, & explorat, ac ſic ab recto non deflectere. Nam ſi laterculum Paſchale ſine emendatione maneat, majus illius vitium fiet. Cum enim biduæ dumtaxat a veritate abhorreat hoc tempore, expleto anno 6919, tridui error incidet.) His ita animadverſis, conſideremus, an & ſingulis annis peccat dies, in qua nos ſacroſanctum Paſcha celebramus, aut alias quidem peccat, alias non. Patebit vero, ſi ad unum diem menſis dumtaxat Paſcha noſtrum exigeretur,

Hæc a Scaligero prætermiſſa ſupplevimus, quæ ſunt notis iiſce diſtracta ()

ἄχρι καὶ τῆς κη' τοῦ Ἰουνίου, καθ' ἣν ἐστι τὸ τέλος τῆς νηστείας· μετὰ τὸ εὑρεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ μηνὸς, καθ' ἣν ἔσται τὸ Πάσχα, ἀριθμήσαντες ὅσαι ἡμέραι εἰσὶν ἀπ' αὐτῆς ἄχρι καὶ τῆς τοῦ Μαΐου τρίτης, τὰς τοσαύτας ἕξομεν τοῦ πλήθους τῶν ἡμερῶν τῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νηστείας.

Περὶ τῆς τοῦ Πάσχα διορθώσεως, ἄλλως, περὶ τῆς τοῦ κανονίου σφαλερότητος.

ιϛ'.

ΚΑὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς. ἐφεξῆς δὲ τούτοις ἀναγκαῖον δεῖξαι τήν τε αἰτίαν τοῦ σφαλερῶς ἐκτεθῆναι τὸν εἰρημένον τῶν Πασχαλίων κανόνα, καὶ εἰ ἀπ' ἀρχῆς οὕτως ἐξετέθη, ἢ μή· ἔτι δὲ οὕτως ἔχοντος, πότε συμβαίνει ὀρθῶς τελεῖσθαι τὸ Πάσχα ὑφ' ἡμῶν· πότε δὲ τῆς ἀκριβείας ἐκπίπτειν ὁρισθέντος. ἡ μὲν οὖν αἰτία τῶν τοιούτων οὐκ ἄλλη τίς ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι ἡ διὰ τῶν ιθ' Ῥωμαϊκῶν ἐτῶν, ὃν καὶ σεληνιακὸν κύκλον καλοῦμεν, γινομένη τῆς σελήνης ἀποκατάστασις, οὐκ ἔστι κατὰ τὸ πάντη ἀκριβὲς εἰλημμένη, ὡς προϊόντες δείξομεν δι' ἑτέρας χρονικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς διὰ κε' Αἰγυπτιακῶν ἐτῶν κατὰ τὸ ἀκριβέστερον γινομένης, ᾗ τινι καὶ ὁ θαυμάσιος ἐχρήσατο Πτολεμαῖος ἐν τῇ τῆς συντάξεως πραγματείᾳ, συγκρίνοντες ταύτας ἀλλήλαις. ποιοῦμεν δὲ τὴν σύγκρισιν οὕτω· τετραπλασιάζομεν τὴν ἐννεαδεκαετηρίδα τῆς σελήνης, καὶ γίνονται Ῥωμαϊκὰ ἔτη ος'. τριπλασιάζομεν δ' ὡσαύτως καὶ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῶν Αἰγυπτιακῶν, καὶ ποιεῖ οε'. τούτων δὲ τῶν οε' Αἰγυπτιακῶν ἐτῶν προλαμβάνει ἡ ἀκριβεστάτη τῆς σελήνης ἀποκατάστασις ἑξηκοστοῖς ἡμέρας η' κα''. ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ ος' Ῥωμαϊκὰ ἔτη τῶν οε' Αἰγυπτιακῶν ὑπερέχουσιν ἡμέραις τπδ', ταύταις ἐὰν προσθῶμεν τὰ ἀπὸ τῆς ἀκριβεστάτης ἀποκαταστάσεως η' κα'', καὶ τῶν γενομένων τπδ' ἡμερῶν, η', κα'', ἀφέλωμεν τρισκαιδεκαμήνου ἐπουσίας ἡμερῶν σεληνῶν, τπγ', νγ', νβ'· ἕξομεν τὴν ἀκριβῆ ἀποκατάστασιν τῆς σελήνης, προλαμβάνουσαν τὰς διὰ τῶν ἐννεαδεκαετηρίδων ἑξηκοστοῖς ἡμέρας ο', ιδ', κθ', ὅπερ ἐστὶ μέρος ἡμέρας ἔλασσον ἢ δ'. ἔστω δ' ἔγγιστα. ὥστε ἐν τδ' Ῥωμαϊκοῖς ἔτεσιν ἡ διὰ τῶν ἐννεαδεκαετηρίδων ἀποκατάστασις μὴ ἀκριβὴς, ὑστερεῖ τῆς ἀκριβεστάτης ἡμέρᾳ τελείᾳ α'. καὶ διὰ τοῦτο ῥᾳδίως ἐστὶ καταλαβεῖν, ὅτι ὁ κανὼν δυσὶν ἡμέραις ἐκπίπτων τῆς κατὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα πανσεληνιακῆς ἡμέρας ἐν τοῖς νῦν χρόνοις, πρὸ * τδ' Ῥωμαϊκῶν ἐτῶν συνέστη. εἰ δὲ καὶ ὥσπερ ἡ τῶν Πασχαλίων πανσεληνιακῶν ἡμέρα τὸν ἀκριβῆ ἐδήλου τῶν πανσελήνων ὥραν, εἴχομεν ἂν δυνατὸν ἐπιλογίσασθαι καὶ ὅτι πρὸ πόσων ἐτῶν ὁ τοιοῦτος κανὼν συνέστη. τέως δ' ἵνα γνῶμεν μετὰ πόσα ἔτη τοῦ παρόντος τέλειαι β' ἡμέραι ἀπαρτισθήσονται αἱ τῆς ἀκριβείας ἐκπίπτουσαι, ἐποιήσαμεν ψηφοφορίαν πανσεληνιακῆς συζυγίας Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα τῆς ἐγκειμένης τῷ ἐνεστῶτι τρίτῳ κύκλῳ τῆς σελήνης, τὴν ι' τοῦ Ἀπριλλίου καταγεγραμμένην ἔχοντος· εὕρομεν δὲ ταύτην ἐκπίπτουσαν διὰ τὸ μὴ ἀκριβὲς, ὡς εἴρηται, τῆς ἀποκαταστάσεως, ᾗ ὁ κανὼν χρῆται, εἰς τὴν η' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετὰ ὥρας τρεῖς ἰσημερινὰς τῆς κατ' αὐτὴν ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. ἐπεὶ οὖν αἱ τρεῖς ὧραι ἰσημεριναὶ η' μέρος εἰσὶ τοῦ ἡμερονυκτίου, ἐὰν τῶν Ῥωμαϊκῶν τδ' ἐτῶν (ἐν οἷς ἡμερονύκτιον τέλειον προλαμβάνει ἡ ἀκριβὴς ἀποκατάστασις τῆς διὰ τῆς ἐννεαδεκαετηρίδος μὴ ἀκριβοῦς) τὸ η' λάβωμεν, ὅ ἐστιν ἔτη Ῥωμαϊκὰ λη', ἕξομεν μεθ' ὅσα μὲν ἔτη τοῦ ἐνεστῶτος τέλειαι ἔσονται ἡμέραι β' αἱ τῆς ἀκριβείας ἐκπίπτουσαι. μετ' ἐκείνην δὲ τὴν ἀποκατάστασιν, πάλιν ἄρξεται καὶ ἑτέρας ἡμέρας μέρη προλαμβάνειν ἡ ἀκριβὴς τὴν μὴ ἀκριβῆ. τὸ μετὰ λη' δὲ ἔτη τοῦ παρόντος ἔσται τὸ ͵ϛϡιθ' ἔτος. καὶ εἰ μὲν κατὰ τὴν τοῖς πολλοῖς ἐπικρατοῦσαν δόξαν συμπλήρωσις ἔσται τοῦ παντὸς κατὰ τὴν τοῦ ζ' ἔτους συμπλήρωσιν, περίεργον ἔσται ζητεῖν διορθοῦν τὴν τῆς σελήνης μέθοδον ἐτῶν μόνον πα' καταλειφθησομένων, ἐν οἷς δεῖ τῇ μεθόδῳ αὐτῇ μετὰ διορθώσεως χρῆσθαι, μηδεμιᾶς ἀξιολόγου γενησομένης διαφορᾶς ἐν τοῖς εἰρημένοις πα' ἔτεσιν, εἰ τῇ ἀδιορθώτῳ ἐχρῶντο μεθόδῳ οἱ τότε παρόντες. εἰ δὲ, καθὼς δοκεῖ τισιν ἄλλοις, ἄδηλον εἶναι τὸν τῆς συντελείας καιρὸν, οἷς καὶ αὐτὸς συντίθεμαι· κρεῖττον ἂν εἴη διορθοῦν τὴν περὶ τῆς σελήνης μέθοδον, * προστιθέναι ταῖς τῆς σελήνης ἐπακταῖς, ἃς ἡ νῦν μέθοδος ὑπαγορεύει, καὶ ἐκκρίνει, καὶ οὕτω μὴ σφάλλεσθαι τοῦ ὀρθοῦ τινος. τὸν μέντοι Πασχαλίων κανόνα ἀδιόρθωτον μένον, καὶ ἔτι σφαλερώτερον ἔσται. παρόσον νῦν μὲν δυσὶν ἡμέραις ἐκπίπτει τῆς ἀληθείας· ἀπ' ἐκείνου δὲ τοῦ ἔτους, δηλαδὴ τοῦ ͵ϛϡιθ', τρισίν. ἐπεὶ τοίνυν ταῦτα, σκεψώμεθα, εἰ καθ' ἕκαστον ἔτος σφάλλεται ἡ τοῦ μηνὸς ἡμέρα, καθ' ἣν ἡμεῖς τὸ ἅγιον Πάσχα τελοῦμεν, ἢ ποτὲ μὲν, ποτὲ δὲ οὔ. γνώριμον δὲ ἔσται, εἰ μόνῃ τῇ τοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ τὸ ἡμέτερον ἐκανονίζετο,

* Scaliger bis 304. legit.

* ſ. καὶ ὅρον.

νίζειν, καὶ μὴ ἀνάγκην εἴχομεν καὶ κατὰ κυριακὴν ἡμέραν τοῦτο τελεῖν· καθ' ἕκαστον ἂν ἔτος ἐσφάλλομεν, καθάπερ καὶ τὸ Ἰουδαϊκόν, καὶ τὴν δυσὶν αὐταῖς ἡμέραις καθάπερ ἐκεῖνο. ἐπεὶ δὲ τὸ κατὰ κυριακὴν τελεῖσθαι, συμβαίνει οὐκ ἀεὶ σφάλλεσθαι. διὸ προσεκτέον τὸ ἀκριβές. τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα μιᾷ τοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ ὑποκείμενον, συμβαίνοντος μὲν ἐν κυριακῇ, ἢ β΄, ἢ γ΄, ἢ δ΄, ἢ ε΄, τὸ παρ' ἡμῖν Πάσχα οὐ σφάλλεται, τῇ ἐφεξῆς κυριακῇ τελούμενον. ὅταν δ' ἐν παρασκευῇ, ἢ σαββάτῳ, τηνικαῦτα καὶ μάλα τῆς ὀρθότητος ἐκπίπτει. συμπίπτοντος μὲν γὰρ ἐν παρασκευῇ, ὀφείλοντες ἡμεῖς εὐθὺς τῇ ἐφεξῆς κυριακῇ τὸ Πάσχα τελεῖν, εἰς τὴν μετ' ἐκείνην μεταβαίνομεν κυριακήν. ἐπειδὴ τὸ ἐν τῷ κανονίῳ ἐμπεριλαμβανόμενον Ἰουδαϊκὸν Πάσχα δυσὶν ἡμέραις ἀποδειχθείσαις πλεονάζει τὸ κατὰ παρ' αὐτῶν τελούμενον. καὶ ἐν σαββάτῳ δὲ τὸ ὅμοιον συμβαίνει, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. ὀφείλοντες γὰρ καὶ ὅτε τῇ ὑστεραίᾳ κυριακῇ τελεῖν τὸ Πάσχα, εἰς τὴν μετ' αὐτὴν μεταβαίνομεν οὐκ ὀρθῶς. ἓν μὲν δὴ τοῦτο, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαῖνον σφάλμα παρὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, τὴν μὴ αὐτὸ τῆς ἀκριβοῦς ἀποκαταστάσεως. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον σπανίως γινόμενον, διὰ τὴν τῆς ἰσημερίας μετάπτωσιν. ὑποδρομεῖ γὰρ καὶ αὕτη κατὰ περιόδους ἐτῶν, δι' ἣν αἰτίαν ἐροῦμεν, ἔχουσαν οὕτως. αἱ διὰ τξε΄ ἡμερῶν καὶ δ΄ λέγειν τὸν ἥλιον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου εἰς τὸ αὐτὸ καθίστασθαι, παχυμερέστερον εἴρηται· κατὰ δὲ τὸ ἀκριβέστερον, παρά τι μόριον· ὡς μὲν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ συντάξει φησί, τριακοστόν· ὡς δὲ οἵ τε παρὰ Πέρσαις τὰ τῆς ἀστρονομίας μετερχόμενοι, καὶ ἡμεῖς τὰς θερινὰς σκοπήσαντες τροπὰς ἀποτελοῦντος τοῦ ἡλίου, δι' ἡμερῶν πλειόνων ἐπεχόμεθα, διακοσιοστοῦ μεῖζον, μᾶλλον δὲ καὶ βραχεῖ τινι ἔλαττον ἑκατοστοῦ ἀφαιρεῖν δεῖ μόριον τοῦτο, ὃ τῶν τξε΄ καὶ δ΄ ἀφαιρεῖν δεῖ. τὴν γὰρ ἐαρινὴν ἰσημερίαν τῇ κα΄ τοῦ Μαρτίου φησὶν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν χρόνοις γίνεσθαι. ἡμεῖς δὲ πρὸ τῆς ιε΄ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ταύτην λαμβάνομεν, ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς τηρήσεως ταύτην οὕτως ἐπιλογιζόμενοι. καὶ ἐπειδὴ ὁ Μωσαϊκὸς νόμος τῇ μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν α΄ πανσελήνῳ εὐθὺς τοῖς Ἰουδαίοις τελεῖν τὸ Πάσχα προστέτακται· καθ' ὃν μὲν χρόνον συνέστη τὸ εἰρημένον κανόνιον, τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας τῇ κα΄ Μαρτίου, ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς ἔγγιστα τελουμένης, αἱ ἐν τῷ κανονίῳ σημειούμεναι πανσεληνιακαὶ ἡμέραι, καὶ αἱ Ἰουδαϊκὸν δηλοῦσαι Πάσχα, πρῶται εἰσὶν ἀσφαλῶς μετὰ τὴν ἰσημερίαν πανσέληνοι· οὐδὲ γὰρ εὕροις ἂν τὸ κανόνιον παραβαῖνον μετὰ τὴν ἐν τῇ κα΄ τοῦ Μαρτίου πανσέληνον· ὅτι εἰ ἂν μετὰ τὴν ἰσημερίαν αὕτη, ἀντ' ἐκείνης δὲ ἑτέραν τὴν μετ' ἐκείνην ἱκανόν. νῦν δὲ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας ἓξ ἡμέραις, ἢ καὶ πλείοσιν ὑποδραμούσης, δύναιντ' ἂν ἄλλαι πρῶται πανσέληνοι πρὸ τῆς κα΄ τοῦ Μαρτίου γίνεσθαι, καθ' ἃς τῶν Ἰουδαίων τὸ Πάσχα τελούντων, ἡμεῖς τῷ ἐν τῷ κανονίῳ ἀκολουθοῦντες, ὁλόκληρον μῆνα τοῦ προσήκοντος ὑστεροῦμεν καιροῦ. πρὸ χρόνων γὰρ πεντήκοντα, ὅτε ἔτι τῆς ἡλικίας, ἐγὼ μὲν παρά τινι τῶν Θρᾳκικῶν πόλεων διέτριβον, Αἶνος καλουμένῃ, εἶδον τοὺς ἐκεῖσε τὴν οἴκησιν ποιουμένους Ἰουδαίους τῇ κ΄ τοῦ Μαρτίου τὸ οἰκεῖον Πάσχα τελέσαντας· τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἅγιον Πάσχα ἡμεῖς τῇ κγ΄ τοῦ Ἀπριλίου ἐτελέσαμεν, ἀκολουθήσαντες τῇ ἐν τῷ κανονίῳ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ἐμπεριλαμβανομένῃ πανσεληνιακῇ ἡμέρᾳ Ἀπριλίου ιη΄. καὶ τότε μὲν ἐγὼ ἐθαύμαζον ἰδὼν τὸ πρᾶγμα, μήπω μαθηματικῶν ἔμπειρος λόγων· ὕστερον δὲ τὰς αἰτίας τῆς τοιαύτης ἐκ τῆς ἀστρονομικῆς μαθὼν ἐπιστήμης, ἔγνων καὶ τοῦτο κατὰ τὸν εἰκότα λόγον συμβάν. φανερὸν ἄρα γέγονεν ἐκ τούτων, ὅτι ὁπηνίκα σύνεγγυς τῆς ἀκριβοῦς ἰσημερίας, τουτέστιν ἀπὸ τῆς ιε΄ Μαρτίου, ἕως τῆς κ΄ αὐτοῦ, συμβαίνῃ γίνεσθαι πανσέληνον, ἡμεῖς εἰς τὸν Ἀπρίλιον μεταβαίνοντες, τῆς ὀρθότητος ἐκπίπτομεν. τοῦτο μὲν οὖν ἡμεῖς. καὶ πρὸ ἡμῶν δ' ὁ σοφώτατος Γρηγορᾶς ἐπέδειξε τὸν περὶ τούτου λόγον ἐκθέμενος, μηδεμιᾶς σοφίας ἀπολειπόμενον, καὶ αὐτὸ τὸ κανόνιον μεταποιήσας, καὶ ἀποκαταστήσας εἰς τὸ κατὰ τοὺς νῦν χρόνους ὀφειλόμενον αὐτῷ [illegible]. ὃς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐμφανῶς ἀνεκηρύχθη ἄχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συγκλήτου, ἔτι δὲ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων, ἐπῃνέθη τε παρὰ πάντων, καὶ πάντες εἰ δυνατὸν εἰς τὸ ἑξῆς τελεῖσθαι τὸ Πάσχα κατὰ τὴν τοῦ κανόνος διόρθωσιν ἄλογον εἶναι κεκρίκασι, τῷ τῶν λόγων δυσωπηθέντες ἀληθεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δοκεῖσθαι οὐκ ἀξιοῦντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν μεταθεῖναι, τοῦτον τὸν λόγον ἐνεστησάμεθα. ἀλλ' οὐδὲ διαβάλλειν τοὺς τὸν κανόνα τοῦτον συστησαμένους, ὡς ἀμαθεῖς καὶ σφαλερῶς αὐτοῦ ἐκθεμένους τὴν ἀρχήν, ἑαυτοὺς εἰς τοὺς λόγους τούτους καθήκαμεν. Ἄπαγε τῶν τοιούτων λόγων. μηδὲ συκοφάντην γλῶτταν κινήσωσιν οἱ μεμψίμοιροι καθ' ἡμῶν. τοῦτο γὰρ μόνον προήχθημεν δεῖξαι, ὡς ἀδύνατόν ἐστιν, ὅπως ἂν ἐκτεθείη τὸ κανόνιον, μὴ σφάλλεσθαι ὑπὸ τοῦ καιροῦ, τῆς χρονικῆς περιόδου τὸ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ βραχύτατον καὶ ἀνεπαίσθητον περὶ ἀκρίβειαν διάφορον ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ἀξιόλογον ἀπεργαζομένης.

* Hæmon habet Scaliger.

& non opus eſſet illud Dominica die celebrare, ſingulis annis peccaturum illud, quemadmodum & Judaicum Paſcha, & quidem duobus diebus, quemadmodum & illud. Sed quia Dominica die celebratur, propterea non ſemper peccat. Sed ſubtilius res putetur. Quotieſcumque Judaicum Paſcha, quod uni diei menſis ſubjectum eſt, contingit Dominica, aut feria ſecunda, aut tertia, aut quarta, aut quinta, tunc noſtrum Paſcha non peccat, cum ſequenti Dominica celebretur. Quando vero feria ſexta, aut Sabbato; tunc vero vel nimium quantum a recto deficit. Incidente enim in feriam ſextam, cum deberemus proxime ſequente Dominica Paſcha celebrare, in eam Dominicam, quæ poſt illam ſequitur, tranſcendimus, quandoquidem Paſcha Judaicum, quod in Canone aſſumitur, biduo, quod a nobis demonſtratum eſt, Paſcha a Judæis celebrari ſolitum prævertit. In Sabbato quoque idem contingit propter eamdem cauſſam. Cum enim deberemus, interveniente poſtridie Dominica, Paſcha celebrare, in illam, quæ poſt eam ſequitur, tranſitum facimus. Uno quidem hoc caſu peccatur, propter cauſſam, quam diximus, non exactæ reſtitutionis lunaris. Eſt & alius caſus, (quamquam hoc quidem raro accidat) propter verni æquinoctii luxationem. Retro enim progreditur, & ipſum quoque poſt converſiones annorum, propter eam cauſſam, quam dicemus; quæ ita habet. Solem intervallo 365 dierum & quadrantis ab eodem puncto ad idem reverti, pinguius acceptum eſt: ſecundum vero ſubtiliorem rationem, aliqua dici portione minus, ut quidem Ptolemæus in Compoſitione ait, treceutesima: ut autem Perſarum Mathematici, & nos ſolſtitium per plures dies obſervantes, deprehendimus portionem illam majorem ducenteſima parte, quam quidem a diebus 365 & quadrante auferre oporteat. Æquinoctium enim vernum ait Ptolemæus ſæculo ſuo confici XXI Martii. Nos autem ipſum deprehendimus ante XV Martii, ex ſolſtitii obſervationibus ipſum putantes. Quia vero lex Moſeica proximo poſt vernum æquinoctium plenilunio ſtatim Paſcha celebrare Judæis præcipit: quo tempore Canon Paſchalis conſtructus eſt, cum ſcilicet vernum æquinoctium in XXI, aut XX Martii propemodum conficeretur: pleniluniorum dies in Canone notati & Judaicum Paſcha indicantes, prima quidem ſunt rite poſt æquinoctium plenilunia. Non enim reperies Canonem tranſgredi plenilunium viceſimæ primæ Martii, quod quidem tunc erat primum poſt æquinoctium, aliud autem vicem ejus ſubſtituere. Nunc vero cum vernum æquinoctium ſex aut pluribus diebus retro progreſſum fuerit, poſſent eſſe alia prima plenilunia ante XXI Martii, in quibus Judæi quidem Paſcha celebrent, nos vero plenilunia Canonis ſequentes integram menſem a congruo tempore deficiamus. Ante annos enim quinquaginta, cum adhuc ætate juvenis eſſem, & in quadam Thraciæ urbe, cui nomen Ænos, degerem, vidi loci inquilinos Judæos viceſima Martii Paſcha ſuum obiviſſe: nos vero noſtrum ſanctum Paſcha viceſima tertia Aprilis celebravimus, ſecuti diem plenilunii Canonis in XVIII Aprilis notatam. Ego quidem tunc rem admiratus ſum adhuc rudis Mathematicarum rerum. Poſtea vero cauſſas rei ex aſtronomicis diſciplinis edoctus percepi hoc rite contigiſſe. Ex his igitur conſtat, quoties proxime exactum vernum æquinoctium, hoc eſt XV Martii, uſque ad XX ejuſdem, contingit plenilunium fieri, nos a regula deficere: quod ad plenilunia Aprilis tranſgreſſum facimus. Et quidem ante nos doctiſſimus Gregoras de hoc ſcripſit, edito libro, in quo nullam eruditionem deſideres, & transformato Canone, & in eum, qui huic ſæculo competit, ſtatum reſtituto. Qui & in populo, & in conſpectu Imperatoris, & ipſius ſenatus, & lectiſſimorum Eccleſiæ virorum ab omnibus laudatus eſt: & univerſi Paſcha, ſi fieri poſſet, ex emendatione Canonis celebrandam eſſe decreverunt ipſa veritate verborum confutati. Nos vero non quod ſollemne Paſcha mutandum eſſe cenſeamus, hunc ſermonem inſtituimus: neque ideo ut eos, qui hunc Canonem conſtruxerunt, criminatemur; tamquam imperite & vitioſe principium ejus ediderint, in hæc verba effuſi ſumus: Apage ejuſmodi verba: neque vitilitigatores calumnioſam in nos linguam vibrent. Hoc enim ſolum ſtuduimus oſtendere, quomodocumque edatur Canon, evitari non poſſe, quin a tempore vitioſum fiat, efficiens, ut decemnovennalis luſtri diſcrimen, quod in exiguo tempore parvum dicta, & inſenſile videbatur, multorum annorum proceſſu nequaquam negligendum ſit.

Τὸ

Τὸ διορθωθὲν Πασχάλιον ὑπὸ Νικηφόρου φιλοσόφου τοῦ Γρηγορᾶ, περὶ οὗ ὁ Ἀργυρὸς ἐν τῇ ἀνωτέρω ῥηθείσῃ μεθόδῳ διαλαμβάνει.

Laterculum Paſchale a Nicephoro philoſopho Gregoræ F. caſtigatum: de quo Argyrus in ſupradicta methodo mentionem fecit.

1	Mart. 31	Feb. 10 1 Apr. 7	Feb. 9 2 Apr. 6	F. 8 3 A. 5	F. 7 4 A. 4	F. 6 5 A. 3	F. 5 6 A. 2	F. 11 7 A. 8	14
2	M. 20	Jan. 27 4 M. 24	Jan. 26 5 M. 23	J. 25 6 M. 22	J. 24 7 M. 21	J. 30 1 M. 27	J. 29 2 M. 26	J. 28 3 M. 25	25
3	A. 8	F. 17 2 A. 14	F. 16 3 A. 13	F. 15 4 A. 12	F. 14 5 A. 11	F. 13 6 A. 10	F. 12 7 A. 9	F. 18 1 A. 15	6
4	M. 28	F. 3 5 M. 31	F. 2 6 M. 30	F. 1 7 M. 29	F. 7 1 A. 4	F. 5 2 A. 2	F. 5 3 A. 2	F. 4 4 A. 1	17
5	A. 16	F. 24 3 A. 21	F. 23 4 A. 20	F. 22 5 A. 19	F. 21 6 A. 18	F. 20 7 A. 17	F. 26 1 A. 23	F. 25 2 A. 22	28
6	A. 5	F. 10 6 A. 7	F. 9 7 A. 6	F. 15 1 A. 12	F. 14 2 A. 11	F. 13 3 A. 10	F. 12 4 A. 9	F. 11 5 A. 8	9
7	M. 25	F. 3 2 M. 31	F. 2 3 M. 30	F. 1 4 M. 29	J. 31 5 M. 28	J. 30 6 M. 27	J. 29 7 M. 26	F. 4 1 A. 1	20
8	A. 13	F. 17 7 A. 14	F. 23 1 A. 20	F. 22 2 A. 12	F. 21 3 A. 18	F. 20 4 A. 17	F. 19 5 A. 16	F. 18 6 A. 15	1
9	A. 2	F. 10 3 A. 7	F. 9 4 A. 6	F. 8 5 A. 5	F. 7 6 A. 4	F. 6 7 A. 3	F. 12 1 A. 9	F. 11 2 A. 8	12
10	M. 22	J. 27 6 M. 24	J. 26 7 M. 23	F. 1 1 M. 29	J. 31 2 M. 28	J. 30 3 M. 27	J. 29 4 M. 26	J. 28 5 M. 25	23
11	A. 10	F. 17 4 A. 14	F. 16 5 A. 13	F. 15 6 A. 12	F. 14 7 A. 11	F. 20 1 A. 17	F. 22 2 A. 19	F. 18 3 A. 15	4
12	M. 30	F. 3 7 M. 31	F. 9 1 A. 6	F. 8 2 A. 5	F. 7 3 A. 4	F. 6 4 A. 3	F. 5 5 A. 2	F. 4 6 A. 1	15
13	M. 19	J. 27 3 M. 24	J. 26 4 M. 23	J. 25 5 M. 22	J. 24 6 M. 21	J. 23 7 M. 20	F. 29 1 M. 26	J. 28 2 M. 25	26
14	A. 7	F. 17 1 A. 14	F. 16 2 A. 13	F. 15 3 A. 12	F. 14 4 A. 11	F. 13 5 A. 10	F. 12 6 A. 9	F. 11 7 A. 8	7
15	M. 27	F. 3 4 M. 31	F. 2 5 M. 30	F. 1 6 M. 29	J. 31 7 M. 28	F. 6 1 A. 3	F. 5 2 A. 2	F. 4 3 A. 1	18
16	A. 15	F. 24 2 A. 21	F. 23 3 A. 20	F. 21 4 A. 19	F. 21 5 A. 18	F. 20 6 A. 17	F. 19 7 A. 16	F. 25 1 A. 22	29
17	A. 23	F. 10 4 A. 7	F. 9 5 A. 6	F. 8 6 A. 5	F. 7 7 A. 4	F. 13 1 A. 10	F. 12 2 A. 9	F. 11 3 A. 8	10
18	M. 23	J. 27 7 M. 24	F. 2 1 M. 30	F. 1 2 M. 29	J. 31 3 M. 28	J. 30 4 M. 27	J. 29 5 M. 26	J. 28 6 M. 25	22
19	A. 11	F. 17 5 A. 14	F. 16 6 A. 13	F. 15 7 A. 12	F. 21 1 A. 18	F. 15 2 A. 12	F. 19 3 A. 16	F. 18 4 A. 15	2

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΤΕΡΑ ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΕΝ ΠΑΛΑΙῼ ΤΙΝΙ ΒΙΒΛΙῼ.

ὅτε καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι δοκεῖ Ἰσαὰκ Μοναχοῦ.

* Deest [illegible]

ἘΠΕΙΔΗ' περ, Μοναχῶν τιμιώτατε, καὶ ἀδελφῶν μοι κατὰ Χριστὸν ποθεινότατε, εἰδέναι μέθοδον, * δι' ἧς σοι βουλομένῳ ῥᾳδίως ἀνιχνεύοιτο ὅ, τε κύκλος τῆς Ἰνδίκτου, ὁ τοῦ ἡλίου, ὁμοῦ δὲ καὶ ὁ τῆς σελήνης· ἔτι τε ὁ ταύτης θεμέλιος· καὶ ὅσων ἡμερῶν αὕτη τυγχάνει αὐξανομένη τε, καὶ μειουμένη, καὶ πόσας ὥρας φαίνει καθ' ἑκάστην ἑσπέραν· πρὸς τούτοις δὲ τὴν ἀπόκρεω, τὸ νομικὸν Πάσχα, καὶ τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα σὺν ταῖς ἡμέραις * τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νηστείας· ἰδοὺ τὴν σὴν ἐκπληρῶν αἴτησιν ὑποδείξω σοι κατὰ μέρος, ὅπως ἕκαστον τούτων ἀπταίστως σοι, καὶ ῥᾳδίως ἀνευρίσκοιτο. ἐπεὶ δὲ πρὸ τῶν κύκλων ἡλίου, καὶ σελήνης ὁ τῆς Ἰνδίκτου λαμβάνει τὴν ἀρχήν, ἀπὸ ταύτης ἀρχὴν τῆς ἀρχῆς ποιήσομαι.

* ἢ τ. τ.

Περὶ ἀνευρέσεως τῆς Ἰνδίκτου.

α'. Ἡ Ἰνδικτος, ἤτοι ἡ Ἰνδικτιών, ἡ ἐπινέμησις λέγεται, ἔχει ἀρχόμενον τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἀπὸ τῆς α' τοῦ Σεπτεμβρίου, ἤγουν τῆς τοῦ χρόνου ἀρχῆς· ὅστις καὶ ἀνέρχεται εἰς χρόνους ιε', καὶ πάλιν λαμβάνει ἀρχήν. εἰ οὖν βούλει ταύτην ἀνευρεῖν, κράτει τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, ἅ τινά εἰσι τὸ παρὸν ͵ϛωπε', καὶ ἄφελε ἀπὸ τούτων ὁσάκις ἂν δυνηθῇς τὸν τοῦ κύκλου τῆς Ἰνδικτιῶνος ἀριθμόν, ἤγουν τὸν ιε'· καὶ τὰ καταλειπόμενα κάτωθεν, ἢ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ιε', ἔστιν ὁ ἐνιστάμενος κύκλος αὐτῆς.

Ὑπόδειγμα.

Οἷον ὑποδείγματος χάριν· ἐπεὶ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, ὡς δεδήλωται, ἔστι ͵ϛωπε', λέγομεν ὅτι πεντεκαιδεκάκις τὰ ν', ψν', καὶ πεντεκαιδεκάκις τὰ η', ρκ'. γινόμενα ὁμοῦ ͵ϛωο'. καταλείπονται καὶ μέχρι τῶν πε', ἔτη ιε'· ἃ καὶ εἰσιν ὁ ἐνιστάμενος κύκλος αὐτῆς. ἀλλ' ἐπεὶ δυσχερὴς εἶναι δοκεῖ τοῖς μὴ εἰδόσιν ἱκανῶς ψηφίζειν ἡ τοιαύτη μέθοδος· ἐπενοήθη τις ἄλλη σαφεστέρα, καὶ ῥᾴστη τοῖς αὐτῇ χρωμένοις, ἔχουσα οὕτως.

Κράτει τὰ ὀλίγα ἔτη· ὀλίγα δὲ λέγομεν τὰ κάτωθεν τῶν χιλιάδων, καὶ ἑκατοντάδων· ἤγουν τὰ ἐκ μονάδων καὶ δεκάδων, ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων συνιστάμενα, ἅτινά εἰσι τὸ σήμερον πε'· τούτοις πρόσθες ε', καὶ γίνονται Ϟ. ἄφελε ἀπὸ τούτων τὰ ιε' ὁσάκις ἐγχωρεῖ, οὕτως· πεντεκαιδεκάκις τὰ ε', οε'. καταλειφθήσεται μέχρι τῶν Ϟ καὶ ιε'· ἅτινά εἰσιν, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται, ὁ ἐνιστάμενος κύκλος τῆς Ἰνδίκτου· ὅντινα καὶ ἀνευρήσεις ἀσφαλῶς τῇ ἑρμηνευθείσῃ χρώμενος ἐφόδῳ, ὁποτέρᾳ βούλῃ.

Περὶ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ κύκλου τοῦ ἡλίου.

β'. Ὁ δέ γε τοῦ ἡλίου κύκλος ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς α' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἀνέρχεται δὲ ἕως χρόνων κη', καὶ αὖθις λαμβάνει τὴν ἀρχήν. εἰ οὖν θέλεις καὶ τοῦτον εὑρεῖν, λαβὲ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη, καὶ μέριζον αὐτὰ παρὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦ αὐτοῦ κύκλου, ἤγουν τὸν κη'. τὰ καταλειπόμενα κάτωθεν τῶν κη', ἢ καὶ ἕως αὐτῶν, ἔστιν ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος.

Ὑπόδειγμα.

Ἵνα δὲ κἀνταῦθα σαφέστερον ὃ λέγω γένηται, λαμβάνω τὰ ἀπὸ γενέσεως ἔτη τὰ ͵ϛωπε'. καὶ μερίζω ταῦτα παρὰ τὸν κη' οὕτως. εἰκοσιοκτάκις τὰ σ', ͵εχ'· εἰκοσιοκτάκις τὰ κ', φξ'· καὶ εἰκοσιοκτάκις τὰ ε', ρμ'. γινόμενα ὁμοῦ ͵ϛωξ'. καταλείπεται ἕως τῶν πε' ἔτη κε'· ἅτινά εἰσιν ὁ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐνιστάμενος κύκλος τοῦ ἡλίου εἰκοστὸς πέμπτος τυγχάνων.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τοῖς ἄρτι μαθητευομένοις, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν ἐντελεστέρων ἀρεστότερά εἰσι τὰ σαφέστερα, ὡς εὐληπτότερα· ὑποδείξομεν κἀνταῦθα τὴν συντομωτέραν ὁδὸν ἔχουσαν οὕτως. τοῖς ὀλίγοις ἔτεσιν, ἅτινά εἰσιν ἄρτι πε', προστίθεμεν κδ', καὶ γίνονται ρθ'. ταῦτα ἀφαιροῦμεν παρὰ τὸν κη', λέγοντες· εἰκοσιοκτάκις τὰ γ', πδ'. καταλειφθήσονται μέχρι τῶν ρθ', καὶ κε'. ὡς εἶναι τὸν ἐνιστάμενον κύκλον κε', ὡς προδεδήλωται.

METHODUS ALTERA, SIVE COMPUTUS NULLIUS TITULO inſcriptus; ita tamen ut ejuſdem Iſaaci Monachi videatur eſſe, qui prioris eſt auctor.

CUM tu, Monachorum præſtantiſſime, & fratrum in Chriſto mihi optatiſſime, ſcire de me volueris methodum aliquam, qua inveſtigari facile poſſit tam Indictionis cyclus, quam Solis, & Lunæ: tum hujus præterea fundamentum. item quot hæc dierum ſit creſcens ac decreſcens; quotque luceat horas a veſpera qualibet. nec non initium ſacri jejunii; legale Paſcha, Chriſtianumque, cum diebus jejunii ſanctorum Apoſtolorum: huic ego poſtulationi ſatisfaciens tuæ, ſingillatim explicabo, quemadmodum quodlibet ex iſtis citra errorem, ac negotium ullum inveniri queat. Et quoniam cycli Indictionis initium Lunæ, ac Solis cyclos antecedit; ab illo diſputandi ſumam exordium.

De Indictione reperienda.

INdictio, quæ & faſis nominatur, cyclum ſuum inchoat a Calend. Septembr. quod eſt anni principium. Idem porro cyclus ad annos uſque quindecim aſcendit: indeque novum deinceps capit exordium. Hunc igitur inveſtigare ſi velis, ſume annos ab orbe condito: qui hoc tempore numerantur 6885. de quibus ſubtrahe, quoad licet, Indictionis cyclum, ſive annos XV. quicquid reliquum erit infra eumdem numerum, aut ſi integer numerus ipſe reſiduus ſit, erit præſens Indictionis cyclus. I.

Exemplum.

Exempli gratia: Quoniam ab orbe condito numerantur, ut jam diximus, anni 6885, quindecies quinquaginta faciunt 750: quindecies item octo dant 120. fiunt anni ſimul 6870. Deſunt ad complendos 6885, anni 15 qui eſt præſens Indictionis cyclus. Verum quia moroſa eſt calculandi minime peritis iſta methodus, excogitata eſt alia quædam apertior, & expedita cumprimis iis, qui uti ea voluerint. quæ ſic habet.

Accipe minorem numerum annorum, videlicet eum, qui infra millenarios, & centenarios excurrit: hoc eſt qui ex unitatibus, & decadibus, vel ex ambobus conſtat, cujuſmodi hodie eſt 85. Ad hunc adde 5. fiunt 90. Detrahe 15 quoad potes, hoc modo. quindecies quinque dant 75. reſtant 55 ad complendos 90. Hic erit cyclus præſens Indictionis. quem utraque methodo, prout viſum erit, exacte reperies.

Quomodo inveniendus ſit Solis cyclus.

CYclus Solis a Calend. Octob. inchoatur, & ad annos XXVIII progreditur, unde ruſus novum capit initium. Hunc ergo reperire ſi volueris; accipe annos ab orbe condito, & eos partire per 28, qui eſt numerus cyclorum ſolarium. quicquid reliquum erit non majus quam 28, hic erit Solis cyclus. II.

Exemplum.

Ut autem clarius ſit quod dico: ſumo annos mundi, quos dixi, 6885, eoſque divido per 28 hoc modo. Vicies octies 200 faciunt 5600. vicies octies 800, dant 5520. vicies octies 5 ſunt 540. Summa 6860. reliqui ſunt ad explendos 85 anni 25. qui eſt anni præſenti ſolaris cyclus 25.

Et quoniam non ſolum tironibus artis cujuſlibet, ſed eorum plerique, qui in ea perfectiores ſunt, jucundiora ſolent eſſe, quæ ſunt clariora, quod facilius capiantur: nos expeditiorem quamdam viam hic aperiemus, quæ eſt ejuſmodi. Minori annorum numero, qui eſt 85, addimus 24. fiunt 509. hæc per 28 dividimus, itaque ratiocinamur: vicies octies 3 ſunt 84. Reſtant ad 509 complendos, 25. qui eſt cyclus præſens 25, ut jam oſtendimus.

Qua

Qua ratione propoſita quavis menſis alicujus die, cognoſcatur quam in hebdomadis feriam incurrat.

III. NOveris quamcumque diem in duodecim anni menſibus accurate quis cognoſcere velit, in quam hebdomadis feriam incidat, ad hoc extricandam utendum illi eſſe cyclo Solis, & congruentibus ei biſſextis, nec non epactis menſium. Sciendum eſt igitur biſſextiles in uno cyclo Solis eſſe ſeptem. nam quater ſeptena faciunt 28. Etenim in anno IV dies unus colligitur. porro menſium epactæ, ſi diebus conſtent XXXI, ſunt 3. Sin XXX tantum habeant, ſunt 2. Incipiunt autem ab Octobri, unde & cyclus Solis inchoatur. Igitur epactas habet Octobet 3, November 2, December 3, Januarius 3, Martius 3, Aprilis 2, Maius 3, Junius 2, Julius 3, Auguſtus item 3, Septembet 2. Propoſita itaque qualibet menſis die, quam invenire placet; (Sit autem exempli gratia XXIX Martii dies hujus anni, in quam Chriſtianorum ſanctiſſimum Paſcha incidet) ad hunc modum invenietur.

Sume labentem Solis cyclum, qui eſt 25, ejuſque biſſextiles 6. Nam quater ſex efficiunt 24. Summæ omnium 31 adde menſium epactas, nempe Octobris, Novembris, Decembris, & Januarii dies undecim, fiunt 42. Adjunge Martii 29 diem, cujus feriam inquiris, conſiunt 71. quæ per 7 hebdomadis partire dies in hunc modum: Decies 7 ſunt 70. reſtat 1, quæ eſt hebdomadis prima feria, ſive Dominica, in quam Martii 29, quam quærimus, incidit. Quod ſi in alia quæſtione, collectione que, poſt diviſionem per 7, duo, treſve dies, aut quattuor reliqui ſint, ac deinceps uſque ad 7, contingent nimirum ceteræ hebdomadis ex ordine feriæ. Hoc ſi in menſibus omnibus feceris, tam qui Martium antecedunt, quam qui ſequuntur; certiſſime, ac ſine errore comperies cujuſcumque libuerit diei feriam in duodenis anni menſibus. Porro Februarius nihil prorſus in menſtruarum epactarum ratiocinia confert. Eſt enim deminutus, ac diebus tantum conſtat octo & viginti. Et quamvis in anno biſſextili XXIX habeat, uno ſcilicet addito die; hic videlicet ille dies eſt, qui poſt annos IV in cyclo Solis accedit anno biſſextili. Ideo bis numerari non debet. Quin etiam in computanda feria non ante procedit in ſummam, quam Februarius deſierit, hoc eſt ab ineunte Martio, ac deinceps.

De ratione cycli lunaris inveſtigandi.

IV. CYclus Lunæ a Calendis Januariis incipit, atque ad annos XIX perductus novam capit exordium. Hunc ergo reperire ſi vis, annotam ab orbe condito ſummam partire per numerum cycli lunaris, id eſt XIX. reliquum, quod eſt infra XIX, aut XIX ipſi, cyclus eſt iniens Lunæ. Quæratur hoc anno 6885 Lunæ cyclus. hoc modo ratiocinabimur: Novies ac decies multiplicata 300 faciant 5700. Item ſexagies novemdecim, dant 1140. bis novemdecim, 38. Colliguntur anni 6878. Deſunt ad complendos 85, anni 7. qui eſt præſentis anni lunaris cyclus. Licet hoc & alia methodo periclitari majore compendio. Annorum minori numero, hoc eſt 85, adjice 17, fiunt 102. Ea ſi per 19 diſtribuas, relinquentur 7, itidem ut in priore methodo.

Dubitabit forſitan aliquis qui paullo accuratius in has methodus animum intenderit, cur in hac poſteriore, cum cyclum Indictionis inquirimus, addantur 5. in cyclo Solis 24: in lunari 17; atque utrum perpetuo additiones iſtæ faciendæ ſint. Reſpondemus non eas ſemper tutas eſſe, ſed ad annum tantummodo 900 expletum. poſt eum vero alius numerus addendus erit. velut ad Indictionis cyclum 15, vel 0. ad ſolarem, 12. ad lunarem 3. quorum ope cycli omnes iſti ſine errore provenient. Sed uberioris doctrinæ cauſſa hujus rei tibi rationem explicabo, quam non multi fortaſſis intelligunt. Vertente quolibet centenario, quicquid in centeſimo anno reliquum eſt de ratiuncula Solis, Lunæ, vel Indictionis, hujus numerum adde ſemper excurrenti ſupra ineuntem centenarium minori ſummæ; ut per cujuslibet generis adjectionem congruentem habeas cyclum; ut ſuperius oſtendimus: hoc eſt ſolarem addito Solis proprio: lunarem addito lunari: & Indictionalem, ex eo, qui Indictionis proprius eſt.

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν ἑκάστου μηνὸς ἡμέραν ἐν ποίᾳ τῶν ζ΄ τῆς ἑβδομάδος τυγχάνει.

ΚΕἰδέναι σοι δὲ καὶ τοῦτο ἐν γνώσει, ὡς εἴ ἄν ἡμέραν τῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ ιβ΄ μηνῶν ἐθελήσοι τις ἀκριβῶς εἰδέναι ἐν ποίᾳ τῶν ζ΄ τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν τυγχάνει, τῷ τοῦ ἡλίου κύκλῳ, καὶ τοῖς ἑπομένοις αὐτῷ βισέκτοις, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐπακτῶν τῶν μηνῶν πρὸς τὴν ταύτης εὕρεσιν χρῆσθαι. διὸ γινώσκειν σε χρή, ὡς βίσεξτα μὲν * τῷ τοῦ ἡλίου κύκλου εἰσὶν ζ. τετράκις γὰρ τὰ ζ, κη΄. κατὰ τετραετῆ γὰρ χρόνον συνάγεται ἕν. αἱ δὲ τῶν μηνῶν ἐπακταὶ τῶν μὲν ἐχόντων ἀνὰ λα΄ ἡμέρας, εἰσὶ γ΄· τῶν δὲ ἀνὰ λ΄, β΄. ἄρχονται γοῦν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἀφ᾽ οὗ καὶ ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος ἄρχεται. καὶ εἰσὶ τοῦ Ὀκτωβρίου γ΄· τοῦ Νοεμβρίου β΄· τοῦ Δεκεμβρίου γ΄· τοῦ Ἰανουαρίου γ΄· τοῦ Μαρτίου γ΄· τοῦ Ἀπριλίου β΄· τοῦ Μαΐου γ΄· τοῦ Ἰουνίου β΄· τοῦ Ἰουλίου γ΄· καὶ τοῦ Αὐγούστου γ΄· καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου β΄. εἰ ἂν βούλει ὁποίαν δήποτε μηνὸς ἡμέραν εὑρεῖν· κείσθω δὲ χάριν ὑποδείγματος ἡ κατὰ τὸ ἐνιστάμενον νῦν ἔτος κθ΄ τοῦ Μαρτίου μηνός, ἐν ᾗ καὶ τὸ ἅγιον ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν Πάσχα ἔσται· εὑρεθήσεται οὕτως. γ΄.

* Deeſt καί.

Λαβὲ μοι τὸν ἐνιστάμενον κύκλον τοῦ ἡλίου κε΄ τυγχάνοντα, καὶ τὰ τούτου ἑπόμενα, ἤγουν βίσεκτα, ἅτινά εἰσιν ϛ΄. τετράκις γὰρ ϛ΄, κδ΄. ταῦτα * γεγένασιν λα΄ πρόσθες τὰς τῶν μηνῶν ἐπακτάς, ἤγουν τοῦ Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου, καὶ Ἰανουαρίου ἡμέρας ια΄· ἰδοὺ μβ΄. ταύταις ἐπισυνάξον καὶ τὰς τοῦ Μαρτίου κθ΄, ὁποίου τὴν κθ΄ αὐτοῦ ζητεῖς μαθεῖν ἐν ποίᾳ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ τυγχάνει· καὶ ἰδοὺ γεγόνασιν οα΄. ταύτας ὀφείλεις ὑπὸ τὰς ζ΄ τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν, εἰπών· δεκάκις τὰ ζ, ο΄. κατελείφθη καὶ μία, ἥ τις ἐστὶ πρώτη τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα ἡ κυριακή ἡ ζητουμένη ἐστὶ τοῦ Μαρτίου κθ΄. εἰ δὲ συμβῇ ἐν ἄλλῃ τινὶ ζητήσει, ἡ ἐπισυναγωγή μετὰ τὰ ζ΄ ὑφελμῶν καταλειφθῶσι δύο, ἢ τρεῖς, ἢ δ΄, καὶ καθεξῆς μέχρι τῶν ζ, ἔσονται δηλονότι κατὰ τάξιν αἱ λοιπαὶ τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι. τὸ ὅμοιον ἂν ποιῶν τρόπον καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Μαρτίου μῆνας, καὶ εἰς τοὺς μετ᾽ αὐτὸν ἅπαντας, ἀσφαλῶς, καὶ ἀπταίστως εὑρήσεις ἂν ἂν ἐπιζητήσαις ἡμέραν τῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ μηνῶν. ὁ μέντοι Φεβρουάριος οὐ συνεισφέρει τι ὅλως ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐπακταῖς τῶν μηνῶν. ἠλαττωμένος γάρ ἐστι, καὶ κη΄ μόνας ἡμέρας ἔχων. εἰ δὲ καὶ βισέκτου ὄντος κθ΄, προστιθεμένης αὐτῷ μιᾶς ἡμέρας· ἀλλ᾽ αὕτη ἐστὶν ἡ κατὰ δ΄ χρόνους προστιθεμένη ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ἡλίου, βισέκτου ὄντος· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐνδέχεται διπλασιάζειν. ἔτι οὐδὲ ὀφείλει εἰσάγεσθαι ἐν τῇ * ταύτῃ ἡμεροψηφίᾳ, ἀρξαμένου τοῦ βισέκτου χρόνου, ἕως μὴ παρέλθῃ ὁ Φεβρουάριος, ἤγουν ἀπ᾽ ἀρχῆς τοῦ Μαρτίου, καὶ ἐφεξῆς.

* Cor. γεγόνασιν

* An pro ἡμερο-τρ.

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν τὸν κύκλον τῆς σελήνης.

ΟΤοῦ σεληνιακοῦ κύκλου ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, ἀνέρχεται δὲ μέχρι χρόνων ιθ΄, καὶ πάλιν λαμβάνει ἀρχήν. εἰ ἂν βούλει καὶ τοῦτον εὑρεῖν, ὀφείλεις μερίσαι τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ κύκλου αὐτῆς, ἤγουν τὸ ιθ΄, τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτη· καὶ τὰ καταλειφθέντα τὰ κάτωθεν τῶν ιθ΄, ἢ καὶ μέχρις αὐτῶν, ὑπάρχει ὁ ἐνιστάμενος κύκλος τῆς σελήνης. ἔστω δὲ ζητεῖν ἡμᾶς κατὰ τὸ παρὸν ͵ϛωπε΄ ἔτος τὸν κύκλον αὐτῆς, καὶ λέγομεν· ἐννεακαιδεκάκις τὰ τ΄, ͵εψ΄· ἐννεακαιδεκάκις τὰ ξ΄, ͵αρμ΄, καὶ ἐννεακαιδεκάκις τὰ β΄, λη΄· γενόμενα ὁμοῦ ͵ϛωοη΄. καταλείφθησαν μέχρι τῶν πε΄, καὶ ζ, ἅτινά εἰσιν ἐνιστάμενος τῆς σελήνης κύκλος ζ΄ ὤν. καὶ διὰ τῆς ἄλλης μεθόδου εὑρήσεις τοῦτον ἀπονώτερον. τοῖς εἰρημένοις ὀλίγοις ἔτεσιν, ἤγουν τοῖς πε΄, πρόσθες καὶ ιζ΄, καὶ γίνονται ρβ΄. ταῦτα εἰ ὑφέλῃς παρὰ τὰ ιθ΄, καταλειφθήσονται ζ. ἀναφαίνονται γοῦν καὶ ὧδε ζ΄ τυγχάνοντα. δ΄.

Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις τῶν μετὰ σκέψεως τῇ παρούσῃ μεθόδῳ ἐντυγχανόντων, πῶς ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ μεθόδῳ προστίθεμεν ἐν μὲν τῷ τῆς Ἰνδίκτου κύκλῳ, ε΄· ἐν δὲ τῷ τοῦ ἡλίου, κδ΄· καὶ ἐν τῷ τῆς σελήνης ιζ΄· καὶ εἰ ἀσφαλές ἐστιν ἀεὶ προσχρῆσθαι ταῖς τοιαύταις προσθήκαις. πρὸς ὃ λέγομεν ὡς οὐκ ἀεὶ αὗται τὸ βέβαιον ἔχουσιν, ἀλλὰ μέχρι ὅλου τοῦ ἐνακοσιοστοῦ καὶ μόνου ἔτους. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλης ἀρξαμένης ἑκατονταετηρίδος, ἄλλαι καὶ προσθῆκαι παραληφθήσονται. ἤγουν ἐν μὲν τῷ τῆς Ἰνδίκτου κύκλῳ, ὁ ιε΄, ἢ ὁ ο΄· ἐν δὲ τῷ τοῦ ἡλίου, ιβ΄· ἐν δὲ τῷ τῆς σελήνης, γ΄. ὅπως ἂν πάλιν ἀπταίστως ὁ τῶν τοιούτων προσβαίνεται κύκλων εὕρεσις. πλείονος δὲ ἕνεκα γνώσεως, καὶ τὸν τούτων λόγον ἀποκαλύψωσιν, τοῖς πολλοῖς ἴσως μὴ γινωσκόμενον. ἑκάστης οἱασδήποτε πληρωμένης ἑκατονταετηρίδος, ὅσον ἂν εὕρῃς ἐν τῷ τελευταίῳ, ἤγουν τῷ ρ΄ ταύτης ἔτει, τόν τε κύκλον τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης, καὶ τῆς Ἰνδίκτου, αὐτὸν ἐπίσταλσο τὸν ἑκάστου ποσότητα ἔχειν προσθήκην εἰς τὰ ὀλίγα ἔτη τῆς ἀρχομένης ἑκατονταετηρίδος· καὶ ἄρα ἐκ προσθήκης τὸν οἰκεῖον ἑκάστῳ κύκλον, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται· ἤγουν τῷ τοῦ ἡλίου, τὸ τοῦ ἡλίου· τῷ τῆς σελήνης, τὸ τῆς σελήνης· καὶ τῷ τῆς Ἰνδίκτου, τὸ τῆς Ἰνδίκτου.

Ὅπως

Digitized by Google

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν τὸν θεμέλιον τῆς σελήνης.

ε. ΤΟν δέ γε θεμέλιον τῆς σελήνης ἴσθι ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς α' τοῦ Ἰανουαρίου ἀφ' οὗ δηλονότι καὶ ὁ αὐτῆς κύκλος τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. εἰ οὖν βούλει καὶ τοῦτον εὑρίσκειν, ἑνδεκαπλασίαζε τὸν ἐνεστάμενον κύκλον, καὶ τῷ ἀπὸ τοῦ ἑνδεκαπλασιασμοῦ γενομένῳ ἀριθμῷ προστίθει γ'. ὁ δὲ συναγόμενος, εἰ μὲν κάτωθέν ἐστι τῶν λ', αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι γίνωσκε τὸν θεμέλιον· εἰ δ' ὑπερβῇ, ὁσάκις ἐγχωρεῖ τὰ λ' ἀπ' αὐτοῦ ἀφελών, τὸ καταλειπόμενον ἔστιν ὁ θεμέλιος. τὰ μέντοι γ', ἃ ἔφημεν προστιθέναι τῷ τοῦ ἑνδεκαπλασιασμοῦ ἀριθμῷ, προσθήσεις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν μέχρι ὅλου τοῦ ις' κύκλου τῆς σελήνης· ἐν δέ γε τοῖς λοιποῖς γ' ἔτεσι τῷ ιζ' δηλονότι, τῷ ιη', καὶ τῷ ιθ', ἀντὶ τῶν γ' προσθήσεις δ'· οὕτω γάρ σοι ἀπταίστως ὁ τοῦ θεμελίου αὐτῆς προβήσεται εὕρεσις. Καὶ οὕτως ἀνυσιμώτερον εὑρήσεις τὸν τῆς σελήνης θεμέλιον. τῷ τοῦ ἐνεστῶτος θεμελίου ἀριθμῷ προστίθει ια'. καὶ εἰ μὲν πλείων τῶν λ' ἀναβῇ ὁ ἀριθμός, τὰ λ' *ἀμβαλών, τὰ καταλειπόμενα κράτει. εἰ δὲ κάτωθεν τούτων ἐστὶν, αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι γίνωσκε τὸν θεμέλιον. ὁ μέντοι τῷ κθ', ιβ' δεῖ σε προσθεῖναι.

* f. ἐκβαλών.

Ὅπως εὑρίσκειν δεῖ πόσων ἡμερῶν ἐστιν ἡ σελήνη.

ς. ΤΑς ἡμέρας δὲ τὰς ἀπὸ γεννήσεως αὐτῆς οὕτω μαθήσῃ· πρῶτον τὸν ἐνεστάμενον αὐτῆς θεμέλιον. καὶ ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, λάμβανε ἀφ' ἑκάστου μηνός, ἀπὸ μὲν τῶν ἐχόντων λα' ἡμέρας, α' καὶ S'', ἀπὸ δὲ τῶν λ', S''. τοῦ μέντοι μηνός, ἐν ᾧ τὴν ζήτησιν ποιῇ τῶν ἡμερῶν τῆς σελήνης, ὁσάκις αὐτὰς ἐκείνας, ὅσας ἔχει, ἀρξάμενος μέχρι τῆς ζητουμένης ἡμέρας. ἃς πάσας συνάψας τῷ θεμελίῳ, τὸν γεγονότα ἀριθμὸν ὕφελε ἀπὸ τῶν κθ' S'', καὶ τὰ μένοντα κάτωθεν, ὅσα καὶ μέχρις αὐτῶν, εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῆς ἡμέραι. ἀρχόμενος οὖν, ὡς εἴρηται, ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, εἰ μὲν ἔστιν ὁ χρόνος βίσεκτος, ὀφείλεις τὸ ἐξ αὐτοῦ λαμβανόμενον μίαν ἥμισυ ἡμέραν καθ' ὅλον τὸν ἐνιαυτόν, ἤγουν μέχρις ἂν φθάσῃς τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰς τὸ ἑξῆς ἔτος Ἰανουαρίου. εἰ δ' οὐκ ἔστι βίσεκτος, λάμβανε τοῦτον μέχρις ἂν *πληρώσῃ ὁ Φεβρουάριος καὶ μόνον. καὶ μετὰ τὸ πληρωθῆναι αὐτὸν καταλίμπανε ἀμφοτέρας. λαμβάνει γὰρ τὴν τοῦ ἑνὸς περισσείαν ἡ θατέρου ὑστέρησις. κἀντεῦθεν μένουσι καὶ οἱ δύο ἀσυντελεῖς ἐν τῇ τοιαύτῃ συνεισφορᾷ μέχρι συμπληρώσεως ἑτέρων γ' ἐτῶν· ἤγουν μέχρις ἂν γένηται πάλιν ὁ χρόνος βίσεκτος. τούτους οὖν ὑπερβαίνων, ὡς εἴρηται, ἄρχε ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, λαμβάνων τὰς διαληφθείσας ἡμέρας τοῦ ἐφεξῆς μηνὸς ἕως, ἄχρις ἂν φθάσῃς εἰς τὴν ζητουμένην ἡμέραν.

* f. πληρωθῇ.

Ἵνα δὲ καὶ δι' ὑποδείγματος σαφέστερον τὸ λεγόμενον γένηται, κείσθω ζητεῖν ἡμᾶς κατὰ τὸ ἐνεστάμενον ,ςωπε' ἔτος πόσων ἡμερῶν ἐστὶν ἡ σελήνη κατὰ τὴν κ' τοῦ Μαΐου. κρατοῦντες οὖν τὸν θεμέλιον αὐτῆς, κ' ὑπάρχοντα, παραβλέπομεν τόν τε Ἰανουάριον, καὶ τὸν Φεβρουάριον, ὡς μὴ ἔχοντας εἰσενέγκαι τι. ἀρχόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου λαμβάνομεν αὐτοῦ μίαν ἥμισυ, καὶ τοῦ Ἀπριλίου ἥμισυ, ἃ μετὰ τῶν κ' τοῦ θεμελίου προστιθέμενα, καὶ αἱ τοῦ Μαΐου κ', γίνονται μβ'. ἐκβαλλομένων οὖν τῶν κθ' S'' ἡμερῶν, καταλείπονται καὶ ιβ' S'' ἡμέραι. λέγομεν οὖν εἶναι τὴν σελήνην κατὰ τὴν εἰρημένην κ' τοῦ Μαΐου μηνὸς ιβ' ἥμισυ ἡμερῶν.

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν, πόσας ὥρας ἡ σελήνη φαίνεται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν.

ζ. ΠΟθοῦντί σοι δ' ἴσως εἰδέναι καὶ πόσας ὥρας ἡ σελήνη φαίνεται καθ' ἑκάστην ἑσπέραν αὐξομένη τε, καὶ μειουμένη, οὐκ ἀργῶς, οὐδ' ἀκαίρως σοι καὶ τὸν περὶ τούτου λόγον ἐκθήσομεν. ἡ σελήνη μετὰ τὸ γεννηθῆναι αὐξάνει μὲν μέχρι τῆς ιε' ἡμέρας· ὡς ἐπίπαν ἐπί τε τὸ πλέον, καὶ τὸ ἔλαττον γίνεται καὶ ἡ τοιαύτη ἀνόχευσις. ἀπὸ ταύτης δ' ἄρχεται μειοῦσθαι μέχρι τῆς λ', καθ' ἣν ἐκλείπουσα τελείως, ἀρχομένη πάλιν γεννᾶται νέα. ἐν τῇ εἰρημένῃ οὖν ιε' ἡμέρᾳ τῆς αὐξήσεως αὐτῆς λάμπει τὴν μὲν πρώτην ἑσπέραν λεπτὰ δ'· τὴν δὲ δευτέραν, η'· τὴν δὲ τρίτην, ιβ'· καὶ καθεξῆς ὁμοίως μέχρι τῆς ιε', προστιθεμένων αὐτῇ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν λεπτῶν δ', ἃ δὴ λεπτὰ ἀνάγονται εἰς μίαν ἑκάστην ὥραν ε'. φθάσασα γοῦν τὴν ιε' ἑσπέραν, ἥτις καὶ πανσέληνος καλεῖται, διὰ τὸ πᾶσαν παρ' αὐτὴν φωτίζεσθαι, λάμπει κατὰ τὴν νύκτα λεπτὰ ξ', ἤγουν ὥρας ιβ'. τετράκις γὰρ τὰ ιε', ξ' γίνονται· καὶ πεντάκις τὰ ιβ' πάλιν ξ'. εἰ οὖν βούλει γνῶναι πόσας ὥρας φαίνει καθ' ἑκάστην ἑσπέραν αὐξανομένη, εὕρισκε πόσων ἡμερῶν τυγχάνει, καὶ ταύταις δίδου ἀνὰ λεπτὰ δ', τὰ συναγόμενα λεπτὰ μέριζε παρὰ τὸν ε', μεταβαλὼν εἰς ὥρας, καὶ ἕξεις τὸ ζητούμενον. ὡσαύτως καὶ μετὰ τὴν ἀνόχευσιν, ἤγουν μετὰ τὴν ιε' αὐτῆς ἡμέραν εἰ βούλει εὑρίσκειν τὰς ὥρας τῆς φάσεως αὐτῆς, ἄφελε ἀπὸ τῶν ιβ' ὡρῶν τῆς ὅλης νυκτὸς καθ' ἑκάστην ἑσπέραν τῆς παρελθούσης λεπτὰ δ', καὶ αἱ καταλειπόμεναι ὧραι, ἢ καὶ λεπτὰ μετ' αὐτῶν, ἴσον ἡ φάσις αὐτῆς. ἢ καὶ ἄλλως.

Εὕρισκε πόσων ἡμερῶν ὑπάρχει ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτῆς μέχρι τῆς μετὰ τὴν ἀνόχευσιν ἡμέρας, καθ' ἣν ζητεῖς τὰς ὥρας τοῦ φωτισμοῦ αὐτῆς. τὰς οὖν τοιαύτας ἡμέρας ἀφαιρῶν ἀπὸ τῶν λ', κράτει τὰς καταλειφθείσας μέχρις αὐτῆς ὅλης τῆς λ', ἃς δίδου ἀνὰ λεπτὰ δ', τὰ ἀπὸ τούτων γινόμενα πάντα λεπτὰ μέριζε παρὰ τῶν ε'· καὶ μαθήσῃ ἀκριβῶς πόσας ὥρας καὶ λεπτὰ μέλλει λάμψαι.

Quomodo Lunæ radix inveſtiganda.

SCiendum eſt radicem Lunæ a Calendis Januarii auſpicari, a quibus illius cyclus incipit. Quam ut invenias duc ineuntem Lunæ cyclum in XI. collectum ſummam auge 3 additis. quicquid extiterit, id ſi minus eſt 30, radix eſt Lunæ. ſi majus eſt, de eo quoad licebit detrahe 30. reſiduum eſt radix Lunæ. Porro ternarium illum, quem multiplicato per XI numero addendum eſſe docuimus, adjiciemus in anno quovis uſque ad vertentem 16 Lunæ cyclum. in reliquis tribus, ut in 17, 18, 19, pro tribus addet 4. Sic enim ubique errore lunarem radicem invenies. Potes expeditiore methodo eamdem ſic inveſtigare. Ad numerum radicis currentis adde XI. Si ſumma ſuperet XXX, demptis iiſdem, reliquum ſumito. Si minor eſt numerus, hunc ipſum pro radice capies. Cum autem XXIX occurrit, addenda ſunt XII. V.

Quomodo inveniri poſſit ætas Lunæ.

ÆTatem Lunæ ad hunc modum inveſtigabis. Accipe currentem illius radicem, & initio facto ab Januario, de ſingulis menſibus ſume, ſi quidem diebus XXXI conſtent, $1\frac{1}{2}$. Sin tricenarii ſint, $\frac{1}{2}$. porro menſis illius, in quo verſaris, dies adjice ab ejus Calendis ad propoſitum diem. Ad collectam ſummam radicem addito. Totum deinde partire per $29\frac{1}{2}$, reſiduum, ſive $29\frac{1}{2}$, ſeu minus fuerit, ætatem exhibet Lunæ. Igitur ſi ab Januario calculum incipis, & biſſextilis intercedat, ſeſquidiem ex illo ſumptum adjicies per annum integrum, hoc eſt uſque ad inſequentem Januarium. In anno communi eumdem uſque ad Februarii finem dumtaxat aſſumes, eoque tranſacto ambos omittes. Quippe defectum unius alterius redundantia compenſat. Deinceps ergo ab illa contributione manent immunes illi duo menſes uſque ad annos tres abſolutos, hoc eſt uſque ad biſſextilem alterum. Quamobrem tranſcenſis iſtis, uti dictum eſt, incipit a Martio, &, ut præſcripſimus, dies illos accipe ad eum uſque, qui proponitur. VI.

Atque ut res tota fiat exemplo aliquo clarior; quæratur hoc anno, qui eſt 6885, quot dierum Luna ſit Maii viceſimo. Primum radicem illius, hoc eſt XX, ſumimus: ac prætermiſſis Januario, & Februario, ut qui nihil omnino conferunt, incipimus a Martio, de quo diem $1\frac{1}{2}$, capimus, ex Aprili $\frac{1}{2}$, qui dies cum horis ad XX radicem additi, una cum XX diebus Maii, conficiunt duos & quadraginta. Deductis ergo XXIX$\frac{1}{2}$, relinquuntur XII$\frac{1}{2}$ dies. Igitur viceſimo die Maii ætatem Lunæ dicimus eſſe dierum XII$\frac{1}{2}$.

Quot horas Luna ſingulis noctibus luceat, invenire.

SCire forſitan cupienti tibi quot horas Luna poſt veſperas ſingulas creſcens, decreſcenſve luceat, hoc impigre, nec importune tibi certa ratione demonſtrabimus. Luna, poſtquam nata eſt, creſcit ad XV dies; ac totidem plus minus pleno orbe lucet. Inde paullatim ad triceſimum uſque decreſcit, quo die penitus luce defecta rurſus naſci nova incipit. Igitur quindecim illis incrementi ſui diebus, ſub primum veſperum ſcrupulis quatuor lucet: ſub ſecundum, VIII. ſub tertium, XII. atque ita deinceps uſque ad diem XV: ita ut ſingulæ noctes IV addant ſcrupula, cujuſmodi in horam quamlibet imputantur V. Itaque cum ad XV veſperam pervenerit, ut plena dicatur, quod tunc Solis radiis tota colluſtretur: ſcrupula LX a nocte lucet, quæ ſunt horæ XII. Nam quater quindecim ſunt LX, & quinquies duodecim itidem LX. Quare ſi noſſe cupis quot horas ſingulis noctibus creſcens Luna luceat, vide quot dies ætas illius habeat; pro unoquoque die ſcrupula IV accipe. ſummam ex omnibus collectam partire per V, & pro iis ſingulas horas numera. habebis hoc modo quod quæritur. Similiter poſt plenilunium, hoc eſt poſt XV diem Lunæ, ut horas, quibus lucet aſſequare, detrahe de horis XII integræ noctis, pro qualibet exacta nocte ſcrupula IV. quod reliquum eſt horarum, vel ſcrupulorum, tempus eſt quo lucet. Item alio modo. VII.

Scito quot dies interjecti ſint a nova Luna ad propoſitum diem plenilunio poſteriorem, quo die quæritur quot horis luceat. Summam dierum aufer de XXX. quod ſupereſt ad triceſimam uſque Lunam accipe. pro ſingulis diebus reſiduis ſcrupula IV computa. collectam ex omnibus ſummam ſcrupulorum partire per V. ita certo comperies quot horas, & ſcrupula lucere debeat.

Sed quoniam methodus iſta noctes omnes per annum totum ſumit horarum XII: apud nos autem ſub vernum & autumnale dumtaxat æquinoctium, hoc eſt Septembri & Martio, noctes horarum ſunt XII; quo tempore methodus noſtra, quæ horarum æqualitatem poſtulat, errore vacat. poſt Septembrem, ſuccedente hyeme, nox XII horas excedens paullatim ad XV uſque progreditur: poſt Martium quoque uſque ad æſtivum ſolſtitium progreſſum faciens, ad horas IX decreſcit. ex quo illud apparet horas calculo iſto putatas, uti in ambobus æquinoctiis ſimiles æqualeſque ſunt; ſic in reliquis temporibus alias majores, alias minores eſſe. quæ & καιρικαὶ, id eſt *temporaria* dicuntur. at hic nobis propoſitus eſt ſcopus, ut per æquales menſe quovis horas, creſcente, vel decreſcente Luna, reperiamus quanto poſt veſperam quamque tempore luceat: ideo ratio quædam tradetur a nobis, qua id certo conſequi poſſimus: uti nimirum inæquales horæ illæ, ac temporariæ in eas, quas vocamus æquinoctiales, mutentur. Eſt autem ejuſmodi.

In primis quot dierum ætas Lunæ ſit inveſtiga, quotque temporarias horas lucere eam oporteat ut in ſuperioribus intellexiſti. Has cum horis multiplica, quas apud nos propoſiti menſis nox habet, de quo videlicet quæritur. Summam collectam ex perpetua regula partire per XII, qui eſt temporariarum numerus horarum. Hoc modo converſionem horarum aſſequeris. Exempli cauſſa; ut methodum periclitemur; ſexta ſit Luna menſe Januario, quo noctis horæ ſunt quattuordecim: & inquiratur, quot horas Luna nocte luceat. Ea illa ratione, quam ſuperius expoſuimus, fiunt minuta viginti, quæ ſunt horæ temporariæ quattuor. quas ut in æquabiles convertamus, has ipſas quattuor horas in quattuordecim, quas nox habet, ut dictum eſt, Januario menſe, ducentes; ita dicimus: quater quattuordecim efficiunt ſex & quinquaginta. Ea per duodecim partimur. quotiens eſt $4\frac{2}{3}$. Totidem fiunt horæ quattuor converſæ. Sed de his hactenus.

Quomodo inveniendum ſit legale Paſcha.

VIII. CAroiſprivium; legale Paſcha; ſanctum Paſcha Chriſtianorum; Jejunia ſanctorum Apoſtolorum hoc modo reperies. Lunæ radicem, hoc eſt epactam, quæ in curſu eſt, per undecim multiplica; Summæ adde ſex dies; nimirum tres, quæ ex poſtea memorato ſeſquiſcrupuli, ac triente conſiunt, quæ ſupra dies $29\frac{1}{2}$ menſtruum Lunæ circuitum habere demonſtravimus. tres item alias ad quinquagenarium explendum numerum. A XVII, ac deinceps pro tribus adde quattuor; quod major illorum modus in iis exiſtat. Has dies adjunges a primo cyclo ad integrum decimumſextum. In tribus reliquis pro tribus addes ſeptem. De ſumma auſer, quoad potes, triginta. Reſiduo, quod eſt infra triginta, ducto initio ab Martio, adde quot erit neceſſe dies, donec quinquaginta compleas. Si Martius non ſufficiat; reliqua dies ex Aprili ſuffice; donec ſummam, quam diximus, quinquaginta dierum efficias. Ea ubicumque deſierit; puta in hanc, aut illam Martii, vel Aprilis diem; in eam Judaicum, legale ſcito Paſcha convenire. Cujus feriam ex ea methodo, quam ſupra propoſuimus, ubi reperies, proxime ſequente Dominica ejuſdem hebdomadæ noveris ſanctum Chriſtianorum Paſcha celebrari. Quo te comperto, tria quotannis addens quotæ menſis, in qua Paſcha deprehendiſti, Carniſprivium habebis. ſi ſit annus biſſextilis, pro tribus adde quattuor. Porro ſi citra XXVIII diem Martii Chriſtianorum ſanctum Paſcha incidat, Januarium Carniſprivii dies obtinebit. Sin ultra XXVIII diem incurrat; Februario contingit. Si Paſcha in ipſam cadat XXVIII diem; ſi quidem biſſextilis non erit annus, Januarii XXXI die Carniſprivium erit. Etenim octo & viginti cum tribus faciunt unum & triginta. Sin biſſextilis fuerit, Calendis Februariis incidet. Nam viginti octo cum quattuor duos & triginta conficiunt. de quibus relictis Januario uno & triginta, reliquus eſt unus, qui eſt prima Februarii dies. Idem facies & in Martii XXIX, ac XXX, vel XXXI; ut in reliquis annis addas tria: biſſextili ſolo, quattuor. tum deductis, ut dictum eſt, XXXI, ac Januario tributis, quod reliquum eſt, aſſignes Februario. quorum dierum ultimus eſt Carniſprivium. At ſanctorum Apoſtolorum jejunio attributi dies ita reperientur.

Qua ratione jejunii ſanctorum Apoſtolorum dies inveniri debeant.

IX. AB ipſo ſanctiſſimo Paſchatis die, ipſomet excluſo, uſque ad tertium Maii quot ſint dies computa. quibus collectis; ſive Martio; ſive Aprili Paſcha contingat; totidem ſcito dies eſſe ſanctorum Apoſtolorum jejunio dicatos.

Ἀλλ' ἐπείπερ ἡ τοιαύτη μέθοδος ἐν πάσαις τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ νύκτας ὑπ' ἀριθμὸν τῶν ιβʹ λαμβάνει ὡρῶν· ἡμῖν δὲ αἱ νύκτες κατὰ μὲν τὴν ἐαρινὴν, καὶ φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν, ἤγουν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, καὶ κατὰ τὸν Μάρτιον μόνον ἔχουσιν ἀνὰ ιβʹ ὡρῶν, καθ' ὃν καιρὸν καὶ ἡ ἡμετέρα μέθοδος ἀσφαλής ἐστι κατὰ τὰς ὥρας ἰσάζουσα· μετὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον χειμῶνος φθάνοντος, τὰς ιβʹ ὥρας ὑπερβαίνουσα ἡ νὺξ κατὰ μικρὸν προβαίνει ἄχρι τῶν ιεʹ· ὡσαύτως καὶ μετὰ τὸν Μάρτιον ἄχρι τοῦ θέρους προϊοῦσα κατέρχεται εἰς ὥρας θʹ, καὶ ἐντεῦθεν ἀναφαίνεται, ὡς αἱ παρὰ τῆς εἰρημένης ψήφου λαμβανόμεναι ὧραι κατὰ μὲν τὰς ἀμφοτέρας ἰσημερίας εἰσὶν ὅμοιαι, καὶ ἴσαι, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ χρόνου μέρη, ποτὲ μὲν μείζονες εἰσὶ, ποτὲ δὲ ἐλάττονες, αἳ καὶ καλοῦνται καιρικαί· ἡμῖν δὲ ὁ σκοπός ἐστι διὰ τῆς καθ' ἕκαστον μῆνα ἐπικειμένης ἰσότητος ὡρῶν αὐξανούσης τε, καὶ μειουμένης τῆς σελήνης εὑρίσκειν τὰς καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ὥρας τοῦ φωτισμοῦ αὐτῆς, ὑποδειχθήσεται * τρόπος, ὅπως ἀσφαλῶς καὶ τοῦτο γενήσεται, μεταβαλλομένων τῶν εἰρημένων ἀνίσων καιρικῶν ὡρῶν εἰς τὰς παρ' ἡμῖν ἴσας τὰς καλουμένας ἰσημερινάς. ἔστι δὲ οὕτως. * f. τρόπος.

Εὑρήσεις πρῶτον πόσων ἡμερῶν ὑπάρχει ἡ σελήνη, καὶ πόσας ὥρας καιρικὰς μέλλει λάμψαι, ὡς ἀνωτέρω ἀκήκοας. ταύτας δὲ πολλαπλασίασον μετὰ τῶν ὡρῶν, ὧν ἔχει παρ' ἡμῖν ἡ νὺξ τοῦ ἐνισταμένου μηνὸς, καθ' ὃν δηλονότι ἡ ζήτησις γίνεται. καὶ τὸν συναγόμενον ἀπὸ τούτων ἀριθμὸν μέριζε αἰεὶ παρὰ τὸν ιβʹ, ἤγουν τὸν ἀριθμὸν τῶν καιρικῶν ὡρῶν· καὶ οὕτως ἕξεις τὴν τούτων ὡρῶν μεταβολήν. οἷον ἔστω δείγματος χάριν, πέμπτην εἶναι τῆς σελήνης κατὰ τὸν Ἰαννουάριον, καθ' ὃν ἔχει παρ' ἡμῖν ἡ νὺξ ὥρας ιδʹ, ζητοῦμεν πόσας ὥρας μέλλει λάμψαι. καὶ εὑρίσκομεν κατὰ τὴν ἀναγεγραμμένην ὁδὸν λεπτὰ κʹ, ἤγουν ὥρας καιρικὰς δʹ. ἃς θέλοντες μεταβαλεῖν εἰς ἰσημερινὰς, πολλαπλασιάζομεν αὐτὰς διὰ τὰς δʹ ὥρας μετὰ τῶν ιδʹ ὡρῶν, ἃς ἔχει ἡ νὺξ, ὡς εἴρηται, κατὰ τὸν Ἰαννουάριον· λέγομεν· τετράκις τὰ ιδʹ, νϛʹ. ταῦτα δὲ τὰ νϛʹ μερίζομεν παρὰ τὸν ιβʹ, καὶ ἀνήκει αὐτοῖς δʹ, καὶ δίμοιρον· ἄρα εἰσὶν αἱ μεταβληθεῖσαι ὧραι δʹ, γεγονυῖαι δʹ, καὶ δίμοιρον. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον.

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν τὸ νομικὸν Πάσχα.

Τὴν δίχα ἀπόκρεω τὸ νομικὸν Πάσχα· τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα· καὶ τὰς τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἡμέρας εὑρήσεις οὕτως· ἑνδεκαπλασίαζε τὸν ἐνεστῶτα τῆς σελήνης θεμέλιον· καὶ τῷ γεγονότι ἀριθμῷ προστίθει ἡμέρας ϛʹ, τὰς μὲν γʹ τὰς συναγομένας ἐκ τοῦ ὕστερον εἰρημένου λεπτοῦ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος, καὶ τρίτου, ἅπερ κατ' ἐπέκεινα τῶν κθʹ Sʹʹ ἡμερῶν ἔχων δέδεικται ὁ τῆς σελήνης μηνιαῖος κύκλος· τὰς δὲ ἑτέρας γʹ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ πεντηκοστοῦ ἀριθμοῦ. ἀπὸ δὲ τοῦ ιζʹ, καὶ ἑξῆς ἀντὶ τῶν γʹ προστίθενται δʹ, ἐπειδὴ πλείων ὁ ἐκείνων ποσότης ἐν αὐτοῖς εὑρίσκεται. ταύτας δὲ προσθήσεις ἀπὸ τοῦ πρώτου κύκλου μέχρι ὅλου τοῦ ιϛʹ· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τρισὶν ἀντὶ τῶν τριῶν προσθήσεις * ζʹ. καὶ τὸν συναγόμενον ἀριθμὸν ὕφελε τὸν λʹ ὁσάκις ἐγχωρεῖ· τὸ δὲ καταλειπόμενον κάτωθεν τῶν λʹ ποιήσας ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, ἐκβάλλων αὐτοῖς ἡμέρας ὅσαι δέονται, ἵνα σωθῶσι νʹ. * καὶ εἰ οὐκ ἀρκέσει μόνος ὁ Μάρτιος, λάμβανε τὰς λειπομένας εἰς ἱκανοποίησιν τῶν εἰρημένων νʹ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου. ἔνθα οὖν καταλήξῃ ἡ τοιαύτη ψῆφος, ἤγουν ὁ πεντηκοστός. εἴτε ἐν ταῖς τοσαῖσδε τοῦ Μαρτίου, εἴτε ἐν ταῖς τοσαῖσδε τοῦ Ἀπριλίου, κατ' αὐτὴν ἐκείνην εἶναι γίνωσκε τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, ἤγουν τὸ νομικόν· ἐντεῦθεν καὶ εὑρίσκων ἐν ποίᾳ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ τυγχάνει, διὰ τῆς ἀναγεγραμμένης μεθόδου τῶν ἡμεροδρομιῶν, τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ κυριακῇ τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος ἴσθι τυγχάνειν τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα. τούτου δέ σοι γνωρίμου γεγονότος, γʹ κατ' ἔτος προστίθει τῇ ποσότητι τοῦ μηνὸς, ἐν ᾧ εὑρέθη τὸ Πάσχα, ἕξεις τὴν ἀπόκρεω. εἰ δὲ τυγχάνει ὁ χρόνος βίσεξτος, ἀντὶ τῶν γʹ, προσθήσῃ δʹ. ἀλλ' εἰ μὲν ἀπὸ τῆς κηʹ τοῦ Μαρτίου, καὶ κάτωθεν τύχοι τὸ τῶν Χριστιανῶν ἅγιον Πάσχα, κατὰ τὸν Ἰαννουάριον ἔσται ἡ ἀπόκρεως. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς κηʹ, καὶ ἄνωθεν, κατὰ τὸν Φεβρουάριον. ἐν αὐτῇ μέντοι τῇ κηʹ τοῦ Μαρτίου, εἰ μὲν οὐκ ἔστιν ὁ χρόνος βίσεξτος, εἰς τὴν λαʹ ἔσται τοῦ Ἰαννουαρίου. κηʹ γὰρ καὶ γʹ, λαʹ. εἰ δὲ ἐστὶ βίσεξτος, εἰς τὴν αʹ τοῦ Φεβρουαρίου. κηʹ γὰρ καὶ δʹ, λβʹ. ἀφ' ὧν δοθεισῶν τῷ Ἰαννουαρίῳ λαʹ, καταλείφθη μία· καί ἐστι τοῦ Φεβρουαρίου αʹ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ποιήσεις καὶ κατὰ τὴν κθʹ, καὶ λʹ, καὶ λαʹ τοῦ Μαρτίου, προστιθεὶς ἀνὰ τριῶν, δʹ δὲ μόνῳ τῷ βισέξτῳ. εἶτα ἐκβαλὼν, ὡς εἴρηται, λαʹ τοῦ Ἰαννουαρίου, τὰς καταλειπομένας δίδου τῷ Φεβρουαρίῳ· ὧν ἡ τελευταία ἐστὶν ἡ ἀπόκρεως. αἱ δὲ τῶν ἡμερῶν ποσότητες τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων οὕτω σοι δῆλαι γενήσονται. ηʹ.

* Poſtulat ſuperior ratio δʹ non ζʹ.

* Leg. καὶ εἰ οὐκ.

Ὅπως δεῖ εὑρίσκειν τὰς ἡμέρας τῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νηστείας.

Ἐρωτήσας ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἁγίου ἡμῶν Πάσχα, δίχα αὐτῆς, πόσαι εἰσὶν ἡμέραι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς γʹ τοῦ Μαΐου. καὶ ταύτας συναγαγὼν, εἴτε εἰς τὸν Μάρτιον, εἴτε εἰς τὸν Ἀπρίλιον εὑρεθῇ τὸ Πάσχα, τοσαύτας εἶναι γίνωσκε καὶ τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἡμέρας. θʹ.

TOT

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΜΕΘΟΔΟΣ, ΠΩΣ ΔΕΙ ΕΥΡΕΙΝ ΤΟΝ ΚΥΚΛΟΝ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ, ΦΙΛΟΠΟΝΗΘΕΙΣΑ ΑΚΡΙΒΩΣ ΧΑΡΙΝ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΑΘΩΝ· ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΔΕ ΟΥΤΩΣ.

SANCTI ANDREÆ

HIEROSOLYMITANI

EPISCOPI CRETENSIS METHODUS INVESTIGANDI CYCLI SOLARIS, ET LUNARIS, nec non Paſchatis, in ſtudioſorum gratiam elaborata.

ΚΡΑΤΕΙ τοὺς κάτω τῶν χιλιοντάδων καὶ ἑκατοντάδων, τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου. καὶ * πρόσθετον καὶ ἕτερα κδ΄· καὶ ποίησον σταθμόν. καὶ ὕφειλον αὐτὰ ὑπὸ τῶν κη΄· καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἐν τῇ χειρί σου, αὐτός ἐστιν ὁ κύκλος τοῦ ἡλίου· καὶ οὕτως ποίει κατ᾽ ἔτος.

* f. πρόσθες.

Ὁμοίως καὶ περὶ τῆς σελήνης.

Κράτει τὰ αὐτὰ κάτωθεν τῶν χιλιοντάδων καὶ ἑκατοντάδων, τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου. πρόσθες καὶ ἕτερα ιζ΄. καὶ ποίησον αὐτοὺς σταθμόν· καὶ ὕφειλον ὑπὸ τῶν ιθ΄· καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα ἐν τῇ χειρί σου, αὐτός ἐστιν ὁ κύκλος τῆς σελήνης.

Ὁμοίως καὶ ἡ Ἰνδικτος ἀναβιβάζεται ἔτος κατ᾽ ἔτος.

Κράτει τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἅπαντα πρόσθες· καὶ ὕφειλον αὐτὰ ὑπὸ τῶν ιε΄. καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα ἐν τῇ χειρί σου αὐτά ἐστιν Ἰνδικτος.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἥλιος ἄρχεται ἀπὸ τῆς α΄ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός· ἡ δὲ σελήνη ἀπὸ τῆς α΄ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· καὶ ἡ Ἰνδικτος ἀπὸ τῆς α΄ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

Εἰς τὸ εὑρεῖν σε τὸ νομικὸν Πάσχα· κράτησον τοῦ ἐπιζητουμένου ἔτους τὸν κύκλον τῆς σελήνης, ὁπόσος ἐστί, καὶ ἑνδεκαπλασον αὐτόν, πρόσθες δὲ καὶ ἕτερα ς΄ τῶν ἀπ᾽ αἰώνων. ἰστέον δὲ ὅτι εἰς τὸν ιζ΄ κύκλον, καὶ ιη΄, καὶ ιθ΄ οὐ προστίθενται ς΄ τῶν ἀπ᾽ αἰώνων, ἀλλὰ ζ΄· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ὅλοις κύκλοις, ς΄ καὶ μόνον, ὡς εἴρηται. εἶθ᾽ οὕτως ἀνάλυσον αὐτὰ ἀφ᾽ τῶν λ΄· καὶ τὰ κάτωθεν τῶν λ΄ κράτησον, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μηνός, ἀριθμῶν ὑπάνω αὐτῶν, ἕως ὅτε ἱκανώσῃς ν΄ ἡμέρας. καὶ εἰ μὲν ἱκανωθῶσιν αἱ ν΄ ἡμέραι ἐντὸς τῶν Μαρτίου, χαῖρε· εἰ δ᾽ οὔ, λάμβανε καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου μηνός, ἕως ὅτε ἱκανώσῃς αὐτάς. ἐν ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ ἱκανωθῶσιν αἱ ν΄ ἡμέραι, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ κατὰ τὸ ἐπιζητούμενον ἔτος, γίνεται τὸ νομικὸν Πάσχα.

Εἰς τὸ εὑρεῖν σε ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ ἂν τὸ νομικὸν Πάσχα.

Κράτησον τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, καὶ τὰ βίσεξτα, ὁπόσα εἰσί. πρόσθες δὲ καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ νομικοῦ Πάσχα, οὗ μηνὸς ἂν, καὶ ὁπόσαι εἰσίν. καὶ εἰ μὲν ἐστι τὸ νομικὸν Πάσχα εἰς τὸν Μάρτιον μῆνα, πρόσθες καὶ ια΄ ὑπὲρ τῶν μηνῶν· οἵτινές εἰσιν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, ἄχρι τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ ἀνώ. ἀπὸ μὲν τοῦ μηνὸς τοῦ ἔχοντος ἡμέρας λ΄ λαμβάνεις ἡμέρας δύο· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος λα΄ ἡμέρας, λαμβάνεις γ΄. εἰ δ᾽ ἐστιν εἰς τὸν Ἀπρίλιον τὸ νομικὸν Πάσχα, πρόσθες καὶ ὑπὲρ τοῦ Μαρτίου ἡμέρας γ΄· καὶ ἰδοὺ γίνονται ιδ΄. καὶ οὕτως ἀνά-

SUME annos infra millenarios & centenarios ab orbe condito; iiſque alios adde XXIV, ex quibus confecta ſumma per XXVIII diviſa, quod reliquum eſt, erit cyclus Solis. Ita quotannis facies.

Eodem modo & in Luna proceditur.

Accipe ſimiliter excurrentes ſupra millenarios, & centenarios ab orbe condito, quibus adde XVII, & collecta ſumma per XIX partita, reſiduum eſt cyclus Lunæ.

Eadem methodo & per annos ſingulos Indictio conſurgit.

Collige annos ab orbe condito, & ſummam partire per XV. reliquum erit Indictio.

Sciendum eſt autem Solem incipere a Kalendis Octobris: Lunam a Kal. Januariis: Indictionem a Kalendis Septembris.

Ad inveniendum legale Paſcha, accipe lunarem cyclum anni propoſiti, eumque per undecim multiplica. ad ſummam adjice ſex, quæ *e ſæculis* appellant. Verum in cyclo XVII, & XVIII, & XIX, non ſex, ſed ſeptem addenda ſunt; in aliis vero, ſex. Poſtea collectam ſummam partire per XXX. quod reliquum erit, a Kalendis Martiis putare incipe, donec quinquaginta dies expleveris. quem numerum ſi intra Martium efficere poſſis, bene habet. Sin minus; ſume reſiduum e diebus Aprilis, donec quinquagenos abſolvas. Quocumque die quinquaginta completi fuerint, in eum Paſcha legale anni propoſiti conveniet.

Qua ratione feria legalis Paſchatis indaganda ſit.

Accipe ſolarem cyclum, & biſſextiles dies annorum elapſorum. Adde dies menſis, in quem Paſcha legale incidit; ad ipſum uſque Paſcha. Si Martio menſe legale Paſcha concluſgat; ad ſummam adjice undecim, propter menſes quattuor, ab Octobri ſcilicet ad Januarium: ita ut pro eo menſe, qui XXX dies habet, duo capias: pro eo vero, qui XXXI conſtat, tria. Quod ſi Aprilem in menſem legale Paſcha competat, adde propter Martium tria. Colligentur XIV. Quibus omnibus

lo unam ſummam redactis, eam partire per ſeptem; reſiduum dabit feriam legalis Paſchatis. qua reperta progredere atque ad Dominicam, quemadmodum didiciſti. Ita Paſcha Chriſtianum invenies.

σαι πάντα, ἀνάλυσε διὰ τῶν ζ'· καὶ ὅσα κάτωθεν τῶν ζ' ὑπομένουσι, δηλώσει τὴν ἡμέραν τοῦ νομικοῦ Πάσχα. εὑρὼν δὲ ταύτην αὐτὴν, ἀνάβα ἄχρι τῆς κυριακῆς, καθὼς ἐδιδάχθης, καὶ εὑρήσεις τὸ τῶν Χριστιανῶν Πάσχα.

Methodus Chriſtiani Paſchatis inveniendi.

Sume cyclum Solis anni propoſiti; huic adjice biſſextiles præteritos; ſic ut diem unum pro annis quattuor accipias. Tum ſi Martio menſe legale Paſcha contingat, adde epactas ejus quinque. Sin cadat in Aprilem, ejus epactam I adjice. Confectam ſummam divide per 7. quod reliquum eſt, Kalend. menſis illius feriam exhibet, in quem legale Paſcha competit. Deinceps ergo numerabis a Kal. ipſis, ut invenias quam in feriam incurrat legale Paſcha. Id ubi eris aſſecutus, ſi quidem Dominica ſit, progredere uſque ad inſequentem alteram Dominicam. In ea Chriſtianum accidet Paſcha. Si feria II ſit; non minus erit Paſcha proxima Dominica. atque ita porro uſque ad Sabbatum. Etenim in eamdem hebdomadem ambo Paſchata concurrunt, non tamen eumdem diem.

Sed illud ſciendum eſt, quemadmodum epactæ menſtruæ conſtent. Annus diebus conſtat CCCLXV. Eæ per VII diviſæ, unam diem relinquunt. Hanc igitur addito. nec non ex Octob. tres. fiunt IV. Has Novemb. adjice. Eaſdem ruſus auge duabus e Novemb. captis. fient VI epactæ Decembris. Quibus accedant tres e Decembri. & ex ſumma IX, abjice VII. reſtant duo, epactæ Januarii. Adde tria ob Januarium, exiſtent V epactæ Februarii, quæ & Martio congruunt. Jam ad V iſtas Martii adde tres. Colliguntur VIII, e quibus detractis VII relinquitur I Aprilis epacta. Ob Aprilem adde duo. fient tria, epactæ Maii. qui additis tribus, epactas facit Junii VI. Accedit biduum propter Junium. & ex ſumma VIII demptis VII, reſtat I Julii epacta. Tum propter Julium adjunctis tribus; epactæ fiunt Auguſti IV. Auguſtus adjicit tria. eoque modo VII conſurgunt epactæ Septembris. Hunc in modum explicatur epactarum propagatio. quæ compendio ita proponitur.

Εἰς τὸ εὑρεῖν τὸ Χριστιανῶν Πάσχα.

Κράτησον τὸν ἐπιζητούμενον ἔτος τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου· πρόσθες δὲ καὶ τοὺς παρελθόντας βισέξτους, τουτέστι, κατὰ δ' κύκλους ἡμέραν α'. εἶθ' οὕτως, εἰ μὲν ἔστι τὸ νομικὸν Πάσχα εἰς τὸν Μάρτιον μῆνα, πρόσθες τὰς ἐπακτὰς αὐτοῦ, ε'· εἰ δὲ ἔστιν εἰς τὸν Ἀπρίλλιον, πρόσθες α' τὴν αὐτοῦ ἐπακτήν. ἑνώσας δὲ πάντα, ἀνάλυσον διὰ τῶν ζ', καὶ τὰ κάτωθεν τῶν ζ' δηλώσει τὴν ἀρχιμηνίαν τοῦ μηνὸς, ἐν ᾧ γίνεται τὸ νομικὸν Πάσχα. εἶθ' οὕτως ἀρίθμησον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχιμηνίας, ὅπως εὕρῃς ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ γίνεται τὸ νομικὸν Πάσχα. εὑρὼν δὲ ταύτην, εἰ μὲν κυριακή ἐστιν, ἀνάβα εἰς τὴν ἐρχομένην κυριακὴν, κἀκεῖ ἔσται τὸ Χριστιανῶν Πάσχα· εἰ δὲ δευτέρα ἐστὶν, ἐπαύξει τῇ ἐρχομένῃ κυριακῇ, καὶ καθεξῆς ἄχρι τοῦ σαββάτου. ἐν γὰρ μιᾷ ἑβδομάδι γίνονται ἀμφότερα τὰ Πάσχα, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ, οὐδαμῶς.

Δεῖ γινώσκειν πῶς γίνονται αἱ ἐπακταὶ τῶν μηνῶν. ὁ ἐνιαυτὸς ἔχει ἡμέρας τξε'. ταύτας ἀναλύσας διὰ τῶν ζ', ἀπομένει μία. ταύτῃ τὴν μίαν προστίθετι, καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου γ', καὶ γίνονται δ'· ταύτας πρόσθες τῷ Νοεμβρίῳ. κράτει πάλιν τὰς δ', πρόσθες καὶ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου β', καὶ γίνονται ς', εἰς τὸν Δεκέμβριον. πάλιν κράτησον τὰς αὐτὰς ς', καὶ πρόσθες καὶ ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου γ', καὶ γίνονται θ'· ἀπόρριψον τὰς ζ', καὶ ἀπομένουσι δύο εἰς τὸν Ἰανουάριον. πρόσθες καὶ γ' ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, καὶ γίνονται ε' εἰς τὸν Φεβρουάριον. αἱ δ' αὐταί εἰσι καὶ εἰς τὸν Μάρτιον. πάλιν κράτησον τὰς πέντε, καὶ πρόσθες καὶ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου γ', καὶ γίνονται η'· ἀπόρριψον τὰς ζ', ἀπομένει καὶ α' εἰς τὸν Ἀπρίλλιον. κράτησον πάλιν αὐτὴν τὴν α', πρόσθες καὶ δύο ἀπὸ τοῦ Ἀπριλλίου, καὶ γίνονται γ' εἰς τὸν Μάϊον. πάλιν κράτησον αὐτὰς τὰς γ', πρόσθες καὶ ἀπὸ τοῦ Μαΐου γ', καὶ γίνονται ς' εἰς τὸν Ἰούνιον. πάλιν κράτησον αὐτὰς τὰς ς', καὶ πρόσθες ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου β', γίνονται η'· ἀπόρριψον τὰς ζ', ἀπομένει α' εἰς τὸν Ἰούλιον. πάλιν κράτησον τὴν α', πρόσθες καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου γ', γίνονται δ' εἰς τὸν Αὔγουστον. πάλιν κράτησον αὐτὰς τὰς δ', πρόσθες ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου γ', καὶ γίνονται ζ' εἰς τὸν Σεπτέμβριον. καὶ οὕτως μετὰ ἀκριβείας καθίστανται περὶ πάντων. ἔστω σοι δὲ οὕτως τὰ δηλωθέντα ὡς ἐν ἐπιτομῇ.

Epactæ menſium omnium.

October	I	*Aprilis*	I
November	IV	*Maius*	III
December	VI	*Junius*	VI
Januarius	II	*Julius*	I
Februarius	V	*Auguſtus*	IV
Martius	V	*September*	VII

Αἱ ἐπακταὶ ἑκάστου μηνός.

Μὴν Ὀκτώβριος	α	Μὴν Ἀπρίλλιος	α
Μὴν Νοέμβριος	δ	Μὴν Μάϊος	γ
Μὴν Δεκέμβριος	ς	Μὴν Ἰούνιος	ς
Μὴν Ἰανουάριος	β	Μὴν Ἰούλιος	α
Μὴν Φεβρουάριος	ε	Μὴν Αὔγουστος	δ
Μὴν Μάρτιος	ε	Μὴν Σεπτέμβριος	ζ

Si Lunæ fundamentum cujuſmodi ſit, oblitus, inveſtigare velis; accipe lunarem cyclum anni cujuslibet: eumque per undecim multiplica. ſummæ adde tria. Quicquid erit collectum per XXX divide; reſiduum ſi ſit infra XXX, quæſitum Lunæ fundamentum exhibet.

Εἰ θέλεις εὑρεῖν σὺ τὸ θεμέλιον τοῦ φεγγαρίου, ὁποῖον ἄδηλον γίνεται, κράτησον τὸν ἐπιζητούμενον ἔτος τὸν κύκλον τῆς σελήνης ὁποῖον καὶ ἐστί· καὶ * ἑνδεκαπλασίασον αὐτόν· καὶ πρόσθες ἐπάνω αὐτοῦ ἑτέρας γ'. εἶθ' οὕτως ἀνάλυσον αὐτὰ διὰ τῶν λ'· καὶ τὰ κάτωθεν τῶν λ' δηλώσει τὸ θεμέλιον τοῦ φεγγαρίου.

* Hic & in pag. ſuper. l. 21. pro ἑνδεκαπλασίωσον.

ΠΕΤΡΟΥ

Digitized by Google

ΠΕΤΡΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΟΤΙ ΑΠΛΑΝΩΣ ΕΤΑΞΑΝ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

τὴν ιδʹ τοῦ αʹ μηνὸς τῆς σελήνης ἕως τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ.

ΕΙΤΕ οὖν σφαλλόμενοι Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον, ποτὲ μὲν φαμενὼθ ἄγουσι τὸ ἑαυτῶν Πάσχα· ποτὲ κατὰ τὸν ἐμβολισμὸν μόνα κατὰ τριακάδα τοῦ φαρμουθί, οὐδὲν ἡμῖν διαφέρει. ἀρκεῖται γὰρ ἡμῖν εἰδέναι ὅτι, ὁ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πάθους αὐτοῦ ποιεῖσθαι καὶ κατὰ τὸν καιρὸν, ὡς οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται παραδεδώκασι, πρὶν Αἰγύπτου πιστεῦσαι. οὐ γὰρ νῦν πρῶτον ἐπιταράσσεται τὸν σεληνιακὸν δρόμον ἄγουσιν αὐτὸ ἐξ ἀνάγκης ιεʹ μηνὸς τοῦ φαμενώθ· ἅπαξ δὲ καὶ τριακάδι τοῦ φαρμουθί· ἀπ᾽ ἀρχῆς γὰρ καὶ πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας πάντοτε οὐκ ποιήσαντες φαίνονται. ὅθεν καὶ αἰτιώμενος αὐτοὺς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου ἔλεγεν· καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

Οὕτω, ὡς ὁρᾷς, καὶ ἐν τούτῳ φαίνεται τὰ μεγάλα ἁμαρτάνειν, οὐ μόνον κατὰ ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ. πρῶτον μὲν ὅτι οὐδέποτε ὡς οὕτω συλλανθάνει Ἰουδαίοις, ἡνίκα συνῆσαν αὐτοῖς οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται, καὶ ὑπηρέται· πολλῷ δὲ μᾶλλον οὐδὲ ἀπ᾽ ἀρχῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας. οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Πάσχα λέγει αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἀεὶ πλανωμένους τῇ καρδίᾳ, ὥσπερ συνέγραψας· ἀλλὰ διά τε τῶν ἄλλων πάντων ἁμαρτιῶν, καὶ διὰ τὰ πονηρὰ, καὶ αἰσχρὰ αὐτῶν ἔργα, ὅτε δὴ ὁρῶν αὐτοὺς ἐν εἰδωλολατρείαις, καὶ πορνείαις ἀναστρεφομένους.

Καὶ μετ᾽ ὀλίγα· ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολὺ, καὶ πάνυ γε πολὺ, ἐστὶ κακόζηλος, διάγουσι ἑαυτὸν τὰ Ἐκκλησιαστικὰ βεβαιῶσαι, μεμνημένος μάλιστα τοῦ λέγοντος· ὀλίσθημα ἀπὸ ἐδάφους, ἢ ἀπὸ γλώσσης. καὶ γὰρ, ὡς πάλιν ὁρᾷς, ἐπὶ τοῖς καθηγησαμένοις αὐτῶν φθάνει τὸ ἐπενεχθὲν ὑπὸ σοῦ ἔγκλημα. καὶ ὅτι ἐφοβοῦμαι τὸν ἀκολουθοῦντα μέγαν κίνδυνον, ὅπως δὲ ἀκούσωσιν ἡμῶν, ὅτι ὁ βάλλων λίθον εἰς ὕψος, ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ βάλλει. ἀρχὴ δὲ * ἄλλος ἢ τίς ἔτι τολμᾷ ἐν τούτῳ καὶ Μωϋσῆν τὸν πάλαι θεράποντα τοῦ Θεοῦ αἰτιᾶσθαι, ἢ τὸν διαδεξάμενον αὐτὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ, ἢ τοὺς μεθεξῆς τοὺς ἐν παρακολουθηκόσιν αὐτῶν, καὶ ἄρξαντας, λέγω ἔτι τοὺς κριτὰς, καὶ τοὺς φανερωτάτους βασιλεῖς, ἢ (δὲ) καὶ τοὺς πνευματοφόρους προφήτας, καὶ ἔτι τοὺς γενομένους ἐν αὐτοῖς ἀμέμπτους ἀρχιερέας εἰσιν. καὶ μὴ ** κεν ἑπόμενοι ἀκολούθως· ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἀκριβεστάτῃ παρατηρήσει συμφώνως, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις αὐτῶν ἑορταῖς. * f. ἀλλ.

Καὶ μεθ᾽ ἕτερα· ὅτι ἐκεῖ τὸ ἀκινδυνότερον μᾶλλον, καὶ ἁρμοδιώτερον ἐχόμεν καταδραμεῖν, καὶ μὴ ῥιψοκινδύνως, καὶ δυσφήμως γράφειν, ὅτι ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ ἀεὶ φαίνονται περὶ τὸ Πάσχα πλανώμενοι. ὅπερ οὐκ ἔχεις δεῖξαι ὅπως ἂν θέλῃς δημηγορῶν τοῖς νῦν κατὰ πολλὴν πλάνην τὴν τε νομοθεσίαν τοῦ Πάσχα, καὶ τῶν ἄλλων ἐκτετικόσι. φαίνονται γὰρ οἱ πάλαι μετὰ ἱερέων ἱστορικῶν αὐτὸ ποιοῦντες· ὅπερ δυνατὸν γνῶναι ἐντυχόντα συγγράμμασιν ἀρχαίοις, οἷς μάλιστα ἀνέγραψαν οἱ παρ᾽ Ἑβραίοις σοφοί. καὶ Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας φωστὴρ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πρὸς Ἐπιφάνιον Ἐπίσκοπον ἐπιστολῇ διδάσκει λέγων οὕτως· ἀκούω ὥσπερ συνέβαλον, καὶ συνεχώρησε, ὅτι τὸ μέμφεσθαι παύσῃς, καὶ μᾶλλον ἄρχῃ ἵνα ἡ λοιπὸν ἡ μὲν Ἐκκλησία βεβαίως τὴν εἰρήνην ἔχῃ· καὶ παύσονται αἱ αἱρέσεις τῆς μακρᾶς φιλονεικίας, παύσονται δὲ καὶ ὅσοι φιλονεικοῦντες, οἱ ἐρίζοντες ἑαυτοῖς ζητήματα, προφάσει μὲν τοῦ σωτηριώδους Πάσχα, ἔργῳ δὲ τῆς ἰδίας ἔριδος χάριν μάλιστα· ὅτι ἐξ ἡμῶν εἶναι δοκοῦντες, καὶ Χριστιανοὶ εὐχόμενοι λέγεσθαι, ζηλοῦσι * προδεδωκότων Ἰουδαίων. ὁσία γὰρ αὐτοῖς, καὶ πιθανὴ ἀπολογία γένοιτ᾽ ἂν ἄρα, ἐπειδὴ γέγραπται· τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων· καὶ, ἐν ᾗ ἔδει θύειν τὸ Πάσχα. ἀλλ᾽ ἔγνωσαν οὐ καλῶς· νυνὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ. * Deest aliquid.

Ὅτι μὲν οὖν μέχρι τοῦ κυριακοῦ πάθους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐσχάτης ἁλώσεως Ἱεροσολύμων τῆς γενομένης ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἀπλανῶς τὴν ιδʹ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης ὁ Ἰσραηλίτης λαὸς τὸν νομικὸν ἑόρταζε Πάσχα, διὰ τούτων συντόμως ἀποδέδεικται. τῶν ἱερῶν τοίνυν προφητῶν, καὶ πάντων, ὡς ἔφην, ὁμοῦ τῶν ὁσίων, καὶ δικαίων ἐν τῷ νόμῳ κυρίως πολιτευσαμένων σὺν παντὶ τῷ λαῷ τὸ τυπικὸν, καὶ σκιῶδες Πάσχα ἑορταζόντων, ὁ πάσης αἰσθητῆς, καὶ ὁρατῆς κτίσεως δημιουργὸς, καὶ δεσπότης, ὁ μονογενὴς υἱὸς, καὶ λόγος ὁ τῷ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι συναΐδιος, καὶ ὁμοούσιος κατὰ τὴν θεότητα, ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων κατὰ σάρκα τεχθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας ἐνδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου, καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ὀφθεὶς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἀνθρώπινα ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς συναναστραφεὶς, καὶ αὐτὸς σὺν τῷ λαῷ ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς πρὸ τοῦ κηρύγματος, καὶ τοῖς ἐν τῷ κηρύγματι τὸ νομικὸν, καὶ σκιῶδες Πάσχα ἐπετέλεσεν, ἐσθίων τὸν τυπικὸν ἀμνόν· οὐκ ἦλθεν γὰρ καταλῦσαι τὸν νόμον, ἢ τοὺς προφήτας, ἀλλὰ πληρῶσαι· αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηκεν ὁ Σωτήρ. ὕστερον δὲ οὐκέτι μᾶλλον, οὐκ ἔφαγε τὸν ἀμνὸν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἔπαθεν ὡς ἀληθινὸς ἀμνὸς ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἑορτῇ, καθὼς διδάσκει ὁ θεολόγος, καὶ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐν τῷ κατ᾽ αὐτὸν Εὐαγγελίῳ, λέγων οὕτως· ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ Πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ᾽ ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα. καὶ μετ᾽ ὀλίγα· ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ Πάσχα· ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη· * καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐκεῖσε προσκυνεῖται. καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησιν Εὐαγγελιστής· οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου· ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἔμελλον οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑσπέραν ἐσθίειν τὸ Πάσχα, ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς θῦμα γενόμενος τοῖς μέλλουσι μεταλαμβάνειν διὰ πίστεως τοῦ κατ᾽ αὐτὸν μυστηρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός· καὶ οὐχ ὥς τινες ἀμαθίᾳ φερόμενοι διαβεβαιοῦνται ὡς φαγὼν τὸ Πάσχα παρεδόθη· ὅπερ οὔτε παρὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων μεμαθήκαμεν, οὔτε τις τῶν μακαρίων ἡμῖν Ἀποστόλων παραδέδωκεν. ἐν ᾧ οὖν καιρῷ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ σάρκα ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τὸ κατὰ νόμον οὐκ ἔφαγε Πάσχα· ἀλλ᾽ ὡς ἔφην, αὐτὸς ὡς ἀληθὴς ἀμνὸς ἐτύθη ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ σκιώδους Πάσχα ἑορτῇ, ἐν ἡμέρᾳ παρασκευῇ, τῇ ιδʹ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης. πέρας οὖν εἰλήφει τὸ τυπικὸν Πάσχα, τοῦ ἀληθινοῦ Πάσχα παραγενομένου· τὸ γὰρ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς, ὡς προείρηται, καὶ διδάσκει τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Falsa ista sunt.

* Falso. Vide lib XII. de Doct. Temp. cap. xix.

Ὅτι δὲ ἐν ᾧ καιρῷ ἔπαθεν ὁ Σωτὴρ, τὸν νομικὸν, καὶ σκιώδη οὐκ ἔφαγεν ἀμνὸν, καὶ διὰ τῶν εἰρημένων Εὐαγγελικῶν, καὶ πατρικῶν διδαγμάτων δῆλον γεγένηται. ὁ γὰρ ἀπλανὴς τότε ὁ λαὸς κατ᾽ ἐκείνους τοὺς χρόνους τῇ ιδʹ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης τὸ νομικὸν ἐπετέλει Πάσχα, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ, ὅτε τῇ ιδʹ τοῦ πρώτου μηνὸς, παρασκευῆς οὔσης ἐσταύρωσαν τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οὕτω τὸ Πάσχα ἔφαγον κατὰ τὴν τῶν Εὐαγγελίων, καὶ τῶν θεοφόρων πατέρων διδασκαλίαν· φανερόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἔφαγεν τὸν νομικὸν ἀμνὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἔπαθεν ὡς ἀληθὴς ἀμνός. πολλὴ δὲ ἐστὶν ἡ περὶ τούτου σαφὴς

ἀπόδειξις

ἀπόδειξιν μαρτυρίας τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων, ὀλίγας φωνὰς αὐτῶν ἐνταῦθα παροίσομεν, ἐν αἷς σαφῶς λέγουσιν, ὅτι ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ἔπαθεν ὁ Κύριος, τὸ νομικὸν οὐκ ἔφαγεν πάσχα.

* f. Εὐσεβείας μάρτυς. Ἱππόλυτος τοίνυν ὁ τῆς * εὐσεβείας μάρτυς Ἐπίσκοπος γεγονὼς τοῦ καλουμένου Πόρτου πλησίον τῆς Ῥώμης ἐν τῷ πρὸς ἁπάσας τὰς αἱρέσεις συντάγματι ἔγραψεν ἐπὶ λέξεως οὕτως· ὁρῶ μὲν οὖν ὅτι φιλονεικίας τὸ ἔργον· λέγει γὰρ οὕτως· ἐποίησε τὸ Πάσχα ὁ Χριστὸς τότε τῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἔπαθεν· διὸ κἀμὲ δεῖ ὃν τρόπον ὁ Κύριος ἐποίησεν, οὕτω ποιεῖν. πεπλάνηται δὲ μὴ γινώσκων, * f. ᾧ. ὅτι * τῷ καιρῷ ἔπασχεν ὁ Χριστός, οὐκ ἔφαγε τὸ κατὰ νόμον Πάσχα. οὗτος γὰρ ἦν τὸ Πάσχα τὸ προκεκηρυγμένον, καὶ τὸ τελειούμενον τῇ ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τοῦ περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα συγγράμματος εἴρηκεν οὕτως· οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις, οὐδ' ἐν τοῖς * f. ὑστ. ἐσχάτοις ἐψεύσατο· * ὁ ἐψεύσατο πρόδηλον ὅτι ὁ πάλαι προειπών, ὅτι οὐκ ἔτι φάγομαι τὸ Πάσχα, εἰκότως τὸ μὲν δεῖπνον ἐδείπνησεν πρὸ τοῦ Πάσχα, τὸ δὲ Πάσχα οὐκ ἔφαγεν, ἀλλ' ἔπαθεν. οὐδὲ γὰρ καιρὸς ἦν τῆς βρώσεως αὐτοῦ.

Τοῦ Ἀπολιναρίου Ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως· ὅτι ἐν ᾗ ἡμέρᾳ ὁ Κύριος ἔπαθεν, οὐκ ἔφαγε τὸ τυπικὸν Πάσχα.

Καὶ Ἀπολινάριος δὲ ὁ ὁσιώτατος Ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως τῆς Ἀσίας ὁ ἐγγὺς τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων γεγονώς, ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ τὰ παραπλήσια ἐδίδαξε λέγων οὕτως· εἰσὶ τοίνυν οἳ δι' ἄγνοιαν φιλονεικοῦσι περὶ τούτων, συγγνωστὸν πρᾶγμα πεπονθότες· ἄγνοια γὰρ οὐ κατηγορίαν ἀναδέχεται, ἀλλὰ διδαχῆς προσδεῖται· καὶ λέγουσιν ὅτι τῇ ιδ΄ τὸ πρόβατον μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφαγεν ὁ Κύριος, τῇ δὲ μεγάλῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων αὐτὸς ἔπαθεν· καὶ διηγοῦνται Ματθαῖον οὕτω λέγειν ὡς νενοήκασιν· ὅθεν ἀσύμφωνος * f. τῷ. * τε νόμῳ ἡ νόησις αὐτῶν, καὶ στασιάζειν δοκεῖ κατ' αὐτοὺς τὰ Εὐαγγέλια.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ γέγραφεν οὕτως· ἡ ιδ΄ τὸ ἀληθινὸν τοῦ Κυρίου Πάσχα, ἡ θυσία ἡ μεγάλη, ὁ ἀντὶ τοῦ ἀμνοῦ παῖς Θεοῦ, ὁ δεθείς, ὁ δήσας τὸν ἰσχυρόν, καὶ ὁ κριθεὶς κριτὴς ζώντων, καὶ νεκρῶν· καὶ ὁ παραδοθεὶς εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, ἵνα σταυρωθῇ· ὁ ὑψωθεὶς ἐπὶ κεράτων μονοκέρωτος, καὶ ὁ τὴν ἁγίαν πλευρὰν ἐκκεντηθείς· ὁ ἐκχέας ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τὰ δύο πάλιν καθάρσια· ὕδωρ, καὶ αἷμα· λόγον, καὶ πνεῦμα· καὶ ὁ ταφεὶς ἐν ἡμέρᾳ τῇ τοῦ Πάσχα, ἐπιτεθέντος τῷ μνήματι τοῦ λίθου.

Ἀλλὰ καὶ Κλήμης ὁ ὁσιώτατος τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας γεγονὼς ἱερεύς, ἀνὴρ ἀρχαιότατος, καὶ οὐ μακρὰν τῶν Ἀποστολικῶν γενόμενος χρόνων, ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ τὰ παραπλήσια διδάσκει, γράφων οὕτως· τοῖς μὲν οὖν παρεληλυθόσιν ἔτεσι τὸ θυόμενον πρὸς Ἰουδαίων ἤσθιεν ἑορτάζων ὁ Κύριος Πάσχα· ἐπεὶ δὲ ἐκήρυξεν αὐτὸς ὢν τὸ Πάσχα ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος, αὐτίκα ἐδίδαξε μὲν τοὺς μαθητὰς τοῦ τύπου τὸ μυστήριον τῇ ιγ΄, ἐν ᾗ καὶ πυνθάνονται αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ Πάσχα φαγεῖν; ταύτῃ οὖν τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἁγιασμὸς τῶν ἀζύμων, καὶ ἡ προετοιμασία τῆς ἑορτῆς ἐγίνετο· ὅθεν ὁ Ἰωάννης ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ εἰκότως ὡς ἂν προετοιμαζομένους ἤδη ἀπονίψασθαι τοὺς πόδας πρὸς τοῦ Κυρίου τοὺς μαθητὰς ἀναγράφει. πέπονθε δὲ τῇ ἐπιούσῃ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, αὐτὸς ὢν τὸ Πάσχα, καλλιερηθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίων. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀκολούθως ἄρα τῇ ιδ΄, ὅτε καὶ ἔπαθεν, ἕωθεν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς τῷ Πιλάτῳ προσαγαγόντες οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἀκωλύτως ἑσπέρας τὸ Πάσχα φάγωσι. ταύτῃ τῶν ἡμερῶν τῇ ἀκριβείᾳ καὶ αἱ γραφαὶ πᾶσαι συμφωνοῦσι καὶ τὰ Εὐαγγέλια συνῳδά. ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ ἀνάστασις. τῇ γοῦν τρίτῃ ἀνέστη ἡμέρᾳ, ἥτις ἦν πρώτη τῶν ἑβδομάδων τοῦ θερισμοῦ, ἐν ᾗ καὶ τὸ δράγμα νενομοθέτητο προσενεγκεῖν τὸν ἱερέα.

Ὅτι μὲν οὖν ἐν ᾗ ἡμέρᾳ πέπονθεν ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ σωτήρ, οὐκ ἔφαγε τὸ νομικόν, καὶ σκιῶδες ἀμνόν, ἀλλ' αὐτὸς ὡς ἀληθὴς ἀμνὸς ἐτύθη ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ παρασκευῇ τῇ ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, καὶ τῶν τύπων δῆλον γεγενόντων. παθόντος τοίνυν, ὡς εἴπομεν, κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἔνδοξον, καὶ ζωοποιὸν πάθος ἐν τῇ τοῦ νομικοῦ Πάσχα ἑορτῇ, τουτέστιν τῇ ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, καὶ ἀναστάντος τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, ἥτις ἐστὶν κυριακή, ιϛ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ καὶ τὸ δράγμα νενομοθέτητο προσφέρειν τὸν ἱερέα, πέρας εἰλήφει τὸ τυπικὸν Πάσχα, τοῦ ἀληθινοῦ Πάσχα παραγενομένου.

Τότε οὖν παθόντος, ἤγουν πληρωθέντος τοῦ τυπικοῦ, καὶ σκιώδους Πάσχα, ἤρξατο τὸ ἀληθινὸν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς, καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Πάσχα· ὑπὲρ οὗ ἀνάμνησιν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὴν ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ἐπιτελεῖ, ἀπαραβάτως τηροῦσα τὴν ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ τὸ νομικὸν ἐπιτελεῖσθαι προσετέτακτο Πάσχα, μετὰ ἐπίβασιν τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν γίνεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδίδαξεν. καὶ εἰ μὲν ἀριθμοῦσα αὐτήν, λέγω δὲ ἡ ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, εἰς τὴν ἑξῆς κυριακὴν τὴν ἁγίαν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἑορτὴν ἄγειν· εἰ δὲ ἐν δευτέρᾳ, ἢ τρίτῃ, ἢ τετράδι, ἢ πέμπτῃ, ἢ παρασκευῇ, ἢ σαββάτῳ, τοῦ Πάσχα ἀσυμφωνίαν οὐκ * ἔχουσαν οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι· ἀλλ' ἡ θείᾳ χάριτι τὰ πολέμια τῆς Ἐκκλησίας καταβαλοῦσα, τὸν μέγαν ὡς ἀληθῶς, καὶ πιστότατον, βασιλέα Κωνσταντῖνον ἀνέστησεν, δι' οὗ εἰς πλῆθος τὰ Χριστιανῶν εἰς φαιδρότητα, καὶ δόξαν ἤγαγεν τῶν μεγίστων, καὶ πολλῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας θεοφιλῶν κατορθωμάτων. ὅπως ὁρῶν τὴν τοιαύτην ἀσυμφωνίαν ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ πρὸ τούτων Ἄρειον τὸν δυσσεβῆ, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν σφοδρῶς τῆς ὀρθῆς, καὶ ἀμωμήτου πίστεως ἀποσχίσαντας κατὰ τὸν τόπον, καὶ πολλὴν ταραχὴν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐμποιοῦντας, τῷ θείῳ ζήλῳ κινούμενος, πρὸς εἰρήνην, καὶ ὁμόνοιαν, καὶ τὴν τῶν δογμάτων τῆς εὐσεβείας ὀρθότητα τὴν ἁγίαν, καὶ μεγάλην, καὶ οἰκουμενικὴν σύνοδον τῶν τιη΄ ὁσίων πατέρων ἐν Νικαίᾳ συναθροίσας. οἵτινες τοῦ τῷ πνεύματι ἁγίῳ ἐκεῖσε συνελθόντες, καὶ τὴν Ἀρείου, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν μανίαν διελέγξαντες, τό τε τῆς πίστεως σύμβολον ἐξέθεντο, ὅρον τε ἔθηκαν συμφώνως ἅπαντες περὶ τοῦ ἁγίου, καὶ ζωοποιοῦ Πάσχα· ὥστε καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς κοίλης Συρίας, καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς τῆς Ἀποστολικῆς, καὶ Εὐαγγελικῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως λόγον ὑγιῆ φρονοῦντας τῷ ἀρχαίῳ ἔθει τῆς τε Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν πλείστων ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κατακολουθοῦντας, καὶ συμφώνως ἅπαντας ἐν μιᾷ, καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑορτάζειν τὸ πανάγιον, καὶ ζωοποιὸν Πάσχα. ταῦτα συμφώνως ὑπὸ τῆς ἁγίας ὁρισθέντα συνόδου ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος δι' οἰκείων αὐτοῦ γραμμάτων τοῖς ἁπανταχόσε τῆς ἱερωσύνης ἀρχηγοῖς, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς τῆς εὐσεβείας θρέμμασιν εἰρηνεύειν προέτρεψε, καὶ τοῖς ὁρισθεῖσιν ἐμμένειν περί τε τῆς ὀρθῆς, καὶ ἀμωμήτου πίστεως, καὶ τοῦ σωτηριώδους καὶ ζωοποιοῦ Πάσχα ὑπὸ τῆς ἁγίας ἐκείνης καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου· τοὺς δὲ μὴ οὕτω φρονοῦντας ἀποκηρύκτους εἶναι, καὶ ἀλλοτρίους τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Καθολικῆς, καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας προσέταττε· συμφωνησάντων αὐτῷ ἐν τούτοις ἅπασι, καὶ τῶν ἁπανταχόσε ἀνυπερθέτως προεστώτων τῶν ἁγίων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν, ὁσίων πατέρων, καὶ διδασκάλων· καὶ γενομένου ἑκάστου τῶν θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν τῇ Νικαίων συνεληλυθότων ἁγίᾳ συνόδῳ, τὴν ἰδίαν καταλαμβάνοντες πόλιν.

Τῆς εἰρήνης δέ, καὶ ὁμονοίας μετὰ τὰς τῶν δογμάτων ὀρθότητος τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν πολλὴν ποιούμενοι πρόνοιαν οἱ ὅσιοι, καὶ θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες, καὶ διδάσκαλοι, ἐπιστάμενοι ὅτι τοὺς τῆς σελήνης μῆνας οὐχ ὁμοίως ἅπαντες ψηφίζουσι, καὶ λογισάμενοι μή πως καὶ ἐκ τούτου ὕστερά τε ἀσυμφωνίᾳ, καὶ ταραχὴ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἀνακύψῃ περὶ τοῦ ἁγίου, καὶ ζωοποιοῦ Πάσχα, καὶ τὴν τοιαύτην ἀσυμφωνίαν προαναιροῦσαι σπουδάσαντες, τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον, καὶ αἰώνιον ἐννεακαιδεκαετηρίδα τῆς σελήνης θεοσοφῶς ἐξέθεντο, διδάσκει ἐν ἑκάστῳ ἔτει ἐν ποίᾳ τῶν δύο μηνῶν ἡμέρᾳ, Μαρτίου λέγω, ἢ καὶ Ἀπριλίου, εὑρίσκεται καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἡ κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ιδ΄ τοῦ πρώτου παρ' Ἑβραίοις μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ τὸ νομικὸν ἐπιτελεῖσθαι προσέτακται Πάσχα· τὰ πάλαι ἄνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀγράφως μέν, ἀπλανῶς δὲ κρατήσαντα ἐγγράφως κυρώσαντες· ὥστε πάντας γινώσκοντας τοὺς τῆς εὐσεβείας θρέμματα, καὶ ἀπταίστως ἀσυμφωνοῦντας ἐν εἰρήνῃ ἑορτάζειν τὸ πανάγιον, καὶ λυτρωτήριον ἡμῶν Πάσχα τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐξέθεντο μὲν οὖν τοῖς ἐν φρονήσει εἰς τὸν περὶ τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑορτῆς Ἐκκλησιαστικὸν κανόνα ὁ ὑπὸ τῶν θεοφόρων πατέρων ἐκτεθεὶς ἐννεακαιδεκαετηρὶς τῆς σελήνης, εἰς ταυτὴν τῶν πάντων ἀνακυκλουμένων, καὶ δηλοῦσα ἐν ἑκάστῳ ἔτει ἐν ποίᾳ τοῦ Μαρτίου, ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἡμέρᾳ εὑρίσκεται ἡ ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης, ἐν ᾗ τὸ νομικὸν ἐπιτελεῖσθαι προσέτακται Πάσχα. ἐὰν γινώσκωμέν τε καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος εὑρίσκεται, καὶ τὸν ὅρον ἐπιστάμενοι τὸν τεθέντα, ὅτι ἐὰν εὑρεθῇ αὕτη ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, εἰς τὴν ἐπιοῦσαν κυριακὴν ἑορτάζειν δεῖ τὸ ἅγιον Πάσχα· εἰ δὲ ἐν ἄλλῃ οἱᾳδήποτε τῶν ἓξ ἡμερῶν ἡμέρᾳ, εἰς τὴν προσιοῦσαν κυριακήν, ἀφθόνως, καὶ λίαν ῥᾳδίως γινώσκειν δυνήσεται καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν ποίᾳ τοῦ Μαρτίου, ἢ τοῦ Ἀπριλίου ἑορτάσει τὸ σωτήριον Πάσχα ἡ (ἐκ τοῦ) Ἐκκλησία.

Τινὲς δὲ φιλοτιμότερον φερόμενοι κύκλον πέντε ἐννεακαιδεκαετηρίδων ἐκθέμενοι· ὃν προσηκόντως ἔφησαν εἰς ἑαυτὸν ἀεὶ ἀνακυκλούμενον, οὐ μόνον κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῦ ἑκάστου μηνὸς Μαρτίου, ἢ Ἀπριλίου φέρειν τὴν ιδ΄ τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης,

ἀλλὰ

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

DE SIGNIFICATIONIBUS STELLARUM.

Ex Sermone III. Tetrabibili Aetii Amideni Caput CLXIV.

Interprete Cornario.

QUandoquidem etiam ſtellæ in cælo orientes juxta tempora a Deo ipſis ordinata, & ſimiliter occidentes aera mutant, ut contingat ex hoc etiam ventos alias aliter ſpirare: neceſſarium duxi hic tempora indicare, in quibus earum, quæ palam aerem alterant, ortus & occaſus fiunt. Nam ſanorum corpora, & multo magis ægrotorum, juxta aeris ſtatum alterantur.

Menſe Dyſtro, qui Martius eſt, equus mane oritur decima nona die.

Menſe eodem die XXIII, æquinoctium vernum eſt, & maxima aeris turbatio.

Menſe Xanthico, qui eſt Aprilis, prima die *ineunte nocte Pleiades apparent.

*Cornarius male ineunte nocte.

Menſe eodem, die XIX, Peleiades veſperi occultantur.

Menſe eodem, XXI Pleiades cum Solis ortu oriuntur: & eſt maxima circa aerem turbatio.

Menſe eodem, XXVII, Orion veſperi occultatur.

Menſe Artemiſio, hoc eſt Maio, prima die Hyades cum Solis ortu oriuntur.

Menſe eodem, IV die, lyra veſperi oritur, & aer multum alteratur.

Menſe eodem, VI, capra mane oritur, & valde alteratur aer.

Maii VII Pleiades mane apparent, & aer ſedari incipit.

Maii XIX, Hyades mane apparent, & aer valde alteratur pridie, aut nudius tertius ejus diei.

Maii XXIV capra veſperi occultatur; & nudius tertius ejus diei aer movetur.

Menſis Junii ſecunda, Aquila veſperi oritur.

Menſis ejuſdem VI Arcturus mane occidit.

Menſis ejuſdem IX Delphin veſpere oritur.

Viceſima quinta Orion mane oriri incipit. Sunt autem ſolſtitia æſtiva, & aer tribus diebus antea valde alteratur.

Menſis Julii tertio Orion totus oritur.

Decima quarta Procyon mane oritur.

Decima nona Canis mane oritur; & contingit maxima aeris turbatio: aliquando etiam nudius tertius ejus diei.

Viceſima quinta Aquila mane occidit: movetur autem aer ante triduum.

Menſis Auguſti XV lyra mane occidit.

Decima nona Delphin mane occidit; & eſt mutatio æſtatis ad frigiditatem.

Viceſima octava Vindemiator mane oritur, & malus navis occidit: & eſt finis dierum poſt exortum canis dierum XL.

Menſis Septembris ſeptima capra veſperi oritur.

Decima ſeptima Arcturus oritur; & alterat vero ſequenti die.

Decima nona ſpica mane oritur. alteratur aer duobus diebus antea.

Viceſima quinta æquinoctium fit autumnale, & eſt maxima aeris turbatio tribus antea diebus. quare eſt cavendum ne venam ſecemus; neque purgemus; neque alias corpus vehementi motu moveamus a decimaquinta Septembris, uſque ad viceſimam quartam ejuſdem menſis.

Menſis Octobris ſexta, corona mane oritur, & eſt vehemens aeris mutatio.

Septima Hœdi veſperi oriuntur.

Decima ſeptima Hyades veſpere oriuntur: & magna fit aeris turbatio.

Viceſima tertia, una cum Solis ortu Pleiades occidunt: & contingit pridie maxima aeris turbatio.

Menſis Novembris ſexta Pleiades mane occidunt; & incipit aer ſedari.

Undecima lyra mane oritur.

Viceſima prima, Hyades mane occidunt; & ſequenti die turbatio fit circa aerem.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΣΗΜΑΣΙΩΝ ΑΣΤΕΡΩΝ.

Ἐκ τοῦ τρίτου τμήματος Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ Κεφ. ρξδ΄.

ΕΠειδὴ δὲ καὶ οἱ κατ᾽ οὐρανὸν ἀστέρες ἀνατέλλοντες κατὰ τοὺς τεταγμένους αὐτοῖς ὑπὸ Θεοῦ καιρούς, καὶ δύνοντες ὁμοίως τὸν ἀέρα ἀλλοιοῦσι· ὡς συμβαίνειν ἐκ τούτου καὶ ἀνέμους ἄλλοτε ἄλλους πνεῖν· ἀναγκαῖον ἐνόμισα ἐνταῦθα δηλῶσαι καιρούς, ἐν οἷς αὐτῶν τῶν φανερῶς ἀλλοιούντων τὸν ἀέρα ἀνατολαί, καὶ δύσεις γίνονται. καὶ γὰρ τῶν ὑγιαινόντων τὰ σώματα, καὶ πολὺ μᾶλλον τῶν νοσούντων ἀλλοιοῦται πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν.

Μηνὶ Δύστρῳ, ὅ ἐστι Μαρτίῳ ιθ΄, ὁ λεγόμενος ἵππος ἀνατέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κγ΄, ἰσημερία ἐαρινή· καὶ ἐστι μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος.

Μηνὶ Ξανθικῷ, τουτέστιν Ἀπριλλίῳ α΄, Πλειάδες ἀκρόνυχοι φαίνονται.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιθ΄ Πλειάδες ἑσπέριαι κρύπτονται.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κα΄ Πλειάδες ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ ἐπιτέλλουσι· καὶ ἐστι μεγίστη ἡ περὶ τὸν ἀέρα ταραχή.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κζ΄, Ὠρίων ἑσπέριος κρύπτεται.

Μηνὶ Ἀρτεμισίῳ, ὅ ἐστι Μαΐῳ α΄, ὑάδες ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ ἐπιτέλλουσι.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ δ΄, λύρα ἑσπέριος ἐπιτέλλει, καὶ ἀλλοιοῦται ἀὴρ ἱκανῶς.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ς΄ αἲξ ἑῴα ἐπιτέλλει, καὶ σφόδρα ἀλλοιοῦται ὁ ἀὴρ πρὸ μιᾶς, ἢ δύο.

Μηνὶ Μαΐῳ ζ΄ Πλειάδες ἑῷαι φαίνονται, καὶ ἄρχεται ὁ ἀὴρ καθίστασθαι.

Μηνὶ Μαΐῳ ιθ΄ ὑάδες ἑῷαι φαίνονται, καὶ ἀλλοιοῦται πάνυ ὁ ἀὴρ πρὸ μιᾶς, ἢ δύο ἡμερῶν.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κδ΄ αἲξ ἑσπέριος κρύπτεται. καὶ κινεῖται ὁ ἀὴρ πρὸ δύο ἡμερῶν.

Μηνὶ Ἰουνίῳ β΄ ἀετὸς ἑσπέριος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ς΄ Ἀρκτοῦρος ἑῷος δύνει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ θ΄ Δελφὶς ἑσπέριος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄ Ὠρίων ἑῷος ἄρχεται ἐπιτέλλειν. εἰσὶ δὲ τροπαὶ θεριναί· καὶ ἀλλοιοῦται σφόδρα ὁ ἀὴρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν.

Μηνὶ Ἰουλίῳ γ΄ Ὠρίων ὅλος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιδ΄ προκύων ἑῷος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιθ΄ κύων ἑῷος ἐπιτέλλει· καὶ γίνεται μεγίστη τοῦ ἀέρος ταραχὴ ἐνίοτε, καὶ πρὸ δύο ἡμερῶν.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄ ἀετὸς ἑῷος δύνει· κινεῖται δὲ ὁ ἀὴρ πρὸ τριῶν ἡμερῶν.

Μηνὶ Αὐγούστῳ ιε΄ λύρα ἑῷος δύνει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιθ΄ Δελφὶς ἑῷος δύνει· καὶ ἐστι τροπὴ τοῦ θέρους ἐπὶ τὸ * ψυχρόν.

*Al. ψῦχον.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κη΄, προτρυγητὴς ἑῷος ἐπιτέλλει· καὶ ὁ ἱστὸς δύνει. ἔστι δὲ τότε τέλος μετὰ τὴν ἐπιτολὴν τοῦ κυνὸς ἡμερῶν μ΄.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ζ΄ αἲξ ἑσπέριος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ * ιζ΄ Ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλει· * καὶ ἀλλοιοῖ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ.

*Al. ιδ΄.
*Al. ἀλλοιοῖ δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιθ΄ στάχυς ἑῷος ἐπιτέλλει· ἀλλοιοῦται δὲ ὁ ἀὴρ πρὸ δύο ἡμερῶν.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄ ἰσημερία φθινοπωρινή· καὶ γίνεται μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος πρὸ τριῶν ἡμερῶν. διὸ παραφυλάττεσθαι χρὴ μηδὲ φλεβοτομεῖν, μηδὲ καθαίρειν, μηδ᾽ ἄλλως τὸ σῶμα κινεῖν σφοδρῶς κινήσει ἀπὸ ιε΄ τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι κδ΄.

Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ς΄ στέφανος ἑῷος ἐπιτέλλει· καὶ ἐστι σφοδρὰ μεταβολὴ τοῦ ἀέρος.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ζ΄ ἔριφοι ἑσπέριοι ἐπιτέλλουσι.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιζ΄ ὑάδες ἑσπέριαι ἐπιτέλλουσι· καὶ ἱκανὴ ταραχὴ τοῦ ἀέρος γίνεται.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κγ΄ ἅμα ἡλίου ἀνατολῇ Πλειάδες δύνουσι· καὶ ἐστι μεγίστη ταραχὴ τοῦ ἀέρος πρὸ μιᾶς ἡμέρας.

Μηνὶ Νοεμβρίῳ ς΄ Πλειάδες ἑῷαι δύνουσι· καὶ ἄρχεται καθίστασθαι ὁ ἀήρ.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ * ια΄, λύρα ἑῷος ἐπιτέλλει.

*Al. ιγ΄.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κα΄, ὑάδες ἑῷαι δύνουσι· καὶ ταραχὴ περὶ τὸν ἀέρα γίνεται τῇ ἑξῆς.

Μηνὶ

Digitized by Google

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κζ΄ Ὠρίων ἐπιτέλλει, ὁ στέφανος δύνει.

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ α΄, κύων ἕῳος δύνει. τετήρηται δὲ τοῖς πολλοῖς, ὡς εἴ γε χειμάσει ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἐπιμένει ὡς ἐπίπαν ἡ ταραχὴ τοῦ ἀέρος μέχρι ἡμερῶν λζ΄· εἰ δὲ εὐδιάσει, τὸ αὐτὸ * σημαίνει.

* Al. συμβαίνει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ι΄ ἔριφοι ἕῳοι δύνουσι.

* Al. κα΄. Μηνὶ τῷ αὐτῷ * ια΄, αἲξ ἑῴα δύνει· ταραχὴ δὲ γίνεται μετὰ μίαν ἡμέραν.

* Al. κδ΄. Μηνὶ τῷ αὐτῷ * κγ΄ τροπαὶ χειμεριναί.

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ δ΄ Δελφὶς ἐπιτέλλει.

* Al. ϛ΄. Μηνὶ τῷ αὐτῷ * ε΄ ὁ ἀετὸς ἑσπέριος δύνει. ταραχὴ δὲ σφοδρὰ γίνεται μετὰ δύο ἡμέρας.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄ ὁ λαμπρὸς ἀστὴρ ἐν τῷ λέοντι δύνει, κινεῖ τε πρὸ τριῶν ἡμερῶν τὸν ἀέρα.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κη΄ Δελφὶς ἑσπέριος δύνει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κθ΄, λύρα ἑσπερία δύνει.

* Al. ζ΄. Μηνὶ Φεβρουαρίῳ * ϛ΄ ζέφυρος πνεῖ.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κβ΄ ὁ ἱστὸς δύνει ἑσπέριος, καὶ ἔστι ταραχὴ τοῦ ἀέρος.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κε΄, Ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλει.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ κϛ΄ χελιδόνες πέτονται, καὶ φαίνονται.

Viceſima ſeptima Orion oritur, & corona occidit.

Menſis Decembris prima, canis mane occidit. Obſervatum eſt autem a multis, quod ſi tempeſtuoſa fuerit hæc dies, perſeverat plerumque turbatio ad dies XXXVII. Si vero ſerena fuerit, per tot dies ſerenitatem fore ſignificat.

Decima, Hœdi mane occidunt.

Undecima, capra mane occidit, & perturbatio aeris fit poſtridie.

Viceſima tertia ſolſtitium eſt hibernum.

Menſis Januarii quarta Delphin oritur.

Quinta, Aquila veſperi occidit; & fit turbatio vehemens poſt duos dies.

Quinta; Illuſtris ſtella in Leone occidit; movetque ante tridnum aerem.

Viceſima octava Delphin veſperi occidit.

Viceſima nona lyra veſperi occidit.

Menſis Februarii ſexta Favonius ſpirat.

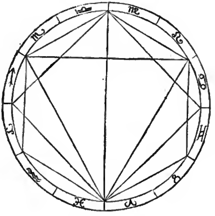
Viceſima ſecunda, malus navis veſperi occidit, & eſt turbatio aeris magna. Corn. XXII.

Viceſima quinta, Arcturus veſperi oritur.

Viceſima ſexta, hirundines volant, & apparent.

F I N I S.

Hoc Schema refertur ad pag. 6.

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
QUÆ IN GRÆCIS AUCTORIBUS LEGUNTUR.

A.

ÆGYPTIACUS annus qualis fuerit, 59. dies Ægyptiacus, 67. ac deinceps. Ægyptii aſtronomiæ inventores, 73
Æquinoctialis, 9. 87. ejus circumſcriptio ab Eudoxo & Arato ſtellis aliquot deſignata, & in eum Hipparchi inquiſitio, 115. & deinceps. Arateus, 142. 143
Æther an paſcat animalia, 97
Æthiopiæ duæ, 31
Alcyonii dies, 38. 47
Amphiſcii, 90
Aodromedæ & Equi communis occidit mane, 43. oritur mane, 47. veſpere oritur, 51. 52. Andromedæ ſtellarum declinatio, 114. Ortus ejus, 129. cooccaſus, 125. 126
Annus quid ſit, 2. Ejus diviſio, *ibid.* lunaris, 18. ſolaris, *ibid.* ambo inter ſe comparati, 22. annus ſolaris Metonicus, 23. & 82. Calippicus, 23. & 82. Planetarum omnium, 81. Solis, 82. Romanus a Numa caſtigatus, 159. 160. De anno univerſe Gaza cap. IX. ubi de Græco & Ægyptio anno; ad Solem an Lunam eâ igere fine fatius, Gaza cap. XI.
Anni ab Adamo, 176
Antarſticus Eudoxi, 116
Antheſterion, Gaza cap. V.
Antichthones, 89
Antipodes, 29. 90
Antœci, 29. 89
Antares, vide Scorpius.
Aquarius oritur, 38. 46. occidit. 46. 50. oritur, 52. De ortu aſteriſmi error Eudoxi, 125. verus ortus, 137. occaſus, 139
Aquila oritur, 37. occidit, *ibid.* oritur, 38. occidit mane, *ibid.* veſpere occidit, 39. mane oritur, *ibid.* 45. 46. veſpere oritur, 49. 50. mane occidit, 51. 52. Ortus aſteriſmi, 129. occaſus, 136
Ara deque ea lapſus Arati, 110. diſtantia lucidæ ejus a polo, 111. coortus, 134. cooccaſus, 135
Aratus Canonem ſcripſit, 80. In eo de quinque Planetis egit, 80. vixit apud Antigonum in Macedonia, 91. Eudoxum pene ad verbum ſecutus eſt, 98. & deinceps; ſigna in oriente contemplatus eſt, 120. ut & Eudoxus, *ibid.* rudi Minerva phænomena ſcripſit, 126. 127. methodus ejus, 142. 143. quot circulos ſphæræ deſcripſerit, 146. Auctores qui Aratum illuſtrarunt, 147. Vita ejus, 148. Vixit Olymp. CXXV. 149. Heſiodum imitatus eſt, 149. ſcripta ejus, *ibid.* Arati quot fuere, *ibid.* methodus Arati, *ibid.* & 150
Arcticus circulus, 8. quomodo major ſit, aut minor, 10. arcticus circulus ab Eudoxo deſcriptus, & ab Hipparcho caſtigatus, 115. Arateus, 142. 143
Arctophylacis declinatio, 116. ſitus ejus in æquinoctiali, vel ei parallelo, 117. de ejus ortu error Eudoxi & Arati, 121. item communis omnium, 122. declinatio pedis, *ibid.* ejus ortus ex rei veritate, 128. cooccaſus, 130
Arcturus, 8. oritur, 37. occidit, *ibid.* oritur veſpere, 38. mane occidit, 39. mane oritur, 43. veſpere occidit, 43. 44. oritur veſpere, 47. 48. mane occidit, 49. 50. 55. diſtantia a polo, 111
Argus conſtellatio, inque ea lapſus Arati, 109. coortus, 135. cooccaſus, 136
Aries occidit, 37. oritur, 39
Aries, deque eo lapſus Arati, 106. & Attali, 107. non eſt in æquinoctiali, 115. ſitus ejus, 117. de ortu ejus Eudoxi error, 126. verus ortus, 138. occaſus, 139
Aſcii, 90
Aſini ſidus, 7
Aſpectus ſignorum, 4. Eorum uſus, 5. De iiſdem veterum error, 6. Veræ ſyzygiæ ſignorum, 7
Aſtræus auctor aſtronomiæ, 73
Aſtrum ſive ſidus & ſtella quid differant, 79
Atabyrius mons altus ſtadia minus XIV. 32
Athenarum ſitus, & arcticus, 102. Athenæ duæ, 148
Atreus auctor aſtronomiæ, 73. 94
Attalus interpres Arati paſſim ab Hipparcho reprehenditur, 97. & deinceps.
Aurigæ humerus oritur veſpere, 42. 43. 45. 46. oritur mane ſuccedens humerus, 49. occultatur, 50. veſpere oritur ſuccedens humerus, 52. De auriga error Eudoxi, & Arati, 105. nullas habet in genibus ſtellas, 113. coortus, 129. cooccaſus, 132
Αὐθέντης, 165
Author, *ibid.*
Axis, quid ſit, 8. 88. 144

B.

BOotes. Vide Arctophylax.
Βούλια, 165

C.

CÆlum movetur ab ortu in occaſum, 25
Cæli natura, 76. quid ſit, 77
Calippica periodus, 23
Calippus obſervavit Helleſponti, 53
Cancer ſidus dodecatemorium ſuum non implet, 1. oritur Calippo, 36. ejus ſtellarum aliquot declinatio, 114. de ejus ortu Arati error, 120. ortus Hipparcheus, 136. deſcenſus, 137
Canicula non eſt cauſa caloris, 33. oritur, 36. 37. maxima ſtellarum in maxilla Canis, 143
Canis occultatur, 49. oritur, 51. 52. Canis ortus, 134. occaſus, 136. oritur VII Auguſti, 143
Canis major, 8. occidit, 38. 39. oritur mane, 44. occidit, 45. oritur veſpere, 46
Canobus, 8. oritur, 42. occidit mane, 43. 44. veſpere oritur, 47. occultatur, 48. 49. oritur, 52
Capra oritur, 37. occidit, *ibid.* mane occidit, 38. mane oritur, 39. veſpere oritur, 42. veſpere oritur, 42. 43. mane occidit, 45. mane oritur, 48. 49. veſpere occidit, 50. oritur veſpere, 52
Capricornus oritur, 38. de ortu ejus error Eudoxi, 125. verus ortus, 137. occaſus, 139
Cardines in mediis ſignis Eudoxus conſtituit, 104. 105. 119. 120. ubi & Aratum initio ſignorum poſuiſſe probat. at Eudoxum in medio, 120. contra quam veteres, qui initio poſuerunt, *ibid.*
Caſſiopea, deque ea lapſus Arati, 106. ejus declinatio, 116. ejus ortus, 129. cooccaſus, 131
Centaurus male ab Arato collocatus, 111. ſitus ejus in æquinoctiali, 117
Centauri βατραχίον, 45. 47. 49. 50. pes anterior, 49. coortus, 133. 134
Cepheus intra circulum arcticum ubi ſit, 87. de eo Eudoxi error, & Arati, 105. 125. in Græcia qua ſui parte oriatur, 109. diſtantia a polo ſtellarum ejus, *ibid.* ſitus ejuſdem in æquinoctiali, 117. ejus ortus, 129. cooccaſus, 135
Ceti ortus, 134. occaſus, 135
Chela auſtralis conditur, 42. 43. borea occultatur, 43. 44. auſtralis veſpere oritur, 48. & borea, *ibid.* auſtralis mane occidit, 49. borea mane occidit, 50. De chelis error Attali, 104. lucida boreæ eſt æquinoctiali vicina, ceteræ ſunt auſtraliores, 115. De ortu chelarum refellitur Eudoxus & Aratus, 124. verus ortus, 137. occaſus, 139
Chriſti anni, 185
Cimmerii Homerici, 54
Circuli qua ratione dividantur in partes, 87. latitudine carent, 152
Coluri, 11. 88. unde dicti, *ibid.* & 96. Eudoxei, 116. 145
Cometæ, 95. variæ ſpecies, *ibid.*
Conon in Italia obſervavit, 53
Corvus non eſt in æquinoctiali, 115. coortus, 133. cooccaſus, 135
Corona oritur mane, 37. occidit, *ibid.* oritur veſperi, 38. 39. 43. oritur mane, 43. occidit veſpere, 44. 45. oritur veſpere,

veſpere, 47. occidit, 50. 51. mane occidit, 51. ortus aſteriſmi ex Hipparcho, 127. 128. cooccaſus, 130
Crater non eſt in æquinoctiali, 115. coortus, 133. cooccaſus, 135
Cycli Solis & Lunæ. Maximus & Iſaacus de his agunt copioſe, 170. & ſeqq. 194. & ſeqq.
Cygni lucida occidit mane, 42. 43. oritur mane, 44. 45. 46. occidit mane, 46. 47. veſpere oritur, 49. 50. mane occidit, 52. de eo lapſus Arati, 107. ejus ſtellarum declinatio, 114. & 116. ortus ejus, 128. cooccaſus, 130
Cyllena mons altus ſtadia XV, 32

D.

DElphinus occidit mane, 37. oritur, 38. occidit veſpere, *ibid.* oritur veſpere, 39. Delphini coortus, 129. cooccaſus, 131
Dies naturalis, & artificioſus, 13. Ubi ſit longiſſima, 14. Dierum incrementa, 15. In toto Cancro maximam, in toto Capricorno breviſſimam fieri veteres arbitrati, 27. dierum inæqualitas, 87
Diei initium, Gaza cap. XX.
Doſitheus obſervavit Coloniæ, 53
Draconis ſitus perperam ab Eudoxo, Arato, & aliis conſtituitur, 102. Caput ejuſdem perperam ab iiſdem collocatum, *ibid.* diſtantia lucidæ oris a polo, *ibid.* item oculi auſtralis, *ibid.* temporis ſiniſtri declinatio, 116

E.

EClipſes Solis & Lunæ quando fiant, 19. Solaris eclipſis ratio declaratur, 24. Totus ubi Sol deficiat, *ibid.* Lunaris quomodo fiat, 25. inæqualis magnitudo, *ibid.* Vide Sol, & Luna.
Ecliptica, 84. 146
Elaphebolion. Gaza cap. III.
Emboliſmi, 178
Enneadecaeteris Euctemonis & Calippi, 23
Epactæ Lunæ. Gaza c. XV. & XVI. Maximus c. XXVII.
Epactæ Solis, 178. 180
Equus mane occidit, 38. declinatio lumbi, 115. ortus Equi, 129. cooccaſus, 131
Eratoſthenes de Octaeteride ſcripſit, 59
Eteſiæ, & eorum prodromi, 37. 51
Eudoxus ubi obſervaverit, 53. duos libros ſcripſit, Speculum, & Phænomena, 98. a borealibus ſtellis diſputata eſt ortus, 100. rudi Minerva de phænomenis ſcripſit, 126. 127
Exhalationes, 144

F.

FEræ, ſeu Lupi ortus, 134
Feriæ inveſtigatio, 177. 178. 196
Fluvii poſtrema mane occidit, 42. 45. oritur veſpere, 45. 46. abſconditur, 47. 48. oritur, 50. 52
Fluvii Orionis ortus, 134. occaſus, 136
Fordicidia, 66

G.

GAmelion Gaza cap. III.
Gemini oriuntur, 39. Gemini antecedentis caput veſpere oritur, 44. 45. mane occidit, 46. antecedentis caput conditur, 50. caput antecedentis oritur, 51. caput ſuccedentis oritur, *ibid.* capita Geminorum non eſſe in tropico docet Hipparchus ex declinatione, 113. De ortu Geminorum aſteriſmi diſputat contra Eudoxum & Attalum Hipparchus, 127. verus ortus, 86. occaſus, 140
Græciæ ſitus perperam ab Arato aliiſque veteribus traditus, 101
Græci veteres annum ad Solem, menſes ad Lunam exigere voluerunt, 18. Quæ ratione ſecundum tria, ex oraculo, ſacrificarunt, *ibid.*

H.

HAbitationes in ſphæra, 11
Hecatombæon. Gaza cap. V.
Heteroſcii, 90
Hilaria, 71
Hipparchus ubi obſervaverit, 53. ſcripſit de coortibus ſtellarum, 122
Hœdi oriuntur, *ibid.*
Homerus aſtronomus fuit, 74
Horas ex obſervatione ſignorum male definit Aratus, 118. & deinceps.
Horizon duplex, ſenſilis, & ratione conſtans, 12. Mutatur hic ſtadiorum, 400. intervallo, *ibid.* Oceanum pro horizonta Poetæ capiunt, 31. 84. 96
Hyades oriuntur veſpere, 37. occidunt, 38. occidunt veſpere, 39. oriuntur veſpere, *ibid.* oriuntur mane, *ibid.* veſpere oritur lucida Hyadum, 44. mane occidit, *ibid.* occultatur, 48. 49. veſpere oritur, 50. mane oritur, *ibid.*
Hydri lucida oritur, 52. ſitus ejus in æquinoctiali, 116. coortus, 133. cooccaſus, 135

I.

JEjunium SS. Apoſtolorum, 201
Jejunium ſeptimi menſis, 177. 202
Jejuniorum caput, 177
Indictio. Maximus, 181
Ingeniculus. de eo Eudoxi & Arati hallucinatio, 102. Coortus ejus ex Hipparcho, 128. cooccaſus, 130
S. Joannis natus, 182
Iſis falſo in brumam convenire perpetuo Græci crediderunt, 19. Quod tamen docet Achilles Tatius, 85
Iſidis navigium feſtus dies, 68
Juvenalia, *ibid.*

L.

LActeus circulus, 12. 83. 86. 96. 113
Læſtrigonum ſitus, 13
Laterculum Urſæ majoris, 104
Leonis ſidus ultra dodecatemorium ſuum excurrit, 2. ortus, 37. occidit, 38. Cauda oritur, 42. oritur veſpere, 47. 48. cauda conditur, 52. Caput oritur, *ibid.* ſtellarum ejus aliquot diſtantia ab æquinoctiali, 114
Leonis Cor, 7. veſpere oritur, 46. occultatur, 51. oritur, 52
De ortu Leonis ſtellati contra Eudoxum & Aratum diſputat Hipparchus, 122. & deinceps. verus coortus, 137. deſcenſus, 138
Leporis ortus, 134. occaſus, 136
Libra occidit, 39
Ludi Palatini, 67. Gothici, *ibid.* Genialici, *ibid.* votivi, 68. Liberalici, *ibid.* Megaleſiaci, *ibid.* Cerealici, *ibid.* Florales, 69. Maximati, *ibid.* Martialici, *ibid.* Peſſici, *ibid.* Fabarici, *ibid.* Apollinares, *ibid.* & 70. Francici, 70. Neptunalici, *ibid.* Solis & Lunæ, *ibid.* Romaniani, *ibid.* Fatales, 71
Ludi Alamannici, 71. Auguſtales, *ibid.* Jovi liberatori, *ibid.* Plebei, *ibid.* Sarmatici, *ibid.* Lanciennici, 72
Lunæ appariciones, 18. Lunaris ſyzygia exacta, 21. quomodo illuminetur a Sole, 23. 24. Ejus facies diverſæ, *ibid.* alias celerius movatur, alias tardius, 24. vide in Eclipſi. Evolutio Lunæ, ſive ἐξελιγμός, 35. Lunæ motuum accurata perveſtigatio, *ibid.* & deinceps; ejus natura, 83. defectio, *ibid.* facies, *ibid.* Speculi inſtar, *ibid.* facies, 145. effectus, 162
Lunaris annus, 174
Lyra, 8. occidit, 37. mane oritur, *ibid.* occidit veſpere, *ibid.* oritur veſpere, 39. mane occidit, 42. oritur, 44. occidit veſpere, 48. oritur veſpere, 48. 49. occidit mane, 52. de ea error Arati, 106. declinatio, 116. coortus Hipparcheus, 128. cooccaſus, 139

M.

MAcroſcii, 90
Mæmacterion, 157
Magiſtrati jurant, 72
Mammes vindemia, 70
Mathematicæ & Phyſicæ differentia, 75
Menſis quid ſit, 18. veteribus lunaris erat triceniarius, 20. de Atticis agit Gaza a pag. 153
Meridianus quid ſit, 12. mutatur in trecentis ſtadiis, *ibid.* id quadringentis fieri docet, 10. quid ſit, 84
Metagitnion, 157
Meteora & Metarſia quid ſint, 91
Meton obſervavit Athenis, & alibi, 53
Metrodorus in Italia obſervavit, *ibid.*
Mundus variis modis accipitur, 77. figura, *ibid.* extra eum an ſit aliquid, 78. an ſtet, 78. 144
Munychion, Gaza cap. III. & IV.

N.

NIcander junior Arato, 149

O.

OCeanus pro horizonte. vide Horizon.
Octaeteris Græcorum, 20. non congruit Lunæ motui. 21
Ophiuchus male ab Eudoxo, & Arato conſtitutus, 103. declinatio humeri dextri, 114. declinatio genuum, 115. ejus coortus Hipparcheus, 128. cooccaſus, 130
Orion oritur mane, 36. 37. oritur veſpere, 37. occidit veſpere, 39
Orionis & fluvii communis ortus, 44. aliæ ſtellæ ejuſdem, 44. 45. 48. 49. 50. 51. zona ejus eſt in æquinoctiali, 115. coortus, 134. cooccaſus, 135. vocatur

tur ἀμφοτερόδιον a vulgo 143. oritur xa 11 Julii, *ibid.*
Ὄμ Phrygibus eſt ſatium, 77
Ortus & occaſus ſtellarum, 57. & deinceps; quid ſit ἀνατολαί, & δύσεις, *ibid.* matutinus ortus & veſpertinus, *ibid.* & deinceps. Apparens & verus, *ibid.* Matutini ortus & occaſus veri præcedunt apparentes, 58. veſpertini ortus & occaſus apparentes priores ſunt veris, *ibid.* Matutinus ortus a veſpertino quanto intervallo diſtet, *ibid.* Non omnia ſidera, quæ ſimul oriuntur, ſimul occidunt; neque ſimul occidentia ſimul oriuntur, ſed borealia prius oriuntur, poſterius occidunt, *ibid.* quædam bis oriuntur, 59. de ortu & occaſu ſtellarum agit Tatius, 93. 94. De coortibus & cooccaſibus tam falſis, quam veris agit libro II. & III Hipparchus. vide & pag. 143. &c.
Oſchophoria, 157. 158

P.

PAlamedes auctor Aſtronomiæ, 73
Paralleli circuli in ſphæra, 9. cur ſoli quinque deſcribentur, *ibid.* eorum diſtantia, 11. 86. 87. intervalla parallelorum in ſphæra, 87
Paſchalis menſis, 176. & ſeq. 199. & ſeq. de Paſchatis correctione Iſaacus, *cap.* 16
Periœci, 29. 89
De Perſeo error Arati, 107. ejus ſtellarum aliquot declinatio, 113. Situs ejus, 117. coortus, 129. cooccaſus, 132. 133
Perſeus oritur, 38. oritur veſpere, 45. occidit, 44. 45. oritur, 48. occidit veſpere, 49. oritur veſpere, 49. 51. 52
Phænomena qui ſcripſere, 149
Philippus aſtronomus, 23
Philippus aſtrologus obſervavit in Peloponneſo & Locride, 13
Piſcis notius oritur, 38. 45. 46. 48. 51. 52. ortus, 134. occaſus, 135. verus ortus, 138. occaſus, 139
Piſcium nodus oritur, 39
Piſcis boreus oritur, 48. declaratio, 115
Piſcium nodi ſitus in æquinoctiali, 117
Piſcium ortus ab Eudoxo, & Arato deſignatus refellitur, 125. 126
Planetæ ſeptem, 3. moventur contrario ac cælum motu, 25. quod negarunt aliqui, qui & refelluntur, 26
Planetarum ordo, 80. nomina, *ibid.* harmonia, *ibid.* motus & intervalla, 81. quid ſit eos in aliquo ſigno verſari, 9
Pleiades oriuntur veſpere, 37. occidunt mane, 37. 38. veſpere occultantur, 39. oritur Pleias, 39. ſeptem eſſe, 107
Polus quid ſit, 8. 88. Eudoxus in ſtellis poſuit, 39. Poli duo ſunt totidem ſtellæ ex quorumdam ſententia, 145
Poſideon, de eo Gaza, *cap.* III. 154
Principia rerum ſecundum philoſophos, 75. & deinceps, 94
Procyon, 8. mane occidit, 45. 46. veſpere oritur, *ibid.* occultatur, 50. oritur, 51. coortus, 134. 135. cooccaſus, 136
Pyanepſion, 157. 158
Pytheæ Maſſilienſis narratio, 13

R.

REgulares, 179
in Rhodo maxima dies, 2. 13
Romæ maxima dies, 13

S.

SAgitta occidit, 37. aſteriſmi ortus, 78. occaſus, 131
Sagittarius oritur, 38. genu conditur, 42. 43. 44. genu oritur, 46. 47. mane occidit, 50. veſpera oritur, 51. De ortu ejus refellitur Eudoxus, &c. 124. verus ortus, 137. occaſus, 139
Sais oppidum duplex, 148
Sanguinis dies, 68
Saturnalia, 72
Scorpius oritur veſpera, 37. frons oritur heliaca, *ibid.* Clara Scorpii, quæ & Antares, oritur, 38. Aculeus oritur, *ibid.* occidit, 39. mane occidit, *ibid.* Antares occultatus, 42. mane occidit, 43. oritur, 44. veſpere oritur, 49. mane occidit, 49. 50. ſpondyli ejus a polo diſtantia, 111. ſtellarum aculei declinatio, 115. De ortu Scorpii error Eudoxi, & Attali, 124. verus ortus, 137. occaſus, 139
Serpentis Ophiuchi coortus, 128. cooccaſus, 130
Siderum a ſe invicem diſtantiæ per intervalla horaria ab Hipparcho definita, 140. & deinceps.
Signa Zodiaci alia ſtellata; alia dodecatemoria: e quibus priora partim non implent, partim excedunt duodecimam circuli partem, 1. Quædam e ſtellatis borealiora ſunt Zodiaco; quædam auſtraliora, 2. Signorum aſpectus vide in Aſpectus. Signorum Zodiaci ortus & occaſus, 56. quolibet die, ac nocte ſex oriuntur, & occidunt, 56. 57. De ortibus, & occaſibus eorum veterum error, 57. quot diebus ſingula peragrentur a Sole, 36. & deinceps. De ſignis ſtellatis Zodiaci, & aliis, 84. 85
Solis anomalia declaratur, 2. & deinceps. In eccentrico movetur, 3. quænam Zodiaci partes longiori tempore percurrat, *ibid.* & 4. vide in Eclipſis; movetur contrario motu ac mundus, 25. negantium opinio refutatur, 26. de natura Solis, 81. 82. ejuſdem defectio, 82. magnitudo, *ibid.* Motus ejus, *ibid.* & 83
Solos urbes duas fuiſſe, 148
Solſtitia quid ſint, 2
Sphæræ circuli, 8. 84. Aratea, 91. varius ſphæræ poſitus, 87. 95. quomodo docenda, 142. 145. 146
Stellarum deſcriptio, 7. De earum ortu & occaſu, vide in Ortus. Significationes, ſive ἐπισημασίαι lata, 32. & deinceps. Nullam vim habere ſtellas ad efficiendas mutationes aeris, & tempeſtates fuſe diſputatur, *ibid.* & deinceps; ubi eſſe tantum ſigna, non cauſſas, oſtendit. An ſint igneæ, 83
Stellæ parapegmatis Ptolemaici, 13. ſtella quid ſit, 78. aliæ fixæ, aliæ erraticæ, *ibid.* quæ ſit natura, 79. figura, *ibid.* ſintne animantia, *ibid.* quid a ſidere diſcrepet ſtella, *ibid.* & 141. tamen confundantur, *ibid.* de nominibus earum, 128. Stellas Hipparchus numeravit MLXXX. 145
Stellarum aliquot ſitus ſecundum parallelum æquinoctialem circulum, 114

T.

TAuri cauda occidit, 37. cornua occidunt, 38. cauda oritur, 39. de ortu Tauri refellitur Eudoxus, & Aratus, 127. verus ortus, 138. occaſus, 139. 140
Tempeſtates anni quattuor, 2. quanto intervallo conſteat, *ibid.*
Tiberinalia, 70
Terminalia, 66
Terræ habitabilis partes, 29. moveri quidam dixere, 95
Thargelia feſta, & menſis cognominis, Gaza, cap. IV. 151
Tropici circuli, 9. æſtivus ab horizonte varie ſecatur, 10. item hibernus, *ibid.* Circa æſtivum dies ſenſile incrementum non capiunt, 15. 85. Tropici æſtivi ratio ex Arato, 86. Tropici item hiberni, 9. 10. 87. 96
Tropicus æſtivus ab Eudoxo & Arato circumſcriptus, in eumque Hipparchi inquiſitio, 113. & deinceps; de tropico hiberno Eudoxi, & Arati, 114. 115. 145. 143. 145
Tubiluſtrium, 66

V.

VEnti ornithiæ, 47. 48. quid ſit ventus, 91. eorum nomina varia, *ibid.*
Vergiliæ, vide Pleiades.
Vindemiator, 7. oritur, 37
Virgo oritur, *ibid.*
De ortu Virginis, 123. ubi Hipparchus Eudoxum, & Attalum refutat. Verus ortus, 137. occaſus, 138
Virginis ſpica, 7. oritur, 37. occidit, 45. oritur, 47. oritur veſpera, 48. mane occidit, *ibid.* occultatur, 52
Umbrarum pro ſitu regionum diſcrimina, 90
Uodecuplatores Maximi cap. XI. 174. & ſeq. & parte II. computi.
Urna ſidus, 2
Urſæ duæ, deque his Eudoxi & Arati lapſus, 104. Septem ſtellis ambas definiere veteres, *ibid.* Situs ſtellarum aliquot Urſæ majoris in parallelo æquinoctiali circulo, *ibid.* de capite Helices error Eudoxi, 106. majoris Urſæ pedum declinatio, 116
Urſæ minoris caput, id eſt borealiſſima in laterculo, eſt in poſtrema parte Scorpii in parallelo circulo, 108. ſitus ejus capitis in æquinoctiali, 122
Vulcanalia, 70

Z.

ZOdiacus ejuſque diviſio, 1. & 12. latitudo ejus obliqua, 16. de eo agitur, 84. 85. 96
Zonæ, 29. & deinceps; earum diſtantia, 30. torridam Oceano circumfuſam aliqui prodiderunt, 35. quod tamen fallitur late, *ibid.* Torridam eſſe commodioris habitationis ſub æquinoctiali, quam ſub tropicis docuit Polybius, *ibid.* de Zonis agit Tatius, 88. 89. quod ſit earum intervallum, *ibid.* quot ſint, 90. 96. Torridam habitari, *ibid.* 144. 147

FINIS.

DIONYSII
PETAVII
AURELIANENSIS
E SOCIETATE JESU
VARIARUM DISSERTATIONUM AD URANOLOGION,
ſive Auctarium Operis de Doctrina Temporum
LIBRI OCTO.
In quibus pleraque ad Cæleſtium rerum, ac temporum ſcientiam neceſſaria tractantur.

Digitized by Google

DE
VARIARUM DISSERTATIONUM LIBRIS
AD
CANDIDUM LECTOREM
PRÆFATIO.

QUOD ſit horum inſtitutum librorum, (humaniſſime Lector) brevi tibi, ſed neceſſario ſermone declarabimus. Cum Auctarium noſtrum variis Scriptoribus inſtrueretur; qui partim de cælo, & iis, quæ cælo continentur, corporibus agerent; partim annorum, temporumque rationem exponerent : ad eam argumenti varietatem accommodandæ diſputationes noſtræ fuerunt. Primum itaque, quoniam pars illorum præcipua de ſtellis inerrantibus diſſerit; quo major ex eorum lectione fructus caperetur; quædam illarum methodus explicanda fuit; quam expeditam, ac facilem priore libro tradimus. In ſecundo, iiſdem de ſtellis, & octava ſphæra, vetereque aſtronomia nonnulla promuntur haud vulgo ſane cognita. Tertius liber de octavæ ſphæræ motu agit contra Scaligeri poſtumum librum de anticipatione æquinoctiorum : & Hipparchi, priſcorumque reliquorum aſtronomiæ principum cauſſam adverſus illius temeritatem ſuſcipit . Sequentes quatuor propugnationem doctrinæ noſtræ cum imperitorum quorumdam confutatione conjunctam habent; quorum alter Hiſpanus, qui ſe Juriſconſultum appellat, quantum ei nomini reſpondeat, non facile dixerim. Sed, ſi verum eſt, quod nos pueri didicimus, nullam ſine Grammatica conſtare ſcientiam; ut quæ omnium elementa, ac principia continet; non eſt quod juris iſtum valde peritum putemus, qui a Grammatica tam male ſit paratus. Niſi forte magnum aliquid in litteris exſpectes homine ab illo, cujus pagina nulla ſolœciſmis, ac ceteris hujuſmodi Latinitatis purulentiis vacua ſit. Contra hanc barbariem, ſic quaſi Gothicam, aut Vandalicam impreſſionem, quartum librum, & quinti inſuper partem objecimus; in quibus de anno Greciæ, Atticæque veteris, ac de Judaico, Ægyptiaco, & Romano vetere diſputamus. Græci quidem & Attici ratio tam exacte propoſita eſt in quarto, nihil ut fere prætermiſſum ſit, quod de eo argumento ex antiquitatis memoria poſſit afferri.

Alter, quo cum mihi negotium ceteris in libris fuit, Gallus eſt; e Calvinianorum grege. qui eadem, quam olim cum Hiſpano communem habuit, juris profeſſione damnata, totum ſe tranſtulit ad eam, quam iſte neglexit, Grammaticæ ſcientiam : atque in Vocabulariis legendis, ac deſcribendis ætatem contrivit omnem. Idem tamen, ut ſe non hoc ſolum ſcire monſtaret ; ac ſe unum faceret e magnis Criticis, alia vexare ſtudia non deſtitit, ac primum Theologicis ab rebus, & fidei dogmatibus exorſus, de ſuburbicariis Eccleſiis, & Romani Pontificis juriſdictione ea garrire eſt auſus, quæ in Molinæi piſtrino ex Miniſtrorum ſuorum declamationibus abſtulerat. ſed valentius opinione ſua dejectus, allatrare deſiit, *caudamque remulcens ſubjecit pavitantem utero*. Inde ergo ſe ad priſtinas

nænias, & ſcribendos commentarios retulit : ediditque nuper Grammaticarum ad Solinum Exercitationum tomos vegrandes duos : in quos, velut in fartum, ac ſaturam, libata diſciplinis ex ominibus capita, ac theoremata congeſſit. Qua re facile admirationem expreſſit, ab indoctis, & incurioſis lectoribus, diffuſæ, ac multiplicis eruditionis : ab non fatuis, & illarum artium peritis, confidentiæ. Adeo enim in ſingulis peregrinus eſt, & rudis, ut ne trita quidem, & vulgaria doctrinarum iſtarum elementa noverit. Quod equidem non ſine ſtupore ſum expertus in omnibus, quæ fortuito, an delectu, ſub oculos noſtros, examenque ſubierunt. Ea vero pro tanta farraginis mole, non valde multa ſunt. ſed in quæ innumerabilia generis omnis non errata, ſed prodigia confluxerunt. Hoc ita eſſe cognoſces partim ex ea velitatione, quam ad Juliani opera nuper adtexuimus: partim ex hiſce Diſſertationibus; in quas ea ſolummodo conjecimus, quæ ad Auctarii noſtri Scriptorum argumentum utcumqe pertinebant. Ac de iſtius erroribus, & inſcitia minus conqueror: hoc unum intolerabile videtur; cum tot vitiis, maculiſque deformatus ipſe ſit, tam alienis lapſibus iniquum eumdem eſſe, & iis inſequendis tantum ſævitiæ, ac ſeritatis adhibere. Nam nemo eſt, quem non ſtilo ſuo coſoderit. Catholicos, hæreticos, vivos, mortuoſque promiſcue habuit omnes : ac ne ab amicis quidem ſuis abſtinuit. Tanta obtrectandi libido eſt. Scaligerum certe paginis prope ſingulis appellat, ac ludibrio vexat. Caſaubonum item, alioſque conſecraneos ſuos, & earumdem, in quas contra Romanam Eccleſiam juratus eſt, partium ſatellites. Ex quo quali in Catholicos animo ſit, licet aſſequi. Delrio quidem Societatis noſtræ Theologo, & in divinis, humaniſque litteris cum egregia laude verſato, petulanter inſultat paginis ominibus. ac propter apicem unum in Solino neglectum; aut collocatam aliter, atque oportere putat, voculam, extremæ imperitiæ ac tarditatis accuſat. Et tamen non Delrii modo noſtri; ſed cujuſcumque vel mediocriter eruditi hominis errata; quæ quidem litteris ad hunc diem prodita ſunt; ſi cum monſtris Plinianarum Exercitationum conferas, mera eſſe [illegible] videbuntur. De me enim ipſo quid ſuccenſeam, quem præ ceteris ad convicia, & maledicta deſignavit? cui gratulari potius idcirco debeo, quod neque me læſit ulla re: & ſi ego, quod minime volo, ulciſci cupiam; genere id nullo facere gravius poſſim, quam in me oppugnando ultus eſt ipſe ſeſe. Siquidem ea in reprehendendo me poſuit, quibus ne leviſſime quidem perſtrinxit: ſibi vero, quam alteri parabat, inſcitiæ, ac ſtuporis infamiam inſigniore monimento ſtatuit. De his igitur, quatenus ad Auctarii, uti diximus, [illegible] neceſſe fuit; præter pauca illa quinti; ſextus ac ſeptimus inſtitutus eſt liber. reliqua, quæ ut finis eſſet aliquis, in præſens omiſſa ſunt; ſuum tempus, ac locum requirunt. Ex quibus tam iſte, quam ſimiles ejus ceteri,

> *Siniſtra quos in lucem natura extulit;*
> *Nec quicquam poſſunt niſi meliores carpere;*

id eſſe veriſſimum ſcient, quod dixit Cicero; *ſtultitia eſſe aliorum vitia cernere; obliviſci ſuorum.*

Poſtremus & octavus liber illuſtrandis Græcorum æris, & computis attributus eſt. Id enim Maximi, & Iſaaci libri flagitabant, quibus ſuum in Auctario locum utiliter dedimus. Hæc de toto Variarum Diſſertationum Opere univerſe præfari voluimus; quæ autem dici præterea poterant, ea ſingulorum fere librorum in proœmiis occupata ſunt.

CON-

CONSPECTUS, ET SUMMA

LIBRORUM, ET CAPITUM

VARIARUM DISSERTATIONUM

ad Uranologion, ſive Auctarium Operis

DE

DOCTRINA TEMPORUM.

LIBER PRIMUS.

In quo ortus & occaſus ſtellarum fixarum methodus exponitur.

CAP. I. *De ortu & occaſu ſtellarum, quid ſit, & quotuplex, e Gemino, Theophraſto, Ptolemæo, aliiſque declaratur.* pag. 1

II. *Explicantur regulæ quædam ad ortum, occaſumve ſtellarum utiles, & Gemini locus perdifficilis expenditur.* 3

III. *Methodus ortuum & occaſuum inveſtigandorum, ac tabularum ad id neceſſariarum explicatio.* 5

IV. *Tabulæ ad ortus & occaſus ſtellarum inveſtigandos neceſſariæ.* ibid.

V. *Canones ad ortus ſtellarum & occaſus inquirendos.* 21

VI. *Tabula ortus & occaſus ſtellarum aliquot ad Julianæ editionis annum primum, una cum Calendario triplici.* 30

LIBER SECUNDUS.

CAP. I. *De æquinoctialis & zodiaci partitione a Chaldæis, Ægyptiis, ac Græcis inſtituta.* 37

II. *De longitudine, ac latitudine ſtellarum veterum Aſtronomorum ſententia declaratur; utramque penes æquinoctialem circulum conſideratam fuiſſe.* 39

III. *Eudoxi ſententia contra, atque Hipparchus putavit, expoſita. Ejuſdem Hipparchi error dodecatemoria cum aſteriſmis confundentis. Aratus & Servius illuſtrati.* 40

IV. *De Veterum opinione ſuper annuis Solis cardinibus, & qua ratione alibi quam initiis Signorum collocati fuerint. Columella notatur. Sothiacæ periodi inſignis epocha.* 42

V. *Illuſtrantur uberius antiquorum ſententiæ de cardinibus annuis; ac docetur contra Scaligerum, numquam ab iis alibi, quam in circulorum commiſſionibus, illos eſſe conſtitutos; tum de Soſigenis, vel Julii Cæſaris æquinoctiis ac ſolſtitiis. Servius notatur. Varro, Plinius explicati. Soſigenis inconſtantia.* 43

VI. *De falſa Scaligeri ſententia ſuper veterum Aſtronomorum ſolſtitiis. Contra quem demonſtratur, neque perpetuam ſub tropico meridiem fieri illos putaſſe: neque ſolſtitium in toto dodecatemorio. Geminus explicatur.* 45

VII. *De cardinibus Veterum ſententia contra Geminum defenſa. Signa imperantia, auſcultantia, videntia, ex Ptolemæi, Paulli Alexandrini, Manilii, & Firmici rationibus explicata. Mira in his, & Firmici loco hallucinatio Scaligeri.* 46

VIII. *De dignoſcendis ſtellarum ortibus, & occaſibus, quorum apud auctores mentio ſit; quæ res certis regulis, & exemplis inſtruitur. Theophraſtus, Varro, Plinius, Columella, Ptolemæus, aliique vel illuſtrati, vel emendati; quæ ſit admiſſura temporaria, & ſerotina. Geneſeos locus exponitur.* 48

IX. *De ortu & occaſu Vergiliarum explicantur ea, quæ ab antiquis memoriæ ſunt prodita. Virgilii de iis locus inextricabilis. Pleriique auctores explicati, aut caſtigati.* 50

X. *De bipartita anni ſectione, quam Vergiliis plerique tribuunt.* 53

XI. *De caniculæ ortu & occaſu Veterum loca multa, item de Procyne, diligenter expenſa.* 54

XII. *De tempore meſſis in Ægypto, & Palæſtina ex occaſione ortus Pleiadum; ac de Sabbato deuteroproto, cujus ratio in Epiphanianis Animadverſionibus tradita defenditur; contraque eam objecta ſolvuntur. Primus menſis ab Hebræis ad novarum frugum tempus accommodatus. Maturitas frugum duplex. Marci Evangeliſtæ locus illuſtratur.* 56

XIII. *Ex commentariis Aben Eſræ in caput XII Exodi.* 57

LIBER

CONSPECTUS CAPITUM.

LIBER TERTIUS.

In quo de æquinoctiorum anticipatione diſſeritur contra Joſephi Scaligeri poſtumam ejus argumenti diatribam.

Cap. I. Explicatur ſumma doctrinæ Scaligerianæ in libro de æquinoctiorum anticipatione. Veteres longitudines, & latitudines fixarum partim ad æquinoctialem, partim ad zodiacum retuliſſe contra eumdem oſtenditur. Ptolemæus illuſtratus. 60

II. Refellitur opinio Scaligeri de cardinibus anni in octavis partibus ſignorum a Veteribus conſtitutis. Ejuſdem mirificus conflictus opinionum. 61

III. Evertitur Scaligerianus error, ejuſque paralogiſmus contra motum octavæ ſphæræ diſcutitur. Hipparchi ſententia ſuper Veterum opinione de urſis ambabus arguitur. Eudoxum & Aratum recte de iis exiſtimaſſe. Quænam Cynoſuræ ſtella illorum ætate polo eximia fuerit. Eratoſthenes, Ptolemæus, Strabo, Germanicus illuſtrati. 62

IV. De motu octavæ ſphæræ, confutantur argumenta, quibus Scaliger illum oppugnare ſtatuit. Eudoxi de polo mundi ſententia declaratur; nec non Eratoſthenis, Hygini, Aratei Scholiaſtæ. Stellarum declinationes mutari. Ridiculum Scaligeri de iis, deque polo commentum. 64

V. De Eudoxi, & Eratoſthenis opinione ſuper polo mundi in quo ſtellam poſuerunt. De Arctico eorumdem & Arati circulo, in quo & hic, & alii quidam imperite verſati ſunt. Altitudo poli in Græcia perperam a nonnullis Veteribus conſtituta. Eudoxi, ac Philippi defenſio adverſus Hipparchum. Arati, Gemini, Hygini error. 65

VI. Examen Arctici, Tropici, & Æquinoctialis circuli ab Eudoxo, & Arato definiti, ex quibus Eudoxi de polo ſententia colligitur. Quædam in Hipparcho notata. 67

VII. Confutatur falſa Scaligeri perſuaſio; qui Eudoxi circulos, & Eratoſthenis credit ad alium, quam mundi, polum deſcriptos eſſe, atque Olympiadum initio congruere; quod ἀναποδείκτως evertitur. 70

VIII. Defenditur Hipparchus adverſus Scaligeri commentum, qui principem illum aſtrologiæ falſo credidit alium ab mundano polum inſtituiſſe. 72

IX. De ridiculo æquinoctiali circulo, quem ab Hipparcho conſtitutum eſſe falſo Scaliger affirmat. Cujus commenti vanitas aperitur. 73

LIBER QUARTUS.

Qui eſt de anno Græcorum, ac nominatim Attico, adverſus diatribam Alphonſi a Caranza Hiſpani Juriſconſulti.

Cap. I. De anno Græcorum, ac privatim de Attico. Anni Græci, Atticique, de quo deinceps diſputatur, ratio breviter explicata. 75

II. De tricenariis menſibus, annoque communi dierum CCCLX, quem ad Solonis fere tempora Græcia omnis, ac deinceps nonnullæ civitates adhibuerunt. Hos vero menſes pro lunaribus ab illis uſurpatos eſſe demonſtratur. 76

III. De Herodoti teſtimoniis Hiſpani Juriſconſulti ſententia declaratur, ac refellitur. Ejus inſcitia Helleniſmi. [illegible], & id genus formulæ quid ſignificent. Explicatur Herodotus. ibid.

IV. Gemini verba neque ab Alphonſo Caranza intellecta prorſus eſſe: & de tricenariis menſibus lunaribus falſo credidit, non de veris ſolaris partibus accipienda. Idem & de Cenſorini loco ſuadetur. 77

V. Annum civilem Græciæ poſt antiquiora illa tempora lunarem fuiſſe primum ex Gemino deducitur; cujus locus illuſtratur. Simul Alphonſi a Caranza falſa anni Græci ex Gemino deſcriptio refellitur. 78

VI. Excutitur ac refellitur triplex Gemini interpretatio, quam ad ejus auctoritatem eludendam commentus eſt Alphonſus a Caranza; cujus & alia loci alterius ex eodem auctore explicatio redarguitur. De loco, ubi Geminus commentarium ſcripſit. Theonis locus emendatus; inſcitia Alphonſi ſuper Græco vocabulo ſoatenta. 80

VII. Pergitur in anno lunari Græcorum: cujuſmodi variis ex auctoribus aſſeveratur, ac primum de anno Attico. 82

VIII. Alphonſi a Caranza inter ſe ecam pugna, & contrarietas. 86

IX. Excutitur, ac refutatur Alphonſi opinio de triplici anno civili Attico. Quid ſit civile, præſertim in anno. 88

X. Annum Græcia popularem ad Lunam deſcriptum fuiſſe Veterum auctoritatibus adſtruitur; quæ & ſingillatim expenduntur, & ab Alphonſi Caranza falſa interpretatione vindicantur. 89

XI. De anno ſolari, quo Græci tecita, ac recondito ſunt uſi; cujus ratio diligenter expoſita: & Alphonſi Caranzæ falſa opinatio diſcuſſa. Menſis naturaliter Lunæ proprius, ut annus Solis; & utramque certa methodo temperatum a Græcis explicatur. [illegible] quomodo Græci menſes habuerint. 92

XII. Quatenus Græci omnes populi, & quamdiu lunarem annum civilem obtinuerint. Galeni locus inſignis illuſtratur, & caſtigatur; de biſſextilis diei ſitu in anno Juliano falſa ejuſdem opinio. 93

XIII. Expenduntur teſtimonia Veterum, & argumenta, quibus Alphonſus a Caranza lunarem Græcorum oppugnat annum, atque æquabilem adſtruit. 95

LIBER QUINTUS.

In quo de anno Judaico, Ægyptiaco, & Romano vetere contra Alphonſum a Caranza Hiſpanum, & Claudium Salmaſium diſſeritur.

Cap. I. De civili Judæorum anno ſententia noſtra proponitur; quæ & ab Alphonſi calumnia vindicatur. Hujus opinio falſa de triplici anno civili; reliqua item abſurde ſcripta. 101

II. De anno Patriarchico, quem Judaicam inſcite vocat Alphonſus; deque diluvii tempore, menſibus, ac diebus. Illuſtratur Moſaica deſcriptio. 102

III. De anno Ægyptiaco, & caniculari periodo refutatur Salmaſii

Salmaſii diſputatio, in qua ſecum ipſe velitatur. Cenſorinus ab eiuſdem falſa reprehenſione defenditur. Geminus, Theo, Cenſorinus idem illuſtrati. 104

IV. *De anno Ægyptiaco contra Alphonſum Caranzam diſputatur; explicata Diodori & Strabonis loca, quibus abutitur. Theonis verba perperam ab eo accepta declarantur.* 106

V. *De anno Ægyptiorum civili contra Salmaſium agitur. Explicatur Strabo, & Horus Apollo. Canicularis annus qui fuerit. Plinius a Salmaſio depravatus exponitur; triplex annus Ægyptiorum.* 107

VI. *De anno Ægyptiaco & caniculari. Cenſorinus illuſtratur: ac falſa de anno magno Salmaſii conjectura diſcutitur. Plinii locus male ab eodem acceptus.* 108

VII. *De Romano anno vetere controverſia vetus expenditur adverſus Alphonſum a Caranza.* 109

VIII. *De æra Hiſpanienſi refellitur Alphonſi ſententia. Ea vox barbaro eſſe docetur, & ignota puriori Latinitati; tum quæ illius origo.* 110

IX. *De anni Romani caſtigatione Juliana falſa in Epiphanianas Animadverſiones Salmaſii diſputatio refellitur: ac Solinus male ab eodem explicatus, & correctus exponitur.* ibid.

X. *De anno Attico nuperi cuiuſdam Scriptoris conjectura refellitur. Herodoti & Halicarnaſſenſis locus non recte ab illo acceptus. Eiuſdem pugna ſecum.* 112

XI. *De periodo Attica recentioris auctoris; cujus contextus diſſolvitur. Epiphanii locus perperam ab eo emendatus, & expoſitus illuſtratur. Dies Natalis* CHRISTI *ex eiuſdem, & aliorum ſententia. Lunaris defectio ab auctore nupero ſub initium Ianuarii menſis conjecta.* 113

XII. *De anno Romano vetere contra nuperi Scriptoris opinionem diſſeritur. Falſa ejuſdem periodus. Allienſis cladis annus male a Polybio traditus. Merkedonii originatio falſa. Calviſii error in annis Urbis.* 115

XIII. *De anno, quem Confuſionis vocant, falſa nuperi Scriptoris divinatio rejecta. Cenſorini & aliorum ſententia defenſa. Ciceronis ac Cæſaris loca nonnulla declarantur. De nundinis nupera ac præpoſtera opinio refellitur.* 116

XIV. *Illuſtratur inſignis Euripidis locus ex Tragœdia Rheſo; in eoque recens hallucinatio convincitur.* 117

LIBER SEXTUS.

In quo contra Plinianarum ad Solinum Exercitationum Claudii Salmaſii varia capita diſputatur.

CAP. I. M*ira Salmaſii a ſe ipſo diſſenſio, ejuſdemque de ſeſe judicium.* 119

II. *Diſputatur contra Salmaſium de cardine anni Attici, ſituque meoſium; ac primum aſtronomica τροπικὰ ad dirimendam controverſiam utiles explicantur.* Ibid.

III. *De Mamacteione menſe, ubi Pliniani exercitatoris deſultoria levitas ex eo ipſo, quod attulit, argumento, miro modo convincitur; tum in reliquis menſibus error ejuſdem.* 121

IV. *De Poſideone menſe multiplex & incredibilis hallucinatio Salmaſii. Propugnantur quæ in Epiphanianis Animadverſionibus de eo menſe tradita ſunt contra Scaligerum.* 122

V. *Occurritur argumentis omnibus, quæ Salmaſius contra noſtram, ac ſuam adeo priorem ſententiam attulit. Procli locus ab ipſo tractatus exponitur. Mæmacterion quomodo hibernus fuerit. Harpocration illuſtratur.* 123

VI. *Agatharchidæ locus inſignis expenditur: in eoque Salmaſii error graviſſimus.* 125

VII. *De urſorum latibus, eorumque tempore. Ariſtotelis locus correctus: cum eoque conciliatus Plinius. Salmaſii in utroque error & imperitia.* 126

VIII. *Plinius a falſa Salmaſii reprehenſione defenditur. Ioſtia tempeſtatum itidem ut a Græcis a Plinio conſtituta. Apuleius explicatus. Salmaſii ſecum fœda velitatio.* 127

IX. *Salmaſii vana conjectura notatur, ac falſa ſententia, qui Philippum aſtronomum fuiſſe nullum putavit. Hujus mentio ex multis auctoribus repræſentata. Ejuſdem ætas ac patria proditur. Proclus inſigniter emendatur. Salmaſii error negantis ex Eudoxo phænomena ſua Aratum expreſſiſſe.* ibid.

X. *De cardinibus annuis Græcorum veterum Salmaſii pugna ſecum: item abſurda ſententia. Qua ratione octavis partibus cardines attributi ſint. Varii ejuſdem Salmaſii errores.* 129

XI. *Salmaſii ridicula Arateorum carminum expoſitio; tum vana Theophraſti caſtigatio.* 131

XII. *Firmici locus inſignis imperitiſſime a Salmaſio corruptus vindicatur & exponitur. Ortus & occaſus matutini ac Veſpertini Veneris ac Mercurii. Plinius illuſtratus. Alia ejuſdem Salmaſii peccata.* 132

LIBER SEPTIMUS.

In quo contra Plinianas Salmaſii Exercitationes diſſeritur.

CAP. I. D*E Caniculæ ortu Veterum diſſidia fruſtra a Salmaſio conciliata. Ejus triplex ratio confutatur.* 134

II. *Salmaſii multiplex hallucinatio. In primis quod Procyonem ante caniculam occidere putat. Oſtenditur falſo ab ipſo credi Plinium procyonem ſumpſiſſe perpetuo pro canicula. Plinius illuſtratur.* 135

III. *Super Virgilii verſibus diſputatur. Salmaſii errores graviſſimi in interpretando Virgilio. Plinius ab eo non intellectus illuſtratur. Iidemque Ptolemæus, & Hipparchus. Quæ ſint [illegible], & [illegible] ſtellarum. Manilius & Firmicus explicati.* 137

IV. *Salmaſii multiplex hallucinatio. Omnia ab illo ſuſque deque habita. Theo prodigioſo errore ab eodem expoſitus, ex quo conſequens ſit Theonem, qui CCC. amplius poſt Chriſtum annis floruit, orbis initio vixiſſe.* 139

V. *Salmaſii de Heſiodio æquinoctio abſurda ſententia. Error ejuſdem de bipartita anni ſectione. Item alius, ex quo ſequitur Heſiodum orbis initio floruiſſe. Ptolemæi libellus a Leonico editus miſcellum tumultuaria eſt. Idem illuſtratus.* 140

VI. *Salmaſii abſurdiſſima de Ovidii; item de Aetii, & aliorum locis ſententia.* 142

VII. *De horologiis veterum, & umbrarum menſura, abſurda Salmaſii conjectura. Palladii ratio in umbris menſtruis finiendis inextricabilis.* ibid.

VIII. *Confutatur opinio Salmaſii, qui idem apud antiquos negat in horas tributum fuiſſe. Tum falſo heliotropia ad ſola monſtranda ſolſtitia, & æquinoctia conſtituta credit. Babylonii horarum inventores, ſive duodenarum diei partium; quod & penes Ægyptios fuit. Umbræ in horologiis pedum modulo dimenſæ. Cur* [illegible] *dicta. Hinc* δεινὸν ἐδίκαιον ἐυχίον*. Ridicula de Cynocephalo ratiocinatio Salmaſii, cui Ælurus opponitur. Vitruvii locus perperam ab illo acceptus exponitur.* 144

IX. *De ſolario Achaz contra Salmaſium diſſeritur; diei partes ab illo monſtratas eſſe. Vana Salmaſii conjectura refellitur. Nemeſii locus male ab eodem acceptus. Vulgatus interpres defenditur.* 145

X. *De horizonte duplici, ac præſertim ſenſili; deque ejus intervallo* [illegible] *ſtatuendo; quæ ſit altitudo ſummi montium;*

montium; de Siculo illo ſpeculatore Carthaginenſium e Lilybæo navium. 146

XI. *Gemini ac Procli locus perperam interpretatus a Salmaſio; cujus opinio de horizonte ſenſili refellitur, qui non niſi in CCCC ſtadiis mutari illam aſſerit.* 147

XII. *De Gemini loco diſputatur iterum, ejuſque vera ratio traditur, exploſis Salmaſii commentis. Ejuſdem errata varia.* 149

XIII. *De ſenſili horizonte, quem non eſſe planum circulum, ut Salmaſius putat, oſtenditur. Ejuſdem ἀγνοία de parallelorum inter ſe ratione.* 150

XIV. *Manilii locus illuſtratur a Scaligero, multoque magis a Salmaſio depravatus, & perperam acceptus. Ejuſdem Salmaſii errores varii, & graviſſimi.* ibid.

LIBER OCTAVUS.

Qui eſt de Græcorum æris, ac computis.

CAP. I. DE triplici Græcorum æra, quæ ad duas redigitur. Illuſtratur Panodori Chronologia. Maximus, Georgius Syncellus, Theophanes, aliique notantur. 151

II. *De computo annali Veterum, in primis Africani methodi vinculis ſoluto. Ejuſdem Africani Chronicum opus illuſtratur. Photii obſcurus locus explicatur. Ceſti Africani.* 153

III. *De Græcorum æris, quatenus methodis Paſchalibus, & cyclis implicatæ ſunt. Panodori computus illuſtratur. Ab eo propagatus eſt alter quem Maximus adhibet.* 156

IV. *Fragmentum Theophanis inſigne ad Græcorum computorum rationem explicandam; ad idque notæ eodem pertinentes.* 157

V. *De Græcorum computorum epocha in anno Juliano; deque cyclorum in iis methodo. Maximus illuſtratur.* 160

VI. *Confutantur ea, quæ de Græcis computis explicavit Scaliger in VII de Emend. Temp. iidemque variis emendationibus illuſtriores redduntur.* 162

VII. *De methodo Paſchali computorum Græcorum; ac primum de ἡμεροδρομίῳ, ſive inveſtiganda feria; exponuntur elementa ejus omnia; quid ſint regulares, concurrentes, ἐπακταί. Scaligeri in his error. Maximus & Iſaacus expoſiti.* 163

VIII. *Explicatur methodus Lunæ in computo Maximi, ſive Alexandrino. Epactæ Lunæ, ejuſdemque regulares, & ambarum propagatio.* 164

IX. *De methodo Lunæ in Conſtantinopolitano computo.* 165

X. *De lunari ἐποχῇ, & terminorum μεταστάσει Iſaaci Argyri ridicula ratio. Quartadecima Paſchalis cur plenilunium dicatur. Iſaaci errores varii; æquinoctium falſo ab eodem obſervatum.* 166

XI. *Altera methodus Paſchalis exponitur, quæ in ſancti Andreæ computo cernitur.* 169

XII. *Declaratur uſus computi ſuperioris Græcorum, & præcipuorum feſtorum emendatio adſtruitur.* ibid.

XIII. *Methodus computi Græcorum, qui a Maximo, Iſaaco, aliiſque traditus eſt, per tabulas, & Canones expeditiſſima traditur.* 170

XIV. *De certorum hominum Paſchali computo ac methodo, quos ſanctus Maximus πρωτοπείρας, & ἐξακλόνας nominat; nos undecuplatores appellamus; quorum ratio prope inextricabilis viſa Scaligero, facillime declaratur. De iiſdem error Scaligeri.* 175

XV. *Undecuplatores illos, de quibus agit Maximus, uſos eſſe computo Conſtantinopolitano, & Victorini, ſeu Latinorum methodo; ita tamen ut a Catholicorum inſtituto non abhorrerent, contra quam Maximus, & Scaliger arbitrati ſunt.* 176

DIONYSII

Digitized by Google

DIONYSII PETAVII
E SOCIETATE JESU,
AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM
LIBER PRIMUS.

In quo ortus & occaſus ſtellarum fixarum methodus exponitur.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

ORTUS ſtellarum, occaſuſque cognitu res eſt & ad multas vitæ partes utilis; & ad Scriptorum veterum intelligentiam apprime neceſſaria; & ad abſolvendam temporum Doctrinam haud levis ea ea fit acceſſio. Veteres enim; credo quod annos aliter quam ad Solem directos, ac minus ideo ſtabiles, ac fixos adhiberent; præcipuas anni tempeſtates, & cardines, quos vulgo cognitos ac conſtantes eſſe vitæ communis intererat, illuſtrium ſtellarum ortu, occaſuque diſtinxerunt; ut inter alios meminit Achilles Tatius in calce Iſagoges. Quod & poſteri, tametſi conſtituta jam ad Solem, ac defixa civilis anni ratione, in iis potiſſimum, quæ ad agriculturam pertinent, explicandis gubernandiſque tenuerunt: propterea quod occulta vi prædita eſſe quædam ſidera putarent; quæ & tempeſtatum mutationem faceret, & ad ruſticorum procurationem operum ſingularem commoditatem afferret. qua de re paullo poſt videbitur. Hanc duabus ex cauſſis de ortu ſtellarum, & occaſu commentari hoc loco aliquid in animum induxi meum. Nam & ſuſceptæ jam a nobis traditæque temporum Doctrinæ haud diutius deberi pars illa potest: & ad Hipparchi, Gemini, Ptolemæique libros, quos in hanc editionem conjecimus, illuſtrandos, etiam factu id neceſſarium videtur. Accedat & illud præterea tertium: ut quæ hoc in genere Plinianus Exercitator ſupra fidem imperite, abſurdeque ſcripſit, pleniſſime convinci, refutarique poſſint.

Duo ſunt in Iſagoge Gemini loca, quæ hanc operam a nobis efflagitant. Alter capite XI, ubi ortuum & occaſuum varietatem omnem ac rationem ſic explicat, nemo ut accuratius id præſtiterit. Alter in libri fine, ubi breve parapegma, ſive cæleſtis anni διαγραφὴν cum ortu, occaſuque præcipuorum ſiderum exponit; quod ipſum liber alius, qui Ptolemæi nomine inſcriptus φάσεις ἀπλανῶν ἐπισημασιῶν continet, uberius præſtat. Accedit Hipparchus, qui tribus libris ſtellarum ſitus, & earum ortus, occaſuſque declarat. Ut igitur majori cum fructu, ac voluptate candidus lector in horum lectione verſari poſſit, methodum omnem computandi ortus occaſuſque fixarum ſiderum certos in Canones conferam, perinde uti lib. VIII de Doct. Temp. factum eſt in Solis, Lunæque motibus ac defectionibus. Quod antequam aggredior, quid ortus iſte, occaſuſque ſit, præſertim ex Gemini, Ptolemæique doctrina, proponendum videtur.

CAPUT I.

De ortu, & occaſu ſtellarum, quid ſit, & quotuplex e Gemino, Theophraſto, Ptolemæo, aliiſque declaratur.

SIDERUM ortus occaſuſque rationem habet duplicem. Aut enim cum finitore dumtaxat circulo: aut etiam cum Sole comparatur. Primum genus abſolutum eſt, ac ſimplex, ad quod ἀνατολὴ ἢ δύσις pertinet; hoc eſt ſupra finitorem emerſio ſtellæ, vel infra eumdem depreſſio. Poſterius implicatum & mixtum. Nam & ad finitorem refertur oriens, occidenſve ſtella: & ad Solem reſpectum habet; prout ab eo longius, propiuſve diſtat. Ortum hujuſmodi Græci proprie vocant ἐπιτολήν· quæ cum φάσει alias conjungitur; alias ſine ea contingit. Occaſus itidem ortui reſpondens interdum δύσις eſt ſola: interdum κρύψιν, id eſt occultationem ab Sole habet adjunctam.

Hoc quemadmodum fiat, Geminus cap. XI ita declarat. ἀνατολὴν ſcribit cum ἐπιτολῇ promiſcue ab imperitis haberi. Ea vero ab invicem ſecerni. Nam ἀνατολὴν diurnam eſſe ſtellæ ſupra horizontem emerſum: cui δύσις, ſive ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα κρύψις oppoonitur. At ἐπιτολὴ Ἀνατολῆς & ἐπιτολῆς diſcrimen.
Solem præterea reſpicit; ſive cum eo conjuncta, & ejus abſorpta luce ſupra finitorem pariter aſſurgit. Sive illius expedita radiis paullo ante ipſum oritur, ac ſui primum videndæ copiam facit. Sic ei reſpondens δύσις partim occaſus cum Sole cadentis, nec apparentis eſt ſtellæ: partim ab eo paullulum diſtantis, poſtremumque conſpectæ.

Hoc poſterius genus bifariam utrobique dividitur. Eſt enim ἐπιτολὴ ἑῴα *ortus matutinus*, & ἑσπερία *veſpertinus*. Totidem δύσεων formæ ſunt. Rurſus utraque pars in duas alias tribuitur. Nam alii ſunt ortus, & occaſus ἀληθινοὶ *veri*: alii ſunt φαινόμενοι, *apparentes*. Ita

quat-

quattuor ſunt ἐπιτολῶν, totidemque δύσεων genera. quæ hac tabella complectar.

Stellæ
- ἐπιτολὴ ortus
  - ἑῴα matutinus
    - ἀληθινὴ verus
    - φαινομένη apparens
  - ἑσπερία veſpertinus
    - ἀληθινὴ verus
    - φαινομένη apparens
- δύσις occaſus
  - ἑῴα matutinus
    - ἀληθινὴ verus
    - φαινομένη apparens
  - ἑσπερία veſpertinus
    - ἀληθινὴ verus
    - φαινομένη apparens.

Hanc omnem φάσεων, & ἐπιτολῶν varietatem annuo motu Sol efficit. Hic enim, ut & ἀπλανεῖς ſtellæ, contra primum motum verſus partes cæli ortivas nititur. Sed cum multo celerius quam iſtæ rapiatur, paullatim eas aſſequitur, & iis pone relictis, ad eaſdem annua converſione regreditur. Ita fit ut eæ radiis appropinquantis Solis abſconſæ primum; tum etiam cum eo conjunctæ, oriantur, & occidant: inde prætergreſſo Sole rurſus appareant diluculo, ac ſub auroram. Deinde longius Sole remoto, extrema jam nocte: poſt media: exinde poſt occaſum; quouſque Solem ex adverſo reſpicientes, eo infra horizontem cadente, ab oriente conſurgant. Quo tempore propter ſplendorem diurnæ lucis videri nequeant oculis; donec intendentibus ſe tenebris, arduæ conſpiciuntur: quod deinceps tota nocte accidit, Sole interim ad eas adrepente; cujas antequam radiis afflatæ ſunt, paullo poſt occaſum poſtremum videntur a nobis: indeque luce illius occultantur. Ejuſmodi iis in ſtellis, quæ ab orbe ſignifero non diſtant, ortuum, & occaſuum viciſſitudo cernitur. Ceterarum, quæ latius in boream, auſtrumve ſparguntur, paullo diverſa ratio eſt; de qua poſtea dicetur. Interim ut ex his illæ ortuum & occaſuum ſpecies intelligantur, ἐπιτολὴ ἑῴα ἀληθινὴ tum fit, quando ſtella cum Sole conjuncta, nec apparens, mane cum eo ſimul emergit. δύσις ἑῴα ἀληθινὴ, quando eo oriente occidit. Ortus matutinus apparens eſt, cum ſtella hactenus ſolaribus tecta radiis proferrat in emerſam. Occaſus matutinus apparens, quando ſtella paullo ante Solis ortum occidere videtur. Ortus veſpertinus verus eſt, cum occidente Sole ſtella oritur ex adverſo; neque tamen propter Solis, aut lucis veſpertinæ fulgorem aſpectabilis eſt. Ortus veſpertinus apparens, quando Sol longiuſcule ab horizontali dimenſo progreſſus eſt: adeo ut poſt ejus occaſum emergens ab oriente ſtella conſpicua ſit. Occaſus veſpertinus verus fit cum in ipſo puncto Solis occidentis, cum eo ſtella deprimitur. Occaſus veſpertinus apparens, cum poſt occaſum Solem occidere ſtella aliqua conſpicitur.

Triplex ortus & occaſus a recentioribus conſtitutus.

Hi ſtellarum ortus, & occaſus paullo aliter ab recentioribus explicari, ac nominari ſolent. Triplex enim ab illis ortus; triplex item occaſus ſtatuitur. Ortus in primis alius coſmicus dicitur, qui eſt ἐπιτολὴ ἑῴα ἀληθινή. alius ἀκρόνυχος, qui eſt veſpertinus verus; tertius ἡλιακὸς, qui eſt ortus matutinus apparens. Occaſus vero primus eſt coſmicus: qui eſt matutinus verus; ſecundus acronychus, qui eſt veſpertinus verus; tertius heliacus, qui veſpertinus apparens a Gemino dicitur.

Theophraſtus libro de Signis pluviarum ortus & occaſus duplices facit. Εἰσὶ δὲ δύσεις διτταί. αἵ τε γὰρ ἀκρωνυχοὶ δύσεις εἰσί. τοῦτο δέ ἐστιν, ὅταν ἅμα καταδύνῃ τῷ ἡλίῳ τὸ ἄστρον, ἢ ὅταν ἀνατέλλοντι δύῃ. ὁμοίως δὲ ἢ ἐπιτολαὶ διτταί· αἱ μὲν ἑῷαι, ὅταν προανατέλλῃ τοῦ ἡλίου τὸ ἄστρον· αἱ δὲ ἀκρόνυχοι, ὅταν ἅμα δυομένῳ ἀνατέλλῃ. *Eſt autem occaſus duplex. nam cum eripiuntur aſpectui ſidera, dicuntur occidere, id quod fit, quando una cum Sole & ſideris occaſus evenit: & quando ſimul Sol exoritur, & ſtella occidit. Exortus etiam duplex ſimiliter eſt: matutinus, ut cum Solem præcedit ortus ſideris; veſpertinus, cum ſimul Sol occidit, & ſidus exoritur.* Occaſus e duobus prior eſt heliacus, quando poſtremum occidens paullo poſt Solem ſtella conſpicitur; poſterior eſt coſmicus. Sic ortus prior eſt heliacus: poſterior acronychus. Qui hunc Theophraſti locum interpolare auſus eſt Solinianus Exercitator, ſolemne ſuum obtinet, ut quid dicat neſciat; de quo agetur libro VI, cap. XI. Ptolemæus lib. IX, cap. IV illas ipſas ad horizontem, ac Solem habitudines ſtellarum σχηματισμοὺς, *configurationes*, & *conformationes* nominat; quarum novem diſcrimina conſtituit. Ea vero partim ad horizontem; partim ad meridianum circulum reſpectum habent.

Ptolemæi ſchematiſmi.

Primus σχηματισμὸς appellatur πρωϊνὸς ἀπηλιώτης, *matutinus ſubſolanus*: quando Sole oriente ſtella ſimul oritur: iſque triplex eſt. Primus ortus eſt matutinus ſubſequens, ἑῴα ἐπιτολὴ μὴ φαινομένη, cum poſt ortum Solis ſtella latere in ejus radiis incipiens confeſtim oritur, nec videtur. Secundus eſt ortus matutinus verus, ἑῴα συνανατολὴ ἀληθινὴ, cum ſtella in eodem puncto cum Sole ſita ſupra finitorem emergit. Tertius ortus matutinus antecedens & apparens, ἑῴα προανατολὴ φαινομένη, cum orientem Solem antevertens ſtella prius apparet. Hic eſt heliacus ortus; priores duo ad coſmicum referuntur.

Secundus σχηματισμὸς vocatur πρωϊνὸν μεσουράνημα, cum Sole in horizonte ortivo poſito, ſtella meridianum tam ſupra, quam infra terram obtinet. Hujus tres ſunt differentiæ. I ἑῷον μεσουράνημα μὴ φαινόμενον, cum orto jam Sole ſtella culminat, id eſt ſummum cæli faſtigium tenet: neque videtur. II ἑῷον συμμεσουράνημα ἀληθινὸν, cum eo ipſo momento, quo Sol oritur, ſtella meridianum occupat. ἑῷον προμεσουράνημα, cum antequam Sol horoſcopum ſuperavit, ſtella in ſummo culmine conſpicitur.

Tertius σχηματισμὸς vocatur πρωϊνὸς λὶψ, *occaſus matutinus*, quando oriente Sole ex adverſo ſtella occidit. Eſt autem triplex. I ἑῴα ἐπικαταδύνουσα μὴ φαινομένη, quando ſtella poſt Solis ortum ſubinde præcipitatur. II ἑῴα συγκαταδύνουσα ἀληθινὴ, cum eodem tempore, quo Sol emergit, ſtella deſcendit. III ἑῴα προδύνουσα φαινομένη, cum paullo ante Solis ortum ſtella ex oculis ſub occaſum rapitur. Quas ſpecies occaſus coſmici nomine complectimur.

Quartus σχηματισμὸς dicitur μεσημβρινὸς ἀπηλιώτης, cum Sole meridianum tenente ſtella horizontem ſuperat. Atque hæc duplex eſt. I eſt ἡμερινὸς, ἢ μὴ φαινόμενος, *diurnus, & non apparens*; cum Sole ſummum cæli faſtigium obſidente, ſtella de die conſurgit. II nocturnus apparens, νυκτερινὸς, ἢ φαινόμενος. cum Sole imam meridiani partem occupante, ſtella media nocte oritur.

Quintus σχηματισμὸς vocatur μεσημβρινὸν μεσουράνημα, qui & duplex eſt. I diurnus, cum Sole in ſummo cæli faſtigio verſante ſtella vel cum eo conjungitur, vel ei ex diametro infra terram objicitur. II nocturnus, cum Sole ſub terra meridianum circulum obeunte, ſtella vel cum illo conjungitur, vel ſupra terram eumdem meridianum obtinet.

Sextus σχηματισμὸς μεσημβρινὸς λὶψ, meridianus occaſus, cum Sole meridianum tenente, ſtella in occaſu conditur; quod fit dupliciter. I cum Sol meridiani partem infimam percurrit occidente ſtella. II cum ſupra terram in eodem meridiano ſitus eſt.

Septimus σχηματισμὸς ὀψινὸς ἀπηλιώτης, *Veſpertinus ortus*, quando occidente Sole ſtella oritur. Triplex autem eſt. I ἑσπερία ἐπανατολὴ φαινομένη, *ortus veſpertinus ſequens, & apparens*, cum ſtella, jam Sole depreſſo, ſtatim ab oriente ſurgit. II ἑσπερία συνανατολὴ ἀληθινὴ, *ortus veſpertinus verus* ſtellæ Solem ex adverſo ſpectantis, & cum is occidit orientis. III ἑσπερία προανατολὴ μὴ φαινομένη, *veſpertinus ortus antecedens, nec apparens*, quando paullo ante Solem occaſum oritur ſtella, nec dum oculis diſcernitur, donec Sol altius deprimatur. Hi omnes ortus ad acronychum pertinent.

Octavus σχηματισμὸς ὀψινὸν μεσουράνημα, cum Sole occidente ſtella medium cæli occupat. Id tripliciter accidit. I cum ſtella Sole jam abſconſo ad meridianum accedit, & vocatur ἑσπερινὸν ἐπιμεσουράνημα φαινόμενον. II cum eodem momento Sol occidit, & ſtella meridianum

num aſſequitur; ejusque ἑσπερινὴ συμμεσουράνησις ἀληθινή. III eſt ἑσπερινὴ προμεσουράνησις μὴ φαινομένη, cum paullo antequam Sol occidat ſtella meridianum tenet.

Nonus σχηματισμὸς eſt δύσις ἀλ., occaſus veſpertinus, quando ſtella una cum Sole occidit. Idem porro triplex eſt. I ἑσπερία ἐπικαταδύνουσα φαινομένη, cum poſt occaſum Solem occidere ſtellam videmus, quæ jam Solis radiis occultari incipit. II eſt ἑσπερία συγκαταδύνουσα ἀληθινή· cum ſtella cum Sole pariter in occaſum rapitur. III eſt ἑσπερία προδύνουσα μὴ φαινομένη. quando ſtella ante Solem occidit. Horum primus eſt, quem occaſum heliacum vocant. Secundus eſt acronychus occaſus.

Achilles Tatius. Achilles Tatius εἰς τὰ φαινόμενα duplicem ἀνατολὴν, itidemque δύσιν conſtituit; alteram matutinam, quando cum oriente Sole oritur; vel eodem occidente, ex diametro oppoſita ſtella ſcandit horizontem; alterum veſpertinam: quando cum eodem oritur: aut ex adverſo illius orientis occidit. Hæ ſunt veræ ἀνατολαὶ καὶ δύσεις Gemini. Subjicit Achilles diſcrimen ἀνατολῆς, & ἐπιτολῆς, quale Geminus exponit. Proclus etiam in Heſiodi II librum ἐπιτολὰς καὶ δύσεις apparentes eodem fere modo declarat, quo Geminus.

Plinii ſententia, de qua vide infra lib VII. cap. III. At Scriptores aliqui ortus & occaſus iſtos aliter explicant. Plinius lib. XVIII, cap. XXV. *Exortus*, loquit, *occaſusque binis modis intelliguntur. Aut enim adventu Solis occultantur ſtellæ, & conſpici deſinunt, aut ejuſdem abſceſſu proferunt ſe. Emerſum hoc melius, quam exortum conſuetudo dixiſſet; & illud occultationem potius, quam occaſum. Alio modo, quo die incipiunt apparere, vel deſinunt, oriente Sole, aut occidente, matutini, veſpertinive cognominati, prout alterutris eorum mane, vel crepuſculo contingit.* Prior ſpecies ortum vel occaſum, quem vocant, heliacum reſpicit. Poſterior tam ad heliacum, quam ad coſmicum referri poteſt. Nam & heliacum ortum faciens ſtella apparere incipit ante Solis exortum; & cum heliace occidit, eumdem occidentem modico ſpatio ſubſequitur. De coſmico earumdem ortu & occaſu perſpicua Plinii verba ſunt; qui de Solis fixis loqui ſe paullo poſt admonet. *Omnisque ſermo eſt de his ſtellis, quas adhærere cælo diximus.* Atque hoc modo prior illa ſpecies abſolutam ſtellarum ad Solem habitudinem continet; poſterior ad Solem pariter, & ad horizontem.

Firmicus lib. II, cap. VIII quadruplicem planetarum quinque, demptis ſcilicet Sole ac Luna, rationem exprimit. *Aut enim matutinæ ſunt; aut veſpertinæ; aut occidentales, ſeu abſconſæ, quæ a Græcis* ἀφανεῖς τε, καὶ ἀπόκρυφοι *dicuntur; aut* ἀκρόνυχοι. Quas ſingillatim ſic explicat: *Matutinæ ſunt in ortu, quæ præcedentes Solis orbem oriuntur; veſpertinæ vero in ortu, quæ orientem Solem ſequuntur; abſconſæ autem, quas Solis orbis tegit.* ἀκρόνυχοι, *quæ tunc oriuntur cum Sol occidit.* Veſpertinus ortus duobus tantummodo planetis convenit, Mercurio, & Veneri; qui ſub veſperam interdum oriuntur heliace: alias matutino tempore; prævenientes illius ortum, vel occaſum ſubſequentes. Ceteri tres, quia tardiorem habent Sole progreſſum, itidem ut fixæ, heliacum ortum tantummodo matutinum faciunt, non veſpertinum; nec non ἀκρόνυχοι tum oriuntur, cum a Sole tota diametro diſtant. Recte autem Firmicus duos illos, quos dixi, ut ortum veſpertinum faciant, Solem ſubſequi ait, quia paullo celerius Sole in conſequentia nitentes, ejus radiis expediti, primum apparere ſub veſperam incipiunt.

Joannes Tzetzes in ſecundum Heſiodi librum ſtellam in ortivis ſignorum partibus, hoc eſt in præcedentia, gradibus a Sole quindecim diſtantem ἑῴαν ἀνατολὴν facere ſcribit; eamdem, cum minus quindecim gradibus diſtat, ἑῴαν δύσιν habere. Rurſus cum Solem antecedentem gradibus quindecim ſtella ſequitur, ac poſterius oritur, ἀνατολὴν ἑσπερίαν facere; quando minore intervallo diſtat, ἑσπερίαν δύσιν. poſtremo ἀκρονυχία eſt, cum e diametro Solem aſpicit. Ejus verſus ſuper hac re non pigebit adſcribere.

Αὐτὴ πρὸ μοιρῶν πεντεκαίδεκα τύχῃ
Καὶ τοῖς ἀνατέλλῃ ζωδίων προδρομοῦσα,
Τὸν ἥλιον βλέπουσα δὲ τοῖς πρόσω δρόμοις
Ποιεῖ ὑπερτέχουσα μοιρῶν ὧν ἔφην,
Ἀνατολὴν ἑῴαν προδρομὴν τύχῃ.
Εἰ δ' ἂν προδράμοι προδρομῶν τῷ ἡλίῳ
Μοίρας ἐλάττους, δύσιν ἑῴαν τύχῃ.

Τὰς πέντε καὶ δέκα δὲ τῶν μοιρῶν πάλιν
Αὐτὴ ὁ ῥυθμὸς ὑστερήσας ἡλίῳ,
Ἀνατολὴν τύχῃ μέν, ἀλλ' ἐξ ἑσπέρας,
Ἔσω κατ' αὐγὰς τοῖς κάτω καταδρομεῖ.
Εἰ δ' ἂν ἐλάττους, τὴν δύσιν τὴν ἑσπέραν.
Μοίρας δὲ πεντήκοντα προδραμὼν τύχῃ
Μεσουράνημα, καὶ δρόμους ὑστερήσας.
Μοίρας δ' ἑκατὸν ὀγδοήκοντα τύχῃ
Αὐτὴ ὄπισθεν ἡλίου φθειμένη
Διάντρον ὡς γῆν, ἀκρονυχίαν τύχῃ.

In his verſibus pro μοίρας δὲ πεντήκοντα; ratio poſtulat ἐνενήκοντα. Neque enim quinquaginta diſtans ab oriente Sole gradibus culminat ſtella, ſed nonaginta, quod de aſcenſione, & æquinoctialibus partibus intelligendum eſt. Ac videtur ſtellarum fixarum ſimul, & planetarum σχηματισμοὺς in eamdem Myconum incluſiſſe. Quippe ortus heliacus veſpertinus Solis duobus accidit, Mercurio, & Veneri; de quo rurſus poſtea diſputabitur.

Theo ad Aratum pag. 17. ἀνατολὴν, & ἐπιτολὴν ita declarat, ut prior ſit emerſus dodecatemorii totius, quod obtinet Sol: ἐπιτολὴ vero, ortus ſideris illius, quod proximum eſt ab illo dodecatemorio. Exempli cauſſa, ſcribit Aratus:

Πλειάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων.

Pleiades in Tauro ſitæ ſunt, quæ τῷ κριῷ ἐπιτέλλονται, cum Sol in Ariete eſt. Hæc ſunt nugaciſſima. Verba tamen illius proferenda ſunt: ἄλλο μέν ἐστιν ἀνατολή, καὶ ἄλλο ἐπιτολή. ἀνατολὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ τοῦ ζωδίου τοῦ ..., καθ' ὃ ἐστιν ἡ τοῦ ἡλίου ἐπίφανσις· ἐπιτολὴ δὲ, τὸ ἐπὶ τὸ ζώδιον. ὅταν γὰρ συνανατέλλῃ ἐπί τινι, ἐπιτέλλειν λέγεται· ὡς τό,

Πλειάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων.

Αἱ γὰρ πλειάδες ἐπὶ τῆς τοῦ Ταύρου εἰσὶ οὐρᾶς, αὗται τῷ κριῷ ἐπιτέλλονται, ὅτε ὁ ἥλιος ἐν τῷ κριῷ ἐστι κατὰ τὴν τοῦ θέρους ἀρχήν, ὅτε πρῶτον τὰς χελιδόνας δέχεσθαι. Hæc ſi eſſent vera, diceretur ἐπιτέλλειν Pleias, ὅτε ἐπὶ τῷ κριῷ ἐστι. quando Sol in Ariete ſitus eſt. Tunc enim poſt ortum Solis Taurus exoritur, in quo ſunt Pleiades. At non eſt hæc ἐπιτολὴ proprie dicta; ſiquidem non apparet, cum de die contingat. Nec de ea interpretari poteſt Heſiodus. Quin etiam ineptiſſimum eſt quod ſubjicit, initium æſtatis fieri, cum Sol eſt in Ariete.

CAPUT II.

Explicantur regulæ quædam ad ortum, occaſumve ſtellarum; ubi & Gemini locus perdifficilis expenditur.

STELLARUM aliæ in ipſo τῷ μέσῳ ζωδίων circulo poſitæ ſunt; & latitudine carent: aliæ ab eo circulo recedunt, & latitudinem habere dicuntur ad ſeptentriones, aut meridiem. Priorum ratio longe faciliori methodo conſtat. Eæ oriendi, occidendive viciſſitudines iſtas habent. Primum accedente propius ad illas Sole, obſcurari incipiunt, qui eſt heliacus occaſus. Deinde cum ad eaſdem propius pervenit, oriuntur mane cum Sole κοσμικῶς, & occidunt veſpere in eadem, in qua ſitæ ſunt, Zodiaci parte, ſiquidem nulla prorſus earum latitudo ſit; aut proxime antecedente, ac ſequenti, ſi modice ab ecliptica diſtent; ut mox dicetur. Exinde cum Sol in conſequentia tranſitum facit, expeditæ Solis radiis apparere incipiunt; qui eſt ortus heliacus. Poſt ſemeſtri circiter intervallo poſt ortum coſmicum, cum ad oppoſitam e diametro partem delatus eſt Sol, fit earum ſtellarum ortus acronychus, & coſmicus occaſus. Hic ordo ſervatur in his ſtellis, quæ in ecliptica ipſa ſunt, aut ab ea mediocri ſpatio diſtant, ut in Corde Leonis cernimus, quæ ſtella latitudinem habet boream grad. 0, 26'. tum in altera ejuſdem aſteriſmi, quæ proxime antecedit, latitudinem habens nullam; nec non in lucida Pleiadum, cujus latitudo graduum eſt 4, 0'. & aliis latitudinem haud adeo magnam habentibus.

Secundo; ſtellæ latitudine boreali præditæ, in obliqua ſphæra, in eo, in quo ſitæ ſunt, loco non oriuntur, occiduntve: ſed cum gradu antecedente ortum faciunt; occidunt cum ſequente: idque hoc ordine fere contin-

git. Primum oriuntur coſmice; tum heliace: deinde occidunt heliace; poſt acronycha cum Sole deſcendunt; hinc oriuntur acronyche; ac demum occidunt coſmice. Id in Arcturo, Capella, cæteriſque borealibus videre licet. In Pleiadibus vero, ac Baſiliſco idipſum etiam cernitur, Oriri ſtellas iſtas cum præcedente Zodiaci parte, occidere cum ſequente.

Tertio, ſtellæ, quæ latitudinem verſus auſtrum majorem obtinent, oriuntur in eo gradu, qui locum illarum ſequitur, in antecedente occidunt; ut in Sirio accidit. Qui primum ἡλιακῶς occidit; tum ἀκρονύχως. Exinde cum Sole coſmice oritur; item heliace; poſt occidit coſmice; demum ineunte nocte oritus, quæ omnia τύπῳ, & πλατικῶς a nobis uſurpata ſunt.

Quarto in obliquo ſphæræ poſita, ſtellæ, quæ ad polum ἄρκτικόν propius accedunt, parallelorum, quos diurno motu deſcribunt, majora ſupra terram ſegmenta, quam infra terram obtinent; quod etiam fit in Sole; unde & dierum, ac noctium inæqualia ſpatia ducuntur. E contrario vero quæ ad polum oppoſitum vergunt, breviores ſupra terram arcus, quam infra eum relinquunt. Itaque differentiæ aſcenſionum, quas vocant, ad priorum intervalla diurna conficienda, adjici ſolent æqualibus dierum ſpatiis; ad nocturna detrahuntur; in poſterioribus contra fit; uti capite ſequenti Canone XVII conſtabit.

Quinto, non omnes ſtellæ, quæ ſimul oriantur, ſimul etiam occidant; ac ne illæ quidem omnes, quæ prius oriuntur, prius item occidunt; ſed partim ſimul orientes occaſum ante faciunt: partim prius orientes poſterius occidunt. Nam ſi ſtellas longitudinis ejuſdem, aut non valde diſcrepantis inter ſe conferas, quæ ad Septentriones propius accedunt, in orbe noſtro, tametſi ante eas oriantur, quæ ad meridiem vergunt, aut harum etiam comitentur, vel interdum ſequantur ortum; iiſdem tamen tardius occumbunt; quod, ut paullo ante dixi, diurnos arcus, quo ſunt boreales magis, habent longiores; brevioraque nocturnos. Hoc in Procyne, & Canicula uſus docet. Nam Procyon ut ante canem oritur, ſic poſt eum occidit. Taurus etiam cum Heniocho, id eſt auriga ſimul oritur, & ante eumdem occidit: ut ex Arato Geminus obſervat cap. XI. Hinc illud evenit, ut quædam ſidera eadem nocte occidant poſt Solem, & eum oriendo præveniant; ut Arcturus hiberno tempore; quod & inferiora parallelorum Solis ſegmenta, quæ ſub terra peragrat, longiora; & Arcturi contractiora ſunt; contra nonnullæ ſtellæ neque orientes videntur, quia Sole jam orto ſuſtollorem conſcendunt: neque occidentes, quia jam occaſo Sole deſcendunt; ut quæ ad auſtralem polum accedunt. Poſtremo de iiſdem ſtellarum ortibus, & occaſibus quædam ſunt a Gemino dicta; quæ vel falſa ſunt, vel quo ſenſu capienda ſint, equidem non intelligo.

Scribit enim earum ſtellarum, quæ latitudine carent, ortum matutinum, quam ἑσπερινὴν ἑῴαν vocat, poſt ortum ἀκρόνυχον, id eſt ἑσπερίαν ἐπιτολὴν, ſemeſtri ſpatio fieri; & contra ἑῴαν δύσιν, id eſt occaſum coſmicum, poſt heliacum occaſum intervallo pari. At vero cum ſtellæ latitudine borea præditæ ſunt, majus intervallum eſſe ſemeſtri ab ortu acronycho ad heliacum; cum autem auſtralem latitudinem habent, minus ſemeſtri ſpatio confici ab ortu acronycho ad heliacum; atque hanc inæqualitatem pro latitudinis modo majorem, minoremve fieri. Sic in iis ſtellis, quæ Septentrioni propiores ſunt, minus ſex menſibus intervallum eſt ab occaſu coſmico ad heliacum ortum; in iis quæ ad meridiem accedunt magis, amplius ſemeſtri ſpatio tempus eſt ab occaſu coſmico ad heliacum ortum. Quæ quidem majori ex parte falſa mihi videntur; ſive per ortum matutinum, heliacum; ſive coſmicum intelligat.

Etenim heliacus ortus ſtellarum omnium, etiam quæ in ipſo τῷ διὰ μέσων ſitæ ſunt, poſterior eſt ortu earumdem coſmico, ſeu vero. At ortui coſmico reſpondet e diametro ἑσπερία ἐπιτολὴ, ſive ortus acronychus. Igitur ab ortu acronycho ad heliacum minus eſt intervallum ſemeſtri: quoniam arcus τῆς φάσεως, qui falſionis vulgo nominatur, de ſemicirculo decerpit aliquid, qui inter ortum utrumque verum interjectus eſt. Uno verbo, ortus coſmicus ab acronycho diſtat intervallo dimidii circuli; ortus heliacus inter ambos evenit; a coſmico diſtans gradibus aliquot. Non eſt igitur ſemeſtre ſpatium ab heliaco ad acronychum.

Poteſt hoc exemplis doceri. In Leone ſtella minor eſt, quæ cor Leonis, ſive regulum antecedit; quæ ex Tychonis deſignatione anno Chriſti MDC ſita erat in gradu Leonis 21, 42'. Latitudo nulla. Igitur ex methodo noſtra ſub annum primum Julianum, locus illius erat in gradu Cancri 28, 30'. In quo coſmice oriebatur, & occidebat acronyche. In parte vero Capricorni ex adverſo poſita ortus ejuſdem acronychus, occaſuſque coſmicus incidebat. At heliace ortum habuit in gradu Leonis 27, 13'. occaſum autem heliacum in gradu Cancri 10, 42'. Intervallum ab ortu acronycho ad heliacum ſignorum 6, 28, 43'. Ab occaſu heliaco ad ortum coſmicum intervallum ſignorum 6, 18, 8'. Sic in corde Leonis, ſeu baſiliſco, quæ ſtella primæ magnitudinis eſt, eodem anno primo Juliano, accidit ortus heliacus poſt acronychum ſignis 6, 16, 46'. Occaſus coſmicus ab heliaco, ſignis 7, 5, 15'. Non eſt igitur ſemeſtre utrobique ſpatium, ut aſſerit Geminus. Quod ſi per ἑῴαν ἐπιτολὴν, coſmicum ſignificet, in quibuſcumque ſtellis ortus coſmicus ab acronycho ſemicirculi intervallo diſtat: hoc eſt propemodum ſemeſtri tempore: ut ea differentia ſeponatur interim, quæ ex apogeo peti poteſt, dierum paucorum.

Præterea ut illud ejuſdem certiſſimum eſt, in iis ſtellis, quæ boream latitudinem habent, ſemeſtri majus intervallum fieri ab ortu acronycho ad heliacum ortum; ut in Arcturo, Capella; immo & Pleiadibus apparet. Sic illud minime verum; in iis, quæ vergunt ad meridiem, minus eſſe ſemeſtri ſpatium ab ortu acronycho ad heliacum. Quippe Sirii ortus acronychus in Capricorni 22, 48' incidit anno primo Juliano; heliacus, in Leonis 7, 43'. Intervallum ſignorum 6, 14, 55'. quod & τοπικῶς, & χρονικῶς majus eſt ſemeſtri ſpatio. Nihilo id magis capio, quod ſcilicet Geminus, intervallum ab occaſu coſmico ad ortum acronychum minus eſſe ſemeſtri in iis ſtellis, quæ boreali latitudine diſtant a zodiaco; majus autem in auſtralibus. Nam in borealibus ſtellis longe majori ſpatio, quam ſemeſtri, acronychus ortus poſt coſmicum occaſum evenit. In auſtralibus vero multo minore. Arcturus ecce hoc tempore occidit Lutetiæ coſmice in parte Geminorum 26, 25'. Idem oritur acronycha ſignis 9, 5, 54' interpoſitis, in gradu Arietis 2, 19'. At Sirius anno primo Juliano occidebat coſmice in gradu Scorpii 19, 14'. oriebatur acronyche in Capricorni 22, 48'. Diſcrimen ſignorum 2, 3, 34'. Quis hoc Gemini dictum extricare poſſit? Neque tamen virum tantum inſcitiæ tam immanis accuſare audeo. Sed intelligi a me quid ſibi velit negem potius, quam temere condemnari patiar. Videant igitur eruditiores, quam ſim ego, quemadmodum explicari iſta debeant.

Sed neque ratio illa, quam affert Geminus, cur ea, quam expoſuit, in ſtellis varietas accidat, momentum habet ullum. Nam propter ſegmentorum diverſitatem evenire ait, ut ad boream ſitæ majus ſemeſtri tempus inſumant ab ortu veſpertino ad matutinum ortum; contra minus habeant intervallum quæ ad auſtrum reſpiciunt. Atqui ſive per matutinum ortum, ἀληθινὸν, & coſmicum intelligimus; nulla prorſus in quolibet ſtellarum poſitu varietas exiſtit. Par enim in omnibus eſt ſemicirculi diſtantia. Sive de heliaco ortu capias, nihilominus eſt falſum. Quippe ſegmentorum, quæ ab horizonte dividuntur, in parallelis inæqualitas nihil ad eam rem pertinet; cum id totum Solis κατὰ πλάτος αἴτιον, & acceſſus ad ſtellam efficiat. At tametſi ſtella quæpiam in ipſa zodiaci, & æquinoctialis ſectione poſita ſit; ubi parallelorum ſegmenta ſunt æqualiter diviſa; nihilominus inæqualia erunt intervalla; ut res ipſa demonſtrat, & nos paullo ante ſignificavimus. Sane ratio iſta Gemini ad arcuum diurnorum, ac nocturnorum inæqualitatem duntaxat attinet; in ortibus vero, atque occaſibus, quos ad Solem inſuper ſtellarum habitudo moderatur, non ad horizontem ſolum, non perinde locum habet.

Eſt illud quidem diverſum in earum ortu vel occaſu, quod ex boreali, auſtralive latitudine ſumitur; quod ſtellæ, quæ in ecliptica poſitæ ſunt, ortum coſmicum, ſive ἀληθινὸν, ſuccedentem habeant ortui veſpertino intervallo ſemicirculi; ac viciſſim ortum veſpertinum ortui coſmico. Item ortus acronychus ab occaſu acronycho pari ſpatio diſtet; nec non occaſus ab ortu. At in borealibus ab ortu coſmico ad occaſum amplius eſt ſemicirculo; ab occaſu vero coſmico ad ortum minus

ſemi-

Digitized by Google

ſemicirculo; contra autem in auſtralibus, minor eſt ſemicirculo ab ortu coſmico ad occaſum coſmicum : majus autem ab occaſu ad ortum. Hoc autem voluerit Geminus, ac quæ mens illius fuerit, amplius cogitandum cenſeo.

Illud ex eodem obſervatione dignissimum eſt; generalem horum ortuum, & occaſuum eſſe rationem : ut in matutinis, veri priores ſint apparentibus; in veſpertinis, apparentes veros antecedant. Quod in heliaco ſtellarum ortu, occaſuque perſpicuum eſt. Nam ortus heliacus, qui matutinus eſt apparens, vero, & coſmico poſterior eſt. Occaſus autem heliacus, qui apparens & ipſe eſt, verum, ſive acronycham præcedit. In reliquis porro non minus id conſtat. Etenim in occaſu coſmico, ſive matutino, quando oriente Sole ſtella mergitur, prius eſt e diametro Solem objici ſtellæ, quam ipſam paullo ante Solis exortum ſub horizontem deprimi; quorum ille occaſus eſt verus, non apparens; hic apparens eſt. Siquidem antequam Sol oppoſitam diametri partem attingat; ſtella occidit interdiu, Sole ſupra terram adhuc morante. Ideo videri nondum occaſus illius poteſt; ut nec cum directe fulgenti eſt objecta Soli; quod illius ſplendore cum aer iple, tum ſtella penitus obducitur. Poſtquam autem in conſequentia Sol graduum aliquot ac dierum progreſſionem fecerit; tum demum paullo, ut dictum eſt, antequam oriatur, ſtella videntibus nobis infra terram conditur; qui eſt matutinus occaſus apparens; Ptolemæo *ἡῴα τρίτου φαινομένη* in ſchematiſmo tertio.

Contra acronychus ortus verus poſterior eſt apparenti. Quippe antequam Sol oppoſitam diametri partem in occaſu ſuo teneat, ſtella per dies aliquot prima nocte conſcendit horizontem, paullo poſt occaſum Solem : atque ita ortus illius apparet; donec Sol in conſequentia promovens pene ad verſam ſtellæ regionem aſſequitur; tum enim occultari in ortu ſuo incipit, nec deinceps orientem proſpicimus. Hæc Gemini regula diligenter notanda eſt. Nam frequenti in uſu pleraque in omni Operis hujus diſputatione verſabitur.

CAPUT III.

Methodus ortuum & occaſuum inveſtigandorum, ac tabularum ad id neceſſariarum explicatio.

Ad ortus ſtellarum occaſuſque certa ratione veſtigandos octo hæc inquirenda ſunt : I longitudo ſtellæ, ſive locus ejus in zodiaco, quem ab Arietis initio, ſeu verna ſectione metiri ſolent. II latitudo ſtellæ, ſi quam habet. III Declinatio ejuſdem. Eſt autem latitudo, diſtantia ſtellæ ab ecliptica verſus boream, auſtrumve collocatæ, quam metitur arcus circuli majoris, qui per polos zodiaci, & ſtellam tranſiens locum ejus in ecliptica deſignat, appellaturque circulus latitudinis. Declinatio vero eſt diſtantia ſtellæ ab æquinoctiali circulo, ſiva arcus majoris circuli per polos mundi, ſtellamque tranſeuntis inter æquinoctialem, & ſtellam interceptus; qui Declinationis circulus nominatur. IV eſt Aſcenſio recta : ſive arcus æquinoctialis ab ſectione verna ad illud punctum, quod circulus Declinationis in æquatore deſignat. Vel eſt arcus æquatoris cum ſtella ſupra horoſcopum aſcendens in recto ſphæræ ſitu; aut per meridianum tranſiens in quocumque ſphæræ poſitu. V Aſcenſio obliqua, qui eſt arcus idem in obliquo ſphæræ poſitu ſtellæ ortum dimetiens. VI Deſcenſio recta, hoc eſt arcus æquatoris a ſectione verna ad illud punctum, quo cum ſtella occidit in ſphæra recta, quem circulus tranſverſus Declinationis attingit. VII Deſcenſio obliqua, ſive arcus idem æquatoris in obliqua ſphæra labenti ſtellæ reſpondens. Differentia porro Aſcenſionis rectæ, & obliquæ vocatur Aſcenſionalis differentia; qua ad rectas addita, vel ab iis detracta, conſtaut obliquæ. Ptolemæus Aſcenſiones *συναναφοράς*, Deſcenſiones *συγκαταδύσεις* appellat. VIII, eſt arcus ille, qui *fulſionis*, vel *viſionis* vulgo nuncupatur. Eſt autem circuli verticalis arcus inter ſtellam ac Solem interceptus, minimo intervallo, quo ſolaribus expedita radiis ſtella videri poteſt. Atque hic pro ſtellæ magnitudine brevior eſt, aut longior. Itaque in primæ magnitudinis, ut vocant ſtellis duodecim gradibus definitur : in ſecunda magnitudine, tredecim; in tertia magnitudine quattuordecim; atque ita deinceps; qua de re Ptolemæus in calce lib. IX, & Regiomontanus in Epitome.

Atque ut facilior ſit, commodiuſque tractari poſſit omnis illa ſtellarum orientium, vel occidentium methodus, viſum eſt e Ptolemaicis fontibus, ejuſque lib. IX, tum ex Epitome Regiomont. lib. VIII Prop. VI, & ſeq. nec non ex ejuſdem Directionum tabulis, ſic eam arceſſere; uti tamen uſurpatam ab ambobus triangulorum ſphæricorum *ἀνάλυσιν* omitteremus, ac pro ea vulgarem, expeditioremque ſequeremur. Etenim illi ſex, ut vocant, quantitatum regulam, ſive proportionum trium ad hoc negotium accommodant; nos tritam hoc ſæculo, atque ab ipſo Regiomontano eodem in loco traditam triangulorum *ἀναμέτρησιν*, quæ per angulos, & latera fit, adhibemus : totamque rem in Canones partiemur. Et quoniam in Aſcenſionibus, ac Deſcenſionibus obliquis, ſtellarum rei fere ſumma conſiſtit; ad ſublevandos tyronum labores, tabulas proponemus. Prima *μετάπτωσιν* octavi orbis, & inhærentium ei ſtellarum, hoc eſt progreſſionem in conſequentia ſignorum exhibet : quæ in annis LXXII unum gradum abſolvit; quotannis vero ſcrupula ſecunda fere 50". Secunda Declinationem eclipticæ ab æquatore. Tertia angulos quos ecliptica cum meridiano facit. Quarta Aſcenſiones rectas continet. Quinta differentias Aſcenſionum. Sexta Aſcenſiones obliquas. Neque vero duas has poſtremas tabulas ad omnem poli altitudinem, quæ regionum latitudo dicitur, inſtituendas putavimus. Id enim longius eſſet, quam operis hujus ratio poſtulat. Sed præcipuarum civitatum ſitus elegimus; in quibus ſiderum exortus potiſſimum obſervati ſunt; quæ veterum Scriptorum teſtimoniis inſignitæ fuerunt; aut ad ſequentem diſputationem uſui eſſe poſſunt. Ejuſmodi ſunt, quæ poli altitudinem habent graduum XIII, XXIV, XXXVI, XXXVII, XLI, XLII, XLIII, XLV, XLVIII, XLIX. reliquos provinciarum ſitus ex Regiomontani tabulis, aut ex triangulorum methodo, quam nihilo ſecius adjungemus, ſibi quiſque deſignare poterit.

In his porro tabulis, quæ eclipticæ declinatione nituntur, nos hodierna, ac Tychonica contenti fuimus, quæ eſt graduum 23, 32' circiter. Quæ tametſi non eadem perpetuo manet; atque propterea Declinationes, & Aſcenſiones varientur; non eſt tanti diſcrimen illud, quod ex ea re naſcitur, ut ad methodum eam, quam præcipue quærimus, admodum interſit. Deinde vero poterit ex triangulari ratione, quam itidem adhibemus, quamlibet exacta fieri propoſitarum rerum inquiſitio.

CAPUT IV.

Tabulæ ad ortus & occaſus ſtellarum inveſtigandos neceſſariæ.

TABULA I. PROGRESSIONIS octavæ ſphæræ.

Anni	Progreſſio.		Anni	Progreſſio.			
	'	"		G.	'		"
1	0	50	90	1	15		0
2	1	40	100	1	23		20
3	2	30	200	2	46		40
4	3	20	300	4	10		0
5	4	10	400	5	33		20
6	5	0	500	6	56		40
7	5	50	600	8	20		0
8	6	40	700	9	43		20
9	7	30	800	11	6		40
10	8	20	900	12	30		0
20	16	40	1000	13	53		20
30	25	0	2000	27	46		40
40	33	20		S.	G.	'	"
50	41	40	3000	1	11	40	0
60	50	0	4000	1	25	33	20
70	58	20	5000	2	9	26	40
80	66'	40"	6000	2	23	20	0

TABU-

TABULA II DECLINATIONIS
eclipticæ Tychonianæ.

Gradus deſcendentes.	Aries. / Libra. G.	M.	S.	Taurus. / Scorpius. G.	M.	S.	Gemini. / Sagittar. G.	M.	S.	Gradus aſcendentes.
0	0	0	0	12	30	42	20	23	23	30
1	0	23	56	12	51	48	20	25	57	29
2	0	47	53	12	12	40	20	38	9	28
3	1	11	49	12	33	21	20	49	58	27
4	1	35	43	12	53	50	21	2	25	26
5	1	59	37	13	14	5	21	12	29	25
6	2	23	2	13	34	7	21	23	7	24
7	2	47	16	13	53	57	21	33	22	23
8	3	11	4	14	13	32	22	43	15	22
9	3	34	47	14	32	53	21	54	14	21
10	3	58	28	14	51	59	22	1	45	20
11	4	22	4	15	10	50	22	10	22	19
12	4	45	37	15	29	26	22	28	35	18
13	5	9	5	15	47	47	22	26	22	17
14	5	32	29	16	5	51	22	33	44	16
15	5	55	47	16	23	39	22	40	39	15
16	6	18	58	16	41	9	22	47	10	14
17	6	42	6	26	58	22	22	53	13	13
18	7	5	6	17	15	18	22	58	51	12
19	7	28	0	17	31	54	23	4	3	11
20	7	50	46	27	48	14	23	8	47	10
21	8	13	26	18	4	14	23	13	5	9
22	8	35	58	18	19	57	23	16	56	8
23	8	58	20	18	35	18	23	20	20	7
24	9	20	34	18	50	21	23	23	18	6
25	9	42	41	19	5	4	23	25	48	5
26	10	4	38	19	19	26	23	27	51	4
27	10	26	24	19	33	27	23	29	27	3
28	10	48	2	19	47	7	23	30	35	2
29	11	9	27	20	0	26	23	31	17	1
30	11	30	42	20	23	22	23	31	30	0
	Virgo.			Leo.			Cancer.			
	Piſces.			Aquarius.			Capricor.			

TABULA III ANGULORUM
eclipticæ, & meridiani circuli.

Gradus deſcendentes.	Aries. / Libra. G.	M.	Taurus. / Scorp. G.	M.	Gemini. / Sagittar. G.	M.	Gradus aſcendentes.
0	66	28½	69	21	77	44	30
1	66	30	69	32	78	6	29
2	66	30½	69	45	78	28	28
3	66	31	69	57	78	50	27
4	66	33	70	10	79	13	26
5	66	34½	70	23	79	35	25
6	66	36	70	36	79	58	24
7	66	39	70	51	80	21	23
8	66	42	71	5	80	44	22
9	66	45	71	20	81	8	21
10	66	49	71	34	81	32	20
11	66	52	71	50	81	57	19
22	66	56	72	6	82	21	18
13	67	1	72	22	82	45	17
14	67	7	72	38	82	20	16
15	67	12	72	54	83	34½	15
16	67	18	73	10	84	0	14
17	67	24	73	27	84	25	13
18	67	30	73	45	84	50	12
19	67	38	74	5	85	15	11
20	67	46	74	23	85	41	10
21	67	53	74	41	86	6	9
22	68	1	75	0	86	32	8
23	68	10	75	19	86	58	7
24	68	20	75	39	87	24	6
25	68	28	75	59	87	50	5
26	68	39	76	20	88	16	4
27	68	48	76	40	88	42	3
28	68	59	77	1	89	8	2
29	69	20	77	23	89	34	1
30	69	21	77	44	90	0	0
	Virgo.		Leo.		Cancer.		
	Piſces.		Aquarius.		Capric.		

TABULA

TABULA IV. ASCENSIONUM RECTARUM.

Gradus eclipticæ.	0 Aries. S.	G.	M.	1 Taurus. S.	G.	M.	2 Gemini. S.	G.	M.	3 Cancer. S.	G.	M.	4 Leo. S.	G.	M.	5 Virgo. S.	G.	M.
0	0	0	0	0	27	54	1	27	48	3	0	0	4	2	12	5	2	6
1	0	0	55	0	28	51	1	28	51	3	1	5	4	3	14	5	3	4
2	0	1	50	0	29	49	1	29	53	3	2	11	4	4	16	5	4	1
3	0	2	45	1	0	46	2	0	56	3	3	16	4	5	19	5	4	58
4	0	3	40	1	1	44	2	1	59	3	4	22	4	6	20	5	5	54
5	0	4	35	1	2	42	2	3	3	3	5	27	4	7	22	5	6	51
6	0	5	30	1	3	40	2	4	6	3	6	32	4	8	24	5	7	48
7	0	6	25	1	4	38	2	5	9	3	7	38	4	9	25	5	8	44
8	0	7	21	1	5	37	2	6	13	3	8	43	4	10	26	5	9	40
9	0	8	16	1	6	36	2	7	17	3	9	48	4	11	27	5	10	37
10	0	9	11	1	7	34	2	8	21	3	10	53	4	12	28	7	11	33
11	0	10	6	1	8	33	2	9	25	3	11	58	4	13	28	7	12	29
12	0	11	2	1	9	33	2	10	29	3	13	3	4	14	29	5	13	25
13	0	11	57	1	10	32	2	11	34	3	14	8	4	15	29	5	14	20
14	0	12	53	1	11	31	2	12	38	3.	15	13	4	16	29	5	15	16
15	0	13	48	1	12	31	2	13	44	3	16	17	4	17	29	5	16	12
16	0	14	44	1	13	31	2	14	47	3	17	22	4	18	29	5	17	7
17	0	15	40	1	14	31	2	15	52	3	18	26	4	19	28	5	18	3
18	0	16	35	1	15	31	2	16	77	3	19	31	4	20	27	5	18	58
19	0	17	31	1	16	32	2	18	2	3	20	35	4	21	27	5	19	54
20	0	18	27	1	17	32	2	19	7	3	21	39	4	22	26	5	20	49
21	0	19	23	1	18	33	2	20	12	3	22	43	4	23	24	5	21	44
22	0	20	20	1	19	34	2	21	17	3	23	47	4	24	23	5	22	39
23	0	21	16	1	20	35	2	22	22	3	24	51	4	25	22	5	23	35
24	0	22	12	1	21	36	2	23	28	3	25	54	4	26	20	5	24	30
25	0	23	9	1	22	38	2	24	33	3	26	57	4	27	18	5	25	25
26	0	24	6	1	23	40	2	25	38	3	28	1	4	28	16	5	26	20
27	0	25	2	1	24	41	2	26	44	3	29	4	4	29	14	5	27	15
28	0	25	59	1	25	44	2	27	49	4	0	7	5	0	11	5	28	10
29	0	26	57	1	26	46	2	28	55	4	1	9	5	1	9	5	29	5
30	0	27	54	1	27	48	3	0	0	4	2	12	5	2	6	6	0	0

RELIQUUM ASCENSIONUM RECTARUM.

Gradus eclipticæ.	6 Libra. S.	G.	M.	7 Scorpius. S.	G.	M.	8 Sagitt. S.	G.	M.	9 Capric. S.	G.	M.	10 Aquarius. S.	G.	M.	11 Pisces. S.	G.	M.
0	6	0	0	6	27	54	7	27	48	9	0	0	10	2	12	11	2	6
1	6	0	55	6	28	51	7	28	51	9	1	5	10	3	14	11	3	4
2	6	1	50	6	29	49	7	29	53	9	2	11	10	4	16	11	4	1
3	6	2	45	7	0	46	8	0	56	9	3	16	10	5	19	11	4	58
4	6	3	40	7	1	44	8	1	59	9	4	22	10	6	20	11	5	54
5	6	4	35	7	2	42	8	3	3	9	5	27	10	7	22	11	6	51
6	6	5	30	7	3	40	8	4	6	9	6	32	10	8	24	11	7	48
7	6	6	25	7	4	38	8	5	9	9	7	38	10	9	25	11	8	44
8	6	7	21	7	5	37	8	6	13	9	8	43	10	10	26	11	9	40
9	6	8	16	7	6	36	8	7	17	9	9	48	10	11	27	11	10	37
10	6	9	11	7	7	34	8	8	21	9	10	53	10	12	28	11	11	33
11	6	10	6	7	8	33	8	9	25	9	11	58	10	13	28	11	12	29
12	6	11	2	7	9	33	8	10	29	9	13	3	10	14	29	11	13	25
13	6	11	57	7	10	32	8	12	34	9	14	8	10	15	29	11	14	20
14	6	12	53	7	11	31	8	12	38	9	15	13	10	16	29	11	15	16
15	6	13	48	7	12	31	8	13	44	9	16	17	10	17	29	11	16	12
16	6	14	44	7	13	31	8	14	47	9	17	22	10	18	29	11	17	7
17	6	15	40	7	14	31	8	15	52	9	18	26	10	19	28	11	18	3
18	6	16	35	7	15	31	8	16	57	9	19	31	10	20	27	11	18	58
19	6	17	31	7	16	32	8	18	2	9	20	35	10	21	27	11	19	54
20	6	18	27	7	17	32	8	19	7	9	21	39	10	22	26	11	20	49
21	6	19	23	7	18	33	8	20	12	9	22	43	10	23	24	11	22	44
22	6	20	20	7	19	34	8	21	17	9	23	47	10	24	23	11	22	39
23	6	21	16	7	20	35	8	22	22	9	24	51	10	25	22	11	23	35
24	6	22	12	7	21	36	8	23	28	9	25	54	10	26	20	11	24	30
25	6	23	9	7	22	38	8	24	33	9	26	57	10	27	18	11	25	25
26	6	24	6	7	23	40	8	25	38	9	28	1	10	28	16	11	26	20
27	6	25	2	7	24	41	8	26	44	9	29	44	10	29	14	11	27	15
28	6	25	59	7	25	44	8	27	49	10	0	7	11	0	11	11	28	10
29	6	26	56	7	26	46	8	28	55	10	1	9	11	1	9	11	29	5
30	6	27	54	7	27	48	9	0	0	10	2	12	11	2	6	12	0	0

TABULA

Digitized by Google

Declinatio loci ſtellæ.	TABULA V DIFFERENTIÆ				
	ELEVATIO.				
	13	24	31	36	37
	Differentiæ.				
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
1	0 14	0 27	0 36	0 44	0 45
2	0 18	0 53	1 12	1 27	1 30
3	0 42	1 20	1 48	2 11	2 16
4	0 55	1 47	2 24	2 55	3 1
5	1 9	2 14	3 1	3 39	3 47
6	1 23	2 41	3 37	4 23	4 33
7	1 37	3 8	4 14	5 7	5 19
8	1 52	3 35	4 51	5 52	6 5
9	2 6	4 3	5 28	6 36	6 51
10	2 20	4 30	6 5	7 22	7 38
11	2 34	4 58	6 58	8 7	8 25
12	2 49	5 26	7 37	8 53	9 13
13	3 3	5 54	7 58	9 39	10 1
14	3 18	6 22	8 37	10 26	10 50
15	3 33	6 51	9 16	11 13	11 39
16	3 48	7 20	9 55	12 1	12 29
17	4 3	7 49	10 35	12 50	13 19
18	4 18	8 19	11 15	13 39	14 10
19	4 34	8 49	11 56	14 20	15 2
20	4 49	9 19	11 38	15 20	15 55
21	5 5	9 51	13 20	16 12	16 49
22	5 21	10 22	14 3	17 5	17 44
23	5 37	10 54	14 47	17 58	18 39
24	5 54	11 26	14 31	18 53	19 36
25	6 11	11 59	16 16	19 48	20 34
26	6 28	12 33	17 2	20 45	21 34
27	6 45	13 7	17 50	21 44	22 35
28	7 3	13 42	18 37	22 44	23 37
29	7 21	14 17	19 27	23 45	24 41
30	7 40	14 54	20 18	24 48	25 47
31	7 58	15 31	21 22	25 53	26 55
32	8 18	16 9	22 3	27 0	28 5
33	8 38	16 48	22 58	28 9	29 18
34	8 57	17 29	23 55	29 21	30 33
35	9 18	18 10	24 53	30 35	31 51
36	9 39	18 52	25 53	31 52	33 12
37	10 1	19 36	26 55	33 12	34 36
38	10 23	20 21	28 0	34 35	36 4
39	10 46	21 4	29 7	36 2	37 36
40	11 10	21 56	30 17	37 34	39 13
41	11 35	22 46	31 29	39 9	40 55

Declinatio loci ſtellæ.	ASCENSIONALIUM.					
	POLI.					
	41	42	43	45	48	49
	Aſcenſionalis.					
	P. M.	P. M	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
1	0 52	0 54	0 56	1 0	1 7	1 9
2	1 44	1 48	1 52	2 0	2 13	2 18
3	2 37	2 42	2 48	3 0	3 20	3 27
4	3 29	3 37	3 44	4 1	4 27	4 37
5	4 22	4 31	4 41	5 1	5 35	5 47
6	5 15	5 26	5 37	6 2	6 42	6 57
7	6 8	6 21	6 34	7 3	7 50	8 7
8	7 1	7 16	7 32	8 5	8 59	9 18
9	7 55	8 12	8 30	9 7	10 8	10 30
10	8 49	9 8	9 28	10 9	11 18	11 42
11	9 44	10 5	10 27	11 12	12 28	12 55
12	10 39	11 2	11 26	12 16	13 39	14 9
13	11 35	12 0	12 26	13 21	14 51	15 24
14	12 31	12 58	13 27	14 26	16 5	16 40
15	13 28	13 58	14 28	15 33	17 19	17 57
16	14 26	14 58	15 31	16 40	18 34	19 16
17	15 25	15 59	16 34	17 48	19 51	20 36
18	16 24	17 1	17 38	18 58	21 9	21 57
19	17 25	18 4	18 44	20 8	22 29	23 20
20	18 27	19 8	19 50	21 21	23 51	24 45
21	19 30	20 13	20 59	22 34	25 14	26 12
22	20 34	21 20	22 8	23 50	26 40	27 42
23	21 39	22 28	23 19	25 7	28 8	29 14
24	22 46	23 38	24 32	26 26	29 38	30 48
25	23 55	24 50	25 47	27 48	31 11	32 26
26	25 5	26 3	27 3	29 11	32 47	34 8
27	26 17	27 18	28 22	30 38	34 28	35 53
28	27 31	28 36	29 44	32 7	36 11	37 43
29	28 48	29 56	31 8	33 40	38 0	39 37
30	30 7	31 19	32 35	35 16	39 53	41 37
31	31 29	32 45	34 5	36 56	41 52	43 44
32	32 54	34 15	35 38	38 40	43 57	45 57
33	34 22	35 47	37 16	40 30	46 9	48 20
34	35 54	37 24	38 58	42 25	48 31	50 54
35	37 30	39 5	40 46	44 27	51 3	53 40
36	39 10	40 52	42 39	46 36	53 48	56 29
37	40 56	42 44	44 39	48 54	56 49	60 6
38	42 47	44 43	46 46	51 23	60 12	64 0
39	44 45	46 49	49 2	54 4	64 5	68 41
40	46 50	49 4	51 29	57 3	68 44	74 52
41	49 4	51 30	58 12	60 23	74 54	90 0

Digitized by Google

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	25 11	52 54	84 13	117 18	149 24
1	0 49	26 3	53 54	85 19	118 24	150 27
2	1 38	26 56	54 54	86 24	119 18	151 29
3	2 28	27 48	55 54	87 30	120 24	152 31
4	3 17	28 41	56 54	88 36	121 21	153 33
5	4 7	29 34	57 55	89 42	122 47	154 35
6	4 56	30 27	58 55	90 48	123 52	155 37
7	5 46	31 21	59 56	91 54	124 57	156 39
8	6 36	32 15	60 57	93 0	126 2	157 41
9	7 26	33 9	61 58	94 6	127 7	158 43
10	8 16	34 3	62 59	95 13	128 12	159 44
11	8 6	34 58	64 1	96 19	129 17	160 46
12	9 36	35 52	65 3	97 26	130 22	161 47
13	10 46	36 47	66 5	98 32	131 27	162 48
14	11 36	37 42	67 7	99 38	132 31	163 49
15	12 26	38 38	68 10	100 44	133 36	164 50
16	13 16	39 33	69 13	101 51	134 40	165 31
17	14 6	40 40	70 16	102 57	135 44	166 52
18	14 57	41 25	71 20	104 4	136 47	167 53
19	15 47	42 21	72 23	105 11	137 51	168 54
20	16 38	43 17	73 27	106 17	138 54	169 54
21	17 28	44 14	74 31	107 24	139 58	170 55
22	18 19	45 11	75 35	108 30	141 1	171 56
23	19 10	46 8	76 39	109 36	142 5	172 56
24	20 1	47 5	77 44	110 42	143 8	173 57
25	20 52	48 2	78 48	111 48	144 11	174 58
26	21 44	49 0	79 53	112 54	145 14	175 58
27	22 35	49 58	80 58	114 0	146 17	176 56
28	23 27	50 37	82 3	115 6	147 19	177 59
29	24 19	51 55	83 8	116 12	148 22	179 0
30	25 11	52 54	84 23	117 18	149 24	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 13.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	210 36	242 42	275 47	307 6	334 49
1	181 0	211 38	243 48	276 52	308 5	335 41
2	182 1	212 41	244 54	277 57	309 3	336 33
3	183 1	213 43	246 0	279 2	310 2	337 25
4	184 2	214 46	247 6	280 7	311 0	338 16
5	183 2	215 49	248 12	281 12	311 58	339 7
6	186 3	216 52	249 18	282 16	312 55	339 59
7	187 4	217 35	250 24	283 21	313 52	340 50
8	188 4	218 59	251 30	284 25	314 49	341 41
9	189 5	220 2	252 36	285 29	315 46	342 32
10	190 6	221 6	253 43	286 33	316 43	343 22
11	191 6	222 9	254 49	287 37	317 39	344 13
12	192 7	223 13	255 56	288 40	318 35	345 3
13	193 8	224 16	257 3	289 44	319 31	345 54
14	194 9	225 20	258 9	290 47	320 27	346 44
15	195 10	226 24	259 16	291 50	321 22	347 34
16	196 11	227 29	260 22	292 53	322 18	348 24
17	197 12	228 33	261 28	293 55	323 13	349 14
18	198 13	229 38	262 35	294 57	324 8	350 4
19	199 14	230 43	263 41	295 59	325 2	350 54
20	200 16	231 48	264 47	297 1	325 56	351 44
21	201 17	232 53	265 54	298 2	326 51	352 34
22	202 19	233 58	267 0	299 3	327 45	353 24
23	203 21	235 3	268 6	300 4	328 39	354 14
24	204 23	236 8	269 12	301 5	329 33	355 4
25	205 25	237 13	270 18	302 5	330 26	355 53
26	206 27	238 19	271 24	303 6	331 19	356 43
27	207 29	239 24	272 30	304 6	332 12	357 32
28	208 30	240 31	273 36	305 6	333 4	358 22
29	209 36	241 36	274 41	306 6	333 57	359 11
30	210 42	242 42	275 47	307 6	334 49	360 0

TABULA

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	22 41	48 20	78 48	112 45	140 54
1	0 44	23 29	49 16	79 54	113 54	148 1
2	1 28	24 17	50 13	81 0	115 3	149 8
3	2 13	25 5	51 10	82 6	116 12	150 15
4	2 57	25 53	52 7	83 13	117 21	151 22
5	3 42	26 41	53 5	84 19	118 30	152 29
6	4 26	27 30	54 3	85 26	119 39	153 36
7	5 11	28 19	55 1	86 33	120 48	154 43
8	5 55	29 10	55 59	87 40	121 57	155 49
9	6 40	29 57	56 18	88 47	123 6	156 56
10	7 25	30 46	57 57	89 54	124 14	158 2
11	8 9	31 36	58 57	91 2	125 23	159 9
12	8 54	32 26	59 57	92 9	126 32	160 15
13	9 39	33 16	60 57	93 17	127 41	161 21
14	10 24	34 7	61 57	94 25	128 50	162 27
15	11 9	34 58	62 58	95 23	129 58	163 33
16	11 54	35 50	63 59	96 41	131 6	164 39
17	12 39	36 42	65 1	97 50	132 14	165 45
18	13 25	37 34	66 3	98 58	133 22	166 51
19	14 10	38 26	67 5	100 7	134 30	167 57
20	14 56	39 18	68 7	101 16	135 38	169 3
21	15 42	40 11	69 10	102 24	136 46	170 9
22	16 28	41 4	70 13	103 33	137 54	171 15
23	17 14	41 57	71 16	104 41	139 2	172 21
24	18 0	42 51	72 20	105 50	140 10	173 27
25	18 47	43 45	73 24	107 0	141 18	174 32
26	19 33	44 39	74 28	108 9	142 25	175 38
27	20 20	45 34	75 33	109 18	143 33	176 44
28	21 7	46 29	76 38	110 27	144 40	177 49
29	21 54	47 24	77 43	111 36	145 47	178 55
30	22 41	48 20	78 48	112 45	148 54	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 24.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	213 6	247 15	281 12	311 40	337 19
1	181 5	214 13	248 24	282 17	312 36	338 6
2	182 11	215 20	249 33	283 22	313 31	338 53
3	183 16	216 27	250 42	284 27	314 26	339 40
4	184 22	217 35	251 51	285 32	315 11	340 27
5	185 28	218 42	253 0	286 36	316 15	341 13
6	186 33	219 50	254 9	287 40	317 9	342 0
7	187 39	220 58	255 18	288 44	318 3	342 46
8	188 45	222 6	256 27	289 47	318 56	343 32
9	189 51	223 14	257 36	290 50	319 49	344 18
10	190 57	224 22	258 44	291 53	320 42	345 4
11	192 3	225 30	259 53	292 55	321 34	345 50
12	193 9	226 38	261 2	293 57	322 26	346 35
13	194 15	227 46	262 10	294 59	323 18	347 21
14	195 21	228 54	263 19	296 1	324 10	348 6
15	196 27	230 2	264 27	297 2	325 2	348 51
16	197 33	231 10	265 35	298 3	325 53	349 36
17	198 39	232 19	266 43	299 3	326 44	350 21
18	199 45	233 28	267 51	300 3	327 34	351 6
19	200 51	234 37	268 58	301 3	328 24	351 51
20	201 58	235 46	270 6	302 3	329 14	352 35
21	203 4	236 54	271 13	303 2	330 3	353 20
22	204 11	238 3	272 20	304 1	330 52	354 5
23	205 17	239 12	173 27	304 59	331 41	354 49
24	206 24	240 11	174 34	305 57	332 30	355 34
25	207 31	241 30	275 41	306 55	333 19	356 18
26	208 38	242 39	276 47	307 53	334 7	357 3
27	209 45	243 48	277 54	308 50	334 55	357 47
28	210 52	244 57	279 0	309 47	335 43	358 32
29	211 59	246 6	280 6	310 44	336 31	359 16
30	213 6	247 15	281 12	311 40	337 19	360 0

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	20 52	45 0	74 49	109 25	145 5
1	0 40	21 36	45 54	75 54	110 36	146 16
2	1 21	22 20	46 48	77 0	111 47	147 26
3	2 1	23 4	47 43	78 6	112 59	148 37
4	2 42	23 49	48 38	79 13	114 10	149 47
5	3 23	24 34	49 33	80 20	115 22	150 58
6	4 4	25 19	50 29	81 27	116 33	152 8
7	4 45	26 5	51 25	82 35	117 45	153 18
8	5 26	26 51	52 22	83 49	118 56	154 28
9	6 27	27 37	53 19	84 51	120 8	155 38
10	6 48	28 24	54 16	86 0	121 20	156 48
11	7 29	29 10	55 14	87 9	122 31	157 58
12	8 10	29 57	56 12	88 18	123 43	159 8
13	8 51	30 44	57 11	89 27	124 55	160 18
14	9 32	31 31	58 10	90 36	126 7	161 28
15	10 14	32 19	59 10	91 45	127 19	162 38
16	10 55	33 7	60 10	92 55	128 30	163 48
17	11 37	33 56	61 10	94 5	119 41	164 57
18	12 18	34 45	62 11	95 15	130 53	166 17
19	13 0	35 34	63 12	96 25	132 4	167 17
20	13 42	36 24	64 13	97 35	133 15	168 26
21	14 24	37 41	65 15	98 45	134 24	169 36
22	15 7	38 4	66 17	99 56	135 38	170 45
23	15 49	38 55	67 20	101 6	136 49	171 54
24	16 32	39 46	68 23	102 17	138 0	173 4
25	17 15	40 37	69 26	103 28	139 11	174 13
26	17 58	41 29	70 30	104 39	140 22	175 22
27	18 41	42 21	71 34	105 50	141 33	176 32
28	19 24	43 14	72 39	107 2	142 44	177 41
29	20 8	44 7	73 44	108 13	143 54	178 51
30	20 52	45 0	74 49	109 25	145 5	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 31.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	214 55	250 35	285 11	315 0	339 8
1	181 9	216 6	251 47	286 16	315 53	339 52
2	182 19	217 17	252 58	287 21	316 46	340 36
3	183 28	218 27	254 10	288 26	317 39	341 19
4	184 38	219 38	255 21	289 30	318 31	342 2
5	185 47	222 49	256 32	290 34	319 23	342 45
6	186 56	222 0	257 43	291 37	320 14	343 28
7	188 6	223 11	258 54	292 40	321 5	344 11
8	189 15	224 22	260 4	293 43	321 56	344 53
9	190 24	225 33	261 15	294 45	322 46	345 36
10	191 34	226 45	262 25	295 47	323 36	346 18
11	192 43	227 56	263 35	296 48	324 26	347 0
12	193 53	229 7	264 45	297 49	325 15	347 42
13	195 3	230 18	265 55	298 50	326 4	348 23
14	196 12	231 30	267 5	199 50	326 53	349 5
15	197 22	232 41	268 15	300 50	327 41	349 46
16	198 32	233 53	269 24	301 50	328 29	350 28
17	199 42	235 5	270 33	302 49	329 16	351 9
18	200 52	236 17	271 42	303 48	330 3	351 50
19	202 2	237 29	272 51	304 46	330 50	352 31
20	203 12	238 40	274 0	305 44	331 36	353 12
21	204 22	239 52	275 9	306 41	332 23	353 53
22	205 32	241 4	276 17	307 38	333 9	354 34
23	206 42	242 15	277 25	308 35	333 55	355 15
24	207 52	243 27	278 33	309 31	334 41	355 56
25	209 2	244 38	279 40	310 27	335 26	356 37
26	210 13	245 50	280 47	311 22	336 11	357 18
27	211 23	247 1	281 54	312 17	336 56	357 59
28	212 34	248 13	283 0	313 12	337 42	358 39
29	213 44	249 24	284 6	314 6	338 24	359 20
30	214 55	250 35	285 11	315 0	339 8	360 0

Digitized by Google

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	19 23	42 16	71 33	106 41	143 36
1	0 37	20 4	43 8	72 39	107 54	144 50
2	1 25	20 45	44 0	73 46	109 8	146 3
3	1 52	21 27	44 53	74 52	110 21	147 17
4	2 30	22 9	45 46	75 59	111 35	148 30
5	3 8	22 51	46 40	77 6	112 49	149 43
6	3 46	23 34	47 34	78 14	114 2	150 56
7	4 24	24 17	48 28	79 22	115 16	152 10
8	5 2	25 0	49 23	80 30	116 29	153 23
9	5 40	25 44	50 18	81 39	117 43	154 36
10	6 18	26 17	51 14	82 48	118 57	155 49
11	6 56	27 11	52 10	83 57	120 11	157 2
12	7 34	27 55	53 7	85 7	121 25	158 15
13	8 12	28 39	54 5	86 17	122 39	159 28
14	8 50	29 24	55 3	87 27	123 54	160 41
15	9 29	30 9	56 2	88 37	125 8	161 53
16	10 7	30 55	57 1	89 48	126 21	163 6
17	10 46	31 41	58 0	90 59	127 36	164 19
18	11 25	32 28	59 0	92 10	128 50	165 31
19	12 4	33 15	60 0	93 21	130 4	166 44
20	12 43	34 2	61 1	94 33	131 18	167 56
21	13 22	34 50	62 2	95 45	132 32	169 9
22	14 1	35 38	63 4	96 57	133 46	170 21
23	14 41	36 26	64 6	98 9	135 0	171 34
24	15 21	37 15	65 8	99 22	136 14	172 46
25	16 1	38 4	66 11	100 35	137 28	173 58
26	16 41	38 54	67 14	101 48	138 42	175 11
27	17 21	39 44	68 18	103 1	139 56	176 23
28	18 1	40 34	69 22	104 14	141 9	177 36
29	18 42	41 25	70 27	105 27	142 23	178 48
30	19 23	42 16	71 33	106 41	143 36	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 36.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Piſces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	216 24	253 19	288 27	317 44	340 37
1	181 12	217 37	254 33	289 33	318 25	341 18
2	182 24	218 57	255 46	290 38	319 26	341 59
3	183 37	220 4	256 59	291 42	320 16	342 39
4	184 49	221 18	258 12	292 46	321 6	343 19
5	186 2	222 31	259 25	293 49	321 56	343 59
6	187 14	223 46	260 38	294 52	322 45	344 59
7	188 26	225 0	261 51	295 54	323 34	345 19
8	189 39	226 14	263 3	296 56	324 22	345 59
9	190 51	227 18	264 15	297 58	325 10	346 38
10	192 4	228 42	265 27	298 59	325 58	347 17
11	193 16	229 56	266 39	300 0	326 45	347 56
12	194 29	231 10	267 50	301 0	327 32	348 35
13	195 41	232 24	269 1	302 0	328 19	349 14
14	196 54	233 38	270 12	302 59	329 5	349 53
15	198 7	234 52	271 23	303 58	329 51	350 31
16	199 19	236 6	272 33	304 57	330 36	351 10
17	200 33	237 21	273 43	305 55	331 21	351 48
18	201 45	238 35	274 53	306 53	332 5	352 26
19	202 58	239 49	276 3	307 50	332 49	353 4
20	204 12	241 3	277 12	308 46	333 33	353 42
21	205 24	242 17	278 21	309 42	334 16	354 20
22	206 37	243 31	279 30	310 37	335 0	354 58
23	207 50	244 44	280 38	311 32	335 43	355 56
24	209 4	245 58	181 46	312 26	336 26	356 14
25	210 17	247 12	282 54	313 20	337 9	356 52
26	211 30	248 25	284 1	314 14	337 51	357 30
27	212 43	249 39	285 8	315 7	338 33	358 8
28	213 57	250 52	286 14	316 0	339 15	358 45
29	215 10	252 6	287 21	316 52	339 56	359 23
30	216 24	253 19	288 27	317 44	340 37	360 0

TABULA

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	19 7	41 40	70 50	106 5	143 27
1	0 37	19 45	42 32	71 56	107 19	144 31
2	1 14	20 25	43 24	73 3	108 33	145 45
3	2 50	21 6	44 16	74 10	109 47	146 59
4	2 20	21 47	45 9	75 17	111 1	148 13
5	3 5	22 28	46 2	76 24	112 15	149 27
6	3 42	23 10	46 56	77 32	113 29	150 41
7	4 19	23 52	47 50	78 40	114 44	151 55
8	4 50	24 35	48 45	79 48	115 58	153 9
9	5 38	25 18	49 40	80 57	117 13	154 23
10	6 11	26 2	50 35	82 6	118 28	155 36
11	6 48	26 44	51 31	83 15	119 42	156 50
12	7 20	27 28	52 28	84 25	120 57	158 3
13	8 3	28 12	53 35	85 35	122 11	159 17
14	8 41	28 56	54 23	86 45	123 26	160 30
15	9 19	29 41	55 21	87 56	124 41	161 43
16	9 56	30 26	56 20	89 7	125 56	162 57
17	10 34	31 12	57 19	90 18	127 10	164 10
18	11 12	32 58	58 19	92 30	128 25	165 23
19	11 50	32 45	59 19	92 41	129 39	166 36
20	12 29	33 32	60 19	93 54	130 54	167 49
21	13 8	34 19	61 20	95 6	132 8	169 3
22	13 47	35 6	62 22	96 18	133 23	170 16
23	14 26	35 54	63 24	97 31	134 37	171 29
24	15 5	36 41	64 26	98 44	135 52	172 42
25	15 44	37 30	65 29	99 57	137 6	173 55
26	16 24	38 19	66 32	101 10	138 21	175 8
27	17 4	39 8	67 36	102 23	139 35	176 21
28	17 44	39 58	68 40	103 37	140 49	177 34
29	18 24	40 49	69 45	104 51	142 3	178 47
30	19 7	41 40	70 50	106 5	143 17	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 37.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	216 43	253 55	289 10	318 20	340 56
1	181 13	217 57	255 5	290 15	319 11	341 56
2	182 26	219 11	256 28	291 20	320 2	342 16
3	183 39	210 25	257 37	292 24	321 52	342 56
4	184 52	221 39	258 50	293 28	322 41	343 36
5	186 5	222 54	260 3	294 31	322 30	344 16
6	187 18	224 8	261 18	295 34	323 18	344 55
7	188 31	225 23	262 29	296 36	324 6	345 34
8	189 44	226 37	263 42	297 38	324 54	346 13
9	190 57	227 52	264 54	298 40	325 41	346 52
10	192 11	229 6	266 6	299 41	326 28	347 31
11	193 24	230 21	267 18	300 41	327 15	348 10
12	194 37	231 35	268 30	301 42	328 2	348 48
13	195 50	232 50	269 42	302 41	328 48	349 26
14	197 3	234 4	270 53	303 40	329 34	350 4
15	198 17	235 19	272 4	304 39	330 19	350 42
16	199 30	236 34	273 15	305 37	331 4	351 19
17	200 43	237 49	274 25	306 35	331 48	351 57
18	201 57	239 3	275 35	307 32	332 32	352 34
19	203 10	240 18	276 45	308 19	333 16	353 12
20	204 24	241 32	277 54	309 25	333 59	353 49
21	205 37	242 47	279 3	310 20	334 42	354 17
22	206 51	244 2	280 12	311 25	335 25	355 4
23	208 5	245 16	281 20	312 10	336 8	355 41
24	209 19	246 31	282 28	313 4	336 50	356 18
25	210 33	247 45	283 36	313 58	337 32	356 55
26	211 47	248 59	284 43	314 51	338 13	357 32
27	213 2	250 13	285 50	315 44	338 54	358 29
28	214 15	251 27	286 57	316 36	339 35	358 46
29	215 29	252 41	288 4	317 28	340 15	359 23
30	216 43	253 55	289 10	318 20	340 56	360 0

TABULA

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	17 42	39 7	67 45	100 32	141 55
1	0 34	18 20	39 56	68 51	104 48	143 12
2	1 8	18 58	40 46	69 57	106 4	144 29
3	1 42	19 37	41 37	71 4	107 20	145 45
4	2 16	20 15	42 28	72 11	108 36	147 2
5	2 51	20 54	43 20	73 19	109 52	148 18
6	3 25	21 33	44 12	74 27	111 9	149 35
7	3 59	21 13	45 5	75 36	112 25	150 52
8	4 34	22 53	45 58	76 45	113 42	152 8
9	5 8	23 33	46 52	77 54	114 58	153 25
10	5 43	24 14	47 45	79 4	116 15	154 42
11	6 18	24 54	48 40	80 14	117 32	155 58
12	6 53	25 35	49 36	81 25	118 49	157 14
13	7 28	26 17	50 32	82 36	120 6	158 30
14	8 3	26 59	51 28	83 47	121 23	159 46
15	8 38	27 42	52 25	84 59	122 40	161 2
16	9 13	28 25	53 23	86 12	123 57	162 18
17	9 48	29 8	54 21	87 25	125 14	163 34
18	10 25	29 51	55 29	88 38	126 31	164 50
19	10 58	30 35	56 18	89 51	127 48	166 6
20	11 34	31 19	57 18	91 4	129 5	167 21
21	12 10	32 4	58 18	92 18	130 22	168 37
22	12 46	32 49	59 19	93 32	131 39	169 53
23	13 22	33 35	60 20	94 46	132 57	171 9
24	13 58	34 21	61 22	96 0	134 14	172 25
25	14 35	35 7	62 25	97 15	135 31	173 41
26	15 12	35 54	63 28	98 30	136 48	174 57
27	15 49	36 42	64 32	99 45	138 5	176 13
28	16 27	37 30	65 36	101 1	139 22	177 29
29	17 4	38 18	66 40	102 16	140 39	178 45
30	17 42	39 7	67 45	103 32	141 55	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 41.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	218 5	256 28	292 15	320 53	342 18
1	181 15	219 21	257 44	293 20	321 41	342 56
2	182 31	220 38	258 59	294 24	322 30	343 33
3	183 47	221 55	260 15	295 28	323 18	344 11
4	185 3	223 12	261 30	296 32	324 6	344 48
5	186 19	224 29	262 45	297 35	324 53	345 25
6	187 35	225 46	264 0	298 38	325 39	346 2
7	188 52	227 3	265 14	299 40	326 25	346 38
8	190 7	228 21	266 28	300 41	327 11	347 14
9	191 23	229 38	267 42	301 42	327 56	347 50
10	192 39	230 55	268 56	302 42	328 41	348 26
11	193 54	232 12	170 9	303 42	329 25	349 2
12	195 10	233 29	271 22	304 41	330 9	349 37
13	196 26	234 46	272 35	305 39	330 12	350 12
14	197 42	236 3	273 48	306 37	331 35	350 47
15	198 58	237 20	275 1	307 35	332 18	351 22
16	200 14	238 37	276 13	308 32	333 1	351 57
17	201 30	239 54	277 24	309 28	333 43	352 32
18	202 46	241 11	278 35	310 24	334 25	353 7
19	204 2	242 28	279 46	311 20	335 6	353 42
20	205 19	243 45	280 55	312 15	335 46	354 17
21	206 35	245 2	282 6	313 9	336 27	354 52
22	207 52	246 18	283 15	314 2	337 7	355 26
23	209 8	247 35	284 24	314 55	337 47	356 1
24	210 25	248 51	185 33	315 48	338 27	356 35
25	211 42	250 8	286 41	316 40	339 6	357 9
26	212 58	251 24	287 49	317 32	339 45	357 44
27	214 15	252 40	288 56	318 23	340 23	358 18
28	215 31	253 56	290 3	319 14	341 2	358 52
29	216 48	255 12	291 9	320 4	341 40	359 26
30	218 5	256 28	292 15	320 53	342 18	360 0

TABULA

Digitized by Google

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	17 20	38 25	66 55	102 50	141 33
1	0 33	17 57	39 14	68 1	104 6	142 51
2	1 6	18 35	40 4	69 7	105 24	144 8
3	1 40	19 12	40 54	70 14	106 40	145 26
4	2 13	19 50	41 44	71 21	107 57	146 43
5	2 47	20 28	42 35	72 29	109 14	148 0
6	3 20	21 7	43 26	73 37	110 31	149 18
7	3 54	21 46	44 18	74 45	111 48	150 35
8	4 28	22 25	45 11	75 54	113 5	151 52
9	5 2	23 4	46 5	77 4	114 22	153 9
10	5 36	23 44	46 59	78 14	115 40	154 26
11	6 10	24 24	47 54	79 25	116 57	155 43
12	6 44	25 5	48 49	80 36	118 15	157 0
13	7 17	25 46	49 45	81 48	119 32	158 17
14	7 51	26 27	50 41	82 59	120 50	159 34
15	8 25	27 8	51 37	84 11	122 8	160 50
16	9 0	27 50	52 34	85 24	123 25	162 7
17	9 34	28 33	53 32	86 37	124 43	163 24
18	10 9	29 16	54 30	87 50	126 0	164 41
19	10 44	30 0	55 29	89 3	127 18	165 58
20	11 19	30 44	56 28	90 17	128 36	167 14
21	11 54	31 28	57 28	91 31	129 54	168 31
22	12 30	32 13	58 29	92 46	131 12	169 48
23	13 5	32 58	59 30	94 1	132 30	171 4
24	13 41	33 43	60 32	95 15	133 48	172 21
25	14 17	34 28	61 35	96 30	135 5	173 37
26	14 55	35 14	62 38	97 46	136 23	174 54
27	15 30	36 1	63 42	99 2	137 41	156 11
28	16 6	36 48	64 45	100 18	138 58	177 27
29	16 43	37 36	65 50	101 34	140 16	178 44
30	17 20	38 25	66 55	102 50	141 33	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 42.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	218 27	257 10	293 5	321 35	342 40
1	181 16	219 44	258 26	294 10	322 24	343 17
2	182 33	221 2	259 42	295 14	323 12	343 54
3	183 49	222 19	260 53	296 18	323 59	344 30
4	185 6	223 37	262 14	297 22	324 46	345 7
5	186 23	224 55	263 30	298 25	325 32	345 45
6	187 39	226 12	264 45	299 28	326 17	346 19
7	188 56	227 30	265 59	300 30	327 2	346 55
8	190 12	228 48	267 14	301 31	327 47	347 30
9	191 29	230 6	268 29	302 32	328 32	348 6
10	192 46	231 24	269 43	303 32	329 16	348 41
11	194 2	232 42	270 57	304 31	330 0	349 16
12	195 19	234 0	272 10	305 30	330 44	349 51
13	196 36	235 17	273 23	306 28	331 25	350 26
14	197 33	236 35	254 36	307 26	332 10	351 0
15	199 10	237 52	275 49	308 23	332 52	351 35
16	200 26	239 10	277 1	309 19	333 33	352 9
17	201 43	240 28	278 12	310 15	334 14	352 43
18	203 0	241 45	279 24	311 11	334 55	353 16
19	204 17	243 3	280 35	312 6	335 36	353 50
20	205 34	244 20	281 46	313 1	336 16	354 24
21	206 51	245 38	282 56	313 55	336 56	354 58
22	208 8	246 55	284 6	314 49	337 35	355 32
23	209 25	248 12	285 15	315 42	338 14	356 6
24	210 42	249 29	286 23	316 34	338 53	356 40
25	212 0	250 46	285 31	317 25	339 32	355 13
26	213 17	252 3	288 39	318 16	340 10	357 47
27	215 34	253 20	289 46	319 6	340 48	358 20
28	215 52	254 36	290 53	319 56	341 25	358 43
29	215 9	255 54	291 59	320 46	342 3	359 22
30	218 25	257 10	293 5	321 35	342 40	360 0

TABULA

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	16 38	37 44	66 5	102 8	141 10
1	0 32	17 35	38 32	67 5	103 25	142 29
2	1 5	18 12	39 22	68 17	104 42	143 47
3	1 38	18 49	40 12	69 24	105 59	145 5
4	2 11	19 26	41 2	70 31	107 16	146 23
5	2 44	20 3	41 52	71 39	108 34	147 41
6	3 16	20 41	42 43	72 47	109 51	148 59
7	3 49	21 20	43 35	73 55	111 9	150 17
8	4 22	21 58	44 27	75 4	112 27	151 35
9	4 55	22 37	45 20	76 14	113 45	152 53
10	5 28	23 16	46 13	77 25	115 3	154 10
11	6 1	23 56	47 7	78 36	116 21	155 28
12	6 34	24 36	48 2	79 48	117 39	156 46
13	7 8	25 16	48 57	80 59	118 58	158 4
14	7 41	25 56	49 53	82 11	120 16	159 22
15	8 15	26 37	50 49	83 23	121 35	160 39
16	8 48	27 19	51 46	84 36	122 53	161 56
17	9 22	28 1	52 44	85 50	124 11	163 13
18	9 56	28 44	53 42	87 4	125 29	164 31
19	10 30	29 26	54 40	88 17	126 47	165 48
20	11 4	30 9	55 39	89 31	128 6	167 6
21	11 39	30 53	56 39	90 46	129 25	168 23
22	12 14	31 37	57 40	92 1	130 43	169 41
23	12 49	32 21	58 41	93 16	132 2	170 58
24	13 24	33 5	59 43	94 31	133 21	172 16
25	13 54	33 50	60 45	95 46	134 39	173 34
26	14 34	34 35	61 48	97 2	135 58	174 51
27	15 10	35 21	62 51	98 18	137 16	176 8
28	15 46	36 8	63 55	99 35	138 34	177 25
29	16 22	36 56	65 0	100 51	139 52	178 42
30	16 58	37 44	66 5	102 8	141 10	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 43.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	218 50	257 52	293 55	322 16	343 2
1	181 18	220 8	259 9	295 0	323 4	343 38
2	182 35	221 26	260 25	296 5	323 52	344 14
3	183 52	222 44	261 42	297 9	324 39	344 50
4	185 9	224 2	262 58	298 12	325 25	345 26
5	186 26	225 21	264 14	299 15	326 10	346 1
6	187 44	226 39	265 29	300 17	326 55	346 36
7	189 2	227 58	266 44	301 19	327 39	347 11
8	190 19	229 17	267 59	302 20	328 23	347 46
9	191 37	230 35	269 14	303 21	329 7	348 21
10	192 54	231 54	270 29	304 21	329 51	348 56
11	194 12	233 13	271 43	305 20	330 34	349 30
12	195 29	234 31	272 56	306 18	331 16	350 4
13	196 47	235 49	274 10	307 16	331 59	350 38
14	198 4	237 7	275 24	308 14	332 41	351 12
15	199 21	238 25	276 37	309 11	333 23	351 45
16	200 38	239 40	277 49	310 7	334 4	352 19
17	201 56	241 2	279 1	311 3	334 44	352 52
18	203 14	242 21	280 12	311 58	335 24	353 26
19	204 32	243 39	281 24	312 53	336 4	353 59
20	205 50	244 57	282 35	313 47	336 44	354 32
21	207 7	246 15	283 46	314 40	337 23	355 5
22	108 25	247 33	284 56	315 33	338 2	355 38
23	209 43	248 51	286 5	316 25	338 40	356 11
24	211 1	250 9	187 13	317 17	339 19	356 44
25	212 19	251 26	288 21	318 8	339 57	357 16
26	213 37	252 44	289 19	318 58	340 34	357 49
27	214 55	254 1	290 36	319 48	341 11	358 22
28	216 13	255 18	291 43	320 38	341 48	358 55
29	217 31	256 35	292 49	321 27	342 25	359 28
30	218 50	257 52	293 55	322 16	343 2	360 0

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	16 10	36 12	64 12	100 36	140 22
1	0 31	16 45	36 59	65 18	101 55	141 42
2	1 2	17 20	37 46	66 24	103 13	143 2
3	1 33	18 56	38 34	67 31	104 32	144 21
4	2 4	18 30	39 23	68 38	105 50	145 41
5	2 35	19 6	40 13	69 46	107 9	147 0
6	3 6	19 42	41 3	70 54	108 28	148 20
7	3 37	20 19	41 54	72 3	109 47	149 40
8	4 9	20 56	42 45	73 12	111 6	151 0
9	4 40	21 33	43 37	74 23	112 25	152 19
10	5 12	22 11	44 29	75 34	113 44	153 39
11	5 43	22 49	45 22	76 46	115 3	154 58
12	6 15	23 28	46 16	77 58	116 23	156 17
13	6 47	24 7	47 10	79 11	117 42	157 37
14	7 19	24 46	48 5	80 23	119 2	158 56
15	7 51	25 25	49 1	81 36	120 22	160 15
16	8 23	26 5	49 57	82 50	121 42	161 34
17	8 55	26 46	50 51	84 4	123 2	162 53
18	9 27	27 27	51 50	85 19	124 22	164 12
19	9 59	28 8	52 48	86 33	125 42	165 31
20	10 32	28 49	53 47	87 48	127 2	166 50
21	11 5	29 31	54 47	89 3	128 22	168 9
22	11 38	30 14	55 47	90 19	129 42	169 28
23	12 11	30 57	56 48	91 35	131 3	170 47
24	12 44	31 40	57 50	92 51	132 23	172 6
25	13 18	32 24	58 52	94 8	133 43	173 25
26	13 52	33 9	59 55	95 25	135 3	174 44
27	14 26	33 55	60 58	96 43	136 23	176 3
28	15 1	34 40	62 2	98 0	137 43	177 22
29	15 35	35 26	63 7	99 18	139 3	178 41
30	16 10	36 12	64 14	100 36	140 22	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 45.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	219 38	259 24	295 48	323 48	343 50
1	181 19	220 57	260 42	296 53	314 34	344 25
2	182 38	222 17	262 0	297 58	325 20	344 59
3	183 57	223 37	263 17	299 2	326 5	345 54
4	185 16	224 57	264 35	300 5	326 51	346 8
5	186 35	226 17	265 51	301 8	327 36	346 42
6	187 54	227 37	267 9	302 10	328 20	347 16
7	189 13	228 57	268 25	303 12	329 3	347 49
8	190 32	230 18	269 41	304 13	329 46	348 22
9	191 51	231 38	270 57	305 13	330 29	348 55
10	193 10	232 58	272 12	306 13	331 11	349 28
11	194 29	234 18	273 27	307 12	331 52	350 1
12	195 48	235 38	274 41	308 10	332 33	350 33
13	197 7	236 58	275 56	309 7	333 14	351 5
14	198 26	238 18	277 10	310 3	333 55	351 37
15	199 45	239 38	278 24	310 59	334 35	352 9
16	201 4	240 58	279 37	311 55	335 14	352 41
17	202 23	242 18	280 49	312 50	335 53	353 13
18	203 43	243 37	282 2	313 44	336 32	353 45
19	205 2	244 57	283 14	314 38	337 11	354 17
20	206 22	246 16	284 26	315 31	337 49	354 48
21	207 41	247 35	285 37	316 23	338 27	355 20
22	209 1	248 54	286 48	317 15	339 4	355 51
23	210 20	250 13	287 57	318 6	339 41	356 23
24	211 40	251 32	287 6	318 57	340 18	356 54
25	213 0	252 51	290 14	319 47	340 54	357 25
26	214 19	254 10	291 22	320 37	341 30	357 56
27	215 39	255 28	292 29	321 26	342 4	358 27
28	216 58	256 47	293 36	322 14	342 40	358 58
29	218 18	258 5	294 42	323 1	343 15	359 29
30	219 38	259 24	295 48	323 48	343 50	360 0

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	14 49	33 38	61 4	98 4	139 2
1	0 28	15 21	34 23	62 10	99 24	140 24
2	0 56	15 54	35 9	63 17	100 45	141 47
3	1 25	16 27	35 55	64 24	102 5	143 9
4	1 53	17 0	36 42	65 32	103 26	144 32
5	2 21	17 33	37 30	66 40	104 47	145 54
6	2 50	18 7	38 19	67 49	106 8	147 16
7	3 19	18 41	39 8	68 59	107 29	148 39
8	3 47	19 15	39 58	70 9	108 51	150 1
9	4 16	19 50	40 48	71 20	110 12	151 23
10	4 45	20 25	41 38	72 32	111 34	152 45
11	5 14	21 0	42 29	73 44	112 56	154 7
12	5 43	21 36	43 21	74 57	114 18	155 29
13	6 12	22 12	44 14	76 10	115 40	156 51
14	6 41	22 48	45 8	77 24	117 2	158 13
15	7 10	23 25	46 3	78 38	118 25	159 35
16	7 39	24 3	46 58	79 53	119 47	160 57
17	8 9	24 41	47 54	81 8	121 9	162 19
18	8 38	25 20	48 50	82 24	122 32	163 41
19	9 8	25 59	49 47	83 40	123 54	165 2
20	9 38	26 38	50 45	84 57	125 16	166 24
21	10 8	27 18	51 43	86 14	126 39	167 47
22	10 39	27 58	52 42	87 31	128 2	169 7
23	11 9	28 39	53 42	88 49	129 25	170 29
24	11 40	29 20	54 43	90 7	130 48	171 51
25	12 11	30 1	55 45	91 26	132 10	173 12
26	12 42	30 43	56 48	92 45	133 33	174 34
27	13 14	31 26	57 51	94 4	134 55	175 56
28	13 45	32 9	58 55	95 24	136 17	177 17
29	14 17	32 53	59 59	96 44	137 40	178 39
30	14 49	33 38	61 4	98 4	139 2	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 48.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	220 58	261 56	298 56	326 22	345 11
1	181 21	222 20	263 16	300 1	327 7	345 43
2	182 43	223 43	264 36	302 5	327 51	346 15
3	184 4	225 5	265 56	302 9	328 34	346 46
4	185 26	226 27	267 15	303 12	329 17	347 18
5	186 48	227 50	268 34	304 15	329 59	347 49
6	188 9	229 12	269 53	305 17	330 40	348 20
7	189 31	230 35	271 12	306 18	331 22	348 51
8	190 53	231 58	272 29	307 18	332 2	349 21
9	192 14	233 21	273 46	308 17	332 42	349 52
10	193 36	234 44	275 3	309 15	333 22	350 22
11	194 58	236 6	276 20	310 13	334 1	350 52
12	195 19	237 29	277 36	311 10	334 40	351 22
13	197 41	238 51	278 52	312 6	335 19	351 51
14	199 3	240 13	280 7	313 2	335 57	352 21
15	200 25	241 35	281 22	313 57	336 35	352 50
16	201 47	242 38	282 36	314 52	337 12	353 19
17	203 9	244 20	283 50	315 46	337 48	353 48
18	204 31	245 42	285 3	316 39	338 24	354 17
19	205 53	247 4	286 16	317 31	339 0	354 46
20	207 15	248 26	287 28	318 22	339 35	355 15
21	208 37	249 48	288 40	319 12	340 10	355 44
22	209 59	251 9	289 51	320 2	340 45	356 13
23	211 21	252 31	291 1	320 52	341 19	356 41
24	212 44	253 52	192 11	321 41	341 53	357 10
25	214 6	255 13	293 20	322 30	342 27	357 38
26	215 28	256 34	294 28	323 18	343 0	358 7
27	216 51	257 55	295 36	324 5	343 33	358 35
28	218 13	259 15	296 43	324 51	344 6	359 4
29	219 36	260 36	297 50	325 37	344 39	359 32
30	220 58	261 56	298 56	326 22	345 11	360 0

TABULA ASCENSIONUM OBLIQUARUM.

	Aries.	Taurus.	Gemini.	Cancer.	Leo.	Virgo.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	0 0	14 22	32 45	59 59	97 9	138 34
1	0 27	14 53	33 30	61 5	98 30	139 58
2	0 55	15 25	34 25	62 11	99 51	141 21
3	1 22	15 57	35 1	63 18	101 13	142 44
4	1 50	16 29	35 47	64 26	102 34	144 7
5	2 18	17 1	36 34	65 35	103 56	145 30
6	2 45	17 34	37 22	66 44	105 18	146 54
7	3 13	18 8	38 10	67 54	106 40	148 17
8	3 40	18 41	38 59	69 5	108 3	149 40
9	4 8	19 15	39 49	70 16	109 25	151 3
10	4 36	19 49	40 39	71 28	110 48	152 26
11	5 4	20 24	41 30	72 40	112 11	153 49
12	5 32	21 0	42 22	73 53	113 34	155 12
13	6 0	21 35	43 14	75 6	114 57	156 35
14	6 28	22 10	44 7	76 20	116 20	157 58
15	6 57	22 46	45 1	77 35	117 44	159 21
16	7 25	23 23	45 56	78 51	119 7	160 44
17	7 54	24 1	46 52	80 7	120 30	162 7
18	8 22	24 38	47 48	81 24	121 53	163 29
19	8 51	25 16	48 45	82 40	123 16	164 52
20	9 20	25 54	49 42	83 57	124 39	166 14
21	9 49	26 33	50 40	85 14	126 2	167 37
22	10 19	27 13	51 39	86 32	127 26	169 0
23	10 48	27 52	52 39	87 50	128 49	170 23
24	11 18	28 32	53 40	89 9	130 13	171 46
25	11 48	29 12	54 41	90 28	131 37	173 8
26	12 18	29 53	55 43	91 48	133 1	174 31
27	12 49	30 35	56 46	93 8	134 24	175 53
28	13 20	31 18	57 50	94 28	135 48	177 16
29	13 51	32 1	58 54	95 48	137 11	178 38
30	14 22	32 45	59 59	97 9	138 34	180 0

AD LATITUDINEM GRAD. 49.

	Libra.	Scorp.	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Piſces.
	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.	P. M.
0	180 0	221 26	262 51	300 1	327 15	345 38
1	181 22	222 49	264 22	301 6	327 59	346 9
2	182 44	224 12	265 32	302 10	328 42	346 40
3	184 7	225 36	266 52	303 14	329 25	347 11
4	185 29	226 59	268 12	304 16	330 7	347 42
5	186 52	228 23	269 32	305 19	330 48	348 12
6	188 14	229 47	270 51	306 20	331 28	348 42
7	189 37	231 11	272 10	307 21	332 8	349 12
8	191 0	232 34	273 28	308 21	332 47	349 41
9	192 23	233 58	274 46	309 20	333 27	350 11
10	193 46	235 21	276 3	310 18	334 6	350 40
11	195 8	236 44	277 20	311 15	334 44	351 9
12	196 31	238 7	278 36	312 12	335 22	351 38
13	197 53	239 30	279 53	313 8	335 59	352 6
14	199 16	240 53	281 9	314 4	336 37	352 35
15	200 39	242 16	282 25	314 59	337 14	353 3
16	202 2	243 40	283 40	315 53	337 50	353 32
17	203 25	245 3	284 54	316 46	338 25	354 0
18	204 48	246 26	286 7	317 38	339 0	354 28
19	206 11	247 49	287 20	318 30	339 36	354 56
20	207 34	249 12	288 32	319 21	340 11	355 24
21	208 57	250 35	289 44	320 11	340 45	355 52
22	210 20	251 57	290 55	321 1	341 19	356 20
23	211 43	253 20	292 6	322 50	341 52	356 47
24	213 6	254 42	293 16	322 38	342 26	357 15
25	214 30	256 4	294 25	323 26	342 59	357 42
26	215 53	257 26	295 34	324 13	343 31	358 10
27	217 16	258 47	296 42	324 59	344 3	358 38
28	218 39	260 9	297 49	325 45	344 35	359 5
29	220 2	261 30	298 55	326 39	345 7	359 33
30	221 16	262 51	300 1	327 15	345 38	360 0

CAPUT

CAPUT V.

Canones ad ortus ſtellarum, & occaſus inquirendos.

CANON I.

Stellæ longitudinem & latitudinem ad quodlibet tempus inquirere.

EX Tychonica tabula longitudinum, & latitudinum fixarum, quæ ad annum Chriſti MDC conſtitutæ ſunt, propoſitæ ſtellæ longitudo, & latitudo quæratur; una cum ejuſdem magnitudine. tum propoſiti anni ab anno Chriſti MDC intervallum capiatur: eique intervallo reſpondentes gradus μεταπτώσεως e tabula I. Si igitur annus quæſitus anno M D C ſit anterior; collecta μεταπτώσεως ſumma deducatur de longitudine anni M D C. Sin poſterior ſit; ad eamdem longitudinem addatur. Ita longitudo propoſito anno congruens habebitur. Latitudo porro fere eadem eſt perpetuo.

Sub finem Canonum tabulam ſubjecimus ortus, & occaſus ſtellarum aliquot, cum earum longitudinibus ad annum periodi Julianæ 4669, qui eſt annus primus Julianus. Qui igitur ſtellarum iſtarum longitudines explorare velit, poteſt differentia anni cujuſvis & Juliani primi collecta, μεταπτώσεως ejus ex tabella I petere, & eam ad Julianam epocham addere, vel de ea ſubducere, prout annus quæſitus antecedit annum primum Julianum, aut ſequitur.

Exemplum. Quæritur longitudo, & latitudo mediæ Pleiadum anno primo Juliano, qui eſt periodi Julianæ 4669. Ex Tychonis abaco, longitudo ejus ſtellæ fuit anno MDC, ſive periodi Julianæ 6313, gradus Tauri 24, 23'. Intervallum hujus anni, & 4669, ſunt anni 1644: quibus congruunt μεταπτώσεως gradus 22, 50'. qui deducti de gradu Tauri 24, 23', exhibent verum locum ſtellæ hujus anno I Juliano, in Tauri 1, 33'.

Anni	Μεταπτώσεως. G.
1000	13. 53', 20"
600	8. 20. 0
40	0. 33. 20
4	0. 3. 20
Summa	22. 50. 0

Eodem modo ſi Arcturi locus petatur anno primo Juliano, deductis gradibus 22, 50', de libræ gradu 18, 38', qui ſitus fuit Arcturi anno Chriſti M D C, relinquetur gradus Virginis 25, 38'. At ſi Pleiadis locus inveſtigetur anno Chriſti M D C X X I X, diſcrimen hujus, & epochæ Tychonicæ, annorum XXVIII exactorum, quibus ſcrupula 23', 20" competunt ex tabella I. Quæ quidem addita ad longitudinem anni M D C, dant longitudinem anni præſentis, Tauri 24, 46'. Sic Arcturi locus anno eodem MDCXXIX erit in libræ 19, 1'.

CANON II.

Angulorum, qui ad polos ecliptica coluro ſolſtitiorum & circulo latitudinis, vel longitudinis ſtellæ continentur, menſuram cognoſcere.

UTile eſt hoc problema ad ejus trianguli, [illegible], per quem declinationem ſtellæ, & aſcenſionem rectam paullo poſt inveſtigabimus. In quo cognita longitudine ſtellæ, angulus iſte, qui inter [illegible] cenſetur, hac ratione colligetur.

I Quando ſtellæ longitudo in primo quadrante verſatur, qui eſt ab ariete ad initium cancri, deducta longitudine de gradibus 90, habes quantitatem anguli, qui fit ad polum arcticum zodiaci. Ad antarcticum vero polum angulus obtinebitur, ſi ad ſtellæ longitudinem 90 gradus adjeceris. Quare acutus eſt angulus ad Arcticum polum; ad antarcticum acuto major.

II In ſecundo quadrante poſita ſtella, acutus item angulus fit ad borealem eclipticæ polum, cujus menſura eſt quod reliquum eſt detractis de longitudine ſtellæ gradibus 90. Ad oppoſitum vero polum angulus fit acuto major; cujus quantitas eſt reſiduus arcus eclipticæ detracta longitudine de 270 gradibus.

III Cum in tertio quadrante ſtella ſita eſt, angulus ad polum borealem acuto major exiſtet, ſi de longitudinis arcu 90 gradus exemeris. Ad antarcticum vero polum acutus fit angulus ſubducta longitudine ſtellæ de gradibus 270.

IV Quando ultimum quadrantem obtinet ſtella, ablata longitudine de gradibus 450, reſiduum eſt angulus ad polum arcticum zodiaci. Ad antarcticum autem idem angulus habebitur, ſi de longitudine gradus 270 ſubtrahas.

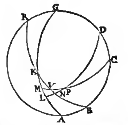
Exemplum I Arcturi ſtella ſita eſt hoc tempore in gradu libræ 19, 1' ex Canone primo, & in tertio quadrante verſatur. Proinde per regulam 3, ſi de gradibus 199, 1' ſubtrahas 90, reliquus erit angulus ad polum arcticum zodiaci, 109, 1'.

Item Sirii longitudo anno periodi Julianæ 4669, per Canonem I invenietur in Geminorum 15, 54'. Quare ex hujus problematis regula prima, additis 90 grad. ad illius longitudinem, conficitur angulus ad antarcticum polum eclipticæ graduum 165, 54'.

CANON III.

Declinationem punctorum eclipticæ reperire.

POteſt hoc expediri per tabulam II. Propoſitum eclipticæ punctum quære in fronte, vel in calce tabulæ. Si in fronte ſit, gradus quæſitos ad ſiniſtram adhibe, qui deſcendentes vocantur. Si in calce ſit ſignum, gradus ad dextram aſcendentes accipe. Communis angulus declinationem præbebit. Si præter gradus excurrant ſcrupula; partem proportionalem ex proxime majoris, ac minoris differentia collige. Quæratur declinatio gradus Tauri 18, 0'. In fronte tabulæ Taurus reperitur: cui ad lævam adjungendus eſt gradus 18. Occurret autem in proſelide illius declinatio graduum 17, 15'. Quod ſi ſupra gradus adjuncta minuta ſint: ut ſi quæratur declinatio 18, 30' gradus Tauri, ita rem conficies. Declinatio gradus 18 Tauri eſt 17, 15', 18". Declinatio gradus 19 eſt 17, 32'. Differentia ſcrup. 17'. Si igitur gradus 1, hoc eſt ſcrupula 60'. dant diſcrimen ſcrupulorum 17'; dimidium illorum exhibebit ſcrupula declinationis 8', 30". Ea ad 17, 15', 18" adjuncta declinationem quæſitam conficient graduum 17, 23', 48".

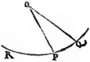
Idem & triangulari methodo ſic efficies. Aſſumatur in adjuncto ſchemate triangulum K M V; in quo verna interſectio ſit K. gradus Tauri 18 ſit V. Circulus

culus declinationis a polo æquatoris C ad æquatorem K M A ducatur. Datis ergo V K graduum 48, & V K M angulo obliquitatis eclipticæ grad. 23, 32′, una cum angulo recto V M K, quem efficit circulus declinationis cum æquatore KMA, obtinebitur arcus VM declinatio quæſita grad. 17, 15′, 58″.

CANON IV.

Angulum circuli declinationis, & horizontis invenire.

ESto in laterali ſchemate horizontis arcus R P Q. Declinationis O P. altitudo poli O Q. quæritur angulus O P Q. Dato complemento declinationis O P, & latere O Q, quæ eſt altitudo poli; tum

recto ad Q, ut ſit O Q graduum 45. O P vero graduum 72, 45′, complementum ſcilicet graduum 17, 15′, quæ eſt declinatio gradus 18 Tauri. oſtendetur angulus OPQ graduum 47, 46′.

CANON V.

Angulum circuli declinationis, ſive meridiani, & eclipticæ comprehenſum eruere.

PRimum per tabulam III eadem via, qua in Canone III uſi ſumus, inveſtigari poteſt. ex qua Tauri gradus 18 exiget angulum quæſitum 73, 45′.

Deinde per triangularem ἀνάλυσιν, adhibito triangulo K M V ex Canonis VII figura. In quo data eſt baſis K V graduum 48; & angulus V K M 23, 32′. rectus item M V K. Unde colligetur angulus K V M graduum 73, 45′.

CANON VI

Angulum ſectionis mutuæ horizontis & eclipticæ, qui boream verſus in conſequentia ſit obtinere.

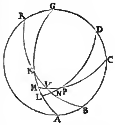
POteſt hic angulus tam in oriente, quam in occidente quæri. Si in oriente quæritur: angulum circuli declinationis & horizontis per Canonem IV inventi ſubtrahe de angulo circuli declinationis & eclipticæ, quem Canon V exhibuit. Ita fiet angulus eclipticæ & horizontis petitus. In occidente vero ambos iſtos angulos conjunge, ut idem horizontis & eclipticæ angulus exiſtat.

In propoſito gradu Tauri 18, angulus circuli declinationis & horizontis Canone IV repertus eſt grad. 47, 46′. alter vero eclipticæ, & circuli declinationis angulus ex Canone V graduum eſt 72, 45′. Differentia amborum eſt 25, 59′. angulus horizontis orientalis & eclipticæ. Summa amborum 121, 31′, angulum eumdem ad occidentem facit.

CANON VII.

Data longitudine, & latitudine ſtellæ, declinationem ejus ab æquatore deprehendere.

COnſtituatur hic ſchema, in quo A D G R colurus eſt ſolſtitiorum per polos mundi, & eclipticæ ductus. Polus mundi boreus ſit D. eclipticæ vero, C. Æquinoctialis eſto, circulus R K B. ecliptica, GKA. ſtellæ locus ſit in P. ſit præterea K autumnalis interſectio. Ac primum inveſtigetur Arcturi declinatio anno Chriſti labente MDCXXIX, quo iſta prodebamus.

Ejus latitudo eſt grad. 31, 3′, qui eſt arcus P M. Longitudo, per Canonem primum, ab initio libræ, id eſt K, in conſequentia eſt inventa graduum 19, 1′. Is eſt arcus K M. Quæritur illius declinatio, id eſt arcus PL. ea per analyſin trianguli, qui fit ad polos, nempe C D P, indaganda venit. Quo in triangulo jam comperta ſunt latera duo; C P complementum latitudinis graduum 58, 57′; & CD polorum intervallum, graduum 23, 32′: nec non angulus DCP, graduum 109, 1′, ex ſecundo Canone. cujus complementum ad ſemicirculum gradus ſunt 70, 59′. Eumdem porro metitur arcus eclipticæ G M, a ſolſtitio æſtivo G, ad locum ſtellæ in zodiaco, qui eſt M. Ex his latus D P, quod eſt complementum declinationis, inveſtigandum eſt. quod ex præ(c)e deprehendetur graduum 68, 49′. unde ejus complementum P L erit graduum 21, 11′. Tanta eſt Arcturi declinatio.

Sic mediæ, ac lucidæ Pleiadum declinatio non abſimili methodo conſtabit. Verum interſectio K arietis eſſe debet initium. tum ecliptica R K B, cujus polus boreus D. Æquinoctialis G K A; ejuſque polus C. ſolſtitium æſtivum in B. Longitudo Pleiadis; cujus locus in N, eſt K N. Latitudo graduum 4 borea, P N. cujus complementum D P grad. 86′. Quæratur illius declinatio, id eſt arcus P M ad annum primum editionis Julianæ; qui eſt per. Jul. 4669. Longitudo tum illius erat graduum 31, 33′ ex Canone I. Tantus eſt arcus eclipticæ, K N. Diſtantia polorum, id eſt arcus D C erat 23, 49′. Quocirca datis lateribus DC, 23, 49′; DP, 86′, nec non angulo, CDP, cujus menſura eſt arcus B N in ecliptica graduum 58, 27′ ex methodo Canonis II; reperietur itidem, ut in exemplo ſuperiore factum eſt, arcus C P graduum 74, 7′ quod eſt complementum declinationis. quæ proinde gradibus conſtabit 15, 53′. Hic eſt arcus P M.

CANON VIII.

Data ſtellæ declinatione, ſcire utrum in aliqua terræ ſitu oriatur, & occidat.

QUandoquidem ortus & occaſus ſtellarum explorandi gratia tota hæc fere methodus adhibetur; ideo, ne ſit illius inquirendi labor irritus, ex hoc Canone ſcies utrum progredi ultra calculus debeat. Inventa ergo declinatione, ejus complementum ad gradus 90 confer cum altitudine poli. Si enim minus ſit declinationis complementum, quam elevatio poli; non orietur, occidetve ſtella in illo climate. ſed perpetuo latebit, ſi ſit auſtralis declinatio: apparebit perpetuo, ſi borea ſit declinatio. Sin majus ſit elevatione poli; orietur, & occidet. Si ambo paria ſunt; ſtella ſtringet horizontem.

Exemplum. Arcturi declinatio proximo Canone reperta eſt grad. 21, 11′. cujus complementum eſt 68, 49′. Ubicumque ergo minor erit elevatio poli gradibus 68, 49′, ibi Arcturus ortum, occaſumque faciet. ubi autem major erit, neutrum faciet. Rurſus ſtella Canopi anno primo Antonini erat in Geminorum 27, 30′, ejuſque declinatio auſtralis graduum 51, 40′ cujus complementum 38, 20′. Romæ itaque videri non potuit.

CANON

CANON IX.

Ex latitudine, ac declinatione ſtellæ, ejus aſcenſionem rectam cognoſcere.

AScenſio recta dicitur æquinoctialis arcus interceptus inter punctum mutuæ ſectionis eclipticæ, & æquinoctialis; ac circulum declinationis, qui a polo mundi per centrum ſtellæ in æquinoctialem incidit πρὸς ὀρθάς. Solent autem artifices aſcenſiones rectas a verni æquinoctii puncto in conſequentia numerare.

Igitur in ſchemate Canonis VII, in triangulo CDP inveſtigandus eſt angulus, qui arcu diſtantiæ polorum, & circulo declinationis includitur ad polum mundi. Ut ſi Arcturi aſcenſio recta poſtuletur, cum ſit polus æquinoctialis in D, angulus CDP extricandus eſt: cujus menſura eſt arcus BN. (Eſt enim K autumnalis ſectio, locus Arcturi in zodiaco in conſequentia ſignorum:) Rite igitur perfectis omnibus, ut in praxi Canonis VII, deprehenditur quæſitus angulus CDP grad. 60, 21′. Tantus eſt arcus BN a B puncto æquatoris reſpondente hiberno ſolſtitio A. Idem igitur arcus de 270 detractus, hoc eſt de intervallo ab æquinoctio verno ad hibernum ſolſtitium, relinquet aſcenſionem rectam Arcturi ab æquinoctii verni puncto, graduum 209, 39′. ſive ab initio libræ, 29, 39′, nempe a K ad N.

Non minus aſcenſio recta lucidæ Pleiadum efficietur, ſi, ut Canone VII fecimus, circulorum, ac polorum ſitus immutetur. Nam æquinoctiali poſito in GAK: ecliptica in RKB, verna ſectione in K, polus æquatoris erit C, eclipticæ D. Angulus ergo DCP requiritur: qui ex datis DP complemento latitudinis, DC diſtantia polorum, & angulo CDP graduum 58, 27′ a B ſolſtitio æſtivo, ad N locum ſtellæ, quæ eſt in Tauri grado 1, 33′, invenietur eſſe graduum 117, 43′, quem metitur arcus æquatoris a G puncto hiberno coluri ſolſtitialis, ad M punctum æquatoris, quod cum Pleiade rectum ſcandit horizontem. Subducto igitur quadrante; ſupereſt aſcenſio recta a verna ſectione computata, grad. 27, 43′. qui eſt arcus KM.

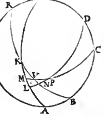
CANON X.

Ex aſcenſione recta ſtellæ, punctum eclipticæ deſinire, quo cum meridianum circulum pertranſit.

DUobus modis expediri hoc negotium poteſt. Primo ex tabula IV aſcenſionum rectarum. Aſcenſionem rectam præcedenti Canone compertam confer in eamdem tabulam, & in ejus area perquire. tum ei reſpondentes ad latus eclipticæ gradus accipe. Si ſcrupula præterea utrobique ſint, partem proportionalem, ut in iſtis fieri ſolet, adde, vel ſubtrahe.

Aſcenſio recta Arcturi anno Chriſti MDCXXIX inventa proxime graduum ab initio libræ 29, 39′. In tabula VI reſpondet ei puncto gradus Scorpii 1, 49′, 38″, quo cum Arcturus tam horizontem ſphæræ rectæ, quam cujuslibet ſphæræ meridianum attingit.

Ita mediæ Pleiadum aſcenſio recta, graduum 27, 43′, reſpondet gradui Arietis 29, 48′.

Secundo idem zodiaci gradus invenitur per triangularem methodum. Nam in ſchemate Canonis VII in triangulo NKL, datis latere KN aſcenſione Arcturi recta, graduum 29, 39′, ab æquinoctio autumnali, & angulo NKL obliquitatis eclipticæ grad. 23, 32′, una cum KNL angulo recto, dabitur & baſis KL 31, 50′ fere, id eſt Scorpii 1, 50′.

Sic in Pleiadum media, in triangulo KMV dato latere KM aſcenſione recta graduum 27, 43′, a K verna ſectione, una cum angulo maximæ declinationis eclipticæ MKV, anno primo Juliano, habebitur baſis KV, in æquinoctiali graduum 29, 52′. qui modus ſcrupulis 4′ excedit illam, quæ ex tabulis colligitur. quoniam obliquitas eclipticæ Tychonica in tabulis aſſumitur: hic autem exactior, & Juliano ſæculo congruens.

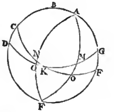
CANON XI.

Invenire differentiam Aſcenſionalem, vel deſcenſionalem ſtellæ.

DIfferentiam aſcenſionalem vocant arcum æquinoctialis circuli, qui aſcenſioni, vel deſcenſioni rectæ additus, vel ab ea detractus, obliquam facit. Ea dupliciter obtineri poteſt. Prima ratio expeditiſſima eſt. Declinationem ſtellæ Canone VII comparatam confer in tabulam V, in eaque declinationis gradus in primo verſu ad lævam in directum require. tum in fronte tabulæ in tranſverſum, regionis altitudinem. Communis angulus quæſitam differentiam oſtendet. Quod ſi præter Declinationis, vel altitudinis gradus ſcrupula quædam occurrant, utrobique proportionalem partem aſſume; ut in aſtronomicis tabulis fieri ſolet.

Exemplo ſit Arcturi ſtella; cujus declinatio jam inventa eſt graduum 21, 21′ verſus boream. Quæratur aſcenſionalis differentia ei reſpondens ad altitudinem poli grad. 49. In tabula prima e directo graduum 21 declinationis ſub elevatione poli graduum 49, occurrunt 26, 12′. Declinationi vero graduum 22 oppoſiti ſunt gradus 27, 42′. Diſcrimen gradus 1, 38′. ex quibus proportione debentur ſcrupulis 11′ declinationis ſcrupula circiter 17′. quæ ad 26, 12′ addita, conficiunt differentiam aſcenſionalem Arcturi 26, 29′.

Sic declinationi lucidæ Pleiadum ex eadem tabula comperit aſcenſionalis differentia Romæ anno primo Juliano, graduum 14, 51′.

Secunda ratio per triangularem ἀνάλυσιν ejuſmodi eſt. Sit meridianus ADFG. horizon DKG. æquinoctialis CKF. Polus horizontis B. polus æquinoctialis A. ſtellæ locus in M. differentia, quæ quæritur, aſcenſionalis, aut deſcenſionalis, KO. rectus angulus MOK, a circulo declinationis AMOF & æquatore factus. In rectangulo KOM, dato arcu MO declinationis Arcturi, grad. 21, 21′, ex Canone VII; & angulo OKM, complemento elevationis poli Pariſienſis, grad. 41, elicietur latus KO, grad. 26, 29′. quæ eſt differentia aſcenſionalis Arcturi Lutetiæ.

CANON XII.

Aſcenſionem, vel deſcenſionem obliquam ſtellæ computare.

DIfferentia aſcenſionalis ſuperiori Canone comperta ad aſcenſionem, deſcenſionemve rectam addita, vel ab ea detracta obliquam efficiet. Quando autem addenda vel detrahenda ſit, hæ regulæ docebunt.

Prima:

Prima: ſi declinatio borea ſit, aſcenſionalis differentia de aſcenſione recta ſubtrahitur; & fit aſcenſio obliqua: vel ad rectam aſcenſionem additur; & fit obliqua deſcenſio.

Secunda; ſi declinatio ſit auſtralis, aſcenſionalem differentiam adde aſcenſioni rectæ, ut fiat obliqua aſcenſio; vel detrahe, ut fiat obliqua deſcenſio.

Arcturi declinatio borea eſt. Igitur aſcenſionalem differentiam 26, 29′ ex antecedenti Canone petitam ſubtrahe de ejuſdem aſcenſione recta, quam Canone IX deprehendimus eſſe graduum 209, 39′. relinquetur aſcenſio ejus obliqua graduum 183, 10′. Eamdem differentiam adde ad aſcenſionem rectam, exiſtet obliqua deſcenſio grad. 236, 8′.

Item de aſcenſione recta lucidæ Pleiadum, quæ eſt grad. 27, 43′, ſubtracta differentia aſcenſionali grad. 14, 51′, conficer aſcenſio obliqua Romæ grad. 12, 52′. Addita vero differentia, fit obliqua deſcenſio 42, 34′.

CANON XIII.

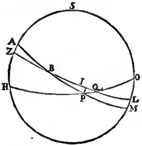
Punctum eclipticæ, quo cum ſtella ſupra horizontem attollitur, aut infra eumdem labitur, invenire.

CUm aſcenſione obliqua per ſuperiorem Canonem inventa adi tabulam VI aſcenſionum obliquarum. In ea quære altitudinem poli ejus civitatis, quam voles. tum aſcenſionem obliquam ſcrutare, & ſub quo cæleſti ſigno ſit explora. Hujus e regione, in primo verſu ad ſiniſtram, gradus ei ſigno, ſub quo eſt aſcenſio obliqua, reſpondentes colliges, addita parte proportionali, ſi ad integros gradus ſcrupula quædam adjungatur.

Aſcenſio obliqua Arcturi præcedenti Canone comperta eſt grad. 183, 10′. In tabula II ad altitudinem poli 49 grad. ſub Libra, ad gradum ejus lateralem 2 proxime minorem invenio numerum 182, 44′. ad gradum vero 3, numerum 184, 7′. Differentia utriuſque gradus 1, 23′. e quibus pars proportionalis ſic eruitur. Aſcenſio obliqua Arcturi eſt grad. 183, 10′, major gradibus 182, 44′, ſcrupulis tantummodo 26′. Igitur ſi ſcrupula 83′ dant gradum unum, ſcrupula 26′ poſtulant ſcrupula fere 19′. Igitur Arcturus oritur hoc in cæli poſitu cum gradu Libræ 2, 19′.

Ita lucidæ Pleiadum aſcenſio obliqua Romæ anno primo Juliano, 12, 52′, exigit gradum Arietis 22, 36′.

Secundo per triangularem ἀνάλυσιν ita rem conficies. Eſto meridianus circulus SHMO. Horizontis arcus HPQO. ecliptica ZBQL. æquinoctialis ABPM. ſitque ſtellæ, exempli cauſa lucidæ Pleiadum, cooriens punctum eclipticæ, Q. Aſcenſio ejus obliqua eſt BP,

arcus æquinoctialis a B verna ſectione, graduum 12, 52′, ex Canone XII. Quæritur nunc quantus ſit arcus eclipticæ ei reſpondens BQ. In triangulo obliquangulo BPQ, data jam ſunt latus BP, aſcenſio obliqua graduum 12, 52′. angulus PBI grad. 23, 49′, obliquitas eclipticæ anno primo Juliano. angulus item BPQ, complementum ad ſemicirculum anguli APH, ſive elevationis æquinoctialis ſupra horizontem; quæ Romæ eſt grad. 48. complementum videlicet elevationis poli. Proinde BPQ erit graduum 132. Ducta ergo perpendiculari IP, ac duobus orthogoniis triangulis factis; in triangulo BPI. datis latere BP 12, 52′, & angulo PBI grad. 23, 49′, invenitur primum PI grad. 5, 10′ fere. Deinde latus BI grad. 11, 48′. Tertio angulus BPI grad. 66, 43′. qui detractus de angulo BPQ grad. 132, reſiduum facit angulum IPQ 65, 27′, in triangulo altero orthogonio. In quo latus IQ deprehenditur grad. 11, 3′ ex datis latere IP, & angulo IPQ. Additis ergo IQ grad. 11, 3′. & BI grad. 11, 48′. conflatur arcus eclipticæ 22, 51′ ab verna ſectione: quo cum revera lucida Pleiadum conſcendit horizontem anno primo Juliano. At ex tabula aſcenſionum obliquarum minor ſcrup. 15′ arcus elicitur: quod obliquitas eclipticæ capiatur illic grad. 23, 32′. hic 23, 49′. Itaque longe accuratior eſt calculus, qui triangulari methodo, quam qui ex tabula ſubducitur, cum in longinquioribus temporibus inſtituitur.

In Arcturi συνανατολῇ inveſtiganda, permutatis circulis, adeo ut APM ſit zodiacus; ZIL æquinoctialis; punctum eclipticæ cum Arcturo conſurgens, P. conſideretur triangulum obliquangulum BPQ, cujus data ſunt, latus BQ aſcenſio obliqua 3, 10′ ab initio libræ B, per Canonem XII; & angulus obliquitatis eclipticæ PBQ graduum 23, 32′. item angulus BPQ complementum elevationis æquinoctialis ſupra horizontem Lutetiæ, grad. 139. Ducta itaque perpendiculari extra triangulum a Q puncto æquinoctialis, ad zodiacum APM, vel alia quavis methodo, ex triangulorum praxi, deprehendetur arcus zodiaci BP graduum 2, 19′ ab initio libræ.

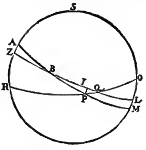
Quod ad obliquam deſcenſionem attinet, quoniam hæc in tabula minime eſt expreſſa, facile occurret eclipticæ punctum quod ei reſpondet, ſi ad obliquam deſcenſionem per Canonem XII inventam addatur ſemicirculus. Ita enim aſcenſio fiet obliqua puncti eclipticæ ex diametro ei, quod quæritur, oppoſiti. Atqui aſcenſio obliqua cujuslibet eclipticæ arcus par eſt obliquæ deſcenſioni arcus oppoſiti in obliqua ſphæra. (Nam in recta æqualis eſt deſcenſio aſcenſioni arcus ejuſdem.)

Igitur ſi ad deſcenſionem obliquam lucidæ Pleiadum 42, 34′ Canone XII confectam, addatur ſemicirculus, fient gradus 222, 34′, aſcenſio obliqua puncti ei, quod quærimus, oppoſiti. In tabula aſcenſionum obliquarum ad altitudinem 42, gradibus 222, 34′, reſpondet Scorpii gradus 3, 11′½ fere. Igitur occaſus verus & acronychus Pleiadis fiet in oppoſito gradu Tauri 3, 11′½ circiter.

Arcturi deſcenſio obliqua Canone XII patefacta eſt grad. 236, 8′. Addito ſemicirculo, & integro circulo detracto, reſtat obliqua contrarii puncti aſcenſio 56, 8′. cui reſpondet in altitudine 49, Geminorum 26, 25′. Ergo cum oppoſito gradu Sagittarii 26, 25′ occidit Arcturus hoc tempore Lutetiæ.

Ex poſteriore vero, ac triangulari methodo, ſola obliqua deſcenſio punctum eclipticæ συγκαταδῦνον oſtendet. Verum in propoſito ſchemate (quod hemiſphærium eſt occidentale per ſphæram tranſverſam ab oriente ſpectatum. Id enim unicum ſchema e nobis exhibeatur, compendii cauſa) invertendi ſunt circuli, ut æquinoctialis ſit ZQL; ecliptica APM. punctum cum Pleiade Romæ occidens ſit P. Deſcenſio obliqua BQ grad. 42, 34′.

In

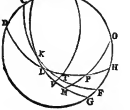
In triangulo itaque P B Q obliquangulo data ſunt latus B Q 42, 34'. angulus P B Q 23, 49' eclipticæ obliquitas Juliano ſæculo. B Q P, grad. 48. altitudo ſupra horizontem H P O. Ducta perpendiculari, aut alio quovis modo, reperietur arcus B P grad. 33, 4' a verna ſectione B. Quocirca lucida Pleiadum Romæ cum gradu Tauri 3, 4' occidit anno I Juliano: quo major erat obliquitas eclipticæ, quam hodierna; unde & obliqua deſcenſio ſcrupulis aliquot diſcrepat.

In uſu Canonis hujus res ipſa docet, arcum æquinoctialis ab interſectione communi eclipticæ, & æquatoris eſſe ſumendum. Ut in primo quadrante ab verni æquinoctii puncto in conſequentia; in ſecundo ab autumnali æquinoctio in antecedentia; in tertio quadrante, ab eodem autumnali in conſequentia; in quarto denique quadrante, ab æquinoctio verno, in antecedentia ſignorum. Ideo punctum B alias interſectionem vernam; alias autumnalem refert. Proinde quolibet arcu obliquæ aſcenſionis vel deſcenſionis propoſito, dempto, ſi opus ſit, quadrante, vel ſemicirculo; vel dodrante circuli; aut circulo toto; reſiduum a propinquiori æquinoctio in conſequentia, vel antecedentia putatur.

C A N O N XIV.

Heliacum ortum, occaſumque ſtellæ certa ratione deprehendere.

STellæ aliquanto ab Sole intervallo diſtantes radiis illius abſcondi incipiunt, ac viciſſim emergere; unde φάσις, & κρύψις ſiderum vocatur. Intervalli porro iſtius modus pro ſtellarum magnitudine varius eſt. Nam quo ſtella major eſt, eo minore ab Sole diſtantia opus habet, ut aſpectus illius oculis ſubtrahatur, viciſſimque reddatur; minores ſtellæ longinquioris etiam luce Solis afflatæ videri deſinunt.

De his ex Ptolemæi doctrina vulgo regula iſta traditur. Stellæ, quæ primæ magnitudinis dicuntur, apparere incipiant Sole XII gradibus ab illis recedente. Secundæ magnitudinis ſtellæ, gradibus XIII. Tertiæ magnitudinis, XIV, & ita deinceps, pro magnitudinis ordine uno accedente gradu. Eſt autem arcus ille, in quo gradus iſti notantur pars maximi circuli a polo horizontis per centrum ſolare ducti. Sit itaque meridianus circulus A D G H, ecliptica ſit arcus BKMGT, æquinoctialis C K F, horizon D L H. Circulus altitudinis per Solis centrum tranſiens, quod eſt V, ſit A T V. locus ſtellæ ſit P, cujus latitudo P M. At T V eſt diſtantia Solis ab horizonte; punctum eclipticæ, quo cum ſtella oritur, eſt L. Quocirca in triangulo orthogono M P L data ſunt, M L latus totidem graduum quot verus ſtellæ locus ab ortivo puncto in ecliptica diſtat; tum M P latitudo ſtellæ, & P M L rectus. Ex quibus angulus primum M L P notus fiet. Deinde cetera cognoſcentur.

Quæratur in primis angulus idem P L M in ortu Arcturi; cujus locus verus inventus eſt Canone I in Libræ 19, 5'. Tum ex Canone antecedenti cognitum eſt oriri ipſum cum gradu Libræ 2, 36'. Differentia utriuſque 15, 25'. Tantus eſt arcus M L. Jam latitudo, id eſt arcus P M, eſt 31, 3'. Igitur angulus M L P eſt grad. 66, 11'. Quo reperto in altero triangulo L T V, dantur angulus T L V 66, 11'. tum latus T V grad. 12. quoniam Arcturus ſtella eſt primæ magnitudinis, & rectus ad horizontem L T V. Proinde baſis L V erit graduum 13, 8'. Quo addito ad punctum ortus veri, qui eſt Libræ 2, 19', ortus heliacus ejuſdem contingit in gradu Libræ 15, 27'.

Tan. artif. M P & R. S. M L	197796318 94246147 Sub.
Tan. gr. 66, 11'	103550171

Sinus artif. T V & Radius S. T L V	193178789 99613462 Sub.
Sinus gr. 13, 8'	93565327

In lucida Pleiadum paullo aliter conformari ſchema debet; non ſolum quatenus K ſectio verna eclipticæ, & æquinoctialis habenda eſt: ſed etiam quatenus V locus Solis poſt M locum ſtellæ collocandus eſt. Siquidem ortus heliacus Sole ultra verum ſtellæ locum in conſequentia poſito accidit; æquinoctialis vero circulus ad hanc τάξιν non pertinet. Quocirca ſi punctum M verum Pleiadis locum in Tauri gradu 1, 33' cogitemus: ex iiſdem datis, M P latitudine grad. 4, 0' & M L graduum 8, 42', diſtantia veri loci Pleiadis, & L puncto cooriente, qui eſt gradus 22, 51' Arietis, per Canonem XIII; obtinebimus angulum P L M graduum 24, 49'. tum ex eodem angulo, & arcu T V diſtantia Solis ab horizonte, graduum 14, quoniam ſtella magnitudinis eſt tertiæ, conficitur arcus eclipticæ L V graduum 35, 12', qui additus ad punctum L, graduum Arietis 22, 51', confert ortum heliacum Pleiadis in Tauri 28, 3'. quo tempore Pleiadum media ortum heliacum Romæ faciebat anno primo Juliano.

Eadem methodus eſt occaſus heliaci; verum ſchemate alio eſt opus. Præterea ut in ortu heliaco arcus eclipticæ L V ad punctum ſtellæ cooriens adjicitur: ſic in occaſu de puncto ſimul occidente ſubducitur.

Lucida Pleiadum ſub horizontem Romanum anno primo Juliano cadebat cum gradu Tauri 3, 12' fere ex Canone XIII. Per methodum Canonis hujus invenietur arcus L V graduum 15, 9'. qui detractus de vero Pleiadis occaſu, dabit heliacum in gradu Arietis 18, 3'.

Sic Arcturi verus occaſus fit hoc tempore Lutetiæ cum gradu Sagittarii 26, 25'. Arcus porro in ecliptica, L V eadem via pateſiet graduum 22, 20', quibus deductis de 26, 25' Sagittarii, relinquitur occaſus heliacus Arcturi in gradu 4, 5' Sagittarii.

CANON XV.

Ortus omnes, & occaſus ſtellarum latitudinem habentium ex ſuperiorum Canonum methodum definire.

TRes ſunt ortus, & occaſus totidem, ut antea declaratum eſt. Ex his duo reperti ſunt ortus; matutinus verus, ſive coſmicus; & heliacus. Occaſus item duo: veſpertinus verus, ſive acronychus; & heliacus. Reliqui ſunt, ortus veſpertinus, ſive acronychus, & occaſus matutinus; qui vulgo coſmicus appellatur; qui ambo facile pronuntiantur. Nam occaſus matutinus in oppoſita e diametro parte fit occaſui coſmico: & ortus acronychus ortui matutino, ſive coſmico. Quocirca omnium, quæ hactenus demonſtrata ſunt, hæc ſumma ſubductio eſt.

Arcturi Lutetiæ hoc tempore fit.

Ortus acronychus	Arietis	2, 19'
Occaſus coſmicus	Gemin.	26, 25'
Ortus coſmicus	Libræ	2, 19'
Ortus heliacus	Libræ	15, 27'
Occaſus heliacus	Sagitt.	4, 5'
Occaſus acronychus	Sagitt.	26, 25'

Lucida Pleiadum Romæ anno primo Juliano fiebat.

Occaſus heliacus	Arietis	18, 3'
Occaſus acronychus	Tauri	3, 52'
Ortus coſmicus	Arietis	22, 51'
Ortus heliacus	Tauri	28, 3'
Occaſus coſmicus	Scorpii	3, 52'
Ortus acronychus	Libræ	22, 51'

CANON XVI.

Stellarum fixarum, vel Planetarum latitudine carentium ortus & occaſus inveſtigare.

HActenus earum ſtellarum, quæ ab ecliptica remotæ ſunt, ortus, & occaſus expoſuimus. Nunc earum quoque ratio tradenda eſt, quæ in ipſa ecliptica verſantur; quæ multo minus habet quam ſuperior illa difficultatis. Nam earum ortus, occaſuſque veri jam reperti ſunt; quoniam cum eodem, in quo ſunt, eclipticæ puncto oriuntur, & occidunt. Solus igitur heliacus ortus, & occaſus indagandus eſt, quem per angulum ſectionis eclipticæ, & horizontis tam orientalem, quam occidentalem, adhibito arcu viſionis, obtinebimus per Can. III, V, & VI.

Per hos igitur inventus eſt angulus ſectionis eclipticæ & horizontis in oriente graduum 25, 59'. In occidente graduum 121, 31', in gradu Tauri 18. Sit igitur ſtella Martis in eodem gradu; quæ in ſchemate Canonis XIV ſit in puncto L horizontem conſcendens. In triangulo LTV datis angulo TLV ſectionis eclipticæ, quæ eſt BLMG, & horizontis DLPH, graduum 25, 59'. & arcu viſionis TV graduum 11, 30', una cum recto LTV, oſtendetur baſis LV graduum 27, 41' circiter. Quibus additis ad gradum Tauri 18, incidemus in Geminorum 15, 4'. quem cum ingredi Sol cœperit, Mars in gradu Tauri 18, 0', mane videri incipiet.

At in occidente, cum angulus ſectionis horizontis, & eclipticæ, ſit graduum 121, 31', elicietur arcus LV grad. 13, 32'. quibus de vero loco ſubtractis, occidet heliace Mars, in gradu Tauri 18, quando Sol Tauri gradum 4, 28' occupabit.

CANON XVII.

Arcum ſemidiurnum puncti cujuslibet eclipticæ, vel ſtellæ cognoſcere.

AScenſionalem differentiam per XI Canonem inventam detrahe de 90 gradibus, ſi punctum eclipticæ, ſtellave declinationem habet auſtralem. Sin borea ſit, adde ad 90. reſiduum, vel ſumma dabit arcum ſemidiurnum; quem in tempus convertes, ſi horis ſingulis XV gradus imputes.

Exempli cauſſa: Differentia aſcenſionalis Arcturi borea grad. eſt 26, 29'. quibus ad 90 additis, conficit arcus ſemidiurnus grad. 116, 29', quibus horæ competunt 7, 46' fere. Ergo arcus diurnus, quo videlicet ſupra horizontem noſtrum eminet, eſt horarum 15, 32'.

CANON XVIII.

Invenire qua hora diei, vel noctis ſtella qualibet ſupra datum horizontem emergat, aut occidat.

EXpeditiſſima methodus hæc erit. Ad ortus ſtellæ tempus indagandum, habeatur aſcenſio obliqua tam Solis in oriente quocumque voles die conſtituti, quam ſtellæ ipſius, cujus aſcenſio per Canonem IX eruitur. Utriuſque differentiam in tempus converte: ita ut gradus 15 horis ſingulis attribuas. Si ſtella præcedat Solem, id eſt æquinoctii verni puncto propior ſit ſecundum ſignorum conſequentiam; aufer tempus differentiæ reſpondens ex arcu nocturno; adhibito etiam, ſi opus fuerit, arcu diurno ab ortu antecedentis diei: quem arcum proximus ante hunc Canon exhibebit. Reſiduum erit hora ab initio noctis, ſi de ſolo nocturno arcu facta ſit ſubtractio: vel ab ortu diei præcedentis, ſi arcus inſuper diurnus additus erit.

Quod ſi ſtellam Sol antecedat, tempus differentiæ aſcenſionum reſpondens adde ad tempus ortus Solis. Ita tempus exiſtet, quo ſtella eodem die, vel ſequenti nocte ortum faciet.

De occaſu totidem ſunt regulæ. Prima: Sole in occaſu conſtituto, ſi ſtella Solem antecedat, differentiam obliquarum deſcenſionum ſtellæ, & veri loci Solis in tempus redactam aufer de tempore occaſus Solis; reſiduum dabit horam a meridie, vel media nocte antecedente, prout erit tempus, a quo fit ſubtractio.

Secunda: Si ſtella ſequatur Solem; tempus differentiæ reſpondens adde tempori occaſus Solis. Ita tempus efficies, quo ſtella nocte ſequenti, vel poſt ortum diei occidet.

Cautio: Quando ſtellæ ortus vel occaſus Solis ortum occaſumve longiore ſpatio præcedit, aut ſequitur; ſi præciſe momentum ipſum orientis, vel occidentis ſtellæ propoſito die noſſe cupis, hunc proportionis regula conſequeris. Nam cum motus medius Solis horarum 24, ſit 59', 8'', hoc eſt unius fere gradus, ex tabula aſcenſionum obliquarum collige aſcenſionem obliquam uni gradui reſpondentem ad propoſitæ regionis latitudinem, & in eo ſigno, ejuſque parte, quam tunc Solis ſitus obtinet. Hujus aſcenſionis partem proportionalem capies per horarum ſummam, quibus ſtellæ ortus, aut occaſus propoſito die Solis orientis, occidentiſve momentum antecedit, aut ſequitur. Eam proportionalem partem addes ad aſcenſionum obliquarum differentiam ſuperius inventam, ſi poſterius oriatur, aut occidat ſtella quam Sol. ſin prius detrahes.

Exemplis res tota fiet illuſtrior. Eſto annus periodi Jul. 4550; in eoque requiratur tempus, quo ſtella ſuperior & borealis prima in plauſtro Helices, quam Arabes *Dubbe*a vocant, oriebatur in poli altitudine grad. 53, Calendis Nov. Hujus ſtellæ latitudo grad. eſt 49, 40' borea; declinatio 71, 47', minor complemento elevationis poli, quod eſt grad. 77. ideo ſtella iſtic oritur; quæ ſub annum Chriſti MDC erat in Leonis grad. 9, 33'. Quare per Canonem I, ante annos 1763, metemptoſi facta grad. 24, 19'; ſita erat in gradu Cancri 15, 4'. Sol Cal. ipſis Nov. meridie ſitus erat in gradu 6, 22' Scorpii in horizonte Pariſino. Arcus ſemidiurnus horarum 5, 47', ſeminocturnus, 6, 13'. Igitur horis æqualibus 6, 13' a media nocte Solis ortus incidit. Verus locus Solis illo tempore fuit in gradu Scorpii 6, 7', 0''. Aſcenſio recta Solis 213, 47'. obliqua 216, 59'. Dubbeu oriebatur cum gradu Geminorum 24, 16'. Obliqua ejuſdem aſcenſio grad. 78, 1'. Differentia utriuſque aſcenſionis obliquæ, grad. 138, 58', quæ faciunt horas circiter 9, 16'. Quoniam ſtella Solem antecedit, auferendum eſt tempus differentiæ reſpondens, ex arcu nocturno horarum 12, 26'. Reſtant horæ 3, 10' ab occaſu Solis, ſive a meridie, 8, 57', æquales.

Digitized by Google

æquales. quo tempore horizontem ſtella conſcendit in eo tractu, cujus elevatio poli eſt gr. 15.

Ut præciſe ratio conſtet; gradus 7 Scorpii cum ſcrupulis 75' oritur. quibus competunt horaria ſcrupula 5'. Ex his horæ 8, 56' exigunt ſcrupula fere 5', 24". quibus detractis ortus accuratior ſtellæ incidet in horam 8, 55', 39" a meridie ultimæ diei Octobris, ſive 3, 9' ab initio noctis. Occaſus porro ita colligetur. Obliqua deſcenſio Solis Cal. Novem. Occidente Sole, ſive hora poſt meridiem 5. 47', fuit 211. 15': Obliqua deſcenſio ſtellæ 167. 7'. Differentia utriuſque, 44, 6'. quæ ſunt horæ 2, 56', 24'. quibus detractis de arcu ſemidiurno Solis 5, 47', reſtant 2, 50', 36" horæ a meridie. quo momento ſtella occidit, & occaſum Solis anteceſſit.

Arcus ergo diurnus ſtellæ iſtius horarum fuit 17, 54'. circiter.

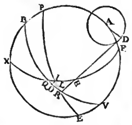
Rurſus inquiratur ortus ejuſdem ſtellæ Calendis Decembris proxime ſequentis in anno 4550. Verus locus Solis fuit in gradu 6, 45' Sagittarii hora poſt mediam noctem 6, 20', qua Sol oriebatur. Arcus enim ſemidiurnus erat horæ 5, 40'. ſeminocturnus vero 6, 20'. Aſcenſio Solis obliqua 249, 22'. Differentia Aſcenſionis utriuſque graduum 171, 21': quibus horæ congruunt 11, 15'. Eæ detractæ de arcu nocturno 12, 40', relinquunt horæ 1, 25' ab ineunte nocte, ſive a meridie poſtremæ diei Novembris, horas 7, 5', quando ortum fecit ſtella Dubben, vel horas 7, 3', ſi præciſe calculum ſubduxeris.

Hujus Canonis fructum poſtmodum experiemur.

CANON XIX.

Dato puncto Zodiaci, quo cum ſtella coſmice, vel acronyche oritur, occiditve, locum illius, ex eoque ſæculum, quo ortum illum occaſumque fecit, investigare, habita poli elevatione, & latitudine ſtellæ.

SI ortus acronychus, vel occaſus coſmicus in quæſtione conceptus ſit, ſume puncta iis e diametro contraria; hoc eſt ortus coſmici, vel occaſus acronychi. ex quibus ſtellarum loca hunc in modum reperies.

Eſto in propoſito diagrammate P X E F meridianus circulus; polus mundi A. polus Zodiaci D. Horizon ſit arcus X I F. æquinoctialis B Q R V. ecliptica P I R E. æquinoctialis interſectio ſit R. ſtella porro ſit in H ad Horizontem ortivum, vel occiduum; cujus in ecliptica locus ſit L. latitudo HL in arcu latitudinis DHL, qui ex errore rectilineus eſt factus in ſchemate. Punctum eclipticæ, quo cum oritur ſtella, vel occidit eſto, in I, ejuſque declinatio ab æquatore ſit IO.

His animadverſis, exempli cauſſa, illud exploremus, quod in Rhapſodia Ptolemæi nomine a Leonico edita legitur. Quinto Calendas Octobris ait Vergilias matutino, & veſperi apparere; quibus verbis ortum illarum acronychum, ſeu veſpertinum; & occaſum matutinum, ſive coſmicum ſignificat. Sæculo Julii Cæſaris, ad quod conformatum illud parapegma creditur, Zygonos tertia cadebat in V Kal. Octob. Quare [illegible] gradum Libræ tertium Sol obtinebat, cum media Pleiadum occaſum matutinum faceret in gradu Libræ tertio. Igitur occaſus veſpertinus, ſive acronychus, incidebat in gradum Arietis tertium. Fingamus Arietis initium in puncto R. ita ut media Pleiadum horizontem occiduum teneat in H. locus ejus in Zodiaco, L. punctum συγκαταδῦνον, I, in gradu Arietis tertio; cujus declinatio ab æquatore eſt IO, graduum 1, 11' per antiquiora illa tempora, quibus obliquitas eclipticæ graduum fuit 24, 0', ex Canone III. Inveſtigandus eſt arcus IL.

Sinus comp. O R I & rad. Si Comp. I O	199607301 99999020 Sub.
Reſtat ſinus grad. 66, 2' fere	99608281
S. comp. O Q I & rad. S. com. I O	198255109 99999020 Sub.
Reſtat ſinus grad. 24, 1' fere	98256089
Tan. LH & radius Tan. HIL	188446417 104869359 Sub.
Reſtat ſinus grad. 1, 18' fere	81577078.

I.

In rectangulo O I R ad angulum O I R.

Data { O R I obliquitas eclipticæ 24, 0'. I O declinatio grad. 3. Arietis, 1, 11'. I O R grad. 90.

Datur ergo angulus O I R, 66, 2'.

II.

In rectangulo Q O I, ad angulum Q I O.

Data { OQI complem. elevationis Poli Romæ, 48, 0' & Rad. IO, 1, 11'. QOI, 90.

Datur angulus QIO, 42, 1' fere. Proinde ambo additi anguli OIR & ROI conficiunt angulum QIR, 108, 3'.

III.

In rectangulo L I H ad latus I L.

Data { L H latitudo Pleiadis borea 4, 0'. H I L complementum anguli QIL, 71, 57'. H L I 90.

Datur ergo latus IL grad. 1. 18'. differentia veri loci, & puncti ſimul occidentis.

Hic arcus poſtremo repertus addendus eſt ad punctum eclipticæ cooriens, aut de eo ſubducendus ex his regulis.

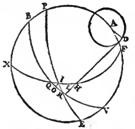
Si latitudo ſtellæ ſit {
Borealis, in { Ortu. Adde puncto coorienti. Occaſu. ſubtrahe de puncto ſimul occidente.
Auſtralis, in { Ortu. ſubtrahe de puncto cooriente. Occaſu. adde puncto ſimul occidenti.

Harum regularum ratio ex Capite II hujus libri repetenda eſt. Ibi enim docuimus ſtellas, quæ latitudinem habent boream, ortum verum facere cum puncto eclipticæ, quod earum locum antecedit: occaſum porro cum eo puncto facere, quod loco vero poſterius eſt. Contra ſtellas, quæ auſtralem latitudinem habent, oriri cum puncto ſequente; occidere cum antecedente.

In propoſito exemplo, quoniam Pleias latitudinem boream habet, ſubducendus eſt arcus IL grad. 1, 18' de occaſu vero, id eſt de gradu Arietis 3. ut fit reliquus gradus 1, 42': qui eſt arcus L R a loco ſtellæ L ad initium Arietis R. Cum igitur lucida Pleiadum anno Chriſti MDC ſita eſſet in gradu Tauri 24, 24',

differentia amborum, grad. 52. 42'. quibus anni debentur ex Canone primo, 3800 circiter. Ablatis itaque de anno Chriſti 1600, ſive periodi Julianæ 6313, annis 3800, ſupererant anni 2513. Proinde hoc ſæculo, quod alterum a diluvio fuit, acronychum occaſum Pleiadum lucida faciebat in gradu Arietis tertio, & occaſum coſmicum in Libræ tertio.

Non poteſt autem præciſe accurateque tempus colligi, propter refractionem ſtellæ, aliaſque cauſſas; neque id vero neceſſe eſt. Satis eſt enim de ſæculo conſtare: cum in annis centum haud magna ortuum, & occaſuum in ſtellis varietas incidat.

Experiamur iterum nobiliſſimi, ac præſtantiſſimi problematis uſum alio in exemplo. Geminus in parapegmate ſuo, quod in calce libri eſt, ſcribit Arcturum ex Euctemone oriri Parthenonos X. nec non XIX. Prior ortus debet eſſe coſmicus, qui heliacum, & apparentem diebus aliquot præcedit. Igitur in eodem ſchemate, eſto XHF horizon ortivus; in quo Arcturus punctum H obtineat; quo cum eclipticæ punctum orîatur I, gradibus viginti diſtans ab autumnali ſectione R in antecedentia. Latitudo Arcturi HL 31, 3'. locus in L. Quæritur arcus eclipticæ IL. Declinatio gradus decimi Virginis IO, grad. 8, 0'.

I.

In rectangulo IOR ad angulum OIR.

Data { ORI obliquitas eclipticæ 24, 0'. IO 8, 0'. IOR rectus.

Habetur inde angulus OIR, 67, 18'.

II.

In rectangulo QOI, ad angulum QIO.

Data { OQI. complementum elevationis Poli Athenis, 53, 0'. IO, 8, 0'. QOI rectus.

Datur ergo angulus QIO 37, 26'. adeoque totus angulus QIR 104, 44'. cujus complementum ad ſemicirculum eſt angulus LIH grad. 75, 16'.

III.

In rectangulo LIH ad latus IL.

Data { LH latitudo Arcturi 31, 3'. LIH 75, 16'. HLI 90.

Obtinetur ex his arcus IL grad. circiter 9, 7'. qui ad gradum Virginis 20 additus locum Arcturi verum conjicit in Virginis 29, 7'.

Diſtat a loco, quem anno Chriſti MDC habuit, hoc eſt Libræ 18, 38', gradibus 29, 31'. quibus debentur anni 2125. Hi de 6313 deducti, reſiduum faciunt annum periodi Julianæ 4188. quod Thaletis ſæculum fuit; ſed & Metonis, & Euctemonis.

Aliud exemplum. Plinius auctor eſt lib. XVIII cap. XXV, Thaletem occaſum matutinum Pleiadum ſtatuiſſe die XXV ab æquinoctio autumnali; quod de coſmico capiendum eſſe praxis ipſa monſtrabit. Uti locum lucidæ Vergiliarum, ex eoque Thaletis ſæculum inveſtigemus, pro occaſu Coſmico, ut præſcriptum eſt, ſumatur occaſus acronychus ejuſdem in gradu oppoſito Arietis 25. In ſuperiori itaque ſchemate, ſit rurſus XHF horizon occiduus. R verna ſectio, & cetera, ut in primo exemplo Pleiadis.

I.

In Rectangulo IOR. ad angulum OIR.

Data { ORI gr. 23, 32' obliquitas eclipticæ. IO gr. 9, 54' declinatio puncti [illegible]. IOR gr. 90.

Datur ergo angulus OIR grad. 68. 2'.

II.

In rectangulo QOI ad angulum QIO.

Data { OQI grad. 53. compl. elevat. poli Mileti in Aſia. IO gr. 9, 54'. QOI grad. 90.

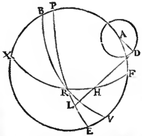
Habetur ergo angulus QIO gr. 37, 38'. quo ad ſuperiorem adjecto, conflatur angulus QIR grad. 105, 41'. cujus complementum ad 180 eſt angulus HIL, gr. 74. 19'.

III.

In rectangulo LHI ad arcum LI.

Data { HIL gr. 74. 19' ang. proxime repertus. LH gr. 4. 0' latitudo lucidæ Pleiadum. HLI gr. 90.

Obtinetur itaque arcus LI, gr. 1, 7'. qui detractus de 25 Arietis relinquit ſtellæ locum in Arietis 23, 53'. Hic locus diſtat ab eo, qui anno per. Jul. 6313, vel Chriſti 1600, conſtitutus eſt in Tauri 24, 24', gradibus 30, 31'. quibus debentur anni 2197. quibus de 6313. ſubductis, reſtant anni per. Jul. 4116, quo ſæculo revera Thales extitit; id eſt Olympiadis XLV anno III.

Si ſtella æquinoctialem ipſam ſectionem ſimul ortam, occaſumve facientem habeat, compendio majore locum illius eliciemus; cui rei ſchema peculiare dicavimus. In quo cetera ut in antecedenti; niſi quod R punctum æquinoctiale, quo cum H ſtella oritur, vel occidit, in ipſo horizonte XRF collocavimus.

Sit igitur, exempli cauſſa, Pleiadum lucida in H, quæ cum æquinoctiali ſectione verna R conſcendat horizontem. Volo ſcire quis ejus locus eo tempore fuerit, quo Alexandriæ ortum coſmicum in Arietis puncto primo faciebat; adeoque arcum RL inveſtigare. In triangulo itaque rectangulo RLH: cujus rectus eſt HLR.

Data ſunt { LRV maxima obliquitas eclipticæ grad. 23. 32'. VRH complementum elevationis Poli grad. 59. LRH ang. ex ambobus conflatus gr. 82, 32'. LH latitudo ſtellæ graduum 4, 0'.

Ex quibus colligitur latus RL graduum 0, 32'. quæ ad punctum primum arietis addita dant locum ſtellæ verum in Arietis gradu 0. 32'. Anno per. Jul. 6313. ſive Chriſti CIↃIↃC, locus illius erat in gradu Tauri 24. 24'. Differentia utriuſque grad. 53, 52'. quibus anni competunt 3878 circiter. Hi de 6313 ablati relinquunt

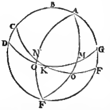
annum

annum per. Jul. 2435. quo lucida Pleiadum erat in Arietis gradu 0, 32', hoc eſt annis ante Trojanum excidium 1095.

C A N O N XX.

Data duarum ſtellarum longitudine, ac latitudine ſive aſcenſione recta, & declinatione, earum diſtantiam invenire.

Plurimum hoc problemata in ſequentibus utemur. Itaque hujus praxis inprimis obſervanda venit. Data ergo ad quod voles tempus utriuſque longitudine, vel aſcenſione recta, ambarum utrubique differentia colligatur; tum complementa latitudinum, vel declinationum habeantur. Quibus paratis ita rem aggrediemur.

In propoſito diagrammate eſto A polus eclipticæ Septentrionalis. ANOF, & AMOF latitudinum circuli. Ecliptica ſit CNKOF. Quæratur deinde diſtantia lucidæ Pleiadum ab ea, quæ eſt in femore minuſculi canis, appellaturque Procyon. ac ſit media Pleiadum in M. Procyon, in O. Longitudo Pleiadum anno primo Juliano fuit 31, 24', nempe in Tauri 1, 24'. Longitudo Procyonis in Geminorum 27, 27', fuit 87, 27'. ambarum diſcrimen 56, 3'. Latitudo Pleiadis borea 4, 0'. Procyonis auſtralis latitudo 15, 57'. Ergo in triangulo A O M data ſunt, A M complementum latitudinis lucidæ Pleiadum, graduum 86, 0'. nec non AO, exceſſus latitudinis Procyonis cum quadrante, grad. 105, 57'. una cum angulo O A M differentiæ longitudinum; grad. 56, 3'. Proinde obtinebitur baſis O M diſtantia ſtellarum, graduum 58, 54'. Eadem per aſcenſiones rectas & declinationes inveſtigabitur; ſiquidem aſcenſio recta Pleiadis fuit anno primo Juliano grad. 27, 43'. Procyonis 87, 31'. Declinatio Pleiadis borea, 15, 53'. Procyonis borea, 7, 55'. Ex harum complementis, illius 74, 7'; hujus 82, 5', & aſcenſionum differentia, 59, 48', intervallum exiſtet idem grad. 58, 54'. fere.

Rurſus inquiratur diſtantia Sirii & lucidæ Pleiadum utraque methodo, ac primum ex datis longitudinibus, & latitudinibus. Longitudo Sirii anno primo Juliano erat 75, 44'. Pleiadis, 51, 24'. Differentia 44, 20'. latitudo Sirii 39, 30' auſtralis. Pleiadis 4, 0'. borea. Igitur eſto A polus Septentrionalis eclipticæ, quæ eſt CKDF. & ſit lucida Pleiadum in M. cujus latitudo eſt MO 4, 0'. Complementum AM 86, 0'. Sirius in O. cujus latitudo auſtralis ON 39, 30'. latus AO, 129, 30'. Ex his invenimus arcum OM graduum 59, 35'. quæ eſt ambarum diſtantia.

Eſto nunc A polus arcticus mundi; & ſtellis in iiſdem punctis O, & M collocatis; erit MD complementum declinationis Pleiadis graduum 74. 7'. Nam declinatio borea ejuſdem eſt 15, 53', arcus MD. At ON declinatio auſtralis Sirii eſt 16, 15'. unde arcus AO erit 106, 15'. Quibus poſitis eruetur arcus OM diſtantiæ ſtellarum grad. 59, 35'.

C A N O N XXI.

Ex data poli altitudine, & maxima eclipticæ declinatione, maximam diem cujuſlibet regionis; aut viciſſim ex maxima tam die, quam eclipticæ declinatione, poli altitudinem agnoſcere.

Revocetur hic diagramma canonis proximi: in quo DKG ſit horizontis ſemicirculus. CKF æquinoctialis. AMF circulus declinationis. In triangulo KMO, angulus MKO eſt complementum altitudinis poli; ſive elevatio æquinoctialis, id eſt puncti C ſupra horizontem. Eſto igitur M initium Cancri in horizonte ortivo, cujus declinatio MO data ſit graduum 23, 52'. quanta erat obliquitas eclipticæ Eudoxi, & Hipparchi ſæculo. Detur præterea altitudo poli graduum 37. qui ſitus eſt Græciæ, ut auctor eſt Hipparchus Lib. I. Num. V. ex quo conſtabit angulus MKO complementum illius, graduum 53. Ex his igitur, & angulo recto MOK inveſtigabitur arcus KO aſcenſionalis differentia graduum 19, 29'. Ea in horas diſtributa, ut antecedenti canone docuimus, efficit horam 1, 18' fere, quæ ad horas 6 addita; arcum ſemidiurnum faciunt horarum 7, 18'. Ea duplicata diem maximam conſtituunt horarum 14, 36'. quantam in Græcia diem eſſe longiſſimam ibidem ſcribit Hipparchus.

Tangens artif. MO 23, 52', & radius Tan. MKO, 53, 0'	196458575 101228855.	Sub.
Reſtat ſinus gr. 19, 29' fere.	95229720	

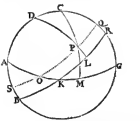
Rurſus data ſit maxima dies Athenis horarum 14, 36', una cum eclipticæ maxima declinatione tempore Hipparchi; cui quidem par eſt declinatio principii Cancri MO graduum 23, 52'. Semiſſis exceſſus maximæ diei ſupra duodecim horas æquabiles in gradus & ſcrupula diſtributa conflabit arcum KO differentiam aſcenſionalem, graduum 19, 30'. Quocirca ex arcu MO grad. 23, 52', & KO 19, 30', & recto MOK, innoteſcet angulus MKO, 52, 58' circiter, complementum altitudinis poli; quæ graduum erit 37, 2'. hoc eſt partium 37' ὡς ἔγγιστα, ut loquitur Hipparchus.

Tangens MO, 23, 52' & radius Sinus KO 19. 30'	196458575 95234952	Sub.
Reſtat tangens anguli MKO gr. 37, 7' circiter	101223123	

C A N O N XXII.

Data qualibet hora diei cum loco Solis, & altitudine poli, Solis altitudinem inveſtigare: aut contra ex altitudine Solis, ac loco, & elevatione poli, horam diei reperire. aut denique ex hora diei, loco, & altitudine Solis, poli elevationem aſſequi.

Ad hanc προςμετρίαν aſſumatur hoc diagramma, in quo ſit ABGC meridianus circulus. horizon AKG, cujus polus ſit C. Æquinoctialis eſto BKR, ejuſque polus, D. Arcus DC diſtantia verticalis puncti, ſive poli horizontis, & poli mundi. Eſto præterea DP complementum declinationis Solis, id eſt arcus PL. Sol autem ſit in P.

Jam ſit exempli cauſſa, inquirenda Solis altitudo Romæ anno Christi LIX, Aprilis XXX hora 0, 43' poſt

poſt meridiem, quod tempus ſuit ſolaris deliquii, quod anno quinto Neronis accidit; atque in exemplum allatum eſt a nobis lib. VIII de Doct. Temp. cap. VIII. Sol erat in gradu Tauri 7, 14'.

In triangulo obliquangulo CDP data ſunt latera DC, & DP, quorum prius eſt diſtantia poli mundi a puncto verticali, idque par eſt complemento altitudinis poli; proinde hic erit graduum 48. DP vero eſt complementum declinationis poli; quæ in illo ſitu Solis erat grad. 13, 59' circiter, ſi obliquitas hodierna capiatur. Unde DP graduum eſt 76, 1'. Datur præterea angulus CDP, cujus menſura eſt arcus RL in æquinoctiali, graduum 10, 45', qui reſpondent horis 0, 43' a meridie lapſis. Ex his colligetur arcus CP, complementum altitudinis Solis in verticali eadem methodo, qua Canone VII triangularem ἀνάλυσιν inſtituimus. Deprehendetur autem arcus ille graduum 29, 31', cujus complementum PM graduum erit 60, 29' altitudo Solis.

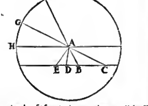
Secundo data ſint in eodem triangulo CP complementum altitudinis Solis grad. 29, 31', una cum loco Solis, ejuſque declinatione, ex quo ejus complementum DP grad. 76, 1' colligatur: tum arcus DC diſtantiæ poli horizontis, & mundi; non diſſimili methodo angulus CDP graduum inveſtigabitur 10, 45', qui in tempus reſoluti efficient horam 0, 43'.

Denique datis CP complemento altitudinis Solis, ejuſque loco, ac declinatione, & ejus complemento DP; tum angulo CDP, & ei reſpondentibus gradibus 10, 45', non ignorabitur arcus DC. quod exiſtet graduum 48. Hujus vero complementum grad. 42 eſt altitudo poli.

C a n o n XXIII.

Data gnomonis, & umbræ menſura, una cum vero Solis loco, & obliquitate zodiaci, tam Solis altitudinem, quam latitudinem regionis invenire. Item data regionis latitudine, & umbræ magnitudine, cum obliquitate zodiaci, gnomonis magnitudinem reperire. Denique ex umbra meridiana maxima & minima, hoc eſt æſtiva & hiberna, gnomonem, & loci latitudinem inveſtigare.

HOc problemate opus erit nobis in ſequenti diſputatione. Conſtituatur hic Diagramma, in quo HGF meridianus; punctum æſtivi tropici F; hiberni G. Horizon HA: gnomon DA. Planum ſciothericum, in quod umbra projicitur, EDBC. Umbra æſtiva meridiana & minima DB; biberna, & maxima, DC. Intervallum tropicorum, FG, vel angulus FAG. cui par eſt ad verticem, BAC. angulus vero DAB diſtantiam metitur verticalis puncti, (ad quod recta tendit linea DA ad meridianum producta) ab æſtivo tropico F. eſtque complementum anguli ABD, ſive elevationis tropici æſtivi F ſupra horizontem, ad gradus 90.

His animadverſis ſumatur in exemplum parallelus X e Ptolemæi lib. II, cap. VI, ubi diſtat ab æquinoctiali vertex gradibus 33, 18'. & proportio gnomonis ad æſtivam umbram eſt ut 60 ad 10. ad bibernam autem eſt ut 60 ad 93, 10'. Proinde eſto Sol meridiano tempore in F æſtivo ſolſtitio, ac ſit umbra ejus DB partium 10, cujuſmodi DA eſt 60. tum ſit intervallum tropici ab æquatore graduum 23, 51', 20'', Ptolemaicum. In rectangulo ADB, datis lateribus AD 60, & DB 10, ex utriuſque quadratis invicem conjunctis, fiet quadratum ſubtenſæ AB, cujus radix erit ipſa ſubtenſa paullo minus partium 61. Si fiat igitur, ut AB ad ſinum totum; ita DB ad ſinum anguli DAB, obtinebitur idem angulus, qui graduum erit 9, 26', 40'', quæ eſt diſtantia verticalis puncti ab æſtivo tropico. Quare addita diſtantia tropici æſtivi ab æquinoctiali Ptolemaica grad. 23, 51', 20'', conficiet verticalis puncti diſtantia ab eodem æquatore, ſive poli altitudo graduum 33, 18'. Eadem opera innoteſcet angulus ABD complementum anguli BAD. quod cognitum eſt graduum eſſe 9, 26', 40''. Unde ABD gradibus conſtabit 80, 33', 20''. tanta eſt altitudo meridiana Solis; de qua rurſus detracta diſtantia tropici æſtivi ab æquatore ſupereſt elevatio æquatoris graduum 56, 42'. cujus complementum eſt altitudo poli grad. 33, 18'.

Secundo, data ſit elevatio poli grad. 33, 18', & umbra æſtiva partium 10, una cum eclipticæ obliquitate Ptolemaica; innoteſcet umbroſi corporis magnitudo. Nam in triangulo DAB primum de poli altitudine grad. 33, 18' ſubtracta diſtantia tropici ab æquatore 23, 51', 20'', reliqui gradus 9, 26', 40'' oſtendent diſtantiam verticalis puncti ab æſtivo tropico, qui eſt angulus DAB. nec non ejus complementum, ABD graduum 80, 33', 20''. Fiat igitur ut ſinus anguli DAB graduum 9, 26', 40'' ad DB partium 10; ita ſinus anguli ABD grad. 80, 33', 20'' ad AD. Invenieturque partium 60. quod erat ſecundum.

Tertio, nota ſit umbra meridiana, æſtiva quidem DB partium 10, hiberna vero DC partium 93, 10', cum obliquitate zodiaci, quæ ſit 23, 51', 20''; dico conſtare tam gnomonis, id eſt DA quantitatem, quam regionis latitudinem. Producatur enim latus CD uſque ad E, ſic ut DE æquale ſit ipſi DB: & jungatur AE, quæ æqualis erit lateri AB per 4 primi: adeoque duo triangula invicem æqualia erunt, EAD, & DAB, & angulus AEB, angulo ABE, & angulus EAD angulo DAB. tam vero cum ſit ut AC ad ſinum anguli ABC, (hoc eſt ad ſinum anguli ABE deinceps poſiti, vel æqualis ei AEB) ita BC ad ſinum anguli BAC. & ut AC ad ſinum anguli AEC, ita EC ad ſinum anguli EAC; erit conſequenter ut BC ad ſinum anguli BAC, ita CE ad ſinum anguli CAE. Atqui data ſunt latus BC partium 83, 10', nempe differentia minimæ umbræ DB partium 10, & maximæ DC, partium 93, 10'. nec non angulus BAC intervallum tropicorum, graduum 47, 42', 40''. datur item & CE complexum ex umbris ambabus, partium 103, 10'. Erit igitur ut BC partium 83, 10', ad ſinum anguli BAC graduum 47, 42', 40''; ita EC partium 103, ad ſinum anguli EAC, graduum 66, 35' fere; de quibus dempto angulo BAC graduum 47, 42', 40'' reſiduus erit angulus EAB graduum 18, 52', 20'', cujus dimidium DAB graduum erit 9, 26', 10'' diſtantia verticis ab æſtivo tropico; ad quam adjuncta ejuſdem tropici ab æquatore diſtantia 23, 51', 20'' dabit altitudinem poli graduum 33, 18' fere. Indidem vero & ſtylus AD patefiet. Si enim fiat ut ſinus anguli DAB grad. 9, 26', 40'' ad DB partium 10, ita ſinus anguli ABD graduum 80, 33', 20'' ad DA, reperietur eſſe partium circiter 60.

C A P U T VI.

Tabula ortus & occaſus ſtellarum aliquot ad Julianæ editionis annum primum, una cum Calendario triplici.

UT illa ſit ſtellarum methodus, quam in Canones digeſſimus, adjuvandis tyronum ſtudiis accommodatior: atque ut Scriptores veteres, Poetas videlicet, Hiſtoricos, alioſque, qui certorum ſiderum exortus, & occaſus attigere, ſine offenſione, ac cum fructu etiam, & voluptate legant; viſum nobis eſt, tabulam hic proponere, in qua præcipuarum ſtellarum, quarum ſit apud auctores illos mentio; cum veri ſitus in zodiaco; tum ortus, occaſuſque deſcribantur, cujuſmodi anno primo Juliano Romæ, & Alexandriæ contigerunt. Nam eſt annus editionis Julianæ velut limes & cardo temporum, & obſervationum iſtarum: quod plerique Scriptores, quorum in libris ſignificationes exſtant earum rerum, aut illo ſæculo floruerunt; aut ex Juliano parapegmate orientium, vel cadentium ſiderum momenta ſumpſerunt; tum ad ſuperiora quoque, vel poſteriora

ſæcula

ſæcula tranſitus ab hoc tamquam communi termino fieri poteſt : ut ſi ad ortus, occaſuique Julianos aliquot in Kalendario addantur detrahanturve dies, proprios utrorumque conſequamur temporum ; quatenus rudi hoc elaborare Minerva licet; qua quidem hoc in negotio contentos eſſe nos oporret; nec in iis ſabtilias enucleandis tempus operamque perdere. Non enim ab auctoribus exacte iſta produntur, qui non ἀκριβεῖς φάσεις, ſed φαινομένας adhibent; quarum ab ſenſibus plerumque judicium petitus. Igitur ſtellarum aliquot laterculum exhibemas, in quo primum vera earum loca Juliano anno primo deſcribimus : tum aſceoſiones rectas; ex quibus meridiani tranſitus per Aſcenſionum rectarum tabulam indagantur; quorum in Hipparchi libris potiſſimum nſus eſt. Subjecimus his obliquas aſceoſiones, una cum triplici orta, occaſuque, tam in horizonte Romano, quam Ægyptiaco, vel Alexandrino; ex quibas exiſtimari de reliquis tractibus, ſaltem ὁλοσχερῶς, & quantum in hac re docni eſſe neceſſe, poterit.

Præterea Romanum Kalendarium adjecimus una cum Ægyptiacis menſibus anni fixi, cujus initium ad Augusti Juliani XXIX diem adhæreſcit; quod complures auctores, qui ſtellarum φάσεις ex Julii Cæſaris Calendario mutuati ſunt, eos menſes aſurparunt ; ut inter alios Ptolemæus, aut ſi quis alius editum a nobis Græce parapegma condidit; poſtremo menſes etiam cæleſtes adſcripti ſunt; quorum exordium ab veris in dodecatemoria Solis ingreſſibus anno illo, repetitur. Ideirco laterculum præſcripſimus, in quo ſignorum tam medii, quam veri aditus ex Pariſinis tabulis ad Romanum meridianum applicantur; unde cæleſtium menſium ſingulorum dies ita computavimus, ut cum horarum & ſcrupulorum calculus a media nocte proficiſcatur, quoties ultra duodecim horas, hoc eſt meridiem, ſumma progreditur; ſequenti diei menſis cajuslibet neomenia tributa ſit. Illud vero diligenter animadvertendum eſt; annum primum Julianam, qui eſt periodi Julianæ 4669, aut biſſextilem fuiſſe; aut certe biſſextilis inſtar habendum in Aſtronomicis calculis. Propterea, cum verus Solis in Piſces ingreſſus acciderit Februarii die XXI. hora 6, 9, 13' Romæ: in Arietem vero, Martii XXII, hora 23, 47'. hoc eſt Martii XXIII; Ichthyon dies habuit unum & triginta; nimirum reliquos de Februario novem; (Hic enim propter biſſextilem diebus conſtabat novem & viginti) & Martii viginti duos. Quare unum extra ordinem Ichthyoni diem attribuimus e regione ſedis biſſextilis; quam vacuam in Juliano, & Alexandrino menſe reliquimus, ne conſequentium neomenias menſium ſuis locis moveremus; quas iiſdem Julianorum menſium diebus conſtanter inhæſiſſe, ex Paſchalibus Cyrilli, aliiſque veterum monimentis colligitur. Ideo biſſextilem diem itidem ut Romani, Februario inſeruiſſe videntur : etſi alioquin Alexandrini in finem epagomenon conferrent. Denique horarum epilogiſmos media ab nocte ducimus; ſed ubi calculus meridiem exceſſit, initium menſis ſequenti diei [illegible] attribuimus.

Laterculum menſium cæleſtium, ſive ingreſſus Solis in ſigna tam ſecundum medios, quam veros motus, anno primo Juliano, Romæ.

Signa.	Medius ingreſſus		Verus ingreſſus		Menſes cæleſtes	
		Horæ		Horæ	Nomina	Dies
Aquarius	Januarii 24.	0. 14'	Januarii 22.	7. 52'	Hydron	xxx
Piſces	Februarii 23.	10. 43	Februarii 21.	9. 13	Ichthyon	xxxi
Aries	Martii 24.	21. 11	Martii 22.	23. 47	Crion	xxxii
Taurus	Aprilis 24.	17. 40	Aprilis 23.	12. 10	Tauron	xxxii
Gemini	Maii 24.	18. 10	Maii 24.	12. 22	Didymon	xxxi
Cancer	Junii 24.	4. 38	Junii 24.	23. 3	Karkinon	xxxi
Leo	Julii 24.	15. 0	Julii 26.	5. 39	Leonton	xxxi
Virgo	Auguſti 24.	1. 37	Auguſti 26.	2. 37	Parthenon	xxx
Libra	Septemb. 23.	12. 6	Septemb. 25.	11. 11	Zygon	xxx
Scorpius	Octob. 23.	22. 23	Octob. 25.	5. 54	Scorpion	xxx
Sagittarius	Novemb. 23.	9. 8	Novemb. 23.	15. 54	Toxon	xxix
Capricornus	Decemb. 23.	19. 34	Decemb. 22.	23. 54	Ægon	xxx

TABULA

TABULA ORTUS, ET OCCASUS STELLARUM ROMÆ

NOMINA	LOCUS	ASCENSIO		ORTUS			OCCASUS		
		RECTA	OBLIQUA	COSMICUS	HELIACUS	ACRONYCHUS	COSMICUS	HELIACUS	ACRONYCHUS
Antares, ſive Cor ſcorpii magnitudinis 1	Scorpii 11, 22	217, 22′	236, 12′	Scorpii 13, 42′	Scorpii 27, 17′	Tauri 13, 42′	Tauri 2, 0′	Libræ 3, 11′	Scorpii 2, 0′
Aquilæ lucida magnit. 2	Capric. 3, 39	273, 12	268, 9	Sagitt. 8, 45	Sagitt. 27, 8	Gemin. 8, 45	Cancri 26, 20	Capric. 10, 29	Capric. 26, 20
Arcturus magnitud. 1	Virg. 25, 48	190, 0	158, 56	Virg. 13, 32	Virg. 26, 16	Piſcium 13, 32	Gemin. 3, 16	Scorp. 10, 48	Sagitt. 3, 16
Arietis caput magnit. 3.	Arietis 9, 15	4, 25	352, 34	Piſcium 17, 0	Arietis 22, 8	Virg. 17, 0	Libræ 12, 45	Piſcium 27, 45	Arietis 12, 45
Aſellus boreus magnit. 4	Cancri 9, 6	100, 10	82, 2	Cancri 13, 10	Leonis 8, 10	Capric. 13, 10	Capric. 4, 55	Gemin. 9, 22	Capric. 4, 55
Aurigæ dexter humerus 2	Gemin. 3, 2	55, 23	5, 8	Arietis 2, 0	Tauri 5, 18	Libræ 2, 0	Sagitt. 26, 55	Gemin. 12, 13	Gemin. 26, 55
Canobus 1. Romæ non videtur	Gemin. 9, 56	83, 55	0, 0	0	0	0	0	0	0
Capella 1	Tauri 23, 25	43, 26	352, 28	Piſcium 16, 50	Arietis 16, 43	Virg. 16, 50	Sagitt. 13, 52	Tauri 28, 12	Gemin. 13, 52
Centauri pes dexter anterior 1	Libræ 6, 36	165, 46	213, 58	Libræ 26, 32	Scorpii 9, 26	Arietis 26, 32	Capric. 4, 15	Gemin. 15, 54	Cancri 4, 15
Chela ſcorpii borea 2	Libræ 19, 56	201, 44	201, 29	Libræ 16, 49	Scorpii 0, 23	Arietis 16, 49	Tauri 7, 17	Libræ 8, 10	Scorpii 7, 17
Chela ſcorpii auſtralis 1	Libræ 15, 29	194, 25	199, 36	Libræ 15, 21	Libræ 29, 32	Arietis 15, 21	Arietis 16, 24	Virg. 5, 14	Libræ 16, 24
Lucida boreæ coronæ 2	Libræ 14, 47	213, 1	174, 49	Virg. 25, 55	Libræ 9, 37	Piſcium 25, 55	Cancri 3, 51	Scorpii 15, 16	Capric. 3, 51
Corvi dextra ala, 3	Virg. 10, 57	156, 46	162, 20	Virg. 16, 10	Libræ 0, 59	Piſcium 16, 10	Aquar. 27, 40	Leonis 9, 8	Leonis 27, 40
Cygni cauda 2	Aquar. 7, 2	292, 51	246, 0	Scorpii 21, 22	Sagitt. 6, 19	Tauri 21, 22	Virg. 14, 6	Piſcium 0, 19	Piſcium 14, 6
Lucida in cauda Delphini 3	Capric. 15, 41	283, 43	278, 12	Sagitt. 27, 0	Capric. 5, 37	Gemin. 17, 0	Leonis 5, 0	Capric. 14, 15	Aquar. 5, 0
Equi & capitis Andromedæ communis 2	Piſcium 15, 56	336, 45	319, 44	Capric. 27, 48	Aquar. 22, 10	Cancri 27, 48	Virg. 25, 7	Piſcium 11, 24	Piſcium 25, 7
Fluminis extrema 1. Romæ non oritur	Piſcium 28, 20	27, 27	0	0	0	0	0	0	0
Gemini præcedentis caput 2	Gemini 21, 50	80, 19	50, 18	Gemin. 13, 33	Cancri 0, 25	Sagitt. 13, 33	Sagitt. 27, 32	Gemin. 12, 56	Gemin. 27, 22
Gemini ſuccedentis caput 2	Gemini 24, 52	84, 4	52, 15	Gemin. 15, 39	Cancri 8, 31	Sagitt. 15, 39	Capric. 2, 38	Gemin. 12, 27	Cancri 2, 38
Hædus præcedens 4	Tauri 20, 14	41, 45	1, 54	Arietis 3, 25	Tauri 12, 29	Libræ 3, 25	Sagitt. 3, 31	Tauri 15, 5	Gemin. 3, 31
Hyadum lucidiſſima, quæ & Palilicium dicitur 1	Tauri 11, 21	40, 36	31, 15	Tauri 20, 39	Gemin. 11, 1	Scorpii 20, 39	Scorpii 8, 53	Arietis 25, 43	Tauri 8, 53
Hydræ cor 1	Cancri 29, 16	117, 4	117, 23	Leonis 11, 20	Leonis 24, 58	Aquar. 11, 20	Capric. 3, 35	Gemin. 15, 31	Cancri 3, 35
Lanx borea 2	Libræ 20, 57	202, 51	202, 31	Libræ 17, 38	Scorpii 1, 35	Arietis 17, 38	Tauri 9, 7	Libræ 8, 2	Scorpii 9, 7
Lanx auſtralis 2	Libræ 16, 40	195, 29	201, 9	Libræ 16, 34	Scorpii 11, 14	Arietis 16, 34	Arietis 17, 19	Virg. 23, 39	Libræ 17, 19
Leonis cauda 1	Leonis 23, 12	150, 8	124, 37	Leonis 16, 55	Virg. 0, 21	Aquar. 16, 55	Piſcium 22, 18	Leonis 21, 36	Virg. 22, 18
Leonis cor 1	Leonis 1, 25	123, 50	104, 4	Leonis 0, 58	Leonis 17, 44	Aquar. 0, 58	Aquar. 2, 33	Gemin. 26, 58	Leonis 2, 33

ALIQUOT

ALIQUOT ANNO PRIMO JULIANO ALEXANDRIÆ. ASCEN.	ORTUS			OCCASUS		
Obliqua	Cosmicus	Heliacus	Acronychus	Cosmicus	Heliacus	Acronychus
229, 51′	Scorpii 12, 35′	Scorpii 25, 14′	Tauri 12, 35′	Tauri 5, 28′	Libræ 15, 15′	Scorpii 5, 28′
269, 50	Sagitt. 16, 24	Capric. 1, 8	Gemin. 16, 24	Cancri 19, 3	Capric. 4, 39	Capric. 19, 3
169, 52	Virg. 21, 14	Libræ 3, 20	Piſcium 21, 14	Tauri 12, 11	Libræ 23, 13	Scorpii 12, 11
356, 33	Piſcium 25, 0	Arietis 19, 40	Virg. 25, 0	Libræ 10, 37	Piſcium 26, 25	Arietis 10, 37
88, 11	Cancri 11, 53	Leonis 2, 8	Capric. 11, 53	Capric. 6, 32	Gemin. 17, 70	Cancri 6, 32
22, 35	Tauri 2, 19	Tauri 23, 58	Scorpii 2, 19	Sagitt. 15, 0	Gemin. 0, 15	Gemin. 15, 0
120, 44	Leonis 9, 30	Leonis 21, 47	Aquar. 9, 30	Scorpii 10, 18	Arietis 28, 9	Tauri 10, 18
12, 8	Arietis 17, 45	Tauri 8, 32	Libræ 17, 45	Sagitt. 3, 30	Tauri 20, 29	Gemin. 3, 30
195, 41	Libræ 13, 34	Libræ 25, 41	Arietis 13, 34	Aquar. 1, 0	Cancri 13, 36	Leonis 1, 0
201, 34	Libræ 18, 35	Scorpii 1, 44	Arietis 18, 35	Tauri 1, 23	Libræ 9, 59	Scorpii 1, 23
197, 52	Libræ 15, 26	Libræ 28, 35	Arietis 15, 26	Arietis 16, 4	Virg. 19, 3	Libræ 16, 4
188, 39	Libræ 7, 29	Libræ 20, 36	Arietis 7, 29	Gemin. 13, 9	Scorpii 25, 48	Sagitt. 13, 9
160, 29	Virg. 13, 10	Virg. 27, 19	Piſcium 13, 10	Piſcium 15, 25	Leonis 20, 25	Virg. 5, 25
263, 41	Sagitt. 11, 6	Sagitt. 26, 7	Gemin. 11, 6	Leonis 27, 23	Aquar. 17, 7	Aquar. 27, 23
280, 3	Sagitt. 25, 22	Capric. 11, 56	Gemin. 25, 12	Cancri 28, 17	Capric. 13, 14	Capric. 28, 27
325, 29	Aquar. 12, 19	Piſcium 2, 22	Leonis 12, 19	Virg. 19, 38	Piſcium 6, 31	Piſcium 19, 38
69, 12	Gemin. 24, 42	Cancri 9, 52	Sagitt. 24, 42	Virg. 17, 38	Piſcium 5, 39	Piſcium 17, 38
60, 49	Gemin. 16, 37	Caocri 1, 16	Sagitt. 16, 37	Sagitt. 25, 10	Gemin. 11, 28	Gemin. 25, 10
63, 28	Gemin. 19, 14	Cancri 6, 21	Sagitt. 19, 14	Sagitt. 29, 33	Gemin. 13, 36	Gemin. 29, 33
16, 26	Arietis 23, 52	Tauri 14, 25	Libræ 23, 52	Scorpii 27, 3	Tauri 11, 4	Tauri 27, 3
34, 22	Tauri 17, 30	Gemin. 5, 35	Scorpii 17, 30	Scorpii 10, 4	Arietis 27, 45	Tauri 10, 4
117, 17	Leonis 6, 36	Leonis 19, 14	Aquar. 6, 36	Capric. 11, 5	Gemin. 25, 40	Cancri 11, 5
102, 37	Libræ 19, 30	Scorpii 2, 41	Arietis 19, 30	Tauri 3, 0	Libræ 10, 25	Scorpii 3, 0
199, 55	Libræ 16, 37	Scorpii 20, 27	Arietis 16, 37	Arietis 17, 9	Virg. 27, 4	Libræ 17, 9
133, 30	Leonis 20, 23	Virg. 2, 41	Aquar. 20, 23	Piſcium 10, 40	Leonis 19, 57	Virg. 10, 40
110, 45	Leonia 2, 7	Leonis 15, 46	Aquar. 5, 7	Aquar. 2, 13	Gemin. 29, 25	Leonis 2, 13

TABULA ORTUS, ET OCCASUS STELLARUM ROMÆ

NOMINA	LOCUS	ASCENSIO RECTA	ASCENSIO OBLIQUA	ORTUS COSMICUS	ORTUS HELIACUS	ORTUS ACRONYCHUS	OCCASUS COSMICUS	OCCASUS HELIACUS	OCCASUS ACRONYCHUS
Leporis media	Tauri 22, 58'	60, 55'	81, 8'	Cancri 12, 24'	Leonis 0 6'	Capric. 12, 24'	Scorpii 1, 32'	Arietis 16, 19'	Tauri 1, 32
Lyræ lucida 1	Sagitt. 16, 52	262, 2	216, 33	Libræ 28, 32	Scorpii 11, 28	Arietis 28, 32	Leonis 19, 9	Aquar. 5, 49	Aquar. 19, 9
Orionis humerus præcedens 2	Tauri 22, 33	54, 23	52, 15	Gemin. 15, 39	Cancri 7, 13	Sagitt. 15, 39	Scorpii 13, 57	Arietis 29, 25	Tauri 13, 57
Orionis humerus ſequens, ſive dexter 2	Gemin. 0, 21	61, 31	57, 12	Gemin. 20, 42	Cancri 11, 20	Sagitt. 20, 42	Scorpii 21, 9	Tauri 6, 16	Tauri 21, 9
Orionis zonæ media 2	Tauri 25, 8	58, 29	63, 5	Gemin. 26, 24	Cancri 16, 29	Sagitt. 26, 24	Scorpii 11, 55	Arietis 27, 22	Tauri 11, 55
Lucida in ſiniſtro pede Orionis 1	Tauri 18, 26	55, 18	66, 32	Gemin. 29, 37	Cancri 17, 31	Sagitt. 29, 37	Scorpii 4, 21	Arietis 21, 24	Tauri 4, 21
Lucida in dextro latere Perſei 2	Tauri 3, 27	17, 56	327, 33	Aquar. 7, 44	Piſcium 4, 20	Leonis 7, 44	Scorpii 23, 5	Tauri 8, 0	Tauri 23, 5
Procyon 2	Gemin. 27, 27	87, 31	79, 29	Cancri 11, 0	Cancri 27, 54	Capric. 11, 0	Sagitt. 13, 24	Tauri 29, 2	Gemin. 13, 24
Sagittarii genu ſiniſtrum 2	Sagitt. 14, 29	250, 23	301, 4	Capric. 7, 35	Capric. 28, 14	Cancri 7, 85	Tauri 8, 46	Libræ 3, 53	Scorpii 8, 46
Sirius 1	Gemin. 15, 44	78, 34	93, 47	Cancri 22, 48	Leonis 7, 43	Capric. 22, 48	Scorpii 19, 14	Tauri 5, 31	Tauri 19, 14
Vergiliarum lucida 3	Tauri 1, 24	27, 43	22, 52	Arietis 22, 51	Tauri 28, 3	Libræ 22, 51	Scorpii 3, 12	Arietis 18, 3	Tauri 8, 12
Vindemiator 3	Virg. 11, 32	169, 41	148, 4	Virg. 5, 3	Virg. 20, 5	Piſcium 5, 3	Arietis 20	Virg. 25, 47	Libræ 20
Virginis ſpica 1	Virg. 25, 25	174, 58	175, 1	Virg. 26, 0	Libræ 8, 31	Piſcium 26, 0	Piſcium 21, 5	Leonis 20, 38	Virg. 21, 5

ALIQUOT ANNO PRIMO JULIANO ALEXANDRIÆ.

ASCEN. OBLIQUA	ORTUS COSMICUS	ORTUS HELIACUS	ORTUS ACRONYCHUS	OCCASUS COSMICUS	OCCASUS HELIACUS	OCCASUS ACRONYCHUS
74, 15'	Gemin. 29, 27'	Cancri 16, 29'	Sagitt. 29, 27'	Scorpii 10, 41'	Arietis 26, 16'	Tauri 10, 41'
233, 39	Scorpii 15, 49	Scorpii 28, 16	Tauri 15, 49	Leonis 0, 50	Capric. 18, 1	Aquar. 0, 50
52, 58	Gemin. 8, 36	Gemin. 26, 45	Sagitt. 8, 36	Scorpii 17, 36	Tauri 4, 4	Tauri 17, 36
58, 38	Gemin. 14, 26	Cancri 1, 33	Sagitt. 14, 26	Scorpii 24, 49	Tauri 21, 15	Tauri 24, 49
61, 13	Gemin. 17, 0	Cancri 3, 59	Sagitt. 17, 0	Scorpii 17, 33	Tauri 4, 2	Tauri 17, 33
62, 46	Gemin. 18, 33	Cancri 4, 13	Sagitt. 18, 33	Scorpii 10, 55	Arietis 28, 38	Tauri 10, 55
346, 57	Piſcium 10, 56	Arietis 8, 22	Virg. 10, 56	Scorpii 11, 52	Arietis 28, 27	Tauri 11, 52
81, 49	Cancri 6, 17	Cancri 21, 5	Capric. 6, 17	Sagitt. 17, 51	Gemin. 2, 45	Gemin. 17, 51
281, 32	Sagitt. 26, 40	Capric. 12, 19	Gemin. 26, 40	Tauri 23, 22	Scorpii 3, 45	Scorpii 23, 22
88, 39	Cancri 12, 27	Cancri 26, 9	Capric. 12, 27	Scorpii 28, 9	Tauri 15, 21	Tauri 28, 9
18, 8	Arietis 25, 38	Tauri 20, 42	Libræ 25, 38	Scorpii 2, 14	Arietis 17, 6	Tauri 2, 14
155, 27	Virg. 8, 51	Virg. 23, 7	Piſcium 8, 51	Arietis 5, 47	Virg. 12, 17	Libræ 5, 47
174, 56	Virg. 25, 43	Libræ 7, 51	Piſcium 25, 43	Piſcium 22, 26	Virg. 0, 8	Virg. 22, 26

KALEN-

KALENDARIUM TRIPLEX, ROMANUM, ALEXANDRINUM, & Caielle ad annum primum Julianum conformatum.

Januarius		Tybi	Ægon
1	Kal.	vj	10
2	IV Non.	vij	11
3	III	viij	12
4	Pr. Non.	ix	13
5	Nonæ	x	14
6	VIII Eid.	xj	15
7	VII	xij	16
8	VI	xiij	17
9	V	xiv	18
10	IV	xv	19
11	III	xvj	20
12	Pr. Eid.	xvij	21
13	Eid.	xviij	22
14	XIX Kal.	xix	23
15	XVIII	xx	24
16	XVII	xxj	25
17	XVI	xxij	26
18	XV	xxiij	27
19	XIV	xxiv	28
20	XIII	xxv	29
21	XII	xxvj	30
			Hydron
22	XI	xxvij	1
23	X	xxviij	2
24	IX	xxix	3
25	VIII	xxx	4
		Mechir	
26	VII	j	5
27	VI	ij	6
28	V	iij	7
29	IV	iiij	8
30	III	v	9
31	Pr. Kal.	vj	10

Februarius		Mechir	Hyoron
1	Kal.	vij	11
2	IV Non.	viij	12
3	III	ix	13
4	Pr. Non.	x	14
5	Nonæ	xj	15
6	VIII Eid.	xij	16
7	VII	xiij	17
8	VI	xiv	18
9	V	xv	19
10	IV	xvj	20
11	III	xvij	21
12	Pr. Eid.	xviij	22
13	Eid.	xix	23
14	XVI Kal.	xx	24
15	XV	xxj	25
16	XIV	xxij	26
17	XIII	xxiij	27
18	XII	xxiv	28
19	XI	xxv	29
20	X	xxvj	30
			Ichthyon
21	IX	xxvij	1
22	VIII	xxviij	2
23	VII	xxix	3
24	VI	xxx	4
		Phamenoth	5
25	V	j	6
26	IV	ij	7
27	III	iij	8
28	Pr. Kal.	iv	9

Martius		Phamenoth	Ichthyon
1	Kal.	v	10
2	VI Non.	vj	11
3	V	vij	12
4	IV	viij	13
5	III	ix	14
6	Pr. Non.	x	15
7	Nonæ	xj	16
8	VIII Eid.	xij	17
9	VII	xiij	18
10	VI	xiv	19
11	V	xv	20
12	IV	xvj	21
13	III	xvij	22
14	Pr. Eid.	xviij	23
15	Eid.	xix	24
16	XVII Kal.	xx	25
17	XVI	xxj	26
18	XV	xxij	27
19	XIV	xxiij	28
20	XIII	xxiv	29
21	XII	xxv	30
22	XI	xxvj	31
			Crion
23	X	xxvij	1
24	IX	xxviij	2
25	VIII	xxix	3
26	VII	xxx	4
		Pharmuthi	
27	VI	j	5
28	V	ij	6
29	IV	iij	7
30	III	iv	8
31	Pr. Kal.	v	9

Aprilis		Pharmuthi	Crion
1	Kal.	vj	10
2	IV Non.	vij	11
3	III	viij	12
4	Pr. Non.	ix	13
5	Nonæ	x	14
6	VIII Eid.	xj	15
7	VII	xij	16
8	VI	xiij	17
9	V	xiv	18
10	IV	xv	19
11	III	xvj	20
12	Pr. Eid.	xvij	21
13	Eid.	xviij	22
14	XVIII Kal.	xix	23
15	XVII	xx	24
16	XVI	xxj	25
17	XV	xxij	26
18	XIV	xxiij	27
19	XIII	xxiv	28
20	XII	xxv	29
21	XI	xxvj	30
22	X	xxvij	31
23	IX	xxviij	32
			Tauron
24	VIII	xxix	1
25	VII	xxx	2
		Pachon	
26	VI	j	3
27	V	ij	4
28	IV	iij	5
29	III	iiij	6
30	Pr. Kal.	v	7

Maius		Pachon	Tauron
1	Kal.	vj	8
2	VI Non.	vij	9
3	V	viij	10
4	IV	ix	11
5	III	x	12
6	Pr. Non.	xj	13
7	Nonæ	xij	14
8	VIII Eid.	xiij	15
9	VII	xiv	16
10	VI	xv	17
11	V	xvj	18
12	IV	xvij	19
13	III	xviij	20
14	Pr. Eid.	xix	21
15	Eid.	xx	22
16	XVII Kal.	xxj	23
17	XVI	xxij	24
18	XV	xxiij	25
19	XIV	xxiiij	26
20	XIII	xxv	27
21	XII	xxvj	28
22	XI	xxvij	29
23	X	xxviij	30
24	IX	xxix	31
			Didymon
25	VIII	xxx	1
		Payni	
26	VII	j	2
27	VI	ij	3
28	V	iij	4
29	IV	iv	5
30	III	v	6
31	Pr. Kal.	vj	7

Junius		Payni	Didymon
1	Kal.	vij	8
2	IV Non.	viij	9
3	III	ix	10
4	Pr. Non.	x	11
5	Nonæ	xj	12
6	VIII Eid.	xij	13
7	VII	xiij	14
8	VI	xiv	15
9	V	xv	16
10	IV	xvj	17
11	III	xvij	18
12	Pr. Eid.	xviij	19
13	Eid.	xix	20
14	XVIII K.	xx	21
15	XVII	xxj	22
16	XVI	xxij	23
17	XV	xxiij	24
18	XIV	xxiv	25
19	XIII	xxv	26
20	XII	xxvj	27
21	XI	xxvij	28
22	X	xxviij	29
23	IX	xxix	30
24	VIII	xxx	31
		Epiphi	Karkinon
25	VII	j	1
26	VI	ij	2
27	V	iij	3
28	IV	iv	4
29	III	v	5
30	Pr. Kal.	vj	6

	Julius	Epiphi	Karkinon
1	Kal.	vij	7
2	vi Non.	viij	8
3	v	ix	9
4	iv	x	10
5	iii	xj	11
6	Pr. Non.	xij	12
7	Nonæ	xiij	13
8	viii Eid.	xiv	14
9	vii	xv	15
10	vi	xvj	16
11	v	xvij	17
12	iv	xviij	18
13	iii	xix	19
14	Pr. Eid.	xx	20
15	Eid.	xxj	21
16	xvii Kal.	xxij	22
17	xvi	xxiij	23
18	xv	xxiv	24
19	xiv	xxv	25
20	xiii	xxvj	26
21	xii	xxvij	27
22	xi	xxviij	28
23	x	xxix	29
24	ix	xxx	30
		Mesori	
25	viii	j	31
			Leonton
26	vii	ij	2
27	vi	iij	2
28	v	iiij	3
29	iv	v	4
30	iii	vj	5
31	Pr. Kal.	vij	6

	Augustus	Mesori	Leonton
1	Kal.	viij	7
2	iv Non.	ix	8
3	iii	x	9
4	Pr. Non.	xj	10
5	Nonæ	xij	11
6	viii Eid.	xiij	12
7	vii	xiv	13
8	vi	xv	14
9	v	xvj	15
10	iv	xvij	16
11	iii	xviij	17
12	Pr. Eid.	xix	18
13	Eid.	xx	19
14	xix Kal.	xxj	20
15	xviii	xxij	21
16	xvii	xxiij	22
17	xvi	xxiiij	23
18	xv	xxv	24
19	xiv	xxvj	25
20	xiii	xxvij	26
21	xii	xxviij	27
22	xi	xxix	28
23	x	xxx	29
		Epagomenæ	
24	ix	j	30
25	viii	ij	31
			Parthenon
26	vii	iij	1
27	vi	iiij	2
28	v	v	3
		Thotn	
29	iv	j	4
30	iii	ij	5
31	Pr. Kal.	iij	6

	September	Thotn	Partnenon
1	Kal.	iiij	7
2	iv Non.	v	8
3	iii	vj	9
4	Pr. Noo.	vij	10
5	Nonæ	viij	11
6	viii Eid.	ix	12
7	vii	x	13
8	vi	xj	14
9	v	xij	15
10	iv	xiij	16
11	iii	xiv	17
12	Pr. Eid.	xv	18
13	Eid.	xvj	19
14	xviii Kal.	xvij	20
15	xvii	xviij	21
16	xvi	xix	22
17	xv	xx	23
18	xiv	xxj	24
19	xiii	xxij	25
20	xii	xxiij	26
21	xi	xxiv	27
22	x	xxv	28
23	ix	xxvj	29
24	viii	xxvij	30
			Zygon
25	vii	xxviij	1
26	vi	xxix	2
27	v	axx	3
		Paophi	
28	iv	j	4
29	iii	ij	5
30	Pr. Kal.	iij	6

	October	Paophi	Zygon
1	Kal.	iiij	7
2	vi Non.	v	8
3	v	vj	9
	iv	vij	10
5	iii	viij	11
6	Pr. Non.	ix	12
7	Nonæ	x	13
8	viii Eid.	xj	14
9	vii	xij	15
10	vi	xiij	16
11	v	xiv	17
12	iv	xv	18
13	iii	xvj	19
14	Pr. Eid.	xvij	20
15	Eid.	xviij	21
16	xvii Kal.	xix	22
17	xvi	xx	23
18	xv	xxj	24
19	xiv	xxij	25
20	xiii	xxiij	26
21	xii	xxiv	27
22	xi	xxv	28
23	x	xxvj	29
24	ix	axvij	30
			Scorpion
25	viii	xxviij	1
26	vii	xxix	2
27	vi	xxx	3
		Athyr	
28	v	j	4
29	iv	ij	5
30	iii	iij	6
31	Pr. Kal.	iiij	7

	November	Atnyr	Scorpion
1	Kal.	v	8
2	iv Non.	vj	9
3	iii	vij	10
4	Pr. Non.	viij	11
5	Nonæ	ix	12
6	viii Eid.	x	13
7	vii	xj	14
8	vi	xij	15
9	v	xiij	16
10	iv	xiv	17
11	iii	xv	18
12	Pr. Eid.	xvj	19
13	Eid.	xvij	20
14	xviii Kal.	xviij	21
15	xvii	xix	22
16	xvi	xx	23
17	xv	xxj	24
18	xiv	xxij	25
19	xiii	xxiij	26
20	xii	xxiiij	27
21	xi	xxv	28
22	x	xxvj	29
23	ix	xxvij	30
			Toxon
24	viii	xxviij	1
25	vii	xxix	2
26	vi	xxx	3
		Choiac	
27	v	j	4
28	iv	ij	5
29	iii	iij	6
30	Pr. Kal.	iiij	7

	December	Choiac	Toxon
1	Kal.	v	8
2	iv Noo.	vj	9
3	iii	vij	10
4	Pr. Non.	viij	11
5	Nonæ	ix	12
6	viii Eid.	x	13
7	vii	xj	14
8	vi	xij	15
9	v	xiij	16
10	iv	xiv	17
11	iii	xv	18
12	Pr. Eid.	xvj	19
13	Eid.	xvij	20
14	xix	xviij	21
15	xviii	xix	22
16	xvii	xx	23
17	xvi	xxj	24
18	xv	xxij	25
19	xiv	xxiij	26
20	xiii	xxiv	27
21	xii	xxv	28
22	xi	xxvj	29
			Ægon
23	x	xxvij	1
24	ix	xxviij	2
25	viii	xxix	3
26	vii	xxx	4
		Tybi	
27	vi	j	5
28	v	ij	6
29	iv	iij	7
30	iii	iiij	8
31	Pr. Kal.	v	9

DIONY-

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU,

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER SECUNDUS

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

QUÆ de ortu ſiderum & occaſu explicata ſunt hactenus, & in certos Canones digeſta, uſum ac fructum habent omnino duplicem. Nam & ex iis ætate quiſque ſua quibus illa temporibus ortus & occaſus faciant, præſagire nota poterit: quod ipſum per ſeſe plenum eſt utiliſſimæ, jucundiſſimæque voluptatis; & de pleriſque Poetarum, Hiſtoricorum, ac Scriptorum ceterorum locis, ſcienter ac perite pronuntiabit; quorum ſine his præſidiis intelligentia eſt, enarratioque difficilis. Ex iis poſteriorem hunc methodi fructum paullo latius perſequi, & commendare ſtudioſis harum diſciplinarum decrevimus. Quam in rem ſelecta quædam ex optimis, & antiquis auctoribus exempla proferemus; in quibus ortuum, & occaſuum varietatem omnem experiemur; ut ad ceterorum, qui paſſim incidunt, uſum, & tractationem, paucorum obſervatio ſimilitudine ipſa pertineat. Sed tria ſunt in primis, quæ ad ortus & occaſus ſpeciem in Scriptorum libris eruendam notata eſſe doctrinæ hujus artifices jubent. Primum eſt tempus, quod ab auctore ipſo ſit expreſſum, aut ex ejus oratione colligi poſſit. Secundum eſt locus Solis illi tempori reſpondens. Tertium eſt ſigniferi orbis particula, ſive gradus, quo eam ſtella oritur, aut occidit, ex quo demum tempus idoneum in anno, ac menſe capiatur. Ex iis primum, niſi a Scriptore declaretur, certis conjecturis, ac circumſtantiis æſtimandum eſſe, recte iidem illi eruditi homines admonent. In duobus explicandis ſoleo non ſcientiam quidem in pleriſque, qui ante nos iſta commentati ſunt, ſed attentionem ad id, quod ſcribebant, & ejus, quod egregia norant, recordationem requirere. Nam in tantam abſurditatem nonnullorum devenit oratio, ut neque cum pervagatis aſtronomiæ principiis; neque cum oculorum ac ſenſuum experientia; neque ſecum poſtremo ipſa conſentiat.

Recentiorum quorumdam error.

Quæ res ut non ipſis, qui iſta ſcripſere, fraudi fuerit, eruditis hominibus, & harum diſciplinarum ſcientia præditis: at aliis non mediocriter obfuit, vel minus, quam illi fuere, doctis; vel prorſus imperitis; qui impetum ad ſcribendum ſine arte, ac judicio conferunt; & quæ apud alios utcumque pertractata legerint, quorum rudes ipſi ſunt, ea, utut ſe habeat, in commentationes ſuas transfundere, ad ſummam ſibi doctrinæ famam, ac gloriam pertinere putant. In horum grege facile primas hac ætate ille Scriptor obtinet, qui Plinianas ad Solinum exercitationes nuper edidit. Ibi enim de ortu, & occaſu ſiderum cum univerſe; tum certorum, & inſignium, tam multa ſcripſit, ut harum rerum ſcientiſſimum ſe eſſe vulgo perſuaderi voluerit; tam autem fœde in omnibus offendit; ut non tantopere inſcitiam; quantum os hominis mirari, ac caſtigare etiam velle ſubeat; qui quarum rerum funditus eſſet expers, de iis præſcribere ac docere alios, ſine ullo pudore, tentaverit. De cujus Scriptoris erratis paullo poſt dicetur. Nunc illa prævertamus, in quibus parum nobis attentos eſſe nonnullos eruditos animadvertimus.

Ad ſitum Solis in Zodiaco, & in eodem orientium ſtellarum, & occidentium regiones inveſtigandas, primum omnium obſervari volunt, quibus menſium diebus Sol ingreſſum in dodecatemoria ſingula faceret iis temporibus, quibus veteres illi floruerunt; idque ex Columella, Plinio, Ovidio, ac ceteris colligi. Tum quibus cum Zodiaci gradibus ortus illarum, occaſuſque congruerent, diligenter notari. Hinc enim facile conjici, quos in dies conferendi illi ſint; cum, quibus Sol ad unumquodque ſignum perveniret ſæculo illo, cognoverimus. Recte id quidem hactenus. Verum in loco Solis definiendo parum eidem accuratam rationem tenent. Nam ingreſſus in dodecatemoria non ex rei veritate, ſed ex falſa quorumdam veterum perſuaſione ſtatuunt. Sic in Arietem Julii Cæſaris tempore Solem XV Cal. Apr. hoc eſt Martii XVIII introiiſſe dicunt. In Taurum vero Aprilis XVIII. In Geminos, Maii XIX. Quod ut per ſeſe falſum eſt; ſic eo poſito ſiderum ortus, occaſuſque perperam, & alienis diebus aſſignari neceſſe eſt. Ut enim Sol in Taurum, exempli cauſa, ſubierit XVIII die Aprilis; Vergiliæ, quæ in gradu Tauri XXVIII matutinum ortum apparentem faciebant anno primo Juliano, uti ſupra demonſtratum eſt, ortæ fuerint Maii XV, vel XVII, cum tamen XXIII id acciderit. Ita diebus VIII circiter in ea deſcriptione peccatur. Ejuſdemmodi cetera ſunt orientium intervalla ſiderum: in quibus pronuntiandis iis de cauſſis error intervenit, qui profecto caſtigatione opus habet. Quamobrem de hac antiquorum quorumdam opinione, & annuorum cardinum anteverſione dici hoc loco neceſſe eſt; ut iis auctoribus illuſtrandis, quos in hanc editionem conjecimus, Gemino præſertim, Hipparcho, Ptolemæo, Tatio opera iſta ſerviat.

CAPUT I.

De æquinoctialis, & Zodiaci partitione a Chaldæis, Ægyptiis, ac Græcis inſtituta.

DUO ſunt circuli, ad quos ſtellarum ſitus, & converſiones exiguntur, Æquinoctialis, & Zodiacus; ex quorum partitione, longitudo ſtellarum; ex diſtantia, latitudo ſumitur. Ac videntur prius ad æquinoctialem utroque modo ſtellæ comparatæ, quam ad Zodiacum, non ſolum in Græcia, ſed etiam apud Ægyptios, & Chaldæos; a quibus vel inventa, vel diligentius

tius excalta, propagataque in ceteros Aſtronomia creditur. De Græcis memoriæ proditum eſt, primum omnium Anaximandrum Mileſium obliquitatem ſignoferi deprehendiſſe Olympiade quinquageſima octava. Poſt hunc, Cleoſtratum Tenedium ſigna in orbe illo reperiſſe, & prima Arietis, ac Sagittarii, ut ſcribit Plinius lib. II, cap. VIII. Addit Hyginus lib. II de aſtronomia Poetica, cap. de Heniocho, etiam Hœdos ab illo primum notatos in cælo.

Qua ratione duodenaria cæli partitio ſit inſtituta.

Apud Chaldæos autem, Ægyptioſque ratio partiendi quæ fuerit, declarat Sextus Empiricus lib. V. Nam illos ait inſignem aliquam ſtellam in Zodiaco deſignaſſe, cujus ex converſione, & ἀποκαταστάσει ad eumdem locum, cæleſtis circuitus intervallum definierunt. ἐπεὶ γάρ τινα τῶν ἐν τῷ ζωδιακῷ λαμπρὸν ἀστέρα παρατηρήσαντες ἀνατέλλοντα οἱ Χαλδαῖοι, &c. ubi & modum explicat, quo Zodiacus duodecim tributus in partes, ac tam ipſius, quam ſingulorum ſegmentorum tempora, hoc eſt ἀναφοραὶ, ſive aſcenſiones conſtitutæ ſunt; quod ex eo auctore deſcripſit Macrobius lib. I. in Som. Scip. Caput illius eſt; Chaldæis, qui ante duodenam partitionem ſeptem in cælo ſparſa ſidera notarent, placuiſſe poſtea duodecim in partes totum dividere. Igitur ſplendidam aliquam ſtellam eos obſervaſſe, cujus ab ortu ad eumdem ortum converſionem ad clepſydram dimenſi ſunt; quarum aquæ in ſubjectum vas ſtillatim deciderat, hujus unciam ad metiendam duodecimæ partis circuli ἀναφορὰν ſumpſerunt; eamque partem illuſtri aliqua ſtella terminarunt, quæ aut in eo ipſo circuli loco deprehenſa ſit, aut idem tempus habeat oriendi: Ex τούτου τοῦ ἀναφορᾶς (ait Sextus) φασὶ δὲ τὸ δωδεκατημόριον τὸ συνανατέλλον ἄστρον ... Ex hac aſcenſione duodecimæ partis, ultimum terminum deſignabant ſtella quapiam inſigni; quæ in eo ipſo termino ſita erat; vel ab alia borealiorum, auſtraliorumve, quæ ſimul exortum facerent.

In æquinoctiali primum dodecatemoria ex æquo diviſa.

Igitur ex diurna converſione ſtellæ, cæli circuitum dimenſos eſſe refert, atque hoc ſpatium duodecim æquales in partes diſtribuiſſe. Quare ex aſcenſionibus, & quæ tempora vocant artifices, atque in æquinoctiali circulo, non in obliquo, & Zodiaco, dodecatemoriorum longitudines initio computarunt; tametſi ſegmentorum limites ſtellis quibuſdam, velut cardinibus, diſtinguerent. Hoc modo ſegmenta duodecim in Zodiaco fuerunt inæqualia; in æquinoctiali autem æqualia, contra ac poſtea factum eſt. Nam hodie dodecatemoria in Zodiaco circulo ſunt æqualia, tam in recto, quam in obliquo cæli poſita; in æquinoctiali propter aſcenſionum diverſitatem, utrobique ſunt majora, vel minora. Quamquam Picus Mirandulanus lib. VI contra Aſtrol. cap. IV, Chaldæos ait ſignis uſos non eſſe, ſed imaginibus. Sed nihilominus inæqualitas illa conſtiterit. Siquidem imagines, ſive octavi orbis ſegmenta certis diſtincta ſideribus inæqualia ſunt; ut alia dodecatemorium ſuum non impleant; velut Cancer: excedant alia, & in vicina redundent: ut Leo; teſtibus Hipparcho, & Gemino. Sed et Chaldæorum, & Ægyptiorum imagines a vulgatis Græcorum, & hodieque pervagatis diverſæ fuerunt, ut Achilles Tatius in calce Prolegomenon teſtatur.

Varia Zodiaci & æquinoctialis partitio.

Hæc apud Chaldæos, & Ægyptios Zodiaci nata diviſio ſerius, uti dictum eſt, pervaſit in Græciam. Neque vero cum duodena iſta partitione ſtatim altera proceſſit, quæ ſegmenta ſingula tribuit in partes triginta; ac diverſæ admodum apud antiquos, maxime Græcos, diviſiones inſtitutæ ſunt; e quibus celeberrima fuit ea, quæ circulos in ſexagenas partes diſtribuit; cujus meminit Strabo lib. II, ubi æquinoctialem in totidem dividit. & Achilles Tatius in Prolegom. cap. XXVI; Hyginus lib. I Aſtronomiæ Poet. cap. de figuratione circulorum ſphæræ: *In triginta partes*, ait, *unumquodque hemiſphærium dividitur, ita ut dimenſio ſignificari videatur in tota ſphæra per LX partes facta*. Hoc modo ſigno cuilibet partes quinque: partibus ſingulis ſex gradus competunt. Aliter Poſidonius apud Cleomedem lib. I, cap. IX, ſigniferum totum in XLVIII partes dividebat; dodecatemorion quodque quadrifariam ſecans. Alii porro dodecatemorio quovis in duodecim partes alias diviſo, totum Zodiacum in CXLIV partiti ſunt: ut Sextus Empiricus docet initio libri V.

Paſtre-ma & exactiſſima circulorum diviſio,

Tandem eo progreſſa res eſt, ut tam æquinoctialis, quam ſignifer circulus in duodecim partes, ex iis triginta minutatim ſecarentur: ut in toto circulo CCCLX numeratæ ſint; duodecimis quoque partibus utriuſque circuli nomina de ſtellaris imaginibus indita ſunt: quæ tam videlicet in illis continebantur; tametſi poſtea longius εἰς τὰ ἑπόμενα progreſſionem fecerint. Ac principio quidem, nondum orbis ſtelliferi converſione cognita, ſimplicior erat aſtronomiæ ratio.

Zodiacus duplex.

Unus enim tantummodo cum æquinoctiali Zodiacus habebatur in octavo cælo, quod & ſideribus diſtinguitur. Id enim primum, quod vocant, mobile apud antiquos fuit. Poſt Hipparchus moveri in conſequentia cælum illud animadvertit; idque Ptolemæus deinde certius approbavit. Exinde ergo duplex Zodiacus ab artificibus diſtingui cœptus eſt; quorum alter uno, ſimplicique motu primæ ſphæræ tributus eſt, in quo nulli aſteriſmi ſunt; ejuſque ſectiones iiſdem in dodecatemoriorum punctis cum æquinoctiali perpetuo fiant; alter ei ſuppoſitus in orbe ſtellifero; cujus interſectionum puncta alia atque alia ſunt εἰς τὰ προηγούμενα. ac ζώδια, ſive aſteriſmi, paullatim εἰς τὰ ἑπόμενα nituntur, atque a cognominibus ſibi dodecatemoriis longius abſcedunt.

Immo triplex,

Poſt hæc novus in cæleſtium orbium ſyſtemate motus inventus eſt: ſecundum quem Zodiacus, ſive ecliptica majorem, minoremve habet ab Æquatore diſtantiam, & obliquitatem; ex quo ſtellatus orbis ab auſtro in ſeptentriones torqueri; & a ſeptentrionibus ad auſtrum reflecti creditus eſt. Hinc igitur tertius additus eſt Zodiacus interjectæ ſphæræ, cujus propria eſt illa libratio; qui ab Zodiaco primi mobilis paullulum declinat ad aquilonem, aut meridiem; ac ſibi proxime ſubjectam eadem agitatione contorquet. Sed eo prætermiſſo, quoniam veteris dumtaxat aſtronomiæ ratio hic a nobis ducitur, duplici Zodiaco contenti erimus: quorum alter primi cæli peculiaris eamdem perpetuo declinationem ab æquatore, & in eodem puncto ſectionem obtinet; alter continuo in conſequentia progreſſa ſtellatas imagines defert, ac tam ſectiones cum æquatore aliis atque aliis in punctis facit; quam dodecatemoria ipſa commutat. Ceterum cum de Zodiaco, ejuſque ſegmentis, quæ ſigna dicuntur, abſolute loquimur, priorem intelligimus, conſtantemque mobilis primi, vel ei reſpondentem in octava ſphæra Zodiacum. Hoc enim in illa omni doctrina ſciri convenit; quicquid in ſuperioribus ſphæris circulorum, ſegmentorumque methodi cauſſa fingitur, idipſum eodemque modo, ad inferiores & ſubjectos accommodari; & ad ipſum adeo terræ globum quoidam applicari, in quo ſuus itidem æquinoctialis informari ſolet, ac ceteri paralleli.

His animadverſis, cum ſtellarum ſitus vel directe, vel tranſverſim conſiderari queat: hoc eſt ſecundum longitudinem, ac latitudinem; quarum prior ab interſectione verna Zodiaci, & æquinoctialis incipit; poſterior polos verſus media ab ſphæra ſumitur: utrumque dupliciter æſtimari poteſt. Nam longitudo vel in æquinoctiali ſpectatur, qui duodecim tribuitur in partes, initio ab verna interſectione facto, deſignatiſque in eo partibus per maximos circulos, ſive coluros ſex, qui per mundi polos, & triceſimum quemque gradum tranſeunt; vel in Zodiaco; initio itidem ab interſectione verna ſumpto, ac per polos Zodiaci, ejuſque triceſimum quemque gradum abinitium perductis circulis maximis. Latitudo quoque vel eſt ſtellæ ab æquinoctiali diſtantia; quam metitur arcus coluri, ſive maximi circuli a polo mundi per centrum ſtellæ ad æquinoctialem producti ſtellam inter, & æquinoctialem interjectus. Vel ejuſdem ſtellæ eſt a Zodiaco diſtantia, ſive arcus maximi circuli per polos Zodiaci tranſeuntis, inter ſtellam interjectus & Zodiacum. Utroque modo latitudinem præſertim definiiſſe veteres ſequens caput oſtendet. Nam de longitudine minus conſtat, ecquid ea ſecundum Zodiacum ab illis capta fuerit; cum in æquinoctiali circulo computatam fuiſſe, ex Hipparcho ſequenti capite colligatur.

Poſt Ptolemæum longitudines ſtellarum ſecundum Zodiacum putatæ ſunt; quarum Aſcenſiones rectæ prioris generis longitudines habentur. Ita Zodiacus in partes duodecim æquales, æquinoctialis in totidem inæquales diviſus eſt. Latitudo vero diſtantia ſtellæ eſt ab Zodiaco, ſive ecliptica. Ab æquinoctiali vero diſtantia, non latitudo; ſed declinatio vulgo nominatur.

CAPUT

C A P U T II.

De longitudine, ac latitudine ſtellarum veterum Aſtronomorum ſententia declaratur. utramque penes æquinoctialem circulum conſideratam fuiſſe.

Quod de ſtellarum longitudine capite ſuperiori diximus, eam apud Veteres ſecundum æquinoctialem accipi, id ex Hipparcho demonſtrabimus allatis aliquot exemplis: ex quibus priora illa veniant in medium quatuor, quæ in libro I, numero X leguntur: ubi Caput Urſæ majoris in primis ſitum eſſe dicit in Leonis paullo minus parte tertia, ſecundum æquidiſtantem æquinoctiali circulum. Eſt autem Caput Urſæ borealior antecedentium duarum in laterculo, ex Veterum ſententia, qui nullas præter ſeptem ἐν ἁμάξῃ, in Helices aſteriſmo collocarunt. Item poſtremam in cauda Draconis ſecundum parallelum circulum eſſe in parte Leonis tertia. *ὁ μὲν γὰρ ἐν ἄκρᾳ τῇ οὐρᾷ τοῦ δράκοντος ἐπέχει, ὡς κατὰ παράλληλον κύκλον, τοῦ λέοντος μοίρας γ'. ὁ δὲ εἰρημένος ἀστὴρ ἐν τῷ πλινθίῳ ἐπέχει τοῦ λέοντος μικρῷ ἔλαττον τῆς γ' μοιρῶν.* Utrumque falſum eſt, ſi in Zodiaco ſpectetur illarum ſtellarum ſitus. Nam prior, quæ Urſæ caput antiqua erat, Hipparchi tempore in Cancri 15 parte verſabatur. poſtrema caudæ Draconis in Cancri 10, 36'. Aſcenſio recta prioris fuit 355, 35' anno per. Jul. 4550. poſterioris paucis annis poſtea, fuit 123, 57'. Diviſa utraque per 30, conſiunt in priori, ſigna 4, 2, 35'. in poſteriori, 4, 3, 57'. Ita verum eſt quod ait Hipparchus de ambarum locis, ſi in æquinoctiali circulo ſecundum aſcenſiones rectas; vel, quod idem eſt, in eo parallelo conſideretur, quem ſtellæ diurno motu delineant.

Rurſus eodem loco ſcribit Hipparchus, auſtraliorem ſuccedentium duarum in laterculo obtinere propemodum partem Leonis viceſimam quintam. Atqui locus ejus in Zodiaco fuit Hipparchi tempore in Leonis 11, 44'. Ergo ex Aſcenſione recta ſitus iſte computandus eſt; quam reperio graduum 145, 35'. His per triginta diviſis, fiunt ſigna 4, 25, 35'. hoc eſt Leonis paullo plus gradu viceſimoquinto, in æquinoctiali, vel æquidiſtante ei circulo.

Ibidem extrema caudæ Helices ſtatuitur in Chelarum, ſeu Libræ quarta parte. Locus erat in Leonis 27, 50'. Aſcenſio recta ſignorum 6, 4, 4'. plane ut Hipparchus voluit, in Libræ 4. Non igitur ad Zodiacum; ſed ad parallelum, æquinoctialemve, ſtellarum loca deſignantur.

Numero XII Hipparchus ait poſtremam caudæ minoris Urſæ ſitam eſſe in gradu Piſcium 18. Si Zodiaci ratio habeatur; erat Hipparchi tempore in gradu Tauri 19. Aſcenſio recta 346, 16'. quibus per 30 diviſis, conficiuntur ſigna 11, 16, 16'. hoc eſt gradus Piſcium 16, 16', ſecundum parallelum circulum. Jam quod idem aſſerit Num. XVI caput Urſæ minoris; ſive borealiorem antecedentium in laterculo plauſtri, ſitam eſſe in extremo Scorpii, id cum Zodiaci loco non convenit: qui fuit Hipparchi tempore in gradu Cancri 13, 25'. ſed cum Aſcenſione recta, quæ fuit Signorum 8, 1, 56'. ut hac ratione in Sagittarii 1 cenſenda fuerit.

Item in fine Libri I, Num. XXVII, ſcribit antecedentes in Hydri capite obtinere partem Cancri amplius 10. quod egregie Aſcenſioni rectæ congruit: quam invenio Hipparchi tempore Signorum 3, 10, 21'. Ita ſtellas, quæ ſunt in Cephei capite, collocat idem in gradu amplius 10. Et nos Aſcenſionem rectam auſtralis deprehendimus Signorum 10, 10, 43'. Stellam ejuſdem aſteriſmi, quæ in ſiniſtro eſt humero, vel brachio, refert Hipparchus poſitam eſſe in gradu 25 Aquarii. Aſcenſio recta congruit, quæ eſt Signorum 10, 26, 56'. At in Zodiaco locus erat in Arietis 3, 48'. Ad hæc in ſiniſtra manu Bootæ antecedentem ſtellam locat ibidem in Chelarum parte amplius 13. Aſcenſio recta eſt Signorum 6, 12, 47'. Locus in Zodiaco, in Leonis 28, 38'. Præterea lib. II docet Hipparchus auſtraliſſimam in ſiniſtro pede Bootæ obtinere partem Libræ I. Hujus Aſcenſio recta mirifice obſervationi congruit. Nam eſt Signorum 6, 1, 27'. At locus in Zodiaco Hipparchi tempore in Virginis 19, 35'.

Plura his addere poteramus exempla: ſed hæc ipſa, quæ ſelegimus, ſatis id, quod volumus, oſtendunt, ſtellarum longitudinem ab Hipparcho ſtatui ſecundum rectas Aſcenſiones in Æquinoctiali, ſive parallelo circulo; non, ut hodie fit, in Zodiaco.

Idem auctor declinationum ab æquinoctiali circulo perſæpe meminit: nuſquam autem latitudinis ab Zodiaco. Tametſi non dubito hujus etiam Hipparchum rationem habuiſſe; poſtquam circulum iſtum artifices in cælo metati ſunt, & ejus obliquitatem animadverterunt. Sane Hipparchus obſervat, Eudoxum, & Aratum illius exemplo in aſteriſmis deſcribendis, ab iis cœpiſſe, qui borealem habent a Zodiaco diſtantiam, hoc eſt latitudinem: tum de auſtralibus egiſſe; quod & Hipparchus ipſe tenuit.

Quin etiam Geminus, qui octoginta circiter poſt Hipparchum annis floruit, non obſcure ſignificat, ætate ſua tam longitudines ſtellarum, quam latitudines, ad Zodiacum accommodatas eſſe. Nam initio libri aſſerit, Zodiacum in partes duodecim æquales, quæ ſunt Signa, diſtribui. qua ratione dividi neceſſe eſt æquinoctialem in partes inæquales. atque idem nihilominus parallelorum circulorum meminit, quos æquidiſtantes ab æquinoctiali ſtella diurno circuitu deſignat. Quocirca veriſimile eſt antiquos utroque modo ſtellarum longitudines, ac latitudines putaſſe; pro ea atque ad inſtitutam *τριγωνομετρίαν* expediret. Niſi enim latitudinem illarum ab Zodiaco interdum adhibuiſſent, non diſtinguerent boreales earum ſitas ab auſtralibus ſecundum Zodiacum; ſed æquinoctialem dumtaxat: a quo ſolo latitudines earumdem repeterent. Hinc falſum eſſe conſtat, quod Joſephus Scaliger Capite primo Libri de Anticip. Æquin. affirmat; ante Ptolemæum nullam aliam ſtellarum longitudinem, vel latitudinem in uſu fuiſſe, quam quæ penes æquinoctialem ſumitur: primum autem Ptolemæum ad Zodiacum utramque tranſtuliſſe. Atqui Geminus, qui ducentis amplius annis Ptolemæum præceſſit, tam longitudines ſtellarum, quam latitudines in Zodiaco deſcriptas eſſe ſæculo ſuo, planiſſime declarat; ut paullo ante demonſtravimus. Hipparchum autem, & Eudoxum idipſum uſurpaſſe nonnumquam, in primis quod latitudines attinet, eodem conjecturæ genere licet aſſequi. Nihil eſt enim aliud boreales ſtellas, auſtraleſve dici quæ a Zodiaco verſus aquilonem, aut meridiem recedant, quam ab eodem Zodiaco latitudinem habere borealem auſtralemve. At prius ab Eudoxo, cæteriſque, quod jam diximus, uſurpatum eſſe liquet. Igitur & hoc quoque genus latitudinis agnoverunt, quod ab Zodiaco ſumitur. Nullum, quod meminerim exemplum ab Hipparcho memoratur ex Eudoxo, in quo ſitus ſtellæ nominatim exprimatur. Nam quod Libro I, Num. XII caput Urſæ majoris ex Eudoxi ſententia collocare videtur in parte Leonis duodecima; aliter ſeſe res habet. Ut enim integer ſit locus; non ipſum Caput Urſæ conferri dicit ab Eudoxo in partem duodecimam Leonis: ſed eam ſtellam, quæ ſecundum Eudoxum Urſæ caput erat, Hipparchus ipſe ex ſententia ſua in eo gradu collocare videtur. *ἡ δὲ κατὰ τὸν Εὔδοξον κεφαλή. quam vero ſtellam Eudoxus Caput Urſæ conſtituit.* Etenim Urſæ caput aliud atque alibi Eudoxum, & antiquiores omnes ſtatuiſſe, quam ubi hodie ponitur, Hipparchus exiſtimat, nimirum utrobique borealiorem duarum in laterculo præcedentium caput appellaſſe; de quo paullo poſt agetur. Adde nondum videri Eudoxi ſæculo inſtitutam Signorum in partes triginta diviſionem; vel circuli totius in 360.

Ac ne ille quidem ſincerus eſt locus. ſed ei mendum ſubeſt. ut omnino ſcripſerit Hipparchus: *ἡ δὲ κατὰ τὸν Εὔδοξον κεφαλὴ τῆς μεγάλης ἄρκτου κατὰ τὸ δωδεκατημόριον τοῦ λέοντος.* Cum eſſet *τὸ ιβ' μορ.* putavit legendum *ιβ' μορ.* adeoque *τῆς ιβ' μοιρ.* quaſi in duodecima parte poneretur. maxime cum proxime ante *ἰχθύων μοιρ. ιβ'* ſcriptum eſſet: Verum Hipparchus plus ſemel docuit in tertia Leonis parte, non duodecima, ſitum eſſe caput Urſæ majoris. neque a ſe ipſo, atque ab rei veritate tantopere diſſenſiſſe hoc loco credendus eſt, ut in duodecima parte ſtatueret.

Hipparchum vero, non in ſolo æquinoctiali ſtellarum longitudines, ſed etiam in Zodiaco alia ratione, uſuque contemplatum eſſe, ex Libro ejus ſecundo, ac tertio probari poteſt; ubi de *συνανατολαῖς*, & *συγκαταδύσεσι* ſiderum diſputans, aperte Zodiacum in duodecim

partes

Geminus latitudinem ſtellarum a Zodiaco ſumpſit.

Falſa Scaligeri ſententia.

Hipparchi caſtigatio.

partes æquales; ſingulas earum in triginta diſtribuit; eamque partitionem ab initiis Signorum procedere tam ex ſua, quam ex Veterum ſententia declarat. Atqui ſi in æquinoctiali ſolo longitudines obſervatæ fuiſſent, non eſſet in partes æquales ſectus Zodiacus; neque ſingula dodecatemoria tricenis conſtarent partibus.

Quo etiam argumento de Eudoxi ſententia conjecturam capere poſſet aliquis, duodecim ab illo Signa in Zodiaco, ut de æquinoctiali taceam, collocata, diſtributaque eſſe. Etenim Hipparchus Libro I, Num. XII poſtremam caudæ minoris Urſæ ait in Piſcium octavadecima parte poſitam eſſe at ſecundum inſtitutam ab Eudoxo diviſionem Zodiaci, in tertio gradu Arietis. ὡς ἡ Εὐδόξου διαιρεῖ τὸν ζωδιακὸν κύκλον, κατὰ τὴν γ΄ μοῖ. τοῦ κριοῦ. Ita enim caſtigandum eſſe locum illum Capite V ſequenti demonſtrabitur. Verum ſi ad Zodiacum eum, qui proprie vocatur, calculus iſte referatur, non in octavodecimo grado Piſcium, ſed Tauri viceſimo nono ſtella illa verſabatur, ut ſupra docuimus. Neceſſe eſt ergo Zodiacum circulum pro æquinoctiali ab Hipparcho accipi. Nam ad æquinoctialem, parallelumve æquinoctiali circulum ſitus ille ſtellæ congruit. Quocirca mirus iſte locus eſt Hipparchi: ſi quidem æquinoctialem cum Zodiaco promiſcue uſurpaſſe monſtrat antiquos. Etenim uter e duobus iſtis circulis in partes æquales dividatur, alterum oportet inæqualiter eſſe partitum. Cum ergo demonſtratum ſit, ab Hipparcho, in illa contra Eudoxum diſputatione, circulum æquinoctialem in XII Signa diſtribui, ad eumque ſtellarum referri longitudines; inæqualia eſſe Zodiaci ſegmenta neceſſe eſt; quæ proprie ζώδια nominantur. Verum tam æquinoctialis dodecatemoria ζώδια vocantur in calce libri primi ab Hipparcho, quam circulus idem ille Zodiacus. Nihilominus & is, quem proprie Zodiacum appellamus, quique ſtellata ſigna ſuſtinet, æqualiter in duodecim ζώδια, parteſque CCCLX ab eodem Hipparcho libro II, & III tribuitur. Unde verum eſt, quod ſupra docuimus, duplici ratione, ac duobus in circulis, ſignorum partitionem ab antiquis artificibus inſtitutam fuiſſe. quod præfracte negat Scaliger. cujus & alia longe capitaliora in libro de Anticipatione æquin. paullo poſt excutiemus.

Hanc Hipparchi hallucinationem aſteriſmos, ſive ſtellata ζώδια cum dodecatemoriis cognominibus promiſcue capientis alii ſimiliter expreſſerunt. Scribit enim Arati Scholiaſtes ad illa verba,

Κρατὶ δ᾽ οἱ Δίδυμοι· μέσσῃ δ᾽ ὑπὸ καρκίνος ἐστί.
Ποσσὶ δ᾽ ὑπ᾽ ἀμφοτέροισι λέων ὑπὸ καλὰ φαείνει.

In quibus Urſæ majori ſubeſſe dicit Geminos illius capiti reſpondentes; ventri Cancrum: pedibus Leonem. Ad hæc Scholion obſervat, quoſdam Aratum reprehendere, quod Urſæ, quæ gradus non amplius triginta porrigitur, ſubtendi nonaginta gradus, hoc eſt tria dodecatemoria ſignificet. quam ad objectionem nugarum neſcio quid expromit. Nihil enim dicit, quod indictum non melius ſit. Sed nimirum hoc illud eſt, quod monui; putaſſe qui ſic objiciebant, Aratum Geminorum, Cancri, & Leonis vocabulis intellexiſſe dodecatemoria; cum de ſtellatis figuris loquatur. Nam hoc poſteriore ſenſu verum eſt, quod Aratus docuit, uti contra Hipparchum oſtendimus. Quis non miretur adeo occæcatos fuiſſe priſcos illos, & inſignes Aſtronomos, & eorum principem Hipparchum, ut iſta non viderint? Sed erroris anſam ex eo ceperunt, quod ipſorum tempore ſtellatæ ſignorum effigies ejuſdem nominis dodecatemoria tenebant. ideo lubrica tunc erat, & opportuna fraudi mutua vocabulorum communio: quod hodie minus accidit, propter ſphæræ octavæ, & aſteriſmorum in ea προήγησιν. qua factum eſt, ut pleraque ζώδια extra ſua dodecatemoria conſiſtant.

CAPUT III.

Eudoxi ſententia, contra atque Hipparchus putavit, expoſita. Ejuſdem Hipparchi error dodecatemoria cum aſteriſmis confundentis. Aratus, & Servius illuſtrati.

Hippar. pag. 120. HIPPARCHUS initio Libri II auctor eſt, antiquiores Mathematicos aut omnes, aut pleroſque, cardines ſolaris circuitus Zodiaci Signorum initiis attribuiſſe: idque Aratum in opere ſuo ſecutum. καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δὲ Μαθηματικῶν πάντων σχεδὸν, ἢ τῶν πλείστων, οὕτω τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου διῃρημένου. *Atque hac ratione Zodiacum circulum Mathematici propemodum omnes, aut plerique partiti ſunt.* Conſtat tamen interdum alibi, quam in Signorum principiis, æquinoctia, & ſolſtitia collocari quondam ſolita fuiſſe. neque id conſtanter. Nam alii in principia, (ait Achilles Tatius Cap. XXIV) alii in octavas partes; alii in duodecimas, alii in quintaſdecimas; hoc eſt media in ſigna conferebant.

Eudoxum Mathematicum inſignem, qui Metonis ætate vixit, cardines ipſos in mediis Signis poſuiſſe accurate probat Hipparchus Lib. II, allatis ipſiuſmet Eudoxi verbis. quæ ſi quis expendere nobiſcum velit; haud facile Hipparcho de Eudoxi opinione illa conſentiet. Nam longe alia, quam putavit Hipparchus, mihi quidem in illis locis velle Eudoxus videtur. Hipper. pag 120.

Verba Eudoxi: Δεύτερος δέ ἐστι κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. *Secundus vero circulus eſt, in quo eſt ſolſtitium æſtivum. In eo porro Cancri media ſunt.* Item, τρίτος δέ ἐστι κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται. ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τά τε τοῦ κριοῦ μέσα, καὶ τὰ τῶν χηλῶν. τέταρτος δὲ ἐν ᾧ αἱ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δὲ ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ Αἰγόκερω. *Tertius vero circulus eſt, in quo ſunt æquinoctia. in eo media ſunt Arietis, & Chelarum. Quartus autem, in quo ſolſtitium eſt hibernum. In eo vero ſunt media Capricorni.* Rurſus idipſum & alio Eudoxi teſtimonio demonſtrari ait apertius; in quo de Coluris agens; alterum ſcribit continere τὰ μέσα τοῦ καρκίνου, *medium Cancri*, & τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω, *medium Capricorni*. alterum vero, Chelarum & Arietis media. Hæc unica ſunt de Eudoxo Hipparcheæ ſuſpicionis argumenta. quæ non valde mihi perſuadent; immo contrarium potius iis ex locis, atque ex ipſomet Hipparcho probare poſſe videor.

Sic igitur exiſtimo: non de Signis ipſis, ſive dodecatemoriis in Zodiaco, vel æquinoctiali primi cæli deſcriptis illic Eudoxum agere; ſed de ſtellatis imaginibus, & aſteriſmis: quos tametſi in primo mobili ætas Eudoxi collocavit: quod tum nullus peculiaris ſtelliferi cæli orbis motus ab artificibus notatus eſſet; ut a ſupremo orbe diſtingui mereretur. ut ex Ariſtotele conſtat Lib. II de cælo, Cap. XII. tamen cum ejuſdem primæ ſphæræ dodecatemoriis minime paria facere credebantur: ſed diſtincta erant invicem: ut alius eſſet Aries, hoc eſt imago picta ſtellis, Arietis; aliud Signum, ſive ſegmentum Arietis; aut duodecima pars, non ſolum Zodiaci, ſed multo magis æquinoctialis circuli: in quo prius, quam in illo, duodecim ſigna conſtituta ſunt. qua de re paullo poſt agetur. Doceo primum Eudoxum illis omnibus in locis, quæ media vocat Arietis, Cancri, Libræ, & Capricorni, ſtellatarum imaginum, & aſteriſmorum media nominare. Hoc vero non aliunde, quam ex ipſiſmet Eudoxo, & Hipparcho declarabitur. Eudoxus contra Hipparchum exponitur.

Etenim illa Eudoxi verba, ex quibus argumentatus eſt Hipparchus, eadem aliis in locis, ſed pleniora perſcripſit; cum de parallelis ab Eudoxo deſcriptis circulis ſermonem inſtituit. Velut Libro I, Num. III, de Tropico circulo: Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου, καὶ τὰ διὰ τοῦ σώματος κατὰ μῆκος τοῦ λέοντος, &c. *Sunt autem in illo Cancri media, & quæ per corpus Leonis ſecundum longitudinem tranſeunt.* Subjicit anguis Ophiuchi cervicem; dextram manum Ingeniculi; & alia ſidera, quæ circulus iſte pervadit. ἕως συμπίπτει πρὸς τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. *demum in eadem Cancri media revolvitur.* De hiberno quoque Tropico, Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω, καὶ οἱ πόδες τοῦ ὑδροχόου, καὶ τὸ κῆτος ἡ οὐρά, καὶ ὁ ποταμοῦ ἡ καμπή, &c. *Sunt autem in ipſo media Capricorni; & pedes Aquarii, & cauda Ceti; & Fluvii flexus.* Addit Leporem, & Canis pedes, & cetera, donec per Sagittarium ad eadem Capricorni media perveniat. Præterea Libro eodem, Num. XXII, ac deinceps, Hipparchus tropicos duos, & æquinoctialem ex Eudoxi ſententia deſcribit, ac cæleſtes imagines recenſet, per quas illi tranſeunt. Velut tropicum æſtivum per Cancri ac Leonis media trajici: æquinoctialem per Arietis media, Chelarumque partem aſſerit. Ex quibus perſpicuum eſt, Eudoxum aſteriſmos intellexiſſe, ac figuras cæleſtes. Ut enim cum tropicum æſtivum ait per Leonem medium ſecundum longitudinem tranſire, perque conſtellationes ceteras; itemque tropicum æſtivum per Sagittarium, Cetum, Fluvium,

Flavium, &c. non dodecatemoria circuli illius, ſed ſtellatas effigies deſignat. Ita cum per Cancrum, Capricornum, Arietem, & Chelas eoſdem meare circulos dicit; non ſigna ipſa, ſive dodecatemoria; ſed aſteriſmos intelligit. Sed omnem tergiverſationem ſummovet Eudoxus ipſe, dum illa ipſa, per quæ tranſire circulos ait, ἄστρα nominat, quæ nihil aliud, quam aſteriſmos, & imagines ſignificant. Achilles Tatius in Phænomena cap. XIV, ἄστρον δὲ τὸ ἐκ πολλῶν ἀστέρων σύστημα; *ſyſtema plurium ſtellarum* aſtrum eſſe vult. Idque Arati teſtimonio confirmat. At Eudoxus, Hipparcho teſte, de Coluris loquens, ἔστι δὲ, ait, ἐν τούτῳ ἄστρα τάδε· α' ὁ πόλος ὁ ἀεὶ φανερὸς τοῦ κόσμου· εἶτα τὸ μέσον τῆς ἄρκτου κατὰ πλάτος· καὶ τὸ καρκίνου τὸ μέσον. *Sunt autem in iis hæc aſtra: primum ſemper apparens polus mundi. Deinde medium Urſæ in longitudinem: & Cancri medium.* ac ſubinde caudam notii Piſcis, & medium Capricorni adjicit. Hæc de coluro ſolſtitiorum. de altero loquens ſcribit, In eo contineri inter alios aſteriſmos, τὰ μέσα τῶν χηλῶν κατὰ πλάτος, καὶ τὰ κατὰ τοῦ κριοῦ νῶτα κατὰ πλάτος: *media Chelarum in latum, & Arietis terga itidem in latum.* Quid dici clarius poteſt, ut appareat Eudoxum cum media Chelarum, Arietis, ac ceterorum appellat, imagines ipſas exprimere? Nam τὰ νῶτα, *terga*, & *latitudo*, nonniſi de figuris uſurpari poſſunt. Media quippe Signorum ſive dodecatemoriorum, per ſe ἀνεπίσημα ſunt; neque *terga* dicuntur habere, neque latitudinem; ſed ſola longitudine cenſentur.

Hippar. lib. I. num III Quid quod Hipparchus ipſe Eudoxi teſtimonia citaturus, aſtra illa vocat, & ἀστέρας, cum Aratum ait Eudoxi imitatione τὰ ἄστρα ſic diſtribuere, ut a borealioribus inciperet? Mox: περὶ δὲ τῶν ἀστέρων τῶν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ καὶ χειμερινοῦ τροπικοῦ φερομένων· ἔτι δὲ τοῦ ἰσημερινοῦ, ὁ μὲν Εὔδοξος φησὶν ἐπὶ τοῦ θερινοῦ εἶναι· Ἔτι δὲ ἐν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. *De ſtellis vero, quæ in æſtivo tropico feruntur; nec non in circulo æquinoctiali, Eudoxus quidem de æſtivo ita loquitur: Sunt autem in hoc media Cancri.* Eodem genere ſermonis utitur in hiberno tropico & æquinoctiali. Proinde aſteriſmos, & ſtellatas formas, non ſigna, duodecimas ve Zodiaci partes, aut æquinoctialis Eudoxus indicat, quarum media iis ipſis ſecari circulis refert. Adde optimum Eudoxi interpretem Aratum, qui & ipſum in omnibus ſecutus eſt; vel, ut Hipparchus loqui ſolet, παρηκολουθηκέναι: nec aliter, ac nos facimus, mentem illius accepit. Nam de Tropico ſcribit, ipſum Leonem ſub pectore, ac ventre ſecare: Cancrum vero totum bifariam partiri:

> ———— ἀστὴρ ὁ κύκλος
> Τὸν μὲν ὑπὸ στῆθος, ἐκ γαστέρα μέχρις ἐπ' αἰδῶ,
> Τέμνει δ' ἐξείης ὑπὸ νειόθι χήλεια
> Καρκίνου. ᾗχι μάλιστα διχαιόμενον κε νοήσῃς
> Ὀρθόν, ἵν' ὀφθαλμοὶ κύκλου ἑκάτερθεν ἴωσι.

Quæ ſic vertit Avienus:

> ———— *ut circulat imu culentis*
> *Pectora, perque alvum procul in poſtrema Leonis*
> *Succedit. ſecat aſt alius per viſcera plana;*
> *Et medio ſubter cava tegmina dividit orbem*
> *Lamina recludens altrinſecus orbita porro.*

De hiberno quoque tropico ſcribit, eum Capricornum medium dividere, atque Aquarii pedes, caudam Ceti:

> *Dividit imbriferi corpus medium Capricorni,*
> *Idaique pedes pueri, poſtremaque caudæ*, &c.

ut vertit Avienus. Hic vero citra controverſiam Cancer, & Capricornus non ſigna, ſive dodecatemoria, ſed imagines ſunt. Nam & χήλεια, ſive *teſta* non aliter accommodari Cancro poteſt: & cum Aquarium perinde ab hiberno Tropico ſecari, ac Capricornum aſſerat, non poteſt ad dodecatemorium referri. Quippe Tropicus circulus Aquarii ſignum neque dividit, nec attingit omnino. Sed neque illa ipſa, quæ contingunt, ſigna circuli iſti partiuntur bifariam. Sic de æquinoctiali Aratus idem:

> Σῆμα δέ οἱ κριός· ταύροιό τε γούνατα κεῖται.
> Κριοῦ μὲν κατὰ μῆκος ἐληλαμένου περὶ κύκλον·
> Ταύρου δὲ σκελέων ὅσον περιφαίνεται ὀκλάξ.

> *Signum autem ei Aries: Taurique genua ſita ſunt:*
> *Aries quidem in longum ductus per circulum:*
> *Tauri vero crurum quanta apparet inflexio.*

Ut genua Tauri ad aſteriſmum ejus pertinent; ſic Arietis corpus ab æquinoctiali circulo ſecundum longitudinem diviſum ad imaginem Arietis, non ad dodecatemorium, neceſſe eſt referri. quemadmodum Hipparchus ipſe docet lib. I, num. XXV, ubi Arati, & Eudoxi de Cardinalibus iiſce ζωδίων decreta probat. excepto quod de Ariete dictum eſt, qui totus æquinoctiali circulo borealior eſt. At Cancrum & Leonem medios trajici ab æſtivo tropico recte illos ſentire aſſerit. Vide reliqua illius loci; in quibus, quod valde mirum eſt, apertiſſime ſignificat, a ſe Eudoxi, Aratique dicta ad ſtellatas effigies applicari.

Denique ſive in æquinoctiali; ſive in Zodiaco ſigna cæleſtia conſtituerit Eudoxus: de qua re capite ſuperiori dictum eſt: neque in ipſius Eudoxi allatis ab Hipparcho verbis, neque apud Aratum, Aries, Cancer, Chelæ, Capricornus, de ſignis ac dodecatemoriis explicari queunt. Nam ſi in æquinoctiali deſignentur; neuter Tropicorum ea contingere, nedum dividere poteſt. ſi in Zodiaco; ut de Tropicis taceam: certe æquinoctialis Arietem, non ſecundum longitudinem, κατὰ μῆκος ἐληλαμένον partietur; ſed tranſverſum, & κατὰ πλάτος. ſi quidem ſectiones æquinoctialis & Zodiaci ab Eudoxo, ut putat Hipparchus, mediis in ſignis locantur.

Non abſimili, ut equidem reor, ὁμωνυμίᾳ inductus Hipparchus Eudoxum, Aratum & Attalum traducit num. X libri primi, quod ſub capite majoris Urſæ Geminos ſtatuunt; ſub Urſa media, Cancrum; ſub poſterioribus pedibus, Leonem. Ubi de aſteriſmis ſine dubio loquuntur. Nam Arati verſus, quos citat Hipparchus, non aliter intelligi poſſunt. At Hipparchus idea eo refellit, quod caput Urſæ ſit in Leonis parte tertia, nimirum in dodecatemorio Leonis, quod in æquinoctiali, vel parallelo reponit. Hoc vero argumentandi genus alienum eſt, & in ὁμωνυμίᾳ conflictatur. Sed de hoc Hipparchi loco pluribus agetur capite tertio libri tertii. Hipparchi hallucinatio.

Ad extremum ſimilis ambiguitas fucum Servio fecit in Commentariis ad I Georg. ubi hæc enarrans, Servii lapſus.

> *Qua locus Erigonem inter, Chelaſque ſequentes,*

quædam adnotat, quæ hic referre melius fuerit. *Ægyptii*, inquit, *duodecim eſſe aſſerunt ſigna: Chaldæi vero undecim. Nam Scorpium, & Libram unum ſignum accipiunt. Chelæ enim Scorpii Libram faciunt. Iidem Chaldæi volunt æquales eſſe partes in omnibus ſignis: ſed pro qualitate ſui, aliud ſignum XX, aliud XXXX habere: cum Ægyptii tricenas eſſe partes in omnibus velint. Modo ergo ſecundum Chaldæos locutus eſt, dicens poſſe eum habere locum inter Scorpium, & Virginem.* Signa dupliciter accipiuntur. Aut enim dodecatemoria ſunt Æquinoctialis, vel Zodiaci: aut aſteriſmi, quæ ἀστερισμένα ζώδια vocat Hipparchus. Horum quædam dodecatemorio ſuo minora, quædam majora ſunt, & in vicina redundant, ut ſupra diximus. Hæc cum legiſſet alicubi Grammaticus, Signorum genera illa duo permiſcuit; & rem prorſus abſurdam, & inextricabilem docuit, ſigna omnia æqualibus deſcripta eſſe partibus; & tamen aliud tricenis, aliud quadragenis *pro qualitate ſui* conſtare. Priore modo Signa ſunt dodecatemoria: poſteriore, aſteriſmi, quorum alii pauciores, alii plures occupant partes. Sic aſteriſmi Scorpii pars eſt Chelarum aſteriſmus: ut hac ratione undecim tantummodo ſint ἀστερισμένα ζώδια, ſeu figuræ ſtellatæ apud Chaldæos. Nam Ægyptii, qui pro Chelis Libram poſuerunt, legitimum numerum obtinebant. Signa quidem, utrique duodecim adhibuerunt. Ceterum Virginis aſteriſmus olim Leonis, & Libræ partes, præter juſtam portionem, occupabat. Inter hanc vero, & Chelas Scorpii, quæ in Libræ dodecatemorio verſabantur, vacuum eſt intervallum, quod ad idem Libræ dodecatemorion pertinebat. quo in ſpatio ſedem indigeti Auguſto deſtinat Virgilius. Ea mens Poetæ fuit, quam non aſſequitur Servius. At Martianus Capella lib. VIII, cap. de Fixis ſignis, recte hoc, quod docuimus, explicat his

verbis: *Hæc diſcernit Zodiacus: qui quidem æquales duodecim Signorum integrat portiones. Sed undecim habet Signa. Scorpius enim tam ſuum ſpatium occupat corpore, quam Chelis occupat Libra.*

C A P U T IV.

De Veterum opinione ſuper annuis Solis cardinibus, & qua ratione alibi quam initiis Signorum collocati fuerint. Columella notatur. Sothiacæ periodi inſignis epocha.

QUONIAM mediis in Signis ab Eudoxo conſtitutos eſſe cardines nequaquam, ut putavit Hipparchus, ex illius verbis conficitur, loquamus modo quanam in parte deſierit; tum quæ ratio ab illis inita ſit, qui alibi, quam in initiis Signorum, cardines illos eſſe ſciverunt.

Geminus Capite XVI, quarto die, quam in Capricornum Sol eſt ingreſſus, ſolſtitium hibernum ex Eudoxo fieri ſcribit. vernum autem æquinoctium, ſexto die τοῦ κριοῦ. Idem auctor ex Euctemonis ſententia ſolſtitium hibernum primo die committi refert: nec non autumnale æquinoctium. Ex Callippo vero quatuor ipſos cardines nominatim Signorum initiis contineri. Verum Columella Lib. IX, Cap. XIV, Metonem, & Eudoxum, ac veteres aſtronomos ſcribit in octavis partibus Signorum ſolſtitia, & æquinoctia poſuiſſe: Hipparchum, mutata ratione, in Signorum initia contuliſſe. *Nec me fallit*, inquit, *Hipparchi ratio, quæ docet ſolſtitia, & æquinoctia non octavis, ſed primis ſignorum partibus confici. Verum in hac ruris diſciplina ſequor nunc Eudoxi, & Metonis, antiquorumque faſtus aſtrologorum; qui ſunt aptati publicis ſacrificiis; quia & notior eſt iſta vetus agricolis concepta opinio. Nec tamen Hipparchi ſubtilitas pinguioribus, ut aiunt, ruſticorum litteris neceſſaria eſt.* Hipparchum ecce facit auctorem ejus inſtituti, quod principiis Signorum cardines accommodat; cum Veteres octavis partibus adſcriberent; in quo partim ab Gemino, partim ab Hipparcho ipſo diſſidet. Nam Geminus nuſquam in octava cujuſquam Signi parte conſtitutos eſſe cardines ait. Hipparchus autem, ut ſuperiori capite vidimus, ab Arato, & antiquis fere omnibus Mathematicis in Signorum initia collatos eſſe docuit. Non dubito, quin Hipparchi potior hac in re, quam Columellæ, ſit fides: ut qui tanto & antiquior, & harum rerum intelligentior; & in aſtronomorum veterum lectione detritior, quam Columella, fuerit. Et tamen hujus auctoritate pleriſque omnes adducuntur hodie, ut antiquiſſimis ſæculis exiſtiment octavis partibus Signorum æquinoctia, & ſolſtitia ab aſtronomis mandari ſolita. quod præ ceteris enixe tuetur Scaliger; immo unicum id ille fundamentum ei doctrinæ ſubſtruit, quam de Græcorum, ceterorumque populorum annis explicavit. Sed neque funditus negaverim fuiſſe, qui ante Hipparchum cardines alio, quam in Signorum initia contulerint. quod Geminus, Columella, Achilles Tatius, aliique confirmant; & a Julio Cæſare, ex communi utique, ac recepta ſententia, idem in annum ſuum eſſe translatum perinde omnes ſentiunt. quod quemadmodum ab iis inſtitutum fuerit; & qua ratione inter ſe conciliari Scriptorum illa diſſidia poſſint, deinceps aperiemus.

Columellæ error.

Duobus omnino modis fieri arbitror potuiſſe, ut ab antiquis Mathematicis æquinoctia, & ſolſtitia alibi, quam in ipſis Signorum exordiis, conſtituta fuerint. Nam aut reipſa, & ex arte judicioque ita pronuntiarunt: aut cum de exactiore cardinum ſitu aliter exiſtimarent; populorum uſibus, ac ſenſibus alterum illud minus accuratum cardinum genus indulſerunt. Ut a priore ordiar; repetenda illa ſunt in primis, quæ de Chaldæis & Ægyptiis tradidimus Capite primo; quanam videlicet ratione Signorum cæleſtium partitionem inſtituerint. Inſignem enim quampiam notarunt in cælo ſtellam, a cujus emerſione primum dodecatemorium in æquinoctiali circulo deſignarunt; quo initio conſtituto, deinceps circuli totius anaphoricum tempus horarum quatuor & viginti, duodecim in partes ex æquo diviſerunt: quarum ſingulas aliis itidem ſtellis ſive in Zodiaco, ſive extra ipſum poſitis, & iiſdem momentis orientibus, velut ſignis, ac limitibus deſcripſerunt. Ita quippe Sextus Empiricus docet, primi dodecatemorii deſignato principio, cetera æquabili partium æquinoctialis diviſione eſſe numerata. Quamobrem qui bona fide, ac ſerio cardines in mediis Signis, vel octavis, aliiſque partibus fixerunt, veriſimile eſt eos initium primi dodecatemorii non ab ipſa æquinoctialis, & Zodiaci interſectione cepiſſe; ſed aliquanto ante ſpatio; quod in reliquis deinde ſervatum eſt. Cum autem ab inſigni aliqua ſtella vernæ tempeſtatis initium auſpicati ſint, uti diximus; eligatur ſtella illa, quæ in præcedente cornu eſt Arietis. Ea ex accuratiſſima Tychonis obſervatione anno Chriſti MDC ſita erat in gradu Arietis 27, 36′. cujus latitudo graduum eſt 7, 8′. Quoniam vero ſtellatus orbis in conſequentia movetur, & annis circiter duobus & ſeptuaginta gradum abſolvit unum; inde ſequitur ante aliquot ſæcula in ipſum vernæ ſectionis punctum incidiſſe ſtellam iſtam, ac tuſias antiquioribus ſæculis illud anteveniſſe. Verum non tam loci ipſius, qui in Zodiaco ſtellæ competit, quique latitudinis circulo deſignatur, quam aſcenſionis illius obliquæ ducenda ratio eſt; ut quam in partem dodecatemorii æquinoctium incurrerit, æſtimare poſſimus.

Duplex ratio ſecundum quam ante cardines Signorum initia locati ſunt.

Scribebat ad me Godefridus Vendelinus vir aſtronomiæ cum primis peritus, circa annum ante Chriſti æram 1263, qui eſt per. Jul. 3450, videri tempus illud fuiſſe, quo aſcenſu primæ Arietis ſtellæ quindecim gradibus antecedebat æquinoctium vernum; quo etiam tempore neumenia Thoth, & ortus Caniculæ, & ſolſtitium, ac novilunium in eumdem diem inciderant, qui erat Julii quintus, idque in Heliopolitano tractu. quod ad memoriam poſteritatis inſigne initium dedit Sothiacæ periodo, cujus meminit Clemens Alexandrinus Strom. I. ubi trecentis quadraginta quinque annis poſt migrationem Iſraelitarum ex Ægypto, periodum hanc cœpiſſe ſcribit. Ita in Græco. At Interpres quadringentos poſuit. Per idem tempus erat prima ſtella Arietis in gradu Piſcium 17, 12′, & æquinoctiale punctum antecedebat gradibus 10, 48′, hoc eſt temporibus aſcenſionalibus quindecim. Sane iſto ipſo anno primam Arietis ex methodo noſtra deprehendimus in Piſcium 17, 50′. Aſcenſio recta graduum 346; obliqua vero Memphi, aut Heliopoli, graduum 345, 6′. ita ut quindecim gradibus æquinoctium antecedat. Novilunium verum in eodem tractu commiſſum eſt Julii IV, hora 10, 46′, cum locus verus Solis eſſet in Geminorum 29, 19′. Quare ſequenti die, hora quinta matutina in ipſo Cancri ſolſtitio fuit. In eodem Cancri gradu primo verſabatur & Sirius; qui tum ortum matutinum cum Sole faciebat prima die Thoth, quæ in eumdem incidit diem.

Godefridi Vendelini obſervatio.

Non dubium eſt, quin admirabilis hic rerum quatuor in idem tempus concurſus, neomeniæ Thoth, lunæ ipſius; ortus Sirii, & ſolſtitii; apud Ægyptios ſingularem obſervationem meruerit; ac hæc proinde inſignis epocha fuerit. tametſi nulla ejus in monimentis Veterum memoria ſuperſit. Atque ille demum annus ante Trojanum excidium centeſimus; poſt migrationem ex Ægypto, ducenteſimus viceſimus ſeptimus putatur in noſtra Chronologia; a quo jure quidem Sothiaca periodus inchoari potuit.

Illuſtris epocha apud Ægyptios.

Hinc illud Porphyrii Libro de Antro Nympharum idem Vendelinus exponit; cum ait Ægyptios a Cancro, uti Romanos a Capricorno, annum incipere, atque ab exortu Sothios. Αἰγυπτίοις ἀρχὴ ἔτους οὐχ ὑδροχόος, ὡς Ῥωμαίοις· ἀλλὰ καρκίνος. πρὸς γὰρ τῷ καρκίνῳ ἡ Σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα οἱ Ἕλληνές φασι. νουμηνία δ᾽ αὐτοῖς ἡ Σώθεως ἀνατολὴ, γενέσεως κατάρχουσα τῆς εἰς τὸν κόσμον. *Ægyptii annum ordiuntur non ab aquario, ut Romani; ſed a cancro. Hæc enim affixa Sothis eſt, quam canis ſtellam Græci nominant. Eſt autem ipſis neomenia Sotheos exortus, quæ mundo procreationis initium dedit.* Hic de initio cancri loqui videtur. Quare tempus illud potiſſimum intelligit, quo ortus coſmicus Sirii in cancri principium incurrit. Quocirca, ſi, ut Sextus Empiricus, & Macrobius docent, dodecatemoria primum ex obſervatione ſtellæ cujuſpiam, & ſuccedentibus aſcenſionum gradibus æquabili partitione conſtituta ſunt, uti Capite primo meminimus; potuit per illud tempus ab Ægyptiis prima illa notari ſtella Arietis, ab eaque ſegmentorum diviſio procedere; ac tum in medium primi dodecatemorii vernum æquinoctium incideret; quod ſemel ab illis decretum, ad aliquot ſæcula propagatum fuerit, donec μετακίνησις ſtellæ iſtius in conſequentia diſcerni ſenſibus

poſſet

poſſet : ac ſingillatim duodecim, octo, ſex, quatuorve temporibus *ἀναφορικοῖς* æquinoctium anteverteret : Unde varietas illa ſententiarum ſuper cardinum momentis ortam habuerit. Etenim primi dodecatemorii initio conſtituto, cetera deinceps æquabili partitione diſtincta ſunt; ex quo factum eſt, reliquos cardines in eamdem dodecatemoriorum ſingulorum partem inciderint, quotam in primo Arietis æquinoctium vernum occuparat.

Sub initium æræ Nabonaſſari, cum Arietis ſtella in Piſcium gradu ſita eſſet 25, in Heliopolitano tractu obliqua ſuit aſcenſio graduum 350, ac decem gradibus æquinoctio erat anterior. Cyri porro, ac Thaletis ſæculo, in eodem ſitu, Arietis ſtella jam ad Piſcium 28 progreſſa, aſcenſio ſuit obliqua graduum 352, atque in octavo gradu committebatur æquinoctium. Hæc in certis Signorum partibus ſtatuendorum cardinum ratio identidem adhiberi potuit, ſecundum ea, quæ e Sexto Empirico Cap. I declaravimus.

Alia ratio inſignis illius epochæ a nobis obſervata.

Sed non minus & illa probabilis eſt, quæ ex Hipparcho colligitur; in qua ſtellarum ſitus in æquinoctiali, vel æquidiſtante circulo deſignatur per coluros a mundi polo per centrum ſtellæ trajectos ad æquinoctialem. Hanc ſi ſequimur; aliquanto etiam commodius incidet, ut anno illo, quem ſupra definivimus tot rerum concurſu memorabilem, æquinoctium in parte 25 contingat. Nam aſcenſio recta partium invenitur 346, anno per. Jul. 3450 : ita ut æquinoctium præciſe 10 graduum 15 incurrat. Anno vero Nabonaſſari primo, periodi Jul. 3967, aſcenſio recta partium erat 350, 34′; octavoque inde gradu æquinoctium fiebat.

Hæc poſterior methodus priori non eo ſolum nomine præferenda venit, quod eamdem cum illa opportunitatem afferens, hoc habet inſuper, ut Hipparchi, Veterumque, eo teſte, rationi magis conſentanea ſit : ſed etiam quod illud exhibet; ut circa Nabonaſſari epocham, in octavam dodecatemorii partem æquinoctium competat. Hæc enim ea omnibus uſitata maxime, ac longius ad poſteros propagata videtur opinio, quæ cardines octavis Signorum partibus illigabat. quod adeo ſub exordium nobiliſſimæ illius æræ conſtitutum a Chaldæis in Babylonia fuiſſe jure ſuſpicari licet; indeque ad ceteros manaſſe.

Ammianus Marcellinus Libro XXVI, ubi de biſſexto agit, indicare videtur in Arietis ſecunda parte cardinem conſtare ex Aſtronomorum veterum ſententia. Nam Metonem, Euctemonem, Hipparchum, & Archimedem recenſet; & annum vertentem explicat; *ut verbo tenus, ſi a ſecunda elatus Arietis ad eam dimenſione redierit terminata*. quem cardinem proxime ante nominarat. Circuli apud antiquos in partes ſexaginta dividebantur, ut ſupra memoravi. Ergo ſingulis dodecatemoriis imputatæ ſunt quinque; quarum unaquæque gradus hodiernos habebat ſex. Itaque octavus Signorum gradus ad ſecundam pertinebat. Hoc utrum non voluerit Ammianus, cogitandum amplius eſt.

Porro Metonis, & Eudoxi tempore, cum jam ſtella prima Arietis Piſcium graduum 29, eoque amplius attigiſſet; hoc eſt triceſimum fere; aſcenſio recta graduum erat 357 fere. ſic ut in quartum inde gradum æquinoctium caderet. Aſcenſio autem obliqua Athenis fere 352. Heliopoli 353 circiter. atque hoc pacto vel in quarto gradu Arietis; vel in ſeptimo, aut octavo collocari potuit æquinoctium. quarum opinionum veſtigia in Scriptoribus antiquis, & parapegmatibus occurrunt.

Hipparchus cardines ſigno cum initiis aſſixit.

Tandem ſingulari Aſtronomiæ bono Hipparchus extitit. cujus tempore ſtella eadem Arietis prima in dodecatemorii primi Zodiaci parte amplius tertia verſabatur. Siquidem anno per. Jul. 4552 erat in Arietis 3, 9′ circiter. Aſcenſio recta in ipſo præciſe puncto vernæ ſectionis. nempe partium 359, 58′. Ergo ille præ ceteris ſolaris converſionis cardines ipſis æquinoctialibus interſectionibus, ac circulorum contactibus aſſeruit. quod idem, paucis exceptis, Mathematicos omnes antiquos tenuiſſe confirmat; contra quam pleri que ex ipſa etiam antiquitate ſentiunt. At illi ipſi, qui alibi, quam in Signorum initiis cardines conſtituerant; non ita, ut Scaliger arbitratur, (de quo nos poſtea dicemus) rem illam adminiſtrarunt, ut octavo, aliove poſt interſectiones vel contactus gradu fieri æquinoctia, vel ſolſtitia ſentirent : ſed ita, ut eoſdem gradus, quos alii dodecatemoriorum primos eſſe vellent, ipſi octavos a primo, exempli cauſſa, nominarent. utrique vero non alibi, quam in circulorum *συναφαῖς*, & commiſſionibus, æquinoctiorum, ac ſolſtitiorum puncta ſtatuerant.

Ex quo id, opinor, accidit, ut ab ingreſſu Solis in Signa æquinoctium & ſolſtitium utrumque poſtea diſtingueretur. Ita enim apud Varronem, Columellam, Plinium, Ovidium, & in Calendariis antiquis obſervabis; atque in eo, quod ex illis concinnatum edidimus hoc in opere. Ibi enim Solis introitus in ſigna cardinalia octavo circiter die ponitur ante æquinoctia, ſolſtitiaque. tum eadem ratione reliqua in ſigna Solis ingreſſus antevertitur. Quod etiam rhapſodia illa ſequitur ſub nomine Ptolemæi a Leonico Latine primum edita, in qua tamen inter ingreſſum Solis, & æquinoctia ac ſolſtitia, non idem conſtanter intervallum ſtatuitur. At in eo Ptolemæi Libro, quem primum edidimus, ejuſmodi cardinum genus eſt ad accuratiorem Aſtronomorum calculum exactum, & Ptolemæi ſæculo congruens. Pag. 60. Pag. 52. hujus operis.

Vulgi perſuaſio de cardinibus annuis, etiam poſt Hipparchum.

Verum ut ab antiquioribus Aſtronomis recte iſta ipſa, quam expoſuimus, methodo Signorum initia ante cardinalia puncta definiri potuerant: (ſi id tamen vere ab illis inſtitutum fuit; de quo dubium nos Hipparchi auctoritas facit:) ita poſt Hipparchum deinceps ex errore, imperitiaque idem in vulgi uſu ac ſententia reſedit. Cum enim Hipparchus æquinoctia in mutuis ſectionibus Zodiaci, & æquinoctialis circuli ſtatuiſſet; ſolſtitia in Zodiaci, tropicorumque contactibus, una cum Signorum cardinalium principiis : adeo ut æquinoctia in eos dies caderent, qui Martii XXIV, & Septembris XXXVII reſpondebant: ſolſtitia vero Junii XXVI, & Decembris XXIV; vulgus tam ſectiones ipſas, quam initia ſignorum, ante dies octo præpoſtere collocavit: in eoque pertinacius obluctari inſtitit adverſus Hipparchi, Aſtronomiæque placita : adeo quidem, ut Bedæ quoque temporibus, ac deinceps idem perſeverarit error; quod illius Calendarium docet, in quo octo fere diebus ante æquinoctia, & ſolſtitia Solis in ſigna introitus adſcribitur. Atque hæc eſt e duabus altera ratio ſecundum quam accidere potuiſſe diximus, ut ab Aſtronomiæ peritis alio in gradu, quam in primo dodecatemoriorum, cardines defixi ſint. Poſtquam enim & ea plurium antiquorum; ut Hipparchus aſſeverat, ſententia; & Hipparchi ipſius auctoritate confirmata res eſt; ut ſignorum cardinalium initia ab æquinoctiis, ſolſtitiiſque ducerentur; cum id tamen vulgi ac ruſticorum ex animis extorqueri non poſſet, quin octavis in partibus, aut aliis, quam in primis, æquinoctia, & ſolſtitia committi crederent, nonnihil ab artificibus indulgeri opinioni illi potuit. Quocirca qui ruſticanis hominibus ephemeridas, & Calendaria ſcribebant, ut eorum captui, atque uſibus obſequerentur; ante dies illos, quos veris aut mediis cardinibus attribuerant, introitus in ſigna Solis adnotaſſe videntur. Atque hoc de Soſigene præſertim ſuſpicari convenit : cujus ex faſtis hauſiſſe apparet illa Varronem, Hyginum, Ovidium, Columellam, & Plinium, quæ cum communi iſta, quam dixi, perſuaſione ab iiſdem conſentanea produntur. Sed neque Soſigenes, neque Veterum quiſquam eo modo, quem finxit, ac nonnullis probavit Scaliger, æquinoctiorum, ſolſtitiorumque momenta divulſit ab ſignorum ingreſſibus; ut hos ſcilicet præpoſtere ante illa poneret. quod ut non ſemel; ita non ſæpius, quam neceſſe eſt, his in libris reperimus. ac ne quid deinceps hæſitationis, aut controverſiæ reſtet, ſequenti capite pleniorem hujus rei ideam facere conabimur.

CAPUT V.

Illuſtrantur uberius antiquorum ſententiæ de cardinibus annuis; ac docetur contra Scaligerum, numquam ab iis alibi, quam in circulorum commiſſionibus illos eſſe conſtitutos. tum de Soſigenis, vel Julii Cæſaris æquinoctiis ac ſolſtitiis. Servius notatur. Varro, Plinius explicati. Soſigenis inconſtantia.

EX iis, quæ de annuis Veterum cardinibus ſatis longa, ſed neceſſaria diſputatione complexi ſumus, ſumma iſta conficitur: Antiquos Aſtronomos majori ex parte ſolſtitia, & æquinoctia ipſis aſſignaſſe dodecatemoriorum

moriorum principiis, tam in æqainoctiali, ſive parallelo circalo; quam in Zodiaco. at auctor eſt princeps ejus artis Hipparchus. quicumque porro mediis Sigois, vel octavis partibus, ac ceteris, cardines attribuerunt; eos omnes ita circalos eſſe partitos, ut interſectiones æqainoctii & Zodiaci; vel hajus & tropicorum contactus iis in Signorum gradibus fierent, quotos æquinoctiis, ſolſtitiiſque præfixerant. Quod autem Aſtronomi omnes, qui quidem alibi, quam initiis Signorum, cardines aſſingebant; ante ſectiones, contactuſque circulorum; hoc eſt æqainoctia, & ſolſtitia ἀκριβῶς, dodecatemoriorum ſuorum principia caperent, demonſtrat Hipparchus Lib. I, Numero X. abi auſtraliorem ſuccedentium in laterculo majoris Urſæ ſitam ait eſſe ea legitima Signorum diviſione, quæ tropica, & æquinoctialia puncta in Signorum initia confert, in Leonis parte 25. antecedentet autem in eodem laterculo in Leonis parte paulio minus tertia. at ſecundum alteram rationem, quæ in mediis Signis cardines conſtitait, priorem in Virginis parte decima: poſteriores in ejuſdem Virginis decima octava reponi. Sic extremam in cauda majoris Urſæ, ea communi diviſione, in Libræ quarta parte: ex poſteriori, & Eudoxea, in decimanona.

Hipp. p. 1049.03.

Rurius Num. XII ſcribit poſtremam & lucidiſſimam, quæ eſt in extrema cauda minoris Urſæ, ſitam eſſe in grada Piſcium 18. at autem Zodiacum dividit Eudoxus, in Arietis grada tertio. Igitur Signorum initia Eudoxus, aliique Veteres anticipabant. In hoc Hipparchi loco mendum eſt, quod ex certiſſima conjectura ſuſtulimus. Legitur enim tam in excuſo, quam in ſcripto codice: ὁ δ᾽ Εὔδοξος διαιρεῖ τὸν ζωδιακὸν κύκλον κτ᾽ τὸ γ´ μοι. τὰ πρῶ. pro quibus reſcribendam merito cenſuimus: ὡς δ᾽ Εὔδοξος διαιρεῖ τὸν ζωδιακὸν κύκλον· κτ᾽, &c. quod manifeſte ſententia exigit. Gradus Piſcium decimus octavus, eſt Arietis tertius, ſi Arietis Signum a quintodecimo ante ſectionem gradu computare cœperis.

Hipparchus emendatur.

Hæc non obſcure teſtantur, æquinoctia, & ſolſtitia numquam alibi ab antiquioribus Aſtronomis, quam in mutuis circulorum ſectionibus, & tactionibus collocata fuiſſe. quas octavæ, vel decimæ quintæ Signorum parti, vel aliis imputabant: nec octavas illas, ceteraſve partes ab æquinoctialibus, aut ſolſtitialibus punctis eſſe numeratas. quod Scaligero, & plerique aliis placere video; ac pro comperto paſſim haberi. Hinc enim Soſigenem, Juliumque Cæſarem arbitrantur in octavos Calendarum dies anni ſui conjeciſſe cardines; at in Calendas ipſas ſuccedentiam menſium octavæ Signorum partes inciderent, in quibus æquinoctia, ſolſtitiaque committi priſci omnes artifices opinati ſunt. Dici hoc a multis intelligo. a quo & nos ipſi aliquando non abhorruimus. Sed id minime eſſe verum ex ſuperiori omni diſputatione colligitur. Non enim octavas partes qui olim ita ſentiebant poſt Signorum cardines, ſed in ipſis cardinibus locabant: initia vero Signorum octavo ante gradu. Ac de Juliano quidem anno perſpicua res erit, ſi quis illius formam ex Ovidio, Columella, Plinio, ac ceteris æſtimare velit, a quibus eſt anni ejus expreſſa ratio. Quippe ingreſſum Solis in dodecatemoria ad octavum circiter ante ſolſtitia, & æquinoctia diem apponunt. neque ſando eſt hactenus auditum, civile æquinoctium aut ſolſtitium in Calendas inſequentium menſium a Soſigene, vel Cæſare eſſe rejectum. quod omnino neceſſe fuit, ſi aut veteres artifices ita conſueverant; aut eorum exempla in annum ſuum transferre illi voluiſſent.

Error Servii.

De hujuſmodi aditu Solis ad Signa non eodem ab omnibus tempore deſino imperitiſſime Servius in Commentario ad II. Georg. *Sane ſciendum*, inquit, *omnes Aſtrologos pro ratione climatum diſſentire in orta ſiderum: ſed ipſa diſſenſia ultra ſeptem dies non procedit. ſeptem enim ſunt ipſa climata. Hinc eſt quod Solem ad unamquodque ſignum alii quintodecimo Kalend. die dicant venire; alii quartodecimo: alii infra uſque ad octavum. nec quiſquam procedit ulterius*: quæ ſunt bonæ mentis inaniſſima.

De cardinibus Julianis accurate diſputatam.

Ut de anno Juliano quod explicandum ſupereſt abſolvam, quinam dies ineundis a Sole cardinalibus Signis ex Julii Cæſaris, ſive Soſigenis decreto præſtituti ſint in Calendario Juliano, non tam facile dictu eſt, quam haberi vulgo video. Nam plerique Martii XXV æquinoctium vernum a Cæſare conſtitutum eſſe cenſent: ſolſtitium æſtivum XXIV Junii: æquinoctium autumnale XXIV Septembris. brumale denique ſolſtitium XXV Decembris, omnia in octavis Calendas. Ita ex Columella Lib. IX, cap. XIV. & Lib. XI, Cap. II colligitur. diſerte vero Plinius Lib. XVIII, Cap. XXV, & XXVIII id affirmat. Hoc modo intervallum ab æquinoctio verno ad ſolſtitium, dierum eſt XCI altero termino excluſo. a ſolſtitio ad æquinoctium autumnale, XCII. ab æquinoctio autumnali itidem XCII ad brumale ſolſtitium. Hinc ad vernum æquinoctium, dies XC. Ita dies colliguntur anni totius CCCLXV.

Atqui hæc ipſa cardinum intervalla non Varro ſolum, ſed quod mirum eſt, Plinius ipſe capite illo XXV Libri XVIII longe aliter partitus eſt. Ut a Varrone ordiar, hic in Libro I de re Ruſtica, cap. XXVIII, de anno Juliano loquens, hoc eſt *diebus*, inquit, *civilibus, qui nunc ſunt*, ab æquinoctio verno ad ſolſtitium numerat dies XCII. hinc ad autumnale æquinoctium dies XCVI: ab hoc ad brumale ſolſtitium dies LXXXIX. Inde ad æquinoctium vernum dies LXXXV. Deſunt ad annum complendum dies tres. Jam vero ſi æquinoctium vernum collocetur in VIII Cal. Apr. hoc eſt Martii XXV, addanturque dies XCII, calculus deſinet in VII Cal. Julias, Junii XXV. tum adjectis diebus XCVI, incidet æquinoctium in Septembris XXIX. ſolſtitium autem brumale, additis LXXXIX diebus, cadet in XXVII Decembris. reliqui erunt ad annum complendum dies LXXXVIII. At Varro a bruma ad Favonium dies XLV, a Favonio ad æquinoctium vernum dies XL computat: qui non plures collecti, quam quinque, & octoginta faciunt. Sed mendoſum videtur intervallum ab ſolſtitio æſtivo ad æquinoctium autumni; quod præter aliorum omnium conſenſum diebus XCVI finitur; tum etiam alterum, ab hiberno ſolſtitio ad vernum, quod juſto brevius eſt. At ecce turbat iterum Varro. qui eodem capite verno tempori tribuit dies XCI, æſtati XCIV, autumno XCI, hiemi LXXXIX. quas quidem tempeſtates ante cardines ipſos incipit. ver a Favonio, qui ſpirare incipit ex a. d. VII Eid. Febr. ad VII Eid. Maii. æſtatem inde ad diem VII Eid. Sextiles. autumnum ab hoc die ad IV Eid. Nov. reliquum hiemi imputat. Hæc intervalla ſi ſingillatim computes, excluſis prioribus terminis, invenies priori dies competere XCI, æſtati dies XC: autumno dies XCV: hiemi LXXXIX. Minime itaque ſibi conſentiens eſt Varro.

Varronis locus caſtigatur.

Plinius vero nihilo magis concors eſt ſecum, & ejus locus manifeſtiſſimo mendo tenetur. *Cardo*, inquit, *temporum quadripartita unai diſtinctione conſtat per incrementa lucis. Augetur hæc a bruma, & æquatur noctibus verno æquinoctio, diebus XC, horis tribus. Deinde ſuperat noctes ad ſolſtitium diebus XCIII, horis XII, uſque ad æquinoctium autumni. Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus LXXXIX, horis III.* In his verbis deſideratur intervalli circumſcriptio, quod ab ſolſtitio æſtivo ad autumnale pertinet. Legendum itaque poſt, *horis XII*, hoc fere modo, *& inde diebus XCII, horis XII uſque ad æquinoctium autumni.* Num eria intervalla hic expreſſa dies conficiunt CCLXXII, horas XVIII. Ea detracta de diebus CCCLXV $\frac{1}{4}$, reſiduos faciunt dies XCII $\frac{1}{2}$. Quare ex mente Plinii Julius Cæſar hæc annua intervalla deſcripſit.

Plinianus locus recenſetur.

Ab æquinoctio verno ad ſolſtitium dies XCIII, horas XII.

A ſolſtitio ad æquinoctium autumnale dies XCII, horas XII.

Ab æquinoctio autumnali ad brumam dies LXXXIX, horas III.

A bruma ad vernum æquinoctium dies XC, horas III.

His animadverſis ſi æquinoctium vernum ſtatuatur in XXV Martii, additis diebus XCIII, calculus deſinet in XXVI Junii. Hinc poſt dies XCII, conjicietur autumnale æquinoctium in XXVI Sept. ſolſtitium hibernum in XXIV Decembris, aut XXV. ut inde ad vernum æquinoctium dies reliqui ſint XC. Biduo itaque in ſolſtitio æſtivo, & autumnali æquinoctio Plinius a ſe ipſo diſcrepabat. Crediderim primum a Soſigene civile ſolſtitium æſtivum in Junii XXIV, & æquinoctium in Septembris XXIV eſſe collatum: ſolſtitium hibernum XXV Decembris: ut in octavum Calendas quatuor cardinalium Signorum introitus inciderent.

Probabilis de Julianis cardinibus ſententia.

In

In Calendario, quod Julii Cæſaris nomine Lucas Gauricus edidit, æquinoctium vernum adſcribitur VIII Cal. April. nono die ab ingreſſu Solis in Arietem: & ſolſtitium æſtivum VIII. item Cal. Julias, ſeptimo die quam Sol in Cancrum ſubiit. Sed valde rudem oportet eſſe, qui hoc Calendarium Julii Cæſaris eſſe ſibi perſuadeat; uti libro VI. de Doct. Temp. Cap. XII. demonſtravimus.

Poſtremo ſi quis veros anni cardines anno primo Juliano ſcire velit, ex ſequenti tabella diſcet; in qua medios quoque Solis ingreſſus in dodecatemoria conjecimus ex diagrammate lib. I. pag. 31.

Tabella mediorum, ac verorum Solis ingreſſuum in Signa Cardinalia anno primo Juliano.

Cardines medii.			Cardines veri.
Æquinoctium vernum Martii,	XXIV,	21, 21′	Martii XXII, 23, 47′.
Solſtitium æſtivum Junii	XXIV,	4, 39′	Junii XXIV, 23, 3′.
Æquinoctium autumni Sept.	XXIII,	12, 6′	Sept. XXV, 11, 11′.
Solſtitium hibernum Dec.	XXIII,	19, 34′	Dec. XXIV, 23, 54′.

Hinc apparet Soſigenem medios potius Solis ingreſſus in Signa, quam veros exprimere voluiſſe. quos fere, præterquam in uno hiberno ſolſtitio, conſecutus eſt. Plerique tamen Scriptores, dum veterum Aſtronomorum cardines diverſis temporibus conſtitutos relegunt, per imprudentiam eos in Julianum annum tranſtulerunt.

Soſigenis hæſitatio. Quin etiam Soſigenes ipſe videtur parum in hac re definienda ſibi conſtitiſſe. Nam *tribus commentationibus* (ait Plinius lib. XVIII, cap. XXV) *quamquam diligentior eſſet ceteris, non ceſſavit tamen addubitare, ipſe ſemet corrigendo.* Itaque aliis, atque aliis diebus cardines illigavit. ex quo varietas illa Scriptorum in conſtituendis æquinoctiis ac ſolſtitiis in anno Juliano manaſſe videtur.

CAPUT VI.

De falſa Scaligeri ſententia ſuper veterum Aſtronomorum ſolſtitiis. Contra quem demonſtratur, neque perpetuam ſub tropico meridiem fieri illos putaſſe: neque ſolſtitium in toto dodecatemorio. Geminus explicatur.

HIC de cardinibus Veterum opinione conſtitutis injectus a nobis ſermo, Scaligeriani cujuſdam commenti meminiſſe nos facit, quod in Manilianis illius Notis legitur; & in epiſtola quadam ad Mamertum Patiſſonem: quæ eſt quarta libri primi editarum nuper illius epiſtolarum. *Ibi ab ipſis incunabulis Aſtronomiæ* (verba ſunt epiſtolæ) *hanc veterum Græcorum opinionem fuiſſe cenſet, Eudoxi, Metonis, Cleoſtrati, & Euctemonis;* omnium denique ad Eratoſthenem, & Hipparchum uſque; perpetuam μεσημβρίαν ſub tropico fieri, æternamque diem. Item ſolſtitium non in puncto λόγῳ θεωρητῷ Cancri, vel Capricorni; ſed in integro dodecatemorio committi. Horum prius aliud in noviſſima editione

Scal. in Manil. pag 157. Manilii legere non memini. poſterius autem in Notis extat ad Lib. I. Iſagogicum, ubi de Antiſciis agit. Utrumque vero non ſolum ridiculum eſt, ſed falſo etiam antiquis illis Aſtronomis affingitur. Quippe alterum ex ambobus, de perpetua luce ſub Tropico, non aliter ſtare poteſt, niſi antiquos illos putaſſe velimus parallelum iſtum ſupra finitorem, quantus quantus eſt, exſtare totum, nec ipſius ullam partem ſub terra eſſe conditam.

Hipp. pag 6. Atqui id falſum eſt. Eudoxus certe apud Hipparchum Lib. I aſſerebat tropici circuli in Græcia partem illam, quæ ſupra terram emergit, ad eam, quæ infra terram latet, eam rationem habere, quæ eſt duodecim ad ſeptem. Hoc non potuit Eudoxus animo concipere, niſi talem ſibi Sphæræ poſitum fingeret; ut quo propius ad æquinoctialem acceditur, eo major tropici æſtivi pars ſub terram deſcenderet; minor autem emergeret. donec eo ventum eſſet, ubi ex æquo circulus ille ab horizonte dividitur. Abſurdum eſt itaque perſuadere ſibi, vel Eudoxum, vel æqualis qui fuit ejus, Metonem, aut alium quemlibet, qui Aſtronomi nomen utcumque tueretur, adeo ſtolidos fuiſſe, ut perpetuum in Ægypti limite diem eſſe crederent. Nam Syene, quæ ſub tropico ſita eſt, in eo tractu ponitur. Neque vero comprehendi ratione ulla poteſt, Solem, cum ad tropicum pervenit, perennem ſine nocte facere lucem, niſi immobilem ibi conſiſtere putemus. quod Aſtronomos illos ſuſpicatos eſſe defendi non poteſt, quin eoſdem velimus & in Græcia, & ibi, ubi erant, arbitratos eſſe nullo interruptum nocte tum eſſe diem. Quamobrem, ut de ceteris modo taceam, certe de Cleoſtrato, Metone, Euctemone, Eudoxo; adeoque vetuſtioribus etiam Mathematicis, quorum quidem mentio exſtet, nemo tale quicquam, niſi abſurdiſſime, cogitare poteſt.

Alterum commenti caput minus, quam illud, ineptum, validius tamen refellitur. Nam ſi Meto, Eudoxus, Calippus, & alii ante Hipparchum fere ſolſtitia in integris dodecatemoriis, non in certa illorum particula fieri cenſuiſſent, non, opinor, illa ipſa ſolſtitia certis dierum momentis a ſe obſervata proderent. ut Meto, qui ſolſtitium illo die factum animadvertit, qui Junii noſtri diei XXVII reſpondebat. ut Calippus, ceterique: quorum in parapegmatibus decreta notabantur. quemadmodum apud Geminum, & in Ptolemæi libro de inerrantibus Græce a nobis edito videre licet. Etenim ſolſtitium æſtivum Calippus in prima Cancri

Pag. 15. parte collocabat, ait Geminus. hibernum in prima Capricorni ponebat Euctemon: Eudoxus in quarta. Verum, ut Hipparchus aſſerit, Eudoxus in mediis Signis, hoc eſt in gradu 15 cardines ſtatuebat. quod capite ſuperiori diſputavimus. At vero ſi per totum dodecatemorion ſolſtitium diffundi crederent, non illud certis tantummodo diebus illigaſſent, puta primo, quarto, vel octavo ab ingreſſu Solis in ſignum. Hipparchus lib. II docet ex Arati ſententia committi ſolſtitium in prima parte Cancri, eamque Mathematicorum veterum, aut omnium, aut majoris partis opinionem fuiſſe. ἐν αὐτῷ τῷ τροπικῷ τούτων τὴν ἀρχὴν ἐπέχειν τοῦ καρκίνου. ἐπὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δὲ Μαθηματικῶν πάντων χεδὸν, ἢ τῶν πλείστων οὕτως ὁ τῶν ζωδιακῶν κύκλος διῄρητο. Excipit Eudoxum, qui τὰ τροπικὰ σημεῖα κατὰ μέσα τὰ ζώδια τίθησι. Ptolemæus Lib. III.

Pag. 61. Gr. edit. ſcribit obſervationes ſolſtitii a Metone, & Euctemone factas ad verum Solis deſignandum circuitum utiliores Hipparcheis fore, niſi ὁλοσχερέστερον, id eſt rudiore Minerva delineatæ forent. ac niſi præterea ſolſtitiorum moroſior eſſet, ac difficilior animadverſio. Quæ Ptolemæi verba vaniſſimam illam Scaligeri conjecturam eſſe evidenter arguunt.

Lib I. pag. 58. Pene omiſeram quod ad rem magnopere ſpectat, ex eodem, cujus proxime meminimus, Hipparcho. Hic enim contra Attalum demonſtrat æquinoctialem circulum, ac tropicos latitudine carere ex opinione priſcorum; neque in aliis atque aliis parallelis æquinoctia, vel ſolſtitia committi. quod inde probat, quia crebro aſſerunt illi Zodiacum ἐφάπτεσθαι τῶν τροπικῶν καθ᾽ ἓν σημεῖον, *in uno puncto circulos tropicos contingere*. ad hæc ſi latitudinem haberent circuli, æquinoctium, exempli cauſſa, pluribus diebus fieret. quod ſenſus ipſe redarguit. Nam æquinoctia facilius, quam ſolſtitia diſcernuntur oculis. At vero eadem ratio & de ſolſtitiis vincit, uno illa tantummodo die ἀκριβῶς, ac φύσει peragi, quod in uno ſolum puncto contactus fiat circulorum.

Geminus illuſtratur. Unus ad divinationis iſtius fidem citatur a Scaligero teſtis Geminus. qui Cap. I. quorumdam veterum opinionem refellit; qui Cancrum, & Capricornum minime putabant cum ullo Signo conjugari; hoc eſt nullum eſſe, quod eodem loco eam utrovis oriatur & occidat. Hoc refutat Geminus, quia ſequeretur τροπὰς in toto Cancro fieri. quod non eſt ita. nam in uno tantum puncto λόγῳ θεωρητῷ accidunt. Sed ex eo Gemini argumento non eſt conſequens, eam Metonis, Eudoxi, & id genus Aſtronomorum

nomorum opinionem fuiſſe. Immo vero, quod Eudoxum ſpectat, alienum hunc fuiſſe ab hoc errore, præter illa, quæ paullo ante retulimus, alio loco Geminus idem aperte ſignificat Cap. VI. de menſibus. ubi popularem quamdam opinionem caſtigat arbitrantium Iſia apud Ægyptios in Eudoxi χειμερινὰς τροπὰς incidere. quod ante annos CXX contigiſſe probat. Igitur Eudoxus hibernum ſolſtitium uno aliquo die circumſcripſit.

Atque ut antiquiora quoque tempora perſtringam, certe Heſiodus Aſtronomiæ ſcientia clariſſimus, qui altero poſt excidium Trojæ ſæculo floruit, ſolſtitium utrumque nequaquam in totis dodecatemoriis, ac diebus circiter tricenis utrobique committi cenſuit. Scribit enim Lib. II. Operum, poſt LX dies a ſolſtitio hiberno Arcturum oriri. quem locum expendemus poſtea. Tum eodem libro, quinquageſimo die poſt τροπὰς æſtivas autumnum ait incipere:

Ἤματα πεντήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο,
Ἐς τέλος ἐλθόντος θέρεος καματώδεος ὥρης
Ὡραῖος πέλεται θνητοῖς πλόος.

Quinquageſimo die poſt ſolſtitium,
Cum ad finem venit æſtatis laborioſæ tempeſtas,
Tempeſtiva eſt mortalibus navigatio.

Hæc ad convincendam Scaligerianæ ſententiæ falſitatem, & idonea ſunt, & neceſſaria fuerunt. ne quis temere ſtoliditatis tantæ reos perageret antiquos illos Aſtronomos; præſertim Metonem, Euctemonem, Eudoxum, ceteros denique ad Eratoſthenem, & Hipparchum.

CAPUT VII.

De cardinibus Veterum ſententia contra Geminum defenſa. Signa imperantia, auſcultantia, videntia, ex Ptolemæi, Pauli Alexandrini, Manilii, & Firmici rationibus explicata. Mira in his, & Firmici loco hallucinatio Scaligeri.

SEd ut Veterum de cardinibus ſententia magis illuſtretur: tum multa ad idem negotium ſpectantia, nec indigna ſcitu obiter explicentur; Gemini locus ille accuratius explicandus eſt. Quadruplicem Signorum τάξιν, καὶ θέσιν exponens Geminus, quartam appellat eam, quæ κατὰ συζυγίαν dicitur; quam eorum Signorum eſſe docet, quæ ex eodem oriuntur loco, & in eodem occidunt: ſive quæ iiſdem parallelis includuntur. ut ſunt Cancer, & Gemini; Capricornus & Sagittarius: ac cetera, quæ ex æquo diſtant ab alterutro punctorum ſolſtitialium. In quo Veteres reprehendit: qui Cancrum cum nullo alio συζυγίαν habere putabant; neque Capricornum: ſed ambos μοναχῶς, & ἀζύγως eſſe. quippe cum Signis omnibus borealius oriatur, & occidat Cancer. Capricornus autem auſtralius. Nam nullum eſt, quod peræque, ut iſta duo, ad boream, auſtrumve deflectat. Itaque duobus iis exceptis, reliqua decem ita comparabant.

Geminus pag. 6.

Syzyga ſigna ſecundum Veteres.		
Cancer		
ἄζυγος		
Gemini	&	Leo
Taurus	&	Virgo
Aries	&	Libra
Piſces	&	Scorpius
Aquarius	&	Sagittarius
Capricornus		
ἄζυγος		

Syzyga ſigna ſecundum Geminum.	
Gemini	Cancer
Taurus	Leo
Aries	Virgo
Piſces	Libra
Aquarius	Scorpius
Capricornus	Sagittarius.

In utroque diagrammate diſcrimen hoc cernitur; quod illud Veterum ſyzygias inter ea Signa ſtatuat, quæ æqualiter diſtant a totis Signis tropicis, in altero σύζυγα ſigna æqualiter a punctis ipſis tropicis abſunt. Geminus antiquos refellit, quod ex eorum ratione conſequens ſit, ſolſtitia in toto dodecatemorio Cancri contingere. Nam cum Signa comparia ſint, quæ ex eodem loco ortus ſuos faciunt, & in eumdem occidunt; ut Gemini ac Leo ita ſe habeant, neceſſe eſt æquales in illis eſſe dies; hoc eſt parallelorum ſegmenta ſupra horizontem eadem. quod aliter fieri nequit, quam ſi ex æquo remota ſint a ſolſtitiali puncto. at ſecus res habet. nam Geminorum extremum eſt ipſum ſolſtitiale punctum. Leonis autem, ſexagenis ab eo gradibus diſtat. Idipſum in Libra & Ariete clarius ait oſtendi; quæ duo ſyzyga faciebant. atqui Libra multo quam Aries auſtralius oritur, & occidit. Hæc Geminus.

Verum longe aliam, quam putavit Geminus, priſcorum Mathematicorum rationem fuiſſe: neque recte ab illo reprehenſos eſſe, perſuaſum habeo. Non enim qui hoc aſſerebant cardinalia puncta in ipſis Signorum initiis, ſed in mediis, hoc eſt in gradu decimo quinto collocabant. quam Eudoxi fuiſſe ſententiam Hipparchus aſſerebat, de quo nos cap. IV fuſius egimus. Atque ut Eudoxi non fuerit, eorum Veterum certe fuit, qui ita, ut Geminus ſcribit, comparia inter ſe Signa compoſuerunt. Hoc enim modo veriſſimum erit, quod illi Veteres putabant, Syzyga eſſe ſigna Libram, & Arietem, quod ex æquo diſtarent ab utroque initio, ſive a decimo quinto gradu Cancri, & Capricorni. Tum id conſequens eſt; perperam ex ea Veterum opinione, quam refert, improbatque Geminus; concluſiſſe Scaligerum, quod capite antecedenti diximus; priſcos illos τροπὰς & ſolſtitia in totis triginta gradibus, non in puncto aliquo λόγῳ δημιουργικῷ ſtatuiſſe. Id enim falſo ſuſpicatus eſt. neque cauſſam habuit, cur hoc ſibi commento placeret adeo, ut ejus inſcitiam Mathematicis exprobraret. Mirum vero, portentum hoc erroris Eudoxo ab eodem impingi: immo auctorem illius Eudoxum aſſeri. In quo multiplex eſt ἀμαρτία. Nam ſi Eudoxus in decimo quinto gradu Cancri τροπὰς æſtivas fieri ſcripſit; hibernas in Capricorni decimoquinto: utrobique mediis in Signis; idque ipſius Eudoxi teſtimonio conſtare apud Hipparchum putat Scaliger; quinam obſecro conſentaneum eſt, in toto Signo conſtitutas ab illo τροπὰς fuiſſe? Ad hæc ſi princeps ita ſenſit Eudoxus; non ergo Metoni, ac vetuſtioribus aliis, qui Eudoxum anteceſſerunt, hoc ipſum venit in mentem. quod tamen univerſe de antiquitate omni temere pronuntiabat Scaliger. Eradatur igitur ex omni litterarum memoria fœdiſſima iſta labes opinionis, quam ille ἀκρίτως in Eudoxum, ac veteres Aſtronomos auſus eſt conferre. Sed nec Gemini caſtigatio nos illa delectet; contra quam patrocinari antiquis illis quam facile poſſumus, tam merito debemus. — Scal. in Manil. pag. 157.

Sic in antiſciis Veterum ex eodem fonte erroris explicandis, ac traducendis impune luſit Scaliger. quæ quidem conſentanee iis, quæ pro opinione illorum adduximus, veriorem ad ſenſum accommodare licet. quod ut breviter fiat, paullo altius repetenda res erit. — Antiſcia

Ex vaniſſima τῶν ἀποτελεσματικῶν ratione, dodecatemoria Zodiaci varias inter ſe σχέσεις, ſive σχηματισμοὺς habent, quos aſpectus vulgo nominant. Ex quibus eos dumtaxat hoc loco ſeligemus, qui ad negotium noſtrum pertinent, auctoribus adhibitis Ptolemæo in Tetrabiblo, Paullo Alexandrino, Manilio, & Firmico. Igitur Signa aut ſunt οἰκεῖα, *familiaria*, ſive *cognata*; aut ἀσύνδετα, *inconjuncta*, & *aliena*. Priora dicuntur, quæ ſchematiſmo aliquo, vel οἰκειώσει inter ſe devincta ſunt. poſteriora, quæ nullum habent ex iis, quos aſtrologorum aſius adſcivit. Schematiſmus vel eſt κατὰ διάμετρον, ut Aries, & Libra. vel κατὰ τρίγωνον. vel κατὰ τετράγωνον. vel κατὰ ἑξάγωνον. de quibus Geminus Cap. I, & nos ad eumdem in Notis quædam obſervavimus. Alterum genus οἰκειώσεως, ſecundum quod Signa alia ſunt προστάσσοντα, *imperantia*, alia ὑπακούοντα, *auſcultantia*. quæ ambo communi nomine ἀκούοντα, *audientium* Paullus Alexandrinus, & Manilius intelligunt. Tertium genus οἰκειώσεως eſt τῶν βλεπόντων, ſeſe mutuo conſpicientium. Ut de poſterioribus his ambobus agam. — Ptolem. L. I. Tetrab.

Ptolemæus προστάσσοντα, & ὑπακούοντα ſigna vocat, τὰ κατ' ἴσον διάστημα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, ἢ καὶ ὁποτέρου τῶν ἰσημερινῶν ση- — Imperantia, & auſcultan-

tia Signa Ptolemæi. *σημείων σχηματιζόμενον, ὅσα τὰ ἐν τοῖς ἴσοις χρόνοις ἀναφερόμενα, καὶ ἐπὶ ἴσων παραλλήλων. quæ pari intervallo ab eodem vel alterutro punctorum æquinoctialium diſtantia, figuram, ſeu conſpectum habent: quod æqualibus temporibus oriantur, & in æqualibus parallelis.* Zodiacus circulus ab æquinoctiali biſariam ſecatur in punctis æquinoctialibus. Hinc ſemicirculus alter borealis dicitur; habens ſigna borealia ſex, quæ ſunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo. alter auſtralis totidem Signis præditus, quæ ſunt, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piſces. Borealia ſigna ſunt προστάσσοντα. auſtralia vero ὑπακούοντα. Cujus rei cauſſam affert Ptolemæus, quod in borealibus Signis paullatim dies augeantur: in altero contrahantur. Ob id imperare illi debent: iſti parere, ex artis ineptiſſimæ decreto. Hac ratione Signa illa inter ſe pariabimus.

Signa	
Imperantia	Auſcultantia
Aries	Piſces
Taurus	Aquarius
Gemini	Capricornus
Cancer	Sagittarius
Leo	Scorpius
Virgo	Libra

Hæc enim Signa ſunt ἰσανάφορα, & ἰσοπαράλληλα. quod æqualiter diſtent ab ambobus æquinoctialibus punctis. Æquales, inquam, parallelos habent, non eoſdem, ut Camerarius vertit. Id enim Signis videntibus convenit, quæ a tropicis punctis ex æquo diſtant. de quibus agit ibidem Ptolemæus.

Signa videntia Ptolemæi. Igitur alterum genus συναφείας eſt eorum, quæ βλέποντα, *videntia* dicuntur, & ἰσοδυναμοῦντα, *æquali poteſtate prædita*. Sunt autem ejuſmodi, quæ ex æquo diſtant ab alterutro ſolſtitii puncto. Ea porro mutuo ſe videre dicuntur ideo, quod & dies diebus, & noctes noctibus æquales faciant. tum quod iiſdem ex horizontis partibus oriantur, & in iiſdem occidant. Atque hæc ſunt σύζυγα Signa, quæ ex Gemino ſuperius explicavimus. ut Gemini, Cancer, Taurus, Leo, & cetera, de quibus in Notis ad Geminum aliqua diximus.

Ἀσύνδετα, & ἀπηλλοτριωμένα, *inconjuncta, & aliena Signa* dicuntur, quæ nullius ſchematiſmi ex antecedentibus illis ſocietatem coeunt invicem. Ita Ptolemæus.

Audientia, & videntia Signa Manilii, & Paulli. At Manilius, & Paullus Alexandrinus audientia, & videntia Signa aliter explicant. Nam apud eos videntium paria conſtant iis Signis, quæ ex æquo diſtant a totis Signis tropicis. ut ſunt Gemini, Leo: Taurus, virgo, ac reliqua; quæ deſcripta ſunt in altero ſchemate τῶν συζύγων, ſecundum Veteres, ut eorum mentem interpretatus eſt Geminus. Itaque Cancer, & Capricornus ἄζυγοι ſunt, & μοναχοί, nec alia, ſed ſe ſola contuentur.

Imperantia, & auſcultantia eorumdem. Rurſus imperantia ſigna, & auſcultantia ſtatuunt iidem, quæ ex æquo diſtant ab æquinoctialibus integris Signis: ita ut priora borealia; poſteriora ſint auſtralia. Ergo extra ſortem ſunt Aries, & Libra: neque ſe invicem audiunt, neque alia: ſed ſolitaria ſunt, ac μονίζωνα, cetera ὁμόζωνα. Ea in tabella ſequenti licet intueri.

Signa Manilii, & Paulli.		
Imperantia		Auſcultantia
	Aries ἄζυγα	
Taurus		Piſces
Gemini		Aquarius
Cancer		Capricornus
Leo		Sagittarius
Virgo		Scorpius
	Libra ἄζυγα.	

Aries itaque imperandi vel auſcultandi cum nullo commercium habet, libram autem videt; ut & arietem libra.

Conſilium ipſe ſuum eſt Aries: ut principe dignum eſt,
Audit ſe, Libramque videt.

ait Manilius. Taurus Virginem videt, & Piſcibus imperat. Piſces Scorpium vident, & audiunt Taurum, & ſic reliqua. At Demophilus προστάσσοντα, & ὑπακούοντα eodem, quo Manilius, & Paullus, modo deſcribens, hoc uno differt, quod Arietem imperantem Libræ ſtatuit, & Libram auſcultantem Arieti.

Julius Firmicus lib. II cap. XXXII videntia Signa eadem cum Ptolemaicis, & σύζυγα Gemini facit, eaque ſe ex Ptolemæo, Antiocho, & Dorotheo Sidonio deſcribere profitetur, atque antiſcia nominat. Nimirum quod umbras ex æquo reſpondentes, & ἀντισκίους faciant. Nam in Geminis, & Cancro æquales ſunt noctes, ſed inverſo ordine. quippe initium unius fini alterius congruit. Initio Geminorum dies noctesque paria faciunt cum diebus, ac noctibus in fine Cancri. Ita initium Tauri cum fine Leonis: finis illius cum hujus initio convenit. Sic antiſcii in ſphæra dicuntur non ſolum quod umbras in diverſas partes jaciant. ſed etiam quod alternis, & contrario modo æquales habeant. Etenim antœci noſtri, cum eſt hiems nobis, umbram habent breviorem; nos vero longiſſimam. viciſſim autem, cum æſtatem habemus, umbræ ſunt nobis breviſſimæ; illis longiſſimæ. Tum præpoſitio ἀντὶ nonnumquam æqualitatem ſignificat, ut ἀντίθεος, quod notavit Achilles Tatius ad Arati phænomena. In hac Antiſciorum ratione, ac loco Firmici immaniter aberravit vir maximus; ut ejus ſimili verbis utar, qui nihil ex iſto, niſi faſtum, & præcipitem confidentiam expreſſit. Nam in Manilianis, antiſcia ſe Veterum hactenus ignota primum omnium explicaſſe jactat, & Mathematicos omnes, quod neſciebant docuiſſe. Igitur antiſcia Veteribus Signa illa fuiſſe dicit, quæ a punctis quattuor Cardinalibus ex æquo diſtant; hoc eſt tam audientia, quam videntia. porro cum iidem Veteres æquinoctia, & ſolſtitia committi crederent in totis dodecatemoriis, triceniſque gradibus; inde accidiſſe, ut & audientia illa facerent, quæ ex æquo diſtant ab ariete, vel libra: & videntia, quæ a cancro, & capricorno totis ex æquo remota ſunt. Hæc a veritate ſunt alieniſſima. Falſum eſt antiquos antiſcia nominaſſe Signa illa, quæ ab integris Cardinalibus Signis æquali ſpatio diſtarent. ſi quidem ipſis Signorum initiis cardinea affigerent. Tum in antiſciorum οἰκονομίᾳ ſola puncta ſolſtitialia locum habuerunt, non æquinoctialia; neque tota ipſa cancri, & capricorni dodecatemoria; ſed illa ipſa puncta ſolſtitiorum. Nullum vaniſſimæ opinionis argumentum aliud Scaliger attulit, niſi Firmici locum, quem peſſime interpretatus eſt. Ejus Scriptoris verba ſunt: *Antiſcia, Græcorum ſunt nobis magiſterio tradita. Nolo enim aliquis ſuſpicetur, quod non ſit apud Græcos iſte tractatus. Nam ſi Ptolemæus nullam aliam rationem ſequitur, niſi antiſciorum, & Antiochus, quum dicit quod Libra Arietem propter terram, quæ media eſt, non videat; quaſi per ſpeculum quidem rationem antiſciorum attingit.* Subjicit his Firmicus antiſciorum deſcriptionem ex Dorotheo Sidonio, qualem nos antea reddidimus. videlicet in qua Signa diſtant æqualiter a punctis tropicis. quæ unica eſt, & veriſſima ratio τῶν ἀντισκίων, vetuſtati cognita. At Scaliger ex illis Firmici verbis colligit primum, *τὰ προστάσσοντα tantum, & ὑπακούοντα antiſcia vocari* a Firmico. tum antiſcia Antiochi falſo cum Ptolemaicis confundi: cum ſint diverſa. Nam Antiochi antiſcia ſunt illa veterum, in quibus comparia ſigna ab integris dodecatemoriis Cardinalibus ex æquo removentur, ut ſunt Aries, & Libra. Hæc Scaliger. In quibus tam ab rei veritate, quam a mente Firmici totus aberrat. Firmicus antiſcia ſola illa Signa nominat, quæ Ptolemæus βλέποντα; non imperantia. nimirum ea dumtaxat, quæ a punctis ſolſtitialibus æqualiter diſtant. nec ſunt diverſa, quæ Antiochus adſtruebat, ab antiſciis Ptolemæi aut Firmici. Antiochum ait Firmicus antiſciorum obſcure meminiſſe verbis illis, quibus Arietem dixit non videre libram propter interjectam terram. quibus nimirum ſignificabat, aliud eſſe Signum, quod Aries videt; hoc eſt Virginem. Quid abſurdius Scali-

Firmici locus expoſitus.

Error Scaligeri in Manilianis p. 155. & 159.

Firmicus lib. II c. XXXII

Vera ratio antiſciorum.

getiana

getiana iſta ratione; dici ab Antiocho Arietem, ac Libram antiſcia ſigna, hoc eſt videntia, ut ex Ptolemæo docuimus, quæ ſe ob terram interjectam videre non poſſunt? Si βλέποντα ſunt, cujuſmodi ſola ſunt antiſcia; profecto videre ſe mutuo debent. Cæcus admodum fuit, nimiumque properans, cum hunc Firmici locum legeret, qui tam apertum conflictum ſententiæ ſuæ non animadvertit. Et tamen ſæpius de antiſciis Veterum a ſe primum explicatis, & patefactis triumphat Scaliger: in quibus nihil vidit omnino.

Poſtremo ut ad Manilii, & Paulli Alexandrini videntia, & audientia Signa redeat oratio; veriſimile eſt hanc illorum rationem, quæ paria Signorum inſtituit ejuſmodi, quæ non a punctis Cardinalibus, ſed ab integris eorum dodecatemoriis pari ſpatio diſtant; ex illa Veterum, quam ſupra declaravimus, opinione manaſſe; quæ puncta eadem non initiis Signorum, ſed mediis ipſis adſcripſerat. Ita quippe tam imperantia & auſcultantia diſtant æqualiter ab æquinoctialibus punctis, quam a tropicis βλέποντα. Antiſcia vero nominari ſola hæc poſteriora debent. De hiſce vide Mirandulani diſputationem lib. VI contra Aſtrol. cap. XII.

CAPUT VIII.

De dignoſcendis ſtellarum ortibus, & occaſibus, quorum apud Auctores mentio fit. quæ certis regulis, & exemplis inſtruitur. Theophraſtus, Varro, Plinius, Columella, Ptolemæus, aliique vel illuſtrati, vel emendati. quæ ſit admiſſa vel temporaria, & ſerotina. Geneſeos locus exponitur.

QUi ex aſtronomicis tabulis computantur ortus, obituſque ſtellarum; quales in fine libri primi deſcripſimus; ii veri ſunt, & ἀκριβεῖς, nec ad liquidum apparentes, etiam heliaci. Nam in hoc poſteriori genere (De ceteris enim explorata res eſt, nequaquam eos viſu poſſe diſcerni) extremi apparitionis termini colliguntur; hoc eſt momenta ipſa, in quibus ita primo, poſtremove cernuntur, ut citra ea videri deſinant. Quamobrem quod eum propius contingunt horizontem; & interjectis nebulis, ac vaporibus plerumque latent adhuc, & intuentium fruſtrantur oculos; hinc apud Scriptores raro illa eadem exprimuntur tempora, quæ tabularum methodus exhibet; ſed aliquanto ante, vel poſtea ortus, & occaſus illi referuntur. Ac ſunt ex repetenda memoria, quæ ex Gemino capite hujus libri tertio tradidimus; ortus, occaſuſque matutinos veros, ſive non apparentes, priores eſſe φαινομένων, id eſt *apparentibus*: contra veſpertinos apparentes prius accidere quam veros. quod & res ipſa docet, & quæ in laterculum conjecimus exempla demonſtrant. Ibi enim heliaci ortus, ſive matutini apparentes, coſmicis poſteriores ſunt: & occaſus heliaci, ſive apparentes veſpertini, acronychos, ſeu veſpertinos veros antecedunt. Tum in veſpertinis ortibus, & matutinis occaſibus, a quibus longe abſunt heliaci, idem uſuvenit; uti nos capite illo declaravimus. Cum enim Sol contra primi orbis impetum verſus ortivas cæli partes ab occiduis ſuopte motu rapiatur; ſtellam, ubi conſecutus eſt, a tergo relinquit, & in conſequentia magis, magiſque nititur. Ita fit, ut cum ſtellam in oriente poſitus occidentem ex adverſo reſpicit, qui eſt verus coſmicus occaſus; adhuc eam radiis abſcondat ſuis, nec videri patiatur: poſt, ubi longius abceſſit, ante illius ortum paullatim cadentem proſpiciamus, quod pluribus deinde diebus accidit. E contrario cum in occidente Sol eſt, oppoſitam habens e diametro ſtellam qui eſt verus ortus ſtellæ veſpertinus; deinceps eamdem occultare pergit, ad eamque paullatim adrepit. Itaque ante tempus illud oppoſitionis pluribus diebus occaſum jam Solem exortu ſuo ſtella conſecuta fuerat, quem apparentem ortum veſpertinum nominant.

Gemi-nus cap. XI. p. 28.

Hinc apud Scriptores etiam illos, qui uniuſmodi cæli poſitum, obſervationemque ſecuti ſunt, pluribus diebus ante, vel poſt exortus veros, occaſuſque; ſtellarum φάσεις notantur: quod illi apparentes fere conſectati ſunt. quæ quia non uno die, ac momento accidunt; ideo ſub eadem tempora plerumque repetuntur, & ad dies propagantur aliquot. Sed in iis deſignandis complures obſcure loquuntur, ac perplexe; qui nec ortuum, & occaſuum tempora; neque ſpeciem aperte ſignificant; ac vix conjecturæ lectoris ulli ſatis idoneam anſam offerunt. Itaque uſu ac judicio cum primis opus eſt ad ea diſcernenda, in quibus vel nulla, vel exigua ad pronuntiandum φάσεων genus argumenta ſuppetunt. Accedit locorum, regionumque diverſitas, in quibus ortus, & occaſus illi fiebant; cujus varietatis auctores ſæpe ratione habita nulla, quæ aliis atque aliis obſervata ſunt locis, ac temporibus, nec iiſdem ex parapegmatibus confecta, permiſcent invicem. quæ res moroſam, ac propemodum inextricabilem iſtarum rerum inveſtigationem facit.

Sed ut in iis inquirendis, quoad fieri poteſt, certam tirones viam teneant, ac regulam; hoc, quod paullo ante diximus, animadverſo; nimirum apparentes potius φάσεις, quam veras, ab Scriptoribus adhiberi: tum eo quoque, apparentes ortus & occaſus matutinos poſteriores eſſe veris; priores autem apparentes ortus & occaſus eſſe veſpertinos quam veros: his, inquam, cognitis, ratione quadam quod volumus aſſequemur. In primis igitur Zodiaci punctum, quo cum propoſita ſtella ſupra, infraque horizontem pervenit, ex Laterculo noſtro; vel, ſi in eo non continetur, ex methodo Canonum explorare convenit. Deinde, ſi certum anni tempus ab auctore definiatur, gradum eclipticæ συνανατέλλοντα, vel συγκαταδύνοντα confer in Kalendarium Julianum, in eoque cæleſtem menſem obſerva, cui gradus ille competit. Si dies ab auctore ſit expreſſus, idemque cum invento abs te gradu conſentiat, ortum eſſe coſmicum, vel occaſum acronychum intelliges. Sin oppoſita in parte ſit; occaſum coſmicum, & ortum acronychum. Quod ſi tempus ἀορίστως tantummodo declaratum fuerit, ex contextu orationis ipſo divinandum erit, cum ea cautione, ut ex duobus propinquis ortibus, & occaſibus, apparentem potius eligas, quam verum. niſi uterque, quod rarius eſt, ab Scriptore comprehenſum fuerit. tum enim utrum utro prius ſit, ex iis, quæ paullo ſupra præſcripſimus, obſervandum erit.

Si ortu vel occaſu utcumque concepto, de tempore conjectura facienda eſt; ex auctoris verbis colligenda ſpecies eſt ortus ipſius, aut occaſus. poſtea punctum Zodiaci cum ſtella oriens, vel deſcendens in Kalendario requirendum. demum veri an apparentis tempus ſit, itidem, ut ſupra, deliberandum.

In his ſtellis, quas Laterculum noſtrum ſuperiore libro, capite octavo continet, laborem hunc ſublevant expreſſa ortuum omnium, occaſuumque momenta. Verum quoniam, ut proxime antecedente capite dictum eſt, nondum liquido apparentes ortus, & occaſus aſtronomico, quem ibi perſequimur, calculo conficiuntur; idcirco qui ab auctoribus indicantur ortus & occaſus, prout exiguo intervallo ſui quemque generis ortum occaſumque notatum in tabula antevertunt, aut ſequuntur; ita eidem adſcribendi ſunt.

Quoniam vero diverſis e parapegmatibus, hoc eſt Italicis, Græcis, & Ægyptiacis; aut interjectarum regionum, ſine ullo interdum diſcrimine, quæ de ſtellis referunt, Scriptores hauſerant; hinc judicio ad ea diſcernenda opus eſt; & in ſtellis, quas deſcripſimus, ad utrumque cæli poſitum, Romani, & Alexandrini, tentandus eſt calculus. ceterorum tractuum utcumque ex illis ratio conſtabit.

Sic in anterioribus, vel poſterioribus Juliana editione ſæculis; paucis illic fere detractis; hic additis ad Juliano tempori congruentem modum diebus, ortus, occaſuſque ſtellarum inveſtigabimus. In quibus omnibus otioſa eſt nimis accurata diligentia: immo ſtulta; cum ne auctores quidem illi, quos aſſequi ſtudemus, tantam in ea ſibi re præſtandam putaverint.

Nimis ea jejune, ac parum utiliter præſcribuntur, niſi exemplis uſus illorum aperiatur. quod hic in paucis ad aliorum ſpecimen experiemur. De Sirio, & Vergiliis plura ſequentibus capitibus ex Inſtituto dicemus. itaque horum modo exemplis abſtinebimus.

Arcturum Theophraſtus in lib. IV. Hiſt. Plant. cap. XII. Boedromioni imputat: nec de ortu, an occaſu loquatur indicat. ἡ δὲ τομὴ ὡραία (ait de calamo tibiali) περὶ Ἀρκτοῦρον μέχρι, ὅτ' ἀνθεῖ, ὑπ' Ἀρκτοῦρον, Βοηδρομιῶνος. *Cædi tempeſtive ſolitus, uſque ad Antigenidem, cum adhuc ſimpliciùs tibia uterentur, ſub Arcturo, menſe Boedromione*. De ortu tamen intelligendum eſſe, perſuadet gradus Virginis, quo cum Juliano ſæculo ſupra finitorem attollebatur, nempe 24. Item de Arcturus.

heliaco

heliaco & apparente loqui perſpicuum eſt, tum quod apparentes potius, quam veros ab auctoribus memorari diximus: tum quod in Virginis 27 gradum incidere videmus heliacum ortum; id eſt verum, & Coſmicum. Parthenonis porro XXVII dies in Calendario ad Septembris XXI adnotatus. Theophraſti vero ſæculo aliquot ante diebus accidebat. Denique Boedromionem ſcimus tertium ab ſolſtitiali menſem fuiſſe lunarem. Ptolemæus noſter ortum confert Arcturi in XXVI Sept. & Octob. III. recte.

Plin. lib. XVIII c. XXVI. Plinius eamdem Arcturi ſtellam aſſerit exortum veſpertinum facere VII Cal. Martii. Columella vero IX Cal. In laterculo noſtro acronychus exortus Arcturi fit in gradu Piſcium 14, id eſt Ichthyonos XIV, quæ in Calendario Martii V convenit. Verum, ut ſæpe dictum eſt, ortus veſpertinus verus, quem tabula præbet, poſterior eſt apparenti. Ideo aliquot diebus poſt occaſum Solem exoriens ſtella proſpecta eſt, donec verum ad exortum perveniret. At Firmicus lib. VIII, cap. XIV. Arcturum ſcribit in parte Sagittarii quinta ortum facere; quod eſt falſiſſimum. Occaſum acronychum alicubi legerat in ea parte fieri; pro quo imprudenter ortum reddidit. Acronychus occaſus Juliano ſæculo fiebat in parte Sagittarii 4. heliacus autem in parte Scorpii undecima. Porro undecima dies Scorpionis pridie nonas Novembres in noſtro Calendario notatur; circa quem diem a Plinio & Columella ponitur: hoc eſt paucis ante diebus, ut ex Calendario, quem ex ambobus, & Ovidio confecimus, liquet; quoniam apparens occaſus veſpertinus verum antecedit. Denique Columella lib. IX, cap. XIV ſcribit Arcturum oriri poſt quinquageſimum a canicula diem; quod de ortu heliaco verum eſt. Sirius oriebatur Cæſari Leontonos VIII, id eſt Auguſti II; Arcturus Parthenonos XXVII. Intervallum dierum quinquaginta ſolidorum.

Error Firmici.

Orion Theoph. lib. de Ventis. Orionem Theophraſtus ait oriri ἐν ἀρχῇ δ' ὀπώρας· δύνειν ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμῶνος. ubi ὀπώραν pro inclinante jam æſtate ſumit, diebus aliquot a confecto ſolſtitio. In laterculo, lucida pedis Orionis heliacum ortum facit Carcinonis XVIII, Julii XII. Sed Theophraſti ſæculo, & Athenis maturius id fiebat. Verum poſt ortus heliaci diem ex tabulis confectum apparentes iidem ortus matutini repetuntur. Itaque propagatus hic ortus eſt uſque ad ὀπώρας initium. At matutinus occaſus ejuſdem lucidæ contigit Scorpionos V, Octobris XXIX. zonæ media Scorpionos XII. occidit, Novembris V. Humerus dexter Scorpionos XXI, Novembris XIV. Itaque verum eſt ineunte hieme Orionem occidiſſe. Conveniunt & quæ de Orionis ortu ab Ovidio, Columella, & Plinio produntur; ut cum zonam oriri VI Cal. Jul. aſſerunt Ovidius, & Plinius. Media quippe ſtella baltei in Ægypto Carcinonos quarto heliace oriebatur. Romæ XVII. ſed ante hanc in eodem balteo altera contigit.

Polybius lib. I. ſcribit Romanos in Africam e Sicilia trajeciſſe inter ortum Orionis, & Sirii, incommoda tempeſtate. Ortum utrobique intelligit heliacum. Nam Sirius Leontonos VIII, ineunte Auguſto; Orion paullo poſt ſolſtitium oriri incipiebat. Ergo Julio menſe navigarunt. Sic Heſiodus meſſis ac trituræ tempus circumſcribit Orionis exortu:

— Εὖτ' ἂν πρῶτα φανῇ μένος Ὠρίωνος,

— Cum primum apparere cœpit robur Orionis.

Baſiliſcus. Leonis in pectore clara ſtella occidit XXVII Januarii, ut ſcribit Columella; ut Ovidius, XXIV. In laterculo noſtro eadem ſtella Hydronos tertio mane occidit, prorſus ut Ovidius, refert, Januarii XXIV. Quare de occaſu coſmico capiendus eſt. At Columella Leonis claram in pectore ſtellam exoriri aſſerit IX. Cal. Aug. & Prid. non. Aug. Leonem oriri medium; quod de heliaco non poteſt accipi; qui Leontonos XVIII, Auguſti XII primitus occœpit. ad verum & coſmicum referri poteſt. Atqui Plinius lib. XVIII, cap. XXVIII, *tertio Calendas*, ait, *Auguſti menſis regia in pectore leonis ſtella matutino Cæſari immergitur*. Matutinum occaſum hæc verba demonſtrant; qui in Aquarii gradu tertio, Januarii XXIV accidit. Mendoſus ergo locus eſt Plinii, ac legendum omnino eſt *emergit*, vel *emergitur*, id eſt oritur cum Sole.

Plinii locus mendoſus.

Geminus occaſum Leonis conſentanee ponit Aquarii ſecundo. Ptolemæus Leonici baſiliſcum occidere ſcribit VI Cal. Febr. ſive Jan. XXVII. Græcus autem a nobis editus ſtatuit ejuſdem occaſum 30 Januarii, vel Tybi XXII; nec non Mechir, vel Februarii VI. Senatus Mechir convenit Januarii ultimo.

Hyades. Inter Hyades lucidiſſima eſt, quæ in oculo Tauri poſita Palilicium ſidus a Romanis vocatur. Occaſum Hyadum refert Heſiodus in idem tempus, quo Pleiades & Orion occidunt: idque arationi opportunum eſſe ſcribit in ſecundo libro:

—— Αὐτὰρ ἐπὴν δὴ
Πληϊάδες θ', Ὑάδες τε, τό τε σθένος Ὠρίωνος
Δύνωσιν, τότ' ἔπειτ' ἀρότου μεμνημένος εἶναι.

Hic occaſum matutinum, ſive coſmicum ſignificat. Nam in laterculo noſtro Palilicium mane occidit in gradu 9 Scorpii Romæ, id eſt Novembris 2. quo die Columella Tauri caput occaſum facere ſcribit; ut & Geminus ex Calippo. At in Ægypto matutinus occaſus fiebat in gradu Scorpii undecimo, Novemb. IV. Porro idem Columella ſuculam mane occidere ait XXI Novemb. nec non Rhapſodus ille ſub nomine Ptolemæi a Leonico editus. Nam Græcus noſter in Novembris, vel Athyr XVI ſuculam ortum matutinum conjicit. Apud Geminum Hyadum occaſus die Scorpionos XXVII, ex Euctemone: ex Eudoxo, XXIX contingit; qui Julii Cæſaris ætate reſpondebant Novembris XX, & XXII. Euctemonis vero, & Eudoxi ſæculo, dies illos antecedebant. Hic eſt apparens occaſus matutinus Hyadum, qui eſt vero poſterior. Ideo poſt coſmicum verum ad dies aliquot extenditur: quemadmodum ortus veſpertinus verus poſterior eſt apparentibus; qui pluribus diebus ante illum ſæpe repetuntur in Faſtis. Verus exortus veſpertinus Palilicii ſideris Julii tempore, Scorpionos XXI, Novembris XIV congruebat, poſt verum occaſum matutinum. Sed apparens ortus veſpertinus præcedebat: quem VI Novembris, vel Athyr, Græcum Ptolemæi parapegma collocat. Geminus autem Zygonos XXII, Eudoxi ſæculo. Plinius lib. XVIII, cap. XXXI ſexto Kalendas Novembris ſuculas ait exoriri veſperi, eodem ſcilicet apparente ortu. Mox vero pridie Calendas Novembres Cæſari dicit exoriri cum Sole ſuculas. Falſo. Nam id verno tempore accidit. Scripſit, aut ſcribere debuit; *cum Sole occidente*. Palilicium ſidus idem Plinius libro XVIII, cap. XXVI refert occidere veſpere ex Cæſaris calculo, XV. Cal. Maias; id eſt Crionos XXVI, quem in diem heliacus occaſus illius ex noſtris ratiociniis incidit. Ptolemæus Leonici Suculas ait emergere Aprilis VI. Immo immergebantur illo tempore, & poſt occaſum Solem condebantur; quod Aprilis XVII poſtremo faciebant. Hinc apud eumdem XII Aprilis, XV, XVI & XVII occultari veſpere dicuntur. Etenim ortus Palilicii matutinus apparens cœpit in Julianis Faſtis Didymonos XI, Junii IV. Unde caſtigandus eſt Ptolemæus Græce a nobis editus; qui Junii III lucidam ſucularum ait occidere veſpere; quod eſt falſum. Ideo ſtatim Junii VII ἑῷος, inquit, ἑσπέριος. Non minus caſtigandus eſt Geminus, qui Tauronos die XXXII ponit ortum veſpertinum Hyadum; pro quo matutinus ſubſtituendus eſt; quem Didymonos V mox, Eudoxo auctore, ſtatuit.

Plinii error.

Capella. Capellam, quæ eſt in Aurigæ tergo, ſcribit Ovidius, & Columella exoriri Calendis Maiis. Plinius VIII menſis ejuſdem. Hoc in Ægypto verum eſt de ortu heliaco, qui in Tauronos die IX incidit. Romæ autem, Crionos XVII, Aprilis VIII. Ptolemæus noſter Martii XXIX, & Aprilis XVIII Capræ matutinum ortum exhibet. Geminus ex Euctemone Tauronos IX.

Delphinus. Delphinum Ovidius ait veſpere oriri IV Eidus Junias:

Navita puppe ſedens Delphina videbimus, inquit,
Humida cum pulſo nox erit orta die.

Conſentiunt Plinius, & Columella. Laterculum quoque noſtrum adamuſſim convenit. Nam lucida caudæ Delphini acronychum exortum ibi facit Didymonos XVII præciſe; qui eſt IV Eid. Jun.

Lyra. Lyram, ſeu fidiculam occidere veſpere Columella XXII Januarii: Ovidius XXIII prodiderunt. Eſt hic heliacus occaſus, non acronychus, uta quibuſdam

notatur. Nam heliacus occaſus Lyræ accidit Hydronos VI, Januarii XXVII.

Aquila. Aquilam IV Cal. Januarias occidere veſpere auctor eſt Columella lib. XI, cap. II. Plinius lib. XVIII, cap. XXVI, tertio Calendas in Attica, & finitimis locis. De occaſu heliaco loquuntur; qui Romæ fiebat in gradu Capricorni undecimo, id eſt Januarii II: Alexandriæ in gradu quinto, ſexto Calend. Jan. Ptolemæus Græcus Decembris, vel Choeac XXVII, & XXX Aquilam occidere ait veſpere. Gemino quoque ſeptimo Capricorni idem evenit auctore Euctemone. Eamdem mane oriri viceſimo ſexto Toaonos referebat Eudoxus. Sic in laterculo noſtro ortus illius heliacus in XXVIII Toaonos incurrit, qui eſt Decembris XXI. Græcus Ptolemæus Decembris, vel Choeac XXV. Rhapſodus a Leonico editus mendoſe habet ortum veſperrinum Aquilæ XI Calend. Januar. Hic enim in gradu Geminorum IX contigit, Junii II. Eui & Columella, & Plinius adſtipulantur, nec non Ovidius; quin & Rhapſodus ipſemet.

Varro caſtigatus, & illuſtratur. Varro lib. II de re Ruſtica, cap. II. *Tempus optimum ad admittendum* (de ovibus loquitur) *ab Arcturi occaſu ad Aquilæ occaſum*. Plinius quoque lib. VIII, C.XLVII, *Coitus omnibus ab Arcturi occaſu, quod eſt a. d. tertium Eidus Maias; ad Aquilæ occaſum, id eſt XIII Calend. Aug.* Ita legendus hic locus, qui vulgo depravatus eſt. Intelligunt utrobique coſmicum occaſum, ſive matutinum. Nam Arcturus in Geminorum quarto gradu incipiebat occidere, id eſt Maii XXVIII, Romæ. Alexandriæ vero Tauronos XIII, id eſt Maii ſexto, Aquila mane item occidit Romæ Carcinnoos XXVII, id eſt XII Calend. Auguſtas. Hoc tempus admiſſuræ unicum ovibus ambo illi tribuunt. Poſtea concepti agni invalidi ſunt, ait Plinius; quos *cordos* antiqui vocabant. Verum alterum præterea tempus fuiſſe, & quidem nonnullorum ex opinione commodius, idem mox Plinius indicat his verbis: *Multi hibernos agnos præferunt vernis: quoniam magis interſit ante ſolſtitium, quam ante brumam, firmos eſſe; ſolumque hoc animal utiliter bruma naſci*. Virgilius II Georg. inter laudes Italiæ eam recenſet, quod ibi

Bis gravidæ pecudes.

Quo Servius pertinere illud Eclog. II putat;

Lac mihi non æſtate novum, non frigore deſit.

De fœtura duplici pecorum. Quamobrem fœturam aliam æſtivam; aliam hibernam fuiſſe conjectura eſt, non in Italia ſolam; ſed etiam in Oriente; ut in Syria, & Meſopotamia. Geneſeos cap. XXX, 41, & 40, duplex hæc admiſſura ſignificatur: quarum una tempeſtiva; altera ſerotina dicitur. Itaque Jacob in maturiore, & tempeſtiva, decorticatas ex parte virgas alveis imponebat, ut variæ, ac maculoſæ pecudes naſcerentur, quæ in mercedem ſibi ceſſerant; quod priore illa fœtura valentiora, & robuſtiora pecora gignerentur. In ſerotina virgas non ponebat, ut ex ea natæ pecudes, quæ imbecilliores erant, Labanis eſſent. Quem ad locum Hieronymus in Tradit. & Auguſt. quæſt. XCV in Gen. bis in Meſopotamia, ut & in Italia, gravidas eſſe pecudes aſſerunt. *Natura autem Italicarum ovium, & Meſopotamiæ una eſſe traditur*, ait Hieronymus. Sed in conſtituenda admiſſuræ utriuſque tempeſtate variant auctores. Nam alii tempeſtivam eſſe putant eam, quæ vere fit: ſerotinam, autumnalem. Ita Aben Ezra, aliique ex Hebræis, quos Munſterus, Fagius, Mercerus ſequantur; ex noſtris Pererius, & Delrius. Alii contra tempeſtivam admiſſuram autumno; ſerotinam vere factam arbitrantur. Ita Vatablus. Nec aliter S. Hieronymus in Tradit. ſi ejus verba diligenter attendimus: *Si quando oves & capræ primo tempore aſcendebantur, quia melior vernus eſt fœtus, ante ipſas ponebat virgas, ut varia ſoboles naſceretur*. Vernus fœtus eſt, qui vere naſcitur. Hunc ergo hieme ineunte, vel autumno deſinente gigni oportuit. Oves enim uterum ferunt menſibus quinque, vel diebus CL; ut Ariſtoteles auctor eſt lib. VI. Hiſt. Anim. & Plinius loco cit.

Temporarium, & ſerotinum quid ſit. Ut huic poſteriori ſententiæ faveam potius, quam alteri, facit illud in primis; quod *temporarii*, & *ſerotini* vocabula aliter in ſacris litteris uſurpentur ad eum modum, quem illa defendit. Ut cum imber temporarius, & ſerotinus dicitur Deuteron. XI, 14, Hebr. יורה ומלקוש, ὑετὸς πρώϊμος, καὶ ὄψιμος. quem ad locum R. Sclomoh יורה interpretatur de pluvia, quæ poſt ſementem cadens terram & ſatus irrigat, מלקוש vero de ea, quæ ſub meſſem venit. Cui & Aben Ezra conſentit; nec non David Kimhius in cap. II Joel, com. 24. ubi utraque pluvia memoratur; ac tempeſtivam ait Kimhius menſe Marcheſvan accidere; ſerotinam in Niſan. Chaldæus ibidem ſerotinam confert in Niſan.

Origo appellationis utriuſque duplex, ut opinor, fuit. Prima & antiquiſſima ex ipſa rerum natura, & ruſticorum operum uſu & commoditate manavit. Nam ea tempeſtiva dici ſolent, quæ mature, & ſub ipſum initium accidunt; ſerotina, quæ tardius, & ſub exitum. Opera omnis ruſtica ab aratione & ſemente incipit; & in meſſem deſinit. Quæ igitur pluvia ſub ipſum arationis, ac ſementis tempus affluit, ea tempeſtiva, & matura dici meretur; quæ paullo ante meſſem, tarda, & ſerotina. Altera cauſa ab anni civilis exordio petitur: quem Judæi ab autumno & Tiſri auſpicabantur. Itaque tempeſtiva recte vocabantur, quæ ineunte anno; ſerotina, quæ inclinante fiebant. Hæc ſi vera ſunt, profecto non alio ſenſu tempeſtiva, & ſerotina fœtura ab iiſdem Judæis uſurpata videtur, quam quo pluviam appellatam ac diſtinctam inter omnes convenit. Ideo tempeſtivam admiſſuram autumnalem; ſerotinam, vernam, aut æſtivam intelligi par eſt.

Alias autem, ac propter diverſi generis opportunitates tempeſtivum, ſive πρώϊμον id dici poterat, quod vere accidit; ſerotinum, quod inclinante jam anno; ſiquidem ut ad lib. II Odyſſ. ſub initium obſervat Euſtathius, μικρός τις ἐνιαυτὸς ἡμέρα. ἡ οἷα μὲν ἔαρ ὁ πρωΐα, ὅτι τὸ εὐκρατὸν ἐν ..... θέρος δὲ ... τὸ τῆς ἡμέρας μέσον· φθινόπωρον δὲ τὸ περὶ δείλην ἐστι· χειμῶνι δὲ δίκην συνδρομεῖ ... τὰ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ἑξῆς. *Parvus quidam annus eſt dies; cujus veris inſtar eſt mane, quod tum aer temperatus fit; meridies æſtatis inſtar eſt; autumno pomeridianum tempus ſimile eſt; hiemis inſtar triſtis eſt veſpera, & quod deinceps ſequitur.*

Hæc propter occaſum Arcturi & Aquilæ paullo ſunt diſputata fuſius. Ac de methodi ratione & exemplis hactenus; quorum tractatio cum ad imitationem propoſita tironibus eſſe debuit: tum ſequentibus in libris, ac diſputationibus utilis eſt futura.

CAPUT IX.

De ortu & occaſu Vergiliarum explicantur ea, quæ ab antiquis memoriæ ſunt prodita. Vergilis de iis locus inextricabilis; plerique auctores explicati, aut caſtigati.

PRÆCIPUA apud antiquos obſervatio fuit Vergiliorum, quas Græci πλειάδας dixerunt: adeo ut ab illis πλειὼν vocatus ſit annus, ut refert Theo in Comment. ad Aratum. Lycophron certe πλειώνων vocabulum pro anno ſumit, his verbis:

Εἰς πέντε που πλειῶνας ἱμείρων λέχους.

Quinque circiter annos lecti cupidus.

quod & Heſychius habet: etſi alteram hujus appellationis cauſſam aſſert, ἀπὸ τοῦ πάντας ἐν γῇ τοὺς καρποὺς συμπληροῦσθαι: *quod fructus omnes terræ plene eo vertente proveniant*. Eæ ſitæ ſunt in tergo Tauri, numero ſex, ait Geminus. Hyginus *inter finitionem corporis Tauri, & caudam Arietis* eaſdem locat: Aratus prope ſiniſtram ἐπιγουνίδα Perſei; quam vocem varie Interpretes acceperunt.

Ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
Πληιάδες φορέονται.

Cicero,

At propter lævum genu omni ex parte locatas
Parva Vergilias tenui cum luce videbis.

Avienus,

Pleiades femoris pariter ſub fine ſiniſtri
Perſeus protollit.

Hippar-

Digitized by Google

Hipparchus lib. I ἐν τῶν φαινομένων negat vicinas eſſe genu ſiniſtro Perſei. Itaque ἐπιγουνίδα quidam ad crus integrum retulerunt. Vide Theonem. Idem Hipparchus Attalum reprehendit, quod ſex eſſe ſolas dixerit, cum ſint numero ſeptem: at & Aratus cecinit: ſed unam minime apparere. Addit Theo triangulum illas facere, cujus baſis ad ortum reſpicit; neque magno ſpatio conſiſteri; quippe in longitudinem unum gradum; in latitudinem ἥμισυ, ἢ ἔγγιον, occupare hoc eſt ſexageſimas $37\frac{1}{2}$. Harum media, quæ & lucida Pleiadum dicitur, magnitudinis eſt tertiæ; ceteræ quintæ, & ſextæ. Ita cum exiguæ ſint, magnarum tamen rerum ſignificationes habere credebantur. Cicero:

Hæ tenues parvo labentes lumine lucent.
At magnum nomen ſigni clarumque vocatur.

Nam & æſtatis, atque hiemis initia, & meſſiam, atque arationum tempora diſtinguebant: ſic ut nullius ſideris clarior apud auctores, aut frequentior exſter memoria. Nos ad eos illuſtrandos hoc loco duo quædam explicabimus: alterum de tempore ortus illarum, & occaſus: alterum de anni partitione, quam iiſdem Veteres aſſignant. Totidem enim capita ſunt in Pliniani Exercitatoris incondita farragine, in quam paullo poſt inquiremus.

De ortu, occaſuque Pleiadum triti ſunt, nec tamen prætermittendi verſus Heſiodi II Ἔργ.

Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
Ἄρχεσθ' ἀμήτου· ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.
Αἳ δή τοι νύκτας τε, καὶ ἤματα τεσσαράκοντα
Κεκρύφαται· αὖτις δὲ περιπλομένου ἐνιαυτοῦ
Φαίνονται, τὰ πρῶτα χαρασσομένοιο σιδήρου.

Pleiadibus Atlante natis orientibus
Incipe meſſem: arationem vero occidentibus.
Quæ quidem noctes, & dies quadraginta
Occultantur: rurſum vero circumvolvente ſe anno
Apparent, primum ut acuitur ferrum.

Hic matutinum ortum φαινόμενον, ſive ἡλιακὸν ſignificari, ac δύσιν ἑῴαν, ſive occaſum coſmicum, ne pueri quidem neſciunt. Heſiodi ſæculo ortus illa contingebat in Tauro. Stellæ ſunt Virgiliæ plures; una eſt ex iis lucidior ceteris, magnitudinis tertiæ. Ea tempore Heſiodi occidebat heliaca in gradu Arietis 4, 8'. oriebatur in Tauri gradu 11, 4'. At prima ſtella verſus occidentem occaſum heliacum faciebat in gradu Arietis 0, 51'. Intervallum inter occaſum primæ Pleiadum, & ortum lucidæ gradus 40. Merito itaque diebus abſcondi quadraginta Virgilias canit Heſiodus. Sol in Arietem vero motu ſubibat Heſiodi tempore Martii XXXI. Quippe anno per. Jul. 3714 verus locus Solis in Arietis initio fuit Athenis Martii XXXI, hora poſt mediam noctem 1, 24'. Itaque Taurum ingrediebatur Aprilis XXX. Maii proinde XI die lucida Pleiadum oriebatur. Ultima vero Pleiadum ad orientem Maii XVI, quo tempore meſſis incipiebat in Græcia.

Occaſus earumdem matutinus in Libræ 19 gradu fiebat, ſed ἀληθινὸς, nec aſpectabilis. Ideo circa initium Scorpii ἑσπερινὴν φαινομένην accidit, ineunte Novembri. Nam æquinoctium autumnale per idem tempus incidit in Octobris initium. Tum igitur arationis, ac ſationis tempus apparet; quod Virgilius his verſibus expreſſit:

Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Gnoſiaque ardentis decedat ſtella Coronæ,
Debita quam ſulcis committas ſemina, &c.

Eoum, id eſt matutinum occaſum intelligit, non, ut Servius putat, heliacum; qui & imperite Virgilias ait *Novembri menſe incipere non videri*: quaſi in Scorpio ſitæ radiis Solis obſcurentur.

Virgilii locus inextricabilis. De eodem ortu & occaſu Virgilius quoque lib. IV Georg. meminit, ubi de duplici mellis vindemia.

Bis gravidos cogunt fœtus: duo tempora meſſis:
Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum
Pleias, & Oceani ſpretos pede reppulit amnes.
Aut eadem ſidus fugiens ubi piſcis aquoſi
Triſtior hibernas cœlo deſcendit in undas.

Hic duo tempora mellis metendi deſcribit; alterum poſt ortum Pleiadum, verno tempore: alterum autumno, poſt occaſum matutinum; in quo Ariſtotelem ſequitur lib. IX Hiſt. cap. XL. qui & lib. V, cap. XXII mel negat fieri ante Vergiliarum exortum. Sed cur Pleiadem occidendo piſcem ait fugere? Servius, ac reliqui, quos vidi, Interpretes, auſtralem piſcem intelligunt, cujus in os aquarius aquam infundit; unde & aquoſus dicitur. Hic autem eo tempore oritur, quo Pleiades occidunt. Atqui falſum iſtud eſt. Nam quo momento Pleias in occaſu matutino ſita eſt in elevatione poli, ſub qua Poeta ſcripſit; os piſcis auſtralis parum abeſt a meridiano inferiori; eoque ſitu proxime perfunctum eſt, quem Ptolemæus appellat ἰχθὺν ἀμφιμεσουρανοῦντα. Ceteri quoque piſces ante Virgilias ortum, & occaſum faciunt. Ideo quærendum eſt, quo ſenſu Pleias piſcem fugiens occidere dicatur a Virgilio; quod niſi de inſtante ſidere aliquo uſurpari non ſolet. Sic enim recte Quintus Calaber lib. V hanc eamdem Pleiadem Orionem fugientem occidere ſcribit.

——— ὁ δ' ἄρ' εἷο λιάζετο ἶσος
Σμερδαλέῃ, τυγερῇσι κατασχέσι βεβαρηώς·
Ἥ τε φέρει ναύτῃσι σέρει κρυεροῖο φόβοιο.
Πληϊὰς εὖτ' ἀκάμαντος ἐς Ὠκεανοῖο ῥέεθρα
Δύεθ' ὑποπτώσσουσα περικλυτὸν Ὠρίωνα.

Nam Pleiades occaſu matutino Orionem antecedunt. At de piſcibus, præſertim de auſtrali, qui dicatur equidem non video.

Virgiliarum ortum Varro, Columella, Plinius, aliique ſcribunt, poſt dies XLIV, vel XLVIII ab æquinoctio verno contingere. Varro libro I, capite XXVIII dies XLIV præfinit. ceteri octo & quadraginta; Columella libro IX, capite XIV, (qui tamen libro XI, capite II Nonis Maii, id eſt XLIV die ab æquinoctio eaſdem oriri ſcripſit:) Plinius lib. XVIII, cap. XXV. De tempore ortus Pleiadum. Hoc ſive de ſola Pleiadum ſplendidiſſima, maximaque capiatur: ſive de toto aſteriſmo; verum non eſt. Nam illius ortus heliacos Romæ accidebat in ultima parte Tauri, ſexageſimo, & eo amplius die ab ingreſſu in Arietem: hoc eſt die Maii XX. Sin de toto aſteriſmo id intelligendum eſt, Virgiliarum illa ſtella, quæ ex lucidioribus tribus maxime ad orientem pertinet, anno primo Juliano oriebatur heliaca in gradu Geminorum 3. hoc eſt diebus ab æquinoctio amplius ſexaginta quinque. Hoc vero Metonis ſæculo in ea poſitione cœli, quæ eſt Athenis, contigit. Nam per. Jul. anno 4283, qui proximus eſt ab eo, quo Meton ſolſtitium obſervabat, ortus heliacus lucidæ Pleiadum incidit in Tauri gradum 18, 46'. qui in Maii XV diem circiter ſæculo illo congruebat. Æquinoctium verum commiſſum eſt anno quem diximus, Martii XXVII, hora 11, 28'; Athenis. Ingreſſus in Taurum vero motu convenit Aprilis XXVI, hora 18, 56'. Ita gradum Tauri 18, 48' tenuit Sol ea nocte circiter, quæ inter XIV, & XV Maii interceſſit, hoc eſt die XLVIII poſt æquinoctium.

Ad hoc tempus intervallum hoc dierum XLVIII æquinoctium inter, & ortum matutinum Pleiadis referri debet: non ad Julianum ſæculum, neque ad ſitum Romæ, ſed Græciæ. Cum autem celeberrima, & ubique propagata Metonis enneadecaeteris eſſet, ac parapegma, ex eoque temporum ratio duceretur, quæ ad navigationem, agriculturam, & id genus alia gubernanda transferri ſolet; perinde ex illius præſcripto ortuum & occaſuum in ſtellis, ac tempeſtatum ſpatia dimenſi ſunt; quamvis accuratiores inſequentium Aſtronomorum calculi paullatim hæc eſſe mutata convincerent; ſed quod ſemel populari uſu, ac publice ſancitum, inveteravit, id imperitorum ac ruſticorum præſertim ex animis evelli, atque extorqueri difficile poteſt.

De hoc Metonis anno, ac parapegmate ad id, quod diximus, appoſite Feſtus Avienus in Arateis ita ſcripſit:

Illius ad numeros prolixa decennia rurſum
Adjeciſſe Meton Cecropea dicitur arte:
Inſeditque animis. tenuit rem Græcia ſolers
Protinus, & longos inventum miſit in annos.

Quamobrem tametſi ab Hipparcho, & aliis deinceps rerum cœleſtium peritis multa in Aſtronomia, ac tempeſtatum diſtributione commutata, innovataque ſint;

hæſit tamen penes vulgus, & in ruſticæ rei præſertim adminiſtratione vetus illa, & Metonica ratio: ut in lib. IX, cap. XIV Columella teſtatur. Quo ex genere Vergiliarum ille eſſe videtur ortus dictum poſt æquinoctium octo & quadraginta ſpatio definitus. Quod cum ad Atticæ ſitum, uti dictum eſt, Metonis ætate pertineret; temere ad Italiæ poſitum, ætatemque ſuam Romani traxere Scriptores. Pene Ovidium prætermiſeram, qui in Faſtis Pleiadum ortum in III Eid. Maias conjicit, qui eſt XIII dies, & ab æquinoctio quinquageſimus, ab ingreſſu porro in arietem, quem ille XV Kal. Apr. ſtatuit, quinquageſimus ſeptimus. Theo in Arateis Commentariis Pleiadas oriri aſſerit XXV menſis Pharmuthi; qui in XX diem Aprilis cadit, ὅτι καὶ τὰ δείξειν ἡμῖν ἐν Αἰγύπτῳ. Addit diebus poſt æquinoctium quinquaginta duobus id fieri; ac tum Solem in Tauri parte eſſe XVII. Nos ad Alexandriæ ſitum Theonis ævo, hoc eſt anno Chriſti CCCLX, ortum heliacum lucidæ Pleiadum animadvertimus in gradu Tauri XXV. Æquinoctium tunc erat in Martii XXI. a quo putati dies LII deſinunt in V Eid. Maias, id eſt in XI Maii, Epiphi XVI. At quæ in extrema cuſpide eſt ad orientem, heliacum ortum habuit in gradu Tauri 29, 55′, Maii circiter XVII. Itaque non de heliaco, ſed de coſmico loquitur. Rurſus Heſiodi ſæculo in Bœotia eadem hæc ad orientem poſtrema Pleiadum ortum heliacum faciebat in gradu Tauri 17, hoc eſt in 16, 7′. atque ita Theonis verba capienda ſunt in illa ſcholiorum miſcella; quæ neque tempora, neque ſitum regionum diſtinguit, ſi quidem ad heliacum pertineant.

Manilius exponitur. Manilius lib. V, Virgilias oriri ſcribit in ſexta parte Tauri; ſic enim illius verba interpretanda ſunt:

Taurus in adverſos præceps ut tollitur ortus
Sexta parte ſui certantes lucis ad auras
Pleiades ducit.

Cui aſſentitur Firmicus lib. VIII, cap. VII. *In Tauri ſexta parte oriuntur Pleiades*. (Etſi aliud eſt, oriri in ſexta parte Tauri, aliud Taurum Pleiadas ſexta parte ſui tollere; hoc enim eſt, ſexta parte ſigni, qui ſunt gradus V. Sed Firmicus ſextum gradum concepit.) Nec aliter intelligenda ſunt obſcura Plinii verba lib. II. cap. XLVII. *Datur eſt autem huic* (Favonio) *exortus Vergiliarum in totidem partibus Tauri, ſex diebus ante Maias Eidus*. ubi totidem partes eſſe dicit, quot ſunt dies ante Maias Eidus. Ut verum eſt Heſiodi ſæculo in Bœotia lucidam Pleiadum circiter VI Eid. Maias ortum heliacum feciſſe, non tamen in parte ſexta Tauri, ſed in XI, vel XII. ita falſum eſt hoc Plinii ſæculo contigiſſe in Italia, Græcia, vel Ægypto. Sic paſſim ab auctoribus incondite his de rebus multa dicuntur, quæ ad methodum noſtram exigenda ſunt. Apud Geminum Pleias Euctemoni oritur XIII die Tauronos, a quo & æſtatis initium petitur. At Eudoxo Pleiades ortum faciunt die XXII. Nos Athenis Metonis tempore ortum heliacum lucidæ Vergiliarum invenimus in gradu Tauri 19. ultimæ vero Pleiadis in gradu 24, 53′. Inter has ambas media eſt poſterior obſervatio Gemini. In libro, qui Ptolemæo inſcriptus eſt, de inerrantibus ſtellis, Virgiliarum exortus ponitur Aprilis I, tum X Kalend. Maias, hoc eſt XXII April. tum Nonis Maii, & IV Eid. & III. Kal. Junii. Ita more ſuo Scriptor ille partim falſa, partim alienis facta temporibus in eundem Mycorum infercit. (Nam in Græco nulla, ut in Notis obſervamus, Pleiadum mentio.) Quod autem oriri Kalend. April. ait: hallucinationem eſſe vel auctoris, vel interpretis apparet. Nam tertio poſt die occaſum ejus poſuit; qui utique ortum antecedit.

De occaſu Pleiadum non minor eſt Scriptorum varietas; matutinum enim alii diebus XLVIII poſt æquinoctium autumnale definiunt. Ita Plin. lib. XI, c. XVI, ubi & diem præfinit Eid. Nov. a quo retro putati dies XLVIII deſinunt in XXVII Sept. Quare poſt æquinoctium Soſigenis, quod in XXVI Sept. Plinius contulit, dies illi putandi ſunt. At idem Plinius lib. II, cap. XLVII, poſt æquinoctium autumnale diebus XLIV occidere Pleiadas ait, idque III Eid. Nov. fieri. Hoc modo æquinoctium congruet Septembris XXVIII, vel XXIX. Atqui idem etiam repetit cap. XXV libri XVIII, ex Cæſaris præſcripto. Columella lib. IX, cap. XIV ab æquinoctio diebus XL. occidere Pleiadas refert. Varro lib. I, cap. XXVIII diebus XXXII. Ad hæc Plinius lib. XVIII, cap. XXV occaſum matutinum Pleiadum ex Heſiodo tradidit fieri cum æquinoctium autumni conficeretur; ex Thalete vero die XXV: Anaximandro XXIX: Euctemone XLVIII.

Ex his omnibus Julio Cæſari maxime Varronis illa ſententia congruit, ſi de occaſu matutino vero, non apparente ſermo ſit. Hunc enim deprehendimus in gradu Scorpii 3, 27′. Sic etiam Thaletis tempore, hoc eſt anno per. Jul. 4113, occaſus idem matutinus verus in gradum Libræ XXIV competit. quod eſt eximium. Verum, ut ex Gemino, & Ptolemæo ſupra demonſtratum eſt, ortus acronychus, & occaſus matutinus verus ab apparentibus diſcrepant. Quantum vero inter utroſque dierum interjectum ſit, a nemine, quod ſciam, explicatum eſt. intereſſe autem aliquot, tam ratio ipſa, quam experientia convincit. Quocirca Anaximander de apparente Pleiadum occaſu; Thales de vero capiendus eſt. In Heſiodo ratio non conſtat. Nam lucida Pleiadum ejus ſæculo occaſum matutinum habuit in gradu Libræ 18, 47′. Non levis fortaſſe ſuſpicio eſt, Plinium per imprudentiam occaſum matutinum pro heliaco ſumpſiſſe. Hic enim Heſiodi ſæculo propemodum in æquinoctium incurrit. Siquidem e lucidioribus tribus, quæ ad occidentem vergit, occaſum heliacum faciebat in gradu Arietis primo, id eſt 0, 50′. Orientalis in cuſpide ſita in gradu 2, 23′. ſplendidiſſima omnium in 4, 8′. Vide quam belle ad hunc modum ratiocinia congruant. Nam de occaſu matutino falſiſſima res eſt. Metonis porro tempore, adeoque Euctemonis, occaſus matutinus verus Pleiadis in Libræ 27, 44′ convenit; ad quod ſpatii aliquid accedat oportet ad uſque φαινόμενον. cujus etiam apparentis occaſus gradus aliqui ſunt. Nam paullatim, ubi longiuſcule ab oppoſita cæli regione Sol diſceſſerit, tam in ortu, quam in occaſu ſtella conſpicitur: idque continue fit diebus aliquot. Geminus enim capite XI ſcribit veros ortus, & occaſus matutinos priores eſſe apparentibus: in veſpertinis contra priores eſſe veris apparentes. Igitur apparentes ortus, & occaſus matutini, quas Græci ὀρθρινὰς, & ἑωθινὰς ἐπιτολὰς φαινομένας nominant; ſæpius reperiri veros ſequuntur, quamdiu mediocri interſtitio Solis ortum cadens vel oriens ſtella prævertit. Sic etiam ante veſpertinum ortum ſtellarum, & occaſum ἀκρόνυχον fiunt apparentes complures; quoad modico ſpatio conditum Solem orta ſuo, vel occaſu ſtella conſequitur.

Quæ demum varietatis illius afferri cauſſa poteſt, quam etiam ætatis inter ejuſdem, ac regionis auctores plerumque cernimus: dum alius orientibus, cadentibuſve ſtellis alia præſcribit tempora, diemque diſſundit; at ab iis terminis, quos ex aſtronomicis regulis triangulorum ope, ac methodo conſtituimus, pluſculum interdum recedere videantur. Id eo fit, quod Scriptores illi, qui rerum vel geſtarum memoriam, vel communia ad uſum vitæ ſpectantium tractationem inſtituunt, populari ratione, & ſenſuum, vulgique judicio & æſtimatione, non limata, & ſubtili ratione iſta deſcribunt. Quare ex eo omni tempore, quod ſiderum ortus, & occaſus ἀκριβεῖς mediocri ſpatio vel matutinos ſequitur, vel antecedit veſpertinos; alii alios eligunt dies, quibus oriri ſtellas, vel occidere pronuntiant. præſertim cum ἐπισημασίαι vehementiores, & inſignes aeris mutationes incidunt: quæ certis illis ſideribus ex antiqua, & a majoribus tradita opinione tribui ſolebant. Quod ad effectus, & ἐπισημασίας potius, quam ad exactos ortus occaſuſque reſpectum habuerint Mathematici veteres in ſuis parapegmatibus, argumento eſt, quod, ut refert Theo in Arateis, parapegmata ſua publice proponebant cum præſagiis tempeſtatum, ventorum, & id genus aliorum, quæ anno toto futura præſciverant. Verba Theonis digna ſunt, quæ hic adſcribantur: οἱ δὲ μετὰ Μέτωνα ἀστρονόμοι ἐν πίναξιν ἐν τῇ πόλει ἔθηκαν περὶ τῶν τοῦ ἡλίου περιφορῶν τῶν ἐννεακαιδεκαετηρίδων, ὅτι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τοιόσδε ἔσται χειμὼν, καὶ τοιόνδε ἔαρ, καὶ τοιόνδε θέρος· καὶ τοιόνδε φθινόπωρον· καὶ τοιοίδε ἄνεμοι· καὶ πολλὰ πρὸς βιωφελεῖς χρείας τοῖς ἀνθρώποις. Hæc autem omnia non in ipſis aſtronomicorum ortuum, vel occaſuum momentis; ſed aliquando ante, vel poſt obſervari ſolent.

Plinii error.

Geminus in parapegmate refert ea Callippi deſcriptione

ptione Vergilias occidere in parte Scorpii 16. At Eudoxo in 19. Euctemoni vero in 15. cum aute Democritus in 4 ſtatuiſſet. Liber de inerrantium ſignificationibus, qui Ptolemæo tribuitur, Vergiliarum occaſui matutino plures adſcribit dies, nempe Octobris XIX, XXIII, XXVII, Calendas Novembres, diem ejuſdem VII, XI, & XIII. qui occaſus ſuperioribus illis a Gemino memoratis Aſtronomorum decretis accommodari poſſunt: ita ut non occaſus veri; ſed apparentes intelligantur eo modo, quem proxime propoſuimus.

Sane Julii Cæſaris ætate verus occaſus matutinus Pleiadum fiebat in quarta parte Scorpii. Ab hoc tempore interjectis diebus decem, aut quattuordecim, continget apparens occaſus die ab æquinoctio XLIV, vel XLVIII. quorum utrumque, ſed illud maxime, Soſigeni, ac Julio Cæſari imputatur a Plinio.

Sub idem tempus autumni, ante matutinum occaſum, Pleiadum veſpertinus ortus accidit; cui quidem diverſi apud Geminum, & Ptolemæum præſtituti ſunt dies. Geminus ait Euctemonem in 5 Libræ parte ſtatuiſſe: Eudoxum in 10. Quod ut de ἀληθινῇ capiatur, contigit Heſiodi ſæculo. Tum enim in Libræ 10 parte ἀκρονύχως oriebantur in Græcia Virgiliæ: Thaletis autem tempore in 16, eodem in ſitu regionis. At Metone vivente, in 19. Julii denique Cæſaris ævo in 23. Atque hæ ſunt ἀληθιναί, & ἀκρόνυχοι ἐπιτολαί. quas utique præcedunt apparentes. Eæ porro repetitis diebus ſæpius incurrunt. Ex quibus certa ſibi quiſque tempora ſumpſit; quibus oriri Pleiadas paullo poſt occaſum Solem diceret.

In Ptolemæi libello Latino Octobris Calendis, & ſecundo die, nono, ac duodecimo, idem ille ortus adnotatur. Poteſt de ortu vero ita ſcripſiſſe libri hujus auctor; qui putavit in Libram ingredi Solem die Septembris XIX: a quo Calendæ Octobris decimus tertius dies eſt; nonas vero, viceſimus primus: duodecimus, quartus & viceſimus; qui poſtremus ortui Juliano acronycho convenit; ceteri Metonis, aliorumque ſæculo quadrant. Hæc ex auctoris illius falſa perſuaſione de ingreſſu Solis in dodecatemoria octavo ante cardines die haud dubie ſuſpicamur; alioquin ad φαινομένην ἐπιτολὴν ἀκρόνυχον referri poterant.

Sequitur veſpertinus occaſus Pleiadum; quem Geminus Euctemonem ait in 10 parte Arietis ponere: Eudoxum & Democritum in 13. Ego Thaletis tempore occaſum earumdem heliacum accidiſſe comperio in parte Arietis 10: Metonis autem in 13. quod ſatis quadrat. Addebat Democritus latere deinde totos dies XL. Quod Heſiodi tempore verum fuiſſe demonſtravimus. Quin etiam Thaletis tempore occaſus heliacus in Arietis 10; ortus in Tauri 16 fiebat. Intervallum dierum ſex & triginta. Verum hoc in una Vergiliarum lucida contigit. Nam ultima ad orientem quattuor, vel quinque diebus poſt illam ortum heliacum habuit; ut de toto aſteriſmo veriſſimum ſit, latuiſſe dies totidem. Metonis ecce tempore lucidæ Pleiadum occaſus heliacus incidit in gradum Arietis 13. ortus poſtremæ ad orientem heliacus in gradum Tauri 25. Intervallum dierum XLII. Sic in una lucida Vergiliarum Romæ Julii Cæſaris tempore idipſum reperies. Nam occaſus heliacus in gradu Arietis 18, ortus in Tauri 30 factus eſt. Diſcrimen dierum XLII. Ptolemæi liber Latinus Aprilis III adſcribit occaſum veſpertinum Virgiliarum; qui dies eſt decimus nonus a falſo, quem putavit, Arietis ingreſſu. Ovidius Aprilis ſecundo ponit; qui & Arietis initium conſert in XV Cal. Apr. a quo ſecundus Aprilis decimus ſextus eſt dies. Hæc non male cum occaſu lucidæ Pleiadum aſtronomico conſentiunt. Exinde VII Apr. Vergiliarum reliquum occidere ſcribit. Etiam hoc conſentanee, ut jam diximus.

At Plinius lib. XVIII, cap. XXVI, tertio Non. Aprilis in Attica veſperi occultari Virgilias ait: eaſdem poſtridie in Bœotia; Cæſari autem & Chaldæis Nonis. Columella lib. IX, cap. II octavo Eid. Apr. qui dies eſt ſextus, Vergilias veſpere celari dicit; decimo vero Calend. Maias cum Sole oriri; quem ortum coſmicum vocant.

Poſtremo nec illud hoc in negotio contemnendum videtur; diei principium non ab ipſo tantum Solis exorta, ſed ab aurora ipſa, vel increbreſcente matutino crepuſculo populariter accipi; finem quoque alias ab occaſu Solis, alias ab lucidiore crepuſculo; ſic Orionis προφαινόμενον ἦμαρ Aratus deſcripſit, ut exponit Theo:

— ὁ δ' ὕστατος αὐτὸς ἀερθεὶς
Ἀλγιόεις Ὠρίων. —

πρωὶ περὶ τὸν ὄρθρον, ante auroram. Hinc ut quæque ſtella alterutrum præcedit initium, finemve ſequitur; ita ejus orientis, vel occidentis diverſa ſpatia conſtitui ſolebant.

Præterea docuit nos Godefridus Vendelinus vir in his diſciplinis apprime doctus, ac cæleſtium obſervationum uſu detritus, animadverſum a ſe partim in Maſſilienſi provincia, partim in Belgio, æſtivis diebus, & autumno, cum ſerenum maxime cælum eſt, horizonti ἀτμώδη quemdam aerem incubare ad altitudinem partium circiter 17, aut 18, denſum adeo, ut per illum majores ſtellæ non traluceant, niſi ſupra horizontem gradibus aliquot extiterint: Pleiades vero in ipſo gradu 17 ſæpe deliteſcant; quod autumno non ſemel ſe obſervaſſe confirmat. Ex quo nova quadam ratione oriri, vel occidere ſtella dicitur, quando ex illo vapore primitius emergit, aut in eum conditur. His ex cauſſis Scriptorum illa varietas in deſignando ſtellarum ortu, occaſuque peritur. Nam ad viginti dies uſque poſt veros, apparentes iſti ortus, immerſioneſque contingunt.

CAPUT X.

De bipartita anni ſectione, quam Virgiliis pleriqne tribuunt.

ILLUSTRES in cælo Vergilias ea res potiſſimum fecit, quod earum obſervatione annuas tempeſtates, tum meſſis, ac ſementis tempora diſtinguere mortales quondam ſolerent. Etenim matutinus Pleiadum ortus, & φανερὸς, quem heliacum vocant, æſtatis, ac meſſis initium dabat: occaſus vero matutinus hiemis atque ſementis. Ita bifariam quodammodo partiebantur annum. Teſtis eſt Heſiodus antiquitas id in Græcia factum eſſe verſibus iis, quos capite ſuperiori recitimus. Tum deinceps innumeri Græci ac Latini ſcriptis idem prodidere. Quare Theophraſtus libro de ſignis pluviarum Vergilias annum bifariam partiri ſcribit his verbis: διχοτομεῖ δὲ τὸν μὲν ἐνιαυτὸν Πλειὰς τε δυομένη, καὶ ἀνατέλλουσα. ἀπὸ γὰρ δύσεως μέχρις ἀνατολῆς, τὸ ἥμισυ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστιν. *Secant annum bipartito Virgiliarum exortus & occaſus; ab occaſu enim illarum uſque ad exortum, anni dimidium eſt.* Quod ipſum & Varro ſequitur lib. I de re Ruſt. cap. XXVIII; & diſerte Plinius lib. XVIII, cap. XXIX, ubi Virgilias *exortu ſuo æſtatem incipere* ait, *occaſu hiemem, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes, vindemiaſque, & omnium maturitatem complexas.* Aratus vero,

Αἱ μὲν ὁμῶς ὀλίγαι, καὶ ἀφεγγέες· ἀλλ' ὀνομασταὶ
Ἦρι, καὶ ἑσπέριαι· Ζεὺς δ' αἴτιος· ὃς σφίσιν εἶπεν,
Ὃς σφίσι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο
Σημαίνειν ἐκέλευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότου.

Cicero,

At magnum nomen ſigni, clarumque vocatur
Propterea, quod & æſtatis primordia clarent,
Et poſt hiberni præpandens temporis ortus
Admonet, ut mandent mortales ſemina terris.

Sed matutino id ortu & occaſu facere Virgilias, quod Aratus cecinit, non exprimit Cicero. at Feſtus Avienus hoc interpretatione ſua reddidit:

— *Nam ſi ſe gurgite tollant*
Vergiliæ, curvas in flava novalia falces
Exercere dies. ſi condant æquore flammas:
Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro.

Hæc anni bipartita diſtributio commode, & πλατικῶς accipienda eſt, non præciſe, ac rigide. Non enim exacte annuum ſpatium illarum ortu, & occaſu bifariam dividitur. Quod ex Hippocrate colligi poteſt; cujus eſt eximius

eximius hac de re locus libro III περὶ διαίτης. qui neceſſario hic adnotandus eſt. Τὸν μὲν ἐνιαυτὸν ἐς τέσσαρα μέρεα διῄρηκαν, ἅπερ μάλιστα γινώσκουσιν οἱ πολλοί· χειμῶνα, ἦρ, θέρος, φθινόπωρον. Καὶ χειμῶνα μὲν ἀπὸ Πλειάδων δύσιος ἄχρι ἰσημερίης ἐαρινῆς· ἦρ δὲ ἀπὸ ἰσημερίης μέχρι Ἀρκτούρου ἐπιτολῆς· φθινόπωρον δὲ ἀπὸ Ἀρκτούρου μέχρι Πλειάδων δύσιος, *Annum in partes quattuor dividunt: quas plerique maxime digaoſcunt, hiemem, ver, æſtatem, autumnum. Et hiemem quidem ab occaſu Vergiliarum uſque ad æquinoctium vernum; ver autem ab æquinoctio verno uſque ad ortum Vergiliarum; æſtatem a Vergiliarum ortu ad ortum Arcturi; autumnum vero ab Arcturo ad occaſum Vergiliarum*. In hac anni quadripartita diviſione non ſunt æqualia ſegmenta: ſed longe major æſtatis, & hiemis eſt modus, quam veris & autumni; cui dies haud amplius quadraginta ſiniuntur. Hippocratis ſæculo, hoc eſt Metonis, Pleiadis ortus matutinus, & heliacus contigit in Tauri parte 19, Arcturi ortus in Virginis 25. Intervallum ſignorum quatuor, graduum 6. Tantum æſtivo ſegmento Hippocrates emetitur. At verno tempori dies non amplius ſex & triginta competunt. Rurſus occaſus veſpertinus ac verus Pleiadum fiebat in gradu Libræ 28. Itaque ab ortu Arcturi ad occaſum Pleiadum gradus ſunt omnino 33. Deinque ab occaſu Pleiadis ad æquinoctium vernum quattuor fere ſignorum interſtitium eſt. Atque ut apparentem occaſum Vergiliarum, non verum adhibeamus; haud multum de hoc hyberno intervallo detractum fuerit. Tales igitur anni diviſiones magis ad ſenſum, & aeris, cælique viciſſitudines, quam ad proportionem æqualitatemque partium inſtitutæ ſunt. Quod ut in uno Vergiliarum ſidere ita eſſe monſtremus; ortus earum heliacus Metonis ævo in Tauri gradum incidebat 19. occaſus in Libræ 28. Intervallum ſignorum V, graduum 9. Ab occaſu ad ortum, ſignorum VI, graduum 21. Quod ſi dies interjectos æſtimare velimus: cum Metonis tempore verus Solis ingreſſus in Taurum Athenis contigerit Aprilis die XXVI, hora 17. 57': in Libram autem vero motu ſubierit Septembris XXVIII, hora 20, 10': heliacus porro Pleiadis ortus in Maii XV diem; occaſus matutinus in Octobris XXVI ceciderit: intervallum inter utrumque, dierum eſt CLXV. quod abeſt ab anni dimidio, hoc eſt diebus CLXXXII, horis 18; diebus fere XVII.

Sic Heſiodi tempore anno per. Jul. 3714, quoniam æquinoctium vernum ἀκριβῶς contigit Martii XXXI, horas 8, 24' Athenis: ingreſſus item in Taurum verus Maii I, hora 4, 18'. Item æquinoctium autumnale Octobris II, hora 17, 33' Athenis; intervallum inter Maii X diem, in quem gradus Tauri 11, & heliacus ortus Vergiliarum cadebat; & XX Octobris, cui gradus Libræ 19, atque occaſus earumdem heliacus competebat; dierum eſt CLXIII. quod longe abeſt ab anni dimidio, nempe diebus XX.

Anno denique Juliano primo, Sol in Geminos vero motu ſubiit Maii die XXIV, hora 11, 54' Romæ, ubi initio Geminorum ortus heliacus Vergiliarum factus eſt. At Scorpium iniit Octobris XXV, hora 5, 53'. cujus gradus quartas, in quem matutinus occaſus convenit, incurrit in Octobris XXVIII. Diſcrimen utriuſque dies CLVII. quod a dimidio anno diſtat diebus XXVI fere. Hæc intervalli paullatim creſcentis varietas ex æquinoctii anteceſſione, nec non octavæ ſphæræ, cum ſtellis in conſequentia progreſſione, tum apogei Solis mutatione naſcitur.

CAPUT XI.

De Canicula ortu & occaſu Veterum loca multa: itemque de Procyone, diligenter expenſa.

ALterum poſt Vergilias ſidus, in quo & uſum experiemur methodi noſtræ; & Scriptorum de eo loca paullo expendemus accuratius, canicula eſt, quam Græci Σείριον appellant; quod nomen latius apud antiquos extenditur. Nam & Solem aliquando ſignificat; ut apud Heſiodum II Ἐργ. ubi autumni tempus ita deſcribit;

> —— Δὴ γὰρ τότε Σείριος ἀστὴρ
> Βαιὸν ὑπὲρ κεφαλῆς κηριτρεφέων ἀνθρώπων
> Ἔρχεται ἠμάτιος· πλεῖον δέ τε νυκτὸς ἐπαυρεῖ.

> —— *Nam tunc Solis ſtella*
> *Paullum ſupra caput fato obnoxiorum hominum*
> *Venit interdiu: plus autem de nocte obtinet.*

Interpretes omnes in id conſentiunt, Sirium hic eſſe Solem, διὰ τὸ σειριᾶν, quod eſt λάμπειν. neque aliter hoc loco interpretari poſſis, contra quam vir doctus exiſtimavit. Non enim parallelus, quem canicula deſcribit, inæqualia ſegmenta ſupra terram habet, infraque diverſis in anni tempeſtatibus; quod de Sirio Poeta canit Heſychius, Σείριος, ὁ ἥλιος, καὶ ὁ τοῦ κυνὸς ἀστήρ. Idem ab Archilocho pro Sole: ab Ibyco pro aſtris omnibus uſurpari docet. Hunc Ægyptii Sothin appellavere (ait Orus Apollo lib. I, cap. III, cui & principatum aſtrorum tribuerunt: & ex ejus ortu de anni totius ſtatu conjecturam capere ſolebant. Nam *hujus effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur*, ut loquitur Plinius; præcipue vero, Lib. II. cap. XL. quod illius exortu Solis vapores accendi putantur. *Sentiunt id maria, & terræ*, ut idem inquit, *multæ vero & feræ. Neque eſt minor ei veneratio, quam deſcriptis in Deos ſtellis*. At Geminus cap. XIV longa, & erudita diſputatione vulgarem hunc refellit errorem, ortu ſideris illius, aut occaſu mutari naturæ ſtatum opinantium. Non enim majore vi aliis aliæ præditæ ſunt ſtellæ: nec exortu, vel occaſu ſuo tempeſtates ullas excitare putandæ ſunt. Sed penes Solem cauſſa eſt viciſſitudinum iſtarum: quarum in tempora cum inſignium quorumdam ſiderum exortus, vel occaſus incurrerent; hæc velut ſigna, illis notandis ac deſignandis adhiberi placuit. Atque hoc in ortu caniculæ præſertim adſtruit Geminus, qui cum in eam anni tempeſtatem incumberet, in qua vehementior æſtus exiſtit; hujus primum ſignificandi munus; poſt efficiendi quoque vim cauſſamque popularis illi conſenſus attribuit. Ad id vero probandum cum alia adhibet argumenta media ex philoſophia deprompta: tum hoc unum, quod & ſenſu ipſo diſcernitur; & ad inſtitutum noſtrum valde pertinet. Nam ſi orienti caniculæ incrementum illud ardoris, tamquam cauſſæ, tribuendum foret; tum id effici maxime oporteret, quando cum Sole conjuncta ortum cum ipſo facit; quam ἀνατολὴν proprie vocari ſupra diximus. At res ſecus ſe habet. Non enim in ortu illo, quem nos κοσμικὸν appellare ſolemus: ſed in heliaco, ſive ἡλιακῇ vehemens calor efficitur; nec eodem ubique tempore; ſed alibi citius; alibi tardius; pro eo ac maturius, aut ſerius Solis explicata radiis canicula conſurgit. Ut in Rhodo poſt tricenos a ſolſtitio dies oritur; aliis in locis poſt quadraginta: alibi poſt quinquaginta. Ex quo paſapegmatum, inquit, vacillat fides: quorum auctores in pronuntiandis ex ortu ſiderum, & occaſu tempeſtatibus, quas ἐπισημασίας vocant, non arte, ac methodo certa, ſed obſervatione, ac longiſſimi temporis experientia nituntur. Hanc Gemini rationem, primam nominis ipſius notatio confirmat. Quippe vim illam tempeſtatum impultricem, atque ipſos mutationum effectus Græci τὰς ἐπισημασίας, Latini *ſignificationes* nominant; ut hoc intelligatur, in ſtellis illarum indicia, non cauſſas initio conſtitutas eſſe. Tum octavi orbis, & hærentium in eo ſiderum progreſſio omnem ex doctorum animis dubitationem ſuſtulit. Nam quæ ſidera certis antea cæli ſtationibus ac temporibus affixa credebantur, ea paullatim locum mutando fidem fefellerunt: nec in eas hodie tempeſtates incidunt, quibus vel ſignificandis, vel commovendis attributæ videbantur.

Caniculam ortu ſuo æſtivos calores intendere non ſolum antiqui perſuaſum habebant: ſed mortalium hodie omnium uſu, & communi ſermone percrebuit. Cum autem duplex ſit ortus ſiderum; apparens, ſive heliacus; & verus, qui & coſmicus dicitur: tanta illa vis æſtus augendi, ac ceterorum efficiendorum, heliaco, non coſmico quondam ortui imputari ſolebat; ut ex Gemino paullo ante referebamus; quod & Scriptores alii nos docent; qui ex orientis caniculæ proſpectu futurorum præſagia peti ſolita demonſtrant. Sic Homerus Il. X Sirii deſcribens ortum:

> Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν· ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ
> Φαίνονται, πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ·
> Ὅν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν.
> Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστί· κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται.

Heliacum

Heliacum ortum intelligit, qui æſtate deſinente fit, quam ἑῴαν vocat, extrema nocte; ut recte Euſtathius exponit. Quamquam Theo ad Aratum ingeotes illos æſtus ortui coſmico videtur adſcribere. Atqui longiore deinceps annorum evoluto ſpatio, poſtquam ſidus illud κατ' ἑπόμενα progreſſionem habuit, μετάπτωσις omnis manifeſte ab heliaco ad coſmicum ortum tranſitum fecit. Anno primo Juliano, ortus coſmicus Sirii Romæ contigit in gradu Cancri 22, 48'. Julii circiter XVI. heliacus in gradu Leonis 7, 43'. Auguſti fere ſecundo. Anno labente MDCXXX Chriſti, ortus coſmicus in gradum Leonis 7, 16'. heliacus in Leonis 20, 30' incurrit, Auguſti circiter 12. Itaque canicularium dierum initium ab ortu heliaco deſciviſ : ac ſemper longius deinde recedet. Hanc μετάπτωσιν orbis ſtellati priſca ætas ignorabat; ideoque deſignatos ſemel a majoribus ſuis ortus, occaſuſque conſtantes tenebant; ac tum heliacos cum coſmicis promiſcue habebant; tum qui certorum erant locorum proprii, nullo diſcrimine ad alios accommodabant. Ad hæc fere capita varietas omnis illa referri poteſt, quæ apud antiquos Scriptores hoc in negotio inſignis occurrit.

Ortum Sirii plerique in id momentum conferunt, quo Sol Leonem ingreditur. Quoniam vero ſolſtitia & æquinoctia in octavis commiſti ſignorum partibus vulgaris erat opinio; hinc totidem ante veros ingreſſus diebus initia dodecatemoriorum anteverterunt. Solſtitium Julii Cæſaris Junii quarto & viceſimo die defixum erat. Igitur XV Calendas Julii, ſive Junii XVII, in Cancrum Sol ingredi putabatur; in Leonem vero poſt unam & triginta dies, XV Calendas Auguſti. Plinius libro II, capite XLVII, *Ardentiſſimo æſtatis tempore exoritur caniculæ ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente : qui dies XV ante Auguſti Calendas*. Libro quoque XVIII, capite XXVIII, poſt ſolſtitium oriri caniculam ait die XXIII. Si VIII Calendas Julii fit ſolſtitium; ingreſſus in Cancrum XVI Calend. accidit, qui eſt Julii XVII dies. Varro libro I, capite XXVIII a ſolſtitio ad exortum caniculæ dies numerat XXIX. Columella libro IX, capite XIV dies XXX. Alii, ut Palladius libro VII, Tit. IX, caniculam XIV Calendas Auguſti oriri tradunt : qui eſt XIX Julii dies; quem & Ptolemæus Græce a nobis editus inter alios memorat. Nam & Epiphi XXI, id eſt Julii XV, & Epiphi XXV, qui eſt Julii XIX, & Epiphi XXVII, Julii XXI ponit ortum caniculæ; quo die Ceoſorinus quoque in Ægypto oriri ſcribit cap. XXI.

Ac major pars, ut dixi, Veterum, qui poſt annum Julianum conſtitutum ſcripſerunt, ortum Caniculæ primo in Leonem ingreſſui Solis aſſignant; ut Varro, ut Columella, ut Palladius, ut Manilius, ut Firmicus, ac ceteri; qui quaſi per manus traditam hanc opinionem poſteris tradiderunt. In quo recentiores quique plurimum falſi ſunt. Nam neque Julii ſæculo, neque Conſtantini, quo Firmicus, ac paullo poſt, ut quorumdam eſt opinio, Manilius floruit; ortus heliacus Sirii, de quo iſti loquuntur, in primam partem Leonis Romæ incidis. Etenim anno primo Juliano coſmice oriebatur canicula Romæ cum gradu Cancri 22, 48', heliace cum gradu Leonis 7, 43'. At in Rhodo eodem ſæculo ortus ejuſdem coſmicus in Cancri gradum 16, 48'. heliacus in Leonis I cadebat. Quod illic ætate ſua contigiſſe teſtatur Geminus, & ante hunc Hipparchus. Ex quo de Gemini ætate conjectura noſtra firmatur. Nos enim lib. II de Doct. Temp. cap. VI ſexto Urbis ſæculo ipſum floruiſſe demonſtravimus ex eo, quod ante annos CXX, quam ſcriberet, Iſia in Eudoxi ϛοαι incidiſſe prodis; de quo ſurſus in Notis ad Gemini pag. 19. accuratius eſt actum.

Redeo ad ortum caniculæ; quem cum Gemini rationibus adamuſſim contentientem exhibet methodus noſtra. Plinius autem, & ceteri, qui circa Julii XVIII, vel XIX, in prima parte Leonis oriri ſcripſerunt, falſa illa perſuaſione moti ſunt, quam ſupra quarto capite, ex præpoſtera antiquorum imitatione perperam illis obrepſiſſe monſtravimus. Hic primus eorum fuit error: cui alter acceſſit, quod cum verus, & coſmicus ortus caniculæ circa id tempus, quod ab illis conceptum eſt, Romæ contingeret; Heliacus autem non in Italia, ſed in Ægypto ſub idem tempus accideret; iſti quæ ab Alexandrinis, & Ægyptiis ad ſuum tractum accommodata, ſcriptiſque prodita erant, ad Italicum applicarunt. Ortus coſmicus Sirii anno primo Juliano Alexandriæ fiebat in gradu Cancri 12, 27'. circa VII Julii: heliacus in gradu 26, 9'. hoc eſt Julii fere XX. Quamobrem quod illi de ortus canicularis tempore ſcribunt, ſi de Italico cæli ſitu ſermo eſt, ad coſmicum refertur; ſin Ægyptiaci ratio ducitur, heliacus habendus eſt. Columella, qui triceſimo ab ſolſtitio, & ab octava parte Cancri die caniculæ ponit exortum, imprudens in veritatem delapſus eſt. Sic enim partem in Leonis ſeptimam fere redacta ratio eſt. Sed in tempore definiendo vulgaris illum error abripuit. Nam quia Solis ingreſſum in Cancrum Junii XVII circiter illigavit; Leonis aditum Julii XVIII conſentaneum eſt adſcribi; ortum vero Caniculæ Julii XXIII, vel XXIV, in parte Leonis circiter ſeptima. In quo tamen fugit illum ratio. Quippe Calendis Auguſtis, vel paullo poſt, heliacus caniculæ ortus per id tempus contigit. Non minori hallucinatione Plinius viceſimo tertio poſt ſolſtitium die oriri caniculam heliace putavit : cum revera totidem poſt ſolſtitium diebus coſmice ætate Julii Cæſaris oriretur.

Scaliger Notis ad Manilii lib. V, poetam ſuum corrigit, qui ex communi opinione dixit in parte Leonis ortum facere Sirium : *Melius*, inquit, *dixiſſet Canem principio Cancri oriri in finitore barbarico. Sæculo Manilii oriebatur in VII Cancri*. Ut Auguſti ſæculo demus floruiſſe Manilium, quod ratus eſt Scaliger, neque initio Cancri, neque cum ejus gradu VII orta eſt canicula. Quippe verus illius ortus Alexandriæ in gradu 12, 27'; heliacus in 26, 9' accidit. Ab ortu vero non multum abhorret Plinius : qui lib. XVIII, cap. XXIX, caniculam oriri ait in Ægypto IV nonas Julias. In hunc enim diem undecimus fere Cancri gradus incurris. Tametſi de Procyne, non de Canicula, videtur hoc poſterius intellexiſſe Plinius. Nam capite antecedenti, IV nonas Ægypto Procynem oriri dixerat. Sane primo anno Juliano verus ortus, ſive Coſmicus Procynis Romæ cum gradu 15, 0' Cancri fiebat : heliacus cum ejuſdem gradu 27, 54'. At in Ægypto coſmicus contigit in gradu Cancri 6, 57'. heliacus in 21, 5'. Manilius autem lib. V, & Firmicus, ut recte Scaliger emendavit, Procynem in Cancri parte XXVII oriri volunt; quod & Julii ſæculo, non Firmici conſentaneum eſt. Pag 405

Duo ſunt in cælo ſidera, quibus Canis nomen competit : Procyon, & Κύων. Ille Antecanis, ſive minuſculus Canis vocatur, ad lacteum circulum poſitus, inter æquinoctialem circulum & Zodiacum : duaſque ſtellas habet; in collo unam; in femore alteram, quæ & Procyon appellatur proprie; cujus origo vocabuli ex eo petitur, quod Canis, ac Sirii præcedat ortum. Canis autem ſidus eſt ad auſtrum infra æquinoctialem circulum; quod cum ſtellas habeat plures, præcipuam tamen in ore, ac maxilla gerit; quam Sirium vocant, Latini caniculam; etſi canicula nonnunquam pro toto ipſo ſidere ſumitur. Plinius lib. XVIII, cap. XXVIII negat Procyni nomen apud Romanos ullum eſſe. *Quod ſidus apud Romanos*, inquit, *non habet nomen, niſi caniculam hanc velimus intelligi : hoc eſt minorem canem, ut in aſtris pingitur : ad æſtum magnopere pertinens*. Ita Pelliterius emendaverat in ora codicis ſui; pro quo vulgo legitur : *Eſt autem magnopere pertinens*. Pertinere ad æſtum Procynem ait, quoniam *confeſſum inter omnes ſidus judicat, quod canis ortum vocamus*; adeoque ingentem illum æſtum denuntiat : immo & ex parte facit. Hinc Horatius lib. III Ode XXIX. De Procyone, & Cane.

> ——— *Jam Procyon furit,*
> *Et ſtella veſani Leonis,*
> *Sole dies referente ſiccos.*

Niſi quis fortaſſe Procynem ab Horatio cum Sirio confundi velis; quoniam prima hæc aſteriſmi Canis ſtella ante ceteras, adeoque ante totum ipſum canem apparet. Sic enim Galenus in lib. I Epidem. Hippocratis, Κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον· ὁ δ' ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ Σείριος· ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι προκύνα, οὐ κύνα. Sirium ait appellari a nonnullis κύνα, quod totius nomen eſt ſideris; rectius tamen Procynem appellari poſſe, quam canem. Quem Galeni locum, ut & alia fere omnia de canicula, in farraginem Solinianam avertit Salmaſius ex Biciolæ noſtri lib. XII tomi II ſubſecivarum,

rum, cap. II; neque auctorem, a quo iſta didicerat, vel littera nominavit; qui ejus eſt mos. Utrum autem Procynem perpetuo pro canicula Plinius acceperit, quod Exercitatori videtur, dicemus cap. I libri ſeptimi.

Ut in orta ſuo immodicos æſtus excitare caniculam, ſic occidentem frigora, & inimicas frugibus pruinas commovere Scriptores aſſerunt. Manilius lib. I. Plinius lib. XVIII, cap. XXIX. Columella lib. XI, cap. II. *Pridie Calend. Maias canis ſe veſpere celat. tempeſtatem ſignificat*. Plinii verba, quia mendoſa ſunt, caſtigandi cauſa referemus. Narrat inſtituta Robigalia a. d. VII Cal. Mai. *quod poſt dies undeviginti ab æquinoctio verno, per id quatriduum varia gentium obſervatione in IV Calend. Maii canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit*. A VII Cal. Maias ad IV totum hoc quatriduum frugibus decretorium eſſe dicit: & ab æquinoctio verno dies numerat undeviginti. Æquinoctium vernum a Plinio conſtitui in VIII Calendas Apr. a quo ſecundus & triceſimus dies eſt VI Cal. Maias. Legendum itaque fuerit: *poſt dies unum & triginta*. Idem Plinius ex Varrone refert occaſum caniculæ in decimam Tauri partem. Quod illius ſæculi opinioni congruit, quæ ingreſſum in dodecatemoria octavo ante cardines die repræſentabat. Ut igitur in Taurum ſubeat Sol XIII Cal. Maias, decima pars ejus in IV Cal. incidet; quo die Ptolemæus Græce a nobis vulgatus occaſum Canis adnotavit. Tabulæ noſtræ heliacum occaſum Sirii reddunt Romæ in gradu Tauri 5, 32'. quem Sol adibat Julii Cæſaris ætate tertio circiter Cal. Maias. Plinius vero, qui VII Cal. adnotavit, ex ἐπισημασιῶν φαινομένων ratione conciliari poteſt. Nam illius laxiora ſolent aſſe ſpatia: ut ſupra demonſtravimus. Geminus ait Canem Euctemoni in ſecunda Tauri parte; Eudoxo in quarta celari.

C A P U T XII.

De tempore meſſis in Ægypto, & Palæſtina ex occaſione ortus Pleiadum; ac de Sabbato deuteroproto; cujus ratio in Epiphanianis Animadverſionibus tradita defenditur; contraque eam objecta ſolvuntur. Primus menſis ab Hebræis ad novarum frugum tempus accommodatus. Maturitas frugum duplex. Marci Evangeliſtæ locus illuſtratur.

MIRUM quibuſdam, nec ſatis credibile viſum eſt, quod ex Heſiodi, & aliorum antiquorum teſtificatione conſtat, ſub exortum Vergiliarum tempeſtivam in Græcia meſſem fuiſſe. Nam illarum ortus heliacus in anno Juliano primo Romæ factus eſt Tauri nos XXVIII, qui in Maii XXI diem cadebat; in Ægypto vero, Tauri nos XXI, Maii XIV. At Heſiodi tempore maturius adhuc ortus ille fiebat. Sed ut de Græcia modo, & Italia nihil dicam; in Ægypto ſane, ac Palæſtina longe ante heliacum Vergiliarum exortum meſſem auſpicabantur. Nam Theo in commentariis ad Aratum teſtis eſt, menſis Pharmuthi XXV die, qui Aprilis XX reſpondet, orientibus Vergiliis meſſis in Ægypto tempus eſſe; & de coſmico ſeu vero, non heliaco exorta loquitur; qui Theonis ſæculo circa illud tempus accidit. Quod ne quis vanum exiſtimet, Ægyptium alterum citabo priore illo magis etiam idoneum teſtem; S. Iſidorum Peluſiotam, qui lib. III, epiſt. CX ſcribit ſub id tempus, quo Judæi Paſcha celebrabant, ſpicas jam maturas ad meſſem videri. ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ καιρῷ μόνῳ καταβαρύνονται οἱ ἀστάχυες, καὶ κεκλίκασιν ὑπὸ τοῦ καρποῦ, καὶ τὸ πρὸς ἄμητον ὥραν, οἱονεὶ τὴν δρεπάνην ἐφ' ἑαυτοὺς καλοῦντες: *Per illud tempus ſolum ſumma ſpicarum capita gravantur; & pree frugibus, ac metendi maturitate inclinantur; tamquam ad ſe falcem invitent*. Agit autem de Sabbato deuteroproto; quod eſſe idem exiſtimat ac primum azymorum diem. Quare ex ejus auctoritate liquet, in Ægypto, &, quod tam re ipſa conſequens eſt, quam ab eodem concluditur; etiam in Palæſtina maturas per idem tempus ſegetes ad meſſem fuiſſe. Sunt enim ambo illi tractus ſub eadem poli altitudine ſiti.

Ad Hær. XXX a. XXXI Hæc cum in Animadverſionibus Epiphanianis ante aliquot annos obſervaſſem, viſa non nemini abſurda res eſt; qui falſam opinionem eſſe noſtram putavit ſuper Sabbato deuteroproto; quod cum Scaligero illud eſſe Sabbatum oſtendimus, quod primum eſt αὐτὴ ἡ ἐπαύριον τοῦ Πάσχα, in qua manipulus novarum frugum offerri conſueverat. Quo etiam in loco ſententiam illam redarguimus, quæ Sabbatum ſecundo; primum ideo Pentecoſten eſſe malebat, quoniam maturæ tunc erant ſpicæ, at eas Apoſtoli Sabbato illo confricarent; ſub initium autem azymorum maturæ eſſe non poterant quandoquidem quinquageſimo inde die ſalx primum mittebatur. Hæc non falſa ſolum eſſe; ſed etiam contraria Scripturæ demonſtravimus. Negat vero Scriptor ille nuperus, & damnatam illic a nobis ſententiam tueri pergit, ac mirari ſe dicit, eam velut Scripturæ contrariam eſſe rejectam. Cui quidem ſic hoc loco ſatisfaciam; ut de meſſis tempore, quod cœperam, plenius, atque uberius explicem.

Igitur qui propter vulſas ab Apoſtolis & confricatas ſegetes negabant Sabbatum deuteroproton unum quempiam ex Azymorum eſſe diebus; in quod plerique conſentiunt, ea, quam oppugnavimus, ratione nitebantur; quod XV die Niſan, aut XX Martii maturæ eſſe ſpicæ non poterant. *Nam feſtum*, inquiunt, *primitivorum celebrabatur quinquageſimo die poſt Paſcha: celebrabatur autem ſimul atque prima falx in meſſem mittebatur. Non ergo poterant in feſto Azymorum, id eſt quinquaginta ante diebus ſegetes eſſe maturæ.* Contra hanc ex capite Levit. XXIII, iſtud objecimus; novarum frugum manipulum poſtridie primæ azymorum oblatum fuiſſe; proinde maturas jam fuiſſe ſegetes. Neque vero quinquageſimo poſt die novas fruges; ſed ex novis frugibus primitiarum panes repræſentatos eſſe.

At recens ille Scriptor adverſum nos excipit; non ſpicas maturas; ſed adhuc virentes; nec eas triticeas, ſed bordeaceas, oblatas eſſe. *Quare*, inquit, *ſi diebus azymorum ſpicæ meſſis bordeaceæ, quæ tunc offerebantur, adhuc virebant, optime infertur, triticum, quod ſerius maturescit, nondum tunc temporis potuiſſe eſſe maturum.*

Verum non bordeaceas ſolum; ſed etiam triticeas meſſes ſub azymorum tempus maturas interdum fuiſſe, ſi Scripturæ fidem habemus, neceſſe eſt credere. Nam Levitici XXIII, id non obſcure declarat; ubi poſtquam commate 10 præcepit Moyſes, ut poſt demeſſam ſegetem ſpicarum manipulos, & primitias offerrent, ſubjicit com. 13: *Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete, uſque ad diem, qua offeratis ex ea Deo veſtro*. Si numquam maturæ, etiam ad confricandum, ſegetes erant Azymorum tempore; fruſtra de panificio caveretur, ne ante oblatum Omer panis ex novis frugibus fieret. Itaque argumento illud eſt, etiam triticum aliquando maturum fuiſſe. Sed omnem pervicaciam retundit aditus ab Iſraelitis Palæſtinæ, ac tranſmiſſi Jordanis hiſtoria, quæ Joſue cap. III, & ſequentibus continetur. Meſſem azymorum tempore maturam fuiſſe.

Tranſierunt enim Jordanem tempore meſſis. *Jordanis autem*, (inquit ver. 15 capitis tertii) *ripas alvei ſui tempore meſſis impleverat*. Quo tranſmiſſo circumciſi ſunt, & aliquamdiu ſubſtiterunt, donec vulnera ſanarentur. (cap. V, 8) poſtea Paſcha celebrarunt, *quartadecima die menſis ad veſperam*; haud dubie ex Moſis præſcripto, adeoque menſe primo. Addit eoſdem comediſſe de frugibus poſtridie azymos panes, & polentam; ac tum manna defeciſſe, cum primum frugibus novis Chananææ veſci cœperunt. Quis ex eo non videt, non modo maturas ad vellicandum ſegetes menſe primo fuiſſe; ſed etiam ad panem ex illis faciendum? Adde menſis ipſius vocabulum, quod Abib propterea dictum eſt, ſive novorum, ob novas ſcilicet fruges. Adde Theonis, & Iſidori Peluſiotæ loca illa, quæ initio capitis adduximus, ex quibus apparet, tam in Ægypto, quam in Palæſtina meſſis tunc cœpiſſe tempus.

Ut autem res illuſtretur magis, duo quædam proponenda ſunt. Alterum, menſem primum, ſeu novorum, minime apud Judæos veteres ſtatum fuiſſe, ac certo tempore definitum. Nam docent magiſtri, cum pluribus aliis de cauſis proferri conſueviſſe menſem illum, & intercalatione ſummoveri; tum ob fruges novas nondum adultas; qua de re fuſe agitur in Talmudicis Digeſtis, & apud R. Moſem Maimoniden. tum Aben Ezra in cap. XII Exodi pluribus idem explicat; qui inter alia ſcribit, nihil de lunari menſe ab legislatore cautum eſſe; ſed hoc unum præcepiſſe, ut in ipſo novarum frugum menſe Paſcha celebrarent. Quocirca pro Circa Judaicum Paſcha notanda duo.

eo atque fruges citius, aut tardius creviſſent; ita ſerius, ocyusve primum illos indixiſſe menſem; ac nonnumquam annos intercalares duos continuaſſe. Sane quod ad eum annum ſpectat, in quem Sabbatum illud deuteroproton, quo de agitur, incidit, qui fuit πάθους primus, neomenia Paſchalis Aprilis II contigiſſe videtur, feriæ VII. prima dies azymorum Aprilis XVI, feria VII. Itaque Sabbatum deuteroproton in XXIII diem Aprilis incurrit, qui quartus eſt ab eo, quem Vergiliarum ortui, & initio meſſis Theo præfixit. At anno ipſo, quo paſſus eſt Chriſtus, menſe integro citius Paſcha celebratum eſt.

Maturitatis ratio duplex. Præterea ſciendum eſt; maturitatis in frugibus gradum eſſe duplicem. Aut enim matura ſeges eſt ad falcem; quod tempus Marcus Evangeliſta cap. IV, 29 obſcuris verbis indicat, quæ obiter explicanda ſunt: ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον. Vulgo ſic accipiunt, quaſi παραδῷ, ſit, *prodiderit ſe*, & abſolute ſumatur. quod eſt inuſitatum. Malim ſic interpretari; *cum permiſerint fruges*; id eſt cum plenæ maturitate meſſores invitare cœperint. Vulgatus Interpres non tam verba, quam ſententiam expreſſit. Conjecturam noſtram adjuvat Theophylactus, qui ſic exponit, aut legit: ὅταν δὲ παραδῷ ὁ θέρος. quod, niſi ut nos fecimus, explicare nequeas. Aut igitur plena in frugibus maturitas iſta ſpectatur: aut adhuc viridis eſt tum ſpica, quum ſemen ipſum; ita tamen ut ejus utrumque iir epram, ac vellicari, deſtringique poſſit. Immo ſuavius eſt eſu virens adhuc, & molle triticum, quam torridum, & meſſi proximum. In Sabbato illo deuteroproto, de quo ſermo nobis eſt, maturæ non ad eſum tantum; ſed ad meſſem quoque ſegetes fuerunt. Erat enim dies Aprilis XXIII. Aliis temporibus, quando Paſcha citius accidebat, hordeaceus manipulus offerebatur, aut viridium adhuc tritici ſpicarum.

Quibus ex frugibus conſtaret Omer. Utrius generis ſpicis conſtaret Omer Scriptura non definit. Quocirca juſtæ ſuſpicioni locus eſt, promiſcue alterutram offerri fas fuiſſe; prout utriusvis maturitas in legitimum diem incidiſſet. Nam neque plena, & ad meſſem idonea maturitas expectabatur; neque tamen lactens adhuc ſemen ad Omer adhibebatur; ſed ſaltem viride. At cum paullo citius Paſcha contingeret, quam ad oblationem triticeus faſciculus comparari poſſet; ſuccidanea erat meſſis hordeacea, utpote præcocior.

Poſtremo non videtur interdictum ulla lege Judæis, ne ante oblatum manipulum meſſem facerent, etiam hordeaceam. Immo ante feſtum eſſe, locus ille Levitici XXIII, 10 demonſtrat: *Quum ingreſſi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum*, &c. quod tamen non perpetuo, ſed interdum accidit, ſecundum ea, quæ paullo ante diximus. Idem & de Pentecoſte debet eſſe judicium; nullo præcepto vetitum Judæis eſſe, ne ante feſtum hoc frugibus novis, ac panibus ex his confectis veſcerentur; quod opinionis fautores contrariæ ſumunt. quin potius id antea fas fuiſſe, declarat hiſtoria capitis tertii, &

Primitiæ quid ſint. quinti Joſue, quem citavimus. Neque primitiarum vocabulum id perpetuo ſignificet, quod omnium primum eſt, & ante quod nullum in uſu fuit: ſed interdum ſimpliciter pro quavis oblatione, vel re ad honorem Dei ſepoſita ac ſelecta. ut Exo. XXV, 2, & XXXV, 5, & 21. Numer XXXI, 29. Quare tametſi primitivi panes in Pentecoſte oblati fuerint; minime ex eo ſequitur, novas ante hoc tempus fruges non attigiſſe Judæos. Quod in Commentariis ſuis erudite Bonfrerius noſter obſervat. cui idem, quod in mentem mihi venerat, placuiſſe prius, maximo ſum opere gaviſus.

Hinc illa, quæ contra nos allata ſunt, univerſa ſolvuntur. Si per azymorum dies, inquiunt, ſpicæ meſſis hordeaceæ adhuc virebant, triticum nondum maturum eſſe potuit. Reſpondemus, virentes ſpicas hic ſumi pro recentibus, non penitus viridibus, & immaturis. Nam Hebraice eſt Levit. II, 14 אביב קלוי *ſpica recens, toſta.* & גרש כרמל *triticum contuſum ſpicæ plenæ.* Ita IV Reg. IV, 42. Carmel *frumentum novum* vertit Interpres. Nec eſt abſurdum, quo tempore metitur hordeum, triticeas ſpicas, ſi minus ad meſſem, certe ad veſcendum maturas eſſe.

Joſephus L. III. Orig. cap. X. ſentire videtur ex hordeacea meſſe primitiarum oblatum eſſe manipulum. Sed nihil hoc obſtat, quin ex aliis frugibus offerretur, quando ſerius Paſcha contingeret. Idem porro ſubjicit, ab oblato manipulo publice privatimque metere licuiſſe: καὶ μετὰ ταῦτα δημοσίᾳ ἔξεστι πᾶσι, καὶ ἰδίᾳ θερίζειν. quaſi id ante non licuerit. Sed hujus rei nullum in Sacris libris extat interdictum. Nos autem de priſcis Judæorum temporibus, non Joſephi ætate loquimur. Atqui vel ex hoc ipſo ejuſdem hiſtorici loco evidens eſt, ſub Paſcha meſſem in Judæa peractam: quod nobis ſatis eſt. Nam ſi poſt delibatam oblatione manipuli ſegetem, metere fas fuit; ergo maturæ jam ad meſſem erant ſegetes, etiam triticeæ, atque iſtæ ſaltem ad eſum. Unde Sabbatum deuteroproton ſeptimo ab oblatione manipuli die contigiſſe, minime ex eo fit abſurdum, quod tum virentes ſpicas manibus ſuis Apoſtoli defricuerint, quod contra reprehenſionem nuperam propoſitam erat oſtendere. Poſtremo, ut et ad hanc illuſtrandam diſputationem, atque anni Judaici, ejuſque primordii rationem explicandam, inſignem illum locum ex commentariis Aben Ezræ ſubjicere Latine a nobis redditum; quod ex eo quam plurima cum ad id, quo de agitur modo; tum ad alias his in libris diſceptandas quæſtiones opportuna, immo neceſſaria colligentur.

CAPUT XIII.

Ex commentariis Aben Ezræ in Cap. XII. Exod.

Verſ. 2. **M***ENSIS iſte vobis initium menſium*) Dixit R. Jada Perſe: Iſraelitas computare ſolitos ſecundum annos Solis, ut faciunt * incircumciſi. Cujus ratio his verbis innititur: *Et cuſtodies præceptum hoc in tempore ſuo.* Quoniam Lunaris annus non eſt æquabilis. Quippe dies arationis, & meſſis pendent ex motu Solis dumtaxat: pro eo atque ad aquilonem, aut meridiem declinat. Sed hæc illius ratio vera non eſt. Et nunc tibi illud explicabo. Scimus Lunæ curſum in ſphæra ſua a puncto deſignato, quod ſtellarum ſphæræ reſpondet, ad idem punctum revertentis, per ſeſe ſpectatum diebus conſtare XXVII⅓. circiter. Itaque computemus illam cum Sole conjunctam eſſe, quando eſt in puncto primo, initio ſigni Arietis. Igitur cum redierit ad caput ſigni Arietis, ibi non invenit Solem. Hic enim medio ſuo motu gradus circiter ſeptem & viginti peregravit. Amborum quippe curſum ab Occidente ad Orientem tendere, & ſupremo motui contrarium eſſe, neceſſariis ratiociniis evincitur. Propterea Luna gradus illos pertranſit, quibus jam Sol progreſſum fecit. tum etiam ſcrupula emetitur aliquot interim dum Sol graditur eodem tempore, quo Luna gradus illos, quos diximus, conficit. quod totum dies auferet 2, cum quinque circiter horis. Fiat ex hoc & priore motu in unam ſummam conflatis dies XXIX, cum horis 12, & e partibus unius horæ, ac Judaicis ſcrupulis 73.

Summa fit 25, 15, 44', 3'', 50'''.

Atque annus quidem uni revera Soli convenit. Nam hic eſt, qui tempeſtates quatuor generet, hiemem, ver, æſtatem, autumnum; quæ ſunt quatuor anni Tekuphæ ſive cardines. Tunc ergo putemus ipſum in Arietis capite verſari; Sane CCCLXV diebus & ¼. circiter in orbe ſuo circumvolvetur, donec ſecundo reverſus fuerit. Quare & שנה, id eſt annus appellatur. Quamobrem annus omnino Lunæ non convenit; uti neque Soli menſis. Nam nulla res eſt in Sole, quæ innovari dicatur. ſed innovatio omnis Lunari dumtaxat lumini congruit. Quo fit ut menſem alio nomine ירח nominemus, propterea quod lunaris fulgor inſtauratur. Conſtat enim certiſſimis argumentis Lunam non aliunde, quam a Sole lumen accipere. Unde non alias obſcuretur Sol, quam in illo momento, in quo cum Luna conjungitur, quando ambo in capite Draconis caudave reperiuntur. Lunæ porro non alias obſcuratio contingit, quam dum nocte Soli ex adverſo reſpondet iis in locis, quos memoravimus.

Quoniam autem incircumciſorum annus quam proxime Solis annum conſequitur; atque illi deprehenderunt, duodecies in Solis anno renovari Lunam, omnes anni dies in duodecim partiti ſunt; ac ſingulas partes menſes appellarunt, eo quod proxime Lunaris ad menſis dies accedant. Quæ illorum hac in re conſenſio naturalem ordinem ac viam non ſequitur. Quinetiam * Iſmaelitæ, quorum feſta menſium Lunarium diebus illigantur; qui ſuorum menſium initium ab ea nocte ſignent, qua primum Luna conſpicitur; eam animad-

* Arabes.

varterent duodecim menſibus annum Solis explicare, propinquiorem ei nullam computandi rationem invenerunt: quod inter utrumque numerum XI tantummodo dierum diſcrimen eſt. Proinde ſuos annos ad Lunam deſcripſerant. Ita quolibet anno Paſchalis illorum tempus in præcedentia retro agitur XI diebus: adeo ut XXXIII anni Solares Lunares XXXIV exhauriant. Hæc vero naturæ nequaquam conſentanea ſunt. At Dominus in lege ſua præcepit, ut ſolenne quodque ſuo tempore ſervetur. Dixit enim, *Obſerva menſem primarum frugum: & facies Paſcha Domino*. Atque ecce, niſi in medio menſe fruges novæ deprehendantur, proximo menſe Paſcha faciemus. Eodem modo feſtum hebdomadarum, feſtum meſſis appellat; & feſtum Tabernaculorum, feſtum collectionis; quoniam tam meſſis, quam collectio ex novis frugibus dependent. Videmus autem juſſiſſe Deum, ut ne Paſcha præterquam medio Lunari menſe faciamus: quemadmodum & ſolenne Tabernaculorum. Igitur Lunaris dies menſis obſervari juſſit, ut hoc pacto ſolennium tempora retinerentur. Nam Moyſes nuſquam in lege mandavit, ut XII, vel XIII menſes putaremus. Sed hoc tantum præſcripſit, ut ab eo menſe, in quem novæ fruges inciderent, numerandi faceremus initium; atque is primus appellaretur; ſive annus duodecim menſibus, ſive uno amplius conſtet. Unde ita ſcriptum eſt, *In menſe ſecundo; in menſe tertio*; atque ita deinceps.

Ceterum Niſan, Iiar, Sivan, & reliqua menſium vocabula, non Hebraica, ſed Chaldaica ſunt. Ideo nullum horum in ſacris litteris expreſſum legitur, præterquam in Zachariæ Prophetia, Daniele, Ezra, & volumine Eſther: qui Libri in deportatione ſcripti ſunt. Et ad hunc modum interpretanda illa ſunt: In menſe primo, qui Chaldæorum lingua Niſan vocatur. Quamquam in Scriptura tres menſes occurrunt diverſis nominibus appellati: *Menſis Ziu: In menſe Æthanim: In menſe Bul*. Quod ſi ſimplicem ac germanam ſententiam exploremus, menſis Ziu non eſt idem cum Niſan, ſed eſt Iiar. Scriptum eſt enim, *Ipſe eſt menſis ſecundus*. Manifeſtum eſt autem ſecundum dici reſpectu ad primum Iſraelitarum menſem habitu. Nam hæc verba, *regni Salomonis*, nequaquam cum vocabulo *menſe*, copulanda ſunt; ſed ita potius connectenda: In anno quarto regni Salomonis. Neque enim alibi reperimus in putandis regum annis, menſes a Scriptura numerari; ſed annum dumtaxat, quo regnare quiſque cœperit. Cujus rei teſtimonium ex Libris Paralipomenon petere licet: ubi ita legitur: *In menſe ſecundo; in ſecundo*.

Porro contra R. Judam Perſam hoc modo ratiocinari licet. Non enim omnes anni æquales ſunt. Quippe varietas ex Planetarum diſpoſitu iis intervenit. Sic ut pluviæ alias copioſiores ſint, alias minores: calor item, aut frigus abundent in quocumque menſe, qui ab ipſa, & naturali conditione degenerat. Proinde novorum menſis minime interdum accidet, cum Sol ad illud punctum reverſus fuerit, quod initio anni ſuperioris obtinuit, & ubi novorum menſis fuit. Ita fiet ut inter utrumque novorum menſem anno ſolido cum excurrentibus hebdomadis amplius intercedat. Quibus de cauſis Iſraelitæ ejus potiſſimum novorum menſis, qui in regione ſua contingebat, rationem habuerunt; quemcumque is in anni menſem incurreret. Siquidem in omni terra frugum novarum proventus aliis atque aliis temporibus evenit, pro varia diſtantia ab æquinoctiali linea. Cujus rei hæc a me tibi regula tradetur. Quamvis Iſraelitæ, ſtante templo, novarum frugum tempus obſervarent; intercalandi tamen anni ritus non omnes, ſed ſolus judicum conſeſſus traditum acceperat. qui quidem præter novas fruges, alia quædam in conſilium adhibebat, ut in Libro Miſne, id eſt traditionum, legitur. Etenim Moſes in lege non præſcripſit, quemadmodum annorum, ac menſium initia conſtituenda ſint; quidve facere nos oporteat, ſi minus novarum frugum tempus occurrat. In quo per illud mirum videri poteſt, quomodo de unaquaque leproſorum plaga propria decreta condiderit; quamquam ea res ad unum dumtaxat hominem pertineat: neque tamen in definiendam temporum annorum rationem incubuerit; ſed conſtitutas celebrandis ſolennibus tempeſtates explicare prætermiſerit; quas Iſraelitæ omnes obſervare quolibet tempore debeant. adeo ut pœna mortis ei propoſita ſit, qui vel in Paſchate fermentum ederit; vel in Expiationum feſto omnino comederit. Atqui ſi novæ Lunæ rationem habuit, poterat id explicare, utrum medios ad motus, an ad veras conjunctiones, quæ ſinaturæ ad orbem referuntur, exigenda res eſſet. Nam inter novilunium, quod ex tabulis eruitur, & verum nonnumquam horarum fere quatuordecim differentia eſt, alias auferenda, alias addenda. Hinc illa magiſtrorum noſtrorum ſententia: neomeniæ ſanctificatio quandoque protelatur, quandoque contrahitur. Quod quidem nemo diſcernere poterit, niſi erit ſiderum doctrina præditus. Quin & illud Moyſes ſignificare potuit, quem ad terrarum ſitum neomenia dirigenda foret. Quippe Hieroſolymam inter, & hanc noſtram, quæ Luca dicitur, trium amplius horarum diſcrimen eſt. Quod ſi viſionis rationem habendam putaret; definiret id ſaltem, quo loco viſionem iſtam Lunæ circumſcriberet. ſiquidem in omni loco viſionis arcus immutatur pro diverſa regionum latitudine, ac diſtantia Lunæ ab ecliptica, ſecundum aſpectus diverſitatem, quæ ex longitudine, latitudine; altitudine item, aut depreſſione loci; atque ex ipſo demum aere proficiſcitur. Sed hæc longiorem orationem deſiderant. Porro ſi minus purus aer fuerit; neomenia menſis biduo celebratur, propter dubietatem. Quod argumento eſt, Moyſem totum hoc negotium Concilii denuntiatione in omnem poſteritatis ſucceſſionem definiri voluiſſe. Hoc igitur a majoribus traditum acceperunt; oportere ſeptem totius enneadecaeteridis annos de Concilii ſententia intercalares fieri, ut in totum menſes in illa ſint CCXXXV, dies 6939. cum beſſa diei, ſive horis 16, & momentis 595. Atque hi ſunt anni Solis XIX, ſine additione ulla, vel detractione. Neque vero movere te debet hora illa cum ſcrupulis 485, quæ Tekupharum Semuelis ratiocinia compleat. Scimus enim id illum minime latuiſſe: ſed eam methodum adhibuiſſe, quæ ad veritatem proxime temporibus illis ſuis accederet, & ætatis ſuæ hominibus expeditior eſſet. Hodie tamen veram inter Tekupham, & Samaeliticam novem amplius dierum diſcrimen eſt. Hoc ne vehementer admireris; Scholion ecce ita præſcribit: Qui locum Lunæ ſcire voluerit, annis mundi collectis, ſummam in menſtrua intervalla dividat: ita ut unicuique menſi dies impartet 29, cum horis 12, & duobus horæ trientibus, quæ ſunt Judaica ſcrupula 720. Atqui minus dixit ſcrupulis 83. quæ in quolibet Cyclo ſupra trientes horarios duos efficiunt. Ita dimidius annus circiter ab urbis conditi noviluniis ad hodiernum novilunium exſurgit. Ex iis, quæ dicta ſunt, liquido conſtat annorum noſtrorum ſyſtema quovis in Cyclo in Solares annos redigi: menſes vero noſtros perpetuo eſſe lunares. Proinde benedictus ſit Deus, qui nos rectam in viam induxit.

Jam vero certam tibi de Scripturis rationem adferam, ut intelligas feſtorum celebrandorum tempora Concilii arbitrio fuiſſe permiſſa. Scriptum eſt enim: *Et conſilium inivit Ezechias rex, ut faceret Paſcha in menſe ſecundo*. Atqui ſi lex ulla traditione eſſet accepta, quæ in novarum frugum obſervationem intentos juberet eſſe: quemadmodum aſſerunt quidam, qui a majorum noſtrorum auctoritate diſſident; cur tandem de Paſchate ſecundum in menſem indicendo Conſilium cepiſſet? Nam ſi vera eſt iſtorum ratio, tria in illo facto crimina rex Ezechias admiſit. Primum, quod Paſcha legitimo tempore non obtulit, quamvis mundus eſſet. Ecquid enim iſtud ipſum propter populi, quæ tum aberat, infinitam multitudinem diſtulit? Neque enim id in Lege præcipitur; ſed in Traditionibus continetur. Alterum ſcelus; quod fermentum toto menſe primo non ſolum comedit ipſe, ſed & Iſraeli toti comedendum obtulit. Tertium, quod ſuopte arbitrio decrevit, ut Azymorum feſtum ſeptem totos dies ſecundo menſe peragetetur. Quod ad eum modum fieri nefas fuit. Non enim Deus azymorum ſolenne ſecundo menſe fieri juſſit; ſed de Paſchate ſolo, & non non amplius nocte præcepit. Nam qui immundi erant, una cum Iſraelitis ceteris primo menſe azymis veſcebantur. Abſit abſit ut Ezechiam putemus ejuſmodi ſcelera commiſiſſe: de quo ita ſcriptum legimus: *Non receſſit ab omnibus præceptis Domini ad dextram, vel ad ſiniſtram*. Sed & in Cantico ſuo ſic de ſe ipſe profitetur: *Memento quaſo quomodo ambulaverim coram te, & quod bonum eſt coram te fecerim*. Nunc igitur tibi totum illud exponam. Sci- Nota Immunditiam nullam azyma prohibuiſſe.

tu

Lib. II. Paral. c. 30. to igitur Ezechiam cum universo cœtu consilium iniiſſe, cum jam primum menſem ingreſſi eſſent, uti Paſcha proximo ab eo menſe celebrarent: propter & ingentem populi multitudinem, quæ nondum advenerat; & ſacerdotes, qui quantum ſat erat, nondum ſeſe purgaverant. Quare annum illum embolimæum fecit. Unde Paſcha, quod tunc peractum eſt, primum fuit, ac legitimo tempore celebratum. Quod eo argumento colligitur, quoniam Deus eos, qui Paſcha non ex legis præſcripto manducaverant, percuſſit. Atqui ſi non legitimo tempore fiebat, cur illos puniret, cum iſtud ipſum, contra quod peccaverant, Paſcha, minime illi eſſet acceptum? Deinde ſi peccavit Ezechias, quomodo pro illis ſupplicavit, & Dominus orationem ejus exaudiit, populumque ſanavit?

Quod ſi objiciat aliquis; Nonne magiſtri noſtri conſentiunt, Niſan ab Ezechia poſt alterum Niſan intercalatum eſſe? Reſpondeo vere hoc illos dicere. Hic enim Synedrii uſus & conſuetudo fuit, ut in fine cujuslibet menſis Adar animadverterent ecquid annus intercalationem poſtularet, nec ne. Hoc vero non fecit Ezechias, & per levem quamdam ignorantiam commiſit, ut in exordio menſis annum intercalarem decerneret.

Jam vero cum intercalaris menſis perpetuo menſem primum antecedat, conſequens eſt illum menſiam omnium caput eſſe; adeoque ſolennia feſta in ſeptimum ab illo menſem incidunt. Quod ea verba ſignificant: *primus iſte vobis in menſibus anni*. Nec illud ignoramus, in plerîſque legis præceptis adjunctam eſſe mentionem exitus ab Ægypto. Quare conſentaneum eſt, ut Iſraelitarum computus ab hoc initio proficiſcatur. Quo illud Scripturæ pertinet: *Et factum eſt in anno octogeſimo; & quadringenteſimo ab exitu filiorum Iſrael de terra Ægypti, in anno quarto, in menſe Zio. hic eſt menſis ſecundus.*

Atenim Gentiles objiciunt: Si annus ex menſibus componitur; ecce menſis Abib velut fundamentum ac principium eſt. Cur ergo numerandorum menſium initium facitis a ſeptimo, idque anni caput appellatis? Huic jampridem ſapientes noſtri reſponderunt, aſſerentes, quatuor eſſe anni principia. Tum illud aperte declaratum videmus, Jobelæi anni ſanctificationem ſeptimo menſe, die decima fieri. Quinetiam Dominus in Lege præcepit, ut anni Sabbatici tempus indiceretur in ſolenni Tabernaculorum, ut id ſcirent, ac diſcerent. Quod ſi anni Sabbatici principium a menſe Niſan procederet, cur non illum in lege per azymorum ſolenne juſſit indici? Atque ecce dimidium annum otioſi ceſſarent. Præterea ſcriptum eſt: *Et feſtum collectionis frugum, in converſione anni*. Et alio loco idem ait: *Et feſtum collectionis frugum in exitu anni*. Idipſum & ex uſu tam legis, quam naturæ diſcere poterimus. Nam prius dicit: *Non ſeretis*; deinde ſubjicit: *Et non metetis*. Siquidem ſatio ad Tiſri, non ad Niſan adhæreſcit. Ad hæc ſi initium anni Sabbatici ſtatuamus in Niſan: qui in anno ſexto ſementem feciſſet, is in ſeptimo nihil meteret; quoniam meſſis poſt Niſan accidit: unde jam annus Sabbaticus initium habuiſſet. Sed neque eodem anno Sabbatico ſereret. Quocirca ſapientum noſtrorum dicta omni veritate conſtant.

DIONYSII PETAVII E SOCIETATE JESU,

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER TERTIUS.

In quo de Æquinoctiorum anticipatione diſſeritur contra Joſephi Scaligeri poſtumam ejus argumenti Diatribam.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

EDITUS eſt poſt obitum Joſephi Scaligeri liber ejus poſtumus de Æquinoctiorum anticipatione : in quo id illi propoſitum fuit, communem aſtronomorum poſt Hipparchum omnium oppugnare ſententiam; qui octavum cælum ſeu Signorum, ut vocant, conſequentia progreſſionem facere docuerunt. Contra quos immotum illud eſſe cælum, ejuſque proprium zodiacum cum inerrantibus ſtellis; moveri autem cum æquinoctiali ſuo principem orbem, Diatriba iſta defendit. ex quo conſequens eſt, veras ſectiones, tropicoſque contactus in antecedentia referri; tum æquinoctialis polos mobiles eſſe, nec eodem loco conſiſtere. At ſunt hujus Scaligerianæ diſputationis capita quatuor. In primo, veteris aſtronomiæ, ſtellarumque fixarum τὸ ἀμετάπτωτον declarat. In ſecundo motum octavæ ſphæræ confutat ab Hipparcho, & Ptolemæo traditum. In tertio niti in antecedentia æquinoctiorum, & ſolſtitiorum puncta confirmat. nec non Eudoxi, & Hipparchi circulos æquinoctiales, tropicos, arcticoſque proponit ad ſitum, quam mundi, polum ipſius opinione deſcriptos. Quartam denique corollaria quædam exhibet hujus nobiliſſimæ doctrinæ. Ita enim ab Scaligero nominatur. quod illius editor *divinum ſcriptum* non dubitavit dicere.

Atqui is eſt liber ejuſmodi, ut qui Scaligero maxime eſſet infenſus, ejuſque famam, ac memoriam elevare apud poſteros vellet, non hoc certius, ac vehementius, quam publicanda iſta Diatriba potuerit efficere. Eſt enim non imperita ſolum, & inepta : ſed eo quoque minime tolerabilis, quod præſtantiſſimos viros, aſtronomiæque principes, quibus vitam ars illa potiſſimum debet; Hipparchum in primis, & Ptolemæum, ludibrio habet; eorumque ſententiam, hoc eſt communem ejus doctrinæ peritorum omnium, *anilem*, & *nugatoriam* appellat.

Hæc utrum reſponſionem ab aſtronomo aliquo hactenus expreſſerint; an contemptu digna potius, quam caſtigatione ſeria judicarint homines eruditi, pro comperto non habeo. Antonium quidem Maginum audio ante annos aliquot illius confutationem edidiſſe, quam mihi nondum videre contigit. Sed ut ab aliis propugandæ veritatis pariter, ac tuendæ veterum auctoritatis partes eæ jam occupatæ ſint, non erit, opinor, ingratum utriuſque fautoribus, a me quoque eaſdem eſſe ſuſceptas. præſertim cum minime quæſita, & arceſſita longius; ſed e reipſa quodammodo nata, & inſtituto, argumentoque noſtro connexa ſit pertractandæ hujus quæſtionis occaſio. Agitur enim hic in primis antiquorum de ſolſtitiis, & æquinoctiis opinio; quæ eſt a nobis hoc in Opere aliquot jactata capitibus. tum ſtellarum progreſſiones; quibus earum ortus, occaſuſque continentur. De quibus cum auctores a nobis editi, Geminus, Hipparchus, Ptolemæus, Tatius : tum nos ipſi his in commentariis proprie diſſerimus. Poſtremo quoniam in quarto de Doctrina Temporum, cap. XXIII, novam illam, & inauditam fabulam levi ſolum, neque ſeria reprehenſione perſtrinximus; validius eam inſequi modo, penituſque conficere neceſſarium videtur, ac prope debitum.

Eſt autem in primis tantum capitibus tribus refellendis ſumendus hic labor. Quæ enim in quarto Corollaria traduntur, ex antecedentium doctrina ſic rata pendent; ut iis everſis, labi iſta funditus, ac corruere ſit neceſſe. Hoc igitur agamus.

CAPUT I.

Explicatur ſumma doctrinæ Scaligerianæ in libro de æquinoctiorum anticipatione. Veteres longitudines, & latitudines fixarum partim ad æquinoctialem, partim ad zodiacum retuliſſe contra eumdem oſtenditur. Ptolemæus illuſtratus.

CAPITE primo Libri de Æquinoctiorum anticipatione Scaliger duo proponit; quæ partim in antecedentibus capitibus explicantur : partim hoc ipſo paucis excutienda ſunt. Principio veteres aſtronomos ait non aliter ſtellarum longitudines & latitudines, quam in æquinoctiali, vel ei parallelo contemplatos eſſe.

Etenim circuli majores, quos *colures* vocant, per polos mundi, tranſeuntes, tam minores ſtellarum circulos, (quos nimirum ad motum primi cæli diurna circuitione deſcribunt, æquidiſtantes ab æquatore parallelorum maximo) quam æquinoctialem ipſum æquales in partes dividunt : iidemque ſtellarum centra permeantes earum ab æquatore diſtantiam interjecto arcu definiunt. quam latitudinem ab æquatore nominare poſſis : vulgo declinationem vocant. Longitudinem autem in æquatore determinant iidem coluri, initio ab verna ſectione ſumpto, a qua deinceps æqualia ſegmenta circulorum tamquam communes termini dividunt.

Hæc nos lib. II. cap. II facta ab Scaligero catenus animadverſa docuimus, quatenus antiquos genere iſto dimetiendæ longitudinis, ac latitudinis uſos eſſe conſtat. quod ex Hipparcho multis exemplis affirmavimus.

Verum

Verum nullum præterea modum alium obſervaſſe; neque ad zodiacum ſtellarum longitudines, ac latitudines revocaſſe penitus, id vero falſum eſt; & illo capite contrarium eſt auctoritate Veterum, ac teſtimonio probatum. Siquidem zodiacum quoque circulum in deſcribendis fixarum ortibus, & occaſibus æquabili partitione diviſerunt. quod argumento eſt ipſos non in ſolo æquinoctiali circulo ſtellarum ſitus animadvertiſſe. Tum vero ſtellarum ab ecliptica diſtantiam neceſſariis de cauſis adhibuerunt. Non enim aliter earum ortus occaſuſque diſcernere potuiſſent: neque alia id genus aſſequi, quæ ex intervallorum ejuſmodi notatione pendent.

Vide Hipparchum lib II. Pag 120.

Neque vero primum ſe auctorem eſſe dimetiendæ ſtellarum ad eclipticam latitudinis, aut longitudinis Ptolemæus indicat, ut arbitratur Scaliger: nec illius verba, quæ ad ejus rei fidem hic attulit, id nos cogunt fateri; neminem ante Ptolemæum, ac ne Hipparchum quidem, aliter fixarum longitudines, & latitudines comparaſſe, quam ad æquinoctialem circulum. immo vero, quod mirum eſt non attendiſſe Scaligerum, contrarium de latitudine ſaltem potius oſtendunt. Scribit enim Ptolemæus, ſe intervalla fixarum ab eo circulo, qui per Signa media tranſit, in circulo magno per illius polos tranſeunte conſiderantem, eadem prorſus reperiſſe cum iis, quæ ab Hipparcho perſcripta fuerant. τὰς μὲν γὰρ πρὸς τὸν διὰ μέσων τῶν ζῳδίων ἐκεῖνα κατὰ πλάτος ἀποστάσεις τηροῦντες ἐπὶ τῶν διὰ τῶν πόλων αὐτοῦ γραφομένων μεγίστων κύκλων, σχεδὸν τὰς αὐτὰς εὑρίσκομεν τηρουμένας ταῖς κατὰ τὸν Ἵππαρχον ἀναγεγραμμέναις, ἢ ἀπαρτιζομέναις. Igitur ab Hipparcho deſcriptæ, collectæque fuerant ſtellarum ab ecliptica diſtantiæ. Sed nec aliter ejuſdem locus perſuadet, ut putat Scaliger; in quo Ptolemæus ait ſe in Tabulis fixarum longitudines, latitudineſque deſignare, μὴ πρὸς τὸν ἰσημερινὸν θεωρουμένων, ἀλλὰ πρὸς τὸν διὰ μέσων τῶν ζῳδίων ἀφοριζομένων ὑπὸ τῶν διὰ τῶν πόλων αὐτοῦ, καὶ ἑκάστου ἐκείνων τῶν ἀστέρων γραφομένων μεγίστων κύκλων, *non ad æquinoctialem circulum exactarum. ſed ad eum, qui per ſigna media tranſit. per maximos circulos, qui per polos ejus, & ſingulas ſtellas deſcribuntur.* Non hoc, inquam, verba iſta demonſtrant, ante Ptolemæum neminem in hiſce ſtellarum intervallis deſcribendis ad eclipticam reſpectum habuiſſe: ſed ex eo, quod probatum erat, fixarum in conſequentia progreſſum ſuper polis zodiaci, non æquinoctialis, fieri; quid ſit conſequens oſtendit; nimirum longitudines earumdem & latitudines ad eclipticam oportere dirigi; non ad æquinoctialem. a quo neque perpetuo diſtantiam eamdem obtinent; nec in eo pari celeritate moventur. Sed ea res, quantum opus fuit, capite a nobis ſecundo Libri ſecundi tradita eſt; neque eſt hoc loco neceſſe repetere.

Sal. p. 30. & 31.

Alterum Scaligeriani iſtius capitis argumentum eſt: antiquos aſtronomos æquinoctiales, ſolſtitialeſque cardines in octavis dodecatemoriorum partibus ſtatuiſſe. quam quidem ſententiam ſi inter præcipua Scaligerianæ totius doctrinæ firmamenta poſuero, non abs re mihi videor eſſe facturus. Quamobrem & in Opere de Emendatione temporum, & in Iſagog. Canonibus pene omnes paginas implet: & ad novi hujus de æquinoctiorum anticipatione commenti fabricam fundamenti inſtar habet; ut ipſemet in Diatribæ ipſius adita profitetur. Quo nobis & exponenda diligentius, & validius evertenda hic iſta eſt opinio: quam non ſolum primo capite Diatribæ ſuæ propoſuit Scaliger, ſed in tertio quoque accuratius enarravit; ut ex ea ridiculam neſcio quem aſtronomiæ veteris æquinoctialem deduceret. Ac tametſi ſparſim in Opere de Doctrina temporum contra Scaligeri φιλαυτίαν illam de octavis dodecatemoriorum partibus cardinibus attributis ſæpe diſputaverimus: tamen & ad ea non pauca hic addi nova poſſunt, & anticipationis æquinoctiorum fabula, niſi iterum illa tractentur, intelligi, explicarique non poteſt.

Scal p. 53.

Octavum cælum (inde enim repetenda narratio eſt) non eamdem θέσιν ad primum habet; neque partes illius, hoc eſt ζώδια, ſtellæque, quibus diſtinguitur, eumdem in illo priore ſitum retinent; ſed paullatim in conſequentia ſuccedunt. adeout poſt annos plus minus ſeptuaginta, unius partis μετάπτωσις exiſtat. Verbi gratia, Baſiliſcus, ſive Cor Leonis, hoc tempore collocatur in dodecatemorii Leonis, ſive Zodiaci primi cæli parte viceſima quinta fere, ac diſtat ab autumnali interſectione gradibus aſcenſionalibus circiter 33. Hipparchi vero tempore verſabatur in dodecatemorii Leonis parte prima, diſtabatque ab æquinoctiali puncto, quod in Libræ principio fit, gradibus fere 57. Hac ratione ſub annum primum Olympiadum ſitus ejuſdem ſtellæ fuit in viceſimo primo circiter gradu dodecatemorii Cancri. Facta eſt enim μετάπτωσις partium fere 34, ſi ſeptuaginta annis gradus unius imputetur.

Sed ut res tota facile percipiatur, fingamus animo Zodiacum, æquatoremque duplicem: alterum qui in primo cælo reſidet, idemque perpetuo manet: alterum in ſubjecto cælo, in quo ſtellæ ſunt. cujus ſectiones ſuperioris ſectionibus non ſemper directe ſubjacent; neque dodecatemoria illius dodecatemoriis; ſed ſuperiora promoventur in antecedentia: inferiora vero in conſequentia. Ideo Scaliger *anno primæ Olympiadis ſolſtitium*, ait *eſſe factum initio quartæ partis Leonis hodierni: tempore Cleoſtrati, initio Leonis hodierni*. Item; *octavas partes Signorum*, per idem tempus fuiſſe *duodecimas in dodecatemoriis hodiernis, Leonis, Scorpii, Aquarii, Tauri*. Quod ſic intelligendum eſt; ut quoniam gradibus quatuor & triginta ſolidis ab initio Iphiti ad hoc ſæculum progreſſio facta eſt in conſequentia ſignorum; dodecatemorii cujuslibet initium in octava ſphæra, quod cognomini ſibi dodecatemorio æquinoctialis circuli ſuberat, partibus 34 ab eo receſſerit. Stella, quæ baſiliſcus dicitur, aberat ab initio Cancri æquinoctialis gradibus abſolutis viginti. Ergo dodecatemorium Leonis in zodiaco octavæ ſphæræ incipiebat in grado viceſimo ante baſiliſcum; idemque zodiaci gradus gradui illi ſuperioris zodiaci ſubjectus erat, in quo verum ſolſtitium fiebat. At iſte gradus hodie ſubeſt quinto gradui dodecatemorii Leonis in primo cælo; & quintus eſt gradus dodecatemorii Leonis in zodiaco ſphæræ octavæ. Cum autem in octavis partibus Signorum æquinoctia, & ſolſtitia committi vulgo crederent; & qui octavus, exempli cauſſa, tum erat Cancri gradus, partibus quatuor & triginta deſcenderit, atque hodie in duodecimo gradu reperiatur Leonis hodierni: hinc Scaliger octavas partes Signorum Olympicorum duodecimas ait eſſe hodiernorum ſequentium. Pergit idem Scaliger, & Capite tertio uberius hoc explicans aſſerit, initio Olympiadum ſolſtitium in Calendas Julias incurriſſe; noviluniam autem primi menſis Olympici in octavo gradu Cancri. Quare ob reverentiam ludicri Olympici putat ſedem cardinis æſtivi in octava parte Cancri: reliquorum item cardinum in octavis Signorum ſuorum partibus ſedes eſſe defixas. Eos cardines κέντρα nominat. *Omnes igitur Aſtrologi*, ait, *ante Olympiadem XXXVI, dicebant κέντρον θερινὸν fieri in octava parte Cancri.* Verum poſt annos CXL ab initio Olympiadum animadverſum eſt duabus partibus ſolſtitia anticipaſſe; ac decem gradibus abeſſe a veteri cardine. Poſt annos 380 a prima Olympiade, rurſus gradibus duobus anteriora ſolſtitia deprehenſa ſunt; adeoque duodecim gradibus a cardine diſtantia. Tum Eudoxus, annis circiter 420 ab Olympiade prima, notavit ſolſtitium quindecim gradibus antevertiſſe cardinem priſcum, & Olympicum. Hoc modo diverſas illas Scriptorum ſententias interpretatur Scaliger: quæ in octavis, aut decimis, aut duodecimis, aut decimis quintis partibus Signorum cardines ponebant. tum præceſſionis æquinoctiorum intelligentiam aliquam penes antiquos ex eo fuiſſe colligit. qua de re poſtea. Nunc caput ipſum Scaligeriani commenti de octavis partibus, & Olympica epocha conſideremus.

Explicatur octavæ ſphæræ ac ſtellarum progreſſio.

Scal p. 25

Idem p. 48.

Pag 47.

Scal p 48.

CAPUT II.

Refellitur opinio Scaligeri de cardinibus annuis octavis in partibus Signorum a Veteribus conſtitutis. Ejuſdem mirificus conflictus opinionum.

UT Scaligeri libros omnes, & adyta illius doctrinæ omnia perſcruteris; nihil penitus rationis allatum ab eo ſenties, unde ſibi, aliiſque perſuaſerit, aut Græcos veteres, ſub ipſum præſertim Olympicorum certaminum initium, in octavis Signorum partibus conſtituiſſe cardines; aut eo octavo Julii die conſtanter retinuiſſe. quod utrumque commentitium eſt. Hipparchus lib. II, num. III ſcribit antiquos aſtronomos pene omnes, & eorum exemplo etiam Aratum, cardines Signorum initiis attribuiſſe. Quis Hipparchi auctoritatem

Hippar. lib II. pag. 120.

Non

non pluris faciat, quam Scaligeri? Apparet tamen quoſdam alibi collocaſſe, quam in Signorum initiis: uti capite IV, & V libri II demonſtravimus. Sed qua ratione id illi fecerint, ibidem expoſitum habes; non illa utique, quam ſumit Scaliger, ut ab æquinoctiorum interſectionibus, vel contactibus tropicorum, octava pars, vel altera cardinibus dicata fuerit; ſed ut ingreſſus in cardinalia Signa octavo ante, vel duodecimo gradu poneretur. Ita omnquam ab circulorum συναφῇ artificum cardines abborruerunt; niſi quid ex inſcitia, ſæculo rudi, præter voluntatem ſit erroris oblatum. Columella, Plinius, Ovidius, aliique complures, in octavis partibus alterant æquinoctia, & ſolſtitia confici. Sed neque id omnem retro vetuſtatem inſtituiſſe dicant, neque illos, quos percenſent, aſtronomos ex animi ſui ſententia ita præſcripſiſſe; ſed ruſticorum, ac vulgi gratia, ſignificant: poſtremo iidem ipſi octavas partes aliter, ac ſit a Scaligero, computant. Nam ingreſſus in dodecatemoria præverrunt. Conſtat iis ipſis diebus, quos in anno Juliano Soſigenes, ac Cæſar cardinibus affixit, Solem interſectiones circulorum, & contactus κατ' τὴν ἀπλανῆ κίνησιν attigiſſe. Hoc a nobis diſputatum eſt pleniſſime ſuperiore libro. Ante hos dies octavus propemodum a plerisque notatus eſt ingreſſu Solis in Signa. Igitur cardines in ipſis circulorum συναφαῖς ex eorum ſententia cadebant. Quis autem aſſeveravit umquam, æquinoctia, vel ſolſtitia Juliana confici Calendis Aprilis, Julii, Octobris, ac Januarii? quod ex Scaligeri opinione ſit neceſſe; qui poſt interſectiones, & contactus octavas partes numeratas eſſe apud antiquos exiſtimat. Unde ab Athenienſibus ſolſtitium æſtivum in octavo Julii poſitum aſſerit; cum Calendis ipſis Sol tropicum aſſequeretur. Januarii quoque ſeptimo, τροπὰς χειμερινάς; octavo Aprilis, & Octobris ſeptimo æquinoctium utrumque ſtatuit; quod ſine probatione, ac teſte Veterum ullo perſuaderi voluit.

Ad hæc, etſi concedatur Olympiadum initio, octavis in partibus puncta illa eſſe defixa; perabſurdum eſt tamen eoſdem perpetuo dies obſervatos putare; cum in iis jamdudum octavæ partes eſſe deſiiſſent. Qui porro convenit, omnem vetuſtatem in octavis partibus ſignorum cardines fieri putaſſe, (quod in capite primo, & tertio libri de Æquin. anticip. tum in libro II de Emend. temp. & in V, atque in Iſag. Can. III Scaliger docuit) & nonnullos interim in decima, duodecima, quintadecima collocaſſe: quod hoc libro memoravit? Sed hæc quoquomodo interpretari liceat; illud extricare quis tandem poterit? Scriptum eſt in lib. II, & IV de Emend. Temp. *primum omnium Cleoſtratum oſtendiſſe Græcis popularibus ſuis cardines mundi eſſe in VIII partibus ſignorum, idque omnem poſteritatem credidiſſe.* Vixit Cleoſtratus circa annum 280 a prima Olympiade, ut putat Scaliger. Si primus auctor opinionis hujus iſte fuit, cardines in octavis committi ſignorum partibus; non igitur Græci omnes veteres ita ſentiebant, neque Olympiadum initio percrebuerat hæc opinio. Quid ἀλογώτερον iſta, & tam aperta conflictione turpius? De qua equidem hoc loco tacuiſſem, cum in libro II de Doctr. temp. cap. III ſatis hæc a nobis animadverſa fuerit; niſi in editione nupera Operis de Emendat. temporum idem illud Scaligerianum ἀσύστατον reſidere cernerem. Atqui librum de Æquin. anticip. commentatus eſt poſt editionem ſecundam Operis de Emend. temporum, uti cap. III, & IV demonſtrat, ubi ſub exitum anni Chriſti MDXCIX ſcribere ſe illum ſignificat; cum antecedente anno Opus de Emend. temp. ſecundo prodiiſſet; poſt utrumque, nova ſecundæ illius editionis caſtigatio ab eodem auctore facta eſt. Quæ cum ita ſint; tamen in Opuſculo de Præceſſ. Æquin. vetuſtiſſimos Græcorum ait, adeoque primæ Olympiadis initio, cardines in octavis partibus fieri putaſſe; quod in ſecunda, & ultima Operis de Emendat. temp. editione primam illos ab Cleoſtrato didiciſſe confirmat, poſt annos demum 280 ab Olympiadum exordio. Ex tam craſſa, & manifeſta contradictione vanitas doctrinæ illius apparet, & eorum omnium, quæ de æquinoctiorum anticipatione hoc in Opuſculo diſſerit; quorum velut fundamentum prius illud haberi voluit.

Scal. pag. 13 & 43.

Pag. 65. editionis ultimæ, & pag. 283.

Scal cap. III. de Æquin. anticip. pag. 49.

Pag. 41, & 69.

C A P U T III.

Evertitur Scaligerianus error, ejuſque paralogiſmus contra motum octavæ ſphæræ diſcutitur. Hipparchi ſententia ſuper Veterum opinione de Urſis ambabus arguitur. Eudoxum, & Aratum recte de iis exiſtimaſſe. Quænam Cynoſuræ ſtella illorum ætate polo citima fuerit. Eratoſthenes, Ptolemæus, Strabo, Germanicus illuſtrati.

SEQUITUR eximiam, ac præclarum ſpecimen aſtronomiæ Scaligerianæ; quod unicum operæ pretium ſibi in illa Diatriba fecit: nova, inquam, & admirabilis illa doctrina cæleſtium motuum, quam ab Hipparchi, Ptolemæi, veterum omnium, ac recentium aſtronomorum placitis abhorrentem exponit capite ſecundo, ac reliquis duobus expolit, & quibuſdam Corollariis illuſtrat.

Animadverſum hactenus eſt, ſtellas fixas non eodem ſemper ab æquinoctialibus punctis, ac polis mundi intervallo diſtare, cum ab Zodiaco, vel ecliptica idem perpetuo interſtitium habeant. Hoc libro ſeptimo demonſtratum eſt a Ptolemæo; ubi certiſſimis experimentis probatur, cælum illud, quod inerrantes ſtellas continet, ſuper propriis, ac diverſis polis ab mundanis, lentiore motu in conſequentia procedere. Contra commune hoc decretum Scaliger aſſerit, non ſtelliferum orbem; ſed æquinoctialia, & ſolſtitialia ipſa puncta circumagi proprio, & inexplicabili motu; cum interim ſtellæ omnes eodem ſitu conſiſtant; hoc eſt a polis mundi eamdem longinquitatem obtineant.

Hanc hypotheſin unico argomento conficit. Si enim ſtellæ in conſequentia moverentur; quæ ſunt polo mundi propiores, majore, aut minore, quam dudum, propinquitate ad illum viderentur accedere. Hoc vero minime fieri Cynoſuræ unius exemplo demonſtrat: *Nam omnium,* inquit, *aſteriſmorum cæli borealiſſima eſt Cynoſura. Ex ſtellis autem Cynoſuræ, quæ numero ſunt ſeptem, omnium borealiſſima eſt, quæ in extrema cauda, quam ob id vulgus polarem vocat, quod propter vicinitatem poli moveri non videtur.* At eadem Eudoxi, & Hipparchi ſæculo borealiſſima fuit; quod ex ipſorum, & Hygini, ac Germanici teſtimoniis oſtendit. Hæc eſt ſumma lepidiſſimi illius inventi; quod & quarto de Emendatione temporum, capite περὶ ἀστερίσμων ἑωμερινῶν explicatat; etſi paulo quædam aliter ibi docuit; de quibus mox agetur. Sed prius aliqua de aſteriſmis Urſæ majoris, ac minoris obſervanda ſunt: quibus cognitis Scaligeriani commenti falſitas ipſa ſe nobis aperiet: tum erit reliqua omnis inſtituenda deinceps diſputatio facilior. Scal. cap. III. pag. 15.

Refert Hipparchus lib. I, num. X veteres aſtronomos ambabus Urſis ſeptem dumtaxat aſſignaſſe ſtellas; quæ & ἅμαξαν componunt. Ex his quattuor in Urſarum corporibus ſuæ laterculum faciunt; reliquæ tres in caudis ſυνεχῶς poſitæ ſunt. In majore, quam Helicen vocant, capitis loco fuiſſe perhibetur borealior duarum antecedentium in laterculo; anteriores vero pedes in earumdem auſtraliore ſtella. Prior Hipparchi tempore diſtabat a boreali polo partibus fere 18. Aſcenſio recta graduum 121½. Culminabat itaque cum gradu Leonis primo circiter; at ibi propemodum ſita eſſet, ubi medium caput Urſæ vulgo ſtatuitur; & in eodem fere colure cum oculo ſiniſtro. Poſteriores pedes auſtralior ſuccedentium in eodem laterculo repræſentabat; quam viceſimam quintam Leonis partem in æquinoctiali, vel æquidiſtante occupare circulo ſcribit Hipparchus; qui & ex eo caſtigat Eudoxum, & ejus imitatorem Aratum; qui omnino ſub totum Helices aſteriſmum Geminos, Cancrum, ac Leonem patere dixerant: quod & verum eſt hodieque, ſi intelligantur effigies, non dodecatemoria ipſa, immo vero partem etiam Virginis aſteriſmus delibat. Olim vero dodecatemoria illa tria, quæ commemoravit Eudoxus obtineoat Helice. Sed neutrum procedit, ſi ad eum modum, quem refert Hipparchus, ſeptem illis plauſtri ſtellis ab Eudoxo circumſcripta erat Helice; de quo valde dubitamus. Nam hebetem admodum & rudem aſtronomiæ fuiſſe oporteret Eudoxum; ut de Arato taceam; ſi aſteriſmum plauſtri cum tribus illis, ſive dodecatemoriis, ſive ſtellaris figuris adæquare voluiſſet. Veterũ opinio de Urſarum aſteriſmis.

Immo

Immo vero ne dubitare quidem nos Eudoxus ipſe patitur, cujuſmodi aſteriſmum majoris Urſæ configuraverit: quem longe aliter, atque Hipparchus de eo retulit, ab ipſo conſtitutum eſſe, ita demonſtramus. Meminit idem Hipparchus Arctici circuli, qualem Eudoxus ad horizontem Græcum, ac præſertim Atticum, certis in cælo veſtigiis adumbravit. Eſt autem circulus Arcticus, ille ſemper apparens, cujus ſemidiameter eſt altitudo poli; centrum, polus ipſe mundi. Hunc circulum Eudoxus tradidit ſcripſit per dextrum humerum Bootæ: ſuperiora Cotoœ: caput Draconis, qui inter ambas Urſas extenditur: ſuperiores partes alæ dextræ Cygni: Cephei pectus: ſuperiora Caſſiepeæ: & anteriores majoris Urſæ pedes. In hæc more ſuo Hipparchus inquirens, fatetur ab Eudoxo recte propemodum in illo circulo poſitam eſſe dextram alam Cygni, & Draconis caput; ut & alia quædam: anteriores autem pedes Urſæ multo boreaLiores eſſe; quippe antecedens, ait, diſtat a polo gradibus 24. ſuccedens gradibus 25. Ita gradibus circiter duodecim, vel tredecim hallucinatus eſt Eudoxus; ſi vera de ipſo Hipparchus prodidit. Sed de Eudoxeis circulis agemus capite quinto diligentius.

Hippar. lib. I. num. XXVI.

Nunc ne a propoſito longius avocemus orationem noſtram, ex illa Eudoxi deſcriptione deſcendimus, non ibi, ubi cenſuit Hipparchus, pedes Urſæ majoris ab ipſo collocatos videri: hoc eſt in auſtraliore antecedentium majoris laterculi, pedes anteriores; poſteriores, in ſuccedentium ejuſdem laterculi auſtraliore itidem ſtella: ſed eodem fere loco atque ſita, quo ab aſtronomis vulgo definiri ſolent.

Etenim antecedentium duarum auſtralior Eudoxi tempore ſita erat in Cancri gradu circiter 16. cujus ab æquinoctiali circulo diſtantia graduum a nobis invenitur 67, 24'. Diſtabat igitur a polo partibus 22, 36'. At Hipparchi tempore declinabat ab æquinoctiali partibus 66, 23'. a polo, 23, 37': hoc eſt fere 24, quot numerat Hipparchus; cum eſſet in gradu Cancri circiter viceſimo. Inferior ſuccedentium in laterculo Eudoxi tempore diſtabat a polo gradibus 23, 13' Hipparchi autem, gradibus 24, 58 præciſe, ut Hipparchus reperit. Non eſt veriſimile ſtellas iſtas in apparente ſemper Græciæ circulo ab Eudoxo locatas eſſe, qui gradibus ſeptem & triginta diſtat a polo; ſed eas potius, quæ in anterioribus Urſæ pedibus hodie ponuntur, vel earum ſaltem alteram. Nam duæ ſunt in anteriori dextro pede proximæ invicem, borealior altera; altera auſtralior. Illa ex Tychonis obſervatione anno 1600, verſabatur in Cancri parte 25, 56', latitudinem habens borealem graduum 29, 15'. hæc in Cancri 27, 7' ſita tum erat. cujus latitudo graduum 28, 38'. Quamquam Ptolemæus non in dextro pede, ſed in ſiniſtro eas repoſuit. ſed nihilominus anterioribus pedibus attribuuntur; ubi & eaſdem ab Eudoxo poſitas eſſe patet inde, quod earum a polo diſtantia illius ætate par fuit altitudini poli, ſive ſemidiametro circuli ſemper apparentis Græciæ. Siquidem e duabus auſtralior, quæ in gradu Geminorum 29 tunc erat, a polo boreali gradibus removebatur 37, 22'. borealior in gradu Geminorum 28 poſita, a polo diſtabat partibus 36, 47'. nec Hipparchi ſæculo multum illa diſtantia variavit: quippe borealioris a polo fuit intervallum partium 36, 55'. auſtralioris, 37, 24'. Atqui tanta eſt Arctici circuli ſemidiameter in Attica. Non eſt ergo dubitandum, quin Urſæ majoris pedes anteriores, qui in circulo ſemper apparente verſari dicuntur ab Eudoxo, aut ambæ ſtellæ iſtæ fuerint; aut earum ſaltem altera: quemadmodum Draconis caput eidem circulo congruit. Nam ſequens lucidarum duarum in capite aberat a polo boreali partibus 37, 7' præciſe. Si Eudoxi uterque libet extaret, unde phænomena ſua Aratum expreſſiſſe teſtis eſt Hipparchus; de illius ſententia certius aſſeverare poſſemus. Ex ipſius quidem verbis illis, quæ Hipparchus attulit, nego ſatis idoneum argumentum effici, pedes anteriores Urſæ in auſtraliore præcedentium laterculi majoris eſſe defixos. Ea verba ſunt libro I Hipparchi, num. X. ubi ita loquitur Eudoxus: πρὸ δὲ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τῆς ἄρκτου ἀστήρ ἐστι λαμπρός. *Ante pedes anteriores Urſæ ſtella eſt lucida.* Ex quo ita ratiocinatur Hipparchus: cum ante auſtraliorem præcedentium in laterculo unica tantum ſtella lucida ſit, quæ nunc, inquit, *in anterioribus cruribus monſtratur*; apparere auſtraliorem iſtam in pedibus ab Eudoxo repoſitam fuiſſe. Atqui neque verum id eſt, auſtraliorem illam laterculi unicam tantum ſtellam antecedere, ut ex Ptolemæi, ac recentiorum deſcriptione patet: &, ut verum ſit, non minus veris Urſæ pedibus, & hodiernis aptari poteſt. Etenim duæ ſunt, ut dixi, ſtellæ in anteriori dextro pede non magno ab ſe intervallo diſſitæ, graduum videlicet 1. 55'. Harum igitur auſtraliorem licet pedibus aſſignare: borealiorem vero eam facere ſtellam, quam Eudoxus antecedentem eſſe dixit. Hoc multo, quam illud Hipparchi, & apparentium veritati, & Eudoxi opinioni conſentaneum magis eſt. Jam in minore Urſa, quam Cynoſuram vocant, ſuperior antecedentium in laterculo duarum eadem ratione pro capite ab veteribus habita creditur: pedum autem inſtar fuiſſe earumdem inferior. Hodie poſtrema caudæ totius aſteriſmi borealiſſima eſt; quæ anno Chriſti MDC diſtabat a polo gradibus 2, 51'. Eudoxi vero, & Hipparchi ſæculo, omnium erat auſtraliſſima. Nam citima polo tunc erat ex omnibus ſuperior illa, quam dixi, duarum in laterculo præcedentium; in qua caput Cynoſuræ, ut Hipparchus refert, antiqui conſtituebant. Tempore Eudoxi diſtabat hæc a polo boreo gradibus tantummodo 7, 26'. Cujus aſcenſio recta fuit 248, 44'. Culminabat ergo cum gradu Sagittarii amplius 10. At Hipparchi tempore diſtabat a polo gradibus 8 fere. Aſcenſio recta, 241, 26'. culminabat cum gradu Sagittarii 3.

Eudoxus contra Hipparchum defenditur.

Poſtrema caudæ, Eudoxi tempore, diſtabat a polo gradibus 14, 4'. At Hipparchi ætate, gradibus 12, 26'. ut ipſemet obſervavit: cujus teſtimonium ſubinde proferemus. Penultima caudæ Eudoxi ſæculo diſtabat gradibus 12, 37'. Hipparchi vero, gradibus 11, 10'. Antepenultima caudæ diſtabat gradibus, Eudoxi ævo, 11, 24'. Hipparchi tempore 10, 22'. ſuperior duarum ſuccedentium in laterculo tempore Eudoxi diſtabat a polo gradibus 9, 16'. quæ nos in tabella ſequenti ſubjiciemus oculis.

Tabella diſtantiam a polo continens ſtellarum quinque de aſteriſmo Cynoſuræ.

	Eudoxi tempore diſtabat a polo.	Hipparchi tempore diſtabat a polo.
Quæ in extrema cauda	14, 4'	12, 24'
Media caudæ	12, 37	11, 10
Antepenultima caudæ	11, 24	10, 22
Superior præcedentium in laterculo	7, 26	8, 7
Superior duarum in laterculo ſuccedentium	9, 16	8, 54

Hinc evidens eſt, ſtellam, quæ hoc ſæculo polaris dicitur, eſtque polo vicina; ab eodem olim fuiſſe remotiſſimam. Polo vero propinquam fuiſſe tunc antecedentiam duarum in laterculo maxime borealem, quæ gradibus aberat a polo 7, 26'.

De poſtrema caudæ certiſſima res eſt ex Hipparchi, Marini, Strabonis, ac Ptolemæi aſſeveratione, qui omnes auſtraliſſimam illam eſſe teſtati ſunt. Marinus apud Ptolemæum lib. I Geographiæ cap. VII refert, Urſam minorem totam apparenti circulo regionis ejus includi,

cludi, quæ ab Ocele diſtat ad aquilonem ſtadiis quingentis, quæ eſt menſura gradus unius. Etenim parallelum Oceliis gradibus attolli undecim, & minutis 24. auſtraliſſimam vero, quæ eſt in extrema cauda minoris Urſæ, a polo diſtare gradibus 12, 24′; ut ſcripſit Hipparchus. Verba Marini: ἀναδίδοται δ' ὑπὸ τοῦ Ἱππάρχου τῆς μικρᾶς ἄρκτου ὁ νοτιώτατος, ἔσχατος δ' ὁ ἐπὶ τῆς οὐρᾶς ἀστὴρ, ἀπέχειν τοῦ πόλου μοίρας ιβ', καὶ δύο πέμπτα. *Traditur autem ab Hipparcho minoris Urſæ auſtraliſſima ſtella, & extrema cauda a polo diſtare partibus duodecim, & duabus quintis.* Ita Græci omnes codices tam cuſi, quam manu exarati. νοτιώτατος, inquam, id eſt auſtraliſſima, non βορειότατος, *borealiſſima*, legitur. quod poſterius Latini pene omnes Interpretes expreſſerunt; peſſimo id quidem exemplo. Non enim locum illum intellexiſſe videntur. Ac vel Strabonis illos ſimilis locus, & ex eodem Hipparchi fonte hauſtus abſterrere ab iſta caſtigandi licentia potuerat. Hic enim ex Hipparcho ſcribit, in eo ſitu, qui medius eſt inter æquinoctialem, & tropicum, Urſam minorem integram in Arctico, ac ſemper apparente circulo primum contineri, nec occidere amplius: ὁ γὰρ ἐπ' ἄκρας τῆς οὐρᾶς λαμπρὸς ἀστὴρ νοτιώτατος ὤν, ἐν αὐτῷ ἱδρύεται τῷ ἀρκτικῷ κύκλῳ· ὥστ' ἐφάπτεσθαι τοῦ ὁρίζοντος. *Nam ſtellam in extrema cauda lucidam, quæ maxime verſus meridiem vergat, in ipſo circulo Arctico ita collocari, ut tangat horizontem.* Ita Xylander, & recte quidem.

Antonius Maginus in comment. ad caput VII, libri I Geogr. Ptolem. aſſerit poſtremam caudæ, quæ hoc tempore borealiſſima eſt aſteriſmi totius, Hipparchi ſæculo omnium auſtraliſſimam fuiſſe. & idem tamen in Latino ſuo Ptolemæo falſam alteram lectionem retinuit, quæ *borealiſſimam* illam perperam vocat: quod miror eruditos quoſdam Mathematicos verum putaſſe. Atqui non ſolum quod dixi certiſſimum eſſe, calculus ipſe demonſtrat: ſed neque Veterum illorum, quos citavi, aliter explicari teſtimonia poſſunt. Etenim ut aſteriſmus aliquis in ſemper apparente circulo primum eſſe totus incipiat, neceſſe eſt, ejus ut auſtraliſſima ſtella circulum Arcticum diurna converſione deſcribat: quemadmodum in eo ſitu, qui poli altitudinem habet partium 40, pedes anteriores Helices Arcticum circulum delineare dicuntur ab Arato, & Gemino. Nam ſi borealiſſima tantummodo ſtella circulum deſcribat Arcticum, & ſtringat horizontem, auſtraliores illius aſteriſmi partes orientur, & occident; neque intra circulum ἀειφανῆ continebuntur. At Marinus, & Strabo de illo tractu loquuntur, ubi tota Cynoſura ſemper apparere incipit. Neceſſe eſt ergo ab auſtraliſſima ejus ſtella radi horizontem, non a borealiſſima duntaxat.

CAPUT IV.

De motu octavæ ſphæræ, confutantur argumenta, quibus Scaliger illam oppugnare ſtudet. Eudoxi de polo mundi ſententia declaratur; nec non Eratoſthenis, Hygini, Aratei Scholiaſtæ. Stellarum declinationes mutari. Ridiculum Scaligeri de iis, deque polo commentum.

HÆc ad confutandam Scaligeri fabulam, ac totam illius libri pompam diſcutiendam ut neceſſaria, ſic valida ſunt, & invicta. Immo ex iis ipſis octavum cælum in conſequentia moveri, æquinoctialia vero puncta in antecedentia nequaquam ferri, certiſſime demonſtratur; ac miro quodam modo fit, ut unde commentum ſuum adſtruere ſe quam maxime putabat Scaliger; ex eo funditus evertatur, ac corruat.

Scaligeri firmamentũ. Nam quæ demum illius ratio eſt? Si moveretur, inquit, octavus orbis in conſequentia, ſtellæ ſuæ non eamdem a polo mundi diſtantiam ſervarent: ſed aliæ magis, minus aliæ, quam dudum, pedetentim abeſſent. Ne veriora quidem ea ſunt, quæ ad Sugrum. Etenim, pergit, eadem ſtella, quæ Eudoxi, & Hipparchi tempore, hodie quoque borealiſſima eſt in aſteriſmo Cynoſuræ. Hoc vero falſiſſimum eſt. Nam quæ hodie propior polo eſt, ut polaris ideo vocetur, olim ab eo remotiſſima fuit; cum eſſet ultima polo altera, borealior nempe præcedentium intercalo minori. Illa diſtabat a polo gradibus 12, 24′. Hipparchi tempore; Eudoxi, 14, 4′. Hæc Hipparchi ſæculo, gradibus 8, 8′. Eudoxi, grad. 7, 46′. De hac igitur, non de priore, quæ in extrema cauda eſt, accipiendus eſt Eudoxus, cum ait in ea polum mundi eſſe poſitum; nec non Eratoſthenes; ſiquidem in aſteriſmo Cynoſuræ polum ſtatuerint. qua de re paullo poſt. Eratoſthenem Hyginus, & Germanicus Arati Scholiaſtes, quos ſuffragatores opinionis ſuæ Scaliger appellat; aut non aſſecuti ſunt, aut eorum ſunt verba mendoſa.

Eudoxus de polo mundi. Scribebat Eudoxus apud Hipparchum num. V. de boreo polo; Ἔστι δέ τις ἀστὴρ μένων ἀεὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον. οὗτος δὲ ὁ ἀστὴρ πόλος ἐστὶ τοῦ κόσμου. *Eſt vero ſtella quædam in eodem ſemper conſiſtens loco; quæ quidem polus eſt mundi.* Contra quem Hipparchus de ſalutate præſcribit: ἐπὶ γὰρ τοῦ πόλου οὐδὲ εἷς ἀστὴρ κεῖται· ἀλλὰ κενός ἐστι τόπος, ᾧ παράκεινται τρεῖς ἀστέρες· μεθ' ὧν τὸ σημεῖον τὸ κατὰ τὸν πόλον τετράγωνον ἔγγιστα σχῆμα περιέχει. *Nam in polo ipſo ſtella nulla ſita eſt: ſed vacuus eſt locus, cui ſtellæ tres adjacent: quibus cum punctum ipſum poli quadrangulam circiter figuram efficit.* Poteſt quadrangulum iſtud variis ex ſtellis conformari. Ut, ſi ad ſolam Cynoſuræ conſtellationem accommodare libeat, figuram hanc Hipparchi tempore præbebant ſuperior antecedentium in plauſtro; quæ in radice caudæ; ultima caudæ. quæ omnes cum polo τραπέζιον σχῆμα faciebant. Item alio modo quadrilaterum fiet ex ſuperiore præcedentium in plauſtro; ac duabus in cauda Draconis una cum polo. Sane penultima caudæ Draconis Eudoxi tempore omnium ſtellarum borealiſſima tunc habebatur: ut quæ ſeptem tantum gradibus a polo diſtaret. Porro in hodierno ſitu, aſſumpta polari ſtella, quadrangulare iſtud ſchema nequaquam congruit.

Hyginus initio libri tertii Poeticæ aſtronomiæ, de Cynoſura: *Minor autem habet in ſtationis unoquoque loco ſtellas ſingulas claro lucentes, & ſuper caudam tres: omnino ſeptem. ſed in prioribus caudæ ſtellis una, a qua polus appellatur, ut Eratoſthenes dicit: per quem locum ipſe mundus exiſtimatur verſari. reliquæ autem duæ* χορευταὶ *dicuntur, quod circum polum verſantur.* Vetus Arati Scholiaſtes: *Habet autem ſtellas in humero ſplendidam unam; in pectore claram unam: in ventre claram unam: ſuper caudam claras tres. ſunt omnes ſeptem. ſupra alias decem, quæ præcedunt, & dicuntur ludentes; & maxime altera, quæ vocatur polus; in quo a quibuſdam putatur totus orbis circumverti.* Hyginus teſtari videtur ab Eratoſthene polum in aliqua de ſtellis caudæ collocari. quod de antepenultima magis erit ut accipi debeat, quam de ultima. Hæc enim Eratoſthenis tempore tredecim circiter gradibus a polo aberat. Forte ſcripſit Eratoſthenes, ἐν τοῖς προηγουμένοις τῆς οὐρᾶς, *in iis aſteriſmi ſtellis, quæ caudam præcedunt*; vel *in prioribus caudæ ſtellis*; quomodo vel interpretatus eſt Hyginus; vel interpretari debuit. Arateus Scholiaſtes quid ſibi velit non eſt facile diſcernere. Eratoſthenis ſententia.

Equidem, ut in ejuſmodi fere ceteris, ſic in hac præcipue tota diſputatione communem in Scaligero ſenſum, ac judicium requiro. Quid enim minus eſt dignum homine prudenti, ac litterato, quam quod is admiſit; ut cum certiſſimis, & indubitatis veterum, ac recentiorum obſervationibus communis illa oritur opinio de octavæ ſphæræ progreſſione; his inſuper habitis, in uno alterove, nec eo quidem ſatis liquido infimæ notæ Scriptorum teſtimonio miſere conflictaretur? Niſi forte pluris eſſe debet quod Eratoſthenes, Scriptor in multis maximiſque verſatus erroribus; (ut teſtis eſt acerrimi vir judicii Strabo lib. I, ac II Geographiæ) aut ex eo quod Hyginus, & ille neſcio quis ſine nomine Scholiaſtes aſſeveraverint, quam quod Hipparchus, Ptolemæus, Regiomontanus, Copernicus, Tycho Brahe, ceteri denique omnes aſtronomiæ peritiſſimi non affirmarunt modo, ſed invictis etiam rationibus, experimentiſque probarunt. Atque hoc ita diſputo, quaſi aut Eratoſthenes, aut ambo iſti tale aliquid dixerint, cujuſmodi Scaliger fingit; polum eſſe mundi poſtremam in cauda Cynoſuræ ſtellam. Atqui non hanc potius, quam ceteras nominant iſti. ut id precario ex eorum teſtimoniis auferre conetur novæ aſtronomiæ conditor; ultimam caudæ polo citimam illorum ſæculo fuiſſe. Ac de Eratoſthenis, & Eudoxi ſententia, quod ad polum attinet, agetur poſtea. Inſignis vero eſt oſcitantia Scaligeri; qui in lib. IV de Emend. temp. cap. περὶ ἀστρ. ἰσημερινῶν, eamdem illam caudæ poſtremam ſtellam mundi eſſe polum aſſerit; itaque perſuaſum fuiſſe Veteribus. quod quia reprehendit Hipparchus, ac Pytheam Maſſilienſem teſtem adhibuit, negat Scaliger merito id eſſe factum. Eratoſthenes in multis erravit. Pag. 254 edit. ult.

factum: quæritque quomodo Pytheas ſcire potuerit ubi ſit polus mundi. *Longe enim*, addit, *validior eſt ratio, cur credamus ſtellam illam, quæ moveri non videtur, eſſe polum, quam aliam*. Imperite prorſus. Nam & nautæ, & vulgares etiam aſtronomi tardiſſima converſione ſtellam illam moveri quotidie deprehendant; & Scaliger ipſe cap. II, libri de Æquin. anticip. diſerte id affirmat, ac priorem ſententiam condemnat. ut mirum ſit in editione illa poſtrema Operis de Emend. temp. quam poſt elucubratam Diatribam de Æquin. anticipatione caſtigavit auctor; non magis puerilem hanc hallucinationem, quam reliquas omnes eſſe ſublatas.

Contra motum octavæ ſphæræ argumenta cujuſdam. Scripſerat Clavius comment. in caput I Sphæræ, virum quemdam eruditiſſimum, ac nobiliſſimum contra motum octavæ ſphæræ, ac ſtellarum in conſequentia diſputantem duplex in primis argumentum attuliſſe: alterum, quod Canobi ſtella declinationem mutaſſe minime videatur. Nam & hodie Inſulæ Rhodi horizontem ſtringit, ut olim Hipparchi, & Eudoxi ætate faciebat. Alterum, quod quæ ſtella polo vicina eſt hoc ſæculo, non minus anteactis ſæculis propinqua fuerit. Sed utrumque ſolide & erudite Clavius refellit. Scaliger vero capite ſecundo libri de Æquin. anticip. diſputationis hujus meminit: ac nobilem illum Mathematicum tradut ſe, quod neque ex Canobi ſtella ſatis firmum argumentum duxerit: neque alterum, quod rem conficere poterat, e polari ſtella petitum, idonee demonſtraverit. Sane quod ad Canobum attinet, quoniam circa Geminos, & Cancrum ſitus eſt; non magnam declinationis varietatem efficit. uti neque Sol circa illam ſphæræ partem magna incrementa declinationis capit.

De polari vero ſtella, quod ab iſto Mathematico demonſtrari potuiſſe negat Scaliger; nihilo firmius probare ipſe potuit. immo, quod hactenus oſtendimus, ſtupido ac ridiculo paralogiſmo, & lectoribus ſuis, & aſtronomicis, ac Mathematicis illuſit artibus. Enim vero ſtellarum declinationibus longa ætas tantum varietatis attulit; ut qui eam non intelligit, extreme ſit harum doctrinarum rudis: qui negare audet, nihil eo fieri poſſit impudentius. Ptolemæus lib. VII, cap. III collatis inter ſe Hipparcheis ac ſuis obſervationibus, idipſum exemplis pluribus oſtendit.

Pag. 28. Unum ex iis Spicæ Virginis eſt, de quo neſcio quid inconditæ, abſurdeque Scaliger in fine capitis ſecundi. Ibi enim nobilem illum, quem ſupra retuli, Mathematicum ait; *ſi alia quapiam ſtella, quæ in aliis eclipticæ partibus poſita ſit; puta Spica Virginis, argumentum ſuum inſtruxiſſet, monſtrum plane confecturum fuiſſe*: hoc eſt validiſſime probaturum, nullo proprio motu ſphæram octavam in conſequentia promoveri. Age itaque vim argumentationis hujus experiamur, quam contra motum illum indidem molitur, informatque Scaliger. *Spica Virginis*, inquit, *in meridiano Regis montis ſub elevatione LIV. partium culminans attollitur ſupra horizontem partibus XXVII, teſte Copernico. Quæ cum hodie ſit in XVIII parte Libræ, ſæculo Hipparchi erat in XVIII Virginis. Quod ſi motus ullus in conſequentia factus eſſet ab illo ſæculo ad hanc diem, oporteret Spicam Virginis culminantem ſupra eumdem finitorem attolli ad gradus XXXVI, aut XXXVII plus minus*. Atqui & Copernicus recte Spicam Virginis in illo ſitu poli gradibus aſſurgere ſeptem & viginti circiter obſervabat: & imperitiſſime Scaliger ſeptem ac triginta oportere illam putavit attolli, ſi octava ſphæra progreſſionem in conſequentia feciſſet. A puncto verticali ad horizontem quadrans ſolidus intercedit. De eo dempta poli altitudine, reſidua eſt æquinoctialis ſupra finitorem elevatio. Si ergo de 90 detrahantur 54, reſidui ſunt 36 gradus, quibus æquinoctialis ſupra horizontem eminet. Quare ſi 27 gradibus ab horizonte ſtella diſtat, novem circiter ab æquinoctiali declinabit. Unde vel hæc ipſa Scaligeri ratio vincit, Spicam Virginis declinationem priſtinam mutaſſe; quippe Timocharidis tempore ab æquinoctiali boream verſus diſtabat gradu 1, 24′. Hipparchi vero, gradibus 0, 26′. Ptolemæus auſtralem ejuſdem declinationem comperit ſemiſſis gradus unius, hoc eſt ſcrupulorum 30. Copernicus, graduum 8, 40′. Tycho Brahe graduum 8, 56′, 10″. Ut autem diſputat Scaliger, neceſſe ſit Spicam Virginis declinationem prorſus habere nullam. Ita enim par erit ſtellæ, & æquinoctialis ſupra finitorem altitudo. quo nihil fingi poteſt ineptius. Quamobrem cum a polo mundi ſtellæ non eamdem perpetuo diſtantiam habeant; ſed eam tantopere commutent; evidens eſt ſtellas ipſas, & octavam ſphæram, quæ illas continet, propria converſione in conſequentia torqueri.

Adde jam ceterarum ſtellarum declinationes ab Hipparcho & Ptolemæo notatas, nominatimque conceptas; & cum earumdem obſervatis a Tychone declinationibus circa ſæculi hujus initium confer: tum demum intelliges nec mediocre diſcrimen intereſſe; & ridiculum eſſe Scaligeri commentum affirmantis, ſtellarum a polis diſtantiam nullo modo variari. Exempli cauſſa; Hipparchus lib. I, nu. XIX ait Arcturum a polo boreali diſtare gradibus 59, unde fuit ejus declinatio grad. 31. Tycho vero declinationem facit graduum 21, 18′½. Diſcrimen, graduum 8, 41′½. Lucida Pleiadum declinabat ab æquinoctiali boream verſus grad. 15⅙ Hipparchi tempore. Ptolemæus gradus 14⅘ aſſignat; Tycho 22, 49′. Sic Paliliciam ſidus Hipparchus animadvertit declinare ad boream gradibus 9, 45′, Ptolemæus 11, Tycho 15, 38′. Cor Leonis declinabat Hipparchi ſæculo gradibus 20, 40′ ad aquilonem; Ptolemæi, grad. 19, 45′; Tychonis 13, 53′. Antecedens humerus Orionis declinabat ad Septentrionem, ut notavit Hipparchus, grad. 1, 48′. Ptolemæi tempore, gradibus 2½, Tychonis, grad. 5, 55′. Reliqua ſunt ejuſdemmodi: in quibus major, minorve, pro ſitu ſtellarum, varietas accidit. tam in pleriſque non ſolum longinquitas ipſa; ſed longinquitatis quoque ſpecies immutata eſt: ut quæ boreales olim extiterant, hodie ſint auſtrales; viciſſimque in has illæ tranſierint.

Hippar. lib. I. Ptol. lib. VII, cap. III.

Scal. p. 59. Eat nunc Scaliger, ac ſummis Aſtrologiæ anteceſſoribus inſultet, Hipparcho, & Ptolemæo: ac præ ſe iſtos, ceteroſque contemnat omnes. Cujus quidem riſu, vel miſeratione digna eſt hæc acclamatio. *Quid nunc diſcere audebant, qui tam pertinaciter defendunt quod ignorant? Nam profecto non quod, ſciant certo ullum ſphæræ octavæ motum in conſequentia eſſe, ita prædicant: ſed quia ita pueri didicerant, quæ ſenes dediſcere pudet. Quicquid eruditorum Aſtrologorum eſt, huc concurrant, & omnes operas ſuas conferant, ut illum fabuloſum motum tueantur, nihil agent. Satis eos ſummovebit Eudoxi, & Eratoſthenis, & totius vetuſtatis auctoritas. Profecto furor eſt adverſus hæc pertendere. Spero tamen neminem tam a vero averſum fore, qui tantis, tamque luculentis teſtimoniis confectus, & depoſitus, manus altro non det, & ingenue fateatur ſe eum Hipparcho, & Ptolemæo, & cum omni Aſtrologorum natione jocalariter, & pueriliter erraſſe*. Hæc eo integra deſcripſi, ut inanem hominis ἀλαζονείαν, & confidentiam in re ludicra, & falſiſſima illius admiratores agnoſcerent; ac quam levibus argumentis, immo nullis penitus adductus, tantam novitatis importare cæleſtium in rerum doctrinam inſtituerit. Nam, ut uno verbo quæ ſunt hactenus diſputata colligam, vis omnis probationum illius in eo ſita eſt, idem ſphæram octavam, ejuſque ſtellas non moveri, quod hæ ſitum, declinationemque non mutent. Non mutare vero, perſuadet inde ſibi, quod extrema caudæ minoris Urſæ borealiſſima quondam aſteriſmi totius fuit, ut eſt hodie. Id autem tametſi Eudoxi, Eratoſthenis, Hygini, & Aratei Scholiaſtæ teſtimoniis oſtendi putat; non hoc tamen afferunt illi: nec poſtremam caudæ nominatim appellant, ſed ἀσέρα certam aliquam deſignant: Eudoxus quidem non Urſæ magis, quam alterius conſtellationis; ceteri in Urſa quidem utcumque ſtatuunt; ſed non eam, quam fingit Scaliger. Cujus in ſequentibus majora porro ſunt portenta; quæ priuſquam examinare pergimus, de Eudoxi, & Eratoſthenis ſententia nonnulla dicamus, ſine quibus intelligi quæ ſunt explicanda nequeunt.

CAPUT V.

De Eudoxi, & Eratoſthenis opinione ſuper polo mundi; in quo ſtellam poſuerant. De Arctico eorumdem, & Arati circulo, in quo & hic, & alii quidam imperite verſati ſunt. Altitudo poli in Græcia perperam a nonnullis Veteribus conſtituta. Eudoxi, ac Philippi defenſio adverſus Hipparchum. Arati, Gemini, Hygini error.

EUDOXUS, & eum ſecutus Eratoſthenes, uti capite quarto ſignificavimus; polum mundi ſtellam quampiam eſſe dixerunt, quæ nullam in partem moveri videretur.

deretur. Immo utrumque polum ſtella jus præditum eſſe docuerunt aliqui; ut teſtis eſt auctor illius fragmenti, quod Eratoſthenis nomine falſo inſcriptum edidimus hoc in opere. καὶ τὰ ἄκρα τέρματα πόλοι· ὅπερ τινὲς μετ' ἀστέρος εἶναι μακρὰς ἔφασαν· ἄλλοι δ' ὡς σημεῖα νοητά, καθὰ ξ ὁ Ἄρατος. *Extrema mundani axis polos nominant; quos eſſe ſtellas exiguas aliqui dixerunt; alii puncta ſola cogitatione conſtantia, ut & Aratus.* Marcianus quoque lib. VIII, cap. de Septentrionali circulo, *in ipſo mundi cardine clarius alteſſe ſidus.* In boreali polo ea ſtella quæ ſit, vellem explicaſſet Eudoxus. Hoc quia non fecit; inquirendi laborem poſteris reliquit. Ac ſunt duæ potiſſimum ſtellæ, quæ controverſiam faciunt, illo ſæculo borealiſſimæ: altera, quæ penultima Draconis dicitur: altera ſuperior antecedentium in laterculo minoris Urſæ. Prior enim a polo diſtabat Eudoxi tempore gradibus 7, 2′, ſi & annis 72 gradum unum μετακινεῖσθαι octavæ ſphæræ tribuas; & obliquitatem maximam eclipticæ denotas gradibus quattuor & viginti. Poſterior eadem methodo colligitur partium 7, 25′. Itaque quo prior illa polo mundi propior fuit, eo magis fallere, ac pro vero mundi cardine potuit obrepere. Etſi per illud mirum eſt, Eudoxum aſtronomorum ætate ſua principem, adeo pueriliter aberraſſe; uti ſtellam eam, quæ ſeptem, ut minimum, gradibus a polo diſtabat, immobilem eſſe putaret; cum hodie tanto minore intervallo diſtans extrema caudæ Cynoſuræ nautarum non fallat oculos; ſed quamlibet anguſtum orbem motu ſuo ſentiatur efficere.

De Eudoxi ſententia conjectura probabilis.

Quocirca non ſemel ſuſpicari contigit, populari magis ſenſu, utque loquendi Eudoxum illa ſcripſiſſe, quæ ex Hipparcho cap. IV retulimus, quam quod ita ſerio, ac revera judicares, eam ſtellam, cujus motus non diſcerneretur oculis, polum eſſe mundi; ut hæc ipſa verba: ἔστι δέ τις ἀστὴρ μένων ἀεὶ, ὃς ἐστι πόλος τοῦ κόσμου, ſic accipi debeant: *Hæc illa ſtella eſt, quam polum mundi vulgus appellat*; quemadmodum hodie poſtremam in cauda Cynoſuræ non ſolum polarem ſtellam, ſed etiam polum mundi, nonnumquam dicimus. Atque hoc eo de Eudoxo credibilius eſt, quod in circulorum parallelorum deſcriptione minime ad ambarum illarum ſtellarum alterius intervalla dimenſus videtur; ſed ad ipſum polum mundi. Quamquam ne ad hunc quidem ſatis exacte conveniunt ſtellarum, quæ in circulis iſtis ab illo conſtituuntur, diſtantiæ; quippe ὁλοσχερῶς plerumque, ac negligentius tam ab hoc, quam ab Arato circumſcriptæ ſunt. Sed, ut in rudi informatione, ac minus diſtincta, conjecturam tamen præbet uterque, magis ad verum mundi polum, quam ad ſtellam aliquam, circulorum metationes a ſe eſſe deſcriptas.

De quo ut erudito lectori integrum judicium relinquatur, parallelos amborum circulos, cujuſmodi & ex Arati Phænomenis, & ex Eudoxi reliquiis apud Hipparchum noſtrum colliguntur, viſum eſt ſubjicere, cum eorumdem examine, & caſtigatione, hoc eſt vera aſteriſmorum, ſtellarumve declinatione, quos unicuique circulo velut limites aſſignarunt. His accedent & ſingulorum ab ſtellis duabus diſtantiæ, quos polum ſibi mundi ex eorumdem opinione vendicare potuiſſe ſupra demonſtravimus; hoc eſt ab ſuperiore duarum antecedentium in minore laterculo; & a penultima caudæ Draconis, a quibus cujuslibet limitanei ſideris intervallum [illegible], ut Hipparchus loquitur, a nobis pari labore ac diligentia confectum eadem tabula complectemur. Sed quo ſit utilior hæc noſtra diſputatio, & illuſtrandis Hipparchi, Gemini, ceterorumque, quos hic edidimus, auctorum monimentis aptior; paullo hæc altius inquirentes ſices circulorum iſtorum rationes exponere.

Septem omnino ſunt circuli, quorum ſitus ad priſcæ, & Eudoxeæ, vel Arateæ ſphæræ declinationem neceſſarii ſunt: Æquinoctialis; Tropici duo; Arcticus, vel ſemper apparens; Antarcticus huic oppoſitus, apparensque numquam; Colurus æquinoctiorum; Colurus Tropicorum. Hos omnes Eudoxus in libris duobus explicarat; quorum alterum Phænomena; alterum ἔνοπτρον inſcripſerat; ut non uno loco teſtatur Hipparchus. Aratus Tropicus dumtaxat, & æquinoctialem deſcripſit, omiſit reliquos. Nos ab Arctico ſumemus initium; in quo tradendo perplexe, imperiteque primum Aratus; tum ejus exemplo complures Græci, Latinique verſati ſunt; qui ſic ἀεὶ φανερὸν circulum informarunt, quaſi idem ubique terrarum eſſet; nec pro ſitu regionum major, aut minor exiſteret. Atque ita ſeſe res habet, ut quo quæque regio magis accedit ad polum, eo majore ambitu conſtet circulus ejus Arcticus; quo æquinoctiali vero propior eſt, eo breviore gyro comprehendatur. Etenim ſemidiameter hujus circuli eadem eſt cum altitudine poli: ut ſupra docuimus. Athenis, & in pleraque Græcia, polus gradibus circiter ſeptem & triginta ſupra finitorem eminet; ut initio fere libri primi teſtatur Hipparchus. Itaque circulus ejuſdem regionis Arcticus totidem graduum ſemidiametrum habet. At in Macedonia, & Helleſponti climate, ubi graduum quadraginta & unius eſt altitudo poli, tantumdem circuli ſemidiameter patet.

Hipparche Eudoxi, & Philippi, aliorumque caſtigatio.

Hipparchus lib. I, num. V, Aratum, &, quem iſte ſecutus eſt auctorem, Eudoxum, Philippum, alioſque caſtigat aſtronomos, quod in ſitu Græciæ definiendo, ac tam poli altitudine, quam diei magnitudine dimetienda, alii poſt alios erraverint. Eudoxus quidem parum, ut idem ſignificat, conſtans ſibi in uno opere ſcripſerat, in Græcia longiſſimi diei ad breviſſimum eam eſſe rationem, quæ eſt quinque ad tria, ſi parallelus tropicus in partes octo dividatur; at in alio proportionem eam eſſe docuit maximi diei ad minimum, quam habent duodecim ad ſeptem, ſi totus parallelus in novemdecim tribuatur. Priori ratione longiſſimus dies horarum paullo amplius erit 15; hoc eſt $15\frac{3}{7}$ ſive, 15, 9′, 30″ fere. Poli altitudo, data longiſſima die, & obliquitate zodiaci maxima, per can. XXI. doctrinam colligitur; ac ſi præciſe dies habeatur horarum 15, & obliquitas eclipticæ 23, 51′, ut Hipparchi tempore; poli ἔξαρμα reperietur graduum 40, 53′. Sin dies longiſſima eſt horarum 15, 9′, poli altitudo colligitur 42, 12′. Itaque merito ab Hipparcho reprehenduntur ii, qui inclinationi Atticæ modum illum diei tribuebant.

Qua ratione excuſari poſſint illi.

Quamquam Eudoxum, & Philippum excuſare forte poſſumus, niſi Græciæ, hoc eſt Atticæ, nominatim hoc, quod Hipparchus ſcribit, affinxerint; de quo, quia illius libri non exſtant, affirmare non licet. Etenim in calce parapegmatis Ptolemæi, quod in hoc opere primum a nobis publicatum eſt, adnotatum legitur, Eudoxum in Aſia, Sicilia, & Italia obſervationes ſuas ediditſſe. Erat oriundus Eudoxus Gnido: ubi & illius ſpecula monſtrabatur, e qua Canobum proſpexeras, ut auctor eſt Strabo lib. II. Hujus urbis parallelus idem eſt ac Rhodi, eodem teſte; quare polus gradibus triginta ſex attollitur. Ad hunc cæli poſitum neuter de duobus longiſſimi diei modus convenit, quos ex Eudoxo refert Hipparchus: ſed Italiæ quadrat. Ideo in fine Ptolemæi noſtri notatum eſt, Eudoxi, & aliorum quorumdam obſervationes ad parallelos tres accommodari: nempe ubi dies eſt horarum $14\frac{1}{2}$, & $14\frac{1}{2}$, & horarum 15.

Pag 93.

Philippum vero in eadem eſſe cauſſa non patitur ille Scriptor anonymus, dum ejus obſervationes eo parallelo circumſcribit, ubi dies horarum eſt maxima $14\frac{1}{2}$. quem in Peloponneſo, & Locride ait obſervaſſe. Sed poſtquam Locridem hanc in Italia eſſe, magnaque Græcia lib. VI, cap. IX. demonſtravimus, poteſt non minus æquo jure defendi, quam Eudoxus; ſi, ut eſt veriſimile, parapegma ſuum ad patriæ ſitum exegerit.

Sane, quod ad Eudoxum attinet, credibile eſt, non unum genus parapegmatis, nec unius loci ab eo eſſe confectum; ſed alterum ad patriam, Græcumque cæli poſitum; alterum ad Italiam accommodatum fuiſſe; ac diverſum adeo utrobique dierum modum eſſe definitum. Non enim ſic hebes ille fuit, & ignarus artis ſuæ; in qua principatum illo tempore tenuit; ut longiſſimæ in Attica diei rationem ad breviſſimam ejuſmodi faceret, qualem Hipparchus ab eo conſtitutam voluit. Sed ita profecto eſt, ut dixi; in ea parapegmata Hipparchus incidit, quæ alibi, quam in Græcia, ab illo tunc edita; quod de Philippo quoque præſtanti & ipſo quondam aſtronomo, pro æquitate noſtra, conjectari libet.

Ut autem excellentes illos aſtronomiæ laude viros ab inſcitiæ, ac turpiſſimi lapſus invidia hoc, quem dixi, modo defendimus; ſic ab Arato, ac ceteris ejus imitatoribus ſimilem culpam deprecari nulla excuſatione poſſumus; nec id vero magnopere curamus. Plus enim ad cæleſtium rerum ſcriptionem poeticæ facultatis, & induſtriæ, quam uſus illarum, ac ſcientiæ Aratus contulit; ut in exordio libri primi teſtis eſt Hipparchus; ac

vel

vel eo tacente res ipſa declarat. Hic ad eam cæli inclinationem ſphæræ ſuæ ratiocinia comparavit, in qua polus gradibus attollitur 41. quod ab eo factum Theo putat idcirco, quod in Helleſponti climate, hoc eſt in Macedonia ſcripſerit. Ego vero non id certo conſilio, nec cogitata quadam ratione feciſſe Poetam illum arbitror: ſed Eudoxum ut in ceteris, ſic in eo quoque ſecutum. Nam duo per imprudentiam uſurpavit invicem pugnantia. Primum initio fere libri, de Dracone loquens, qui inter ambas Urſas ſinuato flexu porrigitur, ejus caput in Arctico vehi circulo demonſtrat his verſibus: Arati error.

Κεῖνο τυ κεφαλὴ τῇ νίσσεται, ἧχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε, ἠ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν.

quos ſic Cicero reddidit:

Quod caput hic paullum ſeſe, ſubitoque recondit
Ortus ubi, atque obitus parte admiſcentur in una.

Caput Draconis horizontem, quem Oceanum poetæ vocant, (ut teſtatur Geminus noſter) radere ſignificat in ea parte, in qua meridianus cum eodem horizonte committitur; quod & verum eſſe in Atticæ, Græciæque ſitu confirmat Hipparchus lib. I, cap. V3. & nos verum eſſe deprehendimus. Siquidem ſequens lucidarum in capite Draconis, Eudoxi tempore, ex calculo noſtro diſtabat a polo gradibus præciſe 37, ſi obliquitas eclipticæ ſumatur graduum 23, 52′, qualis Hipparchi fere tempore fuit; at ſi graduum ponatur 24, diſtabat partibus 37, 7′. Proinde merito & eleganter *νήχεσθαι*, ac *κολυμβᾶν* Draconis caput dicitur, hoc eſt in ſummo æquore fluitare.

Alterum vero huic minime conſentaneum ab eodem Arato ponitur, cum de æſtivo tropico loquitur. Ait enim ſic illum ab horizonte dividi, ut ex octo partibus quinque ſupra, ceteræ tres infra terram conſiſtant; qua ratione longiſſimus dies horas habet quindecim: polus vero 41 partibus attollitur; qui ſitus eſt Macedoniæ, & Helleſponti, ut jam diximus, non Atticæ, Græciæque.

Minus Arato de hoc errore ſuccenſeat, qui hunc eumdem ab Gemino commiſſum eſſe ſciverit, inſigni Mathematico. Hic enim cap. 3V Arcticum circulum ibi, ubi habitabat, ab anterioribus pedibus Urſæ deſcribi aſſerit. Atqui duæ ſtellæ ſunt in anterioribus pedibus, quarum borealior Gemini tempore diſtabat a polo boreo gradibus præciſe 37. auſtralior dimidio ſere amplius gradu; quare poli erat altitudo graduum totidem. Verum paullo poſt de tropico circulo eadem cum Arato docet. *τέμνεται δ'*, inquit, *τέμνεται ὥστε, ὥστε τοῦ ὅλου κύκλου διαιρουμένου εἰς η' μέρη, πέντε μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι· τρία δ' ὑπὸ γῆν.* Ita ſecari tropicum ibi, ubi erat, aſſerit; ut ex octo partibus quinque ſupra terram, infra vero tres exiſtant; qui ſitus graduum quadraginta & unius elevationem requirit. Minime ergo cum antecedentibus cohærent ſequentia. Error Gemini Pag. 8. Gemini Pag. 10.

Eadem hallucinatio eſt apud Hyginum; qui quarto libro circulum Arcticum caput, ac pedes Draconis ſuſtinere ait; & idem tamen tropicum circulum ex octo partibus, quinque ſupra terram attollere, tribus infra depreſſis, aſſerit. Nec non Hygini.

CAPUT VI.

Examen Arctici, Tropici, & Æquinoctialis circuli ab Eudoxo, & Arato definiti, ex quibus Eudoxi de polo ſtratutia colligitur. Quædam in Hipparcho notata.

SEd jam tempus eſt, ut Arati, & Eudoxi circulos cum Hipparchea, ac noſtra caſtigatione repræſentemus: non omnes quidem: neque enim neceſſe eſt: ſed tres tantummodo præcipuos; Arcticum, æſtivum Tropicum, & Æquinoctialem; quos etiam ſolos adhibuit Scaliger. In ſingulorum laterculis cola erunt quinque; primum ſtellarum nomina continebit; ſecundum examen Hipparchi; hoc eſt diſtantiam a polo, vel Æquinoctiali cujuſque ſtellæ; tertium eamdem diſtantiam ex tabulis noſtris petitam; reliqua duo intervalla ſtellarum exhibent a ſuperiore antecedentium in minore laterculo Cynoſuræ, & penultima caudæ Draconis.

ARCTICUS CIRCULUS EUDOXI, ET ARATI.

Nomina ſtellarum	Diſtantia a polo mundi.			Diſtantia ſtellarum	
	Eudoxi tempore	ab Hipparcho definita	Hipparchi ætate ex noſtris tab.	a ſuperiori majoris laterculi.	a pen. caudæ Draconis
Bootæ ſiniſter humerus	40, 13′	41, 25′	41, 44′	36, 18′	35, 48′
Superiora Coronæ	52, 20		53, 34	45, 58	49, 58
Caput Draconis	37, 0	37, 0	37, 3	29, 37	39, 53
Superiora fidiculæ	51, 8	49, 0	51, 9	43, 44	54, 18
Superiora dextræ alæ Cygni	39, 39	40, 0	39, 39	33, 28	43, 5
Cephei pectus	36, 28		35, 11	33, 50	43, 21
Caſſiepeæ ſuperiora, id eſt, pedes	39, 26	38, 0	37, 50	42, 47	45, 47
Urſæ majoris pedes anteriores Auſtralior pedis dextri	37, 24	hallucinatus Hipparchus pedes aliter accepit	37, 24	44, 33	34, 5
Borealior pedis ejuſdem	36, 47		36, 55	43, 39	33, 41

TROPICUS CIRCULUS EUDOXI, ET ARATI.

Nomina ſtellarum	Diſtantia ſtellarum a polo mundi.			Diſtantia ſtellarum	
	Eudoxi tempore	ab Hipparcho definita	Hipparchi ætate ex noſtra tab.	a ſuperiori majoris laterculi.	a pen caudæ Draconis
Geminorum capita { Antecedentis	56, 43′	56, 30′	56, 29′	65, 24′	56, 49′
Geminorum capita { Succedentis	59, 48	60, 0	59, 21	67, 16	57, 28
Genus Heniochi immopedes { Dexter pes	63, 14	0, 0	62, 13	70, 10	64, 49
Genus Heniochi immopedes { Siniſter	63, 26	63, 0	62, 53	70, 32	66, 37
Perſei ſiniſtra tibia	63, 57	0	62, 33	69, 21	67, 58
Perſei ſiniſter humerus	52, 57		51, 26	56, 32	58, 35
Andromedæ dextra. In brachio dextro auſtraliſſima	66, 29		64, 43	66, 8	67, 27
Ungulæ equi		quæ ſint, incertum			
Cygni collum	59, 27	59, 0	59, 6	52, 30	64, 5
Cygni roſtrum	64, 55	65, 0	64, 49	57, 51	68, 47
Ophiuchi humeri { Dexter	81, 31	83, 0	82, 17	74, 9	81, 35
Ophiuchi humeri { Siniſter	74, 21	75, 0	75, 20	67, 25	73, 23
Leo { Cor Leonis	68, 11	paullo auſtralior æſtivo tropico.	69, 8	73, 11	62, 2
Leo { Auſtralis colli	63, 26	paullo borealior	64, 26	68, 33	57, 21
Cancer, cujus { Borea præcedentium in laterculo	66, 1	65, 0 amplius	64, 30	71, 29	60, 2
Cancer, cujus { Auſtralior præcedentium in laterculo	66, 48	In ipſo fere tropico	67, 5	73, 46	62, 49
Cancer, cujus { Borea ſuccedentium, ſive Aſellus boreus	62, 56	63, 30	63, 7	69, 47	58, 46
Cancer, cujus { Auſtralis ſuccedentium, qui & Aſellus auſtralis	66, 20	66, 0	66, 23	72, 58	61, 53
Ophiuchi caput	73, 23	73, fere	73, 58	65, 52	73, 8
Cygni ala ſiniſtra { Extrema alæ	67, 54	67, 0	67, 5	63, 42	73, 47
Cygni ala ſiniſtra { In ancone alæ	63, 15		62, 23	57, 16	68, 37
Andromedæ dextra. Auſtralis 3. In dextro brachio	66, 29		64, 54	66, 8	73, 24
Serpentis Ophiuchi collum	64, 28	κατ' συνεγγισμόν	66, 19	59, 20	61, 9
Ingeniculi dextra manus. Hujus ancon	63, 37	κατ' συνεγγισμόν	64, 50	57, 32	62, 4

ÆQUI-

ÆQUINOCTIALIS CIRCULUS EUDOXI, ET ARATI

	Diſtantia ſtellarum a polo boreo.			Diſtantia ſtellarum.	
Nomina ſtellarum	Eudoxi ſæculo	ab Hipparcho definita	Hipparchi ſæculo ex noſtris tab.	a ſuperiori minoris laterculi	a pen. caudæ Draconis.
Aries in longum. Renes illius	80. 7	Totius aries borealior eſt	78, 32	83, 46	85, 30
Tauri genua. Dextrum	89. 43		88, 27	95, 45	92, 33
Zona Orionis. Media zonæ	95. 22	Recte. Nam in æquinoctiali ſita eſt.	94, 46	102, 52	95, 52
Flexus Hydræ. Cor Hydræ	89. 15	Longe auſtralior eſt	90, 2	93, 45	83, 27′
Crater { Borea peripheria	88. 56	Longe auſtralior	89, 39	90, 47	81, 19
Crater { Anſæ borealis	91. 22	Longe auſtralior	92, 52′	92, 5	84, 2′
Corvus. In ala ſequente	93. 9	Longe auſtralior	94, 45	93, 23	86, 12
Chelæ. Lucida Chelæ boreæ	87. 57	συνεγγίζει	89, 23′	83, 14	83, 26
Ophiuchi genua { Siniſtrum	92. 51	93. 30′	94, 4	86, 26	90, 30
Ophiuchi genua { Dextrum	99. 33	amplius 100	100, 36	92, 41	97, 57′
Aquilæ ala ſiniſtra. Infima	87. 10	Non attingit æquinoctialem	87, 15′	80, 3	90, 39
Equi lumbus	88. 22	amplius 86. 30′	86, 53	87, 32	95, 22′
Equi caput. Os Pegaſi	89. 18	συνεγγίζει	88, 25	84, 11	95, 21
Equi collum. Lucida colli	90. 27	συνεγγίζει	89, 14	84, 24	100, 44
Piſcis boreus. Media etiam in auſtrali ſpina	82. 56	80 0	80, 39	83, 21	88, 53

Hi ſunt Veterum circuli, quos Aratus ex Eudoxo, aliique deſcripſerunt. In quibus peculiari obſervatione digna ſunt aliqua. ac primum ex iis tabulis apparet, etſi polos mundi in aliqua ſtella definiiſſe perhibeatur Eudoxus, & Eratoſthenes; hic vero nominatim in aſte- Eudoxus & Eratoſthenes ad polos mundi circulos ſuos direxerunt. riſmo minoris Urſæ poſuiſſe: quod confirmat Hyginus: tamen in circulis definiendis, eadem intervalla ſumpſiſſe, non ab ſtellarum duarum altera, quas fuiſſe tum boreales maxime demonſtravimus: ſed ab vero æquinoctialis, mundique polo & cardine: quem circum extima omnium polaris ſtella anguſtiore gyro vertitur. Quamvis enim pleræque ſtellæ per illud tempus juſtam ab mundi polo diſtantiam non capiant; aut etiam aliquanto ſuperent: nihilominus plures legitima ſpatia cum polo mundi, quam cum ſtellis duabus exæquant. Inprimis autem circulus arcticus ſtellas quattuor vel quinque præbet: quæ controverſiam tollunt, & hoc perſuadent, quod docuimus; populari magis ſermonis uſu, quam ſcito, atque ex ſenſu ſuo ſcripſiſſe hoc Eudoxum, ſtellam, quæ moveri non cernitur, polum eſſe mundi. Sunt hæ: Caput Draconis; Cephei pectus; Urſæ pedum ſtellæ duæ; & Caſſiepeæ ſuperiora. Ex quibus caput Draconis admirabiliter convenit tam Eudoxi, quam Hipparchi ſæculo. Nam gradibus diſtat e polo præciſe 37; quot arctico circulo Græciæ tribuuntur ab Hipparcho.
Hipparch. II n. XXVI. ut mirum ſit, ab eo dici, caput Draconis auſtralius eſſe circolo eodem; ſed ad eum proxime tamen accedere. Atqui ea ſtella, quam delegimus, maxime auſtralis eſt in capite; nimirum duarum lucidarum ſequens, Tychoni: Ptolemæo vero, ὁ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Unde non poteſt reliquum caput auſtralius eſſe circulo arctico, ſed borealius. Itaque procul dubio mendum eſt apud Hipparchum; ut ad eum locum in Notis diximus. Nam pugnare ſecum alioqui videbitur.

Sic in Cephei pectore mendum incidit. Non enim auſtralius eſt arctico circulo: ſed Eudoxi tempore congruebat. Hipparchi vero, κατὰ συνεγγισμόν. paullo enim borealius fuit. Sed neque in antecedentibus, quo digitum intendit Hipparchus, auſtralius eſſe ſignificavit: quin potius borealius. Siquidem Num. XVII negat citra caput oriri & occidere Cepheum in Græcia. Sed utrumque humerum borealiorem eſſe arctico circulo. Nam lucida, inquit, humeri dextri diſtat a polo gradibus $33\frac{1}{2}$. ſiniſtri vero humeri lucida gradibus $34\frac{1}{2}$. Conſentit & tabularum noſtrarum calculus; qui dextri humeri ſtellæ declinationem exhibet partium 54, 4′. diſtantiam a polo, 35, 56′. Siniſtri humeri declinationem, 55, 26′. diſtantiam a polo, 34, 34′. Verum apud Ptolemæum, & in aſteriſmis, qui Hipparchi nomine falſo editi ſunt, recenſetur ſtella in pectore Perſei, quam in humeris Tycho repoſuit. Ejus declinationem Eudoxi tempore reperimus 53, 32′. Diſtabat igitur a polo gradibus 36, 28′: & in arctico propemodum Græciæ circulo continebatur. Certe in arctico Rhodi, & Gnidi. Sed Hipparchi ætate borealior fuit. Porro altera eſt, quam in ſiniſtro brachio Ptolemæus collocat; quæ Eudoxi tempore diſtabat a polo gradibus fere 36. Hipparchi vero, gradibus 37.

Caſſiepeæ pedes Hipparchi ſæculo in Arctico Græciæ circulo pene vehebantur: minus Eudoxi; ut ex Diagrammate liquet. Denique majoris Urſæ pedes exteriores ſatis exacte utriuſque tempore in circulum inciderunt. Negat hoc Hipparchus: qui antecedentem eis a polo diſtare partibus 24: ſuccedentem partibus 25. Verum pedes Urſæ non eos intellexit, qui apud Aſtronomos vulgo ſervatur: ſed auſtraliores majoris laterculi; ita ut auſtralior antecedentium, pedibus anterioribus reſpondeat: ſuccedentium vero itidem auſtralior poſterioribus pedibus; quam fuiſſe Veterum omnium opinionem, & ipſius etiam Eudoxi, ſupra Num. X docuerer. Et quidem calculo noſtro priorem, Hipparchi tempore, comperimus a polo diſtare gradibus 23, 37′. poſteriorem, 24, 58′. Sed eos Urſæ pedes ab Eudoxo conſtitutos eſſe, id vero falſum eſt; ut & res ipſa declarat; & nos capite III demonſtravimus.

Ex iis manifeſte colligitur, Eudoxum ad mundi polum, non ad ſtellas ullas, in definiendis circulorum intervallis reſpectum habuiſſe. Quod vero ad eas ſtellas atti-

attinet, quæ nimis a polo diſtant, alterum e duobus par eſt credere. Aut enim eas ſtellas, quæ vulgo certis aſteriſmis addicantur, ad alios accomodavit: aut alterias finitoris, quam Græciæ, vel Atticæ, rationem interdum habuit; quod ego in Boote, Cygno, & Caſſiepea potiſſimum accidiſſe reor, quarum diſtantiæ ab Helleſponti parallelo, vel magnæ Græciæ, non valde diſcrepant: aut ejus denique regionis, cujus altitudo poli ſit graduum 40, aut 41. In reliquis duobus aſteriſmis prior intervenire cauſſa potuit. Ex varia igitur obſervationibus miſcellam aliquam concinnare per imprudentiam potuit Eudoxus, ut ea, quæ locis erant ac temporibus disjuncta, confunderet; quod Arato, ceteriſque deinceps fraudi fuit.

In tropico circulo Perſei ſiniſtra tibia, ſiniſterque humerus ab Arato, Eudoxoque ponitur; quod etſi falſum eſt; haud firmo tamen argumento id Hipparchus refellit. Nam lucidam objicit in medio Perſei corpore gradibus ab æquinoctiali declinare 40: a tropico, 16. Hoc verum eſſe in ea ſtella, quæ in dextro latere collocatur, tabulæ noſtræ fidem faciunt; quippe declinatio a nobis inventa eſt graduum 40, 16′ Hipparchi tempore. Verum minime inde conficitur, ſiniſtram tibiam ac genua borealiora etiam videri. Hæc enim auſtraliora ſunt; neque tamen tropicum attingunt.

Hippar lib. I. N. XXII.

Andromedæ dexterum brachium, non manus, in ipſo tropico circulo defertur. Etenim auſtralior trium in dextro brachio Eudoxi ſæculo declinabat gradibus 23, 31′. Hipparchi, 25, 17′. At Hipparchus e tribus humeri dextri, auſtraliorem declinare dicit ab æquinoctiali gradibus 30. quod eſt falſum. quippe unica tantum in dextro humero notatur in aſteriſmorum catalogo, cujus declinatio borea fuit tum 22, 4′. trium vero, quæ ſunt in manu dextra, auſtraliorem declinare gradibus 32. quem ſitum invenio in auſtraliore manus dextræ, nimirum 31, 32′. Itaque alteram, quam Eudoxus aſſignarat, Hipparchus adhibuit.

In æquinoctiali miror ab Hipparcho zonam Orionis in ipſo circulo conſtitui. Nam media illius ætate diſtabat ab eo gradibus fere quinque. E contrario vero Cor Hydræ in æquinoctialem ipſum incidebat: ut & boreus Crateris ambitus; quæ tamen longe idem auſtraliora facit. reliqua per ſeſe parent e tabula.

CAPUT VII.

Confutatur falſa Scaligeri perſuaſio; qui Eudoxi circulos, & Eratoſthenis credit ad alium, quam mundi, polum deſcriptos eſſe, atque Olympiadum initio congruere; quod ἀποδεικτικῶς evertitur.

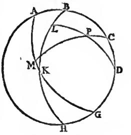
Scaliger p. 46. & 47.

HÆC de circulis Eudoxi paullo explicata fuſius uſum inſignem habens ad Scaligerianas convincendas nænias; qui de polo æquinoctialis, deque circulis iſtis hæc capite tertio diſputare pergit. Poſtquam enim circulos Eudoxi, & Eratoſthenis per ſtellas aliquot deſcriptos, examinatoſque propoſuit; ex iis ſtellis, quæ recte ſunt definitæ, colligit; *Veteres illos non alios circulos parallelos in animo habuiſſe, quam eos, qui in epocha Olympiadum deſignati erant; & ab initio Olympiadum ad tempora Eratoſthenis nullos alios circulos in ſphæra notatos fuiſſe, quam qui per octavas dodecatemoriorum tranſibant.* Addit octavas illas fuiſſe duodecimas in dodecatemoriis hodiernis Leonis, Scorpii, Aquarii, Tauri: quod jam Cap. II declaravimus. *Hoc non intellexit*, inquit, *Hipparchus: qui ſæpe in aliis deſignationibus reprehendit Eudoxum: cum Eudoxus non de circulis ſæculi ſui, ſed de illis, qui initio Olympiadum erant, intelligat.*

Si hoc tantummodo vellet Scaliger; pleraſque ſtellas circulorum limitaneas ad Olympiadis primæ tempora quadrare: hoc eſt earum declinationes per id tempus legitima a polis vel æquinoctiali intervalla repræſentaſſe; ferri utcumque illius opinio poſſet. Nam in nonnullis id eſſe verum animadvertimus: tametſi in aliis longiſſime calculus abhorreat. Sed non eo contentus eſt. Statim enim polum æquinoctialis ab extrema caudæ Cynoſuræ gradibus circiter 18 remotum fuiſſe dicit: a polo mundi gradibus 15. culminaſſe vero cum octavodecimo gradu Libræ; qui tunc erat XIV Virginis. Quod commentum non abſurdum ſolum, & ridiculum eſt; ſed ex eo quoque prius illud evertitur. Hinc enim efficitur; non poſſe circulorum illorum limites ad Olympiadum initium referri. Id hac ratione demonſtratur.

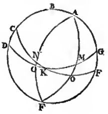
In Eudoxi circulis quædam recte conſtituta, ſi ad primæ Olympiadis tempus revocentur, animadvertit Scaliger. Ut in tropico circulo Bootæ ſiniſtrum humerum; caput Draconis; ſuperiorem alam dextram alitis, id eſt Cygni; priores majoris Urſæ pedes. In tropico Cancri, media Cancri, ac Leonis; ſuperiora Virginis; cervicem ſerpentis Ophiuchi; dextram alam Cygni; Heniochi genua. In æquinoctiali; Equi nares; Ophiuchi genua: Craterem; dextrum genu Tauri; boream chelam. Hæc igitur, quæ adamuſſim, Olympiadum initio, circulis congruiſſe docet; longius ab iis abfuiſſe, ſi vera ſunt, quæ de polis æquinoctialis addidit, inde perſpicue declarabitur. Inveſtigetur enim mobilis illius poli locus in zodiaco, quem per id tempus obtinebat; ut ex eo per Canonem XX exploremus ſtellarum ab polo diſtantias.

Diſtabat, inquit Scaliger, gradibus a polo mundi quindecim: a Cynoſuræ cauda extrema, gradibus octodecim; & culminabat cum gradu decimoquarto Virginis. Igitur arcus æquinoctialis ab æquinoctio propinquiore ei reſpondens graduum erit 14, 21′. qui ablatus de 180, relinquit aſcenſionem rectam gradus decimiquarti Virginis, 165, 39′, ſive Sign. 5, 15, 39′: ſiquidem maxima obliquitas zodiaci capiatur graduum 24, 0′. Quæratur nunc locus Scaligeriani poli in zodiaco circulo, ex Canone IX libri primi, cujus hic ſchema revocetur; in quo circulus HDBA ſit colurus ſolſtitiorum. K ſectio æquinoctialis, & eclipticæ in principio Libræ. D polus zodiaci. C polus mundi. P polus æquinoctialis ex mente Scaligeri gradibus 15 diſtans a C, polo mundi. BKH zodiacus. AKG æquinoctialis. In triangulo itaque CDP obliquangulo, data ſunt CD diſtantia polorum, 24, 0′. CP graduum 15, 0′. diſtantia poli Scaligeriani a polo mundi, ſive complementum declinationis ejuſdem poli Scaligeriani:

angulus PCD cujus menſura eſt arcus in æquinoctiali GKM a G puncto æquinoctialis reſpondente ſolſtitio Capricorni H, ad M, punctum aſcenſionis rectæ gradus Virginis 14, quod gradibus ab æquinoctio diſtat 14, 21′. Unde angulus iſte graduum eſt 104, 21′. Ex his deprehendetur angulus CDP graduum 29, 2′, cujus menſura eſt arcus BL in zodiaco a B ſolſtitio Cancri, graduum 29, 2′. Fuit ergo locus Scaligeriani poli in Cancri 29, 2′.

Eadem methodo reperiemus & latus DP graduum 31, 5′. cujus complementum eſt PL graduum 58, 55′. latitudo poli Scaligeriani. Quibus cognitis, inquiramus ex Canone XX intervallum inter hunc polum, & quamcumque ſtellam; ac ſit in ſchemate Canonis ejuſdem A polus zodiaci. N polus æquinoctialis Scaligeri gradibus a polo zodiaci diſtans 31, 5′, qui eſt arcus NA. Eſto deinde punctum O ſtellæ cujuſpiam: puta borealis anſæ Crateris; quem in ipſo æquinoctiali præciſe tunc fuiſſe putat Scaliger; proinde gradibus 90 diſtare debet a polo ejuſdem circuli, hoc eſt ab N. Igitur in triangulo NAO datis NA grad. 31, 5′: AO graduum 101, 50′. (quoniam latitudo auſtralis anſæ borealis, eſt graduum 11, 50′, qui ad 90 ideo ſunt addendi:)

addendi :) una cum angulo N A O, diſtantia veri loci utriuſque, quæ eſt graduum 54. (Siquidem unſa Crateris fuit tunc in a 3, a' Leonis.) Ex iis inquam, efficietur arcus NO quæſitus graduum 73, 36'. Atqui debuit eſſe 90 grad. ut in æquinoctialem caderet. Rurſus Equi aures idem Scaliger attribuit veteri æquinoctiali circulo. Ex Tychonis abaco ſitu erat hæc ſtella anno Chriſti MDC in Aquarii 26, 5u'. Latitudo borealis 22, 7'. Igitur deductis gradibus 33, 57'. quot a prima Olympiade ad annum illum Chriſti ſtella iſta promovit, ſi, ut Scaligero placet, annis 70 gradus unus imputetur; erat in gradu Capricorni au, 25'. His animadverſis ex eadem illa methodo Canonis XX inveniemus diſtantiam iſtius ſtellæ ab Scaligeriano polo, graduum 81, 53', quam eſſe oportuit 90 graduum.

Ad hæc ulteriores pedes Helices in arcticum circulum Atticæ convenire fatetur Scaliger, uti affirmabat Eudoxus; proindeque gradibus 37 a polo diſtare; quod noſtris tabulis congruit. Verum ab æquinoctii Scaligeriani polo minus diſtabant. Nam auſtralior e duabus ab iſto commentitio polo aberat grad. 39, 5'. fere.

Item Cor Leonis ab illo polo Scaligeri diſtabat gradibus 58, 53'. Oportebat autem diſtare gradibus 67, ut in Tropicum incideret; cui præciſe convenisse docet Scaliger.

Præterea Tauri genu dextrum exacte in æquinoctialem incurriſſe circulum affirmat idem; quod & verum fuiſſe Eudoxi ſæculo tabula noſtra æquinoctialis oſtendit. At eadem ſtella diſtabat Olympiadum initio a Scaligeri polo gradibus 82, 6'. non, ut par erat, 90.

Plura his afferre poſſum exempla; ſed ad convincendos vel pertinaciſſimos quoſque pauca iſta ſufficiant. Frivolum eſt igitur inventum illud mobilis poli, ac circuli æquinoctiorum perinde mutabilis; quod auctoris ipſius teſtimonio, ac decrem prorſus evertitur.

C A P U T VIII.

Defenditur Hipparchus adverſus Scaligeri commentum, qui principem illum Aſtrologiæ falſo credidit alium ab mundano polum inſtituiſſe.

NON Eudoxo tantum, & antiquioribus illis Aſtronomis contagionem erroris ſui, ac commenti vaniſſimi Scaliger aſperſit; ſed quod extremæ vel imperitiæ, vel temeritatis fuit, etiam Hipparcho, quem pro vero mundi polo, neſcio quem ſibi propoſuiſſe alterum ſomniat ab illo diſtinctum, ac remotum. Etenim in ridiculo illo ſchemate, quod cap. II. demonſtrationis
Scal. p. 26. Mathematicæ loco eſſe juſſit: (quaſi demonſtrare id ſit, quod opinione tibi tua finxeris, id ſola deſcriptione, ac pictura proponere) punctum quoddam Q polum æquinoctialis ex Hipparchi ſententia fuiſſe pertendit; quod ab altero, G, id eſt extrema cauda minoris Urſæ diſtabat gradibus 12, 24'. cum eadem ſtella totidem, Scal. pag. 33. & 58.
quot hodieque, abeſſet a polo mundi: hoc eſt, ut putat, gradibus 3, 24'. Capite porro tertio; culminaſſe polum Hipparcheum aſſerit cum parte duodecima Libræ hodiernæ; ejuſque ſitum in zodiaco fuiſſe in parte Scal. p. 58.
Cancri 24, 27'. Quibus ex principiis æquinoctialem illum delineat, ac ſtellas enumerat, per quas tranſibat. Scal. p. 55.
& ad eumdem obſervatas ab Hipparcho ſtellarum aliarum declinationes accommodat. Hoc infandum, & horribile portentum diſſonis, atque inter ſe pugnantibus ea rebus, ſententiiſque contextum longe etiam priore ſtupidius eſt. Nam ſe ipſum collidit, evertitque, cum *ἀσύστατα*, & *ἀδύνατα* in eo multa conglobentur. Gradus hodierni Cancri 24, 27' erat Hipparchi tempore Geminorum gradus 29, 39'; ſi quidem graduum Scaliger pag. 42.
24, 48' ab illius ſæculo facta eſt *μετάπτωσις*, ut putat Scaliger. gradus vero Libræ hodiernæ 12 erat Virginis 17, 12'; detractis utrobique *μεταπτώσεως* gradibus 24, 48'. Hoc modo accipienda hæc eſſe, *Libræ hodiernæ, Cancri hodierni gradus hos vel illos*, ex mente Scaligeri ſupra, capite I demonſtravimus; atque hoc expreſſe ipſe docet locis aliquot: velut pag. 47. ubi Cynoſuræ poſtremam in cauda, initio Olympiadum culminaſſe ait cum *parte XVIII Libræ hodiernæ, quæ erat XIV Virginis illo ſæculo*. Item pag. 55 eodem ſæculo dicit *ſolſtitium initio quintæ partis Leonis hodierni commiſſum eſſe*. Sic igitur & 12 pars hodiernæ Libræ gradus erat 17, 12' Virginis; & pars 24, 27' Cancri hodierni, erat pars 29, 39' Geminorum.

Atqui id eſt abſurdum, & contra doctrinam omnem ſphæricam; culminare punctum aliquod cum zodiaci parte, quæ ſit altera colurum ſolſtitiorum, in conſequentia; & in alia parte ſitum idem eſſe punctum, quæ pars citra eumdem colurum in antecedentia verſetur: hoc eſt in diverſis hemiſphæriis, quæ ſolſtitiorum coluro dividantur, locum ſtellæ ſecundum zodiacum, & punctum aſcenſionis rectæ collocari; quæ eſt Scaligeriana hypotheſis divini illius commentarii.

Verum patiamur utcumque novum iſtum, ac commentitium ab illo polum alicubi collocari: ac ſumamus hoc ipſum, quod in Cancri grado 24, 27', ſitum eſſe dixit, cum in Libræ 12 culminaret, Hipparchi ſæculo præciſe congruere; neque in anteriora retrahatur utrumque loci, & meridiani tranſitus punctum: ſane ex eo ſequitur, polum æquinoctialis a polo mundi gradibus fere 9, 30' diſtare; a polo vero zodiaci, 23, 55'; ſi maximam obliquitatem Hipparchi tempore conſtituamus graduum 23, 51'. aut ſi eam graduum præciſe 24, 0' eſſe velimus, erit poli ejuſdem a polo mundi diſtantia graduum 9, 41'; a polo zodiaci 23, 58'. ut ſit ejuſdem declinatio graduum 80, 19'. latitudo 66, 2'. Quod ſi id aliter explorare velimus, ea eo intervallo, quo ab extrema Cynoſuræ cauda diſtare polum ſuum aſſeverat Scaliger; nimirum grad. 12, 24': inveſtigabitur poli ejuſdem a polo mundi diſtantia graduum 9; a polo zodiaci, 25, 9'. quæ omnia ex ſuperiore methodo conſtant antecedentis capitis.

Igitur quodcumque tandem ea pugnantibus illis, abſurdiſque decretis amplexi erimus, eo demum res adducetur, ut a polo mundi gradibus, ut minimum, novem diſtet alter ille polus. Quo conſtituto, non ſolum Hipparchi auctoritatem ab Scaligeriana calumnia tutam, integramque præſtabimus; ſed ipſum etiam oſtendemus in veteribus oppugnandis turpiſſima ſecum diſſenſione confligere.

Colligantur enim primum declinationes pleræque, atque ab mundi polo diſtantiæ fixarum; quas partim in libris Hipparchi tribus a nobis editis, partim apud Ptolemæum lib. VII, c. III extare meminimus; quaſque adeo Scaliger capite tertio commemorat, & ad examen vocat. Sed eæ tamen omittendæ ſunt, quas jam ſupra in circulorum tabulis deſcripſimus; ceteras in ſequenti laterculo referemus.

Tabula

Tabula diſtantiæ a polo ſtellarum aliquot ex Hipparchi obſervatione, cum examine Scaligeri, & recenſione noſtra.

Stellarum nomina	Hipparcheæ a polo diſtantiæ.	Examen Scalig.	Ex noſtris tabulis	Polus
Lucida dextri humeri Cephei	35, 30′		35, 42	B
Lucida ſiniſtri humeri	34, 45′		34, 34	B
Arcturus	59, 0	Præciſa	59, 41′	B
Perſei in medio corpore lucida	50, 0	Præciſe	49, 44	B
Andromedæ trium in dextra manu auſtralior	58, 0	Præciſe	58, 8	B
Scorpii ſpondylus ſecundus	59, 0		59, 1	A
Media thuribuli	46, 0		46, 0	A
Aculeus ſcorpii	58, 9		58, 26	A
Pes Arietis	90, ſere	Præciſe	89, 42	B
Media Pleiadum	74, 30	Convenit	74, 8	B
Palilicium ſidus	80, 30	Præciſe	80, 50	B
Capella	49, 36		49, 31	B
Orionis ſiniſter humerus	88, 12	Rectiſſime	87, 54	B
Orionis dexter humerus	85, 40	Recte	85, 24	B
Sirius	74, 0	Præciſe	74, 24	B
Spica Virginis	89, 24	Convenit	89, 26	B
Antares	71, 0	Præciſe	70, 40	A
Aquilæ lucida in ſcapula	84, 12′	Convenit	84, 29	B
Extrema caudæ Helices	29, 15	Immo 31′	29, 40	B
Media caudæ	23, 30′	Immo 26	23, 19	B
Antepenultima caudæ	22, 24	Immo 25	22, 5′	B
Chela auſtralis Scorpii	84, 24	Convenit	84, 34	A
Inferior præcedentium in laterculo majore, Hipparcho pes antecedens	66, 0		66, 23	B
Inferior ſuccedentium in eodem laterculo; Hipparcho, poſterior pes	65, 0		65, 2	B
Pegaſi ala extrema	87, 0	Præciſa	86, 51	B
Auſtraliſſima trium in ſiniſtro crure Bootæ	63, 0	Immo 64	62, 11	B

Harum omnium ſtellarum intervalla ab mundi polis, quæ Hipparchus obſervavit, egregie cum hodiernis tabulis, ac noſtris conſentiunt: ſic ut ſcrupulorum aliquot dumtaxat diſcrimen incidat; quod eſt ſingulare; ex eoque fucus Scaligeriani figmenti convincitur. Nam ſi polum alterum, quam mundanum & quem unum hodie intuentur omnes, propoſitum habuiſſet Hipparchus; non eſſet tanta declinationum illius, ac noſtrarum concordia; ſed plerumque novem circiter gradibus major Hipparchea diſtantia in iis ſtellis, quas inter & polum æquinoctialis interjectus eſſet mundi polus; minor autem, in iis, quæ oppoſita in parte ſitæ ſunt. Culminabat Scaligeri polus Hipparchi ſæculo cum 27, 12′ circiter Virginis, & a mundi polo diſtabat partibus, ut minimum, 9. Quæ igitur ſtellæ ad Libram, & Virginem accedebant, earum a polo æquinoctialis 9 partibus minor erat, quam a polo mundi diſtantia; contra vero in iis, quæ ad Arietis, aut Piſcis dodecatemorium pertinebant. Sic Arcturus, qui ab mundi polo diſtabat partibus 59, ut cum Hipparcho ſentit Scaliger, ab æquinoctialis polo aberat partibus tantum 5. Repetatur enim ſchema Canonis; in quo ſit A polus mundi, N polus æquinoctialis Scaligeri. M Arcturi ſtella. Datis ergo lateribus N A graduum 9 diſtantiæ polorum, & A M complementi declinationis Arcturi 59, 0′, cum angulo NAM differentia aſcenſionis rectæ Arcturi, quæ eſt 190 circiter, & Scaligeriani poli, quæ eſt 168, 7′, graduum eſt 21, 53′. obtinebitur latus ND graduum 50, 43′. Tantumdem intervallum erit Arcturi a polo Scaligeri; quod tamen 59 oportere eſſe ſatetur. Præterea ſpica Virginis ab eo polo, quem Hipparchus agnovit, diſtat gradibus 89, 24′. a polo vero commentitio Scaligeri, gradibus 82, 18′.

Item lucida pedis ſiniſtri poſterioris Arietis in ipſo æquinoctiali circulo ab Hipparcho poſita diſtabat ab ejuſdem polo gradibus 90. a Scaligeriano vero, 95, 55′. Denique lucida Perſei a polo diſtabat, Hipparcho teſte, & ſuffragante Scaligero, gradibus 50. ab altero polo gradibus 58, 18′. Licet hoc in ceteris quoque demonſtrare ſtellis, quarum a polo intervalla ex Hipparcheis

parcheis obſervationibus edita probavit Scaliger; ſed longum eſt; & ex paucis illis fieri de reliquis conjectura poteſt: Indidemque concludi, præcipitem admodam, neque quid ſcriberet intelligentem hominem temere, iuconſulteque iſta fudiſſe.

CAPUT IX.

De ridiculo æquinoctiali circulo, quem ab Hipparcho conſtitutum eſſe falſo Scaliger affirmat; cujus commenti vanitas aperitur.

Scal. pag. 55. CONFUTATA novi illius commenti vanitate, reſidua quædam argumenti ejuſdem compendio perſtringam: in quibus præcipui aliquid erroris apparet. Capite eodem tertio æquinoctialem circulum, qualem ab Hipparcho deſignatum eſſe fingit, certis limitibus deſcribens, ſtellas aliquas recenſet, per quas ille tranſit. Ejuſmodi ſunt inter alias, lucida ſiniſtri pedis Arietis: ea quæ eſt in genu dextro Tauri; ea, quæ eſt in δορῇ Orionis ſexta: ſolitaria, quæ eſt inter caput Hydri, & malum Argus: ſequens borealium duarum in cratere; lucida cheles boreæ. Addit exceſſiſſe duabus partibus eam, quæ eſt in ultima flexura Serpentis Ophiuchi; item duabus eam, quæ eſt in gutture Aquilæ; nec non duabus eam, quæ in nare eſt Equi. Poſtremo, *ſecabat*, inquit, *mediatorem, ſive cingulum mundi*: (is eſt verus æquinoctialis) *in 100 parte a ſectione verna hodierna, quæ culminat cum 9, 30′ parte dodecatemoris Cancri hodierni, una cum Sirio: & proinde in oppoſita parte ſecabat mediatorem in 280 parte, quæ pars hodie culminat cum 9, 30′ parte Capricorni*. Hæc ſunt minime dicta conſtanter. Lucida in Arietis pede in ipſo mundi cingulo ſita erat, ut Scaligero ipſi placet, ex Hipparchi fide; cui & tabulæ ſuffragantur. Hujus aſcenſio recta graduum erat 12, 8′. Si æquinoctialis Hipparchi per eam ſtellam tranſibat; neceſſe eſt, ut cingulum mundi, qui verus æquinoctialis eſt, ea parte ſecuerit, in qua ſtella iſta tum erat. At nonniſi in gradu 100 ab verna ſectione ſecuiſſe dicitur. Quid hujus monſtri ſimile eſſe poteſt? Rurſus ecce; tranſiſſe quoque vult per genu dextrum Tauri; perque pellem Orionis; quarum prior ſtella parte una borealior erat æquinoctiali vero. Ejus aſcenſio recta partium 35, 49′. altera vero in ipſum æquinoctialem cadebat; cujus aſcenſio recta grad. 43⅔ fere. Proinde circulus ille Hipparcheus æquinoctialis ante centeſimum a ſectione verna gradum bis mundi cingulum permeabat, ac ſecabat; neque circulus erat; ſed ſpira contortuplicata ſæpius, ac lini ſimilis, quo Piſces ambo vinciuntur.

Non minoris flagitii eſt, quod per eam, quæ inter caput hydri eſt, & malum Argus, æquinoctialem ſuum deduxit. Stella hæc Hydri cor eſt. Hoc enim tempore Hipparchi in æquatore ipſo mundi poſitum fuit; cujus aſcenſio recta graduum 115, 40′ ac ſuperabat centeſimam partem, in qua ſectionem factam eſſe docet Scaliger, partibus ſex fere. Igitur rurſus ad cingulum mundi reflectebatur, per quod denuo tranſiens ad ſequentem duarum ſeptentrionalium in cratere pertingebat. Hæc eſt lucida borealis peripheriæ; quæ Hipparchi tempore in ipſo ſita erat æquinoctiali mundi circulo. Porro cum alteram interſectionem æquinoctialium amborum factam eſſe ſtatuat in 280 parte ab verna ſectione, poſt primam ſectionem, quæ in 100 facta eſt; nihilominus 78 gradibus ante illum ipſum 280 mediatorem ab æquinoctiali Scaligeri ſectum eſſe neceſſe eſt; ſi quidem per lucidam boreæ cheles tranſierit; cujus Hipparchi tempore borea declinatio fuit 0, 37′. Aſcenſio recta 202, 37′. Ut igitur ad illam ſtellam perveniret æquinoctialis circulus, mediatorem partiri debuit multis gradibus ante ſectionem mutuam; quod eſt abſurdiſſimum.

Tale eſt & alterum illud, æquinoctialem eumdem duabus partibus eam exceſſiſſe, quæ eſt in ultima flexu ſerpentis Ophiuchi; cujus borea declinatio fuit Hipparchi tempore grad. 4, 39′. cum eſſet aſcenſio recta grad. 260, 59′. Itaque poſt centeſimum gradum, in quo mundi cingulum ſecans ad auſtrum deflexerat, rurſus altera ipſum tendebat in boream; iterumque ſecabat, ut boream chelam attingeret.

Sed nimis diu nos nugæ iſtæ detinent: in quibus tamen ſemel confutandis nonnullum operæ pretium fecimus: ne quis fortaſſe, qui Scaligerum non noſſet, putaret ab illo contra communia aſtronomorum omnium placita probabile, aut ſaltem tolerabile aliquid eſſe confectum. Cetera commenti illius πορίσματα, & confectaria, quæ in poſtremum caput congeſſit; iis everſis ac disjectis, ex quibus iſta ducuntur, ſublapſa per ſeſe, ac labefactata concidunt. Itaque finem hic ea de re diſputandi faciemus.

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER QUARTUS.

Qui eſt de anno Græcorum, ac nominatim Attico, adverſus Diatribam Alphonſi a Caranza Hiſpani Juriſconſulti.

AD CANDIDUM LECTOREM.

Cum libros meos de Doctrina Temporum in lucem ederem, (humaniſſime Lector) non dubitabam fore nonnullos, qui mecum ſibi certamen inſtituerent, partim Scaligeriani nominis, partim contrariarum atque ego partium, opinionumque fautores. Quod adeo mihi certo, penituſque perſuaſerum, ut cum id Operis initio, & in Prolegomenon fine præmonerem; tum ut facilius quod impugnarent, quibus id cordi eſſet, eligere poſſent, quæſtionum omnium titulos uno capite collectos ſub illorum aſpectum ponerem. Sed ego tales interim mihi fingere adverſarios, atque optare ſolebam; quibuscum, ut citra gloriæ ſpem, quam nulla in re propoſitam habere debeo; ita non ſine fructu aliquo, & utilitate certarem. Ex his ambobus prius illud ita, uti ſuſpicatus eram, contigit nuper: alterum, quod vehementer optabam, longe ac ſperaveram aliter evenit. Etenim anno altero, quam meum illud opus exierat in publicum, oppugnandi mei fecit initium Hiſpanus quidam Juriſconſultus, ac librum edidit cum hac epigraphe; *Alphonſi a Caranza J. C. Hiſpani Diatriba ſuper primore Temporum doctrina in libris P. Dionyſii Petavii noviſſime proſtantibus, contenta, auguſtiſſimo, ſupremoque Hiſpaniarum Senatui ſacrata.* Ex tam magnificæ inſcriptionis apparatu; tum et eo, quod primus in nos impetum faceret ultro, ac minime laceſſitus: quodque ampliſſimos Hiſpaniæ ordines, & Hiſpaniam propemodum omnem contra nos velut ſigno dato commoveret, fortem illico virum, ac ſtrenuum, & qualem ſperaſſe me dixi, datum mihi adverſarium putavi. Verum ubi præclaram hanc, & glorioſam Diatribam legere cœpi, ſenſi me opinione ade fulſum mea; ac magnopere dolui, cum eum, qui primus certamen mihi denuntiarat, tam rudem, tamque ejus, quod ſuſciperet, imperitum viderem. Dici quidem & his ſimilia, & his interdum graviora ſolent ab iratis; dum eos, contra quos dimicant, quam minimæ auctoritatis, & contemptiſſimos haberi ſtudent. Sed hoc unum te, (Lector erudite) non poſtulo, mihi ut de adverſario meo dicenti fidem adhibeas; ipſe ut in rem præſentem venias, ac per te ipſe cognoſcas, id vero poſco, atque adeo flagito. tum tu profecto quicquid hujus generis ab illo dictum ſit, levius eſſe, quam pro ejus merito, ac rei veritate ſtatues. Nam cum mihi ejuſmodi cum homine rem eſſe cuperem, qui, ſi non doctiſſimus, in eo certe doctrinæ genere verſatus eſſet, de quo inter nos controverſia naſceretur; in eum incidi, qui quantum in reliquis diſciplinis uſum habeat, equidem neſcio. hoc unum video, illius artis, e qua diſceptatio noſtra proficiſcitur, ipſum eſſe funditus expertem.

Quod judicium noſtrum vel hoc argumento certiſſimo nititur: quod qui librum primum de Doctrina Temporum oppugnandum ſibi ſumpſerat, non ſolum quæ illic tradita ſunt, aſſequi non potuit: ſed ne ipſe quidem ſibi quid vellet, ac quid ſcriberet intellexit. Quamobrem tota illius eſt incondita, & impedita diſputatio: neque cohæret ipſa ſecum: ſed miſerrime ſe ipſum conficit, & evertit. Ac non ſolum diverſis in paginis iſte ipſe conflictus, ac diſcordia cernitur: ſed in eadem ſæpe contrarie, ac repugnanter loquitur: ut quod paullo ante negaverat, id paucis ſubinde interjectis verſibus affirmet. Qui ſpecimen aliquod levitatis iſtius, & inconſtantiæ capere voluerit, caput adeat Diſputationis hujus decimum. Ibi perjucundum ſpectaculum erudito lectori præbuimus imperiti gladiatoris, qui cum altero compoſitus, quæ in ejus latere figere debuerat, in ſe ipſum tela convertit. Addantur his modo innumera generis omnis errata, quibus illius univerſa Diatriba referta eſt; tot hallucinationes, παρερμηνεῖαι, hoc eſt veterum Scriptorum abſonæ interpretationes, ac ridiculæ; præſertim eorum, quos neque legerat, neque habebat ad manum. Quarum rerum quocumque ſtylum commovit, ibi non ſane leviter, ſed altius impreſſa veſtigia reliquit.

Sunt hæc in eo quidem homine, qui guſtum aliquem litterarum habeat, minime toleranda. ſed ut æquitatem in ſe meam vel Alphonſus ipſe cognoſcat; condonare, ac remittere omnia iſta poſſum, dum in ceteris paullulum interea ſe probet: nec id quidem vehementer: ſed e communibus Grammaticæ ſtudiis tantulum oratione ſua exprimat, quantum ab tirone non valde perito puerilibus in Scholis exigitur. Hoc ſi fecerit; ego me victum hoc in campo, ac certamine confitebor. At ne id quidem obtinere potuit. Neque enim paginam in libro ejus ullam eſſe, quæ non ſolœciſmis, barbariſmis, ἀκυρολογίαις, obſcuritatibus, ceteriſque latinitatis ſordibus obſoleſcat. Num quid ego nitorem aliquem, & nonnullam proprietatem Latini ſermonis requiram? Poſſum hoc citra mendacium, ac ſine irati, aut malevoli animi ſuſpicione dicere; contaminatiorem nullum, barbariſſimumque librum multis ab hinc ſæculis in Europa prodiiſſe.

Dicat aliquis: Huic tu igitur libro reſpondes? Fateor, hæc me eadem diu quid agerem incertum & ancipitem

cipitem cauſſa tenuit, quæ te modo (candida Lector) cur id faciam, dameuti roges, addacit. Non erat profecto cur in Diatriba iſta refutanda operam ac tempus ponerem; aut non amicis quibusdam obtemperarem, qui eam contemptu, & ſilentio potius obterendam, quam e ſuis tenebris eximendam reſponſione ulla noſtra putabant. Hoc illi non amice modo, ſed etiam prudenter, ſi quid Diatriba illa dignum eſſet, rationem habere tantummodo voluiſſem. Nunc cum aliæ mihi cauſſæ, tum hæc viſa ſatis idonea eſt, cur libtum iſtum, cujuſquemodi eſſet, tacitus non dimitterem; quod hæc prima contra nos, doctrinamque noſtram facta ſit impreſſio. Ut igitur in bello ad laceſſendos hoſtium exercitus velitum, aut inermium tironum agmen immittitur: quorum utcumque impetus exceptus fuerit, ad futuri prælii omen quoddam, & auſpicium pertinere creditur. Ita primus iſte qualiſcumque conatus retundendus initio fuit; ut ea res ad præſagium aliquod victoriæ valeret, quam e legitimis deinde certaminibus non ego, ſed veritas ipſa reportaret. Præterea cum plures hac ætate eſſe ſcirem, qui per alienam, ſi minus infamiam, certe vexationem, nonnullam ad claritatem, ac vulgi notitiam erigi ſtudent, horum ut importunitati obviam irem; abſterrere ſi poſſem hoc in uno ceteros, ac paucorum dierum jactura perpetuam ab iſtis moleſtiam redimere decrevi. Hac utrum carere mihi per Alphonſum deinceps liceat, non facile dixerim. Mihi quidem, quomodocumque ille ſe gerat, certum eſt ab hac pugna, & concertatione deſiſtere; neque cum iſtiuſmodi Scriptoribus rei ullius habere commercium. Quamobrem ſi quid in poſterum generis ejuſdem, ac Latine meditetur, quærat aliam quicum opice, ac barbare contendat. Quod ſi me audiat, Latine prius diſcet, & cum Nebriſſenſi ſuo redibit in gratiam, quam ad ſcribendum ſe conferat; præſertim quod in lucem proferre voluerit; nec ſe talibus ſcriptis ad omnium populorum & ætatum ludibrium propagari patietur. Id ſi gravius eſt, quam ut ætatem ipſius, ac mores deceat, nec a ſcribendo tamen continere ſe poteſt: certe Hiſpanica quod volet ſcribat. Etenim licet hujus ego linguæ ſim omnino rudis, non deerunt tamen hac in urbe periti, qui mihi interpretari poterunt. Qui autem, Latine quæ ille ſcribit, intelligat, mortalem hodie eſſe puto neminem.

CAPUT I.

De anno Græcorum, ac privatim de Attico. Anni Græci, Atticique, de quo deinceps diſputatur, ratio breviter explicata.

QUÆ de Græcorum anno libro primo de Doctrina Temporum explicata ſunt, his capitibus fere continentur. Primum illud oſtendimus antiquiſſimus illius conditores civiles menſes ad Lunam exigere voluiſſe; ac cum illam cernerent diebus amplius novem & viginti; hoc eſt triginta circiter, orbem explicare ſuum, totidem dies civilibus menſibus imputaſſe. Ita duodenis ex menſibus civilem annum extitiſſe dierum CCCLX, quam lunarem arbitrarentur. Quod autem ſpatio illo, quo Sol curſum ſuum conficit, ter & decies exoriri Lunam animadverterent; putaſſe civilem, quem diximus, anni modum paria cum Sole facturum, ſi alternis annis, hoc eſt biennio quolibet exacto, tricenarium menſem adjicerent, ut alternis XII, ac XIII menſibus conſtaret annus. Ita trieterides, ſive potius dieterides exortæ ſunt. Ac veriſimile eſt, deprehenſo paullatim errore, Græcos identidem dierum aliquot exemptione labentis anni rationes utcumque ſuſtentaſſe; &, quamvis menſtrua Lunæ intervalla cum tricenis diebus non penitus adæquari, annumque communem, quem a majoribus acceperant, juſto eſſe longiorem, ab Aſtrologia didiciſſent; ad tricenarios illos menſes nihilominus adhæſiſſe, & ejuſdem generis annum ex diebus CCCLX conflatum aliquamdiu retinuiſſe.

Poſtea vero, cum, ut apparet, creberrimarum civilis anni caſtigationum, ac tam abnormis methodi Græcos pigeret; menſes ſuos, & annos ad Lunam, Solemque propius accommodare ſtuduerunt. Cujus inſtituti primus Athenienſibus ſuis auctor extitit Solon; ut Plutarchus, aliique prodiderunt. Hic enim primus civibus ſuis perſuaſit, uti menſes ad Lunam conformarent. Hujus exemplo reliquæ Græciæ civitates paullatim civilia ſua intervalla caſtigarunt. Tum vero, tricenariis, atque æquabilibus menſibus ab uſu populari ſummotis, inæquales inducti ſunt, qui alternis triginta, & uno minus, dies explerent, uti bimeſtre ſpatium diebus conſtaret LIX. Neque vero Solonis inſtitutum reliqua ſtatim Græcia omnis amplexa eſt: at vitioſo anno lunari caſtigatiorem alterum ſufficeret. Nam & Herodoti, & Hippocratis ætate priſtinus ille annus apud pleraſque civitates obtinebat adhuc; quod de Herodoto capite ſequenti planum faciam. Hippocrates vero ejuſdem illius lunaris anni vitioſi non obſcura præbet argumenta: præſertim lib. II Epidem. ſect. III, ubi novem Græcos menſes definit diebus CCLXX. & alibi non ſemel menſtruum modum tricenum dierum fuiſſe ſignificat. ut appareat priſcum illum, & Herodoteum annum, ſaltem in Aſiaticis Græciæ coloniis, atriaſque perſeveraſſe temporibus; quandonam vero deſierit funditus, niſi temere, affirmare nemo poteſt. Illud exploratum videtur: Athenis quidem poſt Solonem, receptum fuiſſe lunarem annum ἀκριβέστερον. qui nihilominus identidem ea correctione opus haberet, quam capite VI erudite Geminus exponit. In reliquis civitatibus, Platonis, Ariſtotelisque ſæculo, vel penitus, vel ex parte majori, eadem anni caſtigatio percrebuit.

Ac cum civilia tempora non ad Lunæ modo curſum dirigere; ſed ſolares quoque circuitus aſſequi, atque includere cuperent; diverſos ad id efficiendum orbes annorum, quas περιόδους vocant, experti ſunt, tetraeteridas, octaeteridas, heccædecaeteridas, enneadecaeteridas; quas, pro eo, ac ſolaris, & lunaris anni modum definite placuerat, varie ex Aſtrologorum præſcripto temperatas, ac deſcriptas adhibebant. Ita ſinguli menſes, annique populares, ac civiles, lunares erant, hoc eſt ab eadem φάσει Lunæ deducti in eamdem incidebant. Periodus autem integra, ſive annorum, menſiumque ſyſtema, ſolare nihilominus quam lunare fuit; quod in utriuſque generis partes, quas menſes appellant, ex æquo partiri licebat. Hoc vero ſine anni ſolaris, non ſolum notitia, ſed obſervatione quoque tacita, & arcana fieri minime poterat.

Itaque præter annum popularem, quem nos lunarem aſſerimus, alter penes Græcus tacitus, ac reconditus fuit, idemque ſolaris; contra atque hodie Chriſtiani pene omnes facimus. Nam & nos duplicem adhibemus annum. Sed Julianum, qui pene ſolaris eſt, in propatulo habemus, eoque publica, privataque civitatum, ac regnorum acta continentur; alterum vero lunarem ad gubernanda quorumdam feſtorum tempora tacitum, & incluſum tenemus.

Quoniam autem lunares anni menſeſque non æquabiles, ſed majores alii aliis, minoreſve ſunt; ex eo factum eſt, ut cum ſtatam, atque ſuam alterjus intervalli menſuram finire vellent, ſolaris anni ſpatia potius, quam lunaris aſſumerent. Nam, quod ad menſem attinet, cum antiquiſſimus, ac prope naturalis illius modus tricenorum dierum ſit: qui menſtruum ſpatium æquabile, & uniforme concipere velit, is non alio, quam tricenario dierum numero commodius efferre poteſt. Idipſum & in annuo ſpatio multo magis uſuvenit; quo major in annis Lunæ, quam in menſibus, varietas, & inæqualitas exiſtit. Quocirca ſi quis rei cujpiam metiendæ annuum intervallum præciſe, abſoluteque nominet, is ſolarem potius, quam lunarem annum ſignificabit. Quod & Græcus olim; etiam anno lunari conſtituto, uſurpaſſe ſæpius pleniſſime docuimus lib. I de Doctr. Temp. cap. VII, & VIII.

Hæc eſt noſtræ de anno Græco & Attico ſententiæ ſumma, eodem illo libro explicata copioſius, atque ex certiſſimis Scriptorum veterum auctoritatibus, teſtimoniiſque confecta; quæ quidem ſingillatim, ac per unamquamque doctrinæ partem diſtribuenda videntur; ut & facilior, etiam minus earum rerum intelligentibus diſputatio noſtra ſit; & quæ ab Alphonſo Caranza contra nos allata ſunt, ſingulorum capitum ſubinde probata, & agnita veritate refellantur.

CAPUT II.

De tricenariis menſibus, annoque communi dierum CCCLX, quem ad Solonis fere tempora Græcia omnis; ac deinceps nonnullæ civitates adhibuerunt. Hos vero menſes pro lunaribus ab illis uſurpatos eſſe demonſtratur.

PARS eſt prima ſententiæ noſtræ, Græcos antiquiores, cum lunares menſes uſu populari ſancire cuperent, triginta dierum ſingulos; annum quemlibet ſimplicem, CCCLX dierum ſtatuiſſe; quibus embolimi altero quoque anno menſes accederent. Cujus rei teſtes dedimus Herodotum, Geminum, Cenſorinum.
Pag. Græcæ edit. Henr. St. 8. Herodotus lib. I Solonem ita Crœſo loquentem facit. Ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζόης ἀνθρώπῳ προτίθημι. Οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἑβδομήκοντα, παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας, καὶ πεντακισχιλίας, καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γενομένου. εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοὔτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὧραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων, χίλιαι πεντήκοντα. τούτων τῶν ἁπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἑβδομήκοντα ἔτεα ἐουσέων πεντήκοντα, καὶ διηκοσιέων, καὶ ἑξακισχιλιέων, καὶ δισμυριέων, ἡ ἑτέρη αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὅμοιον προσάγει πρῆγμα. *Ego enim annis ſeptuaginta humanæ vitæ modum definio: qui quidem anni dies colligunt vicies quinquies mille cum ducentis, ſi intercalaris menſis omittatur. Quod ſi annorum alter uno menſe longior ſtatuatur, uti tempeſtates reſpondeant; menſes in annis ſeptuaginta intercalantur quinque, & triginta: ex quibus dies conſiunt mille quinquaginta. Omnibus iis diebus in annos ſeptuaginta collectis, quorum numerus efficit viginti ſex millia, ducentos quinquaginta, nullus eſt ex iis, qui ſimiles alteri caſus, eventuſque pariat.* Scribit Herodotus annos LXX ſimplices diebus conſtare 25200. quos ſi per menſes duodecies ſeptuagenos, id eſt 840 dividas, ſinguli 30 dies auferent. ſi per 70 dividas; annus quilibet dies auferet 360. Igitur & anni ſinguli 360 dies, & menſes ſinguli triginta dies colligunt. Quod & embolimi menſes indicant. Etenim 1050 dies per 35 diviſi, unicuique menſi tricenos dies aſſignant. Iidem porro menſes embolimi tricenarii altero quoque anno intercalati ſunt. Veriſſima proinde ſunt, quæ de anno Græco veteri ex Herodoto diſputavimus.

Pag. 37. Idem Scriptor lib. II alternis annis intercalari in anno Græco moris fuiſſe confirmat his verbis. ἄγουσι δὲ τοσῷδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὡρέων εἵνεκεν· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ. *Tanto vero prudentius annos ſuos ordinant, quam Græci, quanto Græci quidem tertio quoque anno menſem intercalare ſolent, ut tempeſtates reſtituant; Ægyptii vero, cum duodecim menſes tricenarios habeant, quotannis quinque dies præter numerum appendunt.*

Pag. 20. Geminus vero cap. VI idem, quod Herodotus, affirmat: οἱ μὲν οὖν Αἰγύπτιοι κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν τοῦ προκειμένου τέλους· οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔχοντες, τοὺς μὲν ἐνιαυτοὺς καθ' ἥλιον ἄγουσι· τοὺς δὲ μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνην. οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τοὺς μῆνας τριακονθημέρους ἦγον· τοὺς δὲ ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτόν. ταχὺ δὲ ὑπὸ τῶν φαινομένων ἐλεγχομένης τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ τὰς ἡμέρας, καὶ τοὺς μῆνας μὴ συμφωνεῖν τῇ σελήνῃ, τοὺς δὲ ἐνιαυτοὺς μὴ στοιχεῖν τῷ ἡλίῳ· ὅθεν ἐζήτουν περίοδον, ἥτις κατὰ μὲν τοὺς ἐνιαυτοὺς τῷ ἡλίῳ συμφωνήσει, κατὰ δὲ τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας τῇ σελήνῃ. περιέχει δὲ ὁ τῆς περιόδου χρόνος ὅλους μῆνας, καὶ ὅλας ἡμέρας, καὶ ὅλους ἐνιαυτούς. πρώτην δὲ συνεστήσαντο τὴν περίοδον τὴν ὀκταετηρίδα &c. *Igitur Ægyptiis pro eo ac propoſiti ſibi finis ratio poſtulabat: Græci vero, quorum erat contraria ſententia, annos quidem ad Solem; menſes autem, & dies ad Lunam exigunt. Ac Veteres quidem tricenarios menſes inſtituebant. Intercalares vero alternis annis inculcabant. Sed cum ſtatim vel aſpectu ipſo veritas ſeſe proderet; propterea quod neque dies, menſeſque Lunæ, neque anni Soli congruerent: ideo periodum quærere inſtituerunt, quæ ſecundum annos Soli; ſecundum menſes, ac dies, Lunæ quadraret. Continet autem periodi tempus integros menſes, integroſque dies, & annos: primam itaque periodum octaeteridis condiderunt*, &c. Tricenarios ecce menſes a veteribus Græcis inſtitutos olim affirmat Geminus, & alternis annis eoſdem intercalaſſe; quam quidem menſium annorumque rationem facile viſu ipſo aſpectuque convictam ait, quod in illa neque menſes, ac dies cum Luna; neque cum Sole congruerent anni. Hæc enim tria Græcis ab oraculo præſcripta paullo ante Geminus dixit; nimirum ut menſes ac dies ad Lunam, annos ad Solem accommodarent. Qua de re poſtea pluribus adverſus Alphonſum agetur. Interim illud ex Gemino colligitur; veterem Græcorum annum ex illorum mente, ac propoſito lunarem extitiſſe, cum & menſes tricenarii, & annus dierum eſſet 360, & alternis annis intercalatio procederet; quod uti ex Herodoto fecimus, ita ex Gemino demonſtrandum fuit.

Diodorus quoque idem confirmat eo loco, quem cap. XV proferemus: ubi lunares menſes apud antiquos Ægyptios tricenarios fuiſſe refert. Sic Plutarchus in vita Numæ auctor eſt antiquos Romanos inæqualitatis, quæ inter lunarem & Solarem intercedit annum, prorſus ignaros, id unum ſpectaſſe, uti anno ſuo CCCLX dies attribuerent.

Cenſorinus eadem plane, quæ Herodotus, & Geminus, de lunari anno, & alternis annis intercalaribus affirmat. *Veteres*, ait cap. XVIII, *in Græcia civitates cum animadverterent dum Sol annuo curſu orbem ſuum circuit, Lunam interdum tredecies exoriri, idque ſæpe alternis fieri; arbitrati ſunt lunares duodecim menſes, & dimidiatum ad annum naturalem convenire. Itaque annos civiles ſic ſtatuerunt, ut intercalando facerent alternos duodenum menſium, alternos tredecim: utrumque annum ſeparatim vertentem; junctos ambos annum magnum vocantes: idque tempus trieterida appellabant; quod tertio quoque anno intercalabatur; quamvis biennii circuitus, & revera dieteris eſſet.* Proclus demum lib. I in Timæum Platonis, pag. 25, Solonis inventum eſſe dicit, menſem lunarem minorem eſſe tricenis diebus. Σόλων δὲ, καὶ ὅτι ὁ μὴν ὁ σεληνιακὸς οὐκ ἔστι τριακονθήμερος· καὶ διὰ τοῦτο πρῶτος αὐτὸς ἔνην ἐκάλεσε, καὶ νέαν. Igitur ante Solonem vulgo perſuaſum erat Græciæ, lunarem menſem diebus triginta conſiare. His auctoribus, opinor, ea ſatis affirmantur, quæ de vetuſtiſſimo Græcorum anno, deque lunaribus ex eorumdem ſententia tricenariis menſibus, & alterna intercalatione, poſuimus. Nunc quid iſtis teſtimoniis Hiſpanus Juriſconſultus opponat, quam breviſſime, fideliſſimeque referamus.

CAPUT III.

De Herodoti teſtimoniis Hiſpani Juriſconſulti ſententia declaratur, ac refellitur. Ejus inſcitia Helleniſmi. διὰ τρίτου ἔτεος, & id genus formulæ quid ſignificent; explicatur Herodotus.

NON parum negotii fuit ex tam obſcura, & incondita diſputatione extricare quid ſibi quaque in re auctor ille voluerit. Minime omnium ad explicandum facile eſt, quemadmodum Herodoti verba illa contra nos interpretanda cenſeat. Nam contra nos utcumque moliri, ac trahere iſta voluiſſe, ſuſpicionem aliquam præbet. Igitur cap. III. ſignificat Herodotum illic de anno ſolari, communique loqui dierum CCCLX, cujuſmodi apud Ægyptios erat; non de lunari, qualem ex menſibus tricenariis conſtatum veteri Græciæ tribuimus. Tum eodem cap. num. 15, Geminum ac Cenſorinum negat eodem de intercalationis genere, quo de Herodotus loquitur, mentionem feciſſe. Pag. 14.
Quippe ambos illos de lunari anno capiendos eſſe. Quod & num. 22, ac 23 repetit. Poſtremo num. 23. Herodotum ipſum non unum genus intercalationis attigiſſe putat. Pag. 16.
Nam quæ primo in libro traditur, alternis annis incidiſſe; alterum, cujus in ſecundo meminit, anno tertio vertente. Quæ ſunt omnia falſiſſima.

Primum quod Herodotus priore libro lunaris anni formam, eique propriam intercalationem expreſſerit, vel ipſa τοῦ ἐμβολίμου μηνὸς appellatio demonſtrat. Ecquis fando umquam audiit in anno ſolari menſem integrum tricenarium altero quoque anno intercalatum fuiſſe? Eſt enim menſis iſtiuſmodi lunaris formæ peculiaris; idque communis ſenſus, ac nationum uſus omnium oſtendit. Præterea velim hoc mihi reſpondeat; ſi ad curſum Solis exæquandum intercalatione uſi ſunt veteres Græci, quid eos attinebat altero quoque anno triginta

dies

dies adjungere? Hec enim ratione cuilibet anno ſolari dies CCCLXXV tribuebant. Etenim ſimplex annus, ea Herodoti calculo, dies colligebat CCCLX; anni duo, DCCXX. Adde triginta dies embolimi menſis; conſiant dies DCCL. quos ſi biferiam dividas, ſinguli dies eſſerent CCCLXXV. Ergo Græcos illos veteres tanti ſtuporis accuſabimus; uti diebus CCCLXXV annuum Solis orbem expleri perſuaſam habuerint? Quis hoc Veterum ſcripſit umquam? quis legiſſe meminit? unde id Juriſconſultus noſter accepit? Quid quod ipſemet iis contraria paſſim ſentit in tota Diatriba? cap. III, num. 3 verba illius ſunt. *Reſolvimus*, inquit, *in cap. XII*, ſ. 4 (ſic enim Latine inprimis, & eleganter loquitur) *antiquis Græcis civilem fuiſſe annum ſolarem vertentem, atque perfectum, 365 dies, & quadrantem integrantem: & ſolarem itidem communem 360 diebus, menſibusque XII æquabilibus tricenariis conſtantem. Et hunc quidem præ ceteris in uſu omnium Græcorum exſtitiſſe uſque ad tempora Solonis*. Nondum hujus decreti falſitatem perſequor: nec ejus rationem poſtulo, quod annum dierum CCCLX, & ab eo, qui CCCLXV¼ dierum eſt, diverſum, ſolarem nominat: qua de re paullo poſt; quod agitur modo, id ex illius inſiſto verbis. Si ſolarem converſionem diebus perfici CCCLXV¼ omnes Græciæ populi per illud tempus intellexerint; cur anno ſecundo vertente, triginta dies pro decem, aut undecim, intercalabant, ut illud ipſum Solis iter aſſequerentur, quod tanto minore dierum numero perfici putarent? Simile hoc monſtri videri mihi fateor; credo & alios idem mecum eſſe ſenſuros.

Nam quod eamdem anni formam, adminiſtrationemque Geminus, & Cenſorinus expreſſerint, quam Herodotus; & intercalationis genus idem; ſatis arbitror ex illorum comparatis inter ſe teſtimoniis eſſe manifeſtum: & hoc poſtea certius ex ſingulorum tractatione conſtabit.

Ridicula obſervatio Alphōſi cap. III, nu. 23. & 24. Nunc illa Juriſconſulti nos obſervatio revocat ad ſeſe: alterum putantis intercalationis genus in ſecundo libro, quam in primo, Herodotum expreſſiſſe; pro eo quod in ſecundo ſcribit, διὰ τρίτου ἔτεος intercalatum eſſe. *Quæ perfectum*, inquit, *& tranſactam triennium præſupponunt*. Ex quo nos ille Socratico more, percontatione una, alteraque conſtringens, in eas anguſtias conjicis, ut fateri cogamur, idem eſſe διὰ δευτέρου ἔτεος aliquid fieri, ac διὰ τρίτου: vel alternis annis, idem eſſe, quod tertio quoque anno, ſive poſt tertium quemque annum. Mirificum genus obſervationis & hactenus ignotum; tertio anno, vel, ut Græci concipiant, διὰ τρίτου ἔτεος, non eſſe, quod nos imperiti hactenus credebamus, ſecundo anno deſito, & ineunte tertio; ſed ipſo anno tertio vertente, & ineunte quarto. Alphonſi verba, ne quis aſſingere me præterea putet, digna ſunt, quæ hic quoque legantur. *Quis autem dicet idem eſſe intercalare alternis annis, & tertio quoque anno: vel, ut proprius loquar, poſt tertium quemque annum? Id enim vere denotant prædicta illa Herodoti, διὰ τρίτου ἔτεος. & ſane hoc idem eſt ac ſi diceres, διὰ δευτέρου ἔτεος, & διὰ τρίτου ἔτεος, pro eodem uſurpanda*. Atqui iſtud ipſum, quod pro ingenti nobis abſurdo Juriſconſultus opponit, certiſſimum eſt; διὰ τρίτου ἔτεος, non eſſe finito anno tertio, ſed ineunte; neque aliter ſumi, cum ipſa ſermonis Græci proprietas; tum Scriptorum veterum conſuetudo patitur. Sic διὰ πέμπτου ἔτεος, non eſt quinto anno vertente; ſed quarto. Ac de Alphonſo, ut ille de me, percontabor viciſſim; credetne Græca ſciſſe Comicum Ariſtophanem. Certe inquiet. At is Olympiacos agones in Græcia διὰ πέμπτου ἔτεος celebrari ſcribit in Pluto:

——— ——— ——— ὁ Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα,
ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ἀεὶ δι᾽ ἔτους πέμπτου ξυναγείρω.

Hos autem quarto quolibet abſoluto, & ineunte quinto commiſſos eſſe, minime dubium eſt. Quare idem eſt διὰ πέμπτου ἔτεος, atque κατὰ τετραετῆ χρόνον, quo celebratos eſſe ludos Olympicos ait Cedrenus pag. 268. Vis eſt eadem Latinorum iſtorum; *tertio quoque anno*, vel *quarto quoque anno*: vel, ut in Olympiadibus, quinto quoque anno: uti Cenſorinus docet cap. XVIII. a quo mirum eſt non accepiſſe Juriſconſultum quod ſibi ipſi interroganti reſponderet; cujus in ipſo pæne Diatribæ aditu, in tam facili, ac nota re titubatio ad ejus doctrinæ commendationem haud ſane multum pertinet.

Nihil itaque jam obſtat, quin, quod Herodotus in ſecundo refert, Græcos διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβάλλειν, ſit idem quod κατὰ τετραετῆ τοῦ ἐνιαυτοῦ, *altero quolibet anno*: quod in priore ſcripſerat; adeoque ſit eadem utrobique menſis intercalaris forma. quod Alphonſus negabat.

Atenim Herodotus univerſe de Græcis omnibus, nullo excepto populo, ſcribit, ab iis tricenarios menſes uſurpatos eſſe. Fruſtra igitur idipſum nos quibuſdam Græciæ civitatibus attribuimus. Hoc enim Caranza cap. III, numeris marginalibus 25 ad 29 uſque vellicat, quod Herodoti ſæculo, ſaltem in aliquibus civitatibus, eam anni diſpoſitionem perſeveraſſe docuimus, qualis ex Hiſtorici illius teſtimonio colligitur. Atque hoc non ſolum Herodoti verbis eſſe contrarium ait; ſed a me ipſo convictam alio loco, ubi docui, *univerſam Græciam menſes lunares plenos & cavos obſervaſſe ex Solonis lege*. Caranza cap. III, nu 25, 26, 27, 28, 29.

Sed arida eſt, ac jejuna Juriſconſulti conflictatio, in re minime difficili. Nam Herodoti ætate cœperat in nonnullis Græciæ civitatibus habere locum lunaris annus accuratior; pleræque tamen æquabilem adhuc obtinebant; præſertim Aſiaticæ Græcorum coloniæ; unde ille erat oriundus. Quamobrem neque mirum videri debet, quod Græcos Herodotus aſſerit menſibus uti tricenariis, & anno æquabili: neque reprehendenda cautio noſtra eſt, dum, ſaltem in aliquibus civitatibus, perſeveraſſe formam illam civilis anni ſcripſimus.

Caranza p. 22, nu. 26. Non enim Græciæ populos omnes, excepto nullo, iſtiuſmodi anni æquabilis inſtituto comprehendit Herodotus: quod perperam Juriſconſultus exiſtimat. Qui quidem ſuam ipſemet in cenſuram, ac reprehenſionem incidit. Quippe Cenſorinum affirmat cap. XVIII, ubi de anno civili Græcorum loquitur, non de eo loqui, qui Græciæ univerſæ communis fuit; ſed quem aliquæ tantummodo Græciæ partes adſciverunt. Hoc vero gratis ipſe, ac nulla Cenſorini auctoritate fretus adſtruit. Nam ἀορίστως ille Scriptor ait; *Veteres in Græcia civitates* triereridem, & eam omnem anni ſpeciem uſurpaſſe. Cum igitur apud Cenſorinum, quod infinite conceptum eſt, id ad certas civitates reſtringat Alphonſus; quæ tandem invidia eſt, quod ſimili ratione pronuntiatum eſt ab Herodoto, id nos auctoritate Veterum, ac ratione ductos iisdem de certis Græciæ populis interpretari? Vis eſt iſta quidem; & ab Juriſconſulti inſtituto, ac profeſſione aliena reſpondendi ratio; nolle quod in uno tibi jus permittas, ſimili in re ceteris concedere.

Quod autem lib. I, cap. VIII de Doctrina Temporum ver. *Adjungit*, ſcripſiſſe nos ait, *univerſam Græciam menſes lunares plenos, & cavos obſervaſſe*. id eo quidem loco non ſcripſimus; unde vero ſit expiſcatus, viderit ille. Nam quo ſenſu ſit dictum, facile ex antecedenti ſermone dijudicari poterit.

CAPUT IV.

Gemini verba neque ab Alphonſo Caranza intellecta prorſus eſſe: & de tricenariis menſibus lunaribus falſo credita, non de veri ſolaris partibus accipienda. Idem & de Cenſorini loco ſuadetur.

QUÆ de tricenariis menſibus, & embolimo παρ᾽ ἐνιαυτὸν addito ſupra, cap. II, ex Gemino retulimus, Alphonſus cap. III, ſect. I. num. 12, & eodem capite, num. 126, hunc in modum explicat. Geminum aſſerit de tricenariis menſibus loqui, quibus ſolaris conſtaret annus; qui quia duodecies repetiti, dies tantummodo trecentos, ac ſexaginta conficiant, ad ſolaris curſus modum exhauriendum, plenam dierum intercalationem adhibitam putat. Sunt autem dies appendices quinque cum quadrante: quem Ægyptii diſſimulabant; in eoque Græcos ab illis diſcrepaſſe credit; ut & num. 105 capitis ejuſdem ſcribit. Ex hac vero Caranzæ doctrina conſequens eſt, quod & iisdem illis locis affirmat, tam tricenarios illos menſes, quam τοὺς παρ᾽ ἐνιαυτὸν ἐμβολίμους, quorum ibi mentionem Geminus facit; illam denique civilis anni formam, quæ verbis continetur illis; a Græcis conſtanter admiſſam; ac cum uſu populari perpetuo receptam: tum vero probam, ac legi-

Digitized by Google

legitimam ipſius opinione Gemini fuiſſe. Nam ſi, ut Alphonſus tota Diatriba pugnat, Græci id omni ope, ac ſtudio contendebant, annum uti popularem cum Sole conciliarent: in eumque finem, præter duodenos menſes tricenarios, & appendices quinque, quos Ægyptiorum imitatione ſumpſerant, quadrantis diei, quem illi diſſimulabant, rationem habebant, ſic ut diebus CCCLXV, & uno quadrante civilis ipſorum explicaretur annus: cum hanc ipſam ſolaris circuitus menſuram veram, & accuratiſſimam eſſe Geminus exiſtimaverit: neceſſe ſit, Græcos, quantum quidem ſcire Geminus potuit, numquam ab illa, quam deſcribit, anni ratione deſciviſſe; ſed τριακονθημέρους μῆνας, quos ibi retulit, & τοὺς παρ' ἐνιαυτὸν ἐμβολίμους, immotos ad Gemini tempus obtinuiſſe. Quod etiam pag. 40, num. marg. 80 Caranza diſerte docet: nimirum verbis illis Geminum menſium eorum, quibus ætate ſua Græci utebantur, antiquitatem declarare voluiſſe; idemque num. 127 indicat. Atqui plane contraria ſunt, quæ Geminus loco illo pronuntiat. Ibi enim & tricenarium iſtum menſium modum, & intercalationem alternis annis repetitam experientia convictam, ac ſubinde mutatam eſſe ſignificat. Addit & mutandi cauſſam hanc fuiſſe, quod anni cum Sole non congruerent. Sane Geminus, uti dixi, tropicum, & ἀκριβῆ Solis orbem a Calippico, & Juliano modo nulla re diſcrepantem poſuit, uti pag. 23. Iſagoges ſuæ nos docet. Quæ poteſt igitur abſurditas eſſe major, quam quæ ex Alphonſi παραφράσεως naſcitur? quæ certior ac manifeſtior ἀντίφασις? Dici ab eodem Scriptore, ſolarem annum eſſe dierum CCCLXV$\frac{1}{4}$, & non eſſe. Tum, eamdem anni formam apud Græcos perpetuo ſervatam eſſe, utpote probam, accuratamque; & ſubinde pro fallaci, convictaque rejectam, ac mutatam fuiſſe.

Ad hæc ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτὸν ſic Alphonſus exponit, ut ἐμβόλιμοι, dies quinque, non menſes integros ſignificent; quod eſt prorſus inuſitatum. παρ' ἐνιαυτὸν vero ſit *quovis anno*; quod eſt σολοικοειδές, & barbarum. Nam præpoſitio παρὰ cum accuſativo temporis juncta; quod helleniſmi tironibus ignorare fas non eſt; alternis, & ἐναλλὰξ aliquid fieri demonſtrat; ut παρ' ἐνιαυτὸν ſit idem, quod διὰ τρίτου ἔτους. De qua re, ſi mihi non credit, quemlibet Græce utcumque ſcientem interroget. Ceterum prior illa tam abſurda Gemini, & abhorrens interpretatio non tam inſcitiæ tribuenda videtur, quæ tanta cadere vix in quemquam poteſt, quam ex eo facta, quod illius auctor neque Geminum viderat, nec ejus verba, de quibus contra nos diſputabat, alibi, quam in noſtro opere legerat. Nos autem cum Gemini teſtimonium adduximus, priora illa de tricenariis menſibus, & ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτὸν deſcripſiſſe contenti, quæ ſunt conſequentia prætermiſimus; quæ cum Alphonſus legerit, in eum ſe conflictum ſententiarum per imprudentiam impoſitum, & implicatum per ſeſe eſſe, non injuria mirabitur: neque ſane diffitebitur, recte nos illa, quæ de lunaribus antiquorum menſibus τριακονθημέροις, & ejuſdemmodi ceteris affirmavimus, ex Gemini fide, & auctoritate promſiſſe.

Quamquam iſtud ipſum vel illa, quæ apud nos legerat, Gemini verba ſatis Alphonſum docere poterant; omnino tricenarios menſes, quos veteri Græciæ Geminus attribuit, ex illorum opinione, & inſtituto lunares fuiſſe. Etenim primum ait auctor ille propoſitum fuiſſe Gem. p. 28. Veteribus, menſes ad Lunam exigere. προέθεντο οἱ ἀρχαῖοι, τοὺς μὲν μῆνας ἄγειν κατὰ σελήνην. & paullo poſt, συμφώνως ἄγειν τῇ σελήνῃ. Si menſes ad Lunam dirigere propoſitum illis erat; lunares igitur, non ſolares eſſe putabant, quoſcumque demum inſtituebant. At iidem, ut Geminus pag. 20. ſcribit, tricenarios hoſce menſes eſſe juſſerunt. οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τοὺς μῆνας τριακονθημέρους ἦγον· τοὺς δὲ ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτόν. Eoſdem ἀρχαίους, quos paullo ante menſes lunares eſſe voluiſſe dixerat, nunc tricenarios initio conſtituiſſe narrat: & ideo tricenarios iſtos abrogaſſe, quod ad Lunam non congruerent. Cujus eſt igitur judicii, negare Geminum velle ab antiquioribus Græcis tricenarios menſes pro lunaribus acceptos fuiſſe?

Accipe nunc alterum Caranzæ cum Gemino, ac ſecum adeo conflictum. Pag. 18, num. marg. 15, & pag. 32, num. 58, ait Geminum, cum ſcribit antiquos alternis annis menſem unum intercalaſſe loco illo, quem I de Doct. Temp. cap. VI retulimus, οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι τοὺς μῆνας τριακονθημέρους ἦγον· τοὺς δ' ἐμβολίμους παρ' ἐνιαυτόν. *Veteres igitur tricenarios menſes inſtituebant: embolimos vero alternis annis*: hoc, inquam, loco putat Alphonſus Geminum loqui de intercalatione menſis lunaris ἀκριβοῦς dierum 29$\frac{1}{2}$, qui in trieteride, tetraeteride, & octaeteride intercalari ſolebat; non autem de tricenarii menſis interpoſitione; quo de Herodotus ſcripſit eo loco, quem nos cap. IV produximus. Atque hoc patere dicit ex iis Gemini verbis, cum ait: ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀκριβὴς μηνιαῖος χρόνος, καθάπερ εἴρηται, ἡμερῶν κθ' $\frac{α}{β}$ $\frac{α}{λγ}$. *Eſt autem accuratum intervallum menſis lunaris, ut dictum eſt, dierum* 29 $\frac{1}{2}\frac{1}{33}$. Sed huic tergiverſationi omnem præcludit aditum Geminus ipſe: qui cum de accurato menſe lunari verba feciſſet initio capitis VI περὶ μηνῶν, multis interjectis, de antiquorum inſtituto loquitur, eoſque dicit tricenarios omnes conſtituiſſe menſes, & embolimos alternis annis inſeruiſſe. Si ordinarii menſes omnes tricenarii erant, ejuſdemmodi etiam intercalares fuiſſe: & quidem potiori jure, quam priores illos, neceſſe eſt. Etenim apud eos etiam, qui lunaribus annis, ac menſibus utuntur, hoc eſt alternis plenos, & cavos uſurpant, embolimi fere tricenarii ſunt: ut in enneadecaeteride noſtra. Quanto id magis in trieteride factum oportuit, cujus menſes omnes tricenarii fuerunt? Quid abſurdius eſt, quam, cum menſes ceteri triginta conſtent diebus, Solis embolimis dies 29$\frac{1}{2}$ tribuere? Quis in civili annorum periodo meminit umquam horas duodecim intercalatas eſſe? At Alphonſus non horas ſolum 12 ſupra dies 29, ſed etiam horaria ſcrupula intercalaſſe ſcribit antiquos; nimirum μηνὸς ἀκριβοῦς, qualem Geminus dierum eſſe definit 29 $\frac{1}{2}\frac{1}{33}$. Hoc nihil excogitari potuit inſulſius. Quin etiam Geminus ipſe, cum de octaeteride diſputat, clariſſime ſignificat embolimos menſes triginta dierum eſſe factos: dum embolimis tribus dies aſſignat XC.

Neque vero fœdius ab Gemino, quam a ſeipſo, in illa Gemini interpretatione diſſentit Alphonſus. Quippe num. 126, eamdem illam intercalationem, cujus meminit Geminus, cum ait antiquos ἐμβολίμους inſeruiſſe παρ' ἐνιαυτόν, ait eſſe dierum illorum adjectionem, qui ſupra CCCLX reliqui ſunt ad annum Solis explendum; ut initio capitis hujus retulimus. Ita ſuſque deque habet, ac miſcet omnia; neque quid ante, poſtve ſcripſerit, aut meminit, aut intelligit Caranza. Nam quod numero illo 126 de intercalatione dierum ſupra CCCLX excurrentium docuit; idem num. 12 præſcripſerat; ut prodigii ſimile ſit, eumdem hominem ſubinde num. 15 hanc ipſam intercalationem menſis ἀκριβοῦς lunaris eſſe definiſſe. Gem. p. 20.

Nam de Cenſorino quæ tandem illius divinatio eſt? aut unde lunares ab eo menſes ἀκριβεῖς, hoc eſt diebus conſtantes 29$\frac{1}{2}$ intelligi potius, quam tricenarios, perſuadere poterit? Nos enim ab interpretandi temeritate ſecuros præſtant Herodotus, ac Geminus; quos & a Cenſorino lectos eſſe conſentaneum eſt: & cum iiſdem propemodum, ac illi, verbis utatur, non poteſt non illorum eſſe concors de re ipſa ſententia. Poſtremo ut ab illo Cenſorini loco tricenarii menſes abjudicentur; alterum certe, quod eſt præcipuum, nihilominus obtinebimus: veteris Græciæ civitates lunarem annum civili uſu tenuiſſe. Populare quippe, ac vulgare quoddam inſtitutum obeundorum temporum Cenſorini verba iſta demonſtrant: *Itaque annos civiles ſic ſtatuerant, ut intercalando facerent alternos duodecim menſium, alteros tredecim.*

CAPUT V.

Annum civilem Græciæ poſt antiquiora illa tempora lunarem fuiſſe primum ex Gemino deducitur: cujus locus illuſtratur. Simul Alphonſi a Caranza falſa anni Græci ex Gemino deſcriptio refellitur.

NON poterant rudes apud civitates licet, quæ lunares utcumque curſus aſſequi inſtituiſſent, tam patens, tamque aſpectabilis error eſſe diuturnus. Itaque quamvis initio tricenis diebus Lunæ ſingulos orbes expleri, iiſdemque duodecies repetitis, trecentis & ſexaginta, lunarem annum confici putarent; poſtea

tamen intervalli eſſe minoris utramque didicerunt: neque propterea priſtinam anni formam excuti ſibi populus eſt paſſus. Sed, ut eſt veterum, quamlibet vitioſorum, inſtitutorum retinens, ſuſceptam ſemel a majoribus anni rationem aliquot in ſæcula, conſtantia, quam prudentia majore propagavit.

Non enim tam cito, quam ex Gemini, & Cenſorini verbis colligi quiſpiam forte ſuſpicetur, emendatiores aſſumpſiſſe menſes, & ad octaeterides tranſitum feciſſe videntur. Quippe cum & Solonem primum omnium Athenienſibus hoc perſuaſiſſe ſuis, Plutarchus, & Laertius in Solonis uterque vita teſtentur: & qui poſt Solonis ætatem vixit Herodotus, Græcos adhuc tempore ſuo referat in eadem veteris anni forma perſtitiſſe. Sed ego tum Græcos arbitror, ne ab Lunæ, Soliſque ſpatiis penitus aberrarent, detractis ſubinde non diebus modo; ſed menſibus integris, identidem anno ſuccurriſſe ſuo; ſimiliter ac Romani poſtea fecerunt; qui civilem annum ſuum primum per inſcitiam, ſuperſtitionemque corruptum, mox haud dubii erroris, ac vitii compertum, neque dimiſerunt ſtatim; & intercalariam menſium [illegible], vagantem longius, exlubantemque revocarent.

Tandem vero Athenienſes imitati ceteri Græciæ populi, civiles annos ad exactiores Lunæ curſus accommodarunt: ac cum menſes ad Lunam ſingulos, tum annos ad eamdem civiles ſingulos exegerunt. Atque ut Solis præterea rationem haberent aliquam, certas annorum periodos adhibuerunt, quæ ex menſibus, annisque lunaribus conſtantes Solis interim circuitus exæquarent. Itaque ὅλη ipſa, vel ſyſtema plurium annorum, menſiumque lunarium (qui & annus magnus a Cenſorino vocatur) ſolare non minus fuit, quam lunare: partes ipſæ ſingulæ lunares erant tantummodo, non ſolares. Sic enneadecaeteris in eamdem Solis, Lunæque ſyzygiam, unde erat profecta, deſinens, ex menſibus conſtat lunaribus CCXXXV; vel ex annis lunaribus ſimplicibus XII, embolimæis ſeptem; nec minus interim ad Solis intervalla, quam Lunæ, dirigitur: ut propterea qui in populari temporum ratione orbem hunc annorum novemdecim aſſumeret, annum ſuum ad Solem, menſes ad Lunam accommodare dici merito poſſit. Hæc neque difficilia ſunt, nec erant explicanda diligentius, ſi ab Alphonſo noſtro intelligi potuiſſent. At ille, quod mirari quidem ſubit, ſic in iſta re, quaſi nova, ac recondita peregrinatur. Itaque cum in lib. I de Doct. Temp. in eam ſententiam multa verba feciſſem; ac Geminum, qui eadem mecum doceret, auctorem, teſtemque protuliſſem, utrumque neglexit, ac contempſit. Nam me, quod menſes annoſque ſimplices, lunares fuiſſe; & annum nihilominus ad Solem directum fuiſſe, ſtatuerem, pugnantia, & contraria loqui judicavit: Geminum vero, doctrinæ auctorem illius, ac fundum, poſtquam variis, & abſurdis interpretationum calumniis per ludibrium vexavit, demum, quod erat tolerabilius, ſilere juſſit, ac longe faceſſere.

Quocirca non magis ut Alphonſo, quam ut erudito lectori ſatisfaciam, Geminum hoc loco placet contra & illius interpretationem, &, quod curandum minus eſſe dixi, contemptum, ac judicium defendere. Simul ut, quod de anno lunari poſt Solonis, & Herodoti tempus, Græcia tota conſtituto propoſitum nobis eſt agere, primum id ſit argumentum, quod ad eam rem ex illo Gemini graviſſimi omnium Scriptoris tam diſerto, ac luculento teſtimonio ſuppeditat.

Geminus illuſtratur. Scribit Geminus in cap. VI περὶ Μηνῶν, propoſitum hoc veteribus Græcis fuiſſe, uti menſes ad Lunam, annos autem ad Solem exigerent. Quod enim legibus, & oraculis præſcriptum iis erat, τὸ θύειν κατὰ τρία, τὰ πάτρια, ut ſecundum tria ſacrificarent, hoc eſt annos, menſes, & dies; id omnes Græci eatenus aſſequi ſeparabant, ſi eorum anni cum Sole congruerent; menſes autem, & dies, cum Luna. Quid eſſet autem annos ad Solem exigere, Geminus ita declarat. ἔστι δὲ τὸ μὲν καθ' ἥλιον ἄγειν τοὺς ἐνιαυτούς, τὸ περὶ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰς αὐτὰς θυσίας τοῖς θεοῖς ἐπιτελεῖσθαι· καὶ τὴν μὲν ἐαρινὴν θυσίαν ἀεὶ κατὰ τὸ ἔαρ συντελεῖσθαι· τὴν δὲ θερινήν, κατὰ τὸ θέρος· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τοὺς λοιποὺς καιροὺς τοῦ ἔτους τὰς αὐτὰς θυσίας πίπτειν. *Eſt autem ſecundum Solem annos agere, circa eaſdem anni tempeſtates eadem Diis ſacrificia celebrari: ut puta vernum ſacrificium perpetuo verno tempore peragi: æſtivum iiſdem, æſtivum. Similiter & in reliquas anni tempeſtates eadem incidere ſacrificia.* Jam quid ſit dies ſecundum Lunam agere, idem Scriptor explicat: ut nimirum ἀκόλουθοι τοῖς τῆς σελήνης φωτισμοῖς αἱ προσηγορίαι τῶν ἡμερῶν γίνωνται: *ut appellationes dierum illuminationibus Lunæ reſpondeant.* Nam qua die, verbi gratia, nova Luna conſpicitur, νουμηνία vocatur; qua vero ſecunda Lunæ phaſis exiſtit; ſecunda menſis dies; quæ in medium incidit menſem dies, διχομηνία dicitur. Pergit Geminus: τὸ δὲ κατὰ σελήνην ἄγειν ἀκολουθεῖν ταῖς ἡμέραις παράδειγμά ἐστι τὸ τὰς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεις γίνεσθαι τῇ τριακάδι· τότε γὰρ συνοδεύει ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ κατὰ τὴν αὐτὴν μοῖραν· τὰς δὲ τῆς σελήνης ἐκλείψεις γίνεσθαι τῇ φερομένῃ εἰς τὴν διχομηνίαν. *Exemplum vero dierum accurate ſecundum Lunam obitorum eſt, cum Solis defectiones in trigeſimum diem incidunt. Tunc enim Luna cum Sole in eadem ſigniferi parte conjungitur, & cum lunares defectiones ea nocte contingant, quam διχομηνία ſequitur.* Subjicit Ægyptiorum contrariam, atque a Græcis erat inſtituta, temporum rationem: quod ii nec annos ſecundum Solem; neque dies, aut menſes ſecundum Lunam agerent: ſed peculiari quodam propoſito, annis ſuis ac diebus fræna laxarent: ſic ut eadem feſta, ſacraque per omnes ſolaris anni tempeſtates effuſe vagarentur. Demum quemadmodum intelligendum ſit, annos a Græcis ſecundum Solem agi ſolitos; in lunaribus periodis oſtendit, quas hujuſce rei cauſſa ſibi præſcripſerunt; ut in octaeteride; in qua menſes omnes, annoſque ſingulos lunares fuiſſe refert: ac ter, anno videlicet tertio, quinto, & ultimo, menſes emboliſmos intercalatos eſſe. γινομένων γὰρ οὕτω αἱ θυσίαι τοῖς θεοῖς ἀεὶ κατὰ τὰς ἐνιαυτῶν συντελοῦνται κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. *Dum hoc fit, ſacrificia perpetuo Diis iiſdem anni tempeſtatibus inſtaurabuntur.* Gem. p. 20. Sic in hecce decaeteride anni ſecundum Solem ordinantur; & in enneadecaeteride ceteriſque lunaribus periodis. Ex quibus apparet, annos κατὰ τὸ ὅλον ἄγεσθαι, non ſic accipi, quomodo Alphonſus a Caranza nimis abſurde cenſet; ut anni ſinguli duodecimeſtres Soli reſponderint, menſes vero ſinguli, Lunæ. Nam neque Geminus hoc dicit: immo vero diſertiſſime reclamat: & eſt anni deſcriptio hæc ejuſmodi; ſecum ut ipſa pugnet, nec umquam in rerum natura poſſit exiſtere. Alphonſi verba: *Quis enim non videt, Græcos annum ſecundum Solem agere, & menſes ſecundum Lunam, id unum prima facie præ ſe ferre, annum ſcilicet ad curſum Solis, menſes ad Lunæ periodos referendos? Et quidem æqua lance: ut enim Græcis antiquis menſes lunares eſſent ex ſententia Petavii (quam non probamus) ſic & iiſdem ſolares annos publicos, & civiles exſtitiſſe.* Cap. III. num. 115 & 116. Falſo perſuaſit ſibi, eadem omnino ratione annum ſecundum Solem procedere, qua menſes ad Lunam diriguntur. Id enim ſecus habet. Quippe anni cum Sole concordia non in ſingulis ſpectatur annis; ſed in tota periodo: menſes autem & ſinguli, & ſimul omnes cum Luna conſentiunt. Geminus ecce cum Sole conciliari dicit annum in octaeteride ad hunc modum. Cum ſolaris anni dies colligat CCCLXV$\frac{1}{4}$; lunaris autem CCCLIV, annuum illius exceſſum octies repetitum ait, in ſummam cogi dierum XC, ex quibus ternos menſes exiſtunt; qui per octaeteridem diſpenſantur. δι' ἣν αἰτίαν καθ' ἑκάστην ὀκταετηρίδα τρεῖς ἄγονται μῆνες ἐμβόλιμοι· ἵνα τὸ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἔλλειμμα πρὸς τὸν ἥλιον ἀναπληρωθῇ, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς διελθόντων τῶν ὀκτὼ ἐτῶν, συμφωνῶσιν αἱ ἑορταὶ πρὸς τὰς αὐτὰς ὥρας. *Quam ob cauſſam per unamquamque octaeteridem tres menſes intercalantur: ut ejus, in quo anni ſinguli deficiunt a Sole, compenſatio fiat: ac rurſus, evolutis annis octo, cum iiſdem anni tempeſtatibus feſta conſentiant.* Igitur anni ſinguli ab Sole deficiunt; ac proinde lunares ſunt. Nam ſi ſolares eſſent; nullæ ἐλλείμματα, id eſt defectus eſſet omnino nullus: nullæ annorum epactæ: nulli ex epactis intercalares menſes exiſterent. Tum octaeteride vertente, non ante, ſcribit annum cum Sole convenire. Non ſunt ergo ſinguli ſolares anni; cum tamen menſes Lunæ ſinguli reſpondeant.

Doceo jam anni formam ejuſmodi, quam deſignat Alphonſus, nulla vi poſſe coaleſcere: uti ſcilicet tam annus civilis quilibet ad Solem, quam ad Lunam menſis applicetur. Annus ſolaris diebus conſtat CCCLXV$\frac{1}{4}$. Lunaris paullo plus diebus CCCLIV$\frac{1}{3}$. Sit initium anni Græci ab Cal. Jul. in anno Juliano; ac neomenia civilis Hecatombæonis tam in ſolari, quam lunari anno in illum diem incidat; quemadmodum anno XXXVI pri-

mæ periodi Calippicæ, periodi Jul. 4419 in anno lunari contigit. Nam character Hecatombæonis eſt 1, 11′, 42″, Julii I, feria I. Igitur Metagitnion incurret in diem Julii XXXI, ineunte media nocte. Boedromion lunaris inibit Aug. XXIX, hora 13, 20′. atque ita deinceps menſes ſinguli procedent; quorum poſtremus Scirophorion deſinet in Junii XX, fer. V, hora 20, 35′, anni per. Jul. 4420. Deſunt ad complendum ſolarem annum dies amplius decem. Hecatombæon ſequentis anni lunaris ab eodem illo die Junii XX, vel XXI ducet initium. Quare ſi annus ſecundus civilis ab Junii XXI die inchoetur; primus annus ſolaris non fuit; ſed lunaris, ut pote dierum CCCLIV. ſin decem illi dies confectis lunaribus menſibus arrogentur, ut annus ſolaris expleatur; ac novus a Cal. Juliis incipiat: primus menſis civilis in anno ſecundo lunaris non erit. Non enim ab novilunio; ſed ab undecima φάσει Lunæ progredietur; neque porro conſequentes ejuſdem anni menſes lunares erunt: nec annorum itidem ſequentium; nullus denique menſium omnium ab eadem φάσει lunari profectus in eamdem terminabitur. Atqui Geminus, eam lunarem menſem definit eum, qui a novilunio in novilunium, aut a plenilunio in plenilunium pertinet: tum dies ſingulos ſingulis Lunæ φάσεσιν jubet occurrere. Addit lunaris abſoluti menſis indicium eſſe, cum in eumdem diem, puta exeuntem, ſolares defectiones incidunt: lunares autem in διχομηνίαν. Doceat nos Alphonſus quemadmodum id in anno ſuo præſtare poſſit: cujus menſes numquam in ſtatione conſiſtunt: ſed ultro citroque per omnes Lunæ φάσεις incondite, ac ſine more volutantur. Ad ſummam quod ait Geminus Græcos annum ſuum popularem ad Solem accommodaſſe, menſes ad Lunam, non poteſt de anno ſimplici, ſed de majori e pluribus ſimplicibus compoſito ſumi. Anni quippe vox utrumque ſignificat. Hinc Cenſorinus magnum annum vocat, trieteridem, tetraeteridem, & octaeteridem; annum quoque Metonis, enneadecaeteridem; & aliorum alias periodos anni nomine afficit; ut & Cicero lib. XII. epiſt. ad Att. epiſt. III. Quod ſi Hiſpanus Juriſconſultus animadvertiſſet, non tam abſurde Geminum expoſuiſſet, ut ei formam eam civilis adſciſceret anni, quam rerum natura ipſa funditus reſpuit. Cujus etiam ad odium uſque pluribus paginis repetita collectio hac una præſcriptione ſummovetur. Hoc enim ſect. III, cap. III præſertim num. 112, 113, 114, 115, 116, & alibi non raro nobis objicit, Geminum aſſeverare, Græcorum annum ad Solem dirigi, menſes ad Lunam. Ex quo ita ratiocinatur: quemadmodum menſes ſinguli ad Lunam exacti fuerunt; ita & annos ſingulos ſolari curriculo reſpondiſſe. Sed non eſt conſequens; & quo ſenſu ſit accipiendum illud, tota iſta Gemini narratio ſatis oſtendit. Nam poſt evolutam demum periodum, ac per lunarium menſium intercalationem, annum civilem cum Sole conciliari auctor idem docuit. At intercalatio nulla fit menſium in annis ſolaribus ſimplicibus. Quare non eodem modo menſes ad Lunam comparari dictum eſt, quo annum ad Solem; præſertim cum non itidem, ut annus appellatur ex multis ſimplicibus compoſitus, ita menſis magnus plurium menſium ſyſtema vocetur. Unde licet annum cum Sole parem facere cum dicit Geminus, id de pluribus in unam periodum collectis, intelligi debeat; non poteſt ad menſes idem transferri; aut viciſſim argumentatio procedere: quia non perinde menſes aliquot collecti, menſis unus appellatur.

Cap. III. num. 112, 113, 114, 115, 116, & num. 126, 127.

Itaque quamlibet ſeſe jactet, ac contra nitatur Alphonſus, ex hac tota Gemini diſputatione; cujus ſumma quædam capita libavimus, ſatis illud extricatum arbitror; civilem Græcorum annum, poſt antiquiora illa tempora, adamuſſim cum Luna conſenſiſſe. Nam de civili anno, non aſtronomico, loquitur, ut ex ipſo contextu ſermonis apparet. Siquidem Græcorum veterum ἀριθμὸν, ſive ἐνιαυτὸν, cum Ægyptiorum ἀριθμῷ comparat, & ambos invicem differre docet, quod iſti annum ſuum de induſtria libere vagari ſinerent: illi certis anni tempeſtatibus adſtringerent. Quare cum de Ægyptiaco anno civili loquatur Geminus; de civili perinde Græcorum anno intelligatur oportet; alioqui vana ſit illa τῶν ἀριθμῶν, inſtitutorumque contentio. Quod ipſum nobis ab Alphonſo concedi neceſſe eſt pro illa Juriſconſultorum regula, quam contra nos attulit; quæ quidem docet; unicam determinationem plura reſpicientem determinabilia, debere pariformiter determinare. Unde & verbum ἄγειν, quo uſus eſt Geminus, eodem ſenſu ad ἥλιον, atque ad σελήνην pertinere contendit. Utatur ergo ea lege, quam ſibi ipſe tulit, & utrobique ἀριθμὸν, annique vocabula, de civilibus explicanda fateatur.

Alphonſus Caranza cap. III, n. 116.

Quamquam quod ad Græcos attinet, Geminus haud obſcure civiles iis menſes lunares attribuit; cum ita diſputat; Aſtronomicos quidem menſes diebus perfici $29\frac{1}{2}\,\frac{1}{33}$: civiles autem $29\frac{1}{2}$. οἱ δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν ὁλοσχερέστερον λαμβανόμενοι, ἡμερῶν $\kappa\theta\frac{\alpha}{\beta}$. ὥστε τὴν διμηνον γενέσθαι ἡμερῶν νθ. διὸ δὴ αὐτῶν αἴτιον οἱ κατὰ τὴν μῆνας ἐναλλὰξ ἄγονται πλήρεις, καὶ κοῖλοι. *Qui autem civilem ad uſum rudiori Minerva deſcribuntur, dierum ſunt* $29\frac{1}{2}$. *adeo ut bimeſtre ſpatium dies colligat 59. Qua de cauſſa civiles menſes pleni, cavique alternis agantur.* Scio quemadmodum hæc Alphonſus a Caranza joculari commento nitatur eludere: atque πόλεων, & πολιτικῆς ἀγωγῆς notiones conturbet. Sed illius minime callida tergiverſatio paullo poſtea refutabitur.

CAPUT VI.

Excutitur, ac refellitur triplex Gemini interpretatio, quam ad ejus auctoritatem eludendam commentus eſt Alphonſus a Caranza; cujus & alia loci alterius ex eodem auctore explicatio redarguitur. De loco, ubi Gemini commentarium ſcripſit. Theonis locus emendatus; inſcitia Alphonſi ſuper Græca vocabula ſententia.

TAM eſt evidens, & expreſſa Gemini de anno Græco lunari ſententia, quam in ſuperiori capite propoſuimus, ut vel pertinaciſſimis oppugnatoribus probare ſe poſſit; ſi non majore verecundiæ quoquo jure opinionis alienæ, quam veritatis amore ducerentur. Vereor ne in hanc numerum adſcribendus videatur Alphonſus: qui obfirmato ſemel ad contradicendum animo; cum nihil haberet, quod adverſus tam perſpicuum auctoris illius teſtimonium opponeret; neque tamen nihil dicere vellet, longa, & perplexa narratione lectorum ſtudia fruſtratus eſt. Plenæ ſunt apud illum paginæ fere omnes Gemini mentione, ac nomine; quem auctorem vidit ipſe numquam; nec aliunde, quam ex libris noſtris, illius verba, quæ citavit, exprompſit. Neque enim adeo ſiniſtre de illo ſentiendum eſt, ut ſi integrum illius libellum legiſſet, tam abhorrentem ab ejus mente Scriptori huic interpretationem poſſet affingere. Quamobrem ut ab hac ſuſpicione purgatum hominem eſſe facile patior: ita factum illius excuſare non poſſum, quod ex dimidiatis auctoris ejus, quem non legerat, verbis, præcipitem de tota illius mente ſententiam ferre non ſit veritus. Atque ut iſta ipſa, quæ ex libris noſtris arripuit, Gemini verba præpoſtere ab eodem accepta, immo vero depravata fuiſſe nemo non videat: rem arduam, ac difficilem hoc loco ſuſcipiam; ut ex tanta Alphonſinæ orationis obſcuritate, certam illius opinionem, interpretationemque ſecernam.

Capite tertio, ſectione tertia, num. 118, tripliciter ſe Geminum contra ac nos fecimus, explicare dicit. Prima ratio videtur ejuſmodi. Quod ille ſcripſit, Græcos annos ſuos ad Solem, menſes ad Lunam accommodare; hanc habere vim, ut annos ſingulos perpetuo ad Solem direxerint: menſibus vero ſolaribus ſimul, ac lunaribus uſi fuerint. Verba ejus, quæ ſe ipſe dictavit, omitti non debent. *Et quidem id in anno perpetuum fuit. Nam ſolarem uſui civili ſemper accommodarunt, mediis ut plurimum variis intercalationibus, & ſæpe ſubductionibus in menſibus vero aliter ſe res habuit. Solaribus quippe ſimul, ac lunaribus uſi ſunt: idque par eſt credere in cauſſa fuiſſe lege Solonis (Athenienſes efficienti) menſes lunares deinceps tantum in uſu civili admittenti.* Quot hic verba ſunt, tot ſunt errata graviſſima. Principio Geminus, ut in capite ſuperiori vidimus, annos ad Solem applicari non ſingulos voluit: ſed vertente demum periodo, ut puta octaeteride. At Alphonſus annum quemlibet ſolarem eſſe ſciſcit. Deinde menſes Geminus uniuſmodi conſtituit; videlicet lunares; nuſquam vero ſolares. Nam ad Lunam dirigi menſes, ac dies oportuiſſe refert. At ille ſolares etiam menſes adhibet. Quid autem Græcos attinebat tanto labore ac ſtudio, quantum

Pag. 48.

Geminus

Geminus narrat, certum orbem annorum ac periodum quærere, in quem duo iſta caderent, ut & anni cum Sole, & menſes cum Luna congruerent; ſi id tam inventu facile erat, quam Alphonſo videtur? Nam quid proclivius eſt, quam in anno duplici, altero ſolari, altero lunari, annum ad Solem, menſes ad Lunam accommodari? At hæc ambo ut in eamdem periodum includerent, multum Græci laborarunt; ac primum dieteridem, mox tetraeteridem, inde octaeteridem: poſtremo enneadecaeteridem inſtituerunt; nec eas ipſas periodos Lunæ dumtaxat, lunariumve menſium cauſſa perſecati ſunt; ſed eo maxime, ut annos ſuos cum Sole peræquarent. At id neceſſe non fuit, ſi quidem anni ſinguli paria cum Sole facerent, ut Hiſpano Juriſconſulto placet. Ad ſummam, annos, ac menſes ejuſmodi Geminus intelligit, qui eodem annali orbe comprehenſi mutua χέρα colligantur, non autem abjuncti invicem ſunt, penitusque ſeparati; quales in Alphonſi opinione ſunt; qui civilis anni duplicem formam, ac menſes duum generum nullo auctore Græcis attribuit. In quo mirifica quædam ejuſdem hominis pugna ſecum, & contrarietas cernitur. Etenim Ægyptios ille docuit cap. II, non ſolum anno civili uſos eſſe dierum CCCLX, cum appendicibus V: ſed annum præterea lunarem habuiſſe. Quamobrem ſi annos ad Solem, menſes & dies ad Lunam direxiſſe Græcos, nihil aliud eſt, quam annum habuiſſe duplicem, & in uno, videlicet ſolari, annos ad Solem, in altero lunari, menſes ad Lunam fuiſſe directos, numquid cauſſæ eſt, quin idem & Ægyptiis ea ex ſaltem parte tribuatur, ut menſes ad Lunam, ac dies applicarint? At hoc de Ægyptiis negat Geminus. Ad hæc ſcire vellim quid intercalationibus illis variis, ac ſubductionibus Græcis opus fuerit, ut ſolarem curſum adipiſcerentur; ſi, ut illius ſententia eſt, popularis Græcis eſſet annus ipſe ſolaris.

Num. 129. Secunda Gemini interpretatio, quam Alphonſus commentus eſt; ad annos arcanos, & Hierophanticos, non civiles locum illius accommodat. Agi quippe de feſtis, & ſacris admonet, quorum gratia annus ita ex oraculi præcepto temperatus fuerit. *Hoc tamen* (addit num. 129) *moderamine adhibito, ut vel anni, vel menſes ſacris feſtis, & ludis aptarentur; cum impoſſibile eſſet, feſta annis, & menſibus, diebuſque ſimul iiſdem peragere in diſſitiſſimis Solis, & Lunæ periodis.* Verum ſi arcanus annus, non civilis hoc loco ſignificatur; perperam facit Alphonſus, qui ex hoc ipſo Gemini teſtimonio paſſim adſtruit, civilem annum Græciæ ad Solem directum fuiſſe; pro eo quod annos καθ' ἥλιον ἄγοντας, reſponſo Apollinis admonitus Græcos eſſe teſtetur. Fruſtra quoque tricenarios menſes populari uſu receptos ex eodem auctore colligit; uti cap. IV ſupra docuimus. Poſtremo de civili anno loqui Geminum probant illa, quæ in fine ſuperioris capitis adduximus. Nam quod eumdem Scriptorem affirmare putat, vel annos, vel menſes feſtis ac ludis aptatos eſſe; quaſi iiſdem annis, ac menſibus, & diebus inſtaurari non potuerint, fugit illum ratio. Quippe Geminus eadem feſta in eoſdem ſimul annos, ac menſes incidiſſe refert. Neque id factu difficile fuit. Nam intercalatione menſium lunarium, annus, ut idem ſcribit, intra metas continebatur: ſic ut æſtivi perpetuo idem eſſent, hiberniique menſes. Unde quæ feſta, ſacrave ea inſtituto erant æſtiva, vel hiberna; iiſdem tempeſtatibus hærebant. Exempli cauſſa; Myſteria magna, quæ quotannis autumno, ac Boedromione celebrabantur, atque a plenilunio circiter inibant; in idem anni tempus, & menſem, ac dies eoſdem annis ſingulis cadebant. dies, inquam, eoſdem non ſolaris anni, vel menſis; ſed lunaris, hoc eſt Boedromionis; quod ipſum de plerique, ac præcipuis Athenienſium ludis, ac feſtis; quæ quidem ſtata erant & publica, Geminus intelligi voluit. Neque enim pauca quædam, vel publica, vel privata moratus eſt, quæ aliter ac pro communi illo more peragebantur.

Alphon. nu. 121. Tertia omnium abſurdiſſima interpretandi ratio eſt, de Athenienſibus ſolis, & eorum anno loqui Geminum; non de Græcis omnibus. Quare cum auctor ille

Πρόθεσιν inepte ab Alphonſo accepta. ſcribit: πρόθεσις ἦν τοῖς ἀρχαίοις τοὺς μὲν μῆνας ἄγειν κατὰ σελήνην, τοὺς δὲ ἐνιαυτοὺς καθ' ἥλιον, tamen πρόθεσιν conſtitutionem, ſeu legem ſignificare dicit a Solone dumtaxat Athenis editam. Hæc vero nova, & inaudita Grammatica eſt. Excutiantur vocabularia omnia; nuſquam ſignificationis tam abſonæ veſtigium occurret ullum. Enimvero πρόθεσις apud Geminum propoſitum eſt, & inſtitutum; non lex; aut conſtitutio aliqua. Sic infra de Ægyptiis loquens. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι τοὐναντίον διείληφασι, καὶ πρόθεσιν ἐσχήκασι τοῖς Ἕλλησι. οὔτε γὰρ τοὺς ἐνιαυτοὺς ἄγουσι καθ' ἥλιον, οὔτε τοὺς μῆνας, καὶ τὰς ἡμέρας κατὰ σελήνην· ἀλλ' ἰδίᾳ τινὶ ἐπιβολῇ κέχρηνται. *Nam Ægyptii contrarium ac Græci propoſitum, & inſtitutum habuerunt. Non enim aut annos ad Solem, aut menſes, ac dies ad Lunam accommodant. Sed peculiarem quamdam, & propriam rationem inierant.* Hic διείληφασι, πρόθεσιν, & ἐπιβολῇ promiſcue uſurpantur a Gemino, ſic ut legis, vel edicti notio quadrare nullo modo poſſit. Nam πρόθεσιν illam τῶν ἀρχαίων ad ſolus Athenienſes reſtringere: Ἕλλησι item vocabulo in illis verbis, quæ proxime deſcripſimus, eoſdem ſolus Athenienſes intelligere; immo vero quod diſerte Geminus ipſe ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας nominat, ad unicam Athenarum civitatem, ac rempublicam transferre, quid aliud eſt quam & communibus iſtis litteris, & patientiæ lectoris, atque otio intemperanter illudere? *Atenim lex*, inquit, *nulla tunc eſſe potuit, quæ omnes Græcos ligaret.* Hæc argumentatio ſumit id, quod per abſurdum eſt, πρόθεσιν idem eſſe, quod νόμον. cujus obſervationis pudere jam auctorem ipſum debet.

Tandem vero, poſtquam de Gemino diu fidiculis quæſtionem habuit, nec ab eo, quod volebat, exprimere potuit, miſerum ablegavit ab ſeſe, ac cum teſtimonio ſuo valere juſſit. *Quod ſi nec latam*, inquit, *unquam recedere datur a Gemino: tunc Geminum hujus dicterii, μῆνας κατὰ σελήνην, ἐνιαυτοὺς καθ' ἥλιον ἄγειν, primum adſertorem inſuper habendum ducimus.* Num. 122. Illud vero demum eſt ſapere, tantam a ſe moleſtiam una, ac breviſſima voce depellere. *Geminum*, ait, *hujus dicterii primum adſertorem inſuper habendum ducimus.* Quod, amabo, dicterium illud eſt? aut quid hic facetiis opus Gemino fuit, qui ſerio, non joco; neque quo irrideret aliquem, menſes ad Lunam agi dixit, annos ad Solem? Nam *dicterium* Latine, niſi fallor, illud eſt, urbane, ac facete dictum in quempiam. Reſtat igitur, quoniam Geminum Scriptorem Græcum de anno Græco, hoc eſt patrio, ac populari ſuo, quem præ oculis habebat, falſa prodidiſſe, Alphonſus a Carança Juriſconſultus Hiſpanus dejerat; utrius major fides, atque auctoritas eſſe debeat, prudens uti lector apud ſe ſtatuat.

Sequitur alterum in eodem interpretando Gemino Juriſconſulti facinus. Cum enim de lunaribus menſibus Alphonſus cap. III, nu. 55. agens ita ſcripſiſſet. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἀκριβὴς μηνιαῖος χρόνος, καθάπερ εἴρηται, ἡμερῶν κθ' $\frac{\alpha}{\beta}$ $\frac{\alpha}{\lambda\gamma}$ — οἱ δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν Gem. p. 18. ὁλοσχερέστερον λαμβανόμενοι μηνιαῖοι χρόνοι εἰσὶν ἡμερῶν κθ' $\frac{\alpha}{\beta}$ ὥστε τὸν διμηνιαῖον χρόνον γίνεσθαι ἡμερῶν νθ'. διὸ δεῖ παρ' ἕνα τὸν μῆνα τοὺς κατὰ πόλιν μῆνας ἄγεσθαι πλήρεις, καὶ κοίλους. *Eſt autem menſtruum Lunæ tempus exactum dierum* $29\frac{1}{2}\frac{1}{33}$, *ut dictum eſt; at quæ civilem in uſum pinguiore Minerva deſcribuntur intervalla menſtrua, diebus conſtant* $29\frac{1}{2}$. *adeo ut bimeſtre ſpatium dies colligat 59. Ideo populares menſes alternis pleni cavique transiguntur.* Alphonſus πολιτικὴν ἀγωγὴν civile Athenienſium inſtitutum; & πόλιν Athenas interpretatur. Sic enim iſta reddit, οἱ δὲ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν, &c. *At menſes civiles Athenienſibus lege ſoditi capta faciliores dierum tantum ſunt* $29\frac{1}{2}\frac{1}{33}$. Ex quo colligit, ſolos ex omnibus Græcis Athenienſes lunares menſes ex inſtituto Solonis admiſiſſe. Hujus conjecturæ duo affert argumenta; alterum, quia πόλιν vocabulum, ut ex Meurſio didicit, primitus Athenarum arci inditum fuit; unde ad civitatem poſtea translatum eſt: tum ad cives: ac demum ad Reipubl. moderatores, ac principes. Alterum argumentum: quia Geminus Athenis tum degebat, cum Pag 55. iſta ſcripſit, *ac par eſt credere*, ait, *de Scriptore idiomate Attico.* Ideo menſes illius civitatis lege Solonis inſtitutos, non alterius cujuſcumque ſignificavit. Verum an Geminum Athenis ſcripſiſſe inepte docet Alphonſus fingi quicquam poteſt alienius, quam, cum Geminus, nulla neque Athenarum, neque Solonis mentione facta, de lunaribus menſibus agens, aſtronomicos a politicis, ſeu civilibus diſtinguit, politicos affirmare idem quod Atticos, vel Soloneos eſſe? Ergo ubicumque πόλιν, & αἱ πολιτικαὶ vox occurret, Athenas, & Athenienſem rempublicam intelligemus? Ergo Ariſtotelei illi de politicis libri, ut de Platonicis taceam, unius Athenienſium civitatis inſtituta continebunt? Apage vero portentum illud, οἱ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν μῆνες, *menſes civiles*

civiles Athenienſibus lege induti. Ubi enim legis iis in verbis, aut Athenarum veſtigium? Geminum porro Athenis iſta ſcripſiſſe unde conjectura ducitur? Nam quod Scriptorem idiomate Atticum vocat, divinare iſtud eſt, & quid Atticiſmus, immo vero quid helleniſmus ſit, funditus neſcire. Obſecro te, Alphonſe, quod tu tandem Atticum idioma in illo Scriptore deprehendiſti? Nos enim nihil præter communem ſermonis Græci proprietatem, quam κοινὴν διάλεκτον appellant, in eodem obſervavimus; facilem illam quidem, & ſatis commodam; ſed profecto non Atticam.

Gem. p. 10. Ego vero alibi, quam Athenis Geminum tum fuiſſe cum ſcriberet, teſtem tibi ipſummet Geminum dabo. Hic enim de ſphæræ circulis agens, ac de ſectione Tropici æſtivi, qui pro vario ſitu regionum, inæqualiter ab horizonte dividitur, loci illius, in quo tum degebat, clima ita deſcribit. τέμνεται δὲ οὕτως ὥστε τοῦ ὅλου κύκλου διῃρημένου εἰς η' μέρη, πέντε μὲν τμήματα ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, τρία δ' ὑπὸ γῆν. *Hic autem ita ſecatur, ut circulo toto in octo partes diviſo, quinque ex iis ſupra terram abſcindantur; reliquæ tres ſub terra condantur.* Quem ad ſitum Aratus quoque, ut idem obſervat, φαινόμενα ſua direxit; quod his verſibus declarat:

> Τοῦ μὲν ὅσον τε μάλιστα δι' ὀκτὼ μετρηθέντος,
> Πέντε μὲν ἔνδια στρέφεται, καθ' ὑπέρτερα γαίης·
> Τὰ τρία δ' ἐν περάτῃ.

> *Hujus in octo circiter portiones diſſecti*
> *Quinque diurna volvuntur ſupra terram:*
> *Tres vero in inferiore.*

Ex eo vero concludit Geminus, maximum diem æſtivum horarum æquinoctialium eſſe XV; noctem vero minimam, IX. At in Rhodo longiſſimus dies horarum eſt XIV½.

Theo caſtigatus. Eruditiſſimus Theo in Scholiis ad Aratum, verſus illos enarrans, notat ad Helleſponti clima Phænomena ſua Poetam applicaſſe. πρὸς τὸ κλίμα τὸ Ἑλλησπόντου, καὶ Λακεδαίμονος δοκεῖ τὴν τῶν φαινομένων πραγματείαν συνθεῖναι. καὶ ἐκεῖ αὐτὸν εἰκὸς ἐνδιατετριφέναι, ἔνθα καὶ τοὺς λόγους ἐποιεῖτο. *Ad Helleſponti, & Lacedæmonis clima videtur phænomena ſua Aratus accommodaſſe. Ac veriſimile eſt ibi illum vixiſſe, ubi & libros ſuos conſcripſit.* Corrigenda vox Λακεδαίμονος. Neque enim Lacedæmon in eodem cum Helleſponto climate fuit, videlicet in V, ſed in IV potius. Lege itaque, καὶ Μακεδονίας. Quippe Macedonia in V climate, qui eſt Helleſponti, poſita eſt; ubi & Aratus vixit, Antigoni Gonatæ Demetrii Poliorcetæ filii amicitia florens, ibidemque mortuus eſt; ut teſtatur ejus vita, tam Achillis Tatii prolegomenis ſubjecta, quam quæ Theoni præfixa eſt: unde & Suidas hauſit. Quin & Achilles idem Arateæ ſphæræ θέσιν collocat κατὰ τὸ Ἑλλησποντιακὸν, καὶ τὸ Μακεδονικὸν κλίμα, cap. XXV ad Phænomena. Igitur cum Tropicus Cancri, ut & alius quilibet æquinoctiali circulo parallelus, horis XXIV orbem ſuum conficiat, octava quælibet pars tres horas poſtulat. adeoque partes quinque horas quindecim exigunt. Tantus dies eſt, cum Sol circulum illum deſcribit, in climate quinto. Ita Theo. Jam vero Athenæ ſitæ ſunt in IV climate. Diem quippe longiſſimum habent horarum 14, 35'. Quare non Athenis, ſed in alio climate degebat Geminus; ac Romæ fortaſſe. Nam cap. V, pag. 22 de diebus ac noctibus diſputans, maximam diem in Rhodo dierum ait eſſe 14½. περὶ δὲ τὴν Ῥώμην ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ιε'. *Circa Romam longiſſimus dies horarum eſt æquinoctialium 15.* Circa Romam dixit. Nam Romæ paullo plus horarum 15, nimirum 15 ⅓. Etenim ex horis 15 longiſſimæ diei, colligitur ἔξαρμα polare graduum fere 41. ut Leontius Mechanicus obſervat. Romæ vero polus gradibus fere 42 attollitur. Sed cum clima quintum, cujus parallelus medius horis XV præciſe circumſcribitur, διὰ Ῥώμης appelletur; fieri poteſt, ut Geminus Romæ ſcribens, non tam ad urbis ipſius poſitum, quam climatis, reſpectum habuerit. Utcumque res habet, inanis eſt illa divinatio de Gemino; de quo tam fidenter pronuntiare non debuit, antequam librum illius vidiſſet.

Num. 129 pag. 67. At etiam inſultare nobis voluit, quod quid menſes eſſent κατὰ σελήνην apud Geminum neſciſſe videamur. Ita enim loquitur. *Tertio, Petavius profeſſione Theologus quid ſibi vellent in annis, & menſibus Athenienſium, de quibus Geminus loquitur, illa κατὰ σελήνην, & inſuper illa, οἱ κατὰ πόλιν μῆνες, callere non potuit.* Et paullo antea, *menſem lunarem, ſeu κατὰ σελήνην* nominat. Equidem hujus Atticiſmi rudem me eſſe fateor; neque ſciſſe hactenus, quid ſit menſis κατὰ σελήνην. *Menſem* quidem κατὰ τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν apud Geminum, vel κατὰ πολιτικὴν ἀγωγὴν, apud Theonem lego, & intellexiſſe videor. κατὰ σελήνην vero quid ſit, neque ſcio, neque ſcire mortalem ullum arbitror.

CAPUT VII.

Pergitur in anno lunari Græcorum: cujuſmodi variis ex auctoribus aſſeveratur; ac primum de anno Attico.

GRÆCOS ſecundum priſca illa tempora ad annum lunarem adhæſiſſe, eoque civilia intervalla dimenſos eſſe, præter Geminum, innumeri alii tam Græci, quam Latini Scriptores haud obſcure ſignificant. Nos ex tanta copia paucos ſeligemus, qui partim de anno Attico, partim univerſe de Græco locuti, ratum iſtud ipſum vel auctoritate ſua, vel conſenſione fecerunt.

Primus, & antiquiſſimus eſt Ariſtophanes; apud quem in Nubibus Strepſiades ſenex grandi ære alieno facto, menſtruis uſuris perſolvendis dictum diem ab Luna repræſentari queritur. Annum Atticũ lunarem fuiſſe probatur ex Ariſtophane & ejuſque Interprete.

> —— —— Ἐγὼ δ' ἀπόλλυμαι
> Ὁρῶν ἄγουσαν τὴν σελήνην εἰκάδας.
> Οἱ γὰρ τόκοι χωροῦσιν.

> —— —— *Ego vero pereo*
> *Videns adducentem Lunam viceſimas.*
> *Nam uſuræ procedunt.*

Quem ad locum Scholiaſtes. Ἐπεὶ ἡ σελήνη ἐν ἡμέραις εἰκοσιεννέα πληροῦται· αἱ δὲ κ' τῆς εἰκοσιεννάτης ἐγγύς· ἐδίδοσαν δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς σελήνης οἱ τόκοι. *Quoniam Luna diebus novem, & viginti curſum conficit. At viginti viceſimis novenis proximi ſunt. Uſuræ porro Luna exeunte penſitabantur.* Quod dicit Lunam diebus XXIX curſum abſolvere, id de plenis diebus intelligendum. Quod enim excurrit, horæ ſunt, non dies ſolidus. Vel quoniam alternis, totidem diebus Luna defungitur. Nam & τριακάδα eodem loco memoravit. Rurſus idem ſenex cum Socrate deliberans, qua ratione creditores circumſcriberet, tale ſe commentum excogitaſſe dicit; ut veneficæ mulieris empta, Lunam, quæ fœnebres illos dies refert, de cælo deriperet:

> Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλὴν,
> Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.

> *Mulierem veneficam ſi redimens Theſſalam,*
> *Deducerem noctu Lunam.*

Cauſſam mox ita ſubjicit, ὅτι

> Εἰ μηκέτ' ἀνατέλλοι σελήνη μηδαμοῦ,
> Οὐκ ἂν ἀποδοίην τοὺς τόκους. Σω. ὁτιὴ τί δή;
> Στρ. Ὅτιὴ κατὰ μῆνα τἀργύριον δανείζεται.

> *Si non amplius orietur Luna ullo modo,*
> *Non utique uſuras ſolverem. Socr. Quid ita?*
> *Str. Quoniam in menſem pecunia mutua datur.*

Schol. συμπληρουμένης γὰρ σελήνης οἱ τόκοι ἐδίδοντο. εἰ γοῦν μὴ ἀνατέλλοι, πῶς ἂν οἱ δανεισταὶ γνοῖεν τὸν μῆνα πληρούμενον ἀπαιτοῦντες τοὺς τόκους; *Nam confecta Luna uſuræ pendebantur. Si igitur ea non oriretur; quomodo creditores ex eo, quod vertentem menſem cognoſcerent, uſuras repeterent?* Sic in eadem fabula paullo poſt idem ſenex φθίνοντος μηνὸς dies enumerat;

> Πέμπτη, τετρὰς, τρίτη μετὰ ταύτην· δευτέρα·
> mox Εὐθὺς μετὰ ταύτην ἔσθ' ἔνη τε, καὶ νέα.

> *Quinta, quarta, tertia poſt hanc: ſecunda:*
> *Statim ab iſta eſt intermeſtris.*

Quem

Quem ad locum ſuſe Scholiaſtes de diebus & menſibus Atticis; quorum hæc eſt ſumma; Athenienſes a neomenia ad viceſimam recto ordine putare dies: a viceſima prima ad triceſimam, *ἀναλύοντας*, id eſt retrogradis appellationibus; puta decimam, nonam, octavam, &c. numeraſſe, *Σόλωνος ἡγησαμένου πρὸς τὰ τῆς σελήνης φῶτα ὡς μειούμενα: auctore Solone, ut ſic lunare lumen imitarentur, quod progrediendo minuitur*. Subjicit *ἕνην καὶ νέαν* ideo vocari, *ἵνα μετέχῃ τῆς τε παλαιᾶς, καὶ τῆς νέας φωτός*: *quod tam vetus, quam novum lumen participet*. Vel, *ὅτι ἐν αὐτῇ συντελεῖται ὁ μὴν, καὶ ἀρχὴν ἔχει τοῦ ἑτέρου μηνὸς ἡ σελήνη*. *Quod illa die menſis abſolvitur, & initium datur alteri menſi Lunæ*. Item, *ἐπειδὴ συμβαίνει ἐν αὐτῇ καταλήγειν τὴν σελήνην, καὶ γεννᾶσθαι*. *Quoniam accidit ut in illa deſinat Luna, & rurſus oriatur*. Denique Scholiaſtes idem poſtea: *ἡ γὰρ τοῦ μηνὸς πρώτη, ἀρχὴ ἐστι τῆς ἐπιούσης, καὶ νέα· ἐκ ταύτης γὰρ ἡ τῆς σελήνης χωρεῖ πρὸς αὔξησιν*. *Prima dies menſis initium eſt reliquarum, & nova: quoniam poſt illam Luna incrementum capit*.

In his Ariſtophanis, ejuſque Scholiaſtæ teſtimoniis paullo forſitan longiores fuimus, quam neceſſe ſit. Sed
Alphonſus cap. III. n. 83. id a nobis expreſſit Alphonſi gloriatio: qui utriuſque non auctoritate conſtringi, tenerique putat, & *ἐν παντὶ* unde victoriam canit. De quo nos quidem poſtea. Interim, quod amborum verba certiſſime perſuadent, iſtud efficitur; Athenienſes populares menſes ad Lunam applicaſſe: populares dico; qui in uſu communi populi, ac civitatis erant: quibus civiles contractus & publica, privataque populi acta committebantur, cujuſmodi ſunt ſtipulationes, ſyngraphæ; forenſia denique omnia,
Mos Athenienſium in mutuis faciendis. quæque judiciariam ad rem pertinent. Qua in re nec illud Ariſtophanei Interpretis omittendum eſt, qui in eadem Comœdia ſcribit, morem Athenis fuiſſe, ut in illis menſtruorum fœnorum ſtipulationibus creditor in jus veniret, ibique apud Acta debitoris nomen deponeret; quod cum Judicum actuarius perſcripſiſſet, appellandi deinceps, & cogendi jus faiſſe. Hæc ſane non aliis, quam vulgaribus & popularibus temporum menſuris ac ſpatiis adminiſtrari poterant: non arcanis, opinor, ac tacitis; ſed expreſſis, vulgoque cognitis. Nam & apud Romanos Romanis atque, id eſt civilibus menſium intervallis fœnebris res tranſigebatur. Ut apud Horatium improbus ille fœnerator,

Epodon II. *Omnem redegit Eidibus pecuniam:*
Quærit Calendis ponere.

Eidibus redactam pecuniam Kalendis ſequentibus occupabant. Ergo Romani fœneratores Romanis, id eſt popularibus civitatis ſuæ menſibus, pecuniam ſuam exercebant. Credo idem & Athenienſes faciebant; & populi ceteri: neque nos hodie aliunde in contractibus peregrinos, aut lunares menſes adſcribimus. Sane cum lunares menſes inæquales ſint, & alternis uno die; imo, uti Geminus docet, biduo quandoque, vel triduo longiores Athenis, & in Græcia forent: e contrario vero populares, uti fert opinio tua, triceni ſemper, & æquales eſſent; (quæ ratio ad æquabilem uſurarum deſcriptionem, quam illa, fuit aptior) ne fingi quidem alia cauſa poteſt, cur lunares menſes ad fœnus exercendum potius, quam tricenarios delegerint; niſi quod populares erant illi, & in omnium uſu, ac civili tractatione poſiti: iſti non erant.

Ex Varrone. Huic affine, proximumque ſit Varronis teſtimonium; qui lib. V. de lin. Lat. *unam Lunam eſſe diem*, ait, *quam diligentius Attici ἕνην, καὶ νέαν appellarunt ab eo, quod eo die poteſt videri extrema, & prima Luna*. Idem & in lib. I de re Ruſtica, cap. XXXVII ſcribit, *eo die Lunam eſſe extremam, & primam*. Si poſtrema menſium dies extremam, primamque Lunam continebat, ac propterea *ἕνη καὶ νέα* dicebatur, quis dubitet lunares Athenis vulgo menſes fuiſſe? Niſi forte aliud in menſium genus cadere iſtud poteſt, ut extrema die nova pariter ac vetus Luna contingat.

Ex Plutarcho. Ex quo tertium de Attico anno argumentum oritur ex dierum appellatione petitum. Etenim Plutarchus in vita Solonis refert, illum, animadverſa lunaris motûs inæqualitate, cognitoque, Lunæ curſum neque orienti, neque occidenti reſpondere Soli; ſed eodem plerumque die conſequi, ac prætergredi Solem; hanc ipſum diem *ἕνην, καὶ νέαν* appellari juſſiſſe, hoc eſt veterem, novamque. *Τὸ μὲν πρὸ συνόδου μόριον αὐτῆς τῷ παυομένῳ μηνὶ, τὸ δὲ λοιπὸν ἤδη τῷ ἀρχομένῳ προσήκειν ἡγούμενος*. ita ut *partem illius diei, quæ coitum præcedit, exeunti menſi, partem alteram, ineunti tribuendam putaret*. Addit & ſequentem diem ab eodem *νουμηνίαν* vocatam; tum ceteros a viceſimo dies, non augendo, ſed detrahendo ac retexendo, id eſt ordine retrogrado nominatos eſſe, pro eo ac lunaria lumina paullatim minui videntur. Hæc Plutarchus de Solone; quæ & Ariſtophanes in *Νεφέλαις* de *ἕνῃ καὶ νέᾳ* confirmat. Cum igitur appellationes iſtæ menſium ſic ab Athenienſibus deinceps admiſſæ ſint, ut non vocabulo tenus, ſed re ipſa dies ad Lunæ *φάσεις* ſinguli deſcriberentur; apparet poſt Solonis tempora lunares menſes ab iiſdem eſſe ſuſceptos; ac, quod de Solone teſtatur Laertius, ipſum ab Athenienſibus contendiſſe, ut ad Lunam menſes exigerentur, re ipſa perfeciſſe. Si quidem menſes ita, ut voluit, ordinatos poſt ſe reliquit. Nam & *νουμηνία* prima dies menſis vocatus eſt, non *κατὰ χρονικὸν*, aut eo modo, quo ab Ægyptiis appellatus eſt; ſed quod in eum ex inſtituto naſcens Luna conveniret; ultima vero dies eodem auctore *ἕνης καὶ νέας* nomen obtinuit; (quod Ægyptii, ceterique, qui alia, quam lunari, forma menſium uſi ſunt, nunquam uſurparunt) propterea quod extrema & prima Luna die illo videri poterat, uti Varro, Plutarchus, Scholiaſtes Ariſtophanis, immo Ariſtophanes ipſe declarat. Nam apud hunc Phidippides Strepſiadem patrem de *ἕνῃ καὶ νέᾳ*, quæ dies diſſolvendis, uti dictum eſt, uſuris præſtituta fuit, anxium, ac ſollicitum, ea ratione confirmat, quod nulla dies *ἕνη καὶ νέα* dici poſſit. Nec enim Luna eadem vetus ac nova poteſt eſſe, nihilo magis quam femina.

— *πῶς γάρ; εἰ μή περ γ' ἅμα*
Αὐτὴ γένοιτ' ἂν γραῦς τε, καὶ νέα γυνή;

— *Qui enim poteſt; niſi vero ſimul*
Eadem eſſe poteſt anus, & juvenis femina?

Quamobrem qui & *νουμηνίαν* diem illum, qui Lunam novam habet, & *ἕνην καὶ νέαν* illam, qui deſinentem ſimul, & ineuntem exhibet, perpetuo deinceps vocabant; qui reliquos menſium dies *ἀναλόγως τοῖς φωτισμοῖς* lunaribus obſervabant; quique propterea non directo ordine, ſed retrogrado, ad imitandas lunaris luminis imminutiones, poſtremos dies putabant: qui id vulgo, ac populariter faciebant; quid aliud quam dies, ac menſes populares ad Lunam inſtituebant? Quod enim non vocabulo tenus Athenienſes lunarium appellationes dierum in alio quopiam menſium genere ſervaverint: quemadmodum Romanos docuimus Idus, & alias menſium partes ex lunari forma deſumptas, eadem abrogata retinuiſſe: præter auctores illos, quos attulimus; Geminus de Græcis id univerſe demonſtrat. Nam cum Ora-
Ex Gemino. culi monitu dies & menſes ad Lunam conformare vellent; ut illos id aſſecutos ait, ut *ἀκολούθως τοῖς τῆς σελήνης φωτισμοῖς*, *conſentanee lunaribus illuminationibus* dierum omnium vocabula procederent; *ἐν ᾗ μὲν γὰρ ἡμέρᾳ νέα ἡ σελήνη φαίνεται, κατὰ συναλοιφὴν νουμηνίαν προσηγόρευσαν· ἐν ᾗ δὲ ἡμέρᾳ τὴν δευτέραν φάσιν ποιεῖται, δευτέραν προσηγόρευσαν· τὴν δὲ κατὰ μέσον τοῦ μηνὸς γινομένην φάσιν τῆς σελήνης ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος διχομηνίαν ἐκάλεσαν· καὶ καθόλου δὲ πάσας τὰς ἡμέρας ἀπὸ τῶν τῆς σελήνης φωτισμῶν προσωνόμασαν*. Geminus cap. VI.
Nam quo die nova Luna conſpicitur, hic per ſynalœphen numenia vocatus eſt, quo vero die ſecundam viſionem facit; ſecundam diem appellarunt. Sic illam Lunæ viſionem, quæ in dimidiatum menſem incidit, ab eventu διχομηνίαν nominarunt. Et, ut uno verbo complectar, diebus omnibus a lunaribus illuminationibus nomina indiderunt. Subjicit argumentum, quo dies rite ad Lunam gubernari conſtet: cum lunares defectiones in *διχομηνίαν*, ſolares in ultimam diem menſis incurrunt. Quiſquis igitur ad hunc modum menſis cujuslibet dies *κατὰ σελήνην* agere inſtituit, meris uti eum lunaribus menſibus oportet: ac tantum de exacta illa dierum ſecundum Lunam obſervatione detrahat, quantum de lunarium menſium *ἀκριβείᾳ* remiſerit. Quod quidem Athenienſibus Metonis, & Ariſtophanis tempore accidit. Tum enim lunaribus & popularibus menſibus vitium erat nonnullum; ſic ut accuratis a noviluniis menſium neomeniæ recederent. Qua de re apud Ariſtophanem in Nubibus Luna ipſa cum Athenienſibus expoſtulans, queritur illos

—— οὐκ ἄγειν τὰς ἡμέρας
Οὐδὲν ὀρθῶς· ἀλλ' ἄνω τε, καὶ κάτω κυδοιδοπᾶν.

—— non agere dies
Omnia recte : ſed ſuſque deque omnia permiſcere.

hoc eſt ὁ μὴ τηρεῖν ὑμᾶς ἀκριβῶς τὰς κατὰ σελήνην ἡμέρας. *Non obſervare vos exacte dies ad Lunam*, ait interpres. Qui locus aperte vincit, ex mente, inſtitutoque civitatis, dies ac menſes ad Lunam exacte comparari potuiſſe : ſed ex popularis periodi vitio aliud agentibus, & invitis labem obrepſiſſe. Alioqui nihil erat, quod ad φάσεις ſuas non occurrere popularia tempora Luna quereretur ; quodque Deorum inediam exprobraret, qui conturbatis ſacrorum, ac feſtorum diebus, ſtata ſacrificia fruſtra ſæpius exſpectantes, incœnatique cubitum diſcederent,

Τῆς ἑορτῆς μὴ τυχόντες, κατὰ λόγον τῶν ἡμερῶν:

Feſto & ſacrificio non potiti, ſecundum dierum calculum.

hæc, inquam, juſte Luna non objiceret ; neque legitimorum ſibi temporum ſacrificia intercepta dolerent patellarii iſti, ac ligurritores Dii, ſi non more inſtitutoque majorum certis iſta Lunæ diebus illigarentur. Quemadmodum vero identidem labes illa contracta ſit ; tum quod ei remedium adhibitum fuerit, copioſe Geminus exponit.

Alphonſ. n. 525. Ex iis vero fruſtra eumdem eſſe liquet : qui argumenti illius, quod ex dierum in menſibus appellatione ſumitur, vim ac robur elevat, eo quod menſium, ut & rerum ceterarum, uſus a denominatione valde diſcrepet. Nam etſi ſæpenumero fit, ut a prima origine, & inſtituto paullatim mutatæ res appellationibus ſuis minus reſpondeant : tamen quo primum tempore indita ſunt nomina ; præſertim ſi ad id, quod ſignificant, in rebus ipſis declarandum adhibita fuerint ; non poteſt vocabulis ipſis non eſſe appellatarum rerum proprietas, ac natura conſentanea. Atque hoc in dierum, ex quibus menſes conſtant, nominibus accidit ; quæ ut Lunæ φάσεις, ac viciſſitudines exprimerent, conſulto ab Athenienſibus, ac veteribus Cap VI initio, & deinceps. Græcis delecta ſunt : ut Geminus, Plutarchus, aliique vulgo teſtantur. Geminus inſuper ad ætatem uſque ſuam eamdem nominum cum rebus ipſis conſenſionem, ac concordiam perſeveraſſe dicit.

Sed illud imperite admodum Caranza : qui Græcos νουμηνίας ſuas pro libito diſpoſuiſſe, ex Athenæo mire comprobari aſſerit ; qui lib. VIII refert Abderitas pæne ſingulos præconem ſuum habuiſſe, qui, cum ipſis libitum eſſet, neomenias denuntiaret. Ad quem locum Caſaubonus, *Hæc fuit*, inquit, *olim anni confuſio, & perturbatio, in his præſertim civitatibus, ubi minus literæ florebant*. Atqui ut integer ſit Athenæi locus, certe non de Græcis omnibus ; immo ne de Græcis quidem locutus eſt ; ſed de Thraciæ civitate. Sed non eſt integer. Vox enim νουμηνίᾳ. (Ita pro νουμηνίαν legendum eſt) alieno loco poſita ſuo ordini reſtituenda eſt : Scribo itaque. Στρατόνικος εἰς Ἄβδηρ' ἀποδημήσας ποτὲ, ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τὸν τιθέμενον αὐτόθι, νουμηνίᾳ ὁρῶν ἕκαστον τῶν πολιτῶν κατ' ἰδίαν κεκτημένον κήρυκα, κηρύττοντα τε ἕκαστον ὅτε θέλοι, σχεδὸν τε τοὺς κήρυκας ἐν τῷ χωρίῳ ὄντας. πολὺ πλείους κατὰ λόγον τῶν δημοτῶν, &c. *Cum Abdera Stratonicus aliquando veniſſet ad certamen, quod ibi neomenia celebrabatur : vidit unumquemque civium privatim ſuum habere præconem ; ac quoties ei libitum eſſet, per eum publice pronuntiantem : ſic ut præcones proportione plures eſſent, quam oppidani.* At vulgata lectio νουμηνίαν habet poſt illa, κηρύττοντά τε ἕκαστον αὐτῷ ὅτε θέλοι. Unde abſurda ſententia conficitur ; quemlibet pro arbitrio ſuo neomeniam indixiſſe. Non eſt ita. Verum ad victores publice pronuntiandos ſine more, undoque præcones iſtos adhibebant in iis certaminibus, quæ neomeniis committi ſolebant in pleriſque civitatibus.

Eſt vero, quod ad Ariſtophanem ſpectat, feſtiva Hiſpani Juriſconſulti animadverſio cap. XII de Partu humano, ſect. IV, num. 27. Ait enim ab Ariſtophane in Nubibus facete deciſeri novam hanc Solonis ſanctionem de anno lunari. Nimirum novam hanc ſanctionem appellat, quæ ante CLXX annos perlata fuerat.

IV. Argum. ex menſibus Atticis. Quartum lunarium menſium argumentum ex ipſis Athenienſium menſibus ducitur ; quorum ita mentio veteres apud Scriptores fit, ut in eorum XV, vel XVI civilem diem plenilunium conſtanter incidat : quod evenire aliter non poteſt, quam ſi & menſes iſti lunares, & totus anni contextus ad Lunam de induſtria ſit exactus. Sit enim exempli cauſſa Boedromion. Hujus ergo XV, vel XVI die quotannis plenilunium commiſſum eſt. Etenim Myſteria majora, quæ nos annua fuiſſe alibi demonſtravimus, cum hactenus quinquennali intervallo circumſcribi ſolerent : hæc igitur Eleuſinia & a plenilunio ſemper inchoabantur, & a Boedromionis XVI die, uti poſtea docebitur. Proinde Boedromion lunaris menſis fuit. Quod a plenilunio myſteria cœpta ſint, aſſentitur Alphonſus ; quoniam id eum Meurſius in Eleuſiniis docuit. Oſtendit vero Plutarchus in primis, qui paullo ante victoriam ad Arbella, qua Darium vicit Alexander, Lunam defeciſſe refert, περὶ τὴν τῶν Μυστηρίων Ἀθήνησιν ἀρχὴν, *ſub illud tempus, quo Myſteria Athenis inibant*. Contigit hoc anno ſecundo Olymp. CXII, periodi Jul. 4383, ea nocte, quæ inter XX & XXI Septembris interceſſit. Undecimo poſt die, nempe τετάρτας φθίνοντος, ſive XXVI Boedromionis, victus eſt Darius. Quare menſis ille ad Lunam exacte congruebat : & dies ejus κατὰ σελήνην ἄγοντο, cum & Lunæ defectio in διχομηνίᾳ congrueret, & τετάρτη φθίνοντος quinta itidem ante ἔνην, καὶ νέαν fuerit.

Rurſus Boedromion idem lunaris fuit anno, quo Chabrias ad Naxum Perſas navali prælio ſuperavit ; ut in vita Camilli teſtis eſt idem Plutarchus, & Polyænus lib. III. Quorum ille Βοηδρομιῶνος περὶ τὴν πανσέληνον viciſſe Chabriam ; iſte Βοηδρομιῶνος ἕκτῃ ἐπὶ δέκα refert, in una die Myſteriorum ; quæ nos amborum teſtimonia in Notis ad Themiſtium olim expendimus. Contigit autem hæc victoria anno IV Olympiadis centeſimæ.

Ptolemæi obſervationes, ex quibus annus lunaris adſtruitur. Ad hæc Ptolemæus lib. VII, cap. III quattuor Timocharidis obſervationes refert, quæ Atticis menſibus in Calippica periodo notantur. Prima contigit anno XXXVI primæ periodi Calippicæ, quando Poſideonis XXV, die Paophi XVI, ſequente XVII, anno Nabonaſſari CCCCLIV, circa horam a media nocte tertiam, & ex amplius, Luna deprehenſa eſt juxta Scorpii ſtellam. Tempus congruit anno per. Jul. 4419 nocte illa, quæ Decembris XXI anteceſſit. Novilunium Poſideonis Calippici ex tabula, quam lib. II de Doctr. Temp. cap. XX produximus, contigit Novembris XXVI, feria 2, hora 3, 24′ a media nocte. Igitur XXV dies incidit in Decembris XX. Secunda τήρησις notatur Elaphebolionos XV, congruitque in eam noctem, quæ inter Martii IX, ac X diem media fuit. Novilunium porro Calippicum Elaphebolionos commiſſum eſt Februarii XXII, feria 6, hora 17, 37′ hoc eſt Februarii XXIII. Proinde XV dies cadit in Martii IX. Tertia cadit in Antheſterionos VIII, & Januarii XXIX. Novilunium Calippicum accidit Januarii XXII. Ideo Antheſterionos VIII in Januarii XXIX rite convenit. Quarta Πυανεψιῶνος ἕκτῃ φθίνοντος, id eſt XXVI die contigit, nocte, quæ inter Novembris VIII, & IX diem interjecta fuit. Novilunium Pyanepſionos incurrit in Octobris XV. Quocirca Novembris IX Pyanepſionis XXVI convenit. Hæc nos exempla ſubtilius lib. II de Doctr. Temp. expendimus. Quamobrem cum menſes illi Attici in Calippica periodo Lunæ exacte reſponderint : & Boedromion quotannis lunaris fuerit ; uti Myſteria ſtatis Lunæ celebrata diebus oſtendunt : apparet menſes Athenienſium ad Lunam deſcriptos fuiſſe. Ac tametſi non ignorem eoſdem illos menſes ratione populari paullo aliter, quam in Calippi parapegmate, diſpenſatos fuiſſe ; uti lib. II cap. XX ſcripſimus ; nihilominus haud magnum diſcrimen interceſſiſſe videtur ; neque aliud, quam quod Calippicus abacus horas, & earum fragmenta perſequebatur : civilis autem ratio dies dumtaxat integros adhibebat ; uti Geminus affirmat ; quæ res minime obſtat, quo minus populares illi menſes lunares cenſeri debeant.

Ac Geminus quidem, cum de progreſſu civilis anni Græcanici, & caſtigatione diſputat, primum omnium dieteridas, vel trieteridas ad Lunam ordinatas eſſe refert : ſed errorem fuiſſe manifeſtum, cum tricenarii menſes imputarentur ; quo vitio ſublato, octaeteridas ſucceſſiſſe, quæ propius ad Lunam accederent. Eas

vero

Digitized by Google

vero deinde, quod non penitus cum Luna civilem conciliarent annum, per enneadecaeteridem, & heccæhebdomecontaeteridem emendatas fuiſſe. Ex quo perſpicue colligitur popularem annum ab Aſtronomico non magno intervallo receſſiſſe; quoniam quidem ad illius caſtigationem iſte eſt aſſumptus; quemadmodum ætate noſtra Gregorianus lunaris annus non tantopere ab Aſtronomico, & exacto lunari diſcrepat, ut propterea lunaris dici non mereatur.

P. 105. Græc. ed. Pæne illud præterieram; quod & ad rem pertinet, & omitti profecto non debet; inter alia cæleſtium τηρήσεων exempla, Ptolemæum lib. IV, cap. ultimo, eclipſes Lunæ commemorare tres, in quibus Atticorum menſium vocabula nominantur. Harum prima Phanoſtrato Archonte contigit, Poſideone menſe, anno per. Jul. 4331, Decembris XXIII ineunte. Secunda Scirophorione menſe, & anno per. Jul. 4332, Junii XVIII. Tertia eodem anno, Poſideone priore; de quibus accurate lib. II de Doct. Temp. cap. XI diſſeruimus. Atque eclipſes illæ quidem ante Calippicam periodum annis circiter LII obſervatæ ſunt: In iiſque menſes eſſe lunares arguit Ποσιδεῶνος προτέρου vocabulum. Eſt enim lunaris formæ ſolius propria ſolidi menſis intercalatio. Tum Archontis additum nomen civilem eſſe temporis notam admonet. Neque vero Poſideonis, aut Scirophorionis ἡ νουμηνία deſignata eſt, ut in ſuperioribus obſervationibus; quod lunaria deliquia certam, & conſtitutam habeant in ſui generis menſibus ſedem, videlicet in διχομηνίᾳ: ut propterea ſupervacaneum ſit quotam diem menſis exprimere.

V Argumentum a Cicerone. Quintum de lunaribus Athenienſium menſibus a Cicerone teſtimonium dicitur. Qui lib. II de Finibus refert Epicurum caviſſe, ut heredes ſui darent *quod ſatis eſſet ad diem agendum natalem ſuum quotannis menſe Gamelione: itemque omnibus menſibus viceſimo die Lunæ darent ad eorum epulas, qui una ſecum philoſophati ſint*. Græca ipſa teſtamenti verba apud Diogenem Laertium exſtant in Epicuri vita. Ibi jubet quotannis Gamelione, in natalem ſuum, ac parentum ſuorum ſumptus fieri; tum ob aliorum natales Poſideone celebrari feſtum diem, & Metagitnione. Inter alia vero præſtari ab heredibus εἰς τὴν γινομένην σύνοδον ἑκάστου μηνὸς τῇ εἰκάδι, *ad ſollemnem conventum, qui viceſima quaque die menſis fieri ſolet*. Cum ergo εἰκάδες menſium omnium Atticorum, interprete Cicerone, viceſimi ſint Lunæ dies, conſequens eſt lunares omnes menſes extitiſſe: & quidem civiles. Non enim aliis, quam popularibus menſibus, natales hominum dies adſcribuntur; ut & teſtamenta.

VI ex Plinio. Sextum argumentum e Plinio petetur, qui Epicuri εἰκάδας illas itidem ut Cicero ad lunares dies refert lib. XXXV, cap. II. *Natali*, inquit, *ejus viceſima Luna ſacrificant, feriaſque omni menſe cuſtodiunt, quas icadas vocant*. Viceſimam ecce Lunam cujuslibet menſis εἰκάδας vocat. Quem diem natalem Epicuri nominat. Sed de natali die, Plinio Diogenes ex Apollodoro refragatur. Hic enim ſeptimo Gamelionis in lucem editum ſcripſit Epicurum. Sed & in teſtamento ſuo Epicurus ipſe haud ſatis exprimit, quem in diem natalis ſuus incidat. Nam parentibus ſuis, & fratribus ἐναγίσματα, id eſt parentationes fieri decernit, καὶ ἡμῖν εἰς τὴν εἰθισμένην ἄγεσθαι γενέθλιον ἡμέραν ἑκάστου ἔτους τῇ προτέρᾳ δεκάτῃ τοῦ Γαμηλιῶνος. Quæ ſubobſcura ſunt. Ac videtur natalem ſuum conferre in X Gamelionis. Ut hæc dubia ſunt; ſic illud certiſſimum eſt, εἰκάδας, quas Epicurei menſtruis ſodalitiis frequentabant; eſſe viceſimos Lunæ dies; adeoque menſes Atticos ad Lunam fuiſſe deſcriptos.

VII ex Diodoro pag. 339. Septimo idem quoque ex Diodoro conficitur. Narrat is lib. XIII, civem quemdam Athenienſem apud Senatum, contra Alcibiadem pro teſtimonio dixiſſe, νουμηνίᾳ ſe circa mediam noctem Alcibiadem vidiſſe cum aliis in ædes inquilini cujuſdam ingredi. Interrogante Senatu, qui tandem de nocte facies illorum dignoſcere potuiſſet, reſpondit ad Lunam ſe eos agnoviſſe. Quo reſponſo mentitum ſe eſſe monſtravit: ὥστε μετὰ τὸν αὐτὸν ἐξελέγξας, κατεψευσμένος ἑάλω. *Sic igitur cum ſe ipſe redarguiſſet, mendacii convictus eſt*. Ex eo ſolo, quod neomenia ſe dixiſſet ad Lunam agnoviſſe quemquam, ſuo ſe reſponſo mentitum oſtendit. Ergo neomeniis lucere Lunam ejuſmodi tum erat, ut incredibile videretur. Quare lunares erant neomeniæ; alioqui vel ipſa plenilunia quandoque in illas caderent; ſi tricenarii menſes omnes, annus ipſe ab lunari diverſus extitiſſet.

VIII argumentum ex Solonis conſtitutione. Octavo, ad anni lunaris Attici fidem non leve momentum habet, quod de Solonis inſtituto Plutarchus, aliique referunt; cum Lunæ motus, ac menſium inæqualitate animadverſa, tum menſes ipſos, tum dierum in iis appellationes ordinaſſe; ut, quoniam eodem ſæpe die vetus ac nova Luna cernebatur; ipſe ἕνη καὶ νέα poſtea vocaretur, poſtremus videlicet menſis dies; item uti primus νουμηνία diceretur, quod in eum nova Luna caderet; tum ut a viceſimo die ad ultimum, dies non per additionem, ſed per detractionem, ac retrogrado numerorum ordine putarentur, nonus, octavus, ſeptimus, ſextus, &c. φθίνοντος. Atqui idem iſte ordo dierum, & appellatio poſt Solonem deinceps in uſu populari fuit Athenienſium; ut ex Ariſtophane paulo ante demonſtravimus. Igitur lunaris itidem annus a Solone caſtigatus ad civilia tempora gubernanda ſumptus eſt. Ridicula quippe res eſt, putare ex illa Solonis inſtitutione nihil Athenienſes uſurpaſſe præter nuda, ſine rebus, dierum vocabula; quæ falſo, & contra legiſlatoris mentem, æquabilibus, & tricenariis menſibus applicarent; in quibus neque poſtrema dies eſt ἕνη καὶ νέα, id eſt *vetus*, ac *nova Luna*: neque prima dies, νουμηνία: neque poſt εἰκάδα retexuntur lunares φάσεις. quibus rebus ſignificandis novæ illæ nomenclaturæ ſunt ab Solone conſtitutæ.

IX argumentum. Nono auctor argumenti Orationis Demoſthenis κατὰ Ἀνδροτίωνος idem affirmat his verbis. Ἴσασιν ὅτι οὐκ ἐψήφιζον οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς μῆνας κατὰ τὸν ἥλιον ἄγεσθαι, ὡς ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὴν σελήνην. *Sciendum eſt Athenienſes non ad Solis curſum, ut nos facimus, putaſſe menſes; ſed ad Lunam*. Subjicit anni diſpoſitum; & quemadmodum Magiſtratus, pro anni lunaris modo, juriſdictionis ſuæ tempora diſpenſarint; quæ, quia ſunt longiora, malo apud ipſum auctorem legi, quam hic deſcribere.

X ex Gaza. Pag. 159. Poſtremus a nobis teſtis Gaza citabitur: qui in libro de menſibus, populares Athenienſium menſes, annoſque lunares facit; ut in cap. VIII, περὶ ὁμωνυμίας μηνῶν, quæſtionem ita proponit: Ἀπορήσειε δ' ἄν τις εἴ γε τοὺς μῆνας Ἀθηναῖοι ἦγον κατὰ τὴν σελήνης φοράν, Ῥωμαῖοι δὲ κατὰ τὸν ἥλιον λογίζονται· πῶς ἂν οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐναρμόζοιντο τοῖς τῶν Ῥωμαίων μησίν. *Verum dubitare poſſet aliquis, ſi quidem Athenienſes tempora ſua metiebantur ad Lunam, Romani autem ad Solem computant, quonam pacto menſes Attici Romanis congruere poſſint*. Ac ſubinde, cum de Atticis menſibus diſſerens, docet quomodo cum Romanis, aut ſolaribus quadrent; atque ex Theophraſto, ceteriſque illorum nomina; & exempla profert, manifeſte lunares eos eſſe declarat: quos ait emboliſmorum beneficio ſtatis anni tempeſtatibus, & cardinibus reſpondiſſe. Sic in capite IX περὶ ἰσοτήτων ſcribit Atticos menſes, etſi ſæpius a ſuis, & Julianis diſcrepent; nonnumquam tamen congruere: quemadmodum eo anno, quo iſta commentabatur, neomenia tam Aprilis menſis Romani, quam lunaris in eumdem diem incidit. Item cap. X Pag. 162 περὶ χρόνων μηνῶν· ἐπεὶ δὲ ἔστι μὲν (sic) χρῆσθαι μησὶ καὶ κατὰ τὴν ἡλίου περιφοράν, ὡς Ῥωμαῖοι ἄγουσι· ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν σελήνην, ὡς Ἀθηναῖοι ἦγον. *Quoniam vero menſibus uti licet partim ſecundum Solis curſum; ut Romani faciunt; partim ſecundum Lunam, ut Athenienſes inſtituebant*. Hic perinde annum Athenienſium ad Lunam pertinuiſſe teſtatur; uti Romanus ad Solem deſcriptus eſt. Utrobique ergo civilem intelligit.

Neminem adeo pervicacem arbitror fore, quin, ſi uſum aliquem litterarum, & communis judicii nonnihil afferat, tot præſtantiſſimorum Scriptorum teſtimoniis convictus veritati det manus, & civiles Athenienſium menſes, annoſque lunares fuiſſe fateatur. Quod ipſum de cetera Græcia poſt paullo demonſtrabimus. Volo enim, antequam ab Athenienſibus diſcedo, quorum ab reliquis, ſi Alphonſo Hiſpano credimus, cauſſa ſecernitur, quid de iis iſte ſentiat, ſubinde perſequi; ut ab eorum tractatione recens adhuc lector ad ea, quæ utrimque diſputantur, capienda præparatus accedat. Verum ego non prius in certamen cum illo veniam, quam eumdem cum ſe ipſo pugnantem, ac ſua ſe cruentantem manu ſpectandum præbuero.

CA-

CAPUT VIII.

Alphonſi a Caranza mira ſecum pugna, & contrarietas.

UTI veritatis in re quaque definienda propria nota eſt, priorum poſteriorumque dictorum conſtans ſine ulla varietate concordia: ſic falſitatis perpetua comes eſt mira quædam inter ſe verborum, ſententiarumque conflictio. Ea cum Alphonſinæ totius Diatribæ velut forma ſit, ac per ſingula quæſtionis capita fuſus, & continens character; tum in ea parte, qua de anno Attico diſſerit, majorem exiſtit in modum, ac pæne ſingulis in ſententiis efflorecſit. Quod ne cupidius, aut ambitioſius jeciſſe videar, quam re ipſa perfici, demonſtrarique poſſit, age contraria hominis decreta, nec ea quidem longe invicem diſſita, ſed iiſdem pleruinque comprehenſa paginis, adducantur in medium; ut ex hoc argumento de lucubrationis illius genere, prudentis lectoris exiſtimatio eſſe poſſit.

Sunt hæc igitur, opinor, inter ſe contraria duo: Alterum, *lunares menſes alternis plenos, ac cavos decreto Solonis Athenis receptos fuiſſe*: alterum *nullo modo fuiſſe: nec ipſum Solonem plenis ut alternis, cavique menſes eſſent, ulla lege ſtatuiſſe*. At hæc ipſa duo iiſdem pæne verbis Alphonſus noſter docuit. Cap. in primis Diatribæ tertio n. 3. annum æquabilem dierum 360 Græcis omnibus in uſu fuiſſe dicit *uſque ad tempora Solonis, qui Athenienſibus menſes lunares 29 dierum, & dimidii induxit*. Deinde n. 17, ita ratiocinatur: Cum Plutarchus, ac Diogenes Laertius teſtentur, primum omnium Solonem Athenienſibus uſum lunarium menſium præſcripſiſſe; ex eo ſequi, tricenarios menſes, quos ante hoc tempus probaſſe Thales dicitur, nequaquam eſſe lunares; quod nos putabamus. Sed Alphonſum ipſum qua ſolet elegantia loquentem audiamus. *Maxime conſiderantibus, Solonem omnium primum Athenienſibus menſium lunarium uſum monuiſſe, ut diſerte enarrarunt biographi Plutarchus, ac Diogenes. Triceni ergo menſes, quos antea probaverat Thales Mileſius in eodem Diogene per nos relatus, lunares non erant.* Mox vero: *Cum a Solonis lege Athenienſibus tantum rogata ceteræ Græciæ regiones, quæ diverſis legibus continebantur, & Athenienſium res magno potius proſequebantur odio; menſes civiles tricenos adhuc retinuerint.* Hic ille manifeſto lunares illos menſes & Solonis edicto ab Athenienſibus ait admiſſos; & a tricenariis, atque æquabilibus diverſos facit. Itaque quod *monuit Athenienſibus Solon*; (verba ſunt Alphonſi fœdiſſimæ ſtribiliginis inuſta nota) hoc ſoli quidem amplexi ſunt, ſed amplexi tamen. Rurſus num. 55. *poſt legem Solonis duplex*, inquit, *fuit menſis: primus civilis, id eſt*, πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν, *juxta politicam ductam, ſeu inſtitutum; & is quidem lunaris fuit: alius popularis, ſeu communis, & is ſolaris tricenarius æqualis*. Tum paucis interjectis, quod Geminus ſcripſit, plenos alternis, cavoſque menſes κατὰ πόλιν ἄγεσθαι, *agi in urbe*, ad præcedentes illos lunares, & Solonios referri jubet. Idem ſentit & n. 118, & ſequentibus aliis, in illa triplici Gemini περιόδῳ, quam nos cap. VI confutavimus. Et n. 77 lunarem menſem aſſerit, qui Athenienſibus, & eorum fortean coloniis in uſu fuit, ex XXIX diebus, & dimidio compoſitum fuiſſe, qui bimeſtri intervallo 59 dies integros producebant. Quod & n. 97 repetit. Ac n. 125 ejuſdem verba ſunt: *Cum autem Solon omnium primus, immo ſolus, legem de menſibus lunaribus 29 dierum, & dimidii Athenienſibus rogaverit*; (notet obiter lectos Alphonſinam Latinitatem) *plane conſequimur Geminum de iſtis tantum intelligendum*. Item n. 133. Demoſthenis ætate ſcribit *Athenienſes ex lege Solonis menſes egiſſe lunares: ceteris vero Græcis alios menſes* (*hi erant tricenarii communes*) *in uſu fuiſſe*. Quin etiam n. 46, *Solonem* ait *agnoviſſe tricenarios menſes, non utique ut eos obſervaret, quin potius ut immutaret, & illorum vice Athenis lunares induceret: id quod vere, ſaltem quoad civilia conſecutus fuit*. Ad hæc n. 47. *At ſolares*, ait, *anni menſeſque triceni unicuibus in rebus quibuſque Græcis* (*Athenienſibus exceptis*) *ante commendationem Julianam in uſu fuere*. Hæc eſt pars ἀντιφάσεως prior; Solonem Athenienſibus auctorem fuiſſe lunarium admittendorum menſium; qui & alternis pleni eſſent, ac cavi; & a tricenariis atque æquabilibus differrent.

Jam vero capite eodem tertio, n. 19, negat aperte Solonem menſes lunares plenos cavoſque alternos inſtituiſſe. Ita quippe nobis inſultando ſcribit. *Nec diſſimulandus eſt obiter magnus Petavii lapſus his ſolutionibus interſertus, dum affirmat, Solonem menſes lunares plenos, cavoſque alternos inſtituiſſe. Hæc quippe ad Aſtronomos ſpectantia* ἄδικως *ad menſes Solonis traducit; qui certe uniformes fuere ab ejus inſtitutione: & inde ultimus cujuſvis menſis dies* ἕνη, καὶ νέα *dictus*. Non minus diſerte n. 23, Pag. 29. eumdem Petavium inſectans: *Secundo*, ait, *aberrat valde Petavius, dum Solonem Athenienſibus menſis cavi, & pleni auctorem facit ad civilia. Hæc enim ad Aſtronomiæ ſcientiam tantum accommodanda, male traducit ad legem Solonis: in qua menſes iidem ſemper, & æquales; & inde dies triceſima* ἕνη, καὶ νέα, *& ultima, & prima dicta*, ut *jam ſupra adnotavimus in num. 29.*

Redeamus ſane ad eum ipſum numerum 19, in quem digitum nobis intendit. Scriptum eſt in ejus fine: *Etenim Atticus lunaris menſis Solonis numquam fuit plenus, & triginta diebus exactis conſtans*. Quid iſtuc obſecro eſt? Paullo ante numero eodem ſcripſerat Solonis menſes nequaquam plenos alternis cavoſque, ſed uniformes fuiſſe; idque ex eo probarat, quod ſua cuique menſi *Τριακάς*, ſive ἕνη, καὶ νέα tribuatur. Nunc tricenos inficiatur.

Accedit ad infelicitatis cumulum & hoc quoque, ut Ridicula Alphonſi pugna ſecum. cum par omne contrariarum enuntiationum partem habeat alteram veram; ne id ſibi quidem integrum reliquerit Alphonſus, ut quam mallet, alterutra modo damnata, poſſet eligere. Etenim ſic utrobique tumultuatur ipſe ſecum, ac tam inextricabiles ſeſe in laqueos induit, ut quocumque ſe vertat, irretitus, atque implicatus hæreat.

Age nunc, faciamus ejus, quam volet, partis ex illa complexione copiam; ac primum tricenarios, & æquabiles a Solone conſtitutos eſſe menſes affirmet omnes; imparem autem vel alternis cavum omnino nullum. Numero id quidem docuit XVIII, atque XIX, ut paullo ante diximus. At ibidem quod de Solone proditum eſt, perſuaſiſſe illum Athenienſibus, menſes ut ad Lunam agerent, ſic explicat, itaque perfectum ait; uti æquali dierum ſingulis attributo numero, menſes cum Luna, quoad fieri poterat, exæquarentur; *ſtrictiori qua poterat, & adaptiore* (ita ſuo more noſter Num. 18. Atticiſſat) *ſimul uſus civilis forma, & dierum menſis æquali numero adhibita*. Mox autem n. 19, poſtquam Solonis menſes uniformes, & tricenarios omnes fuiſſe dixit, eoſdem nihilominus plenis caviſque Aſtronomorum menſibus vere reſpondiſſe ſcribit, ſic ut *duplex Lunæ periodus ex lege Solonis 59 diebus integraretur*. Jam hæc extra omnem erroris humani modum orationis impunitas grattatur. Nam qui tandem fieri iſta poſſunt? Quonam pacto & tricenarii menſes omnes fuerunt, & cum lunaribus, alternisque plenis, ac cavis paria fecerant? Menſes ſunt in anno quolibet duodecim. Hi ſi triceni & æquabiles capiantur, dies conficiunt CCCLX. ſi alterni cavi, dies CCCLIV. Differentia, dies ſex. Ut igitur priores cum poſterioribus peræquentur, ſex omnino de duodecim menſibus dies detrahendi ſunt. Id vel paullatim, & altero quoque menſe fiet; vel de uno aliquo ſimul omnes auferentur. Primum ſi ea Solonis lege uſurpatum dixerit, habemus, quod ille tantopere negat; menſes a Solone plenos alternis & cavos eſſe factos. Sin poſterius arripiat; unus ergo menſis de duodecim quattuor & viginti tantummodo dies habuerit. Quod cum annis ſingulis repetitum ſit; falſum erit tricenarios omnes extitiſſe; falſum, τριακάδα ſive ἕνην καὶ νέαν omnes habuiſſe; quod paginis fere ſingulis ille declamat. Ut omittam menſis illud portentum tanto omnium Veterum ſilentio damnari. Præterea cum eoſdem & tricenarios a Solone factos eſſe velit omnes, & lunares nihilominus, atque κατὰ σελήνην, ut ille poſtulaverat, inſtitutos; quid nobis adeo ſuccenſet, quod ante Solonem ab univerſa Græcia tricenarios menſes obſervatos putemus ejuſmodi, quos primi conditores pro lunaribus habuerunt? Cur hoc abſurdum judicat, tricenarios menſes antiquiſſimis Græcis pro lunaribus obrepſiſſe; cum idem ab Solone, ac recentiore deinceps, & eruditiore Græcia commiſſum, probatamque defendat? Nam illos ipſos oblatos Athenienſibus a Solone

lone menſes in conſequentia tempora propagatos eſſe fatetur Alphonſus, uti ſupra ex N. præſertim 131 planum fecimus. Cur ex eo, quod Solon lunares menſes induxerit, tricenarios a Thalete antea probatos lunares non fuiſſe contendit; ſi tricenarii non minus erant, quos Solonis decretum veteribus iiſce ſuccenturiatos, & ſuccidaneos eſſe juſſit? Age porro quomodo iſtud excuſabit, quod n. 19 ſcribit, *duplicem Lunæ periodum ea lege Solonis 59 diebus integrati*: hoc eſt, ut paullo ante loquitur, *Solonis menſes tricenarios plenis cavisque Aſtronomorum vere reſpondiſſe*? An ſexaginta dies cum quinquaginta novem adæquantur? Opinor id fieri aliter non poteſt, quam ſi de ſexaginta unus auferetur. At hoc ut fiat, tricenarii, & æquabiles non erunt omnes. Tot modis conſtrictus, & illaqueatus ſua ipſe confeſſione tenetur. Hanc hominis, ut eo verbo, quod leviſſimum eſt, utar, *ἀπροσεξίαν* neque brevius, ut quidem minus etiam eruditis appareret, explicare debui; neque lenius, hoc eſt apertius, potui complecti; inſectari autem, vel etiam deplorare, neque pro illius merito potui; neque pro humanitate noſtra, ac tantæ culpæ, etiam alienæ, pudore, vehementius debui.

Nunc alteram *τῆς ἀντιῤῥήσεως* partem; quando in iſta tam male ſucceſſum eſt; concedamus Alphonſo. Dicat alternis ex Solonis inſtituto plena cavaque menſium intervalla decurriſſe. Quod ille quia ſæpius in diſputatione ſua poſuit; ut eo videatur ejus opinio proclivior; totam illius mentem ex tenebris erutam, plane ac perſpicue proponamus.

Alphōſ. cap. III, num. 3. Græci, ut Alphonſi opinio fert, ante Solonis ætatem civilem annum habuerunt duplicem; alterum *ſolarem vertentem, atque perfectum, 365 dies, & quadrantem integrantem*; alterum *ſolarem itidem communem diebus, menſibuſque XII æqualibus tricenariis conſtantem. Et hunc quidem (communem, & æquabilem) præ ceteris in uſu omnium Græcorum extitiſſe uſque ad tempora Solonis*, ait: *qui Athenienſibus menſes lunares XXIX dierum, & dimidii induxit*. Itaque poſt Solonem Athenienſes annum inſuper lunarem addiderunt, quo cum ſimul annum illum æquabilem tenuerunt. Nam ſubjicit: *Et poſt legem adhuc Solonis menſes communes æquabiles tricenos iiſdem Athenienſibus in uſu ſimul fuiſſe probavimus*. Quocirca poſt Solonis edictum triplex annus civilis Athenienſibus fuit, ſolaris vertens dierum $365\frac{1}{4}$, æquabilis, cujus menſes tricenarii, dierum ipſe 360; ac poſtremo lunaris. Hæc Alphonſus initio cap. III, numero 3. In Synopſi quoque Diatribæ *præfixa*, triplicem hunc annum Athenienſibus aſſignat: atque in cap. III, num. 140. ubi ſummam diſputationis colligit. Quod ad Græcos reliquos pertinet, minime Solonis illa lege comprehenſos ait in pleriſque capitis tertii locis. Velut num. 17, a *Solonis lege Athenienſibus tantum rogata ceteras Græciæ regiones*, ait, *quæ diverſis legibus continebantur, & Athenienſium res magno potius proſequebantur odio, menſes civiles tricenos adhuc retinuiſſe*. Vide & numero 19. & num. 56. ubi planiſſime negat Græcos reliquos inductam a Solone menſium caſtigationem admiſiſſe. Quod & numer. 71, 75. & num. 83 in primis ſignificat. Nam ibi *annum communem, menſeſque tricenos omnibus fuiſſe Græcis, Athenienſibus exceptis*, ex Ariſtophanis Scholiaſte probat. eumque mox *de civilibus, & publicis ceterorum Græcorum extra Athenienſes, qui lunaribus utebantur*, menſibus loqui ſcribit. Numero item 97, idem adſtruit: & clariſſime num. 125. ubi Gemini verba, quibus Græcos menſes ad Lunam egiſſe narrat, ad ſolos Athenienſes applicat, eorumque colonias, Græcis reliquis excluſis; quem locum ſupra cap. VI produximus.

Alphōſi mira implicatio, & oſcitantia. Hæc Alphonſi tota diſputatio, cum adverſus ſententiam noſtram de anno Græco comparata ſit; tamen, quod portenti ſimile eſt, ubi non inepte colligendo efficit aliquid, illi ipſi, quam oppugnat, ſententiæ ſuffragatur; ſeipſam vero funditus everrit, ac deſtruit; cetera habet abſurda, atque falſa, quæ priuſquam convincimus; prius illud de doctrinæ totius conflictu, ac repugnantia videamus. Hujus primum illud caput eſt, quod cum Athenienſes ſolos, qui hactenus duplicem annum haberent, ſolarem dierum $365\frac{1}{4}$, & æquabilem dierum 360; lunarem inſuper adjeciſſe auctore Solone dixerit; alibi tamen Græcos omnes, tam ante Solonem, quam poſt ipſum, lunarem annum civilem adhibuiſſe ſentiat. Nam in Synopſi, quæ totius Diatribæ ſummam continet, id ſe capite tertio demonſtraturum ait. *In tertio*, inquit, *annum Græcanicum Civilem non tantum lunarem, cum ſuis menſibus, ut perſiſtenti oratione Petavius adſeruit; ſed & communem æquabilem ſolarem, 360 diebus conſtantem, omnibus ante Solonem in uſu fuiſſe eliciemus. Quin & poſt Solonem (qui Athenienſibus tantum menſes lunares induxit) ceteris Græciæ plagis communes ſolares omnium uſitatiores, ſæpeque, & ſæpius ab ipſis Athenienſibus uſurpatos demonſtrabimus. Et eos inſuper anno ſolari exacto, & vertente uſos*. In his Græcos omnes initio cenſet ante Solonem, lunarem annum cum ſuis menſibus habuiſſe civilem, adeoque Athenienſes ipſos. Quippe tam lunarem, quam æquabilem civiles omnibus Græcis in uſu fuiſſe ſcribit. Poſt Solonem quoque lunares eoſdem civiles in reliqua Græcia perſeveraſſe; ſed ita, ut communes ſolares uſitatiores eſſent. Ad hæc poſtquam pag. 51, num. III docuit, *Græcos annum ad Lunam condidiſſe, ipſiſque civilem fuiſſe, ſuſtineri non poſſe*, neque id ex Gemino colligi poſſe; pagina ſequente, n. VII iſtud ipſum fatetur. *At nos*, inquit, *numquam negavimus, Græcos, & menſibus uſos lunaribus, quin immo promiſcuam tricenorum, & lunarium menſium uſum ab Hippocrate, & aliis demonſtrare curavimus. Et tunc ingenue cum Gemino hic a Petavio expreſſo fatemur menſes lunares κατὰ τὸ πολιτικὸν ἀγωγὴν, in uſu civili Athenienſium, ut prædiximus, fuiſſe. Vel omnium Græcorum, ſi Petavius ita maluerit. Non tamen ideo minus conſequens illud Petavii: Ergo nullos alios menſes in uſu habuerunt: negamus, & pernegamus*. Nondum de hac noſtra collectione contendimus. (Quam quidem haud bona fide retulit. Non enim alios in uſu, quam lunares fuiſſe menſes *πολιτικῶς* docuimus; ſed civili dumtaxat.) Sed ut illud ſeponemus interim; apparet ex illius opinione tam ante Solonem, quam poſtea, non minus Græcis ceteris, quam Athenienſibus lunarem annum fuiſſe civilem; quem utrique pariter cum communi CCCLX dierum civiliter uſurparunt. Quid igitur iſtoc homine facias? aut qua tandem in doctrinæ ſuæ parte conſiſtet? Solos Athenienſes ex decreto Solonis lunares menſes cum æquabilibus conjunxiſſe dicit; Græcos excludit ceteros. Idem paullo poſt oblitus ſui Græcos ex æquo civiles ambos adhibuiſſe putat. Item, alias poſt Solonem demum lunares admiſiſſe; alias longe ante Solonem tam Græcos reliquos, quam Athenienſes eoſdem adſciviſſe. Quod, amabo, diſcrimen illud Athenienſes inter, Græcoſque ceteros fuit; quod tu tot illis a me commemoratis locis tanta pertinacia defendis? Si utrique non ſolum ante, ſed etiam poſt Solonem, lunares menſes cum æquabilibus perinde civiles obtinuerunt; cur ab illis iſtos ſeparas? Quid deinde Solon decreto ſuo novi Athenienſibus attulit; ſi id, quod illa lege ſanxit, tum arbitraris tanto antea, te eodem aſſeverante, ſervabant? Ecce autem alterum inconſtantiæ ſpecimen. Numero 140 ſummam totius doctrinæ ſuæ, ac ſententiæ ita conficit. Græcos ait initio ab Ægyptiis edoctos eumdem cum illis annum habuiſſe communem, dierum 360 cum duodecim menſibus tricenariis. Sed hoc interfuiſſe, quod *Ægyptii in fine quinque tantum dies appendices intercalabant, ut Solis curſui annus præter propter adæquaretur; Græci vero eadem mente, & quidem devioſe, ut notavit Herodotus lib. II, menſem tricenum biennio exacto, poſt triennio interſeruerunt*. Poſtea cum intercalationes iſtæ diſplicuiſſent, alias, atque alias excogitaſſe, ut annum ſuum 360 dierum, nec non lunarem dierum 354, *qui itidem*, ait, *uſitatus, cum ſolari vertente conſtante 365 diebus & $\frac{1}{4}$ peræquarent*; cujus rei teſtes affert Diodorum, Geminum, Theonem, ac Ciceronem in Verrem. *Poſt hæc*, pergit Alphonſus, *communis Græcia (cui menſes triceni civiles & lunares ſubinde in uſu fuere ad varia) Thebanos, Ægyptios, & Alexandrinos imitata, & eorum intercalationes, annos 365 dierum cum $\frac{1}{4}$ obſervare cœpit*. Mox vero: *Et iſta quidem tunc contingebant, cum Solon Athenienſium Archon legem illam de menſibus tantum lunaribus rogavit; quæ uſu populi quoad civilia, maxime ſacra, judicialia, fuit recepta*. Credi vix poteſt quantum & falſitatis inſit in hac oratione, & cum omni reliqua doctrina diſſidii. Primum cujuſmodi tandem eſt iſtud; Græcos ante Solonem ab Alexandrinis annum Solis accuratum, & intercalandi modum accepiſſe, cum Alexandria nondum eſſet, nec niſi poſt annos a Prætura Solonis ducentos ac ſexaginta tres ab Alexandro condita ſit? Præterea anni, intercalationiſque modum illum, in quo tricenarius menſis altero quoque

anno

anno ad communem CCCLX dierum accedebat, cujus auctorem citat Herodotum, diu ante Solonem obliteratum fuiſſe refert, & commodiore mutatum. At Herodotus ipſe ſæculo adhuc ſuo hunc eumdem Græcia tota retineri ſcribis; ut num. 26. interpretatur Alphonſus. Herodotus ergo longe ante Solonem floruit; cum ſit eo tamen poſterior annis amplius centum. Quid de Cicerone porro dicemus? An effugere poterit ille, quin Solonem ætate præceſſerit; ſi quidem annum ejuſmodi, qui ante Solonem abrogatus ab Alphonſo dicitur, apud Græcos eo ipſo, quo contra Verrem ſcribebat, tempore perſeveraſſe demonſtrat? Quod de Theone quoque, ac ceteris, quos anni illius veteris teſtes adhibet, eadem vis conſecutionis ac neceſſitas perſuadere debet. Nullum exitum habitura eſt oratio, ſi labes omnes, ac maculas, quibus tota eſt illius adſperſa Diatriba, perſcrutari; nedum convincere ac refutare voluero. Ac verendum arbitror, ne quam ipſe modo iis in tractandis, & excutiendis, offenſionem experior, eamdem in lectores meos trajiciam ac derivem. Quocirca diſſimulatis, & omiſſis ceteris, caput ipſum opinionis, ac doctrinæ petamus: & in triplici anno illo ſive Græcia tota recepto, ſive Athenienſium, exclusis reliquis, proprio, quæ ſint errata videamus.

C A P U T IX.

Excutitur, ac refutatur Alphonſi opinio de triplici anno civili Attico. Quid ſit civile, præſertim in anno.

Cap. III, num. 3, &c. TRIPLEX eodem tempore, uti capite ſuperiori diximus, ab Alphonſo civilis annus partim Græciæ toti, partim ſolis Athenienſibus poſt Solonis ſæculum tribuitur. Primus eſt ſolaris vertens ex diebus compoſitus CCCLXV$\frac{1}{4}$. Secundus eſt pariter ſolaris, ſed ab eodem ad alterius diſcrimen, æquabilis communiſque dictus, dierum CCCLX. Tertius denique lunaris. In quo primum eſt illud abſurdum, ſolarem appellari annum eum, qui diebus non amplius conſtet trecentis & ſexaginta. Atqui ſic illum ſæpius nominavit Alphonſus, & ab altero, ac vertente ſejunxit. Velut in Synopſi, & in tertio capite, num. 3, ceteriſque locis, ex quibus verba ipſa capite antecedenti poſuimus. Quin etiam pag. 20, num. 36 diſertiſſime annum communem dierum 360, *in ſuo genere conſtantem & perfectum vocat, etiam ante quinque dierum appendicum cum quadrante adjectionem*; ac ſubinde annum iſtum, ejuſque tricenarios menſes minime cum altero anno vere ſolari permiſcendos ait: cum ſint prioris menſes ſui generis, ac communis proprii, & ab altero liberi, atque diſtincti. Verum ecquis umquam ſolarem putavit annum, qui diebus præciſe conſtaret trecentis ac ſexaginta? Præſertim cum eodem tempore non modo notus eſſet accuratus, ac verus illius modus; ſed etiam uſu civili cum eo pariter admiſſus. Quid hic porro mutilus, ac decurtatus annus faciebat? aut quis uſus illius eſſe poterat; cum alter eſſet in promptu ſolaris ac vertens? Nam de utriuſque menſibus qui tandem explicare te potes? Communis atque æquabilis anni proprios menſes tricenarios facis; & eoſdem ab alterius veri ſolaris ac vertentis, & quidem civilis anni menſibus diſtinguis. Hujus ergo cujuſmodi menſes fuerunt? Si, ut illi, tricenarii; duplices ergo tricenarios menſes in uſum civilem Græcia omnis admiſit. At hoc commenti genus inſulſiſſimum eſt. Sin a tricenariis diverſi; doce qui dierum in iis numerus; ſi potes; ſi auctorem habes ullum, qui civiles in Græcia menſes & ſolares, & inæquales fuiſſe meminerit. Quid quod ipſemet pag. 66, num. 82, negas ante Julianam editionem, annum iſtiuſmodi ex menſibus inæqualibus conflatum ullomodo Græcos habuiſſe? Tricenarii ergo, ut fateris, utrobique menſes fuerunt. Quorſum vero his illud repetitum in uſu civili menſium genus?

Nam illud univerſe cui tandem perſuadebitur; triplex eſſe poſſe civitati cuipiam, ac populo civilium annorum genus, ac menſium? Duos tantum ſi diceres, ferre nemo te poſſet. Tu eodem tempore triplicem Græcis menſem civilem, tripliceſque civiles impingis annos. Age quæ ſingulorum appellationes fuerint dic ſodes, ſi alicubi legiſti. Equidem nulla menſium Atticorum civilium nomina commemorari audio, præter hæc trita, Hecatombæonem, Metagitnionem, Boedromionem, ac deinceps ceteros. Cum igitur Hecatombæone, verbi cauſa, factum aliquid aut cives inter ſe dicerent; aut Scriptores Græci memoriæ proderent: divinandum ſtatim erat, quod genus menſium eſſet expreſſum; tricenarius ne prior æquabilis anni; an vertentis alter; an poſtremo lunaris. Omnes enim vulgo cogniti ac civiles erant, & utique certo aliquo vocabulo deſignandi fuerunt. Ut ſi triplex hodie civilis eſſet annus, ac duo ſolares a me dicerentur, quorum alter triginta dierum menſes haberet, alter ad Julianam formam, vulgaremque deſcriptos; his tertii lunares accederent; tum hi tres iiſdem nominibus appellarentur, Januarii, Februarii, Martii, &c. nihil dicam de commenti hujus inanitate. Illud certe conſequens ex eo fit; quoties Januarium nominabit quiſpiam, de quo potiſſimum loquatur, niſi expreſſerit ipſe, ſciri omnino non poſſe. Hac re ſi vel fingi quicquam poteſt obtuſius; tum tu ſane viceris. Denique ſolaris menſis cur diebus triginta circumſcribitur? Nam ut ſolaris ſit, curſum Solis metiatur oportet: & quidem ſpatium illud, quo Dodecatemorion quodlibet orbis ſigniferi Sol motu ſuo percurrit. Num tu igitur cenſes triginta diebus ab Sole ſingula zodiaci ſegmenta peragrari, aut æquale tempus in unoquoque conſumere? Vehementer erras. Geminus ecce Cancrum ait a Sole percurri diebus XXXI; totidem Leonem; Virginem XXX; itidemque Libram, & Scorpium: at Sagittarium XXIX, ut & Capricornum: tum Aquarium, & Piſces, diebus XXX; Arietem XXXI; Taurum XXXII; totidem Geminos. Ex duodenis menſibus, quinque tantum triginta dies auferunt. Non igitur ſolares menſes, tricenarii eſſe poſſunt. Qua de re legenda ſunt, quæ lib. IV de Doctrina Temporum cap. XXXVI, & XXXVII explicavimus; nec non I hujus operis, cap. VIII.

At ecce in *civilis* vocabulo neſcio quid argutiarum occinit pag. 29, num. 55. Nam *Petavius*, inquit, *menſis civilis Athenienſium veri ſignificati ſeſe ignarum clare oſtendit*. Non civilem menſem a populari diſtinguit, ac civilis notionem ejuſmodi eſſe putat, qualis eſt apud Juriſconſultos, cum dicunt *civilia verba*, L. Verbis, D. de vulgari, & pupillari ſubſtit. aut cum *civile negotium, officium, auxilium*, & id genus alia nominant. Proinde lunarem Athenis menſem civilem fuiſſe; quod ſic interpretatur denique; tamquam civilis ideo vocetur, id eſt πολιτικός, quia lege conſtitutus eſt. At vero popularis alter, ſive communis fuit, & is ſolaris tricenarius æqualis. *Primus ad ritus, ſeu ſacra & judicialia, & quævis alia civilia, velut uſuras, teſtamenta, & conſimilia, in publicum, vel privatum reſpicientia pertinebat. Secundus ad tempora partitionis humanæ, & annos ætatum, aliaque hujuſcemodi*. Item pag. 28, num. 47, Athenienſes ſcribit *poſt Solonem uſos eſſe tricenariis menſibus in Aſtrologicis, in medicis, in naturalibus, in ætatum deſignationibus, & quibuſvis populi rebus, extra ea, quæ leges, judicia, & alia civilia reſpiciunt*; quibus ſcilicet lex Solonis de lunaribus menſibus compercebat.

Verum nihil ad cauſam noſtram, & ſententiam aptius, contra ſe vero præſentius, & validius comminiſci potuit Alphonſus, definitione illa civilis menſis, quam nos quidem libenter amplectimur. Civile, inquit, id dicitur, quod lege aliqua conſtitutum eſt. Quamquam & conſuetudo ipſa civitatis abſque lege civile aliquid facere poteſt; tamen eſto uti vis. An eo minus populare eſt, quia lege ſancitum? Immo vero populare eſt eo ipſo, quod a communi lege publicus id civitatis uſus accepit. Populare quippe ab eo, quod eſt populus; ſicut a civibus civile nominatur. Inter populum autem, ac cives intereſt nihil. Erit igitur idem populare, quod civile. Sic annus Julianus, poſtquam lege Julii Cæſaris a Romanis receptus eſt, civilis Romanis, ac popularis eſt factus. Neque vero Juriſconſulti tui aliud nos doceant: adeoque muto tibi eſſe per illos licet. Nam ii *civile* definiunt quod eſt *æquum, juſtum, legitimum, ordinarium*. Sic in lege illa, quam affers, Papinianus ita loquitur: *Verbis civilibus ſubſtitutionem poſt quartum decimum annum ætatis fruſtra fieri convenit*: verba civilia dicuntur *legitima*, hoc eſt *lege conſtituta*, ſive *directa*: quibus cives ex lege ac conſuetudine quod volunt teſtamento imperant. quibus ex adverſo παρακλητικά, hoc eſt precaria, & inflexa reſpondent. Sic Accurſius, Cujacius, ac ceteri Juris interpretes.

Quid ſit civile ex Juriſconſultorum ſententia.

pretes. Ita L. V Cod. Juſtin. de furtis, & ler. cor. *Civile eſt quod a te adverſarius tuus exigit, ut rei, quam apud te fuiſſe fatearis, exhibeas venditorem.* Civile ibi eſt *æquum, legitimum, & ordinarium.* Ita *civile officium, munus,* & ejus generis alia. Hoc ſenſu civilis annus eſt ordinarius, ac legitimus; quo publice, ac privatim civitas utitur. Nec minus popularis eſt, hoc eſt publicus, ac toti populo communis. Denique Cenſorinus ipſe cap. XIX, quid ſit annus civilis explicat his verbis: *Igitur cum tanta inter viros doctiſſimos fuerit diſſenſio; quid mirum ſi anni civiles, quos diverſæ civitates rudes etiam tum ſibi quoque ſtatuebant, tam inter ſe diſcrepent, quam cum illo naturali non congruant.* Videsne civilem appellet eumdem qui & popularis eſt; quem ſcilicet civitates rudes adhuc variis modis conforment?

Ac ſi communis, popularisque menſis aut annus qui ſit definire voluerimus; ne alius quidem cogitari a nobis poteſt, quam publice receptus a populo, & communi conſuetudine ſancitus. Uti *lex popularis* a Cicerone lib. II de Leg. appellatur, quam univerſus populus juſſit. Ejuſmodi porro annus, ac menſis eſt, quem publice, ac privatim civitas adhibet; hoc eſt in iis actionibus, quæ privatorum mutuo conſenſu, vel auctoritate publica geruntur; privatim; ut in contractibus, ſtipulationibus, emptionibus, ac venditionibus, in judiciis, in teſtamentis, & aliis, quæ longum ſit enumerando perſequi; publica vero, ut in fœderibus, aut ſocietatibus ineundis, in actis publicis, ac decretis, & reliquis omnibus, quæ communi civitatis totius nomine, vel magiſtratuum auctoritate fiunt; quæ omnia eo menſium annorumque genere ſubſignari, ac ſubſcribi ſolent, quod vulgo cognitum ſit; quod cives omnes etiam indocti, impariſque ſentiant; quod in uſu quotidiano populi & civili tractatione verſetur. Ne longe exempla repetamus; duplex eſt hodie apud Francos, Italos, Hiſpanos, Europæos denique, immo Chriſtianos pæne omnes, anni, ac menſium genus. Nam aliud Julianum ad modum deſcribitur; in quo dies ſunt CCCLXV, cum quadrante; menſes autem inæquali dierum numero conſtant; quorum primus eſt Januarius, tum Februarius, Martius, &c. Altera forma lunaris eſt, cujus menſes alternis fere pleni ſunt, & cavi; initium vero partim ab Januario; partim ab Martio, Aprilive repetitur. Menſium ipſorum appellationes propriæ ſunt nullæ; ſed prima, ſecunda, tertia Lunatio; vel in obliquo, Januarii, Februarii, Martii Lunatio dicitur, non quod Syzygia ipſa lunaris Januarius, aut Februarius exempli gratia nominetur; ſed quod in hunc illumve menſem incidat. Horum duorum generum utrum civile ſit, ac populare ſi quis interroget, undenam quæſo hac de re conjectura, exiſtimatioque ducetur? Hæc quæ paullo ante dixi, opinor, attendenda nobis erunt; quod in publicis, ac privatis actionibus, in principum edictis, in civilibus commerciis, in judiciis, ac teſtamentis adhibeatur. Is eſt autem Julianus annus, menſeſque Juliani. Eſt ergo gentium illarum civilis, & popularis hic annus: minime vero lunaris; tametſi & plerique ſit, etiam plebeiis cognitus; & ad præcipuorum feſtorum gubernationem ſæpius, quam alter illa, qua privato, qua publico uſu, ac mentione celebretur. Ecquis hodie regum, aut quæ libera civitas in edicto, decretove ſcribendo primum, aut ſecundum, tertiumve Lunæ Januarii, vel Martii diem ſubſcribit? Atque ut in re tam trita & facili peregrinantem uſu te tuo, factoque doceam, ac velut in domum reducam: age cum iis Juriſconſultus, & in foro, ac judiciis ætatem contriveris: quæro ex te, quoties actioni alicui ex formula concipiendæ, vel contractui, aut teſtamento præfuiſti; num tu unum alium, ac menſem, menſiſque diem ſubſcribi, & in acta referri juſſiſti, præter Julianum? Quidnam ergo tibi modo venit in mentem, ut vel Græcos, vel Athenienſes in ſacris, in privatiſve publiciſve actis, in legibus, in fœderibus, in teſtamentis, lunari anno, ac menſibus uſos fatetere, & hunc annum, ac menſes iſtos nihilominus negares populares fuiſſe? Nam quod æquabili menſium modo, annove ſolari, medici nonnumquam, aut alii Scriptores utuntur; eo pertinet, ut alterum præter lunare, genus anni a Græcis uſurpatum; non ut ipſis populare fuiſſe fateamur. De quo cum ſatis multa lib. I de Doctrina Temporum cap. VI erudita ſint, tum dicentur paullo poſt nonnulla, cum de aperto ac recondito Græcorum

anno verba faciemus. Nec illud tamen differendum eſt, quod abs te non recte ſcriptum eſſe, ne ta quidem ipſe diffitebere. Ais enim Athenienſes in *Aſtrologicis* tricenarios menſes adhibuiſſe. Atqui eſt iſtud ſane falſiſſimum. Nam lunaribus utique menſibus in Aſtrologicis obſervationibus uſos eſſe conſtat: quorum aliquot exempla cap. VII e Ptolemæo, & aliis addanimus. Quod ſi tu tamen uſitatas propriaſque vocum notiones invertere inſiſtis adhuc, & civilem annum a populari diſcernere, dum tu idem, quod ego, re ipſa ſentias, per me quidem verbis uti re licet, ut voles. Non enim alioqui verborum aut ſimplicium, aut in oratione junctorum publica re, ac Romana lege teneri valla, libera tua ab omni regularum jugo, ac fræno Latinitas oſtendit. De verbis itaque, ſublata ea, quæ rebus ineſt, ſola in medio controverſia reſtabit, quam tibi cum Nebriſſenſi tuo, ceteriſque vocabulariis ante, quam mecum, diſceptandum relinquo. Pag. 55. num. 47.

Ad extremum fatalis homini iſti contrarietas verborum, decretorumque in hac etiam civilis anni commemoratione cernitur. Nam cum pag. eadem 29, num. 53 ſcripſerit, aberraſſe me, *quod Solonem Athenienſibus menſis cavi, & pleni auctorem fecerim ad civilia. Hæc enim ad Aſtronomiæ ſe ſententiam tantum accommodanda male traduxi ad legem Solonis:* cum his, inquam, verbis annum lunarem Athenis ex Solonis lege ad civilia receptum neget; tamen num. 55 fatetur eumdem annum lunarem a Solone conſtitutum civilem fuiſſe: & num. 58 idem aperriſſime docet; hanc lunarem formam lege Solonis invectam *in civilibus uſu inconcuſſo receptam fuiſſe;* quæ eſt prodigii ſimilis levitas, & inconſtantia.

C A P U T X.

Annum Græciæ popularem ad Lunam deſcriptam fuiſſe Veterum auctoritatibus aſſeritur; quæ & ſingillatim expenduntur, & ab Alphonſi Carunzæ falſa interpretatione vindicantur.

AB anno Attico ad communem Græciæ reliquæ; immo vero popularem utrique pariter annum longo intervallo redeamus. Quod igitur Græcorum ceterorum annus, perinde atque Athenienſium, ad Lunam deſcriptus eſſet, ex multis antiquorum teſtimoniis argumenta ducuntur.

In primis autem declarat hoc ipſum Ariſtoteles libro II de Generat. Anim. cap. IV, ubi de menſtruorum tempore ſcribens, ait ea ſub finem menſis profluere: quod tum propter interlunium frigidior ſit aer. αἱ δὲ τῶν καταμηνίων σύνοδοι ψυχραί, διὰ τὸ τὴν σελήνην ἀπολείπειν. Et lib. VII de Hiſt. Anim. cap. II idem narrat apertius. ἡ δὲ τῶν γυναικείων ὁρμὴ γίνεται περὶ φθίνοντας τοὺς μῆνας· διὸ φασί τινες τῶν σοφιζομένων, καὶ τὴν σελήνην εἶναι θῆλυν. *Menſtruorum profluvium deſinentibus menſibus accidit. Ob id nonnulli argutantes Lunam aiunt eſſe feminam.* I argumentum ex Ariſtotele.

Ariſtotelem Theophraſtus, hoc eſt præceptorem diſcipulus ſequitur; qui in libro de Signis pluviarum iiſdem fere, quibus ille, verbis, ἐν σημασίαις, ait, τοὺς μῆνας χειμερινοὺς εἶναι, ὅτι ἀπολείπει τὸ φῶς τὸ τῆς σελήνης, ἀπὸ τετράδος φθίνοντος μέχρι τετράδος ἱσταμένου. *Menſium exitus hiemales ſunt; quoniam lunare lumen deficit a quarto die deſinentis uſque ad quartum ineuntis.* Cetera iis conſentanea deinceps eodem libello ſubjicit. Quod autem de civilibus, & popularibus menſibus ambo intelligendi ſint Carunza ipſe nos docet; dum Ariſtotelem alibi dicit res paſſim obvias communibus, notiſque menſibus, non latentibus, & obſcuris illigaſſe. II ex Theophraſto. Carunza pag. 31. num. 61.

His veterem Scriptorem adjungimus, qui de ſeptimeſtri, & octimeſtri partu libellos edidit; qui inter Hippocratis opera ejus inſcripti nomine feruntur. Sed eos Hippocratis non eſſe, merito docti quidam viri ſuſpicantur. Sed cujuſcumque ſint, antiquiſſimi auctoris eſſe convenit. Libro itaque de ſeptimeſtri partu ſtatim initio, ſeptimeſtres pueros ait naſci poſt dies centum octoginta duos, accurrente particula. Primum enim de primo menſe dies capiuntur quindecim. Tum menſes quinque ſuccedunt dierum CXLVII, cum dimidio. Fiunt dies CLXII $\frac{1}{2}$. Superſunt de menſe ſeptimo dies viginti. Ita complentur dies illi CLXXXII $\frac{1}{2}$. Verba Scriptoris illius, ἐν γὰρ τῷ πρώτῳ λογίζῃ μηνὶ πεντεκαίδεκα ἡμέρας· τῶν δὲ πέντε μηνῶν ρμζʹ, ἢ ζʹ, ἢ ἥμισυ ἡμέρας. III ex auctore libri de octimeſtri partu.

Mox. *ἐν γὰρ ἑξήκοντα μιᾶς δεούσαις ἡμέραις ἐγγύτατα δύο μῆνες ἐκπληροῦνται.* Duos ecce menſes diebus conſtare aſſerit undeſexaginta. At lib. de Octimeſtri partu ita ſcribit: *ὅτι ἡ νουμηνία ἡμέρη μία ἐοῦσα ἐγγύτατα τριηκοστημόριόν ἐστι τοῦ μηνός· αἱ δὲ δύο ἡμέραι χεδὸν πεντεκαιδεκατημόριον τοῦ μηνός. Neomenia, quæ dies unus eſt, proxime triceſima pars menſis eſt; biduum autem fere decimaquinta pars eſt menſis.* Non eſt dubium, quin menſes illi lunares, & inæquales ſint. Nam lunares menſes exacti quinque, dies efficiunt CXLVII, horas 15, 40'. & cum diem unum fere triceſimam partem ait eſſe menſis; biduum autem fere decimamquintam, ſatis oſtendit non abſoluta tricenarios eſſe; alioqui non diceret *χεδὸν*, & *ἐγγύτατα*. De hoc loco quid Alphonſus Catanza ſentiat; ac quemadmodum Hippocratem, quem libellorum iſtorum facit auctorem, conciliet ſecum, nihil hic attinet dicere. Nam neque momenti aliquid habet illius opinio: & lunaribus menſibus uſum his in locis auctorem fatetur illum.

IV argumentum ex Diodoro. Diodori vero ſententiam quomodo idem interpretetur * Alphonſus; immo quam abſurda vexet ac diſtorqueat, præterire non debeo. Scribit Diodorus lib. I Thebanos Ægyptios longe aliter ac Græcos annum ordinare ſuum. Quippe *ἐμβολίμους*, inquit, *μῆνας οὐκ ἄγουσιν, οὐδὲ ἡμέρας ὑφαιροῦσιν, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων*: *Menſes intercalares non adhibent; neque dies aliquot detrahunt; quemadmodum Græcorum pleri que faciunt.* Ex his verbis colligit Alphonſus Græcos anno uſos eſſe dierum CCCLXV ¼. Quippe ſupra XII tricenarios menſes, dies quinque cum ſex horis intercalabant. Hac Diodori *παρερμηνείᾳ* fingi nihil poteſt alienius. Quis umquam intercalarem menſem legit ſex horis ſupra dies quinque conſtantem? Quorſum vero dierum *ὑφαίρεσις* pertinet, ſi plenum ac juſtum modum anni ſolaris adhiberent? Quis porro non videt *ἐμβολίμους μῆνας* lunares eſſe, & lunaris anni proprios; exemptionem vero dierum ad eum modum intelligendam eſſe, quem Geminus cap. de menſibus exponit? Igitur lunari Græcorum anno ſuffragatur Diodori teſtimonium.

Alphonſ. cap. XII ſ. IV, n. 1.

V ex Gemino. Sequitur Geminus; cujus verba capite V, & VI diligenter expendimus; ut ne ipſe quidem deinceps, ut ſpero, Caranza ſentire aliter velit, poſtquam editum hunc a nobis denuo legerit. Quamquam haud magni facere præſtantiſſimum hunc Scriptorem viſus eſt. Hujus enim vi, momentoque oppreſſus, ubi diu, ac multum eluctatus eſt, & undequaque intercluſa commenta ſua, conatuſque irritos vidit; quod extremum deſperatis eſſe perfugium ſolet, teſtimonio illius obnuntiavit, ac valere illum juſſit, & faceſſere. Hic vero non de anno Attico privatim, ſed de communi Græciæ quondam totius anno diſſeruit. Nam quod hunc aiebat & Athenis ſcripſiſſe, & de ejus, in qua degebat, urbis anno dumtaxat, non reliquæ item Græciæ, illa prodidiſſe, ex ipſomet Gemino falſum eſſe commonſtravimus.

VI ex Cicerone. Poſt Geminum Cicero proximus occurrit, qui tam Siculos, quam ceteros Græcos, annum ſuum popularem ad Lunam direxiſſe confirmat Orat. IV contra Verrem. *Eſt*, inquit, *conſuetudo Siculorum, ceterorumque Græcorum, quod ſuos dies menſeſque congruere volunt cum Solis, Lunæque rationibus; ut nonnumquam, ſi quid diſcrepet, eximant aliquem diem; aut ſummum, biduum ex menſe; quos illi ἐξαιρεσίμους dies nominant: item nonnumquam uno die longiorem menſem faciunt, aut biduo.* Mox Verris facinus exponit; qui pretio corruptus ab Arthemone Cephalœdio menſem comitialem, quo menſe Sacerdotem maximum Cephalœdii creabant, antevertı juſſerit, exempto menſe uno, ac dimidiato; *ut quo die*, *verbi cauſſa, eſſe oporteret Idus Januarias, eo die Kalendas Martias proſcribi juberet.* Tunc Cephalœditanos refert *decreviſſe intercalarium XLV dies longum, ut reliqui menſes in ſuam rationem reverterentur.* Non eſt obſcurum hic de populari menſe Ciceronem loqui. Non enim alio, quam ejus generis, popularia comitia haberi ſolent, aut populares magiſtratus creantur. Ac Cicero ipſe, cum id Romanis explicare vellet, popularium menſium ſimilitudine eſt uſus. Quamobrem cum idem, quod ab Siculis, a ceteris quoque Græcis uſurpatum in anno ſcribat Cicero, certum eſt, annum Græciæ totius cum Sole, ac Luna conveniſſe. Hoc vero neceſſe eſt ita fieri, ut menſes omnes, annique ſimplices lunares ſint, annus vero magnus, ſive orbis annalis, intercalatione lunarium menſium, cum Sole, ac Luna congruat; ut in octaeteride, ac reliquis periodis Geminus oſtendit. Nam quod menſes omnes lunares, annum ipſum ſimplicem ad Solem compoſitum fuiſſe Alphonſus exiſtimavit, idem fecit ejus, quod in Diatribæ fine ultro de ſe confeſſus eſt, *ſe Aſtronomica vix delibaſſe*. Etenim ſi quid Luna, quid Sol, quid annus, quid menſis eſſet intelligeret, aliter de re tota judicaret. Nos contra monſtrum illud anni cap. V diſputavimus.

At Alphonſus tam evidenti Ciceronis teſtimonio convictus, mendacii Ciceronem arguit. *Quippe*, inquit, *inaudita ſunt, & omnium opinione aliena, ſimul cum intercalatione bidui, ne dicam inveroſimilia.* Nempe anni popularis rationem ignoravit Cicero; neque hæc tanto tempore, quo Athenis, & in Græcia, ac demum in Sicilia vixit, diſcernere potuit: ut poſt tot ſæcula unus ex Hiſpania Juriſconſultus exiſteret, qui illum doceret. Pag. 72. n. 134.

VII argumentum ex Solino. Septimo Solinus cap. III Græcos ſignificat annum ſuum civilem ad Lunam direxiſſe, cum ait ſimplices eorum annos dierum fuiſſe CCCLIV, detractis ſcilicet de ſingulis, diebus XI ¼, donec ad nonaginta dies ſumma perveniret, ex quibus tres menſes confecti in fine octaeteridis inculcarentur.

VIII ex Macrobio. Idem cum Solino ſcriptum reliquit Macrobius; qui & diſertius, quam ille, Græcos ad Lunæ curſum annum proprium computaſſe narrat, & eorum imitatione hoc ipſum feciſſe Romanos; ideoque neceſſario & intercalarem menſem inſtituiſſe more Græcorum. *Nam & Græci*, inquit, *cum animadverterent, temere ſe trecentis quinquaginta quattuor diebus ordinaſſe annum; quoniam appareret de Solis curſu, qui trecentis ſexaginta quinque diebus, & quadrante zodiacum conficit, deeſſe anno ſuo undecim dies, & quadrantem, intercalares ſtatuta ratione commenti ſunt; ita ut octavo quoque anno nonaginta dies, ex quibus tres menſes tricenum dierum compoſuerunt, intercalarent. Id Græci fecerunt, quoniam erat operoſum, ac difficile omnibus annis undecim dies & quadrantem intercalare*, &c. Perſpicuum eſt Græcos annum lunarem inſtituiſſe, cum & ſinguli diebus conſtarent CCCLIV, & intercalares menſes in octaeteridem tres incurrerent; quos etſi aliter diſpenſatos eſſe perſuadet Geminus; nimirum ut intercalatio anno tertio, quinto, & octavo fieret, ne ab annuis Solis tempeſtatibus nimium civilis annus recederet: tamen de lunari forma omnes illi mirifice conſentiunt.

Contra hæc Alphonſus oppoſuit, Solinum & Macrobium de octaeteride veteri loqui, *quæ aliquo tempore, & quidem brevi*, ut *apertiſſime ait Solinus, perduravit.* Velim apertiſſima illa Solini verba proferat. Nam ne littera quidem ea de re comparet uſquam. Quin utramque rationem eam Græci anni commemorat, quæ apud illos perpetua fuit. Pag 69 nu. 132.

IX ex Cenſorino. Nono Cenſorinus Scriptor gravis, & luculentus cap. XVIII Græcos perpetuo civilem annum ad Lunam elaboraſſe demonſtrat. Sed principio, quod Lunam, interim dum Sol annuum ſpatium conficit, terdecies oriri cernerent, arbitratos eſſe lunares menſes duodecim & dimidiatum ad annum naturalem convenire: atque idcirco annos civiles ſic ſtatuiſſe, ut intercalando facerent alternos duodecim menſium, alternos tredecim; quod tempus trieterida appellabant. Poſt errore cognito, tetraeteridem condidiſſe; quam cum ad Solis tantummodo curſum, non item Lunæ congruere deprehendiſſent; eam octaeteride mutaſſe; quæ annum civilem ad Lunam ſimul ac Solem exactius accommodaret. Qua in periodo Græcos, quod ad popularem attinet anni rationem, acquieviſſe ſignificat. Nam tametſi caſtigatiores poſtea periodi; ut enneadecaeteris a Metone; hebdomecontaſexaeteris a Calippo, repertæ ſint; eæ tamen ſic a Græcis adhibitæ ſunt, non ut populares eas facerent; hoc eſt civiles annos ſuos numeris illis annorum circumſcriberent: ſed ut illarum ex ratiociniis octaeterides ſuas dierum *προσθαφαιρέσει* corrigerent. ut in I, & II de Doctrina Temporum obſervavimus.

Denique Cenſorinus hoc aperte docet, civilem a Græcis annum certis orbibus incluſum eo conſilio fuiſſe, ut & anni ſimplices ad Lunam, & annorum ſyſtema, qui magnus annus ab eodem vocatur, ad illius pa-

riter ac Solis curſum congrueret; tum quoties animadverterent ipſa, quam ſibi delegerant, perinde, annum ſuum cum Sole, non item cum Luna, quadrare; ea ipſa mutata ſibi alteram quæſiſſe; quod profecto non facerent, ſi populares annos ad Solem duntaxat, ut Alphonſo placet, exigere vellent. Nunc periodum aliquam, ſi poteſt, inveniat, qua vertente, ita cum utroque ſidere paria faciat annus, ut & menſes ſinguli lunares, & anni ſimplices ad Solem facti ſint. Hoc ſi non poteſt, uti vel mediocris annalis rei peritia perſuadet; tum ad eum, quem docuimus, modum conflatos illos orbes, & compoſitos fuiſſe non neget.

Pag. 69. num. 32. Sed animadverſione digna cumprimis eſt Alphonſi paraphraſis; qua Cenſorini locum, quem a me non intellectum cauſſatur, interpretari voluit; quæ eſt ejuſmodi, ut contra Cenſorini mentem ac verba perſpicue repugnet. Scripſerat Cenſorinus: *Veteres in Græcia civitates, cum animadverterent, dum Sol annuo curſu orbem ſuum circuit, Lunam interdum terdecies exoriri*, &c. Iſte poſt *civitates* adſcripſit, *aliquot*: ne univerſe de Græcis loqui Cenſorinus videatur. Tum ex additamento illo in fine concludit, *annos & menſes lunares in aliquibus Græciæ civitatibus fuiſſe; in aliis vero ſolares*. At unde in *aliquibus* potius quam *in omnibus* concludit? Nimirum quia vocem *aliquot* inſeri placuit.

Ridicule Cenſorinum Alphonſus exponit. Ridicule: quaſi hanc Cenſorinus poſuerit. Sed major etiam in ſequentibus labes, & pravitas interpretationis. Docet Cenſorinus, ut ſupra retulimus, initio Græcos cum viderent ſpatio illo, quo Sol annuum explet orbem, Lunam interdum terdecies exoriri, putaſſe naturalem annum duodecim lunaribus menſibus & dimidiato confici; ideoque dieterida, vel trieterida inſtituiſſe; poſtea vero cognito errore, aliud tentaſſe. Hunc errorem ſic in paraphraſi ſua exponit Alphonſus: *Quippe annus naturalis dierum eſt* 365$\frac{1}{4}$, *& duo annos jam cum* $\frac{1}{2}$ *integrant; qui biennium anni lunaris* 354 *diebus conſtantes ea diebus & $\frac{1}{2}$ excedunt; & inde menſi emboliſmo ea dierum dimidiatus deerat dies.* In quo primum ineſt hoc abſurdi, quod lunarem annum præciſe 354 diebus abſolvat; quaſi non horæ præterea fere novem, præſertim ex Calippi rationibus imputandæ ſint: unde poſt unumquodque biennium non dies 22 $\frac{1}{2}$, ſed 21 $\frac{2}{3}$ in ſolari anno redundant. Horis itaque octodecim fere Alphonſi calculus aberrat. Præterea undenam emboliſmum menſem dierum XXII ex Cenſorini verbis expreſſit? An diebus non amplius XXII lunaris curſus abſolvitur? Atqui Cenſorinus lunationem integram in annos duos partitas eſſe Græciæ civitates aſſerit. Nam præter duodecim menſes lunares, quibus Lunæ duodecim ortus competunt, decimum tertium dimidiatum annis ſingulis adſcribit. Quid eſt aliud Cenſorini verba vel non capere, vel corrumpere, ſi hoc non eſt? Redeat igitur in viam, & Cenſorinum ad Herodoti, ac Gemini fidem, & hiſtoriam revocet; uti nos ſupra capite ſecundo fecimus. Atque ut lunarem menſem non tricenarium, ſed duodecim horis minorem a Cenſorino ſignificari patet: annum item lunarem trecentorum & quinquaginta dierum, non trecentorum ſexaginta conſtitutum velit: non effugiet tamen quin hac ratione Cenſorinus dixerit, Græcos veteres vertentem & ſolarem annum diebus trecentis ſexaginta novem, & horis aliquot definiſſe: quam ſummam dimidiata ſyzygia ad lunarem annum accedens efficit.

X ex Theone. Decimo de lunaribus Græcorum menſibus, & annis popularibus, luculentiſſimus eſt apud Theonem locus in eruditiſſimis ſcholiis ad Arati Phænomena, commate 64. ubi Arati verſus de variis Lunæ viſionibus, & incrementis explicans ita ſcribit: Γνώριμον δὲ ὅτι μῆνα κυρίως ἔλεγον οἱ Ἕλληνες τὸν χρόνον τὸν ἀπὸ τῆς συνόδου ἐπὶ σύνοδον, ... Sciendum eſt autem menſem proprie a Græcis appellatum fuiſſe tempus illud, quod a lunari conjunctione deducitur; tamquam ab eo quod eſt manere; vel a Mene μήνη, id eſt menſem nominarent. Quippe Græci menſes ad Lunæ curſum metiebantur. Hic de popularibus Græcorum menſibus agere Theonem ex eo conſtat, quod Ægyptios ibidem aſſerat non itidem, ut Græcos, menſes ſuos ad Lunam putaſſe, ſed ad Solem. Atqui præter populares menſes ad Solem, ut quidem initio crediturum erat, adamuſſim exactos, Ægyptii menſes alios, ſed minime populares, adhibebant; ut Alphonſus ipſe non dubitat. Igitur de populari menſium genere loquitur Theo, quod ut Ægyptiis detrahit, ita Græcis attribuit.

Idem Theo paullo poſt. Μῆνα δὲ λέγομεν τὸν ἀπὸ συνόδου ἐπὶ σύνοδον, ... Mox. ... τῶν Ἑλλήνων. *Menſem vero dicimus, tempus illud, quod a Solis Lunæque conjunctione ad alteram conjunctionem pertinet. Hoc vero menſis genere utebantur ad civilem dierum rationem: ut & hodieque Græci complures utuntur.*

Alphonſus ad hæc Theonis verba reſpondet, de menſibus Atticis ipſum loqui, non de communibus Græciæ. Pag. 70. Hoc eſt non reſpondere, ſed ſortito capere quod dicas. Quo jure ad Athenienſes ſolos τῶν Ἑλλήνων vocabulum reſtringis? Nam hoc joculare commentum Theonis verba longius excludunt. Quod autem Græcos ait pleroſque, non omnes, uti iſto menſium genere, ad ætatem ſuam refert; quæ in Valentiniani & Valentis tempus incidit. Ex quo confici poſſit, annum Julianum non ſtatim a Græcis omnibus admiſſum eſſe; ſed nonnullas civitates lunarem adhuc retinuiſſe. Quamquam, ut opinor, paullo aliter accipiendus eſt Theo. Non enim ſimpliciter lunarem aſſerit menſem, & ab omnibus olim Græciæ populis uſu civili receptum, & a pleriſque ſuo tempore retineri; ſed lunarem ejuſmodi, qui a conjunctione Solis & Lunæ, ad eamdem conjunctionem extenditur; quod non Græci omnes obſervarunt, tametſi populares ad Lunam menſes dirigerent. Quidam enim a corniculata Luna, ut Lacedæmonii; alii aliunde menſis initium capiebant; ut ex Plutarcho inſuper docebitur; plures autem ἀπὸ τῆς συνόδου.

Theoni accinit Galenus in Comment. ad lib. I Epidem. ubi de anni ac menſis diverſo genere diſputans, ait tempore ſuo ἐν πλείσταις τῶν Ἑλληνίδων πόλεων menſes ad Lunam dirigi. XI ex Galeno.

Plutarchus etiam in Ariſtide cum dixiſſet, victoriam Platæenſem contigiſſe ſecundum Athenienſes, quarto die Boedromionis ineuntis, ſecundum Bœotios quarto die deſinentis Panemi; differentiam illam putandorum temporum ſic excuſat: ἡ δὲ ἡμερῶν ἀνωμαλία οὐ θαυμαστόν, ὅπου καὶ νῦν, διηκριβωμένων τῶν ἐν ἀστρολογίᾳ μᾶλλον, ἄλλην ἄλλοι μηνὸς ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν ἄγουσι. *Varietatem autem ejuſmodi dierum mirari non oportet: cum hodieque, licet aſtrologicæ res accuratius cognitæ ſint, aliud ab aliis menſis initium, ac finis capiatur.* Quibus verbis tempore adhuc ſuo lunarem in pleriſque ſaltem Græciæ civitatibus annum reſediſſe ſignificat. Nam eamdem, quæ priſcis illis Græcorum temporibus fuerat, varietatem adhuc ſuo perſeveraſſe demonſtrat: quam eo mirabiliorem videri indicat, quo cæleſtium rerum ſcientia major affluebat. Quod argumentum eſt, utrobique de lunaribus menſibus loqui Plutarchum. Alioqui ſi Julianos menſes ætate ſua receptos innueret; admirationis cauſſa ceſſaret; nec aſtrologicarum rerum ad eam augendam incrementa proferret. XII ex Plutarcho.

Adjungendi ſunt ad hos omnes poſtremo Heſiodei interpretes Proclus, Moſchopulus, Joannes Tzetzes, Joannes Protoſpatharius; quorum poſtea auctoritates afferemus.

Ad eumdem lunarium menſium uſum probandam pertinent Lycophronis verſus, ubi Caſſandra patrias calamitates volventibus annis aſſuturas nuntians, menſtruis Lunæ circumvolutionibus hæc ipſa annorum intervalla definit:

Οἴκτῳ γὰρ οἰκτρὸν κεῖν' ἐπόψομαι φάος,
Καὶ πημάτων ὄψεσθε, ὧν κραίνων χρόνος
Μήνης ἑλίσσων κύκλον ἀνδηλώσεται.

Miſeram enim, miſeram illam videbo diem,
Et cladium maximam, quarum tempus moderator
Lunæ volvens orbem appellabitur.

Hic poetam popularem uſurpaſſe temporum menſuram, nemo prudens ambigat; ſed & Iſacius Tzetzes in commentariis ad eumdem hoc adnotat: ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ κατὰ σελήνην τοὺς μῆνας ἐψήφιζον, ἐκ δὲ τῶν μηνῶν ὁ χρόνος ἀπαρτίζεται. *Quandoquidem Veteres menſes ad Lunam computabant; annus autem menſibus abſolvitur.*

CAPUT XI.

De anno ſolari, quo Græci tacito, ac recondito ſunt uſi; cujus ratio diligenter expoſita; & Alphonſi Caranzæ falſa opinatio diſcuſſa. Menſis naturaliter Lunæ proprius, at annus Solis; & utramque certa methodo temperatam a Græcis explicatur. τριακοῦθα quomodo Græci menſes habuerint.

TERTIUM ſententiæ noſtræ, doctrinæque caput eſt de altero anni genere minime civili, ac populari, quo Græcos præterea uſos eſſe lib. I de Doct. Temp. cap. VII meminimus; quemque majore conatu, quam operæ pretium, Alphonſus oppugnat.

Noſtra igitur hæc ratio fuit: Cum ſit duplex anni lunaris genus: alterum ſolutum, & expeditum ab anni ſolaris commercio; cujuſmodi eſt Arabicus annus: alterum cum illo implicatum, & complexum; quale eſt quod certis intercalationum, ac periodorum nexibus adſtringitur; & ſolaris curſus rationibus illigatur: qui priore utuntur anno, nullo præterea opus habere: qui autem poſteriorem deligant, ab iis non modo Lunæ circuitus; ſed ſolares inſuper obſervandos eſſe.

Etenim quoniam in hac poſteriore forma non id ſolum attenditur, ut menſtrua, vel etiam annua Lunæ ſibi intervalla conſtent: ſed ut ad eoſdem ſolarium tempeſtatum cardines adhæreſcant: quemadmodum egregie Geminus exponit: id autem ſine ſolaris curſus obſervatione conſequi nullo modo poſſumus: ſit illud neceſſario, ut qui civilia tempora iſtiuſmodi genere metiantur; alterum pariter anni genus aſſumant, quod tacitum, & opertaneum, vel reconditum merito nominamus. Quod adeo domeſtico exemplo ſub oculis ſubjicitur. Nam ſi quis de Alphonſo ſciſcitetur, quod anni genus populare ſit Hiſpaniæ, qui civiles, populareſque menſes; Julianos ambos eſſe, ſtatim reſpondebit. Rurſus quoniam anni noſtri Juliani ita cum lunaribus temperantur, ut decimonono quoque anno vertente, ad idem, unde profecti erant, initium redeant; ſi quis de lunaribus menſibus, annove quærat, utrum civiles ſint, negabit extemplo. Taciti ergo, & reconditi ſint oporteat; id eſt ab uſu populari ſejuncti.

Sic igitur Athenienſes, Græcique reliqui, quos ad Lunam civilia tempora transegiſſe pluribus argumentis evicimus, quod in lunari facimus, id in anno Solis inſtituebant. Hoc ideo perſuaderi Alphonſo non potuit, quia rerum aſtronomicarum, ac Solis, Lunæque motuum prorſus, ut ingenue ipſe fatetur, ignarus eſt. Etſi non magna, neque ſubtili ad hoc diſcernendum peritia opus erat: ſed cujuſmodi in pleriſque opificibus, ac ruſticis animadvertimus: qui vulgarem computum, & componendarum inter ſe Solis, ac Lunæ rationum methodum utcumque callent. Cujus inſcitia putavit Alphonſus, quod rerum natura nullo modo patitur; ita annum ordinari poſſe, uti menſes ſinguli lunares ſint, anni ſimplices ſolares. Quo quidem remoto, facile de anno ſolari recondito nobis aſſentietur. Etenim ſi Athenienſes, ac Græci reliqui civiles menſes ad Lunam accommodarunt: id autem aliter uſurpari nequit, niſi etiam anni ſinguli lunares ſint; iidem porro populi menſes iſtos, & annos non minus cum Sole, quam cum Luna congruere voluerunt; ſi quid in nobis eſt judicii, fateamur oportet; hoc unica tantum ratione potuiſſe perfici, quam ex Gemino unica declaravimus: nimirum, ut repetitis, & intercalatis menſibus lunaribus, quamvis ſinguli ſint menſes, annique lunares, ſumma ſit ipſa menſium, annorumque Soli non minus, quam Lunæ congruens. Quamobrem cum nulli alii in populari Græcorum uſu, quam lunares anni menſeſque fuerint; neque, ſi ad Lunam menſes exigebant, aliſe potuerint: ſequitur proprios ſolaris anni menſes, & annum ipſum Solis ſimplicem, extra civilem uſum, tacitum, ac reconditum fuiſſe.

De hoc anno ſolari non ea repetam hoc loco, quæ libro I de Doctrina Temporum capite VII plenius expoſita ſunt. Duo tamen hic omittenda non videntur. Alterum variam illius, ut & lunaris, magnitudinem conſtituiſſe Græcos. Non enim ab ultima vetuſtate, ut

Alphſ. pag. 74. n. 140. opinatur Alphonſus, Græci ſolarem annum ad Julianum modum definierunt: ut ex Herodoto, Gemino, Cenſorino, aliiſque conſtat; ſed juſto majorem initio conſtituerunt; donec partim experientia perdocti; partim ab Aſtrologiæ peritis, qui in Ægypto verſati erant, prudentiores facti, exactiorem ſibi annum Solis adſciſcerent. Paullatim igitur annus uterque progreſſum habuit ad perfectum. Hinc illæ detractiones, adjectioneſque dierum, quas Cicero, aliique commemorunt; quæ in Juliana quoque forma, & exactiore lunari, qua nos utimur, evitari non poſſunt; uti lunaris ſaltus, ac plenorum menſium continuatio demonſtrat; tum alia quædam, quæ in Gregorianam rationem neceſſario tranſlata ſunt. Alterum eſt, videri unum illam Solis cum populari complexum ita deſcriptum fuiſſe, ut in eo trecenti, ac ſexaginta dies velut ordinarii haberentur, reliqui tamquam appendices extra numerum accederent; quemadmodum Ægyptii fecerunt; a quibus Græcos didiciſſe probabile eſt. Ex quo ſequitur menſes iſtius anni tricenarios, & æquabiles fuiſſe. Nam quod ad annum ſpectat; plerique Scriptores, cum de anno ſimpliciter, ac per ſeſe loquuntur, CCCLX diebus eum definiunt; ut Cleobulus in ænigmate, quod de anno circumfertur; ut Plinius, ut Ariſtoteles, ut Philochorus, aliique, quos capite VII libri I de Doctrina Temporum expendimus. Sic etiam tricenarios menſes Cleobulus, ac Philochorus nominatim ſtatuunt. Utrumque Gaza complexus eſt; cujus locum primo de Doctrina Temporum attulimus. Ac cum & iſte popularem annum, ut oſtendimus, lunarem fuiſſe non obſcure doceat; & antiquiores illo ceteri, ut hactenus demonſtratum eſt: alterum profecto populare non fuit; ſed cum populari implicatum, ac tacitum.

Hic vero memoria repetendum eſt, quod de anno, ac menſe eodem libro tradidimus: utrumque bifariam poſſe conſiderari: vel abſolute ac per ſeſe, ſine ulla popularem ad uſum χρῆσιν, atque reſpectu: vel ut civiliter ordinantur. Priore modo cum menſem dicimus, ſtatim ad tricenarium animo, & cogitatione recurrimus: de anno cum loquimur, ad ſolarem, ac vertentem reſpicimus. Itaque ambo iſta φύσει quodammodo dicuntur; reliquæ formæ θέσει, & ex civitatum inſtituto. Quod quidem apud Platonem in Timæo legitur. Μεὶς δὲ, ἐπειδὰν σελήνη περιελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ· ἐνιαυτὸς δὲ, ὁπόταν ὁ ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιέλθῃ κύκλον. quem imitatus in ſomnio Scipionis Cicero, *Homines*, inquit, *populariter annum tantummodo Solis, id eſt unius aſtri reditu metiuntur*. Populariter ait, hoc eſt vulgo, & natura quaſi duce, cum ſimpliciter, & abſolute ſpectatur annus. Accedit & Auguſtinus libro IV. de Trinit. capite IV, ubi annum unum ait duodecim menſibus tricenariis conſtare, eſſeque dierum CCCLX. *Sed quoniam* (ſubjicit mox) *ſicut menſis circuitus Lunæ oſtendit hominibus; ſic annus circuitu Solis animadverſus eſt: reſtant autem quinque dies, & quadrans diei, ut Sol impleat curſum ſuum, annumque concludat*, &c. Non potuit ad inſtitutum noſtrum, ac ſententiam dici quicquam aptius. Nam & cauſſam præterea complexus eſt, quare, velut inſtinctu quodam, impulſuque naturæ, menſi triginta dies attribuantur; quam nos rationem libro I de Doctrina Temporum cap. VII probavimus. Id enim eo fieri docuimus, quod Luna, cui peculiaris eſt menſis, triginta circiter diebus curſum ſuum expleat. Quam in rem memorabilis eſt Cleomedis locus libro II, cap. V: ubi de variis menſis acceptionibus agens ſcribit, τὸν μῆνα alius tempus eſſe, quod a coitu in coitum extenditur; alias ſimpliciter triginta dierum ſpatium. καλεῖται δὲ ἐξ ἡ ἀπὸ συνόδου ἐπὶ σύνοδον χρονικὸν διάστημα, καὶ λοιπὸν ὁ τριακονθήμερος χρόνος. ὡς λέγομεν, μῆνα ἀποδεδημηκέναι, ὁ δεῖνα· οὐ πάντως τὸν ἀπὸ συνόδου ἐπὶ σύνοδον λέγοντες, ἀλλ᾽ ἁπλῶς τὸν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν ἀριθμόν. Ac Veteres quidem initio juſtum hoc eſſe converſionis lunaris ſpatium arbitrati, cum menſes ipſos triginta dierum; tum annum Lunæ, trecentorum ac ſexaginta ſtatuerant; quod ex Herodoto, Gemino, ac Cenſorino capite II hic affirmavimus, nullus ut dubitandi locus ſit relictus. Sed cum poſtea deprehenſus eſſet hic error, perſeverarunt in eo tamen populi; neque priſtinum anni ac menſium modum extorqueri ſibi facile ſunt paſſi. Itaque diebus identidem, ac menſibus eximendis labantis anni ruinas utcumque ſuſtentabant: donec ægre tandem ab aſtrologis increpiti, admoniti que ceſſerunt, & ad exactiorem Lunæ calculum popularia intervalla dimenſi ſunt.

Tum

Tum vero ne iſtud quidem propterea ſublatum eſt, quo velut natura duci homines paullo ante diximus, ut cum menſem loquendo ſimpliciter exprimerent, tricenarium cogitarent. Non me præterit aliam ab eruditis hominibus, immo vero Scriptoribus antiquis, ſei hujus originem afferri, quæ ex partium ſigniferi diviſione petitur: quod dodecatemorion quodlibet in gradus triginta tribuitur. Ita Gaza libro de Menſibus, & ante hunc Theo loco illo, quem antea notavimus; in quo Græcos ait menſes ad Lunam direxiſſe, Ægyptios ad Solem. Sed, niſi nos vehementer fallimur, noſtra illa ratio & naturæ ipſi conſentanea magis eſt, & graviores habet auctores. Immo vix altera illa probari poteſt, duplici de cauſſa. Prima, quoniam diviſio ſigniferi in XII partes, & dodecatemorii cujuſque in XXX gradus, non adeo vetus eſt atque illa annorum in menſes, & menſium in XXX dies apud Ægyptios, & Græcos. Deinde quia non omnia ſigna diebus XXX Sol percurrit; ſed aliqua diebus undetriginta: alia triginta & uno, vel duobus. At Lunæ tamquam peculium quoddam menſis eſt; unde eſt mutua ambos inter appellationis communio; ſiquidem apud Hebræos eadem penitus vox utrumque ſignificat. Hinc illud Eccleſiaſtici XLIII, 9. *μὴν κτ̀ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐστιν. Menſis ſecundum nomen ejus eſt.* Græci vero aut *ἀπὸ τῆς μήνης*, id eſt *a Luna*, *μῆνα* deflexerunt: ut Varro V de lingua Lat. & Theo in Comment. ad Aratum docent. aut e contrario a voce *μὴν*, *μήνην* derivarunt. Quippe uti *annum obſervabilem facit Sol circumactu ſuo; Ita Luna menſem minoribus ſe ſpatiis flectens*; ait Seneca lib. IV de Benef. cap XXIII.

Jam vero licet in civili menſium ordinatione alternis dumtaxat triginta Lunæ dies aſſignentur: ipſa tamen per ſeſe perpetuo triceſimum occupat diem. Ideo qui de menſe lunari etiam exacto loquuntur, ei *τριακάδα* fere ſemper tribuunt; ut Geminus, ut Pollux, ut Ariſtophanis Schol. ut Achilles Tatius Iſagoge in Aratum. *πεντεκαιδεκαταία γὰρ ἐστι πανσέληνος*, inquit, *ὅ ἐστιν ἥμισυ μηνός, διχαζομένων τῶν λ' ἡμερῶν. Quintadecima plena eſt. quæ dimidiatus eſt menſis, ſi triginta dies bifariam partiamur.* Neque propterea verum eſt, tricenarios omnes Græcorum menſes fuiſſe, quod perum acute colligit Alphonſus. Etenim menſem illi conſiderant abſolute, ac per ſeſe, uti jam diximus, non ut civilium contextu, ac ſerie continetur. Nam illo modo *τριακάδα* ſemper obtinet; quamvis eam non impleat. Quippe triceſimo die ab eo, quo cœpit, perpetuo deſinit. Quare nullus menſis Lunæ, ſi ſeparatim ſumatur, *τριακάδι* ſua caret. Ut hæc naturalis eſt, & certiſſima cauſſa, quæ tricenarium in menſibus numerum hominum uſui commendavit; ſic ad eam conciliatrix quædam opportunitas acceſſit; quod iſte numerus æquabilis, & uniformis ſit, & ad communem inter homines computandi rationem magis idoneus. Eſt enim numerus cum per ſeſe; tum in tempore, menſura quædam. Menſura porro ſimplex, & uniformis eſſe debet, ac ſui ſimilis. Hujuſmodi vero eſt in menſe tricenarius numerus; in quem tacita quadam conſpiratione gentes omnes conſentiunt, etiam illæ, quæ inæqualibus menſibus populares utuntur.

Quam ob cauſſam Ægyptii primum, tum eorum imitatione Græci videntur, cum annuum Solis curſum in annum ſuum, illi popularem, iſti reconditum, derivare cuperent, (quod quidem accuratius Græci, quam Ægyptii fecerant) annum legitimum, ac velut ordinarium, diebus trecentis & ſexaginta definiiſſe, reliquos dies, tamquam appendices, extra ordinem arrogaſſe. Hoc, inquam, ut facerent, tricenariorum illos menſium commoditas induxit; quorum æquabilem tenorem ſuperfuſi, & in legitimam ſeriem diſtributi dies illi quinque perturbant.

Ad ſummam etſi annus abſolute, ac naturaliter ſolaris circuitus intervallo deſcribitur: menſis vero, Lunæ proprie tribuitur; non ideo conſequens eſt, utrumque populariter adhibitum fuiſſe; aut in civilem aliquam, ſimplicemque formam ita poſſe coaleſcere, ut tam anni ſinguli cum Sole, quam ſinguli menſes cum Luna conveniant. Huic enim temporis natura ipſa reclamat, uti ſupra capite V demonſtravimus. Neque vero, ſi quem populum, civitatemve conſtet, cujus alterutro genere definitus eſſet civilis annus; alterum quoque certos ad uſus adſciviſſe, quorum æquabilis, & rata eſſe menſura debet; ambos aut putare, aut appellare civiles, popu-

lareſve annos oportet; quippe cum unicum tantummodo, quod ante dictum, & dicendum ſæpius eſt; genus anni civile eſſe poſſit: quamvis aliter juris potius, quam temporis conſultus perſuadere velit Alphonſus. Quod quidem in uno Judæorum exemplo declarabitur. Etenim civilis annus, quo utuntur hodie Judæi, unicus eſt, idemque lunaris: ut & Rabbinorum commentarii omnes; & Latinorum, qui de Judaico computo bene multi exſtant, ad unum docent; nec ullus hactenus fuit, qui ſolarem annum popularem aliquot ab hinc ſæculis Judæorum eſſe ſcriberet. Atqui idem illi Judæi, ex quo lunarem annum, cyclumque populariter uſurpant, alterum nihilominus genus anni ſolare pariter adhibent, quo Sabbaticos annos, Jobelæos, ac longinqua poſſeſſionum intervalla circumſcribunt: ut ex R. Arama libro Hekedath Jitſak oſtendimus in ſecundo de Doctrina Temporum cap. XXXI. Minime itaque civilis, aut popularis annus is eſt, cujus utcumque ſenſus, atque uſus ad cives pertinet; ſed ille dumtaxat, quo publica, privataque, ut jam diximus, & quidem ordinaria acta continentur.

CAPUT XII.

Quatenus Græci omnes populi, & quamdia lunarem annum civilem obtinuerunt. Galeni locus inſignis illuſtratur, & caſtigatur; de biſſextilis diei ſita in anno Juliano falſa ejuſdem opinio.

DUo hic animadvertenda ſunt, ac diſtinguenda tempora: alterum, quod Julianam editionem anteceſſit; alterum, quod eam ſecutum eſt. Si de priore ſermo ſit; quænam apud Græcos anni forma tum eſſet, ſatis hactenus explicatum, demonſtratumque eſſe confidimus. Cum autem Scriptores illi, quorum teſtimonio freti Græcis lunarem annum adſcribimos, *ἁπλῶς*, & ſine ulla reſtrictione loquantur, commune Græcorum id omnium inſtitutum fuiſſe videtur. Sed cum Græciæ, ac Græcorum appellatio latiſſime pertineat: ut non propriam, germanamque modo Græciam, quæ Achaia, ſive Hellas poſtea eſt dicta, contineat; ſed etiam civitates, ac colonias omnes, quæ ſermone Græco uterentur; non temere de Græcis poſterioris hujus generis omnibus affirmari debet; civilem, perinde, ut priores illos, annum ad Lunam habuiſſe deſcriptum; niſi quatenus id de ſingulis certi auctores aſſeverant. Quamquam ea nonnullorum, quos teſtes adduximus, Scriptorum oratio fuit, uti ab hac lege, & obſervatione Græci nominis populum exciperent neminem. Veruntamen, ut ab omni temeritate ſententiam noſtram contineremus, interdum univerſe de Græcis omnibus pronuntiare veriti ſumus, ac particulam *fere* adjunximus: uti capite VI, libri IV de Doctrina Temporum; ubi ita ſcripſimus: *Etenim cum primum epocha illa Seleucidarum, & Alexandrea condita eſt, anni lunares erant, ut & Græcorum fere omnium, & Judæorum.* Hanc noſtram in ſcribendo cautionem, quam probare debuerat, fruſtra vexat * Alphonſus: eamque ad immutatæ ſententiæ, & inconſtantiæ fidem, & invidiam trahit. *Pag 26 num. 39. & 40.
Abſurde id quidem: ut & illud importune, quod nos concipere nominatim civitates illas jubet, quas a communi lunaris anni lege velimus exceptas. Nos inquiſitioni iſti, ſi ſapimus, nihil reſpondebimus. Nam non eſt digna, cujus ratio habeatur.

Poſt Julianam formam ab Julio Cæſare, vel Auguſto publicatam, non ſtatim, nec ab omnibus tranſmarinis civitatibus, extorta lunari, nova illa recepta eſt popularis anni ratio; ſed paullatim progreſſum res habuit. ac non eodem omnes tempore; verum alii poſt alios ad victoria ſeſe populi uſum, moremque finxerunt. Neque vero unum omnes, idemque cum Romanis ſibi, ac Juliani anni primordium ceperunt; ſed ab autumno circiter pleriſque ſunt exorſi: ut Ægyptii, ut Syromacedones, ut Athenienſes. Sic in menſium deſcriptione Juliano ab modo diſcreparunt. Nam tricenarios aliqui menſes omnes habuerant cum appendicibus quinque, & biſſextili. Quibus porro temporibus ſingulæ nationes, ac civitates hæc apud ſe conſtituerint, difficile eſt dictu: immo dici de omnibus ab nullo poſſe mortalium arbitror. De paucis quidem exigua ſunt Veterum in ſcriptis impreſſa veſtigia, quibus inſiſtere conjectura poſſit.

In

In primis vero inculcatus eſt Galeni locus Comment. in I Epidem. quem * Alphonſus ex Latino interprete deſcripſit: quod in eo firmiſſimam ad nos oppugnandos habere ſe momentum, ac præſidium putaret. Sed cum & in illo loco caſtiganda nonnulla ſint, & abſurdiſſime, ne quid gravius dicam, ex eo contra nos argumentetur Alphonſus; operæ pretium erit eum ad præſentam, tum ad inſequentem diſputationem hic illum expendere, poſtquam Græce a nobis fuerit, Latineque deſcriptus.

* Pag. 30.

Quod igitur Hippocrates aeris affectiones variis annuis tempeſtatibus quattuor, vel ſiderum quorumdam ortu, occaſuque deſignarat, ſine ulla mentione civilium menſium; id quo conſilio fecerit, latius explicans Galenus ita ſcribit:

Atque hæc quidem ſemel a me modo dicta ſint. quæ ego ad omnia, quæ deinceps dicenda ſunt, memoria teneri velim: ut ad ſingularum nationum menſes, qui alii aliis ſunt, facile transferri queant. Nam ſi eoſdem haberent omnes, non Arcturi, aut Vergiliarum, Caniſve, vel æquinoctiorum, ac ſolſtitiorum mentionem feciſſet Hippocrates. ſed ſatis haberet dicere, Macedonico puta menſe aliquo nominato; ineunte Dio; talem aeris conſtitutionem fuiſſe. Verum quia Dius Solis Macedonibus cognitus eſt, Athenienſibus vero, & aliis hominibus ignotus, Hippocrates autem de omnibus omnium nationum hominibus bene mereri cupiebat, conſultius fuit, ut ſolius æquinoctii meminiſſet, ſine ulla menſis appellatione. Eſt enim æquinoctium mundana quædam res; menſes vero uniuſcujuſque gentis proprii. Jam vero quiſquis eſt Aſtronomiæ rudis, maxime is quidem ſcire debet, ſe Hippocrati non obſequi, qui ad illius ſtudium hortatur, propter uſum eorum, quæ dicta ſunt. Sed quoniam humanitatis eſſe videtur vel eos, qui ejuſmodi ſunt, juvare velle; enitar, quoad potero, ut illis opem feram; cui ſi animum adjungant, eorum omnium, quæ ab Hippocrate dicta ſunt, utilitate non carebunt. Quoniam igitur annus omnis quadrifariam dividitur, pro æquinoctiorum, ſolſtitiorumque ratione, ſi quis ſemel aſtronomiæ peritum aliquem interroget; quibus menſibus quattuor illæ partes competant, ubi iſta didicerit, poterit & reliquas ſingulorum ſiderum ſignificationes conſequenter agnoſcere. Ut exempli cauſa, ſi jam edoctus fuerit in Dii menſis initium autumnale æquinoctium cadere; ſtatim intelliget, poſt tres circiter menſes hibernum ſolſtitium fore; ineunte, quem iidem illi Macedones vocant, Peritio menſe, vernum item æquinoctium Artemiſio: ac denique ſolſtitium æſtivum ineunte Loo. Nam hiſce menſibus ineuntibus æquinoctia, & ſolſtitia contingunt; ſi Macedonum more menſes putare, & appellare vellimus. Porro qui hæc ipſa didicerit, ſi præterea cognoſcat, Arcturum duodecim circiter diebus oriri ante æquinoctium autumnale: Vergilias autem poſt quinquaginta fere dies occidere; ſciet idem quota in anno quolibet menſis die utrumque ſidus oriatur. ac, ſi Hippocrati auſcultare velit, obſervare poterit, cujuſmodi in aeris temperie ſit facta mutatio. Oportet autem menſes non ad Lunam numerata: ut pleræque Græcæ orbes inſtituerunt: ſed ad Solem; ut in Romanis omnibus, ac multis gentium civitatibus hodie numerantur. Nam apud Romanos annus totus duodenas in partes tribuitur. a quibus una dies habet octo, & viginti; quem alteram ab hiberno ſolſtitio menſem vocant. qui vero proximus ab ſolſtitio eſt, unum habet, & triginta; ſicut ille, qui a ſolſtitio tertius eſt: at quartus tricenarius eſt; quintus triginta, & uno conſtat; ſextus triginta. ſequentes duo, ſinguli triginta & unum habent. poſt hos qui ſequitur tricenarius eſt. quem qui excipit uno amplius colligit; iſque ordine decimus eſt. undecimus triginta; duodecimus unius & triginta dierum eſt. Quibus ex omnibus diebus ſi unam ſummam confeceris, conſient ea omnium menſium diebus, trecenti & ſexaginta quinque dies. Hoc modo numeratis annis quattuor, tertium a fine anni quarti menſem dierum ſtatuunt duorum & triginta. uti quilibet annus ex diebus trecentis ſexaginta quinque componatur, addito inſuper unius diei quadrante. Apud eos vero, qui Palæſtinam incolunt, duodeni menſes ſummam dierum colligunt CCCLIV. Etenim cum ab Lunæ cum Sole coitu ad alterum ſimilem, tempus interjectum ſit dierum novem & viginti, cum unius diei circiter dimidio, eo fit, ut menſes duos, qui diebus conſtant LIX, in partes inæquales dividant; quarum altera triginta, altera novem & viginti dierum conſtituitur. Itaque qui ad hunc modum menſes ſuos inſtituunt, coguntur intercalarem quemdam adhibere menſem, cum ſuperiorum annorum reſiduum collectum ad unius menſis ſummam excreverit. Ac cum alii nonnulli, tum Hipparchus ſcriptis prodidit quandonam intercalares menſes inſerendi ſint. Quamobrem, uti jam diximus, qui hoc modo menſes comparant, dies certos aſſignare nequeunt,

Ταῦτα ἐν ἅπαξ μοι εἰρήσθω μοι νῦν. εἰς δὲ τὸν ἐξῆς ἅπαντα λόγον, μνημονευέσθω, πρὸς τὸ μετάγεσθαι ῥᾳδίως εἰς τοὺς ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐθνῶν μῆνας ἄλλους παρ' ἄλλοις ὄντας. ὡς εἴ γε πάντες εἶχον τοὺς αὐτοὺς, οὐκ ἂν Ἀρκτούρου, καὶ Πλειάδος, καὶ Κυνὸς, ἰσημερίας τε, καὶ τροπῶν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἱπποκράτης· ἀλλ' ἤρκεσεν ἂν εἰπεῖν αὐτῷ, κατὰ Μακεδόνας, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὀνομάζοντι, τοῦ Δίου μηνὸς ἀρχομένου, τοιάνδε τινὰ γενέσθαι κατάστασιν ἐν τῷ * περὶ τὸ ἔχοντι καιρῷ. ἐπειδὴ δὲ ὁ Δῖος Μακεδόσι μὲν μόνοις σαφὴς, Ἀθηναίοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οὐ σαφής· Ἱπποκράτης δ' ἐβούλετο τοὺς ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν ὠφελεῖν, ἄμεινον ἦν αὐτῷ γράψαμένῳ τὴν ἰσημερίαν, ἀντὶ τοῦ μνημονεῦσαι τοῦ μηνός. ἡ μὲν γὰρ ἰσημερία κοσμικόν ἐστι πρᾶγμα· οἱ δὲ μῆνες ἐπιχώριοι καθ' ἕκαστον ἔθνος. ὅστις γὰρ ἀστρονομίας ἄπειρός ἐστι, μάλιστα μὲν ἴστω μὴ πειθόμενος Ἱπποκράτει προτρέποντι πρὸς αὐτὴν, ἕνεκα τῆς εἰρημένης χρείας. ἐπεὶ δὲ φιλάνθρωπον εἶναι δοκεῖ καὶ τοὺς τοιούτους ὠφελεῖν, ἐγὼ πειράσομαι τῆς ἐνδεχομένης ὑπογράψαι βοηθείας, ὃ προσέχων τὸν νοῦν, * ἁπάντων, ὧν Ἱπποκράτης λέγει, καρπώσεται τὴν χρῆσιν. τεμνομένου δὴ τοῦ παντὸς ἔτους εἰς τέσσαρα μέρη κατ' ἰσημερίας, καὶ τροπὰς, ἅπαξ τις ἐρωτήσας ἀστρονομικὸν ἄνδρα τὰ τέσσαρα μέρη ταῦτα ἐν τίσι γίνεται μησὶν, ὅταν εἰδῇ αὐτὰ, δυνήσεται καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπισημασιῶν τῶν καθ' ἕκαστον ἄστρον ἀκούων διδαχθῆναι· οἷον, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἐὰν προμάθῃ τε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Δίου μηνὸς, καὶ φθινοπωρινὴν γίνεσθαι ἰσημερίαν, εἴσεται τὴν μὲν χειμερινὴν τροπὴν, ὡς μετὰ τρεῖς μῆνας ἐσομένην ἐν ἀρχῇ τοῦ * καθ' ἑαυτὸν περιτίου μηνός· οὕτω γὰρ ὀνομάζουσι κατὰ Μακεδόνας· τὴν δὲ ἐαρινὴν ἰσημερίαν, Ἀρτεμισίου, καθάπερ γε καὶ τὴν θερινὴν τοῦ Λῴου· κατὰ γὰρ τὰς ἀρχὰς τῶν εἰρημένων μηνῶν αἵ τ' ἰσημερίαι, καὶ αἱ τροπαὶ γίνονται, κατὰ Μακεδόνας ἀριθμούντων τε, καὶ ὀνομαζόντων τοὺς μῆνας. ὁ τοίνυν ταῦτα μαθὼν, εἰ προσεπιμάθῃ τὸν μὲν Ἀρκτοῦρον ἐπιτέλλοντα πρὸ ἡμερῶν ὡς ιβ' τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας· Πλειάδας δὲ * δύο μῆνας, ὡς μετὰ πεντήκοντα, γνώσεται πόστῃ τοῦ καθ' ἕκαστον * αὐτῶν μηνὸς ἑκάτερον τῶν ἄστρων ἐπιτέλλει, παρατηρήσει τε, βουλόμενος ἀκολουθεῖν Ἱπποκράτει, τὴν μεταβολὴν τῆς περὶ τὸν ἀέρα κράσεως, ὁποία τις ἐγένετο. χρὴ δὲ δηλονότι τοὺς μῆνας οὐ πρὸς σελήνην ἀριθμεῖσθαι, καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις νῦν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ πρὸς ἥλιον, καὶ ἐν ἁπάσαις τε τῶν * ἀρχαίων, καὶ ἐν πολλαῖς τῶν ἐθνῶν ἀριθμεῖται. καὶ οὖν Ῥωμαίων ὁ σύμπας ἐνιαυτὸς εἰς ιβ' διῃρημένος, ἑνὸς μὲν αὐτῶν ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ὄντος, ὃν δεύτερον λέγουσι μετὰ τὰς τροπὰς χειμερινάς· ἀλλὰ δὲ τὸν πρῶτον μετὰ τὰς τροπὰς, ὃν καὶ πρῶτον ὅλου τοῦ ἔτους ἀριθμοῦσιν, μίαν μὲν ἐπὶ ταῖς λ' προσειληφότος, ὥσπερ γε καὶ τὸν τρίτον μετὰ τὰς τροπάς· καὶ γὰρ καὶ οὗτος αὐτοῖς ἐστι μιᾶς καὶ λ' ἡμερῶν· ὁ δὲ τέταρτος τριακονθήμερος. ὁ δὲ πέμπτος μίαν ἐπὶ ταῖς λ' προσείληφεν. ὁ δὲ ἕκτος * τριάκοντα. μετὰ τὸν ἕκτον δύο, μιᾶς καὶ τριάκοντα· ὁ δὲ μετ' αὐτοὺς τριακονθήμερος. ὁ δὲ ἐφεξῆς τούτῳ μιᾶς καὶ τριάκοντα δέκατος ὢν τὸν ἀριθμὸν ὅλου τοῦ ἔτους. καὶ ὁ μὲν ια' τριάκοντα ἡμερῶν· ὁ δὲ ιβ' μιᾶς ἐπὶ ταῖς λ'. συναριθμοῦντι δέ σοι τὰς καθ' ἕκαστον τῶν μηνῶν γενομένας ἡμέρας, αἱ πᾶσαι γίνονται ε', καὶ ξ', καὶ τ'. καὶ τεσσάρων δ' ὅλων ἀριθμηθέντων τῶν ἐτῶν, ἐν τῷ δ' τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ' ποιοῦσι δυοῖν, καὶ λ' ἡμερῶν· ἵνα ἕκαστος τῶν ἐνιαυτῶν γένηται τξε' ἡμερῶν, καὶ προσέτι * τεταρτημορίου ἡμέρας μιᾶς. τοῖς δὲ κατὰ Παλαιστίνην ἀριθμοῦσιν οἱ δώδεκα μῆνες ἀριθμὸς ἡμερῶν γίνονται τνδ'. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ συνόδου τῆς πρὸς ἥλιον σελήνης χρόνος ἄχρι πάσης ἄλλης συνόδου πρὸς τὰς θ' καὶ εἴκοσιν ἡμέρας, ἔτι καὶ ἄλλο * μέρος ἥμισυ προσλαμβάνει, διὰ τοῦτο τοὺς δύο μῆνας ἡμερῶν γινομένους θ' καὶ ν', τέμνουσιν εἰς ἄνισα μέρη, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν λ' ἡμερῶν ἐργαζόμενοι, τὸν δὲ ἕτερον θ' καὶ κ'. ἀναγκάζονται τοιγαροῦν οἱ οὕτως ἄγοντες τοὺς μῆνας ἐμβόλιμόν τινα ποιεῖν, ὅταν πρῶτον ἀθροισθῇ τὸ τῶν ὑπερβαλλόντων ἐτῶν ὑπόλειμμα, καὶ γένηται χρόνος ἑνὸς μηνός. καὶ γέγραπταί γε τῶν ἀστρονόμων καὶ ἄλλοις τισὶ, καὶ Ἱππάρχῳ, ὁπηνίκα χρὴ τοὺς ἐμβολίμους μῆνας ἐμβάλλεσθαι. διόπερ, ὡς ἔφην, ὅσοι οὕτως * ἀριθμοῦσι τοὺς μῆνας, οὐκ ἔχουσιν ὁρίσαι τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς αἱ ἰσημερίαι τε, καὶ τροπαὶ, ἢ τῶν ἐπι-

* Cor. τῷ περιέχοντι.
* Deeſt βουλόμενος.
* Cor. τοῦ καθ' αὐτοὺς Περιτίου.
* Cor. δυομένας
* f. ἰσημερινῶν.
* Cor. Ῥωμαίων
* Cor. τριάκοντα
* Cor. τεταρτημορίῳ.
* fort. ἥμισυ ἡμέρας ἥμισυ.
* Cor. οἱ οὕτως ἀριθ. τοὺς

τῶν ἐπισημοτάτων ἄστρων αἱ ἐπιτολαὶ γίνονται. κατὰ δὲ τὰς πρὸς ἥλιον ἄγοντας ὁρίζεσθαι δυνατὸν, ὥσπερ ἡμῖν ἐστί τε Ῥωμαίοις, καὶ Μακεδόσιν, Ἀσιανοῖς τε τοῖς ἡμετέροις, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἔθνεσι. quibus æquinoctia, vel ſolſtitia, vel inſignium ſiderum ortus accidant. at ex eorum inſtituto, qui annum ſuum ad Solem accommodant, definiri poteſt; quemadmodum diximus facere Romanos, & Macedones, nec non Aſiaticos noſtrates, ac pleraſque nationes alias.

Ex hoc Galeni loco diſcimus, hujus ætate Macedonas quidem, & Aſianos Pergamenos, ac complures alias nationes anno fixo ac Juliano uſas eſſe populariter; ſed aliter ac Romæ diſtributos fuiſſe menſes. Nam Romanorum menſium ordinationem, tamquam civibus ſuis peregrinam, accuratius exponit; & ipſo genere ſermonis diverſam ab illis apud tranſmarinos rationem extitiſſe ſignificat.

Tricenarii ergo fuerint, & ad Ægyptiorum conſuetudinem exacti; cujuſmodi capite ſuperiori in opertaneo Græcorum anno conſtituimus. At idem Galenus penes quam-plurimas Græciæ civitates lunarem annum reſediſſe docet: & quidem uſu populari. Non enim de alio quam populari genere loquitur. Sed mendum in illis verbis eſt: καὶ ἐν πάσαις τῶν ἀρχαίων, ἢ ἐν πολλαῖς τῶν ἐθνῶν ἀριθμοῦνται. quod ad eum ſenſum referri videtur, ut apud antiquas omnes civitates ſolaris annus extiterit. Quo itidem argumento contra nos Alphonſus utitur. Verum doceat nos in primis neceſſe eſt, quæ tandem verbis iſtis ſubeſſe ſententia poſſit. Eſt enim abrupta præciſaque particula καὶ. Deinde eam dixiſſet, in omnibus Græciæ civitatibus ad Lunam annos eo, quo ſcribebat, tempore comparari; quo ſenſu, obſecro, ſubjiceret; ad Solem in omnibus antiquorum, id eſt antiquis urbibus numerari? Si utriquæ iſtæ civitates Græciæ populi ſunt, ut interpretatur Alphonſus, quomodo a ſeipſis diſſentiunt, & ſolarem modo annum obtinent, quas lunarem paullo ante retinuiſſe dixit. Non enim valet illa tergiverſatio, ut uterque civili conſuetudine receptus apud eoſdem annus fuerit. Quippe ambo hæc inſtituta lunaris, ac ſolaris formæ opponit invicem, neque penes eoſdem civiliter fuiſſe demonſtrat. unde & diverſa utriſque præcepta tradit, ut ſciant quemadmodum in ſuis quique menſibus tempeſtatum cardines inveſtigare debeant. Quod neceſſe non fuit, ſi ejuſmodi tricenariorum menſium deſcriptio communis omnibus eſſet; ut opinatur Alphonſus. Denique barbara iſta ſunt, & ab uſu Græcitatis aliena; ἁπάσαις τῶν ἀρχαίων, & πολλαῖς τῶν ἰδίων πόλεσι, quæ τῶν Ἑλλήνων opponuntur. Mihi dubium non eſt, quin pro ἀρχαίων ſcribendum ſit Ῥωμαίων, hoc modo καθάπερ ἐν πάσαις τε τῶν Ῥωμαίων, ἢ ἐν πολλαῖς τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Romanorum civitates vocat, quæ in Italia, viciniſque regionibus ſunt, aut Romanorum colonias. Ac neſcio an non plura iiſdem illis verbis adjungenda ſint. Nam in fine non ſolum Romanos, ſed etiam Macedones, & Aſianos commemorat, & cum adjicit, ὡς ἔφην, indicat antea ſe de iiſdem feciſſe mentionem.

De biſſextili die in anno Romano Galeni hallucinatio.

Jam vero in biſſextilis diei aſſignanda ſede in anno Romano mirificum quiddam aſſerit Galenus. Scribit enim evoluto anno quarto, tertium menſem a ſolſtitio, (nempe Martium anni quinti) dierum fieri duorum & triginta: ut unius acceſſione dies quadrantis in annis ſingulis omiſſio compenſetur. (Legendum enim eſt in Græco, ἐν τρισί, ὁ τρίτος ἀπὸ τῶν τροπῶν, &c.) Ex quo ſequitur, Romanos Januarium ab ingreſſu Solis in Capricornum iniiſſe; Februarium ab ingreſſu circiter in Aquarium; ac reliquos ſeptem, vel octo diebus initium, quod modo habent, antevertiſſe. Sic enim biſſextilis dies in Martium inciderit, non in Februarium. Atque hoc ipſum Geneſio Sepulvedæ olim venerat in mentem, deque ea re extat Contareni ad illum epiſtola ubi cum loci illius Galeni a Sepulveda allati meminerit, non ex iis tamen verbis, quæ nos expendimus; ſed ex aliis ſuſpicionem ſuam Sepulveda firmabat, quibus Galenus ait Februarium alterum eſſe poſt ſolſtitium menſem; quod ad rem valde non pertinet; quæ nos autem attulimus, hoc, quod volebat, conficiunt. Sed hallucinatum nihilominus eſſe Galenum exiſtimo: neque Romanos umquam menſes Julianos aliunde, quam nos facimus, inchoaſſe. Id enim ea Varronis, Columellæ, Plinii, Ovidii, ac reliquorum Veterum teſtimonio perſpicuum eſt; tum ne aliter quidem Sepulveda ſentit, cum in libro de anni correctione; tum in epiſtola quadam ad Contarenum. Fieri poteſt ut Julianorum menſium numerum eumdem cum Romanis, initia tamen diverſa, civitates quædam adſciverint; quarum uſum ad Romanos ipſos per inſcitiam, aut imprudentiam Galenus tranſtulerit.

Sed ut eo revertar, cujus gratia Galeni iſte locus adductus eſt, Macedones quidem, & Aſiatici Galeni populares, hujus tempore, Julianum annum, id eſt fixum, & ſolari proximum, in uſum civilem acceperant. Id enim illius verba planiſſime demonſtrant; quæ priuſquam legiſſemus, ſuſpicabamur menſes illos Macedonicos, veteres, ac lunares, non ſolares fuiſſe, Lalamantium ſecuti; apud quem pauca illius Galeniani loci verba legebamus. Sed ubi Græci codicis copiam nacti ſumus, intelleximus Macedonas per id tempus lunaribus menſibus uti deſiiſſe: Græcos vero pleroſque retinuiſſe; quod argumento eſt, iſtos civilem quondam annum ad Lunam applicaſſe; ut mirum ſit, Alphonſum ad opinionis ſuæ patrocinium hunc Galeni locum attuliſſe; qua de ejus argumentatione poſtea. Neque vero Galeni ſolum tempore, ſed etiam diu poſtea, Græciæ pars maxima lunarem retinuit annum, ut ex Theone conſtat, cujus teſtimonium cap. XII poſuimus. ¹Lib. I. de Doct. Temp. cap. XXIV.

Epiphanius Hæreſi LI, num. XXIV Natalis Domini, ac Paſſionis tempus diverſarum civitatum popularibus annis obſignans, haud obſcure Athenienſibus Julianum, id eſt fixum annum tribuit, menſes tricenarios; e quibus Mæmacterion Januario reſpondet; Metagitnion Novembri, cujus ſecunda die incipit. Proinde Boedromion ſecundo die Decembris initit; Hecatombæon Octobris tertio. Ita menſium ordo commutatus eſt. Nam Hecatombæon a ſolſtitio ad æquinoctium circiter tranſlatus eſt. Vide quæ & ad Epiphanium primo; & in IV de Doctrina Temporum cap. VIII, tum libro hujus operis VI, cap. V poſtea diſputavimus; ubi & de menſium Atticorum ſerie accurate egimus.

Ex his vero fruſtra eſſe conſtat Alphonſum, qui tricenarios illos Epiphanii menſes perpetuo apud Athenienſes obſervatos eſſe credit, eoſdemque cum appendicibus quinque, & anno intercalari, non poſt Julianam demum conſtitutam in ea urbe formam adhibitos putat. Cujus erroris falſitatem ſupra, cum ageremus de anno lunari Attico, convicimus.

CAPUT XIII.

Expendantur teſtimonia Veterum, & argumenta, quibus Alphonſus a Caranza lunarem Græcorum oppugnat annum, atque æquabilem adſtruit.

QUI de Attico anno, atque Græco quæ ſunt ſuperioribus enarrata capitibus intelliget, nihil ei tam erit facile, quam Alphonſi argumenta omnia & auctoritates explicare, quibus ſententiæ noſtræ vim ac robur infringere conatus eſt. Nam & horum pleraque ſparſim, uti ſeſe offerebant, iiſdem illis capitibus abſolvimus. Quominus neceſſe modo videtur, iis in diſſolvendis operam ponere, ſingillatimque perſequi. Verum quod in quibuſdam tractandis partim graviſſime interdum ille lapſus eſt; partim illuſtrandæ nobis doctrinæ noſtræ, ac veritatis occaſionem patefecit; non otioſum putavi præcipua quæque illius argumenta, & teſtimonia unum ac poſtremum in caput conferre: his videlicet omiſſis, quæ vel ſupra diligentius pertractata ſunt; vel ad opinionis illius aſſeverandam fidem nulla re alia, quam ordine ipſo, numeroque pertinent.

Alphonſus pag. 17, num. 11.

Ex his teſtimoniis primum ſit, quod ab Alphonſo ad ſatietatem uſque repetitur, Heſiodium illud, in quo τριηκάδος meminit, quam & ἔνην vocavit; unde concludit, tricenarios omnes Græcorum fuiſſe menſes, ſi quidem triceſimam diem omnes habebant. Atque ut nos undique conſtrictos, interclusoſque teneat: quod unum reſponſuros putabat, Heſiodum de menſe lunari vetere loqui, qui triginta diebus præciſe conſtare creditus eſt, uti ſupra cap. XI diſſeruimus; illud ipſum longiſſimis ambagibus non avertit quidem, ſed non tacuiſſe

Heſiodus III. Ἔργ. & ἡμ.

cuiſſe videri voluit. At nos eo modo non utemur. Sed hoc unum de Alphonſo percontabimur, credatne aliud menſium genus, quam lunare, Heſiodum intellexiſſe. Id ſi affirmet propterea quod lunaris menſis triginta diebus minor eſt; iis eum auctoribus convincemus, qui lunarem menſem diebus triginta definiunt, & quidem exactum. Ita Geminus: ita Achilles Tatius: qui menſtruum orbem Lunæ triceni dierum ſtatuunt; uti ſupra vidimus. Diodorus item Siculus lib. I, pag. 15, nonnullorum opinionem referens, qui Ægyptiorum annos olim menſtruos fuiſſe dicebant, ἀπίθανον δ' ἐστὶ, inquit, τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν, ἐπιχειροῦσί τινες λέγειν, ὅτι τὸ παλαιὸν, οὔπω τῆς περὶ τὸν ἥλιον κινήσεως ἐπεγνωσμένης, συνέβαινε κατὰ τὴν τῆς σελήνης περίοδον ἄγεσθαι τὸν ἐνιαυτόν. διόπερ τῶν ἐτῶν τριακονθημέρων ὄντων οὐκ ἀδύνατον εἶναι βεβιωκέναι τινὰς ἔτη χίλια, καὶ διακόσια. *Sed cum incredibilis ſit annorum illa multitudo, ſunt qui aſſerere conentur, olim, antequam Solis motus eſſet cognitus, accidiſſe ut ad Lunæ circuitum trigeretur annus. Unde cum anni ſinguli triginta conſtarent diebus, fieri poſſe, ut aliqui mille, ac ducentos annos vixerint.* Philo Judæus περὶ κοσμοποιίας, poſtquam docuit e Solis, Lunæque circuitibus oriri tempora; unde numerus originem habuit, ἐκ γὰρ μιᾶς ἡμέρας, ait, ἡ ἑν· καὶ ἐκ δυοῖν, ἡ δύο· καὶ ἐκ τριῶν ἡ τριάς· καὶ ἐκ μηνὸς, ἡ τριάκοντα. *Ab uno die unitas: ex duobus diebus, duo: ex tribus, tria: ex menſe, triginta.* Cleomedes lib. I cap. III, Lunam ait συνοδεύειν τῷ ἡλίῳ διὰ λ' ἡμερῶν. Geminus cap. VII menſi lunari perfecto τριακάδα tribuit, in eaque σύνοδον fieri dicit. Orus Apollo cap. IV, de menſe, Lunam ait ἐν τῇ ἀνατολῇ τὸ ἀριθμὸν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν πληρώσασαν εἰς τὸ κάτω τοῖς κέρασι νεύειν. *cum decreſcit, expletis diebus triginta, deorſum cornibus vergere.* Quam ob cauſſam ait Ægyptios Lunam deorſum inclinatam pingere, cum menſem exprimunt. Igitur Lunæ curriculo paſſim triceni dies imputantur; quod capite illo XI ſatis explicavimus. Hoc ſi ita eſt, nihil Heſiodi locus ille Juriſconſultum adjuvat. Non enim efficit, lunarem non fuiſſe menſem illum, quo de verba facit Heſiodus; ſed τριακάδα habuiſſe; cujuſmodi lunares omnes menſes habuerant, etiam cavi. Sed vide omnino caput noſtrum XI.

Heſiodus contra Alphonſum explicatus.

Atque ut intelligant omnes, abſurde feciſſe Juriſconſultum, qui in hoc Heſiodi carmine citando operæpretium ſe ad cauſſam ſuam aliquid feciſſe putaverit; oſtendam ex conſenſu Græcorum omnium interpretum, lunarem inde annum affirmari potius, quam æquabilem.

Proclus auctor antiquus (vixit enim ſæculo quarto; ut pote Syriani auditor, qui Jamblici diſcipulus fuit, ut refert Suidas) ad illa ipſa Poetæ verba de τριακάδι hæc adnotat. ἄρχεται δὲ ὁ Ἡσίοδος ἐκ τῆς τριακάδος, καθ' ἣν ἀληθῶς ἐστι σύνοδος, ὅτι μετὰ δεκάτην τριακάδα ἀνθ' ἐξαιρεσίμου· ὅτι δὲ κθ', ὅτε ἐξαιρεῖται ἡ πρὸ αὐτῆς. διὸ καὶ αὐτὴν ἀξιοῖ τὴν ὄντως τριακάδα λαμβάνειν ἀλλ' εἰ ἂν δὴ μετ' λαοὶ κρίνοντες ἄγωσι. *Cœpit igitur Heſiodus a triceſima, in qua vera Lunæ cum Sole conjunctio fit; quæ interdum eſt triceſima extra exemptionem: alias viceſima nona, quando antecedens dies eximitur. Ob id ſuadens ipſe veram triceſimam capere dixit: Quando ipſam populi judicantes agunt.* Docet in his Proclus non ſolum de lunari menſe, ejuſque triceſima die loqui Poetam; ſed exemptos identidem a Græcis fuiſſe dies: ut non perpetuo menſis popularis ἀκριβῶς eſſet triceſima; quamvis nihilominus triceſima vocaretur. Ideo veram triceſimam, atque ea rei veritate ita nominatam, & agnitam obſervare jubet. Quod ipſum capite V libri I de Doct. Temp. aſſeveravimus: nempe decimam φθίνοντος in cavis menſibus nonam fuiſſe dictam: ut exinde triceſima ordine procederet. Tametſi Proclus indicat τὴν πρὸ αὐτῆς, id eſt XXIX exemptam fuiſſe. Pergit idem docere Proclus, ac ſæpe repetit: ut cum ait τριακάδα μηνὸς ἀποφαίνεσθαι τὴν ἀληθινὴν. imitari veritatem, quod in ipſa cum Sole Luna conjungitur. κατὰ γὰρ ταύτην ἡ σελήνη τῷ ἡλίῳ συνέρχεται, καὶ συνάπτεται. Quod autem de civili menſe loquatur, intendunt hæc Heſiodi verba ex Procli, & aliorum mente. Εὖτ' ἂν ἀληθείην λαοὶ κρίνοντες ἄγωσι. *Cum populi vere judicantes triceſimam agunt.* Nam alii, ait Proclus, aliter ſtatuunt. Quidam σύνοδον Lunæ diebus octo & viginti metiuntur; alii pluribus.

Moſchopuli conſentiens eſt opinio, qui τριακάδα interpretatur τὴν τριακοστὴν τοῦ μηνὸς, ἐν ᾗ σελήνη ... quam κατ' ἀλήθειαν, & exacte putari vult Heſiodus, ut non ratio τῆς ὑπεξαιρέσεως habeatur, hoc eſt exemptionis, quam Athenienſes adhibebant. ὅτε γὰρ τὴν πρὸ τριακάδος ὑπεξαιροῦντες, εἰκάδα καὶ ἐνάτην τὴν τριακάδα καλοῦσι. *Hi enim antecedentem diem eximentes, unam & viceſimam vocant triceſimam.* Idem, quod Proclus, aſſerit tam de lunari menſe, quam de exemptione viceſimæ nonæ. Tzetzes quoque τὴν τριακάδα τοῦ μηνὸς τῆς σελήνης intelligit. ἰστέον ὅτι μῆνα τὸν τῆς σελήνης λέγει. διὸ αὐτὸν καὶ ἕνα μόνον ... φησὶ, καὶ τριακονθήμερον. ὁ γὰρ τῆς σελήνης μὴν ... ἐστι, κθ' ἡμισυ ἡμερῶν καὶ τέταρτον. *Sciendum eſt menſem ab eo Lunæ dici. Ob id etiam unum menſem iſtum memorat, & tricenarium. Nam lunaris menſis eſt ejuſmodi dierum novem & viginti cum dimidio, & quadrante.* Hæc Joannis Tzetzis verba prætermittenda non erant. Hinc enim diſcet Alphonſus cur triceſima dies Lunæ menſibus paſſim attributa ſit; nempe quod ad triginta dies curſus illius extenditur: etſi ultimam non expleat. Ut his Scriptorum abuti teſtimoniis deſinat, ac τριακάδος illud παραλόγως objicere. In quo præterea ſatis inepte τριακάδα ab Heſiodo putat ἀρίστην abſolute nominari, id eſt *optimam*. Atqui ſi ſequentia legiſſet, agnoviſſet optimam ad ea, quæ deinceps narrat, præſtanda cenſeri; videlicet ad menſis inſequentis recenſendam operam, & demenſum menſtruum in familiam diſpenſandum. — Alphonſi falſa interpretatio.

Ἔργα τ' ἐποπτεύειν, ἠδ' ἁρμαλιὴν δατέασθαι.

Denique Joannes Protoſpatharius ab Heſiodo non aliam, quam lunarem menſem ſignificari adſtruit, qui & illius hæc verba,

Ὀγδοάτη τ' ἐνάτη τε, δύω γε μὲν ἤματα μηνὸς
Ἔξοχ' ἀεξομένοιο.

Octavaque, & nona, ambæ dies menſis
Egregie creſcentis,

ad lunaria incrementa refert. tum reliqua his conſentanea ſubjicit. Haud abſimili ratione interpretandum eſt quod de Thalete ſcribit Laertius; ab eo menſis ultimum diem appellatum eſſe τριακάδα. Nam & Plutarchus in Solonis vita refert hunc ipſum diem ἕνην, καὶ νέαν ab illo nominatum fuiſſe; quod ejuſdem priorem partem Luna vetus; poſteriorem nova ſibi vendicaret. Quod & verum eſt, ſi de menſe abſoluto, & per ſe ſpectato loqui velimus; cujuſmodi tunc Scriptores intelligunt, cum de lunari menſe καθόλου verba faciunt. Ita menſis omnis lunaris τριακάδα obtinet. Hinc illud etiam argumentum evertitur, quod ex Ariſtophanis Scholiaſte pro anno Athenienſium ac Græcorum æquabili decimoquarto loco conficit Alphonſus. Sed tam aperta de lunari anno Scholiaſtæ hujus eſt auctoritas, ut mirum ſit ab homine iſto alio detorqueri potuiſſe; vide quæ cap. VII ex Scholiis illic retulimus. — Alphonſ. pag 28. num. 50. — Alphonſ. p. 32 num. 83

His teſtimonia illa ſuccedunt veterum Scriptorum, quæ annum Græcum diebus partim trecentis ſexaginta; partim quinque amplius definiunt: Ut Cleobuli, qui non ſolum menſes ſingulos dierum triginta facit; ſed annum integrum trecentorum, & ſexaginta. Ut Varronis, qui Demetrio Phalereo totidem Athenis ſtatuas erectas ait; *Quot luces habet annus abſolutus*: Ut Herodoti, qui lib. I trecentis, ac ſexaginta diebus definit annum, menſes vero tricenis. Ut Hippocratis, qui annum communem dierum conſtituit CCCLX, menſem triginta. Ut Ariſtotelis, qui lib. VI de Hiſtoria Anim. c. XX quintam anni partem vocat dies LXXII; ſextam vero, dies LX. Ex quo ſequitur annum integrum diebus conſtare CCCLX. Alii Græcorum annum dierum CCCLXV conſtituunt; cujus auctorem Thaletem facit Diogenes Laertius in ejus vita. καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ φασιν αὐτὸν εὑρεῖν, καὶ εἰς τριακοσίας ἑξήκοντα πέντε ἡμέρας διελεῖν. *Anni tempeſtates ajunt illum inveniſſe, & in trecentos ſexaginta quinque dies diviſiſſe.* — Alphonſ. pag. 31. num. 60.

His omnibus triplex adhibuimus reſponſionis genus lib. I. de Doct. Temp. cap. VIII. Primum eſt, nonnullos ex iis Scriptoribus de anno vetere Græcorum capiendos eſſe: qui cum ex illorum inſtituto lunaris eſſet, diebus conſtabat CCCLX. Hoc modo intelligendum eſſe quod Hippocrates cum Herodoto de Græcorum anno tradidit, oſtenſum eſt partim eodem illo libro pri-

mo

mo de Doct. Temp. partim ſupra cap. I. II. III. ubi Juriſconſulti tricis, & captionibus occurrimus.

Eodem & Cleobuli vetus illud ænigma referri poteſt, quod ex Diogene Laertio lib. I de Doct. Temp. attulimus. Nec non Philochori apud Suidam in voce γεννῆται. (quod eſt XVII Alphonſi teſtimonium) ubi quattuor tribus Athenis fuiſſe ſcribit: Phratrias vero XII, pro menſium numero; item in XXX γενῶν quamlibet φατρίαν diſtributam, quot menſis dies habebat. Hoc, inquam, ad priſcam anni lunaris, & obſoletam formam accommodari debet. Nec obſtat, quod Caranza pag. 42 num. 86, & 87 objicit, Philochorum Solone poſteriorem eſſe. Ridicule; quaſi non potuerit de antiquioribus Solone temporibus eo recentior ſcribere; de quibus revera ſcripſiſſe Philochorum, argumento eſt, quod tribus tum quattuor Athenis fuiſſe memoret: quot ſcilicet ante Solonem & poſt eum ad Cliſthenem uſque fuerant. Qui Piſiſtratidis exactis primum decem Athenis tribus fecit e quattuor, ut Herodotus lib. V prodidit. Altera interpretandi ratio eſt, de anno naturali loqui pleroſque Scriptores illos, non de civili, atque vulgari. Quamvis enim menſes ſingulos, annoſque ſimplices ad Lunam dimenſos haberent; nihilominus tacite ſolares etiam obſervabant, quos cum civilibus implicatos tenebant. De quo videndum caput hujus libri XI. Jam vero annus iſte ſolaris reconditus dies colligebat ordinarios CCCLX: ad quos quinque inſuper accedebant Ægyptiorum imitatione. Ex quo factum eſt, ut Veteres aliqui, cum de anno abſolute, ac φύσει, hoc eſt ſolari, loquuntur, non plures ei, quam CCCLX dies aſſignent. Sic Ariſtotelis locum illum explicare licet, in quo partem anni quintam dies vocat LXXII; ſextam vero dies LX. Quamquam aliter quoque fas eſt exponere; ut ad vulgi morem rotunde quintam, ſextamve partem anni numeret, neglectis appendicibus; quod loco citato primi de Doct. Temp. docuimus.

Neutra ratio probari Caranzæ poteſt. Credo equidem. Judicio enim opus eſt ad ea diſcernenda; quod quantum homini in iſto ſit, ex ejus ſcriptis intelligi non poteſt. At utraque veriſſima eſt, & certiſſima: & cum aliis probata viris eruditiſſimis; tum ei, qui Arondelliana marmora hoc anno publicavit, notaſque edidit; in quibus noſtram omnem de anno Græco ſententiam complexus eſt. Quare plurimum gaviſi ſumus. Atque hic quidem Ariſtotelis verba de partibus anni certis rotunde numerata ſic interpretatur, ac id exemplo ſimili demonſtret, quod adverſus Hiſpanum Juriſconſultum aptiſſimum eſt. Etenim Gregorius Homilia XVI ad Evang. ut etiam refertur diſt. V. de Conſecr. cap. XVI, anni decimam vocat dies XXXVI, quibus in Quadrageſima illo tempore jejunabant. Quod & apud S. Eligium Noviomenſem Epiſcopum ſerm. XIII legimus. Rotundo, ac plebeio loquendi computandique more dictum id eſt. Ex quo ſi quis argumentari velit, annum Romanorum, Galliorumque, ſæculo Pontificum iſtorum, diebus circumſcriptum fuiſſe CCCLX; non minori id quidem jure faciat, quam Caranza, qui ex ſimilibus Ariſtotelis, Veterumque reliquorum dictis idem de anno Græco, & aliorum etiam nationum proprio colligit. Sed eumdem ita temere, abſurdeque ſentientem non verbis magis, quam riſu, aut etiam ſtomacho, vel ipſe proſequetur Alphonſus. Credat igitur vel ſibi ipſe, non minus inanem argumentationem eſſe, qua contra nos aſſeverat, Græcum annum trecentorum non amplius, & ſexaginta dierum fuiſſe, quod ejus partem quintam duos & ſeptuaginta dies vocet Ariſtoteles. Nam ſi præfracte hunc in modum ratiocinari liceat: conſequens erit, annum eumdem Græcorum non plures, quam CCCLX dies habuiſſe: quem tamen CCCLXV fuiſſe Caranza defendit.

Pag. 25. num. 61. Sed alia porro teſtimonia ejuſdem Philoſophi nobis intentat: quæ & in libro de Partu propoſuit; & a nobis ignorata eſſe odioſe, & ἀλαζονικῶς prædicat. Ejuſmodi illa ſunt; quale eſt lib. VI de Hiſt. Anim. cap. III, ubi dies XC menſes tres appellat. Tum ubicumque certam annorum ſummam complectitur; qui utique ſolaribus vertentibus adſcribi debeant. Ut cum cap. XIX libri ejuſdem capram vivere dicit annos octo; ovem vero decem; & ita paſſim de ceteris animalibus. Verum ex his prius illud de diebus XC, eo modo capiendum eſt, quo paullo ante docuimus. Poſterius in hujus capitis fine declarabitur.

Pene illud omiſeram, quod de Varronis loco eruditus ille marmorum editor ſcripſit: quo in loco Demetrio tot Athenis ſtatuas poſitas eſſe Varro ſcribit, *quot luces habet annus abſolutus*; quæ ad verba reſpiciens Plinius lib. XXXIV, cap. VI, ait fuiſſe CCCLX ſtatuas; *nondum anno hunc numerum dierum excedente*. Nam abſolutum annum ea ponit ille aliter ac vulgo fit, ut ſit rotundus, & liber ab appendicibus. Quod Plinius, inquit, non intelligens, putavit annum per id tempus non pluribus, quam CCCLX diebus conſtitiſſe; & ideo ſubjecit: nondum annum hunc numerum dierum exceſſiſſe. Nos aliter Plinianam ſententiam expoſuimus lib. I de Doct. Temp. cap. VIII. quod hic neceſſe non eſt repetere. Sane Benjamin Tudelenſis in Itinerario, de Roma ſcribens; ait ibi Palatium fuiſſe cujuſdam principis *trecenta ac ſexaginta palatiola continens ex dierum anni numero*. Neque tamen ideo prudenter colligat Alphonſus, annum Romæ tunc, hoc eſt duodecimo Chriſti ſæculo, non pluribus ea diebus fuiſſe compoſitum. Benjamin pag. 10.

III Sequitur Julius Pollux, quem nono loco memoravit: ex quo eadem argumentandi via conficit æquabiles Athenienſium menſes, quod & τριακάδος iſte meminerit. Huic vero eadem, quæ ſuperioribus, adhibenda reſponſio. Sed animadvertenda ſunt eodem in loco verba Pollucis. Nam de poſtrema, tertiaque menſium decade loquens; αἱ δ᾽ ἀπὸ ταύτης, ait, α᾽ ἐπὶ εἰκάδι. ἡ δ᾽ ἐνάτη ἐπὶ φθίνοντος. ἡ γὰρ λοιπὰ ἀπὸ ἐ κα᾽. Quæ quidem & mendoſa eſſe vidimus, & ita caſtigavimus lib. I de Doct. Temp. cap. V. ἡ δ᾽ ἐνάτη ἐπὶ φθίνοντος, ὅτι θ᾽ γίνεται λοιπὰ ἀπὸ ἐ κα᾽. Eadem, inquit, quæ viceſima prima vocatur, dicitur & nona deſinentis, quando novem a viceſima prima dies ſuperſunt. Aut ſi mavis, ἡ δ᾽ ἐνάτη ι᾽, ἐπὶ φθίνοντος, ὅτι ι᾽, ἡ θ᾽ γίνεται λοιπὰ ἀπὸ ἐ κα᾽. Nam in menſibus cavis a viceſima prima die ad ultimam, novem dies putantur; in plenis, decem. Non erat cur Hiſpano Juriſconſulto noſtra illa caſtigatio diſpliceret. Nec enim melior eſt illa, quam attulit, legendum, ἡ δ᾽ ἐνάτη ἐπὶ ι᾽ φθίνοντος. ideo viceſimam primam menſis diem vocari ab Athenienſibus δεκάτην φθίνοντος, quia novem poſt illam dies reliquæ ſunt. Atqui recta potius diceret, quia decem ab illa dies ſuperſunt. Sed utcumque de loci hujus emendatione ſtatuimus; qui Pollucem legerit; qui dierum appellationes ad Lunæ decreſcentis modum retextas; qui ἕνη καὶ νέα vocabulum attenderit; dubitare non poterit, quin de lunari menſe illic agatur. Quin id præterea, quod capitis initio ſcripſi, hoc loco repetendum eſt; cum ex illo Pollucis teſtimonio colligatur, Athenienſes in cavis menſibus viceſimum primum diem putaſſe ἐνάτην φθίνοντος, quaſi viceſimus primus diſſimulatus fuerit, Proclum tamen, & Moſchopulum Heſiodi interpretes ad ἔργα καὶ ἡμέρας, tradere penultimam diem menſis exemptum. Nimirum illud eſt, quod non ſemel admonuimus; cavos etiam menſes τριακάδα nihilominus habuiſſe; quæ obſervatio omnibus Alphonſi παραλογισμοῖς opponenda eſt. Alphonſ. pag. 32, num. 63.

IV Quartum ſit Plutarchi teſtimonium, quod Alphonſus decimo loco recenſuit, ſed adeo perplexe, & incondite, ut pro certo habeam, ne ipſum quidem ſibi quid velit extricare poſſe. In libro I de Doct. Temp. cap. VIII pag. 50 duplicem Plutarchi locum expendimus. Prior eſt in Alexandri vita, ubi lunarem defectionem incidiſſe refert in Boedromionem menſem, ſub initium myſteriorum; quibus ex verbis concludebat Scaliger, Boedromionem minime lunarem fuiſſe; ſi quidem myſteria die viceſimo celebrabantur: eo vero plenilunium, & defectio contigit. Poſterior eſt ex Camilli vita; ubi viceſima ſexta die Boedromionis plenilunium eveniſſe ſcribit his verbis: τῇ μέντοι δὲ φθίνοντι ἐν Ἀρβήλοις Ἀθηναῖοι τὴν περὶ Νάξον ἐνίκων ναυμαχίαν, ἧς Χαβρίας ἐστρατήγει, τοῦ Βοηδρομιῶνος περὶ τὴν πανσέληνον. Utrobique vero inſigniter hallucinatum eſſe Scaligerum primum in Notis ad Themiſtium; deinde illo ipſo libro de Doctr. Temp. oſtendimus. Nam quod ad priorem attinet, falſum eſſe docuimus, quod ille ſumebat, myſteria uno tantummodo die, eoque XX Boedromionis, peracta fuiſſe. Quippe ab XV circiter menſis die cœpta plures in dies eſſe propagata. At Plutarchus ſub ipſum myſteriorum initium Lunam defeciſſe refert: non utique XX, ſed XV, vel XVI civili menſis die. Quod vero poſteriorem locum ſpectat, prava ex interpunctione ingentem errorem or- Pag. 35. num 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71.

tum habuiſſe diximus. Quis enim non videt poſt vocem, Α'ρβήλοις, diſtinctionem adhibendam eſſe: cum ſint duo illa diverſiſſima prælia; quorum alterum ad Arbella cum Dario patratum eſt ab Alexandro; alterum navale fuit ad Naxum, Imperatore Chabria? Jam vero Plutarchus notam illam XXVI diei Boedromionis, non ad Naxicam victoriam refert; ſed ad Arbellicam, quæ undecimo die ab lunari defectione contigit, ut ſcribit Plutarchus; hoc eſt XXVI die Boedromionos. Hæc utraque noſtra non modo probabilis; ſed etiam certiſſima ratio eſt. At Alphonſus, quaſi utrobique Scaligeri argumentatio procederet, illa ipſa nobis objicit Plutarchi teſtimonia: quo nihil jocularius fieri poteſt. Nam ut cap. VII ſupra diſputavimus, ex iis Plutarchi locis manifeſte docemur, Græcorum lunares fuiſſe menſes, ut pote quorum in XV diem plenilunium incurrerit.

Pag. 33. num. 65. Ad hæc, tria quædam illic ab Alphonſo commiſſa ſunt, quæ caſtigationem merentur. Primum, ea eo, quod Plutarchus narrat in Alexandro Lunam defeciſſe ſub initium myſteriorum, apparere dicit menſem illum minime lunarem fuiſſe. Etenim ſi menſis popularis perpetuo lunaris eſſet, *plenilunium certe in eo ſemper eadem tempeſtate contingeret, id eſt decima quarta die & ½ alterius, & ante unum diem, & ½, quam Eleuſinia myſteria inveniuntur*. Ea porro myſteria non XV die, uti nos tenemus, ſed XVI, ut opinatur Meurſius, celebrari cœpiſſe putat: adeoque plenilunium illud, ac deliquium Lunæ, ſi lunaris eſſet ille Boedromion, non potuiſſe περὶ τ̀ ἀρχὰς τ̃ μυστηρίων incurrere. Hæc Alphonſi propemodum verba ſunt; quæ ideo retulimus; ne qua in tanta abſurditate calumniæ ſit ſuſpicio. Nondum illud quam verum ſit inquiro de myſteriorum tempore. Demus interim XVI die Boedromionos initiiſſe. Negat ergo XVI in diem, ſive noctem ab ea, quæ prima numerata ſit, plenilunium poſſe congruere. Atqui ſciat raro in XV cadere, ſæpius autem in XVI. Quod eo fit, quia ſyzygiarum momenta in ipſa dierum initi. rarius incidunt; ſed in labentes, & interdum etiam affectos dies; unde dimidia ſyzygia, quæ ſupra XIV dies, horis inſuper XVIII explicatur, cum minutis aliquot, de XVI plus minuſve delibat, pro eo ac maturius, vel tardius primo die illius initium eſt factum. Quam ob cauſſam Kalendarii Romani conditores, in primiſque Clavius noſter, neomenias lunares paullulum infra cœleſtia, & ἀκριβῆ novilunia ſummoverunt; ut & Paſchalis terminus proxime, quoad ejus fieri poteſt, plenilunium antecederet; & Paſchalis Dominica numquam plenilunio prior eſſet. Itaque Paſchata noſtra fere Luna XVI potius, quam XV celebrantur. De quo libro V de Doctr. Temp. cap. XIV accuratius egimus, ac nonnullis id etiam exemplis oſtendimus. Nunc, ut Alphonſo ne mutire quidem liceat, hoc ipſum in eo, de quo agimus, plenilunio ecliptico declarabitur. Contigit inſignis illa ad Arbella victoria anno per. Julianæ 4383, cyclo Solis XV, Lunæ XIII. Novilunium ecliptic um accidit Septembris die VI, feria II, hora 7, 42′ in meridiano Attico. Plenilunium medium Septembris XXI, hora 2, 4′. Defecit autem Luna Septembris XX, hora 8, 25′ a meridie. Jam cum Athenienſes diem civilem ſtatuerent ab occaſu Solis ad occaſum, uti Cenſorinus ait cap. XXIII; prima dies menſis illius iniit ab ea nocte, quæ inter V, & VI Septembris diem interceſſit. Lunæ vero defectio decima ſexta nocte, quæ inter XX diem, & XXI media fuit. Non igitur decima quinta die plenilunium commiſſum eſt, ut credit Alphonſus, ſed decima ſexta. Atenim Plutarchus, ait, non adderet κατ̀ τ̀ μυστηρίων ἀρχὴν defeciſſe Lunam, cum hoc ſatis intelligeretur ex eo, quod lunaris eſſet menſis. Hæc φλυαρία digna non eſt, cui reſpondeatur; neque vero cuiquam poteſt occurrere, qui vel mediocrem harum litterarum guſtum habeat.

Pag. 32. num. 68. Alterum Juriſconſulti, & quidem duplex ἁμάρτημα, quod locum illum ex Camillo Plutarchi, quem nos vitioſa interpunctione laborare diximus, ſic tueri ſe poſſe ratus eſt, ut aſſereret Plutarchum uno verborum tenore, atque contextu duas illas victorias, Arbellicam videlicet, & Naxicam eodem tempore geſtas voluiſſe complecti. Ergo, ex opinione Juriſconſulti, ſine ulla interpunctione legendum erit, τ́ίμπτῃ δ̀ φθίνοντος ἐν Α'ρβήλοις Ἀθηναῖοι τ̀ περὶ Νάξον ἐνίκων ναυμαχίαν. Quis, obſecro, verborum iſtorum ſenſus eſſe poterit? *Quinta die deſinentis ad Arbella Athenienſes ad Naxum navali prælio vicerant*. Itane Athenienſes iidem & ad Arbella Darium, & ad Naxum vicerunt? aut idem locus eſt Arbella, & Naxus? Nam ſi abſque interpunctione legendum eſt, nullum inter ambo diſcrimen erit. Si eſt ullum; interpunctione utique ſeparanda ſunt. Itaque quid in animo tum habuerit, cum hæc ſcriberet Alphonſus, ſcire nimium velim. Nam ejuſmodi ſunt, nulla ut excuſatione diſſimulari queant. Accedit ad erroris cumulum, quod interpunctione ſublata, & ex Alphonſi ratione, conſequens ſit eodem die, nempe XXVI Boedromionis utrumque certamen eſſe commiſſum. Hoc autem de Naxico plane falſum eſt. Nam XVI Boedromionos accidit, ut Polyænus refert lib. III. quem nos locum in notis ad Themiſtium pag. 643. adduximus, antequam Meurſius Diatribam ſuam de Myſteriis in lucem ederet. Quas quidem Notas cum Alphonſus legerit; nihilominus ita de Meurſio ſcribit. *Cui debemus Polyænum prædicta comprobantem libro tertio ſtrategematum his verbis*, &c. Alphōſ. num. 69. Hic nimirum hic ille ſuccus loliginis. Sed cum & iſte Polyæni locus, & alius ex Plutarcho in Phocione, quem & nos commemoravimus, diſerte Boedromionis decima ſexta die navalem ad Naxum pugnam Chabria duce, contigiſſe teſtetur, καὶ δὴ τοῦτ' ἐπαινέσαντι Juriſconſulto noſtro, ut cum loci utriuſque meminiſſet, ambo interim illa certamina in eumdem diem, qui ſit viceſimus ſextus Boedromionis, includeret?

Tertium genus hallucinationis reliquis gravius. Scripſerat Plutarchus libro de gloria Athenienſium: τ̀ δ' ἕκτlω ἐπὶ δέκα τ̃ Μουνυχιῶνος Ἀρτέμιδι καθιέρωσαν, ἐν ᾗ τοῖς Pag. 35. num. 70. Ἕλλησι περὶ Σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος. *Decimam ſextam Munychionis diem Dianæ conſecrarunt, qua Græcis ad Salaminem vincentibus Dea pleno orbe luxit*. Ex his verbis iſta colligit Alphonſus, *in ſtructum ſuæ comprobationem. Primum a verbo* ἐπέλαμψεν *Lunam tunc inſitam lucem ſplendidiorem, vivacioremque denotari, quæ certe in ipſo plenilunio invenitur, non ita in ejus defectione. Secundum, Plutarchum plenilunium 16 Munychionis die caſu tunc contingentem enarraſſe, ut clare indicant illa* ἐν ᾗ, &c. ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος. Tertium addit, quod quia capere nullo modo poſſum, a me præteribitur. Jam in hac tota ratiocinatione rationem, ſi poteſt, ullam eruditus lector inveniat. Pugna, quæ ad Salaminem geſta eſt, qua de Plutarchus meminit, illa ipſa eſt, quam Themiſtocle duce de Perſis reportarunt Athenienſes. Ea contigit Boedromionis die XX, ut ex Herodoto, & Plutarcho in Camilli vita demonſtravimus in Notis ad Themiſt. & lib. X de Doctr. Temp. cap. XXV. ubi & Plutarchi errorem deteximus in illo loco, Pag. 640. ex libro de gloria Athenienſium: qui Munychionis diem XVI valde ἀνιστορήτως adſcribit. At Alphonſus hoc idem Plutarchi teſtimonium de Salaminia pugna Munychione menſe commiſſa referens, neſcio quid de Lunæ defectione occinit, quod eſt prorſus alienum. Nam nulla tunc defectio Lunæ fuit. Cetera inani [illegible] referta ſunt; quam fœda ſtribiligine cumulavit. *Plenilunium*, ait, *contingentem*; quo illum nomine ad Nebriſſenſis tribunal qui volet vadabitur.

Denique ſuper Myſteriorum tempore leviter nos pervellit; quod cum dies illis quinque præfinierimus, Meurſius novem poſtea compererit. Atqui nihil nos admodum de numero affirmare voluimus; neque Meurſius ipſe citra cunctationem novem illos dies aſſignat; &, ſi quis Num. 65 pugnare velit, non minus eſt noſtra, quam Meurſii, conjectura veriſimilis.

V Reliqua Veterum teſtimonia, quibus deinceps utitur Alphonſus, longe fere aliquid ad reprehenſionem continent. Sed ea majori ex parte in ſuperioribus capitibus enucleata ſunt. Ejuſmodi eſt Gemini locus, quem ille duodecimo numerat; de quo cap. VIII. tum alter Theonis, quem decimo tertio refert; de quo ſupra cap. II. Item Galeni, num. 73, & 74. quem nos proxime antecedenti capite pertractavimus. In quo mirum eſt hominis acumen: qui cum Galeni Alphōſ. num. 74. verba illa deſcriberet, non animadverterit iis ipſis effici, Græcos pleroſque illius ſæculo menſes ad Lunam deſcripſiſſe. Nam quæ ex eodem nobis opponit, frivola ſunt. Menſes, ait, Galenus alios aliis nationibus attribuit. Non erant igitur civiles omnes menſes lunares. Præclare. Quaſi vero Galenus de antiquis Græciæ temporibus loquatur, non de ſua ætate,

te, in qua, Juliano jam exorto anno, major erat in popularibus annis, ac menſibus varietas. Deinde quod idem ſcribit alios aliis nationibus eſſe menſes, de nominibus menſium intelligit. Nam exemplum ſtatim ſubjicit: Ut ſi Dium, inquit, nominet quiſpiam, ſoli hoc Macedones capient: Athenienſibus, ceterisque hic menſis erit ignotus. Non ergo de lunari, ſolarique diſcrimine ſermo eſt.

VI In Epiphanio vero, (cujus locum ea Hæreſi Alogorum citans, imperite Analogos bis Juriſconſultus nominat) non ſolum eadem collectionis inanitas eſt; ſed Pag. 10. etiam contrarietas ſententiarum. Nam num. 41, ut tricenarios menſes ab Athenienſibus, etiam ante Julianam editionem, uſurpatos eſſe probet, Epiphanium adducit in medium; meque, quod hunc Scriptorem de anno Attico poſt receptam Julianam formam acceperim, acriter Pag. 45. redarguit. At num. 84, oblitus ſui fatetur Epiphanii locum illum haud adeo pro ſua cauſſa facere; *cum loquatur de temporum computatione Græcia, & Athenis poſt emendationem Julianam vigente.*

Alphon. p. eadem n. 85. Decimum-ſextum de anno æquabili teſtimonium ex Auguſtino petit Alphonſus. Sed quo argumentationis genere concludat, quantam hodie Dialecticorum eſt, numquam extricare poterit. *Huic*, inquit, *ſanctiſſimo, & præſtantiſſimo Divo* (Ita Juriſconſultorum elegantiſſimus) *menſes Hebræorum antiquis temporibus triceni æquales fuerunt.* Hæc ἀξίωμα eſt. Sequitur πρόσληψις: *Cum ergo in cap. X. libri XII de Civit. Dei Græcanicam annorum hiſtoriam Ægyptiacæ præferendam dixerit:* Inde concluſio; *Clare ab iſtis elicitur: Græcis antiquioribus, de quibus loquitur caput ille X, menſes tricenos fuiſſe, ac Palæſtinis, ſive Judæis.* Quid iſta ratiocinatione firmius? Ut probet ex Auguſtino Græcorum veterum annum lunarem fuiſſe, duo ſumit; Primum, Judæorum annum lunarem ab illo ſtatui: Alterum; Græcam hiſtoriam Ægyptiacæ præferendam. Ex iis efficit, lunarem fuiſſe Græcorum annum. Num ſerio tandem, an dormiens iſta ſcripſit? Pudet ἀλογίας. Enimvero ſatis animoſe lectoribus ſuis illudit Alphonſus, quos hebetes adeo credidit, ut iis non ſolum hoc ſyllogiſmi ludibrio perſuadere vellet aliquid: ſed in Auguſtini verbis expendendis tam negligens, ac μετέωρος eſſet. Nam quid Auguſtini loco illo ad id de quo modo agitur fingi poteſt alienius? Diſputat Auguſtinus de hiſtoricis temporibus, quæ apud Ægyptios, alioſque populos pluribus annorum millibus fabuloſe comprehenſa ſunt: cum in Græca hiſtoria mediocri ac juſto intervallo contineantur. Ideo rejectis Ægyptiorum hiſtoriis, *Græcæ*, inquit, *potius fides habenda eſt; quia veritatem non excedit annorum, qui litteris noſtris, quæ vere ſacræ ſunt, continentur.* Quid hoc ad lunarem annum, vel ſolarem Græcorum veterum? Profecto acriori caſtigatione excitandus erat hic veternus. Sed nolo eſſe vehementior.

Alphon. p. 25. n. 33, 38. & p. 42. n. 88. Decimo-octavo lunarem Græcis impingit annum, Gaza auctore fretus; qui duplicem illorum annum facit; alterum dierum CCCLX, cujus menſes tricenarii ſunt, cum appendicibus in fine quinque: alterum lunarem. Atqui civilem, & exertum annum apud illos fuiſſe lunarem evidentiſſime docet idem: uti ſupra cap. VII planum fecimus. Proinde alter ille ſolaris opertaneus, ac reconditus fuit. Non enim civiles ambo eſſe poſſunt; quod contra & auctoritatem Veterum, & communem ſenſum, naturamque ipſam falſa ſibi opinione finxerat Alphonſus.

Alphon. p. 43. num. 89. Neque vero quod de tricenariis menſibus in abdito illo, & arcano Græcorum anno comprehenſis ex Gaza diximus, ad antiquiorem, & obſoletam lunaris anni formam referre Caranza debuit: in qua menſes lunares ἀκριβῶς tricenarios ſtatuebant; annum vero lunarem, dierum CCCLX. Nuſquam id a nobis uſurpatum, ac ne cogitatum quidem. Itaque frivola eſt hominis argutatio; qui ſic, tamquam ita ſenſerimus, contra nos Syllogiſticen ſuam diſtringit. Verba noſtra capite VII libri I de Doct. Temp. *Tricenarius menſium modus communi Scriptorum uſu retinetur, cum de Græcorum menſibus verba faciunt, annoque ſolari.* Quæ quo ſenſu dicta ſint, nemo, qui quidem Latine utcumque norit, ignorare poteſt. Nimirum qui ſolarem annum, menſeſque ſolares numerant, quibus Græci veteres cum lunaribus uſi ſunt; triginta cuique menſi dies ſolere tribuere. Hoc volui: nec erat dicti hujus ſententia altera fabricanda; contra quam ſibi certamen proponeret.

Nihilo ſucceſſu meliore; ſed doctrinæ, & orationis obſcuritate majori, contra illa nititur, quæ de Gazæ eodem loco ſcripſimus in Animadverſ. ad Epiphanium. In quibus oppugnandis quid ſibi velit, quaque in re nos accuſet, tum fortaſſe ſciemus, cum ad Diatribam ſuam commentarium aliquem ediderit. Unum tamen ægre alterumve reprehenſionis caput excolpſimus. Alterum, quod Ægyptios, & Athenienſes poſt Julianam correctionem docuimus tricenarios menſes æque in uſu habuiſſe; quod ſic interpretatur, quaſi tricenarios illos menſes ante Julianam formam receptam ab Ægyptiis uſurpatos eſſe negaverimus. Atqui tricenarii menſes, antequam Julianum annum admitterent, penes Ægyptios erant; non tamen immobiles, & fixi; ſed in anteriora laxis habenis evagantes; cujuſmodi, conſtituto Juliano apud illos anno, eſſe deſierunt. Alterum, quod cum Epiphanius tanto ante Gazam ſcripſerit, nos tamen illum quidem de anno Athenienſium Juliano ſcripſiſſe putemus: hunc autem de vetere; qui cum lunari pariter obſervabatur. Acute prorſus; quaſi hic ætatis, ac temporis interſit: aut non recentiſſimus quiſque veterum hiſtoriarum, ac temporum memoriam ſcripto perſequi poſſit. Agit in libro de menſibus Gaza de Atticis menſibus, annoque, cujuſmodi non ætate ſua, ſed florente Græcia quondam exſtiterunt. Vana eſt igitur, & imperita Juriſconſulti caſtigatio. Alph. p. 44. num. 93, 94, 95, 96.

Subjungit his Halicarnaſſenſis locum; qui tricenarios Atticorum menſes omnium certiſſime videtur adſtruere. Pag. 46, num. 97. Hic enim lib. I, cladem Ilienſem contigiſſe refert XXIII die Thargelionis, ut Athenienſes tempora dinumerant. Erant autem περιττὰς ἡμέρας, *ſuperſtites dies*, ad hunc annum explendum, viginti. Mox a capto Ilio ad finem anni dies colligit XXXVII, qui nimirum ex ſeptem Thargelionis reſiduis, & triginta Scirrhophorionis conſurgunt. Igitur duo iſti menſes tricenarii fuerunt; ex quibus & de reliquis conjectura ducitur. Hæc eſt Scaligeriana ratiocinatio; qua mirifice delectatur Alphonſus. Sed ſi ea legiſſet, intellexiſſetve, quæ lib. IX de Doct. Temp. cap. XXX de his ipſis Dionyſii verbis copioſe diſſeruimus, non ſe adeo hoc in loco jactaſſet. Non enim, quod iſtis placet, ex eo conficitur, binos illos fuiſſe tricenarios menſes; ſed priorem plenum, cavum autem poſteriorem hac ratione colligimus. τ. θερ. ſive ſolſtitii cardo civilis Atticus, poſt Metonem XXVIII Junii conſtitutus eſt. Neomenia Thargelionis incidit Maii XXI feria IV; cujus character Judaicus 4, 17, 321. Capta Troja eſt Junii XII, qui eſt XXIII dies Thargelionis. Deſiit hic Junii XIX die. Quare Scirrhophorionis neomenia contigit Junii XX, iſque dies habuit non amplius novem & viginti. Nam Hecatombæon cœpit Julii XIX. A die Junii XII ad XVIII Julii, dies ſunt XXXVII, quot ab Ilio capto computat Halicarnaſſenſis ad anni exitum. περιττὰς vero μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι, a XXIX Junii procedunt ad Julii XVIII. Vide omnino, quæ capite illo de Ilii excidio ſcripſimus.

Ad extremum huc illa referenda ſunt argumenta, quæ ex ſtatis quibuſdam Græcorum temporibus Caranza deducit, ut ſolarem annum apud Athenienſes, Græcoſque fuiſſe perſuadeat. Pag. 46, & Sect. tota II capitis III. Etenim Olympiades, & id genus ludi periodici certis annorum intervallis conſtabant. Tum Hiſtorici omnes, in primiſque Thucydides, Xenophon, Diodorus, ceteri denique, qui per annos rerum geſtarum memoriam poſteris tradiderunt, non aliis, quam vertentibus, & æquabilibus uſi ſunt. Eadem ratio in deſignandis ætatibus, vel rerum geſtarum ſpatiis adhiberi ſolet; quo illa omnia pertinent, quæ ab Hippocrate, Ariſtotele, medicis omnibus, ac Philoſophis ſimilibus temporum notis illigata traduntur. Hæc pluribus verbis, ut ſolet, Alphonſus. Quæ quidem facile a nobis explicantur, ſi quæ toto hoc libro de utroque anno tradidimus, præſertim vero cap. XI, atque hoc ipſo XIII accurate meminerimus. Hoc enim eſt, quod ſæpius admonuimus, non ſic lunarem Græcos annum obtinuiſſe, ut ab ſolari, atque æquabili ſeparatus eſſet, ejuſque nexibus abſolutus: ſed ita demum, ut etſi menſes ſinguli, annique lunares forent, certis tamen orbibus ac periodis implicarentur, quibus evolutis ad idem caput annus uterque, Lunæ videlicet, ac Solis recurreret. Hinc annus ipſe tam Solis, quam Lunæ fuit; ſed diverſa ratione. Quippe ſinguli lunares erant. ἁπλῶς & σύστημα, ſive collecti in unam periodum anni omnes, non minus ſolares, quam

lunares fuerunt. Quocirca tetraeterides, quibus Olympiaca ludicra continebantur, quoad fieri poterat, perinde Soli, ac Lunæ congruebant.

Ad hæc ſolaris circuitus naturalis & propria menſura eſt orbis annui, ut intervalli menſtrui Luna. Quo fit, ut ad annorum fixa certaque ſpatia ſignificanda tacitus illum mortalium conſenſus adhibeat. Neque propterea neceſſe eſt popularem ubique eſſe Solis annum. Quod in Judæis, Arabibus, reliquiſque cernimus; quorum civilis annus lunaris eſt, Arabum in primis. Et tamen quoties ætatum, & hujus generis cæterarum rerum, quæ ratas, & conſtantes habent viciſſitudines, intervalla concipiunt, naturalibus ac vertentibus annis utuntur. Vide quæ de Judæis ex R. Arama diximus lib. I de Doct. Temp. cap. VIII, & lib. II, cap. XXXI.

Alphōſ. pag. 25. num. 34. Atenim ſi naturalis annus eſt Solis; Lunæ vero duntaxat artificialis; non eſt veriſimile, Græcos naturali anno ſpreto, alterum genus uſurpaſſe. Hoc enim Caranza nobis objicit. Verum quod ille de annis, hoc de menſibus viciſſim retorquere poſſumus. Cum enim naturalis menſtrui ſpatii dimenſio ex Lunæ circuitu pendeat; Sol autem nonniſi σχετικῶς, & ex hominum inſtituto, ad menſium diſtinctionem aſſumatur; conſentaneum eſt, Græcos ad Lunam potius, quam ad Solem menſes exegiſſe civiles; menſium enim potiſſimum ratio in pleriſque civilibus contractibus habita eſt, ut in re fœnebri; ſiquidem uſurarum penſitationes erant menſtruæ. In reliquis, quæ ad naturalem magis annum accommodantur, præſto illis erat, ut & nationibus omnibus, ſolaris converſio, quam cum anno civili implicatam interim, ac tacitam tenebant.

Hæc ſatis ſunt ad ea refellenda, quæ ſectione tota ſecunda capitis tertii diſputat Alphonſus, eadem ſæpius, non ſine lectorum tædio, repetens. Horum enim vis eo ſpectat omnis, ut rara quædam ac deſcripta temporum intervalla penes Græcos extitiſſe doceat, quæ nonniſi Solis annuis orbibus metiri illi potuerint. Quod nos etiam ultro confitemur; & quemadmodum cum anno populari ad Lunam deſcripto conſiſtere iſta queant, hactenus explicamus. In quo etiam, per ſummam ejus, quod ſcribebat, inſcitiam, & ἀπροσεξίαν, ſuffragatorem habemus Alphonſum.

Qui inter alia civilis anni ſolaris argumenta iſtud affert; quod intercalationibus, & ſubductionibus variis lunarium menſium cum Sole popularem ſuum annum conciliaverint Græci. Id enim arguit, civiles annos ad Lunam deſcriptos eſſe. Alioqui nihil opus erat intercalationibus. Tum ex eo conſequens fit, Græcos non aliter ſolarem annum obſervaſſe, quam in tota periodo annorum plurium: non autem in annis ſingulis; qui utique lunares erant. Nam intercalationes lunarium menſium non in quolibet anno fieri poterant. Sed tertio, ſexto, octavo, & ita reliquis in annis. Poſtremo ex lunaribus menſibus tam ordinariis, quam intercalaribus, anni lunares ſinguli non fiunt; ſed de anno Græco, Atticoque nimis fortaſſe multa; quam ut diſputationem longius opinione mea tenderem, fecit ejus, quo cum res erat mihi, Hiſpani Juriſconſulti indoles; qui ut citandis quamplurimis auctoribus multiplicis ſibi lectionis famam parare inſtituit; ita commovendis omnibus quæſtionis partibus, non vulgarem in ſingulis [illegible], ac peritiam oſtentare voluit. Pag. 49. num. 93.

DIONY-

Digitized by Google

DIONYSII PETAVII
E SOCIETATE JESU
AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM
LIBER QUINTUS.

In quo de anno Judaico, Ægyptiaco, & Romano vetere contra Alphonſum a Caranza Hiſpanum, & Claudium Salmaſium diſſeritur.

CAPUT I.

De civili Judæorum anno ſententia noſtra proponitur; quæ & ab Alphonſi calumnia vindicatur. Hujus opinio falſa de triplici anno civili; reliqua item abſurde ſcripta.

Diatribæ cap. I. AB anno civili Judæorum initium diſputandi fecit Alphonſus. Quo in capite primum ἀντιμαχίας nos redarguit: tum quid ipſe ſentiat, quomodo poteſt exponit. Ego eumdem ordinem ſecutus, primum de me; tum adverſus illius opinionem verba faciam. Ac principio quæ mea ſit, & in libris de Doctrina Temporum fuerit ea de re ſententia, breviter attingam. Quænam eſſet olim apud Hebræos veteres popularis anni ratio, non ſolum antequam Moyſes illorum faſtus conderet; ſed etiam ſæculis deinceps aliquot; certo neminem affirmare poſſe dixi: neque me dixiſſe modo pœnitet. Nam quod ad Lunam exactos illorum menſes, & annos, ſaltem poſt Moſem plerique ſentiunt, id nullis ſatis firmis argumentis oſtenditur. Quippe lunaris menſis, Lunæve nulla in Moſaicis libris occurrit mentio. Quamquam aliquot ante Chriſtum ſæculis, poſteaquam ſub Græcorum dominatu cœperunt eſſe Judæi, veriſimile eſſe docui, lunarem ipſos annum populariter habuiſſe. Quin & Moyſis tempore, ſi non civilem iis fuiſſe, certe ad ſacra, feſtoſque dies uſurpatum videri; etſi nihil hac de re ex Scripturis idonee colligi poſſit. Hæc noſtra de Priſco Hebræorum anno vel opinio, vel dubitatio fuit, expoſita ſecundo de Doctrina Temporum libro, capite XXVII, XXVIII, ac XXX, ſane conſtanter.

Cap. I. Contra quam Alphonſus a Caranza primum omnium de contrarietate præſcribit. Nam nos aſſerit alibi lunarem annum civilem tribuiſſe Judæis, lib. I, cap. V, & VIII. idque poſtea mutaſſe. Sed profecto ſcribendi ac reprehendendi nimius ardor præcipitem egit hominem: neque quid argueret prorſus animadvertit. Nam cap. illo quinto verba noſtra ſunt. *Nam & Ægyptii cum æquabili ſuo anno periodos lunares implicabant: & Judæi ipſi, quibus ad Lunam deſcriptus erat annus, propter emboliſmos, & cardines, ſive tekuphas, ſolaris anni modum aliquem ſtatuerant.* Hic ego non Judæos veteres aſſero ad Lunam deſcripſiſſe civiles annos; ſed recentiores, qui poſt Seleucidarum exordium extiterunt; ut ex lib. II, cap. XXXI intelligi poteſt. Similiter octavo capite libri primi non de antiquiſſimis, ac Moſaicis temporibus locutus ſum, ſed iis dumtaxat, quæ Chriſtum ſæculis aliquot anteceſſerunt; quod idem caput XXXI docet libri II, ſi cum octavo illo comparetur. Intererat ejus, qui aliorum errata caſtigare vellet, non tam graviter adita in ipſo reprehenſionis offendere. Sed non hic finis hallucinandi. Nam ecce num. 5, ac ſequentibus caput alterum nobis ἀντιμαχίας impingit. Etenim lib. IX, c. IX poſt nonnullam de veteris anni forma dubitationem, eo tandem delapſi ſumus, ut æquabiles menſes, ac tricenarios Patriarchis illis tribuerimus; quod ipſum erat, inquit, ab lunari typo deſciſcere. Quid hac argumentatione firmius? Agitur de anno Judæorum veterum, cujus ratio ac forma quæritur. Iſte at inconſtantiæ nos arguat, ea nobis objicit, quæ de anno Patriarcharum veterum, ac diluvii tempore alibi ſcripſimus. Ergo Judæi, Noemi ac diluvii temporibus extiterunt? Potes eodem jure, & Hiſpanorum annum veterem ſimili ratiocinatione colligere; potes & Italorum. Non enim minus Hiſpani, & Itali, quam Judæi ſub diluvii tempus extabant. Atqui toto illo reliquo capite, ac ſingulis pene verſibus idem repetit: me ab Hebræorum, ac Judæorum uſu *prædilectam* alioqui *mihi annum lunarem* abjudicaſſe, quod diluvii tempori æquabilem anni formam potius adſcribam. At o bone! uter noſtrum fautor eſt ardentior; ego lunaris anni, an tu Judaici nominis, atque gentis? Nam tu Noemum, ejuſque filios Judæos omnes facis? in eoque non ſolum Apoſtolo contradicis, qui ad Romanos cap. IV præputium circumciſione, qui Judaiſmi character eſt, antiquius eſſe ſtatuit: ſed in nos etiam injurius es, quorum genus & originem ab Judæorum ſtirpe derivas. — Ridicula Alphonſi ratiocinatio.

At etiam id objicere non eſt veritus, me contra Latinæ Bibliorum editionis fidem, & auctoritatem veniſſe: quod libro IX, cap. IX ſcripſerim arcam die vel XVII menſis ſeptimi, ut Hebræis placet; vel XXVII, ut Græci, Latinique volunt, ſuper montes reſediſſe. (Id enim nos de ſeptimo, non ſecundo menſe voluiſſe ſcribere, tota per id caput inſtituta a nobis anni illius deſcriptio demonſtrat.) Hic vero perſpicue nobis impoſuit. Nam ſolutio capitis illius, poſtquam anni, quo diluvium accidit, ancipitem rationem cum aliis de cauſis, tum ob Hebræorum, Latinorumque codicum varietatem, & ἀσυμφωνίαν, eſſe dixi; ſtatum deinde quæſtionis exponens, editionis utriuſque rationem habui. Ita enim, opinor, faciendum fuit. Ceterum capitibus ſequentibus, & in Chronico maxime, ubi citra quæſtionem, & ambiguitatem opinionem expoſui meam, Latinorum in partes tranſii. — Num. 21.

Nunc quid Juriſconſultus de Hebræorum anno reſpondeat audiamus. Non unum genus anni civile ipſos habuiſſe,

Alphonſi falſa ſententia de anno triplici Judaico.

habuiſſe, ſed triplex num. 5, & 14 definit: lunarem, vertentem, ſive ſolarem, dierum 365½, & ſolarem communem dierum 360, cum duodecim tricenariis menſibus. Quod adeo confidenter, ac ſine ulla hæſitatione pronuntiat; quaſi cum Patriarchis illis, ac Judæis antiquiſſimis in colloquium venerit. *Reſolvimus*, ait initio capitis, *priſcorum Judæorum annum non tantum lunarem, & ſolarem vertentem Juliano conſimilem ſemper exſtitiſſe, verum & communem ſolarem 360 diebus conſtantem*, &c. Id ſe ait *reſolviſſe* Juriſconſultus: nec vel latinitatis iſtius piget: quam quidem ſæpius tota hac Diatriba repetit. Sed ut alibi fortaſſe diſſimulari macula iſta poterat; in ipſo capitis exordio, ſic quaſi in facie, fœda illa cicatrix impreſſa non decet. Verum ut de re ipſa potius agamus, cui probari illud poterit, Judæos triplicem annum civilem adhibuiſſe? Quis hoc fieri ne poſſe quidem non videt, plus ut uno genere anni in civili, ac populari uſu verſetur? Nam civilem appellamus annum, cujus partes vulgo cognitæ ſunt; qui in civilibus contractibus, & in actis publicis, privatiſque ſubſcribi ſolet. In his autem unica tantum, & ſingularis anni forma locum habet. At ſi tres illos annos ad metienda tempora ſic pertinuiſſe velles, ut unus ex iis popularis, reliqui certos ad uſus, minime tamen populariter, applicati ſint, tametſi reprehenſione non careres, quod unus præterea ſatis eſſe videatur annus; tolerabilius tamen errares. Nunc & annos tres, & civiles omnes ſtatuis. Hoc ne refutatione quidem dignum arbitror; quam ſi adhibere vellem, id præcipue ſciſcitarer, quorſum æquabilis ille 360 dierum annus a Judæis uſurpatus fuerit a ſolari vertente diſtinctus, cum eodem tempore ſolari hoc uterentur exacto. Nonne ſatius erat unicam ſolaris anni formam tribuere; in qua ad 360 dies velut ordinarios, reliqui ad annum complendum quaſi appendices accederent? ut in anno Ægyptiorum uſuvenit. Sed ea res paullo ante pertractata eſt ſuperiore libro, cum de anno Attico, Græcoque verba faceremus; in quo idem illum error tranſverſum rapuit.

Quod autem æquabiles menſes Hebræis aſſignat, & ex ſacris libris eorum exempla colligit, novam rem non facit. Plures hoc idem alii ante ipſum fecerunt. Ego vero, quod ad veteres Judæos attinet; immo etiam Patriarchas, qui diluvii tempore vixerunt, iis æquabile hoc anni genus non gravate conceſſerim. Etſi nulla ad id certa ratione cogi poſſumus; ut in lib. IX de Doct. Temp. cap. IX, & aliis oſtendimus; nec quæ ab aliis notata, ab Alphonſo deſcripta ſunt exempla, neceſſario docent vel anni rationem, ac menſium ejuſmodi fuiſſe; vel popularem fuiſſe. Quam multi dies illos, ac menſes, qui in hiſtoria diluvii continentur, ad Lunæ curſum inſtruunt; quos refellere nemo poteſt! Io ceteris, ut ex Daniele, ut ex Apocalypſi, non eſt neceſſe popularem rationem exprimi. Certe Joannis tempore civilis, quod ſciam, Hebræorum annus CCCLX dierum non fuit: ſed lunaris. Quid igitur eſt? Nimirum extra civilem uſum æquabilis ille annus interdum a Scriptoribus aſſumitur; quod pluribus in anno Græco demonſtravimus. Vide cap. XI libri ſuperioris, & quæ de Græcis ibi dicta ſunt, ad Hebræos transfer. Sane Danielis hebdomadas annales Africanus, & eum imitati plerique hac ætate viri graves, & eruditi ad id anni genus referunt, quod ſciunt Judæis populare non fuiſſe. Nam CCCCXC annos lunares ſimplices ſine ullis emboliſmis, cujuſmodi Arabici ſunt, a Propheta ſignificari putant. In quo etſi fautorem me non habent; tamen ex hoc intelligis, haud adeo viris prudentibus, ac doctis abſurdum videri, ut alterum, quam civile, genus anni Prophetæ certarum ad rerum obſcurandas ſignificationes adhiberent.

Poſtremo lepida Petavii reprehenſione cap. I. Alphonſi concluditur, ex qua ſpecimen ingenii illius, ac doctrinæ capere oporteat. Exiſtimaſſe Petavium ait in no-

Num. 13 tis ad Hæreſin LI Epiphanii, *Alexandream, ſive Græcam anni formam a Judæis admiſſam: velut clare ſuppoventem, iſtos ab Alexandrinis, ſeu Græcis annos exactos, & menſes triceno fuiſſe mutuatos, contra ea quæ ſupra reſolvimus*, inquit. Hæc Petavii caſtigatio quam iniqua ſit docet illa ipſa, quam citat, Annot. pag. 553. Ibi enim non ſuam, ſed Scaligeri opinionem explicans, illud ipſum poſuit, quod Alphonſus redarguit, Alexandream, ſive Græcam anni formam a Judæis admiſſam, ex Calippica periodo. Quod & eo loco, & in lib. II de Doct. Temp. copioſe refellitur. In reliquis valde labitur Alphonſus. Nam Alexandream illam anni formam, quam & Græcam vocamus, credidit ab Alexandria dictam, ac derivatam eſſe. Atqui ab Alexandro Magno illius vocis origo deducitur. Perſuaſum enim erat Scaligero, Calippum periodum ſuam annorum ſex & ſeptuaginta ab Alexandri victoria ad Arbella cœpiſſe, & in honorem victoris Alexandream appellaſſe; quod anno ſecundo Olympiadis CXII contigit, per. Jul. 4383, paucis menſibus poſt jacta Alexandriæ fundamenta: nondum ea urbe condita; nedum eo provecta, ut inde Judæi anni ſui ordinandi rationem petere poſſent. Denique non vidit ab eo, quod eſt *Alexandria*, non poſſe deflecti, *hic Alexandreus*, ſed *Alexandrinus*.

CAPUT II.

De anno Patriarchico, quem Judaicum inſcite vocat Alphonſus; deque diluvii tempore, menſibus, ac diebus. Illuſtratur Moſaica deſcriptio.

VENIT in manus meas, poſtquam iſta commentatus ſum, Alphonſi Caranzæ liber *de Partu naturali, & legitimo*; cui, velut anteambulonem, præire voluit Diatribam illam; quam ſe contra primum Operis noſtri de Doctrina Temporum deproperaſſe, ſanctius Hiſpaniæ Concilium admonendum putavit. Capite duodecimo libri iſtius; ad quod ſingulis pene Diatribæ verſibus digitum intendit, ſect. II de anno & menſibus Hebræorum diſputat. ubi eadem occinit, quæ in Diatriba; ſed multo & faſtidioſius, & verborum, atque otii majore jactura. Nam & annum triplicem Hebræis aſſignat; æquabilem dierum CCCLX; vertentem dierum CCCLXV½, & lunarem. Mox æquabilem ceteris diligentius adſtruit; atque ex hiſtoria diluvii demonſtrare conatur. Utrumque ridicule. Nam quod ad prius illud attinet; civilis eſſe plus anni forma una non poteſt; ut in anno Græco, Atticoque ſupra declaravimus. De diluvii anno, ac dierum menſiumque deſcriptione tantopere laborare nihil ad rem pertinet. Non enim Hebræis potius, quam Græcis, aut Italis, aut Hiſpanis hic ille, cujuſquemodi fuit, annus imputandus eſt; ut capite ſuperiori ſcripſimus. Neque vero quod Moyſes narratione ſua anni genus illud expreſſit; (ſi id tamen fecit; quod gratis, ac temere divinat Alphonſus) argumento debet eſſe; etiam Moſis, ac Judæorum temporibus civilem extitiſſe; ut Hebræus, ac Judaicus dici mereatur. Potuit enim Moyſes diluvii tempus, hoc eſt menſes, ac dies in eam anni formam includere, quam ſciret uſurpatam illo ſeculo fuiſſe: non quam populares, gentileſque ſui edita potiſſimum lege tenuiſſent. Lunarem quippe deinceps veteris in locum ſucceſſiſſe plerique ſentiunt: quibus in ea ſententia perſeverare per Hiſpanum Juriſconſultum, ejuſque probationes hactenus licet.

Atque ut de diluvii anno hic agamus; (etſi ſupervacaneum id eſt; quoniam eo conceſſo, quod Caranza pugnat; non fit de anno Hebræo conſequens) Sed ut in illo ipſo conatu fruſtra hominem fuiſſe conſtet; doceamus inde confici non poſſe annum æquabilem dierum CCCLX. Totidem enim ſacra in hiſtoria conceptos, ac numeratos exiſtimat. Id autem hoc fere epilogiſmo conſequi ſtudet. Primum ante initium pluviarum, quæ die XVII ſecundi menſis exortæ ſunt, dies ſex & quadraginta fluxerunt; tum centum & quinquaginta, quibus quadraginta continentur illi, quibus continuo pluit. Gen. VII, 17, & 24. Poſt dies CL minui cœptæ ſunt aquæ, requievitque arca die XXVII menſis ſeptimi; poſt dies videlicet quadraginta ab illis CL, ut eſt cap. VIII, 4. Tunc arca ſuper Armeniæ montes reſedit. Deinde aquæ ad abyſſum Oceani refluentes, uſque ad finem decimi menſis reverſæ ſunt; ita tamen ut prima die decimi ipſius cacumina montium apparere cœperint. Hoc modo conſiunt dies trecenti. Sequuntur alii quadraginta poſt exactum menſem decimum: quibus elapſis corvus emittitur, cap. VIII, 6. Tum columba poſt dies ſeptem, quæ ſtatim reverſa eſt; inde poſt alios ſeptem eadem columba rurſus mittitur, com. 10. Demum alios ſeptem dies expectavit, com. 12. Fiunt dies CCCLXI,

quorum

quorum poſtremus primus eſt anni ſequentis, de quo mox com. 13.

Sed in hac deſcriptione parum illud commode, contraque Scripturæ mentem ab Alphonſo ſumitur, verba ille com. 5, cap. VIII; *At vero aqua ibant, & decreſcebant uſque ad decimum menſem*; ad exactum menſem decimum pertinere, quod eſt abſurdiſſimum. Neque enim dubitare poteſt, qui Hebraica utcumque cum Græcis conſerre norit, quin decimus menſis excludatur illa particula, *uſque*. Sic enim in Hebræo ſcriptum eſt, והמים הלוך וחסור עד החדש העשירי. בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים. *Et aquæ erant eundo, & decreſcendo uſque ad menſem decimum. In decimo; prima die menſis apparuerunt cacumina montium*. Hæc loquendi formula ſatis oſtendit, primam diem menſis decimi, adeoque decimum totum, extra priorem ſummam eſſe: neque per repetitionem ab exacto menſe decimo ad ejus caput Moyſem reverti. Particula *enim* Alphonſum Caranzam ſaltem illam in ſententiam induxit. Sed ea non incommode ab Interprete poſita eſt; ſi ita capiatur, ut ex Hebraico fonte interpretari neceſſe eſt. Frivola eſt itaque ratiocinatio illa dierum CCCLX. recteque Delrius noſter aliquot illius anni dies haud expreſſos a Moyſe ſcripſit; quem eo nomine fruſtra reprehendit Alphonſus. In quo ſane quantus helleniſmi ſit uſus, duo quædam hoc ipſa ſectione ſecunda ab eo notata fidem faciunt.

Alphōſus cap. XII. de Noem. ſect. II, pag. 531. Joſephum ait perperam ſcripſiſſe, aquas imminui cœpiſſe die ipſo centeſimo quinquageſimo; cum Scriptura referat poſt CL dies id accidiſſe. Verba Joſephi. [Greek text illegible]. Atqui Græca iſta non hoc habent, die ipſo centeſimo & quinquageſimo aquas minui cœpiſſe; ſed potius exactis iiſdem diebus. Quin Alphonſus repudiata Ruffini latinitate, ſuam haud paullo deteriorem ſubſtituit; ſic enim vertit. *Quieſcente vero pluvia, dein aqua reſidere cœpit centeſimo quinquageſimo die, ſe menſe ſeptimo, ſeptima ejus die inſtante*. Melius Ruffinus, *tandem cœperunt aquæ ſedere*, quam *dein*. Nam μόλις eſt *vix*, *tandem*. Ultima vero ſane imperite reddita ſunt: *ſeptima ejus die inſtante*: quaſi eſſet ἱσταμένῃ δὲ ἑβδόμῃ. At eſt ἱσταμένου, *ineunte*, utique menſe, non die. Quid quod argumentatio illa Caranzæ vaniſſima eſt, ideo non centeſimo & quinquageſimo ipſo die, ſed poſt eum minui cœpiſſe; quia Moyſes ait, poſt centum & quinquaginta dies? Innumeræ ſunt Scripturæ loca, quæ hanc μικρολογίαν compeſcant. Unum inſtar erit omnium. Scribit Lucas poſt octo dies circumciſum eſſe Dominum, μετ' ἡμέρας ὀκτώ. Cap. I. An putandum eſt, nono die, non octavo ipſo circumciſum eſſe?

Alterum helleniſmi ſpecimen: Corvum ſtatim poſt quadragenos dies emiſſum e Noemo probat inter alia ex eo, quod Joſephus Græce dicat, [Greek text illegible], ἤδη. Nam adverbium, inquit, ἤδη idem eſt quod *illico*, *confeſtim*. Apage hanc argutiunculam; quæ nullum plane iſtic locum reperiet. ἤδη enim eſt *jam*: non *confeſtim*.

Sed de anno, quo diluvium incidit, accurate & in lib. IX de Doct. Temp. & in XIII, ſive Chronico noſtro diſſeruimus. Oſtenſum eſt illic, de anni quidem forma, quæ per id tempus uſurpata fuerit, affirmare certo poſſe neminem; probabile tamen videri, annum ab iis æquabilem dierum circiter CCCLXV, cum tricenariis menſibus adhibitum fuiſſe. Sic ut appendices dies, aut reſervarentur in anni cujuſlibet finem; aut annis aliquot elapſis intercalarentur. Eodem vero anno, qui cœpit ab anno per. Jul. 2385, Octobris X, feria III, neomeniam Thoth incidiſſe in Martii XXVIII, fer. 3. Proinde Phamenoth XVII conveniſſe in Octobris X. Sed præſtat hujus anni, qui ab orbe condito numeratur a nobis 1656, deſcriptionem hic brevi tabella complecti, adnotatis ad menſes ſingulos Ægyptiacis, & Judaicis menſibus, ut quæ per incuriam in notas dierum incurrere illic vitia, caſtigentur.

Annus diluvii ſuis characteribus notatus mundi 1656. Cœpit anno per. Jul. 2385, cyclo Solis 5. Lunæ 10. Littera B A. Deſiit anno 2386, cyclo Solis 6. Lunæ 11. Littera G.

Menſes Noemitici		Feria	Menſes Ægyptii		Menſes Judaici	
Primus	Octobr. x	3	Phamenoth	xvii	Tiſri	xxvi
Secundus	Nov. ix	5	Pharmuthi	xvii	Merchesvan	xxvi
Tertius	Decemb. ix	7	Pachon	xvii	Casleu	xxvii
Annus per. Jul. 2386.						
Quartus	Jan. viii	2	Payni	xvii	Tebeth	xxvii
Quintus	Febr. vii	4	Epiphi	xvii	Schebath	xxviii
Sextus	Mart. ix	6	Meſori	xvii	Adar I	xxviii
Septimus	Apr. viii	1	Thoth	xii	Adar II	xxviii
Octavus	Maii viii	3	Paophi	xii	Niſan	xxix
Nonus	Junii vii	5	Athyr	xii	Ijar	xxix
Decimus	Julii vii	7	Choiac	xii	Sivvan	xxx
Undecimus	Aug. vi	2	Tybi	xii	Ab	i
Duodecimus	Septemb. v	4	Mechir	xii	Elul	i
Epagomenæ	Octobr. v	6	Phamenoth	xii	Tiſri	ii
Deſiit Octobris IX, feria 3. Anni mundi 1657.						
Menſes						
Primus	Octobr. x	4	Phamenoth	xvii	Tiſri	vi
Secundus	Nov. ix	6	Pharmuthi	xvii	Merchesvan	vi

Gen. VII, 11. His animadverſis, diluvium, ait Moſes, cœpit menſe ſecundo, die XVII menſis; nimirum Novemb. XXV, feria VII, Pachon III, Casleu XIII. Tum enim pluvia cœpit; quæ totos XL dies perſeveravit uſque ad diem III Januarii anni inſequentis, quo pluere deſiit. Obtinuerunt autem aquæ totos CL dies: qui a die XVII Gen. VII, 12. menſis ſecundi putati deſinant in Aprilis XXIII diem, qui fuit XVI menſis ſeptimi, Thoth XXVIII, Adar ſecundi XIV. Poſt aquæ ſenſim imminutæ ſunt. Ac primum die XXVII menſis ſeptimi, nempe Maii IV, feria Gen. VIII, 4. VI,

VI, Paophi VIII, Adar ſecundi XXIV, arca ſuper mon-
Ib.ver.5 tes Armeniæ reſedit. Decimo menſe, ejuſque primo die,
qui in Julii VII incidit, fer. VII Chuiac XII, Sivvan ul-
timo, cacumina montium apparuere. Deinde cum tran-
Ver 6. ſiiſſent XL dies, Noe corvum emiſit ex arca, die XI men-
ſis undecimi, Auguſti XVI, Tybi XXII, Ab XI. Poſt
Ver.8. dies VII, Auguſti XXIII columbam emiſit, quæ ad eum
reverſa eſt. Mox ſeptem aliis diebus exſpectatis, Augu-
Ver. 11. ſti XXX iterum columbam emiſit; quæ ramum olivæ ro-
Ver. 12. ſtro ferens ad arcam revertit. Inde ſeptem aliis diebus
exſpectatis, Septembris VI, feria V columbam tertio
dimiſit; quæ non amplius rediit. Demum anno ineunte
ſexcenteſimo primo vitæ Noemi aquæ exſiccatæ ſunt. Hebraice חָרְבוּ, ἐξέλιπε. Noſter *imminutæ ſunt*; hoc eſt *plene minutæ* ſunt: ita tamen ut luto, & uligine obſita, nondum animantium greſſibus, nedum cultui, ac ſationi eſſet idonea. Quare ad menſem uſque ſecundum, ac diem ejus XXVII ſubſiſtit Noemus. Tum ipſo die XXVII Noemus egreſſus eſt, Decembris V, Pachon XIII, Caſleu IV, feria IV. Sed de diluvio plura propediem Godefridus Vendelinus noſter, vir eruditiſſimus, ac Mathematicarum artium in primis peritus in lucem proferet, eo libro, cujus ſpem nobis jamdudum facit. Nos ut Carranzæ ſatisfaceremus, qui in anno diluvii adſtruendo tot paginas perdidit; paucas iſtas rependimus.

CAPUT III.

De anno Ægyptiaco, & caniculari periodo refutatur Salmaſii diſputatio, in qua ſecum ipſe velitatur. Cenſorinus ab ejuſdem falſa reprehenſione defenditur. Geminus, Theo, Cenſorinus idem illuſtrati.

Ægyptiorum civilis annus diebus conſtabat præciſe CCCLXV, ſine ulla horarum appendice. Hoc in primis Geminus affirmat; qui Ægyptios ait cap. VI, contrariam ac Græcos propoſitum ſecutos, annos ſuos civiles neque ad Solem, neque ad Lunam direxiſſe; ſed illud potiſſimum ſpectaſſe, uti feſta, ſacraque popularia omnes ſolaris anni tempeſtates percurrerent; atque idcirco annum ſuum diebus CCCLXV exacte definiiſſe, nullo addito quadrante. οἱ δὲ $\overset{\alpha}{\delta}$ οὐκ ἐνάγουσι. Proinde in annis IV uno die, inquit, ab Sole deficiunt; in annis XL, diebus decem. Totidem ergo diebus feſta regrediuntur. Denique poſt annos CIↃCCCCLX Julianos, qui ſunt Ægyptiaci uno amplius CIↃCCCCLXI, feſta eadem totum anni Juliani pervagata contextum ad caput redeunt. Non potuit ſententiam ſuam clarius explicare Geminus, ut civilis Ægyptiorum anni formam deſcribere; quæ ſine ullo quadrante Solis diebus conſtabat, quam illa tota narratione fecit.

Salmaſius Plinian. Exercit. pag. 358 At Salmaſius, qui nuper ad Solinum exercitationes edidit, nugari Cenſorinum dejerat, quod ſcripſerit, quadriennium apud Ægyptios uno circiter die minus eſſe, quam naturale quadriennium, quia eorum civilis annus ſolos haberet dies trecentos ſexaginta quinque ſine ullo intercalari. Hæc Cenſorinus capite XVIII, & quidem veriſſime; neque dubitandum eſt, quin imperitiſſime ſit ab illo reprehenſus. Nihil enim Cenſorinus aliud dixit, quam quod Geminus hoc loco, & Herodotus, & Theo, & plerique omnes de anno Ægyptiaco memoriæ tradiderunt; quodque adeo Salmaſius ipſe, per imprudentiam agnoſcit.

Geminus ecce annum civilem Ægyptiacum, cui popularia feſta illigabantur, diebus duntaxat trecentis ſexaginta quinque definit, citra horarum appendicem; eamque cauſſam fuiſſe refert, cur Ægyptiaci anni neomenia uno die poſt annos quattuor anteverteret. Quid aliud Cenſorinus docuit? Herodotus quoque libro ſecundo ſub initium, de Ægyptiis loquens, τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυώδεκα μῆνας, ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, *tricenarios menſes habentes, quotannis quinque dies præter numerum appendunt*. Theo Mathematicus eruditiſſimus libro, qui inſcribitur εἰς τοὺς προχείρους κανόνας, qui nondum editus penes nos ſcriptus eſt, & in Bibliotheca Regia reperitur, annum Græcum, ſive Alexandrinum Julianum cum Ægyptiaco comparans, in eo differre ambos illos aſſerit, quod Græcus ſit dierum CCCLXV, & quadrantis; Ægyptiacus vero dierum præciſe CCCLXV, ſine horis appendicibus. Verba Theonis hic neceſſario repetenda ſunt. ἐπεὶ γὰρ ὁ καθ' Ἕλληνας, ἤτοι κατ' Ἀλεξανδρεῖς ἐνιαυτὸς ἡμῶν ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἐστι τξε' $\overset{\alpha}{\delta}$, ὁ δὲ κατ' Αἰγυπτίους, ὡς ἴσμεν, τξε' μόνον· δῆλον ὡς ὅτι τῇ τέσσαρα ἔτη ἡμέραν μίαν προλαμβάνει ὁ κατ' Ἀλεξανδρεῖς. τῷ δ' αυξ' ἔτει, ἡμέρας τξε' πεσεῖ κατ' Αἰγυπτίους ἐνιαυτὸν ἕνα. Vide ut Ægyptiacum annum dicat præciſe diebus conſtare CCCLXV, & idcirco in annis IV uno anticipare die? quod ipſum quia Cenſorinus ſcripſit, nugari eum Salmaſius affirmat. Eodem pertinet, quod ibidem Theo refert, Ægyptios, cum hactenus æquabili, & vago uterentur anno, tandem fixum, & Julianum adhibuiſſe; quæ res a nobis explicata eſt lib. XI de Doct. Temporum. Igitur annus Ægyptiorum civilis diurno illo quadrante caruit.

Docendum jam, quod alterum erat, ex Salmaſii confeſſione ac verbis, annum iſtum nullam appendicem habuiſſe; ſed ea diebus præciſe compoſitum fuiſſe CCCLXV. Scribit enim pag. 553, C, periodum magnam canicularem annorum Ægyptiorum 1461 ab eo tempore cœpiſſe, *quo prima dies Thoth in caniculæ ortum inciderat, quam ſemper redire ad idem principium poſt annos mille quadringentos ſexaginta unum putabant*. Si prima dies anni Ægyptiaci ab aliquo die ſolaris, & Juliani anni cœpta, non ante annos ſimplices 1461 ad eumdem diem regreditur, non poteſt annus ille fixus eſſe, neque præter dies ſolidos quadrantem admittere; alioqui in eodem veſtigio perpetuo conſiſtens, numquam ab eo, unde primum initiſſet, die recederet. Inde enim canicularis illa periodus annorum 1461 conſurgit; ac diſerte Geminus ait, toto illo ſpatio neomeniam Thoth per omnes ſolaris anni dies evagari; cui Theo, & Cenſorinus adſtipulantur; quem poſtremum tamen ideo nugatorem appellat Solinianus exercitator.

Qui adeo his in litteris rudis & imperitus eſt, ut eadem pagina duo contraria, & pugnantia defendat. Nam & annum Ægyptiacum fixum, immobilem facit: & eumdem nihilominus vagum, & in poſteriora regredientem eſſe definit. Ægyptiorum annum fixum extitiſſe demonſtrat pag. 552 A, ubi quadriennium Ægyptiorum nihil ab naturali diſcrepare contendit, hoc eſt diebus conſtari 1461. tum annos ſingulos præter dies 365. horas inſuper ſenas habuiſſe; quippe ab ortu caniculæ, ad alterum ortum annos extendi ſingulos. Addit Ægyptios, a quibus anni ſui formam Julius Cæſar accepit, non unum quidem diem quattuor annis vertentibus intercalaſſe; ſed cum annis ſingulis horas ſex adjicerent, in fine periodi quadriennalis, quattuor quadrantes, hoc eſt diem integrum, ad numerum dierum acceſſiſſe. Ita quod intercalatione Cæſar aſſequebatur, id citra diei totius intercalationem Ægyptios obtinuiſſe. Ex his citra obſcuritatem ullam, dubitationemque conſequens eſt, annum Ægyptiorum ſtabilem, & fixum fuiſſe; multo etiam Juliano magis; nam cum Sole ἐνιαυτοὶ anni ſinguli paria faciebant; quod Julianus nonniſi vertente anno quarto præſtare poteſt. Fingamus hoc anno neomeniam Thoth a Kalendis Januariis incipere, a media nocte. Annus ſequens ab iiſdem Calendis inibit, hora ſexta poſt mediam noctem; annus tertius hora duodecima: annus quartus hora ſexta pomeridiana; idemque deſinet in mediam noctem ſecundi diei Januarii. Quare ne peſſum eat annus Ægyptius, quartus tetraeteridis annus dies habebit CCCLXVI, ut annus quintus ineat a media nocte Kalendarum Januariarum; atque ita deinceps ad eumdem diem neomenia Thoth adhæreſcet. Non igitur ſitum mutat in anno ſolari, ac Juliano; neque per omnes dies retro fugitur; quod tamen & Scriptorum conſenſus omnium, ac vulgaris anni Ægyptiaci doctrina perhibet: &, quod mirum eſt, Salmaſius ipſe paullo poſt aſſeverat; quæ eſt pars τῆς ἀντιφάσεως altera, quam ab eodem propugnari paullo ante planum fecimus. Salmaſii fœda contradictio.

Hoc igitur uno, ac brevi dilemmate dicti illius falſitas convincitur. Aut enim annus Ægyptiorum fixus & immobilis fuit; aut non fuit. Si prius verum eſt; falſum id eſt, quod de reditu neomeniæ Thoth poſt annos demum 1461, pag. 553 colligit. Sin poſterius mavult; falſum eſt alterum; quod itidem ſcripſit; quadriennium Ægyptiacum nihil ab naturali differre, ac diebus conſtare 1461. Horum utrum elegerit, altero implicetur, ac teneatur neceſſe eſt.

Sed

Sed at in tota illa anni Ægyptiaci deſcriptione plane quid diceret neſciſſe iſtum intelligant, qui paullulum judicii ad horum lectionem afferent, age quam ſit in reliquis ſibi conſentaneus porro videamus. Ægyptios ait annis ſingulis horas ſupra dies imputaſſe ſex; ſic ut ſequens a primo, verbi cauſſa, horis ſex tardius inciperet; tertius horis duodecim, & ita reliqui, uti paullo ante diximus. Hoc modo primus anni cujuſque dies fixum initium non habuit; ſed alias a media nocte; alias a meridie; alias ab occaſo Sole ducebatur; qua ratione paullatim, ac tacite quaſi furtivas dies inſerebatur, qui naturale quadriennium abſolveret, quod Juliana intercalatio ſemel faciebat. Hoc pacto neque intercalaſſe putat Ægyptios; & idem tamen conſecutos, quod intercalatione ceteri obtinere ſtudebant. Ego vero neque civilem annorum rationem ejuſmodi umquam apud Ægyptios fuiſſe contendo: & ut fuerit, non ſine intercalatione eſſe potuiſſe. Hujus porro commenti non auctor eſt Criticus iſte; ſed a Scaligero acceptum peſſime tractavit.

Etenim Scaliger libro III Iſag. Can. idipſum ex Ammiani libro XXVI confici putavit; non tamen id in civili, ac populari anno factum credidit; ſed arcano, & hierophantico. Nam Sacerdotes Ægyptios ait naturale quadriennium obſervaſſe, adeo ut neomeniam Thoth in eodem die perpetuo retinerent, ac fixum, & Julianum annum taciti foverent. Nos in libro III de Doctrina Temporum, capite II demonſtravimus nihil ex Ammiano tale colligi; ſed refelli potius; tum, ut Juliani modum anni Sacerdotes intelligerent, ac ſervarent; non tamen ullum ad uſum, ac rerum notationem tranſtuliſſe. Quocirca abditus, & arcanus apud Ægyptios Sacerdotes Julianus annus fuit; non ut uſum illius exercerent; quod falſo docuerat eo a nobis nomine reprehenſus Scaliger: ſed ut ejus ſcientiam apud ſe retinerent. Tantum abeſt, ut civilem hanc anni formam habuerint; quod Salmaſius affirmat. Ecquis umquam legit in anno populari ſic horas intercalatas fuiſſe; ut ab aliis, atque aliis τοῦ νυχθημέρου partibus primus dies inciperet? Satin' ridiculum eſt annum primum a media nocte; ſequentem ab ortu Solis; tertium a meridie; quartum ab occaſo Sole civili uſu, ac ratione deducere?

Plinius libro II, capite LXXVII Ægyptios ait a media nocte in mediam noctem computare civilem diem. Ptolemæus in obſervationibus plerique ab ortu Solis populari ratione incipit: uti alibi demonſtravimus. Nam aſtronomice idem ille diem a meridie incipit. Cedo ullum abrupti illius, & inconſtantis initii veſtigium, quod nova ſibi opinione iſte finxit. Volo enim mihi reſpondeat, cum annus civilis ex diebus conſtet; dies ex horis; primus anni ſecundi, tertii, quartique dies quot horas colligat. Tertius exempli cauſa annus a meridie proficiſcitur. Primus ergo dies ejus a meridie cœptus ubi tandem deſinet? Alteram in meridiem? Igitur totius anni dies ceteri indidem oriuntur; anni vero quarti dies omnes trecenti ſexaginta quinque ab occaſu Solis incipiant; uti & anni primi dies omnes a media nocte, & ſecundi anni omnes ab diluculo propagantur. Ita quadruplex diei civilis exordium apud Ægyptios fuerit; ut ſic tamquam ἐνιαύσιοι Magiſtratus annum ſuum quælibet initia tenuerint, ac per vices ſibi ſucceſſerint; quod ſine riſu ne cogitare quidem poſſumus. Sin primus dumtaxat cujuslibet anni dies deſultorio hoc initio ſanctus ſit; ceteri ſtatum ac perpetuum exordium tenuerint; ergo primus annorum ſingulorum dies horarum inæquali numero conſtabat; ſic ut tertii anni primus dies horarum eſſet duodecim: quartus, ſex. Hæc ſunt portenti ſimilia.

In anno Ægyptiaco nullam intercalationem fuiſſe.

Hoc vero prodigioſum magis, quod quadriennium Ægyptiacum, cujus anni ſinguli ſex horas appendebant, ſine intercalatione ita diſpenſari fingitur; quodque nullum annum ſimplicem plures habuiſſe dies, quam trecentos ſexaginta quinque ſolidos, ac ſenas inſuper horas arbitratur. *Non erat* (inquit pag. 552, C) *intercalaris quartus annus Ægyptiacæ periodi; nihil enim plus dierum habebat, quam reliqui tres anni: ſed quadrantem ſuum incurrentem, ut illi, ſolum obtinebat; qui ceteris tribus præcedentium annorum additus, diem ſolidum faciebat in fine periodi integrari, & numerari ſolitam.* Hæc quam recte ſint ſcripta videamus. Annus Ægyptiacus menſibus ex duodenis componitur, quorum quilibet triginta dies habet: conſiunt que CCCLX dies. Adduntur epagomenæ quinque; ut CCCLXV numerus expleatur. Accedat præterea quadrans diurnus, ex Salmaſii ſententia. Repetatur deinde quod paullo ſuperius expoſuimus, de annorum ſingulorum exordio; ac primus, verbi cauſſa, a media nocte Kalendarum Januariarum ineat; quartum igitur ab occidente Sole Kalendarum earumdem auſpicabimur. Hic dies ſuos CCCLXV, & horas explicans deſinet in mediam noctem ſecundæ diei Januarii; atque hoc modo κατὰ μικρὸν neomenia Thoth perſum in conſequentia præcipitabitur. Quod ut evitetur, ne fingi quidem alia ratio poteſt, quam ut ad epagomenas dies unus accreſcat, ac ſex anno quarto, non, ut alias, quinque numerentur. At hoc ipſum intercalatio eſt. Quid eſt intercalaris dies? Opinor ille, qui præter communem, & uſitatum dierum in anno numerum extraordinarius accreſcit, quam παρεμβόλιμον ἡμέραν Horus appellat libro I, capite V. Anni priores ſolidos dies trecentos, & ſexaginta quinque retinent; quartus trecentos, & ſexaginta ſex. Dubitabimus quin intercalaris dies iſte ſit, quumlibet ex antecedentium annorum quadrantibus in fine collectus? Niſi forte extra anni, menſium, & epagomenon metas relegatus iſte dies, ac ſolitarius conſiſtit. Vana eſt itaque cautio illa de vitata ab Ægyptiis intercalatione; cum nulla ratione fieri poſſit, ut ad eumdem diem quadriennio vertente civilis annus redeat, hoc eſt diebus, ut Salmaſio placet, 1461 conſtet, niſi quartus integros ac ſolidos numeret 366; adeoque intercalaris ſit, cum reliqui non plures quam 365 ſibi vendicent. Proinde verum non eſt, eumdem annum nihilo plus dierum habuiſſe, quam reliquos tres. Quippe uno amplius habuit; aut certe quadriennium dies 1461 non habuit. Anni quattuor ſimplices dies colligunt 1460. Unus igitur addendus eſt, ut 1461 compleantur. Hic autem non primo, non ſecundo, non tertio accedit anno: quia ſinguli ſolidos dies accipiunt 365. quarto itaque tribuendus eſt; qui eſſe debet dierum 366, & intercalaris. Quamobrem ex Salmaſii diſputatione illud abſtulimus; annos quattuor Ægyptiacos civiles cum Juliano quadriennio paria feciſſe. Unde ſequitur, quod omnem abſurditatem ſuperat, neomeniam Thoth in eodem ſitu immobilem, fixamque perſeveraſſe. Huic vero Geminus, Ptolemæus, Theo, Cenſorinus, veteres omnes, ac recentiores, qui de anno Ægyptiaco ſcripſerunt; ac poſtremo Salmaſius ipſemet paucis poſtea verſibus reclamat. Cujus verba illa pag. 553 C, inextricabilia ſunt: *Atque hæc circuitus* (annorum 1461) *a caniculæ ſemper ortu incipiebat; ut & minor ille annorum quattuor; & ſinguli anni vertentes apud Ægyptios; ſed quocumque menſe annus, & quacumque die menſis tum annus vertens; tum periodus parva poterat incipere, dum ab ortu caniculæ initium duceret. Verum periodus illa major ex centuriis annorum compoſita, non aliud principium habebat, quam ubi prima menſis Thoth in caniculæ ortum inciderat, quam ſemper redire ad idem principium poſt annos mille quadringentos ſexaginta unum putabant.* Hæc ſi vel ipſe qui ſcripſit, intelligere potuerit, ego quantivis pretii hominem judicabo. Etenim tam annos ſingulos, quam quadriennia quælibet, ac periodum ipſam majorem ab eodem ortu caniculæ ſemper incepiſſe docet. Eſt autem caniculæ ortus certo in anno ſolari, ac Juliano die defixus; a quo ſecundum octavæ ſphæræ motum in conſequentia tardiſſime recedit. Veteres, qui anni Tropici & Juliani diſcrimen ignorabant non dubitabant, quin eodem perpetuo die Juliano caniculæ ortus incideret. Sumatur menſis Juliani Quintilis dies XXI, in quem ortus caniculæ competat una cum neomenia Thoth Ægyptii. Si, quod hoc loco ſciſcit Salmaſius, annus quilibet ab ortu caniculæ incipit, etiam a die Julii XXI ſemper inchoabitur; nec ab eo die neomenia Thoth recedet. Atqui contra ſeſe res habet. Siquidem anno primo Nabonaſſari, qui eſt 747 ante Chriſtum, neomenia Thoth die ſexto & viceſimo Februarii contigit; anno vero Chriſti CCXXXVIII fuit a.d. VII Kalendas Julias, ut Cenſorinus aſſerit capite XXI. Intervallum annorum 985. quo ſpatio neomenia Thoth diebus 241 retroacta pervenit ad XXV Junii. Quare ex novo egregii Mathematici decreto, caniculæ ſidus eodem modo Julianum perambulavit annum, atque a Februario, ubi Nabonaſſari initio verſari debuit, per Januarium, ac Decembrem ad Junium

eſt regreſſa. Qui enim facere aliter potuit, ſi neomenia Thoth a caniculæ ortu ſemper incipiat? Poteſt vero docere nos quid iſta ſibi velint: *Quocumque menſe anni, & quacumque die menſis tam anni vertent; tam periodus parva poterat incipere, dum ab ortu caniculæ initium duceret?* Igitur quocumque menſe, ac die, anni, & quadriennii caput incidere potuit, & ab ortu caniculæ nihilominus incboari. Ex quo neceſſario conſequitur ortum caniculæ quocumque menſe anni, & quacumque die menſis incurriſſe. Sane quantum ex hac tota diſputatione colligi poteſt, acutiſſimi hominis hæc opinio fuit; caniculæ ſidus eadem, qua neomeniam Thoth, progreſſione in antecedentia ferri, ac poſt annos 1461 priſtinam ad ſtationem reverti: ut propterea canicularis illa periodus appelletur. Nam niſi ita perſuaſum haberet, non diceret annos omnes Ægyptiacos, & quadriennia ſingula nunquam ab ortu caniculæ divelli; nec referre quocumque menſe, ac die ineant anni, dum in caniculæ ortum incidant.

Uno verbo, neomenia Thoth, ſi cum ortu caniculæ perpetuo conjuncta ſit, ad eumdem diem adhæreſcit; aut cum illa pariter canicula ipſa in antecedentia recurrit. Quæ dnocum abſurdiſſima ſint, ab eodem tamen Salmaſio ponantur. Ex his vero poſterius longe altero eſt abſurdius: quod tamen ſenſiſſe Salmaſium illa præterea declarant, quæ de caniculari periodo magna ſubjicit. *Quam ſemper redire ad idem principium poſt annos mille quadringentos ſexaginta unum putabant.* Nam ii pronomen relativum *quam* ad caniculam pertineat; manifeſtum eſt, caniculam ex ejus opinione εἰς τὰ προηγούμενα niti cum neomenia Thoth. Sin ad primam diem menſis referatur, quæ vertente periodo majori, eo, unde erat profecta, revertitur; quoniam, ut non ſemel docuit, ab ortu caniculæ annorum, & quadrienniorum initia minime ſeparantur; pari volubilitate, ac neomenia Thoth, eadem retro canicula progreſſionem faciet. Quin idem pag. 550 E, de hac magna periodo agens ita ſcribit: *Hæc magna periodus annorum Ægyptiorum, qua canicula ortus, a quo annum ſuum auſpicabantur, ad idem principium devolvebatur.* Hinc igitur apparet iſto quidem loco, ac verbis illis fuiſſe Salmaſii ſententiam de mobili utriuſque, hoc eſt neomeniæ Thoth, & caniculæ ſitu in anno ſolari, ac Juliano; quam eadem pagina damnat nihilominus, ac revincit, dum quadriennium Ægyptiacum, itidem ac Julianum, diebus circumſcribit 1461: nec non Eudoxi tetraeteridem hac una re ab Ægyptiaca diſcrepaſſe vult; quod hæc a canis ortu; a bruma altera duceret initium. Ex quo perſpicuum eſt, non minus Ægyptiaci quadriennii fixum & immobile fuiſſe principium, quam Eudoxeæ tetraeteridos; atque quemadmodum hæc in bruma; ſic illa in æſtate, & ortu caniculæ conſiſteret.

C A P U T IV.

De anno Ægyptiaco contra Alphonſum Carançam diſputatur; explicata Diodori & Strabonis loca, quibus abutitur. Theonis verba perperam ab eo accepta declarantur.

QUÆ de vago, & inconſtanti civilis apud Ægyptios anni primordio dicta ſunt, extra controverſiam eſſe debent. Tam enim gravibus, tam apertis veterum, recentiorumque teſtimoniis approbantur; nullus ut hæſitandi locus cuiquam ſit relictus. Nunc illa Scriptorum loca proferenda, expendendaque ſunt, quæ adverſus communem ſententiam non minus ab Alphonſo Caranza, quam a Calviniſta Exercitatore ſunt objecta.

Pag. 32. Diodorus in primis de Thebanis Ægyptiis loquens, peculiare hoc illis eſſe refert, ut annos ad Solem accommodent. τὰς γὰρ ἡμέρας οὐκ ἄγουσι κατὰ σελήνην, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἥλιον, τριακονθημέρους μὲν τιθέμενοι τοὺς μῆνας, πέντε δ' ἡμέρας, καὶ τέταρτον τοῖς δώδεκα μησὶν ἐπάγουσι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἐνιαύσιον κύκλον ἀναπληροῦσι. *Dies enim non ad Lunam traducunt, ſed ad Solem, dum menſes tricenarios faciunt, adeoſque dies addunt quinque cum quadrante: atque hoc pacto orbem annuum explent.* Eadem fere Strabo libro XVII. τοῦτο δ' ἴδιον καὶ τὸ τὰς ἡμέρας μὴ κατὰ σελήνην ἄγειν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἥλιον, τοῖς τριακονθημέροις δώδεκα μησὶν ἐπάγοντας πέντε ἡμέρας κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον· εἰς δὲ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ ἐπιτρέχοντος μορίου τινὸς τῆς ἡμέρας, περίοδόν τινα συντιθέασιν ἐξ ὅλων ἡμερῶν καὶ ὅλων ἐνιαυτῶν τοσούτων, ὅσα μόρια τὰ ἐπιτρέχοντα τῆς ἡμέρας. *Horum & inſtitutum hoc eſt, dies non ad Lunam exigere, ſed ad Solem: ita ut tricenariis duodecim menſibus appendices addant quotannis dies quinque. Porro cum ad totius anni complementum particula diei quædam excurrat, certam periodum componant tot ex integris diebus, & annis integris; quot porticulæ ſingulorum annorum reſiduæ diem abſolvunt.* Loquitur autem de Thebanis Sacerdotibus, quibus ea quiſitam Aſtronomiæ, ac Philoſophiæ peritiam omnium opinione tribuit. Sic paulo ante de Heliopolitanis loquens, ὅτι δὲ ἐπιτρέχουσι τῆς ἡμέρας μόριον τι τῶν τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν εἰς τὸν ἐνιαύσιον χρόνον παραδεδώκασι. *Et excurrentes diei, noctiſque particulas ſupra CCCLXV dies ad complendum annum tradiderant.* His teſtimoniis fretus Alphonſus civilem Thebanorum dumtaxat annum eumdem cum Juliano conſtituit, dierum 365 $\frac{1}{4}$, cum Ægyptii ceteri quadrantem prætermitterent. At Salmaſius univerſe ad Ægyptios extendit omnes, quos ait quadrantem annis ſingulis adjeciſſe; ita tamen ut non propterea diem intercalarent. Utriuſque porro falſa ratio; ſed Juriſconſulti tolerabilior. Nam Salmaſius quid ſcriberet omnino neſciebat; de quo quidem paullo poſt.

Ut Hiſpanum Juriſconſultum abſolvam; non erat quod de Thebanis potius ex Diodoro contenderet, aut Heliopolitanis, quam de Ægyptiis omnibus; de quibus idipſum teſtatur Horus Apollo, quod de Thebanis ceteri prodiderant. Nam lib. I, capite V, βουλόμενοι δὲ ἐνιαυτὸν (inquit) τέταρτον λέγουσιν. ἐπειδὴ φασὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἄστρου τῆς Σώθεως, μέχρι τῆς ἄλλης ἀνατολῆς, τέταρτον ἡμέρας προστίθεσθαι· ὡς εἶναι τὸ ἔτος τοῦ Θεοῦ τριακοσίων ἑξήκοντα πέντε ἡμερῶν. ὅθεν καὶ διὰ τετραετηρίδος περισσὴν ἡμέραν ἀριθμοῦσιν Αἰγύπτιοι. τὰ δὲ τέσσαρα τέταρτα ἡμέραν ἀπαρτίζει. *Annum volentes dicere, quadrantem nominant: propterea quod ab uno ſideris illius ortu, cui Sothis nomen eſt, ad alterum, quarta diei pars adjiciatur; ut annus Dei conſtet diebus CCCLXV. Unde & quarto quoque anno vertente ſupervacuum diem computant Ægyptii. Nam quatuor quadrantes diem perficiunt.* Non minus aperte de Ægyptiorum omnium intercalatione loquitur, quam de Thebanorum, aut Heliopolitanorum ceteri. Verum adjuvanda hæc interpretatione ſunt; ut Ægyptiorum Antiſtites, & Sacerdotes veri curſus ſolaris periti ſcirent, quotannis uno die ſolarem annum antevertere, eumque diem taciti notarent; etſi penes populum nullus iſtius intercalaris diei ſenſus extaret. Hunc, inquam, diei quadrantem Solis rationibus imputabant Sacerdotes, non civiliter, ſed quatenus Thoth ſui ἀναχώρησιν animadvertebant. Quo in *imputandi* vocabulo conflictatur Alphonſus; uſque, quod Latine, quæ non capit, dicimus, pene obtorto collo rapit.

Quod penes Sacerdotes arcani iſtius anni cictra ſum notitia reſederit, Strabonis verba ſignificant. Nam Sacerdotum doctrinæ, ac rerum cæleſtium peritiæ tribuit, quod annum ita conforment; ut appareat exquiſitum quiddam, ac ſingulare, neque vulgo cognitum & uſurpatum fuiſſe. Ita nos tametſi lunari anno civili non utimur, hujus tamen rationes peritis conſtant; eæque cum ſolaribus in gubernando Paſchatis, ac ſollemnium reliquorum negotio ab Eccleſiæ moderatoribus adhibentur.

Atqui non Thebanos ſolum, ſed etiam Alexandrinos civili conſuetudine diem intercalaſſe, Alphonſus exiſtimat, idque ante Cæſaris tempus, & inſtitutum ab eo Julianum annum, & in Ægypto receptum. Verba illius ex cap. II, numero 7 operæ pretium ſit adſcribere. *Ut inde valde miremur inſignem alterum Petavii lapſum, exiſtimantis in libro III, cap. II, Alexandrinum annum, de quo Theon teſtatur, Julianum, aut Auguſtum fuiſſe poſt victoriam Actiacam Alexandriæ inductum, & diverſum ab anno vetere Ægyptiorum.* Mox ita concludit; Theonem aſſerere, Alexandrinum annum ex antiquo ab Ægyptiaco ſola quadrantis adjectione diſcrepaſſe. Accedit & argumentum illud, quod cum Julius Cæſar a ſolis Alexandrinis anni ſui rationem didicerit, conſequens ſit, magiſtros ipſos Alexandrinos ante Julianam caſtigationem non, ut reliqui Ægyptii faciebant, annum dierum CCCLXV; ſed quadrante majorem adhibuiſſe. Hæc ille; quæ & cap. III, numero 82 accuratius explicat addactis Theonis verbis, quæ ex libro

bro noſtro ſecundo de Doctr. Temp. pag. 131 deſcripſit. Ea nos verba, ne jucundiſſimo ſpectaculo lectorem fruſtremur, hoc loco reponemus. Ἐξῆς λαμβάνονται δὲ, τὸ μὲν κατ' Αἰγυπτίους τοῦδε τοῦ ἔτους πρῶτον. ἐπεὶ γὰρ ὁ καθ' Ἕλληνας, ἤτοι κατ' Ἀλεξανδρεῖς ἐνιαυτὸς ἡμερῶν ἐστι τξε' δ', ὁ δὲ κατ' Αἰγυπτίους, ὡς ἔφαμεν, τξε' μόνων· δῆλον ὡς ὅτι κατὰ τέσσαρα ἔτη ἡμέραν μίαν προσλαμβάνει ὁ κατ' Ἀλεξανδρεῖς. *Deinceps aſſumuntur menſes, ac dies ſecundum Ægyptios ad hunc modum. Quod enim Græcorum, hoc eſt Alexandrinorum, datus nobis annus diebus conſtat* $365\frac{1}{4}$, *Ægyptiacus vero ut diximus, diebus tantummodo 365. perſpicuum eſt quarto quoque anno diem unum ad Alexandrinum accreſcere.* Ex hoc Theonis loco concludit Alphonſus Alexandrinos etiam ante annum Julianum receptum intercalaſſe quarto quoque anno civiliter unum diem. Nam προσλαμβάνειν ἡμέραν μίαν eſt unum diem adjicere.

Alphonſi judicium. Sed cum in tota ſua Diatriba nimium calidi, ac ſubtili judicii multa, & maxima ſigna dederit Alphonſus, hoc quidem loco luculentum ejus rei monimentum & inſigne ſtatuit. Nam Theonis librum illum omnino non vidit. neque enim editus eſt ὁ εἰς τοὺς προχείρους κανόνας, unde ille locus ſumptus eſt. Itaque non aliunde, quam a nobis exſcripſit; cujus rei argumento poteſt eſſe, quod idem mendum expreſſit, quo cum a nobis publicatus eſt. Neque enim Theonem ipſum adhuc videram; ſed ab alio deſcripta illius verba libro noſtro mandaveram. Nunc ſciat Alphonſus poſtrema Theonis verba ſic eſſe ſcribenda; προσλαμβάνει ὁ κατ' Ἀλεξανδρεῖς. *Ægyptiacus, ait, annus in annis quattuor uno die Alexandrinum antevertit.*

Alexandrini anni epocha ex Theone. Sed hoc leve illud ad Alphonſinarum divinationum teſrænandam licentiam plane ſingulare, quod eodem in loco Theo de Alexandrinorum anno iſto verba faciens, hujus epocham conſtituit in anno V Auguſti Cæſaris; Actiaco nimirum: quod Auguſti primordium ab aſtronomis uſurpari vulgo ſolet; & in Canone Ptolemaico ponitur. Thoth Auguſteus Actiacus eſt Nabonaſſari 719 iniens. Annis quinque exactis, ſextus Auguſteus incipit anno Nabonaſſari 724. quo primum Thoth vagum ad Auguſti menſis XXIX diem pervenit, quæ erat epocha Actiaca. Hinc fixus annus Alexandrinorum, ſive Græcorum apud Theonem, & Aſtronomos reliquos ab illo capite deſcendit. Itaque Theo ab anno primo Philippi Aridæi ad initium Diocletiani numerat annos 607. ab initio Diocletiani ad ætatem ſuam annos 77. ſiunt anni 684. Ab Auguſti vero anno primo ad Diocletianum annos putat 313. deductis quinque, teſtante anni ὁ ἀνακυκλούμενος. Age itaque calculos ponamus. Thoth Diocletiani incidit in annum Nabonaſſari 1032. Demptis inde 424, reliqui ſunt anni 607 abſoluti ab epocha Philippi ad Thoth Diocletiani. Ad hunc ſi annos 77 adjicias, conſurget annus ab epocha Philippi 684, qui eſt Nabonaſſari 1108. Ita Theo anno Chriſti CCCLXI, Juliani Imperatoris primo iſta ſcribebat. Rurſus ſi de annis 1108 abſolutis ab initio Nabonaſſari deducas annos 313, ſuperſunt anni 718. Igitur anno Nabonaſſari 719 congruit primus Thoth Auguſti, & anno quinto vertente Nabonaſſari 724, cœpit ὁ ἀνακυκλούμενος, & epocha anni Alexandrini. Sed hæc niſi pluribus explicentur obſcura ſunt; neque id agendi locus hic eſt; quod lib. X. cap. LXXIII de Doctr. Tempor. abunde præſtitimus. Unum illud ad id, quod inſtituimus modo, ſatis eſt,

Pag. 4. num. 52. vehementer Alphonſum opinione eſſe falſum, dum ex Theonis fragmento illo de anno Alexandrino præpropera feſtinatione ſententiam tulit. Cujus nec illud excuſari poteſt, quod Theonem aſſerit Alexandrinorum ritus ignoraſſe. Itane Theo patriæ ſuæ ritum, & conſuetudinem ignoravit? Undenam vero conjectura iſta ducitur? Quid quod Alphonſus ipſemet cap. II. num. 7, eumdem illum Theonem, qui Alexandrinus eſſet, cum *Ægypti totius veteres annos, tum Alexandriæ patriæ ſuæ definiſſe ſcribit?* Verum contraria ſibi & pugnantia loqui, adeo hac in Diatriba Juriſconſulto familiare eſt, ut id impune, ac ſuo quodammodo jure faciat.

CAPUT V.

De anno Ægyptiorum civili contra Salmaſium agitur; explicatur Strabo, & Horus Apollo. Canicularis annus qui fuerit. Plinius a Salmaſio depravatus expenditur; triplex annus Ægyptiorum.

REDEO jam ad Plinianas Exercitationes; in quibus Strabonis primum locus adducitur, quem quidem vulgo male interpretari, & diſtingui neſcio qua fronte queritur. Nam nec aliter ipſe, quam Xylander Interpres, expoſuit; neque quicquam in eum novi præter hallucinationem contulit. Etenim quorſum tandem Strabonis locus ad illius commentum pertinet? Ait Strabo Ægyptios annorum ſingulorum quadrantes in unum colligere, quando diem integrum faciunt; ac propterea urbem inſtituiſſe quattuor annorum. Salmaſius vero ſingulis annis quadrantem intercalaſſe dicit; diem ſolidum negat; quod eſt ἀδύνατον: uti jam oſtendimus; nec in rerum natura eſſe poteſt. Expenderet ſaltem Hori Apollinis verba, qui diſerte ſcribit Ægyptios τετάρτου ἡμέρας μέρος ἀναμετρεῖσθαι annumerare; diem ſupervacuum, hoc eſt intercalarem, adjunctum ait. quod Salmaſius inficiatur; nos quemadmodum capiendum, & ad communem de anno Ægyptiaco opinionem accommodandum foret ſuperiori capite docuimus. Nam quod Diodorus quadrantem ait annis ſingulis adjectum; argumento eſſe debet, non de populari annorum uſu, & adminiſtratione, ſed de artificioſa illorum methodo, tractatione que ſermonem fieri: cujuſmodi penes Sacerdotes extitit. quemadmodum Judæi, Arabes, & ante hos Græci Mathematici civiles annos ordinantes αἱ ἐπιτρέχουσαι μοῖραι, hoc eſt horas, horarumque fragmenta computare ſolebant, ex eorumque ratiociniis popularium menſium & annorum diſpenſare curricula; neque propterea pronuntiari poteſt, populos iſtos horas aliquot, & ſcrupula civilibus annis emetiri. Sed neque nos hodie annis ſingulis horas ſex adjungimus; quas non ignoramus ex anno communi reſiduas fieri.

Sic illud accipiendum eſt, quod de epocha anni Ægyptiaci Horus, aliique prodiderunt; annum ab ortu caniculæ ad ortum alterum explicari. Hoc, inquam, ad arcanum, & hierophanticum annum referri debet; non popularem. In quo ridicule Salmaſius, qui ſex illas horas quotannis inculcatas, non reſervatas aſſerit; quo fit ut ad eumdem diem conſiſtere Thoth neceſſe ſit, non in anteriora reflecti. Verum de tacito anno, & λόγῳ ἱερατικῷ, cujus erant ſacerdotes conſcii, Horum intelligi, non ſimile veri eſt, ſed veriſſimum. Horus explicatur.

Sequitur alter Salmaſii error in anno Ægyptiaco civili, & quidem duplex; quod & annum quemlibet ſimplicem κυνικὸν ideo vocatum ait, quia ab ortu caniculæ eum auſpicarentur: & Plinii verba ad eamdem ſententiam protinus inepte, imperiteque depravat. Annus popularis Cynicus, vel canicularis, non alius apud Ægyptios fuit, quam major ille ſimplicibus ex annis conſtans 1461. Ita Cenſorinus ejus rei longe Salmaſio peritior, cap. XVIII. ubi magnum Ægyptiorum annum κυνικὸν, id eſt canicularem vocari teſtis eſt; *propterea quod initium illius ſumitur, cum primo die ejus menſis, quem vocant Ægyptii Θωὺθ, caniculæ ſidus exoritur.* Et cap. XXI eamdem annum magnum nominat *ſolarem, & canicularem, & dei annum.* Cum igitur canicularis idcirco vocetur, quod, ut ait Cenſorinus, primo die illius caniculæ ſidus exortum faciat, non poteſt annus quilibet ſimplex, aut etiam tetraeteris civilis, canicularis annus vocari; quippe cum utriuſque caput in ortum caniculæ dumtaxat periodi majoris initio concurrat; reliquo omni tempore ad alios atque alios anni dies retro commeet. Quocirca fruſtra eſt Salmaſius, qui annum ſimplicem, quem τέταρτον a quadrante Horus Apollo nominat etiam κυνικὸν appellari dicit; *quod ab ortu caniculæ eum auſpicarentur.* De anno canicular error Salmaſii. Pag. 39. Pag. 553. A.

At etiam Plinii locum interpolare auſus eſt, & ſincerum vas incruſtare. Plinius enim lib. II cap. XLVII, de Eudoxi tetraeteride agens, hujus luſtri principium eſſe dicit *ſemper intercalari anno, caniculæ ortu.* Criticus noſter integrum locum eſſe pernegat: & *in canari anno,* ex conjectura reponit. Quod non ſolum falſum, ſed etiam ridiculum eſt. Primum quia canarius annus, vel Plinius illuſtratur.

canicularis nec eſt, nec appellari poteſt annus popularis ſimplex; ſed periodus tantummodo magna 1461 annorum : quæ ſola ab ortu caniculæ profecta ad eumdem poſt annos totidem revertitur. Deinde quia planiſſima mens eſt Pliniani illius loci, in quo, tamquam in pice mus, iſte Criticus implicatus hæſit. Sed illius rationes auſcultemus. Nulla, inquit, apud Ægyptios intercalatio fuit; tum, ut aliqua fuerit, ea non in ortu caniculæ fiebat, ſed in fine periodi, ante ortum caniculæ, qui initium præbebat ſequenti periodo; nec intercalaris ille annus principium ejus luſtri, ſed finis. His de cauſſis voces illas, *intercalari anno*, mutat, legitque *in canario anno*. Verum & *intercalari anno* ſcripſit omnino Plinius, vel *intercalario*; ut in ſcriptis quibuſdam exſtat, atque ex vetuſtiſſimo codice adnotarat Guil. Peliſſerius Epiſcopus Montiſpeſſulani : & quæ a Salmaſio ſunt objecta facile diſſolvimus. Non enim animadvertit, loqui Plinium de Eudoxi quadriennio, in quo annus unus intercalaris eſt; qua ratione ab Ægyptiaca tetraëteride diſcrepat. Hujus ergo luſtri, in quo ſemper unus intercalaris eſt annus, principium ab ortu caniculæ ducitur. Quare hæc verba, *ſemper intercalari anno*, parentheſi includenda ſunt. Ac neſcio an non pro *anno* legendum ſit *uno*, ut in eo loco citando ſciens an imprudens edidit Salmaſius; aut etiam utraque admitti dictio debeat; ut ita concipiatur, *ſemper uno intercalari anno*. Alioqui ſubaudienda vox eſt, *una*. Ex quo inſuper efficitur, octaëteridem Eudoxi non a bruma, ut Scaligerum ſecutus opinatur Salmaſius; ſed ab ortu caniculæ, aliquanto poſt ſolſtitium, incidiſſe. Eat nunc, & *egregiam ſuam conjecturam* vocet : in qua perpetuum ἀκρισίας ſuæ monimentum conſtituit.

Poſtremo nec illud prætereundum eſt, annum apud Ægyptios triplici ratione nuncupari. Nam eſt annus parvus, ſive ſimplex, & mediocris annorum quatuor, & magnus annorum 1460. De primo, & tertio perſpicua res eſt. Secundi uſus & appellatio non ita frequens. Unus, quod meminerim Horus Apollo monuit, cujus verba cum ex lib. II, cap. LXXXIX citarit Scaliger Iſag. Can. pag. 244; nos in editione Pariſienſi noviſſima Hori Apollinis fruſtra capite illo requirebamus. Sed in Hœscheliana iſto ipſo capite reperimus. Ibi Horus ait Ægyptios hominem ſignificare volentes, qui plenam ætatem exegerit, cornicem pingere. αὕτη γὰρ ζῇ ἑκατὸν ἔτη κατ' Αἰγυπτίους. τὸ δὲ ἔτος κατ' Αἰγυπτίους τεσσάρων ἐνιαυτῶν. *Centum annos, ut aiunt Ægyptii, vivit cornix; annus autem apud illos quadriennium eſt.* Sed hunc annum ἐνιαυτὸν μέγαν eſſe dictum, falſo ea verbis arbitratus eſt Scaliger : uti nos lib. III de Doct. Temp. cap. II diſputamus.

CAPUT VI.

De anno Ægyptiaco, & caniculari. Cenſorinus illuſtratur: ac falſa de anno magno Salmaſii conjectura diſcutitur. Plinii locus male ab eodem acceptus.

QUAMVIS anni Ægyptiaci caput laxatis in anteriora frænis libere vagaretur, nec in ſolaris anni ac Juliani alia parte conſiſteret : huic tamen limes velut aliquis terminuſque præſtitutus eſt, a quo tamquam a carceribus emiſſus, ad eumdem poſt longum errorem rediret. Fuit hic Ægyptiorum veterum uſu & inſtituto Sothios exortus (Eſt id caniculæ ſidus :) a quo magna, uti diximus, annorum 1461 periodus inibat, quæ propterea *Sothiaca*, vel *canicularis* dicitur. Ea tum igitur incipere putabatur, cum in eum diem, quo ſidus illud oritur, neomenia primi menſis incidebat. Hoc vero non eodem perpetuo tempore contingit : propter octavæ ſphæræ, in qua ſtella iſta defixa tenetur, continuam εἰς τὰ ἑπόμενα progreſſum : qui annorum circiter LXXII ſpatio tricesimam dodecatemorii unius partem conficit. Ita fit ut quæ ſtella, exempli cauſſa, ante plures annos certo in ſigniferi ſitu collocata fuit, paulatim ab eo digreſſa longius receſſerit; atque aliis deinceps, & aliis temporibus oriatur. Lucida Pleiadum hoc ſæculo, id eſt anno Chriſti CIↃIↃC in gradu Tauri conſtitit 24, 24', ex Tychonis abaco. At Virgilii ſæculo, nimirum anno primo Juliano, Tauri circiter gradum ſecundum obtinebat. Ita Sirius, ſive canicula, quæ hoc tempore in gradu cancri circiter 9 ſtatuitur; eum ſitum ſuum in Zodiaco; tum in anno Juliano ortus ſui tempora commutavit. Annis, ut jam dictum eſt, duobus & ſeptuaginta ſtellæ uno gradu promoventur. Igitur in annis 1461, quæ eſt Sothiaca periodus, gradibus viginti, ac triente circiter tranſitum in ſequentia faciunt. Quod cum minus olim eſſet animadverſum, in eodem hærere veſtigio inerrantium ſiderum ortus, occaſuſque credebant; ac quibus illi locis & temporibus ætate ſua deprehenderant, iiſdem & inſtitiſſe perpetuo, & ab iis nullo umquam tempore diſceſſura eſſe perſuaſum habebant. Quod ſi quæ majorum obſervationes ad eos pervenerant, quibus diverſus ſtellarum ſitus ab eo, quem uſurpabant oculis, deſcriptus eſſet; id obſerventium errori, ac vitio malebant, quam illi cœleſtium orbium varietati tribuere.

Ægyptiorum itaque periti, qui antiquitus ortum caniculæ notabant, ad eumque canicularis orbis initium accommodabant, hoc illi ſine dubio definivere tempus, quo eam ſtellam oriri conſpexerant. Id cujuſmodi fuerit, & quamdiu in eorum opinione reſederit; non eſt facile dictu. Nam prout ortum illius animadverterant; ita variis diebus aſſignare conſueverant; ex quo ingens illa, & inextricabilis de ortu caniculæ Scriptorum diverſitas, quam in Plinianis Exercitationibus ex Grammaticis ſuis ſcriniis Salmaſius deprompſit. Cenſorinus quidem cap. XXI teſtis eſt ſæculo ſuo caniculam a. d. XII Cal. Aug. exortum in Ægypto facere ſolere. Quod ſi quis perpetuum fuiſſe putet; vehementer is erret. Verum olim Ægyptii, maximeque plebs, [illegible] illam minime diſcernebant. Ideo cum in certo die inſigniter notatus eſſet ortus caniculæ, eumdem conſtanter ad multa ſæcula retinebant.

Cenſorinus loco proxime citato refert ante annos centum, quam ſcriberet, Antonino Pio II, & Brutio Coſſ. cœpiſſe canicularem periodum magnam, cujus annus agebatur centeſimus eo ipſo, quo ſcribebat, Chriſti CCXXXVIII, ut alibi declaratum eſt. Ideo vero periodum inde Cenſorinus incepit, quod eo anno neomenia Thoth in eumdem diem incurrit cum exortu caniculæ; nempe in XII Cal. Aug. ſive diem Julii XXI, quo canicula in Ægypto facere ſolet exortum. Quo in loco Cenſorini, vel librarii, vel auctoris ipſius errore, XII Cal. neomenia Thoth iniiſſe ponitur, pro XIII. Nam Chriſti anno CXXXVIII, quo Coſſ. illi fuerunt, neomenia Thoth incidit in Julii XX, qui eſt XIII Kal. Aug. quo die caniculæ ortus heliacus ſæculo Julii Cæſaris, & inſequente uno, alterove, præter propter accidit. Nam Alexandriæ ortus Heliacus Sirii factus eſt in gradu Cancri 26, 9', anno primo Juliano. At Cancri vero vicesima ſexta dies accidit in Julii XX. Hoc vero πλατικῶς, & ὁλοσχερῶς intelligendum eſt; ſi diebus ſingulis ſinguli gradus imputentur. Verum anno ipſo Chriſti CXXXVIII, Antonino Pio II, & Brutio Coſſ. ortus heliacus Sirii accuratiſſime convenit in Julii XX diem matutino tempore, Sole circa gradum Cancri 25, 33' poſito; idque Heliopoli in Ægypto. Stella Sirii tum in gradu Geminorum fuit 18, 16'; & ortus ejuſdem Coſmicus fiebat Heliopoli in Cancri 12, 9', quinto circiter, aut quinto Julii. Ante annos mille quadringentos, & ſexaginta, quam ambo iſti conſulatum caperent, admirabiliter contigit, ut in eumdem diem heliacus ejuſdem Sirii ortus competeret, nimirum anno periodi Julianæ 3393, annis ante Trojanum excidium 137. Solſtitium tunc verum commiſſum eſt Julii V, quo die inſuper oriebatur fere cum Sole canicula in gradu Geminorum ultimo. Heliace vero die Julii vicesimo ineunte, in gradu Cancri 14, 5'. quorum omnium calculos ex tabulis noſtris exacte ſubduximus. Ita periodus magna canicularis ab eodem Juliano die, & exortu caniculæ, ad eumdem diem, ortumque pervenit. Sed hoc κατὰ συμβεβηκὸς factum eſt. Non enim poteſt eſſe perpetuum. Itaque anno Chriſti 1598, evoluto annorum pari numero, canicula nequaquam heliacum ortum habuit Julii XX in Ægypto, & Heliopoli; ſed in gradu Leonis IX, & Auguſti fere XIX, vel XX die in anno Juliano vetere.

Cenſorinus de anno Ægyptiaco magno.

Hujus rei cauſſa tam ex æquinoctiorum anticipatione, quam ex octavæ ſphæræ progreſſione petenda eſt. Nam poſt annos circiter CXXXII annui cardines Solis antevertunt in anno Juliano : Stellæ vero poſt annos LXXII uno gradu in conſequentia promotæ uno die deſcendunt in eodem anno; quo fit ut duplo celerior

fere

fere ſit [illegible] ſtellarum, quam Solis anticipatio; neque plena compenſatio fiat. Verum quoniam anni Juliani inſtitutio inſignem apud Ægyptios civilium temporum mutationem, & obſervationem attulit; quæcumque in illius deſcriptione notata, & certis illigata temporibus cum eo pariter acceperunt, ea vulgo pro ratis, ac ſempiternis habita ſunt; velut ſtellarum ortus, & occaſus; in primiſque caniculæ; quam XIII Cal. ſemper exoriri complures arbitrati ſunt, quod ſub illud tempus, ac deinceps circa diem illum exortum faceret. Quocirca Cenſorinus ab eo tempore [illegible] majus auſpicatus eſt; quod ab antiquioribus eodem inſtitutum modo fuiſſe probari non poteſt. Erant enim arbitrariæ, ac mutabiles periodorum illarum epochæ in anno vago; quemadmodum in ejuſdem generis caniculari orbe Perſico factum eſſe docuimus lib. VII de Doct. Temp. cap. XIII. Nunc ad ea, quorum gratia neceſſario iſta diſputata ſunt, convertamus orationem, & quæ in Plinianis commentationibus de hoc anno reliqua ſunt expendamus.

Plin. Exerc. pag. 551. E.

Ut annus communis Ægyptiacus conſtabat diebus trecentis ſexaginta quinque & non quadrante; & idem quadrans erat tetraeteridos Ægyptiacæ; ita annum apud eoſdem Ægyptios fuiſſe majorem ait Salmaſius; qui annis communibus conſtabat totidem, quot diebus alter; hoc eſt trecentis ſexaginta quinque cum menſibus tribus; & pars erat quarta anni maximi, ſive canicularis periodi, quæ ex annis communibus componebatur mille quadringentis ſexaginta Julianis. Addit hunc annum magnum a Plinio ſignificari, cum ex Mamilio Senatore ſcribit *cum Phœnicis vita magni converſionem anni fieri; & fuiſſe ejus converſionis annum prodente ſe, P. Licinio, M. Cornelio Coſſ. ducenteſimum decimum quintum;* quos annos CCXV repetit ab anno XVIII Ptolemæi Evergetæ, qui regnare cœpit anno Urbis DVII. Nam ad Conſulatum Licinii & Cornelii ab anno XVIII Ptolemæi, interſunt anni CCXV, ab his vero Coſſ. ad Conſulatum Antonini Pii II, & Bruttii Præſentis, anni centum & unus. Fiunt ab anno XVIII Ptolemæi ad Antoninum & Bruttium Conſules, anni trecenti ſexaginta ſex. Ex quo ſequi putat, annum magnum utrumque, tam canicularem videlicet annorum 1460, quam ejus quadrantem, deſiiſſe, Conſulibus Antonino Pio, & Bruttio Præſente. Quod autem a Ptolemæi Evergetæ tempore initium duxerit annus magnus, qui quadrans eſt Cyniceæ periodi, Tacitum eſſe credit auctorem, qui Phœnicem in Ægypto viſum eſſe ſcribit Ptolemæo tertio regnante.

Plin. lib. X. cap. II.

Refellitur annus magnus Salmaſii.

Sed hæc anni magni definitio nugatoria prorſus eſt, ac ſine ullius idonei Scriptoris teſtimonio conficta. Annum magnum dici apud Ægyptios, qui communibus conſtet 1460 Julianis, Ægyptiacis vero 1461, Cenſorinus, Firmicus aliique nos docent. Præter hunc appellari magnum annum, qui minores contineat trecentos ſexaginta quinque, cum menſibus tribus, probandum erat illi, qui egregiam obſervationem ſuper hoc fundamento ſtruere vellet. Annus magnus Phœnicis, ejuſque ducenteſimus decimus quintus annus, cujus meminit Plinius, cum Ægyptiorum anno magno & caniculari commune nihil habuit. Ut ea conjectura non inepta cenſeretur, Plinium oporteret totidem annos Phœnici tribuere, quot Salmaſius imputat anno ſuo magno commentitio, nimirum CCCLXV¼. At eodem loco, & auctore eodem, qui iſta prodebat, Mamilio, Phœnicem ait vivere annos DCLX. quod unum magni anni genus appellat; non utique Ægyptiaci; non canicularis; non Salmaſiani, qui ſit hujus quadrans; ſed alterius, quem Phœnicis vita metitur. Quid igitur jocularius eſt commento illo Soliniani conjectoris? quod tamen ad anni Ægyptiaci rationes inveſtigandas, & explicandas quantivis pretii eſſe prædicat. Nullum apud Ægyptios anni magni fuit initium, niſi quod neomeniam Thoth eodem die præſtaret cum exortu caniculæ; hoc anno XVIII Ptolemæi Evergetæ non congruit; quo neomenia Thoth viceſimo Octobris iniit.

Salmaſ. pag. 551. E.

Poſtremo quod in illis Plinii verbis, quæ produximus, ex codice veteri ſupplere, ac reponere ſe dicit, *annum ducenteſimum decimum quintum*, diu eſt quod in editis legitur; ut in Baſileenſibus: Dalecampius autem ex contextu in marginem illa tranſtulit.

CAPUT VII.

De Romano anno vetere controverſia vetus expeditur adverſus Alphonſum a Caranza.

DE Romano anno vetere ac Romuleo antiquiſſima controverſia inter Romanos ipſos auctores extitit, utrum decem, an duodecim menſibus conſtaret, ut ſcribit Cenſorinus lib. XX. Nam Junius Gracchanus, & Fulvius vetuſtiſſimi Scriptores decem menſium fuiſſe prodiderunt; quos Varro, Ovidius, Suetonius, aliique ſecuti ſunt. At Licinius Macer, qui Ciceronis ætate vixit, & Feneſtella, qui ſub Auguſto floruit, ab initio duodecim menſium extitiſſe volebant; quæ ſententia nonnullis hac ætate placuit. Ea tametſi minus eſt quam illa probabilis, ut & viſa nobis eſt lib. II de Doct. Temp. cap. LXXIV, tamen operæ pretium ſit cognoſcere, quam ſolide Hiſpanus Juriſconſultus hanc everterit cap. XII libri de Partu, & in IV Diatribæ, ac contrariam adſtruxerit.

Primum novitatis eam accuſat, quæ ante mille ac ſeptingentos circiter annos auctores habuit. Deinde firmiſſimo argumento utitur; quia Macrobius aliter ſentit; nec non Ovidius, Livius, ac demum Joannes Roſinus. Hæc vis eſt demonſtrationis contra duodecimeſtrem annum capite illo propoſitæ, quam in Diatriba nobis intendit Alphonſus. Præter hæc argumentorum nihil, neque reconditioris copiæ, cujus oſtenſione lectorem inducit hiantem. Sed hoc familiare eſt illi, qui hoc ſe doctiorem videri putat, quo plures auctores magnos, ac minutos ſingillatim appellaverit. Ex quo & illa ſane magnifica vox: *Sed & alios ultra captum Scaligeri, & Lydiati, per nos adductis*. Quaſi ea re ſupra ceteros caput efferre debeat, quod Joannem Roſinum, quod Joannem Scapulam, quod alios partim doctos, partim gregarios nominatim citaverit.

Cap. XII de Partu p. 554.

Verum nonnihil tamen in antiquioribus aliis præſidii habet ad cauſſam. Nam ecce Cicero in Orat. pro Cluentio, & Seneca lib. de Conſol. ad Helviam, cap. XVI; & epiſt. LXIII, decem menſes, & annum luctus promiſcue habent: ut & Cod. Theod. L. II de ſecundis nuptiis. Ergo Ciceronis, Senecæ, & Valentiniani temporibus in uſu erat annus ille Romuli, ſi quid eſt in iſta ratione ponderis; & quia Valentinianus & Theodoſius huic anno decimeſtri menſes addunt duos, ad hos Imperatores annus civilis Romanorum ejuſmodi fuit. Atque hæc eo diſputo, non ut opinioni illi ſuffragari velim; ſed ut Hiſpani Juriſconſulti leviorem, quam pro tantis ſpiritibus, copiam eſſe monſtrarem.

Qui poſt Numam annorum Romæ civilium genus non unum fuiſſe contendit; ſed præter uſitatum illum, ac vulgo notum, alterum dierum CCCLX iis adſcribit; ut, inquit, *clare percipitur ex Ciceronis lib. V epiſt. ad Att. epiſt. I.* Verba Ciceronis: *Pompeius autem, cum ob ceteras cauſſas plus poteſt unus, quam ceteri omnes; tum quod putatur ad bellum Parthicum eſſe venturus; & tamen ſic nunc ſolvitur: triceſimo quoque die talenta Attica XXXIII, & hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam.* Si triginta dierum uſura menſtrua eſt, nemo negare poterit, inquit, menſtruum ſpatium hoc dierum numero definiri ex ejus ſententia. Sed irrita eſt hæc collectio. Non enim Romæ, aut de Romano menſe iſta ſcripſit Cicero. Sed in Aſia tum erat, & de pecunia ab Ariobarzane Cappadociæ rege Pompeio perſoluta loquitur, & uſura menſtrua; quam ad Romanorum modum menſium exactam fuiſſe, ejus interfuit monſtrare, qui probare aliquid inde vellet. Ad hæc tametſi uſurarum menſtrua penſitatio tricenis diebus æſtimata ſit, non ſtatim fit inde conſequens civiles menſes omnes tricenarios fuiſſe. Hic enim dierum numerus, propter æquabilitatem, & quod lunari proximus eſt, ab iis aſſumitur interdum, qui lunarem aliquin, & inæqualem uſu publico ſanxerant: uti ſupra non ſemel oſtendimus. Alterum, quod ex Plutarcho petitur, argumentum joculare eſt. Quia Plutarchus in Numa ſcribit, regnante Romulo abnormem fuiſſe menſium modum; quod Lunæ ac Solis [illegible] per id tempus ignorarent: ſed hoc unum duntaxat obſervarent,

Cap. XII. p. 555.

ut

ut diebus trecentis & ſexaginta conſtaret annus; inde concludit Alphonſus, annum CCCLX dierum ad ætatem Cæſaris Romæ civilem fuiſſe. Quis *αὐτοῖς* non videt? Attenderet ſaltem verba illa Plutarchi, cum ea perſcriberes. Nam de anno Romuli loquitur, quem Numa caſtigavit. Jam quod Juriſconſulti ſæpe, vel poſt annum Julianum inſtitutum, tricenarios menſes uſurpant, non ideo civilem hanc menſium Romanorum extitiſſe modum efficitur: ut Alphonſus exiſtimat. Non enim plus uno genere anni civilis poteſt eſſe, quod non ſemel repetendum fuit. Et ille numerus propter æquabilitatem, ac facilitatem, menſtruis deſignandis intervallis adhiberi ſolet.

CAPUT VIII.

De æra Hiſpanienſi refellitur Alphonſi ſententia. Ea vox barbara eſſe docetur, & ignota puriori latinitati; tum quæ illius origo.

HISPANIENSEM æram in gentis ſuæ gratiam illuſtrare demum aggreſſus eſt Hiſpanus Alphonſus: in qua non ſolum a *Chronolographis* (Hæ ſunt Latinitatis Alphonſinæ veneres, ac delitiæ) ſed a ceteris aliarum artium peritis commiſceri multa queritur. Ac nos adeo in Diatribæ ultimo capite potiſſimum appellat. Sed neque merito reprehenſi ab illo ſumus: & quæ de æra ſua variis, ut ſolet idem, ex auctoribus recenſuit, pleraque falſa ipſa per ſeſe, depravatiora, quam erant, reddidit.

Alphonſ. Caran. CXII lib. de Partu §. 23.

Æræ vocabulum puriori jam exoleſcente Latinitate uſurpari cœpiſſe, quod in L. X, cap. LXX de Doct. Temp. diximus, extra controverſiam eſſe debet. Non enim ab eo, quod eſt *æs* femininum nomen *hæc æra* derivavit antiquitas. Lucilii locus, quem ex Biſciola noſtro corrogavit, ut & cetera argumenti hujus, Alphonſus, nihil ad rem ſpectat. Ibi enim *æra*, non *hæc æra*, *æræ*, legendum eſt: ut pridem eruditi homines animadvertebant; quibus Biſciola ſubſcribit. *Hæc eſt ratio, perverſa æra, ſumma & ſubducta improbe;* ait Lucilius. Fruſtra æram ſuam in iſtis quæritat. Neminem dum legiſſe me antiquiorem Idacio, qui *hanc æram* pro ſumma, & numero ſumeret. Nam apud Sextum Rufum pro *æris brevioribus*, legunt docti, *ære breviori*.

De Niceno Concilio vana ſuſpicio eſt. Recentioris manus eſt iſta ſubſcriptio: nec alia, præſertim Græca, Concilia illius ſæculi Hiſpanicam hanc notam agnoſcunt. Aut Iſidorus Mercator; aut alius popularem hanc temporis putationem addidit. Idem de Carthaginenſibus Conciliis judicium eſſe debet: & Leonis epiſtolis. Qui in Almageſto primam omnium æræ mentionem extare Alphonſo Caranzæ perſuaſerunt, ſi Græca potius, quam Latina conſuluiſſent, longe aliter exiſtimaſſent. Æræ quippe nomen Græcis illis inauditum fuit. Nullum eſt igitur vetuſtatis tantæ, quantam Alphonſus æræ vocabulo tribuit, idoneum teſtimonium; ut appareat degenerante jam in barbariem Latino ſermone primum audiri cœpiſſe. Duo ſunt nobis reliqua; alterum de interpretatione: alterum de origine, & inſtitutione Hiſpanienſis æræ. Ortum illius referunt aliqui, quos ſequitur Alphonſus Caranza, in Domitii Calvini victoriam, & triumphum: quem de Ceretanis Vaſconiæ populis inſignem reportavit: ut ſcribit Dio lib. XLVIII. Tam enim Hiſpanicæ civitates magnam pecuniæ vim contribuerunt: quæ & ad impendia triumphi, & ad palatii inſtaurationem large ſuppeditavit. Ex quo fluxiſſe nomen æræ auctores illi crediderunt: ut ab ære collato, æræ nomen originem traxerit.

Sed, quod illorum pace dictum ſit, nullo modo probari conjectura iſta poteſt. Primum quia ſi hæc eſſet vera, anno nono & triceſimo ante Chriſtum, Hiſpanienſis æra procederet. Si quidem Domitii victoria, & contributio civitatum ab eodem Dione conjicitur in annum U. C. DCCXV, quo Coſſ. fuere Martius Cenſorinus, & Calviſius Sabinus. At certum eſt æram ſequente anno cœpiſſe, Coſſ. Claudio, & Norbano, U. C. DCCXVI. Deinde quod, ut proxime dicebam, ab *ære*, femininum nomen *æra* deflecti, illius ætatis Latinitas non patitur.

At Caranza ut in æram cum popularibus ſuis ex ingenio conferret aliquid, eam negat ab ære ſibi videri dictam; ſed a Calvini victoria mavult: *tamquam effectus notabilis bonitatis, vel malitiæ*. In quo quid ſibi velit, neſcire me fateor, niſi forte nomen æræ putavit aut *victoriam*, aut *notabilem bonitatem*, vel *malitiam* ſignificare; quod hactenus ignorabam. Et is ille eſt, qui propterea nos arguit, *quod cum æræ etymologiam eruere, & deducere propoſuiſſemus, id omnino non præſtitimus*. Præclaram vero in hac re navavit operam Cenſor ille noſter; qui nos docuit *a victoria*, vel *a bonitate, & malitia* æram eſſe nuncupatam. Atqui ſatis aperte unde æra nata foret expoſuimus lib. X de Doct. Temp. nimirum ab ære non collatitio; ſed a putandis ſimpliciter æris, ac pecuniæ ſummis, *æram* barbara, ſed recepta tandem appellatione dictam videri: ac deinceps quaslibet ad rerum ſummas, ac numerorum ſubductiones eſſe translatam, præſertim annorum, ac temporum; ſic æra ſimpliciter idem erit ac ſumma; quæ proba ac legitima eſt originatio. Jam cur anno potiſſimum octavo & triceſimo ante Chriſtum inierit, nulla fingi cauſſa probabilior poteſt, quam quæ ibidem a nobis tradita eſt; quod illo demum anno Julianus annus ab Hiſpaniis admiſſus fuerit. Neque vero ſtatim æræ nomen huic annorum titulo eſt inſcriptum. Sed id poſt aliquot ſæcula apparet eſſe factum; quando æra feminino genere parum uſurpari Latine cœpit.

Quod autem viri quidam docti, æras ab antiquis appellatas volunt certas nummis impreſſas notas, quibus illorum valor exprimeretur; id mihi quidem non probant. Multo minus audiendus Caranza: qui *ante* argenteam, & auream monetam, in æris nummis notas illius exaratas aſſerit. Beaſſet nos ſi quam multos iſtiuſmodi nummos in ſcriniis haberet, aut vidiſſet olim, docere voluiſſet. Nam ex Lucilii verbis nihil tale colligitur: cum apud hunc æra neutrius eſſe generis, illi ipſi fateantur, a quibus hæc, quæ de æra diſputat, univerſa deſcripſit.

Riſimus & Alphonſinum illud [illegible]; qui *firmam Hiſpanorum virtutem, & tenaciorem adprehenſionem, & ſuperiores animos* ea re prædicat, *quod ritum, & rationem anni novi ab Romanis inducti ſerius admiſerint, & æræ ſimul nomen tanto tempore retinuerint.* Ita conceptum hoc elogium eſt, ut dignum ſit, quod ad perenne gentis decus ſaxis, & marmoribus incidatur. Cap. XII de Partu §. V, num. 39.

CAPUT IX.

De anni Romani caſtigatione Juliana falſa in Epiphanianas Animadverſiones Salmaſii diſputatio refellitur: ac Solinus male ab eodem explicatus, & correctus exponitur.

ECCE *iterum Criſpinus, & eſt mihi ſæpe vocandus Ad partes.*

Salmaſius in Plinianis Exercitationibus, quarum negotium eſt conviciari, & maledicere omnibus, de anno Romano tam vetere, quam qui *Confuſionis ultimus* a Macrobio, vulgo *Confuſionis* ſimpliciter dicitur; ſtrenue hallucinatur, ut ſolet; cujus fracti impetus in Animadverſiones Epiphanianas in primis retundendi ſunt. In Plin. Exercit. pag. 43.

Solinus (inde enim profecta lis eſt) caſtigationis Julianæ modum explicans capite ſecundo, ac ſive ſuo, ſive librariorum vitio depravatus, rem dicit abſurdam; Cæſarem, ut ſuperioris temporis turbationem incideret, dies XXI, & quadrantem intercalaſſe. Verba Solini; *Itaque C. Cæſar univerſam hanc inconſtantiam inciſa temporum turbatione compoſuit; & ut ſtatum certum præteritus acciperet error, dies XXI. & quadrantem ſimul intercalavit. Quo pacto regradati menſes de cetero ſtatuta ordinis ſui tempora detinerent. Ille ergo annus ſolus trecentos quadraginta quattuor dies habuit; alii deinceps trecentos ſexagenos quinos & quadrantem.* Hæc ſunt inextricabilia. Res ita ſe habuit. Cum annus Romanus dies haberet CCCLV, menſes XII, certum menſem admittebat intercalarem tertius inIens quiſque, dierum alternis XXII, & XXIII, qui Mercedinus appellatus eſt. Hic Februario menſe, Terminalia inter & Regiſugium intercalabatur; quorum illa XXIII Februarii diem occupabant, hoc XXIV. ut vetus Calendarium docet. Itaque VI Cal. Martias erat Regiſugium. Ex quo, ut id obiter dicam, Ovidius per imprudentiam Regiſugium

Ovidius caſtigatus. gium eo die collocaſſe videtur; qui eſt ſextus a poſtremo. Sic enim hæc illius verba II Faſt. interpretor.

Nunc mihi dicenda eſt regis fuga; traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina menſe dies.

Regifugii diem ſextum vocat ab extremo menſe, id eſt ab ultimo die. Non enim Martium appellat extremum menſem; quod ſi faceret, tum ſextus ab eo dies Februarii in VI Cal. incideret. Verum extremum utique Februarium intelligit; ac proinde Regifugium in VII Calend. conjicit; aliud agens, ut apparet. hallucinationis anſam præbuit appellatio ipſa diei, quo ſextus Calendas diceretur. Eam ſic Ovidius accepit, quaſi ſextus eſſet a poſtremo dies.

Cæſar annum ordinaturus primum Merkedinum ex more in Februarium infercit diebus conſtantem tribus & viginti, ut teſtis eſt Cenſorinus; deinde LXVII dies inter Novembrem ac Decembrem interpoſuit. *Fuitque is annus*, (verba ſunt Suetonii) *quo hæc conſtituebantur, quindecim menſium cum intercalario, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat*. Nam LXVII illi dies in menſes duos diſtributi ſunt, & decimus quintus menſis fuit Merkedinus; qui quia ordinarius erat altero quoque anno, ideo non plures quam LXVII illo anno intercalatos eſſe contendit Dio lib. LXIII. nimirum extraordinarios, neque hactenus inſertos. Eadem tradit Cenſorinus cap. XX. Vide lib. IV de Doct. Temp. cap. I.

Hos omnes auctores laudat quidem Salmaſius cum de correctione Juliana diſputat: ſed ita illis utitur, eos ut neque legiſſe, neque intellexiſſe; neque quid ſcriberet, ac quid ſibi omnino vellet ſciſſe videatur. Fidem vix ille ſtupor inveniret, niſi hoc in genere credibilia de ſe omnia feciſſet. Primum Suetonii ſententiam refert, qui tres menſes illo anno a Cæſare intercalatos ait; tum Dionis, qui præter LXVII dies negat ullos additos a Cæſare; deinde Cenſorini, qui præterea dies tres & viginti Februario intercalatos aſſerit. *Cenſorinus*, inquit, *præter illos ſexaginta ſeptem in menſem Novembrem, & Decembrem a Cæſare interpoſitos, tradit eumdem Cæſarem intulſe Februario ejuſdem anni, dies tres & viginti intercalaſſe, quod mirar. Ut ut ſit certum eſt non fuiſſe ordinariam intercalationem illo tempore, ſed a Cæſare tum renovatam, meditanti reformationem. Certe Dio ſeptem & ſexaginta dies tantum additos memorat, licet quidam plures adjectos fuiſſe velint. Nulli dies igitur intercalati menſe Februario. Nugatur itaque more ſuo N. qui Merkedonium in eum annum commodum incidiſſe ſcribit.* Quid hoc homine facias? Ait, negat. Suetonio concedit decimum quintum menſem interpoſitum eſſe. Idem aſſentitur & Cenſorino, qui hunc eumdem menſem Februario intercalatum refert; ac tametſi id miretur, tamen ea lege admittit, ut non ordinaria per illud tempus intercalatio ita fuerit, ſed olim quidem recepta, poſtea vero deſita, & a Julio Cæſare repetita. Quæ cum falſus ſit, quo judicio ſtatim pronuntiat, *nullos omnino intercalatos eſſe Februario dies*: aut, *nugari qui Merkedonium in eum annum commodum incidiſſe ſcribat?* Hæccine prudentis, ac cogitantis quid ſcriberet hominis verba ſunt? Atqui iſtud ipſum, quod qui ſcribit nugari cum aſſerit, Suetonius, ac Cenſorinus diſertiſſime narrant; quorum ille decimum quintum vocat *menſem intercalarium, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat*; iſte *menſe Februario dies tres & viginti intercalaſſe* Cæſarem ait. Falſo itaque Salmaſius putat vel nullos omnino dies præter LXVII intercalatos eſſe: ac non dies illos tres & viginti in Februarium inſertos: vel præter conſuetudinem id eſſe factum. Nam horum poſterius a Suetonio refellitur; qui *ex conſuetudine* incidiſſe ſcribit; prius tam a Cenſorino, tam ab ipſomet Salmaſio. De quo ſciſcitari velim qui tandem duo iſta cohæreant, quæ eodem loco poſuit; annum confuſionis dies habuiſſe quadringentos quadraginta quinque: & tamen præter ordinarios anni Romani dies non plures intercalatos eſſe, quam ſeptem & ſexaginta. Etenim Romanus annus diebus conſtabat revera CCCLV, vel, ut imperitiſſime Salmaſius aſſerit, CCCXLIV, de quo paullo poſt. Accedant LXVII dies: fient aut CCCCXXII dies, aut CCCCXI. non CCCCXLV. Ac ſi cum Dione Suetonii, ut de Cenſorino taceam, ſic verba pugnarant, ut alterutrum ſequi repudiato altero, oporteret; ambos non liceret; erat vel mediocris judicii diſcernere, utri fides habenda potius eſſet: præſertim cum in illa ipſa caſtigatione anni Juliana referenda graviſſime ſit lapſus Dio. ut cum canicularis periodi annorum 1460 ratiocinia temere Julianis implicat. Verum Suetonio non repugnat: ut paullo ante docuimus; & LXVII dies ſolos intercalaſſe Cæſarem merito aſſerit: quia ſolus iſtos extra ordinem intexuit, ceteros *ex conſuetudine* jam adjecerat, ut ait Suetonius. Neque vero contra Suetonium, ac Cenſorinum facit Macrobius, aut Solinus; & qui permiſſam arbitrio Sacerdotum intercalationem ferunt, ab iiſque vitioſe, perturbateque factam. Non enim, quamlibet depravata eſt, ſublata penitus ab illis intercalatio fuit. Sed quamvis aut alieno tempore uſurpata, aut interdum etiam omiſſa ſit; non tamen intercalandi conſuetudo periit; ut prorſus ἀκρίτως Salmaſius judicat. Qui quidem alterum quoque portentum eadem pagina peperit, ubi & Solinum ſuum infeliciſſime caſtigavit. Nam de confuſionis anno loquens ille bis verbis utitur. *Ille ergo annus ſolus trecentos quadraginta quattuor dies habuit; alii deinceps trecentos ſexaginta quinos, & quadrantem.* Ad ea Salmaſius. *Vulgo legitur: Ille ergo annus ſolus, quod falſum eſt. Nam hic anni Romani modus erat, cui dies unus adjectus ex ſuperſtitione imparis numeri.* Ergo ne modus anni Romani dierum fuit trecentorum & quadraginta quattuor, vel quinque? Atqui trecentorum & quinquaginta quinque fuit. Quantum hoc prodigium eſt? Neque vero librarii culpæ, aut Scriptoris properationi error iſte tribui poteſt; ſed illius tum mentem penitus occuparat. Alioqui corrigendam minime dixiſſet vulgatam Solini lectionem, quæ anno illi non plures imputat dies, quam trecentos & quadraginta quattuor: neque *ſolos* pro *ſolus* reponi juſſiſſet. Deinde pag. ſequenti eamdem anni formam Athenienſibus impingit dierum CCCXLIV. Eat nunc & Delrio, aliiſque inſultet, & errores exprobret, cujus pagina nulla turpiſſimis hallucinationibus vacat. Pag. 22. D. Pag. 23. B.

Sed illuc revertor. In illo Solini loco pleraque in [illegible] ab eo Scriptore tradita ſunt. Itaque veritatis in illis ſpecies aliqua tralucet. Nam revera conſtabat annus ille confuſionis poſtremus diebus CCCCXLIV, aut uno amplius; pro his Solinus CCCXLIV per imprudentiam ſcripſit. Menſis Merkedinus ex conſuetudine intercalatus eſt Februario, dierum XXII, aut XXIII. pro quo dies XXI$\frac{1}{4}$ ſcripſit idem. Quare in Epiphanianis Animadverſionibus obſervaveram, videri Solinum ſcripſiſſe CCCCXLIV, & quod ad dies illos XXI$\frac{1}{4}$ attinet, ad Merkedonium reſpicere potuiſſe. Non dixi Merkedonium dies habuiſſe XXI$\frac{1}{4}$. ut calumniatur Salmaſius; ſed aliud agentem Solinum, cum ad Merkedonium reſpiceret, eum dierum numerum ſcripſiſſe. Nam quod de hoc Solini loco poſtremo dixi ampliuſ eſſe cogitandum, non id inconſtantiæ eſt, quaſi quod de diebus CCCCXLIV dixeram retractare voluerim; verum de quadrante illo inſititio dixi; de quo merito dubitaveram. Solinus illuſtratur.

At iſte, qui inconſtantiam nobis opinionis objicit, qui tam craſſa [illegible] portenta tueri, vel excuſare poterit, quæ in ejus ſcriptis perpetua ſunt? Age quid cauſſari poterit, quo minus ſibi ipſi turpiſſime contradicat in eadem de anno Romano Diatriba? Quod enim Solinus ſcripſit, præter dies XXI etiam quadrantem intercalatum fuiſſe, de hoc ita loquitur: *Præterea nova iſta eſt, atque inaudita ratio intercalandi, quæ quadrantem adjicit.* Et antecedente pagina: *Et quando enim umquam habita ratio quadrantis in intercalationibus? Hoc profecto ineptum, & ἄλογον, falſumque.* Atqui in Exercitatione de anno Ægyptiaco putat Ægyptios annum civilem obſervaſſe dierum CCCLXV cum quadrante, quem etiam quadrantem quotannis explicare ſolitos refert, ſic ut annos quadriennii ſingulos ab diverſis τοῦ νυχθημέρου partibus auſpicati ſint. Si res inaudita eſt, quadrantis ad integros dies adjectio, quonam pacto id Ægyptios tenuiſſe defendit? Sed de hac re ſuo loco pluribus. Jam vero correctio illa, quam ad Solini locum adhibet Salmaſius, inſulſiſſima eſt. Credit ita ſcripſiſſe Solinum: *dies XXI & quadrantem ſimul intercedit*, pro illo *intercalavit*. Annus enim Romanus, inquit, dierum fuit CCCLV. Annum illum confuſionis Cæſar voluit eſſe dierum CCCXLIV. Ergo dies detraxit ex anno Romano undecim. Sed annum, ait, ſolarem ſibi fingit Solinus, ex quo Cæſar detractis diebus XXI$\frac{1}{4}$ confuſionis annum fecit dierum CCCXLIV. Salm. pag. 21. C. Pag. 27. D. P. 552. C. & 553. E.

Hæc

Hæc conjectura præter temeritatem nihil admodum habet. Annum Romanum ait dierum fuiſſe CCCLV, Cæſarem vero confuſionis annum diebus undecim minorem eſſe voluiſſe. Ridicule; neque adeo deſipuit Solinus ut hoc ſcriberet. Deinde ſi annus Romanus ordinarius dies habebat CCCLV; ergo annus Confuſionis præter ordinem undecim decurtatus eſt. Atqui paullo ante vulgatam

Pag. 21. D. Solini lectionem reprehenderat, quod in ea eſſet: *Ille ergo annus ſolus trecentos quadraginta quattuor dies habuit;* atque ibidem *ſolos* legendum aſſerit; quoniam non ſolus annus confuſionis dies habuit CCCXLIV, ſed Romani omnes anni. Hoccine eſt conſiderare quid dicas? Unum, ſi poteſt, reſpondeat. Si Romani anni modus fuit dierum CCCXLIV ut pag. 21, D. diſerte aſſerit, quomodo fuit dierum CCCLV, ut fatetur pag. 22. A. Item, ſi annus ordinarius dierum fuit CCCLV, eoque minor fuit confuſionis annus diebus undecim; cur falſum eſſe credit, quod ait Solinus, ſolum hunc confuſionis annum dies habuiſſe CCCXLIV. His ſe laqueis expedire ſi potuerit, aliquanti pretii hominem eſſe judicabo.

Poſtremo neque Solinum ſe ſuum, neque correctionis Julianæ modum intellexiſſe demonſtrat, cum hæc illius verba ſiniſtre accipit: *quo pacto regradati menſes de cetero ſtatuta ſui ordinis tempora detinerent.* Mirari ſe dicit quomodo intercalatione dierum XXI½ regradari menſes potuerint, *cum diminutioni potius, quam additioni id verbi conveniat, quod ὑποβιβασμὸν ſignificat, non ἐπιβιβασμόν.* Hinc apparet, ut dixi, nihil minus quam id, de quo ſcribebat, intellexiſſe Salmaſium. Etenim ſola dierum additione, non XXI, ſed longe plurium regradati menſes Romani fuerunt. Paullo ante docuit Solinus, quod eſt veriſſimum, ante correctionem Julianam, Sacerdotum culpa ſic annum Romanum eſſe corruptum, ut *menſes, qui fuerant tranſacti hieme, modo æſtivum, modo autumnale tempus inciderent.* Hoc in lib. II de Doct. Temp. cap. LXXVIII confirmavimus, & ibidem exemplis aliquot oſtendimus, quo tempore C. Julius Cæſar ad annum ordinandum animum adjecit, Januarium Romanum in Octobrem Julianum incurriſſe. Quamobrem regradari menſes oportuit, hoc eſt ab aliena ſtatione dejici, ac retro in antiquum ſitum redigi. Hoc vero non detractis diebus, ſed inculcatis, & inſertis, uti factum eſt, ita fieri debuit. Anno confuſionis ineunte, id eſt per. Jul. 4667, Januarius Romanus iniit Octobris XIII, ut illo loco probavimus. Deſinere ergo debuit in diem Octobris ſecundam, quia Romanus annus diebus conſtabat CCCLV. ita ut ſequens annus inciperet ab Octobris III anni per. Jul. 4668. Ut igitur initium anni ab Octobris tertio diebus nonaginta reflecteretur in Kalendas Januarias, hoc eſt circiter τροπὰς brumales, quid tandem opus eſt facto? An, ut Salmaſius jubet, totidem dies ſubducendi ſunt? Hoc ut fiat, anni ſequentis initium Aprilis Romanus erit, iſque in Octobris tertio vel quarto Kalendas habebit. At ea ratione Januarius Romanus in Julium aſcendet, non deſcendet in Januarium hodiernum. Quis ergo præter iſtum non videt, dies aliquot intercalandos eſſe inter antecedentis anni finem & initium ſequentis, ut hujus Kalendæ in Kalendas Januarii in anno Juliano recidant, adeoque, quod recte Solinus ait, regradentur?

C A P U T X.

De anno Attico nuper cujuſdam Scriptoris conjectura refellitur. Herodoti Halicarnaſſenſis locus non recte ab illo acceptus. Ejuſdem pugna ſecum.

COMMODUM in edendis Diſſertationibus iſtis eram occupatus, cum novus ecce commentarius de anno Attico, & Romano prodiit; in quo de utroque conjecturæ promuntur ejuſmodi; quæ ſi veræ ſunt; tum illa falſa ſint oportet, quæ de iiſdem annis primum in Opere de Doctrina Temporum; deinde hoc, & ſuperiore libro tradidimus.

Illam ergo Diatribam cum in manus ſumpſiſſem, ac ſedulo, & diligenter evolviſſem, quæ de annis iſtis in ea continebantur, parum dicta probabiliter animadverti; ut ne cohærere quidem ſecum; nedum cum rei veritate congruere. Hujus inquiſitionis, animadverſioniſque ſummam debere me hoc loco lectoribus meis arbitror; ne ſi ea, cujuſquemodi ſunt, penitus omittantur; ad præjuditium aliquod opinionis noſtræ, doctrinæque trahant minus aut attenti, aut iſtarum rerum periti: magiſque, quod erant difficilia, diſſimulata hæc a nobis, quam quod momenti nihil haberent, neglecta videantur. Duo ſunt libri; quorum in priore, qui eſt Operis totius octavus, annus Atticus nova ratione declaratur; poſterior annum Romanum complectitur novæ periodi nexibus obligatum. In utroque quid improbem ita breviter exponam; ut de auctore nihil, de re ipſa, & opinione tantummodo diſputem: quod omnis prudens vel non licere nobis; vel reprehenſione dignum judicare poterit.

Anni Attici, qualem nova conjectura comminiſcitur, capita ſunt duo; alterum, epocha, ſive cardo; alterum, dierum modus, qui huic imputatur. Annum fuiſſe dierum trecentorum ſexaginta, non plurium, non pauciorum, in exordio libri ſtatim aſſeritur: caput autem illius in VIII die Julii conſtitiſſe; quæ ambo ex Scaligeri doctrina mutuatus eſt; quibus alia quædam deinceps adjicit, quæ paullo poſt expendemus. Ad hæc lunarem præterea tribuit annum; ſed eum abnormem initio, ut pote dierum non amplius quam CCCXLVII; poſt CCCLIV; ac tam hunc, quam priorem nonnullis periodis obſtrictum, quas ex ingenio ille ſuo concinnat.

Atticum annum haud pluribus quam CCCLX diebus olim conſtitiſſe, duobus probat argumentis; unum ex Herodoti verbis petito: qui libro I. annis LXX dies aſſignat 25200, abſque intercalari menſe; ſecundum ex Varrone petit, qui Demetrio Phalereo tot ſtatuas Athenis ait erectas,

Quot dies habeat annus abſolutus.

Quæ duo firmamenta Scaligerianæ ſententiæ diſcuſſa ſunt a nobis lib. I de Doct. Temporum cap. VIII. & in Operis hujus quarto, cap. XIII. quo minus hic illa repetere oportet. Sed in Herodoti loco ad uſum ſuum accommodando quam parum conſtet ſibi, ex eo cognoſcitur. Nam capite primo annum Atticum non pluribus, nec paucioribus, quam CCCLX annis comprehenſum eſſe docet inde, quod Herodotus affirmat annos humanæ vitæ LXX, dies colligere 25200, ſi menſis embolimæus omittatur. Ita neceſſe eſt annos ſingulos ex diebus exacte componi CCCLX. Nam 25200 per 70 diſtributa totidem efficiunt. Atqui capite VIII de anno agens lunari Græcorum, Herodotum exiſtimat de anno lunari intellexiſſe, cum ſcripſit; menſes Græcorum fuiſſe tricenarios, ac tertio quoque anno menſem intercalari τοῦ ἐμβολίμου μηνός. Nam falſum ideo cenſet Herodotum, quod cum menſes Græcorum omnes, uno excepto, dies haberent novem & viginti; & nihilominus ſingulis more loquendi ſua τριακὰς imputaretur; hiſtoricus ille per imprudentiam omnes tamquam vere tricenarios acceperit. Qua ratione totum illud Herodotei loci præſidium abjudicat a ſeſe. Etenim ſi Herodotus de anno lunari interpretandus eſt; non ergo Græcorum æquabilis annus poteſt ex illius verbis aſtrui. Similem ἀσυστασίαν videre licet apud Scaligerum: qui cum libro I de Emend. cap. de anno æquabili minore Græcorum, Herodotum teſtem adduxiſſet anni Græcanici ex diebus CCCLX compoſiti; ultimo libri capite eumdem Scriptorem de anno lunari maluit exponere; qui cum dies haberet CCCLIV, tamen CCCLX dierum putabatur, quia menſes omnes habebant τριακάδα, quamvis non omnes eſſent τριακονθήμεροι, quia ἐξαιρέσιμος alternis interveniebat.

Herodoti locus.

De octavo die Julii, quam epocham facit anni Attici, hauſit e Scaligero nuperus Scriptor. ſed ſi rationem qua ſit in eam inductus opinionem requiras, nullam ab eo vel leviſſime ſignificatam reperies. Nos ſcimus rem eſſe commentitiam, & ex ſola animi libidine excogitatam a Scaligero: veteres Græcos Olympiadum initio τροπὰς in octavis partibus ab contactu circulorum; & octavo itidem die ab ſolſtitio vero civiles conſtituiſſe cardines. Hoc enim ſæpe, tum validiſſime refellimus in Opere de Doctrina Temporum; nec non libro tertio hujus Operis; ubi longe aliter de octavis illis partibus ſentiendum eſſe demonſtravimus. Neque vero conſentaneum eſt, ut id detur, quod eſt falſiſſimum, Olympiadum initio τροπὰς in octavo Julii collocatas eſſe; a

eumdem

eumdem cardinem inſequentibus deinde ſervatum eſſe temporibus; neque en tam crebra civilis anni caſtigatione, ac Mathematicorum obſervatione didiciſſe Græcos alio ſedem illius cardinis eſſe translatam. Verum hæc de octava parte ſignorum divinatio Scaligeri prorſus explodenda eſt. qua ſublata, tota anni Attici, ejuſque periodorum ſtructura ab nupero Scriptore fabricata concidit. quæ illi velut fundamento protſus innititur.

At ecce novus dogmatum conflictus. Cum enim duplicem Athenienſibus impingat annum; æquabilem, quem dixi; & lunarem; hujus quidem neomeniam tam ante ſolſtitialem cardinem, qui eſt VIII Julii, quam poſt ipſum iniiſſe fatetur, idque eſſe nemini dubium ait. non lunaris autem, atque æquabilis anni caput Julii VIII diem exſtitiſſe. quod ipſum tamen ſic explicat, nihil ut ab lunari hac ex parte diſtaret. quippe qui ſolſtitium, itidem ut lunaris, anteverteret aliquando. Nam Scaligerum redarguit, qui caput anni poſtridie ſolſtitii, hoc eſt IX Julii ſtatuit. contra quem probat interdum ante ſolſtitium cœpiſſe. Hæc vero ſunt ἀσύστατα. Caput anni non aliud eſt, quam initium anni. Hoc autem terminus eſſe debet, in quo conſiſtit annus, nec eum antevertit. In anno ſolari caput eſt certus aliquis dies, ad quem adhæreſcit, hoc eſt citra quem, vel ante quem non incipit. In lunari, quia id obtineri non poteſt, caput erit dies aliquis, quem numquam prævenit neomenia lunaris, vel plenilunium: licet interdum poſtea contingat. Sic anni lunaris Eccleſiaſtici caput eſt, vel VIII Martii dies, ſi annum auſpicemur ab neomenia; vel XXI, ſi ab decimaquarta componemus. Numquam enim metas iſtas antegreditur primus, ac Paſchalis menſis. Quamobrem qui caput anni Attici octavum facit Julii diem, ſi eumdem neomenia, non plenilunio, metitur; numquam committere debet, ut ante Julii octavum neomenia incidat. Nos qui Canonem anni civilis, ac lunaris Attici plenilunium fuiſſe ſuſpicamur, id accurate in Metonica, & Calippica periodo noſtra tenuimus; quam utramque lib. II de Doctrina Temporum exhibemus. Ibi enim numquam plenilunium epocham antevertit, qui fuit XXVIII Junii dies: cum neomeniæ laxis habenis ultro citroque commeent. Idem & Scaliger utraque in periodo ſervavit; ſed hoc in neomenia inſtituit: quod in plenilunio fecimus. Merito id quidem. Nam non aliter caput anni conſtare poterit; niſi quod capitis proprium eſt, obtinebit; nihil ut eo ſit anterius. Nec illud ſatis videri debet, quod in longiore annorum periodo primus annus in ipſo cardine defixum habet initium. ſiquidem periodos annorum illas popularis ſenius minime conſequitur. Unde ſi in annis XL ſemel dumtaxat octavum Julii diem neomenia civilis occuparit, non potuit civilis hæc anni epocha cenſeri. Certe in ipſa periodo quadragenaria, quam ſibi nuperus auctor effinxit, Hecatombæonis neomenia in uno anno Julii octavo die incidit, qui periodum ducit; in ceteris longo intervallo tam præcedit, quam ſequitur. In XXIX, integro fere menſe caput anticipat. Cadit enim neomenia in XI Junii. Quæro igitur, quid illis viris maximis ſuccenſeat, qui caput anni dixerunt fuiſſe poſtridie ſolſtitii. Cur enim octavo potius Julii, quam nono, periodi totius epocha defigitur?

Sed ut in arcem quæſtionis involemus; cum hæc illi conferendi in VIII illum Julii diem cardinis unica cauſſa fuerit, quod neomenia lunaris Hecatombæonia primi anni Olympici illo die contigerit; hoc ſi everti poteſt, alterum quoque corruat neceſſe eſt. Atqui certiſſimum eſt non VIII Julii die, ſed IX tam medium, quam verum novilunium, præſertim Athenis, incidiſſe. Medium quippe commiſſum eſt hora 9, 6′, 25″. a meridie diei VIII Julii, ex Pariſinis tabulis. Proinde ſequenti diei, & Aſtrologorum, & Athenienſium more tribuitur. Verum autem contigit Julii IX, hora 3, 5′, 25″ poſt mediam noctem. quod vel epilogiſmi Calviſiani, ad quos, velut ad Cynoſuram, curſum ſuum Scriptor ille dirigit, docere ipſum poterant; ſi quidem in Sethi Calviſii tabulis novilunium anno illo comperit Julii VIII, feria 2, hora 20, 25′, 32″ poſt mediam noctem, in meridiano Prutenico. hoc eſt hora 8, 21′, 32″ a meridie. Quocirca tum πολιτικῶς, quam ἀστρονομικῶς in ſequentem diem rejicitur.

Jam illa qui tandem conſentanea ſunt? Ait cap. I pag. 191; non ſolum *caput anni Græcorum fuiſſe ſolſtitium*; ſed etiam *ne Hecatombæon anteverteret ſolſtitium, menſem intercalaſſe*. Idem tamen paullo poſt cap. III, periodum Atticam annorum XL ſic ordinat, ut in ea octavo Julii primus dumtaxat annus auſpicetur: quod Græcorum fuiſſe ſolſtitium exiſtimat: ceteri novem & triginta ante illum diem incipiant. Quid tergiverſamur autem? Sexto ecce capite pag. 214, ita ſcribit: *Nam quia neomeniam menſis Hecatombæonis in Junium Julianum incidiſſe ut plurimum, conſtat ex iis, quæ in ſuperioribus diſputavimus: neomenia enim Hecatombæonis numquam remotior fuit die octavo Julii*. Sive de anno lunari loquitur, contrarium id eſt ei, quod ex capite I ejuſdem Diatribæ retulimus, *quod ad lunarem annum attinet, nemini dubium eſſe poteſt, neomeniam Hecatombæonis modo antevertiſſe, modo poſteriorem fuiſſe* ταῖς θεριναῖς τροπαῖς. Sive de æquabili anno iſta dicit; cum iis nequaquam congruunt, quæ I capite memoravit: *ne Hecatombæon ſolſtitium anteverteret, menſem intercalatum fuiſſe*. Quomodo eadem neomenia, & numquam antevertit ſolſtitium, & ſæpius antevertit? & in Junium ut plurimum incidit; & numquam ultra octavum Julii diem propagata fuit? Hæc qui poteſt ſimul eſſe vera demonſtret.

Quod neomenia non lunaria Hecatombæonia ſolſtitium anteverterit, probare ſe putat eodem primo capite ex eo, quod Tarrutius aſſeverat apud Plutarchum Romulum anno primo Olympiadis eſſe genitum, XXIII die Chœac, hora tertia, quando & Sol defecit. qui dies cadit in XXIV Junii. Quod eo die Sol defecit, hinc annum primum Olympiadis cœptum eſſe colligit, adeoque Hecatombæonem hunc fuiſſe; qui, contra quam magnis viris placuit, ante ſolſtitium, hoc eſt octavum Julii initium habuerit. Verum quam belle ratiocinatio iſta procedat, equidem non video. Primum cum de neomenia Hecatombæonis non lunaris concludi oporteat, de lunari ſolo argumentatio ducitur. Tum ne ſatis quidem de lunari firma videtur. Negabit enim Scaliger, cum viris illis magnis, contra quos ille diſputat: neomeniam illam Hecatombæonis fuiſſe, non ſolum lunaris, ſed etiam æquabilis. atque eam potius fuiſſe contendet, quæ proxime eſt Julio menſe conſecuta. Nam quod primo anno ineunte Olympiadis contigiſſe illud affirmabat Tarrutius; vel eumdem anni contextum Elidenſibus fuiſſe, qui Athenienſibus, Græciſque ceteris, inficiari poterunt; vel, qui amenſis unicus ad Olympiadicum menſem ſupererat, poſtremum menſem anni quarti primæ Olympiadis, ſecundæ imputatum eſſe defendent, quemadmodum haud raro apud auctores uſurpari ſolet.

Poſtremo fruſtra capite ſecundo Dionyſii Halicarnaſſenſis locum illum mendi ſuſpectum habet, qui eſt Originum libro primo, ubi captum Ilium dicit, ὀγδόῃ φθίνοντος μηνὸς Θαργηλιῶνος, *octavo deſinentis Thargelionis*, ἑπτακαιδεκάτῃ πρότερον ἡμέρᾳ τῶν θερινῶν τροπῶν, *ſeptimodecimo ante æſtivum ſolſtitium die*. Perperam, inquam, legendum putat, ἑνάτῃ πρότερον ἡμέρᾳ τῶν θερινῶν τροπῶν. Nam recte habet hic locus, uti lib. IX de Doctrina Temporum cap. XXXI, & capite tertiodecimo libri quarti operis hujus oſtendimus.

CAPUT XI.

De periodo Attica recentioris auctoris; cujus contextus diſſolvitur. Epiphanii locus perperam ab eo emendatus, & expoſitus illuſtratur. Dies Natalis Chriſti ex ejuſdem, & aliorum ſententia. Lunaris defectio ab auctore nupero ſub initium lunaris menſis conjecta.

PERIODUS Attica ab auctore nupero concinnata capite tertio, non minus, quam Scaligeriana, commentitia eſt. Immo vero ex iis, quæ ſuperiori capite demonſtrata ſunt, nullam ſibi ſpeciem probabilitatis reliquam facit. Nam nec anni modus dierum tantummodo CCCLX apud Athenienſes exſtitit. neque τροπαὶ Julii menſis octavo potius quam nono, ſive potius quam Junio menſe conſtiterunt. neque porro vera ſunt cetera, quæ ad illius contentum aſſumpta ſunt. Tetraeteris apud Athenienſes unius modi fuit, nempe lunaris aut vera; aut quam veræ proximam arbitrati ſunt, cum ſolis rationibus implicata. De qua nos abunde diſputavimus in lib. I, & II de Doct. Temp. & in IV hu-

jus operis adverſus Hiſpanum Juriſconſultum. ἐξαιρέσιμος porro cum fiebat, cum ab Solis, Lunæve curſu annus [illegible] exorbitarat, ut ex Gemino docuimus. At Boedromion alia de cauſſa; nimirum ob ſuperſtitionem, uno die multabatur: ut pro ſeconda tertia putaretur. Verum ſequenti menſe, vel alio quopiam, qui plenus ex cavo fieret, compenſatum diem illum haud vana ſuſpicio eſt; de quo videnda quæ in fine cap. V, lib. I de Doct. Temp. ſcripſimus. Ita ſub octavi capitis finem Ciceronis locum expoſuimus ex Act. II in Verrem, ubi de unius diei, vel bidui ἐξαιρέσει apud Græcos loquitur. quem locum ad fulciendum quadrugenariæ periodi commentum minime transferri patimur. Innumerabiles periodos fingere licet annorum, ſtructuraſque varias, & ad eas utcumque Veterum accommodare teſtimonia: ſi quis inutili in re levem otii, ac temporis jacturam duxerit.

Cap. VIII. Lunarem Græciæ veteris annum Scriptor idem diebus CCCXLVII pari licentia circumſcribit; cujus menſes ſinguli XXIX, unus XXVIII fuerit. Quod anni portentum omnibus retro ſæculis inauditum, fidem ut mereretur, affirmari validius debuit. Non enim Cenſorini locus eo pertinet, cum ait Veteres, animadverſo Lunam tredecies oriri in Solis annuo curſu, arbitratos eſſe lunares menſes duodecim, ac dimidiatum ad annum naturalem convenire. & ideo civiles annos ſic ſtatuiſſe, ut intercalando facerent alternos duodecim menſium, alternos tredecim. Quippe de tricenario menſium modo intelligendus eſt, ut nos fecimus lib. I de Doct. Temp. cap. III, & hujus Operis quarto, cap. IV. idque ex Herodoti, ac Gemini computatis cum illo teſtimoniis evidens eſt. quos quidem poſteriores duos mirum eſt ab illo Scriptore ſic exponi potuiſſe, ut de cavis tantummodo menſibus interpretaretur, qui XXIX dies haberent; ita tamen ut ἡ τριακὰς ſingulis imputata ſit. Nam non ſolum id precario ſumit, quod nemo illi concesſerit; verum aperte contra mentem illorum, ac verba ſic explicat. Sane tricenarius dierum numerus in juſtam menſis lunaris modum initio proceſſit, quod ipſum præter horas perpaucas circuitu ſuo Luna perficere videtur. Ideo triginta dies rotundo, ac minus exacto ſermone pro menſe vel abſolute, vel lunari ſæpius accipi ſolent. ut lib. IV hujus operis, cap. XI ſignificamus.

At ovpetus Scriptor ad periclitandum ſuum periodum, poſtulatitiam alteram periodum arceſſit, Meronicam a Scaligero deformatam: quam in ſecundo de Doct. Temp. libro confutavimus. Qua quidem extorta, jam nec exempla quadrugenariæ periodo, nec argumenta ſuppetent.

Nec eſt ſolidioribus fulta machinis altera periodus, quam ſexto capite ex annis CXX ſolaribus concinavit: quibus vertentibus integro menſe neomenia reflectitur. qualem in anno Perſico, Hebræoque vetere Scaliger excogitavit, de qua nos tertio lib. de Doct. Temp.

Epiphanii locus. Sed eſt mirifica Scriptoris ejuſdem animadverſio cap. VII libri ejuſdem octavi ſuper Epiphanii loco, ex hæreſi LI τῶν Ἀλόγων, num. XXIV, ubi Natalem Chriſti diem variorum populorum menſibus, ac diebus circumſcribit. ac baptizatum ait eſſe anno XXX ætatis, a. d. VI Eid. Nov. Metagitnionis ſeptimo, cum natus eſſet ante VIII Eid. Jan. hoc eſt Januarii VII, Mæmacterionis VI. Hæc Epiphanii verba Scriptor ille obſcuriora dicit eſſe Sibyllæ foliis. *Itaque viri*, inquit, *undecumque doctiſſimi tamquam conclamata deponunt*. Quinam hæc adeo deſperaverint, equidem neſcio. Illud ſcio; nihil in illo loco tam difficile eſſe, ut ignotus aliquis de via medicus adhibendus ſit: ſed qualem tandem medicinam ille ipſe de via medicus faciat, paululum animadvertamus. Cum ſe ex periodo ſua rem explicaturum eſſe denuntiaſſet, eo demum labitur, ut κατ' Ἀθηναίους Μαιμακτηριῶν, ſimpliciter legendum aſſerat, non autem Μαιμακτηριῶνος ϛ'. Hoc modo nullus tam deploratus, tam obſcurus Scriptoris ullius locus erit, e quo me non explicem. uti ſi medicus, quod ſanare non poteſt, membrum avellat ac reſecet. Atqui neque emendato iſtic opus eſt. & ut ſit opus, longe id alia, quam illa, ratione tentandum hoc fuerit. ſed non eſt neceſſe. Chriſtum ait Epiphanius natum eſſe a. d. VIII Eid. Jan. hoc eſt ſexto Januarii. Hunc eumdem diem Mæmacterionis ſextum numerat. Nimirum mutatus jam erat menſium ſitus; & annus Atticus ſolaris factus ex lunari; ut & in Animadverſionibus ad illum Epiphanii locum; & in IV de Doct. Temp. cap. VIII docuimus; Baptizatus quoque Chriſtus eſt eodem auctore a. d. VI Eid. Nov. quem ait Metagitnionis eſſe ſeptimum.

Non eſt igitur ab ea parte difficilis locus, qua nuperus Scriptor exiſtimat. ſed alia eſt ἀπορία, quæ non indiligenti lectori moram, & cunctationem poſſit afferre. Hoc enim movere nos poteſt; cur Epiphanius diem illum, qui eſt ante VIII Eid. Januarias, appellet quintam Januarii. Eſt enim utique ſextus. Nam ſexto Januarii Natalis Chriſti dies apud Ægyptios celebrari conſueverat. Mendoſam numeri notam eſſe, ſuſpicari poſſit aliquis, ac pro πέμπτῃ Ἰανουαρίου, ſubſtituendum ἕκτῃ. ſed occurrit modo conjecturæ genus aliud, quod ſit fortaſſe probabilius. Epiphanium equidem arbitror loquendi formulas iſtas, *ante diem ſextum*, *vel octavum Eidus*, ſic intellexiſſe, non ut ille ipſe dies eſſet, qui ſextus Eidus, vel octavus dicitur; ſed qui pridie ſit illius diei. Sextus dies Eiduum Novembris eſt ejuſdem menſis octavus; ut octavus Eid. Januar. eſt Januarii ſextus. Pro iis Latini nominant, *ante ſextum*, *vel octavum Eidus*. Epiphanius vero præpoſitionem *ante* præcedentem diem ſignificare credidit. Ideo πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίου interpretatus eſt de Nonis, quæ VIII Eidus antecedunt. Natum ergo Chriſtum arbitratus eſt ea nocte, quæ inter V, & VI Januarii diem intercedit. Verum Athenienſes diem civilem auſpicabantur a veſpera. Hinc Epiphanius idem Mæmacterionis non quintum, ſed ſextam computat, & cum Januarii quinta, id eſt ejus ſubſequente nocte componit.

De die Natali Chriſti.

Eſt apud Photium, num. CCXXXII. Excerptum Stephani cujuſdam Gobari Tritheitæ, capita nonnulla quæſtionum continens, quæ ab illo problematice in utramque partem diſputantur. In his de Nativitate Chriſti ſcriptum eſt ad hunc modum: τίκτει δὲ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μηνὸς τελεσθέντων θ', τουτέστι Ἰανουαρίῳ ε', κατὰ τὸ μέσον τῆς νυκτὸς, ὅπερ ἐστὶ πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίων. *Peperit autem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum expletis menſibus novem; videlicet Januarii quinta, media nocte, quæ eſt ante VIII Eid. Januarias*. Quintam Januarii ſcripſit itidem ut Epiphanius: & *ante* ſimiliter accepit. Utrum autem Epiphanius perinde Novembris ſeptimam appellarit diem, quæ eſt πρὸ ἓξ εἰδῶν, non conſtat; quia quotum diem menſis non expreſſit, ut in Januario fecerat. Tum autem de die utique baptizatus ſit, non de nocte, Chriſtus. Metagitnionis ſeptima, Novembris item ſeptima eſt; ſi a Kalendis Novembris Atticus menſis incipiat. Sed cum eumdem diem, qui eſt ante VI Eid. Novembris, numeret Dii Syromacedonum menſis octavum; Dius vero a Kal. Novemb. inchoetur: non ſatis extricari res iſta poteſt. & apparet πρὸ ἓξ εἰδῶν recte ab illo, & Latinorum conſuetudine hic quidem uſurpari: qua ratione neomenia Metagitnionis ſecundo Novembris inierit. ut illa conjectura locum habeat, quam in lib. IV de Doctrina Temporum cap. VIII propoſuimus, ſuper ordinatione anni Attici.

Rurſus alia periodus lunaris ab eodem conſtituta eſt in VIII cap. in qua refellenda tempus non conteram. De Plutarchi loco, quem ad confirmandam periodum adjungit, unum illud admonebo: falli Plutarchum, qui in Camillo ſcribit, ſexto Boedromionis Perſas apud Marathonem eſſe ſuperatos. quod ex Herodoto libro VI redarguitur. Ibi enim ingruentibus Perſarum copiis Athenienſes refert legatos miſiſſe Lacedæmonem, qui δευτέρῃ ἱσταμένου μηνὸς eo pervenerunt. Verum Lacedæmonios ante plenilunium egredi noluiſſe, ſecundum quod tertio die in Atticam venerunt. Si ἐνάτῃ μηνὸς ἱσταμένου nondum commiſſum erat prælium, erroris Plutarchus, ejuſve librarius convincitur, qui id ſexto die factum aſſerit.

Herodotus lib. VI, pag. 410. edit. Græcolat. Henr. Steph.

Demum Cleoſtrati, & Harpali octaeteridas eadem illa Diatriba falſis, & hactenus confutatis ex elementis, ac principiis nonniſi falſo compoſuit. Quas quidem ambus ex lunaribus annis inſtituit. Harpaleam quidem dierum 2923. cujus anni ſinguli lunares dies colligebant CCCLV. Quæ cum abſurda ſint omnia; tum illud mirificum cap. X, quod eclipſin lunarem ſub ipſam novilunium accidiſſe ratiocinando conficit. Etenim quo anno imperator eſt factus Cleo, Boedromione menſe Lunam defeciſſe indicat Ariſtophanes, ejuſque Scholiaſtes. Id accidit *Stratocle Prætore, anno IV Olympiadis LXXXVIII, tertio undecimæ octaeteridis Cleoſtrati, cujus*

Mira abſurditas opinionis, ut lunarem eclipſin in novilunio conſtituit.

Gamelion

Gamelion cœpit die ſextodecimo Januarii: Boedromion nono Septembris. Sed promovenda eſt neomenia per triduum ex Harpali emendatione. Ergo Boedromion cœpit die duodecimo Septembris. Quare τριακὰς *Boedromionis (erat autem cavus menſis) cedit in diem decimum Octobris. Luna vero defecit veſpere diei præcedentis, noni Octobris.* Hæc auctoris illius verba deſcripſimus; quibus præclara continetur obſervatio lunaris defectionis, quæ ſub initium lunaris menſis incurrit. Nam lunares erant Cleoſtrati Harpalique menſes, non æquabiles. Et quamvis paullatim vitium fecerint; non eo tamen progredi potuit, ut cum neomenia plena Luna concurreret; quod ne priſcis quidem ſæculis, nondum intellecto Lunæ circuitu, evenire facile potuit; quin aliquam aliquot expunctione remedium afferrent, ac tantam labem occuparent.

CAPUT XII.

De anno Romano veteri contra nuperi Scriptoris opinionem differitur. Falſa ejuſdem periodus. Alienſis cladis annus male a Polybio traditus. Merkedonii originatio falſa. Calviſii error in annis Urbis.

ANNI Romani veteris ab Numa caſtigati rationem expoſuit accurate Livius in lib. I quo cum & Macrobius lib. I, cap. XIII concordat. Erat modus anni Romani dierum CCCLV. ad quos alternis XXII, vel XXIII accedebant, qui erat menſis intercalaris Merkedonius dictus. Anni XXIV cum intercalaribus ſuis, dies efficiant 8790. Totidem anni Juliani, dies 8766. Differentia, dies 24. Proinde anno viceſimo quarto, Merkedonius diebus conſtans XXIII omittebatur, una cum ſuperfluo die ordinario: (ſiquidem annus erat dierum CCCLV, cum CCCLIV eſſe debuerit) Ita *viceſimo quarto quoque anno ad metam eamdem Solis, unde orſi eſſent, plenis annorum omnium ſpatiis dies congruebant;* ut ait Livius. Quare periodus Romana colligebat annos XXIV, non XXII, ut Scaligero; non X, aut XX, ut nupero Scriptori viſum eſt; qui libro IX operis totius de Romano anno diſputans Livianum illum locum haud merito mendi ſuſpectum habet: ac pro *viceſimo quarto*, ſubſtituit *viceſimo*. In quo primum editionum pene omnium conſenſione refellitur. Deinde ſui in eam conjecturam argumento ducitur: quod videlicet Livius plena fuiſſe dicat annorum ſpatia; hoc eſt nullo Merkedonio defecta; quaſi *plena ſpatia* Merkedonios ipſos appellet, qui inania intervalla complerent. Sed non ita eſt. *Plena* quippe *ſpatia* nominat totam annorum XXIV [illegible], quæ [illegible] dierum, hoc eſt additis intercalaribus, & uno, cum opus eſt, deducto, curſum Solis exæquat. Quippe ſinguli anni non ſunt pleni, nec cum anno Solis adæquantur: ſed ab eo diebus X¼ deficiunt; at ſyſtema viginti quattuor annorum paria facit cum totidem ſolaribus. Ideo non *plenis annorum ſpatiis* ſimpliciter dixit: ſed plenis *annorum omnium ſpatiis*.

Quod ſi *plena annorum ſpatia* appellare non licet, niſi Merkedoniis omnibus ſit in illis locus, excepto nullo: ne plena quidem appellari poterunt ea deſcriptione, quam recens auctor excogitavit; qui in anno nono dies ſubductos eſſe decem exiſtimat e menſibus tribus. Ita enim pleni omnes anni non fuerint, decurtati diebus aliquot. Sed conficta eſt iſta periodus annorum X, aut XX; nec non ἐξαιρέσιμοι dierum decem; quam ſane Macrobius haud perſuadet, cum in publicanorum gratiam modo auctionem, modo retractionem dierum proveniſſe refert. Nam de intercalario menſe Merkedonio aperte loquitur: nec de denario numero, vel littera ulla ſignificat.

Merkedonius. Sed lepida eſt origo Merkedonii, quam ab eo quod eſt [illegible], & Æolice [illegible], veteri autem Latio *Mer*; & a verbo [illegible] repetit; quod eſt *ſollicitum eſſe*; unde [illegible]. Quod portentum originationis referre, confutare eſt. Præterea cur Merkedonios dies exemptiles ex Idibus potius quam Nonis, aut Kalendis detrahit? Quod enim Macrobium ait ſcribere definitum fuiſſe Nonarum, & Kalendarum numerum; non Eiduum; id eſt falſiſſimum; ſiquidem lib. I cap. XV, nonas ex quorumdam ſententia ita dictas memorat, *quod ab eo die ſemper ad Idus novem dies putentur.* Sane conſtantior erat Iduum, quam nonarum, Kalendarumve numerus; ut pote qui octavum excederet nunquam; cum variaret in ceteris.

De Allienſi clade Polybii error. Poſtremo commentitiam periodum nihil exemplum adjuvat ex Allienſis cladis anno petitum; quem quidem annum falſo numerat Urbis conditæ CCCLXVI, ſecundum vero Olympiadis XCVIII, quo Theodotus Archon fuit. In quo triennii metachroniſmo peccat. Nam accidit illa pugna Urbis anno, ſecundum Faſtos Capitolinos, quos ibi ſequitur, CCCLXIII; ſecundum Varronianos, CCCLXIV. cum Theodotus Archon fuerit anno, ex Varronis calculo, CCCLXVII. Quod anno eo, quem dixi, pugnatum ſit ad Aliam, Livius lib. V, nec non Faſti omnes ſine controverſia teſtantur. Etenim illo anno certiſſimum eſt Allienſem cladem, & Urbis ἅλωσιν incidiſſe, quo Fabii tres fratres, quorum cauſa repentina illa Gallorum impreſſio facta eſt, Tribuni militum Conſulari poteſtate fuere: nec non Q. Sulpicius: de quo nominatim meminit Verrius Flaccus apud Gellium lib. V, cap. XVII. At Polybius lib. I Romanæ urbis ἅλωσιν confert in eum annum, qui XIX eſt a victis Athenienſibus ad Ægos potamon, & XVI ante Leuctricam pugnam; qua ratione cadet in annum, quo Prætor fuit Theodotus; ſed Polybiana putatio minus eſt exacta; eique cum Romanorum annalium conditores omnes adverſantur; tum hiſtoria ipſa reclamat. Vide caput XXXI libri X de Doctrina Temporum. Pag. 5. Græco lat. edit.

Quod autem eamdem periodum Romanam auſpicatur ab anno Urbis CLXXXV. quo primum luſtrum a Servio conditum aſſerit, id e Scaligero quidem Calviſius, ex hoc vero Scriptor nuperus expreſſit; ſed precario, ac citra firmam argumenti ullius fidem primum in eo anno luſtrum figitur; ut in II de Doct. Temp. cap. LXXVII demonſtratum eſt. Labat itaque periodi novæ ſtructura, cujus contextus ab illo capite propagatur. Quoniam vero Calviſianis ex rationibus in digerenda Romana periodo, ac reliqua omni Chronologia pendere ſe Scriptor ille profitetur, libet magiſtri ipſius, ac ducis errorem in putandis Urbis annis obiter exponere. Quod igitur Calviſius in ordinandis annis ab Urbe condita rationes conturbet; poteſt iis argumentis haud dubie colligi.

Capite XXI Apparatus Chronologici, qui eſt de characteribus; annorum U.C. characteriſmos, hoc eſt cyclos Solis ac Lunæ definit ejuſmodi, ut annus primus Solis XIV, Lunæ X cyclum habuerit; unde perpetua methodo additis ad annos Urbis tredecim, cyclum Solis conſequemur; cyclum vero Lunæ, additis novem. Exemplum affert anni U.C. 797, quo Coſſ. fuere M. Vinitius Criſpinus, & M. Statilius Corvinus; quando Sol defecit Kalendas Auguſt. anno quinto Tiberii. Diviſis 797 per 19, reſtant 18. Atqui cyclo VIII contigit defectio. Ut igitur proveniant 8, addenda ſunt 9. Proinde cyclo Lunæ X annus U.C. primus affectus eſt. Divide 797 per 28, reliqua ſunt 13. At eſſe cyclum Solis oportet 26. Addenda ſunt itaque 13, ut primus Urbis annus cyclo Solis præditus ſit 14. Sic anno U.C. 766 mortuus eſt Auguſtus, cyclo Solis 23, Lunæ 15. quo defecit Luna Septemb. XXVII, fer. V. Si 766 per 28 partiare, relinques 10. Ut ergo fiant 23, adjiciendi ſunt 13. Item additis 9, & diviſa ſumma per 19, relinquitur cyclus Lunæ 15. Calviſii in annis Urbis hallucinatio. Cum hæc tam belle Calviſius aſſeveret; ſubinde tamen eodem capite, octo tantum addenda ſciſcit ad methodum cycli lunaris: ad cyclum vero Solis, duodecim: ita ut cyclo Solis XIII, Lunæ IX primus conditæ Urbis inciderit. In Chronico vero priorem ad ſententiam redit, & primum conditæ Urbis ſtatuit anno mundi 3198, cyclo Lunæ X, Solis XIV, littera D. quo eodem anno celebratam ponit Olympiadem ſeptimam. Ita Calviſius in editione ſecunda Operis Chronologici. Nam in priore, anno mundi 3197, cyclo Solis XIII, Lunæ IX conditum Urbis aſſignarat. Annus primus æræ Chriſtianæ ab eodem putatur orbis conditi 3950. Proinde mundum conditum cenſet anno per. Jul. 764. autumni tempore. Verum ut cum anno Juliano concordet epilogiſmus annorum mundi; tam primum a Kal. Januariis proximis ab rerum conditu; quam ſingulos deinceps iiſdem a Kalendis proficiſci voluit. Quare ad annos mundi Calviſianos adjectis annis 764; exiſtet annus Julianæ periodi; qui proprios illius cyclos offeret; quo a ceteris facile dignoſcetur. Annus mundi 3198, additis 764, efficitur

ficitur per. Jul. 3962, cyclo Solis XIV, Lunæ X, quo annus Iphiti XXIV deſiit, eoque Roma condita ponitur Apr. XXI. Eodem anno, Jul. XXVII, fer. 2. celebratam putat Olympiadem VII. Hæc eſt Calviſiana epocha conditæ Urbis in editione poſteriori. Nam in priore conditum illias ſtatuit anno antecedente, qui eſt per. Jul. 3961, cyclo Solis XIII, Lunæ IX. Harum prima ſententia Varroni placuit: & Varroniana vulgo nominatur; altera Capitolinorum Faſtorum eſt; quæ & Catoniana perperam a Scaligero dicitur. Utraque ſectatores habet & multos, & eruditos Chronologos; quos inter unius tantum anni diſcrimen eſt; ſic ut poſteriores uno pauciores Urbis annos putare ſoleant, quam primi, & Varroniani. De quo vide quæ in IX de Doct. Temp. cap. LV ſcripſimus.

Ex his priorem, ac Varronianam Dio, & Cenſorinus ſecuti ſunt. Etenim Dio initio lib. XL annum eum, qui Coſſ. habet L. Domitium, & Appium Claudium, vocat Urbis ſeptingenteſimum; quotus eſt in æra Varronis, & in Onuphrianis Faſtis, qui hanc adhibent; at in Capitolinis, & Sigonianis uno minus numeratur undeſeptingenteſimus. Cenſorinus vero cap. XXI cum anno Iphiti 1014 componit annum Urbis 991. Paliliorum dies, a quo annorum Urbis exordium capitur, Olympiadum initia præcedit. Quare annus ille 991 cœpit labente adhuc Iphiti 1013. Unde ſi de 1013 ſubtrahas annos 991, reliqui erunt 22. Ergo deſinente Iphiti anno XXIII condita eſt Urbs ex Varronis, & Cenſorini ſententia. Hinc apparet, haud mediocriter falli Calviſium, qui illum ipſum Cenſorini locum ad opinionem ſuam invitiſſimum trahit, ac ſecum mirifice digladiatur. Quippe ad annum Chriſti CCXXXVIII pertinere Cenſorini characteriſmos omnes exiſtimat, qui cyclos habuit, Solis XXIII, Lunæ XI. quod & certiſſimum eſt; ſed quid ex eo conſequens ſit, nequaquam animadvertit. Nam ſi annus Urbis 991 cyclum habet Solis XXIII, Lunæ XI, neceſſe eſt primum iniiſſe cyclo Solis XIII, Lunæ IX. Dividantur anni 991 per 28. reſidui erunt XI. ut ergo fiant XXIII, ad ſummam addendi ſunt XII; ut primus cœperit cyclo Solis XIII. ſic iiſdem annis 991 per 19 partitis, reſtant 3. quare ut undecim reliqui fiant, octo adjiciendi ſunt. Cyclo ergo Lunæ nono primus iniit annus Urbis conditæ. Sed vide hominis *ἀνεπιστασίαν*. Annum illum Chriſti CCXXXVIII, quo Ulpianus & Pontianus Coſſ. fuerunt, nongenteſimum nonageſimum ordine locat in Chronologia ſua: & tamen cum hac ipſa convenire Cenſorinum multis verbis prædicat; qui uno amplius eum numerat. Sed de tam manifeſta hallucinatione nimium multa; quam ad Romanam periodum a nupero Scriptore concinnatam, totamque de anno Romano Diatribam illius examinandam, operæ pretium fuit animadvertere.

C A P U T XIII.

De anno, quem Confuſionis vocant, falſa nuperi Scriptoris divinatio rejecta. Cenſorini, & aliorum ſententia defenſa. Ciceronis, ac Cæſaris loca nonnulla declarantur. De nundinis nuperi, ac præpoſtera opinio refellitur.

ANNUM ultimum Confuſionis, quem vulgo *Confuſionis annum* abſolute nominant, haud ſcio quam recte; Cenſorinus cap. X dierum fuiſſe refert quadringentorum quadraginta quinque; quod in eum, præter ordinarios anni Romani trecentos quinquaginta quinque, Merkedonius dierum XXIII ex more concurrerit; extraordinarii vero menſes duo, qui dies colligebant ſexaginta ſeptem, inter Novembrem, ac Decembrem inculcati, caſtigandi vitii cauſa, quod paullatim obrepſerat. Etenim per illud tempus, Januarius in Octobrem, ejuſque diem XIII inciderat; a quo ad finem Decembris dies ſunt LXXX; qui cum anno integro Juliano, dies abſolvunt CCCCXLV. Vide lib. IV de Doct. Temp. cap. I.

Hunc annum nuperus auctor negat totidem fuiſſe dierum: neque plures, quam CCCCXXII eidem imputat; hoc eſt LXVII ſupra ordinarios CCCLV. Quam conjecturam ſuadere primum conatur teſtimonio Dionis; qui falli pronuntiat eos, qui plures quam LXVII dies anno illo intercalatos putant. Sed Dionis locus jam a nobis explicatus eſt cap. illo I lib. IV de Doct. Temp. Nam & verum dicit; & Cenſorino non repugnat. Quippe LXVII ſolos dies extraordinarios adjecit Cæſar: quoniam reliqui tres & viginti aſſitati erant, & ex antiquo intercalari ſolebant; at ſi, quod res eſt, fateri libet, Romani modus anni non minus diebus CCCLXXVII, vel CCCLXXVIII, quam CCCLV finiendus eſſet. Non enim ſæpius hoc, quam illo numero conſtabat, ſi culpa deeſſet, ac negligentia; quæ utique conſtituendi anni regula eſſe non debet. Nam alternis numerus uterque proceſſit anni civilis ex more inſtitutoque majorum. Nec illud opponi jure poteſt; abnormem, & inſolentem videri modum menſium duorum, qui dies colligant LXVII. Hoc enim certe nihilo mirabilius eſt, quam annum unum dies ſupra quadringentos habuiſſe.

Alterum probationis genus communis oppugnator opinionis ex eo ſumit, quod non pluribus, quam LXVII diebus ad annum Romanum caſtigandum opus fuerit, ut omni perturbatione ſublata, deinceps a Kal. Jan. novus annus initium haberet. Ad hoc vero demonſtrandum aliquot Julianæ correctioni proximos adducit annos; in quibus Januarius Decembri fere, poſtremo vero, Novembri, non Octobri Juliano cœpiſſe videtur. Sed in annis illis, auctorumque teſtimoniis ad ſuum negotium applicandis ſolam fere conjecturam, nec eam ſatis firmam & probabilem advocat; ut ſingillatim oſtendam. Valet enim ea quæſtio ad illuſtrandum annum Romanum veterem; & Ciceronis, aliorumque Scriptorum interpretanda loca; quæ res ab eo, quod inſtituimus in hoc libro, & opere, non abhorret.

Primus locus eſt Ciceronis ex lib. IV Epiſt. ad Att. Epi. XVII; qui ſe ſcribit a. d. IX Kal. Nov. litteras accepiſſe ab Q. fratre, & a Cæſare; quibus ſignificabant a. d. VI. Kal. Octob. exercitum e Britannia reportatum. Cæſar autem ipſe lib. V de bello Gallico proximum ei tempori fuiſſe refert æquinoctium. *Quos cum aliquamdiu Cæſar fruſtra exſpectaſſet, ut anni tempore a navigatione excluderetur, quod æquinoctium ſuberat, neceſſario anguſtius milites collocavit; ac ſummam tranquillitatem conſecutus, ſecunda inita cum ſolviſſet vigilia, prima luce terram attigit, omneſque incolumes naves perduxit.* Æquinoctium ibi diem Octob. Jul. ſeptimum fuiſſe fingit; ſed perperam. Hoc enim Scaligerianum commentum, cum alibi refutatum eſt; tum hujus operis lib. II. cap. IV, & V. Ergo æquinoctii tempus accipio, quod circiter Juliani Sept. XXIV poſtea reſpondit. Cum autem ſubeſſe dicitur æquinoctium, non ſic intelligendum eſt, ut pauci tantummodo dies ad id uſque ſuperfuerint. Quare ſub Auguſti finem potuit id conſilii capere Cæſar; ne ſi longius exſpectaret, adverſa ipſius anni tempeſtas intercluderet. Unde October Septembri fere Juliano contigit; Januarius Decembri.

Cicera-nis lo-cus illa-ſtratur.

Alter annus eſt Urbis conditæ DCCI, qui Coſſ. initio nullos habuit, donec ex inter regno Conſul factus eſt ſolus Pompeius, menſe intercalario, V Kal. Mart. ut ad Milonianam Pedianus adnotat. Hunc annum cœpiſſe vult Decembris Juliani die XXIII; quod eo probat argumento, quoniam Dio in Kal. Jan. anni illius incidiſſe nundinas refert: idque in religionem vertiſſe. Nundinas tum in Decemb. XXIII cum Kal. Jan. concurriſſe, quod erat ſuadendum; nulla re alia, quam divinatione mera, nec ea tamen veriſimili conficit. Nundinarum orbes, & epilogiſmos ait non ab anni capite, Kalendiſve Januariis, ſed a Lunæ *φάσει*, biduo poſt commiſſum novilunium, menſe Martio proceſſiſſe. Contigit autem novilunium anno iſto Prid. Kal. Martii Juliani. Ideo Martius Romanus cœpit Prid. Kal. Mart. Julianus; quæ in *φάσιν* inciderunt. Ab hoc die nundinarum curſus incipit; ita ut dies ſecundus Martii Romani, qui primus erat Juliani, initium illarum orbi dederit; ac primæ nundinæ in decimum Martii veteris; nonum autem Juliani, convenerint. Sequentis anni Romani, hoc eſt DCCI, Kal. in Decembris Juliani diem XXIII inciderunt, una cum nundinis. Verum quis illi concedat, nundinarum ſeriem aliunde, quam a civili capite progreſſam habuiſſe? Saltem a Kal. Martiis Romani menſis inciperet; non ab ſecundo die. Nam illius figmenti ne tolerabilem quidem rationem afferre potuit. Non procedunt, inquit, a Kal. Januariis nundinarum orbes. Quid ita? Quoniam in ipſas Kal. inciderunt nundinæ. At id ratum, & perpetuum

Item alter.

De nundinis.

non

non fuit, propter ἀνωμαλίαν anni Romani; ut nec in anno Juliano eadem ſemper Kal. Januariis feria contingit; in quas ſi forte ſeptima incidat; non licet ex eo concludere; feriarum orbem ab eo die minime proficiſci. Præterea non videt ex eo, quod nundinæ cadant in decimum diem Romani, ac veteris Martii, nonum Juliani, in anno ſeptingenteſimo ab U. C. quem ille dierum conſtituit CCCLV; non poſſe nundinas eaſdem competere in Kal. Januarias anni ſeptingenteſimi primi. Etenim ſi de diebus 355 auferas 58, hoc eſt Januarium dierum XXIX, & Februarium dierum XXVIII, cum Kal. Martii Romani; ſive dies qui a tertio Januarii, ad ultimum Februarii, intercedunt in anno biſſextili; reliqui erunt dies 297 a ſecundo Martii Romani, qui in Kal. Martias Juliani anni incidit, ad finem anni Romani ſeptingenteſimi, qui Decembris XXII deſiit. Ea ſumma per 9 diviſa nihil relinquit. Quare dies ipſa Decembris XXII in nundinas incurrit, ſequens vero, quæ ſunt Kal. Januariæ, proxima fuit a nundinis, non in ipſas nundinas cecidit. Ad hæc Dio lib. XLVIII refert in anni Juliani ſeptimi, qui Coſſ. habuit L. Marcium Cenſorinum, & C. Calviſium Sabinum, nundinas incidiſſe; ejuſque vitandi gratia unum diem extra ordinem intercalatum anno antecedente, ac deinde ſubtractum. Subducamus modo dierum omnium ſummam tam veterum ante caſtigationem, quam Julianorum ſex, initio facto ab anno ſeptingenteſimo primo, ejuſque Martii die ſecunda; a qua nundinarum orbis incœpit ex nuperi Scriptoris opinione; quæ res in ſequenti tabella proponetur: in qua annis ſingulis adjungemus dierum numerum, quem ille tribuit.

Tabella annorum aliquot veterum Romanorum.

Anni Romani veteres	Numerus dierum in ſingulis	Numerus dierum collectus
DCCI	378	378
DCCII	355	733
DCCIII	355	1088
DCCIV	355	1443
DCCV	355	1798
DCCVI	345	2143
DCCVII	422	2565

Adde jam 2192 dies Julianorum ſex cum biſſextis duobus, colliguntur dies 4757. quo numero per 9 diviſo, fiant enneades 528 integræ cum diebus 5. Quare ſequentia anni Juliani ſeptimi Kalendæ nequaquam in nundinas cadebant; ſed in ſextum diem enneadis, aut in quintum, ſi unum tantum biſſextilem primis ſex annis Julianis adſcribas.

Cicero Epiſtola penultima lib. X ad Attic. quæ XVII Kal. Jun. data eſt; æquinoctium imminere ſignificat his verbis: *Nunc quidem æquinoctium nos moratur. Id ſcilicet cras erit.* Legunt alii; *id ſi ἄκραις erit.* Non pœnitenda eſt illa, quæ vulgo recepta eſt, lectio; quæ quidem pridie ejus diei, quo vernum æquinoctium futurum erat, ſcriptam epiſtolam eſſe ſignificat. Itaque Majus Martio Juliano; Januarius Octobri reſpondebat. At in iſto loco, quæ & quanta portenta ſunt nuperi Scriptoris? pro vocabulo *æquinoctium*, αἰγὶς νότου reſcribit; ut ſit *αἰγὶς procella*; νότου, *notus ventus*; tum pro ἄκραις vel ἄκρως, ἀγρὸς, id eſt ἀγρίως. quæ mirum in mentem, ac ſtylum etiam hodie cuiquam ſubire potuiſſe.

Quod autem anno ultimo Conſulinnis, Octobri circiter Juliano, Januarius veteris anni congruerit, unice demonſtrat auctor libri de bello Africano; qui ſub initium Februarii Vergiliarum ſidus docet eſſe confectum; quod ineunte Novembri ætate illa contigit. *Per id tempus*, inquit, *fere Cæſaris exercitus res accidit incredibilis auditu. Namque Vergiliarum ſigno confecto, circiter vigilia ſecunda noctis, nimbus cum ſaxorum grandine ſubito eſt exortus ingens.*

Finem huic capiti, ac diſputationi dabit præclara nuperi ejuſdem Scriptoris animadverſio; qui in calce Operis, de conditu agens Urbis, ex Varronis ſententia accidiſſe definit anno per. Jul. 3961, cyclo Solis XIII, Lunæ IX, quo Palilibus ipſis Sol defecit; ſed ea defectio (inquit) in Aſia tantummodo conſpecta fuit; non in Italia; quam & Antimachus Teius obſervavit. Nobis conſtat nullam eo anno Solis eclipſin accidiſſe illo in Aſiæ tractu; quod in VIII de Doct. Temp. ἀποδεικτικῶς evicimus. Cum de eclipſi Mallerius affirmet in Examine Temporum; tempus illius confert in Maii Juliani XXVI diem; cum luminaria in gradu eſſent Tauri XXVI. quod & tabulæ noſtræ referunt. At Scriptor nuperus rem mirificam narrat: Ait eclipſin iſtam incurriſſe in diem Juliani Februarii viceſimum ſeptimum; ac Lunam in Scorpione conſtitutam: Solem vero Piſces ingreſſum: quomodo apud Solinum reponendam judicat. Amabo, quæ iſtæc aſtronomia eſt; Lunam in Scorpione poſitam, Solem in Piſcibus tempore conjunctionis veræ, & eclipſis fuiſſe? Ut illud omittam, quod latitudinem auſtralem ad novilunium illud accommodat; & inde concludit non in Europa, ſed in Aſia eſſe viſum deliquium; quaſi, cum auſtralis ſit latitudo, videri eclipſis in Aſia poſſit, & in boreali hemiſphærio. Nam apparens latitudo; hoc eſt vera, parallaxi aucta, auſtralis exſtitit tempore eclipſeos illius novilunii. Non potuit igitur toto in boreali hemiſphærio, id eſt citra ecliptica cerni. Lib. VIII. pag. 476.

CAPUT XIV.

Illuſtratur inſignis Euripidis locus ex Tragœdia Rheſo; in eoque recens hallucinatio convincitur.

SED piaculo proximum eſſet illuſtrem locum ex Euripidis fabula prætermittere, quæ Rheſus inſcribitur; in quo depravando nuperus ille Scriptor aliud erroris portentum peperit. Nam & ad commendandam methodum noſtram, quæ lib. I tradita eſt; præclarum id erit ſpecimen: & documentum ſtatuetur Criticis noſtris; ne ad Veterum ſcripta caſtiganda temerarias, ac præcipites conjecturas adhibeant.

Igitur nocturnorum vigilum chorus in illo Dramate per noctem excubias agens, notationem temporis adjicit e ſtellarum ortu, ac ſitu; quam hic deſcribemus,

Τίνος ἁ φυλακά; τίς ἀμείβει
Τὰν ἐμὰν πρῶτα;
Δύεται σημεῖα, καὶ ἑπτάποροι
Πλειάδες αἰθέριαι.
Μέσα δ' αἰετὸς οὐρανοῦ ποτᾶται.
Ἔγρεσθε· τί μέλλετε; κοιτᾶν·
Ἔγρεσθε πρὸς φυλακάν.
Οὐ λεύσσετε μηνάδος αἴγλαν;
Ἀὼς δὴ πέλας, ἀώς.

Cujas eſt cuſtodia? quis alteram
Meam in primis?
Occidunt ſigna; & ſeptenæ
Pleiades ætheriæ, ſ. oriuntur.
Medium vero Aquila cæli pervolat.
Surgite: quid cunctamini? e ſtratis
Surgite ad excubias.
Non videtis Lunæ ſplendorem?
Aurora inſtat, aurora.

His verſibus matutinum tempus indicat, quo imminentem Solis ortum Vergiliæ ortu ſuo præveniunt; Aquila culminante; ac commodum emergente Luna; quod in quadrante ultimo contingit. Quiſquis Tragœdiæ illius auctor fuit: (Nam de eo controverſia eſt) tempus affecti veris, vel ineuntis æſtatis ſignificare voluit; & ad ſtellarum poſitum; cujuſmodi erat ætate ſua; non ad Trojana tempora, reſpectum habuit. Sæculo Metonis, quo Euripides floruit, hoc eſt circa annum per. Jul. 4283. quo bellum Peloponneſiacum cœpit, lucida Pleiadum erat in gradu Arietis 26, 12'. Oriebatur coſmice cum ejuſdem gradu 19. heliacum vero faciebat ortum cum Sol erat in gradu Tauri 19, Maii circiter decimoquinto, vel ſexto. Nam Sol vero motu Taurum ingreſſus eſt anno illo Apr. XXVI, hora poſt meridiem 5, 57' Athenis; quare XXVII dies

ποιητικῶς

συνανατολαῖς Tauronos neomeniam habuit; quo cum Thargelionis Attici neomenia cœpit anno ſecundo primæ periodi Metonicæ, qui eſt ille ipſe Julianæ periodi 4283. ut en ejus diagrammate liquet, quod eſt in II de Doct. Temp. cap. XIII. Proinde Thargelionos Metonici viceſimo circiter die; ac ſub quadrantem ultimum Lunæ; heliacus ortus Pleiadum accidit. Quamobrem Thargelione menſe geſta res ponitur ab Euripide; aliquot ante captum Ilium diebus, quod menſe illo expugnatum eſſe Veteres arbitrati ſunt. Oriebatur, ut dictum eſt, lucida Vergiliarum cum gradu Arietis 29. Aſcenſio ejus obliqua in Attica fuit grad. 55, 47'. Aſcendente Pleiade, culminabat gradus Capricorni undecimus circiter. Jam vero ex aſteriſmo Aquilæ ea, quæ eſt in collo, ultima omnium ad orientem, aſcenſionem rectam habebat grad. 268, 49', & cum Sagittarii gradu ferè 29 culminabat. Proinde ultra meridianam gradibus aliquot evecta jam erat Aquila, cum Pleiades oriebantur, quindecim circiter tredecim, ac propemodum unius horæ ſpatio; ſed nihilominus cœli τὰ μέσα perambulabat.

Veris jam adulti, vel ineuntis æſtatis id eſſe tempus declarat idem poeta, cum paullo poſt ita loquentem chorum introducit:

Καὶ μὴν αἴω Σιμόεντος
Ἡμερίαν κοίτας
Φονίας ὑμνεῖ πολυχορδοτάτῃ
Γήρυϊ παιδολέτωρ
Μολπαῖς ἀηδονὶς μέριμνα.

Atqui audio Simoentis
Inſidentem cubilia
Cruenta: canit variarum chordarum æmulatrice
Voce, prolis ſuæ necatrix,
Modulatrix luſciniola cura.

Pag. 187 Nunc Scriptorem nuperum audiamus. Lib. III. cap. XXII tempus πανηγυρίας illius confert in novam hiemem, ac Poſideonem ſecundum, cujus neomenia convenit in ultimum Decembris. Novilunium porro commiſſum ait tertio die Poſideonis, ſive ſecundo Januarii. Quare tempus iſtud competit extremo Poſideoni, adeoque Januario. Eo tempore, inquit, occidunt mane Vergiliæ, ſive Pleiades. Quod ex Arati Græco interprete probat; qui Athyr menſe Vergilias ait occaſum matutinum facere. Quod autem Aquila tunc cæli media pervolare dicitur, ſic intelligit, ut cum Sole pariter ab horizonte ſe efferat; quod idem eſt, ac ſi diceret; Sol eſt in Capricorno; quemadmodum in re non diſſimili dixit Cicero,

—— ſe pariter cum Sole in luminis auras
Efferre.

Nam & Aratus cum Capricorno Aquilam ſcribit aſcendere. Hæc ille, in quibus non plura verba ſunt, quam errata; nec ea ſane mediocria. Mane occidere Vergilias, id eſt paullo ante Solis exortum; id vero falſiſſimum eſt. Annus Metonis decimus cœpit Julianæ periodi 4291. Proinde Januarius ille, de quo nuperus Scriptor, ſequentem inchoat, 4292. Novilunium incidit Decembris XXX anni 4291, feria 2, horas 5, 6' a media nocte in horizonte Attico, ex Pariſinis tabulis, ſive potius Decemb. XXXI feria 3. Erat annus Judaicus 3339, cujus Tiſri character 3, 19, 89, feria 4, propter Adu, Septembris IV, feria IV, cyclo Solis Romano VII, littera F. Annus erat embolimæus, utpote cyclo Judaico XIV, Romano XVI. Neomeniæ Schebath character 2, 22, 21. feria 3, Decembris XXXI. ut miram ſit novilunium ab auctore nupero conferri in Januarii ſecundum. Sumatur Januarii XXIII dies, hoc eſt Poſideon διχόμηνος extremus, ut ſit quadrans Lunæ quartus, quo mane oriri ante Solem incipit. Anno itaque per. Jul. 4292, Januarii die XXIII Sol occidit Athenis hora æquabili poſt meridiem 4, 55'. qui erat arcus ſemidiurnus. Deſcenſio ejus obliqua fuit grad. 285, 39'. Obliqua deſcenſio lucidæ Pleiadum graduum circiter 33, 37'. Differentia 252, 2'. quæ ſunt horæ 16, 48'. Ex detractæ de horis 16, 55'. quæ a nocte media antecedente ad occaſum Solis elapſæ ſunt, per Canonem XVIII libri primi hujus Operis, relinquunt horam 0, 7' poſt mediam noctem. Quocirca media nocte, horiſque ſeptem ante Solis exortum, Pleiades occiderant; quod ſub auroram accidiſſe ab auctore nupero ponitur.

Nam quod Arati Scholiaſten citat; mira eſt ἀμαθία. Athyr enim, non utique Januarius eſt, ſed November; quo Vergilias occidiſſe mane per illa tempora certiſſimum eſt: ac ſub ipſam adeo hiemis initium, quod ab occaſu Pleiadum ab antiquis repetitur; de qua re ſupra lib. II, cap. IX. ac rurſus libro ſequente ſeptimo. Januarius autem non initium eſt hiberni temporis, ſed clauſula. Jam de Aquila non minus abſurda res eſt. Hanc Euripideus ille locus adſtruit ſub auroram media cæli permeaſſe. Ut non ſumma ipſa cæli ſpatia, & ab horizonte prope ex æquo diſtantia ſignificari putemus; certe talem fuiſſe ſitum illius ſideris oportet, ut diſcerni oculis potuerit. Nam niſi Aquilam vigil iſte cerneret, non eam utique deſignaret. Atqui ſic illius verba nuperus Scriptor accipit; quaſi cum Sole in Capricorno pariter aſcendiſſe velit; qui eſt coſmicus exortus, non apparens. Aquilæ ſtella, quæ eſt in collo, quæque totius aſteriſmi ad Capricornum accedebat proxime, ut quæ in Sagittarii gradu 29 collocata tum erat, aſcenſionem habuit obliquam grad. 270, 57'. Aſcenſio Solis obliqua die XXIII Januarii diluculo, 316, 56', cum eſſet in gradu Capricorni 28, 23'. Differentia ambarum aſcenſionum grad. 45, 59', horæ 3, 4'. Totidem horis ante Solem exorta eſt Aquila; qui neque matutinus ortus, neque coſmicus eſt. Cum enim duabus vel tribus horis Solem præcedit oriens ſtella; ortus iſte matutinus appellari non debet, ut ſcribit Tatius Iſagoges cap. XXXIX. Hinc etiam apparet, falſo ab auctore nupero ſcriptum eſſe, cum Sole in Capricorno ſito pariter Aquilam conſcendere. Si quidem poſtrema illius cum gradu Sagittarii XIV circiter emergit. Nec Aratus, qui cum Capricorno aſcendere ſcribit Aquilam, de dodecatemorio, ſive Signo cæleſti loquitur; quod tum intelligunt, cum Solem dicunt in Capricorno verſari; ſed de aſteriſmo. Hipparchus lib. II, num. XIII, quod Aratus aſſerit, oriri cum Capricorno Aquilam, conſentaneum eſſe ait obſervationibus: & idem tamen num. XXI Signorum συνανατολὰς explicans, cum Aquila oriente Sagittarii gradus componit quinque, a nono ſcilicet ad decimum quartum. Non igitur cum dodecatemorio Capricorni per illud tempus ortum faciebat Aquila. Sed hæc nuperi Scriptoris utcumque tolerabilia mihi videntur, præut ejuſdem eſt conjectura ſuper Euripidis poſterioribus verſibus, in quibus inſtante aurora cantillantem luſciniam deſcribit. Etenim de erodio, non de luſcinia poetam ſcribere ait; ac verba illius quaſi depravata corrigit; tum eam adhibet interpretationem, quæ haud ſcio an alteri mortalium, quotquot hodie ſpirant, in mentem venire potuerit. Eam neque confutabo; nec ulterius tam illepido commento patientiæ eruditi lectoris illudam.

DIONY-

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER SEXTUS.

In quo contra Plinianarum ad Solinum Exercitationum Claudii Salmaſii varia capita diſputatur.

CAPUT I.

Mira Salmaſii a ſe ipſo diſſenſio, ejuſdemque de ſe ipſo judicium.

Hær. XXII. SCORPIOS narrant vexatos ab hominibus, & interclusos, cum ſe ulciſci nequeunt, aculeos in ſe vertere, ac ſeſe conficere. Sic aſpidem ſcribit Epiphanius inopia paſtus efferatam in ſua membra ſævire, & ea paullatim mandere. atque ita complures in Ægypto, trunco, ac ſemeſo corpore, e templorum fundamentis ait effuſſas. Simillime fecit in commentariis ſuis Solinianus Exercitator: qui cum maledictis & conviciis vivos ac mortuos appeteret, ne ſibi quidem poſtremo pepercit ipſi; & ea in ſe dixit, quibus audire ne ab inſenſiſſimis quidem graviora, ac veriora potuiſſet. Feſtiva res, & eruditi lectoris ſpectaculo non indigna; quæ ut in aliis propemodum incredibilis eſſet; ſic in iſto propter talium rerum aſſiduitatem admirationem habere deſiit. Ea ut intelligi poſſit, quæ ad hanc explicandam neceſſaria ſunt, breviter exponam.

Mihi cum Scaligero controverſia ſuper Atticis menſibus fuit, ac Mæmacterione præſertim: quem Gaza proximum a Boedromione, ante Pyanepſionem collocandum cenſuit, ut eſſet menſium ordine quartus. Scaliger contra Boedromioni Pyanepſionem; huic Mæmacterionem ſubjecit. Ego Gazæ ſententiam Scaligerianæ anteponendam eſſe docui in Epiphanianis Animadver. ad Hær. LI, & lib. I de Doct. Temp. cap. X, idque argumentis pluribus oſtendi: quæ quantam vim habeant, poſt paullo declarabitur. At Solinianus Exercitator, cum de menſibus iſtis forte ſermo ei incidiſſet, repudiata Scaligeri opinione, meam, & Gazæ complexus eſt, quam his verbis propoſuit: *Boedromion, & Mæmacterion menſes Attici ita ſe ſubſequuntur, ut Romani September, & October. nam Boedromion circa æquinoctium autumnale, quando oritur arcturus. uno menſe ante migrant coturnices, quam grues: illa Boedromione, qui Septembri reſpondet; hæ Mæmacterione, qui Octobri. utræque eodem tempore faciunt migrationem ἐκ τῶν ψυχρῶν.* In his & Gazæ, ac mihi pariter aſſentitur; & idem, quo uſi ſumus, argumentum adjicit, de coturnicibus, quæ uno menſe ante grues avolare cernuntur. Plinian. Exercit. pag. 185. D.

At idem poſtea, velut Circæo poculo repente mutatus, patronum illius ipſius, quam defenderat, opinionis ſtolidum, barbarum, imperitum, quidvis denique ob id unum, quod ita ſentiret, appellavit. Verba illius. *Hoc unico argumento retundi poteſt ſtolidum pectus pecoris N. qui Pyanepſionem menſem ſubjungit Mæmacterioni. Mæmacterionem Boedromioni: quæ Gazæ fuit ſententia jampridem a Scaligero exploſa. Sed odium Scaligeri barbaræ menti inſitum, & litterarum omnium imperitia rationi, ſcientiæque prævaluerunt apud eum.* Plin. Exercit. pag. 735 D.

Hæc illius totidem verba ſunt: quæ ſi inter ſe componantur, apparet cujuſmodi ſe hominem & eſſe judicaverit, & haberi a nobis, appellarique voluerit. Atque hoc eo nobis perſuadere facilius debet, quod neque certius eum noſſe quiſquam illo ipſo poteſt; nec amore in eumdem, ac voluntate eſſe majore, quam in ſe eſt ipſe: ut quæ tam ingenue de ſe profitetur, ea quam ſunt ab odio procul, ac malevolentia; tam ex veritate profecta videantur.

Sed ſit illud vel ſtuporis, vel inconſtantiæ. At ſententiam mutavit: at agnovit errorem. novi denique vidit aliquid, quod eum contrariam in partem traheret. Nihil ab eo dico argumentorum eſſe productum, quod non a Scaligero primum allatum, a me vero confutatum, explicatumque ſit. nihil item propemodum, quod non illi ipſi, cujus adhibetur gratia, evertendæ potius opinioni, quam adjuvandæ ac perſuadendæ ſervire debeat.

Quoniam igitur de Atticorum menſium ordine, ac ſitu primum ille pro me, deinde contra me ſentire voluit; ego miro quodam pugnandi genere, non tam meam adverſus illum, quam ipſius contra ſe cauſſam, opinionemque defendam. ac veriora ſe prius ſenſiſſe mecum, iiſdem fere, quibus ad oppugnandum uſus eſt, argumentis faciam ut ipſemet agnoſcat. Sed ante pauca de Attico anno, ac menſibus præfari neceſſe eſt, ſine quibus ea capi a tardioribus, quæ dicenda ſunt, vel ſic exponi ut intelligantur, facile nequeunt.

CAPUT II.

Diſputatur contra Salmaſium de cardine anni Attici, ſitaque menſium. ac primum Aſtronomice τροπαὶ ad dirimendam controverſiam utiles explicantur.

VETERE Græciæ memoria, præſertim in Attica, civilis annus ut ad Lunæ curſum inſtitutus, ita minime ad eam exacte comparatus fuit. Nam ut rudes erant diſciplinæ cæleſtis homines, menſtrua Lunæ ſpatia tricenis diebus, annum lunarem CCCLX metiebantur: quod ex Herodoto, Gemino, Cenſorino, lib. I. de

Digitized by Google

de Doct. Temp. & hujus operis libro toto quarto probatum eſt contra Hiſpanum Juriſconſultum. Quare frequens, ac mira tunc erat anni, menſiumque turbatio: cui dierum exemptione, vel additione identidem mederi cogebantur: ut in aureo ſuo libello Geminus noſter nos docuit. Paullatim deinde, ubi Aſtronomia cum aliarum doctrinarum ſtudiis caput erexit, ſæpius emendati ſunt faſti; atque ad certiora Lunæ curricula popularis applicatus eſt annus. Id ut progreſſum habuerit, idem auctor egregie declarat capite VI de menſibus. Conſtituto jam anno, ac certis orbium intervallis adſtricto, menſes ſinguli non eumdem in Juliano, ac ſolari anno ſitum obtinebant: ſed in diverſos illius menſes incidentes, priſtinas in ſedes intercalationis fræno revocabantur. quod in omni anno, ac periodo lunari uſuvenire neceſſe eſt. Intercalarius menſis fuit Ποσειδεών. Id ex Ptolemæo primum cognoſcitur: qui lib. IV, cap. ult.
pag. 105. Gr. ed. meminit Ποσειδεῶνος α´, primi. ex quo ſequitur poſteriorem fuiſſe alterum. fuit autem annus ille, quo lunaris obſervata defectio eſt Poſideone priore, Nabon. CCCLXVII, anno ſecundo Olymp. XCIX, per. Jul. 4332, Decemb. XII, ante Calippicam periodum. Deinde ex Halicarnaſſenſis auctoritate idipſum concluditur. qui annum eum, quo capta Troja eſt, intercalarem facit: utpote in quo Scirophorion ultra ſolſtitialem cardinem viginti diebus excurreret. Neque tamen intercalatus eſt in eo Scirophorion. quoniam captam refert eſſe Trojam Thargelionis XXIII, cum ad annum complendum ſeptem & triginta dies reſtarent, comprehenſo ſcilicet ipſo die viceſimo tertio. Tum addit eam ſe computationem inſtituere, ὡς Ἀθηναῖοι τοὺς χρόνους ἄγουσι, ad eum modum, quo Athenienſes tempora ſua digerunt. Igitur Athenienſes non Scirophorionem, quamvis poſtremus menſis eſſet: ſed Poſideonem ubi opus erat, intercalabant.

Anni Attici cardo. Annus Atticus ab æſtivo ſolſtitio circiter inibat; hoc eſt, quantum conjectari licet, ab eo lunari menſe, cujus neomenia ſolſtitio citima erat: quod in ſequentibus oſtendetur. Ex eo factum eſt, ut Hecatombæon Junio menſe nonnumquam inciperet; alias vero Julio. Sic Metagitnion Julii & Auguſti partes occuparet. Boedromion Auguſti & Septembris; & ita reliqui; velut Gamelion ſæpe in Januario poſt τροπὰς incipiens, interdum eas antevertebat.

Huic eſt contraria Scaligeri ratio, qui Hecatombæonis neomeniam perpetuo poſt ſolſtitium cœpiſſe pugnat. ac de ceteris menſibus parum, ut poſtea dicetur, commode ſentit. Scaligerianam ad tripodem in his, quorum prorſus eſt rudis, Solinianus Exercitator ſententiam ſuam accommodat. Quare & de Mæmacterione, reliquiſque menſibus aſſentitur: & ad id, quod non intelligit, probandum ex eo argumenta deſcribit. quorum partem maximam non eum aſſecutum eſſe, ſit ea conjectura, quod ex iiſdem illis contrarium ejus, quod probare ſtudebat, neceſſario conficitur. At ille non ſic eſt hebes, aut exiſtimationis adeo contemptor ſuæ, ut, ſi id quod dicit capere poſſet, contra ſe teſtimonia iſta proferret. Duo ſunt capita controverſiæ noſtræ. alterum de anni Attici cardine, ſive de Hecatombæonis initio: alterum de reliquorum menſium ordine pariter & initio. De priore placet idem Soliniano commentatori quod Scaligero; numquam ante τροπὰς Hecatombæonem cœpiſſe. Τροπὰς autem ejuſmodi, quales apud Scaligerum legit, in anno ſtatuit: nempe octavum diem Julii menſis. Hæc enim illius verba ſunt:
Salmaſii de Hecatombæonis epocha ſententia. Plin. Exerc. p 429. B. pag. 314. B. *Græci veteres, ut recte notat Scaliger, θερινὰς τροπὰς, id eſt τὰ κέντρα, VIII Julii menſis ſtatuebant, hoc eſt undecim tantum dies ante noſtram cauſſ.* Item alibi: *Hibernum ſolſtitium veterum Græcorum VII Januarii fuit. ut recte obſervavit ſummus Scaliger.* Ad ordinem ceterorum, ſitumque quod ſpectat, Mæmacterionem, ut paullo ante ſcripſi, Pyanepſioni ſubjicit; quem partem Novembris, ac Decembris, occupaſſe putat: Poſideonem quoque Decembris, ac Januarii: *Elaphebolionem Martium & Aprilem dividuos habuiſſe, & primum fuiſſe menſem poſt æquinoctium vernum.* Hoc vero adeo perpetuo contigiſſe
Ib. cenſet; ut quemadmodum Hecatombæonis neomenia numquam IX Julii antevertit; ita Metagitnionis neomenia numquam Auguſti VIII anteceſſerit; Boedromionis, ſextum Septembris; Pyanepſionis VI Octobris; Mæmacterionis IV Novembris; Poſideonis IV Decembris; & ſic in reliquis: quod ſubinde declarabitur. Atque hoc ex iis, quæ cum Scaligero ſentit, neceſſario conſequens eſt. Nam ſi ante τροπὰς Hecatombæon numquam penitus inchoatus eſt; τροπαὶ vero inot VIII Julii dies: hinc velut catena quadam apta ſunt reliquorum menſium initia, ut numquam ante illos, quos notavi, dies inchoari potuerint.

Hæc ab illo poſita ſic me everſurum eſſe polliceor, Refutatur opinio Salmaſii.
ut & certiſſimis demonſtrationibus, & iis, quibus illa probavit, argumentis, ac ſuamet ipſum voce convincam. Ad hanc porro ſermonem, ac diſputationem aditum illa nobis argumentatio præbebit, quam a Scaligero mutuatus, contra opinionem priſtinam de Mæma- Salmaſ. in Plin.
cterione ſuam, ac noſtram valere plurimum exiſtimat. Exerc.
Ea vero ſic habet. Ptolemæus conjectionem Lunæ cum p 731. D
ſpica Virginis obſervatam refert a Timocharide anno Nabon. CCCCLXVI, Pyanepſionis ſexta. φθίνοντος, id eſt XXV, anno XLVIII periodi Calippicæ. Scribit hoc Ptolemæus lib. VII, cap. III. Id autem tempus cadit in eam noctem, quæ inter VIII diem Decembris, ac nonum interceſſit. Unde ſequitur neomeniam Pyanepſionis circiter Octobris XV contigiſſe: ac proinde Boedromioni proximum eſſe Pyanepſionem; cum ille Septembri fere reſponderit. Quoniam igitur in Aſtronomicis obſervationibus tantam ad nos convincendos adjumenti ſibi eſſe perſuaſum habet, tam ex hac ipſa, quam ex aliis ab eodem Ptolemæo traditis, pertinaciæ illius os obſtruemus.

Exſtant apud Ptolemæum Timocharidis τηρήσεις quat- Timocharidis obſervationes.
tuor capite illo III libri VII. quas temporum ordine referam. Prima docet anno primæ periodi Calippicæ triceſimo ſexto, Poſideonos XXV, Lunam juxta Scorpii ſtellam fuiſſe conſpectam. Tempus convenit anno per. Jul. 4419, ea nocte, quæ in Decembris XXI dabit, Poſideonis XXV Decembris diem XX tenuit. qua finita, cum ortu Solis poſtridie XXVI Poſid. XXI Decembris iniit. uti lib. II de Doct. Temp. cap. XX mon- Pag. 74.
ſtravimus. Ideo Poſideonis neomenia cadit in Novembris XXVI.

Secunda τήρησις anno eodem Calippico, ſed Jul. per. 4420 facta eſt: quando Elaphabolionis XV die deſinente, ſequente XVI, animadverſa eſt Lunæ conjunctio cum Spica Virginis, anno Nabon. CCCCLIV, Tybi V. fuit hic Martii dies IX; ut Elaphebolion cœperit Februarii XXII.

Tertia: anno periodi Calippicæ XLVII, octavo die Antheſterionis depræhenſa eſt Luna cum Vergiliis anno Nabon. CCCLXV Athyr XXIX. Annus erat per. Jul. 4431. Januarii porro XXIX id accidit. Igitur Antheſterionis neomenia incurrit in Januarii XXII.

Quarta τήρησις eſt illa, quam e Scaligero Solini commentator expreſſit. De his omnibus Aſtronomicis obſervationibus videndum eſt plane caput XX lib. II. de Doct. Temp. In his vero animadvertendum eſt, anno XXXVI periodi primæ Calippicæ, & XLVII, minime intercalatum fuiſſe. Cum enim Poſideon embolimus menſis fuerit, ut paullo ante ſignificavi, hic annis illis duobus minime intercalatus eſt. Non XXXVI: quoniam inter Poſideonem, qui Novembris XXVI cœpit, & Elaphebolionem, qui iniit XXII Februarii, ſoli Gamelioni & Antheſterioni locus eſt. Non XLVII. quippe Antheſterion Januarii XXII iniens arguit Gamelionem Decembris XXV cœpiſſe ante τροπάς. Ut autem evidentiora ſint omnia, ſubjiciam eruditi lectoris oculis quattuor annorum typum; in quo menſes iis ex Aſtronomicis obſervationibus ordinantur.

Tabula

Tabula annorum quatuor primæ periodi Calippi cum Neomeniis menſium Atticorum Julianis menſibus attributis.

	Menſes Attici	Annus Calippi 36 per. Jul. 4419	Annus Calippi 37. p. J. 4420	Annus Calippi 47 per. Jul. 4430	Annus Calippi 48. per. Jul. 4431
1	Ἑκατομβαιών	Julii i	Junii xxi	Junii xxix	Junii xix
2	Μεταγειτνιών	Julii xxxi	Julii xxi	Julii xxix	Julii xix
3	Βοηδρομιών	Auguſti xxix	Aug. xxix	Aug. xxvii	Aug. xvii
4	Μαιμακτηριών	Septem. xxviii	Sep. xviii	Sept. xxvi	Sept. xv
5	Πυανεψιών	Octob. xxvii	Octob. xvii	Octob. xxv	* Octo. xv
0	Ποσειδεών α	o	Nov. xvi	o	Nov. xiv
6	Ποσειδεών β	* Novemb. xxvi	Decemb. xvi	Novem. xxiv	Decem. xiii
			Per. Jul. 4421		*Per. Jul.* 4432
7	Γαμηλιών	Decemb. xxv	Januar. xiv	Decemb. xxiii	Jan. xi
		Per. Jul. 4420		*Per. Jul.* 4431	
8	Ἀνθεστηριών	Januarii xxiv	Februa. xiii	* Janua. xxii	Feb. x
9	Ἐλαφηβολιών	* Februarii xxii	Martii xiii	Febr. xx	Mar. xii
10	Μουνυχιών	Martii xxiv	Apr. xii	Martii xxii	April. xi
11	Θαργηλιών	Aprilis xxii	Maii xi	Apr. xx	Maii x
12	Σκιροφοριών	Maii xxii	Junii x	Maii xx	Junii ix

Hæc tabella annorum quatuor deſcriptionem exhibet; in quibus Hecatombæonis neomeniæ, ceterorumque menſium ex obſervationibus aſtronomicis partim ἀποδεικτικῶς conſtitutæ ſunt; partim ex certiſſima anni Attici ratione. Poſideon intercalaris eſt menſis; uti paullo antea probatum eſt. Sed in duobus annorum Calippicæ periodi, nempe 37, & 48, fit intercalatio. In reliquis ad Poſideonem β′ neomeniam adſcripſimus; quia ex ambobus iſte ordinarius eſt: Poſideon autem α′ intercalaris, & extraordinarius; ideo locum in annis ſimplicibus non habet; atque hoc nota o′ demonſtrat. Hecatombæonis neomeniæ fere cum Calippicæ periodi tabula congruunt, quam lib. II de Doct. Temp. cap. XX propoſuimus: præterquam in anno XLVII Calippi. Nam hic Junii XXIX, illic XXX, neomeniam Hecatombæonis attribuimus; quoniam hoc loco civilem ordinationem, iſtic vero aſtronomicam tenemus. Aſteriſci porro ad eos menſes poſiti ſunt, quibus obſervationes competunt.

CAPUT III.

De Mæmacterione menſe, ubi Pliniani Exercitatoris deſultoria levitas ex eo ipſo, quod attulit, argumento miro modo convincitur; tum in reliquis menſibus error ejuſdem.

SUPEREST ut a ſuperiore tabella, quod polliciti ſumus, Solinianum commentatorem doceamus illo ipſo, quod contra ſe, unſque attulit, argumento, contrariæ opinioni patrocinari. Anno, ait, Calippicæ periodi XLVIII, Pyanepſionos XXV, Luna cum Spica conjuncta fuit ante Solis ortum, die Decembris IX, anni per. Jul. 4431. Hic eſt annus in tabella ſuperiore quartus; quo Pyanepſionis neomenia conjicitur in Octobris XV. ut poſtulat ejus XXV dies in VIII Decembris, & XXVI in nonum incidens. Non fuit hic annus embolimæus, uti cap. ſuperiori demonſtravimus ex eo, quod Anthesterion anni antecedentis, qui menſis octavus erat, neomeniam habuit Januarii XXII. Itaque Gamelion cœpit Decembris XXIII; Poſideon Novembris XXIV. Non igitur intercalatio facta eſt; quod cum accidit, tum Gamelion poſt *Brumam* incidit. Proinde neceſſe eſt Hecatombæonis neomeniam incurriſſe in Junii XIX diem. A die Junii XIX ad Octobris XV, quo Pyanepſion init, interjecti ſunt dies 118, quæ ſunt lunares ſyzygiæ integræ quatuor. Si Pyanepſion quartus eſt, ab Hecatombæonis Neomenia ad illius initium, ſive ad finem Boedromionis, dies ſunt completi 89 qui deſinunt Septembris XIV. Quid ergo fiet diebus reliquis XXX, qui a XV Septem. ad XIV Octobris, ſive initium Pyanepſionis extenduntur? Quid ais Criticorum columen? Dic ſodes aliquem, dic Quintiliane colorem; & huic argumento reſponde, ſi potes. Antheſterionis neomenia anno Calippi XLVII, per. Jul. 4431 cœpit Januarii XXII. ſi Pyanepſion quartus eſt ab Hecatombæone, octo lunares menſes ab initio Antheſterionis ad initium Pyanepſionis evoluti ſunt. Sunt autem dies 236. A ſecundo & viceſimo Januarii ad XIV Octobris, qui proximus eſt ante neomeniam Pyanepſionis, dies ſunt 266, hoc eſt triginta amplius, quam ratio poſtulat. Aut igitur novus aliquis fabricandus eſt menſis, qui in vacuos iſtos dies inſeriatur; aut ad priorem tuam, hoc eſt meam cum Gaza ſententiam recipere te debes; quam inconſulte poſtea damnaſti.

Viderat hanc labem doctrinæ ſuæ, opinionisque, quam ex eo mutuatus es, *ſummus vester* Scaliger: & ut illi ſuc- Opinio Scaligeri de anno duplici refutata.
curreret, certam rationem excogitarat, quæ nec illi commode ſucceſſit; & eam tibi argumentatione tua præcluſiſti. Duplex enim genus anni Athenienſibus tribuit, unum populare, ac neque ad Lunam, neque ad Solem deſcriptum, dierum CCCLXII: alterum lunare, quod ἀρχαιρεσιακόν vocavit, quo magiſtratuum tempora diſpenſabantur; ad hoc genus anni pertinere credit octaeteridas, enneadecaeteridas, ac Metonis, & Calippi periodos lunares. In anno populari, & in octaeteride, ac Metonis periodo intercalarium menſem fuiſſe Poſideonem aſſerit; in Calippica vero Scirrophorionem. Tu iſto qualicumque præſidio uti non potes; niſi nugas iſtas anni Attici æquabilis amplecteris; cujus etiam patronum te fore promiſiſti; & nos promiſſi tui fidem olim expectamus. Atqui ne hoc tibi quidem integrum feciſti, ut eo poſſes confugere. Cum enim de menſium Atticorum civilium ordine argumentum ex anno lunari Calippico ἀρχαιρεσιακῷ contra te meque ſumpſeris; hunc eumdem civilem fuiſſe fateri cogeris; alioqui nihil argumentatione tua proficeres: neque conſequens foret quod tu vis, Pyanepſionem Atticum Octobri menſe cœpiſſe, quoniam in Calippi periodo hunc ſitum habebat. Agitur enim civilis annus, non aſtronomicus. Sed cum validiſſimum inde telum pro tua poſteriore ſententia confici crediderís; id civile genus anni debes agnoſcere; atque hoc pacto in eas te ſalebras impoſuiſti, ex quibus explicare te nulla tua Vocabularia poterunt. Quæ itidem ratio contra Scaligerum valet: qui ex Calippica periodo de civilium ordine menſium argumenta tranſtulit.

Sed abſurdiſſimam præterea hanc eſſe conjecturam, Poſideon ſolus intercalaris fuit.
neque alterum, quam Poſideonem intercalarem fuiſſe,

præterea, quæ capite ſuperiori commemorata ſunt, id unice perſuadet. Geminus quippe cap. VI ſcribit Calippum in embolimorum ratione nihil omnino mutaſſe τῶ ἡ τάξει τῶν ἐμβολίμων μηνῶν ἐχρήσατο· eodem ordine embolimorum eſt uſus. Hoc vero in Scaligeriana, ad quam transfugis, ordinatione Calippicæ periodi fieri non poteſt: ſi & Scirophorion embolimus eſt; & anni Attici metæ ſunt octavus Julii dies, quod peræque aſſeris. Unde in Scaligeri deſcriptione Metonica periodus intercalares annos a Calippica diverſos habuit; quod quidem ex hoc Gemini loco redarguimus in ſecundo de Doctrina Temporum. Nam Metonem τοσειδεῶνα intercalaſſe Scaliger fatetur. Proinde ſi nihil in embolimorum ratione mutavit Calippus, eumdem prorſus intercalavit.

Plin. Exerc. p. 313 & 314. B. Ut a Mæmacterione deinceps tranſeamus ad reliquos, in quibus inſignis paret hic error: ſcribit Solinianus Exercitator Hecatombæonem numquam Τροπὰς æſtivas anteceſſiſſe, at neque Gamelion hibernas; eas vero Τροπὰς non Solſtitia eſſe, ſed VIII Julii diem, & Januarii VII. Quod adeo verum illi videtur, ut ex eo de Poſideone contra nos firmiſſime argumentari ſe putet; quem etiam poſt Τροπὰς ſæpe incepiſſe non dubitat. Sed annorum quatuor tabella vanitatem opinationis illius aperit. Nam Hecatombæon in tribus annis Junio menſe initium habuit; in primo, Calendis Juliis ante Τροπὰς commentitias; quod quidem in anno ipſo, ex quo Solinianus Exercitator argumentatus eſt, inſigniter contigit. Nam Junii XIX cœpit Hecatombæon viginti ante Τροπὰς illas diebus. Sic in anno Nabonaſſari CCCLXVII, Archonte Evandro, quo Poſideone priore Luna defecit, Decembris XII, quoniam Poſideon cœpit Novembris XXVII, Hecatombæon ſecundo Julii iniit. Quippe Scirophorione antecedente alia defectio incidit Junii XVIII die; quod ut plurimum XVI die a neomenia contingit.

Pag. 313. D.

Ptolem. lib. IV. cap. ult. pag 106 Gr. edit.

Jam in Gamelione non minus tenetur. Hic enim anno XLVII Calippi, quo Anthesterion inchoatus eſt Januarii XXII, cœpit Decembris XXIII. & anno XXXVI Calippi Decembris XXV. longe ante VII Januarii, hoc eſt illorum Τροπὰς. Sic in Metagitnione, ac ceteris omnibus menſibus par eſt hallucinationis, reprehenſionisque materia. De Elaphebolione vero, ac Poſideone quid dicam, in quibus præcipue Salmaſium harum litterarum ſenſus, & ratio ipſa defecit? Ac de Poſideone paulo poſt. Elaphebolionem ait *Martium & Aprilem dividuos habere, & primum fuiſſe menſem poſt æquinoctium vernum*. Atqui plerumque ne Aprilem quidem attigit; poſt æquinoctium vero numquam cœpit omnino, ſi primus poſt ſolſtitium fuit Hecatombæon. Certe tabella bis Februario initium Elaphebolionis exhibet, idque die XX, ac XXII. bis in Martio, nimirum XII, ac XIII. Poſt æquinoctium cœpiſſe numquam oſtendes; maxime poſt æquinoctialem tuum cardinem, quem itidem, ut in ſolſtitialibus facis, ab veris æquinoctiis removere, & Aprilis Cal. ſtatuere debes.

Plin. Exerc. pag 314. A.

CAPUT IV.

De Poſideone menſe multiplex, & incredibilis hallucinatio Salmaſii. Propugnantur quæ in Epiphanianis Animadverſionibus de eo menſe tradita ſunt contra Scaligerum.

POSIDEONEM menſem Scaliger lib. I de Emend. ſemper poſt brumam incipere ſcribit, ac Januario reſpondere. Hunc errorem ſine controverſia maximum in Animadverſ. ad Epiphanium, & in lib. I de Doctrina Temporum abunde confutavimus. Qui inſuper ex tabella capite II hujus libri propoſita, atque ex Aſtronomicis obſervationibus pleniſſime refellitur. Nam in annis omnibus Poſideon ſemper ante Τροπὰς incipit: in duobus etiam Novembri cœptus ante mediam Decembrem abſolvitur. Quocirca tantum abeſt, ut poſt ſolſtitium brumale ſemper Poſideon inierit; numquam ut niſi ante id tempus inceperit. Hoc minime quidem dubium eſt, ſæpe in Januario deſiiſſe, poſtquam brumam. Sed eam numquam antevertit. Itaque menſis ille πρὸ Τροπῶν ponitur propter initium. Gamelion vero μετὰ Τροπὰς: quia ſæpius poſt eas inchoatus eſt: tametſi paucis diebus nonnumquam anteverteret.

Hæc; ſi inſcitia, vel pervicacia deſit; facile perſuadebunt argumenta omnia, quæ duobus illis in locis, atque hoc ipſo libro diſputavimus. Sed utraque illa veritatis inimica labes ita Soliniani Exercitatoris occæcavit animum, ut neque quid ſcriberet, neque contra quæ diceret; neque quid ratio, communiſque ſenſus eſſet, prorſus intelligeret. Ejus verba; quia credibile vix erit tantum ab ullo capite erroris eſſe commiſſum, hic primum deſcribam. *Multis*, inquit de me loquens, *contendit ad Epiphanium ſuum, Ποσειδεῶνα incidere ante ſolſtitium hibernum, Γαμηλιῶνα vero poſt ſolſtitium; quo nihil falſius*, &c. Id ut deinceps arguat age videamus. *Si primus*, ait, *menſis Hecatombæon poſt ſolſtitium æſtivum incipit, neceſſe eſt, ut Ποσειδεὼν, qui ſextus eſt, poſt hibernum ſolſtitium incipiat, aut ſaltem in id ſolſtitium incidat, ſi menſes lunares intelligimus. Hoc niſi eſſet, ſequeretur ſex menſes integros, & exactos inter utraſque Τροπὰς intercedere. Quod an fieri poſſit ipſe videris.* Hunc illius in locum ſortecum incidiſſem, fateor bis terve iterentis animis, oculiſque repetiſſe; dubitantem quid iſtuc rei tandem eſſet; ac verentem ne quid altioris intelligentius, quod me inter legendum forte præteriiſſet. Non enim tenebar abnormem, & abhorrentem adeo ſententiam venire cuiquam in mentem, aut inter ſcribendum excidere potuiſſe. Nam quid tandem illud obſecro eſt? Quia poſt Τροπὰς Hecatombæon incidit, Poſideon, qui ab eo ſextus eſt, poſt hibernum ſolſtitium incipiet, aut ſaltem in id ſolſtitium incidet. Fac me ſentire tecum, & cum Scaligero; ac numquam ante Τροπὰς Hecatombæonem inchoatum eſſe credere; quod tamen acerrime negamus. Sed detur hoc interim. Num tu inde colliges umquam, eum menſem, qui ſextus ſit poſt hibernas Τροπὰς incepiſſe? Cadere quidem in Τροπὰς illius partem, & ultra ipſas etiam effundi poſſe, neque negatum eſt aliquando, & omnibus in locis affirmavimus; quod tu tamen nobis parum pudenter affingis. Relege quæ in Animadverſionibus ad Epiphanium: quæ in lib. I de Doctrina Temporum ea de re ſcripſimus; necne a nobis ac conſtanter id eſſe dictum animadvertes. Potes eodem tu modo illa præſtare, quæ adeo nos ob id unum miratos eſſe diximus, quod ſint non litterati dicam hominis, ſed hominis ſenſu propemodum indigna? *Niſi*, inquit, *Poſideon poſt Τροπὰς, aut in eas incideret, ſequeretur ſex menſes integros & exactos inter utraſque Τροπὰς intercedere.* Quid? tune aliter ſentis? Computa ſi potes per digitos tuos, ac vide quod inter Τροπὰς utraſque interjectum ſit ſpatium. A ſolſtitio æſtivo dies ſunt ex Alphonſinis ad hibernum 182, horæ 14 55'. Ex Tychone totidem. Sex menſes integri Lunæ dies colligunt 162, horas 10, 2'. Diſcrimen amborum dies 2u. horæ 4, 53'. Satio igitur apud te erat cum pro magno abſurdo nobis objiceres, ſequi ex opinione noſtra ſex inter utraſque Τροπὰς menſes interceſſe? Atqui dies etiam ſupra ſex menſes viceni redundant, & eo amplius. Quid hoc ænigmatis ſit, ſodes explica.

Plin. Exerc. p. 313. D.

Sa- inul- tus er- ror.

Similis huic tota reliqua Exercitatione æſtus hominis in id unum intenti, ut jure, an injuria reprehendat alios, cum quid reprehendere velit omnino neſciat. Nam quo tandem illius omnis contra nos de Poſideone diſputatio? Ait, negat, negatur, ac ſecum tota oratione pugnat.

Dixeram ex Ariſtotele planum eſſe Poſideonem ante Τροπὰς incidere: quia de Thynnide ſcripſit lib. V, cap. IX, primum illius partum circa Poſideonem ante Τροπὰς contingere. Contra Exercitator excipit; *non inde colligi totum Ποσειδεῶνα ante Τροπὰς fuiſſe*. Quis enim hoc dicit? Numquam ſcripſi *totum ſemper ante Τροπὰς incidiſſe*? Hoc remoto, quid tibi vis? Partem dico Poſideonis interdum ante Τροπὰς, partem poſt eas incurriſſe. Diceres ſaltem; ſignificare me Poſideonem integrum ante Τροπὰς deſiiſſe nonnumquam. Hoc enim dictamus uno. Tu numquam citra Τροπὰς terminatum ais; ſed Januarii optimam etiam occupaſſe partem; ego interdum Τροπὰς antevertiſſe totum aſſero. Utrius opinio verior ſit, judicem te hominem aſtronomiæ peritiſſimum, cum ſummis aſtronomis facio, ac tibi a capite ſecundo antecedente tabellam offero.

At enim ita ſcribo: *Poſideon ante ſolſtitium, Gamelion poſt ſolſtitium; ergo ſolſtitium inter Poſideonem & Gamelionem. Poream*, addis, *ſi ſciam quid velit.* Noli tibi imprecari,

Plin. Exerc. 314. A.

precari, quo fortaſſe dignus es. Sed heus tu! cujus verba iſta ſunt? Non enim noſtra ſunt neque dixiſſe me umquam memini, inter Poſideonem, & Gamelionem medias τροπὰς ant perpetuo fuiſſe, aut ſic fuiſſe, ut utrumque ſepararent. Hoc unum in Animadverſionibus leges? Cum Scaliger Poſideonem poſt τροπὰς perpetuo cœpiſſe vellet; Ariſtotelis, ac Theophraſti teſtimonia retuli duo: quorum ille, περὶ τὸν Ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν parere ajebat Thynnidem: iſte ſementis tempus alterum Gamelione eſſe dicebat μετὰ τὰς τροπάς. Ex iis ita concluſi: *Incidit igitur Poſideon ante ſolſtitium hibernum, Gamelion poſt Solſtitium.* Si Dialecticus eſſes, non quæreres quæ vis ſit illius conſequentiæ. Etſi non Dialectica; ſed ratione, ne ea quidem ſumma, ad id eſt opus. Quis enim præter te non videt, ex iis ambobus locis neceſſario ſequi Poſideonem ante τροπὰς initium habuiſſe, Gamelionem poſt τροπάς; Id utcumque fuerit; atque utrum nullo interjecto medio Gamelion τροπὰς ſucceſſerit, quod tu ſcripſiſſe me facis, ne littera quidem attigi. Immo ante τροπὰς interdum cœpiſſe; Poſideonem numquam poſt τροπὰς iniiſſe, repeto iterum, ac ſecontra ſentientem errare defendo.

Anim. pag 137.

Theophr. lib. VII. cap 1.

Scaligeri autem verba, quibus illud de Poſideone refert, iſta ſunt ex lib. I. de Emend. Temp. *Quod ſi Poſideon eſt Januarius, ut ſane omnino verum eſt, cum Poſideon ſemper poſt brumam inciperet.* Vides cur ego Poſideonem ante τροπὰς cœpiſſe ſemper merito ex Ariſtotele probaverim; ac non ipſum, ſed Gamelionem eſſe, cui poſt τροπὰς ſæpe locus eſſet ineunti.

CAPUT V.

Occurritur argumentis omnibus, quæ Salmaſius contra noſtram, ac ſuam adeo priorem ſententiam attulit. Procli locus male ab ipſo tractatus exponitur. Mæmacterion quomodo hibernus fuerit. Harpocration illuſtratur.

NUNC quibus argumentis ſententiam noſtram; immo ſe ipſum, Solinianus Exercitator oppugnet, age videamus. tametſi ad omnia jam alibi reſpondimus. Nihil enim ille novi contulit in cauſam: ſed a Scaligero univerſa deſcripſit. Verum erit in iis repetendis uberius iſta declarandi non inutilis labor.

Argumenta, quibus nititur Plin. Exercit. P 733. E.

Primum ex occaſu Vergiliarum concludit Pyanepſionem proxime Boedromioni ſuccedere. Nam Plutarchus auctor eſt illo menſe Vergilias occaſum matutinum facere. Porro Boedromion in Libram, & circa æquinoctium ſæpe incidebat. at Virgiliæ occidebant paullo poſt æquinoctium. Quod ſi Julius Cæſar, inquit, occaſum earum contulit in tertium Eidus Nov. nihil hoc obſtat. Nam & Pyanepſion Novembris partem occupabat. Ad hæc Pyanepſion menſis a Plutarcho σπόριμος appellatur; & in eo τὰ προηρόσια celebrabant, hoc eſt ſacra, quæ ante ſationem fiebant. Locus eſt Plutarchi in Tract. de Iſide, & Oſiride. Ἔστι δ' ὁ μὴν ἔστι περὶ Πλειάδα σπόριμος, ὃν Ἀθὺρ Αἰγύπτιοι, Πυανεψιῶνα δ' Ἀθηναῖοι, Βοιωτοὶ δὲ Δαμάτριον καλοῦσι. *Eſt hic menſis circa Vergilia ſationi dictus, quem Athyr vocant Ægyptii, Athenienſes Pyanepſionem, Bœoti Damatrium, id eſt Cerealem.* Ad hæc facilis eſt, atque expedita defenſio. Nam cum Boedromion ſæpenumero Auguſto menſe initium haberet, atque in Septembri deſineret; inde ad occaſum Vergiliarum locus erat integro menſi, & eo etiam amplius. Geminus auctor eſt ex Calippi deſcriptione Vergilias occaſum facere in parte Scorpii XVI; ex Eudoxo vero in XIX: Euctemonem in XV. ſtatuiſſe. Itaque dies, ut minimum XLV, ut etiam XLVI, vel XLIX ab æquinoctio ad Vergiliarum exortum intercepti ſunt. in quibus Mæmacterion collocari poteſt. Etenim ſi, ut argumentatur Exercitator, ante Vergiliarum occaſum ſationem, & arationem non attigere Veteres; neque prius, quam προηρόσια ſacrificaſſent, hoc eſt antequam Pyanepſion veniſſet, in quem feſtum illud cadebat: evidens eſt hunc ipſum in Novembrem circiter incurriſſe menſem. quod & Plutarchus affirmat, cum ait hunc menſem eumdem eſſe cum Athyr. Eſt autem menſis hic Athyr Actiacus, & fixus; qui totus fere Novembrem occupat. Nam XXVIII Octobris incipit. Cum autem Actiacum aliquem menſem cum Romano Plutarchus, aliique componunt, cum eo conferre ſolent, in quem majori parte congruit. Sic enim Thoth aiunt eſſe Se-

Solvuntur.

ptembrem; Paophi Octobrem, & ita reliquos. Hinc apparet Pyanepſionem præcipua ſui parte Novembri competere. Quare cum Boedromion Septembri potiſſimum aſſignetur, inter hunc, & Pyanepſionem medius aliquis interendus eſt. Is erit Mæmacterion. Adeatur tabella menſium Atticorum ἐνδεκαετηρικὴ digeſta. Boedromion Auguſto menſe in annis omnibus incipit, ejuſdem XVII, XIX, XXVII, & XXIX. Qui procul dubio in Septembri terminabitur ante æquinoctium, aut in ipſo cardine. At Vergiliarum occaſus, ut tum Græcia putabat, ad dies poſt æquinoctium XLIX, ſeu XLVIII pertinebat, nondum adventante Pyanepſione. Neceſſe eſt ergo Mæmacterionem intercedere, & litteratorem ſilere. cujus tantum eſt acumen, ut quæ ſibi vehementer obſunt, ea pro ſe commemoret. Profecto enim, ſi Pyanepſione menſe Vergiliæ occidunt, non poteſt is Boedromioni proxime ſubjici, neque quartus eſſe menſis ab Hecatombæone: quia quartus menſis ſæpius ante Vergiliarum occaſum deſinit. quintus erit: quod in eum ſemper earumdem occaſus incurrat.

Atque hoc inſuper ex anno illo, quo ad Arbela Darium vicit Alexander, firmiſſime demonſtratur. Hoc enim anno Lunæ defectio memorabilis accidit circa Myſteriorum initium, undecim diebus ante victoriam, ut auctor eſt Plutarchus, oriente in Sicilia Luna, ait Plinius lib. II, cap. LXX. Tempus extra controverſiam fuit Septembris XX, feria II, ſequente III, anno Periodi Jul. 4383. Hic menſis Boedromion erat: cujus XVI die myſteria celebrabantur, ut alias oſtendimus. Quocirca Boedromion iniit Septembris VI: quem ſi proxime Pyanepſion excepit, ejus Neomenia convenit in Octobris VI; ac deſiit Novembris tertio, ante Vergiliarum popularem occaſum, cui Exercitator ipſe ſuffragatur. Falſo itaque Pyanepſionem, quem & eſſe σπόριμον μῆνα, & Vergiliarum occaſum exhibere putas, ante utrumque repræſentat. Sed in Ptolemaicis exemplis, & ſuperiore menſium tabella eadem abſurditas, atque Exercitatoris ἀνοησία vehementius apparet. Nam quoties Boedromion in Septembri finiebatur; quod non raro contigit; Pyanepſion in Octobri longe ante Vergiliarum occaſum, & ſationis tempus deſinebat.

Ex hoc vero Plutarchi loco, & hiſtoria Lunæ circa myſteria deficientis, Scaligeri, ac Soliniani Exercitatoris hallucinatio detegitur: qui Boedromionis XX die myſteria definiunt. Hoc enim ſibi, & aliis pleriſque prior ille perſuaſerat: adeoque, ut videtur, iſti. Nam non ſemel hæc repetit; Eleuſinia ſacra Boedromionis viceſima celebrare Atticos quaſi ſolus hic dies ei celebritati dicatus eſſet. neque indidem errorem iſtum corrigere potuit, unde pro quinquennalibus, quod eum Scaliger docuerat, annua fuiſſe didicit; tametſi id, ut reliqua omnia φώρια ſua, ſtrenue diſſimulet. Plin. Exercit. P.733 A. &750. A.

Alterum litteratoris argumentum. Scribit Proclus Comment. in Heſiodum, Veteres temporius ſerere conſueviſſe, quam poſtea factum ſit: idque apparere ex Eleuſiniis ſacris, quæ ob frugum ſationem inſtituta ſunt. ut propterea illo ipſo tempore terra obſeri ſolita ſit. Hinc Dialecticus noſter ita ratiocinatur. Si olim Boedromione ſerebant; poſtea tardius id fecerunt: igitur Pyanepſione. iſque adeo a Boedromione proximus eſt. Futilis & vana ratio. Diceret potius; ergo in certium menſem rejecta ſatio. Nam cum myſteria circiter viceſimam Boedromionis celebrarent, aut etiam tardius, ſi, ut quidam opinati ſunt, novem id feſtum diebus agebatur; nulla omnino poſterioribus ſæculis tarditas ſationis major eſſet, ſi non ultra proximum menſem rejecta fuiſſet. Nam & olim, ſi poſt Eleuſinia ſtatim opus aggrederentur, non tam Boedromione, cujus pauci dies ſupererant; quam ſequenti menſi imputanda fuit ſatio. Vel hoc igitur argumento vincimus, inter Boedromionem, & Pyanepſionem, in quem ſatio tranſlata eſt, medium aliquem extitiſſe. Quid infelicius hoc Critico, qui quid ex argumentatione ſua conſequens eſſet, non viderit? P.749 E.

Nihilo commodioris indolis fuit illa Procli caſtigatio. Cujus cum teſtimonium de ſationis maturitate apud Veteres citaſſet, idipſum ſubinde refutavit; nec enim probabile eſſe dixit mutatum ab Atticis poſterioribus tempus ſationis, quod tanta ſacrorum religione dedicatum eſſet. Ob id hallucinatum ait eſſe Proclum, qui Theſmophoria pro Eleuſiniis acceperit. Nam illa Pyanepſione Pag.750

peracta ſunt, hoc eſt proximo a Boedromione menſe. Huic conjecturæ proxime antecedens diſputatio præſcribit. Non enim proximo a Boedromione menſi tributa ſatio tardior ac dudum exiſtimari potuit.

Proclus explicatur.

Quamobrem aliter de Procli ſententia, deque omni feſtorum Atticorum ratione pronuntiandum videtur. Etenim, ut capite II. diximus, vetuſtiſſimis ſæculis in Attica, Græciaque non eadem anni menſiumque diſpoſitio, quæ poſteriori tempore fuit. Nam ut imperiti erant accuratioris aſtronomiæ plerique, menſem Lunæ tricenis diebus, annum lunarem CCCLX circumſcribebant. Itaque magna tunc anni, ac menſium perturbatio fuit; cui dierum exemptione, vel additione identidem occurrebant. Ex quo conjectura facilis eſt, feſta Græcorum, quæ quidem certis erant illigata menſibus, ab iis, in quas conjecta erant, anni tempeſtatibus paullatim aberraſſe.

Cujus rei ex Romanorum exemplo capi ſimilitudo poteſt. Primum enim Februarius apud illos menſium ultimus fuit; in eoque Terminalia celebrabantur: paullo poſt Februarius in ſecundum rejectus ordinem: Terminalia ultima eſſe deſierant. Poſt hæc mira quædam ac diuturna menſium reciprocatio fuit, & confuſio; donec longo intervallo Cæſar animum ad caſtigationem adjecit. Utrobique feſta vetera ad eoſdem, in quibus erant inſtituta, menſes adhæſerant: non eaſdem tamen anni tempeſtates. Sic apud Atticos olim Boedromion, quando inſtituta primum Eleuſinia ſunt, ad ſementivum tempus deſcenderat. Inde paullatim in anteriora ſummotus extra priſcos cardines hæſit cum ſolennibus ſuis. Dici hæc longe probabilius, quam quæ ipſe falſo ſuſpicatus eſt, ne Solinianus quidem Exercitator inficiari poterit. Nam quod in menſe Pyanepſione τὰ προηρόσια, ac ſementiva ſacra poſtea deſita ſunt, cum ultro citroque decurreret; ea videtur cauſſa fuiſſe, quoniam in eum perpetuo Vergiliarum occaſus, & arationis tempus incidebat. Mæmacterion vero, licet interdum in eamdem ſerendi, & arandi tempeſtatem deſineret, ſæpe tamen antevertebat. Quod ſi proxime poſt Boedromionem Pyanepſion ſuccederet, ob eam ipſam cauſſam delectus ad illa ſacra, & arationis initia non fuiſſet. Ex illa priori obſervatione veteris anni Attici, ac menſium trajectione, poteſt illud explicari, quod ex Plutarcho in vita Theſei lib I de Doct. Temp. nobis objecimus. Nam refert ille Pyanepſione menſe τὰ ὠσχοφόρια celebrari, ob eam rem, quod Theſeus e Creta rediens ἀγχωμαζομένων τῇ ὥρᾳ τῆς ὀπώρας ἐπανῆλθεν, eam autumnales fructus comportarentur. Unde menſem hanc autumnalem fuiſſe conjectura non levis eſt. Verum & in anno priſco, & abnormi ſæpe de ſua ſtatione menſes eſſe dimotos veriſimile eſt: & alioquin ordinato jam anno, atque ex aſtronomica ſcientia conſtituto, nihilominus Pyanepſion autumnalis eſſe potuit: ut cum mediam circiter Octobrem ineundo detinebat. Alioquin Mæmacterion hibernus menſis erat, & in eo principium erat hiemis, ut ait Harpocratio. Quod ſi quartus erat, hiems autumno cœpiſſet. Verum ut mihi viciſſim reſpondeat hoc unum rogabo. Theſmophoria decimo ſexto die Pyanepſionis obiri mos fuit: ut Plutarchus in vita Demoſthenis refert. Ea vero hieme celebrata eſſe teſtatur Ariſtophanes in Θεσμοφοριαζούσαις. Nam ibi ſervus Agathonis de Theſmophoriorum tempore loquens ait:

— ἄντικρυ γὰρ ἔχουσι τεῖχος.
Καὶ γὰρ μελοποιεῖν ἄρχεται. χειμῶνος ὢν
Οὔτοι, κατακάμπτειν τὰς στροφὰς οὐ ῥᾳδίως,
Ἢν μὴ προίῃ θύραζε πρὸς τὸν ἥλιον.

Agathonem poetam hymnos ſcripturientem foras ad Solem prodire dicit, quod cum hiems eſſet, non alibi, quam ad Solem meditari iſta poſſet. Quæro, ſi Pyanepſion Septembri menſe Athenis incipiebat, qui tum hiems eſſet, ut Solis calore corpuſculum fovere opus habuerit poeta? In quo mirifica eſt, & ſane pudenda Salmaſii conſtrictio. Qui cum id mihi tamquam abſurdum oppoſuiſſet, ſi proxime a Boedromione ſitus eſſet Mæmacterion, ſequi ex eo hibernum hunc fuiſſe menſem, propterea quod Harpocration id Mæmacterioni tribuat; idem tamen pag. 753 de hoc Ariſtophanis loco diſſerens, in quo Pyanepſionem facit hibernum, minime id eſſe mirum ait, quoniam *Pyanepſia poſt Boedromionem, & æquinoctium, quo menſe & Vergiliæ occidebant, & ſatio fiebat, & hiems incipiebat.* Quid de hoc homine ſtatuas, qui cum hiemem proxime ab æquinoctio menſe cœpiſſe ſentiat, *infrantum* tamen eum vocet pag. 315. qui eum menſem Mæmacterionem eſſe dicat, quod alioqui autumnalis menſis eſſet hibernus: *quo nihil*, inquit, *abſurdius fingi poteſt?*

Sed de Harpocratione facilius, ut ſpero, tibi, quam de Ariſtophane tu mihi reſpondebis. Quod antequam facio, alia Grammatici ejuſdem verba conjungam, quæ Salmaſius e Scaligero produxit. Nam docet Harpocratio Mæmacterionem eſſe τέταρτον μῆνα. Nos cum Harpocratione primum conferemus Epiphanium, qui Mæmacterionem quartum ab Hecatombæone ſecundum Athenienſes collocat Hær. LI, Num. XXIV. Ibi enim Chriſtum ait natum eſſe Januarii VI. Mæmacterionis ſecundum Athenienſes VI. baptizatum vero Novembris VIII, Metagitnionis VII. Quare Mæmacterion erat Januarius, Metagitnion November. Igitur Hecatombæon Octobri, Boedromion Decembri reſpondebat. Mira proinde in Attico anno mutatio facta eſt, quod anni cardinem ſpectat. Nam Hecatombæon a Solſtitio in æquinoctium deſcendit. Non dubium eſt, quod ad Epiphanium pluribus explicavimus, & in libro IV de Doctrina temporum, capite VIII, quin id acciderit poſtquam Athenienſes annum lunarem hactenus civilem Juliano, ſinoque mutarunt. Tum enim Hecatombæon tranſiit in Octobrem, cœpitque die illius tertio, quod initium fere Antiochenorum fuit, quorum epocham pleræque deinde Græciæ civitates amplexæ ſunt. Hieronymus in cap. I Ezech. *Apud orientales enim populos, poſt collectionem frugum, & torcularia, quando decimæ deferebantur in templum, October erat primus menſis, & Januarius quartus.* At Alexandrini annum ſuum ordiebantur a Septembri circiter, hoc eſt a XXIX Auguſti. quorum menſis quintus incidebat in Januarium. Suidas Harpocrationis verba deſcribens, ὁ Μαιμακτηριών, inquit, ὁ πέμπτος μὴν παρ' Ἀθηναίοις, ὁ Ἰανουάριος. mox appellationis originem exponit, ἀπὸ τοῦ μαιμάσσειν, quod aer turbidus ſit. ἀρχὴν δὲ λαμβάνοντος τοῦ χειμῶνος ταραχώδης γὰρ μὲν ὁ ἀὴρ... Eadem ſunt verba, quæ apud Harpocrationem leguntur, & mirifice conjecturam noſtram adjuvant, quam libro illo IV de Doctrina Temporum expoſuimus. Alexandrinus aliquis interrogatus quotus menſis eſſet Januarius, quintum utique reſponderet; quod quintus ipſorum menſis Tybi cum Januario intus fere conveniat. Ita nos Tiſri Judæorum, menſem appellabimus nonum; quod in nonum a Januario fere incidat. Sic poſtquam Hecatombæon in Octobrem derivatus eſt; Mæmacterion in Januarium: hic ab Alexandrinis, reſpecta ad populares ſuos menſes habito, quintus dicebatur. Fuit autem Harpocratio patria Alexandrinus. qui propterea videri poſſet quintam appellaſſe Mæmacterionem. Verum quia præter Mæmacterionem, duorum inſuper aliorum menſium ordinem commemorans, Metagitnionis, & Antheſterionis, recte, atque ex Athenienſium veterum inſtituto eos collocat, poteſt id conjecturæ illius noſtræ fidem minuere. Tametſi cogitandum illud eſt, in vocabularia iſta pleraque aliena multa, ac diverſa ſuper eadem re velut in miſcellam confluere. quod in hoc loco eſſe factum, ex ſimili Suidæ ſupra a nobis allato non vana fortaſſe ſuſpicio ſit. Jam quod initium hiemis in eum menſem conferat, licet hoc bifariam accipere. Aut enim de vetuſtiſſimo ſtatu Attici anni id intelligendum eſt, eodem modo, quo paullo ante de Pyanepſione dictum eſt deque Græcorum feriis. ut tum ἀπὸ τοῦ μαιμάσσειν nomen ſortitus ſit, cum in hiemis exordium caderet. unde poſtea revocatus eſt, anno lunari, civilique correcto. Aut ſi de recentiore, & ad Julianum modum definito id interpretari libeat: quoniam plerique quatuor anni tempeſtates ab æquinoctialibus, & ſolſtitialibus cardinibus inchoant, poteſt eo ſenſu hiemis principium in Januario, & Mæmacterione collocari.

Poſtremo utcumque ſe Grammatici iſtius locus habeat, nos cum hoc uno, præter Epiphanium diſerte quartum locum Mæmacterioni tribuentem, tot illa, quæ hactenus propoſita ſunt, argumenta, teſtimoniaque compenſabimus; præſertim quæ aſtronomica obſervatione, & demonſtratione conſtant. quæ ſunt ἀναντίῤῥητα,

Digitized by Google

um; ut ea prætermittam interim, quæ Gaza cap. V libri de menſibus, & nos ex eo lib. I de Doctrina Temporum adduximus; e quibus illud eſt, quod Solinianum quoque Exercitatorem in Gazæ ſententiam traxit. Etenim Ariſtoteles lib. VI Hiſt. cap. XII ſcribit coturnices uno menſe prius migrare quam grues, illas Boedromione, iſtas Mæmacterione. Atqui grues proximo a coturnicibus menſe migrant. Idem Ariſtoteles lib. VI, cap. XI γυλαῖς plices eſt ἀρχομένου ὀχεύεσθαι menſe Mæmacterione; quod ſtatim ab æquinoctio fieri a piſcatoribus didiciſſe ſe Gaza confirmat. Ad hæc Theophraſtus lib. IV Hiſt. Plan. cap. III refert κυκλαμινίαν, prunum Ægyptiacam florere incipere μηνὸς Πυανεψιῶνος: fructum vero circa brumam perficere. Hoc idem Gaza dici narrat ab Ægyptiis circa ſecundum ab æquinoctio menſem incidere. At quartus ab Hecatombæone menſis nunquam ſecundus poſt æquinoctium poteſt eſſe, quoniam Boedromion ſemper ante æquinoctium incipit: ut & lib. II de Doct. Temp. cap. XX monſtravimus; ubi Calippicam periodum ex Gemini auctoritate, & obſervationibus aſtronomicis ordinamus. Nam remotiſſima neomenia Hecatombæonis circiter Julii XVII contigit. Itaque Boedromionis ultimus dies ultra XIII Octobris non excurrit. Proinde Pyanepſion ſecundus eſt poſt æquinoctium: primus vero Mæmacterion.

Cum hæc Gaza libro de menſibus aſſeveret, idem tamen Latine Theophraſtum interpretans Pyanepſionem Julium reddit; quem errorem ceteri deinceps in ſuos commentarios tranſtulerunt; ut Ruellius, Mathiolus. Sed Octobrem deſinentem, & ineuntem Novembrem, par eſt intelligere. Hæc, & id genus alia etiam atque etiam conſideranda eſſe cenſui, antequam rejecta Gazæ opinione temere ſecundum Scaligerum de Mæmacterione pronuntiemus; quorum pleraque diſſimulata ſunt a Scaligero: cui unicum dixi Harpocrationis locum verbis, ac ſpecie ipſa plane, ac diſerte ſuffragari; cum Gazæ ſententia longe pluribus, ac certioribus firmamentis innixa ſit.

CAPUT VI.

Agatharchidæ locus inſignis expenditur: in eoque Salmaſii error graviſſimus.

Plin. Exercit. pag. 314. RESTAT unus promemodum Agatharchidæ locus, ex eoque Diodori; in quo valde ſe jactat Solinianus Exercitator; & quaſi confecta re gloriatur. Exſtat Agatharchidæ Cnidii fragmentum apud Photium, cod. CCL, cujus in cap. LII, mira quædam de rubri maris, & Arabiæ felicis incolis narrantur. Inter alia, ſeptem urſæ ſtellas menſe Mæmacterione, ad primam uſque noctis vigiliam non videri: Poſideone vero, uſque ad ſecundam. ἐν γὰρ Μαιμακτηριῶνι, ὃς ἄγεται παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, οὐδεὶς ἀστὴρ τῶν ἑπτὰ φαίνεται μέχρι φυλακῆς πρώτης· ἐν δὲ Ποσειδεῶνι, μέχρι δευτέρας· ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς τῶν μηνῶν, κατὰ λόγον. *A Mæmacterione, quem Athenienſes agunt, nulla ſtella de ſeptem Urſæ apparet uſque ad vigiliam primam. Poſideone vero uſque ad ſecundam. In ſequentibus menſibus pro portione.* Diodorus hunc locum exſcripſit. Ex hoc Salmaſius convinci ait audaciſſimi reprehenſoris impudentiam, qui contra Scaligerum contendere eſt auſus Mæmacterionem ante Pyanepſionem fuiſſe. Cujus in caput hæc convicia recidant, cap. I monſtravimus. Nam ipſemet in eadem eſt cauſſa Solinianus Exercitator; quippe non aliter pag. 181 de hoc menſe judicavit. Verum ut impune per nos ſit illi deſultoria iſta levitas, cauſſæ nihil fuiſſe cur τὸν Πυανεψιῶνα iſtic cauſaret; ac nihil hoc in doctrinarum genere homine iſto fieri imperitius poſſe, planiſſime demonſtrabimus.

Fingamus primum vera eſſe quæ de Arabici illius tractus miraculis refert Agatharchides; in Mæmacterione menſe ſeptem Urſæ ſtellas *uſque ad vigiliam primam* non videri, hoc eſt non ante initium ſecundæ; Poſideone vero *uſque ad ſecundam*, utique deſitam, & ineunte tertia; quid ex eo tandem contra nos Solinianus commentator efficiet? Ait Poſideonem inde colligi ſtatim, & ἀμέσως Mæmacterionem ſubſequi, ſicut vigilia ſecunda proxima eſt a prima. Ego vero vel ex hoc ipſo loco contrarium evincam, inter Mæmacterionem, Poſideonemque tertium aliquem interjectum fuiſſe. Noctis, ut & dici vigiliæ ſunt quatuor; earum ſingulæ ternas habeat horas. Agatharchides in Arabia felice non apparere ullam e ſeptem Urſæ ſtellis ait uſque ad primam vigiliam, videlicet confectam. Non poteſt hoc de minore Urſa, quæ Cynoſura dicitur, accipi. Hæc enim in circulo Arctico, vel ἀειφανεῖ Arabiæ continetur. Quamobrem de ſeptem Helices ſtellis, ſive plauſtro intelligendum eſt, idque in extremo Arabiæ receſſu: ubi gradibus tredecim polus attollitur. Sumatur ex iis ſeptem ſtellis ea, quæ occidentalis maxime eſt, & prima omnium ſupra horizontem exerit ſeſe. Hanc Arabes *Dubben* nominant. Vixit Agatharchides Ptolemæi Philometoris ſæculo, qui regnare cœpit anno per. Jul. 4533. Deligamus annum ejuſdem periodi 4550, ad quem ratiocinia dirigantur. Hoc anno ſita erat ſtella iſta in Cancri grad. 15, 4'. declinatio ejus grad. 71, 48', ut lib. I hujus operis Canone XVIII, capitis III docuimus. Si Mæmacterione ineunte ſtella hæc orta demum eſt hora noctis circiter tertia, & interpoſitis diebus XXX, hoc eſt menſe proxime ſequente, orta eſt hora noctis ſexta, neceſſe eſt Mæmacterionis initio, gradibus aſcenſionalibus a Sole diſtitiſſe 135. Nam horæ ſingulæ, quas methodi cauſſa æquinoctiales modo capimus, gradus 15 poſtulant. Ortus porro illius horis novem Solis anteceſſit ortum. At Poſideonis initio, cum hora noctis ſexta finitorem conſcenderit, gradibus Solis ortum præceſſit 90, quæ ſunt horæ ſex. Sequenti menſe κατὰ λόγον, ut ait Agatharchides, hoc eſt eadem proportione tribus horis maturans exortum, gradibus tantummodo 45, ſive horis tribus ante Solem conſpecta fuerit. Quocirca ex mente, & interpretatione Salmaſii viri doctiſſimi, diebus triginta Sol gradus aſcenſionales abſolvit quinque & quadraginta in eo tractu, ubi polus gradibus 13 ſupra horizontem eminet, quod eſt portenti ſimile. Unum igitur interponi menſem neceſſe foret, ſi, quod Agatharchides ſcripſit, verum eſſet, a ſecunda ineunte vigilia noctis ad tertiam, ortum illius ſtellæ tranſitum feciſſe. Ac revera uno interjecto menſe, trium illud horarum ſpatium ſtella conficiens, ab una vigilia migravit in aliam: ſed id contra atque Agatharchides putavit omnino contigit. Nam poſterior menſis non tardiorem, quam prior, ſed celeriorem ſtellæ repræſentavit ortum; adeo quidem ut, duobus ſolidis menſibus inſumptis, tribus horis citius ineunte tertio menſe, quam primo, ſtella ſupra horizontem conſcenderet; quod ex methodo Canonis XVIII cap. VI lib. I tradita paucis explicabimus.

Anno per. Jul. 4550 Kalendis Septembris, Sol vero motu in gradu 4, 40' Virginis ſitus erat hora ſexta matutina in meridiano Lutetiæ. Declinatio ejuſdem graduum 9, 50'. Differentia aſcenſionalis ad elevationem poli graduum 13, fuit 2, 18'. Aſcenſio recta Solis fuit grad. 156, 32'. obliqua 154, 14'. Porro ſtellæ primæ ἐν ἀμάξῃ, id eſt *Dubben*, aſcenſio obliqua fuit grad. 78, 1', eaque Solem antecedebat. Igitur ex Canone illo XVIII, differentia utriuſque aſcenſionis obliquæ, hoc eſt 76, 13', in tempus converſa horarum 5, 5', detrahenda eſt de arcu ſeminocturno 5, 53', & relinquet horam 0, 48' ab media nocte, ſive ab initio noctis, 6, 41'. quæ eſt a meridie dici ultimæ Auguſti hora 12, 48'. Quare tertia noctis ineunte cuſtodia ſtella iſta conſpecta eſt.

Eodem anno Kalendis Octobris Sol in grad. 5, 1' Libræ verſabatur hora itidem ſexta poſt noctem mediam in Pariſino meridiano. Declinatio ejuſdem grad. 1, 54', 2''. Aſcenſio recta 6, 4, 22'. Obliqua 6, 4, 49', ſive grad. 184, 49'. Differentia hujus & obliquæ aſcenſionis ſtellæ, grad. 106, 48', quæ ſunt horæ 7, 7'. Eæ vero ſubductæ de horis 12 nocturnis reliquunt horam 4, 53' ab ineunte nocte, ſive horam 10, 53' a meridie antecedente. Proinde dimidia vigilia ſecunda jam elapſa, ſtella hæc apparuit.

Item anno eodem Kalendis Novembris ortum fecit hora 3, 9' ab initio noctis. Kal. Decemb. hora 1, 25' ab eodem noctis initio; uti lib. I, cap III Canone XVIII jam expoſuimus. Igitur ſingulis menſibus exactis hora dumtaxat una, & minutis minus 50' oriendi tempus antevertit; quod in ſubjecto diagrammate liquet.

Dia-

Diagramma ortus ſtellæ primæ in plauſtro Helices, quæ Dubben *vocatur, anno per. Jul. 4550, in extremis Arabiæ Felicis finibus.*			
	Horæ a meridie antecedente	Horæ ab initio noctis	Anticipatio ortus
Kalendis Septembris orta eſt	12, 48′	6, 41′	
Kalendis Octobris	10, 53	4, 53	1, 48′
Kalendis Novembris	8, 57	3, 10	1, 43
Kalendis Decembris	7, 5	1, 25	1, 45

Vides in hac deſcriptione ſtellam iſtam non, ut Agatharchides falſo prodidit, in poſterioribus menſibus tardius oriri, quam in antecedentibus; ſed celerius; neque vero ab una φυλακῇ ad alteram menſtruo intervallo migrare, ſed uno interpoſito menſe; hoc eſt non a primo ad ſecundum, ſed a primo ad tertium, horas tres de ortus tempore decedere; contra quam Salmaſius harum rerum peritiſſimus opinatur. Sic Agatharchides ἀπὸ τομμωρ, quod aiunt, pro ſequentibus menſibus antecedentes uſurpavit.

Ac ſi nihilominus fingeremus iratem habuiſſe, ut Agatharchides ex Salmaſii interpretatione docet, hoc eſt proxime ſequenti menſe ſtellam tribus horis tardius ortam eſſe; nec non Solem diebus XXX aſcenſionalia tempora 45 abiiſſe: quod divini Critici commentum eſt: ne ſic quidem cauſſam ſuam obtineret, ut propterea Mæmacterioni proxime ſubjiciendus eſſet Poſideon. Nam Agatharchidæ verba ἀπὸ Μαιμακτηριῶνα, ſic explicare fas eſſet, ut ſit *poſt Mæmacterionem*, eoque finito: nempe Pyanepſione labente. Etenim particula ἀπὸ excludendi plerumque vim habet. Ut apud Galenum in illo loco, quem libro hujus operis IV, cap. XII deſcripſimus ex Comment. ad I Epid. καὶ συνάψομεν δὲ ὅπως ἀριθμοῦσι τῶν ἡμῶν, ἐν τῷ δ' τὸ τρίτον ἀπὸ τῆς δ' ποιοῦσι ἔτος, & τριάκοντα ἡμερῶν. Tertium menſem ait in anno Juliano, a quarto Juliani luſtri die uno biſſextili auctum conſtitutum diebus XXXII. *Ab anno*, hoc eſt *poſt annum*, eo abſoluto, & excluſo. Ita quocumque ſe vertat Solinianus commentator, convictus, atque interclusus tenetur.

CAPUT VII.

De urſorum latebris, earumque tempore. Ariſtotelis locus correctus, & explicatus: cumque eo conciliatus Plinius. Salmaſii in utroque error & imperitia.

IN eadem Exercitatione dum Ariſtotelis, ac Plinii locos quædam recenſet, atque huic errorem etiam, & inſcitiam pene puerilem adſcribit, inſigniter ſuam ipſe nobilitavit. Ariſtoteles libro VI Hiſt. Animal. capite XXX de urſis agens, ait illos coire menſe Elaphebolione. τὴν δὲ ὀχείαν ποιοῦνται τοῦ μηνὸς τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος· τίκτει δὲ περὶ τὴν ὥραν τοῦ φωλεύειν. Mox: ὅταν δὲ ἐκτρέφῃ, τρίτῳ μηνί, ἐκφαίνεται ἤδη τοῦ ἔαρος. *Coit menſe Februario* (verba ſunt Gazæ) *parit eo tempore, quo latet.* Tum: *Cum prolem enutrierit, exit a menſe jam veris tertia.* In his Ἐλαφηβολιῶνα Februarius a Gaza redditur. Hoc vero menſe urſos coire falſum eſt; nec difficile eſt errorem animadvertere, ſi quis caput XVIII libri VIII ejuſdem Ariſtotelis conferat. Ibi enim urſas parere dicit eo tempore, quo latent; feminam vero, cum pepererit non prius egredi, quam fœtus educere tempeſtivum ſit. ἡ δὲ θήλεια ἢ τίκτει περὶ τοῦτον τὸν χρόνον· καὶ φωλεῖ, ἕως ἂν ἐξάγειν ὥρα ᾖ τὰ σκύμνα. τοῦτο δὲ ποιεῖ τοῦ ἔαρος, περὶ τρίτον μῆνα ἀπὸ τῆς τροπῆς. τὸ δ' ἐλάχιστον, φωλεῖ περὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. Ex his proclive fuit mendum loci ſuperioris agnoſcere. Nam tertius menſis ἀπὸ τροπῶν eſt Elaphebolion, quo exeunt adultis jam catulis. Non igitur eo menſe coeunt; cum triginta diebus uterum gerant, ut idem Philoſophus altero in loco ſcripſit. Plinius libro VIII, capite XXXVI, *Earum coitus*, inquit, *hiemis initio.* Mox: *Deinde receſſus in ſpecus ſeparatim, in quibus pariunt trigeſimo die.* Item: *Ideo mares quadragenis diebus latent; feminæ quaternis menſibus.*

Non eſt contrarius Ariſtoteli Plinius, ut Exercitator ſomniat. Sed apud illum ita omnino legendum: τὴν δὲ ὀχείαν ποιοῦνται τοῦ Ποσειδεῶνος· & φωλεῖ μέχρι τοῦ Ἐλαφηβολιῶνι. Coire incipiunt, inquit, circa Poſideonem, hoc eſt Decembri; & circa τροπὰς in latebras ſe recipiunt, quibus ſe continent ad Elaphebolionem uſque; quod de feminis potiſſimum intellige; quaſi diceret; ſummum huic generi delitescendi ſpatium ad Elaphebolionem uſque porrigi. Nam etſi mares citius prodeunt, feminæ tamen catulos educantes adhuc in latibulis degunt. Quare ſubjicit, τίκτει δὲ περὶ τὴν ὥραν τοῦ φωλεύειν. ut appareat ad feminas potiſſimum ſpectare quæ de latebra dixit uſque ad Elaphebolionem ingreſſu. Femina itaque quartuor fere menſes occultatur, non tamen integros. Nam ante τροπὰς coeunt, quod Poſideoni menſi tribuitur. Poſt τροπὰς, circa Gamelionem latere incipiunt; a quibus die circiter triceſimo parit femina. Id Antheſterione fere accidit; qui menſis, ut & ſequens Elaphebolion, in formandis, atque educandis catulis conſumitur. Finito Elaphebolione, quarto demum menſe prodit e ſpecu femina, & grandiores jam fœtus educit ad Solem. Hinc Plinius quaternis menſibus latere dicit feminas; hoc eſt ad quartum menſem: niſi etiam ὀχείας tempore latere incipiat; ut plenis quattuor menſibus occultetur; quod fortaſſe verum eſt. Quod autem Ariſtoteles ſcribit, urſam catulos jam grandiores educere circa tertium menſem ἀπὸ τῆς τροπῆς, de finito Elaphebolione ut plurimum capi oportere ſuadet Ælianus lib. VI. de Hiſt. Animal. cap. III. χειμῶνος μὲν, inquit, ἀποτίκτει, & φωλεύει τεκοῦσα· καὶ ὑφορωμένη τὸ κρυμὸν, τὴν ἐπιδημίαν τοῦ ἦρος προσμένει, οὐδ' ἂν πρὶν ἢ πληρωθῶσι τρεῖς μῆνες ἐξαγάγοι τοὺς σκύμνους. *Hieme parit, cum peperit, latibulis ſe tegit; nam frigoris vim reformidat, & veris adventum manet, nec ante tres menſes expletos catulos educit.* Tres menſes plenos intercedere ait a partu; quod non dicit Ariſtoteles: neque Plinius. Hoc ſi eſſet, tum Munychione, non Elaphebolione progredi diceretur. Quare poſt initum coitus tempus, nempe poſt τροπὰς quarto ineunte menſe feminæ cum catulis egrediuntur; mares vero maturius abſcedunt. Plinius quadraginta dies latere mares aſſerit. Mox: *Procedunt vere, ſed mares præpingues.* Non hoc legit apud Ariſtotelem, ut ejus hodie verba ſunt. Sed fieri poteſt ut pro iis, τὸ δὲ ἐλάχιστον φωλεῖ περὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ſcriptum fuerit, ὁ δὲ ἄρρην. & Plinius ita legiſſe videtur; & Ariſtotelem aliter interpretari difficile eſt. Qui enim iſta conſentiunt? Feminas refert in latebris degere donec catulos edocaverint, ut jam egredi poſſint. Pariunt autem in ipſis latebris die triceſimo. Si quadragenos dies nonnumquam laterent feminæ, conſequens eſſet decimo a partu die foras ſuos catulos educere; quod fieri non poteſt; præſertim cum, ut idem Philoſophus narrat, informes fœtus, & tantum non carnis offas pariant; quas deinde lambendo perpoliunt. Non poteſt igitur de feminis hoc accipi, τὸ δὲ ἐλάχιστον φωλεῖ περὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας. ſed de maribus; ut recte Plinius animadvertit. Jam quod ait vere progredi; ne id quidem poſt quadragenos dies abſurdum eſt fieri. Ver enim VI, vel VII Id. Februar. cum Favonio incipit: ut paulo poſt dicetur. Sic initio hiemis coire narrat urſos; quod viris quibuſdam doctis ſuſpectum fuit; qui cum apud Ariſtotelem legerent, Elaphebolione, id eſt Februario, coire, decuntem hiemem apud Plinium pro ineunte repoſuerunt. Nihil hoc neceſſe fuit. Sed neque commentum illud Soliniani interpretis locum habet, initium hiemis ab hiberno ſolſtitio ſumere Plinium; quod

Plinius cum Ariſtotele conciliatur, & emendatur Ariſtoteles.

Ariſtoteles emendatur.

quod ineptum eſt, & poſtea refelletur. Verum hiemem auſpicatur Plinius ab occaſu Pleiadum, five Novembris XI. Ergo initium hiemis inde uſque ad τροπὰς quod & Galenus indicat Comment. in libro I Epidem. qui hiemem dividi trifariam ait; & medium ejus eſſe περὶ τὰς τροπάς. Hoc intervallo coire incipiunt urſi. Merito proinde ineunte hieme id accidere Plinius affirmat. Hoc modo belle Plinio cum Ariſtotele congruit. quod Salmaſius non intelligens Plinium miſere imperiteque traducit, ac fœdiſſimum huic impingit errorem. quem quidem ipſius in caput retorquebimus.

CAPUT VIII.

Plinius a falſa Salmaſii reprehenſione defenditur. Initia tempeſtatum eadem ac a Græcis, a Plinio conſtituta. Apuleius explicatus. Salmaſii fœda ſecum velitatio.

ROMANI, ait Exercitator, *initium hiemis ducebant a bruma, ſive ſolſtitio hiberno: ut tempus æſtivum a ſolſtitio æſtivo auſpicabantur. Attici vero initia hiemis & æſtatis menſe uno, & dimidiato altero ante ſolſtitia numerabant. Plinius cum ignoraret quo in tempore initium hiemis conſtituerent Græci, ex Romanorum inſtituto a bruma id initium auſpicatus eſt, quum Græci ἰσημερίαν ibi ſtatuerent.* Hinc hieme ineunte coire dixit urſos; hoc eſt poſt ſolſtitium: cum Ariſtoteles ad mediam jam hiemem tempus illud retulerit. Hæc Solinianus Exercitator. quæ niſi falſiſſima, & omni judicio, atque uſu litterarum alieniſſima monſtravero; neque mihi fidam in ceteris, & huic ſummam haberi deinceps volo.

Plinium ait ignorantem hiemis apud Atticos initium ſeſquimenſe brumam antevertere, popularem apud Romanos illius exordium uſurpaſſe. Duo hic ſatis pro merito caſtigari non poſſunt: alterum quod Romanos hiemem a bruma auſpicatos ait: alterum quod ante brumam neſciſſe Plinium aſſerit hiemem inchoari. utrumque mendaciſſimum eſſe defendo. Varro libro I de re Ruſt. capite XXVIII quatuor tempeſtatum exordia ſic definit: Veris initium ſtatuit ex a.d. VII Eid. Febr. æſtatis ex a. d. VII Eid. Maii. autumni ex a.d. VII Eid. Sept. hiemis ex a.d. IV Eid. Nov. Hic eſt decimus Novembris dies. quod & ſequentibus capitibus illuſtrat. Columella lib. XI, cap. II hiemis initium conjicit in V. Eid. Nov. Hic eſt nonus dies. Idem lib. IX, cap. XIV a bruma ad ortum Arcturi, quem in Eid. Febr. collocat, & hirundinis adventum, dies XL numerat; hoc eſt ad veris initium. Idem VII. Eid. Febr. Favonios incipere ſcribit. quod veris initium Romani putabant. Horatius.

Solvitur acris hiems grata vice veris, & Favoni.

Plinius lib. XV, cap. III Favonii afflatum ponit a. d. VI Eid. Febr. & libro II, capite XLVII; *Ver ergo aperit navigantibus maria. cujus in principio Favonii hibernum molliunt cælum, Sole Aquarii XXV obtinente partem. Is dies ſextus eſt ante Februarias Eidus.* idemque cap. XXXIV, lib. XVIII perhibet. Eodem capite hiemis initium ſtatuit Vergiliarum occaſu, III Eid. Nov. idque libro XVIII, capite XXXI repetit. Ovidius Februarii nono die veris exordium ponit Faſt. II. æſtatis vero in I. Eid. Jun. in Libro V. Liber de inerrantium ſignificatione Ptolemæo tributus veris initium confert in VII Eid. Feb. æſtatis in VIII Eid. Maias. autumni III Eid. Aug. hiemis denique IV Eid. Nov. Manilius lib. II,

Temporibus quoque ſunt propriis pollentia Signa
Æſtas a Geminis: autumnus Virgine ſurgit:
Bruma Sagittifero: ver Piſcibus incipit eſſe.

Hinc puerilis Exercitatoris hallucinatio convincitur. qui Romanos non aliud hiemis, cetararumque tempeſtatum initium noſſe putavit, quam æquinoctiales, ac ſolſtitiales cardines: itaque ſenſiſſe Plinium.

Unicum citat auctorem conjectationis ſuæ Apuleium in medicinalibus, qui incipere tempus æſtivum aſſerit VIII Kalendas Jul. At ego viciſſim Græcos reponam, qui cum in ipſis cardinibus tempeſtatum primordia conſtituant, ex ao pari, ac litterator, jure concludam, apud Græcos idem illis fuiſſe principium. Achilles Tatius in Prolegomenis ad Arati Phænomena; ἐν καρκίνῳ γὰρ γενόμενος, ait, ἡμῖν ὁ ἥλιος ἡμῖν μὲν θέρος, βορειοτέροις δὲ ἔαρ ποιεῖ· τοῖς δὲ νοτιωτέροις, χειμῶνα. ὅταν δὲ ἐν αἰγοκέρωτι γένηται, ἡμῖν μὲν χειμῶνα βορειοτέροις δέ. In Cancro Solem ait æſtatem facere, in Capricorno hiemem. quod & ſtatim repetit. Hoc non præciſe dici putandum eſt: ſed eo ſenſu quo ante dixit, χειμερινὸν τροπικὸν vocari, ὅτι ἐν αὐτῷ γενόμενος ὁ ἥλιος ἐν αἰγοκέρωτι χειμῶνα ποιεῖ ἀκρότατον. *quod in eo Sol Capricornum obtinens ſummam hiemem faciat.* Sic Theo interpres Arati: ἀρχὴ χειμῶνος, ait, ὅταν ἐν τῷ αἰγοκέρωτι γίνηται ὁ ἥλιος. Ptolemæus in Tetrabiblo lib. I, cap. IX ait Solem in Cancro æſtatem facere; hiemem in Capricorno. Geminus quoque capite I initium veris ponit in Ariete: finem in Geminis, & ita reliquarum anni tempeſtatum. quod ἀπροσδιορίστως capiendum eſſe conſtat. Nec non Paulus Alexandrinus Iſag. in apoteleſmata. Non aliter Apuleii locus explicandus eſt; nec idoneus eſt, qui homini non hebeti perſuadeat, Romanos, Pliniumve tempeſtates putaſſe aliter, ac Varro, Columella, Ovidius, Plinius ipſe denique factum eſſe teſtentur. Inde præterea conſtat cur Plinius quadragenis poſt brumam diebus veris initium eſſe ſentiat. Quo nomine ſi reprehendendus Exercitatori videatur, eadem erit in cauſſa Scriptor eximius Columella, qui libro IX, cap. XIV, *poſt confectam brumam dies fere quadraginta* numerat *uſque in ortum Arcturi, qui eſt ab Idibus Februariis.* quo tempore vernum tempus ab eodem, & aliis Romanis Scriptoribus inchoari demonſtravimus.

Quamquam quid ex Romanis ipſis veteribus contra Solinianum Exercitatorem teſtimonia repetimus, ut probemus Romanos olim hiemem, æſtatem, aliaſque tempeſtates non ab ipſis æquinoctiorum, ſolſtitiorumque momentis incepiſſe; ſed menſe ante hæc integro ac dimidiato: idque adeo Plinium eſſe ſecutum, quod Atticos ſolos tenuiſſe, Romanos ac Plinium ignoraſſe falſo ille defendit? Dabimus enim teſtem contra ſe Solinianum ipſum Grammaticum: qui aliter atque hoc loco ſcripſit, Romanos ac Plinium inſtituiſſe memorat.

Pag. 742 Plinianarum Exercitationum ex Plinio confirmat exortu Pleiadum, qui fit die XLVIII ab æquinoctio verno, æſtatis initium eſſe. ac Plinii verba ipſa refert lib. XVIII, cap. XXV. *ab æquinoctio verno initium æſtatis die quadrageſimo octavo Vergiliarum exortu matutino.* Mox de hiemis & æſtatis initio eumdem citat auctorem capite XXIX. *Namque Vergiliæ privatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æſtas incipiat, occaſu hiems.* Quinetiam pag. 735 Plinii alterum locum deſcribit ex lib. II, cap. XLVII, ubi poſt æquinoctium autumni diebus quatuor, & quadraginta Pleiadum occaſu hiemem ait inchoari. Quis tantam in hoc homine cæcitatem, & ἀμνημοσύνην miretur magis, quam irrideat?

Poſtremo quod apud Ariſtotelem pro eo quod vulgo legitur, urſos Elaphebolione ὅ ὀχεύειν ποιοῦσι, ipſe Gamelionem ſubſtituit; minus eſt ejus, quam noſtra ſuperior opinio probabilis. Nam ſi coitum incipiunt poſt τροπάς, non poſſunt tertio inde menſe editos in lucem catulos, & educatos foras emittere. Non enim ſpatii ſatis erit; quod & veris tempus bonam Gamelionis partem occupet: accedant triceni dies, quibus fœta mater eſt. reliquum deinde, quo informes maſſas lingua fingere atque educare feruntur. Quocirca noſtra ſine dubio conjectura præſtat. præſertim cum ex ea commode Plinius cum Ariſtotele conciliari poſſit. quos inter diſſidium eſſe vel maximum ex errore ſibi Plinianus Exercitator haud impune finxiſſe debuit.

CAPUT IX.

Salmaſii vana conjectura notatur, ac falſa ſententia, quâ Philippum aſtronomum fuiſſe nullum putavit. Hujus mentio ex multis auctoribus repræſentata. Ejuſdem ætas, ac patria proditur. Proclus infigaciter emendatur. Salmaſii error negantis ex Eudoxo Phænomena ſua Aratum expreſſiſſe.

ARATUS in Phænomenis enneadecaeteridem ita deſcribit:

Γνώναι

Γινώσκεις πάλι καὶ σύ· τὰ γὰρ συναείδεται ἤδη
Ἐννεακαιδεκάκυκλα φαεινοῦ ἠελίοιο·
Ὅσσα τ' ἀπὸ ζώνης εἰς ἔσχατον Ὠρίωνα
Νὺξ ἐπιδινεῖται, κύνα τε θρασὺν Ὠρίωνος·

In his verbis mendum eſſe vetuſtiſſimum Solinianus interpres dejerat; ac certiſſime ita ſcribendum, Φαεινοῦ Ἠλίοιο. Nam de Phaino quodam aſtrologo intelligendum Aratum: quem Theophraſtus in libello de ſignificationibus tempeſtatum ex Lycabetto monte ſolſtitium obſervaſſe refert. a quo deinde Meton accepit. καὶ Φαεινὸς Ἀθήνῃσιν ἀπὸ Λυκαβηττοῦ τὰ περὶ τὰς τροπὰς συνεῖδε. παρ' οὗ Μέτων ἀκούσας τὸν τῶν ἐννεακαίδεκα ἐτῶν ἐνιαυτὸν συνέταξεν. ἦν δὲ ὁ μὲν Φαεινὸς μέτοικος Ἀθήνῃσιν· ὁ δὲ Μέτων Ἀθηναῖος. Sed non tam locus iſte emendatione opus habet, quam caſtigatoris importunitas, & hallucinatio. Non enim de ſententia dubitari poteſt, quin ſua illi conſtet integritas. quod vel conjector ipſe non diffitetur. At cum ſola vocabuli ſimilitudo in eam hariolationem impegit, ſane non feſtivam, neque vero tolerabilem. Phainum aſtrologum Theophraſtus non dicit enneadecaeteridis inventorem fuiſſe; ſed Metonem ab eo didiciſſe ſolſtitii rationem, ac cetera, quæ eodem pertinent: enneadecaeteridis illum auctorem eſſe non ſignificat. Præterea Phainum Eleum fuiſſe unde tandem iſte comperit? quis hoc illi perſuaſit auctor? Gerræ itaque ſunt, ac perſolæ nugæ; in quibus non erat, cur ſibi adeo placeret, ac ſeſe circumſpiceret.

Ac vide quæſo, quo tandem erumpat. *Hujus*, inquit[1], *Phaini mentionem etiam invenio apud Vitruvium, ſed vitio librariorum interceptam, conjectura ſimiliter eruendam.* Vitruvii verba ſunt lib. IX, cap. VII. *Quorum inventa ſequuti, ſiderum ortus, & occaſus, tempeſtatumque ſignificatus, Eudoxus, Euctemon, Calippus, Meton, Philippus, Hipparchus, Aratus, ceterique ex aſtrologia parapegmatum diſciplinis invenerant.* Ad hæc Exercitator: *Nullus ex illa antiquitate nobis, nec puto cuiquam notus eſt, qui parapegmata aſtronomica compoſuerit præter hos, quos ſcriptura Pollionis; ex quo fecerunt Philippus omnino ſcribendum, Meton, Phainus, Hipparchus.* Hic vero Ciceronianum illud uſurpare merito licet: *Quid eſt enim temeritate fortius? aut quid tam temerarium, tamque indignum ſapientis gravitate, atque conſtantia, quam aut falſum ſentire, aut quod non ſatis explorate perceptum ſit & cognitum, ſine ulla dubitatione defendere?* Hæſitaret ſaltem, & cunctando conjecturam ſuam expromeret. nec omnino ſcribendum id aſſereret, quod multis modis falſum eſſe, vel ipſomet judice, qui ſivit, oſtendemus. Cujus enim nullibi mentionem aſſerit extare Philippi, hujus complures antiqui meminerunt.

Hipparchus lib. I, Philippi auctoritate Aratum redarguit, qui diem in Græcia longiſſimum ſcripſerat eam ad breviſſimam habere rationem, quæ eſt quinque ad tria: cum tamen Eudoxus, & Philippus aſſeverent ejuſmodi eſſe, qualis eſt duodecim ad ſeptem. Nam cum Eudoxo conſentiens Philippus docuerat Tropici ſegmentum, quod ſupra terram eſt, eam habere rationem ad alterum, quod ſub terra eſt, quæ eſt duodecim ad ſeptem. ὁμοίως δὲ αὐτῷ καὶ οἱ περὶ Φίλιππον ἀναγράφονται. quem & συγκαταθέμενον, & συμπεπτωκότα τῷ ἄρτῳ, quaſi ad ſitum Græciæ concinnatum dicit: cum tamen in eo ſint hallucinati. Igitur ortus ſiderum, & occaſus propoſuit in parapegmate Philippus. Geminus cap. VI de Menſibus ſuo ſinem ait Euctemonem, PHILIPPUM, & Calippum aſtrologos enneadecaeteridem excogitaſſe: εὗρον περίοδον συνεστᾶσαν ἐκ τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος οἱ περὶ Εὐκτήμονα, καὶ ΦΙΛΙΠΠΟΝ, καὶ Κάλλιππον ἀστρολόγοι. Plutarchus in Tract. ὅτι οὐδὲ ζῇν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον, ejuſdem Philippi inventam eſſe ſcribit, demonſtrationem ſchematis Lunæ. τίνας οἰόμεθα, καὶ πηλίκας ἡδονὰς ἀπὸ γεωμετρίας δρέπεσθαι, καὶ ἀστρολογίας, Εὐκλείδην γράφοντα τὰ διοπτρικά, καὶ Φίλιππον ἀποδεικνύντα περὶ τοῦ σχήματος τῆς σελήνης; *Quas, & quantas voluptates credimus e Geometria, & Aſtrologia decerpſiſſe Euclidem, cum ſcriberet Dioptica; PHILIPPUM demonſtratione de figura Lunæ litteris mandata?* Plinius lib. XVIII, cap. XXXI Philippum laudat parapegmatis auctorem, in quo ſtellarum ortus occaſuſque deſcripſerat, perinde ac Calippum, Doſitheum, Eudoxum, & alios, qui paſſim ab antiquis eo nomine citantur. *Deinde conſentiunt (quod eſt rarum.) PHILIPPUS, Calippus, Doſitheus, Parmeniſcus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, IV Kal. Octob. Capellam matutino exoriri, & III Kalend. Hædos.* Tum lib. I in catalogo Scriptorum externorum lib. XVIII cum Thalete, Eudoxo, Calippo, Doſitheo, &c. nominatur Philippus. Ptolemæus in libro de ſignificat. ſiderum Græce a nobis edito, Philippi parapegma non ſemel laudat. Thoth XXX ὁ κοινὸς ἵππου, καὶ Ἀνδρομέδας ἑῷος δύνει. Εὐκτήμονι, ΦΙΛΙΠΠῼ, καὶ Κόνωνι ἐπισημαίνει. Item XIV die Athyr, & XXI die Mechir. nec non XXIX. Phamenoth XVI. Pharmuthi XXI. Pachon V. Epiphi XIV. In calce vero Scholiaſtes loca percenſens, in quibus obſervationes ab iis, quorum uſus erat teſtimoniis, factæ ſunt, Philippum ait in Peloponneſo, & Locride verſatum eſſe. Stephanus de Urbibus in Μέδμη, quæ eſt Medama Bruttiorum oppidum ὁ πολίτης Μεδμαῖος. ὅθεν ἦν Φίλιππος ὁ ἀξιόλογος ἀνήρ, ὁ περὶ ἀνέμων γεγραφώς. Italus ergo, atque e Bruttiis oriundus fuit eximius ille aſtronomus; qui de ventis ſcripſerat. Proclus lib. II. in Euclidis elementa, pag. 19 ejuſdem meminit. Φίλιππος δὲ ὁ Μενδαῖος Πλάτωνος ὢν μαθητής, καὶ ὑπ' ἐκείνου προτραπεὶς εἰς τὰ μαθήματα. *Philippus Medmæus* (ita leg. non *Mendæus*) *Platonis diſcipulus, & ab eodem incitatus ad Mathematicas artes.* Tot modis Solinianus Exercitator arguitur. qui cujus auctoris in Vocabulariis ſuis mentionem nullam legerat, eum extare nuſquam non dubitavit aſſerere.

Accipe nunc ſuper eodem Phaino & Arato capitaliorem etiam illius ἀκρισίας. Pag. 8aa D, reprehendit antiquos, qui Aratum dicunt in iis, quæ de ortu ſiderum, & occaſu tradidit, Eudoxi obſervationes potiſſimum ſecutum. cum tamen *Aratus ipſe manifeſto fateatur, inquit, ex Metonis, ſive Phaini parapegmate ea omnia hauſiſſe, quæ de ſiderum ortu & occaſu ſcripſit.* Mox Arati verſus citat, in quibus Φαεινοῦ Ἠλίοιο, pro φαεινοῦ ἠελίοιο, reponit. Unde ita concludit: *Ex quibus cognoſcas licet quam vetuſta ſit menda, quæ hodie in illo verſu legitur, φαεινοῦ ἠελίοιο. Nam ſi Veteres illi ita legiſſent, ut Poeta ſcripſit, nunquam eorum incidiſſet in mentem tradere, ὅτι τοῖς Εὐδόξου πάντα ἠκολούθηκεν Ἄρατος, quem tam diſerte ipſe teſtatur e Phaini, ſive Metonis tabulis ſumpſiſſe, quas & aliis videndas, & cognoſcendas remittit.* Si vel hæc una labes Plinianis in Exercitationibus foret; cum ea compenſari quantalibet in ceteris εὐστοχία non poſſet. Antiquos ait opinione falſos eſſe, qui Aratum dicerent imitatione Eudoxi Phænomena ſua ſcripſiſſe. Atqui veriſſime ita ſenſerunt. Hipparchus enim, qui minus ſæculo poſt Aratum floruit, iſtud ipſum in libro primo copioſe demonſtrat, comparatis invicem Eudoxi, Aratique verbis. Vide num. I, II, III, & IV. Quin idem ſparſim toto fere libro repetit; nec non in ſecundo. In quo, num. IX concludit Aratum αὐταῖς λέξεσι τὰ αὐτὰ τῷ Εὐδόξῳ εἰρηκέναι: *mutatis tantummodo verbis eadem cum Eudoxo ſcribere.* Præterea nulla Phaini, vel Metonis ab Arato ſit mentio. Quam enim affingit ei Salmaſius, ea his, quæ paullo ante ſunt dicta, refellitur. Poſtremo quamvis Phaino locum daremus in illis Arati verſibus, non tamen conſequens eſſet, quæ de ortu, occaſuque ſiderum Aratus cecinit, ea ex Phaino potius expreſſiſſe, quam ex Eudoxo. Nam ne littera quidem eſt ulla, quæ vel levem ſignificationem rei iſtius præbeat. Ex parapegmatibus publice per civitates propoſitis conſtare docet, quæ quibus temporibus oriantur, occidantve ſidera; quarumve rerum ſignificationes, & ἐπισημασίας offerant. ut, exempli gratia, Hecatombæonos, aut Metagitnionos 1, vel tali die hæc, & illa ſtella ortum facit, aut occaſum; ac pluviam, aut ſerenitatem portendit. cujuſmodi in Gemino, ac Ptolemæi ἐπισημασίαις ex illis tabulis aſtronomorum veterum deſcripta leguntur. Quid hoc ad Aratum? Non enim ſingulorum ortum, ac tempora deſcribit: nec eorum ſignificationes diebus ſingulis accommodat. ſed univerſe de illis diſſerit; ſine ulla menſium, dierumque notatione. qualis in Theoricis, octavæ ſphæræ, ac fixarum enarratio proponitur. a qua longiſſime abeſt parapegmatum ratio; quæ ad popularem uſum tota comparatur.

CAPUT

CAPUT X.

De cardinibus annuis Græcorum veterum Salmaſii pugna ſecum: item abſurda ſententia. Qua ratione octavis partibus cardines attributi ſint. Varii ejuſdem Salmaſii errores.

Salm. pag. 314. B.

IN Exercitatione illa, qua de Urſorum latebris ex Plinio, & Ariſtotele agit Salmaſius, opinionem probat Scaligeri de æquinoctiis, & ſolſtitiis; quæ eſt ejuſmodi: veteres Græcos non in ipſis initiis ſignorum cardines locaſſe; neque in interſectionibus circulorum, & contactibus; ſed in octavis inde partibus; ac ne iis quidem veris; ſed illis potius diebus attribuiſſe, in quos ante multa ſæcula octavæ partes incidebant. Ita Scaliger in Prolegomenis operis de Emendatione temporum: & libro primo, capite de anno: capite de periodo Olympica. Item libro ſecundo, capite de octaeteride Cleoſtrati; & ſuſiſſime libro quarto, capite de anno ἀστρικῶν ἰσημερινῶν. & libro quinto, capite de pugna Alienſi. Sed & libro tertio Iſag. Can. capite VII. Cum enim Iphiti ſæculo ingreſſus Solis in Cancrum circa Kal. Jul. fieret; in octavo menſis ejuſdem ſolſtitium, ſive τροπὰς fixerunt; citra quas numquam neomenia Hecatombæonis ibat. Annum quippe Attici quadrifariam dividebant (ait Scaliger in libro III Iſag. Can. cap. VII) & quadrantes ſinguli dierum erant XCI, horarum 7, 30′. Eas τροπὰς nominabant. Primus quadrans VII Januarii; ſecundus VIII Aprilis; tertius VIII Julii; quartus VII Octobris. Hoc igitur in anno Græco perpetuum fuiſſe patet, etiam longe poſt Iphiti ſæculum.

Scaligeri ſententiam probat Salmaſius Plin. Exercit. p. 314 B.

Quam Scaligeri conjecturam Solinianus Exercitator non ſolum ſecutus eſt; ſed etiam ſuo præconio commendavit. Primum enim ita ſcribit: *Hibernum ſolſtitium veterum Græcorum VII Januarii fuit*, UT RECTE OBSERVAVIT SUMMUS SCALIGER. Et alibi: *Græci veteres*, UT RECTE NOTAT SCALIGER, *θερινὰς τροπὰς, id eſt*, ἐν χίρᾳ, *VIII Julii menſis ſtatuebant, hoc eſt undecim tantum dies ante exortum caniculæ.*

Eamdem Scaligeri ſententiam improbat Salmaſius, Ib. p. 429 B.

Idem tamen poſtea iſtam ipſam Scaligeri ſententiam refellit; & τροπὰς Græcorum, præſertim quas Ariſtoteles, ac Theophraſtus commemorant, de quibus diſerte Scaliger loquebatur, vera dicit eſſe ſolſtitia, ſive Metonica, ex tabulis & parapegmatibus propoſitis publice petita. *Ariſtoteles itaque* (verba ſunt hominis) *in libris* περὶ ζώων, *& Theophraſtus* περὶ φυτῶν ἱστορίας, *ubicumque mentionem faciant* τῶν τροπῶν, *aut* ἰσημερίας, *aut* Ἀρκτούρου ἐπιτολῆς, *aut* Πλειάδων δύσεως *de aliis ſolſtitiis, & æquinoctiis, aut de alio ortu, & occaſu intelligi debent, quam qui proſcriptus erat in tabulis, & columnis aſtronomicis Metonis: quas populus quotidie in publico poſitas conſiderabat.* VEREOR IGITUR UT SATIS VERUM SIT QUOD ADSTRUIT VIR MAGNUS, *τροπὰς illas, quarum creberrima occurrit apud Ariſtotelem, & Theophraſtum mentio, non veras fuiſſe. Profecto aut Metonicæ non veræ, aut illas veritati conſentaneas eſſe oportet, utpote quæ ſint eædem cum Metonicis.* VIDERIT ITAQUE SCALIGER, QUI VETERUM GRÆCORUM τροπὰς ARISTOTELIS, AC THEOPHRASTI, PUTAT FUISSE VII JANUARII, VIII APRILIS, VIII JULII, VII OCTOBRIS. Idem & ſequenti pagina repetit. Neminem arbitror eſſe, qui hæc, & alia multa, quæ hoc libro demonſtrantur, tam inauditæ levitatis exempla legerit, qui non rideat; neminem, qui, ſi hominis ingenium norit, indolemque, miretur.

Nam de priore illo Scaligeri commento quid dicam? Eſt id quidem in libris de Doctrina Temporum præſertim II, cap. III, ita convictum, ut defendi amplius nequeat. Sed ad illud obterendum penitus, ac profligandum hoc adjungam modo, quod ex iis conſequens eſt, quæ cap. IV, & V, libri II hujus operis tradidimus. Quamvis enim veteres olim aſtronomi τροπὰς, & æquinoctia in octavis ſignorum partibus collocarint, nemo tamen umquam octavas partes alibi, quam in contactu ipſo τοῦ θερινοῦ, & tropici ſtatuendas putavit; æquinoctia item in mutuis illius, & æquinoctialis interſectionibus. Nullas octavo poſt ſectiones die æquinoctia fieri dixit, qui quidem in octavis partibus illa poſuiſſet. Itaque SUMMI VIRI ſummus ille fuit error; nec in ejus ſectatore, ac pediſſequo minus notandus. Etenim, ut de ſolſtitiis taceam, quorum eſt obſervatio difficilior; certe in æquinoctiis tanta ſubinde fit umbrarum differentia, vix ut hominis oculis ac ſenſu præditi, nedum aſtronomi ſit, octavo ab ſectionum cardinibus die fieri æquinoctia putare. Sed hujus decreti vanitatem acrius non inſequor; quoniam & hoc alio loco factum eſt; & ſe, qui in eo duce altero peccarat, imprudens ipſe damnavit.

Plin. Exercit. p. 736 D 737.

Ecce autem rurſus abſurditas major, ibi ubi de Pleiadum ortu & occaſu, deque cardinibus a veteribus aſtronomis conſtitutis quanto poteſt maximo conatu diſſerens, in hoc ipſum argumentum univerſam collectaneorum ſuorum copiam effudit. Antiquos enim aſtronomos, Thaletem, Anaximandrum, Euctemonem, non minus ſuper ſolſtitiorum, & æquinoctiorum ordinibus diſſediſſe ſcribit, *quam ſuper occaſu matutino Pleiadum, quot diebus ab æquinoctio adveniret; alterum quippe ab altero pendet. Etenim Thales, qui viceſimo quinto die ab æquinoctio Vergilias occidere tradidit, non de æquinoctio commun fortaſſe ſenſit, ſed de eo æquinoctio, quod ipſe propria obſervatione conſtituit, de quo & ſcripſit. Idem de Anaximandro, & Euctemone ſentiendum.* Subjicit his Heſiodi ſententiam, *qui in aſtrologicis Vergiliarum occaſum fieri tradidit, quum æquinoctium autumni conficeretur.* Quod non ſic intelligendum eſſe vult, ut *auctor ille voluerit Vergilias occaſum facere circa æquinoctium autumni, & quum æquinoctium conficeretur, ſed e converſo quum Vergiliæ matutino occiderent, æquinoctium confici putaverit.* Quippe ut Vergiliarum obſervatio facilis, ſic æquinoctiorum, & ſolſtitiorum moroſa eſt, & difficilis; unde Heſiodus Vergiliarum occaſum, quem certo tenebat, in æquinoctio autumnali poſuit, cujus verum punctum ignorabat. Idem de Thalete, Anaximandro, Euctemone, ac Metone judicium facit. *Eadem*, inquit, *ratione poſſumus colligere quæ ſententia Thaletis, & Anaximandri fuerit in ſuis ἰσημερίων conſtituendis. Sciendum eſt tantum quo die matutinum occaſum facere ſolitæ fuerint eorum ætate Vergiliæ. Thales viceſimo quinto die poſt æquinoctium Vergilias occidere matutino ſcripſit. Ergo æquinoctium autumnale Thaletis viginti quinque diebus præcedebat Vergiliarum occaſum matutinum. Anaximandri, novem, & viginti: Euctemonis, octo & quadraginta.* Hæc fere Plinianus Exercitator.

Ridicula Salmaſii ratio.

Quocirca ex novi Hipparchi decreto, ad indagandam antiquorum de æquinoctiis, ac ſolſtitiis opinionem, unica illa, certiſſimaque ratio eſt, uti quod tempus occaſui matutino Vergiliarum præfixerint, cognitum habeamus; hinc enim retro dies putando, ad ipſum cardinem æquinoctii perveniemr, quem illi ſtatuerint. Age faciamus quod magiſtri regula præcipit: & Æquinoctii autumnalis tempus ab Heſiodo præfinitum inveſtigemus, ſi poſſumus. *Sciendum eſt tantum*, ait, *quo die matutinum occaſum facere ſolitæ ſint illius ætate Vergiliæ.* Unde autem de die ſcire poterimus? Opinor unica illa via ac methodo, qua res iſta ſciri poteſt; nimirum ex Tabulis Directionum, & Aſtronomicis calculis. Hos igitur ſodes expedi, & inquire quandonam occidere Vergiliæ ſolebant Heſiodi ſæculo. Ex Arcturi ortu veſpertino, quem poſt ſexaginta dies ab hiberno ſolſtitio ætate ſua contingere ſcripſit, colligitur Heſiodum annis poſt excidium Trojanum circiter CXL vixiſſe; hoc eſt per. Jul. fere 3670. Demus Homeri σύγχρονον fuiſſe, qui natus eſt anno per. Jul. 3688. & ſumamus annum ejuſdem periodi 3713, ut rotundus numerus ſit intervalli ad Natalem Chriſti communem annorum mille. Hoc igitur anno, ſi recte calculos ſubduxeris, occaſum matutinum lucidæ Pleiadum reperies in gradu Libræ 17. ut & occaſum acronychum in gradu 17 Arietis, cum eſſet in gradu Arietis 17, 34′, ad altitudinem poli graduum 37. qui Græciæ ſitus eſt, ut ait Hipparchus libro I. Quoniam igitur Heſiodus æquinoctium autumnale verum ignoravit, & in eodem die collocavit, quo ſcire poſſumus Vergilias tempore illius occidiſſe: occiderunt porro Vergiliæ in gradu Libræ 17, quem Sol Octobris circiter XVIII tenebat: hunc ipſum in diem æquinoctium autumnale Heſiodus aſtronomus contulit, nempe ſeptemdecim circiter diebus poſt æquinoctium verum, quod Octobris I hora 17, 18′ Athenis commiſſum eſt anno periodi Jul. 3714. Vix in bubulco tanta ἀμαθία tolerabilis ſit, nedum in eruditiſſimo poeta, & eodem aſtronomiæ principe, qui de ortu ſiderum, & occaſu,

& aſtrologia ipſa poſteris etiam præcepta ſcripſerit. Hoc divinum Critici Exercitatoris acumen eſt; Heſiodum aſtronomum putare poſt dies XVII, quam confectum erat, æquinoctium autumnale ſtatuiſſe. Rurſus Thaletis Mileſii tempore æquinoctium autumnale præcedebat occaſum Vergiliarum diebus XXV. Tabulæ occaſum eumdem matutinum exhibent in gradu Libræ 24, aut 25. quem Sol Octobris circiter XXII obtinebat. Igitur Thaletis æquinoctium, Septembris XXVIII contigit; quem in diem revera congruit ex aſtronomicis tabulis. Quippe anno periodi Jul. 4154. biſſextili incurrit in Septembris XXVIII, hora 19, 52′ Athenis. Porro Anaximander, qui Thaleti σύγχρονος fuit, (erat enim eo anno, quo mortuus eſt Thales, annos natus quattuor & ſexaginta, ut ait Laertius) Pleiadas occidere ſcivit die ab æquinoctio nono & viceſimo. Quare æquinoctium ab eo conjectum fuerit in Septembris XXIV, quatriduo toto ante ipſum Thaletis. In ceteris piacularis hallucinatio eſt. Euctemon occidere Vergilias pronuntiavit XLVIII diebus ab æquinoctio verno, ut auctor eſt Plinius: vel, ut Gemino placet, XLV. Tabulæ matutinum hunc occaſum præbent in gradu Libræ 28. quem Sol adibat Octobris circiter XXVI. Non dubitabit Hipparchus noſter, quin Metonis, & Euctemonis æquinoctium ante dies XLVIII fuerit in Septembris VIII, vel IX die. Eudoxi ſimiliter, qui in Scorpii gradum 19 Vergiliarum conferebat occaſum, contigit Septembris VII, vel VIII. Non enim aliter Pliniani Grammatici divinus Canon poſtulat. Quippe qui prius inquirendum cenſet diem, quo Pleiades ortum matutinum facerent illorum ſæculo; ut inde numeratis diebus, quos Plinius refert, ad eorum æquinoctium retro calculus agatur. Nam de occaſus Pleiadum die, quem explorari jubet, quid aliud ſciri poteſt, quam quod aſtronomicæ tabulæ demonſtrant? Ac vide quantopere fallatur. Tantum enim abeſt ut ex tempore occaſus matutini Vergiliarum, colligendum ſit æquinoctium, quod Veteres illi ſtatuerunt: ut e contrario quodnam illi tempus Vergiliarum occaſui præſtituerint, intelligi aliter nequeat, quam ſi de æquinoctio conſtiterit. Etenim ut exemplis ſuperioribus inſiſtam, propoſitum ſit quærere, quo die Meton Vergilias occidere pronuntiarit. Cum ex aſtronomico abaco gradum Libræ 28 inveſtigaveris, non potes certum ei in Juliano anno deſignare diem; niſi aditum Solis ad Libram, & æquinoctiale punctum prius inveneris. Quid igitur Canone illo futilius, qui prius indagari præcipit occaſus Vergiliarum diem, ut ex eo æquinoctii tempus eruatur?

Præterea cum occaſus ſiderum matutinus non uniuſmodi ſit; ſed alius verus: quam συγκαταδύνοντα ἢ φαινόμενον, *non apparentem* Ptolemæus appellat: alius apparens, cui varii præfiniuntur ab antiquis dies: ac viginti, & eo pluribus interdum a priori diſtat; ſcire velim quo de occaſus genere cautio illa Exercitatoria accipienda ſit. Nam ſi de priore intelligat, qui ſolus, uti dictum eſt, explorari a nobis poteſt; redit illud abſurdum, quod paullo ſuperius attigi; ut in VII, vel VIII Septembris diem Metonis, & Euctemonis æquinoctium relegetur. Sin poſteriorem occaſum eligat; nulla hic certa ratione definiri ab ullo mortalium poteſt: quoniam pro diverſo regionum ſitu, ac prout aer purior, & limpidior; aut contra denſior, & concretior eſt aer, eo citius aut tardius occidentes Vergiliæ in contuentium oculos incurrunt. Hinc illa in occaſu pariter atque ortu ſiderum finiendo opinionum varietas. Ac Thales quidem verum occaſum Vergiliarum, non apparentem ſignificavit. Euctemon autem de apparente, non de vero capiendus eſt; de neutro quantum ſuſpicari licet, Heſiodus; ſed de occaſu veſpertino, & heliaco; cujus loco matutinus per errorem ſubſtitutus eſt; quod ſupra demonſtravimus. Quæ omnia Solinianus Exercitator ſcire ante, ac diſcernere debuit, quam inſulſe, ac confuſe ex occaſus Vergiliarum die æquinoctiorum tempus colligi præciperet.

Salmaſii error. Eſt ejuſdem inſuper ἰδιωτικὸν illud, quod ſolſtitia, & æquinoctia in octavis fieri ſignorum partibus paret. Quæ opinio quatenus apud antiquos citra reprehenſionem extiterit: utque poſt Hipparchi tempora paullatim obſoleſcens penes rude tantummodo vulgus, aut eos qui ad imperitiorum ſe captum ſcribendo demitterent, aliquamdiu reſederit, fuſe libro II diſſeruimus. Ea vero hoc tempore in tanta luce Mathematicarum artium nonniſi ridicule defendi poteſt; ut qui ea ſe implicari patiatur, eum valde in ſphæricis elementis tironem eſſe oporteat. Atqui Solinianus interpres ſerio, & ex animi ſui ſententia idipſum in commentariis ſuis non uno loco poſuit, cardines in octavis eſſe ſignorum partibus. Tum ſic eos accepit, quaſi iiſdem perpetuo locis immobiles, fixique conſiſterent; nec ulla προηγήσεως eſſet in anteriora recedentium.

In Exercitatione ad pag. Solini 59, quæ eſt de ortu caniculæ, ita ſcribit: *Sed promptius rem factam habebimus, ſi Scaligerum audiamus. Is caniculam tempore Manilii in ſeptima Cancri parte oriri ſolitam ſcribit in ſyſtemate Barbarico, vel Ægyptiaco.* SOLSTITIUM TUM COMMITTEBATUR APUD ROMANOS IN OCTAVA PARTE CANCRI. *Ergo uno die præcedebat ortus caniculæ Ægyptiacus ſolſtitium.* Neque Scaligerum intellexit; & imperite prorſus ſolſtitium in octava fieri parte credidit. Scaliger ſeptimam Cancri partem eam vocat, quæ punctum contactus circulorum, hoc eſt verus τροπὴ in conſequentia ſignorum excipit, non quæ illas antecedit. At iſte putavit Scaligerum Columellæ, Plinii, ac ceterorum locutum more, qui ingreſſum Solis in ſigna ante cardines ponunt, ante mutuas circulorum ſectiones, & contactus ſeptimam Cancri partem ſtatuere. Jam illa cujuſmodi ſunt? *Solſtitium tum committebatur apud Romanos in octava parte Cancri*: quaſi alia modo ſit ſolſtitiorum ratio, quam temporibus illis fuit: aut ab octava parte ad primam retrogreſſa ſint. Non magis tum in octava fiebant parte, quam fiunt hodie; ſed cum in æquinoctiali circulo, ejuſque partibus olim cardines computarent aſtronomi, ſignorum initium ab illuſtri aliqua ſtella duxerunt; cujus aſcenſio recta cardines antecedebat. Poſtquam autem ſtellæ iſtæ in conſequentia progreſſæ ſunt, ſignorum in illis collocati capita deſierunt; & in cardines tranſlata ſunt. Plin. Exercit. p. 429. D.

Ejuſdem indolis eſt tota illa μικρολογία ſuper Leonis initio, ortuque Sirii. *Miror*, inquit, *Solinum heic ſcribere ſacerdotes Ægyptios natalem mundi judicaſſe inter tertiumdecimum, & undecimum diem Kalendas Auguſti, quo tempore Solem in Leonem ingredi dicit, & Sirium oriri. Atqui certum eſt ex his, quæ ante attulimus, non duodecimo Kalendas Auguſti, ſed tredecimo Solem introitum facere in Leonem.* Mirandum potius exſtare quemquam hodie, qui Solem in Leonem ingredi XIII Kalendas Aug. putet; & de iſtis ſcribere, ac docere, quæ neſcit, alios audeat. Nam neque Sol in Leonem Manilii ſæculo illo die, aut etiam XII Kal. ingreſſum faciebat, quod hic noſter, ut ejus eſt oratio, non ex illius ætatis errore; ſed ex ſuapte ſententia profert. Quod cum viros doctos non probare ſcripſerit alio loco; qui id probet, virum ſe non doctum eſſe, haud obſcuris verbis fatetur. Pag 432. D. Pag. 737. D.

Poteſt in idem & alterum erroris caput oſtendi. Etenim Solinum redarguit, qui XII Kalendas Aug. Solem in Leonem ſubire ſcripſit; quoniam, inquit, certum eſt non XII Kalend. ſed XIII Solem introitum in Leonem facere. Itane certum eſt illo die Solem in Leonem tranſire? Quonam id quæſo tempore? Nam hoc eſſe perpetuum non poteſt ob προήγησιν cardinum. At hic ἀπείρως, & infinite loquitur. Quin etiam alibi: *Timæus*, ait, *apud Plinium per introitum Solis in Leonem poſt canis ortum Nilum augeſcere dicit apud Plinium*, *hoc eſt tredecimo Kalendas Auguſti*. TUNC ENIM INGREDITUR SOL IN LEONEM. Refert hoc Plinius lib. V, cap. IX. neque XIII Cal. Auguſt. Solem in Leonem ingredi dicit ex Timæi ſententia. Si Plinii, ac Columellæ ſæculo Solis tranſitus in Leonem incidit XIII Cal. Auguſt. Timæi mathematici tempore triduo fere poſtea contingere debuit. Inſcite ergo ſcriptum eſt; *tunc enim ingreditur Sol in Leonem*. non ſolum quia neutro ſæculo id accidit: ſed etiam quia ſi alterutro factum eſt, in altero verum eſſe non poteſt. Vixit Timæus Agathocle regnante circa annum per. Jul. 4400, Calippi ſæculo; hinc ad Plinii & Columellæ tempus anni ſunt fere trecenti & ſexaginta; quibus tridui προήγησις conſtatur. Pag 428. C.

Rurſus Exercitator Metonem & Euctemonem æquinoctium autumnale fieri cenſuiſſe narrat XXVI Septemb. *in octava parte Libræ, non tamen octavo Kalendas Octobris, ſed ſexto*; quod ita probat: *Nam Sol, auctore Columella & Ptolemæo, tranſitum facit in Libram tredecimo Kalendas Octobris; ita in octava parte Libræ, hoc eſt ſexto* Pag. 737. E.

Kalendas

Kalendas Octobris, æquinoctium peragitur, die vigeſimo ſexto Septembris. Pergit vero. *Columella. Octavo Kalendas Octobris, & ſeptimo, & ſexto æquinoctium autumnale ſignificat; ſexto Kalendas perfici neceſſe eſt æquinoctium, ut in octava parte ſigni perficiatur.* Non poteſt pio eo ac meretur hæc inſcitia caſtigari. Quid enim? an quia in octava parte fieri debet æquinoctium, ideo in XXVI Septembris neceſſario fit? aut ad hunc diem ſæculis omnibus adhæreſcit? patrum denique noſtrorum memoria ante Calendarii recenſionem in XXVI Septembris conſiterat? Ubi judicium hominis eſt? Ex eo probat Metonis æquinoctium autumnale Septembris vigeſimum ſextum diem occupaſſe, quia Columella tranſitum in Libram XIII Cal. Octob. conſtituit, & ſexto Calendas æquinoctium locavit. A Metone ad Columellam quingenti propemodum anni numerantur. Nullane hoc intervallo æquinoctiorum facta præceſſio eſt?

Colum. lib XI. cap. II. Sic paullo poſt, ubi Metonis ſolſtitium ex Ptolemæo, & Scaligero convenire docuit in XXVII Junii, mox iſta ſubjicit: *At ſi Columella auctore ſolſtitium Metonis in octava parte Cancri ſtatuimus, tum vigeſima ſexta ei ſolſtitio obſervabitur.* Quid ita? quod ſcilicet Columella ingreſſum Solis in Cancrum ponit XIII Cal. Julii: ſolſtitium vero in octava parte, quæ cadit in diem Junii XXVI. Ergo a Metonis tempore ad Columellam ne minima quidem facta mutatio eſt? Solſtitium Julianum a Soſigene non XXVI Junii, ſed XXIV defixum eſſe ſupra declaravimus; quem in diem medium ſolſtitium aſtronomicæ tabulæ conferunt. Columella, qui vetera parapegmata complura diverſis edita temporibus legerat, in quibus ſolſtitium variis itidem diebus attributum erat, non unum diem præſtituit: ſed propter ἐπισημασίας, quas artifices illi ad ſuum quique ſolſtitium adſcripſerant, *octavo, & ſeptimo, & ſexto Calendas Julii ſolſtitium fieri* ſcripſit lib. XI, cap. II. Atque hoc poſtremum ſolſtitium, quod Junii XXVI Columella notat, Hipparcheum eſt, non Metonicum; immo ambo illa Hipparchea ſunt, tam quod VII Cal. Julias competit, quam quod ſexto. Sed illud medium eſt, hoc verum. Nam Hipparchi tempore ſolſtitium medium cadebat in diem Junii XXV, verum autem in XXVI. Itaque ex tribus illis ſolſtitiis Columellæ, primum eſt Soſigenis medium; ſecundum medium Hipparchi: tertium ejuſdem Hipparchi verum. Non enim dubium eſt, aſtronomos veteres præter medium ſolſtitium, quod, ut opinor, populare eſſe jubebant, atque in parapegmatibus deſcribebant, verum inſuper adnotaſſe; quæ duo promiſcue nonnumquam ab imperitis habita ſunt. Hinc juſta ſuſpicio eſt ſolſtitium illud, quod a Metone, & Euctemone obſervatum dicitur anno Nabonaſſari CCCXVI, Phamenoth XXI, ſive Junii XXVII, mane, medium eſſe ſolſtitium. Nam duo ſolſtitia Meto deſcripſerat: unum verum; quod ex obſervatione didicit; alterum medium; quod ex veri illius ratione conſtituit. Ita ex obſervatione utrumque deſitutum eſt. Etenim anno illo per. Jul. 4282 medium ſolſtitium Athenis incurrit in diem Junii XXVII, mane hora 10, 43'. verum autem Junii XXVIII, hora 10, 13'. At Junii XXVI Metonicæ τροπαὶ nullo pacto conveniunt. Sed nec autumnale eorumdem æquinoctium recte in Septemb. XXVI ab Exercitatore confertur, ſi de vero ſermo ſit. Nam medium cadere in illum diem potuit; verum autem biduo fere diſtabat. Anno quippe per. Jul. 4282 medium æquinoctium Athenis commiſſum eſt Septembris XXVI, hora 18, 3'. Verum, Septembris XXVIII, hora 54, 20'. Hipparchi porro verum æquinoctium Septembris XXVII. medium XXV competeont. Hoc verorum, ac mediorum cardinum diſcrimen diligenter obſervandum eſt; cujus

Plin. Exerc. p. 742. C. ignoratione Solinianus Exercitator haud leviter offendit; qui Metonis, Euctemonis, Calippi, & Hipparchi æquinoctia, & ſolſtitia non multum differre putat: idque alibi ſe probaturum oſtendit. Ita trecentis circiter annis Sol in eodem pene veſtigio conſtitit. Sed auctorum media cum veris æquinoctia ſolſtitiaque permiſcentium uſus impoſuit homini harum rerum minime perito.

CAPUT XI.

Salmaſii ridicula Arateorum carminum expoſitio; tum vana Theophraſti caſtigatio.

Aratus de hiberno menſe loquens, in quo mare clauſum eſt, quando Sagittarium Sol tenet; quod tempus in Decembrem incidit, his illum verſibus deſcribit.

> Σῆμα δέ σοι κείνης ὥρης, ἢ μηνὸς ἐκείνου
> Σκορπίος ἀντέλλων εἴη πυμάτης ἐπὶ νυκτός.
> Ἤτοι γὰρ μέγα τόξον ἀνέλκεται ἐγγύθι κέντρου
> Τοξευτής· ὀλίγον δὲ παροίτερος ἵσταται αὐτοῦ
> Σκορπίος ἀντέλλων· ὁ δ' ἀνέρχεται αὐτίκα μᾶλλον.
> Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
> Ὕψι μάλα τροχάει· ὁ δὲ δύεται ἠῶθι πρὸ
> Ἀθρόος Ὠρίων· Κηφεὺς δ' ἀπὸ χειρὸς ἐπ' ἰξύν.

Quæ ſic Avienus vertit:

> *Menſis at infauſti, vel clari ſideris index*
> *Scorpius exoriens jam tempore noctis adultæ.*
> *Hic matutino veniens procul æquore cælum*
> *Exigit e pelago: telum trahit ultima cauda.*
> *Cunctatur pigri poſt tergum ſidere juxta*
> *Arcitenens, tardos & gurgite liberat artus.*
> *Tunc Cynoſura, & jam maturæ in tempore noctis*
> *Altius in boream ſuſtollitur, abditus autem*
> *Orion redeunte die; tum brachia Cepheus,*
> *Protentaſque manus, mediamque immergitur alvum.*

Non eſt ambigua carminum illorum ſententia. Cum enim Sol Sagittarium obtinet, oritur ante eum mane Scorpius circa undecimam noctis horam, vel duodecimam (ait Theo.) Parvo quippe ſpatio orientem Solem præcedit: cum eoque Sagittarii cuſpis, quæ Scorpii aculeo proxima eſt. Tunc Orion totus ante lucem occidit, una cum Cephei parte. Hæc circumſcriptio temporis nulli alteri, quam matutino convenit, hoc eſt una alterave hora circiter ante Solis exortum.

At Solinianus Exercitator vix credibili ſtupore, de initio noctis interpretari maluit. *Videndum* (ait) *an non falſi ſint veteres omnes Interpretes, qui* ἀκρόθι νυκτὸς *in Arato de noctis fine expoſuerunt, quum de principio fuerit exponendum. Certe* ἀκρόθι νυκτὸς, & ἠῶθι πρὸ *videtur ipſe diſtinxiſſe; quum tamen antiqui interpretes pro eodem utrumque ſumant. Et ſane quum* ἀκρόθι νυκτὸς *alio loco manifeſte dixerit de primore noctis parte, nequaquam cenſendum eſt alia ſignificatione illud* ἀκρόθι νυκτὸς *uſurpaſſe.* Non majori abſurditate Solem tunc occidere dixiſſet, cum oritur, aut oriri cum occidit. Nam paullo ante Solis ortum ea neceſſario fiunt, quæ Poeta cecinit: Orionis occaſus; ortus Scorpii: tum Cynoſuræ, ſive urſæ minoris ad ſummum cæli culmen evectio. Sub occaſum Solis contraria eveniunt omnia. Scorpius jam occidit; Orion exortus eſt; Cynoſura ad imum circuli ſui progreditur. Vide omnino Hipparchum lib. I, ubi hunc Arati locum explicat numero XV, & XVI. Jocularis eſt igitur hallucinatio Critici, & ejuſdem modi, qualis illa fuit, quum nocte contra Solem meiere ex Heſiodi interdicto vetuit.

Plin. Exerc. pag. 720. A.

Idem Theophraſti locum falſo mendi ſuſpectum habet, in quo genera occaſuum ſtellarum itidem ut ortuum diſtinguit duo, lib. de Signis pluviarum, &c. εἰσὶ δὲ δύσεις διτταί. αἱ μὲν γὰρ ἀφανισμοὶ δύσεις εἰσί. αἱ δὲ ἔτι, ὅταν ἅμα συνδύῃ τῷ ἡλίῳ τὸ ἄστρον, ἢ ὅταν ἀνατέλλοντι δύῃ. Qui locus expoſitus eſt cap. I, lib. I. Salmaſius ſolita confidentia corrigendum cenſet, ἔτι γὰρ ἀφανισμοὶ, &c. quaſi neget Theophraſtus ἀφανισμοὺς, id eſt *occultationes* occaſus eſſe. Nihil pote verius contra auctoris mentem. Nam Theophraſtus occaſum heliacum his verbis concipit, qui eſt ἀφανισμὸς ſtellæ. quia incipit ἀφανίζεσθαι, id eſt poſtremum apparet; unde & δύειν, & occaſus heliacus vocatur; non quod non adhuc videatur: ſed quod altera non appareat. Sicut mori dicuntur, non qui jam mortui ſunt; ſed qui poſtremum vivunt. Sic ἀφανισμὸς *extinctio* eſt, ut ita dicam, ſtellæ; quæ deinceps non lucet, quæque συνδύνει τῷ ἡλίῳ, id eſt paullo poſt Solem occidit. Vanitatem Salmaſianæ hariolationis arguit,

Salmaſ. pag. 753. E.

quod de ortu ſequitur apud eumdem Theophraſtum. Nam ortum alterum heliacum exponit; alterum acronychum; utrique ergo reſpondet occaſus heliacus, & coſmicus.

CAPUT XII.

Firmici locus inſignis imperitiſſime a Salmaſio corruptus vindicatur, & exponitur. Ortus & occaſus matutini ac veſpertini Veneris & Mercurii. Plinius illuſtratus. Alia ejuſdem Salmaſii peccata.

Salmaſius pag. 721. ENIMVERO nimis otioſe Salmaſius in Solinianis iſtis commentariis & patientiæ lectorum, & chartis illudit ac litteris. Firmici locus eſt de planetis quinque, quem ſic interpretatus & caſtigat, ut ad ſummam imperitiam reliqui nihil fecerit. Verba auctoris illius ſunt libro II, cap. VIII, quæ a nobis expoſita meminimus cap. I. libri I hujus operis; quæ ſunt hic neceſſario repetenda: *Stellæ autem quinque, ſcilicet Saturni, Jovis, Martis, Veneris, & Mercurii, matutinæ ſunt, aut veſpertinæ, aut occidentales, ſeu abſconſæ, quæ a Græcis ἀφανεῖς τε, καὶ συνοδικοὶ dicuntur, aut ἀκρόνυχοι. Qua autem ratione tales fiant, vel qua ex cauſſa hæc accipiant nomina, nunc explicemus. Matutinæ ſunt in ortu, quæ præcedentes Solis orbem oriuntur; veſpertinæ vero in ortu, quæ orientem Solem ſequuntur; abſconſæ autem; quas Solis orbis tegit. ἀκρόνυχοι, quæ tunc oriuntur, cum Sol occidit.* In his verbis Firmicus quadruplicem σχηματισμὸν planetarum quinque deſcribit, ortus nimirum triplices, & occaſus genus unum. Matutinus ortus eſt heliacus communis omnibus: etſi diſſimili ratione duobus inferioribus, ac ſuperioribus tribus accidit. Nam tres iſti, qui tardiores ſunt Sole, itidem ut fixæ ſtellæ, appropinquantis Solis radiis abſconſi, ejuſdem receſſu ſub ipſum diei crepuſculum emergere incipiunt ab oriente; at inferiores duo, quia velociores ſunt, & ultro citroque commeant, Solem tranſgrediuntur, & matutinum ortum faciunt. Veſpertinus ortus iiſdem duobus Solis convenit: qui quidem occaſu matutino Solem aſſecuti, & ultra ipſum in conſequentia nitentes, mane poſt eumdem ſupra horizontem aſſurgunt, ac poſt ejus occaſum apparere ſurſus incipiunt. Quare duplex iis ortus heliacus accidit, matutinus, & veſpertinus: occaſuſque duplex. Quod eleganter accurateque Plinius lib. II, cap. VIII, & XV declarat. *Inferiores*, ait, *duæ occultantur in coitu veſpertino ſimili modo: relictoque Sole totidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis Solem inſequuntur: adeptæque occaſu matutino conduntur, ac prætereunt. Mox eodem intervallo veſpere exoriuntur uſque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu matutino delitéſcunt.* Hic duplicem illum ortum, occaſumque Veneris, ac Mercurii graphice deſcribit; nec non coitum eorumdem, & ἀφανισμὸν συνοδικὸν, quem cum ſuperioribus communem habent. Porro ſchematiſmum quartum Firmici, hoc eſt ἀκρόνυχον exortum trium ſuperiorum antea ſignificavit, cum eos dixit *a partibus centum octoginta exortus facere veſpertinos*. At Firmicus ortus veſpertini duorum inferiorum rurſus meminit capite eodem VIII verbis his: *Inefficaces vero ſtellæ fiunt, quoties Solis orbem, veſpertino ortu fuerint ſubſecutæ*; & capite ſequenti: *Veſpertinæ vero ſunt, cum in iſta parte numero conſtitutæ, Solem ſubſecutæ fuerint*. Utrobique de Solis duobus intelligendus eſt ortus iſte veſpertinus, Mercurio, & Venere, & non de ſuperioribus tribus.

Mirus error Salmaſii. Cum hæc tam plana ſint, ut vel tironculos non lateant: tam aperte, & copioſe a Plinio, Ptolemæo, cæteriſque tradita, ut nihil ſit hodie vulgarius, tamen ea Salmaſius ignoravit, & in illo Firmici loco vehementius aberravit. Primum ad iſta Firmici; *Veſpertinæ vero in ortu, quæ orientem Solem ſequuntur*; ita ille loquitur: *Hæc prorſus non intelligo*. Credo equidem; nec ego eo te nomine reprehendendum judico, quam quod neſciebas, de eo ſcribere auſum eſſe te; id vero minime tolerandum. Pergit porro, ac tam ex illis Firmici, quam ex his, in quibus ἀκρόνυχοι ait dici, *quæ tunc oriuntur, cum Sol occidit*; duplicem ortum veſpertinum errantium ſtellarum e Firmico deſcriptum eſſe colligit, quum & Solem habent oppoſitum ex diametro; & quum Solem ſequuntur orientem; *quod eſt*, inquit, *falſiſſimum*. Immo veriſſimum eſt, mi homo, non in omnibus quinque, ſed in duobus inferioribus: quod ipſum Ptolemæus, ut de Plinio taceam, lib. XII, ac XIII, Theo, ac Theorica omnia Planetarum plenis paginis explicant. Subjicit deinde quod legentes riſimus: *Atqui tantum abeſt, ut veſpertino ortu Solem ſubſequantur, ut tum longiſſime a Sole diſtent, totis ſex Signis interjacentibus, vel dimidia circuli parte; veſpere ſiquidem oriuntur, cum Sol occidit.* Itane Venus & Mercurius dimidia circuli parte diſtant a Sole? Quid imperitius? Atqui hoc ipſum ſæpius repetit: ut in fine paginæ ejuſdem: *Sane quum veſpertinum ortum faciunt illæ ſtellæ, non duodenis partibus a Sole tum diſtant, ſed centum, & octoginta, vel circuli totius ſemiſſe.* Sed audaciam vide: *Mendum eſſe in illis verbis plus quam certa fides eſt*, inquit, *legendum itaque in priori loco, veſpertinæ vero in ortu, quæ occidentem Solem ſequuntur: vel etiam veſpertinæ vero in occaſu.* Sic in poſterioribus verbis corrigit: *inefficaces vero ſtellæ fiunt, quoties Solis orbem veſpertino coitu fuerint ſubſecutæ.* Hæc conjectura, & caſtigatio vaniſſima eſt; quam ſic tamen tueri ſtategit: *Emendationem noſtram unice confirmat Firmicus ipſe capite ſequenti: ubi explicat quot partibus a Sole recedere debeant ſingulæ erraticæ, ut matutinæ dicantur, & quo partium numero ad Solem accedere, ut fiant veſpertinæ.* Falſum eſt. Emendationem iſtam præter ea, quæ hactenus expoſui, caput ſequens Firmici redarguit, ac novum inſcitiæ genus oſtendit. Nam Firmicus ibi explicat quot partibus a Sole diſtantes erraticæ quinque mane ante ortum, vel poſt occaſum illius appareant. *Saturnus*, inquit, *ſtella cum a Sole XII receſſerit partibus, id eſt eum præcedens orta fuerit, matutina erit. Simili modo etiam Juppiter XI partibus recedens matutinum ſe facit præcedens. Venus autem VIII. Mars etiam præcedens, & in VIII parte conſtitutus matutinus efficitur. Mercurius quoque præcedens, & in VIII parte conſtitutus matutinus eſt.* Quibus iſta ſubjicit, quæ duorum inferiorum propria ſunt. *Veſpertinæ vero ſunt, cum in iſto partis numero conſtitutæ Solem ſubſecutæ fuerint.* Partes illæ duodenæ, vel undenæ, vel octonæ, quibus a Sole ſtella removetur, admonent, non eam Synodicam tunc eſſe, nec in coitu, nec radiis Solis contegi, ſed extra illos eſſe. Nam hi ſunt termini, citra quos abſconditur. Quare cum in iis partibus eſt ſtella, heliacum facit ortum, vel occaſum. In ortu præcedit; in occaſu ſequitur Solem. At cum Synodica eſt, neque præcedere eam neceſſe eſt, neque ſubſequi. Itaque Firmicus de συνόδῳ ſtellarum intelligi non poteſt in illis verbis, quæ invita Critica Salmaſius interpolat; quia tam ut veſpertinæ fiant in ortu ſtellæ, ſubſequi eas Solem aſſerit, quam ut ſint matutinæ, præcedere; quod de Synodico Schematiſmo minime dicitur. Plinius lib. II, cap. XV de tribus ſuperioribus Planetis: *Exoriuntur matutino diſcedentes partibus numquam amplius undenis.* Idem cap. XIV Lunam *intra quattuordecim partes Solis ſemper occultam eſſe* ſcribit, & eo argumento ampliorem ceterarum eſſe, quam Lunæ magnitudinem; *quando illæ & a ſeptenis interdum partibus emergant.* Emerſio ſtellarum non eſt coitus, neque συνοδικὴ κρύψις, & ἀφάνισις. ſicut partibus a Sole diſtans Luna XIV συνοδικὴ non vocatur.

Ad ſummam fruſtra eſt Salmaſius, dum cap. VIII Firmici legendum docet: *Stellæ autem quinque matutinæ ſunt, aut veſpertinæ occidentales, ſeu abſconſæ*: quaſi abſconſæ & occidentales eædem ſint quæ veſpertinæ. Atqui Firmicus nullas alias veſpertinas, quam quæ ſunt in ortu veſpertino, ſignificat, hoc eſt e radiis Solis expeditæ. Tum idem ſuo inde abſconſas ab matutinis, & veſpertinis ſitu diſcernit; *Abſconſæ autem, quas Solis orbis tegit.* Ad hæc in ſequenti capite, quas veſpertinas appellarat, eas partibus XII, vel XI, vel VIII Solem ait ſubſequi: quod in coitum quadrare non poteſt. Atque ut levitatis omnino correctorem pudeat, auctorem dabo, qui eadem plane cum Firmico, & ad eam, quam expoſuimus, ſententiam Græce docuit. Is eſt Paulus Alexandrinus, cujus liber εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν Græce, ac Latine prodiit. Ibi capite de Apparitionibus Planetarum ad Solem, totidem φάσεις eorum recenſet, quot Firmicus. φαίνεται δὲ φάσεις πρὸς τὸν ἥλιον οἱ πλανώμενοι ἀστέρες

ἀστέρες ἀπὸ μὲν ἑῴας ἀνατολὰς, καὶ ἑσπερίας δύσεις· ὅτε δὲ ἑσπερίας ἀνατολὰς, καὶ ἑῴας δύσεις, &c. *Faciunt autem apparitiones ad Solem errantes ſtellæ, nunc quidem matutinos ortus, & veſpertinos occaſus; nunc vero veſpertinos ortus, & occaſus matutinos.* Mox ἑῷοι δὲ ἀνατολικοὶ οἱ ἀστέρες γίνονται, ὅταν ἀφεστῶσι τοῦ ἡλίου μοίρας ιε΄, ἐν ταῖς προηγουμέναις μοίραις, ἢ ἐν τοῖς προηγουμένοις ζωδίοις, &c. ἑσπέριοι δὲ, ὅταν ἐν ταῖς ἑπομέναις μοίραις, ἢ ἐν τοῖς ἑπομένοις ζωδίοις τοῦ ἡλίου ἀφεστῶσι τὰς προειρημένας ιε΄ μοίρας. Item συνοδικοὶ δὲ γίνονται ὅταν κατὰ τὸ αὐτὸ ζῴδιον ἰσόμοιροι τῷ ἡλίῳ τύχωσι, μὴ ἀπέχοντες ἀπ' αὐτοῦ πλεῖον, ἢ ἔλαττον, λεπτῶν νθ΄. Matutinos ait in ortu eſſe planetas, cum in antecedentia XV partibus abſunt a Sole. Veſpertinos in ortu, cum in conſequentia diſtant a Sole totidem partibus. Synodicos vero, cum in eodem Signo pariliter cum Sole verſantur, ſic ut minutis 59′ non amplius diſtant. Proſus idem, quod Firmicus, hoc loco dixit; quemadmodum vero intelligenda iſta ſint, docent Scholia Græca: nimirum ad tres ſuperiores planetas pertinere matutinum ortum, & occaſum veſpertinum; ortum vero veſpertinum, & occaſum matutinum Solis duobus congruere, Veneri, & Mercurio. Ceterum cum Firmicus, aliique inæquales arcus τῆς φάσεως, pro ſideris magnitudine, Planetis conſtituant, ut videri a Sole diſſitæ queant, Paullus quindecim gradus definit omnibus: quem & Tzetzes in Comment. ad II Heſiodi librum ſecutus videtur. Nam & iiſdem verbis antecedentia & conſequentia ſignorum, quibus Paullus, appellat: illa quidem μοίρας δεξιὰς, καὶ ἀνατολικάς: hæc vero ἀριστεράς, καὶ δυτικάς. Sed quod Planetis duobus tantummodo tribuitur a Paullo, Firmico, & Plinio, ac ceteris omnibus; id univerſe Tzetzes de aſtris aſſerit; quod minime procedit.

Hæc ſunt Soliniani commentatoris in his litteris non peccata, ſed flagitia; qui in planetarum explicando motu tam ſe aſtronomiæ ſcientem eſſe demonſtrat, quam Grammaticæ, cum planetam feminino genere ibidem uſurpat. *Ubi ad Solem*, inquit, *regreſſa eſt planeta*. Et mox: *efficiaturque matutina*; cujuſmodi in Scholis quotidie tirones luunt. Salmaſii pag. 722. A.

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU

AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM

LIBER SEPTIMUS.

In quo contra Plinianas Salmaſii Exercitationes diſſeritur.

CAPUT I.

De canicula ortu Veterum diſſidia fruſtra a Salmaſio conciliata. Ejus triplex ratio confutatur.

DE duorum ſiderum exortu, occaſuque, Sirii, ac Vergiliarum, quaſi per ſaturam diſſerit Salmaſius in Exercitationibus totidem; in quas e nartheciis Grammaticarum obſervationum crudam & indigeſtam locorum congeriem effudit. Satis animadvertet, qui commentarios iſtius legerit, non ipſam eorum, de quibus explicabat, vel mediocrem intelligentiam habuiſſe: id unum vero curaſſe, ut quam confertiſſima auctorum ac teſtimoniorum copia epulum ſuum inſtrueret; atque hac arte rudi, vel aliis in ſtudiis occupato lectori fucum faceret. Itaque nihilo fit, quod ſuſceperat, argumentum tam longo ſermone clarius, atque ad intelligendum facilius. Nihil enim ad liquidum ibi definitum, ac deciſum: nihil certa ratione patefactam: nihil quod arbitrari te poſſis melius ac dudum, pleniuſque percipere. Parum hoc eſſet, niſi etiam falſa, abſona, &, quod homini iſti fatale eſt, prioribus poſteriora contraria paſſim multa jactaret. Quod ut in omnium defigatur oculis ac ſenſibus, age ab iis ordiamur, quæ de Sirio, ſive canicula primo loco diſputavit.

Plin. Exerc. pag. 427. & ſeq. Principio quæſtionem commovet ſane difficilem, & acuti Critici ingenio dignam: quemadmodum veteres Scriptores ſecum, & cum Hephæſtione Thebæo conveniat. Nam is ſcribit, Ægyptios ex aſpectu Sothios, id eſt caniculæ, & ejus habitu, ac colore, conjecturam de aſcenſu Nili feciſſe: eam porro ſtellam refert idem quinta & viceſima die menſis Epiphi ortam habuiſſe; qui eſt Julii XIX. Timæus quoque Nilum cenſebat incrementa capere Sole in Leonem ſubeunte; quo tempore Sirius oritur, ut & Aratus, Plinius, aliique narrant. Atqui Nilus idem, ut antiquis placet, aſſurgere incipit a ſolſtitio, & Leonem ineunte Sole totus erumpit. *Quomodo ergo hæc conciliabimus?* (inquit) *nam circa ſolſtitium alii exordia aſcenſus Nili collocant: alii circa ortum Sirii.* Hic ſtatus eſt controverſiæ; cujus quidem componendæ triplex ab illo ratio proponitur.

Plin. Exerc. pag. 428. D. Prima eſt: Plinius ſolſtitium confici dicit in octava parte Cancri, octavo Calendas Julii; alii tradunt ſexto. Nam octava pars Cancri incidit in ſextum Cal. Julii. Idem caniculam Ægypto exoriri ſcribit IV non. Jul. Italiæ vero XVI Calend. Auguſt. Nilum vero creſcere incipere Luna nova quæcumque poſt ſolſtitium eſt. A ſexto Kalend. Julii, id eſt a ſolſtitio, ad IV non. Julii, dies ſunt octo. Quocirca ſive nova tantum Luna poſt ſolſtitium creſcere incipiebat Nilus, accidebat ſæpe ut auſpicia incrementorum ejus inciderent in canis exortum; ſive ab ipſo ſolſtitio ſemper Nilus ἀνάβασιν inchoabat, quum ſeptimo tantum, aut octavo die poſt ſolſtitium Ægypto Sirius exoriretur, adhuc ejus ex ortu conjectura capi poterat, qualis futura eſſet illius ἀνάβασις. Hæc prima conciliandorum Veterum ratio: in qua verborum plurimum; rerum ac judicii admodum nihil. Etenim quiſquis diſſidentes ſpecie ipſa ſententias duas neque falſas eſſe putat, & concordes invicem facere ſtudet, tertium aliquid eligat oportet; in quod pars utraque conſpiret, ac conſentiat. Duo in hoc negotio ſunt, quæ diſcrepare videntur, antiquorum placita. Alii Nilum ab ipſo ſolſtitio ἀνάβασιν inchoare volunt; alii circa ortum Sirii; quod poſterius a priori non diſtat, ſi in ipſo quoque ſolſtitio Sirius oriatur. Proinde qui ita ſentiunt, aliquanto poſt ſolſtitium oriri caniculam putant. Medius inter hos, ac mutuæ conc[...]e ſequeſter Plinius interponitur. Dicat igitur neceſſe eſt aliquid, quod ex æquo placeat utriſque. Eſt id autem, Sirium IV non. Julii ortum facere, hoc eſt diebus octo poſt ſolſtitium. Hoc ſi pars alterutra non probat, pax eſſe nulla poteſt. At id nulla omnino pars admittit; immo ambæ ex æquo reclamant. Sirium enim oriri circa primam Leonis partem aſſerunt. Docet hoc Hephæſtio, qui Julii XIX id aſſignat. Timæus, Lucanus, Manilius, Plinius, Firmicus non aliter ſentiunt; ut Salmaſius ipſe prædicat, nec vel unum ſaltem nominat, qui cum arbitro controverſiæ Plinio Sirium octavo poſt τροπὰς oriri die ſtatuat. Quamquam quid alienis teſtimoniis hominem ſtudemus convincere? Dicat ipſe contra ſe teſtimonium potius, ac falſo Plinium ſe interpretatum eſſe demonſtret. Quod enim ex illo Scriptore attulit, Sirium IV nonas ortum facere; hunc idem ipſe Salmaſius pag. 430. non de Sirio, ſed de Procyne dixiſſe Plinium aperte ſcribit. Poteſtne firmius & conciliationis iſtius, & auctoris inanitas, quam ipſiuſmet decreto ac ſententia refutari? Pag. 437.

Quid quod imperite coſmicum ortum cum heliaco confundit? Nam Hephæſtio, ac ceteri, qui circa XIX Julii oriri caniculam adſtruunt, de heliaco loquuntur, quippe ex aſpectu Sothios de ἀναβάσει conjectura non aliter petitur, quam ſi ſtella illa videatur. At Plinius, qui IV non. Jul. oriri ait in Ægypto caniculam, de coſmico capiendus eſt. Hæc diſcernere Criticus iſte non putat. Ideo minime cohærentem interpretationem attulit. Non enim conciliari inter ſe diſcrepantes illi Veteres poterunt ex eo, quod Sirius in Ægypto quarto nonas Julias ortum faciat; cum hic ortus ἀφανής, non apparens ſit: de hoc vero dumtaxat, non de priore na-

ta ſit

ca ſit quæſtio. Sed de ortu Sirii, & Salmaſii errore poſtea dicetur.

Plin. Exerc. p. 429. B. Altera conciliandi via ex Scaligero ſumitur: qui recte notat, ἀρχαῖς τροπαῖς, id eſt, τὰ αὐτὰ VIII Julii menſis a Græcis eſſe conſtituta; hoc eſt undecim tantum dies ante canis exortum. Ita Nili incrementum haud multis diebus ortum canis anticipabat. Eſt id quoque frivolum, & inane perfugium. Etenim ſi Veteres VIII Julii ſolſtitium locabant; non igitur in VIII Calendas, ſcatore ponebant; neque ortum Sirii IV Non. ut paullo ante dixit. Ita miſere ſe ipſum elidit, evertitque Salmaſius. Quin hoc poſterius de ſolſtitio in octavum Julii a Veteribus collato, quod nunc approbat, alibi reſpuit; uti nos ſupra lib. VI, cap. X docuimus.

Tertio denique reſpondet Salmaſius; promptius rem eſſe confectam, ſi Scaligerum audiamus. *Hinc enim caniculam ſæculo Manilii in ſeptima Cancri parte oriri ſolſtam ſcribit in ſinistore barbarico. Solſtitium tunc committebatur apud Romanos in octava parte Cancri. Ergo uno die præcedebat ortus caniculæ Ægyptiacus ſolſtitium; at non mirum ſit alios tradere Nilum a ſolſtitio creſcere; alios vero non ante caniculæ exortum auſpicari incrementa ſua.* Ne hæc quidem conciliandi ratio ad rem pertinet; quin omnium abſurdiſſima eſt, inſcitiæque pleniſſima. Nam veteres Romani, qui in octava parte Cancri ſolſtitium fieri putabant, non alium diem, quam VIII Calendas, aut VI deſignabant; cardinem ipſum in contactu Tropici & τοῦ διὰ μέσων, ſive eclipticæ ſtatuebant. Quippe aditum Solis in Cancrum in octavum ante diem reiiciebant. At Scaliger cum in ſeptima Cancri parte ortum Sirii collocat, ſeptimam numerat non ab ingreſſu Solis in Cancrum, qui tum putabatur; hoc eſt ea a. d. XV Cal. Jul. ſed ab VIII Cal. ut in Cal. ipſas Julias ſeptima iſta pars inciderit. Quocirca ſi vera eſt obſervatio Salmaſii, oportet antiquos ortum Sirii in XXIII Junii diem contuliſſe. Præterea in idem, quod paullo ante commemoravimus, ἄτοπον incurrit. Nam Veteres illi, quorum pacando diſſidio quaſi ſequeſter intervenit Salmaſius, de Heliaco Caniculæ exortu, non de Coſmico loquuntur. At Scaliger de nullo alio, quam Coſmico poteſt accipi; etſi ne Coſmicus quidem Manilii tempore in Cancri parte ſeptima fiebat.

CAPUT II.

Salmaſii multiplex hallucinatio. In primis quod Procyonem ante caniculam occidere putat. Oſtenditur falſa ab ipſo credi Plinium Procyonem ſumpſiſſe perpetuo pro canicula. Plinius illuſtratur.

Salm. in Plin. Exerc. p. 429. E. & 430. B. 431. A. & D. OPINIO Salmaſii eſt Plinium ubique Procyonem accepiſſe pro canicula, nec alium προκύνα dictum agnoviſſe, præter eum, qui Sirius dicitur. *Non dubitavit igitur* (verba ſunt illius ea pag. 435 D) *at vir magnus putat, an Antecanem vocare deberet caniculam; ſed plane abſque ſic vocavit. Immo non alium προκύνα dictum agnovit, præter eum, qui Sirius dicitur, & in ipſa ore canis poſitus, ante eamnoscitur.* Verum uno tantum in loco Plinius Procynem aperte caniculam appellaſſe videtur. Poſtquam enim lib. XVIII, capite XXVIII de Zonæ Orionis, & Procynis ortu ita ſcripſit, *Zona autem ejus IV nonas Aſſyriæ: Ægypto vero Procyon matutino æſtuoſus; quod ſidus apud Romanos non habet nomen, niſi caniculam hanc velimus intelligi, hoc eſt minorem canem;* capite ſequenti hæc habet: *Rurſus plenilunium nocet a. d. IV nonas Julii, cum Ægypto canicula exoritur.* Cum in priore loco dubitaſſet, an τὸ προκύνα Latine nominari caniculam oporteret, in poſteriori, quaſi ita ſibi perſuaſiſſet, appellavit. Sed illa ſuperior cunctatio ſatis oſtendit, non abſolute putaſſe Plinium quem Græci προκύνα vocant, nihil a canicula, Sirione diſcrepare. Alioqui nullus eſſet hæſitandi locus: cum Latinum vocabulum ſciret eſſet caniculam, ac certo ſignificando ſideri tribuum.

Salmaſ. p. 430. B. Reliqua omnia, quæ ex eodem Plinio ad id probandum adducta ſunt a Salmaſio loca; teſtimonia magis hujus oſcitantiæ ſunt, quam conjecturæ illius argumenta. Eorum eſt hoc unum ad eruditorum memoriam, & Salmaſiani nominis decus illuſtre, quod ex lib. XVIII, capite XXIX petitur. *Quarto Kalendas Maii canis occidit, ſidus & per ſe vehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit;* ad quem iſta Salmaſius obſervat: *ubi caniculam evidentiſſime vocat τὸν προκύνα:* QUI UT PRÆOCCIDIT CANI, ITA ET PRÆORITUR. Quod ne per imprudentiam, uti ſit, excidiſſe putemus homini cæteroquin harum rerum haud imperito; ecce tibi rurſus alio loco: *canicula,* inquit, *ut diximus, Plinio eſt προκύων,* QUÆ ANTE CANEM ORITUR, ET OCCIDIT. Quid hac hallucinatione fœdius? *Procyon,* ait, *ante canem ortus & occidit.* Nullis ad hanc cæcitatem revincendam argumentis eſt opus. Quiſquis ad pictam ſphæram, & globum oculos adjecerit, quamvis hebes ac plumbeus ſit, errorem intelliget. Etenim quæ ad boream declinant ſtellæ, earum, quæ ad auſtrum vergunt, uti ortus antecedunt, ſic occaſus ſequuntur; præſertim ſi boreales ſitu poſteriores ſunt; ut in Procyne, & Cane contingit. Canicula quippe hoc tempore poſita eſt in gradu circiter nono Cancri, & ad auſtrum declinat, Procyon ad boream ſitus eſt in gradu fere 21 Cancri. Ergo ille prius oritur, quam Canis, occidit autem poſt ipſum. Anno primo Juliano Procyon hærebat in Geminorum gradu 27, 57'. Romæ autem occidebat acronyche in Geminorum 13, 24'. Coſmice occidebat in gradu Sagittarii 13, 24'. cum ortum heliacum faceret in gradu Cancri 29, 0'. At Sirius heliace oriebatur in gradu Leonis 7, 43'. occaſus ejuſdem heliacus contingebat in gradu Tauri 5, 31'. acronychus in Tauri 19, 14'. Igitur occaſus heliacus Procynis caniculæ occaſu poſterior erat gradibus 23, 31'. hoc eſt diebus amplius tribus & viginti; acronychus, & Coſmicus quattuor & viginti, cum tamen heliace Procyon oriretur ante caniculam diebus circiter decem. Procyon occidit poſt caniculam.

Pag. 435. B.

Plinius explicatur. Quod autem Plinius ait canis ſideri præoccidere caniculam; quod acumen Critici fugit; nos ad Julianum rectiſſime ſumus interpretati de canario ſacrificio; in quo, ad placandum caniculæ ſidus, ruſæ canes immolabantur; unde & *catularia porta* nomen accepit; ut auctor eſt Feſtus.

Salm. pag. 430. A. & E. Alter Plinii locus, quo conjectura nititur, ex libro XVIII, cap. XXVIII ſumptus eſt: *XVII Calend. Auguſti Aſſyriæ Procyon exoritur. Dein poſtridie fere abique confeſſam inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum vocamus, Sole partem primam Leonis ingreſſo. Hoc fit poſt ſolſtitium XXIII die.* Quibus ex verbis concludit προκύνα vocari a Plinio caniculam, & decimo ſexto Calendas Auguſti ortum ejus poni, in prima Leonis parte. Sed ea collectio proſus ἀσυλλόγιστος eſt. Nam ut integer locus ille ſit, hoc ſolum efficere poteſt, ut Procyon XVII Cal. Auguſt. oriatur in Aſſyria; poſtridie vero canis, nempe XVI Calend. Auguſt. in principio Leonis. Ubi duo illa ſidera perſpicue diſcernit: neque Procynem ait oriri XVI Calendas; ſed illud ipſum ſidus, quod antecedit Procyon, ac prænuntiat. Verum mendoſa illa eſſe verba Plinii nemo non videt, qui in hiſce litteris aliquid videt. Quam enim miſere in his explicandis verſatus eſt Criticus noſter! Credit hoc ſibi velle Plinium; τὸ προκύνα *decimo ſeptimo Calendas Auguſti exoriri Aſſyriis; dein poſtridie, hoc eſt decimo ſexto Calendas fere abique.* Qua ex ſententia ſequitur, altero die, quem in Aſſyria heliacum fecit ortum Procyon, ubivis oriri. Huic vero & natura rerum omnis, & communis ſenſus reclamat. Nam quo minus eſt polo διάστημα, eo citius ille ſtella a Sole digreſſa conſpicitur. Procyon anno primo Juliano Romæ, ubi polus XLII gradibus attollitur, heliace oriebatur in gradu 29 Geminorum; Alexandriæ in 21; Diſcrimen graduum, dierumque octo; in Aſſyria ad elevationem poli graduum 36; in Cancri gradu 24. Geminus quoque caniculam ait oriri in Inſula Rhodo triceſimo die poſt ſolſtitium; alibi quadrageſimo, & quinquageſimo.

Salmaſii mira conſtitutio in Plinii loco.

Salmaſii imperitiæ plena ſententia refutatur. Atque ut preſſius cum hoc hallucinationis monſtro pedem conſeramus, age quid Pliniana illa vox, *abſque,* ſuperioribus in verbis valeat, ex eodem auctore conſideremus. Capite XXV libri XVIII, priuſquam ortus ſtellarum & occaſus ex aſtronomorum obſervationibus, & parapegmatibus excerperet, præcipuas regiones percenſuit, in quibus obſervationes editæ ſunt: quarum etiam ille paſſim meminit. Ex his præcipuæ ſunt, Italia, Macedonia, Thracia, Ægyptus, Helleſpontus, Aſſyria, & Babylonia. Africam, Hiſpanias, & Gallias omittit, quod nemo in iis ſtellarum prodidiſſet exortus. Facile tamen ait etiam in illis terris poſſe dignoſci ex circulorum ratione, quam in ſexto volumine digeſſit. Quocirca cum Plinius ex Salmaſii opinione poſtridie,

ſtridie, quam in Aſſyria Procyon ortus eſt, eumdem *abique* dicit oriri; de illis ſaltem tractibus intelligendus erit. Ergo poſtridie, quam in Aſſyria ortus eſt; qua cum Babylonia conjungitur, in Thracia, & Italia conſpicietur. Babylon, quæ caput eſt Chaldææ, & in qua Aſſyrium parapegma confectum eſt, quo Plinius utitur; gradibus 35 polum aſſurgentem habet. Byzantium in Thracia gradibus amplius 43. Italiæ ad boream poſtrema gradibus 45. qui ſitus eſt Venetiarum. Procyon anno primo Juliano Babylone oriebatur heliace cum gradu Cancri 24, 27'. quem Sol adibat Julii XIX, ſive XIV Cal. Aug. Byzantii autem oriebatur in gradu Geminorum 29, 52'. ſive in primo Leonis, Julii XXVI. Intervallum dies ſeptem. Venetiis porro idem ortus accidebat in Leonis 5, 27'. Julii XXVII, vel XXVIII. diebus VIII vel IX poſtquam ortum fecit in Babylonia. At en Hipparchi noſtri decreto poſtridie oriri debuit. Adjice nunc Galliam, ejuſque boreales provincias, in quibus gradibus XLIV, vel L polus attollitur; multo tardius idem ſidus exorietur. Venuſtus eſt itaque noſter, dum Plinii verba in eum ſenſum explicat, ex quo tam immanis *ἀκυρία* naſcitur. Atqui ſi paullulum ejus, quam in illa Exercitatione adeo præfert, ſideralis ſcientiæ haberet; non valde in illo loco conflictaretur, qui ex vetere Germanici Interprete ad Aratum caſtigandus eſt, apud quem ita legitur; ut &

Plin. Exerc. p. 432 E. Salmaſius retulit. *Deinde poſt triduum fere; abique conſeſſum inter omnes ſidus indicans, quod Canis ortum vocamus*. Levis interpunctionis mutatio lucem his verbis afferet. Scribo: *Deinde poſt triduum fere ubique, confeſſum inter omnes*, &c. Procyon ſidus duas ſtellas habet, unam anteriorem in collo; alteram in ſemore. Plinius de aſteriſmi totius exortu loquitur, cujus prior ſtella Babylone oriebatur heliace in gradu Cancri 21, 27'. poſterior in gradu 24, 27'. diſcrimen graduum trium, ac dierum totidem. Solſtitium æſtivum contigit anno primo Juliano, Junii XXV. Igitur die Julii circiter XVI ſive XVII Calend. Auguſti Procyon oriri cœpit. At poſterior ejuſdem ſtella poſt triduum; nempe Julii XX. Hoc vero ſidus ubique; in noſtro videlicet orbe, ac præſertim in his regionibus, quæ a Plinio commemoratæ ſunt; Canis ortum indicat: qui poſt ſex circiter dies in Babylonia contigit. Nam ortus heliacus Sirii, anno primo Juliano, Babylone præciſe in ipſum punctum ingreſſus Solis in Leonem incidit, Julii XXVI. Hanc eſſe Pliniani loci ſententiam; illam autem Exercitatoris abſonam; non rationibus, ſed ſola lectione perſuaderi debet.

Quocirca de Procynis ortu heliaco, hoc eſt utriuſque ſtellæ, accipiendus eſt Plinius, cum ei quatriduum circiter imputat: quemadmodum paullo ante Orionis ortui plures aſſignavit dies. Quod autem capite XXIX a. d. IV nonas Julias oriri caniculam in Ægypto aſſerit; Italiæ vero XVI Calend. Auguſtas; de ortu Sirii coſmico verum eſt: ut capite ſuperiori demonſtravimus. Nam paullo poſt IV nonas coſmice in Ægypto Sirius oriebatur; in Italia vero circa Julii XVII, qui eſt XVI Calend. Auguſt. Nam Coſmicos ortus interdum cum heliacis confundit: dum ex variis parapegmatibus properanter omnia colligit. Ergo in capite XXVIII, ubi IV nonas Julias oriri in Ægypto Procynem refert, Sirium per imprudentiam ſumpſit pro Antecane. In XXIX vero capite, revera Sirium intellexit, ejuſque coſmicum ortum. Ita plurimum opinione falſus eſt Salmaſius: qui tam levi argumento, immo nullo, Plinium affirmare auſus eſt, numquam Sirium a Procyne diſtinguere; cum tamen illo ipſo loco tam diſerte Procynem ſeparet a canis ortu, qui in prima parte Leonis accidit; quem nemo alium eſſe, quam Sirium, ſuſpicari poteſt. In quo ſingularis eſt *ἀσάφεια*. Nam, ut ejus eſt interpretatio, *confeſſum illud inter omnes ſidus, quod canis ortum vocamus; quod ſentiunt maria, & terræ, multæ vero & feræ; quod accendit Solem, & magnam æſtus obtinet cauſſam*, non Sirium oportet eſſe, ſed reliquas eo excepto Canis ſtellas, quarum prodromus eſt Sirius. At id abſurdum eſt. Neque Plinius de altero, quam de Sirio illa ſcripſit. Quippe præter Sirium, ſive lucidam in ore canis, reliquæ aſteriſmi illius ſtellæ, *ἀμαυροί, ἐν ἀστα-χῦν ἀστὴρ ὑμῖν* *leviores, nec moleſtæ ſunt*; ut poſt Aratum Theo ſcribit. Quin etiam pag. 43 Exercitat. B. fatetur Salmaſius Plinium lib. II, capite XLVII, caniculam vocare non Procynem, ſed *κυνὸς ἄστρον*, quod in prima Leonis parte Sol ingreditur; idque pag. 435, C repetit. Non igitur ubique Procynem cum canicula confundit, neque caniculam pro Antecane perpetuo uſurpat; ut ſecum ipſe pugnans Salmaſius aſſerit.

Sed omnem inſcitiæ modum ſuperant, quæ ad eamdem Exercitationem retulit. Primum enim ex Cenſorino docet caniculam XII Cal. Auguſt. exortum in Ægypto facere; tum ex multorum Græcorum, Latinorumque conſenſu eamdem oriri XIII Cal. Auguſt. in Leonis ingreſſu. Plin. Exerc. pag. 432. B. C. Ex quo ita concludit: *Ergo tredecimo die alibi: in Ægypto vero duodecimo Calendas Auguſti canicula exoriebatur*. Ridicule; quaſi in Ægypto poſterius uno die oriatur, quam in Italia, vel ibi, ubi multi illi Græci, Latinique ortum caniculæ prodiderunt. Anno primo Juliano, ut jam dictum eſt, in Ægypto canicula ortum faciebat heliacum in gradu Cancri 26. hoc eſt XII Cal. Aug. quo Cenſorinus reſpexit. Romæ eodem tempore oriebatur in gradu Leonis circiter octavo, ineunte Auguſto; diebus fere XII, poſtquam orta erat in Ægypto. Quomodo prius in Italia, quam in Ægypto orietur uno die? quid joculariusSalmaſii graviſſimus error. quid abſurdius afferri potuit? Nam ut penitus ſe imbutum hac opinione monſtraret, ita ſubjicit: *Manilius, qui in prima Leonis parte caniculæ exortum conſtituit, non ſphæram barbaricam, id eſt Ægyptiacam ſequitur, ſed vulgarem, & Græcanicam*. Quid ita? nempe quod ingreſſus in Leonem incidit in XIII Cal. Aug. ac proinde Manilius, qui in aditu Leonis ortum caniculæ ponit, hunc eumdem illo die circumſcribit: cum tamen non XIII Cal. ſed XII ortum in Ægypto, id eſt barbarica ſphæra fecerit. Hoc modo ſequitur poſtridie, quam in Græcia, & Italia ortus erat Sirius, ortum in Ægypto feciſſe; quod in fine pag. lit. E diſerte adſtruit. Et tamen vide *ἀκυρίαν*. Pag. 429 D, caniculam in Ægypto, id eſt in Finitore barbarico, oriri in ſeptima Cancri parte definit ex auctoritate Scaligeri; Idem pag. 432 C, Manilium ait vulgarem, & Græcanicam ſecutum ſphæram, non barbaricam, in prima parte Leonis ortum caniculæ collocaſſe. Ex quo directe ſequitur ſeptimo poſt die oriri in Ægypto caniculam, quam in Græcia, aut Italia orta ſit. Jam hæc a nobis reprehenſa ratio eſt, quod bona fide, ac ſerio putet in Leonem ingreſſum fuiſſe Solem illo ſæculo XIII Cal. Aug. cum id VI circiter acciderit. Sed & illud imperite facit, quod ſic de ortu caniculæ loquitur, quaſi perpetuo, ac ſæculis omnibus in primo gradu Leonis ortum habuerit; ac neque tempora diſcernit: neque de ortu heliaco, an Coſmico Scriptores illi interpretandi ſint, aut animadvertit, aut lectores ſuos admonet; quod ejus intererat facere, qui Plinium, ac reliquos auctores caſtigare, aut explicare vellet.

Quid illud? Multorum ſe Græcorum, ac Latinorum teſtimonio probaſſe dicit, caniculam oriri XIII Cal. Aug. Hoc ſi illi auctores aſſerunt, id alibi, quam in Ægypto fieri affirment neceſſe eſt; at verum ſit, quod Salmaſius concludit, ex horum, & Cenſorini comparatione, in Ægypto poſtridie, quam alibi, caniculam oriri. Cedo igitur Græcos, & Latinos illos. Qui ſuper ortu caniculæ citati a Salmaſio fuerunt, ii fere ſunt: Timæus Mathematicus a Plinio laudatus lib. V, cap. IX; Plinius, Manilius, Ptolemæus, Aratus, & ejus Scholiaſtes, Lucanus, Hephæſtio, Palladius, Firmicus. Ex his Palladius XIV Cal. Auguſt. caniculam oriri ſcribit, non XIII, lib. VII, tit. IX. Ptolemæus, ſive potius Rhapſodus ille, qui de inerrantium Significat. ſcripſit, non ſolum XIII Cal. ſed etiam Eidibus Jul. & XV Cal. Aug. ortum ponit caniculæ. Plinius partim XV Cal. ortum aſſignat caniculæ, ut lib. II, cap. XLVII. partim XVI Cal. ut in lib. XVIII, cap. XXIX. Hephæſtio XXV Epiphi, id eſt XIV Cal. Aug. eumdem ortum tribuit. Ceteri Leonem ſubeunte Sole caniculam aiunt oriri. Non dicunt, quod Salmaſius aſſerit, XIII Cal. id accidere. Quod de Timæo præſertim, & Arato fingere alieniſſimum eſt; ut Salmaſius facit. Qui nec ſibi conſtat. Nam pag. 428, E. *Inter omnes, ait, fere convenit etiam vetuſtiſſimos, canem exoriri duodecimo Calendas Auguſti principio Leonis, Aratus, Timæus Mathematicus apud Plinium, omnes alii*. At pag. 432 C, omnes ait in eo conſentire, Solem XIII Calendas Leonem ingredi, ac tum exoriri caniculam. Ac ne quis forte leve unius eſſe diei diſcrimen exiſtimet; ſciat ab hoc Critico tanti id fieri, ut hoc uno præclara illius obſervatio nitatur, quam ſupra confutavimus, caniculam poſtridie oriri in Ægypto, quam

in

in aliis terræ tractibus. Tum ex eodem Solinum ab eo notari, quod XII. Cal. Aug. Solem in Leonem ingredi, & Sirium oriri ſcripſerit. *Atqui certum eſt*, inquit, *ea bec, quæ ante attulimus, non duodecimo Cal. Auguſti, ſed tredecimo Solem introitum facere in Leonem, quo tempore & canem exoriri aiunt: poſtridie, hoc eſt duodecimo apud Ægyptios Cenſorinus*. Vides inconſtantiam. Nam alias XII Cal. & principium Leonis, & ortum Caniculæ tribuit: alias XIII. Ac rurſus eadem pag. quarto die, ſed XIV Cal. cum Palladio. Sic enim loquitur. *At ſi a. d. XII. Cal. Aug. in Ægypto canicula oritur, non in prima, ſed in tertia Leonis parte ibi oritur, nec decimo nono Julii, ſed viceſimo primo*. Hæc omnia ſunt ἀσύστατα.

CAPUT III.

Super Virgilii verſibus diſputatum. Salmaſii errores graviſſimi in interpretando Virgilio. Plinius ab eo non intellectus illuſtratur: itidemque Ptolemæus, & Hipparchus. Quid ſint συνανατολαὶ, & συγκαταδύσεις ſtellarum. Manilius, & Firmicus explicati.

VIRGILIUS lib. I Georg. veris jam provecti tempus ita circumſcribit:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & adverſo cedens canis occidit aſtro.

Non eſt obſcurum indicari tempus illud, quo Sol in principio Tauri eſt, quando & Sirius occidit heliace. quod Virgilii ſæculo fiebat in gradu Tauri 6 Romæ. Eum Sol adibat Aprilis circiter XXVII, hoc eſt IV Cal. Maias; quo die decimam partem Tauri Solem ingredi vulgaris erat opinio, de qua Plinius lib. XVIII, cap. XXIX. Cum autem aſteriſmus Canis ſtellas plures habeat, una eſt tamen inſignior ceteris in illius adverſa parte, nimirum in maxilla. cujus ratio potiſſimum habetur. Ideo per id tempus occidere canem ait, non abſolute, ac ſecundum ſtellas omnes, ſed propter Sirium, quod adverſum vocat aſtrum. Hæc optima interpretatio eſt vulgatæ lectionis. Servius monet in quibuſdam exemplaribus *averſo*, pro *adverſo* reperiri. ut *averſum aſtrum* ſit Argo navis, cui locum dat occidens Canicula. quod
Plin. Exercit. pag. 433. B. pariterque probari poteſt. Neque tamen damnanda fonditus altera lectio, ut putat Salmaſius. cujus ad hunc locum, ac ſuper eo Servii verba, errata ſunt immania tria.
Error primus Salmaſii p. 434. A. Primum κοσμικὸν Canis occaſum a Virgilio deſcribi cenſet. *Occidit tunc canis veſperi* (ait) *& κοσμικῶς hic occaſus ejus cenſeri debet*. Mox: *De vero igitur ejus occaſu, & mundano loquitur Poeta*. Item: *De veſpertino igitur & mundano occaſu canis accipiendum in Poeta*. Falſo id quidem. Nam de heliaco, & veſpertino occaſu Poeta loquitur, qui diebus amplius XIV acronychum, ac verum præcedit. Hoc vel Salmaſius ipſe fateri
Nota Salmaſium acronychum occaſum appellare coſmicum. cogetur, ſi ſibi conſtare velit. Etenim de hoc occaſu Poetam accipit, qui IV Cal. Maias in X parte Tauri fieri a Varrone dicitur apud Plinium lib. XVIII, cap. XXIX. At iſte heliacus eſt, non mundanus, id eſt acronychus. Siquidem acronychus in Tauri parte 19, 14′ contigit; hoc eſt in 26, ut tum numerare mos fuit. At heliacus in IV Cal. Maias, & decimam Tauri partem incidit, ab ingreſſu, quem putabant, dodecatemorii. Quocirca ἡλιακὸν & κοσμικὸν occaſum non intellexit Salmaſius, quod objicit Servio. ac veſpertinum omnem ſtellarum occaſum mundanum eſſe credidit. unde quod legerat Canem occidere tunc veſperi, ad verum ac mundanum ut falſo vocat, occaſum retulit. Atqui Coſmicus occaſus non ſolet appellari, ſed ἀκρόνυχος, quando ſtella cum Sole occidit. Et tunc coſmice occidit ſtella, quando oriente Sole ſub terram conditur. quod Novembri tum menſe fiebat. Quamobrem ſi divinum Critici acumen ſequimur, Virgilius non vernum tempus, ſed hiemis initium deſcripſit. eodemque tempore Sol Taurum ingreditur. Nam coſmicus, ſeu mundanus occaſus hoc ipſum eſt, quod docui.
Alius error Salmaſii in Plinio interpretando. Alterum ἀνδραγάθημα Salmaſii in Pliniani loci interpretatione conſiſtit, in quo miſere ſeipſum collidit, & implicat. Plinii verba libro XVIII, cap. XXV, ubi varios ſtellarum ortus, & occaſus aperit: *Exortus, occaſuſque binis modis intelliguntur. Aut enim adventu Solis occultantur ſtellæ, & conſpici deſinunt; aut ejuſdem abſceſſu proferunt ſe. Emerſum hoc melius, quam exortum, conſuetudo dixiſſet: & illud occultationem potius, quam occaſum. Alio modo, quo die incipiant apparere, vel deſinunt; oriente Sole, vel occidente, matutini, veſpertinive cognominati; prout alterutris eorū mane, vel crepuſculo contingit. Dodrantes horarum, cum minimum, intervalla ea deſiderant ante Solis ortum, vel poſt occaſum, ut aſpici poſſint. Præterea bis quædam exoriuntur, & occidunt. Omniſque ſermo de bis eſt ſtellis, quas adhærere cælo diximus.*

Plin. Exercit. p. 434. C. Salmaſius in prioribus verbis, quibus occultationem, emerſionemque ſtellæ ſolaribus e radiis exprimit, heliacum ortum, & occaſum contineri putat. In iis autem, *Alio modo, quo die incipiunt apparere, vel deſinunt*, &c. coſmicum ortum, & occaſum. Nam ita præfatur: *Sequitur de alio genere ortus, & occaſus, quem κοσμικὸν appellant*. Inde Plinii poſteriora illa ſubjicit. Hæc ideo, ut Servium redarguat, doceatque non intellexiſſe quid eſſet ἡλιακὸς, & κοσμικὸς ortus, occaſuſve. Quod multo ipſe profecto minus intelligit. Coſmicus ortus in ſphæricis definitur, *quando ſignum, vel ſtella ſuper horizontem* (verba ſunt Sacroboſcani) *ex parte orientis de die conſurgit*. Proprie autem, quod una cum Sole matutino tempore conſcendit; & quidem ſic ut oculis diſcerni nequeat, ut ab heliaco diſtinguatur. Et eſt ἑῷος ἀφανὴς, vel ἀληθινὴ Gemini. vel ἑῷα ἀληθινή, aut etiam ἑῷα μὴ φαινομένη, qui ſunt ſuo modi primi ſchematiſmi e novem Ptolemaicis. de quibus lib. I hujus operis, cap. I.

Sal. pag. 725. D. Ad ortum Coſmicum accommodari poſteriora illa Plinii verba nequeunt, ſi verum eſt, quod Salmaſius alio loco diſſerit; Plinium intervallum definire dodrantis horarum, ut matutino ſtella oriens videri poſſit. Sic enim ille ſcribit: *Quot igitur partibus abeſſe debet a Sole ſtella, ut matutino exoriatur?* Mox Pliniana illa profert de dodrantibus horariis, quibus decem partes circuli, ſive gradus aſſignat. *Ergo denis*, inquit, *partibus cum minimum, debet a Sole diſtare ſtella, ut ante ortum Solis aſpici queat, & poſt occaſum*. Intervallum illud partium, quod eo neceſſarium eſſe Plinius aſſerit, ut ante Solis ortum, occaſumve ſtella conſpiciatur, non poteſt ad Coſmicum ejus ortum reſtringi, vel acronychum occaſum. (quem occaſum Coſmici nomine intellexit Salmaſius) Nam nullum Coſmicus ortus intervallum deſiderat. cum in eo videri ſtella nequeat. immo proprie, perfecteque Coſmicus tum dicitur, cum ſine ulla diſtantia directe amborum ſibi centra reſpondent. Apparere, inquit Plinius, incipiunt, vel deſinunt oriente Sole, vel occidente; mane, vel ſub veſperam. quod ut faciant, & ante Solis ortum, vel occaſum appareant; dodrantis horæ intervallum requiritur. Hæc de Coſmico ortu, id eſt matutino non poſſunt accipi; ſi illud intervallum neceſſarium eſt, ut matutino exoriantur. quia matutinus ortus Coſmicus nullum intervallum poſtulat. Male itaque Plinium ſuum Exercitator exponit.

Nos in libro hujus Operis primo, capite I eumdem locum ſic enarravimus, uti ſtellarum ortus, & occaſus bifariam ſpectaret. primo abſolute, & ad Solem tantummodo comparatos; qua ratione non tam ortus, & occaſus, quam emerſio, & occultatio dici meretur. Secundo, reſpectu ad utrumque, hoc eſt ad Solem, & horizontem habito. Priore modo ſtella oritur, cum ſe Solis radiis primum expedit. occidit, cum luce illius abſorbetur. Poſteriore modo tunc oritur, cum a nobis paullo ante Solis ortum, vel poſt occaſum in oriente conſpicitur ſupra horizontem emergens. quorum alter heliacus ortus; alter acronychus appellatur, vel ἑσπερινὴ ἀκρόνυχος φαινομένη. Occidit autem, cum vel paullo poſt occaſum Solem adhuc cernitur, antequam ſub horizontem deſcendat: vel paullo ante ortum Solis infra terram conditur. quorum ille occaſus heliacus; hic acronychus apparens, ſive δύσις ἀκρόνυχος φαινομένη vocatur. Utrobique porro, hoc eſt tam ad heliacos ortus, & occaſus, quam ad occaſus Coſmicos, & ortus acronychos apparentes, intervallo eſt opus, uti ſtella proſpiciatur. In heliacis quidem res eſt perſpicua. In ceteris non minus deſiderari teſtis eſt Geminus cap.
Vide Geminum p. 47. XI, qui in ortu veſpertino ἀκρονύχῳ, nequaquam aſpici ſtellam ait, ſed inſequentibus diebus: poſtquam gradibus aliquot abjunctus ab ea Sol eſſe cœpit. Sic etiam in

matutinis occaſibus veris non videri ſtellam in ipſo puncto deſcenſionis, ſed tunc demum, cum ab diametro Sol aliquantulum receſſerit. Ut ad eum ſenſum Plinii verba transferantur, quod ait, *alio modo dici ortus & occaſus, qua die incipiunt apparere, vel deſinunt oriente Sole, vel occidente*; ita temperari debet; ut *apparendi* verbum non, ut putat Salmaſius, ad *orientem Solem*; ſed ad *occidentem* referatur; *deſinendi* vero vox ad *orientem Solem*, non ad *occidentem* pertineat. Nam apparere incipere ſtellam oriente Sole, ſive paulo ante ortum, eſt heliace oriri. deſinere autem apparere ſub occaſum Solis, eſt heliacum occaſum facere. At vero de ſolo heliaco ſtellarum ortu, & occaſu meminiſſe Plinium idcirco non arbitror, quod præter hos aliorum quoque mentionem ſæpe faciat, præſertim occaſus matutini; ut in Vergiliis. tum etiam quod Theophraſtus, cujus locum cap. I, lib. I retulimus; ac ceteri, qui ea de re commemorarunt; non ſolos heliacos, ſed etiam coſmicos, & acronychos in medium adducant. Omnino vero de apparenti ortu, & occaſu interpretandus eſt Plinius qualiſcumque tandem ille ſit. de ortu vero coſmico, vel occaſu acronycho nullo modo poteſt; in eoque immane quantum Salmaſius aberrat. Quocirca ut Plinii locus ille, qui nonnihil obſcuritatis habet, clarius, ac liquidius explicetur, noſtra hæc opinio eſt; duplex in eo genus ortuum, & occaſuum afferri; alterum quod ex ſtellæ cum Sole tantummodo comparatione petitur: qua ratione non tam ortus, quam emerſio; nec tam occaſus, quam occultatio vocari meruit. Alterum, quod ad aſpectum noſtrum pariter, & ad horizontem refertur. quando ſcilicet ſupra horizontem emergere, aut infra eumdem cadere ſtellam conſpicimus, oriente, vel occidente Sole. & utrobique genus hoc poſterius bifariam dividitur. Nam ortus vel eſt heliacus, cum apparere incipit ſtella paullo ante Solis ortum horizontem ſuperans. vel eſt acronychus apparens, ſive ἑσπερικὴ ἐπιτολὴ φαινομένη, quando paullo poſt occaſum Solis ab oriente conſurgit. Ita Pliniana iſta verba, *quo die incipiunt apparere oriente Sole, vel occidente*, ſic interpretabimur, ut quatenus heliacus ortus intelligitur, apparere oriente Sole dicatur, hoc eſt paullo ante Solis ortum, ab ortiva cœli parte. quatenus vero ad veſpertinum ortum ſtellæ verba eadem referuntur; apparere ſtellam dicat occidente Sole, non oriente: hoc eſt paullo poſt Solis occaſum. Similiter occaſus alter heliacus inducitur a Plinio, cum poſt occaſum Solis in horizonte occiduo præcipitantem ſtellam poſtremam aſpicimus: & hac ratione deſinit apparere occidente Sole. alter matutinus eſt apparens: cum ortum Solis intervallo aliquo ſtella præveniens in occaſum intuentibus nobis demergitur. Sic enim apparere deſinit, hoc eſt ſupra horizontem proſpici, Sole oriente; nempe paullo antequam oriatur. Itaque qua parte de heliaco, quem vulgo nominant, ortu Plinius loquitur, non tam diverſa genera ortuum, & occaſuum in illis verbis complexus eſt Plinius; quam diverſas eorumdem comparationes, & habitudines. ſiquidem ortus heliacus, exempli gratia, emerſio eſt ſtellæ, quatenus ad Solem tantummodo comparatur. apparens vero eſt ortus, & ad poſteriora verba pertinet; quatenus ad Solem pariter & horizontem, ſive intuentium oculos refertur.

Sal. p. 751. D. Hæc non animadvertit Solinianus Exercitator, quem etiam fugit ratio, dum Plinianum illum dodrantem horæ declarans, primum ait, ipſum quadraginta quinque horarum habere ſcrupula. quod eſt verum. Deinde ſubjicit: *Decem partes circuli quadraginta quatuor ſcrupula faciunt horæ. Ergo decem partibus cum minimum, debet a Sole diſtare ſtella, ut ante ortum Solis aſpici queat, & poſt occaſum.* Nugæ meræ. Decem partes circuli beſſem faciunt horarii intervalli, ſive τὸ δίμοιρον. Nam quindecim gradus uni imputantur horæ. Proinde ſcrupula horaria tantum afferunt quadraginta. Dodrans autem horæ, quæ ſunt ſexagenæ horarum 45, non decem gradus, parteive circuli, ſed undecim, & quadrantem inſuper exigit. Quare quid iſtic ſibi velit, equidem neſcio.

Tertius error Salmaſii Plin. Exercit. p. 433. Tertius in eadem Exercitatione error eſt. Cum de Canis occaſu diſputat, quem eo fieri tempore notat, quo Sol in Tauro eſt, hunc ſcribit oppoſi ejuſdem ortui, *quem in Cancro quidam, in Leone plures conſtituunt. Ita cum Cancro oritur, occidit cum Tauro.* Hoc in loco ſermo illi eſt de occaſu ortuque Canis heliaco, quorum alterum Sole Tauri decimam partem obtinente circa IV Kalendas Maias ex Plinio contici refert ibidem: alterum, in Leonis ingreſſu, & hunc quidem heliacum. De utroque vero ſtatim iſta ſubtexit. *Etenim quæ ſidera in certa parte ſigurarum zodiaci oriantur, aut occidunt, cum eo ſigno oriri, aut occidere dicantur, & συνανατέλλειν illius ſigni vocantur, & συγκαταδύνειν.* Ac pagina ſequenti: *Ceterum, inquit, Canis παρανατέλλων Cancri dicitur, quia cum Cancro oritur, ſed eo ſenſu quem ſupra diximus idem eſt, & συνανατέλλων. Quod enim in certa Cancri parte oritur, συνανατέλλων, & παρανατέλλων Cancri vocatur.* Hoc eſt, quod toties repetere cogimur: Salmaſium ne primis quidem rudimentis afflatum eſſe doctrinæ illius, cujus ſcientiam præ ſe ferre non erubuit, cum tam multa de ortu ſiderum occaſuque garriret. Cujus imperitiæ vel unus hic locus ab eo confeſſionem extorquebit. Quid amabo jocularius eſt, quam συνανατέλλειν dici ſtellæ cujuſpiam eas zodiaci partes, in quibus heliace ſtella oritur, occiditve? συνανατέλλων dicitur cum ſtella punctum illud zodiaci, quod cum ea ſcandit horizontem; quodque aſcenſio illius obliqua deſignat, ubicumque polus ſupra finitorem aſſurgit. At ſideris totius, ſive aſteriſmi τὰ παρανατέλλοντα, vel συνανατέλλοντα dicuntur ea ſigna, ſignorumve ſegmenta quæ cum ſidere ipſo horizontem ſuperant: ita ut primum ultimumque punctum arcus zodiaci cum prima & ultima aſteriſmi ſtella in horizonte verſetur. Sic in libro IX, capite V Ptolemæus συνανατολὰς, ſυμμεσουρανήσεις, & συγκαταδύσεις ſtellarum nominat, Aſcenſiones earum obliquas, Aſcenſiones rectas, Deſcenſiones obliquas in ſphæra inclinationem habente. Ex deſinunt in σημεῖα τοῦ διὰ μέσων τῶν ζῳδίων, οἷς ἕκαστος τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων συνανατέλλει, συμμεσουρανεῖ, ἢ συγκαταδύνει. *Puncta ecliptica, quibus cum quelibet fixarum culminat, aut in orientali horizonte, vel occidentali ſita eſt.* Hipparchus libro II latiſſime περὶ τῶν συνανατελλόντων, συμμεσουρανούντων, & συγκαταδυνόντων τοῖς ἀπλανέσι differit. Ubique ſegmenta illa zodiaci definit, quæ coſmice cum toto ſidere conſcendunt, aut ſub terras deſcendunt. Ac tantum abeſt uti zodiaci punctum illud, in quo emergere ſtella incipit, & ἡλιακῶς oriri, συνανατέλλον ejus appellari poſſit, ut ab hoc perpetuo diſtet intervallo tanto, quantus eſt arcus eclipticæ, qui recto illi angulo ſubtenditur, quem verticalis cum horizonte facit. Atque hic arcus interdum integro dodecatemorio major eſt. Ut in Vergiliarum ortu cernere licet. Nam lucida Pleiadum anno primo Juliano in Tauri gradu 5, 24′ ſita cum Arietis 22, 8′ ſupra Romanum horizontem emergebat. Heliacus ejuſdem ortus incidebat in grad. Tauri 29, 33′. Diſcrimen puncti συνανατέλλοντος, & ejus, in quo ortum faciebat, graduum 37, 25′. Poteſt idem ex Hipparcho demonſtrari. cujus verba cum juxta cum ignariſſimis caperet Salmaſius, in medium adduxit, ac videlicet explicare voluit. Ergo lib. II ἐν τοῖς φαινομένοις, ſiderum plurimorum συνανατολὰς, & συγκαταδύσεις declarans nihil aliud eſſe ſignificat, niſi zodiaci ſegmenta, quæ cum totis aſteriſmis adæquantur illo intervallo, quo ſupra horizontem erepunt, aut ſub terras deſcendunt. quorum arcuum extrema diſtant puncta, in quibus poſtrema τῆς μορφώσεως heliace oriuntur, aut occidunt. Ut non aliena exempla requiramus, συνανατέλλοντα τῷ κυνὶ ſic ille deſcribit, ὅταν δὲ κύων ἀνατέλλῃ, συνανατέλλει μετ' αὐτοῦ ὁ ζῳδιακὸς ἀπὸ καρκίνου μοίρας ιε' ἕως λέοντος μοίρας ς' μέσης. *Quando Canis oritur, una cum eo oritur arcus zodiaci a Cancri parte XV ad quintam Leonis mediam.* Hipparchi ſæculo, id eſt anno Per. Jul. 4560, ſtella prima Canis, quæ eſt in anteriori crure, ex tabulis noſtris cum parte Cancri 14 Rhodiacum ſcandebat horizontem. poſtrema ſtella caudæ cum Leonis 4, 31′. At heliacus ortus prioris ſtellæ in Cancri 29, 11′: poſtremæ caudæ in Leonis 17, 18′ fiebat. Manifeſtum eſt Hipparchum τὰ συνανατέλλοντα Canis non ea zodiaci intellexiſſe puncta, in quibus oritur heliace; ſed quibus cum coſmice ſtella prima, ac poſtrema τῆς μορφώσεως horizontem orientalem obtinet. Nam neutra cum Cancri gradu 15 heliace oritur, aut cum Leonis 5. Sic de Procyone auctor idem ait oriente ipſo ſimul oriri arcum zodiaci a parte Cancri quarta media, ad nonam; atque horæ trientem in ortum inſumere. Nam ex tabulis noſtris anno eodem 4560 deprehendimus ortum coſmicum ſtellæ prioris Procyonis Rhodi factam eſſe cum gradu Cancri 3, 9′. poſterioris in crure, cum Cancri 8.

Pag. 434 D.

Quid ſit συνανατέλλειν.

cujus

cujus in eadem elevatione heliacus ortus accidebat in gradu Cancri 15.

Ad ſummam, quæcumque zodiaci ſegmenta ſingulis aſteriſmis Hipparchus attribuit, in iis ortum, vel occaſum heliacum limitaoe ſtellæ non habent; utpote quæ hora amplius ſæpe cum [illegible], vel [illegible] zodiaci puncto contingant horizontem ante, poſt ve quam Sol ad eum pervenerit, aut ab eodem deſcenderit. Ac vel ipſa vocabula [illegible], [illegible], [illegible], quibus Hipparchus utitur; tum ipſa ſegmentorum zodiaci partitio; nec non horaria intervalla, quibus ortus ſiderum, occaſuſque metitur; perſpicue nos docent, Aſcenſionum, Deſcenſionumque puncta; non apparentium ortuum, vel occaſuum ibidem exprimi. Ad hunc modum Servius: *Canis*, inquit, *paranatellon eſt Cancri, id eſt cum eo oritur*. Ac ſubinde: *Oritur enim canicula cum Cancro: in columen venit cum Geminis: occidit cum Tauro.* Canis nomine totum aſteriſmum intelligit: cujus majori ex parte paranatellon erat Cancer; at caniculam de ſtella Sirii videtur accipere; cujus coſmicum ortum, & acronychum occaſum in Cancro, atque Tauro contigiſſe ſcribit. Nam heliacum ortum non in Cancro, ſed in Leonis octavo gradu per id tempus Italia proſpexit.

Manilius libro V, & Firmicus libro VIII ſidera inſignia cum zodiaci dodecatemoriis orientia, vel occidentia deſcribunt; & ut permiſcere, ac perturbare ſolent omnia, neque [illegible] zodiaci puncta, vel [illegible], nec ea, in quibus ortus vel occaſus apparentes exiſtunt fideliter adſcribunt; ac cum ambo promiſcue ſumant, neutrum ſæpius aſſequuntur. Procynem uterque cenſet oriri,

——— quum jam vicesſima Cancri,
Septimaque ex undis pars ſeſe emergit in aſtra.

Pag 434. E. Salmaſius inſcite ſeptimam & viceſimam Cancri partem [illegible] Cancro facit: oblitus ſe ex Hipparcho retuliſſe, Procyne oriente [illegible] arcum zodiaci, qui a quarta Cancri ad nonam pertinet. Legerat Scaligerum, qui ad illa Manilii, hujus ſæculo ictibus Procyni [illegible] ſolitam zodiaci portionem a XXX parte Geminorum ad quintam Cancri in ſphæra barbarica. Recte quid eſſet [illegible] animadvertit; etſi perperam puncta ipſa definiit; neque quo de ortu Manilius explicandus eſſet, intellexit. Ut Auguſto imperante vixerit hic Poeta, quod Scaligero videtur: ſtella prior Procynis in ſphæra barbarica oriebatur cum Cancri gradu 2, 39′. poſterior cum ejuſdem 7, 41′. Sed ad ortum heliacum reſpexit Manilius, non ad verum. Ita Sirium uterque ponit oriri in Leone, ejuſque prima parte, ut diſerte Firmicus aſſerit. Ergo [illegible], vel [illegible] Sirii fuerit primus gradus Leonis, ſi Salmaſio credimus. Atqui ſæculo Julii Cæſaris, neque coſmicus ortus Sirii, nec apparens in Leone contigit in ſphæra barbarica, ſed uterque in Cancro. Ejuſdemmodi pleraque ſunt a duobus illis auctoribus imperite ſuper hac re prodita, quæ partim ex comparatione [illegible] Hipparchi; partim ex calculo, & aſtronomica methodo convinci, emendarique poſſunt.

CAPUT IV.

Salmaſii multiplex hallucinatio. Omnia ab illo ſuſque deque habita. Theo prodigioſo errore ab eodem expoſitus, ex quo conſequens ſit Theonem, qui CCC amplius poſt Chriſtum annis floruit, orbis initia vidiſſe.

GERMANISSIMUS Salmaſii fœtus eſt Diatriba de ortu & occaſu Vergiliarum, & ad propriam illius ſcribendi formam, & characterem graphice in primis expreſſus. Nam eſt incondita, moroſa, & odioſe loquax; quæ nihil definit uſquam; nihil concludit; nihil ratiocinando conficit; dum id auctor ejus ſpectavit unum, ut quam plurimis variorum Scriptorum teſtimoniis refertum, ac ſuffarcinatum commentarium expromeret: proinde quaſi locorum communium ſilvam, non certæ rei inquirendæ gratia elaboratam, & confectam diſputationem texeret. In hac primum capitale illud eſt, quod in ſtellarum iſtarum ortu, & occaſu pertractando promiſcue habet omnia; nec ullum temporis, ac loci diſcrimen obſervat. Itaque Heſiodi, Thaletis, Metonis, Euctemonis, Julii Cæſaris, Ptolemæi, Theonis, Aetii placita, velut ad idem ſæculum, & eamdem regionem pertineant, imperitiſſime confundit. Nam ex aliorum decretis alios aut erroris arguit, aut explicat, & illuſtrat. Ejus rei ſpecimen ex hac ipſa de Vergiliis Exercitatione præbuimus ſupra, ubi de annuis cardinibus egimus. His alterum modo adjungemus exemplum.

Democritus, ait, *tradidit pridie Nonas Aprilis Pleiadas occultari mane, oriente Sole, & XL noctibus latere. Si ab a. d. pridie Nonas XL dies numeres, quibus latent Vergiliæ, nec noctibus videantur, incidas in diem tertium, aut quartum Eidus Maias, quo die Vergilias apparere, & exoriri etiam notavit Ptolemæus.* — Sal p. 747. A. Sapit Theonis ſententiam, qui Vergilias exortum matutinum facere ſcribit viceſimo quinto Pharmuthi, qui reſpondet viceſimo Aprilis. In his lepidum ſane eſt, quod Democritum ait pridie Non. Aprilis [illegible] Vergiliarum ponere; quaſi de Nonis Aprilibus cogitare potuerit. Sed nimirum auctor ille, unde hanc periochen Salmaſius excerpſit, intervallum ab æquinoctio ad occaſum Pleiadum, ad ætatem ſuam, ac Julianum accommodavit annum; cum jam & æquinoctialis cardo longius in anteriora, & Vergiliarum occaſus in conſequentia progreſſionem feciſſent. Hinc & inanis ratio eſt, ex Democriti ſententia ortum heliacum tertio, vel quarto Eid. Maias ſtatuere; quem in diem Rhapſodus ille, qui Ptolemæi nomine editus eſt a Leonico, ortum Vergiliarum contulit. Hoc vero Democriti ſæculo minime convenit.

Ad Theonem quod attinet, de ortu coſmico ille loquitur, non de heliaco, quem Veteres quidam octo & quadraginta poſt æquinoctium diebus accidere putarunt. — In Theone gravis error Salmaſii. Fiebat enim tunc ortus coſmicus in gradu Tauri primo. Ac vel Theonis hæc verba docere poterant. Ait enim [illegible], *cum Sole oriuntur*. Sed eumdem Theonem Salmaſius peſſime habuit. Cum enim in Arateis adnotaſſet, Vergilias oriri quinquageſimo ſecundo poſt æquinoctium vernum die, totidemque poſt autumnale diebus ortum veſpertinum facere in Sagittario: contra Hipparchus noſter velle Theonem aſſerit in ipſis æquinoctiorum cardinibus oriri, & occidere primum Vergilias, ac deinde LII diebus id continuo facere. Quæ interpretatio multis modis eſt abſurda. Verba Theonis: [illegible]. *Quæ verba*, inquit Salmaſius, *non ſic accipienda ſunt, ut dicat mane & veſpere eas oriri poſt dies quinquaginta duos ab utroque æquinoctio: ſed oriri eas circa ipſa æquinoctia per dies duo. & quinquaginta.* — Salmaſ pag 743. A. Ex quo Theonem ſenſiſſe colligit ortum heliacum Vergiliarum incidere in vernum æquinoctium: ortum veſpertinum in autumnale; quam & Heſiodi ſententiam fuiſſe contendit.

Hanc ſententiam Theoni plus vice ſimplici Salmaſius adſcribit; quod ut immerito fecit; ſic non impune per nos feret. — Plin Exercit p 744 C, 745 B, 746, E. Igitur verba illa, [illegible] non ſunt, quod ille cenſet, *diebus ab æquinoctiis continuis duobus & quinquaginta*: ſed, *poſt dies LII ab iiſdem æquinoctiis*. Et Græcis pariter, & Latinis familiaris hic idiotiſmus eſt: ut cum dicimus, oriri Vergilias poſt æquinoctium diebus LII, vel XLVIII. Plinius lib. II, cap. XLVII. *Poſt id æquinoctium diebus fere quattuor & quadraginta, Vergiliarum occaſus hiemem inchoat.* Idem eſt, ac die quarto & quadrageſimo. Docet hoc Solis eo tempore ſitus, quem Theo definit Tauri parte 17. quod antiquis parapegmatibus conſentaneum eſt; quæ heliacum ortum in parte Tauri XVII, vel XVIII collocant. In æquinoctio vero non niſi multis ante Heſiodum, & Homerum ſæculis contingere potuit. Etenim Heſiodi tempore, circa annum mundi 2983, per. Jul. 3713. lucida Pleiadum ſita erat in gradu Arietis 18. Circa diluvium in æquinoctio ipſo. Ut autem heliacus ortus in eodem æquinoctio accideret, longiore adhuc opus erit ſpatio. Siquidem inter heliacum ortum, & verum plures dies interjecti ſunt. Unde ſub initium orbis conditi eveniſſe neceſſe eſt, quod Salmaſius a Theone, qui poſt Chriſtum trecentis amplius annis floruit, aſſeveratum exiſtimat. Multa multorum errata ſunt; ſed qui gravius offenderit, quam hac in re

fecit Soliſianus iſte, mortalium hactenus dico fuiſſe neminem. Ad hæc quo ſenſu objecero diceret Theo Pleiadas oriri diebus LII continuis ab æquinoctio? Si enim oriri ibidem incipiant, ante horam noctis decimam, id eſt tribus circiter ante Solis ortum de nocte Pleiades orientur quinquageſimo poſt die. Quippe gradus 35 in horam unam competunt. Quare cum heliacus ortus hora fere integra ante ortum Solis incidat; ſi ad hoc momentum aſcenſionem addas obliquam, quæ gradibus circiter zodiaci LII competit, hoc eſt in Alexandrina poli elevatione partes æquinoctialis fere 38, horas duas ac dimidiam efficies. Hoc modo Solis ortum horis tribus, ac dimidia orientes antevertent Vergiliæ. At hic ortus eſſe jam deſinit; cujuſmodi ſtellarum ortus ab auctoribus intelliguntur, cum eos trifariam dividunt; quippe nimio intervallo Solem antecedunt. Aut ſi oriri ſtella nihilominus dicitur, etſi quatuor horis prius quam Sol exſurgat; cur non poſt quinque? cur non poſt ſex horas ortus eadem appellatio procedet? Non magis ergo poſt LII dies, quam poſt LX, vel LXX, Vergiliarum conſiſtit ortus.

Alias error Salmaſii de Theone p. 743. A & 744, E.

Jam in ortu veſpertino, ſive acronycho Pleiadum longe manifeſtius tenetur, dum a Theone cenſet in æquinoctium autumnale conferri Pleiadum ἑσπερίαν ἀκρόνυχον, quæ deinceps diebus duobus & quinquaginta continuo fiat. Docet Geminus, quod & ſupra retulimus, ortus & occaſus matutinos apparentes ſtellarum poſteriores eſſe veris. Nam & ante ortum heliacum coſmicus, id eſt verus exiſtit; & ſtella prior ſita in occidentali horizonte ſurgentem Solem oppoſita reſpicit, (qui verus eſt matutinus occaſus) quam ortum ejuſdem occaſu ſuo apparente præcedat; quod deinceps accidit. At ortus & occaſus veſpertinos apparentes priores eſſe veris idem Geminus eſt auctor. Quippe occidit ἀληθινῶς ante ſtella ſub veſperam, quam cum Sole jungatur; & priuſquam cadenti Soli oriens ipſa ex adverſo ſit objecta (qui eſt ortus ἀκρόνυχος ἀληθινός) diebus aliquot occaſum Solis conſecute prima nocte ſurrexit. Quamobrem ante ortum heliacum, vel occaſum coſmicum oriens ſtella, vel occidens non videtur; itidemque poſt occaſum heliacum, & ortum acronychum. Hæc ſi certiſſima ſunt, ut eſſe nemo dubitat, Salmaſius Theonis mentem inicite prorſus explicat. Vult enim dici ab illo, Pleiadum ortum veſpertinum verum in autumni æquinoctio fieri; ac deinceps eumdem continuari diebus quinquaginta duobus. Atqui verus ortus veſpertinus limes eſt, & clauſula apparentium ortuum generis ejuſdem. Præterea lib. I, cap. III ad Canonem XIX oſtendimus, anno circiter per. Jul. 3435 lucidam Pleiadum ortum coſmicum habuiſſe cum æquinoctii verni puncto; adeoque veſpertinum ortum cum autumnali æquinoctio. Is eſt annus ante Trojanum excidium 1095. Hæc Theonis ætas fuerit, ſi verum eſt, quod ab eo Salmaſius ſcriptum putat.

Quid hic autem diutius immoramur? Nam ecce Theo in iiſdem commentariis interpretamentum illud Salmaſii apertiſſimæ ſtultitiæ arguit. Paullo enim ante verba illa, de quibus hæc nata diſputatio eſt, ſic ſcribit: ἐπεὶ δὲ ἡ ἑῴα ἀνατολὴ τῆς πλειάδος γίνεται ἀπὸ Μαΐου ἕως κγ' τοῦ Ἰουνίου· ἡ δὲ ἑσπερία ἀνατολὴ ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Δεκεμβρίου. Ortum matutinum Pleiadum incipere ait a Maio menſe, & pertingere ad Junii XXIII. ſiquidem ortus matutini nomine coſmicum & Synodicum cum heliaco complectitur; eumque latius extendit ad horas aliquot, quibus φαινομένη ἑῴα ἀνατολὴ perſeverat; quæ eſt tertia ſpecies primi ſchematiſmi Ptolemaici. Sed ſi ortus matutinus a Maio demum incipit ex Theonis ſententia; non utique ab æquinoctio verno. Sic idem ortum veſpertinum inchoat ab Octobri, atque ad Decembrem porrigit. Scribendum fuit occidere matutino Pleiadas eo intervallo, non oriri. ſed ut aliud agenti hoc exciderit: certe qui hoc ſcripſit, non poteſt in eam opinionem trahi, ut ab æquinoctio autumnali Pleiadas ortum acronychum facere crediderit, itidem ut a verno matutinum ortum. Ut hic Theonis locus caſtigatione dignus eſt; qui veſpertinum earum Pleiadum ad duos menſes propagat: (non enim ad ἀληθινὴν ἀνατολὴν referre libet, quæ eſt tertia ſpecies ſeptimi ſchematiſmi; quod hic ortus neque in ſenſus incurrat, nec ullum habere poſſit uſum) ſic in aliis ejuſdem verbis, quæ ſtupore defixum & attonitum habent Salmaſium, non erat hæſitationi tantæ locus. Miratur a Theone ortui matutino ortum opponi veſpertinum; cum ceteri occaſum potius matutinum objiciant, atque ita bipertitam anni diviſionem fieri cenſeant. Verum acronychus ortus occaſum matutinum paucis diebus antecedebat; puta 8, vel 9. Ideo quis horum heliaco opponatur ortui, non valde refert. Etſi Theoni, vel miſcellis potius Arati ſcholiis non aſſentior, quæ ἑσπερίας Pleiadas exponunt de ortu veſpertino, cum occaſum matutinum Aratus intellexerit, ac ne ipſum quidem verum, hoc eſt ἑῴαν συγκαιομένων δύσιν; ſed apparentem: quæ eſt ἑῴα πρὸ δύσεως φαινομένη, ſchematiſmi tertii apud Ptolemæum tertia ſpecies. Ea vero ad dies aliquot extenditur, & latius in Novembrem ſeſe diffundit: cum tamen verus occaſus Octobri exeunte, vel ineunte Novembri Theonis ætate contingeret, ſeptimo, vel octavo poſt ortum acronychum die. In farragine pſeudepigrapha Ptolemæi a Leonico edita Vergiliarum exortus ultimo ponitur Prid. Eid. Octobr. id eſt duodecimo die. Hic eſt ortus veſpertinus verus: qui Julii Cæſaris tempore fiebat in gradu Libræ circiter 25. Ingreſſum libræ ſtatuit idem libellus XIII Kalendas Octobr. æquinoctium autem XI Kalend. Ab hoc æquinoctio die XXII incurrit in ortum acronychum Vergiliarum. Proinde cum ex Veterum ἀκρώνυχον antevertiſſet Solis in Libram introitum, conſentanee Vergiliarum collocavit exortum: a quo deinde nono die occaſum earumdem matutinum verum poſuit. Nam apparentes reliqui ſunt ex hac, quam dixi, ratione: qui in Eid. Novemb. terminantur. Quemadmodum e contrario ante veſpertinum ortum verum Prid. Eid. Octobr. ſæpius apparentes adnotentur, non ſolum Kal. Octob. & ſecundo ejuſdem die; ſed etiam III Kal. Octobr. & V, adeoque Prid. Eid. Septemb. qui ſunt apparentes ortus Pleiadum priores vero. Hæc non diſſimulantur in Soliſianis commentationibus: nec apparentis ac veri ſchematiſmi diſcrimen ibi eſt ullum; quia judicium & ἀκρίβεια minimum loci habet in iſta congerie Grammaticarum obſervationum; ubi ex ſola copia, & varietate eruditioni pretium ponitur.

Sal. p. 744, A, & E.

CAPUT V.

Salmaſii de Heſiodio æquinoctio abſurda ſententia. Error ejuſdem de bipertita anni ſectione. Item alius; ex quo ſequitur Heſiodum orbis initio floruiſſe. Ptolemæi libellus a Leonico editus miſcella tumultuaria eſt. Idem illuſtratus.

Pag. 743, E, & 746, C.

HESIODUM olim in æquinoctio verno conſtituiſſe Vergiliarum ortum heliacum conjectura Salmaſii eſt: quam ex ſibi argumento peperit, quod cum occaſum earum veſpertinum in æquinoctium autumnale contulerit, neceſſe ſit huic in altero æquinoctio reſpondere matutinum ortum, ut annus juſta diviſione bipertito ſecetur. Nam Vergiliæ ortu matutino & occaſu æquales in partes annum dividant.

Verum tam hæc temeraria divinatio eſt, quam argumentatio falſa. Oſtendimus capite ſuperiori numquam ab orbe condito potuiſſe Pleiadum ortum heliacum cum æquinoctio verno concurrere: nedum hoc Heſiodi ſæculo contigiſſe quo heliacus ortus in gradu Tauri 10 factus eſt; cum in Ariet. 10 fere coſmicus fieret. At occaſus matutinus verus in Libræ 19. Hic igitur ἑσπερινῶν ἑῴα καὶ φαινομένη locum habere potuit; qui eſt tertius χηματιςμὸς Ptolemæi. Atqui hoc ſenſu vir quidam eruditus Heſiodum explicabat: qui, ut refert Plin. lib. XVIII, cap. XXV, aſſerebat *occaſum Vergiliarum matutinum fieri, cum æquinoctium autumni conficeretur*. ſed mihi ſimile veri non videtur hunc occaſum ab Heſiodo notatum eſſe, qui neque diſcerni poſſet oculis, nec agriculturæ, vel alteri cuipiam humanæ vitæ parti uſum præſtaret aliquem. Quod ſi verum occaſum in parapegmate ſuo deſignare utcumque vellet, συγκαιομένων ἀληθινὴν potius obſervaret, quando in oppoſito puncto ſtella verſatur, quam ἑσπερινῶν. Quocirca nondum ab illa ſuſpicione dimoveor, quam ſupra poſui, videri Plinium occaſum matutinum pro veſpertino & heliaco ſumpſiſſe. Etenim occidentalis ultima Pleiadum Heſiodi tempore occaſum heliacum faciebat in Ariet. 5 gradu. Quamobrem potuit Heſiodus initium occaſus aſteriſmi totius ſcripto tradere; pro quo matutinum, & autumnalem Plinius, aut alius quiſpiam uſurpat.

Plinii locus illuſtratur.

parit. Ortum vero Pleiadis ullius heliacum in æquinoctio verno Heſiodum ſtatuiſſe, nemo niſi expers harum litterarum, planeque rudis audebit aſſerere.

Salmaſii graviſſimus error. Sed eſt operæ pretium rationem illam expendere, quæ Hipparchum noſtrum tam abſurdam in ſententiam impulit. Eſt enim cetera illius eruditione digna. Non enim aliter, inquit, juſta anni partitio fieri poteſt, quam ſi ortus apparens & matutinus in æquinoctio verno, occaſus matutinus in autumnali conſtituatur. Nam *Vergiliæ*, ait P. 743, E P. 742, D, & E. ille, *ortu & occaſu ſuo totum* IN DUAS PARTES ÆQUALES *dividunt, ac ſecant annum*. Ac vide μακρολογίαν. Plinium redarguit, quod lib. II, cap. XLVII, & lib. XVIII, cap. XXV ſcripſerit matutinum occaſum Vergiliarum fieri quarto & quadrageſimo poſt æquinoctium autumni die. quoniam *neceſſe eſt ut æquali ſpatio annum dividat exortus Vergiliarum, & occaſus, æque ut ſolſtitia, & æquinoctia*. Unde *par numerus ab æquinoctio verno ad exortum matutinum Vergiliarum, & ab æquinoctio autumnali ad earumdem occaſum matutinum*. Ergo ſcribere Plinius debuit octavo & quadrageſimo. Enimvero ferri ultra Scriptor iſte vix poteſt. Itane annum in partes æquales dividunt Vergiliæ ortu occaſuque matutino, ut æquinoctia, & ſolſtitia? Ut de cardinibus priore loco diſputem: quis præter iſtum neſcit hodie, quod in ſphæricis elementis pueri diſcunt; propter apſidem ſummam, quod apogeum vocant, æqualem anni partitionem non eſſe, ſi per æquinoctia dividatur? Intervallum ab æquinoctio verno ad autumnale, ex Tychonis ſententia, dierum eſt 186, horarum 18, 30′. Ab autumnali ad vernum dierum 178, horarum 11, 19′. Diſcrimen dierum 8, horarum 7, 11′. En præciſa Hipparchi noſtri διχοτομία. Rurſus Heſiodi ſæculo, id eſt *anno* 3714 Per. Jul. cardinum hic ſitus fuit ex calculo verorum motuum ad meridianum Atticum; ſic ut horæ a media nocte procedant.

Cardines anni tempore Heſiodi.		
		H.
Æquinoctium vernum	Martii xxi,	1, 24′
Solſtitium æſtivum	Julii xxi,	0, 59
Æquinoctium autumni	Octobr. 11,	17, 33
Solſtitium hibernum	Decemb. xxx,	5, 21

Intervallum ab æquinoctio verno ad autumnale dierum extitit 185, 16′, 9″. ab autumnali ad vernum, dierum 179, 13′, 51″. Differentia dierum 6, hor. 2, 18′. Rurſus a ſolſtitio æſtivo ad hibernum dies intercedunt 185, 5′, 16″. ab hiberno ad æſtivum, dies 180, 0′, 13″. Diſcrimen dierum 5, 5′, 3″. Apogeum tunc erat in Tauri grado 25, 9′. hodie in Cancri 6 deprehenditur. quæ cauſſa eſt inæqualitatis hodiernorum, ac veterum intervallorum. Nam hoc tempore ſolſtitia bipartito fere ſecant annum: non item æquinoctia. neutra quondam bifariam dividebant. Hæc prius diſcere illum oportuit, quam doceret alios

Omnia qui magni diſpexit lumina mundi,
Qui ſtellarum ortus comperit atque obitus.

Sed hæc de cardinibus ignoſcamus homini non ſane callido: etſi propter μακρολογίαν caſtigationis Plinianæ quatridui, admonendus is fuit. Verum haud paullo abſurdior illius ratio eſt, cum ad Vergiliarum ortum, occaſumque transfertur. Etenim non poteſt æqualis ab iis anni partitio fieri: uti cap. IX, lib. II demonſtravimus, tam Heſiodi, quam Metonis, Cæſaris, hodiernoque ſæculo. Heſiodi tempore intervallum ab ortu heliaco Vergiliarum qui Maii X contigit, ad occaſum matutinum Octob. XX, fuit CLXIII dierum. alterum autem ab occaſu matutino ad exortum matutinum dierum CCII. En Salmaſii διχοτομία. Metonis item ſæculo diſtabat ortu heliaco matutinus occaſus diebus CLXV. Alterum igitur intervallum dierum fuit ducentorum, dimidio certe majus anno. Vide omnino caput noſtrum IX. Itaque plebeia, nec polito viro digna eſt hæc opinio Soliniani commentatoris, annum per æquinoctia dividi in partes æquales: nedum ortu & occaſu Vergiliarum; in quo probando tot fruſtra paginas inſumpſit.

Sal. pag. 744, D At etiam de illo Heſiodi loco conjecturam ſuam nobis attulit. Putat hunc dixiſſe ἑσπερίας φαίνεσθαι τὰς Πλειάδας, non quæ veſpertinæ oriantur, ſed quæ in occidentali horizonte cernuntur, paullo antequam Sol oriatur, & occidant ipſæ. Nam hæ ἑσπερίας φαίνεσθαι, καὶ τὴν ἑῴαν δύσιν ποιεῖσθαι recte dicuntur, id eſt *occiduæ apparere, & matutinum occaſum facere*. Siquidem, addit, ἑῴα δύσις ἡ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὸν δυτικὸν ὁρίζοντα ἀφιξις dicitur: *Matutinus occaſus eſt ante Solis ortum ad occidentalem horizontem ſtellæ progreſſio*. O acutum hominem, & in paucis aſtronomiæ peritum, qui in autumni æquinoctio cenſet Heſiodi tempore Vergilias occidentalem horizontem tenuiſſe, antequam Sol oriretur! Occaſus matutinus apparens Pleiadum, ſive ἑῴα δύσις φαινομένη, non potuit in æquinoctium cadere, niſi ſub ipſum orbis initium, quando coſmicus occaſus verus incidebat in gradum Virginis 8. Duorum igitur alterum neceſſe ſit ex Hipparchi noſtri placito. Aut enim Heſiodus Adami tempore vixit. aut contra ſignorum ordinem Solis eſt retro facta progreſſio. Etenim occaſus matutinus apparens Pleiadum diebus aliquot coſmicum, ſeu verum conſequitur. Ut autem eſt Soliniani artificis obſervatio, verum occaſum, qui in gradu Libræ 19 Heſiodi tempore commiſſus eſt; apparens anteceſſit in ipſo Libræ principio. Horum utrum mavult, optare debet, ut acutum illud inventum adſtruat, Heſiodi ſæculo ἑῴαν δύσιν, & Vergiliarum in horizonte occidentali poſitum autumnali æquinoctio contigiſſe.

Parum eſt iis anguſtiis ſuæpte culpa circumcluſum hominem teneri, ut commovere ſe nequeat, quin horum alterum fateatur, quæ ſanus ac ſobrius nemo conceſſerit. Rurſus enim poſt aliquot paginas, cum illud idem monſtrum tuetur, ac repetit; tum novo altero cumulat; ex quo longe abſurdiora, incredibilioraque naſcuntur. Verba Salmaſii, quia fidem vix haberet oratio noſtra, juvat hic deſcribere. *Cum igitur*, inquit, Salmaſii pag. 748. C, D *ἀστρικῆς βίβλου idem auctor fuerit Heſiodus, qui & ἔργων καὶ ἡμερῶν, haud credibile eſt aliter in hoc atque in illo opere de Vergiliarum ortu, & occaſu ſenſiſſe, ac tradidiſſe. Quare cum in aſtronomico libro Vergilias circa æquinoctium autumni matutino occidere dixit, non idem occaſus tempus, nec eumdem occaſum intellexit, de quo in ruſticis præceptis agit, ubi ſementem incipere debere ait Πλειάδων δυομένων*. CIRCA ÆQUINOCTIUM INCIPIUNT MATUTINO OCCIDERE, SED PARVAM TUNC HABENT SIGNIFICATIONEM. *Certe matutino tum & veſpere apparere etiam Ptolemæus memorat. Idem dicendum eſt & de earum exortu matutino.* CIRCA ÆQUINOCTIUM VERNUM INCIPIUNT MANE EXERERE SE, ET PRÆSIGNIFICARE, *ut Ptolemæo notatur: ſed ortus earum matutinus plenus, ac φανερός, qui ſolidam & ἀκριβῆ ſignificat ἐπισημασίαν, quarto & quadrageſimo tantum die poſt æquinoctium, vel, ut aliis etiam placet, quadrageſimo octavo ſervatur*. In his Vergilias primo circa æquinoctium occidere matutino ſolitus Heſiodi ſæculo fatetur; cui quam ſint conſentanea paullo ante vidimus. Addit vero præterea, etiam circa vernum æquinoctium exerere ſe cœpiſſe, & ortum facere matutinum: qui eſt ortus heliacus; at ille matutinus occaſus apparens: quæ duo anno in æquinoctia tum incidiſſe itidem hoc loco confirmat, uti pag. 743, & 746 jam aſſeveraverat. Quare primo ipſo conditi orbis ſæculo vixit Heſiodus: quoniam ortus Vergiliarum heliacus anno primo mundi factus eſt in gradu Piſcium 28. Atenim Ptolemæus matutino, & veſperi apparere circa autumnum Vergilias refert. Primum non Ptolemæus, ſed Rhapſodus ille neſcio quis hoc dixit, qui centonem iſtum conſuit, quem Salmaſius aureolum vocat libellum. Credo quod ad ejus genium eſt factus. Nam eſt tumultuaria quædam miſcella variis ex parapegmatibus ſine ordine, ac judicio confecta: &, quod caput eſt, nulla neque temporis, neque ſcriptorum, unde iſta ſuffuratus eſt, addita mentione. quam Græce a nobis primum editus alter Ptolemæi libellus utiliter adjecit. Hoc quia ſcribendi genus Salmaſium delectat, ideo librum hunc aureolum vocat; ac totus ex eo dependet. Deinde nec iſtum aureoli libri concinnatorem intellexit Salmaſius: nec apparentes ortus, & occaſus ſecernere invicem potuit. Sub æquinoctium autumnale eadem nocte & apparentem ortum veſpertinum aliquanto poſt occaſum ſolarem facere ſtella; & ante Solis ortum in occidentali parte cæli conſpici poterat: non tamen in horizonte occiduo; neque ut occaſus hic matutinus eſſet; aut occidens ſtel-

la

la videretur. Nam hic erat ἐφὸ ἐπιτολὴν καὶ φαινομένη. Metonis ſæculo, cum Sol in Libram ſubibat, lucida Pleiadum oriebatur cum gradu Ariet. 19, occaſo jam Sole, poſt horam 0, 48′. occidebat mane poſt ortum Solem hora 2, 15′. cum gradu Arietis 28, circiter. Itaque poſt mediam noctem ἐν ὑστάτοις μέρεσι ſub ortum Solis conſpecta eſt, non tamen in horizonte occiduo, ut Hipparcho noſtro placuit. Idem & Julii Cæſaris ætate contigit. Nam Romæ ortus eſt poſt initium noctis hora 0, 51′. occidit poſt ortum Solis hora 2, 51′. Sic utcumque auctor libelli illius excuſari poteſt. Nam quod Vergilias idem oriri adnotat Kal. Apr. niſi mendoſa ſunt, non heliacum ortum, ſed coſmicum ea verba ſignificant, quem ille ex veteri aliquo parapegmate deſcriptum perperam ad Julianos menſes accommodavit. Atque idem biduo poſt Vergiliarum occaſum veſpertinum notat. qui profecto heliacum antecedit ortum. Non poſſunt igitur, ut Salmaſius exiſtimat, ad ortum heliacum priora illa pertinere.

C A P U T VI.

Salmaſii abſurdiſſima de Ovidii; item de Aetii, & aliorum locis ſententia.

MAGNAM injuriam Delrio noſtro facere eos, qui illum Criticum fuiſſe putent, ait obtrectator optimi viri, ac de ſacris, profaniſque litteris egregie meriti. Sed quanto juſtius hæc in auctorem ipſum convicia redundent, tum illa faciunt fidem, quæ de infinitis illius erratis hactenus dicta ſunt; tum ex hoc ipſo capite conſtabit. Critici vocabulum a judicio deductum eſt. Hoc qui caret, vix eum hominis loco, nedum Critici, ac docti hominis habendum cenſeo. Quantum judicii Salmaſius ad ſcribendum conferat, teſtis erit in primis Ovidii locus, quem ex IV Faſtorum enarrare, immo reprehendere inſtituit. Ait Poeta: Sal pag 746, A

Nox ubi transierit, cœlumque rubeſcere primo
Cœperit, & tactæ rore querentur aves;
Semuſtamque facem vigilata nocte viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Pleiades incipient humeros relevare paternos,
Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

Hic Pleiadum occaſus heliacus deſcribitur IV Non. Apr. quas poetico more ait cælo decedere, & Atlantis patris humeris tanto levius onus facere. Cum tam diſerta, tam plana, tam expedita iſta ſint de occaſu Vergiliarum heliaco, tamen neſcio qua vertigine tactus Criticus noſter Ovidium ait iis ipſis verbis matutinum ortum Pleiadum intellexiſſe. Vix in elementario tirone condonanda iſta cæcitas foret. *Relevare paternos humeros*, eſt de onere, quo premuntur Atlantis humeri, detrahere aliquid, ac ſeſe ſubducere. Ut in omnia ſe vertat, nunquam matutinum ortum ex iſtis verſibus exſculpet.

Similis in Aetii verbis explicandis indoles cernitur. μηνὶ Ἀπριλλίῳ α′ Πλειάδα ἀκρόνυχοι φαίνονται. hoc eſt: *Calendis Aprilis Vergiliæ ſub initium noctis apparent*. ubi de occaſu acronycho & veſpertino, vel potius de ὑστάτων φαινομένων loquitur; quando poſt occaſum Solis occidit ſtella. Verum tamen Salmaſius, *oriuntur veſpere*. Oriuntur Vergiliæ veſpere poſt æquinoctium autumnale: ut ex capite ſuperiori pleniſſime conſtat. Itaque vernum tempus in autumnale trajecit. Nemo ad hanc inſcitiam majorem addet, niſi qui eam peperit. Nam ecce ſtatim unde Ovidio nata ſit ea ſententia, ridicule quærit, quam illius verbis abſurdiſſima παραμυθίαν tribuit. Ut, inquam, approbet non temere ab Ovidio ſcribi Vergilias IV Non. Apr. oriri matutino, putat alicubi legiſſe ipſum, Πλειάδες ἀκρόνυχοι φαίνονται. ac τὸ ἀκρόνυχον pro extrema noctis parte ſumpſiſſe. Quod autem non illa præcipitantem, ac pene confectam noctem ſignificet interdum, ex Democrito, & Eudoxo inter ſe collatis adſtruit. Scripſit enim Eudoxus Prid. Non. Apr. Πλειάδες ἀκρόνυχοι δύνουσι. Democritus, Πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι. Quocirca Salmaſius utriuſque dictum ſic accipit, ut Vergilias Prid. Non. Apr. voluerint occidiſſe mane, paulo ante Solis exortum. Pulchra & elegans animadverſio, quæ eodem jure, quo prior illa, P 745, A ver in autumnum tranſportat. Matutinus occaſus Pleiadum multis poſt æquinoctium autumnale diebus accidit, ut ſupra declaravimus. Ergo Aprilis menſis autumnalis eſt poſt æquinoctium. Ne multa. ἀκρόνυχοι ab Eudoxo Vergiliæ dicuntur *veſpertinæ*, non *matutinæ*. Itaque de occaſu heliaco capiendus eſt, quem in XIII parte Arietis collocabat, ut auctor eſt Geminus. Vide cap. IX, lib. II operis hujus. Democriti porro verba apud eumdem Geminum, Πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, non occaſum matutinum, ſed heliacum jam confectum indicant, hoc eſt κρύψιν τελείαν, quæ ad ortum coſmicum pertinet. Eſt enim ἐφὸ ἐπιτολὴ καὶ φαινομένη, ejuſdem ſchematiſmi, ſub quo continetur ortus coſmicus. κρύπτεσθαι ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι eſt orientis Solis radiis occultari, & ὑπαυγὴν eſſe, vel συνοδικόν. Heliacus occaſus tum fit, cum ſtella circa horizontem occiduum ſita ab Sole jam occaſo intervallo diſtat graduum aliquot pro ſtellæ magnitudine. Ut in lucida Pleiadum, quæ eſt magnitudinis tertiæ, arcus τοῦ φαίνειν grad. eſt 14. Anno primo Juliano, arcus zodiaci angulum rectum, qui ex verticali & horizonte fit in rectangulo LTV ſchematis quod eſt Can. XIV, lib. I, ſubtendens partium erat 15, 31′. Occidebat eadem ſtella cum gradu Tauri 3, 17′. de quo detractis grad. 15, 31′, reliquus eſt Ariet. 17, 46′. In hoc heliacus fiebat occaſus, hoc eſt cum ad illum Sol perveniret, occultari primum incipiebat. Fingamus occidentem Solem in gradu Ariet. 17, 17′ fuiſſe. adhuc conſpici ſtella poterit, eo jam condito. quoniam nondum occultationis limitem contigit. Tranſacta nocte, cum Sol ad Arietis 17, 46′ pervenerit, erit ὑπαυγὴς ſtella. hoc eſt κρύπτεσθαι ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, in ipſo puncto orientis Solis intra metas occultationis ſtellam conſiſtere: ſic ut poſtera nocte ineunte non cernatur amplius, quæ antecedente eſt viſa poſtremo. Non alia mens auctorum iſtorum fuit. Salmaſio vero ſequentia ſaltem apud Geminum verba ex illo Democriti parapegmate aurem vellicare debuerant. Sic enim legitur; Δημοκρίτῳ Πλειάδες κρύπτονται ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι, καὶ ἀφανεῖς γίνονται νύκτας μ′. Ab occultatione noctes quadraginta latent. Non fuit igitur matutinus occaſus: ſecundum quem magis, ac de nocte apparere pergunt. ſed ejuſmodi qualem deſcribit Heſiodus initio lib. II. ubi extra controverſiam poſt heliacum occaſum latere Vergilias aſſerit diebus XL. Hoc enim reſpexiſſe Democritum pluſquam veriſimile eſt.

In eadem Diatriba Thaletem, qui *viceſimo quinto die ab autumnali æquinoctio Vergilias occidere ſcripſerat, de eo æquinoctio id intellexiſſe ſentit, quod ipſe obſervarat. Auctores tamen ſunt, qui Thaletis ſententiam de occaſu Vergiliarum æquinoctio communi adaptent; quos puto errare*. Velim nobis decreti ſui rationem dignetur exponere. Nam Thaletis tempore lucidæ Pleiadum occaſus matutinus verus in gradum Libræ 25 cadebat. Ergo ab æquinoctio dies IIII numerantur. Sed veri ſunt occaſus, non apparentes. cujus differentiæ fruſtra vel ſcientiam, vel notationem ab iſtis Salmaſii Exercitationibus exigas. Pag 748 E

Cujus poſtremo præclara eſt animadverſio, in quam obiter incurrimus. Cauſſas enim complures varietatis ejus afferens, quam in ortu, & occaſu ſtellarum pronuntiando Veteres exhibent, inter alias hanc refert: *Ex monte, & ex planitie facta ortium differunt, licet in eadem regione*. Ergo plurium dierum diverſitas in ſtellarum ortibus & occaſibus ex eo poteſt incidere, quod alius e montis vertice; alius in planitie illos obſervat? Poterat & altera commemorari varietatis cauſſa, & quidem ingentis haud paullo temporis; ſi alter ex monte, vel plano; alter ex imo puteo, vel ciſterna proſpectum habeat. Item ſi alter ſobrius; alter bene potus ad obſervandum acceſſerit. Hinc enim διάφορον diſcrimen orietur. Ex eo vero, quod in monte, aut planitie fit ὄψις, nulla differentia naſcitur, quæ momenti ſit alicujus. Salmaſ. Plin. Exercit. pag 748. C

C A P U T VII.

De horologiis Veterum, & umbrarum menſura, abſurda Salmaſii conjectura. Palladii ratio in umbris menſtruis ſiniendis inextricabilis.

DE horologiis, & gnomonica longiſſimam Exercitationem explicat Salmaſius. Hic enim mos eſt hominis,

minis, ut quo rem quamque minus intelligit, eo moroſius illam ambitioſiuſque pertractet. Non intellexiſſe porro idipſum, in quo diſputando non tam ingenium ſuum, quam patientiam noſtram exercuit, cuivis me deinceps confido probaturum.

Eſt apud Grammaticos veteres, Græcoſque Scriptores alios, non rara pedum mentio in metiandis umbris; ut δεκάποδα, vel δωδεκάποδα σκιάν, aut στοιχεῖον potius δεκάπουν, vel δωδεκάπουν, id eſt decem, vel duodecim pedum umbram nomincnt. Tritus eſt Ariſtophanis, ejuſque Scholiaſtæ locus in Ἐκκλησιαζούσαις: ubi in Semiramica illa republica, quam mulieres inſtituunt, Praxagora ſecutas eſſe jubet ſocias, ac nullam aliam, niſi curandi genii ſollicitudinem admittere.

——— ——— σοὶ δὲ μελήσει

Ὅταν ᾖ δεκάπουν τὸ στοιχεῖον, λιπαρὸν χωρεῖν ἐπὶ δεῖπνον.

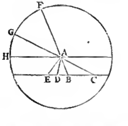
——— ——— tibi vero curæ erit

Quando decempedalis erit horologii umbra, unctam ad cœnam proficiſci.

Interpres ad hæc verba primum ita ſcribit: ἡ σοὶ ἔσται σκιά, ὅταν ᾖ δέκα ποδῶν. δεῖλη δὲ τοῦτο ὅτε γίνεται ὀψέ. *Cum umbra Solis decem pedum eſt. Vult ergo dicere, quando jam ſero eſt.* Hæc Grammatici verba diligenter notanda ſunt. Nam ad Critici noſtri convincendam ἀπειρίαν utilia mox erunt; qui quidem cum hunc locum citaret, omiſit ideo, quod apud Caſaubonum ea non legerat, ex cujus animadverſionibus illa tranſcripſit. Pergit adnotare Scholiaſtes; olim, cum ad cœnam condixiſſent, obſervaſſe umbram ſolitos; nondum alia dignoſcendarum horarum ratione tradita; & cum decempedalis umbra eſſet, ad condictum adiiſſe. Alii δωδεκάποδα σκιάν, *duodecim pedum umbram* ad cœnæ tempus accommodant: ut Menander in Ὀργῇ, apud Athenæum lib. VI, & Heſychium. Fit & pedum ſex, ſeptemque mentio, imo viginti nonnumquam. De quibus omnibus peremptorium eſt Salmaſii decretum; umbrarum modulos illos ad humana corpora, non ad horologia, vel ſtylos, aut gnomones ſciothericos eſſe referendos. Enimvero falli viros eruditos aſſerit, qui ſecus ſentiunt; quod pene omnibus paginis bene longæ Diatribæ ad uſque faſtidium oggerit. Verba Salmaſii, ne quis ambigere poſſit, adſcribam. CORPORIS QUISQUE SUI UMBRAM PROPRIIS PEDIBUS METIEBATUR, *& ex ejus menſura colligebat, quota diei pars eſſet, & quantum Sol vel ad meridiem, vel ad occaſum progreſſus feciſſet: quantum a ſummo mane abeſſet, vel a veſpera. Poſt horarum, & horologiorum uſum repertum, hæc eadem ratio manſit; ex qua obſervatum eſt, quæ diei hora quo menſe quot pedes umbra jacularetur,* AD MODULUM CORPORIS MENSURATA PROPRIIS CUJUSQUE PEDIBUS. Mox: *Fallitur ſi quis exiſtimat hanc modum umbra metienda ad gnomonem ſciotherici organi colligi ſolitum.* Ex hac Salmaſii doctrina quid ſequatur, hoc modo colligemus. Canone poſtremo lib. I hujus Operis demonſtratum eſt, quemadmodum ex umbræ ratione, & altitudine poli, atque Solis, umbroſi corporis, hoc eſt gnomonis, ejuſve, quod gnomonis inſtar ſit, magnitudo capiatur. Repetatur hic igitur idem ſchema, atque ex Ptolemæi methodo quæramus quanta ex Salmaſii noſtri ratiocinatione humanorum corporum magnitudo tum fuerit. Igitur ad Athenienſium tractum, ubi Scriptores illi floruerunt, quorum de teſtimoniis agitur; hanc ἀνάλυσιν exigemus. Ibi grad. 37 polus attollitur. Eligatur deinde anni tempeſtas aliqua; eaque ſit æſtas, in qua breviores umbræ ſunt; ut eo ſit abſurditas, inſcitiaque manifeſtior. Nam & alioqui æſtivo menſe Scirophorione, concio illa muliebris ab Ariſtophane facta ponitur, ſub Scirorum feſtum, a quibus menſi nomen impoſitum. Ergo illo menſe, hoc eſt ſolſtitio ipſo, fuerit umbra corporis humani pedum decem, ut interpretatur Salmaſius, ſerotina tempora, id eſt ὀψέ, quod a Scholiaſte obſervandum eſſe docui.

Caſaub. lib. VI animad. in Athen. cap. X.

In triangulo ADB rectangulo ad D, aſto DB umbra ſerotina pedum decem. ABD altitudo Solis, quæ ex Canone penultimo lib. I, cap. VII inveſtigari debet. Maxima dies Athenis eſt horarum 14, 45'. Arcus ſemidiurnus grad. 110, 37½, quæ ſi per ſex horas diſtribuantur, unicuique competent gradus circiter 18, 26', 15". quæ quidem æquinoctialem horam efficiunt

1, 13', 45" circiter. Ea eſt καιρικὴ hora, cujuſmodi arcus ſemidiurnus ſex habet. Sol igitur Athenis occidit hora poſt meridiem æquabili 7, 22', 30" circiter, cum eſt in æſtivo ſolſtitio. Itaque ut hora integra diurna, vel æquabili 1, 13', 42", ante ſupremam tempeſtatem, id eſt occaſum Solem, ad cœnam lotos atque unctos accurriſſe putemus Atticos, (quod Ariſtophaneus ille verſus indicat) etſi id fortaſſe tempeſtivum nimis eſt; ſed ut hora circiter diei undecima cœnatum iſſe velimus eſurientes Græculos, Solis altitudo tum fuerit grad. 12, 16' qui eſt angulus ABD. Proinde latus DA inveſtigabitur pedum paullo plus duorum, hoc eſt 2, 22'. Hæc erit humana ſtatura temporum illorum ex ſolerti Salmaſii conjectura, qua corporis quemque ſui umbram eſſe dimenſum exiſtimat. Quod ſi duodecim pedum umbram ad idem tempus accommodemus, hoc eſt latus DB totidem pedum faciamus; invenietur latus DA pedum fere 2, 39'.

Palladius in fine Julianorum menſium, ſingulorum umbras expoſuit; ac quot pedum ſint hora quaque, accurate deſcripſit. Hanc umbrarum rationem ad humani modum corporis, non ad gnomonem exigit Archimedes noſter; aut ut ad gnomonem referendæ ſint, ita componi jubet, ut ad hominis juſtam altitudinem erigatur. Hinc etiam argumentum repetit, ut communem illam πρόληψιν evertat de modico aliquo gnomone ſciotheris impacto; cujus ex umbrarum menſura dierum particulas caperent. Immo vero quod Lucianus de ἑξάποδι στοιχείῳ dixit, non poſſe intelligi de linea ſciotherica annuli, vel umbra gnomonis, ex eo pugnat, quod Decembri menſe, quo Saturnalia fiebant, de quibus Lucianus loquitur; hora nulla ſex umbræ pedes colligat. Quoniam igitur gnomonices tantam peritiam oſtentat, ut etiam commentarii ſuper hac re neſcio quid minetur; volo mihi de Palladio ſuo, & illo ipſo, quem attulit, loco reſpondeat; quam demum ſtaturam corporis humani in iis deſcriptionibus ille impleverit; ex qua modulos umbrarum certa menſura definitos ederet. Imo in rem magis. Nego vel Palladio, vel Soliniano commentatori conſtare rationem umbrarum illarum, quæ apud Palladium ſingulis menſibus adſcriptæ ſunt. Salm. p. 646, C. 648, B.

Maximam illic umbram meridianam, Sole Capricornum obtinente, pedum novem; minimam duorum conſtituit. Repetatur ex Canone ultimo cap. VII, libri I, diagramma, in quo meridianus eſt FGH; ſolſtitium æſtivum F; hibernum G; Horizon HA. umbra æſtiva DB, in triangulo DAB: hiberna umbra DC, differentia ambarum BC. Igitur ea methodo illo Canone tradita, erit ut BC differentia umbrarum, pedum 7 ad ſinum anguli BAC diſtantiæ tropicorum, qui eſt graduum 47, 42'; ita CE, ſumma umbrarum pedum XI ad ſinum EAC. qui nullius anguli ſinus eſſe poteſt; excedit enim radium.

Logarith. gr. 47. 42	9869015 5
Logar. pedum XI	10413926
Summa	109104077
Subtrahe Logarith. pedum 7	8450980
Reſtat EAC	100653097

Fingamus deinde ſtylum, ſive latus DA, eſſe pedum 6. Quadratum lateris DA eſt 36; quadratum lateris DB

D B pedum 2, eſt 4. ambo quadrata pedum 40. cujus radix eſt 6 $\frac{1}{3}$ fere. Si fiat igitur ut A B pedum 6 $\frac{1}{3}$ fere ad radium; ita A D pedum 6 ad ſinum A B D; reperietur hic quartus, graduum 72, 15′.

Logarith. pedum 6 cum radio	10778151 2
Sub. Logarith. 6 $\frac{1}{3}$	7993510
Reſtat ſinus	9978800 2 qui eſt gr. 72, 15′

Itaque tropicus æſtivus gradibus 72, 15′ ſupra horizontem attollitur. De quo deducta ejuſdem circuli declinatione graduum 23, 51′, relinquitur æquinoctialis elevatio graduum 47, 24′, cujus complementum eſt altitudo poli graduum 42, 36′.

Logarith. pedum 6, 48′ & Radius	10778151 2
Sinus pedum 10, 48′	10331141 Sub.
Sinus graduum circiter 33. 46	9745037 1

Jam ſumatur in triangulo D A C latus DC hiemalis umbra pedum 9. hujus quadratum 81 cum quadrato gnomonis 36, dat pedes 117. cujus numeri quadrata radix 10, 48′ eſt ſubtenſa A C. Si fiat igitur uti ſinus ſubtenſæ pedum 10, 48′ ad ſinum totum, ita ſinus pedum 6 ad quartum; quod orietur, erit graduum 33, 46′ Hic eſt angulus ACD, quem metitur arcus G H, diſtantiæ tropici hiberni ab horizonte; ad quam ſi accedat declinatio ab æquinoctiali grad. 23, 51′; conficiet elevatio ejuſdem æquinoctialis grad. 57, 37′ cujus complementum eſt grad. 32, 23′. Hæc erit altitudo poli, quæ paullo ante gradibus conſtabat amplius 42. Falſa eſt itaque Palladii tota illa deſcriptio; quam quemadmodum præſtare poſſit Archimedes noſter, qui ex ea ſibi patrocinium petit, illius intereſt docere.

In veteri codice exſtat umbrarum diſtributio per menſes ſingulos, & horas, ab auctore Græco deſcripta, prorſus ad exemplum Palladii, niſi quod una hora pleramque minor eſt umbrarum modus. Maxima umbra meridiana pedum 8, minima duorum ibi definitur. Sed nihilo magis ratio convenit. Et tamen ad humani corporis menſuram dimenſionem illam accommodat umbrarum anonymus iſte Scriptor; verum nihilo, ut dixi, felicius ei, quam Palladio calculus procedit.

CAPUT VIII.

Confutatur opinio Salmaſii, qui diem apud antiquos negat in horas tributam fuiſſe. Tum falſo heliotropia ad ſola monſtranda ſolſtitia, & æquinoctia excogitata credit. Babylonii horarum inventores, ſive duodenarum diei partium; quod & penes Ægyptios fuit. Umbræ in horologiis pedum modulis dimenſæ. Cur σκιαὶ dicta. Hinc ἑξάπους, δωδεκάπους σκιά. Ridicula de Cynocephalo vaticinatio Salmaſii, cui Æliani opponitur. Victorini locus perperam ab illo acceptus exponitur.

UT reliqua Salmaſianæ Exercitationis abſolvam; etſi ea infinita, & prolixe odioſa eſt, quod exilibus, ac nullius bonæ frugis obſervatiunculis, & ἀπειροδίαις inſtructa ſit, hujus tamen caput hoc eſſe videtur; nulla apud antiquiores Græcos, & ante Alexandri M. tempus horologia fuiſſe; quæ quidem ad uſum popularem in partes duodecim diem quemque tribuerent. Sed neque diviſionem illam diei in horas, partesve totidem a Veteribus adhibitam fuiſſe: quicquid autem apud antiquos de horoſcopiis, vel heliotropiis, & hujus generis ſciothericis legitur, nullum ad aliam uſum referri, quam captandorum ex umbris ſolſtitiorum; aut, ſi forte, æquinoctialium, & æquabilium diei partium, non autem inæqualium, ac civilium; ut ex tes non tam vulgi uſibus ac negotiis, quam aſtronomorum, ac genethliacorum inſtituto ſerrierit. Ad hanc ſummam revocari inextricabilis Exercitationis illius loquacitas poteſt; quam ut reprehendendo non imitemur, age quibus id, quod vult, argumentis efficere ſe putet, paucis explicemus, ſi poſſumus. Sed ante inſignis Herodoti commemorandus eſt locus; tum pauci quidam adjungendi, qui ad diſceptandam controverſiam non utiles, ſed neceſſarii ſunt.

Herodotus lib. II, Geometriam ab Ægyptiis ad Græcos perveniſſe ſcribit: gnomonicen autem, & dierum in partes duodecim fractionem a Babyloniis ad eoſdem manaſſe. πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες. *Nam polum, & gnomonem, & duodecim diei partes a Babyloniis Græci didicerunt* Eæ vero non ſtatim *horarum* nomine proceſſerant; ſed aut *partium*, ut indicat Herodotus; aut σημεῖον, *figuram*; ut Julius Pollux lib. I, capite VIII refert ex Menandro. ὥρα δὲ καὶ ἡμιώριον σημεῖον, ὡς Μένανδρος, ὀνομάζεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Primus Anaximenes Anaximandri diſcipulus horologium, quod appellant ſciothericon, Lacedæmone oſtendit; ut teſtis eſt Plinius lib. II, cap. LXXVI. Addit Laertius in eodem ſciotherico gnomonem panxiſſe, qui & ſolſtitia, æquinoctiaque monſtraret. Idem horologium & πόλον ab antiquis vocatum eſſe, docet Julius Pollux lib. VI, cap. V. Hæc omnia perſuadent, horarum indices machinas; hoc eſt duodenarum diei partium, in antiqua Græcia fuiſſe; nec Alexandri M. demum ætate cœpiſſe tam partium illarum notationem; quam, quibus eæ diſcernerentur, ad uſumque communem aptarentur, ſciotherica, & horologia.

Pag. 145. vel 81. edit. Henr. St.

Contra hæc pertendit Salmaſius, hoc uno argumenti genere fretus, quod horæ nondum repertæ eſſent; non eſſe autem repertas, eo probat, quod ὥρας vocabulum ea notione nondum illo ſæculo percrebuerat. Futilis argumentatio. quaſi illud in quæſtione ſit; utrum ὥρας Veteres diei partes appellaverint; aut ea de re dubitet quiſpiam, quam nemo non illorum, quos oppugnat Salmaſius, aſſeverat; ὥρας videlicet *anni tempeſtates*, aut alia potius, quam diei particulas, florente Græcia, ſignificaſſe. Ergo & diem in partes duodecim ſectum; & partes eaſdem alio nomine, quam horarum, affectas eſſe, nihil prohibet; immo certiſſimum eſt; ſi pluris apud nos ſit Herodoti, ac Veterum aliorum, quam Soliniani Exercitatoris auctoritas.

Argumentum Salmaſii diſcutitur.

Cujus eſt illud ſane frigidum commentum; partes illas diei, quarum uſum a Babyloniis propagatum in Græciam teſtatur Herodotus, horas æquinoctiales, & æquabiles fuiſſe, non καιρικὰς & populares; quæ in omni die, ac nocte ſunt duodecim. Hoc enim vaticinari eſt, ac δωδεκάτῳ τῷ ἰσοθέτου, non explorati aliquid afferre.

Mathematici illi, qui horoſcopia, vel heliotropia publice, & in propatulo collocabant, non ſolis eruditis, & aſtronomiæ peritis, ſed vulgo ea proponebant. Ergo non ad ſola diſcernenda ſolſtitia ea umbrarum ratione, ſed ad civiles diei partes, & ad quotidiana gubernanda negotia pertinebant. Quid enim intererat plebeiorum hominum, ac civium, ſcire quo momento exacte ſolſtitia commiſſa ſint? Ut ejuſmodi obſervationis uſus ad ruſticorum quorumdam operum procurationem utcumque ſpectaret, non tam limata ſubtilitate opus fuit, ſed pinguiore Minerva diſcerni hæc facile potuit; ut ex menſibus civilibus annuos cardines æſtimarent. Quis porro credat, unius in anno diei, vel paucorum, quibus cardines illi accidunt, machinas illas fuiſſe proprias? Præclara vero, & publica commendatione digna hæc opportunitas; noſſe, diebus abhinc centum, aut ducentis, æſtivum incidiſſe ſolſtitium; vel poſthac futurum. Immo vero heliotropia Veterum, machinæ erant ad diſtinguendas diei partes duodecim, quæ ab Solis converſione ita ſunt dictæ. Horum alia æſtiva fuerunt, alia hiberna. Æſtiva quid eſſent ſi de Soliniano commentatore quæras, rem ridiculam audies: fuiſſe *quæ ſolſtitium tantum; non etiam brumam ſignarent*. Igitur uni tantum tempori; aut etiam diei tanta illa moles ſerviebat. Quid abſurdius? Nos heliotropia illa ſcimus aliud fuiſſe, aliundeque nomen accepiſſe, ut θερινὰ, aut χειμερινὰ vocarentur. Nimirum æquinoctialia erant horologia; cujuſmodi notum eſt alia æſtiva, alia hiberna fieri. Nam qua parte meridiem reſpiciunt, quæ ſupra planum æquinoctii conſiſtunt, hiberno tempori conveniunt; quæ vero Septentrionibus obvertuntur, ad æſtivos dies pertinent. θέρος, & χειμῶνα ſic in iſto negotio

Salmaſ. p. 635 D.

Græci

Græci veteres uſurparunt; quomodo Thucydides, & alii nonnulli; qui æſtatem ab æquinoctio verno ad autumnale, hiemem ab autumnali ad vernum circiter extendunt. Meton Athenis ἐν πνυκὶ locum aliquem nactus eſt idoneum, in quo heliotropium ſuum θερινὸν poneret. Potuit ibidem, aut alibi poſtea brumale aliud erigi. Sed illud primum, ac viſendum propterea fuit ob inventi novitatem: ſiquidem primus hoc Athenis oſtendit; ac non potius perfectius aliquod, exactiuſque reperit.

De Metonis ſolſtitio falſa ſententia Salmaſ. p. 635. D.

Ac de Metone conſideranda eſt obiter Critici noſtri ſententia. *Solſtitii*, inquit, *Metonis paſſim Veteres meminerunt, & ſententiam eius refutarunt.* Qui ſunt obſecro Veteres illi, qui Metonis ſententiam de ſolſtitio refutarunt? aut quænam iſta ſententia eſt? Exſtat enim obſervatio ſola ſolſtitii, quod ille Archonte Apſeudo deprehendiſſe fertur, die XXI Phamenoth. Hanc ὁλοσχερέστερον captam eſſe docet Ptolemæus libro tertio. at non propterea refellit: immo ſuas ipſemet obſervationes ad illam exigit, & convenire demonſtrat. Ac ſi ob id refutata dicitur ab omnibus Metonis ſententia de ſolſtitio, quod non exactius momentum illius adnotarit, ſed tantummodo πρωίας, *mane* ſcripſerit; eodem jure confutatam ab omnibus Hipparchi ſententiam cauſſari poteſt; qui eodem prorſus modo, hoc eſt παχυμερῶς, & ὁλοσχερῶς, obſervationum ſuarum tempora deſignavit.

Explicatur umbrarum modus in horologiis.

In horologiis iſtis umbræ gnomonum certo pedum numero diſtinctæ fuerunt; quo ex numero partes dierum cognoſcebant, quas poſteri ὥρας appellarunt. & ut majora, minorave erant horologia, eorumque ſtyli; ſic pluribus, aut paucioribus pedibus umbræ conſtabant, ac τὸ ἡμέρας μέρος ſignificabant. Ita varietas illa pedum in horologiis, ſi ad eamdem horam accommodetur, ad diverſa pertinet horologia, inæqualeſque gnomones: aut ſi eidem horologio, gnomonique tribuatur, diverſas horas indicat; quibus competentes umbræ pedationes prudenter applicandæ ſunt. Hinc illæ locutiones ortæ ſunt, δεκάπουν στοιχεῖον, δωδεκάπουν, & ceteræ. In quibus στοιχεῖον Julius Pollux interpretatur umbram. An quia στοιχείοις, id eſt litteris, & elementis, notata erat in ſolariis menſura pedum, quæ cuique horæ congruebat? Non eſt vana conjectura. Neque enim veriſimile eſt decempedam ad manum ſemper illos habuiſſe, ut in ſolariis metirentur umbram. Quocirca umbrarum ac diei partium intervalla per pedes obſervata eſſe potuerunt; eademque litterarum deſignata notis, quouſque certis momentis umbra perveniret, donec inclinante jam die, umbrarum, pedumque jam nullus modus eſſet. Ita στοιχεῖον non umbra quælibet, & σκιά, ſed ea tantum appellatur, quæ in ſciothericis & horologiis certis notis, elementiſque diſtinguitur. Hæc mea ſuſpicio eſt. a qua ſi quis abhorret, non valde me repugnantem habebit. Non enim κυρίας δόξας, aut baſilica, id eſt Salmaſiana edicta ſcribimus.

Ariſtophanes illuſtratus.

Ex his Ariſtophanei Scholiaſtæ verba licet interpretari; quæ Salmaſius animadverti jubet. τὸ παλαιὸν, inquit ad Ἐκκλησιαζούσας, καλοῦντες ἐπὶ δεῖπνον, [illegible] [illegible] [illegible]· [illegible] οἱ δὲ [illegible] [illegible]· [illegible] [illegible] [illegible] ὥρας [illegible]. Olim ait vocatos ad cœnam, umbram obſervaſſe; cum nondum notatio eſſet altera, ex qua conjicere poſſent, quam in horam Sol dieſve procederet. Quibus verbis indicat, partes jam diei, quæ ſuos horæ poſtea dictæ, deſignatas, cognitaſque fuiſſe; ſed non alia ratione, quam pedum menſura, modoque diſtingui ſolitas; non ea, quæ poſtmodum commodior, expeditiorque reperta eſt: ut contactu ſolum umbræ, non menſura, partes eædem notarentur. Sic enim breviora deinceps ſolaria facta ſunt; quæ ampliſſima eſſe hactenus oportuerat. Itaque nihil hic Scholiaſtæ locus Solinianum adjuvat; quia id, quod minime vult iſte, demonſtrat; & ὥρας, id eſt diei partes, jam in uſu publico verſatas eſſe; & earum μέτρα diverſa ratione conſtitiſſe.

Item alius ejuſdem Comici locus

Apud Ariſtophanem in Γεωργοῖς neſcio quis interrogat πόσων ἀπῆλθ' ὁ ἥλιος, *quotam Sol obeat converſionem ſua.* Hic ſubaudiri poteſt, σκιᾶς. Nam & in orbem in ſolariis umbra convertitur; & quot umbras, ut ita dixerim, limitaneas & cardinales, id eſt notis deſignatas, circumeundo confecerat, totidem ζώδια dicebatur. Ut ſit plena locutio κατὰ, vel εἰς πόσων. At Salmaſius riſum tollit expoſitione ſua. putat enim ſciſcitari quempiam, quot dies exacti ſint poſt ζώδια. Frigida, & aliena nimis argutia. Non enim communi vitæ, ac popularibus negotiis, ex quibus Comœdiis fabulæ ſeruntur; ſed Mathematicorum cœtibus percontatio iſta convenit.

Exploditur argumentatio Salmaſii pag 643. & 644.

Atenim horas illas, qualeſcumque cum uſu gnomonica tranſvectæ ſunt in Græciam; non civiles, & καιρικάς, ſed perpetuas, & æquinoctiales, neque vulgo utiles fuiſſe firmiſſime probat Salmaſius ex Cynocephali veretillo, quo duodecies æquinoctiali die meiebat. Hunc enim ſcribit Orus Apollo per æquinoctia duo toties meiendo horarum deſignaſſe ſpatia. Ex quo mirifice concludit; *hanc diei in duodecim partes diviſionem de die tantum æquinoctiali tam apud Babylonios, quam Ægyptios accipiendam eſſe.* Nugæ. Quis illum Babylonios implicare docuit Ægyptiorum ritibus? Non enim apud illos Cynocephalus iſte meiebat; a quibus, non ab Ægyptiis, gnomonem, & τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας, Græci tranſtulerunt. Deinde quis non intelligit, Cynocephali exemplo ſic Ægyptios uti potuiſſe, ut quemadmodum æquinoctialium dierum, ac noctium intervalla duodecies ab illo partita viderant; ita ceterorum quoque pari numero ſpatia tribuerent? Satis erat in uno die diviſionis illius exemplum animadvertiſſe, quod ad ceteros proportione transferrent.

Atque ut levitatem argumentationis illius intelligas; opponam Cynocephalo illi binis per annum diebus duodecies meienti beſtiam alteram, quæ diebus ſingulis duodecies nocte ac die meiens, totidem in Ægypto horas indicabat. Damaſcius in vita Iſidori apud Photium Cod. CCXLII, τὰς δώδεκα ὥρας, inquit, ὁ αἴλουρος διακρίνει, νύκτας τε καὶ ἡμέρας οὐρῶν καθ' ἑκάστην, ὡς δίκην ὀργάνου τινὸς ὡροσκοπεῖον. *Duodecim horas felis diſtinguit, noctes ac dies ſingulis horis urinam reddens; ac ſemper horologii inſtar horas deſignans.* Si de horis æquinoctialibus clariſſime Cynocephalus evincit, quod cum æquinoctialibus tantum diebus ſingulis horis meiere apud Horum Apollinem legitur; certe cum ælurus per omnes dies horis ſingulis idem faciat; vincimus inæquales horas Ægyptiis hac obſervatione cognitas fuiſſe. neque quid huic e contra poſſit habet Solinianos Exercitator; qui ſibi adverſus hoc genus argumentandi nihil, quod probabiliter reſpondere auderes, excepit.

Inſignis locus Damaſcii.

Salm. pag 644.

Sed vide inſuper hominis peritiam. Cum apud Victorinum in Commentariis ad Rhetoricos Ciceronis libros ſcriptum eſſe reperiſſet; ſacrum quoddam animal in Ægypto Serapi dedicatum in toto die duodecies urinam facere, per totidem horas dimenſo tempore; & exinde numerum hunc horarum cuſtodiri: Scriptorem hunc falſi non dubitavit arguere, qui quod in ſolo biduo æquinoctiali fiebat, ad omnes anni dies extendit. In quo dupliciter & Victorinus defendi, & convinci caſtigatoris inſcitia poteſt. Nam vel de æluro ſacro apud Ægyptios animali Victorini capiendus eſt locus: vel ſi de Cynocephalo placet exponere; quod in uno alterove die factum ab eo viderant, ad ceterorum, ut paullo ante dictum eſt, dierum partitionem facile traxerant.

CAPUT IX.

De ſolario Achaz contra Salmaſium diſſeritur. diei partes ab illo menſuratas eſſe. vana Salmaſii conjectura refellitur. Neemiæ locus male ab eodem acceptus. vulgatus Interpres defenditur.

Libro IV Reg. cap. XX, & Eſaiæ XXXVIII Scriptura meminit horologii vel ſolarii Achaz, quod ab eo ſcilicet rege collocatum Hieroſolymis fuit. in quo decem gradibus retro umbra ceſſit, Ezechia poſtulante, ac jubente Propheta. Hos gradus tallium diei partium indices fuiſſe, quas horas poſtea vocarunt, nemo hactenus dubitavit. R. Sel. ad Eſaiam paucis, ac diſtincte rem explicat; ubi vocabulum מעלות ſic interpretatur, כמין מדרגות עשויות כנגד החמה לבחון בהם שעות היום כעין אורלוגין שעושין האומנים. *Quaſi ſpecies graduum, qui e regione Solis collocantur, ut per eos probentur horæ diei: cujuſmodi ſunt horologia, quæ moliuntur artifices.* Salmaſius de hoc horologio perinde ſentit, ac de Babyloniorum, & Ægyptiorum ſolariis: nempe ad ſolos genethliacos, & Chaldæos, ac Mathematicas rationes pertinuiſſe, ac diem in illo duodecim in partes æquales, ſive horas æquinoctiales

Salm. p. 657. C.

les eſſe tributam, non in populares, ec χυδαίως. Sed adverſus inſulſum commentum non ea tantum ratio valet, quam pro Græcorum heliotropiis attulimus ſuperiori capite: nimirum haud eſſe conſuetudinis, publice, & in foris civitatum eas proponi machinas diſcernendorum temporum, quæ ſolis aſtrologis, ec genethliacis ad uſum pateant. ſed eſt peculiare inſuper argumentum, quod ex Judæorum populo ſumitur: cui ſeveriſſime genethliaces, & aſtrologiæ uſus interdictus eſt. Quare tametſi Achaz illaudatus princeps, & in nationum ritus, atque inſtituta propenſus, horoſcopicum inſtrumentum ac genethliacum Babyloniorum imitatione uſurpare potuit, & in propatulo ponere: numquam tamen id Ezechias ſiviſſet; ſed una cum reliquis idololatriæ ac ſuperſtitionis veſtigiis celebre hoc, & inſigne ſuſtuliſſet. nec eo ſaltem Deus per prophetam uti voluiſſet ad illuſtre poteſtatis ſuæ præbendum ſpecimen; ne illicitis artibus pretium addere eo miraculo videretur. Levitici XIX, 26 vetantur divinationes, & obſervationes temporum לא תנחשו ולא תעונו. hoc eſt, ut Hebræorum magiſtri, & iis addicti grege ſet Salmaſii ſolent exponere: *non augurabimini, & non obſervabitis tempora.* R. Sel. ad ea verba: לשון עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פלוניר קשה לצאת. *Dictio illa tempora, ſignificat, & horas. at cum dicit aliquis; hic dies bonus eſt ad inchoandum opus: hæc hora infauſta eſt ad egrediendum.* Itaque עונן eſt ex dierum, & horarum obſervationibus eventa prædicere. quod genethliacorum proprium eſt. Horum inſtrumentum ſi erat Achazi ſolarium; ſi nullum habebat alium nullum; auferri ab Ezechia, aboleri que debuit; non ipſius, non Prophetæ; non Dei auctoritate comprobari. Atenim cum ſolius Achazi memoretur horologium in ſacris litteris: *Hinc patet*, inquit, *ut tum quidem apud Judæos in promiſcuo, & communi uſu ſolaria fuiſſe, & diei concisionem per particulas.* Ludicrum argumentum. Etenim inſigne præ ceteris & magnitudine, & ſtructura potuit eſſe, quod publice dedicaretur in foro. neque propterea nulla privatim erant alia.

Inſtat rurſus ex Neemiæ cap. XIII. *unde conſtat*, ait, *eos tempus obſervandi Sabbati notare ſibi ſolitos ex umbris jam inclinatis, quum Sol receſſiſſet a portis templi: quod tempus vocatur inter duas veſperas Exodi XXX. idque reſpondet ſupremæ tempeſtati veterum Romanorum.* quam ſupremam tempeſtatem mox, ait, ſequebatur veſpera. *Hæc eadem tempeſtas*, addit, *congruit nonæ horam Romanorum, qui horas obſervarunt, & horologiis uſi ſunt. Nam poſt nonam ingruebat veſpera.* Hic ἄνω, καὶ κάτω miſcet omnia; & imperite tumultuatur. Si vera eſſent, quæ ex Neemia refert, eſſet judicii videre, quod in tempus illa conveniant; nimirum quo recens inſtaurata urbe, temploque, de ſolario publico, ac ceteris ornamentis cogitare nondum otium erat. Sed locum Neemiæ non legit Salmaſius. Non enim portas templi inumbratas illic eſſe ſcribit, cum iniret Sabbatum; ſed urbis ipſius: ויהי כאשר צללו שערי ירושלם לפני השבת *Et factum eſt cum obtenebratæ eſſent portæ Hieruſalem ante Sabbatum.* Nulla ibi templi portarum mentio. Periit igitur tota hæc obſervatiuncula de notata umbrarum inclinatione. *Obtenebrari portas* eſt occaſum jam eſſe Solem, neque radiis ejus affici portas. quo tempore Sabbati dies inibat Judaica conſuetudine: nempe initio noctis, & veſpera ſecunda. Et valde hallucinatus eſt Salmaſius, qui hanc tempeſtatem nonæ horæ Romanorum reſpondere vult, idque eſſe tempus, quod inter veſperas duas Scriptura definit. Siquidem quod Exodi XXX ita circumſcribitur, בין ערבים *inter duas* veſperas, ab hora diei nona ad ultimam diei diem extenditur. quod inſtante Sabbato, vel Paſchate, aliiſve feſtis παρασκευὴ dicebatur; quo tempore cibaria coquebant, & opera ſervilia, quæ in Sabbatum ſequens opus erant, anteverrebant. Nondum igitur Sabbatum erat illud *inter duas veſperas*, ut putat Salmaſius: qui *tempus obſervandi Sabbati tum* fuiſſe ſignificat. ſed προσάββατον, & ἑσπέραν, & paraſceve, quæ ab hora nona proprie auſpicabatur, ut jam diximus. De quo Scaliger lib. VI de Emend. Temp. Abſurda res eſt; putare Sabbatum ab hora nona cœpiſſe; & ex Evangelico teſtimonio redarguitur. Quippe Joan. XIX, cum Chriſtus hora nona expiraſſet, de cruce depoſitus eſt cum duobus latronibus, *ut ne remanerent in cruce corpora Sabbato*. Neemias porro cum ait לפני השבת, πρὸ τοῦ σαββάτου, obtenebratas eſſe portas, momentum ipſum indicat ineuntis Sabbati, ſeu veſperæ poſterioris.

Scalig. pag. 500.

quod occaſum jam Solem proxime ſequitur. Ideo recte noſter Interpres: *quum quieviſſent portæ Jeruſalem in die Sabbati*; ne quis ante Solis occaſum cœpiſſe Sabbatum exiſtimet, aut προσαββάτου tempus a Neemia demonſtrari.

CAPUT X.

De horizonte duplici, ac præſertim ſenſili. deque hujus intervallo ἀκριβεστέρως ſtatuendo. quæ ſit altitudo ſumma montium. de Siculo illo ſpeculatore Carthaginienſium e Lilybæo navium.

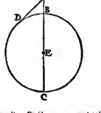
HAUD multis deinde paginis interjectis, de horizonte, meridiano, ac parallelis circulis longam Exercitationem inſtruit Salmaſius: in qua id unum apud earum rerum intelligentes aſſecutus eſt, ut ſe non magis ſphæricorum elementorum, & iſtiuſmodi artium peritum, quam in Critica verſatum eſſe; & in utroque ſupra vires audere monſtraret. Rem non prius aperiam, quam de Gemini noſtri quodam loco diſſeruero, in quo iiſdem de circulis agens ea dicit, a quibus diſputatio noſtra proficiſcetur. Ita enim quod volumus obtinebimus, ut ad illuſtrandos, & explicandos hujus Auctarii Scriptores commentationes iſtæ referantur. — Salmaſ. pag 658. & deinceps.

Horizontem Geminus, & exſcriptor Gemini Proclus faciunt duplicem: unum αἰσθητόν, *ſenſilem*; alium λόγῳ θεωρητόν, non ſenſu, ſed *ratione conſtantem*. Prior definitur ut ſit ambitus viſu noſtro circumſcriptus κατὰ τὴν ἀποπερατωσιν τῆς ὄψεως, *ſecundum proſpectus noſtri determinationem*: qui quidem oculorum circumactu, quamlongiſſime tendere poſſunt, in terra deſcribitur. Poſterior & λόγῳ θεωρητὸς dicitur, qui ad octavam ſphæram uſque porrectus aſpectabilem cæli partem, & ſuperiorem ab inferiore dirimit, ac ſphæram totam tranſverſam bifariam ſecat. Ille ſenſilis ideo nominatur, quod tota ejus area, & ſuperficies pateat aſpectui. Ea porro non plana eſt, ſed convexa, itidem ut terra, cujus ad figuram applicatur. Alterius horizontis plena ſuperficies eſt, cujus centrum idem eſt, ac terræ; ambitus extremus ad cælum uſque pertinet, idcirco λόγῳ θεωρητὸς appellatur; quod cum minime ſit ſubjectus oculis, ratione tamen, ac judicio ſtatuitur. — Geminus pag. 22.

Senſilis horizontis quanta dimetiens ſit, variæ ab auctoribus traditum eſt. Nam Geminus haud majorem ſtadiorum millibus duobus eſſe ſcribit. quæ ſunt millia paſſuum CCL. Ita ſemidiameter horizontis αἰσθητοῦ, & quouſque videntis acies exporrigi poteſt, paſſuum erunt CXXV M. Sed alii diametrum eamdem ſtadiorum non amplius CCCLX definiunt. ut Macrobius lib. I. in Som. Scip. *Hic horizon*, inquit, *quem ſibi uniuſcujuſque circumſcribit aſpectus, ultra trecentos & ſexaginta ſtadios longitudinem intra ſe continere non poterit. Centum enim & octoginta ſtadios non excedit acies contra videntis.* Hoc modo ſemidiameter horizontis ſenſilis erit ſtadiorũ CLXXX, quæ ſunt millia paſſuum 22½. Alii majorem vulgo concipiunt. Sed in hac horizontis ſemidiametro, ac longiſſima viſus exporrectione finienda, majorem in veteribus, ac recentioribus pleriſque diligentiam, & ἀκρίβειαν deſiderare ſoleo. qui, quod caput erat quæſtionis hujus, omittunt fere, ſitum proſpicientis oculi; utrum videlicet in plano, an in edito loco conſtituatur: tum ut in monte aliquo conſiſtat; quanta hujus eſſe debeat altitudo. Hæc enim ad horizontis, ac longiſſimi aſpectus metiendos terminos aſſumenda neceſſario ſunt. quæ ideo accuratius hic a nobis explicanda videntur.

Ac primum ſchema conſtituatur, in quo ſit BDC terræ globus; cujus diameter BEC, ex Eratoſthenis opinione ſit ſtadiorum 80214. Conſtat autem ſtadium, ait Plinius lib. II, c. XXIII. paſſibus CXXV; pedibus ſexcentis viginti quinque. Nam paſſus pedes habet quinque. Stadia octo, mille paſſus efficiunt. Quare Diameter terræ milliaria colligit 10026¾. Semidiameter terræ, id eſt EB, vel ED ſtadia 40107, ſive milliaria 5013⅜. His animadverſis, eſto AB juſta primum hominis ſtatura, quæ ſit pedum Romanorum ſex. tum ab A ducatur linea AD, quæ terræ globum tanget in puncto D, & angulum rectum faciet cum ejuſdem ſemidiametro ED per 18 libri tertii. Erit illa linea ſemidiameter horizontis αἰσθητοῦ. Non enim ultra punctum D proſpectus

Digitized by Google

ſpectus terræ tenditur. Ejuſdem porro quantitas hac ratione deprehenditur. Quoniam enim extra circulum BDC producta eſt CB uſque ad A, ſecans circulum; & altera ab eodem puncto A ad circulum videlicet AD, eumque contingens in D, erit rectangulum, quod ſub tota ſecante, & parte illa, quæ extra circulum eſt, continetur inter punctum A & circumferentiam; æquale quadrato tangentis AD per 36 libri tertii. Sit ergo AB pedum ſex, quæ cum diametro terræ ſtadiorum 80214, hoc eſt pedum 50133750 conjuncta, dat CA pedum 50133756. Ea ſi per 6 multiplicetur colligentur pedum 300802536. quod eſt quadratum tangentis AD. Quare radix hujus quadrata pedum erit paullo plus 17344, ſive ſtadiorum 27⅘. quæ ſunt milliaria 3⅖ fere.

Rurſus ſemidiameter horizontis ſenſilis AD ſumatur ſtadiorum 180, ex eaque loci, unde proſpectus eſt, altitudo capiatur, hoc eſt lineæ AB. Quoniam ergo AD tangens circulum BDC, angulum rectum facit cum ſemidiametro ED per 18 tertii, qui eſt angulus ADE, ideo in rectangulo EDA, quadratum lateris EA æquale eſt quadratis duobus laterum DA, & DE ſimul ſumptis. Eſt autem DA quod eſt paſſuum 22500, quadratum paſſuum 506250000. porro lateris ED, quæ eſt terræ ſemidiameter, paſſuum 5013375, quadratum eſt, 25133,92889,0625. Ambo conjuncta conficiunt 25134,43514,0625. quod eſt quadratum lateris EA. cujus radix eſt 5013425⅖ fere. de qua detracta ſemidiametro terræ EB, reſtat BA paſſuum 50⅖ circiter, qui ſunt pedes fere 251. Quocirca vulgaris illa ſenſilis horizontis ſemidiameter, quæ ſtadiorum eſt 180, ejus aſpectum terminat, qui in clivo aliquo ſit alto pedes 251. In his Eratoſthenium modum diametri terræ ſumpſimus, quod eum plerique illius ævi Scriptores adhibuerint. Ex diverſa autem, & accuratiore menſura, horizontis alia finitio conſequetur.

De ſumma montium altitudine lis eſt inter geometras. Ac Veteres quidem aliqui modum hac in re minime tenuerunt. Plinius lib. II, capite LXV, Dicæarchum refert montes permenſum, ex iis altiſſimum prodidiſſe Pelion, MCCL paſſ. ratione perpendiculi. cujus rei fidem elevat ideo, quod exploratum haberet quoſdam Alpium vertices longo tractu, nec breviore quinquaginta millibus paſſuum aſſurgere. Hæc Pliniana dimenſio, ſi ad perpendiculum exigatur; prorſus abſurda eſt, & fabuloſa. Nam quis credas ad L M. paſſuum ullius in terris verticem montis aſſurgere? Tantum abeſt ut hoc perſuadere de Alpibus Plinius poſſit; ut ne de Hæmi quidem minus incredibili altitudine fidem faciat: quam lib. IV, cap. XI, ad VI M. paſſuum attolli ſcribit.

Geminus pag. 32. Sed de Dicæarcho, quod narrat Plinius, refelli ex Gemino videtur; qui cap. XIV Cyllenen Arcadiæ montem ad XV propemodum ſtadia πρὸς κάθετον attolli refert menſore Dicæarcho; Atabyrium vero Rhodi Inſulæ, ſtadia XIV. Cleomedes item lib. I, cap. X modum eumdem ſummæ montium altitudinis definit, qui eſt ſtadiorum XV, ex Dicæarchi auctoritate, quantum quidem arbitror. At Plutarchus in Æmylio ex Geometrarum decretis adſtruit, neque montis ullius altitudinem; neque maris profunditatem ultra ſtadia decem πρὸς κάθετον extendi. cujuſmodi Olympi montis excelſitatem is, qui menſus eſt, Xenagoras a ſe deprehenſam epigrammate teſtatur. Ita Pelion & Olympus æqualiter aſſurgent. Nam decem ſtadia ſunt mille ducenti quinquaginta paſſus. Sed fieri potuit, ut

qui Pelion ſtadiis decem metiebatur, paullo minorem Olympum Dicæarchus faceret: ut hac ratione videatur, non ex omnibus, qui ubique terrarum ſunt; ſed ex ſolis dumtaxat montibus Theſſaliæ primas altitudinis dediſſe Pelio. quod per imprudentiam, quaſi univerſe pronuntiatum ab illo, Plinius accepit.

Jam at montis altitudo ſumma ponatur ſtadiorum 15, hoc eſt AB; inveſtigabitur latus AD ſtadiorum paullo plus 1097, quæ ſunt milliaria 137⅛. Quod ſi ſemidiameter horizontis ſenſilis AD conſtituatur ſtadiorum mille; invenietur latus AB ſtadiorum 12½ fere. Sane nonnullis Geometriæ conſultiſſimis placet, modum altitudinis montium maximæ ſeſquimilliare eſſe, quod eſt ſtadiorum 12. qua ex opinione Geminus videri poteſt ſemidiametrum ſenſilis horizontis ſtadiorum mille ſtatuiſſe. Nam quouſque longiſſime poteſt hominis acies devexam terræ ſuperficiem undiquaque circumſcribere, hunc ſenſilem appellavit horizontem.

Ex iis vero dijudicanda illa ſunt, quæ ab graviſſimis Scriptoribus memoriæ produntur de longinquis ex alto terrarum proſpectibus. Quo in genere pervagatum illud eſt, quod de Strabone quodam Cicero libro IV Academ. ſcribit, *qui mille & octoginta ſtadia quod abeſſet videbat*. Ea ſunt paſſuum CCXXV M. Quod ex Cicerone ac Varrone memorans Plinius lib. VII. cap. XXI, cum illius nomen, quod dixi, ex hoc poſteriore retulit; tum eumdem ait Punico bello ſolitum a Lilybæo promontorio Siciliæ exeuntis claſſe Carthaginis porta, etiam numerum navium dicere. Verum Plinius nonniſi CXXXV M. paſſ. a Cicerone nominata prodidit, quæ ſunt ſtadia MLXXX. quem numerum Solinianus Exercitator in illo Ciceronis loco citando contra & emendatiſſimorum codicum fidem, & hiſtoriam ſecutus eſt. Etenim Strabo libro VI, ubi oculatiſſimi illius meminit, qui ex Lilybætana ſpecula ſolventes e porta Carthaginis naves aſpiciebat; ut minimum ſtadiorum MD intervallum eſſe ſcribit; nec non libro XVII. Ea ſunt millia paſſuum CLXXXVII½. His Cicero trecentos ſtadios emetitur: quæ ſunt millia paſſuum octo & triginta circiter. Unde caſtigandus potius eſt Plinii locus, ac pro CXXXV millibus legendum CCXXV; quam ut apud Ciceronem *octoginta* pro *octingentis* prorſus ἀκριβῶς legatur. tametſi Solinus, itidem ut apud Plinium occurrit, CXXXV millia paſſuum habeat. quod utrique forte per hallucinationem excidit.

Polybius vero lib. I trajectum e Lilybæo in Africam ὡς χιλίων σταδίων facit, *quaſi mille ſtadiorum*, quæ ſunt CXXV M. paſſ. Sed non eſt tanta promontorii illius altitudo, ut tam longinquus inde pateat aſpectus. niſi quid ex refractione inſuper accedere velimus. qua de re accurate diſſerit Villebrordus Snellius in Eratoſthene Batavo ſub finem. ubi illud explicat quemadmodum ex refractione multo longius diſſita cernantur, quam alioqui ſenſilis horizontis amplitudo capiat.

CAPUT XI.

Gemini ac Procli locus perperam interpretatus a Salmaſio, cujus opinio de horizonte ſenſili refellitur, qui nonniſi in CCCC ſtadiis mutari illum aſſerit.

HIS ad ſenſilis horizontis, ac veterum Scriptorum, præſertimque Gemini notitiam neceſſario diſputatis, ac cognitis, expendamus illa modo, quæ longa Exercitationis ambage, nullo fructu, Solinianus commentator effudit.

Ex his citra controverſiam illud obtuſiſſimum eſt, quod Geminum, ex eoque Proclum exiſtimat ſenſilis horizontis diametrum quadringentis definire ſtadiis, quam proxime ante duum millium eſſe dixerant. Ut autem error iſte ſane graviſſimus animadvertatur, Gemini primum verba declaranda ſunt.

Capite quarto Geminus, poſtquam duplicem horizontem eſſe docuit, αἰσθητὸν, & λόγῳ θεωρητὸν, quorum ille viſu circumſcribitur; hic ratione, ac mentis contemplatione notatus ad octavam uſque ſphæram porrigitur; de hoc horizonte poſteriori ſubjicit, eum poſt ſtadia quadringenta ὡς πρὸς αἴσθησιν, ad *ſenſum* variari; adeo ut tam magnitudines dierum, quam climata, Geminus pag. 12.

T 2 ſpatio

ſpatio illo mutentur. quod quidem verſus ſeptentriones, aut meridiem progredientibus nobis intelligi debere, idem admonet, non ad ortum occaſumve; hoc eſt κατὰ πλάτος, non κατὰ μῆκος. At vero meridianorum ſenſilem accidere mutationem ait poſt trecenta ſtadia.

Salm. Plin. Exercit. p.667. E.

Salmaſius ſuper his Gemini verbis inquirit, quæ ſit ratio diverſitatis illius; curve diſpari intervallo fiat amborum circulorum mutatio; horizontis, in quadringentis, meridiani, in trecentis dumtaxat ſtadiis. Quo in explicando problemate tam craſſi ſunt, tamque multiplices hominis errores, me quidem ut illius vicem pudeat; qui cum aliis juveniliter inſultet; traducendi ipſe ſui copiam adeo liberaliter, ac benigne præbuerit.

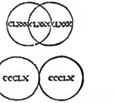
Multiplex error Salmaſii.

Horum primus ille, quem dixi, veniat in medium; quod ibi de horizonte αἰσθητῷ loqui Geminum aſſerit. horizontem, inquam, ſenſilem in quadringentis mutari ſtadiis, cum in trecentis meridianus varietur, dici ab Gemino & Proclo Salmaſius exiſtimat. Nam cauſſam diverſitatis affert ejuſmodi: quod horizontes αἰσθητοὶ ſunt, meridiani λόγῳ θεωρητοί. *De horizontibus oculi judicant. nam ibi finiuntur, & incipiunt ubi viſus terminatur. meridiani alia ratione deprehenduntur, & mente ſola notantur.* Addit inſuper, Geminum propterea quadringentis ſtadiis horizontem terminare; quod totam diametrum aſſumpſerit; qua exhauſta novus de integro finitor exiſtat. Nam viſus ultra CLXXX ſtadia non extenditur. unde fit tota diameter ſtadiorum CCCLX, hoc eſt fere quadringentorum. Hæc ille.

Atqui tam eſt evidens non de horizonte ſenſili, ſed de λόγῳ θεωρητῷ, maximoque, qui ſphæram ſecat bifariam, verba iſtic facere Geminum; ut hoc negare, qui auctorem illum legerit, nemo poſſit. Primum horizontem ſenſilem paucis ante verſibus ſcripſerat Geminus diametrum habere ſtadiorum bis mille. Non igitur ſubinde quadringentorum tantummodo ſtadiorum eamdem diametrum ſtatuit. Deinde nullam, ubi de mutatione diſſerit, diametri, vel ſemidiametri mentionem facit; ſed παραλλαγῆς dumtaxat αἰσθητῆς, id eſt ſenſilis mutationis, quæ tam horizonti, quam meridiano accidit. Ut igitur ex eo, quod αἰσθητὴν παραλλαγὴν meridiano tribuit, non poteſt effici, de meridiano ſenſili loqui Geminum; qui nullus eſt ſenſilis: ita neque ſenſilis ex eo intelligendus eſt horizon, quod de ejus ſenſili varietate meminerit. Præterea varietas illa, quam in ſtadiis fieri quadringentis ait Geminus, talis eſt, ut & dierum magnitudinem, & climata, & apparentias immutet. (Nam de illa Finitorum viciſſitudine ſcribit, quæ ad auſtrum, aut ſeptentriones incidit, ut paullo poſt aperiam.) At iſtarum rerum mutatio non ex ſenſili horizonte, ſed ex λόγῳ θεωρητῷ ac majore petitur. Etenim ortus Solis, & occaſus, quos pro Finitorum illa varietate citius tardiuſve fieri cum pag. 12, tum 30, diſputat; nequaquam in horizonte αἰσθητῷ, ſed in λόγῳ θεωρητῷ conſiderantur.

Cum eſt igitur abſurdiſſima res, quam hoc loco Criticus ille commiſit; tum profecto inſcitiſſime ſenſilis horizontis παραλλαγὴν poſt quadringenta demum fieri ſtadia pronuntiavit. Etenim cum ſit alius horizon ex alio, cum novus proſpectui ſeſe campus aperit: & quæ propter longinquitatem hactenus diſcerni non poterant, quod extremo ambitu Finitoris excluſa extra ejus aream conſtiterant, eminus apparere incipiunt. Id autem longe citra CCCC, vel CCC, vel centum etiam ſtadia contingit. nimirum ſimulatque, progrediente quaquaverſum homine, novæ rerum aſpectabilium ſpecies objiciuntur oculis, ac Finitoris orbe comprehenduntur. Etenim ſenſilem horizontem ſenſu metimur oculorum. Quocirca cum primum novæ res in ſenſus incurrunt, & ab iis percipi deſinunt, quæ antea videbantur; nemo niſi ſenſus expers eumdem manere ſenſilem dixerit horizontem.

Sed argute Criticus noſter, ut nihil ſupra, de totius diametri mutatione loqui putat Geminum: ac tum demum velle mutari horizontem, cum totus ipſe circulus immutatur: nihil ut amplius cernatur eorum, quæ videbantur antea; nihil, quod deinceps videtur, oculis fuerit ante ſubjectum. quod hoc ſchemate egregie demonſtrat. Sint horizontes circuli duo, quorum diameter ſit ſtadiorum 360; ſemidiameter 180, ac primum mutuo ſe in centro ſecent. Hoc quamdiu fit, pars veteris horizontis novi ambitu continetur. cum progreſſus factus eſt ab centro unius, ad extremum ambitum ejuſdem horizontis, intervallo centum & octoginta ſtadiorum. Tum autem totius fit horizontis μετάπτωσις, cum extra ſe invicem penitus eſſe circuli cœperunt, ac ſe in puncto contingere. ut in altero ſchemate iidem illi circuli duo tangunt invicem, videlicet cum a centro unius ad alterius centrum totius intervalli diametro facta progreſſio eſt. quod intervallum ſtadiorum 360. Hoc modo Geminum, ac Proclum, & eos omnes Veteres exponit, qui horizontis mutationem, ac μετάπτωσιν aſſerunt fieri poſt 400 ſtadia. nam 360 prope accedunt ad 400. Optici porro oculorum aciem non ultra 180 ſtadia patere cenſent, quanta circulorum eſt ſemidiametrus: quæ geminata totam efficit diametrum ſtadiorum eſt 360.

Nihil inſulſius hoc commento; neque ab mente Gemini magis alienum excogitari potuit. Hic enim de ea mutatione loquitur, quæ eſt πρὸς τὴν αἴσθησιν, quæ ſenſu percipitur. quam ſic ſpatio illo quadringentorum ſtadiorum definit; ut citra hoc nulla varietas ſenſu capiatur; ſed idem atque immutatus horizon maneat. μετάπτωσιν horizontis nemo fieri tum demum exiſtimat, cum novus ex integro orbis exiſtit, nullam prioris partem retinens. quod in λόγῳ θεωρητῷ ac majore perſpicue cernitur. Nam ſi tunc ſolum μεταπίπτειν, ac mutari iſte dicendus eſt, cum poſterior totus extra priorem eſt; ſic ut nulla invicem earum rerum, quas coercent, parte communicent; nulla umquam accidet horizontis mutatio. Cum enim horizontes maximi ſint circuli, ac ſphæram bifariam dividant; bifariam ſe itidem partiantur in centro neceſſe eſt; niſi ubi plana eorum coeunt. quod in oppoſitis dumtaxat terræ partibus evenit. Verum mutari tunc οἱ πρὸς αἴσθησιν dicuntur, cum apparentium in iis varietas animadverti incipit. Mira eſt igitur Salmaſianæ interpretationis abſurditas; qui Geminum affirmare vult, unum & eumdem αἰσθητὸν manere finitorem circulum intra quadringenta ſtadia. Ea ſunt milliaria quinquaginta. Igitur quæ civitates minus invicem diſtant millibus paſſuum quinquaginta; eamdem ſenſilem habent horizontem: hoc eſt nullum inter ambarum proſpectus diſcrimen oculis notatur. Sic Lutetiæ Pariſiorum ac Genabi, ſive Aureliæ horizon idem fuerit. qui tum demum αἰσθητῶς variabitur, hoc eſt *plane manifeſtarie, quoad ſenſum, deprehendetur hæc horizontis variatio; quum omnia alia videbuntur, & ſitus locorum in totum mutabitur*. idque quadringenteſimo circiter ſtadio continget. Hoc, niſi pecudem fuiſſe putemus Geminum, numquam ab eo dictum fatebimur, ac ne cogitatum quidem. Non enim de ſenſili horizonte loquitur, cum intra quadringenta fere ſtadia mutari negat, ſed de majore, ac λόγῳ θεωρητῷ. quod invictis rationibus ſupra demonſtravimus, præſertim ex eo, quod ſenſilis horizontis diametrum paucis ante verbis duobus ſtadiorum millibus, non quadringentis circumſcribi docuerit. unde minime conſentaneum ſit eamdem diametrum tanto minorem in gyrum ſubinde reſtringi. Ex illa vero priore diametri finitione Salmaſianæ collectionis error inſignius elucet. Nam ſi nulla, quæ quidem diſcerni ſenſibus poſſit, hoc eſt *plane manifeſtaria*, Salmaſius pag. 668. D.

fit horizontis variatio, niſi tota horizontis αἰσθητοῦ peragrata diametro, cum eadem duobus ſtadiorum millibus conſtare dicatur a Gemino, ex hujus opinione ſequitur, civitates eas, quæ citra duo ſtadiorum millia diſtant invicem, eumdem circumquaque proſpectum, & horizontem habere ſenſilem. Sunt autem millia ſtadiorum duo, ducenta, & quinquaginta paſſuum millia. Quare civitates illæ, quæ ducentis millibus paſſuum ſeparantur, ſive leucis noſtratibus centum, ſenſilem

Digitized by Google

lem eumdem habent horizontem ex ſententia Gemini, ac Procli, quam utrique Salmaſius attribuit. Hic fœtus eſt eruditæ illius Exercitationis, quam de horizontibus, meridianis, & parallelis Salmaſius ad hoc explicavit, *ut pleraque non intellecta a viris maximis promeret.* Salm. p. 668. E.

C A P U T XII.

De Gemini loco ille diſputatur iterum, ejuſque vera ratio traditur, expleſis Salmaſii commentis. Ejuſdem errata varia.

PRÆTER hæc vero, non pauca ſunt in eadem Exercitatione opinionis, interpretationiſque flagitia. quæ ut mecum auctor ipſe recognoſcat, ejus hic aliquot verba Salm. p. 667. E. referemus. *Jam ſupereſt,* inquit, *ut expendamus, ſoretenus & ſolvamus aliam quæſtionem, quæ Scaligerum habuit ſollicitum. Quæſtionis hoc caput eſt. Geminus, & Proclus meridianum ait πρὸς αἴσθησιν, eumdem conſiſtere per trecenta ſtadia ſcripſere: horizontem vero eumdem perſeverare in quadringenta. Quæ ratio diverſitatis? Totidem ſtadiis mutatio eſſe debebat in meridiano, alter ſine altera eſſe non poteſt. Quæ de uno dicuntur, & de altero dici neceſſe eſt. Si παραλλαγὴ horizontis non percipitur, niſi κατὰ τετράδα ſtadiorum quadringentorum; ſequitur ut παραλλαγὴ meridianorum in totidem ſtadiis aſſerenda ſit.* Hæc ſunt minime quid diGemi- nus p. 22 cat intelligentis hominis. Etenim Geminus illo loco non agit de qualibet horizontis mutatione; ſed de ea ſola, quæ fit κατὰ πλάτος, ac verſus polum alterutrum. quod ipſemet expreſſe declarat Geminus. δεῖ μέντοι γε, ait, τὴν παραλλαγὴν τῆς οἰκήσεως τὴν ὑπὲρ υʹ ςαδίων λαμβάνεσθαι κατὰ τὴν πρὸς ἄρκτον, καὶ πρὸς μεσημβρίαν πρόοδον. *Oportet vero diverſitatem habitationis, quæ ultra quadringenta ſtadia ſit,* (de qua proxime dixerat) *accipi ſecundum progreſſum ad ſeptentrionem, aut meridiem.* Tum eo conſtat, quod, ut ſupra demonſtravi, ex illa mutatione horizontis, quam in CCCC ſtadiis accidere vult Geminus; variari magnitudines dierum, & climata, nec non apparentias aſſerit. quam mutationem ſola, quæ fit ad polos, horizontis παραλλαγὴ poteſt efficere.

Salm. p. 667. A. Hinc vero Salmaſianæ collectionis firmitas apparet. *Quæ de uno dicuntur,* inquit, *& de altero dici neceſſe eſt.* quaſi ad horizontis mutationem variari meridianos oporteat. Atqui ſub eodem meridiano infiniti horizontes eſſe poſſunt. Quamobrem aliena eſt ab illo Gemini loco Salmaſii dubitatio: quandoquidem ad meridianorum variantiam non eſt conſequens horizontum mutatio; quæ quidem eo modo fit, quem Geminus oſtendit, verſus auſtrum, aut aquilonem.

Ridicula Salmaſii diſputatio; Sed eſt operæpretium qualicumque illi quæſtioni quemadmodum reſpondeat animadvertere. Intereſſe, ait, inter horizontem, & meridianum. *Nam horizontes αἰσθητοὶ ſunt: meridiani λόγῳ θεωρητοί. De horizontibus oculi judicant. nam ibi finiuntur, & incipiunt, ubi viſus terminatur. meridiani alia ratione deprehenduntur, & mente ſola notantur. ipſi certe αἰσθητοὶ non ſunt: ſed eorum αἰσθητὴ παράλλαγμα in tot ſtadiis fieri dicitur. Nihil itaque ſimile.* Hactenus reſponſio. cujus hæc eſt ſumma: Differre horizontes a meridianis, quod illi viſu diſcernantur: hi mente, & ratione, non ſenſu. Quid hoc ad quæſtionem? aut quæ iſta conſequentia eſt: Differt horizon a meridiano: Ergo horizon in CCCC ſtadiis mutatur: meridianus in trecentis? Hujus enim rationem reddere propoſitum fuerat: quod argumentatio iſta nihilo plus facit; quam ſi cauſſam percontanti, cur breviores æſtate ſint noctes, hieme longiores, id unum reſpondeat, intereſſe inter æſtatem, & hiemem; quod æſtas calida ſit, hiems frigida. Nam quod viſu diſcernatur horizon; meridianus vero ſola ratione; vel nihil ad hoc pertinet, ut alter altero breviore ſpatio mutetur. vel ſi quid refert, non ut minore intervallo meridianus ſit alius, quam horizon, efficiet. ſed a contrario ut minore mutetur horizon, quam meridianus. Quippe viſus haud adeo longum in ſpatium extenditur; præſertim ſi de plano, aut non valde eminenti loco ſpectetur. Quare intra pauciora multo ſtadia, quam CCCC, aut etiam CCC variari neceſſe eſt. At meridianorum diverſitas non tam facile diſcernitur oculis: utpote quæ ex umbrarum varietate, & ad gnomonas ratione colligitur: quæ in totidem vel pluribus etiam ſtadiis perexiguam habet viciſſitudinem. Proinde ſi de αἰσθητῷ horizonte intellexit Geminus, ut eum falſo Salmaſius interpretatur; multo breviore intervallo fit horizontis, quam meridiani circuli mutatio.

Sed illud de horizonte αἰσθητῷ feſtive Salmaſius: *Quam ab oculis pendeat, ac viſu horizontes finiat, modus ejus ab Opticæ peritis petendus eſt. Hi dicunt directam ab oculis aciem contra tuentibus per planitiem ultra centum octoginta ſtadia non poſſe penetrare. Ergo in quamcumque oculos partem verteris, ſi in plano aſpicias, non ultra hoc ſpatium viſus perget.* Salm p. 667. D. Scire velim quos ille Opticos in conſilium adhibuerit: aut quis ei perſuaſerit, hominis in planitie contra tuentis oculum ad CLXXX ſtadia pertingere. Nam Geometrica & Optica ratio, neceſſaria, uti X capite oſtendimus, ἀποδείξει conficit, ſtantem hominem in plano non ultra ſtadia $27\frac{1}{4}$, quamlibet acuta ſit oculorum acie, poſſe pertingere: ſi de terræ, vel maris ſuperficie ſola ſermo ſit. a qua αἰσθητοῦ finitoris ἀποτελεσματικῶς petitur. Nam alioqui mons, aut ſublime quippiam e longinquiore ſpatio conſpici poteſt etiam in plano ſtantibus. Sed cum de horizontis ſenſilis circumſcriptione agitur; nudum ex adverſo terræ globum, aut aquæ conſtituimus: in quo viſum terminans circulus finitoris imprimitur: non arduum aliquid, ac ſupra terram eminens. Hoc enim ut adhibeatur, non poteſt certus eſſe limes horizontis; quia quo celſius id erit, quod eminus intuemur, eo longiore ex intervallo cernitur. unde nec CLXXX ſtadiis circumſcribi poteſt horizontis ambitus. Dicat igitur doctor ille *maximorum virorum,* qui *ab iis non intellecta depromit,* unde ſcitum illud expiſcaverit, ſtantis in planitie hominis aciem ad ſtadia CLXXX penetrare poſſe. Cum enim ſupra demonſtratum ſit, ad 50 circiter paſſus, ſive pedes 251, erigi oculum oportere, ut ad ſtadia totidem pertingat; tam enormis ſtaturæ homines ab Salmaſio fingi neceſſe eſt, quorum ex aſpectu ſuum ſibi ſenſilem horizontem finietit.

Salm. p. 668. D. Poteſt vero & illa nobis explicare, quæ de meridianis ſcripſit, *cum parallelis potius reciprocam eſſe eorum rationem, quam cum horizontibus?* Siquidem reciproca hic quidem ea ſignificantur, quæ mutua conſequentia pendent invicem. quemadmodum Cicero reciprocari dicit iſte: *Si divinatio ſit, eſſe Deos: & ſi Dii ſint, eſſe divinationem.* Itaque ex illa Salmaſii oratione ſequitur, reciprocari cum parallelis meridianos in eo ipſo, de quo ſermo nobis eſt; nimirum in παραλλαγῇ, ac mutatione. Igitur quoties meridiani mutabuntur, paralleli itidem erunt alii: & contra mutatis his, mutari illos oportebit. Atqui paralleli circuli ſunt, quorum & meridianorum mutua ſectio eſt κατὰ πλάτος τῆς οἰκουμ. Plures autem ſub eodem meridiano eſſe poſſunt. Quemadmodum ad meridianos plures idem parallelus extenditur.

Illuſtratur Gemini locus. Poſtremo ut illum Gemini, ex eoque Procli locum, in quo tantum laboris, exercitationiſque perdidit Salmaſius, accuratius, quam ille fecit, expendamus, ſiquidem nihil in eo caſtigatione ſit opus, nulla reddi illius alia ratio poteſt, quam quæ ab Clavio noſtro aſt allata in commentariis ad cap. II ſphæræ: nimirum ab ortu verſus occaſum in trecentis ſtadiis meridianorum παραλλαγὴν incidere; quæ ortus, & occaſus Solis, ac dierum initiis varietatem afferat. horizontes autem ad auſtrum, aut ſeptentrionem alios, atque alios effici in CCCC ſtadiis. horizontes, inquam, non αἰσθητοὺς, ſed maximos; in quibus poſt ſtadia totidem, climatum, & umbrarum ſit ſenſilis diverſitas. Quocirca mutationem horizontis maximi, quæ κατὰ πλάτος accidit, cum meridiani mutatione, quæ eſt κατὰ μῆκος, confert Geminus, ac Proclus illo loco, quem unicum; idque obiter, ut ſolet, & perfunctorie legit Exercitator. Nam ſi Gemini cetera vidiſſet, majus ad illam ipſam tractandam quæſtionem operæ pretium haberet.

Gem. p. 30. Etenim Geminus noſter cap. XIII, de horizontium mutatione non ſolum κατὰ πλάτος, uti cap. III fecerat, ſed etiam κατὰ μῆκος, diſſerens, utramque in CCCC ſtadiis evenire docet: ſic ut ortus, occaſuſque Solis ſpatio illo varientur. Ex quo juſtior hæſitandi cauſſa ſuppetit, quam inde, unde Salmaſius eam arripuit; quam profecto, ſi Geminum intelligeret, nullam ex illo loco caperet omnino. ex hoc vero, quem adduximus, graviſſima naſcitur; cur cum horizontes ab ortu ad occaſum ſenſilem varietatem non accipiant ante ſtadia CCCC, meridiani CCC tantummodo mutentur. Sane trecentis ſtadiis horizontes quoque αἰσθητῶς variari nonnulli

Veteres

Veteres arbitrati ſunt. Cleomedes lib. I, cap. X ex Eratoſthene refert gnomonem apud Syenem, ſole in æſtivo tropico ſito, nullas umbras jaculari meridie; idque trecentorum ſtadiorum intervallo perſeverare. ὡς τῶν γινομένων λόγῳ ἐπὶ σταδίων τριακοσίων τῆς διαφορᾶς. Plinius item lib. II, cap. LXXII, *in trecentis ſtadiis, aut, ut longiſſime, in quingentis, mutare ſe umbras Solis*, aſſerit. Verum cum Geminus quadringenta ſtadia mutationi horizontis tam ad ortum occaſumve, quam verius polos imputet; perinde meridianorum varietati quadringenta ſtadia debet adſcribere. Quo magis adducor ut in cap. III, ubi meridianum dicit in trecentia mutari ſtadiis, pro
Salm. p. 657, A. ἐπὶ σταδίοις τ', ſcribendum cenſeam σταδίοις υ', id eſt *quadringenta ſtadia*. ut recte *eruditus ille ætatis hujus Geographus* ſentiebat, quem nominat Salmaſius; cuique adeo nihil præter ſuam auctoritatem oppoſuit; quæ quanti apud nos eſſe debeat, cum in omnibus commentariis ſuis; tum hac ipſa de cæleſtibus circulis Exercitatione pateſecit: in qua minus aliquanto verborum, quam hallucinationum, errorumque cernitur: e quibus nonnullos præterea capita ſequentia demonſtrant.

CAPUT XIII.

De ſenſili horizonte, quem non eſſe planum circulum, ut Salmaſius putat, oſtenditur, ejuſdem ἀλογία de parallelorum inter ſe ratione.

Salm. p. 658, E. DUo *ex maximis circulis*, ait Salmaſius, *totum mundum in tetrantem dividunt, ſeſeque invicem ad rectos angulos ſecant, Horizon, & Meridianus: quorum horizon per puncta orientis, & occidentis tranſit; meridianus per polos mundi*. Mirifica deſcriptio: quaſi non etiam per polos mundi rectus horizon tranſeat, ut & meridianus.

Salm. p. 660, D. Rurſus idem Salmaſius horizontem illum maximum circulum, *quo præcingitur mundus, & ad quem ſphæra in duo loca dividitur, quique meridianum ad rectos angulos ſecat;* & ſenſilem alterum horizontem *invicem ſibi reſpondere, & alterum altero incluſum eſſe*, dicit, *ut minor circulus majore clauditur*. Item, *utrumque idem eſſe centrum, ac ſimul mutari*. Utrumque falſum. Neque ſenſilis horizon, tanquam minor circulus, altero illo, qui ſphæram æqualiter dividit, velut majore clauditur: neque eſt idem utriuſque centrum. Horizon αἰσθητὸς planam ſuperficiem non habet; ſed turbinatam ac conicam. Quando circuli duo ſic ſe habent, ut minor includatur majore, idem debet amborum eſſe planum: nec ſe invicem ſecant, quamlibet minor exporrigatur. At ſenſilis horizon planus, ut dixi, non eſt; & ſi producatur, maximum illum ſecat horizontem. Centrum porro ſenſilis horizontis proprie nullum eſt; ſed polus in eo puncto eſt, cui ſtantis pedes inſiſtunt. Præterea centrum extra planum circuli ſui conſiſtere non poteſt. atqui centrum majoris illius horizontis, quod idem eſt ac terræ, prorſus extra aream eſt minoris & ſenſilis iſtius. Centrum hujus ergo non erit. Denique ſimul ambos mutari dicere, hoc eſt rem funditus neſcire. Horizontis αἰσθητοῦ definitio ab oculorum pendet aſpectu. quare tamdiu perſeverat idem, dum eædem res ad viſum accidunt; neque novi aliquid apparet. Non magno vero ſpatio opus eſt, ut & novus uſquequaque proſpectus ſit; & diverſus horizon αἰσθητὸς ſuccedat. Neque enim eouſque manet idem, donec tota prioris diametrus exhauſta fuerit; uti capite ſuperiori demonſtravimus. At horizon maximus longiore intervallo variatur, ſi de ſenſili mutatione ſermo ſit. quia tunc ſolum mutari dicitur, cum aut ortus occaſuſque Solis momenta, ὡς πρὸς αἴσθησιν, varia ſunt; ſi κατὰ τὸ μῆκος conſiderentur. vel, ſi polum verſus capiantur, quando varietas umbrarum, aliorumque φαινομένων apparere ſenſibus incipit. Quod ſi non ad ſenſum exigatur illa diverſitas horizontis veri, vel minima progreſſione novus exiſtit:
Gem p. 52. ut Geminus obſervat, ἅμα τῷ σημαίνειν ὑπὸρθω γενέσθαι καθ' ὁποιονοῦν μέρος τοῦ κόσμου, μεταπίπτει ὁ ὁρίζων. Itaque falſiſſimum eſt ambos horizontes ſimul mutari. quandoquidem χώρα ad ſenſum illa, quæ in ſenſilis horizontis ὅροις, ac definitione locum habet, neque quovis in παρόδῳ puncto mutatur; ut in ἀληθεῖ horizonte fit, & multo breviore ſpatio variatur, quam majoris horizontis illa ὡς πρὸς αἴσθησιν habitudo & ratio, quam Geminus κατὰ πλάτος τοῦ κόσμου eodem loco ſpectavit.

Sed quid de ἀλογίᾳ altera dicam, quam in eadem Diatriba commiſit? Ptolemæus lib. I Geographiæ, cap. XX, ac XXI ſcribit rationem maximi in ſphæra circuli, puta æquinoctialis, ad parallelum Rhodi propemodum eſſe ſeſquiquartam, nimirum ut 5 ad 4. Proportionis hujus faciliima eſt ἀπόδειξις. Cum enim ſit ea circulorum inter ſe ratio, quæ eſt ſemidiametrorum, erit ut ſemidiameter circuli maximi, hoc eſt ut ſinus totus, vel radius, ad ſemidiametrum circuli minoris, qui æquatori parallelus eſt; ita circulus maximus ad parallelum. Eſt autem ſemidiameter paralleli cujuslibet ſinus rectus complementi diſtantiæ paralleli ejuſdem ab æquatore. Eadem ergo proportio erit æquatoris ad parallelum, quæ eſt ſinus totius ad ſinum complementi diſtantiæ paralleli iſtius. Parallelus Rhodi ab æquatore diſtat gradibus 36. hujus complementum eſt graduum 54. cujus ſinus eſt 80902. Proinde ratio ſinus totius, id eſt 100000 ad 80902 eadem eſt, quæ maximi circuli ad parallelum Rhodi. Rurſus fiat ut 100000 ad 80902 ita 5 ad aliud, exiſtet ratio 5 ad 4 $\frac{04510}{100000}$ hoc eſt ἔγγιστα ἐπιτέταρτος λόγος, fere ſeſquiquarta proportio. Eamdem quoque proportionem circuli maximi ad Rhodi parallelum talem ait eſſe, qualis eſt 115 ad 93. quod veriſſimum eſt. Nam ſi fiat ut 100000 ad 80902, ita 115 ad aliud, quotiens dabit 93. $\frac{3730}{100000}$ hoc eſt 93, & paullo plus, Salmaſius ἐπιτέταρτον illam λόγον, *ſeſquiquartam rationem*, quam æquinoctialis ad parallelum Rhodium habet ex Marini, & Ptolemæi ſententia, poſtulare dicit, ut quadringenta & quinquaginta ſtadia dentur uni gradui paralleli iſtius, cujuſmodi quingenta imputantur gradui uni circuli maximi. *Nam qualium eſt æquinoctialis quinque, talium eſt Rhodi parallelus quatuor & ſemiſſis. Ratio quidem τοῦ ἐπιτετάρτου poſtulabat, ut quadringenta, & quinquaginta ſtadia darentur.* Hæccine ſunt hominis ejus, qui docere ſe illa profitetur, quæ maximis viris intellecta non fuerint? Nam quid hoc amabo eſt? Ptolemæus diſertis verbis aſſerit Marinum in uno Rhodi parallelo rationem, quam habet ad eum æquinoctialis, adhibuiſſe; in ceteris inſuper habuiſſe. Illam porro rationem fere ſeſquiquartam eſſe confirmat, approbatque Ptolemæus. Quid eſt ἐπιτέταρτος λόγος; Opinor cujuſmodi eſt 5 ad 4. At illa quinque ad quatuor & ſemiſſem proportio non ſeſquiquarta, ſed ſeſquinona eſt, qualis eſt 10 ad 9, quæ priore minor eſt. Rurſus proportio 115 ad 93, quam habere ad Rhodiacum parallelum æquatorem, Ptolemæus adſtruit, eſt ut 5 ad 4. Si eſſet ut 5 ad $\frac{1}{2}$, reſponderet huic proportio 115 ad 103$\frac{1}{2}$. Quocirca uti maximi circuli gradus unus quingentis in terra ſtadiis reſpondet; ita gradus unus paralleli Rhodi quadringenta, & paullo pluſculum exigit; non utique 450. hic error neque mediocris eſt; neque in tam odioſo aliorum reprehenſore, & obtrectatore venia dignus.

CAPUT XIV.

Manilii locus illuſtratur, a Scaligero, multoque magis a Salmaſio depravatus, & perperam acceptus. Ejuſdem Salmaſii errores varii, & graviſſimi.

MANILII locus eſt de meridiano & horizonte lib. I. cujus in interpretatione tam valde ſibi Salmaſius placet, ut præ ſe doctos omnes, ac Scaligerum in primis, virum, ut ſæpe vocat, incomparabilem, nihili faciat, ac contemnat. Nam nec ipſum, neque quemquam præter ſe mortalium aſſecutum eſſe Maniliana iſta prædicat. *Eum locum*, inquit, *ea lubentius afferam*, Salm. p. 660, B.
quod nec a Scaligero intellectus eſt, *nec quiſquam puto illa eſſſante hodie intelligit*. At ego nihil eum felicius iſtic operam navaſſe, quam Scaligerum, immo turpius etiam impegiſſe non adeo difficilem ad locum, hoc ipſo capite monſtrabo. ac Manilii primum verſus in medium afferam. De meridiano igitur hæc Manilius:

Hic mutans per ſigna vices: ſeu ſi quis Eoos,
Seu petit Heſperios; ſupra ſe circinat orbem
Verticibus ſuperſtantem, mediumque ſecantem
Cœlum, & diviſo ſignantem culmine mundum:
Quando aliis aliud medium eſt. volat hora per orbem;

Cumque

Cumque loco terræ cælumque, ac tempora mutat.
Atque ubi ſe primis extollit Phœbus ab undis,
Illis ſexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rurſus ad Heſperios ſexta eſt, ubi cedit in umbras.
Nos primam, at ſummam, ſextam numeramus utramque,
Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne.

Meridianum, ait Menilius, ſi quis ad ortum, occaſumve progrediatur, identidem mutari, ac novum circulum ſupra verticem deſcribere, qui cælum biſariam partiatur, & culmen, hoc eſt ſupremam, imminentemque vertici partem mundi, diviſione ſua ſignet. Ita culmen accipimus, non pro σημείῳ, ac puncto verticali. Neque enim punctum dividi poteſt. Quare non audiendus Exercitator, qui *deverſo*, pro *diviſo* ob id reponit, quia culmen ὡς κατ' κορυφὴν σημεῖον exponit. Apage hanc licentiam. Culmen pro faſtigio ſumitur: ut cum domorum culmina dicimus. Ergo culmen ſuperius hemiſphærium appellat, quod utique meridianus bipartito ſecat. Pergit Manilius, & meridianum ex eo colligit eſſe mutabilem, quod non eodem tempore ſexta hora, ſeu meridies eſt ubique terrarum. Nam hæc ipſa hora meridiana volatica eſt, & alibi alio tempore accidit, pro varietate τῆς οἰκήσεως, tam cæli ratione, quam terræ. De ſexta potiſſimum hora loqui Manilium, non de ortus, occaſuſve tempore, ut putat Exercitator, ſequentia demonſtrant. Quippe ſolius ſextæ meminit; ut quam ſolam meridianus efficit, de quo ſermo eſt. Ut autem quæ ſequuntur capere poſſimus, ſciendum eſt, Manilium tractum illum terrarum, & οἴκησιν, ubi tum degebat, velut in medio ponere; & quæ utrimque diſtant ab eo loco gradibus longitudinis 90, ſive horarum ſex intervallo, cum habitatione ſua conferre. qui ad ortum ſiti ſunt, hos Eoos appellare: qui ad occaſum, Heſperios; ſive Romæ, ſive alibi tum iſta ſcriberet. Igitur cum primum Sol nobis oritur, inquit, Eois illis, qui nonaginta gradibus diſtant Orientem verſus a meridiano noſtro, meridies eſt; quod eorum meridiano Sol incubat. Rurſus circa Heſperios; qui tantumdem a nobis Occidentem verſus diſſiti ſunt, ſexta eſt hora, quando Sol nobis conditur, & infra horizontem noſtrum cedit. Non duplicem hanc ſextam nos ſextam habemus, nec appellamus; ſed priorem vocamus primam horam diei: poſteriorem, ſummam, & ultimam. Hæc non difficilis ſane loci vera, & ſimpliciſſima ſententia eſt: a qua non minus aberravit Salmaſius, quam Scaliger, cujus hallucinationem iſte caſtigat. In nono verſu pravam interpunctionem cauſatur Salmaſius; itaque diſtinguit:

Rurſus ad Heſperios, ſexta eſt ubi, cedit in umbras.

ut non mirum ſit, addit idem, *ſi nihil boni ex ea interpunctione potuit vir ſummus exſculpere*. Ergo ſenſum ita concinnat: *Ubi nobis Sol oritur, tum Indis meridies eſt. At ubi nobis ſexta eſt hora, rurſus illis Sol in umbras cedit, & Heſperios petit, id eſt occidit Heſperiis eatnus ſunt, ubicumque Sol occidit*. Egregia certe ea levicula interpunctione emendatio. Verum *nihil alienius a mente Manilii, quam hæc eſt expoſitio*, ut iiſdem in eum verbis utar, quibus ipſe Scaligerum arguit. Etenim duplicem tantummodo ſextam recenſet Manilius; quarum alteram nos, inquit, primam; alteram ſummam, id eſt ultimam dicimus. Denique Geminus cap. XIII, pag. 30, eodem plane modo, quo Manilius, uſurpat: καὶ ἔστιν ἡ παρὰ τούτοις α' ὥρα παρ' ἄλλοις μέσον ἡμέρας ἐστὶ, παρ' οἷς δὲ δύσις ἐστί. Ex Salmaſii interpretatione conſequens erit, a Manilio ſextam horam, id eſt meridiem, ultimam appellari, ſi ita, uti jubet, concipias, exponaſque, *ſexta eſt ubi*, hoc eſt, *ubi nobis eſt ſexta*. quod quam a ratione ſit alienum, vel ipſum ſibi amantiſſimum ſui judicem fero.

Sequitur de horizonte, in quo majores nugas egit Salmaſius:

Alterius fines ſi vis cognoſcere gyri,
Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem:
Quicquid erit cælique imum, terræque ſupremum,
Qua, coit ipſe ſibi nullo diſcrimine mundus,
Redditque, aut recipit fulgentia ſidera ponto,
Præcingit tenui tranſverſum limite mundum.
Hæc quoque per totum volitabit linea mundum,
Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nunc ſeptem ad ſtellas, nunc muta ſub aſtra.
Sed quocumque vagæ tulerint veſtigia plantæ,
Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras;
Semper erit novus, & terris mutabitur arcus.
Quippe aliud cælum oſtendens, aliudque relinquens
Dimidium teget, & referet, varioque notabit
Fine, & cum viſu pariter ſua fila movente.
Hic terreſtris erit, quia terram amplectitur, orbis.
Et mundum plano præcingit limite gyrus.
Atque a fine trahens titulum memoratur Orizon.

Scal legit, Finis cum viſu. nos retenta veteri lectione, movente pro moventem tantummodo ſubſtituimus.

His in verſibus exponendis non parum quidem falſus eſt Scaliger. ſed ſi cum ejus erratis Salmaſiana comparentur, parva illa erunt, ac tolerabilia. Nos primum, ut in ſuperiore fecimus, totius loci ſenſum explicabimus: deinde Pliniano Exercitatori operam dabimus.

Ex duobus mutabilibus circulis, priorem, id eſt meridianum expoſuit. alterum nunc ſubjicit, horizontem; qui ita deſignabitur, ſi oculos circumquaque per orbem, ac mundum feramus. Nam in extrema finitione, ima pars hemiſphærii cæleſtis cum extima terræ ſuperficie coire videtur; ac lineam quamdam in orbem facere, qua tranſverſus mundus præcingitur; unde orientia primum apparent, aut ſub eamdem labentia ſidera videri deſinunt. Ea porro linea mutabilis eſt, & volatica; quæ in omnes mundi partes movetur. Nunc enim ad meridiem alius, atque alius fit circulus; nunc ad ſeptentriones; nunc ad ortum, vel occaſum. Ceterum ita volet, ac movetur circulus iſte, quamcumque gradiaris in partem, ut novam ſemper mundi partem aſpectabilem faciet, ac retegat: & dimidiam cæli perpetuo ſub oculos referat. Itaque varia circumſcriptione cælum notabit, ac deſignabit; quæ finitionis varietas cum aſpectus mutatione pariter accidit. ſiquidem progreſſione facta, ac nova cæli parte, quæ latebat antea, retecta, fit αἰσθητὴ μετάπτωσις, ſenſilis horizontis mutatio. unde cum viſu movente, ac mutante ſua fila, diverſus exiſtit. Denique circulus iſte terreſtris erit; quia terram ſic amplectitur, ut in ea planus recumbat. Solus enim iſte circulus eſt, qui, reſpectu ad terræ incolas, & οἴκησιν habito, planus, ac dejectus eſt. neque ſupra nos attollitur, ſed in imam mundi partem, hoc eſt terram, depreſſus ac ſubſidens jacet. Adde ἰδιωτικῶς id dixiſſe Manilium, & ad eum ſenſum, quem ſupra poſuit. nimirum quia circulus hic ex ima parte hemiſphærii ſuperioris cum terra coeunte naſcitur. Vulgus enim cælum cum extrema terra committi credit oculis ſuis. & ad popularem iſtam ſermonis conſuetudinem interdum ſe Scriptura ſacra demittit. Hæc noſtra ratio eſt. quid Plinianus Exercitator?

Primum ſcribit;

Non tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem; nec ſeptem ad ſtellas, nec muta ſub aſtra.

nullo, vel ineptiſſimo ſenſu. *Plane dicit*, inquit, *horizontis circulum per totam mundum volitare, ac ſubinde mutari, nec tantum, quum vergit ad medium orbem, id eſt æquinoctialem: nec quum ad ſeptem ſtellas, id eſt ſeptentriones: nec muta ſub aſtra: ad polum ſcilicet antarcticum; ſed quamcumque in partem mundi, & quaſcumque in terrarum oras tranſeat quis, diverſus fieri horizonte*. Hic vero nimium peregrinatur, & ab veri regione avius ducitur Criticus noſter. Medium orbem æquinoctialem exponit; ergo meridionalis hæc plaga eſt. Verſus eam partem ſi quis progreditur num alio tendere poteſt, quam ad polum antarcticum? Quorſum igitur Poeta, poſtquam tractum illum ſignificavit, ac mutari dixit horizontem, quoties meridiem verſus procedimus; de antarctico polo meminiſſet? Satius ſobrius eſſet, ſi ita conciperet; Non tantum mutatur horizon, cum ad æquinoctialem, æquinoctialemque proceditur; neque cum ad ſeptentriones; neque cum ad polum antarcticum? Quid enim ταυτολογίᾳ iſta opus erat; cum præſertim partem illam gemina dictione, *medium*, *mediumque*, tam inſigniter notaſſet? Omitto cetera, quibus tam abſurda ſententia cum auctore ſuo contundi poteſt.

Illud extra controverſiam inſulſiſſimum eſt, quod eleganter a ſe dicit excogitatum; *muta aſtra* ſignificare, *quæ ſunt in polo antarctico*. Notetur proprietas ſermonis,

Digitized by Google

monis, quo aſtra in polo antarctico, id eſt in puncto, collocata dicuntur. Sed hoc leve ſit. quid tum præterea? *Significationes, ac divinationes ex motu aſtrorum, obitu, atque exortu aſtrologis, atque aſtronomis peti ſatis notum eſt.* unde *qua nec oriuntur nobis, nec occidunt, nec umquam conſpiciuntur, muta plane cenſentur. ex quibus nihil ſignificationis, aut divinationis elici poſſit, qua nihil prædicant. Sic muta exta vocabant aruſpices, ex quibus nihil divinationis animadvertebant. ita & muta aſtra, οἱ ἄφωνοι.* Mutum eſſe præſtat, quam talia dicere. Non enim muta vocantur hoc ſenſu, quæ non videntur omnino; ſed quæ ita videntur, ut aſpectu ipſo nullam ſignificationem præbeant. ſic exta ea muta nominabant, non profecto, quæ nuſquam apparerent, ſed ex quorum aſpectu nihil divinationis colligere poterant. Alioqui muta quoque dicerent, quæ vivis adhuc pecudibus in earum inclaſa corporibus latent. quod eſt ridiculum. Sic ergo muta oportuit illo ſenſu vocari ſidera, quæ nihil aſpectu ſuo portenderent. Nos *ſidera muta* ab Manilio dicta credimus, quæ ſupra horizontem, vel infra eumdem ſe movent. Nihil exemplis eſt opus. Fatetur Salmaſius, Latine dici *muta ſidera*, vel *aſtra*, quæ ſunt *exorta*, ut *motum caniculæ ſidus*, *mota Luna*, & id genus alia. Ea ſolum moventur aſtra, ὡς πρὸς τὸν ὁρίζοντα, quæ oriuntur, & occidunt. Quare ſeptem ſtellis, id eſt trionibus opponit *mota aſtra*; & orientem, atque occidentem breviter eleganterque deſignat. Et apparet quatuor ab illo mundi cardines exprimi; ut, quocumque gradiatur aliquis, mutari ſignificet horizontem; non ut meridianus circulus uniuſmodi tantum varietatem accipit, quæ eſt κατὰ μῆκος, ortum verſus, aut occaſum. Nihil hac interpretatione verius.

Cum autem, ut ſupra docuimus, duplex ſit horizon, αἰσθητὸς, & λόγῳ θεωρητὸς: non eſt difficilis conjectura, de quo Manilius loquatur. Talem enim deſcribit, ut dubitare non liceat, λόγῳ θεωρητὸν, ac maximum indicari circulum. Primum quia cum meridiano componit, & cum aliis, qui in ſphæra determinati ſunt, circulis confert. At ſenſilis horizon inter ſphæricos circulos non ponitur. Deinde quia αἰσθητὸς iſte perbrevis eſt, neque mundum ex æquo dividit, hoc eſt *dimidium tegit*, ac *refert*; neque *terram amplectitur*, nec *mundum plano limite præcingit*: quæ omnia horizonti ſuo Manilius attribuit. Quæ ſi vera ſunt, poteſtne pro merito caſtigari Exercitatoris oſcitantia, qui illis ipſis verſibus unum genus horizontis αἰσθητοῦ ab Manilio putat oſtendi? Jam quidem exploſa ſunt illa, quæ in hunc locum digeſſit: *Utrumque ab Manilio confuſum horizontem, quia invicem ſibi reſpondent, & alter altero incluſus eſt, ut minor circulus majore.* Quid iſtud? planum ait eſſe *de terreſtri & αἰσθητῷ horizonte intellexiſſe Manilium, qui terras amplectitur. Nam uſque ad λόγῳ θεωρητὸν illum, quo præcingitur mundus, & octava ſphæra in duo loca dividitur, oculorum acies non penetrat, ideo ſola mente notatur.* Ergo neque cœlum ipſum intuemur, neque orientes, cadenteſve ſtellas; quæ utique non terra, ſed octava ſphæra, & extremo horizontis ambitu continentur. An quicquam dici poteſt obtuſius? Atenim *cum acie oculorum lineas ſuas in orbem movet*, ut ſit αἰσθητὸς intelligendus. Qui hoc objicit credit omnino, λόγῳ θεωρητὸν horizontem non deſignari oculorum acie aliquid in cœlo circumſpectantis. Atqui ea eſt horizontis iſtius definitio, ut aſpectabilem mundi partem deſignet, oculiſque ſubjiciat. neque λόγῳ θεωρητὸς ita vocatur, quaſi nulla pars ejus, ne extremitas quidem, uſurpetur oculis. Nam nihilo minus, quam alterius, extrema circinatio videtur: ſed quod tota ejus ſuperficies, & quicquid in ipſius plano continetur, non patet aſpectui. Nam orbem terræ dimidium, cum per centrum illius tranſeat, complectitur: qui quidem ſenſibus minime diſcernitur. Ideo λόγῳ θεωρητὸς dicitur. De horizonte porro loquimur; qui maximus in ſphæra circulus eſt, & ſphæram cum meridiano in tetrantem dividit. de quo & Salmaſius intellexit. Quamquam alius vulgo paullo iſto minor in terræ ſuperficie ſtatuitur, eam in puncto contingens, qui rationalis paſſim vocatur. ac ne iſta quidem totus viſu diſcernitur. Ideo λόγῳ θεωρητὸς, unde & *rationalis* appellatio profluxit, perinde nominatur. Sed de horizonte, circuliſque ceteris contra Solinianum Exercitatorem hactenus. Reliquæ labes earumdem Exercitationum, quæ ſunt innumerabiles, alteri otio, ac tempori reſervandæ ſunt. Salm p. 650.

DIONYSII

DIONYSII PETAVII
E SOCIETATE JESU,
AD AUCTARIUM OPERIS DE DOCTRINA TEMPORUM VARIARUM DISSERTATIONUM
LIBER OCTAVUS.
Qui eſt de Græcorum æris, ac computis.

CAPUT I.

De triplici Græcorum æra, quæ ad duas redigitur. Illuſtratur Panodori Chronologia. Maximus, Georgius Syncellus, Theophanes, aliique notantur.

GRÆCORUM computos, ætaſque præcipuas eſſe tres, inter eruditos convenit. Nam aliam eſſe dicunt, quæ ab initio rerum ad Chriſti in uterum Virginis adventum, aut Natalem annos computat 5493. aliam, quæ annos numeret 5501. tertiam quæ 5509. conſtituit. Primam Antiochenam appellant aliqui; ſecundam, Æthiopicam; tertiam, Alexandrinam. Scaliger ad Excerpta Maximi primam nominat lunarem; mediam, orientalem; poſtremam, Paſchalem. quarum appellationum origines diſputat initio libri V de Emend. Temp. Sed eas a nobis confutatas habes, penituſque convictas in nono de Doctrina Temporum capite V. ubi nihil in computis iſtis vidiſſe; neque quid ſcriberet intellexiſſe hominem pleniſſime demonſtravimus. ac multa in eam rem congeſſimus & ignota vulgo, & ſcitu digniſſima; & ad id, quod modo agitur, apprime neceſſaria; quæ minime hoc loco repetenda ſunt. Non pauca tamen illic omiſimus propria magis inſtituti hujus, & Paſchalis Græcorum methodi; quam ad illuſtrandos Maximi, Iſaaci, aliorumque computos, qui in Auctarium relati ſunt, enarrandam ſuſcepimus. cujus initium diſputationis ab æra illa triplici, & communi de iis opinione doctorum, atque errore ducetur. ut ab illis fruſtra doceamus tres eſſe diſtinctas hactenus; cum ſint revera tantummodo duæ.

Etenim computorum, ſive τῶν ἐτῶν annalium diverſitas in eo ponitur, ut in annum, & eumdem annum, certa communem terminum, diſpares ſummæ deſinant. Quod ſi aliis, atque aliis annis iidem inſcribantur tituli, non debet propterea diverſus appellari computus; quod ad longinquiores annos major numerus; minor autem ad propinquiores ab eodem capite ductus extenditur. Ut enim exemplo fiat quod dico clarius: ſumatur ab orbe condito ad annum æræ Chriſtianæ primum certus aliquis computus: velut ille noſter annorum 3983. in eoque diverſis annis eadem illigetur epocha: nimirum Urbis conditæ. quam alius in eo anno deſigat, qui eſt ante æram Chriſtianam 754: alter tredecim annis poſtea; Pictorem, aut neſcio quem alteram ex Veteribus auctorem ſecutus puta in eo, qui ſit ante Chriſtum 743. Duo igitur illi in eadem ad ortum Chriſti ſumma conſentientes, in annis autem diverſis ejuſdem epochæ diſſidentes; ſic ut prior ab eodem mundi initio ad Urbem conditam numeret annos 3230; alter, annos 3243, non utique diverſos ab Adamo computos inſtituere dicuntur. quod tum demum facerent, ſi ad eumdem annum, qui ſit ante Chriſtianam æram 754, periodi vero Julianæ 3960, alter ab Adamo numeraret annos 3230, alter 3243; & quod conſequens eſt, ille ad Chriſtum annos 3983, iſte 3996.

Sic igitur tres illos Græcorum computos, ut a ſe diſtincti invicem, diverſique ſint; in unum aliquem conſpirare terminum oportet, ad eumque non eodem a capite, & exordio deſcendere. Talis eſt autem Incarnationis annus, Natalisve Chriſti; ad quem ſingulorum ſumma propagatur. Hanc eumdem tribus illis ætis conſtitutum eſſe docti illi ſuſpicati ſunt, qui eas a ſe mutuo ſepararunt. Sed non ita res habet. Nam ex tribus duæ ſunt, quæ diverſis annis τῆς ἐνανθρωπήσεως aſſignant. videlicet illa, quæ annos 5493, & quæ 5501 colligit. Unius ergo computi ſummæ iſtæ duæ ſunt. qui cum tertia annorum 5509 Natalem eumdem Chriſti reſpicit, & ab illo propterea jure diſtinguitur.

Quod non eamdem in annum Incarnationem Domini conferant, qui ad eam numerant annos 5493, & qui 5501; iis ex auctoribus conſtat, qui utriuſque vel inventores, vel fautores extiterunt. Priorem computum Panodoro cuidam inſcribit Georgius Syncellus monacho erudito, & antiquo. Vixit enim Arcadio imperante, & ad exactæ Chronologiæ ſcientiam uſum inſuper attulit Aſtronomicarum rerum; cujus in Georgii de illo narratione, quam ſequenti capite proponemus, non obſcura ſane veſtigia ſuperſunt. Atque hic annum eum Chriſti ἐνανθρωπήσεως ſummæ ſuæ præſtituit; a quo vulgaris æra noſtra proficiſcitur. quod cum in lib. IX de Doct. Temp. cap. V obſervatum jam fuerit, plenius hoc loco demonſtrabitur. Scribit Georgius annum mortis Alexandri M. a quo Thoth Philippi Aridæi procedit, in æra Panodori eſſe ab Adamo 5170. annum item mortis Cleopatræ, ſive primum Actiacum, numerari 5463. e quo deinceps ad Auguſti obitum putantur anni 43: ſic ut anno ejuſdem æræ 5506 Auguſtus exceſſerit; cum anno 5493 Chriſtus adveniſſet. Ex iis inter ſe comparatis ita, quod volumus, efficitur. Anno decimoquarto æræ Chriſtianæ mortuus eſt Auguſtus; periodi Julianæ 4727, ut in libro de Doctrina Temporum XI, cap. VI probatum eſt. Ut igitur detractis annis XIV de 4727, reſiduus eſt is, in quem vulgaris Chriſti Natalis competit: & ſequenti 4714 primus æræ Chriſtianæ incipit; cui Incarnationem & Natalem computiſtæ noſtrates cum Græcis affixerunt: ſic de anno Panodori 5506 detractis XIV, exiſtet annus 5493; cui τῆς γεννήσεως Salvatoris Panodorus attribuit. Rurſus Alexander M. periit anno periodi Julianæ 4390, qui eſt trecenteſimus viceſimus quartus ante Chriſtianam

V æram.

ætam. Quare ſicut additis 354 ad 4389, conficitur annus natalis communis in Juliana periodo 4713. ſic ad annum 5169 additis 354, conſurgit annus in æra Panodori 5493, qui Alexandrinorum populari exordio cœpit ab Auguſto exeunte anni 4713. Eccleſiaſtica vero conſuetudine a vere anni 4714. Denique primus annus Actiacus, ſive mortis Cleopatræ, in Juliana periodo eſt 4684. ad quem adjuncti anni 45 deſinunt in annum 4757. quo Auguſtus fato functus eſt. Eodem modo ſi 45 adjicias ad 5465, conſiet in Panadori computo annus 5506, quo item exceſſit Auguſtus. ſed exiens uterque annus habendus, ſequente 5507, & 5464. Quocirca nihil eſt certius, quam Incarnationis annum, in quem Panodori ab Adamo æra perducitur, eumdem eſſe cum anno primo Dionyſiano. Deceo jam annis octo remotum ab eo alterum eſſe, qui quinquies milleſimum quingenteſimum primum annum occupat æræ Maximi, ac Theophanis, &
Lib IX, p. 5. Georgii Syncelli. Etenim, quod lib. IX de Doct. Temp. animadverſum eſt, character annorum iſtorum, quo diſcernantur a nobis, Indictio eſt, quam nobiſcum illi communem obtinent. tum feria, vel lunaris ætas certis diebus attributa. Quæ ſi adhibere velimus; id eſſe verum, quod dixi, reperiemus. Duo ſunt præ ceteris auctores, qui æra utuntur iſta, Maximus, & Theophanes. Horum prior in prima parte computi, cap. XXXII, Evangeliſmum B. Virginis, ſive Incarnationem, incidiſſe vult anno mundi 5501, cyclo Solis XIII, Lunæ X, fer. II. Natalem autem Chriſti eodem anno, feria IV. Quoniam igitur *Εὐαγγελισμὸν*, quam *Annuntiationem* Latina vocat Eccleſia, tam a Græcis, quam a noſtris, Martii XXV ponitur, neceſſe eſt Dominicalem fuiſſe litteram F. Addit cap. XXXIII Indictionem fuiſſe tunc XII. capite porro XXXIV, *χρηματισμὸν* Zachariæ Septemb. XXVII die contigiſſe narrat, feria V, cyclo Solis XII, Lunæ IX. Proinde littera Dominicalis erat G. Item natum eſſe Joannem Junii XXIV, feria II, nempe littera Dominicali F. Ex tot annorum characteriſmis efficitur, Zachariæ *χρηματισμὸν*, & conceptum Joannis cadere in annum per. Jul. 4721, qui eſt æræ communis octavus, quo littera fuit G poſt Martium. Incarnationem autem, natalemque Chriſti, & ante hunc Joannis, in annum 4755, æræ Chriſtianæ nonum, qui litteram habuit F. Sic annis octo tardior eſt Natalis Dominicus in hac æra, quam in communi. Idipſum *ἐπιδημητικῶς* quoque colligitur ex cap. XXXIII partis primæ computi Maximi. Quippe Auguſti imperii ſecundum annum ait eſſe mundi 6460, quo fuit Indict. I. incarnatum vero eſſe Chriſtum anno Aug. XLIII Indict. XII. Ex quo conſequens eſt anno Jul. XII, per. Jul. 4680 Auguſti imperium iniiſſe: & annum Jul. XIII, per. Jul. 4681 ſecundum eſſe Monarchiæ. Intellige labentem utrobique. Etenim Auguſti annos a Thoth incipit. Proinde primus Thoth revera incidit in annum Jul. III, per. Jul. 4711. at ex Maximi calculo contigit anno Jul. XI, per. Jul. 4679. Unde anno 4681 in curſu erat adhuc ſecundus Auguſti cum Indict. I. Adde annos XLI reliquos; incurret annus Aug. XLIII, quo incarnatus eſt Chriſtus, in annum Julian. LIV, per. Jul. 4722. Ita ut anno Jul. LIII a Thoth inierit, & Martio menſe inſequentis anni tenuerit. Vides ut annis octo tardiores ſint epochæ omnes in iſto computo. Nam Thoth Auguſtei Imperii eſt annus Jul. III, a Maximo vero fit XI. Eadem & in Nicephori Chronico perturbatio eſt. qui cum anno Adami 5501, imperii Aug. XLII, ponat Incarnationem Domini; nihilominus annum Nicænæ ſynodi numerat ab Incarnatione CCCXVIII, & octo annis minus dicit. Nos in nono de Doct. Temp. cap. IV, duos illos annos *χρηματισμοῦ* Zachariæ, & Incarnationis a Maximo conceptos retulimus in 4710, & 4711 per. Jul. qui iiſdem Dominicalibus litteris inſtruuntur. Sed Indictio XII, quam Natali Chriſti Maximus accommodat, annum ſuadet 4722, quo Romana Indictio erat in curſu XII a Januario; vel a Martio, Aprilive, ut putat Maximus. Sic in baptiſmo Chriſti, ac paſſione labes eadem computi cernitur. ſiquidem cap. XXXII baptizatum a Joanne Chriſtum memorat anno 5530, feria III. Ergo littera Dominic. D; adjectis XXIX ad eum annum, quo incarnatus eſt. Unde eſt hic annus per. Jul. 4752, quo ad vernum uſque menſem labebatur annus Maximi 5530; & 5531 inde ſucceſſit. Item paſſionem Chriſti conjicit in annum 5534, ac diem paraſceves; quæ quidem Martii XXIII contigit, ut ex Georgio mox probabitur, littera Dominic. G. Itaque annus fuit per. Jul. 4755. Quæ Græcorum ſententia non magis reliqua ab hiſtoria, quam ab Evangelica narratione diſcrepat. Nam Tiberii XV fere baptizatus eſt Chriſtus; & eodem imperante, tertio, quartove anno poſtea paſſus. at ex Maximi computo ſequitur, Caio imperante, & ejus anno ſecundo ad baptiſmum Joannis acceſſiſſe Dominum; & paſſum eſſe Claudii ſecundo. quæ ſunt abſurdiſſima.

Georgius Syncellus in eadem eſt cauſſa cum Maximo. Nam & paſſum eſſe vult Chriſtum XIII Martii; reſurrexiſſe vero XXV. ætatis expleto XXXIII, anno ab Adamo deſinente 5535, & ineunte 5534 ex a. d. VIII Kal. Apr. Præterea annum mortis Alexandri M. numerat mundi 5170, idque in confeſſo ait apud omnes eſſe. at Auguſti Monarchiæ primum, quæ anno poſt mortem Julii altero cœpit, eſſe 5458. ejuſdem vero mortem contigiſſe inter 5514 & 5515, cum Chriſtus prope decimamquintum ætatis annum ageret. Intervallum ab anno 5170 in quem Thoth Philippi congruit, ad 5458 Monarchiæ Auguſti, ſunt anni 288. quos ſi addideris ad annum periodi Julianæ 4390, quo mortuus eſt Alexander M. conſiet annus 4678, qui eſt octavus poſt mortem Julii Cæſaris. quæ anno 4670 incidit.

Rurſus intervallum ab anno 5458, ad 5515 mortis Auguſti, anni 57. quos ſi ad annum per. Jul. 4678 adjicias, exiſtet annus per. Jul. 4735, quo exceſſus Auguſti contigit. Atqui convenit hunc anno per. Jul. 4757 obiiſſe. Igitur annis octo veram epocham moratur Georgius.

Hinc illud accidit, ut in annalibus Georgii Syncelli, & qui ejus continuavit opus, Theophanis; nec non hujus interpretis Miſcellæ, anni Chriſti octo minus colligant, quam æra communis. nec aliter Maximus inſtituit. Hic enim Heraclii annum XXXI cum anno Chriſti 653 componit in anno communis æræ 641; ut paullo poſt dicetur. Georgius & Theophanes annum primum Diocletiani mundi eſſe volunt 5777, Incarnationis 277. atqui ex illorum mente is eſſe debet æræ noſtræ 285. Sic Theophanes Conſtantini obitum refert in annum mundi 5829, Incarnationis 329. quem certum eſt æræ communis anno 337 incidiſſe. Rurſus Valentiniani exordium confert in annum mundi 5857 exeuntem; ſequente non 5858. quoniam Februario creatus eſt Imperator: Chriſti autem computat 357. itidem exeuntem. Diſcrimen annorum 7. quemadmodum & in anno Concilii Calchedonenſis; quod anno mundi 5944, Indict. V celebratum docet, anno Chriſti 444. Atqui anno 451 æræ noſtræ eſt habitum. ſic uno interdum anno ab inſtituta Chronologia Theophanes aberrat. ac ſeptem annorum tantummodo diſcrimen facit; cum octo eſſe annorum oporteat ex illius ratiociniis. cujus ratio ex iis, quæ de annorum initiis in anno Juliano dicentur, utcumque conſtabit.

Ex his omnibus quod initio poſuimus efficitur, trium ærarum duas Incarnationem Chriſti diverſis annis affingere. ac prioris, quæ 5501 putat, ultimum convenire Chriſti anno nono; alterius vero, quæ 5495 numerat, anno primo. adeoque non duos annales computus; ſed unum, & eumdem eſſe. Etenim annum Chriſtianæ, vel Dionyſianæ æræ primum uterque computus 5493 numerat. nec non annum ejuſdem æræ nonum uterque recenſet 5501. Quippe de anno currente mundi ad Incarnationis annum aſſequendum priores annos 5500 detrahunt; poſteriores 5492. ex quo major hujus, quam illius, calculus efficitur. Annus exempli cauſſa mundi apud Maximum 5133 detractis 5500, erit ab Incarnatione 633. Deductis vero 5492, putabitur 641, ad quem revera Maximus perpetuo reſpectum habuit. Itaque in annis mundi conſentiunt ambo computi; in annis Incarnationis diſſentiunt. Non debent igitur mundi æræ, vel computi cenſeri duo; ſed unus dumtaxat; cujus ad diverſos annos Chriſti *ἐνανθρωπήσεως* alligatur. Quare duæ tantum, quod dicebamus, præcipuæ ſunt æræ Græcorum. nempe una, cujus in annum 5493 primus annus æræ Dionyſianæ, vel communis congruit: & altera, quæ eumdem annum numerat ab orbe condito 5509. Poſteriore hac Iſaacus Monachus utitur; qui cap. III. computi annum mundi 6881 numerat eum, qui a Septembri cœpit anni Chriſti 1372, quo anno Octob.

XXVI.

XXVI, fer. III contigit. proinde littera C fuit, ac nimirum annus Chriſti 1372. Demptis 5508 de 6881, reliqui ſunt 1373. quandoquidem annus Græcorum 6881 majori ſui parte cum 1373 Chriſti concurrit; ante veino menſe anni ejuſdem ex communi methodo illorum incipit, uti mox oſtendam. Præterea Gaza libro de menſibus, cap. XXI, annum Chriſti Romanorum calculo 1470, ait a Græcis putari mundi 6978. Deme annos 5508. reſtant 1470. Quocirca cum, ut initio capitis hujus oſtendimus, diverſi illi computi cenſeantur, qui ad eumdem annum æræ noſtræ diverſas annorum ſummas colligunt; duo ſunt, non tres, illi Græcorum computi; quorum prior, & antiquiſſimus annum eum, qui primus eſt æræ noſtræ, numerat ab Adamo 5493. poſterior 5509. nec plures Græcorum antiqui computiſtæ memorant: qui priorem vocant κατ' Ἀλεξανδρεῖς. nos Alexandrinam appellemus. poſteriorem κατ' Ῥωμαίους nos Conſtantinopolitanam, a nova Roma nominemus. Ita Theophanes non uno loco. At Scaliger novas quaſdam uti rationes ærarum iſtarum, ſic appellationes excogitavit, utraſque autem alienas, & abſurdas; quas lib. IX de Doctr. Temp. cap. V refellimus, ac de iis paullo poſt iterum agemus. Erit qui ad illas duas tertiam putet adjungendam, quæ annum Incarnationis, & natalis computat ab Adamo 5507, quam adhibent auctores aliqui; ut Alexandrinum Chronicon; uno minus Cedrenus, qui anno 5506 id eſſe factum aſſerit; & qui anno 5500 ortum Chriſti: paſſionem 5533 aſſignant, errare contendit. Sed hanc æram ab illa, quæ eſt Iſaaci, diſcrepare non arbitror; ſed in eodem computo diverſum annum Incarnationi præſtituere; puta biennio æram communem antevertere. Cedrenus pag. 144

Etſi de amborum illorum ſententia nihil certi conſequi poſſumus; propterea quod imperite omnia permiſcent, & eos characteriſmos adhibent, qui conciliari invicem nequeunt. De Chronici Alexandrini labe dictum eſt in XII de Doctr. Temp. cap. IV. Cedrenus paullo magis concors eſt ſecum. Natum aſſeverat Chriſtum anno mundi 5506. Decembr. XXV, feria IV. Fuit ergo littera F, & eſſe poteſt annus per. Jul. 4711, biennio ante communem æram. Poſtea baptizatum eſſe refert Indict. I anno mundi 5536, Januar. VI, fer. V. fuit ergo littera B, & hac ratione annus per. Jul. 4742. ſed Indictio tunc erat a Septembri, & Januario 2. Verum ut a verno menſe putari incipiat, prima in uſu erat Januar. VI. Sequenti anno 5037, ait Lunam decimamquartam Martii XXVII, fer. VII. fuit ergo littera C, cyclus Lunæ X, ac proinde Jul. per. annus 4741. ἀνυπομονῶν, quod aiant. Annum deinique, quo paſſus eſt Chriſtus, ait eſſe 5539, quo Martii XXIII, fer. VI. fuit; & decima quarta Martii XXIV, fer. VII. Erat ergo littera G, cyclus vero Lunæ XIII. quæ congruunt in annum per. Jul. 4744. quo revera paſſus eſt ex Epiphanii, & aliorum Veterum opinione Chriſtus. Quamobrem Incarnationem Domini Cedrenus triennio ante vulgarem æram poſuit. paſſionem autem, anno ejuſdem æræ XXXI. Unde non eſt mirum, annum illum Incarnationis, 5506. ab illo putari in æra Conſtantinopolitana. Si enim tres annos adjicias, fiet annus 5509 Conſtantinopolitanus; Julianæ per. 4714, qui eſt ipſiſſimus æræ communis. Non eſt igitur computus alius; ſed ejuſdem computi annos diverſos Incarnationi præfinit. Ex his facile eſt odorari quæ computorum iſtorum origo fuerit. quod in ſeq. cap. declarabitur.

CAPUT II.

De computo annali Veterum, in primis Africani methodi vinculis ſoluto. Ejuſdem Africani Chronicum opus illuſtratur. Photii obſcurus locus explicatur. Ceſti Africani.

VETERES in Græcia Chriſtiani in annis ab Adamo putandis ſola, quæ in ſacris libris exſtant, intervalla ſpectabant: nec annales computos ſuos ulla Paſchalem ad methodum χίον, vel artificio implicatos habebant. ad quod deinceps conſequentium illos temporum formavit induſtria. Ut igitur quiſque pluribus, aut paucioribus annis ſpatia illa terminabat; ita majores, minoreſve ſummas adhibebat. qua de opinionum varietate dictum eſt in nono de Doct. Temp. cap. II.

Inter has celebris illa fuit Africani antiqui, & eruditi Chronologi, qui Chriſtum anno mundi 5501 incarnatum eſſe; paſſum vero 5531, ætatis triceſimo primo circiter aſſeruit: & originem dedit æræ illi, quam Alexandrinam appellari diximus. Quem illius computum nacti poſteri, auctoris ſui Chronologiam interpolarunt, ac fœdiſſime conturbarunt. Nam decem circiter annis ab ejus epocha; a Dionyſiana autem, octo, Chriſti Domini Incarnationem abſtraxerunt. Id qua ratione ſit factum, & quæ ſincera illius opinio fuerit, inveſtigare non erit, opinor, alienum. Immo vero Græcanicas ad æras intelligendas plurimum illius inquiſitio utilitatis afferet.

Scribit Hieronymus in caput IX Danielis, Africanum exiſtimaſſe Chriſti Domini paſſionem anno quintodecimo Tiberii Cæſaris accidiſſe. quem ab orbe condito 5531 numeraſſe, ætatis Chriſti triceſimum primum circiter, Georgius Syncellus affirmat. Photius vero num. XXXIV refert Africanum opus hiſtoricum edidiſſe diviſum in libros quinque; quibus tempora omnia complexus eſt, a prima rerum origine ad Chriſti παρουσίαν, hoc eſt Incarnationem; nihil ut rerum neceſſariarum omitteret, ſummatim cuncta perſcribens. Inde vero ad Macrini imperium reliqua perſtrinxiſſe. atque hoc in opere teſtatum ſe annos ab Adamo comprehendiſſe 5723. Idem teſtatur & Georgius Syncellus in Excerptis Scaligeri. ubi ex Africano refert ad Olympiadem uſque CCL Archontas ab Athenienſibus numerari 903. a Creonte, qui Olympiade XIX præfuit. poſtremum vero fuiſſe Philinum ea, quam dixi, Olympiade, Conſulibus Grato Sabiniano, & Seleuco; qui a Bruto Conſules fuere 725. Demum colligi annos 5723. ad tertium annum, Ἀντωνίνου, τ Αἰγύπτου. Marcum Antonium Alagabalum intelligit. In iiſdem Scaligerianis Excerptis Fragmentum Africani legitur de Olympiadibus: in quo apud Athenienſes in Olympiadum deſcriptione Stadionicas ait recenſeri 248, annos 989. Sed in Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῇ etiam 249. Olympiadis Stadionicam recenſet Scaliger. Si de annis ab Adamo 5723 auferas 5500; reſidui erunt 223 ab Incarnatione Domini ſecundum Africanum. Sed annus tertius Alagabali æræ communis eſt 221, in quem & 250. Olympias incurrit. Biennio itaque Dionyſianam epocham antevertit Africanus, & Incarnationem Domini contulit in annum per. Jul. 4712. Quod inſuper ex anno Paſſionis ab eodem Africano conſtituto colligitur. Nam ſi decimo quinto Tiberii, nempe Geminis duobus Coſſ. paſſus eſt. (quæ fuit plurimorum Veterum ſententia) & is annus mundi 5531 ab Africano numeratus eſt, cum Incarnationem anno 5501 tribuiſſet: ut auctor eſt Georgius Syncellus: cum in annum æræ Chriſtianæ 29, ſive per. Jul. 4742, Conſulatus Geminorum competat; deductis annis 30 de 4742, reliquus erit Incarnationis annus 4712 in Juliana periodo. Verum apud Euſebium VIII de Demonſtr. Fragmentum aliud occurrit Africani de Paſſione Domini, & Danielis hebdomadibus; in quo Paſſio conjicitur in annum ſecundam Olympiadis 202, Tiberii XVI. Pag 39. Euſebii Græci. Pag. 57. Scal p. 317. Euſeb. pag. 245.

Hunc ipſum Africani locum pene ad verbum exſcripſit Hieronymus in Comment. ad caput IX Dan. & tamen decimum quintum Tiberii poſuit; uno, ut eſt in Græco, decimum-ſextum. Quamquam niſi Olympiadis annus appoſitus eſſet, conciliare iſta facile poſſemus. quippe annus XV Tiberii ſi ab Auguſto menſe putetur, quo imperare cœpit; iniit anno Chriſti 28, quarto labente Olympiadia 201, & ad Auguſtum menſem anni Chriſti 29 continuatus eſt, quo duo Gemini Coſſ. erant. Ita XV Tiberii paſſus erit Chriſtus, ſi his Conſulibus acciderit. Sin eſt, ut Chriſtianorum veterum, aliorumque more, annus Tiberii a Paſchali menſe antecedente cœperit Africanus; idem annus XVI Tiberii cenſeri potuit. Sed cum Olympiadis 202 annus ſecundus inchoatus ſit anno Chriſti 30, & ad æſtatem uſque ſequentis anni propagatus fuerit; neceſſe eſt anno æræ communis 30, vel 31 paſſum dici ab Africano Chriſtum; prout annum Tiberii XVI, aut labentem adhibuerit, aut a Paſchali menſe præverterit. Si anno Dionyſiano 31 Chriſtum voluit eſſe paſſum; Incarnationem neceſſe eſt ab eodem locatam eſſe in anno per. Jul. 4713, uno anno ante communem æram, ut hodieque ponitur. Sin anno Chriſti 31 paſſionem aſſignavit, Tiberio V, & Sejano Coſſ. plane ut Epiphanius, aliique Veteres arbitrati ſunt, Incarnatio congruet in annum primam

æræ Chriſtianæ; itidem et Panodoro, ac Græcis Latiniſque computiſtis placuiſſe novimus. Sed hac ratione annus mundi 5723; qui ab Incarnatione debet ex Africani calculo eſſe 223, erit communis æræ 223; quo annum imperii ſecundum Alexander Mammeæ filius inchoavit. cum tamen Antonini Alagabali tertium incidiſſe in annum illum mundi diſerte ſcripſerit Africanus.

De Africani Chronologia.

Mea, ut in ancipiti, ac perplexa quæſtione, conjectura eſt, Chriſtum, ex Africani opinione, incarnatum eſſe anno per Jul. 4712, biennio ante communem æram; mundi 5501. baptizatum porro Geminis duobus Coſſ. anno Tiberii XV; mundi 5530 exeunte, quem 5531 Aprili circiter excepit. paſſum denique anno mundi deſinente 5531, ſequente 5532 a Paſchate, vel Aprili anni Chriſti communis 30, Tiberii XVI, & Olympiadis CCII anno ſecundo nondum ab æſtivis menſibus incoato; ſed τῷ πολιτικῷ a Januario, aut alio quopiam initio popularis anni, quo uſus eſt Africanus. Scimus enim Olympiadas nonnunquam, &, quod conſequens eſt, Olympiacæ tetraeteridis annos non ab ipſo tempore agonum, ſed ab populari civitatum ſuarum exordio a pleriſque numerari: ita ut in annorum exitus ludi ipſi concurrerent. Ita annus mundi 5723, ſive ab Incarnatione 223, erit communis æræ 221, & Alagabali tertius.

Quocirca qui Africanum referunt paſſionem Domini anno Adami 5531, Incarnationis 31 attribuiſſe, de annis deſinentibus intelligere debuerunt. Nam baptiſmum ab eo collatum eſſe in Conſulatum Geminorum veriſimile eſt; cum ex Luca conſtet anno XV Tiberii iſtud eveniſſe. aut ſi, ut Epiphanius, & alii quidam, Novembri menſe, non ſexto Januarii, ad baptiſmum veniſſe credidit, anno communis æræ XXVIII; certe hinc ad paſſionem ſolidus annus interpoſitus eſt, cum annum ſaltem unum τῷ κηρύγματι Africanus imputaverit. Atqui ſi Conſulibus ipſis Geminis Martio menſe paſſus fuiſſet, tres ab Januario, vel a Novembri quinque duntaxat menſes Chriſti prædicatio teneret. quod Africanum ſenſiſſe non arbitror.

Obſervata quædam de Africano.

Sed duo ſunt in illo Africani calculo, quem ex Photio, & Georgio retulimus, animadverſione digna. Alterum; quod Photius ſcribit, Africanum ad Macrini imperium opus ſuum perduxiſſe, annorum 5723 hiſtoriam complexum; mendoſum videri, ac pro Μακρίνου legendum M. Ἀντωνίνου. Quamquam & aliud occurrebat; Africanum Stadionicas non ultra Olympiadem 248 in Archivis Athenienſium inveniſſe, quæ Olympias ad annum Chriſti 217, & Macrini imperium extenditur. tamen rerum geſtarum memoriam ad annos præterea quinque propagaſſe, id eſt ad annum Chriſti 221. Photium vero eumdem hiſtoriæ terminum putaſſe, qui Olympionicarum erat. Vide quæ XII de Doct. Temp. cap. XL. diximus.

Alterum eſt; haud ſatis firmum argumentum eſſe Novæ Chronologiæ, quæ ex illo Africani loco concludit quinque annorum labem in Romanos faſtos, & annales irrepſiſſe, ac totidem ſuperfluos in iis eſſe. Vis eſt argumentationis ejuſmodi. Annus Africani 5723 eſt æræ Chriſti 221, per. Jul. 4934, quo Coſſ. fuere Gratus, & Seleucus. Hoc vero per Conſulum ait ab exactis regibus eſſe ſeptingenteſimum viceſimum quintum. Additis ergo regum annis 243 ad 725, fiunt anni 968, e quibus deductis 221, reſtat annus Urbis 747. quo Chriſtus ex communis æræ ratiociniis ortus eſt; quinquennio prius, quam vulgo feratur. Immo ſexennio. Natus enim ponitur anno Urbis conditæ 753. Verum Africanus in Conſulibus, ſive Magiſtratibus annuis numerandis, eos annos excluſit, quibus nulli Conſules fuerunt: qui quidem in Faſtis inſigniter quinque notantur ab anno Urbis 378, ad annum 382; quibus continuum Interregnum, & ἀναρχία extitit. Mos eſt autem pleriſque Scriptoribus in annuorum Magiſtratuum, aut regum temporibus percenſendis, eos annos omittere, quibus nulli fuerunt. quod a quibuſdam Veteribus in Romanis digerendis annalibus obſervatum eſſe diſputat Onuphrius, cum de varietate computandorum Urbis annorum diſſerit.

Poſtremo nec illud omiſerim, quod ex Photio, & Euſebio conſtat in Chronico, duplex ab Africano opus elucubratum; quorum alterum hiſtoricum fuit in quinque libros partitum, & ad annum tertium Alagabali, mundi 5723, perductum: de quo hactenus locuti ſumus. alterum quod κεστοὺς inſcripſit in libros XIV digeſtum. Euſebius vero I Chron. novem libros numerat. Cujus operis argumentum multiplex fuit. Nam de medicis rebus, phyſicis, ruſticis, chymicis etiam, iis in libris tractavit. quæ ambo ejuſdem Africani ſunt, ut teſtatur Photius; non ut Scaligero viſum eſt; qui auctores immerito diſtinxit. Itaque κεστοὶ nihil ad Chronologiam attinebant; contra quam nobis exciderat lib. XII de Doct. Temp. cap. XLII, ubi κεστοὺς cum χρονογραφικῇ hiſtoria confudimus.

CAPUT III.

De Græcorum æris, quatenus methodis Paſchalibus, & cyclis implicatæ ſunt. Panodori computus illuſtratur. Ab eo propagatus eſt alter quem Maximus adhibet.

HACTENUS meras annorum ſummas ab orbe condito ſine ulla cyclorum, uti dictum eſt, methodo ſubducebant. Poſtea, cum jam uſus artificii iſtius fervere in Eccleſia cœpiſſet; placuit annos mundi ſic ad eumdem aptare, ut diviſa ſumma per cyclorum periodum, proprius anni cujuſque cyclus exiſteret. Quem in finem partim annorum aliquot detractione, vel additione, priores computos immutarunt; partim iis retentis, Incarnationem, ac Paſſionem Chriſti alios in annos, quam quibus adſcripti erant initio, relegarunt. Hoc ut paullatim eveniſſe conjectura noſtra fert, explicare deinceps aggrediar.

Panodorus.

Princeps, quantum ſuſpicari licet, in Ægypto Panodorus, cum animadverteret annos ab Adamo ex Africani ſententia collectos, ſi per 19 dividerentur, nequaquam lubentem Lunæ cyclum efficere, non dubitavit captandæ opportunitatis illius gratia, paucos annos e ſumma decerpere. Jam enim Alexandrinorum lunaris cyclus percrebuerat; qui a Paſchali fere menſe ſumens initium, idem erat ac noſter; hoc eſt primus unius primus itidem erat alterius. quandoquidem Paſchalis omnis Romanorum methodus ab Alexandrinorum eſt fonte deducta. Theophilus Alexandrinus Epiſcopus Paſchalem cyclum inſtituit annorum CCCCXXXVII, cujus centum priores annos deſcripſit, orſus a Conſulatu Gratiani V, & Theodoſii Impp. qui eſt annus æræ Chriſtianæ CCCLXXX, cyclo Lunæ I. Hic annus ex Africani calculo putabatur ab Incarnatione CCCLXXXII, ab Adamo 5882. Diviſis 5882. per 19 relinquuntur II. atqui I. reſiduum eſſe methodi Paſchalis intererat. Panodorus ergo decem detractis, eumdem illum annum numeravit ab orbe condito 5872. quibus per 19 partitis, cyclus ille Lunæ primus, qui quærebatur, exiſtit. Præterea Incarnationem, ac natalem Chriſti biennio ſubduxit ab Africani epocha; & in annum redegit, qui trecenteſimus octogeſimus retro putabatur ab exordio cycli Theophili. Si annus 5872 mundi trecenteſimus octogeſimus ſecundus habeatur ab Incarnato Domino; caderet Incarnatio in annum ab Adamo 5491. Panodorus autem eum annum putavit 5493. Igitur primus annus cycli Theophili, æræ Incarnationis ab illo numeratus eſt trecenteſimus octogeſimus. quæ eſt inſignis obſervatio vetuſtatis æræ communis, quam Dionyſianam nominant. quamquam uno anno Incarnationem antevertimus: eo quod æra Chriſti non Incarnationem includit ipſam; ſed a Calendis Januariis proximis ab natali incipit. Nihilominus luculenta eſt hæc notatio vulgaris æræ; quam Chronologi quidam recentiores ut minime antiquam, & a Dionyſio primum Exiguo repertam impune vexant, ac ludibrio habent. Sed ejus auctorem ſaltem Panodorum fuiſſe ex eo vincimus, quod Georgius Syncellus Incarnationem Chriſti ab illo relatam adſtruit in annum mundi 5493; quem ipſiſſimum eſſe primum æræ communis cap. ſequenti demonſtrabimus, ubi Georgii fragmentum illud exſcribemus. Annos 5493 ſi per 19 partiare, fit Lunæ cyclus 2, qui periodo anno primo Chriſti noſtrati congruit. Ex hac Panodori conformatione accidit ut computus iſte recens ab orbe condito octo annis minor eſſet priore illo, qui fuit Africani. Tametſi enim decem annos de eo Panodorus abſtulit; tamen communem terminum biennio ſummovit. Si Incarnationis priſtinum annum retinuiſſet ab Africano

Vide lib. II. de Doct. Temp. c. LXIX.

editum;

editum; qui eſt per. Jul. 4712, biennio ante epocham noſtram; annus primus cycli Theophili, Chriſti 380, fuiſſet æræ Incarnationis Panodori 382; mundi 5872. Ablatis annis 382 de 5872, reſidui ſunt 5490. Ergo annus 5491 affert Incarnationis annos. Idem primus Theophili annus ex Africani computo erat ab Adamo 5882, a Chriſti Incarnatione 382. Subductis 382 de 5882, reliqui ſunt anni 5500. Proinde anno 5501. incarnatus eſt Chriſtus ex Africani ratiociniis. Diſcrimen computi hujus, & alterius, anni 10. Verum Panodorus biennio, ut dictum eſt, Incarnationem deſcendere juſſit ad annum 5493. onde octo annorum dumtaxat inter utrumque nata differentia eſt. Acceſſit ad eam cycli lunaris opportunitatem, & Indictionis uſus. Nam unitate addita, & ſumma per 15 partita, propria cujuſque anni habetur Indictio. Anni 5875 per 15 diſtributi relinquunt 7. Verum anno Chriſti 380 Indictio fuit 8. unitas ergo adjungi debet ad numerum. Quod ſi annum Africani 5882 per 15 divideres, Indictio 2 proveniret; quæ longius abeſt ab ea, quæ rum putabatur. Quamobrem non minus Indictionis, quam cycli lunaris commoditas Panodorum impulit, ut Africani computum interpolaret. Si quidem Indictionis uſus per illa tempora vehementius increbeſcere cœpit, ut eſt in lib. XI de Doct. Temp. cap. XLI.

Alter Computus unde originem accepit. At enim perſuaſum hoc pleriſque fuit, Chriſtum Dominum & Martii XXIII, & Luna XIV, vel XV, id eſt plenilunio, eſſe paſſum, id eſt in Paſchate Judaico, Martii vero XXV reſurrexiſſe. quorum illud feria VI, hoc autem feria I contigiſſe extra controverſiam eſt. Quod Martii XXIII paſſum eſſe Chriſtum Græci Computiſtæ crediderint, argumento eſt, quod Maximus, Georgius, Chronicon Alexandrinum, Cedrenus, & alii complures ita ſentiunt. Quin etiam Cæſarienſe Concilium, quod Victore Pontifice circa annum Chriſti CXCVII celebratum eſt, hoc ipſum definiit. Quocirca tria hæc in eumdem concurriſſe diem Martii XXIII. arbitrati ſunt, feriam VI, & Lunam XV; nec non legitimum ætatis modum, ut XXXIII annos circiter ætatis haberet: quoniam triceſimo anno baptizatus eſt; ac tria deinde Paſchata peregit. Quibus omnibus commodior nullus annus inveniri potuit, quam qui æræ communis eſt XLII, & in Panodori computo 5533 exiens, ineunſque 5534. idemque ab Incarnatione, ſecundum Panodorum, 42. Nam hoc anno cyclus erat Solis Romanus XXIII, littera G. proindeque Martii XXIII feria VI, & Martii XXV Dominica cyclus Lunæ Alexandrinus, & Romanus fuit V, neomenia Nicæna Martii IX, & XXIII, Luna XV. Ergo non dubitarunt illo anno paſſionem accidiſſe. Ut igitur triceſimus hic & tertius, vel quartus ætatis eſſet annus patienti Chriſto, conſtituerunt anno computi Panodori 5502 incarnatum eſſe Chriſtum; æræ vulgaris nono, per. Jul. 4722. De qua illorum opinione, & Chronologia ad Fragmentum Georgii Syncelli diſputabitur capite ſequenti. Huic illorum caſtigationi ſuffragari præterea vetus illa traditio videbatur; anno mundi 5501 incarnatum eſſe Chriſtum. quam Africanus auctoritate ſua commendarat. Ita prorſus admirabiliter contigit, ut ad æram priſtinam ſpretis Panodori calculis redirent. aut, ut priorem illum computum conſtanter Eccleſiæ aliquæ, civitateſque retinuerint; deinceps nulla in eo mutatione facta, epochas Incarnationis, ac Paſſionis Chriſti tantummodo ſollicitarunt. Verum nec in annis mundi cum Africano; nec in annis Chriſti putandis, cum Panodoro conſentiebant. Etenim annus illa æræ Chriſtianæ nonus ab Africano numeratus eſt mundi 5511; Chriſti undecimus. a Panodoro vero mundi 5501, Chriſti nonus. At illi mundi, ut Panodorus, 5501; Chriſti vero primum cenſebant; quod neuter illorum inſtituit. Hinc apparet recte nos capite I docuiſſe; computum hunc annalem, & Alexandrinum, nihil a Panodori computo diſcrepare, ſi ad annos Adami, vel mundi reſpicias. Tum id conſtat; multum hunc ab æra Africani eſſe diverſam. Quocirca quod in IX de Doct. Temp. cap. IV diximus, ex tribus vulgaris Græcorum computis, antiquitatis palmam ei deberi, qui ad Incarnationem Chriſti numerat abſolutos annos 5500, late id accipiendum eſt; & καθόλου, ſi annorum tantummodo ſumma ſpectetur; cujuſmodi eam Africanus inſtituit. Sin eo modo conſideretur, quo ab computandi magiſtria accommodata poſtea eſt, cum uſu methodi Paſchalis implexa; eadem eſt cum illa Panodori; ſed ejus eſt tractatio, conformatioque recentior.

Tertius computus. Poſt hunc Panodori computum perperam, & adverſus Evangeliorum fidem a Græcis ea, quam expoſui, ratione depravatum; alter excogitatus eſt; qui hoc excluſo priora, pleraque in omni Græcia, & Oriente hac ætate receptus eſt. Hic ad Panodori epocham τῆς ἐνανθρωπήσεως annos addit ſedecim; ad Alexandrinam Maximi, & Georgii annos addit octo, ſi ſimplicem annorum numerum advertas. Nam ſi annus ipſe ſpectetur, octo illis, quibus Alexandrinum computum ſuperare videtur, annis eo minor eſt: hoc eſt Incarnationem Chriſti totidem annis anticipat; & cum epocha Panodori convenit. Anno itaque mundi 5509. Chriſti ἐνανθρώπησιν ortumque tribuit. Cujus quidem inſtituendi tres omnino cauſſas extitiſſe perſuaſum habeo. Prima fuit, ut annis per 15 tributis, citra unitatis adjectionem, haberetur Indictio. Diviſis 5509 per 15, relinquitur Indictio IV, qualis anno primo æræ Chriſtianæ fuit: quem Incarnationi dicarunt. Altera fuit cycli Judaici commoditas, quem & Victorius, ac Latini & Occidentales plerique ſecuti ſunt. Quamquam nihil præter cyclorum, vel aureorum numerorum ordinem expreſſiſſe Græcos exiſtimo; nec in celebrando Paſchate ad eos errores adhæſiſſe, quos in Victorini, ac Latinorum ſectum præpoſtera Judæorum imitatio transfudit. Cyclus Judaicus, ac Latinus ab Alexandrino, & Romano, ternario diſcrepat. ut qui primus eſt Romanorum, Latinorum ſit XVIII; qui illorum tertius; horum ſit XIX. ut lib. VI de Doctrina Temporum pluribus expoſuimus; præſertim capite V, ubi numeris amborum aureis Calendarii Romani dies utrioſque ſtipavimus. Ibi ad Calendas Januarias Romanus numerus adſcriptus eſt III, Latinorum XIX. Ejuſmodi cyclorum ratio in poſtremo illo computo locum habet. Nam diviſis 5509 per 19, reſtant 18, qui Judaicus cyclus, & Latinus erat anno Incarnationis, ſive communis æræ primo. ad quem tribus adjectis, efficitur aureus numerus Alexandrinorum 2, qui eumdem annum occupat. Sic anno Chriſti 1371 aureus numerus Alexandrinus erat VI. Hunc annum Iſaacus numerat iſtius æræ 6881. quo numero per 19 partito, ſuperſunt 3. Proinde Judaicus iſte cyclus fuit anni 1371. Duplicem ad hanc cauſſam poſtrema inſuper accedere potuit: ut eam labem abſtergerent, qua Panodori computum poſteriores illo artifices infecerant; & ingentem hunc anachroniſmum tollerent; quo baptiſmus, & Paſſio Chriſti, ultra Tiberii obitum, in Caii, & Claudii tempora diffunditur. Hæc omnia conſecuti ſunt additis ad Panodori ſummam ſedecim. Annus Incarnationis a Panodoro habitus eſt mundi 5493. quo per 19 tributo, reſiduus eſt cyclus Lunæ XI, per 15 autem diviſus relinquit III. Adjectis 16 ad 5493; ſummaque 5509 per ambos cyclos diſtracta; fit Indictio IV, cum lunari cyclo XVIII, quod erat propoſitum.

Vide XII de Doct. Temp. cap. XII

CAPUT IV.

Fragmentum Theophanis inſigne ad Græcorum computorum rationem explicandam; ad idque Notæ eodem pertinentes.

ΟΤΙ μετὰ ,εφλα', ἔχει δὲ ,εφλγ' ὁ Ἀφρικανὸς λέγων, δύο σφάλλεται ἔτη· κατὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς Εὐαγγελίων ὑφήγησιν· * πρόδηλον γὰρ ὅτι τῷ λ' ἔτει ἀρχομένῳ, ἢ μικρῷ πρὸς, ἢ ἔλαττον, ἐβαπτίσθη· ἔτους δὲ ὢν ὡσεὶ ἐτῶν λ', παρὰ τῷ μεγάλῳ Εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ· ἰδοὺ-

* F. ὑφήγησιν πρόδηλον. ὅτι

QUOD Africanus annos (*ad Chriſti Paſſionem*) computans 5531, non 5533, ut ſincera Evangeliorum narratio continet, duobus annis fallitur. Manifeſtum eſt enim anno Chriſtum ætatis ineunte, hoc eſt paullo plus minuſve, triceſimo, ſecundum illa Lucæ Evangeliſtæ verba; *Jeſus autem*

autem erat quaſi annorum triginta: baptizatum eſſe, ac docuiſſe; & morbos omnes, languoreſque curaſſe annis tribus. adeo ut tempus omne, quod a divino illius conceptu, & ab anno mundi 5501, ac Niſan principis menſium die prima, Martii XXV, ad vivificam uſque reſurrectionem extenditur, quæ in eamdem XXV Martii diem incidit; annorum ſit XXXIII, & unius diei, quæ annum 5534 incepit. unde ad divinam cum corpore aſſumptionem illius in cælum dies intercedunt XL. Si quis autem fidem minus adhibet iis, quæ de die illa non uno loco memorantur, nimirum Dominum noſtrum prima in illa die, calcata morte, vitam nobis ex mortuis effudiſſe, ad undecimam periodum cyclicorum annorum 532, & ejus annum 213 animum advertat, in eoque decimamquartam Hebræi Paſchatis attendat. Hanc enim inveniet die XXIII Martii ejuſdem, ac Paraſceve, in ſalutiferam Paſſionem incidiſſe, quam pro nobis ſponte ille ſuſtinuit; & ſepultus a Joſepho, qui ex Arimathea erat oriundus, & Nicodemo, tertia ab eadem paraſceve die reſurrexit. una Sabbatorum, & Niſan primi apud Hebræos menſis prima die. quæ viceſima quinta Martii una eademque ſemper incidit.

Igitur Africanus, cum in annum mundi 5501 divinam Incarnationem conſentanee traditioni Apoſtolicæ conjeciſſet, in Paſſione, ac ſalutifera reſurrectione conſignanda biennio aberravit, utramque conferens in annum mundi 5531. At Euſebius Pamphili annos ab Adamo ad ortum Abraami, qui Nini, ac Semiramidis regum Aſſyriæ temporibus, communi opinione congruit, in unam ſummam colligens, 3181 putavit, Hebræos codices ſecutus: & ſecundum Cainan, qui vixit annos CXXX antequam gigneret, in ſerie minime collocavit. cujus quidem Lucas Evangeliſta meminit in genealogia ſua. quod alibi jam diximus. Noſtra porro Chronologia ab Adamo ad ortum Abraami annos complectitur 3312. qui numerus tam Moſis hiſtoriæ, quam Evangelicæ genealogiæ Lucæ convenit. A natali vero Abraami, uſque ad ſalutiferam crucem, & vivificam reſurrectionem, annos 2048 collegit Euſebius. cum ex verioribus ratiociniis putentur a nobis 2221. Fiunt in totum anni ab Adamo 5533. ſecundum Euſebium vero, anni 5232, quod ab Apoſtolica traditione penitus abhorret. Hic autem ex ejuſmodi hallucinatione illi error obrepſit, quod præter annos Cainani 130, alios inſuper 111 omiſit Allophylorum, qui in Judicum libro continentur. nec non Interregni, & pacis, 40. item Darii, qui & Aſtyages dictus eſt, annos XI.

Panodorus vero unus ex Ægypti monachis, hiſtoricus, neque Chronologiæ accuratioris imperitus, qui Arcadii Imperatoris, ac Theophili Alexandrini Archiepiſcopi tempore floruit, cum veritatem in pleriſque tenuiſſet, ſeptem aberravit annis, ubi ad ſalutiferam Incarnationem pervenit. Hanc enim anno mundi 5493 illigavit. Cujus ille erroris occaſionem habuit ex eo, quod in anno primo Philippi Aridæi, qui Alexandro Macedoni primus in regnum ſucceſſit; eodem videlicet, in quo & Claudius Ptolemæus expeditorum Canonum ratiocinia defixit; initium ſtatuit Ægyptiaci anni, atque Græci, in prima die Thoth, primi Ægyptiorum menſis, Auguſti XXIX. quod ad eamdem epocham revolvitur. Hoc vero tempus citra controverſiam anno mundi 5170 tribuitur. Porro ab anno primo Philippi, uſque ad victam Cleopatram, anni ſecundum Canones aſtronomicos numerantur 294. Fiunt ab orbe condito, & ab Adamo ad exitum Cleopatræ, anni 5463. Verum ab Eccleſiaſtica traditione diſſentit in anno 43 Auguſti Cæſaris, quo Dominus noſter carnem induit. Non enim plures quam 43 annos a victa Cleopatra & Ægypto ſubacta, apud Mathematicos imperaſſe dicitur Auguſtus. Quod ſi conceſſum a nobis fuerit, conſequens erit anno mundi 5505 ex hac vita Auguſtum exceſſiſſe. At idem ipſe quintus erit ætatis Salvatoris annus. quod aperte falſum eſt. Quod autem circa obitum Cæſaris Auguſti, quindecim circiter annorum Dominus eſſet, ac XV Tiberii Cæſaris annorum fere XXX, ut ſacra Scriptura docet, nemini dubium eſt. Ita contigerit Auguſti Cæſaris exitus inter annum mundi 5514, & 5515. Initium autem imperii totius anno 5458. Panodorus vero Mathematicum canonem ſecutus Auguſti imperii primordium contulit in annum mundi 5451. mortem vero in annum 5506. generationem denique Chriſti in 5493, quod ab eo perperam conſtat eſſe factum.

τίδα, καὶ ἐδίδαξεν, καὶ ἐθεράπευσε πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐπὶ τρία ἔτη· ὡς εἶναι τὸν ἀπὸ τῆς θείας συλλήψεως αὐτοῦ χρόνον ἀρξάμενον τῷ * ‚ϛφλα´ ἔτει τοῦ κόσμου, τῇ πρώτῃ τοῦ πρωτοκτίστου μηνὸς Νισὰν, Μαρτίου κε´, μέχρι τῆς ζωοποιοῦ ἀναστάσεως κατὰ τὴν αὐτὴν συμπεσοῦσαν ἡμέραν κε´ Μαρτίου, ἐτῶν λγ´, καὶ ἡμέρας μιᾶς τῷ ‚ϛφλδ´ ἔτει * ἀρξαμένου· ἀφ᾽ ἧς ἐπὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς μετὰ σώματος θεοπρεποῦς θείαν ἀνάληψιν, ἡμέραι μ´. εἰ δέ τις ἀπιστεῖ τοῖς λεγομένοις περὶ αὐτῆς πολλαχοῦ λεγομένης, ὅτι ἐν αὐτῇ τὸν θάνατον πατήσας ὁ κύριος ἡμῶν πρωτοκτίστῳ ἡμέρᾳ ζωὴν ἡμῖν ἐκ νεκρῶν ἐπήγασεν· σκοπείτω εἰς τὴν ια´ περίοδον τῶν φλβ´ κυκλικῶν ἐτῶν, κατὰ τὸ σιγ´ ἔτος τῆς αὐτῆς περιόδου, τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην τοῦ παρ᾽ Ἑβραίοις Πάσχα, καὶ * εὑρήσει κατὰ τὴν κγ´ τοῦ αὐτοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἐν ἡμέρᾳ παρασκευῇ καταντῶσαν ἐπὶ τὸ σωτήριον πάθος, ὃ ὑπὲρ ἡμῶν ἑκουσίως ὑπέστη· καὶ ταφεὶς ὑπὸ Ἰωσὴφ τοῦ ἐξ Ἀριμαθαίας, καὶ Νικοδήμου, ἀνέστη τῇ μετὰ τὴν αὐτὴν παρασκευὴν ἐπιφωσκούσῃ τρίτῃ ἡμέρᾳ, μιᾷ σαββάτων, πρώτῃ δὲ τοῦ παρ᾽ Ἑβραίοις Νισὰν πρώτου μηνός· ἥ τις ἀεὶ τῇ κε´ τοῦ Μαρτίου μηνὸς μία καὶ ἡ αὐτή ἐστιν.

* Cor. ‚ϛφα´.
* f. ἀρξαμένη.
* f. εὑρήσει.

Ὁ μὲν οὖν Ἀφρικανὸς συμφώνως τῇ Ἀποστολικῇ παραδόσει τῷ ‚ϛφα´ ἔτει τὴν θείαν χρονολογήσας σάρκωσιν, περὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν δυσὶν ἔτεσιν διήμαρτεν, κατὰ τὸ ‚ϛφλα´ ἔτος τοῦ κόσμου ταύτην συνάγων. Εὐσέβιος δὲ ὁ Παμφίλου τὰ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Ἀβραὰμ γενέσεως, ἣ κατὰ τοὺς χρόνους Νίνου, καὶ Σεμιράμεως τῶν Ἀσσυρίων βασιλέων ὁμολογεῖται, συστημὸν ἔτη, * ‚γσπα´ ἐστοιχείωσεν, τοῖς Ἑβραϊκοῖς ἐξακολουθήσας· καὶ τὸν δεύτερον Καϊνὰν ἔτη ρλ´ ζήσαντα πρὸ τῆς τεκνώσεως μὴ συμψηφίσας· οὗ ὁ θεῖος Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μέμνηται ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν γενεαλογίᾳ· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ λέλεκται. τὸ δὲ καθ᾽ ἡμᾶς οὕτω χρονογραφεῖται ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως γενέσεως Ἀβραὰμ ἔτη * ‚γτλβ´ συμφωνοῦν τῇ θείᾳ Μωϋσέως γραφῇ, καὶ ταῖς γενεαῖς τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. καὶ ἀπὸ τῆς γεννήσεως Ἀβραὰμ ἕως τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τῆς ζωοποιοῦ ἀναστάσεως ‚βμη´ ἔτη συνῆξεν· ἅ τινα κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον ἔτη ‚βσκα´ ἡμῖν ἐπιλογίζεται. ἔτη δὲ τὰ πάντα ἐξ Ἀδὰμ ‚ϛφλγ´· κατὰ δὲ Εὐσέβιον ‚ϛσλβ´. ὅπερ ἀλλότριον πάντη τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως· ὃ καὶ ἐκ παραλογισμοῦ τοιοῦδε πέπονθε, πρὸς τοῖς ρλ´ τοῦ Καϊνᾶν ἔτεσι, * καὶ τὰ ἐν τοῖς Κριταῖς Ἀλλοφύλων ἔτη ρια´ παραλείψας καὶ τὰ τῆς ἀναρχίας, καὶ εἰρήνης ἔτη μ´. καὶ ἔτι τὰ Δαρείου, τοῦ καὶ Ἀστυάγους ἔτη ια´.

* f. ‚γρπδ´.
* Cor. ‚γτιβ´.
* Cor. καὶ τῶν Ἀλλοφύλων.

Πανόδωρος δέ τις τῶν κατ᾽ Αἴγυπτον ὡς μοναχὸς ἱστορικὸς, οὐκ ἄπειρος χρονικῆς ἀκριβείας, ὃς τοῖς χρόνοις ἀκμάσας Ἀρκαδίου βασιλέως, καὶ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας Ἀρχιεπισκόπου, ἀληθεύων ἀποφαινόμενος ἐν πολλοῖς, ζ´ διήμαρτεν ἔτεσιν, ἐλθὼν εἰς τὴν σωτήριον σάρκωσιν, τῷ ‚ευϟγ´ ἔτει ταύτην συλλογισάμενος. ἡ δὲ αἰτία τοῦ σφάλματος αὐτῷ γέγονεν αὕτη. Ἐπὶ γὰρ τὸ α´ ἔτος Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου τοῦ μετ᾽ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα βασιλεύσαντος Μακεδόνων α´, καθ᾽ ὃ ἔτος καὶ ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος τὴν τῶν προχείρων κανόνων ψηφοφορίαν ἔταξεν ἀρχὴν Αἰγυπτιακοῦ, καὶ Ἑλληνικοῦ ἔτους, κατὰ τὴν α´ τοῦ Θὼθ μηνὸς παρ᾽ Αἰγυπτίοις λεγομένου, κθ´ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ὄντος ἀποκαταστατικοῦ, * ἡμέρας ὁμολογουμένως ὄντα τῷ ‚ερο´ ἔτει τοῦ κόσμου. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ * δ´ ἔτους Φιλίππου μέχρι τῆς καθαιρέσεως Κλεοπάτρας, ἔτη, κατὰ τοὺς Ἀστρονομικοὺς κανόνας, ἐνιαυτίζονται σϟδ´. ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ‚ερο´ κοσμικοῦ ἔτους * α´ γίνονται ‚ευξγ´ Ἀδὰμ ἕως καθαιρέσεως Κλεοπάτρας. κατὰ τοῦτο ἡ συμφωνία τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει, ὡς τὸ πρὸς τὸ μγ´ ἔτος Αὐγούστου Καίσαρος, ἡνίκα ὁ κύριος ἡμῶν ἐσαρκώθη. μόνα γὰρ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καθαιρέσεως, καὶ ὑποταγῆς Αἰγύπτου μγ´ ἔτη λέγεται βεβασιλευκέναι παρὰ τοῖς Μαθηματικοῖς ὁ Αὔγουστος· ὅπερ εἰ δῶμεν ἀληθεύειν, τελευτήσει κατὰ τὸ ‚εφε´ ἔτος τοῦ κόσμου τελευτήσει ὁ Αὔγουστος. τῷ δ᾽ αὐτῷ ε´ ἔσται τῆς τοῦ σωτῆρος ἡλικίας. ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ἔστι * πρόδηλον. ὅτι δὲ κατὰ τὸν Αὐγούστου Καίσαρος θάνατον ιε´ ἐγγὺς ἦγεν ἔτος ὁ Κύριος, καὶ κατὰ τὸ ιε´ Τιβερίου Καίσαρος ὡσεὶ ἐτῶν ἦν λ´, ὡς τὸ λόγιον, καὶ τοῦτο προφανές. ἔσται ἄρα ὁ μὲν Αὐγούστου Καίσαρος θάνατος μεταξύ που τοῦ ‚εφιδ´ κοσμικοῦ ἔτους, καὶ τοῦ ‚εφιε´. ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ὅλης βασιλείας αὐτοῦ τῷ ‚ευνη´. Πανόδωρος δὲ τῇ Μαθηματικῇ ἐξακολουθῶν ἐκδόσει, τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς Αὐγούστου βασιλείας τῷ ‚ευνα´ ἔτει τοῦ κόσμου ἐστοιχείωσεν· τὸ δὲ τέλος τῷ ‚εφϛ´· τὴν δὲ σωτήριον γέννησιν τῷ ‚ευϟγ´, ἢ καλῶς ἀποσυναψάμενος.

* f. ἡ ὁμολογ.
* Ἴσως α´.
* f. ἔτη.
* Deest aliquid.

Ad

Ad Georgii Syncelli Fragmentum Notæ.

Ὅτι μὲν ἕνα.) Veterum multorum opinio fuit, Chriſtum uno tantum anno prædicaſſe, eoque paſſum fuiſſe. Ex eorum numero fuit Africanus, ut teſtatur Hieronymus in IX Danielis. quem recte ex auctoritate Evangelica Georgius redarguit. Vide XII de Doct. Temp. cap. IX.

Ὡς εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς κτίσεως.) Tria hic obſervatione digna. Alterum, caput anni in computo Græco, non repetere Georgium a civili epocha, id eſt a Septembri; ſed a verno tempore; atque ab VIII Cal. Apr. quo die conditum eſſe mundum putabant. Alterum; paſſum ex illorum opinione eſſe Chriſtum Martii XXIII, feria VI. ſeſurrexiſſe vero die XXV, quam Epiphanii quoque ſententiam fuiſſe conſtat. Vide quæ ſuper ea partim in Animadverſ. ad Hær. LI. partim in XII de Doct. Temp. expoſuimus. Cum autem capite ſuperiori demonſtratum ſit Maximum, quem Georgius, & ceteri, qui Alexandrinam æram tenuerunt, ſecuti ſunt, Chriſti Paſſionem in eum annum contuliſſe, qui eſt æræ noſtræ XLII, periodi Julianæ 4755, eo anno admirabiliter contigit, ut in diem Martii XXIII decima quarta Paſchalis incideret. Novilunium enim ex Pariſinis tabulis commiſſum eſt Martii X, feria VII, hora 12, 21′ in horizonte Hieroſolymitano. Quare decima quarta convenit in Martii XXIII, feria VI. Plenilunium vero medium Martii XXV ineunte, hora videlicet 1, 55′ a media nocte. Niceno vero tempore neomenia cadebat in IX Martii, cyclo V. decima quarta, Martii XXII. quod ad Græcorum computiſtarum mentem perbella congruebat, qui & Martii XXIII, & feria VI, & plenilunio paſſum eſſe Chriſtum aſſeverabant. Sed hæc quam illorum rationibus conſentanea videntur; tam ſunt abſona, & ab Evangelica veritate prorſus aliena. Sed nec Epiphanii ſententiam aſſecuti illi ſunt; quam nos abunde libris illis explicavimus. Tertio denique conſtat ex Maximi, ac Theophanis decreto, Chriſtum Dominum trienmio, ac menſibus circiter tribus a baptiſmo prædicaſſe. ut qui anno ætatis ineunte XXXI Januarii VI, baptizatus ſit, mundi 5530 ineunte; ita ut 5531 proximo vere ſucceſſerit, anno per. Jul. 4752. paſſus autem ſit anno ætatis XXXIII abſoluto, ac tribus præterea menſibus; mundi 5533 deſinente; periodi Jul. 4755. In quo ab Epiphanii ſententia deciſcunt. Vide Maximi cap. XXXII. Sciendum eſt porro, Græcos ætatem Chriſti ab Incarnatione ipſa numerare; non, ut ratio poſtulat, & nos vulgo facimus, ab eo tempore, quo extra uterum prodiit. Quorum inſtitutum Romani quoque Computiſtæ complexi ſunt; Dionyſius Exiguus, Beda; & inferioris ævi propemodum omnes. Hinc Georgius annos vitæ Domini putare incipit a XXV Martii.

Συντεῖνο εἰς τὴν ια'.) Diviſa ſumma annorum 5533 per 532, fiunt abſolutæ periodi X, & annus 213 undecimæ, quo revera quartadecima Chriſti ſæculo incidit in Martii diem XXIII, ut paullo ante vidimus.

Πρώτῃ δὲ αἱ παρ' Ἑβραίοις.) Mirum illud eſt, non ſolum neomeniam fuiſſe Niſan diem illam, quem Lunæ XVI, vel XVII eſſe dicit; ſed ejuſmodi ſemper exſtitiſſe. Nugæ iſtæ ſunt. niſi hoc forte voluit; initio rerum primum menſem, ſive Niſan neomeniam habuiſſe XXV die Martii.

Ὁ μὲν ἐν Ἀρμενίοις.) Vide ſuperiora libri hujus noſtri capita.

Εὐσέβιος δὲ ὁ Παμφίλου.) In Chronico poſteriore, interprete S. Hieronymo, Euſebius in Proœmio numerat ab Adamo ad diluvium annos 2242. a diluvio ad ortum Abraami, 942. Summa annorum 3184, itaque legendum apud Georgium. Ad hanc ſummam ſi 2215 adjeceris, quot ab Abraami natali ad ortum Chriſti interponit Euſebius, efficies annos 5199. Ac revera totidem annos ex Euſebii calculo Latini antiquiores exprimunt: & in Romano Martyrologio VIII Cal. Jan. numerus ille concipitur. Vide lib. IX. de Doct. Temp. cap. II. Porro ad Paſſionem, quæ anno Abraami 2047 ponitur, anni ſunt a conditu rerum 5231. Queritur Georgius ab Euſebio prætermiſſum Cainan, & ejus annos CXXX: ideo minorem juſto eſſe ſummam ad ortum Abraami; quam ipſe ait eſſe annorum 1152, quibus additi anni 2221, qui ab Abraamo ad Chriſti Paſſionem interjecti ſunt, efficiant annos 5533. cum tamen Euſebius & annos ab Abraamo numeret ad Chriſtum 2048, & iis priorem ad numerum adjectis, ſummam inde conficiat annorum 5232. Deſunt anni 301 ad Georgii calculum: quos ipſe variis modis inculcare nititur. De Cainano, & annis Judicum pleniſſime habes in IX de Doct. Temp. Georgii μακρολογία iſta non eſt nauci.

Πανόδωρος δὲ τις.) Nunc de altero computo, qui eſt Panodori Monachi. Is æram priorem annorum ad Chriſti ἐνανθρώπησιν 5501 octo annis, vel decem decurtavit; cujus inventi probabilis eſt a nobis ſupra reddita ratio. quam vero Georgius affert, frivola eſt; nec jure hominem redarguit; ut mox videbitur.

Ἐπειγάρ οἱ ἀπ' ἔτος.) Quæ ſequuntur inſigniter depravata ſunt; neque vis argumentationis, qua Panodorum Syncellus oppugnat, ſatis animadvertitur. Hujus tamen hæc ſumma conficitur: Ideo ſeptem annis minus putaſſe Panodorum, quod cum anno mundi 5458 Auguſtus imperare cœperit poſt necem Julii Cæſaris, Panodorus 5451 tantummodo poſuerit, Mathematicorum calculum ſecutus. Fuit apud Aſtronomos in uſu Canon quidam, ſive laterculum regum, qui a Nabonaſſaro ad Antoninum uſque propagatur: nimirum ad Ptolemæi tempora, qui a Chaldæis traditum Canonem Romanis Imperatoribus auxiſſe videtur. Verum in libro πρoχείρων κανόνων, qui tabulas aſtronomicas complectitur, Canon idem a Philippo Aridæo incipit; ut in manuſcriptis codicibus apparet, qui Theonis commentarios εἰς τοὺς προχείρους κανόνας exhibent. Igitur a morte Alexandri, & Thoth Philippi, ad mortem Cleopatræ, anni colliguntur 294. inde Auguſti Cæſaris 43. Duplex enim initium Auguſti; alterum a morte Julii Cæſaris; alterum a nece Antonii, & Cleopatræ, quæ eſt epocha annorum Actiacorum. Intervalla porro annorum a neomenia Thoth, quæ principum mortem proxime conſecuta eſt, in illo Canone procedunt. Mortuus eſt Alexander M. anno primo ineunte Olympiadis CXIV, periodi Jul. 4390, anno Nabonaſſari 424, qui cœpit Novembris XII. Quare Thoth Philippi Aridæi, ſive mortis Alexandri, convenit in Novembris XII anni ejuſdem per. Jul. 4390, & initium dedit anno Nabonaſſari 425. Hæc eſt epocha τῶν προχείρων κανόνων Ptolemæi. A qua anni ſunt Ægyptiaci 294 abſoluti ad Thoth Actiacum, ſive neomeniam Thoth, quæ anno illo, quo mortua eſt Cleopatra, incurrit in XXXI diem Auguſti; & exordium attulit anno Nabonaſſari 719, anno per. Jul. 4684, Urbis ſecundum Varronem 724. Intervallum a morte Alexandri ad Thoth Actiacum, anni ſolidi 294. Rurſus Auguſti mors contigit anno Urbis 767, menſis cognominis XIX, epagomenon V, anni Nabonaſſarei 762; cujus Thoth iniit Auguſti XX, per. Jul. 4727, decimo quarto communis æræ. Sed tum annus fixus, & Actiacus erat in curſu; cujus Thoth perpetuo ab Auguſti XXIX die auſpicabantur. Itaque a Thoth Actiaco, ad Thoth mortis Auguſti, anni abſoluti ſunt 43. Hæc ſunt indubitata, & a nobis demonſtrantur in Tomo poſteriore Operis de Doct. Temp. Ex quibus intervallum aliud computari poteſt, quod inter Auguſti primum exordium, ac necem Cleopatræ numeratur, annorum 13. Nam Auguſti imperium cœpit anno Urbis 711. cujus Thoth convenit in Septembris III. Nabon. 706, per. Jul. 4671. Inde ad Thoth Actiacum anni Urbis 724, anni confecti ſunt 13. Quare a Thoth imperii Auguſti, ad Thoth mortis ejuſdem, anni ſunt Ægyptiaci vertentes 56. Panodorus Incarnationem Chriſti conferebat in eum annum, qui cyclum lunarem habuit 2 a Thoth Alexandrino, ſi civile initium cogites, ut lib. IX de Doct. Temp. capite IV docuimus. Erat ergo per. Jul. 4713, in quem vulgaris quoque natalis competit, vel 4714, ſi populari epocha uſus eſt; anno Nabonaſſari 748. Proinde a Thoth anni Actiaci primi; ſive Nabonaſſari 719, ad Thoth anni 748, putantur anni ſolidi 29; ita ut triceſimo Actiaco ineunte Incarnatus ſit Dominus. Igitur ab anno Nabonaſſari ineunte 425, ſive a Thoth Philippi; ad annum ineuntem 748 Nabonaſſari, quo Chriſtus Incarnatus eſt, anni interjecti ſunt abſoluti 323;

Ita

ita ut anno 324 ab initio Philippi Chriſti ἐνανθρωπήσεως inciderit. Detractis ergo annis 324 de 5493, reliqui ſunt 5169; adeoque anno 5170 ab autumno inchoato Thoth Philippi accidit: ut ſcribit Georgius. qui & fruſtra Panodorum redarguit, quod primum initium Auguſti Cæſaris illigavit anno mundi 5451. Id enim conſentanee fecit conſtitutæ a ſe Chronologiæ. Etenim primam Auguſti Imperatoris exordium ab anno deduxit per. Jul. 4671, Urbis conditæ 711, a quo plerique imperium illius auſpicati ſunt; ut paullo ante diximus. Jam vero a Thoth Philippi, ſive ab anno Nabonaſſari 425 ineunte, ad ineuntem annum Nabon. 706, anni ſunt vertentes, & integri 281. qui additi ad annum mundi 5170, cui Thoth Philippi congruit, conficiunt annum mundi 5451, primam monarchiæ Auguſti. Exinde annis adjectis 56 imperii ejuſdem, exiſtit annus mundi 5507, quo Auguſtus exceſſit. quamquam nondum inchoato 5507, ſed adhuc labente 5506 periit. Quin etiam Canon ille Mathematicus ab exordio Philippi ad Auguſti ultimum numerat annos vertentes 337; ita ut 338 ab Auguſti morte cœperit. Jam ſi annos 338 adjicias ad 424 Nabonaſſari, conſlabitur annus Nabonaſſari 762. qui eſt Thoth mortis Auguſti. Adde eidem 338 ad annum Panodori 5169, exiſtet annus mundi 5507. Rectiſſime itaque Panodorus non ſolum Thoth Philippi cum anno computi ſui 5170 copulavit; ſed etiam primum annum Auguſtei imperii cum 5451; ſi quidem Incarnationem Chriſti contulit in annum 5493, ac Lunæ cyclum a populari Alexandrinorum epocha procedentem, id eſt Auguſti XXIX, a quo annum ordiebantur; vel a verno tempore, ut Computiſtæ ſolent. Quin ex iis veſtigiis Chronologiæ Panodori conjectura fieri poteſt, accuratum iis in rebus, ac diligentem hominem fuiſſe; atque haud paullo intelligentiorem ejus reprehenſore Georgio. cujus in hoc genere infinita peccata ſunt; ſed nullum majus, quam quod ea vellicare inſtituit, quæ neque capiebat ipſe, & ab illo ipſo, quem accuſabat, fuerant ſcripta conſtanter.

Ὡς τὸ ἀρχὴ τὸ μγ' ἔτος) Hæc ſunt mendoſa. Nam dicere videtur, Chriſtum in mundum veniſſe anno Auguſti XLIII. & idem tamen tres illos & quadraginta annos a morte Cleopatræ ad Auguſti obitum extendit. Utrumque verum eſt; & a primo initio Cæſaris Auguſti ad Incarnationis annum, quem Panodorus conſtituit, annos eſſe XLIII, & a nece Cleopatræ totidem ad exceſſum Auguſti. Etenim anno tertio Juliano, periodi Jul. 4671 imperare cœpit Auguſtus, ex opinione Panodori. Chriſtus incarnatus eſt anno Juliano XLVI. Demptis duobus, reliquus eſt annus XLIV ab initio Auguſti. qui a Thoth anni Juliani XLVI, per. Jul. 4714 inchoatur. Labente itaque XLIII Cæſaris Auguſti, menſe Martio contigit *ἐνανθρώπησις*. Rurſus obiit Auguſtus anno Juliano LIX, Auguſti menſis XIX, per. Jul. 4727. Intervallum ab anno Juliano XVI, quo primus Actiacus cœpit, ad LIX, ſunt anni XLIII. Obiit igitur Auguſtus exeunte anno XLIII *ἀπὸ τῆς καθαιρέσεως* Cleopatræ. hoc eſt Thoth mortis Auguſti fuit quadrageſimus quartus a Thoth Actiaco. Hæc vera ſunt. Sed Georgius perplexa & obſcure loquitur.

CAPUT V.

De Græcorum computorum epocha in anno Juliano; deque cyclorum in iis methodo. Maximus illuſtratur.

CIVILIS Conſtantinopolitanorum annus a Calendis Septembris incipiebat una cum Indictione. Inde igitur Solis ac Lunæ cyclos par erat incipere. quemadmodum Alexandrini, qui triduo ante popularis anni principium habebant, ibidem & cyclos ordiebantur. Sed cum Romani anni deſcriptione, Romaniſque menſibus uterentur; illius etiam initium Græci nonnumquam adhibuerunt. Tum quod Paſchatis cauſſa cycli a Chriſtianis aſſumpti ſunt: quod feſtum verno tempore celebratur; hinc plerique non modo cyclorum, ſed & anni ipſius exordium in verno menſe ſtatuerunt; Aprili videlicet, aut Martio.

Quæ tot initiorum varietas prius Scriptores ipſos, quam eorum lectores, admirabili perturbatione confudit. Nam duo plerumque diverſa annorum, & cyclorum principia miſcent invicem: nec ad id, quod ſemel ampleai ſunt, conſtanter adhæreſcunt. Annum ecce alii ab Septembri, vel Octobri incipiunt; cyclos autem Solis ac Lunæ ab Martio, vel Aprili. Quidam cyclum Solis ab Octobri; Lunæ vero ab verno menſe cœperunt. Plures annum civilem a Septembri; Eccleſiaſticum ab Aprili proficiſci jubent; hunc etiam aliqui Martio ab menſe, & ejus certa die repetunt.

Ea methodi obſcuritas, & confuſio luce ut aliqua noſtræ diſputationis illuſtretur, de ſingulis Græcorum computis ordine dicendum erit, & qui uniuſcujuſque tradendi principes fuerunt, eorum perveſtiganda ſententia eſt; ut quemadmodum ab illis conſtituti cycli fuerint; & quo pacto cum Romanis conſentiant; ac quod anni denique primordium ceperint, certa ratione declaretur. A Maximo igitur incipiendum erit, qui & antiquior eſt; & antiquioris obſervator æræ: cujus de anno primum, & anni epocha ſtatuemus.

Alexandrinum computum in Paſchali ſua methodo tenere ſe Maximus oſtendit capite XXXII, cum annum Incarnationis ac natalis Chriſti ait fuiſſe mundi 5501. ſcripſiſſe vero ſe anno 6133, Heraclii XXXI cap. XVII ſignificat; cujus anni paſſim exemplo utitur. Annus primus Heraclii cœpit Octobri menſe anni æræ Chriſtianæ IↃCX. triceſimus vero primus anno IↃCXL. Indictione Conſtantinopolitana XIV poſt Septembrem, cyclo Lunæ XIV, Solis V, littera Domin. BA. Hanc porro methodum anni ſui tradit capite XVII, ut diviſa ſumma per XXVIII, ſi quid reſiduum ſit, pro ſolari cyclo capiatur: aut ſi nihil reſtet, integer ipſe cyclus. Idem & in lunari, atque Indictione præcipit. Hoc modo diviſis annis 6133, cyclus relinquetur Solis, 1, Lunæ, 15, Indictio. 13. Reſtat illud inquirendum; ecquid annus ille 6133 a Septembri anni Chriſti IↃCXL, an a Paſchali menſe anni IↃCXLI incipiat. De Alexandrino computo, qui eſt Maximi.

Quod igitur nequaquam a Septembri annos ſuos ſit exorſus, ex XXXII capite concludi poteſt. Ibi enim in eumdem annum mundi Martium ac Decembrem conjicit, nempe 5501, quo & feriam II ait fuiſſe Martii XXV, & quartam Decembris XXV. Certe Georgius Syncellus, qui eamdem æram exprimit, annos ſuos a XXV Martii incipit; nec non Alexandrinum Chronicon; etſi interdum aliter uſurpat. de quo vide cap. III lib. IX de Doct. Temp. Cyclos autem Solis ac Lunæ perſpicuæ ab eodem Martio, non a Septembri inchoare ſe declarat, cap. VI, ubi laterculum enarrans, quod editum eſt pag. 315, Januarium, & Februarium anni antecedentis eſſe dicit; Paſcha vero, & ejus XIV, anni ſequentis. Præterea id ex C. X. ac XIII cognoſcitur. ubi tam lunarem annum, ac cyclum, quam ſolarem a verno menſe incipit; illum quidem ab iis diebus, quibus affixi ſunt aurei numeri; ſolarem autem ab æquinoctiali menſe. Item capite XXIII, cyclum Solis XXVIII, & Lunæ XIV, Aprili ac Paſchati anni ejus imputat, qui Paſcha anni 6133 anteceſſit; cujus cyclus erat ſolaris I, lunaris XV; quo etiam capite cyclum Solis XXVIII a Cal. Aprilis orſus eſt. Unde epactas Solis feriam illam eſſe definit, quæ eſt Martii XXXI. ſicut epactas lunares, ætatem Lunæ in eodem die. Ex quo ſequitur anni primordium in Cal. Aprilis ab illo conſtitui. Dupliciter itaque annum ſuum auſpicatur Maximus; nempe a Calendis Aprilis; & a neomenia Paſchali. cujuſmodi in noſtris quoque, id eſt Latinis Computi Scriptoribus inconſtantiam animadvertimus libro VI de Doct. Temp. quæ quia perlevis, facile diſſimulatur; dum illud conſtet, verno menſe, non autumnali annorum ſuorum epochas fixiſſe Maximum. Caput computi Maximi.

Cum hæc exploratiſſima ſint; tamen ex eodem Maximi computo difficilis nodus occurrit. Quippe annum 6133 & Indictionem XIV componit cum anno XXXI Heraclii, adeoque cum cyclo Solis I, Lunæ XV. Atqui annus XXXI Heraclii cœptus eſt Octobri anni Chriſti IↃCX. mortuus eſt vero Martii XI anni IↃCXLI. Si annus mundi 6133 ab Aprili, aut neomenia Paſchali caperet exordium; non utique 6133 annum attigiſſet Heraclius. quandoquidem neomenia Paſchalis anno iſto contigit Martii XIX; quartadecima Paſchalis Calendis Aprilibus, feria I. Unde Paſcha in Aprilis VIII diffunditur; cyclo Lunæ tam Romano, quam Conſtantinopolitano XV; cyclo vero Solis I Conſtantinopolitano, Romano VI, littera G. quod Maximus cap. XIX. diſerte adſtruit.

Hoc non alia ratione diſſolvi poteſt, quam ea, quæ

IX

IX de Doct. Temp. allata eſt, cap. III. ubi Maximum oſtendimus duplicem epocham anni civilis, & Eccleſiaſtici confudiſſe; quarum illa ab Septembri procedebat; hæc ab Aprili, aut verno menſe. Proinde 6131 annum civilem alias cum Heraclii anno XXXI, & Indictione XIV comparavit; alias eumdem annum diſtulit in Paſchalem menſam, Eccleſiaſtico uſus exordio.

Ante Maximum Panodorus annos ſuos a verno tempore inchoaſſe videtur: etſi Georgius in eo Fragmento, quod capite ſuperiori retulimus; ubi ἰνδικτιῶνα, & γένεσιν ab eo illigatam refert anno mundi 5493; nullam certam ejus rei ſignificationem dederit; tamen ita Chriſtiani fere veteres; ſaltem Eccleſiaſticis in computis, & hiſtoriis, facere conſueverant; ut de Africano cap. I hujus libri docuimus.

His animadverſis, facile jam erit Solis ac Lunæ cyclus æræ hujus, & computi proprios inveſtigare, ac cum noſtris componere; in quo fœdiſſime hallucinatus eſt Scaliger: ut paullo poſt oſtendetur. Primum enim quod ad Solis cyclum attinet, diviſis annis ab orbe condito, reſiduus numerus cyclus eſt Solis; aut certe totus ipſe numerus 28. anno 6113 diviſo per 28, relinquitur I. Proinde cyclus Solis I concurrit cum anno Chriſti 641, quo Romanus Solis cyclus erat 6, littera Dominicalis G. unde reliqui deinceps propagari poſſunt; quod in ſequentibus conſtabit. Cyclus lunaris Maximi idem prorſus eſt cum Romano. Siquidem diviſis 6113 per 19, reliqui ſunt 15. & revera anno Chriſti 641, cyclus erat Lunæ 25. Quod mirum eſſe non debet. Ex eodem quippe Alexandrinorum fonte Græci ac Latini pariter lunarem hauſere cyclum; & ab eadem epocha, nimirum ab verno menſe, uſum illius auſpicati ſunt.

In Indictione putanda perplexus eſt Maximus; in eaque methodus fallit, quæ per cyclum integrum τῇ ὑφαιρέσει dividit. Nam ſi 6113 per 15 partiare, ſupererit Indictio XIII. Atqui XIV cœpta eſt Septembri anni 640, & ſequente 641 adhuc obtinuit; nec alia cum anno mundi 6113 componi debuit. Verum ad methodum unitas additur annis mundi, ut Indictionem labentem obtineas: quemadmodum cap. XXXIII. Computi admonet. Duplicem enim Indictionem ſtatuit: unam, quæ exiſtit ex annis mundi per XV diviſis; eſtque unitate minor, quam ea ipſa tunc uſurpatur; alteram, quæ ab Auguſti ſecundo imperii anno eſt exorſa; quem quidem affirmat ex XV Indictione primam anno iſto feciſſe. Hæc ſunt commentitia. Vera autem origo patefacta eſt ſupra cap. III. Vide & cap. I, ubi de Indictionibus Maximi egimus.

Computus Conſtantinopolitanus.

In altero computo, quem κατὰ Ῥωμαίους appellat Georgius; quique annum Incarnationis exhibet mundi 5509, perinde ambigua eſt annorum epocha. Iſaacus Argyrus cap. III Computi prioris, annum civilem ait a Septembri inchoari: cyclum ſolarem, ab Octobris Kalendis. Cyclum vero lunarem cap. IV ab Januario incipit, ac diviſis annis mundi per congruentem cyclo cuivis numerum, colligi labentem anno ultimo cyclum aſſerit. Annum, quo iſta prodebat, capite III ſcribit eſſe mundi 6881, quo diviſo per 28, fit Solis cyclus 25. tum Octobris XXVI diem feriam III ſcribit fuiſſe, capite ſequenti. Eſt hic annus Chriſti 1372, cyclo Romano IX, littera Dominic. DC. Idem tamen capite VI, μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀρχομένου Ἰανουαρίου, *usque ad initium Januarii, qui proxime ſequitur*, annos ait eſſe 6880. quibus diviſis per 19, cyclum Lunæ 2 conficī. Hæc ita conciliari poſſunt. Scribebat Iſaacus Octobri menſe anni Chriſti 1372; cum jam ab Septembri cœptus eſſet annus Conſtantinopolitanus 6881 cum Indictione XI. ratione vero cycli ſolaris a Kalendis Octobris; porro ratione cycli lunaris, Kalendis Januariis ſequentibus initium habiturus erat; ſic ut annus 6880 perſeveraret anno 1372. Itaque ad Kalendas Januarii anni 1373 fluxiſſe ait annos 6880. horum ultimus occupabat annum 1372: cujus adeo cyclum inveſtigat. Divide annos 6880 per 19, reſtat 2 Lunæ cyclus Judaicus, & Latinus; qui Romano 5 reſpondet; quotus erat anno 1372. Ac vel ex eo, quod a Kalendis Januariis lunarem cyclum inchoari ſcribit, conjecturam noſtram approbat, quam capite III ſuperius explicavimus; Græcos in hoc genere computi Latinorum, ac Judæorum aureos numeros accepiſſe. Nam Latinorum proprium id fuit, lunarem ab Januario cyclum inchoare; cum ab Aprili, vel Paſchali menſe Romanis idem cyclus procederet. Ex his concluditur annum civilem Conſtantinopolitanum duobus reſpondere cyclis lunaribus; ut annus 6881 a Septembri anni 1372 incipiens, ad Decembris finem cyclo 2 Conſtantinopolitano, vel 5 Romano reſpondet; a Kalendis Januariis, cyclo tertio, & Romano 6, quod de ſolari quoque cyclo Romano dicendum eſt. Diſtributis annis 6881 per 28, reſtat cyclus Solis 25 ab Octobri anni 1372. quo Romanus 9 adhuc in uſu erat; anno vero ſequente 1373 erat cyclus 10. Quocirca primus cyclus ſolaris Conſtantinopolitanorum erat Romanus 17 ab Octobri; Januario vero ſequente, 18. & primus cyclus Romanus Januario menſe reſpondebat cyclo Conſtantinopolitano 12. Octobri vero ſequente, cyclo 13. Lunaris cyclus idem erat ac Latinorum; & ternario minor erat Romano, & Alexandrino. Sed, ut jam monui, neque in embolismorum ratione; nec in Paſchatis celebritate ab Alexandrinis, & Catholicis inſtitutis abhorruerunt. Indictio denique eadem erat ac Romana, ſive Imperatoria, ut vocant, a Septembri; ſive Eccleſiaſtica ab Januario. Unitate ergo major erat illa, quæ ex Alexandrino computo prodit; quod in primis notandum venit, ut ex eo Chronologorum Græcorum, & in primis Theophanis errata deprehendamus. Hujus obſervationis ſpecimen inſigne præbebimus.

Theophanes ait Heraclium cœpiſſe anno mundi 6102, Incarnationis 602, Octobris IV, feria II, Indict. XIV. Hic eſt annus Chriſti Dionyſianus 610, cyclo præditus ſolari III, littera D. Itaque error eſt apud Theophanem; legendumque feria I, non II. Erat Indictio Conſtantinopolitana ab Septembri XIV. Hunc igitur annum putat Theophanes ab Adamo 6102; Incarnationis 602. At Cedrenus mundi 6103, Incarnationis 609. Verum quod ad Incarnationis annos attinet; Miſcella, quæ ex Theophanis hiſtoria conſtat, eamdem habet annum 602, ut certum ſit a Theophane ita ſcriptum fuiſſe, mundi 6102, Incarnationis 602. Diviſis 6102 per 15, reliqui ſunt 12. Addita unitate, ex præcepto Maximi, colligitur Indictio XIII, hoc eſt Romana a Januario ad finem Decembris: Conſtantinopolitana vero a Januario, ad finem Auguſti. Quocirca Indictio computi Alexandrini, quæ ex diviſione τῇ ὑφαιρέσει oritur, niſi ab Septembri annos ordiamur, a Januario ad Septembrem unitatem addi ſibi poſtulat; a Septembri, ad anni finem, binario eſt augenda, ut civilem Conſtantinopolitanam adæquatur. Igitur anno Chriſti 610, erat annus Alexandrinæ æræ 6102 a verno menſe cœptus. A Septembri vero civilis annus 6103 putari cœpit; quod Cedrenus ſecutus eſt; prius autem Theophanes, qui Eccleſiaſtico more, ut vidimus, annos a Paſchate ſolet incipere.

Theophanes idem narrat Leonem Iſauricum obiiſſe anno imperii ſui XXV, jam ab menſibus duobus, diebus XXII inchoato, XIV Kalend. Julii, Indict. IX. quod & hiſtoria Miſcella refert ſub finem libri XXI. Ἦν δὲ ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου κατὰ Ῥωμαίους, ͵ϛσμη΄ ἀπὸ Ἀδὰμ. κατὰ δὲ Αἰγυπτίους, ἤγουν Ἀλεξανδρεῖς, ͵ϛσλβ΄. ἀπὸ δὲ Φιλίππου κατὰ Μακεδόνας ͵αξγ΄. quæ ſic Paullus Diaconus vertit: *Cum autem eſſet a conditione quidem mundi, juxta Romanos, ab Adam ſextus milleſimus ducenteſimus quadrageſimus octavus; ſecundum Ægyptios vero, ſeu Alexandrinos, ſextus milleſimus ducenteſimus triceſimus ſecundus; a Philippo, ſecundum Macedones, milleſimus ſexageſimus tertius*. Fuit hic annus Chriſti communis æræ 741, quo fuit Indictio 9 tam Romana, quam Conſtantinopolitana Junio menſe. Detractis annis 5508 de 6248, reſtant 740 æræ Dionyſianæ. Uno itaque minus anno computat Theophanes; quod & Indictio demonſtrat. Nam ſi annos 6248 per 15 diſtribuas, exiſtet Indictio 8. Atqui in æra Conſtantinopolitana, quam Paſchalem vocat Scaliger, Romanam Theophanes; diviſis annis ab Adamo, currens Indictio relinquitur. Sic anno Alexandrini computi 6232 per 15 diviſo, supereſt Indictio 7, binario Romana minor, cum unitate tantum ſuperari debeat. Item de 6232 detractis 5492, reſidui ſunt 740, cum 741 reliquos eſſe oporteret. Denique annus Philippi per idem tempus labebatur 1064, non 1063. Itaque falſus eſt Theophanes: & ſcribendum illi fuit, mortuo Leone ſucceſſiſſe Conſtantinum anno ſecundum Romanos 6249; Alexandrino 6233; a Philippo 1064.

CAPUT VI.

Confutantur ea quæ de Græcis computis explicavit Scaliger in VII de Emend. Temp. iidemque variis exemplis illuſtriores redduntur.

NUNC ad excutienda illa veniamus, quæ de Græcis iſtis computis Joſephus Scaliger in Opere de Emend. Temp. attulit; quæ, ut univerſe dicam, ejuſmodi ſunt; ut illorum ſcientiæ funditus expertem, ac rudem hominem fuiſſe demonſtrent. Nec ea modo re-
Scal. p. 749. edit. poſtremæ. plicabimus, quæ ab ipſo in V. Emend. Temp. diſputata capitibus duobus, in nono de Doctrina Temporum capite V confutavimus. Hic ea ſolum attingenda ſunt, quæ ad computum Maximi ſeptimo in libro differuit; quæ in hunc locum, & hujus editionem computi reſervata fuerant.

Ex his primum illud apertiſſime falſum eſt; tres iſtos computos ſic habere, ut Natalem Chriſti Dionyſianam habeant, orientalis quidem, in anno 5501: lunaris, in anno 5495. Paſchalis in anno 5509. (Ita enim vocari tres æras illas a Scaligero, libri hujus initio monuimus) unde ad annum labentem cujuſque computi numerandum, præcipit addere annis Chriſti Dionyſianis annos 5494, 5508, & 5500, atque a Septembri caput anni repetere; quod hoc exemplo perſpicuum facit. Anno Chriſti 1596, cœpit ab Septembri Græcorum more annus 1597. Adde annos 5500, habebis annum 7097 æræ orientalis; adde 5508 fiet annus æræ Paſchalis 7105. adde 5494, erit annus æræ lunaris 7091. Verum in hoc poſtremo lunari computo duo ſubtrahi perpetua methodo jubet; ut proinde nonniſi 7089 annus ille putetur. Hæc, inquam, cautio falſiſſima eſt; ut ea demonſtrant, quæ ſuperioribus capitibus expoſui de tribus iſtis computis. Nam duæ ex his, lunaris, & orientalis, annum communis natalis, ac Dionyſiani præbent eumdem, qui eſt 5493 iniens a Septembri. Maximus, Georgius, ac Theophanes æra uſi ſunt, quam orientalem vocat Scaliger. hoc extra controverſiam eſt. Nam Chriſtum aſſerunt incarnatum, & in lucem editum anno computi ſui 5501. Igitur annus æræ Dionyſianæ 641, quo Heraclii annus XXXI Paſchali menſe currebat, computari ab illis debuit 6141, additis 5500 ad 641. Atqui eum ipſum ſtatuunt annum mundi 6133, quotus eſt in lunari computo; ſi ad annos 641 adjungas 5492; uti methodus exigit. Sic annum primum Heraclii, qui iniit Octobri anni Chriſti 610, numerari oportuit 6110 orientalis æræ; at ille 6102 putatur a Theophane; quotus eſt in ea, quam lunarem Scaliger appellat.

Præterea Georgius, ac Theophanes, ut ſupra meminimus, æram orientalem Scaligeri nominant κατ' Αἰγυπτίους, ſive Ἀλεξανδρεῖς. Paſchalem vero, κατ' Ῥωμαίους.

Inſignis eſt ea de re Theophanis locus, quem capite inferiori retulimus, ubi annum Chriſti, qui reſpondebat XXIV Leonis Iſaurici, eratque 740, ait ſecundum Romanos, id eſt in Paſchali, ut Scaliger eam vocat, æra eſſe 6248; κατ' Ἀλεξανδρεῖς 6232. Deductis annis 5508, de 6248, reſtat annus 740. de 6232 autem ſubductis 5500, ut ſolet Theophanes, reliquus eſt annus ab Incarnatione 732, octo annis minor æra Dionyſiana: uti conſentaneum eſt. Ablatis autem annis 5492, reſiduus eſt annus Incarnationis Panodori 740. Apparet ergo computum utrumque, quorum alterum lunarem, orientalem alterum nominavit Scaliger, ab Adamo parem, & eumdem annorum numerum colligere. Ac ſi vera eſſet Scaligeriana methodus, & ad annum æræ Dionyſianæ addendi forent 5500, ut conſequeremur annum orientalis computi, ſive κατ' Ἀλεξανδρεῖς: non utique mundi 6232, ſed 6240 numerari oportuit annum 740.

Præterea falſo & illud a Scaligero ſcriptum eſt, æram, quam appellat lunarem, anno 5495 natalem exhibere Chriſti: ſed ad methodum decurtari annis 2. quod commentum ἄλογον eſt, & ridiculum. Nam neque ratione, neque auctoritate nititur; immo utraque convincitur. Siquidem computi auctor iſtius, ut quidem apparet, fuit Panodorus; at is anno 5493 Incarnationem attribuit, teſte Georgio. Tum cyclorum, & Indictionum calculus hactenus explicatus a nobis eumdem damnat errorem.

Unus ab illo citatur ſautor hujus opinionis Cedrenus: quem ait æram illam ſequi, quæ Natalem Chriſti componit cum anno mundi 5495. ideo perpetua methodo ab illius æra deducendos eſſe 5494. Etſi futilis eſt auctor iſte, Scal VII de Emend. pag. 365
nec ad unius modi computum adhæreſcit; tamen ne id quidem vere de eo prædicavit Scaliger, natalem communem in ipſius æra anno convenire 5495.

Primum diſerte hic affirmat ſe ad annos Incarnationis putare 5506. & paullo ante ſcribit annum Tiberii XV eſſe mundi 5536. Annus XV Tiberii eſt æræ communis XXIX. Deme annos 5494 de 5536, ut præcipit Scaliger: orietur annus XLII æræ Chriſtianæ; triceſimus autem exiſtet, ſi 5506 auferas. Cedrenus pag. 144.

Ad hæc urbem Conſtantinopolitanam exædificatam refert Indict. III anno mundi 5838, Maii XI, feria II. Cedr. p. 233.
Fuit ergo littera D, & annus Chriſti CCCXXX. Si de 5838 adimas 5494; fiet annus Chriſti CCCXLIV. Vides ἀλογίαν.

Rurſus idem Cedrenus ait Nectarium Conſtantinopolitanam tenuiſſe cathedram anno mundi 5888, Incarnationis 394. Annus quo ſedere cœpit Nectarius, eſt in æra Dionyſiana 381; mortuus eſt autem 398. Deductis annis 5494 de 5888 reliqui ſunt 394. Verum non ille annus eſt æræ Dionyſianæ; cujus ad methodum auferendos eſſe ſcivit annos 5494. Cedr. p. 269.

Quarto Synodum Epheſinam primam confert in annum 5915. Deduc annos 5494. fiet annus Chriſti 421. Atqui erat annus 431. Pag. 276.

Quinto Romanum Imperatorem, qui cum Conſtantino Pag. 322.
Porphyrogenneto imperium tenuit, a Stephano filio in ordinem redactum eſſe narrat anno 6453, Indictione III. Annus erat Chriſti 944, quo Indictio III jam uſurpabatur Decembris XVI, quando illud accidit. Jam ſi ab annis 6453 auferas 5494, relinquetur annus Chriſti 959. Subductis autem annis 5508, exiſtit annus 944. Quare non lunarem, ſed Paſchalem computum tenuit hoc loco Cedrenus.

Sexto Theophylactum Patriarcham obiiſſe ſcribit anno 6464, Indict. XIV, Februarii XXVII. Hic annus eſt Pag. 326.
æræ communis 956. quibus detractis de 6464 annis, reſtant 5508. Proinde etiam hic æra Paſchali Cedrenus utitur.

Denique Scriptor idem deinceps ad finem operis computo illo utitur, qui ad æram Chriſtianam apponit annos 5508. ut ex Indictione liquet. velut anno mundi 6468, 6472, 6497, 6508, 6518, 6524, 6526, 6527, & ſic in reliquis. Quæ poteſt igitur par huic eſſe temeritas, quæ oſcitantia major, quam affirmare Cedrenum ita annos mundi perpetuo computaſſe, ut ad æram Chriſtianam adjiceret 5494; cum ubique fere 5508 adjungat; aut ſi aliter inſtituat, mendoſi perſpicue numeri ſint? Unus, opinor, locus eſt, in quo cum æra vulgari paria facit, detractis de anno mundi 5494. nimirum in eo, qui putatur 6021, quo Juſtinianum iniiſſe refert; quique Dionyſianus fuit annus 527. Si præter hoc exempla alia ſuppetant: (neque enim ſcrutari vacat omnia) ea longe pauciſſima ſunt, nec cum eorum, quæ produximus, numero comparari queunt. Quocirca nemo Græcorum veterum de hac æra cogitavit umquam; nemo biennio decurtavit: quod ineptum eſt, ac frivolum.

In cyclis vero Solis ac Lunæ, quos computis Græcis accommodavit in Notis ad Eclogas Maximi, quanta cæcitas! Cyclo Solis æræ lunaris primo reſpondere aſſerit cyclum Solis XVII æræ Paſchalis, & orientalis nonum; ac tribus iſtis litteras BA. ut ſit Romanus cyclus V. Cyclo vero lunari æræ, quam lunarem vocat, reſpondere ſimiliter in computo Paſchali cyclum XVII, in orientali nonum, quando XIV Paſchalis erat Aprilis V. Mirum cum iſta ſcriberet, non illum conſuluiſſe Maximum ſuum, & exemplum ab eo deſcripti Paſchalis animadvertiſſe. Anno mundi 6133, cyclum Solis imputat Maximus primum, cyclum Lunæ XV. Terminum Paſchalem, ſive XIV ait incidiſſe Kalendis Aprilis, feria prima. Si quis alius orientalem, quem vocat Scaliger, computum adhibuit; is eſt profecto Maximus. Nam docet anno 5501 incarnatum eſſe Chriſtum. Igitur cyclo illius æræ primo reſpondet ex laterculo Scaligeri cyclus Solis XXI in æra lunari, & IX in Paſchali: Romanus vero cyclus XXV, hoc eſt litteræ ED. Atqui conſtat litteram G anno illo cum VI Romano cyclo Solis obtinuiſſe: nimirum anno Chriſti ƆCXLI, quo feria prima incidit in Kalendas Aprilis. Item ex tabella

Scaligeri

Scaligeri decimaquarta Paſchalis cyclo Lunæ XV cadere debuerat in Martii XXX. ut eſſet aureus numerus VII. cum tamen certam ſit anno eodem aureum numerum extitiſſe XV, & terminum Paſchalem Kalend. Apriles occupaſſe. Poſſem iſta latius perſequi, & inſcitiam, qua nulla hoc in argumento major poteſt accidere, pluribus exemplis traducere. Sed ex ſuperiore omni diſputatione, quam de computis iſtis, & eorum interſeratione accurate inſtituimus, licet cuivis vel mediocri uſu talium inſtructo, infinite patentem hallucinationem convincere.

CAPUT VII.

De methodo Paſchali computorum Græcorum; ac primum de ἡμεροδεικτικῇ, ſive inveſtiganda feria; exponuntur elementa ejus omnia; quid ſint regulares, concurrentes, προσθέται. Scaligeri in his error. Maximus, & Iſaacus expoſiti.

PASCHALIS methodus in duo faſtigia dividitur; pro cyclis totidem, Solis, ac Lunæ. Pars itaque prior eſt character diei, ſive feria; quod ἡμεροδρόμιον Maximus appellat; poſterior ad quartamdecimam Paſchalem; ipſumque Paſcha Chriſtianum; & ad Lunæ, ut vocant, ætatem inveſtigandam pertinet. Utriuſque ratio a nobis explicabitur: atque a priori, quæ Solis propria eſt, capiemus initium.

Tria ſunt ad indagandam feriam in Græcorum computo neceſſaria; προσθέται, ſive epactæ menſium; epactæ annorum; & ἡ ποσταία, ſive quota dies menſis. προσθέτας eos eſſe, qui *regulares* a computatoribus noſtris vocantur, Scaliger exiſtimat; in quo valde fallitur. Appellatio quidem ipſa regularium τῶν προσθετῶν accommodari poteſt; uti nos in Latina verſione fecimus; ſed ita ut non eoſdem eſſe Græcorum regulares ac Latinos, intelligas. Ac de horum quidem regularibus, & concurrentibus egimus lib. VI de Doctrina Temporum cap. XXVIII. cujus doctrina capitis aſſumenda eſt ad Græci computi notitiam; eſt enim neceſſaria; ſed hoc loco minime repetenda; cum in promptu illic habeatur: præter pauciſſima quædam, & ἀμεσώτερα, ſine quibus explicari, quod propoſui, non poteſt. Latinorum regulares ſunt feriæ dierum in anno cycli Solis, qui litteram habuit G, initio ab Aprili ducto; aut etiam ab Januario. Si a Januario ducatur; regulares menſis hujus, & ſequentis unitate minores ſunt; quam ſi ab Aprili orſi fuerimus. Quando littera Dominicalis eſt G, tunc Kelendæ Aprilis feriam habent I, Kelendæ Maii III; & ita deinceps uſque ad Decembrem, quota littera eſt initialis cujuſque menſis ab A, unitate addita, tanta eſt feria. At Januario antecedente fuit feria II, Februarii Kalend. feria V. ubi & unitate addita, litteræ Kalendarum feriam exhibent. Verum calculus poſt biſſextum, Martio, vel Aprili potius incipit. Quare Januarii, & Februarii regulares accipi debent ex feria, quam habent eorum Calendæ anno ſequenti, quo littera eſt F. tum vero Januarius incipit a feria III, Februarius a VI. Hi ſunt regulares menſium Romanorum; qui perpetui, immotique ſunt; nec epactæ menſium proprie dici debent. Nam epactæ proprie ſunt dies antecedentes caput anni menſiſve, cujus epactæ nominantur; quemadmodum lunares epactæ dies ſunt reliqui a confecta ultima ſyzygia ad finem anni civilis; puta Decembris, vel Martii, ſi a Januario, vel Aprili annus lunaris incat; epactæ Solis annuæ feria eſt diei ultimi totius anni; ut ait Maximus. Itaque Calendæ ipſæ menſis, cujus epactæ vocantur, in epactarum numerum nequaquam veniant. Non ſunt igitur προσθέται, hoc eſt epactæ menſium, idem cum Romanorum regularibus. Hinc epactæ Solis annuæ, ſive concurrentes, cum Solis regularibus Kalendarum feriam præbent; at προσθέται cum epactis Solis non reddunt feriam, niſi addatur ἡ ποσταία. Exemplum: Eſto annus Chriſti IↃCXLI, & quæratur feria Calendarum Septembrium. Concurrentes illo anno fuerunt VII, ex methodo capitis XXVIII libri VI de Doct. Temp. qui ad regulares Septembris VII adjecti dant feriam VII, cujuſmodi revera anno illo fuit, cum littera Dominicalis eſſet G, cyclo Solis Romano VI. Ita Calendis Aprilis iidem concurrentes VII cum regularibus I dant feriam I. At, ex methodo Maximi, epactæ Solis VII anno primo cycli ſolaris Conſtantinopolitani, cum προσθέταις Septembris VI, addita ποσταίᾳ, hoc eſt uno die Septembris, exhibent feriam VII. Calendis autem Aprilis eædem epactæ Solis VII cum προσθέταις VII, & uno die Calendarum, offerunt feriam I.

Scal. VII. de Emend. pag. 749. edit. ult.

Προσθέται Maximi, ſunt feriæ ultimæ diei antecedentis proxime menſem eum, cujus προσθέται dicuntur in anno primo cycli Conſtantinopolitani; qui reſpondet cyclo Romano VI, quando littera eſt G. cum enim Decembris præcedentis ultimus in feriam I incidit; ideo regularis Januarii anni illius, a quo proxime ſecutus eſt annus primus cycli ſolaris, Aprili ineunte, eſt I. feria

Tabella προσθέται in menſibus Julianis, & Conſtantinopolitano compoto.

Menſes	προσθέται	Dies menſium	Dies collecti
Januarius	1	31	31
Februarius	4	28	59
Martius	4	31	90
Aprilis	7	30	120
Maius	2	31	151
Junius	5	30	181
Julius	7	31	212
Auguſtus	3	31	243
September	6	30	273
October	1	31	304
November	4	30	334
December	6	31	365

ultimæ diei Januarii IV. Is eſt regularis Februarii; & ſic deinceps, ut ex Tabella patet; quæ quattuor verſibus conſtat. I menſes Romanos complectitur. II epactas illorum, ſive προσθέτας. III ſingulorum menſium dies. IV eoſdem dies collectos; quos addidi, ut propagandorum regularium ratio declaretur, quam cap. XXVI primæ partis Computi Maximus exponit. Hic enim dies omnes ab Aprili ad finem proxime antecedentis menſis illius, cujus προσθέτας quærimus, per 7 dividi præcipit; reſiduum, aut ſi nihil ſuperſit, ſeptenarium ipſum epactas eſſe menſis inſequentis ait. Exempli cauſſa: Scire libet quæ ſint epactæ Septembris. A Januario ad Auguſti finem dies ſunt 243. e quibus deductis 90, reſtant 153 a Cal. Apr. quæ ſi per 7 dividas, reſiduum eſt 6, regulares Septembris. Quod ab Aprilis Calendis calculus incipit, non ex eo ſequitur, regulares Aprilis eſſe I. ſed potius VII; quæ res Scaligerum fefellit; qui προσθέτας Maximi unitate perperam auget. Itaque epactas Martii ait eſſe V, Epactas Aprilis I, Epactas Maii III. uno verbo, quota eſt littera initialis cujuslibet menſis addita unitate, tantas eſſe προσθέτας aſſerit. Hoc modo προσθέται Septembris erunt VII: Octobris II: reclamante Maximo in Laterculo duplici capitis I, cujus in ſiniſtro verſus primus continet προσθέτας Martii IV; quas Scaliger V a Maximo conſtitui falſo putavit. In verſu quarto προσθέται ſunt Septembris, & Octobris, hujus I, illius VI. quas unitate producit auctiores Scaliger.

Sciendum eſt autem, licet Maximus ab Aprili τῶν προσθετῶν ratiocinia deducat; revera tamen a Januario proficiſci. Etenim a Kalend. Aprilibus ad ultimum Decembris dies ſunt 275. quibus per 7 diſtributis reſtant 2. quæ προσθέται eſſe debent Januarii, ſi ab Aprili computentur; at Januarius tantum habet I. Proinde ſic a Januario calculus propagatur. Quoniam cum littera G eſt in uſu, Januarii Kalendis feria eſt ſecunda; epactæ Januarii ſunt I. ultima dies Januarii eſt fer. IV. Nam diviſis 31 diebus, hoc eſt 31 Januarii, & epacta ejus 1 per 7, reſtant dies 4. ſic diviſis 91, hoc eſt diebus menſium trium, addita epacta Januarii, per 7, reſiduum eſt 7 epacta menſis Aprilis. Deinceps autem ab Aprili nihil additur: quoniam epacta Aprilis eſt 7, vel 0. Hujus rei, quamlibet levis, obſervatio non mediocrem lucem affert Græcorum computo: cujus ignoratione

ratione adeo manifeſto errore implicatus eſt Scaliger.

Iſaacus Monachus prioris computi capite IV, ἐποχὰς menſium vocat ἐπακτάς. quarum epilogiſmum incipit ab Aprili; ac ſuperiori illi rationi ſuffragatus accedit. Etenim epactas cujuslibet menſis conſtituit feriam ultimæ diei antecedentis cyclo primo, cum littera eſt G. Oſtendimus ſupra cap. V cyclum Solis Iſaaci reſpondere XVII Romano, cujus litteræ ſunt AG. Itaque Octobris Kalendæ in feriam ſecundam incidunt; & quia dies ultima Septembris fuit feria prima, hinc epactæ Octobris ſunt I. epactæ Novembris IV. epactæ Januarii II, nec interrumpitur eo menſe calculi progreſſio; ut apud Maximum. Vide caput IV Iſaaci Monachi.

Concurrentes. Sequuntur annorum epactæ, quos concurrentes Romani computatores vocant. Eſt autem reſiduus feriarum numerus ex anno antecedenti. Ut ſi annus primus a feria prima incipiat, ultimus dies erit feria prima; proinde epactæ ſecundi anni erit unitas, & ita deinceps. Cyclum ſolarem Maximus orditur ab Romano VI, cujus littera G. Primus menſis eſt Aprilis. Igitur cyclo primo Kalendis Aprilibus eſt feria prima. Epactæ ſunt VII. Nam epactæ ſunt feria ultimi diei præcedentis anni. Anni ſecundi epactæ ſunt I. tertii ſunt II. quarti ſunt IV, propter biſſextilem diem. Cum enim concurrentium epocha a Martio, vel Aprili ſumitur, ſimplex eſt epacta; ſed a Januario ineuntibus annis, duplex aſſumitur; ut in Romano computo duplex littera ſolet eſſe: quarum prior a Kalendis Januar. ad biſſextum intputatur; poſterior inde ad vertentem annum. Epactæ per totum cyclum annis ſingulis congruentes deſcribit Maximus in rota, quam capite primo poſuimus; nec difficilis eſt methodus.

Quamvis autem Maximus annum, cyclumque ſolarem ab Aprili incipiat, & Januarius menſis decimus ſit; in ratione tamen τῶν ἐπακτῶν in hoc menſe, & duobus ſequentibus epactas aſſumit ejus anni, qui novus ab Aprili ſuccedit: uti capite XIX ſignificat. Exemplum; annus Adami 6133 iniit a Kalendis Aprilibus anni Chriſti ɔɔCXLI, cyclo Romano VI, littera G. Cyclus ergo Conſtantinopolitanus ei reſpondens I iiſdem Kalendis iniit. Quare Januario, Februario, ac Martio locum adhuc habebat cyclus XXVIII, cujus epactæ ſunt VI. Ad regulares itaque Februarii IV, ſi accedant epactæ VI, & ὁ ὑπέρ... I, fiet Kalendis Februariis feria IV. Erat autem V. Igitur non epactæ VI anni currentis, ſed VII anni ſequentis adhibendæ ſunt, ut feria V prodeat. Hujus rei cauſſa ex diſpoſita regularium petitur. Nam ſi ab Aprili cœpta progreſſio non interpellaretur in Januario, eſſetque regularis hujus, ut par erat, II, & Februarii V, ex epactis veteris anni, & regularibus Februarii cum ... repræſentaretur feria quinta. Nunc in Januario novum exordium imprudentibus obrepſit, ut regularis competens uno deminutus fieret I. Ob id epacta unitate major, id eſt anni ſequentis, antevertitur.

Epactarum annuarum, ſive concurrentium inveſtigatio aliter a Maximo proponitur capite XXIX. Quotus eſt cyclus anni, qui quæritur, totidem dies, uno dempto, ſumi præcipit. Inde cyclorum omnium, nullo exempto, numerum per 4 partiri; quod ex diviſione provenit ad ſuperiorem ſummam additum, totoque per 7 partito; reliquum erit epacta, vel ſi ſuperſit nihil, ſeptenarius ipſe. Verbi gratia; quærantur epactæ anni XXVI. Ob cyclos XXV præteritos ſumo dies 25. tum divido 26 per 4. proveniunt 6. Colliguntur 31. Item cycli Solis 28 epactas ita conficies. Cape dies 27 ob exactos totidem cyclos; deinde 28 cyclos ipſos, nullo detracto partire per 4. & ſeptem, qui inde naſcuntur adde ad 27, ac ſummam 34 divide per 7. Exiſtent epactæ anni ultimi VI. Hujus methodi perſpicua ratio eſt. Nam epactis ultimi annorum dies accreſcunt. Ideo cum nondum expletus eſt viceſimus octavus annus, nullam in commune ſymbolam confert. Verum quia poſt biſſextum incipit, ideo biſſextilis ipſe dies cedit in ſummam. Propterea nullo detracto, fit cyclorum omnium diviſio. Hac methodo utitur Iſaacus Argyrus capite III. Poſtremo nec illud omittam; etſi Romano more biſſextilis dies infindatur inter XXIV, & XXV Februarii; indeque Romano ritu nova littera ſuccedat; nihilominus Iſaacum biſſextilem diem eum putare, qui eſt viceſimus nonus, & ultimus; uti quarto capite declarat; quod & alios obſervaſſe meminimus; immo ab nonnullis in Martium eſſe tranſlatum; de quo vide quæ libro IV, cap. XII ad Galeni locum ibidem deſcriptum animadvertimus.

CAPUT VIII.

Explicatur methodus Lunæ in computo Maximi, ſive Alexandrino. Epactæ Lunæ, ejuſdemque regulares, & amborum propagatio.

PRo diverſis Græcorum æris, ac computis ab orbe condito, varii itidem cycli ſunt Solis ac Lunæ; epactarumque colligendarum varia methodus: quam ad unicam, ſimplicemque redigere potuiſſent; ſi ad labentem annum computi ſui aliquot annos adderent; nec eam commoditatem perſequi mallent, ut æræ ſuæ ſumma per cyclorum numerum diſtributa, proprius cujuſque anni cyclus exiſteret. Ut in Romano computo æræ Chriſti, ad cyclorum, epactarumque methodum, unitatem adjicimus; neque ſolos æræ annos adhibemus. In quo Latini omnes conſentiunt. In annis vero mundi, tametſi magnam inter Chronologos diſcrimen intercedat; ac longe plures alii alii numerent; de cyclis tamen, epactiſque omnes inter ſe conveniunt; quod qui pluriam annorum ſummam inſtituunt, ad illorum methodum competentem numerum adjiciunt; ſic ut ſumma per cyclos integros diviſa, iidem labentium anni cyclorum apud omnes oriantur. Exempli cauſſa; nos ab orbe condito ad annum primum æræ communis putamus annos 3984; ita ut ultimus ſit ille, quem primum Chriſti facimus. Alius annos numerat 3950, ut Scaliger. Si nos opportunitas iſta delectaret, ut ea ſumma, quam ab Adamo deſinimus, præciſe diſtributa, cycli labentes efficerentur: annis 3984 per 28 partitis, reliquus eſſet cyclus Solis VIII; per 19 vero diviſis, cyclus Lunæ XIII. ſic ex diviſione annorum 3950, Solis eſſet cyclus II, Lunæ XVII. At erat Romanus Solis cyclus X, lunaris II, anno primo æræ Chriſtianæ, in quem utrique conſpiramus. Igitur ad eruendos cyclos, Scaliger 8 addit ad ſummam; ut 3958 per 28 partitis cyclus Solis inveniatur X. ad lunarem vero, 4 adjicit; ut 3954 per 19 tributis, exiſtat cyclus Lunæ II. Nos ad methodum cycli ſolaris adjicimus 2. ad Lunæ cyclum, 8. Ita diviſis annis 3986 per 28, reſiduum erit 10. per 19 autem diviſis 3992; reſtant 2. Sic incommodam illam cyclorum varietatem Latinorum computi ab orbe condito, ac Chronologiæ devitant: quam Græculi nimis ambitioſe coniectati ſunt.

Cum duo ſint Græcorum computorum divortia; ut ſæpe nobis neceſſe eſt repetere; & utriuſque principes hoc in opera a nobis editi duo, Maximus, & Iſaacus; ex utroque depromptam ſingulorum rationem paucis explicabimus; ac primum Maximi. Is Alexandrinam æram ſequitur; in qua primus annus æræ Chriſtianæ numeratus 5493. quæ ſumma per 28 diviſa cyclus efficitur Solis V. per 19 vero partita Lunæ cyclus 2. Erat autem Romanus cyclus Solis X, Lunæ II. Igitur cyclus Solis in hac æra primus, eſt Romani cycli VI. Lunaris vero utrobique unus eſt, & idem. Epocha anni, cyclique lunaris, (nam de ſolari jam diximus) a Maximo ſtatuitur in Kalendis April. Caput enneadecaeteridos eſt aureus numerus I. Neomenia prima, Martii XXIII. Itaque anno primo cycli lunaris, Kalendis Aprilis Luna fuit decima. Hinc eſt quod Maximus epactas anni primi lunaris IX fuiſſe ſcribit cap. XXVII. quoniam ætas Lunæ tanta fuit Martii XXXI, qui dies Canon eſt epactarum Solis, ac Lunæ: ut idem ait capite XXXI. Quod non animadvertens Scaliger in Notis ad Eclogas Maximi, putavit imminui duabus unitatibus ſummam: quod a temporibus Chriſti Luna biduum anticipaſſet, quo nihil jocularius excogitari potuit. Sed de hoc errore jam alias. Scal. p. 733. edit. ult.

Quod autem in IX de Doctrina Temporum capite V credidimus Maximum lunarem ἐποχὴν ... olfeciſſe diei unius a Niceni Concilii tempore, quod Canonem ætatis Lunæ, atque epactarum conſtituerit in XXX Martii, non in XXXI; uti æquum erat, ſi quidem epocha anni in Kalendis Aprilis ab eo deſigitur; ſcito errorem eſſe, quem depravata Scaligeri lectio nobis peperit; Lib IX. de Doct. Temp. pag 2.

qui

qui in Eclogis Maximi, quas ad ſuam mentem interpolavit, nec iiſdem illius verbis exprimere curavit, ſcripſerat; ἡ ποσότης τῆς σελήνης ἐν τῇ ἑξάδι τοῦ Μαρτίου μηνός, &c. ἡ δὲ ποσότης τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν τριακάδα ἀρχὴν τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὡς τὸ ἑξῆς. Sed perperam. Nam ſcribendum ἑξάδι πρώτῃ. Sumpta eſt hæc Ecloga ex capite XXXI primæ partis computi; in quo ita, ut dixi, legitur.

Scaliger in eclogis, cap. συνόψεως περὶ τῆς σελήνης, &c. pag. 739. lib. VII de Emend.

Hic bidui defectus per totum cyclum Lunæ ſerpit; & epactæ perpetuo duobus minores ſunt quam Romanæ. Exempli cauſſa, cyclo XIV epactæ communes ſunt IV, Maximo II, ut ait capite XXVII. Atque hæc epactarum progreſſio naturalis eſt, & epactarum germanam conditionem retinet; quæ eſt ejuſmodi, ut totidem quilibet annus epactas habeat, quot ſunt reſidui dies a neomenia proxime antecedente ad anni caput. Cyclo Lunæ XIV, Kalendis Aprilis Luna Nicæna fuit tertia. Ergo epactæ merito ſunt 2. In Romano computo vulgaris methodas 4 numerat. de qua vide lib. VI de Doctrina Temporum cap. XXIII.

Epactarum inveniendarum methodus hæc a Maximo, capite XXVII traditur; cyclum Lunæ per undecim ducito; ſummam binario minutam divide per 30. habes epactas anni, cujus cyclus multiplicatus eſt. Cyclo Lunæ XIV, ſi 14 per 11 multiplices, fient 154. Deductis 2, ac reſiduo 152 per 30 diviſo, ſuperſunt 2, epactæ cycli XIV. Ut res tota ſubjiciatur oculis, tabellam adſcribemus, in qua cyclus lunaris adjunctas habet epactas tam Romanas & communes, quam decurtatas, & Maximi proprias.

Laterculum cycli lunaris.		
Anni	Epactæ Romanæ	Epactæ Maximi
I	11	9
II	22	20
III	3	1
IV	14	12
V	25	23
VI	6	4
VII	17	15
VIII	28	26
IX	9	7
X	20	18
XI	1	29
XII	12	10
XIII	23	21
XIV	4	2
XV	15	13
XVI	26	24
XVII	7	5
XVIII	18	16
XIX	0	28

Ex his ætas Lunæ menſe quolibet, ac die deprehenditur. Maximus capite XXVIII. ita de hac re præcipit. Inventis epactis adde dies omnes a Kalend. Aprilis ad eum, cujus ætas inquiritur; ſummam partire per 29½: reſiduum erit ætas Lunæ. Hæc methodus moroſa eſt, nec utilis vulgo, propter adjunctos horarios epilogiſmos. Expeditior res erit, ſi regulares adhibeas; quorum propagationem Iſaacus exponit capite IX. Poſſunt autem duplici modo propagari. Prior eſt, ut regularis cujuſque menſis numerus ſit, qui cyclo primo ad epactam annuam adjectus, ætatem Lunæ complet in Kalendis ipſius. Anno primo cycli, epactæ lunares ſunt IX. deeſt unitas ad ætatem Lunæ complendam Kalendis Aprilibus; eſt enim decima; ac ſic reliquis in menſibus. Poſterior modus unum demit ex priori genere regularium. Vel, eſt numerus reſiduus poſt aureum numerum citimum Kalendis Aprilis in antecedente menſe, initio ab Aprili facto. Cyclo tertio Lunæ, neomenia incidit in ultimam Martii. Ergo nullus eſt eo menſe reſiduus dies poſt neomeniam; adeoque regularis Aprilis eſt 0. Aprili vero poſt neomeniam, quæ XXIX die accidit, reſtat unus dies. Igitur regularis Maii ſequentis eſt 1. Inter ambo genera hoc intereſt, quod regulares priores cum epacta currente Lunæ ætatem exhibent, citra diei alius adjectionem; poſteriores Kalendas ipſas adjiciant. Utrumque genus ſequens tabella comprehendet.

Tabula Regularium duplicium Lunæ in cyclo Maximi.		
	Regul. I.	Regul. II.
Aprilis	1	0
Maius	2	1
Junius	3	2
Julius	4	3
Auguſtus	5	4
September	7	6
October	7	6
November	9	8
December	9	8
Januarius	11	10
Februarius	12	11
Martius	12	10

Exemplum: cyclo Lunæ XIV ſcire libet quota Luna ſit Kal. Septemb. Epactæ 2 cum regularibus prioribus 7, vel cum poſterioribus 6, ſed unitate addita, dant Lunam nonam; at eſt revera cyclo XIV Nicæna. Ruſius quæratur ætas Lunæ cyclo Lunæ V Kal. Octobr. Epactæ 23, cum regularibus 7, vel 6, & Kal. ipſis præbent Lunam triceſimam.

CAPUT IX.

De methodo Lunæ in Conſtantinopolitano computo.

NUNC alterius æræ, ac computi, quem Conſtantinopolitanum vocant, aperienda methodus eſt, ex Iſaaci libro, qui eam diligenter exponit. In illa primum cyclorum inveſtigandorum eadem, quæ in ſuperiore, ratio; ut diviſa ſumma per quemlibet cyclum, competens anni, qui quæritur, cyclus eruatur. Sed quoniam numerus annorum hujus æræ ſedecim priorem excedit: hinc ad cyclos illius additis 16, cycli hujus oriuntur. Annus primus æræ Chriſtianæ, Alexandrinæ eſt 5493, qui per 19 diviſus dat 2. Additis 16, fiet cyclus Lunæ 18, quem dat annus 5509 poſterioris computi, ſi per 19 tribuatur. Sic ad cyclum Solis 5 æræ prioris, adjectis 16, exiſtet cyclus Solis 21 anni 5509. Item ad 3 Indictionem, quæ ex 5493 relinquitur per 15 partitis, ſi accedant 16, reſidua erit Indictio 4 anni 5509. Caput cycli ſolaris ab Octobri: lunaris, a Januario ſequente repetit Iſaacus cap. III, & VI. Igitur lunaris cyclus I Conſtantinopolitanus eſt quartus Romani; & primus Romani eſt XVII Conſtantinopolitani. Cum enim lunaris cyclus Alexandrini computi idem ſit ac Romanus; ſi 16 ad hunc cyclum adjicias, puta ad 1, efficies 17 illius. Epactarum progreſſio plane, ut in Romano, per multiplicationem aurei numeri in undecim efficitur; neque biduo mutilatur, ut inſtituit Maximus; ſed epactæ illæ ſunt, quas ſuperiori capite in laterculo cycli lunaris Romanas appellamus. Verum annus primus Romani cycli, vel ejus, quo Maximus utitur, quique habet epactas XI, eſt quartus Conſtantinopolitani. Epactæ ſunt reſidui dies, qui ad complendam lunationem ad dies cujuslibet menſis adhibentur. Anno primo cycli epactæ ſunt undecim. Is eſt quartus anni Romani; cui tertius antecedens reliquos dies undecim ab ultima ſyzygia reliquit, quæ Decembris XXI cœpit. Naturalis ergo, & propria τῆς ἐπακτῆς in hoc cyclo notio eſt, & appellatio.

Regularium par eſt, atque in ſuperiore, methodus: &, ut illic, duum generum ſunt. Alii cum epactis ætatem Lunæ perficiunt; alii unitate ſunt minores. Tum, quod a Januario, non ab Aprili epocha ducitur, nonnulla varietas incidit. Utrumque genus in ſequente laterculo deſcribemus.

Laterculum

Laterculum regularium Lunæ duplicium in cyclo Iſaaci.		
	Regul. I	Regul. II
Januarius	1	0
Februarius	2	1
Martius	1	0
Aprilis	2	1
Maius	3	2
Junius	4	3
Julius	5	4
Augustus	6	5
September	8	7
October	8	7
November	10	9
December	11	10

Exempli cauſſa : Cyclo Lunæ XIV, quæratur ætas illius Kalendis Septembris. Epactæ ſunt IV, quæ cum regularibus Septembris VIII; aut cum VII, addita unitate, dant Lunam duodecimam; quota revera eſt cyclo Romano XVII, Conſtantinopolitano XIV.

Iſaacus capite IX pro regularibus, reſiduum menſium Julianorum, detractis integris ſyzygiis, accipit. Syzygia lunaris eſt dierum XXIX½. quibus de XXXI deductis, reſtant 1½ in Februario ad epactas annuas addendi. Sed eam methodum minime vulgo aptam eſſe ſupra monuimus. Ideo Romani nequaquam ea ſunt uſi. Quocirca uti Græcorum epilogiſmos ad Kalendarii noſtratis uſum, ac diſpoſitum accommodemus, cum epactis regulares compunimus. Unum tamen obſervandum eſt, cum cyclo Iſaaci XVII, epactas VIII, non VII, comparandas eſſe; & cum cyclo XVIII; epactas XIX, non XVIII. Cujus ratio ex ὑποστροφῇ Lunæ petenda eſt; a qua Lunæ, quem vocant, ſaltus oritur. Hic enim in cyclo Romano XIX, Latinorum XVI contigit; uti lib. VI de Doct. Temp. cap. XVII diximus. Propter hanc ὑποστροφήν, aureus numerus XIX uno die ſitum antevertit in deſcriptione Romani Kalendarii. Ob id non XI, ſed XII addenda ſunt ad epactam anni antecedentis XXVI; ut fiant VIII epactæ anni XVII. quibus additis XI, exiſtunt epactæ XIX anni XVIII, qui eſt ſecundus cycli Romani; ac demum adjectis XI, fiunt epactæ o anni XIX, qui eſt tertius Romani cycli. Hoc vero locum habet in aureorum numerorum diſpoſitu; cujuſmodi eſt in noſtro Kalendario. Nam ſi aliter inſtituatur; alia quoque erit ineunda ratio.

CAPUT X.

De lunari προηγήσει, & terminorum μεταθέσει. Iſaaci Argyri ridicula ratio. Quartadecima Paſchalis cur plenilunium dicatur. Iſaaci errores varii; æquinoctium falſo ab eodem obſervatum.

HUCUSQUE lunarem methodum expreſſimus utriuſque computi; quæ Nicæno ſæculo, ac citra noviluniorum προήγησιν adhiberi poterat; quam cum antiquiores computandi magiſtri; uti Maximus, Dionyſius, Bede neſcirent; perpetuum illud artificium inquirendæ lunaris ætatis eſſe crediderunt. Iſaacus vero, ut erat aſtronomiæ peritus, præſidio cæleſtium obſervationum, & aſtronomici calculi, Solis ac Lunæ anteceſſiones animadvertit in anno Juliano. Ideo tam Nicænas, vel Alexandrinas potius neomenias Paſchales, quam terminos, inutiles ætate ſua eſſe comperit; ut qui ab menſe primo ad ſecundum paulatim tranſitum feciſſent. Hanc προήγησιν in ætate Lunæ colligenda tridui prudens, an imprudens ſtatuit Iſaacus; ac vel ridicule, vel malitioſe in ea tradenda methodo verſatus eſt. Etenim capite VII docens quemadmodum lunares epactæ inveſtigandæ ſint, ad epactas tria jubet adjici. Verbi gratia anno Adami 6880 cyclus erat Lunæ 2, epactæ 22. quæ cum regularibus Januarii I, reddunt Lunam viceſimamtertiam Kalendis Januariis: ut erat Nicæno ſæculo. At Iſaaci tempore erat viceſimaquinta. Nam novilunium anno Chriſti 1371 contigit Decembris VIII, cujus character, ſerie 2, 3, 28′, e 7″, Conſtantinopoli, cyclo Solis Romano VIII, littera E. Igitur XXV Luna incidit in Kal. Januarias anni ſequentis 1372. Ita Octobris XXVI die eodem anno Luna XXV contigit; quæ per epactam 22, regulares poſteriores 7, ac τῶν τριῶν, id eſt dies 26 conficitur. Novilunium incidit Septembris XXVIII, feria III. Unde Luna viceſima nona competit Octobris XXVI. ſed neomeniam putavit Iſaacus a XXIX die Septembris. Itaque tria adjicit epactæ 22, ut fit 25. quæ cum epactis menſium 7, & 26 diebus Octobris Lunam producunt viceſimam octavam, demptis 30. Cur tria hæc addantur, cauſſam affert jocularem; quia cum Luna plena creata ſit a Deo die quarto, triduum oportet anteceſſiſſe. Porro cyclo primo deprehenſa eſt Luna decima quinta Kal. Januarii; quinta erat eo momento, quo creata eſt. Quoniam ergo cyclus primus epactas habet undecim ea methodo; hac ratione fingitur novilunium incidiſſe undecim diebus ante Kalendas; quibus additi tres illi ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ut computatores Græci nominant; decimam quintam Lunam conferunt in Kal. Januarias. Idcirco trium ſemper ad epactas fit acceſſio.

Iſaacus Argyrus notatur.

Hæc ratio ne aſtronomiæ quidem tyrone digna, & imperitiſſima eſt. Primum ita procedit, quaſi mundus Decembri menſe conditus ſit; quod nemo hactenus opinatus eſt. Deinde quamvis hoc ultro concedatur; nihilo magis expediri poteſt. Nam ſi verum dicit, oportuit omnibus retro ſæculis, adeoque Nicæno, triduum illud adjici; quod tamen neceſſe non fuit; ſiquidem epactæ ſimplices ætatem Lunæ repræſentabant. Præterea Iſaacus ipſe capite XVI, ubi de lunaris, ac ſolaris anni anticipatione diſſerit, cenſet annis CCCIV, uno die ſyzygias ἐκλειπτικὰς, civiles, ac minime ἀκριβεῖς antevertere. Unde conſequens eſt, ante annos 1047, quibus Nicæna ſynodus Iſaaci ætatem, & annum 1372 anteceſſit; diebus amplius tribus infra dies eos fuiſſe, quibus illios ævo commiſſæ ſunt. Tum vero ſi triduum ad epactas adderes, nequaquam Lunam aſſequerere. Abſurdiſſime igitur Iſaacus; qui, cum novilunia certos ad dies minime adhæreſcere ſentiat; ita ratiocinatur interim, quaſi ſemper in eodem die conſiſtant; quod vel imperite ab eo factum eſt; ſi id bona fida præſcripſit, vel callide; ſi declinandæ invidiæ cauſſa, ne plus majoribus ſuis ſapere videretur, aperte quod res erat, profiteri noluit.

De Paſchalibus terminis.

Ceterum Paſchalis computi vitium illud non primus odoratus eſt Argyrus; ſed qui eodem tempore floruit Nicephorus Gregoras; qui, ut teſtatur ille capite XVI, Paſchale laterculum a ſe emendatum obtulit Imperatori, ac Senatui; in quo termini biduo ante Nicænos collocati ſunt. Utrumque Canonem; veterem ſcilicet, ac Nicænum; & recentiorem, habes in Iſaaci computo; illum quidem ſub Damaſceni nomine, qui fortaſſe ita digeſſit, capite X. alteram in fine prioris computi; de qua Nicephori caſtigatione nonnulla dicemus obiter, quæ ad illuſtrandam Gregoriani Kalendarii deſcriptionem, atque ab Scaligeri, & Calviſii oppugnatione vindicandam, hoc eſt ad lib. V. de Doct. Temp. ὑπόθεσιν accommodata ſunt.

Qui Paſchales neomenias, ac terminos in eo laterculo digeſſit, quo Catholici omnes a Nicæno tempore ad ætatem noſtram Eccleſiaſtica tempora gubernarant; accuratos, ac cæleſtes Lunæ motus in ſtatuendis neomeniis diligenter obtinuit; quo fit ut iis fere diebus, quibus novilunia ſecundum ὁμαλὴν κίνησιν commiſſa ſunt, exacte congruant; termini vero Paſchales, ſive decimæ-quartæ, biduo ſæpius plenilunia præcedant; præterea quod decimo-ſexto die frequentius ab eo, qui neomeniam habuit, plena Luna contingat; de quo in quinto de Doct. Temp. cap. XIII. Hinc non raro ante Gregorianam editionem accidit, ut Paſche uno die ante plenilunium incurreret. Poſt annos inde complures, cum unius jam diei προήγησιν Luna feciſſet; termini veteres pridie ejus diei, quo media oppoſitio fiebat, propemodum inciderunt; ut ex cap. XIII lib. V de Doct. Temp. conſtat. Exinde poſt aliquot ſæcula, alterius diei anticipatio mediam oppoſitionem veteres in terminos provexit; ut tum Paſchales termini revera eſſent plenilunia, & decimo-ſexto die ab neomenia contingerent; quod quidem ſub Bedæ tempus evenit.

Iſaaci

Iſaaci porro ſæculo paullo plus dierum trium προήγησιν: Gregorii XIII ætate, quatridui eſt fere confecta; adeo ut Nicæni termini decimam octavam Lunam redderent. Huic incommodo neomeniarum Paſchalium, ac terminorum tranſlatio remedium attulit; quæ cum dictam præterea decem ablatione, quam ſolaris annus exigebat, tam opportune facta eſt, ut ab antiquis terminis, ac Nicænis uno tantum die deſcenderent. Anno Chriſti CCCXXIII, neomenia Paſchalis cyclo 3 incidit in Martii XXIII, una cum Aſtronomica ſyzygia. Terminus, Aprilis V. Anno 1577, cyclo eodem novilunium commiſſum eſt Martii XIX. decima quarta Paſchalis, Aprilis Kalendis. Expunctis decem diebus Nicæna neomenia cadebat in Martii XXIX diem: terminus in XI Aprilis. At hoc modo biduo circiter ante plenilunia ſæpe contigiſſent. Hoc ne fieret, Gregoriana correctio tam neomenias, quam terminos Paſchales uno die ſummovit; quaſi tridui tantummodo anticipationem Luna collegiſſet. Ita numerus aureus I, qui ad XX Martii progreſſionem feciſſe ponitur, ad XXX Martii deſcendit; ut terminus in XII diem Aprilis concurreret. Hinc enim accidit, ut termini ſæpius in eum diem concurrant, qui eſt pridie illius, quo plenilunium accidit. De qua re plenius actum eſt in V de Doctrina Temporum.

Ut ad ætatem Nicephori, & Iſaaci revertatur oratio; cum tridui tunc Luna τριήμερον haberet; ſi quis prius inſtitutum retinere in Paſchali methodo caſtiganda voluiſſet; neomenias, ac terminos anticipaſſet triduo ſolido. Sed hac ratione termini biduo perſæpe plenilunium antevenisſent; uti Nicæno ſæculo eveniſſe diximus. Quare biduo in anteriora promovere ſatius fuit: quod & Nicephorus præſtitit. Sed non ob id, ut illi, quod dixi, incommodo ſubveniret; ad quod Gregoriani Kalendarii conditores reſpectum habuerunt; verum quod ita perſuaſum haberent, terminos Paſchales Nicænos concurriſſe cum pleniluniis; qui fuit error Theophili, Cyrilli; ac reliquorum deinceps computatorum, ad Bedam, & infra ejus ætatem; quem nos in V de Doct. Temp. cap. XIII convicimus. Hinc eſt, quod plenilunium ſæpe illi terminum appellant, vel quartam decimam, ut & Iſaacus noſter; non ea quidem ratione, quam Scaliger, & Calviſius defendunt. (tametſi Scaliger a Clavio noſtro dedoctus priſtina ab ſententia receſſit, ut eodem libro monſtravimus) quaſi numquam decimo quinto die ab neomenia Paſcha celebrare licuerit: ſed vel in XXII uſque Lunam diffundi neceſſe fuerit; verum ideo, quod neomenia uno poſt [illegible] novilunium die collocaretur. Hoc ut tirones capere melius poſſint, tabulas ſubjiciam duas lunaris anius cycli ad utrumque tempus, Nicæni Concilii, & Iſaaci Argyri; ut ex amborum comparatione Lunæ anticipatio, & Nicephori caſtigatio intellectu ſit facilior. In utraque tabula verſus erant VII. Primus aureum numerum dabit; ſecundus cyclum Solis Romanum; tertius Dominicalem litteram; quartus novilunium primi menſis verum cum charactere, ad meridianum Conſtantinopoleos; quintus diem civilem Juliani menſis; in quem neomenia competere debuit; ſextus plenilunium menſis ejuſdem; ſeptimus plenilunii civilem diem. Ac tam in neomenia, quam in plenilunio id obſervamus, ut quoties horarum epilogiſmus duodecim horas excedit, quæ ab nocte media computantur; ad utrumque ſequens dies civilis adſcribatur; quod laterculum Nicænum minime tenuit. Ut in anno primo, cum novilunium ſexta fere poſt meridiem hora diei XXIII Martii contigerit, neomenia tamen XXIII ipſo die conſtituta eſt, quæ Aſtronomico calculo in ſequentem refunditur. Has ſyzygias ex tabula cap. X lib. VII de Doctr. Temp. excerpſimus, quæ non minus accuratæ ſint, quam quæ ex Aſtronomicis tabulis libri octavi conficiuntur; neque multum ab illis diſcrepant; & propter adjunctum feriæ characterem, ad negotium opportuniores videntur.

Plenilunium cur vocetur quartadecima?

Diagramma I noviluniorum, ac pleniluniorum mediorum primi menſis enneadecaeteridis Nicænæ ad meridianum Conſtantinopoleos. Horæ & ſcrupula a media nocte putantur.

	Aurei numeri	Anni Chriſti	Cyclus Solis	Littera Domi.	Novilunium medium	Dies Novilunii.	Plenilunium medium	Dies Plenilunii
					F. H.		F. H.	
	I	323	XXIV	F	Mart. 23. 7. 17. 49'. 35"	M. 24	Apr. 7. 1. 12. 21'. 32"	Apr. 8
	II	324	XXV	E D	Mart. 12. 5. 2. 38. 13	M. 12	Mart. 26. 5. 21. 0. 15	Mart. 27
E	III	325	XXVI	C	Mart. 31. 4. 0. 10. 54	M. 31	Apr. 14. 4. 18. 32. 56	Apr. 15
	IV	326	XXVII	B	Mart. 20. 1. 8. 59. 32	M. 20	Apr. 4. 2. 3. 21. 34	Apr. 4
	V	327	XXVIII	A	Mart. 9. 5. 17. 48. 10	M. 10	Mart. 24. 6. 12. 10. 12	Mart. 25
E	VI	328	I	G F	Mart. 27. 4. 15. 20. 51	M. 28	Apr. 11. 5. 9. 42. 53	Apr. 12
	VII	329	II	E	Mart. 17. 2. 0. 9. 29	M. 17	Mart. 31. 2. 18. 31. 31	Apr. 1
E	VIII	330	III	D	Apr. 4. 7. 21. 42. 10	Ap. 5	Apr. 19. 1. 16. 4. 12	Apr. 20
	IX	331	IV	C	Mart. 25. 5. 6. 30. 48	M. 25	Apr. 9. 6. 0. 52. 50	Apr. 9
	X	332	V	B A	Mart. 13. 2. 15. 19. 26	M. 14	Mart. 28. 3. 9. 41. 28	Mart. 28
E	XI	333	VI	G	Apr. 1. 1. 12. 52. 7	Ap. 2	Apr. 16. 2. 7. 14. 9	Apr. 16
	XII	334	VII	F	Mart. 21. 5. 21. 40. 45	M. 22	Apr. 5. 6. 16. 2. 47	Apr. 6
	XIII	335	VIII	E	Mart. 11. 3. 6. 29. 23	M. 11	Mart. 26. 4. 0. 51. 25	Mart. 26
E	XIV	336	IX	D C	Mart. 29. 2. 4. 2. 4	M. 29	Apr. 12. 2. 22. 24. 6	Apr. 13
	XV	337	X	B	Mart. 18. 6. 12. 50. 42	M. 19	Apr. 2. 7. 7. 12. 44	Apr. 2
	XVI	338	XI	A	Mart. 7. 3. 21. 39. 20	M. 8	Mart. 22. 4. 16. 1. 20	Mart. 23
E	XVII	339	XII	G	Mart. 26. 2. 19. 12. 1	M. 27	Apr. 10. 3. 13. 34. 3	Apr. 11
	XVIII	340	XIII	F E	Mart. 15. 7. 4. 0. 39	M. 15	Mart. 29. 7. 22. 22. 41	Mart. 30
E	XIX	341	XIV	D	Apr. 3. 6. 1. 33. 20	Ap. 3	Apr. 17. 6. 19. 55. 22	Apr. 18

Digitized by Google

Diagramma II noviluniorum, ac pleniluniorum mediorum enneadecaeteridis unius tempore Iſaaci Argyri ad meridianum Conſtantinopolitanum. Horæ & ſcrupula a media nocte putantur.

	Aurei numeri	Anni Chriſti	Cyclus Solis	Littera Domi.	Novilunium medium	Dies Novilunior.	Plenilunium medium	Dies Plenilunii
					F. H.		F. H.	
	I	1368	V	B A	Mart. 19. 1. 15. 34'. 2''	M. 20	Apr. 3. 2. 9. 56'. 4''	Apr. 3
	II	1369	VI	G	Mart. 9. 6. 0. 22. 40	M. 9	Mart. 23. 6. 18. 44. 42	Mart. 24
E	III	1370	VII	F	Mart. 27. 4. 21. 55. 21	M. 28	Apr. 11. 5. 16. 17. 23	Apr. 12
	IV	1371	VIII	E	Mart. 17. 2. 6. 43. 59	M. 17	Apr. 1. 3. 2. 6. 1	Apr. 1
	V	1372	IX	D C	Mart. 5. 6. 15. 32. 37	M. 6	Mart. 20. 7. 9. 55. 39	Mart. 20
E	VI	1373	X	B	Mart. 24. 5. 13. 5. 18	M. 25	Apr. 8. 6. 7. 27. 20	Apr. 8
	VII	1374	XI	A	Mart. 13. 2. 21. 53. 56	M. 14	Mart. 28. 3. 16. 15. 58	Mart. 29
E	VIII	1375	XII	G	Apr. 1. 1. 19. 26. 37	Apr. 2	Apr. 16. 2. 13. 48. 39	Apr. 17
	IX	1376	XIII	F E	Mart. 21. 6. 4. 15. 15	M. 21	Apr. 4. 6. 22. 37. 17	Apr. 5
	X	1377	XIV	D	Mart. 10. 3. 13. 3. 53	M. 11	Mart. 25. 4. 7. 25. 55	Mart. 25
E	XI	1378	XV	C	Mart. 29. 2. 10. 36. 34	M. 29	Apr. 13. 3. 4. 58. 36	Apr. 13
	XII	1379	XVI	B	Mart. 18. 6. 19. 25. 12	M. 19	Apr. 2. 7. 13. 47. 14	Apr. 3
	XIII	1380	XVII	A G	Mart. 7. 4. 4. 13. 50	M. 7	Mart. 21. 4. 22. 35. 52	Mart. 22
E	XIV	1381	XVIII	F	Mart. 26. 3. 1. 46. 31	M. 26	Apr. 9. 3. 20. 8. 33	Apr. 10
	XV	1382	XIX	E	Mart. 15. 7. 10. 35. 9	M. 15	Mart. 30. 1. 4. 57. 18	Mart. 30
	XVI	1383	XX	D	Mart. 4. 4. 19. 23. 41	M. 5	Mart. 19. 5. 13. 45. 43	Mart. 20
E	XVII	1384	XXI	C B	Mart. 22. 3. 16. 56 28	M. 23	Apr. 9. 4. 11. 18. 30	Apr. 6
	XVIII	1385	XXII	A	Mart. 12. 1. 1. 45. 6	M. 12	Mart. 26. 4. 20. 7. 8	Mart. 27
E	XIX	1386	XXIII	G	Mart. 30. 6. 23. 17. 47	M. 31	Apr. 14. 7. 17. 39. 49	Apr. 15

Ex horum diagrammatum inter ſe comparatione liquet quanta Lunæ προήγησιν conflata ſit ab Nicæno tempore ad Iſaacum; nempe amplius tridui, & horarum 8. Sumatur enim annus CCCXXIV, quo cyclus Romanus fuit 2, Conſtantinopolitanus 18, novilunium Martii 12, hora 2, 38 a media nocte, Conſtantinopoli; & cum eo contendatur annus 1369 iiſdem cyclis præditus; cujus novilunium incidit Martii 9, hora 0, 23' a media nocte. Et quoniam annus prior biſſextilis eſt; poſterior proximus a biſſextili; ideo detractis de poſteriore horis 6, ſubducantur dies 8, 18, 23' de priore novilunio; diſcrimen erit dierum 3, horarum 8, 16'. Tanta eſt anticipatio Lunæ a Nicæno tempore, ad ætatem Argyri.

In Iſaacum animadverſa quædam. Ut autem quod de Iſaaci ἀκρισίᾳ prius oſtendimus, certius appareat, quædam ab illo, cap. XVI computi, ſcripta ſuper lunari προηγήσει ad examen vocanda ſunt. Canonem Paſchalem, quem cap. X. propoſuit, cujuſque terminos Paſchales biduo Nicephorus anticipavit, conditum eſſe ſuſpicatur ante annos 608 quam iſta proderet: quoniam biduum Paſchata Judaica moratur; etſi nondum expletos illos eſſe duos dies aſſerit; ſed de iis ſupereſſe adhuc horas tres; quibus exhauriendis anni octo, & triginta deſiderantur. Si quidem cyclo ineunte 3, (hic eſt annus Chriſti Dionyſianus 1373) plenilunium Judaicum incidit poſt horas tres æquabiles ab ortu Solis diei VIII Aprilis. Erat annus Conſtantinopolitanus 6881. Itaque poſt annos triginta octo, videlicet anno 6919, qui eſt Dionyſianus 1411, plena fiet, inquit, bidui προήγησις. Hæc Argyrus. Et quidem revera anno illo, quem dicit, Chriſti 1373, Judaicum plenilunium contigit horis circiter tribus poſt Solis exortum. Erat annus Judaicus 5133; cujus Tiſri initii Auguſti XXX, feria 2, anno Chriſti 1372, cyclo Solis Romano IX, littera DC. Nam illius character erat 2, 3,606. Niſan autem character 5, 20, 757, feria VI ob tranſlationem; Martii XXV, cyclo Solis Romano X, littera B, anno Chriſti 1373. Plenilunium ergo commiſſum eſt Apr. VIII, fer. 6, 15, 73½. hoc eſt horis 15, 73 poſt ortum Solis. Nam epilogiſmus Judaicus ab occaſu Solis incipit. Sed mirus hominis ſtupor; qui non animadverterit terminos Paſchales, qui in laterculo deſcripti ſunt, qui Damaſcenus auctor inſcribitur, non alios eſſe, quam Nicænos, quibus Theophilus, Cyrillus, & Catholici deinceps uſi ſunt. At Iſaacus circa annum Chriſti 765 Canonem illum conditum, ac

Iſa. p. 372.

terminos eſſe conſtitutos exiſtimat. Detractis enim 608 de 1373, exiſtit annos 765. Sane Joannes Damaſcenus eo ſæculo vixit; qui laterculi illius artificioſi conditor eſſe potuit; non tamen Terminos inſtituit. Sed Argyrum fefellit id, de quo paullo ante monui. Putavit eo tempore, quo Paſchales fixi ſunt termini; plenam Lunam in eos incurriſſe; quod quidem S. Damaſceni ætate contigit; cum olim Nicæno ſæculo biduo fere plenilunia prævenirent. Hic fons erroris eſt; cui proxime ſubjiciendus eſt alter, quod Judaicum Paſcha perpetuo decimam quartam Paſchalem Chriſtianorum eſſe velit; nec intelligat, Judæos ante vernum æquinoctium plerumque Paſcha celebraſſe; tum vero propter varias tranſlationes, in decimum quintum vel decimum ſextum diffudiſſe diem.

Quin etiam ridicule Argyrus idem de æquinoctio verno abs ſe deprehenſo ante diem XV Martii ſcribit ex obſervatione ſolſtitiorum; quaſi non multo tutius, ac facilius ſit, æquinoctia ipſa obſervare per ſeſe, quam ea ſolſtitiorum ratione colligere. Eſt enim horum animadverſio difficilis, & lubrica propter lentiſſimam & ἀναίσθητον progreſſionem Solis a Tropicis punctis; ut mirandum magis ſit, qualemcumque Aſtronomum eam cognoſcendi verni æquinoctii rationem iniviſſe, quam hac adhibita, triduo circiter aberraſſe. Nam verum æquinoctium vernum anno Chriſti 1372 commiſſum eſt Martii XII ineunte, feria VI hora 1, 11' poſt mediam noctem, Conſtantinopoli. Quinam autem fieri poteſt, ut Iſaaci tempore æquinoctium incurrerit in Martii XV, vel XIV diem, cum centum fere poſt annis, hoc eſt anno 1488, Joannes Regiomontanus idem repererit Martii XI, hora 3, 40' poſt mediam noctem? quod & illi ex noſtris tabulis eruto ad Iſaaci tempus accommodatum eſt. Tum Copernicus anno 1516, Martii XI, hora 4, 20' obſervavit. Falſa igitur obſervatio illa eſt Iſaaci Argyri; velut etiam cum Ptolemæum addit æquinoctium deprehendiſſe Martii XXI; cum certiſſime conſtet idipſum Martii XXII poſt meridiem notatum ab illo fuiſſe. Denique quod ſcribit ante annos quinquaginta in oppido Thraciæ Æno Judæos Paſcha celebraſſe Martii XX, cum Chriſtianum celebratum fuerit Aprilis XXIII; littera fuit A, & annus Chriſti 1318, cyclo Solis XI, Lunæ VIII. Neomenia Tiſri anno 1317, cyclo Solis X, littera B, Septembris VII, feria 4, 8, 286. Niſan Martii III, feria 6, 12, 724, anno 1318, littera A. Sed propter *Badu*, neomenia

Falſa obſervatio Argyri.

fuit

fuit Martii IV, feriæ 7, 5, 40 ½. Si neomenia Martii IV accidit; Paſcha celebratum eſt ad veſperam diei XVII, & poſtridie fuit prima dies Azymorum. Quare cum Iſaaci deſcriptione non congruit. Chriſtianum porro, Nicænumque Paſcha celebratum eſt Aprilis XXIII, cum terminus in XVIII caderet, feria tertia.

C A P U T XI.

Altera methodus Paſchalis exponitur, quæ in S. Andreæ computo cernitur.

EST Græcorum computatorum & alia methodus ad Paſchales terminos, ſive Judaica Paſchata cognoſcenda; quam Chronicon Alexandrinum ſequitur; cui non multum diſſimilis eſt ea, quæ in computo Andreæ Hieroſolymitani legitur; cujus declaratio ad ea, quæ capitibus antecedentibus explicata ſunt, non parum conducet.

Annis ab Adamo per 19 diſtributis, cyclum Lunæ, & ei congruentes epactas invenire jubet. His deinde dies XIII addere *τὰς πρὸ τῶν φωτήρων*, quæ antecedant luminaris; item *προσελήνους antelunares* VII, tam ad complendam decimam quartam, quot opus eſt dies adjicere. Facilis eſt methodus. A Calendis Martiis ad VIII uſque diem, quæ prima eſt neomenia Paſchalis, dies ſunt VII. Ii propterea *προσέληνοι* vocantur; quia primam neomeniam præcedant. Inde ad XX Martii, dies XIII, qui *πρὸ τῶν φωτήρων* appellantur, eo quod primam, ac citimam omnium decimam quartam proxime antecedunt; quæ eſt XXI Martii. Luminarium autem oppoſitio fieri ab illis putabatur in termino Paſchali. Itaque citra ambages, dies XX ad epactas addendus eſſe præſcribi poterat. Jam ſi conflata dierum ſumma minor ſit quam XLIV, reliquos adjice, donec XLIV compleas: quicquid additum erit, poſt XX Martii putabitur, oſtenderque Paſchalem terminum. Sin dies XLIV, aut plures etiam numerentur, tantum adde dierum, quantum neceſſe eſt, ut diebus ablatis, quattuordecim reſideant; & idipſum quod adjeceris, poſt XXI Martii putare incipe. Etenim decima quarta quælibet citra Martii XXI incidens nondum Paſchalis eſt; ob id calculus ultra propagandus eſt. Eſto cyclus Conſtantinopolitanus XIV, qui eſt Romanus XVII. Epactæ ſunt IV, quæ cum XX Martii, conficiunt 24. Ut autem ablata integre ſyzygia, reliqui ſint dies XIV, adde 20. Fiunt 44 dies. Porro additi illi 20 a XXI Martii ad IX Aprilis perveniunt; quo die XIV Paſchalis convenit, cyclo Lunæ Nicæno XVII.

Rurſus cyclo V Conſtantinop. Romano VIII, epactæ XXV, quæ cum XX diebus Martii dant XLV. ut igitur LXXIV dies exiſtant, addendi XXIX. Fient 74. Detractis 60, reſidui ſunt 14. ceterum ad 20 dies Martii, additis 29, & ex ſumma 49, deductis 31 Martii, reſtat Aprilis 18, in quam terminus Paſchalis Nicænus congruit, cyclo VIII.

At S. Andreas Cretenſis, ut idem terminus obtineatur, labentem Lunæ cyclum per XI multiplicat. Summæ collectæ ica dies adjicit, quas *ἐπ' αὐτῶν* vocat, uſque ad cyclum XVI. Cyclo vero XVII, XVIII, & XIX ſeptem addit. Poſt hæc integram ſummam per 30 tributa, quod reliquum eſt a Martio putari, eique quantum dierum opus eſt addi præcipit, ut numerus ad quinquaginta perveniat, adeo ut etiam de Aprili aliquid adjungatur. Horum dierum ultimus Paſcha Judaicum erit. Cujus dei reti, ne quid diligentiam noſtram effugeret, cauſſam eſſe comperimus.

Epactæ lunares, quæ Martium antecedunt, ſunt reſidui dies poſt ultimam ſyzygiam; quorum complementum ad XXX, Lunationem eam perficit, quæ nondum Paſchalis eſſe poteſt. Igitur Paſchalis erit, quæcumque poſt ipſam, decimam quartam habet in XXI Martii, aut proxime poſt XXI. Proinde ad epactam addere oportet, ultra complementum ejus, quo integra ſyzygia perficitur; dies XIV, ad decimam quartam ſyzygiæ inſequentis obtinendam; quæ quidem ſi ad XXI Martii pervenerit; utique Paſchalis erit. Sin minus; toti XXX dies addendi erunt, ut Paſchalis terminus habeatur.

Quocirca ad eum modum conformari regula iſta poterat: ad epactam adjice quantum dierum opus ad complendos XLIV, a cyclo primo ad XVI. vel ad XLIII explendos in tribus cyclis reliquis, initio facto a Calendis Martiis, ſi quod deeſt majus eſt XX. Sin minus eſt; totam præterea ſyzygiam XXX dierum accommoda. Quicquid additum eſt, ſi a Calendis Martiis putetur, in terminum Paſchalem deſinet. Hæc regula eodem cum illa S. Andreæ recidit. Nam qui ſex dies addit ad epactam; ac reliquum deinde numerat a Cal. Martiis, donec quinquaginta compleat; idem facit ac ſi diebus illis ſex non additis, ſolos XLIV expleret. Cum autem Lunæ ſaltus, & *ὑπεραριθμία* diei unius cyclo XVI contingat, qui eſt Alexandrinus XIX, ut ſupra demonſtravimus; ideo numeri aurei cyclorum ſequentium uno die neomeniam citius oſſerunt. Ob id ſeptem dies ad epactas addit Andreas cyclo XVII, XVIII, & XIX. & nos ad XLIII tantummodo compleri ſummam præcipimus; ut uno die ante, quam in reliquis, neomenia ſiſtatur. Quæratur exempli gratia terminus Paſchalis cyclo V. Epactæ ſunt XXV, ad eas adjectis VI, fiunt XXXI; & abjectis XXX, reſtat I. Adde itaque XLIX dies; deque iis Martii dies aufer XXXI, reliqui erant XVIII Aprilis dies. Igitur Aprilis XVIII die terminus Paſchalis incidit cyclo Conſtantinopolitano V, qui eſt Alexandrinus VIII. At ſecundum regulam noſtram; quoniam ad XLIV, deſunt dies XIX, qui numerus minor eſt viginti; idcirco accommodata integra ſyzygia, conſtant dies XLIX; de quibus ſubductis Martii diebus XXXI, reſtant XVIII. Rurſus inquiratur terminus cyclo Lunæ XVIII. Epactæ ſunt XVIII. ad quas accedant VII. ut fiant XXV. quibus ad quinquaginta deſunt XXV. Ergo Martii die XXV quartadecima Paſchalis incurrit cyclo Romano XV, Conſtantinopolitano XVIII. Idem fiet, ſi epactarum XVIII complementum ad XLIII, hoc eſt XXV numeres a Calend. Martiis. Hæc methodus locum habet in Nicænis ſyzygiis. Quod ſi *προηγήσεως* lunaris rationem ducere quis velit; poteſt ad epactam dies addere totidem, quot Luna priſtinam epocham antevertit; ut Iſaacus Argyrus inſtituit.

C A P U T XII.

Declaratur uſus computi ſuperioris Græcorum, & præcipuorum feſtorum exemplis adſtruitur.

SUPEREST ut Græci computi, quem accurate hactenus enarravimus, uſum, ac fructum experiamur in feſtis illorum præcipuis indagandis, quæ nos mobilia vulgo nuncupamus. Ea porro deſcribuntur in illorum Horologio, quod Venetiis editum eſt anno Chriſti 1535. Cujus in calcem annorum XL ſeries deſcribitur, ab anno mundi 7044 ad 7083. quorum in ſingulis feſtorum, ac religioſorum dierum tempora continentur.

Primo loco *ἡ παραμονὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως* ponitur; hoc eſt vigilia Natalis Dominici; cujus feria notatur.

Secundo *Κρεωφάγος*, hoc eſt dies omnes a Natali ad Dominicam ſexageſimæ; quæ *ἀπόκρεως* vocatur; quibus carnium eſus indulgetur.

Tertio *τὸ Τελώνου*, quæ eſt Dominica proxime antecedens Dominicam Septuageſimæ.

Quarto *ἡ ἀπόκρεως*, Dominica Carniſprivii; quam ſexageſimam appellamus; a qua Græci abſtinere carnibus incipiant, diebus ante Paſcha LVI. quod eo faciunt, ut XL dierum jejunium in ſolidum conſtet. Cum enim Sabbato jejunare nefas habeant, uno excepto pridie Paſchatis; ſi de hebdomadibus VIII, diebus LVI, octo Dominicas, ac Sabbata VII expunges, reliqui dies erunt XLI. Nam poſtremum Sabbatum extra ordinem jejunio dicatur.

V Legale Paſcha. VI Chriſtianum Paſcha.

VII *ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων*, *Dominica Sanctorum omnium*; quæ Dominicæ Trinitatis reſpondet.

VIII, Jejunium Sanctorum Apoſtolorum, quod Græci obeant a Dominica Sanctorum omnium, atque ad XXVIII Junii. Nam XXIX Junii SS. Apoſtolorum Petri, & Paulli feſtum celebrant. Poſtridie *ἡ σύναξις τῶν δώδεκα Ἀποστόλων*. Hoc porro jejunium alias longius, alias contractius eſt. Totidem enim dierum eſt, quot a Paſchate ad tertium diem Junii computantur; ut Iſaacus docet capite XV. Nam a Paſchate ad Dominicam Apoſtolorum, dies ſunt LVII. A tertio Maii

ad XXVIII Junii, dies totidem. Quare dempto intervallo a tertio Maii ad Dominicam Apoſtolorum; unum idemque ſpatium erit a Paſchate ad tertium Junii, quod eſt a Dominica τῶν Ἀποστόλων ad XXVIII Junii.

Ut hæc omnia ſuperiori methodo expediri poſſint; unius anni [illegible] ex Horologio proponemus.

Ἔτος ζμδ´ Ἰνδικτιῶνος θ´, ἡλίου κύκλου ις´, σεληνίου κύκλου ιδ´. Ἡ προσμονὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἡμέρα ϛ´. κρεωφαγία ἡμέραι νζ´. τὸ τριῴδιον ἄρχεται Φεβρουαρίῳ ιθ´. νομικὸν φάσκα Ἀπριλίῳ θ´. Χριστιανῶν Πάσχα Ἀπριλίῳ ις´. κυριακὴ τῶν ἁγίων πάντων Ἰουνίῳ ια´. ἡ νηστεία τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἡμέραι ιζ´.

Anno 7044, Indictione IX, Solis cycli XVI, Lunæ XIV Exſpectatio Natalis Chriſti, feria VI. carnium eſus diebus LVII. Triodium incipit Februarii XIX. legale Paſcha Aprilis IX. Chriſtianorum Paſcha Aprilis XVI. Dominica Sanctorum omnium Junii XI. Jejunium Sanctorum Apoſtolorum, dies XVII.

Eſt hic annus Chriſti 1536. ut apparet, ſi de 7044 deducantur 5508. Cyclus erat Romanus ſolaris V, litteræ BA, Lunæ XIV. Anno antecedente, 1535 cyclo Romano IV littera erat C. ideo feria VI. Decembris XXIV. Diviſis 7044 per competentes cyclos, prodibit Solis XVI, Lunæ XIV. Epectæ Lunæ IV. Adde XL dies, & detractis diebus Martii, relinquetur nonus Aprilis, quo terminus Paſchalis fuit. Concurrentes erant cyclo Solis decimo ſexto V, quæ cum regulari Aprilis 1, & 9 diebus, efficiunt 15. detractis 7 reſidua eſt feria prima, in quam terminus incidit. Ideo Paſcha prorogatum eſt in XVI Aprilis. Jam ſi de Aprilis XVI die, id eſt de 107 a Calend. Januariis (fuit enim biſſextilis annus) ſubtrahas 57, relinquentur 50, ſive Februarii XIX dies, quod Dominica ἡ ἀπόκρεως contigit. A viceſima quinta Decembris ad XIX Februarii, dies ſunt LVII. quibus carnibus veſci licet, ante quadrageſimale jejunium. Adde LVI dies ad Paſchalem Dominicam, quæ eſt XVI Aprilis; calculus deſinet in XI Junii, quæ erit Dominica Sanctorum. Intervallum a Paſchate ad III Maii dies XVII, quot ab XI Junii ad XXVIII. Proinde jejunium Apoſtolorum dies habuit XVII.

Præter hæc feſta, quæ mobilia vocantur, memoratur apud Græcos ἡ μεσοπεντηκοστή, quæ eſt viceſimus quintus dies a Paſchate, ac ſemper feria quarta contingit. Igitur additis 24 ad diem Paſchæ, μεσοπεντηκοστή proveniet. Sic anno illo Chriſti 1536, ſi ad XVI Aprilis accedant dies 24, incidemus in X Maii, quæ fuit μεσοπεντηκοστή. Meminit hujus feſti Chronico Alexand. ut ad Nicephori Breviarium obſervavimus; nec non Græcorum Horologium.

Nota ad Niceph. p. 109.

Ad extremum non eſt prætereundus error Maximi, qui eſt capite VIII primæ partis computi. Ibi enim a Dominica ἀπόκρεω, quæ & [illegible] dicitur, uſque ad Πάσχα νομικόν, ſive ad XIV Paſchalem, dies computat LVII. Hoc modo Paſcha legale idem erit cum Chriſtiano. Nam a Dominica ſexageſimæ, quæ eſt ἡ ἀπόκρεω, ad Paſcha, dies ſunt LVII. Ad terminum vero ſive XIV Paſchalem, interdum dies ſunt ut minimum quinquaginta: ad ſummum quinquaginta ſex.

CAPUT XIII.

Methodus computi Græcorum, qui a Maximo, Iſaaco, aliiſque traditus eſt, per Tabulas, & Canones expeditiſſima traditur.

NON erit, opinor, ingratum ſtudioſis hiſtoriæ Græcæ, & Annalium lectoribus; magno certe iis adjumento fore confido, ſi ex iis omnibus, quæ de Græcorum æris ac computis copioſe hactenus explicavimus, methodus aliqua conficiatur, certos in Canones redacta; quorum præſidio celerrime, quod quæritur, inveſtigari queat. Hujus rei gratia tabulas condidimus VI; quarum rationem, & uſum breviter ediſſeram. Prima Græci computi annos offert cum cyclis tribus; quæ eſt prorſus eadem cum tabula periodi Julianæ libro VII de Doctrina Temporum capite VIII deſcripta. Quamvis enim Græcorum computus non ſit artificioſa periodus, & ad ſolam cyclorum methodum inſtituta, ut Juliana; tamen non minus ille per cyclos integros diviſos, proprios offert anni cujuſlibet. Itaque a periodo Juliana hoc ſolo differt; quod hæc cyclos Solis, Lunæ, & Indictionis præbet Romanorum, ac Juliani anni peculiares. Græcus vero computus ſaltem cyclum Solis diverſum exhibet. Nam Alexandrinus in Lunæ cyclo convenit, Indictionem unitate minorem habet. Conſtantinopolitanus, ſolam Indictionem cum Juliana periodo communem patitur; cyclum Lunæ Judaicum. Quocirca diſcriminis cauſſa, Julianam periodum appellamus eam, quæ Romanis cyclis ſervit: computum vero Græcum, vel æram, non periodum nominamus. Secunda tabula cyclum Solis complectitur cum epactis Solis, ſive concurrentibus; qui in utroque computo locum habent. Adjecimus & Dominicales litteras, non quæ cyclo ſolari Græco congruunt; ſed quæ Romano tribuuntur; quod eo fecimus, ut ad eam veluti regulam olus methodi ſequentis exigatur. Nam ut diei cujuſvis feria per concurrentes, & regulares inventa fuerit; probari per Dominicalem litteram debebit, ne quid erroris obrepſerit. Tabula tertia epactas menſtruas Solis, ſive regulares dabit in menſibus Julianis; quos quidem regulares ita diſpoſuimus, ut eodem initio utrique computo propoſito, nimirum ab Januario; varietas illa vitetur, quæ in Maximi, & Iſaaci methodo cernitur. In quartam tabulam cyclum Lunæ, cum epactis Maximi, & Iſaaci conjecimus: nec non Paſchales terminos, & regulares dierum, in quos incidunt termini. Cyclus lunaris primus in Iſaaci computo, ſive Conſtantinopolitano, quartus eſt cycli Romani, quem eumdem eſſe docuimus cum cyclo Maximi, & Alexandrini computi. Idcirco terminorum diverſa ſeries inſtituta. Quinta tabula regulares continet accommodatas utrique computo; ſic ut idem ad initium Januarii facilitatis cauſſa referantur. Sexta denique periodos annorum 532 collectas exhibet; cujuſmodi Maximus, aliique Græci in ſuis computis uſurpant.

Tabula

Tabula I cyclorum. In Hecatontadibus & Chiliadibus.			
Centenarii collecti.	Cyclus Solis.	Cyclus Lunæ.	Indictio.
100	XVI	V	X
200	IV	X	V
300	XX	XV	XV
400	VIII	I	X
500	XXIV	VI	V
600	XII	XI	XV
700	XXVIII	XVI	X
800	XVI	II	V
900	IV	VII	XV
1000	XX	XII	X
2000	XII	V	V
3000	IV	XVII	XV
4000	XXIV	X	X
5000	XVI	III	V
6000	VIII	XV	XV
7000	XXVII	VIII	X
8000	XX	I	V
9000	XII	XIII	XV
10000	IV	VI	X

Tabula II cycli Solis.		
Anni	Concurrentes	Romanæ litteræ.
I	7	GF
II	1	E
III	2	D
IV	4	C
V	5	BA
VI	6	G
VII	7	F
VIII	2	E
IX	3	DC
X	4	B
XI	5	A
XII	7	G
XIII	1	FE
XIV	2	D
XV	3	C
XVI	5	B
XVII	6	AG
XVIII	7	F
XIX	1	E
XX	3	D
XXI	4	CB
XXII	5	A
XXIII	6	G
XXIV	1	F
XXV	2	ED
XXVI	3	C
XXVII	4	B
XXVIII	6	A

In Decadibus.			
Anni	Cycli Solis	Cycli Lunæ	Indict.
10	X	X	X
20	XX	I	V
30	II	XI	XV
40	XII	II	X
50	XXII	XII	V
60	IV	III	XV
70	XIV	XIII	X
80	XXIV	IV	V
90	VI	XIV	XV

Tabula III epactarum menſtruarum Solis, ſive regularium in utroque computo.		
Menſes Romani	Epactæ cycli Alexandrini computi.	Epactæ cycli Conſtantinop. computi.
Januarius	1	2
Februarius	4	5
Martius	4	5
Aprilis	7	1
Maius	2	3
Junius	5	6
Julius	7	1
Auguſtus	3	4
September	6	7
October	1	2
November	4	5
December	6	7

Digitized by Google

Tabula IV cycli lunaris, cum epactis, & terminis.

	Epactæ Maximi	Epactæ Iſaaci.	Termini Paſchales in computo Alexand.		Regulares	Termini Paſchales in computo Conſtantinopolitano.		Regulares
I	9	11	Aprilis	V	5	Aprilis	II	3
II	20	22	Martii	XXV	1	Martii	XXII	6
III	1	3	Aprilis	XIII	6	Aprilis	X	4
IV	12	14	Aprilis	II	2	Martii	XXX	7
V	23	21	Martii	XXII	5	Aprilis	XVIII	5
VI	4	6	Aprilis	X	3	Aprilis	VII	1
VII	15	17	Martii	XXX	6	Martii	XXVII	4
VIII	26	28	Aprilis	XVIII	4	Aprilis	XV	2
IX	7	9	Aprilia	VII	7	Aprilis	IV	5
X	18	20	Martii	XXVII	3	Aprilis	XXIV	1
XI	29	1	Aprilis	XV	1	Aprilis	XII	6
XII	10	12	Aprilis	IV	4	Aprilis	I	2
XIII	21	23	Martii	XXIV	7	Martii	XXI	4
XIV	2	4	Aprilis	XII	5	Aprilis	IX	3
XV	13	15	Aprilis	I	1	Martii	XXIX	6
XVI	24	26	Martii	XXI	3	Aprilis	XVII	4
XVII	5	8	Aprilis	IX	2	Aprilis	V	6
XVIII	16	19	Martii	XXIX	5	Aprilis	XXIV	2
XIX	27	0	Aprilis	XVII	3	Aprilis	XIII	7

Tabula V Regularium Lunæ in utroque cyclo.

	Regulares Maximi.	Regulares Iſalici.
Januarius	10	0
Februarius	11	1
Martius	10	0
Aprilis	0	1
Maius	1	2
Junius	2	3
Julius	3	4
Auguſtus	4	5
September	6	7
October	6	7
November	8	9
December	8	10

Tabella VI periodorum Victorianarum.

Numerus periodorum.	Anni collecti.
1	532
2	1064
3	1596
4	2128
5	2660
6	3192
7	3724
8	4256
9	4788
10	5320
11	5852
12	6384
13	6916
14	7448
15	7980

Canones

Canones utriuſque computi.

CANON I.

Propoſito quolibet anno Alexandrinæ æræ, vel Conſtantinopolitanæ, cyclos ejus proprios cognoſcere.

QUÆRATUR proxime minor ex tabula prima in centenariis, & millenariis, eiſque competentes cycli adnotentur Solis, Lunæ, & Indictionis; reliqui deinde ex decadibus ſuppleantur. Tum cycli ſinguli in ſuo quique genere colligantur; quibus addantur excurrentes, ſi qui ſuperſint, ultra decadas numeri. Ita fient cycli proprii anni illius, qui proponitur: detractis de ſumma, quoad potes, integris cyclis.

Exemplum: Eſto annus ab Adamo computi Alexandrini 7034; Conſtantinopolitani vero 7050. hoc modo colliges cyclos utriuſque.

In Alexandrino.			
	Cycli		
	Solis	Lunæ	Indict.
7000	24	8	10
30	2.	12	15
4	4	4	4
Summa	6	4	14

In Conſtantinopolitano			
	Cycli		
	Solis	Lunæ	Indict.
7000	28	8	10
50	22	12	5
Summa	22	1	15

Anno ergo Alexandrinæ æræ 7034 cyclus erat Solis VI, Lunæ IV, Indictio XIV. Conſtantinopolitanus vero 7050 habuit Solis cyclum XXII; Lunæ, I, Indictionem XV.

CANON II.

Edito quolibet anno utriuſque computi, noſſe quem ſitum habeat in Juliana periodo, vel æra Chriſti Romana, & quibus cyclis Romanis affectus ſit.

TRia in primis obſervanda ſunt: Primum æram utramque Græcorum ab Adamo ad annum primum æræ Chriſtianæ, excedere ſummam annorum periodi Julianæ, qui ad æram eamdem putantur. Alexandrina æra periodum Julianam ſuperabat annis 779. Conſtantinopolitana 795. Alterum, annum æræ Chriſtianæ primum in Alexandrina numerari 5493: in Conſtantinopolitana, 5509. Tertium, Conſtantinopolitanam æram ſuperare alteram annis XVI. Itaque ſi ad annum quemcumque æræ Alexandrinæ, ejuſque cyclos per I Canonem collectos, addas 16, efficies annos, cycloſque Conſtantinopolitanæ; deductis integris cyclis; aut, ſi præciſius ſit calculus, totis ipſis aſſumptis, tamquam anni illius propriis. Ex primo ſequitur, ut annos primos amborum computorum in Juliana periodo deprehendas, oportere ad periodum currentem integram aliam accommodare annorum 7980. Annus periodi Julianæ 4714 eſt annus I. æræ Chriſtianæ; adjuncta integra periodo colliguntur anni 12694.

His animadverſis, ſi annus Græcus propoſitus major ſit 779 in æra Alexandrina, detractis de eo 779, quod reliquum eſt dabit annum periodi Julianæ, cui reſpondet. In Conſtantinopolitana vero, prodibit detractis 795. Reſiduo itaque per 28, 19, & 15 tributo, Romanos cyclos obtinebis. Sin minor eſt annus propoſitus quam 779, aut 795; adjice ad annum Alexandrinum 7201. ad Conſtantinopolitanum, 7185: exiſtet annus periodi Julianæ proleptica, & antecedentis; quo per cyclos tres diviſo, quod voles, aſſequeris.

Annum porro Chriſti labentem efficies in utravis æra, ſi de Alexandrina ſubducas 5492; de Conſtantinopolitana, 5508.

Exemplum: annus Alexandrinæ æræ 7034, ſubductis 779 eſt 6255. Deductis autem 5492 eſt annus Chriſti vulgaris 1542. Sic annus Conſtantinopolitanus 7050, ablatis 795, relinquit 6255. ſubtractis 5508, reliquos fecit 1542 Chriſti; quibus competentes cyclos crues, ſi annos Julianæ periodi conferas in tabulam I, nimirum hoc modo.

	Solis	Lunæ	Indict.
6000	8	15	15
200	4	10	5
50	22	12	5
5	5	5	5
Summa	11	4	15

Igitur anno utrique Græco reſpondet Romanus cyclus XI Lunæ IV, Indictio XV.

Rurſus, ſcire volo quotus ſit cyclorum Romanorum congruat annis primis æræ utriuſque. Aufer annos 5493 de 12694, relinquetur annus 7201. Igitur annus primus æræ Alexandrinæ eſt Julianæ periodi 7202. cui per Canonem primum debetur cyclus Solis VI, Lunæ, I, Indictio II. Item de 12694 deductis 5509, reſtant 7185. Igitur annus per. Jul. 7186 eſt primus æræ Conſtantinopolitanæ; quæ proinde cœpit Romano cyclo Solis XVIII, Lunæ IV, Indict. I.

Ex his compendium Canonis oritur ejuſmodi: Invento cyclo Solis æræ Alexandrinæ adde 5. cyclo Lunæ 0, Indictioni 1, obtinebis Romanos illius anni cyclos. Conſtantinopolitanæ vero cyclis adde, ſolari, 17; lunari, 3, Indictioni 0. ut hæc tabella docet. Verbi gratia annus Alexandrinus 7034 per primam Canonem

Adde cyclo	Alexandrino	Solis	5
		Lunæ	0
		Indict.	1
	Conſtantin.	Solis	17
		Lunæ	3
		Indict.	0

cyclum Solis obtinet 6. adde 5 efficies 11. Cyclus Lunæ 4, additis 0 eſt 4. Indictio 14, addito 1 eſt 15. Sic anni Conſtantinopolitani cyclus Solis 22 auctus 17 tranſit in Romanum 11. lunaris, additis 3, ex 1 fit 4. Indictio eadem eſt 15.

Ceterum annos illos omnes Græcorum computorum a Cal. Januariis auſpicamur; tametſi civilis annus, & Indictio ab antecedente Septembri incipiant. quod ſi quis imitari voluerit; Romanos cyclos unitate minuet in annorum ſingulorum exordio; idemque faciet in Græcis ipſis, uti feriæ, vel Lunæ conſequatur ætatem in primis IV menſibus, ex methodo ſequentium Canonum.

CANON III.

Datis cyclis Solis ac Lunæ in Græcorum computis, invenire quotus ſit annus periodi Victorinianæ; nec non ab Adamo. Item data præter illos cyclos Indictione, annum tam æræ Græcanicæ, quam periodi Julianæ, in quem tres illi cycli incidunt, eruere.

CYclum Solis editum duc in 57, ac ſummam ſerva. Deinde cyclum Lunæ aufer ex 19; aut ſi 19 ipſe ſit, ſume 19. Eum numerum multiplica per 56. Quæ inde naſcetur ſumma, eam cum ſuperiore compone, quæ ex cyclo Solis ducto in 57 ortus. Quicquid ex ambobus conflatum erit, partire per 532. reſiduum erit annus periodi Victorinianæ. Hoc ſi adjeceris ad annum quem proxime minorem anno æræ Græcæ propoſito inſpicari potes; in tabula VI. habebis annum Græcum, cujus proprii ſunt cycli Solis, ac Lunæ in quæſtione poſiti; quo invento, per methodum Canonis antece-

antecedentis, exquires quem in annum Julianæ periodi, vel Chriſti competat. Quod ſi præterea data ſit Indictio: quod ſuperfuit de ultima diviſione 532, per 15 divide, accommodata, ſi ita neceſſe eſt, integra periodo 15 annorum; quod inde ſupererit, retine, & Indidem, aufer propoſitam Indictionem, accommodato, ſi opus eſt, integro numero 15. reliquum duc in 1064. & ad ſummam adjice quod ſuperfuit de noviſſima diviſione per 532. Quod ſi ſumma major eſt, quam 7980, hunc ipſum numerum ex illa detrahe. Ita fiet annus ille, qui requiritur, ex quo in Juliana periodo proprium annum illius aſſequeris.

Exemplum: Chronicon Alexandrinum migrationem Iſraelitarum ex Ægypto ſtatuit eo anno, qui cyclum habuit Solis 2, Lunæ 19, cum Indictione 13. Quæro quotus ille computi Græci fuerit, & quidem Conſtantinopolitani; hunc enim iſte auctor adhibet. Primum editis cyclis Solis ac Lunæ, ducendus eſt cyclus Solis 2 in 57, fiunt 114. Tum cyclum Lunæ 19 de integro cyclo ejuſdem Lunæ ſubtrahens, reſiduum habeo 19. quem numerum per 56 multiplico. Conſiunt 1064. quam ſummam ad priorem adjicio 114, ut fiant 1178. quibus per 532 diviſis, reliqua ſunt 114. Proinde Chronicon Alexandrinum ἔξοδον conferi in annum 114 periodi Victorianæ. Ut autem ſcias quotus ſit idem computi Conſtantinopolitani, conjectura opus eſt. Quoniam igitur Græci ex LXX Seniorum fide annos vulgo numerant ab Adamo ad diluvium 2242. & a diluvio ad Abraamum 1172. ſumma colligitur ab Adamo ad ortum Abraami, annorum 3414. Hinc autem ad migrationem ex Ægypto putant annos circiter 505. Quare colliguntur anni fere 3919 ab Adamo ad ἔξοδον. Ut accuratum annum habeas Alexandrini Chronici, quære in tabula VI annum proxime minorem eo, quem ſuſpicaris; qui at major eſt anno 3724; ita minor 4256. Quocirca annos periodi Victorianæ 114, adde ad 3724, efficies annum 3838, qui diviſus per cyclum Solis, ac Lunæ reddet Solis quidem, cyclum 2, Lunæ vero, 19. quod erat propoſitum.

Rurſus ſi præter duos illos cyclos, Indictio data ſit, 13, numerum 114, qui poſtremo relictus eſt ea diviſione per 532 inſtituta; per 15 partior. reſtant 9. de quo, additis 15, ſubtraho 13. reliqua ſiunt 11. quæ ſi ducantur in 1064, ſumma erit 11704. ad quam adjice 114. & ex toto 11818, quoniam 7980 excedit, his deductis, relinquitur annus 3838. a quo ablatis 795, exiſlit annus in Juliana periodo 3043, qui reſpondet anno Conſtantinopolitano 3838. Hoc ut verum eſſe cognoſcas, ea methodo Canonis antecedentis, ad cyclum Solis 2 Conſtantinopolitanum, adde 17. ad lunarem 19, adde 3, & ad Indictionem 13, adde o. conficies cyclos Julianos, Solis 19 cum littera E; Lunæ, 3, Indictionem 13. quæ omnia congruunt in annum per. Jul. 3043. qui centeſimus & quadrageſimus eſt ante veram epocham Exodi, quam in annum per. Jul. contulimus 3183. Et quidem Chronicon ait anno illo, quem numerat 3838, feriam I contigiſſe Aprilis XIII, eodemque die quartam decimam Niſan incidiſſe; ut minime dubitandum ſit, quin & aureus numerus fuerit 3, & cyclus Solis 19, litteraque Dominicalis E.

Aliud exemplum: Chronicon idem annum conceptus Joannis Præcurſoris numerat ab Adamo 5505, ſi a Martio annus inchoetur, Indict. XIV, anno Imperii Auguſti XXIX. quæ eſſe falſiſſima ex methodo noſtra ita colligemus. Diviſis annis 5505 per 28, relinquitur Solis cyclus 17. per 19 autem partitis, relinquentur 14. Verum Indictio non XIV, ſed XV conſurgit ex diviſione per 15. Quæratur annus ille, in quem Ind. XIV cum cyclo Solis XVII, & Lunæ XIV concurrat. Primum ducto cyclo Solis 17 in 57, efficiuntur 969. tum ablatis 14 de 19, reſtant 5. quæ in 56 ducta fiunt 280. additis 969, ſumma producitur 1249, quæ per 532 diſtributa relinquit 185. Igitur annus cycli Victorini 185 ille fuit, quem Chronicon ſignificat. Verum Indictio, quam adjungit, ratiocinia conturbat. Nam ſi reliquos illos 185 per 15 partiare, reſtant 5. de quibus ablata Indictione propoſita 14, ſuperſunt 6. quæ in 1064 ducta conficiunt 6384. Adde 185, exiſtet annus 6569, qui cyclos exhibet, Solis XVII, Lunæ XIV, Indictionem XIV. Eſt autem annus Chriſti 1856. Vides abſurditatem. Quamobrem non ſatis commendari methodas iſta poteſt, quæ ad Græcorum annalium caſtigandos errores, præſertim Theophania, majorem opinione fructum afferet.

CANON IV.

Propoſiti cujuslibet diei feriam in Græcorum computa pronuntiare.

INvento cyclo Solis in utroque computo per Canonem I, huic congruentes epactas menſtruas adhibe ex tabula II cycli ſolaris; tum ex tabula III epactas menſtruas require; atque ad ſui generis concurrentes appone, hoc eſt ad concurrentes cycli æræ Alexandrinæ adde regulares computi Alexandrini; ad concurrentes vero computi Conſtantinopolitani, regulares ejuſdem. Demum ad conflatam inde ſummam, τ̀ ϖοσταῖον, hoc eſt diem menſis adjice. Quod inde conficitur, per 7 diviſum, feriam demonſtrabit.

Exempli gratia: Sit annus computi Alexandrini 7034, Conſtantinopolitani vero, 7050. Prioris cyclus per Canonem 3 confectus eſt VI. Concurrentes ex tabula II, ſunt 6. Velim ſcire feriam diei IX Aprilis. Regulares Alexandrini ex tabula III colliguntur 7. quibus ad 6 additis cum 9 diebus Aprilis; ſumma eſt 15. Proinde feriam dico fuiſſe I. Rurſus cyclus anni 7050 Conſtantinopolitani per eumdem Canonem deprehenſus eſt 22. Concurrentes 5. Regulares Aprilis in ſecundo verſu regularium tabulæ III ſunt 1, qui cum 5 concurrentibus, & 9 diebus Aprilis componunt 15. adeoque feriam I.

Experiamur an recte poſitus ſit calculus per characteriſmum annorum Chriſti, vel periodi Julianæ. Annus Alexandrinus 7034, detractis 779, invenitur periodi Julianæ 6255. qui & idem provenit ablatis 795 de anno 7050 Conſtantinopolitano ex methodo Canonis II. Sed & iidem anni conſpirant in annum Chriſti 1542, ſi ex Alexandrino abjecero 5492, & e Conſtantinopolitano, 5508. At tum annus per. Jul. 6255, quum Chriſti 1542, obtinet cyclum Solis Romanum XI, cui ex tabula II competit littera A. Igitur veriſſime pronuntiata eſt feria I Aprilis IX die: quemadmodum in Græcorum Horologio legitur.

CANON V.

Ætatem Lunæ in dato quolibet anno ac die utriuſque computi deprehendere.

POſtquam cyclum lunarem, per Canonem primum repereris; cum eo adi tabulam IV; cujus in primo verſu cyclum tuum requirito; tum e directo epactam illi reſpondentem. Si Alexandrini computi proprius eſt inventus a te cyclus, epacta illi reſpondens eſt ea, quæ Maximi dicitur. Conſtantinopolitano vero tribuitur altera, quæ Iſaaci inſcribitur. Confer te deinde ad tabulam V regularium Lunæ; & propoſiti menſis regulares computi cujuſvis proprios excerpe. Summam ex epactis, & regularibus conflatam auge dierum numero, cujus in ultimo ætas Lunæ requiritur. Collecti dies illi, ac per 30 diviſi, quota ſit illo die Luna monſtrabant.

Exemplum; Propoſitum ſit inveſtigare quota Luna ſit Aprilis 2 anni 7034 Alexandrini computi; & 7050 Conſtantinopolitani; quorum cyclos lunares confecimus Canone I; illius quidem 4; hujus 3. Igitur cum cyclo Alexandrinæ æræ 4, in tabula IV, invenio epactam XII. In tabula V, regulares Aprilis o. Proinde epacta 12, & Aprilis dies 2 Lunam decimam quartam offerunt illo die. At annus 7050 Conſtantinopolitanus epactas in IV tabula XI obtinet. regularem in V tabula, I. fiunt XII, & cum biduo Aprilis, XIV. Sane in Horologio Græci Lunam illo anno decimam quartam computant Aprilis ſecundo.

CANON VI.

Terminum Paſchalem, ſive Paſcha Judaicum, ejuſque feriam in utroque computo reperire.

CUm cyclo lunari Canone primo deprehenſo adi tabulam IV. In primo verſu cyclum tuum accipe; & ex

Digitized by Google

& ex directo Paſchalem terminum, cum ejus regulari tam in Alexandrina æra, quam in Conſtantinopolitana. Exinde concurrentes cycli Solis anni propoſiti per Canonem IV inventos, cum regulari termini compone. Summa feriam dabit, adjectis ſeptem. Ut anno eodem Alexandrino 7034, cyclus Lunæ IV in tabula reſpondentem habet terminum Paſchalem Aprilis 2, cujus regulares ſunt 2. Cyclus Solis VI concurrentes itidem dedit 6 per Canonem IV. Ambo collecti feriam I exhibent.

Sic anno Conſtantinopolitano 7030, Cyclus Lunæ I terminum offert in tabula IV, Aprilis II, cum regularibus 3. Cyclus Solis ex Can. I fuit 22. concurrentes 5. qui cum regularibus oſtendunt feriam I. qualem Græcorum Horologium demonſtrat.

C a n o n VII.

Paſcha Chriſtianum, ac præcipua Græcorum feſta quovis anno definire.

PAſchali termino per ſuperiorem Canonem animadverſo, ejuſque feria; ſi Dominica ſit, in ſequentem Dominicam diffunditur. Si alteram in feriam terminus incurrat, proxime ſequens Dominica Paſcha Chriſtianum obtinebit. Invento Paſchate; feſta reliqua nullo negotio reperies. Hæc methodus & per ſe facilis eſt, & capite ſuperiori hujus libri continetur.

C A P U T XIV.

De certorum hominum Paſchali computo ac methodo, quos S. Maximus πενταπλῶντας, ἢ ἑξαπλῶντας nominat; nos undecuplatores *appellamus; quorum ratio prope inextricabilis viſa Scaligero, facillime declaratur. De iiſdem error Scaligeri.*

MAximus Martyr primæ partis computi, cap. XI, & XII; ac tota ſecunda parte contra certos computi artifices diſputat, quos πενταπλῶντας, & ἑξαπλῶντας vocat; hoc eſt quinquies, & ſexies annos cycli lunaris multiplicantes; vel, ut uno verbo id exprimatur, undecies; quorum methodum ſecunda parte proponit; ſed obſcure, ac perplexe; ut difficile ſit, quid ſibi velit, aſſequi; quod & Scaliger lib. II de Emend. Temp. fatetur, cap. de falſo cyclo Paſchali. Nos tamen aſpirante Deo, & ejuſdem ſanctiſſimi martyris precibus adjuti, tricas iſtas omnes pervicimus, ac totam illam methodum exploravimus; cujus hic ſcientiam ſtudioſis adoleſcentibus impartiemur. Nam non ſolum ad explicandum Maximi computum hæc a nobis opera requiritur; ſed eſt etiam ad Conſtantinopolitani computi, quem ſupra declaravimus, illuſtrandam originem aptiſſima. Primum itaque quæ diverſis locis de illis Maximus tradiderit, in unum colligemus.

Saltus Lunæ undecuplatorum. Τὸ σημεῖον τῆς σελήνης, quem ſaltum Lunæ vulgares computi nominant, ait capite undecimo primæ partis ab illis conferri in annum cycli XI, qui eſt XIV Græcorum, & Romanorum; cujus neomenia cœpit Decembris ultimo; annus ipſe vero deſinit in Decembris XVIII. Unde ſequens annus, qui cyclo affectus erat illorum XII, Catholicorum XV, a die XIX Decembris inibat; ita ut Luna XIV caderet in Kalendas Januarias. Quare annus cycli undecimus apud undecuplantes iſtos, (ſic enim appellare mihi liceat) ſive decimus quartus orthodoxorum, diebus conſtabat trecentis quinquaginta tribus; ac diei unius ſuppreſſio fiebat Decembris XIX. ſiquidem neomenia cycli illorum XII, noſtrorum XV, a XX Decembris, cui ex Alexandrinorum præſcripto erat affixa, ad XIX transferebatur; ut unus ille diſſimularetur dies; ac tunc decimus nonus Decembris numerari bis ſolebat, ut tam antecedentis poſtremus putaretur, quam primus ſequentis. Rurſus cap. XII refert, illos ad exemptilem diem compenſandum, ſingulis annis addere ſexagenaria ſcrupula quinque; & ſic annis duodecim diem integrum colligi; ac demum eos ipſos ad annorum Adami computum annos XVI adjicere.

In ſecunda vero parte computi methodum illorum tribus figuris explicat; hoc eſt rota una, & lateculo, vel Canone duplici: quorum alter ad ſiniſtram; alter ad dextram rotæ deſcriptus erat: ſed propter anguſtias chartæ ſupra ambas rotæ conſtituta eſt. Ex hac porro methodo conſtat cyclum lunarem apud iſtos ternario minorem fuiſſe Græco, vel Alexandrino, qui idem & Romanus fuit; & primum undecuplantium eſſe Alexandrinorum quartum; horum vero primum illorum decimum ſeptimum. At ſolaris cyclus ita ſe habet, ut undecuplantium primus ſit Græcorum, qui Alexandrinum computum unum de duobus adhibent, quos ſuperius expoſui, decimus tertius. Ideo, cum cyclus Græcorum Alexandrinus primus reſpondeat ſexto cyclo Romano, ut cap. V hujus libri demonſtravimus; primus undecuplantium erit Romanus decimus octavus.

Caput illorum methodi, ac præcipua reprehenſionis ſeges apud Maximum in terminis, ſive quartis decimis Paſchalibus conſiſtit, quod illi eaſdem dies, quæ ab Alexandrinis, & Catholicis numerabantur decimæ quartæ, ſæpius decimas quintas, vel ſextas decimas putabant; Termini undecuplatorum. quod ut via, & ratione facerent, propoſitum quemlibet annum cycli ſui primum per quinque, deinde per ſex multiplicabant; hoc eſt in totum per undecim; tum ad ſummam inde conflatam dies adjiciebant; qui a Kalendis Januariis ad terminum Paſchalem illius anni numerabantur. Rurſus quot ii dies erant a Kalendis Januariis ad terminum, tot ſexageſimas unius diei capiebant; ad quas toties quinque alias ſexageſimas diurnas adjiciebant, quotus annus cycli putabatur; ſummam ſexageſimarum per 60 partitam in dies redigebant; quos ad priorem ψῆφον dierum accenſebant. Hoc modo dies eadem, quæ quarta decima Nicæna erat, quinta decima ſæpe, hoc eſt in annis XIII; ſemel ſexta decima numerabatur, in anno decima ſexto cycli; in ceteris, hoc eſt in I, II, III, IV, & XVIII, quarta decima putabatur. Hinc illud eveniebat, ut Paſcha ex eorum ratiociniis Luna XXII, vel XXIII celebraretur; alias autem cum catholica regula conveniret. Quod antequam uſu ipſo, exemplisque declaretur; ſchematum trium, quæ in II parte deſcripſit Maximus, rationem reddemus.

In cyclo Victorini, qui eſt annorum 532 (hic enim præſens ad inſtitutum aſſumitur) cycli ſunt lunares, ſive enneadecaeterides octo & viginti: ſolaris item cycli, vel εἰκοσιοκταετηρίδες, novemdecim. In rota, zonæ, vel circuli ſunt novem. Primus, & extimus cyclum ſolarem continet, qualis adhibetur a Maximo, qui eſt Alexandrini Græcorum computi proprius. Secundus nobis epactas Solis, ſive concurrentes habet. Tertius biſſextiles notat. Quartus 5 annos cycli ſolaris undecuplantium; qui ſic prioribus reſpondent, ut primus undecuplantium ſit iſtorum decimus tertius, atque ita deinceps. Quinque orbes reliqui annos continent cyclis ſolaribus & lunaribus notatos, in quibus terminus Paſchalis, ſive quarta decima Nicæna, quinta decima, vel ſexta decima putatur ab undecuplantibus. Ita porro diſpoſiti ſunt interiores illi quinque circuli, ut cuilibet anno cycli ſolaris in quarto circulo, cellæ duæ ſubjectæ ſint cujuslibet e quinque circulis. Harum cellarum, quæ ad lævam eſt, cyclum Solis; quæ ad dextram, cyclum Lunæ complectitur. Cycli vero Solis in quarto circulo indices una ſunt enneadecaeteridum, ad quas ſubjectarum cellarum cycli ſolares, lunareſque pertinent. Exempli cauſſa ſit A, id eſt primus cyclus ſolaris undecuplantium in quarta zona, cui reſpondet in prima cyclus ιγ´ id eſt XIII Alexandrini computi. Huic in quinta zona duæ cellæ reſpondent; quarum altera ſiniſtra cyclum Solis habet θ´, id eſt 9. dextra quoque cyclum lunarem 9. quo ſignificatur, in anno eo primæ enneadecaeteridis, qui cyclo Solis, & Lunæ IX præditus eſt, Lunam decimam quartam Nicænam ab undecuplantibus putari XV. Quod quidem duplici de cauſſa poterat fieri. Aut enim propter intervenientem biſſextilem diem; aut propter ſexageſimarum diurnarum epilogiſmos accidit; quibus annis biſſextilis id efficiebat, iis ſingulare punctum Maximus adſcripſerat; ad eos autem annos, qui propter ſcrupulariam rationem idem obtinebant, duo puncta notaverat; tria denique ad eos annos, in quibus decima quarta putabatur ſexta decima. Sed ea puncta a librariis omiſſa erant in apographo; neque nos in illis reſtituendis anxiam magis, quam utilem operam navare voluimus; præſertim cum ex methodo noſtra de quolibet anno conſtare poſſit, an ejus XIV ſit XV, vel XVI. Sed Maximus admonet non omnes eos annos in interioribus V. orbibus adnotatos eſſe, in quibus XIV Nicæna ſit ex

undecu-

undecuplatoribus calculo XV, vel XVI. Id enim in cyclis ſingulis quaterdecies accidit; ſed eos tantum, qui eumdem terminum uno die, vel biduo amplius putatum conferunt in Dominicam; quod in V ad ſummum annis in quavis enneadecaeteride contingit. Ex duobus laterculis roſæ ſubjectis, prius ſiniſtri verſus emboliſmæos annos notatos habet; ſecundum annos cycli lunaris Alexandrini: cujus quartus reſpondet anno primo cycli lunaris undecuplantium, qui in tertio verſu deſcribitur. Quartus verſus epactas lunares continet, quales Maximus adhibet. Quintus, & poſtremus, terminos Paſchales, ſive XIV, quas ſæpe XV numerant illi; ſemel autem XVI; quinquies XIV. Laterculum dextrum totum Paſchati catholico ſervit. Nam terminum Paſchalem, ejuſque diem Julianis in menſibus offert in ſecundo, ac tertio verſu; epactas in quarto; in quinto cyclum lunarem. Regulares, ſive *προθεσμίαι* in primo non integræ a librario deſcriptæ ſunt.

Explicatur undecuplatorum methodus exemplis aliquot.

Nunc uſum methodi exemplo uno, alterove docemus. Eſto annus ille, qui enneadecaeteridi primæ, ſive anno primo cycli ſolaris in quarto limbo proxime ſubjectus eſt in limbo V, cujus cyclus Solis eſt IX, lunaris item IX. Primum inquirimus ex Canone III capitis antecedentis, quotus annus iſte ſit computi Græci. Inveniemus eſſe annum ab Adamo 5861. qui per 28, & 19 diviſus, utrobique 9 relinquit. Cyclus lunaris IX undecuplantium eſt Alexandrinus XII, cujus decima quarta Paſchalis incidit in IV Aprilis, qui eſt 94 dies a Kalend. Jan. ut laterculum dextrum exhibet. Porro undecuplantes decimam quartam illius anni computant decimam quintam; quod in ſiniſtro laterculo videre licet; & præterea methodus ipſa demonſtrat. Etenim ſi ad dies 94 addas 99, qui oriuntur undecuplato cyclo lunari IX, efficies dies 193. ſexageſimæ vero præterea 94, (quot videlicet a Kal. Jan. intercedunt dies) cum ſexageſimis 45, quæ ex annis 9 quinquies multiplicatis exiſtunt; propterea quod anno cuilibet cycli quinque imputantur ſcrupula diurna; omnes, inquam, illæ ſexageſimæ numero 139, diviſæ per 60 biduum ſolidum efficiunt cum ſexageſimis 19. Abjectis reſiduis ſcrupulis, ſoloque biduo ad ſuperiorem ſummam dierum addito, conſiunt dies 195. quibus per 30 diſtributis, relinquantur dies XV. Proinde quartus dies Aprilis, quæ eſt XIV Nicæna, ex illorum ſeductione fit XV. Videamus utram in Dominicam ille terminus incurrat. Per Canonem IV ejuſdem capitis epactæ Solis in anno illo ſunt 3, quæ ad menſtruas epactas Aprilis 1 additæ, & *τετάρτη* Aprilis 4, oſtendunt feriam primam eodem illo die IV Aprilis; quod etiam ex Canonis II doctrina colligitur. Quippe cyclus Solis Romanus, additis XVII: exiſtit XXVI; lunaris vero XII. Littera Dominical. eſt C. Igitur anno illo, decima quinta Paſchalis in Dominicam apud undecuplantes incidit; ac Luna XXII Paſcha celebratur. Propterea duobus punctis notandus iſte annus fuit; quem ſi reperire velis quotus per. Jul. vel Chriſti fuerit, per Canonem II expedies. Nam detractis 795 de 5861, relinquetur annus per. Jul. 5061, qui eſt Chriſti CCCLIII. Cur autem ad Conſtantinopolitanum computum cyclus undecuplantium a nobis referatur, ſequens caput aperiet.

Rurſus, proponatur annus ille, qui in eadem prima enneadecaeteride cyclum tam Solis, quam Lunæ XVI habet. Hic erit annus Conſtantinopolitani computi 5868 per Canonem III capitis ſuperioris. Terminus Paſchalis eſt Aprilis XVII. quam diem ſextam decimam pro XIV computant undecuplantes: ut eſt in ſiniſtro laterculo. Experiamur per ſcrupulariam methodum. Cyclus Solis XVI in computo Conſtantinopolitano, eſt Romanus V per Canonem II. Ergo annus eſt biſſextilis. Ideo a Kal. Jan. numerantur dies 108, non 107. Ductis 16 in undecim fiunt dies 176, qui cum 108, dant 284. ſcrupula 508 cum 90, quæ colliguntur ductis 5 in 56, efficiunt dies 3 & præterea ſexageſimas 17. quibus neglectis, & adjecto triduo ad dies 284, ſummaque 287 per 30 diſtributa, relinquuntur dies 17. Proinde Aprilis XVII, Luna erat decima ſeptima. Propter biſſextilem itaque diem, terminus a XVII die Aprilis, ad XVI retrahebatur; quæ cum eſſet fer. I, Paſcha in XXIII diem diffundebatur, quæ erat Luna XXIII. de qua re nihil nos Maximus docet; qui biſſextilis diei rationem illos habere ſcripſit; & quoties propter ipſum terminus in Lunam XV incurrit feria prima, hunc annum uno puncto notari. Nam cum Luna eſt XVI, quacumque id ex cauſſa fiat, triplici puncto deſignatur. Quare triplex punctum anno illi tribuendum eſſe.

Ex his evidens eſt hallucinatio Scaligeri, qui undecuplantium illum cyclum explicans, aſſerit eos, quoties decima quarta Paſchalis putabatur decima ſexta, ſi in ſecundam feriam incurreret, antecedente Dominica Paſcha celebraſſe, Luna ipſorum XV, Nicæna XIII. quod eſt falſiſſimum; & contrarium diſerte Maximus affirmat: nimirum Luna ipſos XXII, & eodem die, quo catholicos, Paſcha ſuum obiiſſe; ſed catholicos Lunam XX numeraſſe, quam iſti biduo amplius putabant. Cum autem Luna XVI in Dominicam incurrebat, utrique in ſequentem Dominicam Paſcha prorogabant; quam undecuplantes Lunam eſſe volebant XXIII; catholici XXI. Scal. lib. II. de Emend. p. 164. edit. novæ.

CAPUT XV.

Undecuplatores illos, de quibus agit Maximus, aſos eſſe computo Conſtantinopolitano, & Victorini, ſeu Latinorum methodo; ita tamen ut a Catholicorum inſtituto non abhorrerent, contra quam Maximus, & Scaliger arbitrati ſunt.

Dum attentius ea perſcrutamur, quæ de undecuplatoribus illis Maximus refert, haud vulgaria quædam animadvertimus; neque Maximo, ut apparet, ipſi cognita; neque Scaligero, qui Maximum explicare conatus eſt: & ad Græcum computum illuſtrandum in primis utilia. Hoc igitur obſervatione ſedula comperimus; undecuplatores illos auctores fuiſſe computi alterius e duobus, quem Conſtantinopolitanum nominavimus; qui æræ Chriſtianæ primum annum offert in eo, qui eſt ab Adamo 5509 quod partim ex cyclis Solis, & Lunæ; partim ex annorum numero certo colligitur. Scribit Maximus capite XI partis I, cyclum Lunæ, quem illi numerant XI, eum eſſe; quem ipſe computat XIV. lunaris cyclus Maximi idem eſt cum Romano, ut ſupra demonſtravimus. Igitur cyclus primus undecuplatorum eſt Romanus, vel Maximi quartus; & primus Maximi eſt decimus ſeptimus illorum. Igitur cyclus lunaris undecuplatorum eſt idem cum Judæorum, ac Victorini, ſeu Latinorum cyclo; quem eſſe docuimus æræ Conſtantinopolitanæ proprium. Annus primus æræ Chriſtianæ Romanum cyclum habuit, Solis X, Lunæ II. annus 5509 dat cyclum Solis XXI, Lunæ XVIII. annus vero 5493, Solis V, Lunæ II. Ita lunaris cyclus Conſtantinopolitani computi diſtat a Romano, & Alexandrino, quem Maximus uſurpat, ſedecim; ita ut decimus ſeptimus Conſtantinopolitanus cum Alexandrino primo concurrat. Cyclus vero ſolaris Conſtantinopolitanus Alexandrino minor eſt duodecim, hoc eſt primus illius, hujus eſt decimus tertius. Quare cum cycli Alexandrini ſolaris primus ſit Romani ſextus Conſtantinopolitani cycli primus erit octavus decimus Romani: quæ omnia undecuplatorum cyclo competunt; ut minime dubium ſit Conſtantinopolitanum computum illos tenuiſſe.

Præterea quod Maximus ait, ad annos Adami addidiſſe illos ſedecim, conjecturam noſtram unice confirmat. Hoc enim Conſtantinopolitano computo congruit. Siquidem annus primus æræ Chriſtianæ in Alexandrino numeratur 5493; in Conſtantinopolitano, 5509. Intervallum anni XVI. Hinc etiam illud apparet, verum id eſſe, quod ante ſumus odorati, quam de undecuplatorum cyclo illo cogitaremus; Conſtantinopolitanum computum ad Victorii, ſive Latinorum methodum, & Judaicum cyclum lunarem accommodatum a Græcis fuiſſe. Cum enim lunaris hoc cyclus ipſe perſuadet: tum quod a Januarii Kalendis ratiocinia Lunæ deducerent, ut teſtatur Maximus; quod & Latinos inſtituiſſe Beda memorat lib. de temp. rat. cap. LIV. & Victorius ipſe in Præfat. ad Hilarum Papam, quam in tomo II de Doctrina Temporum edidimus; adeo ut Kalendæ Januariæ Canon fuerit Paſchalis ſyzygiæ. Accedit & cyclus ipſe, quo uſi illi ſunt, annorum DXXXII, cujus inventor fuit Victorius. Unde veriſimile fit a Latinis totum illud Græcos eſſe mutuatos ſub ætatem Maximi. Ex quo & hoc *πόρισμα* ſequitur; recte nos contra

tra

Y

Digitized by Google

tra Scaligerum pertendiſſe, Conſtantinopolitanam æram longe eſſe recentiorem, quam aut Panodori annorum 5492 ad Chriſtum uſque: aut Africani annorum 5500. Quippe Maximus ſic de computatoribus hiſce, qui XVI ad æram Adami adjecerunt, quaſi de recentioribus, & æqualibus pene ſuis, loquitur.

Quæ cum ita ſint, de undecuplatoribus iſtis ea intelligenda ſunt omnia, quæ capite tertio de æra Conſtantinopolitana ſcripſimus; in primiſque ſic illos a Latinis, aut Judæis lunarem cyclum mutuatos eſſe, ut eorum in Paſchate celebrando nequaquam imitarentur errores: ſed cum catholicis eumdem diem obtinerent: hoc uno diſcrepantes, quod epilogiſmos neomeniarum, vel terminorum aliter inſtituerent. Ac vehemens eſt ſuſpicio, illos methodi tantum gratia, & ut veriorem Lunæ calculum aſſequerentur, ſcrupulariam iſtam ratiunculam adjunxiſſe. Nam cum a Judæis, aut aſtronomicis tabulis intelligerent, novilunia Paſchalibus eſſe neomeniis anteriora; ſic ut eæ in lunarem φάσιν, hoc eſt ſecundam Lunam inciderent; & termini, ſive quartæ decimæ in plenilunia fere caderent: quod Maximi ſæculo potiſſimum animadverſum eſt: rationem aliquam inire ſtuduerunt; quæ ætatem Lunæ accuratius redderet, quæque terminos, ſive Nicænas quartas decimas, in quintas decimas, cujuſmodi fere tum erant, commutaret. Ad id ſexageſimarum epilogiſmos commenti ſunt; qui uno die, vel biduo ſummam augerent. De hac μετατάσει noviluniorum, ac neomeniarum Paſchalium fuſe diſputavimus in V de Doctrina Temporum, capite I, & XIII. ubi Nicænas cum iis contulimus, quæ Dionyſii Exigui tempore fuerunt. Hinc multa diſſolvi, explicarique poſſunt; quæ adverſus undecuplatores a Maximo, & Scaligero diſſerumur. Siquidem illos extra culpam, & reprehenſionem fuiſſe conſtat, ſi, quæ noſtra conjectura eſt, id unum in illa methodo ſpectarunt, ut exactum Lunæ calculum τεχνικῶς, ac μεθοδικῶς traderent; non ut in Paſchate aliquid innovarent; quod eos minime feciſſe teſtis eſſe poteſt Maximus ipſe; qui id unum, quod diximus, oppugnat, ſane non καίριον; nec ullius ad Paſcha momenti; quod perperam ſcrupulariam illam rationem adminiſtrarent. Atque hoc ipſos elegantius facere potuiſſe non nego; ſed nihil hoc tamen catholicis ritibus adverſatur. Nam quod moleſte fert Maximus quinque ſcrupula annis ſingulis imputari ad exemptilem compenſandam diem; non hac ſola de cauſa id illos inſtituiſſe puto; ſed ut terminum cum exactiori ætate Lunæ conciliarent. Nihilominus & propter Lunæ ſaltum τεχνικῶς uſurpari potuit; quemadmodum Beda capite XL libri de rat. Temp. ſaltum eumdem Lunæ, ſive diem exemptitium per XIX annos cycli lunaris dividit; ut paullatim ac per incrementa ſaltus diei modus progreſſum habeat. Atenim magnam ſcrupulorum illorum partem negligunt, ait Maximus. Verum eſt id quidem. Nam ſolos integros dies ad ſummam accommodant; quicquid reliquum eſt de ratiuncula, etſi ad ſexaginta propius accedat, penitus omittunt.

Exemplum: anno cycli undecuplatorum lunaris XVIII, qui eſt Alexandrinorum II, terminus Paſchalis erat Martii XXV, die 84 a Kalend. Januar. Ductis annis 18 in 11, conſiunt dies 198, qui cum 84, efficiunt 282. Scrupula deinde diurna 84 cum 90, qui ex 18 per 5 multiplicatis oriuntur, dies conflant 2, & 54: quibus ad dies 282 additis, ſummaque per 30 partita, reſidui ſunt dies 14, 54'. Atqui terminus Paſchalis cyclo XVIII nonniſi decima quarta computatur in laterculo ſiniſtro. Apparet ergo, quamvis ſolidum diem quam proxime ſexageſimarum calculus attingat, niſi eumdem compleat, in numerum minime procedere; quod ſane ridiculum eſt, ut & Maximo videtur. Neque tamen gravior inde, quam ſtoliditatis adſcribenda illis eſt nota; ſiquidem in Paſchate nihil a catholicis diſcrepabant. Quod enim de Luna XXII & XXIII iiſdem objicitur, quaſi nefas ſit in illis Paſcha peragere, nihil ad rem pertinet. Etenim aliud eſt ſollicitare terminos ipſos, & antiqua ſtatione depellere; aliud iiſdem hærentes diebus, uno die vel biduo amplius numerare; quod tamen prius ſine publica Eccleſiæ auctoritate non licebat; poſterius eruditus quiſque rerum aſtronomicarum, ante Gregorianam emendationem, privatim citra reprehenſionem inſtituit. Hoc enim nihil erat aliud, quam a cæleſtibus noviluniis Lunæ ætatem arceſſere, non a neomeniis civilibus, quæ paullatim decoxerant.

Poſtremo de majoribus, ac Victorianis cyclis, quibus undecuplatores; immo Græci omnes in ſuis computis uſi ſunt, ſciendum eſt, ab Adamo illos incipere; ut ex calce computi Maximi colligitur. Ibi enim cycli undecim explicantur ab orbis initio; annique, in quos ſinguli deſinunt, notantur. Horum ultimus terminari dicitur in anno XXIV imperii Conſtantini, qui putatur 5852. Detractis ex methodo Canonis a capitis XIII, 779, reliqui fiunt anni periodi Jul. 5073, qui eſt annus Chriſti communis CCCLX. Quare pro *Κωνσταντίνου* leg. *Κωνσταντίου*. fuit enim XXIV Conſtantii. Igitur in æra Alexandrina, duodecimus cyclus Victorii iniit anno Chriſti CCCLXI. Jam vero deductis 795 de annis 5852, reſtat 5057 periodi Jul. qui eſt Chriſti vulgaris CCCXLIV, quo in computo Conſtantinopolitano, & undecuplatorum terminatus eſt undecimus Victorii cyclus; & duodecimus anno ſequente CCCXLV inchoatus eſt. Quamobrem ſi annos ſuos ærarum Græcarum adhibeas; iiſdem annis deſinunt, ineuntve Victoriani cycli. Si vero ad annos æræ Chriſti communis referas, annis ſexdecim tardius in Alexandrina, quam in Conſtantinopolitana finiuntur; quandoquidem tot annis major eſt ſumma ab Adamo ad initium æræ communis in poſteriore computo, quam in Alexandrino. Pag 152.

F I N I S.

INDEX AUCTORUM,

QUI IN DISSERTATIONIBUS CITANTUR, ILLUSTRANTUR, EMENDANTUR.

A.

ABEN Ezra, 50. 56. Caput integrum Latine redditum, 27
Acenſius, 88. 89
Achilles Tatius, 1. 3. 38. 40. 41. 42. 47. 93. 118. 127
Ælianus notatur, 126
Aetius illuſtratur, 143
Africanus illuſtrat. cap. II libri VIII.
Agatharchides illuſtratur, ac refellitur tota cap. VI libri VI.
Ammianus, 43. 105
S. Andreas Cretenſis illuſtratur, cap. XI libri VIII.
Apuleius illuſtr. 127
R. Arama, 93
Aratus, 40. illuſtratur, 41. cit. 50. 53. error, 67. 82. cit. 118. illuſtr. cap. IX libri VI. & cap. XI libri VI.
Archilochus, 54
Ariſtophanes, 77. 82. 83. 114. 124. illuſtr. cap. VII lib. VII.
Ariſtophanis Scholiaſtes, 82. 83. 114. illuſtr. cap. VII lib. VII.
Ariſtoteles, 40. 50. 51. 89. explic. 96. 97. citat. 123. illuſtr. 125. & cap. VII libri VI. corr. 126. illuſtr. 127. & cap. X libri VI.
Arundellianorum marmorum editor, 97
Aſconius, 127
Athenæus emendatur, 84. cit. 143
Auguſtinus, 50. 92. 99
Avienus, 41. 50. 51. 53. 131
Auctor Libri de bello Africano, 127

B.

BEda, 159, 176
Benjamin Tudelenſis, 97
Biſciola, 55. 110

C.

CÆſar illuſtr. 126
Qu. Calober, 51
Calendarium Romanum, 98
Calviſii error, 115. & ſeq.
Caſaubonus, 84. 143. notatur, ibid.
Canon Ptolemaicus, 107. 159. 160
Cedrenus, 77. 155. 157. illuſtratur, & notatur, 162
Cenſorinus, 77. illuſtr. 78. 79. cit. 80. 89. illuſt. 90. 104. 107. 108. 109. citat. 100. 121. 124. 126. illuſtr. 136
Chaldæus Paraphraſtes, 50
Chronicon Alexandrinum notatur, 155. 157. 168. 169. 170
Cicero 50. 53. 67. 92. illuſtr. 85. citatur, 89. illuſtr. 90. cit. 92. illuſtr. 109. 114. 116. 117. cit. 118. 138. illuſtr. 147
Clavius, 65. 98. 149
Clemens Alexandrinus, 42
Cleobulus, 97
Cleomedes, 38. 92. 96. 147
Codex Theodoſii, 109
Codex Juſtiniani, 89
Columella refellitur, 42. cit. 43. 44. 49. 51. 52. 53. 55. 127. 130. 131
Concilia vetera, 110
Concilium Cæſarienſe, 157
Contarenus, 95
Copernicus, 64. 168
Cujacius, 88. 89
Cyrillus, 167

D.

DAlecumpius, 109
Damaſcenus, 166. 168
Damaſcius, 145
David Kimhius, 50
Democritus, 140
Demophilus, 47
Demoſthenis interpres, 85
Delrius, 50. 103
Deuteronomium, 50
Dio Nicæus, 110. 111. 116
Diodorus Siculus, 76. illuſtr. 85. 90. 96. 99. 105. cit. 125
Diogenes Laertius, 79. 85. explic. 96. cit. 144
Dionyſius Exiguus, 159
Dionyſius Halicarnaſſeus illuſtr. 96. 113. 130
Diſtinc. de Conſecr. 97

E.

ECcleſiaſticus, 23
S. Eligius, 97
Epiphanius, 95. illuſtr. 114. cit. 119. 156. illuſtr. 159
Eſaias illuſtr. cap. IX lib. VII
Eudoxus, 40. 45. defenditur, 62. & ſeq. citatur, 64. explicatur, 65. 66. cit. 142
Euclides, 146. 147
Euripides illuſtratur toto cap. XIV libri V.
Euſebius, 155. 159
Euſtathius, 50
Exodi liber, 87. 146

F.

FAgius, 50
Faſti Capitolini, 115
Firmicus illaſtratur, 3. citatur, 46. illuſtratur, 47. 49. cit. 52. 53. illuſtr. cap. XII libri VI. cit. 139
Fragmentum Eratoſthenis nomine inſcriptum, 65. 66

G.

GAlenus, 55. 91. locus eximie illuſtratur toto capite XII libri IV. cit. 98. 99. 126. 127
Gauricus, 45
Gaza, 85. 93. 99. 119. error, 125
Geminus, 2. 3. reprehenduntur errores illius, 4. 5. cit. 28. 38. 39. 42. 45. illuſtratur, 45. refellitur, 46. & ſeq. citatur, 48. 49. 50. 53. 54. 55. error, 67. citatur,

citatur, 75. 76. illuſtr. 76. 78. ... item 79. & ſeq. illuſtratur, cap. VI libri IV. citatur, 83. 90. 96. 104. 114. 122. 127. 137. 140. 143. illuſtr. cap. X, & XI, XII, & XIII libri VII. caſtig. 110
Geneſis, 50. illuſtratur toto cap. II libri V.
Georgius Syncellus illuſtratur libro VIII, cap. & X citatur, 162
Germanicus Arati interpres, 64. notatur, 63. 65
Gregorius Papa, 2

H.

HArpocratio illuſtr. 124. & ſeq.
Hephæſtio, 134. 136
Herodotus illuſtratur, 76. & ſeq. explicatur, 76. & ſeq. cit. 88. explic. 96. 97. 112. 144
Heſiodus, 46. 49. 51. 54. illuſtratur, 95. 96. illuſtrat. cap. V libri VII.
Heſychius, 54
Hieronymus, 50. 124. 155. 159
Hipparchus, 38. 39. illuſtratur, 39. bis emendatur, ibid. illuſtratur, 40. refellitur, ibid. & 41. citatur, 42. 43. 44. emendatur, 44. cit. 45. 50. 55. 62. refellitur, 62. & ſeq. cit. 64. 65. refellitur, 66. & ſeq. citatur, 66. 67. illuſtrat. 69. & ſeq. defenditur, 71. & ſeq. 128. 129. 131. 138. illuſtr. 138. 139
Hippocrates, 54. 71. 89. explic. 96
Homerus, 54
Horatius, 55. 83. 127
Horologium Græcorum illuſtratur cap. XII libri VIII.
Horus Apollo, 54. 96. 105. 107. 108. 145
Hyginus, 38. 50. 64. error, 67

I.

IDacius, 110
Joannes Protboſpatharius, 92. 96
Joſephus, 57. illuſtratur, 103
Joſue, 56. 57
Iſaacus Argyrus illuſtratur toto fere libro VIII. ejus errata cap. X lib. VIII.
Iſidorus Peluſiota, 56
Iſidorus Mercator, 110

L.

LEo Papa.
Leviticus, 56. 57. 146
Livius explicatur, 115
Lucanus, 124. 125. 136
Lucianus, 143
Lucilius, 110

M.

MAcrobius, 38. 42. 90. 110. 111. 115. 146.
Maginus, 60. 64
Manilius, 46. 47. 52. 55. 56. 127. 134. 139. illuſtrat. cap. XIV libri VII.
Marcus Evangeliſta illuſtratur, 57
Marinus, 64. 150
Martianus Capella, 48
Mathiolus, 125
S. Maximus illuſtratur toto libro VIII.
Menander, 143
Mercerus, 50
Mirandulanus, 38. 48
Miſcellæ auctor, 154
Moſchopulus, 92. 96. 97
R. Moſes Maimonides, 58
Mullerius, 127
Munſterus, 50

N.

NEemias illuſtratur, 146
S. Nicephorus, 154. 157
Nicephorus Gregoras, 166
Numeri, 57

O.

ONuphrius, 116
Ovidius, 43. 49. 50. 52. 53. 109. errat, 111. & 127. illuſtr. cap. VI libri VII.

P.

PAlladius, 15. 136. refellitur cap. VII libri VII.
Panodorus illuſtrat. libro VIII cap. II. & III. IV. &c.
Papinianus, 88
Paulus Alexandrinus, 46. 47. 127. 132
Pauli Alexandrini Schol. 132. 133
Guil. Peliſerius, 108
Pererius, 50
Philo Judæus, 96
Photius, 114. 115. 145. notatur & illuſtr. cap. II libri VIII.
Plato, 92
Plinius, 136. illuſtrat. cap. III libri VII. citatur, 139. error, 140. ibid. illuſtratur. citatur, 144. 146. illuſtratur, 147. notatur, ibid. caſtigatur, 147. 148. citatur, 150. illuſtratur, 3. citatur, 28. 37. 43. 44. caſtigatur, 44. citatur, 45. 49. 50. caſtig. 49. cit. 49. 50. 51. explic. 52. error, ibid. cit. 53. 54. 55. explic. & caſtig. 56. illuſtr. 85. 97. 105. 108. ubi & caſtigat. illuſtr. 109. emend. 109. 122. 126. 127. defenditur cap. VIII libri VI. cit. 128. 130. 132. illuſtratur, cap. II libri VII. caſtig. 132. 134. 136.
Plutarchus, 75. 79. 83. 84. 91. illuſtratur, 97. 98. 109. 114. 123. 128
Pollux, 93. caſtig. 97. cit. 144
Polybius, 49. errat, 115. citatur, 147
Polyænus, 98
Porphyrius, 42
Poſidonius, 38
Proclus, 76. 92. 96. 97. illuſtratur, 123. 124. caſtig. 128. 146. illuſtratur, libro VII cap. X, XI, XII, XIII.
Ptolemæus in magna Conſtr. 2. 5. 25. 45. 51. illuſtratur, 60. 65. 71. 84. 85. 105. 120. illuſtratur, 120. & ſeq. 130. 138. 145
Ptolemæus in Tetrabiblo, 46. 47. 127
Ptolemæus noſter de inerrantibus, 43. 45. 49. caſtigatur, 49. citatus, 49. 50. 55. 56. 128
Ptolemæi Geographia illuſtratur, 63. 64. nec non, 150
Ptolemæus de ortu inerrantium a Leonico editus, 27. 43. 49. notatur, 52. 53. 140

R.

REgiomontanus, 64. 168
Regum liber, 120. illuſtratur, capite IX libri VII.
Ruellius, 125

S.

SAcroboſcanus, 137
Scaliger refellitur, 40. & 44. refellitur 45. toto cap. VI, item 47. & 55. refellitur toto libro III. & 115. & cap. X libri VI. refellitur cap. XIV libri VII. & 113. 114. 115. refellitur cap. VI libri VIII, & cap. VII. & pag. 164. 165
R. Selomoh, 50. 145. 146
Seneca Philoſophus, 93. 109
Sepulveda, 93
Servii error, 41. & 44. citatur, 50. error, 51
Sextus Empiricus, 38. illuſtratur, ibid. & 42
Sextus Rufus, 110
Sigonius, 116
Solinus, 90. 110. illuſtratur, 111. 112. 130
Stephanus, 128
Stephanus Gobarus, 114
Strabo, 64. 106. illuſtr. 107. illuſtratur, 147
Suetonius, 109. 111
Suidas, 96. 97. 124

T

Tacitus, 109
Talmud, 56
Theo Arati Interpres, 50. 51. 52. 53. 55. 56. 66. 67. 82. ubi & caſtig. cit. 87. 88. illuſtr. 91. cit. 93. 118. 127. 132. illuſtratur, cap. IV lib. VII. caſtigatur, 140
Theonis φιλοχώρου narius, 104. emend. 106. 107. 159
Theophanes, 154. 155. 161. notatur, ibid.
Theophilus, 156. 157. 16-
Theophraſtus, 2. 48. 49. 53. 89. 123. 125. 128. 129. illuſtratur, 31
Thucydides, 99
Tycho Brahe, 31. 2. 141
Tzetzes emendatur, 3. 9. 96. 133

V

Varro, 4. 44. caſtigatur, 44. 49. 50. citatur, 50. 52. 53. 83. 93. 96. explicatur, 97. cit. 109. 112. 116.
Godef. Vandelinus, 42. 53. 104
Vict. ..ius, 145. 176
Virgilius, 41. 50. 51. locus obſcuriſſimus, 51. illuſtratur, capite III libri VII.
Vitruvius illuſtratur, 128

X

Xenophon, 99
Xylander, 84. 107

INDEX RERUM MEMORABILIUM, QUÆ IN DISSERTATIONIBUS CONTINENTUR.

A.

ABderitarum mos in ludis, lib. IV, cap. VII, 84

Ægyptii annum a Cancro qua ratione cœperint, lib. II, cap. IV, 42. eorum annus illuſtratur, lib. V, cap. III. nullam habebat appendicem horarum, *ibid.* neque intercalationem, 105. vide & caput V. annus illorum triplex, 108

Ælurus horologii monſtravit uſum. Lib. VII, cap. VII, 146

Æquinoctialis, ad eum priſci longitudines ſtellarum referebant, lib. II, cap. I. 37. prius, quam Zodiacus, in duodecim ſigna diviſus eſt, 38. Æquinoctialis Eudoxi & Arati ad examen vocatus, lib. III, cap. VI. Æquinoctialis circulus a Scaligero confictus, & Hipparcho ridicule tributus refellitur, cap. IX.

Æquinoctia, vide in Cardines.

Æquinoctium falſo ab Argyro notatum, libro VIII, cap. X. 168

Æra Hiſpanienſis, lib. V cap. VIII. ejus uſus, & origo, ac notatio nominis, 110

De Æris Græcorum, vide Computus.

Æra Chriſtiana a Panodoro videtur manaſſe, libro VIII, cap. III, 156

Africani computus, lib. VIII cap. II. Ceſti ejuſdem, 156. & cap. IV.

Agatharchidæ ætas, lib. VI cap. VI.

Alexandrini anni epocha, lib. V cap. IV, 107

Alienſis clades perperam a Polybio notata, lib. V cap. XII, 115

Anaximander primus obliquitatem Zodiaci reperit, lib. I cap. I, 38

Annus Atticus inibat a ſolſtitio lib. XI cap. II, 120

Anni Græci, & Attici ratio ſummatim tradita, lib. IV cap. I. ad Lunam etiam initio directa fuit: ita tamen ut tricenarii primo menſes forent, ibidem, & capite II. Intercalabantur menſes tricenarii, 76. quo ſenſu dicat Geminus menſes illos ad Lunam, annos ad Solem exegiſſe, cap. IV. Lunarem fuiſſe Atticum annum, cap. V probatur, 78, 79. item cap. VI, & VII. De Græco univerſe, cap. X. De anno Attico late diſputatur, lib. V cap. X. ubi & nova periodus confutata.

Annus Romanus vetus explicatur, lib. V cap. VII. & nova illius ratio confutatur, capite XII.

Annum Romani a Capricorno, Ægyptii a Cancro cœperunt, libro II cap. IV, 42. explicatur a Galeno, lib. IV cap. XII, 94

Anno ſolari opertaneo uſi ſunt Græci, libro IV, cap. XI. hunc ab Ægyptiis didicerunt, 93

Annus, cujus menſes lunares ſint, non poteſt eſſe ſolaris, ſi de ſimplici anno ſermo ſit, libro IV cap. VI. Anni menſura Solis eſt motus, lib. IV. cap. XI, 92, 93 de anno Græco Ariſtotelis, aliorumque dicta, cap. XIII, 96

Annus Judaicus an lunaris initio fuerit, lib. V. cap. I.

Annus Patriarchicus, ſive diluvii tempore quis fuerit, lib. V. cap. II.

Annus Confuſionis explicatur, lib. V. cap. IX. menſes habuit XV, dies CCCCXLV. aut uno minus, 111. Vide & caput XIII.

Antiſcia ſigna quid ſint. Lib. II, cap. VII, 46, 47

Aquilæ ortus, lib. II cap. VIII, 50. Vide & libro V cap. XIV, 117, 118

Aratus Eudoxum ſecutus, & rudis aſtronomiæ, libro III cap. V, 66, 67. quod Eudoxum ſecutus ſit oſtenditur libro VI capite IX, 128

Arbellica victoria, lib. IV cap. VII, 84. & cap. XIII, 98. & libro V cap. V, 123, 124

Arcticus circulus Eudoxi, & Arati ad examen vocatus, lib. III cap. VI.

Arcturi ortus ex variis auctoribus, lib. II cap. VIII, 48, 49

Arietis ſtella, lib. I cap. IV, 42, 43

Aſcenſiones ſunt [illegible], deſcenſiones [illegible], lib. I. cap. III.

Aſiatici uſi anno Juliano ætate Galeni, lib. IV cap. XII, 95

Aſtrum quid a ſtella differat, lib. II cap. III, 41

Atticus annus, vide in annus. Epiphanii ætate Julianus erat, lib. IV cap. XII, 95. & libro V cap. X. ubi & nova periodus Attica refellitur, cap. XI.

In anno Attico intercalatus Poſideon, lib. VI cap. II.

Azymorum tempore in Judæa maturæ meſſes erant, lib. II cap. XII, 56. Immundis etiam veſci licebat, 58, 59.

B.

BIſſextilis dies varie collocatus, lib. IV cap. XII, 95

C.

CAlendarium triplex, 35

Canicula, vide Sirius.

Canicularis annus Ægyptiorum, lib. V cap. V, & VI.

Canobus, lib. III cap. IV, 65

Capellæ ortus, lib. II cap. VIII, 49

Cardines antiqui ſignorum initiis attribuebant, lib. I cap. III. Eudoxus falſo creditus ab Hipparcho in mediis eoſdem locaſſe, lib. II cap. III, & cap. IV. ubi & Metonis cardines explicati, qua ratione alibi, quam in initiis conſtituti, 42. & deinceps. Hipparchus in initiis defixit, 43. Poſt hunc tamen vulgo in octavis partibus locati, ibid. & 44. & cap. V. per totum;

Digitized by Google

tum. ubi docetur in commiſſionibus circulorum fuiſſe poſitos. Ubinam a Julio Cæſare conſtituti quattuor cardines, ibid. 44. de octavis iiſdem partibus agitur, lib. III cap. I, 61. & lib. VI cap. X, 129, 130. qua catione medii & veri notati ſint, 131
Chabriæ victoria Naxica, lib. IV cap. VII, 84. & cap. XIII, 98
Chaldæi in cælo imagines notarunt, lib. I, cap. VIII, 38
Chelæ pro Libra cur uſurpatæ, lib. II cap. III, 41
Chriſti Natalis dies apud Epiphanium, lib. V cap. XI, 114. Incarnatio & Paſſio ex Africani ſententia, lib. VIII cap. II, 155, 156. & cap. III, 157. & cap. IV, 158
Circuli in ſphæra non ſtarim in CCCLX partes diviſi, ſed prius in LX lib. II cap. I, 38. latitudine carent, lib. II cap. V, 45
Civilia verba, & ἀδιαλειπτικά, lib. IV cap. IX, 88
Civilis annus quid ſit, lib. IV cap. IX, 88, 89. Unicus tantum poteſt eſſe, ibid.
Cleoſtratus ſigna primus in Zodiaco reperit, lib. I cap. I, 38
Cumputus Græcorum triplex, deque eo fuſe, lib. VIII cap. I, & ſeq. ex iis duo tantum diverſi ſunt, 153. Conſtantinopolitanus, & Alexandrinus quam rationem habeant, ibid. & deinceps. Cap III. Epocha eorum in anno Juliano cap. V. De his hallucinatio Scaligeri, cap. VI. Methodus in illis computis per Canones expoſita, cap. VII, & ſeq.
Concurrentes quid ſint, lib. VIII cap. VII, 164
Cynocephalus uſum horologii monſtravit, lib. VII cap. VIII, 145

D.

Δ Εκάτων, vel δωδεκάτων ςοιχείων, quid ſit, lib. VII cap. VII, & cap. VIII, 145
Delphini ortus, lib. II cap. VIII, 49
Deuteroproton Sabbatum quid ſit, lib. II, cap. XII, 56
Diei initium apud Ægyptios, lib. V cap. III, 105
Diluvii annus, & hiſtoria late diſputatur, lib. V, cap. II.

E.

ΕΝη ϗ νέα quid ſit, lib. IV cap. VII, 83
Εὐτροχάλη quid ſit apud Aratum, lib. II cap. IX, 50. 51
Epicuri natalis, lib. IV, cap. VI, 81. & cap. VII, 85
Ἐπισημασίαι ſignificationes quid ſint, lib. II, cap. XI, 54
Eratoſthenes in multis erravit, lib. III cap. IV, 64 ejus opinio de polo, cap. IV, & V.
Eudoxi de cardinibus ſententia male ab Hipparcho accepta, lib. III, cap. III. ejus opinio de polari ſtella, cap. IV & V. de ejus patria, & obſervatione, 66

F.

Fœturæ tempus, libro II, cap. VIII, 50

G.

Geminus ubi ſcripſerit, lib. IV cap. VI, 81
Græciæ ſitus, lib. III, cap. V, 66. 67
Græci κατὰ τρία ſacrificabant, lib. IV cap. V, 79
Græcus annus, vide in Annus.
Græcorum computi tres explicantur, lib. VIII. cap. I. Epocha illorum, cap. IV, 159
Feſta Græcorum in recentiore computo, capite XII.

H.

Hecatombæon quando cœperit, lib. VI, cap. II, 120
Heliotropia, vide horologia.
Hipparchi gravis error, qui aſteriſmos cum dodecatemoriis confudit, lib. II, cap. III. Ejuſdem error in Urſa, 41. lib. III cap. III, 62. 63
Horizon, de eo accurate lib. VII, cap. X, & ſeq. Duplex eſt, ſenſilis, & λόγῳ θεωρητὸς, 146. Senſilis diameter quanta, 146. 147. & cap. XI. mutatio ſenſilis brevi ſpatio fit, 148. veri horizontis mutatio fit in 400 ſtadiis ex opinione Gemini, cap. XII. Senſilem non eſſe circulum planum, ſed conicum, cap. XIII, 150
Horologia veterum. de iis libro VII, cap. VII, & deinceps. Pedum in illis dimenſio umbrarum ratione, non ex humani ſtatura corporis, 143. 144. Palladii umbræ perperam dimenſæ, ibid. Heliotropia eadem dicta, quæ non ſola æquinoctia, vel ſolſtitia repræſentabant, ſed horas diurnas, cap. VIII. Inventum illud a Babylonicis manavit, 144. quare ςοιχεῖα vocata, 145
Horologium Achaz, lib. VII cap. IX.
Hyadum ortus, lib. II cap. VIII. 49

I.

Indictio in cyclo Maximi, lib. VIII cap. V, 160. 161
Jobelæus annus ab autumno cœpit, lib. II cap. ult. 59
Iſaaci Argyri computus illuſtratur, lib. VIII cap. X.

L.

Latinorum Cyclus, & periodus Victoriana a Græcis expreſſa in computo Conſtantinopolitano, lib. VIII cap. III, 157
Leonis cor, ſive baſiliſcus, & ejus ortus, lib. II cap. VIII, 49
Lilybæum, e quo Strabo naves e portu Carthaginis ſolventes proſpiciebat, lib. VII cap. X, 147
Lunæ motus Judaico calculo, lib. II cap. XIII, 57
Lunæ φάσεις, lib. IV cap. VII, 83
Lyræ ortus, lib. II cap. VIII, 49. 50

M.

Macedones uſi anno Juliano, ut ait Galenus, lib. IV cap. XII, 95
Mæmacterion quotus menſis, lib. VI cap. III. utrum hibernus eſſet, cap. V. fuit autumnalis, 124. quartum fuiſſe probatur, ibid.
Maximi computus explicatur, lib. VIII, præcipue cap. V.
Menſium Judaicorum nomina Chaldaica ſunt, lib. II cap. XIII, 58
Menſes Attici lunares, lib. IV, cap. VII.
Menſis Lunæ proprius eſt, lib. IV cap. XI, 92. 93
Menſium Nomina alia apud alios, cap. XII, 94. Macedonica Nomina, ibid cur lunari menſi τριακὰς perpetuo detur, cap XIII, ubi & tricenarius numerus fere menſibus attributus oſtenditur, 96. 98
de Menſibus Atticis diſputatur, lib. VI cap. I, & II, 120. 121. & cap. III, IV, V.
Meridianorum mutatio, lib. VII cap. XII.
Merkedonius menſis, lib. V cap. XII. ejus originatio ridicula, 115
Meſſis tempus in Ægypto & Græcia, lib. II cap. XII, 56. & deinceps. In Judæa matura erat tempore azymorum, 56. maturitatis duplex ratio, ibid. fiebat meſſis ante oblatum manipulum, ibid.
Metonis ſolſtitium non verum, ſed medium fuit, lib. VI

VI cap. X, 131. Heliotropium Athenis ſtatuit, lib. VII cap. VIII. 144. 145
Montium altitudo maxima, lib. VII cap. X, 147
Myſteria Boedromione celebrata, lib. IV cap. VII, 84. quot diebus obita, cap. XIII, 98

N.

NUndinarum ſeries, lib. V cap. XIII, 116. 117

O.

OCtavæ ſphæræ motus explicatur, & oſtenditur fieri in conſequentia, lib. III cap. I, 61. & refelluntur argumenta, quibus Scaliger illum oppugnat, cap. III, & cap. IV.
Octavæ partes ſignorum qua ratione cardinibus attributæ, lib. II cap. V, 44. & lib. III. cap. I, 61. & cap. II, contra Scaligerum.
Olympi montis altitudo, lib. VII, cap. X. 147
Omer quibus ex frugibus conſtaret, lib. II, cap. XII, 52
Orionis ortus ex variis auctoribus, lib. II, cap. VIII, 49
Ortus & occaſus ſiderum quis ſit, & quotuplex ex Gemino, lib. I cap. I, 1. ex Theophraſto, 2. ex Ptolemæo, qui ſchematiſmos vocat, ibid. & 3. ex Tatio, ibid. ex Plinio, ibid. ex Firmico, 3. ex Tzetze, ibid. ex Theophraſto, lib. VI cap. XI. regulæ ad ortus illos, & occaſus inveſtigandos, lib. I cap. II. quænam prius oriantur & occidant, ibid. & 4.
Ortus Coſmicus, Heliacus, acronychus, nec non occaſus late declarantur, cap. I, II. & lib. I, præſertim pag. 2. & 4. Stellæ boream latitudinem habentes cum gradu antecedente oriuntur, cum ſequente occidunt, in obliqua ſphæra, 3. 4. auſtralem latitudinem habentes oriuntur cum ſequente, occidunt cum antecedente, 4
Ortus & occaſus matutini veri priores ſunt apparentibus; veſpertini ortus, & occaſus veri poſteriores apparentibus, 5. de dignoſcendis ſtellarum ortibus & occaſibus regulæ, lib. II. cap. VIII.
Ortus & occaſus matutini ac veſpertini Veneris, & Mercurii, lib. VI. cap. XII.
de Ortu & occaſu univerſe, lib. VII cap. III.

P.

PAlæſtini uſi anno lunari Galeni ætate, lib. IV cap. XII. 94
Panodori computus, lib. VIII cap. I. 153, 154. & cap. III, & cap. IV, 158. fuit aſtronomiæ peritus, 160
Parallelorum proportio, lib. VII cap. XIII, 150
Parapegmata aſtronomica, ut Metonis, lib. II. cap. IX, 51. 52. 53
Paſcha Judaicum, lib. II cap. XII, 56. & cap XIII, 57. & deinceps; de lunari anno præſcriptum, 58 Ezechiæ Paſcha, ibid. & 59
Paſchales termini, lib. VIII cap. X. cur plenilunia dicuntur, 167
Περιτταὶ ἡμέραι Halicarnaſſenſis, lib. IV. cap. XIII. 99
Phamus Aſtrologus, lib. VI. cap. IX.
Philippus Aſtronomus, lib. III. cap. V. de eo, & ipſius ætate actum fuſe, lib. VI. cap. IX.
Phœnicis vita, lib. V. cap. VI. 109. quando viſus in Ægypto, ibid.
Planetæ duo, Venus & Mercurius, Soli ortum veſpertinum faciunt, lib. VI. cap. XII.
Pleiades. vide Vergiliæ.
Πλωΐμος dictus eſt annus, lib. II. cap. IX. 50
Plenilunium fere decimo ſexto die fit a neomenia, lib. IV. cap. XIII. 98
Polus mundi an in ſtella aliqua conſtitutus ſit ab Eudoxo. Lib. III. cap. IV. 64. de polari ſtella, 65. & cap. V. ad polos mundi ſuos circulos direxit Eudoxus, & Eratoſthenes, lib. III. cap. VI. 69. deque ea re falſa Scaligeri ſententia confutatur, cap. VII. Quin & Hipparchum falſo credidit alium mundi polum ſtatuiſſe, cap. VIII.
Poſideon intercalaris fuit, ejuſque ſitus, lib. VI, cap. II. & III. 121. 122. vide & caput IV.
Primitiæ Judæorum quid fuerint, lib. II. cap. XII.
Procyon ante Canem oritur, & poſt eum occidit, lib. I. cap. II. 4. Antecanis dicitur, de ejus appellatione, lib. II. cap. XI. 55 ante caniculam oritur, ſed poſt eam occidit, lib. VI. cap. II non ſemper Canicula vocatur Procyon, ibid. De ejus ortu, 135. 136
Προθεσμίαι quid ſint, lib. VIII. cap. VII. 163
Ptolemæi liber de inerrantibus pſeudepigraphus, lib. VII. cap. V.
Pyanepſion quotus menſis, lib. V. cap. V.

R.

REgifugii tempus, lib. V. cap. IX. 110. 111
Regulares quid ſint, lib. VIII. cap. VII.

S.

SAlaminia pugna, lib. IV, cap. XIII. 98
Signa quomodo in cælo conſtituta, lib. I. cap I. 37. 38. cum aſteriſmis perperam ab Hipparcho confuſa, lib. II. cap. III.
Signorum ſyzygia, item imperantia, auſcultantia, videntia declarantur, lib. II. cap. VII. idque ex Ptolemæi, Manilii, Paulli Alexandrini, Firmici ſententia, 47. προσταττόντων, ἀκουόντων quæ dicantur, lib. VII. cap. III. 138. 139
Sirius unde dictus, lib. II. cap. XI. 54. Ita Sol vocatur, ibid vis Sirii, ſive caniculæ; quam tamen ei abjudicat Geminus, ibid. ejus ortus Coſmicus, & Heliacus, ibid. Heliacum in Leonis initio plerique ſtatuunt, ibid. occaſu ſuo frigus excitare credebatur, 56. De ortu & occaſu Sirii accurate, lib. VII. cap. I. & cap. III.
Solis ingreſſus in Signa Julii Cæſaris tempore, lib. I. cap. VIII. 31
Solſtitia, vide in Cardines. Falſo Scaliger in toto ſigno Cancri putavit a Veteribus conſtituta, lib. II. cap. VI. tam media, quam vera notata in parapegmatibus a Metone, Soſigene, & aliis, lib. VI. cap. X. 131
Soſigenis inconſtantia, lib. II. cap. V. 45
Sothiaca periodus, lib II, cap. IV. 42
Stellarum aliquot ortus & occaſus Romæ, & Alexandriæ anno primo Juliano, lib. I. cap. VIII. 32. Longitudo tam in Æquinoctiali, quam in Zodiaco ſpectata, lib. II, cap. I. 38. Sic & latitudo ad utrumque comparata, 39. quod probatur fuſe, cap. II. & lib. III. cap I. ſitus aliquot ſtellarum in æquinoct. ex Hipparcho. ibid. Nullam vim habere ad tempeſtates mutandas, lib. II. cap. XI. 54. Non primus auctor fuit Ptolemæus latitudinum & longitudinum fixarum comparandarum ad Zodiacum, lib III. cap. I. pag. 60. 61. Diſtantiæ ſtellarum aliquot a polo Eudoxi, & Hipparchi tempore, lib. III, cap. VIII.
Στοιχεῖα in horologiis, lib. VII, cap. VIII. 145
Strabo, vide Lilybæum.

Ta-

T.

Tabulæ ortus, & occaſus fixarum, lib. I, cap. III. quarum uſus Canonibus explicatur, cap. VI.
Tempeſtates anni quattuor unde cœptæ apud Græcos, & Romanos, lib. VI. cap. VIII.
Temporarius & ſerotinus imber quid ſit, lib. II. cap. VIII. 50
Tertio anno, vel quarto fieri aliquid ſignificat ineunte, non abſoluto, lib. IV. cap. II. 77
Tropicus circulus Eudoxi & Arati ad examen vocatus, lib. III, cap. VI.
Thebanorum Ægyptiorum annus, lib. V. cap. IV. 106

V.

Veris initium apud Romanos, & Græcos, lib. VI. cap. VIII. 527
Vergiliæ quæ ſint, lib. II, cap. IX. ubi fuſe de his agitur; ortus & occaſus earum, 51. & deinceps. Virgilii de his locus inextricabilis, *ibid.* de occaſu, 52. quomodo bifariam annum ſecare dicantur, cap. X. 53. & deinceps; de earum ortu, lib. VII. cap. IV. ubi ortum fecerint Heſiodi ſæculo, cap. V. non dividere annum bifariam, *ibid.* 541. de earumdem occaſu rurſus, cap. VI.
Virginis ſpica, lib. III. cap. IV. 65
Urbis anni male a Calviſio notati, lib. V. cap. XII. 115. 116
Urſæ utriuſque ſtellæ ſeptem, lib. II. cap. II. 38. earum ſitus in æquinoctiali, *ibid.* & 39. de earum aſteriſmis pro Eudoxo contra Hipparchum, lib. III. cap. III. 63
Urſæ minoris aſteriſmi, *ibid.* & 64. poſtrema caudæ olim omnium auſtraliſſima, 64
Occidunt Urſæ majoris ſeptem ſtellæ in Arabia, lib. VI. cap. VI.
Urſorum latebræ quo menſe, & quanto tempore, lib. VI. cap. VII.
Uſuræ menſtruæ, lib. IV. cap. VII. 83

Z.

Zodiacus ſignis diſtinctus, lib. II. cap. I. 37. 38. qua ratione in ſigna & partes diviſus, *ibid.* varia diviſio, 38. Zodiacus multiplex, *ibid.*

FINIS.

JACOBI

Digitized by Google

JACOBI SIRMONDI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI

DIATRIBÆ SIRMITANÆ II.

DE ANNO

SYNODI SIRMIENSIS,

Cum viri docti animadverſionibus ad Epiphanium, & nupera ejuſdem Diſſertatione compoſitæ.

Digitized by Google

L E C T O R I.

BIENNIUM eſt, ni fallor, cum de Sirmienſi contra Photinum Synodo Baronii ſententiam aſſerere, contrariiſque argumentis, quibus illam Epiphanianæ animadverſiones oppugnarant, brevi Diatriba reſpondere conatus ſum. Hujus copiam, nec abnuente me, animadverſionum auctor nactus cum eſſet, atque in quæſtionem hanc univerſam attentius & accuratius incubuiſſet, prolixam nuper Diſſertationem Rationario ſuo adjecit, in qua non ſolum priſtina illa, quæ adverſus Baronium ſcripſerat, præclare ſibi viſus eſt confirmare; ſed alia etiam haud paullo, ut ipſe ait, abſtruſiora, & digniora ſcitu, & nullius hactenus vel tenuiſſima ſuſpicione perſtricta, in medium proferre. Quo de utroque ne temere videar a docto viro diſſentire, quam explorata ſint quæ pro certis ratiſque vendicat, mearum opinor eſt partium inveſtigare. Quare ſicut prior Diatriba noſtra cum ejus animadverſionibus congreſſa eſt, ita nunc poſterior iſta cum Diſſertatione confliget, atque indidem unde auſpicatus eſt, ab arcanis ſcilicet nullique cognitis obſervationibus ordietur. Sed ante omnia priorem illam Diatribam, ex qua Diſſertatio nata eſt, latentem hactenus & paucorum notitiæ creditam, ut totius cauſſæ fontem & curſum recognoſcas, oculis tuis, Lector, & arbitrio ſubjiciam.

JACOBI

JACOBI SIRMONDI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI

DIATRIBA PRIMA SIRMITANA.

De anno Synodi Sirmienſis & fidei formulis in ea editis.

Pro Baronio adverſus viri docti Animadverſiones ad Epiphanium.

QUo anno æræ Chriſtianæ, quibuſve Conſulibus congregatum ſit Concilium Sirmienſe, quot præterea numero, & quænam in eo conditæ ſint fidei formulæ, non una eſt inter antiquos & ævi noſtri Scriptores controverſia. (Lib. 2. c. 21. Lib. 4. c. 3.) Etenim ut de anno prius diſſeramus, Socrates & Sozomenus convocatum tradunt poſt Sergii & Nigriniani Conſulatum, qui fuit annus Chriſti CCCLI. At Baronius toto ſexennio ab his differt, celebratum docens anno CCCLVII. Conſulatu Conſtantii Auguſti nono & Juliani Cæſaris ſecundo. Socrati & Sozomeno adſtipulatur vir magni nominis & amicus noſter in Animadverſionibus ſuis ad Epiphanium. (Petavius, pag. 306.)

Mihi cur potior Baronii ſententia videatur, ratio eſt non obſcura, ejuſmodi certe, cui Socrates & Sozomenus refragari nequeant. Teſtatur enim uterque illorum Concilio Sirmienſi adfuiſſe inter ceteros Epiſcopos Hoſium Cordubenſem. At certum eſt, ſi Concilium referas ad annum CCCLI. Hoſium illi adeſſe omnino non potuiſſe. Enimvero ſi Hoſii lapſus, quo ad Arianæ perfidiæ ſubſcriptionem impulſus eſt, in ſynodo Sirmienſi contigit, ut Socrates & Sozomenus affirmant, ſynodum poſt Hoſii exſilium coactam fateri neceſſe eſt. Quorſum enim, ſi præceſſerat ſynodus, in eaque ad Arianos jam tranſierat Hoſius, Hoſio exſilium inſtigantibus Arianis a Conſtantio fuiſſet imperatum? Hoſii vero exſilium qui accuratius ratiocinantur in annum Chriſti CCCLVI. inciidiſſe ſtatuunt, argumento epiſtolæ (Pag. 603) S. Athanaſii ad Solitarios, quæ Catholicorum antiſtitum exſilia ordine percenſens, poſt mentionem Paullini Trevirenſis & Luciferi Sardiniæ, Euſebii Vercellenſis, Dionyſii Mediolanenſis, quorum ille a Concilio Arelatenſi anno CCCLIII. reliqui a Mediolanenſi anno CCCLV. ſedibus ſuis ſunt ejecti, & poſt Liberii Papæ relegationem, quæ aliquanto poſt ſecuta eſt, Hoſium extremo loco adnumerat, eumque narrat a Conſtantio primum in aulam accitum, atque in Hiſpaniam remiſſum: tum deinde rurſus poſt datas ultro citroque litteras iterum accerſitum, & pro exſilio Sirmii anno integro detentum. Quare ſi Hoſii exſilio poſterior ejus lapſus fuit, ut oſtenſum eſt, exſilii autem initium anno congruit CCCLVI. non poteſt ſynodus in qua lapſus dicitur, ad annum referri CCCLI.

Sed de anno ſynodi Sirmienſis, in qua Photinus damnatus eſt, cur conjecturas quærimus, cum de illo nobis poſt S. Hilarii profeſſionem, quam in ejus fragmentis teſtatam videmus, ambigere non liceat? (Pag. 23. lib. 1.) *Ad tollendum*, inquit, *ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi ſynodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes.* ET POST ALIA. *Inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus deprehenſus, & a communione jam pridem unitatis abſciſſus, ne tum quidem per factionem populi potuit amoveri.* Ergo cum Mediolanenſem ſynodum Arbetione & Lolliano Conſulibus anno CCCLV. celebratam fuiſſe conſtet, & Sirmienſem biennio poſt convocatam teſtetur Hilarius, cui dubium eſſe queat, quin vera & certa ſit Baronii ſententia, qui anno CCCLVII. adſcribendam cenſuit? Quid quod anno CCCLI. in quem ſynodum illam alii conjiciunt, cum Occidentis provincias obtineret Magnentius, & bellicis motibus arderet Pannonia, vix ac ne vix quidem ſynodum in ea convocare Conſtantio licebat. quem propterea Socrates idem & Sozomenus ſecum ipſi pugnantes narrant non niſi exſtincto Magnentio, hoc eſt non ante annum CCCLIII. animum ad tractandas res Eccleſiaſticas revocaſſe. (Lib. 3. c. 27. Lib. 4. c. 7.)

De hoc igitur priori capite, hoc eſt de ſynodi noſtræ anno jam ſatis: nunc alterum de formulis in ea conditis expendamus. Socrates enim tres in hac ſynodo editas commemorat. (Lib. 3. c. 25.) Primam contra Photinum, quam a Marco Arethuſio dictatam refert: alteram Latine ſcriptam, quæ Hoſii blaſphemia dicitur ab Hilario: tertiam quæ Conſules habuit, & a Socrate poſtea recitatur, cum agit de Concilio Ariminenſi. (Ibidem c. 32.) Ceterum duplex in his verbis, ut Nicolaus Faber in præfatione ſua obſervat, Socratis fuit hallucinatio. una quod primæ formulæ auctorem Marcum facit, cum tertiæ auctorem, non primæ dicere debuerit: altera quod hanc tertiam in ſynodo Sirmienſi editam putat, cum ex Hypatii & Euſebii Conſulatu, quem adſcriptum habuit, ad annum CCCLIX. pertinere liqueat, & Sirmii quidem, non tamen in ſynodo, quæ ibi nulla tunc fuit, ſed in fortuito paucorum Epiſcoporum congreſſu præſente Conſtantio compoſitam fuiſſe docet epiſtola Germinii, quæ legitur in fragmentis Hilarianis. (Lib. 1. pag. 42.)

Secluſa porro rejectaque a ſynodo Sirmienſi hac tertia formula, reliquæ ſunt duæ priores, quas in ea ſynodo ſcriptas agnoſcunt Hilarius in libro de ſynodis, & Athanaſius de ſynodo Seleuciæ & Arimini. quarum alteram quæ adverſus Photinum promulgata eſt, ut ortho-

lib. 2. Theodoret. a. cap. 19. Tripart. 5. cap. 21

Urſacius, & Valens, quoniam participes, & concordes Ariani dogmatis erant, a noſtra ſunt communione ſegregati. Quam ut reciperent, cognoſcentes delicta, quibus peccaverunt, pœnitentiam, atque veniam impetrare poſcebant: & reſcripta eorum hæc ita ſe habere teſtantur, per quæ criminum veniam conſecuti ſunt. Erat enim tempus, quo hæc geſta noſcuntur, quando Mediolani ſynodus celebrata eſt præſentibus Romanæ Eccleſiæ Presbyteris. Cognoſcentes vero ſimul etiam poſt mortem dignum memoria Conſtantinum, cum omni integritate, & examinatione conſcriptam expoſuiſſe fidem. qui cum ab hac luce baptiſmate percepto diſceſſerit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incongruum eſſe judicamus poſt illum aliquid novitatis admittere. Hanc epiſtolam Latine conceptam retulit Hilarius in Fragmentis: ſed concíſam, & omiſſis plurimis, quæ in Græco ſunt, mutilam. Ita enim verba illa, quæ deſcripſimus, illic leguntur. *Ideo Urſacius & Valens in ſuſpicionem ejuſdem hæreſeos Arianæ venerunt aliquando, & ſuſpenſi erant a communione, & rogaverunt veniam; ſicut eorum continent ſcripta: quam meruerunt tunc temporis a Concilio Mediolanenſi; & aſſiſtentibus etiam legatis Romanæ Eccleſiæ, Conſtantino præſtante. In hoc cum magno tuamine fuiſſet conſcriptam, quod teneas, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutare.* Ex

Illuſtratur Mediolanenſis Synodus.

his colliguntur quattuor, quæ ad Mediolanenſem iſtam Synodum illuſtrandam pertinent. Primum in ea damnatos Arianos, ac proinde celebratam eſſe ab Epiſcopis Catholicis. Deinde Romanæ Eccleſiæ Presbyteros, vel, ut habet Hilarius, legatos interfuiſſe. Quod autem Conſtantino præſente facta eſſe apud eumdem Hilarium legitur, id in Græco non exſtat: neque de Conſtantino M. verum eſt, aut neque de ejus filio juniore Conſtantino, ut ex illius Synodi tempore paulo poſt evidens fiet. De Conſtante itaque loquuntur; cujus juſſu, utpote Catholici Principis, coacta videtur illa Synodus. Quod ſi verum eſt; tum ſane reliqua, quibus ejus mortis & baptiſmi meminerunt, ad Conſtantem, non ad Conſtantinum pertinebant. Sed ea res alterius eſt diſputationis ac loci. Tertio indidem conſtat, Urſacium, & Valentem in Mediolanenſi Concilio Arianæ poſtulatos hæreſis veniam exoraſſe, & in integrum reſtitutos eſſe. Quarto annus quoque, quo illa Synodus eſt congregata, ex Liberii epiſtula conficitur. Nam dicit ante octo annos, quam ad Conſtantium illam epiſtolam ſcriberet, Mediolani eam habitam fuiſſe. Porro ſcripſit ad Conſtantium Liberius antequam in exſilium mitteretur; adeoque anno Chriſti CCCLV. Quare octavus annus ante hunc erit annus Chriſti CCCXLVII. ut Sardicenſem Synodum brevi intervallo Mediolanenſis conſecuta ſit, eodemque anno celebrata. Biennio poſt, cum Athanaſius Conſtantis & Conſtantii auctoritate, ac decreto ab exſilio revocatus eſſet, Alexandriamque profectus; & Catholica res meliore jam loco eſſe cœpiſſet, Valens & Urſacius, qui in ditione Conſtantis erant, & ad potentiorum nutum, voluntatem ac religionem ſuam fingere jamdudum inſtituerant, ut antea cum Eccleſia Catholica, ita cum Athanaſio redire in gratiam e re ſua eſſe ſtatuerunt. Itaque libellum obtulere primum Julio Papæ: in quo & illa omnia conficta eſſe faſſi ſunt, quæ contra Athanaſium objecta fuerant; & Arianam perfidiam anathemate damnarunt: *Sicut per priorem libellum* (inquiunt) *noſtrum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc, & ſemper anathematizaſſe, hac manu noſtra, qua ſcripſimus, profitemur.* Hæc in Latino eorum libello apud Hilarium: cui iſta ſubjicit: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt*; nempe in Mediolanenſi Synodo, ut ex iis patet, quæ paullo antea ſcripſit Hilarius; biennio ante Mediolanenſem Synodum, cui Romani interfuere legati, peractam eſſe, quam Valens, & Urſacius cum Athanaſio dato libello reconciliati ſunt.

Urſacii & Valentis reconciliatio ſuo tempori reſtituta. pag 640.

Ceterum Urſacii, & Valentis iſta reconciliatio perperam in Annalibus conſertur in annum Chriſti CCCL. poſt mortem Conſtantis qui XV. Cal. Febr. interemptus eſt. Etenim certiſſimum eſt, ſuperſtite Conſtante ambos illos reſipuiſſe, ac libellos dediſſe. quod Athanaſius ipſe dubium eſſe non patitur in epiſtola ad ſolitarios. ubi iſtos ait poſt Conſtantis obitum ab Arianis adductos eſſe, ut ad vomitum redirent, & ab Athanaſii pariter atque Eccleſiæ Catholicæ communione deficerent, cauſſantes metu ſe Conſtantii, & ingratiis ad ſimulandam hanc pœnitentiam eſſe compulſos. Hoc vero falſo illos allegaſſe dicit Athanaſius; quod neque tum ullus Palatinus, aut Notarius ad eos miſſus ſit, qui illos cogeret: quemadmodum ipſi deinceps inſtituerunt facere; ſed nec Imperator quidem adeſſet: verum ſponte ipſi Romam advolaſſent, & in medio Eccleſiæ cœtu pœnitentiæ libellos palam protuliſſent. Hæc Athanaſius: ex quibus perſpicuum eſt, Conſtante adhuc vivo Valentem, & Urſacium Julio pariter & Athanaſio ſupplicaſſe. quod anno CCCXLIX. contigit, biennio poſt Mediolanenſem Synodum, quæ ante annos octo, quam Liberius ad Conſtantium epiſtolam daret; indicta ponitur ab eodem Liberio. Quocirca tertia Photini damnatio in Mediolanenſi Catholicorum Synodo facta eſt, ut ex his omnibus conſtat.

Quarto damnatus idem eſt in Sirmienſi Synodo, non illa celebri, cui Ariani præfuerunt, Imperatore Conſtantio, ac Baſilio Ancyrano præcipuas partes illius ſuſtinente: ſed in altera, cujus ex annalium, hiſtoriarumque monimentis hodie memoria omnis excidit; quam nos ex Hilarii Fragmentis, velut e parietinis ac ruderibus, ſepultam, ac pæne obliteratam eruimus. Synodum ergo Sirmienſem a Catholicis, & Occidentalibus in cauſſa Photini celebratam eſſe dico priorem illa, quæ in eadem urbe ab Arianis, & Orientalibus eſt habita. Quod ex verbis Hilarii colligitur, quæ hujus capitis initio poſuimus. Refert enim Hilarius ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum congregatos eſſe Epiſcopos, poſt biennium, quam in Mediolanenſi Synodo damnatus fuerat: ac per eam occaſionem Valentem, & Urſacium, qui in Mediolanenſi Synodo cum Catholica Eccleſia in concordiam redierant, cum Athanaſio reconciliatos eſſe. Quod ſuperſtite Conſtante factum eſſe, & anno Chriſti CCCXLIX. paullo antea demonſtravimus. His iſta ſubjicit Hilarius. *Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehenſus, olim reus pronuntiatus, & a communione jampridem unitatis abſciſſus, ne tunc quidem per factionem populi potuit * admoveri.* Hinc de loco Synodi illius conſtat: nempe Sirmii eam habitam fuiſſe; neque Photinum de ſede pelli potuiſſe, quod populus ſeditione facta Epiſcoporum conatui reſtitiſſet.

Quarta damnatus eſt Photinus in Sirmienſi Concilio a Catholicis.

* Cor. amoveri.

Nam quod Sirmienſis iſta Synodus diverſa ſit ab ea, quæ poſtea contra Photinum eumdem celebrata eſt ab Arianis, quæque vel unum fidei decretum, vel etiam duo condidit, de quibus mox agetur pluribus; his argumentis oſtenditur. Primum ex tempore, quod ab Hilario ſignificatur, & a nobis illuſtratum eſt hactenus. Biennio quippe poſt Mediolanenſem Synodum, & ſex annis, antequam Liberius relegaretur, adeoque anno CCCXLIX, Sirmii congregata eſt illa Synodus. At vero famoſum illud Concilium, cui Baſilius Ancyranus interfuit, ut minimum biennio poſt, Chriſti CCCLI. celebratum eſt. ut autem aliis placet, nono poſt anno, Chriſti CCCLVII. de qua re poſtea. Deinde quia Photinus in priore illa, propter populi factionem, amoveri non potuit; in poſteriore vero ab Arianis & Conſtantio habita, omnino dejectus eſt, ut Sozomenus refert libro IV, in fine capitis VI. Tertio quod Concilium Sirmienſe, de quo Hilarius ſcribit, Occidentales ſoli celebrarunt, decretumque ſuum ad Orientales miſerunt Epiſcopos, ut idem teſtis eſt Hilarius; qui *decretum de Photino ab Occidentalibus factum ad Orientales relatum* aſſerit: Orientales vero *more callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces occaſionem revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut inſinuationem talium magiſtri, addidiſſe: ut mortuam de Athanaſio ipſo jam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſſæ novitas excitaret, & ſubrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret.* Hæc Hilarius: quorum ex antecedentibus, atque ex hiſtoria Severi, hæc ſententia eſt. Marcellus Photini magiſter, cum ab Arianis una cum Photino depoſitus eſſet, ut ſupra demonſtravi, in Sardicenſi Concilio in integrum reſtitutus erat. Verum cum priſtinum errorem poſtea reſumpſiſſet, *Athanaſius hunc a ſua communione ſuſpendit. habuitque ille hanc verecundiam, ut tanti viri judicio notatus ſponte concederet*, ut Severus narrat. Quod Athanaſii judicium Photini damnatione, ac Sirmienſi Synodo anterius fuiſſe teſtatur Hilarius: atque *his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem præbuiſſe.* Itaque Orientales, decreto illo contra Photinum

Probatur Sirmienſis prior Synodus.

Digitized by Google

tionum ab Occidentalibus miſſa, reſcripſerunt, non ſolum Photini damnationem approbantes; ſed Marcelli inſuper addentes: ut hoc modo Sardicenſis acta Concilii labefactarent, & quæ ibi de Marcello & Athanaſio conſtituta erant, irrita facerent. Quippe ambo, uti diximus, a Sardicenſi Synodo ſedibus ſuis reſtituti ſunt. Hujus antem convelli auctoritas, infringique videbatur, damnato Marcello, quem illa ſublevarat; & ad Athanaſii damnationem, quem perinde complexa Synodus erat, aditus præſtrui. Hæc ab Hilario ad eum modum geſta narrantur. Unde illud apparet, Sirmienſem hanc Synodum Occidentalium fuiſſe; & quidem Catholicorum; primum quia Valens & Urſacius hujus occaſione Synodi cum Catholicis, & Athanaſio penitus concordiam inierunt; ut ex Hilario ſupra docuimus. Deinde quod idem Hilarius, paucis interjectis, Occidentales iſtos, qui Sirmii convenerant, ea re commendat, quod decretum ſuum ad Orientales miſerint bono more, inſtitutoque, non ut eos ad aſſentiendum cogerent; *ut nunc*, inquit, *agitur*: ſed ut certiores illos facerent. *De Photino autem, ſicuti mos poſcebat, ad Orientales epiſtolæ ſunt, non injuria extorquendi, ut nunc agitur, adſenſum, ſed inſtruendæ univerſorum ſcientiæ conſuetudine.* Quamobrem Occidentalium ille conceſſus Sirmii factus non poteſt idem eſſe cum altero, in quo Baſilius cum Photino commiſſus eſt, cui ſoli Orientales propemodum interfuere. Ac videtur Conſtans Imperator Catholicæ fidei ſtudioſiſſimus princeps, ejus promovendæ, & in Occidente ſanciendæ gratia, primum Mediolani Epiſcopos congregaſſe, ut de Arianis, ac præſertim Valente, & Urſacio cognoſcerent; & quæ nuper in Sardicenſi Concilio decreta erant, denuo firmarent: deinde Sirmii, ut Photinum e gradu dejicerent. quod ne fieret, populus interceſſit: Conſtans vero, antequam vim adhibere poſſet, e vita ſublatus eſt. Itaque nova deinde Synodo opus fuit ad deponendum Photinum.

Quinta Photini damnatio in Concilio Sirmienſi ab hæreticis habito.

Quinta igitur & poſtrema Photini damnatio in eadem urbe Sirmio, biennio poſt priorem, facta eſt anno CCCLI, quo depoſitus eſt iterum Photinus, & Epiſcopatu pulſus; quod obtineri hactenus non potuerat; atque etiam collatione cum Baſilio Ancyrano habita, convictus, ac proſtratus eſt. Cujus Synodi ratio quia perplexa eſt, & multis obſtructa difficultatibus, nec levis de actis illius controverſia; ſeponemus ei explicandæ caput alterum, in quo quæ ad illam pertinent brevi complectemus.

CAPUT II.

De tribus fidei formulis Sirmii editis, e quibus ſola prima in Concilio adverſus Photinum illic peracto facta eſſe monſtratur.

CUM jam quarto Epiſcopalibus ſententiis notatus, ac depoſitus Photinus, invitis omnibus, ſedem ſuam retineret, demum adverſus eumdem Sirmienſis altera Synodus eſt collecta, in qua Conſtantii Imperatoris auctoritate ſuſius ille damnatus Epiſcopatu cedere cogitur. Synodum hanc celebravere Orientales potiſſimum Epiſcopi. Nam Hilarius libro de Synodis formulam fidei cum anathematiſmis illic editam ſic inſcribit; *Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ*: ac proxime ante, tunc eam eſſe propoſitam refert, *cum Photinus Epiſcopatu dejectus eſt*. unde, quod ſuperiori capite diximus, conſtat, alteram hanc Sirmienſem eſſe Synodum ab ea, quam Occidentales biennio ante in eadem urbe fecerunt.

Duo ſunt hac de Synodo quæſtionis capita; alterum de anno, quo peracta eſt; alterum de fidei formulis, quæ in ea publicatæ feruntur. Quod primum attinet, Socrates libro 2. cap. 29. Græcæ edit. & Sozomenus lib. IV. cap. VI. teſtantur eum annum fuiſſe poſt Conſulatum Sergii, & Nigriniani, quo nulli Conſulatum geſſerunt ob bellicos tumultus. Hic eſt annus Chriſti CCCLI. At Baronius in annum CCCLVII. illam conjicit. De fidei formulis non minor eſt controverſia. Nam tres omnino exſtant ejus urbis inſcriptæ nomine, quæ in eadem Sirmienſi contra Photinum collecta Synodo propoſitæ narrantur a Socrate, Sozomeno, ac Nicephoro.

Lib. 2. c. 30.
Lib. 4. c. 6.
Lib. 9. n. 32.

Prima formula Sirmienſis.

Primæ auctor falſo perhibetur Marcus Arethuſius, ut ſcribit Socrates, Græceque concepta eſt cum anathematiſmis XXV. Ea Græce apud Athanaſium legitur in libro de Synodis, & Socratem loco jam citato. Latine autem apud Hilarium libro de Synodis, & in Tripartita, libro IV. cap. VII. In ea damnantur anathemate, qui dicant Filium *de non exſtantibus, aut ex altera hypoſtaſi eſſe: vel fuiſſe tempus, aut ſæculum, quando non erat.* Nulla porro in illa mentio fit οὐσίας, niſi quod damnantur, qui dicant πλατυσμὸν τῆς οὐσίας, *dilatationem ſubſtantiæ* eſſe Filium. Hujus fidei formulæ, ac Sirmienſis Synodi & Photini depoſitionis, quod ſubit mirari, nullam mentionem facit in ejus Hæreſi S. Epiphanius. ſed ſolius Sardicenſis Occidentalium Synodi meminit, in qua damnatus eſt. ſecundum quam Conſtantium adiiſſe, ac ſe injuſte depoſitum querentem, judices impetraſſe: ac miſſos eſſe Thalaſſium, Datianum, Cerealem, Taurum, Marcellinum, Evanthium, Olympium, Leontium. quos ex ordine Senatorio fuiſſe Socrates indicat. Coram his, & Epiſcopis pluribus deſcendiſſe illum in certamen cum Baſilio Ancyrano prodit Epiphanius, ac Socrates, & Sozomenus. Qui ambo ſignificant, finita jam Synodo Sirmienſi, & poſt depoſitum in eadem Photinum, diſputationem illam eſſe factam. qua convictus Photinus, & exauctoratus eſt. Verum apud eumdem Epiphanium in Semiarianorum hæreſi, Baſilius, aliique Epiſcopi in Synodica Ancyrani conciliabuli, meminerunt Sirmienſis Synodi, ejuſque actorum adverſus Photinum.

Pag 693 Lib. 2. c. 30.
Anathematiſmo 6. & 7.
Hær 71.
Hær. 73. n. 2.

Secunda formula.

Secunda fidei formula apud Sirmium edita eſt Latino ſermone, ut teſtantur Athanaſius, Socrates, Hilarius, qui eam deſcribunt, Sozomenus, aliique. Hujus inſcriptio eſt apud Hilarium ejuſmodi: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium, & Potamium conſcriptæ.* In ea prohibitum eſt fieri mentionem nominum οὐσίας, ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου, quia nuſquam in Scripturis leguntur. Eamdem poſtea ſupprimere conati ſunt Ariani, interpoſita auctoritate Conſtantii, ut iidem Scriptores referunt.

Tertia formula.

Tertia formula Latine itidem Sirmii concepta eſt, notatis Coſſ. Euſebio, & Hypatio, qui annus Chriſti fuit CCCLIX. eaque a Valente, & Urſacio Ariminum perlata. quæ apud Athanaſium, & Socratem exſtat. Sed eam in Sirmienſi contra Photinum Synodo editam non fuiſſe perſpicuum eſt, idque Nicolaus Faber in Præfatione ad Hilarii Fragmenta olim animadvertit.

Nos in Animadverſionibus ad Epiphanium, ante annos quattuordecim, cum de hoc argumento longam diſputationem faceremus, duo quædam expoſuimus: alterum, Sirmienſem illam poſtremam Synodum eo anno peractam fuiſſe, quem habet Socrates, Chriſti CCCLI; non, ut pleriſque perſuaſit Annalium Eccleſiaſticorum conditor, anno CCCLVII. Alterum; e tribus illis fidei formulis, quas paullo ante commemoravi, ſolam primam in illo Concilio ſcriptam fuiſſe: ſecundam vero non in Synodo ipſa Sirmienſi; ſed aliquot annis poſtea editam, in conceſſu paucorum Epiſcoporum. Horum primum Veterum illorum, quos citavi, auctoritate nititur; præſertim Socratis: qui ut ſæpius, ita numquam temere, aut falſo notas illas Conſulatuum adhibet; ſed ex Actis publicis, ac Faſtis haud dubie depromptas. quo major illis habenda fides eſt, maxime ubi nulla in contrarium idonea ſunt argumenta: cujuſmodi certe hic nulla ſunt. Nam quæ in Annalibus opponuntur, ſatis iis reſponſum eſt in Animadverſionibus ad Epiphanium; ac paullo poſt ea prorſus irrita, & inania eſſe conſtabit; ubi quod poſterius eſt e duobus a me poſitis, oſtendero, ſecundam de tribus fidei formulam non in Sirmienſi contra Photinum Synodo, ſed alio tempore, ac diverſo cœtu præſulum in lucem exiiſſe. Quod illic diſputatum latius, ut in pauca contraham, his maxime de cauſſis aſſeritur.

Hær. 73. n. 2. Lib. de Syn.
Probatur ſecundam formulam non in Sirmienſi magna

In primis auctores ſunt Epiphanius, & Hilarius, cum ſecunda iſta formula publicata eſſet, atque e Sirmio in Orientem perlata, vehementer exarſiſſe Baſilium Ancyranum Epiſcopum, alioſque Semiarianarum partium: eumque ab Georgio Laodicenæ ſectæ ejuſdem patrono litteras accepiſſent, quibus de Eudoxii perditiſſimi Ariani veſania certiores illos faciebat (quem refert Sozomenus, poſtquam ecthesim illam ab Oſio expreſſam, ab Valente & Urſacio miſſam recepiſſet, gratulationis plenas ad eos ſcripſiſſe litteras, quod ipſorum

opera

Synodū editam fuiſſe. Lib. 4. c. 12. opere vere in Occidente fides reviviſceret) his commotum Laodicenum Georgium, ad Baſilium, & Epiſcopos, qui cum eo Ancyram convenerant, Epiſtolam dediſſe, qua eos hortabatur, ut Antiochenæ, immo Orientali Eccleſiæ ſuccurrerent. Porro Ancyram ideo ſe ſe contulerant, ut encænia celebrarent novæ baſilicæ, quam a ſe conditam Baſilius ibi dedicabat. Igitur Ancyræ Semiarianorum Concilium habitum eſt, paullo ante Paſcha, ut eorum Synodica teſtatur apud Epiphanium. In quo fidei formulam iſtam, quæ ſecunda apud Sirmium edita eſt, damnarunt, & adverſus eam longiſſimam aliam ecthesim cum anathematiſmis ediderunt. Poſt Synodum deinde legati ad Imperatorem Conſtantium profecti Baſilius ipſe, Euſtathius Sebaſtenus, Eleuſius Cyzicenus, & Leontius Presbyter, qui hoc ab eo peterent, ἀνακρατεῖν τὰ ἐν Σαρδικῇ, καὶ ἐν Σιρμίῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις συνόδοις κεκυρωμένα, ἐν αἷς συνδόκει ὅμοιον εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν. *Ut rata hæc eſſent, quæ apud Sardicam, & Sirmium, & in aliis Synodis decreta fuerant: in quibus communi conſenſu definitum erat ſimilem eſſe ſecundum ſubſtantiam Patri Filium.* ut ſcribit Sozomenus; qui Imperatorem narrat ea legatione commotum revocaſſe omnia, quæ per Anomœos extorta fuerant: a quibus ſecunda illa Sirmienſis profeſſio dictata erat.

Ex his omnibus validum argumentum efficitur, quo ſecunda illa formula Sirmienſis oſtenditur nequaquam in Sirmienſi contra Photinum collecta Synodo condita fuiſſe. Etenim Sirmienſi huic Synodo non ſolum Baſilius interfuit; ſed pæne etiam præfuit. præcipuæ certe ipſius partes illius fuerunt: ut qui in ejus omni actione floruit; eademque finita, datis ab Conſtantio judicibus cum Photino congreſſus eſt, eumque ſuperavit: quod Epiphanius, Socrates, Sozomenus, aliique narrant. Quid igitur fingi abſurdius poteſt, quam in illa ipſa Synodo eam fidei conceptam eſſe formulam præſente Baſilio, quam is paucis poſt menſibus adeo deteſtatus eſt, uti contra eam cœtum cogerit Epiſcoporum, acerrimoque decreto, & anathemate jugularit, & ad illam evertendam legatus ad Conſtantium Sirmium uſque pervenerit? An talem umquam ecthesim coram ſe dictari paſſus eſſet, a qua tantopere diſſidebat? Nam in illa τὸ οὐσίας, ὁμοουσία, & ὁμοιούσιον vocabula ex æquo rejecta ſunt, ex Anomœorum ſententia. At Baſilius Semiarianarum fautor partium τὸ ὁμοιούσιον propugnabat, & Anomœos, quos apud Epiphanium & Hilarium formulæ illius auctores Ancyrana Synodus facit, pejus, quam Catholicos, oderat. Quod ſi invitus illi Sirmii ſubſcripſiſſet, agenum Ancyram reverſus, Sirmienſem Synodum adeo commendaſſet, aut ejus decreta, fideique ſanctionem confirmari ab Imperatore petiiſſet? Nonne id egiſſet potius, ut ex Conſtantii decreto rejiceretur? Sane in Ancyrani Concilii Synodica optaſſe pluſimum ſe aiunt Epiſcopi, ut poſt Sardicenſem Synodum, & Sirmienſem, in qua Photinus damnatus eſt, quietis eſſe ſibi liceret. Apud Epiph. Hær. 73. n. 2. Sed quoniam ex Illyricianorum litteris, & Georgii Laodiceni, didicerint, confoſſam tot Synodorum decretis hæreſim caput efferre cœpiſſe; ideo ſe Ancyræ congregatos ea omnia denuo confirmaſſe, quæ in Antiochena Synodo, & Sardicenſi, ἐν ᾗ συνελήφθη ἡ ἐν Σιρμίῳ σύνοδος, *quam Sirmienſis Synodus eſt amplexa*, conſtituta fuerant. Non igitur ſecunda illa formula Sirmii edita ad eam Synodum pertinere poteſt, quæ contra Photinum eſt habita.

Præterea ex hac rei apud Sirmium, Ancyramque geſtæ narratione colligitur, eamdem formulam abſente Baſilio Ancyrano eſſe conſcriptam. quod ſi verum eſt; non potuit Sirmienſis Concilii tempore fieri. Nam princeps, ut jam diximus, actionis illius, ac Synodi Baſilius Ancyranus fuit: iſque finito Concilio cum Photino diſputavit. Quod autem Sirmio tum abfuerit, cum ecthesis illa dictata eſt, e Sozomeno probatur: Lib. 4. c. 12. qui refert Eudoxium, Acacium, & Uranium, cum ab Occidentalibus Epiſcopis Valente, Urſacio, & Germinio formulam iſtam, qua de agimus, accepiſſent Oſii ſubſcriptione firmatam, ejus dogma, in quod ipſi cum Aetio conſentiebant, audacter, ac palam divulgare cœpiſſe. quod indigne ferens Georgius Laodicenus certiorem de tota re Baſilium ac reliquos Ancyranæ Synodi præſules fecit: ut & ipſi in Synodica ſua teſtantur. Quare non videtur illius formulæ conſcius fuiſſe Baſilius. Quippe ab Solis Occidentalibus Epiſcopis dictate, ad Orientales deinde miſſa pervenit: ut ex Sozomeno colligitur.

Quinetiam illius inſcriptio, quæ apud Hilarium, Athanaſium, & Socratem legitur, ſatis indicat, eam a paucis Epiſcopis, non a plena Synodo profectam. Hilarius enim hoc ei lemma præſcribit: *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ.* Tum ſic eadem incipit. *Cum nonnulla putaretur eſſe de fide diſceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata ſunt, & diſcuſſa, præſentibus ſanctiſſimis fratribus, & Coepiſcopis noſtris Valente, Urſacio, & Germinio.* quod exordium Græce itidem apud ceteros exſtat. Quare paucis, uti dictum eſt, ab Epiſcopis condita eſt hæc fidei profeſſio: non ab generali Synodo. Longe enim aliter Sirmienſis Concilii Ecthesim proponit, & inſcribit Hilarius eodem in libro de Synodis: *Exemplum*, inquit, *fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ.* Hic ab Orientalibus, hoc eſt plena in Synodo ſcriptam ait Sirmienſem illam formulam: alteram nonniſi ab uno, alterove. Ad hæc Hilarius idem poſtquam ſecundam hanc Sirmienſem ecthesim, & Ancyrani contra illam Concilii decreta propoſuit, ita loquitur: *Dignum autem eſt conſcientia communi etiam ceteras eorumdem Epiſcoporum Orientalium diverſis & locis, & temporibus conſcriptas fidei noſcere*, &c. quæ poſtquam præfatus eſt, duas, non amplius, formulas deſcribit; alteram Sardicenſis Synodi; alteram Sirmienſis contra Photinum. Hanc vero commemoraturus ita ſcribit: *Conſequens eſt autem ut eam nunc fidem retractemus, quæ non olim, tunc cum Photinus Epiſcopatu dejectus eſt, conſcripta eſt.* Itaque Sirmienſis hæc formula diverſo vel loco, vel tempore ab ea conſcripta eſſe debet, quæ ſecunda Sirmienſis dicitur. At loco diverſa non eſt: tempore igitur diverſa ſit oportet. Huic argumento, quod ex Hilarii teſtimonio petitur, robur addit S. Vigilius, & opinionem noſtram adſtruit, dum in libro v. adverſus Eutychem duos illos conventus Epiſcoporum, atque Synodos diſtinguit, unam Orientalium, qui contra Photinum apud Sirmium collecti ſunt, quos Catholicos appellat, eorumque decreta commendat: alteram Epiſcoporum aliquot, ut Oſii, Valentis, Urſacii, Germinii, & aliorum; quibus univerſos ait Orientales Epiſcopos contrariis reſtitiſſe decretis. Sed Vigilii verba, quibus egregie id, quod volumus, affirmat, melius eſt adſcribere. De Ancyrana itaque Orientalium Synodo contra ſecundam Sirmienſem formulam habita, ſic ille ſcribit: *Deinde adverſus ſacrilegam impiæ profeſſionis nativitatem, quæ per Oſium, Valentem, Urſacium, & Germinium, ceteroſque ſimilis pravitatis apud Sirmium fuerat conſcripta, univerſi Orientales Epiſcopi convenientes, alias, id eſt, duodecim ſententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno Concilio non continentur.* De Sirmienſi porro Concilio, in quo Photinus poſtremo damnatus antea fuerat, hæc ſubjicit. *Illius vero Catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex tota Oriente congregati, quis ſufficiat multiplices fidei ſanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam Synodum, quia talis res neceſſitas fuerat nulla, non ſunt omnino ſancitæ: quæ nullus fidelium audet reſpuere, aut cunctatur recipere, qui non vult cum Photino anathematis eorum ſententiæ ſubjacere.* Hæc Vigilius, quæ non aliunde, quam ex Hilarii libro de Synodis, accepit. Hic enim Ancyranæ Synodi ab Semiarianis præſide Baſilio habitæ decreta prædicat, & commentario illuſtrat; quæ etiam duodecim numero refert, totidem anathematiſmis expreſſa. quæ cum auctoribus ſuis Orientalibus Epiſcopis pro Catholicis amplectitur. Cum autem Hilarius decreta iſta condidiſſe *Orientales Epiſcopos in unum congregatos* abſolute ſcripſerit, Vigilius putavit omnium Orientalium concurſu celebrem fuiſſe Synodum illam. In quo falſus eſt. Pauci enim convenerant, hoc eſt numero duodecim, quorum nomina Synodicæ Ancyranæ ſubſcripta ſunt apud Epiphanium. Hær. 73. n. 11. Non enim plena fuit iſta Synodus, ſed provincialis dumtaxat; & per occaſionem dedicandæ apud Ancyram baſilicæ collecta; ut ipſimet teſtantur in Synodica ſua. Inter hos Epiſcopos nominatur Euſtathius Sebaſtenus; quem S. Baſilius Cæſareenſis Epiſcopus, in Epiſtola ad Occidentales, Epiſt. 74 illi ipſi Ancyranæ interfuiſſe Synodo, & cum hæreticis *homouſion* damnaſſe ſcribit: Pag. 390 edit. Rom. Græco-lat. qui locus in v i. Synodo citatur. Hæreticos igitur iſtos fuiſſe ſcivit, qui hæc melius e propinquo noſſe potuit Baſilius. Quamquam nulla littera exſtat in illorum anathema-

theme-

thematiſmis, ac Synodica tota, quæ τὸ ὁμοούσιον condemnet. Sed quia τὸ ὁμοούσιον præciſe receperunt, ſuppreſſa mentione alterius; pro hujus damnatione Baſilius illud habuit. Niſi forte altera quæpiam apud Ancyram celebrata Synodus eſt in qua nominatim damnatum ſit τὸ ὁμοούσιον, quod ego non puto. Itaque vera eſt, ut opinor, conjectura noſtra.

Sed ut ad Vigilium revertar; perſpicuum eſt, Ancyranam ab eo Synodum, itidem ut ab Hilario, dici contra Oſii & aliorum blaſphemam formulam, celebratam fuiſſe. Eſt hæc vero, ut ſæpe docui, ſecunda illa Sirmienſis profeſſio, quam in diverſa Synodo, ab ea, quæ Photinum damnavit, editam eſſe mox idem Vigilius indicat, dum hanc Synodum Orientalium contra Photinum *Catholicum Concilium* appellat; cujus ſanctiones collaudat, ſimiliter atque Hilarius, & alii quidam veteres perinde ac recentiores fecerant; at illum cœtum Epiſcoporum, qui ſecundam apud Sirmium profeſſionem condidit, hæreſis & impietatis arguit. Hujus conventiculi, & impiæ profeſſionis ab Oſio non tam editæ, quam vi ac ſuppliciis extortæ, meminit Phœbadius Agiunenſis, ubi hanc Synodum appellat. Ex quo perperam aliqui concludunt Sirmienſem ab eo contra Photinum intelligi Synodum. Sed errant. Synodus enim qualiſcumque conventus Epiſcoporum interdum dicitur; cujuſmodi tum profecto fuit, quando Conſtantii potentia & tyrannide freti Ariani nefariam ab Oſio fidei formulam extorſerant; de qua vide, ſi lubet, quæ in Epiphanianis Animadverſionibus notavimus.

Diſſolvuntur argumenta contra nos oppoſita. Satis pro opinione noſtra diſputatum eſt hactenus. Unum illud reſtat argumentum, quod ex illorum temporum hiſtoria duci invictum putatur a quibuſdam adverſus Socratis, aliorumque Veterum ſententiam, quæ Sirmienſi poſtremæ contra Photinum Synodo præfinit annum Chriſti CCCLI; quam nos ab recentioribus haud merito damnatam, ac veriſſimam eſſe monſtravimus. Qui enim potuit, inquiunt, Sirmii juſſa Conſtantii celebrari tum illa Synodus, cum Pannonia, cujus oppidum illud eſt, a tyrannis obtineretur? Nam poſt Conſtantis obitum, qui ineunte contigit anno CCCL, Magnentius in Galliis, & Italia; Vetranio in Pannonia, cui præerat, dominatum arripuerunt. Sed accurata notatio temporum illorum, inane hoc eſſe, irritumque docebit.

Conſtans enim Conſtantii frater a Magnentio tyranno cæſus eſt, & Magnentius ipſe tyrannidem invaſit anno ineunte Chriſti CCCL. decimo quinto Cal. Febr. Coſſ. Sergio, & Nigriniano, ut Idatius in faſtis, Socrates, Sozomenus, aliique narrant. Magnentius Gallias, Italiam, &

Zoſim. & Victor. in Cæſ. Africam obtinuit; eodemque anno Vetranio, qui peditum magiſterio præditus Illyricum curabat, imperium & ipſe uſurpavit apud Sirmium Calendis Martii, ut ait Chronicon Alexandrinum; ex quo caſtigandus eſt Idatii codex, qui Calendas Maii notat, errore librariorum, qui litteram, *r*, pro, *t*, poſuerunt. Hunc enim ſcribit in Cæſaribus Victor cis menſem decimum in ordinem redactum eſſe ab Conſtantio; quod VIII. Cal. Jan. accidiſſe teſtis eſt Idatius: apud quem etiam perperam id confertur in annum eum, qui inſcribitur *Poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani*, & eſt Chriſti CCCLI. Nam iſtud evenit antecedente anno, Coſſ. Sergio, & Nigriniano, decimo menſe nondum expleto ab Martio. Vetranione ſumma poteſtate ita, uti diximus, exuto, Conſtantius Illyricum obtinuit. At ſequenti anno, qui fuit Chriſti CCCLI, Magnentius IV. Cal. Octob. ut refert Idatius, ad Murſam Illyrici oppidum victus eſt a Conſtantio, & anno deinde tertio Chriſti CCCLIII. apud Lugdunum ſibi necem conſcivit. Quocirca anni CCCLI. majori parte, hoc eſt prioribus menſibus, & ab Octobri deinceps, Illyricum in poteſtate fuit Conſtantii, poteratque Sirmii Epiſcoporum habere conventum.

Cum igitur Vetranione dejecto Conſtantius Sirmii moras feceret; ac Photinus in eadem urbe nefariam vulgaret hæreſim, Ariani Epiſcopi, quos in comitatu ſemper habebat Conſtantius, ut pro Catholicis ſeſe gererent, atque ab hæreſi alienos ſe eſſe monſtrarent, Imperatori perſuadent, ut Sirmium ex Orientis partibus Epiſcopos cogeret; quod ab illo factum eſſe anno ipſo CCCLI. teſtatur Socrates. Neque vero conſtat quot illic Epiſcopi fuerint. Sed illud certum eſt, pauciſſimis exceptis, Orientales omnes fuiſſe. Socrates Valentem ſolum Murſorum Epiſcopum nominat, & Oſium Cordubenſem. Sed de Oſio fallitur, ut in Animadverſionibus ad Epiphanium oſtendimus. Cauſſa autem erroris hæc illi fuit, quod aliam fidei formulam, quæ in eadem urbe poſtea decreta eſt, Oſius ſubſcriptione ſua probare coactus eſt; quam quidem in *Sirmienſi* Concilio, quod adverſus Photinum celebratum eſt, publicatam eſſe falſo arbitratus eſt Socrates. Quamobrem Sirmienſis illa Synodus Orientalium fuit Epiſcoporum. Unde S. Hilarius libro de Synodis, fidem, quæ tum illic publicata eſt, expoſiturus, ita præfatur: *Exemplum fidei Sirmio ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ.*

Cur autem plerique omnes, qui tum Sirmii convenerunt, Orientales eſſent, ac præter unum alterumve nullus Occidentalium acceſſerit; nulla fingi cauſſa poteſt alia, niſi quod Occidentem, hoc eſt tranſalpinas regiones, & Italiam Magnentius occupabat. Niſi cauſſa hæc fuiſſet, ac ſi Conſtantius Occidentem in ditione ſua tenuiſſet: quis dubitat, quin Sirmii, quæ urbs Occidentalis erat imperii, habitam Synodum frequentiores ex Occidente celebraturi fuerint Epiſcopi? quemadmodum Arimini poſtea factum, & antea Sardicæ. Atque hoc non leve eſt argumentum, quo Magnentianis temporibus indicta illa Synodus oſtenditur.

CAPUT III.

Hilarii locus ex Fragmentis illuſtratur: in quo de Photino agit, ac Synodis contra eum factis; unde pleraque eorum probantur, quæ iiſdem de rebus obſervavimus.

Cum ex Hilarii potiſſimum Fragmentis expreſſa ſint ea, quæ de Photini damnatione, Synodiſque contra ipſum habitis capite primo docui; viſum eſt ipſius locum integrum hic exſcribere, ut ſingulorum probationes in promptu habeantur; quibuſdam additis Scholiis, quibus velut radiis illuſtratus, planus legentibus, ac facilis occurrat: quem alioqui deſperatæ obſcuritatis eſſe; ac neque verbis, neque ſententiis cohærere, docti quidam homines arbitrati ſunt.

HILARIUS.

Supereſt ut quid de Marcello, & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam. Photinus Sirmienſis Epiſcopus fuit a Marcello imbutus. Nam & Diaconus ſub eo aliquamdiu fuit. Pag. 23. edit. Pariſ. anni 1598. *Hic corruptis innocentiæ moribus, ac diſciplinis, turbare Evangelicam veritatem perſiſtebat novis prædicationibus. Et hoc ita ſæpe eſt, ut cum incrementa vitiorum, detrimenta in amore Dei fecerunt, veſanum depravatæ ſcientiæ ſtudium increſcat.* 1 *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui* 2 *ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur Sacerdotes,* 3 *hoc magis ſolliciti, atque anxii, turbari rurſum, miſcerique omnia, quod jampridem plures Epiſcopos reos vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ, ab Eccleſia fuerat neceſſe reſecare.* 4 *Quam opportunitatem nacti Urſacius, & Valens Romanæ plebis Epiſcopum adeunt, recipi ſe in Eccleſiam deprecantur, quam*

1 *Igitur ad tollendum*) Hic Sirmienſem Synodum intelligit priorem a Catholicis obitam: utpote cujus opportunitatem conſectati Valens & Urſacius ad Eccleſiam redierunt, oblatis libellis tam Julio Papæ, quam Athanaſio. Id autem fecerunt anno Chriſti CCCXLVII. paulo ante Conſtantis obitum, qui ineunte CCCL. accidit. Atque Sirmienſis ſecunda non ante annum CCCLI. celebrata eſt. Diverſa igitur ab hac illa fuit eodem in oppido peracta.

2 *Ante biennium*) Ergo anno CCCXLVII. brevi poſt Sardicenſem tempore, & eodem anno. Mediolanenſis autem iſta perperam cum altera confunditur, quæ anno CCCLV. ab Arianis Conſtantii auctoritate fretis eſt habita: in qua complures Epiſcopi Catholici relegati ſunt, & inter alios Liberius Papa. Contigit autem, ut & Mediolanenſis una Synodus biennio ante Sirmienſem priorem fieret, & poſt Mediolanenſem alteram, biennio itidem Sirmii conventus Epiſcoporum aliquot haberetur, non contra Photinum, ſed ad novam fidei condendam formulam, quam Sirmienſem de tribus ſecundam eſſe demonſtravimus; quæ res nonnullis impoſuit, ut Sirmienſes plures Synodos in una conflarent; Mediolanenſes itidem plures in eamdem Mediolanenſem.

3 *Hoc magis ſolliciti*) Ergo Catholici erant, non Ariani, ut in ſecunda Mediolanenſi.

4 *Quam opportunitatem nacti.*) Florentibus Catholicorum rebus, & Athanaſio Conſtantis opera reſtituto, Valens & Urſacius

communionem per veniam admitti rogant. Julius ex conſilio veniam, quam orabant, impertit, ut cum lucro Catholicæ Eccleſiæ vires quoque detraheret Arianis, cum eos, qui unitatem ante turbaverant, conſilii hujus, & audaciæ pœnitentes in communionem Catholicam per veniam reconciliatæ pacis admitteret. Et quia non eſt niſi de veritate confeſſio, niſi de vitiis pœnitentia, niſi venia de admiſſo, Valens & Urſacius admittendi, ut orabant, in communionem, de Athanaſii innocentia, de judicii falſitate, de Arianæ hæreſis piaculo talibus litteris ante profitentur.

Sequitur libellus, quem ſuapte manu Valens perſcripſerat, & Urſacius ſubſcripſerat, Julio Papæ oblatus.

PERGIT HILARIUS.

1 Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.

Sequitur libellus alter Valentis & Urſacii poſt aliquantum temporis a ſuperiore, ad Athanaſium, & Epiſcopos miſſus.

HILARIUS.

*Superioribus igitur litteris datis venia indulgetur orantibus, reditus ad Catholicam fidem cum communione denuntiatur: maxime cum Sardicenſis Synodi veritatem ipſæ orantium veniam litteræ continerent. 2 Verum inter hæc Sirmium convenitur. Photinus hæreticus comprehenſus, olim reus pronuntiatus, & a communione jampridem veritatis abſciſſus, nec tum quidem per factionem populi potuit * admoveri. 3 Sed idem Athanaſius Marcellum, qui poſt recitationem libri, quem ſcriptum ediderat (nam hunc quoque nos habemus) ſententia Synodi Sardicenſis Epiſcopatui erat redditus, ubi quædam alia nova miſcere ſenſit, & ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinæ viam quærere, a ſua communione ſeparavit, anteriore tempore quam Photinus arguitur, præventam judicio meditationem corruptæ voluntatis oſtendens, & non ex libri editione condemnans. Sed quia promptum eſt ex bono malum efficere, præbuit non illis in Marcellum, quæ geſta antea fuerant, ſed his, quæ in Photinum gerenda erant, auctoritatem. Illud autem eſſe cognitum cunctis oportet, nullam umquam adverſus Marcellum, præter eam, quæ Sardicenſibus eſt diſſoluta ſententiis, deinceps Synodum fuiſſe contractam, 4 neque hoc unde Photino decretum ab Occidentalibus eſt, & ad Orientales eſt relatum, aliquod in eum expreſſum fuiſſe judicium. Sed homines mente callidos, ingenio ſubtiles, malitia pertinaces occaſionem revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione eſt diſſolutum, quæſiviſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem, velut inſtitutionum talium magiſtri addidiſſe, ut mortuam de Athanaſio ipſo jam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſſæ novitas excitaret, & ſubrepens per Photini damnationem Marcelli nomen inveheret. Exſtat autem in ſuperiore epiſtolæ corpore, Marcellum ab Arianis occaſione libri, quem de ſubjectione Domini Chriſti ediderat, una cum Athanaſio fuiſſe damnatum. Docetur etiam recitatione ejuſdem libri innocentem deprehendi: falſitatem quoque judicii Ariani, exſtantis adhuc libri fides arguit. 5 De Photino autem, ſicuti nos poſcebas, ad Orientales epiſtolæ fons non injuria exſequendi, ut nunc agitur, adſenſum, ſed inſtruendæ univerſorum ſcientiæ conſuetudine. Sed cur abnegata Marcello communione Athanaſius reus eſſe reſcribitur? Numquid propter libri vitium Marcellus abſtentus eſt? Teſtes ipſi ſunt, ex initiatis ejus Photinum perverſitatis iſtius initia ſumpſiſſe. Nam negata ſibi ab Athanaſio communione, ingreſſu ſeſe Eccleſiæ Marcellus abſtinuit; ita communio cum eo ex iſtius fide de ſubjectione traditione regni docet * negata rurſum pravitate doctrinæ alterius oſtendit. At ſic utrumque viri iſtius judicium caret culpa, cum ea data communione, Synodi ſit ſecutus aſſenſum: ea abnegata vero, ipſo ſe Marcello abdicante ſolo, ſine ulla Synodi auctoritate.*

* Cor. amoveri, vel ſubmoveri.

ejus ad Eccleſiam redire conati ſunt, primum poſt Sardicenſem Synodum, ubi damnati erant, oblato libello in Mediolanenſi Catholicorum Synodo; deinde Romæ, Julio Papæ; quod ex ipſorum Epiſtola priore ad Julium data, & Athanaſii Apologia ſecunda colligitur.

1 *Hæc Epiſtola.*) Falſo hæc Hilarii verba referas ad tempus illud, quod poſtremam Sirmienſem Synodum, in qua depoſitus eſt Photinus, excepit, præſertim ſi ea anno CCCLVIII. facta eſt. Nam neque a Romanis in iſta damnatus eſt, ſed ab Orientalibus, & hæretica; neque poſt eumdem Urſacium ac Valentem reſipuiſſe, ac libellos iſtos dediſſe leguntur. Adde Julium Papam, cui prior libellus porrectus eſt, anno CCCLII. deceſſiſſe. Biennio ergo poſt Mediolanenſem priorem, uti primo capite interpretati ſumus, ad Eccleſiam reditum impetrarunt.

2 *Verum inter hæc.*) Redit ad inchoatam paullo ante narrationem de Sirmienſi Synodo *ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum*; quam interpoſita Valentis & Urſacii hiſtoria nonnihil abruperat. In ea Synodo prima Sirmienſi damnatus eſt Photinus; ſed Epiſcopatu pelli minime potuit, quod propter eruditionem, & facundiam, qua in utraque lingua pollebat, vulgo eſſet acceptus; hoc eſt quod ait, *per factionem populi amoveri* non potuiſſe.

3 *Sed idem Athanaſius.*) Huic hiſtoriæ ſuffragatur Severus Sulpicius libro II. Sed mirum videtur, Athanaſium nihil in libris ſuis ejuſmodi de Marcello ſignificare. Nam eum potius ubique ſublevat, & ab Arianis immerito, ac per calumniam accuſatum eſſe contendit; ut in Apolog. II. & in Epiſt. ad Solit. Verum in Oratione quadam, cujus inſcriptio eſt, *Quod unus ſit Chriſtus*; Marcellum cum Paullo Samoſateno conjungens ideo reprehendit, quod Chriſtum nudum hominem eſſe dixerit, ac ſervum, nec adoratione dignum. Sed oratio iſta, meo quidem judicio, Athanaſii non eſt. Nam & ſtilus ipſe ab Athanaſiano diverſus eſt, ac multo elegantior; tum aperte hypoſtaſes in Trinitate tres agnoſcit, quibus quartam a Marcello, & Samoſateno adjectam queritur hominis Chriſti. Atqui ſæpius unicam in divinitate hypoſtaſim tuetur Athanaſius. Poſtremo, quod ad rem magnopere facit, Athanaſii Epiſtola ad Solitarios, in qua Marcellum luculenter excuſat, eique Catholicæ fidei teſtimonium præbet, multo poſterior eſt eo tempore, quo Marcellum eumdem ab Athanaſio communione multatum Hilarius, ac Severus indicant; quippe poſt Liberii relegationem, ipſumque ſcripta eſt, hoc eſt poſt annum CCCLVII. qui undecimus fuit a

Pag. 918. tom. 1. Ath. edit. Commel.

Sardicenſi Synodo. Epiphanius Hæreſi LXXII. n. IV. refert percontanti ſibi aliquando de Marcello quid ſentiret, Athanaſium dubie reſpondiſſe, ac ne reſpondiſſe quidem; ſed nutu ſolo, ac riſu leonem de eo ſuſpicionem indicaſſe; quo ſane contentus eſſe non potuit, ſi eum aliquando propter hæreſim communione ſua privaſſet. Quocirca valde mihi perplexa videtur, credo & pro dentis curvis, iſta Hilarii, & Sulpicii narratio. Quæ ſi vera eſt, tum illa ſane Athanaſii in Marcellum animadverſio medium tempore Sardicenſem inter, & Sirmienſem priorem tempore occidit, hoc eſt inter annos CCCXLVII. & CCCLI. In eo vero laborat Hilarius, ut ab Athanaſio damnati Marcelli invidiam repellat. Eo enim quod una cum ipſo in integrum reſtitutus erat in Sardicenſi Synodo, ac ſubinde tamquam hæreticum ab communione ſegregaſſet; Sardicenſis auctoritatem viſus eſt minuere; quemadmodum poſtea ob tria capitula ab Juſtiniano & Quinta Synodo damnata, Calchedonenſis Synodus labefactari viſa eſt, & ejus acta reſcindi: quæ res Catholicos pleroſque contra Conſtantinopolitanam illam Synodum armavit. Ejuſdem enim generis itaque fuit quæſtio. Sed Hilarius negat eadem de cauſſa damnatum ab Athanaſio fuiſſe Marcellum, ob quam ab Arianis primum depoſitus, ab Sardicenſi deinde reſtitutus erat. Verum illic de libro quodam ab eo contra Aſterium edito controverſiam omnem extitiſſe, quem Ariani deteriorem in partem acceperant; Athanaſium vero propter quædam privatim, ac citra librum illum, ab eo ſparſa, quæ occultum virus redolerent, eumdem ab communione rejeciſſe.

4 *Neque hoc unde Photino.*) Sirmienſis prioris Synodi Patres nihil contra Marcellum decreverant, ulla vel levi ſuſpicione perſtrinxerant. Sed Orientales ipſi acceptis Occidentalium litteris, ita quod contra Photinum actum illic erat approbarunt, ut cum Photino etiam Marcellum eadem damnatione conjungerent; quo ſibi viam munirent ad opprimendum Athanaſium, qui in eadem cum illo cauſſa eſſe videbatur; utpote damnatus cum eo pariter in Conſtantinopolitana Synodo, & in Sardicenſi reſtitutus.

5 *De Photino autem.*) Notemus hic locum. Nam Sirmienſem priorem Synodum oportet & ab Occidentalibus celebratam, & iis Catholicis, oſtendit.

Hæc ad Hilarii verba commentari voluimus, ex quibus apparet, conſequentem illius eſſe loci ſententiam, neque mutilum hunc, & inextricabilem videri; ut quidam exiſtimant.

JACOBI

Digitized by Google

JACOBI SIRMONDI

SOCIETATIS JESU PRESBYTERI

DIATRIBA SECUNDA SIRMITANA.

Examen continens Diſſertationis, quam de Photino hæretico, ejuſque damnatione, vir doctus in lucem nuper dedit.

CAPUT I.

De multiplici damnatione Photini, & novis Synodis, quas nuper Diſſertatio introducit.

DIVERSAS quinque Synodos, in quibus damnatus ſit Photinus, repertas a ſe vel notatas diſſertationis auctor enumerat. Non ſpernenda nec indigna ſcitu obſervatio, ſi vera eſt. Sed quis errorem in eo non ſtatim deprehendit, quod primam
Differt. p 641. b. Photini damnationem imperante adhuc Conſtantino factam putat? Enimvero damnari Conſtantino regnante Photini hæreſis qui potuit, ſi exorta nondum erat? ſi poſt Conſtantini exceſſum Conſtantii demum temporibus, ipſius, qui loquitur, teſtimonio, nata eſt? Epiphanii verba
Hær 71. ſunt, ipſo interprete, Photinum ἐπὶ Κωνσταντίου *Conſtantio imperante infelix doctrinæ ſuæ lolium diſſeminaſſe*. Sub Conſtantio igitur emerſiſſe Photinum cenſuit Epiphanius. Hoc vero amplius Socrates, quod annum quoque
Lib 2. c. 14. ipſum, ſi attendimus, propemodum deſignavit, dum Photini exordia inter utramque Synodum Antiochenam deſinit. Nam cum priorem in Encæniis anno Conſtantii principis quinto, Chriſti CCCXLI. peractam fuiſſe conſtet, exinde poſt triennium poſteriorem, quid veriſimilius, quam ut Photini hæreſis ex Socratis ſententia, vel anno
Annal. 342. Chriſti CCCXLII. prodiiſſe dicatur cum Baronio, vel CCCXLIII. cum Sigonio?
De Occid. Imp. Ceterum ut de anno fortaſſe aliqua ſit controverſia, de auctore noſtro nulla eſſe poteſt, quin errarit, ad Conſtantini tempora referens, quod ad Conſtantiana pertinebat; falſoque de Conſtantinopolitana Synodo anni CCCXXXVI. conjectarit damnatum in ea cum Marcello fuiſſe Photi-
Lib. 5. 24. num, quia de Marcello quidem & Socrates & Sozomenus, & qui Synodo intereſſe potuit, ac poſt illam mox ſcripſit,
Lib. 2. 31 Euſebius Cæſarienſis, & ceteri conſentiunt: de Photino autem quod in ea damnatus ſit, nemo hactenus ſomniavit
Lib. 2. cont Marc. c 4. præter ipſum. Photinum ſane una cum Marcello Synodica ſententia perſtrictum aliquando fuiſſe neſcii non ſumus: ſed non ante Synodum ſecundam Antiochenam, a qua damnati ambo reperiantur in formula fidei pluribus verbis expreſſa, quæ ideo μακρόστιχος appellata eſt. Audiat & ἀκροχίαν tuam miretur, qui primam damnationem Photini falſam & frivolam commentus ſit, veram & germanam non obſervarit. Sic enim in ea Synodo Ariani Epiſcopi
Apol 2. p 691. loquuntur apud Athanaſium. Βδελυσσόμεθα δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς Χριστὸν μὴ εἶναι πρὸ αἰώνων λέγοντας, ἀλλ' ἐκ τότε Χριστὸν αὐτὸν γεγονέναι καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ τὴν ἡμετέραν ἐκ τῆς παρθένου σάρκα ἀνείληφε. τοιοῦτοι δέ εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου καὶ Σκοτεινοῦ τοῦ Ἀγκυρογαλάτου. *Abominamur præterea & anathematizamus eos qui Chriſtum non ante ſecula fuiſſe contendunt, ſed ex eo tempore eum Chriſtum & filium Dei factum fuiſſe, ex quo noſtram carnem de virgine aſſumpſit. Tales ſunt diſcipuli Marcelli & Scotini ab Ancyra Galatia.* Scotinumne pro Photino appellarit Synodus, ut eſt apud Athanaſium, an Photinum, ut habet Socrates, nihil Lib. 2. c. 15.
moror. Scotinum etiam per ludibrium a Lucifero Caralitano dictum in eo libro conſtat, cui titulus eſt *De non parcendo in Deum delinquentibus*. Hoc contendo primum Pag. 264.
omnium de Photino Synodicum judicium iſtud eſſe numerandum quod dixi; antiquius illud certe Synodo Sardicenſi; quod ex Sulpitii Severi verbis, quæ citantur, Lib. 2. Hiſt.
conſequi non negarim. Sed in confuſa eo loco & diſtorta Severi oratione quam certum eſt falſo tradi Epiſcopos apud Sardicam Conſtantini juſſu congregatos, qui ab ejus filiis decimo poſt mortem patris anno congregati ſunt, tam minime dubium falli & errare duplici nomine virum doctum, tum quod abſentis Athanaſii damnatio- Differt. p 341. c.
nem, cujus meminit Severus, ad Synodum Antiochenam pertinere velit, cum ad Tyriam referenda ſit; quia licet abſens in utraque damnatus ſit, in Tyria tamen ſola ſub Conſtantino; tum quod objectam Athanaſio participatæ cum Marcello & Photino communionis accuſationem alieno loco apud Severum commemorari non ſentiat: cum exploratum ſit, e duobus judiciis, quæ in Athanaſium per Arianos facta ſunt, in Concilio Tyrio & in Antiocheno, neutri hunc accuſationis titulum competere. In Tyrio enim falſis de Iſchyra & Arſenio criminibus damnatus eſt: in Antiocheno crimini datum, quod priſtinam ſedem, unde Synodali, ut aiebant, judicio pulſus fuerat, ſine Epiſcoporum auctoritate repetiiſſet. De recepto autem ad communionem Marcello, aliiſque Arianorum ſententia damnatis, in Sardicenſi demum Synodo ab Arianis inſimulatus eſt; quod ex ipſa illorum Synodica in Hilarii fragmentis obſervare eſt. Lib. 2. p. 56.
Quare ad Synodum Sardicenſem ſpectabat hæc accuſatio, & alieno, ut dixi, loco apud Severum prolata eſt. Falſum igitur in prima ſua Photini damnatione, multiſque modis hallucinatum auctorem diſſertationis hactenus oſtendimus; nunc ad reliquas pergamus.

Poſt hæc in Sardicenſi Concilio iterum falſſe damnatum auctore aſſerit Epiphanio, qui Photinum narrat ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Σαρδικῇ δυτικῶν συνόδῳ καθῃρῆσθαι. *in Sardicenſi Occidentali Synodo depoſitum*. Ac ne ambiguum foret, quia ſecedentibus apud Sardicam Arianis Synodus bifariam diviſa eſt, ab utra parte damnatum intelligeremus, a Catholicis damnatum affirmat, & hoc addit ipſe de ſuo. Itane vero ut damnatum a Catholicis eo judicio Photinum credamus, in quo an Catholicorum quiſquam ſederit incertum, hæreticas omnium conſenſu præfuit & primas partes egit Semiarianorum princeps Baſilius Ancyranus? Credet hoc affirmanti qui volet, nobis non perſuadebit. Porro cum damnati, Epiſcopatuque dejecti Photini nulla in Sardicenſibus actis ſit mentio, & quæ de Photini exauctoratione, deque Baſilii cum Photino diſputatione, ab Epiphanio tamquam Differt. p 341. c.

Sardicæ geſta memorentur, eadem omnia Sirmienſem ad Synodum pertinere Scriptores alii fidem faciant, parum perſpicacem videri oportet eum, qui Epiphanium, quod alii pridem monuerunt, memoria lapſum hoc loco Synodo Sardicenſi tribuere, quod Sirmienſi congruebat, caſſamque & inanem auctoris obſervationem jacere non videat.

Differt. p. 541 c. Tertia, inquit, Photini condemnatio in Concilio facta eſt Mediolanenſi; non in illo pervulgato anni CCCLV. de quo nos Hilarii fragmenta interpretabamur: ſed in altero quod ſtatim poſt Sardicenſe ab Epiſcopis Catholicis eodem ipſo anno celebratum vult perſuadere. De Hilarii verbis utri faveant poſtea videbimus; nunc mirificam illam ejus Synodum contemplemur. Mediolani ait Epiſcopos qui Sardicæ nuper fuerant, quos enim alios dicere habeat? iterum congregatos. quis hoc indulgeat, duas uno anno Synodos tam diſſitis in locis, & tam diverſarum provinciarum Epiſcopis imperatas? Non omnes, inquit, ad Mediolanenſem acciti ſunt, ſed ſoli Catholici. Quorum hi præcipue? ut Photinum condemnarent. Atqui Sardicæ a Catholicis, ſi ei credimus, proxime fuerat condemnatus. Quid igitur opus fuit eoſdem iterum Mediolani, ut actum agerent, nova Synodo fatigari? Tam immemor eſt ſui, ut quid paullo ante ſcripſerit non recordetur? tam ſecurus noſtri, ut oblivïſci nos poſſe confidat?

Differt. p. 542 c. In hac præterea Synodo Arianæ ſectæ quattuor Epiſcopos, Demophilum, Macedonium, Eudoxium, & Martyrium interfuiſſe docet, Ariique perfidiam damnare noluiſſe. Quis hoc rurſus credi ab eo potuiſſe non miretur? Quæro enim ullumne cenſeat hunc eſſe Demophilum, alium Macedonium, & alium Eudoxium, quam quorum ſubſcriptiones in Sardicenſi Arianorum Synodica leguntur, Demophili a Beroe, Macedonii a Mopſueſtia, Eudoxii a Germanicia? Quod ſi hos ipſos eſſe non negabit, edicat, ſi poteſt, undenam tanta iſtorum tam repentina mutatio, ut qui proxime apud Sardicam, ne cum Catholicis coirent, ſeceſſionem fuga fecerant, iidem nunc eoſdem, ut eorum Concilio interſint, Mediolanum uſque conſectentur? Si edicere non poteſt, incredibilia & falſa hæc eſſe confiteatur. Hilar. fragm lib. 1 28.

Habet tamen unde vera eſſe confirmet, Liberii Papæ ad Conſtantium Epiſtolam, in qua narrat octavo ante anno quam ſcriberet, hoc eſt, ut ipſe ratiocinatur, anno ipſo Synodi Sardicenſis, Epiſcopos iſtos cum apud Mediolanum Arii ſententiam hæreticam noluiſſent damnare, de Concilio iratis animis exiiſſe. De hac ergo nos epiſtola quid ſtatuemus? Errare hic etiam illum, & falſo niti principio, qui ſcriptam ponat anno CCCLV. cum anno ſuperiore ſcriptam non vanis argumentis evicerit Baronius; tum Annal. 354. eum indicta Synodus nondum erat, cujus impetrandæ gratia legati cum Epiſtola mittebantur, & cum in Galliis adhuc ageret Conſtantius, quem inde poſtea in Italiam ſub exitum anni CCCLIV. ad hiberna deſcendiſſe auctor Lib. 14. eſt Ammianus Marcellinus. Proinde hunc verum & legitimum eſſe annum epiſtolæ Liberianæ. Ab hoc ergo annis octo, quos numerat Liberius, ſi regrediare, conventus occurret Mediolanenſis, non quo anno ſtatuebat diſſertatio, ſed anteriore CCCXLVI. ac tum plana & liquida fluent omnia. Nam & Eudoxium collegaſque Epiſcopos, Lib. 2. 23. qui ab Orientalibus legati, ut Socrates & Sozomenus ſcribunt, μακρόστιχον illam fidei formulam in Italiam attulerant, Mediolani tunc adfuiſſe nihil erit abſurdi. Et cum Lib. 3. 11. Athanaſium eodem quoque anno Mediolanum Roma Conſtantis Principis accitu veniſſe, atque inde in Gallias profectum Sardicam ad Synodum una cum Hoſio contendiſſe, Athanaſii ipſius ad Conſtantium apologia demonPag. 326. ſtret, liquet profecto Mediolanenſem illam quiqui fuit Epiſcoporum conventum, de quo ſcribit Liberius, Sardicenſi contra quam amico noſtro viſum eſt non ſucceſſiſſe, ſed anteceſſiſſe. Quare nihil illi ad ſuum iſtud Concilium Liberii epiſtola ſuffragata eſt.

Videamus an opis plus adferet altera Synodi Ariminenſis, quæ Urſacium & Valentem in Concilio Mediolanenſi ad communionem receptos teſtari videtur. Quamquam enim non in Concilio, ſed ſub tempus Concilii receptos emendatiora habeant exemplaria, Athan. de Syn. p. 676. ὅτι ἐν Μεδιολάνῳ τῷ συνόδῳ τῶν ἀποδεδεγμένων ἀπολογίαν. atque hoc ipſum in eam epiſtolam irrepſiſſe per errorem videri poſſit ex Valentis & Urſacii ad Julium epiſtola, in qua libelli abs ſe apud Mediolanum oblati meminerunt, tametſi nec Synodum ibi tunc fuiſſe, nec ad pacem ſe receptos ſignificeat; quia tamen in Concilio receptos ipſe, atque ſuum hoc Concilium Mediolanenſe id eſſe, omnibus nervis contendit; hic enim vero quod Differt. 543. c. de aliis quattuor Epiſcopis antea quærebamus, percon- 544. 545. 546. tari denuo libet, quam veriſimile arbitretur duos iſtos Arianorum principes & anteſignanos, qui pro facinoribus ſuis a Synodo Sardicenſi dejecti proxime fuerant, & communione privati, ad frugem tam ſubito converſos advolaſſe Mediolanum, ibique communionem ſine mora recepiſſe.

Sed receptos prorſus non fuiſſe, fallique qui aliter ſentiant, manifeſtum eſt. Etenim ſi a Mediolanenſi, ut volunt, Synodo fuerant in integrum reſtituti, ſi cum Eccleſia Catholica redierant in gratiam, quid eſt quod biennio poſt Concilium illud narrat Hilarius, Urſacium & Fragm. lib. c. 24 Valentem Romanæ plebis Epiſcopum adiiſſe, *recipi ſe in Eccleſiam deprecantes, & in communionem admitti rogantes?* quid quod recitatis illorum litteris ſubjungit, *venia indulgetur orantibus, reditus ad Catholicam fidem cum communione donatur?* An ignorare potuit Hilarius veniam illos a Concilio impetraſſe ſi revera impetrarant? & qui recipi ſe in Eccleſiam rogabant, nondum receptos ſe non ſatis oſtendebant? Quid ergo eſt quod contra horum confeſſionem, & contra Hilarii dilucidam relationem argutari nunc libet, illos in Concilio Mediolanenſi cum Eccleſia Catholica in gratiam rediiſſe, poſtea eam Athanaſio, & quod addi debuit, cum Julio Papa reconciliatos? Sed Julii nomen pudore ſuppreſſum eſt, ne in Eccleſiam eos receptos dicere videretur, quibus cum Eccleſiæ capite communio nondum eſſet. Et tamen hoc intelligi neceſſe eſt, ſi vera ſunt quæ dicit. Ceterum de Valente & Urſacio, quo tempore, quove impulſu ad pœnitentiam adducti ſint, nemo certius noverat, nemo libentius audiendus eſt quam Athanaſius; qui nec prio- Apol. 2. p. 602. ad rem hac Romana reſipiſcentiam iſtorum ullam agnoſcit, Solit. p. 699. & hujus ineundæ occaſionem non ex ficta Synodo Sirmienſi, quæ etiam ſi fuiſſet, ad cauſſam nihil attineret, ſed ex frequenti Epiſcoporum paſſim, tum maxime Syrorum ac Palæſtinorum, ad Athanaſii communionem gregatim redeuntium concurſu natam refert, cum de rebus ſuis jam deſperarent, & ſtimulis acti conſcientiæ remedia conquirerent. Quare ſatis opinor hoc etiam ex capite Mediolanenſis hujus Concilii, tertiæque in eo Photini damnationis vanitas patefacta eſt.

Quarto præterea damnatum facit in Synodo Sirmien- Differt. p. 545. b. ſi, non illa celebri & nota ſub Conſtantio, ſed altera quam Conſtante ſuperſtite a Catholicis Occidentalibus habitam fabulatur. Conſequens erat nimirum, ut qui futilem Mediolani Synodum procuderat, frivolam quoque nobis daret Sirmitanam. Quid ita vero? Quia Hilarius in Fragmentis ſcribit biennio poſt damnatum in Mediolanenſi Synodo Photinum Epiſcopos ad eum tollendum ex Epiſcopatu Sirmium convocatos. Porro Sirmii anno CCCXLIX. conveniſſe ob adnexam ab Hilario Valentis & Urſacii reconciliationem non dubitat. Ideo Mediolanenſem Synodum Hilarii ſuam illam eſſe putat quam biennio ante collocavit. Nos ſimpliciores Mediolanenſem accipiebamus, quam Mediolanenſem omnes vocant, & anno CCCLV. celebratam loquuntur hiſtoriæ. Itaque de hoc nunc capite inter nos eſt controverſia.

Quos autem argumento ecquam Synodum Hilarius intelligat certius cognoſcemus, quam ex Photini damnatione, quam in Synodo factam docet? At numquam oſtendet adverſarius de Photino in ea quam fingit Synodo ullam fuiſſe mentionem, quia de Synodo illa præter ipſum nemini umquam ſuboluit. Nos in vera & omnibus nota Mediolanenſi hæreticum damnatum fuiſſe Photinum, ex Synodi ipſius actis oſtendemus. Exſtat enim, & Eccleſiaſticis Annalibus indita eſt Concilii hujus epi- Ann. 355. ſtola ad Euſebium Vercellenſem his verbis.

CONCILIUM MEDIOLANENSE EUSEBIO fratri in Domino ſalutem.

Non ignorat cariſſima nobis dilectio tua, quam ſit pretioſum vinculum caritatis & pacis. ET POST ALIA, de legatis ad eum miſſis. *Itaque ſinceriſſima prudentia tua, quod ſpecialiter & ſinceriter admonemus, audiat ſupradictos, & communicato pariter cum his conſilio, definiat quod de nomine hæreticorum Marcelli & Photini, nec non & Athanaſii*

naſii ſacrilegi totas prope definivit orbis; ne non tam veritati, quam intentioni parere videaris, &c. Poſt tam expreſſi teſtimonii auctoritatem dubitationi locus eſſe quis poteſt? Ac mirum profecto viri docti oculos fugere hanc epiſtolam potuiſſe: aut ſi vidit, quo de Synodo Hilarius ageret, quamve poſt biennium Sirmii coactam diceret, non percepiſſe; ne in Urſacii & Valentis pœnitentia illudi ſibi ab Hilarii fragmentis, quæ alieno hanc loco recitant pateretur, & in eruenda e parietinis, ut ait, ruderibuſque nova Sirmii Synodo fruſtra laboraret.

Quam multa ſunt enim, & quam aperta, quæ commenti hujus inanitatem refellunt? Nam ut omittam Synodo iſti, ſi Athanaſio Alexandriam reverſo, & Urſacio ac Differt. p.544.b. Valente in gratiam receptis habita eſt, ut fingitur, punctum temporis in quo habita ſit, ante Conſtantis obitum, qui ſub ipſum Athanaſii reditum incidit, adſignari nul- a Fragm. lib. 1.26. lum poſſe: fallitur haud dubie, cum id, quod ab Hilario dictum eſt, Athanaſii de abſtento Marcello judicium damnationi Photini auctoritatem præbuiſſe, de hac Synodo ſua dictum interpretatur. Quaſi hærere in hac Synodo potuerint Epiſcopi Occidentales, aut aliorum exemplum ad damnandum Photinum deſiderare, quem ipſi jam Mediolani, ſi verum eſt, ante biennium condemnarant. Verum hoc tamen amici cauſſa diſſimulemus. Quæro igitur ecquando ab Athanaſio factum cenſeat hoc judicium. Num ante reditum Athanaſii? at ridiculum eſt Athanaſium a communione ſua quemquam, priuſquam ſedem ſuam reciperet, excluſiſſe. An vero poſt reditum? Et quantulum ante Conſtantis obitum tempus fuit, ſi tamen Lib. 2. Hiſt. fuit, ut de Marcello judicare Athanaſio liceret? Poſterius ergo, interjecto, ut Severus ait, tempore judicavit, ſed prius tamen quam Photinus argueretur, auctoritatemque, quod teſtatur Hilarius, præbuit non ſubdititiis auctoria noſtri Synodis, ſed veris certiſque Conciliis, Mediolanenſi atque Sirmienſi, quorum in utroque damnatum re ipſa Photinum fuiſſe compertum eſt.

Differt. 55,16,17. Fallitur tertium vehementerque hallucinatur, ubi maxime ſibi placere, ac Synodum ſuam egregie ſtabilire viſus eſt, cum decretum Occidentalium de Photino, cujus meminit Hilarius, ad ſuum iſtam Synodum & annum Lib. 2. p.27. Chriſti CCCXLIX. transferri poſſe arbitratur; quo certe abſurdius alieniuſque fingi nihil potuit. Quid enim? an non teſtis eſt Hilarius Orientales hoc accepto decreto occaſionem revolvendi de Athanaſio quæſiiſſe judicii, *& reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem, ut inſtitutorum talium magiſtri addidiſſe, ut mortuam de Athanaſio ipſo jam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſſæ novitas excitaret?* Quis hæc autem anno CCCXLIX convenire non poſſe, ſi verum amat, non fateatur? ut quo tempore Athanaſii ſuam in ſedem redeuntis læta & tranquilla erant omnia, ejuſque communionem certatim univerſi, & integræ Synodi, atque ipſi etiam Arianorum principes expetebant, eo ipſo agitaſſe in Athanaſium conſilia, & odia exercuiſſe credantur. Et quo ſenſu mortua ipſo jam tempore quæſtio dici potuit, ſi non interquieverat, ſi nullo tempore ceſſarat?

Alia igitur ad tempora ſpectent Hilarii verba neceſſe eſt; ad illa, inquam, tempora Conſtantii, quibus poſt cædem Magnentii, pacatis bellis civilibus, Arianorum in Athanaſium furor renovatus eſt. Tunc enim revera negatæ Marcello communionis, damnatique Photini Lib. 2. Hiſt. occaſionem nacti, aſtuto, ut ſcribit Severus, conſilio, innoxium criminoſis miſcentes, damnationemque Photini & Marcelli & Athanaſii eadem ſententia comprehendentes, eamdem ad Athanaſii condemnationem Catholicos Epiſcopos primum in Arelatenſi Concilio anno CCCLIII. tum biennio poſt in Mediolanenſi, & deinceps, quamdiu Conſtantius vixit, adigere conati ſunt, & vi ac minis plurimos impulerunt. De Mediolanenſi perſpicua res eſt; tres una ibi damnatos Concilii ad Euſebium epiſtola nos docuit; ad Arelatenſe referenda eſt, quæ id ipſum confirmat, Paulini Epiſcopi reſponſio, Lib. 2. Hiſt. de qua Severus Epiſcopos laudans, qui Arianis non ceſſerunt. *Inter quos*, inquit, *Paulinus Epiſcopus Trevirorum oblata ſibi epiſtola ita ſubſcripſiſſe traditur, ſe in Photini atque Marcelli damnationem præbere conſenſum, de Athanaſio non probare*. Cetera prætermitto. Poterant hæc ſola ſolerti viro, ſi animum adjeciſſet, ſufficere; tum ut de Hilarii verbis quo ſpectarent non ambigeret, tum ut ſuam iſtam Sirmienſem, in qua fingenda & ornanda tantum operæ poſuit, in ſuis mallet parietinis & ruderibus relinquere. Nunc quoniam expinſæ ſunt quattuor, quas jactabat Photini hæretici, damnationes, reſtat ut de Sirmienſi vera Synodo, in qua damnatum fuiſſe Photinum inter nos convenit, quid adverſus priorem Diatribam noſtram in diſſertatione ſua proferat, expendamus.

CAPUT II.

Diſcuſſio eorum quæ ad priorem Diatribam reſponſa ſunt de anno Synodi Sirmienſis, fideique formulæ in ea editis.

DUo inter nos de Synodo Sirmienſi controverſia eſſe dicebamus; unum de tempore, utrum anno CCCLI. habita ſit, ut cum Socrate ſentit auctor animadverſionum: an CCCLVII. ut Baronius; alterum de Hoſianæ perfidiæ formula, eademne in Synodo edita fuerit, ut cum Socrate cenſuit Baronius, an Sirmii quidem, ſed alio tempore extra Synodum, ut contra Socratem & Baronium auctor idem contendebat. Nos annum CCCLI. Synodo non convenire adverſus Socratem ea Socrate ipſo arguebamus: quia Synodo interfuiſſe Hoſium, in eaque blaſphemiam ſuam condidiſſe Socrates affirmat. Hoſium autem non ante annum CCCLVII. lapſum eſſe, ac proinde Synodum, ſi in ea lapſus eſt, ante hunc annum cogi non potuiſſe adſtruebamus.

Quid ad hæc reſpondit nupera Diſſertatio? Socrati de Differt. p.550.b. anno Concilii habendam fidem eſſe, de Hoſio non ha- 551.d. bendam, quia fallitur. Cur enim vero? Undenam hoc di- 557.a. ſcrimen? Quia Synodi annum, inquit, ex actis publicis haud dubie depromſit. Quid ſi Hoſii quoque nomen ex iiſdem actis didicit? Nam mirum ſit profecto in actis illum Synodi quo anno celebrata ſit obſervaſſe, & in actis acta ipſa, hoc eſt quid & per quos unumquodque geſtum ſit, neglexiſſe. Socratem falli nonnumquam & errare non inficior: ſed cur de anno hic potius audiendus ſit, quam de Hoſio, nondum video. An quia Conſules adſcripſit, & *numquam*, ſi amico credimus, *temere aut falſa notas Conſulatuum adhibet?* Quaſi vero non hoc ipſo in loco, ne longius exempla repetam, in comparandis conſulatibus puerilites lapſus ſit Socrates, cum fidei formulam, quæ Euſebii & Hypatii Conſulum nomina, hoc eſt anni Lib. 2. 24. CCCLIX. notam gerebat, Synodo Sirmienſi, quam poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani nono ante anno habitam tradit, adſcribere non dubitavit.

Deſinat ergo vir doctus auctoritatem Socrati pro arbitrio ſuo nunc dare, nunc negare; quia ſi diſcrimen ſtatuendum hic erat, de Hoſio potius vera dixiſſe credendus eſt, in quo adſtipulatores ex antiquis habet plurimos, ut oſtendam: quam de anno Synodi, de quo, Sozomenum ſi excipias, Veterum nullus eſt qui idem ſentiat. Diſſidet Fragm. lib.1.23. autem & reclamat in primis Hilarius, a quo diſerte proditum eſt, Synodum Sirmienſem, biennio poſt Mediolanenſem, quæ Photinum damnarat, coniectam. Unde quia Mediolanenſem anno CCCLV. celebratam fuiſſe non ambigebatur, conſequens erat, ut vinceret Baronius, rectiuſque Sirmienſem anno CCCLVII. collocaſſe cenſeretur. Quo nos Hilarii teſtimonio uſi cum eſſemus in Diatriba, non defuit acuto viro ingenium nec induſtria, qua ictum eluderet. Aliam namque ab Hilario Mediolanenſem Synodum, aliamque Sirmienſem, non iſtas quas putamus intelligi cauſſatus eſt. Sed nos commentitias ejus Synodos anteriori capite ſic retudimus, ut fucum deinceps, ut ſpero, facere non poſſint.

Non minore, ſed nihilo feliciore argutia expedire ſe Differt. P 555.d. altera objectione noſtra conatus eſt, qua docebamus anno CCCLI. in quem Synodum Sirmienſem conjiciebat, cum Occidentis provincias obtineret Magnentius, & bellicis motibus arderet Pannonia, vix ac ne vix quidem Synodum in ea convocare Conſtantio licuiſſe. Et vero arduum atque incredibile videbatur, cum a bello bellique apparatu vacua ejus anni nulla pars foret, inter armorum ſtrepitus opportunum ac liberum cogendo habendoque Concilio reperiri tempus potuiſſe. At reperit tamen. Sic enim calculos ſubducit. *Victus eſt*, in- Differt. pag.556. c.d. quit, *Magnentius a Conſtantio XV. Kalendas Octobres. Quocirca anni majori parte, hoc eſt prioribus menſibus, &*

ab

ab Octobri deinceps potuit Conſtantius Sirmii Epiſcoporum habere conventum. Quaſi temporis momento bellum id comparatum, geſtum, conſectumque ſit; nullam ut anni partem, nullam diem præter IV. Kalend. Octobres occuparent hoſtiles illi tot locis impetus & impreſſiones, pontes fluminibus impoſiti, caſtra oppidis admota, &
Lib. 2. Hiſt. quæcumque ad Siſciam, Sirmiumque ipſum, ad Cibalim & Murſam geſta Zoſimus refert. Sentio tamen quid dicturus ſit; æſtivos belloque aptos menſes occupaſſe, reliquos Synodo conceſſiſſe. Quosnam vero? hibernos videlicet. Nempe ut ad ceteras difficultates hæc etiam accederet, ut cum plurimis ex provinciis congregatos ad
Lib. 1. 23. Synodum Sirmienſem Epiſcopos teſtetur Hilarius, ex
Lib. 2. 24. Oriente & Occidente Socrates & Sozomenus, his ut adeſſent neceſſe fuerit aut ninguidos montes iuitaſque aliena
Lib. 4. 5. tempeſtate tranſgredi, aut nondum aperto mari, ſi navigandum erat, vel jam clauſo, cum procellis & fluctibus luctari. Tantis cum incommodis, tanta cæli inclementia, imperari vel cogi anno CCCLI. Synodum potuiſſe ſupra fidem ducebamus, amicu noſtro novarum Synodorum artifici credere libuit, tametſi affine, aut ſimile Synodi exemplum, nullum, niſi fallor, proferri poſſit.

De hoc igitur capite dictum ſatis. Superſit ut de altero diſſeramus; hoc eſt de perfidia Hoſiana, quam cum in Synodo ulla editam in Epiphanianis Animadverſionibus negaret, nunc Diatribæ noſtræ admonitu, Phœbadium Aginnenſem Epiſcopum ſuggerentis, qui in Synodo, & Vigilium Africanum, qui in Synodo Sirmienſi conſcriptam diſertis verbis pronuntiarunt, ſententiam mutavit. In Concilio enim Sirmienſi, quod negare amplius non poterat, conditam fatetur: ſed Concilium hoc diverſum ab eo vult fuiſſe, in quo Photinus condemnatus eſt. Itaque ſi illum nunc audimus, triplex jam apud Sirmium numeranda eſt Synodus. Prima Occidentalium ſub Conſtante, altera Orientalium ſub Conſtantio, tertia iſta, in qua lapſum vult Hoſium. Et
Pag. 318. ubi eſt quod in Animadverſionibus tam aſſeveranter prædicabat, *ex antiquis patribus adoratum ſe eſſe, tres omnino conventus Epiſcoporum eodem in Sirmienſi oppido non iiſdem temporibus celebratos fuiſſe: quorum primus dumtaxat Synodicus & indictus fuerit, reliqui duo fortuiti, minimeque Conciliorum loco & nomine cenſendi?* Unicam Synodum Sirmienſem tunc noverat, nunc tres affirmat. Erraſſe illum tunc temporis dicemus, an modo?

Sed verius certiuſque, quod antea ſenſerat, Synodum Sirmienſem unicam fuiſſe, in qua & damnatus ſit Photinus, & Hoſiana blaſphemia perſcripta. Quis enim veterum Scriptorum Synodos Sirmienſes plures una numeravit? quis Hoſianam a Photiniana diſtinxit, aut quis cum apud Hilarium, Athanaſium, Phœbadium, & alios, atque in Synodo Ancyrana Synodi Sirmienſis & Synodi Sardicenſis conjuncta nomina legit, non ſicut unicam Sardicæ Synodum cogitat, ſic unicam Sirmii? & cum in Synodo Sirmienſi lapſum eſſe Hoſium Vigilius teſtatur, aliud quam in hac unica lapſum ſuſpicari poſſit? Sed repugnat acerrime, & argumenta ingerit, ex quibus confici putat Hoſii lapſum Synodo in qua damnatus eſt Photinus tribui non poſſe, auctores etiam ſibi eſſe ait, qui Synodum utramque diſtinguant. Argumentis olim quattuor in Animadverſionibus ſuis uſum memini, ſingulisque a me in Diatriba reſponſum. Nunc duobus contentus reliquis abſtinet, quia in his deceptum ſe, ut reor ex refutatione noſtra deprehendit. Poterat, niſi cauſſæ ſerviret, illorum etiam repetitione ſuperſedere, quorum vim omnem Diatriba jam eliſerat.

Quid enim eſt quod priore loco tam enixe & tam multis verbis edisſerit, ut probet formulam Hoſianam in Sirmienſi contra Photinum Synodo conditam non
Differt. p. 550. e 551, 552. fuiſſe? Quia cum iſta, inquit, formula publicata eſſet, atque in Orientem perlata, vehementer exarſit Baſilius Ancyranus, & alii cum illo Epiſcopi Semiariani, eamque mox in Synodo Ancyrana decretis ſuis confoderunt. At Synodo Sirmienſi Baſilius idem non ſolum interfuit, ſed pene etiam præfuit. Quid igitur fingi abſurdius poteſt, quam in illa Synodo præſente Baſilio eam fidei conceptam eſſe formulam, quam is paucis poſt menſibus deteſtatus eſt? Hæc ſumma ratiocinationis ejus, quam in Diatriba jam diluimus. Oſtendimus enim Epiſcopos, qui Sirmium ad Synodum convenerant, poſt damnatum communibus ſuffragiis Photinum bifariam diviſos, diverſas eaſdem, ut diverſarum ſententiarum erant, placitis ſuis congruentes fidei formulas edidiſſe; Orientales Græcam, quæ ſimilem ſubſtantia patri filium ſtatuebat; Occidentales Latinam, quæ diſſimilem profitebatur, & Hoſii blaſphemia nuncupata eſt. Quis porro Sirmii factum miretur, quod & antea Sardicæ & Arimini poſtea factum non ignoret? Nam & in Synodo Sardicenſi, ut obſervabamus, diviſis inter ſe Occidentalibus & Orientalibus Epiſcopis, ſuas utrique prorſus diſcrepantes Synodicas conſcripſere, quas
in Fragmentis Hilarii videre eſt: & in Ariminenſi aliam Lib. c. 7.
fuiſſe Catholicorum definitionem, quæ in iiſdem Fragmentis legitur, aliam Arianos ſuggeſſiſſe omnibus no- Lib. 2. 6.
tum eſt. Denique in Conciliis ubi diverſarum partium Lib. 2. 41.
erant Epiſcopi, uſitatius nihil fuit, quam ut diverſa itidem partium ſtudia, diverſi congreſſus, & diverſæ verbis ſcriptiſque definitiones cernerentur. Quæ ſingula ſeorſim ita fiebant a ſingulis, ut talia geri & ſcribi ab aliis pars adverſa non neſciret, gerendis tamen ſcribendiſque non adeſſet. Quare in Sirmienſi Concilio, cujus pars una Semiarianorum fuit, quorum princeps Baſilius Ancyranus, pars Arianorum, in quibus Valens, Urſacius, & ceteri ſimilis pravitatis, abſurdum ſit, non duas exſtitiſſe formulas, quod in multis ſæpe Conciliis factum eſt; ſed de Baſilio ſciſcitari, an Hoſiana eo conſcio vel præſente ſcripta ſit, quaſi hoc neceſſe fuerit: ultrone an invitus illi ſubſcripſerit, quaſi ab eo quiſquam ut ſubſcriberet flagitarit: cur denique illam dictari paſſus ſit, quaſi vetare aut inhibere potuerit. Poſt damnationem namque Photini, quem pars utraque ut diverſa ſentientem communi calculo damnarat, in ſuas deinceps privatim definitiones incubuere, quod pars una faceret hoc alteram facere non neſcii, ſed quominus libere ſua tractarent, minime ſolliciti. Quid ergo eſt quod formulæ iſtius cauſſa exarſiſſe fertur cum Semiarianis ſuis Baſilius? Male hos habebat urebatque, non talia ſcribi ab Arianis, quorum ipſi cujuſmodi placita eſſent non ignorabant: ſed quod perlata in Orientem Hoſii formula ſpiritus inflatos audirent Eudoxii Antiocheni, ceterorumque quibus illa favebat Anomœanorum, atque hoc jam licentius hæreſim ſuam venditarent, quod hanc Occidentales Valentis & Urſacii opera ſuſcepiſſe jactarentur. Qua re percuſſi incenſique non ante conquieverunt, quam & in Synodo Ancyrana ſuis illam decretis averterent, & a Conſtantio per legatos, ut eamdem edicto ſuo tolleret, impetrarent.

Nec vero propterea quod formulam iſtam oppugnantes Differt.
petierunt a principe Legati, *ut rata eſſent quæ apud Sar-* 551. b.
dicam & Sirmium in Synodis decreta fuerant, idcirco con- 552.
ſcriptam in Sirmienſi non fuiſſe, argumentari liceat. Neque enim omnia quæ apud Sardicam & Sirmium decreta fuerant confirmari petebant, ſed ea dumtaxat, quæ Orientales decreverant, ea nimirum, *in quibus definitum erat ſimilem eſſe ſecundum ſubſtantiam patri filium*; quod utroque in Concilio decretis ſuis ſanxerant Orientales, cum Occidentales contra in Sardicenſi conſubſtantialem, in Sirmienſi diſſimilem ſubſtantia profeſſi ſint. Ceterum ut ridiculus fuerit, qui ea quæ Occidentales apud Sardicam profeſſi ſunt idcirco ad Synodum illam pertinere negaret, quia Orientales in eadem Synodo aliter ſentiebant: ſic Hoſii formulam ad Synodum pertinere, atque in ea conceptam & conſcriptam fuiſſe nihil vetat, quamvis hanc Orientales non probarint.

Nec virium plus habent ea quæ ſecundo loco de for- Differt.
mularum titulis & inſcriptionibus ex Hilario depro- p. 553. a.
muntur. Hilarius in libro de Synodis: aliter, inquit, Hoſianam formulam inſcribit, aliter Photinianam. Hoſianæ ſiquidem hoc lemma præſcribit, *Exemplum blaſphemiæ apud Sirmium per Oſium & Potamium conſcriptæ*: alteri vero, *Exemplum fidei Sirmii ab Orientalibus contra Photinum conſcriptæ*. Quid ex Inſcriptionibus iſtis arguit vir doctus? Ab Orientalibus plena in Synodo ſcriptam fuiſſe formulam poſteriorem, alteram non niſi ab uno alterove. Atqui hoc inter nos, opinor, non quæritur, paucioreſne numero fuerint qui Hoſianam conflarant, quam qui alteram. Vigilius quidem, cum per Hoſium, Valentem, Urſacium, Germinium, ceteroſque ſimilis pravitatis conſcriptam refert, non exiguo numero fuiſſe indicat. Sed fuerint ſane pauciores, an ideo ſequitur in eadem Synodo conditum non fuiſſe? immo vero, ſi Hilarii mentem & verba introſpicimus, in eadem utramque conditam oſtendunt. Quid enim opus erat,

cum

cum ſolas Orientalium fides proferret, de hac ſpeciatim moneret ab Orientalibus fuiſſe conſcriptam, niſi ut alteram, id eſt Hoſianam ſecerneret, quam in eadem Synodo conditam meminerat, ſed ad Orientales minime pertinere?

Diſſert. p. 553. b. Contra nos igitur nihil facit hic locus Hilarii. Nealter quidem in quo Epiſcoporum Orientalium diverſis & locis & temporibus conſcriptas fides ſe commemoraturum ſignificat. Unde colligi volunt Sirmienſem formulam contra Photinum diverſo vel loco vel tempore ab ea conſcriptam eſſe quam dicimus Hoſianam. *At loco*, inquit, *diverſa non eſt; tempore igitur diverſa ſit oportet*. Videlicet Hilarius diverſis & locis & temporibus conſcriptas dixerat: timuit vir doctus ne Hilarii dicto veritas non conſtaret; itaque diverſis vel loco vel tempore interpretatus eſt, nempe ut Hoſianam includeret, quam loco diverſam a Photiniana dici non poſſe ſentiebat, tempore ab Hilario diſtinctam perſuadere voluit, ſed in caſſum. Ecquas enim fidei formulas deſcribit Hilarius, quas a Gallis cuperet noverat, Orientalium ſcilicet Epiſcoporum? Quis ergo hic locus Hoſianæ, quæ Orientalium non erat, nec Gallis ignota, qui hanc nuper ad ſe miſſam repudiarant, quamque Hilarius ipſe invitum ſe operi ſuo inſeruiſſe teſtatur, tantum ut Orientalium e diverſo reſponſiones noſcerentur? Orientales namque ſolas complecti animus erat, Antiochenam, Sardicenſem, Sirmienſem & Ancyranam; quas omnes veriſſimum eſt diverſis, quod perhibet, & locis & temporibus ſcriptas fuiſſe. Itaque nihil hic opus fuit illius gloſſemate.

Diſſert. p. 553. b. Poſt Hilarium iterum objicitur Vigilius, non ſanctus ille martyr Tridentinus, in multis perius ſum videtur, ſed alter annis centum & quinquaginta poſterior, Epiſcopus Africanus, qui Juſtiniano imperante, adverſus Neſtorium & Eutychen Conſtantinopoli ſcripſit. Hujus ergo verbis egregie id quod volebat affirmari, Hoſianamque profeſſionem in diverſa Synodo ab ea quæ Photinum dejecit, editam probari ait, dum Synodum Orientalium contra Photinum Catholicum Concilium appellat, ejuſque ſanctiones collaudat; illum vero cœtum Epiſcoporum qui Hoſianam condidit, hæreſis & impietatis arguit. Veri ſpeciem aliquam habent iſta, nec inficior, ſed ſpeciem dumtaxat: re autem vera non duas diverſas Synodos Sirmienſes denotant, ſed Synodi ejuſdem duas, ut ante dixi, partes diverſas, placitis inter ſe doctrinaque diſcrepantes; quarum altera Hoſianæ perfidiæ auctor fuit; altera formulæ illius quæ contra Photinum Græce conſcripta eſt. Harum partium alteram, quæ Orientalium Epiſcoporum fuit, a quibus poſterior formula manarat, Concilium Sirmienſe Vigilius appellat, & quidem Catholicum. At Sirmienſe Concilium partem quoque alteram, in qua lapſus eſt Hoſius, idem Vigilius nominat in libro de unitate Dei, cujus verba in priore Diatriba deſcripſimus. Porro quemadmodum in Fragmentis Hilarii, cum diverſas Orientalium & Occidentalium, qui apud Sardicam convenerant, epiſtolas legimus, & utriſque Synodi Sardicenſis præſcriptum nomen cernimus, haud quaquam diverſas Synodos Sardicenſes auguramur, ſed Synodi ejuſdem diverſas partes: ita prorſus de Sirmienſi ſtatuendum eſt, operamque eos ludere qui contra nitantur.

co non ſuo commemorari. Et vero cum propoſitum ſit Hilario, ut ipſa operis præfatio declarat, res ſub Conſtantio geſtas complecti, & initium ducere a Synodo Arelatenſi, quid ab ejus mente fingi poſſit disjunctius, quam ut locum hic habeant Synodi quæ ſub Conſtante habitæ dicantur, & Arelatenſi fuerint antiquiores? Deinde ſi Athanaſii de Marcello judicium Conſtantis obitum præcedere non potuit, ut ſuperius oſtenſum eſt, Marcellum autem priuſquam Photinus argueretur, ab Athanaſii communione ſummotum auctor eſt Hilarius, qui convenit, ut Hilario notus fuiſſe credamus has Synodos, quæ ſi veræ ſint, Hilario manifeſtiſſime repugnent? Pag. 6

Placuit tamen hic error auctori, & ita placuit, ut ejus firmandi ſtudio verba Hilarii, in quibus conjecturas ſuas commode ſibi repræſentare viſus eſt, longius deſcribenda, ſcholiiſque ſuis illuſtranda judicarit. Quaſi vero, nec enim diſpar eſt ratio, duas nos apud Sardicam Synodos propterea fingere ſit opus, quia Synodum Sardicenſem, quam a Conſtantini filiis congregatam omnes norunt, a Conſtantino patre convocatam Sulpitius Severus falſo tradit: aut quia Valentem & Urſacium, ne a re noſtra egrediamur, in Concilio Mediolanenſi veniam adeptos dicere videtur epiſtola Synodi Ariminenſis, eo effici queat reconciliationem illorum, quam unicam fuiſſe, Romæque a Julio Papa factam omnibus eſt in confeſſo, non unam revera, ſed geminam extitiſſe. Quod ſi nec duas Sardicæ Synodos, nec duplicem Urſacii & Valentis reconciliationem dici patitur, ſatiuſque intelligit errorem in Hiſtoria Severi, & in Ariminenſi epiſtola confiteri, quam ex falſis falſa concludere, & omnibus adverſari: cur idem judicium in Fragmentis Hilarii nos ſequi non ſinit, aut ſecutus ipſe non eſt? præſertim cum ſecluſa & rejecta Urſacii & Valentis mentione, quam adſcititiam hoc loco & alienam dicimus, præclare cetera conſentiant, totaque iſta novarum Synodorum ſuſpicio & color evaneſcat? Quæ cum ita ſint, ſcholia iſta, quæ in his confingendis tota ſunt, & ſua ſponte jam corruunt, ſupervacaneum ſit confutare; quamquam illa, cum eadem inculcent, novique nihil adferant, ſatis antea ſuperque a nobis refutata & labefactata ſunt. Diſſert. pag. 557. 558. 559. &c.

Finem tamen ante non faciam, quam id patefaciam, in quo maxime ſumma conſiſtit, & quod a nobis jam pridem, niſi ſtudio dilatum eſſet, minime diſſimulari oportebat, Decretum illud Occidentalium de Photino ad Orientales miſſum, quod a ſua Sirmienſi profectum auctor volebat, & quo accepto revolvendi in Athanaſium judicii occaſionem quæſiſſe dicuntur Orientales, non ſalſæ iſtius Synodi, quæ nulla fuit, decretum fuiſſe, ſed Romanæ: quam a Julio Papa ante mortem anno CCCLII. habitam indicio eſt Liberii ad eoſdem Orientales epiſtola, quæ in Hilarii fragmentis habetur: quamque ab Hilario ipſo deſignari, cum hæreſim Photini a Romanis damnatam ſcribit, non dubitem affirmare. Sic autem ſe habet. Lib. 2. 36. Lib. 5. 55.

Dilectiſſimis fratribus & Coepiſcopis noſtris univerſis per Orientem conſtitutis Liberius urbis Romæ Epiſcopus ſalutem.

Studens paci & concordiæ Eccleſiarum poſteaquam litteras caritatis veſtræ de nomine Athanaſii & ceterorum factas ad nomen Julii bonæ memoriæ Epiſcopi accepi, ſecutus traditionem majorum, Presbyteros urbis Romæ Lucium, Paulinum, & Helianum a Latere meo ad Alexandriam ad Athanaſium direxi, ut ad urbem Romam veniret, &c. Ex his verbis apparet quod dixi, Julium ſub vitæ finem ad Orientales de Photino litteras dediſſe: Orientalium vero epiſtolam, qua Julio reſpondebant, eo mortuo, ſucceſſori ejus Liberio redditam fuiſſe. In hac illos Athanaſium ceteris, id eſt Marcello & Photino ita miſcuiſſe, ut obſcurum non eſſet machinas illorum in Athanaſium præcipue dirigi, eumque ob rem de illo uno reſcribere Liberium. Sed & Hilarius ipſe in prima operis parte argumentum idem tractans adverſus Orientales, ab Athanaſii defenſione orditur, in eaque copioſius verſatur: tametſi hodie mutila eſt, & principio caret, quod Sardicenſis Concilii epiſtolas, quarum teſtimonio utebatur, & quæ primum locum nunc obtinent, præcedebat. De Photino autem duas tantum quæ de illo judicarant Synodos memorat, Mediolanenſem

CAPUT III.

De loco Fragmentorum Hilarii ſcholiiſque ad eum illuſtrandum a viro docto editis.

ERRORIS auctori noſtro ad novas Synodos excogitandas occaſio nata eſt ex Fragmentis Hilarii. In quibus cum Valentis & Urſacii pœnitentiam biennio poſt Synodum Mediolanenſem ſub Synodi Sirmienſis exordia poſitam videret, pœnitentiamque iſtam redeunte Alexandriam Athanaſio anno CCCXLIX. contigiſſe non ignoraret, in hanc ſe fraudem impelli paſſus eſt, ut quoniam Hilarii verba quemadmodum de Mediolanenſi & Sirmienſi, quæ ſub Conſtantio celebratæ ſunt, intelligi poſſent non capiebat, alias nobis ſub Conſtante nominis ejuſdem Synodos fingeret de quibus Hilarium accipi juberet. Ut ſcopulum hunc vitaret, nec in ſententiam ab Hilario alienam incurreret, animadvertere poterat Valentis & Urſacii reſipiſcentiam in Fragmentis illis lo-

ſem & Sirmienſem. De Marcello id unum maxime, *neque tunc cum de Photino*, ſic enim legendum, *decretum ab Occidentalibus eſt, aliquod in eum expreſſum fuiſſe indicium; de Photino tantum epiſtolas eſſe factas. Sed Orientales reſcribentes de Photino Marcelli mentionem addidiſſe.* Decretum hoc Synodi Sirmienſis, quæ ſub Conſtante fingebatur, ſi eſſe non potuit, ut ſuo loco demonſtravimus; ſi Romanæ rarefa fuit, ut ex Liberii epiſtola non inani conjectura didicimus: quid reſtat, niſi ut minus feliciter locatam ab auctore in ſcholiis iſtis, & in Diſſertatione tota operam intelligamus?

APPENDIX.

SUNT qui adverſus Baronii ſententiam de Synodo Sirmienſi novam machinam inſtrui poſſe putent ex nomina Thalaſſii, quem Ammianus Marcellinus obiiſſe tradit Conſtantio VII. Conſule, id eſt anno Chriſti CCCLIV. Sic enim ratiocinantur. Judices Photino poſt Synodum ex aula dati, Epiphanio teſte, hi fuerunt: Thalaſſius, Datianus, Cerealis, Taurus, Marcellinus, Evanthius, Olympius & Leontius. Si poſt Synodum, inquiunt, ut cum Epiphanio innuere videntur Socrates & Sozomenus, factum eſt hoc judicium, atque in hoc judicio ſedit Thalaſſius, non poteſt Synodus coacta dici anno CCCLVII. ante quem Thalaſſius vivere deſiit, falliturque Baronius qui ad hunc annum refert. Res perſpicua, ut apparet, ac minime dubia. Attamen ſi retorquere libeat, & ex nomine Marcellini, qui in eodem eſt numero judicum, ſimiliter argumentari, ut doceamus anno CCCLI. Synodum adſcribi non poſſe, quod abſurdiſſimum ſit Marcellinum Magiſtrum officiorum, qui Magnentianarum partium Princeps fuit, & eodem illo anno in caſtris Magnentii pugnabat adverſus Conſtantium, delectum a Conſtantio judicem exiſtimari: hoc, inquam, argumenti genere ſi utamur, quid reſpondebunt? Negabunt, opinor, eumdem eſſe Marcellinum. Et nos ſi negemus eumdem eſſe Thalaſſium, qua ratione convincent? Ex Ammiani Marcellini verbis Thalaſſium contendunt ad annum CCCLVII. non perveniſſe. Nos contra iſto ipſo anno Thalaſſium Præfectum prætorio fuiſſe docemus ex Lege VI. cod. Theod. *De Judæis* &c. cujus inſcriptio eſt *Imp. Conſtantius & Julianus Cæſar ad Thalaſſium P. F. P.* ſubſcriptio autem hujuſmodi: *Dat. V. Nonas Julias Mediolani Conſtantio Aug. IX. & Juliano Cæſare Coſſ.* Non latet nos mendum ſubſcriptioni ſubeſſe, quatenus data lex dicitur Mediolani, cum illo anno nec Conſtantius Mediolani fuerit, nec Julianus, ſed ille Sirmii, hic vero in Galliis. Sed quoquomodo emendari placeat, Baronio prorſus lex favet, ſi ſalva eſt nota Conſulatus; adverſarios refellit, ſi vera eſt inſcriptio. Nam cum Thalaſſii mortem Gallo adhuc ſuperſtite compertam ſcribat Marcellinus, Juliani, qui Gallo ſucceſſit, non potuit ad Thalaſſium lex dari, ſi Thalaſſius jam obierat. Quare aut falſa eſt Marcellini de morte Thalaſſii aſſertio, ſi unus idemque eſt Thalaſſius: aut caſſa, ſi duo fuerunt, quæ contra Baronium ex Thalaſſii judicio ducebatur argumentatio.

DIONYSII

DIONYSII PETAVII
ELENCHUS
DIATRIBÆ UTRIUSQUE
DE
PHOTINO,
ET
SIRMIENSI SYNODO.

CAPUT I.

Quibus argumentis Mediolanenſis nova Synodus aſtruitur, nec non Sirmienſis; illa anno Chriſti 347. hæc anno 349. Refellantur quæ in Diatribæ ſecunda capite primo contra ambas expoſita ſunt.

DISSERTATIONIS noſtræ de Photino hæretico nuper editæ duplex inſtitutum fuit: alterum, Synodos duas aſſerere, atque e tenebris vindicare in lucem, Mediolanenſem, & Sirmienſem priorem; in quibus ab Catholicis damnatus eſt Photinus: alterum, poſterioris Synodi Sirmienſis, quam hæretici celebrarunt, annum ex Socratis auctoritate conſtituere, Chriſti 351. non, ut recens opinio fert, 357. Utrumque Diatribæ auctor impugnat. cui nos hoc ordine reſpondebimus, ut de primario controverſiæ capite primum agamus: tum de ceteris, quæ velut incidentia ſunt, neque ad præcipuam quæſtionem pertinent.

In primis ergo Mediolanenſem quamdam Synodum ab Catholicis habitam eſſe defendimus, in qua Photini damnata eſt hæreſis: & Urſacius, ac Valens, rogata venia, recepti ſunt; quod anno 347. paullo poſt Sardicenſem Synodum accidiſſe videtur. Hanc biennio poſtea excepiſſe Sirmienſem alteram dicimus, in qua Photinus Catholicorum ſententia depoſitus, propter populi factionem amoveri nondum potuit. Quas quidem ambas Synodos ignoratas hactenus, ex Ariminenſi ſynodica, & Hilarii fragmentis hunc in modum adſtruimus.

In Concilii Ariminenſis epiſtola, quam Catholici Epiſcopi, nondum depravati hæreticorum verſutia Synodo illa, ſcripſerant ad Conſtantium Imperatorem; vehemens habetur expoſtulatio contra Urſacium, & Valentem ſigniferos Arianæ perfidiæ: quorum levitas & inconſtantia notatur, quod cum in Mediolanenſi Concilio anteactorum criminum veniam libellis oblatis impetraſſent, ad eadem illa rediiſſent poſtea. Ὅτι δὲ Οὐρσάκιος καὶ Οὐάλης, ἐπειδὴ ἔκπαλαι μέτοχοί τε, καὶ σύμφωνοι τοῦ Ἀρειανοῦ δόγματος ἦσαν καθεστῶτες, καὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθέντες ἀπεφαίνοντο, ἵνα μετάσχωσιν ἐφ' οἷς ἑαυτοὺς συνεγνώκεισαν πλημμελήσαντες, μετάνοιάν τε, καὶ συγγνώμην ἐξεῖναι τυχεῖν, ὡς καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ ὑπ' αὐτῶν γεγενημένα μαρτυρεῖ, δι' ὧν ἁπάντων φειδοῦς γεγένηνται. ἦν δὲ ὁ χρόνος καθ' ὃ ταῦτα ἐπράττετο, ὅτε ἐν Μεδιολάνῳ ἡ σύνοδος ἡ τῶν συνόδων συνεκροτεῖτο, συμπαρόντων δὲ καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας. Quæ ſic in Tripartita vertit Epiphanius Scholaſticus: *Quapropter Urſacius & Valens, quoniam participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt communione ſegregati. Quam ut reciperent, cognoſcentes delicta, quibus peccaverant, pœnitentiam, atque veniam impetrare poſcebant: & reſcripta eorum hæc ita ſe habere teſtantur, per quæ criminum veniam conſecuti ſunt. Erat enim tempus, quo hæc geſta noſcuntur, quando Mediolani Synodus celebrata eſt, præſentibus Romanæ Eccleſiæ Presbyteris.* Hæc epiſtola ab Athanaſio deſcripta legitur a in libro de Synodis; necnon apud b Socratem, c Theodoretum, d Sozomenum, e Nicephorum, tum in f Tripartita, & g Hilarii Fragmentis; ubi, ſine alia varietate ſcriptum eſt, Urſacium & Valentem in Mediolanenſi Synodo libellis oblatis veniam exoraſſe; ut certiſſimum ſit, hoc omnino Ariminenſes Patres in epiſtola ſua poſuiſſe. Porro cum Urſacii & Valentis illa reconciliatio ante annum 350. inciderit, neceſſe eſt Mediolanenſem quoque Synodum, ad quam ſupplices adierunt, eumdem annum anteceſſiſſe. Quare diverſa fuit iſta Synodus ab alia Mediolanenſi, quæ anno 355. celebrata eſt.

Conferantur modo cum Ariminenſi illa ſynodica, quæ Hilarius in fragmentis de eadem, ut apparet, Synodo ſcribit: *Igitur ad tollendum*, inquit, *ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes, hoc magis ſolliciti, atque anxii, turbare rurſum, miſcerique omnia, quod jam pridem plures Epiſcopos erat vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel commentionis hæreſis Arianæ, ab Eccleſia fuerat neceſſe reſecare. Quam opportunitatem nacti Urſacius & Valens Romanæ plebis Epiſcopum adeunt; recipi ſe in Eccleſiam deprecantur, & in communionem per veniam admitti rogant.* Subjicit Hilarius amborum libellum oblatum Julio Papæ, tum ita loquitur: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quam hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.* Ex quibus efficitur Mediolanenſem Synodum biennio contigiſſe antequam Urſacius & Valens Julio Papæ libellum offerrent: biennio itidem antequam Sirmii ad deponendum Photinum Synodus haberetur a Catholicis, de qua mox. Quare cum anno 349. Urſacius & Valens Julio Papæ libellum obtulerint, ut in Diſſertatione probatum eſt; conſequens fit, anno 347. Mediolani Synodum eſſe collectam: indidemque concluditur Sirmienſem illam Synodum anno 349. eſſe factam, nempe biennio poſt Mediola-

Theodoret. l. 2. hiſt. Eccl. cap. 19.

Lib 5. c 21.

a P. 676.

b Lib 2 cap. 37.

c Lib. 2. c. 19

d Lib. 4. c 18.

e Lib 9. c. 40.

f Lib 5. c 21.

g Pag 30 editionis Pariſ. anni 1598.

Pag. 23.

Pag. 25.

diolanenſem, & eodem anno, quo Valens & Urſacius Julium adierunt.

Hoc invictum argumentum eſt; quod nulla tergiverſatio poteſt eludere. Sed neque Diatriba tota probabile quicquam adfert, quod recte & citra ambages illi reſpondeat.

Diatrib. II. pag. 196. Nam quod in Ariminenſem epiſtolam irrepſiſſe per errorem putat illud de Mediolanenſi Synodo, ex Valentis & Urſacii ad Julium libello; divinantis eſt, & utcumque extricare ſe cupientis; potius quam bona fide, & ex animo reſpondentis hæc exceptio. Cui enim perſuaderi queat Ariminenſem in eo Synodicam eſſe falſam? Id ſi eſſet, vel librariorum ea culpa foret, vel Ariminenſium ipſorum præſulum. Utrumque autem incredibile eſt: immo etiam abſurdum. Etenim neque librarios in tam diverſis auctoribus, qui illam Græce Latineque deſcripſerunt, corrumpendis illo loco, conſpiraſſe veriſimile eſt: neque in tanto Ariminenſium numero, qui, quæ viderant, magna ex parte referebant, fuiſſe neminem, qui erroris admoneret. Deinde quid Hilario faciemus æquali temporum illorum, qui Valentis & Urſacii epiſtolam interpretatur; & quod apud Mediolanum porrectum a ſe priorem libellum iſti dicant, ad Mediolanenſem Synodum refert, in qua Photinus a Romanis, utique Catholicis, biennio erat ante damnatus? Nam biennio ante Sirmienſem Synodum, in qua depoſitus, nec amotus eſt a Catholicis, Mediolanenſem Synodum celebratam eſſe docet. Deinde poſt Valentis & Urſacii libellos ita ſubjicit: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quum hæreſis Photini a Romanis damnata eſt.* Ubi autem, & a quibus damnata, paullo ante docuit: *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum, qui ante biennium jam in Mediolanenſi Synodo erat hæreticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur ſacerdotes.* Profecto, ſi quis in nobis eſt candor, atque æquitas, fateri cogimur, in Mediolanenſi aliqua Synodo Catholica Valentem & Urſacium priorem libellum obtuliſſe; quod Ariminenſes præſules diſertis verbis aſſerunt. Neque enim in tam recenti memoria, contra Valentem & Urſacium Conſtantii Imperatoris intimos ad Imperatorem ipſum publice, & e Synodo ſcribentes, de utroque mentiri tam inſigniter potuerant.

Diatrib. II pag. 196. Atenim probabile non eſt, Valentem & Urſacium *pro facinoribus ſuis a Sardicenſi proxime dejectos, ad frugem tam ſubito converſos advolaſſe Mediolanum, ibique communionem ſine mora recepiſſe.* Deinde *ſi recepti fuerunt, quid eſt quod biennio poſt Concilium illud narrat Hilarius Urſacium & Valentem Romanæ plebis Epiſcopum adiiſſe, recipi ſe in Eccleſiam deprecantes?* Cum de facto conſtet, de facti cauſa & ordine litigare, & otioſi, & nimie contentioſi hominis eſt. Quam multa in hiſtoriis occurrunt, quæ, ut certo eveniſſe ſcimus, ſic fieri potuiſſe miramur? Neque enim rerum omnium geſtarum rationes ab Scriptoribus memoriæ proditæ ſunt: & breviſſimo interdum tempore magnæ rerum converſiones incidunt; quas nullius conjectura & ſuſpicio conſequi poteſt.

Poſtremo, quod in omni noſtra defenſione validiſſimum, & ἀναντίρρητον eſt ſi erravit in eo diſſertatio noſtra, non mihi, ſed antiquiſſimis illorum Scriptoribus temporum tribuendus hic error eſt, Ariminenſi Concilio, & Hilario, quos negari non poteſt plane hoc, quod ſcripſimus, aperteque teſtari. Quibus & Liberius adjungi poteſt Romanus pontifex, qui in colloquio, quod habuit cum Imperatore Conſtantio, refert Urſacium & Valentem *libellos in Synodo dediſſe, quibus veniam rogabant ob id nominatim quod in Mareote provincia per calumniam ea una parte contra Athanaſium acta confecerint.* οἱ ἐν τῇ συνόδῳ βιβλία ἐκδεδωκότες συγγνώμην αἰτοῦντες, ἐφ' οἷς ἐν τῷ Μαρεώτῃ κατὰ συκοφαντίαν ἐκ μονομερῶν συνεδήσαντο κατὰ Ἀθανασίου ὑπομνήματα. Baronius in Annalibus exiſtimavit hanc Synodum fuiſſe Sardicenſem; cujus opinionis anſam ex Epiphanii Scholaſtici Latina verſione fateor arripi poſſe. Sed Græca ipſa ſi quis adhibeat, ad aliam Synodum pertinere iſtud intelliget; cum alioqui in Sardicenſi conſtet prorſus illos eſſe damnatos. Quod ſi in Sardicenſi ipſa Synodo, in qua proſcripti, exauctoratique ſunt Urſacius & Valens, nec uſquam in ea recepti leguntur: tamen in ea reſipuiſſe, & libellos obtuliſſe tantus vir abſurdum non judicavit; unius loci Latina interpretatione fretus; quid eſt quod tam hoſtiliter Diatriba nos inſequitur, quod

Theodoretus lib. 2, cap. 16.

Ad annum 347.

Hiſt. Trip. l. 5. c. 17.

in altera Synodo id paullo poſt accidiſſe, Synodica tot præſulum epiſtola, & Hilario teſte defendimus? Sane ſi quis Liberii verba illa diligentius expendat, non dubitabit, quin Synodum aliquam fuiſſe ſignificet, in qua libellum ambo illi dederint, & quidem ab eo diverſum, qui apud Hilarium & Athanaſium exſtat, Julio Romano pontifici inſcriptus. In hoc enim nulla Mareotæ mentio eſt, neque actorum ab ſe contra Athanaſium ex una parte per calumniam conſcriptorum, quæ in priore libello, quem Synodo obtulerunt, expreſſa fuiſſe Liberius affirmat. Sed hoc unum confitentur, *falſa eſſe omnia, quæ ad aures ſuas pervenerunt de nomine Athanaſii, atque omnibus viribus execrari.* Quare diverſos eſſe libellos oportet; &, quod conſequens eſt, priorem in Synodo fuiſſe datum, cujus in poſteriore meminerunt.

Sed nec illud conſentaneum eſt, quod Diatriba de Mediolanenſi Synodo; cujus mentionem facit Hilarius, affirmat, hanc illam fuiſſe Mediolanenſem, quæ anno 355. ab Conſtantio, & Arianis Epiſcopis eſt habita. Diatrib. II. pag. 196. Hoc enim ex Hilario ipſo perſpicue refellitur, qui Mediolanenſem, de qua loquitur, a Romanis contra Photinum eſſe factam ait ante biennium, quam Valens & Urſacius epiſtolam offerrent; cui conſonat & Ariminenſis Synodica, quæ in Mediolanenſi iſta Synodo adfuiſſe Romanos Presbyteros refert. At Mediolanenſis altera, quæ anno 355. celebrata eſt; neque Catholicorum, aut Romanorum fuit, & longe poſt Valentis & Urſacii pœnitentiam accidit: immo vero jam ad priſtinam perfidiam poſt Conſtantis obitum relapſis iis, & Athanaſium ac Catholicos toto furore perſequentibus.

Nam quod Urſacii ac Valentis mentionem alieno loco ab Hilario poſitam aſſerit, nemo illi concedet, qui Hilarii locum accurate legerit. Diſtrib. II. pag. 197. Eſt enim cohærens illius narrationis pars, quæ eſt de Urſacio & Valente, cum proxime ſuperiori, in qua de Sirmienſi agit Synodo. Poſtquam enim de Athanaſio, & falſis ejus criminationibus ſermonem inſtituit, tranſit ad Marcelli ac Photini hiſtoriam. *Supereſt*, inquit, *ut quid de Marcello, & Photino geſtum ſit, pauciſſimis dicam*, &c. Tum, Fragm. pag. 13. quomodo depoſitus ſit, explicat: *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum*, &c. conveniſſe ait ſacerdotes. Quonam? Sirmium utique, quod poſtea ſcribit: *Verum inter hæc Sirmium convenitur.* Hos vero ſacerdotes *hoc magis ſollicitos, atque anxios turbari rurſum, miſcerique omnia* fuiſſe dicit, *quod jam pridem plures Epiſcopos reos vel falſorum in Athanaſio judiciorum, vel communionis hæreſis Arianæ, ab Eccleſia fuerat neceſſe reſecare.* Ergo Catholici erant illi, quos Eccleſiæ ſtatus anxios & ſollicitos habebat. Mox vero Valentem & Urſacium ultro ea opportunitate veniam eſſe deprecatos ait; quod conſentaneum eſt antecedenti narrationi: in qua Epiſcoporum meminit, qui vel falſi convicti, vel hæreſis Arianæ, ab Eccleſia rejecti fuerant: e quibus erant Urſacius, & Valens. Nihil ergo redundans, aut hiulcum habet hic locus. Immo vero ſi interjectam illam Urſacii & Valentis hiſtoriam detrahas, male cohærens, & manca ſpecies erit orationis. Quæro enim, ſi totum hoc avellas, in quo & de Urſacio & Valente agitur, ab iis verbis: *Quam opportunitatem nacti* &c. uſque ad illa: *Verum inter hæc Sirmium convenitur*; quorſum iſta pertineant: *Hæc epiſtola poſt biennium miſſa eſt, quum hæreſis Photini a Romanis damnata eſt?* Nonne ad illa priora neceſſario referenda ſunt: *Igitur ad tollendum ex Epiſcopatu Photinum &c?* Deinde non recte demptis mediis quadrare illa ſuperioribus: *Verum inter hæc Sirmium convenitur*: ubi particulæ iſtæ, *inter hæc*, abruptum, interpoſita rei alterius narratione, ac repetitum ex intervallo ſermonem indicant. Fruſtra igitur alieno hæc inculcata loco Diatriba ſuſpicatur.

Poſtremo quod Sirmienſem Synodum ſpectat, cujus ibidem mentio eſt apud Hilarium; apparet diverſam eam fuiſſe ab famoſa illa Sirmienſi, quam Socrates anno 351. Diatriba anno 357. celebratam eſſe vult. Primum quod in hac poſteriore depoſitus omnino, & ab Epiſcopatu depulſus eſt Photinus; uti Socrates, aliique teſtantur, & his antiquior Epiphanius: qui poſt Synodum ad Imperatorem confugiſſe illum referunt, & judices impetraſſe: coramque iis convictum ab Ancyrano Baſilio, ac penitus exauctoratum fuiſſe. μεγίστη δὲ μάχη, ait Socrates, μεταξὺ τῆς τοῦ ἐπισκόπου λόγων ἐγένετο· ἐν οἷς ὁ Φωτεινὸς ἡττηθεὶς, κατεψηφίσθη ἐν φυγῇ τε διάγειν, &c. Lib. 2 c. 30.

Maximus

Digitized by Google

Maximus autem conflictus verborum utrimque fuit; quibus victus Photinus condemnatus eſt : & in exſilio deinceps agens, &c. Itaque Epiſcopatu tunc Photinus ejectus eſt. At in Sirmienſi illa Synodo Hilarii, propter populi ſeditionem amoveri non potuit. Ita enim legendum videtur pro eo, quod ibi legitur, *admoveri*, niſi *admoveri* ſit idem quod in judicio ſiſti, cauſſamque dicere. Omnino vero popularem vim interceſſiſſe Hilarius oſtendit, ne Photinus ſede ſua pelleretur. Quare diverſæ ſint ambæ illæ Synodi neceſſe eſt. Ad hæc Sirmienſis Hilarii Synodus Catholicorum fuit, ut ex antecedentibus conſtat. Quippe & de Eccleſiaſticis turbis componendis ſollicitos fuiſſe dicit : & hac occaſione Valentem, & Urſacium iterum libellos obtuliſſe. Quoniam quidem continentem hanc eſſe narrationem; neque aſſutam de Valente & Urſacio laciniam iſtam, contra Diatribæ auctorem evicimus. Adde Sirmienſem Hilarii Synodum ab Occidentalibus celebratam eſſe; poſteriorem autem fere ab Orientalibus : quod ſequenti capite planum faciemus.

CAPUT II.

Confutantur alia quædam, quæ in eodem capite primo Diatribæ ſecunda contra Diſſertationem allata ſunt, ac nonnulla illius errata diſcutiuntur.

POSTQUAM caput ipſum opinionis noſtræ, cauſſæque conſtituimus, nunc reliqua Diſſertationis expendenda ſunt quæ fruſtra Diatriba vexare ſtuduit.

Horum primum ſit, quod, ut Valentis & Urſacii pœnitentiam alieno loco poſitam apud Hilarium oſtendat, hunc in modum objicit : *Si*, inquit, *Athanaſio* Diatrib II. pag 197. *Alexandriam reverſo, & Urſacio ac Valente in gratiam receptis habita eſt* Sirmienſis iſta Synodus, *ut fingitur; punctum temporis, in quo habita ſit, ante Conſtantis obitum, qui ſub ipſum Athanaſii reditum incidit, adſignari nullum poteſt*. Verum captioſum hoc oppugnandi, & argumentandi genus eſſe ſuperius admonui : cum adverſus expreſſa de geſta re Scriptorum teſtimonia, ex incertis, & obſcuris circumſtantiis conjectura capitur.

Quocirca contra Diatribam paucis ita præſcribimus: Sirmienſem Synodum eo tempore factam eſſe conſtare ex Hilario, quo Urſacius & Valens libellos obtulerunt : quod omnino negari non poteſt. Ceterum qua anni parte celebrata ſit, & abſtum eſſet Athanaſius, ſcire poſſe neminem. Proinde callide id pro conceſſo Diatribam accipere, quod non damus; Athanaſio jam reverſo, & Alexandriæ morante, Synodum iſtam eſſe habitam. Potuit enim haberi antequam Alexandriam veniſſet, & ante Conſtantis obitum. Diu enim in itinere fuit Athanaſius, & Antiochiæ, atque in Palæſtina moras habuit : dum interim & Urſacius ac Valens plenam cum Catholica Eccleſia reconciliationem urgerent, & Sirmii ad deponendum Photinum cogerentur Catholici.

Fragm. pag. 26. Sed inſtat rurſus Diatriba, & quod Hilarius habet de Marcello ab Athanaſii communione abſtento, unde Photini damnationi auctoritas eſt quæſita, ad tempus Sirmienſis noſtræ Synodi revocari non patitur. Sed pro nobis aperta eſt Hilarii narratio : qui cum Sirmienſis Concilii ad deponendum Photinum ſub Valentis & Urſacii pœnitentiam habiti meminiſſet; ſtatim addit, Marcellum ab Athanaſio communione ſua multatum anteriore tempore quam Photinus arguitur : nempe inter Sardicenſem & Sirmienſem Synodos, ac biennii interjecti ſpatio; quod Severus intellexit his verbis : *Interjecto deinde tempore Athanaſius, cum Marcellum parum ſanæ fidei eſſe penitus comperiſſet, a communione ſuſpendit*. Cum igitur in Oriente eſſet Athanaſius, ac Marcellum parum ſanæ fidei eſſe comperiſſet, ab ejus communione abſtinuit : vel, ut Hilarius loquitur, eum *a ſua communione ſeparat;* quod ubique etiam extra diœceſim ſuam quivis Epiſcopus facere potuit. Sic enim Antiochiæ eodem anno cum eſſet Athanaſius, Alexandriam petens, a Leontii Ariani, qui ibi Epi-

Lib. 3. c. 20. ſcopus erat, communione abſtinuit, ut refert Sozomenus. At Diatriba *ridiculum* eſſe clamat, *Athanaſium a communione ſua quemquam, priuſquam ſedem ſuam reciperet, excluſiſſe*; quod mirum eſt excidiſſe homini docto. Diatrib II. pag. 197.

Atenim quid neceſſe fuit Photini damnationi auctoritatem comparari ex Athanaſii judicio : tamquam in eo Occidentales hærere potuerint, qui biennio ante Photinum damnaſſent? Sed hæc περιεργία nimis anguſta eſt. Photino biennio ante damnato, hoc eſt notato ejus errore, certa dies præſcribi potuit; ante quam niſi reſipiſceret, in ordinem cogeretur. Potuit & fraude aliqua, diſſimulatioueque fruſtrari Catholicos præſules, atque illorum ſententiam eludere, qui poſtmodum tanti viri, quantus fuit Athanaſius, auctoritate ac præjudicio freti, denuo rem aggreſſi ſunt.

De eadem Catholicorum Occidentalium Synodo Sirmii habita illud acceperam, quod ſcribit Hilarius : *De Photino decretum ab Occidentalibus factum ad Orientales relatum eſſe*; hos vero tamquam *homines mente callidos, reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem adjeciſſe*. Diſplicuit hoc Diatribæ : quod veriſimile non ſit, anno iſto 349. quo Sirmienſis Synodus ponitur, dum Athanaſii communionem certatim omnes expeterent, Orientales in Athanaſium agitaſſe Concilia. Verum cogitandum hoc illi fuit; interim dum ad Orientales Occidentalium litteræ iſtæ perferuntur, Conſtantem eſſe mortuum; & ingenti rerum facta converſione, ſuperiorem fuiſſe cauſſam Arianorum. Itaque deinceps eos Athanaſium vexare cœpiſſe. Fragm. pag. 27.

Porro cum Hilarius affirmet, Occidentales, damnato Photino, decretum ſuum ad Orientales miſiſſe : hos autem reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem adjeciſſe; clariſſime demonſtrat, Occidentales Synodicam aliquam miſiſſe ad Orientales; hos vero, cum Ariani eſſent, callide cum Photino Marcellum miſcuiſſe. Nam *reſcribere*, eſt *viciſſim ſcribere*. Itaque non alii reſcripſerant, quam ii, ad quos decretum Occidentales miſerant, nimirum Orientales. Tum vero Catholicos fuiſſe decreti illius auctores ſatis indicat, cum eos ſubinde commendat, quod ad Orientales epiſtolas iſtas fecerint, *non injuria extorquendi, ut nunc agitur, adſenſum, ſed inſtruendæ univerſorum ſententiæ conſuetudine*. Quæ verba perſpicue declarant, Catholicos, quod dixi, Epiſcopos fuiſſe Occidentales iſtos, quos ab hæreticorum violentia, & tyrannide alienos eſſe dicit. Deinde Synodum ab iis aliquam eſſe factam; cujus acta, decretaque, uti conſuetudo fert, ad alias Eccleſias miſerint. Quamobrem valde conſentaneum eſt ex tota Hilarii diſputatione, Synodum illam Sirmienſem, in qua Photinus damnatus eſt, ſed non dejectus, ab Occidentalibus Catholicis celebratam fuiſſe. Eſt enim perpetuus & continens ſermo de Photini damnatione in ea facta Synodo, quæ ſub Valentis & Urſacii pœnitentiam Sirmii eſt habita; quam ad Synodum cetera pertinere, ſeries ipſa orationis arguit. Ut autem Diatribæ ſententia ſe habet; interrupta, fœdeque diſſoluta, nec ullo modo cohærens eſt narratio. Etenim Synodos illic ab Hilario commemorari putat Mediolanenſem, & Sirmienſem : illam anno 355. celebratam, hanc 357. in quibus Photinus damnatus eſt; in hac etiam depoſitus. Sed non convenire Synodos iſtas ad Hilarii inſtitutum, ſatis hucuſque demonſtratum eſt. Ibid.

Nam & temporis ratio repugnat : quia Mediolanenſe iſtud, & Sirmienſe Hilarii longe annos illos antecedit : & utriuſque anni Concilia ab hæreticis habita ſunt. Mediolanenſe quidem ad Athanaſium damnandum, & Epiſcopos Catholicos, qui illius communionem ejurare nollent, exſilio multandos; quod cum in pleriſque decretum eſt; ut Euſebium Vercellenſem, Luciferum Calaritanum, Hilarium Pictavienſem, & Liberium Romanum Pontificem. Atqui in Mediolanenſi Synodo, cujus meminit Hilarius, Romani interfuere Legati; immo præfuere, ut ex eodem, & Ariminenſi Synodica colligitur. Sirmienſe quoque iiſdem ab hæreticis contra Photinum celebratum eſt : & quidem Orientalibus pleriſque. Quamobrem non congruit huic Sirmienſi, quod Hilarius refert, *decretum de Photino ab Occidentalibus factum, & ad Orientales relatum*; uti mos eſt in Synodis. Ex quo Severus Sulp. 2. Socrat. l. 2. Sozom. l. 4.

itidem Diatriba refellitur, quæ quod Hilarius ſcribit, Orientales, accepto decreto Occidentalium, occaſionem revolvendi de Athanaſio quæſiſſe judicii, & reſcribentes de Photino, Marcelli mentionem addidiſſe; referendum exiſtimat ad tempora Magnentii cædem ſecuta, *quando pacatis bellis civilibus, Arianorum furor renovatus eſt. Tunc enim revera negatæ Marcello communionis, damnatique Photini occaſionem nacti*, aſtuto, ut ſcribit Severus, *conſilio, innoxium criminoſis miſcentes, damnationemque Photini, & Marcelli, & Athanaſii eadem ſententia comprehendentes, eamdem ad Athanaſii condemnationem Catholicos Epiſcopos in Arelatenſi anno 353. tum biennio poſt in Mediolanenſi, & deinceps quamdiu Conſtantius vixit, adigere conati ſunt*. Hæc Diatriba in quibus non unius modi error eſt.

Diatrib. II. pag. 197.

Nam iſtud omne ab Hilarii mente, & hiſtoria tam alienum eſt, nihil ut eſſe magis queat. Scribit Hilarius, Occidentales, & quidem Catholicos, contra Photinum feciſſe decretum, & ad Orientales miſiſſe. Rurſus Orientales ad eos reſcripſiſſe, & Photino Marcelli nomen admiſcuiſſe, ut ad Athanaſii damnationem tacite viam munirent, eo ipſo, quod cum Marcellus in eadem, in qua & Athanaſius, Sardicenſi Synodo reſtitutus eſſet; reo iterum facto Marcello, Synodi de eo judicium, atque auctoritas *irrita* fieret; adeoque & de Athanaſio, qui eadem ſententia comprehenſus eſſet in Sardicenſi illa Synodo. Doceat ergo nos, quænam illa Synodus vel Sirmienſis, quod Hilarii locus exigit, vel alia quævis Catholicorum Occidentalium fuerit, in qua Photino damnato, decretum ad Orientales miſſum ſit, hi reſcribentes Photino Marcellum addiderint. Quæ enim Concilia memorat, Arelatenſe, ac Mediolanenſe, Catholicorum non erant: tum contra Photinum nequaquam habita ſunt: neque in eorum epiſtolis ſolius Photini tamquam hæretici ac damnati, damnandive mentio fit: neque Orientales ad illorum reſcripſere decreta, & ad Photini nomen Marcellum adjunxere. Mediolanenſis Concilii ad Euſebium Vercellenſem epiſtola, quam ea Baronio citat Diatriba, & ad Hilarium interpretandum adhibet, hortatur ipſum *ut de nomine hæreticorum Marcelli, & Photini, necnon Athanaſii ſacrilegi* idipſum *definiat, quod totus prope definivit orbis*. Sed nec ad Orientales data eſt, neque ſolius Photini damnationem continet; ſed Marcelli inſuper, & Athanaſii. Horum vero duorum nomina ab Occidentalium decretis, & epiſtolis aberant, quas Hilarius commemorat: ſi quidem Photini ſolius meminerant; cui ſolum itidem Marcellum Orientales addidere. De Athanaſio neutri omnino mentionem fecere. Hæc ſi Diatribæ auctor animadvertiſſet, noſtram de Hilario conjecturam haud adeo contempſiſſet.

Ad annum 355 Diatrib. II. pag. 196, & 197.

Quocirca annis aliquot anteriora ſunt illa, quæ refert Hilarius, Occidentalium decreta, & Orientalium reſcripta, Gallicanis, & Mediolanenſibus actis, quæ Diatriba memorat.

Quippe Ariani ad Athanaſii damnationem, primum occulte callideque graſſari ſunt, poſtquam Sardicenſis auctoritate Concilii, & utriuſque Imperatoris edictis ſedi ſuæ reſtitutus eſt: nec aperte nomen illius notare, ac damnare initio ſunt auſi. Poſtea majore ſumpta fiducia, palam illum execrati ſunt cum Marcello atque Photino: cum poſt Conſtantis obitum ſolus rerum potiretur Conſtantius: qui ſe totum illorum voluntati permiſerat. Ergo illa omnia, quæ ex Arelatenſi, Mediolanenſique Synodo, & ex Severo Diatriba retulit, ad poſteriora iſta tempora pertinent; maxime poſtquam in Sirmienſi poſtrema Synodo funditus everſus, ejectuſque Photinus eſt: quod anno 351. accidiſſe nonnulla ex eo conjectura ducitur, quod deinceps, tamquam manifeſtarii hæretici & exauctorati, nomen ejus profertur, & cum Marcello, & Athanaſio conjungitur: qui ambo ſedibus ſuis extruſi jam erant: ut idem paſſum tunc eſſe Photinum veriſimile ſit; de quo paullo poſt dicetur.

Ex iis itaque perſpicue colligitur, quæ de Occidentalium & Orientalium geſtis Hilarius perſcribit, ſuperiora iis eſſe, quæ in Diatriba memorantur.

Cujus rei obſervatio mirificum quemdam uſum habet ad alium Diatribæ convincendum errorem, qui in fine tertii capitis occurrit. Ibi enim novum quiddam oſtentat, *in quo maxime*, inquit, *ſumma conſiſtit*, ſuper Hilarii loco illo, quo de Occidentalium decreto, reſcriptoque Orientalium agitur. Sic enim exiſtimat; decretum illud, *quo accepto Orientales revolvendi de Athanaſio judicii occaſionem acceperunt, ad Romanam pertinere Synodum, quam a Julio ante mortem anno 357 habitam; indicio eſt Liberii ad eoſdem Orientales epiſtola ab Hilario deſcripta; quam ab Hilario ipſo deſignari, cum hæreſim Photini a Romanis damnatam ſcribit, non dubitem affirmare: Sic autem ſe habet: Dilectiſſimis fratribus, &c. Studens paci, & concordiæ Eccleſiarum, poſteaquam litteras caritatis veſtræ de nomine Athanaſii, & ceterorum factas ad nomen Julii bonæ memoriæ Epiſcopi accepi, ſecutus traditionem majorum, Presbyteros urbis Romæ Lucium, Paullum, & Helianum e latere meo ad Alexandriam, ad ſupradictum Athanaſium direxi, ut ad urbem Romam veniret, &c. Ex his verbis apparet, Julium ſub vitæ finem ad Orientales de Photino litteras dediſſe: Orientalium vero epiſtolam, qua Julio reſpondebant, eo mortuo, ſucceſſori ejus Liberio redditam fuiſſe. In his illos Athanaſium ceteris, id eſt Marcello, & Photino ita miſcuiſſe, ut obſcurum non eſſet, machinas illorum in Athanaſium præcipue dirigi, eamque ob rem de uno illo reſcribere Liberium*. Hæc Diatriba.

Diatrib. II. pag. 199.

Fragm. pag. 36.

Hanc falſam eſſe conjecturam declarant ea, quæ de Hilarii loco illo ſupra diſputavimus. Nam Orientalium litteras Marcelli tantum, non etiam Athanaſii nomen expreſſiſſe, diſertis verbis aſſeverat Hilarius. Quorſum enim ad Photini nomen, quod Occidentalium epiſtola continebat, callide eos Marcelli nomen addidiſſe diceret, ut *occaſionem quærerent revolvendi ejus, quod Athanaſii abſolutione diſſolutum erat, judicii*, ſi Athanaſium ipſum nominatim cum Photino, Marcelloque comprehendiſſent? Cur non Hilarius diceret, Marcelli mentionem ab Orientalibus ad Photinum additam, ut *mortuam de Athanaſio ipſo jam tempore quæſtionem, & veritatis judicio conſepultam, in publicam recordationem cauſæ novitas excitaret*? Nonne Athanaſii potius ipſius nomen intextum ab illis, & cum Photino, ac Marcello conjunctum dicere debuerat? Quin etiam apparet, Orientales in epiſtola, quam reſcripſerunt, Marcellum adjungentes Photino, ſubjeciſſe, ab Athanaſio ipſo communionem illi abnegatam fuiſſe; quod ſequentia Hilarii verba demonſtrant: *ſed cur abnegatæ Marcello communionis Athanaſius reus eſſe reſcribitur?* Ubi *reſcribendi* verbum ad Orientalium reſponſionem refero, de qua paullo ante ſic loquitur: *Et reſcribentes de Photino, &c.* Porro quod Hilarius ait reſcripſiſſe illos *reum eſſe Athanaſium abnegatæ Marcello communionis*; non ſic accipiendum eſt, tamquam illi eam facto Athanaſii notam adſcripſerint, ut reum ejus eſſe dicerent, quod ipſi probabant. Sed Hilarius ad mentem illorum, & conſilium accommodata voce utitur. Si quidem propterea Marcellum ab Athanaſio rejectum eſſe memorabant, ut Sardicenſis Concilii labefactatam ab illo auctoritatem tacite ſignificarent; a qua ſuſpicione purgare ipſum Hilarius hoc loco ſtudet; atque reum non eſſe abnegatæ Marcello communionis: utique ob eam cauſſam, quam Orientales videri volebant, ut ſcilicet *propter libri vitium*, hoc eſt Photinianum dogma in ejus contra Aſterium libro deprehenſum, quo nomine Sardicenſi decreto abſolutus erat; ab Hilario putaretur eſſe damnatus. Hanc noſtram de Hilarii loco conjecturam vel hoc unum commendat, quod ex ſola planam, facilem, & cohærentem ſibi ſententiam illius efficit: quem ſi, ut Diatriba jubet, interpretemur, incondita & ſalebroſa narratio erit, & ab una re ad alteram, ſine ullo nexu, atque ordine tranſitum faciens. Nunc ejuſdem primi Diatribæ capitis reliqua perſequamur.

Diatrib. II. pag. 197.

Fragm. pag. 27.

CAPUT III.

Propugnantur alia quædam, quæ in Diſſertatione noſtra, Diatriba poſterior primo capite oppugnare ſtudet.

IN adita ipſo ac limine diſputationis ſciens ac volens aberrat, dum Epiphanium ait dicere, Photinum ἐπὶ Κωνσταντίου, Conſtantio imperante hæreſim vulgaſſe;

Diatrib. II. pag. 195.

vulgaſſe; falſo id quidem. Nam diſerte ſub Conſtantino ait prodire cœpiſſe. Verba Epiphanii: *Οὗτος δὲ ὡρμᾶτο ἀπὸ Σιρμίου· καὶ ὅτι μὲν οὗτος τὸ ζιζάνιον τῷ κόσμῳ εἰσηνέγκατο τοῦτο κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως χρόνου ἦν. Hic ex oppido Sirmio exſtitit. & cum hoc lolium in mundum invexit, per illud tempus, Conſtantinus imperabat.* Cœpit igitur Conſtantino rerum potiente, non Conſtantio; ut quidem ſcribit Epiphanius. Nos olim, antequam hiſtoriam illam penitus exploratam haberemus, communi imbuti opinione, legendum adnotavimus *ἐπὶ Κωνσταντίῳ*. Hoc Diatriba ſcilicet pro Epiphaniano ipſo contextu nobis objicit. Hæc quidem vis eſt. Non enim Epiphanius Petavio; ſed Petavius ſibi opponendus ipſe fuit; qui ſic emendandum ea conjectura tunc putabat. (Hæreſi LXXI.)

Jam ſi Conſtantino Imperatore Photinus hæreſim vulgare ſuam inſtituit; cui dubium eſt, quin eodem tempore Epiſcoporum judicio notata, damnataque fuerit?

Nam quod in Antiochena primum Synodo ſecunda perſtrictum eſſe Photinum, velut ex Oraculo, pronuntiat; nullo id argumento probat. (Diatrib. II. pag. 195.) Immo vero ex illo ipſo, teſtimonio Synodicæ illius, quam *μακρόστιχον* vocatunt, conjectura ſit aliquanto ante Antiochenam iſtam Synodum damnatum eſſe Photinum, ut &, præceptor ejus qui fuit, Ancyranum Marcellum. Etenim in epiſtola, formulaque illa fidei longiore, condemnare ſe dicit Synodus eos, qui dicunt Chriſtum in tempore eſſe cœpiſſe: quales ſunt Marcelli, Photinique ſectatores: *οἷοί εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου, καὶ Σκοτεινοῦ τῶν Ἀγκυρογαλατῶν.* (Athan. Apol. II pag. 691.) Quo ex loco nemo id prudens ſuſpicabitur; tum primum Synodica ſententia notatum eſſe Photinum; nihilo magis, ne dicam, quam Marcellum, quem ante id tempus damnatum eſſe conſtat. Magis autem erit, ut de nota jam hæreſi, & eam ſuis auctoribus antea proſcripta ſignificaſſe putet Antiochenam illam epiſtolam: quæ, ſi tricari volumus, non tam ad magiſtros ſectoris ipſos, quam ad eorum ſectatores pertinere videtur.

Primam Photini damnationem in Conſtantinopolitana Synodo anno 336. videri eſſe factam, ex Severo docui: qui *Marcellum atque Photinum hæreticos ſacerdotes Synodi judicio condemnatos* aſſerit; ac poſt eos Athanaſium abſentem, quod eos recepiſſet. (Lib. 2.)

Quæ verba Synodum duplicem deſignant: quarum in priore Marcellus & Photinus damnati ſint; in poſteriore Athanaſius. Prima omnium Marcelli damnatio notatur in Eccleſiaſtica hiſtoria anno Chriſti 336. Conſtantino Imperante, Conſtantinopoli facta, poſt relegatum Athanaſium. Scribit enim Socrates libro 1. cap. 36. Arianos Epiſcopos, poſtquam Athanaſius in exſilium abiit, Conſtantinopoli Synodum inſtituiſſe; in qua Marcellus ob hæreſim redactus eſt in ordinem: quod & Baſilius Ancyranus, aliique Semiariani teſtantur in Synodica apud Epiphanium, Hær. 73. n. 2. Proxima deinde Athanaſii condemnatio incurrit in annum 341. quo Antiochiæ per Encænia depoſitus eſt. Si, ut Epiphanius auctor eſt, nequicquam reclamante Diatribæ ſcriptore, Photinus Conſtantino Imperante hæreſim vulgare eſt orſus; nonne veriſimillimum eſt, ſaltem in Conſtantinopolitana illa Synodo, quæ & Marcellum perculit, & qua nulla poſterior exſtat Conſtantini facta tempore, Photinum eſſe damnatum? Proferat aliam ſi poteſt Synodum amicus ille noſter, in qua Conſtantino ſuperſtite damnatus ſit Marcellus; quam altera ſit conſecuta, quæ Athanaſium dejecerit. Quod enim Tyriam eſſe dicit, in qua abſentem condemnatum Athanaſium Severus affirmat; (Diatrib. II. pag. 195.) tum utrumque ferri poſſet, ſi anteriorem ullam Synodum haberet, in qua Marcellus idem paſſus eſſet. Nam non ſcribit Severus, & Marcellum cum Photino primum eſſe damnatum; & Athanaſium poſtea in altera Synodo. Nos nullam Conſtantino regnante Synodum meminimus, in qua Marcelli exſtet mentio, præter Conſtantinopolitanam: nullam in qua proxime poſt Marcellum depoſitus ſit Athanaſius, præter Antiochenam. Quis ergo non videt, ne fingi quidem alias poſſe, quæ ad Severi narrationem congruant, quam duas iſtas, quæ in Diſſertatione notantur?

Quod enim Antiochena illa Conſtantino mortuo celebrata eſt; Severus autem eo ſuperſtite factam eam Synodum indicat, in qua damnatus eſt Athanaſius; nimirum temporis rationem haud exacte Severus habuit in tota illa narratione; quod & amico noſtro nimium videtur. Itaque multa, rerum ordine connexa, tempore diſtracta, continenti oratione pertexuit. Neque tamen, quia rerum geſtarum ordinem, ac tempus interdum negligit, ei fides ideo detrahenda eſt in omnibus, quamvis nonnulla referat, quæ nuſquam alibi leguntur. Nam illorum temporum hiſtoria perobſcura eſt, præſertim Marcelli, ac Photini: nec pauca Socrates, Sozomenus, Theodoretus, aliique prætermittunt: quæ ab aliis Scriptoribus commemorata, perdifficiles habent annorum notas. Ejuſmodi eſt illud quod narrat Severus, Athanaſium a communione ſuſpendiſſe Marcellum, cum eum parum ſanæ eſſe fidei comperiſſet; quod ex Hilario didicit, qui id in fragmentis refert. (Fragm. pag. 36.) Sed quam difficile, impeditamque ſit, in Diſſertatione docui. Sic illud obſcurum & inexplicabile eſt, quod iiſdem in fragmentis legitur. Ibi enim Liberii exſtat epiſtola ad Orientales data; in qua citatum a ſe ad juditium dicit Athanaſium, & quod venire noluiſſet, a communione Romanæ Eccleſiæ rejectum. Hæc epiſtola ſub initium pontificatus ipſius, hoc eſt anno 353. miſſa videtur. Atqui Liberius idem anno poſt ad Conſtantium ſcribens, cauſſam agit Athanaſii, ſcribitque illius ſe damnationi conſentire noluiſſe, quod *eodem tempore octoginta Epiſcoporum Ægyptiorum de Athanaſio ſententia repugnaret.* (Lib. II. Fragm. pag. 40.) Quin ipſe mox in exſilium ire maluit, quam Athanaſii damnationi ſubſcribere.

Secunda Photini condemnatio in Sardicenſi Concilio ab Catholicis facta in Diſſertatione ponitur; quod Epiphanius Hæreſ. LXXI. prodidit. At Diatriba cum illud reprehendit; tum *parum perſpicacem videri,* inquit, *oportet eum, qui non animadvertat Epiphanium, quod alii pridem monuerunt, memoria lapſum hoc loco Synodo Sardicenſi tribuere, quod Sirmienſi congruebat.* (Diatrib. II. pag. 196.) Quod convicium in Baronium recidit, qui ad annum 347, hanc de Epiphanii hallucinatione conjecturam rejecit: nec abſurdum putat, in Sardicenſi Synodo damnatum eſſe Photinum; cum ante triennium in poſteriori Antiocheno Concilio, cum Marcelli diſcipulis Photiniani notentur hæretici. Severus certe Sulpicius libro ſecundo non imprudentem ejus rei conjecturam objicit, dum in Sardicenſi Concilio ex tribus illis, qui in eamdem cauſſam callide ab hæreticis incluſi fuerant, Athanaſium, & Marcellum abſolutos fuiſſe aſſerit, Photinum vero non item. *Nam de Photino,* ait, *Epiſcopo Sirmienſi non eſt reſciſſa ſententia, quia etiam noſtrorum judicio hæreticus probabatur.* Ex eo, inquam, ſuſpicari quis poſſit Photini damnationem Synodi illius judicio comprobatam.

Neque vero Epiphanii locus collationem iſtam Baſilii cum Photino, quæ haud dubie in Sirmienſi Synodo facta eſt, adeo liquido ac diſerte cum Sardicenſis mentione Concilii nectit, ut in unam eamdemque Synodum neceſſario ambo illa conjicienda ſint. Poſſunt enim in duas diſtrahi Synodos; idque verborum ipſe contextus patitur: quæ fuit opinio Baronii. Quem ſi parum ideo perſpicacem ſuiſſe auctor Diatribæ putat: quam ſit acutus ipſemet viderit, qui in illo ipſo loco, in quo de Sardicenſi Synodo nos arguit, haud paullo graviora impingit.

Cum enim abſurdum eſſe probare vellet, quod cum Baronio ſcripſi, Photinum in Sardicenſi Concilio a Catholicis damnatum eſſe; *Itane vero,* exclamat, *ut damnatum a Catholicis eo judicio Photinum credamus, in quo an Catholicorum quiſquam ſederit, incertum; hæreticus omnium conſenſu præfuit, & primas partes egit Semiarianorum princeps Baſilius Ancyranus? Credet hoc affirmanti qui volet, nobis non perſuadebit.* (195.) Atqui & falſa illa ſunt. Quid enim? An non Catholicorum præſulum fuit Sardicenſis vera Synodus? Non illam adulterinam, & latrocinalem loquor, quam eodem tempore Orientales hæretici, cum ſerio ac ſincera fide rem agi cernerent, Sardica fugientes, Philippopoli in Thracia celebrarunt, ac pro Sardicenſi venditarunt. Sed germanam Sardicenſem intelligo, cui præfuit Hoſius, & in qua Athanaſius ac Marcellus, aliique Catholici antiſtites abſoluti, eorum damnatis accuſatoribus. Iſta ergo Synodus ſi & Catholicorum fuit, & in ea condemnatus eſt Photinus; a Catholicis utique damnatus eſt. Nam Sirmienſis Synodi

mentio,

mentio, quam in animo tum Diatribæ Scriptor habuit, ab eo loco & diſputatione erat aliena, in quo Sardicenſis agebatur, & quidem ὄντως, ut eam Epiphanius vocat; hoc eſt ab Occidentalibus habita: quorum ab conſeſſu, & conſortio ſeſe Orientales abſtraxerant.

Nihil ergo cauſſæ fuit cur, cum de Sardicenſi ſermo eſſet, Sirmienſem Synodum, & Baſilium Ancyranum miſceret.

De Mediolanenſi Synodo, in qua tertio ab Catholicis docui Photinum eſſe damnatum, perleve quiddam
Ibid. opponit Diatriba: non videri *duas uno anno Synodos tam diſſitis in locis, & tam diverſarum provinciarum Epiſcopis imperatas*. Deinde *cur ſoli Catholici convocabantur? An ut Photinum damnarent? Atqui jam in Sardicenſi damnatus erat*. Verum τερθρεία iſta jam exploſa eſt a nobis ut inutilis, nec reſponſione digna. Quis enim cauſſas, ac rationes, ordinemque præſtare poſſit omnium rerum, quas certiſſime alioqui geſtas eſſe ex hiſtoria conſtat? Tamen hujus Mediolanenſis Concilii probabilis excogitari ratio poteſt. Videntur enim Sardicenſis Concilii Patres legatos ad Conſtantem miſiſſe,
Sozom. lib. 3 cap. 20. qui, quæ ibi geſta eſſent, illum docerent. Ὁ δὲ Κώνστας τὰ ἐν Σαρδικῇ γεγενημένα μαθὼν, ἔγραψε τῷ ἀδελφῷ, ait Sozomenus. Ac tum Mediolani conventus Epiſcoporum fieri potuit, in eoque approbari Photini damnatio. Neque vero neceſſe eſt indictivam hanc fuiſſe Synodum; aut, ſi Conſtantis juſſu eſt indicta, longinquos ad eam excitos eſſe præſules; ſed vicinos dumtaxat; præſertim Italos. Nam & Romani Pontificis interfuere Presbyteri, ut Hilarius, & Synodica Ariminenſis affirmant.

Quinetiam veriſimile eſt ab Orientalibus quoque, qui Sardicenſis Synodi nomen ementiti ſunt, legatos ad Conſtantem Philippopoli eſſe miſſos, qui acta conventiculi ſui, pro legitimæ Synodi decretis obtruderent; ut mi-
Diatrib. II. pag. 196. rari Diatriba deſinat, Arianos Epiſcopos, qui nuper ab Catholicis ſeceſſerant, in Occidentem uſque eos eſſe conſecutos. Quamquam de Liberii epiſtola non nego probabilem eſſe Baronii ſententiam, qui Mediolanenſe Concilium, cujus illic mentio eſt, aliud quiddam Sardicenſi anterius eſſe putat. Sed indidem Diſtribæ auctor agnoſcet, inique ſe facere, qui Concilii, vel Synodi nomine fortuitum conventum Epiſcoporum appellare nos vetet, ac nos reprehendendos exiſtimet, quod concurſum ejuſmodi præſulum ad condendam Sirmii formulam Synodum, vel Concilium nominemus: de qua re poſtea.

CAPUT IV.

De tempore Sirmienſis Synodi contra Photinum habita; quam in annum cadere 351. contra Diatribam primam, & poſterioris caput ſecundum evincitur.

NUNC de tempore poſterioris Synodi Sirmienſis, & ſecunda fidei formula, quæ ibidem edita dicitur, agendum reſtat: idque paucis. Nam aliis in libris ea res copioſe tractata eſt: neque Diatriba novi quicquam objicit, cui non proviſum ante ſit a nobis, ut ex iis, quæ ibidem explicata ſunt, facile poſſit occurri.

Synodum Sirmienſem, in qua Photinus e ſede ſua de-
Socrat. l. 2. c. 29 Sozom. l. 4. c. 6. jectus eſt, veteres hiſtorici ante Magnentii cladem eſſe habitam referunt; anno videlicet Chriſti 351. poſt Conſulatum Sergii & Nigriniani, ait Socrates, quo anno propter tumultus bellicos, nemo Conſulatus ea more dedit. Baronius antiquos illos arguens, eam Synodum in annum 357. rejicit. Cujus argumenta in Epiphanianis Animadverſionibus explicata ſunt: quæ fruſtra recoquere Diſtriba ſtuduit, unico dumtaxat addito, cui in Diſſertatione ſatisfecimus. Mea porro ratio eſt ejuſmodi: cum de tempore agitur geſtæ rei alicujus, iis potiſſimum habendam fidem, qui vel eadem ætate vixerunt; vel ab iis, qui viderant, ſcire potuerunt: niſi ad horum labefactandam auctoritatem ea proferantur, quibus obſiſti, contradicique nullomodo poſſit. Atqui talia non ſunt, quæ adverſus Socratis opinionem auctor Annalium Eccleſiaſticorum, & ex eo utreque Diatriba diſputavit. Nam ea ſingillatim expoſita ſunt, ac diſcuſſa. Quare non eſt quod nos Socratem ſecutos eſſe, ac recentioribus antetuliſſe pigeat: præſertim cum notam illam Conſulatus ad Sirmienſem Synodum haud vane, ac temere videatur adſcribere. Nec movere nos debet, Diatrib. II. pag. 197.
quod Diatriba contra hoc objicit: etiam Hoſii nomen ex actis ipſis Socratem potuiſſe diſcere. Quaſi Hoſius iis Coſſ. quibus Sirmienſem Synodum actam eſſe ſcribit, Sirmii eſſe potuerit. Quod quia non potuit, reſtat ut nota Conſularis in ſolam congruat Synodum: cujus anno vere, & ex actis conſtituto, cetera adſtrui falſa potuerunt de Hoſio, ac reliquis, quæ Sirmii ſex annis poſtea geſta ſunt eadem in urbe; quæ res Socratem fefellit.

Sic alterius nota Conſulatus Euſebii & Hypatii, tertiæ ſubſcripta formulæ, hujus germana eſt: annoque 359. revera convenit; quam in Sirmienſi Synodo conceptam eſſe, leviter indicat Socrates: in eoque falſus eſt. Sed aliud eſt ſuas primariæ cuique rei notas apponere: aliud propriis, ac diverſis notis affectas res in unum tempus conferre. In priori haud facile erraſſe Socratem dixi; in poſteriori nonnumquam hallucinatus eſt.

Quamobrem quod ex Hoſio petitur argumentum, leve eſt, immo nullum. Nec eo firmius eſt alterum illud ex Hilario qui Synodum Sirmienſem biennio poſt Mediolanenſem conſecutam ait, quæ in annum cadit 355. Hoc enim abunde confutatum eſt ſuperioribus in capitibus, ubi ex Hilario ipſo demonſtravimus Mediolanenſem, ac Sirmienſem Synodos, quas ibi commemorat, longe alias, ac diverſas fuiſſe ab vulgatis iſtis.

Majoris in ſpeciem eſt momenti quod tertio loco nobis opponitur de anguſtiis temporis; quia anno 351. victus
eſt Magnentius IV. Cal. Octob. ex quo conſentaneum ſit, Diſtrib. II. pag. 198.
totum hunc annum bellico apparatu, ac tumultu ſic occupatum fuiſſe, ut cogendæ Synodo vacua nulla pars ejus fuerit. Verum hoc cum dicit, non intelligit, ad hiſtoriam quidem geſtæ rei aliquid ſe dicere, quod diligentius ſermandum ſit; non tamen expreſſam ab auctore notam Conſulatus, ac temporis ideo labefactari; quia etſi res ubi geſta ſit, explicare nequeam propter aut inſcitiam, aut Scriptorum inopiam: non tamen dubitare, quin geſta ſit, debeo, aut hiſtoriæ in eo, quod continet, elevare fidem.

Ac ſi quis belli hujus accurate tempus, ordinemque reſpexerit; ſciet anno ipſo 351. Sirmienſe Concilium haberi potuiſſe. Siquidem ex anno antecedente, Vetranione in ordinem redacto, Conſtantius Pannoniam recepit. Hinc ducibus cum exercitu contra Magnentium miſſis, diu Sirmii reſedit, ut ait
Socrates. Erant autem in Conſtantii comitatu per- Lib. 2. c. 28.
petuo fere Epiſcopi, quorum catervas ultro citroque diſcurrere jubebat, ut queritur Ammianus Mar- Lib. 21.
cellinus.

Ecquid ergo mirum eſt, aut inſolens, verno tempore celebratam eſſe Sirmienſem Synodum? Nam &
Diatriba hoc ipſum tempus aſſignat illi Synodo, dum Diatrib. I. p. 188.
annum integrum interceſſiſſe vult inter Sirmienſem, & Ancyranam a Semiarianis factam. Cum enim Ancyrana ante Paſcha habita ſit ut in eorum Synodica apud Epiphanium legitur; ſi annuum ſpatium inter hanc, & Sirmienſem interceſſit, neceſſe eſt Sirmienſem ineunte vere coactam fuiſſe. Quare quotcumque nobis nivosos montes, ſaltuſque, aut procellas, ac fluctus opponet, quo minus Epiſcopi convenire potuerint; iiſdem difficultatibus & ſuorum iter intercludet, ne ad idem tempus accurrerint. Sed hæc ἀκριβολογία jocularis eſt.

CAPUT V.

De duplici formula fidei, Sirmienſi Synodo tributa: quarum poſterior extra illam edita monſtratur.

VENIO jam ad ſecundam Sirmienſis Concilii formulam. Duplex enim in eo condita, vulgataque
dicitur a Socrate, Sozomeno, ceteriſque omnibus, Lib. de Syn pag. 691.
quarum prior eſt ea, quam Athanaſius refert, & Socrates:

Lib. 2. cap. 30. crates : Latine autem Hilarius in libro de Synodis : cui anathematiſmi aliquot adnexi ſunt. In ea ſuppreſ- Lib. 2. Fragm. Hil. pag. 27. ſa mentio eſt οὐσίας, & ὁμοουσίας pariter, ac ſimilitudinis; quam etiam ex Sardicenſi conciliabulo Arianorum, Sirmienſes aſſumpſerunt. Extat enim in calce longiſſimæ illius epiſtolæ, quam in Africam miſerunt pro Apud Epiph. Hær. 73. num. 2. germana Synodica Sardicenſi. Unde apparet vere Baſilium Ancyranum ex Ancyrano Concilio ſcripſiſſe de Sardicenſi Ἐκθέσεως, ἣν ἀπέλαβον οἱ ἐν Σιρμίῳ σύνοδος. Altera eſt Latine ſcripta; quam Athanaſius & Socrates Græce, Latine Hilarius exſcripſit. In ea nominatim decretum, ut ſubſtantiæ vel οὐσίας perinde atque ὁμοουσίου, & ὁμοιουσίου vocabula in uſu ne eſſent amplius; quod in Lib. 1. p. 48. ſacris litteris nuſquam legantur : Hanc Hilarius vocat *Blaſphemiam apud Sirmium per Oſium, & Potamium conſcriptam*. In fragmentis vero *perfidiam apud Sirmium deſcriptam*; cui Oſius, & poſtea Liberius ſubſcripſiſſe feruntur. Utramque igitur illam fidei formulam in eadem Sirmienſi Synodo conſcriptam, ac publicatam Socrates, & eum ſecuti omnes hactenus arbitrati ſunt. Ac Nicolaus Faber in præfatione ad Hilarii fragmenta poſteriorem hanc cenſet *velut ultimam Concilii Sirmienſis definitionem, ac ſententiam habitam fuiſſe, atque eo nomine ad Eccleſias pro more tranſmiſſam a Synodo*. Quoniam Hilarius in libro de Synodis, Gallicanis ſuis gratulatur, *quod miſſam ex Sirmienſi oppido infidelis fidei impietatem damnaverint*.

Verum in Epiphanianis Animadverſionibus anno abhinc decimo quinto, docuimus, ſecundam iſtam Sirmii editam formulam nequaquam in Sirmienſi contra Photinum habito Concilio ſcriptam eſſe, ſed in fortuito concurſu aliquot Epiſcoporum, qui Sirmii convenientes illam ediderunt; cuique Hoſius verberibus & cruciatibus coram ab Conſtantio coactus eſt ſubſcribere. Quibus autem rationibus inducti ab communi opinione diſſenſimus, plenius ex illa diſputatione licet cognoſcere. Hic vero ſumma probationis capita perſtringemus; in quibus oppugnandis Diatribæ auctor inanem Apud Epiphan. Hær. 73. operam poſuit.

Primum, idque firmiſſimum argumentum ex Baſilii Ancyrani, & Semiarianorum actione omni petitur; qui anno 358. hoc eſt altero ab celebrata, uti volunt, Sirmienſi Synodo, Ancyræ ſub Paſcha convenientes ſecundam illam fidei formulam decreto ſuo damnarunt; cum quidem de ea ab Georgio Laodiceno moniti eſſent, eademque per Illyricum, & Orientem vulgata, magnos animorum motus attuliſſet. Atque illi quidem in epiſtola ſua ſynodica, quam ad Phœnices Epiſcopos ſcripſerunt, optaſſe ſe dicunt, ut poſt tot de fide quæſtiones concertationeſque habitas, ac tot decreta Conciliorum, Conſtantinopolitani, Antiocheni, Sardicenſis, ac Sirmienſis; deinceps pacem ac tranquillitate frui ſibi liceret, quod per novos illos hæreticos, a quibus formula iſta manarat, obtineri non potuerit. Ex quibus aliiſque colligitur, longe poſt Sirmienſem Synodum illam Ecthesim editam fuiſſe. Non enim in Sirmienſi ipſa Synodo ſcripta fuit; quippe in qua Baſilius Ancyranus primas partes habuit; qui tum apud Imperatorem Conſtantium auctoritate pollebat & gratia. Quis autem perſuadere ſibi poſſit, aut inſcio, aut diſſimulante Baſilio talem formulam conditam fuiſſe? primum qui toto illo tempore, quo Concilium habitum eſt, Sirmii fuerit. Nam poſt Concilium, novum cum Photino certamen iniit. Eo quippe ad Conſtantium provocante, ac ſe inique depoſitum eſſe conquerente, dati ſunt illi e Senatu cognitores ac judices a Conſtantio, ac Baſilius oppoſitus ex adverſo; quo cum habita collatione victus ac prorſus ejectus eſt, ut Epiphanius, aliique prodiderunt.

Non potuit igitur Baſilium latere Concilii Sirmienſis actio illa; ut qui princeps Synodi ejus eſſet : neque porro invito illo aut connivente ſcribi potuit. Nam nemo eam vehementius execratus eſt, aut impugnavit acrius, quam Baſilius. Tum pro ea, qua apud Imperatorem erat gratia, illius auctores, ſi ſciſſet, dicto citius compreſſiſſet.

Non enim clanculum, ſed luce palam, & coram Conſtantio; immo auctore ipſo, & propemodum præeunte ac dictante, formula iſta ſcripta eſt; quod vel locus ille Vigilii libro de Unitate Dei a Diatriba citatus oſtendit. Sed & Hoſium coram, ut ei ſubſcriberet, pœnis ac tortoribus adegit Conſtantius. Non igitur obſcure concepta ſic fuit, ut eam Baſilius ignoraret, qui apud Imperatorem, ut dixi, tum omnia poterat.

Diatrib. II. pag. 198. Nam quod Diatriba fingit, *in Sirmienſi Synodo, Epiſcopos bifariam diviſos fuiſſe, & ſeparatim formulas ſuas ediſiſſe : quod & Sardicæ & Arimini contigit : ut de Sardica teſtantur Hilarii fragmenta*; ac ſic *in Sirmienſi partem utramque ſuam formulam ediſiſſe*; quæ cum emanaſſet, eaque factus audacior Antiochenus Eudoxius, nefariam hæreſim ubique ſpargeret; tum in eum commotos fuiſſe Semiarianorum principes : hoc commentum nihil eſt. Lib. 2. p. 7. & lib. 2. p. 6. & lib. 2. p. 42.

In primis enim redit illud, quod paullo ante dixi; Baſilium Ancyranum partis illius, a qua formula iſta profecta eſt, inimiciſſimum, apud Conſtantium magnatum in gratia fuiſſe, deque ejus conſilio geſta illic, & adminiſtrata eſſe omnia; atqui ad opprimendum, obterendumque penitus Photinum unus ſit ex omnium numero in certamen productus : illam ipſam vero formulam multum a priore & ſynodica diſcrepantem, & invitum Baſilio, auctore Conſtantio, non conceptam occulte fuiſſe, ſed publice propoſitam, & ubique vulgatam. Hoccine ergo ut Conſtantius inconſulto Baſilio, aut invito faceret umquam : aut ſi faceret, non eum refragantem, ac reluctantem ad ſubſcribendum, uti Hoſium, aliosque, ſubinde compelleret?

Deinde quod eidem formulæ præfixum eſt initium, ſatis arguit, non ex condicto, ac profeſſo, ut in legitimis & indictis Synodis aſſolet, eam eſſe ſcriptam : ſed fortuito, & alterius occaſione rei coactis Epiſcopis expreſſam fuiſſe : Ἐπειδὴ περὶ πίστεως (inquiunt) ἔδοξέ τινα διάσκεψιν γενέσθαι, πάντα ἀσφαλῶς ἐξητάσθη, καὶ διηρευνήθη ἐν τῷ Σιρμίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ Οὐάλεντος, καὶ Οὐρσακίου, καὶ Γερμινίου, καὶ τῶν λοιπῶν. *Quoniam de fide deliberationem aliquem fieri placuit, diligenter omnia tractata ſunt, & inquiſita Sirmii, præſentibus Valente, & Urſacio, & Germinio, ac ceteris*. Placuiſſe dicit aliquam de fide diſceptationem fieri; idque ita factum coram Valente, &c. Quæ haud obſcure demonſtrant, non eo conſilio veniſſe illos Sirmium, ut de fide novi aliquid ſtatuerent; ſed tum forte data occaſione id in animum induxiſſe; quod quidem revera ita contigit, ut ex Socrate, Sozomeno, aliiſque conſtat.

Cum enim Hoſium annum integrum Sirmii detentum, ut ſcribit Athanaſius, ad aſſentiendam hæreſi In epiſt. ad Solit. ſuæ non poſſet adducere; demum anno 357. ut ſcribit Sozomenus, ejuſmodi fidei conſcripta formula eſt, Lib. 4. c. 12. quæ pacis & concordiæ cauſſa contentioſa illa nomina reticeri juberet, οὐσίας, ὁμοουσίου & ὁμοιουσίου. Id enim ad conciliationem inter ſe partium aptiſſimum viſum eſt, quod neque damnarentur, neque approbarentur iſta nomina; ſed quietis ac pacis cauſſa ſupprimerentur. Hujus conciliationis, ac mediæ cujuſdam ad ineundam concordiam viæ auctorem fuiſſe Hoſium indicat Sozomenus. Refert enim Eudoxium Antiochena ſede potitum, cum factionis ſuæ Epiſcopis, tam ὁμοιούσιον, quam ὁμοούσιον damnaſſe, *eo prætexta, quod & Occidentales Epiſcopi eadem decreviſſent*. προφάσει ποιούμενος, ὡς καὶ οἱ ἀνὰ τὴν δύσιν ἐπίσκοποι ταῦτα ἐψηφίσαντο. Quod quemadmodum Occidentales fecerint, ita declarat. *Hoſius enim cum his, qui aderant, Epiſcopis ad eludendam Valentis, & Urſacii, ac Germinii pervicaciam, coactus permiſit*, ut nec ὁμοούσιον, neque ὁμοιούσιον *uſurparetur; quod neque ſacris in litteris exſtarent ea vocabula, & ſupra captum humanæ mentis eſſet in Dei ſubſtantiam inquirere*. Hæc Sozomenus. Unde conſtat hæreticorum importunitate victum Hoſium eam concordiæ rationem iniiſſe. Ideo Hoſii & Potamii blaſphemia vocatur ab Hilario iſta formula. Itaque Eudoxius, Acacius, Uranius, aliique hæretici Aetium fovebant, ubi Antiochiam ea perlata eſt, ad Valentem, Urſacium, & Germinium ſcripſerunt, gratulantes, quod ab Hoſio tales litteras expreſſiſſent, eorumque opera factum eſſet, ut Occidentales rectam fidem amplecterentur. ὡς κατορθώσασι δὲ περὶ τὴν ἐν Ὀσίῳ γράμματα, τοὺς αὐτοὺς ἐπιστολαῖς ἀπεδέξαντο, Οὐάλεντι, καὶ Οὐρσακίῳ, καὶ Γερμινίῳ χάριν ὁμολογήσαντες, καὶ τῆς ὀρθῆς δόξης τοὺς ἐν τῇ δύσει τῆς ἀφορμῆς αὐτοῖς γενομένους. Apparet ex his concordiæ, uti dixi, gratia in eam fidei formam conveniſſe omnes, qui tum in comitatu erant, Epiſcopos, inſtante potiſſimum Imperatore, qui diſſidentes

inter

inter ſe conſociare magnopere cupiebat; ideoque ſe in omnem partem, utcumque ſpes erat ejus rei obtinendæ, facilem, ac verſatilem præbebat.

Quare, quod ſæpe cogor repetere, non obſcure, neque clanculum, neque inſcio, ſi tum aderat, Baſilio, geri iſta potuerunt. Qui quidem ſtatim ut eam formulam accepit, totus in id incubuit, non ſolum ut ſynodali decreto damnaretur, cui ipſe præfuit in Ancyrano Concilio; ſed etiam ut ab Conſtantio revocaretur. Etenim ex Ancyrana iſta Synodo legati ad Imperatorem profecti ſunt Baſilius ipſe, Euſtathius Sebaſtenus, Eleuſius Cyzicenus, eique perſuaſerunt, ut & contra Eudoxium plenas ſtomachi litteras ad Antiochenos ſcriberet; & Hoſian [illegible] illam formulam proſcriberet, pœna mortis prop[illegible] [illegible]ret, ut teſtatur Socrates, & [illegible]

Sozom. l. 4. c. 14.

Lib. 2. c. 30.

Lib. de Syn. Inin.

Proinde ex tempore nata eſt fidei hæc Ecthesis, & ab Hoſio extorta, in fortuito Epiſcoporum aliquot conventu, quam Synodum dixi ab nonnullis appellari. Quod Diatribæ auctor irridet; quaſi ipſemet fortuitum ejuſmodi concurſum præſulum Mediolani factum anno 346. non ab Liberio Concilium nominari cenſeat, in ea epiſtola, quam ſcripſit ad Conſtantium. Deinde qui tot Ariminenſes Epiſcopos Mediolanenſem alteram Synodum per errorem commemoraſſe putat, in epiſtola ſynodica; quo jure iraſci mihi poterit, ſi Phœbadium ſingularem utique Scriptorem itidem aberraſſe dicam? At non eſt neceſſe. Nam Synodum paſſim appellari videas qualemcumque conventum præſulum. Quare nihil hic habet Diatriba, quod ſuccenſeat.

Digitized by Google

DIONYSII
PETAVII
AURELIANENSIS
E SOCIETATE JESU
DE LEGE, ET GRATIA
LIBRI DUO.

BIBLIOPOLA
L E C T O R I
S. P. D.

CUM anno MDCC ederemus *Dogmata Theologica* R. P. *Dionyſii Petavii*, nanciſci non potuimus ſequentes ejus libros, quos alioqui tertio *Dogmatum Theologicorum* Tomo adjeciſſemus. Sed ſero tandem repertos, quamvis ejuſdem argumenti non ſint, ac opera Chronologica, addendos hic cenſuimus; cum ut molem tenuiorem hujus Voluminis augerent, tum ut ne tandem perirent, niſi magno operi adnecterentur. Dum arderent Gallia & Belgium controverſiis de Gratia, anno MDCXLVIII. editi ſunt a *Petavio* Libri *de Lege & Gratia*, & *Elenchus Theriacæ Vincentii Lenis*, quo nomine uſus erat *Libertus Fromondus* S. Theologiæ Doctor Lovanienſis, & *Janſenii* Patronus. Anno vero MDCLI. edidit brevem Diſſertationem de *Adjutorio ſine qua non*, & *Adjutorio quo*. Hiſce igitur, quamquam ſerius, fruantur quicumque ejuſcemodi lectione delectantur. Vale.

ILLUSTRIS.

ILLUSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRÆSULI

ISAACIO HABERTO

EPISCOPO, ET COMITI VABRENSI.

N*UMQUAM antea fore putaveram (*Illuſtriſſime Præſul*) ut pro tuenda Moſaica lege contra criminatores illius litteram ullam facerem. Non enim proditurum rebar his temporibus quempiam, qui hanc opinionis labem conciperet animo: multo vero minus, qui eam ſcriptis auderet attingere. Quod ſi vereri hoc in mentem mihi veniſſet, haud equidem emerſurum ex Eccleſiæ ſinu tale portentum arbitrarer: ſed ex illa fæce Manichæorum, & ſimilium peſtium; quarum hodie vel nullæ, vel exiguæ admodum reliquiæ ſuperſunt. Nunc quoniam ita caſus tulit, ſive potius offenſi criminibus noſtris Numinis indignatio, ut id gementibus bonis omnibus eveniret: ego neque laboranti Eccleſiæ pro virili parte deeſſe volui; & te, cujus hoc auſpiciis capeſſerem potiſſimum delegi. Quod cur inſtituerim, etſi argumentari nihil hic cujuſquam intereſt, cauſſas tamen afferre poſſum maximas, & juſtiſſimas. In primis excellentem tuum cum in doctrinis ceteris; tum in hac, unde controverſia iſta nata eſt, uſum, ac peritiam. Cujus rei inditio ſunt, præter magiſterii, quem privatus adeptus es, Theologici gradum; tua illa præſtantiſſimi ingenii monimenta; quibus immortale apud eruditos nominis tibi decus; Eccleſiæ ſingularem opem, ac præſidium comparaſti. Accedit par doctrinæ magnitudini laus & commendatio virtutum: per quas Eccleſiaſtico dignas homine tua ſic omnis anteacta decurrit ætas, ut ejus integritatem ulla, ne falſæ quidem, nedum dubiæ ſuſpicionis aura perſtrinxerit. Quibus ſane meritis, & honeſtarum rerum ſtudiis expolitum, & excultum divina te providentia ad principatum Ordinis illius evexit: ut quæ in te animi decora, & ornamenta congeſſerat, ea manarent latius; ac ſe, tanquam ex eminenti loco, communem ad ſalutem dilapſa, uſu, exemploque diffunderent. His tertius adjungatur licet, & ad hujus quidem illecebram officii præpotens, privatus in me tuus, ac meus in te viciſſim amor, earumdem communione artium conciliatus ac devinctus; cujus publice exſtare teſtimonium aliquod optavi. Verum nulla me tam ex omnibus, ut hanc nomini tuo lucubrationem dicarem, ratio perpulit, quam quod in eadem te jactatum eſſe contentione memineram; & contra eoſdem adverſarios non minus ſtrenue, quam glorioſe dimicaſſe. Cum tu quidem nondum ad inſulas vocatus, & Pariſienſis adhuc Eccleſiæ Theologus; ſed jam fama ubique notus; tum celeberrimis concionibus, tam refertis omni doctrinarum copia, & gravitate libris graſſantem opinionis novæ licentiam retunderes. Quo ex tuo facto illa te merces ab improbis eſt conſecuta, quæ ejuſmodi, qualis tu es, ab hominum genere iſto proponitur; ut ab Eccleſiæ pernicie per te depulſus illorum furor, in te ipſum redundaret. Exſtiterunt enim ab eo tempore libri ab illis editi complures impuri, ac maledici: quibus & ſe priſtini in erroris obſirmarunt inſania; & in te contumelioſe, ac petulanter invecti ſunt. Nam de me, quem tecum allatrarunt, levior eſt querela; cui quidem gloriandum etiam eſt, uti cauſſa tibi conjunctus fueram, ſic injuriæ, tolerantiæque conſortem fieri.*

Horum librorum unus eſt, quem iſti ſecundum Apologeticum inſcripſerunt Iprenſis Auguſtini, in quo iracundiæ, ac maledicentiæ ſuæ vela plenius explicarunt: & nominatim infanda illa contra veterem legem; quæ a te præſertim, ſed & a meipſo notata erant & convicta; majore fiducia reſumpſerunt. Quamobrem cum hæc ab illis inſtaurata in auctorem legis Deum contumelia ferri ultra non poſſet, atque ad illius propugnationem omnino aggredi decreviſſem; ſelegi ex Apologetico iſto capita quædam ad propoſitum mihi argumentum ſpectantia, quæ refellerem. Ex quibus confectam hanc diſputationem aliquanto apud me tempore continui: experiri volens, ecquid interquieſcentibus nobis tacere poſſent, ac flatus remitterent: cum quidem intelligerem, perinde atque ferrum attritu cotis acuitur, aut flatu ventilatus ignis accreſcit, ita confligendi perpetuitate, litis, & rixæ cupidos homines implacabiles reddi.

Sed cum me ſpes iſta mea feselliſſet, ac frequentes ab illis ſpargi libros interim animadverterem, quibus dogmatis ſui particulam ſemper aliquam vendibiliorem facerent, haud amplius cunctandum putavi, quin ea proferrem, quæ repoſita, & parata jam habebam. Ad id vero præcipue me inſulſi, & illepidi Scriptoris indignitas excitavit: qui longiore, ut apparet, impunitate confidentior factus, irrumpere eſt auſus in medium; & ſectæ communis injuriam, odio, ac peſtilentia libri cujuſdam nuper eſt ultus; quem ſub ementito Vincentii Lenis nomine divulgavit: ut non tam ad ſectæ labantis ruinas fulciendas; quam ad ſæculi hujus infelicitatem nobilitandam iſte cumulus accederet. Ab hac ergo velitatione recens, & in procinctu adhuc poſitus (ſiquidem & iſte frangendus, ac levi certamine conficiendus obiter fuit) verti me ad eam, quam dixi, contra Arnaldinos accurandam Diſſertationem de lege Moſaica, & Gratia. Quod opus antea tibi & amico, & Doctori Theologo deſtinatum, nunc etiam Epiſcopo nuncupavi. Tu hoc vero, qualecumque eſt oblatum tibi munus, vel ut amicus (nam & in eo perſeverare te ſcio) propenſo ac benevolo animo capies: vel, ut Theologorum arbiter & magiſter, de eo (quod nec ipſe recuſo) judicium feres: vel ut Epiſcopus, idipſum meæ in te perpetuæ, ac ſingularis obſervantiæ monimentum, & pignus æqui, bonique conſules.

Illuſtriſſimæ ac Reverendiſſimæ A. T.

Devotiſſimus DIONYSIUS PETAVIUS.

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS

E SOCIETATE JESU

DE LEGE ET GRATIA LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Exponitur illorum opinio, qui legi Moſaicæ præceptum attribuant illicitæ rei ac nefariæ. Cujus erroris ſumma ad certa capita revocatur.

I. OMNIUM hæreſum, quæ Eccleſiam hactenus infeſtam habuerunt, antiquiſſimæ ac teterrimæ fuerant illæ, quæ auctori boni, vero & ſempiterno Deo, mali auctorem oppoſuerunt alterum, ac peræque ſempiternum. Quo in genere Cerdones, Valentini, Marciones, Manichæi, Priſcillianiſtæ, ac poſtremo Waldenſes, celebre ſibi apud poſteros nomen impietate pepererunt. At iſtorum omnium utcumque gravis, ac deteſtandus error, fuit hac una re tolerabilis, quod eumdem intellexerunt boni ac mali auctorem eſſe non poſſe Deum: itaque in duos potius officia iſta partiri ſunt natura, efficientiaque contrarios, quam ut unum amborum utique meliorem, immo ſolum bonum, mali quippiam aut velle per ſeſe, aut efficere, aut imperare dicerent. De hoc mali genere loquor, quod proprie malum eſt, hoc eſt infectum vitii, ac turpitudinis macula, & ab regula rationis rectæ, atque honeſtatis abhorret. Hujus erroris conſectarium illud fuit, ut quia veterem, ac Moſaicam legem impiam, ac ſceleratam eſſe judicabant, latorem illius, & conditorem fuiſſe jactarent ejus ſimilem, hoc eſt malum, malique principem Deum.

II. TUNC eſt autem mala lex, & legis ipſe malus, ac vituperandus auctor, cum & illa ſcelus & flagitium facere per ſeſe, ac recta imperat; & iſte, quam ejuſmodi eſſe novit, iis, quibus præeſt, pro jure ſuo, ac poteſtate conſtituit. Ergo & illi, quos nominavi, antiquiores hæretici Moſaicæ legis capita pleraque reprehendere ſolebant, iiſque vitium ac peccatum præcipi dicere; ut eo conceſſo, quod reliquum erat, obtinerent; alium quemdam præter Bonum, & confeſſum Deum, parem huic æternitate ac poteſtate ſtatuendum eſſe, malum, ac mali principem. Adeo vel in tanto ſtupore, ac tam horribili cæcitate, cujuſmodi illorum animos obſederat, tamen illud videbant; idem boni ac mali principium eſſe non poſſe. Nec dum ſcilicet Lutheri, Calvini, & nuperæ aliæ labes exſtiterant, quæ hoc poſtremum profiteri non dubitarent, non minus peccati, ac ſceleris auctorem ac deſtinatorem eſſe Deum, quam recte honeſteque facti.

Cujus erroris fautores, & propugnatores non ſoli ſunt hæretici: ſed etiam Catholicarum partium aliqui; contra quos hanc diſputationem ſuſcepimus. Qui tum veterem legem, itidem ut illi, quos paullo ante dixi, ſuperiores hæretici, impuram ac nefariam eſſe re ipſa docent: tum ejuſdem inſtitutorem, quod iſti eloqui timuerunt, unicum, eumque bonum nihilominus, Deum eſſe prædicant.

III. HANC eſſe Novorum Theologorum ſententiam, quantumvis negent, ac tergiverſentur, ex eorum verbis ac decretis, quæ in Apologia ſecunda Scriptor Anonymus nuperrime recoxit, hoc modo demonſtratur.

Malam & injuſtam legem cum dicimus, nulla dicti hujus, opinor, alia nobis occurrit notio, quam ut ea talis intelligatur, quæ turpe aliquod, & vitioſum facere ex profeſſo jubet. At hujuſmodi per illa tempora Moſaicam fuiſſe legem, ſectæ illius eſt opinio, ut in tomo primo Theologicorum Dogmatum, libro decimo demonſtravimus: ex quo illorum verba repetemus. Etenim * *propter carnalia diligere Deum, non gratuitus, ſed mercenarius amor eſt* (inquiunt) *ideoque impurus, carnalis, vitioſus*. Hujus itaque vitioſi amoris, & impuri, *puritatique * cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarii*, ſive * *terrenæ cupiditatis, fomentum ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, ait ille, ac mox ex Auguſtino* probat, inter Judæos fuiſſe quoſdam bonos, *qui Deum ibi pie colebant, ſed tamen propter terrenas res, propter iſta præſentia. Sunt enim impii, qui præſentium rerum bona a dæmonibus quærunt. Hic autem populus ideo melior erat gentibus, quod quamvis præſentia bona, & temporalia, tamen ab uno Deo quærebat, qui eſt creator omnium & ſpiritalium, & corporalium.*

*Theol. dogmatum to. 1. lib. 10. cap. 23. parag. 3. eo tom. 3. lib 13. cap. 6. p. 115. A. 4.
*Ib. D. 2.
*Ib. p. 116. E. 2.
*In Pſ. 72. p. 322. A, B.

Ad quæ Auguſtini verba Dogmatiſtes hæc adnotat: *Quo * fit, ut quamvis cordis interni cardo per hujus mundi dilectionem a Deo vero, ſicut & gentium, recederet, non tamen euſque ut in dæmonia, aut idola laberentur.* Quod & ex alio loco ejuſdem * Auguſtini probat. *Iſte ergo receſſit a Deo, ſed non longe, quia quaſi pecus factus ſum, & ego ſemper tecum. Illi vero longe receſſerunt: quia non ſolum terrena deſideraverunt, ſed ea a dæmonibus, & a diabolo petiverunt.*

*Vide tom. 1. Theolog. Dogm. l. 10. cap. 23 paragrapho 4.

Itaque * *Synagoga*, ait idem, *conſiderata ut Synagoga, non erat aliud, quam terreni populi turba, hominumque carnalium congregatio ſolis terrenis, & carnalibus incumbentium, & propter illa ſola colentium unum Deum.* Tum paullo ante, *Teſtamentum vetus, in quo ſola terrena promittebantur, congruis hominibus datum eſſe, non ea de cauſſa, ut per hujuſmodi Teſtamenti promiſſiones, & obſervationem eorum ſalus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur: ſed ne res illas, quas carnali vitioſoque amore diligebant, a dæmonibus quærerent.*

*Aug. ibid. pag. 326. A 2.
*Vide Theol. dog. locum cit.

Item in titulo capitis nono: *Status Veteris Teſtamenti, ut talis, non erat juſtitiæ, & ſalutis, ſed potius peccati, & mortis.*

IV. HÆC verba, ceteraque illius Operis ac dogmatis eodem ſpectantia, venenum illud continent opinionis impuræ, Legem Moſaicam per ſe, & ex inſtituto, ac voluntate Legiſlatoris Dei, ſcelus imperaſſe; hoc eſt vitioſum, & damnabile quiddam non ſolum permiſiſſe; ſed etiam præcepiſſe; ac minis, & præmiorum illecebris ad rem turpem, & flagitioſam incitaſſe. Etenim

nim ſi Deum propter carnalia, & terrena diligere, peccatum eſt; & a Deo vero defectio: cum vetus Lex hoc ipſum per ſeſe, & ex profeſſo ageret, ut ad Dei cultum, & obſequium terrenorum ſpe commodorum alliceret; eamque cupiditatem non aliis, quam iſtis, propoſitis bonis inflammare ſtuderet, mali hortatrix ac præceptrix ſine controverſia fuit. Ut ſi quis legum lator, veritus ne cives nuptarum pudicitiæ inſidias faciant, edicto caveat, ut qui uxorem nullam habent, aut cauſariam & nuptiali officio inutilem habent, concubinam adſciſcant; ac detrectantes qua propoſito ſupplicio, qua præmiis ad obſequendum impellat; improba ſit, & flagitioſa lex illa, tametſi bonum ad finem referatur.

V. Tria ſunt igitur in novo iſto Dogmate, perinde ab communi hominum, atque ab Chriſtiano remota ſenſu, & citra controverſiam hæretica. Alterum, quod legem veterem, *terrenæ cupiditatis*, quam *vitioſam*, *impuram*, *& carnalem dilectionem* vocat, quia *non gratuita, ſed mercenaria eſt*, illius, inquam, *cupiditatis fomentum ac præmium ex profeſſo promiſiſſe dicit*. Hoc enim eſt, provocare ex profeſſo homines ad peccandum: nempe ad illud exequendum quod ex profeſſo Lex, immo Legis auctor Deus imperat. Alterum eſt, quod *Synagogam, conſideratam ut Synagogam, non aliud fuiſſe dicit, quam terreni populi turbam, hominumque carnalium congregationem*, vitioſo illo amore, & cupiditate colentium Deum. Vel, quod eodem relabitur, *Statum veteris Teſtamenti, ut talis eſt, non fuiſſe juſtitiæ, & ſalutis, ſed potius peccati, & mortis*. Quod quid aliud eſt, quam in Deum ipſum refundere vitium illud, & turpitudinem probroſæ, ac nefariæ cupiditatis? Etenim *Synagoga, conſiderata ut Synagoga*, Dei opus eſt, ac vera ejus Eccleſia, uti tunc tempora ferebant; quam quidem coegit, ac congregavit ex inſtituto Deus; & quibus voluit, atque expedire cenſuit, officiorum legibus, præceptiſque temperavit. Quocirca ſi Synagoga, qua Synagoga eſt, mala, & vitio eſt oblita, mali per ſe eſt auctor, artifex, & inſtitutor Deus. Ut qui hominem, conſideratum ut hominem, vitioſum eſſe dicat; turpiter mentiatur, & illius creatori Deo contumeliam faciat, tametſi re ipſa peſſimos eſſe fingas homines univerſos. * *Siquidem homines opus ſunt Dei, in quantum homines ſunt: ſed ſub diabolo ſunt, in quantum peccatores ſunt*, ut ait Auguſtinus. * Qui & alio loco, *Quaſi duæ res ſunt*, inquit, *homo, & peccator. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fecit*. Tertium, quod *Teſtamentum vetus*, ac Legem Moſaicam, non ea de cauſſa datam eſſe Judæis adſtruit, ut eorum ſaluti conſuleretur; ſed ut ne terrena bona, quæ vitioſo amore diligebant, a dæmonibus potius quam a Deo peterent.

* Aug. lib. 1. con. 2. epiſt. Pel c.18
* Id. tract. 12. in Joan.

VI. Quod ſi verum eſt, eo vis tota Legis ac fructus redigitur, ut tolerabilius dumtaxat peccare doceat, & vitandi gravioris delicti gratia, levius alterum admittere. Quamquam levius, tolerabiliuſque dici non poteſt, peccandi copiam a Deo petere, quam a dæmone. Immo gravius, atrociuſque crimen eſt, orare Deum, uti fallere, pejerare, aut ſcelus aliud facere per illum liceat, quam hoc idem a diabolo, vel falſo aliquo numine poſtulare; ut qui apud Horatium ita precabatur,

Pulcra Laverna,
Da mihi fallere: da ſanctum rectumque videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Atqui illud ipſum, quod eſt turpius, & flagitioſius, quam hoc, cujus vitandi cauſſa ſuſceptum dicitur, ſuadente; immo imperante, cogente; auctore denique Deo, ab Judæis uſurpatum eſſe docuit recentis conditor ſectæ: & ne vitioſæ, improbæque cupiditatis lenonem, & conciliatorem faceret diabolum, facere non dubitavit Deum. Quid enim aliud eſt, Legem a Deo datam dicere, quæ *vitioſæ cupiditatis fomentum, ac præmium ex profeſſo promittebat*, ne illud idem promittere diabolus occuparet, niſi affirmare Deum abs ſe vitii adjumenta illa, & fomenta capi, ac ſperari, quam ab diabolo, maluiſſe? Quanto prudentius, ac religioſius ethnici illi veteres, qui ſtuprorum, latrociniorum, cædium auctoritatem Veneri, Baccho, Mercurio, Marti, ac profanis Diis ceteris, hoc eſt dæmonibus, mandabant; quam nuperi iſti Theologi, qui Deo vero, ac ſummo partes allegant fovendæ, promovendæque nequitiæ?

CAPUT II.

Vetus Teſtamentum, ex nuperorum Dogmatiſtarum opinione, omni gratia, & auxilio ad bene vivendum, & ad ſalutem neceſſario caruiſſe: idque non Judæorum, ſed Legis ipſius vitio atque culpa.

I. EJUSDEM ſtudii eſt, quod illius auctor ſectæ Judæis aſſerit in ſtatu illo Teſtamenti veteris, nullam protius affuiſſe gratiam. Quod non ſic ab iſtis affirmari putandum eſt, ut hoc tantummodo velint; Moſaicam Legem, vetuſque Teſtamentum nihil ex ſeſe, ac ſuapte vi, & indole, gratiæ contuliſſe. (Hoc enim Catholici omnes fatentur; Legem nihil omnino gratiæ tribuiſſe per ſeſe, interioris, & proprie dictæ: ſed ejus auctorem, & largitorem unicum intelligunt eſſe Chriſtum; cujus meritis per omnia & antecedentia, & conſequentia tempora juſti, ac ſalvi facti ſunt, quicumque juſtitiæ, ac ſalutis compotes fuerunt.) Sed illud hoc ſenſu aſſerunt; omni ut auxilio gratiæ Chriſti ad recte agendum, & ad vitanda peccata, atque ad damnationem effugiendam, & ad ſalutem conſequendam neceſſario funditus deſtituti fuerint: idque non ulla præcipua culpa ſua, ſed ex natura Legis ipſius, & ſtatus antiqui Teſtamenti: qui poſtulabat, uti nulla Iſraelitico populo, qui ſub illo verſabatur, gratia ſuppeteret. Atque hoc prioris illius decreti conſectarium eſt, quo Legis Moſaicæ ſtatum impurum, vitioſum, & damnabilem fuiſſe pronuntiant.

II. Principio nullam ex Chriſti meritis affuiſſe gratiam Teſtamenti veteris alumnis, * Apologetici Scriptor ex Antiſtitis ſui verbis ita demonſtrat. Qui cum ſcripſiſſet, *Teſtamentum vetus magnam quamdam quaſi comœdiam fuiſſe, quæ non tam propter ſe ipſam, quam propter id, cui præfigurando ſerviebat, hoc eſt propter Teſtamentum novum, ejuſque principem, & heredem Eccleſiam, ab illa gente, tamquam ad hoc idonea ageretur*, cauſſam reddit illius dicti ſui: *Quandoquidem enim* (ait) *carnalibus implicata ſtudiis, & amoribus, terrenæque felicitati venandæ dedita, cæleſtium, atque ſpiritualium incapax eſſet cogitationum, quid congruentius, quam ut illa, quæ inutilis eſſet ſaluti ſuæ, ſaltem alienæ figurandæ procurandæque ſerviret?* Ac totam Teſtamenti iſtius obſervantiam *Veteris hominis ſervitutem nominat*. Eſt autem *homo vetus*, eo ſenſu, quem Apoſtolus uſurpare ſolet, ex eoque nuperus Apologiſta; nihil aliud, quam peccato corrupta, depravataque natura, ſive peccati ſtatus, aut *corpus peccati*. De quo ſic in * Epiſtola ad Romanos, *Hoc ſcientes*, inquit, *quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, & ultra non ſerviamus peccato*. Chryſoſtomus *hominem veterem interpretatur*, ὁλόκληρον κακίαν, hoc eſt *integram pravitatem, ac ſuis omnibus partibus abſolutam*: quam * & *corpus* ait eſſe *peccati*; nimirum, *nequitiam ex diverſis pravitatis partibus conflatam*; uti corpus ex ſuis membris componitur.

* Lib. 2. c. 15 pag. 160. ex to 3. lib. 3 cap. 6. p. 116.
* Rom. 6
* Chryſoſt homil. 11. pag. 80. τὴν ἀπὸ διαφόρων μερῶν πονηρίας συγκειμένην κακίαν.

III. Hanc ipſam gratiæ Chriſti Teſtamenti veteris alumnis negatæ funditus hæreſim, reliqua detegunt illorum dicta partim a nobis prolata in tomo primo Theologicorum dogmatum: partim ab Apologiſta repetita pariter, ac defenſa. * *Cardinem*, aiunt, *voluntatis eorum, qui ſub lege vivebant, rapiebat non fides, quæ per veram Dei dilectionem operatur; ſed terrena cupiditas, cujus fomentum, ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, &c.

* *Quo fit ut quamvis cordis interni cardo per hujus mundi dilectionem, a Deo vero, ſicut & gentium, recederet, non tamen uſque, ut in dæmonia, aut idola laberentur.* Quamobrem eamdem Judæorum & gentilium, quod ad gratiæ præſidia pertinet, fuiſſe rationem, natio iſta novorum Theologorum exiſtimat; hoc eſt ambos illa ex æquo caruiſſe, quod prorſus initio ſeptimi capitis ejus libri, unde ſuperiora ſumpſimus, aſſeverat, *Idem videlicet de gratia ſufficiente Teſtamenti veteris heredibus data arbitrandum eſſe, quod de illa eadem gratia in gentiles effuſa ſtatui debet*. Porro de infidelibus hæc illorum ſententia eſt, quam titulus undecimi capitis libri ejuſdem tertii præ ſe fert: *Infideles carent gratia ſufficiente ad ſalutem, tam proxima, quam remota, & omnibus principiis*

* Cit a nobis tom. 2. lib. 10 c. 23 pag 3 ex pag 116. E a
* Ib p. 117. B.

pust

piis ejus. Et initio capitis, ne ejuſmodi quidem ſufficiens auxilium infidelibus aſſignari patitur, quale Theologi quidam attribuunt; cogitationem quampiam ad peccatum impediendum utilem, & utcumque præparantem ad excipiendam gratiam. Hac igitur, & omni adeo ſufficiente gratia deſtitutos fuiſſe Judæos, aſſerunt iſti: ac paſſim illud inculcant.

*Lib 2. cap. 3. & ſeq. — * Pag. ead. 117. — * Pag. 117 E. — *Ibid p. 118. B. 2. — *Ibid p. 117. A B. — *Ibid p. 118. B. 2.

IV. In primis autem ille ipſe locus, quem * Apologetici ſecundi Scriptor ex Magiſtri ſui Opera deſignat, titulo illo declarat, qui * ſeptimo capiti inſcriptus eſt. *Non affuiſſe hominibus ſub lege viventibus gratiam ſufficientem ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus*. Porro in eodem capite poſtquam gratiam illam, ſine qua præcepta ſervari nequeunt, * docuit eſſe *dilectionem ipſam juſtitiæ, quæ non eſt alia, niſi illa vera, pura, legitima, laudabilque charitas Dei*, * *quæ ſola legem implet, quia plenitudo legis eſt dilectio*, & abſque illa *, *non ſolam totam legem ſervari non poſſe, nec ſolum ſupernaturaliter, & meritorie: ſed nec ullum præceptum ejus ita poſſe ſervari, ut peccatum vitetur*; poſtea concludit ſic: * *Quæ cum ita ſe habeant, jam conſequenter liquet, quam incongrue dicatur tam carnalibus animis gratiam affuiſſe ſufficientem, præcepta moram ex iſtu ſublimi, & ſpiritali juſtitiæ dilectione ſervandi, quibus ideo hoc ipſum vetus Teſtamentum, terrenaque ipſius præmia promiſſa, ac data ſunt, quod (ut ſupra vidimus) ſpiritualium rerum incapaces eſſent*. Ac paucis interpoſitis: *Quomodo igitur ſufficientem gratiam habebant implendi legem, &, quod multo mirabilius, adipiſcendæ ſalutis, qui meliora temporalibus capere, immo cogitare non poterant?* Ad hæc, * *ab ipſa gratia non ſolum invocanda, ſed etiam agnoſcenda longo intervallo omnes heredes veteris Teſtamenti diſtitiſſe* ſcribit idem capite ſequenti: idque ſæpius inculcat: ut cum inter alia ſcribit ſic in eodem capite: * *Tales erant omnes omnino veteris Teſtamenti filii, gratiæ prorſus ignari: immo contemptores*.

*Id cap. 8. pag. 120. D. — *Ibid. p. 121. C. 2.

V. Denique totum illud caput ſextum libri tertii, ex quo * Apologetici Scriptor infanda illa decerpſit, quæ in antecedenti capite deſcripſimus, diſerte hoc ipſum aſſeverat; nullam penitus gratiam illuxiſſe Teſtamenti veteris heredibus. Nam * duplicem vitam hominis eſſe dicit: *alteram carnalibus ſenſibus implicitam, gaudiis carnalibus deditam, quæ carnalem fugiunt offenſam, voluptatemque ſectatur. Hujus vitæ felicitas temporalis eſt: in qua vita incipere, neceſſitatis eſt, quamvis in ea perſiſtere, voluntatis; alteram, cujus ea mente gaudium eſt, cujus interna, & æterna felicitas*. Utramque deinde vitam aſſerit Deum cura ſua, & providentia dignatum eſſe; ita ut priori bona illa tantum adſpergeret, quæ capere ac concupiſcere poterat; hoc eſt caduca, & carnalia: poſteriori vero, ſpiritalia & cæleſtia. *Itaque oſtendere volens*, ait, *Deus terrenam, temporalemque felicitatem donum ſuum eſſe, nec aliunde niſi ab ipſo, non a dæmonibus, falſiſve diis ſperari oportere, prioribus præſentis ſæculi temporibus diſpenſandum judicavit Teſtamentum vetus, quod pertineret ad hominem veterem, hoc eſt carnalem, carnalibus voluptatibus inhærentem, a quo iſta vita neceſſe eſt incipiat; poſterioribus novum reſervavit, quo bona ſpiritualia largiretur*. Tum iſta pertexit: *Propter hanc igitur cauſſam, & hunc utriuſque Teſtamenti differentiam, nihil omnino ſpiritale in veteri Teſtamento promittitur; ſed ſola carnalia, quæ veteri homini, ac vitæ congruunt, divitiæ, opulentia, victoriæ, pax temporalis, regnum, gloria*, &c. Addit, *Hoc Teſtamentum, in quo ſola terrena promitterentur, congruis hominibus dediſſe Deum; hoc eſt carnalibus, ſola terrena diligentibus, qui ſpiritualium rerum incapaces, nondum poſſent ad ea magni pendenda, ac diligenda traduci; idque non ea de cauſſa, ut per hujuſmodi Teſtamenti promiſſiones, & obſervationem, eorum ſalus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur*. Et * paullo poſt, *Tota itaque ſpes, tota charitas erga Deum, totuſque cultus erat carnalis, ideoque vitioſus. Nam & avari ſtrenue Deum diligunt, velut ſatellitem ſuæ cupiditatis*, &c. *Nec vero iſta omnia, quæ de carnalibus iſtis animis filiorum veteris Teſtamenti diximus, de improbis intelligenda ſunt, ſed potius de illis, qui probiores eſſe videbantur*. Unde ita concludit, ut * ſuperiori capite monſtravimus: *ſynagogam conſideratam ut ſynagogam, non eſſe aliud, quam terreni populi turbam, hominumque carnalium congregationem*, &c. * Tum *legem illam veterem terrenæ cupiditatis*, adeoque *vitioſæ, fomentum, ac præmium ex profeſſo promiſiſſe*.

* Apol. lib 2. cap. 8. p. 181. — * P. 514. — *P. 115. — * § 3. — * P. 116. E. 2.

VI. Jam vero Teſtamentum illud antiquum, ſive Moſaicæ legis ſtatum, omnis prorſus expertem gratiæ fuiſſe, hoc eſt nullam ejus alumnis, & heredibus impertitam eſſe, ſic nuperis iſtis Theologis placet, ut hoc conditioni ipſi ſtatus illius, ac naturæ Teſtamenti veteris aſſignent, non eorum vitio, ac culpæ, qui bona Lege mala ſunt uſi, ac peccatis ſuis hanc ſibi gratiæ, & ad bene vivendum neceſſarii auxilii copiam intercluſerunt. Sic enim in ejuſdem libri capite ſeptimo legitur: * *Ex qua ſane conditione, & interiori ſtatu ſynagogæ, naturaque veteris Teſtamenti facile liquet, quid de gratia ſufficienti Teſtamenti illius heredibus data ad cuſtodiendum decalogum, ac legem Dei, ſalutemque ſpiritalem animæ conſequendam, arbitrandum ſit*. Nimirum non plus gratiæ in Judæos, quam in gentiles effuſum fuiſſe; hoc eſt omnino nihil; ut ſubinde pluribus explanat, idque *ex conditione, interiori ſtatu, & natura Teſtamenti veteris*; & * in capite nono, ait *naturam Teſtamenti illius, ac ſtatum populi & conditionem temporis illius talem fuiſſe*. Idem ſignificant illa verba, quæ paullo ante commemoravi, *ſynagogam conſideratam ut ſynagogam*, &c. Et *ex profeſſo carnali cupiditati fomenta promiſiſſe*. Tum iſta, non ea de cauſſa Teſtamentum illud datum fuiſſe, *ut Judæorum ſalus æterna in tuto locaretur, vel etiam de propinquo curaretur*. Ac ne longum faciam, quæ ſunt a nobis ex illorum ſcriptis hoc in capite ſelecta; nec non cetera omnia; quæ in eorum libris ad idem argumentum uberrime diſputantur, præ ſe iſtud ferunt; Legi ac Teſtamento veteri ex natura ſua, & propria conditione ac ſtatu conveniſſe, ut impedimento eſſet gratiæ; & eam funditus interciperet, atque ab ſynagoga per ſeſe, ac ſuapte vi, & indole prohiberet.

* P. 117. C — * P. 122. B. 2.

CAPUT III.

1. Apologetici nuperi ... & facus, in propugnando Moſaicæ Legis adverſario. 3. Legem per ſe eſſe bonam; ex accidenti vero cauſſam peccati. 4. Dogmatiſtæ nuperi falſa opinio. 5. Auguſtini auctoritate damnata. 6. Manichæorum & Marcionitarum aſſinis hæreſi.

I. Cum & adeo ſint horrenda novæ factionis architecti dogmata, quæ capite utroque ſuperiori perſtrinxi: & tam aperte convicta; ut celari, aut excuſari tergiverſatione ulla nequeant: cum vel quid agat neſcientem, vel pudoris expertem oportet eſſe, qui ad iſta tegenda, & propugnanda ſtilum, ac mentem adjiciat. Fecit hoc Armacanorum ille ſymmiſta; qui Apologeticum nuper edidit adverſus Illuſtriſſimum ac Reverendiſſimum D. Habertum ex ſingulis Eccleſiæ Pariſienſis Theologo Vaurenſem factum antiſtitem. Quo in libro, inter alia flagitia, illud ipſum de Lege veteri a me reprehenſum, & confutatum alio in loco, deſignavit ad defenſionis pompam aliquam, & ſpeciem. Nam quod illic oppugnaveram, de eo diſputare ſe, & quæ in invidiam erant vocata, purgare, ac tueri velle præ ſe tulit.

Sed ubi ad rem ventum eſt, alia egit omnia; perque luſitationem, eo, quod controverſiæ caput erat, omiſſo, ad ea, quæ neceſſaria non erant, nec in quæſtionem adducta, deflexit.

II. Veteris Teſtamenti ſtatum, quo *Synagoga conſiderata ut Synagoga*, conſtabat; & in quo tota illius ſita ratio erat, & eſſentia; per ſeſe bonum, & laudabilem fuiſſe, tamquam ab auctore, inſtitutoreque Deo profectum, dixi faventibus Catholicis omnibus; ex accidenti tamen, & propter mala utentium bona lege pravitatem, & ſocordiam, in eorum damnum ac perniciem vertiſſe, præter indolem ſuam, præterque Conditoris mentem, ac propoſitum. Ex quo ſequitur, falſum eſſe novæ Sectæ commentum, quod antecedens utrumque caput expoſuit: cum Legem ipſam vitioſæ cupiditati ex profeſſo fomenta miniſtraſſe doces, ac peccandi magiſtram fuiſſe.

At * Apologetici Scriptor, diſſimulato eo, quod in cauſſa præcipuum erat, & in quo juſtiſſima querelæ, accuſationiſque ſumma vertebatur, partim frigida exceptione cavillari & eludere magis, quam purgare crimen inſtituit: partim in iis, quæ confeſſa, neque dubia erant, explicandis ſupervacaneam operam inſumpſit.

* Lib. 2. Apol. c. 8. p. 178. & ſeq.

III. Legis

III. L E G I S antiquæ beneficio nulli veram conſtitiſſe juſtitiam : nec, quantum in illa fuit, a peccatis extricatum eſſe quemquam ; ſed hoc ſola Chriſti gratia homines eſſecutos eſſe, longo ſermone ac crebris Auguſtini ſententiis approbat : quaſi de eo quæſtio inter nos ulla verſata fuerit. Atqui nemo hoc prorſus diſſitetur. Verum aliud in cauſſa eſt, & in opinione Dogmatiſtæ nuperi : quod illi pro hæretico a nobis objectum, ne litteram quidem attigit iſte ; ſed comiter diſſimulando præteriit.

Sane Apoſtolus Paulus in ea, quam ad Romanos ſcripſit, ubi de Lege Moſaica, ejuſque vi, ac fructu, accuratiſſime diſputat, Legem afferit, non gratiam, ac juſtitiam, aut peccatorum veniam hominibus attuliſſe, ſed iræ potius, ac delicti, & damnationis incrementum, * *Lex enim iram operatur*. Et, * *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum*. Item, * *ſine lege peccatum mortuum erat*, &c. *Sed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit*. At idem vim illam maleficam, & ad peccatum impellentem, non legi per ſe, proprieque convenire docet : ſed ex accidenti, & per occaſionem dumtaxat : quemadmodum bonæ res interdum noxiæ ac detrimentoſæ fiunt ; cum male bonis utimur. Itaque * *Lex*, inquit, *ſancta, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum*. Tum, * *ſcimus quia lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum*. Jam qua ratione lex illa bona, & ſancta, mali, & peccati cauſſa fuerit, declarat ibidem. * *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi niſi per legem. Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*. Item, *inventum* * *eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. Nam peccatum occaſione accepta per mandatum, ſeduxit me, & per illud occidit*.

* Rom. 4. 15.
* Rom. 5. 20.
* Rom. 7. 8.
* Rom. 7. 12.
* Ib. ver. 14.
* Ib. ver. 8.
* Ib. ver. 10.

Erat itaque Lex per ſeſe *bona*, & *ſancta*, & *ſpiritualis*, & *ad vitam* ; ſed ex accidenti, morum perniciem, ac peccandi libidinem incitavit. * *Sciri enim fecit peccatum potius* (ait Auguſtinus) *quam caveri : & ideo magis augeri, quam minui, quia malæ concupiſcentiæ, etiam prævaricatio legis acceſſit*. * Item alibi, *Quando cognoſcit homo peccatum, ſi non adjuvat gratia, ut cognitum caveatur, ſine dubio lex iram operatur*. At iſta minime culpa Legis eſt, nec ejus vitio factum, ut fraudi eſſet hominibus : ſed horum importunitati potius, & corruptæ ac depravatæ indoli, morboque tribuendum eſt, quod in damnum, & exitium ſalutaris medicina ceſſerit.

* Aug. de ſpir. & lit. cap. 4.
* Lib. de Grat. & lib. Arb. c. 10. Vide & lib. 13. de Civit. Dei, c. 5.

IV. R E C T E hoc animadvertit Origenes, Homilia ſeptima in Exodum, ubi illud Ezechielis : * *Ego dedi eis præcepta non bona, & judicia, in quibus non vivent*, hæc adnotat, *Tanti enim in præceptis Domini non inveniuntur fideles. Ideo enim inventum eſt eis mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem ; quia unum, atque idem mandatum, ſi ſervetur, vitam ; ſi non ſervetur, generat mortem, dicuntur mandata non bona*. Et * Chryſoſtomus in Homilia LIV tomi quinti : *Data lex eſt*, inquit, *ut peccatorum impetum reprimeret ; & ut meliores faceret eos, qui illam acciperent. Verum contra evenit, propter illorum ſocordiam. Peccata enim auxerunt*. Et alia plura addit ejuſdemmodi, ut illam Scripturæ interpretandæ regulam approbet : Quod interdum τὸ ἐκβάσεως, id eſt eventus pro cauſſis divinorum conſiliorum habere videatur : ut cum * Chriſtus idcirco veniſſe ſe ait in mundum, ut Judæi occæcentur.

* Ezech. 20. 25.
* Chryſoſt. Hom. 54 to. 5. Savil. p. 383 ver. 10. Πάλιν ὁ νόμος ἐδόθη, ἵνα κωλύσῃ τὴν ἁμαρτημάτων φορὰν, ἵνα ἐπιεικεστέρους ποιήσῃ τοὺς δεξαμένους· τὸ δὲ ἐναντίον ἐξέβη παρὰ τὴν ῥᾳθυμίαν ἐκείνων. ἐπλεόνασε γὰρ τὰ ἁμαρτήματα.
* Joan. 9. 39.

Vide Methodium apud Epiphanium hæreſi LXIV. ubi latiſſime de lege diſputat, & quemadmodum in malum converſa videatur.

V. Q U A M O B R E M irreligioſa vox eſt Dogmatiſtæ recentioris illa, quam ſuperiori capite memoravi : & ab Apoſtoli, ejuſque interpretis Auguſtini, ac fidei Catholicæ decretis, ipſoque adeo communi hominum ſenſu diſſidens ; cujus patrocinium temere Apologia nupera ſibi ſumpſit. Etenim qui poteſt bona, juſta & ſancta eſſe Lex, quæ per ſe flagitium imperat : quæ ex profeſſo vitioſæ cupiditati fomenta præbet : quæ ad hoc data ex inſtituto dicitur, ut terreno, pravo, ac vitioſo amori velificetur? An vero ſpiritalis ea Lex erit, & carnalibus adverſa Judæis, quæ nihil niſi carnale præcipit ; hoc eſt Deo propter terrena ſervire commoda jubet : quod non mediocre eſſe delictum ratio iſta Theologorum exiſtimet? An *ad vitam mandatum erit* illud, quod concupiſcentiam, ac terrenarum rerum cupiditatem per ſe, ac dedita opera fovere, alere, ac promovere ſtudet : qua peſtis capitalior eſt nulla ; neque magis inimica dilectioni : * *Qui autem non diligit, manet in morte*.

* 1. Joan. 3. 14.

VI. J A M quod ad Auguſtinum, ceteroſque Patres attinet, omnium voce ac ſententia recens illud dogma jugulatur. Neque vero neceſſe eſt, ſingulorum dicta proferre. Unus eſt locus, in quem plurimorum auctoritates, ac teſtimonia collecta confluunt. Dixi primi capitis initio, commune hoc habuiſſe priſcas, & obſoletas hæreſes, velut Marcionitarum & Manichæorum, uti Teſtamento veteri Legique Judaicæ bellum indicerent. Hoc ut cum ratione facere ſe probarent, illud potiſſimum pugnabant, quæ ab Lege præſcripta erant, & imperata, mala eſſe pleraque, & ad vitium ac flagitium implicare : adeoque Legis novæ, ac mandatorum Chriſti ſanctitati contraria. Ut, exempli gratia, præceptum illud talionis, quo *oculus pro oculo, dens pro dente* reddi jubetur, ſceleratum eſſe dicebant, & abrogatum a Chriſto, damnatumque Matthæi quinto : ut & alia in eodem capite comprehenſa, quale eſt odium inimicorum, & uxoris dimiſſio.

* Vide cap. 4. & ſeq.

At viciſſim Catholici Patres, illam Legis infamiam, & calumniam non alia ratione propulſabant, quam ut oſtenderent, nihil ejuſmodi, quale peſtes iſtæ jactabant, hoc eſt turpe, ac vitioſum, antiqua lege præcipi : & quæ illi reprehendebant, honeſta & legitima fuiſſe, ac per id tempus Hebræorum populo, ejuſque moribus, & ingeniis accommodata, planeque neceſſaria. Sic adverſus Manichæos, & eorum principem Fauſtum luculenta diſputatione contendit Auguſtinus multis libris, ac præſertim decimo nono, & viceſimo ſecundo, & in libro contra Adimantum. Contra Marcionem quoque Tertullianus, legis patrocinium, maxime * in quarto libro ſuſcepit. * Irenæus item adverſus ſimiles hæreticos pro eadem lege decertat. Tum Epiphanius * contra Ptolemæum, * Marcionem, * Manichæum, alioſque nonnullos. * Qui quidem nominatim ob id incuſatam a Manichæo legem Moſaicam refert, quod ab illa cupiditas, cædes, aliaque flagitia profecta, mandataque fuiſſent.

* Ut lib. 4. cap. 29. & c. 52.
* Hær. 33.
* Hær. 42.
* Hær. 66.
* Epiph. Hær. 66. § 70. p. 692. B. καὶ φησιν, ἐξ αὐτοῦ ἐπιθυμίας ἐξ αὐτοῦ φόνοι καὶ ἄλλα πάντα.

VII. E S T hoc nuperæ, quam oppugnamus, ſectæ germanum ac proprium dogma. Nam *fomenta terrenæ, vitioſæ, & charitatis inimicæ cupiditatis ex profeſſo promiſiſſe* Legem veterem affirmant. Quamobrem licet iſtos eodem quo Manichæos arguit Epiphanius, argumento refellere. * *Si ab Legis*, inquit, *auctore eſt cupiditas, & eam operatur, cur ubique contra cupiditatem præcepta dat, qui cupiditatem immittit? Qui quidem ita præſcribit : Ne concupiſcas rem proximi tui, neque bovem ipſius ; neque jumentum, neque ancillam, neque agrum ; nec uxorem illius, nec alia quæcumque ſunt proximi tui. Si cupiditatem tollit e medio, non ejus præbitor eſt dicendus*. Nam aliter inſtaret, ac diſputaret Epiphanius, ſi hodie viveret, ac cum redivivis iſtis legis Moſaicæ reprehenſoribus pro eadem tuenda Lege certaret?

* Epiph. ib. Εἰ γὰρ ἐξ αὐτοῦ ἡ ἐπιθυμία, ἢ ἐπιθυμίας ἐνεργεῖ, πῶς ἄνω καὶ κάτω κατὰ ἐπιθυμίας ὁρίζει ὁ ἐπιθυμίας ἐμβάλλων, λέγων, μὴ ἐπιθυμήσῃς τὸ πλησίον σου, μηδὲ τὸν βοῦν αὐτοῦ, μηδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, μηδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, μηδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, μηδὲ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μηδὲ ὅσα ἐστὶ τοῦ πλησίον σου. εἰ ἀναιρεῖ τὴν ἐπιθυμίαν, οὐκ αὐτὸς ὁ τῆς ἐπιθυμίας ἐστὶ χορηγός.

Hoc igitur ipſum controverſiæ caput, & totius diſputationis locus erat præcipuus, in quo hærere, ac pedem conferre decuit illum, qui Apologeticum alterum dedolavit : ut quod ſectæ ſuæ conditori objectum fuerat, de eo potiſſimum ageret, reſponderetque, ſi poſſet ; & niſi cavillari, ac fucum facere mallet.

Quamobrem augari deinceps deſinet, quiſquis ille eſt, & iſtic ſit. Doceat nos quemadmodum ab Legis antiquæ, & auctoris ejus Dei contumelia, Patriarchæ ſui decreta vindicet. Oſtendat vel non eſſe flagitium, lenocinari vitiis, ac peccatis, eaque variis illecebris & irritamentis ex profeſſo fovere : vel non iſtud egiſſe Moſaicam Legem, ex novæ Sectæ ſententia, & impuræ libidini, cupiditatique dedita opera ſerviiſſe.

Hæc in Apologia ſua purgare ; aut præſtare certe, ac palam tueri, patronum illius attinebat : non ſupervacanea illa, & ad rem minime ſpectantia commemorare : quemadmodum Lex gratiæ nihil ex ſeſe contulerit ; nec peccatum curaverit : ſed confirmaverit potius, ac vires ſuffecerit ; & id genus alia, quæ nec ad litem faciunt ; & ignota vulgo non erant, etiam antequam Theognis naſceretur.

CA-

CAPUT IV.

1. Legis antiquæ vituperatores, eorumque prime ipſum contra ſe ſentire, ac veræ interdum opinioni ſuffragari. Quid ſit ex profeſſo aliquid facere, & ex accidenti. 2. Declaratur medicorum exemplo, quomodo Lex vetus ex accidenti peccatum augebat. 3. Refelluntur ex Auguſtino Legis obtrectatores. 4. Tum ex uſu communi loquendi, & abſurdo, quod ex illorum ſententia ſequitur.

SED quid ad Legis obtrectatores retundendos, aliunde teſtimonia, & argumenta conquirimus? Dabo iſtos ipſos contra ſe, pro eadem, quam criminari auſi ſunt, Lege pugnantes. Auguſtini æmulus iſte, qui nuper inſcitam illam fabulam recoxit, poſtquam Legis effecta, & importata per eam maleficia declamavit; * demum *explicare modum* inſtituit, *quo lex peccatum abundare fecit, & iram operata eſt*. Verba ſunt hæc illius: *Quapropter & modus explicandus eſt, quo prævaricationis gratia, ſeu propter prævaricationem, Lex poſita fuit: & quo tandem conſilio lex talis hominibus infirmis data, qua peccatis afflicti gravius adhuc affligerentur. Hoc enim a divina miſericordia, atque benignitate prima fronte videtur abhorrere.* Huic vero quæſtioni reſpondet ſic: *Hoc per accidens contingere ex parte Dei: per ſe ex innato, & conſuetudine roborato hominis vitio, &c. Legis ergo acceſſus per ſe quidem tendit ad reſtringendum cupiditatis impetum, quatenus frenandum eſſe docet: ſed propter inſitam viſceribus hominis libidinem, fit ut inde ardentius inflammetur, &c. Lex enim per ſe non fomes, ſed limes ardoris eſt: quamvis propter vitium, ex limite exardeſcat magis, ac magis.*

* To. 3. lib 1. cap 10.

Hæc ut veriſſima ſunt; ſic ab aliis diſcrepant ejuſdem ſententiis, quas ſuperioribus capitibus expoſui. Ibi enim Legem aiebat, peccatis, ac vitiis, hoc eſt *rerum terrenarum cupiditati*, quam *carnalem ac vitioſam* eſſe ſtatuit, *fomentum, ac præmium ex profeſſo promittere*. Quod autem *ex profeſſo* facit Lex, id *per ſe* facit, non *per accidens*. Itaque *per ſe fomes eſt ardoris*, & amoris impuri, ac vitioſi: quod iſtic negat. Quid eſt aliud *profiteri*, quam *aperte, ac palam præ ſe ferre*, ac *polliceri*? Sic medicinam profiteri, aut philoſophiam, eſt per ſe, & ex inſtituto diſciplinas iſtas docere velle.

II. ET ut ab re medica nondum recedam, opus ejus artis, hoc eſt corporum ſanatio, duobus exerceri modis poteſt; aut ex profeſſo, aut ex accidenti. Ex profeſſo medetur, qui ſponte, ac data induſtria, in auxilium vulnerum morborumque, idonea remedia ex artis ſuæ præceptis adhibet. Siquidem *ut alimenta ſanis corporibus agricultura; ſic ſanitatem ægris medicina promittit*, ait * Cornelius Celſus. Ubi *promittendi* verbo eſt uſus, quod Græcis eſt ἐπαγγέλλεσθαι, & idem ac *profiteri*. Ex accidenti vero ſanitatem affert, qui aliud agens, & imprudens eam reſtituit, dum aliquid facit, unde præter ipſius mentem, ac conſilium, illa conſequitur. Sic de Jaſone Phereo proditum eſt, hunc ab inimico vitam eripere volente ea parte corporis percuſſum, quæ interiore & inſanabili vomica laborabat, repente aperta illa convaluiſſe. Sic quæ apud Auſonium

* Init. lib. 1.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum,
Miſcuit argenti letalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.

Quæ res illi ſaluti fuit. Nam hydrargyrum viam ſibi ac veneno, per inferiorem alvum fecit, cum eoque dejectum eſt. Iſti ambo non ex profeſſo, ſed ingratiis, & ex accidenti vitam ac ſanitatem iis, quibus nolebant, reddiderunt.

Hoc modo Lex Moſaica, ſi *per accidens* motum peccatum augebat, & fomes erat amoris vitioſi, non id ex profeſſo faciebat. Atqui *fomentum ex profeſſo, ac præmium promittebat* obſcenæ illi, & vituperandæ cupiditati, ut iſtæ magiſter docet. Non igitur *per accidens*, ſed *per ſe*, hoc eſt directe, ac deſtinato conſilio id agebat. Hoc conflictu ſermonis, & repugnantia conſtricta tenetur nova hæc opinio. Cujus ſi ſenſum non habuit Apologetici Scriptor, multum pinguis homo eſt, & parum acutus; ſin videns ſcienſque diſſimulavit, vetutus eſt & callidus, qui deſperatæ cauſſæ latebram captavit in loco illo communi, de quo nulla inter nos erat quæſtio; id vero prætermiſit, cujus gratia poſtulatus a nobis ac reprehenſus fuerat.

III. UT autem temerarii dicti, & abſoni magis illos pudeat, age quod de Lege veteri illic eſt dictum, in aliam transferamus. Auguſtini ex libro primo ad Simplicianum locum quemdam affert ὁ Ἄνομος (ſic enim oppugnatorem Legis appellare licebit eodem jure, quo Ἀλόγους Epiphanius * hæreticos illos vocat, qui Evangelium Joannis rejicientes, etiam prædicatum, & nobilitatum ab eo τὸν λόγον, id eſt *Verbum* abnegabant) Ille ergo vituperator Legis, Auguſtinum citat interpretem Apoſtolicæ illius ſententiæ, * *quæ miniſtrationem mortis* legem nominat: & ulterius, * in qua *legem ſubintraſſe* dicit, *ut abundaret delictum*, & ejuſdemmodi ceterarum, in quibus ἄξιμεμπτον aliquid apparet. * *Nec mireris*, ait Auguſtinus, *cum de ipſa prædicatione Evangelii dictum ſit*, * *Chriſti odor bonus ſumus Deo, in iis, qui ſalvi ſunt, & in iis qui pereunt; aliis quidem odor vitæ in vitam; aliis autem odor mortis in mortem.*

* Epiph. Hær 51. parag. 3.
* 2. Cor. 3 7.
* Rom. 5. 20.
* Aug. lib 1. qu. 2. ad Simp. tom 4. p. 166.
* 2. Cor. 2. 15.

Eamdem igitur hac in parte rationem eſſe cenſet Auguſtinus veteris ac novæ Legis; quatenus utraque per ſe bona eſt, & ad bonum hortatur, & impellit: ad malum vero, non per ſe, ſed ex accidenti. Utrobique enim * *per bonum factum eſt malum, dum male accipitur bonum*: ait idem Auguſtinus alio in loco. Et, * *Quis neſcit non legis, ſed hominum vitio, lege ſubintrante, abundaſſe peccatum?* Idem & Chryſoſtomus * affirmat Homilia XII in Epiſtolam ad Romanos, ubi Apoſtolum excuſat, quod Legem Moſaicam nimium depretiaſſe videatur minus attente cogitantibus, & quaſi auctorem peccati facere. *Si enim*, inquit, *crimen hoc Legis eſt, quod peccatum per eam occaſionem cepit, idipſum etiam in novo Teſtamento reperies. Quippe in novo Teſtamento innumeræ ſunt etiam leges, & de majoribus plurimis rebus editæ. In hic ergo non minus, quam in illis, idem evenire videas: nec ſolum in concupiſcentia, ſed in omni prorſus pravitate.*

* D. 2. cit. tom. 3. cap 10. p 17. ab Adver. Legis.
* Tract. 62. in Joan.
* Aug. lib 2. Oper. Imp. cont. Jul. p. 436.
* Chryſoſt. to. 3 p. 93.

IV. QUAMOBREM quod de Lege veteri ὁ Ἄνομος dixit, audeat etiam de Evangelio profiteri ſic: Evangelica lex *ex profeſſo* data eſt, *ut mortem miniſtraret* hominibus, & *ut abundaret delictum*: quis eam vocem Chriſtianus æquis auribus admittat? quis non exhorreſcat? Atqui par eſt pro ſuo modulo ſcelus in illa altera, quam de Lege Moſaica pronuntiavit Anomorum princeps, & hujus manipularis editor Apologetici tuetur.

* Sane Chriſtum ipſum, id eſt Meſſiam *poſitum eſſe* dicit, adeoque *miſſum* ſignificat per Simeonem Spiritus ſanctus, *in ruinam multorum*. Tum de ſe * Chriſtus idem profitetur, *ſe in judicium in hunc mundum veniſſe*, hoc eſt in majorem condemnationem, ac pœnam eorum, a quibus repudiatus, & contemptus eſt, maxime Judæorum; ut Chryſoſtomus, eodem iſto in loco, & ad illum Evangelicum tam ipſe, quam Cyrillus, Auguſtinus, Theophylactus, aliique docent: quatenus ad improbos eadem illa verba referuntur: quorum propria ſunt iſta, quæ ſequuntur: *ut qui vident, cæci fiant*: hoc eſt *gravius excæcentur*, ut ait Auguſtinus.

Εἰ γὰρ ἐγκλήματα τοῦ νόμου, ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα, ἐκολάσθη τοῦτο, καὶ ἐν τῇ καινῇ συμβαίνει. Ἐν γὰρ τῇ καινῇ νόμοι μυρίοι, περὶ πολλῶν μειζόνων ἐπιταγμάτων καὶ ἰδοὺ οὐ ταῦτα ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας μόνον, ἀλλ' ἐπὶ πάσης κακίας.

Audiamus hac de re pulcherrime diſputantem Ambroſium in libro primo de Jacobo & vita beata, capite quarto. *Quid miraris igitur*, inquit, *ſi lex quibuſdam mortis ſit, cum mortis ſit & Domini ſalutaris adventus, per quem redempti ſumus? Infidelis enim mortem ſibi quærit ex gratia: manet autem mandati gratia. Etenim ſicut guſtatio venenatorum poculorum conſummatur ad diſciplinam medicinæ: ſic divinum mandatum ad vitam æternam*, &c. Mox iſta pertexit: *ſicut ergo bonum eſt antidotum, etiamſi imprudenti, aut intemperanti non bonum*: ſic bonum mandatum, etiamſi *intemperanti non bonum eſt*.

Eximius eſt de eodem argumento locus Aug. in lib. 2. contra Creſconium Grammaticum, cap. XXIII, & ſequentibus; ubi non ſolum res omnes, quæ ad naturalem uſum hominum a Deo conditæ ſunt, *non omnibus tamen habentibus utiles eſſe* probat; *ſed tantummodo bene utentibus*, ut lucem, ut cibum, ut medicamentum, arma, veſtes: verumetiam Baptiſmum, & *illa bona, quæ ad legem Dei pertinent*: ac præſertim legem ipſam veterem: cujus occaſione peccatum operatum eſſe concupiſcentiam omnem teſtatur Apoſtolus. Inde ad Baptiſmum rediens, præclare demonſtrat, eamdem hujus ac legis Moſaicæ rationem eſſe, quod ad bonum, vel pravum illius

* Luc. 2. 34
* Joan. 9. 39.

illius uſum attinet; ac Donatiſtas aliter exiſtimantes, & baptiſmo ſuo plus æquo tribuentes acerrima oratione convincit.

Quæ cum ita ſint, an quiſquam vecors adeo ſit, qui Chriſtum aſſerat *ex profeſſo* a Patre eſſe miſſum, & in hunc mundum veniſſe, ut Judæi majori damnatione plecterentur; aut ut pervicaciam eorum, ac cæcitatem augeret?

V. HÆC ſunt portenta Lutheranæ, Calvinianæque hæreſis, quam Manichæa, ex hac parte, contaminatiorem eſſe ſupra demonſtravimus: Qui enim minus de Chriſto, & Evangelio uſurpare male aliquid audeant, quam de Lege Moſaica; cujus auctor, conditor, & lator idem ipſe *Jud. 5. Chriſtus fuit? Quippe * *Jeſus populum de terra Ægypti ſalvaſſe, & eos, qui non crediderunt, perdidiſſe*, ab Apoſtolo Juda dicitur. Quamobrem deteſtanda utrobique vox eſt, ſive Chriſtum *ex profeſſo* ad cujuſquam hominis veniſſe perniciem dixeris: ſive Legem antiquam fovendis *ex profeſſo* vitiis fuiſſe conceſſam.

Quamquam quid hic Chriſtum, ac Deum, vel ab eo traditam peræque veterem ac novam Legem commemorare attinet? Ecce tibi creatæ res omnes, quamvis & a bono creatore conditæ, & bonæ ipſæ ſint; mali tamen plus fere, quam boni afferunt iis, quorum gratia productæ ſunt: pluribus certe nocent, quam proſunt; quia plures electis mali ſunt, ac reprobi; quibus exitioſæ iſtæ ſunt. *Sap 14. 11. * *Quoniam creaturæ Dei in odium factæ ſunt*, ut ait Sapiens; *& in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam inſipientium*; quorum utique major, quam aliorum; *Eccl. 1. 15. immo *infinitus eſt numerus*. Quod ſi * quis ideo creaturas a Deo factas *ex profeſſo*, dicat, ut hominum ſceleribus ſublecandent, & ad ea perpetranda, fomentis ac præmiis illos acuant, profanus merito, ac ſceleſtus habeatur.

VI. ATQUE ut majoribus iſtis commodis illarum, & incommodis omiſſis, quæ ad animorum ſalutem pertinent; in minoribus, & propriis corporis inſiſtam; licet adverſus Calvinum, & Lutherum, eo argumenti genere contendere, quod ad Manichæorum ſimilem; immo, ut dixi, miſerabiliorem convincendam inſaniam, adhibere ſolet Au-*Cap 18. guſtinus. Ut in * libro XV contra Fauſtum, de locis illis diſputans, quibus Legi detrahi videtur; negat in illis reprehendi legem: *ſicut non reprehenditur ſcientia, cum dicitur, ſcientia inflat, charitas vero ædificat*. Et paullo poſt. *Ergo Lex ſemper eſt bona; ſive obſit inanibus gratia, ſive proſit plenis gratia; ſemper eſt bona: ſicut Sol ſemper eſt bonus, quia omnis creatura Dei bona eſt, ſive dolentibus oculis noceat, ſive ſanos mulceat*. Expecto quam mox iſti frontem perfricent; & ſcientiam, quam Dei eſſe munus, impii ſint ſi dubitant; ex profeſſo datam aſſerant, ut faſtu, & glorioſæ venti ſufflati homines intumeſcant. Aut ut Solem a Deo creatum, & expoſitum oculis dicam *ex profeſſo*, uti male ſit conſuentibus illum *Aug. 13 de Civit. cap. 4. ægris luminibus. * *Iſto*, inquit, *modo*, de illis loquens Auguſtinus, *poſſunt & Solem vituperare, quoniam quidam peccantes, vel debita non reddentes, poni a Judicibus jubentur ad Solem*. Cur enim eloqui talia vereantur, ſi Legem *ex profeſſo* fovendis, & excitandis cupiditatibus, ac vitiis inſerviiſſe docent? Mille ſunt ad manum exemplorum ſimilium, quibus traduci Anomorum error, vel frangi pervicacia poſſit.

CAPUT V.

1. *Anomorum erroris capita tria; quæ ſingillatim refutantur.* 2. *Primum, Synagogam non fuiſſe veram Eccleſiam, ſed colluvionem quamdam hominum carnalium ex genere ſuo damnabilem.* 3. *Atque hoc non ex eo factum eſſe, quod mali eſſent, ſed quod ex legis præſcripto viverent.* 4. *Secundum caput; in Eccleſia tam quæ ante Chriſtum exſtitit, quam quæ poſtea ſecuta eſt, ſolos cenſeri juſtos.* 5. *Tertium caput, Judæos eo ipſo, quod legi obtemperarent, ſcelus feciſſe ac damnationem meruiſſe.*

I. ATQUE ut ordine, ac via diſputatio noſtra curſum ſuum teneat; tria conſtituam Anomorum doctrinæ capita, ſic tamquam myſtica dogmata: quæ cum in illorum Patriarchæ libris partim diſerte tradita ſunt; partim ex claris, & aperte poſitis neceſſario ſequuntur; tum ab Apologetici Scriptore manifeſtius, & diſtinctius, quam ab illo ipſo, cujus cauſſam tuetur, explicata ſunt.

Horum primum eſt, Synagogam, ſive Judæorum congregationem, quæ ſub lege Moſaica, & veteri Teſtamento merebat, quantumvis Legi ac Teſtamento iſti ex ejus ſpiritu ſerviret, Dei Eccleſiam minime fuiſſe. Sed nullam præter Chriſtianam, exſtitiſſe umquam Eccleſiam: Judaicam autem, ac veterem Synagogam, nonniſi colluvionem quamdam fuiſſe hominum carnalium ex genere ſuo vitioſam, ac damnabilem.

Alterum eſt, ſolos juſtos & ſanctos in vera, & unica Dei Eccleſia, quæ ante natum Chriſtum exſtitit, comprehenſos fuiſſe: ex quo idem colligitur de hodierna neceſſario conſequens.

Tertium, Judæos in veteri Teſtamento Legi Moſaicæ ex ejus præſcripto, & imperio parentes, hoc eſt eo modo, & affectu, quem Lex, auctorve Legis Deus aperte præſcribebat, ejus mandata ſervantes, eo ipſo peccaſſe, & damnationis reos fuiſſe.

Tria hæc nuperæ decreta ſectæ, quæ illorum ex placitis & principiis efflorēſcere; quæ diſertis etiam verbis, ac ſententiis affirmari in eorum libris, ante omnia demonſtrandum eſt: maxime ex Apologetico: cujus auctor calliditatis ad diſſimulandum, & verſutiæ minus attulit.

II. IN PRIMIS igitur, Synagogam Judaicam, quæ Chriſti anteceſſit adventum, & ad vetus Teſtamentum pertinuit, Dei Eccleſiam non fuiſſe, docet Apologeticus ſecundus, capite ſexto libri ſecundi: in quo probare nititur id, quod in lemmate capitis præfixum legitur, *perperam ab D. Haberto Synagogam cum Eccleſia confundi; & Teſtamenti veteris alumnos, quique ad Teſtamentum illud attinebant, cum juſtis, & ſanctis, qui ejuſdem veteris Teſtamenti tempore vivebant, & ad novum ſpectabant, promiſcue haberi*.

Quamobrem * cum D. Habertus ita ſcripſiſſet; Auguſtinum ſentire, *nonniſi unam fuiſſe umquam Eccleſiam, unamque Religionem, tametſi triplex fuerit Lex, Naturalis, Moſaica, & Evangelica: tum eamdem Eccleſiam, in qua hodie cenſemur, ſub Moſaica lege vixiſſe, & eam obſervaſſe, ac ſanctificaſſe, hoc eſt ſancte, ac religioſe coluiſſe*: ad hæc * Apologeticus, verum id quidem fatetur, quod ex Auguſtino ſumptum eſt, unam ab initio, ad hoc tempus Eccleſiam decurriſſe, *quæ juſtos omnes, & electos ab Abele, ad noviſſimum omnium futurum amplectitur*: verum negat, *Synagogam Judaicam ejuſmodi Eccleſiam fuiſſe: quippe Judæorum religionem nihil aliud niſi figuram Chriſtianæ fuiſſe: ac Teſtamenti veteris alumnos, de quibus Dominus Ipreenſis loquitur, univerſalis Eccleſiæ partem nullam conſtituiſſe*. Addit, *juſtos illos omnes, qui ante legem editam, & deinceps ex jam lata floruerant, in eadem, in qua nunc ſumus, Eccleſia verſatos eſſe; ſed in veteri Teſtamento non cenſeri; quamvis illius tempore vixerint. Nimirum quod de Apoſtolis ſuis Dominus dixit, eos in mundo eſſe, ſed non eſſe de mundo; idipſum & de priſcis illis Patribus viris ſanctis uſurpari licere: ſic eos in veteri fuiſſe Teſtamento, ut de veteri Teſtamento non fuerint*: quod totidem verbis explicat Auguſtinus in Expoſitione Epiſtolæ ad Galatas. Qui & * alio in loco, *Veteris quidem Teſtamenti diſpenſatores, & geſtatores, ſed novi heredes illos vocat*: & *nondum nomine, ſed re ipſa Chriſtianos ait fuiſſe*. Hæc Apologeticus; quorum iſte ſenſus, atque hæc ſumma videtur eſſe: Unam dumtaxat ab orbe condito, per omnes ætates, Eccleſiam exſtitiſſe, eamque Chriſtianam; quæ juſtos omnes amplexa ſit, qui Teſtamenti veteris tempore vixerunt: Synagogam vero, ſive Judaici populi cœtum, qui Moſaicæ Legi, & Teſtamento veteri ſerviebat, extra veram Eccleſiam fuiſſe.

* Apolog pag. 170.

* P. 171.

* Lib 3. ad Bonif. con. ep. Pel. cap 4.

III. NEQUE vero dum alumnos Moſaicæ legis extra veræ fines Eccleſiæ relegat, eos ſolos intelligit, qui origine tantum & carne Judæi, aut etiam externa profeſſione, & commercio Sacramentorum implicati, innexique ceteris, nullum in animo retinebant fidei, qualem ætas illa ferebat, vel charitatis veſtigium, ſed prorſus infideles, & exleges erant: cujuſmodi hominum ingens per id tempus multitudo fuit; qui vicinarum ſibi gentium, & conſuetudine depravati, ad earum mores, ſuperſtitioneſque qua palam, qua occulte deflectere ſolebant. Non illos, inquam, Apologia ſolos extortes ab Eccleſia vera fuiſſe ſciſcit: verum Judæos uni-

verſos: qui in vetere Teſtamento profitebantur, ac Moſaicæ Legi obſequebantur. Quorum extra veram illam, & unicam Eccleſiam deportandorum cauſam hanc idoneam fuiſſe cenſet, quod Legi ex præſcripto ejus obtemperarent, hoc eſt, quod ab Lege imperata eo fine, ac ſcopo propoſito facerent, quem Lex ipſa monſtrabat, ac præ ſe ferebat.

Hanc illius ſectæ mentem eſſe, tum Apologiæ verba illa declarant, quæ hic exſcripſi, ac cetera capitis ejuſdem; tum iſta capitis noni;

* Apol. p. 186.

* *An quiſquam dubitare poterit, quin filiorum Teſtamenti veteris ſtatus ejuſmodi in Auguſtini mente fuerit, qualem D. Iprenſis deſcripſit? hoc eſt multitudo carnalium hominum, qui Deo non aliter obtemperabant, quam bonorum deſiderio terrenorum, & amittendorum metu: qui neque fidem, neque ſpem, neque charitatem habebant; &, quod conſequens eſt, vitam æternam aſſequi nullo modo poterant; quo nonniſi per illas virtutes pervenitur.* Igitur qui Deum colebant, ejuſque præceptis obediebant terrenorum ſpe, ac deſiderio bonorum, & iiſdem carendi metu; extra veram, & unicam Eccleſiam habebantur; eratque damnabilis illorum ſtatus, utpote qui ex infidelibus, ac deſperatis, & omni peccatorum genere contaminatis hominibus conſtabat. Atqui Moſaica Lex, ut iidem Anomi ſentiunt, illam terrenorum bonorum cupiditatem, & affectum colendi numinis, ex ſolo commodorum iſtorum deſiderio, ex profeſſo fovebat, quod * ſupra demonſtravimus.

* Cap 1.

Ex quo id ſequitur, quod probandum ſumpſimus, Synagogam Judaicam, ſive populum Hebræorum, quo cum Deus Teſtamentum vetus, ac fœdus ſuum pepigerat, quatenus eidem Teſtamento, ac Legi Moſaicæ, ex præſcripto legis ipſius, & eo, quem Deus ingenerare volebat, affectu ſerviebat, non fuiſſe Dei Eccleſiam; ſed quamdam hominum infidelium, & ſceleratorum colluviem. In hunc ſenſum Anomorum * principis effatum illud aperte conſpirat, cui Apologia * patrocinatur:

* To. 3. lib. 3. cap. 6. p. 115. C. D. 2.

* Apol. lib. 2. cap. 8. p. 181.

Synagogam conſideratam ut Synagogam non fuiſſe aliud, quam terreni populi turbam, hominumque carnalium, ſolis terrenis, & carnalibus incubantium, & propter illa ſola colentium unum Deum; de quo vide quæ capite primo & ſecundo dicta ſunt, & quæ paullo poſt uberius exponentur. Denique cum ſolos juſtos veteris tempore Teſtamenti, in vera Eccleſia numeratos eſſe putet Apologeticus; & eoſdem neget ad Synagogam, aut vetus Teſtamentum pertinuiſſe; ſed in novo Teſtamento, Eccleſiaque Chriſtiana recenſendos velit, quod ſubinde monſtrabimus; evidens eſt, Teſtamenti veteris ſtatum, Legiſque Moſaicæ, ab Eccleſiæ veræ communione ſegregari.

IV. Quod igitur de tribus novitiæ illius ſectæ dogmatibus ſecundo eſt a nobis loco poſitum; ſolos juſtos & ſanctos tempore veteris legis, in vera Eccleſia numeratos fuiſſe, id ex Apologetici verbis hunc in modum colligitur. Etenim ſi nulli, præterquam juſti, & ſancti, extra vetus Teſtamentum erant, aut in vera Eccleſia, id eſt Chriſtiana, reponebantur, ceteris qui juſtitia carebant, ſub lege, ac Teſtamento veteri relictis (quod affirmari in * Apologetico, hujus initio capitis oſtendimus) ac ſi omnes illi, qui ſub Teſtamento erant vetere, alieni erant ab veræ Eccleſiæ ſocietate, utpote fidei, ſpei, & charitatis funditus expertes, ut ex eodem Apologetico paullo ante memoravimus; profecto nemo, niſi juſtus, & ſanctus, Eccleſiæ veræ pars fuit.

* Cap. 6. lib. 2. p. 169. 170. 171.

* P. 185. lin. 25.

Quin etiam Apologeticus, libri ejuſdem ſecundi * capite octavo, Eccleſiam illam unicam, & veram, ad quam Synagoga pertinebat, ait *per illud tempus in exiguo juſtorum numero reſediſſe*. Quicumque ergo juſti non erant, & ab ſola charitate, ac ſanctitate, letali quopiam admiſſo peccato deciderant, in Eccleſiæ corpore non manebant. Quod alterutro modo factum eſſe ex Apologetici rationibus oportuit. Aut enim una cum charitate, ac juſtitia, neceſſario fidem amittebant, quicumque letale aliquod crimen incurrerant; aut ſi fides in illis hærebat adhuc, ea minime ſufficiebat, ut in Eccleſiæ parte aliqua numerarentur. Horum utrum dixerint, nihil ad hæreſim, & Catholicæ fidei labem intereſt. Nam utrumque pro hæretico damnatum, & inter cetera Lutheri, Calvinique, & ante hos Wicleſi, nefaria dogmata jampridem Eccleſiaſtica cenſura notatum eſt. Quod ſi una, eademque Teſtamenti veteris tempore fuit Eccleſia, quæ nunc eſt; nec alia præter Chriſtianam umquam exſtitit; ut Apologetico placet; idem & in hodierna conſequens erit, nemo ut in illa cenſeatur, qui ſolam fidem reliquam habeat, poſtquam charitatis, & ſanctitatis jacturam graviore aliqua ſua culpa fecerit.

V. Tertium nuperæ Anomorum ſectæ παράδοξον illud erat; Judæos Teſtamenti veteris alumnos, in eo ipſo, quod Legi obtemperabant, hoc eſt dum ea, quæ imperata ſibi erant, eo fine, animoque præſtabant, quem Lex ipſa præſcripſerat, ſcelus feciſſe, ac ſempiternam damnationem meruiſſe. Id adeo illorum ex dictis ac decretis ita conficitur. Quorum hoc eſt primum:

* To. 3. lib. 3. cap. 6. p. 115. A 1. & D 2.

* *Diligere Deum propter carnalia, impurus, carnalis, & vitioſus amor eſt, eique propter ſola terrena inhærere,* hoc eſt illi ſervire, & ejus præceptis obſequi, *valde vitioſum eſt, puritatique cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarium*: aiunt novi iſti Theologi, ex Patriarchæ ſui ſententia: cujus verba ſunt illa, quæ retuli. Nam & univerſe amorem illum, quem vocant, concupiſcentiæ, quo Deo non propter ſe ſolum, ſed propter qualiacumque bona ab illo promiſſa ſervitur, & obtemperatur, malum vitioſumque eſſe ſentiunt eodem illo præeunte. *Concupiſcentia*, * inquit, *reſpectu Dei amor vitioſus eſt*. Quo nomine affectum illum intelligit, qui ex mera, & perfecta charitate non oritur, ut ex ſequentibus; adeoque tota ex illa diſputatione conſtat: maxime autem ex * eo quod amorem illum Dei, *quo propter retributionem operamur; dum aliquid a Deo extra ipſum; vel ipſum etiam, tamquam mercedem ſibi utilem, exſpectant* homines, vitioſum, & Chriſtiano indignum eſſe dicit.

* Ibid. lib. 5. cap. 9. p. 222. B 2.

* Ib. cap. 10. pag. 224. E 2.

VI. Atqui Moſaica lex (quod alterum eſt iſtorum dogma) illam ipſam concupiſcentiam, cupiditatemque terrenarum rerum, & mercenarium obſequium *ex profeſſo* alebat, & incitabat, fomentis adhibitis, ac præmiis, uti capite primo ex illorum verbis oſtendimus. Quiſquis igitur eo animo, & affectu, quem Lex, immo Legis auctor, latorque Deus, elicere cupiebat, & omnimodis ſtudebat, Dei præcepta ſervaret; & ab eo imperata faceret, hoc eſt eorum ſpe bonorum, ac præmiorum deſiderio, quæ ſola tum ad exigendum obſequium oſtendebat Deus; eo ipſo graviter peccabat; & æterni ſupplicii reus erat, non illiberali tantum, ſed etiam vitioſa, & impura cupiditate, iram illius in ſeſe provocans. Hoc vero inſuper inopinatum, & abhorrens indidem ſequitur, non eum modo deliquiſſe, qui Legis juſſis obtemperaret, ſed etiam quo vehementius, & alacrius obſequi ſtuderet, eo ipſo graviore in culpa fuiſſe. Nam cum peccet is, qui turpi, & vitioſa cupiditate ad agendum, aut appetendum aliquid trahitur, quanto ardentior eſt illa, ut totam in ſeſe converſam, & occupatam voluntatem habeat, tanto ſcilicet majus, atrociuſque crimen exiſtit. Quamobrem ſi legi parere, eo, quem Lex proprie ingenerare ſtudebat, amore terrenorum bonorum, ac ſpe, in vitio, ac delicto numerabatur; quo illud cupidius eſt actum, eo peccatum eſt magis. Hæc ſunt conſectaria doctrinæ illius, quam ab antiſtitibus ſuis traditam Apologetici auctor pro Catholica, & Apoſtolica tuendam, explicandamque ſuſcepit.

VII. Neque vero ſublevandæ peſſimæ ſuæ cauſſæ tutum ſatis perfugium in illa Paulli ſententia conſtituunt, quæ Judæis veteribus * *in figura omnia contigiſſe* dicit: vel in eo quod * Auguſtinus legis antiquæ ceremonias & ſacramenta cum *ludicris puerilibus*, & crepundiis comparat, *quibus puerilis animus avocatur; quæ grandeſcentis excutiuntur e manibus*. Ex quo Armacanus illepidi cujuſdam dicti occaſionem ſumpſit, * *Nihil aliud fuiſſe Teſtamentum illud, niſi magnam quamdam quaſi comœdiam, quæ non tam propter ſe ipſam, quam propter id, cui præfigurando ſerviebat, hoc eſt propter Teſtamentum novum, ejuſque principem & heredem Eccleſiam, ab illa gente, tamquam ad hoc idonea agebatur.* Hæc, & generis ejuſdem alia, quæ contra Illuſtriſſimum D. Habertum Vabrenſem Antiſtitem odioſe * cumulat Apologetici Scriptor, nihilo vendibiliorem Anomorum cauſam faciunt. Non enim ſanctarum rerum per ſcelera, & flagitia ſignificationes inſtituendæ ſunt: nec ad eas adumbrandas id quod per ſe criminoſum eſt, fas ſit ulla lege, ac mandato præſcribere. Immo vero, quo res eſt aliqua ſacratior, quæ impuræ geſtioni, fabulæque ſubjicitur, eo minus eſt illa tolerabilis. Addit enim ad infamam ſibi turpitudinem etiam violatæ ſanctitatis, & ſacrilegii notam.

* 1 Cor. 10. 11

* Auguſt. in Pſ. 73. pag. 327. C 2

* Apud Apolog. tom. 3. lib 3. c. 6. p. 186. A 2.

* Lib. 2. Ap. parag. 1. c. 5.

VIII.

oogl

* Ariſtophan in Ranis & Schol.

VIII. * EURIPIDI Poetæ vitio datum eſt ab antiquis, quod in docendis fabulis obſcœnarum palam in ſcena rerum actiones, ſpectatorum oculis objiceret,

Γάμους ἀνοσίους εἰσφέρων εἰς τὴν τέχνην,

* Mart. de Spect. Epig. 5.
* Suet. Ner. cap. 12.

Velut * *Junctam Paſiphaen Dictæo tauro*; cujuſmodi ſpectaculum Neronem exhibuiſſe teſtis eſt * Suetonius. Hoc vero per ſeſe nefarium, ſi ad ſacrum, & religioſum aliquid ſignificandum adhiberetur, quis non deteſtando perhorreſceret: * *Siquidem rem bonam & honeſtam ſub re turpi ſubjicere, & quæ utilia ſunt per ea quæ detrimentoſa ſunt oſtentare, non eſt ejus qui prodeſſe velit (quippe utilitas ibi latens eſt, & obſcura) ſed potius obeſſe cupientis. Hoc enim eſt in promptu*: ut prudenter ſcriptum eſt a Maximo Tyrio. Atqui fabulam & comœdiam ejuſmodi Teſtamenti veteris, Apologetici Scriptor cum Armacano ſuo conſtituit, & illius auctorem, ac comœdodidaſculum facit ejuſdem Teſtamenti conditorem Deum. Quid enim aliud iſtos moliri cenſeas, qui impurum, & flagitioſum divinitatis cultum, ac μυστήριον Iſraelitico populo mandaſſe Deum aſſerunt; & propoſitis præmiis ac pœnis, velut irritamentis, promovere ſtuduiſſe? Non capiunt Chriſtianæ aures, ac piæ, tam apertam blaſphemiam: quam vitare prorſus Armacani, ſalva magiſtri ſui, & antiſtitis auctoritate nequeunt. Sed de hoc argumento ſcriptum eſt a nobis * alibi copioſius.

* Maximus Tyrius Or. 8. τὸ γὰρ ὑποβαλεῖν αἰσχρῷ καλὸν, ἢ ὠφελοῦν ἐν δεῖ τῷ βλαβερῷ ἐπιδεικνύναι, οὐκ ὠφελοῦν βουλομένου ἔργον (τὸ γὰρ ὠφελοῦν ἀφανές) ἀλλὰ βλάπτειν ἐπιχειροῦντος. πρόχειρον γάρ.
* Lib. in Roma. c. 13.

CAPUT VI.

1. Digreſſio ad explicandum legis, ac Teſtamenti veteris ſtatum, ex Apoſtoli ad Romanos epiſtolæ doctrina ab Auguſtino declarata. 2. Judæorum, ac gentilium de juſtitia contentio. 3. Quid Lex proprie egerit. 4. Cur eam a gratia ſejunxerit Apoſtolus. 5. Legis veteris ratio potiſſimum in functione, ſive pœnæ inflictione ſpectatur. Quid ſit ſub lege eſſe. 6. Finis, ac ſcopus in danda lege, Deo propoſitus, iſque triplex. 7. Qui ſigillatim probatur.

I. QUO & expeditior ſit controverſiæ hujus exitus; & Anomorum fallaciæ ſuis ex latebris evolutæ, magis appareant, atque exſtent, viſum mihi eſt hoc loco nonnulla proponere de Moſaicæ legis, ac Teſtamenti veteris ſtatu, & efficientia; quæ lucem nobis præferant ad eam caliginem diſcutiendam, quam natio iſta rebus alioqui non ut ea ſeſe certis, ita perſpicuis offudit. Et quoniam omnia fere, quæ de Lege, ac gratia explicantur a Theologis, ad Apoſtoli doctrinam, quæ in Epiſtola præſertim ad Romanos tradita eſt, tamquam ad regulam, diriguntur; inde nobis faciendum eſt initium, ut de illius epiſtolæ primario fine, ac ſumma inſtitutæ illic diſputationis agamus. Nec aliunde repetenda eſt iſtius ratio, quam ex Auguſtino ipſo, qui luculentiſſime ea omnibus de hoc argumento diſſeruit, & vero præcipuam quæſtioni huic occaſionem dedit.

* Aug. lib. 1. ad Simpl. qu. 2. p. 267. to 4. & lib. de Spir. & lit. c. 7. & 8.

Ex * Auguſtini proinde ſententia conſtat, id quod alioqui ipſa per ſeſe lectio docere poteſt, ibi Apoſtoli conſilium eſſe, contra oblatratores utrimque, hinc gentiles, inde Judæos, deque principatu meritorum, & prærogativa litigantes, Chriſti redemptoris, & illatæ per eum gratiæ pariter ſuſcipere. Nam cum ex ambobus populis, Judæis, & ethnicis, Chriſtiana coaluiſſet Eccleſia; quædam, ut humanitus evenit, inter illos contentiones, & ſimultates extiterant. Ac primi quidem Chriſto nomen dederant Judæi: qui cum ob legem divinitus traditam majoribus ſuis, ac Prophetas, & Sacramenta, fœduſque ſecum a Deo percuſſum, reliquis ſe mortalibus anteferrent, meritis hoc ſuis, & dignitati tribuebant, quod Chriſtus e cælo deſcenderat, & Evangelium, ac cæleſte adeo regnum hominibus apportarat.

II. QUAMOBREM gentiles, & præputio præditos, tamquam impares, & indignos beneficio tanto, ab communione primum illius arcebant. Hinc illæ Orientis Eccleſiæ turbæ, ab Judæis fidelibus contra principes Apoſtolos nec leves, nec raro concitatæ; quod ethnicis iter, fidei, & ſalutis aperiri, nondum æquo animo paterentur. Quorum etiam querelas, & offenſionem veriti Chriſti diſcipuli cum ſolis fere Judæis initio rationem habebant. Poſt autem divina monita, ac prodigiis ad impertiendas Evangelio nationes impulſi, popularium in ſe ſuorum invidiam acuerunt: qui tam parabilem illis reddi ſalutis, æternitatiſque ſpem indigna ferentes, eo demum lapſi ſunt, ut ea lege gentiles admittendos ad Evangelii communionem dicerent, ſi ante Moſaicis ritibus, ac cæremoniis initiati præputium ponerent. Quod & pleriſque perſuaſerunt. Sed hic error Apoſtolici interdicti gladio in Jeroſolymitano Concilio ſucciſus identidem tamen pullulare non deſiit: ut ad eum opprimendum non mediocri contentione, neque paucis, ac vulgaribus hortationibus opus Apoſtolo Paulo deinceps fuerit. At gentiles ipſi mutuo in Judæos odio, & contempta ſe vicissim ulciſcebantur: quorum & ſacramenta, ac myſteria pro nihilo pendebant, & de ſapientibus ſuis, ac philoſophis, doctrinarumque omnium poſſeſſione gloriabantur.

Hanc rerum in Eccleſia perturbationem nactus Apoſtolus; quod vel Romæ, ut eſt credibile, potiſſimum invaluerat, vel doceri maxime Romanos orbis principes, per eoſque propagari in reliquos Chriſtianæ fidei ſalubritatem intererat, hoc ſibi ad illos ſcribendi ſumpſit argumentum epiſtola iſta; cujus ea primaria quæſtio eſt, ut ait Auguſtinus in expoſitione ad eamdem epiſtolam, *utrum Judæis ſolis Evangelium Domini noſtri venerit propter merita operum Legis, an vero nullis operum meritis præcedentibus, omnibus gentibus venerit juſtificatio fidei, quæ eſt in Chriſto Jeſu. Ut non quia juſti erant homines, crederent, ſed credendo juſtificati, deinceps juſte vivere inciperent. Hoc ergo docere intendit Apoſtolus, omnibus veniſſe gratiam Evangelii Domini noſtri Jeſu Chriſti, quam propterea etiam gratiam vocari oſtendit, quia non quaſi debitum juſtitiæ redditum eſt, ſed gratuito datum.*

Atque ut amborum animos opinione ſui, & glorioſa cupiditate ad contemptum aliorum, & odium incitatos compeſceret, neutris eam, quam affectabant, virtutis, & ſanctitatis laudem obtigiſſe demonſtrat. Nam quod ad Gentiles attinet, qui de ſapientia, & exquiſita rerum notitia ſibi placebant, adeo nihil hac re profeciſſe docet, ut illorum præſtantiſſimi quique, quos Sapientes, & Philoſophos appellabant, omnium mortalium deterrimi, & inquinatiſſimi fuerint. Sed nec Judæos, qui legem divinitus acceptam oſtentare ſolebant, multum ex eo conſequutos oſtendit. Non enim meliores inde eſſe factos, nec ex illa, uti par erat, ſervata, decus ac laudem; ſed violata potius, delicti, ac damnationis incrementum acquiſiſſe. Siquidem peſſimos, ac depravatiſſimos fuiſſe dicit. * *Qui cum alios docerent, ſeipſos non docerent, qui prædicarent non furandum, & furarentur*, &c. *Qui cum in Lege gloriarentur, per prævaricationem Legis Deum inhonorarent*, adeo ut *nomen Dei per illos blaſphemaretur inter gentes.*

* Rom. 2. 21.

III. QUONIAM vero tum Judæi plerique, qui Chriſto nomen dederant, juſtificatos ſe legis beneficio credebant, ejuſque merito juſtitiæ, Chriſti fide, & Evangelio donatos; tum ceteri, quorum animus ab Evangelio adhuc abhorrebat, nihil ſe hujus indigere ad promerendam juſtitiam putabant, ſola lege contenti; idcirco de efficientia legis, & fructu accurata diſſerit Apoſtolus, ut minime illam ad juſtitiam, & ſalutem ſatis eſſe doceat. Quod ut perſuadeat, duo illa componit inter ſe, legem Moſaicam, & gratiam: ac quid cuique per ſe, & ex cenſu proprio conveniat, æſtimare pergit; non quid ex alterius conſortio, & communione in ſe translatum obtineat.

Lex igitur, ſi per ſe ſpectetur, hoc unum habet officium, ut quid faciendum, quid cavendum ſit, præſcribat. Præſertim vero ut pœnarum comminatione ab infringendo mandato homines abſterreat. Inde eſt, quod Apoſtolus ait, *iram operari legem*, quoniam *hoc actum eſt per legem*, ut ait * Auguſtinus, *ut peccatum agnoſceretur, & prævaricatione augeretur*; quippe *per legem*, inquit Apoſtolus, * cognitio peccati, quod ita lex velut latens oſtendit, ut ad illud cavendum, aut ſuperandum, neutiquam vires ſufficiat. Nam ſervilem animum per ſe dumtaxat affert hominibus, & mali, ac ſupplicii metum oſtentat. Ut autem cognitum ex lege peccatum vinci poſſit, ac lex impleri, non lex ipſa tribuit, nec juſtitia legis, ſed ſola Chriſti fides, & gratia.

* Ep. 95. p. 123.
* Rom. 3. 20.

Quocirca quando cognoſcit homo peccatum, ait * Auguſtinus, *ſi non adjuvat gratia, ut cognitum caveatur; ſine dubio lex iram operatur*, &c. *quia ira Dei major eſt in prævaricatore, qui per legem cognoſcit peccatum, & tamen facit.*

* Lib. de Grat. & lib. Arb. c. 10.

IV. Quod autem * Apoſtolus legem ſejunxit a gratia, & quid eu ſe quæque conferret, ſeorſum conſideravit, cauſſa fuit Judæorum, quos contra diſputabat, importunitas, & inſolentia; *qui ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam quærentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti*: ac ſibi ad juſtitiam aſſequendam ſufficere legem exiſtimabant. Ideo neceſſe fuit Apoſtulo duo illa ſeparatim intueri, & quid ſingulorum proprium eſſet, ac quid per ſe navaret exponere. Quod non ſic intelligendum eſt, quemadmodum Novatorum habet non ſatis conſiderata ratio, ut a Lege prorſus divulſa fuerit gratia, hoc eſt nullum cum lege adjumentum gratiæ Deus olim Judæis concesserit. Ita enim ſeſe res habet, quod alibi diximus, ut ſi quis Philoſophos neſcio quos refellere cupiens, qui efficientes cauſſas a Deo creatas per ſe deinceps, & ſine concurſu illius moveri ad agendum, ac niti ſuapte vi & ingenita ſentiunt; eam rationem teneat, ut quid creatæ cauſſæ proprium ſit; quid item creatoris, ſeparatim explicet. Qui ſic diſputabit, non eo ſentire judicabitur, interjectam cauſſam ſine principalis ope, & concurſu aliquid efficere: ſed ea potius, quæ in re, & uſu conjuncta ſunt, natura & cogitatione ſeparaſſe. Sed de hac re poſtea. Nunc quod cœpimus, de Apoſtoli doctrina pergamus dicere.

V. Animadverti paulo ante, in lege Moſaica potiſſimum illud ab Apoſtolo ſpectari, quod pœnam, & capitalem quidem contra ſe committentibus infligit. Etenim duo ſunt in omni lege, alterum mandatum ipſum, quo jubetur, vel prohibetur aliquid: alterum, pœna, quæ contra legem facientibus irrogatur, quam Juriſconſulti *ſanctionem* vocant. Quæ poſterior ratio potiſſimum in lege ſpectatur ab Apoſtolo, cum de lege diſputat. Ut cum *miniſtrationem mortis* vocat * *litteris deformatam in lapidibus, & miniſtrationem damnationis*. Aut cum ita ſcribit, * *Lex iram operatur*. Item * *quicumque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt*. Propterea & * Lex mortis nominatur, eo quod præcepta ſic a Deo data ſunt, ut adverſus delinquentes pœnæ, ac ſupplicia denuntiarentur. * *Ut populus cui terror utilis erat, ſeveriſſimo imperio domaretur*, ait Auguſtinus: *Et quemadmodum videbant dari in manus ſuas interficiendos inimicos impios, cultoreſque ſimulacrorum; ſic ipſi formidarent in manus inimicorum ſuorum dari, ſi Dei veri juſſa contemnerent, & ad cultum idolorum, atque impietates gentium laberentur*. Sic in libro primo ad Simplicianum, * quæſtione ſecunda; *Uſitatius*, inquit, *vocatur lex, quando minatur, & terret, & vindicat*. Quam etiam ob cauſſam ſub Lege eſſe proprie dicuntur apud Auguſtinum, qui Legem non implentes, rei ab illa conſtituuntur, ac morti, quam illa minatur, obnoxii. *Qui legem implet*, * ait Auguſtinus, *non eſt ſub Lege, ſed cum lege; qui autem ſub lege eſt, non juvatur, ſed premitur lege*; & * alibi, *ſub illa eſſe dicuntur, quibus dominatur; eis autem dominatur, quos punit. Punit autem prævaricatores omnes*. Et paullo poſt, *Uſitatius enim vocatur lex, quando minatur, & terret, & vindicat*. Sic Ambroſio tributa commentaria in epiſtolam ad Romanos hæc Apoſtoli verba declarant, *Peccatum * enim veſtri non dominabitur Non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia*, incalentem hac de re rationem explicat. * *Si ſecundum præcepta, quæ dat, ambulemus*, inquit, *peccatum nobis dicit non poſſe dominari. Iis enim dominatur, qui peccant. Non enim ita ambulantes ut præcipit, ſub lege ſumus. Si vero non peccemus, non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia. Si autem peccemus, verſamur ſub lege, & incipiet noſtri dominari peccatum: quia qui facit peccatum, ſervus eſt peccati: & neceſſe eſt quod ſit ſub lege quamdiu remiſſam non accipit. Peccatum enim auctoritate legis reum facit peccatorem: ac per hoc cui data remiſſio eſt, & cuſtodit ſe ne de cetero peccet, neque peccatum ei dominabitur, neque ſub lege eſt. Ceſſat enim circa eum auctoritas legis, qui liberatus eſt a peccato. Quos enim reos tenet lex, traditi ſunt illi a peccato. Qui ergo peccatis exutus eſt, non poteſt eſſe ſub lege*.

* 2. Cor. 3. 8.
* Rom 4 15.
* Gal 3. 10.
* Rom 7. 6.
* Lib. cont. Adim c. 17.
* Aug. lib. 1. Simpl qu 2. p. 127 A 1.
* Tract. 3 in Joan p 30.
* Lib. 1. ad Simplic. qu. 1 p 106.
* Rom 6 14
* Ambr. to 3 276.

VI. Præter hæc vero, ac præ omnibus illud in Apoſtoli diſputatione de Lege conſiderari volo, quem finem, ac ſcopum in edenda Lege Judæis Deus ſibi præſcripſerit. Non enim uniuſmodi reperitur. Nam interdum ſic de ea loquitur, ut ob hoc datam ſignificet, ut abundaret delictum. * *Lex*, inquit, *ſubintravit, ut abundaret delictum*. Et * *concluſit Scriptura omnia ſub peccato*. Hoc eſt concludi permiſit, ac velut arctari omnes in peccatum, ait Photius apud Oecumenium, & ſi qua ſunt alia ejuſdemmodi loca. Nonnumquam adverſus peccata, & ad ea comprimenda, & amputanda *poſita eſſe* dicitur, *propter * tranſgreſſiones*, inquit, *poſita eſt*. Hoc eſt *eas prohibitura*, ut ait Hieronymus in commentario ad illum locum, quod & alii plerique Interpretes, maxime Græci ſequuti ſunt. Nonnumquam legis fructus ille monſtratur, uti peccatorum ſuorum, ac meritorum conſcii homines ad gratiam, & Dei auxilium confugerent. Ita enim Auguſtinus * verba illa Apoſtoli quæ ſupra memorata ſunt, *concluſit omnia ſub peccato*, intelligenda putat: nempe *hoc actum eſſe per legem, ut peccatum agnoſceretur, & prævaricatione augeretur, & ſic adverſus victoriam peccati, ad divinam gratiam, quæ in promiſſionibus eſt, confugeretur*.

* Rom 5 20.
* Gal. 3 22.
* Gal 3. 19
* Epiſt. 95

Ex quibus omnibus triplicem veluti gradum divinæ providentiæ, ac finem diſcernere oportet, quem in danda lege propoſitum habuit. Primus eſt, ac directus, ut a peccando deterreret homines. *Quid enim volebat Lex?* ait * Chryſoſtomus, *nempe juſtum facere hominem, &c. hic igitur finis erat Legis, & ad hoc omnia ſpectabant, & hujus rei gratia omnia facta ſunt; & feſta, præcepta, ſacrificia, ac cetera omnia eo pertinebant, ut homo juſtificaretur*. Quam eamdem de legislatione ſententiam innumeris in locis repetit idem Chryſoſtomus, quo ſenſu plerique Patres verba illa Iſaiæ, ut apud Septuaginta leguntur, interpretati ſunt, * *Lex in auxilium data eſt*. Hinc Dorotheus in doctrina prima. * *Dedit*, inquit, *Legem bonus Deus ad auxilium, ad converſionem, ad emendationem pravitatis*. Eodem quoque pertinet, quod plerique Veteres, cum de cauſſis Incarnationis, & adventus Chriſti diſſerunt, unam hanc ante alias adducunt, quod cum ſanandis humani generis peccatis, ſic tamquam morbis, varia adhibuiſſet remedia, & in irritum cuncta ceſſiſſent, poſtremo quod erat omnium præſtantiſſimum, excogitarit. Inter illa vero medicamenta Legem, ac Prophetas enumerant. Sic Athanaſius in * libro de Incarnatione, Joannes Damaſcenus, Dorotheus in illo quem paullo ante citavimus loco, * Andreas Cretenſis; & alii bene multi. Philo Carpathius in Cantica: *Poſt omnia*, inquit, *condita decem præcepta legis data ſunt homini, ut qui naturæ legem abjecerat, divina ſaltem frenaretur*.

* Hom. 27 in epiſt ad Rom. p. 145. τί γὰρ ἐβούλετο ὁ νόμος; δίκαιον ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον, &c. τοῦτο ἦν τέλος τοῦ νόμου, καὶ εἰς τοῦτο πάντα ἔβλεπε, καὶ διὰ τοῦτο πάντα ἐγένετο, καὶ αἱ ἑορταί, καὶ ἐντολαί, καὶ θυσίαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἵνα δικαιωθῇ ὁ ἄνθρωπος.
* Iſ. 8. v 20.
* Doroth. 20. 15. Bibl. PP. p 749. B.
* Pag. 46. C.
* Hom. de Annunt p. 15.

Verum cum perexiguum fore fructum illum legis prævideret Deus, neque virium ſatis habiturum legis terrorem, aut præmiorum illecebram, ad continendos in officio mortales; alterum veluti effectum legis deſtinavit; uti peſſimos homines fieret occaſione ea lege ſumpta, in majora provolvi ſcelera: ut hæc pœna antecedentium eſſet criminum, præceps in graviora lapſus, ac cæcitas, & obduratio mentis, quam nec effici, nec directe a Deo procurari, pia & ſana fides agnoſcit, nec niſi juſto judicio permitti.

Sed quia divinæ bonitatis peculiare illud eſt, ut mala non alia de cauſſa fieri permittat, quam ut ex illis bona procuret; *nec ulla cujuſquam ruina ex divina diſpoſitione conſtituta eſt*, * ut ait Proſper; hinc alius porro, idemque tertius finis objectus eſt divinæ ſapientiæ, quem ex illa permiſſi mali labe traheret, ut homines peccatorum ſuorum tædio, ac legis, & pœnarum terrore fracti, ac domiti, cum ſe debiliores eſſe cernerent, quam ut paria cum lege, divinaque juſtitia facere poſſent, humiles fierent, & ad meliora reverti cupientes, liberatoris gratiam, & miſericordiam elicerent. Hic triplex in legiſlatione finis legiſlatoris Dei, ac Moſaici mandati fructus, Auguſtini, ac Patrum quamplurimorum auctoritate nititur.

* Lib 2. de voc. gent. c. 1.

VII. Primum de tribus ſcopum Auguſtinus indicat in Tractatu ad Pſalmum CXXIII ſub finem, *Solent*, inquit, *omnes hæretici, maxime Manichæi, reprehendere Legem, & dicere, quia Deus illam non dedit. Exponendus eſt locus iſte, ut cognoſcatur, quia & Legem Deus dedit, & Lex per Moyſem data eſt, ut nos ſalvaret* (nimirum quantum erat ex ſeſe, & ex dantis conſilio, ac voluntate.) Et in * epiſtola LXXXIX, *Nam & ipſa Lex in hoc adjutorium data eſt iis, qui ea legitime utuntur, ut per illam ſciant, vel quid juſtitiæ jam acceperint, unde gratias agant, vel quid adhuc eis deſit, quod inſtanter petant*.

* Pag. 930.

Joannes item Damaſcenus libro tertio de Fide, capite primo ſub initium; in Lege danda, ut & Prophetis, id Deum ſtuduiſſe, & aſſequi voluiſſe ſcribit, ut peccatum deleret, late diffuſum, & ut ad bonum ſtatum revocaret hominem.

De

De ſecunda Legis fine paſſim idem Auguſtinus meminit, ut in eadem epiſtola LXXXIX. *Lex*, inquit, *ſubintravit, ut abundaret delictum; ſive cum homines negligunt, quod Deus jubet, ſive cum de ſuis viribus præſumentes, adjutorium gratiæ non implorant, & addunt infirmitati ſuperbiam.* Item in [* P. 166] * primo ad Simplicianum, quæſtione prima. *Lex auget concupiſcentiam*, inquit, *ex prohibitione, & reum obligat ex prævaricatione, jubendo, quæ implere homines ex infirmitate non poſſunt, niſi ſe ad Dei gratiam pietate convertant.* Vide & librum de ſpiritu, & [Qu. 165 Tom. 4.] littera, capite quinto. Et in * libro quæſtionum ſuper Exodum: *Lex poſita eſt in veteri Teſtamento, quæ convinceret tranſgreſſores, quæ ſubintravit, ut abundaret delictum.*

VIII. TERTIUS denique fructus legis iiſdem fere ſententiis Auguſtini comprehenditur, ut ad Pſalmum [* P. 570. * 572.] CXVIII. * *Lex ad hoc prodeſt, ut mittat ad gratiam.* Et paullo poſt. * *Oportebat ergo ut ſuperbis, & de libertate ſui arbitrii præſumentibus Lex daretur, quo prævaricata, quicumque compuncti humiliarentur, non jam per legem, ſed per fidem, ad ſubvenientem currerent gratiam.* Rurſus ad pſalmum CII. *Ad hoc data eſt lex, ut convinceretur languidus, & medicum imploraret.* Et in libro tertio contra duas epiſtolas Pelagianorum, capite IV. *Per Moyſem*, inquit, *revelatum eſt Teſtamentum vetus, per quem data eſt lex ſancta, & juſta, & bona, per quam fieret non abolitio, ſed cognitio peccati, qua convincerentur ſuperbi ſuam juſtitiam volentes conſtituere, quaſi divino adjutorio non egentes; & rei facti littera, confugerent ad gratiæ ſpiritum, non ſua juſtitia juſtificandi, ſed Dei, hoc eſt, quæ illis eſſet ex Deo.* Denique libro I. de Gratia Chriſti, capite octavo, hanc eſſe legis utilitatem demonſtrat, *Quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & ut concupiſcentias malas ſuperent adjuvandos. Jubet enim magis, quam juvat: docet morbum eſſe, non ſanat. Immo ab eo potius quod non ſanatur augetur, ut attentius, & ſollicitius gratiæ medicina quæratur.*

Verum innumera ſunt Auguſtini de hoc argumento teſtimonia, quæ ab Arauſicanis magno numero collecta ſunt, ut ubiorum dogma, & ſponte ſua ruiturum, hac fultura ſuſtentarent.

Poſtrema de legis inſtituto, & effecto, quod ex accidente, ac præter latoris voluntatem extitit, erudite diſputat tributus [* Apud Ambroſ. 272. M.] * Ambroſio commentarius in epiſtolam ad Romanos. *Plane*, inquit, *neceſſaria fuit lex, ut oſtenderet imputari apud Deum peccata, quæ impune fieri credebantur: ut de cetero ſcirent quid evitare deberent.* Unde [* Eſa. 8.] Eſaias Propheta; * *Lex*, inquit, *in adjutorium data eſt. Ut quia ipſi naturæ quodammodo inſerta ſunt juſtitiæ ſemina, addita lex eſt, cujus auctoritate & magiſterio ingenium naturæ proficeret ad fructum juſtitiæ faciendum*, &c. *Providenter ergo data eſt lex in adjutorium, ſicut teſtatur Propheta: ſed populus veterem conſuetudinem ſequens, multiplicavit peccata. Ipſo enim uſu plus cœpit peccare, quam antea peccaverat: & ſic factum eſt, ut data lege non minuerentur, ſed abundarent peccata.*

CAPUT VII.

Conſectaria ex ratione legis ſuperiori capite confecta. I. Refellitur error Anomœorum negantium Judæos, ad ſervandam legem ſibi divinitus traditam, ullis gratiæ fuiſſe præſidiis inſtructos. 2. Gratiæ genus duplex, initialis, & adulta. 3. Hanc caritatis, illam fidei nomine Auguſtinus appellat: & utramque rurſus caritatem nominat. 4. Legis quoque vocabulum interdum mandata, interdum cœtum ſignificat populi lege devincti. 5. Utroque modo lex vetus a nova diſtat, ut figura a veritate. 6. Ex eo vetus eſt dictum prius Teſtamentum, quod in promiſſis temporalibus figuraret ſpiritualia, & æterna. 7. Præcepta legis novæ, quod ad ſubſtantiam attinet, eadem quæ veteris, aut pæne eadem eſſe Veterum aliqui dixerunt. 8. Finis in quo diverſus: & an promiſſum in lege veteri regnum cælorum.

I. OMNIS illa ſuperiori expoſita capite, atque ex ſacrorum librorum, & Auguſtini auctoritate confecta ratio Legis, quædam nobis conſectaria, & velut [illegible] pariet, ad inſequentem opportuna diſputationem, & magno deinceps uſui futura. Quorum primum eſt, in quod tota fere moles diſputationis hujus incumbit: & unde occaſionem nacta recens Anomœorum opinio, ad contumeliam legis erupit. Etenim quia neceſſarium ad bene agendum gratiam, quam *ſufficientem* vulgo nominant, funditus e medio tollere inſtituerunt, nullam omnino legi comitem adjunctam fuiſſe docent; nec Judæos, quibus illa divinitus eſt data, ullis ad eam *ſervandam* auxiliis eſſe gratiæ ſubornatos, ac inſultos. Quod minime tolerandum genus erroris, ex iis, quæ capite antecedente notata ſunt, arguitur, ac refellitur: dum ita conſtat; legem eo fine latum a Deo, * *ut*, quod luculenter, ac paſſim inculcat Auguſtinus, *cum implere non poſſent legem datam, prævaricatores invenirentur, & facti rei ſub lege, peterent miſericordiam a legis conditore.* Vel, ut * *gratiæ medicinam non ſanata per legem, ſed convicta infirmitas quæreret.* [* Lib. 2. de Act. cum Fel. c. 10. * Id ep. 157.] Et in epiſtola LXXXIX. *Nam & ipſa lex*, ait, *in adjutorium data eſt illis, qui ea legitime utuntur, ut per illam ſciant vel quid juſtitiæ jam acceperint, unde gratias agant, vel quid adhuc eis deſit, quod inſtanter petant. Qui autem ſic audiunt, quod ait Lex: Non concupiſces, ut hoc quia didicerint, ſufficere ſibi arbitrentur, nec adjutorio gratiæ Dei ad faciendum quod juſſum eſt, dari ſibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex ſubintravit, ut abundaret delictum.* Si igitur hunc in edenda lege veteri finem propoſuit ſibi Deus; ſi hujuſmodi ex illa fructum capere voluit, ut ſuperbi peccatores delictorum ſuorum conſcientia fracti, & attoniti, ſibi primum diſplicerent; tum ut peccatores confeſſi, humiles coram Deo fierent, atque ejus opem poſtremo implorarent, & gratiam: ſi hoc ſexcentis in locis affirmat, & uberrima oratione declarat Auguſtinus: & illis adeo in locis & ſententiis, quibus magni & minuti ex Anomœorum grege Scriptores librorum ſuorum margines implerunt; ac ſi effecta illa omnia, gratiæ propria ſunt ejus, quæ per Chriſtum, & Chriſti meritis parta tribuitur: profecto legi Moſaicæ gratiæ præſidium annexum fuit; nec ea prorſus exanguis, & exſucca ſiti cæleſtis illius roris exaruit.

Ad hoc data lex eſt, ait * Auguſtinus, *ut de magno parvum faceret, ut te ad faciendum legem vires de tuo non habere monſtraret: ac ſic opis indigens, & egenus ad gratiam confugeres, & clamares, Miſerere mei Domine.* Atqui *peccatorem ſe agnoſcere, ac confiteri, humiliare ſeipſum Deo, ad remiſſionem peccatorum currere*, plane opera ſunt gratiæ: ut * alibi tradit Auguſt. idem. Cujus & illa ſunt: * *Cum autem cœperit tibi diſplicere quod feciſti, tunc incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala opera tua. Initium bonorum operum confeſſio eſt operum malorum, &c. Quia & hoc ipſum, quod tibi diſplicuit peccatum tuum, non tibi diſpliceret, niſi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi oſtenderet.* [* In Pſ. 118. Conc. 27 P. 573. * Tract. in Pſ. 41. p. 154. * Id. Tract. 12 in Jo.] Sed nec ipſa rei iſtius cogitatio, nec initium voluntatis exterritæ, ac ſupplicis, aliunde quam ex Chriſti gratia ſuppetit: ut Arauſicana ſecunda Synodus, Canone IV decrevit, & VI, & VII. & Tridentinum Concilium Seſſione ſexta, capite quinto, & Canone tertio.

II. PRÆTEREA duplex ex iiſdem fontibus Synodalium decretorum, & Auguſtini, gratiæ diſcernendum eſt genus. Nam alia eſt rudis, & inchoata, quam initialem vocant, & eſt bonæ voluntatis initium, ac quidam velut conatus reſipiſcendi, promerendique gratiam. Altera eſt tamquam adulta, ac robuſta gratia, quæ robur ac nervos habet, ad operis effectum. Utramque gratiam liquido, ac diſerte Auguſtinus exprimit multis in locis, quibus gratiam, & divinum adjutorium ad opera bona, per antecedentem fidem, & bonam voluntatem, & orationem impetrari dicit. Ut in epiſtola LXXXIX. Ubi gratiam diſtinguit ab conatu obtemperandi, infirmitatis propriæ confeſſione, & adjutorii poſtulatione. *Valet* (inquit paullo poſt initium) *liberum arbitrium ad opera bona, ſi divinitus adjuvetur, quod fit humiliter petendo, & faciendo.* Tum in locis illis paullo ante allatis Legem aſſerit ideo datam, ut per eam territi homines, & humiliati, gratiæ adjutorium poſtularent. Ut cum ait, *Jubet ideo, ut facere juſſa conati, & noſtra infirmitate fatigati, adjutorium gratiæ poſcere noverimus.* Et libro quarto contra duas epiſtolas Pelagianorum capite quinto, *Ideo quippe lex iram operatur*, inquit, *ut territo atque converſo, ad juſtitiam legis implendam, Dei miſericordiam gratia largiatur, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Cui ſuffragatur Ambroſius in libro primo de

Jacobo, & vita beata, capite ſexto: Ubi eum percontatus eſſet, *Quod opus erat, ut lex promulgaretur, ſi profutura non erat?* ſibi ita reſpondet: *Propoſuiſti tamen mihi; cœpi confiteri, quod negabam; cœpi delictum meum cognoſcere, & juſtitiam non operire; cœpi pronuntiare adverſum me injuſtitiam meam Domine, & tu remiſiſti impietates cordis mei.* Quibus in locis & innumeris aliis, Auguſtini præſertim, lucet duplex illud gratiæ genus. Nam altera eſt imbecilla, & inchoata, velut adumbratio quædam, ac delineatio prima: cujuſmodi ſunt diſpoſitiones ad emerendam gratiam juſtificationis: altera eſt jam adulta, & provecta, ad quam obtinendam præparant nos priora, quæ diximus, auxilia, ſive primi voluntatis affectus, & impetus, *quam inchoationem fidei, quæ conceptioni ſimilis eſt*, Auguſtinus appellat libro primo ad Simplicianum, quæſtione ſecunda.

III. Nonnumquam vero Auguſtinus idem poſterius illud gratiæ genus *charitatem* vocat, ſicut prius *fidem*.
* P. 188. Ut in * Epiſtola CXVI. *Si quis autem dixerit, quod gratiam bene operandi fides mereatur, negare non poſſumus, immo vero gratiſſime confitemur: hanc enim fidem volumus habeant, qua impetrent charitatem.*

Immo vero, quod in primis obſervatione dignum eſt, omnia illa gratiæ præſidia, omnemque adeo motum animi, quo & peccatores convertuntur, & converſi juſtificantur, *charitatem* nominat: ut in libro de Natura & Gratia, capite LXX. *Charitas ergo inchoata*, inquit, *inchoata juſtitia eſt: Charitas provecta, provecta juſtitia eſt: Charitas magna, magna juſtitia eſt: Charitas perfecta, perfecta juſtitia eſt.* Tum in libro de Gratia, & libero arbitrio, capite XVIII, *Præcepto dilectionis, ut invicem diligamus, admonitum* ait *eſſe liberum arbitrium, ut quæreret Dei donum. Quod quidem ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi prius acciperet aliquid dilectionis, ut addi ſibi quæreret, unde quod jubebatur impleret.* Ergo dilectionem, ſive charitatem, vocat motum, & affectum bonæ voluntatis, quo eamdem dilectionem, ſed validiorem, hoc eſt, ut
* Lib. de Corr. & Grat. c. 5. * alibi loquitur, *incrementum charitatis*, meretur. Atque hoc conſentaneum eſt ejuſdem Auguſtini definitioni, qua * *bonam voluntatem* nihil aliud eſſe dicit, quam
* Lib. 1. de Gra. Chriſti cap. 22. *charitatem*. Ex quo illud ſequitur, quod * alio loco docuit: *qui ergo vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam, & invalidam. poterit autem, cum magnam habuerit, & robuſtam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerant, magna utique voluntate, hoc eſt magna charitate fecerunt, &c.*
* Lib. de Grat. & lib. Arb. c. 17. Tum ibidem: *Et quis iſtam, etſi parvam, dare cœperat charitatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Hæc ſunt idonea ad illius, quod propoſui, faciendam fidem, charitatis vocabulo apud Auguſtinum, plerumque cenſeri motus omnes, & affectus piæ voluntatis, tam qui juſtificationem antecedunt, quam qui ſunt ea poſteriores. Cujus rei inſcitia valde peccarunt novi Legis adverſarii.

IV. Rursus haud in poſtremis tenenda eſt notatio illa vocabuli *Legis*, cum ad veterem, aut novam ſignificandam adhibetur. Habet enim duplicem uſum ac poteſtatem: & primum pro mandato, præceptoque ſumitur, quo jubetur, aut prohibetur quippiam: ex quo vulgaris orta eſt præcepti diviſio in *negativum*, & *affirmativum*. Deinde ſtatum ipſum communitatis ac cœtus ſignificat, tum lege devincti, & obligati; tum ejuſdem profeſſione fidei, ac ſacramentorum communione in unum aggregati Eccleſiæ corpus. Sic cum Legem Moſaicam dicimus, interdum ad mandata ipſa reſpicimus, quæ in monte Sinai Judæis edita ſunt: atque ea præſertim ratione, ut jam animadvertimus, qua pœnas & præmia, vitæ utraque præſentis, ſed illas poiſſimum, intentant. Alias ſtatum ipſum intelligimus Iſraelitici populi; quem Leges ab Moyſe latæ, & vivendi inſtituta ſic obſtrictam, & obligatam tenebant; ut ſive illa ſervaret, mercedem ibi propoſitam, & a Deo promiſſa commoda caperet: ſive ab illis recederet, pœnas committeret iiſdem legibus conſtitutas.

Totidem modis nova Lex, quæ & *gratia* vocatur, uſurpari poteſt. Siquidem vel præcepta ipſa ſignificat, quæ partim Eccleſiæ cum Synagoga veteri communia; partim exquiſita magis, & ad perfectum officium limatiora, & expreſſiora ſunt. Vel ſtatus ipſe demonſtratur Chriſtiani populi, & Eccleſiæ Deo ſervientis eo ritu, atque cultu, quem Chriſtus Dei filius conſtituit, ac præſcripſit.

V. Utriusque porro diſcrimen, cum ſit multiplex, tum quod præſentis tractationis intereſt, ea in re cernitur, quod prius Teſtamentum figura quædam, & imago poſterioris, ac novi fuit: hoc vero, rem illius ſignis, ac figuris adumbratam exhibuit. Hujus fidem facit in pleriſque, ac ſane præcipuis Apoſtolus ad Corinthios ſcribens. * *Hæc autem*, ait, *in figura facta ſunt noſtri, ut non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt*, &c. Item, * *hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum devenerunt.* Et * alibi generatim ſic: *umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum*, &c. atque hoc paſſim in illa, unde ſumptum iſtud eſt, ad Hæbræos epiſtola, teſtatur, ac declarat Apoſtolus. * 1. Cor. 10. 6. * Ib. ver. 11. * Heb. 10. 1.

Ex figuræ, adumbrationeſque novi in vetere Teſtamento, qua cæremoniis, & ſacramentis; qua præceptis ipſis continebantur. Sic in priori genere, * *circumciſio manu facta, circumciſionem Chriſti* per baptiſmum; vel * *circumciſionem cordis in ſpiritu* ſignificabat, quam lex nova repræſentavit. Paſchalis agnus Chriſtum adumbrabat pro ſalute hominum occiſum, & fidelis populi pabulo deſtinatum. Sic cetera ejuſdem epuli certis futurorum ſignificationibus ſerviebant, quas evolvit Apoſtolus in priore ad Corinthios epiſtola. * Col. 2. 11. * 1. Cor. 5. 29.

In poſteriori genere, hoc eſt in præceptis, non minus figuræ locum habebant: maxime vero, quod in illis terrena bona, vitæque præſentis commoda proponebantur, tamquam præmia recte factorum: ac ſimiliter pœnæ omnes temporales indicebantur, egeſtas, orbitas, ſervitus, captivitas, morbi, ceteraque vitæ hujus incommoda, mors ipſa denique, ſi quis contra mandata committeret. Quo duplici genere, præmiorum videlicet, ac pœnarum temporalium, ſpiritualia, & ſempiterna, adeoque futura bona, malaque ſignificabantur, quæ in novo Teſtamento palam denuntiata ſunt.

VI. Hanc Teſtamenti veteris, legiſque propriam eſſe notam, ac velut χαρακτῆρα, poſt Apoſtolum Auguſtinus paſſim prædicat. Qui & *Vetus* ob id appellatum eſſe dicit: * *quod in figuris rerum ſpiritualium habere viderentur promiſſa carnalia.* Et alibi: * *Educto autem populo in monte Sina divinitus acceptam tradidit legem, quod vetus dicitur Teſtamentum, quia promiſſiones terrenas habet; & per Jeſum Chriſtum futurum fuerat Teſtamentum novum, in quo regnum cælorum promitteretur.* * Aug. in de Civit. c. 25. * Lib. 18. de Civit. cap. 11.

Tum alio in loco diſerte; * *Eadem*, inquit, *ſunt in vetere, & novo, ibi obumbrata, hic revelata: ibi præfigurata, hic manifeſtata. Nam non ſolum ſacramenta diverſa ſunt, verumetiam promiſſa ibi videntur temporalia proponi, quibus ſpirituale præmium occulte ſignificetur: hic autem manifeſtiſſime ſpiritalia promittuntur, & æterna.* Et in libro * contra Adimantum, *Omnia illa præcepta carnali populo impoſita, futuram diſciplinam ſpiritalis populi prophetabant.* Ideo vetus Teſtamentum * alio loco *nihil aliud eſſe* dicit, *quam imaginem novi populi, & novi Teſtamenti pollicentis regnum cælorum.* Denique in libro quarto contra Fauſtum. *Temporalium*, inquit, *rerum promiſſiones Teſtamento veteri contineri, & ideo vetus Teſtamentum appellari, nemo noſtrum ambigit, & quod æternæ vitæ promiſſio, regnumque cælorum ad novum pertinet Teſtamentum: ſed in illis temporalibus figuras fuiſſe futurorum, quæ implerentur in nobis, in quos fines ſeculorum obvenit, non ſuſpicio mea, ſed Apoſtolicus intellectus eſt*, &c. Ita * Primaſius, *Illud*, inquit, *terrena promittebat, ac temporalia, & præcipiebat carnalia: iſtud vero æterna, & cæleſtia promittit, præcipiens ſpiritualia.* Vide inter alios * Ivonis Carnotenſis Opuſculum de convenientia veteris, & novi ſacrificii. * Et recte Ambroſio tributus commentarius: *Lex vetus*, inquit, *non criminis utique nomen eſt, ſed temporis, vel ætatis. Senuit enim, quia ceſſavit.* * Lib. 4. qu. ſuper num. 33. tom. 4. pag. 106. * Cap. 13. pag. 81. * Lib. de vera Relig. c. 27. * In cap. 8. ep. ad Heb. to. 1. Bib. col. 309. * To. 10. Bibl. PP. col. 790. * Comment. in cap. 7. ad Rom. 122.

VII. Quod ad legem novam attinet, hoc eſt præcepta ipſa Chriſtianæ religionis, ac novi Teſtamenti, illa, ſi per ſeſe, & ut loqui ſolent, *ſubſtantiæ* ſuæ ratione ſpectetur, non multum diſtat ab Moſaica. Etenim complures antiquorum Patrum aſſerunt, eadem in utraque lege data fuiſſe præcepta: at alibi * docuimus. Quamquam in libro primo Retractationum, capite XXII, id abſolute, generatimque dici non probat Auguſtinus: * Tom. 1. lib. 10. de Deo, c. 24. per ag. 10. & ſeq.

& quod

Cap. 3. to. 8. p. 74 Idem docet Chryſoſt hom. 12. in Epiſt. ad Rom. pag 153.

& quod * in libro contra Adimantum ſcripſerat, *nulla in Evangelica, atque Apoſtolica doctrina reperiri, quamvis ardua & divina præcepta, & promiſſa, quæ illis etiam libris veteribus deſint*, emendat ſic, *ut addendum ſit pene, atque dicendum, ut pene nulla in Evangelica atque Apoſtolica doctrina*, &c. Quippe nova quædam ab Chriſto edita fuiſſe præcepta, quæ in vetere Teſtamento nondum promulgata fuerant; ut in ſermone Evangelico in monte habito: ubi non erat cur Dominus diceret, *audiſtis quia dictum eſt unicuique hoc: ego autem dico vobis hoc: ſi nihil ipſe amplius præciperet, quam præceptum eſt in illis veteribus libris*. Sed utcumque ſe habeant nova iſta præcepta, & ſive nulla in veteri Teſtamento illorum facta ſit mentio; ſive ne iſta quidem illic prætermiſſa fuerint; de quo paullo poſt aliquid dicam; omnia certe veteris præcepta Legis, quæ ad mores pertinent, eadem & in novo Teſtamento præſcripta ſunt, iiſque Chriſtiani etiamnum populi tenemur. In his ergo ſaltem, quod ad ſubſtantiam ipſam attinet, nullum veteris eſt ab lege nova diſcrimen.

VIII. Sed intereſt finis, qui in utraque proponitur; ac præmii, vel pœnæ, quibus illæ ſanciuntur. Nam vetus lex, ut terrenorum ac temporalium mercede bonorum obſequium eliciebat: ſic temporalibus pœnis, ac tum bonorum illorum, tum vitæ jactura, ab delictis abſterrebat. Nova vero lex, minimum bonis iſtis, maliſque tribuens, ſempiterna pronunciat præmia, pœnaſque ſempiternas, ut paullo ante ſignificavi. Nam *regnum cælorum* clare, ac diſerte in novo Teſtamento, novaque lege concipitur. Itaque Chriſtus in illo ſermone, quem in monte habuit, *mirum principium doctrinæ cæleſtis* adhibens, ut obſervat * Chromatius, *non a terrore incipit, ſed a beatitudine, non terrorem faciens, ſed potius deſiderium. Vice enim agonothetæ, vel munerarii, certatoribus in hoc ſtadio ſpirituali præmium grande proponit; ut dum aſpiciant præmium, nec labores timeant, nec pericula perhorreſcant*.

Serm. 2. de octo Beatit. to. 2. Bibl. PP. 153.

Huc illud pertinet, quod Auguſtinus in primis, aliique tradunt, *regnum cælorum* omnino in veteri lege non eſſe promiſſum. Sic enim ille in capite xxii primi libri Retractationum, quod paullo ante citavimus: *Deinde regnum cælorum*, inquit, *illi populo fuiſſe promiſſum non legimus in eis, quæ promiſſa ſunt lege data per Moſen in monte Sina, quod proprie vetus dicitur Teſtamentum: quod præfiguratum dicit Apoſtolus per ancillam Saræ, & filium ejus. Sed & ibi figuratum eſt & novum per ipſam Saram, & filium ejus*.

IX. Quem ad Auguſtini locum animadvertes id, quod * alibi obſervavit idem; vetus Teſtamentum, ſive legem veterem, duobus modis uſurpari ſolere: primus eſt *ſecundum divinarum Scripturarum auctoritatem*, inquit ille; hoc eſt quatenus Scripturas omnes amplectitur, quæ Teſtamenti veteris vocabulo cenſentur: alter eſt, cum pro lege ſumitur, quæ in monte Sina data eſt: quam * Apoſtolus *generaſſe* dicit *in ſervitutem*: cuique novum Teſtamentum, & lex gratiæ, ac libertatis opponitur ab eodem Apoſtolo. In Teſtamento igitur vetere poſteriore hoc modo ſumpto, ſive lege in Sina Judæis edita, *non invenitur promiſſa* (ait Auguſtinus) *apertiſſime niſi terrena felicitas*: quo tamen promiſſo, novi Teſtamenti vera, & ſpiritalia, & homine digniora bona ſignificata ſunt. At in eodem Teſtamento vetere prioris modi; hoc eſt in pleriſque Propheticis, & aliis Canonicis libris, regnum cælorum, & ſpiritalia, novique propria Teſtamenti præmia demonſtrantur: tametſi rarius, quam in novo, nec ita diſerte, manifeſteque declarata ſunt. Hilarius certe legem aſſerit, non modo *Chriſtum annunciaſſe*, ſed etiam *remiſſionem peccatorum prædicaſſe, & regnum cælorum ſpopondiſſe*.

Lib. de Geſt. Pelag. cap. 5.

Gal. 4. 24.

Denique nemini aſt illud ignotum, * legis vocabulum interdum totum vetus ſignificare Teſtamentum, una cum Propheticis, & Hiſtoricis libris; uti perpetuo Apoſtolum uſurpare ſcribit Chryſoſtomus. Ex quo intelliges, Judæos qui ſub lege, ac veteri Teſtamento erant, non adeo immerſos in curas, cogitationeſque carnis fuiſſe, ut æternæ vitæ, ac promiſſorum ſpiritalium ſenſu prorſus omni carerent: ut Armacani ſomniant; quos ambigua notio vocis iſtius, *Legis*, ac bonæ mentis inopia, in eam labem opinionis induxit.

Chryſ. hom. 36. ad epiſt. 1. ad Cor. ad c. 14. verſ. 21. Ἀπὸ παντὸς ... Προφή... (Greek marginal note, largely illegible)

CAPUT VIII.

1. Nulla lex, quæ præceptis conſtat, gratiam ac vires ad agendum ſufficit. 2. Lex nova, non ut lex, ſed ut ſtatum, auctorem, & opes novi Teſtamenti complectitur, auxilia gratiæ ſubminiſtrat. 3. Ita Spiritus S. nova lex digito Dei cordibus inſcripta dicitur. 4. Chriſti gratia non ſic eſt propria novi Teſtamenti ut in vetus porrecta non fuerit. 5. Finis proximus legis veteris temporalis, conſentaneis gratiæ acceſſionibus rudem populum ad ſpiritalia, & æterna deſideranda provexit. 6. Status iſte veteris proprius legis imperfectus fuit, malus non fuit. 7. Medicorum hoc exemplo declaratur. 8. 9. Et ex Auguſtino, aliiſque probatur.

I. De adjutorio gratiæ, cujuſmodi in utroque Teſtamento fuit, & ad legem eſt adjunctum, veterem pariter, ac novam, certa ex antedictis conſtituenda ratio eſt: & utrum generis ejuſdem attributa ſit; ac, ſi diſcriminis aliquid interceſſit, quæ cujuſque nota & proprietas fuerit. In quo nihil prius faciendum eſt, quam ut id animo repetatur, quod capite ſuperiori docuimus: ſi lex eatenus ſpectetur, ut eſt præceptum aliquod, & mandatum, facere jubens quippiam, aut vetans, nihilo plus novam, quam veterem ſuppeditaſſe gratiæ. Quod inter alios * Dominicus Soto fuſius exponit. Qui nonnullos redarguit, aſſerentes in illo * Joannis Evangeliſtæ loco, *Lex per Moyſem data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, hoc diſcrimen inter legem illam vetuſtam, & noſtram conſtitui, neque vero aliud, quam Sacramentorum: *quod ſcilicet illa non conferrent gratiam, noſtra vero illam efficerent*. Similiter cum ait, * *Arbitramur juſtificari hominem per fidem, & non ex operibus legis*, non intendit, inquit, *peculiare interſtitium inter legem veterem, & noſtram conſtituere*, &c. *Itaque non conſtituebat differentiam inter legem, & legem: ſed inter opera cujuſcumque legis, ſive naturalis, ſive ſcriptæ, quamvis divinitus conditæ, ſive humanæ; & fidem Chriſti*. Atque ut paullo ante ſcripſit, *Hoc a lapſu primi hominis commune ſemper fuit omni legi, & ſæculo, ut nonniſi per unicam fidem Mediatoris, magis minuſve implicitam, vel explicitam, pateret ulli unquam mortalium ſalus*. Quare lex nulla, ne Chriſtiana quidem per ſeſe, & ut lex, ac præceptum eſt, gratiam, ac vires bene agendi ſufficit: ſed adjuncta illi auxilia, quæ dicuntur, gratiæ ſufficientis, & idoneæ ad præſtanda legis officia per fidem *implicitam aut explicitam*, ut Sotus loquitur, atque aut venturi, aut jam miſſi, functique munere ſuo Mediatoris Chriſti Domini.

In 4. diſt. 2. qu. 1. art. 4. pag. 23.

Joan. 1.

Rom. 3. 28.

II. Quod igitur dici interdum audimus, *novam legem* gratiam repræſentaſſe, cujus inops antiqua fuerit: id non de lege ipſa nova, qua lex eſt, intelligi debet: ſed ut novi Teſtamenti ſtatum ſignificat, atque ejus auctorem, & incluſas in illo, ac comprehenſas opes amplectitur. Eſt enim utriuſque Teſtamenti auctor quidem, & artifex Jeſus Chriſtus (quem *populum de terra Ægypti ſalvaſſe*, ait * Judas Apoſtolus) verum prioris per miniſtros, & officiales ſuos: poſterioris vero per ſeſe: uti Paullus initio Epiſtolæ ad Hebræos docet. Itaque tametſi Chriſtus tamquam vivus ſit, perenniſque fons quidam, largiſſime manans, & in omnes omnium temporum homines, gratiæ ac donorum cæleſtium copiam uſquequaque diffundens, quia * *nullum aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*: nihilominus novi Teſtamenti peculiaris fructus ille cenſetur, tam Chriſtus ipſe, quam ejus merita, & horum pretio comparata, auxiliorum gratiæ inexhauſta, & affluens ubertas: præſertim quia nova ratione, & ſuperioribus inuſitata temporibus, poſt adventum, mortemque Chriſti communicari cœpit; ut non efficientia ſola, quemadmodum antea, ſed ſubſtantia ipſa ſancti Spiritus ſanctificandis, adoptandiſque juſtis, & regni cæleſtis heredibus applicata fuerit. De quo ſingulari Dei beneficio, ac novi Teſtamenti proprio, nihil hic addam ad ea, quæ in * octavo libro de Trinitate affatim expoſita ſunt.

Jud. 5.

Act. 4. 12.

Cap. 4. & ſeq.

III. Hac itaque de cauſſa, quod auctor & fons gratiæ Chriſtus, ejuſque Spiritus ſanctus in Teſtamenti novi, ſive legis novæ cenſu numeratur, factum illud videmus, uti Spiritus ipſe ſanctus interdum nova lex appelletur,

Digitized by Google

letur, *digito Dei* noſtris cordibus inſcripta. De quo luculenta iſta ſunt Auguſtini in libro de Spiritu & littera, capite XXI. *Quid ſunt ergo leges Dei ab ipſo Deo ſcriptæ in cordibus, niſi ipſa præſentia Spiritus ſancti, qui eſt digitus Dei, quo præſente diffunditur charitas in cordibus noſtris, quæ plenitudo legis eſt, & præcepti finis?* Quibus iſta ſubjicit valde ad rem ſpectantia: *Nam quia veteris Teſtamenti promiſſa terrena ſunt, licet (exceptis ſacramentis, quæ umbra erant futurorum, ſicut eſt circumciſio, & ſabbatum, & alia dierum obſervationes, & quarumdam eſcarum cæremoniæ, & multiplex ſacrificiorum, ſacrorumque ritus, quæ vetuſtati carnalis legis, jugoque ſervili congruebant) talia contineant præcepta juſtitiæ, qualia nunc quoque obſervare præcipimur, &c. Tamen quia in eo, ſicut dixi, promiſſa terrena, & temporalia recitantur, quæ bona ſunt hujus corruptibilis carnis; quamvis eis ſempiterna, atque cæleſtia, ad novum ſcilicet Teſtamentum pertinentia, figurarentur; nunc ipſius bonum cordis promittitur, mentis bonum, ſpiritus bonum, hoc eſt*
* Jerem. 31. 33. *intelligibile bonum, cum dicitur, Dabo * leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum ſcribam eas. Unde ſignificavit eos non forinſecus terrentem legem formidaturos, ſed intrinſecus habitantem ipſam legis juſtitiam dilecturos.* Hic Auguſtini locus utriuſque legis diſcrimen, & indolem; ac præſertim novæ vim, & proprietatem pulcherrime deſcribit. Simul illud affirmat, quod paullo ante dixi, legem novam plerumque non præceptum ipſum ſignificare, ſed gratiam, & hujus fontem, & originem, hoc eſt Spiritum ſanctum, qui in novo Teſtamento, velut in paradiſo conſtitutus, quadrifariam inde ſectas aquas in omnes mundi partes, hoc eſt ætates omnes humani generis emittit. Hoc ſenſu interpretandum illud eſt, quod interdum dicitur, Legem novam, ſive Teſtamentum novum, non ſolum monſtraſſe, juſſiſſeque quid fieri oporteret, ſed etiam vires ad agendum, auxiliumque præbuiſſe.

IV. QUAMOBREM Chriſti Domini, ejuſque Spiritus virtus & efficientia, non ſic attributa eſt, propriaque facta novi Teſtamenti, ut non in vetus porrecta fuerit. Tam enim late patuit gratia Chriſti, quam ejus merita. Ea vero per omnia tempora, etiam anteriora propa-
* Serm. 3 de Nativ. gata ſunt. *Non enim novo conſilio* (ait * Leo) *Deus rebus humanis, nec ſera miſeratione conſuluit: ſed a conſtitutione mundi unam, eamdemque omnibus cauſſam ſalutis inſtituit. Gratia enim Dei, qua ſemper eſt univerſitas juſtificata ſanctorum, aucta eſt Chriſto naſcente, non cœpta. Et hoc magnæ pietatis Sacramentum, quo totus jam mundus impletus eſt, tam potens etiam in ſuis ſignificationibus fuit; ut nonminus adepti ſint, qui in illud credidere promiſſum, quam qui ſuſcepere donatum.*

Bene quod ſcribit Leo, *auctam eſſe Chriſto naſcente*, hoc eſt novo Teſtamento patefacto, *non cœptam gratiam.* Nam revera copioſior & affluentior in novo cœpit eſſe, quam in antiquo fuerat. Etenim divina Sapientia ita gratiæ ſuæ munera, & humanæ imbecillitatis auxilia diſpenſavit, ut pro modulo cujuſque ſtatus, & pro fine ac ſcopo, in quem propria ſingulorum officia dirigebat, conſentaneum iis adjumenti genus, & idoneam copiam deſtinarit. Itaque in novo Teſtamento, cui & finis præſtantior, & excellentiora propoſita ſunt præcepta, ſingularis cujuſdam tum dignitatis, tum ubertatis attributa gratia eſt. Finis Teſtamenti novi, cæleſte regnum eſt, ac plena ſummi boni poſſeſſio: quæ in claro Dei contuitu, & perfecto ejus amore conſiſtit. Quæ res ad animum, ac ſpiritum potius, quam ad corpus pertinet. Ideo exquiſitior quædam, &, ut ita dixerim, magis ſpiritualis illis gratia debetur; quæ ab corporis, ac rerum terrenarum commercio homines avocans, totos in cælum, ac cæleſtium bonorum curam, cogitationemque transferat. Summa igitur, & perfectio adjumentorum gratiæ, quæ novi Teſtamenti propria cenſentur, ad fidem per ſupremam, & eximiam charitatem operatam refertur.

V. IN vetere Teſtamento, proximus, &, ut loqui ſolent, *immediatus* finis, abundantia fuit externarum * nonmundiatum, & eorum, quæ ad fructum vitæ præſentis attinent; terra præpinguis, ac ferax; ejuſque frugum, ac proventuum ad victum & voluptatis amœnitatem perpetua, & ſecura perceptio: ſalubritas aeris, & corporum ſanitas; tranquillitas pacis; cetera denique id genus, quorum in Moſaicis, & Propheticis Scripturis conſtans, & crebra repetita fit mentio. Hæc vero mortalis vitæ commoda, non abſolute, ac propter ſe a Deo Judæis oſtenſa ſunt: ſed ut eſſent imagines, & figuræ futurorum, ac tanto meliorum bonorum, quanto animus corpori, cæleſtia terrenis, æterna caducis, & fugacibus antecedunt; de quo ſuperiori capite diximus.

Ut igitur per bonorum iſtiuſmodi præſentem copiam, & illecebram, ad potiora, & in illis adumbrata præmia paullatim ſpem ſuam, & deſiderium attollerent, quibuſdam acceſſionibus gratiæ facultas illorum, & præparatus eſt animus. Ac primis rudimentis iſtis, velut lineamentis ſanctitatis & juſtitiæ, quam primo proximeque per legem informabat tam hujus auctor, quam gratiæ, Spiritus ſanctus, conſentanea reſpondebant, & addebantur auxilia, ſine quibus coli Deus ex qualicumque fide, & ejus mandatis obtemperari non poterat. Hæc gratia, legis, ut dixi, peculiaris, ſed nonniſi per Chriſti parta merita, *initialis & inchoata* jure nominabitur; cujus propriam munus fuit fidem aſpirare, ac notitiam Dei, aliquanto clariorem expreſſioremque, quam in lege naturæ: cum illum agnoſcerent, & profiterentur non ſolum creatorem omnium rerum; ſed vindicem inſuper ac liberatorem, aſſertoremque populi ex omnibus nationibus electi, & aſciti; tum ampliſſimorum largitorem munerum, ac præſtantiorum per illa monſtratorem & promiſſorem. Ex quo voluntas illorum accendebatur, tum certa ſpe, ac deſiderio potiundorum hujuſmodi commodorum, ſive præſentium, ſive per ea ſignificatorum: tum amore in largitorem eorumdem; ejuſque venerandi, & mutuis officiis remunerandi deſiderio: itidemque metu ne violanda lege, offenſum illum haberent, ac tam præſentibus illis, quam adumbratis per ea, & propoſitis utcumque bonis exciderent.

VI. NEQUE vero legis lator, & conditor Deus, eo conſilio Judæis illam dabat, vel ei conſentaneos per gratiam ſuam ingenerabat affectus, ac motus animi, quibus aut amaretur propter externa illa commoda, aut propter generis ejuſdem cavenda incommoda metueretur, ut in illis ſiſterent, nec ultra hos limites impetus ſuos & conatus extenderent. Verum hæc initia ſcilicet erant, & quaſi lineamenta, ut dixi, prima, quibus ad excellentiorem, ac robuſtiorem gratiam promerendam expolirentur: ac ſi in eo quod acceperant augendo, & excolendo fidelem operam navarent, celſiorem in gradum charitatis, & juſtitiæ, uberiore, præſtantioreque affuſa illa gratia, promoveri poſſent.

Interim dum in priore illo ſtatu adhuc hærebant, quem ad legis propriæ pertinere ſpiritum oſtendimus, non male hoc ipſo cum iis agebatur, tametſi nondum perfecta, abſoluteque ſancti erant, nec eximium, ac divinum illum gradum juſtitiæ, ac charitatis erant adepti. Itaque malus, ac vitioſus ex ſe non fuit ſtatus ille Judaici populi, quo ex proprio legis affectu, id eſt initiali gratia illa, Deum colebant, ejuſque mandatis obtemperabant, promiſſæ ſpe mercedis, aut pœnarum metu præcepta ſervantes: quamvis nondum juſti, ac ſancti forent, hoc eſt juſtificante gratia præditi; ſi in eodem illo gradu ſimpliciter, ac præciſe conſiderentur.

VII. QUAM rem ſcita perneceſſariam * alio in loco declaravimus, ad idque ſimilitudine uſi ſumus * To. 1. lib. 10. cap. 27. parag. 18 & ſeq.
cum primis apta; quam hoc loco paucis commemorare, valde ad inſtitutam diſputationem attinet. Ut igitur medici male affectis corporibus curam adhibentes, duplici utuntur remedio: altero leviora, ac minus valido, quo veluti præparant, & ad firmiora, ſolidioraque viam muniunt: ut ſunt antegreſſæ purgationes, alvi ſubductiones, balnea, ciborum delectus, fomenta corporum: quæ *προθεραπεία*, id eſt *præmedicationes* appellantur: altero fortiora, & quaſi decretorio, quo morbus ipſe penitus depellitur. Sic ad animorum ſanationem duplex a Deo medela comparata eſt: una rudis, & inchoata, quæ nondum peccati labem abſtergere poteſt, ſed ante præparat, & obſtinatæ mentis rigorem præmollit, ac viam aditumque facit ad inſequentem gratiam. Hanc *primam medelam* Proſper nominat ita ſcribens: * *Amat ergo languores ſuos, & pro ſanitate habet, quod ægrotare ſe neſcit, donec prima hæc medela conferatur ægroto, ut incipiat noſſe quod langueat, &* * Præf. cap. 6. Gall.
poſſit opem medici deſiderare, qua ſurgat. Altera eſt medicina, qua & peccatum propulſatur, & juſtitia reſtituitur.

tuitur. Harum prior, *gratia præveniens*, & *excitans* vulgo dicitur: poſterior, *gratia ſanctificans*, & *juſtificans*, ſive *auxilium gratiæ juſtificantis*, quo peccatoris animus ad Deum omnino convertitur, & ex peccatore fit juſtus, & ſanctus.

VIII. JAM in ſuperiore corporum medela, qui nondum a morbo liberatus eſt, & in primis verſatur adhuc curationis initiis, nondum ille quidem ſanus eſt, ſed non hoc ipſo male cum eo agitur, quod curari, ac ſanitatem recuperare incipit, etſi nondum ejus compos eſt factus: nec prima illa tentamenta, ac medendi principia, morbi acceſſiones eſſe, jure aliquis dixerit: neque ſtatum iſtum ægri corporis, curari jam incipientis, morbidum, ac periculoſum putet; cum tanto magis ad ſanitatem appropinquet, cujus jam ei pars aliqua, cum illius, quod reſtat, ſpe bona, repræſentari cœpit. Non igitur, propter antegreſſa illa medicationis exordia, male ac periculoſe affectum corpus eſſe perſeverat; ſed propter antiquam valetudinem, cui propulſandæ, ac ſanandæ penitus prima illa medicamenta, & quaſi præparationes non ſufficiunt. Sic cum ab lethalis ſtatu peccati, tranſitus fit ad juſtitiam, quæ *juſtificatio* dicitur, fit quædam, prævenientis ope gratiæ, voluntatis commotio, & inchoatio charitatis, quæ nondum ſufficit ad ſalutem, perfectamque ſanitatem. De qua præclare
*Aug. l. ad Simp. qu. 2. p. 207. to. 4. * Auguſtinus ad Simplicianum ita ſcribit: *Sed in quibuſdam tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendam regnum cælorum, ſicut in catechumenis*, &c. Ac inde, *fiunt ergo inchoationes quædam fidei, conceptionibus ſimiles: non tamen ſolum concipi ſed etiam naſci opus eſt, ut ad vitam perveniatur æternam. Nihil horum tamen ſine gratia miſericordiæ Dei*, &c. Et
*To. 3. p. 319. * in libro de ſpiritu, & littera, capite xxxiv. *Viſorum*, inquit, *ſuaſionibus agit Deus ut velimus, & ut credamus, ſive extrinſecus per Evangelicas exhortationes; ubi & mandata legis aliquid agunt, ſi ad hoc admoneat hominem infirmitatis ſuæ, ut ad gratiam juſtificantem credendo confugiat: ſive intrinſecus, ubi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem: ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis*
*Cap. 5. *eſt*. Agit * hac de re pluribus Tridentinum Concilium in ſexta ſeſſione, ubi de juſtificatione, id eſt progreſſione ad juſtitiam, & ſanctitatem diſſerit.

IX. IN hac igitur affectione animi ac ſtatu, quo nondum perfecte juſtitiam eſt adeptus homo, hæret adhuc in peccato, ac damnatione, necdum plene cum Deo in gratiam rediit: ſed ad eam paullatim adducitur, ac disponitur. Nemo tamen iſtum ipſum, quem dixi, damnationis, & inimicitiæ cum Deo ſtatum, primordiis illis ſanationis, & juſtificationis imputare, niſi ſtolide, ac ſacrilege poteſt. Siquidem contra peccatum faciunt illa quod poſſunt; ac pro modulo ſuo fractos, & collapſos erigunt ad bene de Deo ſperandum, ejuſque tum implorandam, tum vero promerendam uberiorem opem, & gratiam. Quod
*To. 8. pag. 100. C. quidem bene * Auguſtinus explicavit in Tractatu ad Pſalmum quinquageſimum. *Eſt*, inquit, *Spiritus ſanctus in confitente. Jam ad donum Spiritus ſancti pertinet, quia tibi diſplicet, quod feciſti. Immundo ſpiritui peccata placent, ſancto diſplicent. Quamvis ergo adhuc veniam deprecaris, tamen ex alia parte, qua tibi diſplicet malum, quod commiſiſti, Deo conjungeris. Hoc enim & tibi diſplicet, quod & illi. Jam duo eſtis ad expugnandam febrem tuam, tu, & medicus*. Quo in loco tum ad illam, qua ſum uſus ſupra, medici, ac morbi ſimilitudinem alludit: tum ante peccati depulſionem, perfectamque reconciliationem, nonnullas agnoſcit impulſiones gratiæ, & opitulationes, quæ ad deteſtanda, & confitenda delicta peccatores incitant, & ad veniam eliciendam validiore impetrato præſidio gratiæ provehunt. Ex his omnibus, quæ pro inſtituto parcius explicata, copioſius alio loco pertractabimus, intellectum ſatis arbitror, quæ ſit natura, conditiove gratiæ, & auxilii illius, quod Teſtamenti veteris alumnis attribuimus propriè, nec tamen ſine Chriſti meritis, fuiſſe diximus; quibuſque finibus circumſcribenda ſit illius efficacitas, & quantum conferre ac navare potuerit ad peccati ſanationem, & juſtitiam aſſequendam, ſi talibus adjumentis recte uti vellent homines, ac ſeſe morigeros, & tractabiles præberent. Nunc eadem illa parata nobis, & in promptu poſita eſſe debent ad Lutheri, & Calvini frenandam licentiam: qui partim rerum illarum inſcitia; partim temeritate; partim melioribus ac doctioribus obtrectandi libidine, haud pauca jactarunt tum aliena communi hominum ſenſu; tum vero cum Chriſtianæ fidei ſalubritate pugnantia: quæ nos deinceps, ut inſtituimus, exponere, ac refutare conabimur.

CAPUT IX.

1. Ex dictis lux admovetur Anonymi dogmati. 2. Quid ſit Synagoga, ut Synagoga, & quæ vis reduplicativi termini. 3. Synagoga χαρακτηριστικῶς ἰδίωμα, fœdus nativiquam, & Moſaica lex erat. 4. Conſtitutaneis gratia per Chriſtum auxilii non caruit.

I. REVOCETUR in primis, ac retrahatur in medium illud, quod ſuperius exagitavimus, & ad eam lucem admoveatur, quæ ex proxime antecedentibus capitibus exiſtit. Ita enim clarius nobis illius importunitas, ac falſitas conſtabit.

Synagogam, ait * Armacanus, *conſideratam ut Synagogam, non fuiſſe aliud, quam terream populi turbam, hominumque carnalium ſolis terrenis, & carnalibus inhiantium, & propter illa ſola colentium unum Deum*: & ejuſdemmodi cetera, quæ primo capite ex illo deſcripta ſunt: in quibus perſpicue ſentit, ſtatum ipſum Synagogæ, ſub Teſtamento veteri, per ſe, & ex legis, ac Teſtamenti veteris inſtituto, vitioſum ac damnabilem extitiſſe: * quia *carnali*, vitioſæque cupiditati *fomentum ac præmium lex illa ex profeſſo promittebat*, hoc eſt cupiditatem, & concupiſcentiam malam dedita opera provocabat, & incitabat. Hinc *ſynagogæ, ut ſynagoga erat, conſideratæ. ſtatum illum tenebras, & umbram mortis* appellari ab Auguſtino putat, ita ſcribente, * *Vetus Teſtamentum tenebris, & umbra mortis datum eſſe*. Quibus ſubjungit iſtud, quo eumdem illum *ſynagogæ, ut ſynagoga, ſtatum*, ex animo ſuo, & ſententia deſcribit. * *Nempe hominibus ex magna cæcitate cordis nihil omnino niſi carnalia diligentibus, ſectantibus, exſpectantibus, cogitantibus, ideoque quantumcumque legem ubi datam obſervare viderentur, & in legis juſtitia ſine querela ambularent, a vera cordis juſtitia, & regno cælorum aſſequendo valde remotis*. Cujus incontinenti rationem ſubtexit: *Animam enim creaturæ rationalis*, inquit, *ſolis rebus terrenis, Deoque propter ſola terrena inhærere, valde vitioſum eſt, puritatique cæleſtis regni adipiſcendi neceſſariæ ex diametro contrarium*.

*To. 3. lib. 3. cap. 6. p. 115. C. 2.
* Ib. pag. 116. E. 2.
* Aug. Annot. in Jer. cap. 28.
* Loco cit. pag. 115 D. 2.

II. QUOCIRCA, ut jam ante collegimus, cum Deum propter ſola terrena colere, atque inhærere, vitioſum ſit, & ſaluti adipiſcendæ contrarium; hoc autem lex *ex profeſſo* egerit, ut talem affectum Judæis ingeneraret: apparet ex ejus opinione, qui priora illa duo poſuit, id etiam affirmandum eſſe, quod neceſſario cum antecedentibus nectitur, Legem Moſaicam vitioſum ex ſe aliquid, ac ſaluti contrarium juſſiſſe. Ejuſdemmodi eſt hoc etiam, de *ſynagoga, ut ſynagoga eſt*, quod paullo ante memini. Expendatur enim modus iſte ſermonis, cum in enuntiando repetimus, & congeminamus aliquid, quem *reduplicativum terminum* Dialecticorum ſcholæ nominant, ut ſunt *homo, ut homo; album, ut album*, & alia ſimilia. Ea cum ſic efferuntur, rem ipſam per ſe ſpectatam, ac ſecundum naturam ſuam, propriamque rationem ſignificant, hoc eſt ſecundum ea, quæ in ejus definitione ponuntur, ceteris omnibus circumſcriptis, quæ adventitia ſunt, & ad ſimplicem, ac germanam illius notionem minime pertinent. Sic homo conſideratus ut homo eſt, nec dives eſt, aut pauper, nec bonus, id eſt virtute præditus, aut vitioſus eſt: nihil habet denique, præter ea, quæ humanæ naturæ propria cenſentur. Hic mos eſt, uſuſque communis loquendi, ad quem vocem ſuam dirigunt non eruditi ſolum, & philoſophi; ſed etiam qui humano utcumque modo ſapiunt, & ridiculi eſſe nolunt.

III. ITAQUE generalis eſt iſtarum enuntiationum regula, quæ hujuſmodi conduplicationem habent, ut qui ſenſum earum capere velit, prius *termini*, ut vocant, *ſimplicis* naturam, & proprietatem intelligat. Quid *ſynagoga* ſit, *qua ſynagoga eſt*, ex Synagogæ natura, & definitione judicandum eſt. Ea porro ſic inſtitui poteſt: Synagoga eſt Iſraelitici populi cœtus, pacto cum Deo fœdere, ac certis ab eodem per Moiſem obligatus legibus, ac ritibus, quibus, velut figuris, novi Teſtamenti veritas adumbrata fuit. Hæc propria eſt Synagogæ, quatenus Eccleſia eſt vetus, ac veteri obnoxia Teſtamento, propria ratio. Cujus velut forma, &, ut

Græci loquuntur, χαρακτηριστικὸν ἰδίωμα, fœdus antiquum, & Moſaica lex erat: quæ Judæos in officio continebat, propoſitis hinc terrenis præmiis, inde pœnis & ſuppliciis, quibus futurorum, ac ſempiternorum arcanæ ſignificationes inerant.

Quamobrem ſynagoga conſiderata ut ſynagoga, nihil erit aliud, quam multitudo Judaici populi, qua fœdere iſto, & Moſaica lege tenetur. Hoc vero modo ſpectata perinde eſt habenda, ut eſt fœdus, ac lex hujuſmodi; ideoque duo inter ſe iſta reciprocantur, ut ſi bona, vel mala lex eſt, bona ſit, vel mala ſynagoga: & ſi hæc bona vel mala eſt, bona lex item, vel mala cenſenda ſit. Eſt autem, ut ſupra dixi, bona vel mala lex eatenus, quod bonum eſt id, aut malum, quod illa præcipit; & ad quod agendum, vel cavendum, præmiorum, ac pœnarum denuntiatione compellit. Hinc ergo directo, ac manifeſte ſequitur, Legem Moſaicam, vetuſque Teſtamentum, cujus propria lex fuit, malam quippiam, & vitioſum, ac damnabile fuiſſe, ex Anomorum decreto: quandoquidem malam vitioſamque cupiditatem, hoc eſt terrenam & carnalem concupiſcentiam alebant ex profeſſo, eique fomenta miniſtrabant.

IV. In hanc opinionis, doctrinæque pravitatem, Sacramentum dixere novi Theologi. * Qui Teſtamentum

* To. 3. lib 3 c 6 pag 114. C. vetus negant in eum finem a Deo Judæis oblatum fuiſſe, ut eorum ſalus æterna in tuto locaretur: ſed ut ne terrena, & caduca bona, vitioſo ob illis amore concupiſcenda, & perſequenda, aliunde, quam a Deo ſperarent, & caperent. Quorum abſurda ratio, * & in ſemet incurrens, ſeſeque

* Vide ſup cap. 8. colliſdens, ex iis, quæ ſunt antecedenti diſputata capite, labefactatur, & evertitur. Hinc enim conſtat, Legem Moſaicam, vetuſque Teſtamentum, non caruiſſe neceſſariis auxiliis gratiæ, eique ſibi conſentaneis, quem in ſtatu illo conſtituendo divina ſibi ſapientia præſtituerat. Quibus adjumentis ſi recte, ac prudenter uti vellet populus iſte, paullatim ad majora, & perfectiora proveheretur. Atque hæc auxiliorum gratiæ largitas non ab alio, quam ab meritorum Chriſti fonte profluxit. Quippe *ab exordio*

* Aug ep. 49. qu 2. p 73. *generis humani* (ait * Auguſtinus) *quicumque in eum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt, & ſecundum ejus præcepta pie, & juſte vixerunt, quandolibet, & ubilibet fuerint, per eum proculdubio ſalvi facti ſunt. Sicut enim nos in eum credimus & apud Patrem manentem, & qui in carne jam venerit: ſic credebant in eum antiqui, & apud*

* Epiſt. 157 pag 271. *Patrem manentem, & in carne venturum.* Et * alio loco: *Proinde cum omnes*, ait, *juſti, hoc eſt veraces Dei cultores, ſive ante Incarnationem, ſive poſt Incarnationem Chriſti, nec vixerint, nec vivant, niſi ex fide Incarnationis Chriſti, in quo eſt gratiæ plenitudo: profecto quod ſcriptum eſt,*

* Act. 4. 12. * *non eſſe aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat ſalvos fieri nos, ex illo tempore valet ad ſalvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum eſt.* Leo item Papa Sermone xiv de Paſſione. *Una*, inquit, *fides juſtificat univerſorum temporum ſanctos, & ad eamdem ſpem fidelium pertinet quidquid per mediatorem Dei & hominum Jeſum Chriſtum, vel nos confitemur factum, vel patres noſtri adoptavere faciendum.* Ceterum illam ipſam Chriſti gratiam, ex fine, ac propoſito legis, hoc eſt ſi ad eum fructum, effectumque reſpicias, ad quem Teſtamentum vetus, ac legis lationem retulit Deus, prorſus attributam, & annexam illi fuiſſe res ipſa loquitur; eodem prorſus modo, quo idoneam, & ſufficientem opem gratiæ nullis umquam defuiſſe temporibus, Theologus nemo dubitat, qui quidem hac ſit appellatione dignus.

CAPUT X.

1. Inſcitia Anomi convicia in ipſum recidunt. 2. Sua in legem calumniæ patronum falſo inſcribit Auguſtinum. 3. Cujus teſtimoniis convincitur iiſdem, quæ pro ſe laudat. 4. Synagoga, ut Synagoga, vere fuit Dei Eccleſia.

I. Hic conviciis ac probris ſaturum in nos ſtilum
* Liba. c 8 pag. 181. tinxit, ſolitoque fertur impotentius * Apologetici Scriptor, & *prodigioſam inſcitiam* hanc nominat, quod Patriarchæ ſui dictum illud *de ſynagoga conſiderata ut ſynagoga eſt*, in invidiam adducerem Manichæi ſutoris, & hoc etiam deteſtabilius eſſe dicerem. Non enim intellexiſſe me ait id quod Auguſtinus tam frequenter inculcat, revera talem fuiſſe ſynagogam, qualem ſententia illa ſua deſcripſit Armacanus.

Verum *portentum* illud, quod in alios conferunt, *inſcitiæ*, eruditus lector judicet, an non magis in illos recidat, cujus partim communis eos ſenſus, & hominibus inſita ratio; partim ipſa ſua vox, & confeſſio convictos, ac damnatos tenet. In primis enim quæ frons erit illorum, ſi aut capere ſe negent, aut inficiari audeant, quod capite præſertim antecedente docui; *ſynagogam, ut ſynagogam* extra crimen, & infamiam eſſe, cum Dei ſit opus ipſius, nec illis infecta maculis, quæ in Judaicum populum ejus culpa redundarunt? Fuerit gens Hebræa majori ſui parte, *carnalis*, impura, terrenis immerſa cupiditatibus, nihil cæleſte ſapiens: immo tota ipſa, ſi iſtis videbitur, vitio hoc, tamquam ſcabie, & elephantiaſi contabuerit: adeo ut nemo ſanus, nemo fide, moribuſque probatus ſynagoga in illa repertus ſit: an idcirco *ſynagoga, ut ſynagoga* tali dedecore, & ignominia notanda fuit? An cum Eccleſia Chriſtiana in eum ſtatum redigetur, quem aliquando fore prædixit in Evangelio Dominus his verbis: * *Veruntamen Filius hominis* * Luc. 18. 8.
veniens putas inveniet fidem in terra? quibus perpaucos ſub tempus noviſſimi judicii fore fideles ſignificat; ainne pace tum illud fas erit, Eccleſiam, conſideratam ut Eccleſiam, cœtum eſſe perditorum, ac nefariorum hominum? Quis ſic loqui, niſi impius, ac fanaticus audebit? Atqui *Synagoga, conſiderata ut Synagoga*, quod ſæpe dicendum eſt, non minus quam Eccleſia Chriſtiana,
* *Dei ædificatio eſt*: quantumvis mole, ac ſtructura ſit * 1. Cor. 3. 9.
inferior; neque cum illa comparanda.

II. Jam quod illius in legem veterem, auctoremque legis jactæ contumeliæ patronum inſcribunt Auguſtinum; hoc invitiſſimo, ac repugnante prorſus illo faciunt: neque, quod vel mediocris eſt ingenii, mentem ejus, ac ſententiam aſſequuntur. Relegat, & ſingillatim excutiat diſſimilis iſtorum, hoc eſt paullulum acutus Lector, quantum eſt locorum Auguſtini, quod vel falſus hujus interpres attulit, vel ex eo cortaſſe Apologetici conſarcinator. Nihil ad rem facere cognoſcet. Omnium locorum iſtorum ad duo fere capita ſumma redigitur: quorum alterum ad legem pertinet: alterum ad eos, qui ſub lege vivebant. Prius eſt hujuſmodi: Vetus Teſtamentum, legemque Moſaicam terrenorum, & temporalium ſpe bonorum, ac malorum generis ejuſdem metu, Judæos in officio continuiſſe: utraque vero, futurorum, & ſempiternorum figuras & imagines fuiſſe: adeoque totum ipſum Teſtamentum vetus arcanis quibuſdam ſignificationibus novum adumbraſſe. Caput alterum eſt; duplex in Hebræo populo hominum genus
* Aug. 15 cont. Fauſt. Man. c. 2. extitiſſe: alios terrenos, & carnales, * *qui non illic amplius, quam promiſſa temporalia cogitata concupiſcebant* (ait Auguſtinus) *in quibus æterna figurata, & prophetata non intelligebant*: alios qui *intelligebant quod agebant, vel quod per eos agebatur*, hoc eſt novum Teſtamentum, ejuſque præmia per ambas illas, & figuras *intelligebant, ac diligebant*: quales erant *ſancti Patriarchæ, & Prophetæ*. Ad hæc duo plane revocantur omnia, quæ ex aliis Auguſtini ſententiis conficere voluit Anomorum ſignifer Armacanus, ejuſque patronus, in Apologetico ſecundo.

III. Atqui eadem iſta pronuntiata duo, tum ad id probandum quod intendimus, & quod hactenus pugnamus; tum ad illorum labefactandam cauſſam, erroremque convincendum apprime conferunt: ut mihi, ne quid aſperius dicam, nimis ſecuri, ac parum attenti fuiſſe videantur, cum ex Auguſtini libris illa deſcriberent. Age enim videamus quid ex illis conſequens ſit, & cum decretis iſtis Auguſtini, ſententiiſque connexum. Nimirum ſi quid ſapimus, hoc nos docent; legem Moſaicam, vetuſque Teſtamentum per ſe, & ex inſtituto, hoc eſt ex mente latoris & ſcopo conſideratum, tale fuiſſe, ac pro eo habendum & judicandum eſſe, quale poſterioris generis, hoc eſt juſtorum & ſanctorum animis, & ſtudiis obverſatum dicitur: non autem, cujuſmodi priores, id eſt carnales & terreni illud idem ſpectabant, ac ſibi propoſitum habebant. Sane legis antiquæ, ac Teſtamenti Moſaici ſtatus ex eo metiendus, & æſtimandus eſt, quod illi naturale eſt, & ἴδιον, non ex eo quod eſt adventitium, & ex accidenti convenit. Legis autem propria, & nativa qualitas ex mente Legiſlatoris, & fine conſtituitur. Quare cum ideo data

len

lex Judæis ab Auguſtino dicatur, ut per illius figuras, & imagines ad potiora, & æterna, novique propria Teſtamenti bona tenderent, quod pios ac ſanctos illorum temporum intellexiſſe, & obſervaſſe demonſtrat idem: prorſus Teſtamentum vetus, qua hujuſmodi fuit; hoc eſt, *conſideratum ut vetus erat Teſtamentum*, extra invidiam carnalis eſt, ac terreni, vitioſique ſtatus: a quo ſancti iſti Patriarchæ ac Prophetæ longiſſime diſtabant eo ipſo, quod illum legis, & Teſtamenti veteris ſcopum, & primatium inſtituatum vita & factis ſuis expreſſerant.

IV. QUOD de lege, ac Teſtamento dixi, idem & *de ſynagoga conſiderata ut eſt ſynagoga* ſentiendum eſt. Hæc enim Teſtamenti veteris Eccleſia fuit; quod Auguſtinus, ex eoque * Beda, & * Amalarius Fortunatus obſervant. * Nimirum *quamvis proprie dicatur ſynagoga Judæorum, Eccleſia vero Chriſtianorum* (verba ſunt Auguſtini) *tamen & illam dictam invenimus Eccleſiam*. Falſo igitur tum Anomœorum princeps *Synagogæ, conſiderata ut ſynagoga eſt*, vitioſum fuiſſe ſtatum, ac damnabilem docuit: tum ejus ſuffragator, & patronus in * Apologetica, ſynagogam ab Eccleſia vera, quæ Teſtamenti veteris tempore fuit, adeo diſtinguit, ut illam ea ſe ſe malam & probroſam: hanc vero non aliam quam novi Teſtamenti peculiarem, & Chriſtianam fuiſſe ſignificet. Atqui *Synagoga*, atque *conſiderata ut ſynagoga*, hoc eſt legi Moſaicæ, & hujus auctoris Dei fini, ac voluntati conſentanea, Eccleſia fuit Dei viventis, ut teſtatur Auguſtinus. Et qui hunc ut dixi, ſecutus eſt, Beda, * alibi duas Saulis filias, Merob & Michol, allegorice ſignificare dicit, priorem quidem & primogenitam, ſynagogam: poſteriorem autem, Eccleſiam. *Quibus etiam nominum*, inquit, *etymologia congruit. Nam quia ſynagoga electorum, non de cunctis late nationibus, ſed de multitudine ſolius eſt Iſraeliticæ ſtirpis, collecta, Eccleſia autem omnibus eſt ad ſidem convocata de gentibus; recte primogenita filia de multitudine: ſecunda ex omnibus interpretari perhibetur.* Hic Beda Merob *ex multitudine*, hoc eſt מרוב: Michol autem *ex omnibus*, hoc eſt מכל interpretatur, & electos aſſignat utrique, tamquam præcipua illius membra peregrinantis adhuc, ac bonos intra ſe piſces maloſque colligentis: vel electos ob fidem ac veri Dei notitiam & cultum, atque ex omnibus gentibus in peculiarem populum aſſumptos vocat. Sic utravis de cauſa Clemens Alexandrinus in * ſeptimo Stromateon, Eccleſiam appellat ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν, *congregationem electorum*. Non igitur *ſynagoga, ut ſynagoga eſt*, carnalis, & inviſi Deo, ac damnati populi nomen eſt, extra Eccleſiam, & æternæ ſpem ſalutis procul poſiti: cum in illa etiam Teſtamenti veteris electi contineantur.

Quinetiam * Ambroſius *Chriſtum*, ait, *fuiſſe caput veteris ſynagogæ, quam Moyſes fundavit & condidit*. Aunc alia fingi illa poteſt, quam *Synagoga conſiderata, ut ſynagoga*? Hujus ergo caput Chriſtus fuit: atque adeo carnalium, terrenorum, perditorum, deſperatorumque caput hominum; ſi omniſ tali ea fæce ſynagoga conſtabat: quæ eſt Aetianorum, & Anomœorum opinio.

* Beda lib. 2. in Luc. 10. 5 col. 243. & in cap. 5. Prover. to. 4 col. 850.

* Amalar. lib. 1. de Off. to. 10. Bib. col. 330.

* Aug. in Pſ. 77. p. 348.

* Lib. 1. cap. 8. p. 189. & ſeq.

* Beda in 1. Samu. cap. 10. tom. 4. col. 538

* P. 574. edit. Hein.

* Ambr. in Pſ. 43. to. 2. col. 798. G.

CAPUT XI.

1. Explicatur fons & origo illius erroris, quo Legis & Teſtamenti veteris ſtatus vitioſus ab Anomœis ſtatuitur. Duo in vetere Teſtamento genera hominum bonorum, & malorum: e quibus longe plures iſti fuerunt; ac ſic interdum de Judæis Scriptura loquuntur, quaſi nemo in illis juſtus eſſet. 2. Quod imitatus eſt Apoſtolus. 3. Ex quo regulam interpretandæ Scripturæ Patres conſtituunt. 4. Unde commode locum multa conciliantur. 5. Anomœum improbum dictum. 6. Perperam in Apologia defenſum: cujus auctor adeo oſcitanter fuit, ut conflictum ſententiæ ſuæ cum iis teſtimoniis, quibus eam fulcire conatus eſt, non animadverteret.

I. MAXIMI nunc & inauditi illius erroris, quo recens illa laborat Anomœorum ſententia, cauſſam, & originem edixeram. Judæorum populus, eorumque ſynagoga, vel Eccleſia ex duplici conflata erat hominum turba, bonis, videlicet, ac malis: ut ex Auguſtino ſuperiori capite memini. Malorum cœtus; ut fit, multis partibus bonorum ſuperabat numerum, ut etſi vacua, & inanis ab iſtis ætas nulla decurrerit, perpauci tamen iidem fuerint, & improborum comparatione pæne nulli. Cujus rei fidem faciunt illius gentis hiſtoriæ ſacræ pariter, & profanæ: tam Prophetici libri crebris, ac vehementibus querelis hujuſmodi referti. Ac ſic plerumque de illo populo loquuntur, quaſi nemo ibi bonus, ac juſtus ea ſtiterit: nemo Dei cultor, & legis obſervans. Sed tamquam inveterato languore confectum corpus diffuſa per omnia membra tabes, ac peſtis exederit. Quem Judaicæ ſynagogæ ſtatum graphice deſcribit Eſaias præſertim in primo capite: nec non in aliis ſequentibus. Tam Jeremias, Ezechiel, & alii paſſim. Nec ſic tamen generalem hanc corruptelam temporum ſuorum, & pravitatem deplorant bonorum virorum; ut non identidem reſtare aliquos ſignificent, quorum in virtute, ac meritis divina bonitas acquieſcat. Sed propter iſtorum præ illis, ut dixi, paucitatem, infinitam vero ceterarum copiam, ſic de Judæis, eorumque cœtu, & ſynagoga ſermonem interdum faciunt, ut niſi aliunde ſecus ſtatuendum intelligas, putes neminem illic non peſſimum, depravatiſſimumque fuiſſe.

II. HUNC Scripturæ veteris, & Propheticæ morem imitatus eſt Paulus Apoſtolus, maxime in ea, quam ad Romanos ſcripſit, epiſtola. Nam cum hoc in illa ſpectaret, ut Judæos Legi Moſaicæ, & operum ſuorum merito præfidentes ab tam arroganti, & periculoſa de ſe opinione dedoceret, doceretque nihil eos ſine Chriſti gratia poſſe facere: ut ſupra capite quinto demonſtravimus: neceſſe habuit ex ipſo rerum uſu, & exemplis illorum, atque factis argumentum capere; ut agnoſcerent, quod legis ſolius beneficio conſecutos ſe eſſe jactarent, ut juſte ſancteque viverent, adeo non obtinuiſſe, ut vel corruptiſſimis eſſent, perditiſſimiſque moribus, atque ipſis etiam, quos præ ſe contemnebant, gentilibus deteriores. Vide caput ſecundum illius epiſtolæ, in quo Judæus cum gentibus contendens, commodiores has fuiſſe docet illis, qui ſibi interim magiſterium arrogabant humani generis; de quibus ita: * *Si autem tu Judæus cognominaris, & requieſcis in lege, & glorlaris in Deo; & noſti voluntatem ejus, & probas utiliora, inſtructus per legem, confidis teipſum eſſe ducem cæcorum*, &c. Mox quales iſti, & quam legis obſervantes declarat ſic: *Qui ergo alium doces, teipſum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras. Nomen * enim Dei per vos blaſphematur inter gentes; ſicut ſcriptum eſt.* Hinc apparet Apoſtolum in exemplum adduxiſſe Judæorum peſſimos, qui per omnem ætatem plurimi in iſto populo fuerunt, fures, adulteros, ſacrilegos, legis prævaricatores: cujuſmodi ab Iſaia, & Ezechiele Prophetis notantur. Ejuſmodi tam fuiſſe cunctos in illa gente nemine excepto, credibile non eſt; immo falſum eſt. Etenim nullum tempus afferri poteſt, ut vel corruptiſſimum deligas, in quo non peſſimis admixti fuerint aliqui boni: certe quidem, qui neque fures, neque mœchi, nec tam pravi eſſent denique, quam erant illi, quos in medium produxit Apoſtolus. Juſti ergo erant nonnulli, nec iſti pauci, ut ex iiſdem Prophetis, & hiſtoriis ſacris, aliiſque temporum illorum annalibus conſtat.

* Rom. 2, 17.

* Iſa 52. 5. & Ezech. 36. 23

III. HIC igitur valet illa regula interpretandæ Scripturæ, quam tanti faciunt Auguſtinus, Hieronymus, aliique Patres: quæ quam neceſſaria ſit, Anomœorum, contra quos pugnamus modo, lapſus oſtendit. Hos enim illius inſcitia regulæ, ad illa, quæ dudum nos exercent, opinionum portenta compulit. Atqui nec operoſa, nec abſtruſa valde, ſed in propatulo poſita, & parabilis eſt illa regula, quam ſic explicat Auguſtinus. * *Scripturæ mos eſt ita loqui de parte, tamquam de tota, ſicut Corinthios in primis epiſtolæ ſuæ partibus ita laudat, tamquam omnes tales ſint, cum eſſent laudabiles quidam eorum; & poſtea in nonnullis epiſtolæ ipſius locis ita reprehendit, tamquam omnes culpabiles eſſent, propter quoſdam, qui tales erant. Iſtam divinarum Scripturarum conſuetudinem per omne corpus litterarum ejus creberrime ſparſam quiſquis diligenter adverterit, multa diſſolvit, quæ inter ſe videntur eſſe contraria.*

* Aug. epiſt. 50. p 173. A 2.

Et in libro de unitate Eccleſiæ, capite XIII eamdem commendat regulam, ac multos in utroque regno Ju-

daico fuiſſe ſanctos & juſtos in medio impiorum aſſerit
* To. 1. col. 1204. A. Hieronymus in * Epiſtola CXLVI, illum ipſum *Canonem Scripturarum* commemorat: *Omnia non ad totum referenda eſſe; ſed ad partem maximam*: ut ibi,
* Pſ. 13. * *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt*. Et alibi:
* Joan. 10. * *Omnes qui venerunt ante me, fures ſunt, & latrones*. Et * Paulus ad
* 1 Cor. 9. Corinthios: *Omnibus*, inquit, *omnia factus ſum, ut omnes lucrifacerem*: Et ad Philippenſes: *Omnes enim quæ ſua ſunt, quærunt, non ea, quæ ſunt Jeſu Chriſti.*

Ita Proſper in libro primo de vocatione gentium, capite nono, camdem loquendi conſuetudinem Scripturæ familiarem notat, *quæ ita locutionem ſuam divinus ſtilus ordinat, ut ea, quæ de quadam parte dicuntur, ad omnes homines pertinere videantur*. Quod iisdem fere, quibus Hieronymus, probat exemplis.

IV. Ad hunc Canonem pleraque dirigenda ſunt eorum, quæ Paulus in illa epiſtola de Judæorum corruptela, & eorum depravatiſſimis moribus diſputat; capite nimirum ſecundo; ubi mœchos & fures, & quidvis aliud appellare videtur univerſos: idque capita ſequenti con-
* Rom. 3. 9. firmat ſic: * *Cauſati enim ſumus Judæos, & Græcos omnes ſub peccato eſſe, ſicut ſcriptum eſt*:
* Pſ. 13. 2. & ſeq. * *Quia non eſt juſtus quiſquam, non eſt intelligens, non eſt requirens Deum: Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. Hieronymus certe, ac Proſper locum illum Pſalmi decimi-tertii, quo utitur Apoſtolus, ad illam regulam pertinere dicit: adeoque de parte Judaici populi, non de toto, quod idem ſcribit Apoſtolus, intelligendum eſſe demonſtrat. Par eſt idemque de Auguſtino judicium illis omnibus in locis, quibus Armacani Kerrainitæ commentum ſuum fulciunt. Non enim alio ex fonte, quam ex Apoſtolo, hauſit Auguſtinus quæ in Judaici populi, Synagogæque Judaicæ labes, ac vitia declamat: quæ ſic delingunt novi iſti Dogmatiſtæ, & ad eorum voces apiceſque ſic mordicus adhærent, ut ne unum quidem eximi ab communi illa peſte, ac perditiſſimo illo patiantur: quoniam generatim Auguſtinus, ne uno quidem excepto, comprehendit omnes. Verum ſapere deinceps incipiant, & Auguſtino ipſo præeunte diſcant, per omne Scripturæ corpus ſparſam illam eſſe conſuetudinem ſermonis, ut quod de parte eſt intelligendum, de toto pronuntiari videatur.

* Apol. lib. 2. c. 3. p. 175. V. Hinc * Apologetici falſa & inſulſa de nobis querela, & virulenta criminatio diluitur: tamquam latentem illum ſub Arnaldi perſona neſcio quem immerito reprehenderim, quod exactam legis veteris obſervationem apud Deum laiſſe mercedis expertem his verbis
* Proſ. Arnal. lib. de Freq. com. p. 2. edit. 8. ducit: * *Nam ſi Judaicus quondam populus, in tam accurata illa Legis obſervatione, ac tam numeroſis religionis officiis nihil apud Deum merebatur, propterea quod ſine hujus ſpiritu illa omnia præſtabat: ac ne verum quidem finem noverat, ad quem ea referri oportebat*, &c. Hanc nos ſententiam & Scripturis factis adverſam, & tot ſanctorum virorum, qui in veteri Teſtamento ſanctitate celebres habiti ſunt, exemplis convictam, ac profliga-
* Cap. 15. tam, uti par erat, damnavimus in * ſexto libro operis illius, quod contra Arnaldum nuper edidimus. Cujus me gratiarum ignorantiæ, ac temeritatis poſtulat Apologetici Scriptor, & vadimonium denuntiat, teſtes appellans contra me tam ſacros & Canonicos Scriptores; tum antiquos Patres; qui de Judæis univerſe illud idem prædicant, quod in illa ſententia continetur. Verum, uti dixi, falſo in nos iſta calumnia confertur. Nam ex ſuperiore illa Auguſtini, cæterorumque regula conſtat; non rigide præfracteque de Judæis omnibus intelligendum eſſe, quod generatim de gentis illius pravitate, ac corruptela dicitur.

VI. Hic vero operæ pretium eſt animadvertere, quam ſtupenda ſit in expoſtulatione iſta cæcitas Adverſarii, qui in ſemet incurrit, ac ſuo ſe gladio conficit. Quid eſt enim, obſecro, commune cum illis, quæ nobis opponit, Scripturæ Patrumque teſtimoniis, ſodalis illius Anonymi ſententiæ, quam reprehendimus? Illi quos acriore cenſura caſtigant, nefarios ac perditos, & legis contemptores, ac violatores adeo fuiſſe demonſtrant, ut & hoc ipſum notent, quod immania ſcelera, & ab lege interdicta committerent: Iſte *Judaicum populum prefert accuratum legis obſervatorem*. Amabo te, quiſquis es Apologetici Scriptor, qui ſub aliena larva deliteſcis; vel nuſquam potius appares; unum mihi reſponde ſi potes: Satin' quadrare iſta videntur Scripturæ, ac Patrum antiquorum dicta & placita, cum illo magiſtri tui, & ſectæ antiſtitis effato, * cujus illa purgandi gra- * Apol. c. 7. p. 176.
tia contuliſti?

VII. Ut a ſacris libris incipiam, Jeremiam affero nobis de Judaico populo ita conquerentem: * *Hoc*, inquit, *verbum præcepi eis, dicens, audite vocem meam, &* * Jerem. 7. 23.
ero vobis Deus: & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut bene ſit vobis. Legis ecce præcepta Judæis tradita, & præſcripta dicit, ut illa *ſervarent, & facerent*: quod tanto poſtea da Scribarum, Phariſæorumque reſponſis, legi utique conſentaneis, Chriſtus ipſe præcepit. Illi vero quid? Num *accurate* legem, ut mandatum erat, *obſervarunt*? *Et non audierunt*, pergit Propheta, *nec inclinaverunt aurem ſuam, ſed abierunt in voluntatibus, & in pravitate cordis ſui mali, factique ſunt retrorſum, & non in ante, a die, qua egreſſi ſunt patres eorum de terra Ægypti, uſque ad diem hanc*. Ergo illi tantum abeſt legem ut obſervaſſe dicantur; ut contra ipſam omnino commiſerint, &
ut * alibi Propheta idem loquitur, *pactum irritum fecerunt*. Sic * Apoſtolus, quem & ipſe profers, in epiſtola * Jerem. 31. 32.
ad Hebræos: *Vituperans*, inquit, *eos dicit*: * *Ecce dies* * Hebr. 8.
veniunt; & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Juda, Teſtamentum novum, non ſecundum Te- * Jerem. loco cit.
ſtamentum, quod feci patribus eorum, &c. Tam veteris Teſtamenti cauſam hanc ſubjicit: *Quoniam ipſi non permanſerunt in Teſtamento meo, & ego neglexi eos*. Sic
apud * Joannem Chriſtus: *Nonne Moyſes dedit vobis legem; & nemo ex vobis facit legem?* Actorum * denique * Joan. 7. 19.
ſeptimo, *Dura cervice, & incircumciſi cordibus: vos* * Act. 7. 51.
ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri, ita & vos. Et, * *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis*. Hæc Scripturæ teſtimonia, * Ib. ver. 53.
quæ in Apologia proferuntur, Judæos arguunt, non qui legis officiis omnibus exacte ſatisfacerent; ſed qui illam violarent, ac peſſumdarent.

VIII. Similes ſunt antiquorum Patrum ſententiæ, quas idem Apologetici auctor ad negotium ſuum accommodavit. Velut iſte eſt Ambroſii: * *Nullus enim* * Ambr. in Luc. lib. 9. ad cap. 20. Luc. ver. 9. Apol. p. 175.
fructus extitit Judæorum, nullus vineæ hujus proventus, de qua Dominus ait, exſpectavi ut faceret uvas, fecit autem ſpinas. Ita etiam * Gregorius Papa in Homilia XL, * cit. Apol. p. 176.
ubi divitis illius ſumptuoſi, ac ſplendidi epulatoris figuram Judaicum populum adumbrare dicit, *qui accepta legis deliciis ad uſurpandum uſus eſt gloriæ, non ad neceſſitatem*. Eadem & Auguſtini mens eſt, ubicumque de corruptela populi veteris agit: quem ſane minime legis obſervantem inducit, * ſed ejuſmodi ut etſi Dei præcepta * Aug. cont. Adim. c. 17. cit. Apol. pag. 180.
non ſervaret, ſervare tamen ſibi videretur, itaque videri vellet. Quales erant Scribæ, & Phariſæi, quos tamen Chriſtus legem obſervaſſe negat, ut & Stephanus.

Jam horum omnium ſubducta ratione, prorſus agnoſcimus nullam rem magis eſſe contrariam alteri, quam ſunt illa omnia Scripturæ, Patrumque teſtimonia Armacano illi decreto, cujus tuendi gratia ſunt in Apologia illa quæſita. Nam *exacta legis obſervatio*, qualem iſte Judæis tribuit, ab legis violatione diſtat, cujus reos fuiſſe Judæos, omnia illa Scripturæ, ac Patrum oracula teſtantur.

Verum ut hoc demus, ab ſuis teſtibus non diſſentire Arnaldum, uſque ab generali Judaici nominis labe, ac vituperatione, quam ſententiæ illæ prædicant, ne unum quidem virtute ulla redemptum, exceptumque velimus (quod & eſſe falſiſſimum, & aliæ illidam ex Patribus regulæ adaſtruere liquet) ſed ut hoc concedamus, Judæos ad unum omnes contaminatiſſimos, & ſceleratiſſimos fuiſſe: nemo tamen illos ipſos tales extitiſſe dixerit, quatenus Judæi erant, vel quatenus veteri Teſtamento, ac lege obligati tenebantur: ſive Eccleſiam illorum, & *ſynagogam, conſideratam ut ſynagogam, cœtum fuiſſe perditorum ac vitioſorum hujuſmodi hominum*. Quod Apologia tueri tamquam recte uſurpatum inſtituit: nec tamen hactenus potuit; cum ne ulla quidem litteru id ſignificent loca omnia, quæ ad eludendam reprehenſionem noſtram tanto ſtudio congeſſit.

CA-

CAPUT XII.

De cauſis, propter quas Deus cum Judaico populo fœdus antiquum iniit. 1. Falſa Anomœorum ratio, qui fœdus illud in crimen vocant. 2. Refelluntur quæ ex Auguſtino perperam colligunt contra ſtatum antiquæ legis. 3. Abſurda illorum opinio, & falſa Auguſtini loci interpretatio, in quo Teſtamentum vetus comœdiæ inſtar fuiſſe dicitur.

I. EADEM damnandi erroris labe maculata ſunt illa, quæ in nonum ac decimum caput libri ſecundi Apologiæ Scriptor contulit. Prioris hæc quidem eſt inſcriptio: *Rationes ex Auguſtino petitæ propter quas Deus Teſtamentum vetus inſtituit; ita ut fœdus iniret cum populo carnali, qui nonniſi carnaliter, & præmiorum ſpe temporalium illi ſerviturus eſſet.* Hoc lemma capitis obſcure, ambigueque de induſtria conceptum eſt, ut ſub eo periculoſi dogmatis virus occultatum falleret. Deum ſiquidem icere cum carnali, infectoque peccatis, ac vitiis populo, quem ſciret in poteſtate ſua minime fore, peſſimeque victurum; non eſt bonitate, ac ſanctitate illius alienum: nec auctoritatem ei nefariæ rei, & ſceleris adſcribit. Sed non eſt hac decreti ſalubritate ſecta iſta contenta. Aliud ſatagit, ac molitur, quod nonniſi recta, ac diſſimulanter, & quaſi furtim injicit. Nam fœdus ipſum criminoſum fuiſſe vult, & pactionem eo factam eſſe culpæ ac flagitii; cujus perpetrandæ neceſſitatem ſtipulatione quadam populo ſuo Deus impoſuerit. Quid enim aliud crocitant, qui & legis, ac Teſtamenti veteris conditorem non negant eſſe Deum, ſi Chriſtiani ſunt: & eamdem legem, idemque Teſtamentum, malum & vitioſum ex profeſſo aliquid præcepiſſe docent:

* Cap. 1. & ſeq. quod * jam ſæpe, ſed non plus quam neceſſe eſt repetendo demonſtravimus?

II. HOC ſectæ novæ arcano dogmate, & in eo occultando calliditate, inſidiiſque patefactis; cautior factus eruditus Lector, ad ille deinceps adjunget animum, quæ adverſus Illuſtriſſimum, & doctrina, pietateque præſtantiſſimum Vabrenſem Epiſcopum, ac meipſum quoque, ad illam certiſſimam propagandam hæreſim oppoſuit Apologetici Scriptor: ac judicet, quam bella cum rationibus iis, quas ex Auguſtino confecit iſte, doctrina illa conſentiat.

* Apol. lib. 2 c. 9 p. 103. * Primam cauſam fuiſſe refert ex Auguſtino, cur carnalibus Judæis legem peræque carnalibus armatam promiſſis, ac minis obtulerit Deus.

* Auguſt. Conc. 1. in Pſ. 34. Nempe * *ut oſtenderet ad ſe pertinere iſta omnia, & in ſua eſſe poteſtate non ſolum æterna, quæ in futurum promiſit; verumetiam temporalia, quæ in terra dat, quibus voluerit.* Ac ne, quod antea dixit, *ab idolis, & dæmonibus iſta peterent, utiliter a Domino Deo illa pollicita ſunt carnalibus hæc amantibus, & nondum capientibus promiſſa cœleſtia.* Recte hoc quidem Auguſtinus. Sed nihil ad Anomœorum, & Apologetici negotium. Immo ex illa ipſa ſanctiſſimi Doctoris auctoritate, falſi arguitur illorum novitas. Quid enim? Nonne ex illo concluditur, vitioſum non eſſe, nec damnandum animi hunc affectum, quo terrenorum bonorum, præſertim a Deo promiſſorum, ſpe, & amore mandatis illius obtemperatur? Nam ſi Deus legem edidit, qua lege habitum hunc animi, & affectum alicere, & *ex profeſſo fomentis ac præmiis*, ut iſti loquuntur, eblandiri, atque alere ſtuduit: profecto nec impurus, nec *vitioſus*, ſed licitus eſt, & cum honeſtate, meritoque conjunctus. Vide quæ ſupra de hac rediiſi, capite præſertim primo: ubi, ex Anomœorum opinione, gravius in lege veteri, ac Teſtamento ſcelus imperatum eſſe docui, cum hoc effecit, ut a Deo terrena illa commoda peterentur, quam ſi a diabolo ſperata eadem, poſtulataque fuiſſent.

Verum, etſi id, quod temere ſecta iſta perſuaſit ſibi, etiam Auguſtino viſum eſſe concederem, amorem illum, & ſpem terrenorum, & carnalium a Deo conſequendorum bonorum, quibus ad obſequendum allecti ſunt Judæi, in malis vitioſis eſſe numerandum; nihilo ex eo fieret Anomœorum cauſa melior. Non enim inde conſequens eſſet, quod Apologia probandum ſumpſerat, talem *ſynagogæ, quæ ſynagoga eſt*, affectum proprium fuiſſe; vel *Teſtamenti, quæ Teſtamentum eſt*, hoc eſt, ut a Deo inſtitutum eſt, qui mali ac vitioſi nihil nec præcipere poteſt, nec in præcipiendo ſpectare.

* Habac. c. 1. * *Mundi enim ſunt oculi tui* (ait ad Deum Propheta) *ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.*

* Apol. lib. 2 c. 9. p. 183. et Armac. p. 116. III. * ALTERA eſt ratio, propter quam dici ab Auguſtino contendit Apologia, vetus inſtitutum eſſe Teſtamentum: ut in eo *magnam quamdam quaſi Comœdiam* præberet, *quæ non tam propter ſeipſam, quam propter id, cui præfigurando ſerviebat, hoc eſt propter Teſtamentum novum, ejuſque principem, & hæredem Eccleſiam, ab illa gente, tamquam ad hoc idonea ageretur.* Hoc ſi vere dictum eſt, Comœdiæ illius ut actores Judæos, ſic auctorem, inſtitutorem, & *[illegible]* ipſummet fuiſſe Deum oportet. Nam quid agerent, Judæi ipſi neſciebant, hoc eſt quem in finem fabula iſta decurreret; ac cujuſmodi futurarum rerum ſignificationibus ſcena illa ſerviret. *Quando quidem enim* (ait Armacanus) *carnalibus implicata ſtudiis & amoribus* gens illa, *terrenaque felicitati venanda dedita, cœleſtium, atque ſpiritualium incapax eſſet cogitationum, quid congruentius, quam ut illa, quæ inutilis eſſet ſaluti ſuæ, ſaltem alienæ figurandæ procurandæque ſerviret?* Cum ergo brutarum more pecudum quid agerent, & quorſum illa, quam egebant, comœdia pertineret, Judæi funditus ignorarent, tota ejus adminiſtratio, & *[illegible]*, & ad futurorum ſignificationem accommodatio, auctori, uti dixi, & magiſtro tribuenda eſt Deo, qui agendæ illi, docendæque præerat, & concordiam illam figurarum, atque ſignorum, cum veris & expreſſis, ac futuris olim rebus intelligebat, ac regebat. Atqui comœdia ipſa, actioque fabulæ ab hiſtrione geſta populo, turpis, & flagitioſa per ſeſe fuit, ut Anomœorum princeps exiſtimat: qui totam illam ludicram fabulæ geſtionem hac una re definit, quam lex Moſaica, & Teſtamentum vetus *ex profeſſo* ingenerare, ac fovere ſtudebat; uti Deo terrenorum, & carnalium auctoramento bonorum oblecti illectique ſervirent. Quod obſequii, ac ſervitutis genus, cum inhoneſtum, & irreligioſum, ac vitioſum eſſe idem ille pronuntiet, eo demum rem deducit, ut pudendæ actionis auctorem, ſuaſorem, & artificem faciat Deum. Ut ſi quis ſcortationem in ſcena palam exhibeat,

* Ariſtoph. in *[illegible]*. *[illegible]* * *Naptias nefandas in artem introducens.*

quo nomine Euripides ab Græco Comico notatus eſt; tametſi rei hoc honeſtæ adumbrandæ cauſa facere ſe dicat: velut, ad ſacroſanctum Chriſti fœdus cum Eccleſia ſignificandum: profanus nihilominus, ac deteſtandus habeatur. An non eadem in cauſa ſunt Anomœi magni ac minuti; qui conditorem Teſtamenti veteris affirmant novo fœderi flagitioſe, & obſcena fabula præiuſiſſe, & ad futurorum ſignificandam ſanctitatem figuræ loco nefariam, & ſacrilegem cupiditatem adhibuiſſe?

IV. NIHIL igitur iſtos Auguſtinus adjuvat. Non adjuvat autem? Immo peræque nullus adverſatur, vel illis adeo in locis ipſis, quæ pro ſe afferunt. In quo illorum hallucinatio ſe prodit. Ad caput nonum libri

* P. 183. * ſecundi, Apologeticus Auguſtini Concionem primam citat ad Pſalmum XXXIV. cujus verba ſupra reddidimus. In his illud exſtat, *utiliter a Domino Deo temporalia iſta pollicita eſſe carnalibus hæc amantibus. Si ab ipſo Domino Deo promiſſa eſſe terrena & carnalia bona, terrenis & carnalibus hominibus*, tantummodo dixiſſet, ſatis hoc eſſet ad purgandum Dei mandatum, & promiſſum, ne turpem, & *vitioſam cupiditatem ex profeſſo fovere* putaretur.

* Pſ. 5. * *Non enim Deus volens iniquitatem tu es:* quanto minus præcipiens, ac dedita opere eliciens, & inſtigans? Sed eo non contentus Auguſtinus; tamquam Anomœorum iſtorum ſententiam tanto ante prævidens, *utiliter promiſſa illa* eſſe ſcripſit. Atqui nihil *utiliter a Deo* promittitur, quod malum eſt, & ipſimet promittenti Deo odioſum, & execrandum: cujuſmodi eſt quod lex illa directe, ac per ſeſe jubebat fieri: & ad quod præmiis ac terroribus incitabat: ſi vera eſt Anomœorum opinio. Eadem eſt ceterorum Auguſtini locorum ratio; quæ illi contra ſe imprudentes, & aliud agentes proferunt.

V. AGE enim procedat in ſpeciem ejuſdem Auguſtini locus alter, ex libro tertio ad Bonifacium, capite IV. ubi ita ſcribit: *Et vetus igitur Teſtamentum Deus condidit, quia Deo placuit uſque ad plenitudinem temporis promiſſis terrenis, tamquam in præmio conſtitutis, promiſſa*

velare

velare cæleſtia, & populo terrenis bonis inhianti, & propterea durum cor habenti, quamvis ſpiritualem, tamen in tabulis lapideis, legem dare. Ecce tibi Teſtamentum vetus a Deo conditum, fatetur Auguſtinus: in eoque terrena præmia conſtituta, quibus cæleſtia velarentur. Volo mihi reſpondeat quantum eſt in illo grege conjuratorum capitum, utrumnam patere legi, intuentem in illa terrena præmia, quibus cæleſtia repræſentabantur, crimen ac ſcelus fuerit. Si nullum fuiſſe dixerint, eo id animo, & eum ob finem facere, quem lex recta, & ex profeſſo præcipiebat, cum & Teſtamentum vetus, qua Teſtamentum vetus erat, ſtatus fuerit legis menti, ac propoſito conſentaneus, & ſynagoga, ſive Eccleſia Judaica, quatenus ſynagoga, illo ipſo ſtatu, ac Teſtamento vetere cenſeatur: neutrum hæret in vitio: nec invidia damnandæ, ac nefariæ cupiditatis onerandum eſt; ne ad utriuſque conditorem, & exactorem injuria iſta pertineat. Nam ſi impurum, & ſceleratum iſtud obſequium eatenus fuiſſe putant, qua in ſolis terrenis commodis ſiſtebat Judæorum animus, ſine ullo ſenſu cæleſtium, ac per obductas umbras, & figuras tranſlucentium bonorum; nihil hoc ad Teſtamentum vetus, & ſynagogam; ſi utramque ut Teſtamentum, aut ut ſynagoga conſideretur. Hæc enim ſic enuntiata & concepta, id præciſe ſignificant, quod ea inſtitutione ſua, & auctoris, ac Legiſlatoris voluntate illis convenit: non quod hominum pravitas, & corruptela bonæ legi malamente ſervientium, ex accidenti illis importare potuit. Quemadmodum lex ipſa Chriſtiana, novumque Teſtamentum non idcirco vituperanda ſunt; nec Eccleſia, *conſiderata ut Eccleſia, non eſſe aliud* dicenda eſt, *quam terreni populi turba, hominumque carnalium congregatio ſolis terrenis, & carnalibus incumbentium*; aut hujuſmodi alia, quæ in Eccleſiam veterem Armacani ſtili licentia congeſſit: quamvis multo plures hodie ſint, qui ſub Chriſtiano nomine turpiter vivunt, & quovis ex perdita illa antiquitate Judæo digniores ſunt, in quos probra iſta, plenaque dedecoris elogia conferantur.

CAPUT XIII.

1. De Anomorum errore, qui hominibus ſub lege, non ſufficientem, *ſed* impedientem *gratiam affuiſſe dicit. Hunc merito ab Illuſtriſſ. D. Haberto Vabrenſi Epiſcopo fuiſſe reprehenſum. 2. Qui adverſus illorum calumnias defenditur. 3. Duobus modis impedire aliquid poteſt, per ſe, aut ex accidenti. 4. Utro modo in Teſtamento veteri impedientem dicunt affuiſſe gratiam, nihil Anomorum opinioni commodare. Quo ſenſu lex peccatum dici intelligatur: deque eo ſacrilegus Anomorum error. 5. Eodem atque illi modo legem veterem accuſant, Chriſtianam quoque damnari poſſe: nec non quæ in ea ſunt ſanctiſſima.*

I. SI ad illa, quæ antecedenti capite dicta ſunt, intelligenda, ſanam & integram mentem adverterent Anomi: jam inter nos negotium eſſet omne confectum. Sed non ita faciunt: & rixarum, ac jurgiorum cupidi magis, quam veræ, ſolidæque doctrinæ, omnia commiſcent; nec peræque quidquam laborant, ac ne id quod revera ſunt, plus æquo periculoſæ cupidi novitatis habeantur. Volo hic illorum indolis exemplum, ac ſpecimen exſtare. Abſurdum illud Armacani dictum merito reprehenderat Illuſtriſſimus Vabrenſis Epiſcopus D. Habertus, quod ille titulo cujuſdam capitis inſcripſerat: * *Non*
(To. 3. lib. 3. cap. 7. p. 217.) adfuiſſe hominibus ſub lege viventibus gratiam ſufficientem ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus: Tum hoc alterum * *Status veteris Teſtamenti figurativus, & Pro-*
(Ib. c. 8. pag. 119.) pheticus non afferebat Judæis gratiam ſufficientem, ſed potius impedientem. Quod utrumque Catholicis auribus inuſitatum huc uſque diſputando refellimus. Ac D. Habertus illam vocum indecoram, ut in re gravi atque ſancta, confictionem nominatim redarguit, quod *impedientem* ullam *gratiam* divinitus illi populo tributam autus eſt aſſerere.

(Lib. 1. c. 3.) II. CONTRA hanc * Apologeticus repugnans, moroſæ & coactæ ſubtilitatis argutia fucum imperitis facere conatur. * Negat de eo gratiæ genere locutum Ar-
(Ib. p. 135.) macanum, quod D. Habertus intelligi voluit: ſed de altera, legiſque propria, non Chriſti, gratia, quæ peculiaris eſt Teſtamenti novi: nec ad vetus ullo modo pertinet. Quam * enim hoc afferebat, non eam pro- *(Apol. pag. 137.)*
prie cenſet gratiam, ſed quiddam fuiſſe impediens potius, ac retardans ab obſervatione legis, quam in eam aliquid conferens, aut ad juvandum ſufficiens. Ut iſta ſit litigioſi illius tituli ſententia, ex Anomorum principis mente: *Non afferebat Judæis gratiam ſufficientem vetus Teſtamentum. ſed id quod illis afferebat, erat potius impediens, quam ſufficiens.* Nam quæ vere dicta eſt gratia, Chriſti Redemptoris, & novi Teſtamenti propria, ea perpetuo eſt adjuvans, nec unquam impediens haberi poteſt. Ita Scriptor Apologetici. De cujus ſupervacanea μακρολογίᾳ dicam ex parte paullo poſt. Nunc illud præſtare hominem iſtum, quicumque tandem eſt, jubebo, quod ait, vetus Teſtamentum nullam prorſus adjuvantem, adeoque manantem ex meritis Chriſti, tribuiſſe gratiam. Hoc enim ab Armacani placitis abhorret. Siquidem, Teſtamentum aliquod afferre, ac ſuppeditare gratiam, cum dicimus, ſi recte ac ſobrie loquimur, hoc ipſum volumus, legi ac mandato Teſtamenti illius, attributum & annexum eſſe divinitus auxilium aliquod gratiæ, quo ad legem obſervandam, hominum, qui lege iſta tenentur, imbecillitas adjuvatur. Quod ex fine potiſſimum æſtimandum eſt, quem in condenda lege, lator ipſius propoſitum habuit. Atqui Moſaica lex ideo data eſt, ut homines ſuperbi ſe ad exequenda mandata idoneos non eſſe cognoſcerent, *ac multitudine prævaricationum confuſi, ac territi, ipſaque confuſione, ac timore humiliati, diſcerent ad gratiam, quam non habebant, implorandam fugere: ut gratia adjuti poſſent implere, quod antea accepta dumtaxat lege non poterant*,
ait * Armacanus. Porro illi ipſi motus animorum, hæc *(To. 3. lib. 3. c. 4.)*
agnitio primum infirmitatis, egeſtatiſque ſuæ, confeſſio, ac terror ex delicti conſcientia: tum vero *humiliatio*, & ad Deum recurſus, imploratioque gratiæ, ſine antecedente Chriſti ſalvatoris gratia exprimi nequeunt. Neceſſe eſt igitur una cum lege, ac Teſtamento vetere deſtinatum a Deo fuiſſe opitulantis gratiæ ſubſidium, ex Chriſti meritis; ſine quo primarius ac velut nativus, ex Dei ordinatione, finis legis obtineri non poſſet. Ita prorſus acuti iſti Theologi in id, quod minime volunt, inviti recidunt, ut annexam fuiſſe Chriſti gratiam legi Moſaicæ fateantur. De quo legenda ſunt quæ ſupra, capite quinto, &
ſexto: * tum alio in opere, pleniori ſermone diſputavimus. *(To. 6. lib. 10. c. 19. § 8. & ſeq. & cap. 21. & ſeq.)*
III. HINC apparet, jure ab Illuſtriſſimo, & doctiſſimo Præſule notatum fuiſſe Anomorum principem, quod auſus ſit dicere, *ſufficientem nullam gratiam ſervandi legem* (ſic enim Latine iſtos loqui delectat) *hominibus ſub lege viventibus affuiſſe*. Item *ſtatum Teſtamenti veteris non attuliſſe Judæis ſufficientem gratiam, ſed potius impedientem*. Nam cum una cum lege, ad hanc ipſam ſervandam, Chriſti gratiam præſto fuiſſe Judæis ex Anomorum decretis, ac Scripturæ, Patrumque ſententia certiſſime conſtet: profecto qui *impedientem* illam vocant gratiam, quæ legi ac Teſtamento veteri eſt adjuncta, non aliam quam Chriſti gratiam, appellationis iſtius probro, invidiæque ſubjiciunt. Fruſtra eſt autem, neque quid dicat intelligit Apologeticus, dum qualemcumque gratiam veteris Teſtamenti, *impedientem* nominat. Quod etſi probabili aliquo ſenſu dici poteſt, ut paullo poſt patebit: tamen, qua mente hoc uſurpat Anomorum ſchola, proque ceteris illorum decretis ac principiis, nonniſi falſo ac perverſe dicitur. Etenim duobus modis impedire, ac revocare ab officio, & ſalute poteſt quidquid extrinſecus oblatum eſt, & injectum: primum ex ſeſe, ac deſtinato conſilio ejus, a quo iſtud immittitur: ut ſunt illecebræ malarum cogitationum, & inſtinctus, qui humanis in cordibus opera dæmonum excitantur: quas *tentationes* vocant. Deinde ex accidenti, & eorum vitio atque culpa, quibus male affectis importune illud objicitur, quod eſt alioqui ſuapte natura minime perniciosum.

IV. VOLO mihi nunc reſpondeant, qui *ſtatum veteris Teſtamenti impedientem Judæis attuliſſe gratiam* exiſtimant: aut *eamdem ſtatum*, ac *talem*, *non fuiſſe juſtitiæ*, aut *ſalutis*; *ſed potius peccati & mortis*: Utrumnam priori modo, hoc eſt per ſeſe, & ex inſtituto ſuo, hoc habuerit, ut a juſtitia, & ſalute Judæos impediret; atque ad peccatum, ac mortem illos traheret: an poſteriori, hoc eſt eorum vitio dumtaxat, quos lege ac ſtatu illo Teſtamenti veteris obligavit Deus. Non eos arbitror ſic oblitos ſui, & a ratione, ſenſuque Chriſtia-

no

Digitized by Google

no derelictos, ut ex duobus primum eligant. Eſt enim aperte iſtud impium, & Manichæorum, aut his etiam deteriorum ſchola dignum, legem ac Teſtamentum hujuſmodi datam a Deo Judæis dicere, quod per ſe, & *ut tale eſt*, eorum ſaluti impedimentum afferret, atque in peccatum mortemque præcipitaret. Tum huic perfidæ, ac ſacrilegæ opinioni reſiſtit Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, præſertim in ſeptimo capite: ubi cum *legem mortis* eam appellaſſet, quam Moſes tulerat, quo id ſenſu diceret, ſubinde quæſtione ita poſita declarat: * *Quid ergo dicemus, lex peccatum eſt?* Et reſpondens ipſe ſibi, *Abſit*, inquit. quæ vox deprecandi, ac deteſtandi gratia in abſurdis, ac nefariis adhibetur. Scire velim quemadmodum hoc ipſum lex, quod eam eſſe negat Apoſtolus, *peccatum eſſe* potuerit. Quis autem in eo cunctetur, ac non ſtatim reſpondeat; *peccatum* tunc futuram intelligi legem, ſi peccatum facere præcipiat, hoc eſt rem aliquam inhoneſtam, ac damnabilem imperet? Ita * Theodoretus dictum illud accepit; cum ait, Apoſtolum *primo blaſphemam hanc percontationem eſſe docuiſſe, cum negativa uſus eſt voce, Abſit*. Deinde in ſequentibus oſtendiſſe, *non ſolum legem peccati magiſtram non eſſe: ſed e contrario accuſatricem eſſe peccati. Quippe quid ſit malum non cognoviſſem, niſi illa docuiſſet.* Quod igitur per ſe, ac directe lex operatur, id bonum, ac ſanctum eſſe teſtatur Apoſtolus; & idcirco * *legem ſanctam* nominat, *& mandatum ſanctum, juſtum & bonum*: quatenus ſcilicet peccatum detegit, & ab eo committendo quoad poteſt abſterret. Quod autem occaſionem illa eadem delinquendi præbuerit, id ex accidenti, præterque legis, & latoris ejus mentem accidiſſe confirmat. Quod ſi lex ad id hortaretur, & impelleret, quod malum, ac vitioſum eſt; tunc revera lex *peccatum eſſet*, id eſt auctor peccati. Atque hoc Photius quoque, in commentario ſecutus eſt, qui *peccatum eſſe legem* interpretatur * *ad peccatum compellere*. Quamobrem tamquam blaſphemum hoc execrandumque condemnat Apoſtolus; ſi quis legem aſſerat, imperare, præcipere, ac mandare aliquid, quod peccatum ſit. Atqui hoc ipſum quod abominando averſatur Apoſtolus, expreſſis, & conceptis verbis Armacani docuerunt. Quod late * ſuperiora capita declararunt.

V. Quod ſi horrenda illa, & perſpicue blaſphema voce, ac ſententia commotus Apologetici Scriptor, ejurare modo hanc properet: ut, quod Apoſtolus ipſe, communiſque ſenſus, ac ſua cuique ratio præſcribit, ex accidenti duntaxat, & occaſione præter mentem oblata, effectricem peccati fuiſſe legem ſentiat; nihil agat omnino. Etenim non magis veteri, ac Moſaicæ, quam Chriſtianæ legi; quam ei omni, quod hæc habet præ illa ſanctiſſimum; quam ipſimet denique fonti auctorique ſanctitatis, & gratiæ Chriſto Domino; tribui iſtud poteſt, ut peccati, & exitii cauſſa dicatur. * *Si enim Apoſtoli * quibuſdam quidem odor mortis ad mortem ſunt, quibuſdam autem odor vitæ ad vitam* (ait Euſebius Cæſarienſis) *ſi illi, qui per Chriſtum ſal ſunt; & qui per Chriſtum luminaria efficiuntur, ad mortem, & ad vitam his qui credunt, & qui non credunt habentur, quanto magis ii quos donavit hac hominibus Chriſtus?* Itaque perinde novi Teſtamenti gratia *impediens* appellari debet, ac quidquid illud eſt, quod ad dedecorandam Moſaicam legem, in eam confert Anomorum impetita ratio, totum in Chriſtianam redundabit. Siquidem *& ſancta poſſunt obeſſe*, ait * Auguſtinus. *In bonis enim ſancta ad ſalutem inſunt, in malis ad judicium.* Quod ipſorum exemplo ſacramentorum probare pergit, Euchariſtiæ, atque Baptiſmi. Hæc enim perinde ut ſunt affecti, quibus illa conferuntur, ita commoda, aut noxia: Impedientia, aut adjuvantia dicuntur. Chriſtus ipſe; quo nihil melius, nihil ſanctius, nihil ex ſeſe commodius eſt hominum generi, tamen majori horum parti damnum affert ac perniciem: uſque adeo ut * *in ruinam poſitus multorum*, ab Evangeliſta dicatur. Et a Propheta, * *in lapidem offenſionis, & in petram ſcandali duobus domibus Iſrael; in laqueum, & in ruinam habitantibus Jeruſalem.* Ecquod veteri de lege tam diſertum expreſſumque teſtimonium proferre poſſunt Anomi, ex quo impeditam ab illa potius, quam expeditam ſalutem approbent; quam ſunt iſta de Chriſto iiſdem e Scripturarum oraculis deprompta? Cur non igitur, itidem ut de veteri Teſtamento, ſic de novo, ac de ejus ſatore Chriſto Domino, ſentiunt, ac prædicant; utrumque hoc ad impediendam magis, quam explicandam, & in tuto collocandam ſalutem, Chriſtianis eſſe conceſſum? atque ejuſdemmodi cetera, quæ ad Moſaicæ legis invidiam trahunt, iiſdem freti teſtimoniis & argumentis, quæ non minus ad infamandam Chriſtianam valere debent, ſi quid ex illis recte colligunt. Tantane eſt iſtorum hominum [illegible], ut quid ſit ex oratione, ratiocinationeque ſua conſequens, non videant?

* Rom. 7. 7.
* Theodor. in cap. 7 ad Rom. Tom. 3. pag. 51.
* Phot. apud Oecum.
* Cap. 2. & ſeq.
* Euſeb. lib. 2. Opuſc. p. 35.
* 2. Cor. 2. 16.
* Luc. 2. 34.
* Iſa. 8. 14.

VI. Jam ſi Chriſtus, qui eſt ipſa ſanctitas, & juſtitia, illo, quem diximus, ſenſu, hoc eſt ex accidenti, & occaſione præter mentem & conſilium ipſius ab iis arrepta, qui vitio ſuo male bono ſunt uſi, pleriſque mortalium exitioſus eſt, * *& odor mortis in mortem*: multo magis illa ipſa quæ dicitur, gratia Chriſti, qua & homines a peccatis eximuntur, & ad juſtitiam perducuntur, iiſdem fiet, eorum culpa, letalis ac peſtifera. Addit enim contempta [illegible], & objecta ad infelicitatis illorum cumulum, & incrementum affert damnationis, calamitoſioremque reddit eorum ſtatum. *Terra quippe*, ut ait * Apoſtolus, *ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo: proferens autem ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cujus conſummatio eſt in combuſtionem.* Ad hoc igitur valuit illorum culpa abundantia illa gratiæ Chriſti, ut graviore quam dudum maledicto, pœnaque plecterentur.

De iiſdem fidei gratiæque Chriſti deſertoribus, ac cœleſti dono abutentibus, ſimilis eſt querela Petri Apoſtoli. * *Si enim refugientes*, inquit, *coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.*

An non eo, quem attigi ſupra, modo ac ſenſu Chriſti gratia detrimento illis fuit, quorum deterior illo ipſo conditio facta eſt, quod ejus aliquando compotes fuerunt, ut quibus ſatius fuiſſe dicit Apoſtolus, ſi illa perpetuo caruiſſent? *Sic nimirum*, ut ait * Bernardus, *de magnis bonis mala oriri non minima ſolent; cum facti eximus de bonis Domini utimur datis, tamquam non datis, non damus gloriam Deo. Ita profecto qui maximi videbantur pro accepta gratia, pro non redhibita minimi reputantur apud Deum.* Jam ergo ex Anomorum, & Apologetici decretis, *impediens* potius quam *adjuvans*, Chriſti gratia cenſebitur; perinde ac Moſaica lex. Nam utraque ſancta, & juſta, & bona per ſeſe, non aliam ob cauſſam fraudi illis, & noxæ fuit, qui illam acceperunt, quam quod peſſime affecti, & corrupti, in peſtem exitiumque ſuum ſalutaria dona verterunt.

* 2. Cor. 2. 16.
* Hebr. 6. 7.
* 2. Pet. 2. 20.
* Serm. 84. in Cant.

CAPUT XIV.

1. Excutitur altera calumnia Anomorum Apologiſtæ, qui ex Pelagiana hæreſi invidiam facit veteris Teſtamenti defenſoribus. 2. Anomos abhorrere ab Auguſtini ſententia. 3. Qua ratione Pelagiani veteris Teſtamenti ſanctos laudare inſtituerint. 4. Longe ab iis diverſum fuiſſe propoſitum Illuſtr. D. Vabrenſis Epiſcopi. 5. Sub lege eſſe, & ſub lege vivere, diverſa ſunt. 6. Quid ſit ſub lege eſſe. 8. Non id ſemper in malam partem accipi, ut Apologiſta credidit. 10. Idipſum de nova etiam uſurpari lege, quod de antiqua dicitur. 11. Hinc Anomorum fallacia, & fucus diſcutitur.

I. Cum erroris Pelagiani tam aperte convictus ſit cum Armacanis ſuis Apologetici Scriptor, tamenne Pelagianiſmi accuſare alios audebit, & hoc crimen alieniſſimis ab illa peſtilentia, & immerentibus impingere? Non impune hanc quidem ille tantam calumniam feret. Ac vide obſecro, Lector, quæ ratio ſit hominis iſtius. * Mea hæc juſtiſſima querela de Arnaldo fuerat, quam decimo capite libri hujus expoſui; quod *Judaicum populum in accurata legis obſervatione, nihil apud Deum meruiſſe* dixerat. Quod ego in ſexto libro de Pœnitentia publica, illorum potiſſimum exemplis refellere inſtitueram, qui ſub veteri lege ſumma virtutis, ac ſanctitatis laude floruerunt: ut Moſes, Aaron, Phinees, Samuel, David, Ezechias, Joſias, Elias, Eliſeus, Prophetæque ceteri; ut innumerabiles alios omittam; quos

* Lib. 6. c. 12 de Pœnit. publ.

omnes

omnes nihil accurata legis obſervatione meriti conſecutos eſſe nemo niſi perinde impius, atque inſanus dixerit. Eodem contra D. Iprenſem argumento uſus eſt Reverendiſſimus D. Vabrenſis Epiſcopus. At * Scriptor Apologetici falſa & ludicra exceptione petitionis illius vim & impetum conatus eludere, objicit, itidem nos argumentari, ut olim Pelagiani adverſus Catholicos conſueverant. Qui lege commendanda, & ſanctis appellandis viris, quos egregie, ac laudabiliter actu ſub illa ætas memorabiles fecerat, hoc efficere ac perſuadere ſtudebant; non minus Moſaicam legem, ac vetus Teſtamentum, quam Chriſtianum, & novum, ad promerendam ſalutem contuliſſe.

* Lib. 2. c. 7. pag. 173.

* Errare deinde nos ejus inſcitia, quod ab Auguſtino ſæpius traditum eſt, *non idem eſſe, legis tempore vixiſſe, quod eſt ſub lege fuiſſe, ac ſanctos illos Patriarchas, & Prophetas, ubi decurrentibus adhuc legis, veteriſque Teſtamenti temporibus* extiterint, *non tamen ſub lege, id eſt legi obnoxios fuiſſe; ſed ad novum pertinuiſſe Teſtamentum*.

* Ibid & cap. 8.

II. Sed multum in illa ſtruenda calumnia Apologiſta caligavit. Nam & Armacani hæreſis, cui ille patrocinatur, incredibiliter diſtat ab Auguſtini ſententia; & longe aliter exemplis Sanctorum veterum uſi ſunt Pelagiani adverſus Catholicos, ac nos contra nuperos iſtos, tam horum, quam aliorum fautores erroris, & inſtauratores adhibemus. In primis Armacanus, cui & Apologeticus cum tota ſua ſchola ſubſcribit, Judaicum populum, quem ab communione gratiæ, ac ſalutis excludit, non magis culpa ſua, quam legis ipſius, ac Legiſlatoris vitio, in tantum pravitatem, & calamitatem impoſitum fuiſſe defendit. Quippe quem lex ipſa minis, ac pœnis propoſitis, tum etiam præmiis, ad peccandum incitaret ea profeſſo, dum vitioſum ab illo impiæ, ac facinoroſæ ſervitutis affectum exprimeret, ac fomentis pravæ cupiditatis eliceret. Quod diſerte ab Magiſtro ſectæ proditum, & defenſum fuiſſe ſuperioribus ſere omnibus capitibus oſtendimus. Auguſtinus vero, immo quidquid Catholici nominis uſpiam extitit, procul abfuit ab illa impoſitate dogmatis. Nos * alio in loco multa ex Auguſtino, aliiſque Patribus, &, quod amplius eſt, ex divinis Scripturis, teſtimonia congeſſimus, quorum pondere obrutus, & elitus iſte novitius error eſt. Ea repetere hic, odioſum & ſupervacaneum arbitror. Certe vel unus ille locus Auguſtini, quem in capite octavo ſecundus Apologetici liber plus ſemel inculcavit, ad illorum refrænandam, caſtigandamque licentiam ſufficere potuit: in quo ita ſcribit: * *Quis enim Catholicus dicat, quod nos dicere jactitant, Spiritum ſanctum adjutorem virtutis in veteri Teſtamento non fuiſſe?* Quæ Auguſtini verba, cum illis * Iſaiæ congruunt, quæ in Græca editione leguntur, *legem in auxilium datam eſſe*, vel cum illis Apoſtoli, quibus * *legem propter transgreſſiones poſitam eſſe* dicit: hoc eſt *transgreſſiones prohibituram*, ex Hieronymi interpretatione. Ecquod vero adjutorium ab illa lege manavit in Judaicum populum: aut quomodo in auxilium a Deo conceſſa credi poteſt, ſi ex *profeſſo* data fuit in eum finem, ut vitioſam aleret, foveretque cupiditatem, hoc eſt peccare juberet, immo cogeret; dum terrenis propoſitis hinc præmiis, inde pœnis, illorum amore pariter, atque horum metu, & utroque, ut Armacani cenſent, vitioſo, ac nefario, Judæos ad obſequium compelleret? Hæc ſunt a nobis ſupra diſputata copioſius: necnon in decimo libro Tomi primi Dogmatum Theologicorum, qui eſt de Deo, poſtremis capitibus ſeptem.

* Vide cap. 24 lib. cit. de Deo.

* Aug. 3 ad Bonif. c. 4.

* Iſa. 8. 20.

* Gal. 3. 19.

III. Quod autem Pelagianos, ſimiliter ac nos fecimus, exempla ſanctorum ex Teſtamento vetere ſumpſiſſe, eaque Catholicis intentaſſe, Apologeticus objicit, perquam inepte hoc facit, ac ridicule. Nam aliud hæreticorum illorum propoſitum fuit, ac longe diſſimilis argumentandi ratio. Auguſtinum audiamus eorum mentem, & inſidioſum conſilium verbis iſtis explicantem. * *Iſti*, inquit, *inimici gratiæ Dei, quæ data eſt puſillis & magnis per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, ideo dicunt antiquos homines Dei perfectæ fuiſſe juſtitiæ, ne Chriſti Incarnatione, paſſione, reſurrectione, cujus fide ſalvi facti ſunt, eguiſſe videantur*. Ergo ideo Sanctorum veterum exempla jactabant, quos abſque gratiæ Chriſti præſidio ad tantam juſtitiæ perfectionem evolaſſe credebant, ut illam ipſam Chriſti gratiam minime eſſe neceſſariam oſtenderent.

* Lib. 1. ad Bon. cap. 8.

Ac rurſus capite viceſimo primo ejuſdem libri, contra illa Pelagianorum verba diſputans, *Dicimus Sanctos veteris Teſtamenti perfecta hinc juſtitia ad æternam tranſiſſe vitam*, &c. ita reſpondet Auguſtinus: *Quantalibet fuiſſe virtutis antiquos prædices juſtos, non eos ſalvos fecit, niſi fides Mediatoris, qui in remiſſionem peccatorum ſanguinem fudit*. Tum paucis interjectis, *Hoc vos non vultis*, inquit, *inimici gratiæ Chriſti, ut eadem gratia Jeſu Chriſti ſalvi facti credantur antiqui: ſed diſtribuitis tempora ſecundum Pelagium; in cujus libris hoc legitur: & ante legem dicitis ſalvos factos eſſe per naturam, deinde per legem, poſtremo per Chriſtum; quaſi hominibus duorum ſuperiorum temporum, ante legem ſcilicet, & in lege, ſanguis Chriſti non fuerit neceſſarius, evacuantes quod dictum eſt, unus enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus*.

Fuit & alia cauſa Pelagio commemorandorum ſanctorum, qui ſub lege vixerunt; ut alterum ſuum decretum illorum auctoritate probaret; poſſe homines in hac vita ſine ullo eſſe peccato. De quo vide Auguſtinum * in libro de Natura & Gratia. * Cap. 36.

IV. Satin' ex iis de Apologiſtæ, ac ſimilium iniqua obtrectatione conſtat? Ecquis enim noſtrum (Illuſtriſſimum D. Vabrenſem Epiſcopum, meque ipſum intelligo) ad eum finem exempla illa Sanctorum retulit, cujus gratia Pelagianos ijs abutentes reprehendit Auguſtinus? Quiſquamne noſtrum ſanctos illos Patriarchas, & Prophetas vel *ante legem ſalvos eſſe factos per naturam*; vel *per legem* poſtea, ſine Chriſti gratia, dixit umquam, ac vel litteris ſignificavit? aut *ἀναμαρτήτους* illos fuiſſe docuit; hoc eſt peccati funditus expertes? Quid habet ratio noſtra commune cum Pelagiana cauſa? aut quid hominibus iſtis faciat, qui talibus conviciis quoſcumque libitum eſt aſpergere ſolent, ac pro Pelagianis, & Semipelagianis temere traducunt? Quarum appellationum vim, ac proprietatem adeo neſciunt, ut, quod ſuperiori capite demonſtratum eſt, in illorum hæreſi toto ipſi corpore volutentur.

Equidem, ut de me potiſſimum agam, duo ſum, quæ volui, ex illa commemoratione veterum ſanctorum aſſecutus, quæ Armacanorum, atque unius horum Apologiſtæ, capita totidem erroris evertunt. Horum prius eſt, quod in illis cognoſcimus, non defuiſſe Teſtamenti veteris, ac legis Moſaicæ temporibus auxilia gratiæ; non alterius utique, quam Chriſti partæ meritis, & conceſſæ: neque *ſtatum ipſum veteris Teſtamenti figuratorum, & Propheticum, impedimentum potius attuliſſe Judæis, quam ſufficientem gratiam*. Alterum eſt, eumdem illum legis, & Teſtamenti veteris ſtatum, quatenus ejuſmodi fuit, hoc eſt ex inſtituto ſuo, & Legiſlatoris conſilio, ac deſtinatione, non excluſiſſe meritum operum bonorum, nec infructuoſum Judæis fuiſſe, ex vi ſtatus illius, legis obſervandæ ſtudium. Quod utrumque tota antecedente diſputatione patefactum, & invictis rationibus concluſum, atque ab inconſultæ novitatis calumniis extricatum eſſe confidimus. De poſteriori vero præſertim, legenda ſunt, quæ in decimo capite diximus.

V. At enim * aliud eſt legis vixiſſe tempore; aliud, ſub lege vixiſſe: Sancti autem illi, quos in exemplum adduximus, etſi legis, & Teſtamenti veteris tempore floruerunt, ſub lege tamen non erant, nec ad eam, ſed ad novum Teſtamentum pertinebant. Ita enim Apologetici Scriptor: qui Reverendiſſ. D. Vabrenſi, ac mihi pariter inſultat, tamquam diſcriminis illius ignoratione, uterque noſtrum ad ridicula quædam, & abſurda delapſus fuerit. Etenim quicumque in Judaico illo populo legis obſervatores, ac juſti, ſanctique olim extiterunt, utique non ad vetus, ſed ad novum Teſtamentum pertinebant. Non enim ſub lege erant, neque ſervili ſtatu, ſed Chriſti, & gratiæ libertate cenſebantur: ut paſſim docet Auguſtinus, præſertim in libro contra Adimantum capite xvi, & in epiſtola xix, aliiſque locis, quos * alibi commemoravimus. Quocirca perperam ratiocinari nos ait, dum quid veteri Teſtamento conveniat, illorum exemplis demonſtrare inſtituimus, qui ab hoc alieni Teſtamento in novum Teſtamentum, ac ſtatum gratiæ tranſlati fuerunt.

* Apol. lib. 2 p. 171 172. & cap. 7. p. 173. 177. & toto cap. 8.

* Tom. 2 Dogm. Theo lib. 10. c. 11. pag. 74. & ſeq.

VI. Verum hæc arguta cavillatio nihil præter inanem pompam, ac ſpeciem habet, atque in vocis ambiguitate latebram captat. Siquidem hoc ipſum quod dicimus, *ad vetus Teſtamentum pertinere*, vel, quod idem eſt, *ſub lege eſſe*, duobus modis intelligitur. Primum abſolute, ac ſimpliciter, ut ſit legi eſſe ſubjectum, vel ut

Apoſtolus

Google

* Gal. 5. 3. [a] Apoſtolus loquitur, *debitorem eſſe legis faciendæ*. Et hoc eſt ad mandata ſervanda obligatione quadam teneri, quæ ex pacto ac fœdere, vel ab unoquoque viritim ſuſcepto, vel a majoribus inito, ac tranſmiſſo naſcitur. Hanc enim vim *Teſtamenti* vox habet: quod & *fœdus* appellatur. Id autem deſtinctione mutua paciſcentium inter ſe conſtat, & officiorum lege, ac conditione, quorum præſtandorum fides utrimque pactione ſancitur. Ea cujuſmodi in Judaico fœdere, ac vetere Teſtamento fuerint, antiquæ Scripturæ libri omnes paſſim ac diſerte loquuntur, Moſaici præſertim, & Prophetici. Ex quibus apparet in certas eaſque mutuas functiones, ac præſtationes, Deum inter, & Iſraelitas velut ſtipulationem quamdam eſſe factam, ut & populus univerſus editis a Deo per Moſem legibus, ac præceptis obtemperaret; ac ſeſe, poſteroſque ſuos omnes, excepto nemine, ſervandis illis in perpetuum obſtringeret, hoc eſt illorum obſequio, quadam ſe ſervituti ſubjiceret: & viciſſim Deus præſentis vitæ commoda, ſoſpitatem, opulentiam, pacem, ac tranquillitatem; tum vero peculiarem in illos benignitatem, curam, providentiam, amoremque polliceretur.

Sic Levitici capite xxv, 3. *Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur*, &c. *Dabo pacem in finibus veſtris: dormietis, & non erit qui exterreat. Auferam malas beſtias, & gladius non tranſibit terminos veſtros. Perſequimini inimicos veſtros, & corruent coram vobis*, &c. *Reſpiciam vos, & creſcere vos faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiſcum*. Et

* Iſa. 1. 19. Iſaias, * *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod ſi nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos*.

VII. Hoc eſt ergo ſub lege eſſe; id eſt legi ſubjici, & ad eam ſervandam obligari. Non enim *ſub lege eſſe* perpetuo in deteriorem partem, ac de malis, & ſceleratis Judæis accipitur, ſed ſimpliciter de Iſraelitico omni populo, qui Moſaica lege cenſetur, & ejus præceptis, ac ſacramentis alligatus eſt. Nam ut generatim omnibus tam bonis, quam malis Jacobi poſteris impoſita lex eſt, ſic ſub lege, hoc eſt adſtricti, & obnoxii

* Gal. 3. 23 legi erant univerſi. Etenim *prius * quam veniret fides*, ait Apoſtolus, *ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ revelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur*. Quibus * *cuſtodiendi, concludendique* verbis, quæ in Græco *arcis, ac ſepti cujuſdam cuſtodia coercere* ſignificant, demonſtrari putat Chryſoſtomus *ſecuritatem, quam legis mandata præſtabant, quæ illos in tuto collocabant*: (Id enim ἀσφάλειαν deſignat.) *Quippe lex metu, ac vitæ inſtituto, quod præſcribebat, tamquam in munito caſtello, detinens illos, fidei reſervabat*. Qui locus Chryſoſtomi contra novam doctrinam antidoti inſtar eſſe poteſt. Nam * *Teſtamentum vetus, in quo ſola terrena promittebantur, non ea de cauſa datum eſſe ſecta iſta deſcendit, ut per hujuſmodi Teſtamenti promiſſiones, & obſervationem, eorum ſalus in tuto locaretur*. Cui manifeſte contradicit Chryſoſtomus. Idque pædagogi, quam Apoſtolus adjungit, ſimilitudo declarat. Enim pædagogus puero in eum finem præficitur, ut ſub illo tutus iſte ſit; & in ejus cura, & præſidio infirma hujus ætas acquieſcat. Vide quæ de hac cum pædagogo comparatione legis, adverſus Arminianos iſtos * alio in loco diſputavimus.

* Chryſoſt. pag. 742. [illegible]

VIII. SED ut ad illud redeam, quod probare cœperam; apparet ex illis Apoſtoli verbis, quod dicitur, *ſub lege eſſe*, non ita ſemper accipi, ut Apologiſta credidit: ſed ſimpliciter legis ſtatum ac vitæ genus deſignare illius mandatis alligatum, & adſtrictum.

Simile eſt & illud ejuſdem Apoſtoli: * *factus ſum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer: iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem, quum ipſe non eſſem ſub lege; ut eos qui ſub lege erant, lucrifacerem*. Perſpicuum eſt, eos qui ſub lege erunt, hic illos vocari, qui legi parebant, ejuſque præcepta, & ſacramenta ſervabant: ad quorum ſe morem, atque ritus Apoſtolus, dum & Timotheum circumcidit, & Nazaræum ſe fecit, ut caput totondit, & ſacrificium obtulit: idque κατ' συγκατάβασιν, & οἰκονομίαν egit, ut Græci loquuntur. Ita Chryſoſtomus, Græcique Interpretes reliqui; ut & Latini, Sedulius, Primaſius, aliique vulgo. Igitur *ſub lege eſſe*, nihil aliud eſt, quam obſervare legem, ac

* Tom. 3. lib. 3 c. 8 p. 144
* Tom. 1. Dogm lib. 11 c. 26
* 1. Cor. 9. 20.

Moſaicos ritus, & inſtituta ſectari. Hoc eſt Judæum eſſe. Huic enim opponit ex adverſo gentiles, qui Judaica lege minime tenebantur, proxime ſequentibus verbis; *His qui ſine lege erant, tamquam ſine lege eſſem*: τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος. Ergo ut *ſub lege eſſe*, idem eſt atque ἔννομον vel ὑπόνομον eſſe: ſic *extra legem eſſe*, vel legis nexibus ſolutum, eſt eſſe ἄνομον, non utique *exlegem, & iniquum, ac ſceleratum*; ſed immunem a Moſaicæ, ſcriptæque legis cultu: quales erant gentiles, ad quorum captum, moremque, quoad fas fuit, ſeſe accommodavit Apoſtolus. Sic Græci Latinique, quos nominavi, hunc locum enarrant.

Ruſus in epiſtola ad Romanos eodem ſenſu dixit, *In lege eſſe*, quo *ſub lege* illis in locis. * *Scimus*, inquit *quoniam quæcumque lex loquitur, iis qui in lege ſunt loquitur*. Nempe quia Judæis ſolis lex eſt data, ut adnotat Chryſoſtomus, idcirco ἐν νόμῳ ſunt, id eſt legi ſubjecti. Ut enim Atticis legibus Solonis, Attici ſoli; Lycurgi legibus, Lacedæmonii: ſic Moſaicis, ſoli tenebantur Hebræi, tam juſti, atque ſancti, quam carnales, ac ſceleſti. * Rom. 3. 19.

IX. ALIAS *ſub lege eſſe* dicuntur, qui legi non obtemperant, ſed eam violant. Quos Auguſtinus *damnabiliter* dicit *eſſe ſub lege*, in * epiſtola 110; ubi duplicem illum modum, quo *ſub lege fuiſſe* Judæos diximus, egregie confirmat. In primis enim *ſub lege eſſe* quempiam adnotat, non ſolum qui circumciſionem, & Judaica ſacrificia retinet; ſed etiam qui quod lex jubet, *Non concupiſces*, obſervare tenetur: quod etiam Chriſtianus comprehendit: qui eatenus ſub lege ſunt, ſed modo Chriſtiana, & Evangelica, quæ Decalogi pleraque mandata complectitur. Poſtea modum alium ſubjicit Auguſtinus, quo Apoſtolus, *Hos damnabiliter dicit eſſe ſub lege, quos reos facit lex non implentes legem*. * pag. 311. B, C, 2.

De qua plenius * alibi diſſeruimus: ejuſque locutionis cauſam & originem patefecimus. Nimirum *cum lex* Moſaica ab Apoſtolo & Auguſtino conſideratur, quatenus pœna violatoribus illius propoſita eſt; ex quo *lex mortis* eidem Apoſtolo nominatur; *ſub lege*, ut legi obnoxii dicuntur eſſe, * qui contra legem committunt, ejuſque vi, & ſeveritate coerceri merentur. Hoc ſenſu, ut ſcribit * Auguſtinus, *ſub lege eſſe dicuntur, quibus dominatur. Eis autem dominatur, quos punit. Punit autem prævaricatores omnes*. * Lib. 11 To. 2 c. 22. mas. in no § 10. * Rom. 7. 11. * Lib. 1. ad Simpl. qu. 1. pag. 100.

X. NEQUE vero ad Moſaicam tantummodo legem iſtud attinet, ut peccatores, & criminoſi poſteriore hoc modo ſub lege eſſe dicuntur: ſed etiam in nova, & Chriſtiana locum habet. Quemadmodum in libro de Natura & Gratia, capite LVII, declarat Auguſtinus. Quippe *jam baptizatis etiam dictum eſt*: * *caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem, ut non ea quæ vultis faciatis*: deinde ſubjungit: *Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*. Igitur carnales etiam Chriſtiani, quales erant inter Corinthios, de quibus loquitur Apoſtolus, * *Adhuc enim carnales eſtis. quum enim ſit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* Carnales item Galatæ, * *qui invicem mordebant, & conſumebant*: ideoque *ſpiritu non ambulabant*, quia *deſideria carnis perficiebant*: & quicumque alii Chriſtianam legem profeſſi, *ſpiritu non ambulabant*, ſed opera carnis faciebant, ſub lege eſſe dicebantur. Atque iſti quidem duplici illa ratione *ſub lege erant*, hoc eſt legi ſubjiciebantur: quia & legis obſervandæ debitores erant, quod commune cum bonis habebant; & propter violatum legis mandatum, conſtitutis ab ea pœnis erant obnoxii, hoc eſt vim illius, ac ſeveritatem ſentire cogebantur. At boni & juſti, priore tantum modo ſub lege cenſebantur; quoniam ex præſcripto legis eos oportebat vivere. Ceterum in quocumque ſtatu, adeoque ſub novo Teſtamento, qui male vivunt, & pravis ducuntur concupiſcentiis, ſub lege eſſe, teſtatur idem Auguſtinus in libro de Continentia, capite tertio. *Qui vero per legem*, inquit, *cognoverant* [sic] *tas*, * *per legem enim cognitio * peccati*, *Et concupiſcentiam*, inquit, *neſciebam, niſi lex diceret, Non concupiſces; & earum tamen oppugnatione vincuntur; qui ſub lege vivunt, quia jubetur quod bonum eſt, & non datur: non vivunt ſub gratia, quæ dat per Spiritum ſanctum quod per legem jubetur*. * Gal. 5. 17. * 1. Cor. 3. 3. * Gal. 5. 15. * Rom. 3. 20. * Rom. 7. 7.

XI. HIS demum animo perſpectis; manifeſta eſt Apologiſtæ, adeoque totius Anomœorum ſectæ fallacia; qui Judaicum omnem populum, quamlibet acri, & ſedulo

dula legis obſervatione, meriti nihil aſſecutum eſſe dicunt, eo quod ſub lege eſſent, & ad vetus Teſtamentum pertinebant. Latet enim præpoſtera & inſidioſa fraus illorum ſub ambigua notione locutionis iſtius, *eſſe ſub lege*, vel *ſub vetere Teſtamento*. Nam qui primo de duobus ſenſu ſub lege fuerunt, merito minime caruerunt, neque gratia; ut Armacani, & horum unus Apologiſta fatentur. Atque illi ſane ad Synagogam, *ut ſynagoga eſt*, hoc eſt ad veram, & antiquam Eccleſiam proprie ſpectabant, & ad Dei Teſtamentum antiquum, quod Teſtamentum erat. Nam ad primarium legis inſtitutum, & auctoris legis Dei in hac danda propoſitum, & voluntatem vitam ſuam accommodabant: quæ utique voluntas hujuſmodi erat, qualem Scripturæ omnes antiquæ prædicant: ac nominatim Propheta in Pſalmo CXVIII his verbis commendat: *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis*. Cum igitur exacte legem ſervarent boni illi, & ſancti viri legi ac Teſtamento veteri ſubjecti, neque gratia, neque merito, & mercede vacui erant: quam *retributionem* vocat idem Propheta, ejuſque gratia ſe ad Dei mandata capeſſenda propenſo animo fuiſſe teſtatur. Nam quod in eodem illo populo, & ſynagoga, longe diverſa conditione complures extiterunt, quibus non auxilium quidem gratiæ, ut poſt paullo demonſtrabitur, ſed meritum, meritoque reſpondens merces defuit: cujuſmodi fuerint iſti, illa ipſa Scripturæ, Patrumque teſtimonia declarant, quæ ad invidiam legi Moſaicæ, ac Synagogæ, Judaicoque populo veteri parandam, Armacani patroni congeſſit in ſeptimum, & octavum caput libri ſecundi. De quibus copioſe dixi ſupra capite decimo: ubi oſtenſum eſt, nihil ad rem noſtram iſtorum exempla pertinere: quandoquidem ſcelerati omnes, & perditi fuerunt, de quibus illis in locis mentio fit: ac partim nihil ad Teſtamentum veteris, quod Dei Teſtamentum erat; aut ad ſynagogam, ut erat ſynagoga, hoc eſt antiqua Dei Eccleſia, ſpectabant, quia nullum in illis inerat fidei, ſpei, caritatiſque veſtigium; neque cultus patriæ legis, & religionis; quam idolorum ritu, & gentili ſuperſtitione mutaverant: partim etſi fidem, & nonnullam veri adorandi præ ſe Dei ſpeciem ferrent; animum gerebant graviſſimis, horrendiſque criminibus infectum, & illi ipſi, quem colebant, exoſum Deo, atque ab ejus lege ac mandatis alieniſſimum. Itaque ſub lege poſteriore illo modo dumtaxat erant: ut legis ſententia, & ſeveritate plecterentur; non autem priore, in quo Teſtamenti veteris legis, & ſynagogæ, qua Teſtamentum, lex, & ſynagoga fuerunt, ratio, inſtitutoque conſiſtit. Tantum abeſt, ut exacte lex ab illis obſervata fuerit: de quo genere lis inter nos, id eſt Catholicos, & horum adverſarios exorta. Sed de iis ſuperiora relegenda ſunt capita, maxime decimum: in quo preſſius & accuratius ait illa tractata quæſtio.

CAPUT XV.

Hominibus ſub lege degentibus, & infidelibus affuiſſe gratiam Chriſti demonſtratur argumento longe validiſſimo, & Anomorum infecta ballaciantis convincitur.

I. NUNC quod hujus diſputationis reliquum eſt exequar; & illis etiam, qui ſub lege quoquo modo, id eſt ſecundo, ac deteriore fuerunt, affuiſſe gratiæ præſidium oſtendam: ex quo iſtud neceſſario ſequetur, falſiſſime jactatum hucab Armacanis, nihil prorſus veteri ſub lege, ac Teſtamento, adjuvantis gratiæ Judæis attributum: reliquaſque nænias, in quibus refutandis non ſine tædio hactenus occupamur. Nam cum duo genera Judæorum hominum extiterint, pro duplici illa ratione ſub lege degendi, quam expoſui antecedenti capite; ſi de poſteriori, eoque deteriore probari poteſt, non ab eo Chriſti gratiam abfuiſſe; quia de priori, propter illos, quos in exemplum pietatis ac ſanctitatis attuli, dubitari non poteſt; de univerſa gente, ac ſynagoga confecta res erit; liquidoque conſtabit, nulli ejus parti gratiam & idoneum auxilium defuiſſe. Hoc ſi vel ipſos, contra quos modo diſputamus, fateri & aſſentiri etiam invitos cogimus, quid erit vi veritatis iſta potentius? Atqui & hoc facile eſt factu; & nuſquam alias certius evidentiuſque conſtitit, quantis tenebris oppreſſa ſit hæc Anomorum factio, & quam in oppugnanda Catholica veritate judicii, ac conſtantiæ parum adhibuerit.

II. NON *affuiſſe hominibus ſub lege viventibus gratiam ſufficientem ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus*, Anomorum eſt decretum, capite ſecundo libri hujus a nobis expoſitum: quod Apologetici Scriptor acerrime propugnat. Hujus dicti quæ ſententia ſit in primis conſtare debet. Poteſt autem eſſe duplex. Aut enim ſic intelligitur, ut ex vi, & efficientia propria legis, nulla manaſſe gratia dicatur, nec ullum auxilium, quo internus roboratus animus, ad ſervandam legem, & exequenda mandata convaleſceret. Aut ita, ut Chriſti parta meritis nulla in legis ac Teſtamenti veteris alumnos & hæredes gratia redundarit. Non poteſt priore ſenſu illud eorum effatum niſi putide ac ridicule accipi. Ecquis enim Chriſtianus hodie dubitat, ex quo Pelagii extincta eſt hæreſis, quin gratiæ fons totius, quæ quidem proprie gratia dicitur, Chriſtus ſit Dominus; & unius illius meritis ad ſalutem neceſſaria omnium temporum auxilia gratiæ tribuenda ſint. Nemo Judæis in lege veteri nullam gratiæ ſtillam adſperſam fuiſſe niſi per Chriſtum, aut neſciit, aut negat. Poſteriore itaque ſenſu *gratiam illam ſufficientem ſervandi legem*, ut polire eleganterque loquuntur, ab Judæis abjudicant: tamquam ita prædicent: *Non affuiſſe hominibus ſub lege viventibus auxilium ullum gratiæ ad legem ſervandam, vel aliquod præceptum ejus ſufficiens, ac neceſſarium, Chriſti meritis impetrandum*. Hic vero revertendum eſt, quod * ſupra capite antecedente docui: *ſub lege eſſe*, vel *ſub Teſtamento veteri*, proprie illos intelligi, qui juſti non erant, ac ſancti. Hujuſmodi enim Apologiſta, ut ibidem oſtenſum eſt, ad novum pertinere Teſtamentum exiſtimat. Soli ergo vitiis ac peccatis irretiti, hoc eſt carnales Judæi, quemadmodum ſub lege, ita gratiæ penitus expertes, Anomorum, & patroni horum Apologiſtæ opinione fuerunt. * Parag. 5.

III. ATQUI ſi hoc dixerint, quod ab iis dici omnino neceſſe eſt, his ſeſe laqueis irretient, quibus extricari & expediri nulla ſua cavillatione poterunt. Sumamus enim quempiam veterem ex illo populo impium, ac nefarium hominem; aut eum denique, qui graviore aliquo commiſſo crimine fidem a ſe, cum caritate, vel hanc ſolam excuſſerit; velut Manaſſes fuit, & ante hunc Propheta David. Quorum ille cum nullum impietatis, & flagitii genus intentatum reliquiſſet, poſtea reſipuit, & cum Deo in gratiam rediit: hic autem minoribus aliquanto perpetratis criminibus, eadem Dei benignitate revocatus a lapſu, ac reconciliatus. Iſti procul dubio quamdiu in culpa, & Dei inimicitia jacebant, carnales erant, *quia * hic dicitur eſſe in carne, qui aliquid ſequitur, quod lege prohibetur. Et omnis incredulus in carne eſt, id eſt carnalis*, ait Ambroſio tributus commentarius ad illa verba Apoſtoli, quæ hoc ipſum ſignificant. *Cum enim eſſemus in carne, vitia peccatorum quæ per legem oſtendebantur operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti*. Iidem ſub lege, ac veteri Teſtamento cenſebantur peſſimo illo modo, & eo quem intelligunt Armacani, cum aſſerunt *non affuiſſe hominibus ſub lege degentibus auxilium ullum gratiæ ſufficientis ex Chriſti meritis profectæ*. Ex quo tria neceſſario conſequuntur, e quibus unum ab illis eligi, velint nolint, oportet: quod qualecumque tandem optaverint, effugere non poterunt, quin vel in ſacrilegi mendacii, vel in nefandæ hæreſis notam, & ignominiam incidant; vel ſecum ipſi turpiſſime diſcordent. Aut enim ambos illos negabunt a ſceleribus ſuis, & eo ſtatu, quo ſub lege tenebantur, per pœnitentiam ad Deum eſſe converſos, contra divinæ Scripturæ fidem: aut illam ipſam pœnitentiam, converſionemque ſine Chriſti gratia dicent eſſe conſecutos; ut germanos ſe Pelagianos oſtendent: aut ſi neutrum fateri audent; *affuiſſe iis hominibus, qui ſub lege erant, ſufficientem gratiam*, inficiari deſinent. Etenim quæ Davidi, ac Manaſſi aſpiravit Chriſti gratia, hæc illos ſub lege, hoc eſt ſub peccati jugo, ac dominatu reperit. * *Virtus enim peccati lex* (ait Apoſtolus) atque ut Ambroſio inſcriptus commentarius adnotat, * *Mori legi, Deo vivere eſt: quia lex dominatur peccatoribus. Cui ergo dimittuntur peccata, moritur legi*. Quare affuit ipſis ſoſpitatrix gratia in ipſo ſtatu legis, & ſub lege, ac Teſtamento veteri poſitis: ut falſo ab Armacanis, & Apologiſta jactatum ſit, nullam ſub lege ac Teſtamento conſtitutis Judæis ſufficientem affuiſſe gratiam.

* Ambr. ad cap. 7. ep. ad Rom. vec. 5.

* 1. Cor. 15. 56.

* In cap. 7. ad Rom. 278. E.

IV. QUOD

IV. Quod de Manaſſe, ac Davide dixi, idem de ceteris ſignificare volo, qui juſti in lege veteri ex peccatoribus facti ſunt. Cujuſmodi fuerunt omnes, & illi adeo quorum exemplo uſi ſumus, Illuſtriſſimus D. Vabrenſis Epiſcopus, & ego, ut Anomœorum licentiæ intercederemus: qui gratia prorſus omni deſtitutum fuiſſe
* Apol. lib. 2 c. 7. pag. 179. Vide ſup. cap. 14. Teſtamentum vetus, ac ſtatum legis exiſtimant: * noſque, qui ex illis ſanctis contra ipſos argumentum caperemus, inclementes appellant. Quos quidem pudere jam debet, cum ſe deprehenſos his in anguſtiis abſurdi, & inextricabilis dogmatis ſenſerint; homines ſui pluſquam veritatis, & catholicæ ſalubritatis amatores, & in tam perdita cauſſa

Φυσῶσι ὁ συμφορέων ἀκλίωσιν ἔτι,
Ἀλλ' ἀγρίαν φύσασι, φορβαῖς ἄτερ.

* To. 3. lib. 3. cap. 11. Eadem vis argumenti valet etiam in infidelibus, * *quos omni carere gratia ſufficiente ad ſalutem, tam proxima, quam remota, & omnibus principiis ejus*, Armacanorum natio deprædicat. Nam qui præveniente, & opitulante Chriſti gratia in illo ſtatu reperti vocantur ad fidem, gratiam utique ſufficientem obtinent, & ejus auxilio qualicumque tandem niſu emergere incipiunt ex tenebris, & ad lucem aſpirare. Igitur in ſtatu illo damnabili affuit illis ſufficiens gratia. Non ergo carent infideles omni penitus ſufficienti ad ſalutem auxilio.

V. Atque ut nondum ab ulceris hujus curatione digrediar: ſed ut tamquam ſcalpello in vomicam altius impreſſo, purulentia omnia excernam; agedum dicti ab illis ſui, & ſententiæ repoſcamus rationem. Reſpondeant nobis quid ſibi velint, cum ita pronuntiant: *Non affuiſſe Judæis ſub legis ſtatu degentibus ſufficientem gratiam: ſed nec infidelibus adeſſe*. Hoc enim altero de duobus intelligi, explicarique modo, ac ſenſu neceſſe eſt, ut paullo ante dixi, & nunc pauca repetendum eſt. Primus eſt ejuſmodi, ut neuter ſtatus ſufficientem gratiam ſuapte vi, & indole pariat. Poſterior, ut ex meritis Chriſti, quaſi adventitius nullus gratiæ fructus in utrumque ſtatum redundet. Horum duorum alterum eligant oportet, ſi humano more loqui volunt. At utrumque ridiculum eſt, & impeditum adeo, ut ipſi ſe explicare nequeant. Nam ſi priorem optent, quid ineptius, quam de hoc contra Scholaſticos tanta contentione pugnare profiteri ſe, quod nemo umquam iſtorum ne cogitavit quidem; neque vero quiſquam mortalium, niſi amens,
* To. 3. lib. 3 c. 9. & furioſus, perſuadere ſibi poteſt? Etenim * *ſtatum veteris Teſtamenti, ut talem, non fuiſſe juſtitiæ, & ſalutis, ſed potius peccati, & mortis* cenſent Armacani, itidem ut *ſtatum infidelitatis*: & utrumque in æquo ſtatuunt, quod ad gratiæ penuriam & egeſtatem attinet. Quiſquamne igitur adeo ab communi ſenſu derelictus hactenus fuit, qui *peccati ſtatum* ullum per ſe gratiæ feracem eſſe defenderet? Ut ſi quis meretricium vitæ ſtatum ex ſeſe gratiam ſubminiſtrare diceret, & idonea ejus auxilia ad peccatum delendum, hoc eſt ad ſui ipſius interitum, & perniciem? An quiſquam Doctorum, & Theologorum, quos ſectæ ſignifer allatravit, gratiæ fontem, & efficientiam in tanta pravitate conſtituit? Nam utique: nec ea proinde mens Armacanorum in abjudicanda ſufficiente gratia ab utroque illo ſtatu eſſe poteſt.

VI. Restat ergo ſecundum illud, ut nullam ex merito Chriſti gratiam affuiſſe Judæis olim, nec adeſſe modo infidelibus eo ſenſu diſputent, ut quamdiu in ſuo illo ſtatu Judaiſmi, aut infidelitatis manent, nulla ipſis gratiæ adjumenta ſuppetant. Atque ita ſentire demum iſtos ex eo cognoſcitur, quod cum iis objectum eſt; adeo non defuiſſe Judæis antiquis gratiam Chriſti, ut inter illos complures eximia vitæ ſanctitate, integritateque viguerint, quod ſine gratia Chriſti aſſequi nequiverint: adverſus hoc excipiunt, idcirco nihil argumento iſto contra ſe nos efficere; quod juſti omnes illi, eo ipſo, quod gratia donati fuerint, & juſtitiam adepti, a priore illo ſtatu Teſtamenti veteris, ad novi ſtatum tranſlati, & Chriſtianis accenſiti fuerint. Prorſus itaque ſic diſſerunt, idcirco ſe nihil gratiæ in Judaicum ſtatum, aut infidelium tranſfuſum aſſerere, quod eo momento in utrovis eſſe ſtatu deſierint, quo primos illos gratiæ motus excitare cœpit. At hoc ipſum non ſolum falſum, & hæreticum eſt; ſed etiam inextricabile. Fingamus, primum gratiæ impetum eam habere vim, ut peccatorum omnium abſterſa labe, ſtatim hominem reconciliet Deo, eumque juſtum ex impio, & peccatore faciat: certe cum primum advenit, & torpentem, immo vero mortuum afflare, & illuminare cœpit, nonniſi ad infidelem, & in deplorato illo ſtatu jacentem hominem venit; antequam ad alterum, melioremque tranſiiſſet. Cum igitur nondum ad Chriſtum converſum, & in priore ſtatu adhuc hærentem animum occuparit, ac prævenerit gratia ſufficiens, affuit utique homini ſub lege poſito, vel infideli.

VII. Ac perinde argutantur nuperi iſti Theologi, ut ſi quis aut viventes homines mori neget; aut mortuos ad vitam eſſe revocatos a Chriſto, vel in ea tremorum occaſu revocandos; & ita ratiocinetur: quandoquidem eodem puncto temporis, quo mors illis accidit, viventes eſſe deſinunt, non viventibus ſupervenire mortem: ſed neque mortuis vitam reſtitui, quia cum vivere incipiunt, mortui amplius non ſunt. Par enim & eadem eſt illorum argumentatio, qui infidelibus, atque in Judaiſmo deprehenſis, negant adeſſe gratiam; quoniam tum demum, cum adeſſe incipit, alterum in ſtatum tranſcribantur. Quamobrem ut eſt inſulſa prior illa de mortuis in vitam reſtitutis calumnia; ſic Armacanorum judictum eſt & jocalare commentum.

Quid quod ad primum gratiæ prævenientis appulſum, non ſtatim ab eo, quo ſub lege eſſe dicuntur, ſtatu peccatores ad alium transferuntur, qui *novi Teſtamenti*, vel *gratiæ* vocatur? Soli quippe juſti, ac ſancti tam in Judaiſmo veteri, quam in Chriſtianiſmo ad hunc pertinent: ut Armacanos ſentire ſuperius oſtendimus. Nam iſti eos dumtaxat interpretantur *ſub lege eſſe*, ex Apoſtoli, & Auguſtini ſententia, qui peccatis irretiti ſunt: de quibus hic illum loqui aſſerit, his verbis: * *Tamdiu enim dicit* (Apoſtolus) *ſub lege eſſe hominem, quamdiu vivit peccato: quemadmodum tamdiu mulier ſub lege viri* * Aug. lib. 83. qu. 66.
eſt, quamdiu vivit vir. Quoniam igitur, ex Armacanorum opinione, nullus e *ſtatu legis*, qui eſt *peccati ſtatus*, ad *novi Teſtamenti*, ſive *gratiæ ſtatum*, quamdiu eſt *ſub peccato*, traducitur: nemo autem a peccato, niſi per infuſionem juſtitiæ, & gratiæ ſanctificantis eximitur; profecto qui hanc antecedit ſtatus, dum ad juſtitiam opportunis auxiliis paullatim peccator adducitur; *legis eſt*, & *peccati ſtatus*. Ex quo conſequens eſt, falſo dici ab Armacanis, nullum hominibus ſub lege degentibus ſufficientis adeſſe præſidium gratiæ, quamdiu ad novum Teſtamentum nondum pertinent: ſed adhuc ſub veteri, qui idem eſt cum *peccati ſtatu*, continentur.

Poſtremo quemadmodum de iis qui ſub Judaiſmo vixerunt, & infidelibus perabſurdam illorum rationem eſſe demonſtravimus, cum utriſque ſufficientem gratiam funditus detrahunt, eo quod ſimulatque gratia illos afflare cœpit, ſtatum mutent: ita prorſus ex eorumdem decretis ſequitur, nullam omnino ſufficientem gratiam adeſſe Chriſtianis in peccatum letale lapſis; quod, ubi præveniens gratiæ prima illos aura perſtrinxit, ad novum ſtatum ab veteri, qui *legis*, & *peccati* dicitur, repentina mutatione tranſitum faciunt.

Digitized by Google

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS E SOCIETATE JESU DE LEGE ET GRATIA, LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

1. Explicatur novorum Dogmatiſtarum opinio de gratia Chriſti. 2. Quam illi ſolam eſſe caritatis inſpirationem aſſerunt. 3. Apologetici auctor hanc doctrinæ conſentaneus. 4. Nullum eſſe opus bonum ex illorum ſententia, niſi fiat ex amore juſtitiæ. 5. Iidem virtutes omnes ſola caritate metiuntur.

I. SÆPE mihi de Armacanis, ac de errorum, qui ab illis vulgati ſunt, pravitate cogitanti, venit in mentem quærere, quo præſertim ex fonte, ac ſeminario peſtilentis illa doctrinæ venena propagata ſint. Ac tandem illud, quod eſſe certiſſimum arbitror, occurrit, male intellectam, vel penitus ignoratam potius Chriſti gratiam fraudi illis fuiſſe, eoſque per hæc novarum opinionum prærupta devios, ac præcipites egiſſe. Nam qui aliter, atque oportuit, de illa ſentire, ac loqui inſtituiſſent, hos ipſos minime mirum eſt, tam neceſſariæ rei occæcatos initiis, in reliquis, quæ inde ducuntur, tradendis, ac definiendis non lapſo, ſed ruina eſſe proſtratos. Itaque qui in conſtituenda medica Chriſti ope ac gratia capitalem illorum labem erroris convicerit, is & in arcem ſectæ iſtius invaſerit, & ejus machinationem omnem uno ictu, impetuque disjecerit.

Quod equidem, auctora legis, in quam hoſtili animo illi ſunt; & gratiæ, cui plurimum detrahunt, aſpirante Deo; deinceps aggrediar facere. Sed illorum ante de Chriſti gratia declaranda eſt opinio; hoc eſt, perinde nobis adverſarius, ac fidei Chriſtianæ inimicus error: contra quem velitari tantiſper hic decrevi, donec juſta cum illo acie, prælioque contendam: quod ſuo loco reſervabitur.

II. GRATIAM Chriſti Salvatoris, quam *medicinalem* vocant, de qua cum Pelagianis Auguſtino propria controverſia fuit, quæque ab ſcientia diſtinguitur, ſolius eſſe caritatis inſpirationem, Anomorum eſt opinio. Quod ipſum ſectæ illius antiſtes multis ex Auguſtino depromptis locis, & poſitis ab eo principiis affirmat. Primum, quod gratia illa Chriſtiana ejuſmodi ab Auguſtino conſtituitur, *qua fit, ut homo qui ante fuit voluntatis malæ, habeat voluntatem bonam:* ſive *qua in homine inchoatur voluntas bona, ut per gratiam bonum velit.* Quam *bonam voluntatem* aiunt, *ex illius ſententia, nihil aliud eſſe, quam veram illam, & proprie dictam Dei caritatem.*

Deinde, *quia ſanctus Auguſtinus adverſus Pelagianos diſputans ſemper gratiæ illius confeſſionem poſtulat, qua fit ut operemur juſtitiam, ſeu bonum opus, quod Deus præcipit nobis; atque adeo qua legem, quam propter carnis infirmitatem implere non poſſumus, voluntate, atque actione impleamus.*

Tertio probat ex eo, quia *ſuavitatem eam, qua fit ut diligamus Deum,* Auguſtinus docet *eſſe veram & unicam gratiam adjutorii medicinalis Dei.*

Quarto, quod *illud ſit verum adjutorium Chriſti, quo divinitus adjuvamur, ut in declinando a malo, & faciendo bono, quibus duobus univerſa juſtitia hominis comprehenditur, ipſa rectitudine, ipſaque juſtitia, quæ in præceptis emicat, delectemur: hoc eſt ut illa faciamus non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ. Nam niſi ſic operemur, nec bene operamur, nec alieni ſumus a voluntate peccandi.*

Quinto denique, *quod illud ſolum ſit unicum & verum gratiæ Chriſti, & gratiæ novi Teſtamenti adjutorium, quo dilectio juſtitiæ, ſive caritas diffunditur in cordibus noſtris, ut ex iſta Dei dilectione præcepta faciamus.*

III. HÆC Anomorum ſectæ princeps; cui bus * Apologetici Scriptor aſſentitur: at ea illius verbis perſpicue cognoſcitur. [a Apol. lib. 2. c. 4. p. 140.] Scribit enim *gratiæ nomen proprie, ac ſpeciatim in hoc unum competere, quod Patres, & Scripturæ ſanctæ vocant gratiam Jeſu Chriſti.* Eadem pagina * ſequenti eamdem *Chriſti gratiam* explicans, *nihil aliud eſſe* dicit, *præterquam amoris & caritatis impulſum, quem in cordibus noſtris Spiritus ſanctus efficit. Hæc ſola,* inquit, *proprie dicta gratia eſt: quandoquidem bonum quoddam eſt divini ordinis, penituſque cæleſtis. Itaque ſola prærogativam hanc habet, ut nunquam ſit impediens, & ut ipſa nemo abuti poſſit; quoniam peculiare hujus effectum illud eſt, impedire ne homo ceteris abutatur omnibus. Nam ut Apoſtolus ait,* * *Caritas non agit perperam: atque ut eſſentia ſua* * *plenitudo legis eſt, ut idem Apoſtolus docet, & Auguſtinus pleriſque in locis, fieri non poteſt, ut homines lædat, & eorum noceat animarum ſaluti; quoniam vita eſt ipſamet illorum & ſalus. Cetera autem dona, gratiæque ceteræ, ac beneficia, quæ hominibus a Deo tribuuntur, nihil ipſis proſunt, ſed obſunt potius, ſi a vera Chriſti gratia ſeparentur, quæ fidem, ſpem, & caritatem Chriſtianam includit.* [* P. 141] [* 1 Cor. 13. 4.] [* Rom. 13. 10.]

Hæc Apologetici verba ſunt e Gallicis ſumma fide Latine facta. In quibus gratiam illam, quæ Chriſti proprie vocatur, & quam contra Pelagianos, & Maſſilienſes horum reliquias ſtrenue propugnavit, & illuſtravit Auguſtinus; illam, inquam, gratiam, quam hoc potiſſimum auctore ac vindice, hodieque Catholica tuetur Eccleſia, Apologiſta cum ſuis Armacanis, & Anomis, perfectam vult eſſe caritatem: nec aliam, præter hanc, Chriſti gratiam agnoſcit. Quod ex illius verbis cognoſcitur; dum eam ſolam Chriſti eſſe gratiam aſſerit, *quæ fidem, ſpem, & caritatem continet:* & eam quidem caritatem, *quæ plenitudo legis eſt,* & ab Apoſtolo capite illo decimo tertio prioris ad Corinthios epiſtolæ deſcribitur. Quam inſuper fidei, ſpei, ceteriſque virtutibus, ac martyrio ipſi, adeoque donis omnibus, & Spiritus ſancti chariſmatibus anteponit: quæ cum letali peccato ne puncto quidem temporis poteſt conſiſtere: ut quæ *vita ſit animarum, & ſalus.* Adde reliqua illius capitis Apologetici; quæ ne longiores in deſcribendo ſimus, hic ſunt a nobis omiſſa. Ea his enim arcanum,

&my-

& myſticum iſtius ſectæ dogma proditur; nullam Chriſti eſſe gratiam, præter impulſum veræ, ac perfectæ caritatis, quæ expulſo peccato, vitam animæ, juſtitiamque reſtituit.

IV. RURSUS Anomorum coryphæus explicare pergit, *quo pacto ſola inſpiratio caritatis ſit illa gratia, qua ad velle, & operari*, (ſic enim illi loqui placuit) *ad declinandum a malo, & faciendum bonum, ad juſte recteque vivendum, & conſequenter ad omnia bona opera facienda, & mala vitanda, totamque legem implendam, contra Pelagium neceſſaria eſt*. Cujus rationem hanc generatim reddit; quia omne opus, ut bonum ſit, debet fieri non formidine pœnæ, ſed amore juſtitiæ; quam Auguſtini eſſe ſententiam confirmat. Qui autem diligit juſtitiam, diligit Deum; adeoque amor ille juſtitiæ
* Serm. 17. de ver. Apoſt. c. 3. caritas eſt: ut idem * ſcribit Auguſtinus. Ergo *quidquid Auguſtinus toties dixit de inſpiratione dilectionis, & caritatis, quæ per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, non de alia intelligit caritate, quã de caritate juſtitiæ.*

Admonet tamen poſtea, caritatem iſtam, ſive *dilectionem, ex qua naſcitur fides*, & quam ſolam Chriſti eſſe gratiam dixerat *non ſemper ita ſumi ab Auguſtino, quemadmodum hoc tempore paſſim, & fere ſemper in ſcholis uſurpari ſolet. Nunc enim per caritatem nihil aliud intelligimus, quam virtutem illam dilectionis in tam perfecto gradu, ut ſuper omnia diligatur Deus*. At Auguſtinus *caritatem accipere plerumque ſolet pro dilectione, qua vere, ſincere, & gratis, ex animo, propter ſeipſum, nullius creaturæ, ſed ipſius ſolius intuitu diligitur Deus; ſive ad illam pertingat perfectionem, ut ſupra omnia creata diligatur, ſive in ſimpliciori, & inferiori affectu hæreat. Nam talis amor, quantumcumque remiſſus, exilis, ac tenuis, eſt veriſſimus, & caſtiſſimus fructus caritatis Dei, ſive dilectionis amicitiæ, nulla concupiſcentiæ ad ſe reflexæ perverſitate diſtortus.*

V. IDEM porro virtutes omnes nihil præter caritatem eſſe putat: adeoque *ſpem*, unam ex iis, quas Theologicas vocant. Quam quidem non ex amore concupiſcentiæ, ut vulgo Theologi perſuaſam habent; ſed ex eadem illa caritate proficiſci docet: quatenus beatitudinem deſiderantes, hanc ipſam ad Deum referimus, & hujus amore concupiſcimus. Quocirca Deo mercedis, etiam æternæ, gratia ſervire, cum hoc propter Deum, & ejus amore non facimus, vitioſum, ac turpe eſſe judicat: malitque magis ſi metu ſempiterni ſupplicii ad Deum convertimur, & in ejus poteſtate ſumus, niſi hoc Dei, ac juſtitiæ amore ſuſcipimus.

Hæc Armacanorum, & Anomorum opinio eſt de vera, proprieque dicta Chriſti gratia; cujuſmodi adverſus Pelagianam hæreſim, & ab ea conſtitutam gratiæ genus acerrime defendit Auguſtinus. Quo ex illorum principio exiliit illa, quam hoc in libro depellimus, nefaria Teſtamenti veteris, & ſacrilega criminatio. Etenim qui Deum promiſſarum ſpe commoditatum, ac deſiderio colere, & ei obſequi, perverſum & vitioſum exiſtimant: quique hunc ipſum animi affectum ex profeſſo legem veterem elicere, ac fovere ſtuduiſſe prædicant, quid vel dicunt aliud, vel dicere omnino poſſunt, ſi ſibi conſentanei eſſe velint; niſi legem iſtam peccati ac vitii conciliatricem, ac lenam, pravam itidem, ac perverſam fuiſſe? Quod abunde toto hoc opere patefactum, & convictum, ne ipſos quidem negaturos eſſe confido, qui ſe imprudentes, & incautos in laqueos parum ſanæ opinionis induerint. Nunc eorumdem propoſita hoc in capite decretorum flagitia perſequar, & quantum ab Chriſtianæ fidei ſalubritate diſtant, in ſequentibus oſtendam.

CAPUT II.

Explicantur nonnulla ad hanc controverſiam diſceptandam neceſſaria. 1. Amorem generalem affectum eſſe fuſum per omnes virtutes: quem & caritatis nomine afficit Auguſtinus. 2. Duplex gratia, ſive caritas; inchoata, & robuſta. Utriuſque varios eſſe gradus: quod in priori ſpecie monſtratur. 3. Hos ipſos gradus in Tridentino Concilio deſcribi. 4. Qui quidem juſtificationem antecedunt, ut eadem Synodus declarat.

I. SED antequam graſſanti publicam in perniciem erroris illius morbo mederi aggredior, pauca quædam præmuniendis Lectorum animis explicare ſtatui; ac velut antidoti loco, ex ipſis Catholicæ fidei principiis, & ſaniore, quam illa eſt Armacanorum, Theologia conficere.

Quorum primum illud eſt, quod ad amorem pertinet, quo in affectu conſiderando tota fere de gratia hæc diſputatio noſtra conſiſtet. Hunc igitur generalem, perque omnes diffuſum eſſe virtutes animi motum, merito S. Thomas * aſſerit his verbis: *Amor*, inquit, *non determinatur* * S. Thom. 2. 2. qu. 125. art. 2.
ad aliquod genus virtutis, vel vitii. Sed amor ordinatus includitur in qualibet virtute. Quilibet enim virtuoſus amat proprium bonum virtutis: amor autem inordinatus includitur in quolibet peccato. Ex amore enim inordinato procedit inordinata cupiditas. Atque idem * alibi obſervat: *licet caritas ſit amor, non tamen omnem amorem eſſe* * In 1. 2. qu. 62. art. 2. ad 3.
caritatem, cum ad omnes virtutes amor pertineat; eo quod *qualibet virtus ordo eſt amoris*, ut * Auguſtino placet.

* Lib. de mor. Eccleſ. cap. 15.
Nonnumquam tamen cum amore univerſe ſumpto caritatis nomen adæquatur; itaque uſurpat * Auguſtinus dum *caritatem* vocat *amorem boni*; necnon *bonam voluntatem*; ut * ſupra ſignificavimus, capite ſeptimo libri antecedentis. * Lib. 8. de Trin. c. 10.

II. QUO quidem in capite duplicem ab eodem Auguſtino conſtitui gratiam, hoc eſt caritatem illam, ſive bonam voluntatem, oſtendimus. Nam una eſt rudis adhuc, & infirma, qua tantum volumus etiam cum nondum poſſumus: altera eſt firmior, & robuſtior, qua quod volumus opere ipſo præſtamus. Utramque deſcribit Auguſtinus in libro de Gratia, & libero arbitrio, capite xv. *Gratia vero Dei*, inquit, *ſemper eſt bona: & per hanc fit, ut ſit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipſa bona voluntas, quæ jam eſſe cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut poſſit implere divina mandata quæ voluerit, cum valde perfecteque voluerit*. Vide & caput xvii, ex quo locum quemdam ad inſtitutum noſtrum utilem capite illo ſeptimo deſcripſimus. De hoc duplici gratiæ, caritatiſque genere, legenda ſunt illa, quæ in Tomo primo Theologicorum Dogmatum * libro decimo ſcripſimus. * Cap. 7. § 3. * Cap. 10 parag. 8.

Ceterum duo illa gratiæ genera multiplices gradus ſingula continent. Quorum ut ad negotium noſtrum alios, & officia partiamur; placet ad primum genus auxilia omnia gratiæ referre, quæ juſtificationem antecedunt, & eum peccati ſtatu conſiſtunt. Poſteriori vero ejuſdem gratiæ adjumenta cetera tribuere, quibus homo Deo reconciliatus, actuoſam, & mandatis ſervandis operatam exercere caritatem incipit, & quotidianis incrementis ad majora proficere.

Prior gratia dividitur in primam, ſive initialem, quæ merita omnia prorſus antecedit, & gratuita Dei liberalitate in nobis ſine nobis efficitur: & in ſequentem, quæ illius bono, & voluntario uſu, tamquam merito, comparatur. Etenim qui a peccato ad juſtitiam convertitur, primum divinitus illuminata mente, & ad credendum impulſa voluntate fidem concipit: atque ita ſempiternæ pœnæ, quam peccatis a Deo conſtitutam eſſe ſcivit, metu perterritus; aut felicitatis itidem æternæ potiundæ ſpe, ac deſiderio incenſus, emergere ex miſero, perditoque ſtatu, & letali ab morbo recreari cupere incipit. Hæc eſt prima illecebra divinæ bonitatis, & miſericordiæ, ac bonæ voluntatis initium, quod nullo noſtro merito, improviſis, ac ſæpe reluctantibus, & adhuc recentis flagitii labe calentibus nobis injicitur. Cui ſi eadem opitulante gratia obſecundare pergimus, deinceps motiones animi reliquæ conſequuntur, nonnullo piæ voluntatis partæ merito, quibus obdurata conſuetudine ſcelerum, & pervicacia pectora paulatim emolliri, fingique ad capeſſendam juſtitiam incipiunt.

III. HUJUSMODI impulſiones animorum, quæ orientis initia gratiæ conſequuntur, & ex qualicumque merito pendent, continuatione quadam, ac ſerie nectit Tridentina Synodus Seſſione ſexta, capite ſexto. Quo in capite docet, quemadmodum ante juſtificationem, & ad hanc excitante, ac juvante Dei gratia diſponi, præpararique ſoleant homines; quod iis verbis explicat: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt: atque illud imprimis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ eſt*

in

Digitized by Google

ex Chriſto Jeſu. Hic primus eſt libere moventis ſe cum initialis auxilio gratiæ voluntatis affectus, quo ad aſſentiendum iis, quæ ſunt propoſita, ſponte ſua, & interiore quodam impulſu cietur. Ab hac velut ſtirpe, ac radice, quæ nullo prorſus ex merito, ſed liberali & gratuita adſpirantis ope gratiæ provenit, piæ ceteræ motiones oriuntur, illius merito conceſſæ, ut ſæpius inculcat Auguſtinus: qui fide ait mereri nos reliqua, quibus ad juſtitiam provehimur, ut ante dixi, & iterum paullo poſt repetam. Quas quidem voluntatis permotiones Tridentina ſynodus ita perſequitur: *Et dum peccatores ſe eſſe intelligentes, a divinæ juſtitiæ timore quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adverſus peccata per odium aliquod, ac deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet. Denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata*. Igitur poſt primam illam affectionem gratiæ, qua voluntas ad credendam impellitur, ejuſque pii affectus merito, exiſtit in peccatoribus *divinæ juſtitiæ timor, quo utiliter concutiuntur*: deinde ſpes & fiducia de Dei miſericordia, meritiſque concepta Chriſti Domini: tum initium quoddam dilectionis Dei, tamquam auctoris juſtitiæ. Poſt odium ac deteſtatio peccati, & pœnitentiæ motio, cujuſmodi Baptiſmo præire debet. Poſtremo Baptiſmi capeſſendi voluntas; & novæ inſtituendæ vitæ, ac divinæ ſervandæ legis certum, firmumque conſilium.

IV. TOT animi voluntatiſque motionibus, quæ juſtificationem antecedunt, ad plenam perfectamque cum Deo gratiam ineundam peccatori aditus aperitur. Siquidem tota illa ſeries piorum affectuum nondum habet juſtitiæ fructum; ſed ad eum capiendum *præparatio* quædam eſt, ut Tridentini Patres loquuntur, ac *diſpoſitio*. Sic enim capite ſequenti eadem ſynodus explicare pergit: *Hanc* * *diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur: quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed & ſanctificatio, & renovatio interioris hominis, per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & donorum; unde homo ex injuſto fit juſtus, & ex inimico amicus*.

* Trid. ſeſſ. 6. cap. 7.

Ergo perfectam caritatem, ac Dei amicitiam, in qua vera eſt ſita juſtitia, tot illi præcedunt voluntatis boni, & laudabiles motus, quorum radix, & principium eſt *initialis*, ut vocant, gratia, uti nullis impetrata meritis, ſic meriti totius caput, quod gradatim acceſſionibus illis augetur ac perficitur: adeo ut antecedentis cujuſque, poſt primam omnium, gratiæ ſit, operiſque fructus ac merces conſequens gratia, ad perfectam uſque juſtitiam, quæ proxime præcedentis, & jam robuſtioris voluntatis merito comparatur: ut Auguſtinus paſſim aſſerit, *meriti* nomine, non abſolutum, &, ut vocant, *condignum* intelligens; ſed quod *congruum* dicitur. De quo tota illi fere de gratia diſputanti contra Pelagianos, maximeque contra Semipelagianos eſt contentio. Animadvertimus autem capite illius libri ſeptimo, omnes illas voluntatis affectiones, quibus a prima inchoatione gratiæ, ad perfectam, expultricemque peccati juſtitiam peccator adducitur, alias fidei, alias caritatis apud Auguſtinum vocabulo cenſeri; cum non ſint propria caritatis; non modo veræ, qua propter ſe Deus diligitur; ſed ne illius quidem communis, quam ex mente Anomœorum principis expoſui antecedenti capite; & quam ille putat dilectionem eſſe juſtitiæ propter ſeipſam. Etenim inter motus illos voluntatis, timorem divinæ juſtitiæ, hoc eſt ſempiternæ pœnæ, ac gehennæ metum, ſecundo loco ponit Tridentina ſynodus, proximeque poſt piam voluntatis inclinationem, qua fides impetratur, quæ ab initiali oritur gratia: tum poſt metum iſtum, initium illud caritatis & dilectionis juſtitiæ recenſet; quam Anomœorum coryphæus caritatis, immo gratiæ Chriſti titulo ſolam afficit. Ex quo quid ſit conſequens poſtea videro.

CAPUT III.

Motum omnem gratiæ ex Chriſti provenire meritis late ex Auguſtino probatur.

I. NUNC eorum ſecundum, quæ ad præmuniendos Lectores propoſitæ diſputationi prævertenda dixeram, explicare aggredior. In quo docendum iſtud eſt, motus illos omnes, & affectiones animi, quibus ad perfectam gratiam perducimur; ſive inchoationes illas gratiæ ſuperiori expoſitas capite, unius Mediatoris Dei atque hominum Chriſti meritis imputari; & ad medicinalem, quam vocant, Chriſti, ac novi Teſtamenti gratiam pertinere: hoc eſt in eo gratiæ genere cenſeri, quod adverſus Pelagianos, Auguſtinus, & cum eo Catholicum deinceps nomen omne defendit.

Id adeo ex Auguſtini pæne omnibus libris intelligitur, quos contra Pelagianas iſtas peſtes elucubravit; multo vero clarius ex poſtremis, quibus reliquias hæreſis illius evertit.

Cum enim extitiſſent aliqui, qui Pelagii perfidiam eatenus damnarent, ut neminem juſtitiæ, ac ſalutis compotem fieri poſſe crederent, ſine Chriſti gratia: nec ad *ullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum quemquam ſibi ſufficere poſſe conſentirent*: ut ad Auguſtinum ſcribit Hilarius: iidem tamen voluntatem recuperandæ ſanitatis, & fidem, ac credulitatem naturalibus cujuſque viribus imputarent; quæ inter opera minime numerabant. *Neque enim alieni operè curationis eorum* (ait idem Hilarius) *annumerandum putant, exterrita, & ſupplici voluntate, unumquemque ægrotum velle ſanari*. Cum igitur Maſſiliæ, aliiſque Galliæ locis ita pleriſque ſentirent, ut initia bonæ voluntatis, ac fidei, motuſque ceteros, quibus ad juſtitiam paullatim provehimur, extra Chriſti gratiam, in poteſtate eſſe cujuſque dicerent; ut *eo merito, quo voluerint, & crediderint, a ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuæ conſequantur effectum*: de his certior a Proſpero, & Hilario factus Auguſtinus, libros duos edidit. Quorum in priore, qui eſt de Prædeſtinatione Sanctorum, illum ipſum de initiis bonæ voluntatis luculentiſſime caſtigat errorem.

II. IN PRIMIS capite ſecundo, fidei ipſius initium, non autem ſolum ejus incrementum, a Deo eſſe, Chriſtique gratia demonſtrat, ne verum ſit illud, quod dicebat Pelagius, *quodque in Epiſcopali judicio Palæſtino damnare compulſus eſt; gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari, ſi non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus: ſed illud potius, quod propter hoc nobis additur, ut plenius, perfectiuſque credamus*. Igitur talis eſt Auguſtini judicio initialis illa gratia, voluntaſque credendi, adeo licet exigua, & obſcura, ut eam Maſſilienſes naturæ quamlibet originali labe corruptæ viribus attribuerint, ut qui illam Chriſti eſſe gratiam neget, in Pelagianam incurrat hæreſim, quæ *gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari* contendit. Nullam autem gratiam Dei aliam, *niſi per unum Mediatorem Dei & hominum, hominem Jeſum Chriſtum generi humano impertitam de fidelium cordibus creditam delere* ſtudebat, oppugnabatque Pelagius, uti ſcribit Auguſtinus initio Epiſtolæ CVI. Quare gratia Chriſti, illa eſt ipſa rudis & inchoata, necdum perfecta voluntas, & fides, cujus merito uberior, ac robuſtior gratia poſtmodum obtinetur: ut *ſit merces fidei cœptæ fides aucta*; quod eodem capite ſecundo libri de Prædeſtinatione Sanctorum ſcribit Auguſtinus. *Quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juſte vivitur*. (ait idem capite ſeptimo.)

III. RURSUS in libro ſecundo ad Bonifacium, capite octavo, idem Auguſtinus Pelagianos arguit, qui boni cupiditatem, quamlibet exilem, ſine gratiæ ope, provenire volebant ſolis naturæ viribus. *Iſti enim volunt*, inquit, *in homine ab ipſo homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam proficiendi gratia conſequatur*. Ac ſubinde reprehendit eos, quod ſaltem *imperfecti boni cupiditatem* ſine gratia obtineri crederent. *Verum & ſic*, ait, *gratiam Dei dicunt ſecundum merita noſtra dari: quod in Oriente Pelagius Eccleſiaſticis geſtis damnari timendo damnavit. Si enim ſine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, ipſum cœptum erit meritum*,

Digitized by Google

citum, cui tamquam ex debito, gratia venit adjutorium: ac ſic gratia Dei non gratis donabitur, ſed ſecundum meritum noſtrum dabitur. Dominus autem ut reſponderet futuro Pelagio, non ait, Sine me difficile poteſtis aliquid facere: ſed ait, * Sine me nihil poteſtis facere. Et ut reſponderet futuris etiam iſtis, in eadem ipſa Evangelica ſententia, non ait, Sine me nihil poteſtis perficere, ſed facere.

* Joan. 15.

Accedat ad hunc locum etiam iſtud, quod illa Chriſti verba idem Auguſtinus enarrans Tractatu in Joanem octogeſimo ſcribit: Ne quiſquam putaret ſaltem parvum aliquem fructum poſſe a ſemetipſo palmitem ferre; cum dixiſſet, Hic fert fructum multum, non ait, Quia ſine me parum poteſtis facere: ſed, Nihil poteſtis facere. Sive ergo parum, ſive multum, ſine illo fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt.

IV. SED pergit in eodem illo capite octavo ſecundi libri ad Bonifacium Auguſtinus, & admonet, Dominum, cum ait, ſine me nihil poteſtis facere, hoc uno verbo initium, finemque comprehendere. Quod intelligens Apoſtolus, dixit, * Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Item illud: * Non quia idonei ſumus cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Cogitare, ait, aliquid; utique bonum. Minus eſt autem cogitare, quam cupere, &c. Quomodo ad id, quod minus eſt, id eſt ad cogitandum aliquid boni, non ſumus idonei, tamquam ex nobiſmetipſis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; & ad id, quod eſt amplius, id eſt ad cupiendum aliquid boni, ſine divino adjutorio idonei ſumus ex libero arbitrio?

* Phil. 1. * 2. Cor. 3

Præterea capite ſequenti, id eſt nono libri ejuſdem ſecundi ad Bonifacium, uberrime declarat, præparationem qualemcumque cordis ad bonum, hoc eſt inchoationem boni, ſine adjutorio gratiæ Dei non poſſe fieri; nempe ſine illius gratia, qui dixit, Sine me nihil poteſtis facere; quæ non alia fingi poteſt, quam medicinalis, & proprie dicta gratia Chriſti. * Præparatur enim voluntas a Domino. Et quod Scriptura dicit, * Hominis eſt præparare cor, & a Domino præparatio linguæ, id conſenſu dictum ait, Quia in uno iſtorum cooperatur homini facienti, alterum ſolus facit. Quapropter multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini a Domino eſſet, ſi bonum non eſſet. Si autem bonum eſt, nonniſi ab illo nobis eſt, qui ſumme atque incommutabiliter bonus eſt. Et paullo poſt: Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt amemus quod præcipit nobis: in qua ſi nos non prævenit Deus, non ſolum non perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis. Si enim ſine ipſo nihil poſſumus facere, profecto nec incipere, nec perficere.

* Prover. 8. ex 70 * Prov. 16.

V. ITEM capite decimo: Hominis autem propoſitum bonum, ait, adjuvat quidem ſubſequens gratia: ſed nec ipſum eſſet, niſi præcederet gratia, &c. Nec omnino incipit homo ex malo in bonum per initium fidei commutari, niſi hoc in illo agat indebita, & gratuita miſericordia Dei.

Ad hæc in libro de Correptione, & gratia, capite primo, Deſiderare auxilium gratiæ, inquit, initium gratiæ eſt. Nam ut alibi dicit idem * Auguſtinus, Nondum inhabitans Spiritus S. adjuvat ut ſint fideles; inhabitans adjuvat jam fideles.

* Aug. epiſt. 105 p. 577. A 5.

* Proſper item ex Innocentii primi ad Milevitanum Concilium Epiſtola probat, neminem niſi per Chriſtum, libero bene uti arbitrio. Et eodem in loco ex Zoſimi Papæ litteris colligit, Omnem motum bonæ voluntatis ex Deo eſſe.

* Proſp. in epiſt. Cœl. cap. 7.

Sic idem * Proſper in libro contra Collatorem, Omnia inquit, quæ ad vitam, & pietatem pertinent, non per naturam, quæ vitiata eſt, habemus; ſed per gratiam, qua natura reparatur, accepimus. Deinde Arauſicana ſecunda Synodus, multis canonibus, quorum pleriique ex Auguſtini ſcriptis excerpti ſunt, eidem fidei dogmati auctoritatem addit. Nam Canone tertio decernit, Ipſam gratiam facere, ut invocetur a nobis Deus. Et Canone quarto ſtatuit, etiam ut purgari velimus, per Spiritus ſancti infuſionem in nobis fieri. Et quinto canone, Sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſumque credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui juſtificat impium; per gratiæ donum fieri, dicit. Idem & in pleriſque aliis canonibus ſignificat. Inſigniter autem Canon XXII ex Auguſtino ita ſcilicet, Nemo habet de ſuo, niſi mendacium, & peccatum. Quod & in Sententia CCCXXIII, Proſper poſuit.

* Proſp. p. 300.

VI. Ex his omnibus locis id, quod probare inſtituimus, apparet, motum omnem bonæ voluntatis, quo ab ſtatu peccati ad Deum, ac ſalutem attrahimur, quamlibet exiguum, & imbecillum, ex vera, proprieque dicta medicinali eſſe Chriſti gratia: ipſumque adeo velut rudimentum, & inchoationem bonæ voluntatis, qua ſanari volumus, aut credere incipimus: ac non tantum firmiorem illum caritatis affectum, quo juſtitiam utcumque diligimus. Hoc enim quæ allata ſunt Auguſtini loca perſpicue ſignificant. Quibus nunc unum alterumve ex eodem adjiciemus. Primus erit ex duodecimo capite libri de Prædeſtinatione Sanctorum; ubi poſt longam adverſus Maſſilienſes diſputationem, qui primam bonæ voluntatis impulſionem, qua ſanitatem appetimus, aut credere volumus, ex Chriſti gratia provenire non putabant; univerſe declarat, qualem adverſus illos gratiam neceſſariam eſſe defenderit. Sed omnis, inquit, hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, vere eſſe gratiam, id eſt, non ſecundum merita noſtra dari, quamvis evidentiſſime divinorum eloquiorum teſtimoniis aſſeratur, &c. Igitur gratia illa, de qua hactenus contra Maſſilienſes potiſſimum certaverat, non eſt alia, quam Chriſti gratia; & hæc ipſa proinde primam, de qua hic nos agimus, gratiam, & initium fidei, ac bonæ voluntatis amplectitur.

Item in Epiſtola * ev docet neminem liberari ab ullo peccato, vel originali, vel proprio, niſi gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, non ſolum remiſſione peccatorum; ſed prius ipſius inſpiratione fidei, & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu, & effectu.

* Tr. a. pag. 170. B 2.

VII. IDEM docet & Auguſtini diſcipulus Proſper variis in locis; e quibus paucos hic referam. * In libro contra Collatorem, hunc ipſum redarguit, quod diceret; Non poſſe quidem hominem per ſemetipſum apprehendere ſanitatem; ſed habere tamen a ſemetipſo deſiderium ſanitatis, & ſua tantum ſponte venire ad medicum; non etiam hoc ipſius medici eſſe quod veniat. Hoc illud primum ſalutis eſt initium, & primus ægræ voluntatis conatus, quem cum Maſſilienſes, ut in epiſtola ſua Proſper alius ad Auguſtinum ſcribit, Chriſti gratiæ non imputarent, ſed naturæ viribus; Auguſtinus ad eamdem gratiam pertinere contendit, ut initio capitis dixi. Cui conſentaneus eſt Proſper ille contra Collatorem ſcribens; ac tam initia, quam incrementa gratiæ uni eidemque medico tribuit. Cujus (peccatoris) ſalus prima eſt, inquit, ut ſibi incipiat diſplicere, & vetuſtatem ſuæ debilitatis odiſſe. Sequens vero eſt, ut & ſanari deſideret, & a quo ſanandus ſit, noverit. Quæ curationem ipſius ſic præcedunt, ut et ab illo, qui ægrum ſanaturus eſt, inſerantur: ne cum ei alio modo hæc ineſſe poſſint, merito videatur ſalvata, non gratia.

* Proſp. pag. 308

Et in Reſponſione ad capitulum ſextum Gallorum, hominem ait ex impio pium factum nullo præcedente bono merito accipere donum, quo medio adquirat & meritum: ut quod in illo inchoatum eſt per gratiam Chriſti, per induſtriam liberi augeatur arbitrii.

Rurſus in * in libro contra Collatorem adſtruit, humanum animum ſic ædificari in Dei templum, ut non accipiat * fundamentum, præter quod aliud nemo poteſt ponere, quod eſt Chriſtus Jeſus. Quando autem hoc fundamentum incipitur, niſi quando fides in audientis corde generatur? Ac ſtatim idipſum probat, nimirum nullam virtutem, neque bonum animi affectum aliunde initium habere, quam ex gratia; quia timor Domini donum Dei eſt, & ſapientiæ principium. cum ergo timor Dei principium ſit ſapientiæ; quæ virtus haberi poteſt ſine ſapientia, cujus ex timore principium eſt?

* Ib. p. 310. * 1. Cor.

CAPUT IV.

Auguſtinum ſæpe, cum de gratia Chriſti medicinali loquitur, ſolam intelligere robuſtam & actuoſam, non autem initialem, & rudem. Ex quo Anonymorum ingens ortus eſt error.

I. TERTIUM nobis ſupereſt caput ad conſequentis uſum diſputationis in primis opportunum: Plerumque Patres, maxime vero omnium Auguſtinum, cum de gratia Chriſti medicinali, ac novi Teſtamenti propria,

Digitized by Google

propria, & a Pelagianis negata contra eos diſputant, ſolam exprimere gratiam poſterioris generis ex duobus, quæ * ſupra conſtituimus; nempe actuoſam, & operis effectricem; non autem prioris generis alteram, initialem, ac rudem; aut ad operandum certe nondum ſatis virium habentem. Quod quidem, ut ad frangendam Armacanorum pervicaciam incredibiliter juvat, aliquot Auguſtini munitum, corroboratumque ſententiis, in omnium oculis, & clariſſima quadam luce ſtatuam.

[* Lib. 1. c. 7. & hujus c. 2.]

II. PERSUADENT hoc apprime loca illius omnia, quæ in libro decimo de Deo, capite vigeſimo, ac vigeſimoquinto, & hujus libri capite ſeptimo ad hoc attuli, ut adverſus novos Dogmatiſtas oſtenderem, legi veteri ancillam aliquod adnexum fuiſſe gratiæ; quod in eum finem lata eſſe diceretur; * *ut peccatum agnoſceretur, & ſic adverſus victoriam peccati ad divinam gratiam, quæ in promiſſionibus eſt, confugeretur. Ut ad liberationem quæratur promiſſa Dei, quod eſt gratia Dei.* * Item, *ut nolentes legem ſuis viribus exequi, nec valentes, cogantur ad gratiam.* Rurſus; *Ad hoc data eſt lex*, ait * idem Auguſtinus, *ut convinceretur languidus, & medicum imploraret: ut convincerentur peccatores, & ad gratiam accipiendam medicum implorarent.* Tum, *Ut creſcente peccato, humiliarentur ſuperbi, humiliati confiterentur, confeſſi ſanarentur.* Necnon, *ut per mandati notitiam infirmitatis ſuæ ſibi conſcius fiat, & adjutorium gratiæ medicinalis expoſcat*, ait * Fulgentius. Quibus omnibus ex locis, aliiſque quæ illic excerpta ſunt, & quæ paſſim Auguſtinum legentibus occurrunt, duo illa perſpicue colliguntur: alterum, legi veteri adjunctam eſſe medicinalem Chriſti gratiam, cujus ope territi, humiliati, confeſſi ſanati vellent; & obtinendæ ſanitatis concepto deſiderio, ad medicum, ejuſque miſericordiam confugerent. Alterum, gratiam illic ab Auguſtino ſimpliciter nominari pleniorem, robuſtioremque gratiam; ad quam per initialis adjumenta gratiæ pervenitur. Gratiam enim abſolute poſtulari exposcique docent illa loca: tam ad gratiam cogi, ac confugere territos, humiliatoſque peccatores: gratiam ab illis quæri, & optari: & his alia ſimilia, quæ de prima, & initiali gratia intelligi ſine Pelagiana labe nequeant. Neceſſe eſt igitur, ut, quod demonſtrare volumus, gratiæ nomine ſolam complexus ſit Auguſtinus firmiorem, & præcepti operis effectricem.

[* Aug. epiſt. 95] [* Aug. Ser. 12 de ver. Apoſt. Proſ. Sent. 221] [* Tract. ad Pſal. 102.] [* Lib. 2. de verit. Præd.]

III. IDIPSUM innumera loca teſtantur, quibus idem Auguſtinus per fidem, hoc eſt per primum, ac ſine ullis meritis conceſſum auxilium Chriſti, mereri nos, & impetrare gratiam aſſerit. Sic in * Epiſtola cv. *Fidem* ait *mereri gratiam operandi.* Item, *per fidem impetrari gratiam, & juſtificationem.* Plura ejuſdem generis teſtimonia citata ex Auguſtino reperies in libro * decimo tomi primi, & in * libro de hæreſi Pelagiana. Quibus in locis gratiam Chriſti ſolam interpretatur operatricem, & valentem, quæ antecedente gratia, & parto per hanc merito comparatur. Ad hæc, ipſius Auguſtinus, cum de gratia Chriſti adverſus Pelagianos diſputat, eam vocat dilectionem, & caritatem; nec qualemcumque, ſed qua operemur, & legem ſervemus, quod ſine gratia non poſſumus. Hujus generis cum infinita ſint exempla in libris Auguſtini, pauca hic in ſpecimen afferam. Libro quarto ad Bonifacium capite v, Pelagianam gratiam cum Catholica comparans, illam cognitione ſola, hanc operum efficientia metitur. *Legem quippe diverſis*, ait, *locutionum modis, & varietate verborum in omnibus diſputationibus ſuis volunt intelligi gratiam, ut ſcilicet a Domino Deo adjutorium cognitionis habeamus, quo ea, quæ facienda ſunt, noverimus: non inſpirationem dilectionis, ut cognita ſancto amore faciamus: quæ proprie gratia eſt. Nam ſcientia legis ſine caritate inflat, non ædificat.* Hic Auguſtinus Chriſti gratiam veram, & proprie dictam, quam Pelagiana impugnabat hæreſis, ait eſſe caritatem non tenuem, & imbecillem, ſed vegetam, efficacem, & operatricem.

[* P. 182.] [* Cap. 20 parag. 6.] [* Cap. 11 parag. 4. tom. 3.]

Rurſus Auguſtinus in * libro de Natura, & Gratia, Pelagianam gratiam ſefellens, eique Chriſtianam opponens, illam ait in poſſibilitate bene agendi, & cavendi peccandi ab illis conſtitui; ſed naturaliter inſita, hoc eſt in libero arbitrio: alteram vero, in alio genere poſſibilitatis conſiſtere, quæ eſt gratia, Chriſti adepta meritis, ſive caritas, aut voluntas hominis adjuta per Dei gratiam. *Si * enim poſſibilitas naturalis*, inquit, *per liberum arbitrium, & ad cognoſcendum quomodo vivere debeat, & ad bene vivendum ſufficit ſibi, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo evacuatum eſt ſcandalum crucis.* Et capite XLII, *Neque de ipſa poſſibilitate contendo*, inquit, *cum ſanata, & adjuta hominis voluntate, poſſibilitas ipſa ſimul cum effectu in ſanctis proveniat; dum caritas Dei, quantum pleniſſime natura noſtra ſana, atque purgata capere poteſt, diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Vides ut proprie dictam, & germanam Chriſti gratiam in bene vivendi, & operandi poſſibilitate ſitam, caritatem eſſe cenſeat, quæ eſt plenitudo legis, & in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum diffunditur.

[* Cap. 12 & 40. & aliis.] [* Ibid. cap. 40.]

IV. SIC in * libro de gratia Chriſti, de eadem poſſibilitate diſputat; Pelagiana ſcilicet, quæ in naturali recte vivendi poteſtate poſita eſt; & Catholica, quæ eſt * *gratia hominem adjuvans, ut declinet a malo, & faciat bonum, non ſolum revelando, & oſtendendo quid fieri debeat, ſed etiam cooperando, & dilectionem inſpirando, ut id quod faciendum eſſe cognoverit, faciat.* Ergo talis ab illo definitur Chriſti gratia, quæ non ſolum demonſtrat quid facere oporteat; ſed etiam adjuvat ut poſſit fieri.

[* Vide cap. 3. & ſeq.] [* Ib. cap. 3.]

Et in libro de Spiritu & Littera, capite xxv, de veteris, ac novi Teſtamenti differentia, & utriuſque proprio adjumento loquens; *Cum igitur hæc appareat*, inquit, *diſtantia veteris & novi Teſtamenti, quod lex ibi in tabulis, hic in cordibus ſcribitur; ut quod ibi forinſecus terret, hic delectet intrinſecus; ibique fiat prævaricator per occidentem litteram, hic dilector per vivificantem ſpiritum: non ideo dicendum eſt, quod Deus adjuvet nos ad operandam juſtitiam, atque operetur in nobis & velle, & operari pro bona voluntate, quia præceptis juſtitiæ forinſecus inſonat ſenſibus noſtris; ſed quia intrinſecus incrementum dat, diffundendo caritatem in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Talem ecce novi Teſtamenti gratiam definit, qua per vivificantem ſpiritum dilectores ſumus, & ad operandam juſtitiam adjuvamur, *diffuſa caritate in cordibus noſtris.*

Et in eodem libro, ſub finem capitis xxvi, *Hoc eſſe* dicit *pertinere ad Teſtamentum novum, legem Dei habere, non in tabulis, ſed in cordibus ſcriptam: hoc eſt, intimo affectu juſtitiam legis amplecti, ubi fides per dilectionem operatur, quia ex fide juſtificat gentes Deus.* Itaque propria novi Teſtamenti gratia, eſt fides, quæ per caritatem operatur.

Item * in libro de Fide & Operibus, capite xxiii, *Ab hoc*, inquit, *reatu graviore liberat gratia Spiritus ſancti per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, quæ diffuſa caritate in cordibus noſtris, donat juſtitiæ delectationem, qua immoderatio concupiſcentiæ ſuperetur.* Non minus hic plena, fortis, ac victrix denique concupiſcentiæ gratia perhibetur. Tum in libro de gratia Chriſti, capite xxvi. *Ac per hoc*, inquit, *gratiam Dei, qua caritas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ſic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni ſine illa, quod ad pietatem pertinet, veramque juſtitiam, fieri poſſe non dubitet.*

[* To. 4. pag. 34.]

Sic * Concilium Africanum, quod Milevitanum perperam inſcribi ſolet, Canone iv. *Quiſquis dixerit*, inquit, *eamdem gratiam Dei, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipſam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam nobis præſtari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema ſit.* Vide ut gratiam Chriſti talem conſtituat, qua mandata ſervare Dei, & operari valeamus.

[* Tom. 2. Conc. p. 166]

Sed infinita prope eſt ſimilium teſtimoniorum copia, tam apud Auguſtinum, quam in Proſperi, aliorumque libris, qui Pelagianam hæreſim oppugnarunt, ac de Chriſti gratia commentati ſunt.

V. QUO quidem in loco, mira eſt Apologiſtæ, totiuſque adeo ſectæ Armacanorum incogitantia; qui in Chriſti definienda gratia fœdo, & inextricabili errore ſunt lapſi, ac denſiſſimas ſibi nebularum tenebras obduxerant, e quibus eluctari, ac proripere ſe, ſine manifeſto fidei Catholicæ periculo, ac diſpendio nequeunt. Quam enim unicam, & proprie dictam Chriſti gratiam eſſe jubent, eam iis Auguſtini ſententiis, & hujuſmodi argumentis approbant, quæ hoc affirmare cogant; nullam eſſe gratiam novi Teſtamenti præter robuſtam, & actuoſam illam, qua mandata Dei ſervare, & quæ iis præcipiuntur proxime exequi poſſimus. Ea quoque in

illos

illos recidunt incommoda, & abſurda, poſtea demonſtrabimus. Nunc iſtorum rationes expromendæ ſunt, & ad Catholicam regulam exigendæ.

CAPUT V.

Armacanos nullam Chriſti gratiam medicinalem agnoſcere aliam quam caritatem, hoc eſt perfectam, demonſtratur ex quinque argumentorum locis, quos in eam rem afferunt.

I. QUINQUE locos argumentorum ſupra capite primo percenſuimus, quibus Armacani gratiæ Chriſti medicinalis in eo ſitam eſſe rationem probant, ut ſit *caritatis inſpiratio, qua fiat, ut Deum vero, ſincere, & ut oportet, diligamus*. Ex illis primus locus eas Auguſtini ſententias colligit, *quæ gratiam, de qua S. Auguſtinus ſatagit, & de qua propria cum Pelagianis controverſia fuit*, eam eſſe demonſtrant, *qua fit ut homo, qui ante fuit voluntatis malæ, habeat voluntatem bonam*. Hanc porro malam, bonamque voluntatem ita deſcribit citatus ibidem Auguſtinus libro ſecundo de peccatorum meritis, & remiſſione, cap. XVIII. *Quocirca quod a Deo nos avertimus, noſtrum eſt; & hæc eſt voluntas mala: quod vero ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante, & adjuvante non poſſumus; & hæc eſt voluntas bona*. Hinc eſſe conſequens dico, gratiam, ſive adjutorium medicinale gratiæ Chriſti, de quo lis inter Auguſtinum, & Pelagianos fuit, nullum aliud eſſe, quam perfectam caritatem, qua ſuper omnia diligitur Deus, quæque peccandi voluntatem, & affectum excludit omnem. Etenim ſi nulla eſt alia Chriſti gratia, præter eam, qua Deum *vere, ſincere, & ut oportet diligimus*; quæ eſt caritas, ſive bona voluntas: cum eadem *bona voluntas* ſit ejuſmodi, qua a peccato nos avertimus, & ad Deum nos convertimus; quemadmodum mala voluntas eſt, qua nos a Deo avertimus, & ad creaturam convertimus; ſequitur hanc ipſam averſionem a peccato, & converſionem ad Deum, ab ea effici gratia, quæ ſola medicinale Chriſti auxilium dicitur: & quæ illo caret effectu, non eſſe Chriſti gratiam: hoc inquam, Armacana iſta doctrina, & ratiocinatione neceſſario concluditur. Atqui *vera, ſincera, & qualem eſſe oportet*, averſio a peccato, & converſio ad Deum, omnem peccati affectum, ac malam voluntatem ex animo ejicit. Si enim peccare adhuc delectat, & peſtiferæ cujuſpiam voluptatis retibus irretitus, ac conſtrictus tenetur, neque vere, ac ſincere, nec ut oportet aut a peccato eſt averſus, aut ad Deum converſus. Quare nondum vera eſt adjutas Dei gratia; quæ ſola veram iſtam converſionem efficit; cum nulla ſit, ex novo illo dogmate, quæ non revera hoc efficiat, hoc eſt efficax ſit. Quicumque ergo motus eſt animi, qui peccatorem ad Deum perfecte non convertit, nec avertit a peccandi affectu: quod plenæ eſt ac perfectæ voluntatis, id eſt caritatis: alienus eſt a medicinali adjutorio Chriſti.

* Auguſt. de geſt. Pelag. cap. 30

II. RURSUS ad ejuſdem conſtituendam gratiæ proprietatem, quæ eam a Pelagiana diſtinguit, Auguſtini teſtimonium affert, quod illam eſſe bonam voluntatem indicat, ſive caritatem. Cum enim Pelagius * *poſſibilitatem non peccandi*, ſive * *gratiam, ſine qua nihil boni poſſumus facere*, quæ eſt Chriſti medicinalis gratia, *in natura*, & libero arbitrio collocaret, ut refert * Auguſtinus: hic ex adverſo pro Catholica fide ſtans, eam *poſſibilitatem* * contendit eſſe *Chriſti gratiam*, ſive *voluntatem hominis adjutam per Dei gratiam*. Quod latius diſſeruimus in libro * decimo Tomi primi de Deo. Jam vero gratiam illam, ſive poſſibilitatem, quam Pelagianæ veram, & Catholicam opponit, idem Auguſtinus ejuſmodi eſſe declarat, *qua quæ ſunt facienda facimus*. Sic enim loquitur in libro de hæreſibus, capite LXXXVIII, *Illam vero gratiam Dei, ſine qua nihil boni poſſumus facere, non eſſe dicunt niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab illo accepit noſtra natura; ad hoc tantum exiſtimantes ipſum adjuvantem per ſuam legem atque doctrinam, ut diſcamus quæ facere, & quæ ſperare debeamus: Non autem ad hoc per donum Spiritus ſancti, ut quæ didicerimus eſſe facienda faciamus*. Hic ergo gratiam Chriſti ita definit, ut ſit efficiens operum bonorum; vel quæ poſſibilitas eſt * *ut a malo declinemus, bonumque faciamus*. Quam cum naturæ, ac liberi arbitrii viribus imputaret Pelagius, hoc eſt gratiæ, quam ſolam neceſſariam putabat, & quæ Pelagiana propterea vocatur; Auguſtinus veræ & Catholicæ gratiæ tribuendam exiſtimat: hoc eſt interiori auxilio, & motioni voluntatis, quæ ex Chriſti meritis confertur. Quidquid enim illud eſt boni, & ad ſalutem pertinentis, ad quod neceſſarium Dei auxilium, & gratiam Pelagius ſolam hominis naturam eſſe dicebat; ad hoc ipſum aſſequendam, præter naturam, proprie dictam Chriſti gratiam requiri, pugnabat Auguſtinus. Quare cum Pelagius boni operis effectionem nominatim determinet, cum uſum illius, quam agnoſcebat, neceſſitatemque gratiæ commendat: Auguſtinus ex adverſo illam eamdem boni operis efficientiam Chriſti gratiæ ſubjicit, plerique omnibus iis locis, unde argumenta petunt Armacani, quibus genus conſtitutum a ſe gratiæ, ac proprietatem approbant.

* Idem de hær. c. 88. To. 6 p. 14 B.
* Lib. de Nat. & Grat. c. 30 & 31. & 49, & 53 Item lib. de Gr. Chr. cap. 2
* Auguſt. de Nat. & Gr. cap. 42.
* To. 2. lib. 10. cap. 16. & 12. & ſeq.
* Lib. de Gr. Chr. cap. 3.

III. HOC ipſum ſuadet etiam locus alius, qui ex libri de gratia Chriſti capite XVIII ab iiſdem Armacanis profertur. Ibi Pelagium refert, poſſibilitatem boni vel mali faciendi a Deo inſitam, in natura, & voluntate poſuiſſe; *velut quamdam radicem fructiferam, atque fecundam, quæ ex voluntate hominis diverſa gignat, & pariat, & quæ poſſit ad proprii cultoris arbitrium, vel nitere flore virtutum, vel ſentibus horrere vitiorum*. En Pelagianæ gratiæ conditio, efficientiaque propria, & illud ipſum, ad quod neceſſariam eam eſſe ſentiebat: nempe laudabiles actiones, & opera virtutum. Hunc reprehendit Auguſtinus, *quod unam, eamdemque radicem conſtituat bonorum & malorum, contra Evangelicam veritatem, doctrinamque Apoſtolicam. Nam & Dominus*, * *nec arborem bonam dicit poſſe facere fructus malos, nec malam bonos. Et* * *Apoſtolus Paulus, cum dicit radicem malorum omnium eſſe cupiditatem, admonet utique intelligi radicem bonorum omnium caritatem*. Tum quid vera ſit gratia contra Pelagium explicans, ait duas illas arbores eſſe duos homines, *bonum & malum*. Porro *quid eſt bonus homo*, ait, *niſi voluntatis bonæ, hoc eſt arbor radicis bonæ? Et quid eſt homo malus, niſi voluntatis malæ, hoc eſt arbor radicis malæ?* Eſt igitur gratia Chriſti, Pelagianæ oppoſita, *voluntas bona*, quæ eſt caritas, eademque *bona* eſt *arbor, quæ fructus bonos facit. Fructus autem harum radicum, atque arborum* (ait Auguſtinus) *facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala*. Quare gratia Chriſti, quantum ex illo Auguſtini loco colligitur, ex quo veræ Chriſti gratiæ naturam, & proprietatem Armacani probare ſtudent, ſola eſt ea, quæ opus bonum efficit; non illa imperfecta, & inchoata, quæ in ſola radi adhuc, & imbecilla voluntate conſiſtit. Nam & Chriſtus in illo Matthæi loco, ubi arboris bonæ meminit, quam gratiam & caritatem cum Auguſtino interpretantur Armacani, fructus illi tribuit bonos, & ad uſum utiles, nec ſolis eſt floribus, quaſi rudimentis fructuum, initiiſque contentus, nedum foliis; ſed maturis, & edulibus pomis, quæ ſine ullo temporis diſcrimine requirere ſe & exigere in figurata * illa fici damnatione ſignificat. Inſtar enim foliorum, quæ ſola in ficu reperit, aut ad ſummum florum, primus ille eſt voluntatis impetus, nonnulla boni capeſſendi, vel peccati fugiendi cupiditate perſtrictæ; qualis eſt initium bonæ voluntatis, ac fidei, quod in naturæ, ac liberi arbitrii poteſtate Maſſilienſes conſtituebant: contra quos in libro de Prædeſtinatione Sanctorum diſputat Auguſtinus. Hoc enim primum eſt ac rude deſiderium recuperandæ ſanitatis: quales ii ſunt arboris fructus, qui hanc ab exciſione, & incendio liberare nequeunt: de quibus in illo ipſo capite, ac ſermone de arbore bona & mala, ita loquitur * Chriſtus: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum*. Ecquis ergo fructus bonæ arboris proprius? *Sed qui facit*, inquit, *voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt*. Itaque gratia illa Chriſti, de qua loquitur Auguſtinus iis in locis, quos citat Armacanus, non eſt quælibet motio voluntatis, ſed efficax, actuoſa, vegeta, firma, operumque bonorum, ac perfectorum ferax.

* Mat. 7. 17.
* 1 Tim. 6. 10.
* Mat. 20 19. & Mar. 11. 13
* Mat. 7. 21.

IV. TERTIUS eſt locus argumentandi, quo gratiam Chriſti medicinalem Armacani probant veram eſſe proprieque dictam caritatem; quod Auguſtinus *gratiam Chriſti medicinalem docet eſſe ſuavitatem, qua fit ut diligamus Deum*. Quippe *gratia illius confeſſionem a Pelagianis quærit, qua fit ut peccata caveantur, tentationeſque ſuperentur*. Hinc autem, & ex omnibus Auguſtini ſententiis,

tis, quarad illud adſtruendum colligunt, idipſum, quod hactenus pugnamus, efficitur, nullam aliam medicinalem Chriſti gratiam, præter robuſtam, firmam, & operum molitricem caritatem; initialem autem animi affectum, qui in ſola voluntatis, eaque rudi, & imbecilla motione conſiſtit, non eſſe gratiam Chriſti. Etenim talem illi caritatem quærunt apud Auguſtinum, ejuſque verbis, & auctoritate conficiunt, *qua & peccata caventur, & tentationes ſuperantur*. Quod profecto non cujuſcumque caritatis officium eſt, ſed actuoſæ, ac Deum omnibus anteponentis, non inchoatæ, nec perfectum adhuc robur adeptæ. Nec aliud Auguſtini teſtimonia præ ſe ferunt, quæ a illis citantur. Ut quod in Epiſtola LXXXIX ſcribit: *Qui autem ſic audiunt quod ait lex; Non concupiſces, ut hoc quod didicerint, ſufficere ſibi arbitrentur, nec adjutoria gratiæ Dei ad faciendum quod juſſum eſt dari ſibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex ſubintravit, ut abundaret delictum*. Quidnam aliud gratiæ, ac caritatis genus indicatur his verbis, niſi perfectæ, & ad operandum efficacis, ac ſtrenuæ? Tum paucis interjectis, ejuſmodi *gratiæ benignam adjutorium* opponit Pelagianæ gratiæ, *quod ad faciendam juſtitiam, dato legis præcepto neceſſarium eſt*. Inde hanc ipſam *caritatem* ait *eſſe plenitudinem legis*. Eodem pertinet quod ex initio epiſt. XCIV ab illis profertur, ubi ait Auguſt. *novam quamdam hæreſim, & inimicam gratiæ Chriſti contra Eccleſiam Chriſti conari inſurgere, hominum ſcilicet, qui tantam audent infirmitati humanæ tribuere poteſtatem, ut hoc ſolum ad Dei gratiam pertinere contendant, quod cum libero arbitrio, & non peccandi poſſibilitate creati ſumus, & Dei mandata, quæ a nobis implerentur, accepimus. Ceterum ad eadem mandata ſervanda & implenda nullo divino adjutorio nos egere*. Ex hoc locus gratiam Chriſti ſolam hanc capimus, qua mandata ſervare, & implere poſſumus.

V. ITA quartum genus argumenti eamdem commendat gratiam, actuoſam ſcilicet, & operum effectricem, cum ex Auguſtino probare ſtudent Armacani, illud eſſe verum *adjutorium Chriſti, quo divinitus adjuvamur, ut declinemus a malo, & faciamus bonum, quibus duobus univerſa juſtitia hominis comprehenditur*. Idque omnes Auguſtini ab illis prolatæ ſententiæ confirmant. Ut quæ ex libro de Spiritu & littera, ſine capitis XIV proponitur. *Mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſerviliter fit, non liberaliter: & ideo non fit. Non enim fructus eſt bonus, qui de caritatis radice non ſurgit. Porro autem ſi adſit fides, quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi*, &c. Hic ſi gratia Chriſti *in amore juſtitiæ*, & *fide per dilectionem operante* ab Auguſtino ſignificatur, & *in fructum ferente caritate*: profecto quæcumque hoc ex loco, & ceteris, quæ ſunt ſimilibus concepta verbis, medicinalis gratia Chriſti, ac Pelagianæ oppoſita conficitur, operatrix eſt, & fructifera; nec alia dici Chriſti gratia debet, niſi quæ operis eſt effectrix, hoc eſt adulta jam & robur adepta. Sic qui ab iiſdem Armacanis affertur locus ex Epiſtola Auguſtini CXX, nullam aliam, niſi perfectam caritatem ſonat, expultricem timoris, & concupiſcentiæ domitricem, ac legis obſervantem, id eſt præceptorum operum executricem, ut & alia ex Auguſtino eodem adjuncta loca demonſtrant.

VI. IDIPSUM quinto ex argumentorum capite, & ad hoc adſcriptis Auguſtini teſtimoniis apud Dogmatiſtas, oſtenditur. Siquidem *illud ſolum, unicam, & veram gratiam Chriſti, & gratiæ novi teſtamenti adjutorium, contra naturam, legem, doctrinam, præcepti cognitionem, peccati remiſſionem diſtinctam; illud, inquam, quo dilectio juſtitiæ, ſeu caritas diffunditur in cordibus noſtris, ut ex iſta Dei dilectione præcepta faciamus*, quærere ſe, & ex Auguſtini locis demonſtrare profitentur. Hoc autem non quodlibet eſt auxilium gratiæ, vel voluntatis impulſio; ſed ejuſmodi plane, quod vegetum ſit, ac firmum, atque perfectum.

Non aliud ſignificant Auguſtini ſententiæ omnes, quibus ad hujuſmodi probandam gratiam utuntur, quæ partim ex libro de ſpiritu, & littera; partim ex libro de gratia Chriſti petitæ ſunt: paucæ ex aliis libris excerptæ. Omnes autem eo conſpirant, ut Chriſti gratia ſit adjutorium validum ac perfectum, quo non ſolum velimus quod bonum eſt, ſed etiam operemur. Sic enim in libro de ſpiritu & littera, capite XXV, gratia Chriſti, ſive novi Teſtamenti, in co propoſita dicitur, *quod Deus adjuvet nos ad operandam juſtitiam* &c. *diffunderet caritatem in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Et capite XXVI, *Eamdem gratiam indeclinantem ait, ut ſcriberentur leges Dei in cordibus hominum* &c. *hoc donum Spiritus ſancti eſt, quo diffunditur caritas in cordibus noſtris: caritas non qualibet, ſed caritas Dei de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta*.

In Libro porro de gratia Chriſti, Pelagium redarguit, quod Deum neget adjuvare hominem, *a dilectionem inſpirando, ut id quod faciendum eſſe agnoverit faciat*. Et [a] Lib de Gr Chr. cap. 3.
in quinto, ac ſexto capite, talem deſcribit eamdem gratiam, qua adjuti ſeipſa, & *actu ipſo*, ut loquuntur, operamur. *Qua gratia* (inquit capite XII) *agitur non ſolum ut facienda noverimus, verum etiam ut cognita faciamus*. Hoc idem *adjutorium bene agendi adjunctum naturæ, atque doctrinæ, per inſpirationem flagrantiſſimæ, & luminoſiſſimæ caritatis*, in ſcriptis Pelagii *non apparere* omnino queritur capite XXXV. Tale, inquam, auxilium, *quo adjuvetur homo ut id, quod faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione, & actione perficiat*, ait capite XLI. Cui conſentanea ſunt ab illis prolata cetera Auguſtini teſtimonia: tum vero Concilii Carthaginenſis canon quartus, qui falſo Milevitano tribuitur; in quo *gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum propter hoc adjuvare nos* dicitur, *ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus*.

CAPUT VI.

1 Recenſentur ſummatim quæ in prioribus capitibus diſputata ſunt, ac peſſime de gratia Chriſti ſentire Armacani oſtenduntur, qui eam perfecta caritate circumſcribunt. 2. Idque nec eorum Auguſtini auctoritate defendere. 3. Quid in probetur, explicatur nonnullis Pelagianæ hæreſis. 4 Tum Semipelagiana Contra penitus ſeparantur Auguſtinus gratiam ea a tione ſumpſit, quæ eſt operum effectrix. 6 Contenduntur inter ſe gratia ab Auguſtino tradita, & Pelagiana 7 Et diſcrimine.

I. DUO ſunt, quæ ſuperioribus libri hujus quinque capitibus explicare, ac non indoctis hominibus probare volui; & quod volui, prorſus confido me eſſe conſecutum. Alterum fuit, Auguſtini teſtimonia quæ ab Armacanis antiquæ legis hoſtibus ad declarandam veram, & unicam Chriſti gratiam in medium allata ſunt, pleraque omnia gratiam illam ſignificare, ac prædicare Chriſti, quæ operum bonorum efficientiam, & eorum, quæ lege præcepta ſunt, exequendorum vim homini, ſo utque ſufficiat. Alterum, peſſime iiſdem ex locis ratiocinari Armacanos iſtos, qui *proprie dictam Salvatoris gratiam, ut ut gratia proprie dicta Chriſti a ſenſu diſtinguitur, de qua ſanctus Auguſtinus ſatagit & de qua propria cum Pelagianis controverſia fuit*, ſolam eſſe volunt gratiam illam, quam ex illis Auguſtini locis eruere, & adverſus communem Theologorum ſententiam vindicare profitentur: nempe, ut ipſi dictitant, *ſolam caritatis inſpirationem, qua fit ut Deum vere, ſincere, & ut oportet diligamus*. Hanc enim, quod & ipſi non diſſimulant, Auguſtini teſtimonia illis, quibus utuntur, aperte, uniceque demonſtrant. Atqui falſam, & hæreticam eſſe opinionem iſtam, ſatis conſtare arbitror ex [a] antecedentibus capitibus: unde eam Semipelagianorum eſſe propriam, vel horum potius errore deteſtabiliorem oſtenditur: quoniam prima initiis, rudimentiſque voluntatis, quæ ab Chriſti gratia excipere dimidiati iſti Pelagiani ſolebant, multo præſtantiora, & robuſtiora ſunt effecta illa, quæ ab eo removentur genere gratiæ, quod Armacani ſolum eſſe proprie dictum ex Auguſtini ſententiis aſſeverant: ut in ſecundo, ac tertio capite docuimus. [a] Cap. 2. 3. 4.

II. NEC ab ſublevandos notos Dogmatiſtas, & ab conſortio Semipelagianæ fæcis eximendos juvat illud, quod [a] interdum caritatem iſtam, cui ſoli gratiæ Chriſti medicinalis nomen inſcribunt, non ejuſmodi eſſe dicunt, *qua ſuper omnia diligitur Deus*; ſed nonnumquam tenuem, & ſimpliciorem eſſe, *quæ in inferiori affectu hæreat*: Nihil hoc, inquam, illos adjuvat. Nam qualemcumque hunc dilectionis affectum, in quo ſolo propria dictam Chriſti gratiam conſtituunt, aſſerunt eam eſſe caritatem, *qua vere, ſincere, & gratis, ex animo, propter ſeipſum, nullius creaturæ, ſed ipſius ſolius intuitu diligitur* [a] Vide ſup cap. 1 part 4.

diligitur Deus. Atqui plures voluntatis motiones, quas ad juſtificationem obtinendam Synodus Tridentina *diſpoſitiones* nominat, affectum illum perfectæ dilectionis antecedunt; & eadem nihilominus ad veram Chriſti gratiam, & auxilia proprie dicta pertinent, uti * ſupra demonſtravimus.

* Cap. 2. & 3.

Deinde quamvis Armacanus igniculos iſtos inchoatæ, necdum perfectæ dilectionis in cenſum referat medicinalis gratiæ Chriſti, & utcumque aliis in locis de vera Chriſti gratia loquatur, & ſentiat; tenetur tamen in hoc ipſo, quod quam unicam docet eſſe gratiam Chriſti, & quam ex Auguſtini dictis informare, ac probare ſtudet; ex illis ipſis Auguſtini ſententiis talis ea conficitur, & exiſtit, quæ non rudis, & inchoata ſit, primuſque veluti conatus & impetus emergentis ex peccati ſtatu voluntatis: ſed robuſta & ad operandum efficax, & vegeta illius impulſio. Quam in pleriſque citatis ex Auguſtino teſtimoniis appellari vidimus, *fidem quæ per charitatem operatur*; vel *dilectionem* illam, *quæ eſt plenitudo legis*. Cujuſmodi ſane non quicumque eſt *charitatis* affectus, nec exiguum, & quaſi adumbratum medicinalis gratiæ lineamentum: ſed maturus jam & adultus gratiæ vigor; qui plenis ac perfectis viribus ad agendum hominem inſtruat, ut ad obſervanda Dei præcepta, & exequenda virtutum officia convaleſcat.

Quamobrem cum alterutrum horum neceſſe ſit; vel abſurdiſſime de Chriſti gratia ſcripſiſſe, ac ſibi ipſi contradicere ſanctum Auguſtinum, ſi Armacani bona fide mentem ejus interpretati ſunt; vel iſtos ad hæreſim ſuam roborandam illius auctoritate abuſos eſſe, ſi is in recte ſentiendo conſtans ſibi fuerit: quis non poſterius hoc præcipiet, ac præponat alteri, facileque det illos nihil ad Auguſtini tractationem præter occupatum ſtudio partium animum, ac veritatis inſcitiam attuliſſe? quod ego planum ac perſpicuum, uti ſpero, deinceps omnibus faciam; certa potiſſimum notatione, animadverſioneque tradenda, quæ quidem ad Auguſtini intelligentiam non utilia tantum, ſed etiam neceſſaria, funditus illi caruerunt.

III. Eorum, qui in oppugnanda Chriſti gratia adverſantem ſibi nacti ſunt Auguſtinum, duplex genus omnino fuit: Pelagiani, & qui Maſſilienſes, ac Semipelagiani poſtea vocati ſunt. Sed cum prioribus antiquius, & diuturnius, adeoque pertinacius certamen ille ſuſcepit: cum poſterioribus vero, inclinante jam ætate cœpit confligere; cum a Proſpero, & Hilario de ſuborta hæreſis Pelagianæ nova illa propagine eſſet admonitus. Quo tempore libros elucubravit duos; unum *de Prædeſtinatione Sanctorum*; alterum, *de dono Perſeverantiæ*: quibus ea complexus eſt, quæ ad Semipelagianos iſtos proprie pertinebant. Igitur ut erant duarum illarum dogmata factionum, & principia, quibus innitebantur; ita quæ adverſus ſingulos diſputavit, ad eorum uſum temperare ſtuduit; & gratiæ Chriſti, de qua contendebatur, qualitatem, efficientiam, ac proprietatem conſtituit. Pelagius gratiæ Chriſti, quæ quidem proprie ſic vocatur, neceſſitatem funditus, & univerſe ſuſtulit; aſſerens abſque illa poſſe hominem non converti ſolum ad Deum; verum etiam perfectum tam honeſtæ, quam Chriſtianæ vitæ ſtatum, adeoque ſempiternam ſalutem adipiſci: rametſi tum ad regni cæleſtis obtinendam gloriam, Chriſti notitia abſolute neceſſaria illi viſa ſit: tum ad idem illud aſſequendum, reliqua omnis gratia magis utilis, quam neceſſaria. Hanc Pelagii hæreſim fuiſſe, teſtis eſt qui id ubique prædicat Auguſtinus. Ut cum in Epiſtola XCIV, *novam quamdam*, ait, *hæreſim inimicam gratiæ Chriſti contra Eccleſiam Chriſti conari exurgere, hominum ſcilicet, qui tantum audent infirmitati humanæ tribuere poteſtatis, ut hoc ſolum ad Dei gratiam pertinere contendant, quod cum libero arbitrio, & non peccandi poſſibilitate creati ſumus, & Dei mandata, quæ a nobis implerentur, accepimus. Ceterum ad eadem mandata ſervanda, & implenda nullo divino adjutorio nos egere*. Sic Epiſtola Synodica Concilii Carthaginenſis, quæ inter Auguſtinianas nonageſima cenſetur, aſſerit, hæreſim eamdem nullam *aliam Dei gratiam* agnoſcere, *præter voluntatem hominis propriam, qua legem Dei poſſit implere*. Et, *nullum relinquere locum gratiæ Dei, qua Chriſtiani ſumus*. Et * Hieronymus Pelagianos ait negare, *liberum arbitrium Dei niti auxilio, illiuſque per ſingula ope indigere*.

* Hier. ad Cteſiph. col. 810. Vide tom. noſtrum

IV. Semipelagiani vero ad bene operandum, & ad ſalutem conſequendam neceſſariam confitentes eſſe gratiam, eamdem ad initium fidei, ac bonæ voluntatis minime requirebant. Verum unumquemque putabant inditis a Deo liberæ voluntatis, ac naturæ viribus poſſe ſalutis deſiderium, & initium aliquod fidei concipere: ut ad gratiam conferendam Deus non *opera quærat*; *ſed fides noſtræ devotioni contentus ſit*; ut ait Fauſtus Rhegienſis libro primo de libero arbitrio, capite ſeptimo, &c. *Sicut enim ad Deum largitio remunerandi, ita ad hominem devotio reſpicit requirendi*, ait idem. Et paullo poſt: *Primo itaque vocatio compendium fidei requirit a nobis. Sequentis vero temporis gratia redemptis, ablutis, innovatis, ſedulitatem operis, & curam laborioſæ ſervitutis indicit*. Et, *fidem exſpectat a parvulis: opera etiam cum fide a confirmatis requirit: ita tamen ut credulitatis affectum proficientibus augeat, & laborantibus adjutor quotidianus aſſiſtat*. Tum capite decimo, diſertius expreſſiuſque errorem eumdem explicat: ubi inter cetera ſcribit, *ſicut dextram in omni homine ipſe formavit; ſed in poteſtate hominis poſuit, ut eam quo vellet extenderet, & ad diverſa opera conferret; pari modo ſenſum rationis, & arbitrium voluntatis in unamquamque animam inſeruit, inſpiravit, infudit; ſed eam in manu humani conſilii, moderandam, & exercendam reliquit, ejuſque officia juri hominis dominioque commiſit, ut ſi malum depravatus appeteret, in arbitrii libertate permiſſum ſibi ſciret, licere noſceret. Si autem bonum caperet, actionem, & perfectionem ejus a conditore depoſceret, ad merendum vero illius officioſa devotio pertineret. Et ideo hominis formator, & rector, bonæ voluntatis homini deputavit uſum, ſibi reſervavit affectum. Non ergo æquum juſtumque uni velle conceſſit, & alteri denegavit. Sed ſicut omni homini manum, oculum, greſſumque donavit, ita ſimiliter omni homini voluntatem, ut eam in quamlibet partem verſaret, indulſit*.

3 lib. de Pela. hæc. cap. 2.

V. Adverſus utroſque diſputans Auguſtinus, de gratia non eodem modo locutus eſt. Sed contra Pelagianos contendens, gratiam Chriſti generatim, & quam ampla, lateque patet accepit. Nam qui totam funditus gratiam abnegabant, nec eam ad bona opera, vel ſalutem conſequendam, immo ne ad perfectionem quidem Chriſtianæ virtutis obtinendam, neceſſariam eſſe dictitabant, ſic eos retundendos ſtatuit, ut quod in illorum hæreſi peſtilentiſſimum, ac perniciosiſſimum erat, id potiſſimum averteret; cum hoc probaret, ac doceret, neque bonum opus ullum, nedum perfectum, ſine gratia fieri, nec ad vitam æternam ſine gratia Chriſti perveniri poſſe. Satis illud conſtat, Pelagium, ut ſine auxilio gratiæ affatim in libero arbitrio ineſſe virium ad bonam beatamque vitam aſſequendam oſtenderet, eo præſertim argumento uti ſolitum, quod fruſtra Deus homini legem, ac præcepta componendæ vitæ, & ad ſalutem comparandam idonea dediſſet, niſi tantum roboris naturæ illius ingenuiſſet, quantum ad ea exequenda ſufficeret. Declarant hoc omnia illa teſtimonia, quæ ex Auguſtino proferunt Armacani, ut qualis ſit gratia Chriſti, illius auctoritate demonſtrent; quorum aliqua ſuperiori capite congeſſimus. Hæc enim gratiæ genus illud oſtentant, quod ad operandum efficax eſt, ac validum: qualis eſt perfecta jam, & corroborata dilectio, non rudis, & initialis, ut ſæpe diximus.

VI. Ut autem melius hoc intelligi poſſit, expendendum illud eſt in primis, quis ſit communis de gratia Chriſtianorum ſenſus: & quæ ſit antecepta illorum mentibus rei iſtius informatio, quam Græci πρόληψιν vocant, cum de gratia cogitant, aut loquuntur. Nimirum auxilium aliquod Dei ſtatim animo deſcribunt, quo ad vitam laudabiliter inſtituendam, & ad Chriſtianarum officia virtutum, & bona opera præſtanda; ac poſtremo ad æternam vitam comparandam divinitus adjuvamur: quem ad uſum finemque adeo illam neceſſariam agnoſcunt; ut ſine ea boni neque facere aliquid in vita, neque poſt mortem conſequi poſſimus. Hanc Chriſti gratiæ notionem docti indoctique pariter animo verſant, cum de ea ſermo illis oritur; nec olim Pelagianos inter & Catholicos ulla fuit de iſta communi gratiæ ſignificatione diſſenſio. Verum in conſtituendo gratiæ, auxiliique genere, ſumma inter utroſque contentione certatum eſt. Ac Pelagius quidem de gratia, ejuſque neceſſitate ſic univerſe ſentiebat, ut multis audientibus aliquando dixit: * *Anathemo qui vel ſentit, vel dicit, gratiam Dei, qua Chriſtus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere, non ſolum per ſingulas horas,*

* Pelag. apud Aug. lib. 1 de Gr. Chr. cap. 2.

aut per ſingula momenta, ſed etiam per ſingulos actus noſtros non eſſe neceſſariam: & qui hanc conantur auferre, pœnas ſortiantur æternas: Cujuſmodi & Catholicorum erat profeſſio. Sed illi gratiæ nomine vel naturam ipſam, & liberum hominis arbitrium, vel peccatorum remiſſionem; vel legis notitiam, ac ſcientiæ revelationem intelligebant; ita ut ad ſublevandam, corroborandamque voluntatem, nullam in eam proprie, ac proxime derivaretur auxilium, quod illius imbecillitatem erigeret, & ad agendum opitularetur. Catholici vero, præter illa cum Pelagianis communia ſibi præſidia, interiora quædam alia requirebant, quæ charitatis, ac dilectionis, vel fidei per charitatem operatæ nomine complecti ſolet Auguſtinus.

VII. Ambo iſta gratiæ genera declarat, & ſibi mutuo opponit Auguſtinus cum multis in locis, tum in calce epiſtolæ CXLIII, ubi primum callidam, & ambiguam de Chriſti gratia mentionem a Pelagio factam queritur in epiſtola ad Demetriadem virginem: in qua non ſatis explicabat, cujuſmodi gratiam intelligeret, eamne, quæ ad ſolam ſcientiam, aut æternam prædicationem, atque ejuſmodi cetera refertur; an potius *tantas voluntatis vires, tantum dilectionis ardorem* ex ſpiritu ſapientiæ manantem, *qui ſufficiat ad implendam magnitudinem continentiæ*; qualem a Deo poſtulandam ſcivit, impetravitque * Sapiens. Tum ita pergit ſcribere: *Satis enim dici non poteſt, quantum cupiamus in eorum hominum ſcriptis, quæ propter acrimoniam, atque jucunditatem leguntur a plurimis, apertam confeſſionem illius gratiæ reperiri, quam vehementer commendat Apoſtolus, qui etiam ipſius menſuram fidei, ſine qua impoſſibile eſt Deo placere, ex qua juſtus vivit, quæ per dilectionem operatur, ante quam, & ſine qua omnino nulla cujuſquam bona opera exiſtimanda ſunt, quoniam omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, Deum dicit unicuique partitum. Nec ſola revelatione ſcientiæ nos divinitus adjuvari, ut pie, juſteque vivamus, quæ ſine charitate inflat; verum etiam inſpiratione charitatis ipſius, quæ plenitudo legis eſt, & quæ cor noſtrum ut ſcientia non inflet, adjiceat.*

* Sap. 8. 21.

Hic perſpicuum eſt, Auguſtinum utramque gratiam Chriſti, quam & Pelagius, & Catholici prædicabant, talem exprimere, qua bona opera fiunt, & virtutum officia præſtantur. Certe veram & Chriſtianam gratiam hujuſmodi Lectoribus objicit, quæ ad *implendam continentiæ magnitudinem ſufficit: & ex qua juſtus vivit; quæ bona opera noſtra* reddit; *quæ plenitudo legis eſt*.

Omitto cetera Auguſtini loca, in quibus duo inter ſe comparantur illa gratiæ genera: quorum haud pauca alibi * collegimus. In quibus omnibus talia opponuntur inter ſe adjumenta gratiæ, quæ Pelagius, & quæ Auguſtinus aſſerebant, ut perfectam utraque charitatem præ ſe ferant. Merito id quidem; nam & alioqui uſitata res eſt, & more hominum recepta, ut cum de naturali aliqua potentia, & facultate, vel de arte, & ſcientia diſputamus, ac naturam illarum, & efficientiam explicare volumus, eum ex multis uſum illarum, & actionem, effectionemve nominemus, quæ eſt omnium præcipua, & ad quam ceteræ tendant ac referuntur, velut ad ultimum finem, quæ ejuſdem eſſe poſſunt artis, aut facultatis actiones. Sic medicinam definimus eam artem, quæ ægris corporibus ſanitatem reſtituit, ac morbos depellit. Atqui non ea ſola eſt effectio medicinæ, proxime curare morbos, ac ſalutem reddere: ſed ſunt alia plurima ejuſdem artis opera, quæ in morbum ipſum, aut ſanitatem nihil ex proprio ſuo actionis exercent; ſed ad principalem efficientiam aliqua ratione conducunt: velut eſt herbas legere, & alia neceſſaria comparare ad morborum remedia, idque ſuis temporibus, ac certis opportunitatibus facere, victum quotidianum, ac diætam præſcribere, explorare venam, ſcrutari corporis temperiem; & id genus infinita alia, quæ cum ex ſcientia, & præſcripto illius artis adminiſtrentur, nihil tamen in morbum per ſeſe, ſed ex longinquo moliantur; & ad primarium artis opus apparandum, gubernandum, dirigendum, exequendumque conferunt. Idipſum de architectura, pictura, & reliquis fere artibus uſurpare licet. Nam ſi architectura quid ſit, ſive potius Græce, οἰκοδομητικὴ τέχνη, roget aliquis, ſtatim reſpondetur, artem eſſe domus fabricandæ. At quam multa ejuſdem opera præcedere neceſſe eſt, antequam ad ultimum illud, & principale veniatur. Sic picturæ opus eſſe reſpondebimus, corporearum rerum imagines lineamentis, & coloribus exprimere. Dici vix poteſt, quam multa prius efficienda pictori ſint, quam poſtremum illud proxime attingat, & abſolvat.

* Ut in to. 3. lib. de Pelag. hær. cap. 10.

VIII. Hoc ſi ad propoſitum transferatur, incredibile eſt quantam lucem afferat, tum ad univerſum Chriſtianæ gratiæ genus explicandum; tum ad Auguſtini indagandum, eruendumque ſenſum; tum poſtremo ad Armacanorum caſtigandam licentiam. Intelligimus enim gratiæ nomen, & efficientiam, hoc eſt medicationem animorum, ſic late patere, uti corporum curationem: ac præcipuum illius opus, & ad quod adhibentur, comparanturque reliqua, eſſe, peccati abſterſa labe & ægritudine, animæ ſanitatem reſtituere. Sed ut eo perveniatur, multa prius agi, efficique oportere; & rudimentis quibuſdam, inchoationibuſque virtutum, ac certa veluti diſciplina paullatim ad ſummam ultimamque provehi. Quem progreſſum ſupra, capite ſecundo, ex Tridentini Concilii auctoritate deſcripſimus.

Quamobrem quod Auguſtinus illis in locis, quæ ad conſtituendam naturam gratiæ Armacani in medium proferunt, iis eam verbis, ac ſententiis circumſcribere videtur, quæ peccati omnis expultricem, & eorum, quæ lex divina præcipit, affectricem, ac perfecte demum actuoſam illam prædicant, non alio ſenſo prudens quiſque, & non prorſus abſurdus interpretabitur. Minime omnium, ſi Chriſtianus & Catholicus ſit, ex eo verum putabit eſſe, quod ſoli Armacani ſomniant, nullum aliud Auguſtinum agnoviſſe Chriſti gratiæ genus, vel *medicinale auxilium* novi Teſtamenti; præterquam eximiam ac perfectam dilectionem, qua Deus propter ſe, vel propter ſeipſam juſtitia diligitur. Nec motus animi ceteros, qui affectum illum antecedunt, atque ipſum adeo gehennæ metum, quo a peccandi voluntate initio abſterrentur homines, alienum ab eodem illo genere gratiæ medicinalis ſtatuet, aut ſolis imputabit naturæ viribus. Quod quidem ab Armacanis fieri, & germanos ideo Pelagianos merito cenſendos eſſe, in ſequentibus demonſtrare pergam.

CAPUT VII.

1. De metu gehennæ, quem bonum eſſe Catholica fides docet in Tridentino Concilio ſtatuta. 2. Armacanorum varia, & hæretica de illo ſententia. 3. Quam negant ex Chriſti eſſe gratia. 4. Sed ex Tridentino ipſo decreto refelluntur. 5. Eorumdem actus & perplexa ratis. 6. Lutheri de eodem metu, & ex eo ſuſcepto dolore damnata opinio. 7. Plane eadem quam inſtaurarunt Armacani.

I. Qui gratiam Chriſti medicinalem, ſola vera charitatis inſpiratione definiunt, nullum illius effectum eſſe judicant, præter dilectionem proprie dictam, qua juſtitia propter ſe, ſive ſuapte cauſſa is, qui juſtitia eſt, amatur Deus. Ea novæ ſectæ eſt opinio, quam illius princeps iis verbis complectitur: *Gratia Chriſti tantummodo ad diligendum in cujuſvis præcepti impletione Deum, neceſſaria eſt*: tum aliis, quæ initio libri hujus expoſui. Ex quibus ſequi videtur, pœnæ ac gehennæ metum, & quæ ex eo proficiſcuntur opera, non ex Chriſti gratia derivari; & eo ipſo bona, & honeſta non eſſe; immo mala eſſe potius. Quod enim ex charitate non fit, id ex nulla fit virtute: ut eſt eorumdem Armacanorum ſententia; qui virtutem omnem, eſſe charitatem exiſtimant. Quod autem ſine virtute agitur, ſi ex libera voluntate pendet, in malo ac vitio numeratur.

Atqui * Tridentinum Concilium *anathema eſſe* decrevit, *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccato abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere*. * Seſſ. 6. can. 8.

Hæc Synodalis decreti ſanctio novæ ſectæ principes non quidem ad ſanitatem, ac bonam mentem revocare potuit: ſed hoc egit interim, ut ſenſus animi ſui tectius, & obſcurius expromerent, atque inconſtantia ſermonis, & ambiguitate Lectores in diverſa diſtraherent; quo minus ad intimum eorum, arcanumque dogma curarent, poſſentve pertingere.

II. Certe

II. CERTE dux illorum & coriſtes, cum de ea quæſtione diſputat, ſic impeditus, & perplexus eſt, ac ſecum adeo diſconvenit, ut apud hunc, pertexentis ferme omnium moroſa quædam & ſcrupuloſa verborum certamina videatur.

Primum ille *timorem gehennæ, ſive pœnæ in ſe conſideratum, ſive parvum, ſive magnum, ſive remiſſum, ſive intenſum, eſſe utilem ac bonum* fatetur, quod ita definierit Tridentina Synodus. Verum paulio poſt, illam ipſam profeſſionem veri dogmatis quibuſdam additamentis inficit, & ab Synodalis decreti ſententia detorquet; quaſi cum adverſariis, quos illo canone confixit Synodus, colludere, ac prævaricari inſtituerit; quod poſtea demonſtrabitur. Nam timorem iſtum gehennæ, ſi in illo hæreatur; hoc eſt, niſi ex charitate proficiſcatur, inordinatum vitioſumque fieri dicit, cum ex ſe ſit bonus. Quemadmodum *licita, bonaque eſt, ait, voluntas aſſumendi cibi, & potus, appetitus tuendæ ſalutis corporalis, concubitus inter conjuges, ſcientiæ comparandæ ſtudium, & ejuſmodi ſimilia: quis tamen ignoret, ab iis, qui in hujuſmodi rerum delectationibus hærent, per quas eis tranſeundum erat, gula, luxuria, curioſitate, vanitate peccari? Nam hoc ipſo, quo in rebus iſtiuſmodi, velut jucundis, ac delectabilibus, animus commoratur, per quas tanquam peregrinus ad patriam, delectationum omnium fontem, tendere debet, nullius alterius malitia adjunctione delinquit. Nam iſta, & non alia, eſt omnium perverſitas, frui rebus illis, quibus utendum eſt.*

* Lib. Ann. in Job. c. 13

Quin idem poſtea quærit, *utrum timorem ſempiterni interitus & gehennæ Deus immittat homini, an naturaliter ex natura viribus fiat.* Cui mox reſpondet: *non videri quemquam poſſe diffiteri, quin Deus eum in animo timentis operetur.* Idque ex * Auguſtino probat, qui *Deo molliente cor hominis oriri* illum docet.

* Serm. 13. de ver. A. poſt. c. 3 & qu. 55. ſuper. Exo.

Addit, ſpiritum illum timoris, & ſervitutis Teſtamenti veteris proprium eſſe, ſicut ſpiritus amoris proprius eſt novi. *Uterque tamen (ait) a Deo datus, & acceptus. Immo idem ipſe ſpiritus fuiſſe ſignificatur, qui propter diverſos effectus utroque nomine nuncupatus ſit.* Quod ex * Auguſtino quoque demonſtrat.

III. VERUM paucis interjectis, negat ex gratia Chriſti timorem illum proficiſci. *Quamvis igitur fatendum ſit* inquit, *Deum in cordibus hominum timorem pœnarum futurarum operari; nullo tamen modo arbitrandum eſt, quod eum per illam veram Chriſti gratiam, propter quam infirmis hominibus largiendam crucifixus eſt, operatur. Nam iſta gratia effectum prorſus oppoſitum in voluntate facit. Eſt enim inſpiratio cœleſtis delectationis, qua Deus incipit dulceſcere, quem timebat: quaque dulcedine perfuſus animus, jam non formidat pœnam, ſed juſtitiæ dilectione operatur bonum.* Quare *operatur*, inquit, *Deus pœnarum timorem per aliam longe inferioris notæ gratiam: quæ, poſtquam infixa fuerit in animo judicii divini, ſempiternæque pœnæ fides, fortaſſis gratiam peculiaris cujuſdam, ſive internæ, ſive externæ providentiæ, & operationis non excedit.*

Quocirca eo tandem labitur, ut *timorem pœnæ, & opus juſtitiæ, quod ex timore imperatur, fidem quidem prærequirere* cenſeat, *ſed ea jam in animo radicata, proprie ſtricteque dictam Chriſti gratiam non exigere, ſed ex propriis arbitrii viribus poſſe proſilire.*

Quod ſi Deus timorem iſtum ſua providentia in animis peccatorum vel ſemper, vel ſubinde conciter, vel etiam, ſi ita libet, interius inſpiret, ea longe alterius rationis eſt, quam ea Chriſti gratia, de qua hactenus diſſeruimus. Limites enim naturalis providentiæ, quantum ad ſubſtantiam non excedit: cujuſmodi gratiam etiam Pelagiani multiſmodis agnoverunt, & confeſſi ſunt.

Denique peccatum ex mero timore gehennæ ſic vitari poſſe negat, ut vitando non peccetur aliud admittatur; quandoquidem timori iſti ſemper adjuncta eſt peccandi voluntas, ſi id impune liceret. Hæc de timore pœnæ ac gehennæ novæ ſectæ patroni, ac principis eſt opinio; quæ ſemetipſam evertit, ac plane ſibi contraria eſt.

IV. Ec hic conſiderandum primo iſtud eſt, quod ſic eſſe timorem illum pœnæ indicet, ut eſt veſcendi, ac bibendi voluntas, quæ nec per ſe bona eſt, nec mala; ſed ex genere τῶν ἀδιαφόρων, quæ pro ventis affectione ac voluntate, bonitatem, ac malitiam capiunt: hujuſmodi videlicet, quæ cum honeſtate, vel turpitudine conjuncta ſit, quam *moralem* vocant. Nam ſi de naturali agitur, talis ineſt illis, qualis in naturalibus appetitionibus reliquis cernitur, quæ nec laude per ſeſe, nec vituperatione dignæ ſunt, ſed mediæ, & indifferentes habentur, ut dixi, ac pro voluntatis nutu, & impulſu, ad genus alterutrum pertinent. Jam ſi eamdem putet eſſe rationem timoris illius, & operis, quod ex eo fit; vehementer fallitur, ac tam a ſe ipſo, quam ab Catholicæ fidei regula diſſentit, quam ipſe ſibi ex Tridentini Concilii canone præſcripſit. Etenim Tridentini Patres de præparationibus illic agunt, quibus ad juſtificationem, id eſt ſanctitatem, ac juſtitiam capiendam, idonei fiunt homines; quas quidem interiore animi permotione, & inſpiratione conſtare docet, * hoc eſt *per excitantem, & adjuvantem Dei gratiam effici; qua convertuntur eidem gratiæ libere aſſentiendo, & cooperando: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat, inſpirationem illam recipiens; quippe qui & illam abjicere poteſt; neque tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera ſua voluntate poſſit.*

* Trident. Conc. Seſſ. 6. cap. 5.

Quod igitur ex illa gratia, & conſentiente voluntate proficiſcitur, neque naturalis eſt, neque indifferens actio, ſed bona eſt & honeſta. Nihil enim, niſi quod eſt hujuſmodi, ex inſpiratione Spiritus ſancti, & gratia poteſt effici. Multo vero minus malum ac vitioſum illud eſſe poteſt, quod ex afflatu illo, operationeque gratiæ, ac ſancti Spiritus efficitur.

V. IN quo quis Armacenorum ἀβλεψίαν pro merito caſtigare poſſit: qui in ſe ipſos turpiter incurrunt, & priore decreto poſterioribus, iiſdemque contrariis decertant? Poſtquam enim timorem gehennæ *in ſe conſideratum, utilem, ac bonum eſſe* ſtatuerunt, Tridentinæ Synodi auctoritate permoti; mox illum ipſum vetere jubentes, ac ludibrio habentes auctoritatem Synodi, eumdem, niſi ex caritate prodeat, hoc eſt *niſi* id quod eſſet eſſe deſinat; gehennæ metum vitioſum ac damnandum eſſe decernunt. Atqui de timore illo gehennæ propoſita quæſtio eſt, non qui ex caritate ſuſcipitur, & ab ea imperatur, ac dirigitur. Stulta enim eſſet iſta dubitatio, an ſit bonus; cum quidquid ex charitate fit, citra controverſiam bonum ſit. Sed de hujuſmodi metu dubitatur, ac quæritur, qui citra charitatem, per ſe, ac natura ſua, & proprietate ceſſeter. Vide enim ordinata, & quemadmodum concepta ſit ab Armaceno iſta quæſtio. Dixerat, & latiſſime hactenus probaverat, *gratiam Chriſti medicinalem ad opera ſolius dilectionis, quæ in virtutibus omnibus Chriſtianis implicatur, neceſſariam eſſe.* Ex quo quid movere quempiam poſſit, ita ſubjungit: *Hinc vero dubium alicui ſubnaſci poſſet, quid de operibus ex timore damnationis, ſeu gehennæ profectis exiſtimandum ſit. Nam illa videntur eſſe opera vere bona: quandoquidem attritio ex iſto timore nata, etiam ſit diſpoſitio ad juſtificationem, dummodo ſit conjuncta Sacramento Pœnitentiæ.*

Apparet hic de timore damnationis inquiri, ac dubitari, non qui ex affectu charitatis oritur; cum jam decisum, definitumque eſſe dicat, ad hujuſmodi opera, quæ fiunt ex dilectione, gratiam Chriſti eſſe neceſſariam: ſed de timore illo per ſe, & in propria ratione conſideratio, qua pœnæ eſt, ac gehennæ horror, & fuga, tamquam mali, & incommodi proprii. Talis enim intelligitur timor, qui cum Sacramento Pœnitentiæ præparatio eſſe dicitur ad juſtificationem: non ille qui ex charitate proficiſcitur.

VI. DE iſtiuſmodi ergo timore, qui a caritate diverſus eſt, & eam præcedit, omnino diſputare inſtituit Armacanus: eumdemque mox propter Tridentinum decretum, *utilem ac bonum* eſſe decernit. Nam & Tridentinum Concilium, ut ſupra demonſtravimus, de affectu illo timoris canonem ſuum edidit, non qui ex charitate naſcitur; ſed qui, ut dixi, *diſpoſitio* eſt ad charitatem, & juſtitiam. Nec multum acuti eſt hominis hoc partim ex capite ſexto Seſſionis ſextæ; partim ex Canone octavi verbis colligere. *Si quis dixerit* (ait in Canone) *gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit.* Quod decretum non adverſus mortales ullos conditum eſt, qui metum gehennæ ex affecta charitatis ortum peccatum eſſe ſtatuerint: nec enim ſandum iſtud hactenus eſt auditum: ſed adverſus recentiores hæreticos, imprimiſque Lutherum; qui de timore gehennæ, deque contritione ex illo ſuſcepta idem prorſus, atque iiſdem

prope-

propemodum verbis, & argumentis aſſeruit, quibus Armacanus.

* Luth. to. 1. fol. 106. pag. 2.

Lutherus * enim in articulo ſexto de quadraginta & uno, quos Leo decimus in Bulla ſua damnavit; affirmat iſtud: *Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem; hæc contritio facit hypocritam; immo magis peccatorem.* Quem articulum ab Leone, uti dixi, notatum anathemate, Lutherus in eo libro propugnans, qui *Aſſertio articulorum Martini Lutheri per Bullam Leonis X. damnatorum*, inſcribitur, prorſus idem, quod Armacanus, docet: ut hic ex illo quæ ſcripſit hauſiſſe videatur. Sic enim ſcribit Lutherus: * *Primum hoc nemo negabit, Contritionem quantamlibet magnam,* NISI FIAT AMORE JUSTITIÆ, *& ut ipſimet dicunt,* IN CHARITATE DEI, *non eſt vera, ſed ſimulata. Omnia enim, quæ extra charitatem fiunt, nihil, vana, & falſa ſunt, ut 1. Corinth. 13. docet Paulus, quia non fiunt ex toto corde, &c. At contritio per peccatorum collectionem parata,* SINE AMORE DEI, ET JUSTITIÆ, *hoc eſt ſine corde, conterit: de hac enim locutus ſum. Quare neceſſario ſequitur, ut faciat hypocritam: qui* NEC VOLENTER, NEC AMANTER *conteritur in corde ſuo.* Tum alteram partem, *Quod ea contritio faciat magis peccatorem*, latius demonſtrare pergit, iiſdem, ut dixi, quibus Armacanus, rationibus, ut poſtea videbimus.

* Ibidem.

VII. NULLA re igitur ab Lutheranâ hæreſi diſtat Armacanorum opinio; ac pari utramque ſententia Leonis decimi, & Tridentini poſtea Concilii decreta damnarunt. Siquidem ambæ timorem gehennæ, & contritionem illo ſolo animatam, & acceniam ſuſpiciunt, & peccati loco habent: ac niſi ex *charitate*, id eſt *amore juſtitiæ* proficiſcatur, non ſolum ad emerendam veniam nihil in Sacramento conferre, ſed novo etiam implicare delicto ſtatuunt. Conferantur cum ſuperioribus Lutheri verbis, quæ Armacanorum princeps eadem de re ſcriptis prodidit. Hic enim ex Auguſtino pronuntiat, *nullum eſſe bonum, quamdiu fit formidine pœnæ, non amore juſtitiæ. Ipſa quippe juſtitia, quæ in præcepto bene vivendi, ſive affirmativo, ſive negativo claret, ſincere diligenda eſt, ut eſſe poſſit opus bonum. Qui autem juſtitiam dilexerit, nihil aliud diligit, niſi verum Deum.* Sic in illud incurrit Armacanus, quod in Luthero damnatum eſt; metum illum gehennæ, & dolorem ex eo ſuſceptum, qui non oritur *ex amore Dei ac juſtitiæ*, non eſſe opus bonum: adeoque malum eſſe opus, ac peccatum; ſiquidem *nullum dari medium inter charitatem, & culpabilem cupiditatem*, ejuſdem principis ſectæ illius eſt effatum.

Hujuſmodi porro, qualis hodie eſt Armacanorum, Lutheri opinionem fuiſſe, & ab Leone X, ac tota Eccleſia pro hæretica damnatam & proſcriptam; fidem faciant, præter illa, quæ dixi; Theologicarum, ut vocant, facultatum variis in locis edita judicia atque decreta: velut Pariſienſium, ac Lovanienſium: tum viritim ab ſingulis præſtanti doctrina & ſanctitate præditis, ſcripti de hac re contra Lutherum libri. Inter quos memorandus in primis eſt Joannes Fitcherus Roffenſis in Anglia Epiſcopus, & Martyr, qui adverſus Lutheri articulos ab Leone damnatos luculentum opus elaboravit; in quo & Lutheri dogma de contritione ex metu gehennæ, quod Armacani modo recoquunt, ubertime confutat; & eamdem, quam nos hic tuemur, ſententiam, tamquam oppoſitam errori illi Catholicæ fidei decretum, explicat, & affirmat.

CAPUT VIII.

1. *De Pœnitentia ex metu gehennæ ſuſcepta, Armacanorum error, quo ita bonam illam eſſe fateri videntur, ut tamen non ſit ex Chriſti gratia. 3. De metu gehennæ, Auguſtini ſententiæ in ſpeciem contrariæ: ac primum eæ commemorantur, quæ illum cômendare videntur. 6. Tum quæ damnare. 7. Quadruplex in univerſum timor a S. Thoma conſtituitur. 8. Triplex ab aliis. Ejuſdem cauſſa duplex. 9. De illo timore apud Auguſtinum obſervanda duo. Primum, loqui ipſum de eo timore, qui ex natura ortus cum affectu peccandi conjungitur, cum eum condemnat. 10. Alterum obſervandum de duplici gratia rudi, & perfectiore. Hinc Armacanorum fucus detegitur.*

I. QUANTUS ſit in Armacanis æſtus animi, quamque volubilis & inconſtans illorum opinio, cum de timore gehennæ, ex eoque ſuſcepta pœnitentia diſputant; puto qui antecedens caput legerit, ignorare poſſe neminem. Nunc eorum ſummatim flagitia colligam, ac quantopere a ſeipſis, & a Catholica fide diſſentiant, hoc capite monſtrabo.

Ex iis maxime eſt illud abſonum, & ἀδιανόητον, quod metum eumdem gehennæ *utilem*, ac *bonum* fatentur, & a Deo ac Spiritu ſancto in hominibus effici, non tamen ex Chriſti gratia; ſed ex quadam Dei providentia, quæ naturæ limites neutiquam excedit. Quod ſine dubio Pelagianam ſapit hæreſim. Nam nullus omnino motus animi, quo ad juſtitiam capiendam præparantur homines aliunde eſt, quam ex Chriſti meritis & gratia, initio ab ipſa vocatione ſumpto: uti Tridentina docet Synodus: cujus hæc verba ſunt in capite quinto ſeſſionis ſextæ. *Declarat*, inquit, *præterea juſtificationis exordium in adultis a Deo per Chriſtum Jeſum præveniente gratia ſumendum eſſe: hoc eſt ab ejus vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur.* Tum capite ſequenti, particulatim explicat, cujuſmodi juſtificationis ſit exordium illud; quam *diſpoſitionem* vocat *ad juſtitiam*; ac varias animi permotiones enumerat; inter quas *divinæ juſtitiæ timorem* poſt fidem recenſet. Hunc igitur timorem *per Chriſtum Jeſum*, & ex ejus meritis & gratia ſic exiſtere, & in nobis oriri vult; uti fidem, & alia gratiæ auxilia, quæ etſi perfectiſſimo in gratiæ genere minime cenſentur; quia nondum peccati labem, ac maculam eximunt, ſed cum eo conſiſtunt; pertinent tamen ad eam gratiam, quam contra Pelagianos, & eorum præſertim reliquias tota contentione defendit, & Chriſti meritis vindicat Auguſtinus. Vide caput ſecundum & tertium libri hujus, ne eadem hic repetere neceſſe habeam.

II. QUOCIRCA non hæreticum ſolum eſt, ſed etiam qualicumque Theologo penitus indignum Armacanorum dogma, quo aſſerunt, timorem gehennæ, quo ad juſtificationem præparantur animi, & qui a Deo, ac Spiritu ſancto communicatur, non ex Chriſti gratia proficiſci; ſed novi cujuſdam, & Chriſtianis auribus inauditi eſſe generis.

Sed hac titubantis ſectæ, nec libere ſenſum ſuum expromentis, ac cauſſæ diffidentis inconſtantia, levitateque omiſſa, eam decretorum ipſius partem perſequemur, quæ momenti majoris eſt; quæque penitus inſediſſe illius animo videtur. Nemo quippe eſt adeo parum intelligens, quin ea ipſa, quæ de metu gehennæ commode ab Armacano dicta memoravimus, non bona fide, nec ex animi prolata ſententia; ſed ingratiis extorta, & ſervili quodam timore damnationis expreſſa cognorit. Contra vero quæ adverſus eumdem illum metum Lutheri conſentanea hæreſi multis capitibus expoſuit; ea ſerio ac lubenti animo, & ut intus habebat, ab eodem concepta, ſcriptiſque prodita fuiſſe.

Itaque contra hanc peſtilentem, & hæreticam labem, propugnanda nobis eſt Catholici decreti veritas Tridentini Canonis auctoritate ſancita; prorſuſque illud adſtruendum; timorem gehennæ, qui nondum ex vera charitate proficiſcitur, malum non eſſe, nec peccati macula infectum; ſed ad promerendam veniam, ac juſtitiam, congruentis habere vim meriti: eumdem porro cum Sacramento Pœnitentiæ conjunctam, ad perfectam cum Deo ineundam gratiam idoneæ præparationis inſtar eſſe.

Duo hic ſunt, ut apparet, diſputationis hujus reliqua: quorum in priore demonſtrandum eſt, ex Auguſtini præſertim ſententia, bonum eſſe, nec turpificatum vitio aliquo mentis hunc affectum, quo vitandi ſempiterni ſupplicii gratia laudabile aliquid capeſſimus, aut a peccato deſiſtimus. In poſteriore vero, explicare illud oportet, ex Tridentinæ Synodi placitis, eumdem illum animi motum, ac doloris ſenſum, qui ex timore hujuſmodi capitur, idoneam eſſe præparationem ad emerendam peccatorum veniam, ſi ad eum Pœnitentiæ Sacramentum acceſſerit.

III. UT a priore ordiar, Auguſtini de timore iſto ſententiam brevi hac præſcriptione complectar, in qua enodanda, & enucleanda tota conſequens diſputatio verſabitur. Illum igitur aſſero de affectu iſto, qui propoſitarum a Deo pœnarum metu nos in officio continet, atque ob admiſſa delicta ſenſum doloris affert, ſic interdum loqui, ut bonum utilemque eſſe declaret; nedum

dum ut novum eſſe peccatum exiſtimat: alias vero cum peccandi voluntate conjunctum, adeoque malum eumdem videri dicere. Quæ decretorum *ἐναντιώματα*, ne ad vituperationem tanti Doctoris, & invidiam trahatur; danda nobis eſt opera, ut apta quapiam interpretatione pacari, & cum Catholico dogmate conciliari poſſit. Hoc vero cum a pleriſque tentatum, nec ſine approbatione perfectum fuerit, eſſet profecto cur Armacanos miraremur rem adeo pervagatam, nec indignam ſcitu vel ignoraſſe, vel ſilentio premere potuiſſe. Sed eorum in ceteris perſpecta diſſimulatio, eo uſque progreſſum habuit, ut illis propemodum ſimilium flagitiorum impunitatem; nobis vero mirandi ceſſationem attulerit. Quamobrem his tantiſper ſepoſitis, paucas ex Auguſtino ſententias in utramque partem ſeligam, quibus timorem gehennæ commendare alias & probare; alias infamare, atque peccati notam videtur inurere.

* Tomo 8. pag. 410 D 2. & ſeq.

In enarratione * Pſalmi CXXVII, duplicem timorem explicat, unum, qui nondum eſt caſtus, quo *gehenna timetur*, *unde terret & Dominus*, cum ſcilicet futura ſupplicia comminatus eſt. *Audiunt*, inquit, *hæc homines; & quia vere futura ſunt impiis, timent, & continent ſe a peccato. Timent quidem; ſed non amant juſtitiam. Cum autem per timorem continent ſe a peccato, fit conſuetudo juſtitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulceſcit Deus: & jam incipit homo juſte vivere, propterea non quia timet pœnas; ſed quia amat æternitatem. Excluſus eſt ergo timor a charitate, ſed ſucceſſit timor caſtus.* Tum de eodem illo non caſto timore; *Non timet*, inquit, *ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi, ſed timet ne mittatur in gehennam. Bonus eſt & iſte timor, utilis eſt.* Habes hic *bonum & utilem* eſſe timorem illum.

IV. RURSUS in Sermone XVIII de verbis Apoſtoli, de eodem timore agens, quo metu gehennæ continent ſe a peccatis homines, non amore juſtitiæ, inter alia ſic ſcribit; * *Modo cum dicit mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo: quid dicturus ſum? male times? vane times? Non audeo, quandoquidem ipſe Dominus ablato timore ſubjecit timorem; & ait, ubi dixit, Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & poſtea non habent quid faciant: ed eum timete, qui habet poteſtatem & corpus & animam occidere in gehennam ignis: ita dico vobis hunc timete. Cum ergo Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum, comminationem geminaverit, dicturus ego ſum male times? Iſta non dicam. Plane time, nihil melius times, nihil eſt quod magis timere debeas. Sed interrogo te, ſi non te videret Deus, quando facit, nec quiſquam te convinceret in judicio illius, faceres? Tu te vide. Non enim potes ad verba omnia mea reſpondere, inſpice teipſum. Faceres? Si faceres, ergo pœnam times, caſtitatem nondum amas, charitatem nondum habes, ſerviliter times, formido eſt mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut iſta formido cuſtodiat te, ut perducat ad dilectionem. Timor enim iſte, quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te: & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis, littera eſt minans, nondum gratia juvans. Cuſtodiat tamen te timor iſte, dum non facis timendo, & veniat charitas: intret in cor tuum, & quantum illa intrat, tantum timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit, ne velis facere, etiamſi impune poſſis admittere. Dixi quid timeatis, dixi quid appetatis.*

* Aug. Ser. 18. de ver. Apoſt. c. 8.

* To. 9. pag. 263. C.

V. AD hæc, in * Tractatu tertio in Epiſtolam Canonicam Joannis, hortatur fideles, ut ſi nondum amant illa præmia, quæ Deus pollicetur, *vel hoc timeant*, quod minatur, æternum ſupplicium.

* Ibid. pag. 262. B 1.

Et in * Tractatu nono uberrime timorem hunc eumdem commendat. *Cœpit aliquis credere diem judicii*, inquit. *Si cœpit credere, cœpit & timere. Sed quia timet adhuc, nondum habet fiduciam in die judicii: nondum eſt in illo perfecta charitas. Numquid tamen deſperandum eſt? In quo vides initium, cur deſperas finem?* Deinde timoris illius fructus, & commoda deſcribit; ac quemadmodum paulatim nos ad timorem illum caſtum, & charitatem perducit. Tum iſta pertexit: * *Ergo incipiat timor, quia initium ſapientiæ timor Domini. Timor quaſi locum præparat charitati. Cum autem cœperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparavit locum*, &c. *Major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. Si autem nullus timor, non eſt qua intret charitas. Sicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur: ſeta prius intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum. Sic timor primo occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut introduceret charitatem.*

* Ibid. C 2.

Sunt & alia quamplurima ejuſdem Auguſtini teſtimonia, quæ gehennæ metum illum *bonum*, *utilem*, & *ſaluberrimum* eſſe confirment: tametſi non ex charitate, id eſt amore juſtitiæ profectus ſit, ſed eam antecedat: cujuſmodi non pauca deſcribuntur ab Armacanis.

At idem alias Auguſtinus, timorem illum non ſine peccato eſſe ſignificat; prorſus ut damnare videatur. In libro de ſpiritu, & littera, capite octavo: *Quicumque faciebant* (inquit) *quod lex jubebat, non adjuvante ſpiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore juſtitiæ: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiuſque ex illo rei tenebantur, quod eos noverat Deus malle, ſi fieri poſſet, impune committere.* Hic illum mentis affectum, quo vitandi ſupplicii gratia officium facimus, nihil præter ſpeciem habere, neque Deo probari, videtur aſſerere; tamquam verum ſit, quod de eo jactabat Lutherus, *contritionem hujuſmodi, quæ non ex charitate oritur, minime veram eſſe, ſed ſimulatam.* Sic in capite decimo quarto libri ejuſdem, ſub finem: *Quod mandatum, ait, ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſerviliter fit, non liberaliter; & ideo nec fit.* Non enim fructus eſt bonus, qui *de charitatis radice non ſurgit.*

Et libro de Natura & Gratia, capite LVII, *Sub lege eſt*, inquit, *qui timore ſupplicii, quod lex minatur, non amore juſtitiæ, ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber, nec alienus a voluntate peccandi. In ipſa enim voluntate reus eſt, qua mallet ſi fieri poſſet, non eſſe quod timeat, ut libere faciat, quod occulte deſiderat.*

Item Serm. XV de verbis Apoſt. cap. VI multa diſſerit ad eamdem ſententiam: at inter alia; *Qui timore*, inquit, *pœnæ non concupiſcit, peto quia concupiſcit*, &c. *Quid magnum eſt pœnam timere? Quis eam non timet? Quis latro, quis ſceleratus, quis nefarius? Sed hoc intereſt inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro timet leges hominum: tu autem legem ejus times, ejus pœnam times, quem fallere non potes. Nam ſi fallere poſſes, quid non feciſſes? Ergo & concupiſcentiam tuam non amor tollit, ſed timor premit. Ad ovile venit lupus; latratu canum, & clamore paſtorum ab ovili reverſus eſt lupus. Ipſe tamen ſemper reverſus eſt lupus.*

Innumera ſunt apud Auguſtinum loca generis ejuſdem, quæ ab Armacanis ſtudioſa conquiſita ſunt: at minime ſit neceſſe plura hoc loco deſcribere.

VII. QUAMOBREM cum ſe ita res habeat, ut timor gehennæ nonnumquam *bonus* & *utilis*, ac *ſaluberrimus* ab Auguſtino cenſeatur; interdum vero malus ac vitioſus, & cum peccato interiore conjunctus: evidens eſt, nec omnem iſtiuſmodi affectum animi vituperandum eſſe; nec omnem promiſcue laudandum: ſed diſtinctione illic opus eſſe; quam quidem ex Theologorum ſententia facile conſtituemus, poſtquam de illius timoris proprietate ac natura conſtiterit.

* S. Tho. in 2. 2. qu. 19. art. 2.

* Quadruplex auctore S. Thoma, univerſe diſcernendus eſt timor. Unus eſt *mundanus*, quo ad temporalia vitanda mala Deum offendimus: ſecundus *ſervilis*, quo pœnæ metu a peccato deterremur: tertius *filialis*, qui culpæ ipſius metu, & ex Dei amore peccatum cavet: quartus ex utroque temperatus *ſervili* & *filiali*, *initialis* ab illo nominatur. Poſt hæc in articulo quarto quæſtionis ejuſdem, quærit *utrum ſervilis timor ſit bonus*. Ac reſpondet, In timore illo diſcernenda eſſe duo: aliud enim eſſe timorem ipſum per ſe conſideratum; aliud annexam ei *ſervilitatem*, ut ipſe loquitur. Hanc autem in eo conſtituit, quod pœnam reſpiciat, eamque cavere ſtudeat, tamquam ultimum malorum: quatenus bonum huic oppoſitum, hoc eſt incolumitatem ſuam, ſummi & ultimi boni inſtar habet: nec ad Deum ullo modo refert. Hic enim ſervorum illiberalium, & improborum affectus eſt; qui diligenter cavent, ne contra herile mandatum aliquid committant, non heri ipſius cauſa, quem minime curant: ſed ſui ipſorum gratia, ne malo afficiantur. Qui ergo ſic erga Deum comparatus eſt, ut peccatum declinet, aut de eo admiſſo doleat ob hoc unum, ne malum ſibi conſciſcat, vel quod eo perpetrato pœnam commiſerit; ita ut in eo, tamquam fine ultimo, conquieſcat: quod tunc accidit, cum peccare vult, & contra mandatum facere, ſi impune poſſit: qui ſic, inquam, habet in voluntate, ac propoſito

ſito

ſito animi, Deum iſte ſerviliter timet; eſtque malus, & vitioſus hic timor, ex ſancti Doctoris ſententia. Qui hoc addit, *Servilitatem non eſſe de ratione timoris ſervilis, ſicut nec informitas ad ſpeciem fidei informis*. Quocirca *timor ſervilis*, qua *ſervilis*, malus ab illo conſtituitur: eo quod *ſervilitas* eſt ipſa mala: at vero pœnæ timor in ſe, nec ſervilitate infectus iſta, bonus eſt. Quod paucis ita demum complectitur: *Timor ſervilis*, inquit, *ſecundum ſubſtantiam ſuam bonus eſt; ſed ſervilitas ejus eſt mala*.

VIII. ALII non multum abhorrentes, & iiſdem principiis innixi paullo iſtud planius, & facilius explicant. [* Ita Val. to. 4 diſp. 7. quæſt. 2. punct. 3.] * Triplicem ex metu pœnarum de peccatis dolendi modum diſcernunt: quorum primus eſt, cum pro ſummo, & ultimo fine, illam a pœna liberationem propoſitam habet. Secundus cum eamdem impunitatem reſpicit, tamquam conditionem, ſine qua non illi peccaſſe doleret. Tertius cum neutro modo afficitur, ſed in pœnas commeritas ſimpliciter intentus, ob id dolore iſto peccati ſui contrahitur, quod illis luendis obnoxius eſt, nec in delicto perſeverandi interim voluntatem retinet. Horum generum trium priora duo perſpicue vitioſa ſunt, & cum peccato aliquo conjuncta. Tertium etſi nondum venit ad perfectum, citra criminis eſt notam, ac reprehenſionem.

Atque ut in rem propoſitam altius deſcendamus, animadvertendum eſt, hunc ipſum timoris affectum duabus ex cauſſis proficiſci. Aut enim ex natura ipſa, & humanæ vi & captu rationis oritur. Quemadmodum [* Act. 24. 26.] * *diſputante Paullo de juſtitia, & caſtitate, & de judicio futuro, tremefactus* eſt Felix Præſes, ut Lucas in Actis refert. Aut ex Spiritus ſancti gratia, Chriſti utique parta meritis, animo peccatoris afflatur.

Prior nihil ad ſalutem conſequendam, neque ad præparandam voluntatem, obtinendamque juſtitiam proprie confert, niſi ex accidenti, & extrinſecus. Sicut qui ruentem in flagitium hominem violenter retinet, & a male agendo cohibet, poteſt illi mutandi animi, ac reſipiſcendi cauſſam præbere: per ſeſe vero peccandi voluntatem non eripit; quamvis præſentis ſupplicii metu propoſito, efficere hoc poteſt, ut actionis perpetrandæ malæ conſilium deponat, quamdiu imminente illo terrore percellitur: quo amoto, & impunitate oblata, niſi aliud obſtet, quam primum ad ingenium redibit.

At poſterior metus, qui ex inſtinctu Spiritus ſancti, Chriſtique gratia naſcitur, nullam in ſe, hoc eſt *in ſubſtantia*, ut vocant, ſua, peccandi voluntatem includit: tametſi cum peccato, quod *habituale* nominant, adhuc cohæreat. Eſt enim non *proxima*, ſed *remota*, quod dici ſolet, ad gratiam, veniamque percipiendam peccatoris diſpoſitio.

Non eſſe malum, neque peccati inquinatum macula timorem hujuſmodi, ſi ut in ſeſe eſt, interiuſque ſpectetur; ſatis ex eo convincitur, quod a gratia, & auctore ſancto Spiritu manaſſe illum ponimus. Quod vero tale eſt, pravum, ac vitioſum eſſe nequit: ne in Deum ipſum, quod dictu nefas eſt, vitioſitas illa redundet; iſque male agendi voluntatem inſpiraſſe videatur.

IX. HIS velut fundamentis poſitis, duo ſunt illi ſollerter intuenda, qui & Auguſtini mentem capere, & Armacanorum fraudes, atque inſidias cavere; & propoſitæ quæſtionis expedire ſe laqueis volet. Quorum primum illud eſt, in pleriſque locis, ubi de ſervili pœnarum, ac gehennæ timore loquitur Auguſtinus, eum intellexiſſe, non qui ea gratia, meritiſque Chriſti, ac ſancti Spiritus afflatu gignitur, ſed qui ex humano, & naturali affectu, & inſito cuique conſervandi ſui amore procedit. Quem quidem merito proinde ſtatui nihil ad ſalutem, aut impetrandam Dei gratiam, ac peccatorum veniam conducere: ſed neque peccandi voluntatem detrahere: nec aliud præſtare, quam ut male agendi progreſſionem interſiper inhibeat ac ſiſtat, dum præſentis illius mali formido ſublata fuerit.

De hoc timoris genere loqui Auguſtinum, ubicumque gehennæ metum cum peccandi voluntate conjunctum, ideoque damnandum eſſe ſtatuit, facile is agnoſcet, qui ab Armacano citata illius teſtimonia diligenter inſpexerit. Etenim horum pleraque diſerte metum illum exprimunt, qui *non adjuvante ſpiritu gratiæ* concipitur: ut eſt in illo loco, quem ex libro de ſpiritu & littera, [* Paragr. 4.] capite octavo, * paullo ante deſcripſi. Et in libro de gratia Chriſti, capite uno, *Quamvis multi*, inquit, *quod imperat lex facere videantur timore pœnæ, non amore juſtitiæ: quam dicit Apoſtolus juſtitiam ſuam, quæ ex lege eſt, tamquam ſit imperata, non data. Si autem data eſt, non dicitur juſtitia noſtra, ſed Dei; quia ſic ſit noſtra, ut ſit nobis ex Deo*.

Hic Auguſtinus quod timore fit pœnæ, ex lege fieri dicit, & ad illam refert *juſtitiam*, quam Apoſtolus *ſuam* nominat: *Ut* * *inveniar*, inquit, *in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt: ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti Jeſu; quæ ex Deo eſt juſtitia in fide*. [* Phil. 3. 9.] Atqui *legem*, *fidei*, & *gratiæ Chriſti* opponere ſolet Apoſtolus; tamquam quod ex lege fit, non fiat ex gratia: ex quo ſequitur, id quod ex timore pœnæ agitur, quoniam ex lege eſſe cenſetur, non agi ex Chriſti gratia, ſed ex naturæ viribus, quas ad obſequium legis & ſupplicii terror excitaverit.

X. HANC rationem, quæ ex oppoſitione legis & gratiæ petitur, atque ex eo, quod legi ſervilis acceſſetur timor, magno conatu Armacanus intentat; & ingenti Auguſtinianorum locorum apparatu inſtruit in * capite quodam, [* To. 3. lib. 5 cap. 25.] cui hoc lemma præfigit, *Timorem pœnæ non eſſe ex Chriſti gratia, quia facit juſtitiam inde natam ex lege, & juſtitiam noſtram, non ex Deo*. Quamobrem illud, quod dixi, certiſſimum eſt, timorem gehennæ, quem omnibus iis locis, quos Armacanus citat, commemorat Auguſtinus, & quem peccandi voluntatem, ſi impune poſſit, implicatam, & incluſam habere dicit, non ex gratia, aut inſtinctu, ac motione ſancti Spiritus oriri: ſed ex naturæ viribus: atque idcirco nihil ad quæſtionem noſtram pertinere. Nos * enim hic de timore illo loquimur, [* Vide ſup. cap. 7.] qui ex gratia & inſpiratione Spiritus ſancti provenit, ut Tridentina Synodus decrevit, quæ inter *diſpoſitiones*, quibus ad juſtificationem paullatim peccator adducitur, timorem illum numerat, Armacano ſuffragante, qui eumdem *ſecundum ſe licitum, bonum, ac rectum eſſe* pronunciat. Ex quo perſpicuum eſt diſſimilem hunc eſſe metum illius alterius, qui nec ex Chriſti gratia nobis ingeneratur: & peccandi animum, ac voluntatem in ſeſe continet.

XI. SIC illud intelligendum, & ad eumdem, qui ex gratia non oritur, ſed ex naturæ viribus, metum gehennæ referendum eſt, quod Armacanus * affirmat, [* Cap. 27 & ſeq.] *Ex puro timore pœnæ non poſſe ita fugi peccatum, ut nullum aliunde peccatum incurratur*. Atque hoc ille crebris Auguſtini teſtimoniis probare ſtudet, quæ fere ſunt ejuſmodi, qualia paullo * ante deſcripſimus: [* Parag. 6.] quibus nimirum docet, eos, qui ſub lege vivebant, ita pœnæ timore conſtrictos a peccando coercuiſſe ſe, ut peccandi cupiditatem, & conſilium intus voluntate tacita foverent. Qua ex *legis* mentione, ſatis, ut paullo ante ſignificavi, timoris genus oſtenditur, non illud, de quo agimus; quod ad perfectam converſionem peccatoris, ac juſtificationem præparat, & ex inſtituto divinæ ſapientiæ, ac bonitatis, ad inſinuandum caritatem ordinatur; ut ex Auguſtino, & Tridentini Concilii decretis ſupra declaravimus: ſed alterum, quod gratiæ non debetur ex ſeſe; nec a Spiritu ſancto proficiſcitur; verum naturali, & humano ex fonte profluit.

Eſt enim perabſurdum, immo impium, putare, quod Armacani ſentiunt, ullum voluntatis affectum ex Chriſtiana manare gratia, hoc eſt ab ea, quam Pelagianis negantibus, Auguſtinus & Catholici omnes adſtruebant; quod cum peccato neceſſario conjunctum ſit; vel potius quod exerceri niſi peccando nequeat. Quid autem iſti nuperi Dogmatiſtæ aliud crocitant, dum gehennæ metum, quia ex caritate non procedit, malum, & novo implicatum peccato eſſe dictitant, hoc eſt interiori, & tacita voluntate peccandi: & eamdem tamen bonum, *licitum*, *rectumque*, ſi per ſe conſideretur, ac *ſaluberrimum* eſſe prædicant, ac Tridentinæ de illo Synodo decretum approbant; quo utique cavetur, metum ejuſmodi præparationem eſſe, qua ad gratiam, & juſtitiam peccator adducitur: quod profecto, ſi Catholici eſſe volunt, non aliunde quam ex Chriſti gratia, & ſancti Spiritus afflatu naſci fateantur? Hinc ergo conſequens erit, pravum, & culpandum voluntatis affectum per ſe, ac directe inſpirari hominibus ab Spiritu ſancto, & ex Chriſti oriri gratia: ut libri hujus capite ſeptimo demonſtravimus.

XII. ALTERUM de duobus, quæ in hac quæſtione obſervanda propoſui, ad fucum Armacanorum, & fallaciam deprehendendam mirifice attinet. Eſt vero illud

Digitized by Google

illud ejuſmodi : Ex illa duplici Chriſtiana gratia, quam ſæpius cogor quam vellem inculcare, ac repetere; una inchoata & initiali; altera jam adulta, & robuſta; priorem, ſi per ſe ſolamque ſpectes, non ſufficere ad legis obſervationem, vel præcepti operis executionem. Hujus enim proprium munus eſt, præparare duntaxat, ac movere voluntatem; ut velle incipiat operari, quamvis nondum operetur. Cui gratiæ ac vocationis initio, ſi opitulante Deo, liberum hominis arbitrium reſpondeat, & quod ſuarum partium eſt conferat, ſuccedit alia operis effectrix, qua confirmatus animus paullatim ſe peccati laqueis explicat, & ad exequenda Dei mandata roboratur. Jam vero gehennæ metus ille utilis, ac bonus, de quo hic diſputamus, ad priorem gratiam pertinet, rudem & initialem: ut in capite ſecundo libri hujus, & ſequentibus oſtendimus. Siquidem Tridentina Synodus, quem illic citavimus, hanc unam eſſe definit ex iis motionibus, quæ caritatem, ac dilectionem antecedant, & ad hanc præparant. Eſt autem caritatis peculiare munus, operari, ac præcepta exequi; ut pæne ſingulis paginis repetit Armacanus. Itaque non eſt ad legis opera præſtanda idoneum adhuc gratiæ illud auxilium, ſatis eſt ſi voluntatem excitare, ac movere incipiat, & ad id, quod nondum perficere poteſt, optandum, ac poſtulandum impellere.

At Armacani, ut hunc ipſum metum ex Chriſti gratia minime proficiſci, ſed ex humanis viribus adſtruant: immo ut malum, & cum peccato conjunctum eſſe doceant; cujuſmodi eſſe gratia illa debeat ex iis Auguſtini locis conſtituunt, quæ ad firmiorem, & vegetiorem poſterioris generis gratiam proprie ſpectant: cujus eſt ad opera legis exequenda, præſtandaque virtutum officia vires idoneas conferre: ut ſi minus hoc per ſe gehennæ timor efficere poſſit, aliunde, quam ex Chriſti gratia, prodire videatur.

Jam enim capite quarto libri hujus oſtendimus, Auguſtinum ſæpenumero, cum de gratia loquitur, hanc ſecundi generis operatricem intelligere, non rudem, & inchoatam. Quod, ne longum faciam, ex paucis illis

* Parag. 6.

ſententiis, quas * ſupra, hoc ipſo capite deſcripſimus licet animadvertere; in quibus gratiæ Chriſti proprium hunc effectum ſubjicit, implere legem, ac præcepta facere. Ut cum * ſcribit: *Legem timore non poſſe impleri: quoniam cum vere fit opus legis, caritate fit, non timore, qua caritas gratia eſt novi Teſtamenti.* Et * libro de ſpiritu & littera: *Ex lege timemus Deum; ex fide ſperamus in Deum. Sed timentibus pœnam abſconditur gratia.* Item aliud: * *Timor legem non implebat; amor implevit. Timuerunt homines, & non impleverunt: & amaverunt, & impleverunt.* Subdole igitur, & captioſe ludunt Armacani in ambigua ſignificatione gratiæ, dum timorem gehennæ funditus abjudicant a Chriſti gratia, propterea quod non ſufficit ad præcepta ſervanda, & opera legis exequenda; quod eſſe gratiæ proprium ex Auguſtino dum probant, diſſimulant non de toto gratiæ genere illum loqui, ſed de adulto duntaxat, & robuſto: quo timor gehennæ minime continetur: qui in primo, & adhuc imbecillo gratiæ genere ponitur; quod bonæ voluntatis habet initium. Hæc ſi quis diligenter obſervet, novi Dogmatiſtæ fraudem ac verſutiam contemnet: nec ſe a ſalubri, & Catholica doctrina ſophiſtica iſta cavillatione deduci patietur.

* Aug. qu. 55. ſup Deuter. tom. 4 p. 184. A 2.

* Cap 28 ſub fin

* Concione 2. in Pſ.90.

CAPUT IX.

1. *Ex dictis colligitur, dolorem ob peccata ex metu gehennæ ſuſceptum bonum eſſe, & ad juſtificationem præparare.* 3. *Præcipuum adverſariorum firmamentum illam eſſe ſententiam, qua nullam aliam putant eſſe gratiam Chriſti præter caritatem veram, & proprie dictam.* 4. *Fucus illorum in conſtituendo amore ſui, qui quatenus in vitio ponitur, aut ſit honeſtus, & ad inſtitutum noſtrum attinet, exponitur.* 5. *Amorem hunc ſui non ſe tamquam ultimum finem ſibi proponere, ſed peccandi voluntatem excludere.* 6. *Ut hoc melius intelligatur, duplex ex Auguſtino radix operum ponitur, caritas, & cupiditas. Sed illa non eſt ſola vera & proprie dicta.* 7. *Quod ex Auguſtino demonſtratur; qui & fidem ex caritate, & tamen ex fide caritatem provenire dicit.* 8. *Unde concluditur, caritatem alias late, alias proprie, & ſtricte accipi.* 9. *Quomodo ex hac diſtinctione Auguſtinus interpretandus ſit.*

I. HUJUS gehennæ timoris, quem antecedenti capite ab Armacanorum calumnia vindicavimus, ſoboles eſt dolor quidam de peccato ſuſceptus, ſed imperfectus adhuc, & rudis; ac velut gratiæ tirocinium, quo ad plenam, uberioremque juſtitiam perpolitur, ac præparatur reſipiſcentis animus: dum pœnarum denuntiatione territus, peccandi interim voluntatem abjicit, ac melioris vitæ deſiderio concepto, ad uſurpanda remedia feſtinat. * *Cum enim timetur pœna, quam minatur* (Deus) *diſcitur amari præmium quod pollicetur: ac ſic per timorem pœnæ bona vita retinetur. Per bonam vitam bona conſcientia comparatur; ut per bonam conſcientiam nulla pœna timeatur*, ait Auguſtinus. Et Iſidorus Hiſpalenſis libro ſecundo ſententiarum de ſummo bono, capite VIII, timorem eumdem converſis ad Deum neceſſarium eſſe docet, ut ab eo incipientes perfectam ad caritatem proficiant. *Ante neceſſe eſt*, inquit, *timore converti ad Deum, ut metu futurarum pœnarum carnales illecebræ devincantur. Deinde oportet abjecto timore ad amorem vitæ æternæ tranſire.* Ac de ſervili timore loqui Iſidorum, arguunt ſequentia, cum ſic ſcribit. *Unde & Apoſtolus, Non enim* (inquit) *accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis: per quem ſcilicet jam non peccati pœna ſervos comprimit; ſed amor juſtitiæ liberos reddit.* Et ſententia quarta: *Neceſſe eſt enim omni converſo, ut poſt timorem conſurgere ad caritatem Dei debeat quaſi filius; ne ſemper ſub timore jaceat quaſi ſervus. Tunc enim amorem noſtræ converſionis oſtendimus, ſi denuo ut patrem diligimus, quem prius ſervili mente vere ut dominum formidabamus.* Vide Clementem Alexandrinum ſeptimo ſtromateo, pagina 532.

* Aug. Ser. 214. de Tẽp.

II. HUJUSMODI pœnarum metum, ex eoque conceptum dolorem citra Pœnitentiæ Sacramentum * *per ſe ad juſtificationem non perducere peccatorem; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponere*, totidem verbis docent Tridentini Patres: eiſque communi Theologorum conſenſu receptum: immo Chriſtianorum omnium animis jampridem hic ſenſus inſedit: quem magni ſcilicet ac puſilli primis ex elementis Chriſtianæ inſtitutionis acceptum retinent memoriæ, & ad uſum adhibent uſurpandæ in Sacramento Pœnitentiæ.

* Trident Conc. ſeſſ. 14. cap. 4.

Sed extitere nuper cupidi turbarum, ac novarum dogmatum homines non valde docti, & acuti, ſed confidentes, & ad quidvis audendum parati: qui ex animis fidelium hanc eradere notionem, ac firmiſſimam perſuaſionem conentur evellere. Quorum periculoſus, & maleſanus hic error, unius, alteriuſve capitis diſputatione coarguendus eſt. Quod erit perfacile, ſi quibus inducti rationibus ad eam opinionem adhæſerint, eas falſas, & inanes eſſe conſtiterit. Hoc igitur agamus.

III. CREDO ex iis, quæ hucuſque ſecundo libro hoc expoſuimus, liquido id eſſe cognitum, fontem & originem præcipuarum hæreſium, quibus nova iſta diſciplina ſcatet, hoc illorum eſſe decretum, quod hactenus refutavimus: nullam aliam Chriſti eſſe gratiam, præterquam caritatem, ſive dilectionem, amoremque juſtitiæ, quo ſine ullo reſpectu ad id, quod noſtra intereſt, hanc diligimus, ac perſequimur: ac quicumque affectus animi non ex illa radice provenit, non inutilem ſolum ad Chriſtianam juſtitiam obtinendam, ſed etiam noxium eſſe, utpote vitioſum, & novi macula criminis infectum. Ex hoc velut principio alterum ſtatim eſt conſequens opinionis venenum, tam gehennæ metum, quam qui ex hoc oritur, dolorem de peccato conceptum, novum eſſe peccatum, niſi ab vera caritate, ac dilectione Dei proficiſcatur: & idcirco non idoneam eſſe præparationem ad percipiendam in Sacramento delictorum veniam. Quod neque verum eſt, neque veris, ſed fucatis, & fallacibus argumentis ab illis aſſeritur: & a Tridentinæ auctoritate Synodi, ac decretis abhorret.

De Tridentino Concilio, eiuſque, quam illi commenti ſunt, abſona interpretatione, paullo poſt. Nunc eorum rationibus occurremus, quibus dolorem iſtum ad promerendam in Sacramento Pœnitentiæ juſtificationem negent ſufficere.

Harum rationum, quarum vis in tota ſuperiori diſputatione hebetata eſt, ac retuſa; præcipua eſt iſta, qua ſectæ illius antiſtes multum nititur; quod *dolor iſte cum ex amore ſui ipſius, & ſalutis ſuæ corporalis oriatur, non majoris pretii eſt apud Deum, neque majorem ad juſtitiam acquirendam proportionem habet, quam amor, quo quis integritatem corporis diligit.*

IV. SED callida, & inſidioſa cavillatio eſt, cujus fraus & calumnia latet in *amoris ſui ipſius* vocabulo: quod ſane medium eſt, & tam in bonam, quam in deteriorem partem uſurpari poteſt. Etenim qui ſic amat ſe, ut tamquam ultimum ad finem, ad ſuum commodum, ac fructum omnia referat, idque divinæ voluntati, ac legi anteponat, ſine dubio peccat, & perverſa ſe amat, ac ſeipſo fruitur. Atque hic amor non ſolum naturalis eſt motus animi, ſine ulla gratia, vel inſtinctu Spiritus ſancti excitatus in homine: ſed etiam delicti culpa oblitus, utpote ab recta, & bene conſulta ratione deficiens. Quæ labes in eos affectus redundat, qui ex illo, tamquam vitiata, & peſtilenti radice pullulant: qualis eſt gehennæ metus, & de admiſſis peccatis inde conceptus dolor. De quo amoris, vel doloris genere non hic agimus: verum de altero, quem Deus per Spiritum ſanctum operatur in nobis; ut vel * Armacanus ipſemet agnoſcit. Hic vero tum ex ſeſe bonus, & honeſtus eſt: tum minime naturalis, hoc eſt ſolis naturæ viribus excitatus: utpote ex fide, ac ſancti Spiritus inſtinctu peculiari nobis inditus.

* Vide ſup. c. 7. peragr. 2.

Hoc amoris affectu non ſe ipſum homo ſic diligit, ut naturam ſuam, quæque ad hanc pertinent, tantummodo ſpectet, ac naturali in ſeſe modo, & propenſione feratur: cujuſmodi ineſt amor in omni animantium genere: cui *hoc eſt a natura tributum* (ait * Cicero) *ut ſe, vitam, corpuſque tueatur, declinetque ea, quæ ei nocitura videantur, omniaque, quæ ſunt ad vivendum neceſſaria, inquirat, & paret; ut paſtum, ut latibula, et alia ejuſdem generis.* Verum ita ſe diligit, tamquam aliquid ſuperioris ordinis, & naturæ captum, conditionemque præſtans. Nam ſe eatenus amat, non ut ad finem naturalem, ac bonum quodpiam innatis viribus, & humana comparandum induſtria, vel ei contrarium vitandum malum dirigitur: ſed ut ad ſummum, & natura qualibet creata præſtantius adipiſcendum, & fruendum bonum, hoc eſt Deum, referatur; vel ad declinandum quod ei fini adverſatur malum. Cujus utriuſque, boni ſcilicet, ac mali cognitio; tum illius appetendi, hujus declinandi impetus, & affectus, non ex naturali, & acquiſita marte noſtro ſcientia, & inſitis a natura præſidiis oriuntur: ſed excellentiore quadam ex luce fidei, ac divini inſtructus motione proveniunt.

* Lib. 1. de Off.

V. HINC evidens eſt, hujuſmodi amorem non eſſe vituperandum, nec inquinatum peccati ulla macula; ſed honeſtum, & laudabilem: cujus videlicet radix eſt & origo ſancta, auctorque Deus, & ejus ſpiritus. Nec enim ſic in ſe ipſum extendit amore peccator, aut quod malum ſibi eſt ita metuit, ac fugit, ut ſe ſibi tamquam finem ultimum propoſitum habeat; aut vel tacite, vel palam Deo præferat. Sed nec habitus ſic eſt, ut niſi tanti adipiſcendi boni ſpes eſſet objecta; vel ſempiterni mali ac ſupplicii metus inſtaret, libenter peccatum admitteret. Non enim de hoc genere amoris, vel timoris hic agitur: * *qui cogitur in opere habere quod licet; cum aliud habeat in voluntate: qua mallet, ſi fieri poſſet, licere quod non licet:* ut ait Auguſtinus: qui hanc ſervilis, & impari timoris, amoriſve proprietatem crebris ſententiis inculcat. Quibus Armacanorum natio fraudulenter abutitur, dum ex iis imperite colligit, nullum penitus *amorem*, quem *concupiſcentiæ* vocant Theologi; nec timorem eodem ex fonte manantem agnoſcere ſanctum Auguſtinum, niſi qui ſit hac perverſitate vitiatus, & infectus. In quo longe illos aberrare, ac decipi ſupra demonſtravimus: cum de tali affectu loquatur Auguſtinus, qui ex naturali, & humana, ſed originali labe corrupta indole proficiſcitur: non autem de eo, qui ex fide, & peculiari inſtinctu vocantis nos, & ad uberiorem gratiam præparantis Dei ſpiritus efficitur.

* Aug lib de Spir. & lit. c. 32.

VI. SED ut paullo rem altius repetam, & ut in aſſerendo ſibi, hæreſique ſuæ contra Catholicam fidem Auguſtino, fraudem ſectæ illius, ac dolum patefaciam; ſciri neceſſe eſt, duplicem eſſe humanarum actionum radicem, ut ex Apoſtolo docet Auguſtinus in * libro de Gratia, & libero arbitrio, capite XVIII: quem locum ſuperius, capite quinto libri hujus exſcripſimus. Qui quidem in loco Pelagium in libro primo de libero arbitrio docentem habere nos poſſibilitatem boni & mali a Deo inſitam, velut radicem fructiferam, quæ vel virtutes, vel vitia proferat, hoc eſt liberum arbitrium: hoc, inquam, ſcribentem Pelagium reprehendit Auguſtinus, quod non ſit eadem radix bonorum & malorum: ſed horum quidem radix ſit cupiditas, ut ait Apoſtolus; bonorum vero, caritas. Quamobrem quidquid ex caritate non oritur, ſi quidem *moralis*, ut vocant, qualitate cenſetur, id ex cupiditate provenit: ut Auguſtinus illic ſtatuit. Qui ſi *caritatis* nomine eam ſignificat, quam nuperi Dogmatiſtæ fingunt, veram, proprieque dictam Dei dilectionem; cauſſam ſuam obtinent. Hoc enim ſequetur, nullam aliam Chriſti eſſe gratiam, præterquam iſtiuſmodi caritatem. Nam cum ſine Chriſti gratia nullum bonum ſit opus, Chriſtianum ſaltem, & ad juſtificationem pertinens, neceſſe erit omne, quod non ex vera, proprieque dicta caritate pullulat, ad malum fructum pertinere, quoniam ex cupiditate proficiſcitur: cum nulla inter ambas illas, velut media, radix interjecta ſit.

* Aug lib de Gr. Chr. cap 18.

VII. SED multum ab veritate, & Auguſtini ſententia recedunt qui ſic diſputant. Atque ut intelligant, quam parum in Auguſtini auctoritate præſidii habeant, teſtem ipſum dabimus Auguſtinum, eſſe opera quædam bona, quæ ex tali caritate non oriuntur: neque id omne peccatum eſſe, quod ex illa minime proficiſcitur. Etenim fides ipſa opus quoddam eſt; ut Chriſtus docet. * *Hoc eſt*, inquit, *opus Dei, ut credatis in eum, quem miſit ille.* Idque Auguſtinus * in libro de Prædeſtinatione Sanctorum explicat, & * Chryſoſtomus Homilia Lxxxi a tomi ſexti. At idem Auguſtinus illud ipſum opus bonum fidei non a dilectione, ſive caritate proficiſci aſſerit; idque ſæpius repetit. Eſt autem in Tractatu * ad Pſalmum CVII inſignis hac de re locus ejuſdem, nullo modo prætermittendus. *Ea ſola bona opera dicenda ſunt*, inquit, *quæ fiunt per dilectionem Dei. Hæc autem neceſſe eſt, ut antecedat fides; ut inde iſta, non ab iſtis incipiat illa; quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, niſi prius credat in Deum.* Jam ergo repertum nobis eſt apud Auguſtinum opus aliquod bonum, quod non ex caritate provenit: ac, ſi vera eſt Armacanorum opinio, nec ex gratia quidem Salvatoris exiſtit. Quippe nullam iſti veram, ac proprie dictam Chriſti gratiam, hoc eſt ei, quam unam admittebat Pelagius, oppoſitam, agnoſcunt, niſi quæ *bonum opus* efficit: ut * ſupra docuimus. Quam quidem fide nos impetrare, eodem ex Auguſtino * probavimus alibi. Hic enim * *per fidem impetrari caritatem*, ait, *qua ſola vere bene operamur.* Idemque libro de Correptione, & gratia capite tertio, & quarto, ac ſequentibus docet. Et in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, capite ſeptimo, *Ex fide ideo dici* ait *juſtificari hominem, non ex operibus: quia ipſa prima datur, ex qua impetrantur cetera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juſte vivitur.* Porro idem * Auguſtinus alio in loco, *ipſam obedientiam munus eſſe Dei aſſerit, quæ neceſſe eſt ut ſit ei, cui caritas ineſt.*

* Joan. 6. 29.
* Cap 7.
* Pag 838 ed. Savil.
* Tom 8 Aug. p. 392. C.
* Cap. 5. lib. hujus, paragr. 2.
* To. 1. lib 12. cap. 20. parag. 6.
* Aug. epiſt 105 p. 152.
* Lib de Corr. & Gr. cap. 3.

VIII. QUOCIRCA cum ex variis illis Auguſtini locis illud efficiatur; fidem, qua obedimus utique Deo, cum quod vult, jubetque facimus, ex caritate proficiſci, ſine qua eſſe non poteſt: & nihilominus fidem eamdem impetrare caritatem, & eam antecedere; ut & opera bona, quæ nulla ſunt, niſi ex caritate prodeant: cogimur omnino, uti ſecum conſentientem habeamus Auguſtinum, id fateri, quod non * ſemel adnotavimus; caritatis nomen non eodem ab illo modo ſemper uſurpari: ac latius interdum accipi pro omni pio, ac religioſo voluntatis affectu, cuicumque tandem Chriſtianæ virtuti proprie tribuatur: alias pro vera, & expultrice peccati, proprieque dicta dilectione Dei. Ac prioris generis ſignificationiſque caritas tam imbecillum, initialemque cujuſcumque virtutis affectum, quam robuſtum & actuoſum, hoc eſt operis efficacem complectitur. Ut ſit caritas latius accepta tamquam γένος γενικώτατον, quod ad omnes pios & Chriſtianos animi motus extenditur: ac primo dividatur bifariam; nempe in affectus illos voluntatis, qui ex honeſto aliquo, & inſpirato divinitus per Chriſti merita propoſito, ſive, ut Scholæ loqui amant, *motivo* proficiſcuntur: non illo tamen excellente, quo in Deum abſolute propter ſe, ſine inferioris alterius boni ac finis complexione, ſpectatum

* Tom. 2. Dogm. lib. 10. cap 20. parag. 5 & ſeq. & lib 1 hujus operis, c. 6. par 6 & lib. 2 cap 5.

animus

animus intenditur: quæ eſt altera, longeque præſtantior caritatis illius generatim ſumptæ ſpecies, quæ perfecta, & Theologica virtus dicitur, princepsque omnium, ac regina. Rurſus dupliciter ſpecies utraque tribuitur, non κατ' εἶδος, ſed κατ' ἀξίωσιν: hoc eſt non eſſentiali, ut vocant, differentia, ſed ex accidente, & ſecundum quantitatem: quatenus utrobique aliæ motiones ſunt virtutum qualiumcumque rudes, & inchoatæ: aliæ robuſtiores, & perfectæ.

IX. JAM vero caritatis omnes illæ vel notiones, vel ſpecies ad Auguſtini varias, & in ſpeciem pugnantes inter ſe ſententias prudenter adhibendæ ſunt: ſi & ſummum virum ab inaudita quadam levitate, ac decretorum inconſtantia vindicare, & nos ipſos ab multiplicium errorum, & hæreſeon infamia tutos præſtare volumus. Quem ad utramque ſcopulum pridem alliſa nave, naufragium fecerunt Armacani. Qui quidem fateri hoc, & agnoſcere vel inviti cogentur; quibus in locis aſſerit Auguſtinus, * bonam voluntatem idem eſſe, ac caritatem, tum * utramque alias parvam & invalidam eſſe, alias magnam & robuſtam; caritatis vocabulum generatim accipi, pro quacumque bona motione voluntatis, adeoque pro initiali affectu credulitatis, ſive credendi voluntate, quæ fidem ipſam, & multo magis illam quam per fidem mereri & impetrare nos aliubi, ac ſæpiſſime docet, utique veram, & proprie dictam antecedit caritatem, quæ bonorum eſt effectrix operum, obſervatrixque præceptorum. Ubicumque vero hanc ipſam robuſtiorem caritatem merito nos ale impetrare fidei, non eamdem profecto cum priore illa ſignificat, quæ quamlibet rudis, ac tenuis, & operis nondum efficax, bona eſt voluntas & caritas. Ex quibus evidentiſſime conſtat, vere illud a nobis obſervatum caritatis apud Auguſtinum fuiſſe diſcrimen; & in clara meridianaque luce cæcutire noctuas Armacanas; quæ nec illum caritatis apud Auguſtinum varium unum ac diſſimilem notare ac diſcernere potuerunt: & nullam aliam præterquam veram proprieque dictam, ab illo deſignari caritatem tam pertinaciter, quam imperite tuentur.

* Lib de Gr Chr. c 21.
* Lib de Gr & lib arb. cap 17

CAPUT X.

De Juſtitia, & amore juſtitiæ, quam unicam Chriſti eſſe gratiam novi Dogmatiſtæ ſtatuunt. 1. Explicatur ratio juſtitiæ communis. 2. Quæ eadem cum honeſto, decoro, & legi conſentaneo, vel legitimo. 3. Duplex decorum, ſive honeſtum. 4. Amorem juſtitiæ, quam caritatem vocat Auguſtinus, non eſſe proprie dictam caritatem, ſed cujuſcumque dilectionem honeſtatis. 5. Nec juſtitiam ejuſmodi eſſe, quæ Deo ineſt. Tum vero reperiri in iis etiam voluntatis motionibus, quæ amorem ſui adjunctum habeant, necnon timorem gehennæ. 6. In his vero affectionibus, quæ ex fide proficiſcuntur, reperiri piam in Deum propenſionem. 7. Item referri ad Deum ipſam vi, non tamen expreſſe. 8. Nec eſſe juſtitiam noſtram, ſed Dei, & ex gratia oriri. 9. Et honeſtatis amorem propter ſe continere. 10. Duplex ex Auguſtino juſtitia.

I. CUM, ut initio ſecundi hujus libri diximus, novi, quod impugnamus, Dogmatis fundamentum in conſtituenda gratiæ qualitate verſetur, quod eam ſola proprie dicta caritate metiuntur; caritatem autem nihil præter amorem propter ſe juſtitiæ eſſe diſputant; idcirco de juſtitia, & hujus dilectione paucis hoc in capite agere decrevimus. Ita enim confido fore, uti certius, liquidiuſque deprehendatur, quam inepte iſti, abſurdeque ſentiant, ac bene longa, & loquaci diſputatione nihil omnino diſtetint: tum ut noſtra, id eſt Catholica, magis illuſtrata ratio obductas illorum oculis erroris tenebras clariori veritatis ſuæ ſplendore diſcutiat.

Hoc igitur ante omnia ſtatuendum eſt, juſtitiæ nomine quamdam ſignificari rectitudinem, ut * S. Thomas loquitur, ordinis ad alterum: ſive, ut alibi * dicit, ad finem debitum, & ad legem divinam, quæ eſt regula voluntatis humanæ: eaque communis eſt virtus. Quam juſtitiæ notionem hauſit ex Ariſtotele ſanctus Doctor. Nam ille * quinto libro Moralium ad Nicomachum capite tertio, id juſtum univerſe nominari aſſerit, quod eſt νόμιμον id eſt legitimum. Itaque juſtus eſt, inquit, qui legibus

* S Tho. 2. 2 qu. 58 art. 3. in corp.
* Ibid qu. 55 ar. 4 ad 4
* Ariſtot. 5. Eth. cap. 3.

obtemperat. Quæ enim legitima ſunt, ea ſunt juſta: & quæ ab legum-latrice facultate præſcripta ſunt, legitima dicuntur, & horum quodlibet juſtum eſſe dicimus. Siquidem leges de omnibus aliquid præcipiunt: velut fortitudinis officia, & temperantiæ, & quæ ad virtutes ceteras referuntur. * Atque hæc juſtitia, inquit idem, perfecta virtus eſt, non ſimpliciter; ſed ut alterum reſpicit. Habet enim virtus omnis nonnullam rationem debiti; non unius modi, ſed pro eorum, quibus exhibetur, varietate diverſum. Siquidem aliter nos erga eos gerimus, qui dignitate nos excellunt: aliter adverſus æquales, aut inferiores, ut idem * S. Thomas alio in loco diſſerit.

Ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια. τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι, καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναί φαμεν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων.
* Ibid. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον.

II. ET quoniam rectum illud officium (ita enim * Cicero nominat, quod Græci vocant κατόρθωμα) ſive hominis ad ſeipſum eſt, ſive ad alium; Deo, ac legi divinæ quodammodo perſolvitur: ideo valet Ariſtotelis illa præſcriptio; communem illam juſtitiam, perfectam eſſe virtutem, non ut in ſe conſideratur; ſed ut refertur ad alterum: hoc eſt, quatenus alteri, cui naturaliter obnoxii ſumus, Deo videlicet, ejuſque voluntati, quæ eſt antiquiſſima lex, omnia virtutum omnium officia reddimus.

Rurſus vero, quatenus rectum illud, quod ineſt in recte atque ex virtute factis, ad finem conſentaneum, & ut S. Thomas ait, debitam ordinatum, ſive ad legem divinam, ac tam in ſe, quam ad alterum bene conſtitutus homo eſſe debet: idcirco juſtus ille ex uſu ſacrarum litterarum appellari ſolet, cujus animus, & vivendi ratio cum lege divina prorſus adæquatur: quo ſenſu juſtitia, a qua juſti, & ſancti denominantur, eſt adæquatio quædam, & congruentia cum lege, id eſt cum Dei voluntate. Ex quo intelligimus, idipſum eſſe juſtum, quod honeſtum: niſi quod λόγῳ, id eſt ratione ſic differunt; quoniam juſtum, uti dixi, ad alterum comparatur, quem tamquam debitores reſpicimus: honeſtum vero idem iſtud eſt, quatenus honore, ac laude dignum eſt, nempe * quod etſi a nullo laudetur; tamen eſt laudabile natura.

* In 1. 2. qu. 60. art 2.
* Lib 1. Off. ſub init.
* Cic. 1. de Off.
* Lib. 1. de Off. c 43.
* Ambr. ibid.

Atque huc ipſum etiam decorum appellari ſolet, quod Græce πρέπον dicitur. Cujus vis ea eſt, ut ab honeſto non queat ſeparari. Nam & quod decet, honeſtum eſt, & quod honeſtum eſt, decet, ait Cicero, & poſt hunc * Ambroſius: qui utriuſque diſcrimen, quod facilius intelligi, quam explanari poſſe, cum Cicerone dixerat, ita definit, * ut honeſtas velut bona valetudo ſit, & quædam ſalubritas corporis: decus autem tamquam venuſtas, & pulchritudo ſit. Sicut ergo pulchritudo ſuper ſalubritatem, ac valetudinem videtur excellere, & tamen ſine his eſſe non poteſt, neque ullo ſeparari modo; quoniam niſi bona valetudo ſit, pulchritudo eſſe, ac venuſtas non poteſt: ſic honeſtas decorum illud in ſe continet, ut ab ea profectum videatur, & ſine ea eſſe non poſſit. Itaque decorum illud velut florem eſſe dicit, cujus radix eſt honeſtas. Quid enim eſt honeſtas, niſi qua turpitudinem, quaſi mortem fugiat? Quid vero inhoneſtum, niſi quod ariditatem, ac mortem afferat? Virente igitur ſubſtantia virtutis decorum illud tamquam flos emicat, quia radix ſalva eſt.

III. JAM decorum illud, quod re idem eſt cum honeſto, atque juſto, duplex a Cicerone deſcribitur. Nam & generale quoddam decorum intelligimus, quod in omni honeſtate verſatur: & aliud huic ſubjectum, quod pertinet ad ſingulas partes honeſtatis. Quod * Ambroſius explicat ſic. Illud generale ita eſt, ac ſi æqualem formam, atque univerſitatem honeſtatis in omni actu ſuo habeat concinentem, cum omnis ſibi ejus vita conſentit, nec in una aliqua re diſcrepat. Hoc ſpeciale, cum aliquem actum in ſuis habet virtutibus præminentem.

* Ibid. c 46.

Sic & honeſtas, & juſtitia, alia eſt generalis, quæ omnia virtutum officia complectitur, & per univerſitatem funditur honeſtatis, ut loquitur Ambroſius: alia ſpecialis eſt, quæ in parte aliqua enitet. Nam alia eſt honeſtas fortitudinis, alia temperantiæ, alia prudentiæ: ut & decorum ineſt omnibus juſtumque diverſum.

Ceterum qui virtutis cujuſpiam officium eligit, ac preſtare ſtudet, eum neceſſe eſt in formam, ac ſpeciem honeſti ejus, ac juſti, quod ſibi propoſuit, intuentem, idipſum appetere ac diligere. ut qui temperanter aliquid facere vult, amore ducitur honeſtatis illius, ac juſtitiæ, quæ ineſt in coercendis moderandiſque voluptatibus, quatenus divina lex id præcipit: ſi Chriſtiano fungi virtute velit. quod idem in fortitudine, ac prudentia, ceteriſque virtutibus accidit. Similiter qui omnia Chri-

ſtianarum omnium officia virtutum exequi, ac legem univerſam obſervare ſtatuit, animo prius informat, & voluntate appetit, aligitque generale decorum illud, & honeſtum, ac juſtum, quod per omnes honeſti, ac legitimi, hoc eſt juſti partes diffunditur.

IV. Hic ille eſt amor juſtitiæ, cui caritatis & dilectionis nomen tribuit Auguſtinus, ut * ſupra memoravimus. Non enim ſolam veram, proprieque dictam caritatem huic illum vocabulo ſubjeciſſe, copioſe hactenus oſtendimus: ſed amorem recti, honeſti, atque juſti, quod divina, & Chriſtiana lege continetur, ac præcipitur. Itaque omnem piæ voluntatis affectum, quo ſive ea præveniente Chriſti gratia, impius ac peccator ad vitæ melioris deſiderium, & propoſitum accenditur: ſive jam converſus, aut etiam juſtificatus, ad expreſſiora & firmiora Chriſtianæ legis officia progreditur, caritatis vocabulo afficit Auguſtinus: quoniam amor ineſt honeſtatis in illo, ac juſtitiæ. Eſt enim prima motio, & quaſi impetus voluntatis, quam ὁρμὴν Græci vocant, amor, qui eſt inclinatio quædam illius in bonum & propenſio, ſive *pondus*, ut loquitur Auguſtinus, *quo fertur ipſa quocumque fertur*. Quare quodcumque tandem virtutis opus faciendum eligit, cujuſmodi nullum, niſi juſtum, id eſt legitimum, ſive νόμιμον, & honeſtum eſt, ab amore illius, id eſt appetitione incipit. Sic amor juſtitiæ initium eſt bonæ, ac laudabilis voluntatis, & actionis.

* Lib. 1. c. 7. parag. 3. & lib. 2. cap. 2.

V. Neque vero juſtitia illic intelligenda eſt ea, quæ ineſt Deo, vel potius Deus eſt, qui eſt juſtitia, veritas, bonitas; quod * Armacanus Dogmatiſta novus arbitratus eſt: ſed eſt honeſtas, vel juſtitia, quæ virtuti cuilibet propoſita eſt, & objecta. Etenim amor ille, quo voluntas juſtitiam expetit, ac proſequitur, actuoſus eſt ſive, ut vocant, *practicus*, hoc eſt efficiens ejus quod appetit. Amat enim quod reipſa faciendo cupit eſſe qui. Cujuſmodi non eſt divina, & increata juſtitia, vel honeſtas; ſed creata, & ejus, actionecque humanæ voluntatis exprimenda. In quo differt amor ille juſtitiæ a vera, proprieque dicta caritate, qua Deus propter ſe diligitur. Deum porro cum dico, juſtitiam quoque Dei, & bonitatem, & quodcumque tandem ineſt Deo, ſive Deus eſt, intelligi volo. Nam amare Dei juſtitiam, qua bonum eſt Dei, caritatis eſt perfectæ, ac *Theologicæ*, ut appellant, virtutis. Sed non eſt talis amor iſte, de quo nunc agimus, juſtitiæ; ſed virtutibus communis omnibus: quarum nulla niſi honeſtum, ac juſtum nihil perſequitur. Quod de illis adeo dicendum eſt, quæ implicitam habent amorem ejus, qui ſic amat, & *amori concupiſcentiæ* vulgo tribuuntur; ut cum homo ſpe, ac deſiderio felicitatis æternæ potiundæ, vel ſempiternæ vitandæ damnationis, ad Deum converti expetit, & odio peccati ac deteſtatione tangitur, aut melioris inchoandæ, ac proſequendæ vitæ, ſive divinæ obſervandæ legis voluntatem ſuſcipit. Cum enim juſtum, honeſtumque ſit obtemperare Deo, & quod hic vult, imperatque, facere; velit autem, ac jubeat Deus *timere illum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam*, & æterna vitare ſupplicia; tum vero iis ipſis ante oculos poſitis, id eſt *noviſſimis intellectis & proviſis*, ſapere, ac peccatum odiſſe, virtutemque colere: profecto qui iſtud facit, juſtum honeſtumque, id eſt legi & voluntati divinæ conſentaneum opus facit, & quod per ſe, ac nullum ad finem alium ac diverſum actu ipſo redactum, laude approbationeque ſit dignum: quandoquidem ejus, cur fiat, honeſta & probabilis afferri cauſa poteſt. * Id autem honeſtum, ac propter ſe appetendum dicitur; non quod nullius rei alterius gratia, ſed propter ſe ſolum expetitur: verum quod ex ſe habet, unde honeſte, ac laudabiliter poteſt appeti, etſi de nullo alio cogitetur, tamquam ulteriori aliquo fine.

* Vide To. 3. lib. 3. c. 2.

* S. Thom. 2. 1. quæſt. 43. art. 1. ad 1.

VI. Et quoniam nulla eſt ad Chriſtianam honeſtatem, vel juſtitiam pia voluntatis motio, quæ non ex fide proficiſcatur, ut conſtanter ab Auguſtino traditur: * *Fides autem ex auditu eſt: auditus autem per verbum Chriſti*: ideo omnis hujuſmodi per prævenientem gratiam excitatæ voluntatis impulſio, quem *amorem*, & *dilectionem juſtitiæ* ab Auguſtino vocari ſupra diximus; habet adjunctum pium & benevolum neſcio quem ſenſum, & affectum erga Chriſtum Dominum, ac Deum. Nam & hunc dignum eſſe judicat, cui de rebus occultis, & naturæ captum ſuperantibus aſſeveranti certa fides adhibeatur: & quoniam promiſſa omnia, quibus ad peccati, & diaboli jugum excutiendum, Chriſti vero ſuſcipiendum, allicitur humanus animus; vel æterni ſupplicii comminationes, quibus ſalubriter concutitur, ac terretur, non ſine religioſa de Deo, atque Chriſto cogitatione, & honorifico judicio, ac placendi deſiderio peccatores commovent, & paullatim convertunt: neceſſe eſt ineſſe tacitum quemdam illis permotionibus amoris affectum, ac deſiderium tanti, cujus compotes eſſe cupiant, & quo carere metuunt, boni.

* Rom. 10. 17.

Quamobrem illud adverſus novam factionem ante omnia retinendum eſt; amorem juſtitiæ generatim univerſeque ſumptæ, quam caritatem, dilectionemque juſtitiæ, aut etiam Dei, nonnumquam vocat Auguſtinus, ad omnia virtutum Chriſtianarum genera pertinere, atque omnes pios, & honeſtos complecti voluntatis affectus, qui ex Chriſti gratia derivantur; & hunc ipſum amorem juſtitiæ alias perfectum, alias imperfectum, & inchoatum exprimi ab eodem Auguſtino.

VII. Neque vero, quod iſti falſo exiſtimant, juſtitia, cujus amorem caritatis nomine afficit Auguſtinus, Deus eſt ipſe proprie, & explicate, & ut Scholæ loquuntur, formaliter objectus: ſed confuſe, & *implicite*, ac vi, ſive, ut eædem barbariſſantes Scholæ dicere amant, *virtualiter*. Quod dupliciter evenit. Primum quatenus boni omnis, præſertim honeſti, & virtutis proprii, fons & origo eſt Deus, idque peculiari quadam ratione, & voluntate in nobis efficit. Deinde quod iſtiuſmodi voluntatis impetus, & motiones ex fide, & antecedente Dei, ejuſque mandati notitia; tum affectu in illum pio, ac benevolo, uti paullo ante diximus, exiſtunt. Unde conſequens voluntatis electio, qua libere juſtitiam illam & honeſtatem qualemcumque arripit, vi præcedentis illius inſtinctus gratiæ in Deum tendit, & adjunctum habet cum honeſti deſiderio, Dei ipſius amorem, ac ſenſum excellentiæ illius, aut indulgentiæ, ac bonitatis, aut ſeveritatis ac juſtitiæ. Quemadmodum ubi ſemel agitatum eſt ventis mare, etiam illis interquieſcentibus, undæ tamen adhuc tremulæ ſunt, & earum *poſt ventum quoque volutatio eſt*, ut ait * Seneca.

Eſt itaque laudabilis, & honeſtus ille affectus animi, qui & ex Chriſti gratia, non ex propriis naturæ viribus oritur; & ad hoc tendit, quod honeſtum eſt, ac legi, voluntatique Dei conſentaneum: nec ulla peccandi voluntate maculatur. Qua triplici conditione notata & perſpecta, ſcies quid inter timorem illum ſervilem, ac vitioſum, quem amori juſtitiæ opponit Auguſtinus, & hunc ipſum interſit, quo juſtitia propter ſe diligitur: & omnes Armacanorum inſultus fractos, debilitatoſque ſenties.

* Sen. de Br. vitæ c. 3. & de Tranq. c. 2. Gellius lib. 2. c. 30. Syneſ. ep. 4. p. 162.

VIII. Etenim quod ad primum de tribus attinet, jam illud præmonuimus, motionem illam voluntatis rudem & inchoatam, qua primitus a peccato reſipiſcimus, & ad Deum nos convertere volumus, ſi ex divino inſtinctu, & Chriſti gratia in nobis efficitur, peccandi voluntatem excludere, & initium quoddam eſſe juſtitiæ, cujus amorem in ſeſe complectitur. Nemo enim juſtus eſſe cupit, niſi volens, & amans ejus, quam deſiderat, juſtitiæ. Cui contrarius eſt affectus ille, qui propriis viribus nititur, & juſtitiam non quæ ex Deo eſt, ſed ſuam perſequitur. De quo ita ſcribit Auguſtinus: * *Lege Dei propoſita quiſquis timuerit, & ſuis viribus eam implere ſe poſſe putaverit, & fecerit quod lex jubet, non amando juſtitiam, ſed timendo pœnam; fuit quidem ſecundum juſtitiam, quæ ex lege eſt, homo ſine querela, non furatur, non adulterat*, &c. *Poteſt hoc, poteſt fortaſſis. Unde? Timore pœnæ. quamquam qui timore pœnæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit. Terrore ingentis armorum, atque telorum, & circumdantis forſitan multitudinis, vel obviam euntis, etiam leo revocatur a præda: & tamen leo venit, leo redit: prædam non rapuit, non malitiam poſuit. Si talis es, adhuc juſtitia tua eſt; qua juſtitia tibi conſulis, ne torquearis*. Tum cetera perſequitur, quæ * ſupra capite octavo deſcripſimus. De illo igitur timore, & voluntatis motione loquitur Auguſtinus, quæ eſt *juſtitia noſtra*, hoc eſt humana, & inſitis a natura viribus acquiſita; non autem Chriſti excitata gratia. Cujus tanta vis, & efficacitas non eſt, ut peccandi conſilium, ac voluntatem tollat, ſed ut premat tantum, ne in actionem prodeat; cum interius, & in animo eadem interim voluntas hæreat, delicti, ſi impune liceret, ſeipſa perpetrandi.

* Aug. Ser. 13. de verb. Apoſt. c. 6.

* Paragr. 6.

IX. Sic

* To. 4. pag. 389. D 1.

IX. Sic * in libro Expoſitionis epiſtolæ ad Galatas, de utroque animi ſtatu diſſerens, priorem, qui *ſub lege eſt ante gratiam*, ita deſcribit: *quando prohibetur quidem, & conatur a peccato abſtinere ſe, ſed vincitur: quia nondum juſtitiam propter Deum, & propter ipſam juſtitiam diligit, ſed eam ſibi vult ad conquirenda terrena ſervire. Itaque ubi viderit ex alia parte ipſam, ex alia commodum temporale, trahitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit juſtitiam: quam propterea tenere conabatur, ut haberet illud, quod ſe nunc videt amittere, ſi illam tenuerit.* Hæc eſt humana, & carnalis juſtitia; qua cum peccandi deliberata voluntas, & cupiditas manet. Sequitur altera. *Tertia eſt*, inquit, *vita ſub gratia, quando nihil temporalis commodi juſtitiæ præponitur: quod niſi caritate ſpiritali, quam Dominus exemplo ſuo docuit, & gratia donavit, fieri non poteſt.* Hujuſmodi eſt non perfecta ſolum voluntatis motio, qua Deum propter ſeipſum, ſive increatam bonitatem, & juſtitiam diligit: ſed etiam qualemcumque honeſtatem, & juſtitiam, hoc eſt virtutis opus, officiumque conſectatur; non ex proprio, innatoque impetu; verum ex divino ſancti Spiritus inſtinctu, atque ex Chriſti gratia. Tunc enim juſtitiam ipſam propter ſe amat: eo quod illud eligit, & affectat, quod Deus præcipit, & ad quod hortatur ipſum, atque excitat: nec *temporale commodum juſtitiæ anteponit* iſti. Neque enim Deum offendere vult; ſed ad eum potius ſeſe convertere, & cum illo in bona eſſe gratia: tametſi nondum ad perfectum amor iſte pervenerit: quoniam præter Deum aliquid commodi ſui; non tamen adverſus Deum, vel ſupra Deum, amando perſequitur.

* Aug. de Spir. & lit. cap. 31.

* Ibid. 29.

* Lib. 1. ad Simpl. qu. 2. to. 4. p. 209. A 5.

X. Quippe aliud eſt oriens & inchoata juſtitia, ſive honeſti amor, & juſti: aliud robuſta, atque perfecta: cum tamen utraque juſta, & honeſta ſit voluntas, hoc eſt caritas; ac per priorem impetretur poſterior. * *Per fidem enim confugimus ad miſericordiam Dei, ut det quod jubet, atque inſpirata gratiæ ſuavitate per Spiritum ſanctum faciat plus delectare quod præcipit, quam delectat quod impedit*, &c. *Ut anima ſanata, non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ operetur bonum.* Solet autem Auguſtinus *amorem juſtitiæ* vocare perfectum illum, & robuſtum, ac defæcatum: ut & gratiam: quemadmodum * eodem in libro, unde locus ille ſumptus eſt, cum paullo poſt, *per fidem impetrari gratiam* aſſerit *contra peccatum*; &, *fidem impetrare gratiam, qua lex impleatur, quæ gratia ſanat voluntatem, qua juſtitia libere diligatur.* Et ad * Simplicianum, *Niſi vocando* (ait) *præcedat miſericordia Dei, nec credere quiſquam poteſt, ut ex hoc incipiat juſtificari, & accipiat facultatem bene operandi*: quod ipſum alibi paſſim repetit: ut nos ſupra demonſtravimus. Peſſime igitur ex ſimilibus Auguſtini teſtimoniis argumentantur Armacani, primos illos animi affectus, quando ſpe divinæ bonitatis erecti, vel metu ſempiternæ mortis excitati, a peccato reſipiſcimus, & ad Deum abjecta peccandi voluntate revertimur; non eſſe honeſtatis, vel juſtitiæ dilectionem. Quoniam hæc ipſa dilectio poſterius, quaſi fructus, ac merces prioris illius propoſiti conceditur. Qua ex illorum ratiocinatione perinde ſequitur, fidem non ex Chriſti eſſe gratia: quandoquidem per fidem impetrari gratiam non minus aſſirmat: quam & juſtitiæ dilectionem nominat.

CAPUT XI.

De Tridentini Concilii ſententia, & decreto ſuper Contritione. 1. Novorum Dogmatiſtarum falſa illius expoſitio. 2. Contritio univerſe propoſita, & definita primum a Synodo, tum in duas ſpecies diviſa. 3. Deſcribitur caput quartum Seſſionis XIV illius Synodi. 4. Tum novæ ſectæ in eo explicando flagitia deſcribuntur. 5. Quæ quidem refelluntur. 6. Maxime auctoritate Doctorum, qui Tridentino Concilio interfuerunt; ut Dominici Soti. 7. Tum Andreæ Vegæ, 8. necnon aliorum.

I. Revocanda jam noſtra diſputatio eſt ad id, quod noni capitis initio explicare cœperam; a quo neceſſariis de cauſſis paullulum etiam digreſſus, ut nonnulla præmolirer ac præſtruerem, quæ novi Dogmatis arcana ſcrutantibus multum lucis allatura videbantur. Quibus expoſitis repetenda ſunt illa modo, quæ de peccati odio, ac deteſtatione ex gehennæ metu, & ſimilibus de cauſſis ſuſcepta, nono illo capite obiter injecta ſunt: & communis propugnandæ Chriſtianorum eſt ſententia, quam & Tridentinæ auctoritate Synodi comprobatam eſſe docui; fruſtra contradicentibus Armacanis; quorum ſi ulla in re, in illius certe interpretando Concilii decreto, non eſt tolerabilis, neque ſine caſtigatione prætereundus error. Sic enim illi diſputant, in Seſſione XIV, capite quarto, ubi de Contritione, quæ una eſt de tribus Sacramenti Pœnitentiæ partibus, agitur; docere Synodum illam; Contritionem, qui eſt dolor ob commiſſum peccatum, ex vera, proprieque dicta caritate profectus, neceſſariam eſſe præparationem ad veniam delictorum Sacerdotali abſolutione capiendam. Falli vero omnes, ac decipi, qui Attritionem exiſtimant, citra Sacramenti quidem uſurpationem, non impetrare delictorum gratiam: in Sacramento vero, ad eamdem obtinendam ſufficere. Siquidem Attritionis nomine, cui tantam vim tribuunt, nullo illos intelligere motum illum voluntatis, quo ex timore pœnæ ſempiternæ, vel illecebra quapiam alia, quæ ſinceræ caritatis, ac veræ dilectionis Dei propter ſe propria non eſt, peccatum averſantur, deque eo perpetrato dolorem capiunt. Nam longe ſecus decreviſſe Concilium affirmant; ac directe ſignificaſſe, ſolam Contritionem, quæ ex amore Dei puro, ac vero, & ipſiuſmet gratia, ſine reſpectu ad rem quamcumque creatam, impulſo naſcitur, tum ad Baptiſmum capeſſendum, tum ad Sacramenti Pœnitentiæ fructum emerendum prorſus eſſe neceſſariam.

II. Hæc vero quam abſurda, & a Tridentinorum Patrum aliena mente ſit opinio, nihil eſt argumentis probare neceſſe. Sola capitis illius quarti ſectionis decimæ-quartæ lectio vacuis ab livore ac pervicacia, & utcumque judicio ac ratione utentibus perſuadere poteſt, alia omnia pronuntiaſſe Synodum illam; & ut inveteratus eſt in Eccleſia Catholica fidelium ſenſus, Contritionis genus, quod univerſe plurimorum, & Chriſtianum dolorem ob commiſſa delicta continet, illic bifariam dividi: ut ſit alia contritio nondum caritate perfecta, *quæ ex peccati turpitudine, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur*, *quæ Attritio* vulgo *dicitur*: alia ſit caritate perfecta, quæ communem generis nomen proprium ſibi facit, & Contritio nominatur. Quarum prior citra Sacramentum idonea non ſit ad peccatorum percipiendam remiſſionem, ac veniam; in Sacramento vero Pœnitentiæ ſatis eſſe poſſit: poſterior autem etiam extra ſacramentum hominem Deo reconciliet, ſed cum obeundi ſacramenti voto, ac propoſito. Hæc ſumma eſt Tridentini decreti; quod noperi iſti Theologi prava, & violenta interpretatione detorquent. Ac tota illorum ratio puerili, & ſophiſtica calumnia fucum facit imperitis, aut parum attentis Lectoribus. Quem ut oculis omnium ſubjiciam, totum ipſum Tridentinæ Synodi caput exſcribam. Non enim aliter aut illorum intelligi fallacia poteſt, aut quæ adverſus hanc a nobis ſunt dicenda percipi.

TRIDENT. CONCILII SESSIONIS XIV.

CAPUT IV.

DE CONTRITIONE.

III. Contritio, *quæ primum locum inter dictos Pœnitentis actus habet, animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius: & in homine poſt Baptiſmum lapſo ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus, hanc Contritionem, non ſolum ceſſationem a peccato, & novæ vitæ propoſitum, & inchoationem; ſed veteris etiam odium continere, juxta illud: Projicite a vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum. Et certe qui illos ſanctorum clamores conſideraverit: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci: Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos*

meos

meos in amaritudine animæ meæ, & alios hujus generis: facile intelliget, non ex vehementi quadam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione manaſſe. Docet præterea, etſi Contritionem hanc aliquando caritate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur: ipſam nihilominus reconciliationem ipſi Contritioni, ſine ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam. Illam vero Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ; declarat non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem peccatorum perducere nequeat; tamen eum ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit. Hoc enim timore utiliter concuſſi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam a Domino impetrarunt. Quamobrem falſo quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quaſi tradiderint, Sacramentum Pœnitentiæ, abſque bono motu ſuſcipientium, gratiam conferre: quod numquam Eccleſia Dei docuit, nec ſenſit. Sed & falſo docent, Contritionem eſſe extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam.

IV. In illo Tridentini Concilii capite perſpicue communis illa, quam expoſui ſupra, ſententia continetur de duplici dolore, altero imperfecto, qui Attritio dicitur, altero perfecto, quem Contritionem vocant, cum idem ſit & hujus ſpeciei, & totius generis vocabulum. At nova Theologia Synodali decreto, ejuſque verbis intolerabili audacia vim faciens, inde iſtud colligit, * *Numquam juſtificationis gratiam ſive extra Sacramentum, ſive in Sacramento tam Pœnitentiæ, quam Baptiſmi, adultis dari, niſi Contritio antecedat*. Quod ex Concilii verbis probare ſic pergit. Primum enim materiam Sacramenti Pœnitentiæ Contritionem eſſe ſtatuit. Hanc autem definit ſic, ut ſit *animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero*: cujus etiam *motum quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum fuiſſe neceſſarium* affirmat. Porro hanc tandem contritionem *non ſolum vitæ novæ propoſitum, & inchoationem, ſed & veteris odium continere* docet. Quod probat ex illis Scripturis, quæ poſtulant, *ut faciamus nobis cor novum, & ſpiritum novum*. Quibus, & aliis adjunctis ibidem verbis, veram ab Concilio deſcriptam eſſe Contritionem defendit. *Nam illa eſt*, inquit, *quæ cor novum, & ſpiritum novum facit. Illa odium anteactæ vitæ, vehementemque peccati deteſtationem continet*.

* Tom. 3. lib. 5 cap. 34

His animadverſis, affirmare Concilium ait, talem a ſe deſcriptam Contritionem, hoc eſt veram *aliquando caritate perfectam eſſe ante Sacramentum*, hoc ipſo *indicans ſæpe non eſſe caritate perfectam ante Sacramentum. Quod non alia ex cauſa dicit, niſi quia quædam eſt Contritio veri nominis, & rationis, & eſſentiæ, quæ tamen nonniſi cum Sacramento ad juſtificationem acquirendam ſufficit*. Quam attritionem ſubinde nominat. *Significat ergo* Tridentinum, iſtam *attritionem eſſe veri nominis, & rationis contritionem, ſed, uti nominat, imperfectam. Nam quidquid ad contritionem in definitione requiſiverat, iſti imperfectæ contritioni, ſive attritioni convenit. Duo quippe ad contritionem neceſſaria poſtulaverat, animi dolorem, ac deteſtationem de peccato commiſſo, & propoſitum non peccandi de cetero. Utrumque vero diſertis verbis iſti attritioni tribuit. Nam primo in eodem loco poſtulat, ut voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ; & canone quinto, qui ex illo decreto ſumptus eſt, deteſtationem peccatorum ei tribuit, cum propoſito melioris vitæ. Quæ ſunt ipſiſſima, quæ ad contritionem requiſiverat, & quibus duabus conditionibus ab hujus imperfectæ contritionis ſive attritionis eſſentia rejicitur omnis illa attritio, quæ ex ſolo timore pœnæ, ſive temporalis, ſive æternæ proficiſcitur*. Hactenus novi Dogmatiſtæ.

V. Atqui pleniſſime conſtat, diſtorqueri ab illis Concilii verba, & aliorum prava, & ludicra interpretatione compelli. Nam Contritio initio capitis illius quaſi, tamquam genus conſtituitur; cujus ſpecies eſt duplex, perfecta ſcilicet, & imperfecta. quarum illa proprie Contritio; hæc Attritio paullo poſt vocatur. Quæcumque ergo de Contritione dicit Synodus, uſque ad illa verba; *Docet præterea*, &c. ad Contritionis genus pertinent, & utrique ſpeciei conveniunt. Nam & Attritio *animi dolor eſt, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero*: nec aliter a Contritione perfecta differt, quam objecto, quod *motivum* nominant, ut diſerte Concilium in ſequentibus declarat, dum ait, *attritionem ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipi, tum voluntatem peccandi excludere*, cum *ex impulſu Spiritus ſancti* oritur; cujuſmodi eſt illa, de qua hic agimus, & quæ ſola para eſt Sacramento Pœnitentiæ. Hæc enim *vitæ novæ propoſitum inchoat, & a peccato ceſſationem; ac vitæ veteris odium continet*: non quidem perfectum, ſed inchoatum, & paullatim perficiendum. Itaque cum ad Baptiſmum neceſſariam eamdem illam eſſe præparationem ex Synodi verbis intellexerit Armacanus, animadvertere debuit, quid Tridentini Patres, cum de Baptiſmo agunt, ad eum requiri doceant. * *Nimirum fidem in primis, tum timorem divinæ juſtitiæ: deinde ſpem, & fiduciam; necnon affectum illum animi, quo eumdem, tamquam omnis juſtitiæ fontem, diligere incipiunt*. Incipiunt, inquit, diligere; non perfecte, neque ex caritate proprie dicta diligunt. Poſt *moventur adverſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem; hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet*. Denique *proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata*. Hæc omnia congruunt Attritioni, ſive imperfectæ Contritioni. Et quocumque ſe vertant Armacani, efficere non poſſunt, quin, uti dixi, Synodus Tridentina duas illas Contritionis ſpecies ſola, ut vocant, movente cauſa, ſive *motivo* diſcreverit.

* Seſſ. 6. cap. 6.

VI. Hanc porro Tridentinorum Patrum fuiſſe mentem ac ſententiam, argumento eſſe debet communis poſt illam Synodum Theologorum conſenſio: præſertim Scholaſticorum; qui tum duplicem Contritionem, & utramque, cujuſmodi hoc capite deſcripſimus, paſſim aſſerunt: tum auctorem, ac fundum illius doctrinæ Tridentini Concilii decretum eſſe prædicant. Duos non amplius memorabo, qui ei Synodo interfuerunt, & quis illorum Patrum ſenſus eſſet proprius noſſe potuerunt.

Alter eſt Dominicus Soto, qui in Commentariis ad quartum ſententiarum, luculenter omnia illa confirmat, quæ adverſus Armacanos, pro communi Chriſtianorum omnium πρόληψιν, id eſt anticipata, & divinitus inſpirata ſententia, diſputavimus, & Tridentini decreti confictam ab illis interpretationem, minimeque cohærentem redarguit. Ejus verba neceſſario hoc loco deſcribenda ſunt.

* *Nomine attritionis*, inquit, *ſolum illam deteſtationem intelligimus, quæ per ſe non ſufficit ad delendum peccatum, ſufficit tamen cum Sacramento. Nomine vero ſimpliciter Contritionis, illam, quæ per ſe ſufficit ſine ſacramento: quæ quidem eſt ſimpliciter converſio in Deum. Ex his primum ſequitur, quod Contritio, & attritio convenire debent non ſolum in hoc, quod utraque ſit deteſtatio peccati ſuper omne deteſtabile: verum & in abſoluto propoſito numquam peccandi pro aliqua re mundi. Probatur, quoniam alias ille actus neque cum ſacramento ſufficeret. quare non eſt nomine attritionis dignus. Igitur illam velleitatem impœnitentium non eſt cur attritionem appellemus: nam etſi de præterito peccato ſufficiat volitio illa conditionalis, nollem peccaſſe: tamen abſoluta requiritur voluntas cavendi a peccatis, atque adeo numquam in futurum peccandi*.

* Dom. Soto in 4. Diſt. 17 qu. 2. art. 3.

Mox utriuſque differentias colligit: quarum prima *ſumitur*, ait, *ex parte objecti; quod contritio eſt dolor de offenſa Dei: ſeu, quod idem eſt, propter Deum. Attritio vero dolor peccati ob timorem inferni, aut aliorum nocumentorum temporalium. Secunda ſumitur ex parte cauſæ; quod attritio oritur ex timore ſervili pœnarum: contritio vero ex timore filiali: ut Diſt. 14. qu. 1. art. 5. monſtravimus*.

VII. Andreas Vega in libro xiii. de Juſtificatione, ex Tridentini Concilii, cui & ipſe interfuit, ſenſu, de Contritione, ejuſque duplici forma, perfecta ſcilicet, & imperfecta, copioſam orationem explicat. * Ac primum rationem affert, cur Synodus, cum de Pœnitentia, ejuſque partibus ageret, *Contritionem* univerſe *deteſtationem peccatorum appellaverit*, etſi *communius eſt in ſchola Contritionis vocabulum. Nam ſtatim Patres cor, quod deteſtatur peccatum, cor contritum vocavere*.

* Vega lib. 13 c. 37. init.

Sic

Digitized by Google

Sic igitur cauſſam illius exponit. *Ea vero ratione, communiori hoc deteſtationis nomine uſi videntur*, NE ATTRITIONEM, QUÆ IMPERFECTUS EST DOLOR DE PECCATIS, A PARTIBUS POENITENTIÆ VIDERENTUR EXCLUDERE.

Idem capite toto XXXIII ſatis indicat, Attritionem in Sacramento Pœnitentiæ idoneam eſſe materiam, ac diſpoſitionem ad recuperandam gratiam & juſtitiam; quod tunc ſuperveniens Sacerdotis Abſolutio peccatorem juſtificat, *& ex Attrito facit Contritum extrinſece propter ſuperveniens ſacramentum.* Sed auctoris integrum locum præſtat hic deſcribere: *Tunc damnanat* (ait * capite XXXIV libri XIII) *concedendum eſt, primam gratiam conferri in hoc Sacramento, cum quis dolet de peccatis timore pœnæ imminentis, vel propter mala alia ex eis ſecuta, vel propter turpitudinem ipſorum, vel denique alia quavis ratione, & non quatenus ſunt offenſa Dei.* • P. 588. col. 2.

Porro ad hæc conſequens eſt, attritum fieri poſſe contritum per hoc ſacramentum. Nam attritum communiter in ſchola vocamus dolentem imperfecte de peccatis ſuis; contritum vero quemcumque vel perfecte dolentem de ipſis, & quantum ſufficit ad recuperandam gratiam; vel habentem dolorem de peccatis conjunctum alicui, cum quo ſufficit ad gratiam. Et quia concedendum videtur, omnem contritum habere contritionem, quamvis quæſtio ſit de nomine, concedere poſſumus, attritionem fieri contritionem extrinſece propter ſuperveniens ſacramentum: quia ille actus, qui ante ipſius ſuſceptionem erat attritio, invariatus manens, dicetur fieri contritio; quoniam ad reparandum lapſum tantum valet cum ſacramento, quantum actus, qui ex ſe, & ſua perfectione ad id ſatis eſſet per Dei miſericordiam, & intrinſece eſt contritio.

VIII. VIDES quod fuerit Synodi Tridentinæ de Attritione judicium, quamque ab Armacana novitate diverſum; & cum illa, quam adverſus hanc defendimus, communi opinione conſentiens. Nam dolorem illum, qui de peccatis ex imminentis pœnæ metu capitur, & *non quatenus ſunt offenſa Dei*, Attritionem ab illa nominari Synodo Vega teſtatur: eamdemque Sacramenti Pœnitentiæ idoneam eſſe materiam; hoc eſt ſufficientem eſſe præparationem animi ad percipiendam Sacramenti, & Sacerdotalis Abſolutionis beneficio peccati veniam, & juſtificationem: quam per ſe, & extra Sacramentum obtinere non poteſt. Itaque tunc *primam* ait *gratiam*, hoc eſt juſtificationem, *conferri in hoc Sacramento*, cum in ſolam cadit Attritionem, & dolorem imperfectum: non ut in altera ſpecie, hoc eſt perfecta contritione accidit, quæ etiam ante Sacramentum primam gratiam repræſentat; ſive peccati veniam, infuſionemque juſtitiæ. Ex quo vulgare dictum illud interpretatur, Sacramentum ex attrito reddere contritum: quoniam illius ope Pœnitens, cum attritione ſua, fructum eumdem reconciliationis aufert, & juſtitiæ, quem extra Sacramentum perfecto dolore, ſive contritione proprie dicta retuliſſet.

Hæc igitur Tridentinorum Patrum ſententia Vega teſte fuit, adamuſſim cum noſtra congruens, & ab Armacano commento tantam diſtans, ὅσον οὐρανὸς ἐπ᾽ ἀπὸ γαίης.

His accedit * auctor Commentarii de hiſtoria Concilii Tridentini, Catholicæ alioqui partis apertus hoſtis: qui in libro quarto, cum de Synodi Decreto agit, deque Contritione, & Attritione, eodem prorſus modo, quo ſuperiores illi duo, & nos adeo, mentem illius interpretatus. • P. 421. • Tap. to. 1. p. 210 col. 2 init.

IX. PRÆTER hos adjungi poſſunt ejuſdem ſeculi Scriptores non pauci: qui contra Lutheri recens exortam hæreſim eadem armati doctrina dimicarant. Ut inter alios Ruardus Tapperus Lovanienſis olim Doctor, & Academiæ Cancellarius: qui in Expoſitione, ac defenſione Articuli quarti Lovanienſis, Attritionem perinde ſufficientem docet eſſe præparationem ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ capiendam: * *quamvis oriatur ex timore pœnarum ſpiritualium, vel æternarum, quæ lumine fidei cognoſcuntur. Hæc enim Doctores Scholaſtici (ait) proprie Attritionem vocant.* Quam * deinde citra Sacramentum negat idoneam eſſe ad peccati veniam obtinendam: verum accedente ſacramentali abſolutione, gratiam & ſanctitatem infundi: atque modo intelligendum eſſe, quod vulgo dicitur, ſacramentum ex attrito facere contritum. • Ib. p. 212. col. 2. • In Aſſert ſep. Sacram. col 43 & in Confut art. 30 Luth. col 385. & ſeq. necnon art. 6 col. 400. & ſeq.

Quam tralatitiam Scholarum doctrinam eodem modo explicat, & propugnat adverſus Lotherum * Joannes Fiſcherus Roffenſis Epiſcopus, pietate vir, & doctrina longe celeberrimus. Quod & antea ſcriptis prodiderat Joannes * Gerſonius, & ante hunc * S. Thomas, * Scotus, & his antiquior * Alexander Alenſis; tum ex Juris Canonici conſultis, qui Tridentinorum Patrum æqualis fuit Martinus Navarrus in Manuali capite primo, §. 42, & 43. Atque hæc, ut jam dixi, palgo & in Theologorum ſcholis, & in Eccleſiarum pulpitis, & in uſurpatione Sacramenti Pœnitentiæ, apud Catholicos inveteravit opinio. • Gerſ. par 2 p. 35 D • S. Tho. in 4. diſt 15 qu. 1 art. 3. in corp • Scot in 4 diſt 14 qu 4 • Alen. tom 4. quæſt 14 Mem 2. art 3 p. 468.

INDEX

INDEX CAPITUM LIBRI PRIMI.

CAPUT I. EXPONITUR illorum opinio, qui legi Moſaicæ præceptum attribuunt illicitæ rei ne nefariæ. Cujus erroris ſumma ad certa capita revocatur. pag. 212

II. Vetus Teſtamentum, ex nuperorum Dogmatiſtarum opinione, omni gratia, & auxilio ad bene vivendum, & ad ſalutem neceſſario caruiſſe: idque non Judæorum ſed Legis ipſius vitio atque culpa. 213

III. 1. Apologetici nuperi vultus & fucus, in propugnando Moſaicæ Legis adverſario. 3. Legem per ſe eſſe bonam; ex accidenti vero cauſſam peccati. 4. Dogmatiſtæ nuperi falſa opinio. 5. Auguſtini auctoritate damnata. 6. Manichæorum & Marcionitarum affinis hæreſi. 214

IV. 1. Legis antiquæ vituperatores, eorumque principem contra ſe ſentire, ac veræ interdum opinioni ſuffragari. Quid ſit ex profeſſo aliquid facere, & ex accidenti. 2. Declaratur medicorum exemplo, quomodo Lex vetus ex accidenti peccatum augebat. 3. Refelluntur ex Auguſtino Legis obtrectatores. 4. Tum ex uſu communi loquendi, & abſurdo, quod ex illorum ſententia ſequitur. 216

V. 1. Anomorum erroris capita tria; quæ ſingillatim refutantur. 2. Primum, Synagogam non fuiſſe veram Eccleſiam, ſed colluvionem quamdam hominum carnalium ex genere ſuo damnabilem: 3. Atque hoc non ex eo factum eſſe, quod mali eſſent, ſed quod ex legis præſcripto viverent. 4. Secundum caput; in Eccleſia tam quæ ante Chriſtum exſtitit, quam quæ poſtea ſecuta eſt, ſolos cenſeri juſtos. 5. Tertium caput, Judæos eo ipſo, quod legi obtemperarent, ſcelus feciſſe, ac damnationem meruiſſe. 217

VI. 1. Digreſſio ad explicandum legis, ac Teſtamenti veteris ſtatum, ex Apoſtoli ad Romanos epiſtolæ doctrina ab Auguſtino declarata. 2. Judæorum, ac gentilium de juſtitia contentio. 3. Quid Lex propter egerit. 4. Cur eam a gratia ſejunxerit Apoſtolus. 5. Legis veteris ratio potiſſimum in ſanctione, ſive pœnæ inflictione ſpectatur. Quid ſit ſub lege eſſe. 6 Finis, ac ſcopus in danda lege, Dei propoſitus, iſque triplex. 7. Quid ſingillatim probatur. 219

VII. Conſectaria ex ratione legis ſuperiori capite confecta. 2. Refellitur error Anomorum negantium Judæis, ad ſervandam legem ſibi divinitus traditam, ullis gratiæ fuiſſe præſidiis inſtructos. 2. Gratiæ genus duplex, initialis, & adultæ. 3. Hanc caritatis, illam fidei nomine Auguſtinus appellat: & utramque rurſus caritatem nominat. 4. Legis quoque vocabulum interdum mandata, interdum cœtum ſignificat populi lege devincti. 5. Utroque modo lex vetus a nova diſtat, ut figura a veritate. 6. Ex eo vetus eſt dictum prius Teſtamentum, quod in promiſſis temporalibus figuraret ſpiritalia, & æterna. 7. Præcepta legis novæ, quod ad ſubſtantiam attinet, eadem quæ veteris, aut pæne eadem eſſe Veterum aliqui dixerunt. 8. Finis in quo diverſus: & an promiſſum in lege veteri regnum cælorum. 221

VIII. 1. Nulla lex, quæ præceptis conſtat, gratiam ac vires ad agendum ſufficit. 2. Lex nova, non ut lex, ſed ut ſtatum, auctorem, & opes novi Teſtamenti complectitur, auxilia gratiæ ſubminiſtrat. 3. Ita Spiritus S. nova lex digitus Dei cordibus inſcripta dicitur. 4. Chriſti gratia non ſic eſt propria novi Teſtamenti, ut in vetus porrecta non fuerit. 5. Finis proximus legis veteris temporalis, conſentaneis gratiæ acceſſionibus rudem populum ad ſpiritalia, & æterna deſideranda provexit. 6. Status iſte veteris proprius legis imperfectus fuit, malus non fuit. 7 Medicorum hoc exemplo declaratur. 8. 9. Et ex Auguſtino, aliiſque probatur. 223

IX. 1. Ex dictis lux admovetur Anomorum dogmati. 2. Quid ſit Synagoga, ut Synagoga, & quæ vis reduplicativi termini. 3. Synagoga χαρακτηριστικὸν id ineunt. fœdus antiquum, & Moſaica lex erat. 4. Conſentaneis gratiæ per Chriſtum auxiliis non caruit. 225

X. 1. Inſcitia Anomi convicia in ipſum recidunt. 2. Sua in legem calumniæ patronum falſo inſcribit Auguſtinum. 3. Cujus teſtimoniis convincitur iiſdem, quæ pro ſe laudat. 4. Synagoga, ut Synagoga, vere fuit Dei Eccleſia. 226

XI. 1. Explicatur fons & origo illius erroris, quo Legis & Teſtamenti veteris ſtatus vitioſus ob Anomis ſtatuitur. Duo in vetere Teſtamento genera hominum bonorum, & malorum: e quibus longe plures iſti fuerunt. ac ſic interdum de Judæis Scripturæ loquuntur, quaſi nemo in illis juſtus eſſet. 2. Quod imitatus eſt Apoſtolus. 3. Ex qua regulam interpretandæ Scripturæ Patres conſtituunt. 4. Unde commode loca multa conciliantur. 5. Anomorum improbum dictum. 6. Perperam in Apologia defenſum: cujus auctor adeo occæcatus fuit, ut conflictum ſententiæ ſuæ cum iis teſtimoniis, quibus eam fulcire conatus eſt, non animadverteret. 227

XII. De cauſis, propter quas Deus cum Judaico populo fœdus antiquum iniit. 1. Falſa Anomorum ratio, qui fœdus illud in crimen vocant. 2. Refelluntur quæ ex Auguſtino perperam colligunt contra ſtatum antiquæ legis. 3. Abſurda illorum opinio, & falſa Auguſtini loci interpretatio, in quo Teſtamentum vetus comœdiæ inſtar fuiſſe dicitur. 229

XIII. 1. De Anomorum errore, qui hominibus ſub lege, non ſufficientem, ſed impedientem gratiam affuiſſe dicit. Hanc merito ab Illuſtriſ. D. Huberto Vabrenſi Epiſcopo fuiſſe reprehenſam. 2. Qui adverſus illorum calumnias defenditur. 3. Duobus modis impedire aliquid poteſt; per ſe, aut ex accidenti. 4. Utro modo in Teſtamento veteri impedientem dicas affuiſſe gratiam, nihil Anomorum opinioni commodare. Quo ſenſu lex peccatum dici intelligitur: deque eo ſacrilegus Anomorum error. 5. Eodem atque illi modo legem veterem accuſant, Chriſtianam quoque damnari poſſe: nec non quæ in ea ſunt ſanctiſſima. 230

XIV. 1. Excutitur altera calumnia Anomorum Apologiſtæ, qui ex Pelagiana hæreſi invidiam facit veteris Teſtamenti defenſoribus. 2. Anomos abhorrere ab Auguſtini ſententia. 3. Qua ratione Pelagiani veteris Teſtamenti ſanctos laudare inſtituerint. 4. Longe ab his diverſum fuiſſe propoſitum Illuſtr. D. Vabrenſis Epiſcopi. 5. Sub lege eſſe, & ſub lege vivere, diverſa ſunt. 6. Quid ſit ſub lege eſſe. 8. Non id ſemper in malam partem accipi, ut Apologiſta credidit. 10. Idipſum de nova etiam uſurpari lege, quod de antiqua dicitur. 11. Hinc Anomorum fallacia, & fucus diſcutitur. 231

XV. Hominibus ſub lege degentibus, & infidelibus affuiſſe gratiam Chriſti demonſtratur argumento longe validiſſimo, & Anomorum inſcitia hallucinatio convincitur. 234

LIBRI SECUNDI.

CAP I. 1. EXPLICATUR novorum Dogmatiſtarum opinio de gratia Chriſti. 2. Quam illi ſolum eſſe caritatis inſpirationem aſſerunt. 3. Apologetici auctor huic doctrinæ conſentiunt. 4. Nullum eſſe opus bonum ex illo-

rum-

Digitized by Google

rum ſententia, niſi fiat ex amore juſtitiæ. 5. Iidem virtutes omnes ſola caritate metiuntur. 236

II. Explicantur nonnulla ad hanc controverſiam diſceptandam neceſſaria. 1. Amorem generalem affectum eſſe fuſum per omnes virtutes: quem & caritatis nomine afficit Auguſtinus. 2. Duplex gratia, ſive caritas; incboata, & robuſta. Utriuſque varios eſſe gradus: quod in priori ſpecie monſtratur. 3. Hos ipſos gradus in Tridentino Concilio deſcribi. 4. Qui quidem juſtificationem antecedunt, ut eadem Synodus declarat. 237

III. Motum omnem gratiæ ex Chriſti provenire meritis late ex Auguſtino probatur. 238

IV. Auguſtinum ſæpe, cum de gratia Chriſti medicinali loquitur, ſolam intelligere robuſtam & actuoſam, non autem initialem, & rudem. Ex quo Anomorum ingens ortus eſt error. 239

V. Armacanos nullam Chriſti gratiam medicinalem agnoſcere aliam quam caritatem, hoc eſt perfectam, demonſtratur ex quinque argumentorum locis, quos in eam rem afferunt. 241

VI. 1. Repetuntur ſummatim quæ in prioribus capitibus diſputata ſunt, ac peſſime de gratia Chriſti ſentire Anomos oſtenditur qui eam perfecta caritate circumſcribunt. 2. Idque perperam Auguſtini auctoritate defendere. 3. Quod ut probetur, explicatur paucis Pelagiana hæreſis. 4. Tum Semipelagiana. 5. Contra priorem diſputans Auguſtinus gratiam ea notione ſumpſit, qua eſt operum effectrix. 6. Contenduntur inter ſe gratia ab Auguſtino tradita, & Pelagiana. 7. Et illuſtrantur. 242

VII. 1. De metu gehennæ, quem bonum eſſe Catholica fides docet in Tridentino Concilio ſtatuta. 2. Armacanorum varia, & hæretica de illo ſententia. 3. Quam negant ex Chriſti eſſe gratia. 4. Sed ex Tridentino ipſo decreto refelluntur. 5. Eorumdem aſtus & perplexa ratio. 6. Lutheri de eodem metu, & ex eo ſuſcepto dolore damnata opinio. 7. Plane eadem quam inſtaurarunt Armacani. 244

VIII. 1. De Pœnitentia ex metu gehennæ ſuſcepta, Armacanorum error, quo ita bonam illam eſſe fateri videntur, ut tamen non ſit ex Chriſti gratia. 3. De metu gehennæ, Auguſtini ſententiæ in ſpeciem contrariæ: ac primum eæ commemorantur, quæ illum commendare videntur. 6. Tum quæ damnare. 7. Quadruplex in univerſum timor a S. Thoma conſtituitur. 8. Triplex ab aliis. Ejuſdem cauſſa duplex. 9. De illo timore apud Auguſtinum obſervanda duo. Primum, loqui ipſum de eo timore, qui ex natura ortus cum affectu peccandi conjungitur, cumeum condemnat. 10. Alterum obſervandum de duplici gratia rudi, & perfectiore. Hinc Armacanorum fucus detegitur. 246

IX. 1. Ex dictis colligitur, dolorem ob peccata ex metu gehennæ ſuſceptum bonum eſſe, & ad juſtificationem præparare. 3. Præcipuum adverſariorum firmamentum illam eſſe ſententiam, qua nullam aliam putant eſſe gratiam Chriſti præter caritatem veram, & proprie dictam. 4. Fucus illorum in conſtituendo amore ſui, qui quatenus in vitio ponatur, aut ſit honeſtus, & ad inſtitutum noſtrum attineat, exponitur. 5. Amorem hunc ſui non ſe cumquam ultimum finem ſibi proponere, ſed peccandi voluntatem excludere. 6. Ut hoc melius intelligatur, duplex ex Auguſtino radix operum ponitur, caritas, & cupiditas. Sed illa non eſt ſola vera & proprie dicta. 7. Quod ex Auguſtino demonſtratur; qui & fidem ex caritate, & tamen ex fide caritatem provenire dicit. 8. Unde concluditur, caritatem alias late, alias proprie, & ſtricte accipi. 9. Quomodo ex hac diſtinctione Auguſtinus interpretandus ſit. 249

X. De juſtitia, & amore juſtitiæ, quam unicam Chriſti eſſe gratiam novi Dogmatiſtæ ſtatuunt. 1. Explicatur ratio juſtitiæ communis. 2. Quæ eadem cum honeſto, decoro, & legi conſentaneo, vel legitimo. 3. Duplex decorum, ſive honeſtum. 4. Amorem juſtitiæ, quam caritatem vocat Auguſtinus, non eſſe proprie dictam caritatem, ſed cujuſcumque dilectionem honeſtatis. 5. Nec juſtitiam ejuſmodi eſſe, quæ Deo ineſt. Tum vero reperiri in iis etiam voluntatis motionibus, quæ amorem ſui adjunctum habent, nec non timorem gehennæ. 6. In his vero affectionibus, quæ ex fide proficiſcuntur, reperiri pium in Deum propenſionem. 7. Item referri ad Deum ipſum vi, non tamen expreſſe. 8. Nec eſſe juſtitiam noſtram, ſed Dei, & in gratia oriri. 9. Et honeſtatis amorem propter ſe continere. 10. Duplex ex Auguſtino juſtitia. 251

XI. De Tridentini Concilii ſententia, & decreto ſuper Contritione. 1. Novorum Dogmatiſtarum falſa illius expoſitio. 2. Contritio univerſe propoſita, & definita primum a Synodo, tum in duas ſpecies diviſa. 3. Deſcribitur caput quartum Seſſionis XIV illius Synodi. 4. Tum novæ ſectæ ineo explicando flagitia deſcribuntur. 5. Quæ quidem refelluntur. 6. Maxime auctoritate Doctorum, qui Tridentino Concilio interfuerunt; ut Dominici Soti. 7. 7. Tum Andreæ Vegæ, 8. nec non aliorum. 253

INDEX
RERUM MEMORABILIUM.

Primus numerus Romanus librum; ſecundus librorum caput; tertius Paragraphum indicat.

Amor.

AMor eſt affectus generalis per omnes virtutes fuſus, & vitia, II. 2. 1
Amor eſt pondus, & inclinatio in bonum, primoſque in illud voluntatis impetus, quem Græci ἔρωτα vocant, II. 10. 4
Amor eſt bonæ voluntatis initium, *ibid.*

Amor concupiſcentiæ.

Diligere Deum amore concupiſcentiæ, eique propter retributionem ſervire, aut ipſum tamquam mercedem exſpectare, vitioſum, indignumque Chriſtiano Anomi cenſent, I. 5. 5
Ejus amorem veteris germanum eſſe legis volunt, cui quo impenſius ſerviebant Judæi, hoc ſe graviore ſcelere obſtringebant, *ibid.*
Minis ac promiſſis temporalibus carnalem Deus populum ſuis merito devinxit obſequiis, ut temporalia pariter, & æterna ſua eſſe, & a ſe, non a dæmone doceret exſpectanda, I. 12. 2
Horum ſpe, & amore bonorum Deo ſervire vitioſum, & damnabile Anomi pronuntiant; & eum tamen cultum, & amorem a Deo legis auctore, minis, ac promiſſis eſſe exortum, *ibid.*
Invitum in eam ſententiam Auguſtinum trahunt, *ibid.*
Damnant pariter timorem pœnæ, amoremque proprii commodi, etiam beatitudinis, niſi ex Dei amore proficiſcatur, I. 1. 4
Amor Dei ſuper omnia, *Vide* caritas.
Amor juſtitiæ. *Vide* juſtitia.

Anomi.

Doctrinæ Anomorum, hoc eſt veteris obtrectatorum legis, tria ſunt capita. 1. Judæorum ſub lege veteri, ex ejus ſpiritu Deo ſervientium Synagogam non fuiſſe Dei Eccleſiam, ſed ſolam Chriſtianam. 2. Hanc ſolis conſtare juſtis, ante, & poſt Chriſtum natum. 3. Judæos legi veteri obſequentes eo affectu, quem auctor legis Deus præcipiebat, peccaſſe, & damnationis reos fuiſſe, I. 5. 1
Judæos itidem volunt alumnos legis omnibus gratiæ præſidiis caruiſſe, I. 7. 1
Refelluntur ex eodem, quem teſtem appellant, Auguſtino, *ibid. & ſeq.*
Errandi cauſſa eſt inſcitia duplicis generis gratiæ, initialis, & perfectæ, I. 7. 3. & II. 1. 1
Medicinalem Chriſti gratiam, ſolam eſſe inſpirationem caritatis volunt, II. 1. 2
Nec poſſe cum peccato letali conſiſtere, II. 1. 3
Caritatis nomine, omnem comprehendunt amorem juſtitiæ, II. 1. 4
Spem quoque, ac reliquas virtutes, II. 1. 5
Solam gratiam operum effectricem, Chriſti, ac novi propriam Teſtamenti agnoſcunt, II. 4. 5
Eam eſſe perfectam caritatem quinque argumentis efficere nituntur, II. 5. 5
A Chriſti gratia cum Semipelagianis removent fidei, & bonæ voluntatis initia, iiſque longe plura, & præſtantiora, II. 6. 1
Hæreſis iſtius invidiam fruſtra a ſe repellunt, II. 6. 2
Perverſe interpretantur Auguſtinum, *ibid.*
Timorem pœnæ Tridentinis probatum Patribus malum, & alienum eſſe cenſent a Chriſti gratia, niſi ex caritate oriatur, II. 7. 2. *& ſeq.*
In Lutheri conſpirant ſententiam proſcriptam a Leone decimo, II. 7. 6. *& ſeq.*
Negant quidquam eſſe medium inter caritatem, & vitioſam cupiditatem, II. 7. 7
Cum Pelagio gratiam agnoſcunt providentiæ naturalis, non Chriſti partam meritis, ex qua timor gehennæ a ſancto excitatus Spiritu oriatur, II. 8. 1
Attritionem ex eo profectam metu, eſſe peccatum, nec valere ad veniam in Sacramento percipiendam, II. 9. 2. & II. 11. 1

Apologiſta.

Apologetici Scriptor anonymus nefarium D. Haberto veteris legis defenſori bellum indicit, I. 3. 1
Nec fidei, nec inſtituti memor, controverſiæ caput intactum relinquit, & in aliena ſua quæſtione ludit operam, *ibid.* c. §. 2
Synagogæ, ut Synagogæ, criminationem repellentes Manichæis accenſet, I. 10. 1
Contumeliarum in veterem legem falſo patronum inſcribit Auguſtinum, I. 10. 2
Eodem teſte refellitur, I. 10. 3
Non patitur Anomum reprehendi præfracte negantem Judæos quidquam apud Deum accurata, & religioſa legis obſervatione meruiſſe, I. 11. 5
Teſtes advocat Patres, Judæos de contempta, & violata lege arguentes, I. 11. 6. *& ſeq.*
Pari fide, iiſdemque teſtibus capitalem tuetur Anomorum errorem aſſerentium Synagogam, ut Synagogam, cœtum fuiſſe perditorum hominum, I. 11. 8
Deum auctorem facit fœderis criminoſi; quo perpetrandi ſceleris imponitur neceſſitas, I. 12. 1
Et cultus exigitur carnalis, vitioſuſque amor accenditur, ſpe bonorum temporalium oblata, I. 12. 2
Invectam novo auſu a Dogmatis principe impedientem gratiam adverſus D. Habertum propugnat, I. 13. 1
Hanc Chriſti eſſe gratiam negat, ſed veteris propriam Teſtamenti, I. 13. 2
Suis ex principiis refellitur, *ibid.*
Legis defenſoribus ex hæreſi Pelagiana invidiam facit, I. 14. 1
Ab Auguſtino, quo teſte nititur, prorſus diſſidet, I. 14. 2
In ambiguo vocis, *eſſe ſub lege*, D. Haberto pueriliter inſultat, I. 14. 5
Solos improbos ſub lege fuiſſe putat, & ad vetus pertinuiſſe Teſtamentum, *ibid.*
Quod ex Apoſtolo, Auguſtino, aliiſque refellitur, I. 4. 6. *& ſeq.*

Adju-

Digitized by Google

Adjuvantis præſidia gratiæ legis, ac veteris Teſtamenti alumnis abrogat omnia, I. 15. 1. *& ſeq.*
Ex Davidis, Manaſſis, aliorumque Pœnitentia refellitur, I. 15. 3
Infidelibus quoque auxilia gratiæ omnia ſubtrahit proxima, & remota, & eorum principia omnia, *ibid.*
Refellitur, *ibid.*
Medicinalem Chriſti gratiam ſola caritatis inſpiratione circumſcribit; quæ tamen fidem, ſpem, ac reliquas virtutes comprehendit, ut minime a caritate diverſas, I. 15. 2.

Arbitrium liberum.

Valet arbitrium liberum ad opera bona, ſi divinitus adjuvetur, I. 7. 2
Præcepto dilectionis admonetur, ut quærat Dei donum, I. 7. 3
Nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem, ſed Deo extrinſecus, & intrinſecus admonente conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt, I. 8. 8
Nemo niſi per Chriſtum libero bene utitur arbitrio, II. 3. 4
Poſſibilitatem cognoſcendi quid ſit agendum, & bene agendi libero Pelagius tribuebat arbitrio, II. 4. 3. *&* II. 5. 2.

Attritio.

Attritio, ſive dolor de peccatis ob eorum turpitudinem, pœnarumve metum conceptus per ſe ad juſtificationem non ſufficit; cum Sacramento ſufficit, II. 9. 1
Sufficientem eſſe diſpoſitionem ad effectum Sacramentorum Baptiſmi & Pœnitentiæ, negant Anomi; immo peccatum eſſe volunt, II. 9. 2
Futilibus id probant argumentis, II. 9. 3. *& ſeq.*
Aiunt ita judicaſſe Tridentinos Patres, II. 11. 1
Ad veniam peccatorum promerendam in Sacramento ſufficere Attritionem, Tridentinum Concilium diſerte pronuntiat, II. 11. 2
Eſt communis ſenſus Theologorum, velut Dominici Soti. II. 11. 6
Vegæ, II. 11. 9
Et aliorum veterum pariter & recentiorum, II. 11. 9
Eam fuiſſe Concilii Tridentini ſententiam, fatetur illius hoſtis, Auctor Hiſtoriæ Concilii Tridentini, II. 11. 8
In quo conveniant, differantve ab invicem Contritio, & Attritio ex Concilio Tridentino, II. 11. 3
Ex Doctoribus Catholicis, II. 11. 6. *& ſeq.*
Sacramentum facit ex attrito contritum, II. 11. 7. *& ſeq.*

Auguſtinus.

Auguſtini nomine, & auctoritate falſo Anomi gloriantur, I. 7. 1. *&* I. 10. 2. *ac ubique paſſim.*
Eodem teſte erroris convincuntur, I. 7. 3. *&* 10. 3. *&* 14. 2
Duplex gratiæ Chriſti genus agnoſcit, initialem, quam fidem, & fidei inchoationem vocat; & robuſtam, quam caritatem appellat, I. 7. 2
Solam fere robuſtam effectricem operum adverſus Pelagianos tuetur, II. 4. 1. *& ſeq.*
Contra Maſſilienſes initialem defendit, II. 5. 3
Fugit hoc Anomos, ſolam caritatem, hoc eſt validam, & efficacem operum inſpirationem, Chriſti adſcriptam gratiæ ab Auguſtino, contendentes, II. 6 2
Pro diverſis Pelagii, & Maſſilienſium principiis, variam init diſputandi rationem, II. 6. 3. *& ſeq.*
Nec prædicanda Chriſti gratia vitiorum expultrice, bonorumque operum efficace, initialem negat, qua præparatur voluntas a Domino, II. 6. 7
Timorem gehennæ a peccato revocantem, bonum eſſe docet, II. 8. 3
Ab externo deterrentem actu peccati, manente intus voluntate peccandi, negat eſſe a gratia, aut eſſe bonum; II. 8. 6
Caritatis nomen non uno modo accipit, II. 9. 5. *& ſeq.*

Bonum.

Nullum bonum facere ex nobis poſſumus, ac ne velle, aut cogitare quidem, II. 3. 4
Multa in nobis facit Deus bona, quæ nos non facimus; nihil boni facimus, quod Deus non faciat ut faciamus, *ibid.*
Bonum eſſe ullum Anomi negant, quod ſit formidine pœnæ, non amore juſtitiæ, II. 7. 7

Caritas.

Gratiam, qua præcepta ſervantur, veram eſſe caritatem, quæ eſt plenitudo legis, Anomi opinantur, I. 2. 4
Quod quinque argumentis probant, II. 5. 1. 2. 3. 4. 5. 6
Caritatis nomine ſola interdum auxilia gratiæ robuſta, & valida: pios alias motus voluntatis etiam rudes, & inchoatos Auguſtinus comprehendit, II. 7. 3. *&* II. 2. 2
Caritatem univerſe appellat Auguſtinus amorem boni, ſive bonam voluntatem, II. 2. 1
Etiam timorem divinæ juſtitiæ ac gehennæ, II. 2. 4
Inter caritatem, & vitioſam cupiditatem dari medium Anomi negant, II 7. 7
Caritas vitioſæ oppoſita cupiditati, non eſt vera, & proprie dicta caritas, ſed latius patet, II. 7. 5
Omnes motus divinitus ex Chriſti meritis inſpiratos comprehendit, II. 9. 7
Variis modis ab Auguſtino uſurpari ignorant Anomi, aut diſſimulant, II. 9. 8

Chriſtus.

Fons totius gratiæ Chriſtus etiam iis, qui Incarnationem præceſſerunt, auxilio fuit, I. 2. 1. *&* II. 8. 1. *& ſeq.*
Chriſtus Judæis, ac gentibus Evangelii gratiam gratis obtulit, I. 6. 2 *& ſeq.*
Utriuſque Teſtamenti conditor fuit: ſed novi per ſeipſum, cujus in cenſu numeratur, I. 8. 2. *& ſeq.*
Vetus Teſtamentum magnam fuiſſe Comœdiam Actoribus Judæis ignotam, & inutilem, Anomi putant, I. 12. 3

Confitens.

Eſt in confitente nondum juſtificato Spiritus S. I. 8. 9

Contritio.

Concilii Tridentini de Contritione decretum perverſe Anomi interpretantur, II. 11. 1
Contra manifeſtam Concilii ſententiam ad fructus Baptiſmi, & Pœnitentiæ capiendos perfectam Contritionem requirunt; imperfectam valere negant, *ibid. & ſeq.*
Utramque Contritionis ſpeciem confundunt, quas Concilium re & natura diſtinxerat, II. 11. 4. *& ſeq.*
Diſtinguunt quoque Theologi antiqui & recentes, II. 11. 6. *& ſeq.*

Decorum.

Decorum ab honeſto ſeparari non poteſt; differt tamen, velut a corporis ſalubritate pulchritudo, II. 10. 2
Eſt quaſi flos virtutum, *ibid.*

Deus.

Legis Moſaicæ auctorem malum Deum hæretici veteres confinxerunt, I. 1. 1

Bonum Anomi Deum mali auctorem faciunt, legis conditorem criminoſæ peccata directe imperantis, I. 1. 3. & ſeq. & I. 2. 5. & ſeq. & I. 12. 1
Ex Scriptura, & Patribus refelluntur, I. 3. 4. & ſeq.
Triplicem ſibi Deus in condenda lege finem propoſuit; nullum vitioſum, I. 6. 6. & ſeq.
Deum Anomi faciunt κωμῳδιδάσκαλον turpis fabulæ, vitioſæ cupiditatis inſtructæ illecebris: quod ne in profanis quidem ferendum veteres putaverunt, I. 12. 5
Malum Deus utiliter promittere non poteſt, I. 12. 4

Eccleſia.

Eccleſiam Dei ſolam quovis tempore fuiſſe Chriſtianam, Anomi volunt, I. 5. 1. & ſeq.
Ea ſolos juſtos comprehendunt, I. 5. 1. & ſeq.
Veteris Teſtamenti Synagogam veram fuiſſe Dei Eccleſiam Patres agnoſcunt, I. 10. 4. ejuſque caput fuiſſe Chriſtum, ibid.

Euripides.

Euripides jure notatus eſt ab Ariſtophane, quod nefandos amores in ſcenam induxiſſet, I. 12. 3

Fides.

Perire quovis graviore peccato cum caritate Fidem, aut ea ſalva peccantem deſinere eſſe membrum Eccleſiæ, hæreſis eſt Wicleffi, Lutheri, & Calvini, I. 5. 4
Bonæ voluntatis initium, ſive gratiam initialem, Fidem Auguſtinus appellat, I. 7. 2. & ſeq.
Ad exequenda legis Naturæ, Moſaicæ, aut Evangelicæ mandata auxilia gratiæ nulli umquam data ſunt, niſi per fidem Chriſti Mediatoris, I. 8. 1. & I. 9. 4
Inchoatio fidei, qualis eſt in catechumenis, non ſufficit ad obtinendum regnum cælorum; eſt tamen gratia miſericordiæ Dei, I. 8. 8
Prima Chriſti gratia fidem in nobis parit, ex qua deinde timor, ſpes, &c. conſequuntur, II. 2. 3
Fidei initium libero arbitrio, augmentum gratiæ Chriſti Maſſilienſes tribuebant, II. 3. 1
Quem errorem damnare coactus eſt Pelagius in Concilio Palæſtino, II. 3. 2
Cœptæ fidei merces eſt fides aucta, ibid.
Fides meretur, & impetrat gratiam operandi, & juſtificationem, II. 4. 3
Fides inchoata forinſecus terrens, & inſonans præcepta juſtitiæ, veteris eſt propria Teſtamenti: novi vero, fides per dilectionem operata, II. 4. 4
Caritatem fides antecedit, eamque impetrat, II. 9. 6
Homo juſtificatur ex fide, non ex operibus; quia bonorum operum prima eſt fides, qua cetera impetrantur, ibid.
Omnis pia voluntatis motio ad juſtitiam Chriſtianam ex fide Chriſti eſt, ejuſque implicitum in ſe amorem continet, II. 10. 6

Fœdus.

Fœdus eſt mutua paciſcentium devinctio, certa officiorum lege, ac conditione ſancita, I. 14. 6
Vetus Teſtamentum verum fuit fœdus Deum inter, & Iſraeliticum populum, ibid.

Gentiles.

Gentilibus Anomi defuiſſe aiunt gratiam ad ſalutem ſufficientem proximam, & remotam, omniaque gratiæ principia, I. 2. 3. & ſeq.
Etiam cogitationem vitando peccato utilem, ibid.
Gentilibus Evangelii gratiam Judæi invidebant, tamquam ſibi ex operibus legis debitam, I. 6. 1
Utriſque gratis oblatam Evangelii gratiam probat Apoſtolus in epiſtola ad Romanos, I. 6. 2
Gentilibus Evangelium prædicant Apoſtoli, monente Deo, nec ipſis imponi ſinunt jugum antiquæ Legis, ibid.

Gratia.

Gratia eſt auxilium Dei, quo ad vitam recte inſtituendam, bona opera exequenda, mala cavenda, ſalutem conſequendam, divinitus adjuvamur, II. 6. 4
Gratiæ proprie dictæ auctor, & largitor quovis tempore unus eſt Chriſtus, I. 2. 1
Omni Chriſti gratia veteris alumnos Teſtamenti penitus caruiſſe, idque ex vi, naturaque ſtatus, Anomi opinantur, ibid. & I. 7. 1
Itaque Judæis ſub veteri Teſtamento gratiam defuiſſe volunt ad ſalutem ſufficientem, proximam, & remotam, & omnia illius principia, I. 2. 3. & ſeq.
Etiam cum Legem, aut aliqua ejus præcepta obſervabant, I. 2. 3
Chriſti enim gratiam, ſine qua præcepta non ſervantur, veram eſſe putant caritatem, quæ eſt plenitudo Legis, I. 2. 4
Hujus gratiæ incapaces veteris alumnos Teſtamenti fuiſſe aiunt, ſine qua nullum præceptum meritorie ſervari poteſt, ac ne ita quidem ut peccatum vitetur, ibid.
Veteris Teſtamenti filios gratiæ ignaros, immo & contemptores Anomi faciunt, I. 2. 5
Evangelii gratia Judæis peræque ac Gentilibus gratis a Chriſto eſt oblata, I. 6. 2
Gratiæ Chriſti eſt, ſuæ infirmitatis conſcium ad opem gratiæ confugere, I. 7. 1
Duplex genus gratiæ agnoſcit Auguſtinus: alterum initialis, qua conamur reſurgere; alterum robuſtioris, qua ad boni operis effectum aſſurgimus, I. 7. 2
Primum genus appellat fidem; ſecundum, caritatem, quo nomine genus utrumque aliquando complectitur, I. 7. 3
Gratiæ ſufficientis auxilia ſub quacumque Lege per fidem in Chriſtum mediatorem collata ſunt, I. 8. 1
Uberius in novo Teſtamento, in quo ipſa ſancti Spiritus ſubſtantia regni cæleſtis heredibus adoptandis applicatur, I. 8. 2
Gratia Chriſti ad utrumque porrecta eſt Teſtamentum, I. 8. 4
Gratia Chriſti fini proximo, & ſtatui cujuſque Legis accommodate data eſt, perfecta in nova Lege, initialis in veteri, ibid. & I. 8. 5
Initialis gratia eſt velut præmedicatio præparans ad perfectam ſanitatem, I. 8. 7
Gratia fidei datur inchoantibus novam vitam nondum ad ſalutem ſufficiens, I. 8. 8
Novi dogmatis princeps jure a D. Haberto notatus, quod veteri Legi gratiam ſufficientem abroget, impedientem tribuat, I. 13. 1
Perperam ab Apologiſta defenditur, I. 13. 2
Chriſti gratiam ſemper adjuvantem eſſe ait, veterique deſuiſſe Teſtamento, ibid.
Qua ratione vetus Teſtamentum gratiam habuerit, ſitque ea Chriſti gratia, & quomodo impediens dici poſſit, I. 13. 3
Non per ſe, ſed ex accidenti, I. 13. 4
Quo etiam modo novi gratia Teſtamenti, ipſeque Chriſtus, & creatæ res omnes impedientes dici poſſunt, I. 13. 5
Immo & damnationis acceſſio, I. 13. 6
Judæis ſub Lege viventibus non defuerunt auxilia gratiæ, ne prævaricatoribus quidem, I. 15. 1
Proſcripto Pelagio gratiam proprie dictam Chriſtianus orbis nullam agnoſcit, niſi per Chriſtum, I. 15. 2
Davidi, & Manaſſi ſcelerum reis ſub Lege viventibus ad reſurgendum Chriſti gratia non defuit, I. 15. 3. & ſeq.
Infidelibus quoque non deeſt Chriſti gratia ſufficiens, & adjuvans, ibid.
Prima Chriſti gratia nemini datur, niſi in juſto, I. 15. 6
Medicinalem Chriſti gratiam Anomi ſola caritatis inſpiratione metiuntur, II. 1. 2
Ex qua negat Apologiſta Chriſti gratiam vel ad punctum temporis poſſe cum peccato letali conſiſtere, II. 1. 3

Latius tamen patere Dogmatis auctor fatetur, quam quæ vulgo Caritas in ſcholis nominatur, II. 1. 4
Gratiæ Chriſti genera ſunt duo, 1. rudis, quæ & initialis dicitur, qua volumus, quod nondum poſſumus. 2. perfecta, qua poſſumus quod volumus, II. 2. 2
Ad primum genus pertinet prima gratia, quæque inde proxime oritur fides, tum timor, ſpes, &c. quæ nondum juſtificatis ineſſe, & ad eam præparare Synodus Tridentina decrevit, II. 2. 3. *& ſeq.*
Prima gratia nullis meritis præcedentibus datur; reliquæ etiam ante juſtificationem, non ſine qualicumque merito bene utentibus prima gratia. II. 2. 4
Chriſti gratiæ eſt non ſolum ſanitas, ſed & ſanari velle, & precari, ut credere velimus, & purgari, II. 3. 1. *& ſeq.*
Gratiæ validioris eſt, & ſecundi generis ad meliora progreſſio, II. 4. 1
Solam fere ſecundi generis exprimit Auguſtinus, ubi de Chriſti gratia medicinali cum Pelagianis diſputat, II. 4. 2. *& ſeq.*
Hinc Chriſti gratiam Novi propriam Teſtamenti ſolam illam robuſtam & operum effectricem agnoſcunt Anomi, II. 4. 5
Idque quinque argumentis efficere nituntur, II. 5. 1. *& ſeq.*
Bene agendi poſſibilitas ad Chriſti gratiam pertinet, II. 4. 3
Gratia Chriſti adjuvat ad vitandum malum, & faciendum bonum, revelando quid ſit faciendum, & dilectionem inſpirando, II. 4. 4
Primi voluntatis impetus ad bonum aſpirantis ſunt ex Chriſti gratia, non, ut volebant Maſſilienſes, a natura, II. 5. 3
Gratiæ Chriſti neceſſitatem ex toto Pelagius, Maſſilienſes ex parte ſuſtulerunt; Auguſtinus cum Eccleſia Catholica ſine ulla exceptione admittit, II. 6. 3. *& ſeq.*
Gratia eſt auxilium Dei, non tantum illuminans, ut ſciamus quid ſit agendum, ſed caritatem inſpirans, ſine qua ſcientia inflat, II. 6. 5
Gratia ex operum effectione, velut ex fine primario æſtimanda eſt; uti Medicina ex ſanitate; ars ædificatoria ex domus conſtructione, *ibid.*
Gratiam Chriſti ad hoc ſolum neceſſariam eſſe Anomi definiunt, ut in præcepti cujuſvis impletione diligatur Deus, II. 7. 1
Timorem pœnæ æternæ ex gratia eſſe volunt, non Chriſti, ſed providentiæ naturalis, II. 7. 3

D. Habertus.

Illuſtriſſimum D. Habertum Vabrenſem Epiſcopum injuria Scriptor Anonymus Apologetici reprehendit, I. 3. 1
Merito reprehenſus a D. Haberto novi auctor dogmatis, quod ſufficientem gratiam Judæis ſub *Lege* viventibus affuiſſe negat, impedientem affingat, I. 13. 1
D. Haberto, quod ad Legis defenſionem veteris Patres & juſtos Teſtamenti laudaverit, de hæreſi Pelagiana invidiam facit, I. 14. 1
Calumnioſe, I. 14. 2
Hoc enim intereſt inter ejus, & Pelagii laudationem, quod hic Patres antiquos ad ſanctitatem comparandam Chriſti Mediatoris gratia non eguiſſe contenderet: ille omnem eorum ſanctitatem Chriſti gratiæ acceptam ferat, I. 14. 3
Pelagius, veteres ſanctos culpæ prorſus omnis expertes vixiſſe diceret: D. Habertus aliter & ſenſerit, & docuerit, I. 14. 4
Ludit in ambiguo vocis, *eſſe ſub lege*, Apologiſta, & D. Haberto pueriliter inſultat, I. 14. 5

Honeſtum.

Honeſtum eſt, quod laude dignum, II. 10. 2
Juſtum, & honeſtum re idem ſunt, *ibid.*
Decorum quoque ab honeſto ſeparari non poteſt; uti neque venuſtas a corporis ſalubritate, *ibid.*
Honeſtum eſt, quod ex ſe habet, unde honeſte appeti poſſit, ſive ulterius referatur, ſive nullum alium ad finem reſpiciat, II. 10. 5

Hydrargyrum.

Hydrargyrum præſenti veneno additum, præter ſpem, & conſilium ſalutem affert, I. 4. 2

Jaſon Pheræus.

Jaſon Pheræus ab inimico vulneratus, imminentis ex latente vomica mortis periculum evaſit, I. 4. 2

Incarnatio.

Incarnationis neceſſitatem probant adhibita curandis hominum morbis tot irrita remedia, Legis præſertim Moſaicæ, I. 6. 6

Judæi.

Judæos pie Deum colentes ob temporalia bona, fuiſſe bonos Auguſtinus ait; negant Anomi, ſed minus aiunt eſſe malos, quam Gentiles, qui eadem a Dæmonibus expectabant, I. 1. 3. *& ſeq.*
Judæi de meritorum principatu cum gentilibus contendentes, occaſionem Apoſtolo dederunt ſcribendi epiſtolam ad Romanos, I. 6. 1
Non ſibi gratis oblatam Evangelii gratiam a Chriſto putabant, ſed ſuis redditam meritis ob Legis prærogativam, *ibid.*
Judæi Evangelium invidebant gentibus; nec niſi Legalibus initiatis ritibus communicari patiebantur, I. 6. 2
Quod Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano improbarunt, *ibid.*

Juſtitia, & Juſtum.

Juſtitia eſt rectitudo ordinis ad alterum, ad finem debitum, & ad Legem divinam, II. 10. 1
Eſt communis virtus, *ibid.*
Eſt perfecta virtus, non ſimpliciter, ſed ut eſt ad alterum, *ibid.*
Juſtitia eſt adæquatio cum Lege, & voluntate divina, II. 10. 2
Juſtum, & honeſtum re idem ſunt, ratione differunt, *ibid.*
Idem etiam eſt cum decoro, *ibid.*
Juſtitia generalis per omnia virtutum officia funditur, ſpecialis in parte, velut fortitudine, temperantia, &c. II. 10. 3
In omni virtutis officio juſti, & honeſti forma eſt illud legitimum, quod Lege divina præcipitur, II. 10. 3
Amor juſtitiæ; quem Auguſtinus caritatem appellat, eſt quilibet piæ voluntatis affectus, & inclinatio in illud juſtum, & honeſtum, quod divina Lege præcipitur, II. 10. 4
Amori juſtitiæ non ea juſtitia, quæ ineſt ipſi Deo, & Deus eſt, ſed honeſtas, & juſtitia propoſita eſt, quæ Lege divina præcipitur, II. 10. 5
A qua nec gehennæ timor excludi debet, *ibid.*
Omnis pia voluntatis motio ad Chriſtianam juſtitiam ex fide Chriſti eſt, & implicitum ejus amorem in ſe continet, II. 10. 6
In amore juſtitiæ Dei quoque amor implicite continetur, non formaliter, II. 10. 7
Ad amorem juſtitiæ tres conditiones requiruntur: 1. Ut ſit ex fide, & gratia Chriſti: 2. Ut juſtum Legi divinæ conſentaneum proſequatur: 3. Ut peccandi voluntatem excludat, *ibid.*
Noſtra juſtitia, juſtitiæ Dei oppoſita, caret iſtis conditionibus, II. 8. 9. & II. 10. 8
Amor honeſtus nihil temporalis commodi juſtitiæ anteponens, ſine Chriſti gratia eſſe non poteſt, II. 10. 9
Juſti, honeſtique amor ſive rudis, & inchoatus; ſive perfectus, amor eſt juſtitiæ, & Caritas dicitur: ut plurimum

Digitized by Google

mum tamen ſolus perfectus operum efficax eo nomine cenſetur ab Auguſtino, II. 10. 10

Lex.

Mali principem Deum auctorem faciebant Legis Moſaicæ tamquam neſariæ, veteres hæretici, I. 1. 1. & *ſeq.*

Eamdem ut malam infamant recentes Anomi, I. 1. 3

Eam vitioſæ cupiditati fomentum, ac præmium ex profeſſo præbuiſſe aiunt, *ibid* & I. 2. 5

Legis veteris ſtatum non juſtitiæ, & ſalutis; ſed peccati ac mortis fuiſſe volunt, I. 1. 3

Nec permiſiſſe ſolum, ſed præcepiſſe malum, I. 1. 4

Triplex hæreſis criminatorum Legis, I. 1. 5

Veteris alumnos Legis non ſua culpa, ſed ex vi ſtatus illius Legis, omni gratiæ Chriſti auxilio ad peccata vitanda, & ſalutem conſequendam caruiſſe Anomi docent, I. 2. 1. & *ſeq.*

Etiam Legem ſervantes, aut aliqua ejus præcepta, I. 2. 4

Quinetiam in optimis Legis cultoribus ſpem, & caritatem in Deum carnalem, & vitioſam exiſtimant fuiſſe, idque ex ipſius Legis natura, & ſtatu, I. 2. 5. & 6

Immo Legem ipſam volunt impedimento fuiſſe gratiæ, eamque funditus ſuſtuliſſe, I. 2. 6

Legem veterem ex propria ratione bonam; ex accidente & vitio male utentium noxiam fuiſſe docet Apoſtulus in epiſtola ad Rom. I. 3. 3

Cui gnaviter adverſantur Anomi, totique nomini Chriſtiano, I. 3 4

Imperata Lege veteri mala plurima a Chriſto abrogata fuiſſe, veterum hæreticorum calumnia eſt, a Patribus, præſertim Auguſtino, confutata, I. 3. 5

Epiphanii contra Manichæos præſcriptio, veteris auctorem Legis concupiſcere prohibentem, non eſſe incentorem cupiditatis, novi dogmatis jugulum petit, I. 3. 6

Legem per ſe bonam, ex accidenti pernicioſam Anomorum princeps agnoſcit: vult tamen ex profeſſu neſariæ cupiditati fomentum promiſiſſe, ac præmium, I. 4. 1. & *ſeq.*

Quomodo Lex intravit, ut abundaret delictum; ita Chriſtus in multorum ruinam poſitus eſt; & Evangelium aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem, I. 4. 3

Chriſtus Legis, & Evangelii unus eſt auctor, I. 4. 4

Irrogata legi calumnia, quod ex profeſſo vitioſam foverit cupiditatem; quia ejus occaſione Judæi carnales in omnem exarſerunt cupiditatem: poteſt Chriſto, Evangelio, & rebus creatis omnibus imputari, *ibid.*

Lex mala non eſt, etiam cum nocet inanibus gratiæ, ſicut neque ſcientia, quia inflat inanes; aut ſol quia ægros oculos lædit, I. 4. 5

Judæos veteris legis mandatis obſequentes eo affectu, quem legis auctor Deus præſcribebat, peccaſſe Anomi volunt, I. 5. 1

Ad comprimendam ſuperbiam Judæorum, ſuis meritis ex operibus legis redditam glorantium Evangelii gratiam, Epiſtolam ad Rom. ſcribit Apoſtolus; in qua legem componit cum gratia, & expendit quid cuique, ſine alterius communione, conveniat, I. 6. 1. & *ſeq.*

Legis officium eſt per ſe, quid agendum, cavendumve ſit, pœnæ comminatione ſancire; vires ad implendam legem non legis juſtitia, ſed Chriſti fides, & gratia ſufficit, I. 6. 3

Legis per ſe vim conſiderans Apoſtolus, non excludit auxilia gratiæ: uti neque concurſum primæ cauſtæ, qui ſecundæ per ſe naturam ſeorſim a prima conſiderat, I. 6. 4

In omni lege eſt mandatum, & pœna, ſive ſanctio: cui qui ſunt obnoxii, dicuntur *eſſe ſub lege*. Sicque legem mortis, miniſtrationem mortis, ac damnationis, iram operari, Apoſtolus ait, I. 6. 3

Triplex legis finis Deo propoſitus, 1. per ſe, ac directe, juſtos homines facere, & a peccato deterrere. 2. Per accidens, major ex prohibitione in peccata vetita pronitas. 3. ut ſuæ infirmitatis conſcii, & pœnarum metu concuſſi Liberatoris gratiam expeterent, I. 6. 6. & *ſeq.*

Primum finem legis ut ſalvaret, contra Manichæos aſſerit Auguſt. reliquos duos contra præſumentes de ſuis viribus Pelagianos oſtendit, *ibid.*

Ad auxilia gratiæ pertinent veteris effecta legis ex Auguſtino ab Anomis recenſita, I. 7. 1

Legis nomine non ſolum mandata; ſed & ſtatus populi legis fœdere, inſtitutoque ſociati ſolet intelligi; velut legis veteris, ac novæ vocabulis, Synagoga, & Eccleſia Chriſtiana, I. 7. 4

Eadem, aut fere eadem omnia eſſe utriuſque legis præcepta ait Auguſtinus, I. 7. 7

Finis proximus utriuſque legis longe diverſus; veteris, temporalis æterna præfigurans; Novæ, ſpiritualis a promiſſione incipiens regni cælorum, I. 7. 8. & I. 8. 4. & 5

Nulla lex, ne Chriſtiana quidem, qua lex eſt, & præceptis conſtat, gratiam aut bene agendi vires ſufficit, I. 8. 1

Nova lex gratiam confert, non qua lex eſt, ſed qua ſtatus novi Teſtamenti ſuum auctorem Chriſtum complectitur, I. 8. 2

Nova lex dicitur ipſe Spiritus ſanctus, I. 8. 3

Scribitur digito Dei in cordibus diligentibus habitantem in ſe legis juſtitiam, in quo differt a veteri terrente forinſecus, *ibid.*

Lex non eſt æſtimanda eorum amentia, qui aberrant a lege: ſed bonorum intelligentia, obſequentium legi, ejuſque mentem, & ſcopum aſſequentium, I. 10. 3

Legi veteri ſufficientem gratiam negant Anomi, impedientem tribuunt, I. 13. 1

In eo vim, fructumque legis antiquæ ponunt, ut ejus obſervatores Deo potius auctore, quam Diabolo peccarent, I. 1. 6

In exponendo legis inſtituto, & fine longius aberrat a mente Auguſtini Apologiſta, I. 14. 2

Legis defenſores neſciſſe ait, quid ſit *eſſe ſub lege*, I. 14. 5

Eſſe ſub lege duobus modis intelligitur, I. 14. 6

Nec in deteriorem ſemper partem accipitur, I. 14. 7

Lex velut Pædagogus infirmis præſidio fuit, *ibid.*

Eſſe in lege, id eſt, ac *eſſe ſub lege*, ſeu lege teneri, I. 14. 8

Eſſe ſub lege, in malam interdum partem accipitur, eſtque reum eſſe violatæ legis, & pœnæ lege ſancitæ, I. 14. 9

Etiam Chriſtianos *ſub lege eſſe* utroque illo modo, Auguſtinus affirmat, I. 14. 9. & *ſeq.*

Religioſi legis obſervatores Patres antiqui ſub lege fuerunt, pertinueruntque ad ſynagogam, ut erat ſynagoga. Prævaricatores legis non pertinuerunt, I. 14. 11

Legi veteri, ex ratione ſui ſtatus, adjuncta fuit medicinalis Chriſti gratia; non robuſtior effectrix operum; ſed initialis, qua territi, humiliati, confeſſi, ſanari vellent, & ad medicum confugerent, II. 4. 2

Divina lex eſt regula voluntatis humanæ, II. 10. 1

Voluntas divina lex eſt antiquiſſima, cui virtutum omnium officia perſolvuntur, II. 10. 2

Malum.

Vero Deo boni totius auctori, Principem Mali Deum oppoſuerunt antiqui hæretici, Cerdones, Valentini, Marciones, Manichæi, Priſcillianiſtæ, VValdenſes, I. 1. 1

Eumdem boni, malique, ſeu ſceleris principem Deum Lutherus, Calvinuſque agnoſcunt, I. 1. 2

Quibus libenter ſubſcribunt Anomi, nec dubitant vitioſæ cupiditatis lenonem facere Deum, ne iſtas ſibi partes diabolus occupet, *ibid.* & I. 1. 6

Meritum.

Judæos accurata, & religioſa legis obſervatione nihil apud Deum meruiſſe, Anomi docent, I. 11. 5

Quem errorem tuetur acriter Apologiſta, I. 11. 6

Prima Chriſti gratia omne noſtrum meritum antecedit, eſtque principium totius meriti, II. 2. 4

Ante juſtificationem nullum eſt condignum meritum; eſt aliquod congruum; de quo tota fere Auguſtino cum Semipelagianis contentio fuit, *ibid.*

Opera.

Opera.

Vim operum inchoandorum, ac perficiendorum Chriſti gratiæ tribuebant Maſſilienſes; fidei, & bonæ voluntatis initium libero arbitrio, II. 3. 1
Utrumque gratiæ Chriſti acceptum refert Catholica fides, II. 3. 2

Ordo.

Quælibet virtus eſt ordo amoris, II. 2. 2

Pelagius.

Veteris Teſtamenti ſanctos non eguiſſe Chriſti gratia; hominemque poſſe in hac vita eſſe ſine peccato, Pelagiani docuerunt, I. 14. 3
Gratiam ſecundum merita noſtra dari docuit Pelagius, quod in Concilio Palæſtino damnare coactus eſt, II. 3. 2
Solam gratiam Chriſti partam meritis impugnavit, *ibid.*
Gratiam cognitionis, quæ per legem habetur, admiſit: inſpirationem dilectionis rejecit, II. 4. 3. & II. 5. 2. *& ſeq.*
Neceſſariam eſſe negabat ad ulla virtutum officia, & ſalutem, Chriſti gratiam; utilem tamen eſſe fatebatur ad facilius operandum, II. 6. 3
Gratiæ neceſſitatem ſubdole interdum commendabat, II. 6. 5. *& ſeq.*

Pœnitentiæ Sacramentum.

Attritio pars eſt ſufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, II, 9. 1. & II. 11. 1
Sacramentum Pœnitentiæ facit ex attrito contritum, & confert primam gratiam, II. 11. 7

Radix.

Unicam boni & mali radicem agnoſcebat Pelagius liberum arbitrium: Auguſtinus boni radicem eſſe caritatem defendit; mali, cupiditatem, II. 5. 3

Reduplicativus terminus.

Ea vis eſt Reduplicativi termini, ut rei per ſe; & ſecundum ſuam naturam ſpectatæ ſimplicem notitiam ingeneret, I. 9. 2

Semipelagiani.

Initium bonæ voluntatis, & fidei naturæ viribus tribuebant; opera virtutum, tentationum victoriam, & ſalutem gratiæ Chriſti, II. 3. 1. & II. 6. 3
Ab Auguſtino refelluntur, II. 3. 2

Sol.

Peccantes quidam, aut debita non reddentes ad Solem poni jubentur a Judicibus, I. 4. 5

Spiritus ſanctus.

Eſt jam Spiritus ſanctus in confitente nondum juſtificato, ſed adhuc veniam deprecante, I. 8. 9
Eſt in bonis novi Teſtamenti, & adoptandis regni cæleſtis heredibus ipſa ejus ſubſtantia applicatur, I. 8. 2
Nondum inhabitans adjuvat ut ſint fideles; inhabitans adjuvat jam fideles, II. 3. 4

Synagoga.

Synagoga, ut ſynagoga, fuit Judaici populi cœtus pacto cum Deo fœdere, certiſque per Moſem legibus, ac ritibus obligatus, figuratam adumbrantibus novi Teſtamenti veritatem, I. 9. 3
Propria ejus ratio fuit fœdus antiquum, & lex Moſaica, *ibid.*
Synagoga, ut ſynagoga, ſtatus fuit Judaici populi legis, ac Dei legislatoris menti, ac propoſito conſentaneus, I. 12. 5
Vera fuit Dei Eccleſia, ejuſque caput Chriſtus, I. 2. 5 & I. 10. 4
Per ſe, & ex intrinſeca ratione bona, Deoque digna auctore fuit; ex accidente, & vitio male utentium, noxia, I. 3. 2
Quod utrumque ab Apoſtolo diſerte affirmatur in Epiſtola ad Rom. I. 3. 3
Adſcribenda non ſunt ſynagogæ, ut ſynagogæ, vitia Judæorum a legis ſcopo aberrantium, uti neque modo Chriſtianæ Eccleſiæ, quod in ea pleri que perdite vivant, I. 10 1. & I. 14. 11
In ſynagoga, uti modo in Eccleſia, pauci erant boni ſpiritum legis ſequentes, comparatione malorum: unde Prophetæ ex majori parte ſtatum illius perditum deſcribunt, tamquam nulli penitus in ea boni eſſent, I. 11. 1
Et Apoſtolus in Epiſtola ad Rom. I. 11. 2
De majori parte, velut de toto loqui Scriptura ſolet: Idque ab ea uſurpatum in vituperanda ſynagoga Patres obſervant, *ibid.*
Eum morem obſervat Auguſtinus Apoſtolo præeunte, I. 11. 4
Fugit Anomos ea regula, qui de generali vituperatione ſynagogæ partem ullam demi non ſinunt, I. 11. 5
Synagogam, ut ſynagogam, aiunt terreni populi turbam, hominumque carnalium congregationem fuiſſe, Solis terrenis incubantium, & propter illa colentium verum Deum, I. 1. 3. & I. 2. 5
Synagogam veteri legi ſervientem eo affectu, & ſpiritu, quem lex ipſa, legiſque auctor Deus præcipiebat, Eccleſiam Dei fuiſſe negant, I. 5. 1. *& ſeq.*
Immo eos feciſſe damnationis, qui eo ſpiritu, fine, & ſcopo Deo accurate ſervirent, *ibid. & ſeq. &* I. 9. 1
Anomum legis antiquæ obſervatoribus omne apud Deum meritum detrahentem reprehendi Apologiſta non ſinit, I. 11. 5
Eique tuendo Scripturæ, ac Patrum teſtimonia corrogat, prævaricatores Judæos arguentium, de contempta, & violata lege, I. 11. 6

Vetus, ac novum Teſtamentum.

Vetus Teſtamentum datum Judæis negant Anomi, ut eorum ſalus in tuto locaretur, vel de propinquo curaretur, I. 1. 3
Negant ſtatum veteris Teſtamenti ex ſeſe fuiſſe juſtitiæ, aut ſalutis, ſed damnationis, ac mortis; quod hæreticum eſt, I. 1. 5
Ex ipſa ſtatus illius natura gratiæ Chriſti quovis auxilio caruiſſe volunt, I. 2. 1. *& ſeq.*
Ejus obſervantiam veteris hominis ſervitutem appellant, I. 2. 2
Veteris alumnos Teſtamenti legem, aut ejus aliqua mandata obſervantes caruiſſe dicunt ſufficiente Chriſti gratia, cujus ignari, contemptoreſve fuerunt, I. 2. 4
Viros ſanctos, qui veteris Teſtamenti tempore vixerunt, negant ad vetus Teſtamentum, ſed ad Eccleſiam Chriſtianam pertinere, I. 5. 2
Vetus Teſtamentum figura novi fuit, tam in Sacramentis, quam in præceptis, I. 7. 5
Idcirco vetus eſt appellatum, I. 7. 6
Vetus Teſtamentum interdum proprie dicitur lex per Moſem data in monte Sina, I. 7. 8
Latius ſumitur pro toto veteri inſtrumento, ſicque promiſſionem regni cæleſtis continet, *ibid.*
Utriuſque Teſtamenti auctor eſt Chriſtus; ſed veteris per ſuos miniſtros, novi per ſe ipſum, I. 8. 2
Utriuſque alumnis gratiæ cæleſtis opes communicavit; uberius & ſingulari quodam modo in novo, I. 8. 3

Utri-

Utrique pro finium, & officiorum varietate, diverſa gratiæ auxilia contulit, I. 8. 4
Novi Teſtamenti finis proximus eſt regnum cæleſte, cui auxilium convenit fidei per dilectionem operantis: Veteris finis erat terrena felicitas præfigurans cæleſtem, cui dabatur initialis gratia, I. 8. 5
Ad perfectam juſtitiam præparans, I. 8. 6
Hærens in proprio veteris Teſtamenti gradu, ac ſpiritu, non erat in ſtatu gratiæ ſanctificantis; ſed præparatoriis auxiliis, velut præmedicatione, ad eam diſponebatur, I. 8. 7
Status ille non erat damnationis, ac mortis, ſed utilis curationis, & ſpei recuperandæ ſanitatis, I. 8. 8. & ſeq.
Gratiæ Chriſti non caruit opportunis auxiliis, I. 9. 4
Quod temere Anomi aiunt, & ex ſuis principiis refelluntur, I. 13. 2
Laudatos a legis defenſoribus veteris Teſtamenti Sanctos Anomi Pelagianiſmo tribuunt, I. 14. 1
Mala utique fide; nihil enim cum Pelagio commune habent, I. 14. 2. & ſeq.
Laus Sanctorum veteris Teſtamenti geminum errorem Anomorum elidit, I. 14. 4
Vetus Teſtamentum forinſecus ſonabat ſenſibus præcepta juſtitiæ; Novum præbet intrinſecus incrementum, II. 4. 4

Timor.

Timor pœnæ ſervilis eſt, nec præceptum implet, II. 5. 5
Non tamen peccatum eſt, nec peccatores pejores facit, II. 7. 1
De timore pœnæ ita ambigue Princeps Anomorum loquitur; ut videatur in Calvini, quam Tridentini ſententiam propenſior, II. 7. 2
Negat timorem pœnæ ad Chriſti gratiam pertinere; fatetur tamen eſſe a Deo, & ex gratia providentiæ naturalis, II. 7. 3
Pœnæ timore vitari poſſe peccatum negat, quin aliud committatur, *ibid.*
Bonum eſſe, & ex Spiritus ſancti inſpiratione per excitantem, & adjuvantem gratiam, libere cooperante voluntate effici, Tridentini Patres definiunt, II. 7. 4
In damnando timore caritatem antecedente Anomorum princeps auctorem Lutherum ſequitur, a Leone decimo, Tridentina Synodo, & orbe Chriſtiano proſcriptum, II. 7. 6. & ſeq.
Timorem gehennæ ut bonum, & utilem introducendæ caritati, ac neceſſarium commendat Auguſtinus, II. 8. 3. & ſeq.
Idem timorem ſervilem non excludentem voluntatem peccandi, damnare videtur, II. 8. 6
Quadruplex timor a D. Thoma numeratur, in iiſque ſervilis ſecundum ſubſtantiam, bonus: ſecundum ſervilitatem, quæ non eſt de ejus ratione, malus, II. 8. 7
Triplex ab aliis pœnæ æternæ timor ſtatuitur; nec alius bonus, quam qui excludit voluntatem peccandi, II. 8. 8
Timor pœnæ pure naturalis, eſt indifferens; excitatus a Spiritu ſancto bonus eſt, *ibid.*
Neque alium vituperat Auguſtinus, quam qui peccandi voluntatem habet implicitam, ſi impune liceat, II. 8. 9. & ſeq.
De timore illo pœnæ pure naturali concedi poteſt; non vitari per illum peccatum, ſine alio peccato, II. 8. 11
Timor pœnæ etiam ex fide, & Chriſti gratia conceptus, initialis eſt, nec ad exequenda mandata per ſe idoneus; donec introducat caritatem, II. 8. 12
Timor pœnæ bonam vitam, hæc bonam conſcientiam parit, ut nulla pœna timeatur, II. 9. 1

Vetus homo.

Obſervantiam legis antiquæ, veteris hominis ſervitutem Anomorum Apologiſta vocat, I. 2. 2
Vetus homo eidem eſt corrupta peccato natura, peccati ſtatus, & corpus peccati, *ibid.*

Virtus.

Virtus eſt ordo amoris, II. 2. 1

F I N I S.

APPROBATIO PROVINCIALIS.

EGO STEPHANUS CHARLETUS *Societatis* JESU, *in Provincia Franciæ Provincialis, facultatem concedo, ut liber, cui titulus eſt*, De Lege & Gratia, libri duo, *a P. Dionyſio Petavio compoſitus, & trium ejuſdem Societatis eruditorum virorum judicio approbatus typis mandetur: in quorum fidem has litteras manu mea ſubſcriptas meique officii ſigillo munitas dedi.* Flexiæ 20. Octobris 1647.

STEPHANUS CHARLETUS.

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS

E SOCIETATE JESU

ELENCHUS THERIACÆ

VINCENTII LENIS.

PRÆFATIO.

QUÆ ſub Vincentii Lenis ſuppoſititio nomine Theriaca *nuper in lucem prodiit, ad eam ariolo, & conjectore nihil opus fuit, uti nobis de vero ac germano illius auctore conſtaret. Nam etſi latere utcumque velle præ ſe tulit; non tamen ita diſſimulare potuit, quin facile deprehenderetur fabuloſi illius apud Arioſtum herois Rodomondi pæne cognominis Doctor. Uſque adeo geminus ille fetus eſt aliis ab eodem editis, quæ tum argumento ipſo, tum tractandi genere, ac ſtilo, carnificinam hominum redolent. Nec cruentam modo lanienam &* anatomen *: ſed, quod deterius eſt multo, abhorrentem ab Romana, & Catholica fidei integritate doctrinam. Cujus aliud agenti haud obſcurum indicium excidit hoc ipſo, quod ſe Arauſicanum inſcripſit. Ut non tam occultandæ patriæ cauſſa ſibi hoc præcipue nomen aſſumpſiſſe videri poſſit, quam ejus, cui eſt addictus, teſtificandæ religionis, ac ſectæ; quæ in Arauſicana urbe principatum hodie tenens, eadem cum Armacano Batavo de Libero arbitrio, & Chriſti gratia decreta profitetur. Quorum quidem patrocinium Vincentiana illa* Theriaca *ſuſcepit: ſed eventu adeo non ſecundo, uti nullus eam, vel partium earumdem, ſine ſtomacho, & contemptu legerit in Galliis, nullus dignam reſponſione judicarit. Nam cum infeliciter & iratis omnibus Gratiis eſt concepta; tum novi nihil admodum ad cauſſam contulit, quod momenti ſit ullius: quodque ex antiſtite dogmatis illius non pæne verbatim depromptum fuerit; & in eo confutando, jam a nobis profligatum & everſum.*

Sed quoniam talium hæc eſt hominum indoles, ut eadem leviter commutata, & interpolata, tamquam Siſyphi [illegible]*; ſæpius ingerant, & inculcent, atque ab ignaris, vel incurioſis lectoribus, hoc eſt majori eorum parte, quibus conſulere oportet, deſperatæ ac perditæ cauſſæ confeſſio, ſilentium haberi ſolet; ceſſimus amicorum conſilio, & hortationi hactenus, ut & breviter, & ad ea ſolum capita glorioſo illi reſponderemus, quæ ad nos præcipue pertinent: quæ autem in Ricardum Doctorem, quem in eadem lucubratione eſt aggreſſus, privatim conveniunt, ea prætermitterem, & illi integra reſervarem, quo melior eſſe cauſſæ ſuæ patronus nemo poteſt.*

Igitur quæ in Vincentii Theriaca*, quatenus ad me ſpectat, animadverti, ea quantum potero, in pauciſſima contrahebam, ſine ullo apparatu ſermonis, & ornatu: ne hoc mihi iracundus homo ſuccenſeat, quod de priori Opere noſtro ſtomachatus eſt, nimium me in ſcribendo elegantem Latine fuiſſe.*

Sed percommode ſane accidit, ut in iſtam Latinitatis, & elegantiæ mentionem ſermo noſter incurreret. Hinc enim ut Vincentii criminatio, ſic hujus caſtigatio noſtra procedet.

CAPUT I.

Inſcita de Latinitate Vincentii expoſtulatio.

I. IN ipſo libri aditu grave Petavio crimen objicitur, Latini ſermonis elegantia. Merito id quidem. Nam nullum Operi tam illepido magis congruebat exordium, quam quereia de nitore orationis & munditia. Quid facias? Sic a pueris inſuevere litterati homines in Gallia. Tu vero, Vincenti, ridiculus es, qui quam tibi perſonam impoſueras Arauſicani, id eſt apud nos nati, & educati hominis, tam male geſſiſti. Nam ex ſtilo te tuo, [illegible], ſtatim peregrinum prodidiſti. Adeo eſt non inconcinnus modo, ſed odioſus etiam, ac *perradias* *nausea*. Sed quam accuſandi rationem præ ſe ferat, tameo intereſt ſcire. *Ita a M. Tullii ore pendet Petavius*, inquit, *ut mutus eſſe malit, quam quidquam quod ille non prævit eloqui*. Etſi hoc non magnum peccatum foret; tamen eſt falſum. Tu vero vel neutrum umquam, vel alterarum non legiſti. Dic mihi, vidiſti apud Tullium *Trinitatis* nomen, aut *Incarnationis*, aut *eſſentia*: *perſonalis proprietatis*: *attributorum Dei? Relativam* item *proprietatem* dixit aliquando Cicero, vel *ſubſiſtentem in tribus perſonis Deum*, vel *Patrem*, *Filium & Spiritum Sanctum?* Atqui nec mutus eſſe voluit in tribus tomis dogmatum ſuorum Petavius; & hæc innumeraque dixit alia, quæ tu, ſcio, numquam in Ciceronis libris invenies. Quorſum igitur attinebat tam inverecunda hyperbole, niſi ut orationis fordes qualicumque hoc ſchemate commendares?

II. SERMO eſt Petavii non male Latinis; ſed non affectatus, nec curioſe perpolitus; nec ad Priſciani regulas, aut Ciceronis normam, ut nugaris, admodum exactus.

exactis. Id ſi eſſet, pauciora quam hactenus fecit, in lucem edidiſſet. Non enim tam facile defungi ſolent, qui hanc ſibi ſervitutem; immo tam cruciabilem ærumnam, ut hoc minime Ciceronianum habeas, indixerunt, quos neceſſe eſt habitare in hoc ſtudio, & intentis in eam curam animis, identidem inſiſtere; ut voces ſingulas excutiant, & examinent; ne quid imprudentibus obrepat, vel minus Latinum, vel, quod vitari vix poteſt, minime Tullianum.

Atenim adeo anxius eſt, & moroſus, ut religioni ducat, *eſſentiale* dicere: proque hac voce, Græcam magis adhibeat, οὐσιώδης. tum *exiſtentiam* defugiat, malit *exſtantiam*: pro *mediis*; *præſidia*; pro *indeliberato*, *minime deliberatum* uſurpat: *ingratiis* item pro *invito*. Profecto, mi homo: nimium curioſus es, & abundas otio. Nam ſi eſſet quod ageres, ad minuta iſta, & exilia non deſcenderes. Quid quod in illis notandis non minus Theologiæ te rudem, quam Grammaticæ demonſtras? Οὐσιώδης apud Græcos latius patet, quam apud Latinos, *eſſentiale*. Obſervavit hoc Petavius in * ſeptimo libro de Trinitate. Nam illi οὐσιῶδες id appellant, quod non ex eſſentia, non tamen ex accidente convenit. Sic perſonalis proprietas in Deo non eſt *eſſentialis*; eſt tamen οὐσιώδης, quod *ſubſtantivum* appellare poſſis. Sic * Iſidorus Peluſiota quod Apoſtolus ſcribit, in Chriſto *habitare omnem plenitudinem divinitatis σωματικῶς*, id eſt *corporaliter*, idem eſſe putat, atque οὐσιωδῶς, quod non tam commode vertas *eſſentialiter*, quam *ſubſtantive*, ut intelligatur divinitas in Chriſto non ſecundum accidens, ut tranſeuntem ἐνέργειαν, ut in Prophetis, reſediſſe, ſed ſecundum ſubſtantiam, id eſt οὐσιωδῶς.

* Cap. 6. p.

* Lib. 4. epiſt. 166.

III. De exſtantia quod tu vellicas, inſcite facis. Negas *exſtantiam* aliud eſſe, quam quod eminet, ut in vitibus, capita; idque ex Columella tranſtuliſſe Petavium ad rei ſignificandam exiſtentiam aſſeris: hoc eſt ὕπαρξιν, cum ὑπεροχὴν potius deſignet.

Si tu aliunde, quam ex Calepino, proprietatem iſtius vocabuli didiciſſes, non te adeo deridendum præberes. Nunc quoniam hactenus in Calepino reperiſti, putaſti ſatis cautiæ te habere ad obtrectandum Petavio.

* Tom. 2. Dogm. Theol. lib. 4. c. 1.
* Vigil. lib. 1. to. 4. Bib. PP. col. 495. B.

Atqui * auctorem ille nominarat Vigilium, diſertum & eruditum Theologum; qui *exſtantiam* pro eo ſumpſit, quod *exiſtentiam* vulgo nuncupant. * Sic enim in primo adverſus Eutychen. *Quia ſecundum iſtos, qui unam tantummodo contendunt eſſe naturam; aut Verbi mutata eſt in carnem, ut fieret una; aut carnis in Verbo conſumpta eſt, ut exſtantiam ſui per ſui abolitionem amittens, omnino eſſe non poſſit.* Quinetiam Hilarius Nicænum Symbolum Latine vertens in libro de Synodis, quod Græce ita conceptum eſt; τοὺς δὲ λέγοντας, &c. ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ſic reddidit; *Eos autem qui dicant, quod de non exſtantibus factus eſt*, ἐξ οὐκ ὄντων, quod eſt *exiſtentia*, Latine maluit *exſtantia* dicere: ut & Epiphanius Scholaſticus in * Tripartita hiſtoria, pro quo * Ruffinus *ex non ſubſtantibus* in hiſtoria ſua poſuit. Eat nunc Vincentius, & ingenuum, ſi quem habet, ruborem a fronte contineat. Sane *exiſtentia* nomen Latinum non eſt, &, ut ſit, non magis rei ὕπαρξιν quam *exſtantiam*, ſignificare debet. Eſt enim *exiſtere*, perinde ut *exſtare*, apud Latinos auctores, idem atque *emergere*, & *eminere*, vel *exoriri*: ſed cum motu aliquo; quod *exſtandi* vox non ſignificat, ut eruditi Grammatici notarunt. Latine tamen *exſtantiam* pro ὑπάρξει melius dixeris, quam *exiſtentiam*. Hanc enim non *abſtractum*, ut vocant, ſed *concretum* eſſe nomen antiquiores exiſtimarunt Theologi, idemque ac *perſonam* eſſe, vel *ſubſiſtentiam*, ut in * quarto de Trinitate obſervatum eſt a nobis. Quare melius, ut jam dixi, præeuntem ſecutus Vigilium, *exſtantiam* appellavi, etſi promiſcue ſæpius *exiſtentiam* uſurpavi, pro eo quod ὕπαρξιν Græci vocant, quod tu homo Græce valde doctus ὑπεροχὴν nominaſti: nec Vocabularium tuum ante conſuluiſti, ex quo ſcire poſſes, ὑπεροχὴν [illegible], & *ortum* rei ſignificare, non *exiſtentiam*.

* Lib. 2. c. 9.
* Lib. 1. hiſt. cap. 6.
* Cap. 4.

IV. Non minus abſurde de vocabulo *ingratiis* negotium facit, & eam accuſationem elegantiarum pater expromit his verbis, quæ hic operæ pretium ſit legere. * *Sed hoc perbellum eſt*, ait, *quod cum Ciceronem adverbio, ingratiis obſcuro, detritoque, & a piſtrino Plauti farinulento, ſemel uſum comperiſſet, non identidem lectori ſuo ingerere, & hac luculenta face, liberi arbitrii noctem illuminare non ceſſaverit*. Quænam hæc ſunt, obſecro, portenta verborum? aut quid mirabilius hoc homine, qui ex *obſcuro*, *detrito ac farinulento neſcio qualem lucem facit ad illuminandam noctem liberi arbitrii?* Apage te cum *farinulenta tua face*, illuminator liberi arbitrii. *Ingratiis* pro eo quod eſt *invite*, dixit non ſemel Plautus, Dixit & M. Tullius *ingratis*, quod idem eſt atque *ingratiis*. Terentius item in Eunucho,

* Vincent. lib. 1. p. 8.

Opus faciam, ut defatiger uſque, ingratiis ut dormiam.

Non te adeo deſipere arbitror, ut tantis Latinitatis auctoribus qualecumque tuum judicium audeas opponere.

CAPUT II.

1. *Controverſiæ ſtatus.* 2. *Vincentii prævaricatio, & dogmatis proditio: dum repudiatam a magiſtro ſuo Peripateticam Philoſophiam ad liberi arbitrii doctrinam adhibet.*

I. AB hac grammatica velitatione Vincentii, ad præcipuam tranſeamus operis, & certaminis materiam, de qua duobus libris diſputavit. Quorum antequam ſigillatim errata perſequor, generalis hæc animadvertenda eſt, & per univerſum corpus pertinens labes indicræ cavillationis, ac ſophiſticæ. Nam & quæſtionis in reſpondendo ſtatum invertit: & quæ a Petavio, quod etiam pro ſe Ricardus opponet, propoſita erant argumenta contra novi dogmatis auctorem, diſſimulando præteriit: tum vero in ſuſcepta cauſſa, & magiſtri defenſione prævaricatus eſt.

De libero hominis arbitrio, ejuſque natura, & adverſaria neceſſitate, tota fuit Petavii, & Ricardi cum Armacano contentio. Hanc ipſam titulo libri ſui, & inſcriptione profeſſus erat Vincentius. At idem, ubi ad rem ventum eſt, de propria liberi arbitrii notione, quam ex antiquis Philoſophis, ac Theologis informaveram, perpauca dixit, nec illa κύρια: in *libertatis* vero, & *voluntatis*, ac *voluntarii*, & ceteris ejuſdemmodi vocibus, quæ ambigue, & ὁμωνύμως uſurpantur, bonam partem orationis inſumpſit. Dicam de hac fraude, ac tergiverſatione poſtea. Nam de prævaricatione prius agi neceſſe eſt: quod ex ea multum præſidii, ut lucis inſequens noſtra diſputatio capiat.

II. Novæ artifex ſectæ, contra quam ſcripſeram, ut formulam liberi arbitrii conſtitueret, ſummovendos edixit ab hac conſultatione Peripateticos, & Pelagianos; quod amborum ſententia ab Catholica fide ex æquo diſcreparet. Edicti verba ſunt ejuſmodi; * *Nihil magis in hoc argumento de libero arbitrio ſuſpectum eſſe debet, quam Ariſtotelica illa Philoſophia, cujus ſolius armis inſtructi Julianus, & Pelagius libertatem humani arbitrii defenderant.* Et, *Deſinat hic obſtrepere Ariſtotelica Philoſophia, quæ in iſta cauſſa cum Pelagio, atque Juliano plenis buccis eam crepante damnata eſt.* * To. 3. lib. 3. Præf. p. 256.

Armacanum arguerat iniqui, & contra rationem promulgati illius decreti; quippe, ſepoſita ope ac neceſſitate gratiæ, quam divinare non potuit Ariſtoteles, Pelagius vero nefarie ſuſtulit; non male de libero arbitrio ambos exiſtimaſſe, ſi ſola illius natura ſpectetur. Nam quod ad Ariſtotelem attinet, haud aliter conceptam ab eo docui liberi arbitrii definitionem, quam ab Chriſtianis poſtea Theologis, Nemeſio, Maximo martyre, Anaſtaſio, Joanne Damaſceno, ac præ ceteris S. Thoma: quos omnes oſtendi de illius natura diſſerentes, eam ſumptis ex Ariſtotele partim verbis, partim ſententiis explicaſſe.

III. At * Vincentius contra magiſtri ſui, & antiſtitis edictum ſtatim initio profeſſus eſt, de libero arbitrio idem ſe penitus cum Ariſtotele, ac Peripatetica philoſophia ſentire, falſoque ſibi exprobraſſe Petavium, ac Ricardum, quod illis auſcultare nolit. Sic in * libri primi præfatione gloriatur, ſe adverſus ambos illos *philoſophiam vere Peripateticam replantaſſe: ſuaque ipſo oſtendiſſe, quam vanum ſit iſtud, quod a Petavio, & Ricardo ſibi opponitur: Ariſtotelem audire nolunt. In re enim tota naturæ, & ipſa liberi arbitrii, ac humanæ libertatis notione attente audimus, & aliquanta quã ipſi profundius Dei luce & duce penetravimus.* * Præfat. lib. 1. p. 3. & 4. * Vinc. in Præf. pag. 4.

Et in Præfatione ſecundi libri, eadem jactantia prædicat, *ſe ex veteri Peripatetica, & ſanctorum Patrum philoſophia*

loſophiæ ſtructura, quam libro primo, inquit, *Dei ope reſtituimus, totam Petavii, & Ricardi de libero arbitrio doctrinam* ſubruiſſe. Qui is igitur Peripateticam philoſophiam *replantaſſe*; & *in liberi arbitrii, ac humanæ libertatis notione* conſectanda profundius quovis alio *Dei luce, ac duce penetraſſe* dicit: qui eamdem illam reſtituiſſe ſe *veterem, ac Peripateticam philoſophiam* affirmat, eam utique ſuſpectam non habet, nec tamquam Catholicæ adverſam fidei, eum Pelagiano errore damnatam judicat: ſed Ipreniem potius doctorem, & magiſtrum ſuum in ſuſpicionem vocat hæreſis; immo aperte condemnat, quod Peripateticam, hoc eſt, ut Vincentius ipſemet interpretatur, *ſanctorum Patrum philoſophiam*, ſtilo ſuo ac decreto notavit. Cujus ergo gravitatis, & prudentiæ eſt, eidem in ea cauſſa patrocinari, ob quam jure ipſum damnandum arbitretur? Nonne quod illius errori contradicit, hoc Petavio monitori, ac pudori ſuo, conſcientiæque debet: quod auctorem erroris, ob hunc ipſum laudat, ac tuetur, cavillantis eſt minime ludicra in re, neque ſerio reſipiſcentis? Deſinat itaque *replantator* iſte reſtitutam a ſe jactare veterem, ac veram philoſophiam; nec ſe Dei *luce, ac duce profundius penetraſſe* dicat (ſic enim hominem iſtum Latine loqui delectat, quod nemo prorſus intelligit.) Non eſt profecto non eſt, * *deſurſum deſcendens ſapientia illa* tam inſulſa, & tumultuoſa: *ſed terrena & animalis. Ubi enim zelus, & contentio: ibi inconſtantia, & omne opus pravum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens.*

* Jac. 3. 15.

Talis non eſt Vincentiana: ſed pugnax & litigioſa, nec minus ipſa ſecum, quam cum ſana fide, & Catholica veritate pugnans; quod deinceps probare pergam.

CAPUT III.

Liberi arbitrii ratio conſtituta ex Peripateticæ philoſophiæ decretis a S. Thoma præſertim explicatis in ſumma Theologica. Præcipue notanda capita quinque de libertate hominis ex eodem.

I. ERGO, uti proxime ſupra loquentem Vincentium audivimus, proba eſt, & Chriſtianæ regulæ conſentanea liberi arbitrii definitio, quam vetus Peripateticorum diſciplina conſtituit. Hac una confeſſione, quam ex ore falſiloquo vis veritatis expreſſit, confecta res eſt, & omnis hæc ſublata controverſia. Nihil enim cavillari jam poteſt Vincentius, quia & verum ſit, quod de libero arbitrio ſcripſi, & falſum quod Armacanus, & tota iſta, cujus idem ſuffragator eſt Lenis, ſecta deſcendit.

Hoc ut penitus conſtet, inquirendum, opinor, eſt, quæ ſit Peripateticæ illius philoſophiæ de libero arbitrio humanæ voluntatis opinio. Cum autem Peripatetica doctrina non alia ſit, quam quæ ab Ariſtotele tradita, & Ariſtotelicis libris comprehenſa, vulgataque legitur; non longius abeundum nobis eſt. Sed cujuſmodi in illis libris invenitur, pro vera, & Peripatetica erit habenda liberi arbitrii ratio. Sed ne quis de Ariſtoteleæ orationis obſcuritate, & ambiguitate præſcribens, latebram calumniandi ſibi aliquam ſtatuat: nihil eſt conſultius, quam ut interpretes adhibeantur Ariſtoteleæ mentis, & philoſophiæ, veteres & eruditi Theologi, quorum auctoritatem illi ipſi, quos contra contendimus, ſanctiſſimam habere ſe profitentur. Tales ſunt, quos in libris de libero arbitrio nominatim percenſui; quorumque ſententias accurate deſcripſi, Græci, ac Latini Patres. Sed ne longum faciam, duos hoc loco, treſve ſeligam, Nemeſium, & qui hujus pleraque verba tranſcripſit, Joannem Damaſcenum; ac S. Thomam Aquinatem. Immo in hujus referenda ſententia, priores complectar duos: quandoquidem quidquid ille de liberi arbitrii natura, & eſſentia docuit, nihil niſi doctrina eſt iſtorum Latine tranſlata de Græco.

II. ET quoniam πολύγραφος, & μυριόβιβλος ille Doctor pluribus in libris de arbitrio libero commentatus eſt; in quibus ſi non pugnantia, certe diverſa, & ὑπεναντία aliqua dixiſſe viſus eſt: adhibenda primum nobis opera eſt, ut de mente, ac judicio ipſius nobis liquido conſtet. Id autem non aliunde certius colligitur, quam ex Opere illo, quod ut omnium, quæ ab

eo ſunt elucubrata, poſtremum eſt, ita præſtantiſſimum habetur; quæ eſt Theologiæ Summa. Hinc ergo petenda nobis eſt germana S. Thomæ de arbitrio libero hominis opinio, potius quam ex aliis, quæ non tam maturus ætate, nec adeo uſu, doctrinaque perpolitus in lucem edidit. In prima itaque parte Summæ illius * liberum arbitrium in primis a voluntate diſtinguit: * non quod duplex potentia ſit. Eſt enim una & eadem; ſed ratione, ac functione diverſa. Nam * voluntas proprie circa finem operata eſt: liberum vero arbitrium circa *media*. Quippe * *proprium liberi arbitrii eſt electio* (ait idem Sanctus Thomas.) *Ex hoc enim liberi arbitrii eſſe dicimur, quod poſſumus unum recipere alio recuſato.* ET IDEO NATURAM LIBERI ARBITRII EX ELECTIONE CONSIDERARE OPORTET. Atqui electio proprie *eſt eorum, quæ ſunt ad finem*, ut idem docet articulo quarto quæſtionis illius octogeſimæ tertiæ, ubi perinde duas ejuſdem voluntatis functiones eſſe ſcribit, ac ſunt in eadem intelligendi potentia, duæ. Etenim intellectus duplicem habet actionem: unam, quæ intelligentia proprie dicitur, & eſt ſimplex principiorum ſine ratiocinatione perceptio: alteram quæ ratiocinatio vocatur, & ex principiis concluſionem colligit. Sic eadem appetendi rationalis poteſtas unam habet actionem, quæ voluntas dicitur, *ſive ſimplex rei appetitus*, hoc eſt finis: alteram, *quæ electio nominatur*, & eſt propria liberi arbitrii, quæ idcirco *vis electiva* nuncupatur, ea ſpectans quæ ad finem comparata, *media* dicuntur.

* In 1. Par. qu. 82 & 83. * Quæſt. 83 art. 4. * Ibid. * Ibid. art. 3.

III. AD hæc propoſita ſibi * quæſtione hac, *utrum voluntas aliquid ex neceſſitate appetat*; reſpondet, ultimum finem neceſſario a voluntate appeti, quatenus voluntas dicitur, & quæ, ut paullo ante dixi, finem reſpicit; ſicut neceſſario intellectus principiis aſſentitur: atque hoc *voluntarium* appellari, *quod videlicet eſt ſecundum inclinationem voluntatis*, cui *violentum* opponitur. * Ut autem præter principia, ſunt *quædam propoſitiones contingentes*, quibus ratiocinando concluſis, non neceſſario aſſentitur intellectus: Sic voluntati *quædam particularia bona* proponuntur, *quæ non habent neceſſariam connexionem ad beatitudinem: & hujuſmodi voluntas non de neceſſitate inhæret*: qualia ſunt *media* ad finem utilia, circa quæ *liberum* verſatur *arbitrium*. At ultimum finem neceſſario, & quidem *naturali neceſſitate* voluntas appetit: quatenus nimirum *clare cognoſcitur*. Sic enim in articulo ſecundo, *Voluntas*, ait, *videntis Deum per eſſentiam, de neceſſitate inhæret Deo*. Hoc loco *neceſſitas* intelligitur non violenta, quæ voluntati, qua voluntas eſt, & ultimum finem ſpectat, opponitur: ſed naturalis, quæ cum eadem voluntate, ſive appetitu finis ultimi conjuncta, *libero arbitrio*, ſive vi *electivæ* contraria eſt. Hæc S. Thomas. Cujus & iſta ſunt notanda quinque.

* In 1. Par. qu. 82. art. 1. * Ib. art. 2.

IV. PRIMUM, * *Ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non ſubeſſe libero arbitrio.* * Quæſt. 83 art. 1.

Secundum, quoniam homo ex libertate ſua *dominus* actuum *ſuorum* dicitur; non hoc illi convenire quatenus *voluntas* eſt, & finem ultimum reſpicit: verum quatenus in deligendis *mediis* occupatur. Sic enim alibi * S. Thomas, *Ex hoc contingit, quod homo eſt dominus ſui actus, quod habet deliberationem de ſuis actibus. Ex hoc enim quod ratio deliberans ſe habet ad oppoſita; voluntas in utrumque poteſt.* * In 1. 2. qu. 6. art. 2. ad 2.

Tertium, * duplex eſſe voluntarium, perfectum, & imperfectum. Perfecte voluntarium, eſt quod ex perfecta finis cognitione ſequitur; *prout ſcilicet apprehenſo fine aliquis poteſt deliberans de fine, & de his, quæ ſunt ad finem, moveri in finem, vel non moveri*. Imperfecte voluntarium eſt, *quod cognitionem finis ſecundum imperfectionem ſequitur: prout ſcilicet apprehendens finem non deliberat, ſed ſubito movetur in ipſum*, ut in brutis evenit. Ita perfecte voluntarium idem eſt ac liberum arbitrium, & circa *media* verſatur: quippe ex conſultatione, ſive deliberatione oritur. * Ib. art. 2 in corp.

Quartum eſt, * *laudem, ac vituperium conſequi actum voluntarium ſecundum perfectam voluntarii rationem, qualis non invenitur in brutis*, ac proinde illis tantummodo convenire, quæ ex libero ſiunt arbitrio. * Ibid. ad 3.

Quintum, * & poſtremum eſt, quod voluntatis proprium dicitur, ut ſeſe moveat, non ei convenire, qua voluntas eſt, & finem appetit, ſed qua vis eſt *electiva*, ſive liberum arbitrium. Sic enim diſputat ſanctus Thomas: * S. Tho. in 1. 2. qu. 9. art. 3.

mas : *Quemadmodum intellectus per hoc, quod cognoſcit principium, reducit ſeipſum de potentia in actum, quantum ad cognitionem concluſionum, & hoc modo movet ſeipſum: ſimiliter voluntas per hoc quod vult finem, movet ſeipſam ad volendum ea, quæ ſunt ad finem.* Igitur voluntas ea ſola ratione movere ſe dicitur, quod in mediorum electione verſatur; non autem dum fertur in finem, qui finis eſt : quare proprium eſt voluntatis movere ſe, quatenus liberum eſt arbitrium; non ut voluntas eſt.

V. IDEM docet in ſecundæ partis prima parte, quæſtione duodecima, & decima tertia; ubi voluntatis, qua eſt voluntas, actionem, quæ intentio dicitur, ferri ait in finem : eam vero, quæ voluntati convenit, qua liberum eſt arbitrium, & eſt electio, circa ea, quæ ſunt ad

* In 1 2. qu. 13. art. 2. finem, hoc eſt media, verſari. * Hanc porro, *cum ſit præacceptio unius reſpectu alterius, neceſſe eſt reſpectu plurium eſſe, quæ eligi poſſunt; & ideo in his, quæ ſunt penitus determinata ad unum, electio locum non habet.* * Poſt

* Art 6. quæſtione 13. hæc, electioni, id eſt actioni propriæ liberi arbitrii, contrariam eſſe dicit neceſſitatem non cogentem, ſed ad unum determinantem; ejuſmodi ſcilicet, qua voluntas eadem perfectum bonum, id eſt beatitudinem expetit. Nam *ex neceſſitate beatitudinem homo vult : nec poteſt velle non eſſe beatus, aut miſer. Electio autem cum non ſit de fine, ſed de iis, quæ ſunt ad finem, non eſt perfecti boni, quod eſt beatitudo, ſed aliorum particularium bonorum: & ideo homo non ex neceſſitate, ſed libere eligit.* Hæc ſunt quæ de libero arbitrio in Summa Theologica, hoc eſt opere illius poſtremo, ac præſtantiſſimo, diſputantur a S. Thoma. Præter quæ alia ſunt non minus ad rem noſtram pertinentia : ſed longum eſt omnia complecti : ac cum ea, quæ hic omiſſa ſunt; tum illa ipſa, quæ carptim delibavimus, plenius illic explicata legi poterunt.

CAPUT IV.

1. Eadem ratio liberæ voluntatis ex Ariſtotele probatur, tum Nemeſio, Joanne Damaſceno. 2. Pelagianos recte de illa ſentientes probavit Auguſtinus. 4. Suffragatur & communi doctrinæ Michael Baius.

I. QUÆ de liberi arbitrii natura ſuperiori collecta capite attulimus ex S. Thoma, ea ſunt ex Joanne Damaſceno, & hoc antiquiore Nemeſio, quem ſub Gregorii Nyſſeni nomine citare conſueverunt, majori ex parte deprompta : quorum omnium fundus, auctorque eſt Ariſtoteles. Cujus, ut & Damaſceni, nomen adſcripſit ad omnia fere S. Thomas, quæ de libero arbitrio tradidit. Ex hoc itaque Peripateticæ philoſophiæ fonte hauſta ſunt illa, quæ de voluntate hominis libera Chriſtiana ſapientia decrevit, quæque nos capite illo antecedente, & in libris de arbitrio libero contra novi dogmatis licentiam expo-

* Lib 3. Eth. ad Nicom. cap. 6. & 7. ſuimus. Sic enim * Ariſtoteles βέλησιν, id eſt *voluntatem*, quam proprie ſic appellari S. Thomas docuit, ab libero arbitrio diſtinctam, circa finem verſari dixit : * προαίρεσιν vero, ſive electionem, quam liberum arbitrium vocat

* Ib. c. 3. & 1. mag. mor. c. 18. S. Thomas, circa ea, quæ ſunt ad finem, de quibus videlicet deliberari, & conſultari poteſt. Hujuſmodi autem neque definita, determinataque eſſe debent, neque uniuſmodi, & neceſſaria : ſed contingentia, & in nobis, id eſt in noſtra poteſtate ſita; quorum videlicet arbitri, ac domini ſumus, ut ea, vel eorum contraria capeſſere; ac circa hæc agere, vel non agere pro voluntate poſſimus.

Eadem leges apud Nemeſium, capite XXXIII, ac ſequenti : & Maximum martyrem, necnon apud Joannem Damaſcenum, libro ſecundo, capite XXII. quorum omnium ſententias, & verba ipſa deſcripſimus in libro primo de arbitrio libero, capite quinto.

II. IN hac ipſa liberi arbitrii notione, ac natura definienda, cum Ariſtotele, Catholicisque philoſophis, ac Theologis; immo cum humani totius generis inſitis & nativis ſenſibus conſentire Pelagiani; nec aliter, atque ipſi de illo ſtatuebant, ſentire ſe non ſemel profeſſus eſt Auguſtinus. Qui quidem adverſus ſectæ illius principes Pelagium, & Julianum diſputans; cum inter ipſos conſtitutus hic eſſet quæſtionis ſtatus; utrum homo liberi arbitrii ſui viribus, ſine adjutorio gratiæ Chriſti, bene aut male agere prout libitum eſt poſſit; aſſerentibus hæreticis, ſolam ſibi vim liberi arbitrii ſufficere; eamque neceſſariam eſſe Dei gratiam; qui ut naturæ hominis, ita liberæ ejuſdem voluntatis eſt conditor; de libero arbitrio, cujuſmodi ab illis agnoſcebatur, his inquam, de liberi arbitrii natura, & definitione, plane eſt aſſenſus Auguſtinus : nec de ea ullum negotium iis fecit ullum. Sed de adjutorio gratiæ tantummodo contendit; affirmans eos in ambiguitate vocabuli unius calumniari, ac fucum objicere; cum gratiam aliter interpretarentur, ac Catholici.

Julianus ecce Pelagianorum acerrimus * in libro primo Operis imperfecti, contra Auguſtinum vehementius inſurgens, ac de liberi vi & poteſtate arbitrii totis viribus certamen ingreſſus, definiri primum poſtulat, quid ſit arbitrii libertas; & ante omnia Ciceronianum illud * Cap. 70. pag. 118. uſurpat : *Omnem quæ ratione ſuſcipitur, de aliqua re diſputationem debere a definitione proficiſci, ut intelligatur quid ſit id, de quo diſputatur.* Tum illam ita definit; *libertas arbitrii, qua a Deo emancipatus homo eſt, in admittendi peccati, & abſtinendi a peccato poſſibilitate conſiſtit. Factum eſt enim animal rationale, mortale, capax virtutis, & vitii; quod poſſet ex conceſſa ſibi poſſibilitate, vel ſervare mandata, vel tranſgredi; vel magiſterio naturali conſervare jus humanæ ſocietatis, liberumque haberet alterutrum velle, vel partem, in qua peccati, & juſtitiæ ſumma eſt.* Huic viciſſim occurrens Auguſtinus, de liberi arbitrii ratione, & poſſibilitate utriuſque partis, nihil omnino contradicit. Hoc vero reprehendit unum, *quod de ſuo juſtitiam concipere* idem illud arbitrium putet; hoc eſt quod ſine neceſſaria ope gratiæ Chriſti, perinde bonum amplecti poſſe iſtud, ac malum arbitretur.

III. ITEM in ſecundo libro de nuptiis & concupiſcentia ad Valerium, capite tertio, cum Julianus quereretur, *quod ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem diceret, Celeſtianus, aut Pelagianus vocaretur;* Auguſtinus ſic eum refellit: *Non eſt ita ut loqueris, quicumque ita dixiſti, non eſt ita: multum falleris, vel fallere meditaris : non liberum negamus arbitrium &c. Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem, utrique dicimus. Non hinc eſtis Celeſtiani, & Pelagiani. Liberum autem quemquam eſſe ad agendum bonum ſine adjutorio Dei, & non erui parvulos a poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Celeſtiani, & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, ut operias proprium crimen, unde vobis inditum eſt nomen?* Ergo liberi arbitrii dogma cum Pelagianis Auguſtino & Catholicæ parti commune fuit. Non enim de ſolo nomine inter illos conveniebat. Alioqui ſtulta, & puerilis eſſet iſta certatio. Deinde poteſt id ex alia contentionis parte, quæ de gratia erat, certiſſime colligi; ſiquidem de gratiæ nomine ambo inter ſe concordes erant; cum utrique gratiam ad bene agendum neceſſariam eſſe faterentur. Nec tamen quiſquam dixerit, aut Auguſtinus umquam admiſit, commune eſſe Catholicis cum Pelagiana hæreſi dogma gratiæ. Atqui de vocabulo ipſo gratiæ, uti dixi, inter ſe conſentientes erant. Verum quod ſub eadem voce, diſpar erat, & diſſimilia rei ſignificatæ proprietas & ratio, ideo multum a ſe mutuo diſtare illos, paſſim teſtatur Auguſtinus. Quinetiam Pelagium ac Julianum *gratiæ* nomen identidem obtrudentes, ſeque illam profiteri magna voce clamantes, prius explicare jubet, quid ea voce ſignificari putent, & quam ei notionem ſubjiciant. Quod cum in libero arbitrio nuſquam fecerit : immo vero non ſolum vocabulum uſurpantes, ſed vocabuli definitionem, poteſtatemque declarantes hæreticos illos approbarit, & ejuſdem ſecum participes ſententiæ, atque hac ex parte Catholicos eſſe pronuntiarit, quid aliud niſi cæci, ac ſtulte pervicaces ſumus, niſi hoc agnoſcimus, Auguſtinum liberi arbitrii naturam, eſſentiam, ac notionem prorſus unam eamdemque cum Pelagianis hæreticis, ac tota Eccleſia Catholica ſtatuiſſe? Sed hoc validiſſimum, & invictum penitus argumentum plenius inſtruximus in primo de Arbitrio libero, capite ſecundo & tertio. Contra quod nihil mutire eſt auſus Magiſtri ſui deſertor ac prævaricator Vincentius Arauſicanus, id eſt Arauſicanæ, ac Batavo-Calvinianæ ſectæ patronus.

IV. POSTREMO huic ipſi liberæ voluntatis formulæ ab Ariſtotele, ac S. Thoma, poſt Joannem Damaſcenum, ceteroſque Græcos ac Latinos Patres traditæ,

ſuſta-

ſuffragatur Michael Baius in libro de libero arbitrio: in quo multa docet auperæ iſti ſectæ, cui occaſionem alloqui præbuiſſe ille dicitur, vehementer adverſa. Ut cum in capite quarto *voluntatem liberam eſſe ait a neceſſitate:* quam ideo ſic appellatur, *quia qui vult quippiam, habet in ſua poteſtate, ut quod vult etiam poſſit nolle; aut contra quod non vult, velle. Quomodo libera voluntate vult Deus, quæcumque foris operatur: ut novas hominum animas condere, pios de tentatione eripere, impios æternis cruciatibus reſervare. Et ſicut apud* * Matthæum
* Matt. 26. *legimus, potuit Filius Patrem rogare, ut exhiberet ſibi pluſquam duodecim legiones angelorum: quod tamen non rogavit. Sed Pater non libera voluntate diligit Filium, ut qui illum non poſſit non diligere. Angeli quoque libera voluntate pro his, aut illis hominibus apud Deum intercedant: ſed felici quadam neceſſitate conſtricti Deum, atque juſtitiam immobiliter diligunt,* &c. paullo poſt, *ſed in eo, quod homines ſibi bene eſſe volunt,* inquit, *& miſeriam fugiunt, non ducuntur libera voluntate: quia hos rationales motus neceſſario retinent, aut in actu, aut ſaltem in habitu, & virtute.*

Sunt & alia non pauca, quæ ibidem de libero arbitrio, ſeu voluntate libera, diſſerit Baius, tam Calvinianæ, quam Ipreſi novitati contraria, & his conſentanea, quæ ex Catholicæ fidei regula ſuperius expoſui. Verum illa quæ adnotavi ſatis eſſe debent: ex quibus liberum arbitrium hujuſmodi eſſe conſtat, ut ei neceſſitas ad unum determinans oppoſita ſit, tametſi voluntaria, id eſt ſpontanea ſit. Tum illud inſuper obtinetur; amorem illum, quo vel Deus amat ſe, vel ab Angelis, ac Sanctis diligitur, quamvis ex intima, & ardente voluntate proficiſcatur, ideo non eſſe liberum, quod felici quadam neceſſitate ab illis exprimatur, nec ab eo integrum ſit deſiſtere.

CAPUT V.

1. *Fucus Vincentii theriacopolæ in libertatis vocabulo.* 2. *Hujus vocis ambigua notio, ac veræ libertatis proprietas expoſita.* 3. *Liberi arbitrii vocabulum ad evitandam calumniam uſurpandum, cujus notæ aliquot ex S. Thoma præſcriptæ.* 4. *Meritum non aliunde oriri, quam ex uſu liberi arbitrii.* 5. *Itemque laudem, & vituperium.*

I. QUI de libero arbitrio pauca illa ſummatim hactenus comprehenſa legerit; theriacopolæ artes ac fraudes ſtatim animadvertet; nec ejus mendaci præconio circumventus, pro theriaca, venenum ſibi induci patietur. Certe, quod capite ſecundo præmonui, perpetuum illius orationi fucum, ac vocis calumniam ſubeſſe, id jam lectori non imperito perſpicuum eſſe confido. Nam cum de libero hominis arbitrio tota Petavium ac Ricardum inter, & Novi auctorem dogmatis eſſet commota quæſtio, exortus iſte, deploratæ cauſæ non magis patronus, quam prævaricator, ac proditor, qui circulatorum more, quos *theriacæ inſtitores* vulgo nominant, præſtigiis ſuis conaretur illudere. Itaque contra illa, quæ de *libero arbitrio* propria, & contractiori notione ſumpto, ambo illi diſputaverant, nihil iſte garrire admodum auſus, in libertatis ancipiti vocabulo latebram quæſivit convictæ ac profligatæ Armacanorum hæreſis: aut ejuſdem alia generis arripuit ἐπαμφοτερίζοντα, & ancipiti uſu plerumque fallentia, de quibus mox.

II. NUNC illud obſervari volumus; *libertatis* nomen, interdum latius uſurpari, ut idem ſit, ac *voluntarium*, ſive *ſpontaneum*. Ita * S. Thomas cum illud quæ-
* In 1. par. qu. 82. art. 1. rit, utrum voluntas aliquid ex neceſſitate appetat, huic, quod in primo argumento propoſuerat, nihil ut appeti neceſſario monſtraret, *ſi aliquid eſt neceſſarium,* auctore
* Lib. 5. de civ. c. 10. * Auguſtino, *non eſſe voluntarium,* ita reſpondet, Auguſtinum loqui de *neceſſitate coactionis,* non naturali. *Neceſſitas enim naturalis,* inquit, *non aufert libertatem voluntatis.* Hic perſpicue ſanctus Doctor *libertatem* ſumpſit non propria, & anguſta ſignificatione, qua liberum arbitrium deſignat, hoc eſt voluntatem, quæ circa ea verſatur, quæ ſunt ad finem. Hanc enim cum naturali neceſſitate pugnare, ſequenti articulo docet: tum eodem illo articulo primo in *corpore*, ut vocant, explanat quo ſenſu acceptæ *libertati* non repugnat naturalis neceſſitas; ac talem exprimit voluntatis actionem, *qua inhæret ultimo fini;* quod *ex neceſſitate* facere illam ait: *ſicut intellectus ex neceſſitate inhæret primis principiis. Finis enim ſe habet in operativis, ſicut principium in ſpeculativis, ut dicitur in* * *ſecundo Phyſicorum.* Ut igitur non * 2 Phyſ. tex. 89.
neceſſario omnibus aſſentitur intellectus, ſed primis dumtaxat principiis, cetera autem quæ ex iis ſequuntur, ratiocinando colligit: ſic voluntas in ſolum finem ultimum naturali neceſſitate fertur; in ea vero, quæ ad finem ſpectant, non neceſſario, ſed libero arbitrio movetur. Ita S. Thomas: ex quibus efficitur *libertatis* nomen, quod neceſſitati non repugnare dicit, non eſſe liberum arbitrium, ſed voluntatem, qua natura eſt, vel ſecundum generis notionem. Sic enim homini, non præciſe qua *rationalis* eſt, *ſenſus expers* opponitur: ſed qua eſt animal.

Alias vero idem liberi vocem preſſius uſurpat, ut ſit ſolius *arbitrii liberi*, & cum naturali neceſſitate pugnet. Ita * enim in priori ſecundæ parte, quæſtio- * In 1. 2. qu. 13. Art. 6. in corp.
ne *13*, articulo ſexto; ubi illud inquirit, utrum homo ex neceſſitate eligat, an libere: reſpondetque libere eligere, non ex neceſſitate. Neceſſitatem autem naturalem intelligit, cujuſmodi eſt ea, qua voluntas finem ultimum, ſive perfectum bonum appetit. Ergo libertas huic ex adverſo reſpondens, idem eſt cum libero arbitrio, & circa ea verſatur, quæ *poſſibilia*, & *contingentia* vocat, quæque velle, aut non velle poteſt; hoc eſt appetere, vel fugere:

III. QUAMOBREM cum ſit ambigua *libertatis*, ut & *voluntatis*; *liberi* item, & *voluntarii* ſignificatio; his omiſſis vocabulis, *liberi* potius *arbitrii* uſurpanda vox eſt; præeunte S. Thoma: aut ſi *libertatis* nomen adeo delectat; ea certe *liberæ voluntatis* intelligatur actio, quam bonam, malamve meritum; laus item, aut vituperatio conſequitur: tum ejuſmodi, ut illam voluntas hominis exerceat, movere ſe libere dicatur: poſtremo cujus domina ſit, & quam in poteſtate habeat. Has liberæ voluntatis actionisque conditiones, ſi ex Peripateticæ philoſophiæ præſcripto, & interpretatione S. Thomæ, *reſtaurator* illius ac *reſtitutor* Arauſicanus admittit, nihil de voce pugnabimus.

Sed tanta videlicet hominis iſtius in ſcribendo *δυσ-εξία* fuit, ut cum aſſentiri ſe utrique, Peripateticæ Scholæ, ac S. Thomæ Aquinati profeſſus eſſet, ubi ad rem ventum eſt, vel neſcire ſe quis illorum ſenſus ſit, vel ei dedita opera refragari, ac ſcientem volentemque mentiri palam oſtenderit. Hoc non falſo a me eſſe dictum facile is animadvertet, qui cum ſuperiore liberæ voluntatis formula ex S. Thoma potiſſimum confecta, contendat illa, quæ de eodem argumento Vincentius toto in libro ſuo diſputavit. Quinam igitur fons eſt boni malique meriti? Audiamus quid de eo ſanctus ille Doctor præſcribat? * *Creatura,* inquit, *rationalis ſe-* * In 1. 2. qu. 114. Art. 1.
ipſam movet ad agendum per liberum arbitrium UNDE SUA ACTIO HABET RATIONEM MERITI. Meriti ergo ratio ex liberi arbitrii actione petitur. Hoc autem a voluntate ſimpliciter ſumpta, & ex neceſſitate finem appetente diſtinguitur, eodem auctore S. Thoma. Idem in articulo quarto quæſtionis illius centeſimæ decimæquartæ, *merendi rationem* duplici ex fonte proficiſci ait, primo ex divina ordinatione; ſecundo ex libero arbitrio, *inquantum ſcilicet homo habet præ ceteris creaturis, ut per ſe agat voluntarie agens.* Voluntarium porro iſtud non qualecumque, ſed perfectum eſſe, demonſtrat in quæſtione ſexta Partis ejuſdem; ut ſupra capite tertio diximus: cujuſmodi ſcilicet circa ea verſatur, quæ ad finem utilia ſunt, ut ea vel adſciſcat, vel reſpuat. Atque hoc ex articulo ſexto quæſtionis illius intelligitur, ubi eadem duo meriti principia declarans, de ſecundo loquitur ſic: *Alio modo habet rationem meriti, ſecundum quod procedit ex libero arbitrio, inquantum voluntarie aliquid facimus.* Ergo *voluntarium* illud ad liberum arbitrium pertinet, eſtque perfectum.

IV. NON minus id ex alio * loco conſtat; ubi quæ- * In 2. 2. qu. 2. art. 9.
ritur, an *credere ſit meritorium:* ex quo de merito, & ejus cauſſa diſſerens, *Actus noſtri,* inquit, *ſunt meritorii, inquantum procedunt ex libero arbitrio moto a Deo per gratiam. Unde omnis actus humanus, qui ſubjicitur libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deum, poteſt meritorius eſſe.* Et in reſponſione ad tertium argumentum, *aſſenſum* ait *ſcientiæ non ſubjici libero arbitrio, quia ſciens cogitur ad aſſentiendum per efficaciam demonſtrationis; & ideo aſſenſus ſcientiæ non eſt meritorius. Sed conſideratio actualis rei ſcitæ*

ſubjacet

ſubjacet libero arbitrio. Eſt enim in poteſtate hominis conſiderare, vel non conſiderare: & ideo conſideratio ſcientiæ poteſt eſſe meritoria, ſi referatur ad finem caritatis: ſed in fide utrumque ſubjacet libero arbitrio, & ideo quantum ad utrumque, actus fidei poteſt eſſe meritorius.

Eximius hic locus eſt, & ad multas res opportunus, ex quibus novæ ſectæ licentia coercetur. In primis enim meriti ratio illa conſtituitur, qualem volumus; ut ex liberi arbitrii actione propria, id eſt electione pendeat, quam nulla neceſſitas debet exprimere: ſed utriuſque eſſe ſalva poteſtas. Siquidem libero arbitrio neceſſitas omnis uno aliquo circumſcribens, ac determinans opponitur; non violenta dumtaxat; ſed etiam voluntati blandiens, & ejus propenſioni conſentanea, ut ex S. Thoma ſuperius oſtendimus. Deinde cum fides initium ſit juſtitiæ, ac prima gratia; uti S. Auguſtinus paſſim indicat: evidens eſt voluntatis actionem illam, qua gratiæ initium arripimus, eique conſentimus, ad liberum arbitrium pertinere, ac non modo ab cogente, ſed etiam determinante neceſſitate longius abhorrere.

V. De laude item, ac vituperatione, cujus ſtirps, & radix eſt libera voluntas, non eſt obſcura S. Thomæ ſententia. * Nam cum eam ſibi quæſtionem præſcripſiſſet, *utrum voluntarium ſit in animalibus brutis*: ad illam decidendam, duplex voluntarium diſcernit; unum imperfectum: alterum perfectum, ut ſupra capite tertio memoravimus: horum prius ineſſe beſtiis affirmat; quod nihil aliud eſt, quam τὸ ἑκούσιον, id eſt *ſpontaneum*. Poſterius vero, quod eſt liberum arbitrium, & in his, quæ ad finem conducunt, eligendis poſitum eſt, ſoli homini tributum. Ex quo tertium, quod objecerat ſibi, diſſolvit argumentum: nempe non videri brutis ineſſe voluntarium, quoniam, ut auctor eſt Joannes Damaſcenus *voluntarios actus ſequitur laus, vel vituperium*; at brutorum actus neutrum merentur. Huic ergo ſic reſpondet; laudem ac vituperium ſequi voluntarium, quod perfectam habet rationem voluntarii, hoc eſt liberi arbitrii. Quare ſola hæc actio, quæ ab libero arbitrio profecta eſt, laudem, aut vituperationem meretur. Vide quæ de hac re, ac loco Damaſceni, contra Ipreniem calumniam utiliter animadvertimus * libro tertio de Opificio.

In 1.2. qu. 6. art. 2. ad 3.

Cap. 12. § 11 & ſeq.

Rurſus liberi arbitrii, quod ea ſcilicet reſpicit, quæ ad finem referuntur, proprium hoc eſſe; ut per illud movere ſe libere voluntas dicatur, * aſſerit S. Thomas.

In 1. 2. qu. 9. art. 6.

Tum eatenus dominum eſſe ſui actus hominem, & habere actiones ſuas in poteſtate, quod ex libero operatur arbitrio, * ejuſdem eſt ſententia, capite tertio nobis expoſita. Quæ ſane omnia perſuadent, veram, ac proprie dictam, &, ut vocant, *formalem* libertatis humanæ rationem in ea voluntatis actione collocari ab S. Thoma, quæ eſt attributa libero arbitrio, & circa media, eaque contingentia verſatur; hoc eſt nulla neceſſitate definita; ſed ejuſmodi, ut in iis operari pro arbitrio poſſit: quod vulgo *indifferentiæ* vocabulo, & quidem recte, Philoſophi pariter, ac Theologi declarare ſolent contra inanes Novæ factionis fremitus, & inſultus: quibus innutritus Vincentius, hoc attulit ex ſectæ indole, ut Catholicam allatraret fidem: illud ex ſeipſo, & ingenio ſuo præſtitit, ut ei, quam ſuſceperat, cauſæ maximam plagam, ac perniciem inferret: quod explicare, ac probare deinceps aggrediar.

In 1.2. qu. 1. art. 2. ad 2.

CAPUT VI.

1. Vincentiana de libertate contra ſuperiorem S. Thomæ doctrinam diſputatio. 2. Ejuſdem falſa interpretatio S. Thomæ. 3. Refellitur ex eodem S. Thoma. 4. De libero arbitrio tota eſt quæſtio, non de voluntate. In illo vera, & formalis eſt libertas, non in quavis motione voluntatis: quod uberius declaratur. 5. Quomodo in aliis voluntatis actionibus virtute contineatur libera electio.

I. De libero arbitrio ita ſcripſit Vincentius in theriaca, ut ſi decreta illa Peripateticæ doctrinæ, ac S. Thomæ, quæ in ſuperiora capita contuli, evertenda ſumpſiſſet, non aliter, quam ut duobus libris ſuis inſtituit, quod vellet exequi potuerit. Etenim illud unum toto in Opere contendit, ut liberi arbitrii rationem, & eſſentiam cum voluntate ſimplici, naturalique confundat, & illud diſcrimen obſcuret, atque e medio tollat, quod in Summa Theologica tam enixe princeps ille Chriſtianæ Philoſophiæ, Theologiæque conſtituit; qui voluntatem aliam eſſe docuit, quæ naturalis eſt, & rationalis appetitus: aliam, quæ eſt liberum arbitrium, & in eorum, quæ ſunt ad finem, electione conſiſtit. Ad hanc labefactandam libertatis vere, proprieque dictæ notionem maxime æſtuat Vincentius. * Nam inter *voluntatem*, & liberum arbitrium, quod ad libertatem pertinet, nihil intereſſe putat: ſed omnem voluntatis humanæ motionem ab arbitrio libero procedere. Itaque * quod voluntas *imperare ſibi, & eſſe domina ſui actus* dicitur, hoc illius proprium eſſe diſerte eo ipſo, quod voluntas eſt, & natura; non autem qua eſt arbitrium liberum.

Lib. 1. cap. 3 vi. de p. 15

Ibid. cap. 6. & ſeq.

* Rurſus ſolam cogentem neceſſitatem libero arbitrio repugnare cenſet; non autem naturalem, & voluntatis inclinationi conſentaneam, qualis eſt neceſſitas illa, qua beati Deum, quem aperte contuentur, diligunt; vel qua Deus amat ſemetipſum; * quam utramque liberam eſſe voluntatis actionem aſſerit.

Ibid cap. 11.

Lib. 1. cap. 12. p. 57.

II. Hæc cum Vincentius tum abſurda, tum a Peripateticæ philoſophiæ placitis abhorrentia; & S. Thomæ auctoritate damnata defendat: tamen *reſtauratorem* ſe eſſe jactat Peripateticæ ſapientiæ; & auctorem habere commenti illius S. Thomam: quo nullum fingi poteſt inverecundius, intolerabiliusque mendacium. Licet hoc comparatis inter ſe utriuſque ſententiis cognoſcere; tum iis ſcilicet, quas in capite antecedenti e S. Thoma depromſimus; tum Vincentii Doctoris, quas hoc ipſo paullo ante perſtrinximus. Nihil ſic pugnant cum altero eſſe ſentiet, ut amborum effata ſunt, ac decreta.

Sed animadvertenda, ridendaque eſt callidi hominis aſtutia. Non enim tam plumbeus erat, ut non intelligeret, ea, quæ ex Armacanæ factionis præſcripto de libertate proferebat, illis adverſa eſſe, quæ in Summa Theologica tradita ſunt a S. Thoma. * Itaque confugit eo, ut dupliciter ab iſto ſumi liberum arbitrium diceret: uno modo, ſecundum eſſentiam; altero ſpeciatim, & reſtrictius, atque hoc poſteriore, *vim eſſe dumtaxat electivam*, & ea quæ ſunt ad finem reſpiceret deque eo loqui S. Thomam illis in locis, quæ ex eo collegimus. Priori vero, voluntatis actionem omnem continere; etiam illam, quæ in finem eſt intenta, quæque neceſſitatem habet adjunctam. Tam enim hanc quam illam, liberam eſſe, ſi *eſſentialis*, ut vocat, libertatis ratio ducatur.

Vincent lib. 1. c. 11.

III. Hæc qui palam eloqui, ac ſcriptis mandare ſuſtinet, frontem habeat aut nullam neceſſe eſt, aut omnino ferream. Quid enim, obſecro, iſtud eſt? Sanctus Thomas ibi, ubi de libero arbitrio, ejuſque natura, proprietate, & ab aliis differentia agit ex profeſſo, opere in illo omnium, quæ de Theologia commentatus eſt, eruditiſſimo, ac noviſſimo, duas eſſe dicit actiones voluntatis; unam quæ eſt circa finem; alteram circa *media*, quæ ſunt ad finem: atque hanc ſolam voluntatis, ut liberum eſt arbitrium, propriam eſſe: priorem non eſſe. Addit libertatis veræ proprieque dictæ notas omnes: & eas negat in primam convenire; cadere vero in poſteriorem univerſas. Et tam ſuæ famæ, ac publici de ſe judicii ſecurus exiſtet neſcio quis *theriacæ inſtitor*, ut de libero arbitrio aliter exiſtimare ſanctum Doctorem aſſerat, quam ſuamet ipſe voce, tot locis, tot enucleatis, accurateque conceptis, ac repetitis verbis, & ſententiis idem ille ſit profeſſus. Oſtendat aliquem illius locum, quo in loco, *liberum arbitrium*; *liberum*, inquam, *arbitrium* (Nam de eo, ut initio dixi, inter partes orta primum, deinde ſcriptis, & diſputationibus exagitata quæſtio eſt, quando de hoc litigari cœptum eſt, quomodo cum liberi arbitrii conſenſu, & actione conciliari aſpirantis gratiæ poſſit motio) doceat itaque Vincentius, ubinam, illo præſertim in Opere, in quo tam multa, tam expreſſa de argumento iſto diſſeruit, liberum arbitrium ſcripſerit duplici illo modo accipi: aut circa finem verſari liberum arbitrium: itemque neceſſitate determinante, ac naturali conſtrictum, nihilominus eſſe, appellarique liberum arbitrium.

IV. * Liberum, inquit, *arbitrium ſpeciatim ſumptum ita definit, non univerſim omnem voluntatem liberam*. Eſt ergo voluntas aliqua libera, quæ non eſt liberum arbitrium

Vinc. lib. 1. cap. 8.

triam. Sit ita. Nos de libero arbitrio contendimus: in quod ſi illa cadere ſolum, quæ antecedente capite percenſuimus e Sancto Thoma, concedit Vincentius; cauſſam obtinemus. Habemus enim boni ac mali meriti, laudis & vituperii, fontem in uno illo conſtitutum; tum cetera de movente ſe libera voluntate, & actiones ſuas in poteſtate, ac dominio habente, ſoli tribuenda ſunt arbitrio libero, quale ibi deſcripſit S. Thomas: quæ ſunt veræ, propriæ, unicæque dotes, & notæ libertatis illius, quæ in noſtram deducta controverſiam eſt. Hoc quidem conceſſo; *libertatis*, aut etiam *liberæ voluntatis* nomine perinde, ut volet, utatur Vincentius. Non repugnabimus. Illo enim contenti ſumus uno, veram, & *formalem*, ut in ſcholis dicimus, libertatis rationem in ea voluntatis motione conſiſtere, cui *liberi arbitrii* tum vocabulum, tum characteres illos, ac proprietates, S. Thomas attribuit. Sic enim hominis animus, λογιστικὸς, id eſt *ratiocinativus*; itemque liber; & utrumque totus dicitur: quamvis neque voluntate ratiocinetur, nec mente, intellectuve ſit liber: ſed in illa ſola, libertas; in hoc item ſolo, ratiocinandi vis & facultas inſit proprie, ac *formaliter*. Tum ſi ambo illa preſſius, enucleatiuſque tractemus; non ſe totis, ut aiunt, hoc ſane quod eſſe dicuntur, ratiocinativus intellectus, & voluntas libera. Siquidem intellectus duplici facultate præditus eſt; una, quæ principia cognoſcit, iiſque perſpicue cognitis aſſentitur neceſſario; atque hic *intellectus*, id eſt νοῦς, ab Ariſtotele, & S. Thoma proprie vocatur: altera vero ratiocinatur, dum ex principiis cognitis ignotum aliud ratione concludit. Itaque *ratiocinativus* proprie, ac *formaliter* intellectus eſt poſtremo iſto genere facultatis, ſive qua, ut loqui ſolent, *diſcurſivus* eſt: & tamen univerſe, & in ſolidum λογισμὸς & λογιστικὸς νοῦς, id eſt *rationalis* appellatur intelligendi vis. Hoc autem ideo fit, quod in ea rationis præcipuum bonum, ac dignationem obtinet actio illa mentis, & intelligentiæ, qua unum ex altero ratiocinando deducitur, qui συλλογισμὸς vocatur, & *tertia mentis operatio*: hujus enim gratia reliquæ ſunt, & ad eam referuntur, tamquam ad fructum, & perfectum operis effectum: *prima* videlicet *operatio*, quæ eſt ſimplex *terminorum*, ut vocant, notitia; & ſecunda, quæ componendo, vel dividendo affirmat aliquid, aut negat, nihil ex eo tertium colligens. Propterea mens, & intellectus humanus abſolute *rationalis*, & λογικὸς nominatur; etiam dum in illa velut elementa tertiæ, ac præcipuæ operationis incumbit. Nomen enim, a primaria, & cujus reliquæ gratia fiunt, operatione ſortitur, quemadmodum arbor fructifera dicitur, tametſi non ſolum fructus, ſed folia quoque, floreſque pariat.

Eodem prorſus modo, rationalis appetitus, ſeu voluntas, vi duplici, & actione cenſetur; ut ex S. Thoma ſupra memoravi; quarum una ſimplex eſt voluntas, & naturalis finis appetitio, quæ in finem ultimum claro conſiliu cognitum, divina ope ſublevata, non libere, ſed neceſſitate fertur: altera, quæ in iis verſatur, & hæc eligit, quæ ad finem comparata, media dicuntur. In hac liberum arbitrium, & *formalis*, proprieque ſic nominata libertas continetur. Sed ea *libertatis* appellatio, vel *liberæ voluntatis*, totam nonnumquam appetitus rationalis facultatem complectitur; adeoque illas etiam actiones, quæ ab electione differunt; quod ad hanc comparantur, velut principalem analogiæ terminum, quod vocant *analogatum præcipuum*; ut eſt finis appetitio, quam *intentionem* vocant.

V. In quo etiam atque etiam illud obſervari volumus; quod ad Vincentii, & ejuſdem *farinæ* hominum eludendas præſtigias conferet; illam ipſam, quam vocant, finis *intentionem*, βούλησιν Græci vocant, & θέλησιν, quamdiu hic degimus, cum electione ſæpius implicatam eſſe. Non enim hoc in ſtatu vitæ mortalis, finem ultimum directa, & perſpicua cognitione percipimus, qui mentis intuitus, *intuitiva cognitio* nuncupatur. Itaque de fine ultimo perſequendo deliberari ſolet, & is poſt deliberationem eligi, antequam idem ipſe pro fine propoſitus, ſequenti conſultationi præeat, qua de eligenda illius obtinendi ratione, ac *mediis* inquiritur. Quod ergo generatim dicimus, finem non eligi, ſed ea dumtaxat, quæ ad finem utilia ſunt, id ſic eſt explicandum, ut electioni illi non ſubjaceat, quæ eo propoſito, ut conſtituto ſequitur. Nihil enim prohibet, conſilium haberi de finis illius aſſequendi modis, de quo, an tanti eſſet, quæſitum ac deliberatum antea fuerit.

Quemadmodum principia, quæ in *ſubalternantibus*, ut vocant, ratione concluduntur, in ſubjectis, & ſubalternis ſcientiis minime probantur: ſed pro demonſtratis, & confeſſis aſſumuntur, & in his dumtaxat principiorum vim, & officium exercent, non in ſuperioribus. Ut autem ἐπιστημονικῶς, hoc eſt *ſcientifice*, ut vulgus loquitur, ſciri dicantur ea, quæ ex eiuſmodi illis principiis concluduntur in inferioribus, ac ſubalternis diſciplinis, neceſſe eſt ut eorum certa veritas ex ſubalternantis notitia comprehenſa ſit, & perſpecta; ac δυνάμει, hoc eſt implicite, ac virtute, in aſſenſu, quo principium admittitur ab ſuperiore demonſtratum ac traditum, demonſtratio ipſa contineatur. Sic in libertatis uſu, qui ab deliberato jam, & electo fine proficiſcitur, in eumdem intenta finem voluntatis appetitio, virtute comprehenſam habet antecedentem electionem: ob idque libera dicitur etiam proprie, ac formaliter, donec ad motionem aliquod perveniatur ſubitæ, minimeque deliberatæ motionis, a qua liberarum progreſſio deinceps omnis ducatur.

Hæc adverſus Armacana commenta multum notaſſe profuerit. Hinc enim Vincentiani Operis, & doctrinæ lapſus, ac ruina conſequitur: cujus in ſequentibus ſpecimen aliquod exhibebitur. Nam ad omnia ſingillatim errata caſtiganda, mihi nec otii modo, neque ſtomachi eſt ſatis.

CAPUT VII.

1. Liberi arbitrii eſſentia perperam ab Vincentio definita. 2. Quæ refutatur. Imperium in quo ſitum ſit. 3. Quomodo voluntas movere ſe dicatur. 4. Voluntatem ſibi non imperare proprie.

In priori *theriacæ* parte toto in hoc unum ſtudio Vincentius incumbit, ut ab communi, & ſane Catholica liberi arbitrii notione Lectorum abducat animos, & ad alienam, ac falſam transferat. Hæc autem eſt ejuſmodi, & iis ab eo concepta verbis. * *In modo agendi*, inquit, ἡγεμονικῷ, *quo voluntas ſe ipſam movet, & actum ſuum ſibi imperat, conſiſtit eſſentialis ejus libertas. Unde iſtam libertatem omni actui ſuo voluntas infundit, quem ex ſe ipſa, & directione rationis elicit.* Ac ne quem ambiguitate fallat; cum dicit, liberum eſſe actum omnem voluntatis, *quem directione rationis elicit*; non hoc ſignificat, quod Peripatetici, & cum Græcis, Latiniſque Patribus, S. Thomas aſſeverat, illum ſolum *proprie*, &, ut loquuntur, *formaliter* eſſe liberum, qui ex deliberatione, & conſilio rationis exiſtit; qualis eſt ἡ προαίρεσις, id eſt *electio*: quæ idcirco abhorret a neceſſitate qualibet; eo quod conſilium circa contingentia, & utrimque ad eligendum propoſita verſatur. Verum omnem prorſus actionem voluntatis, etiam neceſſitate circumſcriptam, ac determinatam, liberam appellat; ut ex toto Opere licet cognoſcere. Ut cum ita ſcribit, * *non poſſe dari proprie, & rationalis voluntatis actum qui liber non ſit.* Et paullo ante, *Ubi voluntas, ibi libertas: & quidquid ab ea, ut voluntate, & appetitu rationali procedit, ab ea ut libero arbitrio procedit, adeoque liberum eſt.* Qua ſententia nulla magis adverſaria poteſt eſſe Sancti Thomæ decretis illis, quæ ſupra commemorata ſunt; ubi liberum arbitrium ab voluntate, qua voluntas eſt, & appetitus rationalis, diſcerni jubet. * Ad hæc Vincentius neceſſitatem naturali conſentaneam inclinationi cum vera libertate putat conſiſtere: & amorem utrumque, tum Dei, quo ſe ipſe diligit: tum beatorum, quo Deum amant, eſſe liberum arbitratur. Item alia pleraque ad idem diſputat argumentum, quæ libertatis, ac liberi arbitrii naturam, & eſſentiam longe diverſam ab ea conſtituunt, quam ex Ariſtotelica, Chriſtianaque philoſophia ſuperius adſtruximus: quæ res poſtmodum liquido conſtabit.

II. Quod nunc agitur, demonſtraſſe hoc inſtituimus, primo illo in aditu diſputationis, large, ac pueriliter aberraſſe Vincentium, penituſque neſciſſe quid ſcriberet.

Primum quale iſtud eſt, quod *libertatis*, &, ut putat, *liberi arbitrii eſſentiam in modo agendi* ἡγεμονικῷ ſitam affirmat; *quo ſe ipſum movet voluntas, & actum ſibi ſuum imperat?*

* Lib. 1. c. 3 p. 23.

* Ib. p. 13. ver. 8.

* Ib. c. 11. & ſeq.

In 1.2. qu. 17. art. 1. & 4.

imperat? Imperandi actus, ſi S.* Thomæ creditur, rationis eſt, ſive τῶ, & intellectus, in quo τὸ ἡγεμονικὸν a Philoſophis ponitur. Satin' igitur putidum eſt, liberi arbitrii eſſentiam in eo collocare, quod extra voluntatem eſt, & in altera facultate reſidet?

* Ib. art. 1.

Præterea, *imperare*, ut idem * S. Thomas ait, eſt *ordinare ad aliquid agendum*, hoc eſt ad finem, ut in ſequente articulo docet: ubi non ineſſe brutis imperium ex eo probat, *quoniam ad finem ordinare nequeant.* Quæ autem *ad finem ordinantur*, ea ſunt, quæ *media* vocantur: in quibus quæ verſatur actio voluntatis, *electio* dicitur. Hæc autem non omnis eſt, & qualiſcumque voluntatis actio, ſed certa dumtaxat, & definita: quæ circa contingentia, utrimque inter ſe comparata conſiſtit, ac proinde minime determinata, & ad unum contracta, cujuſmodi neceſſaria ſunt.

* In 1.2. qu. 9. art. 3 & 4.
* Ib. art 4.

III. Eodem ſpectat, quod movere ſe voluntas dicitur. Id enim eatenus voluntati convenit, auctore * S. Thoma, qua *media* reſpicit. Ac ſunt nonnulla illo in loco, ubi iſtud aſſerit, quæ Vincentii dogma convellunt. * Ibi enim quæſiſſet, *utrum voluntas ab aliquo exteriori principio moveatur*; ita reſpondet; moveri primum ab *objecto*: tum etiam quod ad exercendum actum attinet, neceſſario moveri ab externo aliquo principio. *Omne enim, quod quandoque eſt agens in actu, & quandoque in potentia, indiget moveri ab aliquo movente. Manifeſtum eſt autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cum hoc prius non vellet: neceſſe eſt ergo quod ab aliquo moveatur ad volendum. Et quidem, ſicut * dictum eſt, ipſa movet ſeipſam* IN QUANTUM PER HOC, QUOD VULT FINEM, REDUCIT SE IPSAM AD VOLENDUM EA, QUÆ SUNT AD FINEM. *Hoc autem non poteſt facere, niſi conſilio mediante. Cum enim aliquis vult ſanari, incipit cogitare quomodo hoc conſequi poſſit; & per talem cogitationem pervenit ad hoc, quod poteſt ſanari per medicum: & hoc vult. Sed quia non ſemper ſanitatem actu voluit, neceſſe eſt quod inciperet velle ſanari ab aliquo movente; & ſi quidem ipſa moveret ſe ipſam ad volendum, oportuiſſet quod mediante conſilio hoc ageret ex aliqua voluntate præſuppoſita, hoc autem non eſt procedere in infinitum. Unde neceſſe eſt ponere quod in motum voluntatis voluntas prodeat ex inſtinctu alicujus exterioris moventis.*

* Ib art 3.

Hinc apparet, voluntatem non ſemper movere ſe, nec omnem illius actionem ex illa ſui motione procedere: ſed in finem plerumque ferri, inſtinctam aliena quadam impulſione: tum autem movere ſe, cum poſt finis appetitionem, & conſultationem de ejus aſſequendi modo; ex non volente, per ſeſe fit volens ea, quæ ad finem utilia judicata ſunt.

* Ib. qu. 17. art 5. ad 3.

Quin * alibi de *imperio* agens, affirmat, non omnem actum voluntatis ex illo proficiſci, ſed eum ſolum, *qui rationi ſubditur. Primus autem voluntatis actus ex rationis ordinatione non eſt: ſed ex inſtinctu naturæ, aut ſuperioris cauſæ, & ideo non oportet quod in infinitum procedatur.* Falſo itaque Vincentii *Theriaca* actum omnem voluntatis liberum eſſe vult, & eumdem ab movente, ac ſibi imperante voluntate procedere.

IV. Præterea ſi *eſſentialis voluntatis libertas* in eo poſita eſt, quod illius imperatur actio: nec alia eſt voluntatis actio, niſi libera: quia voluntas idem eſt cum libertate, ut Vincentius exiſtimat: erit ipſa ſibi imperans, & ſerviens eadem prorſus actione. Nam imperandi actus ille, quia fit ab voluntate, carere non poteſt eo, in quo voluntatis, & libertatis poſita eſt eſſentia. Eſt autem in eo ſita, ut imperetur. Imperari ergo debet: aut alio ac diverſo actu; aut ſe ipſo. Si prius dicatur, res in infinitum exibit: donec in aliquo conſiſtat, qui ex nullo imperio prodeat: & tamen ex voluntate fiat. Quare voluntatis aliquis actus ex imperio non exiſtet: & idem erit imperium, & imperatum; quod ad apertam contradictionem & inſcitiam implicatur.

* Cap. 5. p. 9. ver. 16.

Nam * quod modum illum agendi liberæ voluntatis, quo ſibi ipſi voluntas imperat ut velit, *divinum* appellat, non videt quam imperite, immo impie loquatur. Eſt enim ex eo conſequens, divinæ voluntatis actum, & quidem interiorem, & *elicitum*, ex juſſu, imperioque procedere; quod & iiſdem ſcatet abſurdis, quæ paullo ante notavimus: & cum id omne, quod intimum eſt Deo, & in eo manens, Deus ſit, ex imperio ac præcepto Deus exiſtet.

CAPUT VIII.

1. Abſurda conſectarie Vincentianæ doctrinæ. 2. Ex ea ſequi omnem voluntatis actionem eſſe liberam, etiam in amentibus & parvulis.

Verum ut quam late diffuſa ſit illa Vincentianæ doctrinæ pernicies quivis intelligat, quantamque fidei Catholicæ calamitatem & ſtragem inferet, quid ex ea ſequatur operæpretium ſit expendere; & quæ ſupra ſunt ex ejus verbis approbate colligere.

In id potiſſimum Operis totius doctrina conſpirat, ut voluntatem eamdem eſſe penitus cum libertate ſuadeat, adeo ut * *voluntarium pro libero, voluntas pro libertate, nullo inter iſta diſcrimine, uſurpetur.* Quippe * *Omnis*, inquit, *voluntas*, *id eſt voluntarie actus, in S. Auguſtini philoſophia libera eſt, eo ipſa, quo eſt voluntas*; quod ipſum & de libero arbitrio intelligendum aſſerit * in fine capitis: ubi ait *voluntatem*, & *liberam voluntatem*, & *arbitrii libertatem*, & *liberum arbitrium pro uno & eodem uſurpari, interſeque converti.* Quod ex Auguſtini, aliorumque Patrum ſententiis * probare ſtudet: qui abſolute *ubi voluntas eſt, ibi libertatem eſſe* pronuntiant.

* Lib. 1. c. 3. p. 13.
* Ib. p. 15.
* Ib p. 16. & 17.
* Cap 3. 4. & ſeq.

Hujus porro libertatis, ſive arbitrii liberi ac voluntatis eſſentiam in eo conſiſtere * docet, quod voluntas ſuum actum ſibi imperet, non eum ſolum, qui ab aliis facultatibus, juſſu, & imperio illius exercetur, quique *imperatus* vulgo in Scholis dicitur; ſed etiam *elicitum*, & in voluntate ipſa manentem; ſiquidem * *actum ſuum ſibi imperare* voluntatem, *& illum efficiendo, ei dominari* dicit; & in eo libertatis eſſentiam eſſe poſitam: nec non id, quod voluntatis proprium eſt, & in quo brutis ab animantibus diſcrepat, ut *ſeſe ipſa moveat.* Movet ergo ſe, & interiores, ac manentes in ſe actus eo ipſo ſibi imperat, quo libera eſt, & arbitrium liberum; in eoque vera, & *eſſentialis*, ac *formalis* eſt poſita libertas.

* Ibid.
* Ib. p. 13.

Quinetiam * capite ſexto, ſcribit, *imaginem divinæ libertatis eſſe in voluntate hominis, quia ſicut Deus in amando & volendo eſt ſui juris, & in affectus ſuos altiſſime modo ſine imperfectione jus, & imperium exercet: ita etiam voluntas humana, jus ſimile, etſi longe inferius, & a jure divino dependens, in actiones ſuas* ELICITAS *habet.* Ob eamdem cauſſam, * capite nono, liberæ voluntatis *actum elicitum*, etiam *imperatum* eſſe dicit, ideoque *reflexum*, quatenus *actum ſuum ſibi voluntas imperat.*

* Pag. 24.
* Pag. 30.

Capite vero decimo, *eſſentialem voluntatis libertatem*, adeoque liberi arbitrii in eo collocari ait, quod cogi non poſſit, quam elegantiarum pater *incogibilitatem* nominat, * quæ *neceſſitati* illi, vel *coactioni* eſt oppoſita, quæ *perimit arbitrii voluntatem*: & quam brutis animantibus ineſſe, capite *xxi.* latius oſtendit. Hæc ſumma eſt Vincentianæ philoſophiæ, quæ cujuſmodi portenta pariat, paucis explicabimus.

* Pag. 37.

II. Hinc enim conſequens eſt in primis, omnem prorſus voluntatis actionem liberam eſſe, & arbitrii liberi propriam; cujuſquemodi tandem ea ſit; hoc eſt ſive neceſſitate ſit expreſſa; ſive ex deliberatione, & electione libera prodeat: ſive ex intellectus arbitrio; ſive ad unum aliquid conſiderandum, & judicandum vis illum rei objectæ compulerit: ac denique quidquid phrenetici, amentes, & parvuli voluntate geſſerint, id erit arbitrio libero tribuendum. Nam ſi omnis actio voluntatis eo ipſo, quo voluntatis eſt, libera eſt, & liberi arbitrii propria; ſi, quod * Armacanus ſectæ Patriarcha ſcivit, *implicat contradictionem, ut voluntas non ſit libera, ſicut implicat ut volendo non velimus, aut non faciamus quod volumus; hoc eſt ut voluntas non ſit voluntas*: cum phrenetici, ac mente capti, & qui nondum expeditum rationis uſum habere dicuntur, voluntate rationali appetant multa, quæ non appeterent, niſi ratione appetenda judicarent: profecto quidquid agunt, id libere, & ex arbitrio agunt libero. Quod enim natura inſitum, & *eſſentiale* rei eſt, ſine eo res eſſe non poteſt, & ea poſita, neceſſario ponitur. Atqui omnis actio eo ipſo libera eſt *eſſentialiter*, quo fit a *voluntate*, & eſt ejus vitalis, & naturalis actio. Quare cum quod phrenetici volunt, id voluntate velint, & vitalis ea ſit actio volun-

* To 3. lib. 6 c. 5.

voluntatis, nec ſine rationis & intellectus judicio procedat, ut * Vincentius ipſe confitetur, *eſſentialiter* libera ſit oportet, & ab arbitrio libero profecta : ſi quidem omnis voluntas, ſive *volitio*, eo ipſo libera eſt, & arbitrii liberi propria, quo eſt *volitio*.

* Lib. 1. c. 24.

III. TENETUR itaque ſuapte confeſſione conſtrictus, & irretitus tam Armacanus, tum Armacani aſſectator Vincentius. Qui enim omnem voluntatis motionem, eo ipſo, quo eſt voluntas, liberum eſſe dicit : qui voluntatem, libertatem, & liberum arbitrium, rei ejuſdem eſſe propria vocabula putat; hic, ſi qualicumque ratione, ac judicio utitur, quidquid voluntate volumus, libere nos, ac libero arbitrio velle fateri debet. Alioqui ſi voluntate appetunt aliquid homines, quamlibet male affecti, tamen homines; profecto non omnis voluntas eo ipſo, quo voluntas eſt, erit libera. Exiſtent enim aliquæ voluntates, hoc eſt actiones voluntatis, minime liberæ, quibus nihilominus libertatis eſſentia convenit. Ut enim vitalis omnis actio, quæ ab videndi ſenſu proficiſcitur, viſio eſt, & eſſentiam hujus habet : quoniam genus nullum aliud actionis viſus exercet, præterquam viſionis: ita quoniam ex Armacanorum ſententia, volendi facultas, quanta quanta eſt, nihil eſt niſi libertas, & arbitrium liberum; quæcumque illius erit actio, libera ſit neceſſe eſt, & cujuſmodi liberi eſſe debet arbitrii. Vide in quas anguſtias ſua illos male cogitata ratio compulerit. Nonne iſti ſunt, qui voluntatis duplicem illam functionem a S. Thoma, Peripateticiſque omnibus admiſſam, ut alia ſit naturalis, & neceſſaria; alia libera, & liberi arbitrii propria, funditus reſpuerunt? Nonne cum iidem illi voluntatem alias pro natura ſumi, & eo quod ſpontaneum dicitur; alias pro libera facultate dicerent; iſti nihil præter libertatem, & liberum arbitrium voluntati reliquerunt?

C A P U T IX.

1. De neceſſitate opinio S. Thomæ. 2. Huic contrarium tuetur Vincentius, qui omnem neceſſitatem arbitrio libero adverſam vocat coactionem; adeoque duplicem conſtituit, ſed perplexe, & obſcure. 3. Dilatur Vincentianæ ſententiæ cavillatio. 5. Male ab eo neceſſitas cogens explicatur. 6. Et refellitur ex iiſdem, quos citat, auctoribus.

I. QUONIAM autem præcipua Vincentii, ac totius ſectæ cavillatio, in definienda neceſſitate, quæ eſt oppoſita libertati, poſita eſt, intereſt ſcire, quæ ſit illorum de neceſſitate iſta ſententia; qua nihil eſt profecto apud eos intricatius, & incertius : adeo multis involucris rem minime alioqui difficilem obſcurare, vel de induſtria ſtudent : vel propter inextricabiles laqueos, in quos incauti ſe induerunt, neceſſitate coguntur. Sed antequam illorum, & Vincentii præſertim, tortuoſos anfractus, & labyrintheas ambages aperiam : communem, ubique receptum doctorum omnium, & hactenus traditam notionem neceſſitatis exponam; ut ſit lucis inſtar, cujus ope per opacas illas inſidioſi erroris tenebras tuta, & certa veſtigia ponamus. Hanc facem nobis præferat idem ille, quem Peripatetici, & Chriſtiani de libertate decreti interpretem communi conſenſu partium adhibuimus, S. Thomas Aquinas. Hic cujuſmodi res ſit neceſſitas, tum univerſe, tum quæ libertati eſt oppoſita, declarat illo in loco Theologicæ Summæ, quem ſupra capite tertio

* In Pot. qu. 82. art. 1. disputationi noſtræ præſcripſimus. * Ibi *neceſſe* definit, *quod non poteſt non eſſe* : quod videlicet contingenti contrarium eſt. Hoc enim contingens dicitur, quod tum poteſt eſſe, quam non eſſe. Porro neceſſitatem dividit in *naturalem*, quæ *eſt ſecundum inclinationem naturæ* : & *violentam*, ſive *coactionis*, quæ eſt *contra inclinationem*

* Ib. art. 2. *naturæ*. Prioris exemplum capit ex voluntate, quæ *neceſſario inhæret ultimo* fini : * omnium *per eſſentiam*, id eſt

* Ib qu. 83. art. 1. & 1 2. qu. 6. art. 2. perſpicue, cognito. Eademque neceſſitas in brutis ineſt animantibus, * quæ *ex naturali agunt judicio, ſed non libero*, quia *ex naturæ inſtinctu moventur in finem*.

* Lib. 1. c. 21. p. 44. II. AT * Vincentius in primis, *coactionem*, & *neceſſitatem in hac liberi arbitrii materia idem prorſus ſignificare dicit*. Deinde * hanc ipſam *neceſſitatem*, vel *coactionem* bifariam tribuit. Nam aliam dicit eſſe, *quæ premit naturalem arbitrii libertatem* : aliam, *quæ perimit*.

* Ib. p. 45

Prior autem ideo non aufert voluntatis libertatem, quia relinquit ei motum ſuum voluntarium, quo ſub premente; non opprimente neceſſitate, ex indicio rationis, & utendo poteſtate illa dominatrice, ſe movet. Tantum ergo abeſt ut voluntatem opprimat, ut etiam voluntatem ad exercitium ſuæ libertatis incitet, dum ad eliciendum actum voluntarium tam premit. Quod enim voluntarium, & liberum.

At poſteriorem, *libertatis peremptricem, ſive coactivam, & dominantem, quæ libertatem actus, in quem impellit, extinguit, non ſinere* ait *voluntatem poteſtate ſua imperatrice uti, ut motu ſuo ſeipſam agat, & in neceſſitatem demittat, ſed eam quaſi ante ſe duriter impellere, & perinde ac appetitum brutorum, præcipitare*. Tum * *repugnare modo illi, quo voluntas ſeipſam agit*. * Ib. c. 23 p. 60.

In hac Vincentii incondita, & tenebricoſa diſputatione non eſt facile diſcernere quid ſibi velit : ſed eo tamen utcumque pertinent ambages illæ moroſæ orationis ac ſtrepenæ, ut ſit neceſſitas triplex; una, quæ *violenta*, & *coactiva* proprie dicitur, * *cujus principium extrinſecum eſt, nihil eo conferente quod patitur*. * Secunda quæ naturalis eſt quidem, ſed ideo violenta dicitur, quia impetu quodam effreni naturam agit præcipitem; ita ut non ſe agat, & moveat : qualem eſſe ait in brutis neceſſitatem cogentem. Tertiam neceſſitatem naturalem itidem appellat, *quæ relinquit naturæ motum ſuum voluntarium*. * Ariſt. 3 Ethic. 1. * Vincen. lib. 1. c. 13.

III. QUA in Vincentii deſcriptione permulta ſunt falſo, nec ſatis conſiderate dicta. Horum illud eſt primum, *quod coactionem & neceſſitatem in hac liberi arbitrii materia idem prorſus ſignificare* aſſerit. Quod non eſt ita. Nam plurimum inter ſe differunt, ejuſque differentiæ ratio nec parva, nec infrequens habetur : ut cum liberum alias cum neceſſario ſimplici; alias cum violento comparatur. Diceret potius; promiſcue nonnumquam accipi, ut neceſſitas naturalis interdum *coactio* vocetur quadam nominis abuſione. Siquidem etiam in his quæ libere, & ex libero arbitrio fiunt, cogi tamen dicuntur homines, non ſolum cum inviti ac repugnantes agunt; ſed etiam cum ex vehementi impetu animi, vel in habitum roboratâ cupiditate trahuntur. Quod ipſum de brutis quoque dicitur, non proprie, ſed καταχρηστικῶς, cum revera non violenter cogantur illa, ſed in illa ſponte ferantur, quæ ſunt eorum naturæ conſentanea. Præterea ridiculum eſt, quod ait, *neceſſitatem, ſeu coactionem priorem*, idcirco non perimere libertatem, quia non aufert voluntarium; tamquam idem ſit *voluntarium*, quod *liberum*, eo videlicet genere libertatis, quod proprie dicitur, & de quo inter nos orta quæſtio eſt, idemque eſt cum arbitrio libero. Eſt ea quidem iſtius ſectæ nova, & abſurda ſententia, omne quod voluntarium eſt, eſſe liberum. Sed huic adverſatur Peripatetica philoſophia : cujus ex placitis S. Thomas voluntarium illud eſſe * dicit, quod eſt a propria, & naturali inclinatione ad finem notitia aliqua perceptum; cujuſmodi in brutis ineſt animantibus, & parvulis. Hoc autem eſt, quod ab Ariſtotele ἑκούσιον dicitur, & vulgo *ſpontaneum* appellant. * S. Tho. in 1 2. qu. 6. ar. 2. * Ib. & Ariſt. 3. Nicom. c. 4.

IV. ITAQUE non ſolum contra Peripateticæ ſapientiæ, ſed etiam adverſus communem humanitatis ſenſum Nova ſecta contendit, neceſſitatem illam, quæ naturalem propenſionem trahit ad finem, vim eſſe cogentem, ac violentiam; ejuſque de brutis capit exemplum, quorum appetitus præcipitatur, ac *duriter impellitur*. Atqui voluntarium illud, cujus participes ſunt pueri, ac beſtiæ, ibi maxime ſpectatur, ubi jucundis rebus objectis, non invito, neque violenter, ſed ſponte, ac voluptate trahuntur. Sic enim Auguſtinus, * *Ramum*, inquit, *viridem oſtendis ovi, & trahis illam : Nuces puero demonſtrantur, & trahitur. Et quia quo currit trahitur, amando trahitur*. * Tract. 26 in Joan.

Nam quod ſubjicit, idcirco perimi libertatem hujuſmodi neceſſitate; quia *non ſinit hæc voluntatem poteſtate ſua dominatrice uti, ut motu ſuo ſeipſam agat* : manifeſte demonſtrat, eatenus libertati contrariam eſſe neceſſitatem naturalis inclinationis, quia libero repugnat arbitrio, ſive poteſtati utriuſque, quæ in iis quæ ſunt ad finem, hoc eſt *media*, verſatur. Hanc enim aſſe, qua & imperatrice vi uti voluntatem, & ſeipſam agere, ac movere dicitur, * ſupra docentem S. Thomam audivimus. Quo & cetera ejuſdem pertinent : velut, *ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non ſubeſſe libero arbitrio*. Hinc enim evidens eſt, naturalem illam neceſſitatem * Vide cap. 3. & 7.

non perimere voluntatem, ſed liberum. Ideo tam bruta, quam amentes, & parvulos voluntarie ferri quidem in ea quæ appetunt, non tamen libere. Cur autem libere non agant, non illa ratio ab eodem S. Thoma redditur, in qua Vincentius tantopere ſibi placet, plaudente nullo; quod impetu quodam ac duriter impellantur; ſed omnino, quod ad unum affixi & determinati, indifferentia illa careant, ſine qua libertas arbitrii conſtare non poteſt: ut paulo poſt ſurius oſtendam.

V. Pessime vero, & ἀμαθέστερον Vincentius neceſſitatem cogentem, & libertatis inimicam, ab ea diſtinguit, quæ cum libertate ſtat, eo ſolo, quod illa ſit incitatior, ac vehementior, hæc ſedatior; ut * ex illius verbis intelligitur. Nam ſive vehemens ſit, ſive lenior ac tranquillior, dummodo antecedat voluntatis uſum, & ad unum affigat, liberum tollit arbitrium. Siquidem pecudes ipſas videmus majore ad quædam rapi impetu, quam ad alia: ut ad pabulum capeſſendum mitioribus incitari ſtimulis, quam ad venerem; quemadmodum de illis, maxime autem de equabus, eleganter Poeta eecinit in tertio Georgicon. Et tamen utrobique neceſſitas antecedens, ac prorſus appetitum agit illas libertatis expertes: neque duriter impellit, ſed blandiſſimis voluptatis illecebris demulcet; hoc eſt *brutaliter*, uti loquitur leporis ac munditiæ Romanæ floſculus Vincentius Lenis.

Vide pag. 46.

VI. Quocirca melius auctores illi, * quorum iſte teſtimonio utitur; SS. Bernardus, & Thomas, nec non Scotus, neceſſitatis vim explicant, & cum libertate conciliant. Quippe ex eorum dictis alia cogens & violenta neceſſitas exiſtit voluntatis inclinationi contraria: alia minime violenta; ſed naturali propenſioni conſentanea. Quæ rurſus bifariam tribuitur, ut ſit altera antecedens, & determinans voluntatis appetitum, & ad unum aliquid affigens, & alligans, ſine poteſtate alterius; qualis in brutis, aut amentibus, parvuliſque reperitur: altera voluntatem ſequens, & comitans; quæ libera neceſſitas appellatur; quod eam ſibi ſuapte ſponte voluntas afferat, quando in eo, quod libere delegit, fixa manet, nec mutationem admittit ullam.

Vincent. cap. 18.

Ex hac triplici neceſſitate, prima interiori, & ut vocant, elicito voluntatis actui non poteſt obſiſtere: nec ejuſmodi in rerum natura verſari poteſt; quandoquidem ipſa violenti ratio cum voluntatis actione pugnat: ut pluribus in primo libro de arbitrio libero diſputatum eſt a nobis. Incurrit autem in exteriores, & a voluntate imperatas actiones: nec intimam illius libertatis functionem opprimit; ſed de voluntario detrahit, ac benemeriti dignitatem aut minuit, aut penitus infringit. At ſecundi generis neceſſitas, quæ ex naturali inclinatione oritur, neque vi cogit; neque tamen libertatem, hoc eſt liberi arbitrii uſum, & electionem relinquit. Non enim violenta dici debet, quæ naturalem appetitionem ad hoc rapit, & in eo defixam, & immotam tenet, ad quod ſuapte ſponte proclivis eſt. Verum ideo voluntati libertatem eripit; quod nec imperandæ actionis illius, nec ad eam exercendam movendi ſui poteſtatem illi facit; ſed impetu quodam naturali, minimeque libero, ad id, quod juvat, & blanditur, impellit.

Tertia denique, quoniam ex libera electione voluntatis oritur, libera eſt & ipſa: ideoque *voluntaria*, ut dixi, & *libera neceſſitas* a S. Bernardo dicitur. Non enim ſolum libere incipitur; ſed etiam libere in ea permanetur, libertate illa quæ abſolutæ neceſſitati, non quæ ſervituti eſt oppoſita. Quare fruſtra eſt Vincentius, qui cum de antecedente neceſſitate inimica libertatis agatur, ejus teſtes advocat, qui de conſequenti loquuntur; ut liberæ voluntatis actioni non eſſe contrariam vim neceſſitatis oſtendat.

CAPUT X.

1. *Inſignis Vincentii error in quodam S. Thomæ loco uſurpando.* 2. *Qui quidem exponitur.* 3. *Et oſtenditur nihil ad cauſſam Vincentii pertinere.* 4. *Cujuſmodi neceſſitatis genera ibidem declarentur.*

I. AGE nunc inſignem Vincentii labem abſtergamus; qui * locum profert e S. * Thoma Aquinate, *qui multum*, inquit, *negotii Petavio, & Ricardo, & ejuſdem philoſophiæ myſtis faceſſit*. Ut & Petavio, ceteriſque negotii aliquid faciat; & Vincentii cauſſam adjuvet; neceſſe eſt, illorum ut decretis contrarius ſit iſte locus, & hujus doctrinæ conſentaneus. Meminerimus quæ ſit ſumma Vincentianæ opinionis ſuperiori curriculo capite. Nimirum neceſſitatem ſtatuit duplicem; alteram *coactionis*, non tamen proprie ita dictæ, ſed naturalis, & abſolutæ, quæ cum naturali inclinationi lenocinetur, eam tamen violentam ideo nominat, quod voluntatem non ſinat imperatrice vi uti, ac ſeſe movere; ſed eam præcipitet, & impellat, quemadmodum brutorum appetitus in id, quod amat, vehementi rapiditate trahitur. Alteram non violentam vocat, quæ *voluntatem ad eliciendum actum voluntarium* premit; tametſi ad unum appetendum neceſſario ſit adſtricta: quemadmodum beati Deum neceſſario, nec minus tamen libere diligunt.

Vinc. lib. 1 c. 19.

Lib. 3. contra gent. c. 138.

Quamobrem ut hanc opinionem ſuam antiquorum teſtimoniis approbet Vincentius, ejuſmodi ea ſint oportet, ut neceſſitatem utramque talem exiſtimant, qualis ab illo conſtituta eſt: quæ nimirum voluntatem uni tantummodo rei addictam, & alligatam teneat, alterius eligendi poteſtate detracta. Sic enim violentam neceſſitatem omnem funditus perimere libertatem exiſtimat, ut in brutis evenit: ex quo ſequitur, optionem alterius eripi; nec niſi unum aliquod obtrudi. Sic etiam neceſſitatem alteram unius appetitione determinatam habere voluntatem putat Vincentius; ob idque Petavium reprehendit, quod libertatem neget, ſine pari ad utrumlibet poteſtate conſiſtere. Quod ſi neceſſitas ejuſmodi nominetur ab Auctoribus, quæ plane voluntaria ſit; hoc eſt, quam ſua ſibi voluntate quispiam præcipit, ita ut ſi velit contra illam venire poſſit; ut cum naufragii metu merces ſuas in mare projicit: aut cum jurejurando, vel voto jejunium ſibi, vel caſtimoniam indixerit; perſpicuum eſt nihil illa neceſſitatis genera duo ad Vincentiana pertinere: nec de illis controverſiam ullam inter ambas partes extitiſſe.

II. Atqui ille ipſe S. Thomæ locus, in quo tantum præſidii ſibi eſſe jactat glorioſus iſte *cuſtos dominuſque viperarum*, prorſus ad eam ſpectat neceſſitatem, quæ mere voluntaria eſt, & utriuſlibet eligendi liberam poteſtatem relinquit.

Licet hoc ex ipſa S. Thomæ diſputatione, ac diſputandi cauſa cognoſcere. Ibi enim contra nonnullos diſſerit, qui votorum obligationem, & impoſitam ab ea neceſſitatem certorum officiorum improbabant; cum hoc objicerent: *Unumquodque bonum, quanto liberius agitur, tanto virtuoſius eſſe videtur: quanto autem ex majori neceſſitate quis ad aliquid obſervandum aſtringitur, tanto minus libere id agere videtur. Videtur igitur derogari laudabilitati virtuoſorum actuum per hoc, quod ex neceſſitate obedientiæ, vel voti fiunt.* Quibus hic occurrit S. Thomas, duplicem ut neceſſitatem diſcernat; unam *coactionis, & hæc*, inquit, *laudem virtuoſorum actuum diminuit, quia voluntario contrariatur. Coactum enim eſt, quod eſt voluntati contrarium.* Alteram, *quæ ex interiori inclinatione procedit; & hæc laudem virtuoſi actus non minuit, ſed auget: facit enim voluntatem magis intente tendere in actum virtutis. Patet enim, quod habitus virtutis, quanto fuerit perfectior, tanto vehementius voluntatem facit tendere in bonum virtutis, & minus ab eo deficere.* His tertiam adjungit neceſſitatem, *ex fine: ſicut cum dicitur alicui neceſſe eſſe habere navem, ut tranſeat mare. Patet autem quod nec hujuſmodi neceſſitas libertatem voluntatis diminuit; nec actuum bonitatem.*

His animadverſis, docet S. Thomas neceſſitatem illam, quæ ex obediendi voto ſequitur, neque *coactionis* eſſe, quæ eſt prima; neque *ex interiori inclinatione*, quam ſecunda eſt: ſed ex *ordine ad finem*, quam tertio loco poſuit; quæ quidem neque libertatem, neque laudem detrahit.

III. Ex his manifeſta eſt Vincentii levitas, & incogitantia, qui ſola nominum ſpecie deceptus, continere animum ſuum non potuit, quin efferretur gaudio, & ſe *vanis* caneret, *ovans & victuluns victoria*: nec intellexit, quod refrigerato nunc puerili hoc impetu cognoſcet, nihil illa genera neceſſitatis tria, quæ ex S. Thoma retulit, ad illa ſua ſpectare duo: immo quæ ibidem ſcripta leguntur, cum Petavii placitis adamuſſim congruere; abhorrere autem ab iis venenis, ex quibus iſte *theriacam* ſuam *viperinam* temperavit.

Primum quid habet commune cogens Vincentii neceſſitas cum ea, quam S. Thomas illic explicat? Vincentiana non eſt contra voluntatis inclinationem; nec violenta proprie dicta: tum libertatem, ſive uſum arbitrii liberi perimit. At illa S. Thomæ vera proprieque dicta coactio eſt, eaque voluntario eſt oppoſita; quod idem aſſerit: nec liberi arbitrii functionem eripit. Non enim qui voto caſtitatis obſtrictus, acerrimis contra voluntatem libidinis ſtimulis urgetur, non libero, & in utramvis partem flexibili reſiſtit arbitrio: quod ad laudem & meritum valet quidem; ſed multo minus, quam ſi longo uſu, & exercitatione temperantiæ, perfectum ejus in ſe obfirmaſſet habitum; quo & minori difficultate, & propenſione majori virtutis illius officia præſtaret. Nam ſi inflammatæ cupiditatis fractus illecebris, nonniſi metu, & invitus in officio continetur, libere hic quidem abſtinet; ſed quoniam coactus omnino id facit; & quod re ipſa non audet, voluntate jam admiſit facinus; laudis ac meriti nihil eo facto conſequitur.

IV. IGITUR neceſſitas illa cogens, cujus ibi S. Thomas meminit, cum actu arbitrii liberi, & libertate nullo modo pugnat; ſiquidem voluntati, quod ad interiores actus
* S. Tho. 1 2 qu. 6. art. 4. pertinet, vis afferri nulla poteſt. * *Duplex enim eſt actus voluntatis:* (ait idem) *unus quidem, qui eſt ejus immediate, velut ab ipſa elicitus, ſcilicet velle: alius qui eſt actus voluntatis, a voluntate imperatus, & mediante alia potentia exercitus; ut ambulare, & loqui, qui a voluntate imperantur mediante potentia motiva. Quantum igitur ad actus a voluntate imperatos, voluntas violentiam pati poteſt, inquantum per violentiam exteriora membra impediri poſſunt, ne imperium voluntatis exequantur: ſed quantum ad ipſum proprium actum voluntatis, non poteſt ei violentia inferri.* Ergo libere voluntas interim agit, dum actioni ab illa imperatæ vis adhibetur.

Ceterum iſte ipſe S. Thomæ locus Vincentii traducit errorem, qui voluntatis *elicitos* actus, *imperatos* eſſe dicit; & liberæ voluntatis eſſentiam in eo collocat, quod ſuos ſibi actus imperet. Quod joculare commentum humana ratio, nedum philoſophia Peripatetica condemnat; cujus utriuſque S. Thomam damus interpretem.

Jam ſecundum genus neceſſitatis apud eumdem S. Thomam, *quod ex interiori inclinatione procedit*, non minus ab eo diſtat, quod Vincentius ſecundo itidem loco numerat. Etenim hujuſmodi *inclinationis neceſſitas* a S. Thoma ſtatuitur, quæ non ſimplex eſt, nec uno aliquo determinata, ſine optandi ulterius poteſtate, qualis eſt Vincentiana, quam *prementem*, non *opprimentem* vocat: ſed voluntaria eſt neceſſitas, hoc eſt quam ut libere ſibi quiſpiam impoſuit, ita libere poteſt excutere; ut in homine illo evenit, cujus gratia neceſſitas illa bifariam eſt ab S. Thoma diſtributa, qui voti religione caſte ſibi vivendi legem, ac neceſſitatem impoſuit. Quamvis non ad hoc ſecundum neceſſitatis genus votivam illam neceſſitatem refert S. Thomas; ſed ad tertium, quod *ex ordine ad finem* petitur. Nihilominus illud *habitus* exemplum, voluntatis inclinationem ſine diſpendio libertatis adjuvantis, quod idem aſſumpſit, argumento eſt non eſſe neceſſitatem iſtam Vincentianæ ſimilem, nec uno circumſcriptam ad appetendum propoſito; ſed cum eligendi e pluribus unius libera poteſtate, & indifferentia conjunctam.

V. NAM quod beatorum mentionem ibidem facit S. Thomas, quibus *neceſſitas infertur ad bene agendum*, ut peccare ideo non poſſint: *nec tamen propter hoc aut libertati voluntatis aliquid deperit, aut actus bonitati*: nihil hoc Vincentianum commentum ſublevat. Non enim propterea libere in id feruntur, quod abſoluta neceſſitate appetunt, cujuſmodi eſt divina bonitas, quam ſic amant, ut non ſolum odiſſe nequeant, ſed ne ab amando quidem deſiſtere. Non de amore, inquam, beatifico ibi S. Thomas loquitur; quem non eſſe liberum,
* Cap. 3. ſed neceſſarium, * ſupra ex eodem oſtendimus. Verum præter amorem illum ſupremi finis, ac ſummi boni, aliæ ſunt interjectorum bonorum appetitiones, tamquam *mediorum*, in quæ beatæ mentes libere, hoc eſt libero arbitrio feruntur. Ac quemadmodum habitus virtutis, quo exemplo S. Thomas utitur, voluntatis inclinationem ad propriam honeſtatis ſpeciem vehementiorem facit, ſuoque modo determinat; non tamen ad hunc potius, quam ad aliam individuam actionem: adeo ut, etſi voluntatem abſoluta neceſſitate determinaret; ſolam, uti Scholæ nominant, *ſpecificationem actus* illius libertati ſubtraheret; ut contrarium virtuti illi peccatum nullum poſſet admittere: non tamen obſtaret, quin circa varias & ſingulas ejus virtutis actiones integrum jus, ac liberam, & indifferentem poteſtatem retineret.

Quocirca caſtiganda * Vincentii ratio eſt, qui in illo a Lib. 1. cap. 18. p. 30.
tractando S. Thomæ loco, falſa eum ac præpoſtera interpretatione corrupit: his vocibus inſertis (*ut in amore beatifico*) numquam ita ille ſcripſerit: Adeo *ut ſi ad finem perfectionis profecerit, neceſſitatem quamdam bene agendi, liberam tamen* (ut in amore beatifico) *inferre poſſit*. Poteſtne vel unam indicare litteram, qua S. Doctor neceſſitatem illam in beatis cum libertate conjunctam circa *beatificum amorem* verſari docuerit? Non eſt ita. Nam contrarium pluribus alibi quæſtionibus articuliſque tradidit.

Sed cum *libertatem* hic appellari toties audit eruditus lector, meminiſſe debet, hoc nomen ab antiquioribus Scholaſticis ancipiti ſignificatione ſumi: quod jam capite quinto ſuperius animadvertimus. Nam ſæpe pro *voluntario*, ſive *ſpontaneo* ſumitur, & ut violento contrarium eſt: alias liberum, non *voluntarium* tantummodo ſignificat; quod ipſum neceſſarium eſſe nihil prohibet; ſed etiam, quod ita ſit, ut oppoſitum ei fieri potuerit; adeoque *contingens* dicitur, & ei quod neceſſarium, & uniuſmodi, ac determinatum eſt, ex adverſo reſpondet. Hoc modo libertas liberi arbitrii propria eſt, & *vis electiva* propterea vocatur a S. Thoma, de quo ſatis hactenus dixi.

Recte autem * Theologi quidam obſervarunt, antiquiorem hunc errorem, quem * S. Thomas hæreticorum eſſe docuit, qui veram libertatem cum abſoluta neceſſitate conſtare, ac ſoli *coactioni* repugnare cenſent, pleriſque neceſſitatem a coactione minus accurate ſeparaſſe: Poſt autem *novos exortos hæreticos*, ut Pennotus loquitur, qui *voluntatem ſubjiciunt neceſſitati naturalis inclinationis, & determinationis ad unum*; tum demum ſubtilius neceſſitatis utriuſque notatum eſſe diſcrimen. * Ut Pennot lib. 5. c. 17. a Qu. 6. de malo

Ac vel ex uno S. Thoma varietatis illius ſpecimen licet capere. Hic enim in prioribus operibus, quæ de rebus Theologicis edidit, minus in hac tenenda differentia neceſſitatis & violentiæ fuit enucleatus & conſtans. In Theologica vero Summa; quod divini ingenii longe præſtantiſſimum opus, & auctore ſuo digniſſimum merito judicatur; ut in liberi arbitrii explicanda ratione, ſic in neceſſitate naturali ab violentia diſcernenda, haud paullo fuit exactior. Ac propterea ſupra capite tertio, eam in eo eſſemus, ut ſincera ac germana S. Thomæ de libertate ſententia, in eaque Peripatetica, inquirenda videretur, Summam ad hoc Theologicam potius, quam ejuſdem lucubrationes ceteras adhibendas duximus. Quamquam permulta ſunt in * iſtis quoque, de vera proprieque dictæ libertatis notione, & huic oppoſita neceſſitate eximie, accurateque tradita, & iis quæ ſcripſit in Summa poſtea, conſentanea: quæ in libro tertio de libero arbitrio collecta ſunt ab Antonio Ricardo: ubi & illa ejuſdem S. Thomæ loca pertractavit, & expoſuit, quæ ad erroris ſui patrocinium Armacanus attulit, ex eoque Vincentius deſcripſit. Hic vero feſtive, quod illa eadem S. Thomæ teſtimonia, quaſi nova eſſent, & a ſe primum objecta, diſſimulata, quam apud Ricardum legerat, explicatione protulit. Quod idem & in illis Patrum ſententiis præſtitit, quas a nobis propoſitas, & ad verum ſenſum accommodatas eſſe noverat. Atqui intererat ejus, qui contemptum ac ludibrium cavere vellet, actum non agere: nec odioſe congeſtis, & repetitis iiſdem auctorum locis, nullo operæ pretio, patientiæ Lectorum illudere. * Ut in qu. 22 de Verit. ar. 5 & 6. & qu. 6 de malo, & qu. 10. ar. 5

CAPUT XI.

1. *Quid inter brutorum appetitum, & hominis libertatem interſit.* 2. *Quod ex S. Thoma declaratur.* 3. *Tum illuſtratur ex Hierocle Pythagoreo.* 4. *Quid diſtet ab eodem appetitu brutorum, hominis voluntas non libere agens, ſed neceſſario.*

I. EXPOSITA neceſſitatis ratione, ac multiplici ſpecie; tum Peripateticæ Philoſophiæ placitis,

Digitized by Google

aum Armacanorum opinione comparatir; redeundum eſt ad inchoatam ſupra capite octavo diſputationem, de conſectariis Vincentianæ doctrinæ; quam ideo paullulum interrupimus, ut explicata neceſſitate, qualem ſecta iſta deſcribit, facilius in eorum arcana penetraremus. Queritur * Vincentius de *ignorantia Petavii, & Ricardi, qui inter appetitum brutorum, & motum humanæ voluntatis, quando quippiam neceſſario vult, nullam ponant diſcrimen. Iſta ignorantiæ craſſæ nebula, in qua duo illi homines*, inquit, *perpetuo ambulant, erraveque pleraque ferme omnia eos fecit, quæcumque erraverunt, & deliraverunt*. Vide hominis urbanitatem, ac lenitatem; qui & de Petavii aſperitate graviter expoſtulat, & *Lenem* ſe ideo nominat, ut ab illius iracundia quam alieniſſimum fore ſe profiteretur.

* Vinc. lib. 2. c. 4. ſect. 1. p. 175.

Atqui quod ignorantiæ Petavium hic arguis, Magiſter Lenis, vide an non in illos cadat potius, qui ſtudio partium occupati ſpiſſas obducunt nebulas rei alioqui per ſe claræ, & ad intelligendum facili. Quis eſt paullulum ſapiens, qui hoc non capiat, non interrogatus reſpondeat, *coactum* id, violentumque dici, a quo naturalis abhorret appetitio: neceſſarium vero, quod aliter fieri nequit, & contingens non eſt, ideoque non eſt in noſtra poteſtate: liberum denique, quod tam a nobis fieri, & aſciſci poteſt, quam quod huic eſt oppoſitum? Has a Natura traditas, & doctis pariter, atque indoctis inſitas notiones, tamquam publicam monetam, vos corrumpere nuper inſtituiſtis; tuque præ omnibus confidentiſſime Vincenti.

II. Quæris igitur quid interſit inter bruti appetitum, & hominis voluntatem neceſſitate conſtrictam, ac determinatam. Quære prius quid ab illius appetitu, diſtet hujus libera voluntas: hinc enim facile alterum cognoſces. Docebit illud te S. Thomas in prima parte Theologicæ Summæ. Ibi enim quæſtione LXXXIII. * in qua diſputat *utrum homo ſit liberi arbitrii*: primum eſſe reſpondet, idque probat hoc argumento, quod *alioqui fruſtra eſſent conſilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia*. Unde vero habeat, ut liberi ſit arbitrii, explicat ſic. Eorum quæ agunt, alia ſine judicio agere dicit, ut quæ carent cognitione; velut lapis deorſum cadens: alia cum judicio: quæ & ipſa in duplici ſunt differentia: quædam enim non libero agunt judicio, ſed naturali; ut ovis lupum videns, naturaliter judicat eum eſſe vitandum; *quia non ex collatione, ſed ex naturali inſtinctu hoc judicat*: quædam ita cum judicio agunt, ut id *ex collatione rationis* exiſtat: ut homo; *qui agit judicio, quia per vim cognoſcitivam judicat aliquid eſſe fugiendum, vel proſequendum. Libero autem agit judicio, quia potens eſt in diverſa ferri, eo quod judicium iſtud non eſt ex naturali inſtinctu in particulari operabili, ſed ex collatione quadam rationis*. Quam collationem declarat ita: *Ratio enim circa contingentia habet viam ad oppoſita, ut patet in dialecticis ſyllogiſmis, & rhetoricis perſuaſionibus; particularia autem operabilia ſunt quædam contingentia. Et ideo circa ea judicium rationis ad diverſa ſe habet, & non eſt determinatum ad unum. Et pro tanto neceſſe eſt, quod homo ſit liberi arbitrii, ex hoc ipſo quod rationalis eſt.*

* Art. 1.

III. Ex hoc fonte Peripateticæ, Chriſtianæque ſapientiæ, certa ratio veræ, proprieque dictæ libertatis, & hujus a brutorum appetitione diſcrimen petitur. Nam utraque ex cognitione ac judicio pendet: ſed bruti judicium, ex naturali inclinatione, id eſt inſtinctu proficiſcitur; & idcirco eſt uniuſmodi, id eſt uni affixum, ac determinatum; neque plura inter ſe comparat, ut ex ea contentione quippiam anteponat alteri, quia neceſſario unum illi perſequendum, aut vitandum objicitur. Homo vero rationem ſequitur, quæ plura cognoſcit, & inter ſe confert: non ea quidem determinata, & neceſſaria; ſed *contingentia*; quæ videlicet aſciſci, vel abjudicari poſſunt. Quare eo ipſo libera eſt voluntas, quod non eſt determinata; nec uni addicta; uti nec judicium, ſive arbitrium mentis, quod plura inter ſe minime neceſſaria, ſed utilia dumtaxat, & contingentia comparat. Ita proprie dicta, *formalis*, ac vera libertas eſt, non voluntas ipſa, qua voluntas eſt, & naturalis inclinatio rationalis appetitus; ſed quatenus liberum eſt arbitrium, & ex pluribus quod libitum eſt, poteſt citra determinationem, ac neceſſitatem eligere.

Hoc quia brutis animantibus natura negavit; & ad unum aliquod, ac definitum, eorum alligavit judicium; ideo non libera, neque tamen violenter & coacta; ſed neceſſario, ac præcipiti cupiditate rapiuntur.

Hoc eſt liberæ hominum voluntatis, & brutorum appetitus diſcrimen ab S. Thoma, & Chriſtiana philoſophia conſtitutum. Cui & humana continuat, * a nobis ex gentilium philoſophorum decretis accurate deſcripta.

IV. Quam quidem illuſtriorem modo reddemus, unius ex illorum numero adſcripta ſententia, quæ camdem brutorum ab homine diſcrepantiam egregie demonſtrat.

Is eſt Hierocles Pythagoreus, in libro de Nuptiis: ubi hanc bene vivendi regulam præſcribit; ut naturæ convenienter homo vivat: * *Quippe vivit*, ait, *animantium quodlibet vita naturali ſuæ conſtitutioni conſentanea; ac profecto ſtirpes etiam ipſæ ſimiliter vivunt, pro ſua, quæ illis tribuitur, vitæ ratione. Verum non ratiocinatione, vel computatione utuntur aliqua, nec examinatis rebus delectum aliquem adhibent. Sed ſtirpes quidem ſola ad id agantur natura: quippe inanima ſunt. Animalia vero imaginationibus ad ea quæ commoda ſunt attrahentibus, & impellentibus cupiditatibus ducuntur. Nobis autem natura rationem indidit; quæ & alia omnia, & cum omnibus, vel potius præ omnibus, naturam intueretur: ut tamquam in aliquem inſignem, certumque ſcopum, ſic in naturam intenta, & quidquid ei conveniens eſt, eligens ad decentem nos vivendi modum perducat.*

Vides quid inter bruta, & hominem interſit: & ut illa, quocumque phantaſia, & commodarum rerum appetitio trahit, ſine ulla deliberatione moveantur: hominum vero liberum ſit judicium; tum libera, quæ ex judicio ſequitur, judicatæ, approbatæque rei ad finem obtinendum utilis, electio.

V. Hac libertatis poſita, ſiraque formula; non eſt difficile ſcitu, cujuſmodi ſit eidem adverſaria neceſſitas. Nam cum radix ipſa libertatis intercepta eſt, quæ eſt judicandi vis; ut uno aliquo circumſcribatur, ac determinetur; nec plura inter ſe contendere, & quod horum utilius, meliuſque ſit, diſcernere, ac pronuntiare queat; quod in amentibus, & infantibus, ac rationis uſu carentibus accidit: tum non libera voluntas, ſed neceſſario in id quod concupiverit trahitur: quia non *ex collatione* ſanæ ac ſobriæ *rationis* agit, ut S. Thomas loquitur: ſed ex ſolo impetu, & inſtinctu movetur. Neque tamen inter ſic affectum hominem, & pecudem, non aliquid intereſt. Nam etſi judicium utrique commune; nec non voluntarium ab S. Thoma tribuitur, non idcirco ſpecies eadem eſt utrobique judicii; ſed genere ſolo ambo inter ſe conveniunt; quemadmodum naturæ ipſæ genere uno continentur animalis, ac ſenſu præditi; ſed forma & eſſentia diſcrepant. Sic *judicium* in brutis, phantaſiæ ſolius eſt, & ejus partis, quam *æſtimativam* vulgo nominant: *voluntarium* autem *ſenſitivi*, quem vocant, *appetitus*. In homine rationis illud eſt; ſed non *arbitræ*: huc *voluntatis*; non tamen libere agentis. Neceſſitatis porro vis & ratio proportione eſt eadem.

* Vide in 2. lib. 3. c. 2.

* Hic rocapud Stob ſerm. 65. Ζῇ γὰρ ἕκαστον τῶν ζώων ὁμολογουμένως τῇ ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ. [illegible] ψυχῆς [illegible] ζῶα [illegible] αὐτῷ [illegible]

CAPUT XII.

1. *Vincentii æſtus in explicando diſcrimine neceſſitatis, qua bruta feruntur, & parvulorum, aut amentium.* 2. *Fruſtra ex imperatrice vi voluntatis ab illo peti, quæ nulla circa neceſſaria ſit.* 3. *Pecudum, maximeque aſinorum petitum ab Vincentio teſtimonium eluditur.* 5. *Ludicrum ejuſdem* ἀπόφθεγμα.

I. His contraria Vincentii eſt opinio. Qui ſi eadem, quæ capite antecedenti diſceptata eſt, quæſtione pulſetur, quanam re diſtet a pecudum appetitu, voluntas hominis neceſſitate agens, & ex ſola naturæ propenſione, non ex deliberatione; vel ad ea confugiet, quæ dixi: vel, ſi ſibi conſtare pergat, fruſtra conficiabitur, in obſcuris, ac nihil liquidi, & diſerti ſonantibus vocibus, μάτην στωμυλλόμενος. Quid enim aliud referunt ea, quæ ſupra capite nono ex illo deſcripſimus? Neceſſitatem illam, qua bruta feruntur in ea quæ appetunt, ait eſſe violentiam: eamdem in homine, libertatis comitem, & adjutricem facit. Qui enim aliter poſſet, cum & voluntarium idem ac liberum eſſe ſtatuat; & voluntaris actionem omnem, *eſſentialiter* liberam eſſe defendat?

Cedo

Cedo igitur, quid cauſſæ eſt; cur parvulus, aut amens, aut fatali neceſſitate, ut olim Stoici putabant, impulſus, non libere appetat quod voluntate concupiſcit?

* Vincent lib. 3 c. 54.

* Neque enim voluntate, ac judicio qualicumque, hoc eſt vitali, & naturali facultatum illarum motione, uti negas iſtiuſmodi homines; cum ex naturali inclinatione in ea feruntur, quæ ſibi placita ſunt, & commoda. Ecquis igitur violentiæ locus eſt in ea voluntatis actione, quæ maxime voluntaria eſt? aut cur libera non eſt, ſi & voluntatis actio eſt, ex judicio profecta; & omnis eſt libera motio voluntatis?

II. NAM quod poteſtate ſua dominatrice tunc voluntatem non uti aſſeris; nec temetipſam movere; & cetera ejuſdemmodi, quæ quid ſint non intelligendo profers, vi ſola veritatis, ceu fidiculis, compulſus; hoc illud eſt, quod paullo ante dicebam, cogi te, quamlibet invitum, ac reclamantem, eadem nobiſcum, & cum S. Thoma, ceteriſque de libertate fateri; ejus eſſentiam, non, ut falſo dicebas, in ſolo voluntario ſitam eſſe; nec omnem voluntatis actum eſſe liberum: ſed in ſolo libero arbitrio, & utriuſvis amplectendi minime determinata poteſtate libertatem conſiſtere. * Siquidem imperare ſibi, ſeque movere, & alia id genus, quæ tu in eſſentiam, ac definitionem libertatis includis, liberi ſunt arbitrii propria; hoc eſt voluntatis, non quæ naturalis eſt inclinatio, & ad finem ipſum refertur, eſtque determinatæ capax neceſſitatis: ſed quatenus circa *media*, & contingentia verſatur, & ad utrumvis indifferenter ſe habet, hoc eſt, ut S. Thomas loquitur, *poteſt ad diverſa*.

* Vide ſup. c. 3 & 7

* S. Tho. 1. 2. qu. 17 art. 1. & 2.

* Imperare certe nihil ille cenſet aliud eſſe, quam *ordinare ad aliquid agendum*, hoc eſt ad finem: tum *actum eſſe rationis*, qui electionem ſequitur. * Nam *poſt determinationem conſilii, quod eſt judicium rationis*, inquit, *voluntas eligit, & poſt electionem ratio imperat ei, per quod agendum eſt, quod eligitur*.

* Id. art. 3. ad 1.

Qua ex loco Vincentii multiplex error convincitur. qui * cum voluntatis actum omnem liberum eſſe ſentiat: & * libertatis eſſentiam in imperio conſtituat; fateri cogitur nullum alium voluntatis actum eſſe præter imperium; adeoque nec finis appetitionem, quæ conſilium antecedit, nec electionem, quæ ut hoc poſterior, ſic imperio prior eſt, actiones eſſe voluntatis; tum, quod * alibi jam dixi, liberæ voluntatis eſſentiam in ea re ponit, quæ rationis ac mentis eſt propria, non appetitus, ac voluntatis.

* Lib. 3. c. 1. &

* Ibid. c. 4.

* Sup. c. 7. §. 2.

* Vinc. lib. 6 c. 3 pag. 276

* Vinc. ibid. p. 277.

III. AT ENIM * *in iſta vi voluntatis imperioſa, & imperatrice ſua eſſentialem ejus, qua ab appetitu brutorum diſtinguitur, libertatem conſiſtere*, invicto probat argumento; ac gravi in primis auctoritate, * *canum, ſimiarum, elephantorum, aſinorum*; & anius inter alios, *qui ſapientiæ magiſtri ſui auditor erat, ac magis liber, quam ceteri craſſioris, & ſtupidioris Minervæ aſini fratres ejus*.

His omnibus contra Petavium, & Ricardum teſtimonium denuntiat. Sed ut jure, ac legitime contendat, poſtremum illum teſtem expungat cenſeo: ne *οἰκεῖον μάρτυρα* apponi videatur. Ecquos vero fratres aſini illius ex Vincentii verbis divinare poſſumus? Non enim aſinis obſtetricari, & operam adhibere Minerva ſolet, quam fratribus illis parum benigne conſuluiſſe ſcribit. Sed his, ac ſimilibus parum gratis interpellatoribus, ac ſibi adeo, Vincentius occurrat ipſe; & quid brutorum appetitus ab libera voluntate hominis interſit, ex S. Thoma, & illa ipſa, quam toties inculcat, imperatrice vi, & imperio diſcat. * Nempe *quod imperare, ſit ordinare ad finem*, ait S. Doctor: bruta vero *media*, quæ vocant, ad finem non referant; idcirco libera voluntate carent, quod fuſius declarat idem his verbis. * *Dicendum*, inquit, *quod aliter invenitur impetus ad opus in brutis animalibus, & aliter in hominibus. Homines enim faciunt impetum ad opus per ordinationem rationis: unde habet in eis impetus rationem imperii. In brutis autem, fit impetus ad opus per inſtinctum naturæ: quia ſcilicet appetitus eorum ſtatim apprehenſo convenienti, vel inconvenienti, naturaliter movetur ad proſecutionem vel fugam. Unde ordinatur ab alio ad agendum: non autem ipſa ſeipſa ordinant ad actionem: & ideo in eis eſt impetus, non autem imperium*.

* S. Tho. 1. 2. qu. 17. art. 1. & 2.

* Ib. art. 2. ad 3.

IV. SIC de pecudibus, & ſapientiore illo fratribus ſuis aſino non multum laborabit Vincentius. In amentibus, & ſimilibus humana voluntate, intellectuque prææditis, plurimum æſtuabit, ut ſuis, ac ſectæ ſuæ principiis conſentaneum aliquid exprimat, quod ex voluntate, hoc eſt libertate agentes illos non perinde libere agere perſuadeat, ut cum oculis, & auribus utuntur, id quod agunt, *eſſentiam* habet viſionis & auditionis, eo quod ex eſſentiali videndi, & audiendi facultate proficiſcitur.

De his igitur, brutorum tuorum, ut ais, non diſſimilibus; ſed, ut ex ante dictis evidens eſt, longe tibi moleſtioribus, quam ſexcenti tui *ſapientes aſini*, quemadmodum te cum tuis decretis, & principiis extrices, ſane videris. Quod idem in fatali, & tamen voluntaria neceſſitate, præſtare debebis. Nam neceſſitatis duplicis tua illa diſtinctio, ut una *coactiva* ſit, altera voluntaria, quam, ut mali medici ſolent ad ulcera omnia, ſolum, & unicum emplaſtrum, ex panario tuo identidem exprimis, futilis eſt, ac magnarum & neceſſariarum rerum inſcitia referta: quod vel ille tuus Ammonieni diſcipulus, te docebit.

V. CUJUS quidem ut te ad captum accommodares, credo *ἄποροι* illud nitidis, & elegantibus vocabulis expreſſum in fine ita te poſuiſſe. * *Nunc vero ponite caſum*, eia Vincenti, *ut vis illa voluntatis imperioſa ſui actus, ſuopte modo, & imperio ſuo ſeipſam moveat; ſed tamen indifferentiæ accidentalis bilancem non utrimque expeditam habeat, quia intellectus hic & nunc ſolum de amando, non de ſuſpenſione amoris ei quidquam repræſentat, & ad amandum judicio practico eam determinat: An talis tamen amor, per veſtram fidem, & conſcientiam, brutalis, nec eſſentiali libertate liber erit? Cur enim liber non eſſet, quandoquidem voluntas ſuo ſollemni imperandi modo ſeipſam agat, non impetu brutali & effreni foris exiliat?*

* Lib. 6. c. 1. ſect. 6. pag. 278.

Hic vero quid dicas profecto non intelligis; ac quid libertas, & liberæ actionis quæ ſit exequendæ ratio funditus ignoras. Dixi tibi ſæpius vim illam voluntatis imperatricem in iis dumtaxat exerceri, quæ ad finem referuntur, & *contingentia* ſunt, hoc eſt ad unum determinante aliqua neceſſitate minime redacta.

Etenim de eo quod abſolute neceſſarium, ac definitum eſt, nulla poteſt eſſe conſultatio, uti nec electio, qua unum e pluribus optari debet: quod ex Ariſtotele, ac Peripateticis omnibus, etiam Theologia, ut Nemeſio, Joanne Damaſceno, ac S. Thoma, aliiſque pluribus uberrime demonſtratum eſt a nobis. Quamobrem non aliter voluntas libere agere poteſt, & præ uno alterum capeſſere, quam ſi hoc ipſum, cujuſmodi eſt reipſa, non neceſſarium, ſed utile dumtaxat, adeoque contingens, rectrix & magiſtra ratio judicaverit. Hoc ipſo vero, quod utile eſt, & contingens aliquid, non ſimplex eſt, & uniuſmodi. Itaque ſi una *αὐτή*, virtute certa, ac *δυνάμει* tum ſe, quam alia complectitur. Ita numquam niſi de pluribus inter ſe comparatis, tum deliberatio fit, tum judicium rationis; tum ſeipſum determinantis voluntatis electio: ex quibus eadem movente voluntate rationis imperium, & ex imperio, voluntarie ad exequendum poſtrema motio conſequitur.

Ceterum *indifferentia* illa voluntatis quemadmodum ſe habeat, & quos in ea ludos Vincentius, & id genus homines fucare pridem inſtituerint, oſtenſum eſt pluribus a * nobis alio in Opere.

* Lib. 3. de lib. arb. cap. 52.

CAPUT XIII.

1. *Cyrillus Hieroſolymitanus perperam appellatus a Vincentio.* 2. *Ovis exemplo libertatis ac meriti rationem explicat. Et indicra Vincentii opinio de brutorum appetitu.* 3. *Qui circa finem ultimum clare cognitum libere ferri voluntatem, falſo putat, & laudem etiam inde promereri.* 4. *Sed in laudis ambigua ſignificatione cavillatur.*

* Vinc. lib. 2 c. 6 ſect. 2.

I. QUIS * non in te, Vincenti, lenitatis conſtantiam, & æquabilitatem deſideret? Tu in canes, ſimias, & aſinos in primis, tum indulgens, & liberalis extitiſti, ut illos cum hominibus propemodum exæquares: immo aſinos in auditorum ſapientiæ numerum adoptares; certe formandis eorum ingeniis Minervam præficeres: & idem tamen ovibus tam iniquus es, ut earum cauſſa S. Cyrillo Hieroſolymitano ſuccenſeas. Cur hoc autem de te iſte meruit? Scripſit in Catecheſi quarta, *Liberi arbitrii eſſe animam*, nec a dæmone neceſſitatem ei inferri poſſe. Hunc enim nihil aliud efficere,

cere, quam ut malas cogitationes immittat: quas, ſi velit, animus admittat: ſi non velit, non admittat. Id ſi aliter fieret, non eſſe cauſam, cur Deus gehennam minaretur. Hic αὐτεξούσιον eſſe ψυχὴν ait, id eſt *juris, & poteſtatis ſuæ*, hoc eſt *liberi arbitrii*; & quatenus ſit, propriis ejus facultatis actionibus declarat, quod conſentire poſſit, aut non conſentire iiſdem infuſis a dæmone cogitationibus. Prorſus eodem modo, quo Apoſtolus eamdem voluntatis liberæ poteſtatem in utramque partem explicat, in ſervanda, vel non ſervanda caſtimonia, hoc eſt nuptiis eligendis, aut repudiandis, dum utrumque eſt integrum; * & *non habet homo neceſſitatem, ſed poteſtatem habet ſuæ voluntatis*. Hæc eſt ἐξουσία, vel αὐτεξουσία, cui oppoſita eſt ἀνάγκη, id eſt ad unum alligans neceſſitas, de qua idem antea: * *Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. ſolutus es ab uxore? noli quærere uxorem*. Alligatio, eſt voluntatis ad unum aſtrictæ, determinatæque neceſſitas; cui contraria eſt *ſolutio*, id eſt expedita & *indifferens* poteſtas: quæ *liberum arbitrium*, & αὐτεξούσιον dicitur. Ita Cyprianus de hac ipſa re diſputans * in Libro de diſciplina & habitu Virginum: *Nec hoc jubet*, inquit, *Dominus*, *ſed hortatur*: *nec jugum neceſſitatis imponit*; *quando maneat voluntatis arbitrium liberum*.

* 1. Cor. 7. 37. μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος.
* Vel 27.
* Sub fin. pag. 253.

II. Sed ad Cyrillum redeo. Is quod dixerat exemplo declarare volens * *Ovis*, inquit, *manſuetum eſt animal*, *ſed numquam ob hanc manſuetudinem coronæ præmium eſt adepta*: *quandoquidem manſuetudo iſta non illi ineſt ex electione, ſed ex natura ipſa*. Quibus verbis indicat neceſſitatem, quæ ex naturali inclinatione provenit, libertati, qua præmium meremur, eſſe contrariam. Quod idem & Theologi docent ad unum omnes, & horum princeps Aquinas ille ſanctus Thomas, quem * ſupra pronuntiantem audivimus, meritum omne *ex libero arbitrio procedere*; *in quantum voluntarie aliquid facimus*: nempe, ut ibidem declaratur, *perfecto genere voluntarii*, quod *in poteſtate hominis eſt* facere, aut non facere, *& utrumque ſubjacet libero arbitrio*. Propterea igitur ovem nihil manſuetudine illa ſua mereri ait Cyrillus, quoniam non ex libero arbitrio, & hujus propria electione eam manſuetudinem præſtat, ſed ex naturali, & ut *non violenta*, ſed *voluntaria* propenſione, ita non libera & indifferente.

* Cyr. πρᾶόν ἐστι τὸ πρόβατον, ἀλλ' οὐδέποτε διὰ τὴν πραότητα ἐστεφανώθη· ἐπειδὴ τὸ πρᾶον αὐτοῦ οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ πρόσεστι.
* Cap. 5. p. 3. & 4.

At Vincentius de ove ſtomachatur, & indignam rem eſſe clamat, eamdem dici rationem eſſe voluntatis humanæ neceſſitate aliquid appetentis, atque ovis, quod ad liberi arbitrii functionem, & laudem, ac meritum ſpectat. * *Beatos enim tranquillitas, & libertas voluntatem ſuam in amorem ſummi boni præſentis effundere, quam pecudes in appetitum cibi, & potus a natura projici, turbide & effreni impetu ex præcipitanter ſolent*.

* Vinc. pag. 279.

III. Ludicra eſt & jocularis hæc μικρολογία. Dic amabo te, Vincenti! Credisne voluntatem hominis in ſummum bonum, ac finem ultimum in ſeſe, evidenterque cognitum, libere, hoc eſt libero arbitrio ferri? Credis ejuſmodi amorem, & appetitum huno eſſe, ex quo laus, & meritum ſequatur? Credis profecto, credis; eoque miſerrime falleris, & a primis humanæ ac divinæ ſapientiæ principiis longius aberras. Ita perſuaſum eſſe tibi, arguunt illa, quæ in eodem capite, & alibi paſſim occinis. * Beatos enim ob *amorem illum*, *quem per vim actuum ſuorum imperatricem tranquilliſſima effuſione exſpirant*, *ſummis laudibus*, *honore*, *& veneratione digniſſimos eſſe* dicis. *Et licet tam ſapientes & prudentes ſint*, *ut nullis rationibus adduci valeant*, *ut ab amando ceſſent*, *hoc tamen nihil de eorum laudibus decerpit*. *ſed auget cumulum*.

* Ib. p. 282.

In his quantopere ſis hallucinatus, potes ex his animadvertere, quæ hucuſque diſputavimus: præſertim capite tertio, & quinto. Voluntatem neceſſitate illa, quæ proprie dictæ libertati eſt oppoſita, rapi in Deum perſpicue cognitum, ſententia eſt beati Thomæ in prima parte, quæſtione LXXXII. articulo primo, & ſecundo. * Idem negat *ea libero arbitrio ſubeſſe*, *ad quæ naturaliter inclinamur*. * Negat eſſe quemquam *dominum actuum ſuorum*, niſi quatenus libero utitur arbitrio. * Negat mereri quemquam *niſi per actum cujus ſit dominus*, hoc eſt qui ſit liberi arbitrii. Liberum autem arbitrium non verſari circa finem, & ea, quæ neceſſario appetuntur. * Laudem denique ac vituperium ex uſu ſolo liberæ voluntatis efflorescere, iiſdem in locis S. Thomas luculentiſſime declarat. Nullum ergo meritum habet actio illa, quæ non ex libero prodit arbitrio: ſed nec laude aut vituperatione per ſeſe digna eſt, quod utrumvis liberæ electioni radice nitatur. Quocirca beati non ob hoc ipſum præciſe laudantur, quod Deum diligunt: uti neque quod de illo recte ſentiunt, ac judicant. Sed eatenus, quod felicem illum ſtatum, & amorem, ac notitiam, quibus beati ſunt, & in Deum neceſſario quodam impetu rapiuntur, liberi, cum viverent, uſu arbitrii meruerunt.

* In 1. Par. qu 82 art. 2.
* In 1. 2. qu 6. art. 2 ad 2.
* Quæſt. 29 de Verit. ar 2 Vi-
* de ſup. c 3.
* Vide ſup cap 3 & 5.

IV. Sed fallit ambiguitas nominis, dum laus interdum pro gloria, & honore, ac dignitatis, & excellentiæ prædicatione ſumitur. In quo Vincentii maniſeſtus eſt fucus. Nam & in laudis, honorifique vocibus de induſtria ludificatus eſt: & quæ de hac re luculenter in * tertio de libero arbitrio docueram, longe ad eam rem utiliſſima, callide diſſimulando præteriit. Verum legantur omnino quæ illic tradita ſunt, ut ex iis inanis theriacæ conatus eludatur.

* Cap. 4.

Ecquis autem illius eſt adeo ſimilis, nihil ut intereſſe dicat inter ovem pabulum appetentem, & hominem neceſſario Deum amantem; etſi neutri libertas in actione illa conſtet? Ecce tibi * S. Thomas, Ariſtotelem ſecutus, *voluntarium* in brutis perinde ac in hominibus agnoſcit: neque tamen propterea eamdem utriuſque *voluntarii* rationem eſſe voluit. Sic neceſſitas licet in amborum naturalibus actionibus communis ſit; non ideo nullum eſt agendi ſub eadem neceſſitate diſcrimen.

* In 1. 2. q. 6. art. 2.

CAPUT XIV.

Ex Vincentii opinione ſequi Spiritum S. produci a Deo libere, & ex arbitrio libero. Ex quo horrendæ blaſphemiæ ſequantur.

Verum tolerabilia iſta conſectaria ſunt opinionis indoctæ. Quid illud quod ſine horrore ne cogitari quidem poteſt, & indidem eſt conſequens, Deum & amare ſe libere; & eadem libertate producere Spiritum ſanctum, in eumque ſimiliter atque in creatas res jus ac dominatum obtinere? Ut hoc decretum ex Armacani Batavi diſciplina, Vincentium hauſiſſe, & in *Theriaca* ſua miniſtraſſe nemo dubitet, relegamus illa paullulum, quæ de Libertatis eſſentia ibidem expoſuit.

* Hanc igitur *in modo quodam agendi* ἡγεμονικῷ poſitam arbitratur, *quo voluntas ſe ipſam movet*, *& actum ſuum ſibi imperat*. Quam *poteſtatem ſublimem*, *& imperioſam* vocant, qua *actum ſuum efficiendo, ei dominatur*, *& a ſe exire quodammodo imperat*. Atque hoc in Deo præ ceteris ineſſe demonſtrat capite ſexto: immo vero ex hujus participatione manare iſtud in creaturas liberas; in eoque conſiſtere ait imaginem Dei, qua humanum præſertim genus cenſeri ſolet. *Ut enim compelli*, *& cogi ab alio ad agendum* (ait * Vincentius) *ſervile*, *& Deo indigniſſimum eſt*: *ita ex propria poteſtate*, *in actionem ſuam ſe ipſam inclinare*, *dominii ſupra actus ſuos ſignum eſt*, *& ſupremum Ens maxime decet*. Tum eadem pagina, *Deus*, inquit, *in amando*, *& volendo eſt ſui juris*, *& in affectus ſuos altiſſimo modo*, *ſine imperfectione*, *jus*, *& imperium exercet*.

* Vinc. lib 1. c 3 p. 13.
* Pag 24

* Neque vero libere, hoc eſt *eſſentiali libertate*, ſolas res creatas amare Deum Vincentius affirmat; ſed etiam ſe ipſum; * quia etſi neceſſario, non tamen cogente neceſſitate ſe ipſum amat. quippe libertati *coactionem* dumtaxat oppoſuit, non neceſſitatem ſimplicem exiſtimat.

* Vinc. lib. 1. c. 12 p 37.
* Ib. & c. 20.

II. Jam vero *eſſentialem* illam *libertatem*, qua *jus*, & *poteſtatem*, & *dominium*, & *imperium*, vel *imperioſam poteſtatem* habet voluntas *in actum ſuum*, idem eſſe ac *liberum arbitrium*, fuſiſſime probat Vincentius in libro primo, capite tertio: atque hæc eſſe ſynonyma demonſtrat, *libertatem*, *voluntatem*, *liberam voluntatem*, *liberum arbitrium*. *Ubi voluntas eſt* (ait Vincentius) *ibi libertas*: *& quidquid ab ea*, ut *voluntate*, *& appetitu rationali*, *procedit*, *ab ea*, ut Libero Arbitrio, *procedit*, *adeoque liberum eſt*. Et in fine capitis, *Nec quiſquam moveri debet*, ait, *quod S. Auguſtinus interdum ſeorſum loquatur*, *libera voluntate*, *aut libera voluntatis arbitrio*: *quia certiſſimum eſt omnibus*, *qui lectione*, *& doctrina ejus ingenium ſubactum habent*, *particulam iſtam*,

libera,

libra, *aut libero*, *non reſtringere voluntatem*, *aut arbitrium: ſed ut Dialectici loquuntur*, *particulam explanantem tantum eſſe; & iſta duo*, voluntas, & voluntas libere,
*Pag.27 *inter ſe converti*. Idem & in * ſequenti capite docet Vincentius, & alibi paſſim.

Hoc autem & Vincentii magiſter Armacanus Batavus
* To. 3 lib.6.c.5 p. 265. C. D 6. & p 266. c 10. iiſdem fere verbis affirmat. Ut cum ita * ſcribit, *apud Auguſtinum eſſe liberum arbitrium*, *& eſſe aliquem hominis*, *vel Angeli voluntatem*, *ſeu volitionem*, *pro iiſdem prorſus uſurpantur*. *Nimirum quia juxta doctrinam ejus aperiſſime traditam*, *voluntas*, *ſeu volitio*, *& libera voluntas idem ſunt: ſicut velle*, *& libere velle: & impoſſibile eſt*, *ut velle non ſit liberum*. Et paullo poſt, *hoc ipſo*, *quo volunt homines*, *eſt etiam liberum arbitrium*, *quia nunquam libere volunt*.

III. PORRO formulæ quædam locutionis obſervandæ ſunt, quas ambo illi præſcribunt, quibus *liberæ voluntatis*
*Armac lib c 4 p 262 E 2. vel *liberi arbitrii* uſus exprimitur: ſunt autem hæ, * *habere in poteſtate*, nempe *quod cum volumus facimus*. Item,
* P.263. A1 & p 266. C2. * *quod ſi vult facit; ſi non vult*, *non facit*. Tum, *Si voluntate faciendi imperante fiat*, *actio illa eſt in noſtra poteſtate*. Mox etiam, *Ut cognoſcamus utrum aliquid in poteſtate noſtra*, *ſeu nobis liberum ſit*, *hoc intuendum eſſe* docet, *utrum fiat quando volumus*. *Si enim fiat quandocumque volumus*, *liberum eſt: ſi vero cum volumus*, *non fiat: vel ſi nolumus fiat*, *certiſſimum eſt*, *non eſſe nobis liberum*, *quia non eſt in noſtra poteſtate*.

Eadem & Vincentius uſurpat, ut paullo ante memora-
* Lib. 6. c.3.p 15. vi: * qui *verba volendi*, *aut nolendi liberum* declarare ait *arbitrium*; *quin omne velle eſt liberum*.

IV. HIS ita conſtitutis, nemo jam dubitet, quin ex iſtorum placito, Deus & *libero* ſemet *arbitrio*, & *Spiritum Sanctum* eodem *libero arbitrio* producat. Etenim voluntate utique ſe amat, & amando producit Spiritum Sanctum. Hæc autem voluntas non eſt violenta, vel coacta: ac proinde liberrima, & ex arbitrio libero, quod a voluntate non differt. Quamobrem cum eſſentialem libertatem in eo conſtituant, quod *in jure*, ac *poteſtate* habetur, & *dominatu*: & cum voluntas libere vult, eo ipſo, *actum ſuum a ſe exire compellat*, *eique dominetur*; nonne *ejus* idem, *poteſtatem* eamdem *dominatum* eumdem *imperium* idem, *imperioſam vim* eamdem exercet tam in amorem, quo ſe diligit Deus, quam in amoris fructum, ſive actus illius terminum, qui eſt Spiritus Sanctus? Quod autem in jure, poteſtate, dominio, imperioque eſſe dicitur, ſervilis eſt conditionis, neque Deus eſt, ſed creata res aliqua.

Accedant nunc eæ libertatis, voluntatiſque liberæ formulæ, ac de Sancto Spiritu illud uſurpemus: *ſi vult Deus producit Spiritum Sanctum: ſi non vult*, *non producit*. Et, *Spiritum Sanctum in poteſtate*, *ac dominatu ſuo Deus habet: & cum vult producit; cum non vult*, *non producit*. Poteſtne vocibus iſtis, quas nova Theologia peperit, fingi quidquam horribilius? Nonne ſi reviviſceret ſanctiſſimus ille Polycarpus, ad has non profanas ſolum, ſed ſacrilegas novitates exhorreſceret, ac ſibi uſitatum illud in ta-
*Euſeb. 5. Hiſt. c. 19. ὦ καλὲ θεέ, εἰς οἵους με καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τούτων ἀνέχωμαι. libus cum fletu, & lacrymis proferret: * *O bone Deus! in quæ me tempora reſervaſti*, *ut iſta patiar?*

CAPUT XV.

1. Vincentium fruſtra Patrum teſtimonia cumulaſſe ad opinionis ſuæ faciendam fidem. Ex iis nihil ab illo efficit. 2. Voluntarium ſæpe pro libero ab auctoribus uſurpari, & voluntatem pro libero arbitrio. 3. Vincentium libertatem ita deſcribere, ut non cuicumque voluntatis actioni, ſed ei, quæ eſt liberi arbitrii propria, tantummodo conveniat. 4. Ejuſdem deſultoria levitas, qui alias liberum arbitrium cum ſimplici voluntate confundit, alias ſeparat. Quæſtionem hic eſſe de ſolo arbitrio libero. 5. Quomodo pacificari controverſia iſta debeat.

I. ATENIM Veterum auctoritate Patrum bene munitam opinionem ſuam propoſuit in *Theriaca* Vincentius. Nam utrumque librum crebris Græcorum, ac Latinorum Patrum dictis referſit. Et videri poteſt aliquantæ lectionis homo iſte; ac ſane gloriolam hanc aucupatus eſt. Sed ab incurioſis dumtaxat, & oculorum ſolo ſenſu Scriptorum libria pretium ponentibus laudem illam merebitur.

Nam docti, & acres, intentique Lectores ſtatim animadvertent, non illum ſuapte lectione comparaſſe locorum iſtorum copiam; ſed ex Armacani Opere compilaſſe; indidem ſcilicet, unde totum fere librum ſuum deſcripſit.

Atqui vel judicii pauxillum adhiberet in eorum uſu locorum; ut quæ quibus probandis eſſent apta dignoſceret; & ab alienis, minimeque ad cauſam ſpectantibus, propria, & utilia ſecerneret. Sed enim furtum & negligentiam iſtius arguit, quod cum pleraque dictorum illorum, ii, contra quos ſcribebat, explicaſſent, & in Armacani caput retorſiſſent; horum iſte reſponſa vel omnino diſſimulavit, vel perfunctorie, ac leviter attigit. Quæ tergiverſandi calliditas, ut tam vehementi ſectæ illius patrono minime convenit, ita mihi percommoda ob id ipſum accidit, quod ſuſceptæ velitationis hujus operam, ac longitudinem minuit. Non enim, ut de illis Patrum locis lectori ſatiſfaciam, aliud ſupereſt, niſi ut utriuſque libros adire illum jubeam, in quibus omnia plene accurateque pertractata, & explanata reperiet. Sic eſt profecto, ſic eſt; nullum in Theriaca Vincentii argumentum ineſt; nulla tolerabilis, & non inepto diſputatore digna ratio; ad quam diſſolvendum, ac refellendum non ex amborum lucubrationibus idonea capi adjumenta poſſint. Juvat tamen, etſi minime ſit neceſſe, Patrum illa teſtimonia peragrantem, quam nihil in iis uſurpandis fecerit, univerſe, ac ſummatim oſtendere.

II. PRÆCIPUUS locorum congeſtus * aliquot capi- *Ut 3.4.
ta libri prioris occupavit: quibus demonſtrare nititur, 5.
voluntarium ab auctoribus *pro libero*; *voluntatem pro libertate*, *nullo inter iſta diſcrimine uſurpari*. Poterat hoc exſcribendi labore ſuperſedere. Quid enim attinebat, in hoc probandum incumbere, quod adverſarii ſponte faſſi ſunt? Equidem in * ſecundo de libero arbitrio il- *Cap 10.
lud adnotavi, voluntatem ab Auguſtino, aliiſque pro §3. & c.
voluntate libera, id eſt arbitrio libero ſæpius accipi. 11 §.12.
* Quinetiam eadem, quæ Vincentius attulit, Auguſtini teſtimonia uberrime declaravi. Ad hæc * ſuperius *Vide
voluntarium a S. Thoma biſariam uſurpari docui; ac de ejuſ lib.
voluntate alia multa diſſerui, ex quibus ab Vincentio c.11 12.
hic objecta diluuntur. & 13.

Accedunt huc tot illa diſerta, & expreſſa Auguſtini *Cap.3.
loca, cæterorumque, quos citat Vincentius, in eodem & 5.
collecta volumine: quibus liberum hominis arbitrium ita definiunt, ut ſit ad utrumque libera, hoc eſt indifferens, & nulla devincta neceſſitate facultas.

Quid quod ſuapte profeſſione, ſuiſque verbis ad idem contendum, ibi maxime, ubi teſtimoniis illis utitur, cogitur Vincentius? Quid enim eſt, quod efficere, ac probare contendit? Capitis initio tertii, *eſſentialem voluntatis libertatem*, *quam ex ſe ipſa*, *& directione rationis elicit*, *in poteſtate imperioſa*, *qua ſuis actibus dominatur*, *& a ſe exire quodammodo imperat*, conſtitutam eſſe dicit; & ad hoc probandum, Auctorum deinceps ſententias adſcribit.

III. ATQUI omnia illa, quibus voluntatem liberam explicat, & quodammodo delineat, non in omnem conveniunt actionem voluntatis: ſed in eam ſolam, quæ liberi arbitrii propria dicitur, & ab electione pendet: ac circa *contingentia*, minimeque neceſſaria verſatur. Hæc enim ſola ab ratione ac judicio dirigitur. Quæ directio, ratio quædam eſt & gubernatio, lumen voluntati præferentia rationis, & intellectus, ne in appetendo, eligendoque labatur. Quod in neceſſariis, & ad unum alligatis appetitionibus ſupervacaneum eſt, ut in amore ſummi boni, ac finis ultimi perſpicue cogniti; ubi nullus erroris locus, neque lapſionis eſt periculum. Quinetiam judicii illa directio nihil aliud eſt præter imperium, quod eſſe rationis a voluntate motæ, non voluntatis proprium actum, ſupra ex S. Thoma demonſtravimus: tum eumdem actum electione poſteriorem eſſe, ex eaque proficiſci. Item illud ipſum, dominari actibus ſuis, & ut uno verbo dicam, quidquid ad exprimendam *libertatis eſſentialis* notam, & naturam operoſe congeſſit Vincentius, ad ſolum pertinere liberum arbitrium, quæ ſunt a nobis hucuſque diſputata perſuadent. Ita fit, ut aliud agens, imprudenſque Vincentius, adverſariorum cauſſam, iis ipſis, quos in medium adduxit, teſtibus approbarit; læſerit, atque everterit ſuam.

IV. SED hujus in opinando mirificam conſtantiam
prudens

prudens lector animadvertat. Nam voluntatem omnem eſſe liberam, & liberum arbitrium, alias aſſeverat, ut * capite xiii. ſupra demonſtravimus: & quæ
*§ 2.
ad illud probandum, Auguſtini, aliorumque teſtimonia ex Armacani libro corrogavit, ad hoc valere vult, ut quemlibet voluntatis actum, liberi eſſe declaret arbitrii, * & *quidquid a voluntate, & appetitu rationali procedit, ab eo ut libero arbitrio procedere, adeoque liberum eſſe*. Alias liberum arbitrium a voluntate ſeparat: ut * cum ſic ſcribit: *Hac quoque naturalis inclinationis voluntaria neceſſitate divina voluntas, ſub ratione voluntatis, non liberi arbitrii, bonitatem ſuam, ſeque ipſum, neceſſario, & tamen libere amat*. Igitur non omnis voluntatis actio *ab libero procedit arbitrio*, quod tute ante ſcripſiſti: neque Deus libero ſe amat arbitrio, ſed ea voluntate, quæ non eſt liberi arbitrii propria.
*Vinc. lib. 1. c. 3 p. 15.
*Lib. 1. c. 12. p. 57

Dic mihi ſæpius, totam iſtam controverſiam, ac litem, quam tot ſpretis Pontificiis edictis, & Catholicæ fidei auctoritate calcata, nuper Armacanus excitavit, ad liberam duntaxat pertinere voluntatis arbitrium; non de qualibet eſſe voluntatis actione?

Etenim quænam origo alia quæſtionis illius extitit, niſi conciliandæ cum libertate gratiæ difficilis, & perplexa ratio? At hæc ipſa ſolam eam ſpectat voluntatis motionem, quæ liberum arbitrium proprie dicitur; non illam, quam vos neceſſariam, & tamen liberam eſſe animoſa, & inutili jactatione contenditis. Sit ſane libera nova illa veſtro, & qualicumque genere libertatis: dum ea non ſit, de qua inter nos agitur: in qua vera, & ſuo nomine digna, non ſophiſtica, nec ſolo vocabulo cenſenda libertas eſt ſita voluntatis humanæ.

V. QUAMOBREM poteſt jam omnis inter nos ſublata eſſe diſcordia, ſi hoc fatemini; libertatem eam quam liberum arbitrium dici proprie, tutemet agnoſcis, & quam ab S. Thoma traditam, capite xxv. libri tui prioris affirmas; talem eſſe, cujuſmodi ſummus idem Theologus tot in locis, tam aperta, tam expreſſa, tam diligenter expoſuit: quamque nos ex ejus auctoritate, ac verbis ipſis, hactenus informavimus. Nimirum ut hæc ſola proprie, ac præcipue, & *formaliter* illa ſit libertas, ob quam liberæ voluntatis homines, & arbitrii liberi eſſe dicuntur: ut ſit boni, malique meriti; laudis & vituperationis ſtirps, & fons unicus: ut hæc una cauſſa ſit, ex qua voluntas humana ſemetipſam proprie agere, movere; dominium, atque imperium, quodcumque tandem habet, exercere dicatur: ut ea denique ſit neceſſitatis expers, non illius, quam ſolam libertati eſſe contrariam ſalſa opinione defenditis; ſed ejus, quæ naturali propenſioni conſentanea unius appetitu determinatur, nec expeditam & indifferentem utriuſque permittit optionem. Hæc cum omnia, iiſque plura eodem ſpectantia S. Thomas tam manifeſte, propria eſſe teſtetur libertatis illius, quæ eſt *arbitrii liberi*; ſi tu, Vincenti, cum ſodalibus tuis eadem fateri potes & amplecti, appellatione ipſa libertatis utere ut voles. Non equidem repugnabo. Ut ſi hominis effigiem dici hominem oportere contendas, dum euſque non inſanias, ut hominis naturam, & eſſentiam illi tribuas; quis tibi loquendi hanc licentiam invideat?

Sane hoc, quod abs te amore pacis & concordiæ impetrare ſtudeo, non gravate conceſſeris, ſi ad illa, quæ raptim & tumultuarie ex Armacano convaſaſti, Veterum loca paullulum adverteris animum. Hæc enim naturam ejuſmodi liberæ voluntatis, arbitrii que liberi deſcribunt, qualem ab S. Thoma luculenter explicatam Catholicum cum ipſo omne nomen agnoſcit. Sed ſingillatim omnia perſequi nolo; nec exſcribendis hic Armacani capitibus integris, ut quidam faciunt, lectori ſtomachum & nauſeam movere; mihi circumforanei magnonis illius famam conſciſcere, qui

Ut venditaret falſo antidotum nomine,
Verboſis adquiſivit ſibi famam ſtrophis.

C A P U T XVI.

1. Ridicula Vincentii jactantia. Voluntarium, & ſpontaneum ſæpe pro libero ſumitur. Damaſceni locus ab eodem contra ſe productus. 2. Quæ liberi arbitrii propria ratio continetur.

I. **F**RIGIDUM * illud eſt ἀναζήτημα, Vincenti, * cum Petavio inſultas, tamquam ei liberi arbitrii definitio *vehementer diſpliceat*, a Proſpero allata, * ut ſit *res ſibi placita ſpontaneus appetitus*. Quaſi hoc ille neſcierit, neque diſerta monuerit, *ſpontaneum*, quod idem eſt ac *voluntarium*, Græcis ἑκούσιον, pro *libero* ſæpius accipi: quamvis alias tam late pateat, ut de brutis etiam animantibus uſurpetur. Hac vero laxiſſima, & generali notione non tu, opinor, voluntarium, ſive *ſpontaneum* intelligi vis, cum eo liberam voluntatem definiri aſſeris. Quare *voluntarii* genus illud aſciſces, quod perfectum vocat * S. Thomas, & ſolis ineſſe ratione præditis affirmat. Atqui hoc idem S. Thomas non aliud eſſe docet, præter liberum arbitrium, ut * ſupra ſignificavi. Quo quidem poſito, quid eſt quod Petavius, aliique Catholici laborent, aut indigne ferant, libertatem cum *voluntario*, vel *ſpontaneo*, hoc eſt cum libero arbitrio, unam rem, & eamdem haberi? Ac profecto ſi apud te eſſes cum iſta meditabare, vel ipſa eorum Patrum, quos tu citas, verba tibi aurem vellere, & ad ſaniorem mentem revocare potuiſſent. Certe * Joannes Damaſcenus quale ſit ἑκούσιον, de quo loquitur, non obſcura ſignificat cum ait, *In noſtra eſſe poteſtate, quæ liberum eſt nobis, vel facere, vel non facere*. Quænam igitur hoc modo ἑκούσια id eſt *voluntaria* ſunt, niſi quæ libero arbitrio proprie tribuuntur? Nempe illa, * quæ, ut ſubinde perſcripſit, laudem aut vituperationem habent adjunctam: & * *quæ ex æquo contingere poſſunt; de quibus conſultamus. Conſilium porro de iis eſt, quæ in utramque partem ex æquo accidunt. Denique hoc ex æquo contingens dicitur, quod tam ipſum poſſumus, quam ejus contrarium: & cujus electionem facit intellectus noſter*.
*Vinc. lib. 1. c. 30
*Lib. cont. Collat. c. 19.
*In 1. 2. qu. 6. art. 2.
*Vide cap. 3. & 5.
*Lib. 2. c. 26. [illegible Greek]
*Ib. [illegible Greek]
*Ib. [illegible Greek]

II. QUID tibi ergo, Vincenti, venit in mentem, dum ut voluntatem neceſſitate devinctam, nihilominus liberam eſſe monſtrares, eo Damaſceni uſus es loco, quo nullus contra te afferri poterat expreſſior? Hic Joannes ille Damaſcenus, cui pro te teſtimonium denuntiaſti, illud *in noſtra eſſe poteſtate* dicit, quod non eſt *neceſſarium*, nec uno aliquo determinatum; ſed contingens, quodque tam poteſt eligi, ac fieri, quam huic oppoſitum. Addit hoc ejuſmodi eſſe, quod mens, hoc eſt ratio noſtra delegerit, & videlicet alteri, quod & ipſum poterat, ſi vellet, optare, prætulerit. Non adeo confidens eris, ut neges, hoc verborum circuitu liberum arbitrium deſcribi, quod voluntati neceſſariæ, & quam eſſentialem libertatem eſſe fingis, opponitur. Quid te igitur hominis oportet eſſe, qui adverſum te tela ſubminiſtras, & Damaſcenum in partes invitum, ac reluctantem trahis? Adjice cetera, quæ de laudis ac vituperationis origine, & hujus generis aliis e S. Thoma ſupra notavimus. Quæ citra controverſiam liberum arbitrium, non autem libertatem illam tuam neceſſitatis nexibus irretitam deſignant. Non minus * Bernardi locus adverſatur tibi, qui idem eſſe *ſpontaneam* ait, *ac liberum ſui*. Quid enim *liber ſui* aliud eſt, quam quod Joannes Damaſcenus dixit, *qui poteſt facere, vel non facere*? Sed de his, ac ſimilibus locutionibus, quarum aliquas collegiſti capite viceſimo primi tui libri, ſi capita duo poſtrema libri primi noſtri de libero arbitrio legiſſes, tacendum exiſtimaſſes tibi potius, quam earum littera ulla mentionem faceres.
*Vinc. p. 84.

C A P U T XVII

1. Vincentii falſa definitio libertatis. 2. nata ex inſcitia Latinæ vocis imperii. *3. Ejuſdem de actu reflexo voluntatis fabula.*

I. **I**NTER varias *actus liberi* definitiones, unam commemorat Vincentius noſter, in qua perpetuum eruditionis ſuæ monumentum ſtatuit: & venenum ulcus quoddam continet late diffuſum, ac manans per totam illius de libertatis natura diſputationem: non ſecus atque

Exurit ſacer ignis, & urit corpora ſerpens,
Quamcumque arripuit partem, repitque per artus.

* Definitio porro iſta ſic ab illo informatur ex Joanne Damaſceno, ut ſit voluntas, ſive liberum arbitrium, *Potentia ſui imperatrix*: quod Græca eſt δύναμις αὐτεξούσιος.
*Vinc. lib. 1. c. 19. p. 83.

Digitized by Google

*Pag. 36 ετ. Sic enim * Vincentius capite nono prioris libri; poſtquam docuit; *Voluntatem eſſe imperatricem, & dominam ſui actus*, mox, *Denique colligitur*, inquit, *quare Græci voluntatem non ſimplicem δύναμιν, potentiam, ſed ἐξουσίαν poteſtatem, ſeu auctoritatem, ac etiam αὐτεξουσίαν vocant: quia nempe quamdam ſupra ſe ipſam, & actus ſuos veluti juriſdictionem, & imperandi poteſtatem exercet*, &c. Hanc igitur imperandi vim ſic Vincentius interpretatur, ut voluntas imperet actus, non ſolum quos imperatos vocant, quoique facultates aliæ juſſa voluntatis exercent: verum etiam quos elicitos appellant; & ab
* Vinc. ib. voluntate ipſa manantes. * *Unde quemadmodum* (ait idem) *imperium ejus ſuper actum potentiæ progreſſivæ hominis directe cadit; ita quoque reflexe in actum ipſiuſmet voluntatis redit*. Nimirum quod S. Thomas, aliique Theologi *liberæ voluntatis* proprium operandi modum explicantes, uſurpare ſolent, ut *movere ſe* illam affe-
* Vinc. lib. 1 c. 9 p. 32. tant, id Vincentius *imperium* quoddam, hoc eſt *juſſum*, ac *mandatum* eſſe credit, * quo *actum liberum non ſolum per modum actus eliciti, ſed etiam imperati, a voluntate emanare cogitamus; adeoque ſingulari quodam modo, ſibique prorſus peculiari, voluntas ſe objecto ſuo per talem actum applicet: imperando ſcilicet ipſam applicationem, & utendo reflexe ſe ipſa, ſicut directe utitur aliis externis inſtrumentis, quando per imperium ſuum ea applicat ad opus*.

II. Hanc falſam, tum vocabuli notionem, tum de libertate ſententiam, Vincentio perſuaſit Latinæ Græcæque proprietatis inſcitia. *Imperii*, & *imperandi* nomina, duo apud Latinos ſignificant: alterum eſt *poteſtas*, & *juriſdictio*, ſive *principatus*; alterum eſt *præceptum*, *juſſum*, ac *mandatum*; qui eſt prioris actus, & effectus. Græci ambo illa diſtinctis vocabulis exprimunt. Nam prius vocant κράτος, vel ἡγεμονίαν & ἐξουσίαν, aut ἀρχήν. Gloſſarium vetus, *Imperium* ἡγεμονία, κράτος βασιλικόν. Poſterius aſt πρόσταγμα, vel κέλευσμα. Quod ſi quis promiſcue, & ἀδιαφόρως vocibus illis abutatur, & *mandatum*, ſive *juſſionem* appellet κράτος, ἡγεμονίαν, aut ἀρχήν: vel e contrario κράτος & ἀρχὴν pro mandato velit ſumere; riſum nemo contineorit. Atqui in hoc jocoſum Vincentius incurrit.

Qui cum liberum arbitrium didiciſſet, a Græcis αὐτεξουσίαν, vel ἐξουσίαν, & αὐτοκράτορα δύναμιν appellari, & in dictionariis ſuis legiſſet, illa eadem κράτος, & ἐξουσίαν vocabula *imperium* ſignificare: quam Latinam vocem pro *juſſione* accipi meminerat: homo valde acutus exiſtimavit, eamdem eſſe ſignificationem Græcorum nominum κράτος, & ἐξουσίας, quibus *imperii* vocem reſpondere cognorat. Quare αὐτοκράτορα & αὐτεξούσιον interpretatus eſt, Imperantem ſibi, hoc eſt præcipientem jubentemque facultatem. Atqui αὐτεξούσιος dicitur voluntas, non quia ſibi præcipit, ac juſſa dat: ſed quia ſui juris ac poteſtatis eſt, ut quodcumque libitum eſt eligere, amplectique poſſit: tum pro arbitrio, ac poteſtate facultates omnes ſibi ſubjectas quamcumque voluerit in partem movere, in eaſque dominatum, atque imperium exercere. Dicitur & αὐθαίρετος, non *quod ſe ipſam eligat*, ut ex Vincentiana grammatica conſentaneum eſſet. Sed quod per ſe, ac ſuopte nutu, & arbitrio eligat; quæ eſt vera, & germana libertatis, ſive arbitrii liberi notio.

III. Quamobrem commentitia eſt altera illa Vincentii, tam definitio liberæ voluntatis, quam *imperii* fabula, hoc eſt præcepti, ac juſſi, quo ſibi voluntas interiorem, & elicitum actum imperare dicitur. De quo
* §. 4. nonnulla dixi * capite ſeptimo. Illud modo conſide-
* Vinc. lib. 1 c. 9 p. 32. randum, ac ſimiliter explodendum eſt * quod omnem actum liberum voluntatis ita *reflexum* eſſe dicit, *ut idem ſub ratione reflexi conſideratus cogitetur dare quodammodo exiſtentiam actui directo, quem imperat*. Quæ paucorum verborum ſententia contortuplicata, & confragoſa in ſe ipſam incurrit. Siquidem id quod alteri dat *exiſtentiam*, prius eo ſit oportet. At *reflexus* actus poſterior eſt *directo*: ſupra quem videlicet reflectitur. Non ergo *capit ab reflexo directus exiſtentiam*, ac cauſſa ſit effectu ſuo poſterior: quod enim exiſtentiam rei dat, ejus atique cauſſa cenſetur.

CAPUT XVIII.

1. Ariſtotelis locus perperam intellectus, & expoſitus a Vincentio. 2. Nec non Damaſceni. Cui laus proprie conveniat.

I. Non diſſimili ex præcipitatione profectum illud eſt, quod * capite XXV. libri primi Vincentius expromit, dum probare ſatagit, non ſolum voluntatis electionem proprie, ac *formaliter* eſſe liberam: ſed etiam actiones ceteras; atque ipſam adeo finis appetitionem. Ad id enim Ariſtotelis verbis illis abutitur, quibus docet, *actionum ab initio ad finem nos eſſe dominos*. quod ſic interpretatur, tamquam omnes, id eſt ſingulas actiones, jam inde ab *finis*, quam vocant, *intentione*, liberas eſſe dixerit. Atqui * βούλησιν, id eſt *voluntatem*, quam *intentionem* Scholæ nominant, circa finem proprie verſari, in eodem libro ſcripſerat: προαίρεσιν autem id eſt *electionem*, in qua τὸ ἐφ' ἡμῖν, & *agendi*, vel *non agendi*; hujus item aut illius optandi poteſtas eſt ſita; circa illa, quæ ad finem referuntur. Cui quidem mota ſuo conſentaneus eſt S. Thomas, a nobis ſupra citatus. An igitur tantillo intervallo, quæ dixerat, mutavit, ac reſcidit Ariſtoteles? Non eſt ita: & nimium quantum aberrat Vincentius: cujus inſignis in hac re lapſus αὐτόθεν, & ea ipſo, quem attulit, Ariſtotelis loco deprehenditur. * Verba ſunt hujus: *Non ſimiliter*, inquit, *voluntarii ſunt actus atque habitus. Siquidem actuum ab initio ad finem, domini ſumus, cum ſingula novimus: in habitibus autem, ſolius initii ſumus domini*. Hic vero non de actionibus voluntatis omnibus loquitur Philoſophus; ſed de iis dumtaxat, quibus comparantur, ac paullatim corroborantur in nobis habitus: cujuſmodi ſunt αἱ πράξεις, quæ & liberæ ſunt, id eſt ἐφ' ἡμῖν, & ἑκούσιαι, id eſt *voluntariæ*, ſive *ſpontaneæ*: ut capite antecedente ſcripſit idem Ariſtoteles. Hoc igitur intereſſe ait inter habitum, & actum virtutis aut vitii, quod actus tum inchoandi, tum deſinendi penes nos eſt poteſtas: in habitu vero, ſolum in nobis ſitum eſt initium. Nam ubi ſemel occalluit, non facile, neque pro arbitrio noſtræ voluntatis extinguitur. Sic Euſtratius, & Andronicus nobiliſſimi Enarratores illius Ariſtotelici Operis. Unde palam eſt, quam ab veritate, & Ariſtotelis mente avius ierit Vincentius.

* Vinc. p. 92.

* Ariſt. 3. Eth. c. 4.

* Ariſt. 3 Eth. c. 8. οὐχ ὁμοίως δ' αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις. τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα, τῶν ἕξεων δὲ τῆς ἀρχῆς.

II. Nec minus in Joanne Damaſceno fugit illum ratio. Quod enim αὐτεξουσίας, id eſt libera poteſtate appetere, velle, deliberare, ac poſtremo eligere homines ait, id de appetitione finis, qualis in hac vita exercari ſolet, omnino intelligi debet. de quo vide quæ * ſupra capite tertio diximus.

* §. 5.

Hinc vana Vincentii cavillatio præciditur: qui ita diſputat: * *Niſi voluntas finis, non tantum electio mediorum, libera eſſet, amare turpem voluptatem, tamquam finem, nullum peccatum eſſet, quia talis actus liber non eſſet: nec in amore Dei, ut finis ultimi, ullum meritum foret*. Quid hac argutatione frigidius? Non eſt neceſſaria, mi homo! cujuſcumque finis appetitio, ut jam docui; ſed ultimi, ejuſque perſpicue cogniti; ut a beatis percipitur. Ceteri autem, itidem ut & ſupremus ille nondum perfecte cognitus, libere, & ex electione captantur. At Dei amor, & appetitus in felici illo beatorum ſtatu, neque liber eſt, neque laudationem, id eſt, ἔπαινον, uti neque mercedem meretur. Sed merces ipſemet eſt anteactæ cum laude vitæ. Fruſtra autem præſtigias, ac fumos obducis ſpectatorum oculis ex ambigua *laudis* acceptione, de qua ſupra monui.

* Pag. 93

Nemone igitur hanc opinionem extorquere poterit, quam tu cum tuis conſectaneis imbibiſti; ut laudem mereri ob hoc ipſum putes quempiam, quod neceſſario, neque ex libera electione facit, hoc eſt ἐκ τοῦ προαιρέσεως, qua ſola laudationem, vituperationemque metitur Peripateticæ princeps ſectæ Philoſophus, & Theologiæ coryphæus Aquinas ille S. Thomas?

Quis ſanus laudandum propterea Deum cenſeat, quod ſe amet; quod ſe non eſſe nolit: quod Spiritum Sanctum producat: quod hunc & filium diligat? Hæc ad πανηγυρισμόν, id eſt ad prædicationem, & *glorificationem*, ut Scriptura loquitur, non ad laudem, id eſt virtutis, ac recte facti commendationem pertinent: ut in primo de libero arbitrio animadvertimus.

CAPUT XIX.

1. Quæſtio ab Vincentio commota, utrum voluntas quo ſe inſtanti movet, duplex judicium propoſitum habeat. 2. Reſpondetur re amicum, virtute eſſe duplex. quoniam eligibile eſt quod offertur voluntati. adeoque utile, & contingens, non neceſſarium. 3. De indifferentia voluntatis: in qua fruſtra conſiſtatur Vincentius.

* Lib. 1 c 23 p. 99.

I. QUÆRIS a te * Vincenti, *an voluntatem eo inſtanti, quo ſe movet, duplex judicio intellectus ac ei iacum, & ia utrumque oppoſitam latas aque proxime expeditam eſſe oporteat*. Hoc modo concepta quæſtio, perque ebſurdam reſponſionem merebatur. Nec talis, auctore te, deſuit. Nam ſcribit, *In partem affirmativam Pſeudoperipateticos nuper cecidiſſe, & in ea ſe imaginatione pertinaciſſime defendere*. Verum negantem anteponere ta, vel ut nitorem tui ſermonis alurpem, *replantare* aſſeſis. Et hoc ſcilicet tibi vis, non videri neceſſe, ut cum voluntas, deliberatione habita, quippiam eligit, duo præ ſe judicia rationis habeat, pro eorum numero, quæ inter ſe compoſita erant, & quorem noem antepoſitum eſt alteri. Ta longam deinceps, ac moroſi faſtidii plenam orationem explicas. Contra quem breve hoc tibi, ſed robuſtum, & efficax, ea Peripateticæ ſcholæ principiis opponam.

II. OMNEM voluntatis electionem, vel re ipſa, vel δυνάμει conſultatio præcedit. In ea duo ſaltem proponi & inter ſe comparari debent; quorum neutrum poteſt eſſe neceſſarium. Non enim de *neceſſariis*, & aniaſmndi deliberamus: ſed de *contingentibus*, & iis, quæ in noſtra poteſtate poſita ſunt; ut ea ſit integrum nobis vel amplecti, vel reſpuere: quod * Ariſtotelem ſecuti Nemeſius, & SS. Maximus, Damaſcenus, Thomas Aquinas, ac Philoſophi, & Theologi omnes, conſtanter aſſeverent. Itaque judicium illud rationis, quo voluntatis appetitio, & electio regitur, non aliter id, quod aligendum eſt, proponit, ac repræſentat, quam ejuſmodi eſt, hoc eſt minime neceſſarium, & unicam; ſed utile dumtaxat, & contingens; præter quod aliud, quod cum eo comparatum eſt, optare poteſt, & illi præponere. Et, ut paucis abſolvam, electaræ voluntati, quod ad eligendum aptius judicat, non alia ratione præſcribit arbitra ratio, quam ut eſt αἱρετόν, hoc eſt *eligibile*. Quod autem eligibile eſt, non eſt uno deſinitum, ac neceſſarium: ſed utilius dumtaxat altero. Habet igitur adjunctam alterius notionem, cum quo confenditur: ac ſaltem δυνάμει, & κρυπτῶς, hoc eſt virtute, & habitudine quadem, illud continet; at re ipſa ſimplex ille judicandi actus, poteſtate ſit multiplex.

* Lib. 3. Eth c 3 Vide Petav To 3. lib 3 de Opif c 5 & ſupra c 3 & 5.

III. Ex eodem Peripateticæ, Chriſtianæque ſapientiæ fonte, τὸ ἀδιάφορον illud oritur, quam *indifferentiam* Latinæ ſcholæ nuncupant: de qua fruſtre vitilitigere ſoleat, κατὰ τὴν παροιμίαν κύμινον πρίων Theologi, & incaſſum venare, quod vel non capiunt, vel ſe capere diſſimulant. Ea nihil aliud eſt, quam aliaſvis ex conſultatione cogniti, & electi libera deligendi poteſtas. Sic enim eligit, ut poſſet non eligere, quoniam principium actionis in eligente ſitum aſt voluntate. * *Ubi autem principium ea in de poteſtate poſitum eſt, poteſt agere, vel non agere*, ait Ariſtoteles. Non igitur neceſſario in alterutram partam propenſione fertur: ac proinde, velint nolint Armacani, ſemet ipſa voluntas movet, ac determinat: hoc autem ideo facit, quia talis eſt: *ut poſſit unum recipere, aliorecaſato*, ut ait * S. Thomas: vel * *quod in diverſa poſſit*, ut alibi loquitur; vel poſtremo * *quod indeterminata ſit quantum ad ea, quæ ſunt ad finem*. Atqui hæc omnia genere locutionis, nihil aliud præterquam τὸ ἀδιάφορον, & *indifferens* exprimant. Hoc enim indifferens eſt, *quod non eſt determinatum*, & in *diverſa* ſuo ſe nutu, & arbitrio poteſt flectera.

* Ariſt 3 Eth c. ὧν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ἐπ' αὐτῷ & τὸ πράττειν, & μή.
* In 1. Par qu. 83 ar 3.
* Quæſt. 26 de malo art 5.
* Id qu. 22 de Verit. Art 6.

CAPUT XX.

1. De locis Scripturæ, quibus liberi arbitrii deſcriptio continetur. 2. Vincentii ſtrophæ in eo loco, qui eſt Geneſ. quarto. 3. Nec non in altero, Eccleſiaſtici decimo-quinto. 4. Cujus falſa interpretatio refellitur, quæ teſtimonium illud, & alia ſimilia refert ad ſtatum innocentiæ. 5. Quod ex ipſa orationis ſerie redarguitur. 6. Tum ex Veterum conſenſu.

I. STATUS ille voluntatis liberæ, ſeſe moventis, & quod placitum eſt eligentis, quem *indifferentem* vocari diximus, in plerisque Scripturæ locis graphice deſcribitur: ut jampridem contra liberi arbitrii oppugnatores hæreticos, & eorum eſſectatores Armacanos, notarunt Catholici; & nos * adeo poſt illos in primo libro de arbitrio libero. Horum locorum nonnullos vellicat ac detorquet * Vincentius: & quem in finem producti illi ſint, callide diſſimulans, aliorſum trahit. Certe nihil ex iſtis conficere aliud volui, niſi quod ibi, ubi illis uſus ſum, nominatim propoſui; *liberum ad utrumvis poteſtatem eſſe liberi arbitrii, cujuſmodi in Adamo adhuc innocente fuit*: quod de natura, & eſſentia ipſa liberi arbitrii dictum eſſe, quæ ibidem adtexui, non obſcure ſignificant. Atque hoc ipſum eſt, quod in * Tridentina Synodo decretum eſt, *Liberum arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, extinctumque non eſſe*. Ceterum non eadem facilitate nisi ad bona & honeſta voluntatem hominis poſt lapſum, etiam opitulante Chriſti gratia, quam innocens experiebatur Adamus, ſcivit Petavius; nec Vincentio monitore opus habuit.

* Lib 1. de lib. arbit. c. 2.
* Vinc. lib. 2 c. 6 pag. 206
* Seſſ. 6. can. 5.

II. ITAQUE locus ille * Geneſeos, quem arrodis; ubi Caino Dominus dicit: *ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius*, hoc unum declarat; *In poteſtate eſſe noſtra concupiſcentiam, non tantum in ſanctis; ſed etiam in perditis hominibus, & Dei gratia derelictis*, juſtificante nimirum gratia, ſive ſanctitate, qualis erat Cainus. *Quod ut non ſine divina auxilio gratiæ poterat, ſic indidem adjuta naturali ſua facultate poterat*. Ita Petavius, quæ quia negare palam non audes vera, & Catholice eſſe dicta, ad uſitatas artes converteris. Sic enim Veterum illorum mentem interpretaris, tamquam illud, quod cum gratiæ adjutorio potuiſſe Cainum aſſerit, *ſemper eum potuiſſe*, hoc eſt horis, ac momentis omnibus *Dei auxilium ad domandum concupiſcentiam ſufficiens, & præſens ſemper habuiſſe* dixerim. Atqui plurimum intereſt inter hæc duo; potuiſſe Cainum concupiſcentiam frenare, eique reſiſtere, divina opitulante gratia: & jugem, ac continuum momentis omnibus præſto illi gratiam affuiſſe. Horum prius cum ſanis, & ab Armacana fæce vacuis Catholicis, docui, præeunte Tridentina Synodo: de poſteriore tacui, quod nec ad rem pertineret; & alterius eam quæſtionem ſcirem eſſe loci, atque temporis. Tu vero præter modum effuſus, in re minime neceſſaria, multum verborum, ac nugarum amplius expendiſti.

* Gen. 4 6.

III. SIC in altero eludendo Scripturæ teſtimonio, quod jugulum petit Calvinianæ hæreſis, ludificari inſtituiſti. Scribit Auctor * Eccleſiaſtici, *Deum ab initio conſtituiſſe hominem, & reliquiſſe illum in manu conſilii ſui. Adjecit*, inquit, *præcepta & mandata*, &c. *Appoſuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* Nemo hactenus Catholicorum extitit, qui de libero hominis arbitrio contra Lutheranos, & Calviniſtas diſputans, non illum Eccleſiaſtici locum uſurpaverit; eoque probare ſe confiſus ſit; non periiſſe poſt Adami peccatum, liberum hominis arbitrium: ſed in eo quamlibet imbecillum, attenuatumque manere: tum quoniam ſine gratiæ adjutorio, Dei ſervare præcepta non poteſt; præſto illi eſſe divinam opem; cui *conſentire, vel diſſentire, ſi velit*, pro arbitrio poſſit, ut Tridentini Patres totidem verbis explicant. At * Vincentius tam gravi, ac diſerto teſtimonio contradicere non auſus, in eadem delitеſcere verſuria conatus eſt. Rem enim transtulit ad ſtatus utriuſque diſſimilitudinem, innocentiæ, ac peccati: tum ad perpetuitatem aſſiſtentis horis omnibus, ac momentis gratiæ: quæ eſt aliena, nec ad rem faciens quæſtio. Siquidem unum illud in præſentiarum agitur, an, quocumque tandem tempore voluntatem excitat divinæ aſpiratio gratiæ, in poteſtate ſit illius, auſcultare aut reſiſtere; hoc eſt eligere id, ad quod hortatrix eam invitat gratia, aut reſpuere: quod eſt indifferentem eſſe; & poſitis omnibus ad conſenſum eliciendum neceſſariis, eligere, aut non eligere; agere denique, aut non agere poſſe. Hæc eſt liberæ voluntatis, arbitriique liberi vera, ſolida, Catholica ratio & eſſentia, ab Ariſtotele, Peripateticiſque omnibus, & a Theologis, præeunte S. Thoma, tradita: tum ex iiſdem humanæ naturæ, ac actionis hauſta fontibus:

* Eccleſ. 15. 14.
* Ib. Sect 2. p. 268.

tibus: atque ex Dei Verbo; nec non ex Conciliorum & Græcorum, Latinorumque Patrum crebris & diſertis ſententiis expreſſa: uti jam demonſtravimus in tribus de arbitrio libero voluminibus. Huic noſtri temporis ſoli obſtrepunt hæretici, reconditioris, ut olim Gnoſtici, & ignotæ antea doctrinæ ſemam, & gloriam aucupantes; cum ſint omnium vaniſſimi mortales, & inſulſiſſimi: quibus vena nulla ſalit antiquæ, & exquiſitæ ſapientiæ: ſed totum error, ac dulcedo novitatis occupavit. Ab quorum decretis, & damnatis erroribus, par eſt procul abeſſe te, Romanæ, & Catholicæ communionis hominem.

IV. QUID te autem obſecro, Vincenti, tantopere Eccleſiaſtici locus ille conturbat? Quis enim ab non fatuo, ſuique compote alius inde ſenſus excipi poteſt, niſi iſte; hominibus quamdiu in hac vita degunt, integram eſſe, utram voluerint optare, ac perſequi, bonum, aut malum, vitam, aut mortem: ut ad quod libitum erit manum porrigant, hoc eſt eligant pro nutu voluntatis, & arbitrio.

Hoc adeo comprehendi, ſignificarique verbis illis, Lutherani & Calviniſtæ in oppugnando libero arbitrio perſuaſum habent; ut propterea putent ad præſentis ſtatus homines locum illum minime pertinere; ſed ad innocentem adhuc Adamum; quo tempore libero præditus erat arbitrio; quod ſibi, peccando, ſuiſque poſteris amiſit. Horum tu, Vincenti, veſtigiis inſiſtens, poſt longam agitationem, in ea demum interpretatione conquieſcis: nec quam minime cohæreat vides. Sane de homine primo loquitur ibi Sapiens, ejuſque arbitrio libero: ſed non de ſolo illo, ſolove, in quo conditus eſt, incolumi, & innocenti ſtatu. Nam de naturali facultate liberæ voluntatis agit; cui pro arbitrio vertere ſe utramvis in partem licet: quæ quidem homini primo, quaſi ſtirpi & parenti omnium, divinitus inſita, ab eo, & per eum propagata tranſivit in poſteros; nec ullo ſcelere, vel calamitate opprimi, oblitterarique potuit: tametſi ſic ejus attenuata, & infracta vis eſt, ut ad bonum capeſſendum copioſioribus gratiæ præſidiis, ac fulturis egeat.

V. HUJUSMODI porro loci iſtius eſſe ſenſum, ut generatim de *eſſentiali*, & manente quolibet in vitæ ſtatu libertate hominis intelligi debeat, primum, & quidem invictum habet argumentum cauſſa ipſa ſermonis, ac ſeries. Studet ibi Sapiens a peccato committendo deterrere homines; & ſi quid mali fecerint, admonet, ut ne cauſſam illius & invidiam in alium transferant, ſed ſibi imputent ipſi; utpote quos ad peccandum nulla res alia præter ipſorum voluntatem compulerit. Non enim culpam in Deum rejicere poſſunt; nec is auctor, & ſuaſor poteſt eſſe peccati: quippe qui impios nec amat, nec iis opus habet: & hominibus poteſtatem dedit quamcumque in partem flectendæ voluntatis; & vero cavendi delicti, amplectendæque virtutis. Cum igitur loci illius hæc ſententia ſit, quid abſurdius, quam ad vitandum peccatum incitare homines eo velle, quod primus illorum parens liberam ejus potestatem antequam peccaret habuit, ſi eam peccando tam ſibi, quam poſteris amiſit? Nam ſi recte ratiocinatio iſta procedit, poterat eadem ad hoc uti, ut homines ad omnes corporis, animique moleſtias, famem, ſitim, ægritudinem, ac mortem ipſam denique propulſandum hortaretur: tum ad priſtina illa, quibus innocens vallatus erat Adamus, capienda, fruendaque commoda: quod id olim in poteſtate primus ille parens habuerit. Quod ſi dementis eſt argumentari ſic, vide an non contumelioſi in Deum ſint, qui illius verbo parem, & eamdem ratiocinationem, ac ſententiam ſubjiciunt, dum illis interpretantibus, Eccleſiaſtici auctor ad illam liberæ voluntatis uſum excitat Adami poſteros, quem ſolus ante peccatum Adamus exercere potuit; illi ipſi, quos alloquitur, parentis ſui culpa poſſe deſierunt.

VI. AC vel cetera ejuſdem loci, quæ pertexit Sapiens, vos erroris admonere poterant. Nam ſubinde ſic ſcribit: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: quoniam multa ſapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes ſine intermiſſione.* Quibus verbis, & ſequentibus hic omiſſis, cauſam affert, cur pro eo ac vivendo, & utendo arbitrio ſuo mortales egerint, merita mercede compenſandi ſint, bona videlicet aut mala; nimirum quod ſub ſapienti, ac forti, & nihil ignorante judice Deo, nullum impune malum, nullum ſine præmio bonum præterire poſſit. Quæ ratio pervicaciæ ipſi frenos injicit, ut ad illum pertinere ſtatum ſapientis iſta præcepta, & monita fateatur; qui cum homine primo communis ſit poſteris ejus omnibus, quos ſolos ad honeſtam vitam illis inſtrui, incitarique nemo dubitat.

Huc accedit, quod poſtrema illa verba Sapiens ex Moſe deſcripſit: qui cum legem Iſraelitis edidiſſet, ad eam obſervandam iiſdem, quibus Eccleſiaſtici locus ille, rationibus, & hortamentis utitur: * *Juxta te*, inquit, *eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum*. Quibus obſervandæ legis poteſtatem penes illos, & in ipſorum poteſtate libera eſſe demonſtrat, Dei adjuta gratia; quæ in iſtis intelligenda ſemper eſt, etſi nulla ſæpe fiat ejus expreſſa mentio. Pergit deinde Moſes: *Conſidera*, inquit, *quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & e contrario mortem & malum*, &c. Apparet hæc poſtrema Moſis pæne ab Eccleſiaſtici auctore deſcripta eſſe verbatim; adeoque non ad ſolum innocentis Adami ſtatum referri debere: de quo nihil Moſes ibi cogitabat: ſed ad univerſum pertinere genus hominum, quos ad laudabilem uſum ingenitæ ſibi facultatis ſuo uterque tempore ſtudebat impellere. * Deut. 30. 14.

VII. POSTREMO ut vel impudentiæ ipſius ora præcludam, teſtes advocabo Græcos, Latinoſque Patres; qui utroque illo Moſis, & Jeſu Siracidæ teſtimonio probare conati ſunt; liberum in Adami poſteris eſſe voluntatis arbitrium. quod profecto ridicule facerent, ſi ad ſolum innocentiæ ſtatum, ut Vincentius, Armacanique ceteri cum hæreticis interpretantur, amborum effata ſpectarent.

Horum teſtium primus ſit Auguſtinus, quo ex uno pendere ſe, tam falſo, quam inſolenter jactitant. Ille igitur in libro de Gratia, & libero arbitrio, capite ſecundo, probare volens, non, fuiſſe in Adamo antequam peccaret; ſed, eſſe hodieque liberum in hominibus arbitrium, cum alia complura Scripturæ teſtimonia profert; tum illud, de quo agimus, Eccleſiaſtici, adverſus eos inquit, *qui de ipſo Deo ſe excuſare volunt*. Ac poſtquam verba ipſe deſcripſit, *Ecce apertiſſime videmus*, inquit, *expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium*. Eſt autem illud animadvertendum, Auguſtinum ex profeſſo librum illum ſcripſiſſe, ut erroris genus duplex refelleret: quod nonnulli *ſic gratiam Dei defendebant, ut negarent liberum hominis arbitrium: aut quando gratia defendebatur, negari exiſtimabant liberum arbitrium*: Idcirco ſtatim initio libri multis Scripturæ teſtimoniis oſtendit eſſe in homine liberum arbitrium: deinde ejuſdem auctoritate Scripturæ, gratiam ad bene agendum ſuppeditari divinitus, eamque neceſſariam eſſe demonſtrat. Quamobrem ut cum de gratia loquitur, & ejus neceſſitatem approbat, non aliam intelligit, quam quæ præſenti convenit humanæ naturæ ſtatui: ſic liberum in homine probans ineſſe voluntatis arbitrium, non ad alium, quam præſentem ejuſdem naturæ ſtatum reſpexit: alioqui ſtulta tanti viri, & inepta eſſet altercatio.

VII. * JUSTINUS Martyr in Apologetico ſecundo, poſtquam multa de voluntatis humanæ libertate diſſeruit, quam προαιρετὴν ἐκλογὴν, id eſt *liberam electionem*, vel *facultatem homini conceſſam ad turpia vitanda, & honeſta deligenda* definit; hanc ipſam indifferentem poteſtatem iiſdem, quibus uſus eſt Petavius, aliique Catholici, Scripturæ verbis adſtruit; maxime illo loco Deuteronomii, ex quo ſumptum Eccleſiaſtici celebrem alterum paullo ante diximus: *Ecce in conſpectu tuo bonum, & malum. Elige bonum*. Sic * Origenes in Epiſtolam ad Romanos, ambo illa teſtimonia in unam commiſta ſententiam, ad oſtendendam liberam in utramque propenſionem voluntatis affert. *Ecce poſui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem, & aquam*. * Serapion quoque Thmuitanus in libro contra Manichæos, quem *egregium* vocat Hieronymus, eumdem locum citat. *Ecce poſui coram te vitam, & mortem: elige quod vis.* Tum Chryſoſtomus in * homilia xcv. tomi ſexti. Tertullianus etiam libro ſecundo contra Marcionem, capite quinto, liberi vim arbitrii in utrumque minime determinatam probat ex eo, quod Veteris auctor Teſtamenti legem Iſraelitis edidit, ac deinde *proponere ſe dixerit ante hominem bonum, & malum, vitam & mortem*.

* Just. p. 45.

* Tom. e p. 322. K.

* To. 2. Auct. Bibl. 139.

* P. 867.

* Ennodius præterea Ticinenſis, eamdem illum, in quo hodie verſatur Armacanorum natio, errorem cau- * Lib. 2. ep. 19.

girans, qui liberum arbitrium in una tantum parte, quæ deterior eſt, valere ſtatuit, Scripturæ illud opponit: *Ecce aquam, & ignem, ad quod vis, porrige manum*: ex eoque demonſtrat, etiam in eo ſtatu, qui peccatum Adami conſecutus eſt, eamdem reperiri liberi arbitrii poteſtatem.

Sed in infinitum abibit hæc noſtra diſputatio, ſi percenſere ſingulos velim, qui de liberi arbitrii, cujuſmodi in Adami poſteris exiſtit, vim & proprietatem deſcriberent, illo Eccleſiaſtici loco, & ſimilibus uſi ſunt, quos Catholici Scriptores annis abhinc centum & triginta contra Lutherum, & Calvinum, * utrorumque liberi averſores arbitrii adhibere cœperunt: ut Joannes Cochleus * Joannes Eckius, ac ferme omnes ceteri.

*Lib. 1. de lib. arb. Teſt. 1
*In Enchir. c. 31.

CAPUT XXI.

1. Colligitur ex ſuperiori diſputatione, eſſentialem libertatem poſitam eſſe in indifferentia, ſive poteſtate utriuſque. 2. Quod ex variis illius deſcriptionibus, & vocabulis, quibus Patres liberum arbitrium exprimunt, oſtenditur. 3. Tum ex Scriptura.

I. LIBERÆ hominum voluntatis, ſive liberi arbitrii notio, ut hactenus demonſtratum eſt, in eo conſiſtit, ut ex pluribus ſibi ad eligendum objectis, ac propoſitis, unum ſuopte nutu, & arbitrio capeſſere homo poſſit, rejectis aliis: quam *electionem* nominant: Græci [illegible]. Hanc libertatis definitionem negat * Vincentius *eſſentialem* eſſe; ſed *accidentalem* vocat, eam videlicet, quæ bifariam dividitur in libertatem *contradictionis, & contrarietatis*: & hac ſophiſtica diſtinctione eludi ab ſe putat omnia Scripturæ, ac Patrum teſtimonia, quæ libertatem hominis in eo conſtituunt, ut facere, aut non facere; hoc eſt eligere vel non eligere poſſit, pro eo ac libitum fuerit.

*Lib. 3. c. 22. & ſeq.
*Lib. 1. c. 21.
*In 2 Strom. pag. 365.
*Cap. 40.
*Nemeſ. c. 20. [illegible]
*Athan. Orat. 4 p. 300. [illegible]
*Baſil. lib. de Spir. c. 16 [illegible]
*Baſil. 3 cont. Eun. p. 1 [illegible]

Atqui ridiculum eſt, tot illos Patres, quos in libro quarto Tomi primi, & in tribus de libero arbitrio libris enumeravi, quorumque ſententias de naturalis illius facultatis proprietate, uſu, & officio, tam diſertas, ac preſſaſque retuli, adeo ſui oblitos, & quid agerent, quave de re diſputarent, ignaros, aut immemores extitiſſe, ut eo conſtanter omiſſo, in quo libertatis humanæ eſſentia poſita eſt, ſolam ejus accidentem, minimeque neceſſariam affectionem perſequi maluerint. Sed utcumque ſeſe res habet; certe cum de libera voluntate inter nos agimus; in illa, inquam, Catholicæ partis cum Lutheranis, Calviniſtis, & Armacanis, contentione ac rixa de hominis libertate, nullam aliam intelligimus, quam illam ipſam, quæ *liberum arbitrium* proprie dicitur; quæ auctore S. Thoma, & antiquis omnibus ſuffragantibus; ipſoque adeo conſitente Vincentio, ejuſmodi eſt, qualem tot illa, quæ dixi, Patrum teſtimonia declarant.

II. HÆC eſt naturalis illa vis voluntatis ac poteſtas, quam *electivam* S. Thomas appellat, ut * Vincentius agnoſcit. Hanc Græci omnes [illegible] vocant. Quam * Clemens Alexandrinus [illegible] vocant, hoc eſt, *principium electivum*, quæ [illegible] proprie vocantur; quemadmodum & * Nemeſius. * qui [illegible] eſſe dicit *electivam operationem*. ita principium earum actionum, quæ *humanæ* nuncupantur, hoc eſt liberæ, eſt [illegible] ſive voluntas, quatenus *vis electiva* dicitur. Hanc ita definiunt, & ea circumſcriptione verborum deſignant, ac delineant ſancti Patres, quæ *electionem* in utroris de duobus aſciſcendo, vel reſpuendo liberam, & indifferentem ſignificant: cujuſmodi vocabula hæc indicant crebro ab illis uſurpata, [illegible], & alia pleraque: quæ a nobis in unum collecta, explicataque leges capite 11. 12. libri primi de libero arbitrio. Illam præterea dicunt * *ſuis in utramque partem librari momentis*. Vel * *pari in virtutem, aut vitium libratione pendere*; ut Baſilius loquitur: ſive, * ut idem alio loco ſcribit, *naturam hominis ſui juris ac liberam eſſe, quod in utramvis partem propendere poſſit ad eligendum bonum, vel malum*. Tum * Cyrillus Alexandrinus ait, *propriis momentis, & ſuapte nutu in utramvis tendere liberam, & neceſſitatis expertem; ut juſte laudem ex recte factis, & ex contrariis pœnas recipiat*. * Item [illegible], id eſt, *vim electivam*, & *libertatem in utramque partem poteſtatem* dicunt ſuam, ut

*Cyr. lib. 2 in Joan. p. 195.
*Vide lib. 5 c. 8 Tom. 1. Dogmat. Theol. Petav. § 5
*Baſil. Seleuc. Orat. 1. de Adamo [illegible]

Baſilius Seleucienſis. Complures vero in eo conſiſtere naturalem iſtam poteſtatem aſſerunt, * ut *bonum facere vel non facere poſſit*: vel * *alterutram eligere*.

III. QUID quod Deus ipſemet liberum hominis arbitrium compellans, & ejus propriam vim, naturamque deſignans ab ipſo, quod utrumque proponere ſe illi dicit, bonum, & malum, vitam & mortem: ſtatim peculiarem illius, quæ ejuſmodi eſt, hoc eſt liberæ, functionem exprimit, ita ſubjiciens, * *Elige ergo vitam*. Eſt ergo voluntatis electio, fructus & efficientia illius, propria, quatenus libera eſt poteſtas. At electio circa ea verſatur, quæ contingentia ſunt, & non neceſſaria, nec uno definita: eaque ex conſultatione ſequitur; quæ neceſſitati naturalis propenſionis opponitur: ut ex S. Thoma, Græciſque Patribus ſupra notavimus. Quapropter libertatis vera, & unica ratio, conditioque indifferens illa poteſtas ad utrumvis amplectendum, & eligendum metienda videtur: qualem humanæ, & divinæ ſapientiæ conſulti tam crebris, & manifeſtis ſententiis expreſſam tradiderunt; non quam ex paucis, iiſque dimidiatis, & mutilis eorum dictis, aut furtim inſidioſeque ſublectis, vel prava, & violenta interpretatione detortis, utcumque corradere potuerunt Calvinus, & Lutherus; qui communem cum fide ac candore ſenſum exuerunt.

* Æneas Gaz. p. 387 Vide Petav. lib. 5 de lib. arb. c. 12
* [illegible] Ærem. lib. de Juſt. § 16.
* Deut. 30. 19.

Deinde *liberum arbitrium naturaliter attributum a creatore animæ rationali, media vis eſt* (hoc eſt indifferens,) *quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt*: ait Auguſtinus capite xxxiv libri de ſpiritu, & littera.

CAPUT XXII.

1. Expenditur Auguſtini locus ex libro de Correptione, & gratia ab Armacanis objici ſolitus, in quo de auxilio ſine quo non, & quo agimus, diſſerit. 2. De ſola perſeverantiæ gratia ibi Auguſtinum loqui. 3. Qualis ea fuerit Adamo conceſſa. 4. Cujuſmodi ſit ea, quæ per Chriſtum conceditur.

I. ADVERSUS illa, quæ de liberi arbitrii natura, ex communi, & Catholica ſententia hucuſque diſputavi, maxi ipſa eſt querela Lenis. * Sed hæc palmaria; quod ſi ejuſmodi liberæ voluntatis actio aſſe debet, in omnibus ad eligendum neceſſariis adminiculis poſitis, elici, aut non elici poſſit, gratia Chriſti in ſola *poſſibilitate* conſtituta ſit: ac tantum poſſe velle tribuat, non autem *actu*, & reipſa velle. Ex quo *famoſum illud S. Auguſtini libro de Correptione, & gratia, cap. 10. 11. 12. & toties alibi firmatum inter gratiam ſtantis, & lapſi hominis diſcrimen confundit*. Hoc enim inter utramque gratiam intereſſe ex Auguſtino putant Armacani, quod Adamo data divinitus gratia hoc tantummodo concedebat, ut poſſet velle recta agere, ac Dei ſervare præceptum; non autem, ut reipſa vellet, & quod juſſus erat faceret. Chriſti autem gratia, non ſolum tribuit ut poſſit homo, ſed etiam ut velit, ac reipſa faciat. Ideo priorem gratiam appellari dicunt ab Auguſtino, *auxilium ſine quo non fit*; vel *gratiam poſſibilitatis*; poſteriorem vero, *adjutorium quo fit, ac non tantum poſſimus velle, ſed etiam ut reipſa velimus*.

*Vinc. lib. 1. c. 24. p. 112.

Hic ille eſt locus, in quo valde ſe jactat Armacanorum natio, quemque omnibus in colloquiis, & in publicis privatiſque ſermonibus, in circulis, in conviviis, in concionibus, apud doctos, & indoctos, ubicumque ſe occaſio dederit, uſurpare ſolent. Itaque mirandum fuiſſet, ſi hanc cantilenam theriacæ ſcriptor prætermitteret.

II. EGO vero adverſus illa, quæ de gratia ejuſque cum arbitrio libero conſenſu, nimium libere Libertus Fromondus ingeſſit non multis agam; neque factum illius imitabor, qui talia mandare libris eſt auſus contra Apoſtolicæ ſedis interdictum, quo nominatim notatus, & ambuſtus, pretium nuper abſtulit intempeſtivæ, & immodicæ libertatis. Hac ergo prætermiſſa controverſia, & ad arbitrium dilata Romani Pontificis, ut de Auguſtini loco iſto, & utroque gratiæ genere, quoad licet, diſputem; hoc inprimis aſſevero, nihil in illo loco vidiſſe, nec auctorem dogmatis, & *Patronum* Armacanum, nec hujus *libertum* Vincentium.

Auguſtinum docere illic aſſerunt quid univerſe gra-

tia

tia Chriſti parta meritis, ab ea diſtet, quæ Adamo antequam peccaret, indulta eſt. Hoc ego contendo eſſe falſiſſimum. Non enim de quacumque Chriſti gratia ibi agit Auguſtinus: ſed de ſola perſeverantiæ, ſive perſeverantiæ gratia: quod ex tota illa diſputatione facile conſtat. Nam capite decimo, quo illam utriuſque gratiæ comparationem auſpicatur, ita quæſtionis ſtatum exponit: *Hinc oritur alia quæſtio, non ſane contemnenda; ſed in adjutorio Domini, in cujus manu ſunt & nos, & ſermones noſtri, aggredienda, atque ſolvenda. Quæritur enim a nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod eſt in bono perſeverare uſque in finem, quid de ipſo primo homine ſentiamus, qui certe ſine ullo vitio factus eſt rectus.* Itaque quæſtionem proponit hujuſmodi decimo in illo capite, utrum Adamus *gratiam perſeverantiæ*, ſive *perſeverantiæ donum* acceperit. Cui reſpondet ſic in eodem capite; nec eam primitus Adamum, neque Angelos accepiſſe; ſed eam illorum libero arbitrio Deum voluiſſe permittere; *ut in totam vita primo oſtenderet quid poſſet eorum liberum arbitrium; deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium.* Quare hominem initio condidit *in ſtatu recto, ac ſine vitio: in quo ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, acciperet merito hujuſmodi permanſionis beatitudinis plenitudinem.* Igitur perſeverantiæ donum non a Deo ſuſceperant Angeli: ſed per liberum ſuum arbitrium, quam acceperant a Deo *gratiam*, perſeverantem fecerunt, quicumque ex illis in officio permanſerunt. Adamus vero neque donum illud accepit, neque perſeverare in accepta gratia voluit.

III. ET capite xi, *Iſtam*, inquit, *gratiam non habuit homo primus, qua numquam vellet eſſe malus* (quod perſeverantiæ donum eſt) *ſed ſane habuit, in qua ſi permanere vellet, numquam malus eſſet*, &c. *Tale quippe erat adjutorium, quod deſereret cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet.* Ac ſubinde Jansenius perſeverandi gratiam, qualis Adamo, & Angelis eſt data, ſic exponit: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, ſine quo in ea non poſſet permanere ſi vellet: ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet; quia non deerat adjutorium, per quod poſſet, & ſine quo non poſſet perſeveranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.*

Tum in fine capitis perſpicue indicat gratiam perſeverandi primo conceſſam homini, fuiſſe gratiam, cujus ope poterat non peccare, ſi tamen hoc vellet. Cum enim dixiſſet. *Prima ergo libertas voluntatis erat poſſe non peccare: noviſſima erit multo major, non poſſe peccare:* mox de utraque ſcribit ſic. *Prima erat perſeverantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere: noviſſima erit felicitas perſeverantiæ, bonum non poſſe deſerere.* Quod & capite duodecimo diligentius inculcat, & cauſſam etiam explicat, cur perſeverantia in illo ſtatu innocentiæ, libero hominis arbitrio permiſſa ſit. *Ut ergo non acciperet*, inquit, *hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeverantiam primus homo: ſed perſeverare, vel non perſeverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, ut digne tantæ bonitati, & bene vivendi facilitati, perſeverandi committeretur arbitrium.* Quoniam igitur *fortis & ſana voluntas erat primi hominis*, ut eodem capite poſtea dicit: ideo ejus arbitrio permiſſa eſt perſeverandi poteſtas.

IV. AT vero poſt Adami lapſum, perſeverantia, quæ merces ante futura erat, facta eſt donum gratiæ. *Nunc autem per peccatum perdito bono*, (ait capite xi) *meritis in his qui liberantur* (hoc eſt prædeſtinatis) *factum eſt donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Et in libro de dono perſeverantiæ, capite xii. *Non eſt hoc omnino*, inquit, *in viribus liberi arbitrii, quales nunc ſunt, fuerat in homine, antequam caderet*, &c. *Poſt caſum autem hominis nonniſi ad gratiam ſuam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque niſi ad gratiam ſuam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.* Quare potentior hominibus per Chriſtum data gratia eſt, qua fieret, ut non ſolum perſeverare poſſent, ſi libero arbitrio vellent; ſed ut perſeverare vellent: *Proinde etſi non interim lætiore nunc*, ait * Auguſtinus, *verumtamen potentiore gratia indigent iſti.* Itaque * *tanto amplius datur adjutorium per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, quibus id dare Deo placuit, ut non ſolum adſit ſine quo permanere non poſſumus, etiamſi velimus, verumetiam tantum, ac tale ſit ut velimus. Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeveranter tenendo, non ſolum poſſe quod volumus; verumetiam velle quod poſſumus.* Nam primus homo *acceperat poſſe perſeverare, ſi vellet: ſed non habuit velle quod poſſet: nam ſi habuiſſet, perſeveraſſet.* * Aug. de Corrept. c. 12. * Ibid.

Et in capite duodecimo, manifeſtius utriuſque gratiæ diſcrimen exponit his verbis: *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet. Nunc vero Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non tantum tale adjutorium perſeverantiæ datur; ſed tale ut eis perſeverantia ipſa donetur: non ſolum ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verumetiam ut per hoc donum nonniſi perſeverantes ſint.* Mox illius adjutorii, quod Chriſti donatur meritis, vim & efficaciam declarat, multo priore illo, quod Adamo tributum eſt, valentiorem: quia * *poſtquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas*, &c. *Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & inſuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur*, &c. *Fortiſſimo quippe dimiſit, atque permiſit facere quod vellet: infirmis ſervavit, ut ipſo donante invictiſſime quod bonum eſt vellent, & hoc deſerere invictiſſime nollent.* * Aug ibid.

V. Ex hisce omnibus Auguſtini ſententiis, quas hoc loco neceſſario deſcripſimus, illud aperte conſtat, quod demonſtrandum ſuſcepimus; non illic agere ſanctiſſimum Doctorem de qualicumque Chriſti gratia, quæ aut reprobis, aut etiam Prædeſtinatis tribuitur: ſed de ea dumtaxat, quæ Prædeſtinatorum propria eſt & primaria, nempe perſeverantia, ſive *adjutorio perſeverantiæ*. De quo dubitare, vel tenere poterunt ii ſoli, qui aut Auguſtinum numquam, aut forte in Armacanorum ſcriptis legerint: aut minus ea facultate parati ſint, qua quæ legunt, intelligant, ac diſcernant. Etenim in illis tribus capitibus, quæ Vincentius deſignat, x. xi. & xii. cum de adjutorio illo loquitur, ubique *permanendi*, ac *perſeverandi*, & ſimilia vocabula conjungit, quibus in ſuſcepta gratia fortem & invictam ad uſque finem conſtantiam ſignificat. Ut cum in undecimo capite ſic ſcribit: *Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeveranter tenendo non ſolum poſſe quod volumus, verumetiam velle quod poſſumus.* Et inſigniter capitis initio duodecimi, *adjutoria* diſtinguens duo, *unum ſine quo aliquid non fit*, quale datum Adamo eſt ad perſeverandum: alterum *non ſolum ſine quo non fit, verumetiam quo fit propter quod datur*, cujuſmodi eſt, quod per Chriſtum obtinetur; prioris exemplum ex alimentis repetit. Nam *ſine alimentis non poſſumus vivere*, inquit, *nec tamen cum affuerint alimenta, eis fit ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit ut vivamus.* Poſterioris autem exemplum ducit ex *beatitudine*, *quæ cum data fuerit homini, continuo fit beatus*: quod genus cauſſæ *formale* dicitur, cum applicatione ſui denominantis, ſubjectum tale denominatur. Hujuſmodi eſſe *donum perſeverantiæ* per Chriſtum conceſſum adſtruit, quo *perſeverantia ipſa donatur*. Verba ipſa * proxime ante deſcripſimus: ex quibus certiſſime conſtat, *adjutorium illud quo*, non aliud alia gratiæ genus, quam perſeverantiam, & electorum propriæ, quod & cetera capitis iſtius oſtendunt: tum quod, abſoluta illa diſputatione de adjutoriis, in decimotertio capite poſuit, quod ſic exorſus eſt: *Hæc de iis loquor, qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei*; ac deinceps de Prædeſtinatis reliqua pertexit. * §. 4. qua ſic, *Primo itaque homini*, &c.

CAPUT

CAPUT XXIII.

1. Pergitur in illuſtrando loco illo S. Auguſtini. 2. Non pertinere ad quamcumque Chriſti gratiam. 3 Qui differat Chriſti gratia ab ea, quæ data eſt Adamo: ac primum exponitur cujuſmodi hæc fuerit: tum qualis Chriſti meritis parta.

I. NEMINEM equidem paullulum intelligentem arbitror fore, quin, ſi attente illa conſiderare velit, quæ ſunt antecedenti ſcripta capite, conſequens ex iis mecum eſſe ſentiat, ad ſolum perſeverandi adjutorium Auguſtini verba illa ſpectare. Ut cum duo illic inter ſe comparentur auxilia gratiæ; alterum, quod eſt parenti primo datum, jure appelletur id, ſine quo perſeverare nullo modo poſſet, (* *Si enim hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, quamprimum facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent.* Adjutorium quippe *defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.*) Alterum autem tale eſſe ſtatuatur, non modo ſine quo perſeverari nequeat; verum etiam quo fit, ut omnino perſeveretur. Perſeverantiæ quippe donum, quia ſolis ad vitam æternam prædeſtinatis convenit, ejuſmodi eſſe contlat, ut quibuſcumque datur, ii non modo poſſint perſeverare, ſi velint: ſed etiam quod poſſunt, *actu*, & reipſa velint: non ulla voluntati adhibita neceſſitate, ſed certa, & *infallibili*, ut Scholaſtici loquuntur, efficacitate ac potentia gratiæ, qua * *indeclinabiliter, & inſuperabiliter aguntur* (ut ſcribit Auguſtinus) Quod ab ea fit, * *qui*, quod idem aſſerit, *ſine dubio habet humanorum cordium quo placuerit, inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem.* * Cujus gratiæ, *quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur*, (nempe qui a Patre docentur, & audiunt, ut ad Filium veniant *ſecreta* quadam *gratia*, & prædeſtinati ſunt, ut ibidem docet) *a nullo duro corde reſpuitur. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.*

[* Aug. de Correp. c. 12.] [* Ibid.] [* Ib c. 4.] [* Aug de Præd. c. 8.]

II. AT Vincentius magiſtri ſui veſtigia perſequens, Auguſtini verba illa, quatenus *adjutorium quo fit* exprimunt, ad omnia ſpectare volunt præſidia gratiæ Chriſti, etiam nullo, ut in reprobis, continuato perſeverantiæ dono: vel a deo nonnullis disjuncta & interrupta peccatis, ut in electis, ac prædeſtinatis nonnumquam accidit. Quæ illorum ratio ab Auguſtini ſenſu, ac ſententia mirum quantum recedit; non minus, quam a fide, ac regula Catholica. Hinc illud abſurdum, & hæreticum commentum, qui eſt novæ ſectæ velut character; nullam in rerum natura eſſe gratiam, quam *ſufficientem* vocant, quæ ab *efficaci* diſtincta, culpa hominis irrita fit, & effectu careat: ſed omni penitus gratiæ Chriſti fructum ſuum conſtare, nec eam ab ullo pulſantem reſpui. Quæ omnia, & his connexa, & conſentanea paradoxa, quibus Eccleſiaſtica pax & concordia paucis ab hinc annis labefactari cœpit, ex uno illo perperam & contra mentem auctoris accepto Auguſtini loco propagata ſunt. Quod quidem oſtenti inſtar habendum, ac prodigii mihi videri ſolet. Quis enim non obſtupeſcat, aut non manifeſta divinæ iræ ſignificatione contigiſſe putet, quod hoc tempore videmus, homines incœtis minime contemnendos, adeo futili argumento, quod ex falſa unius loci interpretatione traxerunt, in tantam eſſe pravitatem erroris redactos?

Equidem non te arbitror, Vincenti, tam pervicaci, & obdurato fore animo, quin poſteaquam de Auguſtini ſententia illa quæ a nobis hic ſcripta ſunt paullulum tranquilla, & ſedata mente perpenderis; aut temere ſuſceptam opinionem retexas: aut ſi hoc impetrare abs te non potes, minus deinceps caleas in iſtis jactandis, & inculcandis nœniis, quarum ruinas, unica illa, qua huc uſque ſuſtinetur, fultura ſubducta, videris.

III. * Nam quod periiſſe dicis diſcrimen omne, *quod inter gratiam ſtantis, & lapſi hominis* intercedit, *ſi Deus homini lapſo gratiam ſufficientem reddere debet, qualem primus homo habuit*, vehementer erras: neque quid ſit gratia, tum univerſe, tum Adami propria, ſatis intellexiſſe videris.

[* Vinc. lib. 1. c. 24. pag. 112.]

Adamus in priſtino illo ſtatu innocentis vitæ duplici a Deo vallatus eſt genere gratiæ; altero exteriori, altero interiori, & animum efficiente. Horum primum, quatenus peculiariter illi tributum eſt, bonorum omnium, atque commodorum larga erat, affluenſque copia: cum præcipua quædam Dei tutela, & providentia, illud omne removentis, prohibentiſque, quod animi pacem, ac quietem, & ſalubritatem corporis, ac perennem amœnitatis jucundiſſimæ fructum interpellare poſſet. De hoc genere gratiæ loquitur * Auguſtinus, cum ſic ſcribit: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Immo vero habuit magnam, ſed diſparem. Ille in bonis erat, quæ bonitate ſui conditoris acceperat. Neque enim ea bona & ille ſuis meritis comparaverat, in quibus prorſus nullum patiebatur malum.* Ad hanc gratiam pertinet animi dominatus in corpus, ejuſque ſenſus & appetitus longe perfectiſſimus, ex quo ſumma * *felicitas* oriebatur, & *non peccandi facilitas.* * Cum *nulla rixa a ſeipſo adverſus ſeipſum tentaretur atque turbatus in illo beatitudinis loco, ſua ſecum pace frueretur.*

[* Lib. de Correp. c. 11.] [* Ib. c. 12.] [* Ib. c. 12]

Secundum gratiæ genus partim ſtabile ac permanens fuit, partim fluxum, ac tranſiens. In priore ponenda eſt *bona voluntas. In illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum,* * ait idem Auguſtinus. Hæc illa eſt *originalis juſtitia*, ex omnium virtutum, fidei cumprimis, ſpei, & caritatis: tum ceterarum, quæ in mente, aut voluntate reſident concurſu, conſentuque collecta. Ad poſteriorem, *actuales*, ut vocant, illapſus gratiæ, inſpirationeſque pertinent, & *omnis illuminatarum mentium pius motus*, ut loquitur auctor epiſtolæ ad Demetriadem, quæ inter * Ambroſianas extat, & *quidquid viſorum ſuaſionibus agit* etiamnum *Deus ut velimus*, non ſolum *extrinſecus*, ſed etiam *intrinſecus*, *ubi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem; ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt*, * ait Auguſtinus. Hic autem interior afflatus gratiæ, vel ſola mentis illuminatione conſtabat: vel etiam voluntatis permotione, quam ſuavitatis cujuſdam ad recte agendum occuparet illecebra. Nam utrumvis dici probabiliter poteſt.

[* Ib.] [* Ep. 33. col. 270.] [* Aug. de Spir. c. 34.]

IV. NUNC autem, poſt primi parentis culpam, partim eadem, partim diverſa ſuppetunt adjumenta gratiæ. Ac primum illud externæ providentiæ, quod beati, & incorrupti ſtatus proprium fuit; eo interrupto, velut fractis tubulis e fonte ſaliens aqua, ſuppreſſum penitus exaruit. Itaque malis omnibus, & incommodis, quorum vis hactenus compreſſa fuerat, circumſideri mortale genus, infeſtarique cœpit; ut per ærumnas, erroreſque multiplices infelix, & animi corporiſque cruciatibus referta vita traheretur. His ſublevandis, & ad ſalutarem exercitationem dirigendis, impenſior, &, ut humano more loquar, vigilantior adhiberi cura debuit. Ea partim externa gubernatione, partim interioris auxilio gratiæ, ut in Adamo, continetur. Sed utramque copioſiorem, ac vegetiorem, imbecillitas hominis major, & ſuperandorum malorum, per quæ ille volvebatur, difficultas poſtulabat. Interiori certe, cujus in intellectum, ac voluntatem officia partita ſunt, nova operæ facta eſt acceſſio; cujuſmodi priſtino in ſtatu nulla fuit. Nam ad concupiſcentiæ inſitam ægritudinem curandam, ac violentos ejus retundendos impetus, præſentius remedium, & robuſtiorem, quam ante, vim adhibere illam oportuit. Hinc * *medicinale ſalvatoris auxilium* ab Auguſtino vocatur: & * *liberatrix gratia*, & * *medica gratia*, & * *opitulatio ſalvatoris*; tum *victrix*, & *victorioſa*; & aliis vocabulis appellatur, quæ conflictum, & moleſtum, ac laborioſam operam ſignificant. Verum de hac medicinali gratia, & ejus efficientia; tum quemadmodum ab ea diſcrepet, quæ eſt innocenti adhuc Adamo conceſſa; non eſt iſtius loci, inſtitutique diſſerere: nec ea repetere placet, quæ ſuper hoc argumento latius * explicavimus, adverſus Armacanam ſcholam; quæ Vincentius ne litera quidem attigit; cum in minutis quibuſdam exagitandis nimius, & odioſus fuerit.

[* Aug. lib de nat. & gra c. 34.] [* Id. ep. 105.] [* Id. de nat. & gra c. 30.] [* Ib c. 42.] [* To. 1. lib. 1. c. 18. & ſeq. nec non to. 2. lib. de hær. Pel.]

CAPUT XXIV.

Errata Vincentii deinceps collecta perſtatuntur. 1. Poſſibilitatis gratiam negat eſſe gratiam Chriſti, idque ipſum refellitur. 2. Ejuſdem mendax calumnia de Molina, Leſſio: Et de Petavio.

I. DUDUM laboris iſtius, & inquiſitionis in tuam, Vincenti, theriacam, piget: ac diu eſt, quod

de

de exodio cogito. Infinita ſunt omnis generis errata Opere in iſto tuo, quod præ manibus habeo, quæ ſi ſigillatim excutere vellem, ac de unoquoque, pro eo ac meretur, & tua ratio poſtulat, dicere, ultra modum hæc lucubratio procedet. Itaque, quod ſupereſt, nonnulla per ſaturam in hoc caput, & ſequentia hujus libri conjiciam abs te peccata, in illa, qua de poſtremo tecum agere inſtitui, excolenda gratia.

* Vinc. lib. 1. c. 24. pag. 512. & 513

* Scribis *gratiam poſſibilitatis*, quæ ex Chriſti meritis datur, ad divina præcepta ſervanda, Pelagianam eſſe gratiam. Hoc nimirum eſt, quod vos falſo certe, Catholicis exprobrare ſoletis; adjutorium illud, quod homini bonum ut velle, vel agere poſſit, neceſſarium prædicant, non eſſe Chriſti gratiam: ſed hoc ſolum, quo re ipſa, & actu volunt, aut faciunt. Pelagius *poſſibilitatem* ad bene agendum neceſſariam, ſolam naturalem facultatem eſſe dicebat, hoc eſt liberum arbitrium; & eam eſſe gratiam interpretabatur, quam Scripturæ prædicant: *ut* * in libro de natura & gratia Auguſtinus affirmat. Qui & fatetur ſe, cum *Dei gratiam*, ſive *adjutorium*, *per quod eſſe homo abſque peccato poteſt*, apud Pelagium legiſſet, *lætitia repente perfuſum*, *quod Dei gratiam non negaret*, *per quam ſolam homo juſtificari poteſt*. Sed poſtea deprehendiſſe, gratiæ, ac poſſibilitatis nomine ſolum intelligi ab eo liberum arbitrium cum legis notitia. Non dubitaret igitur Auguſtinus veram Chriſti gratiam in *poſſibilitate* illa conſiſtere, ſi eam in *charitate*, hoc eſt in illuminatione mentis, & voluntatis permotione collocaret Pelagius: uti paſſim tum in illo libro; tum in eo qui eſt de Chriſti gratia, aliiſque demonſtrat: quam * appellat *inſpirationem flagrantiſſimæ*, *& luminoſiſſimæ charitatis*.

* Cap. 11. & 12. & 40.

* Lib. de grat. Chr. c. 35.

Hanc vero nos, aliique, quibus conviciaris, *κεκρυμμένην καὶ δύναμιν*, *κρυπτὴν* (?), illam, inquam, gratiæ poſſibilitatem, quam Auguſtinus in Pelagio deſiderabat, ut plane Catholicus eſſet, Molina, Leſſius, ceteri, quos Armacani immerito vellicant, agnoſcunt, ac prædicant. Quid te vero ſcientem attinet, falſo illos criminarier traducere, cum ex illorum omnium ſcriptis facile refellatur?

* Vinc. lib. 1. c. 26. p. 71.

II. Nam * quod Molinam afferis, *aliam in homine lapſo*, *quam S. Auguſtinum*, *libertatem finxiſſe*, *quæ gratiam*, *ut dominam pediſequam ducet*; tam verum eſt, quam quod alibi occinis, illum eumdem, male abiiſſe ex eo judicio, quod de illius opinione Romæ eſt habitum. Quam ineptam, commentitiamque fabulam validiſſime confutavit doctiſſimus Theologus R. P. Petrus a S. Joſepho ex Foliantinorum familia, in eo libro, quem de hoc argumento, nuper edidit, ac *de Theologia hujus temporis* inſcripſit. * Ejuſdem genii, & aliquanto etiam minus conſiderata eſt P. Leonardi Leſſii criminatio, * quod in quadam precatione ita ſcripſerit, *Poſuiſti*, *Domine*, *omnia in arbitrio noſtro*, *perinde ac ſi Solis naturæ viribus regnum obtinendum eſſet*. *Juſtificati enim per gratiam tuam*, *non minus facile in juſtitia accepta perſeverare*, *& legem divinam implere poſſumus*, *quam hominibus politicis per naturam facile eſt juſtitiam politicam externamque in ſe tueri*, *& legem civilem implere*. Exclamat ad hæc Vincentius, ac perſonæ, quam ſibi impoſuerat, & *lenitatis* oblitus, *Sempiterne Deus*, inquit, *qualis eſt iſta precatio!* Tu vero quid habes quod in ea reprehendas? *Quomodo igitur*, inquis, *homo juſtus tam inſtanter orat ſibi dari quod Deus jubet*, *ſi ſic in arbitrii ſui manu illud teneat?* At *ὦ τᾶν* (?), num divinæ gratiæ præſidium excludit Leſſius, & in *ſolius arbitrii ſui manu* poſitam eſſe legis obſervantiam, aut in accepta juſtitia perſeverantiam dixit? Nonne *per gratiam* ait facilitatem iſtam, & perſeverandi poteſtatem ſuppetere? Quin etiam proxime ante illa quæ deſcripſiſti verba, ea poſuit Leſſius, quæ ſubdole abs te ſuppreſſa ſunt. *Juſſiſti nos* (ait Leſſius) *eſſe ſecuros ex parte tua præparato nobis auxilio*, *quo certiſſime juſtitiam retinebimus*, *& ſalvi erimus*, *niſi per nos ſteterit*, *niſi auxilium oblatum neglexerimus*, *& tuæ nos gratiæ ſubtraxerimus*; tum illa pertexit; *Poſuiſti*, *Domine*, *omnia*, &c. Amabo te, Vincenti, ecquid iniquiſſimæ accuſationis, & quiritationis illius pudet? An tu negare potes, in noſtra eſſe poteſtate uti *præparato nobis* ad perſeverandum *auxilio*, & quo minus id fiat, vitio noſtro, non adjuvantis gratiæ contingere. Nam quod indigne fers dixiſſe Leſſium, eadem inſpirante gratia, *non minus facile eſſe homini juſto*, *legem Dei æternam*, *quam homini politico legem civilem*

* Vinc. in Præf. ad Lect.
* Leſſ. in Prec. ſect. 7 de Præd.

æternam implere; quam hæc abſurda ſit querela, non vides? Ecce tibi gloriatur Propheta * David ſe legem Dei *ſuper aurum*, *& topazion* diligere; eam *melle ac favo* dulciorem ſibi videri: in ea non ambulare, ſed currere ſe dilatato per charitatem, & gratiam corde. Quæ poteſt obſervandæ legis major eſſe facilitas, quam in eo homine, qui in illa ſe non paſſibus incedere, ſed curſu properare teſtatur? Plus aliquid etiam pollicetur Iſaias. * *Qui ſperant*, inquit, *in Domino mutabunt fortitudinem*: *aſſument pennas ſicut aquilæ*, *current*, *& non laborabunt*: *ambulabunt*; *& non deficient*.

* Pſ. 118.

* Iſa. c. 40. 31.

III. PAR eſt indoles expoſtulationis illius de * nobis, quod ſcripſerimus, *eos*, *qui efficientiam gratiæ proxime in ſolam derivari intelligentiam*, *ac per eam in voluntatem trajici putant*, *procul a Pelagiani*, *vel Semipelagiani contagione erroris abeſſe*. Adderes, quæ ibidem adſcripſimus, *dum ita neceſſariam illam eſſe fateant*, *ut ſine ea prævenienti*, *homo credere*, *ſperare*, *diligere*, *aut pœnitere non poſſit ſicut oportet*, *ut ei juſtificationis gratia conferatur*: *ut* * *Tridentini Patres loquuntur*; quæ ex more tuo detruncaſti.

* Lib. de hær. Pel. c. 10. §. 55.

* Seſſ. 6. Can. 3.

Hac quidem ſententia non video quid dici verius poſſit. Nihil enim velle poſſumus, niſi prius mente cognitum perceptumque ſit: quæ perceptio illuminatione aliqua fit: qui primus eſt medicinalis gratiæ fructus, quo intelligentiæ cæcitas radiantis veritatis luce diſcutitur.

CAPUT XXV.

1. *Vincentii error*, *& falſa interpretatio loci cujuſdam Auguſtini de Correptione & gratia*, *& aliorum in quibus de auxilio ſine quo non & quo agitur*; *tum de poſſibilitate*. 2. *Poſſibilitatem recta agendi*, *gratiam eſſe*, *negat Vincentius*: *idque refellitur*. 3. *Idem gratiam primi hominis naturalitatis aliquid habuiſſe dicit*. 4. *Quod in Michaele Baio damnatur*.

I. DIXI * te in Auguſtini loco illo, qui eſt in libro de correptione & gratia, mirandum in modum hallucinari. * Tu *auxilium ſine quo non*, de quo illic agitur, cum *poſſibilitate*, vel *poſſibilitatis gratia*, de qua in libro de natura & gratia diſſerit idem Auguſtinus, ſine ullo diſcrimine permiſces. Sed erras, Vincenti. Auxilium illud *ſine quo non*, quod in libro de correptione, & gratia, capite undecimo ponitur, eſt adjutorium Adamo datum, quatenus ad perſeverantiam refertur, & cum ea comparatur. Hoc autem potiſſimum Auguſtinus in ſtatu illo Innocentiæ, ejuſque propriis adjumentis collocat; in quibus creatum eſſe primum hominem docet; & quibus eum perſeverare, ſi vellet, poterat; non autem ſine illis poterat. His autem opponit multo certiora, & effectu numquam fruſtranda ſubſidia gratiæ, quæ ad perſeverandum, electis per Chriſtum ſubminiſtrantur; quæ tam efficacia ſunt, ut non ſolum *perſeverandi poſſibilitas* per ea, ſed etiam *perſeverantia* ipſa donetur. Igitur *auxilium ſine quo non*, quatenus ab *auxilio quo* diſtinguitur; eſt gratia perſeverandi, ſed non *infallibilis*, ut vocant. Auxilium vero *quo* eſt eadem gratia, quatenus *infallibilis* eſt. Eadem porro eſt utrobique gratia, ſi naturam ipſam ſpectemus, & quam Scholæ nuncupant, *phyſicam entitatem*. Hæc autem vocabula, *ſine quo non*, & *quo*, præciſe qua *ad perſeverantiam* ordinantur, nonnullis gratiæ tribuit Auguſtinus.

* Vide ſup. c. 23.
* Lib. 1. c. 24. p. 112. & 113.

At idem contra Pelagium diſputans in libro de natura & gratia, *poſſibilitatem* appellat, & conſiderat, qua eſt Chriſti gratia: quemadmodum & in libro, quem inſcripſit de gratia Chriſti aperte ſignificat. Nam in illis libris veram bene agendi poſſibilitatem, cum falſa, & Pelagiana contendit: quam in ſola naturali facultate hæreſis iſta ſtatuebat, ſi de abſolute neceſſaria loquimur. Auguſtinus vero in fide, & charitate, ſive in *illuminatione intellectus*, & pia motione voluntatis; quæ eſt Chriſtiana *poſſibilitas*: cui ſi libere aſſentimur, cum *diſſentire poſſimus*, *ut* ait Tridentina Synodus, *poſſibilitati* effectus adjungitur; ſin autem oblatum illud auxilium repulimus, * *in vacuum illam Dei gratiam recipimus*, ut Apoſtolus loquitur.

* 2. Cor. 6. 1.

II. CUJUS vero frontis eſt, * negare poſſibilitatem recte agendi eſſe gratiam Chriſti? Nonne Chriſtus ipſe-

* Vinc. 26. p. 23. (?)

met

Digitized by Google

* Joan. 15. 5. met contrariam docuit, cum Apoſtolis dixit, * *ſine me nihil poteſtis facere?* Apoſtolus item ad Corinthios ita
* 2. Cor. 3. 5. ſcribens, * *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, quid aliud quam bene inebonodi *poſſibilitatem* ſignificat.

* In Pſ. 70. p. 307. B * Auguſtinus quoque, *Non erat*, inquit, *in poteſtate tua, ut non naſcereris ex Adam: eſt in poteſtate tua, ut credas in Chriſtum*. An non *poteſtas credendi in Chriſtum*, ab hoc ipſo eſt, ſine quo nihil poſſumus? Aut cum
* Hom. 11. lib. 50 hom. * alibi dicit, *in poteſtate hominis per Dei adjutorium poſuiſſe, ut non conſentiat Satanæ*: eſtne ut citra Chriſti gratiam, *poſſibilitas* illa conſiſtat? Rurſus in libro ſecundo de Actis cum Felice Manichæo, capite quinto, *Qui legem*, inquit, *ſervare non vult, in poteſtate ejus eſt, ſi velit*. Itane *poſſibilitas* illa *ſervandæ legis*, a natura eſt, aut aliunde, quam ab adjutorio gratiæ Chriſti? Sed reliqua porro flagitia videamus.

* P. 113. III. AIT * Vincentius, *gratiam primi hominis aliquid naturalitatis admixtum habuiſſe, ut ſecundum divinæ ſapientiæ, & bonitatis regulas, naturæ humanæ recenter conditæ, & adhuc innocenti quodammodo deberetur*. En portentum Armacanæ Theologiæ. Gratia Adamo conceſſa *non fuit mera gratia, ſed naturalitatis aliquid habuit*, quia *naturæ humanæ quodammodo debebatur*. Cur tandem, aut quo nomine debebatur? *Cum enim imago Dei*, inquit, *intellectu, & voluntate prædita, naturales creatoris ſui leges, quas obſervare debet, impreſſas a natura habeat, & tamen ſine gratuito Dei adjutorio eas obſervare nequeat, debuit hoc ſapientia ſua Deus (ut naturam deſerere, & quodammodo mancam relinqueret) ut neceſſario divinæ gratiæ adjutorio imaginem ſuam roboraret*. Quid hac ratiocinatione futilius? Ergone quidquid divinæ ſapientiæ convenit, aut bonitati, aut quoquomodo rationi conſentaneum eſt, id ſi faciat Deus, ac creaturis præſtet, gratia non erit, eo quod naturæ ſit illarum quodammodo debitum? Si hoc argumenti genus tolerabile eſt, ac vel tirone, non dicam Theologiæ, ſed inſtitutionis Chriſtianæ dignum; liceat impune gratiæ eſſe negare, quod Dei unigenitus Filius pro peccatoribus eſt crucifixus. Hoc enim divinæ ſapientiæ ſuæ, ac bonitati decebat. Quam multa ſunt a Græcis, Latiniſque dicta Patribus, cur hominem Diaboli fraude deceptum, ab eo liberari æquum, ac juſtum fuerit, a quo fuerat ante procreatus! Quod & ſapientiæ, ac bonitatis & æquitatis cujuſdam, juſtitiæque fuiſſe prædicant: *ut incommutabilis*
* Serm. 2 de Nativ. *Deus* (quod * ait S. Leo) *cujus voluntas non poteſt ſua benignitate privari, primam pietatis ſuæ diſpoſitionem ſacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis verſutia actus in culpam, contra Dei propoſitum non periret*. Innumera ſunt tam ab eodem Leone, tum ab aliis ad idem argumentum graviter copioſeque diſputata, dum hoc explicant, cur interfuerit divinæ ſapientiæ, ac poteſtatis, quæ eſt Dei Filius, ac Λόγ☉ omnium conditor, priſtinum in ſtatum revocare genus hominum ſuapte culpa, & inſidiis Satanæ dejectum ac perditum; præſertim cum ad imaginem Dei conditus, ab imagine ipſa, quam eſſe Dei Filium interpretantur, inſtaurari debuerit. Addunt & de modo liberandi, ac redimendi non pauca; ut juſtitiæ divinæ fuiſſe probent, non vi hominem, & potentia, ſed ratione, & æquitate, ſine dominantis injuria vindicare. Hæc & alia id genus infinita, ex Vincentianis principiis, non ſunt gratiæ beneficia; quoniam ſibi, id eſt ſapientiæ, bonitati, juſtitiæque ſuæ Deus iſta debebat, ut deformatam imaginem ſuam, & creatoris ſui legibus obligatam, ad has ipſas exequendas *neceſſario divinæ gratiæ adjutorio roboraret*.

IV. HANC opinionis porro pravitatem hauſit Vincentius ex errore damnatarum Propoſitionum Michaelis Baii in eadem Academia Lovanienſi, in qua perſonatus hodie Gallus Arauſicanus docet, Profeſſoris quondam regii. Nam inter Propoſitiones a Pio V Romano Pontifice notatas, & Gregorii XIII, ac demum Urbani VIII decretis eidem cenſuræ ſubjectas, octava ex libro primo Baii, de meritis operum, capite quarto decerpta ſic habet: *Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera: ſed juxta modum loquendi Scripturæ ſacræ, non recte vocantur gratia: quo ſit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari*.

* Auguſtini vero locus ille, quem Vincentius affert,
* Lib. de Correp. & grat. c. 11. nihil ad rem attinet. Non enim ex eo, quod adjutorium divinum Angelis, vel homini neceſſarium fuit, idcirco debitum illis fuit; vel gratia propterea eſſe deſinit: cum ſtirps, & radix neceſſitatis illius, ex liberali & gratuita Dei beneficentia repetatur, qua illos ad eorum naturæ minime debitam conditionem attollere voluit, quæ tale requireret opitulatricis gratiæ ſubſidium. Quod autem non omnis ratio *debiti* cum *gratiæ* proprietate pugnet, luculenter diſſerit S. Thomas in prima parte Summæ Theologicæ, * quæſtione xxi. * Art. 1. ad 3.

CAPUT XXVI.

Falſa argumentatio Vincentii diluitur, quam contra Catholicos inſtruit, de gratia Adamo data, & Chriſti meritis parta.

I. EADEM Auguſtiniani loci *παρερμηνεία* denſiſſimas offudit erroris tenebras * Arauſicano Vincentio, * P. 114.
dum pro magno abſurdo Catholice ſentientibus Theologis objicit, horum ex ſententia ſequi, adjutorium olim Adamo datum, Chriſti eſſe beneficio reſtitutum. Adeo peregrinus eſt in trita, pervagataque re, in quam tot antiquorum dicta conſentiunt: Chriſtum Dominum ea recuperaſſe, ac repræſentaſſe nobis, quæ in Adamo perdidimus: velut fidem, ſpem, charitatem, juſtitiam, & quæ generali vocabulo *gratiæ* continentur: quatenus eorum capax eſt ſecundus, ad quem irrevocabili decreto ſumus addicti, collapſæ naturæ ſtatus. Quamquam, ut capite tertio ac viceſimo dixi, longe ſit uberius, ac potentius gratiæ præſidium Chriſti nobis meritis acquiſitum: præſertim quod ad perſeverandum datur. Nam quibus conceditur, ii non modo perſeverare poſſunt, ad idque gratiæ auxilio juvantur, ſine quo non poſſent: ſed eo ipſo fit, ut revera perſeverent. At in ſtatu innocentiæ, non tale eſt Adamo tributum, quo perſeveraret; ſed quo perſeverare poſſet. Eidem in ceteris, quæ citra perſeverantiam recte aliquando geſſit, ejuſmodi ſuppeditatum eſt auxilium, non modo ſine quo non poſſet agere; ſed etiam quo re ipſa honeſte, & laudabiliter ageret. Si enim hoc defuiſſet, in accepta bona voluntate neque vel breviſſimo illo tempore, quo in poteſtate fuit Creatoris ſui, manere poſſet, neque re ipſa manſiſſet.

II. AT ENIM, pergit Arauſicanus Lenis; * *Si homini* * P. 115.
lapſo, qui natura humanæ legibus adhuc aſtringitur, Deus gratiam ſufficientem reddere debet, eo ipſo, quo homo leges illas ſervare tenetur, & earum prævaricatio ei imputari poteſt ad culpam: ergo non magis homini lapſo, quam primo homini, ſalvatore eſt opus, cum divina æquitas, perinde naturam lapſam, æque atque creare, non minus debeat gratiam ſufficientem illi ſuperaddere, quam olim condens naturam ſtantem, & ſanam in primo parente. Quid ergo opus Incarnatione, & Cruce Chriſti, ſi gratia ad ſalutem ſufficiens debuerit homini lapſo, iſto alio titulo dari? Unde nec gratia iſta erit mera gratia. Sed quodammodo naturæ lapſæ debita; perinde ac olim fuit debita innocenti. Hæc Vincentius. Contra quæ illud opponimus, quod antecedenti jam dictum eſt capite: neque ſufficientem gratiam innocenti datam Adamo, ad eam ſervandam naturæ legem, qua erat obligatus, *debitam fuiſſe*, vel *naturalitatis aliquid habuiſſe*; nec eam, quæ poſt lapſum primi parentis, homini tribuitur; quod falſo putat Vincentius: ſed utramque meram eſſe gratiam; mereque gratuitum beneficium: quod ex ſola bonitate, ac miſericordia profectum eſt. Poſteriorem vero, de gratia & gratuita, liberalique donatione haud paullo plus habuiſſe, quam alteram Adamo præſtitam: quod de ingrato, & inimico bene mereri, majoris eſt beneficentiæ, quam de amico, & eo, qui te nulla injuria violarit.

Atqui nemo ſane idoneo gratiæ ſubſidio legi, qua tenetur, obſequi poteſt, ait Vincentius. Succurrendum igitur illi erit a Deo, qui hanc homini neceſſitatem obſervandæ legis impoſuit: ut non liberalitatis, & gratiæ, ſed officii ac debiti ſit neceſſariæ opis illa tributio. Succurret ſane Deus, neque ſuſceptas a ſe partes deſeret gratuitæ, ut jam dixi, benignitatis: ſed ita profecto, ut ſi vellet, ſine ulla cujuſquam injuria negare poſſet.

III. PECCARET ergo, inſtant rurſus Armacani; & quidem in eo, quod in poteſtate ſua non haberet; idque *illi imputaretur ad culpam*. Hoc telo potiſſimum in

nos

Digitized by Google

nos* *ferox & maſculus* ille Vincentius, ut ejus verbis mar, imperum facit. Verum puerilis hæc petitio levi declinatione ſic a nobis eluditur. Finge hominem idoneo deſtitutum auxilio gratiæ: Legis hic quidem exequi mandata non poterit: & in eo peccari aliquid admittet, quod etſi naturale præceptum implere, ſaltem utcumque poteſt, gentilium philoſophorum more conetur, careat hic illius voluntatis imperus *rectitudine*, ut vocant, ea, quæ abeſſe non debet, ut ad Deum referatur. Itaque peccatum id quidem erit, hoc eſt defectus aliquis: qui tamen minime ad culpam imputabitur, nec ad reatum; quo pœna committitur. — * Vinc. lib. 2 p. 106.

Plurimum autem *peccatum* inter, & *culpam* intereſt; quod quia neſcire videris, Arauſicane Vincenti, diſces a principe Theologorum, qui in prima parte ſecundæ, quæſtione viceſima prima, articulo primo & ſecundo; nec non in Opuſculo ſecundo, quod eſt Theologiæ Compendium, capite centeſimo viceſimo, erudite ac diſerte illud expoſuit.

CAPUT XXVII.

Non omne peccatum eſſe culpam, ac quid inter ambo hæc interſit: quod ex S. Thomæ, tum S. Auguſtini auctoritate comprobatur.

I. QUAMVIS ad finem lucubratio hæc noſtra feſtinet, nondum tamen ſtilum avocare poſſum ab hoc loco, qui præcipuam Armacanæ ſectæ, ac Vincentio erroris anſam obtulit. Itaque de peccati, & culpæ differentia ſummatim ea perſcribam, quæ S. Thomas in iis, quos commemoravi, libris explicavit. Scribit* ille primum, latius malum patere, quam peccatum: ſicut & bonum, quam rectum. *Qualibet enim privatio boni in quocumque conſtituit rationem mali. Sed peccatum proprie conſiſtit in actu, qui agitur propter finem aliquem, cum non habet debitum ordinem ad finem illum:* qui ordo *rectitudo* actus dicitur. *Quando autem a rectitudine tali actus aliquis recedit, tunc incidit ratio peccati. In his vero, quæ aguntur per voluntatem regula proxima eſt ratio humana; regula autem ſuprema eſt lex æterna. Quandocumque ergo actus hominis procedit in finem, ſecundum ordinem rationis, & legis æternæ, tunc actus eſt rectus: quando autem ab hac rectitudine obliquatur, tunc dicitur peccatum.* In articulo deinde ſecundo, ſic ſcribit: *ſicut malum eſt in plus*, id eſt latius patet, *quam peccatum; ita peccatum eſt in plus, quam culpa. Ex hoc enim dicitur actus culpabilis, vel laudabilis, quod imputatur agenti. Nihil enim eſt aliud laudari, vel culpari, quam imputari alicui malitiam, vel bonitatem ſui actus. Tunc enim actus imputatur agenti, quando eſt in poteſtate ipſius, ita quod habeat dominium ſui actus.* Ex quo concludit, *rationem laudis vel culpæ in ſolis actibus voluntariis conſiſtere, in quibus idem eſt malum, peccatum, & culpa.* Ceterum *voluntarium* hic ſanctus Thomas *perfectum voluntarium* appellat: quod idem eſt cum *libero arbitrio*: eoque ſolo in poteſtate, ac dominio actus ſuos habere voluntas dicitur, ut ex eodem* ſupra demonſtravimus. Quare ut non omne malum eſt peccatum, ſic nec omne peccatum eſt culpa: ſed hoc ſolum, quod ex voluntate, id eſt libero arbitrio, & electione committitur. Poteſtque peccatum dici actio quælibet, quæ *ad ultimum finem non refertur* (ut idem* S. Thomas oſtendit) eoque ipſo deficit: nec tamen imputatur in culpam, niſi ex deliberatione, & libera voluntatis electione procedat. — * In 1.2. qu. 21. art. 1. — * Cap. 3. & 5. — * Ib. art. 4

II. RURSUS in Compendio Theologiæ, capite cxx. *Malum* univerſe ait eſſe *privationem, & defectum*: idque ſpectari dupliciter: primo *ſecundum quod in natura ſua conſideratur; ut cæcitas eſt quoddam malum animalis*: Deinde *ſecundum quod per actionem ordinatur ad finem*: atque hoc modo *malum actionis ad aliquem finem ordinatæ, ad quem non debito modo ſe habet, peccatum dicitur, tam in voluntariis quam in naturalibus. Peccat enim medicus in actione ſua, dum non operatur convenienter ad ſanitatem; & natura etiam peccat in ſua operatione, dum ad debitam diſpoſitionem, & formam rem generatam non producit; ſicut cum accidunt monſtra in natura.* Mox capite cxx, de *defectibus*, quos *morales* nominant, agit: & in iis peccatum verſari docet. *Si igitur in actionibus non voluntariis*, inquit, *ordinatis ad finem defectus accidit, peccatum tantum dicitur. Si autem in voluntariis, dicitur non ſolum peccatum, ſed culpa, eo quod agens voluntarium, cum ſit dominus ſuæ actionis, vituperio dignum eſt & pœna.*

Atque hoc præſtantiſſimus ille Theologus ex magiſtri ſui S. Auguſtini doctrina tradidit. Hic enim peccatum a culpa differre non obſcure indicat: ut in libro de Perfectione juſtitiæ, capite ſexto, *ideo eſſe culpam hominis* dicit, *quod non eſt ſine peccato, quia ſola hominis voluntate factum eſt, ut ad iſtam neceſſitatem veniret, quam ſola hominis voluntas ſuperare non poſſit.*

III. SIC in libro primo Retractationum, capite xv. *Qui neſciens peccavit, non incongruenter*, inquit, *nolens peccaſſe dici poteſt, quamvis & ipſe quod neſciens fecit, volens tamen fecit*, &c. *Quia voluit, ergo fecit, etiamſi non quia voluit, peccavit, neſciens peccatum eſſe quod fecit. Ita nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum eſt, quod fieri non debuit. Quiſquis autem ſciens peccat, ſi poteſt exigenti ad peccatum ſine peccato reſiſtere, nec tamen facit, utique volens peccat.* Ibi peccatum aliud a nolente factum, & neſciente conſtituit; aliud a ſciente, & volente. Prius eſt peccatum, ſed culpæ, ac reatus expers: poſterius habet utrumque. Nam & *fit quod non debuit*, in quo peccati ratio conſiſtit: & quia ſciens voleniſque fecit, reus eſt ſupplicii: ideoque culpa dicitur, non alterum, quod eſt tantummodo peccatum.

Sciendum eſt autem duabus rebus conſtare peccatum proprie dictum; quorum alterum Auguſtinus actum nominat; alterum, reatum. *Actus* eſt, quem defectum vocant, ſive aberrationem ab regula, quæ eſt recta ratio, quam Græci *ἁμαρτίαν* nuncupant. *Reatus* eſt obligatio, qua quis ob crimen admiſſum luendæ pœnæ eſt obnoxius. Utrumque cui convenit, *culpa* dicitur. Nam ſola hæc ut vituperationem, ita pœnam meretur. Quod autem prius tantummodo continet, peccatum, non culpa nominatur. Itaque Concupiſcentiam per Baptiſmum remitti in *reatu*, & manere in *actu*, affirmat* Auguſtinus. In non dum regeneratis & actu, & reatu manere. Ideo peccatum in his, non culpa vocatur ab* Apoſtolo. Quippe hæret adhuc in illis originale peccatum; propter quod *non proprietate voluntatis, ſed origine reos teneri* ait* Auguſtinus. Qui & hoc univerſe verum eſſe dicit, quod adverſus Manichæos in libro de duabus animabus ſcripſerat; *Peccati reum teneri quemquam, quia non fecit quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis, & inſaniæ eſt*: adeoque peccato etiam originali convenire; *quia ex ejus origine tenentur rei parvuli, qui non fecit quod facere potuit; divinum ſcilicet ſervare mandatum.* Quare peccatum Originale, antequam regeneratione ſolvatur, vera culpa cenſetur, *quia ex illius origine rei tenentur, qui voluntate peccavit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abſtinendi ſumma poteſtas erat.* — * Lib. 2. cōt. Jul. c. 3. — * Rom. 7 — * Lib. 1. Retr. c. 15

IV. Cetera, quæ vel ab ignorantibus fiunt, vel quoquo modo voluntarie, id eſt libere non agentibus, peccata ſunt, non culpæ; quia nemo ob id pœnam commeruit, quod neſciens fecit. Itaque ſive fidelis, ſive infidelis, opus aliquod, ab recta ratione deficiens admiſerit, quod ejuſmodi eſſe neſciret, peccatum fecit, quod culpa non eſt; nec imputatur ad pœnam: quemadmodum de Abimelecho rege Geraræ* Scriptura refert, qui uxorem Abrahami Saram, *ignorans, & juſtus*, hoc eſt nulli ob id affinis culpæ, quod ſororem eſſe neſciret, abduxit: Deo inſuper *juſtum* illum, & *innocentem* in ea re fuiſſe pronunciante. Quæ quidem *imprudentia*, & *ignorantia*, peccatum ſimul, & pœna fuit originalis peccati: ſed culpæ, uti dixi, ac reatus expers fuit. — * Gen. 20.

CAPUT XXVIII.

1. *Vincentii & Armacanæ ſectæ falſa opinio; in eo etiam, quod neceſſe eſt, & vitari non poteſt adultos homines eſſe culpabiles.* 2. *De gratia ſufficiente, quæ aliquot Auguſtini teſtimoniis adſtruitur.*

I. HUIC Auguſtini, & S. Thomæ; immo Catholicæ fidei decreto obnuntiat Armacani patroni libertus Frodomondus; cujus tanta eſt ſeveritas, ut ob illa etiam peccata, quæ vitari non poſſunt, & ob mandatum qualecumque prætermiſſum, quod obſervatu

erat impoſſibile, culpam & reatum ſempiterni ſupplicii miſeris hominibus infligat. Etenim ſine gratia Chriſti nihil recte fieri, neque legi naturali, ac divinæ obtemperari poſſe, prorſus exiſtimat. De hoc autem adjutorio
* Vinc. lib. 6. c. 14. pag. 610. & ſeq. gratiæ duo quædam aſſerit ea Patroni ſui doctrina: * alterum, nullam, niſi effectum habeat, gratiam eſſe Chriſti: quod auxilium quo fit, appellat: auxilium autem ſine quo non fit, quam ſufficientem gratiam vulgo nuncupant: non eſſe Chriſti, vel novi Teſtamenti gratiam.
* Ib. p. 614. & ſeq. & lib. 6. c. 3. ſect. 4. * Alterum, nonnullis etiam Chriſtianis, Chriſti gratiam ſuppetere; quod & inde conſequens eſſe res ipſa per ſeſe docet. Cum enim non ſolum infideles; ſed etiam Chriſtiani, innumera, & atrocia quotidie peccata committant, neceſſe eſt ex Armacanis illis duobus effatis, Chriſti eos gratia caruiſſe, nec adjutos ad illa eſſe vincenda irritamenta cupiditatis: quam, ſi adjuti eſſent, procul dubio ſuperaſſent: quoniam adjutorium illud nunquam fructu ſuo, & effectu deſtituit. Plectetur itaque morte perpetua, & æternis ſuppliciis addicetur, qui juſſus erat, quod impoſſibile ſibi erat (de grandioribus loquor; ne quis parvulos importune hic admiſceat) ob idipſum minime eſt obſecutus. Non capit humanus animus crudelitatem ac barbariem tantam: quæ eo repudianda magis eſt, quod immerito ſibi auctorem inſcribit Auguſtinum: quem quidem ab hac contagione longe remotum fuiſſe, cum illa, quæ attigi ſupra; tam innumera, quæ prætermiſi, ejuſdem teſtimonia demonſtrant.

II. Ex his autem pauca hoc loco libet adnotare, velut clauſulam velitationis iſtius: in quibus momenti plurimum ineſt, ad ſufficientis, ut vocant, auxilii adſtruendam ex Auguſtino fidem; atque ut eam deeſſe nulli, cui mandatum a Deo ſit editum, vel invitus Arauſicanus Lenis agnoſcat.

Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio, capite XVI. ita ſcribit: *Magnum aliquid Pelagiani ſe ſcire putant, quando dicunt, Non juberet Deus quod ſciret non poſſe ab homine fieri. Quis hoc neſciat? Sed ideo jubet aliqua, quæ non poſſumus, ut noverimus, quid ab illo petere debeamus. Ipſa eſt enim fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat.* Hic primum cogitandum eſt, Pelagianos de mandatis iis loqui, quæ omnibus in commune propoſita ſunt; ut eſt naturæ lex; a qua cum nemo ſit exceptus, neceſſe eſt eam omnibus, ſine ullo diſcrimine præcipi. Igitur *a nemine non poſſe fieri legem*, quod Pelagiani dicebant, confitetur Auguſtinus. Nunc operæ pretium eſt, ſcire quemadmodum, & quo præſidio freti hoc habeant, ut mandatum exequi poſſint: quod ipſum ſuppeditari omnibus oporteat: ſiquidem poſſe debent omnes, quibus a Deo lex eſt edita. Reſpondet Auguſtinus, poteſtatem faciendi quod Deus jubet, in eo ſitam eſſe, non quod gratiam adhuc acceperint, qua proxime legem impleant; ſed qua hanc ipſam impetrare queant. Hæc eſt orationis ad Deum fundendæ gratia, & poteſtas: quam alibi
*Lib. de nat. & grat. c. 43. idem * Auguſtinus brevi & ſententioſo dicto ita complexus eſt: *Non igitur Deus impoſſibilia jubet; ſed jubendo admonet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Quam ſententiam Tridentina Synodus uſurpavit in Seſſione VI, capite XI.

III. QUOCIRCA nemini non eſt parata gratia illa, ſive *fides*, ut eam vocat Auguſtinus, id eſt affectus orandi; ſi enim alicui ſufficiens auxilium ad orandum, & impetrandam uberiorem illam, & mandatorum executricem gratiam deeſſet, juberet aliquid Deus, quod ille cui juſſum foret, facere homo non poſſet; atque ita mandata Dei illi eſſent impoſſibilia; qui eo careret adjutorio, per quod omnibus poſſibilia eſſe cenſet Auguſtinus: nempe orandi gratia, qua vis & robur obtinetur ad præſtanda legis officia.

Hæc eſt prima omnium gratia, quæ gratis omnino, ac ſine meritis tribuitur; per quam actuoſa, & præceptorum operis efficax altera provenit; ut ibidem docet Auguſtinus his verbis: *Certum eſt enim nos mandata ſervare ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas a Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit ut volendo faciamus.* Ex quo voluntas duplex, duplici cuipeſſa gratia colligitur: una inchoata, & rudis adhuc, qua poſſe facere volumus; altera robuſtior, qua, quod volumus, poſſumus. Utramque capite ſequenti manifeſtius indicat, ſic
* Id. de grat. & lib. arb. c. 16. ſcribens: * *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam, & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit, & robuſtam.* Tum paucis interjectis, *Et quis iſtam, ait, etſi parvam, dare cœperat, charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?*

IV. SECUNDUS Auguſtini locus ex libro de Correptione & gratia, capite ſeptimo, eſt ejuſmodi: *Juſtior enim videtur excuſatio dicentium, non accepimus audientiam, quam dicentium, non accepimus perſeverantiam: quoniam poteſt dici; homo! in eo quod audieras, & tenueras, in eo perſeverares, ſi velles: nullo modo autem dici poteſt, id quod non audieras, crederes ſi velles.* Igitur qui perſeverantiam non habuerunt, culpa ſua non habuerunt; quam ſi voluiſſent, haberent utique. Poterant igitur habere: & hæc ipſa poſſibilitas, gratia eſt ſufficiens, ſive, ut Apoſtolus loquitur, *ſufficientia*, quæ non ex nobis, *ſed ex Deo eſt*.

Tertius locus ex Sermone CCXLIX de Tempore, eamdem paratam & ſufficientem gratiam, quamvis vitio noſtro irritam demonſtrat: ubi de tentationibus diſputat. *Nemo dicat*, inquit, *a fornicatione ſe cuſtodire non poſſe. Fidelis eſt enim Deus, dicit * Apoſtolus, qui non* * 1. Cor. 10.
permittit nos tentari ſupra id, quod portare poſſumus: ſed faciet cum tentatione proventum. Talis unicuique homini tentatio datur, ſive in carnis deſiderio, ſive in ambitione ſæculi, vel etiam in quacumque tentationis moleſtia, qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio ſuccumbere poterit. Ergo qui ſuccumbit tentationi, ideo cum opprobrio id facit, quia cum laude illam vincere poterat. Hæc autem poſſibilitas, ut * ſupra ex Auguſtino demonſtravi, nihil aliud niſi gratia eſt. * Vide Petav. to. 1. lib. 10. c. 16. §. 14. & ſeq.

Idem rurſus in libro ſecundo de peccatorum meritis, & remiſſione capite XVI. *Cum voluntate*, inquit, *humana, gratia adjuvante divina, ſine peccato in hac vita poſſit homo eſſe, cur non ſit, poſſem facillime ac veraciſſime reſpondere, quia homines nolunt.* Non hæc *facillima*, nec *veraciſſima* eſſet reſponſio, ſi non poſſent. Poſſunt igitur ſi velint: atque ut voluntatem paratam habent, ſine qua velle non poſſunt: ita & gratiam, quia ſine hac adjuvante, ut & ſine voluntate, non poſſunt.

CAPUT XXIX.

Epilogus, in quo querelæ Vincentii Lenis occurritur de aſperitate Petaviani ſtili.

ET me quiſquiliarum iſtarum jamdudum piget; in quas evertendas non illam quidem jucundam; ſed neceſſariam hactenus operam contuli: & hic finem moleſtiæ hujus aliquem decrevi facere. Quamquam difficile eſt in tot, tamque gravibus caſtigandis erroribus adhibere modum orationi ſuæ; & habere in poteſtate juſtiſſimæ indignationis impetus: cujus, quo longius progredimur, eo ſe majora irritamenta proferunt. Sed abrumpenda tamen hoc loco eſt in immenſum alioquin itura diſputatio noſtra; ubi pauca de Vincentiana expoſtulatione dixero. Queritur homo lenis, ac modeſtus, Novæ ſectæ parentem, & auctorem cum grege ſuo, inclementer a nobis habitum, & iracundas in illos, acerbaſque voces eſſe conjectas: quas inſuper augendæ invidiæ cauſſa, noſtris ex libris, ubi ſparſim poſitæ erant ac diſſipatæ, in unum collegit. Hoc vero illiberale, ac malignum artificium nemo æquus & prudens laudaverit. Quis enim neſcit, genus hoc orationis pugnax, & contentioſum, quod in refellendo poſitum eſt, niſi nervos, & aculeos habet ad inſtandum, fractum, enectumque langueſcere? At hujuſmodi, hoc eſt ad bellandum comparata ſcripta illa noſtra ſunt: e quibus vocabula iſta Vincentius non minus alio digna, quam eo, in quem erant collata, deſcripſit. Ea porro ſi, ut ſunt, ſuis diſpoſita locis, & conſerta legantur, multis ex ipſo contextu ſermonis mitigationibus leniri ſentias: minimum ut acrimoniæ; urbanitatis, & elegantiæ nonnihil habeant. Eadem ab juncturis, & compagibus revulſa ſuis, & in unum congeſta, ſitu mutato, mutant indolem, & aliud ſapiunt. Ita cibis ſale, vel aceto perſperſis jucunde paſcimur: ſalem merum, vel merum acetum nemo ad victum adhibeat. Sic in ſectili pavimento, vermiculatoque opere, teſſellæ ſingulæ ſuis aptæ locis, & connexæ eleganti varietate delectant: ſin eas reciſas, & avulſas in acervum comportes, nihil præter deformia rudera, & verſicolorem

ſicolorem

ſicolorem glaream reliqui facies. Tale iſtud eſt, quod ad infamandum Petavium Vincentius excogitavit; ut minus, quam cuperet, dicta leniter ac blande, variis ex locis per quæ erant diſtributa corraderet, & ſub unum aſpectum poneret. Quam ejus calliditatem, & malitiam minus equidem miror, nec ea multum moveor. Illud potius videndum quale ſit, quod magis ægre fert, ac dolentius queritur, nimis me in Armacanorum inſectando dogmate vehementem fuiſſe.

Verum non eſt quod criminis iſtius notam valde reformidem; in quo vel auctores, vel ſocios habeo innumeros tum doctrina, tam ſanctitate præſtantes, & illuſtres viros, quorum exemplo nos, inſtitutoque tueri poſſumus: hoc eſt antiquos illos omnes Patres, qui adverſus graſſantes ſuis temporibus novitates errorum certamen inſtituerunt. Qui cum in ceteris faciles eſſent, & tractabiles, in hac una re, diſſimiles ſui, hoc eſt aſperi, & implacabiles fuerunt. Hoc enim præclare noverant, quod de peſtiferis id genus hominibus vere
* Naz. ep. 77. οὐ γὰρ ἐδυνάμην αὐτοὺς πραέως ἐπιεικῶς. ſcripſit auctor graviſſimus Gregorius * Nazianzenus, *Pravos homines lenitate ac manſuetudine non inflecti.* Quod in Apollinariſtis tum primum prodeuntibus experientia comperiſſe ſe dicit, & errorem ſuum fatetur. * *Exiſtimabam*, inquit, *fore ut lenitate mea manſuetos, & placidos eos redderem, ac paullatim emollirem: atque hoc mihi ſpe fingebam. Verum, ut apparet, minime illud animadverti, me deteriores illos feciſſe, ac per intempeſtivam iſtam philoſophiam Eccleſiæ detrimentum attuliſſe.* Jure itaque * Ruſticus diaconus affirmat, *Turpe eſſe revera, & indecens contra aſſerentem perverſa nos pro veritate frigidiores inveniri.* Et * Lactantius Chriſtianos Scriptores redarguit, qui contraria fidei dogmata refellentes, *neque vim perſuadendi, neque ſubtilitatem argumentandi, neque ullam prorſus acerbitatem ad revincendum habere potuerunt.* Acerbitatem ecce, hoc eſt πικρίαν, καὶ τραχύτητα, ut eſt in Veteribus gloſſis, quod Latine *aſperam*, & *amarum*, atque *auſteram* ſonat, in refutandis fidei contrariis erroribus requirit Lactantius. Quam ſeveritatis in refellendo perſonam cum adverſus gentiles pro Chriſtiana religione certantibus (de his enim ibi præcipue loquitur) aſſumendam ſtatuat; multo magis ad oppugnandas hæreſes adhiberi eam oportet. Etenim poſterius hoc genus infidelitatis, etſi priore minus late patet, eſt eo tamen deterius, ac pernicioſius: uti brevi hoc, ſed memorabili dicto, & oraculi inſtar habito, teſtatur * Epiphanius. χεῖρον ἡ κακοπιστία τῆς ἀπιστίας, hoc eſt, *Perverſa fides infidelitate ipſa deterior eſt.* Cujus rei hanc affert rationem. ἡ μὲν γὰρ ἀπιστία πίστιν λαμβάνουσα διορθοῦται: ἡ δὲ κακοπιστία ἀνεπίδεκτος, δυσχερῶς σωζομένη, εἰ μή τι ἂν ἄρα χάρισμα ἄνωθεν ἐπισκιάσῃ. Id eſt; *Etenim infidelitas ſuſcepta fide corrigitur: prava fides deſperata emendatio eſt: quæ ad ſalutem difficile emergit, niſi ſingularis aliqua gratia divinitus aſpiret.*

Margin notes: * Ibid. Ἐνόμιζον τῇ πραότητι μαλάξειν, καὶ σὺν ἐπιεικείᾳ μαλάττειν αὐτούς. * To. 4. Bib. PP. 810. A. * Lib. 5. fine c. 1. * Epiph. in Ancor p. 13. * Lib. de Div. Fil. a. 1. quod in Orat. 40. Naz. legitur. p. 728.

Immo vero, quod etiam atque etiam notandum arbitror, inter hæreſes, perditiſſimæ, ac deteſtandæ maxime ſunt eæ, quæ parvo admodum diſcrimine ab recta & Catholica profeſſione diſtant. Siquidem, ut prudenter animadvertit * Ambroſius, *vinci illi vel facile poſſunt, vel facile vitari, quorum prima propoſitione omne conſilium peccatoris proditur. At vero hi, quibus multa nobiſcum paria ſunt, facile poſſunt innoxias mentes, & ſoli Deo deditas fraudulenta ſocietate percutere, dum malorum ſuorum virus per bona noſtra defendunt. Nihil enim periculoſius his hæreticis eſſe poteſt, qui cum integre per omnia decurrant, uno tamen verbo, ac ſi veneni gutta, meram illam, & ſimplicem fidem Dominicæ, & exinde Apoſtolicæ traditionis inficiunt.*

Strenue igitur, & cum animi, tum orationis impetu toto propulſanda, vel obruenda potius eſt illa fidei & ſalutis inimica peſtis: cujus vel in ſola *ſuſpicione quemquam eſſe patientem* vetat * Hieronymus adverſus Joannem ſcribens Patriarcham Hieroſolymitanum.

* Lib. con. Joan. Hier. 639. B.

Hujuſmodi commotæ, irritatæque pietatis ardor quantus in illis exſtiterit, quos auctores habere Petavium paullo ante dixi, ſanctiſſimis, graviſſimiſque Patribus, quæ ad nos pervenerunt illorum ſcripta fidem faciunt; ut Ignatii, Irenæi, Clementis, Athanaſii, Epiphanii, Hieronymi, Ambroſii, Auguſtini, Baſilii, Gregorii Nazianzeni, Nyſſeni, Cyrilli, &, ne ſingulos appellem, omnium fere, qui contra nefariarum hæreſum portenta, ingenii, & eloquentiæ arma ſumpſerunt. Quorum libri probris, & conviciis, ac mordacibus, & aculeatis vocibus, ſententiiſque ſcatent; dum errorum, ac ſectarum artifices ipſos non minus, quam eorum falſa dogmata, non parce, ac molliter, neque ſumma, ut ita dixerim, cute vellicant: ſed acuta, & penetrabili acie ſtili cruentant, & lacerant.

Tales enim ad opprimendam vitii, ac mendacii labem, veritatis eſſe, ſapientiæque ſermones admonet * Syneſius; nempe ἐῤῥωμένους, καὶ αὐστηρούς, καὶ ἀκαμπεῖς ἔχοντας, hoc eſt *mares, & graves, ac rigidos.* Ἀλλ' εἰ ποτε παρείκοι, καὶ λυπήσειν ὑπισχνοῦνται, καὶ ἀπειλοῦσι δήξεσθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι βάθους, εἰ ἄρα τι ὀνήσειεν ἀνιάσαντες. Id eſt, *ſi ubi facultas data fuerit, moleſtos fore ſe, & cor ipſum non ſtrictim dumtaxat eſſe puncturos: ſed ad imum uſque penetraturos minantur: ſi ea moleſtia cuipiam prodeſſe queant.* Denique *ſunt*, inquit, παιδαγωγοί τινες ἀπηνεῖς σωφρονισταί, καὶ βαρεῖς ἐντυχεῖν, hoc eſt *ſeveri quidam in caſtigando pædagogi, & in congreſſu moroſi ac difficiles.*

* Orat. de regnis.

Quod ſi quis iſtud ipſum, quod ex Petavii, & Ricardi lucubrationibus fecit Vincentius, ex illorum quos dixi, Patrum commentariis ſedulo, & aſperius dicta decerpſeris, ea ſic congeſta, ſupra uſitatum indicis modum, in ingens, atque amplum volumen excreſcent.

Iraſceris Petavio, ac Ricardo, Rodomonde Vincenti, & quiritando publicam imploras fidem, quod in Armacanos, hoc eſt in hæreſim veſtram, & vos ejus principes, & anteſignanos commotiores fuerint. Non ferunt auriculæ tuæ ſub hoc elogio traduci Novum, & hæreticum dogma, appellarique, *opiniones portentificas, canoras nugas, interpretationes malitioſas, calumnias inſidioſas, inſulſas novitates, ineptas fabulas.* Diſplicet tibi, ſectæ illius ſuaſores audire, *libertatis everſores, liberi arbitrii corruptores, novæ libertatis architectos, amore novitatis excæcatos:* & quod caput eſt, πλάνους, quod tu homo Græce valde doctus *malo ſpiritu afflatos* interpretaris: de quo paullo poſt dicam.

Tu igitur ob illa, & ejuſmodi alia, quæ in hæreſim veſtram merito jactata legeras, exarſiſti protinus iracundia; neque continere ſtomachum tuum, vel *lenitatis*, quam ſponte tibi indideras, mimum, ac perſonam ad finem uſque ſervare potuiſti. Itaque ambas iratus buccas *inflaſti*; ac cum alia nimis iracunde; tum hæc ſane horrenda jeciſti: * *Quis veritatis ignarus non homines*, * *ſed hominum monſtra eos eſſe: ex Canibalis, aut montibus Riphæis huc advecta non putet?*

* Vincent Præf. lib. 2. p. 264.

Quid ſi hæreſim veſtram non illis, quæ in lodiculam redegiſti, tolerabilibus utique dictis, & aſtutis notaſſent illi iſti, quos *Canibalos, & ex montibus Riphæis advecta monſtra* nominaſti; ſed iiſdem aſſi in Armacanos, id eſt hæreticos eſſent, quæ antiquiſſimi, & ſanctitate, ac doctrina celeberrimi Patres uſurparunt? Quid ſi *vaniloquos, mentis ſeductores, Chriſtum mercantes, verbi Evangelici caupones, ſycophantas, fructus mortiferos, progeniem maledictam, inimicos crucis Chriſti, feras homicidas, ſementem Diaboli nequam, cippos, & ſepulcra mortuorum, ſerpentes, dracunculos ſquammoſos, aſpides, baſiliſcos, ſcorpiones, lupos, & ſimias*, & cetera ejuſdemmodi illos nominaſſent, quæ in epiſtolis ſcripſit Ignatius? Quid ſi *viperas, ſtelliones, ſcorpios, ceraſtas, aſpidogorgonas, lacertos, bicipites ſerpentes, venenatos crabrones, dipſadas, bupreſtas, ſcarabæos, ſepticipites hydras, cantharidas, efferatiſſimas beluas*, vocarent? quæ quidem, & ſimilia in Novorum auctores dogmatum contorquet Epiphanius. Quid ſi Athanaſium imitati, illorum *patrem* dicerent *Diabolum?* ſi eoſdem *ad omnem impietatem projectos, hypocritas, nullo pacto Chriſtianos; immo Chriſtomachos, dæmonum ſimiles, apoſtatas, latrones;* innumeris denique aliis vocabulis appellaſſent, quibus idem in hæreticos deſævit Athanaſius?

Poſſunt ſimilia quamlibet multa Patrum dicta commemorari, quibus, tamquam ſpiculis, & præacutis jaculis, ſuccreſcentes hæreſes, cum earum repertoribus confixerant. ſed in paucis iſtis ſpecimen dediſſe ſufficiet.

Hic tu mihi, Vincenti, forſitan occurres; ab antiquis illis fidei Catholicæ defenſoribus, talia in hæreticos probra & convicia merito eſſe conjecta: in vos autem, veſtramque ſectam minime convenire, qui nec hæretici eſtis; & pura, ſinceraque Auguſtini decreta repræſentatis: * cujus *profundiſſima doctrina lucidiſſimam facem* veſter ille *accendit* antiſtes, in quam ex tenebricoſo illo *profundiſſimæ doctrinæ* ſpecu *oculos attollunt* iden-

* Vinc. lib. 2. p. 539.

tidens myſtæ, & conſecranei tui, ac vertigine tentati in præceps ruant.

Ain' tu vero? Non ſunt hæretica, quæ ex Lutheri, Calvini, ceterarumque peſtium venenis [illegible] ille Iprenſis Auguſtinus expreſſit? Non eſt hæreticum, liberum hominis arbitrium dicere cum ſolo pugnare violento; cum ex vero, quod neceſſarium eſt, nec aliter fieri poteſt, conſiſtere? Quam quidem opinionem S. Thomas *hæreticam* olim eſſe judicavit. Non eſt hæreticum, aſſeverare, Legem a Deo per Moſem Judæis datam, ex profeſſo fomentum, ac præmium terrenæ, ac vitioſæ cupiditati promiſiſſe? Non eſt hæreticum, negare gratiam ullam ſufficientem a Deo ſubminiſtrari, qua bene, ſi velint, agere homines, & peccata vitare poſſint? Non eſt hæreticum, *affirmare* Deum ad ea facienda homines præceptis ſuis obligare, quæ præſtare nequeunt? Quod ex proxime antecedente dogmate neceſſario eſt conſequens. Quid illa? Parumne ſunt hæretica, Amorem concupiſcentiæ, quo in Deum feruntur homines, eſſe vitioſum, & peccato contaminatum? Item, Attritionem *ex* gehennæ timore conceptam, in vitio, ac delicto eſſe ponendam? Tum hoc etiam inconſtanter ab Arnacano dictum, & iſti contrarium; eumdem gehennæ metum, etſi bonus ſit, & ad peccatum delendam utilis, atque a Deo, & Spiritu ſancto proficiſcatur, tamen ea Chriſti gratia *minime* fieri? Aut iſtud, Ignorantiam, quam invincibilem vocant, a culpa non excuſare? Si hæc pauca de *multis* raptim & tumultuarie collecta de magiſtri tui libris ac tua, Vincenti, *theriaca*, dogmata hæretica non ſunt, quid hæreticum appelles, non video. Certe ſana & Catholica nemini ſano, & Catholico videri poſſunt, cum tot Romanorum Pontificum decretis notata, & inter *hæreticas*, *erroneas*, *ſuſpectas*, *temerarias*, *ſcandaloſas ſententias* relata, damnataque fuerint. Extat hac de re Pii V. Conſtitutio, quam Gregorius XIII, & Urbanus VIII. Pontifices ratam poſtea novis decretis eſſe juſſerunt. Quorum ad eludendam, labefactandamque vim quas non artes, ac præſtigias hactenus adhibuiſtis! Sed de calliditate, vel contumacia potius veſtra, quæ hæreticam prorſus indolem ſapit, deque inſolitis interpretationibus, quibus contra ſupremam auctoritatem ad hanc uſque diem repugnatis, nihil hic attinet dicere; præſertim cum ea res, veſtraque illa fraus ſic aliorum opera ſcriptiſque patefacta, illuſtrataque ſit; nihil ut ad iſta novi, indictique poſſit accedere. Hæc ad purgandam ſtili noſtri in vos acerbitatem peroranda duxi, *Vincenti*, quæ vel iniquiſſimis cenſoribus probatum me eſſe confido. Quod ſi durus, ac moleſte querulus nihilominus eſſe pergis: certe, quod reliquum eſt, in te, exemplumque tuum intueri jubebo; & hoc cogitare, quam ſit indignum, cum te moderationis, ac patientiæ legem aliis ferre, quam tibi ipſe non præſcribas.

Enimvero feſtivus, ac lepidus es homo, Vincenti. Tu in adito ipſo theriacæ tuæ longam explicaſti querimoniam de Petavio, & Ricardo, & in ſcribendo aſperitate amborum, & iracundia: quam etiam diſplicuiſſe

* Vinc. Pref ad Lect. p. 3.

narras* *viris eruditis veritatis conſciis*, qui *negabant ſe vix unam Ricardi paginam ſine ira, & flamma, ac libri e manibus abjectione, poſſe legendo percurrere*. Addis, *ſe plauſtra denique conviciorum, quæ in illum ſanctum, & eruditiſſimum Epiſcopum* (Illum nempe, cujus librum, *cui titulus eſt Auguſtinus, multas ex propoſitionibus* olim ab Romanis Pontificibus *pro hæreticis*, *erroneis*, *ſuſpectis*, *temerariis*, *ſcandaloſis & in pias aures offenſionem immittentibus damnatas continentem & renovantem*, ſub excommunicationis pœna *legi*, *ac retineri* vetuit nuper Urbanus VIII, approbante, qui nunc eamdem ſedem obtinet, Innocentio X) quæ igitur in illum pariter, ac vos *Petavius*, *& Ricardus jecerant*, ea tibi *regerere nec otium*, *nec curam fuiſſe* profiteris. *Sciebam quippe*, ais, *infirmitatis ſignum*, *& fœminarum morem eſſe ut ſuperatæ ad convicia convertantur*; *& a S. Hieronymo audieram*: *Maledicentibus remaledicere*, *nihil prodeſſe ad cauſſam*. Cum hæc tam magnifice lectoribus tuis de te, ac ſcribendi genere inſtitutoque tuo pollicitus eſſes, ubi ad rem veniſti, omnium illorum, ac tui ipſius oblitus, in illud ipſum *infirmitatis ſignum*, *ac fœminarum morem* relapſus es, *ut maledicentibus remaledicceres*, *ac plauſtra conviciorum* in eodem, a quibus erant jacta, *regereres*, αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ut Heſiodio præcepto morem gereres. Relege theriacam tuam, & quota ibi ſint in Petavium, & Ricardum [illegible], maledicta, convicia, dicteria, ſcommata in illos jacta recognoſce. Quæ quidem tuo uſus exemplo in ſubjecto Indiculo collecta deſcribam.

Vincentii Lenis, id eſt Liberti Fromondi Lovanienſis Doctoris, modeſtiæ ſpecimen ex illius libro, qui Theriaca inſcribitur.

PRIMUM libri titulus ipſe convicio non vacat. Nam *theriacam adverſus Petavii, & Ricardi libros* proſcribere, quid aliud eſt, quam *venena* illorum libros eſſe dicere, & auctores ipſos pro venenariis, & maleficis traducere? Jam utraque Præfatio primi ſcilicet, ac ſecundi libri tota eſt [illegible]. In priore, Petavianam eloquentiam ludibrio habet homo latinitatis in ſcribendo ſpurciſsimæ. In poſteriore, Petavii ac Ricardi mores ſatirico felle perfundit. Cetera per ſaturã congeſta ſunt ejuſmodi.

Philoſophia Petavii, & Ricardi pſeudoperipatetica: Petavii & Ricardi crepitacula, quibus S. Auguſtinum, & veritatem circumſtrepunt; ambo in vertiginem, & errorem inciderunt; Ixiones *nubem pro veritate amplexantes. Vehementer Petavius fallit, & fallitur: perpetua ejus hallucinatio: Ambo in adverſarios ſuos ſpumea lingua depluunt, flammeaſque detonant: genius & conſilium gladiatorum iſtorum: ſexcenta ſimilis flammæ ſplendida Petavii bilis exſpuit. Quis te genium a mente tua, ſic derepente alienavit? Quis veritatis ignarus, non homines, ſed hominum monſtra eos eſſe, ex Canibalis, aut montibus Riphæis huc advecta non putet? ferox & maſculus es, mi Ricarde.*

Iſta ignorantiæ craſſæ nebula, in qua duo illi homines perpetuo ambulant, errare pleraque omnia eos fecit, quæcumque erraverunt, & deliraverunt. Duræ tuæ menti fortiter hæc imprime, Ricarde. Similes Adnuntiini Reverendi Patris Molinæ. Item de Ricardo, *Vis verbum unum, ſed valde verum audire? Omnes lectioni S. Auguſtini paulliſper aſſueti vident tirocinium tuum hic eſſe, vix dum tertius cœpiſſe eum legere; & ut nemo animoſulus, ſicut tu es, facile imaginatur alium ſe potiorem eſſe, in brevi tua clepſydra longam & pertinacem illius Reverendiſſimi Epiſcopi diligentiam voluiſſe metiri.* Obſervetur hoc Fromondi perinde contumelioſum, ac ſermonis inconditâ barbarie viroſum maledictum. Pergit deinde: *Itaque, mi Ricarde, diſce poſthac ſpecioſius, & credibilius mentiri; &, ſi me audis, ingenioſam Ovidii Naſonis Metamorphoſim leges, & imitabere, ut te doceat magis conſequenter fabulari, & rebus vaniſſimis colorem aliquem, & veriſimilitudinem aſpergere. Ricardus & Petavius furioſe aſſultans. Et ut magis mireris, ac Ricardi cæcitatem videns. Peſſima tua cauſſa talibus indigebat teſtibus, ut fieret dignum patella operculum. Nec Ricardi ſoliditas hic ſtetit. Neſcio an riſu crepare debeam cum Democrito. Quis enim veritatis oculis hanc rem intuitus, non defleat hominum alias eruditorum cæcitatem, & judiciorum depravationem, ubi ira, invidia, aut ſequior affectus intellectum eorum obnubilat, & præcipitat? Quam falſum, & puerile eſt, quod fabularis! Legat te quiſquis volet, & vacat, probationes tuas illico frigus, & nugas videbit. Quæ omnia te indigna, puerilia, & ſtulta ſunt. Hæc eſt illa tam clamoſa hodie Petavii philoſophia, ex philoſophorum hujus ſæculi imaginatione figurata. Si me medicum conſulant, dilutius poſthac bibent; aut, ut Carneades, bilem exſpuent candido helleboro. Tota Petavii, Ricardi, Suarez, Molinæ, Leſſii, Raynaudi diſputatio videtur mihi ferme eſſe de lana caprina, & quærere nodum in ſcirpo. Theologorum commune placitum ſophiſtica adulteratione infamat Ricardus. Velle autem ſimilibus venis, librorum ſuorum molem inflare, non ac eſt hominum, qui in talibus parergis & nugarum diverticulis tempus, & paginas perdunt?*

Diſce aliis telis, Ricarde non putridis iſtis pomis nobiſcum & cum S. Auguſtino μονομαχεῖν. Veterem ſuum, & confutatiſſimum errorem errat Petavius.

Hæc ſunt modeſtiſſimi hominum Vincentii, & cum maxime lenitate acutis ſua, in Petavium, & Ricardum dicta clementer, & humaniter. Quæ ſi quis ad illud referat, quod in utriuſque libri Præfatione ſponte ſua denuntiavit, ſe abſque conviciis, & acerbitate reſponſurum illis ambobus eſſe; non poterit, quin & tantam rideat levitatem hominis, atque a ſuis cogitatis, dictiſque diſcordiam: & os illius miretur, qui quam

in

Digitized by Google

in adverſariis ſuis reprahendit aſperitatem, & impotentiam, hanc in eodem ipſo, ubi reprehendit, libro non imitatus modo fuerit, ſed etiam longo intervallo ſuperarit.

Age enim quid eſt in Ricardi, & Petavii libris, quo ſe, ſuoſque maxime violatos, & offenſos conqueri poſſit, quod non in eos acerbius, iracundiuſque retulerit? Eſt tamen, inquit, unum atrox inter cetera, & intolerabile maledictum, quod Armacaoi ſectatores Græco vocabulo μαχλίνους Petavius appellet: quod ille malo ſpiritu afflatos interpretatur. Offendit eadem illa vox & Armacaoi defenſorem noſtratem in Apologetico ſecundo; in quo proterve, ac parum pudenter in D. Habertum invectus eſt, tunc cathedralis Eccleſiæ Pariſienſis Theologum, nunc Vabrcoſem Epiſcopum, virum pietate ac doctrina longe præſtantiſſimum. * In illo libro de μαχλίνους vocabulo μαίνεται ὑπ' ἀνοίας: ac veneficam, aut dæmonem interpretatur. Et ex Græcæ linguæ ſcriniis reconditiorem vocem petitam a me eſſe dicit, ut duplex illud convicium ſub uno nomine in Armacanum jaceret. Atqui non tam arcanum, aut exquiſitum vocabulum iſtud eſt, nec tanto ſtudio ex interiore helleniſmi copia repetendum: ſed ejuſmodi, ut ſolos linguæ iſtius tirones abſterreat. Ac ridiculum prorſus utrique hoc illi contigit, Anonymo ſcriptori Apologetici, & Theriacæ Vincentio. Ambo iſta voce perculſi cum de vi ejus & proprietate Lexica ſua conſuluiſſent, nihil præterquam quod inibi exſtabat, expromere de illa voce potuerunt. Et neſcio quo caſu accidit, ut Vocabulariorum auctores; etiam accurati & eruditi, velut Theſauri locupletiſſimi Scriptor Stephanus, eas ſolas notiones perſecuti ſint, quas illi ſolas attigerunt. Verum præter hos, etiam φθονερὺς, & ἀλαζόνας ſignificari auctor eſt Euſtathius, ad Iliadis librum nonum pag 772. hoc eſt invidos, & obtrectatores. Hoc ſenſu tum in Oratione quarta Themiſtius tum Synesius epiſtola CLIV nomen illud uſurparunt: & eorum nos imitatione μαχλίνους haud inſcita vocavimus homines illos; quorum ſectam, ac diſciplinam non aliunde ſciunt omnes, quam ex odio & inſectatione diſſimilium ſui, & invidia eſſe conflatam.

* Apolog. lib. 2. c. 13. p. 232.

Satis arbitror pro Catholico dogmate ad hujus oppugnatricem Vincentii theriacam eſſe reſponſum. Quod ſi cui brevius, quam vel pro argumenti copia; vel pro mole adverſarii Operis feciſſe videor; velim ambo iſta legat, interſeque componat: tum ſciet profecto, ſi res ex Vincentiani libri merito ponderetur, nihil ad hanc refutandum pluribus; ac ne noſtris quidem illis fortaſſe paucis opus fuiſſe.

APPROBATIO PROVINCIALIS.

EGO STEPHANUS CHARLETUS *Societatis* JESU, *in Provincia Franciæ Præpoſitus Generalis facultatem concedo, ut liber, cui titulus eſt*, Elenchus Theriacæ Vincentii Lenis, *a P. Dionyſio Petavio compoſitus, & trium ejuſdem Societatis eruditorum virorum judicio approbatus typis mandetur: in quorum fidem has litteras manu mea ſubſcriptas, meique officii ſigillo munitas dedi. Flexiæ* 20. *Octobris* 1647.

STEPHANUS CHARLETUS.

INDEX

INDEX CAPITUM.

CAPUT I. INSCITIA de Latinitate Vincentii expoſtulatio. pag. 265

II. 1. Controverſiæ ſtatus. 2. Vincentii prævaricatio, & dogmatis proditio: dum repudiatam a magiſtro ſuo Peripateticam Philoſophiam ad liberi arbitrii doctrinam adhibet. 266

III. Liberi arbitrii ratio conſtituta ex Peripateticæ philoſophiæ decretis a S. Thoma præſertim explicatis in Summa Theologica. Præcipua notanda capita quinque de libertate hominis ex eodem. 267

IV. 1. Eadem ratio liberæ voluntatis ex Ariſtotele probatur, tum Nemeſio, Joanne Damaſceno. 2. Pelagianos recte de illa ſentientes probavit Auguſtinus. 4. Suffragatur & communi doctrinæ Michael Baius. 268

V. 1. Fucus Vincentii theriacopolæ in libertatis vocabulo. 2. Hujus vocis ambigua notio, ac veræ libertatis proprietas expoſita. 3. Liberi arbitrii vocabulum ad evitandam calumniam uſurpandum, cujus notæ aliquot ex S. Thoma præſcripta. 4. Meritum non aliunde oriri, quam ex uſu liberi arbitrii. 5. Itemque laudem, & vituperium. 269

VI. 1. Vincentiana de libertate contra ſuperiorem S. Thomæ doctrinam diſputatio. 2. Ejuſdem falſa interpretatio S. Thomæ. 3. Refellitur ex eodem S. Thoma. 4. De libero arbitrio tota eſt quæſtio, non de voluntate. In illo vera, & formalis eſt libertas, non in quavis motione voluntatis: quod uberius declaratur. 5. Quomodo in aliis voluntatis actionibus virtute contineatur libera electio. 270

VII. 1. Liberi arbitrii eſſentia perperam ab Vincentio definita. Quæ refutatur. Imperium in quo ſitum ſit. 3. Quomodo voluntas movere ſe dicitur. 4. Voluntatem ſibi non imperare proprie. 271

VIII. 1. Abſurda conſectaria Vincentianæ doctrinæ. 2. Ex ea ſequi omnem voluntatis actionem eſſe liberam, etiam in amentibus & parvulis. 272

IX. 1. De neceſſitate opinio S. Thomæ. 2. Huic contrariam tuetur Vincentius, qui omnem neceſſitatem arbitrio libero adverſam vocat coactionem; adeoque duplicem conſtituit, ſed perplexe, & obſcure. 3. Diluitur Vincentianæ ſententiæ cavillatio. 5. Male ab eo neceſſitas cogens explicatur. 6. Et refellitur ex iiſdem, quos citat, auctoribus. 273

X. 1. Inſignis Vincentii error in quodam S. Thomæ loco uſurpando. 2. Qui quidem exponitur. 3. Et oſtenditur nihil ad cauſſam Vincentii pertinere. 4. Cujuſmodi neceſſitatis genera ibidem declarentur. 274

XI. 1. Quid inter brutorum appetitum, & hominis libertatem interſit. 2. Quod ex S. Thoma declaratur. 3. Tum illuſtratur ex Hierocle Pythagoreo. 4. Quid diſtet ab eodem appetitu brutorum, hominis voluntas non libere agens, ſed neceſſario. 275

XII. 1. Vincentii aſtus in explicando diſcrimine neceſſitatis, qua bruta feruntur, & parvulorum, aut amentium. 2. Fruſtra ex imperatrice vi voluntatis ab illo peti, quæ nulla circa neceſſaria ſit. 3. Pecudum, maximeque aſinorum petitum ab Vincentio teſtimonium eluditur. 5. Ludicrum ejuſdem ἀνόημα. 276

XIII. 1. Cyrillus Hieroſolymitanus perperam appellatus a Vincentio. 2. Ovis exemplo libertatis ac meriti rationē explicat. Et ludicra Vincentii opinio de brutorum appetitu. 3. Qui circenſiam ultimum clare cognitum libere ferri voluntatē, falſo putat, & laudem etiam inde promereri. 4. Sed in laudis ambigua ſignificatione cavillatur. 277

XIV. Ex Vincentii opinione ſequi Spiritum S. produci a Deo libere, & ex arbitrio libero. Ex quo horrendæ blaſphemiæ ſequuntur. 278

XV. 1. Vincentium fruſtra Patrum teſtimonia cumulaſſe ad opinionis ſuæ faciendam fidem. Ex iis nihil ab illo effici. 2. Voluntarium ſæpe pro libero ab auctoribus uſurpari, & voluntatem pro libero arbitrio. 3. Vincentium libertatem ita deſcribere, ut non cuicumque voluntatis actioni, ſed ei, quæ eſt liberi arbitrii propria, tantummodo conveniat. 4. Ejuſdem deſultoria levitas, qui alias liberum arbitrium cum ſimplici voluntate confundit, alias ſeparat. Quæſtionem hic eſſe de ſolo arbitrio libero. 5. Quomodo pacificari controverſia iſta debeat. 279

XVI. 1. Ridicula Vincentii jactantia. Voluntarium, & ſpontaneum ſæpe pro libero ſumitur. Damaſceni locus ab eodem contra ſe productus. 2. Quo liberi arbitrii propria ratio continetur. 280

XVII. 1. Vincentii falſa definitio libertatis. 2. nata ex inſcitia Latinæ vocis imperii. 3. Ejuſdem de actu reflexo voluntatis fabula. ibid.

XVIII. 1. Ariſtotelis locus perperam intellectus, & expoſitus a Vincentio. 2. Nec non Damaſceni. Cui laus proprie conveniat. 281

XIX. 1. Quæſtio ab Vincentio commota, utrum voluntas quo ſe inſtanti movet, duplex judicium propoſitum habeat. 2. Reſpondetur re unicum, virtute eſſe duplex: quoniam eligibile eſt quod offertur voluntati, adeoque utile, & contingens, non neceſſarium. 3. De indifferentia voluntatis: in qua fruſtra conſtituatur Vincentius. 282

XX. 1. De locis Scripturæ, quibus liberi arbitrii deſcriptio continetur. 2. Vincentii ſtrophæ in eo loco, qui eſt Geneſ. quarto. 3. Nec non in altero, Eccleſiaſtici decimo-quinto. 4. Cujus falſa interpretatio refellitur, qua teſtimonium illud, & alia ſimilia refert ad ſtatum innocentiæ. 5. Quod ex ipſa orationis ſerie coarguitur. 6. Tum ex Veterum conſenſu. ibid.

XXI. 1. Colligitur ex ſuperiori diſputatione, eſſentialem libertatem poſitam eſſe in indifferentia, ſive poteſtate utriuſque. 2. Quod ex variis illius deſcriptionibus, & vocabulis, quibus Patres liberum arbitrium exprimunt, oſtenditur. 3. Tum ex Scriptura. 284

XXII. 1. Expenditur Auguſtini locus ex libro de Correptione, & gratia ab Armacanis objici ſolitus, in quo de auxilio ſine quo non, & quo agimus, diſſerit. 2. De ſola perſeverentiæ gratia ibi Auguſtinum loqui. 3. Qualis ea fuerit Adamo conceſſa. 4. Cujuſmodi ſit ea, quæ per Chriſtum conceditur. ibid.

XXIII. 1. Pergitur in illuſtrando loco illo S. Auguſtini. 2. Non pertinere ad quamcumque Chriſti gratiam. 3. Qui differat Chriſti gratia ab ea, quæ data eſt Adamo: ac primum expenditur cujuſmodi hæc fuerit: tum qualis Chriſti meritis parta. 286

XXIV. Errata Vincentii deinceps collecta per ſaturam. 1. Poſſibilitatis gratiam negat eſſe gratiam Chriſti, idque ipſum refellitur. 2. Ejuſdem mendax calumnia de Molina, Leſſio. 3. Et de Petavio. ibid.

XXV. 1. Vincentii error, & falſa interpretatio loci cujuſdam Auguſtini de Correptione & gratia, & aliorum in quibus de auxilio ſine quo non & quo agitur; tum de poſſibilitate. 2. Poſſibilitatem recta agendi, gratiam eſſe, negat Vincentius; idque refellitur. 3. Idem gratiam primi hominis naturalitatis aliquid habuiſſe dicit. 4. Quod in Michaele Baio damnatur. 287

XXVI. Falſa argumentatio Vincentii diluitur, quam contra Catholicos inſtruit, de gratia Adamo data, & Chriſti meritis parta. 288

XXVII. Non omne peccatum eſſe culpam, ac quid inter ambo hæc interſit: quod ex S. Thoma, tum S. Auguſtini auctoritate comprobatur. 289

XXVIII. 1. Vincentii & Armacanæ ſectæ falſa opinio; in eo etiam, quod neceſſe eſt, & vitari non poteſt, adultos homines eſſe culpabiles. 2. De gratia ſufficiente, quæ aliquot Auguſtini teſtimoniis adſtruitur. ibid.

XXIX. Epilogus, in quo querelæ Vincentii Lenis occurritur de aſperitate Petaviani ſtili. 290

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS

E SOCIETATE JESU

De Adjutorii ſine quo non, & Adjutorii quo, vera germanaque notione ab Iprenſibus præſtigiis vindicata,

BREVIS DISSERTATIO;

In qua novæ ſectæ fundamentum penitus evertitur.

Ad Illuſtriſſimum quemdam Præſulem.

CAPUT I.

Exponitur præſentis diſputationis occaſio, & quæſtio ipſa conſtituitur.

QUÆSITI nuper a me, (PRÆSUL ILLUSTRISSIME) quid de novo illo, & latius propagato dogmate ſentirem, quod ab auctore Janſenio, Janſenianum appellari meruit. Huic Inquiſitioni tuæ cum ita reſpondiſſem, falſum mihi, & ab Catholicæ fidei norma alienum videri: occurriſti mihi ſtatim, & unum excepiſti, quod ab illis jactari vulgo ſolet: qualecumque tandem illud eſt, Auguſtinianum eſſe, nec eſſe veriſimile, doctorem tantum hæreticum fuiſſe. Illud unum vero, ad illius purgandam invidiam ſatis eſſe debere, quod pro certo traditum ſit ab Auguſtino: nec enim non Catholicum judicari oportere, quod ubique dubio conſtet auctore ab illo proditum fuiſſe. Hic vero, cum ſepoſita illius auctoritate, quæri de illo, rogante te, placuiſſet, negaremque ab Auguſtino, tale aliquid mandatum eſſe litteris, & ut periculum rei iſtius inter nos fieret, etiam atque etiam poſtularem, & quem præcipuum haberent fundum illius decreti, proferre te juberem, non impigre occurriſti ſic: cum eſſent plurima, quæ ad fulciendam hanc opinionem identidem ex Auguſtino teſtimonia depromerent, unum præ ceteris mihi para quaſi decretorium. Sciſcitante vero me ſtatim ecquod illud eſſet, nec interpoſita mora, illum dixiſti eſſe locum, qui in libro de correptione & gratia, capite XI, & XII. legitur; ubi Auguſtinum Janſenius duo gratiæ genera, ſive auxilii ad bene agendum, genera duo conſtituere aſſerit: unum, quod vocat *auxilium ſine quo non*; alterum, *auxilium quo*: ac prius ejuſmodi eſſe, ut abſque eo nihil agere poſſimus, quamvis cum eo non ſemper agamus. Quemadmodum cibus ejuſmodi eſt ut ſine illo vivere nequeamus, quamvis cum eo & eo adhibito, non ſemper vivamus. Alterum, quod *auxilium quo* nominat, tale eſt, ut neque ſine ipſo agere poſſimus, & cum ipſo ſemper ac neceſſario agamus. Verba Auguſtini hæc ſunt ex capite 12. libri de correptione & gratia. *Aliud eſt*, inquit, *adjutorium ſine quo aliquid non fit, & aliud eſt adjutorium quo aliquid fit; nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen dum affuerint alimenta, eis fit, ut vivat, qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit ut vivamus. At vero beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium eſt enim, non ſolum ſine quo non fit, ſed etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit eſt, & ſine quo non fit: quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus; & ſi data numquam fuerit, numquam erit: alimenta vero non conſequenter faciunt, ut homo vivat, ſed tamen ſine illis non poteſt vivere.*

Quibus poſitis ſubjicit id Auguſtinus, cujus gratia comparationem illam in medium adduxerat: ac primo homini datum eſſe dicit *adjutorium perſeverantiæ*, quale ciborum illud erat ad vitam conſervandam, nempe, *non quo fieret ut perſeveraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet*. Huic auxilii generi alterum opponit ſic; *Nunc vero ſanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis, non ſolum tale adjutorium perſeverantiæ datur, ſed tale, ut eis perſeverantia ipſa donetur; non ſolum, ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint, verum etiam ut per hoc donum, non niſi perſeverantes ſint.*

Hic ille locus eſt Auguſtini, quod unicum * Janſeniani commenti firmamentum ac præſidium eſt. Nam ex eo duplex gratiæ genus conſtituit, quorum prius eſt quod naturæ ſanæ proprium fuit, quale in ſolo Adamo extitit, antequam peccaret: Poſterius, quod naturæ lapſæ congruit, ac medicinale dicitur. Inter quæ duo diſcrimen illud ſtatuit; *quod prius adjutorium* (verba ſunt Janſenii) *ante ruinam erat tale, ut influxus adjutorii, perinde atque voluntatis in opus, ab ipſo liberæ voluntatis nutu penderet, adeoque ſalva maneret illa libertatis in utramque partem flexibilis indifferentia. Nunc vero poſt ruinam tale eſt, ut faciat annuere & influere & velle voluntatem.* Quod diſcrimen ita declarat; *Nam aliud*, inquit, *ejuſmodi eſt, ſine quo voluntas velle non poſſit, ſic tamen, ut velle & nolle, uti vel non uti adjutorio, in ejus libero relinquatur arbitrio: aliud quo fit determinate ut voluntas velit; eſt enim illius natura, ut hoc ipſo, quo voluntati datur, confeſtim velit.* Primi generis in exemplum affert, *lumen reſpectu oculorum, ſpeciem reſpectu intellectus; ſic enim adjuvant, ut ſine illis quidem non poſſit opus fieri, non tamen illis præſentibus efficiatur ut fiat, ſed hoc a liberæ voluntatis nutu pendet, quæ hujuſmodi adjutorium & in uſum aſſumere, & negligere poteſt. Secundi generis adjutorium non eſt tale, ſed hoc ipſum quod ſuapte efficacia facit influere facultatem, nec facultatis ipſius libero arbitratui ſubjacet, ſed invicte facit, ut hoc vel iſtud arbitrium arbitretur & velit. Talis eſt influxus omnis cauſæ formalis. Hoc ipſo quippe, quo adeſt juſtitia, fit juſtus animus, & ſine illa juſtus eſſe numquam poteſt.*

* Janſen pag. 80. li. 10. 3.

Hæc ſumma eſt Janſenianæ ratiocinationis, quam ego falſam & ineptam, & homine indignam erudito eſſe contendo: quod deinceps ita planum faciam; ut ſi quid in illis ingenui pudoris eſt, eo frontem illorum ac vultum oppleri neceſſe ſit. Hoc igitur agamus.

CA-

CAPUT II.

In quo falſa Janſenii argumentatio convincitur.

UNDE igitur convinci ac redargui tantus error commodius, apertiuſque poteſt, quam ſi Auguſtini verba & ſententias cum Janſenii verbis ſententiiſque conferamus? Age vero, duo colligit Janſenius, ad idem opus præſtandum, adjutoria, ſive auxilia gratiæ. Hæc qui audit, quid aliud cogitare poteſt, quam cauſſas duas efficientes ejuſdem operis & effectus? At in Auguſtini verbis non duæ cauſſæ efficientes conferuntur inter ſe, ſed altera dumtaxat efficiens, altera formalis: quod ſubinde declarabitur. Deinde Auguſtinus non de uno genere gratiæ loquitur, ſed de uno dumtaxat dono perſeverantiæ: ſiquidem in duobus illis capitibus de ſola perſeverantia diſputat, eamque diſtinguit duplicem; alteram quæ Adamo tributa eſt, quando ſerpentis & conjugis ſuæ pulſatus illecebris, a Deo adjutus eſt, ut contra illas perſeverare (ſi vellet) poſſet. Alteram, qua prædeſtinati poſt Adami culpam peculiari Dei favore & gratia, perſeverantes fiunt.

Inter hæc vero perſeverantiæ genera duo, notanda etiam atque etiam hæc differentia; quod prior, meram habuit Dei opitulantis efficientiam, qua efficienter Adamo qualemcumque motum ingenerabat gratiæ, ut externis tentamentis reſiſteret. Poſterius autem genus electorum proprium, nullam ex ſeſe realem & poſitivam (ut vocant) Dei adjuvantis effectionem requirit, ſed poteſt ſine ulla tum Dei, tum hominis actione conſtare. Quæ res, quia permagni momenti eſt, intentum lectorem deſiderat. Sciendum eſt itaque, perſeverantiam, ſi generatim definiatur, hoc unum poſtulare, ut ſit homo in ſtatu gratiæ ſanctificantis, & ut in eo ſtatu mors illum occupet, quod in parvulis poſt Baptiſmum ſtatim e vita ſubtractis manifeſte cernitur: De quibus liber * Sapientiæ, in famoſo illo, & ab Auguſtino libenter uſurpato loco; *raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius*; merito poteſt intelligi. Quis autem ſine perſeverantiæ dono ſalutem adeptos illos fuiſſe dicere audeat? & iidem tamen actualis (ut vocant) gratiæ funditus expertes fuerant. Ergo illorum perſeverantia nihil habuit præter ſtatum gratiæ & amicitiæ Dei, & mortem illi ſupervenientem. Quæ cum ita ſint, duplex nobis diſcernendum eſt perſeverantiæ donum; unum quod *paſſivum* appellare poſſumus, in quo de ſuo nihil homo confert, ut in parvulis evenit, aut iis, qui cum juſti ſanctique ſint, ſine ullo certamine, nec opinato moriuntur: alterum genus eſt quod actuoſum & laborioſum merito vocetur, quale in Martyribus fuit, qui in agone ipſo invicte perſtiterunt, quibuſque continuo & ſine ceſſatione actuale Dei auxilium, quæ proprie gratia eſt, adſpiravit ad extremum uſque ſpiritum. De hoc ſecundo genere potiſſimum agit Auguſtinus, in illo loco de correptione & gratia. Comparat enim perſeverandi donum fortiſſimis illis athletis, ad perferendos, & ſuperandos diriſſimos illius cruciatus a Deo ſubminiſtratum, cum illo, quod Adamo tributum eſt, in leviſſimo illo agone, in quo cum blandimento conjugis, ac mollibus illecebris certamen habuit: quorum exitus ita inter ſe comparat, Adami quidem, his verbis. * *Denique ille Adam, & terrente nullo, & inſuper contra Dei terrentis imperium, libero uſus arbitrio, non ſtetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate.* De Martyribus vero ſic: *Iſti autem, non dico terrente mundo, ſed ſæviente ut ſtarent, ſteterunt in fide, cum videret ille bona præſentia, quæ fuerat relicturus, iſti futura, quæ accepturi fuerant, non viderent.* Quocirca confert donum illud perſeverantiæ, quo Martyres, ut re ipſa perſeverarent, adepti ſunt, cum eo, quo accepto, Adamus perſeverare potuit, quando ab uxore ad violandum Dei mandatum impulſus eſt: nec tamen re ipſa perſeveravit; cum hoc (inquam) ſolo Adami conflictu, confert Martyrum certamen, & donum perſeverantiam ultimam, cum temporaria illa, cujus tum obtinendæ poteſtatem Adamus habuit. Non enim mentionem facit perſeverantiæ (ut vocant) finalis Adami, quam poſt peccatum, per pœnitentiam ex meritis Chriſti conſequutus eſt: nec illius quam ex propriæ merito voluntatis, ut idem loquitur Auguſtinus, obtinuiſſet, ſi in accepta juſtitia originali permanſiſſet.

* Sap. 4. 11.

* cap. 12. de corrept.

CAPUT III.

Multis aliis rationibus falſa novi Dogmatiſtæ eliditur opinio, & vera Auguſtiniani loci ſententia comprobatur.

QUÆ hucuſque de Auguſtini loco illo, & præpoſtera Dogmatiſtæ novi interpretatione diſputavimus, plus ſatis idonea ſunt, ad novi commenti coarguendam falſitatem, cujus auctor ita cæcus fuit, ut manifeſtam & coruſcantem oculis mentis lucem Auguſtini verborum prorſus non videret. Quam ut preſſius hoc in capite cuſtringamus, vel hoc unum conſiderari volo; quod Auguſtinus ſecundum gratiæ genus, quod naturæ lapſæ proprium eſt, nihil aliud eſſe velit præter cauſſam formalem, hoc eſt formam ipſam, qua ſubjectum tale eſt ac nominatur. Affert enim in illius exemplum beatitudinem ipſam, non quæ beatitudinem efficit in homine, ſed qua beatus eſt. Neque enim cauſſa formalis, ſive forma, a qua tale quidpiam nominatur, ſe ipſam producit, ſed applicat ſe, & nullo alio ſuperaddito, tamquam effectu ſuo, ſubjectum tale conſtituit ac denominat. Quemadmodum juſtitia non producit in homine juſtitiam, tamquam formalem effectum ſuum a ſe diverſum, ſed eſt ipſamet forma, qua ſubjectum afficitur & formatur, appellaturque juſtum. At Janſenius ſecundum gratiæ genus, quod eſt naturæ lapſæ, ſic explicat, ut effectum realiter a cauſſa diſtinguat. Ait enim, * *ſecundi generis adjutorium non eſt tale, ſed hoc ipſo quo datur, ſimul uſus ejus, & influxus poteſtatis datur. Eſt enim hoc ipſum, quod ſuapte efficacia facit influere facultatem.* Ubi perſpicuum eſt, adjutorium illud gratiæ, ab effectu ſuo re ipſa differre. Si quidem ait, hoc adjutorium facere influere facultatem: ex quo neceſſario conſequens eſt, idem illud adjutorium, non eſſe influxum facultatis ejus opinione illum. Quis enim adeo deſipiat, ut adjutorium illud, quod a Deo datur, & naturæ vires excedit, vitalis actio ſit voluntatis, hoc eſt, influxus ipſius, quem idem donum efficit? An vero beatitudo formalis, qua ſancti beati fiunt, facultatem illam animi, quæ beatitudinis ſubjectum eſt, facit influere, ut beatitudinem ipſam producat? Nonne eo ipſo, quo beatitudo formalis & actualis (nec enim formalis ulla eſſe poteſt, quæ non ſit actualis) in anima eſt beati, beatus eſt? Quomodo igitur adjutorium illud, ſi eſt gratia naturæ lapſæ, conſenſum efficere poteſt, ſi eſt cauſſa formalis, qua conſentimus? aut quomodo ſuapte efficacia facit influere facultatem, & atque conſentire; cum cauſſa formalis conſentientis voluntatis, ſit ipſa conſenſio, quam Janſenius ait, poſt applicationem adjutorii illius a facultate produci. Quis hunc nodum Oedipus diſſolvat? aut quis non pugnantem ſecum, & in ſe ipſam incurrentem inſcitiam, temeritatemque cognoſcat?

* Janſ. tom 3. lib. 2. cap 4. pag. 40. cap 2.

Rurſus Sole coruſcante meridiano clarius eſt, Auguſtinum in illo loco, non de quolibet adjutorio gratiæ, quo natura lapſa juvatur ad bene operandum, ſed de illo ſolo verba facere, quo re ipſa & actu perſeverat, hoc eſt de perſeverantia ipſa, cui hoc eſſentiale eſt, ut mortem conjunctam habeat. Unde ſi recte cogitare volumus, perſeverantia complexum aliquid eſt ex poſitivo & negativo, ſive privativo. Ita enim nec aliter, perſeverandi, ſive perſeverantis hominis juſti cauſſa formalis eſt, quam ſi utrumque concurrat, nimirum poſitivum unum, hoc eſt ſtatus gratiæ, & alterum privativum, quod in morte conſiſtit; ſic utrumque perſeverantia eſt, & perſeverantis hominis cauſſa formalis, ſicut beatitudo beati, & juſtitia juſti.

Ex quo magis intelligitur novi Dogmatis abſurda ratio, quæ adjutorium illud, quod ab Auguſtino commemoratur, ad cujus notionem & eſſentiam vitæ privatio pertinet, & quod Solis electis convenit, ad omnia gratiæ actualia & efficacis auxilia pertinere contendit. Quo conceſſo, jam nulla novi Teſtamenti gratia eſt, niſi quæ mortem habet adjunctam, quod incredibiliter eſt abſurdum.

At expoſitio a nobis allata plana eſt, facilis eſt, omnis eſt obſcuritatis & ambiguitatis expers. Hinc enim agnoſcimus, quorſum Auguſtinus dixerit, tale eſſe do-

donum

Digitized by Google

num iſtud, quo non tantum perſeverare poſſunt homines, ſed etiam non niſi perſeverantes fiunt; quoniam cum donator adjutorium iſtud, perſeverantia ipſa donatur.

Unum supereſt hoc in loco conſiderandum, utrumque illud gratiæ genus, adjutorium ab Auguſtino eſſe nominatum; cum tamen, ſi proprie ac præciſe loqui velimus, adjutorii vox cauſſæ dumtaxat efficientis ſignificationem habeat: quippe adjutorium eſt, quo ad agendum, vel aliquid conſequendum adjuvamur; at cauſa formalis non eſt adjutorium ejuſmodi, ſed eſt forma ipſa, qua tales efficimur; ſicut beatitudo non adjuvat nos, ut beati ſimus, ſed eſt forma ipſa, qua beati ſumus. Nihilominus ita loquutus eſt, & loqui voluit, ut eodem vocabulo generis unius, duas doni perſeverantiæ ſpecies comprehenderet. Quid autem in vocabulo hæſitare attinet, ſi res ipſa & mens Auguſtini perſpecta ſit?

Ad hæc omnia, quæ de loci illius Auguſtini enarratione, deque ſiniſtra novi Dogmatiſtæ ſententia hactenus que diſputavimus, poſtremum hoc adjungi debet, voces illas, *adjutorium ſine quo non*, & *adjutorium quo*, etiam alio in loco, eoque unico, eodem ab Auguſtino uſurpatas fuiſſe, ſed longe alio ſenſu ab eo quem illis ſubjicit Janſenius: nempe in libro de geſtis Pelagii capite primo: ubi adjutoria ſine quibus, ejuſmodi eſſe dicit, *Sine quibus illud ad quod adjuvant, effici non poteſt, ſicut ſine navi navigat nemo, nemo ſine voce loquitur, nemo ſine pedibus graditur, nemo ſine luce intuetur, & multa ejuſmodi: unde eſt etiam illud quod nemo ſine Dei gratia recte vivit*. Tum ita pergit, *Alia vero ſunt adjutoria, quibus ſic adjuvamur, ut etiamſi deſint, poſſit alio modo fieri propter quod ea quærimus: ſicut tribula ad fruges terendas: pædagogus ad puerum ducendum*, &c. Hæc Auguſtinus, in quibus *auxilium quo* contrario ſenſu accipit ac novus Dogmatiſta; longeque abeſt, ut tale illud eſſe velit, quod rem omnino conficit, & ita quidem, ut ſine eo reipſa non fiat.

CAPUT IV.

Explicatur ac diſſolvitur quod pro novi Dogmatiſtæ ſententia, & Auguſtiniana ab eodem allata loci interpretatione poteſt objici: tum operis totius concluſio.

SED ne quid in illo Auguſtini loco latebræ reliquam novi Dogmatiſtæ ſententiæ, quod unicum cauſſari fautores illius ſectæ poſſe video, quantumvis leve ſit, non prætermittere. Contra hoc igitur, quod injuria feciſſe illum argui, ut quod Auguſtinus de ſola perſeverantia, & ei conjuncta morte ſcripſit, id illum ad omnem actualem ut vocant, & excitantem gratiam tranſtuliſſe, qua animus pulſatur a Deo, ut velit, agatve bene, etiam citra mortem; adverſus hoc igitur a nobis objectum, præſcribere ſic argumentarique poſſunt, Auguſtinum de eo perſeverantiæ genere illic agere, quod actuoſum & laborioſum ſupra nominavi, quale in Martyribus fuiſſe docui. Hanc ergo gratiam, qua illorum mentes corroboratæ ſunt, ad acerbiſſimos illos cruciatus pro Chriſti nomine tolerandos, & vincendos, talem in eis efficientiam habuiſſe, poſſunt illi dicere, ut invicta quadam neceſſitate, conſenſum ab illis exprimeret, ſublata libertatis indifferentia ad conſentiendum vel diſſentiendum: atque hoc efficacitatis gratiæ medicinalis exemplum, ſic in Martyribus Auguſtinum attuliſſe, ut ad cetera etiam adjutoria gratiæ vellet extendere. Poteſt hoc, inquam, ab adverſariis utcumque proferri. Verum hæc tergiverſatio prorſus eſt futilis, neque cum Auguſtini verbis conciliari poteſt. In primis enim mera hæc eſt Janſenii divinatio, ſic Auguſtinum pro arbitrio interpretantis, & ea interpretatione ſua, tamquam ea liquida, & concepta illius auctoritate, inventum ſuum adſtruentis. Atqui ad novi Dogmatis, tamquam Auguſtiniani, conſtituendam fidem, diſertas Auguſtini voces proferre opus erat: non eo uti argumentationis ſuæ *media* (ut vocant) quod & ipſum maxime probationis egeret. Hoc enim eſt Tullium litigium, ut idem loquitur Auguſtinus, cum lis lite reſolvitur. Quocirca, quod Auguſtinum aſſerit perſeverantiam ibi commemoraſſe, tamquam unam aliquam generis ſpeciem, ut, quod de ea diceret, referri vellet ad reliquas ſpecies ſub eodem gratiæ nomine, ac genere comprehenſas; hoc (inquam) gratis confictum, falſumque eſſe defendimus: negamus de omni actuali gratia loqui iſtic Auguſtinum; ſed de una tantum agere perſeverantia dicimus: quod ex toto contextu orationis perſpicue colligitur. Nam & ad explicandum, cujuſmodi gratiam intelligat, beatitudinis utitur exemplo: ut quemadmodum qui beatitudinem accipit, eo ipſo fit beatus, non quod beatitudo aliquid in eo agat & efficiat, etiam neceſſario, & citra indifferentiam, quo fiat beatus; ita, qui donum illud accipit perſeverantiæ, eo ipſo perſeverans ſit, & nihil aliud niſi perſeverans, non quia gratia illa perſeverantiæ, perſeverantiam in illo efficit, ſed quia perſeverantia eſt. Deinde qui tergiverſatione illa uti velit, duo neceſſe eſt in dono perſeverantiæ illic ab Auguſtino diſtingui aſſerat; unum, quod eſt perſeverantia ipſa formalis; alterum, quod eſt actuale auxilium gratiæ ad perferendum martyrium. De priori nulla controverſia eſt, quin neceſſario perſeverantem faciat. Itaque totum in eo vertitur negotium, ut novi Dogmatiſtæ non illud affirmant, ſed probent ac demonſtrent, in illo loco Auguſtini, quem fundamenti loco novitati ſuæ ſubſtruunt, affirmari adjutorium illud actualis gratiæ, quo voluntas eorum adjuta & roborata eſt, ut tormentis reſiſterent, eidem voluntati neceſſitatem attuliſſe, indifferentiam ademiſſe, adeo ut in eorum poteſtate non eſſet gratiæ illi reſiſtere: hoc, inquam, evincendum illis fuit ex Auguſtini verbis, ut inde quod volunt efficerent: quod quia nullo modo facere poſſunt, deſinant pro Auguſtiniano jactare frivolum, & alienum a Catholica regula commentum novæ opinionis & hæreticæ.

Hæc mihi (PRÆSUL ILLUSTRISSIME) de exorta inter nos quæſtione proponenda videbantur: quæ ut eſt ingenii tui acumen & candor, facile me tibi probaturum eſſe confido; atque ita quidem, ut majorem in modum obſtupeſcas, tantam repente vim e doctorum ſubſelliis huic inſulſæ fabulæ plauſorum & fautorum extitiſſe. Circumſpiciat enim animo, & expendat apud ſe prudens ac ſobrius quiſque, quantos decem abhinc annis motus ac tumultus in Chriſtiana republica novitas illa concitarit: ut in Catholica parte recens ſit conſtituta ſecta, & hominum corroborata ſtudiis, Eccleſiaſticam unitatem & concordiam, fœdiſſimo diſſidio conſciderit: ut pro vetere ac recepta Catholicos inter doctrinæ profeſſione, nova ſit & contraria fides introducta; nec alia plane, quantumvis diſſimulet ac latere ſtudeat, quam quæ in Luthero & Calvino, ceteriſque peſtibus damnata, & ſub anathematis pœna proſcripta fuerat. Sed ut de damnatione, ac ſcelere recentis iſtius perfidiæ nihil modo dicamus, & in ſolam ejus novitatem intendamus animos: certe rationi conſentaneum illud fuit, ut qui Catholicum nomen omne eo inſtituerat adducere, ut mutata & ejurata veteri de gratia perſuaſione, novam acciperet, ex Auguſtini libris accerſitam (quandoquidem bene de gratia loquendi ac ſentiendi unica hæc & certiſſima regula proponitur) certam & liquidam, ac minime dubiam & ancipitem Auguſtini mentem in medium afferret; ut ſine ulla controverſia, qui Auguſtini verba legeret, ſtatim illam agnoſceret. Atqui hujuſmodi eſt novum illud Dogma, quod pro vetere profitendum induxit Eccleſiæ Catholicæ novæ artifex ſectæ Janſenius, ut in Auguſtini libris nullo modo ſit expreſſum, ſed ſola divinatione & opinione illius affictum. Quod hactenus in uno Auguſtini loco perſpicue declaravimus, quem tanti ille fecit, ac toties inculcavit, nullum ut aliud firmamentum novæ ſuæ ſententiæ ſubſtruxiſſe videatur; hunc certe pæne ducenties in opere ſuo repetiit, quod quidem ab Calvino didicit, qui in Antidoto contra Concilium Tridentinum, ad eamdem, velut Tridentinis decretis adverſariam doctrinam affirmandam, oppoſuit; quod ejuſdem poſtea ſectatores impigre fecerant. Quamobrem, ut eo revertar, quod dicere inſtitueram, & huic diſſertationi clauſulam apponam; ſatis mirum & miſeratione dignum eſt, Catholicos homines, ſpreta vetere doctrina, novam iſtam tamquam Auguſtinianam repente eſſe complexos, ac fictam luculenter impuni paſſos eſſe; ut pro Auguſtiniano id arriperent, quod nuſquam ab Auguſtino vel leviſſime uſurpatum, ſola illi externi hominis, nec valde docti, libido ac temeritas affinxit.

F I N I S.

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS
E SOCIETATE JESU
EPISTOLARUM LIBER PRIMUS.
NUNCUPATORIÆ.

EPISTOLA PRIMA
LUDOVICO XIII.
Regi Chriſtianiſſ.

Nuncupatoria Themiſtii.

FIDISSIMOS regum monitores ac conſiliarios eſſe libros, Ptolemæo regi dixiſſe Phalereum illum Demetrium narrant (LUDOVICE REX CHRISTIANISSIME.) Quod quæ vel offenſionis metu reticere, vel per adulationem ſupprimere vivi ac ſpirantes nonnumquam ſolent; ea muti illi atque mortui impune ac fidenter commoneant. Sed nequaquam ille mihi ſatis quæ in rem eſſent explicaſſe videtur; cum de librorum genere toto, nullo eorum delectu ac diſcrimine, regibus præſcripſit. Ac multo ſane prudentius alter hic eadem ex ſchola philoſophus, quem ſub Auguſtiſſimæ M.T. nomine publicare ſum auſus. Qui apud Valentinianum Imperatorem, ætate atque indole tui ſimillimum diſputans, præciſe ita conſtituit: *Non eoſdem privatis hominibus, & principibus ſermones, ac libros accommodatos, atque idoneos eſſe. Sed nimirum, ut amictus, ædes, equi, currus, ac miniſtri, ceteraque quæ ad cultum pertinent corporis, ornatiora illis, quam ſibi ſubjectis, & ſplendidiora ſunt, ita diſciplinas ac libros non communes iiſdem, ac vulgares attribui, ſed proprios atque præcipuos oportere.* Cujuſmodi eos eſſe definit, *qui teneris principum mentibus alti atque exaggerati animi magnitudinem quamdam & gravitatem inſtillant: Quique reges illos prius, ac moderatores eſſe ſui, quam aliorum rectores ac gubernatores, doceant: Ac denique qui divinissimi præſtantiſſimique cum ſint, divinam in eos & conditionem, & appellationem transfundant.* Quod ſi ullius umquam lucubratio Scriptoris in hoc regiorum, ut ita dicam, librorum grege cenſenda merito fuit; non vereor ut Themiſtianæ Orationes ſuum in eo locum ac dignitatem teneantur. Sunt enim hæ & ab homine ſapiente, ac philoſopho ſcriptæ, & eo genere ſapientiæ prædito, quod non otioſam, & incluſum domo, ac ſcholis hæſit: ſed cum publicam ad rerum adminiſtrationem, tum Principum maxime inſtitutionem effluxit. Quo quidem utriuſque partis prope ac conſentientis induſtriæ nomine, Romanis Imperatoribus, quorum ætate vixit, in paucis acceptus fuiſſe, & apud eos plurimum auctoritate ac potentia valuiſſe dicitur: viciſſim vero, quam apud eoſdem collegerat gratiam, multis ac præcipuis in eos ac remp. officiis compenſaſſe. Quo enim in loco habitum illum neceſſe eſt fuiſſe, qui præfectura ab iis ampliſſimæ urbis ornatus, atque ad ſenatorium ordinem aggregatus, ad eorum intimam amicitiam, & familiaritatem pervenerit? Quam vero egregie de utriſque, Imperatoribus dico, ac rep. eſt meritus; cum ſive illos optimis ac ſaluberrimis documentis inſtrueret; ſive graſſantem in hujus viſcera quorumdam ex impietate ac ſævitia peſtem oratione comprimeret! Sed nihil in eo, mea ſententia, ſic enituit, quemadmodum regiis in liberis erudiendis dexteritas, ac ſollertia. Cujus in duorum inſtitutione, Valentiniani ſcilicet, atque Arcadii, non obſcura ſigna ac veſtigia deſinit. Atque horum in altero ſuſcipiendo, ampliſſimum virtutis ſuæ ac ſapientiæ fructum cepit, cum judicio ſummi poſt hominum memoriam Imperatoris; tum præterea præconio ejuſdem celeberrimo, & maximo. Nam cum a Theodoſio eſſet, qui tum in Occidentem reipub. cauſa proficiſcebatur, in concione productus; huic ille quem tum habebat unicum imperii ſucceſſorem, ac generis, Arcadium, coram S. P. Q. commiſit. Quem noſter adeo honorifice in fidem ſuam ac diſciplinam receptum, eximiis, & tantæ Majeſtatis amplitudine digniſſimis præceptis atque inſtitutis formavit. Quæ ſunt ab eodem magna ex parte hiſce in orationibus conſignata ac relicta. Ut ad reliquos quos habes monitores ac conſiliorum participes tuorum, percommode veterem illum, & peregrinum poſſis adjungere. De quo cum cetera intelliges egregie, atque admirabiliter dicta; tum illud profecto divinitus ſacris ex oraculis deductum. *Cor Regis in manu eſſe præpotentis Dei: proindeque quid agat, ac quemadmodum ſe gerat etiam atque etiam videndum. Nec enim decere, ut pravum quippiam, aut impurum, aut crudelitatis atque inhumanitatis vitio ſuffuſum ei inuratur cordi, quod ſanctiſſimæ illæ benigniſſimæque manus circumferant.* Præterea; *Vivam & animatam legem eſſe Principem, delibatamque ex cœleſti mente, ac cœlitum terris providentiam, quam ad alterius imitationem fingi accommodarique neceſſe ſit.* Jam iſta præclare. *Nullum eſſe clementia, ac ſubditorum ſibi caritate præſidium Regi certius, ac conſtantius. Optimum illum principem habendum, quem non timeant, ſed cui pertimeſcant ſui. Amorem porro in eos civium & benevolentiam, pietate in propinquos, ac præſertim fratres, poſteriorem eſſe, atque ab eadem derivatam, & profectam.* Mitto cetera ejuſdem argumenti ſane copioſa, quæ tu hiſce in orationibus reperies; digna prorſus regalibus inſtitutis, nec mediocri olim tibi florentiſſimi ad Imperii adminiſtrationem adjumento futura. Hæc mihi (CHRISTIAN. PRINCEPS) non admonendi tui, aut oſtentandi muneris noſtri cauſſa præmonſtranda ac prænienda neceſſario fuerunt; ne quis aliter meum iſtud conſilium interpretetur quam velim: meque non doni ipſius opportunitate commotum, ſed levitate & arrogantia impul-

ſum

Digitized by Google

ſum exiſtimet, meæ ut in hoc edendo Scriptore operæ ex nominis tui ſplendore celebritatem quærerent. Equidem minime dubito, quin, ſi propius aliquis noſtrum hoc ad munus oculos ac mentem adjecerit, non modo conſilii mei rationem vehementer probet, ſed illud una ſtatuat; ſubtrahi hoc M. T. qualecumque demum eſt, ſine aliquo flagitio non poſſe. Etenim ſi ii qui theſaurum aliquem, regiarum maxime opum, alicubi defoſſum repererint, offerre ſtatim Principi, & ad ejus fiſcum atque ærarium referre jubentur: ego qui hunc diſciplinæ regiæ, & ſapientiæ theſaurum, ſepultum Græciæ monimentis ac latebris in lucem protulerim, non neſarii cujuſdam peculatus arguar, ſi eumdem alteri potius repræſentem, atque adjudicem, quam tibi? Quamquam, etſi nullo alio tibi nomine obſtrictos eſſet ac devinctus Themiſtius; ſatis tamen ad ſui commendationem iis laudibus haberet præſidii, quibus præſtantiſſimos Impp. conciliare olim ſibi atque allicere potuiſſet. Secundum quos, ut probare ſe tibi poſſit, & in juvandi informandique tui aliqua parte numerari; magis erit, quod oblatum longo intervallo tam inſignem ac regiam alumnum ſibi gaudeat, quam eo te nomine devinctum, atque obligatum velit, quod ejus nullo tibi beneficio utendum decreveris. Quamobrem habebis hoc a nobis (CHRISTIANISSIME REX) conſecratum, atque oblatum vere regium munus; hoc eſt, regum inſtitutorem, ac præceptorem philoſophum; & eumdem, ut ante dixi, utiliſſimis regi documentis ac monitis refertum. Adde etiam ex illice tuis, hoc eſt, inſtauratis a te nuper Societatis JESU ſcholis in lucem tui nominis excitatum. Hanc vero ille poſtremo loci prærogativam ad id auxilio fore ſperat ſibi, ut id, quod una peregrinus homo capit, Latino cultu donatus Regni tui jus cum tuo favore & gratia conſequatur. Deus te huic imperio diu florentem atque incolumem conſervet. Lutetiæ Pariſiorum XI. Kal. Septemb. CIↃ. IↃC. XVIII.

quam ac compleam depoſueris. Quamobrem ut judicii opinionisque meæ non teſtem ſolummodo vocem; ſed firmiorem aliquem obſidem teneres, has ipſas orationes in tuo nomine apparere volui: in quibus quid ego dicendo conſequi ſtuderem, quidve ceteris proponendum arbitrarer, tibi in primis, (ILLUSTRISSIME PRINCEPS) ſecundum te autem ceteris, qui a me tecum inſtituuntur, velut perpetuo monimento teſtatum relinquerem. Jam ſi idipſum, quod eſſe optimum perfectiſſimumque judico, aſſecutum me eſſe profitear, nimium arrogans ſim, & ineptus. Ciceronianum quidem me eſſe, hoc eſt eam, quam iſti contemnunt, ſermonis facilitatem ac candorem imitari, voluiſſe præ me fero. Equidem non parvo tibi, ac reliquis, quos dixi, uſui hæc noſtra confido fore: quæ tametſi longe abſint a ſummo; quod ad ejus utcumque ſimilitudinem ſunt expreſſa, in iis paullulum licet hærentem ad grandiora illa, & magnifica conſurgere. Nam ut teneras vites agricolæ, antequam proceris arboribus applicent, humilioribus adminiculis ad aſcenſum conſuefacere ſolent: ſic ad Tullianæ facundiæ majeſtatem aſpirantibus utile eſt interim in inferioribus, nec diſſimili tamen genere, conſiſtere. *Vix enim* (ait Quintilianus) *prima ſe elementa ad ſpem tollere effingendæ, quam ſummam putant, eloquentiæ audebunt: proxima amplectentur magis. Utile igitur eſt habere, quos imitari primum, mox vincere velis. Ita paullatim & ſuperiorum ſpes erit.* Ad ſummam non hæc tibi, tamquam abſoluta, perfectaque, ſed ut horum meditandorum ac comparandorum adjumenta proponimus. Ut hoc porro meum in te ſtudium, ac munuſculum gratiſſimum tibi ſit, adeo non vereor: ut vel eo tibi nomine dicandum putaverim, quo abs te probatum ac receptum, ad ſcholarum noſtrarum fructum, publicamque commendationem longius ſeſe auctoritate tua diffunderet.

EPISTOLA II.

HENRICO BORBONIO
Metenſi Epiſcopo.

Nuncupatoria Orationum latinarum.

UT qui prætereunti viam intento digito demonſtret, bene is quidem, & humaniter faciat (PRINCEPS ILLUSTRISSIME) ſin deducat ac præeat ipſe, longe utilius officioſiuſque ſe gerat: ſic eloquentiam qui ſuæ artis uſu, exemploque diſcipulis informant, multo fructuoſius operam ſuam iis collocant, qui ſolis illam præceptis, ac dicendi ratione præſcribunt. Eſt illud vero inſtitutionis genus cum poſteriore iſto laborioſius per ſeſe; tum docenti ipſi pericuLoſius. In quo & actorem ex diſceptatore fieri neceſſe eſt: & omnium hominum judiciis, nonnullorum etiam invidiæ, famam ſuam, exiſtimationemque ſubjicere. Sed cum ſingulari ſcholarum noſtrarum felicitate in earum ſis curam diſciplinamque traditus, & ad hanc eloquentiæ quam profitemur inſtitutionem gradatim perveneris; nihil, quo quidem in re ſtudiis tuis commodare poſſem, vel laboris defugiendum putavi, vel invidiæ ac periculi deprecandum. Feci igitur non admodum invitus, tibi ut ejus artis ſpecimen aliquod offerrem, cui te cum primis hoc tempore deditum eſſe, non tam optabamus omnes, quam ſumma noſtra cum voluptate ac gratulatione quotidie videmus. Simul ut, quoad in me ſitum eſſet, cuidam tuæ poſtulationi ac voluntati ſatisfacerem. Quæſiſti enim de me ſæpius quod latine dicendi ſcribendique genus probarem maxime: propterea quod tanta eſſet inter eruditos homines ſermonis ac ſtyli varietas; neque deeſſent, quos Ciceroniana illa ſimplicitas offenderet: in qua minus aliquanto lacertorum ac virium ineſſe; reconditioris vero doctrinæ locum omnino nullum eſſe crederent. Ego vero cum unum nihilominus intuendum Tullium, unum imitandum dicerem: id mihi optimum videri, quod illius ad exemplar quamſimillime eſſet effictum: negarem faſtidioſos illos ac delicatos tanti faciendos eſſe, qui non judicio repudiaſſent hunc eloquentiæ colorem, ſed deſperatione formidaſſent: vehementer hoc tibi penituſque perſuaſi; deinceps ut in illius lectionem & imitationem acrius incubueris, nec e ſinu tuo um-

EPSSTOLA III.

HENRICO BORBONIO
Epiſcopo Metenſi.

Nuncupatoria Soteriorum ad Sanctam Genovefam.

GRATUS erga cælites animus, ingratus in homines ac beneficiorum immemor eſſe non poteſt (PRINCEPS ILLUSTRISSIME.) Sive ab eodem ambo hæc affectu proficiſcuntur: ſive poſterius priori illi proximum ac fere conſequens eſt, & eo fortaſſe notabilius, quod ejus, quem in oculis habeas, quam quem mente ſola contempleris, oblitum videri, multo eſt ad animi labem ac fœditatem inſignius. Itaque cum cæleſti urbis patronæ debitum ſingularibus ejus in me beneficiis munus ac monimentum pararem, in eodem voluntatis in me tuæ, meritorumque teſtimonium ac memoriam exſtare volui. Quorum vel hoc ipſo mihi viſa eſt aptior opportuniorque conjunctio, quod & regii ſplendore generis, & ingenii ac morum indole, & dignitatis, quam deſponſam jam ac deſtinatam habes, amplitudine proxime cælites ipſos attingis. Quo minus de hoc tibi probando, conciliandoque munuſculo, quod in eo genere fieri vulgo ſolet, laborare debeo. In quo primum illud eſt longe honorificentiſſimum ac maximum; quod cujus in tutela cum urbs ipſa, tum urbis præſertim academia conquieſcit; cujus ſplendorem ac decus domicilii contuberniique tui acceſſione cumulaſti: hujus tibi ornandæ prædicandæque patrocinium a me modo defertur. Tum alterum illud, quod tua potiſſimum intereſt: (quamquam non tua magis quam Francici totius nominis cauſſa optandum iſtud eſt) ut ei Divæ, quæ morborum omnium propulſatrix, ac ſalutis & vitæ conciliatrix eſt, hoc veluti patrocinii collegio commendatum quamdiutiſſime animo te pariter ac corpore florentem & incolumem habeamus. Vale. Lutet. Pariſ. CIↃ. IↃC. XIX.

EPISTOLA IV.

ANTONIO BORBONIO
Comiti Moretano.

Nuncupatoria operum poeticorum.

UTRUM majori tu cum fratre ſcholis noſtris ornamento ſis, an eæ viciſſim utrique aliquando futuræ ſint, dubitari (PRINCEPS ILLUSTRISSIME) merito poteſt. Nam & amplum illis ac perhonorificum eſt, ad regiæ ſtirpis inſtitutionem cum Chriſtianiſſimi Regis judicio eſſe delectas, tum a vobis ipſis ultro ac libenter adſcitas: & pro utriuſque indole facile conjici poteſt, quantum diſciplina ſua decoris ſint vobis ac ſplendoris allaturæ. Nam quod paucorum opinione, uſu vero propemodum inveteravit omnium, nihil admodum principibus noſtris artes iſtas afferre dignitatis; tam per ſeſe eſt falſum & ineptum, quam a teipſo, ut de fratre tuo modo taceam, præclare ac conſtanter refellitur. Qui quo ex tempore huc ad nos deductus es, adeo omni cura ac cogitatione ad eas incubuiſti, ut cum & generis ſplendore, & ingenio ſolertiaque æquales antecas omnes, tum ſtudio, & amore diſcendi, navitate, induſtria, diligentiaque ſuperatis. In quo per aliud mihi jucundum, & ad indolis tuæ conjecturam egregium viderur, quod ita omnes ſcholaſtici officii partes comprehendiſti, ut ad poeticam vehemens te mentis impetus, atque ardor impelleret. Quod ipſum excellentis in adoleſcentulis ingenii ſpecimen habet: & ſine afflatu quodam, divinaque vi mentibus inſito fieri, Platone teſte, non poteſt. Mihi vero ad id, quod jampridem deſtinaveram, ſane opportunum accidit, ut poſteaquam illuſtriſſimo principi, fratri tuo, Meteaſium Epiſcopo, orationes, quod ejus ſcholæ ordiniſque proprium genus eſt, obtuliſſem; tibi eam partem reſervarem, quæ & tirocinio magis tuo, & inflammato illi poetices ſtudio, ac voluntati congrueret. Sed utriuſque lucubrationis partes variis a me temporibus elaboratas, ac diſſipatas, poeticæ vero etiam ſparſim in lucem editas, unum in corpus, ſic tamquam civitatem ac coloniam, redegi. Quatenus Veteres ſuos quibuſque coloniis, quorum in tutela eſſent, genios attribuiſſe legimus: ſic ego te poetici hujus operis præſidem ac patronum adoptavi. Immo vero quemadmodum in mari periclitantibus fratrum illud ac geminum ſalutare ſidus eſſe dicitur: ſimiliter in hac invidiæ ac malevolentiæ tempeſtate, ad quam hodierna ætas incaluit, ad utramque mihi, te cum fratre ſcilicet, confugiendum eſſe duxi. Quarum ſicut luce ac ſplendore colluſtrari ſcholas noſtras initio dixi: ſic benigno quodam afflatu meipſum modo contra procellas omnes & injurias tutum fore magnopere confido. Vale. Lutet. Paris. CIↃ. IↃC. XVIII.

EPISTOLA V.

FRANCISCO BRULARTO
Vallis Regiæ Abbati.

Nuncupatoria Panegyrici Henrici Magni.

ANNUS jam ab infeliciſſimo illo die agitur (VIR ILLUSTRISSIME) quo cum Chriſtianiſſimi, atque invictiſſimi Principis obitu pæne totius regni miſerrimum funus, ac fatale conjunctum eſt. Ex quo quantum privatim ad Societatem noſtram mœroris, ac calamitatis pervenerit, neque tu ignoras, & quæ in nos hactenus inde coorta jactatio eſt aperte id, palamque declarat. Quam ubi primum lætior paullo rerum facies, ac ſerenitas excepit, fecit ea res ut acrius aliquanto me ab malorum noſtrorum ſenſu ad egregii Principis, atque optimi ſane parentis memoriam referrem. Ac ut eam aliqua animi mei ſignificatione proſequerer, quod ſub ipſum illius exitum præſtare earum me moleſtiarum importunitas prohibuerat, per delectos e grege noſtro adoleſcentulus nuperrime ſum aggreſſus. Neque vero lacrymis jam noſtris, ac luctu parentare ei viſum eſt: ſive hoc taciti ad id temporis abunde fecimus, ſive illud ipſum in præſtantiſſimis viris, ac perpetuo famæ celebritate victuris ſuperfluum eſt: In quos illud utique de Lyrico convenit;

Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ
Compeſce clamorem.

Argumentum igitur de illius laude potius, ac prædicatione ſumpſimus. Quod tibi, cujuſquemodi eſt, juſtiſſimis, ac neceſſariis de cauſſis nuncupavimus. Ut enim de ſplendore familiæ, ceteriſque domeſticis ornamentis taceam, quibus inducti vulgo allicere ſibi illuſtrium virorum patrocinia ſolent; tuus id certe egregius in noſtros amor, ac ſingularis exigit, quos paterna quadam benevolentia complecti, atque omnibus officiis fovere non deſinis. Adde hunc ejus eſſe collegii fœtum, cui pridem abs te conſtitutum in hac urbe, atque attributum domicilium eſt, cujuſque propemodum auctor, ac conditor fuiſti. Quo tibi nomine cum devitus ille præ ceteris, atque obſtrictus ingenii fructus eſt, tum vero gratiorem, atque acceptiorem fore confidimus. Nam & quas quiſque ſeverit arbuſculas, earum quamlibet exiguo proventu oblectari plurimum ſolet: & hoc ipſum, quod tibi indidem repræſentamus, ejuſmodi eſt, ut reipſa mediocre; ſpe, atque exſpectatione magnum; animo ſit, ac voluntate præcipuum. Vale. Remis Cal. Novemb. an. CIↃ. IↃC. XI.

EPISTOLA VI.

NICOLAO VERDUNO
Senatus Pariſienſis Principi.

Nuncupatoria Orationum Juliani.

MOLESTUM me interpellatorem dixerit aliquis (PRÆSES AMPLISSIME) qui tibi prolatis jam rebus, ac forenſibus negotiis intermiſſis, otioſo eſſe ne in communi quidem otio permittam. Verum qui & de dignitatis illius, quam ſuſtines, amplitudine, & occupationum tuarum, quæ aliis temporibus ſummæ eſſe ſolent, magnitudine cogitarit: magis erit quod pudorem a me in adſciſcendo patrono, quam in adeundo opportunitatem, ac prudentiam requirat. Quorum illud ut abs te judicatum iri exiſtimem, neque egregia tua humanitas patitur, qua te inferioris etiam admittendis, audiendiſque faciem præbes: & ingenii ac doctrinæ vis excellens prohibet; quæ ne ab eo quidem abhorret genere litterarum, a quo eſt illud, quod modo tibi conſecramus, profectum. Quas profecto artes adhibere potiſſimum in ceſſatione & otio ſoleres: ut in quibus rebus meditandis domicilium quoddam aſſidui laboris conſtituimus, eas nonnisi in ludo, & animi oblectatione numeretis. Erunt fortaſſe qui illud non improbent, quod tuo patrocinio ad lucubrationum noſtrarum auctoritatem uti decreverim; ſed hoc tamen exiſtiment, quemvis potius, quam hunc Chriſtianorum hoſtem, nomini tuo inſcribendum fuiſſe. Contra quos plura hoc loco dicerem, ſi in rate eſſe ſententia putarem; quorum crimine aliquo notata, & flagitioſa vita fuerit, eorum cum improbitate mentionem pariter ac memoriam proſcribi oportere. Quod quia neque cum tuo hominis ſapientiſſimi judicio, neque cum rei veritate, aut quotidiano uſu conſentaneum eſt, multa leguntur a contaminatis & impuris hominibus haud impure ſcripta: dabis hanc mihi facile veniam, ut innocentiſſimorum ſcriptorum integritas favore tuo & gratia ab auctoris invidia ſublevetur. Tametſi ejuſmodi illa ſunt, quæ modo tibi damus Juliani monimenta, ut nihil ad famam ſuam præſtandam cujuſquam excuſationem deſiderent. Nam cum eo tempore ſcripta ab eodem eſſe conſtet, quo ſanus adhuc atque incorruptus eſſet: nihil iis ex conſecuta morum perverſitate contagionis, ac labis afflatum eſt. Atque hoc nimirum habent præ ceteris editis hactenus illius operibus ſingulare ac præcipuum. Quæ quamquam implacabili Chriſtiani nominis odio, & atrociſſimis in Galilæos, ut ille vocat, conviciis referta ſint; tamen & ſtudioſe a clariſſimis viris quæſita, atque in lucem emiſſa ſunt; & eadem quotidie non modo ſine offenſione ulla, ſed etiam cum maxima approbatione ac voluptate tractantur. Quamobrem hoc tibi

gra-

Digitized by Google

gratiora aliiſque hæc noſtra, ac jucundiora putavi fore: quod neque iiſdem illa impietatis ac ſceleris notis inuſta ſunt, neque eo carent, cujus hæc gratia aſciſcuntur, doctrinæ elegantiæque fructu. Quod vero ſepulta hactenus tenebris, nunc primum in tui luce nominis apparere incipiunt, eo majorem ex novitatis illecebra cupiditatem ſui allatura confido. Etenim ſi vetuſti lapides, nummi, marmora, aliaque ejuſmodi monimenta non tam utilitate placent, quæ plerumque nulla in iis eſt, quam ipſo genere vetuſtatis; ob idque & eruuntur ſedulo, & obſcuris ſæpe ambiguiſque rebus auctoritas ex iis arceſſitur: nemo erit tam a ratione relictus, opinor, qui non multis illis atque ſomniis rebus, Veterum lucubrationes ac ſcripta, hoc eſt pæne ipſius antiquitatis vocem anteponendam judicet. Quibus cum multa ad ſermonis proprietatem, & ornatum, tum ad ſcientiam, atque hiſtoricam lucem, & ſcitu digna, & neceſſaria continentur. Hoc quidem in noſtro pleraſque res geſtas commemoratas reperies multo quam in iis illuſtrius, qui eaſdem commentariis ſuis atque hiſtoriis mandarunt. Ejuſmodi ſunt Magnentiana illa tempora, & receptum a nefariis tyrannis ac recreatum imperium. Itemque longe celeberrima illa Niſibenæ civitatis obſidio: ac cetera a Conſtantio ſuſcepta adminiſtrataque bella, quæ partim Scriptorum paucitate, partim feſtinatione paullo etiam negligentius atque obſcurius prodita: partim denique quod qui illa eadem Panegyricis hiſce a Juliano prærepta, ac diligenter explicata legerent: ab iiſdem iterandis ſuo judicio ſunt ac voluntate deterriti. Etenim Zoſimus libro hiſtoriarum tertio, cum ad Perſicum bellum, ac Niſibis oppugnationem veniſſet, ſupervacuum videri ſibi ait rei geſtæ narrationem, ordinemque pertexere, cum jam Cæſar ipſe peculiaribus hoc ſcriptis antea præſtitiſſet. Quorum illud ſtatim elogium adjecit: Ea vero ſi quis in manus ſumpſerit, maximam in dicendo vim hominis ac facultatem intelliget. Quæ omnia ad primam poſtremamque iſtarum orationum, ſed hanc potiſſimum, mea quidem ſententia pertinent. In qua de barbarorum irrito ad eam urbem conatu pari fide eleganriaque diſſeruit.

Habes igitur (Præses Ampliss.) conſilii in hoc edendo, dicandoque tibi Scriptore, mei rationem ac ſummam. Quod ut approbare atque ſuffragari velis, cum a te tua, ut initio dixi, ſingularis humanitas, amorque erga has litteras impetrabit, tum in ſocietatem noſtram propenſus animus ad hoc agendum hortabitur. Mea enim cauſſa, ut privatim aliquid elaborem, neque ea fert, quæ in me eſt obſcuritas omnium rerum ac tenuitas: & qualiſcumque ſum, officio tibi malo, ac reipſa eſſe, quam ulliu prædicatione, præſertim propria commendatus. Sed cum illud animo cogito: ejuſmodi quiddam, nuper a me Chriſtianiſſimo Principi manibus oblatum, mirifice ei gratum, ac jucundum accidiſſe, non poſſum non eumdem a te mihi fructum laboris mei operæque polliceri. Et quoniam hæ ſunt & a Principe ſcriptæ, & ad Principem habitæ olim orationes, neminem ad earum patrocinium magis idoneum commodioremque eſſe duxi viro illo, qui quemadmodum aut apud reges dicendum, aut regibus loquendum eſſet, præclare cognoſceret. Qui cum ſummi ordinis ſit, publicique conſilii princeps, ita in jure dicendo, æquitateque moderanda regiam & perſonam, & auctoritatem ſuſtinet, ut ejus vox quædam ſit regiæ mentis ac voluntatis interpres, & purpureæ veſtis fulgor ipſe Majeſtatis illius amplitudinem demonſtret. Quibus regiæ poteſtatis inſignibus ut regiam æque, cum in admittendo hoc meo munere, tum in fovendis noſtris ſublevandiſque, benignitatem adjicere pergas, magnopere abs te opere contendo. Vale. Fixæ Andegavorum. VII. Calend. Novemb. A. D. CIƆ. IƆC. XIII.

E P I S T O L A VII.

J O A N N I N I C O L A J O
Regiarum rationum in Pariſienſi Curia primario Præſidi.

Nuncupatoria Tragœdia Carthaginienſium, cujus ille Agonotheta fuerat.

QUI levioris in lucem argumenti ſcripta, & monimenta proferant (Præses Illustrissime) ea ſe vel graviori cujuſpiam auctoritate ductos, vel quotidianis amicorum precibus coactos; omnino vero invitos, & reclamantes edere, ac vulgare profiteri ſolent. Quod eo conſilio fieri a pleriſque interpretor, ut ingenii, induſtriæque fructum, quam minimo cum periculo famæ ſuæ, atque exiſtimationis percipiant. Ego vero quantumvis Drama hoc noſtrum, ex quo tempore publice regiis hiſce in ſcholis auditum eſt, poſtulatum a me ſæpe, & flagitatum meminerim, nullam hoc tamen ad excuſationem audaciæ meæ, ac deprecationem valere patiar: neque me illud negabo, tibi ut potiſſimum offerrem, ſtudio, ac voluntate feciſſe. Quod ego non arrogantia ulla, ac levitate, aut vero fiducia operis impulſus, palam ingenueque fateor. Sed hoc totum ideo ſuſceptum a me eſſe confirmo; tibi ut homini de nobis optime merito, cum veterum in nos officiorum, tum recentis illius munificentiæ, cui Tragœdia hæc potiſſimum ſervijt, grata aliqua comprobatio viciſſim extaret. Eſt enim illa ipſa ſuperiore anno in ea celebritate propoſita, quæ præmiorum in adoleſcentes noſtros dividendorum gratia tuis auſpiciis indicta eſt. Neque vero perpetuam hanc eſſe ſcholarum noſtrarum rationem, ac conſuetudinem ignoras; ut quotannis conſtitutis cujuſque generis ſcriptionum præmiis diſcipulorum noſtrorum alacritas excitetur. Id quod ad inflammandos mercedis & gloriæ ſpe eorumdem animos mirifice pertinere putandum eſt. Ejuſmodi igitur tum in illis fuit, cum in theatrum commiſſis Carthaginienſibus noſtris, Munerario te, ac Brabeuta præmiorum eſt legitima illa diviſio conſecuta. Cujus in eos tam profuſæ liberalitatis, ac beneficii, quo minus privatim a ſingulis haberi gratiæ poſſunt, communem in hunc locum vocem omnium, & gratulationem contulimus. Eſt hæc publica ſalutandi tui, atque hujus offerendi munuſculi cauſſa (Præses Amplissime.) Mea vero privata atque præcipua eſt, quod & ſingulare quoddam in me ſtudium ac benevolentiam præ te aliquot abhinc annis tuleris, & quæ a me tibi ingenii monimenta oblata identidem erant judicio tuo comprobatis; meaſque, ut ille dixit, aliquid eſſe nugas putaveris. Quamobrem non poſſum equidem auctoritate ac patrocinio non libenter uti, primum ampliſſimi hominis & præſtantiſſimi: deinde in alumnos noſtros liberalis ac magnifici: tum in ordinem noſtrum ſocietatemque propenſiſſimi: poſtremo cujus tam inſignem antea prærogativam judicii ac voluntatis habuerim. Quam quidem in præſentia ſpe noſtra atque expectatione vel cumulatiorem futuram, facile ſuaviſſima illa tua, ac fuci omnis expers humanitas perſuadet. Vale. Fixæ Andegavorum Cal. Dec. CIƆ. IƆC. XIII.

E P I S T O L A VIII.

G U L I E L M O V A I R I O
Franciæ Procancellario.

Nuncupatoria Breviarii hiſtorici Sancti Nicephori.

QUO primum tempore Magiſtratus ampliſſimi dignitatem adeptus es, (Vir Illustrissime) communis hic omnium ſenſus fuit, non minus litterarum incolumitati, quam imperii ſaluti eſſe proſpectum. Etenim quod de civitatibus a Platone dictum eſt, multo id magis ad artium ſtudia diſciplinaſque pertinet: tum eas demum felices futuras, cum aut ſapientes præeſſent, aut ſapientum illi ipſi qui præeſſent auctoritate regerentur. Ea porro te ſapientia hominem eſſe, qualem conſtituendis civitatibus adhibendam Plato cenſuit, jamdudum publica quædam populi vox, ac conſtans totius regni fama celebravit. Quod ipſum adeo levius non eſt, ut in eo divinitatis aliquid ineſſe vetere ſit proverbio contritum. Idem vero multo certius cum anteacta vita omnis, tum (ut nondum ab alieno ſuffragio diſcedatur) graviſſima de te Principum judicia comprobarunt. Quorum alter ampliſſimi te Conſilii principem fecit: alter ab unius provinciæ cura totius ad regni moderationem convertit. Sed hic poſtremo quantum ſapientiæ tuæ cum Regina Matre tribuerat oſtendit; cum ambo te altimis e Galliæ finibus exciverunt, quem formidoloſis temporibus in quadam velut imperii ſpecula collocarent. Siquidem pacato mari, tranquilloque cælo facile cuivis gubernatori creditur, vel mediocriter perito: in

periculo

periculo nemo eſt qui non eum, ſi poteſt, adſciſcat, quem ſcientiſſimum, prudentiſſimumque cognorit.

In quo unum eſt minime prætereundum, quod ad hoc negotium multum intereſſe ſentio. Nam plerique, qui prodeſſe ſapientia ſua publice ſtudent, operam illam dumtaxat, ac rebus gerendis exercitatam adhibent; eam vero, quæ in libris doctriniſque cernitur, tamquam civitatibus inutilem, feriatis hominibus relinquunt. Tu vero ſic utramque admirabiliter complexus es; ut cum nemo tractandarum rerum majore peritia ſit, tum uſu litterarum, ac philoſophiæ ſtudio his temporibus antecellas.

Hanc enim primus inter Gallos, ut ille quondam in Græcia Socrates, languentem in ſcholis ab otioſa contemplatione, morum ad utilitatem uſumque tranſtuliſti. Tum ea monimentis mandaſti plurimis, quibus & dicendi civibus tuis, & vivendi tibi etiam ac reliquis exempla præſcriberes. Quibus in libris ita virtutis tuæ imaginem expreſſiſti, ut eos ana velut pignora, obſideſque Gallis traderes: ut quæ tua futura eſſet reip. gerendæ ratio, tamquam ex Prætoris edicto, cognoſcerent; neque eam umquam licere crederent, quam tute tibi impoſuiſſes, perſonam detrahere. Quod quidem paucis his menſibus, ex quo præeſſe ei muneri cœpiſti, egregie eſt a te perfectum: neque quiſquam dubitat, cujuſmodi hæc initia ſunt, quin brevi per te hujus Imperii ſalus conſtitui, ac legum auctoritas recuperari poſſit.

Hac tu graviore cura ſimul ac perfunctus eris, & majora illa regni negotia ſapienter explicatis, tum te ad hæc noſtra, nec minus tamen ad bene beateque vivendum neceſſaria, convertes, ac litterarum tuarum ſalubritati dignitatique conſules. Venit enim mihi in mentem, qui tuus ante paucos dies partim a me auditus, partim ab illis exceptus ſermo fuerit; cum tu illud profitebare, nihil tibi gratius umquam extitiſſe bonis artibus artiumque peritis, neque in poſterum, quo major ſublevandi eſſet facultas, ulla in re defuturum.

Quamobrem ut ejus vocis conſiliique meminiſſes, tamquam admonitorem allegavi Nicephorum noſtrum: qui tibi cum privatim ſui, tum communi nomine litterarum patrocinium deferret: ſimul etiam rogaret, quod in iis tractandis profitendiſque noſtra ſocietas elaboret, partem ut ad eam aliquam ſolicitudinis hujus benevolentiæque transferres: ut iis quibus ſæpe jactata eſt moleſtiis perfuncta, non tam ipſa conquieſcere poſſit, quam & Eccleſiæ officiis omnibus & doctrinarum ſtudiis, vigiliis laboribuſque ſuis commodi aliquid afferre. De me vero quod præcipue poſtulem nihil eſt, niſi ut audaciæ in te interpellando meæ ſic ignoſcas, ut amori erga te voluntatique faveas. Vale. Lutetiæ Pariſ. VI. Calend. Sep. A.D. CIↃ. IↃC. XVI.

Epiſtola IX.

FRANCISCO CARDINALI Rupiſucaldo.

Nuncupatoria operum S. Epiphanii.

MELIUSNE ſit, & conſultius (CARDINALIS ILLUSTRISSIME) peſtiferarum hæreſeon neſaria dogmata conſignare litteris, an ea tacere penitus, jure inter ſapientes quæritur. Ac nonnullos minus ſectarum ipſa deſcriptio, diligens præſertim, & enucleata, delectat. Alii cautione quadam ac delectu opus eſſe judicant; ut eæ ſolum prætermittantur, quæ aut vetuſtate jam obſoluerint, aut inſigni fœditate, ac ſpurcitia contaminatæ fuerint. Utroſque movet ea cauſſa potiſſimum: quod cum univerſe decretorum ejuſmodi recordatio pernitioſa ſit; tum eorum mortifera contagio, quæ obſcœnæ voluptatis lenociniis partim incautos alliciunt, partim invitos, ac repugnantes afflata nihilominus quodam turpitudinis, & odore perfundunt. Quamobrem quod Epiphanius Gnoſticorum, Baſilidianorum, Carpocratianorum, Origenianorum arcanas, ac deteſtandas libidines tam diligenter expreſſerit, non illud quidem viri ſanctiſſimi factum, conſiliumque reprehendunt: ſed eorum omnium memoriam oblivione conteri fuiſſe ſatius putant; & Græce, uti ſcripta ſunt, relinqui modo, atque a peritioribus dumtaxat legi oportere ſtatuunt. Itaque latine ut ea nos interpretemur, ac promiſcuam flagitiorum conſcientiam, communemque faciamus omnibus, probandum minime eſſe contendunt.

Contra quos omnes tum Epiphanii noſtri, quum noſtra etiam cauſſa diſputandum breviter exiſtimo. Ac priores quidem illi, quibus totum iſtud negotium diſplicet, hæreſeon abſtruſa, ac recondita myſteria mandata ſcriptis, ſummum ac ſingulare veritati præſidium opinione ſua detrahunt. Hoc enim extorquent; quo naſcentes identidem, ac redivivæ mendaciorum ſectæ validiſſime propulſari a nobis, evertique poſſint. Eſt quidem ejus, qui in hæreſim vel moliendam, vel tuendam incubuerit, animus in omnem audaciam ſine ullo pudore projectus. Sed nemo eſt tamen ex illis abſurdarum opinionum patronis, quem non utcumque convicti olim erroris, ac damnati pudeat. Sint ſane, uti ſunt, ferrei omnes hæretici: ſint pervicaces: iidem ſe in ipſo ardore, agitationeque diſputandi ad reſiſtendum acrius fingant: tamen qui id didicerit, quique certis veterum teſtimoniis compererit, ante ab antiquis Patribus, & Conciliis, publicoque Chriſtianorum conſenſu agnita ac repudiata dogmata illa, quam illi ipſi, quos ſequitur, eorum interpolatores exiſterent; vix erit, opinor, ullus, cujus niſi frangi, edomarique contumacia potuerit, non languidiores ſaltem habeat eruptiones, & impetus; ac paullatim per ſeipſam refrigerata, atque enervata concidat. Habent igitur hunc fructum commentarii illi, qui hæreſibus ſcribuntur, ut in unaquaque ætate fautores perfidiæ ac ſatellites ſuos in illis, quos quidem erubeſcant, principes auctoreſque recognoſcant.

Jam qui certas ex hæreſibus, eaſdemque vel obliteratas, vel turpitudine infames omitti jubent, difficilem quamdam moderationem poſtulant: cujus ne ipſi quidem uſum, rogati a nobis, expediant. Etenim ſi hoc certo polliceri poſſent; opinionum illa portenta, poſtquam oppreſſa, ac ſepulta ſemel eſſent, numquam niſi in libris exſtarent, emerſura denuo, neque ſuis ex illis buſtis, ac cineribus excitanda; nihil conſilio huic iſtorum prævertendum putarem. Sed eam nihilominus ſtatis temporum intervallis eadem illa monſtra amputata toties, ac jugulata reviviſcunt: cum idem hæreſium illarum architectus, Inventorque Diabolus, etiam omni librorum extincta memoria, perſeveret: cum iiſdem artibus, & machinis, eademque ad illas inſtaurandas calliditate ac nequitia ſit præditus: neque nos illorum ille delectus adjuvat; & adverſus redintegrati morbi periculum priſtina illa certiſſimaque ſubſidia comparanda ſunt. Potuerit ſane ante annos aliquot, immo ſæcula, deſignatio illa certarum hæreſeon ad ſcribendum, & opportunitas jactari; cum pauciores adhuc eſſent, nec tam diverſis ac diſſimilibus ea formis, prodigiiſque conflatæ. Hoc quidem tempore, quo emortuas pridem ſuperiorum ætatum hæreſes revocatas in lucem, ac renovatas cernimus, ne dubitationi quidem illi, ac quæſtioni locus amplius eſt relictus. Quod enim fuit in omni antiquitate genus opinionis ac ſectæ tam horrendum, tam inuſitatum & obſoletum? quis tam obſcœnus, & abominandus error? quod perfidiæ genus tam palam omnium voce condemnatum, quod non parentum noſtrorum memoria fautores aliquos, ac ſectatores habuerit? parum eſt de Arianis illis conqueri, aut Macedonianis, Eunomianis, Neſtorianis, & iis etiam antiquioribus Manichæis, Sabellianis, Samoſatenis: ceteraſque veteris Eccleſiæ faces ac tempeſtates perſequi, in quibus præter dogmatis falſitatem nulla, aut obſcura fœditatis diſciplina fuit: quæ omnes in Germania, Polonia, Pannonia, Ruſſia, alibi denique renatæ ad hanc diem graſſari, & increbeſcere dicuntur. Illæ ipſæ turpiſſimarum libidinum inventrices hæreſes, ac magiſtræ, quæ promiſcuos concubitus, ac reliquam corporis turpitudinem oſtentabant, quæque uno Gnoſticorum vocabulo contineri nonnumquam ſolent, iiſdem in locis in Adamianos, Pikardos, Waldenſes, Lugdunenſes pauperes, ceteraque portenta verius quam nomina redundarunt. Veniam ad Galliam noſtram, ac noviſſimam Calviniani labem dogmatis, atque peſtem, quæ in illius gremio conſedit. De qua veriſſime hoc mihi videor eſſe dicturus: velut ſentinam illam urbis eſſe factam, in quam veterum, & recentium ſectarum, errorumque colluvies confluxit: ac quidquid hæ-

reſeon

Googl

reſeon hactenus extitit, de quo legere aliquid, vel audire potuimus, ex eo libatam eſſe, ac derivatum aliquid; atque ex abhorrentibus monſtrorum omnium partibus, ac figuris, ultimum illud, ac reliquis horribilius eſſe concretum.

Quamobrem cum & ubique terrarum, & hic apud nos priſcarum ſeſe hæreſeon, ac ſectarum venena diffundant, ad illa, quæ ſupra dixi, præſidia confugiamus, & medicorum imitemur induſtriam. Quorum majores cum eoſdem humanis ingruere corporibus, ac recurrere morbos intelligerent, eorum origines, progreſſiones, proprietates, caſuum, atque eventorum exempla, tum remedia diligenter in libris notarunt: quæ dum poſteri legunt, contra illos ipſos alieno ſe uſu, experientiaque confirmant. Ita nobis quibus aſſiduum eſt iiſdem cum erroribus, velut morbis ex intervallo recrudeſcentibus, ac jam ante cognitis, certamen ineundum: utiles ſunt commentarii antiquarum hæreſum: ex quibus non earum modo notitiam adipiſcimur; ſed ad illas etiam, ubi renatæ fuerint, profligandas, eadem paramus auxilia, quibus, cum primum naſcerentur, extinctæ ſunt.

Quo in genere cum multorum Patrum egregie ſit labor, ac cum laude verſatus; quem tu tamen, ſive diligentia, ſive ubertate eruditionis, ac copia, cum Epiphanio conferas, reperies ex omni antiquitate neminem. Non enim ille brevem duntaxat hæreſeon indicem ceterorum more conſcripſit: quemadmodum Auguſtinus, Philaſtrius, Hieronymus, Damaſcenus, copioſius etiam Theodoretus, atque alii complures inſtituerunt: nec illorum tantummodo opiniones ac dogmata, res etiam ab earum auctoribus ac principibus geſtas accuratiſſime propoſuit. Sed quibus armis inſuper, aut illarum petitiones depelli, aut viciſſim illæ peti, expugnarique poſſent, uberrime doctiſſimeque monſtravit. Quibus etiam de cauſſis Πανάριον, ſive, ut Anaſtaſius Sinaita in quæſtionibus, ac Photius cum Græcis aliis habet, Πανάριον, id eſt, *medicam arcam*, ſive *capſulam* ac *thecam*, opus illud inſcripſit: ut inde ſciremus contra mortiferos, ac venenatos ſerpentium morſus, adeoque morbos omnes hæreſum, ſaluberrima remedia condi.

Quocirca perſæpe ſum equidem Auguſtinum, vehementerque miratus: qui in libro de hæreſibus ad Quodvultdeum, cum Epiphanii meminit, hæc de illo in præfatione poſuit: *Noſter vero Epiphanius Cyprius Epiſcopus abhinc non longe humanis rebus exemptus, de octoginta hæreſibus loquens; ſex libros etiam conſcripſit, hiſtorica narratione commemorans omnia, nulla diſputatione adverſus falſitatem pro veritate decertans. Breves ſane ſunt hi libelli: etſi in unum libellum redigantur, nec ipſe erit noſtris, vel aliorum quibuſdam libris longitudine comparandus. Hujus brevitatem ſi fuero in commemorandis hæreſibus imitatus, quid a me brevius poſtulare, vel exſpectare debeat non habebit.* Hæccine, quæſo, de Epiphanii panario Auguſtinum ſcribere? affirmare opus eſſe perbreve: &, ſi in unum libellum redigatur, tam mediocri mole, & amplitudine futurum? negare denique aliud iis in libris, præter ſimplicem hæreſeon hiſtoriam, ſine ulla mendacii oppugnatione tractari? Atqui & uberrimi ſunt de hæreſibus Epiphanii libri: & adverſus ſingulas ſale, accurateque diſputat: nec illud ipſum poſtremo, quod omiſſum ab Epiphanio, a ſe vero factum iri dixerat, ut adverſus ſingulas hæreſes diſſereret, aut in illo de hæreſibus libello, aut in alio Auguſtinus ipſe præſtitit. Nihil enim præter ſectarum omnium ſummam errorumque capita complexus eſt. Quod poſtremum, ut admirationem auget; ita prius illud non levem ſuſpicionem facit, Epiphanii panarium ipſum, opuſque adverſus hæreſes integrum Auguſtinum nondum, illa cum ſcriptis proderet, vidiſſe: ſed illius duntaxat Epitomen, atque ejuſdem fortaſſis Anacephalæoſin, ſive breviarium ex ſingulorum tomorum, & hæreſeon argumentis, & capitibus collectum. Quanquam illud etiam movet, quod in ſex libros aſſerit Epiphanii opus eſſe partitum. At id ſecus ſe habet. Nam in tres duntaxat libros tribuitur. Liber omnes in tomos ſeptem. Quare illud Auguſtini ſingulare eſt, quod LVII. hæreſi, quam Pſallianorum vocat, Maſſalianorum Epiphanius, ſubtexuit: *Proinde ille de octoginta hæreſibus ſeparatis viginti, quas ante adventum Domini extitiſſe, ſicut ei viſum eſt, computavit, reliquas poſt Domini aſcenſum natas ſexaginta, breviſſimis libris quinque comprehendit, atque omnes in ſex libros totius ejuſdem ſui operis fecit concludi.* Tres in libros Panarium omne dividitur. Primus tomos continet tres: quorum in priore viginti illæ ſunt Chriſto antiquiores hæreſes. Alter earum, quæ poſt Chriſtum exortæ ſunt, tredecim colligit. Totidem poſtremus. Ac ſi librorum nomine tomos Auguſtinus intelligit, dempto ſuperiore illo, qui viginti ex hæreſibus conſtat, reliqui ſex erunt, non ſeptem. Quare fuerit illius operis, ſive Epitomes alia ratio, partitioque neceſſe eſt, quod ſe Auguſtinus legiſſe, & imitari voluiſſe demonſtrat.

Sed a minuta illa, & anguſta diſquiſitione ad id redeo, quod de Panarii commendatione ac fructu diſputare cœperam. Nam ad illud, de quo agebatur, Catholicæ religionis patrocinium, & hodiernarum everſionem hæreſium opportunitates innumeras & adjumenta ſuppeditat. Primum quod de ejus auctoritate, propter & Scriptoris vetuſtatem, & illuſtrem inter Patres dignitatis locum, ne ipſi quidem obtrectatores antiquitatis, ac honorum hoſtes omnium dubitant. Deinde quod præcipua quæque decreta fidei, quæ opinioſiſſimi homines his temporibus inficiari audent, tam expreſſis ab illo teſtimoniis approbantur; quæ autem iis illi contraria defendunt, ſuos ad auctores, hoc eſt hæreticos, revocata veteres, tam graviter, ac crebro refutantur; ut quem adhuc fallitatis iſtius non pudeat, communem ante ſenſum, quam modeſtiam, verecundiamque perdiderit.

Hæc de Epiphanio noſtro adeo magnifice, ſplendideque jactata quam vera ſint, planum in ſingulis Lutheranorum, & Calviniſtarum erroribus facerem, ſi id aut Epiſtolæ brevitas ſineret, aut aliam, quam te (CARDINALIS ILLUSTR.) oratio hæc a nobis inſtituta reſpiceret. Sed id aut alio fortaſſe loco præſtabimus; aut ad certos hodiernis e Scriptoribus remittemus, qui in eam partem ſtudioſe, ac ſane utiliter incubuerunt. Tibi vero nota magis illa, quam mihi ſunt; qui quantus vir Epiphanius fuerit, quantumque Panarii iſtius momentum ſit, non aliena commendatione, ſed ſtudio ipſe tuo, experientiaque didiciſti. Ac quicquid hactenus vel de auctoris hujus præſtantia, vel hæreſeon labefactandarum ratione paullo verboſius explicavi, non id tua cauſſa, neque ut quod nos te diſcere debeo, hoc te ipſe docerem, pertractare volui: ſed ut conſilium de hac editione meum expoſitum tibi, a teque probatum, moneret ad ceteros, eoque ſe judicio, & auctoritate defenderet. Quam ego prærogativam voluntatis, humanitatiſque tuæ dignitate ipſa muneris, ac pretio impetrare malui, quam, quæ trita, & pervagata præfationum ſeges eſt, ornandis tuis laudibus, ac virtutum tuarum præconio colligere. Nam apud te, de te ut verba faciam, ſingularis, quæ in te eſt, gravitas, ac modeſtia non patitur. Neque te auriſcalpia illa, &, quod eſſe jucundiſſimum omnium acroama dicitur, ornamentorum tuorum, atque inſignium prædicatio delectat. Itaque non alio ſequeſtra, ac conciliatore gratiæ tuæ uſus, quam Epiphanio ipſo, ad tutelam nominis tui, patrociniumque confugi. Quod ut mihi defuturum non eſſe confidam, facit amor in primis erga litteras tuus: tum pietatis, religioniſque cognitus omnibus, ac perſpectus ardor, quibus ex ambobus ſtudiis noſtræ illæ in Epiphanium collatæ operæ, vigiliæque proficiſcuntur. Faciunt excellentes ingenii artes, virtuteſque ceteræ: quibus Eccleſiæ principatum jamdudum publica omnium vota, ac ſuffragia deſpondent. Facit poſtremo prolixus tuus in ſocietatem noſtram, ac multis indiciis perſpectus, atque exploratus animus: tum nonnullus quoque tenuitati noſtræ patefactus jamdiu ad benignitatem tuam aditus, ac receptus. Quorum omnium ſummam breviſſima hac, certiſſimaque voce complector: neque te dignius, quam quod a me modo defertur, offerri tibi munus poſſe; neque digniorem, cui illud offerrem, te uno reperiri potuiſſe. Vale. Lutet. Pariſ. An. ineunte M. DC. XXII. XVIII. Cal. Feb.

EPISTOLA

Epistola X.

GABRIELI ALBASPINÆO Aurelianenſi Epiſcopo.

Nuncupatoria appendicis ad Epiphanianas animadverſiones.

QUOD in clericorum querelis, & controverſiis vetera Eccleſiæ jura præſcribunt (PRÆSUL AMPL.) ut Epiſcopi ſe arbitrio, judicioque ſiſtant; id in hac quadam lite noſtra libenter ad te venio, ſtudioſeque facturus. Accuſatus enim a clerico tuo clericus & ipſe quondam tuus: tum injuriarum in te falſo, & immerito poſtulatus, non alium, quam teipſum mihi judicem; immo vero defenſorem ac patronum quæſivi. Editus eſt enim paucos ante menſes obſcurus quidam libellus a Maturino Simonio Aurelianenſis Eccleſiæ Decano: cujus ſpecies & inſcriptio quidem ipſa diſpunctiunculas neſcio quas de pœnitentiæ ritu vetere in Eccleſia pollicetur. Sed in epiſtola, quam in fronte tibi operis inſcripſit, poſtquam veriſſimis te laudibus, at longe merito tuo minoribus, ornavit, de me ita queritur: cum ingenui ſit animi profiteri, per quos profeceris, idipſum factis ſuis non probaſſe Petavium: qui quæ in ſchedis tuis a ſe lecta eſſe dicit, ea, te nuſquam laudato, publicare anteverterit. Caput eſt hoc accuſationis illius, criminiſque noſtri: tum libelli conſcribendi finis unicus. Reliqua diſpunctio omnis, quam ſeptem capitibus complectitur, acceſſionis locum habet. Itaque languida eſt, ac debilis illius de ritu pœnitentiæ conſequens oratio; & ut cetera non deſint, nuda & ſimplici auctoritate dicentis, non probationibus argumentiſque nititur: ut indicio ſit non præcipue id illum agentem, ad alterius inſtituti occaſionem iſta ſcripſiſſe. Ego vero, poſtquam attente diligenterque circumſpexi, meque in omnes partes cogitatione converti, intelligere non poſſum, qua re adductus ille, quem neque de facie hactenus novi, neque cum eo uſum aliquem, ac ne leviſſimi ſermonis commercium habui; cujus denique nomen aliunde, quam ex Diſpunctiuncularum inſcriptione, non didici; ita in me commoveri potuerit, tam ut incredibilia de me ſua illa epiſtola vulgaret. Equidem Decanum Aurelianenſis Eccleſiæ non modo Chriſtianum, & Catholicum, ſed etiam virum bonum ac probum eſſe ſtatuo, neque Chriſtianæ legis, & divinæ, fraternæque caritatis oblitum. Atque eo magis admiror, id ætatis, prudentiæ, ordinis, ac dignitatis hominem, non dicam hæc finxiſſe de me, ſed undecumque tandem accepta, tam crediſiſſe facile, ut aliis etiam perſuadere voluerit. Nam quid eo crimine, quod nobis objicit, vanius eſt, aut minori veritatis ſpecie conjunctum? Schedas me tuas (PRÆSUL AMPLISSIME) antequam Animadverſiones noſtras ederem, legiſſe dicit. Quod longe aliter habere, non tu ipſe modo ſcis; ſed amicis etiam noſtris ea de re quærentibus palam teſtatus es. Tametſi ſchedas me legiſſe ſuas non ille quidem dicit aperte; ſed oblique, & captioſe loquitur; ut qui minus attente ipſius verba percurrunt, illud ipſum affirmari putent; atque ejuſmodi de nobis ſuſpicionem auferant. Rurſus ſi de tam perſpicua falſitate redarguere quiſpiam illum voluerit, eo confugere poſſit, non ſe ſchedas iſtas a nobis dixiſſe eſſe lectas; ſed quod in ſchedis tuis ipſe legiſſet, de quo ſermonem ſæpe tecum habuiſſem, id me edere in vulgus anteverſiſſe. At ego me tecum fateor, cum aliis de rebus, quæ ad doctrinam pertinent, tum de Eccleſiaſticis moribus, & antiquitate non raro diſputaſſe; ac de nonnullis, quæ minus habebam explicata, quæſiſſe: nec mediocrem ſane fructum ex hoc uſu tuo, ac colloquio cepiſſe; cum iis etiam, quæ a te reſpondebantur, partim aſſentirer penitus, partim fretus æquitate, humanitateque tua contradicerem. Nam cum hodie te nemo rerum illarum ſcientia & exercitatione ſuperet; tum candore illo, & facilitate mirifice præſtas: ut eorum, quæ ſapienter aſſeris, non, ut ille, qui contra me ſcripſit, auctoritate ſola fidem extorqueas; ſed liberum cuique judicium, & integras quæ velit tuendi ac diſputandi partes relinquas. Quod ad ea vero pertinet, quæ de pœnitentia, deque ceteris Eccleſiæ ritibus in Epiphanianis animadverſionibus commentatus ſum, ea me ſcio, Dei ope, ac beneficio, non aliunde mihi, quam labore & induſtria mea, aſſidua Veterum lectione, aliquot annorum uſu ac meditatione peperiſſe. Poſſum Diſpunctori, accuſatorique meo de ſingulis, quæ illic tractavi, capitibus, eaſdem illas, quibus uſus ſum, auctoritates, iiſque multo plures in adverſariis meis notatas ac perſcriptas oſtendere, quas ex Tertulliano, Cypriano, ceteriſque PP. & antiquis Conciliis, ac Canonibus, ut Scriptorem quemque legebam, ſtudioſe multis ab hinc annis obſervaveram. Sed neque χρυσοφαδίας iſtas, neque ſi quid ex illis ſolerti ratione, aut conjectura deduxi, tanti æſtimo, ut pro tantillarum rerum vindicanda poſſeſſione ſuſcipiendas ſimultates, & altercationes exiſtimem: nedum ut ex incerta, fallaque ſuſpicione certam nominis alicujus infamiam, invidiamque conſciſcam. Ac vel tuam ille ſaltem (AMPLISSIME DOCTISSIMEQUE PRÆSUL) moderationem imitari vellet: qui cum luculentiſſimum ac laudatiſſimum illud opus Eccleſiaſticarum obſervationum poſt animadverſiones noſtras ederes, de plagio illo ne littera quidem conqueſtus es; quod recenti re, & ab eo, cujus hæc erat, fieri maxime conveniebat. Tu vero, cum certis de capitibus contra atque ego ſentires, nihil in nos aſpere tamen, inclementerque dixiſti: atque ita tuam homo non minus prudens, quam eruditus opinionem explicaſti, ut exiſtimationi noſtræ, amicitiæque parceres. De hac in me lenitate tua jure tibi maximam gratiam habeo; ita Diſpunctori meo ſuccenſere poſſum, qui eamdem aliena in cauſſa non adhibet, quam in tua tibi decoram, & honeſtam putaſti. Quamobrem quod contra me utcumque ille ſcribere, & errata mea caſtigare voluit, non modo non reprehendo; ſed quoquo animo fecerit, bonam in partem accipio. Video enim id & communium intereſſe litterarum, & honeſte ac laudabiliter poſſe fieri; cum nemo ſit qui non aliqua re non peccet; aut ab errore ſuo, ſic tamquam malo, ac morbo ſe quodam eximi optare non debeat. Hunc igitur redarguendi mei conatum fero non invitus: hoc conqueror, ſine injuria, contumeliaque, cum poſſet, magis iſtud ipſum noluiſſe facere. Alterum enim tolerabile eſt, ut dixi: alterum cujuſmodi ſit, ne is a me violatum ſe putet, nolo verbis meis exprimere. Equidem quod adverſus Catholicos, & illius præſertim ordinis viros ægre adducor ut ſcribam, etiam laceſſitus; quamlibet iniquam ejus reprehenſionem non ſolum patienter tuliſſem, verum etiam tacite, ſi hactenus conatus ille procederet, ut in probabili quæſtione, contra opinionem noſtram, non adverſus tuam (PRÆSUL AMPLISSIME) immo vero communem Eccleſiæ doctrinam veniret. Hoc enim reſtabat unum, ut in pleriſque, quæ pronuntiare ſatis habuit, non ſolum a tuis ipſis, quorum ſe vindicem, atque interpretem facit, ſcriptis, & auctoritate recederet; ſed a communi Catholicorum judicio magnopere diſſideret. Caput eſt ſecundum Diſpunctiuncularum, quo quid ſit dare pœnitentiam, plane contraria, ac tuum, & Eccleſiæ dogma fert, ratione, prudens, an imprudens expoſuit. Omiſſo nunc cetera, quæ te in ea, quam inſcriptam nomini tuo apparere volui, diſputatione legere malo, quam ex brevi hac epiſtola curſim leviterque cognoſcere. Quam quidem Diatribam noſtram quiſquis attente, ac patienter exceperit, non minus ad iniquam depellendam criminationem, honeſtam nobis; quam ad tuam, & Eccleſiæ propugnandam illuſtrandamque doctrinam, piam ac neceſſariam fuiſſe judicabit. A te vero (PRÆSUL AMPLISSIME) poſtremo illud poſtulo, quod impetraturum me eſſe confido; ut contra criminatores meos integrum mihi tuum animum, benevolentiamque conſerves: tum ut de me viciſſim tibi polliceare; fautorem me dignitatis tuæ, non, ut quidam, alienis diſpungendis laboribus; ſed more bono, proboque, tuendis quoad licet, monimentis tuis, perpetuo futurum. Vale. Lutetiæ Pariſiorum CIↃ. IↃC. XXIV.

EPISTOLA

Epiſtola XI.

LUDOVICO BORBONIO
tum Enguienenſium Duci, nunc Principi Condæo.

Nuncupatoria Rationarii temporum.

SI ipſæ per ſe loqui artes, diſciplinæque poſſent (ILLUSTRISSIME PRINCEPS) magnas profecto tibi, ac tuo parenti, ſummo viro, gratias agerent: nec minus ſibi de hoc honore gratularentur, quem ſunt ad hanc diem maximum veſtro de ſe judicio conſecutæ.

Eſt enim hoc, quanti vos illas feceritis, illuſtre teſtimonium; quod amplitudinis utriuſque rantæ, illic ta in earum ſinu, ac gremio educari volueris: ta earumdem convictu, & contubernio poſteriores aulæ delitias, & amœnitates duxeris. Hoc eſt, inquam, prorſus amplum litteris noſtris, & magnificum; regia te ſtirpe puerum, & indole ſic illis tractandis aſſueſcere, non ut earum magiſtros ad te domum evoces; aut oblectamenti, & acroamatis adhibeas loco: ſed ut ad illorum ædes ultro accedas ipſe quotidie: neque in ſcholarum officiis obeundis proprium tibi quicquam præter ceteros alumnos. Quare cum ſempiternum vobis nomen, ac famam utrique comparatis; tum exemplum huic, & ſequenti ætati ſtatuitis, quanto illas in pretio haberi deinceps oporteat; ut id ex opinione evellatur hominum, quod plerique ordinis illius vel palam, vel alia tacito ac judicio perſuaſum videtur: ut quiſque ſummo loco natus eſt, ita minimum cum otioſis illis, & inertibus ſtudiis habere commercii. Quod ſi quis jactare audebit in poſterum; non Alexandri M. non Caroli noſtratis; non reliquorum, quos ex antiquitatis memoria proferre ſolemus: ſed recentiore iſto tuo, & illuſtriſſimi parentis tui facto refellitur. Hoc igitur, ut dixi, nomine quammaximas ſe ambobus vobis gratias debere litteræ profiterentur, ſi uti ſermone poſſent: tam qui hoc poſſunt, fautores illarum, & amantes, prolixe, ac cumulate facient: & hujus commendationem laudis adjungent ad ceteras, quarum ſegetem, ac materiam olim in illuſtriſſimo parente tuo confectam habent: in te vero nihilo minorem, & his, quæ præ te fers, generis, naturæque bonis conſentaneam fore confidunt. Quam de te conceptam omnium opinione ſpem ratam exploratamque reddunt tot illa præſtantium, quæ validæ ætatis habes, indicia virtutum. Eſt omnino divinum naſcio quid in vobis principibus; & communi captu altior indoles; quæ vos ſecernit a vulgo; & ad hominum imperia, magnaſque res, & arduas capeſſendas natos eſſe demonſtrat. Atque ut in apum genere ſigna quædam regibus indita ſunt, quibus facile dignoſcuntur ab reliquis: aut ut Spartorum poſteri lancea; eburneo humero Pelopidæ; Seleucidæ ancora; naturalibus aliis alii notis inſignes erant: ſic eſſe ſolet eximium aliquid in magnis viris; quos ſupra ſortem aliorum non tam conditio generis, quam omnia gubernantis, ac ſuum cuique deſcribentis ordinem Dei voluntas extollit.

Ejuſmodi in te eſſe illa didicimus: primum acre, & excellens ingenium; cujus eſt ad omnes capiendas artes tanta celeritas, ut undecimo jam ætatis anno primas in Eloquentiæ ſchola eruditionis induſtriæque teneas: animus item honeſtæ laudis, ac gloriæ incitatus ſtimulis: crebra cum adverſario de doctrinarum genere omni certamina; neque certaminibus rariores palmæ, ac victoriæ; dum ta quidem æquales inter, omnium rerum, quibus ornari ætas iſta ſolet, principatum obtines; &, ſive parentis hortatu; ſive tuapte ſponte id aſſequeris, quod cuidam in militiam profecturo principi ſuos apud Homerum pater præcepiſſe legitur,

Αἰὲν ἀριστεύειν, ϗ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

ut umbratili hac, & ludicra dimicatione præludas iis triumphis puer, quos matura poſt ætate juſtis ex hoſtibus, præliiſque reportabis. His, quæ ſplendidiora videntur vulgo, multo accedunt illa potiora; flos quidam integritatis, ac nitor, nullis vitiorum maculis oblitus: dociles natura, & ad fingentis arbitrium tenera, & flexibiles tum candidi mores, & amabiles; atque adverſus omnes, etiam infimos, ſumma lenitas, affabilitaſque ſermonis: Chriſtianæ denique, ſine fuco, pietatis diligens amor, & cultus. Hæc, & ejuſdemmodi cetera, magna per ſeſe, tamen in te nonniſi ſemina ſunt, & initia, quibus ad dignum principe decus tuus ſenſim adoleſcit & perficitur animus.

Sed ego laudum hic tuarum præconium non decrevi facere. Id opus cum erit, primum univerſos, quod dicere cœperam, eo conſpirare, utique ſimul oportebit, qui doctrinarum perſequuntur ſtudia: tum ſocietatem noſtram neceſſe erit ex omnibus; cujus inſtitutioni tuus te numquam ſine laude nominandus pater addixit. Quod cum ageret, una præclarum obſidem, ac pignus dabat ſingularis de ea exiſtimationis, ac voluntatis ſuæ; & illius in ta viciſſim obligabat fidem, ut quibus poſſet rationibus cum amplificandæ gloriæ tuæ, tum juvandis, ac provocandis ſtudiis tuis incumberet. Ego itaque, qui, quod & ex illa ſocietate ſum, & ingenuis delector artibus, utriuſque lege officii teneri me ſentio, eo ipſo defungendum mihi hoc tibi inſcribendo opere ſtatui: in quod hiſtoriam omnem ab orbis initio ad ætatis noſtræ tempora, quanta potui brevitate, diligentiaque contuli. Sic enim commodare primum me putavi poſſe ſtudiis tuis: quorum præcipua pars in hiſtoriæ, & antiquitatis ſita eſt ſcientia. Hanc vero non decoram ſolum principibus, ſed etiam perutilem eſſe, jure perhibent ſapientes viri: ſive quod civilis ex illa prudentiæ diſciplina petitur; dum ex alienis exemplis, & caſibus, quid in ſuis, vel communibus gerendis rebus tenendum, vitandumque ſit, addiſcunt homines, nullo ſuo labore, ac periculo: ſive ex tam aſſidua rerum humanarum, fortunæque, quam illic legunt, viciſſitudine, & imperiorum, ac civitatum occaſu, parvi iſta facere conſueſcunt, & in lieuendis, aut appetendis modum adhibere cupiditatibus ſuis; atque ad ſolidæ, conſtantiſque gloriæ fructum, qui ex una virtute, & pietate capitur, conſilia ſua transferre. Hunc uſum hiſtoriæ legendæ vel eſſe præſtantiſſimum, non ſemel admonet gravis in primis auctor Otho Friſingenſis, præſertim his verbis, quæ in ſecundi libri fine poſuit: *Hæc omnia*, inquit, *tranſeuntium rerum mala (ut ita dixerim) quotidiana mortalium mortes, ad veram, ac permanentem æternitatis vitam nos mittere deberent.* Ejuſmodi tu morum, vitæque fructum, non ſolum utilius; ſed etiam, quæ tua eſt ingenii bonitas, jucundius, quam illum ſcientiæ, cognitioniſque, cujus eſt vehemens in primis amor in pueris, ex hoc noſtro libro colliges. Atque hinc poſtremo, de duobus illis erga te officiis, quæ mihi cum univerſa ſocietate propoſita debere eſſe dixi, conſequens fiet alterum; ut, ſi privatis adhuc nullis tuis, illuſtriſſimi certe tui parentis in me meritis; tum in noſtram ſocietatem utriuſque communibus, debitam a me viciſſim honorem, & cultum hac qualicumque nominis tui commendatione perſolvam. Vale. Lutetiæ Pariſiorum CIↃ. IↃC. XXXII.

Epiſtola XII.

LUDOVICO XIII.
Regi Chriſtianiſſimo.

Nuncupatoria Theſeon Philoſophicarum, ex perſona LUDOVICI DE LA VALETTE.

QUÆ ſint artes tractandi imperii duæ (REX CHRISTIANISSIME) eæ mihi videntur ab Ægyptiis in Mercurii effigie conſiderate admodum deſcriptæ. Hunc enim Deum, quo ſignificari eum una vellent, qui ad capeſſenda imperia foret appoſitus, non ut ceteros ſingulari aliqua forma, ſed duplici juvenis pariter, ac ſenis imagine pinxerunt. Quorum alter affecta jam ætate rerum uſum, ac ſapientiam: alter vero juvenilis forma, robur ac firmitatem declarat. Quod ille demum perfectus ſit animi ſtatus, iſque ad ceterorum gubernationem idoneus Princeps, quem utriuſque ornamenti par, ac conſentiens dignitas commendat. In quo nullus eorum hominum errori locus relinquitur, qui præter generoſam animi fortitudinem nihil præſtandum adeo Principi putant; quique ab eo ſapientiæ ſtudium, tamquam otioſum ſegregent: id quod non magis veritati ipſi, quam hominum ſapientiſſimorum judicio repugnat.

Digitized by Google

gnas. Itaque eo ſane feci libentius, ut tibi florentiſſimi regni Principi in hac noſtra philoſophica concertatione, velut quoddam ſapientiæ patrocinium deferrem; neque id a Majeſtate tua alienum arbitrarer, in qua ambo iſta imperii ornamenta ſic paullatim excitari, atque augeſcere videmus, ut Ægyptiam illam perfecti Principis imaginem non mortuam atque fictam, ſed vivam animatamque circumferas. Etenim cum ea ſis ætate, quæ quotidianis incrementis virium acceſſione firmetur; ea porro indole, ac virtute prædita, ut magnum in te HENRICUM parentem tuum vivum adhuc quodammodo ac ſpirantem intueamur: quis non in utroque, te ac parente tuo, ambarum virtutum conſortium agnoſcat? Atque utinam eam nobis effigiem, quæ unam adhuc fortaſſis annorum maturitatem deſideret, expolias in dies, & illuſtriorem efficias. Hoc mihi cum tibi ſubjectis omnibus populis, immo cum toto ferme terrarum orbe commune votum ac publicum eſt. Illud obſervantiæ erga te meæ privatum ac præcipuum teſtimonium. De quo tibi commendando nihil ego ſum magnopere ſollicitus: eſt enim ex eo primum ſapientiæ ſacrario depromptum, quod & Auguſtus olim Pater tuus ad commune totius regni commodum erexit, & in quo Regii ſui CORDIS domicilium conſtituit. Ut ex eo facto intelligeremus, quanta apud eum ſapientiæ exiſtimatio foret, qui etſi bellica virtute præſtaret ceteris, unicam tamen ſibi ſapientiæ ſedem optarit, cui COR illud virtutum omnium arcem committeret. Deinde ab eo derivatum eſt, qui tibi pæne ab ortu tuo, mancipio & uſu addictus fuit in ſingulos dies, quoad maximi parentis tui auctoritate in regium hunc ſeſe ludum transferret. Jam cui potius repræſentari hunc ingenii mei fructum convenit, quam ei, qui ut omnino meum extare poſſet aliquid, opera ipſe ſua perfecerit? Cum quasi majore omnium neſcias mœrore, an calamitate præreptus ſis, ejus certe hunc debebatur & ſucceſſori juris, ac filio, & virtutis perinde ac in nos benevolentiæ, & voluntatis heredi? Quamobrem (ut in diſſolvendo hoc omnino ſummam breviter ſubducam) accipies hoc qualecumque eſt, ut a ſapientiæ ſtudio, perhonorificum: ut a domeſtico olim tuo, jucundum: ut a Majeſtati tuæ devotiſſimo, officii plenum: ut a parentis tui debitore, tibi devinctum penitus, & obſtrictum.

EPISTOLA XIII.

PETRO JANNINO
Regiæ Gazæ præfecto.

Nuncupatoria Theſeon Philoſophicarum ex perſona JOANNIS GAULT.

PUDERET me (VIR AMPLISSIME) ad puerilas haſce pæne que ludicras exercitationes abuti ſplendore nominis tui, niſi id ſapientiſſimorum hominum Majorum exemplo didiciſſem, ne ab ludorum quidem auctoritate ſummæ dignitatis amplitudinem abhorrere. Etenim illi non modo Deos ſibi ludorum ſpectaculis propitiandos putarunt, verum etiam clariſſimorum hominum poſt obitum memoriam nulla alia re magis, quam eorumdem celebritate conſecrarunt. Sed erant ea tum fere ſpectacula cruentata hominum cæde & ſanguine, quod iis rebus affici mortuorum manes atque expiari crederent. Nos vero cum ſollemnium ludorum apparatu annuam Principis illius memoriam proſequamur, qui natura fuit ab omni cæde & crudelitate ſemper alieniſſimus, par eſt æqua moribus illius conſentaneos, hoc eſt, cruoris expertes ac pacificos præberi. Apud quem quo in loco fueris, quantumque gratiæ & auctoritatis habueris, ex iis ornamentis, eoque gradu intelligimus, quem illius voluntate maximum atque ampliſſimum es conſecutus. Quantum vero in eum viciſſim ac regnum univerſum contuleris, ut vetera illa longe præclariſſima taceam, quotidiana certe in ejus conjugem ac filium & maxima & utiliſſima officia teſtantur. Illius igitur te Principis curatorem ludorum veluti quorumdam ac moderatorem eſſe vehementer cupimus, ut ex tuo, quod ille magni ſemper fecit, nomine, gloriæ plurimum ac ſplendoris acquiram. Verum ſatiine ſapere videor, qui ludum exercitationem hanc ſapientiæ ac præſtantiſſimæ diſciplinæ ſpecimen appellem? Sed nimirum uti ſi Achillis frameam puer aliquis, aut Pygmæus Herculis clavam arripiat, ut id ſerio maxime faciant, ludere illos merito tamen exiſtimes; ſic illa arcana exquiſitiſſimarum artium atque dogmata cum a me ventilantur homine imperito ac rudi, tametſi ſummo conatu id agatur, apud vos tamen ſic tamquam pueriles impetus atque infantium ludicra cenſentur. Sed neque Ageſilaum illum puduit, id ætatis ac gravitatis hominem, domi colludere cum puerulis videri; neque te, quo te in omnes facilitate atque humanitate eſſe comperi, alienum gravitate ſeveritateque tua eſſe ſtatues. Ego vero pro egregiis tuis in me meoſque meritis atque officiis, quis meus viciſſim aſſet ſenſus, quomodocumque teſtari malui, quam impudentiæ ac temeritatis ſuſpicionem nimium vereri. Tu (quandoquidem ex eventis conſilia ponderari ſolent) ſi ad meum hoc factum judicium tuum & probationem adjunxeris, facies, recte ut a me ſapienter proviſum omnes exiſtiment.

EPISTOLA XIV.

CAROLO BELLOMANORIO,
Cenomanorum Epiſcopo.

Nuncupatoria Theſeon Philoſophicarum ex perſona CLAUDII BELLOMANORII *fratris.*

QUI nobilium atque illuſtrium virorum, iiſdem, quibus ego de cauſſis, opem ac præſidium implorant (PRÆSUL AMPLISSIME) cum temeritatem ſuam atque audaciam excuſare vehementer ſolent, tum leviſſimum iſtud ipſum quod offerunt, nec par illorum eſſe dignitati profitentur. Qua ex oratione hoc plerumque conſequuntur, ut vel pudenter, ac parum ambitioſe feciſſe, vel patronorum ſuorum auctoritatis & gravitatis rationem habuiſſe videantur. Ego vero qui te primi hujus experimenti ducem mihi ac patronum aſciverim, utrumvis illorum apud te præſtare ſupervacaum exiſtimo. Non enim divinarum præſtantiſſimarumque artium, quarum hic tibi ſpecimen præfero, pondus imminuere ſine aliquo flagitio poſſum; neque porro ejus quod a me modo fit, pœnitere me, aut aliter, quam ita uti fit, fieri oportere judico. Nec ad illa tantum neceſſitatis ac germanitatis jura reſpicio, quorum opportunitate ac fiducia parcius tamen uti ſuadet tam excellentis quæ eſt in te auctoritatis amplitudo: ſed illud dico te mihi ad ea Philoſophiæ ſtudia auctorem atque hortatorem fuiſſe. Quare qui poſſum dubitare, quin cujus operæ mihi ac diſciplinæ commendator extiteris, ejus fructum aliquem atque indicium a me profectum, tibi oblatum ſis gratiſſimum habiturus? Neque vero, quod in eo ſim genere rudis adhuc atque infans, nec exquiſitum tibi aliquid aut varium afferre poſſim, eo minus fidem tuam ac præſidium appellare debui. Primum enim neque ita de me arroganter ſentio, ut me tam exiguo tempore difficillimis in artibus multum aſſequi debuiſſe, aut vero potuiſſe ſtatuam; nec te tam inhumanum, aut imprudentem judico, ut quatenus ab hoc uſu atque ea ætate poſtulandum ſit, nequeas diſcernere. Deinde, ut de me aliquid etiam audacius prædicem, eo illud omne conſilio ſuſceptum eſt, ut me genere tibi ac communione ſanguinis propinquum, etiam in hac imbecillitate mea, nequaquam degenerem eſſe conſideres: ut quamvis nondum ad illum ſapientiæ ac Philoſophiæ Solem aſpirare propius atque avolare poſſim, in illius tamen lucem ac ſplendorem, a te præſertim adjutus ac ſuſtentatus, quantumvis debilem atque infirmam oculorum aciem defigam. Quamobrem nihil eſt quod ultra factum illud meum, quod tibi eſſe ſcio jucundiſſimum, probare magnopere contendam. Et hoc quod a me exercitatum hactenus eſt, magis quia ita fieri ſolet, quam quod neceſſe fuerit, velim a me putes eſſe factum. Deus tecum mihi, tam Eccleſiæ tuæ quamdiutiſſime ſalvum & incolumem conſervet. Vale.

Digitized by Google

EPISTOLA XV.

ANTONIO SEGUIERIO
Senatus Pariſienſis Præſidi.

Nuncupatoria Theſeon Philoſophicarum, ex perſona DOMINICI SEGUIERII *nepotis.*

QUOD te in ponendo Sapientiæ tirocinio abeti præſertim auctore ac patrono voluerim (PRÆSES AMPLISSIME) tantum abeſt mihi ut excuſandum magnopere ſit, ut ſi calvis id ex omnibus præter te unum deferrem, quærendæ mihi ob hoc ipſum cauſſæ fuerint, cur alteri potius quam tibi. Nam cum poſt parentis mei obitum omnibus id erga me officiis egeris, ut parentis mihi loco eſſes, ejuſque tibi perſonam ac ſtudium imponeres, omnia, quæ quidem ei a me debebantur, æquum eſt in te unum viciſſim transferri. Quare quod illi, ſi viveret, longe accideret ſuaviſſimum, ut aliquem de iiſce meis litteris, atque exſpectatione ſua caperet fructum, idem non vereor, ut ei quoque, qui ejus mihi inſtar ſit, gratiſſimum eveniat. Tibi quidem certe; quem non ſolum artes illæ delectant, quæ ſunt in ſapientiæ magiſterio ac diſciplina poſitæ; ſed qui earum vim, atque uſum non privato modo vitæ inſtituto, ſed maximis reipublicæ partibus tractandis diligenter expreſſeris. Ut quod nos contemplando ac diſputando ægre admodum aſſequimur, ut ſtudioſi ſapientiæ dicamur, id tu agendo potiſſimum obtinueris, ut ſapiens & ſis, & eſſe ab omnibus exiſtimeris. Quamquam non tam ex rerum adminiſtratione tibi ſapientiam quæſiſſe, quam ad illam ipſam attuliſſe jam ſolitam, atque innatam videris. Etenim illa tua Urbana Præturа, quod tu initium attingendæ reipublicæ feciſti, habuit non tironis probabilem ſedulitatem & operam, ſed veterani & exercitatiſſimi ſolertiam atque induſtriam. De qua ita omnes ſtatuunt: in ea reliquis omnibus, Magiſtratus illius gerendi normam ac diſciplinam fuiſſe præſcriptam. In illa vero deinceps Regis, uti vocant, Advocatione ſuſtinenda, par & eadem commendatio egregii animi, ac ſapientis fuit. Quem tu (hoc uno diſſimilis tui quod melior & præſtantior in dies) longe maxima acceſſione cumulaſti, cum in tranſalpinis regionibus diuturna ac perhonorifica legatione functus es. Atque ejus quidem mandato principis, cui ipſum probare ſe poſſe cum virtutum ceterarum erat, tum prudentiæ certe ac ſapientiæ firmum in primis ac grave teſtimonium. Sed hic quanti poſtremo te faceret, in mandando ſubinde ampliſſimo honore teſtatus eſt. Etſi non tam id ornandi tui cauſſa fecit, quam ut, quod reliquis abs te in muneribus perfectum viderat, ei dignitati multum de tuis ornamentis ponderis atque amplitudinis accreſceret. Puderet me iſta de te, quæ cum aliquo meo ſplendore conjuncta ſunt, apud te præſertim dicere, niſi adeo pervagata eadem, atque illuſtria forent, ut non tam ambitionis mihi crimen metuendum ſit, quod ea de te prædicaverim, quam imperitiæ deprecandum, quod uſque eo leviter ac negligenter attigerim. Verum omnis illa, ut ante dixi, oratio eo pertinuit, mei ut apud te decreti, ac conſilii ratio exſtaret, neque ejus auctoritatem rei defugeres, quæ tam conjuncta tibi, tamque apta moribus tuis, ac conſentanea videretur. Nam cetera illa quæ ab aliis ſtudioſe ſane commemorari ſolent, miſſa facio, propinquitatis, & neceſſitudinis jura. Quæ tum a me fortaſſe proferentur, cum nonnulli meæ hac in parte audaciæ ſeverior aliquis Senatoriam illam auctoritatem, ac gravitatem opponet. Tu enim mihi ut eam objicias, quæ tua mihi cognita facilitas, atque humanitas eſt, equidem nihil metuo. Quem etiam propterea mihi incolumem diu, ac ſuperſtitem precor, ut habeam apud quem poſtea ſimilis quidem animi, ac voluntatis, diſſimilem tamen fructum, ac multo uberiorem collocem. Vale.

EPISTOLA XVI.

LUDOVICO CAUMARTINO
Regi a ſanctioribus Conſiliis.

Nuncupatoria Theſeon Philoſophicarum ex perſona FRANCISCI *filii.*

MAGNO jampridem animo cum ad reliquas capeſſendas artes, tum ad hoc poſtremo ſapientiæ ſtudium acceſſeram, (PATER OPTIME) quod ita faciendum eſſe auctore te potiſſimum atque hortatore didiceram. Sed major etiam, quam initio provideram, iiſdem ingendis ac proſequendis adhibenda vis fuit. Sive tanta rerum partim dignitas, partim varietas atque obſcuritas ineſt, ut eam neceſſe ſit incredibili animi contentione ſuſtineri: ſive tamdiu peregrinari ab oculis tuis, atque interim præſentia tua carere nos oportuit. Quod profecto non modo pro amore erga te meo longe mihi moleſtiſſimum accidit: ſed auxit inſuper curam ſollicitudinemque noſtram; ac vehementer acuit, quod eo acrius de me judicium tuum, ac ſeverius fore perſpicerem. Etenim quarum rerum quotidiana acceſſione cernenda paullatim aſſueſcimus, eæ fallunt oculos conſuetudine ipſa, & in exigendo dijudicandoque proceſſu hebetiores quodammodo faciunt. Quorum autem incrementum nonniſi longo intervallo, ac ſimul univerſum objicitur, ea infinitæ de ſe exſpectationi, ac cupiditati admodum ægre ſatisfaciunt. Ac tu quidem non, ut plerique parentes ſolent, vel in prima illa rudioris ætatis inſtitutione domi apud te detineri me, atque in ſinu tuo, & complexu verſari paſſus es. Sed uti Theſeum ferunt, cum infans adhuc eſſet, ita a parente longinquam in tutelam, ac cuſtodiam ablegatum, ut non prius ad ſe veniendi poteſtatem is faceret, quam ingenti ſaxo revoluto, quod adultæ jam ætatis eſſet indicium, ſub illo conditam enſem ad ſeſe reportaret: ſic me ex peregrina illa diſciplina, in quam multos jam annos a te ſum traditus, ſine aliquo corroborati ingenii ſpecimine revocari omnino non ſinis. Quod ego ipſum (PATER OPTIME) ne me diutius abeſſe a te cuperes, repræſentandum modo tibi, atque offerendum eſſe duxi. In quo ſi mihi vel prædicandi tui, vel excuſandi, conciliandique mei partes aut voluntate tua detractæ, aut propter utriuſque conjunctionem, eſſe ſupervacuæ videntur, gratulandi certe nihilominus ſunt relictæ. Atque ut imperator ille neſcio quis certaminum ſuorum victoriarumque præcipuum hunc eſſe fructum exiſtimabat, quod ea reſſet, viva adhuc matre ſua, ac ſuperſtite conſecutus: ita mihi ob hoc præſertim gaudendum eſſe cenſeo, quod te non ſolum conſcio, ſed patrono etiam ac defenſore in illud me ingenii certamen induſtriæque commiſerim. Verum ne nimium de me magnifice ſentire, ac mihi, dubio præſertim exitu, omnia temere polliceri videar, modum adhibebo gratulationi meæ, idque unum, quoad votis aſſequi potero, contendam; ut quemadmodum ſplendori nunc & ornamento mihi es, eriſque perpetuo; ſic ego viciſſim, quod eſſe patri ſapientem filium regum ille ſapientiſſimus monet, gloriæ tibi aliquando, certe voluptati eſſe poſſim. Vale.

EPISTOLA XVII.

ΤΩ ΟΥΡΒΑΝΩ ΤΩ ΟΓΔΟΩ
μεγίστῳ ἀρχιερεῖ.

Προσφωνητικὴ τῆς ἑρμηνείας τῶν Ψαλμῶν παραφράσεως.

ΘΕΙΟΝ εἶναί τι χρῆμα τὴν ποιητικὴν, καὶ ἐκ τῆς ἄνωθεν ἐπιπνοίας ὁρμώμενον, πάλαι τοῖς σοφοῖς δέδοκται καὶ λογίοις ἀνδράσι, (Μακαριώτατε Πάτερ) καὶ τοῦτο μετὰ σοῦ γε πλείστων καθόλου, καὶ ἀδιαφόρως ἀποφήναντο, ὡς ἱερὸν ἔστιν, καὶ ἔνθεον ἡγοῦνται τὸ γένος τῶν ποιητῶν. Πλὴν ἔτι τοῦτο ὑποσί τας, καὶ ἁπλῶς ἑρμηνεύειν οὐκ ἀληθεῖς· πολλῷ γε καὶ δεῖ. χρὴ δ' δεῖνα πρότερον διελόντας εἰπεῖν, ὡς διχῇ φερομένους τὸυς στίχους, ἡ μὲν περὶ τὸ ᾆδειν, καὶ μελῳδεῖν, ὃ καὶ ᾄσματα, καὶ φορτικὰ κατηγορούμενα, φορτικά τις ἐστι καὶ αὐτὸ, καὶ συμφωνίας, οὐδὲ μέγα, καὶ γενναῖον ἀποτίκτουσα, μηδὲ λαμπρᾶς ἐκείνης τῆς ἐκ τῶν σοφῶν ἀνακηρύξεως ἀξίαν. ἡ δὲ γε ἐκεῖνα πρᾶξαι ἐστι

ἀποδιοπομπεῖσθαι, κατὰ κριὸν φθέγγονται, ἢ ὡς μεγαλοφώνως πάντων ῥίπτων, καὶ πετρῶν κατ' ὀλισθαίνων· οἷα περὶ τῆς ποιήσεως οὐκ ἂν δοκοίη τις ἀπορρίψαι τῶν γνωμολόγων. Καὶ τάδε μὲν περὶ τῶν ποιητικῶν οὐδὲν πλείω λέγειν ἀφίημι, ποίων ἐκείνων, ὃ καὶ Ἀρίστωνα λέγουσι τὸν φιλόσοφον, μύρῳ χρισάμενον, ὡς τὰς μαλακάς, καὶ θηλυδρίων ἐπιφθέγξασθαι· ὅτι κακὸν εἴη κακῶς ἀπολλύναι τοῖς τὸ μύρον τὴν ὠφέλειαν εἰς λοιδορίαν διαβεβλημένοις. Ἀλλ' ἂν ἄρα τι ἄλλο τοῦτο γένος ἕτερον τῆς ποιητικῆς ἐμβριθὲς τῷ ὄντι, καὶ κόσμιον, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ἀσελγείας ἀλλότριον, ὃ ἀμφὶ τὰ θεῖα τρέφεται, ὡς τὰ καλὰ, καὶ σπουδαῖα· ὃ δὴ περὶ πολλοῦ ποιητέον, καὶ ἐγκρατέστερον τοῖς γε νοῦν ἔχουσι, μεμνημένοις ὡς ἄρα ἐν πολλοῖς, καὶ χρησιμώτατον ἐντεῦθεν ὁ βίος ὠφελεῖται, ἀφορμὴν ἐκ τῶνδε λαβόντων ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀναγωγὴν, καὶ προσηκόντων αἰσθήσεων. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ τοιαῦτα ὁ μέτριον τοῖς προσερχομένοις ἡδονὴν, καὶ σπουδὴν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐμποιεῖ, ὡς ῥᾳδίως ἀφίστασθαι, καὶ ἐνδιδόναι, διὰ τὸ σαθρὸν τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ ἀψίκορον, καὶ πρὸς τὰ οὐδὲν ἄλλο ἐπίφορον· παρεισιν ἐκ τῶν ἐγγὺς ἐπιβουλεύουσι τοῖς συμφέρουσι τὰ τῆς ἐμμελοῦς ψυχαγωγίας ᾄσματα· οἷς δελεασθέντες ἡμῶν ῥᾷον ἕκαστα προσιέμεθα, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ πικρότερα τῶν φαρμάκων, μέλιτι περικεχρισμένης τῆς κύλικος.

Ἀμέλει, ὅπερ τῶν ἀρχαίων ἔφησέ τις, περιόδου οἰονεί τινα τὴν ἡδονὴν ὑπάρχειν, δι' ἧς ἡ ψυχὴ συμπλέκεται πρὸς τὸ σῶμα, καὶ συνίσταται· αὐτό μοι δοκεῖ οὐκ ἀπεικότως ἂν ἐφαρμόσαι ἐπὶ τὸ προκείμενον· εἶναι γὰρ περόνην ὁμοίαν τὴν ποιητικὴν ἐμμέλειαν, ἣ τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς συμβιβάζειν, καὶ συναρμόζειν οἶδε τὴν ψυχήν. Τούτου γὰρ ἕνεκα καὶ τῆς πάλαι νομοθεσίας λόγος ἔχει, τοὺς σοφοὺς νόμους ἐντείναντας εἰς ᾠδὰς παραδοῦναι ταῖς πόλεσι, καὶ τοὺς παῖδας μανθάνειν κελεῦσαι· ἵνα διὰ τοῦ ἐκ τῶν ῥυθμῶν, καὶ ἁρμονίας τέρψεως εὐκολώτερον αὐτοὺς εἰς τὴν μνήμην παραδέξωνται· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν φθάσει μέλη τινά· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, καθ' οὓς πολιτεύεσθαι μετ' ἀλλήλων χρὴ, τοὺς νόμους ἐκπαιδεύονται. Ὃ καὶ βέλτιον, οἶμαι, πάντων ἐκεῖνο συνιδὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἢ στοχασάμενον τῆς τῶν Ἑβραίων ἀσθενείας, τὰ πλεῖστα καὶ χρησιμώτατα τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἐν οἷς τὰ τῆς ὀρθῆς, ἢ κατὰ τὸν νόμον πολιτείας κεφάλαια, ἢ παραγγέλματά τινα, καὶ παραινέσεις πρὸς ἀρετὴν ἄγουσαι, διὰ μέτρου, καὶ μελῳδίας ἐξέθετο· ὥς φησιν ὁ Γερώνυμος φερωνύμως ἱερὸς ἀνὴρ, ἢ τρίβων περὶ τὰ τῶν Ἑβραίων μαθήματα, καὶ ἐμπειρίαν οὐκ ὀλίγην κεκτῆσθαι δοκῶν· ὃς καὶ τούτου μάρτυρας παρέχεται τόν τε Ἰώσηπον, καὶ τὸν Ἀδαμάντιον Ὠριγένην. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐν τῶν βιβλίων, περὶ ὧν κἂν ἀμφισβητοίη τις μοι ὅπως ἔχειν. περὶ δὲ τῶν τοῦ Δαβὶδ Ψαλμῶν οὐκ ἔστιν ὃς οὐ τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ συντίθεται, οὐ μόνον ἐμμέτρως ᾄδεσθαι φάσκοντι, ἀλλὰ καὶ παντοίων μέτρων, καὶ μελῶν πεποικίλθαι χάρισιν, οἵας τά τε τοῦ Πινδάρου δοκοῦσι, καὶ τὰ τοῦ Ἀλκαίου, ἔτι δὲ καὶ Σαπφοῦς, καὶ τὰ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν μέλεσι, καὶ δόξῃ Ὁρατίου Φλάκκου. ὡς δὲ ξυμπάντων, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ τῶν μάλιστα παρὰ τοῖς Ἕλλησι, ἢ Λατίνοις ἐπὶ τῇ ποιητικῇ δυνάμει διαλαμψάντων, ἐνὶ καὶ σμικρῷ τῷδε βιβλίῳ τοσοῦτον ὁ Δαβίδης ὑπερακοντίσειεν, οὐ τῷ μεγέθει μόνον, καὶ τῇ ἀξίᾳ τῶν νοημάτων, ἀλλ' ἔτι κάλλει, καὶ ἀγλαΐᾳ, καὶ γλυκύτητι· ὡς ἄμεινον, καὶ ἀκριβέστερον πάντα ἐκεῖνα οὐ πρὸς μόνον ἐκεῖνο δοκεῖν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοῦτο σαφῶς ἀποδείκνυται τὸ ὑπ' ἐμοῦ εἰρημένον, ὅτι τὰ πλεῖστα ἐν χρείαν, καὶ ὠφέλειαν συμβάλλονται τῶν βιβλίων, φροντίσι τινὶ τῷ κρείττονι, ἀκριβέστερον τῶν ἄλλων εἰς κάλλος ἐξήσκηνται. Τοιοῦτο γὰρ ἡ τῶν Ψαλμῶν βίβλος, οἷα πᾶν ὅ, τι περ ἐν πάσαις τῆς ἁγίας γραφῆς ἔνεστιν ὠφέλιμον, ἐν ἑαυτῇ συλλέγειν· ὥστε οὐκ ἂν τις ἁμάρτοι, ἐπιτομήν τινα πάντων τῶν θεοπνεύστων λογίων εἶναι αὐτὴν ἀποφαινόμενος. „Ἄλλα μὲν γάρ, φησίν, (ὁ μέγας Βασίλειος) προφῆται παιδεύουσι, καὶ ἄλλα ἱστορικοί, καὶ ὁ νόμος ἕτερα, καὶ ἄλλα τὸ εἶδος τῆς παροιμιακῆς παραινέσεως· ἡ δὲ τῶν Ψαλμῶν βίβλος τὸ ἐκ πάντων ὠφέλιμον περιείληφε. προφητεύει τὰ μέλλοντα· ἱστορίας ὑπομιμνήσκει· νομοθετεῖ τῷ βίῳ· ὑποτίθεται τὰ πρακτέα· καὶ ἁπαξαπλῶς κοινὸν ταμιεῖόν ἐστιν ἀγαθῶν διδαγμάτων, τὸ ἑκάστῳ πρόσφορον κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἐξευρίσκουσα. Ὁ δὲ συγγραφεὺς ὁ μέγας καὶ αὐτὸς ἐπίκλην Ἀθανάσιος, οἱονεὶ παράδεισον εἶναι λέγει τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν· ἐπεὶ τά τε πάντων ἐν ἑαυτῇ κατέχει τῶν λοιπῶν ἀγαθά, καὶ ἰδίᾳ δὲ οὐκ ὀλίγα αὐτὴ συνεισφέρει. Προσθείην δ' ἂν ἔγωγε τοῖς ὑπ' ἀμφοῖν λεγομένοις, ὡς τῶν ὅσων, καὶ οὐδὲν ποιητικῆς, δι' ᾧ περὶ ἐρθείων ᾠδῶν, παράδειγμα εἶναι, καὶ κανόνα ὁ θεὸς ἐκλέξασθαι τοῖς τῶν ἱερῶν λογίων ἐθέλουσιν· ἵνα οἱ ποιηταί τι τῶν χαριεστέρων τῆς ἐκ Μουσῶν τέρψεως δεόμενοι, ἀπαρχὰς ζητεῖν τι τούτων ἀξιοῖ, πρὸς ἐκείνην μάλιστα τὴν ἰδίαν ἀποβλέποντες. ὃ δὴ πολλοὶ μὲν τῶν προλαβόντων, καὶ μάλα τινὲς σοφοί, ἢ χριστιανικὴν ἐπαγγελίαν οὐκ ἀνάξια μελετήσαντες, τὴν λύραν ἔκρουσαν· σὺ δὲ ἢ τῶν ἄλλων διαφερόντως ἐπιχειρεῖς, τοῦτο τῆς ποιητικῆς κατὰ πάντων ἔπεχεις τὰ πρωτεῖα· ὡς ἐκ τῶν σοι πάλαι πεφιλοπονημένων ἰδεῖν ἔξεστιν, ἅπερ ἐπὶ θαυμάζειν κατ' ἀξίαν ἔχομεν, ἅτε καὶ πολλάκις ἐντυχόντες, μὴ ἀχθ. πάλιν ὡς νεαροῖς ἐπιτίθεσθαι· ὅτι πολλά τε ἐπανθοῦσα χάριν ἐπιτρέχει, ὅσην κατεθέλξας τὰς τῶν ἀκροωμένων ψυχάς, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐφέλκεσθαι. Ἀλλὰ μὴν ὅτι ἐξεπονήσαι σε πρότερον ἰδιωτεύοντα, πρὶν ὁ ἀρχῆς τοσαύτης ἐπιτυχεῖν, ἢ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν ὅλων φροντίδας ἐμβατεύσαι, θαυμαστὸν ἴσως οὐδέν, οὐδὲ σαφὲς ὅτι τοιαῦτα σὺ οἷα γνώμαις ἔχεις, καὶ διαθέσει πρὸς τὸν ὑπ' ἐμὲ, καὶ τοῦτον τῶν φρονίμων ἐπαινουμένων ποιητικῶν. τὸ δὲ καὶ νῦν ἐν ἄκρᾳ σε κεῖσθαι τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεροχῆς, ἢ τηλικούτων πραγμάτων ὄγκον ἀράμενον, ἢ οἷον ἀφ' ὑψηλῆς τινος σκοπιᾶς, ὅλων τοῖς διεσιν ὀφθαλμοῖς περιλαβόντα τὸ ὑφ' ἥλιον, ὅμως οὐδὲ τῆς περὶ ἐραστὰς ἀποσχέσθαι, φιλοφρονεῖσθαι δὲ καὶ αὐτὴν οὐδὲν ἧττον, καὶ διὰ τιμῆς ἄγειν, καὶ τῆς παρρησίας μεταδοῦναι, ἱκανὸν ὡς πίστιν, ὅπως περὶ αὐτὴν ἔχεις αὐτός, καὶ ὡς ἔχειν ἐστὶν ἴσως δέον ὑγιῶς. Τοιγαροῦν τὸ πρὸς ἐκείνην οὐκ ἀφελῶς διαπονεῖν εἶναι περιττὸν ὡς ἀλλότριον σεαυτοῦ νομίζεις· οὐδ' ὅ τι καὶ τύχοις ἔργον ἀπαιτεῖν, καὶ προσμιξάμενον σοι παρ' αὐτῶν ἀσμένως δέχεσθαι, καὶ ἀκούειν ἀξιοῖς. Τοῦτο μὲν ἂν ὁ παρ' ἄλλων πεπυσμένος, ἀλλὰ πείρᾳ μαθὼν αὐτὸς διισχυρισαίμην ἄν. ἢ αὐτὸ τοῦτο νῦν ὑπ' ἐμοῦ προσφερόμενόν σοι μόνον δῶρον ἐλπίδος ἀφορμὴν ἐντεῦθεν ἔλαβεν. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἃ σοι πολλὰ, καὶ παντοῖα πρόσεστι, κρείττων ὑπάρχων, καὶ ἐξ ἴσου ἐραστὴς ὢν, πρὸς τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἔπη Ἑλληνικὰ παρ' ἐμοῦ ἤκουσας οὐχ ἅπαξ, χρόνῳ ἐπὶ τούτῳ παρακαλέσας τῆς τῶν Ψαλμῶν ἑρμηνείας, καὶ ἐκδόσεως. Οὐκοῦν τοῦτο λαβὼν ἄλλο σοι τὸ σύνθημα, τοῦτο μὲν ἀφειδῶς ἐμαυτὸν ἐπὶ τὴν παροῦσαν πραγματείαν φέρων ἐπέδωκα· καὶ νῦν ἀμφοτέρων ἕνεκα θαρρῶ, σέ τε, καὶ τῶν μετὰ σὲ πάντων ἐνδεξομένων· ὡς ὅτι τῆς προσδοκωμένης παρὰ σὲ εὐνοίας ἀποτευξόμενος, ὃς ὅμηρον ἔχει τὴν προϋπάρξασαν ἤδη εἰς ἐμὲ φιλανθρωπίαν, καὶ φίλτρον· ὥστε μὴ χαλεποῖς ἐκείνοις, καὶ ἀπαραιτήτοις δικασταῖς χρησάμενος, ὃς εἰκὸς τηλικούτῳ ἀκούσεται σχήματι, ὑφεῖναί τε τῆς ὀφρύος, καὶ μεταβαλεῖν πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον.

Ἤδη γε μὴν ἐκ τῆς τύχης ἕτερόν τι προσγένοιτο τῷ δωρήματι, ὅ μοι σύμφορον ἔοικεν εἰς τὸ βέλτιον, καὶ κατὰ γνώμην ἀναλάττειν. Εἰς γὰρ τοσοῦτον καιρὸν ἀπέλυσεν ἡ τοῦ συγγράμματος ἔκδοσις, καθ' ὃν εἰς χαλεπῶς, καὶ βαρείας, ὥς φασιν, ἀρρωστίαν ἐμπεσὼν, παρὰ δόξαν ἀνέλαβες· ὅπερ ἐν χαρᾷ, καὶ εὐεργεσίας μοίρᾳ τῆς μεγίστης οἱ ἁπανταχοῦ Χριστιανοὶ τίθενται. Οὐδεὶς γὰρ ἂν εἴποι, ὡς ἄλλως ἀνέστη ὁ συμπεπονθὼς τε νοσήσαντί σοι, καὶ ἦρε τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν, τὰς ὑπὲρ σωτηρίας τῆς σῆς ἱκετηρίας ἀναπέμπων τῷ θεῷ, ἢ ὡς ἐπὶ κοινῇ συμφορᾷ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιῶν. ἐπειδὴ δὲ ὑπὸ τῶν ἐκτενῶν ὑπὲρ σοῦ τῆς ἐκκλησίας προσευχῶν δυσωπηθεὶς ὁ θεὸς, ὡς τῶν δεσμῶν πάλαι τὸν Πέτρον, οὕτω σε τοῦ κινδύνου, καὶ τῆς ἀρρωστίας ἀπέλυσεν, οὐκ ἔστιν ὃς οὐ περιχαρὴς ἐγένετο, καὶ τῷ διασώσαντί σε τὰς ἐνδεχομένας χάριτας, ὡς ἰδίᾳ ἑαυτῷ διαφέρον, ἀπέτισε. Καὶ νῦν εἰκὸς πανταχόθεν, ἔκ τε τῆς πόλεως, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας, καὶ ἀρχόντων, συχνοὺς ἐκ τῆς Ῥωμαίων πρέσβεις ἀφικέσθαι τοὺς προσκυνήσοντας σε, καὶ συνησθησομένους, καὶ τὸ λοιπὸν ἀξιοῦντας τὸν βίον ὡς μακρότατόν σοι, καὶ εὐδαιμονέστατον ὑπάρχειν. Τούτοις τοίνυν κἂν τὸ μὲν μέρος συνεισφέρειν φιλίαν δεῖν ἐμὲ, καὶ κοινὸς ὥσπερ ἀτυχίας, καὶ χαρᾶς, οὕτω δὲ καὶ ἐνδόξου, καὶ φιλοφροσύνης μετέχειν. Ἀλλ' ἐπειδὴ προσεῖναι αὐτὸς, ἢ τὰ συνήθη παρὼν ἑορτάζειν οὐχ οἷός τε ἂν, δεῖν ἀντ' ἐμοῦ τὸ μελῳδὸν ἔπεμψα, οὐ μόνον, ἀλλὰ πολλαῖς χαριεστέραις ᾠδαῖς πρὸς κιθάραν ἁρμόσαντα· καὶ προσέτι δὲ τῇ προσῳδῇ, ἢ ἐναρμονίῳ τῆς ὑμνῳδίας τὴν τε σὴν ψυχὴν ἡδεῖν ποιήσοντα, καὶ τὰ λείψανα τῆς ἀρρωστίας ἀποτρέψοντα. Δεινὸς γάρ τις τῶν νοσημάτων θεραπευτὴς ὁ κιθαρῳδὸς ἐκεῖνος· καὶ οὐ μόνον καθ' ὃν ἔζη χρόνον τὰς ψυχὰς κατατρίβον ἀφέλει, ἢ τὰ σώματα τῶν καμνόντων· ἀλλὰ καὶ νῦν καθ' ἑκάστην ὃν τινῶν ἅμα τε πλεῖστα θαύματα ἐξάπτεται, ὥς φησιν ὁ Βασίλειος, καὶ τῷ νοσοῦντι ταχεῖαν ἐπάγει τὴν ἐπανόρθωσιν, καὶ τὸ νενοσηκὸς περιποιεῖται, καὶ τὸ ἀκέραιον διασώζει, καὶ ὅλως ἐξαιρεῖ τὰ πάθη. Εἶν δέ σοι, ὦ μακαριώτατε Πέτρε, τηλικαύτῃ τῇ ἡμετέρᾳ πρεσβείᾳ, ἢ τῶν ἱερῶν ἐκείνου μελῳδιῶν ἀπόνασθαι, ὡς ἐπαναλαβέσθαι σοι τὸ ὑπ' ἐκείνου ᾀδόμενον· δηλαδὴ τὸ γῆρας ἀποξύσαντα, εὐλογεῖν σε τὸν Κύριον τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν σου· τὸν στεφανοῦντα σε ἐν ἐλέει, καὶ οἰκτιρμοῖς· τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ὥστε ἀνακαινισθήσεσθαι ὡς ἀετοῦ τὴν σὴν νεότητα. ὅπως ἐπὶ μήκιστον τὸν χρόνον ἐγκαθιδρυμένος τῷ τῆς κορυφαίων τῶν Ἀποστόλων θρόνῳ, τοῖς ὁμοίοις πολλάκις ἐκ Μουσῶν δώροις, ἢ ἀναθήμασι παρ' ἡμῶν στεφανωθῇς.

EPISTOLA XVIII.

ΟΥΡΒΑΝῼ Τῼ Η'.
μαγίστρῳ ἀρχιερεῖ.

Προσφωνητικὴ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ μεταφρασθείσῃ.

ΠΑΛΙΝ ἤδη προσιέναι σοι τολμῶ (Μακαριώτατε Πάτερ) ἢ δῶρον προσφέρειν ὃν ἔχω καλλίον, ἢ οἰκειότατον μὲν ἐμοί·

ἐμοί· καὶ δὲ μάλιστα κεχαρισμένον, τὸ ὑπὸ τῆς ποιητικῆς ἐν κλεῦί, ἐξ αὐτῆς Ἑλλωικῆς· ἐν ἀμφοῖν εἰς ἄκρον ἐληλακώς, ὡς εὐδοκίας τῆς καθ' ἑαυτὸν ὑπερβολὴν ἀπολείπειν οὐδενί, τὰς ἅμα γε τῆς αὐτῆς μετέχουσι, ἐξ ὁ πάντων ἀμέσως ἔχειν δόξαντας, τιμᾶν ὡς τυχεῖν, ἐξ παῤῥησίας ἀξιοῖς· ἐξ ταῦτα τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς, ἢ ἀξιώματι πολλῷ ὑπερβαίνων ἅπαντας, ὅσον εἰς ἐφθὸν αὐτὸν λόγοις καὶ παιδεύμασι τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν. Ἐγὼ μὲν ἂν τοιούτοις καὶ θαυμαστὸς ὅπως ὡς τὰ φιλολόγιας διαφέρειν τὰς σὰς δὲ καὶ τὴν ὁδὸν πεπαιδευμένοι, τοιοῦτον δὲ αὐτῷ προσέρχομαί σοι, οὐχ ἥττον ἢ ὠφελοῦσα κλῆσιν ἂν τῶν ἴσων, καὶ ὁμοίων, καὶ, εἰ τι τύχοι, τῶν βελτιόνων ἐπιτυχεῖν. Μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ἕτερός τις τελεῖται πρὸς σὲ ἀντ' ἐμοῦ τήνδε τὴν πρεσβείαν ἀναδεξάμενος, καὶ ἐκδοξῆς ἂν ῥᾷον ἢ ἐγώ, καὶ μετὰ πλείονος τῆς ἐξουσίας εἰς ὄψιν σοι, καὶ ὁμιλίαν ἥξειν· ἐπεὶ δὴ τούτων πολλὰς θεωρῶν ασφαλέστερος γεγονώς, καὶ κοινὸς τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει σοφίας ὑφηγητὴς ὑπὸ θεοῦ κατεστάθη· ὡς καὶ ἐπίκλησιν Σοφὸς παρὰ πάντων ὀνομάζεσθαι. Ἀμέλει καὶ Ἐκκλησιαστὴς αὐτοῦ ἐνιαχοῦ ἐπιγέγραπται ἐν αὐτῷ αὐτῷ, ὃ σὺ ἑρμηνείαν, καὶ μετάφρασιν ἐξειλεξάμην, βιβλίῳ· οἱονεὶ πάνδημον, μᾶλλον δὲ πανηγυρικόν τι πλῆθος εἰς ἓν ἀγείρας ἀνθρώπων εἰς ἀκρόασιν, καὶ μάθησιν τῶν πρέπει, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν τεινόντων.

Ὧν τὸ κεφάλαιόν ἐστιν, ὡς οὐδὲν ἡγητέον τὰ παρόντα· ἐπεὶ πρόσκαιρά τέ ἐστι, ἐξ αὐχεῖ τι σκιᾶς, ὃ ὀνείρου δίκην ἀφιπτάμενα· ἐν ᾧ δὲ πάρεστι, ταῦτα, ἐξ πῆξιν οὐκ ἔχοντα, οὐδὲ λαβεῖν ἀσφαλῆ ὑποτείνοντα τοῖς κατέχειν πειρωμένοις. Οἶμαι βέλτιον εἶναι ἀμέλει πολύ, ἐξ φρονίμου ἀνδρὸς ἔργον, τὸ πρὸς τὸν βραχὺν ὄντα, ἐξ φροντίδων γέμοντα βίον μετρίως κεχορηγημένον, μὴ πλειόνων ὀρέγεσθαι, μηδὲ ἀπληστίαν ἔχειν· ἀλλὰ τοῖς ἐκ θεοῦ δοθεῖσι στέργοντα, αὐτοῖς πρὸς ἀπόλαυσιν, ἐξ ἐπαινεῖν χρῆσθαι, τὸν ἐκείνων δοτῆρα, ἐξ λόγον ἀποδώσοντα πάντων φοβουμένους ἅμα, ἐξ τιμῶντας θεόν.

Τοιαῦτα, καὶ πλείω τούτων ἕτερα σοφώτερα, καὶ ὡς ἐπέκεινα ταῖς ὑμετέραις ἀκοαῖς καθ' ἑαυτὸν ἐντυχὼν ὁ Ἐκκλησιαστής, περὶ τῶν ὄντων, ἐξ μνημεῖον σου κεφαλὴν ἔσται φροντίδα διαμένων, ἐξ μετὰ τὴν ἑαυτοῦ πατέρα πεμπόμενος ὑπ' ἐμοῦ· τὸν ἐνάγιον Προφήτας ἐξονομαζόμενόν φημι, Δαβίδην τὸν θεσπέσιον· ὃν σὺ Ἑλληνικὴν μετὰ μελωδίας φωνὴν φιλοφρόνως ὑπεδέξω. τούτῳ γοῦν κατ' ἴχνος ἀκολουθῶν ὁ παῖς, καὶ δὴ θαῤῥῶν εἰς μέσον παρέρχεται, εἰς κόσμον ἐσταλμένος, ἐξ χρῆμα τῷ τοῦ γεννήσαντος ἐοικόν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ βασιλεὺς μὲν ἐστιν ὁ Ἐκκλησιαστὴς οὗτος· ἀνάγκη δορυφορίας οὐκ ὀλίγης πρὸς τὸ ποιεῖσθαι τὸν βασιλέα· τῆς αὐτοῦ λαμπρὰν τινα θεραπείαν αὐτῷ περιέθηκα, οἱονεὶ τρόπον ἐπῶν παντοδαπῶν ἑλληνικῶν, ἔτι δὲ ὧν καὶ Ἑβραϊκῶν, πάσης πατρίων ἐκείνῳ. ὅπερ μετὰ διαφόρως ὁδοῦ χωρὶς καθ' ὃ ἕκαστος ἐκδεδωκώς, συμπεπτωκὸς ἔδοξε μοι τοσοῦτον, καὶ εἰς τιμήν, ἐξ προσθήκην ἐποιησάμην τοῦ Σαλομῶντος· τό τε ἄλλα, καὶ ὅπως τῇ ποικιλίᾳ ταύτῃ κατηγλαϊζόμενον τὸ δώρημα ἡμῶν πολλήν τινα μετὰ τῆς ὠφελείας ἐπιδείξηται τὴν ψυχαγωγίαν. τοῦτον οὖν σὺ ἵλεως, καὶ εὐμενεῖ γνώμῃ σε καὶ προσαύτῳ προσίεσθαι μὴ ἀπαξιοῖς, προσποιούμενός τι ποιήσεις τῇ ἄλλῃ σου, ἢ ἐμφύτῳ τῶν τρόπων ἡμερότητι, καὶ φιλανθρωπίᾳ· καὶ μὲ ἡ πλείω ἐξανύσῃ σου, καὶ εἰς ἀρχὰς τρεπομένας διδασκαλικὰς προθυμότερον ποιεῖ· ὡς οὐδὲ μακρότατον σε τὸν χρόνον τῷ τοῦ Πέτρου θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένον ἂν, καὶ μετὰ γνώμην ἄγειν τὸ ἐγκεχειρισμένον σοι Χριστοῦ ποίμνιον, ἐν σοφῷ, καὶ λιπαρῷ τῷ γήρᾳ εἴς τε τὸ παρόν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον δεξιῶς, καὶ ἀσφαλέστερον διατιθέμενον.

EPISTOLA XIX.

ΦΙΛΕΛΛΗΝΙ ΝΕΑΝΙΑι.

Προτρεπτικὴ τῆς μεταφράσεως τῶν τοῦ Κικέρωνος παραδόξων.

ΙΔΟΥ' καινόν σοι παρ' ἐμοῦ προσέρχεται παιδικὸν δῶρον Ἑλληνικόν· ὅπερ σύ τι λαβὼν εἰδήσεις ἐμοῦ, ἔργον δυνάμεων δεῖσθαι ἐπιχείρημα, δεύτερον τι τινὰ χάριν ἐπὶ τῇ προλαβούσῃ, ἣν εἰς σὲ προκατεθέμην, τῆς πρὸς ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ μαθήματα χειραγωγίαν, ἐξ συμβουλήν. Μέμνημαι γὰρ ὡς ἐμοῦ περὶ πολλὰ διαλεγομένων ἡμῶν, ἐξ δαιμονίαν τινὰ διέξοντός σου πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς λόγους ὁρμὴν ἔχειν, καὶ μὲ ἀποδεξαμένου, ἐπί τε αὐτοὺς τῶν πολλῶν οὐχ ἥκιστα παρακαλοῦντος· μαθεῖν ὅπως ἐθέλειν, πῶς ἂν μεγάλην τε ἐν βραχεῖ, καὶ ῥᾳδίαν ποιήσαι τὴν προκοπήν. ὑπολαβόντος δ' ἂν ἐμοῦ, καὶ τοῦτο μάλιστα πρέπειν ἂν γενέσθαι φύσαντος τοῖς ἑλληνίζειν ἐπιχειροῦσιν, εἴ τις τι τῇ πάλαι ἐπὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ γλώττῃ διαλαμψάντων συγγράμμασιν εἰς ἑλληνικὴν μεταφράζειν πειρῷτο τὴν διάλεκτον, (οὕτω γὰρ ἂν τριβὴν λήψεσθαι, ἐξ ἕξιν ἔμμονον τὴν ἐν ἀμφοτέραις ἀσκήσει τε, καὶ δυνάμεως, τοὔργῳ διδαχθέντα σωτηρίας ἂν τῶν μακρὰς τῆς τῶν παραγγελμάτων διεξόδου μόλις ἂν ἐφικέσθαι δυνάσθαι) τοῦτ' ἄρα, καὶ πολλ' ἄττα τοιαῦτα λέγοντος ἐμοῦ, οὐ χαλεπῶς ἐπείσθης· καὶ ἐντεῦθεν τὸ ἔργον ἐχόμενα σοι τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ὅπως οὐδὲν μᾶλλον προβαίνοι, καὶ εἴ πη τι ἐξ ἀσφαλὲς τὸ ἐγχείρημά σοι τὸ ὀρθὸν παρασκευάζειν, (οἷα κατ' ἀρχὰς συμβαίνειν εἰκὸς τοῖς ἀπείροις ἔτι, ἐξ νυνὶ τοῦδε τῶν μαθημάτων ἁπτομένοις) πρόχειρον ἔχῃς τὸ λοιπὸν διορθοῦσθαι δυναμένην βοήθειαν· οὐκ ὀκνηρῶς ἐν μέρει τοῖς σοῖς δεήσεσι, καὶ πολλάκις ὑποβαλόμενον, ὅπερ σοι μεθερμηνεύειν ὑφηγούμην, κατ' ἰδίαν καὶ αὐτὸς ἐξελληνίζειν ὡς ἐδυνάμην κάλλιστα, καὶ ἀκριβέστατα· ἵνα τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων οἱονεὶ τύπον καὶ ὑπογραμμόν, βέλτιον ἀπεργάζοιο. Ἐπειδὴ δ' ἂν ὅσα ἐκ τούτων ἐκλέξαι τὸν Κικέρωνα ἀμφοῖν ἔδοξεν ἡμῖν, τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν ἐκείνου ἀρξάμενος ἐπιστολῶν, ὅσω ἂν μεταφράζειν ἐπιχείρησας· εἶτα ἀπὸ τούτων εἰς τὸ πρῶτον τῶν περὶ τῶν Καθηκόντων τριῶν μεταβάς, ἐντεῦθεν ὀλίγ' ἄττα ἐξηρμηνευσάμην. ἀλλὰ καὶ τόδε τὸ ἐγχείρημα, τῶν τὸ πολύστιχον τοῦ συγγράμματος ἀφείς, ὅσα τὰ Παράδοξα, ὅπως δὲ ἐπιγραφόμενον βιβλίδιον, τὴν ὁρμὴν ἀπηρεισάμην· ἀμφοῖν ἕνεκα δύ' τούτοιν, ὅτι ὁ μὲν ὄγκος σύμμετρος ἔδοξεν εἶναι, καὶ εὔχαλος· ἡ δὲ ὑπόθεσις γενναία τις ὁμολογουμένως, ἐξ φρονήματος μεστή· ὥστε πλὴν ἑνὸς κεφαλαίου, πάντα τὰ τῶν χριστιανῶν φιλοσοφίᾳ τῇ ἀληθεστάτῃ παντάπασιν ἐφαρμόζειν. Ἔτι δὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀπόχρημα μὲν Στωϊκόν· τὸ δὲ ὀρθῶς λέγοντος οὐδεὸς ὄντως, ὃ τῆς ἀληθείας ἡμῶν ἀσεβείας ἀπᾴδον, περὶ τοῦ ἴσα εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, ἐξ μηδὲν πλέον εἰς κακίαν λόγον πλημμελῶν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα κτείναντα, ἢ ἕτερόν τινα τῶν οἰκετῶν προσκτείναντα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διασκέψασθαι ἐν τῷ παρόντος ἐστὶ καιροῦ. τὸ δ' οὖν ἔχον, ἐκεῖνο δὴ τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Κικέρωνος τὴν χάριν πλείω ἀπειργασάμενος, ὡς κοινὴν ἁπάντων τῶν φιλελλήνων χρῆσιν, καὶ ὠφέλειαν ἐξέδωκα, σὺν καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς, ὥσπερ ἔφθην εἰπών, συγγραφαῖς, ἅμα τῷ προοιμίῳ τοῦ περὶ τῶν Καθηκόντων πρώτου βιβλίου, καὶ δυσὶ ταῖς ἐπιστολαῖς. τοῦτο οὖν δεξάμενος τὴν πραγματείαν, καὶ παιδεύσῃ χρώμενος ἐν δέοντι τῇ ἀφορμῇ, λύσῃ ταχὺ κατὰ τὰ ἑλληνικὰ λαμπρὰς ἐπιδόσεις, καὶ τὸ αὐτόν σοι δίαυλον διατρέχοντα βλέπειν, ἐξ συμφωνοῦντα οὐκ ὀλίγῳ παραδραμεῖν. Οὕτω γὰρ τὰς ἄγαν φιλομαθείας· καὶ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐπιλαθόμενος, γένοιο πολυμαθής. Ἔῤῥωσο.

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS

E SOCIETATE JESU

EPISTOLARUM LIBER SECUNDUS.

PHILOLOGICÆ.

EPISTOLA I.

Jacobo Mallebrancquio Societatis Jeſu.

QUAM in ſcribendo mihi rationem præſcripſiſti, eam in reſpondendo ſequar; & ſine ambitu, ac verborum inani præfatione de iis, quæ in percontatione tua poſuiſti, ſententiam dicam.

Ut igitur a Gregorio noſtro Turonenſi initium faciam; nihil erit, quod hac de te litteras noſtras deſideres; ſi libros noſtros de Doctrina Temp. quos anno ſuperiore in lucem emiſimus, in promptu habeas. Nam lib. XI. cap. LI. huic quæſtioni cumulate ſatisfecimus. Nihil certius quam quod Chronologus iſte neſcio quis, cujus meminiſti, opinatus eſt: Paſchalem controverſiam, de qua Gregorius lib. V, cap. XVII, in annum incurrere Chriſti 577, quo ſecundus Childeberti erat in curſu: alteram vero, cujus idem Scriptor mentionem facit lib. X, cap. XXIII, una cum eclipſi Solis, anno congruere Chriſtianæ æræ 590. uti nos capite illo copioſe diſputamus, & Scaligerianum παραλογισμὸν redarguimus. Hactenus ergo controverſia inter vos eſſe nulla debet.

De S. Martini obitu aſſentiri nullo modo poſſum, neque Gregorio, etſi is in errore conſtans eſt, nec alteri qui Gregorii lapſum ſequi, aut etiam augere voluerit. Nam Gregorius annum illius morti præfinit 397, qui ſcilicet Coſſ. habuit Cæſarium, & Atticum. At Scaliger ſplendidius etiam aberrat, qui biennio anteverrit, & ad annum accommodat 395. Nos annum vel 400, vel 401. ponimus; quorum alteruter decimus ſextus eſt ab anno 386; quo Evodius Conſul fuit; quotum illum quo mortuus eſt S. Martinus, annum computat Severus Sulpitius, Dialogo III. de vita S. Martini. Hæc a nobis lib. XI. de Doct. Temp. c. XLVII pluribus explicata reperies.

Venio jam ad ipſum inquiſitionis caput, & ἄκρον Chronologicum, de quo quid ſentirem præcipue flagitaſti. Annos te dicis illos, quos ex Gregorio paullo ante deſignavimus, cupere eſſe non 577, & 590; ſed uno minus, 576 & 589, idque rationibus tuis magis congruere; atque hoc utrum per nos liceat interrogas. Quæ dubitatio ad ipſum caput communis æræ transfertur. Nam cum Salianus noſter, hortatore me ulus, Natalem Chriſti in eum annum conferat, qui Coſſ. habuit Auguſtum XIII. & Silvanum, & æram vulgarem uno antecedit anno: ex quo factum eſt, ut quod Lunæ deliquium a Baronio in annum Chriſti 16 conjectum eſt, id ex Saliani calculo conveniat anno 15: eodem jure ſuſpicaris poſſe & annos illos qui numerantur 577 & 590, uno minus putari 576: 589. Quibus ut facilius reſpondeam: nonnulla de Chriſtiana æra, annoque Natali Chriſti; ac de Baronii aliorumque rationibus explicanda videntur.

Quorum hoc primum ac præcipuum eſſe debet: aliud eſſe communem, & Chriſtianam æram, ſive epocham: aliud annum Chriſti, qui ab eo Natali proximus eſt, quem ſibi quiſque privata opinione ſtatuit. Etenim æra Chriſtiana fixa eſt, & immota loco, neque pro ſententiarum varietate mutatur. Eſt enim ejuſmodi, quam vulgo numerare conſuevimus; quam & *uſualem* propterea nonnulli vocant. Ab hac annus iſte computatur milleſimus ſexcenteſimus viceſimus octavus. Horum annorum primus incidit in annum Urbis Varronianum 754, editionis Julianæ 46, cyclo Lunæ 2, Solis 10. Sive autem Chriſtus Dominus anno proxime antecedente, id eſt Juliano 45, cyclo Lunæ 1 Solis 9, in lucem editus ſit, VIII Cal. Jan. ſive uno anno, vel biennio, vel pluribus ante, poſteave ſit natus: nihilominus hæret in eodem anno Juliano XLVI æra Chriſtiana; neque propterea cycli mutandi ſunt. Itaque aliud eſt, uti dicere cœperam, æra Chriſtiana; aliud verus Chriſti Natalis annus. Quæ res obſervatione mediocris, uſum Chronologicis in rebus maximum habet; cujus ignoratione complures in computandis temporibus errore lapſi ſunt. Quippe annum illum, quo natus Dominus vulgo creditur, hoc eſt, qui communis æræ principium proxime antecedit: alii eum eſſe putant, quo Coſſ. fuere Lentulus & Meſſalinus: alii quo Conſulatum inierunt Auguſtus XIII, & Plautius Silvanus. Illorum ſectam Baronius, horum Onuphrius amplexus eſt. Sed cum annus ille, quem dixi, Conſules habeat Cornelium Lentulum, & Calpurnium Piſonem: priores biennio, poſteriores anno uno falſi ſunt. Itaque priores duo annalium tomi ad Probum uſque, vel Diocletianum, biennio peccant. Quod ut vitarent nonnulli, æram Chriſtianam ab anno Natali, quem verum exiſtimabant, in Chronico ſuo diſtinxerunt. Idque auctore me Salianus noſter uſurpavit. Quod niſi feciſſet, toti illi ſex annalium tomi unius anni parachroniſmo vitioſi eſſent. Qua de re copioſe diſputatum a nobis eſt lib. XII de Doctrina Temporum.

Nunc ad te, & tua, care Pater, quæſita revertor. Intelligi ex iis, quæ dicta ſunt, opinor, poteſt, tametſi anno uno Chriſti Natalem antecapias, eumque conferas in Conſulatum Auguſti XIII, & Silvani; nihil in æra Chriſtiana propterea poſſe mutari. At ſunt aliqua, quæ tu in epiſtola tua poſuiſti, quæ, cujuſmodi ſint, extricare non poſſum. *Igitur* (inquis) *ſi iiſdem cum Saliano Coſſ.*

Baronium

Digitized by Google

Baroniam anno uno prævertenti mihi quadrant Solis illæ, & Lunæ eclipſes, quæ habeatur anno æræ Chriſtianæ primo, nam etiam de duabus illis Gregorii Paſchæ dubitatibat idem ſit intelligendum &c. Atqui ſi iiſdem cum Saliano Coſſ. ntare, non uno anno Baronium antevertas; ſed ſequare potius. Hic enim Coſſ. præfinit Lentulum & Meſſalinum; quibus annus Julianus XLIII competit: Salianus Auguſtum XIII, & Silvanum, quorum Conſulatus in annum Julianum XLIV incidit. Deinde ut de æra Chriſtiana loquaris, quam perperam a Baronio biennio anteceptam diximus: pro eo ac ſtatuis uno tantum anno prævertetur. Itaque annus ille qui a Baronio numeratus Chriſti XVI, in Chronologia tua putandus erit XV: cum ſit revera XIV. Qui annus Auguſti morte, & Lunæ defectione celebris eſt quæ in Pannonia conſpecta eſt, Septemb. XXVII. Quod ad inſequentes annos attinet; monui jam a Diocletiani primordio deinceps Baronianam Chronologiam cum rei veritate congruere. Cujus ratio reddita eſt a nobis lib. XI, cap. XXIX de Doct. Temp. Quare nihil debet in annorum ſerie commutari: neque poteſt annus 377 a te numerari 376. Neque porro Aſtronomicæ tabulæ, vel cyclorum rationes demi aliquid ex annorum numero; vel addi patiuntur. Quod ſi annum exempli cauſſa 377 vel 390 uno minus numeres; non jam æræ Chriſtianæ vulgaris annus uterque tribuetur: ſed novæ alteri quam tu ſoli tibi ſtatueris.

De Ambroſii Epiſtola ſic habendum eſt; mendoſos eſſe codices, in quibus ſcriptum eſt annus 80 Diocletiani, pro 89. Loquitur enim de Paſchate anni 373. quo cyclus Lunæ fuit 13. Decima quarta Paſchalis 1X Cal. Apr. At anno 93. Diocletiani, id eſt Chriſti 377. decima quarta Paſchalis incurrit in IX Aprilis. Itaque vel hoc argumento noveris mendoſum eſſe S. Ambroſii textum; quod eodem die, anno utroque terminum Paſchalem contigiſſe ex illius oratione conſequens ſit. Atque hoc jamdudum ab aliis animadverſum eſt.

Ad ſummam, etſi annos illos, vel quoslibet alios antevertas, nihil tamen in æra communi, quod ad biſſextiliam, vel cyclorum ordinem ſpectat immutare poteſt. Neque vero Salianus ſi ad iſta tempora perveniſſet, alios quam qui a me commemorati ſunt annos in Chronologia ſua poſuiſſet: ſed perinde ac Baronius cum communi calculo conſenſiſſet.

Hæc ad quæſita tua longius fortaſſe, quam pro epiſtolæ modo; ſed explicari brevius iſta non poterant, quæ tum demum accuratius intelliges, cum libros noſtros legeris: in quibus nihil eſt, quod eo pertineret, omiſſum. Tuis me precibus, ac ſacrificiis plurimum commendo. Vale. 1628.

EPISTOLA II.

Joanni Billio Societatis Jeſu, Maſſipotam.

CAPIO laborum meorum, ſtudiorumque fructum, qualem mihi propoſueram, dum alienis juvandis quantulacumque inde opportunitas redundat. Eſt omnino ſpiſſa res ac moroſa, defectionum, præſertim ſolarium putatio, quam methodo noſtra ſublevari poſſe non diffidimus. De qua nonnulla ſunt a te propoſita; quibus ſine ulla mora, ac pompa, ſingillatim breviterque reſpondebo.

Primum illud eſt; an cum apparens ſyzygia veram præcedit, ut accidet in novilunio anni 1652, gradus & minuta reſpondentia tempori parallactico detrahere oporteat, an addere, aſcenſioni rectæ ſectionis meridiani, & eclipticæ. Reſpondeo; cum apparens antecedit veram, detrahi oportere: cum ſequitur verum; adjici. Si quidem aſcenſio recta ab initio Arietis in conſequentia numeratur; hoc eſt ab occiduis partibus æquatoris verſus ortivas. Unde quo longius eſt intervallum, eo magis promovetur Arietis initium occidentem verſus; ac magis ab ortivis partibus recedit. Proinde ſi apparens novilunium citius, quam veram, incidat: de aſcenſione, quæ veri momento congruit, tantum ſubtrahi debet, quantum interjecto temporis ſpatio confectum eſt.

Secundum eſt, de praxi Solis altitudinis obtinendæ per can. X cap. XSS: an ad eruendum arcum diſtantiæ inter nonageſimum gradum, & verum locum luminarium in ecliptica, locus verus luminarium e nonageſimi gradus ſitu deducendus ſit. Reſpondeo utriuſque differentiam, arcum eſſe qui quæritur.

Tertium eſt de motu horario vero ad parallacticum tempus metiendum. De quo ſic habeto, omnino ea can. VII cap. XS colligendum.

Poſtremo quod ad umbræ unionem attinet, ea pendet ex Solis anomalia. Etenim quando lucidum corpus majus eſt oppoſito, & umbram faciente, quo ab hoc altius attollitur, eo major umbra projicitur; quo vero propius eſt, eo minor umbra fit. Ideo quo apogeo propinquior eſt Sol, eo majores umbræ ſunt; adeoque variatio minor eſt, quæ ex perpetua regula de umbra detrahitur.

Hæc ſunt epiſtolæ tuæ quæſita. De quibus ſi paullo tardius reſcripſi; primam eorum accuſanda ceſſatio eſt, in quibus ſerius quam pro eo tempore, quo data ponitur, mihi eſt reddita. Tum alia interim erant ſub manum, quæ omnino antevertenda negotio iſti fuerunt. Quod ſi tibi gratum id erit; mittam alias accuratiſſimam ſolaris eclipſeos ψῆφον per ſingulos Canones exactam; uti ſimiles meditanti typi inſtar, & exemplaris eſſe poſſit; quod nonnullorum hic rogatu facere inſtitui; & affecta jam res erat, cum hæc ſcriberem; ſed ea fortaſſe tirone dignior eſt, quam in his ſtudiis detrito, & exercitato, cujuſmodi te aut eſſe, aut fore propediem auguror. Uranologium noſtrum, ſive Auctarium operis de Doctrina Temporum puto jam apud vos exſtare. In eo multa Hipparchi, aliorumque veterum Aſtronomorum errata ſane pudenda detecta a nobis animadvertes; ut alia recentiorum omittam, præſertim Scaligeri, cujus liber de Anteceſſ. Æquin. funditus hic evertitur. Vale. 1630.

EPISTOLA III.

Antonio Lalouvero Societatis Jeſu, Toloſam.

SERIUS licet aliquanto, ad quæſita tua reſpondeo, quæ nobis litteris IV Kal. Maias datis expoſuiſti. (nam ſuperiores, quas commemoras, vidi equidem nullas) Ne autem citius tibi ſatisfacerem, juſtæ cauſſæ, & graves interceſſerunt. Ac de ſingulis eo ordine dicam, quo abs te ſunt propoſita. Primum eſt de ſtellarum συνανατολῆς, & συγκαταδύσεως, de quibus regulæ quædam in Auctario præſcribuntur; quas in nonnullis fallere aſtronomica ratio demonſtrat; quod ne ipſe quidem diffiteor; ſed eas qualeſcumque non a me conditas, ſed a Peucero, Vineto, aliiſque traditas, ex vulgaribus methodis, ac commentariis excerpſi: ac nihil ideo mutavi, quod ſi quid a vero diſcrepant, id ſit perleve, ac raro, & in exigua duntaxat elevatione poli accidat. Velut ubi æquale eſt ἔξαρμα declinationi maximæ zodiaci in uno haud amplius circulo contingit: in duobus vero tantum, ubi citra declinationis maximæ modum polus attollitur. Quod quia perpuſillum eſt, ut dixi, & in iis ſphæræ poſitionibus, ad quas obſervationes ſuas inſignes aſtronomi direxerunt, minime fit: idcirco cum ab vulgatæ methodi conditoribus neglecta iſta cautio eſt; tum a me dum illas inde transferrem inſuper habita. Poterit tamen, ſi qua deinceps editio nova curabitur, de ea re lector admoneri.

Alterum caput eſt de horizonte, quem neſcio cur planum omnem eſſe definias: cum ſit omnino duplex. Nam alius eſt planus; alius conicus, ut diſerte Cleomedes docet in fine libri I. Ibi enim argumento illi reſpondens, quo effici videbatur non habere terram unius puncti rationem ad cælum ex eo quod e ſublimi proſpicientibus amplius parte cæli dimidia pateat: ita diſputat; non inde conſequens eſſe terram cum mundo comparatam non puncti inſtar eſſe: quod ex editioribus locis plus dimidio cælo conſpiciatur: ſed ſi ex plano ſpectantibus id accideret. Eſſe enim horizontem duplicem: τὸν μὲν ἐκ τῶν χθαμαλῶν ὁριζόμενον, ἐπίπεδον ὄντα· τὸν δὲ ἐξ ὑψηλῶν ὁρώμενον, κωνοειδῆ ὄντα, ἢ κυλινδρικόν. Hoc ſi verum eſt, tum certe profecto pag. 146 Uranologii in ſchemate propoſito diameter horizontis αἰσθητοῦ & κωνοειδοῦς ex A, e ſpecula conſtituitur tangens A B. Hunc enim Cleomedis locum præ oculis habebam dum de horizonte illa ſcriberem.

Quod horizontem illum, qui ſupra terræ globum, quem in puncto contingit, ad cælum uſque porrigitur,

totum

totum viſa diſcerni non poſſe obiter docui : nolo dictum illud ad exactam Mathematicorum ſubtilitatem exigas; quod ad popularem magis uſum ſermonis convenit. Non enim ideo non eſt ſenſilis, quia pars ejus aliqua latet, opaci mole corporis oppreſſa, ſicut illius, qui per terræ centrum trajicitur : ſed quoniam humani viſus acies anguſtioribus circumſcripta ſpatiis cum illius intervallo adæquari non poteſt, quatenus in infinitum extenditur : maxime cum λόγῳ θεωρητὸς appelletur, & ab αἰσθητῷ diſtinguatur; unde conſequens ſit, non eſſe ipſum αἰσθητόν. Sed utcumque res habet, expungi pauca illa verba malim, quam ſenſilem horizontem cum majore confundi, hoc eſt ejus partem conſtitui; quod & Salmaſius aſſerit; & placere tibi video. Atqui non ſolum contrarium ex Cleomede demonſtratum eſt : ſed etiam ſi ita eſt, ut vis, hoc ipſum, quod mihi objicis, in te recidet. Nam ſi horizon αἰσθητὸς plana ſuperficies eſt, & pars maximi, ac λόγῳ θεωρητοῦ, conſentaneum eſt, totum ipſum circulum, cujus pars exigua dumtaxat ſenſilis dicitur, conditionis alterius eſſe, minimeque ſenſilem. Quod quia epiſtolæ modum excedit, alias peculiaribus ad te litteris latius explicabo. Vale.

EPISTOLA IV.

Antonio Lalouvero Societatis Jeſu, Toloſam.

JAMDUDUM auriculam vellunt mihi binæ tuæ litteræ, quibus nihil hactenus reſcripſi : ſed cauſſam meam apud vos aget, ac pro me reſpondebit Rationarium meum, cujus exemplaria mitto tria, e quibus tibi unum accipies, reliqua duo PP. Beſſonio, & Fagonio meo offeres. Nova eſt editio, & priori non ſolum uberior, & emendatior; ſed novo etiam ordine confecta, cujus in Præfatione ad Lectorem rationem expoſui.

Dicet hic vobis liber in ſe recenſendo, commutando, ſarciendo, ſic occupatum fuiſſe me; uti litterarum omnium, quas bene multas interim accepi pæne memoriam excuſſerit : ſed duarum in primis a te poſtremarum, quæ quod paulo difficilioris erant argumenti, plus ad reſpondendum ſtudii flagitabant, ac temporis. Quod utrumque ne nunc quidem, quantum ſatis erat adhibere integrum fuit : nec niſi raptim, illas ac celeriter percurrere potui.

Itaque minus accuratam ad præcipua capita reſponſionem hanc habebis; in qua primum illa ponam, de quibus poſteriore tua epiſtola meminiſti.

Theonis obſervationes duas cum Tabulis noſtris neutiquam congruere ſcribis; quarum altera ſolarem ἔκλειψιν, lunarem altera deſignat. Ego poſterioris illius, quod expeditiores ſunt, calculis poſitis, idem quod mones animadverti : ſolares nondum attigi. Sed ſcire debes eclipſeon rationes, quæ ex Ptolemaicis tabulis confectæ ſunt, ab hodiernis ſæpius abire longius; velut Alphonſinis ac Prutenicis, ne id Pariſinis præcipue vitio vertas. Quod ex uno exemplo poteris intelligere lunaris deliquii, cujus deſcriptio tradita eſt in 8. de Doct. Temp. p. 496, & ſeq. Mihi cum per otium licebit, duas illas Theonis ad aliorum quoque tabulas exigam; noſtrarum ut explorem fidem.

Alexandrinorum intercalarem diem inter 28, & 29 Auguſti Romani inſeri cum dixi, nihil aliud ſignificare volui, niſi ſitum ejus fuiſſe inter ultimum τ᾽ ἐπαγομένων, & neomeniam Thoth, ſi quæ Auguſti 29 ſæpius reſpondet. Quod rudi ac pingui minerva, non exquiſita ratione pronuntiaſſe me fateor. Similiter atque Græci Computorum artifices dicere ſolent Thoth anni Alexandrini fixi ſemper incipere Juliani Auguſti xxix. quod minime verum eſt, ſi accurate ac præciſe loqui velimus.

Jam Alexandrinorum intercalaris dies in anno fixo, citra controverſiam incidit in annum eum, qui Romanum biſſextilem proxime præcedit; ut ex Ambroſio demonſtravimus, qui in epiſtola 83, diem 28. Pharmuthi, ſive 238 a neomenia Thoth, cum ix Cal. Maii componit, hoc eſt xxiv. Martii, anno Chriſti 360. Unde neceſſe eſt primam diem Thoth Auguſti xxx die contigiſſe.

Hic de integritate loci Ambroſiani dubitare videris, quod in quibuſdam codicibus, vii Cal. Maii legitur.

At in numero dierum Pharmuthi nulla eſt varietas: nec dubium eſt quin 28. ſcripſerit Ambroſius. Id ſi verum eſt, tum vero Pharmuthi 28 dies cum Aprilis 23, ſive ix Cal. Maii comparatur. Nam nullo alio die, quam Apr. 23, Dominica Paſchalis iſto anno incidit.

Nec minus illa ſunt certa, quæ de initio τ᾽ ἀνακατασтάσεως anni fixi Alexandrini tradidimus in x de Doct. Temp. cap. 73. ubi contra communem opinionem ſtatuimus Alexandrinos annum fixum, & ἀκλινῆ uſurpare cœpiſſe ex anno Juliano xxi, Urbis 729. per. Jul. 4689. Nabonaſſari 724 ineunte.

At tu annum antecedentem periodi Jul. 4688 ei negotio præfinis Theone reclamante; qui in libro τ᾽ προχείρων κανόνων ſcribit annos ab æra Nabon. ad mortem Alexandri fluxiſſe 424. (in contextum Operis noſtri perperam irrepſit ccccxxxiv) ad illam vero ἀνακατάστασιν, annos 723. Non eſt obſcura Theonis, & ante hunc Ptolemæi conſuetudo, dum annorum ſummam computant ab epocha quapiam. Tum enim annos integros ac finitos colligunt. Ut cum annos 424. uterque numerat ab initio Nabon. ad mortem Alexandri ſive Thoth Philippi, ſignificat annum 425. novam æram auſpicari, expletis jam annis 424. Ad hunc modum ab æra eadem Nabonaſſari ad ἀνακατάστασιν Alexandrini anni, integri fluxerunt anni 723. Proinde cum anno 724 Nabonaſſari cœptus eſt annus fixus Alexandrinus. Atqui annus iſte 724 iniit anno Juliano 21, per. Jul. 4689. quo neomenia Thoth primum ad Auguſti xxix diem pervenit. Hoc igitur ipſo anno, uti ratio poſtulat, Alexandrini annum fixum, & Romano ſimilem adhibuerunt; quod & Merochitæ locus ibidem commemoratus a nobis indicat. De Michaele Pſello, quo uno conjectura tua nititur, non deeſt quod reſpondeam. Sed quia non eſt ad manum liber illius, ab divinatione abſtinere ſatius duco : cum præſertim ad inſtitutum noſtrum Theonis graviſſimi, eruditiſſimique Mathematici teſtimonium ſufficiat. Nam quod hujus, & Merochitæ verba de civili anni ſtructura, non aſtronomica, interpretari ſtudes, aſſentiri non poſſum. Primum quia civilis annus illorum ætate fixus erat, non vagus, & Nabonaſſareus. Deinde quod cum aſtronomicam methodum iis in libris traderent, ad eamque neceſſarias epochas, & annorum ſummas præſcriberent, non aliam quam illius artis propriam computandi rationem adhibuerunt. De Pſello idipſum, quod de ambobus illis ſcribis, ſuſpicari proclivius eſt. Ut anni illius fixi & Alexandrei duplex velut initium fuerit : alterum verum, quod anno iſti per ſe convenit, & ab eo qui fuit per. Jul. 4689, ducitur; alterum ratione tetraetericorum epilogiſmorum, quod poſterius Michael Pſellus uſurpavit.

De Panodori loco, ſive Georgii ex Panodoro, quo uſus ſum pag. 159, non muto ſententiam. Annus v. Auguſti ex illius mente non alius eſt quam Julianus xxi, Urbis conditæ 729, Julianæ periodi 4689. cujus anni majorem partem occupavit annus ille quintus. Quod Theonis locus ſupra deſcriptus indicat; qui annum v Auguſti deſiiſſe ſignificat anno periodi Julianæ 4689, eumdemque eſſe cum 723 Nabonaſſari. Etenim Mathematici omnes Græci, Ptolemæus, Theo, & ceteri, annos regum, & imperatorum ex illo Canone ſumpſerunt quem κανόνα τ᾽ βασιλειῶν nominant, iſque in libro τ᾽ προχείρων κανόνων apud Theonem legitur : qualem nos in a. Rationarii editione conjecimus in calcem partis poſterioris. In eo Canone ab æra Philippi Aridæi, ſive mortis Alexandri M. ad finem Cleopatræ, & initium Auguſti anni ſunt 294 (male in editione noſtra, quam ex vitioſis apographis expreſſimus 292, quod caſtigandum eſt) a Nabonaſſaro 718. ita ut 1 Auguſti ſit Nabonaſſari 719, & quintus ſit 723. Itaque anno labente Julianæ editionis xxi, qui xxii a Georgio putatur ob ἐμβόλιμον anni Alexandrini a 29 Auguſti, vel Conſtant. a Cal. Sept. cœpit annus τ᾽ ἀνακαταστάσεως. Atque idem imperii xvi annum Julianum Auguſti imperii annum xvi numerat, quaſi duplex illius epocha ſit; altera Romani imperii ab exordio Juliani anni; altera Ægyptiaci a morte Cleopatræ, hoc eſt ab anno Juliano exeunte 16, Urbis 724, per. Jul. 4684. Quod vero ſcribit τετραετηρικὴν ἡμέραν inculcatam anno v Auguſti, ſive ut Theo loquitur μετὰ τὸν ε᾽. ſic explicandum eſt, non ut anno illo intercalatum ſit. Nam neque anno illo, quem tu præfinis, & initiſſe vis Auguſti xxx, per. Jul. 4688, intercalaſſe putandi

tandi ſunt; cum intercalaris utique dies ad anteriorem annum 72a Nabonaſſari, cui arrogatur, non ad proximam ſequentem referri debeat.

Nam quod aſſeris annum xx Auguſti ab ejus Triumviratu profectum ex mente Georgii, cadere in annum per. Jul. 469a, id non ſolum Theo, ſed etiam Georgius ipſe refellit. Hic enim aut in annum xvi Auguſti pleroſque Alexandreæ ἀκμὴν conferre, qui ſine dubio annus eſt Julianus xvi, Urbis 724, per. Jul. 4684. a quo quintus annus ejuſdem Auguſti ab Theone numeratur, inciditque in eum, quem diximus, per. Jul. 4689. Quare nulla iſtic latebra eſt divinationis tuæ.

In epiſtola S. Ambroſii anno Diocletiani 76, æræ Chriſtianæ 360, cyclo Lunæ 19, rite Paſcha celebratum eſt xi Cal. Mai. Luna xxi, ſi neomenia ad 3 Aprilis diem aſcribatur, ut Ambroſius, aliique Veteres fecerunt. At anno Diocletiani 103, Chriſti 387, aureo numero 8, Paſcha incidit in viii Cal. Maias, ſive Aprilis xxv diem Luna xxi. Si quidem aureus numerus 8, ad Aprilis v diem adjungitur. Anno item Diocletiani 93, Chriſti 377, aureo numero 17, Paſcha celebratum 16 Cal. Maias, Luna xi. Hæc ſunt certiſſima. Movet te hoc unum quod anno Diocletiani 76, cyclo 19, Luna non xi, ſed xo, in Aprilis xxiii incurrerit. Id conſectaneum eſt Bedæ, aliorumque recentioris ævi methodo, qui cum Lunæ ſaltum in Julii xxx diem contuliſſent, ac ſyzygiam illam, quæ Cal. Jul. inibat uno die mutilaſſent præter ordinem, verſuram fecerunt in altera illa quæ eodem cyclo, v Martii incipit; quam præter ſeriem plenam ex cava fecerunt. At Veteres aureum numerum 19 imputabant Aprilis 3, ibidemque Lunæ ſaltum, vel ut elegantius Græci τὴν ἐξαίρεσιν inſtituebant. Teſtis eſt hujus rei Ambroſius in epiſtole iſta, de qua hic agimus, tum Dionyſius Exiguus in epiſt. a, qui Lunam 15, cyclo 19 docet in 15 Cal. Maias incidere. Nos in Calendario noſtro recentiores ſecuti ſumus; & perplexi neſcio quid, ad eam rem explicandam attulimus; quod ad eum modum caſtigandum erit ut aureum numerum 19 ex mente Veterum diem Aprilis 3 obſidere dicamus; ex recentiore methodo 4 diem. In altera noſtri Operis editione, quam propediem inſtituemus; priores fortitan anteponendi erant, & cyclus 19 ad illorum præſcriptum applicandus ad diem 3 Aprilis; aut certe de hac varietate monendus Lector. Quod autem ante biennium quam epiſtolam tuam dictaret, Paſcha xi Cal. Apr. & 30 die menſis accidiſſe refert, id vale ab eruditis avis amponitur. Mulierius annum Chriſti 384 falſa cenſet; & menſem illum inſiſſevuit Martii xxii.

De hoc ἐπέχω. Neque enim, ut ſuſpicaris, hoc Paſcha conferimus in LXXXIV Diocletiani; quod tibi miror in mentem venire potuiſſe; cum Ambroſius de anno LXXXIV Diocletiani ne littera quidem meminerit; nos autem ad exemplum methodi anni Alexandrini annum LXXXIX aſſumpſerimus, qui nominatim ab Ambroſio commemoratur. Sed oſcitantia typographi monſtrum ibi lectionis peperit, quæ ſic ordinanda eſt, anno Diocletiani LXXXIX *decimam quartam incidiſſe IX Calend. Aprilis, & Paſcha prid. Cal. April.* ut ad oram noſtri codicis a me adſcriptum reperi, antequam litteras tuas accepiſſem. Ejuſmodi in libris noſtris παροράματα ſunt plura quam vellem; quod mirari deſinet, qui & numerorum tractationem moroſam, ac lubricam, & argumenti ſubtilitatem, & operarum barbariem recordari voluerit. Atque hoc non tam veniæ abs te impetrandæ, quam opis, ac ſubſidii gratia commemoravi; ut quoniam libros illos legere non dedignaris, ſi quid in bis errati deprehenderis, id in ſchedula perſcriptum identidem ad me ne graveris mittere. Tum quidquid erit aliud, quod in rem noſtram eſſe judicabis, de eo me certiorem facias. Et ſunt nonnulla, de quibus tecum agam ſimulatque plus ad opus illud recognoſcendum otii nactus fuero. Vale.

EPISTOLA V.

Petro Poſſino Societatis Jeſu, Toloſam.

MAGNAM de te mihi ſpem fecerat P. Fayonius: majorem tu ipſe tuis litteris feciſti, quas & eruditas, & grata quadam ingenuitate conditas nuper accepi. Etſi minus ea parte delectarunt, qua tu me nimis, &, ut verum ſcias, falſis etiam laudibus onerasti; niſi quod eatenus hic error placebat, quod amico ab animo, noſtrique ſtudioſo qualecumque hoc profectum videbam. Sed ſi amare me, & amari viciſſim a me vis, facilius recordere, quod in ſimili re ſcriptum ab Auguſtino vehementer probare ſoleo. *Non mihi placet* (inquit epiſtola VII) *cum a chariſſimis meis talis eſſe exiſtimor, qualis non ſum. Profecto enim non me, ſed pro me alium ſub meo nomine diligunt, ſi non quod ſum, ſed quod non ſum diligunt. Nam in quantum me noverunt, vel de me verum credunt, ego ab eis diligor. In quantum autem mihi tribuunt quod in me non cognoſcunt, alium talem, qualem me putant, non me diligunt.* Ergo quia is abs te diligi malo, qui ſum, quam qui falſo tibi eſſe videor; ſic quem habes de me, opinionis errorem abjicias velim, nihil ut de amore, ac ſtudio remittas. Equidem ſi te, pro eo, ac præſens, vel ſperatus deinceps ingenii tui fructus eſt, ornare capiam; nicilici me laudando te, ac vicem referre poſſum. Etenim ut hoc omittam, quod poſtremis tuis litteris tuus mihi de te collega ſignificavit, & eo ut, quod ex tuis intelligere per me ipſe potui, non exigua laus primum alacritati tantæ debetur, quanta te inflammari omne ad honeſtarum diſciplinarum genus oſtendis: tum ex iis percontationibus, quas in epiſtolæ tuæ fine poſuiſti, non eſt obſcura divinatio, vel qui modo ſis iſtis in ſtudiis, vel multo magis qui ſis poſtea futurus, ſi parem his initiis progrediendi conſtantiam adjunxeris. Quam ut adhibere pergas, hortarer equidem, ſi id eſſe opus exiſtimarem. ac niſi, ut epiſtola tua fert, refrenendus mihi magis ardor tuus, quam incitandus hortatione mea videretur. Quamobrem hac minime neceſſaria omiſſa parte, reſpondebo conſultationi tuæ, qua meum conſilium exquiris, quam te ſtudiorum inire viam, ac præſertim in perdiſcenda hiſtoria, Chronologiaque quid ſequi oporteat. Nam cum eam ex libris noſtris inſtitueris petere, atque ii duplici genere conſtent, quod alii meram hiſtoriam pollicentur, hoc eſt rerum geſtarum expoſitionem: alii tui ſunt τεχνικοὶ, quibus ſola annorum methodus traditur, dubitare te ſcribis, utri te potius addicas, cum in ambobus ſimul operam collocare nequeas. Mihi vero ex commodo tuo partiendus hic labor videtur: ut ſi utrumque eodem perſequi tempore non potes; des te illi potius parti, quæ perpetuam hiſtoriam continet: non ſolum quia facilitatis plus habet, minuſque tricarum; ſed etiam quod ad uſum ſcholarum, & illius profeſſionis, quam ſuſtines, multo eſt neceſſaria magis. Quod ſi interim otii aliquid nactus fueris, ſubſecivique temporis, valde auctor tibi ſum, ut & partem alteram adjungas, & quod affectum jam a te eſſe ſcribis, id perficias. Credi enim via poteſt, quantum ad illuſtrandam, ac muniendam hiſtoriam utilitatis afferat methodus illa: immo quam ſine hac cæca iſta ſit; neque ſe tueri, ac ſibi opitulari ipſa poſſit. De qua re ſcripſi alias in Prolegomenis Operis de Doctrina Temporum: quo minus hic ea repetere attinet. Te vero, qua & ingenii præſtantia, & voluntate eſſe video; ſi eumdem, quem inſtituiſti, curſum tenes, plurimum hac in arte, ceteriſque conſecuturum eſſe, pro certo habeo.

Reliqua eſt epiſtolæ tuæ pars altera; quæ duplicem inquiſitionem continet totidem de locis, ad quæ breviter ſic accipe. Diodori labem illam annorum 12, vel 13, jampridem a nobis animadverſam habes in XII de Doct. Temp. pag. 274, & 275. tum in libro IX cap. LXV. Sed errorem hunc eſſe Diodori iſtic aſſero. Tu ſic excuſari hominem poſſe conjicis, quaſi conſulto ita fecerit, ut Olympiadas tres de numero detraheret, quas ἀνολυμπιάδας Elei nominarunt; eæque, teſte Pauſania, fuerunt VIII, XXXIV, & CIV. His enim ſuppreſſis, μεταχρονισμὸν ais, annorum duodecim admiſiſſe Diodorum. Hoc idem de Polybio ſuſpicabatur Georgius Hervvartus in portentoſo illo libro, cui *Novæ, veræ, & exactæ Chronologiæ* tam falſo, quam confidenter titulum inſcripſit; contra quem in IX de Doct. Temp. cap. XLVII. accurate diſputamus. Quæ autem illic adverſus eum argumenta collecta ſunt, eadem contra conjecturam tuam valent. Itaque cum libros noſtros penes te habeas, tu hinc illa petere potes; ego hic longior eſſe non debeo.

De ortu Alexandri M. & Plutarchi loco quod ſecundo quæris; non eſt quod valde conflictemur, dum ea pro certis teneantur, quæ de Olympiadici agonis tem-

pore illic expoſuimus. Sane ex paucis illis quæſtionibus, ut jam dixi, capio ingenii tui ſpecimen, quod ad iſtas artes amice factum in eadem palæſtra, ſi me audis, diligentius exercebis. Nihil enim hoc tempore aliud eſt; in quo vel ad divinam procurandam gloriam utilius; vel ad ſocietatis noſtræ decus, ac ſplendorem illuſtrius; vel ad privatum animi tui fructum jucundius elaborare poſſis. Quod ſi qua in re ſtudiis tuis commodare potero: quoniam ita tibi perſuaſiſti, nonnullum ad ea præſidium in me tibi eſſe poſitum; ego quidquid illud eſt, totum ea lege tibi defero, ut ſi in reſpondendo ero tardior, viciſſim ignoſcas; ac me meo commodo id agere permittas. Vale. Lut. Pariſ. XIII Cal. Dec. CIↃ IↃC XXXIV.

EPISTOLA VI.

Petro Poſſino Societatis Jeſu, Toloſam.

QUo plures ad me litteræ tuæ veniunt, eo magis judicium meum confirmant, quod de tua indole, ingenioque feci, ex quo te primum noſſe potui. Vel illæ poſtremæ ut elegantes erant, & eruditæ, atque, ut Attice dicam, πεπονημέναι! Quibus quidem reſpondeo ſerius, more meo; ne itidem ut alias feci, occupationes meas, aut aliorum litteras, quibus peræque ſatisfaciendum eſt, excuſare pergam. Quamquam te video in eadem eſſe cauſſa, qui poſt tertiam, quam acceperas, menſem reſpondiſti litteris meis. Cujus tibi culpæ, ſi quam agnoſcis, quod te malo non facere, facile do veniam; dum tu mihi ſimili in re viciſſim ignoſcas. Nimis in amicitia importuni ſunt, per quos in hoc litterarum officio negligentibus interdum eſſe non licet. Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν. Ego vero & ſtudio tuo gratulor, quod in illo doctrinæ genere collocare pergis: & conſilii mei, quo te ad illud inductum, incenſumque eſſe profiteris, capio fructum. Quod meum beneficium, quando ſic eſſe vis, eatenus agnoſco, ut ejus mihi tuendi, ac promovendi impoſitum onus exiſtimem. Itaque cum hortari te, ut idem illud agas, numquam deſinam: tum, ſi quid uſus noſter levare laborem tuum poteſt; hunc tibi quantum voles aſſumendi perpetuam copiam faciam. Nunc ad ea, quæ in epiſtola tua percontatus es, paucis, atque ordine reſpondebo.

In primis de Excidii Trojani tempore non muto ſententiam. Contigit enim ex mente Dionyſii Halicarnaſſenſis, eo anno, qui eſt a nobis expoſitus in IX de Doct. Temp. capite XXXI. Quæ vero de neomenia Hecatombæonis objici poſſunt ex primo libro, ea recte ipſe diſſolvis. Nam illic nihil niſi hæſitationem noſtram aperuimus; quæ rationi & auctoritati ceſſit in nono libro. Videntur civilis anni Attici conditores neomeniæ præſertim rationem habuiſſe: quam tamen intercalaris menſis longius arceat interdum ab ſolſtitii cardine: ut ex typo Calippicæ periodi conſtat, quem in libro 2, pag. 72 deſcripſimus. Neque vero hanc ipſam Calippicam methodum civilem fuiſſe puto: ſed aſtronomis cognitam; ita tamen ut ad eam civilis anni caſtigatio exigi potuerit.

De lunari defectione anni per. Jul. 4650. probo induſtriam tuam: quam ut experirer, raptim ejuſdem calculos poſui; qui quoniam a tuis leviter diſſentiunt, hic eos adſcribam. Anno periodi Julianæ 4650, cyclo Solis 2, littera E, Lunæ 14, plenilunium Eclipticum commiſſum eſt Romæ die 7 Novembris feria ineunte 5, hora poſt noctem mediam 2, 53, M. 1. *Sec.* Ad quod tempus hi ſunt medii motus.

Motus Solis ab Æquin.	*Anom. Solis*
S. G. M. Sec.	*S. G. M. Sec.*
7. 13. 35. 9.	5. 6. 22. 33.
Anom. Lunæ.	*Motus Latitud.*
S. G. M. Sec.	*S. G. M. Sec.*
3. 22. 15. 43.	11.23. 31. 39.

		M.	S.	
Proſthaphæreſis	Solis	o. 50.	49.	S
	Lunæ	o. 41.	27.	S

Differentia 9. *M.* 24. *Sec.* Tempus, horæ o. 18. *M.* 20. *Sec.* S. Verum plenilunium hora 2. 34. *M.* 35. *Sec.* Accuratius hora 2. 36. *M.* 19. *Sec.* Phyſicum hora 2. 46. *M.* 11. *Sec.* Motus latitudinis medius 11. 23. 21. *M.* 54. *Sec.* Verus, 11. 22. 39. *M.* 57. *Sec.* Latitudo auſtralis 38. *M.* 2. *Sec.*

		M.	*Sec.*		M. *Sec.*
Semidiameter	Lunæ	16.	59.	Summa 63. 2.	
	Umbræ	46.	31.		
	Solis	15.	57.		

Differentia ſummæ ſemidiametrorum Umbræ ac Lunæ, & latitudinis, 25. *M.* o. *Sec.* Digiti ecliptici $8\frac{4}{5}\frac{0}{9}$ id eſt fere 9

Quadratum latitudinis, 5207524 *Sec.*

Quadratum ſummæ ſemidiametrorum umbræ ac Lunæ, 14303524 *Sec.*

Differentia, 9096000. *ſec.* Radix quadrata 3015. *Sec.* quæ ſunt 50. *M.* 15. *Sec.* quæ dant horam 1. 28. *M.*

Igitur initium defectionis hora poſt mediam noctem 1. 18. *M.* 11. *Sec.*

Medium defectionis hora	2.	46.	11
Finis hora	4.	14.	11
Duratio horarum	2.	56.	M.

Examen veræ ſyzygiæ.

	S. G. M. *Sec.*
Motus Solis medius	7. 13. 34. 28
Media Lunæ diſtantia	5.29.51.25 A
Locus Lunæ medius	00 42. 20. S
Verus locus Lunæ	2. 12. 43. 33
Verus locus Solis.	7. 12. 43. 36 S
Reſiduum	5. 29. 59. 57

Deſunt ad exactiſſimum oppoſitionis calculum ſecunda 3.

In epilogiſmo tuo Reſiduum erat, 5. 29. 49. *M.* 26. *Sec.* ſed ἀπροσδόκητον eſt. Nam ea tuis calculis ſuperſunt omnino, 5. 29. 59. *M.* 26. *Sec.* Etenim verum locum Lunæ ponis 1. 12. 43. *M.* 20. *Sec.* de quo ſubtrahis Verum Solis 7. 12. 43. *M.* 54. *Sec* Reſtant igitur 5. 29. 59. *M.* 26. *Sec.* Itaque accuratior, quam putabas, fuiſti. Redeo ad ἀπομνημονευμάτων noſtram. In ea ſemidiametrum Lunæ contra tabulas noſtras, adeoque Tychonianas, uſurpavimus minutorum 16. *M.* 59. *Sec.* non 17. *M.* 59. *Sec.* quod eo feci, & ut deinceps facias cenſeo, quoniam qui Tychonianas tabulas ediderunt, per imprudentiam uno minuto aberrarunt: ut Chriſtianus Longomontanus obſervat libro I Theoricorum, cap. VIII. qui caſtigatiorem proinde tabellam edidit p. 174. quam adhibere nos oportet.

Curtii locus ille de Syracuſanorum expeditione in Africam jamdudum notatus eſt a Radero in Commentariis ad eum auctorem, & erroris damnatus. Jure id quidem, ſi de Agathocle intellexit. Eſt enim haud mediocris ἀναχρονισμός. Sed quid ſi alias eodem Syracuſani navigarunt? Tametſi nuſquam, quod meminerim hiſtoria talis extat. Illud alterum de Alexandri ſucceſſoribus, in quo ab ſacra hiſtoria diſſentire videtur, copioſe Serrarius in Commentariis ad Macc. expoſuit. Omnium faciliima ratio mihi videtur, diviſiſſe dici regnum ſuum Alexandrum, quod Perdiccæ, a quo diviſum eſt poſt ejus mortem, ſummum jus, & adminiſtrationem dato annulo permiſerit. Vale. Lutet. Pariſ. III. Cal. Jan. CIↃIↃCXXXV.

EPISTOLA VII.

Petro Poſſino Societatis Jeſu, Toloſam.

NON excuſabo tarditatem meam, cujus utrique noſtrum impunitatem volo eſſe propoſitam: nec illa tamen aut libenter utar, aut licentius, quam erit neceſſe.

Mitto integrum Rationarium editionis poſtremæ in duos tomos partitum, ac paullo longioris formæ, quam prius erat; quam octuplicatam officinæ vocant. Secun-

dus

Digitized by Google

dus tomos, qui eſt altero dimidio ſere minor, Diſſertationem illam de Photino, ac Sirmienſi Concilio continet: quam ſic excudi mandaveram, ut & conjunctim cum opera reliquo, & ſeparatim legi poſſet. Ideo feci libentius, ut hoc te manuſculo provocarem, quod ad illud te doctrinæ genus incitari prope divinitus ſentio. Neque vero quiſquam, meo judicio, vel idoneus magis eſt; vel majori exſpectatione ingreſſus in illa ſtudia, quam tu: ſi & conſtans voluntas erit; & otium ſuppetet; quod deinceps abundantius fore videtur; ubi te oneri illi conſueſeceris profeſſionis novæ, ac ſane laborioſæ; præſertim cum ad publicas ſcholas acceſſit etiam privata noſtrorum inſtitutio. Sed utcumque tuæ res habebunt, nolo te ab cœptis aliqua difficultas abſterreat; quæ tanta eſſe nulla poteſt, quin iis ingenii viribus, & hac induſtria, quæ in te eſt, ſuſtineri, ſuperarique poſſit. Adjungerem ad illa tua præſidia, pollicitationem operæ meæ; meque tibi fautorem, & adjutorem laboris iſtius offerrem, ſi id valde neceſſarium crederem. Sed cujuſquemodi tandem illud eſt, quod a me proficiſci in te poteſt, equidem tibi ejus, quam voles, benignam copiam, ac liberalem faciam. Incumbe modo, uti cœpiſti, & fortem animum affer ad id, quod reliquum eſt illius artis: quod fortaſſe non ita magnum eſt, & eo minus operoſum, quod jam es conſecutus. Neque vero deſiſtendum tibi interim eſt ab illo ſtudio, & exercitatione dicendi, ac ſcribendi, cui te neceſſario deditum eſſe ſignificas. Nam utrumque ubi concalueris, haud ægre præſtabis. Tum ambo illa ſtudia neque genere ſejuncta ſunt; neque pugnant invicem: ſed conjuncta ſunt potius, & mutuis ſubſidiis aluntur, ac ſeſe fulciunt. Quod autem ad Græca Latine vertenda tua te voluntas impulit; tamquam auſpicatus per iſta publicam ad lucem aditus pateat, conſilio iſtic opus eſt.

Meum ſi requiris; ego non te nimium occupationi huic addictum eſſe volo: nec in eo caput cœnæ tuæ conſtituere. Plus enim habet ea res tædii, ac moleſtiæ, quam operæ pretii, aut certe ſplendoris. Etſi minus hoc te alterum ſollicitat; tamen otium tuum & ætatem melius collocare potes. Quare leviter hoc attingas cenſeo: teque Veterum ad lectionem & eruditionem illam variam, in primis autem antiquitatis, & hiſtoriæ transferas.

Nunc ad illa veniam capita duo, de quibus percontatum te eſſe memini. Horum prius erat de anno, quo Æſchines contra Cteſiphontem ac Demoſthenem dixit. De quo cum Photius a Plutarcho diſſentiat; ego Plutarchi potiorem eſſe cauſſam arbitror; qui Prætore Ariſtophonte id eveniſſe refert in Vita Demoſthenis. Movet ut ita ſentiam gravis auctor Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui in epiſtola ad Ammæum pag. 124 edit. Vecheli de Oratione Demoſthenis, quæ eſt de Corona ſic loquitur: Οὗτος γὰρ μόνος εἰς δικαστήριον εἰσηλύθεν μετὰ τὸν πόλεμον ἐπ' Ἀριστοφῶντος ἄρχοντος μετ' ὀκτὼ μὲν ἔτη τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἔτει δὲ μετὰ τὴν Φιλίππου τελευτὴν, καθ' ὃν χρόνον Ἀλέξανδρος τὴν ἐν Ἀρβήλοις ἐνίκα μάχην. Ariſtophon Prætor incurrit in annum per. Jul. 4384, qui proxime iniit poſt Arbellicam pugnam. Chæronenſe vero prælium cadit in annum periodi Jul. 4376. a quo nonus eſt is, quo Præturam adiit Ariſtophon: idemque ſeptimus a Philippi obitu, qui Pythodoro Prætore contigit anno per. Jul. 4378. Quare non circiter anno abeſt ab exacto Dionyſii calculus. Cujus in verbis mendoſa vox eſt illa ὀκτώ. ac neſcio an ſcripſerit δέκα ἐνιαυτοῖς μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ut Plutarchus habet, qui ex Dionyſio videtur accepiſſe. Id ſi eſt verum, tum unius anni, vel biennii error erit, niſi pro δέκα, ἐννέα ſcripſit; & uterque terminus in ſumma comprehenditur. Omnino Ariſtophonte Prætore, & anno per. Jul. 4384, dictæ ſunt orationes illæ celeberrimæ, paullo poſt Arbellicam victoriam, hoc eſt anno fere vertente.

Vellem de oratione Demadis, quod alterum fuit percontationis caput; ita mihi ratio conſtaret. Sed ea perdifficilis eſt. Parum abeſt, quin litem orationi illi de ſtatu moveam: hoc eſt, quod te quoque ſuſpicari video, ſuppoſititiis adſcribam. Sed nolo temere ſtatuere. Quare aſſenſum ſuſtineo. Eſt autem & mutila, & argumenti obſcurioris; de quo placet interim conjectura tua; donec certius aliquid odoremur. Poſtquam iſta ſcripſi, relegi iterum accuratius; ac priorem noſtram ſuſpicionem firmavi. Mihi quippe dicendi genus minime forenſe, ac pugnax, & πολιτικὸν videbatur; ſed languidum, ac lacertorum nihil habens: cujuſmodi non puto fuiſſe Demadis; quem πανοῦργον, hoc eſt vafrum, & callidum oratorem fuiſſe ſcribit Suidas. Quamobrem eo revertor, ut Sophiſtæ cujuſdam μελέτην, & umbratilis declamatio fuerit. Quæ tu autem Latine ex ea vertiſti, magnopere mihi placent: niſi quod paullo eſt tua interpretatio diffuſior. Porro locus ille, qui proxima verba illa ſequitur, quæ a te Latine facta ſunt, manifeſte mendoſus eſt. Eum ita reſtituere conabar. Ἀλλὰ μὴ εἰ τὸν ἔλεγχον φοβοῦμαι τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ τὸν ἄδικον φθόνον· ὃς ἀεὶ κεῖται τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ φύεται ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς λέγειν, ἢ πράττειν, vel ἐπιφύεται τοῖς δυν. λεγ. Invidiam ait imminere, infeſtamque iis eſſe, qui dicendo, agendoque valent, quod veriſſimum eſt. Aut hæc, aut his ſimilia ſcripſit Demades iſte verus, an ementitus. Vale, mi Pater, meque ſacrificiorum ac precum tuarum participem facito. Lutetiæ Pariſiorum, Eidibus Maiis CIↃIↃCXXXVI.

EPISTOLA VIII.

Ægidio Bucherio Societatis Jeſu, Tornacum.

HABEO munus a te longe optatiſſimum, ac ſuaviſſimum, Commentarium de Doctrina Temporum ad Aquitanum Victorium. Huic debitam a me gratiam ut non haberem ſolum; ſed etiam pro virili parte referrem, tantiſper has litteras diſtuli; dum Rationarii noſtri abſoluta eſſet editio; quam novam, ac priori longe caſtigatiorem, & uberiorem inſtitueram. Quod nunc opus ad te mitto impar quidem ei, quo me provocaſti; nec ejuſmodi, ut Heſiodio illi reſpondeat, quo bene meritos remunerari jubet.

Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴκε δύνηαι.

niſi quod ea nos clauſula excuſare poteſt, αἴκε δύνηαι quæ non minus in exæquando, quam in ſuperando beneficio rationem haberi vult ejus, quantum quiſque poſſit. Commentarium tuum attente, & uti res poſtulat, nondum legere potui; quod me ſpero propediem facturum. Nam, ut abſint cetera, ſatis magnam ad legendum illecebram præbet tum inſcriptio eadem, qua nos uſi antea fuimus: tum argumenti in plerique germanitas: tum a nobis poſtremo tua nonnulla diſſenſio; quæ omnia cupiditatem noſtram incredibiliter acuunt: ut ex utrorumque comparatione, utra veriora ſint, æſtimare poſſimus. Sed hoc otii, uti dixi, majoris eſt; quod ad hæc recolenda ſtudia mihi jampridem defuit. Hoc ſimulatque nanciſci potero, ſi id tamen non ingratum tibi eſſe perſpexero: quæ mihi in mentem venerint, non contentioſo, ſed cupido inquirendæ veritatis, & benevolo animo perſcribam. Spero enim, a me cœptam hoc ſcribendi ad te officium, aliarum deinceps litterarum mutuæque inter nos conſuetudinis initium futurum.

Non potui tamen facere, quin pauca quædam hic adſcriberem, quæ ſe primum ad impetum volutandi commentarii illius obtulerunt.

De Cyrilli epiſtola, quam in Appendice Operis noſtri de Doct. Temp. edideram; aliqua ſunt, in quibus a me diſcrepas. Primum quod anno Chriſti 443 putas eſſe ſcriptam, & in ea Paſcha pronunciari anni 444. Atqui data potius videtur, ut nos ponimus, anno 419. ut Paſcha ſit anni 420. Scripſit enim hanc epiſtolam Cyrillus ad Aurelium Carthaginienſem Epiſcopum, aliosque Præſules Africanos, qui Synodicam ad ipſum, ac ceteros Patriarchas ſcripſerant, ut ex eorum ſcriniis authenticos Canones Nicæni Concilii repeterent; de quibus inter ipſos, & Rom. Pont. Zoſimum controverſia erat; quod ex tom. 2. Conciliorum licet intelligere. At ante annum 443 jamdudum exceſſerat Aurelius; ſi quidem anno 430 Capreolus Epiſcopus Carthaginienſis fuiſſe legitur: qui ad Epheſinam Synodum litteras dedit, quibus de obitu S. Auguſtini certiores Patres fecit, cum illum ad Concilium Theodoſius invitaſſet.

Huic Cyrilli epiſtolæ ſubjecta erat in Sirmondiano MS. lacinia quædam, quam minime germanam eſſe, cum ex aliis multis conjecturam fecimus, tum ex eo, quod Latinorum regulam commemorat, ac refellit, quarum neque nomen, neque inſtitutum Cyrillus um-

quam didicit; tum denique quod Paſcha in eadem lecione conceptum longe ſit citerioris ætatis; ut in notis ad illam epiſtolam probavimus.

In epiſtola Proterii pag. 84. S. Athanaſium credis deceſſiſſe anno Chriſti 373, non ut vulgo perſuaſum eſt, 371. Verum non modo Socrates lib. IV, cap. XXI Gratiano II, & Probo Coſſ. mortuum eſſe teſtatur, qui eſt annus 371. ſed etiam Alexandrinorum Epiſcoporum ſucceſſio, quæ eſt apud Nicephorum in Chronico. Ibi enim anno quintodecimo ab Athanaſii obitu, Theophilus illius urbis Epiſcopatum adiiſſe legitur. Creatus eſt autem Arcadio & Bautone Coſſ. ut Socrates tradit lib. 5. cap. 12. qui eſt annus 385. Proinde neceſſe eſt Athanaſium obiiſſe anno 371. Proterium vero, niſi mendoſus eſt locus, per hallucinationem Athanaſii nomen edidiſſe.

Hæc de argumenti parte illa, quæ in tuis commentariis expeditior erat raptim ad te ſcribere volui. Interim ab communi Domino fauſta, & fortunata tibi omnia precor; idque ut viciſſim mea cauſſe facias in ſacrificiis precibuſque tuis enixe peto. Vale.

EPISTOLA IX.

Georgio Schonbergo Societatis Jeſu, Friburgum.

MIHI vero per illud optatum eſt, uſum inter nos mutui officii conſuetudinemque litterarum deinceps inſtitui: quam cum a me tam enixe poſtulas; facis abundantia quadam modeſtiæ; ut quod ego quovis comparare debueram, id a me tribui tibi beneficii loco deſideres. Dabo igitur operam, ne te, ſi minus ſpei exſpectationiſque tuæ, ſtudii certe mei, voluntatiſque pœniteat. Cujus ut ſpecimen aliquod modo præbeam; quæ duo a me requirebas, ad ea reſpondebo paucis; ac de Solis deliquio primo dicam, cujus accuratam ἐξήγησιν in epiſtola tua poſuiſti.

Quæris ecquid ſuperioris anni defectio, quam in Natalem ipſum Domini Aſtronomicæ tabulæ conferunt, hic a nobis obſervata fuerit. Equidem nihil illo die libentius vidiſſem quam ſerenum, liquidumque cælum, & ad cæleſtium rerum obſervationes idoneum: ut de ſolari deliquio, quod ex tabulis prædixeram, oculis, ac re ipſa comprobarem. Sed magno dolore noſtro contigit, totus ut ille dies obſcurus abiret, ac nubilus, ac ne Solis quidem ipſius intuendi copiam ullam faceret. Quamquam et vel aperriſſimo tum cælo frui licuiſſet, haud ſcio quam a nobis penitus diſcerni defectio illa potuerit. Nam neque triental amplior in Europa ſumma illius obſcuratio contigit: & Lutetiæ vel initium duntaxat illius proſpici potuiſſet; qua de re in Prognoſtico monueram.

Atqui ex eo calculo, quem e Tychonicis tabulis diligenter inſtituis, mediam etiam illius Lutetiæ conſpici potuit. Scribis enim initium ejus incidiſſe hora poſt meridiem ſecunda, 32′, 15″: Medium hora tertia, 49′, 3″: Finem hora quinta, 5′, 51″. Sol hac in urbe hora fere quarta poſt meridiem occidit. Quare aliquanto Solis occaſum ſumma obſcuratio præceſſit.

Verum minime dubito, quin media defectio occaſo jam Sole commiſſa fuerit; cujus rei certius cognoſcendæ gratia ex Tychonicis tabulis iſtud ipſum deliquium denuo ſubduxi, ejuſque διαφορὰν hic periclitandi gratia perſcripſi.

Calculus ecliptici Novilunii anno 1629 Decemb. XXV. ex Tychonicis tabulis

* * * * * * * * * * * * * * *

Τὸ διάφορον calculi veſtri, ac noſtri minutorum eſt initio 26, in medio 23. quo intervallo tardius a nobis exhibetur.

Cum nos iiſdem tabulis utamur, mirum videri poſſit, unde tanta διαφορᾶς varietas orta ſit. Id eo factum animadvertimus, quod tu ad proſthaphæreticum tempus computandum verum horarium motum adhibueris, ego medium, ſive æquabilem aſſumpſerim. Prius illud ex Tychonis præſcripto, & exemplo factum eſſe non diffiteor: ſed in eo minime audiendus eſt, præſtatque mediis illis motibus, quam veris uti; quod ego certiſſima ratione comperi. Etenim ſi quis Tychonicas omnes lunarium, ac ſolarium eclipſeon τηρήσεις ad fidem illius tabularum exigat, ſi proſthaphæreticum tempus per verum motum horarium ſubducet, longiſſime ab obſervationum momentis aberit; ſic ut hora propemodum integra diſtet. Quod ut primum animadverti, ſane vehementer obſtupui; deque ea tota lectorem admonui in libris de Doct. Temp.

In quo ſciendum illud eſt: quo differentia mediæ ac veræ Synodi major eſt, eo abnormiorem eſſe calculum: quo vero minor eſt, eo minus referre utrum horarium motum ad proſthaphæreticum tempus accommodes; quod ego Tychoni arbitror fraudi fuiſſe. Quo enim exemplo uſus eſt, in eo proſthaphæreticum tempus perexiguum eſt.

Hoc primum caput eſt epiſtolæ. Alterum erat, uti Danicam Aſtronomiam a bibliopolis noſtris emerem, ad voſque mitterem. Feci ut rogatus eram, ac Sebaſtiano Cramoiſio typographo noſtro id negotium dedi: qui ſe Nanceium haſce litteras cum libro miſſurum recepit. Habebam & librum alterum pergrandem, Theologiam Moralem P. Laimanni, quam hac in urbe quidam typographus recudit. Is rogatu meo unum exemplar auctori ipſi dono dedit; quod ego penes me habeo: nec aliud, quam opportunitatem mittendi illius exſpecto. Qua de re velim certiorem Laimannum facias, ad eumque typographi illius litteras perferendas cures: qui ſe præſto fore pollicetur, ſi quid novi Pater ille typis noſtris committere velit. Vale.

EPISTOLA X.

Stephano Vito, Societatis Jeſu.

GRATULOR Animadverſionibus veſtris, ſi quidem tale in iſtis fuit aliquid, quod tantum virum tam incredibiliter afficeret. Etſi hoc ego non illarum adſcribo merito, quod in eo eſſe genere mediocre arbitror: ſed modeſtiæ, & humanitati tuæ, cujuſmodi in Homero candorem animi Oratione 2 miratus eſt Themiſtius, qui principem illum poetarum nihil ferme ait ſine aliqua laude nominaſſe: uſque adeo ut & flagella ipſa ſplendida, & ſubulcum regem, & viliora quædam ſplendidis vocabulis appellet.

Cujus etiam in te candoris ac modeſtiæ fuiſſe illud interpretor, quod quæ melius per te ipſe ſcire, atque extricare poteras, de iis conſulere me, ac percontari malueris.

De quibus inquiſitionis capitibus, ne in præfando ſim, excuſandoque longior, ſingillatim & ordine reſpondebo.

Ac primum de Paſchate quod e Judæis anno illo, quo paſſus eſt Chriſtus, celebratum fuit, perſpicuum eſt typographi mendum, qui XXI Martii pro XXIV edidit. Nam XXIV Martii ex Epiphanii ſententia primus dies azymorum actus eſt a Judæis; cum pridie ejus diei verus in cruce agnus eſſet occiſus.

De Ancyrana Synodo Semiarianorum veriſſimum eſt, quod nos pag. 319 ſcripſimus, eam anno Chriſti 358 incidiſſe.

Quod ad Francos attinet, non eſt dubitandum Epiphanii tempore in illis ipſis, quæ dixi, locis habitaſſe, hoc eſt trans Rhenum, ac cis Albim fluvium; ubi Chauci, Anſivarii, Chattuarii, Chamavi, Sicambri, & Friſii collocantur. Teſtatur hoc Ammianus Marcell. L. XX. qui de Juliano ita ſcribit: Julianus in limitem Germaniæ ſecundæ egreſſus, omnique apparatu, quem flagitabat inſtans negotium, communitus, Trajectenſi Moſæ oppido propinquabat. Rheno deinde tranſmiſſo, regionem ſubito pervaſit Francorum, quos Anſivarios vocant.

Eoſdem Francos Salios appellat Ammianus L. XVII. *Quibus paratis, petit primos omnium Francos, eos videlicet, quos conſuetudo Salios appellavit.* Salii porro ab Sala fluvio nomen acceperunt, qui eſt Iſala fluvius, qui in eodem illo tractu in Rhenum ſl. vel in flevum lacum effunditur. Sed vide quæſo Philippi Cluverii Germaniæ lib. III. c. XX. Panegyricus Maximiano, & Conſtantio dictus: *Multa Francorum millia, qui Bataviam, aliaſque cis Rhenum terras invaſerant, interfecit, depulit, abduxit.*

Eumenius Paneg. *Bataviam ſub ipſo quondam alumno ſuo a diverſis Francorum regibus occupatam omni hoſte purgavit.*

Nec

Digitized by Google

Nec me movet, quod Hieronymus Francos inter Saxones, & Alemannos habitare ſcribit. Nam late diffuſa gens, & ſub eodem nomine varios in populos diviſa non unas ſedes, neque continuas occupavit.

Quæris deinde, quemadmodum congruat anno Chriſtianæ & vulgaris epochæ xxxi, Chriſtum feria vi paſſum eſſe; Martii xxiii, Luna cæleſti xiv; cum alio loco ſcripſerim pleniluaium contigiſſe Martii xxvi, feria 3. unde conſequens ſit, feriam vi incidiſſe in xxix Martii, & Lunam cæleſtem xviii.

Facilis eſt reſponſio. Nam feria vi tam Martii xxiii, quam xxx accidit. Sed antecedentem ob eas cauſſas ſumpſimus, quas in Animadverſ. pluribus explicata habes. Fuit autem xxx Martii feria vi, non xxix. Littera quippe G anno illo locum habuit. Sed in Diagrammate, quod pag. 149 propoſitum eſt, horæ & fragmenta, cum 12 excedunt, ad ſequentem diem, feriamque pertinent.

Miror abs te negari Bedam auctorem eſſe librorum illorum, qui de Temporum ratione, & de Natura rerum inſcripti ſunt. Atqui in calce hiſtoriæ libros a ſe editos recenſens, illos ipſos nominatim refert. Nam qui de Æquinoctio inſcribitur, is in veteribus manuſcriptis non Bedæ, ſed Philippi Presbyteri titulo legitur.

Quod ſcribis de annorum Chriſti computo, qui veteri more ab eo anno, quo fuit in mero, numerari incipit, is eatenus a me damnatus eſt, ſi ætatis anni putari indidem incipiant. Siquidem communi more hominum, & inſtituto ætatis annus primus ab eo momento reperitur, quo infans in lucem editus eſt. Non igitur reprehenſum a me illud eſt, quod æra Chriſtiana utcumque ab anno Incarnationis deducta ſit: ſed quod plerique in annorum ætatis Chriſti numerum procedere juberent eum, quo in ſacro virginalis matris utero geſtatus eſt.

Ritum illum celebrandi Paſchatis contra Catholicum uſum, qui pertinaciſſime ab Scotis obſervatus eſt, merito hæreſim appellavi, cum Epiphanium, aliosque PP. ſecutus; tum ipſummet, quem patronum advocas, Bedam. Hic enim libro ii Hiſtoriæ, cap. xx, Hilarii Papæ deſignati litteras recitat; in quibus ita loquitur: *Reperimus quoſdam provinciæ veſtræ contra orthodoxam fidem novam ex veteri hæreſim renovare conantes. Paſcha noſtrum, in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſa caligine refutantes, & quartadecima Luna cum Hebræis celebrare nitentes.*

Scotorum nomen cum geminum in antiquis libris exſtare memini: nec ab conjectura tua iam alienus, Epiphanium Σκιτων ita ſcripſiſſe.

Quod Auguſtini ſermones aliquos pſeudepigraphos ſub illius nomine laudavi, nullum ex eo veritati præjudicium facere volui. Sed ita plerumque mos eſt, ut quibus titulis vulgo inſcribi ſoleant libri, Veterumque tractatus, eum iis citari conſueverint. Quod ipſum de libello qui Bedæ nomine editus eſt de loquela per geſtum, intelligi volo.

Marianum Scotum haud temere ab communi errore ætatis illius exceperim, quæ in annis illis duobus & viginti ridicule conflictata eſt. Nullam enim ad hanc diem editionem vidi Chronici illius, in qua non illud appareret.

Hæc ad quæſita tua quam potui breviſſime: quorum partem maximam, quæ quidem ad annos temporaque pertinet, plenius in Opere noſtro de Doctrina Temporum explicavimus. Quod autem paullo fui in reſcribendo tardior, facile hanc culpam tum æquitas & humanitas tua; tum infinita hoc tempore varietas occupationum a me deprecabitur. Quæ numquam tamen tantæ, aut tam graves eſſe poterunt, quin, ſi quid de me ſciſcitari præterea velis, hanc qualemcumque reſpondendi operam non cæteris omnibus ac negotiis antiquiorem habeam. Vale.

EPISTOLA XI.

Arnoldo Cathio Societatis Jeſu, Ruremundam.

EODEM die litteras ad me Lutetiam ſcribebas, quo ego Rothomagum, & in oram illam Neuſtriacam Lutetia proficiſcebar. Qua in excurſione ſex admodum hebdomadas poſuimus. Itaque non prius litteras tuas vidi, quam peregre ſum reverſus. Quod eo ſcribo; ne meam in reſpondendo tarditatem, ac negligentiam accuſes.

Equidem doctorum, ac piorum hominum litteris & conſuetudine plurimum delector: tam quod mutuum hoc officii genus inter nos exſtare deinceps poſtulas, hoc vero gratiſſimum eſt ſponte id oblatum eſſe, quod expetere ipſe, ac prior impetrare debuerim. Nam ut communia illa neceſſitudinis jura prætermittam, quæ nobis abſentes etiam eodem ex ordine, ignotosque conciliant; quæque ita commendas, ut ad ea propius tamen inter nos aliquid, ac familiarius velis adjungi: certe doctrinarum illa conjunctio, quibus uterque incredibiliter dediti ſumus, acriores mihi ad hujus amicitiæ cupiditatem ſtimulos admovit. Quocirca tibi de hoc in me ſtudio ac voluntate primum habeo gratiam: tum ut immortalem, ac perpetuam hanc eſſe velis, magnopere peto. De me quidem tibi polliceor: nullo me officiorum genere conſervandæ huic amicitiæ, immo amplificandæ ornandæque defuturum.

Quod ad ea vero quæſtionum capita pertinet; de quibus quid ſentiam ſciſcitaris: etſi intelligo non tam hæc diſcendi cauſſa, quam litterariæ iſtius ſanciendæ conſuetudinis injecta eſſe; tamen reſpondebo breviter. Igitur Chriſtianam æram anno ab Orbe condito quarto & octogeſimo ſupra nongenteſimum ac ter milleſimum exordiri placet. Etenim ſua cuique putandorum temporum ratio eſt, a nobis iſta certis de cauſſis eſt conſtituta; quas in tomo II operis de Doctrina Temporum uberrime tradidimus. Neque vero id ἀπόδειξις mera: ſed majori ea parte conjectura nititur. Quare qui aliter exiſtimet; non magnum flagitium fecerit. Sit ille modo ſibi conſtans; & Chronologiæ ſuæ rationes ita ex parte moderetur; ne cum anterioribus poſteriora, vel utraque cum hiſtoria, & obſervatione diſſideant.

De Orbis conditi tempore, ac cardine, ego cum Judæis, cum Serrario noſtro, aliiſque ſentio, autumno potius, quam vere procreatum eſſe. Cur huic illam opinionem præferam, eodem ex opere repetendum eſt. Poſtremo de anno Chriſti Natali, de quo maxima in libri xii parte diſſeruimus; noſtra illa ratio eſt: ſi Joſephi, ac Dionis auctoritatem ſequi velimus: Dekerianam ſententiam, quæ communem Natalem annis quatuor antevertit; aut Keplerianam, quæ unum addit annum, valde probabilem: immo neceſſariam videri. Quæ cum hactenus offenſionem apud earum rerum minus peritos, & invidiam habuerit (nam & ab Annalium conditore tam ipſam, quam ejus auctorem Dekerium inclementer acceptum meminimus) hoc quidem tempore tuendæ illius; ſic quaſi vindicandæ libertatis vexillum a Capitolio ſublatum eſt. Etenim, quod jam ſciſſe te arbitror; libellus quidam ab hinc biennio hic editus eſt, auctore M. Antonio Capello Franciſcano, Doctore Theologo, idemque Magiſtri ſacri Palatii, ac ceterorum quorum ea cognitio eſt, ſubſcriptione, Romæ probatus. Quo in libro Natalis Chriſti ſex annis ante communem, & hactenus in Eccleſia receptum alium collocatur. Qua in quæſtione tractanda, ut & ceteris non diſſimilis argumenti, cum imperitiſſime verſetur; fuit enim, quantum ex hoc opere conjici poteſt, ejus, quam inſtituebat, artis apprime rudis: non tam illius imperitia me movet, quam quod iniquitate temporum, & certorum hominum importunitate factum video, ut illius inventi gloria Dekerio, ac ſocietati noſtræ detracta, ab alienis, & indignis interverſa ſit. Sed hac de re, veſtra potiſſimum, hoc eſt Belgicæ provinciæ curatio eſt: quorum ὁ μακαρίτης ille popularis fuit. Hujus exſtare alicubi Annales audio: ſed vereor ut ii, quamlibet elaborati, ani illi Diatribæ, ac Theſi Gretzienſi reſpondeant. Vidi enim ab illo de Chronologicis quæſtionibus explicata quædam; quæ minime mihi probabantur. Sed hæc modum epiſtolæ hujus excedunt: quam ita denique concludam, ut me ſacrificiis ac precibus tuis enixe commendatum eſſe cupiam. Vale.

EPISTOLA XII.

Brunoni Cognato Carthuſiano.

De tarditate mea non purgabo; cujus diuturna me conſuetudine propemodum jam pudere deſiit. Et ſunt profecto tam multæ ſæpius eodem tempore mihi ſcribendæ litteræ, (præter quotidianas, ac neceſſarias commentationes) via ut ſufficere queam omnibus, & vadimonium vel differre longius cogat, vel funditus delerere.

Hoc non temere condonaret mihi alius; ac de contemptu, vel incuria, graves querelas faceret. Abs te vero (mi pater) ut impune laturum me ſperem facit egregia humanitas, & facilitas tua: cujus ego fiducia, brevius quam tu fortaſſe cuperes, reſpondebo litteris tuis, deque ea quam diligenter elaboraſti, vitæ Chriſti ſeria, meum judicium perſcribam, non ut cenſor aliquis, qualem me eſſe vis, ſed ut quivis a numero conſultorum ajus artis. Scribis videri tibi paſſionem Chriſti Domini recte conferri in annum eum poſſe, qui ſit communis æræ tricesimus: ei tei præfinis Aprilem, ejuſque diem ſeptimum. Cetera nobiſcum habes communia. Chriſtianam epocham annis antevertis quatuor: duo non amplius obiiſſe patebat, in tertio mortem ab illo ſuſceptam aſſeris fuiſſe.

Mihi vero unum illud in tua ratione diſplicet, quod ea ea conſequens ſit, baptiſmum Chriſti in annum incurriſſe communis æræ octavum, & viceſimum. Is eſt autem Julianæ caſtigationis tertius & ſeptuageſimus: quoniam Chriſti annus primus, ut ſcis, ineunte cœpit anno Juliano ſexto & quadrageſimo. Hoc ſi verum eſt; baptiſmum adierit oportet anno Tiberii decimo quarto ineunte. Nam obiit Auguſtus Cæſar anno æræ communis XIV, menſis cognominis XIX die, Juliano LIX. indidemque Tiberii ducitur initium. Quare decimus quintus ejuſdem Tiberii cœpit anno Chriſti XXVIII, Juliano LXXIII, eo Auguſto menſe: ejuſdemque anni menſe quinto nondum vertente, Chriſtus ad Joannem ſe contulit VIII Eid. Jan. anni Chriſti XXIX. Atqui Lucas Evangeliſta refert, anno quinto decimo Tiberii Cæſaris Joannem inſtinctu Dei ad prædicandum publice prodiiſſe. Hoc vero cum chronologia tua neutiquam convenit.

Neque ta potes hac interpretatione defendere; Lucam annos Tiberii [illegible] putare cœpiſſe. Id ſi eſſet, a Paſchate, vel Niſan, hoc eſt verno tempore, initium caperet, uti Judæis mos fuit. At Chriſti baptiſmus Paſchate poſterior eſt: a quo decimus quintus procedere debuit. Omnino vis eſt afferenda Lucæ, ut ad tuas rationes illius teſtimonium accommodes. Proinde neque mihi, neque, opinor, alteri ſententiam approbabis tuam. Quæ hoc ipſo præterea minus eſt plauſibilis, quod cum vetuſtiſſima traditione pugnat, in quam pæne omnes antiqui conſentiunt: qui Martio menſe Chriſtum eſſe paſſum exiſtimant. Reliquam vitæ Chriſti [illegible], & harmoniam tuam excutere, & nimis longum eſt, & minime neceſſarium. Hanc ea parte caſtiges cenſeo, qua priori illi [illegible] de anno paſſionis innititur.

De Carthuſienſis ordinis primordio, deque horribili ſpectro redivivi, ac divino judicio damnati Canonici nihil alterutram in partem pronuntiavi: ſed ea tantum referre ſatis habui, quæ ab hiſtoricis tradita, vel omiſſa compereram. Quare non eſt quod mihi quiſquam eo nomine ſuccenſeat. Te velim mei eſſe memorem in tuis apud communem Dominum precibus, ac ſacrificiis, & a me reverendis Patribus D. Priori ac D. Vicario ſalutem dicere. Lutetiæ Pariſiorum Prid. Cal. Maias CIↃIↃCXXXIV.

EPISTOLA XIII.

Mirum eſſe tibi viſum ſcribis me in libris de Doctrina Temporum Dekerii noſtri ſententiam de annis vitæ Chriſti, hoc eſt Natali ipſius anno tenuiſſe; & hoc mihi eſſe conceſſum, quod olim negatum illi fuit, eam ut publice poſſet exprimere. Negandi porro cauſſam hanc fuiſſe quod a Baronii opinione diſſentiret.

Ego vero, ut ad capita ſingula reſpondeam, valde miror, qui hanc ad aures tuas querelam detulerunt, non eos attentius animadvertiſſe, quis meus hac de re ſenſus eſſet, ac quid illis in libris ſuper ea quæſtione ſcripſiſſem. Non enim Dekeriana illic a me propugnata ſententia eſt; neque communis ac Baroniana deſtituta ratio; ac ne certa quidem a me propoſita eſt, quam præcipue defenderem, ſed, ut in ambigua, & ancipiti controverſia; ita ſum verſatus, ut ejus ſtatum conſtituerem, ac quid utrimque diſputari liceret, afferrem in medium: ego neutri parti fautor aperte, ac ſuffragator accederem.

Communis annorum Chriſti computus, quo vulgo nos utimur, cujusqua nunc nonus ac viceſimus annus ſupra milleſimum & ſexcenteſimum agitur, cœpit ineunte anno Julianæ editionis quadrageſimo ſexto, Olympiadis CXCIV anno quarto labente, quo Conſules fuerunt Auguſtus XIV, & L. Æmilius Paulus. Ita Chriſtus natus fuerit antecedente anno deſinente, Cornelio Lentulo, & Calpurnio Piſone Coſſ. Hoc extra controverſiam eſſe debet, quod & noviſſima Salianus noſter Annalium tomo ultimo ἀποδεικτικῶς oſtendit. Hoc unum de anno Chriſti Natali in meis libris aſſeveranter poſui: cætera neutram in partem definita ſunt. Primus hoc ſæculo Dekerius annis quattuor antequam vulgatis iſta ratio ſumit ortum meiſe, ſub alieno nomine defendiſſe dicitur: alii biennio; alii quinque, ſex etiam alii annis anteverterunt. Ego, ne cui opinioni præjudicarem, ita ſum complexus omnes, ut quid cuique conſequens eſſet exponerem: nullam, ut dixi, peculiarem ſequerer ipſe. Mea itaque ratio hæc fuit, quam in fine diſputationis totius capite VI libri duodecimi pag. 228, explicavi; ſi Joſephi, ac Dionis auctoritatem admittimus abire non poſſe, quin aliquos annis vulgatem Chriſti Natalem verus anteceſſerit: ſepoſitis vero ambobus illis, ac neglectis, communem Chriſti annorum computum unica ratione poſſe defendi; quam plenius eo, quem indicavi, loco perſcripſi. Demum vero ita concluſi: *Aut igitur Hiſtoricis illis abroganda fides erit: aut quæ ex eorum narratione concludantur, pro veris minimeque dubiis amplectenda.* Hæc eſt aſſenſum ac judicium inhibentis, non affirmantis oratio. Cui conſentaneum eſt Chronicon noſtrum. Ibi pag. 370 ad annum Julianum XLI adſcriptum eſt: ex calculo Joſephi, & Dionis Chriſtum natum videri anno illo; tum Baronianam, aliaſque ſuis quamque temporibus adnotavi. Quod meum conſilium non ſolum reprehenſionis expers, ſed etiam neceſſarium fuit. Nam qui id mihi operis ſumpſeram, ut Chronologicas quæſtiones quam poſſem accuratiſſime pertractarem, nihil omnino, quod in unoquoque capite anceps, & impeditum foret, omittere debui: majore autem quam in hac re factum eſt diligentia, uti æquitate non potui. Ac ſi quem noſtra de Joſepho, ac Dione cunctatio non delectat, utrumque contemnat, ſi lubet: & ad communem de Natali Chriſti [illegible], meam quoque ſententiam adjungat. Quamquam illa ipſa Baronianis a calculis, atque a vulgari computo diſſidens, & Chriſti Natalem annis aliquot anteveriens opinio, ut invidiam habuit, cum eſt audita primum: ſic hodie nullo periculo, palam ac libere propugnari poſſe videtur: poſtquam eam Romanorum doctorum, ac Magiſtri ſacri palatii ſubſcriptio, atque auctoritas approbavit.

Etenim anno milleſimo ſexcenteſimo viceſimo quinto, cum in hanc urbem Illuſtr. Card. Franc. Barberinus Legatus veniſſet, allatus eſt Roma, & eo jubente hic apud nos editus liber Marci Antonii Cappelli Franciſcani Conventualis, De cœna Chriſti ſuprema, deque præcipuis vitæ ejus capitibus. Quo in libro non ſolum Dekerianæ illi ſententiæ patrocinatur auctor, ut ante quattuor annos quam vulgo putatur, natus ab illo Chriſtus ponatur: ſed duos etiam, quod hactenus inauditum erat, adjungit: ſex, inquam, totis annis citius natum eſſe Dominum aſſerit, ut qui cum ſcribebat, vulgo numerabatur milleſimus ſexcenteſimus ac viceſimus quintus, eumdem triceſimum primum ſupra ſexcentos ac mille putare non dubitet. Hoc unicum pæne eſt Diſſertationis illius argumentum, hic ſcopus, ut communem, ac Baronianam evertat æram; novam autem illam, & Dekeriana longe capitaliorem aſtruat.

Habes igitur quod querulis illis opponas. Nam neque anticipatrix illa Natalis Dominici conjectura, Catholicæ, aut Romanæ fidei decretis contraria eſt; immo ad

ad amuſſim cum ea conſentiens, ut Romanis ipſis approbatoribus placeret: neque nos tamen hanc qualemcumque, tueri, ac ſequi volumus. Quorum alterutrum ad purgandum opus meum ſatis eſſe poterat: utrumque vero nullum in poſterum vel obtrectandi ceteris, ac malevolis, vel noſtris merum expoſtulandi locum debet relinquere.

Te ad extremum precor, ut me meaque omnia ſic amare, tuerique pergas, viciſſim te ut coli a nobis, amarique confidas. Vale.

EPISTOLA XIV.

Gottifredo Vendelino V. Cl. Lovanium.

FREQUENS mihi de te ſermo (CL. VENDELINE) cum Heriberto Roſvveydo noſtro per litteras fuit; cum te is hominem Mathematicarum artium, & in primis Aſtrologiæ ſcientia præſtentem eſſe diceret: idemque cum ex aliorum fama didiciſſem; tum ea nupera tua lucubratione doctiſſima ſpecimen aliquod ipſe cepiſſem. Quæ res amorem in me primum excitavit tui; tum notitiæ, conſuetudiniſque tecum ineundæ deſiderium accendit. De quo cum ad Roſvveydum noſtrum ſemel, iterumque ſcripſiſſem; illius ſe conciliandæ ſequeſtrem, atque interpretem fore pollicitus eſt: ac nuperrime id ut aggredi auderem, non hortatus eſt ſolum; ſed eam rem ſibi gratiſſimam fore ſignificavit. Neque vero genus illud mutuæ ſcriptionis perſequor, quod nihil admodum, præter ſimplicem, & inanem benevolentiæ, ac voluntatis oſtenſionem contineat; cujuſmodi fere quotidianarum epiſtolarum argumenta eſſe ſolent: ſed utiliorum, ac neceſſariis de rebus, præſertim quæ ad doctrinarum ſtudia pertinent, ſuſceptum. Id adeo verum ut eſſe cognoſcas, certis de Aſtrologiæ quæſtionibus initium a me huic litterario commercio dabitur: de quibus veterem mihi a te ſcrupulum, immo ſolicitium, eximi valde cupiam.

Harum prima ſit illa de Lunæ diametris apparentibus: quarum in conjunctionibus & oppoſitionibus parem eſſe magnitudinem, omnes ante Tychonem Aſtrologi crediderunt, princeps omnium Tycho majores in oppoſitionibus eſſe, quam in conjunctionibus animadvertit. Quæ res in defectionum ſolarium æſtimanda quantitate magnam varietatem affert. Etenim ea Tychonia hypotheſi numquam Lunæ interventu totus Sol condici poterit; quod tamen ſecus interdum accidit. Nam & Sol totus aliquando defecit: & ejuſmodi a ſe viſum in Luſitania deliquium, Clavius anno Chriſti MDLX memoriæ prodidit; ut in libro de Optica Aſtronomica, capite VIII Keplerus affirmat. Taceo non pauca ſimilium exempla deliquiorum, quæ in Annalibus, & hiſtoriis non ſemel occurrunt. Quorum omnium damnare fidem temerarii hominis ſit; ne dicam impudentis. His de cauſſis Keplerus ille, quem dixi, Mathematicus hac ætate celebris, Tychonicæ opinioni tot ſæculorum, ſcriptorumque teſtimonia, in primiſque Clavii, non dubitavit antuferre. Verum ut Tychonis auctoritate ſpreta, τ̃ ἀσυμμέτρων ὁμαλίαν ſequamur; non minor quæſtio, ac difficultas orietur. Nam pleraſque conſtat Solis defectiones non *totales*, ut vocant, fuiſſe; quas integras vetus illa methodus exhibebit. Ne longe exempla repetantur, anno ecce Chriſti MDCXXI, Maii XX ex Gregoriana recenſione, Sol defecit; non atque totus. Nam & Lutetiæ, ſub octavam horam (quo tempore maxima fuit obſcuratio) etſi Solis aſpectum turbidus, ac nebuloſus aer interceperit; non tamen caligo tanta extitit, ut integrum ſidus defeciſſe crederes. Qui autem Gergobinæ ad Elaverem, (id oppidum eſt, quod Molinas hodie vocant, quodque ab Avarico Biturigum bidui fere diſtat) tum Fixæ Andegavorum deficientem Solem viderunt, beſſem circiter, aut, ad ſummum, dodrantem obſcuratum fuiſſe, teſtati ſunt.

At anno illo Chriſti MDLX, quem deſignavit Clavius, Tychonicæ diametri decem fere digitorum eclipſin referant. Equidem ſi ex voto meo res agatur, ac per Aſtrologiam veſtram liceat, priſcam illam τ̃ ἀσυμμέτρων ὁμαλίαν Tychonis regulis libenter antepoſuerim. Eſt enim rationibus noſtris, & hiſtoricis obſervationibus conſentanea magis. Cujus rei inſigne habes exemplum in illa Solis defectione, quam tum accidiſſe refert Herodotus, cum Cyaxares cum Alyatte pugnabat: quam hactenus ab aſtrorum, temporumque conſultis diu ac fruſtra quæſitam nos in annum per. Jul. 4117, ineunte quarto Olymp. XLV, conjicimus: ut eſt in lib. X. de Doct. Temp. cap. 5. Hæc ipſa vero, ſi Tychonis abſcondimur, paullo plus dodrante colligit; ſin diametrorum æquabilitatem retines, longe major extitet.

Caput eſt alterum inquiſitionis noſtræ, ſuper æquatione temporis, quæ ad compenſandam dierum inæqualitatem aſſumitur. Nam Chriſtianus Longomontanus Tychonis diſcipulus lib. 1 Theor. cap. 11, pag. 42, unicam cauſſam inæqualitatis illius retinuit; quæ ex obliquitate atque eclipticæ naſcitur: ejuſque tabulam ad ſolaris etiam motus accommodatam præbuit cap. III. pag. 59; damnatis reliquis, & ea maxime, quæ ex ſolaris motus inæqualitate, & diſtantia ab apogeo petitur. Quod etſi naturæ ipſi, ἀποδείξει repugnare videtur: nos tamen ut tirones noſtros tricarum hujuſmodi moleſtiis liberaremus, ſimplicem illam & παχυτέραν Longomontani methodum in tabulis Pariſinis uſurpavimus. Tu velim quid ea de re ſentias, nobis explices.

Tertium, quod abs te ſciſcitari libet, in eodem opere de Doctrina Temporum libro VIII, cap. VIII propoſuimus p. 438, & 439. Ubi de Proſthaphæretico tempore non levis dubitatio animis noſtris inſederat: ecquid ad illius putationem verus horarius motus (quod hactenus Aſtronomi omnes fecerant) an medius (quod ſolus Mullerius præſtitit) adhibendus videatur. Tu velim, locum illum conſolas, & expendas; ubi tamen in paradigmate p. 439 error irrepſit in calculo latitudinis Lunæ. Nam pro 10, 19, 36′, 22″; ſcribendum, 5, 23, 33′, 36″.

Hæc ſunt, eruditiſſime Vendeline, de quibus conſulendum te modo putavi: ad quæ velim, quod tuo commodo fiat, pro tua humanitate, prudentiaque reſpondeas.

Nos Diatribam de diluvio tuam in dies expectamus. De quodam Ciceronis loco Roſvveydus neſcio quid indicavit. Ego vero de hujus loci ſententia non valde tibi repugnem: de Olympiadum vero tempore novæ illi, quam contra ſcripſimus, opinioni nullo modo conceſſerim: &, niſi fallor, ἀποδείξει, cujuſmodi in iſtiuſmodi eſſe poteſt, communem ſententiam adſtruximus. Vale, meque tuis apud communem Dominum precibus, ſanctiſque ſacrificiis commendatum habe. Lutet. Pariſiorum. Octobris XXII. A. MDCXXVII.

EPISTOLA XV.

Gottifredo Vendelino V. Cl. Antverpiam.

SATIS longam epiſtolam tuam perbrevem fecerunt tot illa condimenta primum doctrinæ multiplicis, ac reconditæ; tum æquitatis, ac φιλαληθείας: cujus cum in ceteris partibus, tum in ea præſertim, quæ de tempeſtate Olympiadum erat, jucundiſſimam ſignificationem dediſti. Tu enim, etſi contra, atque ego, ſentires, ſic opinionem affirmaſti tuam, noſtræ ut nihilominus rationem haberes: & conciliatorem te partis utriuſque, quam alterius oppugnatorem eſſe malles. Ego vero, cum in altero vinci abs te me patiar: alterum certe imitando conſequar; pari ut æquitate in diſputando, ac veritatis tibi amore reſpondeam. Quod ipſum eadem ab illa, quam poſtremum in epiſtola tua poſuiſti, Olympiadum quæſtione ὕστερον πρότερον aggrediar.

Scribis de Olympici ludicri καιρῷ diſſenſionem noſtram ita poſſe componi ſi id conſtituatur; Iphiti ſæculo ſolſtitium æſtivum celebrandis iis ludis eſſe delectum: poſtea vero, paullatim prolabentibus neomeniis, ſub ætatem Xerxis, ſolidis duobus menſibus paſſum epocham iſſe, & ad Parthenonem a Carcinone migraſſe, ibi, ne ulterius excurreret, Metonis enneadecaeteride, quaſi injecto freno, eſſe cohibitam. Hoc ſi rite abs te probetur; viceris ſane: ego in tuam ſententiam ſponte diſcedam.

Duo ſunt omnino, quibus illud efficere ſtudes, argumenta: quorum alterum Herodoti, ac Thucydidis comparatis inter ſe teſtimoniis; alterum Philoſtrati auctoritate nititur. Herodotus in primis libro ſeptimo, per id tempus refert, quo Leonidas cum trecentis Spartanis, ceteriſque ſociis ad Thermopylas occupandas profectos

fectus eſt, Lacedæmonios, reliquas ſuas, ſociorumque copias cogere in unum ſtatuiſſe celebratis Carniis, & Olympiis: quorum tempus amborum in hæc negotia commodum inciderat. Rurſus idem Herodotus octavo libro: Olympia jam, inquit, & Carnia præterierant, cum nuntiata clade Leonidæ, Iſthmus muro vallaretur. Igitur in unum eumdemque menſem Carnea, & Olympia cadebant. Atqui Carneus menſis, quem atque ſic appellabant, quod in eo Carnia peragebantur, extremus æſtivorum fuit, ut libro v. Thucydides docet. Ergo & Olympici agones in tempus exeuntis æſtatis incubuerunt.

Alterum teſtimonium ex Philoſtrato ſumitur, qui Apollonium ſcribit ſub initium autumni in Græciam navigaſſe, atque ad Olympia veniſſe. Hæc ſunt cauſſæ tua firmamenta præcipua: quæ nos tamen de ſuſcepta ſententia dimovere non poſſunt. Etenim primum illud de Carneis eam vim habet, opinor, non ut Olympia cum Carneis autumni initio; ſed ut Carnea cum Olympiis per illud tempus æſtate, hoc eſt, ſub ipſum ſolſtitium, celebrata fuerint. Nam quod Olympicas agon ſeptuageſimus quintus, in quem Xerxis expeditio convenit; longe ante cardinem autumnalem, adeoque æſtiva tempeſtate, commiſſus fuerit, teſtis eſt Herodotus. Scribit is octavo libro, navale Perſarum ad Artemiſium certamen media æſtiva tempeſtate contigiſſe. ἐν μέσῳ θέρει μάλιστα θέρος. At ſubinde Olympica ludicra commiſſa docet idem pag. 298. Quippe poſt Leonidæ, Spartanorumque cladem, navalis ad Artemiſium pugna conſeritur. Secundum hanc Perſica claſſis ab Artemiſio in Hiſtiæum appulit. Xerxes vero, cum ad Thermopylas viginti Perſarum millia cecidiſſent, Græcorum quatuor millia; ne tantæ ſuorum ſtragis indicium extaret, ac terrore ceteros impleret; mille tantum relinqui; reliqua omnia cadavera humo juſſit obrui. Inde ſocios claſſiarios ad ſpectaculum excivit: quibus longe pauciores Perſas, quam Græcos occubuiſſe vaniſſimo commento perſuaderi voluit. Interim transfugæ ab Arcadia venisse ad Perſas; qui percontantibus quid rerum Græci tunc agerent, reſponderunt, illos Olympicis ludis intentos eſſe. Quocirca cum prælium ad Thermopylas paullulum μέσον τὸ θέρος antecesserit; quo tempore fere ad Artemiſium pugnatum eſſe dicit Herodotus: Olympia vero non multo poſtea celebrata ſint; cum cæſorum cadavera adhuc inſepulta jacerent: quis non videt mediam circiter æſtatem Olympicos ludos occupaſſe?

Atenim Carnea eodem fere tempore, quo Olympia, peracta ſunt. Fateor; ſed vel ſtatione ſua dimoveri menſis iſte potuit, annali quapiam, uti fit, interveniente labe: vel Carnea conceptiva fuerint; ut apud Romanos Latinæ feriæ: vel ejuſmodi aliquid ignotum nobis acciderit, ſive iſto anno; ſive altero, quem Thucydides deſignat. Ut ambiguum ſit, æſtivum tempus, an autumnale, propria, & naturalis Carnei menſis ſedes fuerit, a qua nonnunquam alienam in tempeſtatem ſeu lunaris calculi vitio, ſive de induſtria migraverit. Nam quod ad ordinarium illius ſitum attinet; cum Plutarchus in Nicia Καρνεῖον μῆνα apud Syracuſanos Attico Metagitnioni reſpondere dicat; videtur & apud Lacedæmonios idem illi tributus eſſe locus: a quo tamen interdum in anteriora, vel conſequentia promoveri potuit.

De Philoſtrato, ſi attente legeris, non tu aliter ſenties. Non enim Apollonius Olympiadicorum certaminum tempore, aut ad eam celebritatem adfuit, cum ex Italia fugeret; ut interpretaris: ſed in Olympiam, id eſt, locum ipſum pervenit, ubi agones illi committi ſolebant. Quibus cum Græci perfuncti jam eſſent, & in patrias ſuas revertiſſent; ſimulatque nuntiatum eſt eo Apollonium ex Italia veniſſe: tam inuſitatæ rei fama concitati; cum illius videndi, audiendique ſtudio permoti, frequentes accurrerunt. Itaque Philoſtr. lib. VIII, c. VI non illum dicit εἰς Ὀλύμπια veniſſe, ſed εἰς Ὀλυμπίαν. In quo Latinus interpres haud probe, qui identidem, in Olympia vertit: vel ad Olympiadem.

Sane cum capite VII importunum juvenem Domitiani ſaniorem ita compeſcit, τίνα σοι Ὀλυμπιάσιν ὑπὲρ σίτου ἱμάτιον, non minus, Ὀλυμπίασι pro loco ipſo, atque adeo pro Ὀλυμπίᾳ, uſurpari cenſeo. Si quidem, ut eodem capite planius iſte dicit, πανήγυρις non ſolum τὸν τῶν ἀνδρῶν σύνοδον, ſed etiam locum ipſum ſignificat.

Unus eſt Ciceronis locus, qui opinioni tuæ favere videtur. Hic enim lib. XVI epiſt. ad Att. epiſtola VII gratulator ſe, cum VII Eid. Sext. a Leucopetra profectus eſſet in Græciam, Auſtro vehementi ad eamdem Leucopetram rejectum, ne ad Olympia navigaſſe putaretur. Hoc ut ad mentem tuam interpretemur, oportet in Auguſtum Olympia ceciderint. Hecatombæon Calippicus cœpit anno illo, qui Julianus ſecundus, periodi Calippicæ quartæ quinquageſimus nonus fuit; die XVI Julii, feria V. Proinde Metagitnion Auguſti XV. Exeunte ergo Sextili agones in Olympia celebrati ſunt, ſi in plenilunio id actum ſit; non Boedromione; ſed de Ciceronis loco illo amplius cogitandum. Etſi probabile eſt, Olympicos ludos certis de cauſſis, velut ob tempeſtates, aut peſtilentiam, aut id genus alia, in unum, vel etiam alterum menſem rejectos fuiſſe. Quippe qui in ſequentem etiam annum dilati quandoque fuerint: quod Neronis tempore, eodem jubente accidit. Sed de Olympico loco nimium multa: nunc ad μαθηματικώτερα pergamus.

De ſemediametris lunaribus pæne perſuaſus ſum: præſertim ſi Tychonicis detrahatur aliquid; quas uno plenamque ſcrupulo longiores eſſe Longomontano videtur lib. I Theor. pag. 174. Poterit ad hanc controverſiam dirimendam operæ pretium aliquod facere Solis illa defectio, quæ anno M. DC. XXX, Julii X continget. Hanc enim integram æquabilium ſemidiametrorum methodus exhibet. Tychonica vero digitorum plus minus XI, 50′.

De temporis peræquatione vereor ut obtinere poſſis. Nam ut propter ſigniferi λόξωσιν dierum anomaliam incidere, vincit ratio: ſic ea inæqualitate ſolaris ſub ecliptica motus, quam ἐκκεντρότης efficit, inæquales oriri dies, non minus illa perſuadet. Eſto enim, exempli cauſa, Sol vero ſitu in Arietis puncto; ſitque proſthaphæreſis adjicienda graduum 2, 2′, 0″. Medium æquinoctium erit in gradu Piſcium 27, 58′, 0″. Gradus 2, 2′, diurno motu minuta horaria poſtulant 8′, 8″. quibus apparens tempus medio majus eſt; atque idcirco de æquabili tempore ſcrupula totidem auferenda ſunt, ut ὁμαλὸν, & apparens exiſtat. Atenim ex accuratiſſimis tuis obſervationibus ſupervacaneum id eſſe genus æquationis aſſeris.

Verum aut in tabulas tuas, aut in epocham, ſive radicem conferri culpa poteſt; quarum alterutris ploſculum attributum ſit. Quidvis denique potius affirmandum videatur, quam ut evidentiſſimæ ἀποδείξει fidem abrogemus. Sed de obſervationibus tuis paullo poſt. Antequam a peræquandi temporis ratione diſcedam, unum abs re ſciſcitabor, quid de Ptolemaica, ceterorumque γνώμῃ hoc in negotio ſtatuendum putes: qui non minus epochæ, ſive radicis, quam propoſiti temporis, medios motus, & aſcenſiones rectas colligi jubent, ac priores e poſterioribus ſubtrahi. Atqui radicis tempus, cum æquabile fere ſit, non φαινόν, peræquationem nullam deſiderat, quæ hac illi methodo tribuitur. Nonne brevius ac certius eodem pervenire licet, ſi propoſiti tantummodo temporis medii motus, aſcenſionesque rectæ inter ſe conferantur? Hoc tu mihi velim reſpondeas.

Ut ad obſervationes tuas modo veniam; valde in iis multa ſunt, quæ me movent. Has enim ad Pariſinas tabulas noſtras diligenter exegi: de quibus tabulis pauca quædam commemoranda ſunt. Cum igitur ad has condendas modum lunaris anni Prutenicum cum ejuſdem generis, hoc eſt Prutenicarum tabularum epocha, ſive radice tam epactarum, quam anomaliæ lunaris aſſumpſiſſem: quarum illa Tychonica major eſt ſcrupulis horariis 18′, 39″: hæc ſcrupulis fere 12′ graduum unius, animadverti poſtea ſatius eſſe Tychonicam utrobique epocham ſive radicem adhibere. Quod ea poſtrema illa Lunæ defectione potiſſimum didici, quæ Januarii ex hoc anno commiſſa eſt. Hanc enim Pariſinæ tabulæ citius reddunt, quam re ipſa deprehenſa fuerit. Nam ejus medium conferunt in horam 9, 0′ poſt meridiem; initium hora 7, 5′. moræ initium hora 8, 12′. finem moræ hora 9, 48′. Duratio moræ hora 1, 36′. Tota eclipſis compernat horæ 3, 50′. Tychonicæ quoque tabulæ medium ejuſdem hora 9, 6′. reddunt in meridiano Pariſienſi: cetera itidem ut noſtræ. Danicæ quoque tabulæ Longomontani eodem cum Tychonicis momento repræſentant. Alphonſinæ veræ ſyzygiæ momentum hora nona, 12′, 16″. Atqui longe poſt illa tempora vera oppoſitio contigit. Sane intercurrentibus identidem nubibus, & Lunæ, ſiderumque proſpectum eripientibus, ſolum

obica-

Digitized by Google

obſcurationis initium, ac moræ; neutrius vero finis accurate deprehendi potuit. Videtur itaque illius initium ſub horam a meridie ſeptimam, 30′ incurriſſe. Nam alius 5, 27′; alius 7, 35′ notavit. Eſt in hac urbe periſſimus quidam obſervandi artifex, & affabre factis, atque exquiſitis inſtrumentis præditus, qui αὐτόπτης ſuam nobiſcum communicavit. In ipſo puncto ingreſſionis in umbram Caniculæ altitudinem obſervabat Gr. 08, 3′, 20″. in'tio moræ Gr. 36, 20′. Paullo poſt finem deliquii (nam moræ exitus prorſus animadverti non potuit) altitudo erat Arcturi Gr. 9, 30′. Ex quibus initium eclipſis congruere videtur in horam 5, 35′. Moræ initium hora 8, 35′. Finis deliquii totius hora 11, 5′. Quæ omnia non ſolum a Pariſinarum; ſed etiam Tychonicarum, & Alphonſinarum tabularum ψήφοις omnium diſtant. Ob id Tychonicam radicem Prutenicæ anteferendam cenſui. Ad hunc modum recenſitis Pariſinis tabulis, rurſum deliquii iſtius epilogiſmum ad calculos reduximus. Eſt autem longitudo Pariſienſis grad circiter 24, 25′. Initium itaque defectionis fa. horam cedit a meridie 5, 03′, 21″. Moræ initium horæ 8, 09′. finis moræ hora 10, 7′. finis eclipſis hora 11, 13′. In illa deſcriptione, quam in calcem libri VIII de Doct. Temporum conjecimus, quædam per imprudentiam ſunt notata præpoſtere. Cum enim proſthaphæreſeum tempus ſubtrahendum eſſet horarum 5, 37′; idque de media ſyzygia, id eſt hora 2, 50′ poſt mediam noctem eximendum eſſet; uti reliquæ fierent horæ 9, 04′. nos pro 9 horis, 8 ſcripſimus. quæ labes in cetera redundavit. Ita cum dimidiæ durationis ſcrupula ſint 60′, & motus horarius 32′, ex quo ſcrupulis 60′ competit hora 1, 56′. nos horam 1, 40′ attribuimus. Hæc igitur caſtiganda ſunt. Spero ad illum, quem dixi modum, conformata radice, omnium, quæ quidem extant hodie, Pariſinas tabulas exquiſitiſſimas fore. Ceterum ad recentiorem illium epilogiſmum, utramque temporis æquationem aſſumpſimus. Quod ſi alteram, quam cum Longomontano detraxis, abjudicaſſem, quæ 4′ fere ſcrup. colligit, enimvero propius ad obſervationem recto noſtra perveniret. Age vero quemadmodum eum obſervationibus tuis tabulæ iſtæ conſentiant, periculum faciamus. Tres ſunt a te propoſitæ Lunæ defectiones: quarum prima anno M.DC.XVI. Romæ, ut ais, inventa fuit hora 3, 20′ poſt medium noctem. ſecunda Bethaſiis obſervata eſt anno MDCXXIV, Sept. XXVI; cujus medium incidit in horam 8, 20′ a meridie. tertia denique anno MDCXXV eodem in loco deprehenſa eſt hora 1, 30′ a media nocte Martii XXIV. Ex iis Lunæ defectionibus, media cum abaco noſtro admirabiliter convenit: reliquæ duæ plurimum abhorrent: poſtrema maxime. Subjiciam e Pariſinis tabulis trium illarum calculum: ut de re tota certius poſſit a te fieri judicium.

Calculus plenilunii ecliptici, quod anno MDCXVI *contigit Auguſti* XVIII.

Plenilunium medium incidit Lutetiæ hora 5, 35′, 15″ a media nocte diei 18 Aug. ad quod tempus ii motus conveniunt.

Longit. Solis M. Sec.	*Anom. Solis* M. Sec.
5. 5. 52. 1	1. 29. 52. 32
Anom. Lunæ M. Sec.	*Motus Latitud.* M. Sec.
6. 10. 20. 54	11. 26. 38. 16

Proſthaphæreſis exactiſſima Solis eſt 1, 44′, 1″ S. Lunæ 0. 41′. 27″. A. Summa proſthaphæreſeon 0, 25′, 28″, quæ horas efficiunt 4, 46′, 06″ ſubtrahendas; ut ſit Plenilunium verum tempore communi. Lutetiæ commiſſum eſt hora 0, 50′, 49″, a media nocte. Romæ vero hora 3, 40′, 49″. Æquatio temporis eſt 40″ S. Plenilunium ergo hora 3, 40′ præciſe.

Calculus Plenilunii ecliptici, quod anno MDCXXIV, *Sept.* XXVI, *accidit.*

Media oppoſitio cadit in Sept. XXVI, hora 8, 43′, 54″ ſi radicem Prutenicam aſſumimus: ex Tychonica vero, hora 9, 2′, 43″ Lutetiæ. Bethaſiis, hora, ut opinor 9, 11′ 13″. Quamvis enim Bethaſiorum tuorum longitudo minime abs te concipitur, tamen ita ratiocinabar: quoniam tabulæ Prutenicæ Lovanienſem meridianum horæ 1, 04′ intervallo diſtantem faciunt occidentem verſus a Monte regio Boruſſiæ; meridianus porro Lutetiæ hora integra cum ſcrap. 31′ occidentem verſus ab eodem meridiano remotus eſt, conſequens eſſe, uti 7′ horariorum ſcrupulorum diſcrimen ſit inter Lovanienſem & Pariſienſem; ſi hic graduum in longit. 04. præciſe ponatur, quod ſi graduum ſit 04, 05′, ut Longomontano placet, diſtabit ſcrup. circiter 5′. Quamobrem, cum Bethaſii tai ſex Brabanticis leucis ad orientem diſtent Lovanio: quæ horaria ſcrupula colligunt 1′, 30″ circiter, ex eo ſit ut Lutetia diſtet a Bethaſienſi meridiano, ſi grad. ſit 24; horæ 0, 8′, 30″. quibus ad horam 9, 2′, 43″ adjectis, efficitur oppoſitio media Bethaſiis hora 9, 11′, 13″. ad quod tempus hi ſunt medii motus.

Longitudo Solis M. Sec.	*Anom. Solis* M. Sec.
6. 6. 30 03	3. 0. 23 38
Anom. Lunæ M Sec.	*Motus Latitud.* M Sec.
8. 11. 49 5	6. 3. 41 31

Proſthaphæreſis exacta Solis 2. 2′. 40″ S. Lunæ 4, 23′, 32″ A. Summa, 6, 36′, 4″ horæ 13 præciſe, inſerendæ. Plenilunium verum Bethaſiis Sept. XXVI, hora 8, 11′, 13″ a meridie. Medius motus in longitudinem Solis tempore veræ ſyzygiæ eſt 6. 6. 0′. 25″. Verus 6. 3. 57′, 43″. Aſcenſio recta veri loci, 6. 3′, 37″. Differentia medii motus & aſcenſionis, grad 2, 23′, quibus competunt horaria ſcrup. 9′, 30″. Quoniam aſcenſio recta minor eſt medio motu, ideo adjicienda eſt æquatio temporis ad commune tempus. Oppoſitio itaque vera phyſico tempore contigit Bethaſiis hora 8, 20′, 45″ a meridie. Motus latitudinis medius tempore veræ Oppoſitionis 5, 26, 31′, 13″. Verus autem 6, 1, 44′, 55″. Latitudo vera auſtralis, 5′, 40″. Lunæ ſemidiameter eſt 16′, 19″. Umbra caſtigata. 45′, 5″. Summa ſemidiametrorum, 61′, 24″. Scrupula incidentiæ 61′, 5″. Scrupula moræ dimidiæ, 28′, 0″. Motus horarius verus 31′, 04″. Ergo dimidia duratio poſtulat horam 1, 51′, 45″. Dimidia mora hor. 0 51′, 45″.

Initium eclipſis hora	6, 08′, 58′
Moræ initium hora	7, 08, 58
Medium eclipſis hora	8, 20, 45
Finis moræ hora	9, 12, 32
Finis eclipſis hora	10, 12, 32
Tota duratio moræ hora	1, 43, 34
Tota defectio tenuit hor.	3, 43, 34

Ex tua delineatione.

6. 28′ 0″	Poſt meridiem Sep. 26
7. 30 0	
8. 20 0	
9. 10′ 0″	
10. 12′ 0″	
2. 40 0	
3. 44′ 0″	

Calculus Plenilunii ecliptici, quod incurrit in annum MDCXXV, *Martio menſe.*

Plenilunium medium Lutetiæ contigit Martii XXIII a hora 13, 26′, 52″, a media nocte. Bethaſiis hor. 13, 35′, 21″.

Longit. Solis M. Sec.	*Anom. Solis* M. Sec.
0. 1. 11. 50	8. 25. 11. 33
Anom. Lunæ M. Sec.	*Motus Latitud.* M. Sec.
1. 16. 55. 5	0. 5. 40. 54

Proſthaph. exquiſita { ☉ 2, 2′, 45″ A; ☽ 3, 55′, 24″ S.

Summa 5. 58′, 21″. Horæ 11, 45′ A

Oppoſitio vera contigit Bethaſiis hora 1, 20′, 25″ diei XXV Martii. Motus medius Solis 0. 1, 40′, 41″.

Vetus, 0, 3, 43′ 56″. Aſcenſio recta veri loci gr. 0 3, 24′. major eſt motu medio gr. 1. 43′. quibus competunt horaria ſcrup. 6′, 52″. S. Plenilunium phyſico tempore Berhaſiis occiderit hora 1, 53′, 59″. Motus Latitudinis medius 0. 54, 15′, 17″. Vetus, 0. 50, 16′, 9″. Latitudo vera 33′, 8″. Summa ſemidiametrorum 59′, 10″. Ergo eclipſis fuit digitorum 2, 53′. Scrupula incidentiæ 26′, 2″. Motus horarius 29′, 52″. Poſtulat igitur incidentia horam 0. 52′, 2″.

Initium eclipſis Barhaſiis	hora	0. 25′, 27″
Medium	hora	1. 13, 29
Finis	hora	2, 5, 31
Duravit	horam	1. 44, 4

At ex epilogiſmo tuo.

Initium hora	2	4′	a med. nocte diei 24 Martii
Medium hora	1	32	
Finis hora	2	0	
Duravit horam	0	56	

Ex his Pleniluniis ſecundum tam obſervatione tua paria facit; prorſus ut admiranda ſit tam exacta concordia: primum, & tertium magnopere diſcrepant. Illud ſcrup. 20′. iſtud initio ſcrup. 42′. 33″. in medio ſcrup. 28′. 31″, in fine ſcrup. 5′. 32″. Quamobrem dubia mihi eſt obſervatio: vel in litteris tuis erroris aliquid irrepſit. Primum quia veriſimile non eſt tantulo tempore tranſactam fuiſſe, ut horam non expleverit. Deinde quia Tychonicæ tabulæ longius etiam ab obſervatione quam Pruſinæ, recedunt. Nam oppoſitionem veram conferunt in horam 1, 0′, 35″. Unde initium cadet in horam 0, 8′, 33″. Diſcrimen hujus & obſervationis, ſcrup. 55′. 27″, quod immane eſt. Vide ſis igitur, amabo te, ecquid te adverſaria tua fefellerint. ac, ſi ita videtur, ſummam τωνόψεων, id eſt altitudines ſtellarum aliquot abs te per illud tempus notatas adſcribito; tum medios ipſos motus ex tabulis tuis expromptos. quæ quidem cujuſmodi ſint ſcire admodum cupiam. Mirum enim eſt, quod tu ſcribis, circa æquationem dierum, accuratiſſime momentum obſervationis ex illis eſſe confectam. Velim & eclipſeos noviſſimæ hoc anno conſpectæ modum, ac rationem perſcribas. Neque enim acerrimos oculos tuos etiam tenebris obducta Cynthia latere potuit.

Ad extremum de Gemino quod percontaris; ſcito me initio cum Opus illud de Temporum Doctrina meditarer, Chronicon ullum, hoc eſt τὸ ἐν τύχῃ ἀνατέλλομα, conficere, atque adjungere voluiſſe. Sed Appendicem Scriptorum aliquot maxime Græcorum, qui de computiſtica methodo, & hujuſmodi argumento dignum aliquid ediſſent: quorum penes me copiam nonnullam habebam. Inter hos Gemino locum ſuum deſtinaveram; cujus tum liber ad manum erat ex bibliotheca Thuana. Nam alterum exemplum nullo pretio comparare poſſit. Neque enim Lutetiæ, quod equidem ſciam, extat aliud. Verum Typographi rationes conſilium meum omne diſturbarunt. Hic enim Chronologicum a me ſpecimen improbe flagitavit: quod in calcem operis conjectum cum majorem in molem poſterioris totum exaggeraſſet, vitam eſt prius illud in aliud tempus rejici oportere. Eſt autem, quoniam & hoc ſcire voluiſti, Geminus Græce, Latineque Lugduni Batavorum editus anno 1603, quam editionem ſecundam oportet eſſe: nam ab Scaligero diu ante hoc tempus laudabatur Geminus. Auctor eſt eximius, & a me diligentiſſime perlectus: cujus, uti dixi, novum ἔκδοσιν non deſpero. Tu de Hipparcho tuo ſedulo fac cogites: de cujus verſione nihil comperi. Vellem & Theonis ὑπὲρ τῶν ὡροσκόπων κανόνων liceret adjungere. qui ἐπιλογισμὸν omnem Solis, ac Lunæ complectitur, & in pleriſque bibliothecis cum blattis, tineiſque confligit. Sed a typographis ægre illud exprimas: qui in librorum editione non bonitatem, ſed compendium æſtimant. Gaudeo tamen tu Hipparcheum tuum φιλοτεχνὰ reperiſſe cui tandem indoceres. Nihil abs te prodibit, niſi ta, tuaque quam unice veneror, & exoſculor, ſcientia, & eruditione dignum. Vale. Dominas ta litium, ac forenſium tricarum laqueis expeditum quam diutiſſime ſalvum, & incolumem nobis, ac communibus litteris conſervet. Ego id abs te viciſſim, poſtremoque patam, uti mei ſanctiſſimis tuis in precibus ſacriſque memineris. Lutetiæ Pariſiorum VI Cal. Martias A. CIƆIƆCXXVIII.

EPISTOLA XVI.

Gottifredo Vendelino V. Cl. Bruxellas.

PAULLO poſtquam poſteriores tuas accepi, allatus eſt mihi ex Hiſpania liber, contra ea, quæ de anno Græco, & aliis quibuſdam primo de Doctrina temporum libro diſputaveram, editus a Juriſconſulto neſcio quo: qui laureolam ſibi ex hoc muſtaceo quæſivit. De quo quid ſentiam, non eſt hujus loci dicere. Cujus autem gratia iſta retuli; conjicere potes, quam cupide quicquid erat libri devorarim. Itaque ſepoſitis tantiſper curis ceteris, in id intentus unum, pæne ſum rurſum litterarum oblitus. Acceſſit & commotiuncula quædam ex ποδάγρας, quæ me dies aliquot primum lectulo; deinde cubiculo affixit. Inter has moras exciderunt mihi litteræ tuæ: quas ut reperirem, excuſſi ſcrinia omnia, omnes forulos, & chartas. Nec is tamen laboris ſucceſſus mihi, qui Evangelicæ viduæ amiſſam drachmam requirenti, fuit. Quare quod a me litteris iſtis petieras (nam petiiſſe te neſcio quid memini) hoc, quia cujuſmodi ſit neſcio, perficere modo nequeo. Poſthac vero, ſi eas litteras nactus fuero, aut ſi eadem denuo reſcripſeris, effectum dabo. Tametſi litteris iſtis minime exſpectationi reſponderas meæ. Dederam enim antea longiſſimas: quibus & ad ea, quæ in prioribus tuis poſueras, accuratiſſime reſpondebam: & alia præterea percontabar: de quibus miror te mentionem feciſſe nullam. Nam illas ad te perveniſſe certis auctoribus comperi. Unum eſt, quo querelam noſtram paullulum ſuſtines; quod poſtremas, quas amiſi, properanter exaraſti. Hoc enim in illis recordor fuiſſe. Quam tu quoque ceſſationis meæ cauſſam ad ſuperiores adſcribas licet. Nam & pleniorum a te litterarum exſpectatio pigriorem me fecit. cui tu, quando voles, facies ſatis. Voles autem, ſi nos & litteras noſtras amas, quam primum erit commodum. Rodolphinæ tabulæ a Keplero editæ ex Tychonis doctrina prodierunt. De his quod tuum ſit judicium aveo ſcire. Vale interim, meque, ut cœpiſti, amare, & communi Domino commendare perge.

EPISTOLA XVII.

Gottifredo Vendelino V. Cl. Bruxellas.

MOVEBAR aliquantulum ceſſatione tua, quod cum longiores ad te litteras dediſſem, variiſque de rebus percontatus eſſem, nihil abs te viciſſim exiret, præter perbreves illas; quibus, quaſi meas nondum vidiſſes, quas tamen datas tibi conſtabat, alia omnia perſcripſeras. Sed extra culpam fuiſſe te, allatæ poſtremo pleniores litteræ tuæ fidem fecerunt: quas Maio menſe abs te datas Septembri exeunte circiter accepi. Id quemadmodum, & cujus culpa contigerit, melius de eo cognoſces, cui perferendas ad nos tradideras; quam ego ab ignoto homine ſcire potui, qui mihi oſtio quo properanti obiter eas in manum dedit.

Verum quo diutius exſpectatæ ſunt, eo deſideratiores, ac jucundiores tarditate ipſa fuerunt. Itaque non eas ſolum cupide legi: ſed legendas etiam obtuli doctis hominibus, qui hic ſunt, in eo ſcientiæ genere, cujus tu hodie principatum tenes cumprimis eruditi. quibus vehementer illa tua in obſervando fides, & induſtria probatur. Ac ſunt alii, qui earum ſibi copiam a me fieri magnopere cupiunt: quod eo diſtuli, ut illas relegens ipſe, ac coram intuens, ad ea, quæ ſcribis, reſponſionem noſtram accommodare poſſem. Ac cum duo ſint illarum capita; alterum de Olympiacorum certaminum tempore; alterum de obſervationibus, & eclipſibus; poſterius hic quidem omittetur a nobis; quod nec ad inquirendum iſta ſatis otii nunc habemus; neque propter eius feſtinationem, cui haſce committimus, longiores eſſe poſſumus.

Tua itaque ratio eſt; Olympicos agones videri autumno potius, quam æſtate commiſſos eſſe. Quod ex Polybii primum auctoritate confici putas. Hic enim libro v, pag. 378 edit. Græcolat. profeſſus eſt, ſe ab

Olym-

Olympiade CXL hiſtoriam ordiri ivam; tum lib. v pag. 330, peracta ætate Olympiadis iſtius annum primum exiiſſe dicit eo tempore, quo Saguntum Hannibal expugnavit. Id autem autumno contigit. Quare annus primus Olympiadis autumno deſiit. Hoc tuum eſt argumentum. Mihi vero nihil inde concludi videtur aliud, quam Polybium ab autumno annorum ſuorum initia cœpiſſe; quod ultro concedimus. Atqui de ludis ipſis agimus, non de civitatum popularibus annis, quos earum pleræque, poſt Macedonum, ut opinor, dominatum, ab autumno repetierunt: ſic ut anno tetraeteridis illarum deſinente quarto, ludi in Elide peracti ſint: primus poſt confectos agones proceſſerit. Hanc rationem putandorum annorum adhibitam a Polybio perſuadet illud, quod Saguntinum excidium, & Hannibalis in hiberna profectio incidit in [illegible] ejus anni Juliani, quo ab æſtivis diebus annus Olympiadis CXL ſecundus initiat. In quo dignum illud eſt obſervatione, quod ex eodem Polybio collegiſſe mihi videor; Achæos, cum a verno tempore, vel ineunte æſtate, hoc eſt ortu Vergiliarum, annos hactenus auſpicati eſſent; paullo ante Polybii tempus, inſtituiſſe ab autumno numerare. Etenim Polybius, cum de Achæorum popularis anni principio, vel fine loquitur, particulam τότε adjicit; vel per tempus illud ita computatos annos fuiſſe ſignificet. Sic initio libri v. [illegible] Ἀράτε [illegible] Πλειάδα [illegible] Ἀχαιῶν ἔθνος. Circa Vergiliarum ortum annos tunc inchoabant Achæi; quod Maio circiter exeunte ſæculo iſto fiebat, initio Geminorum. Item libro v, pag. 305 loco illo, quem affers, bis adverbium τότε poſuit. Nam de Arati magiſtratu loquens, ὁ δὲ χρόνος, ait, [illegible] ἀρχὴν [illegible] TOTE [illegible] Αἰτωλοὶ [illegible] Ἀχαιοὶ δὲ TOTE περὶ τὴν τῆς Πλειάδος ἐπιτολήν. Mox, [illegible] Ἀράτε [illegible], ἐπὶ τὰς ἀρχάς. Tunc ait Achæos ab ortu Vergiliarum annum incepiſſe, [illegible] ἀρχαιρεσίας; meſſis ineunte tempore, hoc eſt æſtate; quod miror a te redditum, *peracta æſtate*. Cum igitur τότε ab orta Pleiadis annum exorſos eſſe populares ſuos dicat; ſatis oſtendit, aliud cum iſta ſcriberet, anni principium uſurpaſſe; idque adeo circa Vergiliarum occaſum, quomodo Ætolos ex antiquo feciſſe teſtis eſt non uno loco Polybius. Ita verum erit utrumque, tam Polybium annos hiſtoriæ ſuæ ab autumno cœpiſſe, quam Olympicos ludos in æſtatem medium incidiſſe.

De Halicarnaſſenſi, & menſibus illis quatruor reſiduis ad explendum annum illum, quo reges Urbe pulſi ſunt, mihi cum Onufrio convenit; de quo habes libro x de Doctrina Temporum, cap. XXII.

Quod ad Marcelli, & Criſpini Conſulatum attinet, digna ſane res eſt quam diligentius perſcrutemur. Incidit is in annum Urbis Varronianum IↃXLVI, quo Olympias CXLIII celebrata eſt in Græcia. Livius, & ex eo Onufrius, aliique, per id tempus ineundo Conſulatui ſolemnem diem fuiſſe produnt Eidus Martias. Januarius porro ſub idem tempus in Septembrem, vel Octobrem Julianum cadebat; ut in libro II de Doct. Temp. cap. LXXVIII demonſtravimus. Quare Novembrem, vel Decembrem occupabat Martius, eoque tempore Criſpinus obiit ex vulnere. Nam Livius lib. XXVII, *Exitu*, inquit, *hujus anni*, *T. Quintius Coſ. Dictatore comitiorum, ludorumque faciendorum cauſſa d. d. T. Manlio Torquato, ex vulnere moritur*. Non igitur æſtivo tempore, uti conjicis, ſed hieme primus creati ſunt novi Conſules, & æſtate inſequente Olympia celebrata ſunt. Quæ res ut argumentationem tuam evertit; ſic admirationem habet, quod ex eo conſequens ſit, Marcelli, & Criſpini Conſulatum anno fere ſolido eum ipſum antevertiſſe, qui in faſtis vulgo tribuitur. Nam ut iniiſſe magiſtratum velimus illos Decembri Juliano anni per. Jul. 4505, a Palilibus annus U. C. Varronianus IↃXLV initium habuit, inſequens illius anni per. Jul. 4506 ludos illos exhibuit, labente adhuc iſtorum Conſulatu. Atqui Livius exitu anni, utique Romani, mortuum eſſe Criſpinum ait, & a Dictatore comitia celebrata, cum æſtate proxima, nempe anno per. Jul. 4507, inſtarent Olympici ludi. Hic igitur hæreo; ac neſcio an Livius hallucinatus ſit, qui exitu anni facta iſta dixerit, quæ ineunte æſtate contigerunt. Dignus omnino eſt hic te vindice nodus, hoc eſt homine docto pariter, & acuto.

Thucydidis ille locus, quem ex libro v, pag. 379 edit. Vechel. profers, non id ſuadet, Olympia anno illo, ſaltem Auguſto celebrata. Nam Panathenæa majora Hecatombæone fiebant, ejuſque XXIII die, ut auctor eſt Proclus lib. I Comment. in Timæum Platonis. At Hecatombæon ſæpe in Junium incurrebat, ætate illa maxime, in qua lunaris annus Atticus plerumque fluctuabat. Neque tamen, ut ne in Auguſtum Olympia eeciderint, valde repugnem; immo vero tardius etiam aliquando; quod ſuperioribus litteris fuſius etiam, Ciceronis illo ex epiſtolis ad Atticum teſtimonio commotus. Verum id legitimum tempus non fuit; ſed caſu aliquo incidit; quemadmodum Naſonis juſſu alio, quam mos ferebat, anno eadem illa ludicra peracta meminimus. Nos de ſolemni, & ordinario tempore inter nos quærimus; quod ego mediam æſtatem arbitror fuiſſe; tu in autumnum relegas.

Ex hoc porro Thucydidis loco Scaligeri novus error animadverti poteſt: qui pag. 86 Animad. Euſeb. ad annum CIↃCCCCLII notat, quocumque demum tempore inſtituta ſint Panathenæa, certum eſſe anno tertio Olympiadis inſtituta fuiſſe. Ex quo confirmari putat ea, quæ de methodo Atticæ, & Olympicæ periodi libro I de Emend. temp. & in Iſag. Canon. præſcripſit; ut nimirum ad methodum Atticæ, de Olympica detrahantur anni XXXVIII. Quod commentum libro I de Doct. Temp. evertimus. Hoc vero de Panathenæis quod ſcribit, falſum eſſe Thucydides oſtendit, qui eodem anno, & Olympia, & Panathenæa majora celebrata refert.

De Nemeis, quod poſtremum objicis, ſcito hæc duplicia fuiſſe, alia æſtiva, alia hiberna: ut libro I. de Doct. Temp. cap. XXXIII docuimus. Quibus adde ſcholia Pindari, quæ Nemea tradunt Panemi XII celebrari. Is Junio, vel Julio noſtro reſpondebat. Ergo *ea Nemeæ Olympia* recte dixit Ariſtoteles. Nam illa proxime, ut vides, Olympia præceſſerunt.

Poſtquam ea, quæ de Olympiadum tempore diſputaſti, penitus explicata ſunt; habet alia quædam abs te ſciſcitari, quæ me per hoſce dies plurimum exercuerunt. Forte enim accidit, ut de Ortu, & Occaſu ſiderum tum vero, quam apparenti commentarer aliquid. Ad id Scriptorum veterum loca varia conquirenti, & examinanti mihi, Agatharchidæ apud Photium Cod. CCL, col. edit. Græcolat. 1375. perdifficilis occurrit, de quo quid ſentias ſcire a te pervelim. Scribit ille felicem Arabiam inter cetera mirificum hoc habere. [illegible] Μαιμακτηριῶνι [illegible] Ἀθηναῖος, [illegible] Ποσειδεῶνι, μέχρι [illegible]. Fac Mæmacterionem Octobri, vel Novembri reſpondere. Ergone ſeptem ſtellæ Cynoſuræ in Arabia occidunt? Nam de Cynoſura loqui videtur. Sin eſt ut majorem, id eſt Helicen intelligat; doce, amabo te, quænam, & ubi ſeptem illæ ſint. Nam XXII circiter in illa notantur; tum, quemadmodum Mæmacterione, ante primam vigiliam noctis, illarum nulla compareat; Poſideone vero, ante ſecundam vigiliam; & ita deinceps. Magno me tibi beneficio devinxeris, ſi de ea re quod judicium tuum ſit, accurate perſcripſeris. Ecce autem ἄπορον aliud. Plinius lib. XVIII, cap. XXVI, Vergilias oriri dicit VI Eid. Maias. at libro II, cap. XLVII, diebus poſt æquinoctium autumnale XLIV occidere. Libro vero XVIII, c. XXV, ex Euctemonis ſententia occidere die XLVIII poſt æquinoctium autumnale; totidem & Varro l. I. de re Ruſt. c. XXVIII poſt vernum æquinoctium ortui præfinit, & Columella lib. IX, cap. XIV. Occidere porro Vergilias poſt æquinoctium autumni die XXX Varro ſcribit; Columella die XL. Plinius lib. XVIII, cap. XXV ſcribit Heſiodum ſtatuiſſe matutinum occaſum Vergiliarum in æquinoctio autumnali: Thaletem XXV die ab æquinoctio: Anaximandrum, XXIX: Euctemonem, XLVIII. Apud Ptolemæum quoque libro de inerrantium ſignificationibus, inſignis eſt varietas. Ego vero Pleiadum ortus, occaſuſque varios per triangula ſphærica diligentiſſime ſubducens, longe ab iis diverſa reperi. Nam cum longitudo Pleiadum anno Chriſti CIƆIƆCI a Tychone conſtituta ſit in gradu ♉ 24, 24′: ſi, ut Longomontano placet, octava ſphæra in conſequentia gradum unum promovet annis LXXII, conſequens eſt anno primo Juliano longitudinem illarum fuiſſe in ♉ 2, 24′; At Tha-

letis Mileſii ſæculo, id eſt anno per. Jul. 4113, in gradu ♈ 23, 14′. Metonis autem, & Euctemonis, id eſt anno per Jul 4383, in gradu ♈ 26, 12′ Heſiodi porro, ſi quidem is vixerit, ut nos conjecimus, anno per. Jul. 3713, poſt ἅλωσιν Trojanum, circiter annis CLXX, longitudo Pleiadum erat in ♈ 17, 34′. Quibus animadverſis, omnium illorum temporum ortus, occaſuſque computavi; quorum indiculum ſubjiciam.

Anno per. Jul. 3713.				*A. per. Jul. 4113*		
Occaſus heliacus	♈	2.	31′	♈	9.	46′
Ortus coſmicus	♈	9.	0	♈	16.	0
Occaſus acronychus	♈	17.	0	♈	24.	40′
Ortus heliacus	♈	13.	40′	♉	15.	33′
Ortus acronychus	♌	9.	0	♌	16.	0
Occaſus coſmicus	♌	17.	0	♌	24.	40′

Anno per. Jul. 4283				*A. per. Jul. 4669, qui eſt Julianus 1*		
Occaſus heliacus	♈	12.	42′	♈	17.	46′
Ortus coſmicus	♈	19.	0′	♈	22.	8′
Occaſus acronychus	♈	27.	44	♉	3.	57′
Ortus heliacus	♉	28.	46′	♉	29.	33′
Ortus acronychus	♌	19.	0′	♌	22.	8′
Occaſus coſmicus	♌	27.	44′	♏	3.	17′

Conferuntur ea modo cum illis quæ ex Plinio, Columella, & ceteris adduximus? Occaſus coſmicus anno 1 Juliano occidit in eum diem, quo Sol in gradu 3, 17′ Scorpii verſatur: qui dies Octobris circiter XXVIII erat, ab æquinoctio Cæſaris, XXXV. Idem & in ceteris diſſidium ab obſervationibus antiquorum. Verum cum occaſus coſmicus, ſive matutinus, tunc fieri dicatur, cum ſtella e diametro Solem objecta reſpicit: non poteſt eo momento conſpici, quod ſplendore Solis obducatur. Itaque dies aliquot emetiendi ſunt ad occultum uſque φαινόμ. quæ fortaſſe cauſa Veteribus fuit, ut longius intervallum matutino ſtellarum occaſui tribuerent. Tu velim ad ea mentem, & induſtriam advertas tuam, atque id explices nobis, quantum ab occaſu coſmico putes intereſſe dierum ad apparentem ſtellæ φάσιν, & aſpectum; utrum id ex crepuſculorum ratione pendeat; tum pro climatum differentia, & crepuſculorum, quantum ab occaſu Solis tempus intercedat. Ad hæc interſitne multum, e montis vertice, an e pſeudi planitie ſtella conſpiciatur.

De Sirii ortu, & occaſu non minus perplexa mihi quæſtio naſcebatur: propterea quod oriri Leonem ingrediente Sole, tam in Ægypto, quam in Græcia, & Italia, plerique Veterum affirmant: quod ſecus habere eadem illa triangulorum methodo deprehendiſſe videor. Rursus Plinius libro XVIII, cap. XXIX, ſcribit IV. Cal. Maias occidere Canem, cui præoccidere caniculam neceſſe ſit. Ibi Caniculum vocat τὸν προκύνα. At hic ut oritur ante Sirium, ita poſt eum occidit. Itaque præoccidere Caniculum interpretabar de canario ſacrificio, de quo Feſtus in Rutilæ canes; etſi ſubluſculum id loquendi genus videtur. Cenſorinus XIII Cal. Aug. exoriri dicit in Ægypto caniculam. Atqui canicula anno primo Juliano exortum heliacum faciebat in Ægypto in ♋ 16, 56″, Julii X. Quamobrem omnibus retro ſæculis ante hunc diem oriebatur: quippe cum in conſequentia ſtellatus orbis perpetuo moveatur. Qui iam ergo verum poteſt eſſe, quod Firmicus, & Solinus cap. XXXIV prodiderunt, Ægyptios veteres, qui ab ortu Sothios annum ſuum majorem inchoabant, eum ipſum ſtatuiſſe in XIII Cal. Auguſti?

Poſtremum ἀπόρημα ſit, quid eſſe cauſſæ cenſeas, cur Plinius, Columella, Ptolemæus ille libro de inerrantium ſignific. cum æquinoctia, & ſolſtitia fieri velint in 8 ſignorum parte, ingreſſum tamen in arietem e. c. conſtituant in Martii XXIII; ingreſſum quoque Solis in ♋ Junii XXIII, & ita deinceps; quod perſpicue falſum eſt: uti lib. IV de Doct. Temp. cap. XXVII oſtenſum eſt.

Erunt & alia quædam, de quibus tripodem tuum conſulere decreveram, ſed ne in immenſum exeat epiſtola, quæ jam juſto longius excrevit; tum ut ſia, quas poſtea ſcribemus, propria aliquid argumenti reſervetur, hic finem faciemus. Sed primum exorandus nobis es, ut neque lunares tuas tabulas, ac ſolares; neque Diluvium, quorum omnium guſtum nobis præbuiſti, diutius eaſpectari ſinas; tum ut amare nos pergas, & apud communem Dominum ſedulo in ſanctiſſimis tuis ſacrificiis, precibuſque commendatos habeas: quod ego vicissim a me tibi polliceor. Vale Vir eruditiſſime, ac Puteanos meo nomine reſaluta. Lutetiæ Pariſiorum Cal. Novemb. CIƆIƆCXXVIII.

EPISTOLA XVIII.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

UT habeas quo diuturnam interpretandi moleſtiam ſubleves, ac defatigatum animum oblectamento aliquo revoces, tertium jam Maſtigophorum mitto, quo ſuperbiſſimi, inſolentiſſimique Grammatici faſtus retunditur. Triplex ille lorarius uni illius libro eſt objectus. Quod quibus de cauſſis factum ſit, ex Epiſtolis, quæ ſingulis præfixæ ſunt, cognoſces. Quæ ſit homuncionis illius facultas, & eruditio, tametſi aliis ex ejuſdem lucubrationibus ſcire jam potuetis, plenius ac manifeſtius tres illi Maſtigophori demonſtrant ſed eſſet cupitis iſtius inſcitia tolerabilis, ſi bonæ mentis, aut communis ſenſus particulam haberet aliquam: quod poſterius aliquanto minus, quam illud prius, in eo cernitur. Cum hoc Calviniſtici gregis alumno fervida momento rixa nobis exarſit, quam adeo ludibundi, ac velut aliud agentes hactenus toleravimus. Apparet id hominis a Scaligeriani nominis fautoribus, ac ſemichriſtiana conductum, quibus jampridem ægre eſt, numen illud ſuum a nobis deſpici, ejuſque Chronologicis in rebus imperitiam traduci. Etenim vix credibile eſt, quantum ſe commoverint, ex quo jam multa illius a nobis errata detecta ſunt, tum vero longe plura, & ſtupidiora palam eſſe facturos oſtendimus. Quæ cum ne intelligere quidem ipſi propter rerum illarum inſcitiam poſſint, fœneum iſtum Grammaticum, & audaculum objecerunt, qui nos ab graviorum contentione ſtudiorum ad tricas iſtas, & vocabulorum conflictus, atque ineptias reflecteret. Sed in dies nihilominus alter ille procedit labor; qui quidem ubi prodierit, quas turbas excitabit! Non dubito quin Batavi omnes & Germani, ac noſtrates Calviniſtæ ἅπαν σφῶν κακοῦ... [illegible], in nos involent. Verum inſaniant ac diſrumpantur licet: vincet aliquando veritas; & Thraſonis illius fucus diluetur.

Quæ de Solis Lunæque deliquiis vir ille doctus adnotavit, neque mihi probantur, & ſunt a mente Dionyſii, niſi fallor, aliena. Quo anno dieque paſſus eſt Chriſtus, duplex incidiſſe deliquium ait, alterum παρά δοξον, & prodigioſum, nempe ſolare; alterum ordinarium, & lunare. Utriuſque porro mentionem in illa S. Dionyſii epiſtola fieri. Verba Dionyſii. Ἀμφότεροι γὰρ τότε κατ' Ἡλιούπολιν ἅμα παρόντες τε, καὶ συνεστῶτες παράδοξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἑωρῶμεν· οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός· αὖθίς τε αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐνάτης ὥρας ἄχρι τῆς ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερφυῶς ἀντικαταστᾶσαν. *Ambo enim tunc Heliopoli cum una eſſemus, Lunam in Solem admirabiliter incurrentem aſpiciebamus. Non enim Synodi tempus erat. ac rurſus eamdem ab hora nona ad veſperam in oppoſitam Solis e diametro partem reſtitui.* Hæc de ſolari deliquio interpretatur. Pergit Dionyſius: Ἀναμνήσθητι δέ τι καὶ ἕτερον αὐτῷ. οἶδε γὰρ ὅτι καὶ τὴν ἔμπτωσιν αὐτῆς ἐξ ἀνατολῶν ἑωράκαμεν ἀρξαμένην, καὶ μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος ἐλθοῦσαν· [illegible] *Quin & alterum illi in memoriam revoca. Scit enim nos incidentiam ipſam ab Oriente cœptam animadvertiſſe; atque ad ſolarem uſque terminum eſſe progreſſam: tum inde vero recedaſſe; nec eadem parte incidentiam, & emerſionem; ſed ex diametro oppoſita contigiſſe.* Hæc verba ex illius diſputatione non ad priorem, ac ſolarem; ſed lunarem eclipſin referuntur; qui & illa, μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος, *ad finem uſque Solis, ſive crepuſculi veſpertini*, eſſe dicit; quo tempore deſiit eclipſis Lunæ.

Ego vero dum attente Dionyſii locum illum expendo, nullum ibi veſtigium conjecturæ iſtius agnoſco: quod eruditi viri pace dictum velim: atque adeo tam alienam eſſe judico, nihil ut magis excogitari poſſit. Primam ἔμπτωσιν illa, quam ab Oriente cœptam aſſerit Dionyſius,

Digitized by Google

Dionyſius, non poteſt ad Lunæ defectionem transferri, quæ anno communis æræ XXXIII, Aprilis tertio commiſſa eſt. Hujus enim ἔμπτωσις Heliopoli conſpecta non eſt. Plenilunium enim ἀκριβὲς ex noſtris tabulis contigit Heliopoli hora 4, 40′ 14″ a meridie. Initium defectionis hora 3 fere. Finis hora 6, 21′. Incidentiæ, & emerſionis duratio fuit horæ 1, 40. Totius duratio horæ 3, 20′. Cum igitur incidentiæ tempus omne occaſum Solis hora 1, 20′ circiter anteceſſerit, videri prorſus Heliopoli non potuit. At Dionyſius ἔμπτωσιν illam ἀρχομένην ἰδὼν [illegible] proſpexit. Non eſt igitur Lunaris ἔμπτωσις.

Secundo ἔμπτωσις illa non alia poteſt eſſe, quam cujus antea meminit his verbis, [illegible] ἡμῖν ἐμπίπτουσαν ἑωρῶμεν. Atqui hæc ipſa non in umbram, ſed in ſolem incurſio facta dicitur.

Tertio, poſt ἔμπτωσιν ſcribit Dionyſius Lunam denuo recedaſſe. poſt Lunarem vero ἔμπτωσιν in umbram nullus ἀναποδισμὸς Lunæ fuit: ſed deinceps rectum, & naturalem curſum tenuit.

Quarto, Dionyſius refert non eadem ex parte, Lunæ incidentiam, & emerſionem accidiſſe. At in Lunari eclipſi, utraque ab eadem parte cœpit.

Denique nihil apertius eſt, quam Dionyſium poſterioribus illis verbis, ἔμπτωσιν & ἀνακάθαρσιν, quas paulo ante propoſuerat, modum ac rationem explicaſſe, proindeque ſolaris, non lunaris eclipſis. Hæc enim nulla prorſus eo die commiſſa eſt, quo paſſus eſt Chriſtus, hoc eſt æræ communis anno XXXI. quem in lib. XII de Doctrina temporum adſtruximus.

Plurimum me ſacris tuis precibuſque commendo: ſed & P. Andreæ Schotti, quem ego ſalutatum a me cupio. Vale. Lutet. Pariſ. 2. Apr. Ao. 1623.

EPISTOLA XIX.

Heriberto Roſuveydo Societ. Jeſu Antuerpiam.

QUÆ de Frontonis noſtri obitu renuntiata tibi eſſe ſcribis, nimium vera ſunt. Mortuus eſt Septembri menſe jam affecto; neque majus nobis, qui illum amice diliximus, quam exteris omnibus, qui quidem ipſum vel fama noverunt, ſui deſiderium reliquit. Cauſam mortis attulit pergrandis calculus, qui in ejus veſica poſt obitum repertus eſt, unciarum quinque pondo. Inter hos cruciatus poſt longum cum morte luctationem, Sacramentis omnibus rite perceptis, ad Chriſtum evolavit. Nos ei mœrentes ſolita pompa parentavimus.

De Dionyſio Areopagita tibi citra ullam dubitationem aſſentior: neque quicquam ſtrenui illi patroni hactenus proferunt, ὃ, τι ἐκ ἀέρινον ἄμυνον. Itaque fruſtra Pariſienſis ille cum Athenienſi confunditur. Æſopi fabulæ, fabulæ non ſunt, præ commento illo Pariſienſis Areopagitæ. Ita & ὁ μακαρίτης Fronto ſentiebat, & hodie Sirmondus noſter, & quicumque reconditiores paullo litteras attigit. Qui aliter ſapiunt, [illegible]. Savaronis poſthumum opus nullum ad hanc diem prodiit: ſed neque proditurum putat ullum Sirmondus. Dextri Chronicon, hominis eſt imperitiſſimi [illegible], & [illegible]: & omnino ψευδεπίγραφον, ab Hiſpano aliquo nebulone confictum. Quis lacunonis iſtius confidentiam non miretur, qui ſe erudito huic ſæculo fucum facere hiſce quiſquiliis putaverit? Si quid cauſſæ tuæ deinceps potero, faciam ut Frontonis operam minus hac in parte deſideres. Vale mi Pater, & pro nobis communem Dominum precare. Lutetiæ Pariſiorum Decemb. XII. An. MDCXXIV.

EPISTOLA XX.

Heriberto Roſuveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

CREDO jam poſtremas meas ad te allatas eſſe; quæ nondum, cum noviſſime ſcriberes, eo perveniſſe, his ipſis ex litteris intellexi. Scripſeram in illis de Joanne Eleemone, cujus in hiſtoria παραχρονισμὸν meum ſuſpectum te habere dicebas. Ego vero rectiſſime id animadverſum puto, quod ad Nicephori Breviarium, & in lib. XI de Doctrina Temporum oſtendi; mortem incomparabilis illius viri in annum Heraclii VI, Chriſti DCXVI incurrere, paullo antequam Saes a Choſroe miſſus Alexandriam occuparet. quod eodem illo anno contigiſſe, Theophanes, aliique teſtantur. Nam quod in Notis ad Vitas Patrum, ſubitum illum Perſarum irruptionem fuiſſe dicis, torrentis inſtar exundantium, ac inde, relicta, quam obtinuerant, Alexandria, Ægyptoque, domum reverſorum; id ex eo convincitur, quod iidem illi Perſæ victoriam perſecuti Africam expugnarint, ac Carthaginem obſederint, & cum eam capere non potuiſſent, ad illius oppugnationem parte copiarum relicta, in Perſidem abierint. Hoc enim argumento eſt, neque poſſeſſione illos Ægypti ceſſiſſe; ſine qua ſtolide admodum in Carthaginis obſidione perſeveraſſent: &, quod vaſtata Ægypto, occupataque, diſceſſiſſe narrantur, non ſic intelligendum, nulli ut in illa remanſerint: ſed ut impoſitis præſidiis, ceteri in Perſidem ſeſe receperint. Hæc noſtra, &, ut opinor, veriſſima ratio: quæ & Sirmondo noſtro probatur. Vitarum Patrum novam editionem nondum accepimus. Scripſi ad Vendelinum copioſe ſatis de quibuſdam Aſtronomicis quæſtionibus. Quod ad illum vero Ciceronis locum attinet, non diffiteor, quin & de ludis Scenicis explicari poſſit: itaque ad Vendelinum ipſum ſcripſimus. Sed de Olympiadum tempore, puto ἀποδεικτικῶς rem confectam in calce Operis noſtri. Ac fieri ſane aliquando potuit, uti ſolito tardius Olympiaci illi agones inſtaurarentur. Sed de legitima, & ordinaria tempeſtate ſermo nobis ac diſputatio fuit: quam in medium æſtatem incubuiſſe certiſſimum habeo. De libro illo cujus titulum edidiſti, nihil comperi. Exſtat non abſimilis argumenti ante annos circiter 9 a quodam Remenſi editus de Romanorum viis. Quem ſi nondum habes, propediem mittendum curabimus.

Nonnum Heinſii needum penitus evolvi. Videtur in plerisque μακρολογεῖν, & λίγχειν [illegible]. Non tamen deeſt eruditio. Nos in Juliano ſubſeciva opera ludimus. Et jam prope ad exitum pervenit. Genevenſes Scaligerianum Opus de Emend. temporum excudunt. Credeſne illos ipſos ſequeſtrem me, ad emerendum privilegium, quod a Marilliaco Procancellario impetrare ſe poſſe diffidebant, interponere voluiſſe? Sane virum ad me doctum familiarem meum allegarant, cui juſtis id de cauſſis negavimus.

Exſpecto quid illi ipſi nova in editione, vel Germani, aut Batavi pariant. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Novemb. VIII, CIƆIƆCXXVII.

EPISTOLA XXI.

Auberto Miræo V. Cl. Antuerpiam.

EXCELLENTEM in omni litterarum genere doctrinam tuam, cum ex vetere de te fama; tum ex libris tuis cognoveram, (VIR CLARISS.) candorem humanitatemque, quod nihil commercii tecum habueram, nondum perſpexeram. Hujus mihi fidem litteræ tuæ fecerunt, quas ad me ſuaviſſimas, jucundiſſimuſque Rubenius attulit, qualem ſcribis, perbrevi illo, quo mecum una fuit, tempore cognitus adoleſcens, hoc eſt eruditus, ac probus, & antiquitatis peritus. Quem quidem & tua commendatione, & merito illius facio plurimi, & quibus officiis potero complectar. Sed is ad me non plus ſemel adiit; & quidem opportune: cum eodem tempore Sirmondus noſter, & Andreas Quercetanus apud nos eſſent, quibus ille quas habebat abs te litteras obtulit. De Rationario noſtro quod tam amanter, ac benevole prædicas, laus eſt iſta facilitatis, ac bonitatis tuæ, non ingenii, ac facultatis noſtræ, quam in Opere illo mediocrem explicavimus. Verum eo ipſo magis placere mihi cœpit, quod tanti illud facere te dicis, vir antiquitatis omnis, hiſtoriæque periti ſſimus. Sane incredibili hac in urbe ſtudio hominum hic liber exceptus eſt: adeo ut paucis menſibus exemplaria omnia diſtracta ſint; & jam de altera editione cogitemus: quam ſic inſtitui a me plerique cupiunt, merum ut ſeram hiſtoriam ab Chronologicis probationibus divellam, eamque primam in partem conferam; altera, quæ ſunt τεχνικὰ, & ἀποδεικτικὰ contineat.

Digitized by Google

ſineat. Alunt enim complures, quos onius hiſtoriæ ſtudium allicit, quæſtionum illæ tricis, ac minutiis abſterreri, quas iiſdem cum rerum narratione capitibus incluſimus. In anno Natali Chriſti, quem cum Deckerio conſtitui, ſuffragatorem vor eſſe gaudeo, te, inquam, & Bucheriom noſtrum. Hujus vero Victorianum Canonem videſegeſtio : quem ſi ea foliis Sirmondi ſchedire expreſſit, vereor ut germanum approbare poſſit. Nam multa illic aliter, ac Victorinus inſtituit, ordinata memini ut prorſus ut interpolatum eſſe crederam. Alioquin in Appendice Operis de Doctr. Temp. una cum reliquis, quæ ea iiſdem Sirmondianis ſchedis excerpſimus, ſuum etiam illi Canoni locum dare decreveram. Opus de viis militaribus per Belgicam, cujus ſpem facis, eo cupidius exſpectamus, quod id tale fore confidimus, qualia tua eſſe ſolent, docta, accurata, & recondita. Vale. 1632.

EPISTOLA XXII.

Petro Crugero Dantiſcanæ Reip. Mathematico.

ETSI ſui quiſque nimius eſt fautor, & ſcriptorum ſuorum acerrimus æſtimator, ac ſæpe immodicus: numquam equidem mea tanti ipſe feci; tibi ut, ceteriſque ſimilibus tui, hoc eſt eruditiſſimis viris, tam vehementer probatum iri confiderem. Nam ut in illis fidem, ac diligentiam adhibitam eſſe, mihi ſum conſcior; ita nihil eſſe fateor, quo tu doctior ab eorum tractatione poſſis recedere, vir, ut cetera taceam, Mathematicis ſtudiis tam luculenter excultus: quæ res una cum admirationem doctrinæ iſtius; tum vero deſperationem imperitis ſolet afferre. Verum utcumque res cecidit; ſive tu nonnihil labore noſtro proficere potuiſti : quod tuis litteris teſtatus es; ſive id alliciendæ benevolentiæ noſtræ cauſſa, comiter, ut mos eſt, magis quam ſerio feciſti; eſt quod meis libris gratuler, qui mihi tantum boni pepererunt, te ut præſtanti doctrina virum & amantem mei redderent, & amicitiæ noſtræ, ac conſuetudinis appetentem. Cujus equidem deinceps tibi quam voles, liberalem copiam faciam : ac ſi quid erit, in quo mea tibi opera deſiderari poſſe videatur, de eo uti ſcribas hortor, immo etiam obſecro. Nihil enim gratius ea re poteſt accidere.

Ad annum Græcum quod attinet, in quo tibi plene ſatisfactum a me eſſe negas, in libro IV Diſſertationum variarum, quas ſub Uranologii titulo nuper edidimus, ita multa diſputavimus, nihil ut pæne reliqui de hoc argumento mihi fecerim. Sed videlicet exſpectandæ erunt litteræ tuæ, quibus & hoc, & cetera expones omnia, de quibus conſuli me oportere duxeris. Vale.

EPISTOLA XXIII.

Petro Crugero V. Cl. Dantiſcano.

PROBARI tibi quod in noſtra Temporum Doctrina præcipuum, ac veluti caput eſt, valde id me quidem delectat, CRUGERE vir doctiſſime. Non enim aliter facere poſſum, quin gaudeam, cum te præſtantem iis artibus virum, ac longo earum uſu detritum habere me fautorem tenriam : ut ſi qui in poſterum a me diffideant, aut etiam oppugnent, facile eos omnes unius tui fretus auctoritate contemnam. Quod vero pauca quædam ſunt, nec illa ἀρχικὰ, in quibus a mea ſententia diſcedis, fero non moleſte : dum, quod tu ſcribis, ſalva ſit in primis illis, & præcipuis judiciorum noſtrorum conſenſio. Quamquam illa ipſa, de quibus vel exiſtimare aliter, atque ego faciam; vel quemadmodum intelligam, dubitare videaris, ejuſmodi ſunt, ut, ſi ad ea quæ dicam adverteris, nihil concordiæ illi noſtræ offutura confidam.

Horum primum eſt; quod in IX. de Doct. Temp. cap. VIII dixi, octaeteridem Græcorum, qualis a Gemino deſcripta eſt cap. VI, p. 20 edit. noſtræ, ſic initio conſtitutam, ut eſſet illius modus dierum 2923 $\frac{1}{2}$, non 2922 præciſe, ut Scaligero videtur. Hæc mea ratio duplici abs te argumento refellitur. Primum, quod diſerte Geminus aſſerit dierum 2922 principio fuiſſe Græcorum octaeteridem. Secundo, quod ſi tam exacte cum lunari curſu vetus illa periodus adæquata foret, non eſſet tanta in anno civili perturbatio conſecuta, quantam Ariſtophanes demonſtrat. Verum ad illa facile reſpondebo tibi. Nam quod de Gemini ſententia quæritur, qualis ea ſit, melius ex ipſo quam ex oratione mea cognoſces. Scribit ille octaeteridem diebus 2922 definitam eſſe : ſed ita tamen, ut alterna quaque octaeteride, hoc eſt poſt ſingulas hecædecaeterides, triduum adjiceretur; ut cum Luna paria faceret annua civilia. Hoc qui dicit, eum neceſſe eſt hecædecaeteridem, dierum facere 5847. Eam ſummam ſi bifariam partiare, nimirum cuilibet octaeteridi dies imputabis 2923 $\frac{1}{2}$. Ergo in hunc modum ſeſe res habuit. Propoſitum fuit antiquis illis temporum artificibus, civilem annum cum Sole pariter, ac Luna conciliare. Id vero προσθαφαιρέσει, hoc eſt adjectione dierum, & eorumdem detractione identidem repetita faciebant. Quocirca dies attribuerunt octaeteridi 2922; ut Solis motui ſatisfacerent qui in annis 8 totidem colligit. Rurſus quoniam ab lunari ratiuncula modus ille deficiebat; eo quod dies 1 $\frac{1}{2}$ amplius octaeteris Lunæ continet, quam ſolaris; idcirco poſt alteram expletam octaeteridem triduum addebant. Verum, quod hac ratione civilis annus, dum Lunæ veſtigia perſequitur, ab Sole deflectit; & triduum ſuperfluum acquiritur in qualiber hecædecaeteride; adeoque 30 dies in decem hecædecaeteridibus; hinc poſt hecædecaeteridas 10, qui ſunt anni 160, menſis integer tricenarius expungi ſolebat. Hæc Geminus in illo capite. Ex quibus evidens eſt, conditorem octaeteridis id in animo habuiſſe, quod dixi, ut eſſet modus octaeteridis dierum 2923 $\frac{1}{2}$ tametſi primam nonniſi 2922 dierum explicaret. Quod adeo anni noſtri lunaris exemplo declarari poteſt. Si quis enim interroget, quem illius modum Paſchalis noſtræ auctor methodi finierit, nemo dubitabit, quin diebus 354, 8, 44, &c. taxaverit. Atqui pleique anni non amplius diebus habent 354 præciſe. Verum quoniam horarum, & ſcrupulorum reliquiæ certis annis furtim, & latenter inſinuantur, cum integrum diem perfecerint; ideo cum de anni conditione, & quantitate quæritur, ſuperfluorum iſtorum dierum habenda ratio eſt, deque iis ſua cuique attribuenda portio.

Nam quod ad labem illam civilis anni pertinet; quæ Ariſtophanis ſæculo tanta non fuiſſet, ſi ad Lunæ curſum tam prope octaeteris accederet : primum ad hoc non tam mea quam Gemini ipſius debet eſſe reſponſio : cujus a me ſententia præſtari debet; non ſententiæ veritas, & conſtantia. Deinde perfacilis mihi conjectura videtur, quid Athenis acciderit; unde in lunares neomenias iſtud vitii redundarit. Eſt enim credibile, intercalationem iſtam tridui in una aliqua hecædecaeteride prætermiſſam eſſe; quod ſatis fuit, ut ea, quam objicis, perturbatio neomeniarum civilium exiſteret.

In prima Metonis neomenia, anni per. Jul. 4282, fugit me ratio. Nam calculis accuratius ſubductis, invenio ex Pariſinis tabulis novilunium verum in Athenienſi meridiano Julii 15, hora 19, 43′ poſt mediam noctem. Nihil proclivius eſt, quam hallucinari in numeris iſtis, ac ſummis ponendis; quod mihi tunc eveniſſe fateor. Cujuſmodi erratis nulli iniquiores ſunt, quam imperiti, & harum litterarum expertes. Quo minus de te laboro, viro docto, & in iſto genere artium in primis exercitato.

Tertium caput ſupereſt percontationis tuæ : de quo paullo longior inſtituendus eſt ſermo. Habet enim præclaram ἐνίκαυσιν; quæ, ut ſpero, eruditione tua non erit indigna.

Mirum tibi videri ſcribis, quid ſit, cur in II de Doct. Temp. cap. XLII dixerim, neomeniam primam anni Græci, non ſemper ſolſtitii cardine poſteriorem fuiſſe; ſed eum interdum anteceſſiſſe diebus 14, vel 15 : adeo ut neomeniæ primæ Canon pleniluniorum fuerit; quod numquam ſolſtitium antevertere debuerit; non autem noviluniorum. De anno vero Metonis iſta ſtatui, neomenias illius eumdem ſolſtitii præceſſiſſe cardinem : non tamen diebus 14 vel 15 ulteriores illas poſui, ut ex diagrammate conſtat, quod ex Gemini præſcripto p. 63 delineatum eſt. Sed de anno Græco vetuſtiore;

qualis in octaeteride deſcriptus erat, nihil præter opinionem habemus, & ἀναλογίαν utus inſequentium temporum. In Metonicæ periodi deſcriptione methodus noſtra demonſtratione nititur. Quod igitur ſciſcitaris; cur anno 1 periodi Metonicæ, qui fuit per. Jul. 4282, cum ſolſtitium 27 Junii contigerit; neomenia prima a me collocata fuerit Julii 16, diebus poſt idem ſolſtitium 19, non Junii 16. qui duodecimus fuit ante ſolſtitium: ſi quidem neomenia etiam 14 vel 15 diebus ſolſtitio anterior eſſe potuit; huic ut reſpondeam, paullo altius repetenda diſputatio eſt.

Græci, ut auctor eſt Geminus, octaeteridas uſurpabant initio: in quibus embolimæi anni fuerunt 3, 5, 8. Poſtea Euctemon, ſive ut alii, Meton, enneadecaeteridem invenit; in qua embolimæi aptius ordinati ſunt. Horum proinde ſitus fuiſſe videtur in annis 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19. Hoc etſi Geminus expreſſe non ſignificet; tamen ex iis quæ dicentur paullo poſt fiet conſequens. Secundum hæc Calippus Metonicam emendavit periodum; in qua nihil omnino mutavit in embolimorum ſitu, quod teſtatur Geminus. Quocirca non abſurda eſt conjectura noſtra lib. 11. de Doct. Temp. cap. XIII, Calippum id unum ſpectaſſe, ut labentem Metonis periodum fulciret; adeoque in ſuo parapegmate non novum periodo ſuæ caput, & initium præfixiſſe; ſecundum quod diverſa embolimæorum annorum progreſſio fieret: ſed ab 8 anno cycli Metonici caſtigare orſum, reliquos ejuſdem cycli decemnovennalis annos, ac tres deinde cyclos integros; tum 7 annos de quarto propoſuiſſe; ut ſummam compleret annorum 76. in quibus embolimæi erant iidem, qui a Metone conſtituti fuerant. Quare cum 8 Metonicus embolimæus eſſet, primus Calippicus, quem octavum fuiſſe Metonicum diximus, embolimæus itidem fuerit oportet; ac deinceps ejuſdem Calippicæ periodi 4, 7, 10, & 12, qui erant Metonici 11, 14, 17, & 19. In ſequentibus deinceps enneadecaeteridibus, eadem embolimæorum ſeries repetitur. Quod autem Calippi primus annus octavus Metonici cycli fuerit, ex eo colligitur. Nam Metonis annus primus incurrit in annum per. Jul. 4282. Calippi vero, in annum 4384. Hic centeſimus tertius eſt ab illo. Porro ſi 103 per 19 dividas; fiunt integræ periodi 5, & anni 8 de ſexta. Igitur primus annus Calippicæ 1 periodi fuit octavus ſexti cycli Metonici. Utriuſque periodi initium ab Hecatombæone ſolſtitiali menſe ductum eſt, quod in 11 de Doct. Temp. probavimus. Sed nihilominus intercalaris menſis fuit Poſideon, qui circa ſolſtitium hibernum exſtitit. Quod argumento eſt; olim anni Attici cardinem fuiſſe brumale, non æſtivum ſolſtitium. His animadverſis ad utriuſque periodi ſtructuram molienda̅m vide quibus rationibus inducti ſimus; & ut nihil ex ſola opinatione; ſed evidenti ſtati auctoritate de ea re ſtatuerimus.

Apud Ptolemæum lib. IV extant exempla quatuor obſervationum aſtronomicarum, in quibus certi anni Calippicæ periodi notantur, ex quibus diagramma confecimus in lib. VI diſſert. ad Uranolog. cap. 11: annorum Calippicæ periodi 36, 37, 47, & 48 qui ſunt Metonici cycli, ut ex ſuperioribus liquet, 5, 6, 16, & 17. Ex his duo embolimæi fuerunt 37, & 48 Calippi; Metonis 6, & 17; reliqui embolismo caruerunt; quod ἀποδεικτικῶς ex eodem Ptolemæo colligimus lib. VI Diſſert. ad Uranol. cap. 11, p. 120. quem librum quia penes te eſſe video, non hic argumenta repetam, quibus illud approbavimus. Conſtat ergo annos 6, & 17 in Metonica cyclo intercalares fuiſſe; non fuiſſe 5 & 16. Ex quo reliqui colliguntur: nimirum 3, 8, 11, 14, & 19. Porro cum cyclus, ſive periodus in orbem continuo redeat, ac prioris anni poſterioris ſuccedat initium: primus annus Metonis, ante quem nondum erat inſtituta periodus, qui eſt in Juliana periodo 4282, ſic a nobis cogitandus eſt, quaſi intercalari anno, hoc eſt decimo nono cycli alicujus anterioris proleptici proxime ſucceſſerit; ut ſi Metonis cycli jamdudum nota cœpiſſent, annus ille qui ab æſtate anni 4281 in æſtatem anni 4282 propagatus fuiſſet decimus nonus, idemque intercalaris eſſe debuerit. Anno 4282 novilunium tam Junii 16, quam Julii 16 obſedit diem. Non potuit Meto Junii 16 neomeniam primam cycli ſui conſtituere. Id enim ſi feciſſet, primo ipſo cycli anno intercalare debuiſſet, quod hypotheſim evertit. Alioqui ſequenti anno neomenia Hecatombæonis in 6 incidiſſet Junii, nimiumque diſtaret ab epocha ſolſtitiali. Primus itaque Metonis Hecatombæon ἀποδεικτικῶς, ut initio polliciti ſumus, oſtenditur Julii 16 contigiſſe. Ex hoc vero principio ceterorum deinceps annorum neomeniæ pertexuntur; ac neceſſariam habent dierum certorum ſeriem; quam in Metonici cycli diagrammate in 2 de Doct. Temp. c. 9 deſcripſimus. Tertius enim exempli cauſſa, neomeniam habuit 25 Junii: de quo miror dubitaſſe te, cur non 24 Junii cœperit: quaſi nos alibi, quam 25 Junii in laterculo collocemus. Hic porro embolimæus eſſe debuit; atque ideo ſequentis neomenia incurret in 13 Julii. Jam octavus annus neomeniam exhibet Junii 29. Eſt autem embolimæus, ut ſupra demonſtravi. Proinde neomenia ſequentis anni diffundetur in 18 Julii. Nam ſi 18 Junii cœpiſſet, non eſſet id, quod ratio poſtulat, intercalaris annus octavus. Ac velim iſtud obſerves; ex primo anno, & ejus Hecatombæona, pendere cycli totius contentum, in quo id unum obtinetur, ut ne primi menſis plenilunium ſolſtitii cardinem antevertat. Quod autem ejuſdem primi menſis neomenia longius ultra cardinem excurrit; tum quod ultimi plenilunium cardine ipſo ſit interdum poſterius: non hæc valde movere nos debent. Hoc enim vitari non poteſt; ac ne ipſa quidem affugit Scaliger; neque ceteri, qui neomeniam primi menſis numquam ſolſtitii metas anteceſſiſſe putant. Nam apud Scaligerum tam in Metonis, quam in Calippi cyclo, Hecatombæonis neomenia nonnumquam in Julii 24, 25, & 27 relegantur; cum tamen ſolſtitii cardinem in 8 Julii ille ipſe conſtituat. Quocirca merito idem a nobis uſurpatum eſt in vera & ἀποδεικτικῇ ὁδῷ utriuſque periodi, quod in poſtulatis ille & temere confictis ſibi illa ſumpſerat. Id enim neceſſario faciendum eſſe, embolimæorum annorum ἀνωμαλία perſuadet.

Nam quod Metonem exiſtimas ad octavam Cancri partem reſpectum habuiſſe, mihi quidem non probas. Sive enim octavam partem appellas eam, quæ octavo die poſt ſolſtitium Metonicum incidit, Julii 4: ſive in ipſam octavam Julii diem conferas, propter antiquum ſitum ſolſtitii in Calendis Juliis; quem obſervatum deinceps arbitratus eſt Scaliger: neutrum poteſt conſiſtere; & utroque modo, vulgato in errore verſari videris. Inveteravit enim hæc opinio; Veteres non in ipſa æquinoctialis, ac Zodiaci ſectione æquinoctialem poſuiſſe cardinem: neque ſolſtitium in eclipticæ ac ſolſtitialis circuli tactione: ſed octavo poſt amborum gradu ea dia; quod præ ceteris omnino defendit Scaliger; & nobis ipſis aliquando perſuaſit. Verum acrius perſpecta re, lib. 2. Var. Diſſert. ad Uranol. c. 4 & ſeq. tum lib. 3. cap. 2 falſum iſtud eſſe, primi, ut opinor, deprehendimus. Ibi enim evidenter oſtenſum eſt, Veteres illos, qui in octavis partibus æquinoctia, ſolſtitia va fieri cenſuerunt, has ipſas octavas partes non poſteriores ſectionibus circulorum, & tactionibus inſtituiſſe: ſed ſignorum cardinalium initia totidem gradibus anteverti eſſe: adeo ut octavæ illorum partes in mutuas circulorum συμπτώσεις inciderent. Quocirca pars octava Cancri ſecundum Metonem, ſi quidem eam rationem tenuit, non in diem cadit octavum ab 27 Junii, quem ſolſtitio præfixit; ſed illo ipſo die 27 Junii octava Cancri pars exiſtit: principium vero Cancri Junii 20. Verum hoc eſſe comprobant faſti veteres quos Ovidius, Columella, Plinius aliique ſecuti ſunt. Sed nihil facis, niſi ea legis quæ de hoc argumento copioſe diſſerimus in Uranologio. In quo aſtronomorum veterum, & in primis Hipparchi errata graviſſima ignota vulgo patefecimus: qui dodecatemoria ſignorum cum aſteriſmis confudit; & Eudoxum, Aratum, aliosque præter meritum ſæpe caſtigat. Quæ ſi tuo aliorumque doctorum judicio probata eſſe cognovero, non injucundum laboris mei fructum capiam; præſertim ſi te, ac reliquos ætatis hujus doctos Mathematicos ad illuſtrandam veterem aſtronomiam, ac pleraque perficienda, quæ in hac parte adhuc intelligo deeſſe, exemplo meo incitare potuero.

Ad extremum de obſervatione illa ſubeuntis ſub Solem Veneris anno ſuperiore ſic habeto: audiiſſe me de nonnullis, qui ſe eum ὑπὸ ἥλιον & eclipſin Solis animadvertiſſe dicerent; ejuſque beſſem obſcuratum

tum t...iſe : quod in chartula teleſcopio ſubjecta deprehenderint. Sed quod nec iſti valde ab aſtronomia, & iſtiuſmodi periclis parati ſunt; & nonnulli ejus intelligentiores cum eodem tempore in id incumberent, nihil omnino viderunt; ſuſpecta mihi eſt obſervationis illius fides : præſertim quæ ; immo incredibilis ſit. Quis enim beſſem ſolaris diſci ab Venere obſcurari poſſe ſibi perſuadeat? Itaque nolo fidem adhibeas. Vale vir eruditiſſime & noſtris laboribus favere perge. Deum viciſſim precor, ut tibi gratia ſua aſpirare velit; ac te incolumem conſervet.

EPISTOLA XXIV.

Petro Crugero V. Cl. Dantiſcam.

Olim me ad te ſcribere cunctantem verberant ſæpius, & officii admonent partim populares tui, qui identidem huc veniunt : partim me vero ceſſationis hujus meæ ſuppudet. Sed is es, & eo genere ad me ſcribis epiſtolarum, ut neque parvo tempore, neque non diu, ac longe meditato mihi ſit opus, qui tibi reſpondeam. Quod dum accurate facere cogito, & vacuum tempus exſpecto ad illa recolenda ſtudia, e quibus quæſtiones tuæ ducuntur; quod iſta jamdudum tractare deſii : longior imprudenti mihi dies obrepſit. Sed compenſabo tarditatem hanc diligentia reſponſionis hujus; atque una cum ſorte multiplicatum fenus tibi perſolvam.

Igitur ad ea, quæ penultimis tuis propoſuiſti, ſingillatim, ordineque reſcribam.

Ex iis fuit illud primum, quod jam inter nos agitari cœptum erat, de Græca octaeteride; quam Geminum docui ab initio dierum factam putaſſe $2923\frac{1}{2}$. ut primum 2922; poſtea correctam, & ad illum modum redactam. Utet verius ſentiat, non aliunde, quam ex Gemino ipſo cognoſcitur. Enimvero, ſi quis hunc attente legat, non dubitabit, quin hoc ipſum, quod dixi, planiſſime doceat. Scribit p. 19 & 20 editionis meæ, antiquos enim quæſiſſe circuitum annorum, qui Solis Lunæque numeros impleret, ad idque quadruplicem ab iis tentatam eſſe periodum. Prima fuit dieteris, in qua menſes omnes tricenarii erant. Sed hujus vitium ſtatim eſſe deprehenſum ait. Itaque ad octaeteridem ſecundo tranſierunt, in qua duo illa dicit eſſe quæſita : alterum, ut cum Solis motu orbis ille congrueret : alterum ut & Lunæ reſponderet. Horum prius aſſecuti ſunt deſcriptione menſium 96, qui alternis pleni eſſent, & cavi; & interealarium trium ac tricenariorum, ut in totum eſſent menſes 99, dies 2922, quot anni octo Juliani continent. Tum ita pergit : cum iidem intelligerent, iſta quidem ratione Solis ſe curſum aſſecutos, a Luna vero deficere, quoniam menſis ſolum dies $29\frac{1}{2}$, habet inſuper diei partem triceſimam tertiam : octo vero lunares anni pleni, diebus conſtant $2923\frac{1}{2}$ hoc eſt uno die, & $\frac{1}{2}$ amplius, quam prior habet deſcriptio; ideo alternis octaeteridibus triduum adjeciſſe; in octaeteridibus vero 20, qui ſunt anni 160, menſem integrum exemiſſe. Hæc Geminus uno & eodem inſtituto facta memorat. Nam ad utrumque genus octaeteridis eumdem ſolaris anni modum accommodat, qui eſt 365 dierum & $\frac{1}{4}$ ex quo contextus ille ſimplex octaeteridis ortum habuit, dierum 2922. Idemque & in poſteriore forma continuatur, ut ſcribit pag. 21. Ex quo ſic argumentari licet. Quoniam id ab initio quæſierunt octaeteridis Græcæ conditores, ut periodum haberent, quæ Solis pariter ac Lunæ rationes exhauriret; qualiscumque tum ab illis fabricata eſt, ejuſmodi eſſe profecto debuit, ut rationes peræquaret utriuſque ſideris. Atqui Solem jam tum ſciebant diebus moveri $365\frac{1}{4}$, ut ibidem docet Geminus. Ex quo & octaeteridis modum illum profluxiſſe dicit, qui dies colligebat præciſe 2922.

Ergo & in poſteriori genere octaeteridis, ſi quidem diverſi, ut vis, & inſtituti fuit & temporis, idem ſpectare illos oportuit : ac proinde numerus ille dierum $2923\frac{1}{2}$, perinde juſtis e ſolaribus ſpatiis, ac lunaribus ex eorum opinione conſtare debuit. Quorſum enim octaeteridem conſtituerent, niſi ut Solis ac Lunæ numeros omnes exhaurirent? Quod non fieret, niſi dies $2923\frac{1}{2}$ uti plenos novem & nonaginta Lunæ circuitus; ita octo Solis annos implerent. Quare qui diverſam hujus poſterioris Octaeteridis inſtitutionem eſſe velit; neceſſe eſt idem ſolaris anni menſuram perinde diverſam faciat : hoc eſt, dierum 365. hor. 10, 30'.

Atqui Geminus unam, & eamdem utrobique ſolaris anni quantitatem fuiſſe vult. Non igitur novam, ac diverſam octaeteridis ordinationem hanc eſſe credidis, ſed unius generis, in qua 96 menſes alternis pleni cavique dies colligunt 2832, & additis intercalaribus tribus, hoc eſt diebus 90, conſtituunt dies 2922. Sed in fine octaeteridis ſecundæ triduum additur. Ideo ordinarius quidem modus dierum eſt 2922, vetus autem & exactus, $2923\frac{1}{2}$. Quemadmodum annus noſter dies ordinarios habet 365 reipſa $365\frac{1}{4}$ hoc eſt quartus quiſque 366. Sane Geminus in hac tota deſcriptione Octaeteridis, continenti oratione utitur; & eoſdem ſignificat triduum in fine Octaeteridis addidiſſe; quos paullo ante dixerat alternaſſe plenos, cavoſque, atque embolimos ternos indidiſſe. Neque animadverſo prioris Octaeteridis vitio tranſitum ad alteram eſſe factum indicat. Vide enim amabo te, quæ ſit orationis illius ſeries. Primum * dixit Græcos initio quæſiſſe periodum aliquam in qua anni cum Sole congruerent, menſes cum Luna; hoc eſt, cujus menſes annique civiles ſinguli lunares eſſent; tota vero periodus in annos ſolares partita nihil reſidui faceret. Ita enim interpretandus hic locus eſt, non ut annos ipſos ſingulos civiliter uſurpatos ad Solem deſcriptos velit; menſes vero ſingulos, ad Lunam; quod anni genus ne fingi quidem cogitatione poteſt. Ergo ut hoc aſſequerentur, in primis Octaeteridem amplexi ſunt : in qua menſes alternis plenos, cavoſque conſtituerunt, uti ſupra dixi, 96, & tres inſuper embolimos erogarunt, ut eſſet Octaeteris dierum 2922, quam in octo æquales annos partita, ſingulis dies attribuit $365\frac{1}{4}$ qui ſolaris anni modus jam tum ab illis agnitus eſt, ut * eodem loco docet. Ita quod primum erat e duobus, adepti ſunt, ut anni eorum cum Sole concordes eſſent : reſtabat alterum, ut & cum Luna menſes ac dies congruerent. Hoc ut efficerent, menſis lunaris dies $29\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{33}$ multiplicarunt in 99, ut exiſterent dies in tota Octaeteride $2923\frac{1}{2}$, inquit, , &c. Quinam? nempe illi de quibus locutus eſt : qui Octaeteridem ratione Solis abſolutam; ratione Lunæ, mancam, & affectam inſtituerant. Illi, inquam, qui Solis annum diebus metiebantur $365\frac{1}{4}$, ut ibidem memorat. Iidem illi & dies adjecerunt per ſingulas hecccædecaeteridas, tres, & poſt decem hecccædecaeterides unum menſem eximebant. Hæc anni prima & integra fuit ordinatio : quæ veteris Græciæ propoſito ſola reſpondere poſſet : quod ejuſmodi fuiſſe docuit, ut per omnes annorum periodos non Solis dumtaxat, aut Lunæ, ſed utriuſque curricuium explerent.

Finge enim duas ac diverſas octaeteridas & inſtitutiones fuiſſe primum dierum 2922; deinde $2923\frac{1}{2}$. Ergo conſequens eſt, utramque periodum Soli non minus reſpondiſſe, quam Lunæ. Quare poſterior per 8 Solis annos diviſa, dabit anni ſolaris modum ex illorum opinione, dierum 365, horarum 10, 30'. quam Geminus tradidit, annum utrobique dierum habitum $365\frac{1}{4}$. Porro cum ab octaeteride tranſit ad enneadecaeteridem, vide ut loquitur, , inquit, , cum prioris vitium deprehendiſſent; tum Solis annus in ea non, ut ante dictum conſtitutus eſt $365\frac{1}{4}$, ſed $365\frac{1}{4}\frac{1}{76}$, hoc eſt 365, 6, 18'. 56''. 50'''. 31'''' . Ad ſummam, invictum argumentum habeo ex anni ſolaris modo, quem in utraque forma octaeteridis, eumdem ſtatuit Geminus.

Atenim contra me eſt Ariſtophanes, qui neomeniae civiles ætate aberraſſe ſua ſignificat : quod neutiquam eveniſſet, ſi jam tum adeo exactæ ſyzygiæ in uſu fuiſſent, ut vix in annis 160 uno die peccarent. Ita mihi objiciebas in epiſtola tua priore. Cui ſic a me ſatisfactum eſt : videri triduum illud interdum ab Hierophantis quorum erat anni procuratio, neglectum fuiſſe; ut in ſimili re Pontifices Romæ fecerant, qui Merkedini intercalationem pro arbitrio ſuo prætermittebant, aut alieno repræſentabant tempore, ex quo anni conſecuta perturbatio eſt. Tu vero conjecturam hanc reprehendis, & *feſtinantis cecidiſſe calamo* ſcribis; *quippe*, inquis, *tamen Luna præfulgidam erat veſperi, ut poſt-*

poſitione

P. 19.
P. 20.

Digitized by Google

poſitione peccarit neomenia civilis non anticipatione. Sed amabo te nonne magis iſta reſcribenti *feſtinavit calamus tuus?* Nam ut aliud nihil dicam, certe in idem recidiſti, quod pro abſurdo mihi objicis. Etenim ſi erravi propterea quod de annis totius heccædecaeteridis 5847 dies tres eapunxi, hoc eſt octaeterides duas dierum conſtitui 5844; tu in eadem es cauſſa, qui octaeteridem unam dierum fuiſſe tum pugnas 2922: hoc eſt, duas dierum 5844. Quare non eſt a veri regione aria conjectura noſtra, de triduo, aut etiam pluribus diebus plerumque neglectis ac ſuppreſſis; cui tu fruſtra Ariſtophanem opponis. Hic enim in Νεφέλαις, Lunam id ſolum conquerentem inducit, quod non rite dies Athenis ordinarent.

κοὐκ ἄγειν τὰς ἡμέρας
Οὐδὲν ὀρθῶς, ἀλλ' ἄνω τε, καὶ κάτω κυδοιδοπᾶν.

quod, inquam, ſuſque deque dies haberent: adeo ut feſta Deorum neutiquam ſuis temporibus occurrerent. Ubi neque προεμπτώσεως, neque μεταμπτώσεως ulla ſignificatio eſt. Ac de octaeteride Græcorum vetere, ſatis multa.

Caput eſt alterum epiſtolæ tuæ de anno, ac periodo Metonis, cujus deſcriptionem in ſecundo de Doct. Temp. a me conditam, probas tu quidem, neque aliter inſtitui oportere ſtatuis: ſed illud inquiris, cur eum novilunium anno primo periodi illius tam in 16 Junii, quam 16 Julii ceciderit; in hoc poſteriore Meto primam ſuam neomeniam fixerit potius, quam in priore. Hujus tu cauſſam prioribus litteris hanc reddideras, quod populare ſolſtitium in octavo tum Cancri, hoc eſt Julii 4 collocatum fuerit, quem limitem enneadecaeteridi ſuæ Meto poſuerit: ita ut plenilunium nullum cardinem illum anteverterit.

Sed contra hanc conjecturam multa diſputavimus in ſecundo Variarum ad Uranologion, capite v. quæ nunc quoque vera putamus. Itaque non poteſt nobis illa ratio probari. Sed inſtas, & meliorem a nobis exigis, cujus nullam in noſtris libris ſignificationem eſſe dicis. Etſi id minime eſt neceſſe, tamen nonnulla ex eo capi poteſt, quod in primo, cap. 8, pag. 21, & ſecundo, cap. 10, p. 57, 58, docuimus, quam hoc loco breviter exponam. Meto enneadecaeteridem ſuam ſic inſtituit, ut ad civilem annum caſtigandum ejus uſum referret. Erat autem civilis hic annus per octaeteridas digeſtas; proinde ad octaeteridas emendandas methodum ſuam accommodare ſtuduit. Scribit Diodorus lib. XII, Metonem enneadecaeteridem ſuam ediſiſſe, initio ducto a die 13 Scirrhophorionis. Hoc Diodori dictum quam abſurde Scaliger acceperit, non neceſſe eſt hic repetere; ſatis enim id illo in loco fecimus, atque etiam vere ſic interpretati ſumus: Metonem cum annum ſuum publicaret non præfracte priſtini anni, & octaeteridis intercidiſſe curſum: ſed ultimi menſis reliquos dies in Parapegmate deſcripſiſſe, puta Scirrhophorionis octaeterici diem 13, 14, 15, &c. Lababat tunc octaeteris Attica, & diebus aliquot peſſum ire cœperat, ut ex Ariſtophane tute ipſe colligebas. Itaque Scirrhophorionis veteris dies illos 13, 14 &c. ſic adnotavit, ut ad eoſdem caſtigatos dies adſcriberet. Ut ſi triduo, vel quatriduo τῇ μηνίσκου peccaſſe velis lunarem ſyzygiam: ita ut 13 civilis dies eſſet accuratæ, ac cæleſtis 16 vel 17; ad Scirrhophorionis popularis, & depravati, 13 diem; adſcripſit lunaris, & deinceps noni Scirrhophorionis diem 16, vel 17: ac deinceps ſyzygias reliquas ea ſerie continuari juſſit. Ex quo ratio illa, quam dixi peti poteſt, cur neomeniam primam in 16 Julii potius, quam 17 Junii Meto collocarit, (fuit enim Scirrhophorion ea ordine cavus, ut ab 17 profectus Junii in 15 Julii deſierit) Nimirum, quod octaetericus vitioſuſque Scirrhophorion, idemque poſtremus, ab ſolſtitialibus metis longe ſummotus illum locum occuparet; e quo ſollicitandam eſſe Meto non cenſuit, ſed ad exactiores Lunæ calculos revocandum. Volo & illud animadvertas, quod in eodem opere demonſtravimus; tametſi initium anni Græci & Attici ab æſtate repeteretur, ac primus eſſet menſium Hecatombæon, nihilominus conſueviſſe Atticos intercalarem menſem in hibernum tempus conjicere, ejuſque menſem qui Poſideon dictus eſt. Quare quod ad epocham anni civilis ſpectat; major ducta ratio eſt ſolſtitii brumalis, quam æſtivi. Tum vero, quod caput eſt, ſcire debes, non illud curaſſe Græci anni conditores, ac Metonem ipſum, ut ſingulorum annorum capita propius ad ſolſtitium accederent, ſed hoc in primo dumtaxat periodi anno tenuiſſe. Quo conſtituto, ceteros deinde propter emboliſmorum deſcriptionem longius evagari neceſſe eſt, qui quaſi catena quadam e ſuperiorum ſerie nectuntur. Ergo anno primo periodi Metonicæ, in laterculo noſtro neomenia Gamelionis 10. Januarii diem obſidet, qui propius abeſt a ſolſtitio hiberno. Ut hac ratione canon epochæ neomenia potius eſſet, quam plenilunium, de quo in I libro pag. 25, & 26. dubitavimus. Sed ea cautio in anno, uti dixi, primo periodi dumtaxat eſt adhibita, ceteris impunitas eſt data longius a metis excurrendi. Sed eo revertor, quod paulo ante docui, eamque in cauſſam notare cupio, de qua percontatus eras, cur anno primo Metonis, Hecatombæonis neomenia Julii potius 16, quam Junii 17 adjudicata ſit. Nam probabilis ea maxime videtur, quod tum octaetericos, & popularis annus cui fulciendo præſidium nova ex periodo Meton acceſſiverat, longius ab legitimo cardine deſciviſſet.

Quod vero admones de diſtantia Solis & Lunæ, tempore mediæ oppoſitionis, vel oppoſitionis, per motum verum horarium putanda: ſcito me conſulto medium motum adhibuiſſe cum Mullero; cujus cauſſam reddidi pag. 438, & 439 To. I. de Doctrina Temp. Vide locum ac tute ipſe periculum facito; & nodum illum expedi. Experieris autem iis in exemplis, in quibus proſthaphæreticum diſcrimen magnum eſt. Nam in minoribus non valde id apparet.

Cardinem ſolſtitii Metonici medium videri, non exactum, ac verum, ſcripſi in Variarum Diſſert. p. 531. quod te minus delectat. Et tamen in idem recurris poſtea; immo callidiori facinore, nihil verum inter, ac mediam diſtinxiſſe tum illum, quam ceteros ſtatuis: quod ſane incredibilius eſt, quam quod ſcripſeram. Sed nolo pugnare.

De Hipparcheo anno, vel periodo, non multum a mea tua ratio diſcrepat. Fateris enim, quod plane demonſtraſſe videor, Hipparchum ex obſervationibus anni ſolaris modum conſtituiſſe. De antiquioribus Aſtronomis facile remitto. Nam & Geminus, quod tu notaſti, ſolarem Metonis annum ex enneadecaeteride dierum 6940 colligit. De Hipparcho puto aliter ſentiendum. Hujus annus lunaris dierum eſt 354, 8, 48′, 40″, cujuſmodi anni 304 cum embolimis menſibus 112 dies numerans 111035, 0. 48′, 53″, 20‴ Diſcrimen horum, & Julianorum totidem, dies 0, horæ 23, 11′, 6″, 40‴. Non igitur annis 304 juſta fit unius diei προέμπτωσις. Neque præciſe dies habet 111035 annus ille magnus Hipparchi, ut eum Cenſorinus appellat. Unde ex ejus diviſione modus anni ſolaris definiri non potuit; ut trecentis annis unum expungendum diem ſciſceret, quia prope abeſt hic numerus a 304. quod ita demum uſurpari poſſet; ſi in annis 304 juſta peræquatio fieret. At non fit: Nam præterpropter anni 312 requiruntur, ut ſolidus dies perimatur. Non igitur 300 anni idcirco præfiniti ſunt, quia propius accedunt ad eum numerum, quo præciſa fit unius diei προέμπτωσις. Non enim 12 anni vel eo plures, exiguus, & inſuper habendus numerus videri potuit accurato homini, & aſtronomiæ principi. Sed de hac re nimium multa. Te velim perpetuo mei eſſe memorem, & eodem in me animo, quo cœpiſti: cujus mihi fidem poſtremæ tuæ litteræ fecerunt. quas, qui huc attulit Joannes Roſenbergius præclarus juvenis, peſſime habitum ſe a piratis noſtratibus queſtus eſt. Quod mihi vel ejus, vel tua, vel noſtra etiam cauſſa plurimum dolet.

Utinam bellicis iis tumultibus pax aliquando ſuccedat, quæ & Chriſtianis regnis, & Eccleſiæ ipſi tranquillitatem, atque otium afferat. Ita enim fiet, ut & litteræ noſtræ, & litteratorum commercia refloreſcant. Miſi ad te Diſſertatiunculam quamdam de Concilio Sirmienſi, & damnatione Photini; in qua haud vulgaria, niſi fallor, pauca ſunt; ignota certe hactenus, & ab nemine comperta. Nunc Rationarii editionis poſtremæ tomos duos adjeci, grati erga te animi pignus, & diuturnæ ceſſationis meæ compenſationem.

EPISTOLA XXV.

Joſepho Mariæ Suareſio V. Cl. Romam.
Is poſtea Epiſcopus Vaſionenſis fuit.

PETO abs te primum (VIR ERUDIT.) tarditati ut ignoſcas meæ, quod eruditiſſimis, ſuaviſſimiſque litteris tuis tanto intervallo reſpondeam. Tum vero tibi, ac per te, ſi id nimium arrogans non eſt, fautoribus illis meis gratiam habeo, quantam capere maximam poſſum : atſi plaris amborum animam in me, quam judicium de me (ſi is ſum, qui eſſe volo) facere debeo. Equidem quantumcumque ineſt in me facultatis, & ingenii, totum id Sanctiſſimo D. N. & ſecundum hunc Eminentiſſ. Cardinali Barberino devotum, & addictum eſſe jamdudum cupiebam : poſtquam vero tantopere iis intellexi probatum eſſe ſtudium, atque officium meum; majoribus ad id incitamentis, & aculeis urgeri me ſentio.

Ad te porro quod attinet : quodque te amicitiam noſtram dicis expetere; facit hoc abundantia benignitatis tuæ; ut quod ambire, ac poſtulare debueram prior, id occupares, & exemplo tuo præire velles. In quo ut a te victum me eſſe fateor, ſic obſequio, cultuque conſuetudinis illius inferiorem me eſſe te deinceps non patiar. Ea eadem profectum humanitate etiam illud interpretor, quod te lucubrationibus meis tam valde affici prædicas. Quo ego fructu, ſi quid in iſtis humani ſpectare vellem, majorem, jucundioremque capere non poſſem. Sed prodeſſe me malo, quam commendari lectoribus meis : tametſi utrumque eſt optandum. Sed in te prius idcirco locum non habet, quod nulla re a me potes abire doctior : itaque poſteriore ſum contentus.

Poſtquam amori tuo provocationique ſatisfeci; nunc reſpondebo quæſtionibus tuis. Eæ ſunt de Juliani editione noſtra omnino duæ. Primum enim moleſtum id tibi eveniſſe ſcribis, quod cum Galli ad Julianum epiſtolam e Vaticana bibliotheca ad me miſſam inter reliquas ederem, Nicolai Alemanni, qui eam Latine interpretatus erat, nomen omiſerim. Simul illud inquiris, quid cauſſæ ſit, cur eidem huic epiſtolæ obelum impreſſerim, ſpuriamque judicarim.

Ad hæc nobis longo ſermone opus non erit. Primum enim de Alemanno interprete divinare qui potui? cujus nomen ab Holſtenio poſitum eſſe non memini. Mihi vero cum Nicolao Alemanno, quoad vixit, uſus & conſuetudo litterarum fuit; & mortui, propter ſingularem doctrinam & humanitatem, vivit apud me recordatio. quem ego tantillo hoc honore non fraudaſſem; ſi illum auctorem eſſe ſciiſſem Latinæ hujus interpretationis: tametſi non magnam ex ea laudis acceſſionem ejus habere fama potuiſſet.

Eamdem porro eſſe confictam ab otioſo Græculo, & ſuppoſititiam epiſtolam, ex eo conjectura fit, quod imperite admodum Gallus in ea Cæſar Julianum fratrem alloquens dicat ipſum, quantum quidem ferebat rumor, ἀποστῆναι τῆς προτέρας θρησκείας τῆς ἐκ προγόνων παραδοθείσης : hoc eſt, ut Alemannus noſter reddidit, abdicaſſe primam religionem, quam a majoribus acceperat. Πρόγονοι ſunt, ut ex Platone vertit Cicero, generatores : ut ſunt avi, proavi, atavi. Itaque Gallus Julianum ait ab avis & proavis ſuis Chriſtianam accepiſſe fidem. Quo quid fingi poteſt obtuſius? Galli, & Juliani pater fuit Conſtantius Conſtantini Magni frater ex Theodora Maximiani Herculii privigna. Uterque ille Conſtantio Chloro genitus eſt, cujus origo ad Claudium Imperatorem a nonnullis refertur. Neutra vero de ſtirpe πρόγονοι Chriſtianam religionem ad Gallum, Julianumque tranſmiſere; cum omnes gentiles, & a Chriſto alieni fuerint : perſecutores etiam nonnulli Chriſtianorum. Quare planus ille tamquam ἐξ ἑαυτοῦ παρακινδυνεύσας ſe ipſa prodidit. Mitto de Juliano id dicere, quod ex Hiſtorico conſtat, etſi jam olim profanis ſuperſtitionibus occupatus a Chriſtianis ſacris abhorreret, numquam tamen ſuperſtite Conſtantio, ſaltem ante Galli obitum, id præ ſe tuliſſe; ſed diligenter occultaſſe. Unde veriſimile non eſt, famam ejuſmodi, qualem impoſtor ille deſcribit, ad Gallum pervaſiſſe. Sed hoc minus ad conjecturam eſt efficax. Illud validum & ἀναντίῤῥητον. quod mihi quidem; credo etiam & tibi, viro docto, & perſpicaci, perſuadebit, non inanem fuiſſe ſuſpicionem meam. Vale; meque, ut inſtituiſti, & amare, & in tuis numerare perge.

EPISTOLA XXVI.

Caſimiro Sarbievio Societatis Jeſu, Romam.

QUAM multa nobis eodem tempore negotia ſint; hoc eſt doctrinarum tractanda genera (neque enim aliis rebus occupamur) tametſi prædicare ipſum fortaſſe putidum eſt, tacere tamen penitus non oportet. Credo enim mirari te, ac ſubiraſci mihi, quod tamdiu jam acceptis litteris tuis nihil ad te ſcripſerim, ſic quaſi contemnam, aut officio illo tuo, ac tam prolixa voluntatis erga me tuæ, amicitiæque ſignificatione non valde movear. Tu vero neutrum ut de nobis ſuſpicere, pro communi charitatis lege, proque ſingulari de te judicio meo, majorem in modum abs te peto. Nam nec eum eſſe te, quem parvi facere debeam, vel ex eorum litteris, quibuscum vivis quotidie, vel ex tuis ipſe cognovi; & quod ultro tu notitiam, ac familiaritatem noſtram expetis, non poteſt non eſſe gratiſſimum. Primum quoniam id, niſi jam nos amares, non faceres. Eſt autem cum amari per ſe jucundum ipſum : tum ſi ab altero provoceris, redamare neceſſe eſt, ac mutuum referre αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴ κε δύνηαι. Deinde tanta cum humanitate, ac modeſtia primum illum ad amicitiam noſtram aditum tibi paraſti; ut nimius etiam hoc in genere fuiſſe, & plus aliquanto, quam neceſſe fuerit, voluntati erga nos tuæ indulſiſſe viderere. Quare prius illud magis me tuis in litteris delectabat. Nam quod invidioſis me laudibus præter veritatem, præterque meritum oneraſti, adeo neque placuit, neque placere debuit; ut niſi alterius, quod mihi ſuaviſſimum eſſe diat, jacturam vererer facere, aut nihil omnino, aut ſeverius ad te ſcriberem. Quamobrem iſtam etiam cauſſam tarditatis in ſcribendo meæ ad ſuperiorem illam occupationum, ſtudiorumque noſtrorum debes adjungere. Quamquam hæc ſane præcipua fuit, quod eodem tempore tam multa tamque diverſa molientem ceterarum pæne rerum oblivio capiebat, aut ut earum aliquando recordarer, quod de reſcribendi hoc officio negare non poſſum, identidem aliud in tempus otiumque differrem. Sed cujuſmodi noſtræ illæ occupationes fuerint, inſequens annus oſtendet. De acumine nimis tu quidem ſubtiliter & acute : vix ut ipſe ſatis intelligam quæ tu fortaſſe brevius attigiſti, quam ut nos humi repentes aſſequi poſſemus. Ego, de acuto quatenus in oratione, dictiſque cernitur, (nam in ceteris infinite patet) ita ſentiebam : id ita vocari, quod & præter communem uſum exſpectationemque ſit, & cum re, qua de agitur, maxime conjunctum. Ita fit ut ad genus τῶν παρὰ τι pertinere videatur, ac tam diſſentanea, quam conſentanea ambitu ſuo contineat. Hanc acuti deſcriptionem exempla illa perſuadent, quæ in epiſtola tua poſuiſti, quæque aliunde colligi innumerabilia poſſunt. Quæ ſi diligenter animadverteris, duo quædam ineſſe videbis, propter quæ tum acuta nominantur; tum audientis animum admirabilitate, aut etiam jucunditate percutiunt : nimirum quod & παρὰ προσδοκίαν accidunt, & mirifice ad rem attinent. Quæ enim ſunt ejuſmodi, altius penetrant, & inſignius ſui veſtigium animis imprimunt. Hoc vero eſt τῶν ὀξέων, id eſt acutorum proprium. Mea hæc eſt de acumine acutoque ſententia, quantam celeri mentis agitatione, ſubitoque impetu conſequi potui.

Tu cum Opus de Acumine quod polliceris elucubrabis, non dubito, quin plenius & acutius tibi ipſe reſpondeas. Vale interim, & nos amare perge.

EPISTO-

Digitized by Google

EPISTOLA XXVII.

Rolando Mareſio V. Cl.

ITA prorſus eſt, ut ſcribis, erudite MARESI, neque valde mirari attinet, perpaucos ætatis hujus homines in utroque doctrinæ genere eſſe præſtantes, tam eo, quod elegantibus, ac politis artibus conſtat; velut Grammatica, quam Criticem Polybius appellat; & variarum linguarum ſcientia: tum nobiliore altero, cujus regnum Philoſophia, & Theologia inter ſe partitum obtinent. Atqui ſumma eſt, inquis, amborum conſenſio, & uſu ſecum, ac conſuetudine copulantur; ut a ſe mutuo divelli, ac diſſociari neutrius interſit. Vere id quidem a te commemoratum arbitror: ſed cur mirum videri non debeat, cauſæ ſunt admodum multæ: e quibus vulgares, & obviæ ſunt iſtæ; amplitudo ſingularum, & propemodum infinitas; breve ſpatium ætatis; neceſſarii ad vitam ſubſidii, reique familiaris anguſtia; corporis imbecillitas; turbulenta tempora, & ſtudiis inimica pacis; exemplaria id genus alia, quæ ingenii retundunt, & hebetant aciem, ardoremque reſtinguunt. Sed eſt una reconditior adhuc, & ſolis alumnis nota Chriſtianæ ſapientiæ; quæ ex ſummi, & hominum amantiſſimi creatoris providentia petitur: quæ quidem ſimiliter ac terrarum per diverſas regiones indolem, & ubertatem; ſic animorum proclivitatem, captumque mirabili varietate diſpenſat: ac non promiſcuam omnibus omnium copiam indulgeat. De hujuſmodi diſſimilitudine locorum præclare hoc alicubi Chryſoſtomus; Deum certarum rerum proventum quibuſdam dediſſe terris, negaſſe ceterarum; ac viciſſim quod his detraxit, aliis attribuiſſe: ne contenta ſuis opibus, & nullius egens aliqua, ceterorum contemptum incolis ſuis afferret: atque ut alterna illa copiarum egeſtas, & compenſatio, omnes inter ſe conciliatos, & pacatos haberet; ex quo longinquæ peregrinationes, commeationeſque gentium, & commercia terra marique negotiantium, quibus mutua generis humani caritas, & ſocietas alitur. Licet iſtud ipſum ad ingenuo dignas homine diſciplinas transferre. Nam alios præſtare aliis artibus, & inventis voluit Deus; nec ab uno tamquam communi fonte, quæ ſcire cuperent, haurire ſingulos: ne ſe ille arrogantius efferret, atque inter homines cujuſdam principatum divinitatis aſſumeret. Vide, amabo te, quam multi ſint, in una quapiam etiam inferiorum artium, qui quod multis antaferri ſe vident, infra ſe poſitos omnes deſpiciant, proque nihilo ducant. Eſt in hiſtoriis fuiſſe medicum neſcio quem: Menecratem opinor vocabant: qui cum ex profeſſione hac & ad quæſtum, & ad nominis gloriam profeciſſet; amore, opinioneque ſui miſere perditus, Deum ſe appellavit ipſe, & appellari ab omnibus voluit: credo quod vitæ, neciſque, itidem ut Deus eſt, arbiter haberi cuperet. Quid in reliquis ſtudiis? Duo epiſtola tua commemoravit, unum Grammaticorum ſive Criticorum: alterum Philoſophorum. Nam de Theologis Σιγᾶν μοι κάλλιον. Ergo ut utroſque paucis perſtringam: ſcis priorum poſtremis his ſæculis duobus quanta vilitas fuerit: in pleriſque vero quæ animorum feritas, & immanitas; quanta in eorum libris libido rixandi; quanta ſtili petulantia: quam ſæpe parvis de rebus, de litterulis, ac voculis internecina orta ſint odia, & certamina, tamquam de ſalute patriæ, deque capite ſuo, & civium omnium agatur.

De Philoſophis nihil ad hoc teſtimonium addi poteſt, quod in ea, quæ eſt ad Romanos epiſtola, graviſſimum, ac acerrimum dixit Apoſtolus: ubi poſtquam illos in omni doctrinarum genere perfectos extitiſſe docuit, eoque perveniſſe, ut ex intima rerum creatarum contemplatione ad creatoris ſe cognitionem attollerent; tandem ipſis refert ſuam fuiſſe fraudi excellentem, & prope divinam ſcientiam: qua elati, & inflati in horrendam cæcitatem prolapſi ſunt: *Quia cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

Verum ne longius in iſtis eruditorum perſequendis ruinis ſermonem protraham, & ut eo me revocem, unde ſum ad illa delapſus: non alia mihi viſa cauſa veriſimilior eſt, propter quam Deus, cujus nutu infima quæque, præſertim humana gubernantur, terminis quibuſdam definiri voluit ingeniorum modulum atque captum: ut aliorum egentes opera, viciſſim & ipſi de ſua libenter accommodent; nec ſe ſolos αὐτάρκεις, & fortunatos exiſtiment.

Atque hæc quidem bene perfecta, & conſiderata ratio id quidem poteſt, ac debet efficere, ut litterarum cupidi in omnibus diſciplinis excellere ſe poſſe diffidant; nec hujus rei gratia nimium doleant: non autem ut certo delecto genere, in quo habitent, & præſtare ſtudeant, non ex ceteris, illius quam arripuerunt, adjumenta, vel ornamenta conquirant. Scitum illud eſt apud Xenophontem Socratis; non omnes omnibus perfecte diſcendas, & exhauriendas eſſe artes: ſed tantum de ſingulis capiendum, quantum neceſſe videbitur. Quod ſi fieret, plus eſſet eruditionis in pleriſque, ac perturbationis, & moleſtiæ minus. Hoc igitur ſequantur, qui bene docti eſſe cupiunt, & unam de cunctis amplectantur ſcientiam; in qua ſedulam, & præcipuam operam collocent: ex aliis vero, & quoad fieri poteſt univerſis, tantum deguſtent, ac derivent, quantum ſatis ſit ad excolendam, illuſtrandamque primariam. Ita fieri poterit, uti compos omnium ſit unus; qui quidem ſobrie tamquam vino, ſic illarum cognitione uti velit ad ſalubritatem, non ad ingenii oſtentationem, & jactantiam. Tum illa vero epiſtolæ tuæ querela præcidetur; quæ arctiſſimo inter ſe nexu colligatas, & fœderatas artes diſtrahi non æquo fert animo, & ad priſtinum orbem revocari jubet; uti mutuo ſibi emolumento, & ſplendori eſſe pergant. Tunc & boni Philoſophi, non mali Grammatici; & hi viciſſim, ſi id curent, Philoſophi probabiles eſſe poterunt: quales & olim fuiſſe tibi aſſentior, & hoc tempore, ſi me audierint, non deſpero fore. Nec de Philoſophia dumtaxat ita ſentio; ſed etiam de pervagata in ſcholis divinarum rerum ſcientia: cui & ipſi plurimum ex humanitatis ſtudiorum commercio adjumenti comparare licet; præſertim ex Grammatica: ſaltem ut in rebus ſuis explicandis deterſa barbarie, conditam nitore aliquo ſermonis orationem afferat. Quamquam non is ego ſum, qui inconcinne, & ſubruſtice loquentem Theologiam, deridendam, vel damnandam omnino cenſeam: quod nonnulli faſtidioſi, ac delicati ſtomachi faciunt. Et quoniam meam tractandæ illius inſtitutam commendabat epiſtola tua, idque placere ſibi ſignificabat, quod in Theologicis exponendis dogmatibus, ſermonis offenſionem vitare ſtuduiſſem; paullulum hic immorari volo, ac tibi illos excuſare munditiæ in loquendo negligentes, & eorum apud te cauſam agere.

Ac Latinitatis quidem in ſcribendo puræ, elegantiſque copia quam non paratu facilis ſit, nemo te melius exiſtimare poteſt: qui & in eo multum elaboraſti, & laboris fructum hac ætate ſingularem es aſſequutus. Illud vero cum per ſe ſit, & in omni genere argumenti ſpiſſum, operoſumque ſit: tum multo difficilius eſt, cum obſcuris, nec politæ antiquitati cognitis in rebus diſputandis adhibetur. Quod equidem duabus de cauſis evenire arbitror. Altera eſt, quod eodem tempore in duo, & quidem genere diſſimilia, ſcribentis animum dividi neceſſe eſt: cum & rerum ſubtiliſſimarum intricatas notiones evolvere, & quibus eas verbis ornet, ac veſtiat, cogitare interim oporteat. Altera eſt cauſa inferioris ætatis, & noſtræ propria; quod ſpinoſæ, ac perplexæ commentationes illæ, in quibus enodandis defuiſſe multis Latinæ cultum dictionis docti homines queruntur, novæ ſint, & priſcis illis Romanæ concinnitatis auctoribus inuſitatæ; ac propterea nullo ab iis ornatu ſermonis expolitæ. Ita fit, ut cum vivere jamdudum Quiritium lingua deſierit; nec aliunde, quam ex illorum monumentis, exquiſitarum vocum, & locutionum copia ſuppetat: hoc deſtituta præſidio noſtrorum induſtria, nihil dignum vetera opulentia poſſit expromere. Quo minus iraſci convenit acutis illis, & ſollertibus viris; qui cum Philoſophicas, & Theologicas quæſtiones enucleare inſtituiſſent, ita ſe penitus in earum contemplationem infixerunt, ut omni cura elocutionis abjecta parum Latine ſint locuti. Quos enim in talibus ediſſerendis adhibere magiſtros ex erudita antiquitate potuerunt? aut qui-

bus tandem vocibus illa declararent, quorum nullum iſtorum in libris veſtigium relictum cernerent? Itaque neceſſitatem verterunt in legem, & inventa, cogitataque ſua rudi, & incompoſito ſtilo ſic inſuevere proloqui: ut jam philoſophorum, & ſcholaſticorum more ſermocinari, ſit idem, quod barbare, opiceque dicere. Atqui fuit aliquando tempus, cum Scholaſtici nomen, & quod ab eo deflexum eſt, Scholaſtice loqui, in præcipua docti, & elegantis ſermonis laude poneretur. Nam & Scholaſticum appellare mos fuit traditum, & in bonarum artium diſciplinis exercitatum hominem: & Scholaſtice dicere, vel ſcribere, idipſum erat, quod ea arte, præceptiſque rhetorum affabre factam orationem contexere. Nunc mutata ſunt tempora; cumque his, uſus & conſuetudo loquendi. Quod arbitror moderate ferendum vobis eſſe leporis, & urbanitatis amatoribus, ac cum Latinæ facultatis inopia compenſandam tot acute inventorum ſollertiam. Quamquam non ad omnes generis iſtius, & ſectæ Theologos querela veſtra pertinet. Nam aliqui inter eos extiterunt, ſi minus, quam vos, facundi, & ornati; non tamen putidi, ac ſatis commode, bonique verbis, divinis de rebus explicantes. Quis autem amplius aliquid ab illis requirat? niſi forte dicendi veneres, & oratorios calamiſtros diſciplinæ actiaſque natura deſiderat.

Verum de hoc argumento non eſt propoſitum hic agere: quod in prolegomenis tomi primi Theologicorum dogmatum cumulate præſtiti: ubi illud expoſui, quodnam ſit Theologicis quæſtionibus tradendis accommodatum dictionis genus: & cujuſmodi in illis conſcribendis ſim ipſe perſecutus. Cujus ad extremum ſumma hæc eſt confecta; neque turpiter, ac non Latine loquentem decere eſſe Theologum: ut de Philoſopho modo taceam: neque tumeo oratorio illo foco, & pigmentis pueriliter excultam. Quod decori, & ad uſum congruentis ſermonis temperamentum cum eſſem meis illis in dogmatibus exprimere conatus, inventus eſt tamen ex illa fæce Armacanorum Theologorum, cui noſtra hæc in Latine ſcribendo cautio, ingenua, ut opinor, & neceſſaria diſpliceret; ac mihi quod nimis diſertus, & ut interpretabatur, Ciceronianus eſſe mallem, quam trito, inveteratoque more inamœnus, & incomptus, probro verteret. Adeo difficile eſt ſatisfacere omnibus, & infectum, inolitumque non minus animis, immo multo his magis, quam corporibus, morbum, & virium eluere. Ego vero aſpernari leviſſimos homines, & eorum convitiis nihil moveri quotidie condiſco: præſertim in illis, quæ tu cum tanti facias, & ab ea, quam moroſus iſte vituperavit, parte commendes: ineptus ſim, ſi priori illi meo, ſubſcriptione corroborato tua, obſcuri & ignoti theriacopolæ judicium anteponam. Vale, meque, uti facere inſtituiſti, amare perge.

EPISTOLA XXVIII.

VALDE me delectat impetus ille animi tui, quo te in litterarum ſtudia ferri video. Nec minus illud afficit: quod ad eum ardorem judicium affers & prudentiam. Id adeo ex illa tua poſtulatione intellexiſſe videor, qua methodum & ordinem quemdam a me elicere cupis, quo tu deinceps in illo curſu progredi poſſis. Faciam ergo quod jubes, nec tui tantum cauſſa, ſed etiam aliorum, quos idoneos judicaveris, certam quamdam rationem explicabo, non illam quidem reconditam, ſed ejuſmodi quam tibi & aliis, qui perinde ac tu curſum hunc litterarium auſpicantur, certiſſimam & expeditiſſimam fore confido.

Qui igitur in ipſo docendi tirocinio, privatim conſulere ſibi, ac ſuorum ſtudiorum habere rationem inſtituunt: tria potiſſimum perſequi, & in iis elaborare oportet. Primum eſt orationis utriuſque ſtilus, hoc eſt ſolutæ numeris, ac devinctæ; alterum Græcæ linguæ peritia; tertium varietas eruditionis, & Latinorum, Græcorumque Scriptorum uſus & conſuetudo. In his præcipue tribus illorum occupandus eſt labor. Sed hoc in primis admonendi ſunt, unum aut alterum annum duabus in primis exercitationibus, hoc eſt procudendo Latino ſtilo, ac Græca eruditione collocandum eſſe, tertium uſu jam ac diſciplina maturioribus paullatim adeundum.

Maturioum fere tempus in recolendis primum Rhetoricæ præceptis, Cicerone legendo, ac ſcriptione tranſigant. Præcepta per id tempus non aliunde quam a Suaris elementis, ac technicis Ciceronis libris, haurienda ſunt. Igitur primos omnium oratorios evolvat, tres, inquam, qui de oratore ſunt inſcripti; tum oratorem ad Brutum, qui ad artificium illud, quod vocant oratorium, ac nitorem orationis, & cultum, ſingularia adjumenta ſuppeditat. Adjungat & recentiores aliquos qui de figuris ac numeris breviter, accurateque ſcripſerint, cujuſmodi nunc Strebæus occurrit. Quamquam ut e Cicerone præſertim, & Quintiliano, lepos iſte diſcendus orationis eſt, ab illo etiam uſus ornamentorum omnium, atque exempla comparantur.

Primum & ſecundum fere menſem in ſola præceptorum lectione, ac Ciceronis tractatione, ſine alia ſaltem ſeria ſcribendi exercitatione, conſumat. At particulas interim orationis aliquas, velut exordia, communes locos, ſcriptitare nil prohibet, tamquam periclitandi ſui, vel ejus quod legerit, imitandi gratia. Caveat, ne Ciceronem cum in manus ſumpſerit in ſeligendis ac deſcribendis loquendi formulis, ac figuris, & id genus ceteris, abutatur otio. Quin pauciſſima per id tempus annotet, ne contentio ipſa legendi, quæ ſingularem in nobis eloquentiæ formam poteſt exprimere, toties interpelletur. Exacto ad ſummum altero menſe, ſcribere deinceps aliquid incipiat, & quod legerit imitando conſequi. Scriptiones porro in omni cauſarum genera verſentur, ac nonnumquam etiam epiſtolæ ad exemplar Ciceronianam elaborandæ ſunt.

Primis menſibus poeticam ne attingat omnino, donec Ciceronianum eleganticum penitus animo ac ſtilo combiberit: reliquis deinde bis terve per hebdomadam, Latinum carmen meditari poterit; ad idque prius Virgilii ſe tractatione perpoliat, quem unum in heroicis admirari æmularique conveniat, Statio, Claudiano, ac reliquis tantiſper omiſſis, donec Virgiliano charactere ſic aſſueverit, nihil ut ex deteriore allini atque adhæreſcere poſſe confidat. Nam in omni, quæ quidem ſerio ſuſcipitur, exercitatione ſcribendi, contendendum illud eſt, uti certum propriumque genus exprimatur, non ex variorum ac diſſimilium Scriptorum imitatione, mixtum atque confuſum. Errat autem, qui aut Ciceroni ſoluta in oratione; aut in carmine, Virgilio auctorem anteponit ullum.

Multum vero Latinæ ad orationis facultatem pertinet, præter Ciceronem adhibere certos interdum e recentioribus, qui ſe Ciceronianos fuiſſe ſtuduerint, cujuſmodi eſt Perpinianus, Muretus, Manutius, Sadoletus, Longolius, & Itali quidam ſuperioris ſæculi. Nam & illorum conſuetudine, neſcio quomodo paullatim ad Ciceronis imitationem aſſurgimus, & eructant argumenta quæ ſunt uſui noſtro, & ſcholis accommodatiora, cum alioqui Ciceronis orationes in forenſibus controverſiis, a quibus alienæ ſunt exercitationes noſtræ, pæne conſiſtant univerſæ. Sed illi rarius, & curſim adeundi ſunt, in uno vero Cicerone commorandum, in ejuſque lectione propemodum habitandum: ut is ſe plurimum profeciſſe ſciat, cui, ut ait Quintilianus, Cicero valde placebit. De ſtilo dixi: proximum eſt, ut de Græcæ linguæ diſciplina præſcribam.

Tametſi primis, ut dictum eſt, menſibus, perpoliendi ſtili Latini primaria eſſe cura debeat: eodem nihilominus tempore, at ne ſimilitudine occupationum fatigetur animus, ſed nonnulla varietate recreetur, certæ Græcis horæ ſeponendæ ſunt, maxime pomeridianæ. Principio Grammaticæ præceptiones revocandæ in memoriam erunt, atque uſu continuo, & mutua quoque contentione penitus in animo defigendæ; tum auctores tentandi initio faciliores, quales ſunt Æſopi fabellæ, Plutarchi apophthegmata; Aphthonii progymnaſmata, cum fabulis; vitæ Plutarchi, Xenophontis opera, Lucianus, Herodianus, Iſocrates, Heliodorus, Demoſthenes, Plato, Themiſtius. Inter legendum non nimis ſunt enucleanda, & ad vivum reſecanda ſingula, ſed mediocri vocabulorum & orationis luce contenti quamplurima percurrant, intelliguntque nulla alia ratione Græcæ linguæ copiam, quam multa, & conſtanti Veterum lectione comparari. Quoties aliqua vox occurret, cujus ſignificationem neſciunt, eam in

pugillari

pugillari notent, quem libelli in morem ſecum habeant, & collectas voculas identidem recognoſcant, mandentque memoriæ.

Biennio confecto, ſuperiores quidem exercitationes, quoad licet, retinendæ ſunt: ſed de temporis in exercendo ſtilo diuturnitate deducendum, deque Græcis aliquid, quod in eruditionis, variæque doctrinæ ſtudio collocetur. Ea ex Veteribus maxime retinenda, quæ quidem hiſtoriæ, antiquitatis Romanæ, Græcæque, & utriuſque ſcriptorum uſu continentur. Sed antequam in hiſtoriam ſeſe penitus immergant, duo comparata debent eſſe præſidia; alterum Coſmographiæ, vel Geographiæ; Chronologiæ alterum; utraque tamen initio, ſed hæc poſterior maxime, leviter adumbranda erit, non accurate penituſque perſcrutanda: poſtea ſi uſus & voluntas erit, major adhiberi diligentia poterit.

Hiſtoriarum ab Romanis repetendum eſt principium, in quibus Livium cum Dionyſio Halicarnaſſenſi componet; ad eoſque, duces applicabit Sigonii Faſtos, idque adeo ſtudebit Romanæ ut antiquitatis, & hiſtoriæ ſit apprime peritus. Quam in rem Sigonii, Onuphriique libros omnes, qui de Romanis antiquitatibus moribuſque diſputant, attente perlegat. Ab ea porro parte, quæ de Magiſtratibus agit, ordiatur: cujus, ut & partium reliquarum, ab Roſino rudimenta petuntur.

Criticos recentiores, ut Lipſium, Turnebum ac ceteros, ſubſecivis horis, ac certis per hebdomadam temporibus leget, & eorum ipſemet exemplo quæ inter legendum caſtigatione, obſervationeque digna judicaverit, de iis conjecturas ſuas in commentariolum redigat.

Locos communes deinceps ſtudioſus conficiat: quorum qui contemnit uſum, nihil umquam iis in ſtudiis inſigne conſequetur. Sed ea tantum ſeligat quæ minus trita vulgo, aut ad uſum certe quotidianum neceſſaria cognorit: quæ vero jam aliorum lucubrationibus occupata ſunt, & commentariis librique comprehenſa, ea ſummatim delibet, & ad fontes ipſos digitum intendat. Ob id communes inſtituere locos non ante expedit, quam ſit paullulum uſu librorum, judicioque maturior.

Temporis partionem utpote jam doctrina corroborati ſibi præſcribent ipſi: quæ pro ætate cujuſque ac profectu, tum ſchola, cui præficiuntur, non uniuſmodi præſcribi poteſt.

Ad hæc omnia genera privatarum exercitationum, adjungendum eſt diligenter ſtudium Latini ſermonis, non ejus ſolum, qui majore otio, & labore, in meditatis, & affabre quodammodo factis orationibus expromitur, ſed quotidiani, & familiaris. Is eſt duplex: nam alter in privatis colloquiis, alter in ſcholiis, enarrandis auctoribus aſſumitur. Ac cum ſit utrumque dicendi genus ab oratorio diverſum; quod eo minus limatum, & ad Ciceronis archetypum incurioſius exactum eſſe debeat: poſterius tamen, quod in prælectiones inſumitur, majorem ut ornatum, & copiam, ſic operam, & contentionem requirit. Quocirca formandi ſunt ad utramque palæſtram domeſticis aſſiduiſque commentationibus præceptores noſtri: atque in familiari quidem ſermone multum adjuvat, proprias rerum omnium appellationes, partim obſervatione Latinorum veterum, partim recentiorum quorumdam lectione condiſcere: qualis eſt nomenclator Hadriani Junii, prædium ruſticum Caroli Stephani: ex antiquis autem Columella, Plinius, aliique ſimiles, qui in magna rerum, ac verborum ubertate verſantur. Cavendum eſt autem, ne in pedeſtri illo ſermone, longiores, ac numeroſos circuitus, & proprias oratorum dicendi formulas immiſceant, quod pauciſſimi hodie devitant. Fatendum eſt enim plures hac ætate reperiri, qui copioſe, & diſerte, quam qui Latine loquantur: cujus rei cauſſa hæc eſt, quod Latinam linguam non aliunde quam ex libris, ac lectione comparamus. ita fit ut cum libri numeroſo illo verborum, ac ſententiarum ambitu concinnam orationem præbeant, idem dicendi genus imprudentes, etiam ad uſitata colloquia transferamus: quod eſſe vitioſum ſermonis vernaculi ſimilitudo demonſtrat. Si quis enim itidem loquatur ut ſcribi ſolet, is non hominum more confabulari, ſed nugari, aut inſanire putetur.

Ad orationis perpetuæ facultatem, quam ſcholaſticam ſane nominemus, magnopere conducet privatim ſibi proſpicere quemque: ſi id minus in commune fieri poſſit: crebroque ſecum, vel cum aliquo de collegis ſuis, Latine conferre ſermonem, tum fabulas & hiſtorias, primum meditato, poſt interdum ex tempore dicere, alias de iis quæ apud auctores legerit, prælectionis in modum, quaſi ad diſcipulos verba facere: quas quo libentius ſuſceperit, eo ad docendum paratior, & inſtructior accedet. Nam ex omnibus ſcholarum officiis id eſſe difficillimum conſtat, Latine dicere: ſic ut expedite, non tractim ac titubanter id facias, tam vero eleganter & ornate.

Hæc habui quæ de ſtudiorum ordine, paucis, & quoad poteram accurate, perſcriberem. Tu ſi quid melius his habes, iis uti cenſeo, ac meam cauſſam apud communem Dominum agere pergas. Nihil hoc mihi gratius facere potes. Vale.

EPISTOLA XXIX.

NUPER his contractioribus noctibus, cum inſomnia laborarem ſubiit animum hæc recordatio: clariſſimos quoſdam viros in pari cauſſa Perſii prologum Græce vertiſſe. Quos ut imitarer, temperare mihi non potui, quin & ego, quid hac in re poſſem, experirer, ac tecum communicarem, ut ſomni perinde ac vigiliæ fructus tibi aliquis aſtaret. Sic igitur Latinos illos ſcazontas Græcis totidam expreſſi.

Οὔτ' ἄνω πηγῇ χείλε' ἱππείῃ κλύσας,
Οὔτ' ὄναρ ἀκρῷον ἐνδιθῶναι Παρνασῷ
Εἶδον, ποιητὴς ὡς ἐξαπιναῖον φανῶ.
Ἑλικωνίδας, καὶ ὠχριῶσαν Πειρήνην
Κείνοις ἀφίημι, ὧν κατ' εἰκόνας σοφὰς
Κιττὸς διέρπει. αὐτὸς δ' ἐγὼ ποιητῶν
Ἡμιτελέστης τάμον εἰς ἱερὸν φέρω.
Τίς ψιττακῷ ἐρρύθμισε τὸ σφῶν χαῖρε;
Κίττας τε τίς δίδαξεν ἀνθρωπικὰ φωνεῖν;
Τέχνης καθηγεμών, νόου τε δότειρα
Γαστήρ, παρὰ φύσιν φθέγγματ' ἐκμαθεῖν δεινή.
Εἰ δ' αὖτε δολερὰ χρημάτων φανεῖτ' ἐλπίς,
Κόρακας ποιητάς, καὶ ποιητρίας κίττας
Ἀδεῖν δοκοῖς Πηγασίδων αὐδήν.

EPISTOLA XXX.

Joſepho de Voiſin V. Cl.

LIBRI tui ſpecimen, quod ad me recenſendum, caſtigandumque miſiſti, VIR CLARISSIME, reliquit me ex cenſore, ac magiſtro, redieus ad te, admiratorem tuum. Adeo multa in eo legi præclara, & ſcitu digna. Sed in primis argumento ipſo placuit: quod amplum per ſe ac magnificum, tractatione ipſa ſplendidius illuſtriuſque feciſti. Quid autem Chriſtiano Theologo jucundius atque optatius eſſe debet, quam quod illic agitur, ut fidei dogmata ex ipſorum, qui implacabiles ſunt illius hoſtes, Hebræorum placitis, & decretis adſtruantur? Sed ineſt præterea illo tuo in opere non vulgaris iſte fructus, quod invereratus ea eo convincetur error non minus bonis artibus, quam Chriſtianæ rei pernicioſus. Nam ſunt plerique nec obſcuri, nec contemnendi ceteroquin homines, quibus Hebraiſmi ſtudium, vel omnino diſplicet: vel tantum in eo collocari operæ, minus profecto placet. Quod ipſum duabus de cauſſis ſentire illos animadverti. Primum quod inde præſidia ſubminiſtrari putant novitatis in religione plus æquo cupidis hominibus, quibus ad Catholicæ ſimplicitatis, auctoritatiſque contemptum illorum acuitur, & armatur audacia. Deinde quod ita perſuaſum habent, nihil in recondiriore Rabbinorum ſupellectili, præter commentitias res, & aniles, ac ludicras contineri fabulas: quos quidem accuratius explorare, uti nihil obſit (quod tamen difficile ſit credere) certe nihil ad veram, ſolidamque ſcientiam admodum interſit. Hæc igitur duo; quæ Hebraicarum litterarum alioqui appetentes abſterrere ſolent, tuo illo ex opere depelli, ac refutari magnopere

pete gaudeo. Nam & diſcent qui hoc legere volent, quantum ad rem Catholicam tuendam, & ornandam adjamento diſciplina iſta eſſe queat, ſi non minus prudenter, quam erudite tractata fuerit: & non pauca ineſſe iſtic intelligent, quorum ne graves quidem, & apprime pios Theologos pœnitere debeat.

Atque ut deſint cetera, quanti tandem illud æſtimandum eſt, quod ex ſuo armamentario in promptu nobis ea ſunt, quibus recentiorum ex illa fæce Judaiſmi frangi, ac revinci contumacia poterit? Quæ hominum natio etſi plumbea ſit, & communem cum vera pietate ſenſum, ac rationem amiſerit; tamen dum ſe majorum ſuorum ſententiis, quorum proxima eſt apud illos ab ſacris libris, immo par æqualiſque dignatio, tam perſpicue refelli viderint, non poterunt, niſi dedoceri, ac reſipiſcere velint, ſine pudore aliquo, & æquiore in nos animo diſcedere. Non eſt autem in cenſu, & apparatu Chriſtiani Doctoris ac Theologi, poſtremo numeranda loco vis, & facultas illa Judaicæ coarguendæ perfidiæ: ut a quo populo lucis, & ſalutis per Chriſtum in nos primordia derivata ſunt, nos in illum viciſſim eadem iſta, per quæ ſalvi ſumus, fidei & Chriſtianæ veritatis beneficia conferamus. Mihi quidem, ut de me profitear, non parva videtur futura hæc acceſſio ad Theologicorum noſtrorum Dogmatum commentationem: in qua me ſcis occupatiſſimum nunc animo otioque verſari. Tum vero impenſius hortor, ut in eo, quod feliciter inſtituiſti, quoad tuo, publicoque commodo poteris, gnaviter & impigre perſeveres: itaque prorſus habeas; prima iſta lucubratione tua non perfunctam & abſolutam apud nos fidem & induſtriam tuam; ſed ad uberiora poſthac iiſdem ex Hebræorum, & ingenii tui fontibus proferenda, devinctam, & oppigneratam teneri.

Verum hæc adhuc ſperanda ſcilicet, & poſtmodum opera, ſtudioque tuo fruenda ſuccedent. Quod autem moliris in præſens, & cujus mihi guſtum ac ſpecimen repræſentaſti, ſi iis quæ legi, cetera, uti confido, reſponderint, magno mihi tum ad illam, qua ſum erga te uſus, hortationem incitamento ſunt: tum ad communem exorandum Dominum, tibi ut ad exequenda reliqua, corporis animique vires ſuppeditet: & illius, quod jam adideris, fructus ea communi utilitate, & proborum ac doctorum approbatione conſtet. Vale, vir eruditiſſime, & me uti facis, amare perge.

DIONYSII

by Google

DIONYSII PETAVII AURELIANENSIS E SOCIETATE JESU EPISTOLARUM

LIBER TERTIUS.

OFFICIOSÆ.

EPISTOLA I.

Urbano VIII. Pontif. Maxim.

DIFFICILE eſt bonis in rebus, ac proſperis modum tenere: (SANCTISSIME PATER) & quos ſecunda quædam favoris aura provexit; ii longius, quam initio putabant, aut quam prudentes decet, nonnumquam feruntur. Id adeo in me jam expertus ipſe: qui nuper honorifico S. T. judicio, & Apoſtolicis ornatus litteris, continere non potui, quo minus ad eum me benignitatis portum, quem mihi ſemel patefactum videram, eadem ſpe rurſus, ac fiducia referrem. Hoc vero eatenus majore, quam dudum, audacia nunc inſtitui facere, quod te non ſolum publice appellare ſum auſus cum ejus generis munuſculo, quo mihi ad gratiam tuam aditum patefeceram: ſed has etiam privatas adjeci litteras, parum fortaſſe verecunde, pæneque familiariter. Verum ut hoc ſuſciperem, cum tua priſtina in me benignitate, tum quodam inſuper religionis ac pietatis officio ſum adductus. Cujus officii ratio etſi eſt a me verſibus iis expoſita, quibus Latinum, Græcumque poema nomini tuo conſecravi; eamdem tamen ſolutis, ac dilucidioribus verbis iterari hoc loco patieris.

Colitur hac in urbe incredibili populi veneratione B. Genoveſa: quam multis, maximiſque miraculis illuſtrem, in primis vero curatione morborum, Pariſienſes ſibi olim patronam adoptarunt: eſtque illius nomini dicatum cum æde ſacra Cœnobium; cujus Abbas eſt hodie Eminent. Franc. Cardin. Rupiſucaldus, virtutum vir omnium laudibus excellens. Hujus ego juſſu, & hortatu ante annos undeviginti Officium ut vocant, Eccleſiaſticam Sanctæ illius Virginis de integro ſcripſi; quod Romam ille miſit ad ſacrorum Rituum Congregationem; ut ejus decreto probatum manaret in publicum, & uſui omnibus eſſe poſſet. Ac decretum quidem de illo jamdudum ſacra Congregatio fecit: ſed ab ſcrinii magiſtro iſtud impetrari non potuit. Quocirca ab S. T. enixe peto, ut quod ſacra illa Congregatio ſanxit, ratum eſſe jubeat, nobiſque Decreti illius copiam facere dignetur. Eſt illa quidem perexigua poſtulatio, nec tantæ majeſtatis auribus fortaſſe digna, ſed pro meo erga ſanctiſſimam patronam amore, ac ſtudio, id in magni beneficii loco numerabo, fiamque ad preces pro tua incolumitate fundendas alacrior, ut Sanctitatem tuam, (quod a Deo ſupplex optare ſoleo) his aſſiduam Eccleſiæ gubernaculis, ac pro voto omnia gubernantem, quam diutiſſime conſervet. Vale.

EPISTOLA II.

Urbano VIII. Pontif. Maxim.

VERISSIMUM illud eſt, BEATISSIME PATER, quod de Romana urbe Veterum quiſpiam dixit, longius eam Chriſtiana religione ac pace, quam armis fines imperii protuliſſe. Cujus rei fidem antea nos ex annalium repetere memoria ſoliti eramus: nunc oculis ipſis quotidia aliuque noſtro, iis in locis populiſque aſpicimus, ad quos propagandi cauſſa Evangelii jamdudum ſumus profecti. Nam cum hos in extremis ſitos Mundi partibus, & ab orbe noſtro Romanique communione nominis, non tam vaſtiſſimo terræ ac maris interjectu, quam immanitate ac barbarie disjunctos, ad oblatam lucem accurrere tam cupide ardenterque cernimus, atque ignotum cum Chriſto, ſedis Apoſtolicæ nomen & principatum admittere: neque de eo, quod dixi, dubitare poſſumus; & illi ipſi tanti auctori boni Chriſto, ac tibi hujus vicario gratulandi finem nullum facimus. Hunc nos gratulationis officiique ſenſum, quamdiu intra modum conſtitit, ac coercari ſe paſſus eſt, tacitum inter nos habuimus; neque ad tantæ majeſtatis notitiam per nos ipſi propagare auſi fuimus. Sed ubi quotidianis auctus ſucceſſibus majorem efferbuit in modum; vicit pudorem omnem ac verecundiam, meque ſimul obſcuritatis oblitum meæ coegit privatim de iis ad Sanctitatem tuam litteras dare. Itaque dabis hanc audaciæ meæ veniam, ſi pro officii mei munere, ac rei magnitudine, id mihi ſumo, ut de rebus noſtris novæque Eccleſiæ quæ hic ſub auſpiciis Sanctitatis tuæ coaluit, ea perſcribam, quæ tibi non ingrata nec injucunda confido fore.

Regionem incolimus, quæ in Americæ parte Septentrionali ſita, nova vulgo Francia dicitur. Ea ſecundum ſancti Laurentii flumen extenditur: quod longe lateque exporrectum, magni inſtar maris habet. Hujus ripas Francorum aliquot familiæ obtinent; quibus ſacra miniſtrant ſocietatis noſtræ homines: ſummaque inter ſe pace ac tranquillitate vivunt omnes, ſub ejus ductu ac tutela, qui Regis nomine hanc provinciam adminiſtrat. Is eques eſt Melitenſis, D. Montemagnius, rara vir pietate ac prudentia: cujus exemplo & auctoritate plurimum inter Gallos virtutis ſtudia promoventur.

Jam barbarorum & indigenarum vagi alii ſunt, nulla certa ſede ac domicilio; alii per pagos habitant: omnes partim venatu, ac piſcatione; partim indico frumento, pauciſque terræ fructibus, miſeram atque inopem vitam ægre tolerant. Bella inter eos pæne continua

ſunt;

ſunt; ac prælia captorum hoſtium, itidem ut per totam Americam fieri ſolet, carnibus veſcuntur. Horum tamen complures longa noſtrorum patientia obſequiiſque deliniri, paullatim manſueſcere cœperunt, ac feritate poſita ad Chriſti ſe fidem applicarunt. Nam & ædiculas ſacras, quas illic extruximus, non infrequentes adeunt, & doctrinæ Chriſtianæ faciles attentaſque aures accommodant, & baptiſmum ardenter petunt. Quibus autem id conceſſum eſt, ſacramenta & ſæpius, & magno ſenſu pietatis uſurpant. Horum etiam nonnulli noſtris conſiliis ac precibus adducti vagari deſierunt, ac ſuis ſedibus juxta nos habitant. Quæ unica ſummeque neceſſaria eſt ratio, qua Chriſtianam ad fidem transferri, & in ea contineri poſſint. Nam ſi certas habere domos, & in commune degere, agroſque colere inſtituerint: ſpes eſt totam hanc propediem barbariem Chriſtianam fore, ac novam illic inſtituendam Eccleſiam, quæ non minima ad Sanctitatis tuæ decus ac paſtoralem ſollicitudinem futura ſit acceſſio. Quam in rem dum totis viribus incumbimus, Sanctitatis tuæ pedibus affuſi petimus, uti conatus noſtros Apoſtolica benedictione ac gratia proſequi, & naſcenti huic Eccleſiæ eadem, quæ Indis pridem attributa ſunt, beneficia impertiri digneris.

EPISTOLA III.

Ad S. D. N. Urbanum VIII.

Nomine Religioſorum ordinum totius Franciæ.

JAMDUDUM Beatitudini tuæ cognitum eſſe confidimus, Beatiſſ. Pater, quantæ identidem hic turbæ ſciri ſoleant, ſuper religioſis ordinibus, eorumque privilegiis, quæ ad juvandum operam tuam Chriſtianam rem ſedis veſtræ beneficio ſunt adepti. Quos contentionum tumultus cum per hos dies inſtaurari Chriſtianiſſimus Rex animadverteret, dignum pietate ſua, & providentia putarit, maturè opis aliquid afferre; ne ad publicæ quietis perniciem diſcordia illa pertineret. Itaque de conſilii ſententia nuperrime decrevit, nihil Religioſis negotii ob hanc rem faceſſere quemquam oportere: neque prohibendos eſſe, quo minus jure uti ſuo, privilegiiſque omnibus poſſint: quod ſi qua de iis, aut eorum uſu lis & controverſia eſſet orta, eam S. T. cognitioni, & judicio permitti voluit. Præclare ille quidem, & ut Rege Chriſtianiſſimo, ac primario Eccleſiæ filio dignum erat, ut de Eccleſiaſticis cauſſis communem ad parentem, atque Eccleſiæ principem referret; neque ſacris diſceptandis controverſiis civilem auctoritatem interponeret. Quamobrem & illius nos regii decreti, & temporum noſtrorum neceſſitas hortata eſt, ut ſupplices ad S. T. pedes accideremus; indeque neceſſaria præſidia peteremus pacis, & otii; quibus conſtitutis, tum Eccleſiæ Gallicanæ; tum S. T. & Epiſcopis omnibus commodare alacrius noſtra opera poſſimus. Quod ſi privata tantummodo noſtra res ageretur, B. P. minus laboraremus. Nunc id præcipue nos movet, quod hæc omnis cauſſa verbo noſtra eſt, re autem tota, ſedis Apoſtolicæ, Eccleſiæque totius. Caput enim hoc jurgiorum omnium eſt, atque id unum crimen, & hæc accuſationis ſumma prætenditur; quod Religioſos, Pontifices Romani certis privilegiis honeſtatos, & ab Epiſcoporum jure exceptos eſſe voluerint: quodque functionum aliquot extra ordinem iis poteſtatem fecerint. Atqui ſi quod ineſt in eo crimen, beneficii aliquid ab Romana ſede capere; totum eſt eorum, qui dederint; eorum, qui acceperint, nullum. Sed illa, cujuſquemodi ſunt, renuntiare, iiſque ſponte cedere, neque ſine flagitio poſſumus; neque cum damno, ac periculo volumus; primum animarum: quibus niſi hic utilis viſus eſſet Religioſorum labor, numquam ad id eos Romani Antiſtites adhibuiſſent, nec eorum poteſtatem tot edictis, privilegiiſque muniſſent: deinde ſedis ipſius Apoſtolicæ, cujus auctoritas in contemptum venit reprehenſione illius actorum; ſi aut iſta judicatum erit non potuiſſe, quibus vellet; aut non debuiſſe conferre. Nam & ea formula diplomatum fere omnium eſt, quibus illa Religioſis beneficia tribuuntur, uti *motu proprio* edita dicantur. Quæ vox hanc habet vim, ut nec eblanditum precibus, nec ambitioſe quæſitum, nec importunitate, quod datur, expreſſum appareat; ſed ultro delatum, ac certo judicio, & voluntate conceſſum. In pleriſque vero nominatim cauſſæ continentur, quibus inducti Romani Pontifices hæc illis danda eſſe judicarunt. Quamobrem quæ poteſt Apoſtolicæ auctoritati ſedis injici plaga major, quam ſi tot ejus conſultis ac decretis impune derogare liceat? Noſtra vero quam erit illa vehemens culpa, ſi hæc ipſa ſupremæ jura majeſtatis, commiſſa fidei noſtræ, & quaſi in ſinum conjecta, dilabi, ac deperire patimur? Tum enim juſta de privilegiis iſtis inimicorum querela videri poſſit, ſi vel commiſiſſe nos conſtet, cur indigni iis habeamur: vel præſtitutum ab S. T. finem, ac modum exceſſiſſe. Quin igitur tale, ſi poſſunt, in nos quippiam proferant; eoque crimine apud S. T. reos faciant? Tantum abeſt ut hoc iniquo animo laturi ſimus; ut etiam gratiæ loco ſimus habituri, & id ipſum emendaturi, quidquid erit, in quo jure illos offenſos eſſe S. T. decreverit. Quamdiu quidem nullum ab iis facinus noſtrum, ac nulla publica, privataque fraus, ſed unum privilegii, & immunitatis nomen objicitur: fortiter illorum petitioni reſiſtimus; nec de ea ſtatione, in qua nos collocaſti, injuſſu tuo decedimus. Hanc nos judicii totius, actioniſque formulam, quæ una juſtiſſima videtur, eo magis hoc tempore præſcribimus, quod quidam ex Epiſcopis noſtratibus dicitur ad S. T. litteras dediſſe, quibus id ait laborare ſe, ut quod jus, atque æquum eſt, obtineat.

Cui tam juſta, & honeſta poſtulanti non modo nihil contradicimus, ſed etiam ultro favemus; & idipſum, ne jure vincere nos putet, ab S. T. enixe petimus, uti de hac omni cauſſa prius accuratiſſime cognoſcat; & quid pro ſe quiſque juris habeat, intelligat: tum ſuis ponderibus æſtimata re, quaſi ſub ſummi, ac verendi judicis oculis, cujus in terris vices geris, ſententiam ferat.

Hoc ſi impetramus modo, quod in præſens unum agimus, taciti cetera feremus; vel alteri potius tempori reſervabimus, quæ hic ab nonnullis indigna quotidie patimur; nec de aſſiduis unius præſertim hominis injuriis expoſtulabimus, qui vetere in Religioſos omnes inſtinctus odio, adverſus univerſum illorum ordinem ſtili ſui impetum, aciemque convertit. Neque haſtenus, ut eorum, ſi qua ſunt, cujuſmodi profecto nonnulla ſunt, vitia reprehenderet: quod quidam etiam Catholici, ut minus conſiderate cum id neque privatim fit, neque neceſſario, ita tolerabiliter faciunt: ſed ut illorum vitæ ſtatum, ac profeſſionem in crimen adduceret: Religioſos, inquam, generatim omnes, propter paucorum odium, nullo ſuo præcipuo dedecore, ſed ſolo vitæ inſtituto notatos probris, & conviciis, aculeatis dictis & facetiis ad populorum contemptum & ludibrium vocavit. quo ſuo facto hæreticos, qui hic ſunt, adeo delectat ut in horum conventiculis, hominis iſtius adverſus Catholicos & Religioſos ſcripta incredibili clamore ac plauſu recitentur. Quæ jam magna ex parte ſcire te arbitramur, ac Nunciorum tuorum litteris certiorem eſſe redditum: ac tum libros etiam ad te miſſos eſſe; tum graviſſimorum integerrimorumque partim Præſulum, partim doctorum de illis judicia, ex A. D. xx. Feb. an. 1634. Ex quibus omnibus intelliges non magis ab homine illo contra nos, quam contra Catholicas partes implacabile odium eſſe ſuſceptum. Quod niſi Chriſtianiſſimi Regis divina mens ac prudentia vigilaſſet; etſi non plura & atrociora, quam nihilominus facit; minus tamen diſſimulanter occulteque ſcriberet: tum armati impunitate & auctoritate publica, hoc eſt diplomate Regio libri, palam vi ad nocendum majore volitarent; quod nunc quidem utcumque fieri deſiit, poſtquam & rei per ſe indignitate motus, & noſtris adductus precibus benigniſſimus princeps effrenatos hominis impetus, paullulum conſilii ſui auctoritate repreſſit. Quod eatenus egerunt, ut hoc unum ſtatuerent, nullos niſi a Theologis recognitos publiceque probatos libros excudi licere: ac qui ſecus Typographus feciſſet, ei multam irrogarent. De hoc vero quem ſignificamus Epiſcopo, ac de lite illa quæ ceteris nobiſcum eſt orta, rem integram S. T. judicio reſervarent. Quo majore animo ſumus ac fiducia, B. P. eoque nos ipſo fortunatos ducimus, quod eum nobis quem optabamus litis arbitrum divina pariter & humana ſuffragia dederunt. Ergo illud poſtremum rogamus,

quod

quod exoratum iri facile credimus, ne nos S. T. pendere diutius in hac cauſſa velit. Sed quod ex æquo bonoque eſſe videbitur, nihilo tardius, ac tantæ rei periculum hortatur pro poteſtate conſtituat: ut ex adverſariorum importunitate, velut longa jactatione recreati, in ſinu Apoſtolicæ Sedis acquieſcamus, tamquam portu quodam tranquillitatis ac pacis; ubi meta omni cura que perfuncti, ardentiores nos ad ea quæ numquam intermiſimus, Chriſtianæ rei augendæ ſtudia, & obſequia in Romanam Eccleſiam, & pro incolumitate S. T. ac ſalute vota, referamus. Vale.

EPISTOLA IV.

Franciſco Cardinali Barberino.

JULIANUM noſtrum tam abs te vehementer expeti (EMIN. CARD.) quam mihi ex tuis litteris oſtendit Emin. Card. Bagnius, dupliciter gaviſus ſum. Nam & tanto Principi curæ eſſe qualemcumque lucubrationem noſtram, per ſe jucundiſſimum fuit: & habet ea res non obſcuram ſignificationem amoris in litteras, earumque cultores tui; quales eſſe nos, ſi non facultas earum, & eruditio; at vias ipſa probat, quam in illarum ſtudio pæne univerſam exanimiſimus.

Quamobrem ut de priore illo, mea quod intereſt privatim gratulari debeo, quod niſi idem, quem cum hic eſſes mihi es teſtatus, tuus in me maneret animus, rem tam amanter non requireres: ita de altero nec habendæ tibi gratiæ; neque gaudendi, ac bene in poſterum ſperandi præcipuæ meæ ſunt partes, ſed doctorum omnium, doctrinarumque potius ipſarum, quæ a pleriſque iſtius ordinis deſtitutæ, idoneum jam te ſibi patronum deſtinant, cujus præſidio ac tutela ſolitudinem ſuam orbitatemque defendant. Quod tu quidem (EMIN. CARD.) a patruo tuo S. D. N. velut propinquitatis jure proprium habes ac domeſticum decus: qui quantus ſit, non ſolum ſummis illis, & præſtantiſſimis in ſtudiis, ſed in politis etiam & communibus iſtis, poetica illa ſcripta declarant omni leporis & elegantiæ flore depicta, quibus principatum ante Muſarum, quam Chriſtiani orbis, communi ſuffragio eſt adeptus.

Hujus dum tu exempla, & veſtigia perſequeris, facis quod te facere cupimus omnes, & ut perpetuo velis, hortamur: ut autem quam diutiſſime, feliciſſimeque poſſis, maximis a Deo precibus optamus. Hæc mihi benignitas & humanitas tua (Emin. Card.) fiduciam dedit, ut non ſolum, quem flagitaras, Julianum ad te noſtrum mittere; ſed & ſcribere inſuper auderem, petereque ut me meaque in Emin. tuæ clientelam recipias. Adjeci porro Juliano comitem lucubratiunculam alteram; epinicium carmen, quod anno ineunte ſuperiore, in Rupellam, ac Chriſt. Regis triumphum Græce, Latineque cecini. quod ut per ſeſe recens adhuc offerre tibi non veritus: ſic ulterius modo deſiderati abs re muneris haud ingratum hanc acceſſionem fore decrevi. Tu hanc audaciam noſtram, conceptamque de te ſpem, ratam ſolita tua humanitate facias velim; atque hoc munuſculo velut oppigneratum in perpetuum obſervantiam meam ac devotionem tibi eſſe confidas. Vale.

EPISTOLA V.

Franciſco Cardinali Barberino.

UT qui ſolem intueri cupiunt (CARDIN. EMIN.) cum in eum oculos intendere propter imbecillitatem nequeant, ſpeciem illius in aqua, vel in nube contemplari ſolent: ſic cum Romanus adeundus mihi Pontifex eſſet, neque tantæ ſplendorem majeſtatis ſuſtinerem, ad te vivam, & expreſſam non tam generis propinquitate, quam indole, ingenio, ac virtute, illius imaginem reſpexi. In quo ſi vel parum pudenter egiſſe, vel importunum eſſe me quiſpiam putet (Poſſunt enim id alii de meo facto judicare, quod pro tua ſingulari bonitate minime abs te vereor) non illud ipſum temeritati ulli meæ, ſed tuæ benignitati, ac facilitati tribuere debebit. Quam cum incredibilem in te jamdudum homines prædicent, præſertim ſtudiis doctrinæ dediti: ego vero majorem opinione fuerim expertus; primum hac in urbe coram, cum te ſalutandi, ac colloquendi gratia conveniſſem: tum abſens poſtea, cum tibi litteris meis, ac litterariis munuſculis ſemel, & iterum obſtrepere ſum auſus: putavi ne nunc quidem improbe facturum me eſſe; ſi ad eamdem mihi tum perſpectam humanitatem confugerem, atque hoc impetrare ſtuderem, ut qui in Sanctiſſimi D. N. patrui tui nomine divulgatus liber ad Urbem mittitur, hunc offerre per te ipſe velles, ac favore tuo, & patrocinio commendatiorem reddere: Quod eo majore de tua voluntate ſpe facio; quod illius, cui inſcriptus eſt, juſſu & hortatu in lucem prodiit. Qui cum a me, ut Latinos antea; ita Græcos verſus exegiſſet, & ego quos in promptu habebam, eo genere confectos Pſalmos aliquot miſiſſem, non gratum habuit modo, quod dederam; ſed ad ejus id quod reliquum erat abſolvendum, auctor & incitator fuit. Inter hæc incidit ægritudo illa; quæ non minus Chriſtianos omnes hoc dignos nomine, quam vos illius propinquos, mœſtos, ac ſolicitos habuit: qui id intelligerent, in uno capite, præſertim temporibus iſtis, periclitari communem Eccleſiæ tranquillitatem, ac ſalutem. Ea me res ſuſpenſum aliquamdiu tenuit, & cunctari coegit; ne intempeſtivam tanto in luctu Muſicam oſtenderem. Sed poſtquam diſcuſſo hoc periculo, lætior nos de illius ſalute rumor afflavit; tum ita ſum animo concitatus, ut mora mihi omnis, quo minus inceptum perficerem, gravis ac moleſta videretur.

Affuit tandem optatis meis divina bonitas, ut quanta poteram induſtria elaboratum hoc opus ad exitum perducerem. Quod etſi per ſeſe levius eſt, quam ut ſub tantæ majeſtatis nomine apparere, & in ejus conſpectum venire debeat, tamen non dubito, quin illud libenter ſit accepturus: vel quia delectatur iis ſtudiis, ex quibus profectum illud eſt; vel quia impulſore hortatoreque ipſo prodiit: vel quia gratia, commendatioque tua multum ei pretii ac dignationis adjunget. Peto igitur: ut ex duobus quæ miſi, illius exemplaribus, alterum SS. D. N. a me afferas, tibi alteram habeas; & hanc meam ſive audaciam, ſive fiduciam, bonam in partem accipias. Ego vero Deum viciſſim precor, ut quam patruo tuo Summo Pontifici ſoſpitatem; tibi communem cum bonis omnibus lætitiam indulſit: eam quam maxime conſtantem, ac diuturnam eſſe velit. Vale.

ÉPISTOLA VI.

Franciſco Cardinali Barberino.

MAXIMUM a noſtris litteris fructum reportaſſe videor judicii veſtri (CARD. EMIN.) quod de me ambo feciſtis, tu & patruus tuus S. D. N. qui Græca, Latinaque mea carmina tam impenſe probaſtis, mihi ut in ipſo Parnaſſi culmine præſtantes inter poetas locum daretis. Ego vero grave mihi ex hoc onus impoſitum eſſe ſentio, tuendæ veſtræ de me exiſtimationis; ut quam proclive fuit veſtra in me concitare ſtudia: tam non ſit ea deinceps retinere, iiſque reſpondere facile. Quamobrem omnis a me adhibenda diligentia eſt, ac novo ingenii, induſtriæque proventu in dies elaborandum, ut vos numquam amoris in me tanti, ac voluntatis pœniteat. Quod a me quidem pro virili parte perpetuo deinceps curabitur. Et nunc illius utcumque remunerandæ in me bonitatis; grati certe animi ſignificandi gratia, ſpecimen offero recens, Græcum itidem, Latinumque carmen; quod in S. Virginis Genovefæ, patronæ veteris commendationem edidi. Cui quantus hac in urbe honos habeatur; cum hic legationem fungerere, coram videre potuiſti. Privatim vero quantum illi debeam, tum mihi ipſe ſum conſcius; tum id publice ſum teſtatus ante annos circiter viginti; partim eodem, ac modo, verſuum genere; partim novo edito illius Officio; quod Romæ eſt in ſcrinio Congregationis ſacrorum Rituum. Nunc ut mecum hoc munuſculum, quod ad proſpera anni ineuntis auſpicia ſub S.D.N. nomine apparere volui, ut gratum, acceptumque ſit, tua mihi benevolentia, & humanitate eſt opus; quam ſuperiore anno ſimili in re ſum expertus. Peto igitur ut hoc illi carmen a me offerre, commendationeque tua

proſequi ne graveris. Simul illud precor, quod in Ode nuncupatoria poſui, Officium ut Eccleſiaſticum ſanctæ illius Virginis, quod apud ſacrorum Rituum Congregationem cuſtare diu; ratum, ac probatum illius decreto ad nos redire jubeas. Vale.

EPISTOLA VII.

Franciſco Cardinali Barberino.

NE quod damnoſi patres familias ſolent, ut in acquirenda re, quam in conſervanda diligentiores ſint: idem in S. D. N. patrui tui tuaque fovenda gratia & benevolentia committam, operam a me omnem adhibendam eſſe duxi (CARD. EMIN.) Itaque quibus illa modis eſt initio parta; iiſdem ut eam retineam amplificemque, ſi poſſim, identidem ago, novis ingenii induſtriæque offerendis fœtibus. Cujuſmodi paucos ante menſes ad te mittendum curavi, libellum quemdam diſſertationum Eccleſiaſticarum, in quo tum Epiſcoporum omnium nomen ac dignitatem: tum Epiſcoporum Principis S. D. N. decus & auctoritatem propugnavi, contra impudentis cujuſdam non minus quam indocti hæretici obtrectationem & calumniam. Quem quia pergratum tibi accepi fuiſſe: non dubitavi quin e veſtigio alterum adjungerem, molliori elaboratum genere ac ſtilo, & ad oblectandam S. D. N. ſenectutem magis accommodato: qui quibus iſte liber efflorescit ex artibus, eas & amavit ſemper, & in iis principem inter ætatis hujus eruditos locum eſt adeptus. Ea ſunt Græcarum litterarum facultas, & poetica. Nam Salomonis Eccleſiaſtem elegiacis verſibus Græcis redditum ejus inſcripſi nomini; & ad te, confiſus humanitate tua miſi, ut per te Concinnatori noſtro aditus ad Sanctitatem illius facilior, & receptus uti peregrino certior pateret. Facies igitur pro ſolita tua benignitate, & in me præſertim voluntate, uti S. D. N. munuſculum illud, quod alioqui non ingratum confidebam fore, ſit etiam tantæ commendationis acceſſione jucundum. Vale.

EPISTOLA VIII.

Franciſco Cardinali Barberino.

QUOD poſtremis litteris meis eram pollicitus, eo nunc defungor (CARD. EMIN.) ac Theologicorum dogmatum ad te mitto priores Tomos tres: quod opus favoris, ac gratiæ tuæ fiducia, hortatuque fretus in lucem edidi. cum me tu quidem tempora verentem iniqua melioribus ſtudiis, ac propterea cunctantem auctoritate confirmaſti tua, bonoque eſſe animo juſſiſti. Quam ſingularem, mihique perſpectam fidem tuam appellare jam poſſe videor, & ad tuam clientelam, ac patrocinium me meaque ſtudia conferre. Quod eo diligentius, ac ſpe majore facio, quod cum hæreſes propemodum omnes, quæ hoc tempore infeſtam habent Eccleſiam, illo in opere ſim inſectatus, offendi non paucos, acres homines, & ad ſcribendum impigros; qui jam aliquid meditari contra me dicuntur. * * * * * *

EPISTOLA IX.

Franciſco Cardinali Barberino.

LÆTUM & incolumem iſtic agere te, ubicumque es, incredibiliter gaudeo, & ut deinceps in eo pergas, quibus poſſum a Deo precibus contendo. Quod autem ne in iſta quidem peregrinatione, litterarum curam, ac litteratorum patrocinium intermittis; facis quæ & te digna ſunt, & ei animo ac propoſito conſentanea, quod jampridem ſuſcepiſti, tuendi amplificandique res honeſtas & præclaras, ac præſertim doctrinarum ſtudia, quibus impenſe idcirco faves, ac deſectaris, quod apprime iis excultus, & eruditus, eas quaſi peculiares ac domeſticas habes. Nam quod mei quoque rationem ducere te hoc ipſo nomine profiteris, vellem idem in re eſſet quod in judicio, & aeſtimatione de me eſt tua. Sed nec moleſte fero falli te hoc in genere, ut quoquo modo tanti mihi viri amorem ac benevolentiam adjungam; & quod facultati deeſt, obſequendi ſtudio, & voluntate alacrius ſuppleam. Quod ut faciam in re hac incipiam, de qua ad me ſcripſiſti, enitar quantum in me erit, ſi quid tamen in ea præſtare poſſum. De quo quid in præſens habeam, exponam tibi breviter.

Mihi cum Hugone Grotio (vellem τῷ μακαρίτῃ dicere poſſem) uſus aliquis interceſſit communione partus iſtarum artium; & quod, ut bene noſti, ſpes interim illius juvandi nonnulla in me ſita videbatur. Cum illo itaque, uti ſæpe ipſum inviſebam, & viciſſim ille me, frequentes de litteris ſermones habui. Ac memini me de illo frequenter audiſſe, cum diceret; conſilium ſibi eſſe Suecicos Annales conſcribere: idque in jamdiu commentari. Utrum vero Opus illud abſolverit, an in Adverſariis tantum apparatus illius extet, certi nihil habeo. Eliciam tamen & explicabor ſi quid potero; poſtquam ejus uxor, quæ nunc Lutetiæ habitat, & ruſticandi cauſa unum jam menſem abeſt, ad urbem reverterit. De lucubrationibus reliquis, quarum mentionem facit Holſteinius, nunc primum audire cœpi, nec ille quidquam mihi ſignificavit. Quare & iſta poſt feminæ reditum eruenda nobis erunt: deinde jam negotium tui obſervantiſſimo Cramoſio, ut exploret quonam hic tempore futuru ſit, & pro virili parte ſi quid poteſt odoretur. Hoc velim perſuaſum habeas, nihil mihi gratius ac jocundius accidere poſſe, quam aliqua re ſtudio tuo & voluntati morem gerere.

Qua eo precatione ſcribendæ hujus epiſtolæ initium feci, in eamdem deſinam, ac Deum enixe rogabo, ut te perpetuo ſalvum ac beatum velit. Vale.

EPISTOLA X.

Franciſco Cardinali Barberino.

ETSI te peregrinantem in Gallia, & hac urbe, nuper libentiſſime videbam: quod humanitate tua, ac ſuaviſſima conſuetudine propius uti licebat; multo tamen lætor magis ibi ubi maxime vis, Romæ te eſſe, ac tuis rationibus poſteriorem animi fructum habeo, quem ex uſu colloquioque tuo capere ſolebam. Sic enim interpretor te ad illam velut arcem tam Eccleſiæ, tum doctrinæ revocatum, majori utrique quam alibi uſpiam præſidio, & emolumento fore; quod & major domi, quam peregre, copia præſto tibi ad commodandum eſt affutura: & ex arduo, eminentique loco circumjectis in omnes partes oculis, quod uſui ſit poteris melius proſpicere. Non enim dubito, quin eodem ſemper in honeſtarum rerum ſtudia, & eorum cultores, animo ſis, quo fuiſti hactenus, & quo fore te perpetuo in omni, qui tibi mecum fuit, ſermone præ te tuliſti. Quo magis, reſtitutum te eſſe patriæ, ac librariæ tuæ ſupellectili gratulor iterum, ac gaudeo: eamque meam tum lætitiam, tum futuri ſpem non mediocriter confirmavit, curæ illius, & humanitatis ſpecimen, tu quod in me brevi poſtquam iſtuc reverſus es ſpatio temporis edidiſti. Accepi enim primum Juliani epiſtolam illam ἀνέκδοτον, quam ad me juſſu tuo miſit Lucas Holſtenius. tum Synesii varias lectiones: & utroque nomine ingentes tibi gratias ago. Ego vero, uti viciſſim tibi cœpti mei ratio conſtet, quod ipſum curæ ut ſit tibi ſumma tua benignitas & propitia in me voluntas fecit: libros hoc anno duos in lucem emiſi; alterum Apologeticum adverſus Fromondum Lovanienſem Theologum; alterum de lege & gratia: quos te accepiſſe jam arbitror. Certe ut quamprimum ad te mitterentur, Sebaſtiano Cramoſio diligenter mandaveram.

Nunc quartus Dogmatum Theologicorum Tomus eſt ſub prælo, ejuſque folia jam excuſa ſunt octodecim: ac ne juſto voluminis moles grandior ſit, fortaſſis in partes duas dividendus erit. De Epiphanio quoque recognoſcendi ab noſtris Bibliopolis injecta mihi cogitatio eſt, quod nulla penes illos exempla reliqua ſint. Vellem cum Vaticanis MSS. conferendi mihi facultas eſſet.

De Maximi Operibus quod plurimum ſtudeo, ut idoneus exiſtat aliquis qui Latinam illorum interpretationem,

tionem, ac deinde quod conſequens eſt, editionem ſuſcipiat: merito quidem id optes. Magni enim intereſt Theologiæ noſtræ, ut eruditiſſimus ille Scriptor Latine Græceque loquens edatur in lucem.

Deum rogo ut te in omnes amplificandæ rei Catholicæ ac litterariæ rationes incumbentem perpetua ſua gratia & providentia dignetur. Vale.

EPISTOLA XI.

Andreæ Schotto, Societatis Jeſu Antuerpiam.

DATIS ad te ſuperiore anno litteris, primam hanc oblatam mihi ad familiaritatem tuam aditum eſſe gratulabar: cum eodem tempore Julianum noſtrum mitterem; cujus nondum editas aliquot Orationes publicum in lucem extuleram. Sed ſive caſu aliquo interceptæ illæ litteræ ſunt, ſive dignæ non fuerunt, ad quas reſcriberes, doleo meam in hunc uſque diem exſpectationem vacuam, atque inanem fuiſſe. Equidem malo id eorum, in quos inciderint, vel negligentia, vel malevolentia, culpa demque factum arbitrari, quam ſecus aliquid de tua in me voluntate ſtatuere: quem ad hominum commendationem atque famam non minus humanitatis, ac facilitatis audio, quam doctrinæ, atque ſcientiæ attuliſſe. Utcumque vero contigerit, novo hoc periculo tentandum mihi eſſe decrevi: cum ſe novi itidem muneris, ac libri occaſio dediſſet. Quem quidem ex hoc Henriceo Gymnaſio publicatum atque emiſſum, utroque nomine, quod & meum eſt, & ab eo loco profectum, tibi fore jucundiſſimum duxi. Sed ne gratis hoc qualecumque a nobis acceperis: primum ſcito nonnisi tibi litteris compenſandum eſſe: tum ſi qua in re conatus his in litteris noſtros adjuvare poſſis, vel moleſtum me exactorem, atque aſſiduum futurum. Atque ut jam nunc guſtum aliquem noſtræ importunitatis præbeam: velim mihi, ſi quid ex Ammiani Marcellini, vel Epiphanii de hæreſibus, vel Silvarum Statii M. S. in excerptis habeas, ad me viciſſim transmittas. Nam de Epiphanio jamdudum, Gretſeri noſtri hortatu, cogitabam. Quod ego ſine veterum librorum ope aggredi nullo modo poſſum. In aliis, quos plerumque lego, pariæque eſſe multa video, quæ emendatione, & caſtigatione opus habeant; quam præſtare nemo ſanus ſine eorumdem Archetyporum auctoritate debeat. Quamobrem ſi quid in ea re potes, ſublevari a te, ac juvari magnopere cupio. Quod certe potes, tuis ut me precibus, ac ſacris commendatum habeas, hoc vero impenſe a te, totiſque flagito. Flexæ Andeg. Id. Dec. MDCXIV.

EPISTOLA XII.

Andreæ Schotto, Societatis Jeſu, Antuerpiam.

CUM in eo eſſem, uti prioribus tuis litteris reſponderem, quas V Kal. Jun. ad me dederas, novas ecce me abſente Belga quidam mercator attulit; qui ad nonum urbis hujus mercatum, opinor, venit. Ad utraſque igitur compendio ſic habeto. N. noſter qua cœpit indole ad pietatem, ac religionem quotidianos progreſſus facit. Ei, ut commode ſit hac in urbe, quoad poterimus, ego & Sirmondus operam dabimus. Morellus Typographus domum illi ſuam, ac menſam obtulit: ſed ea lege, uti filioli ſui ſtudiis præſit. Verum honeſtiore illum aliquanto eſſe loco ſtudemus, quod quidem ipſius merito facimus. Iſidorum tuum Sirmondus accepit; de cujus editione cum eodem Morello diligenter egi, neque is abhorrere viſus eſt. Holſteinius quoque noſter ſuum ad id operam Sirmondo detulit. Venit enim ad nos ante dies circiter octo, cum eoque Hugo Grotius, quem ego jamdudum & mea ſponte, & hortatu tuo convenire, & alloqui cupiebam. Factum utriuſque voto ac deſiderio ſatis illo die. Nam prandio valdeque familiariter una fuimus. Homo eſt, quantum judicare poſſum, probus ac candidus; nec ab Holſteinii exemplo, quod & ipſius, alienus. Nos nihil prætermittemus, quod quidem præſtari a nobis poſſit, ut hominem Chriſto Domino, ac ſaluti conciliemus.

Scripſit ad me nuper ex Hiſpania Petrus Caſtellarnavius Societatis noſtræ Sacerdos, Petri Alexandrini Martyris Opuſculum de cyclo penes ſe eſſe Græcum, idque, ſi vellem, ad me eſſe miſſurum, ita enim ſe a te meo nomine rogatum; ut ſi quid in operis illius, quod molior, editionem poſſet, benigne conferret. Plurimum vero Bartholomæum Morlanezium Cæſaraugustanum apud me commendavit, ad eumque uti ne gravarer ſcribere, enixe petiit. Hoc igitur agamus. Opus noſtrum de Doctrina Temporum ſub prælum propediem exibit. Quo minus jam inchoatum ſit, chalcotyporum tarditas fecit, qui æneos typos (novis enim ad id opus eſt) lente nimis excudunt. Vale.

EPISTOLA XIII.

Andreæ Schotto Societatis Jeſu, Antuerpiam.

TAM multa mihi eodem tempore curanda ſunt, ut pæne tuarum me litterarum oblivio ceperit. Sed earum tandem refricavit memoriam Antuerpienſis ille juvenis, qui ſibi datum negotium a Scholarum veſtratium Præfecto dixit, libellos ut aliquot Græcos emeret, quos mihi recognoſcendos, ac probandos attulit. Qui cum mihi ſalutem abs te nuntiaſſet una, & ſe propediem hinc abiturum eſſe dixiſſet, digna mihi deprecandæ ceſſationis illius occaſio viſa eſt, quem ſine meis ad te litteris abire non ſinerem; & ut ſuperiorem tarditatem hac ſaltem officii mei particula compenſarem. Luſitanorum patrum adventus in hanc urbem, & collegium noſtrum, perjucundus nobis omnibus accidit. Mea vero privatim illis opera neceſſaria non fuit. Nam in profeſſorum ædibus habitarant, quamdiu iſtic morati ſunt: & apud nos ſemel tantum prandio ſunt excepti. Lucas Holſteinius ſæpe ad Sirmondum venit. Is & animo, & corpore belle ſe habet: & eſt ſane tuo ſtudio, ac benevolentia dignus. Penes hunc, Athanaſii ſchedæ illæ ſunt, de quibus ſcribis, & in earum, ut opinor, editionem intentus eſt. Nam Athanaſii Opera Græce ac Latine ſuperiore jam anno prodierunt. Vidi & Libanii tomum alterum publice proſcriptum, quem nondum legi. Operis de Doctrina Temporum editio ſic nos occupatos habet, ut alia de re fere nulla hoc tempore cogitemus. Quo mihi vos æquiores oportet eſſe, ſi in ſcribendo tardius veſtro voto reſpondeam. Vale.

EPISTOLA XIV.

Andreæ Schotto, Societatis Jeſu, Antuerpiam.

EGO vero & Marianæ opuſcula legi diligenter, quæ de anno Dominicæ Paſſionis, deque Arabum annis edidit, neque quicquam in illis admodum inveni, quod non tralatitium ſit: in eo vero, quod eſt de Paſſione Dominica, etiam falſa multa, & pugnantia reperi; quod pace tanti viri dictum velim. Tibi porro quantas poſſum gratias ago, qui me, litteraſque meas novis in dies charitatis officiis tibi demereri ſtudes. Vellem aliquid reponere poſſem tam prolixa in me benevolentia non indignum. Quod unum in præſentia poſſum, Deum precor, uti te mea vice remuneretur. Quæ ad Sirmondum mandaras, exhauſi diligenter: ille jam ſe plene de omnibus ad te ſcripſiſſe dixit; putaſeque litteras ad vos ſuas perveniſſe. Itaque nihil hic ea de re ſignificari opus eſt. Holſteinium, & Grotium dudum non vidi. Opus noſtrum de temporum doctrina ſuum curſum tenet. Quartus jam ſub prælo liber eſt. Scripſeram abhinc menſibus aliquot ad Caſtellarnavium, qui ad me Cæſarauguſta litteras dederat, unaque & ad Morlanezium: ac Græcam Andreæ Cretenſis Computum, quod erat ille pollicitus, hortabar ut mitteret. Nihil ad hunc diem reſponſi illinc habui. S. Maximi Græcum Computum penes me habeo, quod Romæ exſcribendum curavi. Sed tam multæ, tam amplæ in eo tabulæ, circulique ſunt, ut vix typis exprimi poſſe universa confidam. Vale.

EPISTOLA XV.

Andreæ Schotto Societatis Jeſu, Antuerpiam.

TRIDUUM vix interceſſerat poſtquam ego ad te ſcripſeram, cum domi noſtræ Lucam noſtrum Holſtenium oſtendi: quem & meo & tuo nomine complexus, quas ad me noviſſime dederas oſtendi, & ut uti cum re ipſa tum litteris ad te ſuis ſatisfaceret, & has ipſas ad me mitteret hortatus ſum. Cum in ſe utrumque recepiſſet, neutrum hactenus quod ſciam, præſtitit. Nunc Romam, ut audio, profecturus eſt cum Cardinali Spadano olim hac in urbe Rom. Pont. Apocriſiario, cujus in familiam, comitatumque ab Antiſſiodorenſis Epiſcopi convictu, contuberniogue tranſiit. Quod illi bene vertat. Nam juveni & erudito, & humaniſſimo favemus. Spes eſt illum in aliquam curationis Vaticanæ Bibliothecæ partem venire poſſe. Id ſi evenerit, non minus tibi, quam nobis, jucundum erit, ac commodum. Operis noſtri de Doctrina Temporum editionem tandem ſuperiori menſe ad exitum perduximus. Hujus exemplar unum mitto, quod tibi & Heriberto Roſvveydo commune eſſe cupio. M. DC. XXVIII.

EPISTOLA XVI.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

THOMAM Kempiſium popularem veſtrum, ac ſolidæ pietatis magiſtrum & accepi libens, & quod illuſtriſſimo viro Marillaco offerendum illius exemplum dediſti, curavi ut ad eum in comitatum perferretur: quo cum Sebaſtianus Cramoſius Typographus aut ipſe proficiſci, aut certum hominem allegare ſtatuerat.

Quod ſi in urbe ille tunc fuiſſet: tametſi pro ampliſſima, quam ſuſtinet, dignitate, multis graviſſimiſque negotiis occupatus eſt, ad eum nihilominus adiiſſem, coramque munus illud commendaſſem. Id ſi erit poſtea commodum, fortaſſe faciam. Vendelinianum Opuſculum, cujus ſpecimen ad me miſiſti, non tam doctrinæ temporum refert, quam aſtronomicæ illius meræ, quæ minima quæque momenta ſubtiliter accurateque perſequitur. Nam cujuſquemodi ſit Solis ab Æquatore *λόξωσις* ac declinatio; tanta eſſe non poteſt, ut *ἀισθητὸν* diſcrimen faciat; quod ego ipſe in condendis tabulis ſum expertus. Novas enim Operi noſtro de Doctrina Temporum intexui, quas Paſſinas inſcripſi; in quibus certa a nobis ſolarium motuum, & epilogiſmorum inita ratio eſt longe ſimpliciſſima, &, quod caput eſt, omnium quæ prodierunt hactenus, exactiſſima. Quorum omnium fidem innumeris exemplis munivimus. Nam inter alia, Solis ac Lunæ defectiones propemodum omnes, quæ quidem ab antiquis, & idoneis auctoribus memoriæ proditæ ſunt, ex abaco noſtro ſcrupuloſe delineavimus: in quo diligentia cum difficultate certat; ut præ hoc uno, Scaligeri conatus omnis, pæne ludus fuerit. Nunc Chronologia, quam & typographi, & amicorum preces expreſſerunt, ut in calcem operis conferrem, moram affert editioni noſtræ. Arnobii MS. codex, id quod de Rigaltio perſæpe cognovi, ab urbe transferri non poteſt. Verum illas variantes ſe lectiones, & quicquid ſcitu dignum erit, adnotaturum recipit. Quam in rem operam & ipſe meam tibi polliceor: ſi quibus de locis conſulendum prius ad me perſcribas. Sirmondo, & Machaldo ſalutem abs te dixi, qui viciſſim ambo reſalutant: hic etiam litteras dedit. Vale.

EPISTOLA XVII.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

VELLEM quod a me tam aſſidue tamque ſtudioſe flagitas, ratione aliqua perficere poſſem, ut Arnobii codicem ipſum a regia Bibliotheca mitterem. Sed neque per ejus curatores id licet: neque conſilii, præſertim hoc tempore videtur, tantillis de rebus principibus viris obſtrepere, ne aut iſti minus te quam velint, poſſe in hac re conficienda ſentiant: eoque ſubirati eſſe nobis incipiant: aut illi vel tantum a nobis iſtud invitis ſe ac repugnantibus ægre ferant. & alienior deinde ſint a nobis animo: nos ab utriſque nihil præter offenſionem, & invidiam colligamus. De Vendelini opuſculo habeo gratiam. Allatus eſt ad me ſub idem tempus Errici Puteani Lovanienſis profeſſoris libellus de Olympiadibus. Quis eum miſerit ignoro: in eo vero nova iis de ludis conjectura diſputatur; ſed inanis & ludicra; cui refutandæ paginas aliquot, Operis in fine, repoſuimus. Hoc vero jam ad exitum prope pervenit; reliquum eſt enim præter Indicem nihil, cui ad ſummum octo dies impendimus. Ita omnium ſolidum totidem excudendi tomis impenſum erit; ac longiſſimi & moleſtiſſimi laboris fructus exiſtet. Sirmondus tibi ſalutem dicit, & grande ſatis volumen, ſed idiomate ſcriptum noſtro, Bibliothecæ veſtræ deſtinat, e duobus alterum, quæ partim a Typographo, partim ab auctore nobis oblata ſunt. Argumentum operis eſt de familia Vergicaoſi, quæ in Sequanis hodie principem locum tenet. Id ſi erit opportunum, negotiatori illi dabimus: cui ad hanc litteras accipiendas in perendinum condixi. Sin nullus inter illius ſarcinas locus eſt, Sebaſtiano Cramoſio commendabitur. Vale.

EPISTOLA XVIII.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

CUM ad te & Andream Schottum litteras paullo ante dediſſem: novas ecce mihi abs te popularis quidam veſter attulit, cum Kempiſii libello, quem recentibus, & elegantibus typis nuper edidiſti: cujuſmodi & alios hic compingendos, ad voſque mittendos Typographus noſter accepit. Ego vero cum de tuo conſtanti erga me ſtudio, ac voluntate, plurimum gaudeo; tam de munuſculo iſto gratiam non habeo modo: verum etiam refero. Mitto enim operis de Doctrina Temporum noſtri tomos duos, quos tandem ſuperiori menſe feliciter abſolvimus, & Illuſtriſſimo Cardinali Riciolocio dicavimus. Cui cum illos offerremus, peramanter ac benigne nos habuit; ſibique id eſſe gratiſſimum officii genus oſtendit. Quod ſit operis illius inſtitutum; quodve doctrinæ genus, ac ſcientiæ polliceatur; cum ipſum per ſeſe loquetur, tum in Prolegomenis utriuſque partis, ſed prioris maxime declaravimus; quorum accuratam diligentemque comprehenſionem lectioni librorum noſtrorum anteverti cupimus. Scaligerianum de Emendatione Temp. opus Genevæ Allobrogum tertio jam recudi certiſſime cognovi; quod mihi optatiſſimum accidit. Nam eo vendibiliores erunt noſtri, quo hujus, quem contra ſcribimus, parabiliores erunt libri; qui hoc tempore inventu rariſſimi ſunt. Tametſi ut eorum interim deſiderium tolerabilius aſſer, opere in noſtro perfecimus, in quo ſingulis pæne capitibus Scaligerianæ doctrinæ ſummam brevius, & quam ab ipſo factum eſt planius, ac dilucidius explicamus. Scripſimus & adverſus Chronologicas quorumdam Diſſertationes, ſed eorum fere tacitis nominibus, idque vel ſparſim toto in Opere, vel ſeparatim in lib. nono pag. 58; ubi capitibus aliquot & in calce libri ejus, a pag. 266. falſam abſurdamque popularis cujuſdam veſtri conjecturam refellimus; de quo ſuperioribus litteris ad te ſcripſeram. Id quam ille in partem accepturus ſit neſcio: exiſtimationis quidam ipſius, ut & Catholicorum ceterorum, contra quos neceſſario diſputamus, ſic a nobis habita ratio eſt, ut veritatis ac fidei aliquanto plus haberetur. De hoc, ut de reliquis, quæ eodem pertinebunt, certiores nos facies. M. Antonii Cappelli Diſſertationem de anno Natali, & Paſſionis Chriſti, ante biennium hinc ad vos miſimus. Hujus in doctrinam capitibus aliquot inquiſivimus. Hæc eo ſcilicet deſignavi, ad eaque digitum intendo, ut te ad eorum lectionem impellerem. Vale.

EPISTO-

EPISTOLA XIX.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

OLIM ad vos libros illos perveniſſe puto, quos tibi curaveram: tum ex Sirmondi litteris certiorem te iis de rebus eſſe factum, de quibus ad me poſtremis tuis ſcripſeras; quas cum Sirmondo legendas dediſſem, is ſe cumulate omnibus perfunctum eſſe proxime datis ad vos litteris dixit. Quare nihil hic attinet eadem iterato perſcribere. Ad illos porro quinque libellos, quos noviſſime poſtulaſti, ſextum addi volui, qui eſt M. Antonii Cappelli Franciſcani de cœna Chriſti ſuprema, contra Vecchietum Italum quemdam, qui ſe Ægyptium ab Ægyptiaca legatione, ſic quaſi Africanum, aut Aſiaticum appellavit. Is Auguſtæ Vindelicorum habitat: ibique vetrandem Chronologiam edidit: ubi multa nove, abſurdeque docuit; quæ Romanæ Cenſoris animadverſione notata ſunt, & a Cappello confutata, brevi libello, quem ad te mittendum curavi. Ego vero & immane illud opus Vecchietti, & hunc alterum Cappelli non legi modo, ſed etiam diligenter excuſſi: & quod meum de utroque, ſed de illo potiſſimum, judicium eſſet, tibi alias exponam, tum cum ſcilicet alterutrum legeris.

Opus de Doctrina Temporum in dies procedit. Vix eſt tamen ut infra vertentem adhinc annum poſſit abſolvi. Hæc me cura modo revocat, & ultra producere hanc epiſtolam vetat. Vale.

EPISTOLA XX.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

BINAS a te litteras accepi: priores, v Cal. Junias; poſteriores, vi Eid. Jul. datas; quamquam iſtæ non tam epiſtolæ, quam memorialis libelli ſpeciem habebant. Eas mihi veredarius Antuerpienſis vir honeſtus, ac probus obtulit; unaque florenos centum numeravit, quos tibi ad librorum emptionem ſeponi, aſſervarique juſſis. Dabo equidem operam, ut in hac re neque fides noſtra, neque diligentia requiratur. Sed duo mihi ſignificari clarius velim: alterum, ecquid veredario, ſive curſus publici magiſtro commendandi libri illi ſint, quos deinceps curabimus; vereor enim ne majoris id impendii futurum ſit, et ut parabilior, & damnoſa minus opportunitas identidem quærenda. Alterum, de genere librorum. Nimie enim eſt infinitum, quod mihi præſcripſiſti, uti in eos libros inſumerem, qui ſtudiorum tuorum interſint. Ac de M. Antonii Cappelli Opuſculo ſtatim Cramoſium noſtrum admonui. Spero me illud veredario veſtro daturum: ſin minus, certe propediem mittetur. De altero, qui eſt de Viris militaribus Romanorum, ex eodem noſtro Typographo quærem; cui in hodiernum condixi. Notitiam Epiſcopatuum Galliæ a Roberto editum puto jam te habere. Salmaſii in Solinum, ſive potius in Plinium, immanis & odioſus commentarius in dies exſpectatur. Simul atque prodierit, recta ad vos illico. Julianum Auguſtum prælo ſubjecimus. Jam plagulæ duæ vel tres expreſſæ ſunt. Menſes aliquot hic nobis labor extundet. Libri noſtri de Doctrina Temporum paſſim hic leguntur. Et apparet quoſdam valde eſſe commotos: quorum pæne quotidianas in nos coitiones fervere didicimus. Tum ab Germania, vel vicinis veſtris, hoc aſt audiulo quondam [illegible] noſtri, neſcio quid minarum. Contra hæc animum obfirmabimus.

De Vendelino, ſi is tibi familiaris eſt, quædam [illegible] de Solis, Lunæque diametris ſciſcitari pervelim; ſed non eſt ſatis otii modo. Sirmondus noſter tibi, ut & Andreæ Schotto ſalutem dicit: quam & ipſi meo quoque nomine impertias velim, meque in ſacrificiis & precibus commendatum habeas. Lutetiæ Pariſiorum xiii. Cal. Aug. MDCXXVII.

EPISTOLA XXI.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

COMMODUM aſceticam hebdomadam inibam, cum ad nos poſtremæ tuæ litteræ pervenerunt. Itaque ſerius datæ mihi ſunt; neque tabellarium vidi. Quod autem Cappelli Diatribam nondum miſerim, fecit magnitudo pretii. Libellus eſt trium & viginti foliorum a Claudio Morello τῷ μακαρίτῃ editus. Hujus vidua tam cari illum æſtimat, non minoris ut florenis tribus emere liceat. Quæ res & mihi, & Cramoſio noſtro merito ſtomachum movet: mihi vero præſertim; qui, quanti liber ille ſit, melius intelligo. Eſt enim imperitiæ, ineptiæque pleniſſimus. Quare tanti non eſt, ut in eum ſumptus iſte faciendus ſit. Sed ſi tu nihilominus vel iniqua illa conditione emere tibi velis; dabo operam ut propediem accipias; ac fortaſſe mandatum quidem tuum exſpectabo: ſed Cramoſio negotium hoc ipſo die committam. De Cappello plenius habes in utroque Tomo de Doctrina Temporum. Penes Sirmondum noſtrum Theodoreti ſcripta ſunt, a μακαρίτῃ Frontone noſtro prælo deſtinata; ut & Cyrilli; & Nicephori hiſtoria; quæ ſuo tempore in lucem exibunt. De Joanne Eleemoſynario quæ ſcripſi, vera puto. Nam a nobis eſt annorum ratio, quam ad Nicephori Breviarium ante annos xiv, & in tomo 2 de Doct. Temp. diſputamus. Quæ tu ad Vitas Patrum ſuper hac quæſtione ſcripſiſti, nondum legi: neque vero otium adhuc eſt. Nam ad iter accingor, quod in menſem unum Rothomagum, & in alia quædam oppida veſtro citeriora ſuſcepi. Ubi domum rediero, tum & hoc tibi, & cetera mandata curabimus. Vale.

EPISTOLA XXII.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

LONGINQUA demum ex profectione ſalvi & incolumes domum revertimus. Hoc eo ſcire tua interfuit, ut ſi quid curatum iſtic de more velles, ad nos ſcriberes. De Cappelli Diatriba olim quid velis exſpecto. Nam iniquum illius pretium a Typographo exigi vel Cramoſius noſter exiſtimabat; cui tamen ut quoquo modo partum ad te mitteret, diſcedens mandaveram. Sed ab eo neglectam rem video; qua integra, rurſus quid tibi placeat inquiro. Abſoluta nuper eſt Euſebianæ προπαρασκευῆς, & ἀποδείξεως, editio Græcolatina. Hujus interpres eſt antiquus, ac ſeorſim jam editus. προπαρασκευὴν vero Franciſcus Vigerus Rhetoricam hoc in Gymnaſio jamdudum profeſſus, de non optime Græca Latinam fecit elegantem. Utrumque, ſi permiſeris, opus pecunia illa, quam penes me habeo, comparabitur; ſolutum autem, ac compactum malis, id etiam præſcribes. Litteras a Cethio noſtro, Ruremundenſi Rectore, abſenſe me huc perlatas reperi. Scribo igitur ad illum; & ut noſtras Ruremundam curare velis, id abs te poſtulo. Salutatus a Sirmondo, viciſſim ut Schottum, Vendelinum, & Guevartium meo nomine compelles etiam atque etiam rogo. Lutetiæ Pariſiorum prid. Eid. Oct. MDCXXVII.

EPISTOLA XXIII.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antuerpiam.

QUOD prioribus tuis litteris reſponſi nihil reddiderim, non vel officii negligentia, vel oblivione mea factum eſt; ſed negotiatoris illius, qui litteras ad nos tuas pertulit, ſingulari quadam incogitantia dicam, an incuria; qui cum me abſente domum illas attuliſſet, neque viſus eſt uſquam, & inſalis omnibus nobis, inſalutatiſque diſceſſit. Huic igitur uni, non mihi, non Typographis noſtris ſuccenſere debes. Nam niſi iſta nos vana ſpe ludificaſſet, olim libros illos, quos mitti tibi poſtulaveras, pervehendos curaſſem. Jam enim paratos illos habemus, quos quidem nancisci hac in urbe potuimus. Sunt autem hi Bibliothecæ PP. Græcorum tomi

mi duo, quos tuo nomine a Typographis expreſſimus. tum alter * * * * Ceteri porro, quos & prioribus in litteris, & in memoriali ſchedio, quod Antverpianus iſte juvenis nobis oſtendit, notaras, reperiri non poſſunt. Quamquam nihil a me diligentiæ prætermiſſum eſt. Sed & aliquanto etiam poſtea diligentius inquirentur. De juvene iſto, quem dixi, vellem tibi gratificari poſſem. Sed difficile eſt hac in urbe, peregrinum præſertim & ignarum linguæ hominem ad puerulorum inſtitutionem obtrudere. Nihil tamen, quod in me ſitum erit, omittetur. Vale.

EPISTOLA XXIV.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antverpiam.

INDICULUM librorum aliquot, quem ad me miſeras, Claudio Sonnio, uti mandatum erat, quamprimum dedi. Cujus rei dum exitum exſpecto, longior mihi paullo dies abiit. Etſi ne ſcribi quidem ad te es de re neceſſe fuit a nobis: cum id Typographus noſter Sebaſtianus Cramoſius olim, & quidem non ſemel ſignificaſſe ſe dicat, libros illos hic reperiri minime poſſe. Quare velim alio, quod reliquum eſt de ratiuncula tua, transferas. Sunt autem triceni circiter floreni refidui de centum. Prodiit hic nuperrime liber de Officiis Palatinæ domus a Jacobo Gatherio editus: quem puto jam ad vos perveniſſe.

De Vitis PP. quas tandem accepimus, habeo gratiam. Spero me propediem Julianum, & aliud neſcio quid miſſurum, quod in Hiſpanum quemdam J. C. meditamur, qui nonnulla de anno Græco, peculiari Diatriba vexat, quam barbaties illa & inſcitia dictaſſe videtur. Sed cujuſquemodi eſt, non ſine reſponſione præterire debet: quod & PP. noſtri Madritenſes mihi perſuadent. Ad extremum noſtri te in ſacrificiis precibuſque memorem valere plurimum cupio.

EPISTOLA XXV.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antverpiam.

ACCEPI centenos illos florenos a veredorum magiſtro; quos cum prioris ſummæ reliquo, uti mandaveris, expendam. Nonnihil enim de vetere ratiuncula ſupereſt. Biduum jam hic Cramoſium exſpecto, quem ad me cum breviario nonnullum adeſſe rogaveram, uti ea diſpungerem. Simul admonui, libros ut omnes ex indiculo tuo curaret: quod propediem fore confido. Scripſit ad me honeſtus ille vir popularis veſter, adoleſcentulique illius pater, quem nuper ad me miſiſtis, ſed Flandrice ſcripſit; cujus ego linguæ, juxta atque ille Gallicæ, ſum ignarus. Credo nec ipſi Latine ſcire: alioqui hac ad me potius lingua ſcriberet. Quo minus ad eum ſcribere neceſſe habeo. Ceterum quid de ejus filio ſtatutum a nobis eſſet, poſtremis meis tibi ſignificavi, non ſine levi facti veſtri caſtigatione, quod vernaculi noſtri ſermonis rudem omnino, contra interdictum noſtrum, hunc miſeritis. Itaque tantiſper in calligraphi cujuſdam viri optimi contubernium ſepoſitus eſt, ut Gallice condiſcat. Annua penſio eſt florenorum ducentorum quadraginta. Dabis operam uti pecunia ſuppetat. Nam ego fidem pro illo meam oppignoravi. Statim atque commodum erit, ad mercatorem perducetur. De Seleniaco exercitatore ἄθυμε. Non enim perpetuo melius illi fuerit ἐμοὶ ζῶντος, ἢ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο: immo Chriſto Domino, cujus ille ſervos proterve paſſim. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Julii XVIII. MDCXXIX.

EPISTOLA XXVI.

Heriberto Roſvveydo Societatis Jeſu, Antverpiam.

MULTUM ad immutandam indolem valent Mediomatrici veſtri. Magnerium ego antehac noveram mitis hominem ingenio, ac placido, pacique magis quam belli artibus deditum. At is ſimulatque pedem illic poſuit, Martium neſcio quid perſtrepere cœpit, ac velut claſſico nos ad arma pugnamque provocat. Macte nova virtute. Hac ego vero me ad hanc militiam, ut ſatis animatum, & impigrum eſſe puto: ita dandis præceptis, aut inſtruendis vobis minime idoneum judico. Ac ſi quantum & me judicio tuo, ac laudibus extuliſti, & te, doctrinamque tuam præter jus faſque ſummiſiſti, tantum in utroque vice verſa contentionis explicem; faciam id quidem haud paullo, quam tu juſtius. Sed vereor ne ambitioſe magis entti, quam officio certare videar. Itaque genus hoc certaminis omittam, tibique de tam ardenti, ac divinitus incitato in Reip. ac religionis hoſtes animo gratulabor, cujus explicandi opportunitas ibi, ubi es, deeſſe non poteſt, ac Deum opt. max. precor, ut tanto tuo deſiderio, piiſque conatibus parem fructum ac proventum indulgeat. De Temporum Doctrina, quam meis commentariis nuper illuſtravi, haud ſcio quam gaudere me, vos amicos meos gratificari mihi oporteat. Nam metuo ne magnam mihi malam dederint. quod & vobis adeo ipſis moleſtum fore non dubito.

Ac vellem equidem minore, quam eſt, approbatione multorum Opus illud eſſet exceptum. Nunc me urit ille ſplendor, & pœnitere litterarum iſtarum propemodum facit. Mira res, inquies: fateor, & cujuſmodi ſit breviter expono. Perveniſſe ad vos famam arbitror Madritenſis Academiæ, quam Catholicus rex in urbe regia nuper inſtituit, & Societati noſtræ commiſit. In hac doctrinarum omnium profeſſores collocare ſtatuit, meque ipſum a R. P. N. Generali nominatim expetiit; tanto, ut ipſe ad me ſcribit, ardore, ac ſtudio; ut ad Chriſtianiſſimum regem ea de re, ſi neceſſe ſit, litteras ſe daturum dixerit. Quam illius voluntatem ita mihi R. P. Generalis expoſuit, ut niſi inſuperabilis quædam difficultas eſſet, eo me proficiſci æquum eſſe cenſuerit, ac propemodum imperarit. Sed ante tamen, cauſſæ ſi quid eſſet, quo minus id poſſem, ut ad ſe ſcriberem juſſit. Quod cum nuperrime fecerim, ſuſpenſus adhuc rei totius exſpectatione ſum, eroque tamdiu; dum ex meis litteris de me pronuntiarit. Hoc & noſtris pleriſque, & tibi præ ceteris doliturum eſſe, pro vetere amicitia noſtra, facile ſentio. At ego ita ſum animo paratus, ut, poſtquam cauſſas meas omnes ac rationes expoſui, quicquid imperatum erit, fortiter perferam, & in illius poteſtate ſim. Sed hæc eo retuli, ut intelligeres non eſſe, quod mea mihi Temporum doctrina valde placeret: quam ego infectam, ineditamque mallem. Verum

Τῶν μὲν γὰρ καὶ δὶς πεπραγμένων
Ἀγένητα ποιεῖν ἔστ᾽ ἂν ᾖ γεγενημένα.

Tu hac in re, quia me conſilio non potes, precibus certe ac ſacrificiis ſedulo adjuva. Ediderat ante menſes ferme tres, Latinos, Græcoſque verſus de Rupellana expugnatione: qui cum aliis noſtrorum Latinis, Gallicique publicati ſunt. Horum quod unum habebam reliquum, tibi deſtinatum. Sed R. P. N. Rector intervenit, ac neſcio cui prius obtulit. Tametſi perveniſſe jam ad vos librum illum arbitror. e quo præter Odem dedicatoriam, priores duo Panegyrici, Græci autem verſus omnes mei ſunt. Hæc mea ſignificatio inſtar ejus erit, quod facere decreveram, uti ſeparatim ad te verſuum meorum libellum mitterem. Nam in eo, quem profecto vos habetis, quæ mea præcipua ſint agnoſces. Vale mi Pater, ac pro me communem Dominum precare. Vale.

EPISTOLA XXVII.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Alenconi.

ITA multis eodem tempore variorum hominum litteris, ac negotiis obſeſſus eram, pæneque obrutus, ut ſi hic adeſſes, coramque cerneres; juſtam tibi de mea tarditate conquerendi cauſſam non fuiſſe, vel tu ipſe faterere. Tametſi quorſum expoſtulatio tua ſpectet, non ſatis video. Nam cum ad me recenſendum illud Dramatis initium miſiſti, id ut meo commodo, ac quam otioſiſſimo animo facerem, ſponte es hortatus. Quare nihil eſſe putaveram, cur tantopere feſtinarem. Nunc poſterioribus tuis excitatus, intermiſſis omnibus, ad illa

tua

tua tractanda, & ut rogabas, caſtigandæ me totum contuli. Quam id porro diligenter, accurateque præſtiterim, ex notis illis intelliges, quas ad oram adſcripſi; nec de iis plura.

Quod ea ſpectet de quibus ſciſcitaris; ſic habeto. Jecinoris caput in extis ſumma eſt hepatis fibra, quæ interdum coctura tabida, & evanida, in religionem, omenque trahebatur. Contra vero cum exſtaret, & inſigniter appareret, proſperum rei promittebat eventum.

De ſortibus longum eſt omnia perſequi. Hæc percontationi tuæ pauca ſufficient. Sortes taleæ, ſive teſſeræ, erant ligneæ, notis aut litteris inſcriptæ, quibus ambigua futuris de rebus reſponſa continebantur; de quibus Ciceronem omnino conſule, libro de Divinat. ſecundo. Hujus ex verbis facile, quid ſit tolli ſortes, æquarique, potes cognoſcere. Scribit enim, cum perfracto ſaxo ſortes erupiſſent, haruſpicum juſſu ex olea arcam eſſe factam, eaque conditas ſortes. Quæ quidem detractæ manu, ait ille, miſcentur atque ducantur. Hic ego miſcere ſortes idem arbitror eſſe quod æquare. Uti cum teſſeræ in fritillo, vel pyrgo, aut manu concutiuntur, ac miſcentur, quo incertior jactus ſit, adeoque ludentium æqua ſors, & par alea: nec improbi & exercitati veteratores quos velint bolos jaciant. Denique ſortes univerſe pro oraculis accipiuntur: credo, quod antiquiſſima reſponſorum illa ratio fuerit. Habes ad ea quæ in percontatione tua poſuiſti. De haruſpicina porro & ſortibus exſtant quorumdam commentarii, præſertim Bulengeri, quos ſi adhibueris, nihil erit quod longinqua reſponſa ſollicites. Vale, & pro me communem Dominum precare. vss Cal. Jan. MDCXXVII.

EPISTOLA XXVIII.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Alenconi.

MIRUM te conjectorem Arubii tui, fecerunt (ſic enim Alenconios e Ptolemæo nominari quibuſdam placet, & eorum oppidum Vagoritum) qui & me, ut illa quondam ἐν ἀσκεῦχον agnoveris, & otioſiorem eſſe, quam dudum ex uoſis interpretatus, quod ad quædam minuta deſcenderim. Sed ſi me videas, & quibus undique litteris circumfuſus tenear, ut alia modo operoſiora taceam, ne tu de otio aliter cenſeas. Numquam me ſcito, quam hoc tempore ſem, occupatiorem fuiſſe. Magnam enim litterarum annonam, & quantam hactenus non videram, hic mihi annus attulit. Scribo hæc ſub matutini temporis initium: quod totum in iſto genere conſumpſi: ac cum in pomeridianum plurimum ſuperſit, cum hoc acceſſerit, quarte vix penſi mei parte perfunctus ero. Neque tamen propterea minus tibi libenter in ſcribendo gratificabimur, ſi id cordi tantopere tibi eſt: & legendis quæ ad me miſeris, operam dabimus, quod me tibi vadimonium, antequam hinc abires, promittere coegiſti. Sed, heus tu! quoſnam mihi, quæſo, verſus nominas? Nam nullos me ſcio præter eos vidiſſe, quos recenſeri a me volueras; ego vero ita ut juſſeras, notatos caſtigatoſque miſi. Præter hos nihil admodum huc venit. Aut igitur in via de tabellarii mantica dilapſi ſunt; aut tu neſcio quid in bicipiti Parnaſſo de verſibus ſomniaſti; quod a me præſtari modo vigilans jubes. Gratulor vel tibi, vel Alenconii ſtatuis, prorogatam tibi docendi illic functionem eſſe. Hominem te quotivis oportet eſſe, cujus induſtria carere civitas illa nequeat. Itaque tantum abeſt, id ut moleſte ferre debeas, ut etiam admonendus ſis, ne te plus ea ra deinceps ames, noſque contemnas. Nam quod librorum paucitatem accuſes, eſt id quidem non ægre ferre difficile. Sed, ut in malis, hoc habet commodi, ut ſedulitatem & gnavitatem acuat, quam librorum plerumque copia, & varietas obtundit. Ut ſtomachus, cum uniuſmodi cibo paſcitur, in eo totus occupatur, ac facilius concoquit; ſic animus, quem varia, & multiplex lectio diſſipat, in uno genere collectus, totum explicat ſeſe, & ad id quod ſemel arripuit, firmius adhæreſcit. Ac nos perdiu in iiſdem librariis anguſtiis fuimus, nec antequam Lutetiam veniremus, ex iis emerſimus. Quo te majore eſſe animo decet, & in eorum, quos habes, lectione ingenium exercere tuum: antiquorum vero maxime, quos, qui initio magna in librorum copia ſunt, fere faſtidire ſolent, dum & varie, & ut plurimum nova perſequuntur; quod capitale ſtudendi genus cave umquam imiteris. Nulla certior eſt litterarum pernicies, quam cum tale tirocinium inſtituitur. Meam tibi operam, ſi qua re neceſſariam putas, itidem ut antea, nunc quoque polliceri pergo. Sed ita ut ne aſſiduus ſis, ne ſeverus exactor: nec ſtatim atque ſcripſeris, ſic quaſi creditam pecuniam repræſentari jubeas. Vale, ac pro me communem Dominum precare. Lutetiæ Pariſiorum tss Eid. Auguſt. 1628.

EPISTOLA XXIX.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Alenconium.

QUOD de mea vel admiratione, vel etiam ſtomacho conjicere tu ſcribis, neutrum ſcito te aſſecutum: nec minus infelicem [illegible] fuiſſe, quam in triumpho regio nuper; cum tu tibi, meum quid iſtic eſſet, indicari voluiſti. Atqui non illepide ἐν τῷ [illegible], at illa fratrem, hoc eſt, neſcio quibus ea calamiſtris præfationis auctorem a te deprehenſum aiebas. Id vere, an ſecus, nihil dico. Tamen intererat exiſtimationis tuæ, ne hac in re quidem Criticum nudum videri. Sed ut eo revertar; neque mirari me factum tuum oportuit, quem aliter facturum non eſſe ſcirem: neque ſuccenſere tibi, qui id vererer potius, ne te alieniorem a me mea illa cunctatio redderet. Sed percommode cecidit, atqui [illegible] quædam ad expiandam hanc noxam comparare mihi ſtudebam, tibi altero placandus, & conciliandus viderer. Id adeo humanitas tua facit: quam non minus, quam ingenium amplector tuum, quod tu quotidie novis indiciis effert. Vel oratio illa tua quantam [illegible] illa in ſtudiis habet. De qua quod ſit meum judicium, accuratius, ac per partes, uti rogaras, explicare nihil attinet. Hoc unum habebis univerſe: magnam rem facturum eſſe te, ſi de ὄγκῳ, & grandiloquentiæ, quæ paſſim eminet, nonnihil remittas, teque ad Ciceronianum morem, & inimitabilem illam ſimplicitatem accommodare ſtudeas. Vale. Lutetiæ Pariſiorum xv Cal. April. 1629.

EPISTOLA XXX.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

NON peſſimi debitoris eſt, cunctari in ſolvendo, dum ſe alieno ære, quantovis intervallo, liberare ſtudeat; etſi is commodior eſt, qui ad fidem, temporis etiam addit opportunitatem. Ego vero priori me ex genere eſſe fateor: idque, quia bene tibi ſum hac ex parte cognitus, non apud te excuſabo pluribus, neque propterea iraſci te mihi arbitrabor, aut officii pœnitere tui, tamquam indigno, ingratoque feneraveris. Et vero fuit aliquid in epiſtola tua, quod mihi hanc qualemcumque culpam, & tarditatem injecit; quod eo nitore, & ſermonis elegantia ſcripta eſt, ut huic e veſtigio reſpondere difficile mihi viſum ſit, ac vel vadimonium deferendum, vel ſpatii ad reſcribendum, & otii ſumendum aliquid fuerit. Sed minime committam, ut hoc ipſum agam, quo nihil mihi opus eſſe dial, factum ut excuſem meum. Illud potius attingam, quod erat in tuis litteris, quodque mihi magnæ voluptati fuit; te in Biturigibus hoc aſſecutum, quod jamdudum optabas, animi æquitatem, & quietem. Oſtendis enim te majore, quam alias umquam, in tranquillitate, ibi, ubi es, ac pace vivere. Id adeo Dei benignitate factum interpretor, qui tibi compenſationem hanc priſtini laboris & operæ conceſſit; ut deterſis moleſtiis, cuiliique omnibus, totum te honeſtis officiis, ac vel publicis, vel privatis ſtudiis addiceres. Cum hoc tam jocundo, tamque optabili ſtatu, non eſt quod tu, non dico ſuperiorem illum (quid eſt enim eo laborioſius?) ſed vel maxime florentem, & omnibus rerum proſperis ejuſdem generis commutare cupias, aut ſecus ac tum ſperabas, cecidiſſe res tuas doleas. Ita enim ſignificare viſa eſt epiſtola tua, & obductam jam cicatricem præteritorum memoria refricare. Quod ut deſinas facere, & omnem illius temporis recordationem obteras, non hor-

tos

tur ſolum, ſed etiam obſecro. Non te pluribus ad monebo, hominem non doctrinis tantum, ſed aliis quoque ſimilium rerum eruditum; quo ex utroque genere petere medicamenta potes morborum illorum animi, & cum tu te ipſe tibi, tum aliis opem, ac præſidium afferre. Me, quoniam id noſſe tua intereſſe putaſti, ſcito commoda fatis uti valetudine: niſi commotiunculis interdum afficerer, quas in morbi reliquiis numero: ut & illud ipſum, de quo nominatim percontatus es, quod œdipus eſſe perſevero. Scis unde hoc nomen adeptus iſte ſit. Melius tamen, quam dudum, ac longius adeoque in villam uſque ambulo. Ceterum Romanæ profectionis mentio jam refrixit; immo eſt extincta penitus, nihil certe novi hactenus audio. Ea ſpe confirmatus totum me ad priſtina ſtudia & inſtituta retuli; ex quibus aliquid, ut ſpero, propediem exiſtet: quod ut maturius, & pro eo, atque tua, ceterorumque ſpes eſt, fructu, & emolumento majore accidat, tuis me precibus, ac ſacrificiis etiam atque etiam commendo; nec non Patrum, fratrumque, qui illic ſunt, quibus a me ſalutem dicas velim. Vale, & pro me communem Dominum deprecare. Lutetiæ Pariſiorum v Eid. Decemb. CIƆIƆCXXXIX.

Jam illas R. P. Rectori obſignandas dederam, cum poſtridie alteræ mihi a te redditæ ſunt una cum meis, ut ſi quid ad recentiores tuas novi eſſet quod ſcriberem, id poſſem addere. Mihi vero nihil admodum occurrit, quod ad ſuperiores adjiciam, niſi illud de poemate noſtro, quod audiviſſe tius pronunciatum eſt in frequentiſſimo cœtu, ab Philoſophiæ quodam auditore, juvene docto; qui tam apte, ac decenter, tantaque cum dignitate dixit, nihil ut ne tu quidem deſiderare ipſe poſſes, quem in talibus moroſi ac delicati faſtidii eſſe vidi. Itaque non malis fortaſſe verſibus multum gratiæ, ac commendationis attulit. Sed hæc omnia, uti & cetera quæ ſub ſole ſiunt, ad Eccleſiaſtis κυρίαν δόξαν exigenda ſunt. Cujus libri duo jam capita priora, aliud agens, uti moris eſſe mei ſcis, & ut in Pſalmis factitavi, Græcis verſibus reddidi. Horum tibi capitum primum deſcripſi: tum ut contemnendis rebus infimis omnibus aſſueſcas: tum ut guſtum Græcitatis, quem tibi aſperſeram, non penitus obtundas. Atque hoc habebis mantiſſæ, vel ſenoris loco, ne de unis meis ad tuas binas conqueri poſſis. Volo autem, ſi quem illic habes μουσόληπτον, & Græcarum elegantiarum non omnino rudem, cum eo ſpecimen iſtud communices: etiamne illi, qui meum nomen in libris tuis induxit? Etiam; ſi ita opus eſſe judicabis, & operæpretium in eo eſſe videbitur. Vale rectum, & a N. ſalutatur, & hunc etiam poſtremum, præter ſupra memoratos alios, ſalvere a me jubeto.

EPISTOLA XXXI.

Franciſci Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

QUAM non vacuo ſim ab negotiis animo, ex eo potes exiſtimare, quod ſemel iterumque laceſſitus, nihil tibi reſponderim. Ita ſeſe res habet, mi Pater, ut nec unquam majore ad quemquam voluntate ſcripſerim, quam ad te cupiebam: neque ad id agendum, vel recordationis, vel idonei ſpatii ſatis habuerim. Non enim clam te eſſe arbitror, ex quo hinc Avaricum avolaſti, quam variis, quamque negotioſis rebus occupatum id mihi tempus omne præterierit; quod ne nunc quidem liberius, ac ſolutius eſt, quam antea. Sed fremitum tuum ultra ſuſtinere non poteram: præſertim iis lectis verſibus, qui torporis in me ſi quid eſſet, excutere poſſent, & afflatu illo caleſacere, qui ſunt a te ſcripti. Et habent ad nos excitandos argumentum non inutile, quod aquæ, frigidi ſcilicet elementi, minimeque actuoſi, converſionem in vinum exhibent, rem utique vegetam, & ad languorem diſcutiendum aptiſſimam. Hinc ideo cepi initium reſpondendi tibi, quod ea me res in poſtremis tuis ſingulariter delectavit. Sed heus tu! nonne carminum, ac ludicrorum ſatis eſt? Quouſque vero? At contineo me. Video enim te hoc idem objicere poſſe mihi: quem tu ſcire debes hoc anno Græca, Latinaque carmina bene multa feciſſe. Græce primum Eccleſiaſtæ metaphraſim integram, imparibus, ut inſtitueram, verſibus: Latine autem poemata duo, alterum de ſalutata ab Angelo Virgine: quæ duo poſt paullo, in utroque ſodalitio pronuntiabuntur. Tertium in manibus habeo de concepta eadem Dei matre; cujus centenos jam verſus abſolvi. Verum ne tibi nimium exemplo noſtro placeas: ſcis profecto, quantum a tua ſejuncta cauſſa mea ſit. Primum tu ceteroqui piger es, & cum animo, induſtriaque plus me vales, laboris improbitate vinceris. Tum tu in minuta iſta totum immergere te ſoles, & πάρεργον facis ἔργον. Adeo res te prima quæque capit, & affixum tenet. Ego nullam in illis ſerii temporis particulam colloco: ſed eundo, redeundo, ambulando per urbem, per ædes, inter cœnandum, nocta, reliquis ſubſeciviis horarum momentis, raptim illa meditari ſoleo. Hoc ſi ita facis, nihil ultra verborum addo, quin tu facere pergas: ſed ſi aliter, ac more illo tuo quem vidi, agis iſtud; valde reprehendendum puto. Habes in quo ingenium tuum, & otium fructuoſius ponas, occupationem te dignam, & elegantem, Scripturæ interpretandæ profeſſionem: quæ tibi, ſi ſapis, delicias iſtas excutiet, ac mollitiem: & vero morbum, quem κίναιδον Græci, malaciam Latini Græco etiam vocabulo nominant. Quin tu, mihi ſi credis, Hebraicis litteris ſtudii aliquid imperties: ut ad enarrandas litteras ſacras eo fidentior, ac paratior accedas. Profecto operæpretium feceris, ſi iſta cures, dum mens, & ætas, & tempus ſinunt. Ego me, ſi qua re poſſum (poſſum autem in Hebræis aliqua) totum ut debeo, tibi offero. Vale, mi Pater, ac mei diligenter fac memineris in precibus, ac ſacrificiis tuis. Salutem a me dicas velim R. P. Rectori, quem ſpes eſt hic propediem fore: tum NN. ac ceteris, quos mihi notos ſcies. Lutetiæ Pariſiorum anno ineunte CIƆIƆCXLI, quem tibi ac reliquis omnibus auſpicatum precor, Januarii 3.

EPISTOLA XXXII.

Franciſci Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

NOLI deinceps de lentitudine mea, vel litterarum raritate conqueri, vides ἐπαλλήλους epiſtolas: quarum poſtremam incomitatam ne dimitterem, adjeci ad eam librum Græcorum carminum nuperrime excuſum, quem ſummo Pontifici dicavi. Et interim dum Latina properantur, quibus ille ἐν προθέσει μέρει annectendus eſt; ſecrevi aliquot exemplaria, quæ in amicos diſtribuerem. Heri Nicolaum Borbonium adii, ut illi offerrem unum. Is multa de te cum amanter, tum honorifice. Hebræa ſunt in illo Græco volumine quædam: quæ ſi non intelligis, habes ad manum qui ea tibi explicet, N. Hunc enim illius linguæ bene peritum oportet eſſe, qui Romæ publice aſt delectus, ut coram legatis, aut principibus viris inter prandendum Hebraice declamaret. Eo igitur utaris interprete cenſeo. Aut ſi minime is placet: at tu te ipſe per te quantum potes enitere. potes enim, אם תנער חצנך, hoc eſt, ἐὰν τὴν ὀσφύν σου ἀναζώσῃς. Ἀρχὴ δὲ ἑβραϊκῶν μόνον, ὦ γλυκύ, ἀρχή μᾶλλον. Brevi ſenties non me vanum monitorem fuiſſe: nec te operæ pigebit. Vale mi Pater, meique in tuis ſacrificiis, & precibus memento. Salvere a me jubebis R. P. Rectorem, καὶ τὸν ἀγαπητόν N. xv. Cal. Sept. CIƆIƆCXLI.

EPISTOLA XXXIII.

Franciſci Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

SI hoc præſertim tempore, in quo tanta cuique eſt expediendæ rei ſuæ difficultas, tam acres, & aſſidui ſint ad exigenda nomina creditores, quam tu es in appellando me: cum multi alioqui ſint, plures adhuc eſſent, qui non bonis rebus ſuis citati, ſoro cederent. Quid enim? Ignorare ſcilicet hoc potes, ego quibus diſtrictus ſim, irretitusque negotiis, ac pæne obrutus? cum eodem tempore plura in manibus habeam, qua de integro ſcribenda, qua in lucem edenda jam ſcripta. Et tu tamen, quaſi otioſus hic ſedeam, urges, inſtas, objurgas, ſi minus ad tempus reſpondeam: cum eo vir bonus contentus eſſe debeat, ſi id aliquando quod debeo, quamlibet ſero perſolvam. In quo quam ſis iniquus

quos animadvertes, ſi fabellam legeris, quam elegantiarum pater Horatius in epiſtola ſecunda libri ſecundi, Atticis, immo Romanis veneribus condiit. Cujus, quia eſt paullo longior, clauſulam hic tibi ſolam exhibebo.

Prudens emiſi vitioſum. dicta tibi eſt lex.
Inſequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiſcenti tibi: dixi
Talibus officiis prope mancum: ne mea ſævus
Jurgares ad te quod epiſtola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas?

Hæc ego ſum præfatus, ut te adducerem, ſi poſſem, ab hac inclementia: & ut per te mihi interdum negligenti eſſe liceat. Sed ut tandem ſerio tecum (ſat a enim jocando ſcilicet adſperſi) vehementer gaudeo, quod reſipuiſti denique: teque ab deliciis iſtis, hoc eſt, poeticis ſtudiis, ſic quaſi puerilibus avocamentis, ad ſolida, & virilia tranſiluiſti. Nam quod meum mihi factum objicis: primum quis te exemplo meo, periculo autem tuo peccare cogit? Deinde quæ ſit mea cauſſa, paullulum attenderes, & quam diſſimilis tuæ: de qua jam poſtremis in meis habuiſti. Hæc dixi, ut te ab imitando me dehortarer: quem ſcire deber adeo non pœnitere priſtini delicti, ut in eo adhuc perſeverem. Etenim non ſolum Eccleſiaſten Græcis elegiacis verti, quem pæne jam expeditum a prælo nunc habeo, & brevi ad te mittam, Græco inſtructum comitatu ceterorum verſuum, quos palantes in unum contuli: & cum epiſtola nova Græca, Urbano inſcripſi Pontifici ſummo. Sed Threnos inſuper Jeremiæ Iambicis trimetris Græcia nuper inſtitui reddere. At iſta quemadmodum tractem, quo tempore, quam non importune, jam, ut dixi, poſtremis tibi litteris meis expoſui. Nunc quod ad conſultationem tuam attinet; Scripturæ ſacræ ſtudium ab Hebræis ordiare cenſeo. Id enim apprime ad eam rem eſt uſui; adeo ut qui illius linguæ ſit rudis, rudem eumdem eſſe conſequens ſit ſacrarum litterarum: quantumvis multis, ac bene amplis commentariis armatus ad id ſeſe conferat. Hoc eo magis conſilium probo, quod ſtudium iſtud non te totum ſibi vendicabit, ſed cum eo conjunges & alia, quæ itidem neceſſaria videri tibi ſignificaſti; conciliorum, ac veterum Patrum, & antiquitatis omnis Eccleſiaſticæ ſcientiam. Patres quo ordines pervolvas, non multum ad ſummam refert. Poteſtamen ab antiquioribus legendis initium facere. Hiſtoriam Eccleſiaſticam ab Annalibus Baronianis repetes. In qua etſi nonnulla peccata ſunt; tamen ubi te uſu corroboraveris, paulatim ea recognoſces, & corriges. Nam Conciliorum legendorum ordo ſe ipſe prodit: cum a primis quibuſque progreſſus ad poſteriora faciendus ſit. Habes ad omnia, pauca illa quidem; ſed ſi iis, uteris plus ſatis. Sin minus udbibes; quid his plura requiras, cauſſæ nihil video. De Patre [illegible] ita plane eſt, ut ſcribis: & ego coram, atque uſu ipſo, aſpectuque didici. Quidvis potius tolerandum, quam hæc injuria capienda fuit. Sed multa improviſo, ac præter opinionem incidunt: quæ magis facta damnamus, quam ne evenirent providere potuimus. [illegible] Theologia noſtra curſum ſuum tenet. Jam enim tomus unus abſolutus eſt; alter multum proceſſit. Tuis mihi precibus opus eſt, cum maxime, ut quod inſtitui, feliciter ad exitum perducam. Eas igitur implorare pergo: uti mei in ſacrificiis tuis memineris. R. P. Rectori ſalutem a me plurimam dicito. ſimul illud; Luculli hoſpites, quibus quotannis operam dedimus, hoc primum anno ceſſaſſe. Auguſti 4. 1641.

EPISTOLA XXXIV.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

CUM plurimæ in te ſint artes eleganti ingenio dignæ, nondum ta tamen conjector eſſe didiciſti. Vel illa tua nupera divinatio de Luculli hoſpitibus, quam non [illegible], & ad rem fuit? Tu Gallinas neſcio quas ſomniabas. Sed videſis, quid apud Plinium libro 15, capite 25, Lucullus in Italiam invexerit, adſtipulante Tertulliano Apologetici capite undecimo. Hos ubi legeris, tum is facile, qui cum communicandum dixeram, ænigma tibi illud explicabit. Puto ad te perlatum fuiſſe volumen Latinorum noſtrorum carminum, quorum & Græcorum ſub eodem ſittybo compactum eſt alterum. etſi hoc ſeparatum jam ad te miſeram. Sed [illegible], ut me apud te ipſe prædicem. Habebis ſic multa nova cum veteribus: & inter illa, Panegyricos B. Virginis, qui ſingillatim in ſodalitii exhedra dicti ſunt. Sed quod incurioſius emendationi illius libri præfui, tædio fractus tot correcturarum, quædam ſane fœda interim irrepſerunt. Velut p. 140. ver. 12. leg. *Purpureo lavit amne*. P. 206, ver. 15. *Triſte gubernaclum.* P. 228. ver. 4. *Hunc & forte olim ſuperet*. P. 236. *Ereboque poſcor*. Tu & hæc in tuo codice, & per te alii in ſuis emendabunt. Te enim auctore, ac fidejuſſore diſtrahi illic mercem oportet iſtam. Ac me quoque, ſi quid præter illa inter legendum occurrerit, certiorem facies. Putabis callide id a me tibi oneris imponi, ut te ad legendum adigam: nec te fallet ſuſpicio. Velim ita quidem legas, ut & caſtiges, ac cenſoria nota configas, ſi quid ad [illegible] tuum acumen offenderit. Sed hoc ſerio te nolim agere: verum quibus & vacabis horis, & per metamorphoſes tuas licebit: quas jam prælo deſtinaras audiebam: & hactenus quidem. Nam nihil harum vidi, præter ſpecimen illud, quod dudum ad me miſiſti, quod nihil lubentius omnibus Gratiis, ac Muſis expreſſum videbatur. Sed an non abunde verſuum eſt: nec jam hoc commentandi genere ſatur es, quod ab aliis te gravioribus, magiſque neceſſariis avocat; quidquid ex adverſo cauſere. Verumtamen fruere judicio tuo, ſi ita lubet, neque meum tibi conſilium placet, quod de Hebræis ex animo complectendis, penitaſque combibendis ſalubre dederam. Et tamen is vir es, qui tibi frigide, ac maligne conſuli a me querare, nihilque præter vulgaria & quotidiana præcepta ſuggeri; cum tu recondita, & uſu illo digna, quem diuturnum in illis habemus, exſpectaveris. Atqui ſi ta communia iſta, & tamen, ut fateri debes, neceſſaria faſtidis, ac neglectim obis, quid arceſſiris illis, & exquiſitioribus opus eſt? Aggredere modo: quod jam forta ſſe feciſti; ac circa minuta illa, & [illegible] animum exerce. Nam ad majora contendenti prima quæque arripienda ſunt, & in promptu poſita. Et errant qui compendii ſpe, tranſcurſis mediis, ad extrema properant. Opus noſtrum plenis jam paſſibus procedit in dies: cujus editionem præſens, uti ſpero, annus abſolvet. Interim toto illo in procurando negotio opinione majorem capio laborem: cujus moleſtiam levat exſpectatus operæ fructus. Quem tibi aliorumque, qui iſtic ſunt, noſtrorum precibus Deo acceptum, & Eccleſiæ fructuoſum confido fore. Velim ex omnibus nominatim a me ſalutes R. P. Rectorem, qui tibi ænigmatis œdipus erit: collegas tuos; & ſi quos noſti memores mei. Quibus omnibus viciſſim fauſta, & ſecunda quæque comprecor. Vale. Febr. 21. 1642.

EPISTOLA XXXV.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

PER illud mirum mihi accidit, quod ex poſtremis tuis litteris didici, nondum ad te perlata eſſe Latina mea poemata, quæ tanto ante miſeram. Cujus moræ cauſſas inquirenti mihi reſponſum ab illo eſt, qui hoc in ſe receperat, fratre Sebaſtiani Cramoſii; ſe tabellariis, ac veredariis librum illum noluiſſe dare, ne vectura carius conſtaret. Quod igitur in tem tuam, tuique collegii factum eſt, id bonam in partem debes accipere, neque durius interpretari, [illegible]. De gripho noſtro αἰνιγματωδέστερα ſunt quæ ſcribis. Et tamen ſucceuſes, quod te nondum intelligere dixi. quod profecto verum eſt. Nam ad Gallinas neſcio quas redis, de quibus ne cogitaram quidem. Vidi ante aliquot dies Borbonium virum optimum, & apprime tui ſtudioſum. Is ſe anno ſuperiore longam epiſtolam aiebat ad te miſiſſe: nec quid ea factum ſit, hactenus ſciſſe; ſuſpicari autem, tibi non eſſe redditam, quod nihil reſponſi dederis. Idem ut ſuo te nomine ſalutarem,

multum rogavit. Tertius jam operis noſtri tomus ſub prælum ire cœpit; quo abſoluto paullulum interquieſcam, vel, ut eruditius loquar, interjungam. Id quod ego jamdudam cupio.

Commodum iſta ſcripſeram, cum alter ad me faſciculus tuus allatus eſt: in quo erat metamorphoſis una de tuis, quas olim commentari te mihi ſignificaveras. Ejus aliquot e veſtigio paginas devoravi. Cetera ſubinde perlegam. Vita mihi tuot, quæ raptim obire potui, poetico lepore condita, & in primis Latina. Vale. 6. Jan. 1642.

EPISTOLA XXXVI.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

ET breviorem tibi, & minus limatam epiſtolam rependam pro tua illa caſtigata & in primis polita, quam ad me pridie Non. Octobres miſiſti. Cur quam & ſoleo, & fortitan exſpectas, ſcribam modo brevius, cauſſam dedit nec opinata faciendi hujus occaſio, quæ ſe mihi commodum obtulit. Miſit enim ad me famulum ſuum Pariſienſis Senator Ponticarreus, qui cum una pranſi ambo ſumus aliquando; rogatum ut commendatitiam epiſtolam ad Patres noſtros Bituricenſes ſcriberem, quo ſororis ſuæ filios ſtudiorum gratia mitteret. Eam ſum reſcribendi tibi naſtam libenter amplexus; tum ut ne te longius differrem; tum ut excuſationis aliquid caperem ex illa feſtinatione, ſi minus tantum litterarum elegantiam aſſequi poſſem. Sed mitto quod non ſolum longioris, ſed etiam juſtæ inſtar epiſtolæ eſſe debet carmen tibi, quod jubente P. Rectore nuper effudi, in templum S. Franciſci Xaverii in ſuburbio S. Germani a Franciſco Subleto Noierio a fundamentis extructum. Ad quod ingenii tui, ac judicii limam admovere te volo. Simul illud rogo; uti pueros iſtos, de quibus initio ſcripſi, quam commendatiſſimos & habeas ipſe, & aliis facias. Vale, ac Deum pro me precare. IV. Non. Dec. 1642. ipſo die B. Franciſco Xaverio ſacro.

Injunxerat P. Rector unicuique noſtrum in templi partes ſingulas Epigrammata ſcribere: Ego tholum ſortitus eram. de quo illud habeto.

Dona pii: fortes hoſtes monimenta ſubacti
Suſpendunt medio bellica ſigna tholo.
Tu aratrum, Sublete, facis: ſed minus utroque
Grandius, hæc per te condita templa vovet.
Nec mirum eſt: pietas hoc major, opumque cupido
Victa tibi quovis fortior hoſte, parit.

EPISTOLA XXXVII.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

NON potuit alieniori tempore tuus ad me liber venire. Ita ſum negotiis & variis & neceſſariis non vallatus modo, ſed pæne obrutus. Maxime vero in tomorum trium conficiendis indicibus cura mihi certiſſima conſtituta eſt. Nam tres in unumquemque deſtinavi, hoc eſt univerſe novem. Non potui tamen, quin tibi morem gererem, ac verſus tuos percurrerem: tum etiam quibuſdam noſtrorum, eruditi ac limati judicii legendos traderem. Quorum omnium mecum conſentiens judicium fuit: quod tibi, quoniam ita vis, & hortaris, paucis, & ingenue perſcribam. In primis convenit, omnes illos cum primis Latinos eſſe; hoc eſt, dictionem habere caſtigatam, ac puram, & ad nitorem antiquitatis exactam; cujuſmodi eſt Catulli, Lucretii: quem tu in pleriſque adamare, & imitari videris: tum Horatii, & ſi quæ ſunt aliæ Latini floris veneres, deliciæque. Verum illud de titulo & inſcriptione libri; ſcito nec mihi, nec illis quos adhibui in conſilium, probari μεταμορφώσεων dici opus tuum. Quod tu quidem præfatione tua purgare voluiſti. Sed minime perſuadas. Nam nihil minus habent pleraque, quam quod vocabulo iſti reſpondeat. excepta una vel altera hiſtoria. Quid autem attinet μεταμορφώσεις vocare tranſitum a morbo ad ſanitatem? Nimium, mihi crede, lata eſt, & ampla nominis uſurpatio, quam vereor ut ſatis tueri poſſis. Etenim de Ovidio quod ſcribis, habet ille quidem ἐπεισοδίων plurima, & adventitia. Sed quæ non ex inſtituto, neque προηγουμένως: verum alterius gratia; & ad nexum, ac velut commiſſuram fabellarum, quæ proprie dictas habent μεταμορφώσεις, illigari ſentias. Tua ratio non eſt eadem. quippe nullam admodum attingis hiſtoriam, quæ propria nomen illud mereatur; præter unam, ut dixi, vel alteram. Hæc de opere tuo, quoniam ſic jubes, putavi tibi ſcribenda. Ac nonnulla etiam ad marginem adnotavi, quæ parva commutatione meliora poſſe fieri crederem. Tu utrumque bonam in partem accipies, & idem in meis verſibus, ceteriſque ſcriptis, non me ſolum æquo animo ferente, verum etiam laudante, & hortante, fac tibi eſſe confides. Vale. Scripſi hæc uno propemodum impetu; properans ſcilicet, & ad ea, quæ ſunt præ manibus, animo geſtiens. Deum precor, ut te incolumem, ac fortunatum velit. VI II. Cal. April. CIↃIↃCXLIII.

EPISTOLA XXXVIII.

Franciſco Vavaſſori Societatis Jeſu, Avaricum Biturigum.

PRIORIBUS tuis litteris reſpondere meditantem genus alterum reſponſionis avocavit, quod multo urgebat magis, & defugere nulla excuſatione poteram. Id quale ſit, neque tu ignoras, & jam, opinor, vidiſti. Altera cunctandi cauſſa fuit, quod te propediem huc eſſe venturum intelligerem; ac coram, te de meis, meque de tuis rebus cogniturum. Itaque ſtatueram nihil ad te litterarum dare. Sed expugnavit pigritiam meam poſterior epiſtola tua, qua te de profectione monitum, neque nolente id me facturum eſſe ſignificaſti. Non is ſum qui meam operam tibi venditem, & oſtentem. Tantum illud dicam, optatiſſimum omnibus, qui hic ſunt, adventum tuum, mihi vero longe jucundiſſimum futurum. Quamobrem te hortor, ut quam citiſſime potes, ad nos advoles. potes autem ineunte hebdomade ſancta. Quod in tempus exſpectari te a me ſcito. Interim quid poſt Paſchales ferias prælegere in ſcholis commodo tuo debeas, apud te conſtitues. Licet autem ex Novo Teſtamento quidquid voles capere, præter unam ad Romanos epiſtolam, quæ hoc ſemeſtri priore a nobis eſt expoſita. De Hebraicis ſtudiis iterum appello te; & ut in ea graviter incumbas, moneo acrius, & inſiſto. Etſi jam te ſpero in litteris iſtis luculenter eſſe progreſſum. Quippe ita jampridem ſuaſeram, & te non aliter facturum receperas. Vive, vale, ac pro me communem deprecare Dominum: meoque nomine cum primis R. P. Rectorem ſaluta. ac de Luculli hoſpitibus in memoriam illi revoca: ſi tamen ſcis quid iſtæ ſint. tum Patres, fratreſque ceteros: maxime N N. quorum ego me precibus, ac ſacrificiis commendo IV. Non. Mart. CIↃIↃCXLIV.

EPISTOLA XXXIX.

Nicolao Barbæio V. Cl. Andomatunum Lingonum.

GRATISSIMA mihi tua recordatio eſt veteris amicitiæ noſtræ, quam ſibi te ſæpe eſſe teſtatum ſcripſit ad me Nicolaus Oudæus qui Lingonenſi familiæ noſtræ præeſt. Is te quoties domum convenit, toties de me conſertum abs te ſermonem eſſe dicit cum præcipua ſignificatione priſtinæ in me tuæ voluntatis, & honorifica commendatione nominis mei. Quod utrumque quia nullo meo merito, ſed abundantia quadam bonitatis & humanitatis facis; eo pertinere debet non ut tanti me faciam, quanti me eſſe vis; ſed ut quoquo modo carum me eſſe tibi vehementer gaudeam. Ego vero neque amare te umquam deſii (Vir Clariſſime) & ea perpetuo prædicavi, quæ in te eſſe ſingularia perſpexi, ſummam ingenii eruditioniſque vim cum pari animi candore, & ἀφελείᾳ. Quorum alterum commune habes fortaſſe cum paucis: in utroque vero ſuperiorem, ut opinor, neminem. Quocirca libenter ea ſum uſus occaſione, ut quod jamdudum cupiebam, ad te ſcriberem, mutuamque conſuetudinem noſtram

luago

longo intervallo revocarem. Quo meum ſtudium, ſi tibi non ingratum eſſe cognovero, repetam illud quam voles ſæpe, quantumque tua illa tot modis infirma valetudo patietur. Nunc ne gratis hue quodcumque eſt mutuæ ſcriptionis officium occupaſſe videar, peto in primis abs te; me, quod hactenus feciſti, conſtanter ut ames, teque viciſſim amari confidas: tum ut Patres noſtros, qui illic apud vos degunt, eodem illo amore ac benevolentia complectare, & quibus potes auctoritatis tuæ præſidiis tegas, atque confirmes. Scribit ad me ille ipſe, quem paullo ante nominavi, Nicolaus, omnia abs te, quæ quidem optari ab ordinis iſtius homine poſſunt, exſtare in ſe hactenus amici animi, & benevoli ſigna; tibique ut eo nomine gratias agerem litteris ſuis hortatus eſt. Id non ſolum facio quantum poſſum, ſed etiam oro obſecroque ut ad hunc amorem in illos tuum, amorisque ſignificationem nonnulla mea cauſa fiat acceſſio. Ego ſi quid viciſſim tua gratia poſſum, etſi debitum jampridem tibi eſſe ſentio, dabo operam ut libentius, quam umquam antea, & cumulatius a me perſolvatur. Vale.

EPISTOLA XL.

Nicolao Borbonio V. Cl. Andomatunum Lingonum.

NUPER ad me cum ſcriberes, Vir Clariſſ., vereri te dicebas neſcio quam meam Latinæ linguæ facultatem, quo minore ad me fiducia, quam ad mortuum Ciceronem Petrarcha quondam, litteras dares. Hoc, niſi te penitus noſſem, jocandi, & illudendi mei gratia dictum interpretarer. Nunc vel amori erga me tuo; vel ſingulari animi de ſe nimium puſille, de aliis magnifice ſentientis modeſtiæ malo tribuere. Ego vero, quod undecumque potius, quam ex rei veritate profectum de me judicium intelligo, malo id in hoc meo facto de te juſtius uſurpare mihi poſſe videor. Nam cum ad te ceterarum quidem humanitatis artium, ſed poetices in primis laude florentem; quædam hoc in genere a me nuper elucubrata mittam; vereri abs te, mihi multo debeo magis, atque ingenio meo, facultatique diffidere. Quod equidem facerem; niſi excellentem illam vim tuam, ac præſtantiam ſumma conditam humanitate, & amore in nos, ac benevolentia cognoſcerem. Pro qua id mihi tribui abs te peto, Latinos ut iſtos Græcoſque verſus non patienter modo legas, ſed etiam jucunda. Quod ſi nihil aliud, certe argumenti genus ipſum impetrare potuit: quod etiam, ut ad illos ſcribendos tanto me intervallo referrem, perſuadere mihi potuit. Scis enim quam pridem, ab hiſce muſicis ſtudiis animum meum atque operam abduxerim, alioque tranſtulerim. Quo me identidem & ex intervallo reſerra minus pœnitebit, ſi optimo hac ætate judice te, operæpretium ullum in his quæ tibi offero feciſſe videor. Vale.

EPISTOLA XLI.

Sicharde Gachiacenſi Abbati Periguiacenſi.

FRATRIS tui dignam æternitate memoriam, quam non longo elogio ſum complexus, mitto ad te, Reverendiſſime Pater, vel amoris erga illum & obſervantiæ teſtimonium, vel virtutis illo ordine dignæ formam & exemplar, cujuſmodi in vita ſua, & moribus expreſſit. De quo elogio profiteri hoc unum poſſum, nihil in eo vel ambitioſe confictum, vel ſupra rei veritatem auctum & amplificatam eſſe. Cujus rei cum ipſa mihi ſum teſtis, tum ceteros omnes conſcios habeo, teque præſertim, qui omnium illum optime noſti.

Galliardi Cornaci Abbatis Villalupaei ad Angeverum in Turonibus, memoriæ ſacrum.

QUI *Toloſæ Senatorio genere ortus, majorum claritudinem animo ac virtute ſupergreſſus eſt. Septennis Lutetiam Pariſiorum, linguæ & ingenii formandi cauſſa miſſus, ibidem excellentibus magiſtris Turnebo, ac Maldonato operam dedit. Toloſam rediens Joanne Corraſio celebri Juriſconſulto doctore tantum profecit, ut vix duodeviginti natus annos, quod didicerat, magno concurſu, & approbatione profeſſus ſit. Poſtea in Senatum allectus, inde ab Ill. Cardinali Borbonio in contubernium adſciſcitur: qui mitu ſibi demeruit, ut is in ejus amore, & obſequiis acquieſceret; conſilio vero pæne in omnibus uteretur. Nec ille prepotentis amicitiæ præmia ambitioſe ſibi uſurpare inſtituit: ſed ad aliorum rationes, & humanitatis officia tranſtulit. Multa & fructuoſa ſacerdotia ultro ſibi delata, majora quam promeritus ſuis cauſſatus, in alienos ſæpe derivavit. In magna ſpe rerum ampliſſimarum, cum & purpureus jam ei galerus oſtenderetur, mortuo patrono, cui ut in ſecundis, ſic in adverſis fidem præſtitit, quadriennali & eo amplius, cuſtodia maceratus, ſeſe mox ad Carolum Lotharenum Maienſem principem applicavit. Huic ſummis & difficillimis in negotiis, crebriſque legationibus induſtriam probavit ſuam. Eo quippe, & Janino velut fecialibus & interpretibus, pax inter Henricum M. & fœderatas partes coaluit. cujus ut apud Clementem VIII. Pont. rationes exponeret, legatus Romam profectus, adeo ſe cum ceteris, per quos iter habebat, Italiæ regulis, tum illi ipſi Pontif. commendavit, ut ad familiam ſuam ultro eum invitarit: recuſantem honoſtiſſimo ad Maienſem principem elogio proſecutus ſit. Romæ quoad fuit, Gallicani regni commodis, & Henrico M. quod tum agebatur, cum Pont. Max. conciliando ſedulam, atque utilem navavit operam. quod ipſum Cardinalis Doſſatus litteris ſuis teſtatus eſt. Reverſus in Galliam, & in Villalupano cœnobio pietati, ac litteris deditum Maienſis principis obitus interpellavit a quo teſtamenti executor factus eſt: cum in ſupremis mandatis id præcipue filio mandaſſet, ut ex Abbatis Villalupani conſilio penderet. quod illi ſalutare deinceps fuit. In magna fortunæ varietate, ac civilibus bellis irretitum factionibus principem aut continuit auctoritate ſua, aut ad officium denique revocavit. Ad eumdem Aquitaniæ deinde præfectum regiis litteris velut conſiliorum moderator ire juſſus, tam utrique, quam provinciæ ſatisfecit, ut dec ſecundum famam, ut ad eum rex ſuapte manu ſcribens, ſacri Conſiſtorii comitivam repræſentarit, Epiſcopum vero primo quoque tempore deſtinarit.*

Secundum hæc, Maienſem principem novis civilium armorum turbinibus abreptum, ac poſt ceteros cunctantem, iterum regis ad poteſtatem, & obſequium adjunxit. Eidem poſtea Aquitania tota legitima contra perduelles, & hæreticos arma circumferenti conſilio & auctoritate præſto fuit. Eo mortuo, priſtinam ſe ad quietem, paciſque ſtudia convertit. In Villalupano itaque receſſu quod reliquum fuit ætatis per Catholicæ pietatis officia, & honeſtarum cultum artium exegit. Græcis, ac Latinis litteris apprime doctus utroque genere perelaganter dictabat. Nullam non diſciplinarum partem a pueritia perſecutus; tum memoria ad ingraveſcentem ætatem uſque firma, ac præſtante ſemper enituit. Veteres, ac recentes, peregrinas, & vernaculas omnes hiſtorias quam fideliſſime, jucundiſſimeque reddere ſolitus: nihil ut ejus convictu, ac colloquio ſuavius putares. Ad continuam orandi, cæleſtiaque tractandi ſtudium cum virtutes ceteras, tum in egenos prolixum, ac liberalem adjecit animum. Præter uſitatas, & continuas ſtipes, quas prætereuntibus adſpergebat; quinquaginta ſeribus certam quotidie pecuniam ſuapte nonnumquam manu diſtribuit. In ſumma vero annonæ caritate, octingentis circiter diurnam ſportulam erogavit; in eiſque ſumptus æs alienum grande conflavit. Super legitima Quadrageſimæ, ac reliquorum temporum jejunia, quæ ne ſeptuagenario quidem major omiſit umquam, bina ubi hebdomadis ſingulis indixit. Viciniorum circumque lites, & ſimultates pari auctoritate, ac prudentia compoſuit. His aliiſque Chriſtiano digniſſime homine ſtudiis intentus, ſaluberrima hactenus valetudine, nec ullis ætatis incommodis affecta, Sacramentis omnibus rite perfunctus, inter religioſorum virorum complexus, quos Auguſtini exemplo pœnitentiæ Pſalmos identidem recitantes audiebat, placidam, ac fiduciæ plenum ſpiritum Domino commendavit XII. Kal. Dec. ann. Chriſti CIƆIƆCXXVI.

EPISTOLA XLII.

Franciſco Bravo nobili Hiſpano, Antuerpiam.

NIHIL abs te conſultius fieri potuit, quam quod feciſſe te ſcribis, ut ab armorum belloque ſtrepitu, ad otium te litterarum, ac pacis ſtudia transferres.

Nam, ut tua quod privatim refert, omittam modo; illæ ipſæ, quarum ad conſuetudinem rediſti, litteræ jacturam maximam facturæ videntur; nec niſi ægerrime ferre poſſe, ut ea nobilitate, ea ad omnes diſciplinas indole, ac ſpe juvenis, hunc ſibi jam deſponſum ætatis, & ingenii florem a ſe abjiceres, alioque transfunderes. Quod autem hujus mei tui conſilii fautorem habere ſtuduiſti, eumque tibi mutuam ad conſuetudinem noſtram aditum fore putaſti; in altero quam non ſis ſpe tua falſus, meum de tuo facto quod expoſui judicium oſtendit: de altero vereor ne quem nimium opinione tua finxiſti, perpuſillum ex hoc uſu noſtro, amicitiaque fructum, minorem certe fama, exſpectationeque tua capias. De me enim qualiſcumque concitatus eſt hominum rumor, non poteſt non eſſe merito meo major. quanto ſit vero; ut alii non ſentiant, ego certe ignorare non poſſum, cui quo familiarior eſt, eo magis eſt imbecillitas inſcitiaque mea, quam illis falſa quædam quæ in me apparet ſpecies non doctrinæ. Sed ut de me loqui deſinam; ad teque revertar; magnopere hic ſcito laudari ſtudium tuum, quod in eruendis e Laurentiana bibliotheca veteribus libris ponere te dicis. De quo plura Sirmondus noſter ad te ſcribet. Hic enim Catalogi tui, quam utique mandaſti, curam in ſe recepit omnem, hactenus quidem, ut ſuper ſingulis quæ tu rogaras adſcriberet. Nam ut inveſtigari, expedirique iſtud ipſum, quod ad te ſcriberetur poſſet, communis cum illo ſollicitudo mea fuit. Ex ejus ergo litteris ea cognoſces, quæ de libris iſtis ab utroque ſcire voluiſti. Poſtremo quod mihi ex celebri illa Laurentiana bibliotheca, facis quæ velim optandi copiam, accipio magni ac liberalis, & in me ſupra meritum prolixi animi ſpecimen; cujus ut te numquam pœniteat, quibus potero viciſſim officiis operam dabo. Deum interim precor; ut tam eximia indole, tantaque virtute, & humanitate, quæ eſt in te, dignos fructus propediem exiſtere, & in multos annos propagari patiatur. Vale.

EPISTOLA XLIII.

Vincentio Marinerio V. Cl. Valentiam.

JUSTISSIMA eſt querela de me tua, Eruditiſſime MARINERI, neque cauſſæ quicquam eſt, quin & merito tu mihi ſuccenſeas, & ego quam voles pœnam commiſerim. Nam neſcio qua mea vel incuria, vel oblivione accidit, ut cum aliquot ad me litteras dederis, ego nullas ad hunc diem reponerem. Id adeo non contemptu factum tui velim interpretere. Neque enim is es, qui contemni debeas: neque ut præter meritum tuum poſſis, a me id certe metuendum eſt tibi. Ac ne ſolus hanc invidiam totam officii neglecti ſuſtineam; ſcito temporibus ipſis, ac momentis, quibus ad me tuæ perlatæ ſunt, quiddam eſſe tribuendum. Nam partim peregre degenti mihi, partim neceſſarias in res intento, & occupatiſſimo datæ fuerunt. Itaque dum identidem quod præ manibus eſt reſponſioni prævertitur, longius, quam par erat, extracta res eſt. Tuæ hoc æquitatis, & humanitatis erit, quamlibet gravem hanc condonare culpam, ac nihil propterea de amore in nos tuo remittere: quod uti ſcribis, ita facere te confido, vehementerque lætor. De libris tuis, quos huc miſiſſe te ſcribis, nihil equidem accepi. Neque ſi edantur in lucem, meum iis nomen inſcribi velim; immo vero id ne fiat magnopere poſtulo. Nam neque me tali honore dignor; & tu alios invenire potes, apud quos eam gratiam fructuoſius, honeſtiuſque colloces. Vale.

EPISTOLA XLIV.

Euſebio Nierembergio Societatis Jeſu, Madritum

ET jucunda mihi tua de me ſollicitudo fuit, & quid faciendum eſſet admonentis, prudentiæ plena, & auctoritatis oratio. Ego vero extitiſſe aliquem, qui me contra ſcriberet neque miror, neque moleſte fero: tanta autem inſcitia, ac cum ſtili, tum ingenii barbarie præditum hominem id ſuſtinuiſſe; partim miror, partim etiam non mea id quidem, ſed communium litterarum cauſſa dolendam puto. Etſi magnam partem admirationis hujus litteræ tuæ ſuſtulerunt, quibus ita graphice expreſſus homo iſte eſt: minime ut mirum ſit ab tam vaſta, & agreſti indole tam ſacrum & horribilem fœtum editum fuiſſe. De hoc mihi quid facto ſit opus, nondum ſtatui. Nam cum ad librum ipſum, auctoremque Alphonſum Catanzam reſpicio, plane ſcribendi conſilium abjicio. eſt enim uterque miſericordia; vel, ut ſeveriſſimi ſimus, contemptu, quam odio & inſectatione dignior. Cum autem ſubit animum meum faſtus hominis, ex imperitorum judicio collectus: iſque impunitate longius ſerpat, reprimendus, atque abſterrendus videtur. Itaque nondum, ut dixi, deliberatum mihi eſt, quid potiſſimum ſequar. Ut autem prius illud amplectar, exſpectandum nihilominus erit, dum alter neſcio quis illius liber ad nos venerit, cujus anteambulonem eſſe Diatribam ſuam ſignificat: & ad quem nobis pæne ſingulis verſibus digitum intendit. Hunc nos hactenus exſpectamus. Interim de hoc in me caritatis officio gratiam tibi habeo maximam, quam, ſi qua te poſſum, remetiri cupio; tantiſper dum plenam ab communi Domino mercedem eo nomine capias; quam tibi ſempiternam, & uberrimam cupio. Vale.

EPISTOLA XLV.

Petro Caſtellarnavio Societatis Jeſu, Barcinonem.

GRATA mihi provocatio tua mutui inter nos officii, ac familiaritatis fuit: nec jucunda minus bene de me merendi voluntas primum e Schotti noſtri; tum ex tuis litteris perſpecta. Scripſerat ille mihi jamdudum, ſe quicquid iſtiuſmodi ſcriptorum, quo me in genere verſari modo ſciret, ex Hiſpania, locisque ceteris corrogare poſſet, diligenter eſſe curaturum. Adjecit amplius, ut ſolet, egregiiſque promiſſis facta etiam verbis ampliora. Ac cum illi plurimum eo nomine debeam, quod tuam mihi notitiam, amicitiamque opera ſua patefecit; tum non minores tibi grates habeo, quod apud Bartholomæum Morlanezium, quem mirifice prædicas, ejuſdem te conciliatorem mei fore polliceris. Nihil eſt quod ejuſmodi hominum, qualem hunc eſſe litteris tuis ſignificaſti, amicitiæ anteponendum cenſeam. Feci itaque quod rogabas, & ad ignotum alioqui virum, ſed tua mihi commendatione probatum, litteras dedi. Quem quidem valde gaudeo antiquitatis omnis, ac doctrinarum iſtarum eſſe ſtudioſum. Ei tu vero litteras velim meas offeras, cum prolixa voluntatis in illum meæ teſtificatione. De B Petri Alexandrini Martyris Opuſculo graviſſimum eſt quod ſcribis. præſertim cum ſit perbreve. Nunc enim in eo ſum, ut Opus meum edatur in lucem, quo Doctrinam Temporum, & a Scaligerianis repurgatam fabulis ac nugis, & ad normam veritatis exactam copioſe ſum complexus. Ad hoc Appendicis inſtar accedent ſelecta quædam Græcorum ac Latinorum veterum Opuſcula, quibus Computiſtica methodus traditur. Cujuſmodi ſi quid in ſcriniis veſtris latet, id ego magni beneficii loco a vobis accipiam. Habemus hic typographos duos fratres, quibus cum Madritenſibus librariis inſtitoribus commercium eſt. Iis ego has litteras ad vos mittendas dedi, ſimulque rogavi, ut ſi quid iſtic ad me mitteretur, tuto perferendum curarent. quod illi prolixe receperunt. Itaque niſi quid commodius ac brevius extricas, uti illorum opera ne gravere. Vale.

EPISTOLA XLVI.

Bartholomæo Morlanezio V. Cl. Barcinonem.

INCENSUS ſum Caſtellarnavii noſtri litteris, & egregia commendatione cum virtutis, eruditioniſque tuæ, tum amoris in Societatem noſtram, ac laudum denique ceterarum, tibi ut notus, & amicus eſſe valde cuperem. Ad hoc ille vero mihi perfacilem aditum ab humanitate tua pollicebatur, ſi prior ad te litteras voluntatis meæ, deſideriique teſtes, & obſides darem. Quod ille

mihi,

mihi, cui te par eſt maxime eſſe cognitum, faciendum cenſuit, id ne inſolens, ac tua dignitate alienum eſſet; vereri non debui. Verus eſt præterea dictum

Αὐτόματοι ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν.

quod ad bonorum convivia bonos admonet ſponte nec invitatos accedere. Quanto magis ad bonorum, & illuſtrium, hoc eſt tui ſimilium virorum uſum ac notitiam, nobis qui quidem boni eſſe ſtudemus, fas eſt etiam non vocatos perrumpere? Sed hanc meam, ſive quis audaciam interpretetur, ſive intempeſtivam cupiditatem ac nimiam, ſi æquitati tuæ probare poſſum; aut ſi meus ille ſequeſter & interpres fidem præſtiterit, non modo non pœnitendam mihi, ſed & gloriandam in omni eſſe vita ducam. Ac ſi multum ad animorum conciliationem valet eorumdem ſtudiorum ſocietas & conjunctio: ea illarum doctrinarum, quibus ab ineunte ſum ætate deditus, vehementi quodam amore flagrare, & in earum ſcientia longe principem eſſe, idem, qui mihi ſalutandi auctor eſt, Caſtellanus vivus confirmat. Quo minus dubitare certe debeo, quin tibi jucundum hoc officium meum, tua vero mihi humanitas ac benignitas in prompta ſit futura. Opus habeo præ manibus, ac propediem in lucem proditurum, quod de Doctrina Temporum inſcripſi. In eo vero cum populares multarum gentium annos accurate diſputo; tum Eccleſiaſtici Paſchaliſque computi veteris rationem ac methodum. Quare quod ab eruditis ſuique ſimilibus poſtulare ſoleo, id a te etiam atque etiam flagito, ut ſi cujus Græci Latinive Scriptoris ſuper hoc argumento lucubratio apud te exſtet, ejus mihi copiam facere non graveris. Id ego magno in beneficio, ac ſingulari ponam, & eo me nomine in ſempiternum tibi devinctum putabo. Vale.

EPISTOLA XLVII.

Hieronymo Aleandro V. Cl. Romam.

AMOR erga te meus, Hieronyme vir clariſſime, doctrinæ tuæ primum fama concitatus; poſtea etiam humanitatis opinione plurimum auctus, poſtremo vehementer inflammatus eſt, cum me abs te amari certis ex indiciis, atque ex Sirmondi noſtri ſermone cognovi. Quæ res eo mihi jucundior accidit, quod neque ullis meis meritis a te ſum amore laceſſitus, & idipſum, quod ego magna mihi mercede comparandum putarem, tibi ut emtus eſſem, tute ipſe ſponte tua detuliſti. Quare cum eo nomine majorem me tibi in modum devinxiſti, tum audaciam feciſti; ut quod abs te impetrare ſtuderem, aperte planeque perſcriberem. Epiphanii, quem ego Latine ſum interpretatus, novam & accuratiſſimam editionem jamdudum molior. Quam in rem pluribus mihi adjumentis opus eſſe non ignoras, ac veterum præſertim Manuſcriptorum copia: quam hic nullam aut perexiguam habemus. Nam qui unus in Bibliotheca Regia codex eſt, is mendoſus eſt, & ad cuſorum exemplar expreſſus poteſt videri, adeo cum Baſileenſi illa vetere, ac depravata geminus eſt. Quamquam nonnulla ex eo, nec pœnitenda in operam noſtram contuli. Plura ex Schotti Antuerpienſis ſchedulis, qui ad Vaticanam Codicem Baſileenſem illam editionem olim exegerat: ſed minus opinor diligenter, & ad unum dumtaxat exemplar, nec ultra paginam 171. hoc eſt tertiam fere Epiphanii partem. In ceteris ſola conjectura nitimur.

Quare ni tibi id moleſtum eſt, hanc a me gratiam ineas velim, ut ſi quod in Vaticana Bibliotheca Manuſcriptum eſt, & eo quo Schottus uſus eſt plenius atque integrius, cum eo Epiphanii ſaltem reliqua conferri cures. Duo ad id video eſſe neceſſaria. Alterum, Codicem aliquem Baſileenſem excuſum; cujus ad oram variæ lectiones adnotentur. Alterum, quod fortaſſe difficilius eſt, hominem aliquem qui id perite poſſit ac velit facere. Quorum neutrum imponi tibi a me eſt æquum, χαλεπὰ γὰρ δὴ τὰ φίλων, ἐκ ἀνεχέλων: ſed utrique certa hac ratione provideri poteſt. Primum ut Baſileenſem illam aliunde mutuo accipias, fidemque facias, pro eo me recentis noſtræ editionis exemplum aliud eſſe redditurum. Deinde, ut idoneum hominem vel mercedis interpoſita pactione quæras, cui hunc laborem poſſis injungere. Ego quicquid meo nomine ſpoponderis, diligenter præſtabo. Et quoniam Florentiæ in Magni Etruriæ Ducis Bibliotheca vetuſtiſſimum Epiphanii exemplar eſſe didici, vellem id per amicos, ſi illic tibi ſint, efficere poſſes, ut cum illo Baſileenſis Codex conferatur. Quod hoc modo confici poteſt, ſi dum Epiphanii reliqua illa quæ in Schotti ſchedulis deſiderantur, cum Vaticano comparantur, prior interim Baſileenſis pars Florentiam mittatur, quæ eodem tempore ad Florentinum caſtigetur, dum cetera cum Vaticano collata Florentiam mittas. Feci fortaſſis impudenter, qui tibi homini & graviſſimo, & aliis in rebus occupato tantum oneris indixerim: ſed nimirum quid a te, tuoque commodo vellem, libere ingenueque præ me tuli. Tu ſi minus id præſtare, ac ſi facturum te omnino negaveris, non modo non iraſcar; ſed deprecabor etiam culpam, atque alterum certe quod negare non potes, me ut ames nihilominus, meaque ipſe opera utare, magno abs te opere poſtulabo. Vale.

EPISTOLA XLVIII.

Lucæ Holſtenio V. Cl. Romam.

CUM præter officinam Sebaſt. Cramoiſii nuperrime tranſirem; paullulum ibi moratus a te litteras oſtendit, in quibus erat, uti tuo mihi nomine ſalutem diceret. Longo abs te intervallo repetitam mentionem mei, recordationemque veteris amicitiæ noſtræ gavisus ſum: quam ne te prius rem revocare occupaſſe potes, ſcire debes nunc me Rationarii Temporum, cujus ſecundam editionem inſtituimus, exemplar ad te miſiſſe; idque illi ipſi Typographo noſtro mandaſſe, ut inter ſarcinas reponeret, quas Romam deſtinabat. Quas quia longo poſt tempore, quam hinc devectæ ſunt, ad Urbem pervenire conſtabat, tamdiu ad te ſcribere diſtuli, dum inſpicari poſſem, librum illum ad tuas manus venisse. Hunc velim diligenter evolvas, & κριτικώτατον omne tuum acumen in eum explices; ut ſi quid ibi peccatum a me deprehenderis, de eo me certiorem facias; neque verecundia te ulla, aut amicitia noſtra deterreat, quin a me hanc gratiam ineas; qua nulla poteſt a te eſſe certior, mihique jucundior. Scripſi ad Eminentiſſim. Patronum tuum Franciſcum Cardinalem Barberinum litterarum hac ætate perinde ac purpurati Collegii columen, cui tu velim quidquid iſtud eſt libri commendes. Vale. 1633.

EPISTOLA XLIX.

Mutio Vitelleſca Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

AGNOSCO tuam in me vere paternam indulgentiam: dum quod jure tuo imperare poteras, id a me impetrare maluiſti: ac tam ardenti Catholici Regis ſtudio non cedendum putaſti antea, quam me certiorem faceres, meamque de tota re ſententiam ac voluntatem cognoſceres. Quod conſilium de me tuum cum eſt per ſeſe mihi jucundum, tum eo gratius eſt, quod illud ipſum, quod ſponte quiſque in ſuapte cauſſa faceret, id mihi mandaſti ultro, ut ſi quod ad eam rem impedimentum haberem, id ingenue profiterer, ac libere. Ego vero, cum duo ſint, quæ in eam deliberationem incidere poſſunt, quorum alterum publica, hoc eſt vel Provinciæ noſtræ, vel totius Gallicanæ Societatis intereſt; alterum privatim ad me pertinet: prius illud, ne vel invidioſe aliquid de meipſo dicere, vel de ſocietaria in Gallia rebus timide nimis augurari videar, omittam in præſens, ac ſuperiorum noſtrorum litteris ac prudentiæ reſervabo: alterum, quod modo agitur, ac nominatim requiris, quam potero breviſſime, ac veriſſime perſcribam.

Scribis expeti me eb Catholico Rege, ut in conſtitutis

tutis ab eo nuper Madriti ſcholis, publice doceam. Magnifica res, & illuſtris, & quam plerique diſſimili ac nos inſtituto vitæ, ac genere, non admittant modo libenter, ſed altro etiam expetant. Mea vero, cur eam provinciam defugiam ac detrectem, ratio eſt ejuſmodi: quod neque ab ingenio ſatis; & a corporis viribus nullo modo paratus ſim, ut vel tam infinitæ de me exſpectationi ſatisfacere, vel peregrinationi iſti, commorationique toleranda idoneus eſſe poſſim. Corporis valetudo, quam alioquin imbecilla mihi ſit, teſtem habeo P. St. Charletum Aſſiſtentem: qui me Fixa Lutetiam ad inſtaurandas ſcholas accitum, ſemel iterumque graviſſimo, ac lethali morbo prope conſumptum meminit: ac biennio deinde toto lenta & quotidiana febricula jactatum, quæ me non ante dimiſit, quam in patriam de medicorum conſilio profectus, paullatim me nativi, ac genitalis aeris hauſtu perfunderem. Quo ex tempore longe gravior qua ex nephritide, qua ex veſicæ calculo morbus acceſſit; atque hic in primis: qui mihi perſæpe non inſuavem modo librorum, ac litterarum uſum; ſed vitam etiam moleſtam, & ejus optabilem terminum facit. Hic enim me demum exitus manet, & animo meo obverſatur in dies; ut vel acerbiſſimo cruciatu finienda propediem vita iſta ſit; cujuſmodi paucos ante annos Fronto Ducæus extinctus eſt: vel nihilo tolerabilior ſectorum, chirurgorumque carnificina ſubeunda. Hæc me aſſidua cogitatione verſantem; hæc metuentem in dies, horum cura, & animi atque corporis ægritudine confectum, quos tandem animos ad iſtam ſcholarum Hiſpanienſium pompam allaturum eſſe confidis? In quo nec illud omittam quod xx propemodum annorum experientia didici: mihi, quamlibet incolumi ac vegeto corpore, non ultra ſemi horam ad perpetuam orationem vires unquam, & latera ſuffeciſſe. Atqui publica in illa profeſſione legitimum horæ unius tempus eſſe ſolet; quod me nulla ratione explere poſſe, ſanctiſſime tibi prædico, ac denuntio. Accedit perfrequens ex bile languor, qui æſtibus potiſſimum, & caloribus irritatur; cujuſmodi in Hiſpania, mihi quidem ingraveſcente præſertim ætate prorſus intolerabiles exiſtunt. Inde enim accidit, ut neque extra conſuetam cæli temperiem ſine morbo, ac vitæ periculo, diu perſeverare poſſim, & quoties paullo longius iter pedibus facio: nam equorum, vehiculorumque jactationem propter calculi moleſtiam perferre nequeo: continua febricula conflictor. Hæc ut alia minutiora prætercam, quæ coram eloqui latius ſit, quam in litteris iſtis ponere, me ab Hiſpanienſi illa profectione vehementius abſterrent; quæ cujuſmodi ſint, Paternitati tuæ ſtatuendum relinquo. Ego quidquid de me decreveris, tamquam divinitus editum oraculum libenti animo promptoque ſuſcipiam, & impigre conabor exſequi. Vale.

EPISTOLA L.

Mutio Vitelleſca Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

GEMINUM Paternitati tuæ hujus anni fœtum offero; libros a me editos duos, quorum alter Operis de Doct. Temp. reliquias continet; hoc eſt Scriptores aliquot Græcos majori ex parte jam in lucem editos, quorum lectione ac teſtimonio multum in commentandis libris de Doct. Temp. fueram adjutus, quoſque tum una edidiſſem, niſi majorem in molem ne opus illud excreſceret, veritus fuiſſem, ac ſatius ideo putaſſem in aliud differre tempus; quod mihi peropportunum incidit, cum adverſus Hiſpani cujuſdam J. C. Diatribam, de qua ad te ſcripſimus, quædam generis ejuſdem & argumenti publicavi. Alter non a me quidem editus neque nomine meo inſcriptus; ſed ex variis ac diſſipatis partibus collectus Juliani Cæſaris opera complectitur. Cujus Scriptoris orationes varias partim ab aliis, partim a meipſo ante plures annos in vulgus emiſſas auctore me Typographus in unum redegit, atque ut hoc facerem, quod ante tredecim annos deſtinaſſe me audierat, Eminentiſſ. Card. Barberinus non ſemel eſt hortatus, idque per Emin. Card. D. Bagnium a me petiit; cum prius Juliani ipſius epiſtolam adjungendam reliquis ad me miſiſſet. Qua voluntatis, humanitatiſque ſuæ ſignificatione cum meipſum inſigniter; tum librum ſibi meum oppigneravit. Itaque recentem a prælo ſtatim Cardinali Bagnio (ſic enim hic heri voluit) ad illum perferendum dedi, cum litteris, quibus ei gratias egi. Quod meum munus, ſi commendatio tua, ubi erit commodum, acceſſerit, longe illi fiet acceptius. Eſt in Eminentiſſimi Cardinalis Bagnii comitatu vir quidem optimus, & humaniſſimus, illi a ſecretis, cui e Tarri nomen eſt. Is duobus illis libris, quos ad te mitto, inter ſarcinas ſuas locum dedit, ſeque tibi coram daturum recepit; quæ res mihi & jucundiſſima fuit, & magnam ſollicitudinem exemit. Quod reliquum eſt, neque enim pluribus interpellare opus habeo, enixe te rogo, me meaque uti favore tuo, & apud communem Dominum, precibus tuis, & in ſacrificiis mentione aliqua proſequi digneris. Vale.

EPISTOLA LI.

Mutio Vitelleſca Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

LIBROS Paternitati tuæ miſi nuper admodum duos, quorum alter reliquias Operis de Doctrina Temporum perſequitur, & auctores aliquos continet, quibus in illo commentando ſumus adjuti, quorum editionem, quia moles operis nimium jam excreverat, prorogandam putavi, deque eo lectorem admonui. Alter Julianus eſt Imperator, cujus ſcripta ſparſim a nobis, vel ab aliis antea vulgata, quædam etiam hactenus non edita, in unum conjeci corpus: idque hortante, ac propemodum jubente Eminentiſſ. Cardinali Barberino tandem effeci, cum ut fere totus annos diſtuliſſem. Spero utrumque tibi non ingratum fore munus, utile id quidem publice confido fore. Hoc vero ab Avenionenſi quodam juvene accipies, qui Eminentiſſ. Card. Bagnio Apoſtolicæ ſedis apud Regem Chriſt. paullo ante Nuncio a ſecretis eſt, & ultro ad id operam mihi ſuam detulit. Sed eos libros ſerius arbitror ad te eſſe venturos: quod illorum iter moræ plurimum habiturum video. Interim alterum mitto munus, natum anni hujus initio; carmen ſcilicet, quod in laudem Poeticorum Operum Sanct. D. N. Urbani Pontif. ſcribere a te ſum juſſus. Velim probari vobis induſtriam meam; animum certe quidem & obſequendi voluntatem, quæ me ad id genus lucubrationis ſola perpulit, alienum ætate noſtra, inſtitutiſque ſtudiis, quæ ad divinam Scripturam, ſanctoſque Patres, ac Theologiam univerſam tranſtuli. De quibus ſtudiis occupationibuſque noſtris habeo quod Paternitati tuæ ſignificem, & ad æquitatem tuam, humanitatemque confugiam. Ego poſtquam humaniores litteras profiteri deſii, ſacras litteras cupide ſum amplexus, in quibus decimum hunc annum Lutetiæ ita verſor, ut ad illarum tractationem, ſanctorum quoque Patrum uſum, ac ſtudium adjungere ſoleam: quæ me magnopere res oblectat. Sed habet hæc profeſſio offenſionis iſtud, quod infrequentiores, & paſſim contemptæ iſtæ ſcholæ ſunt, omniumque animos contentioſa ac rixoſa Theologia ad ſeſe rapiat. Quæ res docentis inſtringit animum, & quantumvis invito & obnitenti tædium ſolet afferre. Huic incommodo, ſi qua via poſſet occurri cum perdiu apud me cogitaſſem, id unum viſum eſt aptiſſimum, ut qui mos in Lugdunenſi provincia jamdudum tenetur explicandæ Scripturæ, in hac urbe, aut etiam provincia ſervetur: nimirum uti moralis Theologia, ſive Conſcientiæ caſus, ut vocant, & Scriptura ſacra alternis ſcholis explicentur; & ad utramque ſocietatis noſtræ omnium annorum auditores conveniant. Ita enim Præceptorum faſtidium, & iſta quam dixi ſolitudo levabitur. Neque grave id erit auditoribus, immo vero jucundius; & ad eas artes admittendas, quarum majore affici tædio ſolent; moralis, inquam, Theologiæ, & Scripturæ, multo vetere illo inſtituto commodius. Siquidem alternis vicibus diſtinctæ rerum illarum diſputationes uti ſatigationis, ac moleſtiæ minus habituræ ſunt, ſic ad eorum animos facilius adhæreſcent, quos ex intervallo repetita magis, quam aſſidue inculcata delectant. Equidem ſi id novum inuſitatumque eſſet alibi, quod a te poſtulo, dum a te eſſe communi & iſtorum mio ſtudiorum probare poſſem, impetratum iri non diffiderem. Non enim quicquid novum, id quia novum eſt repudiari idcirco debet: cum

ne

ne vetus quidem eſſet aliquid, niſi novum antea fuiſſet. Cum vero & in aliis provinciis olim receptum ſit; & illis ipſis, quibus maxime conſuli oportet, ſtudiis utile; & ab eorum profeſſoribus optandum, immo neceſſarium ſit: ſpero te & illorum omnium, quæ hactenus exposui, & mei quoque privatim rationem aliquam eſſe ducturum. Vale.

EPISTOLA LII.

Mutio Vitelleſco Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

NOVUM ante menſes aliquot exemplar miſi Rationarii Temporum, quod hic a prælo recens exierat, non modo recognitum diligentiore cura; ſed auctum etiam, & alio, quam dudum, ordine confectum. Id quia tardius perventurum eſſe Romam, tum ſuperiorum annorum experientia didiceram; tum Typographus noſter aiebat, cujus inter ſarcinas reponi juſſeram: minus tempeſtive has dedi litteras, quas quia commendando illi muneri deſtinabam, ſic quaſi comites, ac pediſſequas, prius ad vos adventare nolui. Nunc cum inſtare jam tempus conjiciam, quo librum illum accipias, hanc epiſtolam ſcripſi, partim commendatricem ut dixi, munuſculi noſtri; partim ſtudii erga te obſequiique mei teſtem; partim denique promerendarum apud Dominum precum tuarum, & ſacrificiorum conciliatricem, ac ſequeſtrem. Vale.

EPISTOLA LIII.

Mutio Vitelleſco Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

NIHIL humanius fieri potuit litteris iſtis, quas nuper ad me P. T. dedit: quibus me Romam ut ad te venirem, & id quam maxime meo commodo facerem, eſt hortata; quorum alterum in magni beneficii loco a pleriſque numerari ſolet, Romam ut omnino aſpirare liceat: alterum ſingularis in me cujuſdam voluntatis habet, indulgentiæque non vulgare teſtimonium. Cui tam prolixæ in me benevolentiæ, niſi quanta poſſum viciſſitudine amoris, ac grati animi reſpondeam, non illa ſolum indignum me eſſe, ſed ne vita ipſa quidem me eſſe dignum exiſtimem. Sed quo prolixiori, ac liberaliori in me es animo, eo cavere diligentius debeo, ne quid ejuſmodi accidat culpa diſſimulationeque mea, cujus gratia tum te conſilii poſtea tui; tum me meæ profectionis pœniteat. Quamobrem ſtatim atque litteras tuas accepi, P. Provincialem conveni, deque eo quæſivi numquid de me ad illum ſcripſiſſes. Quod cum negaſſet, conjecturam ex eo cepimus, non eam mihi profectionem præciſe abſoluteque a te mandatam eſſe; ſed deliberandi mihi, ac ſi quid aliter judicarem, ſignificandi copiam eſſe factam. Itaque de communi ſententia placuit, ut ſacrificiis, ac precibus commendata re Domino prius, quidquid in mentem veniret, de quo te admonendum putarem, id impigre, & audacter exponerem. Mihi vero ſedulo in eam curam, ac cogitationem incumbenti tum difficilis, tum plena periculi viſa illa profectio eſt; quod neque pedibus tantum itineris peragrare poſſum, & vehiculi periodo atque equi jactationem merito pertimeſco. Quod enim alias ad te ſcripſeram, cum de adeunda Hiſpania mecum ageres, haud obſcura ſigna habeo latentis, & ad veſicam agglutinati calculi; qui quamdiu ſtipatus iſtic hæret, mediocrem habet moleſtiam: idem ſi agitatione crebra, & ſuccuſſatione revulſus fuerit, intolerabilem afferet dolorem, ac plane mortiferum. Hoc ipſum metuens, equitatione, ac vectatione præſertim longiore uti deſii.

Accedit ad hanc cauſſam etiam altera non minus gravis ſtudiorum meorum. Nam Opus quoddam in manibus habeo Theologicorum dogmatum: in quo Theologicæ quæſtiones omnes ex Scripturæ, veterumque Patrum, & Conciliorum decretis, ac ſententiis diſputantur. Cujus jam primus Tomus abſolutus eſt, & ad edendum propemodum paratus. Hujus vero quod ſupereſt, neque Romæ perficere, neque alibi, quam ibi, ubi cœptus eſt, niſi incredibili cum labore poſſum; propterea quod ſchedæ omnes meæ, in quibus Scriptorum locos adnotavi, certis Bibliothecæ noſtræ libris, ac librorum paginis reſpondent, partim excuſis, partim calamo exaratis, qui iidem, aut ſimilis formæ, editioniſve reperiri vix uſquam omnes poterunt. Ita de integro elucubrandi ejus, quod jam confectum eſt, reſumendus erit labor. Hæc habui, quæ ſuper hac profectione mea tibi proponerem. Quæ ſi minus probavero, ac ſi priore in ſententia perſeveres, in tua ero poteſtate; ac manibus, pedibuſque reptabo potius, quam ut ſpem etiam falſam, quam de me in epiſtolæ tuæ initio poſuiſti, cum te ſcire dixiſti apud me minoris eſſe cetera præ obedientiæ ſtudio. Exſpectabo igitur, dum novis litteris, tum mihi, tum P. Provinciali, quid ab utroque fieri velis, explices: quod ut propediem facere digneris, etiam atque etiam precor. Vale.

EPISTOLA LIV.

Mutio Vitelleſco Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

PRIMUM ego felicem tibi hujus, quem inimus, anni curſum a Domino precor. Tum, ut mos eſt eodem tempore, quos caros habemus, eos pro viribus, donis ac munuſculis proſequi, idem apud te officium uſurpo; litterariumque munus offero, Theologicorum meorum dogmatum Tomos tres a prælo recentes: in quibus Theologiæ partem illam complexus ſum, quæ de Deo, deque Angelis, & Opificio mundi diſputat. Quam quidem Divinarum rerum tractationem, non vetere illa, & ſcholarum uſu trita via, ſum ingreſſus, ſed nova, & quod ſine invidia dictum ſit, nullius adhuc veſtigiis impreſſa. Non enim ſubtilem illam, & obſcuris Philoſophiæ tricis involutam Theologiam inſtitui: ſed ingenuam, & amœnam, ac de limpidis & nativis Scripturarum, Conciliorum, Patrumque veterum fontibus liquidius profluentem: eamdemque non horridam, ac prope barbaram, ſed cultu quodam humanitatis hilaratam atque conditam. Hoc ſi inſtitutum probabis, animos mihi ad reliqua facies, quæ pari induſtria, & Divini Numinis fiducia proſequi ſtatui: ad idque P. T. preces & ſacra ſolito enixius imploro. Vale.

EPISTOLA LV.

Franciſco Piccolomineo, Societatis Jeſu Præpoſito Generali, Romam.

MAGNUM equidem ex R. P. Vincentii Caraſæ obitu mœrorem ceperam, mihique tecum, ac tota adeo Societate communem, quod & vir erat apprime ſanctus, & omnibus ad bene regendam Societatem neceſſariis præſidiis inſtructus. Quamobrem incredibilis de eo ſpes excitata in omnium erat animis, fore ut eo præſide, Societas noſtra quam optimo in ſtatu conſtituta floreret. Verum ubi de electo in ejus locum P. T. ad nos fama pervenit, omnem illam animorum ægritudinem, velut novæ lucis exortu, repentina hilaritas abſterſit. Talem enim didicimus tanto viro ſubrogatum eſſe, qui nec diſſimilibus virtutum ornatus eſſet inſignibus; & iiſdem perſequendis veſtigiis, quem nobis fructum ex eo pollicebamur, deſiderari minime pateretur. Faxit Deus, ut ſpem noſtram, quæ eſt de te quanta poteſt eſſe maxima, non æquet res ipſa tantum, ſed etiam ſuperet: ac per tot acerbitates temporum, velut fluctuum agitationes, navis acta Societatis, in tutela præſtantiſſimi gubernatoris acquieſcat. Vale.

Digitized by Google

EPISTOLA LVI.

Gaſpari Gevartio V. Cl. Antverpiam.

SERIUS aliquanto, quam aut pro officio noſtro, aut exſpectatione fortaſſe tua, ſuaviſſimis, humaniſſimiſque tuis litteris reſpondeo, Gevarti Vir Cl. quod citra ullam tamen injuriam amicitiæ noſtræ factum eſſe, tute ipſe fatebere, cum, cur factum ſit, didiceris. Nam cum amici cujuſdam tui commendandi gratia potiſſimum ad me ſcripſiſſes; ac tuas ille litteras, neque mihi in manum dediſſet ipſe, neque cujus ad me opera perveniſſent, divinare poſſem: feci quod in ea te quivis faceret, ut reſcribendi tibi curam in hominis illius, ſi me aliquando conveniret, adventum & colloquium differrem: uti ſi quid ejus cauſſa præſtitiſſem, quod a me tu & illius pater (is enim una tecum ad me ſcripſit) magnopere flagitabatis; utrique perſcriberem. Verum neſcio quo modo contigit, ut & ad me hactenus ille non venerit; & ego, dum huic ſpei, opportunitatique præſtolor in dies, longius proceſſerim. Hæc non ſolum excuſandi mei cauſſa; ſed ut illius etiam, qui mihi abs te commendatus eſt, patrem certiorem reddas, ad te ſcripſi. Nam ad illum tunc denique proprias dabo, cum de ejus filio, quod amicum litteratum ipſius argumentum erat, aliquid extricavero.

Nunc ad epiſtolam tuam venio: in qua per mihi jucunda primum exſpectatio tua fuit operis noſtri de Doctrina temporum, quod ante annos facile quindecim ſuſceptum, octodecim abhinc menſibus ſub prælum habetur. Id vero propediem exſtabit; ſed vereor ut exſpectationem illam veſtram ſuſtinere poſſit.

De Gottifredo Vendelino ſcripſit nuper ad me Heribertus Rolvveydus noſter, & libelli cujuſdam, qui etiamnum ſub typis eſt, titulum primamque plagulam miſit *de obliquitate ſolis*: cetera pollicetur, ubi in lucem exierint. Sed mirifica eſt alterius, quod, uti narrat, idem ille molitur, inſcriptio: *Chaos temporum*, ſeu *vertigo opinionum de tempore orbis conditi*: tum alterum iſtud; *de Charactere Diluvii deſinentis*. In his temporum cardinibus, propter & antiquitatem, & hiſtoriæ ſilentium, ſumma ineſt obſcuritas: nec alibi divinationum & conjecturarum impunitas major. Sed quod illius inſtitutum ſit, tum ſciemus denique, cum ejus liber prodierit.

De *Antonini vita*, cujus recenſionem meditaris, gratulor; & ut bene vertat, precor. Eſt hic juvenis quidam Germanus, Hamburgenſis, ex Lutherano Catholicus, vir litteratum iſtarum, quantum intelligere potui, apprime peritus: qui de ejuſdem libri caſtigatione, & editione jamdudum cogitare ſe dicit. Sed maturum id illi eſſe non puto. Locum illum vero Nicephori, ubi M. Aurelii Antonini meminit, excerpſit, mihique dedit Sirmondus noſter, qui tibi ſalutem plurimam dicit. Hujus ego ſchedulam his litteris adtexui. Deum precor, ut te tuaque omnia fortunet. Vale V. C. meque, ſi qua in re commodare poteſt, opera utitor. Lutetiæ Pariſiorum, Nonis Novembris. CIƆIƆCXXVI. Andreæ Schotto, optimo & eruditiſſimo ſeni, ſalutem a me dicito.

EPISTOLA LVII.

Gaſpari Gevartio V. Cl. Antverpiam.

GRATUM tibi officium in te meum fore, ſperabam equidem, & ut eſſet, optabam: tam valde placiturum eſſe neque ſuſpicatus eram; & ita cecidiſſe magnopere gaudeo, atque iſtud ipſum abundantia quadam factum humanitatis interpretor, ut quod leve eſt ac propemodum nullum, id non ſolum agenda, ſed referenda quoque gratia, magnum & illuſtre videri velles. At ego te viciſſim de iſto munere quod ad nos miſiſti, amo pluſimum, & gratias habeo; quod idem & Sirmondus facit. Vendelinum tanti a vobis fieri, neque miror; & illius cauſſa, valde me delectat. Scripſit ad me ſane quam copioſas & eruditas litteras, certis de rebus, de quibus partim ſciſcitatus eram; partim ex controverſiæ inter nos erant, & dubiæ. Ad illas etiam uberius reſcripſi. Et ejuſmodi vir eſt; ut ex ejus amicitia, doctrinaque magnum jam fructum ceperim, & majorem poſtea capturum me eſſe confidam. Vale, Vir eruditiſſime, noſque, uti facis, ama ſemper, ac tuis apud communem Dominum precibus commenda. Lutetiæ Pariſiorum VI. Kal. Mart. CIƆIƆCXXVIII.

EPISTOLA LVIII.

Gaſpari Gevartio V. Cl. Antverpiam.

NON oblivione ſepultam, aut languentem apud me recordationem tui, ſed ſpirantem adhuc, majorem in modum excitarunt litteræ tuæ, & ut lætaret effecerunt: natam mihi hanc occaſionem longo ad te intervallo ſcribendi, quod jam pridem facere debueram. Sed ſcis quam ſpiſſum ac difficile ſit uſitatas ac perennes ſtudiorum curas, & commentationes interrumpere, ac minime neceſſariis de rebus obſtrepere homini & in eodem privatarum occupationum genere, & in publicis tractandis negotiis aſſidue defixo: qualem te eſſe, conjecturam ex illo munere facio, quod in illuſtri civitate ſplendidum geris. Verum quoniam ultro tu me hoc officio provocaſti, utar exemplo tuo, ac tibi viciſſim incolumitatem ac ſalutem, & felicem, optatumque ineuntis anni curſum imprecabor.

Non melius erit illis, qui otium interpellare tuum, & hoſtili ſtilo laceſſere te ac vellicare ſunt auſi. Sed quod de novo tuo antagoniſta quæris; ſcire te volo, hominem eſſe laicum, & conjugio implicatum, & alioqui probum ac pium. Quo fuit illius tota hac urbe mirabilius & inopinatius factum, quando in N. levicula de te, adeo intemperanter acerbeque commotus eſt: quod profecto nemini, ne amicorum quidem ſuorum, probare potuit. Sed non te præterit, quam ſit non vatum ſolum, ut ille dixit, verum etiam Criticorum genus irritabile; & horum fortaſſe, quam illorum, crebrius, ac vehementius. Mihi vero ſi credere vis, nolim qualecumque in te meritum illius eſt, impotentius in eum efferri te; qui ſi te noſſet, moreſque tuos, tecum aliter egiſſet, ac plus ille ſibi, quam tibi, publicam ad famam, commendationemque, detrimenti attulit. De tua erga ſe benevolentia, & Auſtriſtani ſui commendatione gratias agit tibi Jacobus Sirmondus, teque cum primis ſalutat. Scis opinor, ante menſem circiter unum deceſſiſſe veterem tuum patronum Memmium, brevi intervallo poſt fratris ſui Avauxii obitum, quorum interitu duo Galliæ noſtræ lumina ſunt extincta. Ea videlicet humanarum rerum conditio eſt, nihil ut in illis niſi mortale ſit, & perpetua viciſſitudine ſuſpectum & anxium. Quo nos ardentius par eſt ad immortalem geſtire cum Chriſto vitam, & eo cogitata omnia & conſilia referre. Ita te ſentire, itaque facere confido, & ut perpetuo ſentias ac facias opto: meique viciſſim apud communem Dominum ut memineris, oro & obteſtor. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Prid. Eid. Jan. CIƆIƆCLI.

EPISTOLA LIX.

Alberto Curtio Societatis Jeſu, Dilingam.

HERI me abſente Mathematica tua Theoremata ad nos perlata ſunt. Poſtridie convenit me negotiator, ac ſi quid ad te vellem, quam celerrime maturare juſſit: ſe enim eodem die profecturum. Itaque raptim hanc epiſtolam exaravi; ut hoc ſaltem tibi grati animi teſtimonium præberem. Ago itaque gratias, & ſi qua te potero referre, deinceps enitar. Habebat idem ille nuntius a Laimanno noſtro mandati nonnihil de libris ſuis, quos hic excuſos audierat. De qua re nihil hactenus ſcio. Dabo vero quamprimam operam, ut ſi poſſim, quod a me petiit confectum reddam. Hunc interim a me plurimum ſaluta. Vale.

EPISTO-

EPISTOLA LX.

Stephano Menochio Societatis Jeſu, Romam.

QUOQUO modo bene mereri de te licet, id ego pergratum habeo, & amplector cupide, permotus & eruditione, quam ſingularem ex libris tuis comperi, & humanitate, quam multis teſtibus, ac prædicatoribus, jamdudum perſpexi. Itaque quamvis leve fuit, quod mihi nomine tuo Bagotius noſter injunxit, pro viribus exſequi ſtudui, ut de Commentariorum Biblicorum nova editione, cum Typographis noſtris agerem. Ac quid principio actum a me ſit, cum primum rem ſuſcepi; ex iis litteris quibus ſtatim Bagotio reſpondi, cognoſces. Quid deinde fecerim, ea me ipſe breviter exponam. Cum ſocietatem inter ſe coiiſſent tres hac in urbe librarii mercatores, de tuis aliorumque commentariis recudendis; litem illis movit Berterius, quod Tirini ſe habere ſcholia ab illo recognita, & aucta diceret, quæ grandi ſibi ære pepererat: & a Franciæ Cancellario eorum edendorum privilegium impetrarat. Ea res ſocietati illi moras injecit. Tandem inter illos convenit, ut in eam ſocietatem quartus adſcriberetur Berterius. Id nunc opus urgetur prælo duplici, ut duo ſimul volumina cudantur. Quare ſciſcitanti mihi, vellentne tantiſper cœpto ſuperſedere operi, donec certiorem te de eorum conſilio facerem, negarunt id ſibi integrum eſſe: quod operas jam conductas haberent, quas ſi dimitterent, vix recuperare poſtea poſſent. Itaque ſi quamprimum ſchedas tuas mitteres, ſe ea iis quod reliquum eſſet, plane ut velles perfecturos. Ex iis autem, quæ jam eſſent edita, quidquid novi adjectum foret, id ſe in unum collectum, operis in fine poſituros eſſe. Vale.

EPISTOLA LXI.

Terentio Alciato Societatis Jeſu, Romam.

DUPLICITER me litteræ tuæ delectarunt, Eruditiſſime Alciate. Nam & plenæ ſunt ingenuitatis cujuſdam, ac candoris antiqui: & Chriſtiana modeſtia ſuffuſum animum redolent, minimeque de ſe magna ſentientem. Ingenuitatis id primum eſt, quod contra quam mos hodie eſt, fuco omni detracto, recta me ac nomine meo appellare inſtituiſti, nec per ambages titulorum, ac circuitus Reverentiæ ac ſimilium ineptiarum, quæ a vobis Italis nos Galli didicimus: cum ſimplex, probum; ac Latinum ſit, *tu*, *te*, *tuum*, dicere. Itaque re hac de cauſſa plurimi facio, conſuetudinemque tuam, & quoniam ita vis, familiaritatem. Quod mihi quidem amplum, & honorificum eſt: cum ea ſis inter tuos Romanos auctoritate & gratia; ut non mediocri ornamento tua mihi ſit amicitia futura. A me vero quid in te viciſſim redundare poſſit, quo acceſſio tibi fiat aliqua dignitatis, equidem nihil video: neque cur tantopere id ambires, ac te adeo ſummitteres, cauſſa tibi ulla foret; niſi, quod alterum mihi in tuis litteris amabile viſum eſſe dixi, tua te ſingularis animi moderatio, & ab omni aliena faſtu benignitas ad id eſſet hortata; cujus id proprium eſt, bene ſentire de omnibus, & in judicando, ac laudando eſſe liberalem. Hæc cum dico, pudore te aliquo fortaſſe perfundo. Quod ſi facio; vicem tibi reddo laudationis illius, qua me tuis in litteris nimis invidioſe ac præter meritum decoraſti. Quo uno illarum excepto capite, nihil iis mihi potuit eſſe jucundius. Neque vero me ut tibi conciliares ſequeſtre ullo & interventore opus habuiſti. Vel ipſa leviſſima voluntatis tuæ ſignificatio, ad amorem tui, & quam facillimam mei, meorumque rerum omnium copiam tibi faciendam inflammare potuiſſet. Itaque ſic de me habeas velim: poſtquam intellexi tanti id abs te fieri, & in quodam lucro poni; quod vel minime petenti ultro deferendum a me foret, id omne tibi promptum ac paratum eſſe; quod quidem præſtari ab homine poteſt, ipſa quidem minore, quam eſt opinione tua: ſed tamen & tui obſervantiſſimo, & officii amicitiæque cultore cum primis ſtudioſo. De Concilio Tridentino, gaudeo id tibi oneris impoſitum a majoribus fuiſſe. Non potuit, neque manus ullum digniùs te, neque munere iſto, quam tu es, dignior adhiberi. Spero tibi laborem hunc ex voto ſucceſſurum; idque ut pro eo ac ſpero, ita vertat, Deum enixe precor: ac te, ut idem mea cauſſa facias, etiam atque etiam obteſtor. Vale.

EPISTOLA LXII.

Terentio Alciato Societatis Jeſu, Romam.

JAMDUDUM hic rumor increbuerat, quatuor viros e ſanctiori Conſiſtorio delectos eſſe ab S. D. N. qui de famoſo Arnaldi libro, ejuſque placitis ac decretis cognoſcerent, deque iis ad Concilium poſtea referrent. Intellexi autem ex litteris tuis, agi potiſſimum in præſenti de ea libri parte, in qua de duobus Eccleſiæ capitibus diſputatur. Quo de argumento, quod a me petis, dicam breviter: falſos omnes, & partim inſcitia, partim malevolentia occæcatos eſſe, qui hoc ſcripto, vel ſermone diſſipant; aſſentiri me illorum opinioni, qui Petrum ac Paulum duo Eccleſiæ fuiſſe capita defendunt. Quam ſententiam prorſus ineptam, abſurdamque eſſe judico. Nam etſi duos Romæ Epiſcopos unus, quod ſciam, illos Epiphanius appellat: non ex eo tamen conſequens eſt, totidem Eccleſiæ totius capita fuiſſe. Etenim Apoſtoli omnes, totius Eccleſiæ Paſtores, & Epiſcopi fuerunt; hoc eſt, nullius loci finibus determinatam, & circumſcriptam poteſtatem, ac juriſdictionem habuerunt. Quod in libris de Hierarchia, poſt Bellarminum, ceteroſque Catholicos, oſtendimus. Verumtamen & horum omnium, & totius Eccleſiæ caput fuit Apoſtolus Petrus. Quæ vox capitis, non Apoſtolicam ſolam, & Epiſcopalem functionem ſignificat, ſed eminentem præterea ſupra reliquos auctoritatis excellentiam: quæ ex voluntate Chriſti in unum eſt collata Petrum Apoſtolum, ab eoque propagata eſt in ſucceſſores deinceps Romanæ Urbis Epiſcopos. Itaque capitis appellatio in uno Petro præter Apoſtolicam dignitatem, & Epiſcopalem, quam utramque communem cum reliquis Apoſtolis obtinuit, præterque principatum Collegii Apoſtolici, quem ei nominatim Chriſtus detulit, hoc inſuper habuit, ut quaſi ordinaria poteſtas eſſet: hoc eſt, ut in ſucceſſores Petri Romanos Præſules, eo mortuo, propagaretur. Qua quidem prærogativa ceterorum Apoſtolatus caruit: quibus extinctis ſumma eſt illa, quam in Chriſtianos omnes gerebant, ſublata poteſtas. Inſulſi ergo ſunt, ac litis, novitatiſque cupidiores, quam veritatis, nuperi iſti dogmatum conſarcinatores, qui duorum capitum fabulam commenti ſunt; in qua refutanda, non eſt conſtituendum operæpretium: quod & ſummi apud nos viri, ac doctiſſimi jam illud argumentum occuparunt: & ad illam refellendam, pauca illa, quæ attigi in præſentia ſufficiunt. De me quidem, quod potiſſimum rogaſti, ſic habeant qui ex te ſcire volunt quid de ea quæſtione ſentiam: numquam me duo Eccleſiæ capita vel per ſomnium eſſe credidiſſe: & ut paullo ante dixi, Epiſcopi nomen ab capitis vocabulo ſejunxiſſe: quorum alterum in Romana Eccleſia commune tribuit Epiphanius Apoſtolis duobus: quod ipſum nihil aliud interpretor, quam auctores & fundatores ambos illius Eccleſiæ fuiſſe. Hanc meam de ſingulari Eccleſiæ capite veterem & conſtantem fuiſſe ſententiam, terreſtri eo teſte confirmare poſſum: quod ante annos ſeptem & viginti, cum primæ Scholæ præeſſem hac in urbe, inter poetica opera noſtra typis edidi de SS. Apoſtolorum Petri & Pauli feſto die, ac martyrio: quod epigramma, quia non invitis Muſis & Gratiis excidiſſe mihi videtur, hic tibi deſcribam.

Cetera cum ſimiles fuerint; cur ſtipite ſummo
Alter, at hunc ſævo tollitur enſe caput?
Nimirum caput ille orbis; capite hic minor uno:
Nec duo, nec nullum debuit eſſe caput. Vale.

EPISTOLA LXIII.

Joanni Bapt. Roſſio Societatis Jeſu, Romam.

OLIM tibi debitor eram non pecuniæ; ſed, quod amplius eſt, gratiæ: quod mea cauſſa tantum elaboraſſes, quantum ab veteri amico, & multis ac magnis beneficiis mihi devincto vix ſperare poteram, homo nulla re tibi, niſi communi ſocietatis nomine conciliatus, & cognitus. Acceſſit ad officii cumulum nuper etiam pecuniæ debitio; quam pro me in Mediolanenſes librarios dependiſti, qui Themiſtianas orationes ex vetere exemplari juſſu meo deſcribunt; ita enim mihi Betoard. Bragelonius ſuis litteris ſignificavit: quas noviſſimas affirmabat Roma daturum ſe, quod ſubinde ad nos in Galliam profecturus eſſet. Itaque monuit me, ne ullas Romam ad ſe amplius mitterem: ſed ad te deinceps ſcriberem; quem quidem rogaſſet, ut illius quod reliquum eſt Mediolanenſis negotii, exſcriptioniſque conficeret. Quoniam igitur hanc tibi curationem ea aſſe delegari paſſus es, pro tua caritate ac benignitate, feres me deinceps interpellatorem non minus moleſtum: gratum quidem, ac tam prolixi in me ſtudii, beneficiique memorem. Atque hæc, duorum, quæ initio commemoravi, nominum prioris eſt ſolutio. De poſteriore, quod eſt pecuniæ, ſimul atque reſcivi ex ejuſdem litteris, egi cum Sebaſtiano Cramoſio Typographo noſtro, qui ſe ad Hermannum, veſtratem Bibliopolam, quicum ipſi negotium eſt, ſcripturum recepit, uti tibi quantum neceſſe eſt ad impenſas eas, quæ jam factæ ſunt, & quæ poſtea fient, pecuniæ ſuppeditet.

Scribit idem ad me Bragelonius ægre tuliſſe te, ac Mediolanenſibus illis exſcriptoribus ſuccenſuiſſe, tum ob immanitatem pretii, tum quod Orationes aliquot jam a me editas ex veteri codice deſcripſiſſent, contra quam inter nos convenerat; atque ideo mandaſſe ut a ſcribendo ſuperſederent, donec certius a nobis aliquid accepiſſes. Verum peto abs te, uti ne intermitti patiaris operas, neque ſis de pecunia ſollicitus: quæ abunde vobis mea fide ſuppeditabitur. Sed de eo velim iterum admoneantur, ut ne orationes illas deſcribant, quæ jam a me ſunt editæ. Quamquam pauca admodum ſuperſunt, ac non plures opinor tribus, aut quatuor. Velim autem, cum ſchedas illas ad me mittes, faſciculo Cramoſii nomen inſcribas; qui ſe & ad te, & ad eum, quem ante nominavi Hermannum, de ſuppeditanda pecunia ſcripturum eſſe mihi promiſit. Vale.

EPISTOLA LXIV.

Joanni Bapt. Roſſio Societatis Jeſu, Romam.

PLURIMUM tibi debere me ſum profeſſus ſæpius: nec ſentiam aliter umquam, præque me feram. Nam non vulgarem operam navaſti mihi, ut quod ego maxime cupiebam, id effectum redderes; ac Themiſtianas mihi curares orationes illas, quæ magno flagitio jacebant in tenebris, nec ſe publico commodabant. Harum nuper ego quod erat reſiduum accepi: quo nomine gratias tibi immortales ago. Unum illud dolebat, quod tam ſpiſſe, ac maligne ſuppeditatæ ſint vobis pecuniæ: de quo egi cum Sebaſt. Cramoſio; ut quamprimum Hermanno veſtrati Bibliopolæ mandaret, uti quod ex illa ratiuncula reliquum eſt totum diſſolveret. Putaveram nihil deinceps defore, quo minus ea aſſe vobis ſatisfieret. Sed lentum negotium eſt, præſertim ut ſunt tempora, ab mercatoribus iſtis æs exprimere. Valebit illud ad augendam beneficii magnitudinem, quod nonnullo incommodo, ac moleſtia tua, tuorumque, ita meritus de me fueris. Et memorem me profecto ſemper habiturus es: ac ſi nihil aliud tua cauſſa viciſſim queam; tibi ſaltem officio non deero, ut remuneratorem allegem vice mea D. Jeſum; a quo precibus, & quibus aliis potero modis, impetrare ſtudebo, ut te ſua gratia, & ſoſpitate perpetuo dignetur. Vale.

EPISTOLA LXV.

Athanaſio Kirchero Societatis Jeſu, Romam.

QUEM ad me librum miſiſti, accepi pridem; non Prodromum illum, de quo inter nos actum eſt: ſed alterum, in quo linguæ Copticæ Grammatica, & vocabularium continetur; doctum opus, & laborioſum, & ingenio tuo ac eruditione dignum. Hunc ut primum aperui librum, forte in ſupplementum incidi, ſive diſputationes de anno & menſibus Copticis, & aliis ejuſdemmodi. Quæ cum attentius legere ſtatuiſſem, & cum iis, quæ de eodem argumento commentatus olim fueram, conferre; quo accuratius meam de illis ſententiam perſcriberem, id quod cupere te mihi ſignificaras; diem ex die protrahi longius ſivi, quam deſtinaram. Adeo multis inter hæc interpellantibus me curis ac negotiis, ab officii ſum curſu revocatus. Hoc a te peto in primis, ut ignoſcas: tum ut pro tanto munere, quam ampliſſimas a me tibi gratias agi interim ſcias; dum haberi qualeſcumque occaſione data poterant: poſtremo, quod factutum me ſignificavi, ut de anno Ægyptiaco & Sothiaco quædam adnotarem; id me per otium meditari, ac dudum intermiſſa recolere ſtudia iſta patiaris. Vale, mi Pater, meque in tuis numera, & communem pro me Dominum precare.

EPISTOLA LXVI.

N. Olyſſiponem.

PURGAREM me apud te, quod ignotus, tantoque locorum intervallo diſtractus, ad ignotum ſcriberem: niſi eam vim caritatis eſſe ſcirem, ut alieniſſimos inter ſe mutua quadam officiorum ac voluntatum conjunctione ſociaret. Ac præterea, cauſſa mihi ad ſcribendum eſt ejuſmodi, nulla ut alia vel inuſitati conſilii, vel audaciæ in interpellando meæ, excuſatio poſſit eſſe juſtior. Quam quidem ego tibi breviter exponam. Aurelianenſis cujuſdam civis, popularis mei filius, paucis abhinc annis Pariſienſi mercatori, ac ſocii, ut opinor, inſtitori ſe in familiam dederat. Hic ſtatim Olyſſiponem, qua in urbe negotiabatur, ad res ſuas procurandas juvenem deſtinat. Qui cum aliquot annos ita illic verſatus eſſet, ut fidem induſtriamque ſuam vehementer probaret, poſtea neſcio quid rumoris allatum eſt, agere interim res ſuas juvenem, & in heriili re tuenda & amplificanda, privati quoque commodi rationem habuiſſe nonnullam. Quod vere an ſecus jactatum adeo mercatorem commovit, ut is in Luſitaniam poſt paullo profectus ſit. Ibi quid egerit, neque reverſus ille cuiquam ſignificavit, nec aliunde ſciri hactenus potuit. Scriptæ quidem paucos ante menſes ab adoleſcente ſunt litteræ, quibus ſuos admonebat, ne qua in re mercatori illi fidem adhiberent; neve illi quicquam concederent; ac ſe in reddendis rationibus ab illo eſſe circumventum querebatur. Mercator interim Olyſſipone reverſus, adoleſcentis parentibus vadimonium dicit, remque ad capitalem cauſſam, & ad furti domeſtici crimen atque invidiam trahit. Ex quo miſeræ hic tragœdiæ concitatæ ſunt. Quamobrem cum de adoleſcente certi nihil compertum foret; oratum ad me parentes iſtius venerunt, ſibi ut hac in re, quibus poſſem rationibus, opem afferrem. Id ſe unum in præſens optare, ut quas ad illum litteras ſcriberent, eum perferendas curarem: neque enim ejuſmodi eſſe, cuivis ut eas auderent committere. Fecit hæc illorum ſollicitudo, ac mea in te ſocioſque noſtros fiducia, ut iis etiam ampliora pollicerer. Quorum ut fidem liberem, peto abs te majorem in modum, ac precor, ut de juvene illo, cujus nomen, ac domicilium ex litterarum, quæ ad eum datæ ſunt, inſcriptione ſcire poteris, inquiri jubeas, eique ipſi tradi litteras, ac ſi qua in re potes, hortatu, conſilio, auctoritate, omni ope denique peregrinum ſublèves; cum ea exceptione, quatenus id tuo commodo, atque ex Societatis

cietatis

Digitized by Google

eleetis more inſtitutoque poteſt fieri. Quod ſi aut abeſt ille aut nuſquam comparet, litteras ad nos velim remittas. id enim a me parentes ipſi poſtularunt. Poſtremo quicquid juveni illis in re commodatum a vobis fuerit; id mihi præſtitam arbitrabor.

Quoniam aliena in re, ac commendatione, parum me fortaſſe pudentem præbui: idem ut in mea mihi cauſſa liceat, etiam abs te contendo: ſi mea hoc tamen privatim intereſt, quod ad publicum fructum jamdudum e me comparatur. Cum enim Opus quoddam de Doctrina Temporum adverſus Joſephi Scaligeri commenta de Emendatione temporum, aliaque id genus, pridem ſuſceperim, opus ad id fore mihi video, cum alio rerum apparatu; tum variarum nationum Kalendariis ac Computis; Æthiopum præſertim, & Copticarum, tum Orientalium, ut Sinarum, Japonum, Indorum, populorumque ceterorum; quorum de annis magno ille conatu magnas nugas effutiit. Quas ut in reliquis facile præſtiti, ſic in illis deprehendere, ac patefacere, ſine propriorum cujuſque Kalendariorum adminiculo, non poſſum. Quare peto illud inſuper; ut ſi quid a veſtratibus, qui per illas regiones diſperſi ſunt, curari obtinerique poteſt, id mihi per litteras ſignifices. Summa autem hæc rei eſt, ut propriam cujuſque nationis anni formam, ac menſium dierumque deſcriptionem: necnon & epochas, ſive annorum initia: tum intercalationes, ac cetera quæ eodem ſpectant, Latine quam-fideliſſime ab illis perſcripta mittantur. Hoc ſi impetravero, magno me a vobis beneficio devinctum putabo. Ac ſi quid eſt viciſſim, in quo meam hic operam deſideres, ſtrenue id a me præſtatum iri confide. Vale.

EPISTOLA LXVII.

PRIMUM hoc ad te ſcribo; a teque peto: quod & eo ipſo majori ſpe ſum ad impetrandum. Hoc igitur poſtulo, ut quem inter diſcipulos tuos habes N. non is quidem multo quam nunc eſt commendatior ſit: ſatis enim te ſcio, ad id quod officii tui eſt ſponte tua concitatum, monitore, vel ſuffragatore neutiquam habere opus: ſed ut fidem de illo meam, & auctoritatem, quam in me nonnullam, ad eam rem eſſe ſuſpicati ſunt, apud ejus parentes liberes: præ teque feras, aliquid procuratione noſtra eſſe perfectum. Noſti quam ſit hominum ejuſmodi impsuba, & ſupervacanea plerumque ſedulitas. Ea fecit, ut id a me, quod vel officio ipſo debitum putant, magni beneficii loco peteſent, ad te ut accuratiſſime ea de ſe preſcriberem. Dedi hoc non tam illorum precibus, non tam propinquitati ac ſanguini, quam ſanctiori cuidam in Chriſto neceſſitati noſtræ: ut quanto ea nos arctius, quam natura ipſa copularet ex eo periculum facerent, quod poſtulatione mea impetratum viderent. Hoc ut re ipſa ea votoque ſuccedat, dabis, mi frater, operam, non tam acrioſi in illius profectu curando opera ac ſollicitudine, ad quam nihil fortaſſe poteſt adjici, quam genere quodam ſignificationis: quæ, cum infinite pateat, nihil certi tibi petitione mea præſcribo. Hoc unum rogo, ut quantum ſecundum Deum cauſſa mea velis, hac una in re demonſtres. Vale.

EPISTOLA LXVIII.

QUAM te ratio tua fefellerit vides; qui vacationum tempus, quoad me ſcriberes, elegiſſe te eo conſilio ſcripſiſti, ut otii plus ad reſpondendum haberem; quod per reliqui temporis occupationes minus id poſſem facere. Atqui totum tibi ſpatium illud vacuum litteris meis abiit. non quod tui me tædium, aut oblivio ceperit; cujus amorem cum perpetua recordatione ſanctiſſimum habeo: ſed quod neque menſis ullus umquam impeditior mihi ſuperiore iſto fuit; & via dum conſtituta tibi habitatiuncula, paullisper differendam reſponſionem putarem; dum tu fixo in loco, ac velut certa ſtatione conſtitiſſes. Quam quidem inter convictores tibi contigiſſe; cum tua, tum illorum cauſſa gratulor. tua, quod hunc aſſidui in Philoſophiæ laboris, contentioniſque non infructuoſam intermiſſionem nactus es: illorum vero gratia; quod eſſe, inſtitutioneque tua, haud paullo meliores fore confido; ſi tu ineſſe pergis, quem & fuiſſe cognovi hactenus; & futurum eſſe deinceps auguror. De N. quem tibi contubernalem eſſe gaudeo, omnia tibi polliceri potes; quæ & ab adoleſcente optimo; & abs tui peramante, & non imperito, expectari officia ſolent: quæ ut ab eo quam in te maxima ſint; commendatione mea perficiam. Unum eſt, quod abs te viciſſim contendo, uti mei perpetuo ſis memor, ac me tuis apud communem Dominum precibus quam diligentiſſimo commendes. Vale.

EPISTOLA LXIX.

Franciſco Hardiſis Societatis Jeſu.

SIC quaſi ad Areopagitam habendus mihi ſermo, non ad te ſcribenda epiſtola ſit, ita ſine ulla exordii pompa, poſtulatis tuis quambreviſſime ſatisfaciam. De Ciceronis lectione probo conſilium tuum. Nihil utilius perſequi modo potes, quam quod facis; uti ſtilum tuum illius ſuavitate elegantiaque condias; ſic quaſi oleo, vel unguento, cutis tuæ ſcabritiem detergas ac lenias. Eodem & Elegiaci carminis ſtudium pertinebit. Eſt enim molle ac tractabile genus & inſitæ tibi grandiloquentiæ depaſcendæ iſtud, quam tragicum illud, aptius. Ne te tamen nimium demittas atque ex audaci, timidus, & χαμαιπετὴς aliquando fias, τραγῳδεῖν funditus non veto: ſed cave ἀδυναμῶδες inde aliquid ea conſuetudine in orationem tuam derives. Laudo argumenta, quæ tu tibi ſelegiſti. Ad Græca quod attinet, grammaticis te præceptis ſuffici antea cupio, atque ad obruſſam noſtrum, cujus te oblitum non puto, penitus exigi: poſtea in legendis Scriptoribus diu, multumque volutari. Neque tamen Græcæ ſcriptionis uſum funditus omittes. Utrumque igitur ita temperabis, pluſculum uti lectioni, quam ſcriptioni tribuas; immo illud aſſidue, hoc interdum adhibeas.

His a te quæſtiunculis petitus, viciſſim te una, & perbrevi laceſſam. Me puero frequens erat in patria rumor, N. Miniſtelli patrem in NN. familia Monachum fuiſſe. Id cum ei a viris primariis objectum ſit, acerrime ille negat, & in nupero libro, quem contra Cardin. Perronii Opus edidit, falſum id eſſe quovis pignore contendit. Ego dum in eam rem attentius inquirerem, certis auctoribus comperi, prorſus in N. Cœnobio, inter monachos, illius patrem metuiſſe. Tu velim rem ſubodorere: ſed cunctanter atque e longinquo arceſſito ſermone, velut aliud agens iſtud exprimas. Tum ubi homines cuiaſfeceris, acrius deinde veſtiges, eoque perducas, uti ſi fieri poteſt, privatis e Cœnobii tabulis aliquid alicias. Hoc ſi ſtrenue, naviterque perfeceris, magno me tibi beneficio devinctum putabo. Vale.

EPISTOLA LXX.

GRATISSIMA mihi fuit epiſtola tua ob ea parte, quam fortaſſe via ſuſpicere. nam tu id ultetius cauſſa, & obiter injeciſti. Hoc enim ſcribis, convaluiſſe te penitus ex ea febricula, quæ plus aliquanto faſtidii habebas, quam doloris, aut periculi. Ideo vero putas accidiſſe, quod cælo iſtic utere ſalubri & commodo, mirificeque naturam ad tuam facto. Hæc pauca obiter, ut dixi, ea occaſione jucta amplius me opinione tua delectarunt. non ſolum quia te amo, & bene tibi, atque ex animi tui ſententia eveniſſe gaudeo; ſed etiam præterea cogitantem, quam ſuaviter, militerque conſulat rebus noſtris Divina providentia, dum ad ejus nutum, hoc eſt majorum arbitrium nos fingimus. quod utrique noſtrum documento eſſe poteſt; nullam eo certius ad animi ſecuritatem, & ſalutem iter eſſe, quam quod tenere cœpiſti; ut illinc totus in omni tua vita pendeas. Cetera epiſtolæ tuæ non minus jocunda fuerunt. Vel ſtilus ipſe, quantam habet nitoris & elegantiæ! cujuſmodi te conſectari genus in dicendo, ac ſcribendo, maxime cupio, & ut volo, in ſpe jam eſſe, quia

teſtes habeo litteras tuas, equidem gratulor. Neque vero pluribus hortandus mihi es; neque qua te via pervenire illuc oporteat, accuratius es docendus. Habes enim quæ id mea vice faciat, illam methodum, quam ad gubernanda noſtrorum ſtudia olim dictaveram: quam ſi ducem adhibeas, nec ullis litteris iſtius generis noſtris ac præceptis carere potes. Quicquid autem in ſpecimen ad me miſeris, quod eſſe perbreve e re noſtram utriuſque ſit (nam neque te temporis in deſcribendo placet jacturam facere; & ego quo breviora erunt, quæ ad me mittes, facilius, accuratiuſque recognoſcam) id ego perlibenter videbo. Nam nemo vivit hodie, qui aut voluntate, quam ego, majore ſit erga te, aut profectus in his litteris tui cupidior ſit: aut ejus ipſius vehementiorem ſpem, exſpectationemque ceperit; quæ ne nos aliquando fallat, cum eſt tibi omni ſtudio laborandum: tum me quoque pro virili parte juvare te, omnique convenit. Vale mi frater, ac meo nomine Patres fratreſque noſtros ſaluta.

EPISTOLA LXXI.

NISI bene noti invicem eſſemus, ſuccenſere te mihi, me apud te diligentius excuſare par eſſet; quod nullas ad hanc diem litteras, ne tuis quidem aliquot receptis, ad te ſcripſerim. Verum tarditati huic facile veniam dabis, neque cum de animo, ac voluntate, certo ſcias, de hujus qualicumque ſignificatione tricari voles. Ego me jamdudum in ære tuo eſſe video, nec ad nomen reſpondiſſe. Sed profecto tam multa me officio illi prævertere oportuit, ut de die in diem protrudenda illius recordatio fuerit. Ac quod ad te modo perbrevem hanc epiſtolam exarem, victus pudore feci, ut de neceſſario tempore particulam aliquam ſuffurarer, quam tibi imputare poſſem, ne pleno, ſummoque mecum jure contenderes. Venio ad te, quem paſſis velis in quæ ſtudia jampridem ingreſſus es, in iis curſum tenere video, ut mirifice gratulor. Omnino quod ſupereſt curriculi hujus (nam prope te jam metas ſpectare puto) in Græcis conſumendum tibi cenſeo: ut quam maximam illius linguæ copiam in annos conſequentes repoſitam habeas. Tametſi non multum vacui tibi temporis ab ſcenico apparatu, & choragio reliquum fore provideo: quod te propediem occupatum teneat. Sed enitere quantum potes, ut tibi ipſe non deſis, & ut temporis illius, ſic quaſi ex naufragio reliquias colligas. Plurimum intereſt, bene paratum ab illo commeatu in Theologicum te mare committere. Vale.

EPISTOLA LXXII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

MIROR quid tibi neſcio quo faſciculo velis, quem allatum ex Hiſpania, & a veredario receptum a me eſſe, poſtremis litteris ſcripſiſti. Equidem ex Hiſpania nihil a quoquam accepi: neque quid iſtud rei ſit prorſus intelligo. Enitar tamen, & ſi qua re potero, tibi non deero. De officio nominis Jeſu rem confeci, ac tria exempla miſi. Cujuſmodi autem ſit iſtud neſcio: neque enim hactenus videram. Edita ſunt nuperrime Samuelis Petiti Critica quædam Miſcellanea: quæ niſi ad vos perlata crederem, aut ſi ea cupere te cognoſcerem, eadem opera miſiſſem. Exſpectabo quid ſuper hac re ſignifices. Gratum eſt quod de remiſſa iſtic perſecutione ſubjicis. Utinam ex integro conquieſcat; ac tam litteris, quam Catholicæ religioni, ſua pax & auctoritas conſtet.

Scripſerat ad me nuperrime N. de duobus liberis mercatoris Antuerpienſis: de quibus, quia dudum eos non videram, nihil tum certi potui reſcribere. Nunc quid agant, & quo in ſtatu res illorum opera mea, & conſilio conſtitutæ ſint, melius ex illorum litteris, quas ſe daturos eſſe dixerunt, quam ex meis, coram parentes intelligent.

Cum ad me litteras dabis, pretium integris litteris inſcribe, quod tabellariis repræſentari ſolet. Nam ipſimet enorme ſcribunt, & exigunt. Ac, ſi me audis, per amicos potiſſimum mittes, quorum frequens ultro citroque profectio eſt. Ego me ſacris & precibus tuis enixe commendo. Lutet. Pariſ. VIII. Calend. Maias CIƆIƆCXXX.

EPISTOLA LXXIII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

DE rana veſtrate nondum audiveram; neque me vero ad omnes omnium ſtrepitus commoveri attinet. Sic enim brevi σφηκιὰν in me totam concitavero. Ita facti ſunt plerique, ut id etiam gloriæ ſibi eſſe ducant, aliis negotium facere, viciſſim ut habeant ipſi, & in aliquo eſſe numero videantur: quorum ſi latratus contempſeris, plus tibi quietis, illis moleſtiæ pepereris. In horum grege Hiſpanus ille haberi debuit, cui in Uranologio noſtro nuper occurrimus. Sed ejus tamen cur nonnulla iſtic ratio ducta ſit, quarti illius Operis libri Præfatio docebit. Εἰ δέ τι ἢ ἄξιον λόγου coaxaverit ὁ Ἰσπανὸς veſter, ἐμοὶ μελήσει ſtatim ac videre potuero; de quo Cramoiſium rogavimus. Delrium veſtrum nuper ſtrenue ulti ſumus, adverſus imperiti Grammatici proterviam, qui in Solinianis commentariis illum ſibi veluti ſcopam propoſuerat conviciorum, ac maledictorum omnium; quem, uti a nobis eductus eſt, deinceps in aliis inſectandis moderatiorem, ac ſui minus amantem confido fore. De Theodoro Studita nihil eſt quod multum labores. Habet omnes, exceptis pauciſſimis, orationes illius Sirmondus noſter, neque mihi ad iſta animum adjicere otium eſt in præſenti. De Dionyſio Areopagita memini me ad Roſweydum alias ſcribere; neque ſententiam muto. Vale mi Pater, ac pro me Deum precare. Lutetiæ Pariſ. XIII. Calend. Decemb. CIƆIƆCXXX.

EPISTOLA LXXIV.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

SERIUS poſtremis tuis litteris reſpondeo, quod tum, cum eas accepi, novum librum ſub prælo adhuc habebam, quem meis litteris comitem adjungere cupiebam. Hunc ego Rationarium temporum inſcripſi: in quem ſacras omnes, & profanas hiſtorias congeſſi, Chronologicis munitas rationibus, & inſtructas; nihil ut ἄλογον & ἀσυμμετρον vel a me dicatur; vel ſciri ab lectoribus puterur. Quod in Turſellini Epitome neceſſe eſt accidere. Itaque nihilo plus illa, quam index aliquis, vel ſummarum rerum catalogus, hiſtoriæ ſtudioſos adjuvat. Hoc igitur munuſculum, & ξένιον a nobis accipies pro ſcitis illis imaginibus, quas ad me miſiſti. Reliqua, quæ erant in epiſtola tua ſedulo curavi: de quibus jam te certiorem factum eſſe confido. Id enim in ſe Cramoiſius receperat: qui & Rationarium ad te noſtrum miſiſſe ſe dicit. Vale. Lutetiæ Pariſiorum VIII. Cal. Mart. 1633.

EPISTOLA LXXV.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

NOLO putes me, deonerandi mei gratia, neſcio quid de pecuniola veſtra jeciſſe poſtremis meis litteris; tamquam eam a me curationem abjudicare voluerim. Ita enim ſuſpicari te ex iis, quas ad ſe dederas, mihi Talbotius noſter proxime ſignificavit. Ego vero quidquid ea de re ſcripſi, feci ideo, quod jamdudum otioſam illam haberem; neque, ut ſolebas, libros ea comparari tibi amplius peteres. Quare oblitum illius eſſe credideram. Nunc, poſtquam ſecus rem habere didici, nolo ea de cauſſa quemquam adhibeas alterum; quod ne moleſta mihi adminiſtratio iſta ſit, vereri te dicas. Nam non eſt: nec, ſi eſſet, non & hanc, & hac multo graviorem etiam, tua cauſſa perferre cuperem. Pergam igitur, uti cœperam; niſi forte aliter tua intereſſe

Digitized by Google

tereſſe judicabis. Rationarium noſtrum non injucundam fuiſſe vobis admodum gaudeo. Magnis itidem hic, & in reliqua Gallia, ſtudiis hominum exceptum eſt. Quare prima jam editio prope eſt exhauſta: cum non minus mille & quingentis vænierit: ut jam de ſecunda cogitemus. Quercetano, ac Talbotio litteras tuas dedi. Libellum de Vita Sancti illius, quem a me petiiſti, mandavi Cramoſio noſtro, mihi ut diligenter conquireret. Eum ſimul accepero ad te mittam. Quod ad illas Cenomanorum Antiquitates attinet, ab Joanne Moreau perſcriptas, nondum eæ ſunt editæ: ſed in ſchedis illas legerat, quiſquis eas citavit. Vale, mi Pater, ac me ſacris & precibus tuis commendatum habe. Bucherio a me ſalutem: cujus Cyclum, ſimul extabit, videre cupio. Syneſium denuo typis commiſſum, ac luculentis acceſſionibus illuſtriorem redditum, tibi offero. Multa in Notas retuli, quæ ad Eccleſiaſticas antiquitates pertinent, quorum non ingratam vobis lectionem confido fore. Lutetiæ Pariſiorum III. Eid. Ap. CIϽIϽCXXXIII.

EPISTOLA LXXVI.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

QUAS ad me litteras miſiſti, Colonia datas a Kinckio, iis quam-primum potui reſcripſi; ac te precor, uti has ipſas Coloniam perferendas cures; niſi alia id via Cramoſius noſter, cui illas tradidi, forte perfecerit. Optabat Rationarium noſtrum meo permiſſu illic edere: de quo me prius ab eo monitum eſſe, quam ſumptus iſtos faceret, non tam mea, quam illius cauſſa gaudeo. Nos enim alteram editionem ante menſes aliquot antevertimus; quæ propediem exiſtet. Hoc eum latere nolo. Nam multo priore illa erit accuratior, & uberior. Accepi jamdudum e Miræo tabulam Itinerariam: Bucherii Cyclum Victorinum hactenus non vidi; quem tamen proſtare venalem apud vos audio. Eum velim mihi compares, & ad Cramoſium mittas, meo inſcriptum nomine. Ego quidquid inſumpſeris, ſtatim redhibebo. Sirmondus te reſalutat, ac felicem eum, qui inſtat, annum viciſſim apprecatur: quod ego, juxta atque ille, facio; meque tuis ſacris ac precibus commendo. Lut. Pariſ. IV. Cal. Jun. CIϽIϽCXXXIII.

EPISTOLA LXXVII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

LITTERAS tuas accepi cum munuſculo; de quibus maximam habeo tibi gratiam. Marcellus ille, cui, cumquam hic eſſet, inſcriptus erat faſciculus, jamdudum hinc abiit: eſtque modo Catalauni. Itaque, quoniam ſuccidaneum ibi nomen erat meum, reſignavi faſciculum, & quo quæque mittebatur epiſtola, eo ſingulas allegavi. Sirmondus eodem, quo ego, jure tibi gratias agit. Quercetanus, ad quem ſcripſiſti, litteras ad te dedit: quas cum his noſtris accipies. Plurimum me tuis ſacrificiis ac precibus commendatum eſſe cupio. Lut. Pariſ. 17. Cal. Febr. 1633.

EPISTOLA LXXVIII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

MIROR ad vos nondum perveniſſe Syneſium noſtrum; de quo cum typographum, cui id dederam negotii, percontarer, ille ſe jamdudum miſiſſe dixit. Nolim eamdem eſſe fortunam Rationarii noſtri; cujus exemplaria mitto duo: alterum tibi; Auberto Miræo alterum. Hujus eſt editio nova prorſus, & multis partibus auctior, in qua quid mutatum ſit, quibuſque de cauſſis, rationem reddidi in Præfatione noſtra. Bucherii Doctrina Temporum, quam is ad me miſit, accepi, ad eumque ſcripſi. Multa in eo libro ſunt, de quibus aliter atque ille, ſentio. Nam pleraque, quæ illic attigit, a me pertractata fuerant in libris de Doctrina Temporum, & in Animadverſionibus ad Epiphanium. Tertullianum a ſe recognitum nuper hic publicavit Rigaltius: quem ſi nondum habes, itaque jubes, ære illo, quod habeo penes me, comparabo, ad teque mittam. Voſſii liber de hiſtoria Pelagianorum, quem ante annos aliquot legi, reperiri hac in urbe non poteſt. Hic ſi apud vos eſt; velim quoquo pretio redemptum ad me mittas. Vale, mi Pater, ac pro me communem Dominum precare. Lut. Pariſ. Maii 13. 1634.

EPISTOLA LXXIX.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

SCRIPSIT ad me nuper V. Cl. Menardus Andegavenſis, & quæ ab illo tua cauſſa poſtulaveram, cumulatiſſime perfecit. Nam & vitam S. Girardi Monachi, velut in ſpecimen miſit, & indiculum præterea vitarum quas ea voluminibus comprehenſas habet; ut ex illis ſeligas, quas exſcribi cupias. Huic enim ſignificavi, uti ne ſumptibus parceret, atque ut quidquid pecuniæ opus eſſet, id a Procuratore Fixenſis Collegii peteret. Accipies igitur ſchedas iſtas, & ſi quid ex illo Vitarum Catalogo deſcribi tibi velis, ad me ſcribes. Petruſunctium noſtrum hac iter habentem, uti rogaveras, quam potui humaniſſime ſuſcepi; eique, quantum tua cauſſa vellem, indicare ſtudui. De ſex illis exemplaribus Exercitiorum, quæ mihi dono dediſti, habeo gratiam. Vellem & libri de Geſtis Pelagianorum copiam alicunde poſſes habere, eumque nullo tuo incommodo ad me mitteres. Nam nullum hic venalem invenire poſſum. Id eo ſcribo, non ut cuiquam moleſtus ſim; ſed ut, ſi forte in eum librum incidas, emere ne graveris; ego quidquid erit pretii, rependi curabo. Rationarii noſtri tertia jam adornatur editio, interim dum Colonienſes novam inſtituunt, quam in Francofurtenſi Catalogo profitentur. Ego me tuis ſacrificiis ac precibus enixe commendo. Lut. Pariſ. 6. Jan. 1635.

EPISTOLA LXXX.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

QUESTUS eſt nuper apud me Berterius, hujus urbis negotiator librarius, is qui ante biennium Antverpiam profectus eſt, & te meo nomine ſalutavit, cum ibi eſſet, haud modicam ſe pecuniam cuidam viduæ numeraſſe, hortante, ac prope fidejubente te, ut pro illa libros ad ſe aliquos mitteret. Ex eo vero tempore nihil ſe ab illa vel pactarum mercium, vel reſponſi elicere potuiſſe: tametſi ſæpius litteras ad eam miſerit, quas certo ſciat ab iis, quibus tradiderat, in manum illi datas fuiſſe. Quæ res profecto valde me movet, quod fidem illic & auctoritatem tuam, qua ſola adductus, cum muliere iſta tranſegiſſe ſe dicit, periclitari videam. Quocirca plurimum te rogo, ut hoc negotium, quam celerrime, & quam minimo ſtrepitu confici cures, ac feminam iſtam juris officiique ſui commoneas; atque ut pacifice potius, & ſuavi concordia decidi rem velit, quam ad lites, ac tricas forenſes deduci. De cetero ſcire te velim Opus noſtrum Theologicum jam prope ad exitum perveniſſe; ac propediem me ad vos eſſe miſſurum. De eo vero, quod jampridem inchoaſti, certi aliquid exſpecto. Diu enim eſt, quod inter nos mutuæ litteræ ceſſarunt. Vale, mi Pater, & communem pro me Dominum precare. Lut. Pariſ. Jun. 13. 1643.

EPISTOLA LXXXI.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antverpiam.

ACCEPI nuper admodum libros duos, quos ad me miſiſti a prælo recentes, ſine ullis tamen litte-

ris

ris. Præclarum opus, & dignam eruditione tua, & exſpectatione Catholici orbis, ac ſpe illa, quam de eo pii ac docti omnes olim conceperant. Equidem totum illud jam ſtudio, ac voluntate devoravi; legamque, ubi otium ero nactus, attente. Nunc perfunctum me gravi, ac diuturna opera, aliæ ſuper aliis occupationes exceperunt, de quibus ſcribam ad te propediem. Interim mitto viciſſim Tomos tres Theologicorum dogmatum noſtrorum. In his multa contra Calvinianam hæreſim, quam Janſenius noviſſime ab inferis excitavit: maxime de Libero arbitrio. Spero hunc laborem noſtrum non ingratum fore Catholicis omnibus; utilem quidem eſſe cupio. De eo quid veſtrates Janſenio nimium addicti judicaturi ſint, ſciam ſi certiorem me facere dignaberis: quod a te etiam poſtulo, meque precibus tuis & ſacrificiis commendo. Vale. Scripſi hæc noctu properans 12. Novemb. 1643.

EPISTOLA LXXXII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

DIUTURNUM inter nos litterarum hucuſque ſilentium fuit: credo, quod nihil interim nobis accidit, de quo ſcribendum uterque putaramus. Id quia mihi contigit modo, prior ecce brevi ſermone ſilentia rumpo: ac ſalutem in primis tibi dico plurimam. tum hoc etiam abs te poſtulo, ut adoleſcentem illum, a quo has noſtras accipies, cum ipſius merito, tum commendatione noſtra, benigne & amanter excipias. Qui ſit, quibuſve de cauſſis eam ad vos profectionem inſtituerit, ex ipſo melius intelliges. Pergratum mihi fecias, ſi quibus poteris, officiis, quæ quidem minime eſſe moleſta velim, illum tibi complectendum mea cauſſa fideque ſumpſeris. De Vendelino nihil jamdudum audio. Quid eo factum ſit, & utrum Romam ierit, quo Cardinalis Bagnio condixerat, ſcire aveo. Precibus ac ſacrificiis tuis valde commendari cupio.

EPISTOLA LXXXIII.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

MAGNAM habeo tibi gratiam de tam proliхo in me ſtudio, beneque merendi voluntate, quam repetita identidem officia teſtantur. Vel poſtremum hoc quam mihi jucundum accidit! quod ultro me libro illo muneraſti, quem videre, ac legere mea plurimum interſit. Hunc etſi nondum acceperim: tamen, quod eum ad me miſiſti, pro accepto jam habeo, eoque tibi nomine debitorem me eſſe profiteor. Sed inquiras obſecro, num Rhotomagum, quo deſtinatus erat, pervectus fuerit. Nimis enim magna interceſſiſſe mora videtur: niſi me cupiditas mea fallit, ſcire cupientem quid in mala cauſſa tuenda, contra veritatem, & Catholicam fidem, pervicacis, & contentioſi hominis induſtria valeat. Quem quidem augurор conviciis, ac maledictis, quorum larga eſt Janſenianorum natio, in me, ac Ricardum afferbuiſſe. Quod de Opuſculis Baii ſcribis; (nam Fromondi, quæ percenſes, aliaque, penes me habeo) velim, ſi eſt eorum apud vos copia, mittas ad me. Jampridem enim legere cupio: nec parum intereſt, a me illa non ignorari, quod illic novæ, ac peſtilentis ſectæ jacta eſſe fundamenta, complures aſſerant. Mitte autem, ſi id commodum eſt, per fidos, & amicos homines, ne in tranſvectione, ut ſæpe evenit, intercidant. Mihi nunc præ manibus eſt Theologicorum Dogmatum Tomus quartus, de Incarnatione; & is majori ex parte jam abſolutus. Sunt & alia minuta Opuſcula; quæ ſimul edita erunt, ad te mittam. Vale. Lutetiæ Pariſiorum Junii 15. 1647.

EPISTOLA LXXXIV.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

ADHUC Vincentium Lenem exſpectamus; nec dum de eo certi aliquid accepimus. Id adeo negligentia factum eſt eorum, qui illum ad me per minime idoneos homines miſerunt. Deinceps itaque, ſi quid tuto ad me perferri velis, Murſio committe, qui id in ſarcinas inculcet, quas ad Cramoſium identidem deſtinat. Sic enim oportere fieri, mihi Cramoſius ipſe ſignificavit. Quod autem poſtremis tuis oſtendebas, te libros aliquot partim Janſenianorum, partim Baii, miſſurum eſſe, ſi ita cuperem: reſpondi jam, de Janſenianis nihil oportere eſſe te ſollicitum: penes nos enim illos omnes eſſe, quos in epiſtola tua percenſes: at Baii opuſcula nec vidiſſe me hactenus, nec eorum hic eſſe copiam. Quare magnopere illa legere, ſi fieri poteſt, expeto. Ubi Vincentium Lenem accepero, experiar quid tandem hominis ſit, & quantum nomini ſuo reſpondeat. Equidem, ut eſt Janſenianæ iſtius nationis indoles, non puto lenem, ac civili in me animo fore: ſed aſperum, truculentum; conviciorum, & inclementium dictorum oppido liberalem. Doctor Ricardus te reſalutat, itidemque, ut ego, moleſte fert, jacturam libri iſtius, quem magno redemptum velimus. Ego me ſacrificiis ac precibus tuis apprime commendo. Vale. Lutetiæ Pariſiorum, Junii 26. 1647.

EPISTOLA LXXXV.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

ELENCHUM Theriacæ Vincentii Lenis, noviſſimæ fœturæ opus a me vulgatum ad te mitto. In quo ſpero id me conſecutum, quod in eo elaborando ſpectaveram; ut & quam poteram breviſſime, & accurate tamen, ad ea reſponderem, quæ ab illo mihi objecta fuerant pro Iprenſi Armeceno. Sic autem cum Doctore Ricardo operam partitus ſum, ut ea dumtaxat refellerem, quæ privatim ad me pertinebant: quæ vero ad illum præcipue attinent; ea ipſi confutanda relinquerem. Quod ab eo ſtrenue factum eſſe, teſtis erit liber; quem opinor miſiſſe illum tibi, paullo quidem meo craſſiorem. Nam plura in Ricardum, quam in me Theriaca continebat. Non erat ſane, quod in tam inſulſo, & inficeto libro excutiendo temporis aliquanti jacturam facerem. Verum tanti fuit primum in me Janſenianæ manus impetum factum fortiter excipere; & quid a me deinceps exſpectare deberent, in ea proluſione ſpecimen illis dare. Habeo jam affectum aliud Opuſculum de Lege Moſaica, & gratia; in quo arcana peto factioſæ illius novitatis; & multa de timore ſervili, & attritione, pro dogmate Catholico contra illos diſputo. Quartus dogmatum meorum Theologicorum tomus propediem in prælum mittendus eſt, nihil ad iſtam contentionem ſpectans; præter pauca quædam, ubi de Chriſti libertate agitur. Sed quid illis Collectaneis factum eſt, quæ ad nos miſeras de hiſtoria Michaelis Baii? Plurimum intererit ea non ſupprimi a vobis, ſed quamprimum in vulgus emitti: uti natæ ad perniciem fidei, & Eccleſiæ, nationis arcana propalentur. Deum oro, uti te ope ſua, & gratia perpetuo dignetur: meque ſacris & precibus tuis impenſius commendo. Lutetiæ Pariſiorum Februarii 14. anno 1648.

EPISTOLA LXXXVI.

Joanni Bollando Societatis Jeſu, Antuerpiam.

MISI ad te tomos duos de Incarnatione Chriſti, noviſſime elucubratos, & e prælo recentes, quos ut quam primum perferendos curaret, typographo diligenter mandavi. Spero illos non inutiles, nec injucundos fore Catholicæ parti: quam in pleriſque controverſis capitibus adverſus Lutheranos, Calviniſtas, Socinianos, ceteraſque peſtes ac potiſſimum Janſeniſtas illorum fraterculos, propugnare ſtudui. Tertius decimus certe liber totus in hoc argumentum inſumptus eſt. In quo tum Deum ſalvos omnes eſſe velle: tum vero Chriſtum ad univerſorum ſalutem, quantum in ſe erat, pertinere voluiſſe mortis, ac perpeſſionis ſuæ merita, accurate demonſtratum eſt. Addita eſt & Diſſertatio quædam contra heterodoxum, cujus exemplar ſeparatim editum, & avulſum jam, ut opinor, a me accepiſti. Plurimi hic Epiſcopi contra Janſenianam novitatem commoveri cœperant, & in hujus damnationem incumbere.

Digitized by Google

cumbere. Romæ ab Inquiſitoribus fidei damnatus eſt libellus quidam, ab iſta ſecta nuper Gallice ſcriptus & vulgatus ſub hoc elogio, *Catechiſmus de gratia*, in quo præcipua Janſenii venena collecta ſunt. Gaudeo Academicos Duacenos vexillum ſuſtuliſſe contra Lovanienſes Armacanos, ac palam defenſores ſe profiteri Catholici dogmatis: quod iſtorum aliqui nuper inſtituerant. Dominum precor, ut pacatis tumultibus, & diſſidiis, omnium animos, optato pacis, & concordiæ nexu, quam arctiſſime inter ſe devinciat: & ut pari cum Chriſtiana pietate progreſſu litteræ noſtræ ſuum tenere curſum incipiant. Vale mi Peter; ac mei in ſacrificiis precibuſque tuis fac perpetuo memineris. Lutetiæ Pariſiorum Novembris 25. 1650.

EPISTOLA LXXXVII.

MAGNA pridem conſtanſque de tua virtute, doctrinaque, & propenſo in litterarum cupidos ſtudio, ad nos fama pervenerat. Auxit hanc commendatione ſua, vir acerrimi judicii, ac ſingularis eruditionis Annatus, Aſſiſtens ſocietatis noſtræ; qui tum illa quæ de te memoravi non ſemel apud me prædicavit; tum hoc adjecit, neminem in bona tuenda cauſa, hoc eſt, Catholici dogmatis contra novas ſectas, auctoritate propugnanda, firmiorem te Romæ hodie vivere. Quæ res tantum in me tui excitavit amorem, ut quæ prima ſe mihi occaſio dediſſet, ea ut decreverim, ad ſingularem meam in te voluntatem, quod unum poteſsam, litterarum aliqua ſignificatione teſtandam. Hoc ut facere poſſem, peropportune mihi hoc tempore accidit, cum Theologicorum Dogmatum meorum Tomus quartus prodiret in lucem. Cognovi enim de Annato noſtro, priores tres, quos ante octo circiter annos elucubravimus, pergratos tibi fuiſſe. Quo majori ſpe ſum incenſus, non minus probatum iri tibi conſequentem hunc qui eſt de Incarnatione, propter argumenti copiam, & ubertatem, diviſus in partes duas. Accipies igitur hunc a me, pignus & obſidem voluntatis erga te meæ: ut mihi auram aliquam afflubis favoris ac patrocinii tui, quo adverſus malevolorum obtrectationes, quorum copiola temporibus iſtis annona provenit, tutum meae defenſum eſſe patiere. Ego vero tibi hoc viciſſim repromitto, nullo me umquam loco, amplificando honori tuo, quoad in me ſitum erit, defuturum. Vale.

EPISTOLA LXXXVIII.

Iſacio Haberto Epiſcopo Vabrenſi.

EXPRESSIT a me nuper novam lucubrationem Armacanorum inſolentia: quæ ſcriptis & factis, Catholicam cauſam vexare non deſinit. De factis porro jam auditum abs te, quid ab illis adverſus ſecularem veſtrum moliti ſint, tribus abhinc menſibus; quæve turbas iſtic conciverint: quibus idcirco narrandis ſuperſedendum mihi puto, quod eorum famam in longinqua pervulaſſe, & ad vos uſque perveniſſe mihi videtur. E libellis vero, quos doctrinæ ſuæ venenis reſperſos, frequentes in vulgus, eodem tempore, diſſeminarunt; unus illa fuit, quem mihi refutandum ſumpſi, ſcriptus ab Abbate anonymo: in quo Tridentini Concilii mentem ac ſententiam de gratia, ex Auguſtini doctrina, atque libris, interpretandam eſſe contendit. Quod quam ſubdole, callideque inſceperit; non eſt obſcurum. Non tam enim ex Auguſtini mente, quam ex ſua dictorum ejus expoſitione, Synodalia illius decreta ad hæreſim ſuam accommodare ſtuduit. Quod erat minime tolerandum. Ideo reſiſtendum illorum conatibus, & verſutis eorum conſiliis intercedendum eſſe decrevi. Idque, libro de hoc argumento edito, pro virili parte facere ſum aggreſſus. Quem librum, ſtatim atque in lucem prodiit, ad te mittere deſtinabam. Sed moram injecit rumor quidam a Sebaſtiano Cramoiſio confirmatus mihi; te propediem in hanc urbem eſſe venturum. Itaque ſuſtinui tantiſper, dum aut coram, quod optarem maxime, videre te, ac meum tibi velut adventurium munuſculum afferre poſſem: aut certi aliqui de adventu tuo certius cognoſcerem. Sed cum nihil adhuc exploratí de eo liquidique conſtaret, non potui differre diutius, quin officium meum reipſa tibi praeberem, atque inter negotioſiſſimas, ſed Dei ac proximorum amore conditas, & utiliſſimas occupationes tuas, illud laxamentum præberem; non injucundum, ut arbitror tibi, mihi vero cum ad obſervantiæ erga te meæ teſtificationem; tum ad mutuam in me tuam corroborandam & amplificandam benevolentiam, non mediocre momentum allaturum. Ac ne tarditati meæ nimium ſuccenſeas, adjeci πάρεργον neſcio quid, e Latino Ciceronis Græce redditum; quod ut in bonam partem accipias, meque ut feciſti hactenus, amare pergas, etiam atque etiam, Præſul Illuſtriſſime, precor.

EPISTOLA LXXXIX.

NÆ tu gratus homo es, qui tam puſilla in te officia mea tanti æſtimas, ut in iis commemorandis totam tuam epiſtolam conſumpſeris. Vellem dignius aliquod illius argumentum feciſſes. Etſi jucundius eſſe mihi nullum poteſt: non quod tanta eſſe, quanta vis, merita in te mea judicem, aut vero videri tibi cupiam: ſed quod tantillæ ea re ſpecimen & conjecturam animi tui capio. Intelligo enim, quantum ſis majoribus acceptis beneficiis officioſus ac memor futurus, qui in tam parvis remunerandis tam præter modum copioſus eſſe voluiſti. Itaque uti tua cauſſa plura velim, pluraque in dies eniter, tua me iſte liberalitas admonet: ſic tamquam agrum illum impendio majore, ac ſtudio colimus, qui commiſſa ſibi ſemina abundantiore frugum copia, & ubertate compenſat. Fac igitur ſciam, qua tibi in re, tuiſque rationibus commodare poſſim. Nam de Leonardo noſtro, cujus in Græcis operam præſto tibi eſſe cupis, certo potes confidere. De te enim diligenter ad eum ſcripſi: neque dubito, quin poſtulatis etiam noſtris majora ſponte ſit ſua facturus. Vale, & quod agis, mei apud Deum memor, felix & incolumis vive.

EPISTOLA XC.

QUANTUM ex epiſtola tua voluptatis ceperim, is ita demum æſtimare poterit, qui quanti te faciam, quantumque te amem, intellexerit. Amavi autem ex quo noſſe te cœpi, nitidamque tuam & ingenuam indolem, atque ad virtutum, honeſtarumque rerum fetus excipiendos apprime factam. Quas quia colere pergis, & ad pietatis honeſtatiſque ſtudia, iſta etiam doctrinarum, artiumque ſic adjicis, pluris ut hæc tamen poſteriore facias: (ſic enim te facere demonſtras) valde id me quidem delectat, atque ut perpetuo ſic tu inſtituas, hortor plurimum, & obteſtor. Nam quod mirifice, ex tuo illo docendi munere, jucunditate perfundi te ſignificas: non minus eſt hoc mihi, quam tibi jucundum. Eſt autem hic fructus animi, non ſolum obedientiæ præmium; quæ tota, hac ſuavitate perfunditur: ſed etiam illecebra laborum ac ſtudiorum iſtorum, ac vocantis & incitantis ad illa te Dei vox quædam & ſignificatio. cui te parere, & ad ea accommodare te, uti facis, oportet. Quamobrem fac conſtanti & erecto animo ſis; neque te difficultates iſtæ frangant ac dejiciant, quibus obſideri ſolent magnarum omnium ſummeque expetendarum initia rerum. Ego, ſi quid ad uſum tuum, aut ſolatium conferre poſſum, volo id aperte palamque a me poſtules: nihil enim, quod quidem in me ſitum erit, deſiderari abs te patiar. Tu tantum cura, uti animo, corporeque valeas. P. Rectori plurimam a me ſalutem dicito. & quod de Theologico meo opere ſciſcitari voluit; hoc illi meo nomine reſpondeto, id in curſu eſſe, & in dies procedere. Vale.

EPISTOLA XCI.

EX voto tibi ceſſiſſe profectionem hinc tuam, & cum Fixeno te cœlo paullatim in gratiam redire, valde gratulor. Sed exſpectanda eſt hiems: ea ſtomacho tuo decretoria tempeſtas erit. Quæ ſi moleſtior ſit, quem ad ferri debeat; tu vero & ad me, & uti juſſum te ais, ad P. Provincialem ſcribes. ego, quod ſum pollicitus, curabo

Digitized by Google

carebis ſedulo; nec te conflictari priſtinis illis incommodis patiar. Quamquam maxima ſum in ſpe, commodius te illic, quam dudum, fore: cura modo ut valeas, ac divinorum colloquiorum ſuavitate, beatoque illo otio ſic fruere, ut valetudinis rationem interim habeas; nec ultra corpuſculi tui vires enitare. Plura itidem, ut facturum te minaris, ad te ſcribam poſtea. Nunc tam multis reſpondendum mihi fuit, ut longiori eſſe non liceat. Tu vaiim fratres noſtros, qui ex ovili hoc noſtro in longinqua paſcua nuper evolarunt, a me ſalutes; quibus omnibus, ut & tibi, læta omnia precor ac tranquilla. Vale.

EPISTOLA XCII.

JAMDUDUM in ære tuo me eſſe, non ſolum memini, quod quivis debitores faciunt: ſed etiam præ me fero, quod non ſolent, niſi probi & ad ſolvendam parati. Itaque tardum licet, certum tamen nomen hoc experiere ſemper. Ac niſi tu me, ego te penitus noſſem: hoc eſt, niſi ego te minime querulum ac moroſum exactorem eſſe ſcirem, & tu me in tui amore perſeverantem & conſtantem conſideres: tarditatem illam meam excuſarem diligentius. Nunc pluribus nihil opus eſt. Ac tanta eſt mea de te fiducia, ut tanto intervallo reſcribens, etiam perbrevi epiſtola defungi ſatis habeam, neque offenſionem ullam ex ea te metuam. Quod igitur animo vales & corpore; & utroque, ſed illo maxime, confirmatis in dies, & fis robuſtior, id quod ex tuis litteris intellexi; magnam mihi affert voluptatem: quia te amo plurimum, ac tibi eſſe quam optime cupio. Erit autem ſi, quod hactenus facis, pietatis religioſæ cultum cum litterarum ſtudiis ita temperes, ut plaſculum priori illi potiorique parti tribuas; & utrumque tamen ex virium tuarum, ac corpuſculi modulo & captu metiare: ne idem, quod agris interdum, eveniat tibi; ut in unam alterumque proventum, quidquid in te eſt roboris ac ſucci profundas, atque conſumas. Vale.

EPISTOLA XCIII.

NON concedam tibi, majori ut voluptati tibi ſit, quam mihi, quod inſequente anno futuri una ſumus. Hoc enim jamdudum, quod tu ipſe ſcis, non ſolum optaveram, ſed efficere conatus eram: quod ſuaviſſima & amantiſſima Dei providentia utrique tandem ex voto tribuit; de quo immortales illi gratias ago. Equidem ſi mea erga te tibi dubia voluntas eſſet, ac niſi te certo confidere paratem, tua me cauſſa omnia cupere: longior eſſem in venditanda ac deſpondenda tibi opera mea. Sed quia nihil eſt, quod quidem in me ſitum ſit, quod de me polliceri tibi non poſſis: hoc unum dicam; quantæcumque ſpei expectationique tuæ reſponſurum me eſſe, quibus poſſum officiis; ac te tuaque ſtudia in me eſſe ſuſcepturum. Vale.

EPISTOLA XCIV.

POSTREMÆ litteræ tuæ, etſi aliquantulum iis indormierim, haud penitus exciderunt animo meo. Iis ſi minus tempeſtive reſcribo, ignoſcere debebis occupationibus noſtris; e quibus tamen evigilare quamlibet longo intervallo, & expergiſci ſoleo; ut amicis meis, officioque ſatisfaciam. Tu cum de priſtino pietatis ſtudio neque remittis quicquam, & novis etiam auctibus cumulas; antiquum obtines: fecitque quod te facere ſemper volui, & vero ſum hortetus. Sed adjunges etiam, ſi me audis, amorem litterarum, contentionemque diſcendi; ne altero pede claudices, ſi uni tantum inſiſtas. Spero non defuturam tibi voluntatem: ſed neque deeſt ingenium, cui tu nimium diffidere mihi videris, ac de te ſentire demiſſius. Quæ tum laudanda moderatio eſt, ſi non ex anguſto & puſillo animo prodeat; quem in re magnum & erectum eſſe cupio, atque ut terrena omnia contemnentem, ſic de Divina ope & gratia nihil non ſperantem: quæ tuis conatibus ſine dubio reſpondebit, & ſucceſſum dabit ſpe etiam tua utroque majorem. Vale.

EPISTOLA XCV.

QUOD morbi genus ſit, quo tamdiu conflictor ac maceror, peramanter ac benevole requiris. Ego, ut paucis tibi ſatisfaciam, ſcire te volo variam illud eſſe, nec uniuſmodi. Sed præcipuus in eo capitis eſt dolor, quod dimidium atrociter, ac pæne ſine intermiſſione, dies me noctesque pungit ac lacerat. hoc græci medici ἡμικρανίαν vocant; ſed hoc intereſt quod plerumque temporarium eſſe ſolet, nec ſane perpetuum: in me, uti dixi, propemodum continuum eſt, & adverſus remedia contumax. Ad hoc levandum cum varia tentata ſint, tum hoc tandem perleve nactus ſum allevamentum, Nicotianæ, quam vocant, uſum. Eſt id herbæ cujuſdam genus, oppido vehementis: cujus folia mandere cum cœpi, paullulum dolor interquieſcit: ſed ei ſuccedit ſtupor quidam, ac velut torpor capitis, qui in totum corpus redundat. eam Græci νάρκωσιν appellant. Is ubi ſuas partes agere cœpit, tantus virium defectus ac deliquium oritur, ut propemodum intermortuus jaceam. Sed qualiſcumque is eſt, tolerabilis mihi videtur, præut aſt morſus ille ac laniena capitis quam ἡμικρανίαν affert. Quocirca hæc me alternis, ac per vices, ægritudinis angit ſucceſſio, vix ut reſpirandi locus ſit. Hoc in tanto cruciatu unicum ac ſingulare remedium eſt, Chriſti Domini recordatio, qui ſummam Chriſtianæ felicitatis in cruce conſtituit, id eſt, dolore perferendo tam animi tum corporis. Sed pervincenda, & ſuperanda eſt, illius ope, ægritudo hæc, quæ quamlibet diuturna, perpetua certe eſſe non poteſt, nec ultra mortem extenditur. Cujus cum vel ipſa memoria horrori eſſe ſoleat, mihi ſuaviſſima, & optatiſſima jampridem eſſe cœpit. Hanc enim velut portum ac terminum angorum omnium ex intervallo reſpicio, non ſine jucundiſſimo quodam ſenſu voluptatis. Idque non meritis adſcribo meis, ſed promiſſis Domini Jeſu, qui nobis certiſſimam ſpem æternæ vitæ, ac quietis, morte ſua repræſentavit. Quam, ut tatem aliquando ſeciet, tuis ac piorum omnium precibus aſſecuturam me eſſe confido. Vale, ac mea cauſſe, quod tu facere non dubito, id ab illius clementia poſtulare perge.

EPISTOLA XCVI.

ΟΥΙΛΛΕΛΜΩ ΤΩ ΛΕΩΝΑΡΔΩ
τῷ ἐκ τῆς ἑταιρίας Ἰησοῦ, εἰς Ῥωσίμαγον.

Χαίρειν Πετιβίος τῷ Λεονάρδῳ λέγει.

Οὐκ ἔστιν, ὦ φίλ, νοτρικὸς δ' αἰτία,
Δι' ἣν ἐλινύουσά μ' ὑπεστάλη σιγή,
Οὐτ' ἀντιγράψαι μηδεὸ οἷς φθάσας γράφων,
Ε'πλιξας ἡμᾶς, καὶ κομψαῖς μέβαις.
Ο' δὲ ξυναμφοῖν, σοῦ τ' ἐς ἡμᾶς ἔμφυτον
Στοργὴν, φρενῶν τε ἐξῆ σοφῶν τέκμαρ λαβὼν
Αἰνῶ ἰάνθην. ἀλλ' ἀμειβόμενον ὅμως
Ε'ς ὃ παρῆσαν ἐκ ἔτυχά του χέρων.
Τί δὲ παθόντα μ' οἰκὸς ἐκπῆσαι σῖγον;
Μάθοις ἂν ἤδη. Νομάδος φύβδω Σκύθα,
Η' καὶ πλάνητος Α'ραβος, ἐν τῷ νῦν βίον
Ο'χλοῦντα σκηνήν· ἢ, ὅπως σημαίνω ἐρῶ
Μᾶλλον, μαθητῶν τὸ βροτιεῖσι λόγῳ,
Α'σκων, ἀεὶ ἀστατοῦντα, μὴ τυχεῖν τόπω·
Τῇδ' ἂν πάλιν, κἀκεῖσε φυξίμῳ ποδὶ
Χώρας ἀμείβων, καὶ πόλεις, ὡς ἂν τύχοι,
Δίκην φυτευθ, εἶτ' ἀσάρκου πολέματος.
Οὐκοῦν ἐμοὶ τι πρὸς σὲ γράψαντι χερὸς
Οὐ πρῆξιν ἐνεῖ· πῶ γὰρ ἂν χαροι χθονὸς
Τὸ μοι ποθοῦν γράμματα, ἢ τί πᾶ του καλῶ;
Νῦν δ' ὡς σαφ' εἰδὼς τὸ σοὶ γαίης ἢ τινος,
Θαῤῥῶν ἐπεμψα σοί, ὃ μοι χαίρων δέχε·
Κἀμοὶ λιτῇσιν ἄμεινον πρᾶξαι θεῶν,
Τάξιν δ' ὁμοίαν ἐξ ἐμοῦ πεπεισμένον.
Ε'ρρωσο, ἢ σὺν μοι φρέσινα' ἐπιστάμην.

Ε'ν τῇ Λουτεκίᾳ τῇ κε' Γανίου.

EPISTOLA

EPISTOLA XCVII.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΩι ΤΩι ΛΟΓΓΟΤΕΤΩι
τῷ ἐκ τῆς ἑταιρείας Ἰησοῦ, εἰς Ῥωμαίους.

ΕΤΓΕ ὅτι χρηστομαθὲς ἔφθης ποιῶν τινα τῆς ἐπιστολῆς [illegible], καὶ ἑλληνίζειν συνεχώρησας, οὐκ εἰδὼς ὧν πρότερον τοῖα ποιῶν, [illegible] πρὸς ἐμὲ. Ἄγαμαι μὲν ἐν σε τῆς φιλανθρωπίας ἕνεκεν, καὶ δέχομαι τὴν πρόκλησιν, ποίς τε ἴσον, καὶ ὁμοίως ἀντιπεμψεῖν [illegible] βούλομαι, ὅσον ἂν ἐγχωρῇ. Οὐ γὰρ ἔξεστί μοι ἀεὶ, διὰ [illegible] ἕνεκα, καὶ διὰ φόρτον πραγμάτων. Τοιγαροῦν συγγνώσῃ [illegible] μοι πρὸς σε χαρίεν ἀπαντᾷ ἤδη ἡ ἐπιστολὴ, ἀλλὰ τὸ [illegible] ὑστερεῖ. Οἶδα γὰρ σαφῶς, οὐκ ἀνέσει μόνον, ἀλλὰ καὶ [illegible] ἰδὼν, ποῖός τις ἀεί με διὰ πραγμάτων ὄχλος περιίσταται, [illegible] ἐπιλήσμονα πανταπασι διὰ ἄλλων ἀπάντων, [illegible] ἐκφέρει. Ἀλλὰ τὰ μὲν [illegible] ἐάσωμεν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, [illegible] ὁ δὲ [illegible] πρότερον ἔγραψα, [illegible] ἀναγκαῖον [illegible] συγγραφομένων· [illegible] Ἀμέλει ὁ Γεραλάρτος ἤδη παρ᾿ ἡμῶν [illegible], [illegible] οἱ δὲ ἄλλοι, [illegible]. Ὅτι μὲν ἐν ἔῤῥωσαι, καὶ ὑγιῶς ἔχεις, καὶ πάντα σοι κατὰ [illegible] χωρεῖ, χαίρω μάλιστα, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστῶ. [illegible] ἡμᾶς, οἷα καὶ [illegible] συγχαρῶ [illegible] οὐδεμίαν γράφειν ἀνάγκην εἰσί μοι· ἀλλ᾿ [illegible], καὶ δεῖξαί σε, [illegible] μνήμην ἔχων ἐμὰ [illegible], ἄξιον [illegible], καὶ τῆς ὑμῶν φιλίας, [illegible] καὶ [illegible], καὶ ἐν προσευχαῖς· ἵνα [illegible] συνδεόμενοι, καὶ τῷ Θεῷ, καὶ [illegible] βέλτιον, καὶ [illegible]. Ἔῤῥωσο μάλιστα ἀεὶ, καὶ παρ᾿ ἐμοῦ ἄσπασαι τὸν [illegible] ὑμῶν. Ἐν τῇ Ἀντικίρᾳ, Ἰανουαρίου τῇ ι᾿. ,αχλε´.

EPISTOLA XCVIII.

ΟΣΟΝ μὲν εἰς τοὺς λόγους σπουδῆς, καὶ προθυμίας εἰσφέρεις, ἐξ ὧν ἐντεῦθεν εἰς τὰς Ἐνετὰς ἀπῆλθες, [illegible] ἐμὲ γράφειν ἔφης, καὶ ταῦτα ἑλληνικῶς· [illegible] χθὲς καὶ πρώην ὁ μάλα ἔμπειρος ἂν, ὅσον γε ἐμοὶ [illegible]· μᾶλλον δέ ὁ παρὼν [illegible]. [illegible], ὁρῶν [illegible] γενναίως ἀφιέμενον σε [illegible], καὶ τὴν εἰς ἅπαντας σου [illegible], καὶ ἀγχί[illegible]· ὃ τι ἐπιδοξόν ἐστι, [illegible], αὐτίκα φιλοπόνως, καὶ κατὰ κράτος [illegible]. Θαυμά[illegible] δέ μοι ἔπεισι καὶ τὴν [illegible] ἱκανὴν συμφορὰν, καὶ [illegible] σοι ἐν [illegible], ὡς ἀφορμὴν [illegible] καὶ [illegible]. Οὐκοῦν ἄξιος [illegible] χαίρειν [illegible] σε Θεῷ, καὶ ἐν [illegible]· ἀλλὰ καὶ τοῖς [illegible], [illegible], καὶ καθ᾿ ἡμέραν ἐπιδιδόναι πρὸς τοὺς λόγους, φιλομαθὴς [illegible], καὶ οὐκ αὐτὸς, πρὶν ἂν εἰς ἄκρον ἐλάσῃς [illegible]. Τοσοῦτον γάρ ἐστι τὸ [illegible], τὸ ἐλπίζειν ἡμᾶς [illegible], ἂν μὴ [illegible] ἀφιέμενος [illegible]· [illegible] μᾶλλον δὲ τοῖς [illegible], λαμπρῶς, καὶ [illegible], καὶ ἱδρῶτος τὰ ἐπαθλα. Ἔῤῥωσο [illegible], ἢ ἐν ταῖς εὐχαῖς μνήμην ἐμοῦ ποιούμενος [illegible]. [illegible] σε [illegible] οἱ γνήσιοί σου διὰ ἀδελφῶν· [illegible] ἐπιλάθωνται ἡμῶν.

EPISTOLA XCIX.

ΔΙΑ᾿ πολλοῦ μὲν, καὶ [illegible] τῇ τιμίᾳ σου κεφαλῇ· πρέπον δὲ νῦν [illegible], καὶ [illegible] τῷ παρόντι [illegible]· [illegible] ὅπῃ ἂν, καὶ ὅσον ἂν ἐγχωρῇ, ὁ [illegible] καὶ [illegible], [illegible] πολὺ βέλτιόν ἐστι, καὶ φιλο[illegible]τερον. Ἐν μὲν οὖν πρὸς [illegible], καὶ [illegible] τὴν ἐπιστολὴν, πολὺν ἄν τις [illegible], καὶ [illegible] τὴν αἰτίαν, [illegible] ἔδοξα, [illegible], καὶ [illegible]. ἐπειδὴ δὲ τὰ καθ᾿ ἡμᾶς [illegible], [illegible] καθ᾿ ἡμέραν ἀσχολίαις τὸν βίον ἄγομεν, [illegible] πρὸς σὲ τὰς ἀπολογίας [illegible]. Τὰ μὲν δὲ κατ᾿ ἐμὲ, ταῦτα. Σὺ δὲ, ὦ προσφιλεστάτη κεφαλὴ, ἄγαμαι, καὶ

θαυμάζω σὲ εἰς τὰ ἑλληνικὰ προκοπῆς, ὅτι ἐν βραχεῖ οὕτω λαμπρὰν, καὶ ὑπερφυᾶ πεποίηκας δόσιν, ὡς ἐπιστάσαι με μεταξὺ τὴν σὴν ἐπιστολὴν ἀναγινώσκοντα πότερον ὁ αὐτὸς ὢν εἴη ὁ Τορμαῖος, ὁ πρώην ἑλληνίζων πρὸς ἐμὲ, ὁ [illegible] πατὴρ τῆς περὶ [illegible] ὑπερβαλλούσης ἐπιστολῆς, κατά τε τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, καὶ κατὰ τὴν ὀρθότητα τῆς συγγραφῆς. Εἶγε, καὶ οὕτω βούλει, κατὰ τὸν Ὅμηρον, καὶ ἴθι, ὡς μετ᾿ ὀλίγον εἰς ἄκρον ἐλάσεις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἂν οὕτως ἀεὶ [illegible] εἰς τὸ πρόσω ἵεμενος, καὶ καθ᾿ ἡμέραν ἐπιδιδῷς. Ἔῤῥωσο, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν προσεύχεσθαι μὴ [illegible] ποτε.

EPISTOLA C.

ΝΙΚΟΛΑΩι ΤΩι ΖΟΡΑΒΙΩι
ἰατρῷ καὶ μαθηματικῷ βασιλικῷ, εἰς Οὐικρογόβιον.

ΤΗ᾿Ν παρὰ σοῦ εἰς ἐμὲ πεμφθεῖσαν ἐπιστολὴν ἀναγινώσκοντι μοι, πρῶτον μὲν ἐπῆλθεν ἀγαθὰ σε τῆς δαιμονίας [illegible] τὰ ἑλληνικὰ σπουδῆς· ὑφ᾿ ἧς προήχθης νῦν τῆς μακρᾶς ἀφασίας, ἢ εἰς στιγμὴν, ὡς εἰπεῖν, [illegible], πρὸς τὴν αὐτὴν ἐκκαλέσασθαι φιλοτιμίαν, δι᾿ ἧς ἔγραψας ἑλληνικὴ φθεγγομένην ἐπιστολὴν, [illegible] ὄντι τοῦ φίλου, καὶ πολλὴν κατηγορεῖς τὸν [illegible] περὶ τὰ [illegible] πρᾶξιν. Ἔπειτα δὲ [illegible] οἷα ἔγραψας, καὶ ἃ τὸ πλεῖστον ἐπέχει μέρος τῆς ἐπιστολῆς· ὡς ἐγὼ [illegible] τὰς τοῦ Κικερωνος ἐπιστολὰς, καὶ [illegible] ἑλληνικὰ μεταφράζειν [illegible] ποτε, [illegible] δόξαν [illegible]. Καίτοι οὐδὲ [illegible] τι [illegible] ἐμοὶ [illegible] βουλομένῳ· [illegible] γε καὶ [illegible]· [illegible] μέγα, [illegible] τι [illegible] περὶ [illegible] ἐν τῇ [illegible] τῆς Παρέργων ἐπιστολῇ, [illegible] (οὐ γὰρ [illegible]) ἀφορμὴν [illegible]. ὁ μὲν [illegible], ὡς [illegible] εἰς [illegible] ἐλθεῖν τὸ [illegible] ἐγχειρήματι [illegible] τῷ ὄντι, καὶ τῇ ἐμῇ ἡλικίᾳ [illegible] πρέποντος. Ὥρα γοῦν [illegible], [illegible] τῷ [illegible] αὐτῷ, ὑπομιμνήσκεσθαι ὅτι πάρεργον [illegible], οὐκ ἔργον, [illegible] τῆς [illegible], [illegible], καὶ τὸ [illegible] συγχωρῶ, τὸ [illegible] βιβλίον τῆς [illegible] Κικέρωνος μετ᾿ ὀλίγον [illegible], [illegible] ὑπ᾿ ἐμοῦ [illegible], καὶ εἰς [illegible] ἐκδοσιν [illegible]· ἵνα [illegible] γὰρ χαρίσωμαι τοῖς φιλολόγοις ὑμῖν, καὶ τῆς ἑλληνικῆς [illegible]. Ἔῤῥωσο.

EPISTOLA CI.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΤΩι ΚΟΣΣΑΡΤΙΩι
εἰς Αντικιαν.

ΟΥΚ ἐν αἰτίᾳ ἔχοιμί σε, ὦ [illegible] μεμψίμοιρος [illegible], ὡς ἀναίτιον αἰτιᾶσθαι· τοὐναντίον δὲ χάριν ἴσημι πολλὴν, ἀνθ᾿ ὧν ἔγραψας πρὸς ἐμὲ, καὶ ταῦτα ἑλληνιστὶ, μάλα σοφῶς, καὶ [illegible], [illegible] μουσαι. [illegible] δ᾿ ὧν ἔγραψας, οὐδὲν δυσχερὲς, οὐδὲ γραφῆς δεόμενόν ἐστι. πάντα γὰρ [illegible] σοι [illegible], [illegible] ἅπαντα, ἃ ἂν ἐθέλῃς. Τὸ μὲν οὖν [illegible] σε, καὶ βέλτιον ἔχειν, [illegible] δὲ καὶ τὸ κάλλιον [illegible], καὶ [illegible], ὅσον ὑμεῖς, ὅσον [illegible] δυνάμαι. Εἰ γε [illegible] ὁ νόσος [illegible], [illegible]. Ἀλλ᾿ ὅσον ἡμεῖς ἐχάρημεν τῇ διὰ [illegible] ἀναβιώσει, [illegible] ὁ θάνατος [illegible] κάλλιστα καὶ [illegible] ὑπηρέτιν. [illegible] τὸ [illegible], ἡ ἐμὲ παραλιποῦσα, [illegible], καὶ [illegible], ὡς τὸν [illegible] μετήγαγε βίον. ὡς [illegible] τετύχηκεν ἐκείνη, [illegible] ἡμῶν μὲν [illegible]· [illegible] δὲ [illegible] τὴν [illegible]. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῷ Θεῷ ἐν γόνασι κεῖται. Τὰ δὲ καθ᾿ ἡμᾶς ἔχει, ὡς φίλον ἐστὶ τῷ Θεῷ, [illegible]· καὶ οὐδὲν [illegible] μεταβολῆς [illegible]· [illegible] δὲ, χάριν ἔχω [illegible]. [illegible] δὲ τῷ Θεῷ [illegible]. Ἄκουσαι [illegible] σοι φίλοι παρ᾿ ἐμοῦ· [illegible] δὲ [illegible], [illegible], [illegible] ἐν Χριστῷ [illegible], καὶ [illegible] ὑπὲρ ἐμοῦ [illegible], [illegible] ὑμεῖς [illegible]. Ἔῤῥωσο, ἐν Λουγδούνῳ τῇ [illegible] Αὐγούστου δεκάτῃ. ,αχλβ´.

EPISTOLA CII.

PERGIS de me bene mereri, & quæ mea intereſſe putas, officioſe commonere. Vel illud cujuſmodi eſt, quod nuperrime ſignificaſti, furtivo neſcio quo libro famam meam appeti a novæ doctrinæ fautoribus: quaſi mutata ſententia id ego nunc impugnem, quod ante ſtudioſe propugnaveram; nec levi quidem in re,

ſed quæ religionis Catholicæ ſummam contineat? Ais ergo vulgari hoc ab hominibus iſtis, me in Prædeſtinationis negotio, non a Catholicis tantum, ſed etiam a me ipſo deſciviſſe. Non eſt recens illa calumnia, nec in me conflata nuper: ſed vetus & rancida querela, quam ſexcentis locis obtritam a me habes, & manifeſte convictam. Quidnam igitur eſt, cujus cauſſa tanti ab impura illa natione clamores editi ſunt? Aiunt me in ſexto capite libri primi Theologicorum Dogmatum, Tomo I. ita de Prædeſtinatione ſenſiſſe; ante prævisa ulla merita ad æternam ſalutem deſtinari homines, idque non tantum Auguſtino ita viſum eſſe, ſed etiam pro fidei decreto a Catholicis habitum; quod lecus deinde ſcripſi, & ſedulo docui.

Magnum illud crimen eſt, nec ſimplici pœna mulctandum, ſi tamen verum eſt: quod profecto non eſt; ſed inſignis oſcitantiæ eſt hæc illorum criminatio. Attenderent, quam ego caute ac ſubtiliter iſta diſtinxi; Gratiam, & Prædeſtinationem. Dixi primam univerſe, in iis quæ ad Gratiam & Prædeſtinationem attinent, majorem Auguſtini rationem, quam ceterorum Patrum, habitam. Sed cum ad eam veni partem, quæ fide certa & Catholica eſſe meo judicio deberet, ita ſum locutus: *Cujus, Auguſtini, de Gratia ſententiam, quotquot deinde conſecuti ſunt Patres ac Doctores, tam vero Eccleſiæ Romanæ Præſules, Præſulumque conventus alterum, veram & Catholicam eſſe judicarunt.* Num qua hic Prædeſtinationis mentio? De Prædeſtinatione vero non idem dixi; ſed ergo viſum eſt Auguſtino, eam ſola ex Dei voluntate pendere: liberum tamen cuique eſſe monui, quam vellet ſectam perſequi; idque adeo diſerte ac perſpicue docui, ut quaſi ſolaribus radiis teſtatam & expreſſum illud reliquerim. Velut iſta ſunt, quæ in primo capite libri decimi, his verbis expoſui. *Verum non omnia, quæ in refellendis hæreticis iſtis ab Auguſtino propoſita ſunt, pro Catholicis immotiſque decretis habentur ab iis ipſis, qui illius doctrinam commendant, Pontificibus,* &c. Tum inferius paullo: *Ex eo genere profundiorum quæſtionum, quæ nihil ad negotium Gratiæ pertinent, eſt illa de Prædeſtinatione controverſia, de qua cuivis, utrum velit, ſequi, Romani Pontificis ſententia illa permittitur.* Quorſum igitur tanti latratus, & querelæ ab iſtis editæ ſunt ab illis? aut quis contrariæ opinioni locus in his verbis, quæ tam certis & Catholicis præſidiis undique vallata, ac munita reliqui?

Venio jam ad illam reprehenſionem Latinorum verſuum, in quibus ita me locutum criminantur, ut Semipelagianorum ſententiam totidem verbis amplexus videar. His maxime offenduntur:

——tamquam non gratia cunctos
Oblata alliciat, vitioque ſit irrita noſtro,
Cui nos deficimus, non deficit illa volentes.

Sed quis non videt verba illa probo & Catholico ſenſu uſurpari? Neque vero hæreſis, quam Proſper & alii Catholici in iſtorum verbis ſubodorati ſunt, hæſit in vocibus præciſe ſumptis: ſed in iiſdem, quatenus hæretico ſenſu ab illis uſurpabantur. Filium ingenitum eſſe qui dixerunt, facile pro hæreticis judicati ſunt: cum tamen alio ſenſu Filius ingenitus, hoc eſt, increatus a Catholicis paſſim vocatus ſit, nimirum ſi ἀγέννητος per unicam ν conciperetur. Cujus tamen diſcriminis, nulla ratione habita, complures Veterum, ſimpliciter Filium ἀγέννητον & ἀγένητον dici vetuerunt: ac primum Epiphanius, differentiam eſſe aliquam inter utrumque, conceptis verbis adnotavit, ut in quinto libro Tomi ſecundi diligenter obſervare memini. Qui tum igitur ἀγέννητον eſſe dixerunt Filium, & ἀγένητον, promiſcue ſumptis vocibus, hæretici habiti ſunt: donec poſtea, re diligentius perſpecta, differentia vocum in auctoritatem abiit. Lege, ſi quidem otium eſt, quæ nos accurata de iſtis vocibus expendimus in libris de Trinitate. Idem & in myſterio Incarnationis, de variis vocibus dici poteſt; quarum obſervatio facilis, difficilis ac moroſa commemoratio, & epiſtolæ modulum ſuperans. Hinc perſpicuum eſt, pleraſque voces a Catholicis uſitatas, aut contra ſuſpectas iiſdem, ac repudiatas, in alius tranſiiſſe contrarios: ac Semipelagianos juſte a Catholicis notatos, quod *oblatam eſſe omnibus gratiam* dicerent; ſic nimirum illud intelligentes, ut ſuapte induſtria, & naturæ viribus, ſine ullo ſupernaturali præſidio, per ſe niti & aſſentiri poſſent: me in Catholico hæſiſſe ſenſu, qui tam clare, tam conſtanter, gratiæ adjutorium ad conſenſum neceſſarium eſſe, ſum teſtatus. Sileant igitur, & moleſti obtrectatores gratis eſſe deſinant: ne toties iiſdem calumniis repetitis, eadem ſit fidei repetenda profeſſio.

Hæc de illorum conviciis, & maledictis habui quæ breviter tibi reſcriberem. Quas enim contumelias, & probroſa, ac mordacia de me dicta paſſim injiciunt, ea contemptu magis videntur, quam ſeria refutatione digna: cum facile id omnes intelligant, talibus conqueſtionibus hoc illos quæſiſſe ſolum, ut vel impeditum aliis rebus ac diſtractum, ad ſeſe importune verterent; vel ægrum & corpore male habitum implicarent magis, neque conquieſcere ſinerent: ſi aum nacti eſſent, qui illorum importunitate moveretur. Quod vero mihi ſenectutem & ejus incommoda, tamquam divinitus inflictam pœnam objiciunt: faciant illiberaliter, qui & ea dicendo majora faciant, & communem omnibus conditionem neceſſario ſubeundam in crimen trahant, ac contemptæ & ludibrio habitæ doctrinæ ſuæ ſupplicium id eſſe nominatim fingant, quod illius ſectæ ſautoribus, velint, nolint, inevitabile eſt. Niſi forte perpetuitatem quamdam florentis ævi propterea meriti adeptique dici poſſint, quod communem parentem Eccleſiam Catholicam adeo fœde contempſerint, & ejus decreta nihili hodieque pergant facere, ſed ſpernant potius, & impugnent. Ego vero in ea, quam illatam mihi divinitus objiciunt, calamitate hærere malim, atque in illa citius amori, quam partes iſtas, ac dogmata, aut amplecti, aut non toto pectore deteſtari. Quam meam profeſſionem, tamquam ultimam ac cycneam vocem, ita obſignatam relinquere ſtatui; ut in ea ſalutem meam, ac pietatem, qua religioſius ad hanc diem haberi ſtudui, verti ac contineri perpetuo velim. Vale, & poſtremum hoc meum de nova iſta doctrina judicium, pro certa fidei regula haberi a me, teſtatum omnibus, quorum intereſt, facere memineris. Aurelianis 8. Septembris, 1652.

INDEX

Digitized by Google

INDEX EPISTOLARUM.

LIBER I.

NUNCUPATORIÆ.

Ep. I. Ludovico XIII. 298
II. Henrico Borbonio Metenſi Epiſcopo. 299
III. Eidem. ibid.
IV. Antonio Borbonio Comiti Moretao. 300
V. Franciſco Brulario. ibid.
VI. Nicolao Verduno ibid.
VII. Joanni Nicolaio. 301
VIII. Gulielmo Vairio. ibid.
IX. Franciſco Card. Rupifucaldo. 302
X. Gabrieli Albaſpinao. 304
XI. Ludovico Borbonio. 305
XII. Ludovico XIII. ibid.
XIII Petro Jannino. 306
XIV. Carolo Bellomanerio. ibid.
XV. Ant. Segnerio. 307
XVI. Ludovico Caumartino. ibid.
XVII. Οἰϐδώ τῷ ἐχθρῷ. Ibid.
XVIII. Τῷ αὐτῷ. 308
XIX. Φιλάδελφω ποιητῇ. 309

LIBER II.

PHILOLOGICÆ.

Ep. I. Jacobo Mallebrancquio. 310
II. Joanni Billio. 311
III. Antonio Lalouvero. Ibid.
IV. Eidem. 312
V. Petro Poſſino. 313
VI. Eidem. 314
VII. Eidem. ibid.
VIII. Ægidio Bucherio. 315
IX. Georgio Schonbeego. 316
X. Stephano Vito. Ibid.
XI. Arnoldo Cathio. 317
XII. Brunoni Cognato. 318
XIII. N. Ibid.
XIV. Gottifredo Vendelino. 319
XV. Eidem. Ibid.
XVI. Eidem. 322
XVII. Eidem. ibid.
XVIII. Heriberto Roſvverdo. 324
XIX. Eidem. 325
XX. Eidem. Ibid.
XXI. Auberto Miræo. ibid.
XXII. Petro Crugero. 326
XXIII. Eidem. Ibid.
XXIV. Eidem. 328
XXV. Joſepho Mariæ Suareſio. 330
XXVI. Caſimiro Sarbievio. ibid.
XXVII. Rolando Mareſio. 321
XXVIII. N. 322
XXIX. N. 333
XXX. Joſepho de Voiſin. ibid.

LIBER III.

OFFICIOSÆ.

Ep. I. Urbano VIII. 335
II. Eidem. Ibid.
III. Eidem. 336
IV. Franciſco Card. Barberino. 337
V. Eidem. Ibid.
VI. Eidem. ibid.
VII. Eidem 338
VIII. Eidem. ibid.
IX. Eidem. ibid.
X. Eidem. ibid.
XI. Andreæ Sebotto. 339
XII. Eidem. ibid.
XIII. Eidem. ibid.
XIV. Eidem. Ibid.
XV. Eidem. 340
XVI. Heriberto Roſvverdo. Ibid.
XVII. Eidem. ibid.
XVIII. Eidem. ibid.
XIX. Eidem. 341
XX. Eidem. ibid.
XXI. Eidem. ibid.
XXII. Eidem. ibid.
XXIII. Eidem. ibid.
XXIV. Eidem. 342
XXV. Eidem. Ibid.
XXVI. Eidem. ibid.
XXVII. Franciſco Vavaſſori. ibid.
XXVIII. Eidem. 343
XXIX. Eidem. ibid.
XXX. Eidem. ibid.
XXXI. Eidem. 344
XXXII. Eidem. ibid.
XXXIII. Eidem. Ibid.
XXXIV. Eidem. 345
XXXV. Eidem. ibid.
XXXVI. Eidem. 346
XXXVII. Eidem. ibid.
XXXVIII. Eidem. ibid.
XXXIX. Nicolao Borbonio. ibid.
XL. Eidem. 347

XLI.

Digitized by Google

XLI. *Sicbordo Gachienſi.*	ibid.	LXXII. *Joanni Bollando,*	ibid.
XLII. *Franciſco Bravo*	Ibid.	LXXIII. *Eidem.*	ibid.
XLIII. *Vincentio Marinerio.*	348	LXXIV. *Eidem.*	ibid.
XLIV. *Euſebio Nierembergio,*	Ibid.	LXXV. *Eidem.*	ibid.
XLV. *Petro Caſtellarnavio.*	Ibid.	LXXVI. *Eidem.*	357
XLVI. *Bartholomæo Morlanezio,*	Ibid.	LXXVII. *Eidem.*	Ibid.
XLVII. *Hieronymo Aleandro.*	349	LXXVIII. *Eidem.*	ibid.
XLVIII. *Lucæ Holſtenio.*	Ibid.	LXXIX. *Eidem.*	ibid.
XLIX. *Mutio Vitelleſco.*	Ibid.	LXXX. *Eidem.*	ibid.
L. *Eidem.*	350	LXXXI. *Eidem.*	ibid.
LI. *Eidem.*	ibid.	LXXXII. *Eidem,*	358
LII. *Eidem,*	351	LXXXIII. *Eidem.*	Ibid.
LIII. *Eidem.*	Ibid.	LXXXIV. *Eidem.*	Ibid.
LIV. *Eidem.*	ibid.	LXXXV. *Eidem.*	Ibid.
LV. *Franciſco Piccolomineo,*	Ibid.	LXXXVI. *Eidem.*	Ibid.
LVI. *Gaſpari Gevartio.*	352	LXXXVII. *N.*	359
LVII. *Eidem.*	Ibid.	LXXXVIII. *Iſacio Haberto,*	Ibid.
LVIII. *Eidem.*	ibid.	LXXXIX. *N.*	Ibid.
LIX. *Alberto Cicitio.*	Ibid.	XC. *N.*	Ibid.
LX. *Stephano Menochio.*	353	XCI. *N.*	Ibid.
LXI. *Terentio Alciato.*	Ibid.	XCII. *N.*	360
LXII. *Eidem.*	Ibid.	XCIII. *N.*	ibid.
LXIII. *Joan. Bapt. Roſſio,*	354	XCIV. *N.*	Ibid.
LXIV. *Eidem.*	Ibid.	XCV. *N.*	ibid.
LXV. *Athanaſio Kirchero,*	Ibid.	XCVI. Οὐϊλέλμῳ τῷ Λαυνδέρῳ	ibid.
LXVI. *N.*	ibid.	XCVII. Φραγκίσκῳ τῷ Λαγγοίτῳ.	361
LXVII. *N.*	355	XCVIII. *N.*	Ibid.
LXVIII. *N.*	ibid.	XCIX. *N.*	Ibid.
LXIX. *Franciſco Bardiſio,*	Ibid.	C. Νικολάῳ τῷ Ζωναβίῳ	Ibid.
LXX. *N.*	ibid.	CI. Γαβριὴλ τῷ Κοσσαρτίῳ	Ibid.
LXXI. *N.*	356	CII. *N.*	Ibid.

FINIS.

A01 1469189

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google